BOUWKUNDIG

WEEKBLAD

ORGAAN VAN DE

Doz 2210

MAATSCHAPPIJ

TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

26e JAARGANG

T.H.S.
BIBLIOTEEK
DELFT.

's-GRAVENHAGE.

MOUTON & Co.

1906.

INHOUD

VAN HET

BOUWKUNDIG WEEKBLAD, JAARGANG 1906.

HANDELINGEN, VERSLAGEN, ENZ. DER MAATSCHAPPIJ.

Bladz.

Diploma van Bouwkundig Opzichter; 1906. Datum . . . 15, 73
" " " " Programma v. Eischen. 33
" " " " Examen-Commissie . 45
" " " " Datum en aantal candidaten 73
" " " " Geslaagde candidaten. 145
Prijsvragen 1905. Bekroning 19
Gemeentehuis te Zeist. Adres aan den Gemeenteraad van Zeist 31
Museum van moderne kunst te Amsterdam. Adres der Afdeeling Amsterdam aan den Gemeenteraad van Amsterdam. 103
Verkiezing voor leden van het Hoofdbestuur 211, 249
93ste Algemeene Vergadering. Agenda. 229, 263, 277
Consept-begrooting 1906 der Maatschappij 268
Jaarverslag 1905—1906. . . . . 278, 313
Verkiezing leden van het Hoofdbestuur 295
Uitloting 4% Obligatieleening 295
93ste Algemeene Vergadering. Verslag. 383, 399, 441
Aanwinsten van de Bibliotheek der Maatschappij 455
94ste Algemeene Vergadering. Agenda 493, 481, 500
Wetsherziening 563
94ste Algemeene Vergadering. Verslag 563
95ste Algemeene Vergadering. Agenda 659, 677
Vijftigjarig bestaan van The American Institute of Architects . 725
Adres aan den Gemeenteraad van Rotterdam, betreffende het Beursgebouw aldaar. 728

VERSLAGEN VAN DE VERGADERINGEN DER AFDEELINGEN.

Afdeeling Amsterdam.

5 Januari 1906 89
9 Februari " 91
20 April " 251
30 November " 713

Afdeeling arnhem.

27 December 1905 5
23 Januari 1906 48
22 Februari " 122
26 Mei " 186
19 October " 614
28 November " 712, 731
15 December " 746

Afdeeling 's-Gravenhage.

25 Januari 1906 62
16 Februari " 107
23 Maart " 176
4 Mei " 252
2 November " 647
9 November " 664
14 December " 745

Afdeeling Groningen.

5 Maart 1906 133
2 April " 189

Afdeeling Haarlem.

6 Februari 1906 90

Afdeeling Utrecht.

13 Februari 1906 133
23 October " 631
10 November " 680
27 " " 731

BOUWKUNDE.

Uitgevoerde en onuitgevoerde bouwwerken. Inrichting en onderdeelen van gebouwen. (1)

Woonhuis te 's Gravenhage. *H. A. Reus* 1
R. K. Kerk te Ginneken. *Jos. Th. J. Cuypers en Jan Stuyt* . 32, 59
Spoorwegstations van de toekomst 45, 61
Gevelwedstrijd te Haarlem. Woonhuis Baan, *J. A. G. van der Steur*, en Christelijk Tehuis voor Militairen, *J. London*. 46, 92
Landhuis Itschert te Vallendar. *Bock en Noelte* 74, 75
Een Amerikaansch kunststukje. 74
Woonhuis te Velp. *K. de Bazel*. Beeldhouwwerk van C. Oosschot 121
Huis Kraemer te Coblenz. *Bock en Noelte* 160
Gemeentehuis voor Sliedrecht. *J. Verheul Dzn.* 187
Woonhuis Kraef te Coblenz. *Bock en Noelte* 251
Landhuis Marezaten te Noordwijk aan Zee. *Jesse en Fontein*. 263
Prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist. Ontwerp, 2de prijs, *Jos. Herman* 457
Verbouwing van het Station Rosendaal, door *G. W. van Heukelom*, Ingenieur. 482
Het nieuwe Station te Baarle-Nassau, door *G. W. van Heukelom*, Ingenieur 496
Jachthuis op den Sprengenberg bij Haarle. *Karel Muller*. . 512
De Beurs te Amsterdam. (Onder berichten.) . . 516, 681, 732
Het Gebouw voor den Centralen Gezondheidsraad . . . 695
Het Gebouw voor den Centralen Gezondheidsraad. Door *W. J. de Groot* 709
Als boven. Door *F. J. Nieuwenhuis* 710
Gemeentehuis te Zeist. Ontwerp *Jan Stuivinga* 711
Societeitslokaal der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap . 729
Kleine woningen. *F. G. C. Rothuizen* 743

Bouwmaterialen enz.

Kulm's brandvrije trappen 32
Veiligheidssloten 33
Glazen trappen 33
Japan-, Glazuur- en Veluvine-verven 75

(1) De namen van de architecten der afgebeelde bouwwerken zijn cursief gedrukt.

Bladz.

Metalenramen . . . 121
Flux gepatenteerde bovenlichtsluiting . . . 133
Upland-marmer . . . 133
Kokosgipsplaten . . . 161
Stuc-marmer, stuc-steen . . . 235
„ „ „ „ door H. v. d. Kloot Meijburg . . . 250
Korte verklaring van de berekening van balken, door W. van Veen, C. B. I. Utrecht . . . 323, 340, 356, 371
Obernkirchener Zandsteen . . . 513, 533
Zechit . . . 582
Breedflenzige balkijzers, door W. J. Niermeyer . . . 643, 659
Lood- en zinkwerken . . . 679
Drukweerstand van steen, door Koning en Bienfait . . . 693
Trockenstuc . . . 696
Kalkzandsteen, door Van Hardenbrock . . . 730
Nogmaals drukweerstand van steen, door J. H. Schaad . . . 759

Hygiëne, Drinkwater, Verlichting, Verwarming, Ventilatie, Rioleering, enz.

Iets over watergas . . . 103
Automatische vluchtluik-ladder „Salus" . . . 470

Waterstaats- en Spoorwegwerken, Technische onderwerpen, enz.

De verbouwing van het station Rosendaal, door G. W. van Heukelom . . . 482
Het nieuwe station Baarle-Nassau grens, door G. W. van Heukelom . . . 496

KUNST IN HET ALGEMEEN, GESCHIEDENIS DER BOUWKUNST, DECORATIEVE KUNST.

Geschiedenis der Bouwkunst.

Reisherinneringen III. Hersfeld. Door Herm. van der Kloot Meijburg . . . 211, 224
Jb. Hagen, een bouwkunstenaar uit het laatst v/d 18e eeuw, door Leonard A. Springer . . . 223
Boerenwoningen. Door Herm. van der Kloot Meijburg . . . 313
Naar aanleiding van Boerenwoningen. Door C. W. Nijhoff . . . 442

Oude Gebouwen, Archeologie, Aestetica, Kunstgesch.

Huis Zoudenbalch te Utrecht . . . 17
Het Raadhuis te Jisp . . . 31
De Domkerk te Utrecht, door A. W. Weissman . . . 119
Grafsteenen in de Protest. Kerk te Abbenbroek, door A. Spoon J. Jzn. . . . 199, 212
Een schets van Prof. Mancini te Rome. Mauritshuis te 's Gravenhage . . . 370
Kerkgebouw der Ned. Herv. Gemeente te Eemnes-Binnen. Restauratie. Architect C. B. Posthumus Meijes . . . 385
St. Michaelis-kerk te Hamburg . . . 404
Een schets van Prof. Mancini, te Rome. Raadhuis te 's Gravenh. . . . 417
De Grafelijke zalen te 's Gravenhage . . . 417
Brand van het Academie-gebouw te Groningen . . . 498
De kerk te 's Heer Arendskerke, door J. Verheul Dzn. . . . 726
Het Beursgebouw te Rotterdam . . . 728, 761

Korte berichten over Nederlandsche Oude Gebouwen.

(Opgenomen onder de Berichten, enz.)

Zutphen. Nieuwstadspoort . . . 6
Zalt-Bommel. St. Maartenstoren . . . 6, 459, 533
Oirschot. Toren . . . 6, 485
Zutphen. Huis Goldenberg . . . 20
Haarlem. Ned. Herv. Weeshuis . . . 35, 49, 63
's-Gravenhage. Binnenhof . . . 35, 49, 63, 122
„ De Hofvijver . . . 49, 63, 92, 134
Amsterdam. Nieuwe-Zijds Kapel . . . 122, 616
Monster. Toren . . . 202
Maastricht. O. L. Vrouwekerk . . . 202, 616
Arnhem. Eusebiuskerk . . . 267
Heringa State . . . 328, 343
Zutphen. St. Walburgskerk . . . 374
's-Hertogenbosch, St. Janskerk . . . 387
Amsterdam. Reguliersgracht . . . 445, 632, 648, 485
Doorwerth Kasteel . . . 458
Enkhuizen. Oud woonhuis . . . 458
's-Gravenhage. Grafelijke Zalen . . . 499, 681
Goes. Kerk . . . 533
Hasselt. Raadhuis . . . 533
Leende. Toren . . . 533
Leiden. Pieterskerk . . . 533, 666, 714
Delft. Huis Lambert van Meerten . . . 533
Maastricht. Predikheerenkerk . . . 552
Meeteren. Kasteel . . . 600
Delft. Nieuwe Kerk . . . 600
Maastricht. Oud Stadhuis . . . 600
's-Gravenhage. Raadhuis . . . 616
Amsterdam, Huis met de Hoofden . . . 632
„ Paleis . . . 632
Vaassen. Kasteel de Cannesburgh . . . 666
Maastricht. Maasbrug . . . 681
's-Hertogenbosch. St. Anthoniskapel . . . 681
Rotterdam. Beurs . . . 681, 713
Beekbergen. Kerk . . . 697
Wijchen. Kasteel . . . 714
Leiden. Rapenburg . . . 732
Enkhuizen. Zuidertoren . . . 485

Nederlandsch Indië, buitenland.

Nederlandsche opgravingen te Argos . . . 358, 387, 433, 485
De Compagnieskamer te Batavia . . . 404

Schilder- en Beeldhouwkunst, Decoratieve kunst en Kunstnijverheid.

Gesmeed ijzeren afsluiting van een bovenlicht, te Durban . . . 18
„ „ houder voor een hooglamp, te Rotterdam . . . 161
Gebeeldhouwde schoorsteenversiering, door Daniël van Dorp . . . 174
Behangselfries van Ch. Lebeau . . . 175
Een krantenhanger. Ontwerp H. Hana . . . 432
Derde Duitsche Kunstnijverheids-Tentoonstelling te Dresden, door Herm. v. d. Kloot Meijburg, 511, 545, 579, 595, 611, 645, 677
Gesmeed ijzeren afsluithek, te Bloemfontein . . . 566
Onder den St. Maarten . . . 647

UITBREIDING EN AANLEG VAN STEDEN, VERKEERSWEGEN ENZ.

Wat kan gedaan worden om de in de Woningwet voorkomende voorschriften betreffende uitbreidingsplannen ten volle tot hun recht te doen komen? Door J. Jurriaan Kok . . . 527

Tuinkunst.

De hofstede Meer en Berg te Heemstede, door Leonard A. Springer . . . 131
De Hartekamp bij Bennebroek, door Leonard A. Springer . . . 295

ONDERWERPEN VAN ADMINISTRATIEVEN, EN VAN SOCIALEN AARD, RECHTSPRAAK.

Nederlandsche rechtspraak op bouwkundig gebied, door Mr. J. P. Bruynzeel . . . 145, 173

Bladz.

Raad van Arbitrage voor de bouwbedrijven in Nederland (Door een Commissie uit de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap) . . . 159, 264
Raad van Arbitrage, als boven; concept-Statuten . . . 228
Raad van Arbitrage, door W. van Veen . . . 342
Wat kan gedaan worden om de in de Woningwet voorkomende voorschriften betreffende uitbreidingsplannen ten volle tot hun recht te doen komen? Door J. Jurriaan Kok? . . . 527
Bouw- en Woningtoezicht. Door J. H. Schaad . . . 581
Eenige punten uit de verordeningen ter uitvoering van Art. 1 en 3 der Woningwet. Door J. H. Schaad . . . 612
Raad van Arbitrage voor de bouwbedrijven. Statuten . . . 662

ONDERWIJS.

Onderwijs voor Architecten. Technisch Hooger Onderwijs.

Examens aan de Technische Hoogeschool . . . 213

Ambachtsonderwijs. Opleiding voor Opzichters, Technisch Middelbaar Onderwijs.

Examen voor Bouwkundig Opzichter. Progr. van Eischen. . . . 33
Een groot succes. Het diploma van Bouwkundig Opzichter. . . . 73
Examen-Bouwkundig Opzichter 1906. Vragen . . . 597, 627
Vakonderwijs . . . 629
Technisch vakonderwijs voor bouwkundigen . . . 679

PRIJSVRAGEN.

Vereen. Bouwkunst en Vriendschap. Prijsvragen 1905. Bekron. . . . 4
„ „ Jury-rapport. . . . 47
De prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist . . . 15, 46, 59
„ „ Jury . . . 302
„ „ Antwoorden . . . 315
„ „ Jury rapport . . . 372
„ „ Bekroning, enz. . . . 417
Maatsch. t. Bev. der Bouwkunst. Prijsvr. 1905. Bekroning. . . . 19
De heeren Van de Loo, te Dieren. Toepassing van Verblendsteen en Bricorna. Programma . . . 146, 213
Als boven. Ingekomen antwoorden . . . 444
„ Rapport der Jury . . . 549, 583
Vereeniging voor Verbetering van Vrouwenkleeding. Costuums . . . 148
Gebouwen te Breedene-sur-Mer . . . 188
Ontwerpen voor tegelversieringen . . . 189
Hoofdbestuur d. Groninger Mij. van Landbouw en Nijverheid. Boeren-arbeidersbehuizing . . . 189
Als boven. Programma . . . 200
„ Uitslag . . . 614
Bond van Oprichters bij den Dienst van W. en W. der Mij. tot Expl. v. St. Spoorwegen. Hoofd v. h. Orgaan en Bewijs van Lidmaatschap. Programma . . . 213
Regeling van prijsvragen . . . 224, 236
Vredespaleis . . . 237, 251, 268, 302, 316, 616, 680, 697, 713
Vereeniging „Het Westen" te Rotterdam. Fontein. Jury-rapport en bekroning . . . 266
Vereeniging „Arti et Industriae". Tapijt, karpet, pianino. Progr. . . . 286
Als boven. Uitslag . . . 630
Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap". Prijsvragen 1906. Programma . . . 391, 647
Als boven. Ingekomen antwoorden . . . 680
Als boven. Jury-rapport . . . 762
De Prijsvraag voor het Vredespaleis. Jury-rapport . . . 325
De Prijsvraag voor het Vredespaleis . . . 339, 369
De bekroonde plannen voor het Vredespaleis. Door Otten en Overeynder . . . 358
Regenten van het Gereformeerd of Burgerweeshuis te Haarlem. Weeshuis. Voorwaarden . . . 358
Als boven. Toegekende premiën . . . 600

Bladz.

Aan wien de uitvoering van het Vredespaleis. Door Otten en Overeynder . . . 386
Delftsche Studenten-Amateur-Fotografen-Vereeniging 403, 418, 433
Comité der Nijverheids-Tentoonstelling te Leeuwarden. Diploma . . . 418, 444
Het Vredespaleis. Vertaald uit de „Konkurrenz-Nachrichten" . . . 443
Graafschapsraad te Londen. Stadhuis . . . 470
Departement Arnhem der Mij. van Nijverheid. Reclameplaat. Programma . . . 532
Tijdschrift „Die Woche". Zomerverblijven. Programma . . . 583

TENTOONSTELLINGEN, WEDSTRIJDEN EN CONGRESSEN.

Derde gevelwedstrijd te Haarlem . . . 4, 18, 46
Zevende Intern. Congres voor Architecten Londen 1906 . . . 19, 148, 299, 328, 353, 358, 373, 386
Zesde Intern. Congres voor Architecten. Madrid 1905 . . . 176
Prijskamp in de Schoone bouwkunst . . . 188
Intern. Verband für die Materialprüfungen der Technik . . . 237
Tweede Intern. Congrès d'assainissement et de Salubrité de l'habition. Genève . . . 343
Tentoonstelling der Nederl. ontwerpen voor het Vredespaleis . . . 353
Zevende Intern. Congres voor Architecten. Londen 1906. Verslag . . . 415, 429
Tentoonstelling van oud goud- en zilverwerk te Middelburg . . . 467
Derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling te Dresden, door Herm. van der Kloot Meijburg 511, 545, 579, 595, 611, 645, 677
IIe Congrès international d'assainissement et de salubrité de l'habitation. Verslag . . . 513, 539, 547, 612
Prijskamp in de Schoone bouwkunst . . . 596, 711

LEVENSBERICHTEN.

J. G. Michielse . . . 3, 16
W. Oldewelt (Onder berichten) . . . 134
J. de Koning, overleden 24 Maart 1906 . . . 177
H. W. Veth . . . 239, 250
A. P. Van Dam A.Wzn. (Onder berichten) . . . 302
G. L. van Lennep, overleden 30 Sept. 1906. (Onder berichten) . . . 567
A. Spoon J.Jzn. . . . 584
H. Roelofs. (Onder berichten) . . . 732

BEOORDEELING EN AANKONDIGING VAN BOEKWERKEN.

Kunst en maatschappij, van W. Morris . . . 4
Monumentos arquitectónicos de Espana . . . 87, 105, 225
Woningtoestanden in Nederland . . . 148
De gebakken steen, door A. W. Weissman . . . 162
Scheiding van Maas en Waal . . . 176
Handleiding voor den Metselaar, door J. A. van der Kloes. . . . 189
Delftsch aardewerk, door H. P. Bremmer . . . 189
Leerboek voor de kennis van sommige bouwmaterialen, door J. van Leeuwen Jr. . . . 201
Beveiliging tegen bliksemschade, door Dr. D. van Gulik. . . . 201
Der Grundbau, door L. Brennecke . . . 225
Statica, uit het Duitsch bewerkt door O. L. Veenstra L.zn. . . . 315
Dam, Damrak en Centraal Station, door K. van Rijsse Jr. . . . 315
Examen-opgaven voor Bouwk. Opzichter, door J. W. Hermanie . . . 444
Het Cement, door L. A. Sanders. Door J. H. Schaad . . . 470
De St. Lebuinuskerk te Deventer, naar onderzoekingen van W. te Riele Gzn., tekst van F. A. Hoefer . . . 744
De Dom van Utrecht. Dertig platen met tekst van Mr. S. Muller Fz. . . . 745
De nieuwe Kazerne, door A. E. Redelé . . . 745

Bladz.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

VEREENIGING BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP TE ROTTERDAM.

14 Februari 1906 105
5 April „ 189
20 „ „ 237
3 October „ 631
13 November „ 656
11 December „ 731

VEREENIGING VAN DELFTSCHE INGENIEURS.

28 April 1906. 239

VEREENIGING TOT BEVORDERING VAN DE VAKOPLEIDING VOOR HANDWERKSLIEDEN IN NEDERLAND 418

AFDEELING AMSTERDAM VAN DEN BOND VAN TECHNICI.

25 October 1906 630
19 November „ 711

INGEZONDEN STUKKEN.

De Maatschappij, door A. W. Wiessman. 4

VRAAGBAAK.

	Vraag. Bladz.	Antwoord. Bladz.
Materiaal voor demping van geluid	149.	163
Dakbedekking voor tijdelijke gebouwen . .	163.	178. 191
Kasteel (Cleijdael bij Aertselaer)	286.	302

Bladz.

PLATEN.

1 en 2. Woonhuis te 's Gravenhage, Architect H. A. Reus 2
3 Woonhuis Baan, te Haarlem, Architect J. A. G. van der Steur, en Christelijk Tehuis voor Militairen, Architect J. London. 46
4 en 5. De hofstede „Meer en Berg" te Heemstede. . . . 132
6 en 7. Prijsvragen uitgeschreven door de Heeren Van de Loo 147
8. Schetsontwerp voor een Gemeentehuis te Sliedrecht, Architect J. Verheul Dzn. 188
9. Korte verklaring van de berekening van balken, door W. van Veen. 323
10 en 11. als boven. 341
12 en 13. als boven 356
14. als boven. 370
15 Kerkgebouw der Ned. Herv. Gemeente te Eemnes-Binnen, Architect C. B. Posthumus Meyjes 386
16 en 17. Station Baarle-Nassau grens. Situatie. Platte grond Hoofdgebouw 496
18. Als boven, polygonale locomotievenloods, douaneloods 497
19 en 20. Verbouwing van het Station Rosendaal. Emplacement 482
21. Vraagstukken, examen voor Bouwkundig opzichter . . 598
22. Breedflenzige balkijzers 644
23. „ „ 660
24 en 25. Prijskamp in de Schoone Bouwkunst. Bekroond ontwerp J. M. van der Mey 711
26. Kerk der Ned. Herv. Gemeente te 's Heer Arendskerke, Architect J. Verheul Dz. 727

De jaargang 1906 van het Bouwkundig Weekblad bevat 26 losse platen en meer dan 100 afbeeldingen tusschen den tekst.

26E JAARGANG. Nº 1

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR. HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Woonhuis te 's-Gravenhage. — J. G. Michielse. — Prijsvragen. — Gevelwedstrijd. — Boek- en plaatwerken. — Ingezonden. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behooren twee losse platen.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15 — 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 30 cents. Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

WOONHUIS TE 'S-GRAVENHAGE.

Het woonhuis in den Haag, Javastraat 26, recht tegenover het Plein 1813 gelegen en aan den achterliggenden tuin begrensd door het Alexanderveld, werd gebouwd in het jaar 1866. In het begin van 1902 mocht ik van den tegenwoordigen eigenaar, den Hooggeboren Heer Graaf W. R. A. C. van Rechteren Limpurg, de opdracht ontvangen, dit zeer solied gebouwde pand zoodanig te wijzigen, dat het aan de nieuw gestelde eischen zooveel mogelijk zou voldoen.

Deze wijziging bestond in hoofdzaak uit een gedeeltelijke inwendige verbouwing, onstaan door het omwerken der plan-indeeling, terwijl ongeveer alle muren en plafonds der bel-etage van hunne betimmeringen en stucwerken werden ontdaan, om daarna het geheel in verschillende stijlen te behandelen, waardoor de zeer vele, in het bezit van den eigenaar zijnde, mooie oude meubelen en verdere antiquiteiten in een omgeving konden worden geplaatst, waar zij zoo goed mogelijk tot hun recht kwamen.

Het bebouwd oppervlak heeft een rechthoekigen vorm met een gevellengte van 30 M. en een diepte van 18 M., terwijl de oorspronkelijke indeeling was als volgt.

Voor den gevel staande, bevond zich links een doorrit ter breedte van 3.50 M., doorloopende naar den achtergelegen tuin, waaraan stal en koetshuis grenzen.

Deze doorrit, aan voor- en achtergevel met zeer hooge deuren afgesloten, was tevens hoofdentrée van de woning.

Halverwege dezen doorrit bevond zich rechts in de lengteas van het gebouw een trap naar de gang bel-etage, elk ter breedte van 3.50 M. en ter gezamenlijke lengte van 20 M.

Rechts van deze gang lagen achtereenvolgens de werkkamer en de beide salons; op den achtergond de groote eetkamer, terwijl links de kleine eetkamer, het smalle trappenhuis en verder enkele kleinere vertrekken waren gelegen.

Daar stal en koetshuis van af het Alexanderveld bereikbaar waren, kon ik in mijn verbouwingsplan in de eerste plaats den doorrit laten vervallen, welke door zijn langen smallen vorm en zijne hoogte van 6.50 M. (bel-etage en halve hoogte souterrain) een zeer ongezelligen indruk gaf.

De hoofdingang (zie tekstfiguur), met zijn trappen naar souterrain en bel-etage en haar aansluitende vestibule, bracht ik in het voorgedeelte van dezen doorrit. In deze ruimte werd het hoofdmateriaal wit marmer; het door de firma F. W. Braat uitgevoerde traphek is van brons, terwijl het bovengedeelte der muren, de plafonds en het houtwerk, in een roomkleurig wit zijn afgeschilderd. De hooge inrijdeuren werden vervangen door nieuwe eiken deuren met bovenlicht. In het plafond van de vestibule bevindt zich een vallicht, bezet met rijk geschilderd glas in lood dat een zeer mooien overgangstoon naar de aansluitende hall teweegbrengt. Van uit deze vestibule rechts omgaande, bereikt men door een met antiek glas bezette tochtpui de genoemde hall, terwijl men recht doorgaande, door een voorportaal de rookkamer (zie losse plaat) bereikt.

Deze kamer is door de verbouwing ontstaan, hetgeen ook geldt voor de achtereenvolgens aansluitende kluis (van de firma J. Lips Bzn.), garderobe, toilette met dienststrap en het groote trappenhuis van de hall.

Onder het groote bordes van de halltrap bevindt zich een

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

Hoofdingang.

Trappenhuis gezien van uit de gang 1e verdieping.

met de kleine eetkamer in verbinding staande dienkamer, met lift naar de keukenafdeeling, terwijl de verdere ruimte onder dit bordes een zeer ruim portaal vormt, waaruit de hall, het souterrain, de diensttrap, de tuin en bovengenoemde dienkamer kunnen bereikt worden. Het aanzicht van de hall met trappenhuis (zie losse plaat), is ongeveer genomen van het punt waar men van uit de vestibule de hall binnentreedt.

Oorspronkelijk was deze hall een 3.50 M. breede en 20 M. lange gang, die door een smal trappenhuis op de helft der lengte maar sober verlicht werd, terwijl de beide uiteinden een zeer somberen indruk maakten.

De muurvlakken van deze gang, evenals van den doorrit, waren versierd met geschilderd stucwerk bestaande uit zware geornamenteerde muurlijsten, pilasters en koofvormige kroonlijst, terwijl de plafonds in deze ruimten, evenals in de vertrekken, in het zelfde karakter waren behandeld.

Het geheel maakte daardoor een zwaren, onrustigen indruk.

Om nu op de hall terug te komen, was mijn eerste gedachte om den langgerekten vorm, die de oorspronkelijke gang bezat, weg te nemem door een zeer breed open trappenhuis op de helft der lengte te laten aansluiten, waardoor tevens een goede verlichting van het geheel kon worden verkregen. Na het stucwerk van muren en plafonds en de wit marmeren platen der vloeren te hebben verwijderd, werd het geheel in het Oud-Hollandsch karakter afgetimmerd in eikenhout, gebeitst in een tamelijk donkere warmbruine kleur, waardoor de sobere ebbenhoutversiering er niet te veel uitkwam en de zeer belangrijke antieke meubelen zich rustig bij het geheel aansloten Boven de lambrizeering hield ik de muren, evenals de doekveldjes der plafonds, in een roomkleurig wit, terwijl de vloerwelfjes met een eiken parketvloer werden belegd.

De later aangebrachte Oud-Hollandsche schouw is een zeer rijk hoofdmotief dat den totaalindruk van het geheel zeer verhoogde en een gewenschte onderbreking was voor den 20 M. langen wand.

Afkomstig uit de provincie Noord-Holland, maakte zij destijds deel uit van een rijk betimmerde kamer waarin zelfs een zeer fraaie houten bedstede niet ontbrak. De mooi bewerkte zandsteenen karyatiden met consoles, gedragen door laag met leeuwenkop versierd piedestal, zijn zeer goed geconserveerd gebleven.

Rondom de vuurplaat is het muurwerk bekleed met Oud-Delftsche tegels waarop bijbelsche voorstellingen.

Op de afbeelding is aan de geplooide doekbespanning zichtbaar, dat de boezem dezer schouw nog maar met tijdelijke hulpmiddelen is aangebracht. Deze boezem sluit zich koofvormig met het plafond aan.

Het groote en zeer rijk opgevatte drielicht (zie tekstfiguur), dienende tot verlichting van trappenhuis en hall, dat evenals het reeds genoemde vallicht werd ontworpen en uitgevoerd door den heer E. W. F. Kerling, geeft door zijn mooie grisaille- en goudtonen aan het invallende noorderlicht een zekere warmte en brengt een zeer intieme en harmonische belichting teweeg. De groote geschuurd koperen oude kerkkroon met hare 24 kaarsen en vier koperen familiewapens, hangende aan met verguld smeedwerk versierde stangen, is een zeer dankbaar motief in het trappenhuis en geeft bij avond een zeer stemmige maar tevens verrassende belichting Zooals op twee der tekstfiguren zichtbaar, zijn bovengenoemde stangen nog versierd met daaromheen bevestigde zeskantige houten blokjes, aan boven- en onderzijde geprofileerd en geschilderd in de sterk sprekende kleuren groen, rood, blauw en goud. De hierop voorkomende namen herinneren blijkbaar aan personen van het kleer- en schoenmakersgilde, die deze stangen met oorspronkelijk bijbehoorende kroon aan hun kerk schonken.

De halfcirkelvormige bekroning, boven de dubbele deur op den achtergrond, behoort niet bij de betimmering, doch is een in eikenhout omlijst gebeeldhouwd relief, weergevende den zeeslag van Bossu bij Hoorn

Ter onderbreking van het groote muurvlak onder het hooggeplaatste drielicht, bracht ik een zitje aan, omtimmerd met een naar voren komende kroonlijst, aan de uiteinden gedragen door een pilastertje met vrijstaand rijk behakt kolonnetje op piedestal Aan de binnenzijde dezer beide

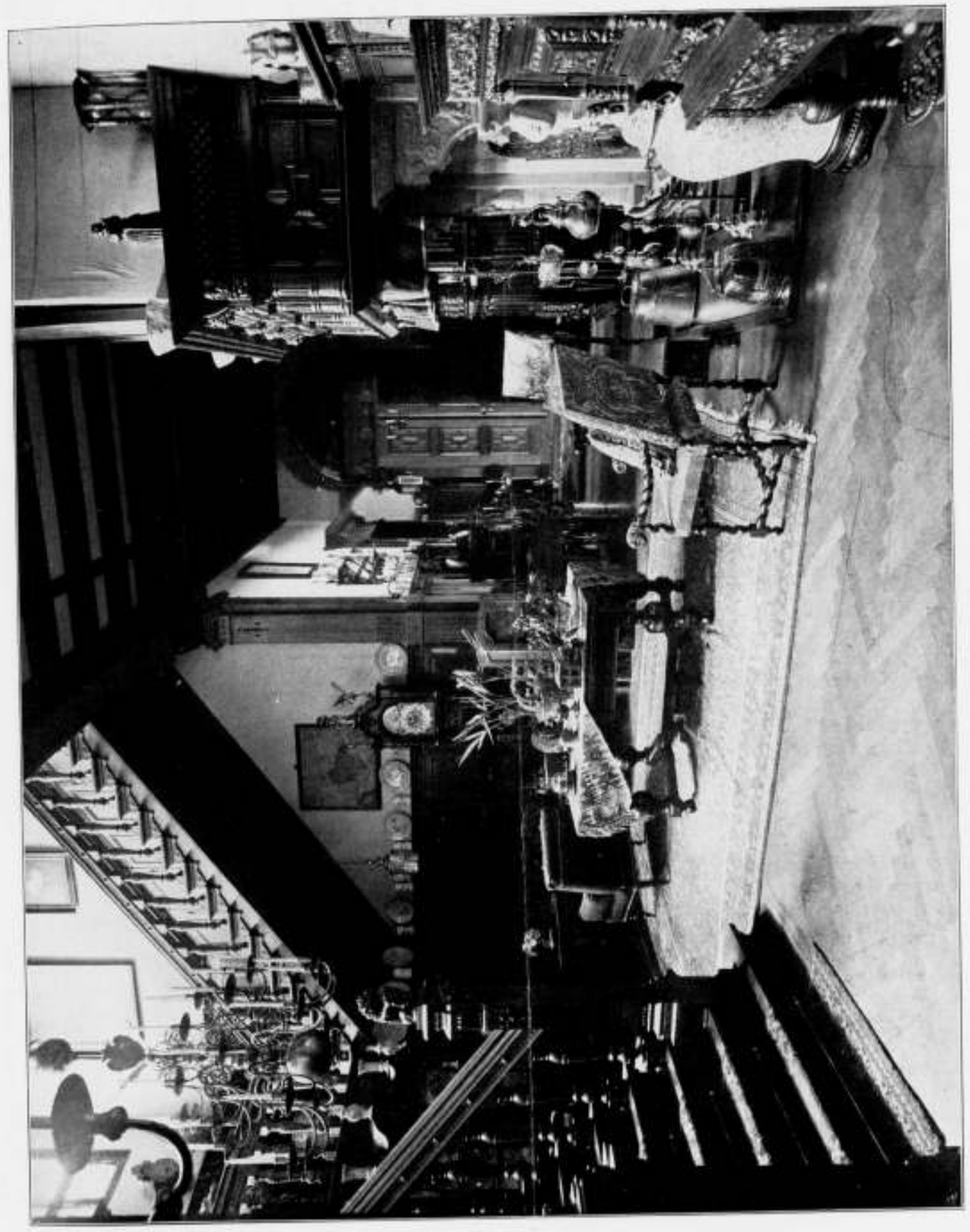

WOONHUIS JAVASTRAAT 26 TE 's GRAVENHAGE.
HALL MET TRAPPENHUIS AAN DE ZIJDE VAN DEN INGANG GEZIEN
Architect H. A. Reus, Dordrecht.

WOONHUIS JAVASTRAAT 26 TE 's GRAVENHAGE.
ROOKKAMER.
Architect H. A. Reus, Dordrecht

piedestals zijn zitplaatsen aangebracht, terwijl zich in den achterwand tusschen de beide pilastertjes een kleine met schuifblindjes afsluitbare lichtopening bevindt, waardoor men een treffend uitzicht heeft over het Alexanderveld. Op de tekstfiguur (gevende een kijkje in het trappenhuis van uit de gang 1e verdieping) is deze betimmering eenigszins zichtbaar.

Voor de betimmering en verdere afwerking van de reeds genoemde rookkamer diende een zeer fraaie Lodewijk XIV schouw als uitgangspunt. Deze schouw is afkomstig uit een oud woonhuis in de Wijnstraat te Dordrecht, hetgeen indertijd vermoedelijk door een wijnkooper bewoond werd, afgaande op het in hout uitgesneden relief dat motieven van wijnbouw en wijnbereiding vertoont. Het relief, evenals het schilderstuk, heeft een oud-perkament-achtigen toon, terwijl de geheele kamer-betimmering is geschilderd in de authentieke kleuren, groen met goud, welke hier en daar nog zeer mooi op de schouw aanwezig waren.

Van de verdere vertrekken wil ik nog even noemen de groote eetzaal met serre en de beide salons, elk ter grootte van 6.50 × 10 M. Deze drie vertrekken vormen bij een feestelijke gelegenheid, door de groote verbindingsopeningen, als het ware één geheel, terwijl elk vertrek afzonderlijk met dubbele deuren met de hall in verbinding kan worden gebracht. In de met oud goudleer behang versierde groote eetzaal, is een uit Leiden afkomstige zeer groote geheel wit marmeren Lodewijk XIV schouw aangebracht, met zeldzaam haardstel, en een schilderstuk dat sterk aan een Hondekoeter doet denken. Het plafond is hier zeer eenvoudig behandeld. Het geheel, met zijn oud koperen kaarsenkroon en zijn belangrijke oude meubelen, maakt een voornamen indruk.

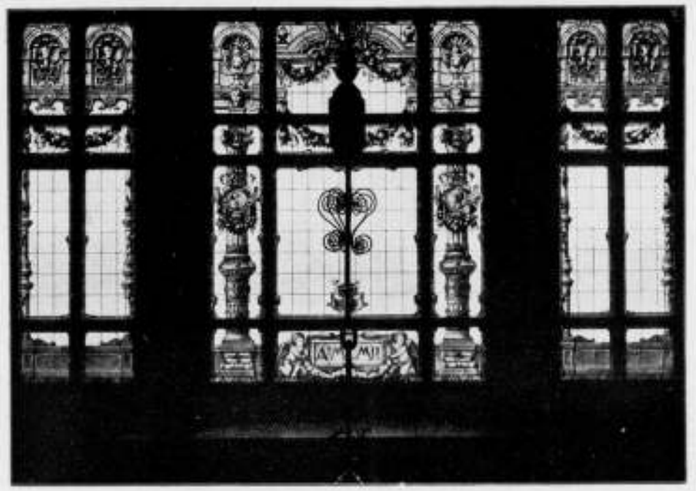

Verlichting van het trappenhuis en de Hall.

In de beide in Lodewijk XVI en Empire stijl opgevatte salons zijn rijk betimmerde en door den heer Kerling gedecoreerde plafonds aangebracht, terwijl de vakken der wanden met zijden stoffen zijn bespannen. De Lodewijk XVI schoorsteenmantel werd in wit z.g. statuair marmer uitgevoerd door de firma Singels te Dordrecht, en de zeer mooie, wit met jaune de Sienne marmeren Empire mantel, is uit een oud woonhuis te Dordrecht afkomstig.

Het ameublement in het Lodewijk XVI salon is een copie naar oud Fransche meubelen en geschilderd in een zacht paarlgrijs, terwijl de mahoniehouten Empire meubelen met vergulde bronzen zijn versierd.

Deze salons, geheel in lichte tonen gehouden, hier en daar met goud verlevendigd, maken een zeer rijke indruk.

De mooie hier aanwezige en met merkwaardig oud porcelein gevulde kasten zijn, evenals de groote Sèvres-vaas, zeer beziens-waardig.

Het maken der hallbetimmering werd door de Groote Koninklijke Bazar, voorheen D. Boer en Zonen, aangenomen; het werk is, evenals de meubileering en stoffeering van het geheel, op loffelijke wijze uitgevoerd.

Alle overige werkzaamheden, met inbegrip van halltrap en stal met koetshuisverbouwing, werden aangenomen door den heer H. van Bergen Henegouwen, aannemer te 's Gravenhage, die het geheel taetvol regelde en met bekwame werklieden uitvoerde onder dagelijksch toezicht van den heer G Hollander.

Dordrecht.

H. A. Reus.
Architect.

J. G. MICHIELSE.

Den 1en Januari 1906 was het 25 jaren geleden, dat de heer J. G. Michielse zijn werkkring aanving bij de Gemeentewerken te Haarlem.

Dat die dag gemaakt zou worden tot eene waaraan aangename herinneringen voor hem verbonden zouden zijn, was te verwachten door allen die weten, hoezeer de heer Michielse en zijn werk hoog worden gewaardeerd, vooral in zijne tegenwoordige betrekking, waarin hij de Directie heeft van het bouw- en woningtoezicht en uitvoering moet geven aan de bepalingen der Woningwet. In het bewustzijn van zijne groote verantwoordelijkheid, is hij wel streng; maar zijn besluiten zijn rechtvaardig, en gegrond op een helder oordeel en groote kennis van zaken. Dit zal erkend moeten worden ook door hen, voor wie die besluiten soms niet de gehoopte zijn.

De jubilaris, aanvankelijk leeraar aan een instituut voor onderwijs, werd in 1868 Opzichter bij den Rijks-Waterstaat; van 1871 tot 1881 was hij Opzichter bij den Haarlemmermeerpolder en kwam vervolgens in gemeentedienst bij de openbare werken van Haarlem.

De steeds ijverige en welwillende ambtenaar werd den 1en Januari per auto van zijne woning gebracht naar het feestelijk versierde gebouw waarin zijn bureau gevestigd is, en waar hij ontvangen werd door de Wethouders en tal van ambtenaren. Daar werden welverdiende woorden van hartelijke erkentelijkheid en waardeering hem toegesproken en tal van geschenken aangeboden. Aan dit huldebetoon nam o.a. ook een deputatie deel van het Bestuur der Afdeeling Haarlem van de Mij. t. Bev. der Bouwkunst. Dat Bestuur heeft terecht gemeend op dien dag aanwezig te moeten zijn, waar het gold een feest van een trouw en zeer belangstellend lid der Afdeeling, die tevens bijna onafgebroken

deel heeft uitgemaakt van haar Bestuur, en ook als zoodanig heeft getoond met al zijn krachten ijverig te steunen wat zijn sympathie heeft.

Moge de heer Michielse nog jaren lang voor de zijnen en voor Haarlem gespaard blijven.

PRYSVRAGEN

Gemeentehuis te Zeist.

Het programma van de in het vorige blad aangekondigde prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist, is thans verkrijgbaar gesteld en wordt op verzoek kosteloos toegezonden door den Burgemeester van Zeist.

De namen van de leden der Jury van beoordeeling worden in het programma niet bekend gemaakt.

Bouwkunst en Vriendschap. Prijsvraag 1905.

De Jury voor deze prijsvragen, bestaande uit de heeren: prof. Henri Evers te Delft, C. H. Peters, Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage, K. P. C. de Bazel, architect te Amsterdam, J. C. van Dorsser, architect-hoofdleeraar aan de Academie, en J. P. Stok Wzn., architect alhier, heeft de navolgende bekroningen toegekend:

1°. Voor het ontwerp van een raadhuis voor eene kleine gemeente:

Den gedeeltelijken eersten prijs: zilveren medaljeen ƒ50 aan het ontwerp motto: „T". ingezonden door A. A. van Nieuwenhuizen te Rotterdam;

den tweeden prijs: bronzen medaljeen ƒ30 aan het ontwerp motto: „voor de vroede vaderen", ingezonden door H. J. Krijgsman te Rotterdam;

den verhoogden derden prijs: getuigschrift en ƒ20 aan het ontwerp motto: „Nunquam satisfactus", ingezonden door P. Kramer te Amsterdam

Eervolle vermeldingen: getuigschrift aan de ontwerpen motto: „Sphinx", ingezonden door J. H. J. Kayzer te den Haag, motto: „H.T." (dooreengeteekend), ingezonden door Th. Stroucken te Amsterdam, en aan motto: „Haastige spoed", ingezonden door D. F. Slothouwer te Amsterdam.

2°. Voor het ontwerp van een kleine brug, de gedeelde eerste en tweede prijzen: getuigschrift en ƒ25 aan elk der ontwerpen, motto's: Brug en A, ingezonden respectievelijk door W. Verschoor te Nijmegen en C. J. de Haas te Bussum;

en 3°. Voor het ontwerp van een bloemenkraampje: den eersten prijs, bronzen medalje en ƒ20 aan het ontwerp motto: „Een detail", ingezonden door W. L. Smit te Rotterdam, en den tweeden prijs, Getuigschrift, aan het ontwerp motto: „Bloemkraampje", ingezonden door C. J. de Haas te Bussum.

GEVELWEDSTRIJD TE HAARLEM.

Door de jury zijn in den gevelwedstrijd te Haarlem toegekend de beide gouden medailles der stad Haarlem aan den ontwerper van den gevel Baan 11, architect Van der Steur en den eigenaar van dien gevel den heer Joekes; de beide zilveren medailles der afdeeling Haarlem van de Maatschappij van Bouwkunst aan den ontwerper van den gevel van het Christelijk tehuis voor militairen, Jansweg, architect London, en aan de Vereeniging tot stichting van dat tehuis. Bovendien zijn eervol vermeld de gevels Nassaustraat 12 en Warmoesstraat 2 en 4, beiden architect Van der Steur.

BOEK-EN PLAATWERKEN

Kunst en Maatschappij. Lezingen van W. Morris vertaald door M. Hugenholtz-Zeeven, en van een levensschets voorzien door Henri Polak. Uitgave van W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

William Morris, in 1834 geboren, in 1896 gestorven, was een veelzijdig kunstenaar, die uitmunte in vele ambachten, en die de kunst in hooge mate heeft gediend. Zijn arbeid werd geleid door de gedachte: al wat waard is gedaan te worden, is waard goed te worden gedaan. Naast veelzijdig kunstenaar was hij een vurig socialistisch propogandist; in al wat hij deed, heel zijn wonderlijk leven door, was het streven naar het socialisme merkbaar.

William werd, na zijn studie aan de universiteit te Oxford, docter in de oude en nieuwe letteren, en in de wiskunde, was vervolgens twee jaren leerling van den architect Georg Street, maar hield zich daarna onledig met het schrijven van gedichten en proza. Boven alles was hij echter ambachtsman, strevende naar de algemeene vereenzelviging van kunst en ambacht, die voor hem onafscheidelijk van elkander moesten zijn. Bij het trachten naar het verwezenlijken zijner idealen werd hij geleid door een afkeer van het gewoon burgerlijke, het vulgaire, door wrevel over het saaie of gelikt mooie. Zijn doel was, nuttige zaken voort te brengen van echte grondstoffen, die hierdoor de primaire schoonheid bezitten, eigen aan op natuurlijke wijze verwerkt en behandeld materiaal; alle voorwerpen wenschte hij zóó gemaakt, dat zij ook volkomen voor hun doel geschikt waren.

Zijne denkbeelden zette hij in reeksen lezingen en opstellen uiteen, maar bracht ze ook in practijk door het stichten van de firma Morris and Co., bestaande uit hem zelf, en zeven van zijn vrienden, onder wie o.a. de architect Philip Webb en de ingenieur P. P. Marshall. Deze firma, opgericht in 1861, vervaardigde geschilderd glas, behangselpapier, tapijten, zijden-, wollen- en katoenen stoffen, borduurwerken, tooneeldecoraties, meubels, binnenbetimmeringen, en allerlei voorwerpen voor huishoudelijk gebruik. Hare kunstwerkplaatsen te Merton Abbey in het graafschap Surrey droegen uit- en inwendig een geheel ander karakter dan oudere werkplaatsen. Zij lagen vroolijk te midden van groen en bloemen aan een beweeglijk, frisch riviertje, en geleken uitwendig op een hoeve. Inwendig werd van geen mechanische beweegkracht gebruik gemaakt; slechts werktuigen van de eenvoudigste soort, de oude gereedschappen van het vier of vijf eeuwen oude handwerk-ambacht, waren er ten dienste van den werkman. Alles werd er met de hand bewerkt, en den werkman werd bijna volkomen vrijheid gelaten om zich door zijn eigen talent en vernuft te laten leiden bij de vervulling van zijn taak. Vooral was dit mogelijk in de tapijten- en de glaswerk-ateliers. Daar kon de werkman zijn eigen persoonlijkheid leggen in het werkstuk dat hij vervaardigde naar het schetsontwerp van den meester, van Morris meestal zelf.

Morris poogde den arbeider een kunstenaar te doen worden, en trachtte werkgever en werknemer tot samenwerkers niet alleen, maar ook tot kameraden te maken. Binnen redelijke grenzen werkten de arbeiders in volkomen vrijheid; hun patroon was de hartelijkste en vriendelijkste die men zich denken kan. In de door hem gestichte ateliers wordt nog heden dat streven in zijnen geest voortgezet.

Uit deze korte mededeelingen omtrent het werken en de inzichten van Morris, zal men voldoende kunnen opmaken welke geest uit de lezingen en opstellen spreekt, die in goede vertalingen in het hier aangekondigde boek verzameld zijn. Welke inzichten men ook zij toegedaan, er valt veel uit het boek te leeren, en niemand zal zich de lectuur ervan berouwen.

De hoofdstukken behandelen: 1e. *Bouwkunst en Geschiedenis*, lezing gehouden voor de vereeniging tot bescherming van oude gebouwen; 2e. *De nijvere kunsten*, lezing gehouden ten behoeve van de bovengenoemde vereeniging; 3e. *Kunst, vermogen en rijkdom*, lezing op een gecombineerde letterkundige vergadering van Manchester-vereenigingen; 4e. *Kunst en Socialisme*, het doel en streven der hedendaagsche (1883) Engelsche socialisten; 5e. *De doeleinden der kunst*, opstel uit het boek: Hopes and fears for art.

Kunst en Maatschappij is een fraai uitgevoerd boek. Het eenigste waarmede wij ons maar niet vereenigen kunnen, zijn de kruisjes, als magere versieringen op de staarten en blanco-bladzijden, of waar zij in ons oog het zetwerk van de titels der hoofdstukken schaden.

INGEZONDEN STUKKEN

DE MAATSCHAPPIJ.

Op Oudejaar las ik het stuk, dat de heer W. J. de Groot onder bovenstaanden titel in het „Bouwkundig Weekblad" plaatste. En met begrijpelijke belangstelling nam ik kennis van de navolgende zinsnede: „Moet er iemand of iets schuldig worden genoemd aan hetgeen wij in onze Maatschappij thans zien gebeuren, dan acht ik dit te zijn de geest, waardoor de heer A. W. Weissman gemeend heeft zich te moeten laten leiden toen hij in onze Weekbladen van 9 en 16 September j.l. schreef."

Met den H. Augustinus mag ik uitroepen, wat iederen „stillen Zaterdag" nog in de R.-K. kerk gezongen wordt: „*O felix culpa, quae talem ac tantum meruit habere Redemptorem*", en wat ik dus vertaal: „O! gelukkige schuld, die mij een zoo groote eer heeft doen waard worden."

Want ik had niet gedacht, dat mijne eenvoudige en zeer voor de hand liggende vragen de knuppels zouden zijn, die in het hoenderhok werden geworpen. Ik meende, dat ieder lid der Maatschappij zou beseffen, hoe gewenscht het voor zulk een lichaam is, dat zijn voorzitter tot de „onbesprokenen" behoort, dat die voorzitter niet als Janus, twee aangezichten heeft, waarvan het eene zich keert naar de Maatschappij en het andere naar de Vredesprijsvraag. Ik had gedacht, dat de voorzitter in de eerste plaats zou hebben ingezien, dat niemand twee heeren kan dienen. Maar ik schijn gedwaald te hebben, want ik bleef de „*vox clamantis in deserto.*" De voorzitter doet, of hij niets begrijpt en de leden, mijne medeleden vinden zwijgen goud.

Doch gelijk de struisvogel, al steekt hij zijn kop tusschen de veeren, den jager daardoor niet van zich af houdt, zoo kan al het zwijgen der Maatschappij onmogelijk beletten, dat er op weinig vleiende wijze over haar wordt gesproken, dat men zelfs meent dat haar houding in zake de Vredesprijsvraag haar voortaan onmogelijk heeft gemaakt.

Op dit alles heb ik den Secretaris der Maatschappij vriendschappelijk gewezen, eer mijne stukken van 9 en 16 September 1905 geplaatst werden. Ik betoogde, dat het belang der Maatschappij vorderde, dat de voorzitter een offer bracht, door hetzij als voorzitter af te treden, hetzij voor medewerking aan de prijsvraag te bedanken.

Doch de voorzitter heeft de geit der prijsvraag en de kool, die Maatschappij heet, beiden willen sparen. En nu is de geit al aardig op weg om de kool te verslinden.

Dit mag evenwel niet aan *mij* worden geweten.

Voor een hofje te Rotterdam stond weleer: „Die bijtijds zorgt, verdient lof." Maar ofschoon ik bijtijds gezorgd heb, alles te doen, wat ik kon, om onze Maatschappij in het goede spoor te houden, van lof merk ik nog niets.

A. W. Weissman.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling Arnhem van de Mij. tot Bevordering der Bouwkunst. 27 December 1905.

Als spreker trad op de heer A. W. C. Dwars, C. B. I., Ingenieur bij de Utrechtsche Gemeentewerken. Zijn onderwerp was: *het Ontwerp van eene vrije kruising van den Leidschen weg te Utrecht met het spoorweg-emplacement.*

Spreker ving zijne rede aan met er op te wijzen, dat het toenemend gebruik van auto's en rijwielen het verkeer op de wegen veel drukker maakt. De groote heerwegen die door den aanleg van het spoorwegnet veel van hun beteekenis verloren hadden, zullen onder deze omstandigheden weder meer en meer tot hun recht komen. Neemt men hiervan nota en let men tegelijkertijd op het steeds toenemend spoorwegverkeer, dan volgt hieruit, dat de kruising van de beide hartaderen van het moderne verkeer, de overwegen à niveau, in vele gevallen grooten hinder moeten veroorzaken.

De gemeente Utrecht breidt zich vrij sterk uit; voor het stadsgedeelte dat door den spoorweg van de oude stad gescheiden is, werd de uitbreiding in de eerstvolgende 30 jaren geraamd.

Verder werd door het tellen van alle passanten nagegaan hoe druk het verkeer thans bij de kruising van den Leidschen weg met den spoorweg is, en hieruit afgeleid, hoeveel dit over 30 jaren zal zijn indien de uitbreiding van de gemeente zich regelmatig voort blijft zetten.

Men kwam toen tot een uitkomst van 83000 passanten. Neemt men hierbij in acht, dat de afsluitboomen van den Leidschen weg 60 pCt. van den dag gesloten zijn, dan begrijpt men eenigszins, dat hiermede voldoende het maken van eene vrije kruising gerechtvaardigd is.

Het verkeer op den Leidschenweg wordt vóór de kruising gesplitst in een personentunnel en in een tunnel voor voertuigen. Deze laatste wordt gemaakt terzijde van den Leidschen weg. Het vaarwater moet daarvoor voor de helft versmald worden. Deze tunnel is thans in uitvoering. Doordat hij de personentunnel in hoogte overtreft, is dit het belangrijkste deel van het werk.

De tunnel moet, waar hij den spoorweg snijdt, gemaakt worden onder de overbrugging over de halve breedte van het vaarwater dat voor den tunnel moet plaats maken. Omtrent den gemetselden middenpijler en het landhoofd bestonden geen volledige gegevens wat betreft de fundatie dier werken; dit gebood eene zeer omzichtige werkwijze, die tevens bemoeilijkt werd door de geringe werkhoogte die onder de brug beschikbaar bleef.

Een en ander leidde tot toepassing van het moderne constructie materiaal, ijzerbeton. De tunnel wordt geconstrueerd als een bak van dit materiaal. De zeer geringe dikte der zijwanden komt in dit geval, waar de breedte van den rijwegtunnel bepaald was door den niet ruimen afstand tusschen middenpijler en landhoofd, zeer te stade.

Verderop, naast de kruising, wordt de wand door contreforten versterkt; de vloer van den tunnel wordt daartoe buiten den wand verbreed.

De bodem van den bak wordt bevestigd op dookvormige palen van ijzerbeton, hoog 4 M., zwaar onder 45 × 45 cM., boven 30 × 30 cM; deze houden grondpyramiden groot genoeg om de opdrijvende kracht van het water te weerstaan.

Onder de kruising laat men deze palen zakken na vooraf de gaten ervoor te hebben gepulst in ijzeren cylinders. Verderop zijn deze palen gespoten, hetgeen zeer vlug ging.

Verschillende teekeningen verklaarden duidelijk de samenstelling van dit moderne constructie-werk.

Uitvoerig werd nog door spreker er op gewezen, dat men goed zal doen bij het ontwerpen van met ijzer gewapende betonconstructies niet te zuinig te zijn, daar we hier staan voor een materiaal dat nog geen geschiedenis heeft. Vooral dient men alles wat ruim te nemen, omdat het een materiaal betreft waarbij veel afhangt van de werklieden die het uitvoeren. Men kan wat meer beton en ijzer nemen dan men striktgenomen noodig heeft, omdat deze werkwijze toch reeds veel goedkooper is dan andere. Had men den vloer van den tunnel alleen van beton vervaardigd, dan was een 5 of 6 maal dikkere laag benoodigd geweest. Behalve het meerdere benoodigde materiaal zou dit nog in veel opzichten duurder werken tengevolge gehad hebben.

Men begon bij dit nieuwe materiaal met de fouten die men bij ijzerconstructies ook heeft begaan, door alle afmetingen zoo te nemen, dat het toegepaste materiaal volledig „uitgenut" wordt; geringe factoren die men niet altijd vooraf kan bepalen, treden later op en veroorzaken groot, soms onherstelbaar nadeel.

Interessant waren ook de afbeeldingen die spreker gaf van het overbrengen van den ijzeren hulpbrug voor voetgangers over het emplacement.

De Voorzitter dankte den heer Dwars ten zeerste voor zijn buitengewoon belangrijke voordracht die van den aanvang af door de weinige aanwezigen met de grootste aandacht werd gevolgd.

De Secretaris.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 30 December 1905. *De wandbeschilderingen voor de Beurs te Amsterdam.* De ontwerpen daarvoor van A. J. Derkinderen, worden in het gebouw van de Mij. Arti et Amicitiae te Amsterdam tentoongesteld. De schrijver is niet met het werk ingenomen; het is van 13e eeuwsch karakter, wel passende in een moderne Katholieke kerk, maar niet in een moderne zaal waarin een Kamer van Koophandel vergadert, of waar het stadsbestuur congressen en dergelijken zal ontvangen. Derkinderen doet naief als de 13de eeuwsche Giotto di Bondone, doch in een periode waarin men dat slechts belachelijk vindt. Zijn tafereelen geven niet de schoone afschijning van de wereld om hem heen, maar de ideeën van een ver verleden, die door de hedendaagsche menschen niet begrepen zullen worden; zijn werk doet het weemoedige van schoonheid die niet meer van onzen tijd is, begrijpen. Laat ons het maar bekennen — zegt de schrijver A. W. W. — onze

monumentale schilderkunst en onze monumentale bouwkunst liggen op sterven. De toekomst is aan de nuttigheid.

De Maatschappij undermaat. Het nummer vangt aan met een oproeping der Redactie, om door opgave van naam instemming te betuigen met het plan om een vergadering bijeen te roepen, waarin van gedachten kan worden gewisseld over het stichten van een bond.

Architectura, 30 Dec. Slot van *Kunst- en Anbachtsonderwijs*; uittreksel uit een „Gids"-artikel van A. J. Derkinderen.

Het „Technisch gedeelte" geeft het slot van. *Het typische bij den stedenbouw*, door Dr. Hans Schmidkunz.

De Bouwwereld, 27 Dec. *De prijsvraag voor de Ned. Herv. Kerk te Glanerbeek.* Programma en rapport van den beoordeelaar worden veroordeeld. Eisch was een kerkje van *f* 12.000 of *f* 15.000; het bekroonde ontwerp wordt voor *f* 20.000 uitgevoerd.

De wandbeschilderingen voor de nieuwe Beurs. De gedachtengang van den kunstenaar bij het ineenzetten van de ontwerpen moge voortreffelijk geweest zijn, de uitwerking is minder gelukkig. Geringer aantal van boeiender tafereelen zou beter zijn geweest.

De Juryleden der Vredesbaleis-prijsvraag Korte levensbeschrijving van E. E. Ihne, en portret van Dr. P. J. H. Cuypers.

De westijnbureht Dschodpaer, in Voor-Indië, met een tekstfiguur.

Pensionaat St. Antonius te Bergen (bij Alkmaar); architect J. H. Tonnaer, te 's-Gravenhage. De verschillende gebouwen waarin een filiaal van de inrichting der Eerw. Zusters Ursulinen van Monnikkendam is gevestigd, zijn in vogelvlucht afgebeeld en in korte trekken beschreven Zij zijn in hoefijzer-vorm ontworpen, met een gevelbreedte van ± 95 M. bij een gemiddelde diepte van ± 60 M. De kapel ligt vrij. De rechtervleugel is gebouwd en sedert een jaar betrokken; het aantal pensionaires is echter al zoo toegenomen, dat het geheel weldra voltooid zal moeten worden.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Nieuwstadspoort te Zutphen. Volgens aanwijzingen van Dr. P. J. H. Cuypers zijn vanwege het Departement van Oorlog de noodige herstellingen verricht aan de overblijfselen van de Nieuwstadspoort te Zutphen, die daardoor voor verder verval zijn behoed. Enkele gedeelten die sterk afgebrokkeld waren, zijn bijgemetseld, overigens is het metselwerk op nieuw gevoegd.

St. Maartenstoren te Zalt-Bommel. Aan den architect Jacques van Gils te Rotterdam zijn de voorbereidende werkzaamheden voor het herstel van dit bouwwerk opgedragen.

Toren te Oirschot. Voor de restauratie van dezen op 12 Dec. 1904 voor een groot deel ingestorten toren werd door de Regeering een subsidie van *f* 50.000 verleend. De herstellingswerken zullen spoedig onder leiding van den architect Jacques van Gils een aanvang kunnen nemen.

Een getrouwe afbeelding van den toren is te vinden in de 44ste aflevering (1903) van „Oude Bestaande Gebouwen"; voor den toestand na het ongeval zie men de nummers van het Bouwkundig Weekblad van 24 Dec. 1904 en 25 Maart 1905.

Rijksschool voor Kunstnijverheid. Door „Het Volk" wordt gemeld, dat de Minister van Binnenl. Zaken gunstig beschikt heeft op een verzoek van den Alg. Nederl. Opzichters- en Teekenaarsbond tot openstelling op enkele avonden van de bibliotheek der school. Tot nader order is zij open op Maandag- en Dinsdagavond van half acht tot half tien uur.

Veilingen te Amsterdam. Zooals telkenjare heeft de firma Blikman en Sartorius een vergelijkend overzicht gegeven van al de te Amsterdam in publieke veiling gebrachte vaste goederen gedurende het 10-jarig tijdvak 1896—1906.

Eene kleine vermeerdering vindt men bij de aangeslagen perceelen, slechts 36 meer dan in 1904, terwijl daarentegen 59 minder werden verkocht. Tegenover zulk een levendig bedrijf zijn deze cijfers zeer onbeduidend, en het zou zeer moeilijk wezen eenige andere conclusie uit de cijfers van opbrengst te trekken, dan dat het vrijwel gelijk staat met het vorige jaar.

Aan het overzicht der voornaamste geveilde goederen ontleenen wij slechts, dat in October voor *f* 96,312 door de gemeente werden aangekocht de terreinen met de zich daarop bevindende opstallen per stoomhoutzagerij „Nederland", aan den Overtoom, nabij de Kostverloren Vaart, welke terreinen noodig bleken voor het uitbreidingsplan voor die buurt, eertijds aangenomen.

Blijkens het statistisch overzicht worden elk jaar de bedragen van de totale opbrengsten der huizenveilingen hooger. In 1896 was de totale opbrengst *f* 10,767,294, in 1897 *f* 11,798,566, in 1898 *f* 10.158,608, in 1899 *f* 11,275,453, in de volgende jaren steeds hooger, ten slotte in 1905 *f* 15,172.234.

Technische Hoogeschool. Volgens den Delftschen Studenten Almanak 1906 is het aantal ingeschrevenen aan de T. H. School op dit oogenblik 1137, waarvan 32 voor Bouwkundig Ingenieur studeeren. Hieronder zijn drie jongedames.

BUITENLAND.

Berlijn. De tunnel onder de Potsdammer en Leipziger straat, ten behoeve van de ondergrondsche electrische, zal ongeveer 60 millioen mark kosten.

Berlijn. In de internationale prijsvraag voor een Virchowgedenkteeken te Berlijn wordt een model op 1/4 van de ware grootte verlangd. Een dergelijk groot model wordt bij deze prijsvraag waaraan zeker vele zullen deelnemen, een te omvangrijke arbeid geacht.

Parijs. In antwoord op de prijsvraag van de „Ecole des Beaux-arts" voor een Volksschouwburg zijn 160 antwoorden van evenzooveel deelnemers ingekomen. De 1e prijs is behaald door den heer Rolet, leerling van den heer Pascal.

Om deze prijsvraag voor te bereiden, was door den heer Guadet, chef van het bouwkundig gedeelte der „Ecole des Beaux-arts", van te voren eene lezing gehouden, over de eischen die aan een goeden volksschouwburg, gesteld moeten worden.

Kissingen. De nieuwe Koninklijke Schouwburg te Bad-Kissingen is een voorbeeld van een kleinen schouwburg, waarin alles aangebracht is voor zekerheid van toeschouwers en spelers, terwijl het gebouw alles aanbiedt wat het nieuwste geeft voor gemak en hygiëne. Het heeft bij 603 zitplaatsen slechts twee rangen, en geen staanplaatsen. Behalve de 4 z. g. n. procenium-loges, zijn alle loges achter de zitplaatsen aangebracht De bouwsom bedroeg 509 duizend Mark.

Weenen. Bij verscheiden stedelijke scholen zijn open-gymnastiek-plaatsen gemaakt, waarvan de bodem geheel stof- en slikvrij is. Zij zijn aangelegd van macadam, behandeld met „Felsingen" teer asphalt-compositie.

Opruimen van sneeuw. Uitgaande van het denkbeeld, dat het verwijderen van sneeuw van de straten meer bezwaar ondervindt van de massa dan van het gewicht, hebben de Ingenieurs F. W. en H. S Farguhaz (V. St. v. A.) een machine voor sneeuwopruiming geconstrueerd, waarin tegelijk met het inwerpen van de sneeuw, deze tot een betrekkelijk kleine massa wordt samengeperst.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:				per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar, ouderdom	37 jaar	salaris	f	80.—
" " "	48 "	"	"	100.—
" " "	23 "	"	"	80.—
" " "	26 "	"	"	100.—
" " "	24 "	"	"	85.—
" " "	21 "	"	"	50.—
" " "	22 "	"	"	60.—
" " "	21 "	"	"	75.—
" " "	20 "	"	"	60.—
" " "	21 "	"	"	80.—
" " "	29 "	"	"	100.—
" " "	26 "	"	"	90.—
" " "	22 "	"	"	80.—
" " "	24 "	"	"	100.—
" " "	32 "	"	"	100.—
" " "	30 "	"	"	100.—
" Teekenaar "	21 "	"	"	50.—
" " "	17 "	"	"	30.—
" " "	23 "	"	"	40.—
" " "	19 "	"	"	45.—
" " "	19 "	"	"	45.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 8 JANUARI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een kantoorgebouw, schaftlokaal enz. op het Steenen Hoofd aan den Westerdoksdijk.

Het gem.-best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij, tegen f 1.75 (met twee teek.). Inl. worden gegeven ten kantore van den ingenieur Hoofd der afd. „Havenwerken", in het gebouw van Algemeenen Dienst op den kop der Handelskade, van 10 tot 12 u., ged. de week, welke de aanbesteding vooraf gaat.

LAKEMOND (GELD.) Het bouwen van een arbeiderswoning aan de Hemmensche Zandweg, met bijlev. van alle materialen, arbeidsloonen, transporten, enz.

De heer B. Teunissen v.m. 11½ u. Bestek en teek. ter inzage in café Vink te Randwijk. Inl. verstrekt A. Frederiks, gem.-opz. te Randwijk.

OMMEN. Het bouwen van een koffiehuis op een terrein, gelegen nabij het station.

De heer H. Plasman. Bestek en teek. ter inzage in het koffiehuis van bovengen. Inl. geeft de bouwk. G. Timmerman. Aanw. 4 Jan. n.m. 2 u.

OOSTERBEEK. Het verbouwen van perceel E. 391 aan de Utrechtsche straatweg te Oosterbeek

De arch. A. R. Freem, Arnhem n.m. 2¾ u. in café v. d. Velden. Bestek en teek. verkrijgbaar à f 1.50 bij de firma G. J. Thieme, Arnhem en liggen ter inzage in het lokaal der aanbesteding.

ZUIDHORN (GRON.). 1. Het bouwen van een school met 2 lokalen en een daaraan verbonden woonhuis c.a.; 2 de levering van meubelen voor de school. Alles met bijlev van mater. en arbeidsloonen.

De „Vereen. tot stichting en instandhouding van een school met den Bijbel". Bestek en teek. à f 1.50 en afzonderlijke bestekken à f 0,75 verkrijgbaar bij den arch. C. H. Eldering te Hoogkerk.

DINSDAG 9 JANUARI.

NIJMEGEN. Het bouwen van een melkhuis met remise en bovenwoning op een terrein aan den Groesbeeksen dwarsweg

De heer Jac. Arntz., 's av. 6½ u. in café „De Zwaan," Berg en Dalsche weg. Bestek en teek. à f 2 verkrijgb. bij den besteder Rosendaelstraat 30.

UTRECHT. Bestek no. 1034 Het verbeteren der wachterswoningen van s. 8 9, 10 en 19 der lijn Maastricht—Aken. Raming f 9250. De Maatschappij tot exploitatie van Staatssp., n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 10 JANUARI.

APELDOORN. Het bouwen van twee arbeiders-woningen op den Eendracht.

De aanbesteder 's av. 7 u. in café Blauw op den Eendracht alwaar vanaf 5 Jan. bestek en teek. ter inzage.

BEVERWIJK. Het bouwen van een woonhuis met bergplaats en stal enz. op het terrein aan den rijksstraatweg te Wijk aan Zee en Duin

De arch. N. de Wolf v.m. 11 u. in hotel „de Zon" alw. bestek en teek. ter inzage

ECHTEN (FR.). Het bouwen van een woonhuis met Bakkerij en schuur.

De heer J. Zijlstra Jz. Bestek en teek. ter inzage bij J. Zijlstra Jr., en bij J. Zijlstra te Oldelamer.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan de Javastraat.

De heer A. J. Zwaan 's av. 7 u. in café van J. A. ten Tuijs, Kuipersdijk alwaar bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft de firma Roesink en Wolda. Aanw. 10 Jan. v.m. 11 u.

HEMRIK (FR.). Het bouwen van een woonhuis met boerderij.

De arch. O. M. Meek, Donkerbroek, bij wien inl. te bekomen Bestek en teek. ter inzage bij Westerhof.

HILVERSUM. Het verbouwen van een tapijtfabriek met kantoor en annexe werken op het terrein aan de Langestraat.

De arch. Bern. W. C Emons, in „hotel Gooiland" Emmastr. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgb. bij Gebr. Wolff.

OLDENZAAL. Het bouwen van een koffiehuis met stalling aan de Hofmeijerstr.

De arch. K. L. Croonen n.m. 3 u. in café H. ter Braake. Inl. te bekomen en bestek en teek. verkrijgb. à f 2 van den 5 Jan. bij den arch. Aanw. 10 Jan. v.m. 11 u.

ROTTERDAM. Het verbouwen van de zoutfabriek van de HH. Kolff en Vis aan het Kralingsche Veer.

De ing. arch. W. Brandsma Johzn. 's midd. 12 u. in café v. d. Akker, Kralingsche Veer. Bestek en teek. verkrijgb. bij Corns. Immig en Zoon, Nieuwe haven 5, tegen f 1. Aanw. gedaan

VEENDAM. Het bouwen van een winkelhuis in de Kerkstraat met bijlev. van al het daartoe benoodigde.

De heer W. de Boer in hotel de Vries 's av. 7 u. alwaar bestek en teek. ter inz. Bestekken à f 1.50 verkrijgbaar. Inlicht. geeft J. Woldendorp, architect.

ZUIDWENDING (GR.). 1 Het amoveeren van de bestaande boerenhuizing, bijschuur enz. en het daarvoor in de plaats bouwen van een nieuwe boerenhuizing met voorgebouw en bijschuur. 2. Alle glas-, verf- en behangwerken.

De arch. C. Brill, Winschoten n.m. 3 u. bij Mej. de wed. H. Nieboer bij wien bestek en teek. ter inz. Inl. te bekomen en bestek en teek. verkrijgb. à f 1.50 bij den archit. alwaar bilj. in te leveren 9 Jan. v.m. 12 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het **Leven**

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[bis], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1904 . . .	1.165.891.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1904	28.426.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

1 DECEMBER.

BLOEMENDAAL (NOORDH.). Het bouwen van 2 landhuizen in het villapark „Duinlust". Door den arch. J. H. W. Leliman te Amsterdam.

Laagste inschr. W. Saeijs, Haarlem.

15 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het maken van een bakkerij met kantoor, magazijnen en woningen op een terrein aan de Elisabeth Wolff en van Alphenstraat. Door den arch. J. W. F. Hartkamp Jr. namens de Amsterdamsche coöp. verbruikersvereen. „Vooruit".

Gegund aan de maatschappij van bouwhandwerkers „de Bouwershond". De cementijzerwerken voor dien bouw werden opgedragen aan de Amsterdamsche fabriek van cementijzerwerken.

ANDIJK. Het bouwen van een woonhuis voor den H. Tenzen Jz.

Laagste inschr. D. Dol f 1715.

26 DECEMBER.

HELLENDOORN. Het bouwen van een burgerwoonhuis. Door den heer B. Stokkers.

Laagste inschr. v. d. Berg en Miskotte, Hellendoorn, f 4767. * Gegund.

27 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het verbouwen van het clubgebouw in de Amstel (Weesperzijde). Door de Amsterdamsche recl- en zeilvereeniging „De Hoop."

Laagste inschr. M. Jansen Amsterdam, f 5795; daaropvolgende Minne en Zn., id., f 7400.

BOERTANGE. Het bouwen van een winkelhuis met schuur, voor den heer I. Frank. Door den arch. J. v. Lenning te Winschoten.

Laagste inschr. B. IJdens, Boertange, f 3723. Gegund.

BUSSUM. Het bouwen van drie woningen en 1 dubbele woning aan de Cereslaan.

Laagste inschr. J. Lely. f 5600. Gegund.

GENDRINGEN. Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van alle materialen voor timmer-, verf- en smidswerk. Door den heer H Ribbes.

Laagste inschr. Timmerw. M. L. Freeriks f 630*.

Smidswerk Hofijzer, f 50,49* * Gegund.

Verfwerk. W. v. Bree, f 197.49 Niet gegund.

MUNTENDAM. Het herbouwen eener afgebrande boerenhuizinge aldaar, onder beheer van den arch. J. Schenkel Door den heer J. H. Raad.

Laagste inschr. H. Brink, f 4750.

Verfwerk. J. Jager, Noordbroek, f 169.

ULRUM (GR.). Het bouwen van een dubbel woonhuis onder bijlevering van alle daartoe ben. materialen, arbeidsloonen, transporten, enz. Raming f 1850. Door de heeren Geb. Munster.

Laagste inschr. A. Hofman, Houwerzijl, f 1648. Gegund.

28 DECEMBER.

BOSKOOP. Het bouwen van een schutsluis, sluiswachterswoning en eenige andere werken Raming f 28000. Door het bestuur van den polder „Laag Boskoop".

Laagste inschr. J. Stuurman, Ammerstol, f 22850.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BÜCKER & Co., den Haag

Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmaterialhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage

Automatische Waterstraal-Ventilators. — WEINHOLD's Bouwstoffenhandel Arnhem.

Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.

Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.

Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.

Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.

Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Aërogeengas, Tj. VAN DER ZEE, den Haag.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoïd". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Bouwkundige boekwerken FRIEDR. WOLFRUM, Düsseldorf.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brückner platen. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76. Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Gegoten geëmaill. ijzeren wa-chtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL. Jr. Haarlem.
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Ingenieurs-bureau W. SCHLUSEN & Co., 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246-248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. FOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Prins Hendrikkade, Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversnieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken, Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. D. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Zij die een goed cement willen vertegenwoordigen, of voor het een of andere doel veel cement gebruiken, verzuimen vooral niet prijs en condities te vragen van het

PORTLAND CEMENT

„HACCOURT"

levering op strengste keur!

Hoofdvertegenw. voor Nederland:

„Bouwmaterialen" voorheen **M. LUIJTEN,**

LEKKERKERK (Hoofdkantoor). ROTTERDAM, DORDRECHT.

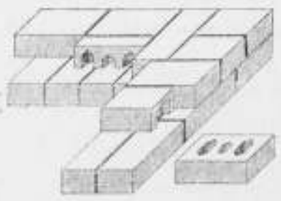

De **droogste,** de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de

HOLLE BETONSTEENEN

vervaardigd op de machines van

EMILE KOCKEN,

Technisch Bureau ARNHEM.

Interc. Telefoon 521.

Academie Minerva

GRONINGEN.

Een **LEERAAR** wordt **gevraagd** voor het onderwijs in het ontwerpen van gebouwen, meubelen en gebruikskunst en in het lijnteekenen voor 13 avonduren (wintercursus) en 4 daguren per week. Salaris **f 720.** Het bezit van eene akte M² strekt tot aanbeveling.

SOLLICITATIESTUKKEN **vóór 14 Januari e. k.** in te zenden bij den secretaris van het bestuur.

J. A. MULOCK HOUWER.

PRIMA QUALITEIT

Blauwzuur IJzerpapier

voor LICHTDRUKKEN

steeds versch verkrijgbaar tegen f 1.50 per rol van 10 meter 175 cm. breed franco huis, bij den Heer **I. COHEN. Photograaf en Handelsagent** te

GRONINGEN, (Heereweg 98).

CENTRALE VERWARMING,

met en zonder Ventilatie.

Alle systeems, met vrijstaande en Ingemetselde Ketels.

Droog-, Kook-, Water-, Bad- en Desinfectie-Inrichtingen.

worden **vervaardigd, geleverd** en **gesteld** door

D. S. M. KALKER,

St. Anthoniebreestraat 21, ≡ Amsterdam.

TELEGRAMADRES: KALKER, IJZERWAREN.

Intercommunaal Telephoon No. 2144.

KONINKLIJKE MAGAZIJNEN VAN STALINRICHTINGEN, IJZEREN- en KOPEREN BOUWARTIKELEN, GEREEDSCHAPPEN, enz. enz. enz.

W. HAAXMAN & Cº.

Electrotechnische Installatie-bureaux

te AMSTERDAM en te ROTTERDAM

N. Z. Voorburgwal 135 — Leuvehaven 43-35

Electrische Verlichting en Krachtsoverbrenging

voor alle gewenschte inrichtingen, in elke grootte.

Speciaal-afdeeling,

Electrische Liften

voor personen en goederen, voorzien van **stuurinrichting,** door middel van: **stuurtouw, handrad, hefboom of drukknoppe.**

Steeds VAKKUNDIG personeel voorhanden.

Prima referentiën van geplaatste liften

PLANNEN en BEGROOTING GRATIS.

Men verlange Ingenieursbezoek.

W. SLOTBOOM & ZOON,

's-GRAVENHAGE.

FABRIKANTEN VAN

CENTRALE VERWARMINGEN

DOOR STOOM — WARM WATER — WARME LUCHT.

EIGEN ONTWERPEN.

PLANNEN EN BEGROOTINGEN KOSTELOOS.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

HONORARIUM-TABELLEN

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met Declaratie.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 18 Mei 1904.

De prijzen zijn:

1	Exempl.	f 0.10,	franco p. post	f 0.11
25	„	„ 1.50,	„	„	„	1.62½
50	„	„ 2.50,	„	„	„	2.70
100	„	„ 4.—,	„	„	„	4.20

Op naam bedrukt.

50	Exempl.	f 4.—,	franco p. post	f 4.20
100	„	„ 6.—,	„	„	„	6.20

Toezending geschiedt alleen na ontvangst van remise.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1884 D. No. 41.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

DEERNS & WESTERINGH. — ARNHEM.

Lage-druk Stoom. **Centrale Verwarming.** Warm Water.

Warmwater verwarming met snel-circulatie; waarvoor geen kelder als stookplaats noodig is.

WARMWATER VERZORGING

voor huishoudelijk gebruik in Particuliere en Openbare Gebouwen.

* * * * * Complete Installatien van Openbare Badinrichtingen. * * * * *

PROJECTEN EN PRIJSOPGAVEN KOSTELOOS.

Rijswijkscheplein. **JOH. JONKERS,** 's-Gravenhage.

Marmeren Schoorsteenmantels.
Hardsteen. Zandsteen. Graniet etc.

TELEFOON No. 1133.

L. H. KURPERSHOEK,
Zwaanshals, — ROTTERDAM.

Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.

Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,
(HOUTGRANIET)
ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.

Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

B. LANDHEER Jr., Wijnhaven 93, Rotterdam.
Generaal-Vertegenwoordiger der firma
ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.
Specialiteit fabriek voor
Centrale Verwarmingen.
levert ook de
Snel-Circulatie Warmwaterverwarmingen,
patent „BRUCKNER".
waarvoor geen kelder noodig is. Referentiën ter dispositie.

GROOTE VOORRAAD

STALEN BALKEN

N. V De Nederlandsche Staalindustrie,
voorheen H. E. OVING Jr.
GELDERSCHEKADE 31-33, ROTTERDAM.

Een bekwaam
Bouwk. Opzichter
ZOEKT werkkring. Inlicht. van laatste werken kunnen overgelegd worden.
Fr. br. lett. **P. L.** Alg. Adv. Bureau A. DE LA MAR AZN., *Amsterdam.*

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ
MOUTON & Co.
HERDERSTRAAT 5.
Telephoon No. 821.
'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten
BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.
Aandeelen,
Obligatiën en Couponbladen
Begrootingen, Bestekken.
Plan- en Detailteekeningen.
Photolithografie en Lichtdruk.
KOPER- en STAALGRAVUREN
Etsen en Photogravuren.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN
BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:
MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.
Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon
AMSTERDAM
(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).
Centraalverwarming en Waterverzorging
volgens Amerikaansch Systeem.
Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

DE PAARL
SPOELAPPARAAT voor CLOSETS

Vervaardigd van FIBRONIT en KOPER
Geheel roestvrij
Alleenverkoop voor NEDERLAND
VALKENIER & DE HAAS
ROTTERDAM
Leuvehaven 125
Paarl

GEBR. VAN DER VLIET,
IJzer- en Staalhandel
AMSTERDAM.
STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.
STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —
GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c/M. voorradig. tot 36 c/M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

Kulm's Brandvrije Platen
voor Binnenmuren, Wanden, enz.

Besparen ruimte, zijn licht, weerstaan alle vocht. Kunnen zeer goed gespijkerd worden.

Beproefd op 2010 graden Fahrenheit door het
Britsche Comité van voorbehoedmiddelen tegen brand te Londen.

Hoofdvertegenwoordiger voor Nederland en Koloniën:
J. A. ELBERS,
Reguliersdwarsstr. 73. AMSTERDAM.

Voorradig in VERSCHILLENDE DIKTEN en in GROOTE HOEVEELHEID bij
De Nederl. Maatschappij voor Monierwerken.
Jaagpad Omval, AMSTERDAM.
DIRECTEUR J. N. LANDRÉ.

J. W. GIPS.
ATELIER
VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †
BANKASTRAAT 4A.
's-GRAVENHAGE.

Een zoowel **theoretisch** als **praktisch ontwikkeld**
meubel- en decoratief teekenaar
zoekt een hem passende betrekking.
Brieven franco onder lett. G aan het bureau v. d. blad, *Heerderstr. 5, Den Haag.*

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 22sten Januari 1906, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1054:

Het maken van eene Werkplaats, eene Olieloods, eene Brandstoffenloods en andere Werken op het terrein van de Wagenwerkplaats te AMERSFOORT.

Begroting f 82000.—

Het bestek met 2 teekeningen is tegen betaling van f 2.50 en het bestek zonder de teekeningen tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op *franco* aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid.

BEKWAAM
Opzichter-Teekenaar

GEVRAAGD aan het Bureau van den Gemeente-Architect te Bussum, bekend met het uitwerken van plannen en goed kunnende detailleeren, voorloopig voor een jaar, bij gebleken geschiktheid vaste aanstelling. Salaris *f* 900.

Indiensttreding zoo mogelijk begin Februari a.s. Sollicitatiestukken voor 16 Januari a.s. in te zenden aan Burgemeester en Wethouders van Bussum.

Op Donderdag en Vrijdag 11 en 12 Jan. a.s. zal van 's morgens 10 – 12 uur gelegenheid bestaan Burgemeester en Wethouders te spreken ten Raadhuize.

Echt Haeusler'sche
Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA
C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. – 7 Patenten. – Meerdere Hofdiploma's.

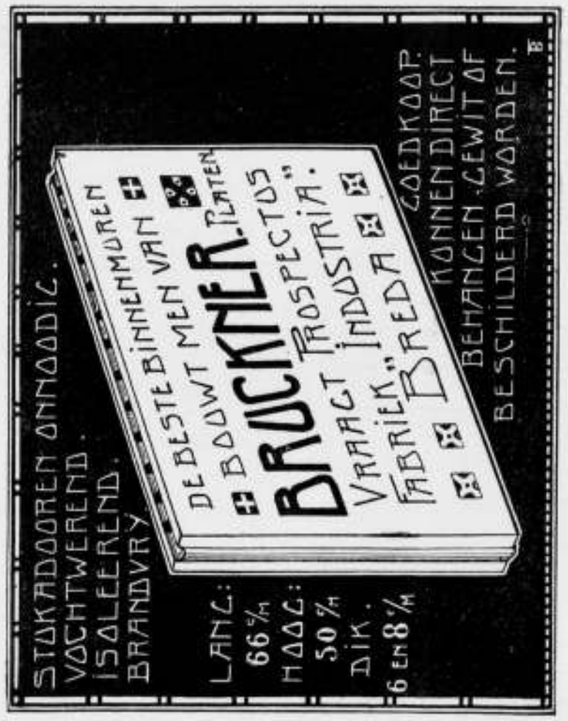

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND-LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

BIEDT ZICH AAN tot het berekenen van betonijzerconstructiën een

Civiel Ingenieur

(met diploma DELFT).

Franco brieven onder No. 64, bureau v. d. blad, *Herderstraat 5, Den Haag.*

Telefoon nº. 643.

UCHTverversching en UCHT-Drooginrichtingen (zonder tocht)

in nieuw aantebesteden of bestaande gebouwen.

Dag en nacht zelf werkend.

GOEDKOOPE LEVERING

op gratis advies van Ingenieur met 30-jarige ondervinding op dit gebied.

ZEND TEEKENING!

ees brochure „Holland Vooruit".

SANITAS. - ARNHEM, Rijnkade 120.

„ELECTRA". Fabriek voor

ELECTRISCHE VERWARMINGS- EN KOOKTOESTELLEN

te WÄDENSWEIL en LINDAU i.B.

Vertegenwoordigd door:

HET INGENIEURS-BUREAU
HUYGEN & WESSEL
te ROTTERDAM.

Behangselpapieren

H. en J. KOETS.

AANNEMERS van INRICHTINGEN.

Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*

Aanleg van **Centrale Verwarming** naar alle systemen.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits. enz.**

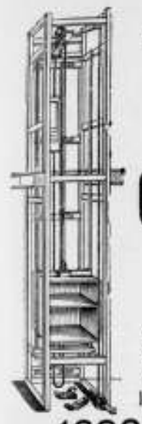

JAN HAMER & Cº.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

NORMAAL

GOEDEREN- en SPIJZENLIFTEN

Eenvoudig. - Geruischloos. - Praktisch. - Goedkoop.

Voorzien van de laatste verbeteringen, waaronder onze veel verbeterde automatisch werkende **Veiligheids rem- en vast-zet-inrichting.** — **Zelfsmeerende kogellagers.** — **Veiligheids vang- of valinrichting.** — **Geleistukken** voor kooi en tegengewicht enz.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

STALEN BALKEN MET BREEDE FLENZEN.

Differdinger B-profielen vanaf 180 m.M. flensbreedte en 180 m.M. hoogte trapsgewijze opklimmende tot 300 m.M. flensbreedte en tot 750 m.M. balkhoogte.

Profiel-Albums en Tabellen van Draagvermogen op aanvrage.

Deutsch-Luxemburgische Bergwerks-und Hütten-A.G.

Vertegenwoordiger: C. D VAN DER LINDEN - Amsterdam.

MARTIN & Cº.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

WANDTEGELS.

Enorme voorraad Fijnste Engelsche Combinaties.

PLAATSING DOOR BEKWAME WERKLIEDEN.

Ontwerpen en Begrootingen op aanvraag gratis.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

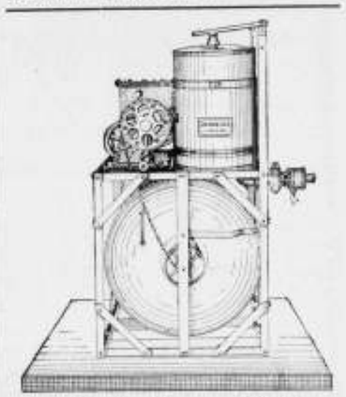

Benoid Luchtgasverlichting,

volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.

De Agenten:

NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

H. J. VAN DER VEEN

INGENIEUR ★ ★ ★ ★ ★ AMSTERDAM

Berekeningen en Detailteekeningen van

IJZERCONSTRUCTIES.

Serredekking,

Rolluiken, Jalousiën,

Zonblinden, enz.

S. BRUIGOM. — ARNHEM.

EIKEN PARKETVLOEREN HYGIENISCH STOFVRIJ

en even goedkoop als kleeden of linoleum. Geheel gereed in de was afgeleverd, glad geschaafd, vanaf f 4.— de M². Monsters en dessinboekje op aanvraag. Prima referentiën. Parketvloerfabriek LUITJES, BLARICUM.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Vervaardigden zeer vele en meest belangrijke werken.

Voorloopige ontwerpen en kostenbegrootingen worden gratis verstrekt.

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
Sanitary Engineer,
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

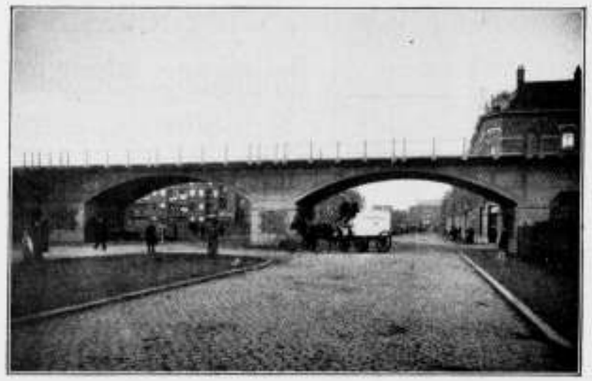

Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. Nº 2

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPIJ: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschapppij tot Bevordering der Bouwkunst. — De prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist. — J. G. Michielse. — Huis Zoudenbalch te Utrecht. — Cliché: Gebouw der Natal-Bank te Durban. — Prijsvragen. — Congressen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 30 cents. Groote letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Diploma van Bouwkundig Opzichter.

Op Maandag 26 Februari 1906 en volgende dagen zal in het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, het examen worden afgenomen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, ingesteld door de Maatschappij volgens besluit van de Algemeene Vergadering gehouden op 28 Mei 1891.

Zij die dit examen wenschen af te leggen, worden uitgenoodigd zich schriftelijk aan te melden vóór 1 Februari 1906 bij den Secretaris der Maatschappij, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Aan hen die zich aangemeld hebben, zullen tijdig alle vereischte inlichtingen worden verstrekt.

In dit nummer van het Bouwkundig Weekblad wordt onder het hoofd „Prijsvragen" de uitslag bekend gemaakt van de prijsvragen, uitgeschreven bij gelegenheid van de Algemeene Vergadering op 23 en 24 September 1905 gehouden.

DE PRIJSVRAAG VOOR EEN GEMEENTEHUIS TE ZEIST.

Zooals reeds in de beide vorige nummers van dit blad is medegedeeld, werd door Burgemeester en Wethouders van Zeist, daartoe gemachtigd door den Raad dier Gemeente, een prijsvraag uitgeschreven voor het maken van een schetsontwerp met omschrijving en raming der kosten voor een Gemeentehuis. Het programma voor die prijsvraag werd vastgesteld in de zitting van den Gemeenteraad van 27 December 1905.

Hoewel klaarblijkelijk met goede bedoelingen opgemaakt, bezit het programma gebreken, die menigeen van medewerking in dezen wedstrijd zullen doen afzien, hetgeen zeer te betreuren is.

De hoofdfout is deze, dat de namen der Juryleden die de in te komen antwoorden zullen moeten beoordeelen, niet in het programma worden bekend gemaakt. Wel wordt daarin bepaald, dat de prijzen zullen worden toegekend door den Raad van Zeist, op voorstel van B. en W. bijgestaan door eene Commissie van 3 leden uit den Raad, die zich, wanneer zij dit noodig achten, kunnen doen voorlichten door een of meer door hen te benoemen deskundigen; maar deze bepaling is onvoldoende. Men weet niet wie zal oordeelen over de artistieke en constructieve waarde der plannen. Zijn het bevoegde deskundigen? En zullen de deskundigen die hen desnoods kunnen bijstaan, daartoe bevoegde personen zijn?

De Jury had moeten zijn samengesteld uit een aantal personen, waarvan de meerderheid uit bekende deskundigen bestaat, opdat ieder voor zich kunne besluiten zijn werk ter beoordeeling aan hen toe te vertrouwen. Waar zoo iets niet het geval is geweest, hebben prijsvragen het zonderlingst verloop gehad. Ze hebben geen goed resultaat opgeleverd, omdat erkend bekwame krachten niet aan den wedstrijd

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

hebben deelgenomen, of omdat er een plan tot uitvoering is gekomen waaraan die eer liever niet te beurt had moeten vallen.

Ware voor de prijsvraag van Zeist, vóór het openbaar maken van het programma een Jury benoemd geworden, dan hadden de leden daarvan, alvorens hunne benoeming te aanvaarden, kennis moeten dragen van het programma, en dan hadden zij ongetwijfeld gewezen op andere onvolkomenheden van dat programma. Zij zouden hebben opgemerkt, dat o. a. het meer gewenscht is één cijfer te noemen voor het bedrag dat het gebouw zal mogen kosten, dan dat een bedrag voor den voltooiden bouw wordt toegestaan van ƒ 70.000 tot ƒ 90.000. Nu kan het voorkomen, dat het beste en mooiste plan geraamd is op het hoogste bedrag, maar dat de eerste prijs wordt toegekend aan een veel minder geslaagd ontwerp, omdat het programma de bevoegdheid geeft een minder kostbaar voor uitvoering te bestemmen. De Jury zou er ook op hebben aangedrongen bij het programma een tarief van de voor alle mededingers bindende prijzen der materialen te voegen, waardoor hunne begrootingen gemakkelijk te vergelijken zijn. Men zal kunnen tegenwerpen, dat ieder zich te Zeist zelve op de hoogte dier prijzen kan stellen; maar niet allen zullen hunne inlichtingen van een zelfden deskundige ontvangen, en daardoor zullen de eenheidsprijzen allicht verschillen aanwijzen die vrij belangrijk kunnen uiteenloopen, eene vergelijking der begrootingen moeilijk maken.

De antwoorden worden vóór den 1ste Juni a. s. ingewacht. De Raad van Zeist zou, met het oog op dien voldoend ruimen tijd, weldoen, om in het belang zijner Gemeente de fouten van het programma te herstellen, door alsnog drie bekwame architecten uit te noodigen de Jury uit te maken en bij te staan in het verbeteren van het programma. Reeds zou kunnen worden bekend gemaakt, dat binnen kort eene aanvulling van het programma te wachten is, waarbij desnoods een latere termijn van inzending kan worden bepaald.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft zich met een adres, gedateerd 4 Januari 1906, tot den Raad gewend, hoofdzakelijk om op de leemte te wijzen, dat de namen der Jury-leden niet bekend zijn, en op de gevolgen daarvan. Wordt het programma aan die prijsrechters ter goedkeuring aangeboden, dan zullen deze den Raad wel verder inlichten.

Aan het vaststellen van het programma door den Raad in zijne vergadering van 27 Dec. j. l. is een discussie voorafgegaan, waaruit blijkt, dat sommige Raadsleden wel op de bovengenoemde leemten hebben gewezen en de gevolgen er van inzagen, maar de meerderheid niet hebben kunnen overtuigen. Aan het verslag dier Raadszitting, voorkomende in de Weekbode voor Zeist, Driebergen en omstreken, ontleenen wij het volgende.

De heer Snellen gaf in overweging eene Jury te benoemen en de voorwaarden eerst aan haar oordeel te onderwerpen. Voorts zou hij in het programma eenheidsprijzen willen, opdat niet misschien een architect die in Maastricht woont goedkooper prijzen heeft dan iemand die in Zeist woont. Ook achtte hij de speling van ƒ 70.000 tot ƒ 90.000 te groot en zag hij liefst heel geen speling. De belooning vond hij te laag. Het gewone honorarium voor den architect is 4.8 % voor een gebouw van den bedoelden prijs, maar het is 6.2 % voor een buitengewoon gebouw als een Gemeentehuis. Het honorarium kon invloed hebben op de te ontvangen antwoorden.

Nadat de Voorzitter er aan herinnerd had, dat de quaestie der jury in de vorige vergadering genoegzaam besproken was, zeide de heer Schütz het geven van eenheidsprijzen onnoodig te achten; gaf men ze wel, dan zou men het geheele bestek wel kunnen maken en alleen de prijsvraag behoeven uit te schrijven voor een gevel. Tegen een Jury was spr. niet, maar wel was hij er tegen de namen der Juryleden bekend te maken, zeker om dezelfde reden als de heer Egeling, daar men — beweerde deze — bij die bekendheid slechts plannen van een zekere richting ontvangt, een bewering die allen grond mist. De heer v. d. Brink achtte de benoeming van een Jury voorbarig, en de Raad mocht zijn werk niet uit handen geven. De prijzen, met zulk een speling, bleken genoemd te zijn, omdat anders alle antwoorden op den maximumprijs zullen zijn aangelegd. Wij dachten, dat juist het omgekeerde het geval zou kunnen zijn.

De heer Van Tets had geen bezwaar tegen het benoemen eener Jury, daar men den architect van het bekroonde werk den bouw niet behoefde op te dragen, zoo meende hij; de heer Blooker achtte dit echter wel de bedoeling; het was voldoende, dat de Commissie uit den Raad zich door andere deskundigen deed voorlichten, wanneer zij bij hare beoordeeling niet tot eenstemmigheid had kunnen komen. Een Jury was goed bij gebouwen die millioenen moeten kosten, hier onnoodig. Voorwaar een zonderlinge opvatting.

De heer Snellen zeide, dat een Jury benoemd *moet* worden, juist om goede plannen te krijgen, anders doen alleen prullen mede. De heer Blooker heeft zeker de bedoeling van deze zeer juiste opmerking niet begrepen, toen hij te kennen gaf, het niet verkeerd te vinden, dat ook jonge krachten zouden medewerken. Want, onder die jongeren zijn immers zeer goede krachten.

Door den heer Van Tets werd voorgesteld een Jury te benoemen van 3 leden buiten den Raad en 2 uit den Raad, welk voorstel werd gesteund door de heeren Snellen en Van de Poll. Maar het werd met 9 tegen 4 stemmen verworpen.

Het geheele programma, zooals het thans verkrijgbaar is, werd door den Raad aangenomen met 10 tegen 3 stemmen, die van de heeren Snellen, Van de Poll en Van Tets.

Deze drie Raadsleden hebben hun best gedaan om de prijsvraag op goede grondslagen te doen uitschrijven. Zeer te betreuren is het, dat hunne 10 medeleden niet naar hunne goede raadgevingen geluisterd hebben, zoodat met recht te voorzien is, dat de prijsvraag niet aan het doel zal beantwoorden. Medewerking aan deze prijsvraag moet ontraden worden.

J. G. MICHIELSE.

Op den 1sten Januari mocht de heer J. G. Michielse, thans Hoofdopzichter van het Bouw- en Woningtoezicht, den dag herdenken, waarop hij voor 25 jaar in dienst der gemeente Haarlem trad.

Het was te verwachten, dat deze dag voor den Jubilaris niet ongemerkt voorbij zou gaan. Immers de heer Michielse staat bekend als een ijverig ambtenaar, een humaan chef, een vriendelijk Collega.

Welgemeende bewijzen van sympathie mocht hij dan ook op dien dag ruimschoots ontvangen.

Op den ochtend van den 2den Januari per automobiel van zijne woning afgehaald, werd hij in zijn rijk met bloemen versierde werkkamer opgewacht door zijn personeel, oud-personeel, door de hoofdambtenaren in dienst der gemeente en door eenige raadsleden.

Allereerst werd hij daar namens zijn personeel toegesproken door den heer Minnigh, die in welgekozen woorden hem hulde bracht als humaan chef, eenige grepen deed uit zijn werkzaam leven, en hem ten slotte namens dat per-

J. G. Michielse.

soneel een passend geschenk aanbood, vergezeld van een oirkonde, waarop in beeld was gebracht de veelzijdige arbeid, door den Jubilaris verricht.

De welgemeendheid van deze hulde kan o. m. blijken uit de wijze waarop die oirkonde tot stand is gekomen. Het personeel toch had daarvoor in eigen kring een prijsvraag uitgeschreven en over de ingekomen ontwerpen als Jury geoordeeld.

Het oud-personeel, dat nu bij Openbare Werken is ingedeeld, bracht den Jubilaris hulde bij monde van den heer Roest, die hem daarbij tevens een stoffelijk bewijs van belangstelling overhandigde.

Daarop trad de heer Blom, directeur der Gemeentelijke lichtfabrieken naar voren, die in de reeds aangeboden geschenken de stof vond voor een keurige en geestige rede, waarin hij de nog jeugdige werkkracht van den Jubilaris deed uitkomen. Hij prees hem bovendien als een aangenaam Collega.

Als een treffende hulde mag voorts vermeld worden, dat de heer Jacques Leyh Jr., zoon van den vorigen Gemeentearchitect, in herinnering bracht de samenwerking en de vriendschap van zijn overleden vader en den heer Michielse en daarbij nogmaals dankbaar herdacht den moreelen steun, dien zijn vader in moeielijke dagen van den heer Michielse, mocht ondervinden.

Ook het Bestuur van de Afdeeling „Haarlem en Omstreken" van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst bleef niet achter om den Jubilaris geluk te wenschen op diens heuglijk feest. De Voorzitter richtte daarvoor tot hem eenige welgemeende woorden.

Zichtbaar getroffen, bedankte de heer Michielse voor zooveel onverwachte bewijzen van belangstelling.

Des middags werd de heer Michielse in de volle vergadering van Burgemeester en Wethouders door den Voorzitter in hartelijke bewoordingen toegesproken, wat voor den Jubilaris zeker een bewijs was, hoe zijn diensten door het Gemeentebestuur op den rechten prijs worden gesteld.

Wij willen dit korte relaas niet sluiten, alvorens den hartelijken wensch te hebben uitgesproken, dat het den heer Michielse gegeven moge zijn nog lang, met onverflauwde toewijding als tot dusver, de belangen van de gemeente te blijven behartigen. (*)

Haarlem, 3 Januari 1906.

L. C. Dumont.

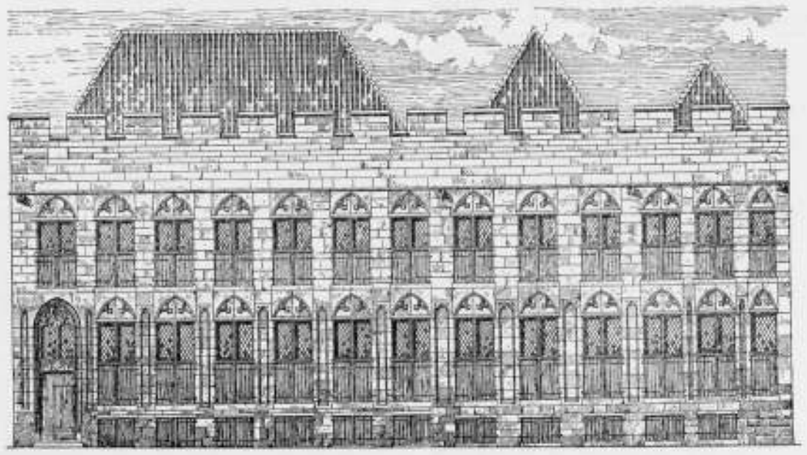

Huis Zoudenbalch te Utrecht.

HUIS ZOUDENBALCH TE UTRECHT.

Onder „Berichten" werd in het laatste nummer van den vorigen jaargang van het Bouwk. Weekblad medegedeeld, dat het oude Gothische huis, gelegen in de Donkerstraat te Utrecht, dat den naam draagt van zijn stichter, Evert Zoudenbalch, in zijn ouden staat hersteld is. Het werd gesticht omstreeks 1470 — althans het kwam toen gereed — en werd in 1903 door brand vernield.

Een afbeelding van den gevel en eenige details daarvan komen voor in het Bouwkundig Tijdschrift, 20e jaargang, 1902, waarin de heer Mr. S. Muller Fz. de oude huizen te Utrecht beschrijft; de daarbij behoorende afbeeldingen zijn van den heer G de Hoog Hz.

De afbeelding van het Huis Zoudenbalch die wij hier geven, is een verkleinde reproductie van die in het genoemde Tijdschrift, welke laatste gediend heeft als grondslag voor de restauratie, uitgevoerd door den heer Dr. P. J. H. Cuypers.

(*) Tot leedwezen der Red. kon dit stuk, hoewel tijdig aan haar toegezonden, wegens vertraagde bezorging te Amsterdam niet meer in het vorige nummer van dit blad worden opgenomen.

Een kleine afwijking van die afbeelding geeft de oplossing van het traceerwerk boven den ingang. Op de teekening wordt slechts één midden-stijltje aangegeven. Het gerestaureerde traceerwerk heeft echter twee midden-stijltjes, waarschijnlijk tengevolge van het vinden van de aanzetten op het steenen kalf. De heer De Hoog heeft bij zijn onderzoek destijds niet zoo ver kunnen gaan om naar deze aanzetten te zoeken, daar in de lichtopening een kozijn was gesteld dat toen bezwaarlijk kon verwijderd worden.

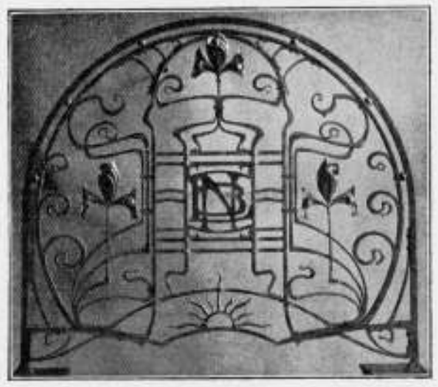

Gebouw der Natal-Bank te Durban.
Gesmeed ijzeren afsluiting van een bovenlicht.
Geleverd door de Kon. Stoomfabriek voor werken in Zink en andere Metalen, van F. W. Bruse te Delft.

PRYSVRAGEN

UITSLAG VAN DEN DERDEN GEVELWEDSTRIJD,

uitgeschreven door de Afdeeling Haarlem en Omstreken van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Voor dezen wedstrijd was door de Afdeeling vastgesteld onderstaand

PROGRAMMA.

Vanwege de Afdeeling „Haarlem en Omstreken van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst" zal, als 3de Gevelwedstrijd, in een der laatste maanden van het jaar 1905 een beoordeeling plaats hebben van de gevels, die binnen het tijdvak 1 Mei 1903—1 Mei 1905 in de gemeente Haarlem zijn verrezen.

Het doel, dat met dien wedstrijd beoogd wordt, is: bevordering van de Bouwkunst;

opwekking van den kunstzin bij het publiek;

medewerking van het Algemeen bij het streven tot verfraaiing van het uiterlijk aanzien dezer gemeente.

Beoordeeld zal worden de bouwkunstige waarde van den gevel, in verband met den aard van het gebouw, dat door dien gevel afgesloten wordt, hetzij openbaar gebouw, woonhuis, winkelhuis of utiliteitsgebouw.

De daarvoor samen te stellen Jury zal bestaan uit drie leden, waarvan twee aan te wijzen door het Gemeentebestuur van Haarlem en een door het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Door de Regelingscommissie voor dezen wed-trijd zal aan die Jury een volledige lijst verstrekt worden van de gevels, die binnen gemeld tijdvak zijn voltooid.

Den ontwerper van den gevel, waaraan door de Jury de meeste bouwkunstige waarde wordt toegekend, zal de Gouden medaille worden vereerd, welke door de Gemeente Haarlem voor dezen wedstrijd is beschikbaar gesteld, terwijl een tweede gouden medaille evenzoo door de gemeente Haarlem daarvoor bestemd, wordt toegewezen aan hem, voor wiens rekening de gekroonde gevel is gebouwd.

Zoowel aan den ontwerper van den op den eerst bekroonden in bouwkunstige waarde volgenden gevel, als aan hem, voor wiens rekening die gevel gebouwd is, wordt als tweede prijs een Zilveren medaille toegekend, uitgeloofd door de Afdeeling Haarlem en Omstreken van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, daartoe mede in staat gesteld door de bijdragen zoowel van de Vereeniging tot Verfraaiing van Haarlem als van andere belangstellende vereenigingen en particulieren.

De uitslag van de beoordeeling door de Jury zal zoo spoedig mogelijk bekend gemaakt worden in de plaatselijke bladen en in het Weekblad, uitgegeven door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

De uitreiking van de medailles aan de bekroonden zal plaats hebben in eene daarvoor te beleggen buitengewone vergadering van de Afdeeling voornoemd.

Haarlem, Juli 1905.

De Regelings-Commissie,

J. van den Ban, Voorzitter.
L. C. Dumont.
J. G. Michielse.
G. L. van Lennep.
J. W. G. Droste, Secretaris.

Tot leden van de Jury voor dezen wedstrijd werden door Burgemeester en Wethouders van Haarlem benoemd de architecten C. T. J. Louis Rieber en Joseph Th. J. Cuypers, beiden wonende te Amsterdam, terwijl als derde lid daarvan door het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst de heer J. Verheul Dz., architect te Rotterdam, werd uitgenoodigd.

Den 15den December 1905 kwam deze Jury te Haarlem bijeen en begon zij, na ten Stadhuize aan den Burgemeester te zijn voorgesteld, haar omvangrijk en zeker niet gemakkelijk onderzoek, waarvan de uitkomst werd neergelegd in een uitvoerig Rapport, dat den 30sten December d. a. v. aan het Bestuur van de Afdeeling werd toegezonden.

In dat Rapport verklaart de Jury, dat bij vergelijking van de aanteekeningen, door elk harer leden gemaakt omtrent de bouwkunstige waarde der verschillende gevels, de cijfers al zeer weinig uiteenliepen, zoodat eenstemmig voor bekroning konden aangewezen worden:

voor den Eersten Prijs, twee gouden medailles der gemeente Haarlem:

de ontwerper van den gevel van het woonhuis Baan 11, en de eigenaar van dat gebouw;

voor den Tweeden Prijs, twee zilveren medailles van de Afdeeling Haarlem en Omstreken van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst:

de ontwerper van den gevel van het gebouw Jansweg 34 en de eigenaresse van dat perceel.

Daar voorts twee andere gevels slechts weinig minder in waarde aangeteekend stonden dan de twee bekroonde, zoo achtte de Jury het wenschelijk, dat eervol vermeld zullen worden de ontwerpers en de eigenaars van de perceelen Nassaustraat 12 en Warmoesstraat 2—4.

Verder spreekt de Jury aan het slot van haar Rapport den wensch uit, dat, waar zij reeds de goede resultaten van de gehouden wedstrijden meent te mogen constateeren, ook in de toekomst de vruchtbare werking van deze aanmoedigingen zich steeds meer moge doen gevoelen.

Naar aanleiding van dit Rapport acht de Afdeeling het een aangename plicht het navolgende mede te deelen:

Als ontwerper van den gevel van het woonhuis Baan 11 is bekend de heer J. A. G. van der Steur, civiel-bouwk. ingenieur hier ter stede, terwijl dat woonhuis gebouwd werd voor rekening van- en thans bewoond is door den heer J. C. Joekes, gep. kapitein ter zee.

De gevel van het gebouw Jansweg 34, „Christelijk Tehuis voor Militairen", is ontworpen door den heer J. London, architect alhier, en werd gebouwd voor rekening van de Vereeniging „Tehuis voor Militairen."

De gevels van de perceelen Nassaustraat 12 en Warmoesstr. 2—4 zijn mede ontworpen door den architect J. A. G. van der Steur en werden gebouwd resp. voor de heeren P. C. C. Jacobi en W. F. Meijer alhier.

Namens de Afdeeling voornoemd
J. W. G. Droste, *Voorzitter,*
L. C. Dumont, *Secretaris.*

Haarlem, 4 Januari 1906

PRIJSVRAGEN

uitgeschreven bij gelegenheid van de Algemeene Vergadering der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst gehouden op 23 en 24 September 1905.

Bij het Hoofdbestuur der Maatschappij is ingekomen het verslag der Jury, bestaande uit de heeren J. Verheul Dz., J. L. Schouten en Jurriaan Kok, over de ingezonden antwoorden op de prijsvragen, uitgeschreven bij gelegenheid van de Algemeene Vergadering op 23 en 24 September 1905 gehouden.

Aan dat verslag wordt het volgende ontleend.

Voor den wedstrijd n°. I, voor het inleveren van schetsen of photographische opnamen, voorstellende „kijkjes in de fabrieken „De Sphinx" te Maastricht", zijn geen antwoorden ingekomen.

Wedstrijd II, voor het inleveren van „pen- of potloodschetsen, of photographische opnamen, voorstellende kijkjes in bovengenoemde fabrieken, en oude gebouwen te Maastricht of details daarvan."

Niettegenstaande voor deze rubriek slechts één penteekening is ingeleverd, stelt de Jury toch voor om, als aanmoediging, en ook om de verdienstelijke wijze waarop de penschets is uitgevoerd te doen uitkomen, deze te bekronen met den uitgeloofden „Bouwkundig Weekblad-prijs" ten bedrage van *f* 25, ter beschikking gesteld door de redactie van genoemd blad. Bij dit voorstel werd verzocht, niet uit het oog te verliezen, dat gedurende het verblijf te Maastricht er bijna geen tijd overschoot om veel schetsen te maken.

Wedstrijd III, voor het inleveren van minstens een zestal „photographische opnamen naar gebouwen op de Tentoonstelling te Luik, of naar gebouwen in die stad, in Maastricht, in Valkenburg, of naar natuurschoon".

Ingekomen zijn: 14 photo's, op grijs carton, en 11 photo's, op wit carton.

Door de Jury wordt voorgesteld, om de photo's op grijs carton te bekronen met den uitgeloofden „Redactie-prijs" ten bedrage van *f* 20, ter beschikking gesteld door de redactie van het Bouwkundig Weekblad; daar echter slechts één prijs was uitgeloofd, stelt de Jury voor, om nog een tweeden prijs van *f* 10 ter beschikking te stellen, ten einde deze toe te kennen aan de photo's op wit carton.

Het Hoofdbestuur der Maatschappij en de redactie van het Bouwkundig Weekblad hebben zich gaarne vereenigd met alle voorstellen van de Jury.

Bij het openen van het naambriefje behoorende bij de inzending voor Wedstrijd no. II bleek, dat de vervaardiger van de penteekening, voorstellende den voorgevel van de O. L. Vrouwekerk te Maastricht, is de heer D. Verheul Jr., Architect te 's-Gravenhage.

De inzender van de 14 photo's op grijs carton, bekroond met den uitgeloofden prijs van *f* 20, is gebleken te zijn de heer Alb. Otten, Architect te Rotterdam.

Als inzender der 11 photo's op wit carton, wien den tweeden prijs ten bedrage van *f* 10 is toegekend, heeft zich bekend gemaakt de heer P. A. Timmers, Architect te Amsterdam.

CONGRESSEN

ZEVENDE INTERNATIONAAL CONGRES VOOR ARCHITECTEN.

London, 16—21 Juli 1906.

Door het Comité van Organisatie van dit Congres worden dezer dagen de uitnoodigingen verzonden — hier te lande door tusschenkomst van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst — om tot het lidmaatschap van het Congres toe te treden. Hoewel verschillende bijzonderheden omtrent dit Congres reeds in vroeger verschenen nummers van dit blad zijn bekend gemaakt, zullen de voornaamste daarvan nog eens in herinnering worden gebracht.

Men kan toetreden als lid-donateur, door storting van een bedrag van *f* 30 minstens.

Gewone leden zijn een contributie van een Pond sterling, *f* 12, verschuldigd. Dames, hebbende alle rechten der gewone leden, met uitzondering dat zij de verslagen enz. niet ontvangen, kunnen lid worden tegen betaling van *f* 6.

Voor hunne contributie ontvangen de leden: een bewijs van lidmaatschap; een insigne; alle gedrukte stukken betreffende het Congres; de verslagen hiervan; uitnoodigingen tot bijwoning van: de openingszitting van het Congres, de „Garden Party" te geven door het Kon. Instituut van Britsche Architecten, het Gala-avondfeest op 17 Juli te geven door den Lord Mayor van Londen, en voor de feesten enz. die gegeven worden door het Comité van Organisatie. Zij hebben het recht alle zittingen van het Congres bij te wonen, en deel te nemen aan alle bezoeken, excursies en het het afscheidsdiner, op 21 Juli, na voldoening der noodzakelijke kosten daarvan.

Bezoeken zullen worden gebracht aan de Universiteiten van Oxford en Cambridge, het Greenwich Hospital, Hampton Court Palace, het Kasteel van Marquis de Salisbury (tijdperk van Koningin Elizabeth) te Hatfield, en aan een aantal Londensche oude monumenten en gebouwen.

Aan het Congres worden de volgende tentoonstellingen ververbonden:

1. Chronologische Tentoonstelling van Engelsche bouwkunst, van af 1066 tot 1860.
2. Schilderijen en aquarellen van Engelsche kunstenaars, betrekking hebbende op bouwkunst.
3. Engelsche meubels en zilverwerken.

De spoorwegmaatschappijen van Groot Bretagne verstrekken aan de Congresleden retourkaarten van en naar Londen, tegen den prijs van 1½ malen dien van kaarten voor enkele reis, geldig van 11 tot 25 Juli. Indien reducties op vervoerprijzen van spoorwegen op het Continent worden toegestaan, zal dit nader worden bekend gemaakt.

De Directeuren van de Mij. voor Tentoonstellingen te Londen, hebben een zeker aantal uitnoodigingen beschikbaar gesteld tot een bezoek aan de K.K. Oostenrijksche Tentoonstelling te Earl's Court, gedurende de congresweek.

Het Zoölogisch Genootschap te Londen biedt aan de vreemde congresleden een bezoek aan de tuinen aan op 15 en 22 Juli, Zondagen waarop die tuinen anders gesloten zijn.

Het Kon. Botanisch Genootschap biedt aan de Congresleden kosteloos toegang tot zijne tuinen aan gedurende de geheele congresweek.

Dames-leden worden gedurende die week beschouwd als Eereleden van de Lyceum Club, club voor dames, terwijl een Comité van dames is benoemd om in alle opzichten de Dames-leden behulpzaam te zijn.

Op het Congres zullen de volgende onderwerpen behandeld worden.

1. Over de uitvoering van belangrijke Rijks- en Stedelijke gebouwen, door gesalarieerde ambtenaren.
2. Het artistieke eigendomsrecht van architectonische werken en van bouwkundige teekeningen.
3. Constructies in ijzer (staal) en in gewapend beton.
   a. Algemeene beschouwingen.
   b. Vragen in het bijzonder betrekking hebbende op de aesthetica en de hygiëne van zeer hooge bouwwerken.
4. Bouwkundige opvoeding van het publiek.
5. De titel en het diploma van architect.
6. Tot op welke hoogte moet een architect theoretisch en practisch opgeleid worden tot uitvoerder.
7. Ontwerpen en aanleggen van straten en pleinen.
8. Tot hoever en in welken zin moet de architect controle uitoefenen over de andere artisten en de ambachtslieden tot aan de voltooiing van monumentale bouwwerken voor den Staat of den openbaren dienst?
9. Over de verantwoordelijkheid der Regeeringen met betrekking tot het instandhouden van nationale monumenten.
10. De inrichting van internationale openbare bouwkundige prijsvragen.

Het Comité zal gaarne rapporten over een of meer der bovengenoemde vraagpunten ontvangen ter behandeling op het Congres.

Deze rapporten moeten in het Engelsch, Fransch, Duitsch of Italiaansch gesteld zijn.

Elk rapport moet vergezeld gaan van een résumé van ten hoogste duizend woorden, dat in het Engelsch en het Fransch gedrukt zal worden.

De rapporten en résumés moeten, ten einde tijdig gedrukt te kunnen worden, vóór 30 April 1906 zijn ingekomen bij het Comité d'Organisation, en geadresseerd worden aan den: Secretaris van het Comité d'Organisation, 9, Conduit Street, London, W.

Eenige leden van het Comité van Organisatie hebben zich als

tolk beschikbaar gesteld; zij zullen banden van de nationale kleuren der landen dragen, wier talen zij machtig zijn.

Het Nederlandsche Comité voor het Congres bestaat uit de heeren: *Eere- Vice-Voorzitters:*

Z. Exc. Mr. K. W. P. F. Baron Gericke van Herwynen, Buitengewoon gezant en gevolmachtigd Minister van H. M. de Koningin, te Londen;

J. A. Royer, Civiel-Ingenieur, Referendaris, Chef der Afdeeling Kunsten en Wetenschappen van het Ministerie van Binnenlandsche Zaken, te 's Gravenhage; en de

Leden:

Dr. P. J. H. Cuypers, Afgevaardigde van de Regeering, Architect der Rijks Museumgebouwen;

Jacob F. Klinkhamer, Hoogleeraar aan de Polytechnische School te Delft. Bouwkundig Ingenieur;

A. Salm G.Bzn., Oud-Voorzitter van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Architect;

H. P. Berlage Nzn., Voorzitter van het Genootschap Architectura et Amicitia, Architect;

P. A. Weeldenburg, Voorzitter van de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, Architect;

C. T. J. Louis Rieber, Secretaris van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Bouwkundig Ingenieur.

De heeren Dr. P. J. H. Cuypers, A. Salm G.Bz. en H. P. Berlage zijn onderscheidenlijk Voorzitter, Secretaris en lid van het Permanente Comité voor de internationale congressen van architecten.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 6 Januari 1906. In het eerste artikel wordt het weldra 40-jarig bestaan — op 7 April — van dat blad herdacht. Hen die de bouwkunst beoefenen, een levende kunst, wordt toegeroepen: Laat ons gelooven en arbeiden.

Behangselpapieren. Hierin wordt vooral de vervaardiging behandeld, na in 't kort op de nuttigheid van 't papier gewezen te hebben.

In een *ingezonden stuk* verklaart de Redactie, dat de heer W. J. de Groot in zijn artikel in het Bouwk. Weekblad van 30 Dec. 1905, het optreden van De Opmerker niet heeft begrepen; de Redactie gelooft niet den heer de Groot te moeten rekenen tot diegenen, die de meening zijn toegedaan, dat de Red. er op uit zoude zijn de Mij. te helpen vermoorden. In tegendeel is haar streven, om naar vermogen te bevorderen, dat de Mij. eenmaal in werkelijkheid worde het representatieve lichaam van de Nederl. Bouwkunst, dat zij zich niet beter kan voorstellen dan als een Bond van de Nederlandsche Bouwmeesters.

Architectura. 6 Januari. *Oud en Nieuw.* Een heilwensch voor den bloei van het Genootschap A. et A., en het welzijn zijner leden, beiden slechts te verkrijgen door aaneensluiting en samenwerking.

Inhoud van het „Technisch gedeelte": *Coöperatief wonen in grootere steden,* door M P. de Clercq. *Over roestbeveiliging van staal en ijzer,* door papier. Bedekking met goedkoop geolied papier is gebleken — na een reeks van proeven met andere middelen, het meest proefhoudende te zijn; alleen bij kleinere bouwwerken in de architectuur en bij glad werk is een proefneming niet al te kostbaar. Het papier wordt dicht tegen een eerste laag dekverf aangedrukt, en dan door een tweede laag verf bedekt.

De Bouwwereld van 3 Januari. *Na 25 jaar.* Oudejaarsavond-beschouwingen van een Amsterdammer in 1880. Deze beschouwingen zijn ontleend aan „De Gids" van 1881. Van de thans nieuwe verordening te Amsterdam wordt gehoopt, dat zij eene gewenschte verbetering zal brengen, ook doordat ieder die zich een huis wenscht, zich zal wenden tot een architect. De oudere stadswijken zijn ellendig eentoonig; nu een vast uitbreidingsplan bestaat, is in verband met onteigening op groote schaal verandering in goede richting mogelijk.

Tras en zeewater, door Prof. J. A. van der Kloes.

Prijsvraag voor een winkelhuis der firma Zijlstra en Rapp te Arnhem, met de afbeeldingen der gevels en plattegronden der bekroonde plannen van de heeren J. H. W. Leliman, R. J. Hoogeveen en B. G. Holsboer.

Het Technisch Weekblad, orgaan van den Bond van Technici, verschijnt — blijkens No. 1 van 5 Jan. 1906 — bij een anderen uitgever, en heeft in uiterlijk gewonnen. Behalve Afdeelingsverslagen bevat het technisch gedeelte: *De Domkerk te Utrecht,* extract uit een lezing op 30 Nov. door den heer Weissman gehouden in de Afd. Amsterdam van den Bond, en een opstel over *IJzer en Koper.*

Het Huis. Oud en Nieuw. Aflevering van December, met 5 buitentekst-prenten, 10 platen en meer dan 60 tekstfiguren, betrekking hebbende op de volgende artikelen: 1. *Kijkjes in de werkplaatsen der N. V. Meubelfabriek,* voorheen H. C. Eckhardt te Rotterdam; 2. *Bloemen en Vazen,* door Dr. Willem Vogelsang; 3. *Iets over de schilderachtigheid onzer oude binnenhuizen,* door Dr. W. Martin; 4. *Dorpskerkjes* (te Limbricht en te Noorbeek), door Jan Kalf; 5. *De Griffioen,* door A. Pit. Ten slotte bevat het nummer eene *toelichting bij de platen.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Huis Goldenberg te Zutphen. De fraaie gevel van dit huis, aan de Zaadmarkt gelegen, is opgemeten en in teekening gebracht vanwege het Departement van Binnenlandsche Zaken.

Een kleine afbeelding van dit huis is te vinden in de studie over ouden Geldersch-Duitschen bouwstijl, door den heer C. L. van Balen, voorkomende in Deel 22 van het Bouwk. Tijdschrift, 1904.

BUITENLAND.

Weenen. Naar aanleiding van de proeven genomen door Ob: Brt: H. Helmer, in het leven geroepen Comité, met den modelschouwburg voor kunstmatig nagebootste branden, is door dit comité eene hoogst belangrijke brochure uitgegeven getiteld, „das Wiener modelltheater für Brandversuche 1905", een boekje, dat voor de vakmannen hoogst belangrijk is om te lezen.

Kleef zal in 1909 drie honderd jaren tot Pruissen behoord hebben. Ter herinnering daaraan is een prijsvraag uitgeschreven voor het stichten van een Hohenzollern-Bron.

Londen. Er worden plannen gemaakt om een aanmerkelijk deel van Piccadilly te verbreeden.

Calcutta. De Prins van Wales zal eerstdaags den 1ºˢᵗ steen leggen van de te bouwen „Victoria Memorial Hall", op eene uitgebreide vlakte genaamd de „Maiden". Het gebouw wordt geheel gemaakt van wit Makrena marmer, met blauwe aderen. Het wordt bekroond door een 50 M. hoogen koepel, die van alle zijden buiten Calcutta zeer in het oog zal vallen. Onder dien koepel staat het standbeeld van de „Queen Empress", terwijl het monument versierd is met de portretten van de verschillende gouverneurs en gouverneurs-generaal, die geregeerd hebben. Van uit dit Centrale gedeelte gaan vier zuilengalerijen, eindigend in met koepels bekroonde torens. Architect is Sir William Emerson.

Düsseldorf. Te Düsseldorf is overleden de bekende genreschilder Otto Erdman.

Kunstwegen in Engeland. Engeland en Wales bezitten op dit oogenblik 43.600 K.M. hoofdkunstwegen, wat meer is dan de omtrek der aarde. Aan onderhoud wordt hiervoor betaald, door den graafschapsraad per jaar 28.5 millioen gulden.

Byapur. De koepel boven het graf van Mahmud te Byapur (± 1450) is 45 M. in doorsnede, ongeveer even wijd dus als die boven den dom van Florence. Het grondplan echter van den koepel en van de muren daaronder, te Florence, is hetzelfde, namelijk achthoekig, terwijl de Indische koepel cirkelvormig boven een vierkant grondvlak is, dus constructief, feitelijk veel moeielijker.

Bombay. De Prins van Wales heeft den 1ºˢᵗ steen gelegd van het nieuw te bouwen Alexandra dok, dat berekend is voor de grootste stoombooten die waarschijnlijk in de eerste 40 jaren zullen verschijnen n.l. op booten van 330 M. bij 33 M. breedte en 12 M. diepgang. Het dok moet in 1911 gereed zijn. De kosten worden berekend op 30 millioen gulden.

Bristol. Men heeft een proef te Bristol genomen om de werkeloozen wegen te laten aanleggen en verbeteren. De gemeente heeft daartoe 25 duizend gulden uitgetrokken.

Vereeniging. Men wil te Vereeniging (Zuid-Afrika) een electrische Centrale bouwen, die 100.000 P. K. zou kunnen ontwikkelen, en waardoor Witwatersrand (50 K.M. hemelafstand), met inbegrip van Johannesburg, voldoende van kracht en licht voorzien zal kunnen worden.

Amerika. Eene steenfabriek aan de Hudson, in den Staat New-York, leverde in 1905 niet minder dan 84.260 000 steenen af, d. i. het grootste aantal steenen dat nog ooit, door eene fabriek in de V. S. v. Amerika in een jaar gemaakt werd.

New-York. Het granieten standbeeld van wijlen den mayor Abram S. Hewitt, dat eenige duizende kilo's woog, is bij het op zijn plaats hijschen op de bekroonde balustrade van de nieuwe „Hall of Records" te New-York, door het breken der takels, zeven verdiepingen naar beneden gestort en geheel verbrijzeld.

De beeldhouwer Philip Martiny kan nu zijn werk van vorenaf aan beginnen.

Glasgow is nu verbonden met Londen door een ondergrondschen telegraafkabel, die honderd verschillende draden bevat en 6 millioen gulden kost, of ± 10 duizend gulden per K.M.

Dresden. Te Dresden overleed op 17 December j.l. de welbekende beeldhouwer Prof: Hermann Hultsch, geb. in 1837.

Zeer bekend van hem zijn het standbeeld van Luther en Melanchton te Dresden, en de buste van Theodor Körner te Wöbbelin.

Richmond. Te Richmond, in Virginië, staat een fraai standbeeld van Washington, van de hand van den Franschen beeldhouwer Houdon. Het dateert van 1788, en Houdon voerde het ter plaatse uit op last van Jefferson, die toen president van de Amerikaansche Republiek was.

Hij ontving er voor 25 duizend franks benevens reis- en verblijfkosten.

Venetië. Ongeveer 3000 palen, elk van 4 M. lengte — te zamen een lengte van 12 K.M. — zijn nu rondom de fundeering van den Campanile in den grond geslagen. Daarna is de geheele tusschenruimte met beton aangevuld, waardoor als 't ware een vast plateau, uit één monolyte bestaande, gemaakt is. Hierop komt nu de toren te staan, die niet minder dan 16.000 ton zal wegen.

Weenen. Het op 7 December j.l. geopende Bürgertheater kan 1200 personen bevatten.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:					per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	37	jaar	salaris	f 80.—
"	"	48	"	"	" 100.—
"	"	23	"	"	" 80.—
"	"	26	"	"	" 100.—
"	"	24	"	"	" 85.—
"	"	21	"	"	" 50.—
"	"	22	"	"	" 60.—
"	"	20	"	"	" 60.—
"	"	21	"	"	" 80.—
"	"	29	"	"	" 100.—
"	"	26	"	"	" 90.—
"	"	22	"	"	" 80.—
"	"	24	"	"	" 100.—
"	"	32	"	"	" 100.—
"	"	30	"	"	" 100.—
"	"	22	"	"	" 50.—
Teekenaar	"	21	"	"	" 50.—
"	"	17	"	"	" 30.—
"	"	23	"	"	" 40.—
"	"	19	"	"	" 45.—
"	"	19	"	"	" 45.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 15 JANUARI.

APPEL. GEM. NIJKERK. Het bouwen van een school met onderwijzerswoning. Het best. tot opr. eener chr. school. Bestek en teek. ter inz. in hotel „de Roskam", Nijkerk.

BEVERWIJK. Het bouwen van een woonhuis met schuur enz. op het terrein „Oud-Meerenstein" aan de Cornelis Amsestraat. De archit. N. de Wolff v.m. 11 u. in café „de Zon" alw. bestek en teek. ter inz. Teek. ad f 0.30 verkrijgb. ten kantore van den arch. alwaar inlichtingen worden gegeven.

BLERIK. Het bouwen van een woonhuis aldaar met bijlev. van materialen. De bouwk. A. Holten bij wien bestek en teek. ter inzage.

HEINO (OV.). Het bouwen van een woonhuis. De heer J. Hoppen n.m. 2 u. in café Hazelhorst. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1,50 bij den besteder, bij wien inl. te bekomen en tevens bestek en teek. ter inzage. Aanw. 15 Januari v.m. 11 u.

MUSSELKANAAL (GRON.). *a.* Het bouwen eener winkelbehuizing, te Emmercompascum, onder bijl. van al het daartoe ben. d. de glas en verfwaren. De heer S. Kloosterman, Stadskanaal bij W. Panman, logementhouder bij wien bestek en teek. vanaf 8 Jan. ter inzage. Inlicht. te bekomen bij den arch. J. Linzel, Stadskanaal.

WESTERLEE (GRON.). De bijbouw van 2 lokalen aan de ger. school met annexe werken. Het best. der ger. school n.m. 3 u. in hotel Nieboer, Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. bij J. v. Lenning, Winschoten. Aanwijzing 12 Januari n.m. 3 uur.

DINSDAG 16 JANUARI.

BREDA. Het bouwen van 2 heerenhuizen aan het Wilhelminapark sectie B, no. 4951. De arch. J. M. Marijnen v.m. 11 u. in het koffiehuis van P. A. Pleuker, Catharinastraat 24. Bestek en teek. ter inzage.

WOENSDAG 17 JANUARI.

DRAGTEN. Het afbreken en weder opbouwen der winkelhuizinge v. H. P. Dorsma De heer G. R. Bloembergen n.m. 5 u. Bilj. in te leveren ten huize van den besteder. Bestekken met teek. vanaf 8 Jan. verkrijgb. bij den boekh. J. Plantinus à f 1. Aanw. volgens bepaling in het bestek.

JISLUM (FR.). Het bouwen eener stelphuizing te Halfweg onder Genum. De heer K. Bakker. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij P. P. Damsma te Genum en R. B. Kalma te Wanswerd. Aanw. 13 Jan. 's midd. 12 u.

LEIDEN. Het maken van de houten paal met de gemetselde fundeering van een Silo gebouw bij de meelfabriek „De Sleutels" der firma de Koster en Co.

De arch. W. C. Mulder v.m. 11 u. in cafe „In den vergulden Turk" Bestek en teek verkr. à 50 ct. bij den arch. Aanw. 15 Jan. v.m. 11 u.

RHENEN (GELD.) Het bouwen van een dubbel woonhuis aan den Zuiderparalelweg, met bijl. van de ben. materialen en arbeidsloon. De arch. C. v. Engelenburg Jr. te Velp n.m. 2½ u. in het koffiehuis van Strijland, alw. bestek en teek. ter inzage, terwijl aldaar en ten kantoren van den arch. teek. à f 0.30 verkr. Aanw. 15 Jan. v.m. 10 u. op het terrein.

DONDERDAG 18 JANUARI.

GRUBBENVORST (LIMB.). Het vergrooten der bijzondere school met bijbehoorende werken te Horst.

De eerw. overste van de Religieuzen Ursulinen, n.m. 4 u. Plannen met bestekken verkrijgb. in de bijzondere school à f 3.50. Inl. geeft den arch. C. Fransen, Roermond. Aanw. 18 Jan n.m. 2 u.

HILLEGOM. Het bouwen van een bloembollenschuur met kantoorgebouw op een terrein aan de Stationsweg.

De heeren C. Keur en Zonen 's av. 7 u. in café „Het Wapen v. Hillegom" alw. bestek en teek. ter inzage en zijn verkrijgb. à f 2 bij den arch. C. Verkoren bij wien tevens inlichtingen te bekomen.

VRIJDAG 19 JANUARI.

VENLO. Het verbouwen van een woonhuis aan de Keulsche poort, tot kantoren. De arch. H. Seelen bij wien bestek en teek. ter inzage en inlicht. te bekomen Aanw. 19 Jan. v.m. 10 u.

ZATERDAG 20 JANUARI.

STEGGERDA (FR.). Het bouwen van een burgerhuis.

De Kerkvoogden der herv. gem. van Steggerda en Vinkega. Bestek en teek. ad f 1.25 verkrijgb. bij G. R. de Boer en Zn., die inl. geven. Aanw. 19 Jan. v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71ᵇⁱˢ, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1904 . .	**" 1.165.891.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1904	**" 28.426.000.00**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

21 DECEMBER.

AKKERWOUDE. Het bouwen van een woonhuis met slagerij. Door den heer J. L. Dijkstra.

Laagste inschr. E. Kaspersma, Dantumawoude, f 1659. Gegund.

HARDINXVELD. Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. Muilwijk te Giessendam.

Laagste inschr. Metselwerk B. Muis, Giessendam, f 868.

Timmerw. P. de Kok, Giessendam, f 1074.

OVERVEEN (ONDERH.). Het verbouwen der villa „Djember". Door de arch. v. Rossum en Kuijk.

Gegund aan N. H. Braakenburg, Overveen.

22 DECEMBER.

SOEST. Het bouwen van een villa nabij de halte Soestdijk te Soest. Door den arch E. Knevel te Ermeloo

Laagste inschr. W. Zwak, Ermeloo, f 9555.

28 DECEMBER.

HELMOND. Het bouwen van een winkelhuis voor den heer H. Verhagen de Reijdt, op de hoek van de Ameidestraat.

Laagste inschr. W. Wijnen, f 4926. Gegund.

VOORBURG. Het gedeeltelijk afbreken van het woonhuis aan den Achterweg F 114 te Voorburg en het daar ter plaatse bouwen van een magazijn en woonhuis. Door den arch. A. C. Meijer, namens den heer M. de Haan.

Laagste inschr. A. L. Schmal, f 6995.

29 DECEMBER.

VLACHTWEDDE. Het bouwen van een burgerwoonhuis voor den heer A. Mein aldaar, onder bijl. van alle materialen. Raming f 995. Door den arch. B. Hazeberg.

Laagste inschr. G. de Ruiter, Wedde, f 1015. Gegund aan B. Hazeberg voor de raming.

30 DECEMBER.

ASTEN. Het verbouwen van een paar woonhuizen, ten behoeve van mej. Ant. Schellings aldaar.

Laagste inschr. G. Smits, f 2891. Gegund.

2 JANUARI.

HENGELO (OV.). Het verbouwen van een woon- en winkelhuis. Door den heer J. Wilmink Gzn.

Laagste inschr. C. Molenveld, f 3364.

OOSTERHOUT (N.BR.). Het bouwen eener boerenhofstede, enz. met bijlevering van alle materialen. Door den archit. J. Oomen Pz.

Laagste inschr. H. C. Wagner, Dongen, f 4760. Gegund.

3 JANUARI.

BRUMMEN. Het verbouwen der scholen in Ooken en Eerbeek en Meubelment in 4 lokalen. Door het gem.-best.

Laagste inschr. B. v. Oorspronk, Loenen (Veluwe), verbouw school te Eerbeek f 1194.80.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een wagenhuis met stal, scheidingsmuur, enz. aan de Dorpsmatenstr. Door de arch. v. d. Goot en Kruisweg.

Laagste inschr. G. J. Veneberg, f 3033. Volgens bestek beraad.

ROTTERDAM. Het bouwen van 4 huizen met pakhuizen, loodsen, stalling op een terrein aan de Delftschestr. bij de Schiekade. Door den arch. I. v. Wijngaarden.

Laagste inschr. J. J. Gort, f 25407.

4 JANUARI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan den Brinkweg. Door den heer G. J. ten Thij.

Laagste inschr. v. Egteren en Braakman, f 2570.

HELDER. Het verbouwen van de bakkerij van de broodfabriek „de Volharding", voor rekening van Gebr. Bruin. Door den arch. S. Krijnen.

Laagste inschr. Th. v. d. Sterr, f 3420. Gunning aangehouden.

MEPPEL. Het bouwen van een nieuwe winkelpui met eenige bijkomende werken. Door den arch. G. Otten Jz.

Laagste inschr. H. Meppelink, f 3497. Geg.

WITMARSUM. Het bouwen van 8 werkmanswoningen. Door het best. der bouwvereen. „Wonseradeel".

Laagste inschr. Gebr. Schepers, B. Knijpe perc. 1. f 2172. perc. 2. f 2172. perc. 3. f 2172. perc. 4. f 2172.

Massa, J. W. de Groot, Burgwerd, f 7695. Gegund.

5 JANUARI.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis bij de 1e Wormenscheweg, Beukenlaan. Door den heer H. J. Terwel.

Laagste inschr. D. v. Laar, f 1210. Gegund.

1e EXLOËRMOND (DR.). *a.* Het bouwen van een boerenbehuizing onder bijlev. van al het daartoe benoodigde, raming f 3360; *b.* het glas-, verf- en behangwerk. Door den heer A. v. Klinken, landbouwer.

a. Laagste inschr. J. Buiter, Emmercompascuum, f 3210*.

b. J. Koning, f 77*. *Gegund.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BÜCKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Automatische Waterstraal-Ventilators. — WEINHOLD's Bouwstoffenhandel Arnhem.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Aërogeengas, Tj. VAN DER ZEE, den Haag.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Bouwkundige boekwerken FRIEDR. WOLFRUM, Düsseldorf.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Ingenieurs-bureau W. SCHLUSEN & Co., 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SOHNE, Amöneburg.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Raamsluiters voor bovenlichten. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT. Amsterdam.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & ZN., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. - D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)

Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Prins Hendrikkade, Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. D. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

D. S. M. KALKER. - Amsterdam.

Koninklijke Magazijnen van Bouwartikelen, Sereedschappen. Verwarming.

EENIG AGENT VOOR DE FIRMA
MUSGRAVE & Co., Limited.
te BELFAST
FABRIEK VAN
Engelsche Paarden- en Veestalinrichtingen.
Hooischuren, Dogkennels.
Tuigkamer-benoodigdheden.
IJzeren Tribunes voor Wedrennen.
KACHELS enz. enz.

Telegram-Adres
KALKER IJZERWAREN.
Intercomm. Telephoon No. 2144
Catalogus zijn voor Serieuse aanvragen beschikbaar.

Bekroond
op diverse Tentoonstellingen
MET
Gouden en Zilveren Medailles.

Deze inrichtingen waarvan reeds vele in Nederland geplaatst zijn, munten uit door *soliditeit en zeer nette bewerking.*

Modellen te bezichtigen St. Anthonie Breestraat C21 en in het *Tentoonstellingsgebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst*, Marnixstraat.

GEBRUIK
Hayward's Vloerlichten

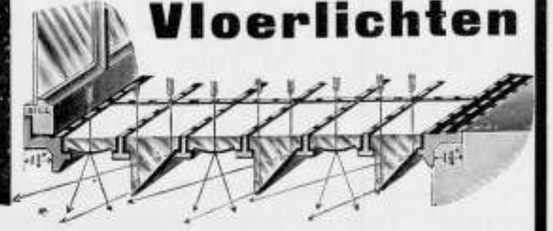

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.
Eénige Agenten **PECK & Co.**
Amsterdam.

De Firma R. ZONDERVAN & ZOON
bericht de OPENING van haar
Magazijn „De Onderneming"
Veenkade 4b, — 's-GRAVENHAGE.
Uitgebreide keuze Behangselpapieren.
EN GROS. EN DETAIL.
GRONINGEN. — ARNHEM. — STEENWIJK.

Behangselpapieren
H. en J. KOETS.
AANNEMERS van INRICHTINGEN.
Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

Teekenaar gevraagd,
bekend met décoratief intérieur, door de Firma H. P. MUTTERS & ZOON te 's Gravenhage.
Brieven met referentiën te adresseeren Piet Heinstraat 13.

W. SLOTBOOM & ZOON,
'S-GRAVENHAGE.

ONTWERPEN OP EIGEN BUREAU.

UITVOERING DOOR EIGEN PERSONEEL.

PLANNEN EN BEGROOTINGEN KOSTELOOS.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.
Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken.

DEERNS & WESTERINGH. — ARNHEM.
Lage-druk Stoom. **Centrale Verwarming.** Warm Water.

Warmwater verwarming met snel-circulatie; waarvoor geen kelder als stookplaats noodig is.

WARMWATER VERZORGING

voor huishoudelijk gebruik in Particuliere en Openbare Gebouwen.

* * * * * Complete Installatien van Openbare Badinrichtingen. * * * * *

PROJECTEN EN PRIJSOPGAVEN KOSTELOOS.

Rijswijkscheplein. JOH. JONKERS, 's-Gravenhage.
Marmeren Schoorsteenmantels.
Hardsteen. Zandsteen. Graniet etc.
TELEFOON No. 1133.

E. BÜCKER & Co.
Laan 18b. Tel. Interc. 3423. **Den Haag.**

ASBEST-LEIEN EN ASBEST-LEI ISOLEERPLATEN

merk „ETERNIT". (WETTIG GEDEPONEERD).

MUUR- EN VLOERTEGELS, SANITAIRE ARTIKELEN, GROEVE LEIEN, LOODGIETERSBENOODIGDHEDEN enz. enz.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 6den Februari 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1031.

Het maken van een bureau voor den halteehef, een goederenbergplaats en een los- en laadplaats en het uitbreiden van sporen en wissels met bijkomende werken bij de halte RAAMSDONK.

Begroeting f 10600.—.

De besteding geschiedt volgens § 66 van het bestek.

Het bestek ligt van den 17den Jan. 1906 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. J. BUIS te *Rotterdam*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 31sten Jan. 1906 ten 1.30 ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 6den Januari 1906.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 30sten Januari 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1036.

Het maken van drie dubbele en één enkele wachterswoning, met bijbehoorende werken, bij K. M. 3,655, 9.621, 12.320 en 27.275, lijn BLERIK—EINDHOVEN.

Begroeting f 18050.—.

De besteding geschiedt volgens § 68 van het bestek.

Het bestek ligt van den 12den Januari 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur B. J. HAITSMA MULIER, te *'s Hertogenbosch*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 23sten Jan. 1906 ten 10.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)* te Horst-Sevenum.

Utrecht, den 6den Januari 1906.

PRIMA QUALITEIT

Blauwzuur IJzerpapier

voor LICHTDRUKKEN

steeds versch verkrijgbaar tegen f 1.50 per rol van 10 meter (75 cm. breed) franco huis, bij den Heer **L. COHEN**, **Photograaf en Handelsagent** te

GRONINGEN, (Heereweg 98).

CENTRALE VERWARMING
Electrische Verlichting

Waterverzorging, Bad- en Kookinrichtingen,

worden volgens de strengste eischen der tegenwoordige techniek door **eigen** personeel zaakkundig ontworpen en geïnstalleerd.

GEVEKE & Co., Amsterdam.

Referentiën omtrent uitgevoerde werken ter beschikking.

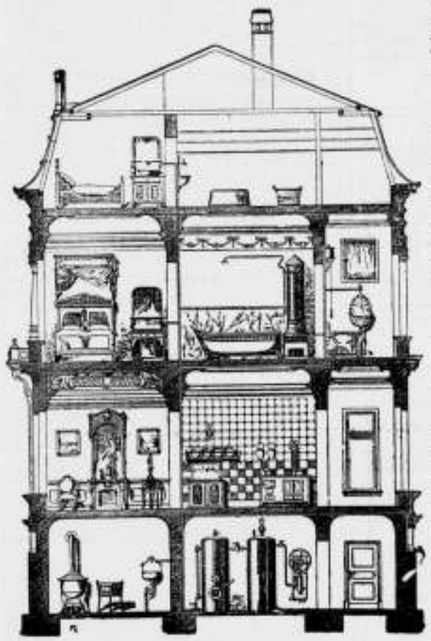

Steeds FRISCH Water.

Waterverzorgingstoestellen
met LUCHTDRUK

met succes hier te lande geleverd aan:

den WelEdele Heer J. v. D. KLOOT MEYBURG te *Dieren*.
Mevr. Wed. BEAUJON-Scatta. te *Hyis ter Heide*.
den WelEdelen Heer J. C. v. EETEN te *Jaarsveld*.
firma Jn. DE VOS Gz. te *Goriechem*.
WelEdelen Heer J. J. v. LOGHEM te *Heemstede*.
WelEdelen Heer J. C. SCHORER te *Culemborg*.
WelEd.Gestr. Heer Mr. VERHEYEN v. ESTVELT te *Boxmeer*.
Gesticht „Oud Rozenburg" voor verpl. v. Krankzinnigen te *Loosduinen* met Electromotor v. 5000 liter.
firma NELL & STUTTERHEIM te *'s-Gravenhage*.
firma C. J. VAN HOUTEN & ZOON, Kon. Cacao en Chocoladefabriek te *Weesp*, met Electromotor.
firma O. SMILDE te *Utrecht*.
enz. enz.

Vertegenwoordiger v. Nederland en Koloniën

J. H. P. JANSE.
MARNIXSTRAAT 402. - AMSTERDAM.
Telegram-adres: GRANIET.
Telefoon-Interc. 2864.

GEBR. VAN DER VLIET,
IJzer- en Staalhandel
AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 cM. voorradig.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

Nederlandsche Asphaltfabriek,
W. J. VAN DER WETTERN. — A. S. KEY.
ROTTERDAM.

Gevestigd: KEULEN, LONDON, ROTTERDAM.
Voert Bestratingen uit; legt Vloeren; levert Materialen. *Adres: LEUVEHAVEN 28*

v. d. Schuijt & Kuntze,
Ingenieurs,
AMSTERDAM.

Smeedijzeren Präcisions-vensters en deuren.

voor Woonhuizen Gasthuizen, Gestichten, Fabrieken, enz.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

Aan belanghebbenden wordt kennis gegeven, dat de AANBESTEDING van Bestek No. 1054, wegens het maken van eene werkplaats eene Olieloods, enz. op het terrein van de Wagenwerkplaats te Amersfoort, welke op den 22sten Jan. a.s. zoude plaats hebben,

niet doorgaat.

Aan degenen, die een bestek of bestek met teekeningen tegen betaling hebben ontvangen, zal het bedrag daarvan per postwissel worden terugbbetaald.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

OPZICHTER,
verbonden aan het bureau der gemeentewerken te Groningen.

Burgemeester en Wethouders der gemeente Groningen roepen op sollicitanten naar de betrekking van **OPZICHTER**, verbonden aan het bureau der gemeentewerken, in het bijzonder belast met het toezicht op de uitvoering van de bepalingen en verordeningen gegrond op de Woningwet, op eene jaarwedde van *f* 1000 tot *f* 1400.

Nadere inlichtingen omtrent de te verrichten werkzaamheden worden door den Directeur der gemeentewerken verstrekt.

Op zegel gestelde verzoekschriften moeten vrachtvrij worden ingezonden aan Burgemeester en Wethouders vóór den 20sten Januari 1906.

Groningen, 8 Januari 1906.

Burg. en Weth. voornoemd:
E. Tj. VAN STARKENBORGH.

De Secretaris:
A. PEKELHARING.

POSTERIJEN EN TELEGRAFIE.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 31 Januari 1906, des namiddags te 2 uur, zal, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor met Directeurswoning te IJMUIDEN en het daarna afbreken van het bestaande gebouw.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, Ls. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt van af 15 Jan. 1906 ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, te 's Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's Gravenhage; aan het Post- en Telegraafkantoor te IJmuiden, aan het bureel van het Provinciaal Bestuur van Noord-Holland, en is van af gemelden datum, op franco aanvraag, tegen betaling der kosten ad f 0,35, benevens de kosten van verzending te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28B te 's Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag 24 Januari 1906, des voormiddags te 11 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's-Gravenhage, 27 December 1905.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

B. LANDHEER Jr., Wijnhaven 93, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Speciaal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

levert ook de

Snel-Circulatie Warmwaterverwarmingen,

patent „BRÜCKNER".

waarvoor geen kelder noodig is. Referentiën ter dispositie.

BEKWAAM

Bouwkundig Teekenaar

GEVRAAGD op het Bureau eener firma welke zich uitsluitend met het uitvoeren van werken in gewapend beton occupeert.

Prima referentiën vereischt.

Brieven met opgave van verlangd salaris te richten onder nummer 200 Bureau v. d. Blad, Herderstraat 5, Den Haag.

MINISTERIE VAN JUSTITIE.

Openbare Aanbesteding.

Op **Maandag 22 Januari 1906,** des namiddags ten 2 ure, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie te *'s-Gravenhage*, in het openbaar bij enkele inschrijving worden aanbesteed:

Het driejarig onderhoud, aanvangende 1 Januari 1906 en eindigende 31 December 1908, van:

de Strafgevangenis, het Huis van bewaring en het Paleis van Justitie te 's-Gravenhage (bestek No. 216);

de Rijkswerkinrichting en het Kantongerechtsgebouw te Leiden en het Huis van bewaring te Dordrecht (bestek No. 217);

de Strafgevangenis, het Paleis van Justitie en het Huis van bewaring te Arnhem (bestek No. 218);

de Strafgevangenis, het Rechtsgebouw, het Hoog Militair Gerechtshof en het Huis van bewaring te Utrecht (bestek No. 219);

de Strafgevangenis, het Rechtsgebouw en het Huis van bewaring te Zutphen, het Rechtsgebouw en het Huis van bewaring te Tiel, de Strafgevangenis te Gorinchem, het Opvoedingsgesticht te Montfoort en het Kantoorgerechtsgebouw te Amersfoort (bestek No. 220);

het Rijksopvoedingsgesticht te Doetinchem (bestek No. 221), en

de Strafgevangenis, het Huis van bewaring en het Rechtsgebouw te Haarlem (bestek No. 222).

Benevens het bouwen van magazijnen bij de Strafgevangenissen te 's-Gravenhage, Arnhem en Haarlem.

Bestekken liggen ter lezing in bovengenoemde gebouwen en zijn tegen betaling van *f* 0,80 op aanvrage franco verkrijgbaar bij de GEBROEDERS VAN CLEEF, Boekhandelaars, Spui No. 28*a*, te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal geschieden voor de gebouwen te 's-Gravenhage den 17den Januari 1906, des voormiddags ten 9 uur voor het Paleis van Justitie, daarna voor het Huis van bewaring en des namiddags ten 2 uur voor de Strafgevangenis.

Voor de gebouwen te Arnhem den 17den Januari 1906, des voormiddags ten 9 uur voor het Paleis van Justitie, daarna voor het Huis van bewaring en des namiddags ten 1½ uur voor de Strafgevangenis.

Voor de gebouwen te Leiden, Montfoort, Doetinchem en Dordrecht den 16den Januari 1906, des voormiddags ten 10 uur, te Leiden te beginnen bij de Rijkswerkinrichting.

Voor de Gebouwen te Tiel, beginnende bij het Huis van bewaring den 18den Januari 1906, des namiddags ten 1 uur.

Voor de gebouwen te Zutphen den 18den Januari 1906, des voormiddags ten 11 uur voor het Huis van bewaring, daarna voor het Rechtsgebouw en des namiddags ten 1½ uur voor de Strafgevangenis.

Voor de gebouwen te Utrecht den 17den Januari 1906, des voormiddags ten 10 uur voor het Hoog Militair Gerechtshof, daarna voor het Rechtsgebouw, des namiddags ten 1½ uur voor de Strafgevangenis en daarna voor het Huis van bewaring.

Voor de gebouwen te Gorinchem en Amersfoort den 18den Januari 1906, des voormiddags ten 11 uur.

Voor de gebouwen te Haarlem den 15den Januari 1906, des voormiddags ten 9 uur, aanvangende bij het Rechtsgebouw.

Inlichtingen voor alle werken zijn te bekomen op het bureel van den Hoofdingenieur voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen, te 's-Gravenhage en verder:

voor de werken aan de Strafgevangenis te 's-Gravenhage bij den Opz. I. ARNOLD, aldaar;

voor die aan het Paleis van Justitie en het Huis van bewaring te 's-Gravenhage bij den Opzichter J. DE KOSTER, aldaar;

voor die te Leiden bij den Opzichter J. ROOS, aldaar;

voor die te Utrecht, Dordrecht, Montfoort en Gorinchem bij den Hoofdopzichter G. VUYK te Rotterdam;

voor die te Arnhem bij den Opzichter A. R. FABER, aldaar;

voor die te Amersfoort bij den Opzichter H. KAGES, aldaar;

voor die te Zutphen bij den Opzichter F. H. VAN ERMEN, aldaar;

voor die te Tiel bij den Opzichter G. A. SCHOLTES, aldaar;

voor die te Doetinchem bij den Opzichter H. J. L. OVINK, aldaar;

voor die te Haarlem bij den Hoofdopzichter P. BEETJES, aldaar;

's-Gravenhage, December 1905.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
A. D. W. TE VRIES.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

HONORARIUM-TABELLEN

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met Declaratie.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 18 Mei 1904.

De prijzen zijn:

1 Exempl.	*f* 0.10,	franco p. post	*f* 0.11
25 „	„ 1.50,	„ „ „	„ 1.62½
50 „	„ 2.50,	„ „ „	„ 2.70
100 „	„ 4.—,	„ „ „	„ 4.20

Op naam bedrukt.

50 Exempl.	*f* 4.—,	franco p. post	*f* 4.20
100 „	„ 6.—,	„ „ „	„ 6.20

Toezending geschiedt alleen na ontvangst van remise.

Zij die een goed cement willen vertegenwoordigen, of voor het een of andere doel veel cement gebruiken, verzuimen vooral niet prijs en condities te vragen van het

PORTLAND CEMENT

„HACCOURT"

levering op strengste keur!

Hoofdvertegenw. voor Nederland:

„Bouwmaterialen" voorheen **M. LUIJTEN,**

LEKKERKERK (Hoofdkantoor). ROTTERDAM, DORDRECHT.

D. P. H. HASSELMAN,

Amsterdam, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857.

PATENT EXHAUST VENTILATOR,

Schoorsteenkappen — Luchtinjecteurs enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER

dan elk bekend systeem.

Op serieuse aanvragen zijn, voor vergelijkende proefnemingen, steeds toestellen gratis beschikbaar.

PRISMA'S LUXFER.

Sousterrain, verlicht door Luxfer vloertegels.

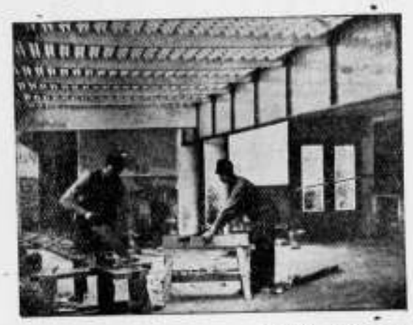

Voor inlichtingen wende men zich tot **WM. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

Echt Haeusler'sche
Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. – 7 Patenten. – Meerdere Hofdiploma's.

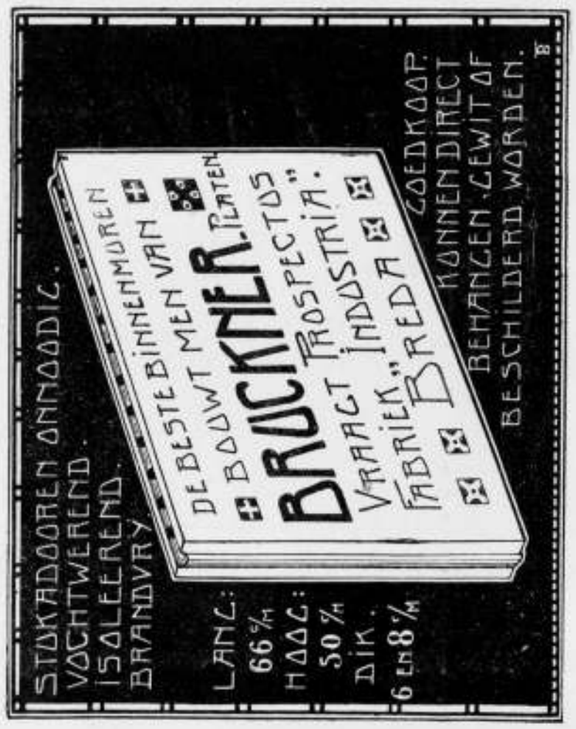

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Serredekking,
Rolluiken, Jalousiën,
Zonblinden, enz.

S. BRUIGOM. — ARNHEM.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

EIKEN PARKETVLOEREN HYGIENISCH STOFVRIJ

en even goedkoop als kleeden of linoleum. Geheel gereed in de was afgeleverd, glad geschaafd, vanaf f 4.— de M². Monsters en dessinboekje op aanvraag. Prima referentiën. Parketvloerfabriek LUITJES, BLARICUM.

LAKTOLEUM VLOEREN,

zonder Chloor of Magnesiet, naadloos, stofvrij, voetwarm, elastisch.

H. B. Weinhold.

ARNHEM.

TELEFOON No. 643.

BEKWAAM

Opzichter-Teekenaar

GEVRAAGD aan het Bureau van den Gemeente-Architect te Bussum, bekend met het uitwerken van plannen en goed kunnende detailleeren, voorloopig voor een jaar, bij gebleken geschiktheid vaste aanstelling. Salaris *f* 900 per jaar **en behoudens goedkeuring van den Gemeenteraad uitzicht op drie tweejaarlijksche verhoogingen elk van f 100,**

Indiensttreding zoo mogelijk begin Februari a.s. Sollicitatiestukken vóór 16 Januari a.s. in te zenden aan Burgemeester en Wethouders van Bussum.

Op Donderdag en Vrijdag 11 en 12 Jan a.s. zal van 's morgens 10 – 12 uur gelegenheid bestaan Burgemeester en Wethouders te spreken ten Raadhuize.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille **f 0.50.** Franco per post **f 0.65.**

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Hydraulische-, Electrische-, Transmissie- en Hand-

VEILIGHEIDS-LIFTEN

In verschillende **KONINKLIJKE-, RIJKS-, PROVINCIALE-, GEMEENTE-, SPOORWEG-, FABRIEKS-** en **PARTICULIERE GEBOUWEN** hier te lande geplaatst.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Veiligheids deursluitingen,

ONS EIGEN SYSTEEM.

VEILIGHEIDS STUURINRICHTINGEN.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.** Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen. HOFLEVKRANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Wat zijn

GREY-BALKEN?

Differdinger balken B-profielen ook wel Grey-balken genoemd zijn **stalen Balk-ijzers met breede flenzen**, welke naar een vernuftig door den Amerikaanschen ingenieur GREY uitgevonden walsmethode in de nieuwe modelfabrieken te Differdingen vervaardigd worden, welke fabrieken deel uitmaken van de **Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-A.G.**

Aan deze balkijzers, welke uitmunten door weerstandsvermogen en doelmatigheid, zijn al die verbeteringen in toepassing gebracht, welke na twintigjarige praktijk met normaal-profielen wenschelijk bleken. De Differdinger Balken voldoen daardoor aan alle door constructeurs gestelde eischen.

Vraag onze „Omschrijving en toepassing" dezer Balkprofielen, waarin o.m. beschrijvingen van genomen proeven op buig- en knikvastheid, alsook tabellen van draagvermogen dezer balkijzers, voorkomen.

Deze balken zijn uitsluitend te betrekken **van ijzerhandelaars.**

Vertegenwoordiger: **C. D. VAN DER LINDEN,** AMSTERDAM.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN in Asphalt-Massive en Parquet-Tapis.

Worden door ons uitsluitend gelegd door werklieden van de fabriek.

HOUTEN HOOFD- EN TUSSCHENBALUSTERS.

W. DEURVORST

DEN HAAG. = Krayenhoffstraat 54.

GERUITE & VLAKKE TROTTOIRTEGELS. — ZWEEDSCHE GRANIETKEIEN. — BAZALT-, LAVA- EN MELAPHIRKEIEN.

Gewapend Beton – Asphaltwerken.

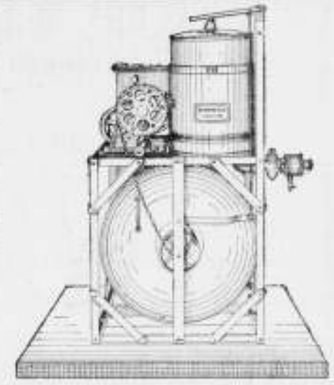

Benoid Luchtgasverlichting,

volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.

De Agenten:

NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage. D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

H. Zimmermann,

Utrechtsche Fabriek voor

Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-Inrichtingen.

Prima referentiën van vele uitgevoerde Lagedrukstoom-, Warmwaterverwarmingen enz.

Speciaiiteit in het aanleggen van Snelcirculatie-Warmwaterverwarmingen

(systeem-„ZIMMERMANN"). Een kelder is bij dit systeem overbodig, de ketel kan op elke gewenschte hoogte geplaatst worden, terwijl de aan- en afvoerbuizen van aanmerkelijk kleinere afmetingen zijn dan bij andere systemen.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Vervaardigden zeer vele en meest belangrijke werken.

Voorloopige ontwerpen en kostenbegrootingen worden gratis verstrekt.

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

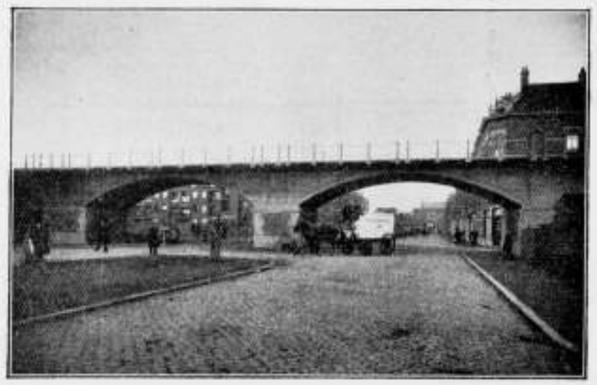
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26e JAARGANG. Nº 3

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPIJ: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — Jb. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschapppij tot Bevordering der Bouwkunst. — Het Raadhuis te Jisp. — Kulm's brandvrije platen. — Veiligheidssloten. — Glazen trappen. — Programma van Eischen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. Prijs der Advertentien: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Groote letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij heeft zich tot den Raad der Gemeente Zeist gericht met een verzoekschrift, gedateerd 4 Januari 1906, van den volgenden inhoud.

Aan
den Raad der Gemeente Zeist,

geeft met verschuldigden eerbied te kennen het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst opgericht in 1842,

kennis genomen hebbende van het beknopt verslag van het verhandelde in Uwe vergadering van 27 December 1905, voorkomende in de Weekbode voor Zeist, Driebergen en Omstreken, en meer in het bijzonder van hetgeen in die vergadering is gesproken en besloten betreffende het programma eener door het Gemeentebestuur van Zeist uit te schrijven prijsvraag voor een te bouwen Gemeentehuis te Zeist,

dat het meent onder Uwe aandacht te moeten brengen, dat het programma der prijsvraag zooals het in de Raadszitting van 27 December 11. werd vastgesteld, niet de genoegzame waarborgen aanbiedt, om bekwame Architecten te doen besluiten tot mededinging, daar hen de namen der Juryleden die hunne plannen zullen moeten beoordeelen, onbekend zijn.

Zoowel in het belang Uwer Gemeente als in dat der bouwkunst veroorlooft het Hoofdbestuur zich U beleefd in overweging te geven, het bij Uw Raadsbesluit goedgekeurde programma in dier voege te wijzigen, dat hierin alsnog de namen worden bekend gemaakt van de leden der Jury, bestaande uit een drietal, liefst uit verschillende plaatsen van ons land gekozen architecten, wier bekwaamheid genoegzaam erkend wordt om te kunnen verwachten, dat kundige vakgenooten bereid zullen zijn hunne ontwerpen aan de beoordeeling van een dergelijke Jury te onderwerpen.

Eerst wanneer het programma der prijsvraag door U in overleg met de leden dier Jury is goedgekeurd, kan verwacht worden, dat de prijsvraag een gunstig resultaat zal opleveren, en dat de moeite en kosten welke de Gemeente zich met zulke goede bedoelingen getroost om een waardig Gemeentehuis te verkrijgen, niet tevergeefs zullen zijn geweest.

't Welk doende,

het Hoofdbestuur van de Maatschappij voornoemd:
Ed. Cuypers. *Voorzitter.*
C. T. J. Louis Rieber, *Secretaris.*

Amsterdam, 4 Januari 1906.

In dit blad is opgenomen het Programma van Eischen voor het examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, waarnaar het eerstvolgende examen, aanvangende op Maandag 26 Februari a.s., zal worden afgenomen.

HET RAADHUIS VAN JISP.

Uitgenomen de burgemeesterskamer, is het raadhuis te Jisp nu in- en uitwendig geheel hersteld. De vaardige en beschaafde hand van den Architect J. F. L. Frowein heeft er zooveel mogelijk naar gestreefd den geest van den tijd van 't ontstaan van het voorname bouwwerk (1650) te bereiken. De aloude piëteit der bewoners van het kleine dorp, dat slechts 750 inwoners telt, is ook der hedendaagsche ingezetenen een niet genoeg te roemen en te waardeeren karakter-eigenschap gebleven. Geen wonder, dat

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

op de gelaatstrekken van den Burgemeester J. Wildschut, en der leden van den raad eene sterk sprekende uitdrukking van voldoening waar te nemen was bij de mededeeling der vele mocielijkheden — financieel en intellectueel — welke zich gedurende het werk hadden voorgedaan. Gezeten rondom de schoone renaissance tafel (vervaardigd door den timmerman van het dorp) in de raadzaal, alwaar bovendien de stoelen en de lamp nieuw zijn, maakte dit geheele interieur een te deftiger indruk, daar de bewoners van afgelegenere oorden die rust in uitdrukking en wezen toonen, voortkomend uit eene zekere harmonie van ontwikkeling en woonplaats. Hun juist inzicht en hun aangeboren schoonheidsgevoel stelden zich niet tevreden met een herstel van het aanwezige. De inrichting der Secretarie is hiervan een bewijs. Uit de Beemster wisten de heeren een completen ouden schoorsteenmantel met twee fraaie pilasters, met figuurlijk beeldhouwwerk versierd, te verwerven, en uit Edam een renaissance haardplaat, waardoor het den architect Frowein doenlijk werd aan dit vertrek een type te verleenen uit 1650. De bouwmeester heeft vooral hier zijn talent krachtig doen gelden, zoodat zelfs de geoefende kennersblik in twijfel verkeert, of de omlijsting van de deur, of poort, — in vorige eeuwen werd hierdoor de kaas van uit de schepen binnengedragen — antiek of nieuw is. Deze kamer voor den Secretaris was voorheen de Kaasweg; nog zijn de vijf zware eikenhouten balken met haken, waaraan de bilansen hingen, aanwezig. Geheel intact is de Armvoogden- en Weeskamer; de oude schouw daarin is de artistiek fijnst gecomposeerde der drie aanwezige renaissance schoorsteenen van het Raadhuis. In deze kamer heerscht stilte en stemming die aandoet, ook den meest oppervlakkigen bezoeker.

Jisp bezit niet meer vijftig kaaskopers, en zes-en-twintig eigen Groenlandvaarders, zooals zulks het geval was in den bloeitijd, ongeveer tusschen 1600 – 1750. De bewoners echter van het nu stil gelegene schilderachtige plaatsje hebben ten allen tijde, ook in den vervaltijd na 1750, toen geldverteren meer regel dan uitzondering was, trouw vastgehouden aan hun schoon Raadhuis, voor welks restauratie zij niet geringe geldelijke lasten zich getroostten te dragen. Daarom danken gewis alle kunstvrienden het tegenwoordig bestuur van het dorp, en de inwoners, voor hun artistiek gevoelen, en in stilte wordt door hen de piëteit herdacht van vorige geslachten van Jisp.

De rekening luidt aldus:

De gemeente leende à 4 % af te lossen in 40 jaar	ƒ	4500.—
Het Rijk schonk	„	3000.—
„ „ geeft in 1906	„	1000.—
Uit particuliere bijdragen der inwoners van Jisp	„	713.—
Idem van buitenaf	„	2343 60
	ƒ	11.556.60

J. H. S.

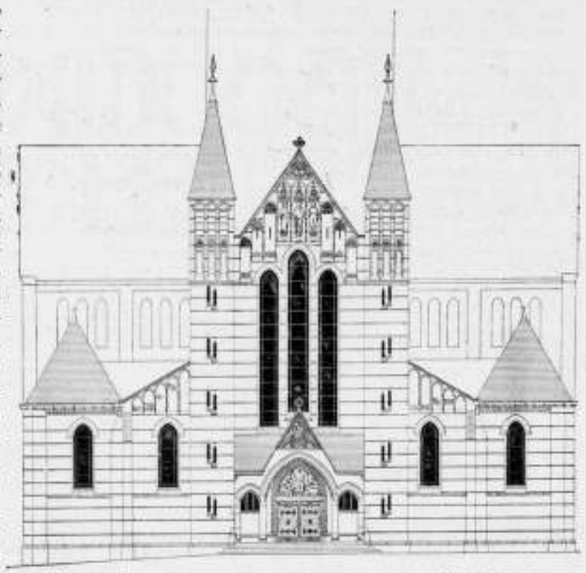

Voorgevel. Schaal 1 à 300.

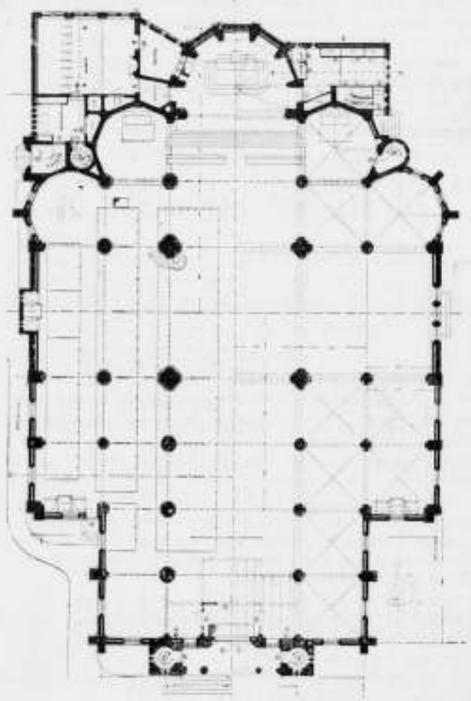

R. K. Kerk van den H. Laurentius, te Ginniken.
Architecten Joseph Th. J. Cuypers en Jan Stuyt.
Plattegrond. Schaal 1 à 400.

KULM'S BRANDVRIJE PLATEN.

In eene brochure worden door den heer J. A. Elbers, te Amsterdam, eenige mededeelingen gedaan over bovengenoemde door hem ingevoerde platen, die bestaan uit puimsteen, vulkanisch zand en portland-cement, en verkrijgbaar zijn in afmetingen als volgt: lengte 1.075 M., hoogte of breedte 0.28 M., en dikte 5, 6, 7, 8 of 10 cM., wegende per M². onderscheidenlijk 30, 36, 42, 48 en 60 K.G.

De platen zijn geschikt voor binnenmuren op houten balklagen; zij passen hol en dol in elkander, zoodat zij met een weinig portland-cement in verband gemetseld kunnen worden; zij kunnen ook gemakkelijk tegen houten balklagen gespijkerd worden, voor brandvrije plafonds. Bevestiging van plinten, lambriseeringen, behangtengels enz., met spijkers tegen Kulm's platen, levert geen bezwaar op.

Het ruwe oppervlak der platen is geschikt om onmiddellijk bepleisterd te worden, bijv. waar zij toegepast zijn in gangen, portalen of bij plafonds.

Over de sterkte van een wand van 5 cM. dikte, lang 4 M. en hoog 3 M., kan geoordeeld worden op de werf, Jaagpad, Omval no. 53, waar zich de opslagplaats van het materiaal bevindt.

Om de brandvrijheid der platen te constateeren, zijn in Engeland in 't vorige jaar door het British Fire Prevention Committee proeven genomen, die, volgens het officieele, met eene teekening toegelichte rapport daarover, in de brochure afgedrukt, tot een zeer gunstig resultaat hebben geleid.

Dergelijke proeven beoogen uitsluitend het practisch doel. Voor de verhitting daarbij wordt gas gebruikt, zoodat de temperatuur vrij gemakkelijk geregeld kan worden. Deze kan op verschillende punten met juistheid door Roberts-Austen pyrometers worden vastgesteld, en wijzigingen in den toestand van het materiaal tijdens en na de proefnemingen, worden photographisch opgenomen.

De rapporten van het „Committee" over de proeven vermelden alleen de feiten en wat daarbij valt op te merken, verduidelijkt door tabellen en teekeningen; zij moeten volstrekt niet beschouwd worden alsof er eene persoonlijke meening of oordeel in lag opgesloten, noch mag ook eenige uitdrukking beschouwd worden als te zijn vergelijking of kritiek.

VEILIGHEIDSSLOTEN.

De tijd is weer aangebroken, dat de dagbladen tal van inbraken kunnen vermelden. Menigeen zal dan ook trachten zijne woning, kantoorgebouw, enz. te voorzien van betere —, van veilige sloten.

Juist te goeder tijd heeft nu de bekende Firma J. Lips Bzn. te Dordrecht haar nieuwe geïllustreerde prijscourant van „Veiligheidssloten", uitgave December 1905, de wereld ingezonden. Wij meenen in veler belang de aandacht op die prijscourant te moeten vestigen.

Deze Firma heeft aan hare electrisch gedreven slotenfabriek, waar de sloten harer brandkasten, kluisdeuren, safe-deposits enz. vervaardigd worden, reeds sedert geruimen tijd eene nieuwe afdeeling toegevoegd voor het maken van veiligheidssloten, waarvan zij de eenigste Nederlandsche vervaardigers zijn, ten dienste van gebouwen.

Het groote gebrek der meeste in den handel zijnde sloten is dit, dat van elke soort groote hoeveelheden worden gemaakt, waardoor gelegenheid ontstaat elkanders sloten te openen. Dit kan evenwel bij veiligheidssloten nimmer voorkomen, daar de sleutels daarvan volgens permutatie-lijsten, welke tot in de millioenen zijn uitgewerkt, onder de strengste controle worden ingesneden, zoodat zij alle waarborgen geven, dat nooit tweemalen dezelfde sleutels worden geleverd; zeker een niet te onderschatten veiligheidsmaatregel.

Voor hen die zich van deze veilige sloten wenschen te voorzien, is de prijscourant eene welkome verschijning; daarin worden namelijk, met velerlei beschouwingen over het gewenschte artikel, raadgevingen, beschrijvingen en afbeeldingen gegeven, die het boekje een gemakkelijk te raadplegen wegwijzer doen zijn tot het uitkiezen van wat men noodig heeft, en het daarop doen volgen van bestellingen.

GLAZEN TRAPPEN.

Het glas neemt als bouwmateriaal een steeds belangrijker plaats in. Niet alleen worden er ruiten van gemaakt zelfs tot eene oppervlakte van ruim 30 M², en wordt het in den vorm van „glassteen" toegepast voor ondoorzichtige, licht doorlatende plavei sels en muren, en voor muurbekleeding, maar buitendien zijn er talrijke andere toepassingen van het glas.

Zelfs vervaardigt men tegenwoordig traptreden van zeer dik, ondoorzichtig glas, dat inwendig voorzien is van métal deployé, een sterk vlechtwerk van ijzer.

Deze trappen worden door verschillende autoriteiten beschouwd als de schier eenige die brandvrij mogen genoemd worden. Zij zijn ondoorzichtig maar laten toch licht door; zij worden niet glad en zijn aangenaam bij het bestijgen.

De eerste glazen trap hier te lande, bestaande uit ongeveer 60 treden en met bordessen, wordt thans geleverd door de firma Henri Huinck en Alex. Imhofe te Rotterdam, ten behoeve van het in aanbouw zijnde groote „Warenhuis" in de Spuistraat te 's-Gravenhage.

PROGRAMMA VAN EISCHEN VOOR HET EXAMEN TOT HET VERKRIJGEN VAN HET

Diploma van Bouwkundig Opzichter,

ingesteld door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst volgens besluit der Algemeene Vergadering, gehouden op 28 Mei 1891.

1. Het maken van een opstel of rapport in de Nederlandsche taal over een bouwkundig onderwerp.
Het opstel moet helder en beknopt zijn, zonder grove taalfouten; op duidelijk schrift zal gelet worden.

2. Het rekenen, toegepast op de bouwkunde.
Vaardigheid in de hoofdbewerkingen met geheele getallen, gewone en tiendeelige breuken. Toepassing van de leer der evenredigheden. De vierkantsworteltrekking.
Grondige kennis van het metrieke stelsel van maten en gewichten, en kennis van die oude en buitenlandsche maten welke nog in het bouwvak gebruikelijk zijn.

3. De meetkunde.
De eigenschappen der driehoeken, vierhoeken, veelhoeken, en van den cirkel en gedeelten daarvan. Inhouden van vlakke figuren. Berekening van oppervlakken en inhouden van de gewone in de stereometrie voorkomende lichamen, met het oog op het maken van begrootingen.

4. De stelkunde tot en met de vierkantsvergelijkingen.
De hoofdbewerkingen met geheele en gebroken vormen. Vergelijkingen van den eersten graad. Vergelijkingen van den tweeden graad met één onbekende.

5. De beschrijvende meetkunde.
Projectie. Ontwikkeling van de oppervlakken van eenvoudige lichamen, doorsnijding van eenvoudige lichamen. De scheeve — of isometrische projectie. Het uitslaan van steenhouwwerk.

6. Bouwkundige berekeningen met behulp van een vademecum.
Berekening van de geoorloofde belasting van ondersteunde of bevestigde houten vloerbalken, houten hijsch- en steunbalken enz. van gegeven afmetingen; berekening van de doorsneden van balken, indien hunne lengte en belasting gegeven zijn; berekening van het draagvermogen van heipalen, houten stijlen, volle en holle ijzeren kolommen, en van steenen pijlers; berekening van de kracht benoodigd voor het breken, door uitrekking van staven, kabels, kettingen, touwen, enz.; berekening van het specifiek gewicht, wateropbrengst van gewone pompen; verhouding van kracht en last bij verschillende op bouwplaatsen gebruikt wordende werktuigen, enz.
Bij de berekeningen mag van een vademecum gebruik gemaakt worden.

7. De kennis en het gebruik van meet- en waterpasinstrumenten.
Bekendheid met de inrichting en het gebruik van een eenvoudig waterpasinstrument, een equerre, meetketting, bakens. Het uitbakenen van rechte en gebogen richtingen en van hoeken. Het opmeten en in teekening brengen van gebouwen en terreinen. Het uitzetten van gebouwen, maken van bouwlatten, en stellen van profilen. Algemeen begrip van het uitvoeren van eene waterpassing.

8. Het opmeten en daarna in teekening brengen van bouwkundige details.
Het handteekenen, ook in verband met decoratieve hout-, steen- en ijzerbewerking.

9. Bouwstijlen.
Eenige kennis van de Grieksche en Middeleeuwsche bouwkunst.

10. Burgerlijke bouwkunde.
Het maken van duidelijke detailteekeningen betreffende hout-, steen- en ijzerconstructie, dakbedekkingen, rioleeringen, afvoer van faecaliën, huis- en hemelwater, enz.; kennis van grondwerken.
a. *Houtconstructie.* Grondige kennis — tot in onderdeelen — van de samenstelling van: houtverbindingen, verbinding en verankering van hout met andere materialen; houten fundeeringen, beschoeiingen voor grondkeeringen en damwanden voor betonfundeeringen, raam- en deurkozijnen, balklagen en vloeren, trappen

en onderdeelen daarvan, ramen, deuren, jalousiën en luiken, houten marquises, erkers, balcons enz. standvinken, formeelen, enz.; van al die inwendige timmerwerken, die in de burgerlijke bouwkunde voorkomen, als lambriseeringen, kastbetimmeringen enz. Kennis van de hoofdvormen van houten kappen en begrip van de functie, vormen en onderlinge verbinding der samenstellende kapdeelen. Toepassing, het stellen, leggen, afhangen enz. van deze onderdeelen in bouwwerken.

b. *Steenconstructie.* Grondige kennis van: de steenverbanden, het aanleggen van metselwerk voor verschillende fundeeringen, het opmetselen van groodkeerende muren, van muren van verschillende zwaarten ook in onderling verband, van spouwmuren, van schoorsteenen en luchtkanalen; het metselen van rollagen, vlechtingen, bogen, togen, verschillende gewelven, brandkluizen, regenbakken, beerputten met het maken van daarbij vereischte geleidingen, gewone en waterdichte kelders, riolen, kolken, in slappen en in vasten grond, enz.; het leggen van bestratingen, van marmeren en tegelvloeren, van buisleidingen; het aanleggen van trappen van baksteen en van natuursteen; het stellen en verankeren van onderdeelen van natuurlijken steen, van plinten, neuten, afdekkingen enz., de samenstelling van al die metselwerken die in de burgerlijke bouwkunde in het inwendige van gebouwen voorkomen; aanleg en samenstelling van betonwerken in den droge en in den natte; constructiën met rietplanken, enz.

c. *IJzerconstructie.* Grondige kennis van: de meest in de burgerlijke bouwkunde gebruikelijke soorten en vormen van in den handel voorkomend getrokken ijzer; de samenstelling daarmede van draagbalken, kolommen, hijschbalken, balklagen, balcons, marquises, enz.; de samenstelling en het stellen van gegoten ijzeren kolommen, in verband met balklagen van hout en van ijzer; koppeling en verankering van ijzeren balken, raveelingen, enz. Kennis van de verankeringen van gebouwen steen, van balklagen, kozijnen, muurplaten, enz., en van versterkingen door ijzer van houteonstructies, zooals die in de burgerlijke bouwkunde voorkomen Kennis van de inrichting, werking en toepassing der meest voorkomende sloten, van hang- en sluitwerk en kramerijen.

d. *Dakbedekkingen.* Grondige kennis van: de samenstelling — in verband met kappen — van dakbeschotten voor verschillende dakbedekkingen, van de samenstelling van dakbedekkingen met leien, pannen, dakvilt, boutcement, gegolfd plaatijzer, zink — tot in de kleinste onderdeelen — volgens de verschillende systemen; van de samenstelling van houten dakgoten, zalingen, hoekkepers, kilkepers, nokken, enz., met zink- of met loodbekleeding; van dakvensters, ventilatie- en lichtkokers, liggende bovenlichten, enz.; van voorzieningen tegen inwatering, enz.

e. *Kennis van grondwerken.* Ontgraven en aanvullen van fundeeringen, zandterpen voor fundeeringen, enz.

11. Bouwmaterialen.

Grondige kennis der in de burgerlijke bouwkunde gebruikt wordende bouwmaterialen met hunne voornaamste eigenschappen, soorten en meest voorkomende gebreken, en hunne toepassing.

Houtsoorten; soorten van baksteen; hier te lande meest gebruikelijke soorten van natuurlijke steen; kalk, cement, mortels, beton en pleister; metalen; verf- en oliesoorten; meest gebruikelijke glassoorten; behangsellinnen en behangselpapier; stucadoorkalk.

Van deze materialen wordt ook vereischt de kennis omtrent de wijze van voorkomen in den handel, de afmetingen waarin zij voorkomen, de wijze van keuren en van verwerking in den burgerlijken bouw.

Kennis van de samenstelling en de vereischten van verfwerken, stucadoorwerk, behangwerk, enz., van den aanleg van gas- en waterleidingen, van afvoerpijpen, van electrische geleidingen, enz.

12. Gereedschappen en werktuigen.

Kennis van de samenstelling en het gebruik van steigers, stutten en schoren, stellingen en formeelen, van gereedschappen voor timmeren, metselen, steenhouwen, stucadoren, verven, enz., van bokken, schalken, ladders, vliegende steigers, hefboom, katrol, windas, vijzel, enz.

13. Kennis van het maken van eenvoudige begrootingen en materialenstaten, en het houden van een dagboek, week- en werkstaten.

14. Kennis van de bouwwetgeving, volgens de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek. Bekendheid met de Algemeene Voorschriften (A. V.) voor de uitvoering en het onderhoud van werken onder het beheer van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, vastgesteld 1 Februari 1901. Bekendheid met de voorschriften omtrent het bouwen opgenomen in de Woningwet, en met de Hinderwet.

15. Bekwaamheid in een der voornaamste bouwambachten.

De voorkeur verdient bekwaamheid in het timmervak, waarvan getuigschriften zijn over te leggen, gewaarmerkt door leermeester of patroon.

16. De candidaat moet de bewijzen leveren, dat hij gedurende minstens twee jaren met vrucht op bouwwerken practisch werkzaam is geweest; hij moet geboren zijn vóór 1 Maart 1885, om tot het examen te kunnen worden toegelaten.

TOELICHTINGEN.

Het examen zal worden afgenomen in de maand Februari 1906, in het gebouw der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

De datum van het examen zal minstens een maand te voren in het Bouwkundig Weekblad worden bekend gemaakt.

Het onderzoek duurt minstens vier dagen voor iederen candidaat en is verdeeld in schriftelijk en mondeling examen, en teekenen.

De Commissie voor het examen in 1906 zal bestaan uit minstens vijf leden, aan te wijzen door het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst; de samenstelling van de Commissie zal een maand vóór het examen worden bekend gemaakt.

Ieder der candidaten moet, alvorens tot het examen toegelaten te worden, bij den Secretaris der Maatschappij eene som van *f* 15 storten; bij mogelijke niet-uitreiking van het diploma zal hem *f* 5 worden teruggegeven.

Amsterdam, September 1905.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst

Ed. Cuypers, *Voorzitter.*
C. T. J. Louis Rieber, *Secretaris.*

Naar aanleiding van verschillende vragen tot het Hoofdbestuur der Maatschappij gericht, acht dit het noodzakelijk er met nadruk op te wijzen, dat het streng vasthoudt aan de eischen:

a. dat de candidaten den leeftijd van 21 jaren moeten hebben bereikt, om tot het examen te worden toegelaten;

b. dat zij gedurende minstens twee jaren met vrucht *op bouwwerken* practisch moeten zijn werkzaam geweest.

Wat den laatsten eisch betreft, zal, zoo noodig, naar de bewijzen die van deze werkzaamheid moeten worden overgelegd, een nauwkeurig onderzoek worden ingesteld.

Een twee- of meerjarig practisch werken op inrichtingen van ambachtsonderwijs wordt niet geacht gelijk te zijn aan het bedoelde practisch tweejarig werkzaam zijn op bouwwerken.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 13 Januari 1906. *De Tentoonstelling „Kind en Kunst,"* in het Stedelijk Museum te Amsterdam, georganiseerd door de Vereeniging „Kunst en Volk". Door zulk een tentoonstelling van prentenboeken, kinderprenten, speelgoed enz., kan beproefd worden het sluimerend gevoel voor eenvoudige schoonheid, goede verhoudingen, fraaie kleuren, smaakvolle samenstellingen en andere eigenaardigheden van een kunstwerk, bij de menigte op te wekken. Ouders en voogden worden opgewekt deze tentoonstelling met hunne kinderen of pupillen te bezoeken; vele kunnen daardoor goedmaken wat zij tot dusverre verzuimd hebben.

In een *Ingezonden stuk* vraagt Nestor de medewerking van allen om de Maatsch. t. B. d. Bouwkunst te steunen Zij is wel niet volmaakt, maar, bij de wetsherziening kunnen gewenschte verbeteringen worden aangebracht Waarom zij moet wijken voor een Bond van Bouwmeesters? Houden wij — zoo eindigt de schrijver — de belangstelling in de Mij. in haar eervol streven steeds levendig, en zij onze leus, om haar vaan vereenigd: „Vaincre ou mourir".

Architectura. 13 Januari. *Regeling van Prijsvragen.* De Redactie deelt mede, dat door haar stappen werden gedaan om te verkrijgen, dat dit onderwerp op het a.s. Architecten-Congres te Londen zou worden behandeld, en dat die pogingen niet vergeefsch zijn geweest (Zie de mededeelingen omtrent dit Congres, en no. 10 der aldaar te behandelen onderwerpen, in no. 2, 1906, van het Bouwk. Weekbl.).

De muurschilderingen voor de Kamer van Koophandel in de Beurs te Amsterdam, door Anton van Baalen De schrijver is het eens met de warme pleidooien in verschillende bladen voor de totstandkoming van het werk van Derkinderen, niet geheel met de afkeurende kritieken in „De Opmerker" en „De Bouwwereld", die slechts enkele duistere momenten zijn in het zonnige festijn, begonnen ter verluistering van den schilder Derkinderen. Hij kan zeggen, dat de belangstelling voor de uitvoering van het werk daar is en niet meer behoeft te worden opgewekt. Hij wil hier den nadruk op leggen, omdat ook hij overtuigd is, dat het werk 1°. zeer belangrijk is krachtens deszelfs eigen opgaaf, en 2°. het hier geldt de ernstige studies van een man van zeer groot talent. De schrijver is het eens met de beschouwingen in het slot van het artikel van A. W. W. in „De Opmerker", evenwel met voorbehoud van deze opmerking, dat ook onze tijd zijn ideaal heeft, geestelijk nog sluimerend, gedeeltelijk onbewust, verdeeld in z'n uitingen, in wezen echter een, en . . . . steeds groeiend.

Het nummer publiceert ook het *Adres aan B. en W. van Zeist,* van 12 Jan. 1906, waarin door het Bestuur van A. et A. verzocht wordt de namen der Jury-leden voor de prijsvraag voor het Gemeentehuis vóór den datum van inlevering der prijsvraagantwoorden bekend te maken. (Zooals blijkt uit no 2, 1906, van het Bouwk Weekbl., werd door het Hoofdbestuur der Mij. bij adres van 4 Januari j.l. aan den Raad verzocht, het prijsvraagprogramma zoodanig te wijzigen, dat alsnog de namen der Juryleden daarin worden opgenomen, enz. Bedoeld adres is in dit nummer van het Bouwk. Weekblad afgedrukt.)

In het „Technisch gedeelte" worden vervolgd: *Coöperatief wonen in grootere steden,* door M. P. de Clercq, en *Natuurkundige Theoriën en toepassingen* door I. A. Romkes.

De Bouwwereld. 10 Januari. Vervolg van *Tras en zeewater,* door Prof. J. A. van den Kloes.

Twee prijsvragen. (Gemeentehuis te Zeist en N.-H. Kerk te Glanerbeek). Hierin wordt de hoop uitgesproken, dat de Gemeenteraad van Zeist de zwakke punten van haar klaarblijkelijk goed bedoeld prijsvraag-programma zal willen versterken, en dat — na de geschiedenis der prijsvraag van Glanerbeek — de architecten eens luide iets van zich doen hooren met betrekking tot de prijsvraagregeling, opdat zij voortaan meer gekend en hunne belangen niet benadeeld worden.

Op een plaat zijn afgebeeld: een *Woonhuis in de Baan,* en de *Gevels Warmoesstraat 2 en 4,* te Haarlem, architect de heer J. A. G. van der Steur, Bouwk. Ing. aldaar.

Technisch Weekblad. 12 Januari *Middelbaar Techn Onderwijs,* van de Commissie M.T.O. uit den Bond van Technici, die hare taak noch niet geëindigd acht. Het stuk vangt aan met een uittreksel van hetgeen over dit onderwerp in de Tweede Kamer is gesproken.

Vervolg en slot van *De Domkerk te Utrecht,* en aanvang van een artikel over *Moderne Fabrieksinrichting.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Haarlem. Er bestaan plannen om een nieuw Gemeentelijk Museum in te richten. B. en W. stellen namelijk den Gemeenteraad voor te besluiten, het Ned. Herv. Weeshuis en de vereischte belendende perceelen aan te koopen voor de som van ten hoogste *f* 120.000, en hen uit te noodigen plannen te ontwerpen voor het verbouwen en inrichten hiervan tot bedoeld Museum. Aankoop en verbouwing tezamen worden op *f* 240.000 begroot.

's-Gravenhage Op het Binnenhof wordt door gespannen touwen, op de zelfde wijze aangebracht als de trolley- en spandraden voor electrische tramtractie, een beeld gegeven van den toestand die aldaar zal ontstaan indien het aangeboden plan der Gemeente om de tram over het Binnenhof te voeren, mocht worden aangenaamen; onder de poorten die toegang tot het Binnenhof geven, zullen ten behoeve der draden een aantal klossen tegen de lage overwelvingen bevestigd moeten worden.

Het te geven beeld moet doen zien, hoe deerlijk o.a. een net van draden het besloten plein zal ontsieren.

Rembrandt-monument. Naar verschillende dagbladen hebben vernomen, hebben eenige beeldhouwers naar aanleiding van het besluit der Leidsche commissie, die het vervaardigen van het Rembrandt-monument opdroeg aan een buitenlander, met voorbijgaan van alle Nederlandsche beeldhouwers, en de daarover gevoerde polemiek, een adres gericht aan Hare Majesteit de Koningin, Haar eerbiedig verzoekende Haar machtigen invloed te willen aanwenden, dat in het vervolg, waar het geldt de uitvoering van monumenten van nationale beteekenis, de Nederlandsche beeldhouwers niet wederom worden buitengesloten.

Dit adres is o.a. geteekend door prof. Bart van Hove, prof. Ode, A. Hesselink, Charles van Wijk, Wienecke.

Nijmegen. Op uitnoodiging van het Comité voor de Waaloverbrugging werd in eene bijeenkomst van belangstellenden, den 15den dezer, door den heer Wouter Cool, ingenieur der Gemeente Rotterdam, het vraagstuk der Waal-overbrugging o.a. van technische zijde beschouwd. Spreker stelde, toegelicht door een aantal keurige lichtbeelden, het onvoldoende van de gierpont en de spoorbrug in het licht. Twee wegen ter verbetering zouden er zijn, n.l. de zweefbrug of de vaste brug. Welke oplossing voor Nijmegen het beste zoude zijn, een vaste brug, of een „pont à transbordeur", was voor het oogenblik nog niet uit te maken. Hieromtrent moest later worden beslist, wanneer voldoende gegevens daarvoor en een goed overzicht van verschillende belangen zouden verkregen zijn.

Een zweefbrug, zooals die welke onlangs te Marseille volgens een verbeterd systeem is gebouwd, zou 1½ millioen gulden kosten, met een jaarlijksch onderhoud van *f* 14.000. Aanbevelenswaardig werd geacht, zulk een brug te combineeren met een gewone boogbrug, aan de Lentsche zijde, waardoor een stroompijler in de rivier zou moeten gebouwd worden Bij een snelheid van 2 M. per seconde, zou de overtocht 2 à 2½ minuut duren, en de zweefbrug 5 à 6 overtochten per uur kunnen maken.

Een vaste brug, die krachtens een Ministerieele beschikking zou moeten gelegd worden naast de spoorbrug, met evengroote doorvaarthoogte als deze, was door de firma Cocquerill te Seraing begroot op 2 millioen gulden; de heer Cool had de kosten iets hooger berekend.

Dr. J. L. A. Brandes. Volgens „het Vaderland" zijn door eene Commissie fondsen bijeengebracht om op het graf van den op 26 Juni 1905 overleden Dr. Brandes, te Batavia, een gedenksteeken te plaatsen. Dit monument, dat door vrienden en vereerders wordt gesticht, zal in Hindoe-Javaanschen stijl worden uitgevoerd naar het ontwerp van den medewerker van Dr. Brandes bij zijne oudheidkundige onderzoekingen, den heer H. L. Leydie Melville.

Dr. Brandes was medelid van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen; de indologie heeft ontzaglijk veel aan hem te danken.

BUITENLAND.

Amerika. Bij het graven van kanalen werden tot nu toe machines („tractions Ditcher") gebruikt, die met hunne stalen mesvormige bekers, voren in den grond groeven van 30 tot 50 c.M. breedte bij 65 tot 120 c.M. diepte. Zij werden niet alleen bij kanalen maar ook bij het leggen van riolen en telefoonkabels enz. gebruikt, en beten zoowel door de hard bevroren aarde als het slappe moeras met goed gevolg heen, de opgegraven aarde netjes ter zijde werpende. Door het succes aangemoedigd, heeft men nu reuzenmachines geconstrueerd, die voren uit de aarde happen van 1.37 M. breedte bij 3.65 M. diepte.

Parijs. Tot het bouwen van een nieuwe zittingszaal voor de Fransche „Chambre des députés" is besloten, en het werk opgedragen aan den architect Nénot, die vóór 15 Maart 1906 een schetsontwerp moet inleveren. In het Palais-Bourbon zal gedurende het werk een tijdelijke zittingszaal ingericht worden.

Berlijn. In 1907 zal in Berlijn een groote internationale tuinbouw tentoonstelling gehouden worden.

Leipzig. Ter herinnering aan den grooten volkenslag wordt volgens de plannen van Prof. Bruno Schmitz een reuzengedenkteeken opgericht, waarvan het beeldhouwwerk zoude vervaardigd worden door Prof. Chr. Behrens te Breslau, die daarvoor reeds verscheiden modellen gereed had. Een vroegtijdige dood heeft dezen evenwel van zijn kunstvollen arbeid gerukt. Waarschijnlijk zal nu dit werk aan Prof. Franz Metzner uit Weenen opgedragen worden.

Antwerpen telde in 1800, 40.000 zielen, in 1874, 163.000 en in 1905, 365.000 zielen.

Mersch, een dorp in het Luxemburgsche, is de vondplaats van aanzienlijke Romeinsche baden, die in een bijzonder goeden staat van conservatie gevonden zijn. De ondervloer der baden correspondeert met verwarmingsovens. Groote hoeveelheden vazen, keukengereedschap, marmer en mosaïek werden opgedolven.

Allahabad. De nieuwe *Curzon-brug* over de Ganges is met het nieuwe jaar in dienst gesteld. De rivier is daar 2 duizend M. breed; men heeft dezen afstand door een vasten dijk tot 1000 M. gebracht. Hierover gaat de brug in 15 spanningen, elk van 66 M., terwijl het bovendek 33 M. boven den waterspiegel ligt. Zij kostte 3 millioen gulden.

Quebec. De grootste brug ter wereld is die, welke nabij Quebec over de St. Laurens gaat. Zij heeft over deze rivier een enkele spanning van *549 M.* De geheele brug is 985 M. lang. De breedte van het bruggevlak is 23 M., dat 2 spoorbanen, twee trambanen, een weg voor voertuigen en twee trottoirs voor voetgangers bevat.

De nieuw geprojecteerde brug te New-York, die de treinen welke tegenwoordig in Jersey-City moeten ophouden, in het hart der stad zullen voeren, zal eene totale lengte hebben van 2.240 M., en een middenspanning van *945 M.*

De 4 torens die deze spanning dragen zullen, hebben niet minder dan 167.75 M. hoogte, dat is 17.75 hooger dan de spitsen van den dom te Keulen.

De brug zal drie verdiepingen hebben. Het hoogste dek is voor voetgangers, het middelste draagt 6 sporen, en het onderste 8 sporen.

Amerika. Het stoomschip Dacota, te New-London, Conn. gebouwd, is het grootste ter wereld. Het verplaatst 33000 tonnen en kan behalve de vrachtgoederen 3800 menschen laden; voor de bediening bovendien 240 man, o.a. 15 machinisten, 15 smeerders, 5 electriciens, 45 stokers, 35 kolenwerkers enz. De twee machines leveren samen 9600 P.K.

Luik. De financieele uitkomsten der Wereldtentoonstelling te Luik in 1905 zijn gunstig. Het waarborgkapitaal kan onaangeroerd blijven.

PERSONALIA

Op de voordracht ter benoeming van een Directeur van het Gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht, jaarwedde *f* 4000, te 's Gravenhage, zijn gesteld de heeren: A. J. M. Stoffels, Civ. Ing. Inspecteur van den Arbeid, te Breda, en M. B. W. Bolderman, Civ. Ing., Chef de bureau bij het Gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht te Amsterdam.

Ingevolge een voorstel van B. en W. van Nijmegen, aangenomen door den Gemeenteraad, zal het personeel bij de Gemeentewerken o.a. worden uitgebreid met een hoofdopzichter, op een jaarwedde van *f* 1500 tot *f* 1800, en 2 opzichters, jaarwedden *f* 1200 tot *f* 1500.

Aan den Architect en den Adjunct Architect der Gemeentewerken zijn de titels verleend van Directeur en Adjunct Directeur van Gemeentewerken.

De heer H. J. C. Pfeiffer, Hoofdopzichter belast met het toezicht op de bestrating te Amsterdam, is bevorderd tot Ingenieur 2e klasse, Hoofd eener Afdeeling.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: — per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	onderdom	37	jaar	salaris	f 80.—
"	"	48	"	"	„ 100.—
"	"	23	"	"	„ 80.—
"	"	26	"	"	„ 100.—
"	"	21	"	"	„ 80.—
"	"	29	"	"	„ 100.—
"	"	26	"	"	„ 90.—
"	"	22	"	"	„ 80.—
"	"	24	"	"	„ 100.—
"	"	32	"	"	„ 100.—
"	"	30	"	"	„ 100.—
"	"	22	"	"	„ 50.—
"	"	43	"	"	„ 100.—
"	Teekenaar	21	"	"	„ 50.—
"	"	19	"	"	„ 45.—
"	"	28	"	"	„ 80.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 22 JANUARI.

ALMELOO. Het bouwen van een fabriksgebouw aan de Prinsenstraat.

De heer I. Bendien IJzn. n.m. 3 u. in café Ludeking. Bestek en teek. ad f 2 en inlicht. bij archit. H. A. Witzand Bzn. Aanw. 20 Jan. v.m. 10 u.

GRONINGEN. Het bouwen eener boerderij op een vrij terrein te Vroomshoop (OV.) onder bijl. van alle daartoe ben. materialen enz.

De arch. P. Tilbusscher te Middelstum n.m. 4 u. in café „de Pool" te Groningen. Inl. der bilj. voor of op 22 Jan. n.m. 3 u. ten kantore der Overijselsche Cultuurmaatschappij, Jacobijnstr. 18, alwaar bestek en teek. verkrijgb. à f 1.25 per stel, die ook verkrijgb. zijn bij den arch. Inl. te bekomen bij den arch. Aanw. op het terrein dagel. van 1—3 u. bij A. v. Dijken, hoeve „Esperanza" te Vroomshoop.

HALFWEG BIJ HAARLEM. Het bouwen van een burgerwoonhuis aan den rijksstraatweg aldaar.

De heer B. M. Asscher 's av. 7 u.

MIDWOLDE. Het afbreken eener behuizing en bouwen eener burgerbehuizing voor Wed. H. Weering.

De arch. C. Hiltebrands te Nietap v.m. 11 u. bij A. Smit. Bestek en teek. ad f 1.50 en inlicht. bij gen. arch. Aanw. 22 Jan. v.m. 10 u.

ST. NICOLAASGA (FR.). Het bouwen van een nieuwe huizinge met 3 woningen, aan de Schoolstraat.

De heer J. v. d. Weij 's av. 8 u. Bestek en teek. ter inzage in het logement Roodhof.

DINSDAG 23 JANUARI.

APELDOORN. Het bouwen van een winkelhuis met werkplaats aan de Nieuwstr.

De architect J. A. Wijn 's av. 7 u. in park Tivoli. Bestek en teek. à f 1 verkrijgbaar bij den architect.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis aan den Arnhemsche straatweg.

De heer A. Dibbits 's av. 7 u. Bestek en teek. ter inzage in café „Overwelde".

ALMEN (GELD.). Het vergrooten der fabriek.

Het bestuur der coöp. zuivelfabriek. Bestek en teek. ter inzage bij H. L. Ovink. Inl. en aanw. geeft G. J. ter Meulen.

IRNSUM (FR.). Het afbreken der oude, en weder opbouwen eener nieuwe stelphuizinge op een vrij terrein.

De heer G. S. Rijpma, in café Poppes, alwaar bestek en teek. ter inz. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.50 aan de coop. handelsdrukkerij, Leeuwarden. Aanw. en inlicht. 16 Jan. v.m. 11½ u.

WOENSDAG 24 JANUARI.

EMMEN. Het bouwen van een winkelbehuizing ald., met bijlev. der materialen.

De heer F. A. Begemann v.m. 11 u. in 't hotel Groothuis, alw. bestek en teek. ter inz. evenals in 't hotel van Dalen te Nieuw Amsterdam. Aanw. en inlicht. dagelijks ten kantore van den archit. R. Kliphuis.

STADSKANAAL. Het amoveeren eener bestaande en bouwen eener boerenbehuizing met voorgebouw.

De archit. C. Brill, Winschoten, n.m. 3 u. bij B. de Boer, bij wien bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1 verkrijgbaar bij gen. archit. Bilj. in te zenden voor 23 Jan. 's midd. 12 u. bij J. H. Veninga te Stadskanaal.

WINTERSWIJK. Het bouwen van twee woonhuizen aan het Hilbelinkspad.

De heeren A. Peters en J. D. v. d. Kempe 's av. 8 u. in café Kraaijenbrink, alwaar bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft de arch. H. v. d. Schaaf.

DONDERDAG 25 JANUARI.

GESTEL (N.-BR.). Het bouwen van vijf burgerwoonhuizen met stallen in de Laagstr.

De heer Th. Tielemans 's av. 7½ uur in café „Vergulden Bal" alwaar bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft Ant. van Os te Stratum. Aanw. 25 Jan. n.m. 1 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[bis], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.—
Reservefonds ult. 1904 . .	„ 1.165.891.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1904	„ 28.426.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

29 DECEMBER.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een zakkenfabriek aan de Emmakade aldaar. Door den heer André Marcus.

Laagste inschr. C. Lerk, f 9750. Gegund.

10 JANUARI.

APELDOORN. Het bouwen van twee arbeiders-woningen op den Eendracht. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. H. Busser, f 1648.

BEVERWIJK. Het bouwen van een woonhuis met bergplaats en stal enz. op het terrein aan den rijksstraatweg voor den heer H. v. d. Kolk, te Wijk aan Zee en Duin. *Raming* f 4350. Door den arch. N. de Wolf.

Laagste inschr. Joh. Henneman, Heemskerk, f 4148. Gegund.

16 JANUARI.

HAARLEM (ONDERH.). Het vergrooten van het winkelhuis Groote Houtstraat 31, bewoond door den heer Schravendijk. Door den arch. P. Kleiweg Dyserinck.

Laagste inschr. H. London, f 1083. Geg.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BÜCKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmaterialhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Automatische Waterstraal-Ventilators. — WEINHOLD's Bouwstoffenhandel Arnhem.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Aërogeengas, Tj. VAN DER ZEE, den Haag.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Bouwkundige boekwerken FRIEDR. WOLFRUM, Düsseldorf.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h. VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bracknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rottercam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Ingenieurs-bureau W. SCHLUSEN & Co., 's Gravenhage.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v.h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Liften. (Hydrauliesche en electrische). — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH, Rotterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Raamsluiters voor bovenlichten. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zs., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Prins Hendrikkade, Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stoommachines, Ketels: Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverseieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. D. VEEN, Aansterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

N. V. De Nederlandsche Staal-Industrie,
voorheen **H. E. OVING Jr.**

Rotterdam.

IJZERCONSTRUCTIE.
Overkappingen. — Bruggen. — IJzeren Gebouwen.
Geconstrueerde BALKEN, enz.
Kwadrantstalen Kolommen.
Fabrieksporen. — Loodsen. — Centrale verwarming.
Acetyleengas-Inrichtingen.
GELDERSCHEKADE 31—33.

PRIMA QUALITEIT
Blauwzuur IJzerpapier
voor **LICHTDRUKKEN**
steeds versch verkrijgbaar tegen f 1.50 per rol van 10 meter 175 cm. breed franco huis, bij den Heer **I. COHEN**, Photograaf en Handelsagent te
GRONINGEN, (Heereweg 98.)

Centrale Verwarmingen en Ventilatie-Inrichtingen

worden ontworpen en uitgevoerd volgens nieuwste Amerikaansche methode door

de Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek

voorheen **G. J. VINCENT & Co., Schiedam.**

GEGARANDEERD GERING KOLENVERBRUIK.

L. H. KURPERSHOEK,
Zwaanshals, — ROTTERDAM.
Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.
Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,
(HOUTGRANIET)
ROTTERDAM.
VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen. — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.
Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

W. HAAXMAN & Co.
Electrotechnische Installatie-bureaux
te AMSTERDAM en te ROTTERDAM
N. Z. Voorburgwal 135 Leuvehaven 43-35
Electrische Verlichting
en Krachtsoverbrenging
voor alle gewenschte inrichtingen, in elke grootte.
Speciaal-afdeeling,
Electrische Liften
voor personen en goederen, voorzien van **stuurinrichting**, door middel van: **stuurtouw, handrad, hefboom of drukknoppe.**
Steeds VAKKUNDIG personeel voorhanden.
Prima referentiën van geplaatste liften
PLANNEN en BEGROOTING GRATIS.
Men verlange Ingenieursbezoek.

Zij die een goed cement willen vertegenwoordigen, of voor het een of andere doel veel cement gebruiken, verzuimen vooral niet prijs en condities te vragen van het
PORTLAND CEMENT
„HACCOURT"
levering op strengste keur!
Hoofdvertegenw. voor Nederland:
„Bouwmaterialen" voorheen **M. LUIJTEN,**
LEKKERKERK (Hoofdkantoor). ROTTERDAM, DORDRECHT.

Firma DE LUGT EN SERNÉ.
HAARLEM. — Telefoon 569.
Ons fabrikaat van PANTSER-STALEN BRANDKASTEN bleek bij proefneming gehouden vanwege het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie op 3 Juli 1900 volkomen aan de gestelde eischen te voldoen en kon na een arbeid van 8 uren met de zwaarste inbrekerswerktuigen niet worden geopend.

Firma F. W. BRAAT, Delft,
Koninklijke Stoomfabriek van
Werken in Zink en andere Metalen,
beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**
Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink- en Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*
Aanleg van **Centrale Verwarming** naar alle systemen.
Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.
Galvaniseerinrichting.
Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits. enz.**

1881. - 29 JANUARI. - 1906.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VD MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

FEESTNUMMER.

REDACTIE: „DE FEESTCOMMISSIE".

JUBILEUM RIEBER.

29 JANUARI 1906.

C. T. J. L. RIEBER.

ALGEMEEN SECRETARIS VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

OFFICIER IN DE ORDE VAN ORANJE NASSAU.

Amsterdam, 28 December 1905.

Den Weledel Gestrengen Heer C. T. J. L. RIEBER, Secretaris v. d. Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, alhier.

Weledel Gestrenge Heer,

Op heden den 28sten December 1905 is het vijf en twintig jaar geleden, dat in eene Vergadering van het Bestuur UEd. Gestr. werd benoemd tot Secretaris van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Dit voor de Maatschappij zoo heugelijk feit meent het Bestuur op dezen dag niet onopgemerkt te mogen laten voorbijgaan en voelt het zich gedrongen op dezen dag U zijn gelukwenschen aan te bieden.

Den 29sten Januari 1881 werd de functie van Algemeen Secretaris door U aanvaard; op den 29sten Januari e. k. zult Gij dus vijf en twintig jaren onafgebroken, met onverflauwden ijver en toewijding U aan de belangen onzer Maatschappij hebben gewijd.

Door het Bestuur en vele Leden zal het op hoogen prijs worden gesteld, op dien dag zijne opwachting bij U te komen maken; het hoopt UEd. Gestr. op Maandag 29 Januari e. k. des namiddags ten twee uur op Uw bureau in de Marnixstraat te mogen aantreffen.

Met bijzondere hoogachting,

Het Bestuur voornoemd,

ED. CUYPERS, *Voorzitter.*
JB. VAN DEN BAN PZN.
V. G. A. BOSCH.
W. J. DE GROOT.
G. W. VAN HEUKELOM.
D. E. C. KNUTTEL.
J. A. MULOCK HOUWER.
F. J. NIEUWENHUIS.
B. J. OUENDAG.
F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.*
P. A. WEELDENBURG.

FEEST VAN DEN ALGEMEEN SECRETARIS VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST, DEN HEER CONSTANTIJN THEODOOR JACQUES LOUIS RIEBER.

Afschrift van het Officiëel Verslag der Feestcommissie.

Heden is het 25 jaar geleden dat de heer C. T. J. L. Rieber als Algemeen Secretaris van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst te Amsterdam zijne taak aanvaardde.

In het jaar 1875 promoveerde de heer Rieber aan de Polytechnische School te Delft als Bouwkundig Ingenieur en was hij vóór het aanvaarden van het Secretariaat in verschillende betrekkingen werkzaam.

Bij het zich meer en meer uitbreiden van den werkkring der Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst werd ook zijne werkzaamheid steeds omvangrijker.

Aan zijne zorgen werden gedurende die 25 jaren toevertrouwd het geregeld doen verschijnen van het Bouwkundig Weekblad, het Bouwkundig Tijdschrift, de uitgave van Afbeeldingen van Oude Gebouwen, verder het Beheer over de Bibliotheek en der Permanente Tentoonstelling, het voeren der administratie en de exploitatie van het Maatschappelijk Gebouw.

Behalve Alg. Secretaris van de Maatschappij t. Bev. der Bouwkunst werd de heer Rieber in 1884 gekozen tot Lid van het Bestuur der Afdeeling „Industrieschool" van de Maatschappij voor den Werkenden Stand en werd hij in 1891 benoemd tot Lid van het Hoofdbestuur van deze Maatschappij. In 1892 in het Bestuur gekozen van de Afdeeling „Dagteeken- en Kunstambachtsschool voor Meisjes" en in dat zelfde jaar evenzoo in het Bestuur der Coöperatieve Crediet bank, mede opgericht door de Maatschappij van den Werkenden Stand.

Van af 1896 heeft de heer Rieber voorts zitting in het Bestuur van de Vereeniging tot Bevordering van de Vakopleiding van Handwerkslieden in Nederland en is sinds 1899 Lid van de Gezondheidscommissie te Amsterdam.

Zij die gedurende die 25 jaren het voorrecht hadden om met den heer Rieber samen te werken, zijn eenparig in hun lof over de groote toewijding en ijver waarmede hij zich van zijn veelomvattende en veelzijdige taak heeft gekweten, zijn rustelooze werkzaamheid kan niet anders dan heilzaam op de geleidelijke en algemeene ontwikkeling der Bouwkunst en maatschappelijke belangen zijn geweest.

Dat zijn verdiensten algemeen op prijs worden gesteld, ook door de Regeering, kwam heden duidelijk aan het licht toen het Hoofdbestuur van de Mij. v. Bouwkunst vergezeld door Eereleden, Oud-Voorzitters, vele Leden der Mij., Vertegenwoordigers van Vereenigingen en Genootschappen, den Inspecteur van het Middelbaar Onderwijs, Directeuren van Ambachtsscholen, de Pers, en tal van belangstellenden, ook Dames, hun opwachting kwamen maken in de, met medewerking en door de goede zorgen van het Lid der Maatschappij den heer Le Grand, smaakvol gedecoreerde zaal van het Maatschappelijk Gebouw, vol prachtige bloemstukken van verschillende Vereenigingen, particuliere gezelschappen waar de heer Rieber lid van is, en van vele vrienden.

Nadat de Voorzitter van de Maatschappij, de heer Ed. Cuypers, den geachten Jubilaris uit naam van het Bestuur had toegesproken werd hem de groote Zilveren Medaille der Maatschappij aangeboden, het hoogste huldeblijk dat deze Maatschappij vermag te geven.

Daarna verkreeg de Oud-Voorzitter en Eerelid van de Maatschappij, de heer C. Muijsken het woord en in hartelijke en welgekozen woorden schetste spreker hoe aangenaam zij beiden zestien jaren hadden samengewerkt, hoe moeilijk en veelomvattend het werk van den heer Rieber was en met hoeveel zorg dat werd uitgevoerd.

Aan het slot van deze rede kweet hij zich van de hoogst aangename en vereerende opdracht, (hem door Z. E. den Minister van Binnenl. Zaken gegeven) om den Jubilaris mede te deelen, dat het H. M. onze geëerbiedigde Koningin, de Hooge Beschermvrouw van de Maatschappij t. Bev. der Bouwk., had behaagd den heer Rieber te benoemen tot Officier in de Orde van Oranje Nassau, welke mededeeling met daverend applaus werd ontvangen.

Lang leve de heer Rieber! lang leve de Maatschappij voor Bouwkunst!!!

De Oud-Voorzitter, de heer A. Salm G.Bzn., deelde daarop nog mede dat zich een Commissie had gevormd, bestaande uit Eereleden, Oud-Bestuurders en Leden der Maatschappij, om den heer Rieber een warme ovatie op dezen dag te brengen.

Als uiting daarvan werd den Jubilaris een artistiek gebonden Gedenkboek aangeboden, bevattende, behalve een oorkonde op perkament, de portretten der Oud-Bestuurders en een daarin gesloten bijzonder bewijs van waardeering en erkentelijkheid waartoe zij, de Leden der Maatschappij en vele belangstellenden zoowel in Nederland als in het Buitenland hadden bijgedragen en hunne handteekeningen daarbij hadden afgestaan.

Mevrouw Muijsken trad daarop naar voren en had de vriendelijke attentie om onder de levendige toejuichingen van alle aanwezigen, den nieuw benoemden Officier de roset der Orde in het knoopsgat te steken.

Nog menig blijk van hulde werd aangeboden: o. a. een keurige proeve van kunstnaaldwerk, een kussen, hetwelk onlangs de eerste bekroning mocht verwerven in het concours dat uitgeschreven was voor alle Industriescholen in ons land, en een, volgens het ontwerp van den heer Weissman, expresselijk voor deze gelegenheid vervaardigd tableau van een nieuw metselmateriaal, — dat binnen kort in den handel zal worden gebracht — van den heer van de Loo.

Nog menig hartelijke toespraak werd gehouden door de vele afgevaardigde Voorzitters, Secretarissen, voor het meerendeel vergezeld van hunne Medebestuurderen, Directeuren van Inrichtingen, e. a.

Als zoodanig noemen wij: de Afdeelingen der Maatschappij, het Genootschap Architectura et Amicitia te Amsterdam, Bouwkunst en Vriendschap uit Rotterdam, het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, de Gezondheids-Commissie van Amsterdam, de Maatschappij voor

WERKKAMER VAN DEN HEER RIEBER.

den Werkenden Stand, de Industrie-school, de Dagteeken- en Kunstambachtsschool voor Meisjes, de Ambachtsschool en de Avondteeken-school voor Handwerkslieden, de Vereeniging voor Vakopleiding en de Vereeniging voor Ambachten en Nijverheidskunst.

Stapels brieven en kaartjes werden voortdurend binnen gebracht, terwijl de telegraaf als tolk optrad van hen, waaronder velen uit het Buitenland, welke verhinderd waren persoonlijk hun belangstelling te komen toonen.

Na afloop van de receptie vereenigden zich een groot aantal vrienden en vereerders aan een diner in Restaurant Riche, waar den Jubilaris als gast van de Commissie menigen dronk in ontvangst kon nemen, getuigende van sympathie, vriendschap en waardeering.

Moge de ijverige Secretaris nog lang voor de maatschappij in het algemeen en voor de Maatschappij t. Bev. d. Bouwk. in het bijzonder werkzaam blijven en mogen velen nog lang van zijn hulpvaardigheid kunnen profiteeren, dit was de duidelijk uitgesproken wensch van alle aanwezigen.

TOESPRAAK VAN DEN HEER CUYPERS.

Beste vriend Rieber.

Het heeft ons veel moeite gekost U zoo ver gekregen te hebben, om dezen dag in ons midden te willen verschijnen. En nu gij hier zijt is het mij eene aangename taak U uit naam van allen, die hier aanwezig zijn, hartelijk welkom te heeten en U te overtuigen, dat wij uwe aanwezigheid op hoogen prijs stellen.

Ik zeg: het heeft veel moeite gekost, want werkelijk gij zijt te bescheiden en ditmaal had uwe bescheidenheid U haast onbescheiden doen worden, door van ons te vergen, dat wij dezen belangrijken dag ongemerkt voorbij zouden laten gaan. Doch dat mochten wij niet toestaan, want deze dag is niet slechts een feestdag voor U, het is er ook een voor de geheele Maatschappij, die dankbaar is, hoogst dankbaar, dat zij U zoovele jaren als Secretaris mocht hebben; die behoefte gevoelde, getuige de groote schare der opgekomen leden, om U dank te zeggen voor al hetgeen gij voor de Maatschappij gedaan hebt en die niets vuriger wenscht, dan U nog vele jaren te zien op de plaats, door U gedurende 25 jaren met zooveel eere ingenomen.

Ik zal hier niet in het breede uitwijden over al hetgeen gij voor de Maatschappij in het bijzonder verricht hebt. Ik weet, dat dit U niet aangenaam zou zijn en bovendien allen, die gij hier aanwezig ziet, zijn doordrongen van uwe groote zorg en toewijding, waarmede gij ten allen tijde de belangen van onze Maatschappij behartigd hebt. Gij waart niet een gewone Secretaris, gij waart voor alles de

vriend der Maatschappij. Gij hebt U met die Maatschappij vereenzelvigd; de beste jaren van uw leven hebt gij voor onze zaak gegeven en wij zijn er U allen hoogst dankbaar voor. Die dankbaarheid heeft de Maatschappij ook willen toonen door eene daad. Zij wil U het hoogste aanbieden, dat zij geven kan — *de groote zilveren Medaille van verdienste.* — Deze grootste onderscheiding der Maatschappij waaraan zij zelve steeds eene bijzondere waarde heeft gehecht, en die gij zelve zoo menigmaal aan anderen hebt mede uitgereikt, weten wij wordt ook door U op hoogen prijs gesteld. Aanvaard deze als een blijk van hooge waardeering van uwe groote werkzaamheid en als hulde voor het vele goede, dat gij voor de Maatschappij voor hare Leden en voor de Bouwkunst in Nederland hebt gedaan en tot stand gebracht. Hierbij is eene op perkament geteekende oorkonde gevoegd. Men vergeve mij dat ik deze oorkonde niet ten aanhoore van de aanwezigen kenbaar zal maken. *) De Heer Rieber heeft zóóveel titels en de letters zijn zoo artistiek verlucht, dat het hier te veel tijd zou vorderen deze oorkonde in haar geheel voor te lezen. De Heer Rieber zal hier ongetwijfeld zelve den tijd toe vinden.

Ten slotte wil ik nog den wensch uitspreken, overtuigd dat ik hier de tolk ben van aller gevoelens, dat onze jubilaris nog lang moge tronen als onze voortreffelijke Secretaris, ons aller vriend en raadsman en hij nog lang zijn onmisbaren steun moge verleenen aan de zaak, die ons allen zoo zeer ter harte gaat, den bloei van de Maatschappij en de bevordering der Nederlandsche bouwkunst!!

TOESPRAAK VAN DEN HEER MUIJSKEN.

Mijn waarde Vriend Rieber!

Toen Gij vandaag voor 25 jaren uw taak als Secretaris van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst aanvaardet, vondt Gij een Bestuur dat U had benoemd en mij als Voorzitter van dat Bestuur.

We kenden elkaar bijna niet en wisten dus niet hoe dat gaan zou. Maar we waren beiden jong, vol goeden moed en eensgezind omtrent de zaak die wij moesten behartigen, en reeds spoedig bleek het, dat wij elkaar verstonden en dat het Bestuur met U een goede keuze had gedaan.

Ge kwaamt juist op een oogenblik dat er groote plannen op til waren. Die plannen bij wetswijziging bekrachtigd, hebt ge helpen uitvoeren en op verdienstelijke wijze.

Wel was er tusschen U en het Bestuur of mij soms verschil van meening, maar Gij hebt de voortreffelijke eigenschap om steeds met nauwgezetheid uit te voeren wat eenmaal door de Algemeene Vergadering of door het Bestuur besloten was.

Uwe toewijding voor de door U aanvaarde taak in die 25 jaren is groot geweest.

Veel vrije tijd werd U niet gegund en we kunnen gerust zeggen, dat ge de beste jaren van uw leven hebt gegeven aan de Maatschappij van Bouwkunst.

De 25 jaargangen van het Bouwkundig Weekblad, de 25 jaargangen van het Bouwkundig Tijdschrift, de 25 jaargangen van Oude bestaande Gebouwen, kunnen daarvan o.a. getuigen.

Ik weet wat het zeggen wil steeds te moeten zorgen dat die op tijd verschenen. Gij moest zorgen, stof of geen stof, platen of geen platen, maar dat ze op tijd bij de Leden waren bezorgd.

De 16 jaren, dat ik als Voorzitter met U heb mogen samenwerken blijven nog steeds voor mij in aangename herinnering. En daarom stel ik zoo zeer op prijs, dat ik, als uw eerste Voorzitter, U hier namens de Leden der Maatschappij, namens uwe vrienden en vereerders ook een woord mag zeggen. Wij allen danken U van ganscher harte voor uwe hulpvaardigheid, voor alles wat ge voor ons, voor de Maatschappij en voor de Bouwkunst hebt gedaan.

Zoo aanstonds zult ge hooren en zien hoe allen zich hebben beijverd om dezen dag voor U een aangenamen te maken en U een feest hebben bereid, dat zij hopen dat nog lang een aangename herinnering bij U zal achterlaten.

Maar niet alleen wij, die ge hier om U heen ziet geschaard, stellen uw verdiensten en karakter op prijs, ook van andere zijde worden die erkend.

Z. E. de Minister van Binnenlandsche Zaken heeft mij de hoogst aangename en vereerende opdracht gegeven U heden mede te deelen, dat het Hare Majesteit de Koningin, de geëerbiedigde en hooge Beschermvrouwe van onze Maatschappij, heeft behaagd U te benoemen tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

Met deze Koninklijke en hooge onderscheiding wenschen wij U van harte geluk.

Moge het U aansporen om nog lang werkzaam te blijven voor de Maatschappij van Bouwkunst, voor hare Leden, voor de Bouwkunst en hare beoefenaars.

Lang leve Rieber en met hem de Maatschappij van Bouwkunst.

*) De benoeming tot officier in de Orde van Oranje-Nassau stond reeds in deze oorkonde vermeld; de spreker wenschte deze hooge onderscheiding daarom nog geheim te houden, totdat de Heer Muijsken aan de vereerende opdracht van Z. E. den Minister van Binnenlandsche Zaken zou voldaan hebben.

GROOTE ZILVEREN MEDAILLE VAN VERDIENSTE DOOR DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST TOEGEKEND AAN DEN HEER C. T. J. LOUIS RIEBER.

N° 24 1906.

NEDERLANDSCHE STAATSCOURANT.

Dinsdag 30 Januari.

Bij Koninklijk besluit van 23 Januari 1906 n°. 18 is C. T. J. Louis Rieber, bouwkundig ingenieur, algemeen secretaris van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst te Amsterdam, benoemd tot officier in de orde van Oranje-Nassau.

TOESPRAAK VAN DEN HEER A. SALM GBz.

Hooggeachte Heer Secretaris.

Mocht uw Oud-Voorzitter, Eerelid der Maatschappij, de Heer Muijsken het voorrecht hebben U de Koninklijke onderscheiding te overhandigen welke Hare Majesteit de Koningin, onze Beschermvrouw behaagde U toe te kennen, ...

mocht U uit handen van uw Voorzitter, den Heer Ed. Cuypers, het Eeremetaal, de hoogste onderscheiding, ontvangen, welke het Bestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst vermag te geven, ...

op mij, een Oud-Voorzitter van de Maatschappij rust de aangename taak U een „Souvenir" te mogen aanbieden, dat wij hopen en verwachten, óók een bijdrage zal zijn om dezen dag voor U te maken tot een gelukkige, tot een onvergetelijke!

Het zij mij vergund een enkel woord ter inleiding vooraf te doen gaan.

Het is reeds meer dan een jaar geleden dat vele van hen, welke uw zoo moeitevol en vaak zoo ondankbaar werk waardeerden, zich afvroegen of het niet wel haast 25 jaar zoude zijn, dat Gij onvermoeid voor de Maatschappij uw beste krachten gaaft? Unaniem waren allen het er dan over eens, dat waar de Maatschappij dat tijdstip zeker vol dankbaarheid tegenover haar trouwen dienaar zal herdenken dat dan ook de Leden in de eerste plaats in de gelegenheid moeten worden gesteld om persoonlijk hun belangstelling te kunnen toonen op dien dag en dezen voor U tot een waren „Feestdag" te maken!

Toen omtrent dag en datum waarop gij uwe taak aanvaardet zekerheid was verkregen, had er een samenspreking plaats tusschen de Oud-Voorzitters en den Voorzitter die in dat 25 jarig tijdvak het voorrecht hebben gehad met U te mogen samenwerken, t. w. de Heer Muijsken, de Heer Dr. Cuypers, en hij die hier tot U spreekt.

Ons niet in staat achtende om met ons drieën alle plannen uit te werken en vooral om daaraan den noodigen luister toe te voegen, noodigden wij eenige Heeren uit, om met ons daartoe een Commissie te vormen, welke heeren dadelijk bereid bleken te zijn en met menig hartelijk woord de uitnoodiging aanvaardden.

Deze Heeren, tevens uwe gastheeren voor vandaag, zijn, behalve de drie reeds genoemde:

de Heer Ed. Cuypers, die, toen ik in Mei als Voorzitter aftrad, mij als zoodanig opvolgde en die — ik maak van deze gelegenheid gebruik om het er dankbaar bij te voegen, — een groote aanwinst

is geweest voor het — ik zal het maar noemen — het „Uitvoerend Comité" van de Commissie.

Voorts de Heeren:

J. R. De Kruyff	Eerelid, Oud-Bestuurslid.
F. J. Nieuwenhuis	Eerelid, Bestuurslid.
A. Le Comte,	Eerelid.
W. J. de Groot,	Voorz. v. d. Afd. Amsterdam
W. C. Metzelaar,	„ „ „ 's Gravenhage
V. G. A. Bosch,	„ „ „ Arnhem
M. A. C. Hartman,	„ „ „ Delft
I. A. Mulock Houwer,	„ „ „ Groningen
J. W. G. Droste,	„ „ „ Haarlem
H. Cramer	„ „ „ Rotterdam
I. H. J. van Lunteren,	„ „ „ Utrecht
Th. G. Schill,	Oud-Bestuurslid
Prof. Jacob F. Klinkhamer,	Oud-Bestuurslid
H. J. de Groot,	Inspecteur v. h. M. O.
Jhr. J. H. Schorer,	Lid v. d. Mij.
G. W. van Heukelom,	Lid v. d. Mij. en sinds Mei ook Lid v. h. Hoofdbestuur.

Volledigheidshalve moet ik hier nog een naam aan toevoegen, en wel die van uw ouden, geliefden leermeester, wijlen Prof. Gugel. Toen hij op zijn ziekbed, dat helaas, ook zijn sterfbed zoude zijn, kennis nam van onze plannen, heeft hij, hoewel niet meer in staat zelf te kunnen schrijven, toch nog doen verzoeken door zijne dochter om zijn naam mede onder onze circulaire te plaatsen.

Allereerst werden dan de leden „Vertrouwelijk" in kennis gesteld, dat de Heer Rieber in het jaar 1880 den 28 December tot Alg. Secretaris van de Mij. van Bouwkunst was benoemd en dat hij het jaar daarop in de Bestuursvergadering van 29 Januari als zoodanig geïnstalleerd werd en dus heden die functie 25 jaar zou hebben vervuld.

Wij stelden hen voorts in kennis van het voornemen, als tolk van velen, om dezen 29 Januari niet ongemerkt voorbij te laten gaan en wenschten wij zoo doende ook hen in de gelegenheid te stellen om op dien dag — zoo als hierboven gezegd — van hun belangstelling blijk te kunnen geven, enz. enz.

Zooals het wel meer met „vertrouwelijke" mededeelingen gaat, lekte er wat uit van de beweging, en . . . is het ons gebleken, wat ons toen zeer speet, dat Gij zelf daar niet onkundig van zijt gebleven.

Toen kwam uw waar karakter weder goed aan het licht.

Bescheiden als altijd hebt ge zoo welgemeend bij mij aangedrongen en zoo innig mijn medewerking ingeroepen en verzocht, ja, haast gesmeekt, om dezen dag ongemerkt voorbij te laten gaan.

Maar Mijnheer Rieber, ook zonder dat wisten wij toch wel hoe geheel in strijd het is met uwe principes om eerbetuigingen aan te nemen en U in het publiek te laten huldigen, maar . . . als oprecht vriend van U (van je vrienden moet je het maar hebben zegt het spreekwoord) was ik niet geneigd om die gewenschte medewerking te verleenen en heb toen voor het eerst van mijn leven U verdriet moeten aan doen. Ik trachtte U evenwel te doen „wennen" aan het denkbeeld en heb ik U trachten te overtuigen dat 29 Januari een feestdag voor de Mij. t. Bev. d. Bouwk. is, waarbij zij dankbaar zal herdenken vijf en twintig jaar een Algemeen Secretaris te bezitten, die veel tot den bloei dier Maatschappij heeft medegewerkt en met onverflauwden ijver en groote toewijding onafgebroken die post waardig heeft vervuld.

Daar was niets tegen te zeggen en dat zal geschieden ook, en wel zoo hartelijk, zoo welgemeend en zoo feestelijk mogelijk!

Maar wat zou het nu niet te betreuren zijn wanneer de oorzaak van dat vreugdebetoon daarbij niet present zoude zijn?

Daar viel ook niets tegen te zeggen en zoo is onze Heer Algemeen Secretaris, (dat die Heer toevallig nu Rieber heet, dat is iets dat er hier niet op aan komt) overgehaald om heden hier in ons midden te blijven en zich niet stilletjes in Valkenburg of elders te verstoppen om te wachten tot de bui voorbij gedreven is!

Lekte er wat van de beweging uit .... zoo is dit oorzaak geweest, dat zich velen tot mij wendden en verzochten, hoewel geen Lid van de Mij. zijnde, in de gelegenheid te mogen worden gesteld toch ook een steentje te mogen bijdragen tot het huldeblijk dat men U had toegedacht. Het werd zelfs zoo, dat wij meenden ter voorkoming van verwijten sommige personen, die zeer van nabij met U bekend waren, zelfs niet onkundig te mogen laten van onze plannen.

En nu weet de Heer Rieber hoe of het Souvenir ontstond, en de aanwezigen wat de oorzaak is, dat de Jubilaris in ons midden is.

En nu het „Souvenir".... Dat Souvenir is een Gedenkboek, dat U aangeboden wordt (om in Uw geest te spreken en om zelf correct te blijven) ter gelegenheid van het Feest dat de Maatschappij heden viert.

Ge zult daarin aantreffen een op perkament geteekende oorkonde,

de portretten van de Bestuurders waarmede Gij hebt samengewerkt,

de handteekeningen der Eere-Leden en van de eerste Architecten uit het Buitenland, waar ge mede in correspondentie zijt geweest of kennis mede hebt gemaakt op Architecten-Congressen,

zoomede zult ge er in vinden in een artistiek omhulsel een bijzonder blijk van waardeering en erkentelijkheid, waarbij de symbolische figuren nader wijzen op de gewenschte bestemming,

en de handteekeningen van allen die daartoe hebben bijgedragen, als: de Eere-Leden van de Maatschappij, het Hoofdbestuur van de Maatschappij, de Besturen der Afdeelingen, de Leden van de Maatschappij en Afdeelingen, de Bouwkundige Vereenigingen in Nederland, het Hoofdbestuur van de Maatschappij voor den Werkenden Stand en hare Afdeelingen, het Bestuur van de Vereeniging tot Bevordering van de Vakopleiding van Handwerkslieden in Nederland, de Teekenschool voor Kunstambachten en de Directeuren van de Ambachtsscholen in Nederland en nog vele van uw vrienden.

Wees nu eens voor één enkel maal trotsch op U zelf wanneer Gij straks kennis zult nemen van de namen van al die medewerkers aan dezen Feestdag, waaronder ook vele „niet-Leden" van de Maatschappij voorkomen. Het zijn even zoo vele uitingen van oprechte vriendschap en waardeering ten opzichte van Uw persoon en Uw werk.

Mijn waarde, mijn beste vriend Rieber — want al sprak ik U zoo even aan als Hooggeachte Algemeen Secretaris, enz.... dat was maar onder den indruk van de deftigheid van het oogenblik en om niet in herhalingen te vervallen van wat mijn voorgangers zeiden.

Rieber .... brave kerel, sta mij toe U de hand te drukken ook voor afwezigen, die ik beloofd heb dat te zullen doen op dezen dag, op dit oogenblik en ook uit hun naam!

Wij feliciteeren U met ons .... met Uw feest.

Wij danken U en wenschen U het beste toe! Wij hopen dat ge nog vele, vele jaren zult

GEDENKBOEK DEN HEER RIEBER AANGEBODEN.

kunnen .... zult willen blijven arbeiden voor den bloei van onze Maatschappij in het bijzonder, tot de bevordering der Bouwkunst in het algemeen en ook voor de vele algemeene en veelzijdige belangen van de maatschappij, wat betreft Onderwijs, Vakopleiding, ja wat niet al.

Moge het zijn, dat ge de opgewektheid moogt behouden, om dat dan te doen met die lust, met dien ijver en die toewijding, waarmede Gij tot nu toe voor ons aller belangen werkzaam zijt geweest!

Nr. 23624 Nieuwe Amsterdamsche Courant 179e Jaar

ALGEMEEN HANDELSBLAD

Maandag 29 Januari 1906

HET FEEST VAN DEN HEER C. T. J. LOUIS RIEBER.

In het gebouw der «Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst» is hedenmiddag plechtig herdacht het feit dat de algemeene secretaris dier Maatschappij gedurende 25 jaren dat ambt vervuld heeft. Die secretaris, de heer C. T. J. Louis Rieber, heeft zich gedurende die kwarteeuw als mensch en werker voor de belangen, welke hem waren toevertrouwd, de achting en vriendschap doen verwerven van velen in en buiten Amsterdam woonachtig.

Hoofdbestuurderen der Maatschappij, afdeelingsbesturen en leden hebben altijd lof gehad voor de wijze, waarop de algemeene secretaris steeds zijn veelomvattende taak heeft vervuld. Want niet alleen dat hij de uitgebreide administratie der machtige Maatschappij had te voeren, hij was ook belast met de geregelde verzorging van de organen der Maatschappij, het «Bouwkundig Weekblad» en het «Bouwkundig Tijdschrift», terwijl hij bovendien had te zorgen voor de administratie van het gebouw, de bibliotheek, de Permanente Tentoonstelling. En steeds heeft hij al dien arbeid verricht met groote toewijding, met buitengewonen ijver en op een wijze, die de Maatschappij in bloei en in beteekenis deden toenemen.

Bovendien vond hij den tijd om zich nuttig te maken voor de «Maatschappij voor den Werkenden Stand». In 1884 was hij gekozen in het bestuur der «Industrieschool», een stichting dier Maatschappij en in 1891 werd hij een der hoofdbestuurders, terwijl hij later ook bestuurder werd van de afdeelingen «Dagteeken- en Kunstambachtsschool voor meisjes» en «Coöperatieve Credietbank».

Sedert 1896 heeft hij ook zitting in het bestuur der «Vereeniging tot bevordering der vakopleiding van Hand-

OORKONDE.

werkslieden in Nederland», terwijl hij sedert 1899 ook deel uitmaakt van de Gezondheidscommissie te dezer stede.

En dezen middag heeft men willen toonen hoe zeer men weet te waardeeren den arbeid door hem gedurende 25 jaren verricht. Allereerst had natuurlijk de «Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst» recht die hulde te brengen.

Uit den breeden kring van bestuurderen en leden der bovengenoemde instellingen en van anderen, die waren saamgekomen om bewijzen hunner waardeering te toonen — trad allereerst naar voren de voorzitter der Maatschappij, de heer Ed. Cuypers.

Hij wees er op dat men het op hoogen prijs moest stellen den heer Rieber in deze zaal te zien. Hij had eerst ernstig bezwaar gemaakt tegen de plannen, die men op dezen dag met hem voor had; hij was te bescheiden, had dezen dag onopgemerkt willen zien voorbijgaan. «Doch», zeide spr., «dát mochten wij niet toestaan, want deze dag is niet slechts een feestdag voor u, het is er ook eene voor de geheele Maatschappij, die dankbaar is, hoogst dankbaar, dat zij u zóóveel jaren als secretaris mocht hebben; die behoefte had, getuige de groote schare der opgekomen leden, om u dank te zeggen voor al hetgeen gij voor de Maatschappij deedt en die niets vuriger wenscht dan u nog jaren, vele jaren te zien op de plaats door u gedurende 25 jaren met zóóveel eere ingenomen».

«Die dankbaarheid», besloot spr., «heeft de Maatschappij ook willen toonen door een daad» en hij bood den heer Rieber ten slotte aan de grootste onderscheiding, die de Maatschappij te geven heeft, de groote zilveren medaille van verdienste.

Toen trad als spreker op de heer C. Muijsken, eerelid der Maatschappij. Hij herinnerde aan de dagen van 1881 toen hij als voorzitter der Maatschappij in kennis kwam met den toen nieuw-benoemden algemeenen secretaris, wiens werkzaamheid hij reeds spoedig hoogelijk ging waardeeren, en die alras van hem werd de trouwe medewerker en de goede vriend. Zijn groote ijver en toewijding voor de belangen hem toevertrouwd, toonde de heer Rieber, zeide spr., in de moeilijke dagen toen de Maatschappij zich reorganiseerde en besloten werd tot de stichting van het maatschappelijk gebouw en bovenal door de moeilijke taak gedurende 25 jaren op zoo hoogst verdienstelijke wijze het weekblad der Maatschappij te redigeeren. Spr. roemde de groote hulpvaardigheid en werkzaamheid van den jubilaris van dezen dag en deed hem de mededeeling dat het Hare Majesteit de Koningin, Beschermvrouw tevens dezer Maatschappij, behaagd had hem te benoemen tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

Spr. eindigde met den uitroep: «Lang leve Rieber en lang leve de «Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst».

Nadat het applaus, dat op deze rede volgde, was verstomd, sprak de oud-voorzitter der Maatschappij, de heer A. Salm G.Bzn., die, namens een commissie van eereleden, oud-bestuurders en leden, hulde kwam brengen.

Hij zeide dat zich op voorstel der heeren Dr. Cuypers, Muijsken en spreker zelf eenigen tijd geleden een commissie had gevormd om den algemeenen secretaris bij zijn zilveren feest bewijs te geven van de vriendschap en erkentelijkheid van zoovelen, die met hem hadden saamgewerkt of op een of andere wijze met hem in aanraking waren gekomen. Velen hadden zich bereid verklaard zich met de drie genoemde heeren te vereenigen om dezen dag tot een feestdag te maken voor den heer Rieber en voor de Maatschappij, die zoo buitengewoon veel aan hem verplicht is. En het moest den jubilaris goed doen te hooren dat ook zijn leermeester, wijlen prof. Gugel, op zijn ziekbed, dat helaas! zijn sterfbed werd, door zijn dochter liet weten dat hij zoo gaarne medewerkte om Rieber op zijn feestdag hulde te brengen.

«Dat plan», zeide de heer Salm, «lekte uit en kwam ook u ter oore. En toen hebben wij u bijkans moeten smeeken u op dezen dag toch niet aan een huldebetoon te onttrekken; en niet zooals ge voornemens waart, heden te gaan verstoppen te Valkenburg of elders. Doch gij zijt, gelukkig, gezwicht door het betoog, dat de Maatschappij, die heden feest viert, het recht had den man, om wien zij feest viert, in haar midden te zien. Wij zijn dankbaar dat gij kwaamt, dat wij u mogen zeggen hoe oneindig veel gij voor de Maatschappij gedaan hebt en», vervolgde spr., terwijl hij den heer Rieber met warmte de hand drukte, «wij hebben die dankbaarheid ook willen toonen door u heden een blijvend bewijs van onze erkentelijkheid en vriendschap aan te bieden».

Als blijvende herinnering bood hij den heer Rieber ten slotte aan een artistiek gebonden gedenkboek, bevattende een oorkonde op perkament, ontworpen door den sierkunstenaar G. A. Vlaanderen, de portretten der oud-bestuurders, een daarbij ingesloten bijzonder bewijs van erkentelijkheid en de namen van hen, die in binnen- en buitenland aan dit huldeblijk deelnamen.

Daarna kwamen nog velen den heer Rieber met een kort, hartelijk woord hun gelukwenschen brengen. Allereerst, de heer R. A. van Sandick, algemeen secretaris van het «Koninklijk Instituut van Ingenieurs», namens den Raad van Bestuur en de leden van dit Instituut en sprekende tevens als vriend en collega-secretaris. Spr. hoopte dat de groote collegialiteit, die tusschen de twee secretarissen steeds had bestaan, het symbool zou blijven van de goede verstandhouding, die altijd bestond tusschen het «Koninklijk Instituut» en de «Mij. tot bevordering van Bouwkunst».

Daarna kwamen de voorzitters der afdeelingen Groningen, Den Haag, Utrecht en Arnhem der maatschappij; de heer de Visser namens de «Vereeniging voor Vakopleiding»; de heer C. van Heemstede Obelt namens de «Industrieschool der Mij. v. d. Werkenden Stand»; de heer Wildenburg namens de vereeniging «Bouwkunst en Vriendschap» te Rotterdam; de heer Wierink, namens de avondschool der «Mij. v. d. Werkenden Stand»; mej. Kerlen, directrice der dagteekenschool van deze Maatschappij; de heer Scholten, namens het hoofdbestuur derzelfde Maatschappij; de heer Berlage, als voorzitter van het Genootschap «Architectura et Amicitia».

Een deputatie uit de Gezondheidscommissie, bestaande uit den voorzitter prof. mr. Van Hamel, den vice-voorzitter dr. De Rooy en de leden Prof. Saltet, dr. Blooker, en Posthumus Meijjes, kwam bij monde van eerstgenoemde getuigen hoezeer zij op prijs stelde de werkzaamheid door den heer Rieber als bouwkundig lid dier commissie zoo vaak betoond en, nadat ook nog de vertegenwoordigers de «Ned. Ver. voor ambachts- en nijverheidskunst» hun gelukwenschen hadden gebracht, bood de heer J. van de Loo, steenfabrikant te Dieren den jubilaris aan het ontwerp van een reusachtigen tegel te bakken van een nieuw soort gekleurden steen, z.g.n. «bric orna» door zijn fabriek in den handel gebracht. Deze tegel, ontworpen door den heer A. W. Weissman zou, naar spr. hoopte, als herinnering aan dezen dag, later een blijvende plaats in het gebouw der Maatschappij mogen vinden.

De heer Rieber blijkbaar zeer onder den indruk van de bewijzen van vriendschap hem gebracht, dankte allen met een kort woord, waarna alle aanwezigen hem de hand gingen drukken.

Zij nog vermeld dat tal van prachtvolle bloemstukken den jubilaris waren vereerd; dat brieven, telegrammen, kaartjes hem uit deze stad, uit binnen- en buitenland waren toegestroomd en dat het lid der Maatschappij, de heer N. le Grand, voor deze plechtigheid de groote vergaderzaal in een toepasselijke feestzaal had herschapen.

Hedenavond vereenigen zich een groot aantal vrienden en vereerders met den heer Rieber aan een feestmaal, dat hem in restaurant «Riche» wordt aangeboden.

Het Nieuws van den Dag.

HET FEEST VAN DEN HEER RIEBER.

De Heer C. T. J. Louis Rieber, algemeen secretaris van de „Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst", mocht heden het feit herdenken, dat hij dit ambt reeds gedurende 25 jaar onafgebroken heeft vervuld.

In 1875 verwierf de heer Rieber aan de Polytechnische School het radicaal van civiel- en bouwkundig ingenieur, waarna hij in verschillende betrekkingen werkzaam was. In 1881 trad hij op als secretaris der Maatschappij van Bouwkunst. Gedurende deze 25 jaren werden aan zijn zorgen toevertrouwd „Het Bouwkundig Weekblad", orgaan der Maatschappij, het „Bouwkundig Tijdschrift" de uitgaaf van afbeeldingen van Oude Gebouwen, voorts het beheer van de bibliotheek en de permanente tentoonstelling, benevens administratie en exploitatie van het gebouw der maatschappij in de Marnixstraat.

De heer Rieber vervulde trouwens nog verschillende andere betrekkingen. In 1884 werd hij bestuurslid van de afdeeling Industrieschool van de Maatschappij voor den Werkenden Stand en in 1891 lid van het hoofdbestuur dier maatschappij. In 1892 werd hij bovendien bestuurder van de afdeeling Dagteeken- en Kunstambachtsschool voor meisjes en van de mede door de Maatschappij voor den Werkenden Stand opgerichte Coöperatieve Credietbank. Sedert 1896 heeft de heer Rieber daarbij zitting in het bestuur der Vereeniging tot Bevordering van de Vakopleiding van Handwerkslieden

ONTWERP VAN HET TEGELTABLEAU DEN HEER RIEBER AANGEBODEN DOOR DEN HEER VAN DE LOO.

in Nederland, sedert 1899 reeds is hij lid van de Gezondheids-Commissie te Amsterdam.

Dat zijne veelzijdige werkzaamheid in deze verschillende betrekkingen ten zeerste werd gewaardeerd, is heden ten duidelijkste gebleken.

Dezen middag werd in het gebouw van „Bouwkunst" een receptie gehouden om den jubilaris geluk te wenschen Daar verschenen de hoofdbestuurders, eere-leden, oud-voorzitters en vele leden van „Bouwkunst," allen personen, met wien de heer Rieber langen tijd heeft saamgewerkt. Voorts vertegenwoordigers van verschillende andere vereenigingen en genootschappen, de inspecteurs van het Middelbaar Onderwijs, directeuren van ambachtsscholen en overigens vele belangstellenden.

De heer Eduard Cuypers, voorzitter der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, sprak den jubilaris met hartelijke woorden toe, hem warme hulde brengend voor het vele, dat hij voor de maatschappij en de bouwkunst in algemeenen zin had gedaan.

Hierna werd den heer Rieber de groote zilveren medaille van Bouwkunst aangeboden, het hoogste huldeblijk, dat deze maatschappij ter beschikking staat.

De heer C. Muijsken, eerelid en oud-voorzitter van Bouwkunst, richtte hierna het woord tot den jubilaris, waarbij hij herinnerde aan den vroegeren tijd, toen spr. zelf met den heer Rieber als secretaris in dagelijksche werkzaamheid verkeerde.

Aan het slot zijner rede maakte de heer Muysken bekend, namens den Minister van Binnenlandsche Zaken, dat H. M. de Koningin den heer Rieber had benoemd tot officier in de orde van Oranje-Nassau.

Met luid applaus werd dit bericht begroet.

De Heer A. Salm G.Bzn., mede oud-voorzitter, trad vervolgens naar voren. Hij voerde het woord uit naam eener groote commissie van eereleden, oud-bestuurders en leden van „Bouwkunst", die zich hadden vereenigd om den heer Rieber een tastbaar blijk van waardeering en erkentelijkheid aan te bieden. Dit huldeblijk bestond uit een gedenkboek, waarin een oorkonde, de portretten der oud-bestuurders, benevens de namen van alle deelnemers in binnen- en buitenland.

De toespraak van den Heer Salm muntte uit door groote hartelijkheid en warmte en de spreker legde er vooral nadruk op dat, gegeven de bescheidenheid van den jubilaris, die van een feest niet weten wilde, deze dag vooral was te beschouwen als een feestdag voor de Maatschappij.

Hiermede was de reeks van sprekers nog niet gesloten, want nog verschillende vertegenwoordigers van andere vereenigingen kwamen den jubilaris de betuiging brengen van hunne waardeering voor veel wat hij in den loop der jaren deed.

Achtereenvolgens kwamen gelukwenschen aanbieden: de rijksbouwmeesters Metzelaar en Knuttel, als vertegenwoordigers van de afdeeling Den Haag; — de Heer R. A. van Sandick, secretaris van het Kon. Instituut van Ingenieurs, die sprak van een aangename verstandhouding en veel hulpvaardigheid, ondervonden bij het verkeer tusschen de beide lichamen; — een deputatie van de Gezondheidscommissie, bestaande uit Prof. Mr. Van Hamel, Prof. Saltet, Dr. Blooker, Dr. De Rooy en den architect Posthumus Meijjes; — bestuurderen van de vereeniging voor Vakopleiding, met den Heer De Visser als woordvoeder; — de Heer Bosch, van de afdeeling Arnhem; — bestuurderen van de Industrieschool; — de Heer Wildenburg, van de afdeeling Rotterdam; — de Heer Wierink, van de Avondschool; — de afdeeling Utrecht; — de Dagteekenschool voor meisjes, vertegenwoordigd door Mej. Kerlen; — het zustergenootschap „Architectura et Amicitia", vertegenwoordigd door den voorzitter, H. P. Berlage, en den secretaris Paul J. de Jongh; — de heer Jos. van de Loo, steenfabrikant te Dieren, die den jubilaris een groot tableau aanbood, uit bouwsteen en van bijzonder fabricaat saâmgesteld.

Bovendien ontving de heer Rieber nog tal van gelukwenschen per brief en per telegraaf.

De bovenzaal van „Bouwkunst" was voor deze gelegenheid fraai versierd door den heer N. le Grand.

Onder de velen, die ter receptie verschenen, vermelden we nog de heeren A. le Comte en Prof. Sluyterman, uit Delft, en Freule de Bosch Kemper. Verschillende personen die meegewerkt hadden aan het feest, waren verhinderd te verschijnen. Daarbij o. a. Dr. Cuypers en de heer J. R. de Kruyff.

Na afloop der receptie werd den jubilaris heden een feestmaal aangeboden in Restaurant „Riche".

INDRUKKEN VAN HET FEEST 29 JANUARI 1906.

Het was Maandag, 29 Januari, dat velen onzer zich tegen 2 uur 's middags begaven naar het Maatschappelijk gebouw.

Van buiten al kon men zien dat er iets bijzonders was; de vlag met wimpel hing uit, en heeren met hooge hoeden die blijkbaar zulk een hoofddeksel niet gewoon waren te dragen stonden voor den ingang druk met elkander te praten. Binnenkomende, werd de overjas afgegeven aan den bediende, die met de nummers niet overweg kon, en toen werd de maatschappelijke trap beklommen belegd met een dikken looper.

Boven gekomen door het trapportaal, dat met groen en palmen versierd was, traden wij de groote zaal van het Maatschappelijk Gebouw, eenigszins zenuwachtig, binnen want hier waren reeds een paar honderd menschen bijeen, die ronddwarrelden, over perzische kleeden, tusschen planten, bloemen en bloemstukken. Bij den schoorsteen een groote leuningstoel, en daarnaast gezeten Mevrouw Muijsken en haar dochter, Mevrouw Salm, freule de Bosch Kemper en meerdere dames. En lang

VERSIERDE ZAAL IN HET GEBOUW DER MAATSCHAPPIJ.

duurde het niet of de Voorzitter der Maatschappij, de heer Eduard Cuypers, leidde den man binnen die gedurende 25 achtereenvolgende jaren aan de Maatschappij zijn beste krachten had gewijd. Achter hem aan kwamen de overige bestuursleden. Bij het verschijnen natuurlijk een krachtig applaus.

Het was een aardig gezicht; Rieber, de man die zelf altijd voor anderen gezorgd had wanneer gedenkdagen of jubileums werden gevierd, thans zelf daar te zien staan als het middelpunt van een zoo algemeene en welverdiende hulde.

Wat de Maatschappij bezit aan welsprekendheid, kwam hier te voorschijn, Cuypers, Muijsken en Salm achter elkaar aan. — Bleek, stond Rieber te luisteren naar al zijn deugden en groote eigenschappen. De zwarte heeren en niet minder de tegenwoordig zijnde dames zagen in Rieber langzamerhand het Maatschappelijk pronkjuweel. Ridderkruizen, medailles en gedenkboeken volgden elkaar op, ja, zelfs een nieuw keramisch produkt, maar niet in natura, zooals een gewoon mensch zou denken; neen hier paste wat anders, de uitvinding was voor ditmaal eens op papier voorgesteld. Later kan men dan wel komen kijken, of de teekening het nieuw keramisch verschijnsel getrouw had weergegeven, waaraan echter naar ik meen, niemand twijfelde.

En verder moet ik zeggen, ik wist dat de Mij. veel afdeelingen had, maar zóóveel, neen, dat was me doorgegaan en van alle kwamen de voorzitters van die afdeelingen de een na den ander, een onafzienbare reeks, en zoover ik het kon verstaan, allen dankbare woorden uitende. En wat me ook opviel, was: wat is Rieber een gezocht en verdienstelijk man ook buiten het Maatschappelijk Gebouw. Neen maar, daar heb je het vakonderwijs voor den werkman, dan de Mij. voor den Werkenden Stand, dan de Gezondheidscommissie en in wat al meer zit hij als bestuurder, ik kon het niet meer volgen, want langzamerhand werd ik, die als eenvoudig lid vooraan gestaan had, achter in de zaal gedrongen om voor al die autoriteiten plaats te maken. Rieber schijnt bij de andere vereenigingen die de Bouwkunst beoefenen ook zeer te worden gewaardeerd. Architectura et Amicitiae en Bouwkunst en Vriendschap waren mede hunne gelukwenschen komen aanbieden.

En vooral van Architectura wordt dit bezoek op dezen dag zoo gewaardeerd, omdat de onderlinge verhouding tusschen de twee maatschappijen nu niet altijd bepaald «couleur de rose» geweest is. En na al die autoriteiten zocht ik een plaatsje in de lange reeks van menschen die Rieber persoonlijk de hand wilden drukken en eindelijk was ik zelf bij den bescheiden man aangeland. Ik wil het bekennen, ik was wat zenuwachtig, maar ik hield me goed en zei: «kranig van je die 25 jaar, sterkte voor de volgende» en weg was ik en een ander stond al weer op mijn plaats. En wat me toen gebeurde; . . . ik snakte naar lucht, zocht mijn jas en weg de straat op; het was te veel geweest. Dat Rieber zulk eene groote hulde was gebracht, zie, de stoutste verwachtingen waren overtroffen.

En kalm wandelde ik thans naar Polen, waar velen uit de provincie zouden samenkomen om vóór den feestmaaltijd eenige verpozing te nemen. Maar dat viel niet meê, de meesten dachten om zoo in de rook te

zitten daarvoor behoef je heusch niet in een Amsterdamsch koffiehuis aan te landen en waren we blij tegen 6 uur naar Riche te kunnen opgaan. Hier waren een 50-tal vrienden en vereerders bijeen.

Wie dezen maaltijd heeft medegemaakt heeft zeker de meest uitnemende herinneringen meegebracht. Tegenover den Secretaris der Maatschappij tot Bevordering van Bouwkunst zat met verschillende eereleden der Mij. ook de Secretaris van het Koninklijk Instituut van Ingenieurs.

Een menu van buitengemeene kwaliteit, waarvan de teekening zoowel artistiek van opvatting als de inhoud degelijk was, versierde de tafel. Onder de vele telegrammen die door den heer Salm werden voorgelezen, was o. a. ook een van Cordonnier uit Rijssel, de eerste prijswinner van de Beursprijsvraag en talrijke buitenlandsche genootschappen; ook was er eene van de familie Kleijn uit Valkenburg, waar Rieber en de Maatschappij meermalen hebben feest gevierd.

Toen hielden de drie opeenvolgende voorzitters een speech, natuurlijk alle aan Rieber gewijd, en volgde Sandick die namens het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, nogmaals hulde bracht aan den Jubilaris, en de zoo goede verhouding tusschen Instituut en Bouwkunst door alle tijden heen. Daarna Metzelaar en Le Comte met geestige woorden den jubilaris huldigenden en ook hem die vóór 25 jaren het meest tot Rieber's benoeming had bijgedragen.

Vervolgens kwam een gewoon lid der Maatschappij, die later bleek dit reeds 25 jaren te zijn. Hij somde op in hoeveel commissies hij reeds gezeten had om, hetzij de Maatschappij, hetzij het Bouwkundig Weekblad te herzien, doch merkte daarbij op dat na het werk van al die commissies, het de Secretaris zelf geweest was die alles herzien had en wien de hulde toekwam dat het Bouwkundig Weekblad aldoor was vooruitgegaan zoowel wat vorm als inhoud betreft.

Verder was het zeer eigenaardig den voorganger van Rieber, den heer Sanders, te hooren, zijn lofredenen op den Jubilaris, waarin beider studententijd in Delft herdacht werd en tevens wijzende op de groote verdiensten van Rieber.

Hierna kwam het 2e kamerlid Smeenge Rieber dank brengen voor hetgeen deze gedaan had voor het bevorderen van het vakonderwijs voor den werkman; en de Inspecteur van het Ambachtsonderwijs, de heer De Groot, deed dapper in die hulde mee.

De Rijksbouwmeester Knuttel sprak de hoop uit dat de Professoren aan de Technische Hoogeschool hunne leerlingen zouden opwekken lid te worden van de Maatschappij, en professor Sluijterman herdacht Rieber als de man die altijd bereid was te helpen en hoezeer hij zich nog herinnerde hoe hij in zijn jonge jaren, toen Rieber nog zetelde in de Kapelsteeg, door hem zoo allerminzaamst werd ontvangen en met raad gesteund.

De heer Verheul herinnerde aan het feit dat vier leden tegenwoordig waren die ongeveer gelijk met het aanvaarden door den jubilaris van zijn betrekking, lid waren geworden van de Maatschappij, zijnde, behalve hemzelf, de heeren Knuttel, Mulock Houwer en Jurriaan Kok. En toen eindelijk kwam Rieber zelf aan het woord.

Ik geloof niet dat er op dat oogenblik iemand is geweest die niet onder den indruk was. Het was teveel geweest, hij kon niet alles omvatten en zooveel eer als hem vandaag was toegebracht had hij niet verdiend. Aan Muijsken die, bij zijne benoeming, niet was voor de keuze op hem uitgebracht, bracht hij dank voor de wijze waarop hij langen tijd met hem had samengewerkt. Ook aan Salm bracht hij zijn besten dank; en diens voorzitterschap herinnert hij zich met het meeste genoegen. En met waardeering wendde hij zich tot Eduard Cuypers die, hoewel nog zoo kort voorzitter, al reeds zooveel had gedaan in het belang der Maatschappij, en met hem, Rieber, zoo aangenaam samenwerkte. En hartelijk was zijn woord tot den heer Mouton, den uitgever van het Bouwkundig Weekblad, hem huldigende voor de aangename wijze waarop hun gezamenlijke arbeid sints 12 jaar was geschied, waarbij hij zeide zeer gevoelig te zijn voor de gelukwenschen die hem door het kantoorpersoneel der firma Mouton & Co. per telegram waren toegezonden.

Niet minder sympathiek werd den Kunstenaar Vlaanderen door hem toegesproken, die het Gedenkboek hem 's morgens aangeboden op zoo hoogst artistieke wijze had versierd.

En daarna kwam het einde d. w. z. de provincialen moesten weg. Handdrukken werden gewisseld en de vertrekkenden hoorden alleen nog het woord . . . . . „opschuiven". En toen in den trein de dag herdacht werd, was zoo een ieder het eens dat de Maatschappij zoo gelukkig was met zulk een Secretaris die haar in alle lief en leed zoo trouw en waardig had gediend en dat juist in den strijd dien de Maatschappij zoo dikwijls heeft medegemaakt en nog dikwijls meemaken zal, het bezit van zulk een man van zoo groote waarde is. Maar óók was men het eens dat strijd ook hier gewenscht was in het belang van eene goede voortdurende ontwikkeling, mits die strijd nimmer persoonlijk werd en altijd in het oog werd gehouden de algemeene belangen te dienen van de Bouwkunst in al hare geledingen.

En nu ik klaar ben, denk ik: wat zal Rieber wel mopperen over dit verslag van een zoo belangrijken dag in de geschiedenis der Mij. Bescheiden zal hij zeker zeggen: „als ik het maar zelf had gedaan dan was het veel beter geweest. Wat heb je ook aan een leek op het gebied van Maatschappelijk Verslag geven" en hij heeft gelijk, volkomen gelijk ook!

EEN PROVINCIAAL.

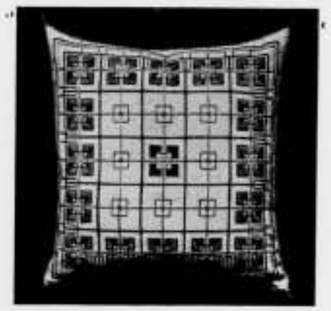

KUSSEN, BEKROOND MET DEN EERSTEN PRIJS IN HET CONCOURS UITGESCHREVEN VOOR ALLE INDUSTRIESCHOLEN IN NEDERLAND, EN HETWELK DEN HEER RIEBER OP ZIJN FEESTDAG IS AANGEBODEN.

MENU VAN HET FEESTMAAL DEN HEER RIEBER AANGEBODEN IN HET RESTAURANT RICHE.

LIJST VAN DE HANDTEEKENINGEN IN HET GEDENKBOEK.

Eereleden.

Ch. V. Bartaumieux, Architect-expert, Vice-Voorzitter van de Société Centrale des Architectes français, Parijs.
C. Buls, Oud-Burgemeester van Brussel.
Luis Ma. Cabello y Lapiedra, Architect van het Ministerie van Openbaar Onderwijs en van Schoone Kunsten, Conservator van de Cathedraal van Rodrigo (Salamanca), Architect van de Justitie Gebouwen en van de Verbeterhuizen, Secretaris van het VIe Internationale Congres van Architecten, Lid van het „Comité de patronage" van de Internationale Congressen, Madrid.
A. le Comte, Kunstschilder, Hoofdleeraar a/d. Akademie, Rotterdam.
Mr. C. Fock, Oud-Minister van Binnenlandsche Zaken, Den Haag.
Dr. Georg Galland, Hoogleeraar aan de Koninklijke Technische Hoogeschool, Berlijn.
Prof. E. Gugel, Oud-Hoogleeraar a/d. Polytechnische School te Delft, den Haag.
I. Gosschalk, Architect, Brussel.
J. R. de Kruijff, Oud-Directeur der Rijksschool voor Kunstnijverheid, Oud-Vice-Voorzitter van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.
Emil von Lange, Directeur van de Koninklijke Kunstgewerbe Schule, München.
J. H. Leliman, Architect, Oud-Secretaris en Oud-Voorzitter van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam.
F. H. van Malsen, Industrieel, Den Haag.
C. Muijsken, Architect-Ingenieur, Oud-Voorzitter van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Baarn.
F. J. Nieuwenhuis, Architect, Directeur der Gemeentewerken, Utrecht.
P. Peereboom, Oud-Burgemeester van Bolsward.
J. M. Poupinel, Architect gedipl. door het Gouvernement, Algemeen Controleur van de Nationale Drukkerij, Lid van het „Comité Permanent International" van de Internationale Congressen van Architecten, Algemeen Secretaris van het Ve Congres te Parijs 1900, Parijs.
E. Vaudremer, Membre de l'Institut, Oud-Gemeente-Architect van Parijs, Parijs.
G. E. V. L. van Zuijlen, Oud-Kolonel der Genie van het N. I. leger, Oud-Hoofdcorrespondent van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, Den Haag.

Hoofdbestuur.

Ed. Cuypers.
Jb. van den Ban Pzn.
V. G. A. Bosch.
W. J. de Groot.
G. W. van Heukelom.
D. E. C. Knuttel.
J. A. Mulock Houwer.
J. B. Ouëndag.
F. W. M. Poggenbeek.
P. A. Weeldenburg.

Besturen der Afdeelingen.

Afd. Amsterdam.
„ Arnhem.
„ Delft.
„ 's Gravenhage.
Afd. Groningen.
„ Haarlem en O.
„ Rotterdam.
„ Utrecht.

Leden.

H. P. van den Aardweg.
C. Alberts & Zn.
L. v. Ameijden v. Duijm.
G. van Arkel.
L. Arnold.
P. C. Bagchus.
A. Bekaar.
J. H. W. Benschop.
W. van den Berg.
van den Berg & Co.
H. Berghuijs.
H. P. Berlage Nzn.
L. Bienfait en H. Baucke.
J. W. Bleijenburg.
T. C. Bölger.
H. Bonda.
G. W. Boot Bzn.
E. van den Bossche.
J. J. L. Bourdrez.
F. W. Braat.
W. C. Braat.
L. Bredijk.
Breebaart.
F. J. Bremmer Hzn.
G. B. Broekema.
G. Brouwer Jr.
P. de Bruijn.
A. A. Brüning.
J. Cerlijn.
S. de Clercq.
M. Couvée Jr.
H. Cramer.
J. J. L. Dalhuizen.
P. Dalmulder.
Th. Delprat.
A. Diks Rzn.
C. Doets.
J. Dony.
H. C. Dorlas.
H. Doyer & Co.
Antoine Driesen.
J. W. G. Droste.
L. C. Dumont.
H. van Dijk.
T. Kleiweg Dyserinck.
W. G. Eberson.
P. van Eeghen.
E. F. Ehnle.

J. H. Eilmann.
H. Ellens.
Ferd. Engers.
G. A. Escher.
F. H. van Etteger.
A. C. M. van Etten.
Henri Evers.
H. J. P. F. van Ewijk.
P. van Enter.
C. W. Fink.
Ed. G. A. Fol.
G. Formijne.
A. R. Freem.
J. F. L. Frowein.
J. D. Gantvoort.
C. M. Gardenier.
H. L. Geveke.
K. Gelder.
J. J. van Geuns.
W. A. E. van Geuns.
W. Badon Ghijben.
H. Gompertz.
C. N. van Goor.
Joh. J. Gort Jr.
Corn. de Graaf.
N. le Grand.
E. de Groot Lzn.
H. J. de Groot.
J C. de Groot.
W. C. de Groot.
E. F. W. Gugel.
O. Gunning.
J. A. van Ommen v. Guijlik.
A. J. de Haan.
J. de Haan.
K. J. de Haas.
H. L. Hamer.
Jan Hamer & Co.
W. Hamer.
J. W. Hanrath.
B. W. van Harten.
J. W. F. Hartkamp Jr.
M. A. C. Hartman.
J. van Hasselt.
J. B. E. Hauët.
D. W. Haverkamp.
J. Heijink.
A. M. A. Heijstee.
J. N. Hendrix.
J. Herman.
D. J. Heusinkveld.
Z. Hoek.
H. F. Hoekstra.
J. P. E. Hoeufft v. Velsen.
J. G. J. Hol Jzn.
Chr. H. Holgen.
C. J. de Hoogh.
B. Hooijkaas Jr.
W. Horrix Mzn.
Houben & Steegh.
C. A. Huijgen.
P. M. A. Huurman.
G. N. Itz.
J. H. P. Janse.
W. A. G. Jansen.
E. Jelsma.
H. J. Jesse.
H. J. Joling.
W. de Jong.
J. B. Kam.
W. H. Kam.
W. H. Kam. Jr.
A. S. Keij.
F. M. L. Kerkhoff.
H. Kersemaekers.
J. F. Klinkhamer.
J. Jurriaan Kok.
J. T. Kok.
J. de Koning.
A. Kooistra.
L. J. P. Kooken.
A. Kool.
H. J. Koper.
H. H. Kramer.
J. Krap.
Q. A. A. Krijnen.
L. Krook.
C. J. Kruisweg.
E. J. Kuipers.
Tjeerd Kuipers.
A. Labouchère.
C. L. M. Lambrechtsen.
J. D. Landré C.Fzn.
J. N. Landré.
E. de Langen.
W. Langhout Gzn.
W. v. Lankeren.
A. Leeflang.
Oscar Leeuw.
G. de Leeuw.
P. N. Leguit.
J. C. Leijen.
M. T. Leyh.
W. B. van Liefland.
J. Limburg.
H. van der Linden Dzn.
J. F. A. Lindsen.
J. Lips Bzn.
M. J. T. Lippits.
J. M. Lob.
J. van de Loo.
Joh. D. Looijen.
G. Looman.
W. L. Loth.
A. Lubbers.
I. H. J. van Lunteren.
A. W. van Malsen.
R. O. van Manen.
H. J. Margry.
J. Masséus Hzn.
G. Matthieu.
H. W. Mauser.
O. M. Meek.
H. v. d. Kloot Meijburg.
C. B. Posthumus Meijjes.
G. Meppelink.
W. C. Metzelaar.
J. G. Michielse.
J. J. van Minden Jr.
H. Moen G.Pzn.
H. Moleman.
D. C. Molenkamp.
J. J. Granpré Molière.
W. G. B. Molkenboer.
G. J. Morre.
M. Mouton.
F. G. N. Haitsma Mulier.
Karel Muller.
J. A. E. Musquetier.
J. Mutters Jr.
H. J. Nederhorst.
Van Nieukerken.
F. Nieuwerkerk.
C. W. Nijhoff.
A. Nolen.
R. Tutein Nolthenius.
W. Noorlander.
E. Noorman.
J. J. van Noppen.
Th. van Heemstede Obelt.
D. van Oordt & Co.
Alb. Otten.
J. H. Persijn.
C. H. Peters.
R. Pisa.
J. A. Pool.
R. del Prado.
Jos. van Raalte.
F. Jansen van Raaij.
J. H. Redelaar Jr.
J. v. Reijendam Czn.
A. J. Rijers.
A. W. Reijnders.
H. A. Reus.
P. Rijksen Gzn.
P. S. Rijnierse.
L. J. Rijnink.
E. M. Rood.
S. J. de Rooij.
J. P. F. van Rossem.
J. Th. van Rossum.
A. W. H. de Ruijter.
A. Salm G.Bzn.
D. I. Sanches.
T. Sanders.
R. A. van Sandick.
Th. G. Schill.
G. A. Scholten.
J. H. Schorer.
J. L. Schouten.
Joh. H. Schröder.
Joh. J. van Schuijlenburg.
R. Sequeira Jr.
L. Serrurier.
K. Siekman Azn.
T. Sindorff.
K. Sluijterman.
A. P. Smits.
J. G. Snuif.
A. Spakler.
J. C. Spakler Jr.
Jan Springer.
Staal & Haalmeijer.
J. A. G. van der Steur.
A. Stigter.
A. J. Stoel Jr.
K. Stoffels.
M. J. Stoltenborg.
J. A. van Straaten.
C. J. Straver.
Joh. Swagerman.
K. Swagerman Pzn.
J. W. C. Tellegen.
J. J. P. Thüring.
P. A. Timmers.
W. van Veen.
H. J. van der Veen.
Ver. t. Bev. v. d Bloei v. all. Amb. en Vakken.
D. Verheul Jr.
J. Verheul Dzn.
Joh. Vermeer.
H. W. Verh.
A. C. Vink.
A. Vlietstra.
de Vlugt & Domhof.
Joh. Voetberg
A. Vonk.
W. Voskuijl.
J. M. Vreeswijk.
G. Vuijk.
W. J. Vuijk.
P. W. van den Wallen.
J. W. van Waning.
P. A. Warners.
A. W. Weissman.
H. Westra Jr.
J. J. Weve.
J. Wind Gzn.
J. Wolbers.
L. A. H. Wolf.
H. J. Wolter.
S. Wijn.
C. Zander.
D. P. Zuithof.
C. E. B. Zwart.
C. Zwart Kzn.

Buitenland.

John Belcher, Oud Vice-Voorzitter van het Royal Institute of British Architects. Lid van de Royal Academy van Schoone Kunsten, Voorzitter van het Uitvoerend Comité van het VII Internationaal Architecten Congres te houden te Londen in 1906.

J. Caluwaers, Architect, Voorzitter van de Société d' Architecture de Belgique, te Brussel.

M. Cannizaro, Architect en Ingenieur, Vice-Voorzitter van de Union Artistique d' Architecture te Rome.

A. G. Clason, Architect, Hoogleeraar aan de Koninklijke Polytechnische School te Stokholm, Voorzitter van de Afdeeling Bouwkunst van de Architecten en Ingenieurs Vereeniging, aldaar.

H. Daumet, Architect te Parijs, Membre de l'Institut, Staatsbouwmeester, Vice-Voorzitter van den Raad van Architecten van de Préfecture de la Seine, Inspecteur van de Staatsgebouwen en Paleizen, Voorzitter van het Comité Permanent tot het organiseeren van Int. Architecten Congressen Afdeeling Frankrijk.

George Harman, Advocaat aan het Cour d' Appèl, Lid van het Conseil Judiciaire van de Société des Architectes Français en van de Caisse de Défense mutuelle des Architectes, Secretaris van de Association littéraire et artistique internationale, te Parijs.

W. J. Locke, Architect te Londen, gewezen Gedelegeerd Secretaris van het R. I. B. A. te Madrid in 1904, Algemeen Secretaris van het Uitvoerend Comité van het VII Int. Congres voor Architecten te Londen in 1906.

Nicolas Mariscal, Architect, Hoogleeraar aan de Academie van Schoone Kunsten en Lid van den Gemeenteraad te Mexico, Directeur van het Kunstwerk: Arte y Siencia.

Herman Muthesius, Architect-Ingenieur, gewezen Afgevaardigde van het Architecten Verein. te Berlijn.

A. Newnham, Architect te Lille (Rijssel), Oud-Voorzitter van de Société Regionale des Architectes du Nord de la France.

E. Niermans, Architect te Parijs.

J. Stübben, Architect te Keulen, Voorzitter van het Deutsche Architecten Verein te Berlijn.

George O. Totten Jr., Architect te Washington, Vertegenwoordiger der Vereenigde Staten van Noord-Amerika op de Int. Architecten Congressen.

Franz de Vestel, Architect te Brussel, President van de Federatie der Architecten Vereenigingen in België.

Otto Wagner, Architect (O. M.) (M. G.) K. K. Oberbaurat, Hoogleeraar aan de K. K. Academie van Beeldende Kunsten te Weenen.

Afdeelingsleden doch geen lid der Maatschappij.

J. Brouwer.
H. J. A. van der Kooij.
C. Rademaker.
C. G. de Roos.
L. van Soest.

Bouwkundige Vereenigingen.

Architectura & Amicitia.
Vereenig. Bouwkunst & Vriendschap.
De Friesche Bouwkring.
Vereenig. t. Bev. d. Bouwk. te Groningen.

BESTUREN WAARIN DE Hr. RIEBER ZITTING HEEFT.

Maatschappij voor den Werkenden Stand.

Hoofdbestuur.

J. W. Visser, Voorzitter.
J. F. Bangert.
J. H. Scholten.
C. van Heemstede Obelt.
G. D. Crommelin.
J. W. H. van Staa.
A. Paans.

Afd. Industrieschool.

H. de Kruijff.
M. E. Jonker.
J. J. W. v. Loenen Martinet.
B. Wierink.

Afd. Dagteeken- en Kunstambachtsch. voor Meisjes.

Jonkvr. J. de Bosch Kemper
Mvr. B. Korteweg – d'Aulnis.
Mvr. A. C. Vogel – Domis.
Mej. J. H. E. Kerlen.
Prof. N. v. d. Waaij.

Coöperatieve Credietbank.

L. I. Hansen.

Vereeniging tot Bevordering van de Vakopleiding van Handwerkslieden in Nederland.

W. de Visser.
H. J. C. Haver.
S. Jansma.
J. J. Mulder.
C. Roodvoets.
H. Smeenge.

Teekenschool voor Kunstambachten.

Th. Six.

Directeuren Ambachtscholen.

A. J. van Achterberg.
L. van Essen Rzn.
Th. van Harderwijk.
H. van der Heij.
E. Jelsma.
S. Lantinga.
E. Riepma.
P. A. Schroot.
J. Veldkamp.
J. W. Willemsen.
C. Zander.

Verdere Vrienden.

P. G. Buskens.
P.v.Wickevoort Crommelin
Dr. P. J. H. Cuijpers.
H. van Dam.
F. van Erkel.
Ingenohl.
A. Janssen.
M. de Jongh.
H. A. G. E. Kempers.
B. J. Kerkhof.
P. Kleijnhens.
H. Leguyt.
B. Lesger.
J. Muijsken.
G. Muller.
J. E. G. Noordendorp.
J. J. Reesse.
Royer.
C. W. R. Scholten Jr.
J. L. A. Schut
P. Switters.
P. van der Weiden.
P. van de Wint.

26E JAARGANG. Nº 4

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — Jb. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.

REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.

BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG

UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschapppij tot Bevordering der Bouwkunst. — Spoorwegstations van de Toekomst. (Wordt vervolgd). — Gevelwedstrijd te Haarlem. — Prijsvragen. — Verslagen van Vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.— Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

DIPLOMA VOOR BOUWKUNDIG OPZICHTER.

De Commissie voor het op Maandag 26 Februari a. s. en drie volgende dagen af te nemen examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter is samengesteld uit de heeren: B. J. Ouëndag, *Voorzitter*, H. van Dam, J. W. Bleijenburg, J. D. Gantvoort, W. de Jongh, M. de Jongh, C. W. Nijhoff, L. J. Rijnink, P. A. Weeldenburg, L. Zwiers en C. T. J. Louis Rieber, *Secretaris*.

Nogmaals wordt in herinnering gebracht, dat zij die dit examen wenschen af te leggen, zich schriftelijk vóór 1 Februari moeten aanmelden bij den Secretaris van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

SPOORWEGSTATIONS VAN DE TOEKOMST.

NAAR Dr. RUDOLF FIGULUS.

Het spoorwegwezen behoort, naar het eenstemmig oordeel van de technici, de beambten der exploitatie en van het groote publiek, tot de gewichtigste problemen van het verkeer. De twintigste eeuw heeft geen vrede meer met de verkeersmiddelen van haar voorgangster, waaronder de spoorwegen als de grootste technische triomph zijn aan te merken. De instorting van den tunnel bij Altenbeken en het nog versch in 't geheugen liggende spoorwegongeluk bij Spremberg, waarbij op een te druk bereden weg met enkel spoor, midden op den dag, maar bij afwezigheid van automatisch werkende veiligheidstoestellen, twee van verschillende richtingen komende treinen op elkander reden, — deze ongevallen bewijzen, dat de wegen in vele opzichten nog verbetering noodig hebben, en dat het tijd is, zoowel aan de wettelijke voorschriften daaromtrent, als aan die welke bespoediging en meerdere zekerheid van het verkeer beoogen, de zoozeer gewenschte meerdere aandacht te schenken.

De gevaren voor de exploitatie zijn echter niet alleen op de open baan te zoeken, en ook niet daarin, dat banen die al lang van dubbel spoor hadden moeten voorzien zijn, nog slechts enkel spoor bezitten. De ongelooflijk groote, door niemand voor dertig of veertig jaren voorziene toeneming van het personen- en goederenverkeer, doet zich thans op de meest ongewenschte wijze gevoelen op de stations. Toen in Maart 1899 de Pruissische regeering na lange debatten, slechts het zeer gekortwiekte voorstel der waterwegen inleverde, volgens hetwelk alle Noord-Duitsche rivieren van af den Rijn tot het uiterste oosten door een groot kanaal verbonden zouden worden, motiveerde zij de hooge uitgaven daarvoor, 400 millioen Mark bedragende, met de te verwachten meerdere toeneming van het verkeer. Zij wees er op, dat de stijgende grondwaarde in grootere steden en middenpunten van nijverheid, binnen kort de aanleiding zouden zijn tot de onmogelijkheid, om de bestaande stations met bijbehoorend terrein te vergrooten zonder onzinnig hooge kosten, die onmogelijk renten zouden kunnen afwerpen. En thans is die onmogelijkheid reeds in vele plaatsen een

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

voldongen feit. Ver buiten Berlijn en andere groote steden moeten ontzaglijk groote rangeer- en depotterreinen aangelegd worden, die natuurlijk niet bijdragen tot voldoend snel goederenvervoer dat, door verschillende fouten van technischen aard en van het systeem van exploitatie, al reeds den slakkengang gaat.

Maar ook de voor het personenverkeer bestemde deelen der stations met hunne emplacementen voldoen geenszins meer aan de moderne eischen. De meeste groote Duitsche steden hebben geen eigenlijk centraalstation, maar eenige in verschillende deelen der stad gelegen kopstations. De hier aankomende reizigers moeten dan per rijtuig zich naar een ander station begeven, 't geen juist in de groote steden tijd en geld kost, die men in kleinere steden kan sparen, waar onderlinge verbindingen tusschen stations bestaan. Zoo zijn de toestanden in Weenen recht jammerlijk. Een kortzichtige verkeerspolitiek, dwingende uit liefde voor de Donaustad, heeft het nu zoo ingericht, dat de vreemdeling, die met den doorgaanden sneltrein aan een kopstation aankomt, slechts zelden gebruik kan maken van den een half uur of een uur later vertrekkenden trein aan een ander station. De groote overlading van de hoofdstations vindt ook haar oorzaak in het zoo snel toegenomen verkeer met de voorsteden of buitenste nieuwe stadswijken, waardoor per uur duizende, ja tienduizende, veraf wonende menschen naar het hart der groote stad moeten gebracht worden, om daarna ook wederom terug naar hunne haardsteden vervoerd te worden. Wanneer nu aan een station van middelbare grootte een lange rij van D- en andere sneltreinen, van gewone treinen en buurt- en tramtreinen aankomen en vertrekken, wordt het verkeer angstwekkend, zelfs als er banen voor aan- en afvaart in voldoende aantal ter beschikking zijn. Maar ook daar, waar de stations zich nog in de breedte kunnen uitbreiden, zooals te Dresden en te Frankfort a. M., zijn ongerieflijke toestanden ontstaan door de groote afstanden die in die stations zelve zijn af te leggen.

Het herinnert aan het ei van Columbus wanneer men verneemt, dat in Amerika het denkbeeld aan de hand is gedaan om de stations die niet meer in de breedte kunnen worden uitgebreid, te vergrooten door er een verdieping, zoo noodig zelfs meerdere, op te bouwen. De verschillende soorten van treinen kunnen dan naar gelang van hunne vereischte snelheden en meer of minder spoedige opeenvolging, op die verschillende verdiepingen aankomen en vertrekken. Men is in Amerika in dit opzicht reeds verder dan bij ons. Toch zijn er in Europa reeds voldoende aanwijzingen, dat men tot de inrichting van dergelijke stations der toekomst wil overgaan. Het van practischen zin getuigende denkbeeld om een slechts smalle baan voor het verkeer in verschillende boven elkander gelegen verdiepingen tot diep in het centrum van een wereldstad te doen doordringen, kan niet ter zijde worden gesteld, maar moet vroeg of laat tot uitvoering komen. Een der eerste stappen in deze richting was reeds de bouw der stations van de in 1882 voor het verkeer geopende Berliner Stadtbahn; de wachtkamers, restauratiezalen en de lokaliteiten voor de administratie enz. van vertrekkende reizigers en te verzenden goederen liggen gelijkstraats; op de 1e verdieping is de groote ruimte voor aankomst geconstrueerd. Hetzelfde principe kwam op meer omvangrijken voet en in veel eleganter vorm als bij de donkere grot-achtige lokaliteiten van de Berlijnsche stations der Stadtbahn in toepassing bij het nieuwe hoofdstation te Dresden, een voorbeeld van practische en schoone verdeeling der ruimten. En terwijl men er eindelijk toe komt, een aanvang te maken met den bouw van het op 115 millioen Mark begroot zijnde Leipzicher hoofdstation, dat het grootste en technisch meest volkomene van geheel Europa zal zijn, wordt reeds ernstig de vraag overwogen, om over de vier sporen breede, op steenen viaducten aangelegde Stadtbahn, nog een tweede hooger gelegen en op stalen dragers rustende baan aan te leggen, die het geheele lokaalverkeer, waarvoor de treinen met tusschenruimten van 2 à 3 minuten elkander opvolgen, zou kunnen overnemen.

Intussehen bestaan in Amerika, te Boston en te Baltimore, reeds twee voor de exploitatie in verdiepingen ingerichte prachtige stations, van waar dagelijks met groot gemak 1000 à 2000 treinen kunnen vertrekken. Ook het groote centraalstation van de wijd vertakte Londensche ondergrondsche banen, dat gebouwd is op een der punten van de City waar het verkeer het grootst is, heeft op het kruispunt der op verschillende hoogten over elkander gaande tunnels een ondergrondsch station, terwijl aan het Potsdamerplein in Berlijn vier stations op drie verschillende hoogten zijn gelegen, wel niet onmiddellijk boven elkander, maar dan toch vlak naast elkander.

(Wordt vervolgd.)

GEVELWEDSTRIJD TE HAARLEM.

Op de plaat bij dit blad behoorende zijn de gevels afgebeeld van het woonhuis, Baan No. 11 en van de huizen Warmoesstraat 2 en 4, te Haarlem, allen ontworpen door den heer J. A. G. van der Steur, Bouwkundig-Ingenieur aldaar.

Aan den ontwerper en den eigenaar van eerstgenoemden gevel werden de beide gouden medailles, uitgeloofd door de gemeente Haarlem, toegekend; de ontwerper en de eigenaars van de andere gevels werden eervol vermeld.

De gevelsteen en de leeuwenmaskers in den gevel van het huis Warmoesstraat, dat op den voorgrond op de plaat zichtbaar is, zijn afkomstig van het daar ter plaatse afgebroken huis, door Lieven de Key gebouwd.

PRYSVRAGEN

GEMEENTEHUIS TE ZEIST.

De N. Rott Courant ontving uit Zeist het onderstaande bericht, van 18 Januari j.l.

Door de heeren Snellen, Van de Poll en Van Tets is een voorstel aan den gemeenteraad gezonden, strekkende om aan B. en W. op te dragen, het in de raadsvergadering van 27 December j.l. vastgestelde programma der prijsvraag voor een gemeentehuis ter goedkeuring te zenden aan het bestuur van de *Maatschappij tot bevordering der bouwkunst*, met het verzoek de prijsvraag te willen steunen en de deelneming door middel van haar orgaan (*Bouwk. Weekblad*) te willen aanbevelen.

Naar aanleiding hiervan deelen B. en W. aan den Raad mede, dat zij er bezwaar in zien, het door den Raad na ernstige overweging genomen besluit aan de goedkeuring van genoemde Maatschappij te onderwerpen, daar, bij niet goedkeuring, op het besluit zou moeten worden teruggekomen. Anders toch heeft h. i. het vragen der goedkeuring geen zin.

Met betrekking tot deze zelfde zaak is ingekomen een adres van het Hoofdbestuur der *Maatschappij tot bevordering der bouwkunst*, waarbij wordt verzocht, dat de namen der juryleden in het programma zullen worden bekend gemaakt en dat het programma te voren aan de goedkeuring dier jury zal worden onderworpen. B. en W. stellen voor dit verzoek voor kennisgeving aan te nemen.

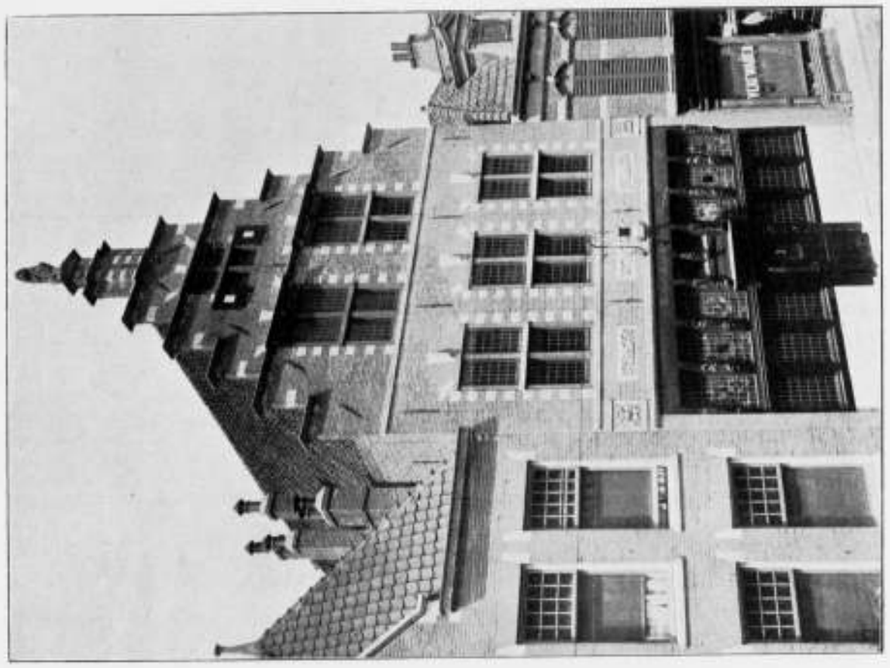

HUIZEN WARMOESSTRAAT 2 en 4.

WOONHUIS BAAN No. 11.

Architect: J. A. G. van der Steur, Bouwk. Ing.

BEKROONDE GEVELS
IN DEN GEVELWEDSTRIJD TE HAARLEM.

VEREENIGING BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP.

PRIJSVRAGEN 1905.

Aan
het Bestuur der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam.

WelEdele Heeren.

De Jury, door U aangewezen tot beoordeeling der door uwe Vereeniging in 1905 uitgeschreven prijsvragen, heeft hiermede de eer u onderstaand rapport te doen toekomen.

In hare handen werden gesteld:

a. voor de 1e Prijsvraag: Een Gemeentehuis, 27 antwoorden.
b voor de 2de Prijsvraag: Een steenen brug over een smalle gracht, 4 antwoorden en
c. voor de 3de Prijsvraag: Een bloemenkraampje, 11 antwoorden.

Gemeentehuis. Na het eerste algemeene overzicht werden als in geen geval voor eene bekroning in aanmerking kunnende komen, de ontwerpen onder de navolgende motto's ingezonden, ter zijde gelegd, waarvan de hoofdgebreken zijn de navolgende:

Amsterdam. Een zwak ontwerp, de gevels missen alle karakter, op den beganen grond hebben eene slaapkamer en de WC. der portierswoning licht noch lucht, eveneens de cellen; de toegang tot de diensttrap is gebrekkig, de kluis is niet goed gelegen, het politiebureau is van binnen moeielijk te bereiken; de toegang tot de raadzaal is onvoldoende en de verbinding met de burgemeesterskamer is gebrekkig; het W.C. aldaar is zeer misplaatst; de kamer van den bode ontbreekt.

H. Het plan is zeer onvoldoende, de indeeling van de woning had veel beter kunnen zijn. W.C. en slaapkamer hebben licht noch lucht, de hoofdvestibule is te groot, de toegangen der bureaux zijn slecht te vinden, de cellen hebben geen lucht; de raadzaal is niet goed gelegen, de bodenkamer ontbreekt. Gevels en doorsneden zijn zeer zwak. De toren komt niet uit het plan voort, hetgeen uit de 1e verdieping blijkt.

De vierschaer is gespannt; ontwerper heeft geen begrip van den dienst in een stadhuis: de bureaux zijn in hoofdzaak van buiten voor het publiek toegankelijk; vestibule en trappenhuis zijn onvoldoende verlicht en te lang van vorm. In de woning is eene slaapkamer zonder licht of lucht en eene dito is niet direkt toegankelijk; de indeeling van de raadzaal is verkeerd opgevat; het bureau van den secretaris ligt te ver van dat des burgemeesters. De toren is te zwaar en komt niet uit het plan voort; de raadzaal is in den gevel niet uitgedrukt.

Blank om één. De begane grond is redelijk ingedeeld, de W.C. hebben licht noch lucht; de verdieping is van indeeling veel minder. Gevels en doorsneden zijn onbeduidend.

1905 is in zijn geheel, als plan maar ook als architectuur zeer zwak.

Cyrano. Op den beganen grond zijn de gangen van de bureaux en der woning onvoldoende verlicht, van de vestibule wordt te weinig partij getrokken, de cellen zijn te groot; de raadzaal is aan den achtergevel gelegen, evenzoo de burgemeesterskamer, terwijl de garderobe en toiletten aan den voorgevel gelegen zijn. De gevels dragen in het geheel niet het karakter van een gemeentehuis; uit de doorsnede blijkt, dat de hoofdtrap te stijl is; het detail toont, dat het middenmotief te veel den gevel verbreekt.

B. E. P. Een zeer zwak plan waarin de bureaux verkeerd gelegen en niet goed van vorm zijn; het achterste gedeelte van de halle is duister, de verdieping laat als indeeling veel te wenschen over. Het ontwerp ontbreekt aan studie. Ofschoon de voorgevel niet zonder verdienste is, heeft deze niet het karakter van een gemeentehuis; in den zijgevel is het trapraam te groot en de inwendige trapruimte te hoog.

Kan 't zoo? Een schetsmatig behandeld ontwerp met goede kwaliteiten, waarin o.a. de toegang tot de ruimte publiek bij de raadzaal niet goed en archief en bureau secretaris evenmin goed gelegen zijn. De gevel-architectuur is te weinig bestudeerd, de borstweringen der ramen zijn te hoog; het detail vertoont in steen uitgevoerde houtconstructies. Het geheel is met vaardige hand geteekend.

Vlijt. De voorvestibule is te groot en te weinig verlicht; politie en cellen zijn niet goed gelegen, in de woning is de ligging der keuken tusschen twee slaapkamers niet gunstig; bureau van burgemeester en secretaris zijn te ver van elkander gelegen, het archief is niet goed geplaatst. De gevels drukken geen gemeentehuis uit, en laten als architectuur en bestudeering der details nog veel te wenschen over.

Drie cirkels door elkander (geteekend). Het plan van den beganen grond is niet onverdienstelijk, de hoofdvestibule en vooral de diensttrap hadden beter verlicht kunnen zijn; de wachtplaatsen der bureaux zijn te groot in verhouding tot die bureaux. Het plan der verdieping is veel minder; de raadzaal komt op eene straat uit, terwijl de bureaux van burgemeester en secretaris, alsook het archief, een te voorname plaats innemen; de W.C. voor het publiek hebben lucht noch licht. de commissie-zalen zijn te groot en in het geheel niet goed begrepen; het ware beter geweest het gedeelte boven de politiebureaux niet op te trekken. Zoowel wat compositie als wat de groepeering der materialen aangaat, laat dit ontwerp veel te wenschen over; de toren komt niet uit het plan voort en is vooral in den zijgevel niet goed van vorm; in den voorgevel is de middenpartij aan de vleugels ondergeschikt.

Bij de tweede schifting werden de ontwerpen onder de navolgende motto's ter zijde gelegd:

R.R. Een vrij goed plan; de bureaux zijn goed gelegen, de gang der woning is te duister en de keuken te ver van de woonkamer; het trappenhuis beg. grond is te weinig in verband gebracht met de omliggende ruimten; het archief is niet goed geplaatst. W.C., lavabo's en vestiaires zijn te belangrijk. Gevels en doorsneden zijn als architectuur zwak, de raamopeningen zijn meerendeels te groot, waardoor het geheel het karakter van sociëteit wordt gegeven; in den zijgevel is het motief der ingangen te belangrijk; in het plan is de toren niet gemotiveerd.

Maat. De bureaux voor burgerlijken stand en ontvanger zijn met hunne antichambres te belangrijk, de vestibule is te somber; de trap voor de tribune is niet gewenscht, het archief is te veel verdeeld en moeielijk te bereiken, de antichambre te groot. De gevels zijn eenvoudig opgevat en hebben wel karakter, de hoofdtoegang is te klein, de bekroning der middentravée niet opgelost.

Drie kruisjes (geteekend). Een plan met goede hoedanigheden; de vestibule is evenwel te klein en te weinig verlicht daar zij bijna geheel door de trap wordt ingenomen; hierdoor zijn de toegangen tot de bureaux te bekrompen. Het ware beter geweest de raadzaal aan den voorgevel te plaatsen, waardoor deze laatste ook zeker zou hebben gewonnen en meer karakter had kunnen krijgen. De voorgevel vormt geen geheel, de toren is te belangrijk; tot het uurwerk heeft men geen toegang.

De vier boven elkander geplaatste rondbogen doen in den voorgevel onaangenaam aan.

Voornit. Is eveneens goed van indeeling. De loge van den portier is te klein, de cellen zijn te groot; het ware beter geweest het bureau der bedeeling niet aan den voorgevel te plaatsen; de verschillende vertrekken op de verdieping zijn goed gelegen. De gevels hebben meer het karakter van eene sociëteit dan van een stadhuis.

Hôtel de Ville. Een plan waarvan de indeeling der verdieping veel te wenschen overlaat. De raadzaal is te groot; W.C. en vestiaires zijn slechts door de raadzaal bereikbaar, de bodenkamer heeft geen licht, het archief is te klein. De hoofdvestibule is op den beganen grond niet voldoende met de traphalle verbonden, door de plaatsing van portiersloge en kluis; de diensttrap is in de conciergewoning gelegen. De gevels zijn te veel doorbroken, de zijgevel vooral is zeer onrustig; de oplossing van den bowwindow is slecht, de torens komen niet uit het plan voort.

Salus publica, suprema lex. Een plan waarvan de hoofdgedachte goed is doch door de scheeve hoeken te gezocht wordt.

De architectuur draagt een Oostersch karakter door den aard der versiering; de raadzaal spreekt niet genoeg in den gevel, terwijl de toren vooral in den zijgevel te veel domineert. Het ontwerp toont een vaardige hand, en is met smaak geteekend.

M.B. De indeeling van den begane grond is goed; de toegang der woning is wat bekrompen, terwijl voor de woning te veel ruimte ingenomen wordt. In de raadzaal ontbreekt de ruimte voor het publiek; de kamers van burgemeester en secretaris liggen niet bij elkander, het archief is te ver afgelegen; toiletten en W.C. zijn te belangrijk, daarentegen ontbreken de vestiaires. De gevels hebben niet het gewenschte karakter; de detail is met zorg behandeld maar vertoont te veel woonhuisvormen.

Raadslid. Het plan is goed van indeeling, vooral de bureaux zijn goed gelegen; de verbinding tusschen halle en corridor moest ruimer zijn. De bureaux van secretaris en burgemeester zijn te veel gescheiden; de W.C. zijn als plaatsing te belangrijk. De gevels zijn veel minder dan de indeeling; de middentravee van den voorgevel wordt onvoldoende ondersteund, als architectonische compositie is dit ontwerp zeer zwak; de doorsneden zijn eenvoudig doch goed.

Vroedschap. De woning is te verbrokkeld, de vestibule niet geslaagd en onvoldoende verlicht, de hoofdtrap te klein; de

toiletten voor de beambten zijn niet goed gelegen. De vestibule der verdieping is niet voldoende verlicht, het archief te ver van den secretaris verwijderd. De hoofdmassa van den gevel is goed, de middentravée van den voorgevel had beter opgelost kunnen worden; het motief boven de deur is te zwaar.

C. J. Een vrij goed plan, waarvan de halle op den beganen grond evenwel niet genoeg verlicht zal zijn; de hoofdtrap is te klein, de vorm der raadzaal niet mooi; één der raadzaalmuren is niet goed ondersteund. De gevels zijn als massa goed, het midden-ondergedeelte van den voorgevel is het minst geslaagd. De doorsneden, vooral die der raadzaal, zijn te eenvoudig behandeld; Het detail had beter kunnen zijn.

Alsnu bleven de volgende ontwerpen over:

Sphinx. Een regelmatig plan. De kamers der woning zijn slechts door elkander bereikbaar; de ruimte voor het publiek is in de raadzaal niet aangegeven, de archieven zijn te groot. De algemeene indruk der gevels is goed, de details konden beter bestudeerd zijn. De doorsneden zijn beter dan de gevels. Het detail is goed behandeld, doch bepleistering komt ons niet gewenscht voor.

T. Een zeer goed ontwerp voor beide verdiepingen. Kleine wijzigingen waren gewenscht, zooals: het meerder doorbreken van muren voor portiersloge en bureaux, de trap kon ruimer worden opgevat, de toegang van het publiek tot de raadzaal kon beter en het archief dichter bij het secretariaat gelegen zijn. De gevels dragen een goed karakter en drukken de bestemming uit. De doorsneden zijn minder dan de gevels. Het geheel is met zorg behandeld en smaakvol geteekend.

Niem quam satisfactus. Het plan geeft een aangename indruk. Op den beganen grond is over het algemeen te veel ruimte, de entrée is echter te bekrompen, de portiersloge duister; de indeeling der raadzaal kon beter, de ondergeschikte vertrekken zijn veel te belangrijk, de toegang tot de burgemeesterskamer is gebrekkig; de commissiekamers zijn bekrompen. De gevels zijn eenvoudig doch goed.

T. Van dit ontwerp is de traphal wegens de ruimte-ontwikkeling het best geslaagd; de schikking der vertrekken is niet gelukkig, WC en dienstrap liggen aan den voorgevel, terwijl de hoofdvertrekken aan den achtergevel gelegen zijn. Het karakter van den gevel is meer kerk dan raadhuis.

Voor de vroede vaderen. Een zeer goed, smakelijk geteekend ontwerp, waarin de bureaux goed gelegen zijn en gemakkelijk voor het publiek bereikbaar; de garderobes op den beganen grond doen schade aan het trappenhuis. Het plaatsen van muren tegen den pijler van een tweelichtvenster verdient afkeuring. De gevels zijn goed van karakter, evenwel zijn de beide hoektorentjes niet goed opgelost en doen schade aan de compositie; de balcons naast de raadzaal met de daaronder gelegen gedeelten portiek zijn overbodig en verhoogen den indruk van den gevel niet.

Chacun a son goût. De plannen zitten goed in elkander; voorvestibule en portiersloge zijn sober verlicht, de cellen niet goed geplaatst; de verdieping is minder dan de begane grond, de W.C. vallen te veel in het oog. De gevelarchitectuur is goed; de doorsneden zijn onbeduidend. In den achtergevel zal de diepe terugsprong een onaangenamen indruk maken.

Haastige spoed. Een oppervlakkig behandeld ontwerp. De plannen zijn zwak, en vertoonen vele gebreken. De architectuur is sober, en heeft karakter; de gevels zijn goed doorbroken.

Met algemeene stemmen werd van deze laatste categorie besloten u voor te stellen de zilveren medaille en *f* 50.— toe te kennen aan het ontwerp, ingezonden onder het motto T; een bronzen medaille en *f* 30.— aan het ontwerp, motto: „Voor de vrocde vaderen"; een getuigschrift en *f* 20.— aan het ontwerp, motto: „non quam satisfactus", en met meerderheid van stemmen een getuigschrift aan de ontwerpen onder het motto's: „Sphinx", T en „Haastige spoed".

Een steenen brug over een smalle gracht.

Van de 4 ingekomen antwoorden stellen wij u voor aan ieder der ontwerpen, ingezonden onder de motto's: „Brug" en „A" toe te kennen een getuigschrift en *f* 25.—, hebbende geene der ingezonden ontwerpen voldoende qualiteiten om voor eene volle bekroning in aanmerking te komen.

Motto „Brug". Het aanzien der buitenzijde is beter dan dat der binnenzijde, de ijzeren balustrade is wat zwaar en verbindt zich niet goed met de steenen pijlers; de pijlers aan de binnenzijde zijn niet opgelost. Als constructie laat dit ontwerp te wenschen over.

Motto A. De korfboog van deze brug is goed van vorm, de balustrade had evenwel beter opgelost kunnen zijn.

De ontwerpen, motto's „Korfboog" en „Rust roest" zijn van constructie beter dan de architectonische oplossing.

Een bloemenkraampje.

De meeste dezer ontwerpen beantwoorden te weinig aan de eischen in het programma gesteld. Met algemeene stemmen werd besloten u voor te stellen de bronzen medaille en *f* 20.— toe te kennen aan het ontwerp: motto: „En detail". De constructie laat een gemakkelijk uit elkander nemen toe; de wijze van uitstalling der planten is goed begrepen, het geheel heeft een licht aanzien en is des avonds goed af te sluiten. Minder gelukkig doet de linnen afdekking, door een houten ventilatiekap bekroond.

Motto: „Bloemenkraampje" is. ofschoon wat veel het karakter van een vast gebouwtje dragend, als vorm en kleur aangenaam van uiterlijk; reden waarom wij u voorstellen aan dit ontwerp een getuigschrift toe te kennen.

Rotterdam, Januari 1906.

De Commissie van beoordeeling:

Henri Evers.
C. H. Peters.
K. P. C. de Bazel.
J. C. van Dorsser.
J. P. Stok Wzn.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling Arnhem van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. 23 Januari 1906, 's avonds ten 8 ure in Restaurant Noble.

Na het lezen van de notulen van de vorige vergadering werd door den penningmeester rekening en verantwoording gedaan over 1905. De begrooting voor 1906 werd in ontvangst en uitgaaf vastgesteld op *f* 200.—

Volgens rooster traden af de bestuursleden V. G. A. Bosch, Voorzitter en W. G. Lensink; beiden werden herkozen.

Vervolgens werd door den secretaris het jaarverslag over 1905 uitgebracht.

De heer H. P. Hendrix werd als lid van de Afdeeling aangenomen.

Door den Voorzitter werd mededeeling gedaan omtrent het programma van het architectencongres dat dezen zomer in Londen zal worden gehouden. Tevens deelde hij mede hetgeen door het hoofdbestuur gedaan was in zake de prijsvraag van het raadhuis te Zeist.

In de vorige zitting van den Arnhemschen gemeenteraad werd door B. en W. voorgesteld het stichten van eenen kiosk op het Stationsplein. De Voorzitter acht het een geluk, dat door den Raad op dit voorstel niet is ingegaan, vooral omdat de meerderheid de ontworpen kiosk te groot oordeelde.

De Voorzitter meende, dat elke kiosk hoe klein van afmetingen op deze plaats ongewenscht is.

De vergadering besloot na eenige discussie goed te keuren, dat door het bestuur der Afdeeling een adres tot den Raad gericht zal worden, waarbij adhaesie betuigd wordt aan de raadsleden die zich tegen het plaatsen van een kiosk op het Stationsplein verklaarden.

Vervolgens verkreeg, na een kleine pauze, de heer W. J. Niermeijer, Civiel-Ingenieur te Amsterdam, het woord tot het houden van eene lezing over:

De voordeelen van ijzeren balken met breede flenzen volgens de nieuwe walsmethode (Greybalken), speciaal in de gewone bouwkunde.

Spreker stelde duidelijk de groote voordeelen, die aan het gebruik van deze balken verbonden zijn, in het licht. Na de pauze werden lichtbeelden vertoond. Hierdoor verkreeg men een duidelijke voorstelling hoe de balken gewalst werden, en van de inrichting der fabriek te Differdingen, zoodat het mogelijk was alle phasen in het bedrijf te volgen.

Daar spreker deze voordracht in dezen winter nog in andere Afdeelingen zal houden, zal geen uitgebreider verslag worden gegeven.

De zeer goed bezochte vergadering volgde met veel aandacht de interessante voordracht.

De Secretaris,
G. Versteeg.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 20 Januari 1906. *Japansche Kunst.* De schrijver heeft het te Amsterdam geveilde overschot der artikelen uit de Japansche afdeeling van de Luiksche Tentoonstelling gezien, en concludeert daar nu uit, dat de Japansche Kunst — de uitingen der nieuwe zijn 't aankijken haast niet waard — het niet lang meer zal maken, en onze kunst op sterven ligt.

Een plan tot woningverbetering; door de „Woningvereeniging Leeuwarden" bij den Raad dier gemeente ingediend.

De handel in schilderwerken en vervalschingen.

Het kasteel der Graven van Berg. Met een plaat waarop voorgevel en binnenplaats van 't kasteel „Burg" zijn afgebeeld.

Architectura, 20 Januari. Beoordeeling van het boek: *Het ontwerpen van ornament op systeem en naar natuurvormen,* door W. Bogtman. De criticus zegt er van: Slappe compositie, vluchtige behandeling, ziedaar wat teekeningen, zoowel als tekst, kenmerkt.

Het „Technisch gedeelte" levert de vervolgen van *Coöperatiefwoningen in grootere steden,* door M. P. de Clercq, *Natuurkundige theorien,* door I. A. Roenkes, *Nieuwe sluisdeur-beugel,* in gebruik bij de 2de sectie van het kanaal van Nantes naar Brest, door H. Oostinjer.

De Bouwwereld, 17 Januari. *De nieuwe Duitsche glasmozaiekwijzerheid,* met afbeeldingen.

Vervolg van *Tras en zeewater,* door Prof. J. A. van der Kloes.

Technisch Weekblad, 19 Januari. Slot van *Middelbaar Technisch Onderwijs,* door de Commissie M. T. O. Kort uittreksel van het gesprokene in de Tweede Kamer. Erg hoopvol — zoo besluit de Commissie — ziet het er voorzeker nog niet uit. De belangstelling in de Tweede Kamer evenwel is gewekt voor ons onderwijs; laten wij dus trachten die met alle krachten gaande te houden. Ten slotte geeft de Commissie een kort verslag van de tusschen den Minister van Binnenlandsche Zaken, en Voorzitter en Secretaris der Commissie plaats gehad hebbende bespreking omtrent de denkbeelden dier Commissie.

Verder bevat het nummer een opstel over *Bolverpakking.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

's-Gravenhage. De Hofvijver. Door Jhr. Mr. Victor de Stuers is een adres aan den gemeenteraad ingediend, waarin hij zijn denkbeelden uiteenzet omtrent den door B. en W. ontworpen verkeersweg van het Buitenhof naar den Langen Vijverberg. Na onderzoek van de plannen tot het verkrijgen van dien ruimeren verkeersweg door het aanleggen eener kade langs de Westzijde van den Vijver en van de daartegen ingebrachte bezwaren, gevoelt hij zich genoopt mede te deelen, dat hem het denkbeeld van B. en W. voorkomt te zijn het eenig praktisch uitvoerbare en tevens een voor het aanzien van Vijver en omgeving niet slechts onschadelijk, maar voordeelig denkbeeld, onder voorwaarde evenwel, dat de voor deze kade aan den Vijver te ontnemen strook worde teruggebracht van een breedte van 27 M., zooals aanvankelijk ontworpen is, tot eene van 20 M. hoogstens.

Bij dit adres is tot nadere toelichting, een uitvoerige nota met schetsontwerp gevoegd.

Hieruit blijkt, dat adressant, hoezeer den ijver der tegenstanders van het plan van B. en W. waardeerende, onmogelijk, ook niet om aesthetische redenen, de van hen uitgaande beweging kan ondersteunen. Hij veronderstelt, dat het niet lang zal duren, of al de onoogelijke gebouwen aan de Westzijde van den Vijver, elk door den nieuwen weg zeer in waarde zullen toenemen, zullen vervangen worden door aanzienlijke constructies, vermoedelijk door weelderige winkels; de eigenaren zijn dus niet te beklagen. Voor voldoende licht voor de thans bestaande souterrains zou gezorgd kunnen worden, door den weg van 20 M. voorloopig 2 à 3 M. smaller te maken. In elk geval mag en kan de nieuwe kade vlak langs de grens der huizen gebouwd worden.

Omtrent dit plan werd het oordeel gevraagd van den heer D. E. C. Knuttel, Rijksbouwmeester, toen dezen den 19den Januari l.l. in eene vergadering der Vrijz. Democr. Kiesvereeniging het Haagsche uitbreidingsplan besprak. De heer Knuttel antwoordde, dat, al moge het goed bedoelde plan De Stuers eenige verbetering inhouden, vooral omdat de taluds daarin afwezig zijn, het niettemin het principieele bezwaar tegen het bederven van het schoone van een gedeelte van den Hofvijver oplost.

Haarlem. De Gemeenteraad heeft met 26 tegen 2 stemmen aangenomen het voorstel van B. en W. tot aankoop van het Herv. Weeshuis en omliggende perceelen, voor *f* 120 000, teneinde daar het Museum te vestigen.

's-Gravenhage. De heer J. Verheul Dz. te Rotterdam is belast met het naar zijn ontwerp bouwen van een achtste kerk voor de Herv. Gemeente, aan het Louise de Coligny-plein. Zooals bekend is, werd den heer Verheul indertijd, als gevolg van een prijsvraag, het bouwen der Regentesse-kerk alhier opgedragen.

Binnenhof te 's-Gravenhage. Naar het „Vaderland" verneemt, is bij het Gemeentebestuur van 's-Gravenhage een schrijven ingekomen van den Minister van Waterstaat, houdende de mededeeling, dat bovengrondsche geleiding voor de electrische tram over het Binnenhof niet kan worden toegestaan.

BUITENLAND.

Londen. De tentoonstelling van „Arts en Crafts" is in het begin van deze maand geopend, door haren Voorzitter, den heer Walter Crane, in Grafton Galleries, nabij Bondstreet.

Vooral vertegenwoordigd zijn, boekbinderij, schoonschrift met versierkunst, emailleer- en goudsmidskunst. Ook ontbreekt het niet aan meubels, aardewerk en gebrand glas.

Washington. Het 1e crematorium van de moderne tijden werd gebouwd door Dr. F. Julius Le Moyne te Washington in 1876. Hij richte een gebouw op ter verbranding van zijn eigen lichaam. Daarna kwam dat te Milaan in hetzelfde jaar. In 1878 werd het 1e publieke crematorium van Duitschland gebouwd te Gotha. Parijs bouwde het 1e in 1889 en Zwitserland in 1898 te Bazel. Denemarken bezit er één in Stockholm en één in Gothenburg. Engeland telt er een 12-tal, Amerika en Australië elk een drietal. Italië heeft er meerdere.

Chicago. Er zijn bij het congres der V. S. van Amerika plannen ingediend voor het bouwen van een kanaal van Chicago naar de Golf van Mexico. De Illinois-rivier zou daartoe gedeeltelijk, n.l. tusschen Lockport en Uttica, gebruikt worden.

De uitvoering van het 1e deel zou niet minder dan 75 millioen gulden kosten.

V. S. van Amerika. In de Vereenigde Staten van Amerika zijn in 1905 ongeveer 7.500 K.M. hoofdspoorwegen aangelegd. Hiertoe behooren dus niet lijnen der 2e klasse of electrische lijnen. De gezamenlijke lengte der tramwegen, hoofdzakelijk electrische, is 52000 K.M.

Weenen. In 1908 bij gelegenheid van de feesten ter eere van de 60-jarige regeering van den Keizer van Oostenrijk, wil men in het Prater, op de plaats van de Internationale tentoonstelling van 1873. eene tentoonstelling houden van de ontwikkeling der moderne architectuur, met *aanverwante* zaken.

Machrihanish. Een stalen toren van 125 M². hoogte wordt opgericht aan de kust van Argyllshire te Machrihanish, ten behoeve van de draadlooze telegraphie over de Atlantische oceaan.

Shanghai krijgt door de geheele stad electrische trams.

Düsseldorf. De stedelijke regeering heeft 1 370.000 Mark toegestaan voor den aanleg van een publiek park op het vroegere tentoonstellingsterrein. De fraaie watervallen met de twee decoratieve zuilen, voor de tentoonstelling aangelegd door de „Deutsche Beton Verein" in vereeniging met de „Deutsche Portland-Zementfabrikanten", blijven behouden.

Aken. Een der meest bekende Professoren van Aken, Dr. F. Heinzerling sedert 1870 aldaar professor in bruggenbouw, is overleden.

Wiesbaden. In den wedstrijd voor ontwerpen voor den aanleg van het Kurpark, is de 1e prijs behaald door den heer Trip uit Hannover, de 2e door den heer Reinhard te Düsseldorf, en de 3e door den heer Schreiber te Breslau.

Olmütz. Alhier wordt in 1907 eene internationale tentoonstelling gehouden alleen van de *nieuwste uitvindingen.* Men verwacht een groot succes.

Broaklyn. De 1e houtbestrating werd te Broaklyn aangelegd in 1869.

PERSONALIA

Tot Directeur van het Bouw- en woningtoezicht te 's-Gravenhage werd benoemd de heer A. J. M. Stoffels, Civ. Ing. aldaar.

Door B. en W. van Amsterdam zijn de heeren C. B. Posthumus Meijes, Jos. Th. J. Cuypers Jan Springer, P. van Exter en A. J. de Haan benoemd tot leden der Commissie van Advies, welke desgevorderd technische voorlichting zal geven bij de uitvoering der bouwverordening.

De Commissie is ingesteld bij art. 32 dier verordening.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:

					per week
Bouwkundig Opz.-	Teekenaar,	ouderdom	37	jaar salaris	f 80.—
"	"	"	48	" "	- 100.—
"	"	"	23	" "	- 80.—
"	"	"	26	" "	- 100.—
"	"	"	21	" "	- 80.—
"	"	"	29	" "	- 100.—
"	"	"	26	" "	- 90.—
"	"	"	22	" "	- 80.—
"	"	"	32	" "	- 100.—
"	"	"	30	" "	- 100.—
"	"	"	22	" "	- 50.—
"	"	"	43	" "	- 100.—
"	"	"	18	" "	- 30.—
"	Teekenaar	"	21	" "	- 50.—
"	"	"	19	" "	- 45.—
"	"	"	28	" "	- 80.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 29 JANUARI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een fabriksgebouw ter oppervlakte van 850 M2. hoog 3 verdiepingen op haar fabrieksterrein aan de Haaksbergerstraat.

De Firma J. F. Scholten en Zonen v.m. 11½ u. (gr. tijd) in het „Hotel de graaff".

HENGELO. (OV.). Het bouwen van een exportslachterij aan den Haaksbergerweg.

De heer L. Zilversmit, n.m. 4 u. in café J. Hinzeveld, alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. geven de archit. De Herder en Hellendoorn.

GOOR. Het bouwen van een woonhuis met smederij aan de Groote-straat.

De heer W. F. Hartgerink, 's av. 6 u. in café S. W. Stanhart alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. verstrekt C. Muller. Aanw. 29 Jan. v.m. 9 u.

LEEUWARDEN. Het uitbreiden van ten Brinks theepakhuis aan de Emmakade.

De archit. H. H. Kramer bij wien à f 1 bestek en teek. verkrijgb.

WOENSEL. Het bouwen van twee burgerwoonhuizen en bijbouwen met bijlev. van alle materialen.

De heer A. C. Peters 's av. 7 u. in het café van J. v. d. Heijden – van Oers. Aanw. 29 Jan. v.m. 11 u. Bestek en teek. in bovengenoemd koffiehuis ter inzage. Inl. worden verstrekt door J. Hageman.

WOMMELS (FR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis.

De arch. M. K. Zijlstra, bij wien ad f 1.25. bestek en teek. verkrijgbaar.

DINSDAG 30 JANUARI.

GORREDIJK (FR.). Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan den kunstweg Bergum-Heerenveen aldaar.

De heer J. de Boer. Bestek en teek. ter inzage in het hotel Poppes. Bilj in te zenden bij den arch. H. A. Zwart te Gorredijk, die inlicht geeft op 29 Jan.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat – **Amsterdam**, Sophiaplein – **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) – **Breda**, Prinsenkade – **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[bis], hoek Gedempte Oude Gracht – **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 – **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat – **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te s-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratichouder.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1904 . . . 1.165.891.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1904 . . . . . 28.426.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

13 JANUARI.

's-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het bouwen van een drukkerijgebouw c. a. aan het Hooge Westeinde, ten behoeve van het dagblad „De Avondpost". Door den arch. Ant. J. Sanders te Groningen.

Gegund aan Jac. Vos te 's-Gravenhage.

SCHOUWERZIJL (GR.). Het bouwen van een schoolgebouw waarin twee lokalen met onderwijzerswoning, met inbegrip van schoolmeubelen, raming f 6069. Door de Gereformeerde gemeente.

Laagste inschr. R. Huitzing, Winsum, f6096 Gegund.

15 JANUARI.

APPEL. GEM. NIJKERK. Het bouwen van een school met onderwijzerswoning. Door het best. tot oprichting eener chr. school.

Laagste inschr. Th. J. en A. J. Alfrink, Nijkerk, f 6718. Gegund.

BUSSUM. Het bouwen van een villa te Crailoo. Door den arch. K. de Hazel aldaar.

Laagste inschr. Mouissie en Vreman, f 12200

16 JANUARI.

BREDA. Het bouwen van 2 heerenhuizen aan het Wilhelminapark sectie B, no. 495[1]. Door den arch. I. M. Marijnen.

Laagste inschr. H. Wackerhausen, Breda, voor f 11900

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BÜCKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmaterialhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Automatische Waterstraal-Ventilators. — WEINHOLD's Bouwstoffenhandel Arnhem.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houteement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houteement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoïd". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h. VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem

Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren wastafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. SOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Haeusler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kuhn's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. s-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN Sr. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co, Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. HOLK & Zn., Rotterdam – Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Prins Hendrikkade, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

GEBRUIK
Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**
Amsterdam.

B. LANDHEER Jr., Wijnhaven 93, Rotterdam.
Generaal-Vertegenwoordiger der firma
ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.
Speciaal fabriek voor
Centrale Verwarmingen.
levert ook de
Snel-Circulatie Warmwaterverwarmingen,
patent „BRÜCKNER",
waarvoor geen kelder noodig is. Referentiën ter dispositie.

PRIMA QUALITEIT
Blauwzuur IJzerpapier
voor LICHTDRUKKEN
steeds versch verkrijgbaar tegen f 1.50 per rol van 10 meter (75 cm. breed) franco huis, bij den Heer **I. COHEN**, Photograaf en Handelsagent te
GRONINGEN, (Heereweg 98.)

CENTRALE VERWARMING,

met en zonder Ventilatie.

Alle systeems, met vrijstaande en Ingemetselde Ketels.

Droog-, Kook-, Water-, Bad- en Desinfectie-Inrichtingen,

worden vervaardigd, geleverd en gesteld door

D. S. M. KALKER,

St. Anthoniebreestraat 21, ≡ Amsterdam.

TELEGRAMADRES: KALKER, IJZERWAREN.

Intercommunaal Telephoon No. 2144.

KONINKLIJKE MAGAZIJNEN VAN STALINRICHTINGEN, IJZEREN- en KOPEREN BOUWARTIKELEN, GEREEDSCHAPPEN, enz. enz. enz.

ATELIER VOOR GEBRAND-SCHILDERD en GEKLEURD GLAS IN LOOD

J. J. B. J. BOUVY

DORDRECHT.

FILIALEN: AMSTERDAM en ROTTERDAM.

KEIEN.

Bazalt

Graniet. Bazalt- lava.

FERD. ENGERS AMSTERDAM.

Asphalt. Portl.- Cement.

Zandsteen.

DRAADGLAS.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 19den Februari 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal-Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1055:

Het maken van slaapkamers en het verhoogen der verdieping van 15 Wachterswoningen en het beschieten van de daken der zolders van 7 Wachterswoningen allen aan den Geldersch-Overijselschen Localspoorweg.

Begroting f 14.700.—.

Het bestek met teekening is tegen betaling van *f* 1.50 en het bestek zonder de teekening tegen betaling van *f* 0.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150 of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

HONORARIUM-TABELLEN

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met Declaratie.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 18 Mei 1904.

De prijzen zijn:

1	Exempl.	*f* 0.10, franco p. post	*f* 0.11
25	„	„ 1.50, „ „ „	„ 1.62½
50	„	„ 2.50, „ „ „	„ 2.70
100	„	„ 4.—, „ „ „	„ 4.20

Op naam bedrukt.

50	Exempl.	*f* 4.—, franco p. post	*f* 4.20
100	„	„ 6.—, „ „ „	„ 6.20

Toezending geschiedt alleen na ontvangst van remise.

26E JAARGANG. No 5

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VD MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPIJ: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

De prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist. — De St. Laurenskerk te Ginneken. — Spoorwegstations van de Toekomst. (Slot). — Gevelwedstrijd te Haarlem. — Verslagen van Vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels *f* 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

DE PRIJSVRAAG VOOR EEN GEMEENTEHUIS TE ZEIST.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst heeft naar aanleiding van zijn adres aan den Raad der Gemeente Zeist (1) van 4 Januari 1906, een schrijven ontvangen van het Gemeentebestuur van Zeist, de mededeeling bevattende, dat het adres voor kennisgeving is aangenomen in de vergadering van den Gemeenteraad, gehouden op 25 Januari j.l.

Maar bij dat schrijven was tevens gevoegd een voor ieder verkrijgbare toelichting op het programma voor de prijsvraag, waarvan wij inzage hebben genomen, en waaruit blijkt, dat, al moge het verzoekschrift van het Hoofdbestuur al terzijde zijn gelegd, er toch wel de noodige aandacht aan geschonken is, evenals aan den inhoud van het artikel in het Bouwkundig Weekblad van 13 Januari j.l., eindigende met het ontraden van medewerking aan de prijsvraag.

Het doet ons intusschen een groot genoegen uit de toelichting te zien, dat aan bijna al onze bezwaren is tegemoet gekomen, en vooral, dat nu vast *besloten* is in de jury op te nemen *drie architecten van naam*, buiten de Gemeente woonachtig. Wel zullen de namen van deze deskundigen eerst na 1 Juni bekend gemaakt worden, maar wij achten dit, na de verzekering van Burgemeester en Wethouders, thans geen bezwaar meer voor de medewerkers.

Wij trekken dan ook onze waarschuwing terug, en hopen en vertrouwen op een groote medewerking aan de prijsvraag, leidende tot een succes, waarop de gemeente Zeist en de Nederlandsche bouwkunst trotsch mogen zijn.

(1) Zie Bouwkundig Weekblad No. 3. van 20 Jan. 1906.

DE ST. LAURENSKERK TE GINNEKEN.

In No. 3 van het Bouwk. Weekblad, jaargang 1906, werden de afbeeldingen opgenomen van den plattegrond en den voorgevel van de op 4 Augustus 1902 plechtig geconsacreerde St. Laurenskerk te Ginneken; in dit nummer volgen de afbeeldingen van den achtergevel en een interieur.

Het bouwwerk werd ontworpen door de heeren Jos Th. J. Cuypers en Jan Stuyt; de aan deze architecten verstrekte opgave was: eene nieuwe kerk te bouwen, vóór alles monumentaal solide, beantwoordend aan de eischen van dienst, hygiëne en aesthetiek, en dat alles, binnen de in casu zeer enge grenzen der beschikbare middelen. De oude kerk, die allengs te klein werd, was eene vergrooting niet waard.

Aan eene uitvoerige beschouwing over deze kerk, van de hand van den Z.Eerw. Z.Gel. Heer Dr. A. J. Smits voorkomende in De Tijd, 1902, ontleenen wij in hoofdzaak het volgende.

Met het oog op de capaciteit der kerk, ook in verwijderde toekomst, werden tot lengte- en breedte-afmetingen genomen 50 op 30 M. Die vloeide voort uit het hoofdidee: centraalbouw in Gricksch kruis, dat echter niet streng is doorgevoerd. Vooreerst toch werd aan den kruisarm der voorzijde een travee toegevoegd, om te voorkomen — wat

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

meermalen bij centraalbouw het geval is —, dat de kerk den *binnentredende meer breed dan lang schijne*. En vervolgens werd de voorzijde over hare geheele breedte nogmaals met eene travee verlengd, wat men noodig achtte om ruimte te winnen, doch waardoor m. i. de schoonheid van het geheel niet gewonnen heeft. Nu immers maakt de kerk min of meer den indruk van een vijfbeukige, ietwat ineengedrongen — of, wilt ge liever, aan de voorzijde afgesneden — langbouw.

In overeenstemming weer met het grondplan van Grieksch kruis wordt de viering bekroond door een koepeltoren, die, uit de volle breedte 10 M. der kruisarmen vierkant oprijzend, zijne achtkantige spits, gesteund door vier hoektorentjes, tot eene hoogte van 60 M. verheft.

Is nu, zal men vragen, door het streven naar centraalbouw het ideaal bereikt, dat van uit *alle* punten der kerk en altaar en preekstoel zichtbaar zijn? Niet ten volle! En zelfs werden over het ongemak der „vele kolommen" reeds klachten geuit. Of er dan werkelijk zóóveel kolommen in staan? Niet meer dan er strikt noodig waren — althans om met de gekozen constructie binnen de bovengenoemde en „enge grenzen" te blijven. Want men verlieze niet uit het oog, dat het voldoen aan den eisch: geen kolommen! doorgaans hoogere kosten met zich brengt. Maar ook afgezien daarvan, behoort die eisch niet absoluut doorgevoerd. Daarbij zijn kolommen in een kerk iets méér dan een noodzakelijk kwaad. Zij hebben ook aesthetische waarde, als denkbeeldige afsluiting van onderdeelen der ruimte, de architectonische vormen teekenend en het geheel schijnbaar vergrootend.

Worde hier nu voorts nog vermeld, dat het priesterkoor, vlak ten Oosten zevenhoekig uitgebouwd, voldoende ruimte biedt tot het celebreeren van hoogdiensten in vollen luister; dat de breed gehouden gangen berekend zijn zoowel op uitvaarten als processiën door de kerk; dat de uitgebouwde biechtstoelen aan weerszijden van het transcept en de doopvont in het N.W. hun eigenaardige plaats erlangden, dan blijkt het nieuwe bedehuis aan de voornaamste eischen van dienst volkomen te beantwoorden. En dan bleven sacristie met gerfkamer, brand- z.g. inbraakvrije kluis — bij sommigen de eenige punten, waarop zich alle zorg concentreert — nog geheel buiten beschouwing.

Uit hygiënisch oogpunt en tot behoud der houten meubels komt, in verband met een doelmatig ingerichte ventilatie, de verwarming, als echte eisch des tijds, in aanmerking. Hier is het systeem van verwarmde lucht toegepast. Ten einde alle tocht onder den koepel te voorkomen, is de voorzorg genomen, dat de warmtetoevoer telkens vóór de diensten afgesloten worde, om de wisselwerking van warme en koude lucht tot stilstand te brengen.

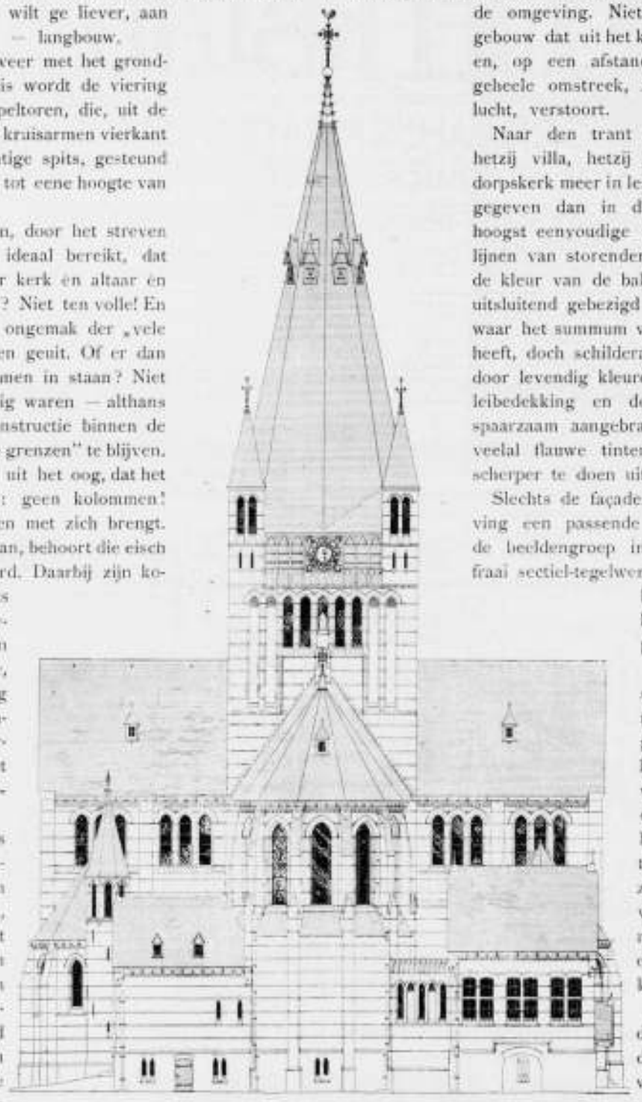

R. K. Kerk van den H. Laurentius, te Ginneken.
Architecten Joseph Th. J. Cuypers en Jan Stuyt.
Achtergevel. Schaal 1 à 300.

Komende tot de bespreking van het gebouw als artistiek architectonisch geheel, zegt de schrijver, dat wat het uitwendige betreft, vóór alles gestreefd is naar harmonie met de omgeving. Niets hinderlijk toch dan een gebouw dat uit het kader der omgeving springt en, op een afstand gezien, het profiel der geheele omstreek, zich afteekenend tegen de lucht, verstoort.

Naar den trant van landelijke gebouwen, hetzij villa, hetzij hofstede, werd aan deze dorpskerk meer in lengte en breedte uitbreiding gegeven dan in de hoogte. Zoo bleven de hoogst eenvoudige vormen en ongekunstelde lijnen van storenden opsmuk vrij. Zoo werd de kleur van de baksteen — van buiten schier uitsluitend gebezigd — met zorg gekozen, om, waar het summum van het gladde geen waarde heeft, doch schilderachtigheid nummer één is, door levendig kleurenspel, in verband met de leibedekking en de beschildering van het spaarzaam aangebrachte houtwerk, tegen de veelal flauwe tinten der natuur het gebouw scherper te doen uitkomen.

Slechts de façade, die een toren mist, ontving een passende versiering, zoowel door de beeldengroep in den geveltop, als door fraai sectiel-tegelwerk, het Lam Gods voorstellende, in den top van het hoogst origineele voorportaal.

In navolging der Engelsche dorpskerken, die uitmunten door prettige omgeving, zal het ruime kerkplein mettertijd aan weerszijden beplant worden, met vrijlating van twee halfronde toegangslanen, ten einde zóó een langzamen overgang te vormen van het onregelmatige der natuur tot de beperking en beheersching door de kunst.

In het inwendige treft de stemming, veroorzaakt door de samenwerking van velerlei factoren, waarvan wel de voornaamste is de warme toon van het in antieke tinten gebrandschilderd glas beneden en van het kleurige kathedraal-glas boven, dat naar eisch het inwendige der kerk van de natuur afsluit. En in den koepel, daar gloeit die innig devote toon met verhoogden luister.

Een andere, mede zeer machtige factor tot het verkrijgen van dat heerlijk effect is het gebezigd materiaal: witte of natuursteen, in massieve blokken van ruim 60 c.M., voor de ronde kolommen; gele geperste baksteen, met zeer afwisselend profiel, voor bogen en wanden; roode baksteen voor de gewelven der zijbeuken; houten plafond, in spitsboogvorm, tot dekking van schip en transept, welk plafond

R. K. Kerk van den H. Laurentius, te Ginneken.

alleen voor verdere versiering in aanmerking kwam. Dank zij de toepassing van het beginsel, dat men in het ambacht den grondslag behoort te zoeken voor de artistieke ontwikkeling, bewonderen wij hier naast de fraaie en zekere lijnen, door de hand van den steenhouwer gebeiteld, een keur van kunstig metselwerk in wand en boog en gewelf, vooral in de allersierlijkst uitgevulde hoeken van den koepel tot steun der hoektorens.

SPOORWEGSTATIONS VAN DE TOEKOMST.

NAAR Dr. RUDOLF FIGULUS.

(Vervolg van bladz. 46).

Een voor personenverkeer dienend centraalstation in een wereldstad zou, volgens het oordeel van erkend bekwame spoorweg-technici, het doeltreffends op de volgende wijze moeten zijn ingericht

Op een voldoend groot terrein, een plein zoo kort mogelijk bij het middelpunt van het verkeer in de stad, ligt zulk een station als een torenachtige bouw, van ongeveer de dubbele hoogte van die der huizen met vier verdiepingen. Het gebouw is aan alle zijden vrij toegankelijk, zoodat men het van een groot aantal portalen kan voorzien, in plaats van twee of drie groote ingangen, met het hierbij onvermijdelijke gedrang van voetgangers en rijtuigen. De groote ruimte op den beganegrond, die men het eerst betreedt, is niet een groote onverdeelde hall, maar men bemerkt er een aantal dragende pijlers of kolommen in op, van steen en van ijzer geconstrueerd, die de groote lasten der hooger gelegen verdiepingen moeten torschen, en die overigens tegelijkertijd dienstbaar gemaakt zijn aan een juiste architectonische verdeeling en practische afbakening van de ter beschikking zijnde ruimte. Aan den binnen-omtrek der hall bevinden zich alle voor een modern station onontbeerlijke inrichtingen: bureaux voor inlichtingen, bureaux voor plaatskaartjes, automaten, cellen voor het telefoneeren, toiletten en W.C.'s, badgelegenheden, winkels voor verkoop van sigaren, van couranten, van versnaperingen, enz., wisselkantoren en dergelijken.

In het midden van de ruimte zijn de trappen gelegen, en de mechanische toestellen als liften, rollende hellende vlakken, voor het verkeer naar boven en naar beneden.

De perrons der naar verschillende stadsgedeelten voerende ondergrondsche banen liggen beneden. Het aldaar vertoevende publiek heeft geen behoefte aan wachtkamers. Hoogstens zouden er een buffet voor den verkoop van verfrisschingen, en eenige W.C.'s niet overbodig zijn. Het station van den ondergrondschen spoorweg zal alzoo weinig behoeven te verschillen van soortgelijke inrichtingen te Pest, Parijs, Berlijn en Londen.

De groote uitbreiding der hedendaagsche millioenensteden met de wijd buiten haar op het platteland vooruitgeschoven voorsteden, maakt een snel lokaalverkeer, zooals het reeds sedert lang op de New-Yorksche stedelijke banen bestaat, tot een voortdurend meer dringend wordenden eisch. Wanneer men te Berlijn, om van het westelijk einde der stad met de stadsbaan naar het 15,6 K.M. verwijderde station van de Warschauerstraat, zooals thans, niet minder dan 12 malen aan halten moet stoppen en gedwongen is 41 minuten in den trein te zitten, dan beduidt die slakkengang een ontzaglijk verlies aan tijd en geld voor de vele millioenen tellende reizigers. De voor het sneiverkeer bestemde treinen moesten niet, zooals de voor gelijke doeleinden als de trams dienende ondergrondsche banen om de 500 of 1000 meter, passagiers kunnen in- en uitlaten. Zij moeten slechts op met overleg gekozen afstanden van 2 of 3 K.M. lengte stoppen en kunnen dus doeltreffend, zooals de treinen der voorsteden, op de eerste verdieping vertrekken, daar vele der reizenden onmiddellijk van de uit de buitenwijken komende treinen zullen overgaan op de stedelijke sneltreinen en omgekeerd. Ook bij zulke overstapplaatsen bestaat geen behoefte aan wachtkamers en dergelijke geriefelijkheden, want het hier van treinen verwisselende publiek is voor het overgroote gedeelte dagelijks hetzelfde en heeft geen de minste aanleiding zich ook maar een seconde langer dan strikt noodig is hier op te houden. Met de weinigen die op deze banen eens een uitstapje zullen maken, en met hen die thans nog met een komische bedachtzaamheid als die van onze overgrootouders reizen, behoeft en kan ook geen rekening worden gehouden. Hier zijn dus wachtkamers geen vereischten, evenmin als het noodig is de vertrekkende treinen aan te kondigen en electrische inrichtingen te maken die den tijd van vertrek en de eerstvolgende stopplaatsen aangeven. Immers, het hier verkeerende publiek moet zich op die overstapplaatsen tehuis gevoelen, en wie er vreemdeling mocht zijn, moet maar even om inlichtingen vragen of nauwkeurig de aankondigingsbiljetten der spoorwegmaatschappijen raadplegen.

Het volledige comfort dat wij heden ten dage op een station verlangen, moet eerst op de eerstvolgende verdieping gevonden worden, waar de personen- en sneltreinen afrijden. Hier dan, waarheen men zich met liften, voldoende in aantal en van capaciteit, begeeft, wanneer men het beklimmen van trappen van 100 en meer treden wenscht te vermijden, — hier bevinden zich de wachtzalen en een groote, goede restauratie. Voor zooverre op deze verdieping nog eenige plaatsruimte overblijft, kunnen een aantal bureaux worden ondergebracht, en — opdat het in den wolkenkrabber der toekomst aan niets zal ontbreken — kan men zich nog een hooger gelegen verdieping denken, waar een hotel luxueus is ingericht, dat zelfs een tuin op het dak bezit, van uit welke op halve torenhoogte aangelegde oase men, met het trotsche gevoel een mensch der 20ste eeuw te zijn, kan

neerzien op het gekrioel en het gedwarrel in een wereldstad.

In deze schets mag veel worden aangetroffen wat thans nog louter fantaisie schijnt te zijn. Wellicht zal ook veel anders ingericht moeten worden om het te doen aanpassen aan de nog te verwachten verbeteringen en veranderingen van het verkeer. Ook zal moeten worden toegegeven, dat het station der toekomst nu niet juist, wat zijn uiterlijke bouwkunstige vormen betreft, overeenkomst zal vertoonen met het zoo voorname Griekse tempelgebouw, maar meer gelijken zal op een reusachtige duiventil.

Dat er echter in de toekomst een station zal verrijzen, eenigermate in den zin van het geschetste, daartoe zal men ongetwijfeld wel genoopt worden door dwingende factoren, als daar zijn de steeds grooter wordende opeenhooping van menschen in de groote steden, en het dagelijks meer onbereikbaar worden der prijzen van hare terreinen, dat niet te stuiten is.

GEVELWEDSTRIJD TE HAARLEM.

Door eene verwisseling van cliché's is eene vergissing begaan op de plaat gevoegd bij het Bouwkundig Weekblad van 27 Januari 1906, No. 4.

De afbeelding waaronder staat „Huizen Warmoesstraat 2 en 4" stelt namelijk niet deze huizen voor, maar het gebouw Jansweg 34, „Christelijk Tehuis voor Militairen". Architect J. London. Aan den ontwerper en aan de eigenaresse (Vereeniging Tehuis voor Militairen) van dat gebouw werd in den Gevelwedstrijd een zilveren medaille toegekend.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling 's Gravenhage. 25 Januari 1906. De voorzitter, de heer Knuttel, opent de vergadering met een kleine rede, waarin hij de leden nog gelukkig nieuwjaar wenscht en waarin hij zegt te betreuren, dat hij de plaats is komen innemen van een man als de heer Metzelaar, van wien hij hoopt, dat hij steeds de belangen der vereeniging zal blijven behartigen op een wijze zooals hij dat tot nog toe gedaan heeft.

Na voorlezing der notulen en verkiezing tot bestuurslid van den heer S. de Clercq in de plaats van den heer Verheul, die om drukke bezigheden en buitenlandsche reisplannen bedankt had, werd het woord gegeven aan den heer A. J. Roelofsz. ingenieur van Siemens en Halske, tot het houden van eene voordracht over electrische huis-installaties.

De spreker begon, alvorens tot het eigenlijk onderwerp over te gaan, met het geven van een historisch overzicht van het installatie-wezen.

Hierna werden de verschillende wijzen van installeeren besproken, zoowel het vrij gespannen systeem als de pijpsystemen. Uitvoerig stond speker stil bij de pijpsystemen, omdat deze het meest werden toegepast, aantoonende waarom het geïsoleerde pijpsysteem plaats gemaakt heeft voor het ongeïsoleerde pijpsysteem, opsommende het voordeel van het systeem van pijp met open naad boven dat met gesloten naad. Als voorbeelden van installaties uitgevoerd in peschelsysteem werden genoemd de groote schouwburg te Rotterdam, van welke installatie foto's aanwezig waren, en van het nieuwe electrotechnisch laboratorium te Delft.

Dit systeem evenals alle pijpsystemen met open naad, is volgens voorschriften van het Gemeentelijk electrisch bedrijf verboden voor aansluiting aan haar kabelnet. Speciaal wees spreker er op, dat bij pijpsystemen er goed op gelet moet worden, dat eerst de pijpen gelegd moeten worden en dat daarna pas de draden mogen worden ingetrokken.

Eveneens gaf spreker in overweging bij projecten voor electrische installaties er goed op te letten, dat niet te veel lampen op eene leiding worden aangesloten. In Rotterdam mogen maar hoogstens 7 lampen op een leiding worden aangesloten.

Na het installatie-wezen volgde een overzicht van de nieuwere verlichtingsbronnen, als dauer-, effect-, spaar- en liliput-booglampen, en de nernst, osmium- en andere lampen.

Als zeer geschikt aggregaat voor verlichting van alleenstaande villa's besprak spreker het Hausbeleuchtungsaggregaat", bestaande uit direct gekoppelde bensine-motor en dynamo, waarbij de bediening uiterst gering en de plaatsruimte zeer klein is.

Voor watervoorziening raadde spreker aan een roteerende pomp direct gekoppeld aan een electromotor, welke het water kan persen naar een reservoir, of direct naar de aftapkranen, die voor dat doel een afzonderlijken schakelaar bezitten, zoodat bij het openen de motor direct begint te loopen. Hiermede wordt het voordeel gekregen, dat in den zomer direct frisch bronwater kan geleverd worden. Bij de toepassingen op huishoudelijk gebied behandelde spreker uitvoerig electrische liften speciaal met druknop schakelaars, en ventilatoren, waarvan eenige exemplaren in werking te zien waren.

Behalve voor licht en kracht kon volgens spreker de stroom voor verwarmingsdoeleinden gebruikt worden, daar electrische verwarming, omdat zij de lucht niet verontreinigt en goed regu leerbaar is, een ideale is. Indien voor verwarmingsdoeleinden de stroom door de gemeentelijke Centrale voor krachttarief geleverd wordt, twijfelt hij er niet aan, of de electrische verwarming zal ondanks haar slecht nuttig effect wel ingang vinden.

Spreker eindigde met eenige voordeelen op te noemen van electrische stroom voor de klein-industrie, er op wijzende, dat voor plaatsing van een electromotor geen vergunning van de Hinderwet noodig, en de plaatsing zoo eenvoudig is.

De voorzitter dankte den lezer voor zijn op prettige, duidelijke wijze gehouden causerie en spoorde hem aan, dit uitgebreide onderwerp voor zoover het nu niet behandeld was, nog eens als motief voor een later te houden lezing te willen in 't oog houden.

Hierna sloot de voorzitter de vergadering.

Langs de wanden, expositie van foto's en ontwerpen van stadsbruggen, resultaten van door de Maatschappij uitgeschreven prijsvragen.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 27 Januari 1906. *Vijf- en twintig jaren.* Eene herinnering aan de benoeming van een bezoldigd Secretaris van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst in 1880, en een waardeerend woord voor hem die toen gekozen werd.

Architectura. 27 Jan. *Absolute Brandvrijheid contra 'n blikseemstraal;* naar aanleiding van 't geen door een Haarlemsch raadslid in een besloten raadsvergadering zou gezegd zijn in zake de museumquaestie te Haarlem. Een volkomen brandvrij museum maken, oordeelde dat raadslid absoluut onmogelijk, alleen reeds omdat door een raam een bliksemstraal zijn weg kan vinden. Dit vindt de schrijver een juiste opmerking; hij eindigt zijn beschouwing met: Als de hemel valt, zijn alle mosschen dood.

Feest- en gedachtenishalle van den Studentenbond „Technische Hochschule" te Weinheim in het Odenwald, door F. Breuhaus. Met afbeeldingen, waarschijnlijk weergevende een bekroond plan in den uitgeschreven wedstrijd voor een dergelijke halle. Het gebouw is van wit graniet, uitwendig in vrije vormen ontworpen; volgens den gestelden eisch is eene monumentale werking in de verte gezocht.

In het „Technisch Gedeelte" wordt het artikel *Coöperatief-wonen* in groote steden vervolgd, en is een bijdrage van den heer J. C. F. Laurillard, ing., opgenomen over *Het inmetselen van stoomketels.*

De Bouwwereld, 24 Jan. *De Haarlemsche Museumkwestie,* door J. H. W. Leliman, welke schrijver hoopt en vertrouwt, dat de Raad van Haarlem, bezinnende eer hij begint, niet zal medegaan met het noodlottige voorstel van B. en W., om het N.-Herv. Weeshuis, waarvan de hoofdgevel een werk van Lieven de Key is, tot museum in te richten. Aankoop en verbouwing van het Weeshuis wordt weggeworpen geld genoemd, dat een hoogst bedenkelijken toestand uitlokt die noodlottige gevolgen kan hebben. Tevens wordt betreurd, dat aan de hedendaagsche architectuur de gelegenheid wordt onthouden te getuigen van den kunstzin van onzen tijd.

De Olga (motorjacht), gebouwd op de scheepswerf van W. F. Stoel en Zn. te Alkmaar, betimmerd en ingericht volgens ontwerp van Prof. Sluyterman. Hierbij eenige afbeeldingen van 't inwendige.

Vervolg en slot van *Tras en zeewater,* door Prof. J. A. van der Kloes.

Goedkoope woningen in België.

Het „Technisch Gedeelte" van het Technisch Weekblad van 20 Jan. bevat het slot van *Moderne Fabrieksinrichting,* en een opstel over *Reservoir-constructies.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Haarlem. De heer L. C. Dumont, Bouwk. Ingenieur, Directeur der Gemeentewerken, heeft de opdracht gekregen, het door de Gemeente aangekochte Herv. Weeshuis in te richten tot Museum.

Amsterdam. Naar het Alg. Handelsblad verneemt, zijn de plannen betreffende den Dam reeds zeer ver gevorderd en is de zaak al in een geheime Raadzitting behandeld. Die plannen zouden omvatten de afbraak van het Commandantshuis en het sloopen van een aantal perceelen om dat gebouw, die deels reeds in het bezit der gemeente zijn, of door onteigening moeten worden verkregen. Met deze plannen hangt ook samen de bouw van het tegraaf- en telefoonkantoor op het Damrak, waartoe het Rijk nog meer terrein zou behoeven dan het gedeelte Damrak, dat nu door de bekende schutting is omheind. De demping van het Rokin is in het plan niet begrepen, althans niet van de geheele gracht. Mogelijk is dat ter verkrijging van een goed geheel de demping tot bij het pontje noodzakelijk blijkt.

De Hofvijver te 's Gravenhage. De heer W. B. van Liefland, architect, lid van den Gemeenteraad te 's Gravenhage, heeft een adres aan dien Raad ingezonden, gedateerd 30 Januari 1906, van den volgenden inhoud:

„Naar aanleiding van de aanhangige vraag, op welke wijze behoort te worden voorzien in de behoefte aan een ruimen verkeersweg tusschen Buitenhof en Kneuterdijk (lange Vijverberg) heeft ondergeteekende de eer op grond van het desbetreffend plan, door Burgemeester en Wethouders aan den Raad toegezonden, als van het voorstel, vervat in het adres dd. 13 Januari 1906 van Jhr. Mr. Victor de Stuers (Bijlaggen handelingen No. 36) het navolgende voor te stellen:

De Raad besluit:

1°. dat het noodzakelijk is een ruimen verbindingsweg, parallel aan Wagenstraat en Veenestraat, in het leven te roepen, welke het station H. IJ. S. M. zoo direct mogelijk zal verbinden met het Buitenhof (Praktijzijnshoek);

2°. de noodige stappen te doen, welke kunnen leiden tot de overneming door de Gemeente van het perceel, gelegen aan de Westzijde van den Hofvijver, bewoond wordende door den heer Barnet-Lyon;

3°. een regeling te treffen met het bestuur der Société „Place royale" waardoor de Gemeente de volle beschikking herkrijgt over het gedeelte van het tuintje (destijds aan genoemde société ten gebruike afgestaan), benoodigd voor den aanleg van den verkeersweg bedoeld in het volgende punt;

4°. Wanneer de pogingen, sub 2°. en 3°. bedoeld, tot het gewenschte resultaat leiden, te doen overgaan tot den aanleg van den verkeersweg tusschen Buitenhof en Kneuterdijk op de wijze als ontworpen is op de hierbijgaande teekening en nader uiteengezet in de bijbehoorende memorie van toelichting."

Op de bij de memorie behoorende ontwerpteekeningen zijn tevens de oplossingen volgens het gemeentebestuur en volgens den heer De Stuers schematisch aangegeven.

Bij een vergelijking der drie ontwerpen, zegt de heer v. Liefland ten slotte, springt het in 't oog, dat het gezicht van af den Langen Vijverberg op het Buitenhof, zoowel als dat van af de Gravenstraat op den Vijver bij zijn voorstel belangrijk fraaier en meer volkomen zal zijn dan bij de beide andere ontwerpen, en in dat opzicht dus tegemoet komt aan gewichtige bezwaren door de verschillende corporatiën tegen het plan B. en W. aangevoerd.

De kosten van dit geheele voorstel worden geraamd op plm. f 35,000.

De Hofvijver te 's Gravenhage. Het Alg. Handelsblad van 31 Januari LL. geeft o. a. een spotprent op de demping van den Hofvijver, volgens het plan van den heer V. de Stuers. (Zie het vorige nummer van het B. Weekblad.) De afbeelding stelt den heer De Stuers voor als slooper, voor 't speciale geval een polderjongen, die een met puin gevulden kruiwagen in den Hofvijver stort. Daaronder leest men:

Ziet hier een holleboos in 't ruines-restaureeren.
Die 't oude schoon, eer 't viel met zorg hielp conserveeren.
Nu legt hij met de horst zich toe op 't sloopersvak
En dempt de Vijverberg, die tot heel Noorland sprak
Met al de kleur en 't licht der zestiende-eeuwsche steden.
Wordt dan bezielend schoon alleen uit steen gesneden?
Wat dooft hij dus met zand hree-water's zilverschijn?
Wie maakt hem tot wandaal? Wat kan de reden zijn?
Te hei is 't of te fijn, een uiterste na 't ander,
En sloopers vijand eerst, na slooper's medestander.

Zij die van het plan De Stuers hoorden, zullen zich wel dezelfde vragen gesteld hebben als de dichter.

De aardige teekening is van den heer Louis Raemaekers.

BUITENLAND.

Chicago. De Methodisten willen te Chicago een kerk stichten, waarop ze, om het monument dat 2½ millioen gulden kosten zal, rentegevend te maken, 15 verdiepingen zullen bouwen.

Rome. In een van de reeks vertrekken van het Vatikaan is onder een dikke witkalklaag een opeen volging van fraaie fresco's uit de veertiende eeuw gevonden. Ze dagteekenen waarschijnlijk uit het tijdperk van Paus Julius II, aan wien dit gedeelte van het Vaticaan wordt toegeschreven. In dezelfde vertrekken werd onder een grove bodembedekking, een fraaie mozaïkvloer gevonden. Men zal trachten om deze terug gevonden schatten in hun ouden glansrijken toestand terug te brengen.

Oostenrijk. De Oostenrijksche regeering heeft nieuwe strengere regels voorgeschreven waaraan nieuw te bouwen en bestaande ijzeren spoor- en wegbruggen zullen moeten voldoen.

Als gevolg hiervan zal een belangrijk aantal oude bruggen versterkt of geheel vernieuwd moeten worden.

Ontario. Het gevelde timmerhout in den staat Ontario bedroeg in 1905 450 millioen kub. Eng. voeten, of 100 millioen voeten meer dan in 1904.

De regeering zal maatregelen nemen om te groote ontbossching te voorkomen, en aanplant te bevorderen. Ook in Canada zullen daarvoor maatregelen genomen worden.

Manilla. Te Manilla worden nieuwe havenwerken gebouwd. Zij zullen ± 7½ millioen gulden kosten.

Spuyten Duyvel. Over de Hudsonrivier nabij Spuytenduyvel wordt eene nieuwe brug gebouwd die 5 millioen gulden zal kosten.

Zij zal den naam dragen van „Hendrik Hudson memorial Bridge" ter herinnering, dat Hendrik Hudson 300 jaren geleden deze rivier ontdekte.

Londen. Onder het voorplein van het Charing Cross Station is men op 5 meter beneden den grond, bij den aanleg van den ondergrondschen spoorweg, op zeer uitgebreide en zware gewelven gestooten. Het zijn waarschijnlijk de kelders van de vroegere daar aanwezige Hungerford Vischmarkt.

Nürnberg. Door de heeren Müller en Rath is eene nieuwe stofzuigmachine in den handel gebracht, waarbij het ingezogen stof door eene verstuifmachine tegelijkertijd met water bevochtigd wordt, en het geheel als vuil water in de goten wegloopt.

Manheim. In 1907 wordt bij gelegenheid van het 300jarig bestaan der stad, een tentoonstelling van beeldende kunsten en van tuinbouw gehouden.

Parijs. In Juni, op den 300sten geboortedag van Pierre Corneille, zal ter zijner eere zijn bronzen standbeeld onthuld worden. Op het voetstuk is aan de eene zijde de allegorische voorstelling van het treurspel en aan de andere zijde het beeld van den Cid aangebracht, in de houding als hij Don Gormas uitdaagt.

St. Blasiën bezit de eerste in Duitschland gebruikte Turbine. Zij dateert van het jaar 1834, en is nu aan het Duitsche museum te München aangeboden, waar zij naast de eerste Duitsche stoommachine zal opgesteld worden.

Parijs. Loubet en Fallières teekenden in voor groote bedragen voor een Amerikaansch kunst-instituut, in Parijs te bouwen. De gemeente gaf kosteloos het terrein.

PERSONALIA

B. en W. van Utrecht hebben de volgende aanbeveling aan den Raad gedaan voor de benoeming van een hoofdinspecteur

van het bouw- en woningtoezicht: 1. D. Komen, directeur van gemeentewerken, tevens hoofd van het bouw- en woningtoezicht, te Vlaardingen; 2. H. Thorn Prikker, civiel-ingenieur, hoofd van het woningtoezicht te Leeuwarden.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven solliciteanten voor:				per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar, onderdom	37	jaar	salaris	f 80.—
" " "	48	"	"	" 100.—
Bouwkundig Opz.-Teekenaar, onderdom	23	jaar	salaris	f 80.—
" " "	26	"	"	" 100.—
" " "	21	"	"	" 80.—
" " "	29	"	"	" 100.—
" " "	26	"	"	" 90.—
" " "	22	"	"	" 80.—
" " "	32	"	"	" 100.—
" " "	30	"	"	" 100.—
" " "	22	"	"	" 50.—
" " "	43	"	"	" 100.—
" " "	18	"	"	" 50.—
" Teekenaar "	21	"	"	" 50.—
" " "	19	"	"	" 45.—
" " "	28	"	"	" 80.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 5 FEBRUARI.

HENGELO (GELD.). Het bouwen van een dubbel woonhuis in de kom der gem., met bijlev. van alle materialen, uitgezonderd het behangers- en verfwerk.

De firma J. K. Wansink en Co. n.m. 2 u. in cafe „de Zwaan", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 5 Februari 's midd. 12 uur.

OUDWOUDE (FR.). Het bouwen van een woonhuis op een nieuw terrein.

De heer H. Leijenaar. Teek. ter inz. in de herberg van J. Hibma en bestekken zijn te bekomen à f 0.40 bij den boekh. IJlstra te Buitenpost.

DINSDAG 6 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het verbouwen van het schoolgebouw aan de Borgerstraat 105.

De arch. H. Bonda, v.m. 11.30 u. in het gebouw van de „Maatij. tot Bevordering der Bouwkunst" Marnixstr. 402.

GESTEL (N.-BR.). Het bouwen van vijf burgerwoonhuizen met stallen in de Laagstr.

De heer Th. Tielemans 's av. 7½ uur in café „Vergulden Bal", alwaar bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft Ant. van Os te Stratum. Aanw. gedaan.

OLDENZAAL. Het bouwen van een stal met wagenhuis op een terrein in den wal.

De arch. G. Wissing 's av. 7 u. in hotel „De Ster" alw. bestek en teek. ter inz. Inl. verstrekt den arch. Hengeloschestr. 42 alw. bestek en teek. à f 1 verkrijgb. Aanw. 6 Febr. n.m. 4 u.

UTRECHT. Bestek 1031. Het maken van een bureau voor den haltechef, een goederenbergplaats en een los en laadplaats, en het uitbreiden van sporen en wissels met bijkomende werken bij de halte Ruamsdonk. Raming f 10600.

De maatij. tot expl. van staatsspoorw. n.m. 2 u. (locale tijd).

UTRECHT. Bestek 1042. Het maken van eene dubbele ploegbaaswoning aan den overweg naar den Daalschendijk op het emplacement Utrecht. Raming f 7000.

De mij. tot expl. van staatsspoorwegen n.m. 2 u. (lok. tijd).

WINTERSWIJK. Het bouwen van eene school van zes lokalen met onderwijzerswoonhuis.

Het bestuur der vereen. v. Chr. Nat. Schoolonderwijs, n.m. 2 u., in hotel „De Klok". Bestek en teek. vanaf 24 Jan. à f 2.50 verkrijgbaar bij K. J. Stroes en bij den arch. J. B. Radstake te Enschedé, bij wien inl. te bekomen. Aanw. 6 Febr. v.m. 11 u.

WOENSDAG 7 FEBRUARI.

HEILO (N.-H.). Het bouwen van eene school en hoofdonderwijzerswoning.

Het gem. best., v.m. 11 u.

KLUNDERT (N. BR.). Het bouwen van een woning met schoollokalen en de lev. der benoodigde materialen.

Het R. K. kerkbestuur n.m. 2½ u. Teek. van het bestek ter inz. in het koffiehuis van mej. de wed. A. v. Beek, van 24 Jan. tot 7 Febr. tijd. in te lev. voor n.m. 2 u. Bestekken vanaf 24 Jan. verkrijgb. à f 1 bij den boekh. Ed. v. Wees te Breda. Inl. te bekomen bij den arch. P. J. v. Genk te Leur bij Breda die aanw. geeft 7 Februari v.m. 11 u. in genoemd koffiehuis.

ROOSENDAAL. Het bouwen van een woonhuis ter plaatse Vinkenbroek.

De heer Jac. Vos Azn., n.m. 3 u., in cafe „'t Anker", alwaar bestek en teek. ter inz. Inl. te bekomen bij den arch. Mar. Vergouwen. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 8 FEBRUARI.

EDE. (GELD.). Het bouwen van een doctorswoning, te Otterlo.

Het gem. best. v.m. 11 u. Bestek en teek. ten gem.huize ter inz. en à f 1 verkrijgb. bij den gem.arch. bij wien inl. worden gegeven volgens bestek. Aanw. gedaan.

HILVERSUM. Het bouwen van een winkel- en woonhuis met magazijn aan de kerkstraat.

De archit. C. de Groot Jzn., n.m. 2 u. in hotel „Het Hof v. Holland". Bestek en teek. à f 2 verkrijgb. ten kantore Vondellaan 10, alw. inlicht. te bekomen.

LEUR (N. BR.). Het bouwen van een heerenhuis aan de Vaartkant.

De archit. A. v. d. L. e 's av. 8 u. in het koffiehuis van mej. de wed. J. C. v. Beckhoven, alw. bestek en teek. à f 1 verkrijgb. en ter inzage Aanw. 5 Febr. 's av. 8 u. in voornoemd café.

MOERDIJK (N.B.). Het afbreken van een bestaande bijkeuken met bergplaats en privaten en het bouwen van een consistoriekamer met bergplaats, privaten enz. en het herstellen van het kerkgebouw met aangrenzende pastorie.

Het kerkbestuur der Nederd. Herv. gem. v.m. 11 u. in het kerkgebouw. Bestek en teek. ter inzage in het koffiehuis „In de Vriendschap". Inl. te bekomen bij den bouwkundige A. W. Zijlmans. Terheidenscheweg 42, Breda. Aanw. gedaan.

STRATUM. Het bouwen van een woonhuis met stoomsmederij.

De heer H. Mandigers, 's av. 6 u. in café W. Kneepkens. Inlicht. geeft de bouwk. G. Roijakkers. Aanw. 6 Febr. v.m. 11 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[1905], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1904 . .	**1.165.891.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1904	**28.426.000.00**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 13den Februari 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1044.

Het maken van een wachthuis A, b, g, en een seinhuis A met bergplaats op het station ARNHEM.

Begrooting f 6600.—.

De besteding geschiedt volgens § 57 van het bestek.

Het bestek ligt van den 26sten Jan. 1906 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR, te *Zutphen*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing zal geschieden den 6den Febr. 1906 ten 10.30 ure voorm. *(West Europeesche tijd)*. Wachtkamer 3de klasse Arnhem.

Utrecht, den 23sten Januari 1906.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 19den Februari 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenwich tijd)*, zal in het Centraal-Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1057:

Het maken van werken tot het watervrij maken van de Tunnel op het station DELFT.

Begrooting f 7400.—.

Het bestek met teekening is tegen betaling van f 1.50 en het bestek zonder de teekening tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, Kamer 15, of op franco aanvraag aan dien Dienst, mits toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen) en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven.

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid,

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

15 JANUARI.

LONNEKER (ONDERH.). De bijbouw der R.K. school en verdere werken aldaar. Door het R.K. kerkbestuur.

Laagste inschr. Op de Weegh, Oldenzaal, f 3259. Gegund.

20 JANUARI.

HARDERWIJK. Het verbouwen van het perceel in de Hoogstraat C 77. Door den arch. D. Kok Jz.

Laagste inschr. G. Visch, f 1429. Gegund.

22 JANUARI.

ST. NICOLAASGA (FR.). Het bouwen van een nieuwe huizinge met 3 woningen, aan de Schoolstr. Door den heer J. v. d. Wei.

Laagste inschr. H. v. d. Meer, Schaarsterbrug, f 2337. Gegund.

23 JANUARI.

APELDOORN. Het bouwen van een winkelhuis met werkplaats aan de Nieuwstr. Door den architect J. A. Wijn.

Laagste inschr. H. Gerritsen, f 4295. Geg.

GROENENDIJK (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis. Door den bouwk. J. J. Colsen.

Laagste inschr. Metselwerk. P. Goosen, Klooosterzande, f 878.

Schilderwerk D. v. Jole, f 100.

Massa schilder-, timmer- en metselwerk. P. A. Voet, Klooosterzande, f 2099*. *Gegund.

IRNSUM (FR.). Het afbreken der oude, en weder opbouwen eener nieuwe stelphuizinge op een vrij terrein. Door den heer G. S. Rijpma.

Laagste inschr. A. Damsma, Irnsum, f 7987. Gegund.

MUNTENDAM (GR.). Het bouwen van een graanpakhuis, aan het vaarwater aldaar, onder bijlev. van materialen, werkloonen enz. Door den heer P. H. Mulder.

Laagste inschr. H. Schenkel, Meeden, f 1768.

24 JANUARI.

EMMEN. Het bouwen van een winkelbehuizing ald., met bijlev. der materialen. Door den heer F. A. Begemann.

Laagste inschr. J. Daanje, Emmen, f 4539*. * Gegund.

STADSKANAAL. Het amoveeren eener bestaande en bouwen eener boerenbehuizing met voorgebouw. Door den archit. C. Brill, Winschoten.

H. Groenier, Stadskanaal, f 8882. Gegund. Twee b.lj. te laat ingekomen.

WINTERSWIJK. Het bouwen van twee woonhuizen aan het Hilbelinkspad. Door heeren A. Peters en J. D. v. d. Kempe.

Laagste inschr. G. W. Huiskamp, f 2997. Gegund.

25 JANUARI.

ANJUM (FR.). Het afbreken van het schoolgebouw voor christ. onderwijs te Anjum en het bouwen van een school met vijf lokalen aldaar. Door den arch. W. C. de Groot te Leeuwarden.

Laagste inschr. G. Steer, Anjum, f 8260. Gegund. Twee bilj. ongeldig.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een dubbel woonhuis aan den Verlengden Elsbeekweg. Door den arch. C. Spiers.

Laagste inschr. Gebr. Thomasson, f 3464. Gegund.

HELMOND. Het bouwen van een gebouw voor de Jongelingsvereeniging en Patronaat. Door het R.-Kath. kerkbest. van den H. Lambertus.

Laagste inschr. L. Tils, f 8031.

LEIDEN. Het bouwen van een pakhuis met bergplaats, waarboven twee bovenwoningen op een terrein aan den Morschweg, kad. sectie L. no. 866. Door den heer W. J. Creyghton.

Laagste inschr. H. Vallantgoed, f 9980.

MIDDELSTUM. Het bouwen van een behuizing aldaar met bijlev. van materialen. Door den heer L. Knot.

Laagste inschr. W. Poortinga, f 1598. Gegund.

MUSSELKANAAL. (GR.). Het bouwen van een dubbele arbeiderswoning onder bijlev. van al de daartoe ben. materialen, transporten, werkloonen enz. Door het best. der coöp. vereen. van de aardappelmeelfabriek „Musselkanaal en omstreken".

Laagste inschr. R. Hilgen, f 1570. Gegund.

NIJMEGEN. *a.* Het bouwen eener zevenklassige school, aansluitende aan de bestaande school aan de Schoolstraat, het maken van terreinafscheidingen, speelplaats met overdekte schuilplaats, urinoirs en privaten; *b.* het verbouwen der bestaande school en conciergewoning. Door het best. der R. K. St. Josephscholen.

Laagste inschr. *a.* H. Seegers, f 22220.

b. M. C. Konings, f 4985.

Massa. W. v. d. Wagt, f 28986. Nog niet gegund.

STIJENSAS (Z.-H.). Het bouwen van twee nieuwe woningen, voor rekening van den heer J. L. Wervers aldaar.

Metselwerk. Laagste inschr. P. de Geus, f 995. Nog niet gegund.

Timmerwerk. Kruijthof en Blijdorp, f 695.

Verfwerk. T. de Jongste, f 75*.

Smidswerk niet aanbesteed. * Gegund.

VEENKLOOSTER (FR.). Het bouwen van een nieuwe voorhuizinge, benevens diverse werken aan de boerenbehuizinge, bewoond door M. Jansma. Door den heer H. L. baron van Heemstra.

Laagste inschr. A. Zijlstra en R. Boersma, Buitenpost, f 4360.

WOENSEL. Het bouwen van een woonhuis. Raming f 1515. Door den heer P. J. van Beek.

Laagste inschr. J. Vermeulen, Strijp, f 1385.

WEERT. Het bouwen van een missiehuis met toebehooren en levering van alle materialen. Door den arch. H. Smeets.

Laagste inschr. Hendr. Weygels, f 14000. Gegund.

26 JANUARI.

NIJMEGEN. Het bouwen van 12 woningen op een terrein aan den Fortdwarsweg. Door den bouwvereen. „Op Hoop v. Zegen".

Laagste inschr. G. J. v. Baal, f 14577.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien. — E. BOCKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonateenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bruckner platen. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Bruknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schoolmeesche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rottercam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Haeusler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM, v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.

Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH, Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. IOLK & Zs., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Prins Hendrikkade, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmertabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverseeringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL., Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. D. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

„BOUWMATERIALEN" voorheen M. Luijten.
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.
FABRIKANTEN VAN
Asphaltdakpapier.
Prima fabricaat! Concurreerende prijzen!

L. H. KURPERSHOEK,
Zwaanshals, — ROTTERDAM.
Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.
Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:
MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de
Nieuwe Algemeene Voorwaarden
BEHOORENDE BIJ DE
BESTEKKEN voor de LEVERING
VAN
IJZER en STAAL
AAN
's RIJKS MARINE.
PRIJS 25 CENT
Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

POSTERIJEN EN TELEGRAFIE.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 21 Februari 1906, des namiddags te 2 ure, zal, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

Het verbouwen en inrichten der perceelen 15 en 16 in de Oude Stationsstraat te Arnhem, tot Bijkantoor der Posterijen.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, La. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt na 5 Februari 1906 ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, te 's Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's Gravenhage; aan het Postkantoor te Arnhem, aan het bureel van het Provinciaal Bestuur van Gelderland, en is na gemelden datum op franco aanvraag, tegen betaling der kosten ad f 0,25, benevens de kosten van verzending te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28a te 's Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door den Rijksopzichter W. A. Hos te Wageningen.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag 14 Februari 1906, des middags te 12 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's-Gravenhage, 16 Januari 1906.

26E JAARGANG. No. 6

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VD MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Een groot succes. — Een Amerikaansch kunststukje. — Japan-, glazuur- en veluvine-verven. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie 1/2 maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

DIPLOMA VOOR BOUWKUNDIG OPZICHTER.

Voor het op Maandag 26 Februari a.s. en volgende dagen af te nemen examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, hebben zich 73 candidaten aangemeld.

Dit aantal heeft tot de noodzakelijkheid geleid om het aantal candidaten in twee deelen te splitsen.

Voor het eerste gedeelte der candidaten zal het examen worden afgenomen op 26 Februari en drie volgende dagen, voor het tweede gedeelte op 5 Maart a. s. en drie volgende dagen.

EEN GROOT SUCCES.

HET DIPLOMA VAN BOUWKUNDIG OPZICHTER.

Het was in 't jaar 1890, dat op initiatief van den toenmaligen Voorzitter der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, den heer C. Muysken, door het Bestuur het besluit werd genomen om aan de Algemeene Vergadering der Maatschappij in overweging te geven, een examen in te stellen tot het verkrijgen van een Diploma voor Bouwkundig Opzichter.

Het Bestuur, dat zich zeer ingenomen toonde met het denkbeeld, bracht dit in behandeling in de Alg. Mei-vergadering van 1891, welke besloot tot het instellen van een Diploma, uit te reiken door de Maatschappij na goed afgelegd examen. Aan het Bestuur werd toen tevens opgedragen een programma van eischen voor het examen op te maken. Dit werd in de September-vergadering van 1891 aangenomen.

Algemeen werd ingezien hoe noodzakelijk het is, dat een Bouwkundig Opzichter eenig bewijs van bekwaamheid kan toonen. Meer dan één architect had de ondervinding opgedaan, dat alleen aan getuigschriften van personen waaronder iemand gewerkt heeft, niet altijd voldoende waarde kon gehecht worden. Een met goed gevolg afgelegd examen, hoewel nog geenszins het bewijs voor het bezitten van voldoende kundigheden zijnde, kon ten minste eenige zekerheid geven omtrent bekwaamheid; en de wijze waarop het examen naar aanleiding van een programma van eischen zou worden afgenomen, en de eischen die aan de candidaten gesteld werden wat betreft hun reeds verrichte werkzaamheden, zouden althans eenigermate kunnen doen beslissen omtrent hunne geschiktheid voor de moeilijke betrekking van opzichter.

Wel verhieven zich in enkele technische kringen stemmen tegen het examineeren. De gestelde eischen, zoo meende men, waren te hoog; het examen zou er toe leiden, dat de aanstaande opzichters te theoretisch werden, dat hun practische kennis, bij hen in de eerste plaats vereischt, op den achtergrond zou worden gedrongen, en dat de opzichter onnoodig te veel van dezelfde kundigheden zou gaan bezitten die van den architect worden geëischt. Door sommigen werd het examen zelfs beschouwd als een moeilijk te rechtvaardigen dwang om zich meer kundigheden eigen te maken dan noodig waren.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

Landhuis „Itschert", te Vallendar.
Architecten Bock en Noelte, te Coblenz.

Van andere zijde en meer algemeen werd echter ingezien, dat het diploma was ingesteld in het belang van de opzichters zelve, en van de architecten. De positie van den opzichter zou er door verbeteren, en de architecten zouden met den gediplomeerden beter gebaat zijn.

De uitkomsten hebben bewezen, dat het Bestuur der Mij. niet heeft misgetast. Steeds meer belangstelling heeft het examen ondervonden, bij examinatoren, en bij de candidaten; inrichtingen van onderwijs en hare leeraren hebben rekening gehouden met het programma van eischen voor het examen, en, wat een groote voldoening is, vele stedelijke besturen, instellingen en architecten vestigen hunne aandacht in de eerste plaats op de gediplomeerden door de Mij., of verlangen zelfs, dat de solliciteerenden het diploma bezitten, daar men althans van hen met eenige zekerheid kan verwachten, dat zij eene bepaalde mate van kennis bezitten.

Menig opzichter zou niet zijn tegenwoordige positie bekleeden, indien hij het diploma niet in den zak had.

Dat is het groote succes.

Als bewijs voor dat succes diene ook nog het volgende, waaruit blijken moge hoezeer het bezit van het diploma gewaardeerd wordt door hen, voor wie het is ingesteld.

Het eerste examen werd afgenomen in 1893. Er kwamen toen, in de meening de noodige kundigheden te bezitten, 21 candidaten op, waarvan slechts 9 slaagden. Het aantal candidaten ging toen boven de verwachting van het Bestuur der Mij.

Voor het tweede examen, in 1894, daalde het aantal candidaten tot 13, waarvan er 7 slaagden.

Na het derde examen, in 1895, waarbij 9 van de 19 candidaten slaagden, nam het aantal van hen die het diploma wenschten machtig te worden steeds toe, en thans, voor het in deze maand te houden examen, hebben zich 73 candidaten aangemeld. Toch mag bij hen als bekend worden aangenomen, dat van de 56 candidaten die zich voor het examen in 1905 hadden aangemeld, slechts 21 slaagden.

Maar bij dat groote aantal van hen die zich aan het onderzoek wenschen te onderwerpen, is ongetwijfeld ook de wetenschap doorgedrongen, dat vele der geslaagden in vorige jaren, goede, zelfs zeer goede betrekkingen in de maatschappij hebben verkregen, die zij wellicht niet zouden bekleed hebben zonder hun diploma, hun bewijs van bekwaamheid.

Op zulk een succes mag waarlijk wel eens gewezen worden.

R.

EEN AMERIKAANSCH KUNSTSTUKJE.

Door de firma John Eichleay Jr. te Pittsburg werd ruim een jaar geleden een waar meesterstuk verricht op het gebied van het verrollen van huizen, dat veelvuldig in Amerika plaats heeft, en waaromtrent ons af en toe van daar berichten worden toegezonden. Wanneer men zich een voorstelling heeft gemaakt van het *kunststuk* dat de firma heeft uitgevoerd, waaromtrent eenige korte beschrijvingen voorkwamen in de „Engineering Record" en „Der deutsche Steinbildhauer, Steinmetz und Steinbruchbesitzer", die de gegevens verstrekt hebben voor de volgende mededeelingen, dan zal men moeten toegeven, dat het woord *meesterstuk* wel gerechtvaardigd is.

Het gold hier een vrijstaand, van baksteen gebouwd woonhuis in Brown Station bij Pittsburg tot een hoogte van 48.8 M. vertikaal op te heffen, en tevens in horizontale richting 91.5 M. achterwaarts te verplaatsen, — een werk, zoo goed geslaagd, dat zelfs geen glasruit daarbij is gesprongen.

Het bedoelde woonhuis bestaat uit een hoofdgebouw van twee verdiepingen, met een overstekend zadeldak, en een kleineren aanbouw, eveneens van twee verdiepingen (beganegrond- en eerste verdieping). Het grondvlak van het geheel is ongeveer 13.5 bij 26 M.

Eertijds stond het huis op een vooruitspringend rotsgedeelte, vlak naast de baan van den Baltimore and Ohio Railroad. De aanleg van een nieuwe baan langs het gebouw vereischte de verplaatsing hiervan.

Aanvankelijk wilde de eigenaar het gebouw doen sloopen, en elders een nieuw bouwen; maar een berekening van de kosten eener verplaatsing toonde aan, dat het voordeeliger was het huis eenvoudig te verrollen, hetgeen dan ook is geschied, en wel in den tijd van 100 dagen.

Alvorens tot di: verplaatsing over te gaan, werden in de helling van de achter het huis gelegen rots zes terrassen aangelegd,

Landhuis „Itschert", te Vallendar.
Architecten Bock en Noelte, te Coblenz.

elk 27,5M. lang en ruim 6 M diep. Het zeer vaste gesteente maakte daarbij het gebruik van dynamiet noodzakelijk.

Door de lange fundamentmuren van het huis werden op afstanden van ongeveer 1.20 M. gaten geslagen, en hierdoor boomstammen van 30 bij 30 cM. van buitenmuur tot buitenmuur reikende, gestoken. Daaronder kwamen onderlagen van 30 bij 40 cM. te liggen, die aan elke zijde van den voor- en achtergevel langsbalken van 30 bij 30 cM. droegen, op welke paarsgewijze ijzeren I-balken van 25 cM. hoogte werden gelegd; op dit samenstel rustte alzoo het te verplaatsen muurwerk. De ijzeren balken waren van eikenhouten dekstukken voorzien, om het geheel eenige veerkracht te geven.

Met behulp van dommekrachten werd de gevormde vloer zooveel opgeheven, dat de bovenbouw van zijne fundeering vrij werd. Daarna werd de bodem onder het gebouw geëffend, hoewel niet geheel horizontaal, en daarop een aantal steunpunten aangelegd onder de eindmuren aan de zijden, en de dwarsmuren; deze steunpunten werden allengs later hooger opgetrokken en samengesteld uit houten dwarsblokken van 15 bij 20 cM. en ongeveer 1 M. lengte, en daarop rustende draagbalken van 30 bij 40 cM. Die stutten, acht in getal, werden op doeltreffende afstanden behoorlijk onderling verbonden, en hun bovenvlakken steeds zoo volkomen mogelijk horizontaal gelegd.

Voor het tillen van het gebouw bediende men zich van 3000 vijzels, elk van 5 ton hefkracht. Deze vijzels kwamen in groepen van 3 tot 5 onder de draagbalken te staan; over elke groep werd door een opzichter toezicht gehouden.

Op een gegeven teeken draaide elke man de schroef van zijn vijzel een halve slag (5 m.M. stijging) om, en daarna overtuigde men zich of alles in orde was, alvorens een tweede signaal te geven. Trad geen stoornis in, dan werd het bouwwerk op deze wijze 35 cM. getild, in 2 uren tijd, waarna een nieuwe serie houten balken ter ondersteuning werden gelegd. Was dit geschied, dan werden de vijzels opnieuw gesteld, en wel op de aangelegde verhooging. Het gebouw werd daarop wederom 35 cM. opgevijzeld.

Nadat het ongeveer 18 M. gerezen was, verlengde men de acht ondersteuningen naar de zijde van de rotshelling, om het gebouw horizontaal achterwaarts te kunnen schuiven.

Voor schranken der steunpunten moest behoorlijk zorg worden gedragen, terwijl ook de hoofdmuren gestut werden om zijdelings uitwijken te voorkomen.

Om de werklieden die de vijzels moesten bedienen den arbeid gemakkelijk en minder gevaarlijk te maken, hing aan de draagbalken een houten vloer van dennenbalken zwaar 7.5 bij 30 cM., waarop vloerdeelen waren geschroefd van 5 bij 20 cM.

Door middel van een kraan, die de geheele lengte van het gebouw bestreek, werden de balken en blokken, die na elke gedeeltelijke rijzing onder de draagbalken gelegd moesten worden, in het bereik der werklieden gebracht.

Voor de verschuiving van het gebouw in horizontale richting bediende men zich van houten walsen van 20 cM. doorsnede en 1.22 M. lengte, en die op de bovenste reeks balken van het houten onderstel werden gelegd. Het samenstel waarop het gebouw rustte, de bovengenoemde vloer alzoo, werd dan achteruit getrokken door middel van 9 deelige katrollen en kaapstanden.

Nadat het huis ongeveer 18 M. hoog was opgeheven en zoo ver mogelijk naar achterwaarts was verschoven, werd het vrij geworden voorgedeelte der ondersteuning gesloopt, om het hout weder te gebruiken voor ondersteuning bij het opvijzelen tot een volgende hoogte, waarop het gebouw wederom zooveel als mogelijk was achterwaarts werd verplaatst.

De eind-manipulatie was een vrij aanzienlijke verschuiving in horizontale richting, toen het gebouw op de bestemde hoogte was gekomen, en verder de plaatsing op de nieuwe fundamentmuren. Deze waren zeer tijdig te voren volkomen gelijk aan de oorspronkelijke grondmuren aangelegd; dit was noodig opdat in het metselwerk geene zetting meer kon plaats hebben, nadat het plotseling belast zou zijn geworden met het gewicht van het gebouw, dat berekend was op 1200 ton.

JAPAN-, GLAZUUR-, EN VELUVINE-VERVEN.

De Maatschappij „De Veluwe", te Nunspeet, heeft verschillende artikelen ter bezichtiging gesteld in de zalen der Permanente Tentoonstelling in het Gebouw der Mij. t. Bev. d. Bouwkunst te Amsterdam, met het doel hare producten, Japanverf en Veluvine geheeten, meerdere bekendheid te verschaffen.

Bijna geen voorwerp of onderdeel van bouwwerk, dat in de termen valt om beschilderd te worden, kan men zich denken, of „de Veluwe" levert haar verf er voor. Wij noemen o. a. hare toepassing voor: hospitalen, schepen, kerken, oorlogsbodems, fabrieken, jachten, spoorwaggons, tramwagens, rijtuigen, jalouziën, enz.

Ook door architecten wordt de waarde van de verf van „de Veluwe" ingezien, en niet zelden komt het voor, dat zij haar in hunne bestekken uitdrukkelijk voorschrijven.

De groote verdienste van de Japanverf is hare elasticiteit.

Een laag verf moet het voorwerp, waarop zij wordt aangebracht, beschermen tegen vocht, regen, het roesten enz. Zal die laag

echter aan het doel beantwoorden, dan mogen er geen scheuren in komen, daar deze vocht doorlaten.

Nu is het een feit, dat, hoe spoediger een verf- of vernissoort hard droog is, hoe eerder zij ook zal springen. De Japanverf van „de Veluwe" droogt echter niet zoo spoedig, en blijft zeer geruimen tijd elastisch; wanneer dus bijv. met die verf geschilderd hout nog iets werkt of trekt, blijft de verflaag volgzaam, springt niet af, noch scheurt. Om deze reden is een dergelijke verfstof economischer, al kost ze ook per kilo wat meer dan andere soorten.

Nog eene bijzondere eigenschap is de uiterst gelijkmatige, gladde oppervlakte met die verfstof verkregen; de beschildering kan met zeepsop en warm water zonder schade gereinigd worden, mits met koud water ruim wordt nagespoeld. Het ligt voor de hand, dat deze eigenschap van zeer groot gewicht is bijv. voor hospitalen en vooral operatiezalen, waar herhaalde reiniging een der eerste vereischten is. De verf wordt ook aanbevolen voor zuivelfabrieken, waar voortdurend melk tegen de muren spat, in scheuren en groeven dringent, en daar een vruchtbaren bodem voor microben vorment.

De Maatschappij levert o. a. ook een matte witte verf, die uiterst geschikt is voor het beschilderen van plafonds en muren. Oneffenheden in de geverfde vlakken kunnen namelijk niet worden opgemerkt, daar de verf niet glimt.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker van 3 Februari 1906 geeft in een artikel. *Een luisterrijk feest*, een verslag van het feest door den Secretaris van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst gevierd op 29 Januari j.l.

Daarna volgen: *Vraagstukken van het examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig-Opzichter*, opgegeven op het in 1905 gehouden examen, en: *Toelichting op het programma der prijsvraag voor een gemeentehuis te Zeist.*

Architectura, 3 Februari. *De regeling van nationale en internationale prijsvragen*, door Paul J. de Jongh. Resumé der inleiding van dit onderwerp in de vergadering van het Genootschap A. et A. van 24 Januari j.l. Dat het Comité van het 8 s. Int. Architecten-Congres te Londen ook de „Organisatie van internationale openbare bouwkundige prijsvragen" op het programma heeft gebracht, wordt een heugelijk verschijnsel genoemd.

Kind en kunst, naar aanleiding der tentoonstelling van dien naam te Amsterdam, wier stuwende kracht een zeer bijzondere beteekenis voor de beoefenaren der Bouwkunst heeft. Het is een niet te miskennen vooruitgang, dat gevoeld werd, en ook aan dat gevoel uiting werd gegeven, dat de leelijkheid in ons bestaan reeds zóó diep doorgedrongen, dat zelfs het kind het leelijke voor schoon werd voorgehouden, — dat die leelijkheid weer plaats moest maken voor schoonheid, zachtjes aan, eerst opvoedenderwijs, dan als van zelf sprekend.

In een *„Ingezonden"* geeft de heer Jos. Th. J. Cuypers eenige beschouwingen over het feest van den Alg. Secretaris der Mij. t. Bev. d. Bouwkunst op 29 Jan. j.l.; hij acht dien feestdag van belang voor alle Nederlandsche bouwmeesters, omdat de door den jubilaris waargenomen betrekking moet strekken om het aanzien van de bouwkundige professie tegenover het publiek te verbeteren en hoog te houden; daarnaar heeft hij gestreefd. Met welbehagen — zegt de schrijver — moeten alle bouwmeesters in ons Vaderland de onderscheiding begroeten, die door de Regeering den heer Rieber is toegekend, aan voortdurend streven, steeds op de meest voorkomende wijze in 't kleed gestoken, ten behoeve van de bouwkundige professie.

Het „Technisch gedeelte" bevat: het slot van *Coöperatief-wonen in grootere steden*, door M. P. de Clercq; verder artikelen getiteld: *Uit de praktijk van ijzer-betonbouw*, en *Iets over den schoorsteenbouw*.

De Bouwwereld, 31 Januari. *Pers en bouwkunst*, door J. H. W. Leliman. De dagbladen geven beoordeelingen over uitingen van velerlei kunsten; alleen de bouwkunst komt niet tot haar recht.

Vele teekenen wijzen er op, dat de waardeering der bouwkunst geleidelijk toenemende is, dat hare beteekenis gaandeweg wederom op den juisten prijs wordt geschat. De dagbladpers met haren ver reikenden invloed kan in die richting veel bijdragen. Wanneer hare redacties er maar eens toe besloten om zich over de asschepoester der kunsten te ontfermen.

Daarna knoopt de schrijver beschouwingen vast aan een vraag van den Haagschen briefschrijver in het Alg. Handelsblad, waarom er geen plaatselijke colleges van artistiek advies zijn. Zulk een commissie bestaat te Amsterdam, maar hare taak is niet ruim genoeg gesteld, en bepaalt zich tot de ontwerpen behoorende bij aanvragen van gemeente-bouwterreinen. Zij moest de bevoegdheid hebben, in samenwerking met andere betrokken autoriteiten, algemeene beginselen vast te stellen, ten einde eerste een wijk in haar geheel te regelen, zoodat een totaal effect bevredigend is, en de onderdeelen daarin minder schade kunnen aanrichten.

Bij het ontwerp van een Nieuw Museum te Haarlem, door A. W. Weissman; met twee plattegronden en een perspectief. De ontwerper zeide het Museum voor *f* 200.000 te willen leveren. (De bijdrage is ontleend aan „Haarlem's Dagblad".)

Uit oud-Rotterdam II. Een en ander uit de rekening van 1556—'57. Dit artikel bevat voornamelijk opgaven van prijzen van materialen en arbeidskrachten uit dien tijd.

De Ingenieur van 3 Februari, geeft o. a. *Verslag* — met afbeeldingen en platen — *van de Staatscommissie tot het instellen van een onderzoek naar de wijze van verbetering der Spoorwegverbindingen om Amsterdam*. Het zeer uitvoerige overzicht is bewerkt door den heer R. A. Van Sandick.

Het „Technisch gedeelte" van het Technisch Weekblad van 2 Februari bevat o. a. artikelen over: *Een Hoogspannigsketel*, dat het bedienend personeel moet beschermen tegen de gevaren aan de hooge spanning verbonden; en over een *Toestel voor het beproeven van Gasleidingen*, om lekkages onmiddellijk te vinden.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Amsterdam. Den 5den Februari j. l., Vondels sterfdag, is in den gevel van het telephoongebouw, hoek Singel en Raadhuisstraat, de gedenksteen zichtbaar geworden, welke de herinnering moet bewaren aan het laatste woonhuis van den dichter. De wit marmeren steen vertoont en relief het vroegere huis dat daar ter plaatse heeft gestaan, De Witte Molen geheeten, en dat bekend stond als Vondels sterfhuis.

Als randschrift leest men: Op de cingel over de Warmoesgraft is Joost van den Vondel overleden op den 5den Feb. 1679:

Aan den onderkant, beneden de voorstelling van het huis, staat:

Afgebroken in 1894.

Deze gedenksteen is geplaatst 1906.

Boven het huis staat:

Scripsit aeternitati. (Hij schreef voor de eeuwigheid.)

De gedenksteen is ontworpen en uitgevoerd door den beeldhouwer Zijl.

Departement van Waterstaat enz. De Minister van Waterstaat enz. brengt ter kennis, dat het voornemen bestaat, met 1 April a.s., twee civiel-ingenieurs aan te stellen voor het verrichten van administratieve werkzaamheden bij de afdeelingen van zijn Departement, te weten: één in den rang van commies, met een aanvangsjaarwedde van *f* 2000, en één in den rang van Adjunct-Commies, aanvangsjaarwedde van *f* 1200. Zij die voor deze betrekkingen in aanmerking wenschen te komen, behooren zich bij gezegeld adres te wenden tot H. M. de Koningin.

Leiden. Tot verlichting van de taak van den Directeur der Gemeentewerken en van den Hoofdopzichter bij dien tak van dienst wordt door den Raad voorgesteld om een ambtenaar te benoemen onder den titel van Ingenieur van Gemeentewerken, op eene jaarwedde van *f* 2000, met twee verhoogingen, telkens na 5 jaren dienst, van *f* 200.

Groningen. Voor de betrekking van Opzichter bij de Gemeentewerken, meer speciaal voor het bouw- en woningtoezicht, hebben zich meer dan 200 sollicitanten aangemeld.

BUITENLAND.

Helsingborg. In de Internationalen wedstrijd om plannen voor de uitbreiding van Helsingborg in Zweden, is de 1e prijs van 4000 Kronen behaald door den Ingenieur Nils Gellerstedt en den architect Axel Bergman te Stockholm, de 2e prijs van 2500 Kronen door den Ingenieur Dr. Weyrauch te Berlin en architect Mayer te Hamburg, de 3e prijs van 1500 Kronen door de architecten Grut te Stockholm en Ewald te Helsingborg. Er waren 26 ontwerpen ingekomen.

Port **Soudan**. Een nieuwe spoorlijn tusschen Port Soudan, aan de Roode zee en Berber is Zaterdag j l. geopend. Zij is 520 KM. lang, kostte slechts 17 millioen gulden, en brengt Khartoem 1500 KM. dichter bij Zee. Wat den aanleg vooral bezwaarde, was het volslagen gebrek aan water, dat langs de geheele baan kunstmatig moest worden aangevoerd.

Albing. Te Albing in het Amstten distrikt van den Donau, zijn de overblijfselen van een oud rechthoekig Romeinsch kasteel opgegraven, metende 600 bij 400 M. Dit is het grootste wat men in Oostenrijk ooit gevonden heeft. Het kasteel had acht ingangstorens, vier hoektorens en acht en twintig middentorens, te samen veertig.

Londen. Wederom is te Londen een schitterend café-concert geopend, het „Holborn Empire". Het staat op de plaats van de vroegere „Royal Music Hall". Architect is de heer Matcham.

Londen. Het nieuwe dak over „Charing Cross station" zal ongeveer 750 duizend gulden kosten. Het station wordt eind Februari weder geopend.

Marseille. De Pont transbordeur te Marseille is gereed en beproefd. Zij overspant 160 M. en is 78 M. boven den waterspiegel gelegen.

Oost-**Pruissen**. Van de schilderachtige oude houten kerken en torens in Oost-Pruissen, die zeker ieders aandacht wel eens getrokken zullen hebben, is een fraaie beschrijving uitgegeven bij Julius Springer te Berlin (25 Mrk.), van de hand van Ernst Wiggert (overleden) en Dr. L. Burgemeister. De groote oorspronkelijkheid in de vormen dezer kerken is vooral merkwaardig. Als eerste bouwers worden de Slaven genoemd, doch het zijn vooral de eerste zuivere Germaansche vormen die de aandacht trekken.

Brussel. De algemeene kunsttentoonstelling te Brussel die gewoonlijk elke drie jaren en dus in 1906 moet plaats hebben is tot 1907 uitgesteld.

Schenectady. De Amerikaansche Locomotieven-bouwvereeniging, heeft 5 buitengewoon zware tienradige personenlocomotieven gebouwd voor de Delaware-Lakawana en Western baan.

De wielen hebben 1.753 M. middellijn; het gewicht der locomotief is 91.170 ton. Wel zijn er locomotieven gebouwd van grooter gewicht, doch geen enkele soort had bij dit gewicht zulk een groote trekkracht en snelheid.

Weenen. De Automobiel-Omnibussen die van Weenen naar Kaisereberdorf het verkeer onderhouden, kosten 36 duizend kronen per stuk.

Baden is een van de voornaamste en drukbezochtste badplaatsen aan de Semmeringbaan, nabij Weenen, gaat met rassche schreden vooruit, en krijgt nu ook een eigen schouwburg.

Laibach. De vereeniging tot bevordering van het vreemdelingenverkeer in Krain, heeft besloten tot den bouw van meerdere Alpen-Hotels in Ober Krain.

Rio-Janeiro. De regeering heeft besloten tot het bouwen van een *nationale bibliotheek* en daarvoor 2.600 000 dollar toegestaan

PERSONALIA

Tot Hoofdinspecteur van het Bouw- en Woningtoezicht te Utrecht is benoemd geworden de heer D. Komen, Directeur van Gemeentewerken, tevens hoofd van het Bouw- en Woningtoezicht te Vlaardingen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:					per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar, ouderdom	37	jaar	salaris	f	80.—
" " "	26	"	"	"	100.—
" " "	26	"	"	"	90.—
" " "	22	"	"	"	80.—
" " "	32	"	"	"	100.—
" " "	30	"	"	"	100.—
" " "	22	"	"	"	50.—
" " "	43	"	"	"	100.—
" " "	18	"	"	"	50.—
Teekenaar "	21	"	"	"	50.—
" " "	28	"	"	"	80.—
" " "	19	"	"	"	40.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 12 FEBRUARI.

ALKMAAR. Het sloopen en wederom opbouwen van een winkelhuis wijk B. 32, aan de Gedempte Nieuwesloot.

De arch. D. G. Weisenborn, Oudegracht 134 bij wien bestek en 2 teek. à f 1,40 te bekomen.

DELFZIJL. *a*. Het afbreken van de oude school aan de Kerkstr. bij den Molenberg, en het daar ter plaatse bouwen van een school voor M.U.L.O. met 4 lokalen, privaten enz. *b*. Het verf- en glaswerk daaraan. *c*. Het ameublement. Voor *a* met de lev. der tekortkomende en voor *b* en *c* met alle materialen enz.

Het gem.best. 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter secretarie ter inz. en verkrijgb. à f 2.50 bij den gem. arch. T. A. Pot bij wien inl. te bek. Aanw. 7 en 12 Feb. v m. 10—12 u.

LENRUM. Het bouwen eener beerenbehuizing op een vrij terrein aan den kunstweg van Lenrum naar Mensingeweer.

De heer J. Ritzema Jr. n m. 5 u. in café Bolthuis, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1.50 verkrijgb. alsmede inlichtingen bij D. Bosman.

HARLINGEN. Het verbouwen van het vroem. Oranje-hotel.

De arch. Gebr. v. d. Meer n m. 2 u. in hotel Koornbeurs alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. à 50 ct. Aanw. 8 Febr. n.m. 2 u. Nadere aanw. op verzoek.

HELMOND. Het afbreken van een woonhuis en het daarna weder opbouwen van twee winkelhuizen, op een terrein, gelegen in de Ameidestr.

De heer J. Dielis Verbeek n m. 6 u. in café G. Raijmakers de Vries, Ameidesingel. Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. bij den boekdrukker W. Verhallen. Aanw. 12 Febr. n.m. 2 uur.

TER NEUZEN. Het verbouwen van het perc. no. 20 aan de Vlooswijkstr.

De bouwk. L. de Bruijne v.m. 11 u. in café „de vier Emmers", alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

VEENINGEN (DR.). Het bouwen van een boerderij met bijlev. van alle materialen.

De heer R. Veurman, n m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. bij A. Hein, lnl. geeft E. Poortman Hz., timmerman te De Wijk. Aanw. 12 Febr., v.m. 10 u.

WARNSVELD (GELD.). Het bouwen van een lokaal aan de christ. school.

De heer A. Addink (Spijker) bij wien inl. te bekomen. Bestek en teek. ter inzage aan het jachthuis.

DINSDAG 13 FEBRUARI.

DRIESUM (FR.). Het bouwen van een woonhuis met bakkerij aldaar.

De heer H. E. Dijkstra 's av. 6 u. Bestek en teek. ter inz. in café wed Duijff.

LISSE. Het bouwen van een woonhuis, voor den heer P. Strooker, aldaar. De aanbesteding geschiedt in perc. en in massa.

De bouwk. J. W. de Heij en Zn. te Hoofddorp n m 1 u. in het café van H. A. Stokman aan den Broekerweg. Aanw. 13 Febr. v.m. 11 u. op het bouwterrein aan den Broekweg. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgb. bij den boekh. de Heij Stammeijer, te Hoofddorp.

KOTTEN (GELD.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bijlev. der benood. materialen.

De arch. Gantvoort en Streek, te Winterswijk, n.m. 5 u. in het café van Mensink. Bestek en teek. vanaf 2 Febr. ter inz. in het kofliehuis van Bessinkpas aan de Markt te Winterswijk. Inl. verstrekken de archit.

UTRECHT. Bestek 1043. Het wijzigen van het hoofdgebouw op het station Breukelen. Ram. f 3150.

De maatij. tot Exploit. van staatsspoorw n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 14 FEBRUARI.

ASSEN. *a*. Het afbreken van 2 boeren behuizingen en het weder opbouwen van een nieuwe boerenbehuizing, met bijlev. van alle daartoe ben mater., transporten, werkloonen enz. *b*. De glas-, verf-, en behangwerken van gen. perc.

De heer F. J. Meijer te De Haar n m. 2 u. bij J. Nanninga te Assen alwaar bestek en teek. en bij P. Braam, te Kolham, verkrijgb. zijn à 1,75. Inl. geeft D. Bosman te Hellum. Aanw. 14 Febr. v.m. 9½ u.

DEN HAM (GRON.). Het bouwen van een dubbele burgerwoning te Vroomshoop.

De bouwk. J. Schuurman. Inlicht. geeft G. Kotten te Zuidwending.

MUSSELKANAAL. *a*. Het bouwen van een slagerswinkel met schuur, onder bijl. van al het daartoe benoodigde. *b*. De glas- en verfwerken.

De heer E. Pott, 's av. 6 u. in het logement van J. Rubingh. Bestek en teek. ter inzage in genoemd logement, alw. teek. alsmede bij J. Linzel, arch. Stadskanaal, à 50 ct. verkrijgbaar zijn.

OUDEHASKE. Het bouwen van een burgerwoonhuis zonder bijlev. van mater.

De heer W. J. Boltje, bij wien inl. te bekomen en bestek en teek. ter inz. Bilj. in te lev. voor. 14 Febr.

WAGENBERG (N.-BR.). Het bouwen van een huis, stal en schuur.

De bouwk. A. Gordens n.m. 5 u. in café de „oude Zwaan", alwaar bestek en teek. ter inz. Aanw. 14 Febr. n.m. 3 u.

ZEIST. Het bouwen van twee burgerwoningen, op een terrein gelegen aan de nieuwe verbindingsweg tusschen Jufferstr. en Nooitgedacht.

De archit. J. M. Paap 's av. 7 u. in café Haveris. Bestek en teek. tegen f 1.00 verkrijgbaar aan het kantoor Laan van Beek en Rooyen no 2.

ZWAAG gem. (SCHEEMDA.). Het bouwen van een voorgebouw voor een boerenbeh.

De heer J. Tijdens n.m. 4 u. in café „Victor". Bestek en teek. verkrijgb. à f 1 bij Johs. Buurke te Nieuw-Scheemda.

DONDERDAG 15 FEBRUARI.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een remise met dienstgebouwen, enz., op een terrein aan den Parallelweg nabij het verlengde van de Fr. Halstraat.

Het gem.-best. n.m. 2 u. Bestekken à f 2 en teek. à f 0.75, verkrijgb. aan de gem. werf. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 16 FEBRUARI.

VELP. Het bouwen van een woonhuis.

De heer B. J. ter Haar, n.m. 4 u. in hotel „Veluwe" alw. bestek en teek. ter inzage.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71ter, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1904 . .	1.165.891.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1904	28.426.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

16 JANUARI.

HAARLEM (ONDERH.). Het vergrooten van het winkelhuis Groote Houtstraat 51, bewoond door den heer Schravendijk. Door den arch. P. Kleiweg Dyserinck.

Laagste inschr. H. London, f 10865. Geg.

19 JANUARI.

BOZUM (FR.). Het afbreken der bestaande boerenhuizinge, en het bouwen van een nieuwe stelphuizinge te Folsgare. Door den heer H. T. Blesma te Bozum.

Laagste inschr. L. IJtsma, Ried, f 14831. Gegund. Twee biljetten van onwaarde.

DANTUMAWOUDE (FR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis. Raming f 3210. Door den heer F. Tj. Wiegersma.

Laagste inschr. Gebr. v. d. Meer, Akkerwoude, f 2927. Gegund.

DINTELOORD. Het bouwen van een vergaderlokaal voor de drankbestrijdersvereenigingen enz. aldaar. Door het R. K. kerkbestuur.

Laagste inschr. H. Heeffer, f 1830. Gegund.

NIJENSLEEK. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bakkerij. Raming f 2178. Door den heer W. Buit.

Laagste inschr. E. J. ten Berge-Noordwolde, f 2084. Nog niet gegund.

OUDEHASKE (FR.). Het afbreken en weder opbouwen eener kerk voor de Ned. Herv. gemeente. Door den heer W. v. Dijk.

Laagste inschr. A. v. d. Zee, Echten, f 7581.

ZAANDIJK. Het bouwen van badhuis te Zaandijk, voor de vereen. „het Witte Kruis" aldaar.

Laagste inschr. D. Oly Jz., f 4895. Nog niet gegund.

29 JANUARI.

BLADEL. Het bouwen van eene nieuwe pastorie met bijbouw enz., voor de Herv. gemeente aldaar, volgens twee plannen.

Plan 1. Laagste inschrijver J. Tielemans, Bladel, f 8343.

Plan 2. J. Tielemans, f 8563. Nog niet geg.

30 JANUARI.

TIEL. Het bouwen van kantoren en het verbouwen van den winkel enz. op de perc. Voorstad A. 40 en 38. Raming f 6642. Door den archit. G. Formijne.

Gegund aan L. en J. L. v. Eck als het meest nabijkomende bij de begrooting.

31 JANUARI.

APPINGEDAM. Het amoveeren van een bestaande en het bouwen eener nieuwe winkelbehuizing in de Solwerderstr. Oosteind. Door den arch. J. Stevens.

Laagste inschr. A. Bleker, f 3094. Gegund.

EIBERGEN (GELD.). Het bouwen van 2 woonhuizen aan de Stationsweg. Door de directie der Ned. fabriek van leder en drijfriemen voorh. gebr. Prakke.

Besteding afgekondigd wegens onderhandsche aanbesteding. Het werk is bij onderhandsche besteding opgedragen aan J. G. Blankvoort te Eibergen, voor f 3360, zonder bijlev. van steenen, pannen en estrikken.

EINDHOVEN. Het bouwen van twee heerenhuizen op een terrein a/h. Wilhelminapark. Door den arch. G. G. Post te Zwolle.

Laagste inschr. Th. v. d. Hurk, Strijp f 9212.

NIEUWE PEKELA. Het amoveeren eener oude en het bouwen van 2 woonhuizen, onder bijl. der ben. bouwstoffen, transporten, enz. Door den heer J. Beek.

Laagste inschr. P. Sulman en H. Rozewinkel, f 2399,19. Nieuwe Pekela. Gegund.

NIJMEGEN. Het bouwen van pakhuizen en wagenremise met drie bovenwoonhuizen, op een terrein aan de v. d. Havestr., en het uitbreiden der bakkerij met annexen. Door de coöp. broodbakkerij en verbruikvereen. Werkmansbelang.

Laagste inschr. W. T. de Haas, f 15587. Gegund.

MUSSELKANAAL (GRON.). Het bouwen eener arbeidersbehuizing te 2e Exloermond, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde, met inbegrip der glas- en verfwerken. Door den heer B. Drenth, te Stadskanaal.

De aanbesteding is voorloopig een jaar uitgesteld.

2 FEBRUARI.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een dubbele villa aan de Stadhouderslaan. Door de architecten Z. Hoek & J. Th. Wouters.

Laagste inschrijvers A. C. Paardekooper & Zoon, 's-Gravenhage, f 42907. Gegund.

6 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Het verbouwen van de Chr. School a d. Borgerstraat te Amsterdam. Door den arch. H. Bonda te Amsterdam.

Hoogste inschr. P. Stegenga, te Amsterdam, f 6821. Laagste inschr. Th. van Voorthuijsen, te Amsterdam, f 6647.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien — E. BECKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmaterialhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer. Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houteement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek RODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houteement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h. VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN, Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Broadkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.

Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN.
Leeuwhaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Groenboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hatenaer'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen.
Hardsteengraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Hardsteen, Graniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousieën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kuhn's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Liften. (Hydrauliesche en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH, Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam - Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Prins Hendrikkade, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverzaeringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

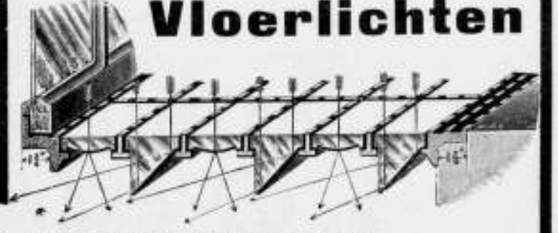

voor uw KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

De Firma **R. ZONDERVAN & ZOON**
bericht de OPENING van haar
Magazijn „De Onderneming"
Veenkade 4b, 's-GRAVENHAGE.
Uitgebreide keuze Behangselpapieren.
EN GROS. EN DETAIL.
GRONINGEN. — ARNHEM. — STEENWIJK.

AANBESTEDING.

Burgemeester en Wethouders van *Haarlem*, zullen op **Dinsdag 27 Februari e.k.** des namiddags ten **1 uur** ten Raadhuize in het openbaar aanbesteden:

Het bouwen van eene Hoogere Burgerschool op een terrein aan de Zijlvest te HAARLEM.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen ter inzage ter gemeente-secretarie (5e Afdeeling) en zijn aldaar verkrijgbaar tegen betaling van *f* 2.— per stel.

Inlichtingen en aanwijzing volgens bestek.

Centrale Verwarming en Ventilatie.

Land- en Tuinbouwwerktuigen.

IJzeren- en Koperen Bouwartikelen.

Modellen van

Stal- en Tuigkamerbenoodigdheden

Agent voor MUSGRAVE & Co. Limited, Belfast.

te bezichtigen bij

D. S. M. KALKER,

HOFLEVERANCIER.

AMSTERDAM,

St. Anthoniebreestraat 21.

TELEGRAM-ADRES KALKER IJZERWAREN. — INTERCOMM. TELEPHOON No. 2144.

Eenig Importeur van het „Wedeen" toestel, hoogst practische inrichting tot het ophangen van Latierboomen.

Alle Soorten Gereedschappen.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

B. LANDHEER Jr., Wijnhaven 93, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Speciaal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

levert ook de

Snel-Circulatie Warmwaterverwarmingen,

patent „BRÜCKNER".

waarvoor geen kelder noodig is. Referentiën ter dispositie.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 6den Maart 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1045.

Het maken van eene wachterswoning (No. 31) met bijbehoorende werken bij K.M. 49.082 en het wijzigen van de 7 wachterswoningen Nos. 28, 29, 30, 34, 36, 37 en 38 op de lijn EINDHOVEN—BELGISCHE GRENS.

Begroeting f 10630.—.

De besteding geschiedt volgens § 69 van het bestek.

Het bestek ligt van den 10den Febr. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur B. J. HAITSMA MULIER, te *'s Hertogenbosch*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing zal geschieden den 24sten Febr. 1906 ten 10.30 ure voorm. *(West Europeesche tijd)* te Valkenswaard.

Utrecht, den 3den Februari 1906.

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente Utrecht zijn voornemens op *Zaterdag 24 Februari 1906* des namiddags te 2 uur in het openbaar ten Stadhuize aan te besteden:

Het maken van een vaste brug over de Oostelijke Stadsbuitengracht in het verlengde van de Heerenstraat.

Bestek en teekening liggen ter inzage aan het Bureau der Gemeentewerken, Achter Klarenburg, en zijn alaar zoomede ten Stadhuize (afdeeling Financiën) en bij de boekhandelaren Van Terveen & Zoon te verkrijgen tegen betaling van *f* 1.50 per stuk (met 3 teekeningen).

Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 19 Februari 1906 des voormiddags te 11½ uur.

De Secretaris der Gemeente Utrecht,

J. BOOL.

Utrecht, 8 Februari 1906.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT

26e JAARGANG. No. 7

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VD MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.

REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.

BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG

UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Monumentos Arquitectónicos de Espana. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels *f* 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MONUMENTOS ARQUITECTÓNICOS DE ESPANA.

Eenigen tijd geleden ontving steller dezes, evenals zeker vele zijner collega's, een prospectus van eene Spaansche uitgave, de architectonische monumenten van dat land behandelende.

Er gaat geen dag voorbij of heeren boekhandelaars noodigen u uit in te teekenen op een of ander werk, doch een gewoon mensch kan maar niet alles koopen waar hij zin in heeft en moet tot zijn spijt vaak veel, dat er smaakvol of aanlokkelijk uitzag, ter zijde leggen.

Zoo is het denkelijk ook met vele dezer prospectussen gegaan, en zij zijn ter zijde gelegd.

Door bijzondere redenen kwam hem dat der Spaansche uitgave onlangs weder in handen, en nog altijd onder den indruk van het vele schoone en belangrijke dat hij in gezelschap van de vele deelnemers aan het Internationaal Architecten-Congres in 1904 in Spanje het voorrecht had te mogen zien, voelde hij een drang in zich om toch eens nader kennis met dat werk te maken.

Deze kennismaking was van dien aard, dat hij niet nalaten kon om hen, die in de gelegenheid willen worden gesteld wat meer omtrent die vele interessante bouwwerken te vernemen, op te wekken zich dit werk aan te schaffen.

De kunst heeft in den loop der tijden van Spanje een onschatbaar museum gemaakt, met een collectie zonder weerga.

Allen welke die schatten, voor het meerendeel „overblijfselen" van vroegeren luister, gezien hebben, zijn eenstemmig om zulks te erkennen en betreuren niet alleen den staat van verval waarin vele daarvan zich bevinden, doch ook, dat niet ieder belangstellende in de gelegenheid is om eens naar Spanje te reizen.

Immers wat wij daarvan weten, is gewoonlijk niets anders dan een vluchtige beschouwing uit de geschiedenis der bouwstijlen of eenige min of meer oppervlakkige uittreksels uit de een dergelijk onderwerp behandelende werken en slechts meestal alleen de meest bekende monumenten be-

Aartsbisschoppelijk paleis te Alcalá de Henares.
Detail van het portaal van den ingang.

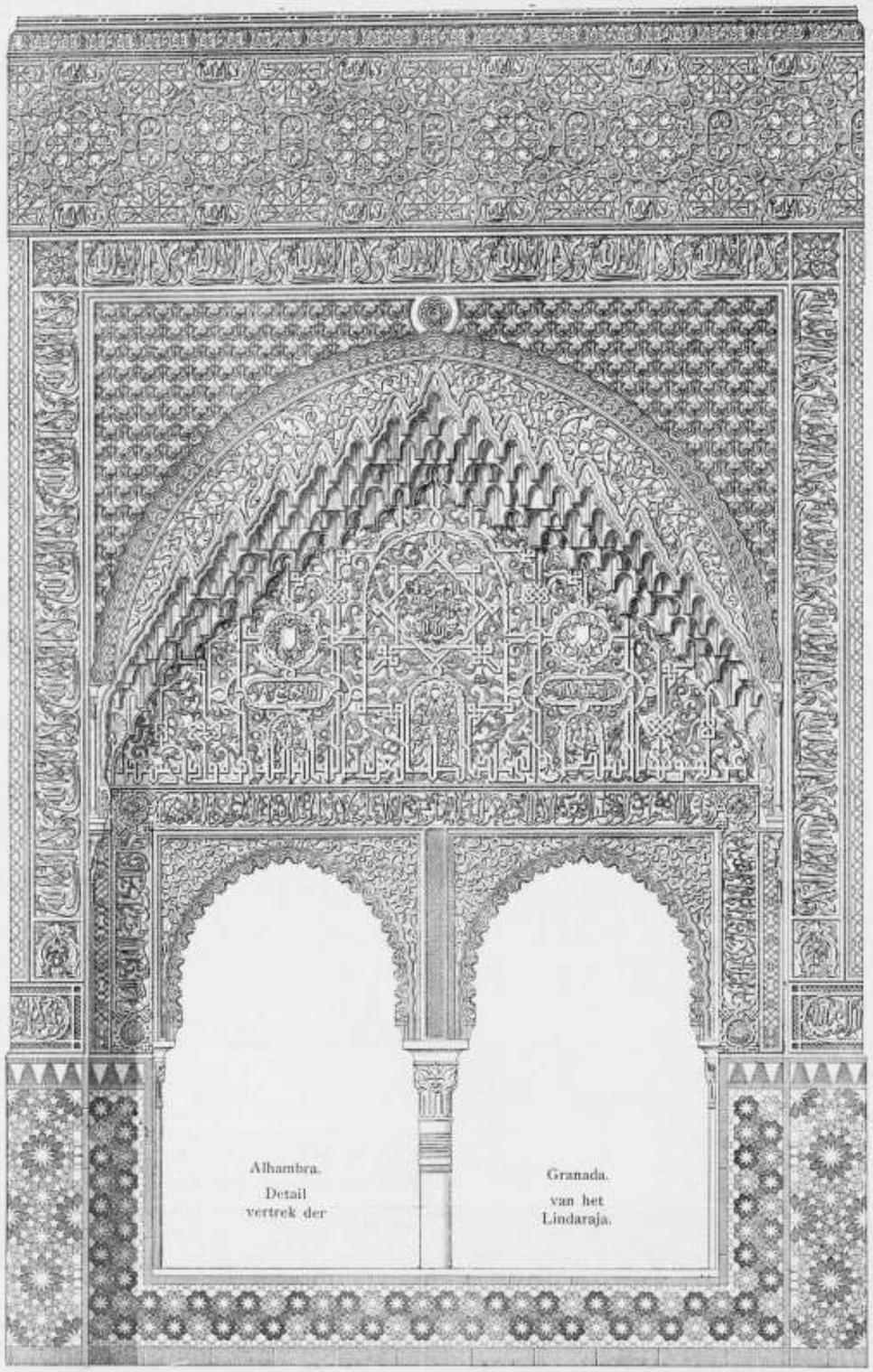

treffende, als b. v. het Alhambra, enz., terwijl de afbeeldingen van vele dier werken steeds van dezelfde cliches zijn afgedrukt.

Zelfs in Spanje bestond geen volledig bestudeerd overzicht van al deze wonderwerken.

Het was eerst in 1859 dat door de Regeering het reuzenwerk werd ondernomen om een beschrijving te geven van alle monumenten. Deze beschrijving kwam uit met een uitvoerigheid en pracht als nooit te voren was gezien, onder den titel van „Monumentos Arquitectónicos de España." De uitgave werd bezorgd door José Gil Dorregaray, en sedert 1875 bovendien onder toezicht gesteld van de Koninklijke Academie van Schoone Kunsten te San Fernando.

De nationale eer, de belangrijkheid van de te behandelen stof, de erkende bekwaamheid der medewerkers, alles werkte samen om een grootsch geheel te vormen. Vele en groote moeilijkheden welke schrijver dezes niet bekend zijn en ook hier niet behoeven te worden opgesomd, stonden de bereiking van het doel evenwel in den weg. De uitgave werd dan ook in 1881 gestaakt.

Het is daarom gelukkig, dat er weder mannen den moed hebben deze uitgave niet alleen te vervolgen, doch eerst weder opnieuw te beginnen, en dat wel op veel voordeeliger voorwaarden. De reproducties naar de natuur, of opmetingen, teekeningen, enz., zijn nu bovendien meer getrouw aan de werkelijkheid en konden in grooter aantal gegeven worden, aangezien vele uitvindingen op het gebied van boek- en plaatdrukkunst, sinds de oorspronkelijke uitgave verscheen, dit mogelijk maken.

De nieuwe uitgevers, de heeren E. Martin y Gamoneda te Madrid, vertrouwden de redactie toe aan uitnemende oudheidkenners en Spaansche architecten, welke tevens de enkele onnauwkeurigheden verbeterden, die zij in de vroegere uitgave hadden opgemerkt en, zooals boven gezegd, daaraan nog vele nieuwe reproducties zullen toevoegen.

Het oorspronkelijk werk wordt nu geheel herzien door den heer Rodrigo Amador De Los Rios, werkend lid van de Koninklijke Academie van Schoone Kunsten te San Fernando, Chef van het Nationaal Oudheidkundig Museum, de eenige die nog in leven is van de oorspronkelijke medewerkers, en daarom belast is geworden met de Directie van de uitgave.

Verder de heeren Enrique Serrano Fatigati, Algemeen Secretaris van de bovengenoemde Kon. Academie; Manuel Pérez Villamil, bekroond schrijver en lid van het Oudheidkundig Museum; José Romón Melida Y Alinari, van de Kon. Academie te San Fernando en Directeur van het Museum van Schoone Kunsten; José Gestoso, uitnemend oudheidkenner en schrijver van vele belangrijke werken; José Villamil Y Castro, eveneens een zeer bekend oudheidkenner; Elias Tormo Y Monzó, Hoogleeraar aan de Centrale Hoogeschool; Manuel Gómez Moreno, oudheidkenner van naam, schrijver van de „Guia de Granada" (de Gids van Granada); Rafael Domenech Gallisá, leeraar aan de speciale school voor beeldhouwkunst en graveerkunst, en de Architecten de heeren Enrique Maria Repulles Y Vargas, schrijver over merkwaardige restauraties en lid van de Academie te San Fernando; Ricardo Velasquez Y Bosco, Hoogleeraar aan de Hoogeschool van Bouwkunst en lid van de Kon. Academie van San Fernando, (beide namen van

Detail van het portaal der Universiteit te Salamanca.

mannen welke zitting hadden in het Comité van uitvoering van het VI Internationaal Congres van Architecten, in 1904 te Madrid gehouden); alsook de heeren Adolfo Fernandéz Casanova, Juan Bautista Lázaro, welke het laatst de Cathedraal van Léon gerestaureerd heeft; Vicente Lampérez Y Romea, Hoogleeraar aan de Hoogeschool van Bouwkunst; Luis Domenech Y Monener, van de School te Barcelona, en José Puig Y Cadafalch, vermaard schrijver, die respectievelijk belast zullen worden met de bestudeering van de aanwezige monumenten in iedere provincie; en de graveurs de heeren Manuel Alcázar Eugenio Lemus, Tomás Campazano, Carlos Verger, Leandro Oroz, José Gisbert en Joaquin González Ibaseta; de laatste een schilder, bekroond op verscheidene nationale tentoonstellingen, en als Directeur van het artistieke gedeelte.

Het werk wordt uitgegeven in afleveringen elk ad 16 bladzijden. Het formaat is niet onhandig groot (44 × 32 c.m.) en gemakkelijk om te raadplegen, want de tekst is niet uitsluitend in het Spaansch maar ook in het Fransch en dus voor ons leesbaar. Elke aflevering zal bovendien bevatten: drie gekleurde of zwarte platen en een menigte gravures tusschen den tekst.

Van hetgeen tot op dit oogenblik reeds verscheen, is de uitvoering werkelijk in overeenstemming met den belangrijken, kostelijken inhoud.

Zulk een standaardwerk dient minstens in iedere openbare bibliotheek aanwezig te zijn, waar kunstliefhebbers en architecten het kunnen raadplegen. Menig architect zal het evenwel in eigendom wenschen te bezitten. De werkelijk zeer lage prijs maakt dit mogelijk, daar deze niet meer bedraagt dan 3 peseta's, of 3 francs, per aflevering

Voor degenen die belang mochten stellen in dit werk, liggen de eerste 11 afleveringen welke tot heden verschenen, ter bezichtiging in de Bibliotheek van het Maatschappelijk Gebouw in de Marnixstraat (*). Ook kan men zich daar voor het abonnement opgeven of wel direct aan: Scheltema's & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, en bij de firma Swets & Zeitlinger, Vijzelstraat 67, Amsterdam.

VERSLAGEN·VAN VERGADERINGEN

Afdeeling Amsterdam. van de Mij. tot Bev. der Bouwkunst. 5 Jan. 1906. Na afdoening van enkele ondergeschikte punten der agenda werd het woord gegeven aan den heer I. J. Roovers Jr., Hoofdcommies ter Amsterdamsche Gemeente-secretarie, tot het houden zijner voordracht: *„Enige beschouwingen over de Verecnigingen, Vennootschappen, Stichtingen, uitsluitend werkzaam in het belang van verbetering der Volkshuisvesting."*

(*) Deze afleveringen handelen alle over Toledo, zeker wel een der belangrijkste plaatsen uit geheel Spanje.

Men herinnere zich wat onze verslaggever tijdens de Congresdagen daarover mededeelde

Spreker begon met er op te wijzen, dat, nadat eerst de democratische denkbeelden zich door woord en geschrift hebben verspreid en ontwikkeld, en daarna op meer of minder gebrekkige wijze aan het werkelijke leven zijn aangepast, de Overheid te hulp is gekomen om deze ideeën in een vasten vorm te gieten, zoowel in het belang van eene goede rechtsorde als om waarborgen te geven, dat de zedelijke roeping der staatsburgers wordt omgezet in eene wettelijke verplichting, waaraan gelijk recht ten grondslag ligt.

Vervolgens herinnerde spreker, dat de Overheid eindelijk ook haren steun verleende op het gebied der woning, om daarna te komen tot de zakelijke behandeling van het door hem te bespreken onderwerp.

In de eerste plaats betrof dit den vorm, die voor de vereeniging moet gekozen worden om werkzaam te kunnen zijn in het belang der volkshuisvesting, en kwam daarbij tot de conclusie, dat zoowel aan de Naamlooze Vennootschap als aan de Coöperatieve Vereeniging en ook aan de Stichting gebreken kleefden, die niet aanwezig zijn bij de Vereenigingen, volgens de wet van 22 April 1855, Staatsblad 32, tot regeling van het recht van vereeniging en vergadering. Spreker was dan ook van meening, dat de vorm van deze laatste soort vereenigingen de voorkeur verdient boven den vorm der eerstgenoemde lichamen.

Vervolgens behandelde de inleider den werkkring der in het belang der volkshuisvesting werkzame vereenigingen. Naar zijn oordeel mocht die niet bestaan uitsluitend in het bouwen van nieuwe woningen, doch in de eerste plaats in het sloopen van krotten en het verwijderen van stegen en gangen, en eerst in de tweede in het bouwen van nieuwe woningen.

Ten slotte gaf spreker een overzicht van de meeningen omtrent de door de vereenigingen voor hare perceelen te bedingen huur. Hij was 't volstrekt niet eens met hen, die beweren, dat, indien niet de z.g. normale huurprijs werd betaald er alsdan bedeeling zoude zijn. Hij meende, dat, zoo dit juist ware, niemand kon aangewezen worden, die niet een enkele maal bedeeling van de Overheid had genoten en staafde deze zienswijze met vele voorbeelden. Inleider achtte 't een gelukkig verschijnsel, dat ook het College van bijstand, bedoeld in art. 35 der Woningwet, er thans evenzoo over denkt en dat mitsdien een beginsel is verworpen, dat aan eene krachtige toepassing der Woningwet, beduidend in den weg stond.

Met een opwekking aan allen om zooveel zij vermogen mede te werken tot het bereiken van het doel: „aan ieder mensch te verschaffen een menschwaardige woning", besloot spreker zijne lezing, na alvorens het bestuur der Afdeeling dank te hebben gezegd voor de hem geschonken gelegenheid om het belang van de verbetering van de volkshuisvesting opnieuw te bepleiten.

Na eene korte pauze werd de gelegenheid gegeven den spreker inlichtingen te vragen.

De heer van Exter wilde den inleider gaarne vragen, hoe hij zich de regeling voorstelt van onteigening van onbewoonbaar verklaarde woningen in verband met de huurprijzen in drukke stadsgedeelten. Als taxateur heeft hij in de oude stad zich verwonderd over de hooge huren door den hoogen grondprijs, bv. in de Tuinstraat.

De heer Keppler meent, dat waar de toestanden zoo treurig zijn als de inspecteur van de volksgezondheid Faber schildert, 14 bouwvereenigingen in ons land veel te weinig zijn, en dat zij krachtig gesteund moeten worden, al zijn ze coöperatief. Voorts vraagt hij eenige opheldering omtrent den afkeurenden zin, waarin de spreker over de werking van het Geneeskundig Staatstoezicht heeft gesproken.

De heer Mr. J. Kruseman, vooraf zeer waardeerende woorden richtende tot den inleider, stipt even de zaak aan van den twijfel aan de bestaanbaarheid eener vennootschap als bezitster van onroerende goederen, die geen daden van koophandel doet. Het is waar, een enkel arrest van den H. Raad heeft tot dien twijfel aanleiding gegeven, maar dit is nog niet zoo doorslaand geweest, niet principieel. Een volgend arrest zou in anderen zin kunnen luiden. Op soortgelijke wijze bestaan in ons land wel duizenden naaml. vennootschappen. In hoofdzaak wil hij opkomen tegen de wijze, waarop de inleider tot zijn verbazing de coöperat. vereenigingen in een hoek heeft gedrongen. Werklieden, die voor hunne woningen zorgen, brengen toch iets goeds tot stand. Al komt eventueele winst aan henzelf, hoofdzaak is de huisvesting.

In dat licht beschouwd, is de zaak ook in de Tweede Kamer besproken. Die vereenigingen steunen elkaar, en haar aantal wordt steeds grooter. Haar voordeel is, dat men verhaal heeft op de leden. In Haarlem zijn met name verscheidene vereenigingen gesticht, die met behulp van voorschotbanken uitstekend werkten. Zij hebben alleen voorschotten noodig, geene bijdragen. De diamantbewerkers, spoorwegarbeiders, typografen gaan denzelfden kant uit. Het initiatief der werklui moet benut worden, vooral in de groote steden.

Een enkel struikelblok ligt in het Kon. besluit. De Minister overweegt echter wijziging daarvan binnen de bepalingen der Wet, uitsluitend in het belang van het woningvraagstuk.

Mocht men op den duur echter de coöperatieve vereenigingen uitsluiten, men zou handelen misschien naar de letter, maar niet naar den geest der wet.

Spr. eindigde met den wensch, dat bij toepassing der wet bij de ambtenaren de wind van den goeden kant zou waaien.

De voorzitter wenscht den spreker iets te vragen omtrent de concurrentie tusschen particulieren en vereenigingen, in zake den huurprijs. Niet onwaarschijnlijk toch is het geval, dat de huurprijzen dalen kunnen beneden den opzet der daarvan gemaakte rekening. En hoe dan. Is de vereeniging geheel aansprakelijk voor de subsidiën door Rijk of Gemeente verleend. Dit kan voor het kapitaal een bezwaar zijn om iets voor zulk een vereeniging te geven.

Voorts vraagt hij, of Rijk en gemeente in de vereenigingen zeggingskracht hebben, in zake huurprijs enz.

De heer Rovers, de sprekers beantwoordende, deelt den voorzitter mee, dat de vereeniging ten volle verantwoordelijk blijft voor de gelden door Rijk of Gemeente verstrekt.

Op de tweede vraag van den Voorzitter kan hij mededeelen, dat van eene inmenging als deze zich dacht, geen sprake is.

Op hetgeen de heer Kruseman heeft aangevoerd in het voordeel der coöperatieve vereenigingen, kan hij weinig tegenwerping maken, zoodat hij gaarne verklaart, dat zijn oordeel in dit opzicht zich kan wijzigen. Ook spreker ziet het groote belang er van in, dat 1ste-klasse-werklui zich de zaak aantrekken.

Den heer Keppler deelt hij mee, dat het gezegde omtrent het Geneesk. Staatstoezicht meer bedoelde de droevige resultaten van dit toezicht in geval van tegenwerking van het gemeentebestuur. Uit een voorbeeld van de gemeente Ginneken toonde hij aan, hoe verlammend die tegenwerking kan zijn.

Den heer van Exter antwoordde inleider, dat eigenaren zich zullen hebben neder te leggen bij den prijs door den rechter te bepalen. Schade zal misschien voor menig bezitter van ondeugdelijke woningen kunnen ontstaan; daaraan valt niets te veranderen.

De voorzitter bracht ten slotte den inleider warmen dank voor zijn heldere uiteenzetting.

Ook hij was van meening, dat, waar de vader der Woningwet in hoofdzaak het particulier initiatief als drijfkracht had te hulp geroepen, dit beginsel ook tot zijn recht moest komen. Onze medeburgers zijn echter te weinig op de hoogte, en daarom is bij de groote massa nog niet de noodige belangstelling in het woningvraagstuk opgewekt.

In aansluiting met hetgeen Mr. Kruseman daaromtrent had gezegd, sprak ook hij den wensch uit, dat bij de ambtenaren met de uitvoering belast, eene gunstige en juiste opvatting zou blijken te bestaan, er aan toevoegende, dat de heer Kruseman als oud-Gemeenteraadslid ook wel eens ervaren heeft, dat adviezen van ambtenaren evenwel niet altijd worden gevolgd.

De vergadering werd daarop gesloten.

Afd. Haarlem. Vergadering gehouden op 6 Febr. 1906. Hoe gaarne de verslaggever een meer uitgebreid verslag van het eerste gedeelte van deze vergadering zou willen geven, bescheidenheid verbiedt hem zulks. De heer W. C. Niermeijer, Civ. Ing. uit Amsterdam, had de welwillendheid het een en ander mede te deelen over de vervaardiging van z. g. Greybalken, alhier te lande meer bekend onder den naam van Differdingerbalken, welke mededeelingen gepaard gingen met de vermelding van de voordeelen van deze balken boven de balken van het D. N. Profiel, terwijl de spreker ten slotte als gids optrad bij een wandeling door de fabriek, welke fabriek aanschouwelijk door middel van lichtbeelden werd voorgesteld. De heer Niermeijer, die deze mededeelingen ook nog in andere afdeelingen wenscht te doen, heeft mij om deze reden verzocht daarvan geen verslag te willen geven.

Aan dit verzoek wordt, zooals van zelf spreekt, door mij voldaan met deze uitzondering echter, dat ik niet wil verzwijgen, dat leden en genoodigden met hetgeen zij gehoord en gezien hadden, zeer waren ingenomen, zoodat zij ten volle konden instemmen met de woorden van dank door den Voorzitter tot den spreker gericht.

Omtrent het meer huishoudelijk gedeelte van dezen avond, wordt medegedeeld, dat in de plaats van den heer G. L. van Lennep, die volgens rooster aan de beurt van aftreding en niet herkiesbaar was, tot tweede Voorzitter gekozen werd de heer J. G. Michielse, en dat de Secretaris om dezelfde reden aftredend en niet herkiesbaar, vervangen werd door den heer O. Gunning. De heer Michielse, ter vergadering aanwezig, liet zich deze benoeming welgevallen; den heer Gunning, niet ter vergadering aanwezig, zal van zijne benoeming mededeeling worden gedaan.

De Secretaris,
L. C. Dumont.

Haarlem 11 Febr. 1906.

Afd. **Amsterdam, van de Mij. tot Bev. der Bouwkunst.** 9 Februari 1906. Na goedkeuring van de notulen der vorige vergadering en mededeelingen van ingekomen stukken, werd door den Secretaris het jaarverslag voorgelezen.

Het ledental was gestegen tot 132. Betreurd werd echter dat, hoewel getracht werd vergaderingen te houden over interessante actueele onderwerpen, van de zijde der leden zoo geringe belangstelling werd ondervonden en aanwezigen op druk bezochte vergaderingen voor een groot deel uit introducés plachten te bestaan.

Gehouden waren in 1905 zes bestuurs- en zes leden-bijeenkomsten, waarbij een buitengewone, de welgeslaagde excursie naar Muiden, Weesp en de Vecht.

De toestand der geldmiddelen was bevredigend. De leescirkel der afdeeling kon zichzelf bedruipen, doordien velen welwillend tijdschriften ter circulatie afstonden en de firma Ed. H. Sikken haar gratis administreerde.

De rekening en verantwoording over het jaar 1905 werd door H. H. van Exter, Dorlas en Engers accoord bevonden. De nauwkeurige Commissie echter, zich blijkbaar willende spiegelen aan de ervaring van eenige financieele instituten, was niet zoo gemakkelijk tevredengesteld en voelde zich niet gerustgesteld voor en alleer de gansche effekten-schat der afdeeling, bestaande uit één Amsterdamsch lot, ter tafel was uitgespreid, en na degelijk onderzoek de onbetwistbare echtheid gebleken was.

De heeren W. J. de Groot en J. H. W. Leliman werden bij acclamatie als bestuursleden herkozen, de eerstgenoemde eveneens als Voorzitter bestendigd.

Tot plaatsvervangende afgevaardigden naar de Mei- en September-vergaderingen der Mij., voor het geval de bestuursleden mochten verhinderd zijn, worden aangewezen de heeren L. Zwiers en P. van Exter.

Daarna wordt het woord gegeven aan den heer J. H. W. Leliman ter inleiding van de *„Bespreking van het plan tot den bouw van een museum voor moderne kunst in den tuin van het Rijks-Museum"*. De inleiding heeft ten doel de wenschelijkheid te betoogen om verdere bebouwing van den Rijksmuseum-tuin te voorkomen.

De beslissing ligt bij den Gemeenteraad, die immers bij de schenking van het terrein aan het Rijk in 1873 de voorwaarde stelde, dat, voor zoover het niet volgens het toen bestaande plan zou worden bebouwd, het als plantsoen moest worden aangelegd en onderhouden.

Naar aanleiding dezer inleiding vroeg de heer A. W. Weissman allereerst of genoemde plaats officieel was aangewezen en of soms reeds ontwerpen bestonden. Hij wees er vervolgens op, dat de heer Drucker aanvankelijk voornemens was geweest zijne schilderijen te geven aan de „Vereeniging tot het vormen eener verzameling van moderne kunst", wier schatten in het gemeentemuseum hangen, en dat hij onder invloeden van hooger hand voor het Rijk besloot. Spreker vraagt: zijn er onderhandelingen gevoerd om in onderling overleg moderne kunstwerken van het Rijk ook te hangen in het Stedelijk Museum waar ruimte genoeg is? Is de voorwaarde van niet-bebouwing van den tuin een servituut en is hier geen rechtskundig advies noodig?

Op de eerste vraag van den heer W. wordt bevestigend beantwoord.

De voorzitter is van oordeel, dat in deze eenvoudige zaak de voorlichting van een rechtsgeleerde niet vereischt wordt. De voorwaarden, destijds aan de schenking verbonden, zijn duidelijk. Elk begrip van bebouwing van den tuin is daarbij buitengesloten. Tot denkbeeld stond ook vast bij de uitgifte der omliggende gemeentegronden, wier prijs verband hield met de vrije ligging. In ieder geval bestaat er moraliter dan ook wel degelijk een servituut.

Bebouwing is niet mogelijk zonder een gemeenteraadsbesluit ter opheffing van een vroeger besluit. Uit hoofde der geschiedenis is voorzichtigheid noodig, willen de architecten zich op een goeden dag niet voor verrassingen gesteld zien. Zijne conclusie is, dat men aan den Raad een adres richte.

De heer Rood zou daarin speciaal ook willen gewezen zien op het feit, dat het Rijksmuseum door de aan- en uitbouwen steeds leelijker wordt. De heer van Burkom oppert het denkbeeld om het adres te zenden aan het Rijk, waaraan het Museum thans toebehoort; de heer Weissman wenschte er in vermeld te zien, dat door onderhandeling wellicht eene oplossing kon worden gevonden.

Na eenige verdere gedachtewisseling wordt 't Bestuur gemachtigd te adresseeren, waarbij met de uitgesproken wenschen zal worden rekening gehouden.

Bij de rondvraag spreekt de heer Lob er zijne bevreemding over uit, dat de afdeeling niet door zijn Bestuur vertegenwoordigd was op het jubileum-Rieber. Alleen één der bestuurders was aanwezig. Zulks heeft algemeen verbazing opgewekt. Spreker neemt niet aan, dat er inderdaad, gelijk in zijne tafelrede de heer Posthumus Meijjes verklaarde, toevallige omstandigheden waren.

De voorzitter betuigde den heer Lob zijne erkentelijkheid, dat hij deze kwestie ter sprake bracht. Hier is immers werkelijk niets dan eene samenloop van omstandigheden, hoofdzakelijk voortgekomen doordien de Bestuursvergadering van 26 Febr. niet kon doorgaan. De zaak was echter veel vroeger reeds terloops besproken en de bestuurders verkeerden in de meening elkander zonder nader overleg ter receptie te zullen treffen. Het was nu volkomen toevallig, dat vier humer verhinderd waren. Bovendien is de afdeeling vertegenwoordigd in het Hulde-Album.

De heer Lob is door deze verklaring niet geheel bevredigd; vooral niet, omdat dus bij eene andere gelegenheid — bijv. bij de juist gehouden vergadering — het wederom mogelijk zou zijn geweest dat het Bestuur verhinderd is te verschijnen.

Natuurlijk, zegt de Voorzitter, daaraan is niets te doen.

De heer Rood wijst er nog op, dat twee bestuursleden door ambtsbezigheden waren verhinderd, een wegens familie-omstandigheden, en hij zelf wegens ongesteldheid. Indien deze redenen de afwezigheid nog niet wettigen, vraagt hij zich af, wat den heer Lob dan wel zou kunnen bevredigen. Hadden de bestuursleden soms moeten zijn overleden om verontschuldigd te zijn.

Niets meer aan de orde zijnde wordt de vergadering gesloten.

De Secretaris
J. H. W. Leliman.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 10 Februari 1906. *Een nieuwe verkeersweg in de Residentie,* met afbeeldingen der plannen omtrent de verbinding tusschen Vijverberg en Buitenhof, volgens het Gemeentebestuur, den heer De Stuers, en den heer Van Liefland, en met de adressen van laatstgenoemde heeren. Een beoordeeling wordt niet gegeven; de plannen moeten voor zichzelf spreken.

Architectura. 10 Febr. *Het Damvraagstuk,* door Jan Stuyt. Geen beter middel om tot de beste oplossing te geraken, dan een prijsvraag. Alvorens met de plannen van het Rijksgebouw wordt aangevangen, dat wellicht op het plein voor de nieuwe Beurs zal verrijzen, is het plicht, het Damvraagstuk op te lossen; de grootte der benoodigde terreinen zou aangegeven kunnen worden in de prijsvraag — door A. et A. gevraagd — zonder prejudice overigens op het architectonisch gehalte van het op te richten bouwwerk.

In het „Technisch gedeelte" is o.a. een artikel opgenomen over: *Draagvermogen van gemetselde pijlers.* Een verkort — maar zeer belangrijk — uittreksel uit het Zeitschr. des Oesterr. Ing. und Architecten Vereins (1899), omtrent eenige series proeven, door het Royal Inst. of Brit. Architects genomen, waarbij gelegenheid bestond op elk gewenscht oogenblik de belasting op te heffen, ten einde de uitwerking in elk stadium der beproeving geheel te kunnen nagaan. De proeven zijn van groote waarde voor de praktijk en geven ook voor ons land betrouwbare cijfers aan de hand. De aangegeven normen zijn voor ons land niet te laag gesteld, hoewel proeven als de beschrevene met de Hollandsche steensoorten genomen, juistere gegevens zouden verstrekken.

De Bouwwereld, 7 Febr. *De Stedelijke Schoonheidsverordening van München.* Een resumé van de aesthetische voorschriften, die als de nieuwste en volledigste zijn aan te merken. Dergelijke bestaan in meerdere Duitsche gemeenten, maar zouden waarschijnlijk weinig in den Nederlandschen smaak vallen.

Wie echter waarneemt, wat hier te lande uit onverstand en gebrek aan gevoel verknoeid wordt, komt er toe den Duitscher te benijden om een wetgeving, die het mogelijk maakt in te grijpen.

Een permanent College ter beslechting van geschillen in de bouwbedrijven. Korte uiteenzetting van de samenstelling en werkwijze van het nieuw te stichten College.

Afbeeldingen van plattegronden en gevels van *Woonhuizen te Delft*, architect A. Van der Lee.

Technisch Weekblad 9 Febr. Het „Technisch gedeelte" bevat: *Nog eens Siderosthen-Lubrose verven; Moderne werktuigen*, een ponsmachine, gecombineerd met profielijzerschaar, voor de kleine industrie; *Over electrische verwarming; Proeven met 50 000 volt gelijkstroom; Iets over kitten.*

Het Huis; aflevering van Januari 1906. *Middeneeuwsch Aardewerk*, door A. Pit. *Monumenten*, door Jan Kalf.

Toelichting bij de platen; deze stellen voor: een trappenhuis, een hal en verschillende vertrekken uit eene villa te Utrecht, benevens meubels en lampen. Ten slotte bevat deze aflevering een geïllustreerd artikel over de *Tentoonstelling „Kunst en Kind"*, georganiseerd, (thans gesloten) door de Amsterdamsche Vereeniging „Kunst en Volk", in het Stedelijk Museum te Amsterdam.

BERICHTEN

BINNENLAND.

De Hofvijver te 's Gravenhage. Door de Verfraaiingscommissie, de besturen van: Die Haghe, den Haagschen Kunstkring, het Schilderkundig Genootschap Pulchri Studio, de afdeeling 's Gravenhage van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, de Vereeniging voor Handel, Nijverheid en Gemeentebelangen, benevens de afdeeling ter Bevordering van het Vreemdelingenverkeer, en de ondergeteekenaren van het adres van 512 ingezetenen, is een adres aan den Gemeenteraad van 's-Gravenhage gezonden, van den volgenden inhoud:

„De ondergeteekenden die in November 1905 de vrijheid namen zich tot uw Raad te wenden, in zake den verkeersweg bij den Hofvijver, vinden aanleiding, in het schrijven dat Jhr. Mr. Victor de Stuers uw Raad over datzelfde onderwerp toezond, om nogmaals bij uw Raad ten sterkste aan te dringen, om met terzijdelegging van het voorstel van Jhr. Mr. Victor de Stuers, en dat van Burgemeester en Wethouders, de uitvoering volgens hun denkbeeld aan te nemen. Zij meenen dat het plan De Stuers in plaats van het plan van Burgemeester en Wethouders te verbeteren, dit nog minder aannemelijk maakt, reden waarom zij zich vervoorloven in nevensgaande nota met bijgevoegde teekening nog nader hun bezwaren tegen de beide andere voorstellen te ontwikkelen."

Gelijk men weet, wenschten de Verfraaiingscommissie c. s., dat de huizen langs den Vijver bij de Gevangenpoort zouden worden aangekocht en afgebroken, om dan, langs den zichtbaar geworden zijmuur der Gevangenpoort, op het vrij geworden terrein, een breeden verkeersweg tusschen het Buitenhof en de Plaats, naar den Kneuterdijk aan te kunnen leggen.

In de bij het adres gevoegde nota wordt aangetoond, dat het voorstel De Stuers verre achterstaat bij dat van B. en W., en dat de kosten van het plan onjuist berekend en veel te laag zijn. Door B. en W. en door Jhr. Mr. V. de Stuers worden de belangrijke aesthetische voordeelen van het plan der Verfraaiings-commissie, veel te veel over het hoofd gezien. Door dit plan zal van elk punt van de Plaats een heerlijk en veel ruimer vergezicht over den Vijver en de gebouwen op het Binnenhof aan den Vijver verkregen worden. Hetzelfde zal het geval zijn ten opzichte van de vergezichten van het Buitenhof over den Vijver naar Lange en Korte Vijverberg, en omgekeerd. Een en ander wordt door bijgevoegde teekeningen op 't duidelijkst aangetoond.

Waar door de genoemde commissie gestreefd wordt om door afbraak van de verschillende in den loop der tijden aan den Vijver geplaatste gebouwtjes de schoone historische aansluiting van Vijver, Binnenhof, Buitenhof, Plaats, Vijverberg en Kneuterdijk te doen herleven, wenschen B. en W. en de heer De Stuers een plomp bouwblok aan de korte zijde van den Vijverberg bij de Gevangenpoort, dat brutaal dit schoon geheel verbreekt en een sta-in-den-weg wordt.

De adressanten achten het door den heer Van Liefland onlangs in deze zaak ingediende voorstel (zie B. Weekbl. van 3 Febr. j.l.) een duidelijk bewijs, hoe ook hij gevoelt welk een onverantwoordelijken misstand de geheele bebouwing van het perceel bewoond door Mr. Barnet Lyon, tusschen Buitenhof en Vijverberg, in het leven zou roepen, en dat aankoop en slooping het eenige verantwoorde middel is, om zulk een wandalisme te voorkomen en om te zetten in aanwinst van stadsschoon aldaar. Zij zijn overtuigd, dat als dat perceel eenmaal gesloopt is, iedereen, ook de heer Van Liefland, door opneming van den plaatselijken toestand tot het besef zal komen, dat slechts slooping van het verdere blok en de rechte doortrekking van den weg — volgens het plan van adressanten — de eenige rationeele en goede oplossing voor den verkeersweg worden kan.

Ook reeds vroeger hebben wij gepleit voor de oplossing volgens het plan der Verfraaiingscommissie. Wij doen dit andermaal, in de hoop, dat de Gemeenteraad het geldelijk bezwaar niet te groot zal achten om — zooals adressanten zeggen — aanwinst van stadsschoon te verkrijgen. Die aanwinst zal groot zijn; daartegenover zal verkleining van den Hofvijver en bebouwing volgens de plannen van B. en W., en anderen, het stadsschoon daar ter plaatse voor eeuwen verknoeien.

Moge de Gemeenteraad dat toch inzien.

Beursterrein te Amsterdam. In de zitting der Tweede Kamer op 15 Febr. j.l. deelde de Minister van Waterstaat enz. mede, dat het in de bedoeling lag een tweede Postkantoor te Amsterdam te vestigen. Met het terrein der Oude Beurs kon de Minister zich echter niet zoo voetstoots vereenigen; daarom is eene Commissie benoemd, onder voorzitterschap van den heer Hubrecht, die tot taak heeft, na te gaan in hoeverre in de behoefte van den dienst der Posterijen te Amsterdam behoort te worden voorzien.

Naar aanleiding van eene opmerking van den heer Tak over het tegenwoordige postkantoor, dat zoo weinig in overeenstemming was met zijne omgeving, verklaarde de Minister, dat bij den bouw van een nieuw kantoor rekening zou worden gehouden met een zich aanpassen aan de omgeving.

't Schijnt, dat de heer Tak met deze verklaring tevreden was; wat echter met „omgeving" hier bedoeld is — de Nieuwe Beurs of andere gebouwen aan het Damrak — is ons niet duidelijk.

Haarlem. De heer A. W. Weissman heeft bij den Gemeenteraad een nieuw adres ingediend, inhoudende het aanbod om een Stedelijk Museum te bouwen voor een som van *f* 200.000.

BUITENLAND.

Engeland. „De Building News" organiseert gezelschapsreizen van architecten naar het vasteland. Gedurende de reis worden door de leden schetsen gemaakt van het voornaamste wat men te zien krijgt. Deze schetsen, waarvoor verschillende prijzen uitgeloofd zijn, worden naderhand tentoongesteld. De 1e reis vangt aan op Vrijdag 3 Aug. a. s. en eindigt Zaterdag 18 Augustus. De schetstocht gaat over Chartres, Tours, Poitiers, Angoulême, Auvergne, Clermont Ferrand, Ispire en Nevers. Voor verschillende reducties vooral op spoorwegen, is gezorgd en de reis kost niet meer dan 14 £.

Londen. Eenentwintig olieverf-schilderijen van Turner waren 50 jaren geleden opgeborgen in het sousterrain van de National Gallery op Trafalgar-square, en hun bestaan was volmaakt vergeten. Door een toeval werden ze ontdekt en zullen nu een eereplaats in de Gallery innemen.

Londen. Gedurende het internationale architecten-congres te Londen, in Juli a. s., zal in de Grafton Galleries een tentoonstelling gehouden worden van Engelsche architectuur van af de komst van Willem den Veroveraar tot den dood van Sir Charles Barry in 1860.

Weimar. Tot het bouwen van een nieuwen Hof-schouwburg te Weimar is besloten, en een som van ruim 2 millioen marken daarvoor vastgesteld.

Avignon. Het oude paleis der Pausen te Avignon, dat tot nu toe als kazerne diende, wordt gerestaureerd en als museum ingericht.

Parijs. Naar aanleiding van den bouw van den Avenue-schouwburg te Londen schrijft Fernand Billerey in „la Construction moderne", dat de maatregelen voor veiligheid van de bezoekers in Londen genomen, bij den bouw van schouwburgen, zoo streng zijn, dat ze de verontwaardiging van de Fransche architecten zouden opwekken. De groote opera van Garnier, die wat veiligheid enz. aangaat, nog de best gebouwde is, voldoet in geen enkel opzicht aan de Londensche voorschriften, evenmin de Opera Comique en de Française. In Engeland had men ze op die wijze zeer zeker niet mogen bouwen. Met de kleinere schouwburgen is het nog veel erger gesteld. Betimmering, gevaarlijke schilderingen en draperiën, slecht ingerichte electrische verlichting, slecht geplaatste uitgangen, vestibulen waarin men verdwaalt, deuren zonder uitgangen, nauwe wenteltrappen die door de verschillende verdiepingen gaan, vensters zeer geschikt om er zich uit te werpen, een gevaar op elke schrede; dit is wat de Parijsche schouwburg geeft. In Londen niets van dit alles.

Parijs. Het domein „Bagatelle" zal blijven bestaan. De tuinen zullen hun oorspronkelijken aanleg behouden, en een verzameling vormen van boomen, struiken en planten, waarbij men als voorbeeld zal nemen de beroemde tuinen te Kew.

Genève. Het 2e Internationale congres voor woninghygiëne (2e Congrès internationale d'assainissement et de Salubrité de l'habitation) zal einde Augustus in Genève gehouden worden.

Kaapstad. De 1e havenaanleg alhier geschiedde in 1656 door de Hollanders, die een houten Pier bouwden, waarmede men het tot 1860 gedaan heeft. In 1836 echter begon men reeds met den aanleg van een nieuwe haven hoofdzakelijk een nieuwen golfbreker die 1092 meter lang was. Daarna zijn pas de latere havenwerken, kaaimuren en dokken gekomen, en is de Pier door betonstorting nog 300 M. verlengd. Een geheel nieuwe Pier, lang 2100 M., is nu in het vooruitzicht.

PERSONALIA

Het Bestuur der Academie van Beeldende Kunsten te 's Gravenhage heeft in zijne vergadering van 13 Februari j.l., met ingang van 1 Mei a.s., den heer Jan L. Springer, architect te Amsterdam, benoemd tot Directeur dier Academie.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,		onderdom	37	jaar	salaris	f 80.—
"	"	"	26	"	"	" 100.—
"	"	"	26	"	"	" 90.—
"	"	"	22	"	"	" 80.—
"	"	"	32	"	"	" 100.—
"	"	"	30	"	"	" 100.—
"	"	"	22	"	"	" 30.—
"	"	"	43	"	"	" 100.—
"	"	"	18	"	"	" 50.—
"	"	"	23	"	"	" 70.—
"	"	"	48	"	"	" 100.—
"	Teekenaar	"	21	"	"	" 50.—
"	"	"	28	"	"	" 80.—
"	"	"	19	"	"	" 40.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 19 FEBRUARI.

AMSTERDAM. Bestek 1055. Het maken van slaapkamers en het verhoogen der verdieping van 15 wachterswoningen en het beschieten van de daken der zolders van 7 wachterswoningen allen aan den Gelderesch—Overijselschen localaalspoorweg. Raming f 14700.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Mij. n.m. 1/2 1 u. (Greenw. tijd). Aanw. 13 Febr. voorm. 10 1/2 u. (Gr. tijd) van uit het station Winterswijk G. O. L. S.

ARNHEM. Het verbouwen van de perc. 46, 48 en 50 Hommelstraat.

De arch. A. R. Freem n.m. 2 u. in café „Riche" alwaar bestek en teek. ter inz. en à f 1.50 verkrijgb. bij de firma G. J. Thieme, Koningstraat. Aanw. gedaan.

CUIJK N.-BR. Het bouwen van een woon- en winkelhuis, smederij en drie werkmanswoningen.

De arch. H. M. v. Strijp te Mill, n.m. 3 u. in 't café van de Wed. Verweijen te Cuijk, alwaar bestek en teek. ter inz. Inl. verstrekt de arch. aanw. 19 Febr. n.m. 2 uur.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee woningen aan den Periksweg.

De arch. H. E. Zeggelink 's midd. 12 u. in het café van Jochem Hemken alwaar bestek en teek. ter inzage. Inlicht. te bekomen bij den arch. Aanw. 19 Febr. v.m. 9 u.

HILLEGOM. Het amoveeren van zijn perc. 86 aan de Hoofdstraat en het bouwen van een woon- en winkelhuis.

Den heer H. L. Baum in café „'t Wapen van Hillegom". Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgb. bij H. L. Baum. Inlicht. geeft de arch. P. A. J. Heemskerk.

HARINGCARSPEL (N.-H.). Het verbouwen van de openbare lagere school te Waarland.

Het gem.-best. v.m. 10 u. Bestek en teek. à f 2 verkrijgb. ter gem. secretarie. Aanw. gedaan.

NIEUW-AMSTERDAM. Het bouwen van een burgerwoonhuis aldaar, met bijlev. van alle materialen.

De veenmaatschappij voorheen Vos, v.m. 11 u. in café „Oldenkamp", alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft arch. J. Kliphuis te Emmen.

NIEUW-AMSTERDAM (DR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis, te Barger-Compascuum, gem. Emmen, onder bijlev. van al het daartoe benood.

De archit. E. Warringa en Zn., te Nieuw-Buinen v.m. 11 u. in café Koolker te Nieuw-Amsterdam, alwaar bestek en teek. ter inz. Inlicht. geven de arch. voorn.

ONDERDENDAM (GRON.). Het afbreken van een achtergebouw met schuur enz. en het weder opbouwen van een nieuw achtergebouw met bijlev. van alle daartoe benood. materialen enz.

De heer S. G. Wiersema Jz. n.m. 4 u. in het waterschapsgebouw alwaar bestek en teek. ter inzage die verkrijgbaar zijn à f 1.25 bij den arch. P. Tilbusscher te Middelstum, bij wien inlicht. te bekomen. Aanw. gedaan.

OLDENZAAL. Het bouwen van een woonhuis.

De heer Scate Molkenboer 's midd. 12 u. in hotel „de Ster". Bestek en teek. verkrijgbaar ten kantore van den archit. tegen f 12 per stel en worden op den dag der besteding van de inschrijvers teruggenomen voor f 10 per onbeschadigd stel. Aanw. 19 Febr. v.m. 9 u. (pl. tijd). Inlicht. geeft G. Beltman A.Gzn., arch., Enschede.

OOSTERHOUT. (N.-BR.). Het verbouwen en vergrooten van een heerenhuis aan den Heuvel, met bijlev. van alle materialen.

De arch. Jac. v. Gils te Rotterdam v.m. 11 1/2 u. in het koffiehuis van L. Olieslagers aan den Heuvel te Oosterhout, alwaar bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

VEENINGEN (DR.). Het bouwen van een boerenwoonhuis, met bijlev. van materialen.

De heer R. Veurman n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. bij A. Hein. Aanw. 19 Febr. v.m. 10 u.

DINSDAG 20 FEBRUARI.

BERGHAREN (GELD.). Den herbouw der openb. lag. school te Hernen met aanbouw aan deze school van een lokaal.

Het gem.best. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. ten gemeentehuize. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Het amoveeren van het perc. Barteljorisstraat 18 en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met magazijn en twee bovenwoningen.

De arch. Jb. v. d. Ban, Kampersingel 70 in café „Brinkmann".

NIEUWE SCHANS (GRON.). Het bouwen van een behuizing waarin bakkerij, winkel etc. op een vrij terrein aan den kunstweg Winschoten-Pruisische grens.

De heer K. Werkman te Westerloo n.m. 5 u. in 't logement van Sissingh te Nieuwe Schans, alwaar bestek en teek ter inzage en te bekomen à f 1 bij L. Poelstra te Winschoten. Aanw. 20 Febr. v.m. 11 u.

WOENSDAG 21 FEBRUARI.

BEEK BIJ DIDAM. Het bouwen van een pakhuis met stalling.

De heer J. Reijers Jr. 's av. 6 u. in café de „Roos" alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft J. H. Hogenkamp te Doesburg en de aanbesteder te Beek.

BREDA. Het bouwen van een heerenhuis op een perc. aan de Nieuwe Boschstr.

De arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas 's av. 7 u. ten hunne kantore alw. bestek ter inz.

ENSCHEDÉ. Het vergrooten der bestaande fabrieksgebouwen op een terrein aan de Emmastr.

De arch. H. Reijgers 's midd. 12 u. in hotel „de Graaff". Bestek en teek. à f 7.50, te bekomen bij den arch. en worden bij den besteding à f 5 terug genomen. Inl. geeft den arch. Aanw. 21 Febr. v.m. 9 u.

EUVELGUNNE, GEM. NOORDDIJK (GRON.). Het afbreken van een voorgebouw met middelhuis, en het daar ter plaatse weder opbouwen van een nieuw voorgebouw met bijlev. van al het daartoe benood.

Mej. de wed. T. Dijkhuis n.m. 3 u. in 't logement van H. Vrucht alwaar bestek en teek. à f 1.50 te bekomen. alsmede bij H. Evenhuis gem.-architect te Haren, die inlicht. verstrekt van 12—1 u. n.m.

ROTTERDAM. Het uitbreiden der fabriek van den heer C. Jamin a. d. Hugo de Grootstr.

De archit. C. N. van Goor, Jonkerfransstraat 126 n.m. 2 u. in de bovenzaal van hotel Coomans.

SNEEK. Het bouwen van een heerenhuis aan den Stationsweg.

De arch. G. Stapensée, Wip 117, bij wien bestek en teek. à f 1 verkrijgb. en inlicht. te bekomen.

WINSCHOTEN. Het bouwen van eene smederij met bovenwoning aan de Beertsterstraat.

De arch. K. de Grooth, bij wien bestek en teek. à 75 ct. vanaf 13 Febr. verkrijgb.

WOERDEN. Het amoveeren van een gedeelte van het bestaande gemeenelandshuis en het daar ter plaatse weder opbouwen van een nieuw gemeenelandshuis, aan de Havenstraat bij het kadaster der gemeente bekend onder sectie no. 391, 392 en 393.

Dijkgraaf en hoogheemraden van het grootwaterschap van Woerden n.m. 1 u. in het gemeenelandshuis. Bestek en teek. gedurende 14 dagen voor de besteding op de secretarie ter inz. en à f 3 verkrijgbaar.

DONDERDAG 22 FEBRUARI

BUSSUM. Het verbouwen van het hotel Nieuw Bussum.

De arch. v. d. Goot en Kruisweg 's midd. 12 u. in hotel Nieuw Bussum, alwaar bestek

en teek. ter inzage en die verkrijgb. zijn à f 2 ten kantore van voorm. arch.

HOOGEZAND. Het bijbouwen van twee localen enz. aan de o. l. school te Beneden-Kalkwijk.

Het gem.-best. v.m. 10 u. Bestek en teek. ter inz. en ad f 1.25 verkrijgb. ter secret

ROTTERDAM. Het bouwen van een schoolgebouw, onderwijzerswoning en bewaarschool, op een terrein aan de Hoveniersstraat en Jan v. Loonslaan.

De arch. A. Henkemans v.m. 11 u. in het Poolsch koffiehuis, Zuidblaak 2. Bestek en teek. à f 2 verkrijgb. bij de firma Corn. Immig en Zn. Nieuwe Haven no. 25. Inlicht. te bekomen ten kantore van den architect Van Alkemadestraat 21—23. Aanw. 19 Februari voorm. 10 uur.

VRIJDAG 23 FEBRUARI.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een boerenbehuizinge te Jutrijp.

De Heer H. H. Menalda, Groote Kerkstr. 13. Bestek en 2 teek. ad f 1.30 verkrijgb. aan de coöp. handelsdrukkerij te Leeuwarden. Aanw. 20 Febr. v.m. 10 u.

MEPPEL. Het maken eener nieuwe winkelpui en binnen betimmering voor Gebr. van Zuiden.

De arch. J. Otten Jzn. 's av. 8 u. in café Fred. Ogterop, alwaar bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1 verkrijgb. bij genoemde arch. alsmede inl. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 24 FEBRUARI.

AMERSFOORT. Het bouwen van een heerenhuis op een terrein aan de Langestr.

De arch. Herm. Kroes n.m. 3 u. in het koffiehuis „Het Valkje". Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.50 bij den arch. Aanw. 20 Febr. n.m. 3 u.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 73[bis], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f **4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1904 . .	**1.165.891.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1904	**28.426.000.00.**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

30 JANUARI.

BUSSUM Het herbouwen eener afgebrande stoomwaschinrichting, voor rekening van den heer C. A. Dieben. Door den arch. v. d. Heijden te Leiden.

Gegund aan G. A. de Kort, Bussum, voor f 15000.

31 JANUARI.

ZEIST. Het daarstellen van een complex fabrieksgebouwen op het terrein van de gasfabriek. Door de comm. voor de gasfabriek.

Laagste inschrijver J. H. G. v. Haren, Nijmegen, f 42777. Gegund.

1 FEBRUARI.

AMSTERDAM (ONDERH.) Het verbouwen der magazijnen van de firma Schutter en v. Bakel aan de Kerkstraat no. 8 en Prinsengracht no. 675.

Gegund aan Ph. A. Warners, Amsterdam, voor f 10778.

HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een pension met badinrichting annex aangrenzende villa aan den Bussummer grintweg te Hilversum; een hoekvilla aan den Bussummer grintweg en de Witte Kruislaan en een dubbele villa aan de Witte Kruislaan. Door den bouwk. P. J. v. d. Meer.

Ingekomen 7 biljetten. Minste inschr. A. v. Mourik, Hilversum, voor ongeveer f 30000. Nog niet gegund.

NOORDWIJK. Het bouwen van een winkelhuis aan de van Limburg Stirumstraat, voor mej. de Wed. J. Verkade. Door den bouwk. C. G. J. Alkemade.

Laagste inschr. D. Kampman, f 3300. Geg.

2 FEBRUARI.

WORKUM. Het maken van een boerenhuizinge in de Paragaster Meerpolder, voor den weled. gestr. heer mr. F. A. v. Hall te Utrecht.

Laagste inschr. Th. Draaisma, Plaam, f 5960. Gegund.

3 FEBRUARI.

BEN.-KNIJPE (FR.) Het bouwen van een huizinge en schuur voor de wed. R. M. v. d. Mei. Door de wed. R. M. v. d. Mei.

Laagste inschr. R. J. de Vries, Nijehaske, f 3232. Gegund.

5 FEBRUARI.

APPINGEDAM. Het bouwen van zes woningen op het terrein van „Werkmanslust". Ram. f 8100, onder architectuur van den heer J. Hagemeijer, namens het bestuur van de werkliedenvereeniging „Harmonie".

Laagste inschr. D. Vos, f 7780. Gegund.

AVEREEST (HERBEST.). Het verbouwen van het koffiehuis van den heer J. F. Pluim te Sluis 4. Door den aanbesteder.

Laagste inschr. G. Eikenaar, Zwolle, f 2209.

HENGELO (GELD.). Het bouwen van een dubbel woonhuis in de kom der gem., met bijlev. van alle materialen, uitgezonderd het behangers en verfwerk. Door de firma J. K. Wansink en Co.

Laagste inschr. J. B. Leemreis, timmerwerk f 2089; H. Rondeel, metselw. f 1675; Gebrs. Besselink, smidsw. f 255; W. Winters, loodgieterswerk f 219,74.

OUDWOUDE (FR.). Het bouwen van een woonhuis op een nieuw terrein. Door den heer H. Leijenaar.

Laagste inschr. A. Walda, Kollum, f 1195. Gegund.

6 FEBRUARI.

VLISSINGEN. Het afbreken en wederopbouwen van perc. no. 75 aan de Wangenaarstraat. Door den heer A. Loois Sr.

Laagste inschrijver J. Loois, Vlissingen, f 6436. Gegund.

7 FEBRUARI.

HEILO (N.-H.). Het bouwen van eene school en hoofdonderwijzerswoning. Door het gem. best.

Laagste inschrs. Gebr. Apeldoorn, Egmond binnen, f 13900. 2 biljetten van onwaarde.

KLUNDERT (N. BR.). Het bouwen van een woning met schoollokalen en de lev. der noodige mater. Door het R. K. kerkbest.

Laagste inschrijver, B. M. Lanooij, Roosendaal, f 16500.

ROOSENDAAL. Het bouwen van een woonhuis ter plaatse Vinkenbroek. Door den heer Jac. Vos Azn.

Laagste inschr. M. de Kok, Heerle, f 3928. Gegund.

8 FEBRUARI.

EDE. (GELD.). Het bouwen van een doctorswoning, te Otterlo. Door het gem. best.

Laagste inschr. Metselwerk met toebehooren. Wereldsma, f 2555.

Timmer-, schilder-, smids- en loodgieterswerken. W. Schut, Barneveld, f 3150.

Massa van perc. 1 en 2. H. Baut, f 5809.

Perc. 2 zonder schilderwerk. W. Schut, Barneveld, f 2640.

Perc. 1 en 2 zonder schilderwerk. J. Bennier, f 5904.

Schilderwerk. Wereldsma, f 395.

HILVERSUM. Het bouwen van een winkel- en woonhuis met magazijn aan de kerkstraat. Door den archit. C. de Groot Jzn.

Laagste inschr. Gebr. Vleugel, f 19595. Gunning aangehouden.

LEUR (N.BR.). Het bouwen van een heerenhuis aan de Vaartkant. Raming f 9150. Door den archit. A. v. d. Lee.

Laagste inschr. J. Grauwen, f 8362. Geg.

STRATUM. Het bouwen van een woonhuis met stoomsmederij. Door den heer H. Mandigers.

Laagste inschrs. J. Boogaarts en van der Eijnden, Woensel, f 3211.

TERBORG. (GELD.). Het bouwen van een woonhuis, in perc. en in massa. Door den heer A. Kempff.

Timmerwerk. Laagste inschr. W. v. Ree, Doetichem, f 1069.

Metselwerk. L. Jansen, f 1394.

Verfwerk W. Freriks, Silvolden, f 164.

Smidswerk. Th. Leyzer, f 56.

Massa. W. Koenders, Silvolden, f 2617. *Gegund.

TERBORG. Het verbouwen van een woonhuis met kantoren aldaar. Door den heer H. G. v. Everdingen.

Laagste inschrs. J. te Pas, Gendringen en J. W. Berkelder, Silvolde, f 11345. Gegund.

9 FEBRUARI.

ALKMAAR. Het bouwen van 2 woonhuizen, waarvan in één drukkerij, op een terrein aan de Spoorstraat. Raming, f 7412. Door den arch E. Kalverboer.

Laagste inschr. W. Zwager, f 6890. Nog niet gegund.

EDE (GELD.). Het bouwen van een winkelwoonhuis op het terrein hoek Dorpsstr. en Straatweg, Station Ede—Dorp. Door den arch. L. van Zoelen Hzn.

a. Volgens bestek. *b.* met een maand verlenging.

a. Laagste inschrs. W. de Koning en Zn., Renswoude, f 7850.

b. W. de Koning en Zonen, Renswoude, f 7450. Gegund.

'sGRAVENHAGE. Het bouwen van een kerk met torens, catechesatiekamer, kerkekamers en kosterswoning voor de geref. gem. Door den arch. J. C. Wentink te Schalkwijk.

Laagste inschr. Z. Gelens en J. van der Wal, f 51500.

LAREN (N.-H.). Het bouwen van een dubbel winkelhuis. Door de arch. Rigter en Bronkhorst te Bussum en Baarn.

Laagste inschr. C. v. Norren. f 16927. Gegund.

MIJDRECHT (UTR.). Het bouwen eener boerenwoning, enz. op een perc. land in de gem. Muiden. Door den heer J. Willig.

Laagste inschr. A. Driehuis, Vinkeveen, f 5760.

MEPPEL. Het bouwen van een bergplaats met laboratorium. Door den architect G. Otten Jzn.

Laagste inschr. H. Geskes, f 7143 Gegund.

VLIJMEN. Het bouwen van een heerenhuis te Vlijmen met bijlev. der daartoe ben. bouwmaterialen, voor rekening van den weled. heer E. v. d. Aa te Haarsteeg. Door den bouwk. J. van Vlijmen.

Laagste inschr. Firma wed. J. A. Luijben, f 11695. Nog niet gegund.

LEIDEN. Het verder afwerken der 4 beneden- en bovenhuizen en maken van 2 kleine huizen, een winkelhuis met bovenwoning en 2 beneden- en bovenwoningen op het terrein gelegen in de Maria Boekerstraat a.d. Heerensir. Door den heer N. B. C. van Rijnswou.

Laagte inschr. Metselwerk Waasdorp en van Meijgaarden, Leiden, f 3755.

Timmerwerk. De With en Vallantgoed, f 12640.

10 FEBRUARI.

EXLOO (DR.). *a.* Het bouwen van een school voor 144 leerlingen te Odoornerveen (Zuideinde) met bijbehoorende onderwijzerswoning en turfschuur, met bijlev. van het benoodigde schoolmeubilement, inbegrepen leermiddelen en al de benoodigde materialen.

b. Het bouwen van een voor 144 leerlingen te Odoornerveen (Noordeinde) met bijbeh. onderwijzerswoning en turfschuur, met bijlevvan het ben. schoolmeubilement, inl. egrepen leermiddelen en al de ben. materialen. Door het gem.best. van Odoorn.

a. Laagste inschrs. W. Tijms en Kuijpers. Amsterdam, f 16972.

b. W. Tijms en Kuipers, Amsterdam, f 16554.

KLOOSTERZANDE (ZEEL.). Het herbouwen van de landbouwschuur op het hoefje, bewoond door de wed. van Sikkelerus, in den Schaperspolder, gem. Hontenisse. Door den bouwk. J. Wisse Jz. te Zaamslag.

Laagste inschrijver A. de Kever, Ossenisse, f 1313

KOOTEN (FR.). Het afbreken van een boerenbehuizing en het bouwen van een nieuwe stelphuizinge te Klootstermolen. Door den heer E. G. Boersma

Gegund aan S. Zijlstra omdat de laagste inschrijver op eigen verzoek is vrijgesteld.

LEEUWARDEN. Het verbouwen van een heerenhuis aan den Grachtswal tot kantoren en magazijn o. a. en het bouwen van ijzermagazijnen enz. op een vrij terrein aan de Romkeslaan, achter genoemd heerenhuis, voor den heer B. Hartelust. Door den arch. Zijtse Feddema, Zaailand 98.

Gegund aan Geb. Booijenga.

OOSTERHESSELEN (DR.). Het bouwen van een landbouwerswoonhuis bij Oosterhesselen aan den straatweg naar Dalen, van: *a.* het arbeidsloon van metsel- en timmerwerken; *b.* het verf- en glaswerk. Door den heer H. Rigterink te Oosterhesselen.

Timmer- en metselloon. Laagste inschr. A. Pol. Gees (Oosterhesselen), f 378.

Verf en glaswerk. S. Postma, f 49.99.

12 FEBRUARI.

ALKMAAR. Het sloopen en wederom opbouwen van een winkelhuis wijk B. 32, aan de Gedempte Nieuwesloot. Raming pl m. f 3800. Door den arch. D. G. Weisenhorn

Laagste inschr. Jb. Bregman, f 4143 Gunning aangehouden.

DELFZIJL. *a.* Het afbreken van de oude school aan de Kerkstr. bij den Molenberg, en het daar ter plaatse bouwen van een school voor M.U.L.O. met 4 lokalen, privaten enz. *b.* Het verf- en glaswerk daaraan. *c.* Het ameublement. Voor *a* met de lev. der tekortkomende en voor *b* en *c* met alle materialen enz. Door het gem.best.

a. Laagste inschr. J. Lutmers, Appingedam, f 7218.

b. E. Reitsma, Farmsum f 250*.

c. H. J. Potberg, f 485*. * Gegund.

EENRUM. Het bouwen eener heerenbehuizing op een vrij terrein aan den kunstweg van Eenrum naar Mensingeweer. Door den heer J. Ritzema Jr.

Laagste inschr. J. Wijma, Eenrum, f 6345. Gegund.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 3.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien — E. BOCKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brocknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNE, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsioplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Haeusler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën- en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenastegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. TOLK & Zn., Rotterdam - Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Prins Hendrikkade, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Zij die een goed cement willen vertegenwoordigen, of voor het een of andere doel veel cement gebruiken, verzuimen vooral niet prijs en condities te vragen van het

PORTLAND CEMENT

„HACCOURT"

levering op strengste keur!

Hoofdvertegenw. voor Nederland:

„Bouwmaterialen" voorheen **M. LUIJTEN,**

LEKKERKERK (Hoofdkantoor), ROTTERDAM, DORDRECHT.

Zwammen,

alsmede

Paddenstoelen en andere schimmelplanten

worden geheel en zeker verdreven door het reukelooze

Antinonnin.

der Farbenfabriken vorm. Friedr. Bayer & Co., Elberfeld.

Vertegenwoordigers en depôthouders:

M. B. Neumann & Co., Amsterdam, Brouwersgracht 53.

Interc. Telefoon No. 4262.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van drukvastheid, analyse, enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

CENTRALE VERWARMING,

met en zonder Ventilatie.

Alle systeems, met vrijstaande en Ingemetselde Ketels.

Droog-, Kook-, Water-, Bad- en Desinfectie-Inrichtingen.

worden vervaardigd, geleverd en gesteld door

D. S. M. KALKER,

St. Anthoniebreestraat 21, ≡ Amsterdam.

TELEGRAMADRES: KALKER. IJZERWAREN.

Intercommunaal Telephoon No. 2144.

KONINKLIJKE MAGAZIJNEN VAN STALINRICHTINGEN, IJZEREN- en KOPEREN BOUWARTIKELEN, GEREEDSCHAPPEN, enz. enz. enz.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 821.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Vertaal toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 281.

Keerblicht-prospectus.

Centrale Verwarmingen en Ventilatie-Inrichtingen

worden ontworpen en uitgevoerd volgens nieuwste Amerikaansche methode door

de Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek

voorheen **G. J. VINCENT & Co., Schiedam.**

GEGARANDEERD GERING KOLENVERBRUIK.

W. HAAXMAN & Co.

Electrotechnische Installatie-bureaux

te AMSTERDAM en te ROTTERDAM

N. Z. Voorburgwal 135 Leuvehaven 43-35

Electrische Verlichting en Krachtsoverbrenging

voor alle gewenschte Inrichtingen, in elke grootte.

Speciaal-afdeeling,

Electrische Liften

voor personen en goederen, voorzien van stuurinrichting, door middel van: stuurtouw, handrad, hefboom of drukknoppe.

Steeds VAKKUNDIG personeel voorhanden.

Prima referentiën van geplaatste liften

PLANNEN en BEGROOTING GRATIS.

Men verlange Ingenieursbezoek.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 6den Maart 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1046.

Het verbeteren van de Wachterswoningen No. 28*a*, 37*a* en 46*a* op de lijn MAASTRICHT—VENLO.

Begroting f 4550.—.

De besteding geschiedt volgens § 41 van het bestek.

Het bestek ligt van den 12den Febr. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN, te *Maastricht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing zal geschieden den 21sten Febr. 1906 ten 10.15 ure voorm. *(West Europeesche tijd)* beginnende te Nieuwstadt.

Utrecht, den 5den Februari 1906.

L. H. KURPERSHOEK,

Zwaanshals, — ROTTERDAM.

Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.

Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

N.V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE v/h H.E.OVING Jr

Balk-, Profiel-, Plaat-ijzer

Draagbaar Spoor

KIPWAGONS

Overkappingen, Kolommen,

IJZEREN GEBOUWEN

Kantoren Gelderschekade 31—33.

IJzermagazijnen: Werkplaatsen: Binnenhaven O.Z. Rotterdam.

Bij **J. P. REVERS** te **Dordrecht** verscheen:

LEERBOEK

voor de kennis van sommige

Bouwmaterialen

DOOR

J. v. LEEUWEN Jr.

Civiel Ingenieur, Oud-leeraar B. A. School

2e herziene en vermeerderde druk.

Prijs f 1.75.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.
Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon
AMSTERDAM
(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging
volgens Amerikaansch Systeem.
Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

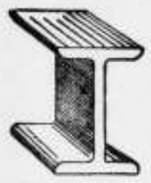

GEBR. VAN DER VLIET,
IJzer- en Staalhandel
AMSTERDAM.
STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.
STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —
GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c/M. voorradig. tot 30 c/M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
Van alle in onze brochure voorkomende maten hebben wij steeds grooten voorraad droge platen.
DE EENIGE FABRIKANTEN.
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM. Telefoon No. 4810.

Directeur Gemeentewerken
VLAARDINGEN.

Sollicitanten naar de betrekking van

DIRECTEUR
der Gemeentewerken

van *Vlaardingen*, Jaarwedde **f 2500.—**, worden uitgenoodigd hunne op zegel geschreven verzoekschriften in te zenden aan den Burgemeester vóór den **1e Maart 1906.**

Zij kunnen zich persoonlijk ten Raadhuize aanmelden op **Dinsdag 6** en **Donderdag 8 Maart a.s.** telkens 's morgens tusschen 10 en 12 en 's middags tusschen 2 en 4 uur.

Vlaardingen, 3 Februari 1906.

Burgemeester en Wethouders
PRUIS.
De Secretaris
J. VAN SCHRAVENDIJK.

Directeur Ambachtsschool.

Het Bestuur der Ambachtsschool-Vereeniging te *Hulst* roept sollicitanten op voor de betrekking van

DIRECTEUR

aan de te bouwen Ambachtsschool.

De jaarwedde bedraagt **f 1800** met verplichting zich met de leiding van het Avond-teekenonderwijs te belasten.

Indiensttreding **1 Juni 1906.**

Sollicitatiestukken worden ingewacht vóór Zondag, 4 Maart 1906.

Hulst, 12 Februari 1906.

Het Bestuur der Ambachtsschool-Vereeniging
F. VAN WAESBERGHE, *Voorzitter.*
ROTTIER, *Secretaris.*

Gemeente Amsterdam.

Burgemeester en Wethouders van *Amsterdam* roepen sollicitanten op naar de betrekking van

Adjunct-Inspecteur
2e klasse,

bij het Gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht, aan welke betrekking een jaarwedde verbonden is van **f 1200.—** tot **f 2000.—**

Sollicitatie-adressen, op zegel gesteld, moeten vóór 1 Maart 1906 zijn ingediend.

Zij, met wie persoonlijke kennismaking wordt verlangd, zullen daartoe worden opgeroepen.

Amsterdam, 12 Februari 1906.

Burgemeester en Wethouders van Amsterdam
VAN LEEUWEN.
De Secretaris
J. A. BAËZA.

W. SLOTBOOM & ZOON,
'S-GRAVENHAGE.

ONTWERPEN OP EIGEN BUREAU.
UITVOERING DOOR EIGEN PERSONEEL.
PLANNEN EN BEGROOTINGEN KOSTELOOS.

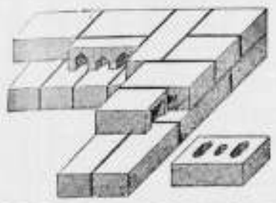

De **droogste**, de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de
HOLLE BETONSTEENEN
vervaardigd op de machines van
EMILE KOCKEN,
Technisch Bureau ARNHEM.
Interc. Telefoon 521.

DEERNS & WESTERINGH. — ARNHEM.
Lage-druk Stoom. **Centrale Verwarming.** Warm Water.
Warmwater verwarming met snel-circulatie; waarvoor geen kelder als stookplaats noodig is.
WARMWATER VERZORGING
voor huishoudelijk gebruik in Particuliere en Openbare Gebouwen.
* * * * * Complete Installatien van Openbare Badinrichtingen. * * * * *
PROJECTEN EN PRIJSOPGAVEN KOSTELOOS.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,
(HOUTGRANIET)
ROTTERDAM.
VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — TRAPBEKLEEDING, ook op oude trappen. — DEKTREDEN op maat. — PLATEN in diverse afmetingen voorradig.
Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

B. LANDHEER Jr., Wijnhaven 93, Rotterdam.
Generaal-Vertegenwoordiger der firma
ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.
Speciaal fabriek voor
Centrale Verwarmingen.
levert ook de
Snel-Circulatie Warmwaterverwarmingen,
patent „BRÜCKNER".
waarvoor geen kelder noodig is. Referentiën ter dispositie.

Het Atelier voor beschilderd en eenvoudig glas in lood van
J. W. GIPS te 's Gravenhage
is
verplaatst
naar
Duncklerstraat
hoek 2de SWEELINCKSTRAAT.

Firma De Lugt en Serné.
HAARLEM. - Telefoon 569.
FABRIKANTEN VAN
PANTSERSTALEN
Brandkasten en Kluisdeuren.
Veiligheidssloten.
Leverancier van de Brandkasten der Kon. Posterijen.

Grondboringen.
Pijpwellen.
Ontijzerings-Inrichtingen.
A. J. STOEL Jr., Haarlem.

Wegens sterfgeval TER OVERNAME AANGEBODEN, een van ouds bekende

druk beklante ZAAK,

waarin een **timmermans-** en **metselaars-affaire** wordt uitgeoefend, op een welvarende plaats. Met tusschenpersonen wordt niet onderhandeld.

Te bevragen bij de Architecten RUYER & VAN BROEKHUIST, *Bussum.*

Het Bestuur van de vereeniging „Ambachtsschool voor de Hoeksche Waard", roept bij dezen voor de te Oud-Beijerland te stichten ambachtsschool sollicitanten op naar de betrekking van:

1o. **Directeur,**
op eene aanvangsjaarwedde van f 1800 —;

2o. **Leeraar in het timmeren,**
die tijdens den bouw met het dagelijksch opzicht belast zal zijn, op eene jaarwedde van f 800.—, met het vooruitzicht om benoemd te worden als leeraar aan de avond-teekenschool, op eene jaarwedde van f 100.—.

Stukken met volledige inlichtingen in te zenden voor den 1 Maart a. s. aan den Secretaris te Oud-Beijerland.

Het Bestuur voornoemd,
DR. K. LODDER, *Voorzitter.*
J. BOUMAN, *Secretaris.*
Oud-Beijerland, 29 Januari 1906.

Echt Haeusler'sche
Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA
C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. – 7 Patenten. – Meerdere Hofdiploma's.

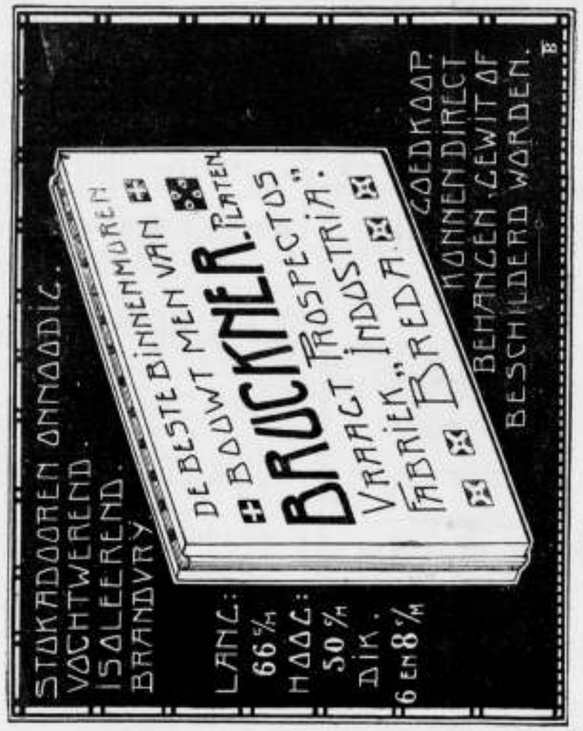

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN in Asphalt-Massive en Parquet-Tapis.

Worden door ons uitsluitend gelegd door werklieden van de fabriek.

HOOFD- EN TUSSCHENBALUSTERS.

Wed. J. AHREND & ZOON.
Rijks- en Gemeenten-Leveranciers.
AMSTERDAM, — Prins Hendrikkade 202.

Leveren op keur: **Waterpasinstrumenten, Theodalieten, Sextanten, Equerrès, Prisma's, Bakens, Jalons, Stalen meetbanden, Meetlinten, Gelijkte Meetkettingen** en 2 en 5 M. **latten, Geëmaill. IJzeren Peilschalen, Peilstokken, Afstandlijnen** van staaldraad, en verder alle **Meet-** en **Peilgereedschappen** voor Architecten, Ingenieurs en Aannemers.

Teeken- en Bureaubehoeften, Teeken-, Calqueer- en **Lichtdrukpapier** enz. enz.

Geïllustreerde prijscouranten en monsterboeken gratis en franco op aanvraag.

METAALWERK

ONDER DEN
ST MAARTEN
HAARLEM

Behangselpapieren
H. en J. KOETS.
AANNEMERS van INRICHTINGEN.
Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

P. DOLK & ZOON

Rotterdam. — Dordrecht.
Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Hydraulische-, Electrische-, Transmissie- en Hand-

VEILIGHEIDS-LIFTEN

In verschillende **KONINKLIJKE-, RIJKS-, PROVINCIALE-, GEMEENTE-, SPOORWEG-, FABRIEKS-** en **PARTICULIERE GEBOUWEN** hier te lande geplaatst.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Veiligheids deursluitingen,
ONS EIGEN SYSTEEM.

VEILIGHEIDS STUURINRICHTINGEN.

Amsterdamsche Jalousienfabriek
Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**
Marquisen, Tochtschermen en Serredekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRÖNER & Zonen. HOFLEVERANCIERS
Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"
Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Waarom levert de toepassing van

GREY-BALKEN

besparing aan **TIJD, GELD** en **MOEITE,** en een waarborg voor deugdelijk werk van buitengewone Soliditeit?

Omdat ze als kolommen gebezigd, veel grooter draagvermogen bezitten, dan de tot nu toe gebezigde profielen.

Omdat ze geklonken balken vervangen, waardoor klinkwerk, boren, passen, vermeden wordt.

Omdat ze voordeeliger zijn, dan twee aan elkander gekoppelde normaalprofielen.

Omdat ze bij aanwending als constructiedeelen de uitvoering van het geheele werk aanmerkelijk vereenvoudigen.

Omdat ze zich gemakkelijker laten bewerken.

Omdat door hun vorm aan deze balken alle verbeteringen zijn in toepassing gebracht, welke na 20-jarige praktijk met normaalproeven, wenschelijk bleken.

Omdat ze, in het kort, voldoen aan alle door constructeurs gestelde eischen.

Vraag: „Omschrijving met tabellen van Draagvermogen".

Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-A.G., afd. Differdingen.

Vertegenwoordiger: C. D. VAN DER LINDEN, Amsterdam.

Serredekking,
Rolluiken, Jalousiën,
Zonblinden, enz.

S. BRUIGOM. — ARNHEM.

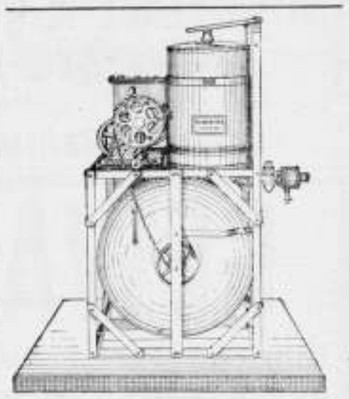

Benoid Luchtgasverlichting,
volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.
De Agenten:
NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage.
D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

„ELECTRA". Fabriek voor
ELECTRISCHE VERWARMINGS- EN KOOKTOESTELLEN
te WÄDENSWEIL en LINDAU i.B.
Vertegenwoordigd door:
HET INGENIEURS-BUREAU
HUYGEN & WESSEL
te ROTTERDAM.

BIEDT ZICH AAN tot het berekenen van **betonijzerconstructiën** een

Civiel Ingenieur

(met diploma DELFT).

Franco brieven onder No. 64, bureau v. d. blad, *Herderstraat 5, Den Haag.*

LAKTOLEUM VLOEREN,

zonder Chloor of Magnesiet, naadloos, stofvrij, voetwarm, elastisch.

H. B. Weinhold.
ARNHEM.
TELEFOON No. 643.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.
Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Vervaardigden zeer vele en meest belangrijke werken.

Voorloopige ontwerpen en kostenbegrootingen worden gratis verstrekt.

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
Sanitary Engineer,
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

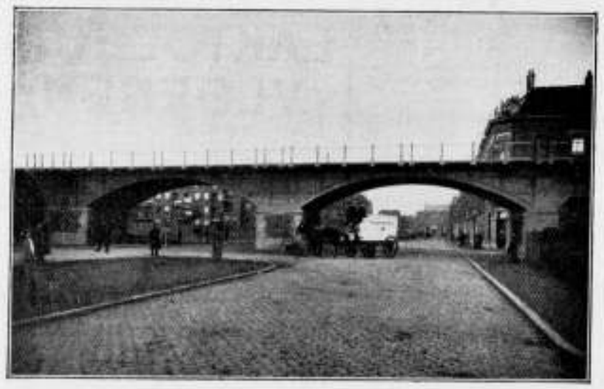
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26e JAARGANG. No 8

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — Jb. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Iets over Watergas. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. Prijs der Advertentien: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Amsterdam. Door het Bestuur dezer Afdeeling werd bij den Gemeenteraad van Amsterdam ingediend een adres, gedateerd 16 Februari 1906, van den volgenden inhoud.

Edelachtbare Heeren!

Het Bestuur van de afdeeling Amsterdam der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, handelende ingevolge besluit der ledenvergadering d.d. 9 Februari 1906,

geeft met verschuldigden eerbied te kennen,

dat op de Staatsbegrooting voor het jaar 1906, 5e Hoofdstuk art. 200 een post is uitgetrokken, groot ƒ 20.000 als eerste termijn van een gebouw, begroot op ƒ 80.000, bedoeld als museum voor moderne kunst en te stichten op het nog vrije museum-terrein ten westen van het fragmenten-gebouw en in aansluiting daarmede, ter hoogte van twee verdiepingen;

dat de stichting van een gebouw op de voorgenomen plaats zou zijn in strijd met de bepalingen waarop destijds door de Gemeente aan het Rijk den grond is afgestaan voor den bouw van een Museum, waarbij uitdrukkelijk is voorbehouden dat de hiervoren bedoelde stichtingsplaats zou worden aangelegd tot plantsoen en als zoodanig worden onderhouden en van den aangrenzenden openbaren weg zou blijven afgescheiden door een doorzichtig ijzeren hek;

dat bij uitvoering van genoemd voornemen de welstand en het fraaie van den bestaanden toestand te ernstig zou worden geschaad en dit van uit een oogpunt van stadsschoon, beoogd bij den aanleg van het Museum-kwartier te kunnen toestaan, ongeacht nog de omstandigheid, dat bij zoodanige handeling het vertrouwen in de stabiliteit der voorwaarden gesteld bij uitgiften van stadsgrond diep geschokt zal worden;

dat een en ander in zijn gevolgen niet anders dan ten nadeele der Gemeente zal kunnen strekken;

redenen waarom adressant Uwen Raad eerbiedig verzoekt het daarheen te leiden, dat de stichting van bedoeld gebouw niet wordt toegestaan op de voorgenomen plaats, noch in eenig ander deel van den tuin van het Rijksmuseum, doch zoo mogelijk langs den weg van onderhandeling zal worden getracht dit gebouw voor het beoogde doel op een ander deel van het Museum-terrein te doen verrijzen.

W. J. de Groot, *Voorzitter*.
J. H. W. Leliman, *Secretaris*.

Aan den Gemeenteraad van Amsterdam.

IETS OVER WATERGAS.

Reeds in het begin der vorige eeuw ontdekte men, dat door verhitting van steenkool brandbaar gas ontstond en later, in 1767, vond men, dat het op deze wijze verkregen gas door buizen overal heen te leiden was. De eigenlijke gasverlichting echter had eerst plaats in 1792 toen de Engelschman Murdoch zijn huis en werkplaats te Redruth in Cornwall met gas verlichtte, uit steenkool verkregen. In het groot werd de eerste gasverlichting in 1802 door Murdoch in de machinefabriek van Watt and Bolton te Sokofoundry bij Birmingham, en in 1804 in een groote spinnerij te Manchester toegepast.

Van af dien tijd ontwikkelde zich de gasverlichting, doch bleef de eerste tien jaar beperkt tot fabrieken en werkplaatsen, en eerst in 1812 werd zij voor straatverlichting

te Londen ingevoerd. In 1824 werd op het vasteland de eerste stedelijke gasverlichting te Hannover toegepast, een voorbeeld dat weldra de overige groote steden volgden.

Voor het maken van lichtgas wordt steenkool, en bij voorkeur die welke een groot gehalte waterstof bezit, in retorten op wit-gloeihitte gebracht, en daardoor het gas uitgedreven. Voor het stoken wordt cokes gebezigd, welke het product vormt dat in de retorten achterblijft, nadat aan de steenkool het gas is onttrokken.

Uit 100 K.G. steenkool van de kwaliteit, welke voor dit doel gewoonlijk wordt gebezigd, verkrijgt men gemiddeld 27—34 M^3. gas en 50—72 K.G. cokes; de rest bestaat uit 4,25—4,75 K.G. teer en 8—10 K.G. ammoniak-water. De hoeveelheid gas, die uit een soort steenkool gedistilleerd kan worden, hangt in hoofdzaak af van de koolwaterstofverbindingen welke in die kool voorkomen.

Bij het fabriceeren van lichtgas worden derhalve gemiddeld 20 pct. van de brandstof als lichtgas, en gemiddeld 60 pct. als gascokes gewonnen.

Voor het stoken van de retorten-ovens wordt eene hoeveelheid cokes gebruikt, die gelijk staat met ongeveer 15 pct. van de hoeveelheid steenkool in de retorten, zoodat de cokesproductie dus feitelijk 60—15, dus 45 pct. bedraagt. Neemt men aan, dat de cokesprijzen en de prijzen der gaskolen even hoog zijn, dan kost het stoken van die 20 pct. gas 100—45=55 pct. van de geldswaarde der steenkool.

Daar men bovendien nog 4-5 pct. teer wint, welke ongeveer 2 maal zooveel waarde heeft als hetzelfde gewicht steenkool, zoo kan men de bovenvermelde 55 pct. met 9 pct. verminderen, en blijft dus feitelijk 46 pct. van de steenkool over voor 20 pct. gasproductie. Verwaarloost men nu de waarde van het als bijproduct verkregen ammoniakwater, dan is de opbrengst aan gas $\frac{20}{46}$ = ruim 43 pct. van het verbruik aan kool.

De bereiding van het op deze wijze verkregen gas is zeer ingewikkeld en vereischt een uitgebreid en geoefend personeel. Hierdoor, en door eenige andere oorzaken wordt de prijs, die oorspronkelijk ongeveer 1 cent per 7800 warmte eenheden in den vorm van kool is, 7 cent per 5000 warmte eenheden in den vorm van gas, wat dus ruim tienmaal zooveel als de prijs der grondstof is.

Omstreeks 1885 maakte Dr. Auer von Welsbach zijne vinding, welke van zooveel invloed is geweest op de hedendaagsche verlichting, openbaar. In plaats van het gas in een open brander te verbranden, werd nu door middel van den bekenden Bunsenschen brander een gloeilichaam verhit, waardoor niet alleen een geringer gasverbruik en een grootere lichtsterkte verkregen werd, maar men ook geheel onafhankelijk werd van de samenstelling van het gas zelf. Alleen de prijs en de warmtewaarde van het gas bleven nu nog van belang.

Hierdoor konden andere goedkooper te bereiden gasvormige brandstoffen, bijv. kooloxyde (C O) en waterstof (H_2), voor verlichting toegepast worden, en was de weg voor het watergas, wat in hoofdzaak uit genoemde gassen bestaat, geopend.

De naam watergas dankt dit gas aan de omstandigheid, dat het water bij de fabrikatie een der hoofdrollen vervult. In den zoogenaamden generator bevindt zich de kolom gloeiende kool (C), waardoor water ($H_2 O$) in dampvorm geleid wordt. Bij voldoende temperatuur wordt het water ($H_2 O$) ontleed in waterstof (H) en zuurstof (O). De vrijgekomen zuurstof verbindt zich onmiddellijk met de aanwezige overmaat van kool (C) tot kooloxyde (C O). Waterstof en kooloxyde zijn beide gassen welke uitstekend voor licht, verwarming en beweegkracht benut kunnen worden.

Bijgaande schets, toont in ruwe trekken de inrichting van zoo'n generator. Bij het warmblazen wordt de luchtkraan

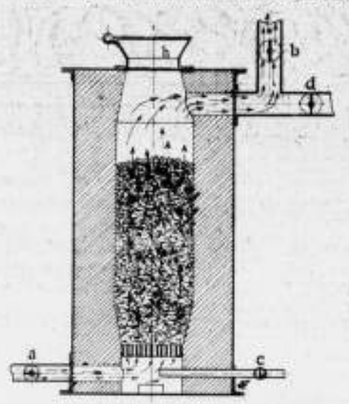

a en de schoorsteenklep *b* geopend. Is de generator door de hierbij vrijkomende warmte op temperatuur gekomen, dan worden kraan *a* en klep *b* gesloten. Nu wordt stoomkraan *c* geopend en de stoom ($H_2 O$) stroomt door de gloeiende kool (C), gaat de boven genoemde verbindingen aan, en vormt het watergas. Tegelijkertijd met kraan *c* is ook gaskraan *d* geopend, waardoor het gas door eenige eenvoudige zuiveringstoestellen naar den gashouder gevoerd wordt.

Door de ontleding van het water en andere oorzaken gaat warmte verloren, waardoor de temperatuur daalt. Daarom worden, na eenigen tijd gas gemaakt te hebben, stoomkraan *c* en gaskraan *d* gesloten en begint het warmblazen (blaasgang) opnieuw.

Bij het warmblazen moet zooveel mogelijk warmte ontwikkeld, dus de kool (C) tot koolzuur ($C O_2$) verbrand worden. Delwick trachtte dit te bereiken door de lucht eene voldoende snelheid [1]) te geven, terwijl in het systeem Dr. Kramers en Aarts, naar het mij voorkomt, deze kwestie beter opgelost wordt, door boven de vuren secundaire lucht in te voeren, waardoor het gevormde kooloxyde tot koolzuur verbrand. De door de laatste verbinding vrijgekomen warmte wordt in hoofdzaak door de z.g.n. regeneratoren [2]) opgenomen, welke deze opgezamelde warmte, bij den blaasgang, en den gasgang weer afgeven.

Het watergasproces in het algemeen in cijfers gezet, zou ongeveer het volgende geven.

Gasgang.	Aantal warmte-eenheden. Vrijkomende.	Verloren gaande.
9 K.G. $H_2 O$ = 1 K.G. H + 8 K.G. O —	—	34180
8 K.G. O + 6 K.G. C = 14 K.G. C O +	14838	—
1 K.G. H voert af bij 200°	—	850
14 K.G. C O „ „ „ „	—	853
Blaasgang.		
3 K.G. C + 34,4 K.G. lucht = 26,4 K.G. N + 1 K.G. C O + ...	24240	—
11 KG. $C O_2$ voeren af bij 150° . . .	—	353
26,4 K.G. N „ „ „ „	—	982
Stralingen en andere verliezen	—	1860
	+ 39078	−39078

[1]) Zur Theorie des Wassergas-Processes von Dr. H. Stracke, S. 3.

[2]) Een gas-installatie volgens Kramers en Aarts bestaat uit twee generatoren, twee regeneratoren en een recuperator. Bij elken volgenden gasgang wisselt de stroomrichting in de apparaten.

Detail van de Universiteit te Salamanca. (*)

Volgens deze berekening is evenveel warmte gewonnen als verloren gegaan en is dus de generator in dezelfde conditie als bij den aanvang. Verbruikt werden 9 K.G. kool (C) en gewonnen 1 K.G. waterstof (H) = 11,16 M^3 en 14 K.G. kooloxyde (C O) = 11,1 M^3, te zamen 22,26 M^3 watergas. Uit 1 K.G. kool zou men dus $\frac{22,26}{9}$ = 2,47 M^3 gas kunnen maken.

De warmtewaarde van 1 K.G. H_2 = 28780 W E
„ „ „ 14 „ C O = 34188 „
15 K.G. watergas = 62968 W E

15 K.G. watergas = 22,26 M^3. Deze warmtewaarde van 1 M^3 is dus $\frac{62968}{22,26}$ = 2800 W E. Volgens bovenstaanden gang van zaken zou dan 1 K.G. kool 2,47 M^3 gas leveren van een calorische waarde = 2800 W E. per M^3.

In werkelijkheid worden deze cijfers niet bereikt. Met zuivere koolstof en een waarde van 8080 W E als in de berekening aangenomen, kan natuurlijk niet gewerkt worden; ook zijn de verliezen door straling enz. grooter. Met de toestellen volgens het systeem Dr. Kramers en Aarts worden echter zeer gunstige cijfers bereikt en rekent men in doorsnede op een opbrengst van ruim 2 M^3. gas met een cal. waarde van ruim 2500 W E per M^3. De warmte-waarde der kool op 7800 W E, en de gasopbrengst per KG. op 2,26 M^3. stellende, wat normale cijfers zijn, dan wordt dit, $\frac{2,26.2500}{7800}$ = 72⁵ pCt. van de warmte in de kool in gas omgezet.

Het fabriceeren van watergas is in tegenstelling van de oudere wijze van gasmaken zeer eenvoudig. Ingewikkelde toestellen komen niet voor, waardoor deze methode van gasmaken althans voor kleinere gemeenten van zeer groot belang is.

Men onderscheidt gecarbureerd en ongecarbureerd watergas. Tot het eerste behoort het systeem „Humpheys en Glascow" tot het laatste het systeem Dr. Kramers en Aarts.

Gecarbureerd watergas ontstaat, in den grond beschouwd, uit eene vereeniging van het vroegere olie gasmaken met het tegenwoordige watergas procédé. In een toestel dat achter den generator staat en door den blaasgang verwarmd is, wordt tijdens den gasgang naphta ingespoten. De naphta gaat door de hooge temperatuur in gasvorm over en mengt of verbindt zich met het in den generator gevormde watergas.

De grondstoffen bestaan dus uit kool en naphta. Laatstgenoemd product is nog al onderhevig aan rijzing en daling van marktprijzen, waardoor een gemiddelde prijs per M^3. van gecarbureerd watergas slecht te bepalen, maar in alle gevallen hooger is, dan (met in rekening brengen der warmtewaarde) ongecarbureerd watergas.

(*) Zie, wat de beide in dit blad voorkomende afbeeldingen van details van Spaansche gebouwen betreft, het in het vorige nummer voorkomende hoofdartikel.

Een juiste vergelijking te maken tusschen gewoon lichtgas en ongecarbureerd watergas is niet gemakkelijk, omdat hier veel omstandigheden in rekening moeten komen die maar niet zoo te schatten zijn. Wanneer men echter het rendement van lichtgas- zet tegenover dat van de watergasfabricatie, en weet, dat voor laatstgenoemd proces minder en eenvoudige toestellen noodig zijn en ook, dat het bedienend personeel tot een minimum beperkt kan worden, dan is een 50 pCt. besparing door toepassing van watergas voor licht en verwarming toch wel te bereiken.

Installaties voor gecarbureerd watergas [1]) zijn opgesteld o. a. te Deventer, Utrecht, Den Haag en Rotterdam.

Installaties voor ongecarbureerd watergas zijn in bedrijf in de gemeentegasfabrieken te Amsterdam, Breda, Venlo, Zevenbergen en Cadix (Spanje).

De gasverlichting heeft op verschillende plaatsen de electrische verlichting weder verdrongen. De kwestie eener goede verdeeling van het electrische licht werd tot heden nog niet opgelost, waardoor in verschillende plaatsen de electrische straatverlichting weder door de beter voldoende en goedkoopere gasverlichting werd vervangen.

A. 31. 10. 05. C. J.

[1]) Volgens het Hollandsche systeem Kramers—Aarts.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, te Rotterdam. 14 Februari 1906. Als spreker in deze bijeenkomst trad op de heer C. H. Peters, Rijks Bouwmeester te 's-Gravenhage, met het onderwerp: de oud-Nederlandsche woning in wording en ontwikkeling tot aan de 17e eeuw.

Veel woorden, zeide spreker, zijn daarover reeds gesproken, maar niettegenstaande dat, valt er slechts weinig op dit gebied met zekerheid te constateeren, daar de woningen uit de vroegere geschiedperioden verdwenen zijn, terwijl er evenmin afbeeldingen uit die tijden te raadplegen vallen om de eenvoudige reden dat Batavieren, Kelten, Oud-Friezen en Saksers niet schreven en niet schilderden en niet teekenden. Van de 2000-jarige geschiedenis der woning vallen 17 eeuwen uit gebrek aan directe bronnen weg, moet alles uit veronderstellingen opgebouwd worden, en het heeft veel zorg, veel moeite, veel arbeid, en veel teleurstelling gekost voordat op dit terrein eenig, het verstand en het gevoel bevredigend resultaat verkregen is. Er zijn zoo uiterst weinig gegevens waaruit eene steekhoudende veronderstelling kan afgeleid worden. Niets bestaat er meer dat een aanknoopingspunt kan opleveren, en ten slotte is de door de geschiedenis en nog dagelijks gestaafde stelling, dat de mensch in volkomen gelijke levensomstandigheden, ook tot volkomen dezelfde oplossingen ter voldoening aan zijne behoeften komt, het eenige richtsnoer in deze, doch een richtsnoer, dat met groote mate van waarschijnlijkheid tot de juiste gevolgtrekkingen kan leiden. De geschiedenis der

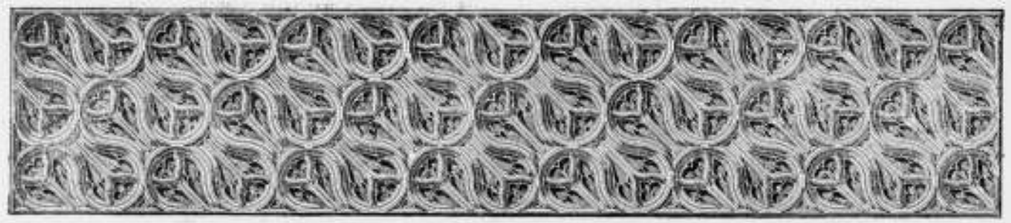

Detail uit Santa María te Alcalá de Henares.

volkeren en van den mensch is slechts eene herhalingsgeschiedenis. In dit boek, door Chronos zelf bijgehouden, ligt het volle verleden, het heden en de naaste toekomst beschreven. Alle vraagstukken van den dag zijn reeds vroeger, 't moge onder eenigszins gewijzigde vormen zijn, aan de orde geweest, en hem die in dit boek kan en wil lezen, is het mogelijk uit het bestaande af te leiden, dat wat vroeger geweest is.

Met betrekking tot ons onderwerp is onze eerste vraag: hoe woonden de eerste bewoners van ons land? Om die vraag te kunnen beantwoorden, moet eene andere vraag vooraf gaan, n.l: wie waren zij, hoe was hunne leefwijze, welke gewoonte hadden ze? En dan zegt de geschiedenis, dat het een volk was van Germaanschen stam, levende van jacht en vischvangst, meestal in de open lucht vertoevende, en aan hun woning slechts den eisch stellende, hen tegen de uiterste ruwheden van het klimaat te beschermen en gedurende den nacht slaapgelegenheid te verschaffen. In overeenstemming daarmede was hun woning primitief van inrichting en constructie, en we behoeven slechts te zoeken naar de woning van menschen wier aspiratiën niet of weinig hooger gaan om een denkbeeld van de woning dier ouden te krijgen. En deze woningen bestaan in ons land inderdaad nog; op de Drentsche heide worden zij gevonden. Een vierkant van eenige meters zijde door muren (uit plaggen bestaande) ter dikte van $2^1/_2$ en ter hoogte van 5 voet omsloten, gedekt door een schuin dak, eveneens uit plaggen samengesteld, is het heele bouwwerk. Een opening aan de zuidzijde door een deur afgesloten, een gat in het dak om den rook uitweg te geven, en een stuk glas of een raampje in een der andere wanden, volmaken het geheel. Een privaat is een ongekende weelde, water wordt door een put in den grond geleverd, en de hei geeft de noodige brandstof.

Een geit en een paar schapen of een ander stuk vee vormen verder den rijkdom van den huiseigenaar, die met de zijnen van *f* 0,50 à *f* 0,75 per dag leeft, en in de natuur, vrij van alle invloeden die lichaam en geest bederven, verkeerend, zich onafhankelijker, tevredener en rustiger gevoelt dan de stadbewoners met hun steeds meer opgevoerde en verfijnde behoeften. Zooals de hut van den Drentenaar nu is, zoo hebben wij ons waarschijnlijk de woning van de oude Germanen voor te stellen. Wellicht onderscheidt alleen het stuk glas, de hut van den Drentenaar van die van den Germaan, en is zijn kleeding van die van zijn nazaat onderscheiden, maar overigens komen hunne lichamelijke en geestelijke behoeften tamelijk wel overeen, en gevoelen beiden zich in hun hut koninklijk. De geschiedenis herhaalt zich.

Langzamerhand wordt het herdersvolk een landbouwvolk, de woonplaats krijgt meer vastheid en in overeenstemming met de nieuwere levenswijze wordt ook de inrichting der woning gewijzigd. De landstreek wordt verdeeld in marken, de marken in buurten, en elk bewoner van de buurt heeft een eigen aandeel in heide en bosch, en weide. De hut wordt een hoeve en krijgt eenige uitbreiding, met het oog op het vee. Toch blijft het karakter van één ruimte voor den bewoner met zijn have behouden. De ruimte wordt langwerpig van vorm, met de stalplaats voor het vee langs beide zijden, de huisruimte in 't midden en de slaapplaatsen aan het achtereind tegenover den ingang die, van grooter afmeting dan vroeger, echter weder aan de zuidzijde wordt aangebracht. Het vuur wordt in de middenruimte gestookt. De wanden van de hoeve worden eerst van plaggen, later van vlechtwerk van teenen met leem bekleed, gemaakt, het dak van riet of stroo; het gat in het dak voor den rook blijft behouden, doch kan gesloten worden door een luik dat met een dun vel, veelal dat waarin het kalf geboren wordt, overspannen is, ten einde zooveel mogelijk licht door te laten. Later wordt het woongedeelte naar achter in de hut verschoven en gesplitst in eene kookruimte links, een slaapruimte in 't midden en een eetruimte rechts, doch deze splitsing is meer ideëel dan werkelijk, daar geen wanden de eene ruimte van de andere afscheiden. Het één vuur dat voor allen en alles tegelijk moet dienen, maakt de ruimte ondeelbaar. Dit type blijft overal onveranderd, of het op een terp of op het vlakke land of op palen, zooals op Marken, wordt gebouwd.

En ook nu zijn nog dagelijks stolphoeven te vinden in Overijssel en elders, zooals uit de schetsen van velen Hollandsche schilders onweerlegbaar blijkt. Dat deze er gaarne schilderden, behoeft geen verwondering te baren. Men moet die hutten en hoeven in hunne omgeving gezien hebben, één met de heide waaruit zij schijnbaar gegroeid zijn, met veelkleurig mos begroeid, grootsch in hun eenvoud en een element van beteekenis in het natuurtafereel waarvan zij een deel uitmaken. Verlicht door een avondzon, te midden der uitgestrekte heide met een hunnebed op den achtergrond, mysterieuser naarmate de duisternis meer valt, geeft zulk een hut een stuk oud Nederland te aanschouwen, zoo typisch als niets anders dat vermag. Het verdwijnen ervan zou uit een oogpunt van schilderachtigheid betreurd moeten worden.

Bij de verdere ontwikkeling van het landbouwersvolk ontstonden weder nieuwe groepen van menschen met gewijzigde behoeften en daarmede gewijzigde vormen van de woning. Was tot nu elk zijn eigen wagenmaker, zijn eigen smid, zijn eigen bakker enz. geweest, voortaan kwam er meerdere verdeeling van arbeid.

De beperkte en onbeperkte grond van de marken waarin men bijeenwoonde, gaf niet aan allen voldoende ruimte om het landbouwbedrijf uit te oefenen en alles wat daarmede in verband stond zelf te verrichten, zoodat sommigen zich op een bepaald onderdeel ervan toelegden, en anderen zich daarvan onthielden. En hij die vroeger zelf zijn wagen maakte, gaat nu bij den ander die zich daarop in het bijzonder heeft toegelegd en daardoor den wagen beter of sierlijker of vlugger maakt, zich in ruil voor eenig ander product, een wagen aanschaffen. En uit de verschillende beroepsgroepen scheidt zich weer de koopman af die niet zelf produceert, doch opkoopt bij den een wat hij elders weet van de hand te kunnen doen. Naast de hoeve ontwikkelt zich alzoo het bedrijfs- en woonhuis. In hoofdzaak wordt dit huis ingericht als de hoeve, doch kleiner, daar de ruimte voor het vee vervalt; en mocht de bewoner er toch noch vee op nahouden, dan verrijst daarvoor een afzonderlijk schuurtje achter het huis. Bij het bedrijfshuis blijft de ruimte ook nog ongedeeld. Het voorste gedeelte dient voor het bedrijf, het achterste voor woning, doch het geheel wordt hooger. De wanden worden dan ook niet meer van leem of plaggen, doch van hout gemaakt. Om voor het bedrijf licht te krijgen, worden in den gevel luiken aangebracht, zoodanig ingericht, dat het onderdeel neerslaat en buiten den gevel een uitstaltafel vormt, terwijl het bovendeel opklept en als beschermer tegen regen dienst doet. De reizende en trekkende koopman ziet bij zijne zuidelijke buren den huisbouw van steen en zoo komt ook in zijn hoofd het bouwen van een dusdanig huis op. Sedert het begin van de 13de eeuw zien we dan ook de zoogenaamde Stinzen verrijzen, die echter overigens geheel als de houten huizen zijn ingericht. Nog steeds is één ruimte beganegronds de bedrijfs- en woonruimte, en is één vuurplaat de verwarmer van die ruimte. Langzamerhand wordt echter getracht aan den hinderlijken rook een zekerder uitweg buitendaks te geven en daartoe het vuur met een leemen kap met gat overdekt, waardoor de rook eenigszins naar de dakopening gericht wordt; doch eerst later werd de haard tegen den achterwand geplaatst en de rookgang tot buiten het dak opgetrokken. Daardoor werd de woning in verschillende vertrekken deelbaar, die elk hun eigen vuurplaat en rookgang hadden.

Een niet minder gewichtig element dat op de ontwikkeling van de woning van invloed werd, was de uitvinding of liever het meer in gebruik komen van vensterglas. Eveneens van invloed op den vorm, maar vooral op den omvang van het woonhuis was de verandering der marken in omwalde steden. Door de beperking van den grond wordt de oppervlakte door elk huis ingenomen hoe langer hoe kleiner, en hoewel elk huis nog op zich zelf staat, wordt de tusschenruimte tusschen de huizen zoo gering, dat van lichtschepping aan de zijkanten geen sprake meer is en de diepte der huizen daardoor ook een zekere beperking moet ondergaan. Het gevolg is de uitbreiding der ruimte in de hoogte en de verdiepinghouw wordt geboren. Eenig meerder comfort en meerdere sierlijkheid in de bewerking der huizen komt in zwang. De zoldering, uit balken samengesteld, rust op de gepleisterde muren die gedeeltelijk met matten worden bekleed. De vloer is van steen en bestaat uit een mozaïek van gebakken tegels. De meubelen, hoewel voor het grootste gedeelte nog vast aan den wand of den vloer, worden sierlijker bewerkt, en hier en daar komt pronk-vaatwerk van metaal of aardewerk, het aanzien der woonruimte verhoogen. In verband met de burgertwisten die aan de orde van den dag waren, werden ook de huizen eenigszins weerbaar gemaakt. Een weergang boven aan den gevel een geheime trap, voor een onderaardsche vluchtgang, waren geen zeldzaamheden; vooral in Utrecht werden veel van dergelijke weerbare huizen gevonden. En nog zijn in die stad en in Arnhem overblijfselen van zulke huizen te vinden.

Meer en meer worden de huizen in de omwalde steden tegen elkander gedrongen tot ze eindelijk geheel aaneengebouwd worden en de straat doen ontstaan. Nog is er eigenlijk geen sprake van straat, want plaveisel is ver te zoeken, en de openbare weg is tevens de openbare vuilnisbak waar varkens hunne gading komen zoeken. Verschillende branden doen de overheid zoeken naar keuren en verordeningen om bij het bouwen waarborgen tegen brandgevaar te verkrijgen en eindelijk nemen de behoeften aan comfort zoodanig toe, dat ook daarvan de woningbouw den terugslag ondervindt, en tot het mooie 17de eeuwsche woonhuis, voert.

Ik zal niet verder gaan, zeide spreker, en mijne hoorders niet voeren over die periode naar den tegenwoordigen huisbouw. Slechts wil ik nog opmerken, dat alle elementen die er in vroeger eeuwen toe bijdroegen om van de woning iets eigendommelijks en iets schilderachtigs te maken, langzamerhand verdwijnen. Een der hoofdoorzaken daarvan ligt wel in het voortdurend duurder worden van den bouwgrond in de steden, waardoor het slechts enkelen mogelijk is een eigen huis te bezitten, en nog een groot gedeelte van die enkele, wien dat mogelijk is, er de noodige financieele offers niet voor willen brengen. Een gevolg hiervan is het ontstaan van het in gedeelten verhuurde huis met de daaraan als marktartikel noodzakelijk verbonden nadeelen. De liefde voor „eigenbeerd," die geen eigen heerd is, verdwijnt en daarmede de aanleiding om dien eigen heerd voor den bewoner aantrekkelijk te maken. Integendeel alle roerende have moet pasklaar zijn voor alle mogelijk te betrekken woningen, en een doodende geest van uniformiteit doortrekt langzamerhand huis en huisraad, en verdrijft alle schilderachtigheid uit de moderne stad.

Met een prachtige en met zorg bijeengegaarde uitgebreide verzameling prenten, werd het gesprokene toegelicht.

Afdeeling 's-Gravenhage van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. 16 Februari 1906. Nadat de Voorzitter de vergadering heeft geopend en de Secretaris de notulen heeft voorgelezen, wordt het woord gegeven aan den heer W. J. Niermeijer C.-Ing. uit Amsterdam, tot het houden van zijne voordracht getiteld: Een en ander over de fabricatie en het gebruik van ijzeren balken met breede flenzen (zoogen. grey-balken) en hun nut, speciaal ook in de gewone bouwkunst.

De inleider vangt aan met een overzicht van het ontstaan van de zoogen. normaal-profielen in afmeting en vorm (omstreeks 1870) en schildert hoe reeds spoedig daarop de behoefte ontstond aan balken met breede flenzen, doch dat de praktijk nog pas sedert korten tijd in staat is aan deze vraag te beantwoorden met een balk die aan alle gestelde eischen voldoet.

Het is n.l. te Differdingen in Luxemburg, dat het patent van den Ingenieur Grey voor Europa is aangekocht en tot een goed resultaat heeft geleid, — terwijl dit patent in Amerika nog niet tot hetzelfde practische succes heeft kunnen leiden.

Met eenige tabellen en berekeningen betreffende sterkte en prijs licht spreker toe, hoe in de meeste gevallen (behalve bij kleine afmetingen) de Grey-balken, ook B-profiel genoemd, in den huizenbouw voordeelig zijn — daar men volgens de oude methode met meerdere normaal-profielen naast elkaar moet werken, terwijl men volgens de nieuwe, met één balk kan volstaan. Bovendien hopen de B-profielen tot een hoogste maat van 75 cM., waarbij dan echter vloeijzer van de meest uitnemende soort moet worden gebezigd.

Na de pauze leidde de spreker de hoorders aan de hand van eenige goede lichtbeelden door de fabriek te Differdingen, lichtbeelden die een heldere voorstelling gaven van het bedrijf zelve. De nieuwere methode was hier, en op eenige door den inleider vervaardigde wandplaten zeer duidelijk te overzien.

Spreker eindigde met de verwachting uit te spreken, dat voor deze balken een groote toekomst is weggelegd, vooral wanneer eenmaal de vraag het houden van groote stapelplaatsen overal zal in de hand hebben gewerkt.

De Voorzitter dankt den heer Niermeijer voor zijne belangwekkende rede en betreurt het voor de afwezigen dat ze, wellicht afgeschrikt door den drogen titel, verzuimden deze interessante vergadering bij te wonen.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 17 Februari 1906. *Kunstmusea.* Door A. W. Weissman. Deze musea zijn nu eens als pakhuizen veroordeeld, dan weder als de eenige goede en veilige bewaarplaatsen van kunstschatten geprezen. Men moet zich stellen op het standpunt, dat, wie schatten bezit, zorgt voor een stevige brandkast, zeker geen fraai meubel, doch dat althans de verdienste bezit den eigenaar het bewaard blijven der schatten, ook als een ramp gebeurt, te waarborgen. Zoo schijnt het ook logisch, dat, wie de eigenaar van kunstwerken is, vóór alles op het veilig bewaren daarvan bedacht is. Aan de veiligheid moet *alles*, behalve het licht, opgeofferd worden.

Kunstmatige schouwburgbranden, door J. L. Terneden. Beschrijving van het proeftheater, te Weenen ter beschikking gesteld om een studie te maken van de vraag omtrent de brandveiligheid van schouwburgen.

Architectura, 17 Februari. *Over uitersten, elkaar raakend*, door H. Walenkamp. Beschouwingen over Indische en onze kunst.

Het „Technisch gedeelte" geeft het vervolg van *Natuurkundige theoriën en toepassingen*, door J. A. Romkes, en een artikel over *Invloed van soda op Portland-Cementspecie*. Soda heeft geen nadeeligen invloed. Soda-oplossing kan zonder schade worden toegestaan voor het verkrijgen van snel bindende Portland-cementspecie, in gevallen als genoemd worden.

De Bouwwereld, 14 Februari. *De behouwing van den tuin van het Rijksmuseum te Amsterdam.* Voorlezing van den heer J. H. W. Leliman in de vergadering der Afd. Amsterdam van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, op 9 Febr. 1906.

Kerkje voor den Nederl. Protestantenbond te Oud-Beierland, met afbeeldingen van het uitgevoerde ontwerp der architecten S. de Clercq en J. Gratama, en korte beschrijving, waarin er op gewezen wordt, dat — zooals blijkt — met uitermate geringe middelen toch een dorpskerkje te maken is dat in al zijn eenvoud zeker niet zonder architectonische waarde is. Kerk met katechisatiekamer werden voor *f* 4600 gebouwd.

Een permanent College ter beslechting van geschillen in de bouwbedrijven. Slot. Voelt men, dat de juridische voorlichting van het scheidsgerecht door den slechts adviseerenden secretaris niet voldoende is, en dat als minimum althans een rechtsgeleerde ook stem behoort te hebben, ook reeds met het oog op het meerdere gezag dat de uitspraak voor den in het ongelijk gestelde daaraan zal ontleenen, dan ware de oplossing te vinden in eene bepaling, dat de Raad van 24 zal bestaan uit 8 ingenieurs of architecten, 8 aannemers en 8 juristen, en dat in het scheidsgerecht minstens één jurist zal zitting hebben, het aan partijen overlatende de overige plaats in dat college naar eigen verkiezing te bezetten.

Technisch Weekblad, 16 Februari. Het „Technisch gedeelte" bevat artikelen over *Kitten* (slot) en over *Regelen ter verkrijging eener rookvrije verbranding*.

BERICHTEN

BINNENLAND.

J. Van Lokhorst, Rijksbouwkundige, is den 16den l.l. te 's Gravenhage overleden. In 1844 te Utrecht geboren, werd hij

met ingang van 1 April 1878 benoemd tot Bouwkundige voor de gebouwen van onderwijs aan het Departement van Binnenlandsche Zaken. Als zoodanig heeft hij o. a. ontworpen en uitgevoerd de laboratoria te Leiden, Utrecht, Groningen en Delft, aldaar ook het Geodesie-gebouw. Ook de Rijkstuinbouwschool en het Rijkslandbouwproefstation te Wageningen zijn naar ontwerpen van Van Lokhorst gebouwd evenals het Rijkszuivelstation te Leiden, de Rijks hoogere burgerscholen te Venlo en Wageningen, de Rijkskweekschool voor vroedvrouwen te Amsterdam en nog eenige andere rijksinstellingen. Het door hem ontworpen gebouw van het Algemeen Rijksarchief, waarvan de uitvoering in 1896 een aanvang nam, werd in 1903 in gebruik genomen. Een aanvang is gemaakt met den bouw van de door hem ontworpen groote klinieken voor gynaecologie, obstetrie en chirurgie te Utrecht, wier voltooiing hij evenmin heeft mogen beleven als die van het nieuwe gymnasium te 's Gravenhage.

Ook werden verschillende restauraties van belangrijke oude bouwwerken onder zijne leiding uitgevoerd, o. a. van: de Statenzalen te Leeuwarden en Groningen, de Sassenpoort te Zwolle, tot archief ingericht, een gedeelte der Abdij te Middelburg, dat nu ook voor archief wordt gebruikt, evenals de voormalige Recollectenkerk te Maastricht, de Gevangenpoort te 's-Gravenhage, het Stadhuis te Oudewater, de ruïnes van Teylingen en Brederode, het oude Stadhuis, thans kantongerecht te Woerden, het Kasteel Radboud te Medemblik, en de poort te Vianen.

Post- en Telegraafkantoor te Amsterdam. Bij beschikking van den Minister van Waterstaat enz. is een commissie ingesteld om te onderzoeken:

a. of het Rijkspost- en telegraafgebouw te Amsterdam van onvoldoende afmetingen is om nu of in de naaste toekomst de behoorlijke verzorging van den zich uitbreidenden dienst verzekerd te achten, en, zoo ja, waarin dan de te treffen voorziening moet bestaan, speciaal of het bezwaar door wijziging in den dienst kan ondervangen worden, dan wel of het beschikbaar stellen van een gebouw van ruimere afmetingen noodig zal zijn, en in het laatste geval, of de oplossing is te verkrijgen door vergrooting van het bestaande gebouw of het beschikbaar stellen van een of meer perceelen in de nabijheid, of door stichting van een nieuw gebouw voor den vereenigden dienst of van gebouwen voor posterijen en telegrafie afzonderlijk;

b. welke kosten verbonden zijn aan de verwezenlijking van de onderscheidene verbeteringsplannen.

Tot leden van genoemde commissie zijn benoemd:

dr. H. F. R. Hubrecht, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, te Amsterdam, tevens voorzitter;

L. M. Barnet Lyon, C.I., te 's-Gravenhage, tevens secretaris;

A. E. R. Collette, C.I., hoofdingenieur der telegrafie te 's-Gravenhage;

prof. J. F. Klinkhamer, B.L., hoogleeraar aan de T.H.S. te Delft;

Ch. R. Kouveld, lid der Provinciale Staten van Noord-Holland;

A. Kruyt, hoofdinspecteur der telegrafie te 's-Gravenhage;

C. H. Peters, rijksbouwmeester te 's-Gravenhage;

H. G. Rehbock, lid der Kamer van Koophandel te 's-Gravenhage;

C. van der Veen, hoofdingenieur der posterijen te 's-Gravenhage;

G. C. J. Verkerk, inspecteur der telegrafie te 's-Gravenhage.

Bouwvakcongressen. Uit Brussel werd aan het Handelsblad geschreven, dat daar ter stede een conferentie van Nederlandsche, Belgische en Fransche aannemers plaats had tot benoeming der „Commission internationale de l'Industrie du Bâtiment et des Travaux Publics", tot welker inrichting besloten was op het Congres der Bouwvakken in September 1905 te Luik gehouden.

Het scheen wenschelijk, geregeld dergelijke congressen te houden ter behandeling van juridische en vakquaesties welke van Internationaal belang zijn.

Allereerst werden huishoudelijke zaken besproken, en het bureau samengesteld als volgt: president, M. Soule, Parijs; vice-presidenten H. Stock, Brussel; J. N. Hendrix, Amsterdam; secretaris, Van Ophem, Brussel; penningmeester, Delhaye, Brussel; assessoren voor Nederland: W. de Vlugt, Amsterdam; F. de Herder, Zwolle; W. van Leeuwen, Rotterdam; M. C. Roest, Middelburg.

De federatie zal haar zetel hebben te Brussel; het doel der thans ingestelde commissie is het nemen van maatregelen om geregeld op bepaalde tijden bouwvakcongressen te houden.

Behoudens enkele wijzigingen hebben de afgevaardigden de hun toegezonden statuten ongewijzigd aangenomen. Het bureau zal trachten adhaesie te verkrijgen van andere landen. Het eerstvolgende congres zal plaats hebben te Parijs, zoo mogelijk in October 1907: aldaar zal in November 1906 de commissie haar eerste vergadering houden.

Rijks Museum. De inhoud van het aan 't hoofd van dit blad afgedrukte adres der Afd. Amsterdam van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst werd medegedeeld in de zitting van den Amsterdamschen Gemeenteraad van 21 Febr. j.l. Op voorstel van den Voorzitter van den Raad werd het adres in handen van B. en W. gesteld ter afdoening, omdat bij het Gemeentebestuur niets officieel bekend is van de stichting van een gebouw voor moderne kunst in den tuin van het Rijks Museum. B. en W. hebben bovendien aan de Regeering medegedeeld, dat Amsterdam in deze zaak een woordje heeft mede te spreken.

Amsterdam. In de vergadering van den Gemeenteraad gehouden op 21 Febr. j.l. is met 26 tegen 12 stemmen aangenomen de voordracht van B. en W. tot aankoop van de terreinen der Waskaarsenfabriek voor *f* 900 000.

BUITENLAND.

Milaan. Koning Victor Emanuel heeft bij gelegenheid van de Internationale tentoonstelling in 1906, 15 duizend francs uitgeloofd voor twee prijsvragen:

1e. Voor het plan van een werkmanswoning, volgens de behoeften van de Noord-Italiaansche bevolking en te bouwen van materialen die het meest geschikt zijn voor het klimaat van die streek (10 duizend frs.)

2e. Eene eenvoudige inrichting om electrische machines te isoleeren en de werklieden in electrische werkplaatsen te beschermen, tegen de dynamo's, kabels enz. — 15 duizend frs.)

Milaan. Van de beroemde Kathedraal zullen de Renaissance deuren van den voorgevel vervangen worden door Gothische, volgens de plannen van den heer L. Pogliaghi. Zij zullen gemaakt worden van massief brons, en worden als groote waardevolle kunststukken beschouwd.

Vereenigde Staten. Eene belangrijke vuurproef is in Amerika genomen met gewapend beton.

Onder een vloer van gew. beton, ter dikte van 18 cM. en rustend op betonbalken van 46 cM. hoogte, werd gedurende vier uren een sterk vuur onderhouden dat tot 970° C. warmte ontwikkelde.

Daarna werd er van de onderzijde 2 uren lang met een zware straal water op gespoten die per cM². 27 K.G. druk gaf.

Boven op bracht men toen een laag water die een druk gaf van 8 K.G. per cM². Hoewel aan de bovenzijde enkele scheuren konden geconstateerd worden, heeft de vloer van het bovenstaande water niets door gelaten, en is hij in zijn geheel gebleven.

Parijs. Albier overleed op 60 jarigen leeftijd, de hoogst bekwame architect *Ferdinand Dutert*. Onder het vele wat hij ontworpen en gemaakt heeft is zeker het meest bekend de „Gallerie des machines" van de tentoonstelling in 1889.

Basel. De nieuw geopende Rijnbrug is een project van de Ingenieurs Buss, Roshändler en Mast, benevens van den architect Faesch te Basel, als gevolg van een prijsvraag in 1901 uitgeschreven.

Het is een fraaie steenen brug die met 6 bogen van 24,5 tot 28 M. den Rijn overspant. De breedte van het gewelf is 18,8 M., waarvan 11 M. voor den rijweg. De bouwkosten bedroegen 2 600.000 frs.

Amerika. Een houten brug van 44 K.M. lengte voert tegenwoordig de Southern-Pacific spoorweg door het groote Zoutmeer heen. De weg, die vroeger onder zeer ongunstige stijgingsvoorwaarden om de Noordzijde van het meer heen voerde, is hierdoor 70 K.M. verkort.

Thebe. Bij Thebe in de V. S. van Amerika is een nieuwe stalen brug gebouwd over de Mississippi waarvan de middelste opening 204 M. wijd is. Zij kost 7 millioen gulden.

Niagara Falls. De wanden der rotsholten waarin het water van de Niagara stort, bestaan voor een groot gedeelte uit weinig weerstand biedende leisteen. In den laatsten tijd is een deel van die rotswanden van een beton mantel voorzien, om ze zoo lang mogelijk te behouden. De lengte van den betonmuur is 60 M., soms trapsgewijze, dan met een kleine helling 45 M. hoog opgaand. De dikte gaat van 60 cM. tot 3,6 M. De beton bestaat uit 1 cement, 2 zand, 5 zuivere grind. Verwerkt werden 5355 kub M. beton.

Parijs. Op 15 Febr. j.l. is het gedenkteeken van Alfred de Musset, onthuld.

Het staat voor het gebouw der Comédie Française en is het ontwerp van den beeldhouwer Antonin Mercié te Parijs.

Weenen. Het ontwerp voor de op te richten Schubert fontein is gereed. Het is van de hand van den beeldhouwer Jos. Beyer te Weenen, en stelt voor de Muse van het lied in oud Weensche Kleederdracht als hoofdfiguur. Zij wijst op het reliefbeeld van den meester

Londen. Het groot Londensch hospitaal, heeft eene kleine uitbreiding ondergaan die niet minder dan 5 millioen gulden kostte. Het hospitaal dateert van 1752.

Los **Angeles** in *Californie* met 105 000 inwoners, heeft een nieuwe waterleiding gekregen die niet minder dan 9 millioen gulden kost. Het is vooral de groote afstand, waarop het water gehaald moet worden, die deze voor zulk een kleine stad ontzettend hooge kosten, veroorzaakte.

St Gervais d'Avranches. De grootste klok in Frankrijk is gemaakt voor de Kathedraal van St. Gervais d'Avranches, département de la Manche. Het uurwerk weegt 2 ton en heeft een afmeting van 4 M. hoogte, 2 M. breedte en 2½ M. diepte.

De uren slaan op een klok die ruim 6 ton weegt met een klepel van ruim 250 K.G.

Weenen. De grootste koepel ter wereld is de koepel (Rotonde) over het tentoonstellingsgebouw van 1873 te Weenen. Zij heeft een middellijn van 102 M.

Rhodésia. Ruïnen bij oude mijnen van Rhodésia gevonden, werden toegeschreven aan Koning Salomo. Een nauwkeurig onderzoek heeft evenwel aan het licht gebracht, dat zij hoogstens uit de midden eeuwen, tot de 16e eeuw, afkomstig zijn, en gebouwd werden door negers. Tusschen de bouwwerken vond men aardewerk hoogstens afstammend uit de 16e eeuw.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	37	jaar	salaris	f	80.—
"	"	26	"	"	"	100.—
"	"	26	"	"	"	90.—
"	"	22	"	"	"	80.—
"	"	32	"	"	"	100.—
"	"	30	"	"	"	100.—
"	"	22	"	"	"	50.—
"	"	43	"	"	"	100.—
"	"	18	"	"	"	50.—
"	"	23	"	"	"	70.—
"	"	48	"	"	"	100.—
"	Teekenaar	21	"	"	"	50.—
"	"	28	"	"	"	80.—
"	"	19	"	"	"	40.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 26 FEBRUARI.

ARNHEM. Het verbouwen van een rijwielen- en motorenmagazijn met bovenwoning aan de Eusebiusbuitensingel.

De arch. H. J. Tiemens Jr. in het Volkskoffiehuis, Doelenstraat alwaar bestek en teek. à f 150 verkrijgb. bij den arch. voorn. Nieuwstraat 12.

DONGEN (N.BR.). Het bouwen van een heerenhuis op een perc. in de Hogenham.

De bouwk. P. Schellekens Wzn. n.m. 5 u. bij wien teek. à f 0.75 verkrijgb. en inl. te bekomen. Bestek en teek. ter inz. in café „De Nieuwe Wereld". Aanw. 26 Febr. n.m. 2 uur.

DOORN (UTR.). Het bouwen van een hofstede aan den Buurtweg.

De arch. J. C. Wentink te Schalkwijk. n.m. 2 u. in hotel „Pabst" te Doorn.

DOORN (UTR.). Het bouwen van een landhuis met stal en koetshuis aan de Hirtlerdrift.

De arch. J. C. Wentink te Schalkwijk, n.m. 2 u. in hotel „Pabst" te Doorn

EMMEN ERFSCHEIDENVEEN (DR.). Het bouwen van een woonhuis, waarin bakkerij, op een terrein, met bijlev. van al de benood. materialen.

De heer H. Hidding 's midd. 12 u. in café B. Smit te E. Erfscheidenveen, alw. bestek en teek. ter inzage. Inlichtingen geeft H. T. Hoogeveen, te Fochteloo (Fr.).

LEEUWARDEN. Het verbouwen der perceelen 235 en 237 op de Voorstreek.

De arch. H. Feddema Azn. Ewal 53 bij wien bestek en teek. à f 1 verkrijgb. Aanw. gedaan.

STRIJEN. Het bouwen van *a.* een bouwmanswoning *b.* een dubbele arbeiderswoning *c.* een dubbel wagenhuis *d.* een hooiberg *e.* Het doen van werken aan bestaande woningen.

De rentmeester P. S. Overwater te Strijensas, 's middags 12 uur in café W. G. Vermeer. Bestekken na 3 Febr. verkrijgbaar.

SCHEEMDA (GRON.). Het bouwen van een behuizing op een open terrein.

De heeren J. en D. Tamminga n.m. 3 u. in logement de „Witte Linde", alw. bestek en teek. ter inzage. Inlichtingen verstrekt H. H. Buitenkamp.

DINSDAG 27 FEBRUARI.

BUREN (GELD.). Het bouwen van een heerenh., bouwschuur en overdekte mestput.

De heer H. A. v. Steenis te Erichem v.m. 11 u. in hotel Beekman te Buren. Bestek en 2 teek. vanaf 16 Febr. verkrijgb. bij den arch. D. v. Mameren te Asch, bij wien inl. te bekomen. Aanw. gedaan

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee woningen op een terrein aan den Kneedweg.

De arch. H. E. Zeggelink 's av. 7½ u. in café van Jochem Hemken, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. te bekomen bij de arch. Aanw. 27 Febr. v.m. 9 u

HAARLEM. Het bouwen van een hoogere burgerschool op een terrein aan de Zijlvest. Het gem.best. n.m. 1 u.

HEMELUM (FR.). Het bouwen van een kaaspakhuis e. a.

Het best. der coop. Stoomzuivelfabriek. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. ten kantore der fabriek. Aanw. gedaan.

NIEUWERKERK (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis, steenen landbouwschuur, varkenshok enz.

De bouwk. W. Brouwer Johzn. n.m. 3½ u. in café van K. Deurloo, alwaar bestek en teek. ter inz. Teek. en inl. te bekomen bij den bouwkundige.

OENE (GELD.). Het bouwen van een woonhuis met boerderij.

De heer B. J. ter Haar te Epe n.m. 2 u. in het café van Alberts te Oene, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft B. J. ter Haar.

OENE (GELD.). Het bouwen van een directeurswoning bij de stoom-zuivelfabriek „de Hoop".

De heer B. J. ter Haar, Epe, n.m. 4 u. in café van P. Riphapen, te Oene alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de besteder.

TERNAARD (FR.). Het afbreken en herbouwen der Vischbuursterbrug.

Het gem.best. van Westdongeradeel n.m. 4 u. Bestek, voorw. en teek. ter inz. ten gemeentehuize te Ternaard en aldaar te bekomen à f 1.50 Inl. geeft de gem. arch.

VALTHERMOND. Het bouwen eener pastorie.

Het kerkbest. der Herv. gemeente, n.m. 4 u bij H. Bakker Inl. geeft de bouwk. H. W. Bakker. Aanw. 27 Febr. n.m. 3 u.

WOENSDAG 28 FEBRUARI

APELDOORN. Het verbouwen van het perceel AA 571, aan de stationsstraat.

De arch. J. A. Wijn 's av. 7 u. in hotel „v. d. Burg". Bestek en teek. bij den arch. verkrijgb. à f 1.

HEERDE. Het bouwen van een schoolgebouw met 2 lokalen, gang, privaten, bergplaats, enz.

De bouwk. J. Dekker n.m. 4 u. in hotel Boeve, alwaar bestek en teek. ter inz., en à f 1.50 of postwissel à f 1.60 te verkrijgen bij de bouwk. en bij den Heerder, boekhandel. Inlicht. te bekomen bij de bouwk. Aanw. 28 Febr. v.m. 11 u.

HAPS (N.-BR.). Het bouwen van een coöp. stoomzuivelfabriek met bijlev. van alle daartoe benood. materialen.

Het best. der coöp. vereen. „Volharding" Plan ter inz. en bestekken à f 2 verkrijgb. vanaf 21 Febr. bij H. Selten bij wien bilj. in te lev. n.m. 4 u. Inl. geeft de bouwk. J. Cleven te Nieuwstad. Aanw. 28 Febr. nam. 2 uur.

LIEVE-VROUWEN-PAROCHIE (FR.). Het bouwen van een nieuwe pastorie.

De kerkvoogden der Ned. Herv. gem. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. bij den arch. J. Winters Jzn. Bilj. in te lev. bij den adm. kerkvoogd A. P. v. d. Ploeg. Aanw. gedaan.

RAALTE. Het bouwen van een landbouwerswoning met bijlev. van bouwmateriaal, daarna de lev. van het noodige hoogzand.

De heer Th. Korbelt 's av. 7 u. in „de Kroon", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. te bekomen bij J. M. Meyer, timmerman. Aanw. 28 Febr. n.m. 3 u.

WIERDEN. Het bouwen van een woon- en koffiehuis aan den Almeloschen weg ald.

De heer A. Ligtenberg, n.m. 4 u. bij A. Nijhof Koopzn., alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de bouwk. C. Staldreher. Aanw. 28 Febr. n.m. 3½ u.

WELL (LIMB.). Het bouwen van een grenskantoor met ontvangerswoning aan de „Welsche Hut" met bijlevering van alle materialen.

Het gem.best. van Bergen n.m. 4 u. in hotel Koppers te Well. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgbaar bij den bouwk. A. van Bommel te Aijen. Aanw. 28 Febr. n.m. 1 u.

DONDERDAG 1 MAART.

BLERIK (LIMB.). Het bouwen van 3 woningen met bijlev. van materialen.

De bouwk. A. Holten bij wien bestek en teek. ter inzage.

EINDHOVEN. Het afbreken en weder opbouwen van een winkelhuis.

De heer H. v. Kempen n.m. 3 u. in café van Aug. Meulemans, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. te bekomen bij de arch. L. J. P. Kooken. Aanw. 1 Maart v.m. 10½ u

MIDDELBURG. Het maken van een wachthuis op den heuvel aan den Camperlandschen veerdam.

Het prov.best., v.m. 11 u. in de Abdij. Bestek ter lezing ter Provinciale Griffie van Zeeland, bij den hoofding. van den prov. waterstaat te Middelburg, bij den ingenieur v. d. prov. waterstaat te Goes en bij den opz. van den prov. waterstaat te Colijnsplaat. Het is ter prov. griffie verkrijgb. met teek. à f 1 en zonder teek à f 0.40. Inl. te bekomen bij den hoofdingenieur, den ingenieur en den opz. voorn. Aanw. gedaan.

VENLO. De verbouwing van een woonhuis tot winkelhuis gelegen in de Heutzstr.

De arch. Hornix bij wien bestek en teek. ter inzage.

VRIJDAG 2 MAART.

DORDRECHT. Het weder opbouwen der afgebrande landbouwerschuur „West Ende" met bijkomende werken a. d. Krommeweg n. b. den Dordtschen straatw. te Ridderkerk.
De heer E. v. d. Gijp, Barendregt n.m. 3 u. ten zijnen kantore Singel 247. Bestek en teek. ter inzage in het café van E. de Weerd te Barendregt, en zijn à f 1,25 verkrijgb. bij de bouwk. J. D. Uyterlinde te IJsselmonde bij wien inl. te bekomen.

NIEUWDORP (ZEEL.). Het bouwen van een bewaarschool.
De arch. Millenaar en v. d. Kloot Meyburg, Ged. Karnemelkshaven 18, Rotterdam in het lokaal der Vrij Evan. gem. te Nieuwdorp. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgb. bij de arch.

SLOCHTEREN (GRON.). Het bouwen van een woonhuis bij de kerk te Vroombosch met bijlev. van al het daartoe benoodigde uitgezonderd de verfwerken.
De commissie voor kerkbouw te Vroombosch n.m 3 u. in het Diaconie armhuis te Slochteren. Bestek en teek. ter inz. in het café Hartenhof te Vroombosch. Inlicht. verstrekt Sj. Buitenkamp gem. opz. Slochteren.

VOORST. Het bouwen van een landhuis op de „Kiekenkamp".
De architect H. A. Ezerman, Oudewand, Zutphen, bij wien inlicht. en bestek en teek. à f 1.25 verkrijgb. Bestek en teek. ter inzage in café „Koldewy" te Voorst.

VELSEN. Het bouwen van een schoolgebouw van 9 lokalen met onderwijzerswoning te IJmuiden en van een school van vijf lokalen met onderwijzerswoning te Velseroord.
Het gem.-best. n.m. 2 u.

ZATERDAG 3 MAART.

DOCKUM. Het daarstellen van de gebouwen c.a. voor de gem. gasfabriek.
Het gem.-best. n.m. 3 u. Bestek en teek. à f 2.50 verkrijgb. ter gem.huize. Aanwijz. 28 Febr. n.m. 2 u

HONTENISSE (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis in de Koningin Emmapolder met bijlev. van bouwstoffen.
De Heer Baron Collot d'Escury v.m. 11½ uur Bestek en teek. à f 1 verkrijgbaar bij den bouwk. J. Wisse Jzn. te Zaamslag.

MAANDAG 5 MAART.

ARNHEM. Bestek 12. Het bouwen van eene electrische centrale op een terrein kadastr. gem. sect. D. 3527, gelegen ten zuiden van de stoomzagerij v. d N. V. „De Geldersche Houthandel". Raming f 115,230.
Het gem.best v.m. 11½ u.

HELMOND. Het bouwen van twee heerenhuizen in de Molenstraat.
De heer A. H. v. Hoeck, 's av. 7 u. in café van P. Berkers. Bestek en teek. te verkrijgen à f 2.00 bij den arch. C. J. Bezemer.

DINSDAG 6 MAART.

UTRECHT. Bestek 1045. Het maken van een wachterswoning (no. 31) met bijbehoorende werken bij K. M. 49.082 en het wijzigen van 7 wachterswoningen nos. 28, 29, 30, 34, 36, 37 en 38 op de lijn Eindhoven—Belgische grens Raming f 10630.
De maatij. tot expl. van Staatsspoorw. n.m. 2 u. (lok. tijd.)

UTRECHT. Het gedeeltelijk verbouwen van het gebouw Nieuwe Gracht 135, en het maken van een bijgebouw in de tuin van dat perc.
De arch. P. J. Houtzagers n.m. 1½ u. in café „Het metalen Kruis". Bestekken met teek. à f 1 verkrijgb. bij den arch., Nobelstr. hoek Lucasbolwerk, bij wien inlicht. te bekomen.

UTRECHT. Bestek no. 1046. Het verbeteren van de wachterswoningen no. 28a, 37a en 46a op de lijn Maastricht—Venlo. Raming f 4550.
De maatij. tot expl. v. staatsspoorw. n.m. 2 u

WINTERSWIJK. Het bouwen van een kerkgebouw c. a.
De kerkeraad der geref. kerk n.m. 2 u. in de consistoriekamer. Inl. geeft de arch. Tj. Kuipers te Amsterdam. Bestek en teek à f 2 verkrijgbaar bij den boekh. W. van Ast te Winterswijk vanaf 22 Febr. Aanwijzing 1 Maart n.m. 1 u.

VRIJDAG 9 MAART.

AVENHORN BIJ HOORN. Het bouwen van een woonhuis, aan het westeinde van den straatweg.
De arch. Muller, Drooglever Fortuin en v. d Tak te Rotterdam n.m. 2 u. in café van Timmerman te Avenhorn, alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. vanaf 23 Febr. à f 3. alsmede ten kantore der arch. Witte de Witstraat 86, en Jericholaan 30 te Rotterdam, aan welk laatste adres inl. verkrijgb.

WORMEN (N.-H.). Het bouwen van een school met 3 lokalen, het lev. en stellen van schoolmeubelen, het amoveeren van de tegenwoordige school met onderwijzerswoning en het bouwen van een onderwijzerswoning te Oost Knollendam.
Het gem.best. v.m. 11 u.

WOENSDAG 14 MAART.

ZEVENBERGEN. Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe school van 7 lokalen met annex brandspuithuis, benevens het verrichten van vernieuwingen aan de woning van het hoofd der school.
Het gem.best v.m. 11 u.

DONDERDAG 15 MAART.

WEERT (LIMB.). Het bouwen van een woonhuis met drukkerij, kantoren, lithografiezaal en Magazijnen met bijlev. van alle mater., op een open terrein aan de Stationstr.
De arch. Herm. Smeets 's av 6 u. in het koffiehuis van Jean Teunissen, Stationsstr. Bestek en teek. vanaf 23 Febr. te bekomen à f 2.80 bij den arch. die inl. geeft Aanw. 15 Maart v.m. 11 u

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71bis, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1904 . .	**1.165.891.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1904	**28.426.000.00**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

4 FEBRUARI.

BOLSWARD. Het afbreken en weder opbouwen van een woning met 3 veestallen en hooischuur, op „Spreeuwensteijn" bij Bolsward. Door den arch. J. Dijkstra Az.
Laagste inschr. Rinke Veenstra, f 1720.

9 FEBRUARI.

BEETSTERZWAAG (FR.). Het afbreken van 3 arbeiderswoningen en het bouwen van een burgerwoonhuis. Door den architect L. de Goed.
Laagste inschr. T. Glastra, Marum, f 2688. Gegund.

GROENLO (GELD.). Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van een woon- en winkelhuis in de Goudsmidstraat. Door den arch. Gantvoort—Streek te Winterswijk.
Laagste inschr. Th. H. Nales, Groenlo, f 4853. Gegund.

12 FEBRUARI.

VEENINGEN (DR.). Het bouwen van een boerderij met bijlev. van materialen.
Door den heer R. Veurman.
Laagste inschr. E. Poortman Hz. de Wijs, f 1730. Voor de begrooting gegund.

13 FEBRUARI.

DRIESUM (FR.). Het bouwen van een woonhuis met bakkerij aldaar. Ram. f 1800
Door den heer H. E. Dijkstra.
Laagste inschr. P. de Jong, Driesum, f 1665 Gegund.

HELMOND. Het afbreken van een woonhuis en het daarna weder opbouwen van twee winkelhuizen, op een terrein, gelegen in de Ameidestr. Ram. f 7183. Door den heer J. Dielis Verbeek.
Laagste inschr. J. Bezemer, f 6833. Gegund.

LICHTENVOORDE (GELD.). Het afbreken van een woonhuis aan de Varkensmarkt en het daar weder ter plaatse bouwen van een dubbel burgerwoonhuis. Door den arch. J. J. Post te Winterswijk.
Laagste inschr. J. B. Post, f 3899. Gegund. De aanbesteder levert de materialen.

VEENWOUDEN (FR.). Het bouwen van een bugerwoonhuis met bergplaats en stalling te Zwaagwesteinde. Door den heer D. Zijlstra te Veenwouden, namens S. W. v. d. Heide.
Laagste inschrs. P. de Jong, Zwaagwesteinde en S. Rozendaal, Veenklooster, f 1799. Gegund.

WINSCHOTEN (ONDERH.). Het bouwen van een spuitwaterfabriek, ijskelder en bierbotterij enz., op een perceel aan de Gedempte Venne aldaar. Door den heer R. Immenga Jr., onder architectuur van den heer J. v. Lenning.
Laagste inschr. J. Priet, Beerta. f 6647.

14 FEBRUARI.

ASSEN. *a.* Het afbreken van 2 boerenbehuizingen en het weder opbouwen van een nieuwe boerenbehuizing, met bijlev. van alle daartoe ben. mater., transporten, werkloonen enz. *b.* De glas-, verf, en behangwerken van gen. perc. Door den heer F. J. Meijer te De Haar.
Laagste inschr. *a.* Timmerwerk. Gebr. v. Delden, Kolham, f 5247. Gegund.
b. v. Ossel en Tent, f 324. Gunning voorbehouden.

DEN HAM (OV.). Het bouwen van een dubbele burgerwoning te Vroomshoop. Door den bouwk. J. Schuurman.
Gegund aan M. Gerrits, Vroomshoop, voor f 3300, zonder leverantie van steen.

MUSSELKANAAL. *a.* Het bouwen van een slagerswinkel met schuur, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde. *b.* De glas- en verfwerken. Door den heer E. Pott
Laagste inschrijver *a.* Raming f 3471. M. Klootsema, f 3197*.
b. J. Poppema, f 197*. * Gegund.

OUDEHASKE. Het bouwen van een burgerwoonhuis zonder bijlev. van mater. Door den heer W. J. Boltje.
Laagste inschr. J. F. Pasveer, Nijehaske, f 564.

VRIES (DR.). Het afbreken van de bestaande behuizing en het weder opbouwen van een nieuwe behuizing met bakkerij, met bijlev. van alle daartoe ben. materialen, transporten, arbeidsloonen enz. Door den heer J. G. v. d. Broek.

Laagste inschr. P. Weites, de Groeve, f 3598. Niet gegund, boven de raming.

WAGENBERG (N.-BR.). Het bouwen van een huis, stal en schuur. Door den bouwk. A. Gordens.
Timmerwerk. Laagste inschr. G. Akkermans f 1610.
Metselwerk. P. Kuijpers, f 260.
Verfwerk. M. Rovers, Terheiden, f 98,50.
Smidswerk. J. Stiphout, f 98.
Zink- en loodwerk. A. C. de Leeuw, f 87,71.
Dekwerk. Gebr. van Schendel f 124,75.

ZUIST. Het bouwen van twee burgerwoningen, op een terrein gelegen aan de nieuwe verbindingsweg tusschen Jufferstr. en Nooitgedacht. Door den archit. J. M. Paap.
Laagste inschr. L. J. Goosen, f 6839.

ZWAAG gem. (SCHEEMDA.). Het bouwen van een voorgebouw voor een boerenbeh. Door den heer J. Tijdens.
Laagste inschrijver G. Blaauw, Noordbroek, f 3878.

15 FEBRUARI.

BRILTIL (GRON.). Het bouwen eener burgerbehuizing. Door den heer H. J. Meek te Tolbert.
Laagste inschr. J. v. d. Molen, Kerwerd, f 2790.

GOOR. De herbouw van een perc. zijnde woon- en winkelhuis aan de Grootestraat. Door den arch. C. Spiers, Hengelo.
Laagste inschr. J. H. Boumeester, Goor, f 5277. Gegund.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een remise met dienstgebouwen, enz., op een terrein aan den Parallelweg nabij het verlengde van de Fr. Halstraat. Door het gem. bestuur.
Laagste inschr. K. Kleijwegt, Hoek van Holland, f 186 800.

HELMOND. Het bouwen van een zuivelfabriek. Door de landbouw vereeniging „de Eendracht".
Laagste inschrijver Wed. P. H. Breur, f 2486. Gegund.

LEXMOND (Z.-H.). Het afbreken van een bouwmanswoning en het bouwen van een woonhuis en schuur. Door den heer A. Vermeulen.
Laagste inschr. W. Briede, Ameide, f 2699. Gegund.

NIEUWE PEKELA. Het amoveeren van een oud en het bouwen van een nieuw voorgebouw, met bijkomende werken, alles onder bijl. van de daartoe ben. materialen. Door den heer T. Smit.
Laagste inschrs. J Kampinga en H J. Hulsebos, f 3370. Gegund.

WINTERSWIJK. Het vergrooten eener fabriek aan het Hilbelinkspad aldaar, met bijkomende werken. Door de firma M. M. Poppers.
Laagste inschrijver J. W. Wieskamp, f 3214. Gegund.

16 FEBRUARI.

DONKERBROEK (FR.). Het bouwen van een woonhuis met bakkerij en boerderij bij de brug te Oosterwolde. Door den archit. O. M. Meek, te Donkerbroek.
Laagste inschr. J. Luiting, Appelscha, f 4499. Nog niet gegund.

ENSCHEDE. Het bouwen van twee woningen aan den Periksweg. Door den arch. H. E. Zeggelink.
Langste inschr. B. J. Spitholt, f 3195. Gegund.

HARINGCARSPEL (N.-H.). Het verbouwen van de openbare lagere school te Waarland. Door het gem.-best.
Laagste inschr. A. Sleutel, Dirkshorn, f 1710,25. Gegund.

HILLEGOM. Het amoveeren van zijn perc. 86 aan de Hoofdstraat en het bouwen van een woon- en winkelhuis. Door den heer H. L. Baum.
Laagste inschrs. J. Kraay en Co., f 11200.

NIEUW-AMSTERDAM (DR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis, te Barger-Compascuum, gem. Emmen, onder bijlev. van al het daartoe benood. Door de veenmaatschappij voorh. Vos.
Laagste inschr. W. Tijms, f 3653.

OLDENZAAL. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer Scate Molkenboer.
Laagste inschr. B. J. Spitholt, f 11664. Volgens bestek 8 dagen beraad.

ONDERDENDAM (GRON.). Het afbreken van een achtergebouw met schuur enz. en het weder opbouwen van een nieuw achtergebouw met bijlev. van alle daartoe benood. materialen enz. Door den heer S. G. Wiersema Jz.
Laagste inschr. L. Havinga, Ucqwerd, f 3193. Gegund.

20 FEBRUARI.

HAARLEM. Het amoveeren van het perc. Barteljorisstraat 18 en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met magazijn en twee bovenwoningen. Door den arch. Jb. v. d. Ban.
Laagste inschr. F. M. v. Deurzen, f 39540.

NIEUWE SCHANS (GRON.). Het bouwen van eene behuizing, waarin bakkerij, winkel etc. op een terrein aan den kunstweg Winschoten—Pruisische grens. Door den heer K. Werkman.
Laagste inschr. E. Elinga, Bellingwolde, f 2819. Gegund.

21 FEBRUARI.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen en inrichten der perceelen 15 en 16 in de Oude Stationsstraat te Arnhem, tot bijkantoor der posterijen. Door het min. v. W., H. en N.
Laagste inschrijver L. J. A. Hofstee, Velp, f 2998.

HAARLEM. Het bouwen van een fabriksgebouw met bijbehoorende werken, ter uitbreiding der bestaande fabriek aan Paul Krugerkade te Schoten. Door den arch. Jb. van den Ban.
Laagste inschrs. *a.* P. Box, Schoten f 36160.
b. H. Schiphorst en J. Philips f 37583.
a. is zonder en *b.* met meerder werk voor beschoeiingen.

LOCHEM. Het weder opbouwen van den remonstrantsche kerk, met bijbehoorende werken, onder bijlev. van alle materialen, transporten, arbeidsloonen enz. Door den arch. W. A. v. d. Veen, Apeldoorn—Lochem.
Laagste inschrs. A. J. Reerink en Zonen, Lochem, f 8400. Gegund.

TIEL (GELD.). Het bouwen van 6 woningen voor rekening van den heer B. de Brouwer. Door den arch. J. Vermeeren.
Laagste inschr. Metselwerk. C. v. d. Besselaar, f 3045.
Timmerwerk. J. Vermeeren. f 2994.

WINSCHOTEN. Het bouwen van een dubbel winkelhuis met schuren aan de Buitenvenne alhier. Door den arch. K. de Grooth.
Laagste inschr. J. de Bruin, f 7365.

17 FEBRUARI.

ARNHEM. Het bouwen van 3 woonhuizen met 2 winkelhuizen aan het Klarendalsingel hoek Paulstr. Door den arch. C. J. Hagenbeek.
Laagste inschr. J. Lamers, f 11220.

BOSKOOP (Z.-H.). Het bouwen van een heerenhuis op een terrein aan de Achterkade, nabij de gemeenteschool, in vakken en in massa. Door de arch. Jesse en Fontein te Leiden.
Verfwerk. Laagste inschr. K. Hoogendam, f 1133.
Lood- en zinkwerk. S. Gijzenij, f 458.
Timmerwerk. H. Oosterom, f 9400.
Smidswerk. Jan Modaniel, f 595.
Steenhouww. Jac. Ottevoort, Leiden, f 964.
Massa. W. v. d. Bijl, Alfen aan de Rijn, f 17262.

HAAMSTEDE (ZEEL.). Het verbouwen van de consistorie en het doen van diverse werken aan de groote kerk aldaar. Door den kerkv. der Ned. Herv. gem.'
Laagste inschr. Anth. Verjaal, Noordwelle, f 1800. Niet gegund. Er zal eene herbesteding plaats hebben, doch dan in twee perc.

HEERENVEEN. Het bouwen van een landhuis aan den hoek van den straatweg naar Oudeschoot en den Grintweg naar 't Oranjewoud. Door den arch. A. v. Driesum Az. Bas-Backerlaan te Apeldoorn.
Laagste inschr. H. Kamphuis, f 12990. Gegund.

19 FEBRUARI.

ARNHEM. Het verbouwen van de perc. 46, 48 en 50 Hommelstraat. Door den arch. A. R. Freem.
Laagste inschr. Perc. A. E. de Geest, Oosterbeek, f 7895.
Perc. B. G. Kuiper, f 10641.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien — E. BOCKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co, Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOF & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.

Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen,
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Haeusler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's Gravenhage. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — Amsterdam. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRÖNER & Zonen, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — Fred. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 102, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN Sr. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM. Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT, Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Prins Hendrikkade, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

Verlang toezending

FABRICKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 281.

Keilhicht prospectus.

Bij **IPENBUUR & VAN SELDAM** te Amsterdam is verschenen:

De Gebakken Steen

DOOR

A. W. WEISSMAN.

Dit werk, hetwelk de gebakken steen zoowel uit een geschiedkundig als uit een technisch oogpunt beschouwt, is voorzien van 71 platen buiten den tekst, waarvan 1 in kleuren, en is gebonden in fraaien band.

Prijs f 15.—

B. LANDHEER Jr., Wijnhaven 93, Rotterdam.
Generaal-Vertegenwoordiger der firma
ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.
Speciaal fabriek voor
Centrale Verwarmingen.
levert ook de
Snel-Circulatie Warmwaterverwarmingen,
patent „BRÜCKNER".
waarvoor geen kelder noodig is. Referentiën ter dispositie.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

Engelsche en Fransche Vloertegels.
Vraag Teekeningen en Prijzen.

KEIEN.
Bazalt
Graniet. Bazalt-lava.
FERD. ENGERS AMSTERDAM.
Asphalt. Portl.-Cement.
Zandsteen.
DRAADGLAS.

Kunstsmeedwerken.

ZUID-HOLLANDSCHE

Machinefabriek en Constructiewerkplaats.

Directeur: ANTON KRÖNER.

Beeklaan 138. 's-Gravenhage.

Gemeente Amsterdam.

Burgemeester en Wethouders van *Amsterdam* roepen sollicitanten op naar de betrekking van

Adjunct-Inspecteur

2e klasse,

bij het Gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht, aan welke betrekking een jaarwedde verbonden is van f 1200.— tot f 2000.—

Sollicitatie-adressen, op zegel gesteld, moeten vóór 1 Maart 1906 zijn ingediend.

Zij, met wie persoonlijke kennismaking wordt verlangd, zullen daartoe worden opgeroepen.

Amsterdam, 12 Februari 1906.

Burgemeester en Wethouders van Amsterdam
VAN LEEUWEN.
De Secretaris
J. A. BAËZA.

J. W. HANRATH, *architect* te Hilversum vraagt zoo spoedig mogelijk een

Bouwkundig-teekenaar.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 12den Maart 1906, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1059:

Het maken van eene watervoorziening op de stations Castricum en Uitgeest met bijbehoorende werken.

Begroeting: f 43200.—

Het bestek met 1 teekening is tegen betaling van f 1.75 en het bestek zonder de teekening tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op *franco* aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

KAISERSTEINBRUCH.

ACTIËNGESELLSCHAFT.

CÖLN A. RHEIN.

De ondergeteekende heeft de eer H.H. Architecten mede te deelen, dat hij sinds **15 November 1905** is benoemd tot

VERTEGENWOORDIGER

van bovengemelde Vennootschap, voor **Nederland** en hare **bezittingen**. Hij beveelt zich ten zeerste aan voor de levering van **STEENHOUWWERKEN** in verschillende steensoorten als daar zijn, **roode Mainsandstein, Medarder Sandstein, Roigheimerstein, MUSCHELKALKSTEIN** en andere soorten waarvan monsters enz. op aanvrage verkrijgbaar zijn.

Verschillende leveringen kunnen reeds als referenties dienen in verschillende steden van ons land.

Hoogachtend,

Telegram-adres: GRANIET.

J. H. P. JANSE.
Marnixstraat 402,
Amsterdam.

Telefon interc. 2864.

STALEN BALKEN

N. V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. Ovinc Jr.,
Gelderschekade 31–33, ROTTERDAM.

E. BÜCKER & Co.

Laan 18b. Tel. Interc. 3423. **Den Haag.**

ASBEST-LEIEN EN ASBEST-LEI ISOLEERPLATEN

merk „ETERNIT". (WETTIG GEDEPONEERD).

MUUR- EN VLOERTEGELS, SANITAIRE ARTIKELEN,
GROEVE LEIEN, LOODGIETERSBENOODIGDHEDEN enz. enz.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Groote lichtkracht bij gering gasverbruik.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg WATERLEIDING.

zelfs bij opstelling v. Apparaat i. d. woning.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee,
Laan van Meerdervoort 186
DEN HAAG.
Interc. Tel. 2658.

Directeur Ambachtsschool.

Het Bestuur der Ambachtsschool-Vereeniging te *Hulst* roept sollicitanten op voor de betrekking van

DIRECTEUR

aan de te bouwen Ambachtsschool.

De jaarwedde bedraagt **f 1800** met verplichting zich met de leiding van het Avond-teekenonderwijs te belasten.

Indiensttreding **1 Juni 1906**.

Sollicitatiestukken worden ingewacht vóór Zondag, 4 Maart 1906.

Hulst, 12 Februari 1906.

Het Bestuur der Ambachtsschool-Vereeniging

F. van Waesberghe, *Voorzitter.*
Rotier, *Secretaris.*

G. W. VON GLAHN

MAKELAAR.

AMSTERDAM.

Kantoor: **N. Z. VOORBURGWAL 280.**
Telefoon **6131.**

Bij de **GEMEENTEWERKEN te ASSEN** wordt gevraagd, vermoedelijk voor den duur van *9 maanden* een

Opzichter-teekenaar,

Salaris **f 80.**— per maand.

Indiensttreding 1 Maart 1906. Adres op zegel in te zenden aan Burg. en Wethouders vóór 27 Februari a. s., teekeningen en andere sollicitatiestukken aan den stadsbouwmeester, die tevens inlichtingen verstrekt.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Specialiteiten op het gebied van

KALK

voor alle doeleinden.

D. P. H. HASSELMAN,

Amsterdam, Spaarndammerstraat 52-60.
Telephoon No. 857.

PATENT EXHAUST VENTILATOR,
Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER dan elk bekend systeem.

Op serieuse aanvragen zijn, voor vergelijkende proefnemingen, steeds toestellen gratis beschikbaar.

PRISMA'S LUXFER.

KAMER VERLICHT

Zonder Prisma's. Met Prisma's.

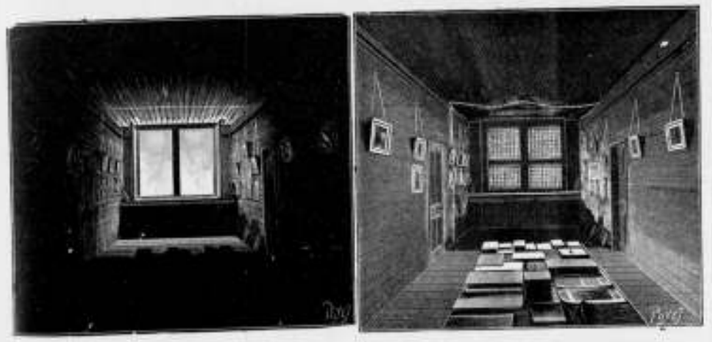

Voor inlichtingen wende men zich tot **Wm. VAN RIJN,**
Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

v. d. Schuijt & Kuntze,

Ingenieurs.
AMSTERDAM.

Smeedijzeren Präcisions-vensters en deuren.

voor Woonhuizen Gasthuizen, Gestichten, Fabrieken, enz.

Wed. J. AHREND & ZOON.

Rijks- en Gemeenten-Leveranciers.
AMSTERDAM, — Prins Hendrikkade 20 21.

Leveren op keur: **Waterpasinstrumenten, Theodalieten, Sextanten, Equerres, Prisma's, Bakens, Jalons, Stalen meetbanden, Meetlinten, Geijkte Meetkettingen** en **2** en **5 M. latten, Geëmaill. IJzeren Peilschalen, Peilstokken, Afstandlijnen** van staaldraad, en verder alle **Meet-** en **Peilgereedschappen** voor Architecten, Ingenieurs en Aannemers.

Teeken- en Bureaubehoeften, Teeken-, Calqueer- en **Lichtdrukpapier** enz. enz.

Geïllustreerde prijscouranten en monsterboeken gratis en franco op aanvraag.

MEUBELEN ONDER DEN ST. MAARTEN HAARLEM

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.
STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —
GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c/M. voorradig. tot 30 c/M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vlocijzer.

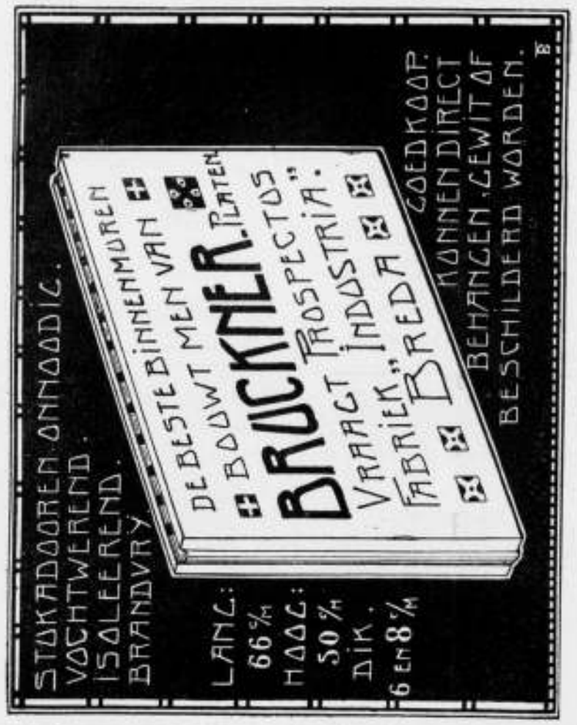

Nederlandsche Asphaltfabriek,

W. J. VAN DER WETTERN. — A. S. KEY.

ROTTERDAM.

Gevestigd: KEULEN, LONDON, ROTTERDAM.

Voert Bestratingen uit; legt Vloeren; levert Materialen. *Adres: LEUVENHAVEN 28*

DEERNS & WESTERINGH. — ARNHEM.

Lage-druk Stoom. **Centrale Verwarming.** Warm Water.

Warmwater verwarming met snel-circulatie; waarvoor geen kelder als stookplaats noodig is.

WARMWATER VERZORGING

voor huishoudelijk gebruik in Particuliere en Openbare Gebouwen.

* * * * * Complete Installatien van Openbare Badinrichtingen. * * * * *

PROJECTEN EN PRIJSOPGAVEN KOSTELOOS.

HEBT U

Kurksteen-platen
Kieselgoor-Asbest
OF ANDERE
Isoleerstoffen NOODIG,

gelieve U dan te wenden tot het SPECIALE ADRES

WEINHOLD, Arnhem.

TELEFOON 643.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

Een best en voordeelig adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Automatische en Kunstmatige

Ventilatie inrichtingen

Syst. „BOYLE" & „WING".

Voor de ventilatie van **GESTICHTEN, ZIEKENHUIZEN, HOTELS, RESTAURANTS, SOCIËTEITEN, WOONHUIZEN, SCHOLEN, KERKEN, WERKPLAATSEN, KANTOREN enz.**

In tal van **RIJKS-, GEMEENTE- en PARTICULIERE** gebouwen, **hier te lande,** met het **meeste succes** toegepast.

N.B. Daar eene goede ventilatie afhankelijk is van de juiste grootte en plaatsing der toestellen, wijzen wij er op, dat onze bemoeiingen in deze zich niet zooseer bepalen tot het verkoopen van enkele ventilators maar mede hoofdzakelijk tot het specificeeren van de complete inrichting, welke **gegevens gratis verstrekt** worden

Duizende toepassingen.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND-LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Waarom levert de toepassing van

GREY-BALKEN

besparing aan **TIJD, GELD** en **MOEITE,** en een waarborg voor degelijk werk van buitengewone Soliditeit?

Omdat ze als kolommen gebezigd, veel grooter draagvermogen bezitten, dan de tot nu toe gebezigde profielen.

Omdat ze geklonken balken vervangen, waardoor klinkwerk, boren, passen, verneden wordt.

Omdat ze voordeeliger zijn, dan twee aan elkander gekoppelde normaalprofielen.

Omdat ze bij aanwending als constructiedeelen de uitvoering van het geheele werk aanmerkelijk vereenvoudigen.

Omdat ze zich gemakkelijker laten bewerken.

Omdat door hun vorm aan deze balken alle verbeteringen zijn in toepassing gebracht, welke na 20-jarige praktijk met normaalproeven, wenschelijk bleken.

Omdat ze, in het kort, voldoen aan alle door constructeurs gestelde eischen.

Vraag: „Omschrijving met tabellen van Draagvermogen".

Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-A.G., afd. Differdingen.

Vertegenwoordiger: C. D. VAN DER LINDEN, Amsterdam.

W. DEURVORST

DEN HAAG. = Krayenhoffstraat 54.

GERUITE & VLAKKE TROTTOIR-TEGELS. — ZWEEDSCHE GRANIETKEIEN. — BAZALT-, LAVA- EN MELAPHIRKEIEN.

Gewapend Beton – Asphaltwerken.

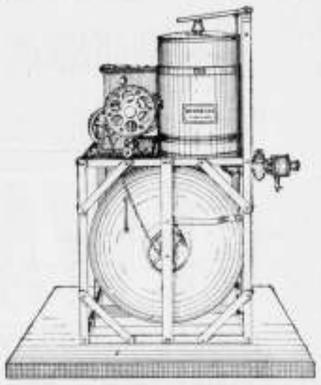

Benoid Luchtgasverlichting,

volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.

De Agenten:

NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage. D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

H. Zimmermann,

Utrechtsche Fabriek voor

Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-Inrichtingen.

Prima referentiën van vele uitgevoerde Lagedrukstoom-, Warmwaterverwarmingen enz.

Speciaiiteit in het aanleggen van Snelcirculatie-Warmwaterverwarmingen

(systeem-„ZIMMERMANN"). Een kelder is bij dit systeem overbodig, de ketel kan op elke gewenschte hoogte geplaatst worden, terwijl de aan- en afvoerbuizen van aanmerkelijk kleinere afmetingen zijn dan bij andere systemen.

Serredekking,

Rolluiken, Jalousiën,

Zonblinden, enz.

S. BRUIGOM — ARNHEM.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.
Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.
Vervaardigden zeer vele en meest belangrijke werken.
Voorloopige ontwerpen en kostenbegrootingen worden gratis verstrekt.

GEWAPEND BETON.
Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.
Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
Sanitary Engineer,
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

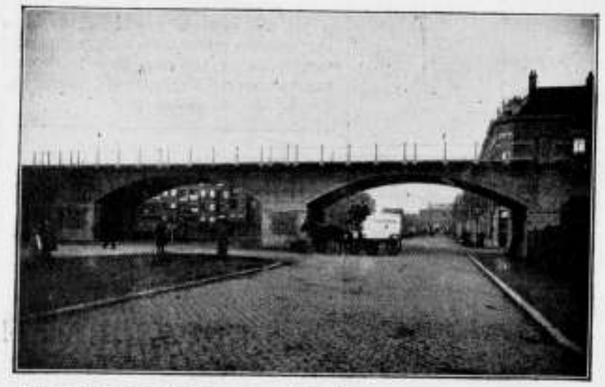
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. No 9

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — JB. VAN DEN BAN PZ., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

De Domkerk te Utrecht, door A. W. WEISSMAN. — Metalen ramen. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

DE DOMKERK TE UTRECHT.

De leden der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zullen met veel belangstelling de laatste aflevering der Oude Bestaande Gebouwen hebben ontvangen. Is het ook, helaas, geen „bestaand" gebouw meer, dat daarin wordt afgebeeld, het ingestorte en later gesloopte schip der Domkerk te Utrecht was toch een zoo belangrijke schepping, dat men de reconstructie op het papier, die Mr. S. Muller Fz. er van liet vervaardigen, gaarne zal hebben zien opgenomen.

Door de welwillendheid van Mr. Muller mocht ik indertijd de archivalische aanteekeningen omtrent de Domkerk bestudeeren. Daardoor ben ik in de gelegenheid, de volgende bijzonderheden omtrent den bouw van het schip te kunnen mededeelen.

De rekeningen van de Domkerk geven een zeer volledig overzicht van de wijze, waarop de kruisbeuk en het schip der kathedraal sinds 1460 zijn gebouwd.

Bisschop David van Bourgondië, die zoowel de Fransche als de Vlaamsche kathedralen kende, en die in den eersten tijd zijner regeering, in 1455 begonnen, over groote middelen beschikte, vatte het voornemen op, zijn kathedraal, bestaande uit een in 1450 voltooid Gothisch koor en een Romaansch schip, in Gothischen stijl te voleindigen.

Zijn veertiende eeuwsche voorgangers hadden den Domtoren als een vrijstaanden belfrood op geruimen afstand van het Romaansche schip geplaatst, als een ver zichtbaar teeken hunner wereldlijke macht.

David wilde den toren met de kerk verbinden. De geschiedschrijvers zeggen niet veel goeds van hem. Doch zij hebben wel wat te zeer naar de schaduwzijden van zijn bewind gezien. David kon het niet helpen, dat hij een bastaard was van Philips van Bourgondië, dien men „den Goeden" noemt, doch die den Paus omkocht, om Gijsbrecht van Brederode van zijn wettige waardigheid ontzet te krijgen, opdat David den bisschopszetel zou kunnen innemen.

Dat David iemand was van fijne beschaving, dat het hem ook niet aan gaven des geestes ontbrak, wordt te zeer over het hoofd gezien. Men vergeet, dat hij met Wessel Gansfoort zeer bevriend was en dat hij dezen verlichten geestelijke steeds met gunsten heeft overladen.

Het kan mijn doel niet zijn, hier David van Bourgondië te willen rehabiliteeren. Wat hij echter voor zijn kathedraal over had, geeft hem recht op de dankbaarheid van allen, die in de Nederlandsche bouwkunst belangstellen.

Zoolang Philips van Bourgondië en zijn zoon Karel de Stoute nog leefden, kon David, hun zoon en broeder, over ruime middelen beschikken, die hij aanwendde om de kruisbeuk zijner kathedraal te laten bouwen. Doch toen in 1477 Karel bij Nancy gesneuveld was, begonnen voor den bisschop moeilijke tijden. Hij moest voor de oproerige Utrechtsche burgerij naar Wijk bij Duurstede vluchten en in 1481 brak de oorlog met Holland uit, die pas eindigde, toen Maximiliaan van Oostenrijk na een hevig beleg de stad Utrecht, 7 September 1484, vermeesterde en David in zijn gezag herstelde.

Toen was de kruisbeuk van de Domkerk gereed. David liet nu onmiddellijk met het schip beginnen en heeft den bouw daarvan zooveel mogelijk bespoedigd. Doch zijn financiën waren toen niet in zóó goeden staat meer als vroeger. Daaraan is het te wijten, dat het schip niet geheel voltooid

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

kon worden en dat het niet zóó stevig werd gebouwd, als wel gewenscht zou zijn geweest. Davids opvolger, Frederik van Baden, liet de steunbeeren en luchtbogen, die zooveel tot versterking hadden kunnen bijdragen, niet uitvoeren, doch besteedde veel geld aan de kapellen, die ter noord- en zuidzijde verrezen. Daarom kon het schip in 1674 de woede van den orkaan niet weerstaan, te minder omdat het in den tijd der Hervorming slecht was onderhouden.

De rekeningen zijn, met 1480 beginnend, volledig aanwezig. Daaruit blijkt, dat in dat jaar reeds het voornemen bestond, om het schip uit den Romaanschen tijd te sloopen. Want het daar aanwezige orgel werd naar de pas voltooide kruisbeuk overgebracht. Ook nam men de leien van het dak van het schip, dat steeds „die afterkerc" genoemd wordt.

In het begin van 1481 werd echter Engelbrecht van Kleef door de Utrechtsche burgerij als „postulaat-bisschop" uitgeroepen. Drie jaar lang had David in zijn hoofdstad niets meer te zeggen en lag het werk stil.

Na 1484, toen David weer in zijn gezag was hersteld, werd het schip gesloopt, daar in 1485 de tufsteen van de afbraak kon worden verkocht. Merkwaardig blijft het, dat tusschen 1480 en 1485 de rekeningen gewag maken van groote hoeveelheden „goedelsteyn", „bentemersteyn" en „munstersteyn" ten behoeve van het nieuwe schip gekocht. Want in die onrustige periode viel er aan bouwen niet te denken.

Onder „goedelsteen" verstond men in de middeleeuwen den witten kalksteen uit het Maasdal, nu als Gobertange bekend, die de eigenschap heeft, sterk in de voegen te verweeren, gelijk aan vele nog niet gerestaureerde kerken is waar te nemen. De „bentemersteyn" is nog heden bekend. Onder „munstersteyn" moet men Weserzandsteen verstaan, die door het Munstersche, over Deventer, Zwolle, de Zuiderzee en de Vecht naar Utrecht verscheept werd.

In 1485 kon het ontgraven van het nieuwe schip beginnen. Niet minder dan 288 karren „eerde ende puyn" werden uit de sleuven weggevoerd. Men maakte voor de oostelijke traveeën van het schip, gebruik van de fundamenten der Romaansche pijlers. Immers alleen van acht nieuwe fundamenten, tusschen den toren en den westelijken gevel van het Romaansche schip, is sprake. Hierdoor wordt verklaard, waarom de breedte der westelijke traveeën geringer was dan die der oostelijke, gelijk ook Mr. Muller vond.

De Bentheimer-steen kwam bewerkt van Jan Rugher, steenhouwer te Zwolle. Men zond hem de teekeningen en de mallen, die noodig waren. Zelfs stuurde men teekeningen naar de groeve, juist zooals wij dat doen. Op het werk zelf werd alleen gesteld en geaccordeerd.

Den steen van de Maas leverde Meester Lieven te Brussel, ook bewerkt. Na 1490 komt Jan Rugher, na 1495 Meester Lieven in de rekeningen niet meer voor. In 1495 werden de bestellingen gedaan bij Meester Matthijs Keldermans, steenhouwer te Mechelen, die ook veel bewerkten steen aan de St. Bavokerk te Haarlem heeft geleverd.

Het geslacht Keldermans oefende reeds in 1400 te Mechelen het steenhouwersvak uit. Toen woonde daar Rombout Keldermans, wiens zoon ook Rombout heette. Zijn kleinzonen waren Wouter en Jan Keldermans, van welke de eerste te Mechelen bleef en de tweede zich te Leuven vestigde. Jan's zoon Andries maakte in 1471 met zijn zoon Antonis een exaal in de kerk te Bergen-op-Zoom. Antonis, die in 1512 te Mechelen stierf, heeft vooral in Zeeland veel werk afgeleverd. Matthijs of Mattheus Keldermans, die te Utrecht en te Haarlem werk afleverde, was een broeder van Antonis en dus een zoon van Andries Keldermans, die met Elizabeth de Smeth gehuwd was. Matthijs leverde in 1491 steen aan het Markiezenhof te Bergen-op-Zoom en is in 1507 stadssteenhouwer te Leuven geworden. Hij had een jongeren broeder Rombout, die in 1487 naar Italië vertrok, en omstreeks 1512 terugkeerde. Hij is het geweest, die de Renaissance in Vlaanderen heeft ingevoerd. Nog in 1529 leefde hij, daar Karel V hem het kasteel Vreeburg te Utrecht liet bouwen.

Dat Matthijs Keldermans niet naar Utrecht kwam, maar de stukken steen te Mechelen maakte, blijkt overtuigend. De rekeningen spreken van boden, die hem de uitslagen brachten en van schippers, die den bewerkten steen naar Utrecht vervoerden.

Tot dusverre meende men, dat de Duitsche „Bauhütten" ook in de Nederlanden gedurende de middeneeuwen hadden bestaan. Doch uit de stukken valt te bewijzen, dat deze instellingen in ons land gedurende de 15de eeuw, toen alle groote kerken gebouwd werden, niet bekend waren. De „loetze" was een loods, zooals die ook nog op onze bouwwerken staat, en geenszins een steenhouwerswerkplaats, waarin naar zorgvuldig geheim gehouden regelen werd gearbeid. Als er wat gereed gemaakt werd, dan kunnen dit hoogstens de vierkante stukken geweest zijn, die als „verscietsteyn" in de rekeningen voorkomen. Doch daar deze „verscietsteyn" herhaaldelijk vermeld wordt als van de steenhouwers te Zwolle, te Brussel of te Mechelen te zijn gekomen, is het misschien waarschijnlijk, dat ook hij bewerkt werd aangevoerd en dat de steenhouwers op het werk slechts gesteld en geaccordeerd hebben. Zelfs van een bewerking van de geornamenteerde deelen te Utrecht blijkt uit de rekeningen der Domkerk niets. Men moet dus aannemen, dat ook die kant en klaar van buiten zijn aangevoerd.

Wanneer zóó belangrijke werken als het schip der Domkerk te Utrecht dus door vreemde steenhouwers naar gegeven teekeningen zijn uitgevoerd, dan mag men wel veronderstellen, dat ook bij de andere scheppingen der 15e eeuw die hulp van buiten werd ingeroepen. Uit de rekeningen der St. Janskerk in den Bosch en der St. Bavokerk te Haarlem is het te bewijzen, en als andere rekeningen voor den dag komen en bestudeerd worden, vermoed ik, dat hetzelfde zal blijken.

Het ontwerp van het schip te Utrecht schijnt door Cornelis de Wael gemaakt te zijn. Doch het kan niet worden aangetoond, dat deze inderdaad de ontwerper was. Men doet dus verstandig, deze vraag voorloopig onbeslist te laten.

De heer Nieuwenhuis heeft in het Bouwkundig Tijdschrift indertijd gezegd, dat het schip, in 1485 begonnen, reeds in 1487 zoover gevorderd was, dat de zijschepen hunne hoogte hadden en men deze, benevens het nog niet van zijn lantaarn voorziene middenschip, van een nooddak kon voorzien.

Zoo snel werkte men echter in de middeneeuwen niet en ik geloof, dat de uitdrukking „dat groet steyger te maecken ende die boeghen over te slaen in der middelkercke" niets anders beduidt, dan dat men toen met de pijlers op hoogte was en begon, die door bogen te verbinden.

Pas in 1490 word bij een „lijndrajer" die in „die Weerd" woonde „14 voeder riets" gekocht „omme die kerc mede te decken." In 1491 wordt andermaal van „scepen riets" melding gemaakt, benevens van „gaerden en teynen, daer men dat riet mede bond." Het rieten nooddak werd in 1492 door Adriaen Roeloffsz met klei bekleed „voir den brant ende blixem."

De heer Nieuwenhuis is van oordeel, dat toen de muren van den middenbeuk reeds op hoogte waren. Dan zou men voor het geheele schip slechts zeven jaren hebben noodig gehad. Doch de zeer groote hoeveelheden bewerkte steen

Woonhuis van den heer J. Veth, te Bussum.
Gevelsteen.
Beeldhouwer C. Oosschot. Architect K. de Bazel.

die tusschen 1492 en 1500 uit Mechelen aangevoerd zijn, wijzen er op, dat men toen met de lantaarn van het middenschip bezig was.

In 1496 zijn de gewelven der zijbeuken voltooid en in 1499 was de bekapping daarboven gereed. Had Bisschop Frederik van Baden toen ook den middenbeuk laten overwelven, wij zouden de trotsche kathedraal nog in haar geheel aanschouwen. Maar hij verkoos de kapellen aan de noord- en de zuidzijde van het schip te laten bouwen. Daaraan is van 1500 tot 1512 veel meer geld besteed dan het overwelven van het middenschip gekost zou hebben, zelfs al had men ook die van den kruisbeuk tevens laten uitvoeren.

Na 1517 zijn zoo goed als geen werkzaamheden aan de Domkerk verricht. De oorlog met den hertog van Gelderland verslond schatten. Daarop verloren de bisschoppen hun wereldlijk gezag, en was het met hun macht uit.

Een schilderij in het Rijksmuseum, van omstreeks 1450, vertoont de kerk met haar Gothisch koor, doch zonder kruisbeuk, zoodat het Romaansche schip tegen het koor aansluit. Dit schip heeft negen traveeën. Drie daarvan moesten worden gesloopt voor het Gothische transept en de zes overige vindt men in de drie oostelijke van het Gothische schip terug. Blijkbaar hebben de Romaansche pijlers met zuilen afgewisseld, zoodat twee traveeën der Romaansche met één der Gothische schip zoo smal waren, wijst er op, dat men ook hier van de Romaansche fundeeringen heeft gebruik gemaakt.

A. W. Weissman.

METALEN RAMEN.

In Engeland hebben in de laatste jaren de metalen ramen en hunne eigenaardige hang- en sluitwerken een groote waardeering ondervonden; de toepassing er van, zelfs bij gewonen woningbouw is dan ook enorm toegenomen. Op het gebied van deze bouwdetails en hunne voortdurende verbetering heeft zich vooral de firma Henri Hope and Sons te Birmingham verdienstelijk gemaakt; deze heeft steeds voor haar fabrikaat partij getrokken van achtereenvolgens opgedane ondervindingen en van anderer gegronde opmerkingen.

Dergelijke ramen worden gemaakt voor alle denkbare gevallen en in alle gewenschte afmetingen; zoo bijv. als naar binnen of naar buiten open draaiende ramen, vertikaal afgehangen; als boven of onder open vallende of draaiende, of in 't midden om een horizontale as wentelende ramen; als ramen waarvan meerdere gedeelten als jalouziën zijn ingericht. Ook gedeelten van vaste ramen kunnen voor al de genoemde gevallen worden ingericht.

Deze ramen hebben de verdienste van waterdicht te zijn en wegens de geringe afmetingen der metalen onderdeelen slechts weinig invallend licht te onderscheppen. Zij zijn verkrijgbaar zoowel met als zonder metalen kozijnen; die van de laatste soort worden in houten kozijnen afgehangen; stalen kozijnen zijn voor 't inmetselen van ooren voorzien.

De raamdeelen worden van het fijnste Engelsch gewalst staal gemaakt, de taatsen en scharnieren van gesmeed staal. Het noodige hang- en sluitwerk van brons levert dezelfde fabriek in verschillende sierlijke vormen, ook naar ingezonden teekeningen. Een artistiek uitgevoerd modellenboek verschaft alle noodzakelijke inlichtingen tot in details; daaronder zijn echt practische zaken, soliede en sierlijk van vorm. Er wordt ook o.a. in opgegeven welke maten de fabriek verlangt te weten, om de gewenschte ramen volkomen pasklaar te kunnen leveren.

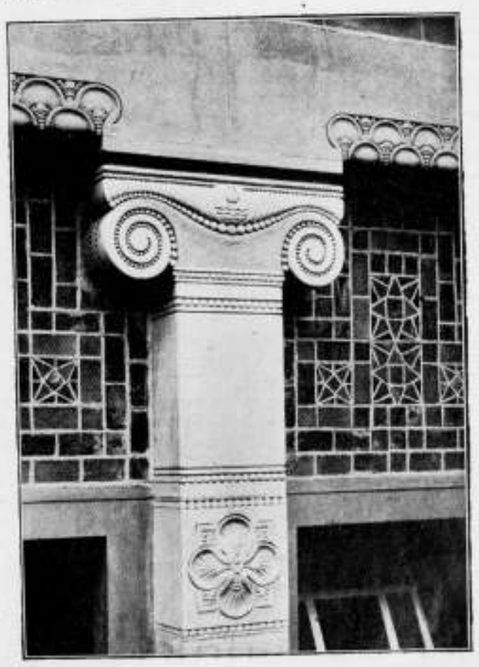

Woonhuis van den heer J. Veth, te Bussum.
Detail van den ingang.
Beeldhouwer C. Oosschot. Architect K. de Bazel.

Niet alleen voor fabrieken, goederenloodsen, stallen, gevangenissen enz. worden eenvoudige gevelramen of liggende ramen voor overkappingen gemaakt, maar ook in alle opzichten met zorg afgewerkte ramen in allerlei vormen, voor gebouwen van anderen aard, als hospitalen, bank- of kantoorgebouwen enz., en woonhuizen; voor het vervaardigen van wegens de bestemming sterker geconstrueerde, geheel afgewerkte, ijzeren of stalen winkel- of magazijnramen van groote afmetingen is eene afzonderlijke afdeeling van de fabriek ingericht.

De firma bezit ook eene werkplaats voor de levering van glas in lood in hare metalen ramen.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling Arnhem van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. 22 Februari 1906. Als spreker trad op de heer J. Gratama, Bouwk. Ing. assistent aan de T. H. S. te Delft.

Aan het verslag over het gesprokene, voorkomende in de Arnhemsche Courant van 23 Febr. wordt het volgende ontleend.

De inleider begon met in hoofdtrekken het wezen der portretkunst van de middeleeuwen en van de renaissance uiteen te zetten, daarbij erop wijzende, dat de eerste voor alles godsdienstig was, de tweede zich met het zinnelijke, het aardsche leven bezig hield.

Hierna beantwoordde spr. de vraag wat portretkunst is en wees hij op het verschil tusschen de primitieven, die psychologische portretkunstenaars waren, en de renaissancemannen, die als de subjectieven zijn te beschouwen. De kenmerkende eigenschappen der eerste kunstuiting zijn de sfeer, het licht, de stofexpressie, de ongeschaduwde kleur en de details. De renaissancist geeft het leven een tartende overmoedigheid of een stille voornaamheid, zijn beeld is doortrokken van kleur en leven, hij geeft niet de vaste, onveranderlijke trekken van het gelaat in rust, doch tracht leven en kracht in het gelaat tot uitdrukking te brengen. Lichttrilling, lichteffect en schaduw ontbreken in het werk van den psycholoog, zijn werk is decoratief. Bij de overgangers naar de renaissance verflauwt het decoratieve karakter en treedt de zinnelijkheid en het lichteffect meer op den voorgrond, tot bij de echte renaissancemannen alles leeft en trilt in schitterende lichteffecten. Deze verschilpunten werden meer in 't bijzonder door spreker uitgewerkt, evenals de verschillende kunstaandoening, die de beschouwing van het werk van een psycholoog en van een renaissancist op ons maakt. Het eerste beschouwen we kalm, maar doordringend, het temperament is afwezig, de duidelijkheid waarmede alles geschilderd is, brengt ons in een sfeer van onverbiddelijke helderheid, het tweede spreekt tot onze zinnen, tot ons gevoel.

Stelt men echter de vraag: welke is nu die psychologie?, dan kan men geen afdoend antwoord geven. We weten niet wat wij zien, wij weten alleen, dat wij voor iets bijzonders, iets groots staan.

Tijdens de pauze waren de aanwezigen in de gelegenheid een groot aantal tentoongestelde portretten te beschouwen, die in chronologische volgorde de voordracht van den heer Gratama toelichten.

Na de pauze werden verschillende lichtbeelden vertoond, alle portretten, door bekende meesters gemaakt, die de historische ontwikkeling aangaven van af de primitieven (in hoofdzaak Vlaamsche en Nederlandsche) tot de renaissance. De zeer uitvoerige toelichting, die de heer Gratama bij deze projecties gaf, was zeker niet het minste deel van zijn voordracht.

Na een woord van dank van den waarnemenden Voorzitter mr. C. J. baron van Tuijll van Serooskerken, en een warm applaus der aanwezigen, ging de vergadering over in eene huishoudelijke, waarbij de leden nog in de gelegenheid gesteld werden de teekeningen te bezichtigen, die ingekomen zijn op de prijsvragen, uitgeschreven door de vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 24 Februari 1906. *Jacobus van Lokhorst.* De groote verdienste als architect en ambtenaar van den ontslapene worden opgesomd, hoofdzakelijk naar aanleiding van de woorden van hulde aan de nagedachtenis van Van Lokhorst, namens den Minister van Binnenlandsche Zaken, die wegens ambtsbezigheden verhinderd was, aan de groeve gesproken door den heer J. A. Royer, Chef der Afdeeling Kunsten en Wetenschappen van het Departement van Binnenlandsche Zaken, en namens de ambtenaren van het Rijksbouwkundig Bureau door den Administrateur hiervan, den heer J. H. A. Haan.

Leipzig. Beschrijving en beoordeeling van eenige der voornaamste gebouwen van lateren tijd.

Bij dit nummer is een losse plaat gevoegd, met het portret van den heer J. Van Lokhorst.

Architectura, 24 Febr. *J. van Lokhorst.* Waardeerend levensbericht door J. W. H. Berden.

Prijsvraag Gemeentehuis voor Zeist. Daar uit het raadsverslag in het gemeenteblad blijkt, dat er in de wijze van beoordeeling niets veranderd is, en de Raad bij de bekroning het laatste woord heeft te spreken, wordt — terecht — verondersteld, dat, wanneer het gemeenteblad eerder verschenen, de vakbladen, met Architectura, wat matiger zouden zijn geweest in de appreciatie van de in het programma aangebrachte wijzigingen. Een eisch van goed recht der mededingers en een overwegend belang voor het welslagen der prijsvraag is, dat de jury de algeheele beoordeeling en eindbeslissing in de bekroning heeft.

In het „Technisch gedeelte" komt een uitgebreid artikel voor over *Kabels en groote kabelspanwijdten.*

De Bouwwereld van 21 Febr. bevat het slot der lezing van den heer J. H. W. Leliman, in de Afd. Amsterdam der Mij. gehouden, over de *Bebouwing van den tuin van het Rijks Museum.*

De kosterswoning aan de St. Janskerk te Amersfoort, door Adolph Mulder, met een afbeelding van gevel en plattegrond.

Bouwwetenschappelijke proeven in 1904, ontleend aan het jaarverslag uit het „Zentralblatt der Bauverwaltung".

Technisch Weekblad, 23 Febr. Het Technisch gedeelte geeft artikelen over: *Beton uit Siemens Martinslakken,* en *Voorwaarden welke gesteld worden aan stoomketelappendages,* zoowel de bepaling over de afmetingen en de daarvoor gebruikte voedingsapparaten.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Nieuwe-Zijds Kapel. In het jarenlang gedaurd hebbende burgerlijk geding van den Burgemeester van Amsterdam tegen de Ned. Herv. Gemeente te Amsterdam in zake het eigendomsrecht van de N. Z. Kapel is 28 Febr. j.l. door het Openbaar Ministerie conclusie genomen, waarin uitgedrukt werd, dat het der Rechtbank moge behagen, aan eischeresse, zijnde de Gemeente Amsterdam, hare vordering te ontzeggen, en haar te veroordeelen in de kosten van het geding.

De uitspraak van het vonnis werd door de Rechtbank voorloopig bepaald op 30 Mei a.s.

Het Binnenhof te 's-Gravenhage. Door B. en W. van 's Gravenhage is — in 't kort — het volgende aan den Gemeenteraad medegedeeld.

Een ampele gedachtenwisseling tusschen den Minister van Waterstaat enz. en B. en W. heeft, blijkens een van den Minister ontvangen schrijven van 24 dezer, dezen geleid tot de slotsom, dat hij zich, evenals zijn ambtsvoorganger, moet verzetten tegen een *blijvende* vergunning, om tramwagens door middel van bovengrondsche electrische geleidingen over het Binnenhof te voeren. Waar het Rijk zich aanzienlijke uitgaven heeft getroost om door restauratie van gebouwen het Binnenhof zooveel mogelijk zijn vroegere eigenaardige karakter te doen herkrijgen, is er naar het oordeel van den Minister geen plaats voor het verleenen eener vergunning, waardoor dat karakter gedeeltelijk verloren zou gaan. Ook kan een blijvend toestaan van een druk electrisch trambedrijf over het Binnenhof niet worden toegestaan, wegens den hinder die daardoor ondervonden zou worden voor de daar gevestigde bureaux.

De Minister is genegen een *tijdelijke* tram-installatie toe te staan, mits voor niet langer dan uiterlijk 5 jaren. De tramwagens zullen stroomloos onder de poorten moeten doorgaan.

BUITENLAND.

Admednagar. Alhier is op 22 Januari j. l. een gedenkteeken onthuld, ter herinnering aan 14 boeren die hier in krijgsgevangenschap stierven. Het monument bestaat uit een grijs graniten obelisk op voetstuk, vermeldende de namen der gestorven mannen met bijschrift in Hollandsch en in Engelsch.

München. Vermoedelijk zal in 1908 in München een groote Internationale „Kunstgewerbe" tentoonstelling gehouden worden, en in 1909 een electriciteits tentoonstelling.

Dresden. De 150e jaardag van den bouw der hofkerk zal dit jaar gevierd worden. Deze kerk werd gebouwd onder de regeering van Frederik August II in de jaren 1737—1756 volgens de plannen van den architect Gaetano Chiaveri.

Hannover. Op 25 Mei a. s. wordt het 75 jarig bestaan herdacht van de oprichting der Technische Hoogeschool te Hannover.

München. Op de uiterste Zuidpunt van het „Kohleninsel" zal een standbeeld opgericht worden voor Koning Ludwich II volgens het ontwerp van architect Mich. Dosch. De vervaardiging van het standbeeld is opgedragen aan Prof. v. Miller.

Chipendale. Chipendales eerste boek over meubels is uitgegeven in 1754. Beroemde tijdgenooten van hem in hetzelfde vak waren, Shearer Heppelwhite, de gebroeders Adam en Scheraton enz.

Glasgow. De bevolking van Glasgow is in 40 jaren tijds geklommen van 400.000 tot 800.000. Voor 40 jaren waren er 2 publieke parken samen groot 200 acres, nu zijn er 15 parken met een oppervlakte van 1100 acres.

De sterfte is verminderd van 32,5 tot 17 per duizend inwoners jaarlijks.

Voor 40 jaren was de bebouwde oppervlakte 5 duizend acres tegen 12,5 duizend acres nu.

Swindon. De 1e traliewerkbrug die in Engeland gebruikt is, overspande het Wilt- en Berks Kanaal te Swindon sedert 1851.

Oorspronkelijk was zij uit Amerika overgezonden voor de groote tentoonstelling te Londen. Zij zal nu waarschijnlijk afgebroken en door een nieuwe brug vervangen worden. Plannen worden evenwel gemaakt om deze historische brug te bewaren om in een der publieke wandelplaatsen een ravijn te overbruggen.

Engeland. De Romeinen waren de eersten die in Engeland met steen bouwden. Na hen verdween deze methode wederom geheel, tot dat Fransche metselaars in de zevende eeuw door Bisschop Benedictis gehaald werden om de kloosters te Wearmouth en Jarrow te bouwen.

Carolina. Te Carolina in Zuid-Afrika zijn uitgestrekte lagen asbest gevonden van uitmuntende hoedanigheid en groote waarde. De afstand tot de naastbij gelegen spoorweg (Pretoria-Delagoabaai) is 80 K.M.

Coburg. De stedelijke regeering van Coburg heeft 230 duizend marken uitgetrokken voor een volksbadhuis.

PERSONALIA

Tot Gemeente-opzichter-teekenaar te Bussum is door den Gemeenteraad benoemd de heer G. Hartstra, aldaar als opzichter werkzaam bij den bouw van het Post- en telegraafkantoor.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:					per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar, ouderdom		37 jaar	salaris	f	80.—
"	"	26 "	"		100.—
"	"	26 "	"		90.—
"	"	22 "	"		80.—
"	"	32 "	"		100.—
"	"	30 "	"		100.—
"	"	22 "	"		50.—
"	"	43 "	"		100.—
"	"	18 "	"		50.—
"	"	23 "	"		70.—
"	Teekenaar	21 "	"		50.—
"	"	28 "	"		80.—
"	"	19 "	"		40.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 5 MAART.

ARNHEM. Bestek 12. Het bouwen van eene electrische centrale op een terrein kadastr. gem. sect. D. 3527, gelegen ten zuiden van de stoomzagerij v. d. N. V. „De Geldersche Houthandel". Raming f 15.230.

Het gem.best v.m. 11½ u.

AMSTERDAM. Het bouwen van een badhuis voor ontsmettingsbaden op het terrein van het Wilhelmina-gasthuis, aan de zijde van de Nicolaas Beetsstraat.

Het gem.best., 's midd. 12 u. Voorwaarden te verkrijgen ter stadsdrukkerij, à f 1.25 (met één teek.). Inl. worden gegeven ten kantore van den arch. 1e klasse van den dienst der publieke werken, ten stadhuize, kamer no. 148, van 2 tot 4 u., ged. de 3 laatste werkdagen der week, welke aan de aanbesteding voorafgaan.

ENSCHEDÉ. Het vergrooten van een pakhuis aan de Kalanderstraat.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn. 's midd. 12 u. in hotel „De Klomp" alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. verstrekt de arch. Aanw. 5 Maart v.m. 9 u.

HELMOND. Het bouwen van twee heerenhuizen in de Molenstraat.

De heer A. H. v. Hoeck, 's av. 7 u. in café van P. Berkers. Bestek en teek. te verkrijgen à f 2.00 bij den arch. C. J. Bezemer.

MIDDELBURG. Het bouwen van een café, groote 109 M², met woning, op een stuk bouwland grenzende aan het tramstation te Koudekerk.

De heer P. de Bel, v.m. 11½ u., ten zijnen huize Heerengracht tegenover de St. Jorisbrug te Middelburg. Bestek en teek. ter inzage en inl. te bekomen bij P. Zevenhuizen Azn. Aanw. gedaan.

TER NEUZEN. Het afbreken van het bestaande en daarvan in de plaats bouwen van een nieuw woonhuis met annexe keuken, aan het marktplein.

De bouwkundige J. Scheele n.m. 3 uur in hotel „Centraal", alwaar bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft de bouwk. Aanw. gedaan.

ZEIST. Het bouwen van 4 heerenhuizen aan den Walkartweg in 2 perc. en in massa.

De heer J. v. d. Brink Jr. Jagerlaan 35 's midd. 12 u. in hotel „Parkoord". Bestek en teek. vanaf 1 Maart à f 1.50 verkrijgb. Inl. te bekomen Jagerlaan 35 en slotlaan 20. Aanw. 5 Maart v.m. 10 u.

DINSDAG 6 MAART.

ECHTEN (FR.). Het bouwen van twee woningen bij de Echtenerbrug.

De kerkvoogdij der Ned. Herv. gem. van Echten. Bestek en teek. ter inzage bij de wed. Hornstra te Echtenerbrug. Alleen voor inwoners van Delfstrahuizen, Echten en Oosterzee.

BERGUMERDAM (FR.). Het bouwen van een woonhuis met pakhuis.

De heer D. Aalfs, 's av. 7 u. Bestek en teek. ter inzage bij de wed. J. Kramer.

EPE. Het bouwen van een kleine villa in het Weertspark.

Het bestuur der Eper Bouwmaatij. in hotel „Veluwe", alwaar bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 2.50 verkrijgb bij arch. J. A. Wijn.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een wagenhuis met paardenstal op een terrein aan den Parkweg.

De arch. H. Reygers v.m. 11 u., bij wien inl. te bekomen. Bestekken met teek. à f 5 verkrijgbaar ten kantore van den arch. en worden bij de besteding tegen f 3 teruggenomen. Aanw. 6 Maart v.m. 9 u.

MIDDELBURG. Het gedeeltelijk afbreken van hotel „de Flandre" in de Lange Delft en het daar bouwen van twee heerenhuizen.

De heer P. A. v. d. Velde te Neuzen, n.m. 2½ u. in hotel „De Commerce" alw. bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1.25 verkrijgb. bij J. C. en W. Altorffer. Inlicht. geeft arch. A. v. Dorst. Aanw. gedaan.

RIJNSBURG (Z.-H.). Het bouwen van een woonhuis met slachtplaats enz.

De heer A. den Haan, bij wien inlicht. te bekomen. Bestek en voorwaarde ter inz. bij H. Arink.

VEENWOUDEN (FR.). Het verbouwen en uitbreiden van de kaas- en roomboter fabriek „Frija".

De arch. H. H. Kramer te Leeuwarden bij wien bestek en teek. à f 1.25 verkrijgbaar.

UTRECHT. Bestek 1045. Het maken van een wachterswoning (no. 31) met bijbehoorende werken bij K. M. 49.082 en het wijzigen van 7 wachterswoningen nos. 28, 29, 30, 31, 36, 37 en 38 op de lijn Eindhoven—Belgische grens. Raming f 10630.

De maatij. tot expl. van Staatsspoorw. n.m. 2 u. (lok. tijd.)

UTRECHT. Het gedeeltelijk verbouwen van het gebouw Nieuwe Gracht 135, en het maken van een bijgebouw in de tuin van dat perc.

De arch. P. J. Houtzagers n.m. 1½ u. in café „Het metalen Kruis". Bestekken met teek. à f 1 verkrijgb. bij den arch., Nobelstr. hoek Lucasbolwerk, bij wien inlicht. te bekomen.

UTRECHT. Bestek no. 1046. Het verbeteren van de wachterswoningen no. 28a, 37a en 46a op de lijn Maastricht—Venlo. Raming f 1530.

De maatij. tot expl. v. staatsspoorw. n.m. 2 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een kerkgebouw c. a.

De kerkeraad der geref. kerk n.m. 2 u. in de consistoriekamer. Inl. geeft de arch. Tj. Kuipers te Amsterdam. Bestek en teek. à f 2 verkrijgbaar bij den boekh. W. van Ast te Winterswijk vanaf 22 Febr. Aanwijzing gedaan.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

7 FEBRUARI.

ALKMAAR. Het bouwen van twee woonhuizen, waarvan één drukkerij, op een terrein aan de Spoorstraat, voor rekening van den heer P. Hekket. Raming f 7442. Door den arch. E. Kalverboer.
Laagste inschr. W. Zwager, f 6890. Gegund.

BENEDENKNIJPE (Fr.). Het afbreken van een oud en het weder opbouwen van een nieuw burgerwoonhuis met slagerij aldaar. Door den heer S. U. v. d. Laan te Langezwaag.
Laagste inschr. D. H. de Vries, Langezwaag, f 1295. Gegund.

LANGEZWAAG. Het afbreken van een arbeiderswoning en het opbouwen van een kleine boerderij op nieuw terrein. Door de heeren gebr. Meijer.
Laagste inschr. J. de Vries, Langezwaag (begrooting) plan *a.* f 1264 plan *b.* f 1135*. * Gegund.

NIEUWKOOP. Het bouwen van een veldwachterswoning. Door het gem. best.
Laagste inschr. J. Woerden. f 2450.

9 FEBRUARI.

ALMELO. Het bouwen van een nieuw catechisatielokaal aan het Kerkplein onder architectuur van den heer B. Vixseboxse Pz., voor kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente.
Minste inschrijver H. van 't Hag, Ambt-Almelo, voor f 3184.

15 FEBRUARI.

BOVENKNIJPE (FR.). Het afbreken van 3 werkmanswoningen en het weder opbouwen van een burgerwoonhuis. Door den heer J. Luxwolda.
H. Buwalda, Heerenveen, f 2132.

17 FEBRUARI.

SCHERPENISSE. Het bouwen van een arbeiderswoning nabij de hofstede in Malland. Door den heer Iz. Hage Jbz.
Laagste inschr. Joh. Krijger, f 908. Gegund.

19 FEBRUARI.

GODLINZE (GR.). Het bouwen van een behuizing c. a., op open terrein. Door den heer D. Neerduin.
Laagste inschr. M. van Calker, Eenum, f 2700. Niet gegund, daar de laagste inschrijving nog boven de begrooting was.

OOSTERHOUT. (N.-BR.). Het verbouwen en vergrooten van een heerenhuis aan den Heuvel, met bijlev. van alle materialen. Door den arch. Jac. v. Gils te Rotterdam.
Laagste inschr. H. Weterings, f 12900.

20 FEBRUARI.

BERGHAREN (GELD.). Den herbouw der openb. lag. school te Hernen met aanbouw aan deze school van een lokaal. Door het gem. bestuur.
Laagste inschr. J. Voss, Hernen, f 2189. Gegund.

21 FEBRUARI.

BEEK BIJ DIDAM. Het bouwen van een pakhuis met stalling. Door den heer J. Reijers Jr.
Laagste inschr. W. B. Damen, 's-Heerenberg, f 1259. Gegund, zonder bijlevering van steen, kalk en grondwerk.

BREDA. Het bouwen van een heerenhuis op een perc. aan de Nieuwe Boschstr. Door den arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas.
Laagste inschr. Metselwerk. A. Verdaasdonk, f 2032.
Timmerwerk. v. d. Broek en Hendriks, f 2149.
Massa. Timmer- en metselwerk. Gebr. de Kanter, Teteringen, f 4059*.
Glas- en verfwerk J. Clevoc, f 259*.
Lood- en zinkwerk. Gebr. v. d. Lely, f 192.*
IJzerwerk. P. v. Boxtel f 129*. * Gegund.

EUVELGUNNE, GEM. NOORDDIJK (GRON.). Het afbreken van een voorgebouw met middelhuis, en het daar ter plaatse weder opbouwen van een nieuw voorgebouw met bijlev. van al het daartoe benood. Door Mej. de wed. T. Dijkhuis.
Laagste inschr. Helpman, f 4550, Gegund.

ENSCHEDÉ. Het vergrooten der bestaande fabrieksgebouwen op een terrein aan de Emmastr. Door den arch. H. Reijgers.
Laagste inschrs. J. van Egteren en H. Braakman, f 11650. Gegund.

ROTTERDAM. Het uitbreiden der fabriek van den heer C. Jamin a. d. Hugo de Grootstr. Door den arch. C. N. v. Goor, Jonkerfransstr.
Laagste inschr. P. J. v. Baasbank en Zn., f 57300.

WINSCHOTEN. Het bouwen van eene smederij met bovenwoning aan de Beertsterstraat. Door den arch. K. de Grooth.
Laagste inschr. M. J. H. Pius, f 3165.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds uit. 1904 . . .	**1.165.891.00**
Betaalde Brandschaden tot uit. 1904	**28.426.000.00.**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Redding bij brand.

Automatische Vluchtluikladder „Salus"
(systeem VAN ELDEN)

is te bezichtigen bij en wordt geleverd door

W. J. v. Elden Hzn.,

in Lood- en Zinkwerken, aanleg van Gas- en Waterleidingen, enz.

AMSTERDAM, Singel 229 b/d Paleisstr.

Tel. 3712. — Prospectus op aanvraag.

Aanbesteding
rioleerings- en bestratingswerken.

Burgemeester en Wethouders van *Haarlem* zullen op **Dinsdag 13 Maart 1906**, des namiddags ten 1 ure ten Raadhuize in het openbaar aanbesteden:

Het maken van rioleerings- en bestratingswerken op en nabij het terrein van het voormalig Lakenkoopersgild te Haarlem.

Bestek en teekening liggen op elken werkdag van 9—2 uur ter inzage ter gemeente-secretarie (7de afdeeling) en zijn aldaar verkrijgbaar tegen betaling van **f 0,50** per stel.

Inlichtingen en aanwijzing volgens bestek.

WOERDEN. Het amoveeren van een gedeelte van het bestaande gemeenelandshuis en het daar ter plaatse weder opbouwen van een nieuw gemeenelandshuis, aan de Havenstraat bij het kadaster der gemeente bekend onder sectie no. 391, 392 en 393. Door Dijkgraaf en hoogheemraden van het groot waterschap van Woerden.
Laagste inschr. C. Fluijt, f 11970 Gegund.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 12den Maart 1906, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1059:

Het maken van eene watervoorziening op de stations Castricum en Uitgeest met bijbehoorende werken.

Begroting: f 43200.—

Het bestek met 1 teekening is tegen betaling van f 1,75 en het bestek zonder de teekening tegen betaling van f 1,— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op *franco* aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 19en Maart 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenwichtijd)*, zal in het Centraal-Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed volgens bestek no. 1060:

Het uitvoeren van onderhoudswerken op de spoorwegen Amsterdam—Utrecht en Hilversum—Amersfoort.

In 2 perceelen.

Raming f 12.060.—.

Volgens bestek **No. 1061:**

Het uitvoeren van onderhoudswerken op de spoorwegen Amsterdam—Rotterdam, Haarlem—Zandvoort, Schiedam—Hoek van Holland, het gemeenschappelijk station Rotterdam Maas en de Centrale Werkplaats en Hoofdmagazijn te Haarlem.

In 7 perceelen.

Raming f 63.970.—.

De bestekken zijn tegen betaling van f 2 per exemplaar verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam Dienst van Weg en Werken, kamer no. 150 of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

22 FEBRUARI.

BUSSUM. Het verbouwen van het hotel Nieuw Bussum. Door den arch. v. d. Goot en Kruisweg.
Laagste inschr. W. H. Kooij, f 13190. Nog niet gegund.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een beerenbehuizinge te Jutrijp. Door den heer H. H. Menalda.
Ingeleverd 18 bilj. Gegund aan A. Hoekstra, Hommerts, voor f 13684.

ROTTERDAM. Het bouwen van een schoolgebouw, onderwijzerswoning en bewaarschool, op een terrein aan de Hoveniersstraat en Jan v. Loonslaan. Door den arch. A. Henkemans.
Laagste inschr. C. v. Duyn, f 41300

23 FEBRUARI.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van twee woonhuizen met café aan den tuinstr., voor den heer Karel van Erdewijk. Door den arch. Jos. Donders.
Metselwerk. Laagste inschr. H. Groenen, f 5910*.
Timmerwerk. Ch. Storimans, f 4660*. *Geg.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien — E. BOCKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TEBSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Haeusler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246-248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunststeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Roluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorste-nkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. - D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Prins Hendrikkade, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Toilet). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. D. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 281.

Keithlicht-prospectus.

W. SLOTBOOM & ZOON,
'S-GRAVENHAGE.

ONTWERPEN OP EIGEN BUREAU.

UITVOERING DOOR EIGEN PERSONEEL.

PLANNEN EN BEGROOTINGEN KOSTELOOS.

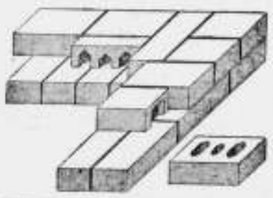

De **droogste**, de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de
HOLLE BETONSTEENEN
vervaardigd op de machines van
EMILE KOCKEN,
Technisch Bureau ARNHEM.
Interc. Telefoon 521.

WAAROM? worden Excelsiorplaten
steeds meer en meer toegepast?
Omdat de uitstekende Eigenschappen
steeds meer en meer door architecten erkend worden.
Van alle in onze brochure voorkomende maten hebben wij steeds grooten voorraad droge platen.
DE EENIGE FABRIKANTEN.
GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM. Telefoon No. 4810.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon
AMSTERDAM
(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).
Centraalverwarming en Waterverzorging
volgens Amerikaansch Systeem.
Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.
Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**
Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken.

Eene Metaalwarenfabriek zoekt een
Kunst-Industrieel-
ONTWERPER,
uitsluitend eerste kracht.
Brieven onder No. 560 aan het Bureau van dit blad, Herderstraat 5, DEN HAAG.

Grondboringen.
Pijpwellen.
Ontijzerings-Inrichtingen.
A. J. STOEL Jr., Haarlem.

Firma F. W. BRAAT, Delft,
Koninklijke Stoomfabriek van
Werken in Zink en andere Metalen,
beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**
Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST*.
Aanleg van **Centrale Verwarming** naar alle systemen.
Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.
Galvaniseerinrichting.
Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

26e JAARGANG. No. 10

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VD MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz. V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR. C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

De Hofstede Meer en Berg te Heemstede, door LEONARD A. SPRINGER. — Flux gepatenteerde bovenlichtsluiting. — Uplandmarmer. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

DE HOFSTEDE MEER EN BERG TE HEEMSTEDE.

Het is dikwijls uiterst moeielijk in ons land iets te weten te komen omtrent de vroegere toestanden van onze oudste buitenplaatsen. Wel bestaan er tal van plaatwerken met afbeeldingen van buitens in de 17e en 18e eeuw, doch wat verhouding van mensch en omgeving betreft niet altijd betrouwbaar, en dikwijls heeft teekenaar of graveur vrijen loop gelaten aan zijn fantaisie.

Enkele dezer plaatwerken bevatten ook plattegronden in vogelvlucht, doch zuiver geometrische teekeningen, waarop wij de maten kunnen controleeren, zijn zeldzaam.

Maar nog zeldzamer zijn de origineele teekeningen door de ontwerpers gemaakt, en met hun naam onderteekend. Vandaar dan ook, dat de namen van vele ontwerpers zijn verloren gegaan, hetgeen aanleiding heeft gegeven tot allerlei verhalen door het nageslacht opgedischt.

Tot dergelijke verhalen behooren ook de verschillende mededeelingen, die men in vele onzer tijdschriften en boeken kan vinden, als zou Le Nôtre in ons land gewerkt hebben, althans de ontwerpen hebben gemaakt voor sommige buitens.

Daartoe zou o. a. ook behooren het Park van het Koninklijk paleis het Loo bij Apeldoorn. Niets minder waar dan dat. Het zelfde wordt ook verhaald van de hofstede Meer-en-berg bij Heemstede.

Slaan wij het plaatwerk van P. Lutgers — *Gezichten in de Omstreken van Haarlem*, met bijschriften van W. Hofdijk en Mr. Jacob van Lennep, 1837—1844 — op, dan vinden wij daar ook vermeld, dat de plaats oorspronkelijk ontworpen was door Le Nôtre.

Het is natuurlijk moeielijk zoo iets tegen te spreken als men geen deugdelijke bewijzen heeft, vooral waar het de opinie geldt van mannen als de genoemden, die als autoriteiten beschouwd werden.

Doch de onderzoekende historicus weet door vergelijkende studie al spoedig waarheid en verdichting van elkander te onderscheiden.

Het was in 't voorjaar, dat ik 't genoegen had kennis te maken met den eigenaar van de Hofstede Meer-en-Berg en met hem de plaats rondging.

De aanwezigheid van een ruïne nabij de stallen bracht het gesprek op den ouden toestand en op den ontwerper, en zoo kwamen wij spoedig op het punt in kwestie.

Ik gaf mijn twijfel te kennen, dat Le Nôtre hier ooit gewerkt zou hebben, maar meende, dat het ontwerp slechts van een zijner volgelingen kon zijn, hoogstens van Daniel Marot, een bekend architect uit die dagen, die veel voor den Koning-Stadhouder Willem III werkte en daarom den titel had van architect van Zijne Britsche Majesteit. Een titel, dien hij met anderen — o. a. Jacob Roman — gemeen had.

De eigenaar meende bij de grondpapieren nog oude teekeningen te hebben, en weldra waren deze te voorschijn gehaald; tot mijn niet geringe genoegdoening lazen wij daarop de onderteekening . . . . . Daniël Marot, fecit.

Alle twijfel was dus gevlogen en een historisch bewijsstuk voor mijn stelling gevonden.

Zooals het in kleuren geteekende ontwerp daar lag, kon het onmogelijk gereproduceerd worden, en toch was dit wensche-

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

lijk. De teekening had door de behandeling bij de uitvoering van 't werk of bij andere gelegenheden veel geleden, althans zij was vol scheuren en plooien, — deze laatsten veroorzaakt door onoordeelkundig plakken op grof linnen.

Voor alle zekerheid en om de kunsthistorische waarde, was 't van belang een copie te maken en liefst zoo nauwkeurig mogelijk.

Bijgaande plaat geeft ons deze te zien.

Reeds bij de uitvoering schijnen er veranderingen in het ontwerp gemaakt te zijn, althans met potlood is aan de noorder grens, nabij 't woonhuis, een oranjerie geschetst, die wij op de fontein- en waterleidingteekening terug vinden. Deze teekening is gemaakt door den landmeter Snoek volgens een schets van den landmeter Chr. Gebhard, en geeft behalve deze wijziging ook veranderingen in de vormen der fonteinkommen aan.

Nette groote kaart, waarbij hoort de verklaaring van de houtte en steene vlotten en Tode pijpen, op de Hofstede „Meer en Berg", gemaakt door de Landmeeter Snoek en getrocken uit een kladkaartje van den Landmeeter Gebhard, ten tijde dat dezelve vlotten en pijpen gelegd zijn.

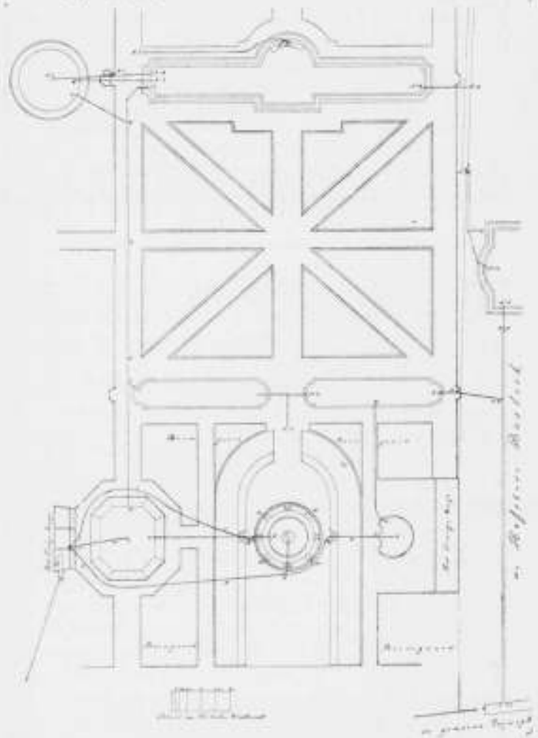

Pijp van het fontainhuis, over I., I., I., tot aan de trappen tusschen Q en P, ontrend 316 *Voet.*

„	*In de Cirkel over M. M. M. M.*	„	270 „
„	*van N. N. tot O.*	„	85 „
„	*E. E. over G tot F in het midden van de groote kom.*	„	380 „
„	*van G over M. Q. E. I. tot H. voor 't Oranje huys.*	„	170 „
„	*K. tot K.*	„	160 „
„	*van No. 7 tot No. 8. bij Neptunus*	„	210 „
„	*van No. 3. 4. 5 tot 6. in de Menagerie.*	„	140 „

Meer-en-Berg was toen veel kleiner dan nu, en ongeveer 6.39 H.A. groot. De plaats behoorde in 1696 aan de familie de Neuffille (de Neufville), en is daarna overgegaan aan de familie van Lennep, die met het geslacht Neuffille vermaagschapt was. In 1730 wordt de plaats vergroot door aankoop van en verbinding met de Hofstede Leeuwenberg en de daarbij behoorende wildernissen (thans voor een deel nog aanwezig) ter groote van 73 morgen 521 roeden.

In 1732, op 17 December, wordt de plaats overgedragen aan Vrouwe Petronelle de Neuffille, weduwe van Jacob van Lennep Arnouts, voor de som van *f* 40.000.—

In 1794 wordt de plaats veranderd, volgens de nieuwe richting in de tuinkunst, de landschappelijke manier. Hij was Jan David Zocher Sr. (de vader van den later vermaarden J. D. Zocher Jr.), die daarvoor de teekening leverde en deze uitvoerde.

Met deze en latere veranderingen zijn alle gegevens van den 17en en 18en eeuwschen aanleg verdwenen; alleen de ruïne voornoemd is 't rampzalig overschot van het fonteinhuis, waaraan nog te zien is, hoe men destijds dergelijke gebouwen versierde. Een deel van de wandschildering is nog te zien. Ook een paar beelden zijn er nog. Maar overigens is alles verdwenen, dank zij het vandalisme dier dagen. De natuurvergoders hebben alles wat los en vast was en niet in hun richting te pas kwam, meedoogenloos verwoest, en zoo zijn er honderde voorwerpen verloren gegaan, waarvoor men thans duizende guldens zou besteden.

Wat nu het plan van Marot zelf betreft, als ontwerp staat het ver beneden dat van de meeste Fransche kunstenaars. Hoewel hij zelf een Franschman van geboorte was, schijnt hij veel van de zwakheden der Hollandsche collega's overgenomen te hebben. Waarschijnlijk is dit het gevolg van den invloed der kleingeestige en bekrompen opvattingen der Hollandsche kooplieden, die in hun zaken groot, maar in hun particuliere leefwijze klein, dikwijls zeer klein waren.

Zij wilden meedoen met buitenlandsche vorsten en grooten, maar waren te veel zaken-menschen om groote sommen voor dergelijke hooge weelde over te hebben.

Het land was te duur voor groote parken. Vandaar het overladene, dat men in de oud-Hollandsche tuinen vond. De grootsche gedachten van een Le Nôtre werden op een honderdste van de ware grootte uitgevoerd, en wanneer men de verhoudingen der onderdeelen nagaat dan moet men erkennen, dat de werkelijkheid veel te wenschen moet hebben overgelaten.

Daniel Marot maakt in zijn werk nog den indruk wel van het kunnen, maar niet van het mogen. Hij zal in zijn tijd ook wel ondervonden hebben, wat zijn collega's der 19e en 20e eeuwen nu ondervinden.

De Hollanders hebben altijd doorgegaan voor groote liefhebbers en beoefenaars van den tuinbouw maar .... deze moest wat opbrengen, zoo al niet financieel dan toch in natura. Nu nog. Zoo klein kan de tuin niet zijn, of een Hollander moet er ten minste één vruchtboom in hebben, al is 't maar een bessenstruik.

Vandaar dan ook, dat in de meeste oude buitens uit de 17e en 18e eeuw, achter de gebruikelijke heggen, vruchtboomen waren, ja zelfs moestuintjes in plaats van boschjes en bosschen, met de noodige cabinets met boulingrins en dergelijke versieringen.

Door de teekening van Daniel Marot krijgen wij een goed denkbeeld van de broderies.

Gewoonlijk kennen wij deze slechts van de oude kopergravuren in boeken en plaatwerken en moet men zich de kleuren, waaruit zij zijn samengesteld, voorstellen, aangegeven als zij zijn door verschillende wijzen van arceeren, die men toen ter tijd gebruikte. Dat zij, bestaande uit verschillend gekleurd materiaal als gebroken metselsteen, stukjes marmer, kool of gekleurd glas enz. het zelfde effect opleverden, als onze moderne broderies (mozaïekperken), die

DE HOFSTEDE „MEER EN BERG"
TE HEEMSTEDE
NAAR DE ORIGINEELE TEEKENING VAN DANIËL MAROT.

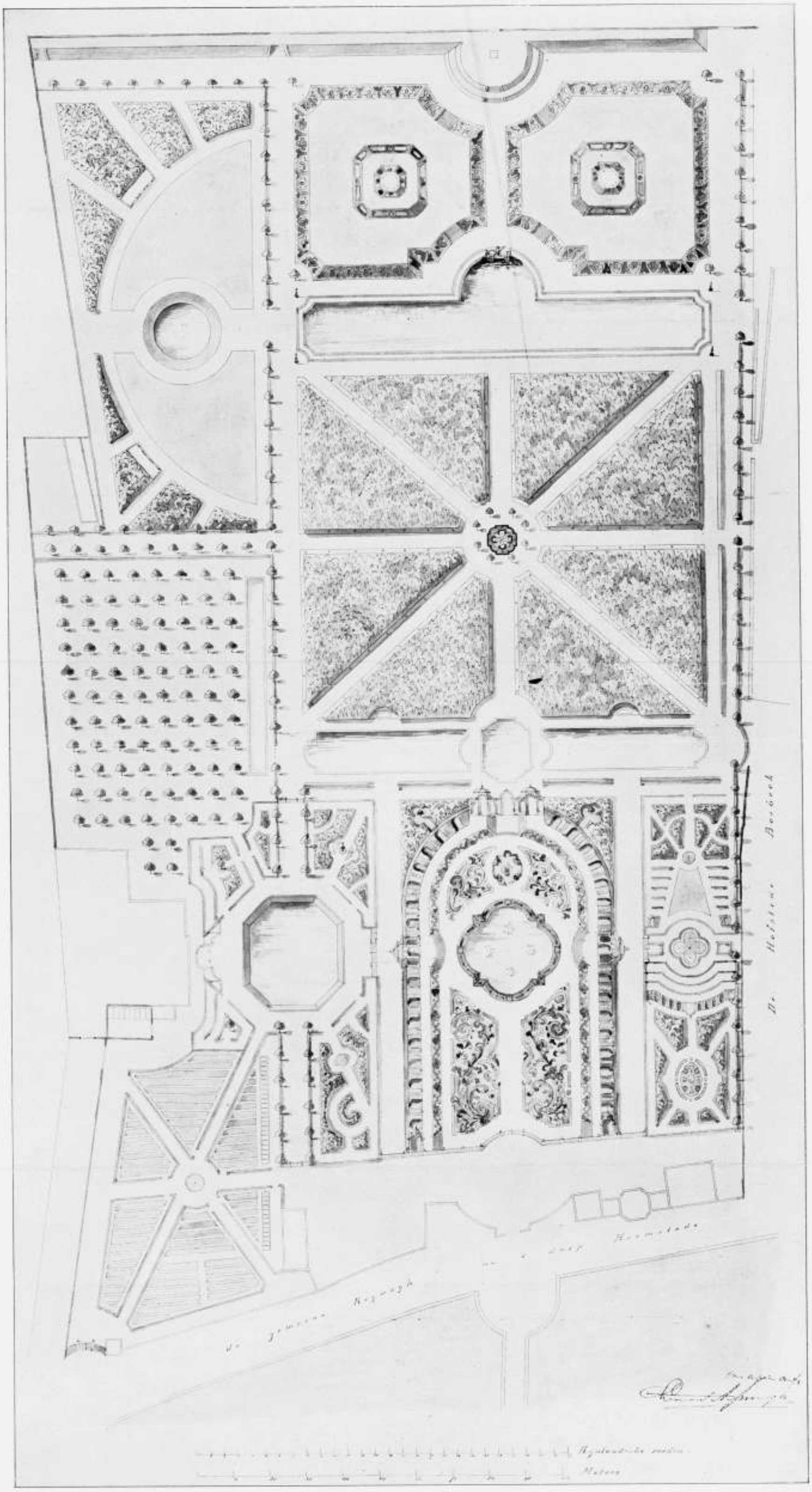

men uit laagblijvende of geknipte plantjes maakt, is te betwijfelen; doch het was een versiering voor zomer en winter en als zoodanig had zij haar waarde.

Het blijft altijd jammer, dat in ons land geen enkele tuin of geen enkel park is overgebleven, slechts eenigszins gebleven zijnde in den ouden vorm; maar met Bilderdijk kunnen wij zeggen:

Die zelfde tuimelgeest heeft alles overheerd.

De negentiende eeuw heeft alles krom gemaakt wat recht was. Zal de 20e alles weer recht maken?

Evenals in de laatste jaren van de 18e eeuw de Engelsche smaak, die een ware kruistocht tegen de rechte lijnen opzette, coute qu'il coute moest nagebootst worden, even redeloos dom doet men 't tegenwoordig weer, doch nu in 't omgekeerde. Omdat de Engelschen de eenmaal verworpen rechte lijn in den aanleg weer invoeren, daarom moet zij hier ook weer toegepast worden.

Bot navolgen wat anderen doen, is een echt Hollandsch kenmerk; alleen de portemonnaie dwingt tot beteugeling.

LEONARD A. SPRINGER.

FLUX GEPATENTEERDE BOVENLICHTSLUITING.

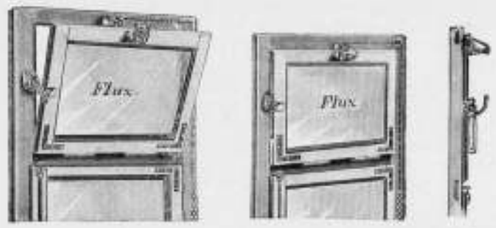

In de zalen van de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst wordt de Flux gepatenteerde bovenlichtsluiting geëxposeerd, bevestigd aan een model van een bovenlichtvenster.

Deze nieuwe eenvoudige sluiting voldoet zeer goed.

Zooals zal blijken, is de flux een klein maar solide apparaat waarvoor slechts één koord noodig is. Door een eersten ruk daaraan wordt het venster gemakkelijk en geruischloos geopend, en door een volgenden weder gesloten. Toeslaan van het venster is onnoodig.

Het apparaat kan worden toegepast bij alle, zoowel oude als nieuwe vensters; er moet op gelet worden, dat het juist in het midden daarvan wordt aangebracht. Alleen bij boogvensters moet het koord over een paar katrollen geleid worden.

Bij elk toestel behoort een flux veerinrichting met schaar en klemhaak, waardoor het gesloten venster goed wordt toegedrukt, en welke tevens medehelpen bij het openen.

Dergelijke inrichtingen kunnen bij elk venster aan beide zijden worden geplaatst, in welk geval het venster op drie zijden in de sponningen wordt gedrukt.

Daar kalm trekken aan het koord voldoende is voor de verlangde beweging van het venster, en dichtslaan hiervan geheel overbodig is, kan het apparaat in het bijzonder worden aanbevolen voor vensters met glas in lood gevat. De onderzijde van het koord kan voorzien worden van een ketting van 15 cM. lengte, om door middel hiervan en van een vasten knop het bovenvenster op elke wijdte open te kunnen stellen.

Wil men verzekerd zijn van het goede werken van het toestel, dan mag dit niet geverfd worden, terwijl de beweegbare deelen een weinig geolied moeten worden.

Een Flux bovenlichtsluiting met veerinrichting, geheel compleet, met 2½ M. koord, kost slechts f 3. Vertegenwoordiger hier te lande voor de Flux patent Co. te Neckarsulm in Württemberg, is de heer J. C. van de Poll te Purmerend.

UPLAND-MARMER.

Een kunstmarmersoort, treffend echt marmer nabootsende, is het Upland-Marmer, vervaardigd volgens een in Zweden uitgevonden systeem.

Het fabricaat gelijkt zoo treffend op natuurmarmer, dat het hiervan slechts moeilijk is te onderscheiden; de kleuren namelijk en ook de teekening der aderen van elke marmersoort kunnen natuurgetrouw worden weergegeven. Het wordt in platen, die in elke grootte geleverd kunnen worden, met gips tegen de wanden bevestigd, of wel hiertegen geschroefd.

Dit kunstmatig marmer is zeer soliede; het scheurt niet, en vochtigheid heeft geen invloed op de kleuren. Indien de glans van het materiaal na verloop van tijd wat matter mocht zijn geworden, kunnen de platen zeer gemakkelijk opnieuw gepolijst worden, waardoor de oorspronkelijke glans weder te voorschijn komt.

Voor belangstellenden zijn monsters uit de fabriek van Upland-Marmer en Houtgraniet — Spuistraat 76 te Amsterdam — te bezichtigen in de zalen der Permanente Tentoonstelling in het gebouw van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst te Amsterdam. Zij bevestigen het hierboven uitgesproken oordeel over het fraaie uiterlijk van het fabricaat.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling Utrecht. Op Dinsdag 13 Februari j.l. hield de heer W. J. Niermeijer, civiel ingenieur te Amsterdam, voor een 48-tal leden van de Afdeeling Utrecht, van den Bond van Technici en verdere genoodigden zijne aangekondigde lezing over Constructie, materiaal en gebruik van I balkijzers met breeden flens, z.g. Differdinger balken.

Daar de spreker het voornemen te kennen gaf om zijne lezing eenigszins omgewerkt in dit blad te doen verschijnen kan een verslag van het gesprokene hier achterwege blijven.

Een woord van lof aan den heer Niermeijer voor de beknopte en stelselmatige behandeling van zijn onderwerp en de duidelijke verklaring der lichtbeelden moge hier evenwel een plaats vinden; bij het eindigen zijner lezing viel den spreker dan ook een hartelijk applaus ten deel.

De Secretaris.

(Door bijzondere omstandigheden eerst heden geplaatst).

Afdeeling Groningen. In de vergadering gehouden 5 Maart ll. hield de heer D. E. C. Knuttel een causerie over de Grafelijke Zalen op het Binnenhof te 's Gravenhage. Spreker deelde een en ander mede omtrent de stichting van het oude slot der Hollandsche Graven op een buitengewoon gelukkig gekozen plaats. Verhaald wordt, hoe de bouw, ondernomen door Willem II en Floris V, in den loop der tijden samengroeit tot een groot complex van gebouwen en hoe ten laatste, toen men geen besef meer had van de waarde van Middeleeuwsche bouwkunst, de origineele stichting tot onherkenbaar wordens toe verknoeid wordt. Was een beweerd maar niet bewezen verval van de houten bekapping der groote zaal aanleiding, om in den tijd van Rose deze te doen vervangen door een ijzeren raamwerk in pseud-gothiek, in onze dagen was het herboren liefde voor ware schoonheid, die de nu bijna voltooide restauratie mogelijk gemaakt heeft. Spreker gaat aan de hand van uitvoerige teekeningen en tallooze photographiën dit werk na. Hij beschrijft hoe hier niet gerestaureerd is met behulp van een van te voren opgemaakt fantaisie-plan, maar uitsluitend volgens betrouwbare gegevens, waaronder vele, die zich tijdens het werk zelf aanboden.

Deze restauratie was zeker den besteden arbeid waard. Het oude centrum van het gezag in den lande en nog steeds het middenpunt der regeeringsgebouwen moet in eere gehouden worden, als een gedenkstuk van de hoogste beteekenis.

Met groote aandacht werd deze voordracht gevolgd door de vrij talrijk opgekomen leden en genoodigden der Afdeeling — daaronder ook enkele dames — en het woord van dank door den Voorzitter tot den spreker gericht, vond algemeene instemming.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 3 Maart 1906. Dit nummer stelt den lezer in kennis, in beeld en schrift, met het schetsontwerp der *bebouwing langs den Hofvijver te 's-Gravenhage*, volgens den architect Lodewijk Simons. Het is gebaseerd op het plan van het Gemeentebestuur, en in den geest van de voorstelling die de heer De Stuers zich heeft gemaakt van den toestand in de toekomst. Het blad zou 't in elk geval gewenscht vinden, dat het Gemeentebestuur, wanneer zijn voorstel zonder of met wijzigingen wordt aangenomen, in staat werd gesteld om die maatregelen te nemen welke eene waardige bebouwing langs den verkeersweg verzekeren.

De Nieuwe Kathedraal van St. Bavo te Haarlem. Deze werd op 25 Februari ingewijd. Verklaard wordt, waarom zij een keerpunt in de geschiedenis der Nederlandsche bouwkunst, in 't bijzonder der kerkarchitectuur is; daarom is de nieuwe kathedraal een der meest beteekenende bouwwerken die in Nederland verrezen. De koepel getuigt reeds van veranderde zienswijzen; verder schuilt het moderne in de details, die niet naar middeleeuwsche voorbeelden zijn gevolgd. De rem van vroeger, de behoudzucht der geestelijkheid, werkt althans in de diocees Haarlem niet meer.

Architectura. 3 Maart. *De Kathedrale Kerk van St. Bavo te Haarlem*, door Joseph Th. J. Cuypers. Het inwendige kan als voltooid worden beschouwd. Bij afbeeldingen van den plattegrond en een doorsnede over het transept, wordt een korte beschrijving van het bouwwerk gegeven.

Vervolg van *Modern Italië*.

In het „Technisch gedeelte" wordt o. a. het een en ander medegedeeld over *Hallo bouwsteenen van beton*. De machine tot vervaardiging dezer steenen levert blokken van een dikte van 20, 25, 30 cM. enz. tot een maximum dikte van 45 cM. Men kan deze bouwsteenen dus maken in verband met alle bestaande voorschriften omtrent muurdikte; de lengte van het blok kan zoodanig gemaakt worden, dat men een even goed metselverband kan verkrijgen als met baksteen. Blokken van alle willekeurige afmetingen onder de normale hoogte van 22,5 c.M. kunnen gemaakt worden, zoo noodig met rookkanalen; voorts gebogen en geornamenteerde blokken. De holle steenen, waaraan veel voordeelen zijn verbonden, zijn een uitvinding uit de laatste 3 jaren, en worden in Amerika reeds dikwijls voor gebouwen en bruggen gebruikt.

Begin van een artikel over *Openbare bibliotheken*, een voordracht van den architect Alfred Cox in de „Architectural Association."

De Bouwwereld van 28 Februari. *Uit Oud-Rotterdam*. Een en ander uit de rekeningen van 1556—57.

Vervolg van het artikel *Bouwwetenschappelijke proeven in 1904*.

Tusschen den tekst wordt een afbeelding gegeven van een *Landhuis in den Aerdenhout* bij Haarlem, architect J. H. W. Leliman, terwijl op een losse plaat de Portretten worden gegeven van zes der *Jury-leden voor de Vredespaleis-prijsvraag*, waarvan vijf reeds vroeger werden gepubliceerd.

De Ingenieur van 3 Maart bevat o.a. een beschrijving van de *Centrale Werkplaats der Mij. t. Expl. van St. Sp.* te Tilburg, met een plattegrond.

Technisch Weekblad, 2 Maart. *Wateropvoering door middel van samengeperste lucht*, patent Pohlé, door G. S. Ferwerda.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Maastricht. Het bestuur der Kon. Zangvereeniging „Mastreechter Staar" maakt in de couranten bekend, dat het eerlang zal overgaan tot het aanbesteden van den bouw van een „Repetitie"-lokaal met bijbehoorende werkzaamheden op het door de Vereeniging aangekochte terrein aan het St. Servaasklooster te Maastricht.

Aan die bekendmaking wordt het volgende toegevoegd.

„Bij deze gelegenheid worden H.H. bouwkundigen uitgenoodigd, dlannen voor bedoelden bouw bij het Bestuur in te dienen vóór 31 Maart a.s. De ontwerper van het beste en doelmatigste plan dat door het Bestuur wordt goedgekeurd, zal met de uitvoering van het werk worden belast, terwijl aan de twee ontwerpers, wier plannen het goedgekeurde het meest nabij komen, premies zullen worden toegekend respectievelijk van 100 en 75 gulden.

Gegadigden gelieven zich te bevinden op Zondag 11 Maart a.s. des voormiddags ten elf ure, ter bestemder plaatse, St. Servaasklooster n°. 25, alwaar gelegenheid tot het bezichtigen van het terrein en tot het bekomen van alle gewenschte inlichtingen."

Schijnbaar heeft het bestuur de bedoeling gehad een prijsvraag uit te schrijven voor architecten, in welk geval nog al wat ontbreekt aan het programma, waarvoor de te bekomen inlichtingen op het terrein in de plaats treden. Het is zeker daarom, dat onze aandacht op de zaak gevestigd wordt. De schijnbare prijsvraag blijkt echter een soort aanbesteding te zijn, met bijlevering van het plan. Trouwens de bekendmaking van het bestuur is geplaatst onder het hoofd „Aanbestedingen."

W. Oldewelt. Na een langdurig lijden, dat hem noodzaakte dikwijls in het buitenland te vertoeven, overleed te Amsterdam op 28 Februari l.l. de heer W. Oldewelt, architect, lid der firma A. Jacot en Oldewelt.

Na eerst als leerling-opzichter werkzaam te zijn geweest bij den bouw der St. Nicolaaskerk aan de Prins Hendrikkade, bracht Oldewelt een drietal jaren te Parijs door, waar hij een gedeelte der lessen aan de Ecole des Beaux-Arts bijwoonde. Op 23-jarigen leeftijd in 't vaderland teruggekeerd zijnde, associeerde hij zich met den heer Jacot, en was behulpzaam bij het ontwerpen en bouwen van tal van groote en kleine bouwwerken.

's Gravenhage. Nu de Scheveningsche Centrale geen stroom meer levert voor de tram, wordt het beven van huizen in de badplaats niet meer waargenomen.

Een Hofvijverplan. In een adres aan den Gemeenteraad deelt de heer C. W. Fortmann mede, een oplossing gevonden te hebben voor het maken van den verkeersweg tusschen Buitenhof en Plaats, naast de Gevangenpoort. De teekeningen daarbij behoorende zijn vervaardigd door den heer J. H. Schouten, architect. Door dit plan wordt de Vijver gespaard; de huizen langs het water worden gesloopt en het terrein slechts gedeeltelijk bebouwd met een gebouw rustende op eene geheel open kolonnade. Onder de zuilengang zou dan het tramverkeer geleid worden; voor het gewone verkeer blijft de doorgang onder de Gevangenpoort bestemd, terwijl daarvoor tevens wordt aangewezen een wandelboulevard naast de zuilengang, langs den Vijver.

BUITENLAND.

Bazel. Op dezelfde, doch vergrootte plaats van den ouden schouwburg, zal volgens het besluit van den raad der stad een nieuwe schouwburg gebouwd worden. Het gebouw zal 1100 zitplaatsen bevatten.

Berlijn. Het 50-jarig stichtingsfeest van de Vereeniging van Duitsche Ingenieurs zal alhier van 10—14 Juni a.s. plaats hebben. De vereeniging telt 20.000 leden.

Brussel. Van 3 tot 8 September 1906, zal alhier het congres plaats hebben der internationale vereeniging, voor de beproeving van materialen.

Japan. De architectuur, vooral op het gebied van houtconstructie, was langen tijd in Japan niet alleen zeer oorspronkelijk, maar bereikte een hooge trap van ontwikkeling, en men kan zich moeilijk een volmaakter type van houtconstructie denken dan de met pannen gedekte tempel van Yakusiji (680 n. Ch.). Gedurende de Europeesche duistere middeneeuwen bereikte in Japan de Architectuur haar hoogste toppunt van bloei, tot de 16e eeuw waarna een langzame achteruitgang te bespeuren is. De voeling met de Europeesche beschaving ongeveer 50 jaren geleden, maakte plotseling een einde aan alle inlandsche Architectuur, die vervangen werd door 3e en 4e klasse Engelsche en Duitsche bouwerij, en er zijn maar zeer enkele Japansche architecten die de oude kunst zijn getrouw gebleven, en fraaie Japansche gebouwtjes, hunner voorvaderen waardig, stichten.

Een Amerikaan, de heer R. A. Cram, heeft over de Japansche bouwkunst een merkwaardig boek, met vele mooie illustraties, geschreven.

Brixham. Het licht van den nieuwen lichttoren, die alhier wordt gebouwd en in Mei gereed moet zijn, kan op zee op een afstand van 35 K.M. gezien worden.

Groot Brittannië. In Groot-Brittannië zijn 1,205 ondernemingen (de gemeentelijke medegerekend) die gas voortbrengen, met plm. 4.400 000 aangeslotenen.

Hatfield. (Engeland). In het hôtel „de Roode Leeuw" werd Vrijdag

11 een verkooping van eikenboomen gehouden, die zelden door eene grootere werd overtroffen.

Zes honderd en vijftig zware eikenstammen brachten 36000 gulden op. Zij behoorden voor het grootste deel aan den Markies van Salisbury (Hatfield estate).

Weenen. De bouwinspecteur Josef Soukup heeft patent genomen voor eene nieuwe bestrating die zeer goed moet voldoen. In plaats van de gewone vierkante keien gebruikt hij steenplaten die bij eene dikte van 12—15 c.M. een veel grootere lengte en breedte hebben. Zij komen te liggen op eene 5—10 c.M. dikke betonlaag, terwijl de voegen met asphalt aangegoten worden.

Rochester. Verschillende proeven bij het maken van asphalt- en teerbestratingen hebben aangetoond, dat men daarvoor het best gebruikt een dubbele wals van 4000 K.G. gewicht, en wel een eerste wals van 1700 K.G. als vóórwals, gevolgd door een tweede wals van 2300 K.G. gewicht.

Frankfort. Daar het zandstrooien op den publieken weg, met de hand te veel tijd en personeel vorderde, wordt gedurende eenigen tijd met groot succes eene zandstrooi-machine gebruikt, die tot op eene breedte van 14 M. werkt.

Londen. Nauwkeurige proefneming heeft aangetoond, dat de hout- en asphaltbestrating, door de met ijzer beslagen voertuigwielen, driemaal zoo snel afslijt als door de Pneumatics der Automobilen.

Genève. Ongeveer 36000 M². weg zijn alhier dit jaar behandeld met heete teer of met „Lambiercierasphaltin" Dit laatste is een nieuw product waarmede men nog betere resultaten verkreeg dan met Westrumit.

PERSONALIA

Tot Hoofdopzichter der Gemeentewerken te Rozendaal is benoemd de heer J. C. Roelands, opzichter van de Genie te Bergen-op-Zoom.

Tot Hoofdopzichter bij de Gemeentewerken te Nijmegen is benoemd de heer H. Rauch, te Amsterdam.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	41	jaar	salaris	f	80.—
"	"	26	"	"	"	100.—
"	"	22	"	"	"	80.—
"	"	32	"	"	"	100.—
"	"	30	"	"	"	100.—
"	"	22	"	"	"	50.—
"	"	43	"	"	"	100.—
"	"	18	"	"	"	50.—
"	"	23	"	"	"	70.—
"	"	22	"	"	"	95.—
"	"	34	"	"	"	100.—
"	"	22	"	"	"	50.—
"	Teekenaar	21	"	"	"	50.—
"	"	28	"	"	"	80.—
"	"	19	"	"	"	40.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 12 MAART.

ANNEN (DR.). Het bouwen van een tolhuis aan den kunstweg nabij de stopplaats „Eect".

Het gem.best. van Anloo n.m. 2½ u. ten gemeentehuize te Annen.

BREDA. Het bouwen van een villa op een terrein a/d Vijverstr, kadastr. bekend sectie B nos. 5502—5503 en 5504.

De arch. J. A. v. Dongen v.m. 11 u. in het koffiehuis Beurs van Breda, alw. bestek en teek ter inz. Inl. verstrekt gen arch. ten zijne kantore Havenmarkt 21a. Aanw. gedaan.

HELMOND. Het bouwen van een vergaderzaal, keuken en eenige bijkomende werken.

De Gez. van Duijnhoven n.m. 5 u. in haar koffiehuis, alw. bestek en teek. à f 1.50 te verkrijgen en bij J. W. v. d. Putten, die inl. verstrekt. Aanw. 12 Maart v.m. 11 u.

KESSEL (L.). Het afbreken en weder-opbouwen van een woonhuis op de bouwhoeve de Gangelt.

De heer A. Timmermans n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inzage bij B. Peeters. Inlicht. geeft L. Stoffels te Tegelen Aanw. 12 Maart van 10—12 uur.

LEEK (GRON.). Het bouwen van een boerenbehuizing en schuur te Zevenhuizen.

De arch. C. Hillebrands te Nietap n.m. 3 u. in café W. Tienkamp te Leek, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. te bek. bij den arch.

DINSDAG 13 MAART.

HILLEGERSBERG (Z.-H.). Het bouwen van een polderhuis te Bergschenhoek bestaande uit opzienerswoning, bestuurskamer, vergaderzaal, zeilmakerswoning met zeilmakerij en daarbij aansluitende werken.

Dijkgraaf en heemraden van de droog gemaakte polders van Bleiswijk en een gedeelte van Hillegersberg n.m. 1 u. in het koffiehuis „het wapen v. Holland" te Hillegersberg.

GORREDIJK. Het afbreken en weder opbouwen van eene arbeiderswoning aan het eind van den Warreweg op den binnenberm van den polderdijk onder Terwispel, thans bewoond door Hamke de Haan.

Het polderbest. v. h. 6e en 7e Veendistrikt onder Opsterland en Ængwirden, liestek met voorw. en teek te bekomen bij den Opz. der polders tegen f 0.75 Bilj. franco in te zenden bij den Voorzitter H. v. Dam Fzn. Aanw. 12 Maart v.m. 11 u.

RIJNSBURG (Z.-H.). Het bouwen van een vleeschhouwerij, enz. benevens gedeeltelijke verbouwing van een daarnaast staand pand.

De heer Alb. de Haan bij wien inl. te bekomen. Bestek en teek. ter inzage bij D. Driebergen.

UTRECHT. Het bouwen van een veestalling met woonhuis op een terrein aan den Dolderschen weg, onder de gemeente Zeist nabij de halte v/d Centr. spw.

De regenten v. h. geneeskundig gesticht voor Krankzinnigen n.m. 2 u Bestek en 3 teek. à f 2 verkrijgbaar bij den boekdrukker P. den Boer, Jerusalemsteeg 12. Inl. geeft de arch. G. van Heerde tot v.m. 10 u. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 14 MAART.

SLEEUWIJK (N.-B.). Het afbreken der bestaande en het opbouwen eener nieuwe woning met bakkerij.

De bouwk. L. G. de Graaf n.m 2 u. bij Sprenger. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. bij den bouwk. Aanw. gedaan.

SCHILDWOLDE (GRON.). Het bouwen van een winkelbehuizing w.i. bakkerij. met bijlev. van al het benood.

De heer A. Schiltkamp n.m. 4 u. in café van K. v. Sloten, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft D. Bosman te Hellum. Aanw. 14 Maart n.m. 1 u. nabij de „Woudbloem".

WESTKAPELLE (ZEEL.). Het bouwen van een café, ter grootte van 80 M². met annex woonhuis.

De heer J. Minderhoud JKzn. bij wien bestek en teek. ter inzage. Aanw. gedaan.

WEERT (Z.). Het verbouwen en verhoogen van een hooimagazijn en in te richten tot slachterij en bovenwoning a/d Boshovenbeek.

De arch. H. Smeets n.m. 5 u. in het café van H. Hoeben. Bestek en teek. ter inz. ten kantore van den arch. Aanw. 14 Maart v.m. 11 u.

ZEVENBERGEN. Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe school van 7 lokalen met annex brandspuithuis, benevens het verrichten van vernieuwingen aan de woning van het hoofd der school.

Het gem.best v.m. 11 u.

DONDERDAG 15 MAART.

HOEK VAN HOLLAND. Het bouwen van een pastorie op een terrein a. d. Prins Hendrikstr. kad. sectie Q 544.

Het best. der vereen. tot stichting en besturing van een kerkgebouw voor de bewoners te Hoek van Holland, beh. tot de Herv. Gem. van 's-Gravenzande 's midd. 12 u. Bestek en teek. à f 1 (franco p. p. f 1,15) verkrijgbaar bij den bouwk. D. Huurman, Vlamingstr. 56. Delft. Alleen voor Protest. aannemers.

TERNEUZEN. Het verbouwen van het magazijn staande aan de Noordstr. plaatsel. gem. 25.

De bouwk. J. Schede n.m. 3 u. in hotel „'s Lands Welvaren," alw. bestek en teek. ter inz. Inl. verstrekt gen. bouwk. Aanw. gedaan.

VEGHEL (N.-BR.). Het bouwen eener kapel en verdere uitbreiding van het Liefdegesticht te Zijtaart met bijlevering van alle daarvoor ben. materialen, arbeidsloonen enz.

Het best. der vereen. van de Zusters van Liefde te Veghel, n. m. 3 u. in het koffiehuis van L. v. Dam te Zijtaart.

WEERT (LIMB.). Het bouwen van een woonhuis met drukkerij, kantoren, lithografiezaal en Magazijnen met bijlev. van alle mater., op een open terrein aan de Stationstr.

De arch. Herm. Smeets 's av. 6 u. in het koffiehuis van Jean Teunissen, Stationsstr. Bestek en teek. vanaf 23 Febr. te bekomen à f 2.80 bij den arch. die inl. geeft. Aanw. 15 Maart v.m. 11 u.

ZEIST. Het bouwen van drie heerenhuizen op een terrein aan de Boschlaan in het Wilhelminapark.

De arch. J. M. Paap. v.m. 11½ u. in café Havens.

VRIJDAG 16 MAART.

HAARLEM. Het bouwen van den Westelijken Vleugel aan het R.-K. Ziekenhuis aan de Kamperlaan.

Het bestuur van het R.-K. Liedegesticht „Mariastichting", v.m. 11 u., in hotel „De Leeuwerik".

OOSTERHOUT (N.-BR.) Het bouwen van een weeshuis met aanhoorigheden.

De arch. J. Oomen Pzn. Bestek en teek. verkrijgb. à f 3 in den boekh. v. H. B. v. d. Aa en Zn. Aanw. 10 Maart v.m. 11 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een school voor G.L.O. en een school M.U.L.O. aan de Wilhelminastr.

Het gem.best. n.m. 1 u. Bestek, voorw. en teek. ter kennisneming op de Centr. secr. der gemeente en in het stadstimmerhuis, en zijn à f 1.50 verkrijgb. bij wed. P. v. Waesberge en Zn., Houttuin 73. Inl. te bekomen aan gemeld timmerhuis. Aanw. gedaan.

VENLO. Het bouwen van een kantoor met woonhuis, met bijl. van alle materialen (afd. 't Ven) gelegen open terrein.

De arch. H. Stelen, bij wien bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. en inl. te bekomen. Aanw. 16 Maart v.m. 10 u.

ZWOLLE. Het bouwen van een bergplaats voor de getimmerten van de zwemplaats aan den Katerdijk.

Het gem.best. n.m. 11¾ u. Bestekken ter secr. verkrijgb. à f 0,15. Teek. op het bureau van den gem.arch. ter inz. Aanw. 6 Maart v.m. 10 u.

ZATERDAG 17 MAART.

GENEMUIDEN. Het verbouwen van de school in de Kruisstraat.

Het gem.best. v.m. 11½ u. Bestek à f 1 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. gedaan.

OUD-BEIJERLAND (Z.-H.) Het bouwen van een ambachtsschool op een terrein aan de Oostkade met al deszelfs leverantie en arbeidsloonen.

Het best. van de vereeniging ambachtsschool voor de Hoeksche waard n.m. 3 u. in hotel „de oude hoorn". Bestek en teek. à f 2 bij de firma W. Hoogwerf Az. Inl. te bekomen bij den arch. G. Smit. Aanwijzing 17 Maart v.m. 10 u.

SNEEK. Het amoveeren van de perc. Kadastraal bekend, Sectie A. No. 1939 aan de Badhuisgracht en het bouwen van een Magazijn en Bergplaats.

De arch. F. de Jongh Jzn. Bestek en teek. vanaf 6 Maart ter inz. in café Wijmenga en vanaf dien datum ad f 1.50 te verkrijgen bij den arch. voorn.

MAANDAG 19 MAART.

GORICHEM. Het verbouwen van een openb. school te Hoogblokland.

Het gem.best van Hoogblokland v.m. 11 u. in hotel Van Andel te Gorichem. Bestek en teek. ter inz. in het raadhuis te Hoogblokland. Inl. te bekomen bij den arch. A. v. Beek, Corn. de Wittstraat 14 rood. Dordrecht van 12—1½ u. en 's av. na 6 u. Aanw. 14 Maart n.m. 2½ u.

VROOMSHOOP (OV.). Het bouwen van een school met twee lokalen en onderwijzerswoning, aan het kanaal te Kloosterdijk, Ambt Ommen, afz. en in massa.

Het best. v. d. geref. schoolvereen. n.m. 12½ u. bij G. T. Meester aan den Kloosterdijk, alw. bestek en teek. vanaf 9 Maart ter inzage en bij de wed. Harwich te Vroomshoop. Bestekken à f 1 verkrijgb. bij den opzichter L. Bouwhuis te Vroomshoop, die inl. geeft. Aanw. 16 en 17 Maart van 11—12 u. v.m. en 19 Maart v.m. 11½ u.

DINSDAG 20 MAART.

STAD DELDEN. Het belangrijk verbouwen van het gemeentehuis met bijlevering van materialen, transporten enz.

Het gem best. 's midd 12 u. Bestek en 4 teek. vanaf 9 Maart te bekomen à f 4 bij den arch. A. J. de Koning. Aanw. 20 Maart v.m. 9 u.

WOENSDAG 21 MAART.

AMERSFOORT. Het bouwen van een ziekenhuis aan de St. Andriesstr. aldaar.

De arch. Herm. Kroes, n.m 3 u. in café „het Valkje", alw. van af 10 Maart bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 10 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 17 Maart, n.m. 3 u.

DONDERDAG 22 MAART.

WEERT (LIMB.). Het bouwen van een woonhuis met bijbouw gelegen langs de Zuid.-Willemsvaart.

De arch. Herm. Smeets n.m. 4 u. in café van Jean Kampers. Bestek en teek à f 1,80 verkrijgb. ten kantore van den architect.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

18 FEBRUARI.

BENEDENKNIJPE (FR.). Het bouwen van een nieuw huis bij de Bontebok. Door den heer G. J. de Vries.

Laagste inschrs. Gebr. Scheper, Bovenknijpe, f 991. Gegund.

19 FEBRUARI.

CUIJK. Het bouwen eener smederij met annex winkelhuis en drie woningen. Door den bouwk. M. v. Strijp te Mil, voor rekening van Alph. van den Boom.

Laagste inschrs. M. Verstegen en J. Verhagen, Mil, f 5675. Gegund.

TERNAARD. Het bouwen van een woning, magazijn en ontsmettingslokaal, voor de vereeniging het „Groene Kruis" in Westdongeradeel.

Laagste inschr. K. Keuning, Ternaard, f 2093. Gegund.

22 FEBRUARI.

VEGHEL. Het bouwen van een magazijn voor de kinderen H. v. Doorn.

Laagste inschr. Alb. v. d. Heuvel, f 1723.

23 FEBRUARI.

OPWIERDE GEM. APPINGEDAM. Het bouwen van eene behuizing, waarin vier woningen, op open terrein. Door den heer G. Retsema.

Laagste inschr. C. Everhardes, Delfzijl, f 4093.

24 FEBRUARI.

SNEEK (ONDERH.). Het bouwen van een fabriek en pakhuizen op een terrein achter de Prinsengracht, voor rekening van de firma N. J. Lankhorst en Zn. en onder beheer van den archit. W. D. de Jong aldaar.

Gegund aan A. Bronsema aldaar, voor pl.m. f 16000.

SNEEK (ONDERH.). Het bouwen eener bakkerij aan de Prinsengracht, voor rekening van den heer Molenmaker en onder beheer van den architect W. D. de Jong.

Laagste inschr. J. P. Kampman, f 2593. Geg.

VOORBURG (Z.-H.) Het bouwen van 2 burgerwoningen aan de Looierslaan te Veur. Door den arch. G. J. P. Klumper te Voorburg.

Laagste inschrijver J. Tilburg, Rijswijk, f 4980. Gegund.

26 FEBRUARI.

EMMEN ERFSCHEIDENVEEN (DR.). Het bouwen van een woonhuis, waarin bakkerij, op een terrein, met bijlev. van al de benood. materialen. Door den heer H. Hidding.

Laagste inschr. G. H. Dik, Emmen Erfscheidenveen, f 3340. Gegund.

27 FEBRUARI.

BUREN (GELD.). Het bouwen van een heerenh., bouwschuur en overdekte mestput. Door den heer H. A. van Stenis, te Erichem.

Laagste inschr. J. v. Deutekom. Zoelmond. f 13522.

HEMELUM (FR.). Het bouwen van een kaaspakhuis e. a. Door het best. der coop. Stoomzuivelfabriek.

Laagste inschr. D. Woudstra, f 5132. Geg.

NIEUWERKERK (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis, steenen landbouwschuur, varkenshok enz. Door den bouwk. W. Brouwer Johzn.

Laagste inschr. Metselw. J. Slager, Brouwershaven, f 1932*.

Timmerw. C. Lemson, f 1675*.

Smidsw. W. v. Vessum, f 155*.

Verf-, glas- en behangw. C. Deurlo, f 94*.

Massa. Jb. v. d. Werf, Noordgouwe, f 4600.

* Gegund.

OOSTERBEEK. Het bouwen van eene smederij op een terrein aan den Paul Krugerweg. Door den heer J. G. v. d. Sande.

Laagste inschr. C. v. d. Heiden, f 1097. Gegund.

SPIJK (ONDERH.). Het bouwen van een nieuwe voorbehuizing aan de boerderij van den heer D. Harrenstein, onder architectuur van O de Leeuw Wieland te Loppersum.

Laagste inschrijvers H. Schoonbeek en T. Post, Wirdum, voor f 9535. Gegund.

WINSCHOTEN. Het verbouwen van het café „de goede Hoop." voor den heer H. Holman, onder architectuur van C. Brill.

Laagste inschr. H. v. Delden Jr., Beerta, f 2048. Gegund.

28 FEBRUARI.

APELDOORN. Het verbouwen van het perceel AA 571, aan de stationsstraat. Door den arch. J. A. Wijn.

Laagste inschr. G. Wegerif, f 3548. Gegund.

HAPS (N.-BR.). Het bouwen van een coöp. stoomzuivelfabriek met bijlev. van alle daartoe benood. materialen. Door het best. der coöp. vereen. „Volharding".

Laagste inschr. Eggen, Venlo, f 8025. Nog niet gegund.

HEERDE. Het bouwen van een schoolgebouw met 2 lokalen, gang, privaten, bergplaats, enz.

Raming plan 1 f 4463 met plat dak en houtcement, plan 2 f 4750 met steil dak en pannen. Door den bouwk. J. Dekker.

Plan 1 Laagste inschr. H. J. Koedijk, Zwolle, f 4194.

Plan 2 H. J. Koedijk, Zwolle, f 4590. Gunning aangehouden.

LIEVE-VROUWEN-PAROCHIE (FR.). Het bouwen van een nieuwe pastorie. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. gem.

Laagste inschr. J. Booijenga, Finkum, f 8200. Nog niet gegund.

MIDDELBURG. Het maken van een wachthuis op den heuvel aan den Camperlandschen veerdam. Door het prov.best.

Laagste inschr. W. Dekker, Veere, f 744.

NIJMEGEN. Het bouwen van 15 woningen op een open terrein aan de Steenen Kruisstr. Door den arch. W. J. Maurits.

Laagste inschr. H. C. van Tienen, f 25995.

OUDERKERK A/D A. Het aanbouwen van twee lokalen met bijkomende werken aan den parochiale school. Door het R.-K. parch. kerkbest. v. d. H. Urbanus.

Laagste inschrijver P. Alkemade, Duivendrecht, f 8792,35.

OUDE PEKELA (GRON.). Het bouwen eener behuizing, onder bijl. van al de ben. materialen. Door den arch. A. H. Oldenburger te Nieuwepekela.

Laagste inschrs. E. Grol en E. v. d. Hende, Oude-Pekela, f 2994,96. Niet gegund.

RAALTE. Het bouwen van een landbouwerswoning met bijlev. van bouwmateriaal, daarna de lev. van het noodige hoogzand. Door den heer Th. Korbelt.

Laagste inschr. W. Willemsen, Wijhe, f 2440.

Voor de levering van hoogzand geen inschrijvingsbiljetten ingekomen.

5 MAART.

EINDHOVEN. Het maken van het metsel-, stukadoors-, ijzer- en zinkwerk voor een Heerenhuis te Stratum, voor rekening van den heer J. v. Dijck-Verhagen is ingeschreven als volgt:

J. Otten van Dinther, Eindhoven f 9999. J. H. Rooyakkers, Stratum, f 9694. J. Hageman. Woensel, f 8334. W. Broens, Tilburg, f 8131. Gebr. v. Gestel. Eindhoven, f 7990. A. Damen Stratum, f 7095. J. Booms, Eindhoven, f 6936. En het werk is gegund aan den laagsten inschrijver.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[1004], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te s-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reserrefonds ult. 1904 . . . 1.165.891.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1904 . . . . . 28.426.000.00.

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 27sten Maart 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1047.

Het maken van eene werkplaats met privaatgebouwtje voor Brugonderhoud op het station ROTTERDAM D.P.

Begroting f 6050.—.

De besteding geschiedt volgens § 52 van het bestek.

Het bestek ligt van den 6den Maart 1906 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. J. BUIS, te *Rotterdam*, en is op *franco* aanvraag (per brief aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 20en Maart 1906 ten 10 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 1sten Maart 1906.

MEUBELEN ONDER·DEN ST·MAARTEN HAARLEM

GEVRAAGD

een Reiziger bekend met architecten enz. en goed verkooper van tegels en dergelijken.

Franco brieven met opgave van referentiën onder No. 29083 aan het Advertentiebureau van T. C. B. TEN HAGEN, Nobelstraat 20 te *'s-Gravenhage*.

AANBESTEDING.

Op *Dinsdag 27 Maart 1906*, des namiddags ten 12 uur zal door den ondergeteekende, namens het Bestuur van de Eerste Nederlandsche Maatschappij tot verzekering van Risico in Loterijen, in een der lokalen van het Zuid-Hollandsch Koffiehuis, Groenmarkt 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

Het maken van een kantoorgebouw c.a. met afzonderlijk bovenhuis op het terrein, gelegen aan het Juliana van Stolbergplein, hoek Louise de Colignystraat te 's Gravenhage.

Bestek en teekeningen zijn verkrijgbaar tegen betaling van *f* 3.— per stel van af 12 Maart ten kantore van den architect Willemstraat 50 te 's Gravenhage, of op franco aanvrage met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet ter betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven.)

Inlichtingen zijn te bekomen ten kantore van den architect, dagelijks van 9—10 uur v.m. en van 1—2 uur n.m.

L. A. H. DE WOLF,
Architect.

Te DELFT zijn te vervullen de betrekkingen van:

1. **Inspecteur bij het bouw- en woningtoezicht.** Jaarwedde *f* 1400.— klimmende tot *f* 1800.—.
2. **Hoofdopzichter bij de Gemeentewerken.** Jaarwedde *f* 1200.— klimmende tot *f* 1500.—.

De Inspecteur oefent zijn dienst uit rechtstreeks onder het Dagelijksch Bestuur.

De Hoofdopzichter zal in het bijzonder belast worden met bestratingen, wegen, bruggen, kademuren en het daarmede in verband staande.

Op zegel gestelde verzoekschriften, vóór 25 dezer in te zenden ter Secretaire met vermelding van leeftijd, opleiding, vroeger en tegenwoordigen werkkring, diploma's en adressen ter informatie.

Toezending van diploma's, getuigschriften en teekeningen wordt niet verlangd.

Zij met wie persoonlijke kennismaking wordt gewenscht, zullen daartoe worden opgeroepen.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 19en Maart 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenwichtijd)*, zal in het Centraal-Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed volgens bestek no. 1060:

Het uitvoeren van onderhoudswerken op de spoorwegen Amsterdam—Utrecht en Hilversum—Amersfoort.

In 2 perceelen.

Raming f 12.000.—.

Volgens bestek **No. 1061:**

Het uitvoeren van onderhoudswerken op de spoorwegen Amsterdam—Rotterdam, Haarlem—Zandvoort, Schiedam—Hoek van Holland, het gemeenschappelijk station Rotterdam Maas en de Centrale Werkplaats en Hoofdmagazijn te Haarlem.

In 7 perceelen.

Raming f 63.970.—.

De bestekken zijn tegen betaling van f 2 per exemplaar verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam Dienst van Weg en Werken. kamer no. 150 of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Aanbesteding rioleerings- en bestratingswerken.

Burgemeester en Wethouders van *Haarlem* zullen op **Dinsdag 13 Maart 1906,** des namiddags ten 1 ure ten Raadhuize in het openbaar aanbesteden:

Het maken van rioleerings- en bestratingswerken op en nabij het terrein van het voormalig Lakenkoopersgild te Haarlem.

Bestek en teekening liggen op elken werkdag van 9—2 uur ter inzage ter gemeente-secretarie (7de afdeeling) en zijn aldaar verkrijgbaar tegen betaling van *f* 0.50 per stel.

Inlichtingen en aanwijzing volgens bestek.

LYST·VAN·LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien — E. BÜCKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.

Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN, Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brückner platen. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brückner platen. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIJH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hauesler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Drichoekjes 3 voorheen Wagenstraat 30a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Schrijfmachine Yost — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. TOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Prins Hendrikkade, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit. — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. D. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Eerste Nederlandsche Papierhandel.

SPECIALITEIT IN

BEHANGSELPAPIEREN

PRINSEGRACHT 8, DEN HAAG.

Wij hebben de eer UEd. medetedeelen dat onze MONSTERKAARTEN van behangselpapier en moderne wandbekleeding voor het Seizoen 1906 gereed zijn.

Bij bezichtiging derzelve, zijn wij overtuigd, zij uwe ruimste voldoening zullen wegdragen, daar wij geslaagd zijn, eene collectie bijeentebrengen, de elegantste en nieuwste dessins bevattende, welke dit Seizoen, in deze branche worden voorgelegd.

Aanbevelend, Hoogachtend

TEL. INTERC. 874. *De Eerste Nederlandsche Papierhandel.*

26E JAARGANG. Nº 11

BOUWKUNDIG WEEKBLAD

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR. C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR: 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR. HERDERSTR: 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. — Nederlandsche Rechtspraak, door Mr. J. P. Bruynzeel. — Prijsvragen. — Congressen. — Boek- en plaatwerken. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Vraagbaak. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Met 2 platen.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

DIPLOMA VOOR BOUWKUNDIG OPZICHTER.

Voor het afleggen van het Examen ter verkrijging van het door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst ingestelde Diploma van Bouwkundig Opzichter, dat werd afgenomen voor het eene gedeelte der candidaten op 26 Febr. 1906 en drie volgende dagen, voor het andere gedeelte op 5 Maart en drie volgende dagen, hadden zich 73 candidaten aangemeld. Van deze zijn 64 candidaten opgekomen, waarvan één zich tijdens het examen heeft teruggetrokken.

De Commissie voor het afnemen van het examen heeft het Diploma toegekend aan de volgende 34 heeren:

C. Baas, H. Onnes, J. W. Blom, L. Bok, P. van Liere, M. J. Denekamp, D. Joh. Klees, A. Laverman, K. Weeshoff, J. W. G. H. M. Huysmans, W. C. Wajon, Hrm. Holscher, A. M. Koelman, A. Tip, Jac. Beets, P. E. Albers, J. A. J. Margrij E. Jzn., W. J. Klok, D. Pos, G. Joh. Roes, G. Nieuwenhuizen, Q. A. A. Krijnen, A. J. Sackman, A. van den Berg, C. Knegjens, M. Vrijenhoek, G. W. Westerhout, P. Wonder Cz., M. P. J. Brouwers, H. de Ruyter, B. J. de Vries, H. Blok, J. Th. A. M. Kuijt Wz., en J. Kwantes.

NEDERLANDSCHE RECHTSPRAAK OP BOUWKUNDIG GEBIED.

Door MR. J. P. BRUYNZEEL.

Nu een vijfjarig tijdperk is verloopen, sedert het verschijnen van mijn proefschrift, waarin ik de voornaamste uitspraken van den Nederlandschen rechter besprak, voor zoover het betreft de toepassing der voor den bouwkundige speciaal belangrijke artikelen 1645 e.v. van ons Burgerlijk Wetboek, meen ik geen overbodig werk te verrichten door dat overzicht aan te vullen met de belangrijkste uitspraken sedert dat tijdstip.

Allereerst dient te worden geconstateerd, dat het aantal procedures betreffende genoemde materie verre van legio is, omdat door abitrage steeds zeer vele geschillen worden afgedaan, en dat het opvalt, dat over den uitleg van art. 1645 zelfs geen enkel rechtsgeding is gevoerd, terwijl die van art. 1646 (indien een bouwmeester of aannemer op zich genomen heeft om een gebouw bij aanneming te maken, volgens een bestek, met den eigenaar van den grond beraamd en vastgesteld, kan hij geen vermeerdering van den prijs vorderen, noch onder voorwendsel van vermeerdering der dagloonen of bouwstoffen, noch onder dat van gemaakte veranderingen of bijvoegselen die niet in het bestek begrepen zijn, indien die veranderingen of vergrootingen niet schriftelijk zijn ingewilligd, en over derzelver prijs met den eigenaar geene overeenkomst is getroffen) de meeste stof tot processen heeft gegeven; verscheidene uitspraken te dien aanzien zijn in de rechtsgeleerde periodieken te vinden. Al die uitspraken leeren eenparig — waarop ik ook in mijne dissertatie gewezen heb — dat de aannemer niet te lichtvaardig met eventueel bijwerk moet omspringen, en gelooven dat hij dat wel betaald zal krijgen, als het door den architect is ingewilligd, zonder dat hij echter een schriftelijke overeenkomst dienaangaande met den aanbesteder getroffen, kan overleggen. Zoo besliste het Hof te Arnhem bij zijn arrest van 8 Jan. 1902: „Het aanbestedingscontract brengt

Woon- en Winkelhuis aan de Zijlstraat te Haarlem,
Architect J. Loxdon.

„in het algemeen mede, dat de architecten zonder uitdrukke„lijken last van de aanbesteders geen bestellingen mogen „doen, waardoor van het bestek wordt afgeweken en dien„tengevolge de waarborg voor de aanbesteders gelegen in „art. 1646 B. W. zou verloren gaan".

En hetzelfde Hof, 11 Maart 1903: „Wil de aannemer „betaling kunnen vorderen wegens werk buiten het bestek „opgedragen, dan moet hij aantoonen, dat dit werk hem door „den aanbesteder is opgedragen. De last van den architect „bindt den aanbesteder niet, tenzij deze zijn schriftelijke toe„stemming heeft geven."

Menig architect en menig aannemer zullen deze uitspraken eenigszins vreemd in de ooren klinken, en vooral hun, die meenen, dat de architect de zaakgelastigde van den aanbesteder is, in alles wat den bouw betreft; dat de eerste van den laatste plein pouvoir heeft ontvangen, en dat de wil van den eerste voor den laatste tot wet strekt.

Het Hof te Amsterdam helpt hen, die in die dwaling verkeeren, daar wel uit; genoemd college toch besliste 14 Maart 1904: „De architect door den aanbesteder met „het toezicht over eenig werk belast, is niet per se diens „gemachtigde in dien zin, dat hij bevoegd zou wezen, een „voor den aannemer bindend oordeel uit te spreken, en „voor of namens dezen te beslissen over en te bewilligen in de „oplevering van het werk of ditzelfde te doen ten aanzien „der verplichting tot betaling der overeengekomen termijnen".

Toch behoeven die uitspraken tot verwondering geen aanleiding te geven; immers indien de aanbesteder bij het bestek niet zoodanige volledige volmacht aan den architect heeft gegeven, behoeft zoodanige volmacht, die stilzwijgend zou zijn verleend, niet te worden verondersteld, en moet de Wet alleen het richtsnoer van den Rechter blijven.

Met bovenstaande rechtspraak voor oogen, lijkt het mij echter voor den aannemer een dringende eisch, het stelsel van het invoeren van bons voor meer of minder werk bij architecten en aanbesteders meer algemeen ingang te doen vinden.

Reeds hier en daar zag ik die bons in gebruik, en zelfs daarvoor keurige gedrukte formulierboekjes ingericht, waarop enkel het bedrag van het meer of minder werk, de omschrijving van de betreffende post, en de handteekeningen van aanbesteder, architect en aannemer moesten worden ingevuld, geheel overeenkomstig de strook welke in het boekje vastgehecht, den aanbesteder tot bewijs tegenover den aannemer, terwijl de uitgescheurde bon in het bezit van den aannemer dezen tot bewijs tegenover den aanbesteder strekt.

Zou het niet op den weg der Mij. t. Bev. d. Bouwkunst liggen voor zoodanige boekjes een type vast te stellen, en in den boekhandel verkrijgbaar te doen stellen?

Over den omvang van de werking van art. 1646, m. a. w. over den zin van het woord „gebouw", werden mede in het afgeloopen lustrum eenige niet onbelangrijke uitspraken gegeven. Zoo besliste de Rechtbank te Amsterdam 18 Maart 1904: „Art. 1646 B. W. mag niet analogisch worden uit„gebreid tot alle aannemingen, al betreft het niet een gebouw, „maar als in deze een tuin en terreinaanleg."

Terwijl het Haagsche Hof 9 Dec. 1901 besliste: „Dat „art. 1646 B. W. niet is beperkt tot het maken van een „geheel nieuw gebouw, doch ook toepasselijk bij verbouwing „van een bestaand pand." terwijl het Hof in strijd met het vonnis der Rechtbank in dezelfde zaak gewezen, een onderzoek van deskundigen beval omtrent de vraag of de werkzaamheden waarvan betaling werd geëischt, moesten worden beschouwd als niet in het bestek begrepen veranderingen, dan wel als bijvoegsels in den zin van art. 1646. De bestaande rechtspraak van de Rechtbank te Haarlem dd. 23 Dec. 1886, die het eerst een onderscheiding maakte tusschen bijvoegselen niet in het bestek begrepen, en zelfstandige werkzaamheden na de aanbesteding den aannemer opgedragen, bevestigd bij arrest van den Hoogen Raad, werd hiermede voortgezet.

De Rechtspraak van het Hof van Overijssel dd. 16 Juni '73, welke ik in mijne dissertatie besprak, en lijnrecht in strijd is met de hierboven vermelde en vroegere beslissingen in dien zin, schijnt dus wel voor goed verlaten.

(Wordt vervolgd.)

PRYSVRAGEN

uitgeschreven door de heeren Van de Loo, steenfabrikanten te Dieren.

De drie prijsvragen, waarvan het programma hieronder volgt, hebben ten doel: het ontwerpen van toepassingen van „Verblendsteen" in verschillende hoofdtinten, in verband met decoratieve steen, genaamd „Bricorna".

Onder Verblendsteen wordt verstaan de gebakken steen, zooals die onder dien naam en in verschillende kleuren geleverd wordt door de fabrieken van nageperste en andere steenen voorheen Fr. van de Loo Sr. te Dieren.

De afmetingen van den Verblendsteen zijn 21.2 × 10.2 × 5.5 cM.

Wat gevelsteenen betreft moet de ontwerper er op bedacht zijn, dat deze hoogstens de bovengenoemde afmetingen van den Verblendsteen mogen hebben. Profielsteen of decoratieve steenen daarentegen mogen eene kubieke *inhoud* hebben dubbel zoo groot als die van den gevelsteen.

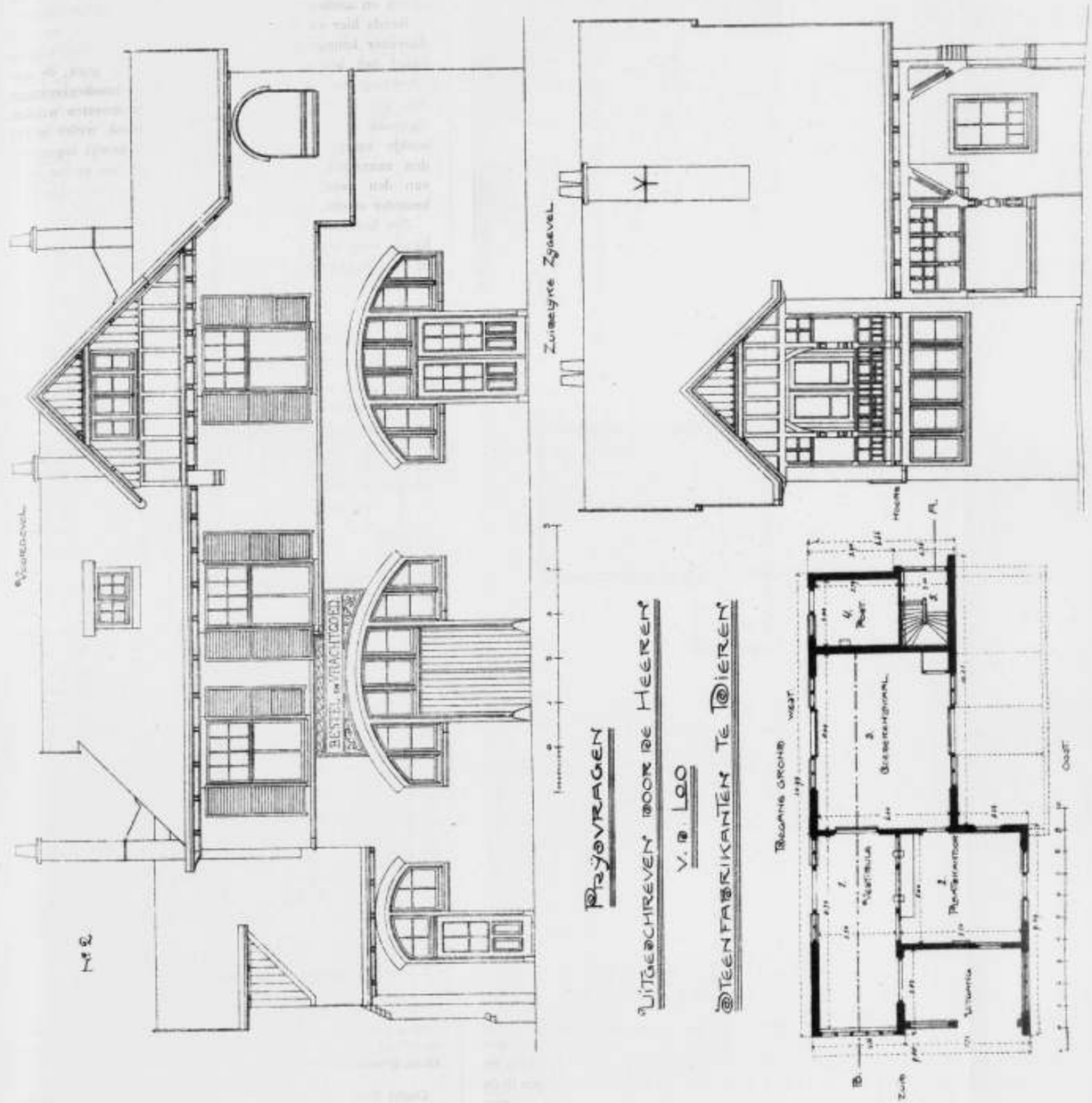

PROJECTIETEKENING
VAN DE HEEREN
VAN DEN BOOGAARD
TE BIEREN
SCHAAL 1:100
DOORSNEDE A:B
DOORSNEDE C:D
DOORSNEDE E:F
4.00
4.50
15.00

Decoratieve steen (Bricorna) is een nieuw fabricaat van bovengenoemde fabrieken, dat in de meest verschillende kleuren, onverglaasd of verglaasd, zonder of met versieringen in klei op klei, kan geleverd worden, en wel in alle formaten, met vlakke zijden, al of niet geprofileerd, of — zoo gewenscht — met versieringen in relief.

Het is een vereischte van de toepassing dezer materialen, dat de voegverdeeling een onderdeel uitmaakt der decoratie, ook zelfs indien op een aantal decoratieve steenen een vlakversiering of silhouetten worden voorgesteld.

In de keuze van het verband, ook kopverband kan worden toegepast, is de ontwerper vrij.

Omtrent de Bricorna wordt nog het volgende ter inlichting medegedeeld.

Bij het teekenen van ontwerpen, die voor uitvoering in dit materiaal bestemd zijn, moet in de eerste plaats met het metselverband rekening gehouden worden. Dit metselverband laat uit den aard der zaak reeds eene groote verscheidenheid toe; het moet echter zoo gekozen worden, dat het in overeenstemming is met de versiering, die de ontwerper zich voorstelt te maken.

Het metselverband kan als grondslag dienen voor de te ontwerpen versiering, die dan een zuiver geometrisch karakter verkrijgt. Het gekozen verband kan echter ook gebezigd worden als een stramien, waarop een meer vrije voorstelling wordt ontworpen, in welk geval er op gelet dient te worden, dat de voegen nergens hinderlijk worden.

Een strenge stijleering is in elk geval noodzakelijk, daar zuiver vlakornament het meest geschikt is voor de techniek.

Te fijne detailleering behoort vermeden te worden. Bij het ontwerpen der versiering moet dan ook in het oog worden gehouden, dat de versierde steenen dikwijls op tamelijk verren afstand van den beschouwer geplaatst worden, in welk geval een breede behandeling van het ontwerp noodzakelijk is. Fijnere versieringen zullen slechts daar voldoen, waar men ze van nabij kan zien.

Ofschoon op één steen een onbeperkt aantal kleuren kan worden aangebracht, is het toch gewenscht, dat de ontwerpers zich bij een paar tinten bepalen, daar dit zoowel de fabricage vergemakkelijkt als aan de rust van het geheel ten goede komt.

Voor hen die aan deze prijsvragen wenschen mede te werken, zijn monsters van deze steenen, en enkele platen die aangeven in welken geest zij kunnen verwerkt worden, ter bezichtiging gesteld:

1°. in het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, dagelijks, met uitzondering der Zondagen, van 9 uur des voormiddags tot 4 uur des namiddags;

2°. in het genootschapslokaal van het Genootschap Architectura et Amicitia, in het Gebouw Parkzicht, ingang Hobbemastraat, te Amsterdam, dagelijks;

3°. in het kantoor van den heer P. A. Weeldenburg, Open Rijstuin 9, te Rotterdam;

4°. in het Bouw-informatie-Bureau „Het Woonhuis", Noordeinde 33 te 's Gravenhage;

5°. ten kantore der firma M. Mees, Zuiderpark te Groningen.

6°. ten huize van den heer A. R. Freem, Prins Hendrikstraat 63 te Arnhem.

7°. in de koffiekamer van het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, te Utrecht.

(De tentoongestelde monsters moeten, wat ornamenteele versiering betreft, alleen beschouwd worden als voorbeelden van de techniek. De ontwerpers zijn dus geheel vrij in de keuze der vormen voor de versiering.)

PROGRAMMA.

Prijsvraag no. I.

Het ontwerp voor drie wanden van eene hal in een Bankgebouw, waarin een trap naar de eerste verdieping.

De wanden moeten ontworpen worden voor uitvoering in Verblendsteen, in verband met Bricorna.

Wat betreft de afmetingen van de trap, van de schouw, van de deuren en ramen, enz., zijn de ontwerpers gebonden aan de indeeling en de maten, aangegeven op de schetsteekeningen van den plattegrond en de wanden, gemerkt no. 1, bij dit programma gevoegd.

Voor dezen wedstrijd worden verlangd:

1°. de teekeningen van de drie wanden van de hal, aangegeven op de schetsteekening no. 1, allen op de schaal van 1 op 20;

2°. een perspectievische schets van de hal met trap, gezien van uit het punt O;

3°. de teekening van een of meer voorname details, ter keuze van den ontwerper, op de schaal van 1 op 5.

Alle teekeningen moeten in kleuren zijn opgewerkt.

Prijsvraag no. II.

De ontwerpen voor den Zuidelijken en den Westelijken gevel van een Stationsgebouwtje in eene landelijke streek.

De gevels moeten ontworpen zijn voor uitvoering in Verblendsteen, in verband met Bricorna en met de gebruikelijke spaarzame toepassing van natuursteen.

Wat de afmetingen en de indeeling der gevels betreft, zijn de ontwerpers gebonden aan de omtreklijnen van het metselwerk en de afmetingen, aangegeven op de bij dit programma behoorende schetsteekeningen no. 2.

Voor dezen wedstrijd worden verlangd:

1°. de teekeningen van de beide bovengenoemde gevels op de schaal van 1 op 20.

2°. een perspectievische schets van het gebouw waarop beide genoemde gevels te zien zijn.

3°. de teekening van een of meer voorname details ter keuze van den ontwerper, op de schaal van 1 op 5.

Alle teekeningen moeten in kleuren zijn opgewerkt.

Prijsvraag no. III.

Het ontwerp van een gevel voor een deftig Heerenhuis, gelegen aan eene straat van 30 M. breedte.

De gevel moet ontworpen worden voor uitvoering in Verblendsteen, in verband met Bricorna en met de gebruikelijke spaarzame toepassing van natuurlijke steen.

De ontwerpers zijn, wat de indeeling en de afmetingen van den gevel betreft, gebonden aan de schets der omtreklijnen van het metselwerk en aan de afmetingen, aangegeven op de bij dit programma behoorende schetsteekening no. 3.

Voor dezen wedstrijd worden verlangd:

1°. de teekening van den geheelen gevel op de schaal van 1 op 20;

2°. de teekeningen van twee of meer voorname details van den gevel, ter keuze van den ontwerper, op de schaal van 1 op 5.

Alle teekeningen moeten in kleuren zijn opgewerkt.

De in antwoord op deze prijsvragen in te leveren teekeningen moeten behoorlijk bewerkt zijn in de kleuren, zoo nabij mogelijk aangevende de tinten van de door de ontwerpers bedoelde materialen.

Bij die teekeningen moet bovendien gevoegd worden een korte opgave van den aard der gekozen materialen en de plaats waar die in de ontwerpen bedoeld zijn.

De ingekomen antwoorden zullen beoordeeld worden door een Jury, bestaande uit de heeren:

K. P. C. de Bazel, Architect te Bussum.

H. P. Berlage, Architect te Amsterdam. Voorzitter van het Genootschap Architectura et Amicitia.

Dr. P. J. H. Cuypers, Architect der Rijks Museum-gebouwen, te Roermond.

Ed. Cuypers, Architect te Amsterdam, Voorzitter van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Prof. Henri Evers, Architect, Hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te Delft.

Prof. Jacob F. Klinkhamer, Civiel en Bouwkundig Ingenieur, Hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te Delft, en

C. H. Peters, Architect, Rijks Bouwmeester te 's-Gravenhage.

De heer Jos. van de Loo, Steenfabrikant te Dieren, zal de Jury bijstaan als technisch adviseur.

Voor *elk* der prijsvragen No. I, No. II en No. III, zijn door de Heeren Van de Loo de volgende prijzen ter beschikking gesteld.

Aan den vervaardiger van het beste en in de eerste plaats ter bekroning waardig gekeurde ontwerp voor *elke* prijsvraag zal worden uitgereikt de som van f 300;

voor het in de tweede plaats ter bekroning waardig gekeurde ontwerp voor *elke* prijsvraag wordt uitgeloofd de som van f 150, en voor het in de derde plaats ter bekroning waardig gekeurde ontwerp voor *elke* prijsvraag wordt uitgeloofd de som van f 50.

Het bedrag der uitgeloofde prijzen is dus in het geheel f 1500.

De prijsuitschrijvers behouden zich het recht voor, ontwerpen welke niet door de Jury bekroond werden, aan te koopen in overleg met de vervaardigers van die ontwerpen.

Algemeene Bepalingen.

1. Alle stukken in antwoord op deze prijsvragen worden vóór of op 1 Augustus 1906, des namiddags te 2 uur, vrachtvrij ingewacht aan het adres van den Secretaris van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, den heer C. T. J. Louis Rieber, Marnixstraat 402, te Amsterdam, vergezeld van een open brief, waarin een adres, om zoo noodig met den inzender te correspondeeren, zonder den naambrief te openen.

De in te zenden stukken moeten zijn gemerkt met een motto, en vergezeld van een gesloten naambrief, waarop aan de buitenzijde dat motto is herhaald, en van binnen bevattende de aanduiding van naam, betrekking en woonplaats van den inzender.

3. De teekeningen mogen niet opgerold worden ingezonden.

4. De Jury heeft het recht, wanneer eenig antwoord niet voor eene volle bekroning kan worden voorgedragen, aan de prijsuitschrijvers voor te stellen daaraan eene andere onderscheiding toe te kennen.

5. De bekroonde of gedeeltelijk bekroonde ontwerpen blijven ter beschikking van de prijsuitschrijvers, die zich het recht voorbehouden de ingezonden teekeningen in verschillende steden ten toon te stellen, en reproducties van de teekeningen uit te geven.

6. De niet bekroonde ontwerpen kunnen na 31 December 1906 afgehaald worden aan het bureau van de Maatschappij te Amsterdam; de niet bekroonde ontwerpen van mededingers buiten Amsterdam wonende, zullen na dien datum aan de correspondentieadressen worden teruggezonden.

7. De uitslag van de beoordeeling der Jury zal vóór 16 September 1906 worden bekend gemaakt.

Na de uitspraak der Jury zullen alle ingekomen antwoorden openbaar worden tentoongesteld in het gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Het rapport der Jury zal gepubliceerd worden, en tijdens die tentoonstelling ter lezing liggen.

8. De prijsvragen zijn nationaal.

Amsterdam,
Maart 1906.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.
ED. CUYPERS, *Voorzitter.*
C. T. J. LOUIS RIEBER, *Secretaris.*

Exemplaren van dit programma zijn verkrijgbaar in het Gebouw van de Mij. tot Bev. d. Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Door de Vereeniging voor Verbetering van Vrouwenkleeding wordt een Prijsvraag uitgeschreven voor een wandel- en voor een avondcostuum (soirée-toilet) beantwoordende aan de eischen der Reformkleeding, alles nader omschreven in het programma. De prijs bedraagt voor ieder der ontwerpen *f* 100.

De Jury bestaat uit Mevr. de Wilde—Fockema te Arnhem; Mevr. van Leeuwen—Ledeboer te Hilversum; Mevr. Soff—van Deventer, Mevr. van Someren Brand, Mevr. Posthumes Meyjes—Hofstede de Groot te Amsterdam; Mevr. de Feyfer te Bathmen; Mevr. Bouman—de Lange te Scheveningen; Mad^me de Vroye te Parijs; de Heer Ellens te Santpoort; de Heer van den Bosch te Bloemendaal; de Heeren Hobbe Smith en Toorop te Amsterdam.

De antwoorden moeten vóór den 1sten Mei 1906 inkomen aan het Bureau der Vereeniging, Dreef 20 Haarlem. Programma's der prijsvraag kunnen aan hetzelfde adres worden aangevraagd.

Johanna A. Kersten,
Secr^es. V. v. V. v. V.

De termijn van inzending der antwoorden op de prijsvraag voor Landbouwgebouwen, uitgeschreven door het Hoofdbestuur der Groninger Mij. van Landbouw en Nijverheid is verlengd geworden tot 1 Juli 1906.

CONGRESSEN

ZEVENDE INTERNATIONAAL CONGRES VOOR ARCHITECTEN.

Londen, 16—21 Juli 1906.

Door de Nederlandsche Regeering is tot haren vertegenwoordiger op het aanstaande Congres voor Architecten, te Londen, benoemd de heer Jos. Th. J. Cuypers, Civiel en Bouwkundig Ingenieur te Amsterdam.

BOEK-EN PLAATWERKEN

Woningtoestanden in Nederland. Cijfers en graphische voorstellingen bewerkt naar de woning statistiek van 31 December 1899. Uitgave van W. L. en I. Brusse, Rotterdam.

Dit werk geeft een beeld van de woningtoestanden in geheel Nederland, op de wijze als het eenigen tijd oudere werkje „Sprekende cijfers" van den heer J. H. Faber, Inspecteur der Volksgezondheid te Zwolle, waarin de toestand der woningen in zijne inspectie aanschouwelijk wordt voorgesteld. Het is in opdracht van de Sociaal-technische Vereeniging van democratische Ingenieurs en Architecten bewerkt door den Civiel Ingenieur, den heer A. Keppler, naar de laatst verschenen woning- en bewoningsstatistiek (31 Dec. 1899) door het Centraal-bureau voor de Statistiek.

In het eerste deel van het werk worden de cijfers verstrekt die betrekking hebben op de gemiddelde toestanden in de provinciën en het gemiddelde van geheel Nederland. In het tweede deel worden de toestanden in elke provincie beschouwd, zóó dat de gemeenten van meer dan 10.000 zielen afzonderlijk zijn gehouden, terwijl de overige gemeenten met een geringer aantal inwoners zijn vereenigd in groepen.

De vorm is in cijfers en duidelijke grafische voorstellingen goed te overzien. Vooral deze laatste maken het werk belangrijk; zij en de tekst geven in absolute getallen en in percenten de hoeveelheid van het voorkomen der één-, twee-, drie en veelkamerwoningen, en het aantal bewoners dezer categoriën, met uitzondering van de woningen met meer dan drie kamers, omdat het doel van het werk is, slechts de woningtoestanden der economisch zwakkeren in beeld te brengen.

Reeds door het aantal vertrekken en bewoners in beschouwing te nemen, zooals geschied is, krijgt men een indruk van de wijze waarop een deel der bevolking van ons land is gehuisvest. Daardoor is evenwel nog geen volledig beeld gegeven van de treurige woning-toestanden in haar geheel, een beeld dat alleen verkregen kan worden door meerdere factoren in rekening te brengen als bijv.: grootte der kamers; toevoer van lucht, licht en drinkwater; aard der slaapvertrekken; wijze van verwarming en afvoer van faecaliën; wijze van bouw, en onderhoud der woning, en van hare bewoning.

Dat de toestanden zeker niet gunstig zijn te noemen, blijkt wel hier uit, dat, wanneer men een éénkamerwoning overbevolkt noemt wanneer zij door meer dan 4 personen bewoond wordt, een tweekamerwoning waar meer dan 6, en een driekamerwoning waar meer dan 9 personen huizen. — dat dan zijn overbevolkt 33½ pCt. van het totaal éénkamerwoningen; 20 pCt. van het totaal tweekamerwoningen, en 4½ pCt. van het totaal driekamerwoningen. Te zamen zijn dit een 180.000 woningen, of 16½ pCt. van het totaal aantal woningen in ons land.

Men mag wel van treurige toestanden spreken, wanneer wordt aangetoond, dat bijna ¼ der bevolking hier te lande is gehuisvest in woningen, als men dien naam er nog aan geven mag, die uit slechts één vertrek bestaan, of dat van de meer dan 300.000 dezer woningen, nog ½ gedeelte wordt bewoond door 5 of meer personen.

Het is te hopen, dat het verdienstelijke en met zorg uitgevoerde werk van den heer Keppler in veler handen kome, en het moge bijdragen of aansporen tot het krachtig ter hand nemen van het verbeteren der woningtoestanden; want na de invoering der Woningwet is nog slechts weinig meer geschied dan het maken en invoeren van bouwverordeningen.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 10 Maart 1906. *Kunstmuseum.* Lezing in het Genootschap A. et A. door A. W. Weissman; met een plant, waarop is afgebeeld een ontwerp van den heer Weissman tot verbouwing van het Rijks Museum. Dit ontwerp dateert alreeds van 1896 en omvat de verandering van de Nachtwacht-zaal in

een nieuwe zaal met bovenlicht, en drie kabinetten met zijlicht aan de achterzijde van het gebouw.

Vervolg van *De gebakken steen*, en een artikel *Buizen van Waterleidingen*, door J. L. Terneden, handelende over de duurzaamheid van gegoten ijzeren buizen, en over de vraag: getrokken of gegoten ijzeren buizen.

Architectura, 10 Maart. *De aesthetica in den tuin*, lezing (verkort) van den heer W. ten Bosch in het Genootschap A. et A. In het „Technisch gedeelte" worden vervolgd: *Natuurkundige theorieën en toepassingen*, door J. A. Romkes, en *Openbare bibliotheken* (Slot). *Het telephoonnet der Vereenigde Staten.*

De Bouwwereld, 7 Maart. *Het Woningvraagstuk.* De samensteller zal van tijd tot tijd de lezers op de hoogte houden van hetgeen hem op het gebied der volkshuisvesting het meest wetenswaardig toeschijnt. Een begin wordt gemaakt met aankondiging en bespreking van het onlangs verschenen werk „Woningtoestanden in Nederland," bewerkt naar de woningstatistiek van 31 Dec. 1899.

De bepleistering van het nieuwe gebouw voor het „Land- und Amtsgericht" te Berlijn, overgenomen uit het „Zentralbl. d. Bauverwaltung."

Het nummer bevat afbeeldingen van gevels en een paar plattegronden van het *Hotel St. Canisius te Nijmegen*, architect Oscar Leeuw.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Rembrandt aan het Volk. Ter gelegenheid van den 300sten herinneringsdag van Rembrandts geboorte op 15 Juli 1906, wenschen de Comités die zich allerwege gevormd hebben tot verwezenlijking eener nationale Rembrandt-hulde, een Rembrandt-Album, met 6 reproducties in kleuren naar schilderijen van den meester, te verspreiden in tienduizenden exemplaren. Het Centraal-Comité roept thans de hulp in tot verwezenlijking der hulde, die slechts kan slagen door den krachtigen steun der meer gegoeden, bestaande in het verleenen eener ruime bijdrage of het inteekenen voor een groot aantal albums. Zij die daartoe in staat zijn, worden aangespoord hunne bijdragen aan het Plaatselijk Comité in hunne gemeente te geven; elk dezer Comités besteedt het geld in zijne gemeente bijeengebracht, in die gemeente zelve. De bijdragen van hen, wonende in eene gemeente waar geen Plaatselijk Comité is gevestigd, kunnen gezonden worden aan den Penningmeester van het Centraal-Comité, den heer G. P. Wijnmalen Jr., Ceintuurbaan 249 te Amsterdam.

Architect-Teekenaar bij de Rijks-Commissie tot het opmaken en uitgeven van een inventaris en eene beschrijving van de Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst te 's-Gravenhage.

Deze betrekking waaraan een aanvangssalaris van *f* 2000 is verbonden, is met 1 Mei a.s. te vervullen. De benoemde zal belast worden met het opmeten, in teekening brengen en photographeeren van Nederlandsche monumenten.

Sollicitanten worden uitgenoodigd vóór 25 Maart a.s. een aan den Minister van Binnenlandsche Zaken gericht gezegeld adres in te zenden aan de voornoemde Rijks-Commissie (Nieuwe Uitleg 8), onder overlegging van door hen vervaardigde opmetingen van een of meer oude gebouwen. Kennis van photographie strekt tot aanbeveling.

Door den Secretaris der Rijks-Commissie worden op schriftelijke aanvrage nadere inlichtingen verschaft. Aan hen, met wie persoonlijke kennismaking wordt verlangd, zal dit worden bericht.

Amsterdam. In eene buitengewone vergadering door de Afdeeling Amsterdam van den Alg. Nederl. Opzichters- en Teekenaarsbond te houden op Maandag 19 Maart a. s., des avonds te half negen ure in het cafe „De Kroon," Rembrandtsplein te Amsterdam, zal als spreker optreden de heer Th. van der Waerden, Civ. Ingenieur, met het onderwerp „Iets over caissonarbeid."

Uitbreidingsplan voor 's-Gravenhage. De Gezondheidscommissie, die over dit plan advies uitbracht aan B. en W., beperkte zich daarbij tot de hygiënische zijde der zaak, onder opmerking zich geheel te vereenigen met de zoo juiste critiek over het plan, geleverd door de Afdeeling 's-Gravenhage van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst en de Verfraaiingscommissie uit de Vereeniging voor Handel, Nijverheid en Gemeentebelangen. De Commissie wijst o.a. op het gemis van aanwijzing der plaatsen voor: een nieuwe asch- en vuilnisstaal, een nieuwe algemeene begraafplaats, en den bouw van arbeiderswoningen; zij wijst op 't gemis van aanwijzing der plaats waar mogelijkerwijze een of meer openbare zwemplaatsen kunnen worden gemaakt, nadat het water van Delftland's boezem binnen de gemeente daarvoor geschikt mocht zijn geworden, en voorts op 't ontbreken van beschouwingen over het beschikbaar houden van terrein voor overdekte markten.

BUITENLAND.

Caïro. Caïro begint langzamerhand zijn karakter van oude Egyptische stad te verliezen. Vooral in den laatsten tijd ontwikkelde het zich buitengewoon snel, helaas ten koste van zijne oorspronkelijkheid; het geheele oostersche karakter verdwijnt, om plaats te maken voor eene moderne Europeesche bouwerij.

Geheele kwartieren zijn veranderd; de schouwburg, monumenten, paleizen en hotels geven aan den bezoeker den indruk of men in Parijs of Londen was. Vooral is dit met de stadsgedeelten Kasr-el, Douhara, Imailia en Ghezirch het geval, terwijl aan alle zijden de prachtigste Europeesche villa's daarom heen verrijzen. Rondom de stad wordt nu ook een reuzen-boulevard aangelegd, geheel Europeesch. Niets ontbreekt: riolen, gas, waterleiding, telephoon, terwijl de electrische u tot in het hart van de stad brengt. Men stelt zich zelfs voor om een voorstad te bouwen die als eindpunt heeft de pyramieden. De Sphinx wordt dan het centrum van een „rond point".

Orange. De regeering der stad zal het oude Romeinsche theater gedeeltelijk laten restaureeren. De plannen hiervoor zijn gemaakt door den heer Formigé te Parijs, en kosten 500.000 francs, waarin men door een groote loterij hoopt te voorzien.

Zürich. De stad Zürich maakt plannen voor de oprichting van een electrische Centrale aan de Albula bij Thusis die 23.000 P. K. ontwikkelen zal. De kosten van aanleg, waartoe behoort een kabel van 140 K.M., zal 10,69 millioen frs. bedragen.

Ulm. Te Ulm heeft men een brug gebouwd die de Wallstrasse over het goederen- en rangeerstation voert. Zij is gemaakt van stampbeton en heeft een enkele boog van 65,5 M. spanning.

Dresden. Op 25 Febr. j.l. overleed te Leipzig Karl Graff, directeur der „Kunstgewerbe Schule" te Dresden.

Hij was een leerling van van der Nüll en Siccardsburg en Hasenauer te Weenen, en naderhand ook nog van Gottfried Semper. Voor de kunstontwikkeling te Dresden heeft hij buitengewoon veel gedaan en stichtte o.a. aldaar het „Kunstgewerbe Museum".

Frankfort. Te Frankfort a.M. is een internationale wedstrijd uitgeschreven voor den bouw van een nieuwe synagoge. De bouwsom bedraagt 550.000 Mark. De 1e prijs zal 9000 Mrk. bedragen, met het plan om den prijswinner de opdracht van den bouw te gunnen, waartoe men zich echter niet vast verbindt. Alle niet bekroonde plannen moeten voor 500 Mrk. aangekocht kunnen worden.

London. Bij het bekende ongeluk aan het Charing-Cross station te Londen werd ook het Avenue Theatre sterk beschadigd, zoodat een tijdlang niet gespeeld kan worden. De rechter heeft in deze zaak beslist, dat dit geen reden voor kwijtschelding van huur was.

London. Het vaderschap van de „Houses of Parliament" waarvan de plannen beschouwd worden als te zijn van Sir Charles Barry, wordt aan dezen betwist door Edward Welby Pugin, die beweert dat de plattegrond gemaakt is door Barry, doch al de afstand-teekeningen van de hand van zijn vader Augustus Welby Pugin zijn.

Dit wordt natuurlijk ontkend door Barry, evenwel erkennen, dat Pugin hem bij het maken der plannen behulpzaam was.

Pugin schrijft evenwel, dat Barry er geen hand aan gehad heeft en de plannen voor 400 guineas kocht, van zijn vader, die achter de schermen bleef, omdat hij Katholiek was. Hij zegt, dat Barry van hem alle bescheiden, brieven enz. die als bewijsstukken konden dienen, geleend heeft, en ze nooit terug gegeven, maar vernietigd heeft, om zich de eer toe te eigenen.

VRAAGBAAK.

Welk is het meest aanbevelenswaardige materiaal tot demping van het geluid, aan te brengen tusschen den houten vloer op houten balklaag, en het gestucadoorde plafond eener verdieping?

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar, ouderdom 41 jaar salaris f 80.—
" " " 26 " " - 100.—
" " " 22 " " - 80.—

Bouwkundig Opz.-Teekenaar, ouderdom 32 jaar, salaris f 100.—
" " " 30 " " - 100.—
" " " 22 " " - 50.—
" " " 43 " " - 100.—
" " " 22 " " - 95.—
" " " 34 " " - 100.—
" " " 22 " " - 50.—
" " " 26 " " - 80.—
" " " 21 " " - 60.—
" " " 22 " " - 70.—
" Teekenaar " 21 " " - 50.—
" " " 28 " " - 80.—
" " " 19 " " - 40.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 19 MAART.

BUSSUM. Het bouwen van een houten villa met stal op een terrein a/d. N. 's Gravenlandsche weg.

De arch. v. d. Goot en Kruisweg 's midd. 12 u. in hotel Nieuw Bussum, alw. bestek en teek. vanaf 12 Maart ter inz. en à f 2,50 verkrijgb. ten kantore der arch voorn.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee woningen op een terrein gelegen aan de Lipperkerkstraat.

De arch H. E. Zeggelink s'av. 7½ u. in café van Jochem Hemken, alw. bestek en teek. vanaf 12 Maart ter inzage. Inl. te bekomen bij den arch. Aanw. 19 Maart v.m. 9 u.

GORICHEM. Het verbouwen van een openb. school te Hoogblokland.

Het gem.best van Hoogblokland v.m. 11 u. in hotel Van Andel te Gorichem. Bestek en teek. ter inz. in het raadhuis te Hoogblokland. Inl. te bekomen bij den arch. A. v. Beek, Corn. de Wittstraat 14 rood. Dordrecht van 12—1½ u. en 's av. na 6 u. Aanw. gedaan.

LOCHEM. Het vergrooten van het ziekenhuis.

Het bestuur v. h. ziekenhuis n.m. 4 in het Volkshuis, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan. Alleen voor Lochemsche aannemers.

UITHUIZEN (GRON.). *a.* Het bouwen van een burgerbehuizing. *b.* Het bouwen van eene winkelbehuizing op een open terrein aan de Schoolstraat.

De arch. O. de Leeuw Wieland te Loppersum nam. 4 uur in het gemeentehuis te Uithuizen. Bestekken met teek. à f 1 50 te bekomen bij P. Huizinga in het gemeentehuis te Uithuizen en bij den arch.

VROOMSHOOP (OV.) Het bouwen van een school met twee lokalen en onderwijzerswoning, aan het kanaal te Kloosterdijk, Ambt Ommen, afz. en in massa.

Het best. v. d. geref. schoolvereen. n.m. 12½ u bij G. T. Meester aan den Kloosterdijk, alw. bestek en teek. vanaf 9 Maart ter inzage en bij de wed. Harwich te Vroomshoop. Bestekken à f 1 verkrijgb. bij den opzichter L. Bouwhuis te Vroomshoop, die inl. geeft. Aanw. 16 en 17 Maart van 11—12 u. v.m. en 19 Maart v.m. 11½ u.

ZES-GEHUCHTEN (N.-B.). Het bouwen van 2 woningen met stallen enz. aldaar.

De heer H. Mansvelders 's av. 7 u. Inl. geeft bouwk. P. v. d. Velden, Geldrop. Aanw. 19 Maart n.m. 4 u.

DINSDAG 20 MAART.

APELDOORN. Het bouwen van een winkelhuis met werkplaats aan de Brinklaan.

De archit. J. A. Wijn, 's av. 7 u. in café „Laagland" a. d. Brinklaan. Bestek en teek. vanaf 16 Maart bij den arch. verkrijgb. à f 1.

BERGEN OP ZOOM. Het doen van verbouwingen aan het perc. Boschstr. I 288.

De arch. Q. J. Horsten Pzn. n.m. 6 u. in café „l'Espérance", alw. bestek en teek. ter inzage. Teek. in bruikleen bij den archit. verkrijgbaar en bij wien inlicht. te bekomen Aanw. gedaan.

LEMELE (OV.). Het verbouwen van lokaal en woning van den Evangelist.

De kerkvoogden der herv. gem. Bestek. en teek. ter inz. bij P. Buisman en ad f0,50 verkrijgb. bij Eshuis en Co, Dalfsen. Aanw. 20 Maart v.m. 11 u. bij het lokaal.

RAPENBURG (ZEEL.). Het afbreken van de bestaande perceelen en ter plaatse bouwen van 2 woonhuizen, smederij en velomagazijn.

De bouwk. J. J. Cobsen n.m. 2 u. in café „Lemsen." Bestek en teek. ad f 2 50 verkrijgb. bij gen. bouwk. Aanw. gedaan.

STAD DELDEN. Het belangrijk verbouwen van het gemeentehuis met bijlevering van materialen, transporten enz.

Het gem best. 's midd 12 u. Bestek en 4 teek. vanaf 9 Maart te bekomen à f 4 bij den arch. A. J. de Koning. Aanw. 20 Maart v.m. 9 u.

VELSEN. Het bouwen van een dubbel woonhuis op een terrein a. d. Doodweg afd. Wijkeroog

De bouwk. H. Aardema 's av. 8 u. in cafe „Bloemoord", alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. volgens bestek.

WOENSEL. Het bouwen van 3 burgerwoonhuizen met stallen enz.

Mej. Hendrica van Lippe 's av. 7 u. in cafe J. v. d. Kruis alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft H. v. d. Nieuwenhof. Aanw. 20 Maart 's av. 6 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis.

De heer J. H. Oonk op Beskers in Kotten 's av. 7 u. in het Volkskoffiehuis te Winterswijk. alwaar bestek en teek. ter inzage. Inl. verstrekt J. W. ten Haken, timmerman, Brinkbeurne. Aanw. 19 Maart n.m 2 u.

ZEIST. Het bouwen van een woning aan de Donkere Laan.

De arch J. M. Paap 's av. 7 u. in café „Havens". Bestek en teek. vanaf 10 Maart verkrijgb. à f 1 a. h. kantoor Laan van Beek en Royen 2. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 21 MAART.

AMERSFOORT. Het bouwen van een ziekenhuis aan de St. Andriesstr. aldaar.

De arch. Herm. Kroes, n.m 3 u. in café „het Valkje", alw. van af 10 Maart bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 10 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. 17 Maart, n.m. 3 u.

HARLINGEN. Het bouwen van een nieuwe smederij enz. bij de school, benevens eenige annexe werken.

De vereen. de Ambachtsschool n.m. 3 u. a/d school, alwaar bestek en teek. à f 2 te bekomen. Aanw. 19 Maart n.m. 3 u.

HORNHUIZEN (GRON.). Het bouwen van een renteniersbehuizing op een terrein te Ulrum.

Mej. de wed. S. Sypkens n.m. 5 u. in café van Venhuizen, alwaar bestek ter inzage. Bestekken met teek. à f 1.25 verkrijgb. bij den arch L. Reitsma te Ulrum, bij wien inl. te bekomen Aanw. volgens bestek.

MEPPEL. Het bouwen van een woonhuis annex boerderij a. d. Zomerdijk, met bijlev. van de benood. materialen.

De bouwk. H. Timmer, Stationsweg, 's av. 7 u. bij H. Kwint bij de Galgenkampsbrug. Bestek en teek. vanaf 16 Maart à f 1 verkrijgb. bij den bouwk. bij wien inlicht. te bekomen. Aanw. 19 Maart v.m. 11 u.

LEERSUM (UT.). Het bouwen van een graan en meelpakhuis met woning, onder een dak, met bijlev. van al de benood. materialen.

De heer A. v. Cooten Jr. te Langbroek n.m. 2. n. bij de wed. K. v. Manen te Leersum. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. vanaf 13 Maart bij den boekh. B. Ruitenbeek te Doorn.

ROZENBURG (Z.-H.). Het bouwen van twee arbeiderswoningen.

De heer A. L. v. Dorsser v.m 11 u. Bestek en teek à f 1 verkrijgb. bij T. Breevaart. Aanw. 17 Maart.

DONDERDAG 22 MAART.

BOXTEL (N.-BR.). Het bouwen van een kapel aan het liefdegesticht.

Het R. K. kerkbestuur van de parochie v. d. H. Petrus n.m. 2½ u in het hotel 't Fortuin, alw. bestek en teek ter inz. en à f 2 verkrijgb. bij den arch. J. H. H. van Groenendael te Vucht. bij wien inl. te bekomen. Aanw. 19 Maart v.m. 10½ u.

NOORDWOLDE (FR.). Het bouwen eener burgerwoning.

De heer Th. Menger bij wien inlicht. te bekomen. Bestek en teek. ter inzage bij S. C. Kraan. Aanw. 22 Maart volgens bestek.

WESTERLEE (GRON.) De verbouwing van het cafe Nieboer.

De bouwk. D. Speerstra 's av. 6 u. in bovengen. cafe Bestek en teek. verkrijgb à f 1.25. Aanw. 22 Maart n.m. 3 u.

WEERT (LIMB.). Het bouwen van een woonhuis met bijgebouw gelegen langs de Zuid-Willemsvaart.

De arch. Herm. Smeets n.m. 4 u. in café van Jean Kampers. Bestek en teek à f 1,80 verkrijgb. ten kantore van den architect.

VRIJDAG 23 MAART.

BERGEN OP ZOOM. Het bouwen eener R. K. kweekschool voor onderwijzeressen.

Het best. v. h. St. Anthoniusgesticht n.m. 3 u (Greenw tijd.) Inl. geeft de arch. C. W. Bennaars te Roozendaal, van Gilsestr. wijk D, 160c. alw. vanaf 14 Maart teek. te bekomen à f 10 welke volgens bestek, bij inschrijving zullen worden terugbetaald. Aanw. gedaan.

BLIJHAM (GRON.). Het bouwen van een school met 3 lokalen te Wedderveer, met de lev. van alle het benoodigde.

Het gem.best. van Wedde n.m 2 u. ten gem.huize te Blijham. Inl. verstrekt J. Bos, te Blijham. Aanw. 23 Maart v.m. 10 u.

ENSCHEDÉ. 1. Het afbreken enz. van het fabrieksgebouw gelegen aan den Noorderhagen. 2. Het bouwen van een shedbouw. 3. Het bouwen van drie verdiepingen op een gedeelte van een bestaand magazijn, gelegen aan den Losserschen weg.

De firma Blijdenstein en Co. 's midd. 12 u. in hotel „de Klomp." Bestek en teek. vanaf 9 Maart à f 10 te bekomen bij den arch. R. v. d. Woerd Hzn. en worden à f 7.50 weder terug genomen. Inl. verstrekt de arch. Aanw. 22 Maart v.m. 9½ u.

GRONAU IN WESTFALEN (DUITSCHLAND.). Het bouwen van een kantoorgebouw, hoog 3 verdiepingen, bebouwd oppervlak pl. m. 400 M².

De firma Gerrit van Delden en Co. n.m. 2 u (M. E. T.) in hotel „Zum Engel".

TILBURG. Het bouwen van een woon- en winkelhuis.

De archit. Andre Blomjous. Bestekken à 25 cent verkrijgbaar.

MAANDAG 26 MAART.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis, annex het café.

De heer J. H. Walhof Sr. 's midd. 12 u. in zijn café a. d. Pijpenstr. alw. bestek en teek. ter inz. Inl. worden verstrekt door A. L. Clemens Az., arch. Aanw. 26 Maart v.m. 9 u.

HILVERSUM. *a.* Het bouwen van een winkelhuis en een woonhuis; *b.* 4 woningen in een blok; *c.* 3 woningen en een bergplaats met stal in een blok, op een terrein a. d. Jan v. Beierenstr. en Achterom

De architect J. v. Dillewijn n.m. 4 u. in hotel „het Gooiland" a. d. Emmastraat. Bestek met 3 teek. à f 2 verkrijgb. ten kantore van den archit. Koningstraat 30. Aanw 22 Maart v.m. 11 u.

DINSDAG 27 MAART.

GRONINGEN. Het bouwen van 14 behuizingen met bovenwoningen, op een terrein aan de Davidsteeg.

De archit. K. H. Holthuis 's av. 7 u. in café „Het Huis de Beurs" alw bestek en teek. ter inz. en à f 1,50 ten kantore van den arch. Brugstr. 29a verkrijgb en bij wien inl. te bekomen van v.m. 11—12 en 's av. van 7—8 u. Aanw. 20 Maart v.m. 11 u.

WOENSDAG 28 MAART.

LOBITH (GELD.). Het bouwen eener woning enz.

De bouwk. H. Verborg v.m. 11 u. in café v. d Broek, Bestek en teek. ter inz. bij de bouwk. en ten kantore van Daams.

VRIJDAG 30 MAART.

ST. ANNALAND (ZEEL.). Het bouwen van een geheel nieuw woonhuis.

Het weezen-armbest. Bestek en voorw. na 17 Maart verkrijgb. bij den secr.-rentmeester A. Bierens à f 1. Aanw. 23 Maart v.m. 11 u.

ZATERDAG 7 APRIL.

HETEREN. Het bouwen van een heerenhuis met bijlev. van mater., arbeidsloonen transporten enz.

De heer van Eck v.m. 11 uur aan het Veerhuis.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

26 FEBRUARI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van een winkelhuis, Kalverstraat 130 aldaar. Door de arch. Gebr. van Gendt A.Lz. Gegund aan den minsten inschrijver J. D. Haalmeijer, Amsterdam.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen en gedeeltelijk verbouwen van het winkelhuis aan het Damrak 25 aldaar, voor rekening van den heer A. J. v. Laar, onder directie van den architect W. Kromhout Cz. Gegund aan D. Cerlijn en Zn. en A. J. de Haan te Amsterdam.

GEMERT. Het bouwen van twee woningen voor rekening van den heer F. v. Lieshout. Metselwerk. Laagste inschrijver F. v. Eupen, f 205*.

Timmerwerk Adr. v. Eupen, f 764*. * Gegund.

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen van het waschhuis, gelegen op de terreinen van de stichting „Dennenoord", onder architectuur van de heeren K. en G. Hoeksema Kzn. namens het bestuur van de Vereeniging tot Christelijke verzorging van krankzinnigen en zenuwlijders in Nederland".

Laagste inschr. H. Sijtsema, f 1080. Gegund.

HAREN (ONDERH.). Het bouwen eener kleine villa voor den heer H. Brouwer te Haren, onder architectuur van den heer H. K. Holthuis te Groningen.

Laagste inschr. W. Stollenga, Groningen, f 5580. Gegund.

MAASTRICHT (ONDERH.). Het bouwen van een renteniershuis op een voormalig vestingterrein in de Herbenusstr. aldaar, voor rekening van J. Huijsmans en volgens ontwerp van den bouwk. Arthur Deussen.

Gegund aan J. Koumans te Maastricht.

NIEUW VENNEP GEM. HAARLEMMERMEER. Het bouwen van eene school met 5 lokalen en onderwijzerswoning Door het best. der Chr. school.

Laagste inschr. Timmerw. A. den Ouden, f 7094.

Metselw. Th. Voorthuijsen, Amsterdam, f 6000.

Schilder-, glas- en behangwerk. D. Bakkker, f 843

Massa. A. den Ouden, f 14980.

NIJKERK. Het bouwen van een woonen winkelhuis voor den heer D. v. d. Waag.

Laagste inschr. Timmerw. E. van Elten, f 1247*.

Metselw. A. Petersen, f 1615*.

Schilderwerk. P. Alfrink, f 498*.

Loodgieterswerk. C. v. d. Kamp. f 207*.

Massa. E. v. Elten, f 3769,95 * Gegund.

1 MAART.

DRACHTEN (FR.). Het afbreken van het bestaande en het bouwen van eene dubbele winkelhuizinge in de Noorderbuurt. Raming f 4525. Door den bouwk. G. S. Kijlstra.

Laagste inschr. T. J. v. Manen, f 3757. Gegund.

5 MAART.

HELMOND. Het bouwen van twee heerenhuizen in den Molenstr. Door de heer A. H. v. Hoeck.

Laagste inschr. A. v. Tervulden, Aarle-Rixtel, f 9303. Gegund.

6 MAART.

BERGUMERDAM (FR.). Het bouwen van een woonhuis met pakhuis. Door den heer D. Aalfs.

Laagste inschr. Joh. Veenstra, Suameer, f 1237. Gegund.

7 MAART.

ARNHEM. Het verbouwen van het fabriksgebouw en magazijn, gelegen aan de Oeverstraat no. 70/71 en uitkomende aan de Vossenstraat en Langstraat, met daarmede in verband staande werken, voor rekening der Etalage-Maatschappij Bruns aldaar. Door den arch. G. J. v. Gendt.

Laagste inschr. D. A. Roskam, f 8288. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een winkel en woonhuis met slachterij, op een terrein gelegen op den hoek der Javastraat en Kuipersdijk. Door de firma Roesink & Wolda.

Laagste inschr. G. H Meijer, f 4094.

HAREN (GR.). Het bouwen van een renteniersbehuizing a. d. rijksstraatweg, met bijlev. van al het daartoe benood. Door den gemeente-arch. H. Evenhuis.

Ingekomen 36 biljetten. Laagsten inschrs. Gebr. J. en W. Timmer, f 4168. Gegund.

LAREN (N.-H.) Het bouwen van een patronaatsgebouw met teckenlokalen. Door het bestuur.

Gegund aan den laagsten inschr. J. Speller, Laren, voor f 10854.

RAAMSDONK (dorp) (N.-BR.) Het bouwen van een liefdegesticht met gasthuis en school. Door het R.-K. Kerkbest. v. d. Parochie v. d. H Bavo.

Laagste inschr. Plan *a*. W. Broens, Tilburg, f 53600.

Plan *b*. De Vroom en v. d. Wacht, f 43670.

9 MAART.

AVEREEST. Het bouwen van een pastorie gelegen aan de Dedemsvaart. Door den arch. H. Burgmans.

Laagste inschr. G. Eikenaar, Zwolle, f 3979.

10 MAART.

EDE (GELD.). Het bouwen van 23 arbeiderswoningen op een terrein a. d. Benne-

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 9den April 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal-Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1062:

Het afbreken van de bestaande en het maken van eene nieuwe Brug over de Haarlemmer Liede in den spoorweg Amsterdam—Haarlem, met alle daarvoor benoodigde tijdelijke, hulp- en bijkomende werken.

In twee Perceelen.

Begrooting Perceel 1 f 34800.—.

Perceel 2. Bovenbouw brug f 29560.—.

Het bestek met teekening is tegen betaling van f 2.— en het bestek zonder de teekening tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, Kamer 150, of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 821.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

komschen weg genaamd „de Biesakker." Door den bouwk. C. L. Wassenburg.
Tot nadere aankondiging uitgesteld.

GOES. Het afbreken en herbouwen van een achtergebouw met keuken en bijbeh. werken aan de Oude Vischmarkt. Door den heer L. C. Beudeling.
Laagste inschr. J. Coppoolse, 's Heer-Hendrikskinderen. f 4681. Gegund.

LEEUWARDEN (ONDERH.). Het verbouwen van het Oranje-hotel. Door den arch. Z. Feddema.
Laagste inschr. A. Ooiman, f 6240.

MEPPEL. Het bouwen van een nieuw zuivelhuis bij de gasfabriek, met aanverwante werken aan de Vledderstraat. Door het gem.best.
Laagste inschr. D. Danser f 6963. Gegund.

OVERSCHIE. Het bouwen van een heerenhuis, nabij het Havenkantoor aan den Schiedamschen weg, onder deze gemeente, ten behoeve van den heer R. A. de Kroes.
Ingekomen 7 biljetten. Hoogste inschr. M. C. de Bruin, Overschie, f 7220; laagste L. Bijl, Schiedam, f 6250. Gegund.

12 MAART.

ALMELO. Het bouwen van een pakhuis aan de haven Noordzijde. Door den heer G. ten Bruggencate HJzn.
Plan *a*. Raming f 4176. Laagste inschrs. G. G. Schipper en S. H. Krabshuis f 4116.
Plan *b*. Raming f 3724. G. G. Schipper en S. H. Krabshuis f 3645.

ANNEN (DR.). Het bouwen van een tolhuis aan den kunstweg nabij de stopplaats „Eect". Door het gem.best. van Anloo.
Laagste inschr. J. v. Dekken, Annerveenschekanaal, f 3405.

BREDA. Het bouwen van een villa op een terrein a/d Vijverstr. kadastr. bekend sectie B nos. 5502—5503 en 5504. Door den arch. J. A. v. Dongen.
Laagste inschr. J. A. Mel-Mies, f 12200

HELMOND. Het bouwen van een vergaderzaal, keuken en eenige bijkomende werken. Door de Gez. van Duijnhoven.
Laagste inschr. Joh. Schrampers, f 2598. Gegund.

LEEK (GRON.). Het bouwen van een boerenbehuizing en schuur te Zevenhuizen. Door den arch. C. Hillebrands te Nietap.
Laagste inschr. O. Offringa, Haulerwijk, f 2690.

13 MAART.

HILVERSUM. Het bouwen van een diamantslijperij, annexe woonhuis, op een terrein a. d. Neuweg. Door den arch. B. H. Bakker.
Laagste inschrijver J. C. ter Berg, f 12637. Gunning aangehouden.

RIJNSBURG (Z.-H.). Het bouwen van een vleeschhouwerij, enz. benevens gedeeltelijke verbouwing van een daarnaast staand pand. Door den heer Alb. de Haan.
Laagste inschr. G. Oudshoorn, f 2975. Geg.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien — E. BUCKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co.. Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hauesler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming. Jan Hamer & Co, Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & ZN., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverseeringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

26E JAARGANG. No 12

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz. V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co. DEN HAAG

INHOUD

Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland. — Kokosgipsplaten. — Bock- en plaatwerken. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Vraagbaak. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels f 1.—, elke regel meer 20 cents Groote letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

RAAD VAN ARBITRAGE VOOR DE BOUWBEDRIJVEN IN NEDERLAND.

Door de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam werd in December l.l. een Commissie van Advies benoemd, die aan de Vereeniging, ter voorlichting harer leden, rapport zoude uitbrengen over de Concept-Statuten voor den ontworpen Raad van Arbitrage.

Dit advies is van den volgenden inhoud.

Uitvloeisel van Uwe Vergadering van 19 December j.l. waarop het lid, de heer J. Muller behandelde een paar der voorstellen van den Nederl. Aannemersbond op de Algemeene-voorwaarden — t. w. die betrekkelijk de *beslechting van geschillen* en *het stellen van borgtocht* — was het benoemen van onze Commissie voor advies, bestaande uit:

H. HOOIJKAAS Jr. — Architect,
J. MULLER — Architect,
J. H. STELWAGEN — Aannemer, lid van den Ann.-Bond,
C. J. STRUIJK — Hoofd-Insp. over het bouwen,
F. W. ZONNEVELD — Aannemer, *niet*-lid van den bond.

De heer W. van Leeuwen Jr., lid van het Hoofdbestuur van den Aannemersbond, meende toch in onze Commissie geen zitting te moeten nemen, maar had daartegenover de beleefdheid onder dispositie te stellen eene uitgebreide verzameling, de voorstellen rakende, bescheiden waarvan de kennisneming voor een onzer leden van veel nut was.

Alvorens op de voorstellen zelve in te gaan, werd behandeld de vraag: of wijziging der A. V. van 1901, welke reeds in menig opzicht gunstig van de bitter bestredene van 1882 afweek, nog wel noodig was? Hieromtrent was het *eenparig* oordeel dat de feiten, dat de A. V. bij *alle* bestedingsvoorwaarden als toepasselijk worden opgenomen, onverschillig wie de besteder, wie de directie en hoe ook het bestek of de teekeningen zijn; dat menig bestek en daarbij behoorende teekening schandaal maken door vaagheid en slordigheid en dat menig uitvoerder de praktijk ontbreekt, — het noodig maken om uit die A. V. zooveel mogelijk weg te nemen, wat bij minder conscientieuse opvatting van de zijde der besteders tot willekeur zou kunnen leiden.

Vandaar dat aan den Ned. Aann.-bond den lof niet werd onthouden voor zijn 10-jarig succesvol streven in deze richting en dat eene tweede vraag werd gesteld, nl. deze:

Waar het beslechten van geschillen door arbitrage, door het ministerie in beginsel is aanvaard, welke reden kan er dan zijn, dat het deze niet stelde voor *alle* gevallen, zooals de Aannemersbond dat wenscht, maar deze rechtspraak beperkte tot zes in § 495 der A. V. omschreven gevallen en o. m. uitsloot de geschillen over keuring van bouwstoffen.

Het wil ons voorkomen, dat het regeeringsbeleid niet toelaat om maatregelen van dezen aard, waardoor zoo geheel gebroken wordt met een 100 jarige traditie, toepasselijk te maken op andere gevallen dan die, waarbij de uitkomst eener arbitrage althans eenigermate is te overzien en alzoo is uitgesloten de mogelijkheid dat zij tot verlegging, eventueel zelfs tot opheffing, van de verantwoordelijkheid eener Directie zou kunnen leiden. Bovendien schijnt het inderdaad niet mogelijk om in kwesties van *persoonlijken smaak* door anderen te doen beslissen en kunnen wij ons denken, dat mede daarom bezwaar wordt gemaakt om geschillen over het keuren van materialen of bewerkingen, aan arbitrage te onderwerpen.

Wanneer echter bij arbitrage werd aangenomen — wat o. i. een vaste regel moet zijn — n.l. dat reeds bij *twijfel* aan de juistheid van het door de Directie uitgesproken oordeel, dat oordeel bevestigd wordt, dan zoude over eene afkeuring, de *deugdelijkheid* rakende, nog wel te arbitreeren zijn.

De meeste leden onzer Commissie meenden echter, dat 't niet de bedoeling van den Aann.-bond was om over smaak te arbitreeren. Andere evenwel verwezen naar de voor hun liggende bescheiden, o.a. naar pagina 30 der ontw. administratieve voorschriften, waar men leest: alle geschillen. . . . . „ook betreffende

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

Huis „Kraemer" te Coblenz.
Architecten Boeck en Noelte, te Coblenz.

„die bepalingen in het bestek waarvan de uitlegging aan de „Directie is overgelaten, zullen worden onderworpen aan het oordeel „van, en beslist worden door, onpartijdige deskundige scheids„mannen"; — naar het prae-advies van het Hoofdbestuur ter Vergadering van 5–6 Augustus 1903 te Groningen en naar de mededeeling van den Bondsvoorzitter ter Vergadering van 27 Juli 1905 te Nijmegen, waar hij zeide: „arbitrage moet voor *alle* „geschillen verkregen worden worden. Het kan en mag niet worden „geduld, dat een der partijen, zij het dan ook maar voor enkele „gevallen zich het recht voorbehoudt, alleen te beslissen".

Het zal U duidelijk zijn, dat eene zóóver doorgevoerde rechtsgelijkheid, bij het legio verschillen van allerlei aard aan elke uitvoering eigen, zoude kunnen leiden tot ondermijning van de verantwoordelijkheid en van het volstrekt noodige prestige van de Directie en dat onze Commissie met zulk een eisch niet kan medegaan.

Wij willen echter aannemen, dat *de Bond* ook niet zoover wenscht te gaan; immers, wij lezen in § 14 der Statuten van *geschillen, niet voor behandeling door den Raad vatbaar*, terwijl toch niet is te onderstellen, dat daarbij uitsluitend het oog was gevestigd op de gevallen van absoluten onwil, welke, althans van de zijde van den aannemer, alleen na een rechterlijk vonnis tot oplossing te brengen zijn.

Overigens is het mede deze laatste omstandigheid, welke er toe leidt, dat wij voor de afwikkeling van geschillen, welke door den Raad van Arbitrage als niet door hem te berechten, niet ontvankelijk worden geacht of waaromtrent de Raad van Beroep zich onbevoegd heeft verklaard tot afdoening, de rechterlijke uitspraak wenschen te behouden.

De 1e en 2e alinea van de concept-besteksbepaling zouden hierom, en ook omdat § 13 der Statuten ons niet volkomen met deze 1e alinea schijnt te rijmen, eene kleine omwerking behoeven.

Bepaalde bestrijding vond in onze Commissie de absolute verwerping van *recht* bij het doen der uitspraken. Alleen naar *billijkheid* en dit bij meerderheid van stemmen te beslissen, leek den meesten onzer tot onrechtvaardigheid te zullen leiden.

Waar echter moet worden toegegeven, dat niet gelijktijdig naar billijkheid en recht is te oordeelen, zouden wij willen bepaald hebben:

dat eene beoordeeling naar billijkheid is uitgesloten in alle gevallen, waarin de bedoeling van het contract, ondubbelzinnig daarin is neergelegd. De besteders toch moeten even vrij zijn als de aannemers; de eersten tot het opnemen in hun bestek van hun wenschelijk voorkomende bepalingen; de laatsten tot het weigeren van inschrijving om, en het aan de kaak stellen van de onbillijke bepalingen door eerst genoemden gesteld.

Eenparig was onze Commissie in haren wensch om de voorgestelde besteksbepaling zoodanig uit te breiden, dat ook de geschillen tusschen aannemers en onder-aannemers of tusschen dezen en leveranciers — waarvan de verhouding tot den hoofdaannemer niet altijd die van aannemer en aanbesteder is, — op de voorgestelde wijze worden beslecht. Immers zal dan een uitspraak voor *alle*, bij het geschil betrokkenen, gelden.

Wat betreft de bezwaren geopperd tegen het beslechten der geschillen door slechts één Raad voor het heele rijk en door leeken, wij meenen dat daaraan tegemoet te komen zoude zijn door te bepalen:

1e. dat het aantal Raden van Arbitrage ten minste elf — of één voor elke provincie — zal bedragen en dat bovendien zal worden ingesteld een, boven eerstgenoemde staande, Raad van Beroep.

2e. dat de Voorzitter en Vice-Voorzitter van den Raad van Beroep, de Vice-Voorzitter van den Raad van Arbitrage en de Secretarissen der Raden van Arbitrage en van Beroep, meesters in de rechten moeten zijn, — de laatste echter slechts met adviseerende stem;

3e. dat de *voorloopige* conclusie des Raads en de daarbij gegolden hebbende overwegingen zullen worden medegedeeld aan elk der partijen, met toekenning aan deze van het recht om, binnen een door den Raad te bepalen termijn, hem daarop hare bemerkingen te doen toekomen en dat de Raad *eerst na kennisneming van die bemerkingen*, zijn eindbeslissing mag vaststellen;

4e. dat elke uitspraak met hare motiveering ter publiceering zal worden afgestaan en opneming van deze in ten minste één vakblad moet worden verzekerd en

5e. dat partijen, overigens aangewezen op den localen Raad, wanneer zij het daarover eens zijn geworden en daarvan bij hun verzoek tot beslechting doen blijken, vrij zijn in de keuze van den Raad, waarvoor zij eene zaak wenschen te brengen, alsook om aan dezen ten minste twee leden uit een anderen Raad toe te voegen.

Immers wordt dan eene in alle opzichten vormelijke leiding en notuleering verzekerd, wordt de rechtszekerheid tamelijk groot en is eene jurisprudentie te vormen, die aan alle eischen voldoet.

Bovendien wordt door den maatregel, sub 1, eene zorgvuldiger behandeling verzekerd en voorkomen dat de Raad, met werk overladen wordend, uit de practijk geraakt en dat hij, voor wat den duur der beslissing betreft, in 't zelfde euvel vervalt van de gewone rechtspleging.

Andere voordeelen zijn: dat tusschen de verschillende Raden een streven naar superioriteit ontstaat, en voorts als gevolgen van dezen en den sub 5 vermelden maatregel: dat men daardoor kan krijgen eene keuze uit specialiteiten in eigenaardig soort werk; (van die sub 3) dat elk der partijen, de strekking zijner mededeelingen in overzicht voor zich krijgende, nog eens kan nagaan of de gestelde feiten en conclusiën mogelijk onjuist zijn, — zijnde het een algemeen bekend feit, dat het bezwaarlijk is, om zijne gedachten juist en slechts voor eene uitlegging vatbaar, weer te geven.

Een niet onbelangrijk verschil van meening ontstond in onze Commissie over de vraag of naar de voorgestelde besteksbepaling, bij een geschil, het werk moest worden voortgezet volgens de aanwijzingen van den besteder of volgens de zienswijze van den aannemer.

Hoewel den meesten het gevoelen was toegedaan, dat die voortzetting, *wanneer de besteder dat verlangde*, moest geschieden naar zijnen wensch, waren enkelen daaromtrent niet gerust en vroegen — schoon het daarover eens, dat het niet aangaat de risico in haar geheel op den aannemer te laden en nochtans te eischen, dat de Directie zal kunnen bevelen omtrent de maatregelen bij de uitvoering te treffen — waarom dan het bepaalde in de A. V. — zij het ook eenigszins gewijzigd — *niet* behouden?

Heeft toch de aanbesteder iets nadrukkelijk *bevolen*, dan heeft deze van zijne lastgevingen, mits naar den eisch nagekomen, ook de gevolgen in hun geheel te dragen. In dezen zin is wijziging wel voor te staan, maar het dient vermeden twijfel te zaaien omtrent het volste en noodzakelijkste recht van den aanbesteder, om onder alle omstandigheden verzekerd te hebben:

a. een *geregelde* voortgang van het werk;
b. eene uitvoering *geheel* naar zijn genoegen en
c. *verhooging* van den wil van de door *hem* gestelde Directie.

Gekomen tot de statuten, spreekt het van zelf dat wij wenschen, dat daarbij in het algemeen met alle opmerkingen, in het voorenstaande vervat, rekening worde gehouden; bovendien worden nog de volgende aanvullingen ter overweging aanbevolen:

1e. Onder de Vereenigingen, in het hoofd te vermelden, waren op te nemen alle vereenigingen van Nederland, welke naar hare statuten onmiddellijk bij uitspraken als bovenbedoeld belang kunnen hebben, daartoe bij advertentie opgeroepen, verklaren met het beginsel in te stemmen en op nader uit te schrijven gecombineerde vergadering het ontwerp definitief mede vaststellen;

2e. In art. 3 te vervangen: het aantal 24, door 12; de qualificaties Ingenieur, Architect en Aannemer door: technisch ontwikkelde en met de uitvoering van bouwwerken vertrouwde personen; de woorden in de 1e alinea, „kunnen niet" door „worden bij voorkeur niet" en de laatste alinea door:

Van het aantal leden bestaat de helft uit personen, die in den regel de Directie van een werk uitmaken en de andere helft *uit* een, uit personen, die in den regel de technische uitvoering der werken op zich nemen, terwijl de gereserveerde een jurist moet zijn en als Vice-Voorzitter moet fungeeren;

3e. In art. 4 te doen uitkomen, dat die Vereenigingen bevoegd zijn ten hoogste voor ieder 50 tal leden in den betrokken kring woonachtig en overigens één lid, naar de te houden gecombineerde vergaderingen af te vaardigen;

4e. Art. 18 te vervolgen met:

Van de beslissing van den Raad van Arbitrage kan bij den Raad van Beroep herziening worden gevraagd, mits zulks geschiedt binnen 14 dagen na de uitspraak;

5e. Art. 20 te wijzigen overeenkomstig het voorstel der Vereeniging van Delftsche Ingenieurs *), indien het gebruik maken van ongezegelde stukken ook in de gevallen dat de executie van het vonnis aan den rechter moet worden overgelaten, toelaatbaar is;

6e. Art. 22 te doen vervallen;

7e. Art. 23. Hier te doen uitkomen, dat in de statuten alleen wijziging kan worden gebracht op voorstel van ten minste 2/3 van het totaal aantal Raden van Arbitrage, en dat zulk een voorstel, met het daarop in te winnen prae advies van den Raad van Beroep, niet anders kan worden behandeld, dan in een daartoe te beleggen gecombineerde Vergadering van afgevaardigden, uitgeschreven in voege als in art. 4 vermeld.

Ter toelichting diene het volgende:

ad 1°. Waar het, vooral wegens de uitbreiding van het aantal Raden, gewenscht is overal heen tot medewerking op te wekken, lijkt ons deze uitbreiding onvermijdelijk;

ad 2°. De vermindering van het aantal leden wordt gemotiveerd door de in verhouding veel grootere vermeerdering van het aantal Raden.

De weglating van qualificaties is noodig: eerstens omdat zoovelen die het brevet van Ingenieur, Architect of Aannemer niet verworven hebben, evengoed als dezen, ter beoordeeling van de hier bedoelde geschillen in staat zijn; tweedens, omdat velen zich Ingenieur, Architect of Aannemer betitelen zonder dat officieel te zijn en dit tot bezwaren kan leiden, wanneer een rechter aan de arbitrale uitspraak uitvoering zou moeten doen geven, en derdens, omdat niet overal gediplomeerde Ingenieurs en Architecten zouden te vinden zijn.

*) Deze, vreezende dat het artikel den verkeerden indruk zou maken van aanmoediging van het recht van zich vrijstelling te verzetten van wettelijke voorschriften en van verbintenissen, stelde voor, het artikel te doen luiden:

„Bij behandeling der geschillen worden wetsvoorschriften van formeelen aard niet in acht genomen en wordt door het scheidsgerecht recht gedaan op ongezegelde en niet uitgiftereerde stukken".

Koffiehuis a/d Coolsingel te Rotterdam,
Architect Hoelen.
Gesmeed ijzeren houder voor een booglamp.
Geleverd door de Kon. Fabriek van werken in zink en andere Metalen, van
F. W. Braat, te Delft.

Het openen der mogelijkheid, om nog in de praktijk zijnde deskundigen als Voorzitter toe te laten, berust op de overweging, dat zulke heeren de slechtste niet blijken en anderen niet zoo grif te vinden zijn.

Dat wij voor den Vice-Voorzitter een jurist wenschen, komt, omdat wij het „recht" niet willen uitsluiten en voorts om van juridischen kant niet eenzijdig (door den Secretaris) te worden voorgelicht en eindelijk ook, om zeker tegenwicht te stellen tegenover de solidariteit, welke bij aannemers ten minste 100 pct. grooter is, dan bij de voor Directie fungeerenden; vooral als deze niet tot de hoogst staande behooren of wel aan het opkomen zijn.

ad. 3°, 4° en 5°. Deze vereischen geen toelichting.

ad. 6°. Wij kunnen ons niet voorstellen, dat zooveel geld zoude noodig zijn om de oprichting der Raden tot stand te brengen en meenen, waar elke arbitrage wordt gehonoreerd, dat slechts het in behoorlijken, wettigen vorm brengen van de Statuten c. a. kosten behoeft te veroorzaken, welke tot eene leening zouden moeten leiden.

Waar echter de Aannemersbond het grootste aantal leden telt, over de grootste kas beschikt en bovendien de grootste belanghebbende is, komt het ons voor, dat deze zich de bovengenoemde kosten gaarne getroosten zal.

ad 7°. Vereischt geen toelichting.

Eindelijk staan wij voor het voorstel om den *persoonlijken* borgtocht door een *zakelijken* te doen vervangen, dezen althans facultatief te maken.

Daar de heeren aannemers het omtrent deze aangelegenheid nog heelemaal niet eens zijn geworden, hunne beschouwingen integendeel in eigen boezem tot ernstige bestrijding aanleiding geven en er in elk geval nog wel een paar jaren zullen verloopen, eer een voorstel, rijp voor behandeling, zal gereed zijn, komt het ons voor, dat onze bemoeiingen nog wat al te voorbarig zouden moeten heeten. Vandaar dat wij U in overweging geven, de behandeling van dit voorstel aan te houden tot dat de Aannemersbond daaromtrent tot een besluit zal zijn gekomen.

De door U benoemde Commissie:

(*get.*) B. Hooijkaas Jr.
„ J. Muller.
„ J. H. Stelwagen.
„ C. J. Struyk.
„ F. W. Zonneveld.

Voor copie conform,
C. J. Struyk.

Rotterdam, 14 Februari 1906.

KOKOSGIPSPLATEN.

Kokosgipsplaten zijn gemaakt van gips, gemengd met kokosvezels. Zij zijn bijzonder licht en toch sterk, en kunnen gezaagd worden; zij worden gebruikt voor het maken van plafonds en binnenmuren, en het bekleeden van muren. Platen van 5 c.M. dikte wegen 38 Kg. per M².

De platen worden geleverd in lengten van 2 M., in dikten van 1½, 2, 2½, 3 cM., verder, elke volgende soort met 1 cM. in dikte toenemende, tot 10 cM. zwaarte. Die van 1½ cM. dikte zijn 0.50 M. breed, de overige 0.25 M. Zij hebben een gladde zijde, en een zeer ruwe met zigzagvormige groeven.

Voor plafonds van woonvertrekken enz. worden de platen met de gladde zijde tegen de balken bevestigd met gegalvaniseerde spijkers, zoodat betengeling overbodig is; nadat vervolgens de naden met kalkmortel en gips zijn dichtgemaakt en daarna beplakt met een strook grof, in kalkmortel gedrenkt behanglinnen, wordt het plafond beraapt en afgepleisterd. Zulk een plafond kan ook aan plafondhangers bevestigd worden om het geluid te isoleeren. Voor fabrieken, magazijnen enz. wordt de grove zijde der

platen tegen de balken bevestigd; dan behoeven de naden slechts te worden dichtgemaakt om een voldoend plafond te verkrijgen.

Wanden kunnen samengesteld worden door platen tot en met een dikte van 4 cM. tegen stijlen of regels in verband te bevestigen; platen van meerdere dikte kunnen op zich zelf staande gebruikt worden. De stijlen moeten geplaatst worden, bij platen van 1½ en 2 cM., op 0.50 M. midden op midden, bij die van 2½ en 3 cM., op 0.66 M., en bij die van 4 cM. op 1 M. afstand. De platen worden gebruikt voor het maken van isoleerende of spouwmuren, en dan bevestigd op dunne tengels, op afstanden van 50 cM. onderling geplaatst. Voor wanden die behangen moeten worden, komt de gladde zijde der platen natuurlijk aan den buitenkant.

Niet gering te achten goede eigenschappen van dit materiaal zijn die, dat zij bestand zijn tegen het vuur, dat zij ook bij vorst verwerkt kunnen worden en een bijna onmiddellijk verder af te werken plafond of wand leveren, en dat zich in het materiaal geen insecten kunnen nestelen.

De platen worden geleverd door den heer H. H. de Haan te Nijmegen.

BOEK-EN PLAATWERKEN

De Gebakken Steen, door A. W. Weissman. Gedrukt voor den schrijver door Ipenbuur en Van Seldam, te Amsterdam, en bij hen verkrijgbaar.

De heer Weissman werd door de ondersteuning van de ondernemende fabrikanten de heeren Van de Loo te Dieren Fabrieken van nageperste en andere Steenen, voorheen Fr. van de Loo Sr.) in staat gesteld dit boek in 't licht te geven, om daardoor de aandacht der bouwmeesters te vestigen op de voortbrengselen der Nederlandsche steenbakkerij die, hoe gunstig hier en elders ook bekend, toch zouden verdienen nog meer gebruikt te worden dan het geval reeds is. Bij het verleenen van dien steun werd bovendien het verlangen te kennen gegeven, dat het boek eene blijvende waarde zou hebben door een overzicht te geven van de schoonste voortbrengselen der kunst waarbij de baksteen toepassing heeft gevonden, en dat het bovendien aan hooge eischen, wat betreft de uitvoering, zou beantwoorden.

Beginnen wij met te erkennen, dat het werk aan de gestelde eischen voldoet, dat het een aanwinst is voor de litteratuur over gebakken steen, en dat het ongetwijfeld veler belangstelling zal wekken, in die mate, dat een tweede oplage van het werk niet onwaarschijnlijk zal moeten volgen.

Moge wellicht menigeen van gevoelen zijn, dat geen pleidooi behoeft te worden gehouden voor het recht van bestaan van onzen, als fabricaat in het algemeen zoo hoog staanden vaderlandschen baksteen, noch ook een opwekking noodig is om dat bouwmateriaal toe te passen, het boek zal door velen met sympathie worden ontvangen, niet alleen om den degelijken tekst, maar ook om de talrijke, zegge 71, flinke afbeeldingen van oude en nieuwe bouwwerken die met oordeel zijn gekozen. Nu het werk er is, vraagt men onwillekeurig zich af, waarom zoo'n studie niet eerder is verschenen; want men gevoelt thans, dat er een leemte is geweest in de vaklitteratuur.

Ongetwijfeld zullen enkele bouwmeesters van den laatsten tijd, die bij voorkeur voor hunne gevels gebruik maken van natuursteen, of wel dit materiaal bedriegelijk doen nabootsen, na lezing van het boek tot inkeer komen en beter begrijpen, dat onze bouwkunst, uit baksteen geboren, ook hieraan haar karakter ontleent, en past in ons land. Baksteen is een bij uitstek goed product van onzen bodem, dat in de eerste plaats daar verwerkt behoort te worden. De schrijver is er in geslaagd dit aan te toonen.

In zeven hoofdstukken behandelt hij de toepassing van het materiaal in de kunst, van af die der Egyptenaren van Pharao's tijd, tot in de hedendaagsche kunst. Het achtste hoofdstuk handelt over het maken van gebakken steen, en vooral over de veranderingen die daaraan ten goede zijn gekomen toen omstreeks 25 jaren geleden de heer Joseph van de Loo zich begon toe te leggen op het leveren van een beter fabricaat. De onvermoeide pogingen van dezen energieken man, wien aanvankelijke teleurstellingen in zijn pogen even vele aanmoedigingen werden om verder te gaan, zijn ten volle geslaagd. Het merkwaardige fabricaat zijner firma heeft hier te lande en in het buitenland sedert jaren reeds een goeden naam, en wordt er steeds meer gewaardeerd.

De tijden van thans zijn bij uitstek gunstig voor de toepassing van het product der steenovens. De soberheid die vele bouwmeesters thans voorstaan, moge aanvankelijk ontstaan zijn door hunne onvoldaanheid met de vormen uit vorige perioden, waarbij nog komt een gevoel van machteloosheid in het scheppen van nieuwe vormen, — die soberheid is een eisch geworden van deze dagen, wier streven in de eerste plaats het nuttige geldt, en wier doel er op is gericht, om met zoo weinig mogelijk kosten zoo veel als doenlijk is, verkregen te zien.

In een „Besluit", een slotpleidooi voor het gebruik van baksteen, deelt de schrijver nog het een en ander mede over een nieuw materiaal dat de firma Van de Loo thans levert, namelijk de versierde steenen, welk product zij den naam Bricorna heeft gegeven, een naam die — voor zooverre wij weten — het eerst is gebruikt in het programma van de drie prijsvragen die de heeren Van de Loo op zoo onbekrompen wijze voor de toepassing hunner fabricaten hebben uitgeschreven.

Een „Bijvoegsel" is als vervolg te beschouwen van het hoofdstuk over den gebakken steen in de hedendaagsche kunst, en maakt verschillende zeer gunstige beoordeelingen openbaar, zoowel over het fabricaat der firma Van de Loo als over het sierlijk uitgevoerde boekwerk dat hier wordt aangekondigd.

Bij deze aankondiging, hoewel er reeds genoegzaam uit gebleken moge zijn hoe wij over het boek denken, mag het evenwel niet blijven. Uitdrukkelijk moet herhaald worden, dat zij een werk geldt van blijvende beteekenis wegens den rijken inhoud, dat waard is in veler bezit te komen; men zal zich de lezing niet berouwen, en wij verzoeken onze lezers er hun bijzondere belangstelling aan te schenken. Het boek kost f 15.—

De heeren Van de Loo verdienen aller dank voor de onbekrompen wijze waarop zij dit belangrijke werk deden samenstellen, en de heer Weissman een woord van hulde voor het vervullen der taak die hij op zich nam.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 17 Maart 1906. In het vervolg van *Kunstnieuws* bespreekt de heer Weissman de inrichting van het Stedelijk Museum te Amsterdam, en uit hij de vrees, dat de nieuwe zaal voor de „Nachtwacht" niet geheel en al aan de verwachting zal beantwoorden. Hij bespreekt zijn plan van 1896 tot verbouwing van het Rijks Museum, dat het kunstwerk onaangetast liet, maar veroorloofde drie vertrekken aan te brengen met zijlicht voor de „Nachtwacht" en een paar andere stukken, benevens een zaal met bovenlicht, waar bijv. nu de collectie Drucker goed geplaatst zou kunnen worden. Volgens schrijver zijn aan verlichting uit andere windstreken dan het Noorden bezwaren verbonden die niet opwegen tegen de voordeelen. Voor achtergrond der schilderijen is doek van fluweelachtig karakter het best; voor de goedkoopte, en wegens 't mindere brandgevaar, worden de muren geschilderd, bruinrood of bronsgroen. Een architect moet zijn lust tot versieren van museumzalen in toom houden. Tot besluit deelt de schrijver een aantal wetenswaardige bijzonderheden mede over verschillende door hem bezochte musea. Bij dit artikel behoort een plaat, ter verduidelijking van verschillende methoden van bovenlicht, en met plattegronden van buitenlandsche musea.

Architectura 17 Maart. *Het nut en doel der kunst*, door J. L. M. Lauweriks. *Prijsvragen*, uitgeschreven door de heeren Van de Loo, steenfabrikanten te Dieren.

Het „Technisch gedeelte" bevat een artikel — als aanvulling op een in een vorig nummer — over het *Inmetselen van stoomketels*, door L. A. van Schie, aangevende nog een drietal eischen waaraan een inmetseling moet voldoen. Voorts het begin van een artikel: *De plattegrond in den Byzantijnschen stijl*.

De Bouwwereld, 14 Maart. *Het herstel van het stadhuis van Mechelen*, door E. Gevaert; met afbeeldingen. Het ontwerp tot herstel is van den heer Ph. van Boxmeer, gemeente-bouwmeester van Mechelen; hij heeft zich daarmede voorgenomen een harmonieus geheel te ontwerpen dat, met behoud der bewaarde oude elementen, herinneren zal aan de oude Belgische raadhuizen.

De moeielijkheden van het vraagstuk in aanmerking genomen, is de oplossing loffelijk.

Toevoeging van tras bij cement, door J. L. Terneden.

De Ingenieur van 17 Maart bevat o. a. een artikel over M. T. Onderwijs, getiteld: *Wat nu?*, door H. Enno van Gelder die daarin de eischen aan een M. T. S. te stellen, aangeeft. Hij wenscht meerdere scholen in verschillende deelen van het land aansluitende op de 3de klasse H. B. S. Op den weg der Regeering ligt thans: 1°. ruime subsidieering van die scholen die reeds goed zijn ingericht, zooals de Ned. School v. Handel en Nijverheid te Enschedé, de Techn. School der Kweekschool v. Machinisten te Amsterdam, en de Academie van B. K. en T. W. te Rotterdam; 2°. in andere nijverheidscentra aan bestaande H. B. scholen met 3 j. c. technische of vakscholen verbinden, of waar die Burgerscholen niet bestaan, scholen op te richten met 3 j. c. overeenkomende met de H. B. scholen met 3 j. c., en na het 3e jaar splitsing in een afdeeling voor handel en een voor techniek, bij voorkeur ten bate der plaatselijke industrie en die der omgeving; en wellicht 3°. uitbreiding der inspectie op het M. O. met een inspecteur voor M. T. O. Aan die scholen moeten verbonden zijn cursussen voor handwerkslieden. Voor vakken die niet aan ambachtsscholen kunnen onderwezen worden, moet het leerlingstelsel te hulp komen.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Arbeidswetgeving. Door het Bestuur der Sociaal-Technische Vereeniging van Democratische Ingenieurs en Architecten is kort geleden aan Z. Exc. den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel een adres verzonden, waarin adressant te kennen geeft het ten zeerste te zullen toejuichen, indien de Minister termen kon vinden om te bevorderen, dat een voorstel of voorstellen tot partieele wijziging der thans vigeerende Arbeidswet worden ingediend, bedoelende eenige wijzigingen geheel vallende in het kader dier wet, en wel betreffende: verhooging van leeftijd, beneden welke het verboden is kinderen bepaalden arbeid te doen verrichten; vermindering van den maximum-arbeidstijd voor vrouwen en jeugdige personen, en verhooging van den leeftijdsgrens; strafbaar stellen van het arbeiden op uren, niet begrepen in den werktijd; verzwaring van straf op overtredingen in sommige gevallen, en intrekking der Speetwet.

Adressant verzocht voorts, om naast deze wijzigingen te bevorderen het tot stand komen van wetten, bedoelende: instelling van een normalen arbeidsdag voor volwassen mannen; beperking van den industrieelen nachtarbeid van volwassen mannen, en verbod van den bakkers-nachtarbeid; instelling van een algemeen sluitingsuur voor winkels enz., en beperking van den arbeid van jeugdige personen en vrouwen ook buiten fabrieken.

In afwachting van het tot stand komen van deze maatregelen zou het noodig zijn eenige aangegeven Kon. Besluiten te herzien.

Ten slotte wordt verzocht, om de Vereeniging in de gelegenheid te stellen hare opmerkingen omtrent eventueele vóór-ontwerpen der regeling op het gebied der sociale wetgeving kenbaar te maken aan den Minister, indien omtrent die ontwerpen ook het advies van andere corporatiën wordt ingewonnen.

Het adres is vergezeld van eene uitvoerige memorie van toelichting.

BUITENLAND.

Darmstadt. Door het stedelijk bestuur is een som van 330.000 Mrk. toegestaan, voor de oprichting van een gebouw voor permanente tentoonstellingen. Het komt te staan op de „Matildenhöhe" en zal voor het eerst gebruikt worden als hoofdgebouw voor de kunsttentoonstelling in 1907.

Osnabrück. Een nieuwe stedelijke schouwburg zal hier worden gebouwd, volgens het ontwerp van prof. Arch. Martin Düller te München. De bouwsom bedraagt 600.000 Mrk.

Halberstadt. Een der oudste kerken van Duitschland, de Paulskerk te Halberstadt (XIe eeuw) wordt gerestaureerd. Het werk is begroot op 120 000 Mrk.

Berlijn. De gedenkhal in de „Kaiser Wilhelm-gedächtniskirche" is nu ook onthuld. Bij de ingebruikstelling der kerk 1 Sept. 1895 was zij achterwege gebleven, daar het geld toen ontbrak.

De hal is gebouwd volgens het ontwerp van Arch. Geh. Brt. Frz. Schwechten te Berlijn, en kost afzonderlijk een millioen Mark, dat door vrijwillige bijdragen is bijeengebracht.

Weenen. Tot de uitvoering van de uitbreidingsplannen van den Hofburg volgens de plannen van Förster en Okmann, is nu besloten.

De Hofburg, een sedert onheuglijke tijden omvangrijke groep gebouwen, is sedert de XIIIe eeuw de woning der Habsburgsche dynastie, nadat Rudolf van Habsburg Koning Ottokar van Bohemen overwonnen had.

Tal van verbouwingen onder de beroemdste architecten van Oostenrijk hebben er sedert aan plaats gehad.

München. De Jury voor de beoordeeling der plannen voor het op te richten Duitsche Museum te München is nu benoemd. Uitgeloofd is een Ie prijs van 15 duizend Mrk., een IIe van 10 duizend en een IIIe van 5 duizend Mrk., terwijl het recht voorbehouden wordt om niet bekroonde ontwerpen voor 2 duizend Mrk. aan te koopen.

Amerika. Het meest bevaren kanaal is zeker dat van „Sault St. Maria" dat het „Lake Superior" met het „Lake Huron" verbindt. Niettegenstaande dit kanaal gedurende ⅓ van het jaar door het ijs niet bevaarbaar is, wijst het verkeer gedurende 8 maanden op 31½ millioen ton tegen 13½ millioen ton voor het Suez-kanaal, dat het geheele jaar bevaarbaar is.

Londen. In 1907, van 5 tot 10 Augustus, vindt alhier het tweede internationaal Congres voor School-hygiëne plaats.

Aan dit Congres zal eene tentoonstelling verbonden worden, van alles wat op schoolbouw, schoolhygiëne en schoolinrichting betrekking heeft.

Parijs. In plaats van de heeren Stenner en Bougereau (overleden) zijn tot Juryleden voor den Salon van 1906 en 1907 benoemd de heeren Olive en Saint Germier.

VRAAGBAAK.

Op de vraag in het vorige Weekblad gedaan, omtrent materiaal dat het meeste aanbeveling verdient voor demping van het geluid tusschen een houten vloer en een gestucadoord plafond, ontving de redactie de volgende antwoorden:

I. Opvulling tot ± 10 cM. met zaagsel, turfmolm, een laag turf of drijfsteen.

II. Opvulling als boven met zeegras.

III. Als het meest practische en doeltreffende middel wordt medegedeeld: het tusschen de balken ophangen van linnen of katoenen stof van minderwaardige kwaliteit. De stof moet langs de volle lengte der balken worden vastgehecht, zoodanig dat zij flink doorhangt.

IV. De firma H. B. Weinhold, voorheen Gebr. Knoops, zond aan de redactie een paar afbeeldingen van balklagen, waarbij tegen den vloer, of tegen de balken kurksteenplaten zijn aangebracht; deze kunnen, in 't laatste geval, gestucadoord worden.

De heer H. H. de Haan, te Nijmegen, beveelt tot demping van geluid kokosgipsplaten aan, als volgt aan te brengen.

Tegen de balken, op ongeveer het midden der hoogte, wordt een lat bevestigd, en daarop worden 5 c. M. dikke kokosgipsplaten gelegd, waarover een tweede lat wordt aangebracht. De naden worden met kalkmortel dicht gemaakt.

Vraag 2. Bestaat er voor tijdelijke gebouwen, tentoonstellingsbarakken, een dakbedekking, goedkoop en geschikt als asphaltpapier of vilt, doch aangenamer van kleur? Of kan asphaltbedekking op eenvoudige, min kostbare wijze gekleurd worden?

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar, ouderdom		26	jaar	salaris		f 100.—
"	"	32	"	"		" 100.—
"	"	43	"	"		" 100.—
"	"	22	"	"		" 50.—
"	"	26	"	"		" 80.—
"	"	21	"	"		" 60.—
"	"	22	"	"		" 70.—
" Teekenaar	"	19	"	"		" 40.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 26 MAART.

BRUMMEN. *a.* Het bouwen van een schoolgebouw van 4 lokalen met bijgebouw; *b.* de schoolmeubelen.

De bouwk. H. Hennink n.m. 4 u. in café Spoorlust. Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. bij G. Miedema, boekh. Inl. geeft H. Hennink. Aanw. gedaan.

ENSCHEDE. Het verbouwen van een woon- en winkelhuis, annex het café.

De heer J. H. Walhof Sr. 's midd. 12 u. in zijn café a. d. Pijpenstr. alw. bestek en teek. ter inz. Inl. worden verstrekt door A. L. Clemens Az., arch. Aanw. 26 Maart v m 9 u.

ENSCHEDE. 1. Het vergrooten van de weverij bij den Kottendijk met pl m. 1600 M². shedbouw. 2. Het verbouwen van het kantoorgebouw en een gedeelte der fabrieksgebouwen a/d Molenstr.

De firma Sj. J. Menke en Zonen 's midd. 12 u. in hotel „De Graaff." Bestek en teek. vanaf 17 Maart verkrijgb. bij den arch. G. Beltman AGzn. à f 12,50 en worden bij den inlev. der bilj. à f 10 teruggenomen. Inl. verstrekt de arch. Aanw. 26 Maart v.m. 9 u. te beginnen aan de Molenstraat.

HILVERSUM. *a.* Het bouwen van een winkelhuis en een woonhuis; *b.* 4 woningen in een blok; *c.* 3 woningen en een bergplaats met stal in een blok, op een terrein a. d. Jan v. Beierenstr. en Achterom.

De architect J. v. Dillewijn n.m. 4 u. in hotel „het Gooiland" a. d. Emmastraat. Bestek met 3 teek. à f 2 verkrijgb. ten kantore van den archit. Koningstraat 30 Aanw gedaan.

HAARLEM. Het afbreken der boerderij, bewoond door den veehouder Buijs, te Zuid Schalkwijk, en het daar ter plaatse bouwen eener nieuwe boerderij met bijk. werken.

Het alg. burgerlijk armbestuur van Haarlemmerliede en Spaarnwoude v.m. 11 u. ter gem. secr. Bakenessergracht 79. Bestek en teek. ter lezing of worden ter inzage verstrekt bij den boekhouder van het armbest. L. J. Vallentgoed, te Houtrijk en Polanen. Inl. worden verstrekt door den opz. H. A. de Graaff Jr., ald.

TILBURG. Het bouwen van meisjesscholen en patronaat, benevens woonhuizen met bijbouwen aan den Korvelschen weg.

De schoolcommissie der parochie van de H. Anna v. m. 11 u. ten koffiehuize van de wede. L. van Herk. Bestek en teek. te bekomen bij W. Bergmans, à f 3 per stel. Inl. bij den arch. J. H. v. d. Abeelen. Geen inschrijvingen komen in aanmerking dan van hen die bestek en teeken. gekocht hebben.

DINSDAG 27 MAART.

GRONINGEN. Het bouwen van 14 behuizingen met bovenwoningen, op een terrein aan de Davidsteeg.

De archit. K. H. Holthuis 's av. 7 u. in café „Het Huis de Beurs" alw bestek en teek. ter inz. en à f 1,50 ten kantore van den arch. Brugstr. 29a verkrijgb. en bij wien inl. te bekomen van v.m. 11—12 en 's av. van 7—8 u. Aanw. gedaan.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

20 FEBRUARI.

GRONINGEN (ONDERH.). Het gedeeltelijk afbreken en het bij en verbouwen van het schoolgebouw aan het Guyotplein aldaar. Door den arch. H. Hoekzema, namens het bestuur van de vereeniging ter bevordering van chr. lager en meer uitgebreid lager onderwijs te Groningen.

Laagste inschr. Timmerw. H. Kamps, f 4809*. Stucadoorwerk. K. Koning, f 880*. Verfw. A. Jonkhoff en Zn., f 545*. *Gegund.

GROOT-AMMERS. Het bouwen van een woonhuis met sigarenfabriek enz. Door den arch. J. J. C. Woudenberg, aldaar, voor den heer C. Tuijtel.

Laagste inschr. Timmerwerk. G. Prins f 1448,50*.

Metselw. S. v. d. Oever, f 1490*. *Gegund.

6 MAART.

GESTEL. Het bouwen van een blok van drie burgerwoningen.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam,** Sophiaplein — **Rotterdam,** Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda,** Prinsenkade — **Haarlem,** Groote Houtstraat 71[bis], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen,** In de Betoustraat 8 — **Groningen,** Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen,** IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1904 . . . 1.165.891.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1904 . . . . . 28.426.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Bouwkundig Opzichter.

Voor den opbouw der **Nijverheidstentoonstelling te Leeuwarden** wordt gevraagd een bekwaam **OPZICHTER,** voor den tijd van **3 maanden,** aanvangende 1 Mei a.s. Aanbiedingen, alleen met franco brieven, aan den Voorzitter der Bouwcommissie, J. E. KUIPERS, te Leeuwarden.

Gegund aan den minsten inschrijver Arn. Dielis, aldaar, voor de twee woningen van Arn. v. Gestel voor f 2938 en de woning van Th. Verberne voor f 1516. De begrooting voor deze woningen bedroeg voor die van Arn. v. Gestel f 2978,87 en die van Th. Verberne f 1522,35.

TERNEUZEN. Het verbouwen van het magazijn staande aan de Noordstr. plaatsel. gem. 25. Door den bouwk. J. Scheele

Laagste inschr. Metselw. F. v. d. Peijl, f 980*. Timmerw. F. C. Herrebout, f 872*. *Gegund.

12 MAART

KESSEL (L.). Het afbreken en wederopbouwen van een woonhuis op de bouwhoeve de Gangelt. Door den heer A. Timmermans.

Laagste inschr. J. Nooten, Tegelen, f 1475.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 10den April 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1049.

Het maken van een Postgebouwtje op het tweede perron van het station MEPPEL.

Begroeting f 1100.—.

De besteding geschiedt volgens § 45 van het bestek.

Het bestek ligt van den 24sten Maart 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. VAN BERCKEL, te *Zwolle*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 26den April 1906 ten 9.30 ure voorm. *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 19den Maart 1906.

POSTERIJEN EN TELEGRAFIE.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 11 April 1906, des namiddags te 2 ure, zal in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

den bouw van postlokalen op het stationsemplacement te ROOSENDAAL.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Febr. 1901, L^A. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie; aan dat van het Provinciaal Bestuur van Noord-Brabant; aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweele Burgwal No. 16 te 's Gravenhage, bij den Directeur van het Postkantoor te Roozendaal, en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling van f 0.45, verhoogd met de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaars Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28*a*, te 's-Gravenhage, en door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester en door den Opzichter bij de Landsgebouwen H. J. P. F. VAN EWIJK te 's Hertogenbosch.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Vrijdag, 30 Maart 1906, des voormiddags te 11 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's-Gravenhage, 28 Februari 1906.

13 MAART.

GORREDIJK. Het afbreken en weder opbouwen van eene arbeiderswoning aan het eind van den Warreweg op den binnenberm van den polderdijk onder Terwispel, thans bewoond door Hamke de Haan. Door het polderbest. v. h. 6e en 7e Veendistrikt onder Opsterland en Ængwirden.

G. H. Koelstra f 994. Gegund.

HILLEGERSBERG (Z.-H.). Het bouwen van een polderhuis te Bergschenhoek bestaande uit opzienerswoning, bestuurskamer, vergaderzaal, zeilmakerswoning met zeilmakerij en daarbij aansluitende werken. Door Dijkgraaf en heemraden van de droog gemaakte polders van Bleiswijk en een gedeelte van Hillegersberg n.m. 1 u. in het koffiehuis „het wapen v. Holland" te Hillegersberg.

Laagste inschr. M. de Vogel en J. H. Buitendijk, Berkel en Roderijs, f 23500. Twee biljeten te laat.

14 MAART.

SCHILDWOLDE (GRON.). Het bouwen van een winkelbehuizing w.i. bakkerij, met bijlev. van al het benood. Raming f 2043. Door den heer A. Schiltkamp.

Laagste inschr. B. Meijer, Schildwolde, f 1987,50.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 3.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien — E. BUCKER & Co., den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houteement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brückner platen. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brückner platen. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Haueslersche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousieën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatafdeidingen. — OBELT, Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN STR. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA. Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. TOLK & Zs., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & — STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFF, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 281.

Keilhicht-prospectus.

POSTERIJEN EN TELEGRAFIE.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 4 April 1906, des namiddags te 2 ure, zal, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

de verbouwing van het Post- en Telegraafgebouw te Sittard, en de uitvoering van de daarmede in verband staande werken.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, La. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie; aan dat van het Provinciaal Bestuur van Limburg; aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2e District, Fluweele Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage, bij den Directeur van het Post- en Telegraafkantoor te Sittard, en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling van f 0,45, verhoogd met de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaars Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28a te 's Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voormoemden Rijksbouwmeester en door den Opzichter bij de Landsgebouwen: H. J. P. F. VAN EWIJK te 's Hertogenbosch.

Aanwijzing zal worden gedaan op Dinsdag, 27 Maart 1906, des namiddags te 1 ure (stadstijd).

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's-Gravenhage, 1 Maart 1906.

Nederlandsche Asphaltfabriek,

W. J. VAN DER WETTERN. — A. S. KEY.

ROTTERDAM.

Gevestigd: KEULEN, LONDON, ROTTERDAM.

Voert Bestratingen uit; legt Vloeren; levert Materialen. ***Adres: LEUVEHAVEN 28***

B. LANDHEER Jr., Wijnhaven 93, Rotterdam.

Generaal-Vertegenwoordiger der firma

ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.

Speciaal fabriek voor

Centrale Verwarmingen.

levert ook de

Snel-Circulatie Warmwaterverwarmingen,

patent „BRÜCKNER",

waarvoor geen kelder noodig is. Referentiën ter dispositie.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

WANDTEGELS.

Enorme voorraad Fijnste Engelsche Combinaties.

PLAATSING DOOR BEKWAME WERKLIEDEN.

Ontwerpen en Begrootingen op aanvraag gratis.

E. BÜCKER & Co.

Laan 18b. Tel. Interc. 3423. **Den Haag.**

ASBEST-LEIEN EN ASBEST-LEI ISOLEERPLATEN

merk „ETERNIT". (WETTIG GEDEPONEERD).

MUUR- EN VLOERTEGELS, SANITAIRE ARTIKELEN,
GROEVE LEIEN, LOODGIETERSBENOODIGDHEDEN enz. enz.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 9den April 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal-Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1062:

Het afbreken van de bestaande en het maken van eene nieuwe Brug over de Haarlemmer Liede in den spoorweg Amsterdam—Haarlem, met alle daarvoor benoodigde tijdelijke, hulp- en bijkomende werken.

In twee Perceelen.

Begrooting Perceel 1 f 31800.—.

Perceel 2. Bovenbouw brug f 29500.—.

Het bestek met teekening is tegen betaling van f 2.— en het bestek zonder de teekening tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, Kamer 150, of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Examen

voor adspirant-opzichter bij den Dienst van Weg en Werken.

Bij den Dienst van Weg en Werken bestaat gelegenheid tot plaatsing van

Twee Adspirant-Opzichters

van den Weg.

Zij die wenschen deel te nemen aan het examen, dat in de maand April a.s. te Utrecht zal worden gehouden, moeten zich schriftelijk aanmelden vóór **5 April a.s.** aan genoemde Maatschappij, Dienst van Weg en Werken, 1e Afdeeling te *Utrecht*, onder overlegging van de in de „Voorwaarden" genoemde bescheiden.

Alleen zij worden tot dit examen toegelaten, die niet jonger dan 18 en niet ouder dan 24 jaar zijn, het eindexamen eener Hoogere Burgerschool met driejarigen cursus met goeden uitslag hebben afgelegd, of in het bezit zijn van eenig diploma, nader in de „Voorwaarden" omschreven.

Deze „Voorwaarden" zijn aan bovengenoemd adres op franco aanvraag verkrijgbaar.

G. W. VON GLAHN

MAKELAAR.

AMSTERDAM.

Kantoor: N. Z. VOORBURGWAL 280.
Telefoon 6131.

26e JAARGANG. No. 13

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Nederlandsche Rechtspraak op Bouwkundig gebied, door Mr. J. P. Bruynzeel. (Vervolg van bladz. 146, Slot.) — Congressen. — Boek- en plaatwerken. — Verslagen van Vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Vraagbaak. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels f 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

NEDERLANDSCHE RECHTSPRAAK OP BOUWKUNDIG GEBIED.

Door Mr. J. P. BRUYNZEEL.

(Vervolg van bladz. 146. Slot.)

Ook de vraag, wanneer moet men aannemen, dat een stilzwijgende oplevering of goedkeuring van het gebouwde heeft plaats gehad, in verband met de daarmede samenhangende questie of de aannemer met succes zijn loon kan vorderen, werd in het afgeloopen 5-jarig tijdperk een enkele maal aan den Rechter ter beslissing voorgelegd. Zoo besliste o.a. het Hof te 's-Hage 30 Juni 1904: „Het zonder eenig „protest of reserve betrekken van een door den aanbesteder „aanbesteed huis kan een vermoeden doen ontstaan, dat „dit ten zijnen genoege is opgeleverd; doch daarbij is tegen„bewijs geenszins uitgesloten;" het vonnis der Rechtbank te 's Hage in dezelfde zaak gewezen werd daarmede bevestigd. Een aannemer had betaling geëischt van het restant aannemingssom ad f 1000.— (de aannemingssom bedroeg f 10.000.— en f 9.000.— was betaald) op grond dat zijn werkzaamheden naar behooren waren verricht, hetgeen volgens hem volgde uit het feit dat de aanbesteder het gebouwde zonder protest aanvaard had; de aanbesteder had enkel in een brief voor de ingebruikneming van het gebouwde aan den aannemer geschreven, aanmerking op de bijrekening en de te late oplevering gemaakt, en op de niet behoorlijke afwerking gezinspeeld; de aanbesteder ontkende de behoorlijke voltooiing der aangenomen werkzaamheden, op grond, dat: 1°. de balcons nog naar behooren moesten bedekt worden.

2°. stukken buitenmuur nog niet betengeld waren.

3°. gleuven in de muren gehakt ter opsporing van lekkages nog gedicht moesten worden.

4°. een gescheurde deurdrempel door een gave vervangen moest worden.

5°. eenige deuren aan ongelijke scharnieren hingen.

6°. het verfwerk hier en daar te wenschen overliet.

Alle welke werkzaamheden gedaagde zelf op f 500.— schatte; en toen nu de aannemer naar het oordeel der Rechtbank niet slaagde in het hem ambtshalve opgedragen getuigenbewijs, van de behoorlijke afwerking op het oogenblik waarop de aanbesteder het huis ging betrekken, werd hem zijn eisch ontzegd. Wat betreft het inhouden der f 1000.— van de aannemingssom, overwoog het Hof: „Dat „het feit, dat geïntimeerde niet de volle aanbestedingssom „van f 10.000.— heeft betaald, doch slechts f 9000.— en „hij alzoo een bedrag van f 1000.— heeft ingehouden en „niet blijkt dat partijen zouden zijn overeengekomen de „betaling in verschillende termijnen te doen plaats hebben, *„deze inhouding als een stilzwijgend protest moet worden be„schouwd, tegen de naar geïntimeerde beweerde niet behoorlijke „afwerking.*"

Merkwaardig is hiernaast de vergelijking met een vonnis der Rechtbank te Roermond dd. 27 April 1905; daar spreekt de Rechtbank als haar oordeel uit: „Waar niet betaald „wordt, op grond dat het aanbestede huis niet alleen ver„keerd en slecht, doch bovendien niet afgewerkt is, terwijl „blijkt, dat de aanbesteder dat woonhuis in gebruik en „bezit heeft aanvaard, en geen gebruik heeft gemaakt van „zijn recht om ter zake van niet voldoende of gebrekkige „oplevering reconventioneel schadevergoeding te vorderen, „moet de aanbesteder geacht worden het woonhuis door

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

„de aanvaarding stilzwijgend te hebben goedgekeurd; het „in bezit nemen en gedurende meerdere maanden in bezit „houden van het woonhuis brengt zijne verplichting mede."

Het betrof een soortgelijk geval. Een aannemer in het bezit van eene verklaring van behoorlijke oplevering afgegeven door den architect met het toezicht belast, vorderde van den weigerachtigen aanbesteder *f* 475.— als restant van de aannemingssom, op grond dat zijn taak was volbracht, hetgeen naar zijne meening bleek 1° uit voornoemde verklaring, 2° uit het betrekken van het gebouwde huis door den aanbesteder, die daarin reeds verscheidene maanden rustig woonde, en als eenig protest tegen de naar zijne meening niet behoorlijke afwerking een deskundige het gebouwde had doen opnemen, door wien een rapport van zijne bevindingen was opgemaakt. De aanbesteder beriep zich op dat rapport, waarin niet minder dan 19 punten werden opgesomd, waarin de aannemer tekort was geschoten; en wel:

1°. Het gebouw moet eene gevelbreedte hebben van 10 M. 50 cM. buitenwerks, is nu 10 M. 37 c.M.;

2°. De kelder moet wezen volgens bestek 1 M. 60 c.M. onder de ribben (doch dit is veel te laag), doch hij is nu slechts 1 M. 45 c.M., ook is hij niet waterdicht, niet van een kelderraam voorzien, en overigens zeer slecht afgewerkt;

3°. De achterdeur van de gang is gemaakt van vurenhout, volgens bestek moet dit zijn Amerikaansch (Pitch pine);

4°. De twee buitendeuren (keuken en bergplaats), de omloop der deuren is vurenhout, moet wezen Pitch pine;

5°. De zoldertrap moet wezen greenenhout en 18 treden, is gemaakt van vurenhout en bevat slechts 17 treden;

6°. De keldertrap in plaats van 10 treden, nu gemaakt van 8 treden, treden ook veel te veel afhellend, en aan de onderzijde niet geplafoneerd of met hout beschoten, zooals bestek aangeeft;

7°. Onder de binnendeuren moeten eiken stofdorpels gemaakt worden, daar de deuren niet over den vloer kunnen draaien; deze stofdorpels moeten minstens 1,5 c.M. boven den vloer komen;

8°. De muren aan de binnenzijde van zolder en bergplaats moeten nog volgeraapt en bepleisterd worden, zooals bestek aangeeft alle muren aan de binnenzijde te bepleisteren;

9°. Het pannendak niet waterdicht (het water stond op den zolder), de pannen zijn ook niet aangestreken, en moeten aangestreken worden;

10°. De plafonds en muurbepleisteringen, zeer slordig afgewerkt, dezelve op veel plaatsen te herstellen, het geheele huis door;

11°. De plafonds van de bovenkamers moeten volgens bestek een hoogte hebben van 2 M. 75 c.M. bovenkant ribben, zij zijn nu maar 2 M. 62 c.M.;

12°. De hoogte van den bijbouw moet wezen volgens bestek, onderkant ribben zolder 2 M. 60 c.M., en is maar 2 M. 45 cM.;

13°. De muurplaten van den bijbouw moeten een hoogte hebben van den vloer beneden tot bovenkant muurplaten 3 M. en is nu maar 2 M. 50 c.M., evenzoo het geheele dak van den bijbouw te laag;

14°. Volgens bestek in alle kamers en gangen plinten tegen de muren te maken, dezelve ontbreken op den overloop ingang boven;

15°. In het dak te leggen twee dakvensters, is er nu geen enkel;

16°. De stijl van het dakgebint in de zolderkamer moet weggewerkt worden door bepleistering of bekleeding van hout;

17°. Alle ramen en deuren moeten goed draairollend en sluitbaar gemaakt worden en dezelve goed herstellen;

18°. De cementen raam- en deurdorpels binnen en buiten en al het overige cementwerk moeten geheel hersteld worden, daar dezelve geheel stuk zijn of zeer geschonden;

19°. Het verfwerk is in zeer onvoldoenden toestand en niet gedaan zooals bestek aangeeft, de buitenvoordeur is aan de binnenzijde niet aangeolied of gevernist, de binnendeur veelal maar eens gegrond, het buitenwerk maar eens geolied; enz.

Onder den St. Maarten, te Haarlem.
Geheeldhouwde Schoorsteenversiering
Ontwerp van den beeldhouwer Daniël van Dorp,
vast medewerker van Onder den St. Maarten.
Uitvoering in zandsteen.

Alles bij elkaar dus geen kleinigheid. Het verweer hielp echter den aanbesteder niets, de aannemer werd in het gelijk gesteld, en de geëischte som hem toegewezen. De Rechtbank overwoog daarbij o.a.

„dat de gedaagde nu „wel heeft beweerd, dat „hij door meerbedoeld woonhuis in bezit en gebruik te nemen, „hetzelve niet heeft goedgekeurd, als zijnde het niet alleen „verkeerd en slecht, doch bovendien niet afgewerkt, zooals „blijkt uit de door hem bij zijn conclusie van antwoord „nader gedane opgave, doch dat deze bewering hem niet „kan baten;

„dat, waar de eischer voormeld woonhuis ter beschikking „van den gedaagde heeft gesteld, en waar deze zonder „eenige bemerking te maken, hetzelve in gebruik en bezit „heeft aanvaard, hiervan het gevolg is, dat hij, waar hij geen „gebruik heeft gemaakt van zijn recht om ter zake van „niet voldoende of gebrekkige oplevering reconventioneel „schadevergoeding te vorderen, zijne verplichting tot betaling „ten ware anders overeengekomen, hetgeen hier niet het „geval is, heeft na te komen, zoodat hij door de aanvaarding „moet geacht worden het woonhuis stilzwijgend te hebben „goedgekeurd;

„dat derhalve de gedaagde, door op gemeld tijdstip bedoeld „woonhuis in gebruik en bezit te nemen, en hetzelve „daarna gedurende meerdere maanden in gebruik en bezit

Onder den St. Maarten, te Haarlem.
Behangselfries.
Naar eene teekening van Ch. Lebeau.

„te houden, gehouden is het ter zake van de aannemingssom „van hem gevorderde en door hem verschuldigde te betalen, „daar hij, bij het betrekken van het woonhuis, dit niet „afgewerkt vindende, hetzelve niet in gebruik en bezit „behoefde te nemen, en als dan ook niet het deswege thans „van hem gevorderde behoefde te betalen, *doch niet bevoegd „is, eigenmachtig de betaling uit te stellen, voorgewende dat „hetzelve door hem niet is goedgekeurd, of het niet is afgewerkt, „hoewel hij het in bezit nemen en gedurende meerdere „maanden in bezit houden van het woonhuis zijne verplichting „tot betaling mede*, enz.

Dat in de uitspraken in beide genoemde zaken niet met de zelfde maat gemeten wordt, valt bij aandachtige lezing dadelijk op. Justitia was in het eene geval den aanbesteder, in het andere den aannemer welgevallig. Mij wil het voorkomen, dat in het eerste geval het bewijs juist aan den aanbesteder, niet aan den aannemer had moeten zijn opgelegd, en dat in het tweede geval de actie niet voor toewijzing vatbaar was, zoolang de aanbesteder niet tot het leveren van bewijs was toegelaten, en daarin niet geslaagd was.

Het in gebruik nemen en het voordurend bewonen van het bij aanbesteding gebouwde, moet m.i. als een stilzwijgende aanvaarding en goedkeuring daarvan worden beschouwd, zoolang het tegendeel niet blijkt, door een behoorlijk protest hetzij in den wettelijken vorm, hetzij langs anderen weg, zoo noodig aangevuld door nader bewijs, terwijl als behoorlijk protest zeker niet kan worden aangemerkt een weigering tot betaling, hoogstens in bijzondere gevallen als een vermoeden van niet behoorlijke oplevering.

Wat betreft den juisten omvang van des aannemers aansprakelijkheid die werkt volgens een bestek en onder toezicht eener directie, daarover werd, voor zoover ik kon nagaan, in de afgeloopen 5 jaren slechts één maal geprocedeerd, en wel voor de Rechtbank te Amsterdam; maar het vonnis in deze materie gewezen, en in 2e instantie door het Hof bevestigd, is dus niettemin van het hoogste belang.

Ik schreef over die aansprakelijkheid in mijne dissertatie het volgende:

„Werd art. 1645 geschreven in een tijd toen bouwmeester „en aannemer in den regel één waren, tegenwoordig zijn „de toestanden veranderd, en zal genoemd artikel allengs „minder toepassing vinden. Thans treden architect en „aannemer meer en meer afzonderlijk en naast elkander „op, de eerste om plannen, bestek en begrooting te maken „en op de uitvoering toezicht te houden, de tweede om, indien „hem het werk is gegund, het uit te voeren, geheel volgens „bestek en naar de inzichten van den architect, vaak „kenschetsend directie geheeten.

„De aannemer werkt dus doorgaans niet volgens zijn „eigen inzichten; hij heeft slechts de aanwijzingen en bevelen „van zijn principalen op te volgen. Moet hij dan toch „gedurende 10 jaren aansprakelijk worden gesteld voor 't „geheel of gedeeltelijk te niet gaan van het bouwwerk, „indien hij 't bestek getrouw heeft nageleefd en uitgevoerd „en die bevelen en aanwijzingen heeft opgevolgd? Een „gezonde juridische opvatting moet tot een ontkennend „antwoord leiden; in die gevallen — en dat zijn de meest „voorkomende — kan dus art. 1645 op den annemer niet „van toepassing zijn. Zeer terecht merkt Laurent op:

„Les architectes et les entrepreneurs ayant chacun leur „mission, la responsabilité doit peser sur chacun en ce qui „le concerne. De là suit que les architectes chargés de dresser „les plans et de surveiller l'exécution des travaux sont res„ponsables de ces plans et de leur bonne exécution. Quant „aux entrepreneurs, lorsqu'un architecte dirige leurs travaux, „ils sont subordonnés à ses ordres, et partant, ils ne répondent „que de l'exécution des travaux qui leur sont ordonnés; „ils n'ont pas à examiner (en général du moins, — die uit„zondering ziet op 't geval — „lorsque le plan offre des „vices apparents, contraires aux règles de l'art, qu'un ouvrier „n'est pas censé ignorer,") si les plans sont conformes „aux règles de l'art, puisque ces plans sont dressés par „un homme de l'art, qui est présumé avoir les connais„sances nécessaires pour diriger les constructions et auquel „ils doivent obéir."

„Zoo zien wij dus de aansprakelijkheid van den aan„nemer, die onder leiding van een architect een werk uit„voert, in haren juisten omvang."

„In het algemeen zal dus de aannemer, die zich stipt „aan het bestek en de bevelen van den architect gehouden „heeft, met de oplevering en goedkeuring van het gebouwde „van alle verantwoordelijkheid zijn ontslagen."

Het hierboven genoemde proces betrof het volgende geval:

De Holl. Spoorweg Mij. had den aanleg van een spoorbaan uitbesteed. Bij de uitvoering van het werk was tengevolge van oppersing van den bodem schade toegebracht aan aangrenzende eigendommen, waarvoor deszelfs eigenaar vergoeding vorderde, van de aanbesteedster, in casu de Spoorweg maatschappij. Deze riep omiddellijk den aannemer in vrijwaring zich beroepende op de woorden van het bestek:

„de aannemer is verantwoordelijk voor alle schade ten„gevolge van de uitvoering der werken door derden geleden."

Dat beroep ging echter niet op. Noch de Rechtbank, noch het Hof liet er zich toe vinden den aannemer, van wien geenszins werd beweerd dat hij zelfs in een enkel opzicht zich niet aan het bestek gehouden had, aansprakelijk te achten.

Het Hof overwoog daarbij: „dat door de Rechtbank terecht „is aangenomen, dat het maken van een werk door een „aannemer, zooals dit bij bestek en voorwaarden tusschen „aanbesteder en aannemer is voorgeschreven, wanneer de

„aannemer aan al zijne contractueele verplichtingen tegen-„over den aanbesteder heeft voldaan, den aannemer van „iedere verantwoordelijkheid jegens den aanbesteder ont-„slaat, ook al mocht de aanleg van het werk voor den „rechter geoordeeld worden beslist gebrekkig te zijn;

„dat in casu de aannemer tot in de geringste kleinigheden „gebonden was het werk naar bestek en voorwaarden uit „te voeren; dat zelfs de wijze waarop de opbooging met zand „moest geschieden was voorgeschreven, terwijl niet is gebleken „en ook niet wordt gesteld dat de gedaagde in vrijwaring bij de „uitvoering van het aangenomen werk in eenig opzicht zoude „zijn te kort geschoten in zijne verplichtingen;

„dat het Hof met de Rechtbank van oordeel is, dat de „bovengenoemde bepaling van de voorwaarden (waarop de „gedaagde zich beriep) niet toepasselijk is waar, zooals in „casu, de schade is veroorzaakt *door den aard en het bestaan „van het werk zelf, en die schade niet is veroorzaakt door de „wijze waarop het werk door den aannemer is uitgevoerd;*

„dat al mocht die bepaling eenigen twijfel overlaten, „deze geheel wordt weggenomen als men let op den „aard van het aannemingscontract, waarbij den aannemer „geen vrijheid wordt gelaten in de wijze van uitvoering „van het werk, en op de omstandigheid, dat, waar bij het „voorschrijven hoe, ter voorkoming van grondverschuiving, „het werk moet geschieden," „nabij de reeds bestaande „bruggen over de Ringvaart en over de Rotte," „in af-„wijking van den algemeenen regel, door partijen is over-„eengekomen, dat de aannemer, die daarbij tevens bij uit-„zondering wordt: „gerechtigd meerdere voorzieningen op „zijn kosten te nemen" zonder eenige beperking, „verant-„woordelijk blijft voor beschadiging of verzetting der be-„staande kunstwerken," en daarbij niet wordt gezegd, zoo-„als in de bepaling waar de Spoorweg Maatschappij zich op „beroept, dat die beschadiging een gevolg moet zijn van „de *uitvoering* der werken. —"

Met zoodanige rechtspraak kan de aannemer tevreden zijn. Aansprakelijkheid voor richtige uitvoering, kan men van den aannemer verlangen, evenals van elk ander met wien men contracteert, en wanneer er bij de uitvoering schade en moeielijkheden ontstaan kan men gaan debatteeren over de vraag of richtige uitvoering heeft plaats gehad. Maar wanneer men zelf de uitvoering tot in de fijnste finesses regelt en beveelt, en men volstrekt niet kan beweren, dat de wederpartij in een enkel opzicht de bevelen niet stipt is nagekomen, gaat het toch waarlijk niet aan, haar tot meer gebonden te achten, dan waartoe zij zich verplichtte.

Rotterdam, Februari 1906.

CONGRESSEN

ZESDE INTERNATIONAAL CONGRES VOOR ARCHITECTEN.

Madrid. April 1904.

Door de goede en ijverige zorgen van het Comité Permanent des Congrès Internationaux des Architectes, Nederlandsche Sectie, waarvan Secretaris is de heer A. Salm G.Bz., zijn in de afgeloopen week de Nederlandsche leden van het Zesde Internationale Congres voor architecten, in April 1904 te Madrid gehouden, in het bezit gesteld van de gedrukte verslagen van genoemd Congres.

Het is gepast hier een woord van hulde te brengen aan den Algemeenen Secretaris van dat Congres, Don Luis Maria Cabelloy Lapiedra, wien de redactie van deze verslagen was opgedragen, voor het verschijnen daarvan zoo tijdig vóór het eerstvolgende Congres in Juli a s. te Londen.

BOEK-EN PLAATWERKEN

Scheiding van Maas en Waal. Beschrijving van den vroegeren waterstaatkundigen toestand in Noord Brabant, alsmede van de werken uitgevoerd voor de verlegging van den Maasmond, door E. van Konijnenburg. Ingenieur van den Waterstaat.

Uitgegeven met medewerking van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord Brabant, verscheen dit werk eenigen tijd geleden bij de Firma Mouton en Co. te 's-Gravenhage. Het is smaakvol uitgevoerd en bevat een aantal goed geslaagde afbeeldingen en kaarten. De prijs is *f* 2.50 De titel geeft aan wat de schrijver zich voorgesteld heeft te leveren.

In de laatste jaren, maar vooral sedert den „watersnood" in dezen winter, hoort men velen, zelfs „dijkgraven" twijfelen aan het nut van den duren Maasmond, ja beweren, dat de millioenen voor dat werk onnut zijn verwerkt. Het is daarom goed, dat dit werkje werd uitgegeven, waaruit men den vroegeren en tegenwoordigen toestand leert kennen, en een vrij uitgebreid overzicht krijgt van de werkzaamheden tot scheiding van Maas en Waal en de verlegging van den Maasmond.

Verschillende onjuiste begrippen over de toekomstige voordeelen van den nieuwen toestand die wel eens, en vooral in N. Brabant, als mislukt wordt gebrandmerkt, worden besproken, en daarbij opgemerkt, dat het voorgespiegelde gunstige tijdperk voor N. Brabant en een goeden waterstaatkundigen toestand eerst dan kunnen aanbreken, als de gewenschte medewerking wordt ondervonden om daartoe te geraken en men niet nalaat, waar noodig, nieuwe waterschappen op te richten of bestaande te ontbinden.

De laatste overstrooming van een gedeelte van N. Brabant werd veroorzaakt door de werking van den Beerschen overlaat, wiens werking niet door den verlegden Maasmond wordt beheerscht; en zoolang die overlaat niet zal zijn afgesloten, blijft de provincie blootgesteld aan overstrooming als onlangs plaats heeft gehad.

De verlegging van den Maasmond moest Maas en Waal scheiden, en voorkomen dat zich ijsverstoppingen vormden, die niet zelden oorzaak waren van dijkbreuken en daaruit voortvloeiende rampen.

Naar aanleiding der overstroomingen in dit jaar zou het hoogst wenschelijk zijn de oorzaken daarvan populair wetenschappelijk aan te toonen, en daarbij in het licht te stellen, aan welke gevaren N. Brabant bij hooge waterstanden als zijn voorgekomen, is ontsnapt. Maar tevens zou het goed zijn ook eens duidelijk voor ieder aan te toonen, welke werken nog behooren te worden uitgevoerd om den voorgestelden beteren toestand — waaraan velen in Brabant geen geloof hechten — te doen aanbreken. Dit immers blijkt niet voldoende uit het besproken werk.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling 's-Gravenhage van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. 23 Maart 1906. De Voorzitter opent de vergadering; de secretaris leest de notulen die worden goedgekeurd en gearresteerd. Het woord wordt daarna gegeven aan den heer J. Jurriaan Kok, directeur van de koninklijke porcelein- en kunstaardewerkfabriek „Rozenburg" tot het houden van zijne voordracht over de geschiedenis, fabricatie en toepassing van den tegel. Een fraaie en uitgebreide collectie tegels en teekeningen van tegelwerk uit verschillende landen waren geëxposeerd ter verduidelijking van de voordracht.

De heer Jurriaan Kok verklaarde met genoegen gevolg te hebben gegeven aan de uitnoodiging om hier een en ander mede te deelen omtrent zijn vak. Hij had tot onderwerp gekozen „de tegel", oogenschijnlijk een doodeenvoudig onderwerp, maar waarover zeer veel te zeggen valt. Spr. wees er in de eerste plaats op, hoe in de oudste tijden de tegelversiering met een rijkdom van kleuren opgemaakt, werd toegepast. De Spaansche en Moorsche tegels zijn de oudste. Spreker ging de ontwikkeling der tegelfabricatie na van de oudheid af tot de middeleeuwen en lateren tijd; hij wees er daarbij op hoe in vroeger tijden alles handwerk was en

zelfs uiteen hoe die fabricatie toen geschiedde en thans geschiedt, waarmit bleek welk een nauwgezette bewerking werd gevischt, vooral in de tijden toen de machines het handwerk nog niet te hulp waren gekomen. Hierna ging de heer Kok, met behulp der tentoongestelde teekeningen, de ontwikkeling der tegelfabricatie in de verschillende landen na en deed daarbij uitkomen hoe Holland zijn techniek der tegelfabricatie te danken heeft aan Italianen, die zich hier in 1548 vestigden, en wel het eerst in Antwerpen. Vandaar bracht Herman Pieterz. de techniek naar Delft. De tinglazuur kreeg eene bijvoeging van witte pijpaarde, waarop na de beschildering de oppervlakte nogmaals met een vochtige glazuur werd overtrokken en dan eerst in het vuur hard gebrand. Deze wijze van bewerking had het dubbele voordeel, dat de beschildering op den eersten glazuurgrond een scherpe uitvoering mogelijk maakte, en dat door de tweede glazuurlaag grooter diepte en kracht werd verkregen. Deze manier wordt nog geheel zoo gevolgd tegenwoordig door de gebroeders Ravestein.

De eerste oude Delfsche tegels toonen het meest blauw, geel en groen, — meestal met een versiering van bloemvazen; en later in de 17e eeuw worden dit de zoo geliefde Hollandsche tulpen. Dan de schepen, landschappen, schippers, boeren, en tegelijk komen ook voor dier- en menschfiguren in Chineeschen stijl, en vogelfiguren. In de 18e eeuw komt bij het blauw, mangaanviolet, het welk met en zonder blauw wordt verwerkt. De figuren worden nu romantischer. De aarde kwam toentertijd uit Doornik in België, uit Mühlheim a/d. Ruhr en ook wel van de Hollandsche Rijnoevers en van Maastricht.

De afzet van de Hollandsche tegel was ook naar 't buitenland in de 18e eeuw zeer belangrijk, hetgeen mede de oorzaak is, dat Delftsche invloeden in die landen toen algemeen zijn aan te toonen.

Na de pauze besprak de inleider de inrichtingen van de moderne tegelfabrieken, en stond als van zelf langer stil bij die van de fabriek Rozenburg. Hij schetste op een teekenbord de verschillende bewerkingen die de tegel ondergaat en de verschillende machines daarbij in gebruik, om daarna nog even aan te stippen de moeilijkheden die men ondervindt bij het maken van een tegel die op de wereldmarkt recht heeft op een goede plaats. Deze moeilijkheden immers zijn zoowel van commercieelen, technischen, en vooral artistieken aard.

Hoe gaarne spreker b.v. niets dan met de hand door kunstenaars gepenseelde tegels op de markt zoo brengen, deze worden te duur voor algemeen gebruik; hoewel natuurlijk als uitzondering dit artikel steeds nog te maken is en het effect dan geheel verzekert. Om niet over te gaan tot het eenvoudig bedrukken van den tegel zooals dit bij firma's als Regout, e. a., zoo hopeloos machinaal geschiedt, vindt spr. het meeste baat bij het chabloneeren van motieven, waarbij dus de werkman als persoon tenminste niet geheel is uitgeschakeld.

Een viertal stel wandbekleedingen lichtten sprekers bedoeling voortreffelijk toe; terwijl ook een gedeelte traplambriseering voor het Departement van Oorlog alhier, een helder inzicht gaf van wat Rozenburg wil en kan.

Na den spreker uitvoerig dank te hebben gebracht voor zijn leerrijke, en ook door zijn platen en monsters zoo verzorgde voordracht, sluit de Voorzitter, niets meer aan de orde zijnde, de vergadering.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 24 Maart 1906. Slot van het artikel *Kunstmuseum,* door A. W. Weissman. Na nog eenige buitenlandsche musea besproken te hebben, eindigt de schijver met een woord over de Haarlemsche museumquaestie, opgelost door het raadsbesluit, waardoor het Weeshuis tot museum zal worden ingericht; een besluit dat hij niet gelukkig acht, omdat het gebouw niet brandvrij en niet goed gelegen is.

Architectura, 24 Maart. *Het nut en doel der kunst,* door J. L. M. Lauweriks. Vervolg.

Aesthetica in den Raad. Instemming wordt betuigt met het afwijzend praeadvies van B. en W. van Amsterdam op een adres van het Amsterdamsche Comité van de Nationale Rembrandthulde, waarin verzocht werd een ruime verspreiding van een door dat Comité uit te geven album met reproducties naar schilderijen van Rembrandt te bevorderen door een subsidie in geld en door aankoop van een groot aantal exemplaren van het album. B. en W. achten de reproducties niet in staat een juisten indruk van Rembrandt's kunst te geven.

De Bouwwereld, 31 Maart. *Hoe men heden ten dage te Florence bouwt,* overgenomen uit de Deutsche Bauzeitung.

Het Catharina Hofje aan den Overtoom, te Amsterdam, architect C. B. Posthumus Meijjes; met afbeeldingen van de plattegronden en een plaat waarop de gevels.

Drijfsteen, door J. L. Terneden.

Het Huis. Aflevering van Febr. 1906. *Tuinkunst,* door D. F. Tersteeg. Wanneer de tuinkunst de bouwkunst meer nadert en er meer samenwerking komt, dan zal er bij het huis een tuin ontstaan, die rust en gezelligheid ademt en ieder beschouwer weldadig aandoet.

Over haardplaten, door Jan Kalf.

Toelichting bij de platen, voorstellende eenige interieurs, uitgevoerd volgens plannen van den heer Ed. Cuypers, rieten meubelen en schetsen voor electrische hanglampen, uit het atelier „Het Huis."

Een merkwaardige inktkoker, door Willem Vogelsang.

Al deze artikelen zijn rijk geïllustreerd.

BERICHTEN

BINNENLAND.

J. DE KONING.

Den 24sten j.l. is te Hilversum, in den ouderdom van nog slechts even 50 jaren, overleden de heer J. de Koning, Civ. Ing., lid der firma Van Hasselt en de Koning, en Directeur van industrieele ondernemingen.

Hoewel reeds eenigen tijd lijdende zonder veel vooruitzicht op volkomen herstel, toch was hij nog voortdurend werkzaam. Zijn dood is dan ook vrij plotseling geweest.

De Koning promoveerde in 1876, dus op zeer jeugdigen leeftijd, aan de Polytechnische school te Delft. Reeds onder zijne medestudenten, zelfs ouderen, werd hij zeer gewaardeerd om zijn helder verstand, vlugheid van begrip en kennis. Allen die het voorrecht hadden van toen af met hem in verbinding te blijven, en ook zij die hem later als ingenieur leerden kennen, zullen getuigen van zijn helderen blik, zijn hoogen technischen zin, en zijn grooten ijver.

De technische wereld heeft dan ook een groot verlies geleden door het overlijden van dezen echten ingenieur. Niet alleen voor zijne familie is zijn heengaan onherstelbaar, maar ook zijne vele vrienden en collega's zullen den rechtschapen man en oprechten vriend, den hulpvaardigen technicus betreuren.

De steun, meermalen door hem verleend aan de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, waarvan hij vele jaren lid was, zal mede in dankbare herinnering blijven.

Raadhuis te Heemstede. De gemeenteraad van Heemstede keurde in de vorige week de plannen goed voor den bouw van het nieuwe raadhuis, op een terrein tegenover het oude gebouw. Een som van *f* 60.000 is voor dien bouw toegestaan. Het ontwerp voor het nieuwe raadhuis is van de heeren Jos. Th. J. Cuypers en Jan Stuyt.

Duur van eiken-, teak- en gecreosoteerd dennenhout. De oud-Ingenieur van Rijnland, Dr. E. F. van Dissel, c. i., deelt in „De Ingenieur" mede, dat zich in 1880 bij den bouw van het stoomgemaal te Katwijk de geschikte gelegenheid aanbood om den duur van verschillende houtsoorten te vergelijken. Voor de zes schepraderen van 2.50 M. breedte werden zes paar wachtdeurtjes gemaakt, die in volkomen dezelfde omstandigheden verkeerden. De onderste regel was nu en dan nat en dan weder droog; meest stonden zij, als er niet gemalen werd, of droog, of in brak water. Twee werden gemaakt van eikenhout, twee van teakhout, en twee van gecreosoteerd dennenhout.

Het eikenhout toonde het eerst sporen van verval en in 1902 moesten de deurtjes worden vervangen; die van teakhout hielden zich wat beter, maar zijn toch ook in 1904 uitgenomen en werden nieuwe ingezet. Die van gecreosoteerd dennenhout hangen nog en verkeeren in goeden staat, na ongeveer 26 jaar dienst te hebben gedaan.

De conclusie — zoo schrijft de heer van Dissel — ligt voor de hand: overal, waar de druk tegen de deuren voor dennenhout niet te sterk is, is m. i. voor dergelijk werk gecreosoteerd dennenhout te verkiezen.

Ik voeg hier nog bij, dat het hout indertijd bereid is in de inrichting van de firma Cornelis Gips Czn. te Dordrecht.

Veredeling van het Ambacht. De uitvoerende Raad der Vereeniging ter Veredeling van het Ambacht maakt bekend, dat in Juni 1906 te 's-Gravenhage gelegenheid zal worden gegeven tot verkrijging van den graad van Gezel of van Meester in het timmeren, smeden, meubelmaken, huisschilderen, metselen en steenhouwen, na voldoende daarin afgelegde proeven van bekwaamheid.

De aangifte van deelnemers aan het afleggen dier proeven moet geschieden met nauwkeurige opgaaf van naam, woonplaats, ouderdom, beroep en tegenwoordigen werkkring, vóór 15 April a.s. aan het Algemeen Secretariaat der Vereeniging, Visschersdijk 41, te 's-Gravenhage, alwaar ook nadere inlichtingen te bekomen zijn.

BUITENLAND.

Parijs. De inzending van bouwkundige werken voor den Salon van 1906 (Grand Palais des Champs Elysées) kan alleen geschieden op 4 en 5 April van 11 uur 's morgens tot 5 uur 's avonds.

Slechts twee werken mogen ingezonden worden, doch elk werk mag bestaan uit verschillende onderdeelen.

Liverpool. Er worden plannen gemaakt voor belangrijke havenuitbreidingen en de bouw van 2 nieuwe dokken voor schepen van 245 M. lengte.

Nürnberg. De opening der „Bayrischen Jubiläum-Landesausstellung" is gesteld op 12 Mei a.s.

München. Op den Karlsplatz is, de door Prof. Hub. Netzer ontworpen fraaie „Nornen-Brunnen" onthuld.

Berlijn. Op den 13en Maart werd alhier het gewone Schinkelfeest gehouden, waartoe de geboortedag van den grooten architect genomen wordt; 150 personen zaten aan den feestelijk versierden disch aan.

Keulen. Tot directeur van de „Kunstgewerbeschule" te Keulen is benoemd Oberbaurath Prof. Gustav Halmhuber uit Stuttgart. Deze stad verliest daarmede een hoogst bekwaam man, die reeds vele gunstig bekende jonge architecten gevormd heeft.

Essen. Een internationale prijsvraag is uitgeschreven voor een raadhuis te Essen. Bouwsom groot 500.000 Kronen. Prijzen van 3500, 2200 en 1700 Kronen.

Hampton Court. Sints October 1905 zijn verschillende kunstenaars bezig, om het schilderwerk van het groote trappenhuis in Hampton Court te herstellen. Men hoopt er binnen eenige weken mede gereed te zijn. Het voornaamste werk was het schoon maken en vernissen van de beroemde schilderingen van Antonio Verrio, voorstellend, aan de Noordzijde, Apollo met de muzen, aan de Oostzijde Jupiter en Juno omringd door de goden, en aan de Zuidzijde Keizer Julianus schrijvend, bijgestaan door Mercurius.

Bristol is in beweging, over de mooglijkheid der slooping van een schilderachtig oud Nederlandsch huis. Men wendt alle pogingen aan om het te behouden, waarvoor eene Commissie benoemd is.

Kerma. Te Kerma aan den Nijl in Egypte is een nieuwe spoorlijn geopend, die deze plaats met de Roode Zee verbindt.

De baan is 220 K.M. lang en kost 3 millioen. Zij is gemaakt in 8 maanden.

London. De plannen voor den herbouw van Blackfriars bridge zijn gereed. De kosten zijn geraamd op drie millioen gulden.

Cardiff. Het nieuwe dok is gereed en zal door den Koning geopend worden. Het heeft dertig millioen gulden gekost 1500 mannen werkten er gedurende 7 jaren aan. De oppervlakte is 24 hectaren, en het is geheel in diepzee aangelegd. De diepte is 50 voeten.

VRAAGBAAK.

Vraag 2. Zie Bouwk. Weekblad no. 12 van 24 Maart 1906.

Als dakbedekking voor het aangegeven doel werden aanbevolen:

I. Carcy's dakbedekking; in rollen van 75 c.M. breedte, stevige, buigzame massa asphalt-magnesia. Is bestand tegen hitte en koude en blijft buigzaam. Wordt geleverd door de Naaml. Vennootschap Bouwmateriaalhandel „Steenoord", voorheen Gebr. Landuydt, 's-Gravenhage, Trekweg 5.

II. Congo-dakbedekking in vier dikten; in rollen 21.95 M. lang en 0.915 M. breed, met bijlevering van benoodigde spijkers, sluitringen en Congo-specie. Buigzaam, waterdicht, bestand tegen hitte en koude, en tegen zure dampen. Oppervlak gekarteld; kleur grijs; kan geverfd worden. Wordt geleverd door den heer A. S. Keij, Rotterdam, Leuvehaven 28.

BUREAU voor PLAATSING v. d. OPZICHTERS en TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: — per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	26	jaar	salaris	f 100.—
" " "	"	43	"	"	100.—
" " "	"	22	"	"	50.—
" " "	"	26	"	"	80.—
" " "	"	21	"	"	60.—
" " "	"	22	"	"	70.—
" " "	"	21	"	"	80.—
" " "	"	25	"	"	80.—
" " "	"	23	"	"	50.—
" " "	"	24	"	"	70.—
" " "	"	41	"	"	80.—
" " "	"	25	"	"	100.—
" Teekenaar	"	19	"	"	40.—
" "	"	20	"	"	45.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 2 APRIL.

GELDROP (N.-BR.). Het bouwen van een graanmagazijn.

De heer Jan Sprenger 's av. 7 u. Bestek en teek. ter inz. in café van Jan v. Bakel. Aanw. 2 April n.m. 2 u. a/d molen

HOORN. Het verbouwen der bestaande kantoorlokalen en het bouwen van een nieuw teekenlokaal, laboratorium enz. op een terrein der gemeentelijke gasfabriek.

Het gem.best. n.m. 2 u. Bestek ter gem.-secretarie ter inzage en is à 50 ct. aldaar verkrijgb. Biljetten moeten een uur voor de besteding zijn ingeleverd. Aanw. gedaan.

LEMMER. Het verbouwen van het perc. wijk S, no. 48c d.

De heer F. W. Wegener Heeswijk ten zijne huize. Inl. te bekomen bij de architect J. Kuipers, bij wien bestekken verkrijgbaar.

THOLEN (ZEEL.). Het maken van het gebouw en de machinistwoning voor de stoomgemaling.

Het bestuur van het waterschap „De vrije Polder onder Tholen" n.m. 12½ u. in „Het Hof van Holland" alw. bestek en 2 teek. ter inz. alsmede in het „Logement Zeeland" en à f 2 verkrijgb. ten kantore van den Ontv. Griffier D. v. d. Velde Inl. verstrekt den ingenieur H. Paul te Leiden. Aanw. gedaan.

VEENENDAAL (UTR.). Het bouwen van een nieuw en het restaureeren van een bestaand winkelhuis met uitz. van glas- en verfwerk.

De arch. B. van Kreel 's av. 8 u. in hotel „de Korenbeurs". Bestek en teek. ter inz. in hotel „de Roskam". Inl. verstrekt den arch. voorn. Markt D. 333 alw. teek. à f 0.50 verkrijgbaar. Aanw. gedaan.

DINSDAG 3 APRIL.

EINDHOVEN. Het bouwen eener ambachtsschool met aanhoorigheden op een terrein aan de Catharinastraat aldaar.

Het best. der vereeniging ambachtsonderwijs, voor Eindhoven en omstr. n.m. 3 u. bij den heer E. Stoot. Bestek en teek. verkrijgb. tegen f 2 per stel bij den boekh. P. E. v. Piere Bijsterveld en aan de Ambachtsschool. Inl. te bekomen bij den direct. der ambachtsschool. Aanw. 3 April v.m. 11 u.

NIJMEGEN. Het uitbreiden der school voor lager onderwijs no. 9 a. d. v. Nispenstr. met vier leskamers, lokaal voor vrije en ordeoefeningen, vestiaire, priv., urinoirs enz. Het gem. best. n.m. 2½ u.

OLDENZAAL. Het verbouwen van een café tot hotel-café.

De arch. W. Elzinga n.m. 12½ u. in café „Smoors" i. d. Lutte. Inl. geeft de arch. Bestek en teek. vanaf 27 Maart ter inz. te Oldenzaal in café van W. ter Laak en te Hengelo in café van B. Friesen. Aanw. 3 April v.m. 10 u.

RAPENBURG (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis en aanhoorigheden.

De bouwk. J. J. Colsen te Terhole n.m. 4 u. te Rapenburg. Bestek en teek. ter inz. in café Lemsen ald. Aanw. gedaan.

WOENSEL (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis met aanhoorigheden.

De kinderen J. v. Stiphout 's av. 6 u. Bestek en teek. in café van F. v. d. Wildenberg, Fellenoord, ter inz. Inl. te tek. bij de bouwk. W. de Goey.

WOENSDAG 4 APRIL.

BOVEN PEKELA (GRON.). Het ameveeren eener oude en het bouwen eener nieuwe winkelbehuizing, onder bijlev. van al de daartoe benood. materialen enz.

De arch. A. H. Oldenburger, te N. Pekela, n.m. 5 u. in café van A. Huls te Boven Pekela, alwaar bestek en teek. ter inzage en te bekomen à f 1. Inl. geeft de arch.

GROENENDIJK (HAZERSWOUDE). Het bouwen van een zusterhuis met scholen.

De architect Jac. Etmans, Emmakade 15, Haarlem.

PRINSENHAGE. (N.-BR.). Het bouwen van een landhuisje op een perceel grond genaamd „het fort Oranje" en gelegen nabij de oude Krabbebosschen kad. bekend sectie L. no. 429.

De arch. J. A. van Dongen v.m. 11 u. in café „hof van Holland" alw. bestek en teek. vanaf 26 Maart ter inzage. Inl. geeft gen. arch. kantoor Havermarkt 210 te Breda. Aanw. gedaan.

TWIJZEL (FR.). Het bouwen van een hoofdgebouw voor kaasbereiding met spoelplaats, machinegebouw, stoomschoorsteen enz., benevens het vertimmeren der bestaande fabrieks-lokalen.

De coöp. zuivelvereen. „de Eendracht". Bestek en teek. ter inzage in de herberg van Gorter aldaar en zijn te bekomen bij den arch. P. T. van Manen te Twijzel voor f 1.50 per stel. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 5 APRIL.

AARLANDERVEEN (Z.-H.). Het bouwen van een school met vier lokalen en toebehooren en een onderwijzerswoning.

Het gem.best. v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 2 verkrijgb. ter gemeentesecretarie.

BERGEN OP ZOOM. Het bouwen van twee woonhuizen aan den Halsterschen weg.

Het best. d. Evang. Lutersche gemeente v.m. 11 u. in het „Nederlandsch koffiehuis", alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. te verkrijgen bij de firma De Wol en Key, Antwerpschestraat. Aanw. 2 April n.m. 2 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis a. d. Kuipersdijk.

De arch. H. Reygers 's midd. 12 u. in café van G. Zwijnenberg alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. worden gegeven door de arch. Aanw. 5 April v.m. 9 u.

HILLEGOM. Het afbreken van de bouwmanswoning „Hoop vlijt de Landman" a. d. Sloterweg te Haarlemmermeer, en het daar ter plaatse bouwen van een bouwmanswoning en bijbehoorende werken.

De diaconie der Ned. herv. gemeente n.m. 3 u. in de consistoriekamer. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgbaar bij de arch. C. Verkoren, bij wien inlicht. te bekomen.

MIDDELBURG. Het bouwen van een sluismeesterswoning aan de Zuidwatering.

Het polderbest. van Walcheren, n.m. 1½ u. in de abdij, alwaar bestek ter inzage en ad. 25 ct. verkrijgb. bij F. J. Sprengers. Inl. geeft de opz.

RIJSBERGEN (N.-B.). Het bouwen van twee woonhuizen.

De arch. P. A. Oomes en L. v. d. Pas v.m. 11 u. in cafe van J. Hoppenbrouwers, alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geven de arch. Aanw. 5 April v.m. 10½ u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis a. d. Wilhelminastr.

De arch. H. v. d. Schaaf 's midd. 12 u. in café „Boer Balink". Bestek en teek. à f 1.25 te bekomen bij den arch. die inlicht. geeft.

WEZEPE. Het bouwen van eene boerenhuizinge op Lintelo.

De arch. M. v. Harte te Deventer, n.m. 3 u., bij Dieperink, alw. bestek en teek. ter insp. Inl. geeft gen. arch. Aanw. 2 April, v.m. 10 u.

VRIJDAG 6 APRIL.

CULEMBORG. Het bouwen eener metaalwarenfabriek met machine- en ketelgebouw, afzonderlijk gebouw voor gieterij en bijterij alles met bijbehoorende werken op een perc. kad. bekend sectie Q no. 312 en 911.

De arch. E. G. Wentink Jr. Poortstr. 33, Utrecht v.m. 10½ u. in hotel „de Klok" te Culemborg.

HEERENVEEN. Het bouwen van een nieuwe stelphuizinge te Haskerdijken.

De arch. S. H. Swarts te Heerenveen bij wien bestek en teek. à f 1.50 verkrijgb.

SIDDEBUREN. Het bouwen van een behuizing.

De heer H. Wijngaard n.m. 5 u. Inlicht. geeft H. H. Buitenkamp.

WOUDENBERG (UTR.). Het verbouwen der school no. 1 en het vergrooten dezer school door aanbouw van twee lokalen.

Het gem.best. n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage en verkrijgb. à f 1.50 aan het gem.-huis te Woudenberg en bij den architect Alb. Nijland Kz. Nieuwe Gracht 72, Utrecht. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 7 APRIL.

HETEREN. Het bouwen van een heerenhuis met bijlev. van mater., arbeidsloonen transporten enz.

De heer van Eck v.m. 11 uur aan het Veerhuis.

SCHOONHOVEN. De uitbreiding en verbouwing van de sigarenfabriek, get. A 186 en het bouwen van kantoren in de Lange Weistr. en het in verband daarmede amoveeren van 2 perc. A 571 en 572, ter gez. grootte van 285 M2.

De heeren J. W. Valk & Zonen n.m. 2 u. in café van E. Vegter. Bestek met 3 teek. à f 2 verkrijgb. ten kantore van den arch. K. Hensens. Aanw. gedaan.

MAANDAG 9 APRIL.

MAASBRACHT (LIMB.). Het verbouwen der openbare lagere school, het maken van een overdekte speelplaats, van privaten enz.

Het gem.best. n.m. 4 uur. Plan en bestek. à f 2 verkrijgb. ter secretarie. Inl. verstekt de arch. Jean Speetjens. Aanw. 9 April v.m. 11 uur.

ROTTERDAM. Het bouwen van een lagere school met bewaarschool, gymnastiekschool met bovenwoningen aan de Vredenoordlaan aldaar.

De arch. P. Vermeyden Azn., bij wien ad f 2,50 bestek en teek. verkrijgb.

VENLO. Het bouwen van een heerenhuis a. d. Spoorstr. en het verbouwen van het hotel Germania, met bijlev. van alle mater. en arbeidsloonen.

De arch. P. Rassaerts 's av. 6 u. in hotel Germania, alw. bestek en teek. ter inz. als mede bij den arch. Aanw. 9 April v.m. 11 u.

VEENENDAAL. Het bouwen van een onderwijzerswoning nabij de school a. h. Boersland.

Het best. van de christ. school der Ned. herv. gem. 's midd. 12 u.

WOENSDAG 11 APRIL.

BARNEVELD (GELD.). Het bouwen van een openb. school met onderwijzerswoning en schuur met bijlev. van leermiddelen, schoolmeubelen, enz. te Terschuur (Rijksstraatweg).

Het gem.best. n.m. 2 u. (plaatsel. tijd). Bestek en teek ter inz. in het gem.huis v.m. van 9-12 en n.m. van 2-4 u. en verkrijgb. à f 2 (fr. p. p. f 2,10) bij den gem. secr. Aanw. 11 April v.m. 10½ u.

EMMEN. Het bouwen van een drukkerijgebouw.

De heer W. ten Kate 's av. 7 u. Bestek en teek. ad f 1 bij den arch. R. Kliphuis verkrijgb.

HARDERWIJK. Het verbouwen van de doodgraverswoning in 't lijkenhuis op de algemeene begraafplaats aldaar.

Het gem.best. n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inz. ter secretarie en ad f 1 verkrijgb. Inl. geeft de gem.-architect. Aanw. 7 April v.m. 11 u.

SCHOONHOVEN. Het afbreken van panden in de Koestraat en het op dat terrein bouwen van een nutsgebouw.

Het bestuur van de spaar- en hulpbank departement „Schoonhoven" van de maatij. „Tot nut van 't Algemeen" n.m. 2 u. in het heerenlogement.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

9 MAART.

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen van het perceel Vischmarkt no. 40, voor de Assurantie Mij. „De Nederlanden" van 1845. Door de arch. K. en G. Hoeksema Kz.

Laagste inschr. L. Oldenburger, f 3900.

10 MAART.

BOXMEER. Het doen van eenige vernieuwingen en herstellingen aan de kerk en pastorie. Door het bestuur der Nederlandsche Herv. kerk.

Geg. aan den eenigen inschr. C. Heurkens, Boxmeer, voor f 2325.

16 MAART.

PEPERGA (FR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis te Blesse. Door het best. der Nederl. Herv. diaconie van Peperga en Blesdijke.

Gegund voor de begrooting aan J. Pen Jr. te Blesse.

19 MAART.

BUSSUM. Het bouwen van een houten villa met stal op een terrein a/d. N. 's Gravenlandsche weg. Door den arch. v. d. Goot en Kruisweg.

Laagste inschr. C. Kraak, Helder, gecomb. f 11866. Gunning aangehouden.

LOCHEM. Het vergrooten van het ziekenhuis. Door het bestuur v. h. Ziekenhuis.

Laagste inschr. L. G. Reerink, f 3888.

UITHUIZEN (GRON.) *a.* Het bouwen van een burgerbehuizing *b.* Het bouwen van eene winkelbehuizing op een open terrein aan de Schoolstraat. Door den archit. O. de Leeuw Wieland te Loppersum.

a. Laagste insch. H. J. Bos, Uithuizermeeden, f 2390.

b. H. Wolging, Hellum, f 4668.

Massa. H. Wolging, f 7148.

Niet gegund. Later onderhands aanbesteed aan T. Post en G. Schoonbeek, Wirdum *a.* f 2363, *b.* f 4337, massa f 6700.

VROOMSHOOP (OV.). Het bouwen van een school met twee lokalen en onderwijzerswoning, aan het kanaal te Kloosterdijk, Ambt Ommen, afz. en in massa. Door het best. v. d. geref. schoolvereen.

Laagste inschr. school M. Gerrits, Vroomshoop, f 2698.

Woning M. Gerrits, f 2648.

Massa M. Gerrits, f 5346. Volgens bestek 8 dagen beraad.

20 MAART.

APELDOORN. Het bouwen van een winkelhuis met werkplaats aan de Brinklaan. Door den arch. J. A. Wijs.

Laagste inschr. Ant. Sluiter, f 3830. Gegund.

EDE. Het bouwen van een blok van 4 woningen aan den Maanderweg. Door den archit. A. Kool.

Metselw. Laagste inschr. A. Aartsen f 2748.

Timmerwerk. Gebr. Modderkolk, f 3964.

Schilderw. Zimmerman, Veenendaal, f 810.

Lood- en zinkwerk. J. v. Gaasbeek, f 338.

Massa. C. de Cruijf, f 10468.

STAD DELDEN. Het belangrijk verbouwen van het gemeentehuis met bijlevering van materialen, transporten enz. Door het gem.best.

Laagste inschr. J. H. Nijland, Delden, f 8498. Volgens bestek 14 dagen beraad.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer J. H. Oonk op Beskers in Kotten.

Laagste inschr. Wassink en de Roos, f 2982. Gegund.

WOENSEL. Het bouwen van 3 burgerwoonhuizen met stallen enz. Raming f 3570. Door mej. Hendrica van Lippe.

Laagste inschr. W. v. d. Broek, f 3364. Gegund.

21 MAART.

AMERSFOORT. Het bouwen van een ziekenhuis aan de St. Andriesstr. aldaar. Door den arch. Herm. Kroes.

Laagste inschr. M. Bakkeren, Prinsenhage, f 75780.

GRONAU IN WESTFALEN (DUITSCHLAND). Het bouwen van een kantoorgebouw, hoog 3 verdiepingen, bebouwd oppervlak pl. m. 400 M². Door de firma Gerrit van Delden en Co.

Laagste inschr. L. Renses, f 32600. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

HARLINGEN. Het bouwen van een nieuwe smederij enz. bij de school, benevens eenige

annexe werken. Raming f 8800. Door de vereen. de Ambachtsschool.
Laagste inschr. P. en H. Henkes, Harlingen, f 7176*.
Voor verhooging der schoorsteenen Gebr. Boersma, Harlingen, f 75.
Nagekomen biljetten J. v. d. Werff, Aalsum, f 9130. * Gegund.

HORNHUIZEN (GRON.). Het bouwen van een renteniersbehuizing op een terrein te Ulrum. Door Mej. de wed. S. Sypkens.
Laagste inschr. J. v. d. Laan, Broek f 5580. Nog niet gegund.

LEERSUM (UT.). Het bouwen van een graan en meelpakhuis met woning, onder een dak, met bijlev. van al de benood. mater. Door den heer A. v. Cooten Jr. te Langbroek.
Laagste inschrijver J. C. Meerdink, Doorn, f 6718. Gegund.

MEPPEL. Het bouwen van een woonhuis annex boerderij a. d. Zomerdijk, met bijlev. van de benood. materialen. Door den bouwk. H. Timmer.
Laagste inschrs. Bokkers en Doosje, f 6978.

WINSCHOTEN (ONDERH.). Het bouwen eener nieuwe winkelbehuizing en bakkerij aan de Engelschestraat. Door den heer M. Fröling.
Laagste inschr. K. Jansen f 3940. Gunning aangehouden.

22 MAART.

BOXTEL (N.-BR.). Het bouwen van een kapel aan het liefdegesticht. Door het R. K. kerkbestuur van de parochie v. d. H. Petrus.
Laagste inschrs. P. Weijts en Zn. Berlicum, f 24400. Gegund.

WEERT (LIMB.). Het bouwen van een woonhuis met bijbouw gelegen langs de Zuid-Willemsvaart. Door den arch. Herm. Smeets.
Laagste inschr. Ch. Kessels, f 5666. Geg.

WESTERLEE (GRON.). De verbouwing van het cafe Nieboer. Door den bouwk. D. Speerstra.
Laagste inschr. G. Dik, Westerlee, f 2916,35. Gegund.

23 MAART.

BLIJHAM (GRON.). Het bouwen van een school met 3 lokalen te Wedderveer, met de lev. van alle het benoodigde. Door het gem. best. van Wedde.
Laagste inschr. B. Sulman, Nieuwe-Pekela, f 6350. Gegund aan B. Loning.

BERGEN OP ZOOM. Het bouwen eener R. K. kweekschool voor onderwijzeressen. Door het best. v. h. St. Anthoniusgesticht.
Laagste inschrs. G. Belderbos en de Wijs, f 37289. Gegund.

EINDHOVEN. Het bouwen van een woonhuis met magazijn. Door den heer W. v. d. Schoot.
Laagste inschrijver J. Hulbrechts, Mierlo, f 14925.

ENSCHEDÉ. 1. Het afbreken enz. van het fabrieksgebouw gelegen aan den Noorderhagen. 2. Het bouwen van een shedbouw. 3. Het bouwen van drie verdiepingen op een gedeelte van een bestaand magazijn, gelegen aan den Losserschen weg. Door den firma Blijdenstein en Co.
Laagste inschr. G. en A. de Herder, f 13600. Gegund.

ENKHUIZEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis. Door den bouwk. T. Korff.
Laagste inschrs. B. Schoren en Koopen, f 3994. Niet gegund.

LEEUWARDEN. *a.* Het afbreken van de bestaande en het weder bouwen van eene nieuwe brug over de Hijumervaart te Hijum (voor gezamelijke rekening van Leeuwarderadeel en Terwerderadeel) *b.* Het verwijderen van de bestaande en het maken van eene nieuwe beschoeiing langs de opslagplaats te Hijum. Door het gemeentebestuur van Leeuwarderadeel.

a. Laagste inschr. J. Holwerda, Hijum, f 2876* * Gegund.
b. J. Holwerda. Hijum, f 863* * Gegund.

TILBURG. Het bouwen van twee woon- en een winkelhuis. Door den architect Andre Blomjous.
Metselw. Laagste inschr. Jac. Donders f 2239.
Timmerwerk. A. Burgers. f 2612.
Massa. Wed. F. Vergeet en Zn., f 4789*.
* Gegund.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam,** Sophiaplein — **Rotterdam,** Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda,** Prinsenkade — **Haarlem,** Groote Houtstraat 71tweed, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen,** In de Betoustraat 8 — **Groningen,** Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen,** IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Ambachtsschool
te DORDRECHT.

Aan bovengenoemde Inrichting wordt **gevraagd** voor de **afd. Timmeren** een

LEERAAR
in het Rechtlijnig Teekenen.

De benoeming geschiedt aanvankelijk voor den tijd van één jaar op een salaris van *f* 500.—, met 12 Lesuren per week.
Sollicitatiestukken enz. franco toe te zenden aan den Directeur der School.

Het Bestuur,
M. L. C. STARING, *Voorzitter.*
ADR. SCHOTEL, *Secretaris.*

ATELIER voor DECORATIEVE KUNST
ONTWERPEN · TEEKENINGEN · UITVOERING
PLAFOND- en WANDBESCHILDERING · ENZ.

ONTWERPEN · VOOR · GLAS · IN · LOOD
TEGELS · · RECLAMES · · ENZ.
KRUMMEL en MERCKENS
LANGE ANNASTR. 2 HAARLEM

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Aan belanghebbenden bij de aanbesteding van Bestek No. 1062 (vernieuwen Brug over de Haarlemmerliede) wordt medegedeeld, dat de aanwijzing *niet zal uitgaan van het station HAARLEM*, als in het bestek is vermeld, maar ter plaatse van de brug zal worden gedaan.

De Raad van Administratie
Het Gedelegeerd Lid.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Dinsdag, den 17den April 1906, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1063:

Het vergrooten van het Bagagelokaal in het Hoofdgebouw op het station BLOEMENDAAL, met bijkomende werken.

Begroting: f 3000.—

Het bestek met 1 teekening is tegen betaling van f 1.— en het bestek zonder de teekening tegen betaling van f 0.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op *franco* aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Gevestigd:
Botermans & van Essen.
Ateliers voor
Gebrandschilderd Glas,
Glas in Lood en
Decoratieve Kunst.
Cornelis Jolstraat 40, SCHEVENINGEN.

LYST·VAN·LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BUCKER & Co., den Haag.
Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEIN HOLD, Arnhem.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS, Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN BETONWERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brucknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brucknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOR & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren wachtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Haueseler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jalouzieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246-248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Latten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Laminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH, Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITING-EN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam - Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverfseerinen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.
Vraag steeds
ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.
Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger
SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.
AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.
Keithlicht-prospectus.

De N. V. 's Gravenhaagsche Machinefabriek, Metaal- en IJzergieterij v/h SPOOR, WIJNVOORD & Co.,
Zuidwest Buitensingel 39

bericht aan belanghebbenden, dat zij heeft gekocht van de N. V. Pletterij v/h. ENTHOVEN & Co. eene groote collectie houten en koperen modellen waaronder van

Kolommen, Lantaarnpalen, Straatkolken, Ramen, enz.

voor de levering waarvan zij zich beleefd aanbeveelt. Levering in kortst mogelijken tijd tegen uiterst concurreerende prijzen.

Prijsvraag Arbeiderswoningen.

Het HOOFDBESTUUR der Groninger Maatschappij van Landbouw en Nijverheid **schrijft eene prijsvraag uit** voor een PLAN van eene BOEREN-ARBEIDERSBEHUIZING met één WONING, waarvan programma en algemeene bepalingen op franco aanvrage worden toegezonden door den ondergeteekende te *Nieuw-Beerta.*

Namens het Hoofdbestuur:
H. D. EBBENS, *secretaris.*

W. SLOTBOOM & ZOON,

'S-GRAVENHAGE.

ONTWERPEN OP EIGEN BUREAU.

UITVOERING DOOR EIGEN PERSONEEL.

PLANNEN EN BEGROOTINGEN KOSTELOOS.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken.

KEIEN.

Bazalt

Graniet. Asphalt.

Bazalt- Porti.-

lava. Cement.

FERD. ENGERS
AMSTERDAM.

Zandsteen.

DRAADGLAS.

WAAROM? worden Excelsiorplaten

steeds meer en meer toegepast?

Omdat de uitstekende Eigenschappen

steeds meer en meer door architecten erkend worden.

Van alle in onze brochure voorkomende maten hebben wij steeds grooten voorraad droge platen.

DE EENIGE FABRIKANTEN.

GEBR. VAN DER VIJGH, AMSTERDAM. Telefoon No. 4810.

„BOUWMATERIALEN" voorheen **M. Luijten.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

FABRIKANTEN VAN

Asphaltdakpapier.

Prima fabricaat! **Concurreerende prijzen!**

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.

Schoorsteenmantels.

SECTIEL

(voor binnendecoratie en gevelversiering).

Berbastegels

fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

Redding bij brand.

Automatische Vluchtluikladder

„Salus"

(systeem VAN ELDEN)

is te bezichtigen bij en wordt geleverd door

W. J. VAN ELDEN Hzn.,

in Lood- en Zinkwerken, aanleg van Gas- en Waterleidingen, enz.

AMSTERDAM, Singel 229 h/d. Paleisstr.

Tel. 3712 — Prospectus op aanvraag

Firma DE LOGT EN SERNÉ.

HAARLEM. — Telefoon 569.

Ons fabrikaat van PANTSER-STALEN BRANDKASTEN bleek bij proefneming gehouden vanwege het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie op 3 Juli 1900 volkomen aan de gestelde eischen te voldoen en kon na een arbeid van 8 uren met de zwaarste inbrekerswerktuigen niet worden geopend.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.

geheel brand- en gehoorvrij.

BRUCKNER-PLATEN in voorraad.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Leveren tot zeer lage prijzen met wagon franco door geheel Nederland

Aarden Buizen

van onovertroffen kwaliteit.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

CH. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche
Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. — 7 Patenten. — Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

FRIESCHE GELE SIER- EN GEVELSTEEN,

GLAD EN BEZAND, WAAL- EN RIJNVORM

RUIME VOORRAAD aan de Fabriek bij HARLINGEN.

K. G. TELENGA te BUSSUM

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink- en Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*

Aanleg van **Centrale Verwarming** naar alle systemen.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.

Gemalen Puimsteen

het beste betonmateriaal voor **lichte, geluiddempende, brandvrije, massieve vloeren, daken,** voor **IJzerbeton-bouwwerken** etc. zooook **drijfsteen** wordt vlug en goedkoop per spoor of schip geleverd door de firma

Kiefer & Streiber

KARLSRUHE en MANNHEIM (Baden)

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 cM. voorradig. tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

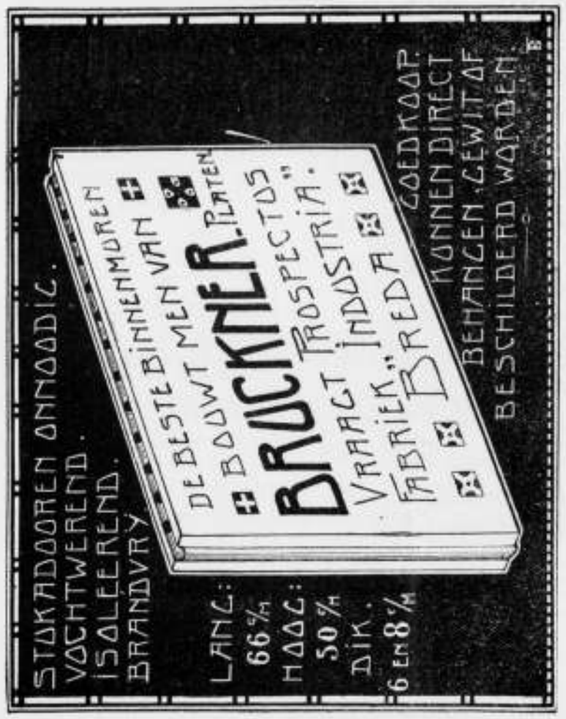

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,

(HOUTGRANIET)

ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen. — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.

Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

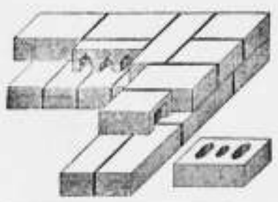

De **droogste,** de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de

HOLLE BETONSTEENEN

vervaardigd op de machines van

EMILE KOCKEN,

Technisch Bureau ARNHEM.

Interc. Telefoon 521.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken

ONDER DEN SINT MAARTEN

HAARLEM — AMSTERDAM

PARIJS

IN BEWERKING:

Complete Installatie van het Hôtel VICTORIA te DEN HAAG.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Centrale Verwarmingen

naar verschillende systemen.

Talrijke Nederlandsche referenties.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.

geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.

Schoorsteenmantels.

SECTIEL

(voor binnendecoratie en gevelversiering).

Berbastegels

fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Automatische en Kunstmatige

Ventilatie inrichtingen

Syst. „BOYLE" & „WING".

Voor de ventilatie van **GESTICHTEN, ZIEKENHUIZEN, HOTELS, RESTAURANTS, SOCIËTEITEN, WOONHUIZEN, SCHOLEN, KERKEN, WERKPLAATSEN, KANTOREN enz.**

In tal van **RIJKS-, GEMEENTE- en PARTICULIERE** gebouwen, **hier te lande,** met het **meeste succes** toegepast.

N.B. Daar eene goede ventilatie afhankelijk is van de juiste grootte en plaatsing der toestellen, wijzen wij er op, dat onze bemoeiingen in deze zich niet zouzeer bepalen tot het verkoopen van enkele ventilators maar mede hoofdzakelijk tot het specificeeren van de complete inrichting, welke **gegevens gratis verstrekt** worden.

Duizende toepassingen.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serredekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND-LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

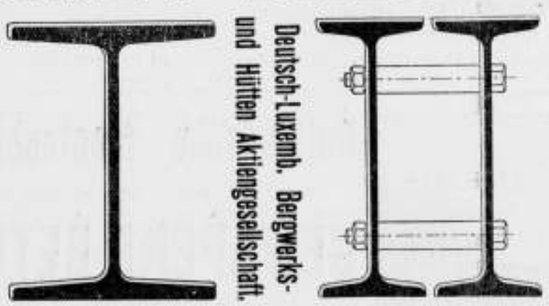

Deutsch-Luxemb. Bergwerks- und Hütten Aktiengesellschaft.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Serredekking, Rolluiken, Jalousiën,

Zonblinden, enz.

S. BRUIGOM — ARNHEM.

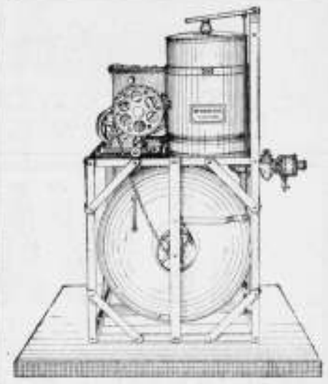

Benoid Luchtgasverlichting,

volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.

De Agenten:

NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage. D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

„ELECTRA". Fabriek voor

ELECTRISCHE VERWARMINGS- EN KOOKTOESTELLEN

te WÄDENSWEIL en LINDAU i.B.

Vertegenwoordigd door:

HET INGENIEURS-BUREAU HUYGEN & WESSEL te ROTTERDAM.

LAKTOLEUM VLOEREN,

zonder Chloor of Magnesiet, naadloos, stofvrij, voetwarm, elastisch.

H. B. Weinhold.

ARNHEM.

TELEFOON No. 643.

Behangselpapieren

H. en J. KOETS.

AANNEMERS van INRICHTINGEN

Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Vervaardigden zeer vele en meest belangrijke werken.

Voorloopige ontwerpen en kostenbegrootingen worden gratis verstrekt.

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

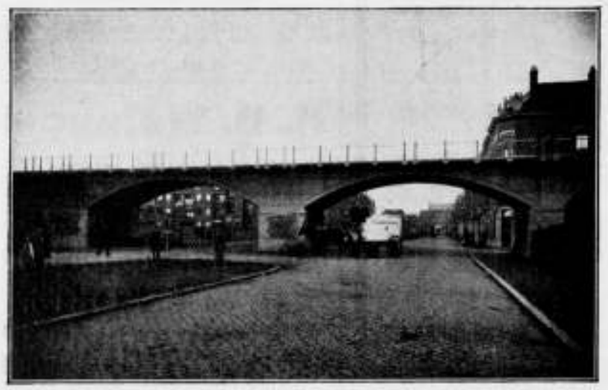

Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26e JAARGANG. No. 14.

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz. V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR: 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR: HERDERSTR: 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst. — Gemeentehuis voor Sliedrecht, door J. Verheul Dzn. — Prijskamp in de Schoone Bouwkunst. — Prijsvragen. — Boek- en plaatwerken. — Verslagen van Vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Vraagbaak. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Het Hoofdbestuur der Maatschappij heeft van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken de kennisgeving ontvangen, dat de Tentoonstelling van Decoratieve Bouwkunst te St. Petersburg is verdaagd tot April 1907.

GEMEENTEHUIS VOOR SLIEDRECHT.

Het schetsontwerp van een Gemeentehuis voor Sliedrecht, waarvan de voorgevel en de twee voornaamste plattegronden op de bij dit nummer van het Bouwkundig Weekblad behoorende plaat zijn afgebeeld, werd door mij in October 1905, ingevolge eene opdracht van het Dagelijksch Bestuur der Gemeente Sliedrecht, gemaakt.

De afgebeelde plattegronden, die m. i. geene nadere verklaring behoeven, zijn samengesteld naar gegevens mij door den Burgemeester van Sliedrecht verstrekt; gegevens, die natuurlijkerwijze verband houden met plaatselijke toestanden en gewoonten.

Bij de richtige beoordeeling van dit schetsontwerp dient echter in het oog gehouden te worden, dat het gebouw nog twee verdiepingen meer telt dan hier zijn afgebeeld, en wel de benedenverdieping en de zolderverdieping. Door de ligging van het gebouw aan den Sliedrechtschen dijk, een dijk, die zich met zijn kruin ongeveer 3,5 à 4 Meter boven het achterliggend polderland verheft, was het mogelijk eene behoorlijk bewoonbare benedenverdieping onder het achterste gedeelte van de beganegrondverdieping te ontwerpen; eene verdieping, die slechts voor een klein deel en dan ook maar met enkele centimeters onder den aangrenzenden buitengrond kwam te liggen, en die bestemd was voor enkele dienstvertrekken en voor woning van den concierge, met afzonderlijke toegang van buitenaf en met inwendige communicatie met de overige verdiepingen van het gebouw.

Boven de hoofdverdieping was aan de voorzijde eene zolderverdieping gedacht, welke hoofdzakelijk was ingericht voor archief, bergplaatsen enz., terwijl het op deze verdieping uitkomende torenkamertje eventueel gebruikt kon worden voor verschillende doeleinden.

De Raadzaal was bedoeld met eene in het gezicht blijvende overkapping, waardoor daar boven geen zolder was aangebracht.

Het gebouw moest, wegens den toestand van den grond, op eene stevige paalfundeering worden uitgevoerd, waarvan de hoogste ligging der houten fundeerplaat op ongeveer 6 M. onder de kruin van den dijk moest liggen; hierdoor werden vanzelf belangrijke kosten veroorzaakt.

Het eigenaardig cachet dat de Gemeente Sliedrecht kenmerkt, is ontstaan door den bouw over eene groote uitgestrektheid van een belangrijk aantal typische, in 't algemeen laag gehouden huisjes aan weerszijden van den Sliedrechtschen dijk, waartusschen enkele villa's, grootere heerenhuizen of openbare gebouwen hier en daar eene gewenschte afwisseling geven. Dit eigenaardig, echt typeerend Hollandsch cachet gaf mij aanleiding het uiterlijk van het Gemeentehuis zooveel mogelijk in harmonie met de omgeving te houden, en ik ontwierp daarom een gevel in den 17en eeuwschen Hol-

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

landschen bouwtrant, waarbij baksteen van Utrechtschen handvorm, afgewisseld met zandsteen voor banden, sluitsteenen enz., benevens eene leibedekking voor het dak, het hoofdmateriaal was.

De gekozen vormen zijn in hoofdzaak verwant aan die, welke men aan oude gevels in de nabijheid van Sliedrecht nog aantreft en wel te Dordrecht, Gorinchem en Woudrichem.

Het geheel, dat eene bebouwde oppervlakte beslaat van ± 280 M², bij eene gemiddelde hoogte van 16 M., werd door mij begroot op *f* 45.000.— gevende eene eenheidsprijs van slechts *f* 10.— per M³.

Niettegenstaande het door mij ingeleverde schetsontwerp bij Burgemeester en Wethouders algemeene sympathie mocht verwerven, werden de bouwkosten echter te hoog gevonden en moesten plannen beraamd worden om daarop veel te bezuinigen. Heel gemakkelijk was dit niet. Aan de eene zijde vond men het jammer den hoofdgevel in uiterlijk te vereenvoudigen, en aan de andere zijde wilde men de bebouwbare oppervlakte noode verkleinen door de gestelde eischen van grootte der vertrekken te verminderen of enkele vertrekken weg te laten. Het gevolg daarvan was, dat niet veel verminderd kon worden en de zaak geruimen tijd hangende bleef.

De Gemeenteraad van Sliedrecht gaf echter eene oplossing. In de vergadering van 23 Januari l.l. werd door hem in beginsel besloten tot den bouw van een nieuw Gemeentehuis over te gaan, waarvan de kosten niet meer dan *f* 30.000.— mochten bedragen.

Met dankzegging voor de bereidwilligheid, waarmede ik B. en W. ter zijde had gestaan, werd mij mede gedeeld, dat mijn plan te duur was.

Vermoedelijk zal nu de Gemeente-opzichter zijne krachten mogen beproeven om Sliedrecht een Gemeentehuis te bezorgen, dat zeer zeker minder dan *f* 10.— per M³. van bouw zal moeten kosten.

Met belangstelling zie ik deze oplossing tegemoet; of zal wellicht nu het Gemeentebestuur zijne eischen belangrijk verminderen?

Rotterdam, 12 Maart 1906. J. Verheul Dzn.
Architect.

PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST.

In het gebouw der Rijks-academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam zal, te beginnen op Maandag 8 Juni, plaats hebben het *examen*, bedoeld in art. 11 der wet van 26 Mei 1870 (*Stbl.* no. 78), gevolgd door een prijskamp in de schoone bouwkunst als bedoeld in art. 12, 2e lid, dier wet.

De eischen voor het examen en de bepalingen van den prijskamp worden in de *St.-C.* no. 78 medegedeeld.

Tot het afleggen van dit examen worden toegelaten Nederlanders van beiderlei geslacht, ook niet-leerlingen der Academie, niet jonger dan 20 en niet ouder dan 30 jaren.

De candidaten zijn verplicht van hun voornemen ten minste vier weken te voren bij vrachtvrije brieven kennis te geven aan den Directeur der Rijks Academie, Prof. Aug. Allebé, met overlegging van een uittreksel uit het geboorteregister van den burgerlijken stand.

Donderdag 26 Juli wordt de *wedstrijd* geopend in de schoone bouwkunst. Zij, die daaraan wenschen deel te nemen, melden zich twee weken vóór dat tijdstip schriftelijk bij vrachtvrije brieven bij den Directeur aan, onder overlegging van het getuigschrift van het examen.

Er is een jury a^1 voor het theoretisch examen in den proefkamp, voorts een jury a^2 voor het practisch examen in den proefkamp, en eindelijk een jury *b* voor den eindkamp.

De jury a^1 bestaat uit de heeren dr. P. J. H. Cuypers, voorzitter; H. P. Berlage Nzn., secretaris; prof. Aug. Allebé, directeur der Rijks-academie voormeld; Ed. Cuypers, C. B. Posthumus Meijjes, F. W. M. Poggenbeek en J. Versluys;

en de jury a^2 en *b* uit de heeren dr. P. J. H. Cuypers, voorzitter; H. P. Berlage Nzn., secretaris; prof. Aug. Allebé, Ed. Cuypers, C. B. Posthumus Meijjes, F. W. M. Poggenbeek en A. Salm G. Bzn.

De jury, vermeld sub a^1, doet uitspraak op Zaterdag 28 Juli; de jury, vermeld sub a^2 op Zaterdag 4 Augustus en bepaalt daarbij, wanneer er meer dan vier mededingers zijn, wie de vier zijn die het best hebben voldaan. De eindkamp vangt aan op Maandag 6 Augustus en eindigt op Donderdag 27 September.

De jury in den eindkamp beslist tusschen 28 September en 18 October of een der mededingers, en, zoo ja, wie, den prijs, bestaande in een gouden eerepenning, en het accessit, bestaande in een zilveren eerepenning, is waardig te keuren, en brengt een met redenen omkleed verslag omtrent de uitkomsten van den wedstrijd uit.

Dit verslag wordt aan den minister van Binnenlandsche Zaken gezonden door tusschenkomst der commissie van toezicht, welke hierbij, zoo daartoe termen bestaan, de gemotiveerde aanbeveling voegt, als hieronder bedoeld.

Hij die den gouden eereprijs is waardig gekeurd en blijken heeft gegeven van groot talent en buitengewonen aanleg, kan, op gemotiveerde aanbeveling van de commissie van toezicht, door H.M. de Koningin hoogstens gedurende vier achtereenvolgende jaren met een jaargeld van *f* 1200 worden begunstigd, teneinde hem in de gelegenheid te stellen zich in de schoone bouwkunst te volmaken. Die ondersteuning wordt telkens voor een jaar verleend.

PRYSVRAGEN

GEBOUWEN TE BREEDENE-SUR-MER.

De „Société anonyme de Breedene-sur-Mer" heeft een internationalen wedstrijd uitgeschreven voor den bouw van cottages, villa's en andere woonhuizen, op te richten op hare terreinen te Breedene-sur-Mer nabij Ostende.

Deze wedstrijd heeft niet ten doel een tentoonstelling van plannen, waarvan de waarde slechts door bijzonder ingewijden kan worden gewaardeerd, maar om bouwwerken te doen verrijzen, waarbij de moderne wijze van bouwen zich kan uiten in het scheppen van een oord voor buitenverblijf van een eigenaardig karakter.

De Vereeniging stelt met 1e Mei a.s. ter beschikking een uitgebreid terrein, met fraaie avenues, waarop gebouwen als genoemd, moeten verrijzen; door een later te benoemen jury zullen aan de daarvoor in aanmerking komende bouwwerken prijzen worden uitgeloofd, tot een gezamenlijk bedrag van 25 % van den verkoopprijs der terreinen. Bij het toekennen dezer prijzen zal de jury niet alleen rekening houden met de artistieke waarde der gevels, maar ook met de inwendige indeeling wat betreft comfort en hygiëne. De kosten van het bouwwerk komen bij de beoordeeling niet in aanmerking.

De bouwwerken moeten op 1 April 1909 gereed zijn; de vele vreemdelingen die dan de internationale tentoonstelling te Brussel zullen bezoeken, moeten dan te Breedene-sur-Mer kennis kunnen nemen van dit nieuwe middenpunt van buitenleven, merkwaardig door zijn originaliteit, door zijn algemeene harmonie en architectonisch karakter in nieuwen geest, een geheel dat bedoeld wordt een blijvende krachtige reclame te zijn voor de samenstellers: architecten, eigenaars, aannemers en leveranciers van bouwmaterialen.

De Vereeniging stelt aanvankelijk ter beschikking der kooper van terrein een eerste zone van ongeveer 60.000 M², met avenues ontworpen door den architect der Vereeniging, den heer De Groef, te Brussel. Achtereenvolgens zullen, naar gelang van de vraag daarnaar, meerdere terreinen tot een totale uitgestrektheid van 240.000 M². worden uitgegeven.

De gebouwen die in 1906.—07 en —08 gebouwd, en op 1 April 1909 geheel gereed zijn, zullen aan den wedstrijd deelnemen; de jury zal haar werk verrichten in den loop van het badseizoen in 1909.

Het plan is thans onderworpen aan de goedkeuring van den heer De Smet de Nayer, het gemeentebestuur van Breedene-sur-Mer en de architecten-vereenigingen. Het definitieve programma voor dezen wedstrijd zal rekening houden met de wenschen dezer vereenigingen.

De prijsuitschrijvende Vereeniging, klaarblijkelijk beheerd door practische mannen, looft nog een buitengewonen prijs uit

SCHETSONTWERP VOOR EEN GEMEENTEHUIS TE SLIEDRECHT.
Voorgevel.
Architect J. Verheul Dzn.

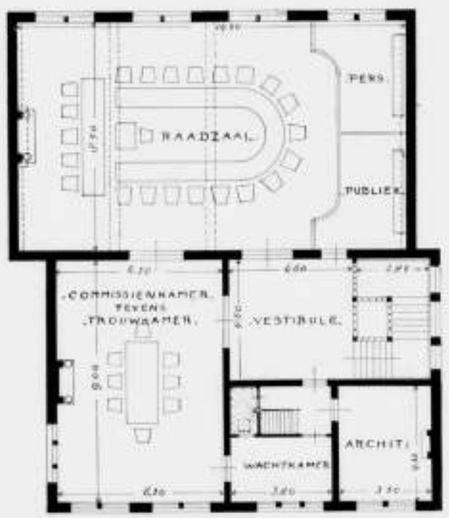

Schaal 1 à 200.

Beganegrond

Verdieping.

van 5000 M². terrein, op een mooi gedeelte gelegen, aan hem die een „hôtel casino" zal bouwen volgens een door de jury aangenomen plan, op voorwaarde dat de bekroonde eenige nader omschreven verplichtingen op zich neemt, o.a. deze, dat dit hotel voor het publiek toegankelijk moet zijn, uiterlijk op 1° Juni 1909. De ontwerpen voor dezen wedstrijd moeten vóór het einde van Juli 1907 zijn ingekomen.

Bovenstaande gegevens zijn ontleend aan eene brochure, waarin er o.a. ook op gewezen wordt, dat de te stichten buitenwijk in zekeren zin de voorstad van Ostende zal worden. Reeds zijn aldaar door de regeering belangrijke werken langs het strand ondernomen, van af de avenue De Smet de Nayer tot aan Blankenberghe, zooals een aantal fraaie bruggen, de boulevard van den Congo en de Route royale die, met hare allées en squares, een gezochte wandelplaats zal worden.

Wanneer, zooals te Ostende verwacht wordt, het initiatief der Société de Breedene het succes heeft dat er haar wordt toegewenscht, is het te voorzien, dat binnen enkele jaren de omgeving van Ostende eenvoudig schitterend zal zijn, en dat de Koningin der zeestranden dien naam meer dan ooit harer waardig zal zijn.

De Vereeniging heeft ontegenzeglijk een eigenaardig middel gevonden om te trachten hare terreinen aan den man te brengen. Het is eenigermate als van sommige dier gevelwedstrijden, waarbij meer in 't bijzonder het mercantiele op den voorgrond treedt.

Bij de bovengenoemde brochure, die meerdere bijzonderheden omtrent deze eigenaardige prijsvraag geeft, is een kaart gevoegd, een overzicht gevende van de ter beschikking te stellen terreinen; nadere inlichtingen worden verschaft door de „Société anonyme de Breedene-sur-Mer", gezeteld rue du Progrès, 161, te Brussel.

Het Bureau van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst te Amsterdam is in het bezit van eenige exemplaren der brochure die het gaarne op aanvraag aan leden der Maatschappij toezendt, zoolang de voorraad strekt.

ONTWERPEN VOOR TEGELVERSIERINGEN.

Door de „Société des produits céramiques et réfractaires, de Boulogne-sur-Mer," is onder bescherming van de revue „l'Art et les Artistes," Paris, 173, boulevard Saint-Germain, een wedstrijd uitgeschreven voor nieuwe ontwerpen ter versiering van tegels.

Een Jury, waarin ter zake kundige kunstenaars zitting hebben, heeft de beschikking over: een eersten prijs van 500 frs., een tweeden van 300 frs., een derden van 200 frs., terwijl zij nog eenige premies van 100 frs. zal kunnen toestaan.

De wedstrijd is den 15en Maart j.l. aangevangen; de ontwerpen moeten vóór 15 Mei a. s. ingeleverd zijn aan het bureau van de Revue „L'Art et les Artistes," of aan den zetel van de Société bovengenoemd, Paris, 67, rue de la Victoire. Op de gebruikelijke wijze moeten de inzendingen anoniem geschieden. De niet bekroonde ontwerpen zullen van 15 tot 30 Juni a. s. ter beschikking der inzenders zijn, in het gebouw der Société.

In dat gebouw, of op het bureau der „Revue" kan worden kennis gemaakt met de gegevens omtrent de afmetingen, en met de voorwaarden die in acht te nemen zijn bij het uitwerken der ontwerpen; er is daar ook een palet van de ter beschikking staande kleuren aanwezig.

Een exemplaar van het programma voor deze prijsvraag, en een van de vereischte gegevens en voorwaarden liggen ter lezing in het gebouw van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst te Amsterdam.

BOEREN-ARBEIDERSBEHUIZING.

Door het Hoofdbestuur der Groninger Maatschappij van Landbouw en Nijverheid is een prijsvraag uitgeschreven voor een plan van eene Boeren-arbeidersbehuizing met eene woning.

Het programma wordt op franco aanvrage toegezonden door den Secretaris van het Hoofdbestuur, den heer H. D. Ebbens, te Nieuw-Beerta.

BOEK-EN PLAATWERKEN

Handleiding voor den Metselaar, tevens bevattende eenige aanwijzingen voor den stucadoor, door J. A. van der Kloes. Derde druk. Boekhandel en drukkerij voorheen E. J. Brill, Leiden.

Deze derde druk, verbeterd en vermeerderd, is in het laatst van het vorige jaar bezorgd, nadat de eerste druk in 1899 was verschenen. Hieruit blijkt, dat het werkje, waarin vooral nadruk is gelegd op de samenstelling en behandeling der mortels, en dat ingenaaid slechts ƒ 0.75 kost, schijnt gewaardeerd te worden in de kringen waarvoor het geschreven is.

De schrijver heeft de nieuwe drukken telkens op verschillende punten herzien, verbeterd en uitgebreid, de laatste ten deele in overleg met Dr. P. H. J. Cuypers. Het is er klaarblijkelijk om te doen geweest, een zeer goedkoop werkje samen te stellen.

Het zou echter zeker aan bruikbaarheid winnen, indien er meer afbeeldingen in gegeven werden. De schrijver noemt er enkele voorbeelden van slecht werk met name in, en zegt, dat zij met vele vermeerderd hadden kunnen worden, ware het niet, dat tegenover het nut voor den lezer van het aldus aanschouwelijk maken der fouten van nog levende bouwmeesters, het stuitende, dat daar voor dezen in is gelegen niet uit het oog mocht verloren worden. Ons dunkt echter, dat al ware het boekje er wat duurder door geworden, het toch hoogst nuttig zou zijn geweest die fouten aan te geven, opdat het verkeerde gemetsel aan den weg niet van slechten invloed zal blijven op het opkomend geslacht. Door de namen der zondaars te verzwijgen wordt het stuitende voor hen gering.

Delftsch Aardewerk. Onder redactie van H. P. Bremmer. Uitgave van W. Versluys, Amsterdam.

De heer H. P. Bremmer besloot een tijdschrift over Delftsch Aardewerk uit te geven, wijl misschien enkelen die voldoende belang in dat wereldbekende kunstproduct stellen, er wel een serie afbeeldingen van willen bezitten, gevende een overzicht van de schoone en soms zeer eigenaardige uitingen op het gebied, bijeengebracht uit de beste verzamelingen. Bij elke afbeelding wordt een korte toelichting gegeven.

Een jaargang van 12 afleveringen, elk met 8 reproducties op stevig carton gezet, kost ƒ 15; de prijs is dus voor een liefhebber, ook zelfs van bescheiden middelen, geen bezwaar.

De reproducties, zonder eenige retouche, voldoen zeer goed. De kleuren der origineelen blijven natuurlijk daarbij te denken over; voor den kenner is het echter geen bezwaar zich die kleur behoorlijk voor te stellen, en voldoende behagen in de afbeelding te scheppen.

De samensteller van het werk eindigt zijne aankondiging daarvan aldus: Wij hopen, dat de sympathie voor deze uitgave groot genoeg moge blijken, dat zij tot een groote en veel omvattende verzameling moge aangroeien.

Wij hopen hetzelfde, want de uitgave en het onderwerp dat zij behandeld, zijn het volkomen waard.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling Groningen, 2 April 1906. In vergadering vervulde voor een in grooten getale opgekomen publiek de heer Joh. J. van Schuylenburg, inspecteur der volkshuisvesting te Zwolle een spreekbeurt. Daarin werd door hem, overeenkomstig een verzoek van het bestuur der Afdeeling, de Woningwet behandeld. Spreker begon zijn voordracht met een en ander mede te deelen omtrent de voorgeschiedenis der Wet.

Daarna beschreef hij doel, strekking en inhoud. Het mocht hem daarbij gelukken op de beteekenis der voornaamste artikelen een zeer helder licht te werpen. Welke vruchten de Woningwet kan hebben voor den bouw van arbeiderswoningen maakte spreker met voorbeelden en berekeningen duidelijk.

Na deze rede, die door de aanwezigen met belangstelling gevolgd was, bedankte de voorzitter, de heer J. A. Mulock Houwer, den spreker voor het geleverd overzicht, daaraan de wensch verbindende, dat de heer van Schuylenburg in zijne belangrijke betrekking met blijvend succes werkzaam mocht zijn ten bate der volkshuisvesting en daardoor tevens ter verhooging van het volksgeluk.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam, 5 April 1906. In deze bijeenkomst hield de heer Corns. Immig Jr. een voordracht over „verschillende reproductie methoden voornamelijk van bouw- en werktuigkundige teekeningen."

Wanneer ik hier, zoo zeide spreker, zal behandelen de ver-

schillende wijzen waarop teekeningen gereproduceerd kunnen worden dan is mijn oog voornamelijk gericht op de methoden van den lateren tijd waarbij partij wordt getrokken van de fotochemigrafische eigenschappen van verschillende zouten, omdat deze methoden het zijn die eene snelle, en goedkoope, vermenigvuldiging van teekeningen zooals die in het bouwvak en de machine-industrie gebruikt worden, mogelijk maken. De behandeling van koper- en staalgravure en van den houtsnede en etsdruk ligt daardoor dus buiten mijn bestek, al zijn deze op zich zelve beschouwd niet minder belangrijk te achten. De geschiedenis der fotochemigrafische reproductiewijze is uiteraard niet lang. Eerst in de zestiende eeuw toch schijnt Fabricius de aandacht gevestigd te hebben op de eigenschap van het hoornerts, (chloorzilver) dat zich in het licht zwart kleurde en in 1777 werd door Scheele die kleurverandering aan eene gedaanteverwisseling van het chloorzilver onder den invloed van het licht toegeschreven; doch eerst in de 19de eeuw werd van die eigenschap van dit zout en van inmiddels gevonden andere zouten, die dezelfde eigenschap hadden, gebruik gemaakt voor het reproduceeren van teekeningen, enz. De eerste stappen daartoe werden in 1802 gedaan door Wedgwood die door een toeval op de gedachte daarvan kwam. Hij vond namelijk eens een sleutel op een vel papier in het zonlicht liggende, en toen hij den sleutel verwijderde zag hij het beeld ervan op het papier. Het zonlicht had dus het papier, voor zoover het met door den sleutel bedekt was, verkleurd. Het was hem echter niet mogelijk dezen afdruk op het papier te fixeeren, en binnen kort was hij dan ook verdwenen.

Niettemin was zijn aandacht op het feit gevestigd en hij nam verschillende proeven om te trachten blijvende afdrukken te verkrijgen, o. a. door het bestrijken van papier met salpeterzuur zilver (helsche steen), doch het fixeeren van den afdruk voorgoed bleef nog onmogelijk. In 1819 vond echter Sir John Herschel dat onder zwaveligzure natron het middel was om het op het, met dit zilverzout geprepareerde papier verkregen beeld vast te leggen, echter ook nog slechts voor beperkten tijd. Eerst omstreeks 1840 gelukte het aan Fox Talbot om met behulp van, met chloorzilverzout geprepareerd papier, afdrukken te verkrijgen die voorgoed te fixeeren waren, en daarmede was de grondslag voor den lichtdruk gelegd. Hetzelfde principe geldt heden nog, doch behalve het dure chloorzilver, worden een aantal andere zouten, voornamelijk ijzerzouten, voor de bereiding van lichtgevoelige papieren gebezigd, en daardoor het aanzijn gegeven aan een aantal verschillende procédé's, die elk zijn bizondere verdienste voor bizondere gevallen bezitten.

Om echter een behoorlijken afdruk op lichtgevoelig papier te verkrijgen is het noodig eene op goed doorschijnend papier vervaardigde teekening te hebben, opdat het licht, ter plaatse waar de lijnen der teekening zich niet bevinden, zoo min mogelijk belet wordt het zout op het geprepareerde papier dat onder de teekening ligt te ontleden. En het spreekt dus vanzelf dat bij de ontwikkeling van het lichtdrukken, vanzelve de vraag naar een goed calqueerpapier of calqueerlinnen op den voorgrond trad. Het oorspronkelijk daarvoor gebruikte dunne perkamentpapier was niet doorschijnend genoeg en had nog andere gebreken, o. a een groote broosheid. Om hieraan tegemoet te komen werd dun papier met zekere olie gedrenkt en met benzine gedroogd, waardoor het zeer transparant en veel taaier dan perkamentpapier werd. Spreker geeft nu een door proeven toegelicht overzicht van de verschillende procédé's, waarbij witte lijnen op blauwen grond en omgekeerd, zwarte lijnen op witten grond worden verkregen, en zet de voor- en nadeelen dier procédé's uiteen.

Waar men echter bij het maken van vele afdrukken van een zelfde teekening veel tijd noodig had en zeer afhankelijk was van het zonlicht, en overigens het altijd nog kostbare electrische licht het eenige is dat het zonlicht bij het lichtdrukken kan vervangen, trachtte men den persdruk aan den lichtdruk te verbinden, waarbij als beginsel geldt om langs foto-chemischen weg de teekening op een steen of metaalplaat te fixeeren zoodanig, dat deze met drukinkt kan worden ingerold en afgedrukt. Als zoodanig behandelt spreker, na de eigenaardige eigenschappen van den lithografischen steen gereleveerd te hebben, de photolithografie, waarbij, langs fotografischen weg, de teekening, 't zij op dezelfde grootte of verkleind, op den daartoe geprepareerden steen wordt gebracht, en daarna tot het afdrukken der teekeningen wordt gebezigd. Ook de autografie, waarbij op zoogenaamd pelurepapier met autographische inkt een teekening moet worden gemaakt die, op den steen overgebracht zijnde, eveneens het maken van afdrukken toelaat, wordt toegelicht. De photo-lithografische reproductie heeft echter het bezwaar dat de afmetingen der teekeningen beperkt worden door de grootte der glasplaten waarop de negatieve gemaakt moeten worden, zoodat grootere teekeningen veelal in tweeën op den steen gebracht moeten worden en de aanhechting der deelen niet altijd geheel onzichtbaar is, terwijl bij autografische reproductie bij mislukking van den druk de pelureteekening verloren is, en men dan dus van vooraf aan moet beginnen.

Om die redenen heeft men er naar gestreefd, de teekening op steen of zinkplaat te fixeeren op de wijze, zooals zulks bij het gewone lichtdrukken geschiedt, dus met behulp van een calque van de te reproduceeren teekening of als deze op daartoe geschikt papier vervaardigd is, van die teekening zelve. En het is inderdaad gelukt dit te bereiken. Spreker toont een reeks van proeven met behulp van een zoodanig procédé, dat hij immigraphie heeft gedoopt, verkregen, die bewijzen dat hierin al het wenschelijke, n.l. vlugge reproductie, onafhankelijkheid van het zonlicht, en absolute onverwoestbaarheid van den afdruk bij het gebruik van goed papier belichaamd is. Na nog eenigen tijd te hebben stilgestaan bij de chromolithografie, den drie-, vier-, vijf- en zevenkleurendruk en de wijze van bewerking daarvan in 't kort te hebben verklaard, eindigt spreker zijne door vele welgeslaagde proeven toegelichte voordracht.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 31 Maart 1906. Vervolg van het artikel: *De gebakken Steen*.

Volledig programma van de *Prijsvragen uitgeschreven door de Heeren Van de Loo*, steenfabrikanten te Dieren, met 2 platen.

Rapport der Commissie van advies uit de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap over de concept-statuten voor den ontworpen Raad van Arbitrage.

Architectura. 31 Maart. *Het nut en doel der kunst*, door J. L. M. Lauweriks. Vervolg.

Stedelijk schoon. In de vergadering van A. et A. op 21 Maart j.l. gehouden, werd van gedachten gewisseld over steden-verminking, en besloten dat A. et A. zou medewerken tot beëindiging van toestanden als bijv. te Amsterdam voorkomen. Het blad neemt nu een stuk uit het „Handelsblad" over, waarin te lezen is, dat geen wet den Raad eener gemeente de bevoegdheid ontneemt om, ter wille van welstand, ook aesthetische eischen bij bouwvergunningen te stellen, en dat eene verordening die bescherming beoogt voor het schoon van den openbaren weg, wel degelijk werkt in het belang der openbare orde en redelijkheid. Hieraan scheen de genoemde vergadering — misschien terecht — te twijfelen.

Technisch gedeelte. Slot van: *De plattegrond in den Byzantijnschen stijl*, en van: *Het doen uitkomen van de natuurlijke vlammen bij houtwerk*. In een artikel *Veiligheidssloten*, worden de veiligheidssloten besproken, die door de firma J. Lips Bzn. te Dordrecht worden vervaardigd en geleverd. *Het eigendomsrecht op bouwkundige teekeningen*. Bij ons is, in 't algemeen, de architect ook de eigenaar van de origineele teekeningen der door hem ontworpen gebouwen. Zij blijven onder zijn berusting en de lastgever ontvangt er een copie van. In Amerika, waar niet zooveel gewicht aan deze zaak gehecht wordt, geven practische overwegingen den doorslag. Want dat het bewaren der teekeningen door den architect voor den bouwheer soms groote bezwaren kan opleveren, is duidelijk.

De Bouwwereld. 28 Maart. *Het woningvraagstuk II*. Het VIIe internationale congres voor goedkoope woningen. Hierin wordt het een en ander ontleend aan de Staatscourant no. 49, waarin het verslag voorkomt der officieele Nederl. vertegenwoordiging op het Woningcongres, van 5—10 Aug. 1905 te Luik gehouden.

Het nummer bevat afbeeldingen van het *Huis van Dr. Leigh Canney*, te Assouan (Egypte), architect C. F. A. Voysey, te Londen.

Technisch Weekblad. 30 Maart. *Het gebouw der Levensverzekering-Maatschappij „Pallas"*, te Utrecht. Bezoek aan dat gebouw door leden van de afd. Utrecht van den Bond van Technici. Korte beschrijving van dit gebouw, ontworpen door den heer J. A. van Straaten, te Amsterdam. *De afsluiting en droogmaking der Zuiderzee*. Economisch gedeelte. Extract uit eene lezing van den heer A. A. Beekman.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Gemeentehuis te Sliedrecht. Wij plaatsten, een week later dan oorspronkelijk het voornemen was, in dit nummer van het blad een artikel over een ontworpen Gemeentehuis te Sliedrecht. Daarin werd de veronderstelling uitgesproken, dat het plan van den heer J. Verheul Dz. niet tot uitvoering zou komen, wel echter een goedkooper. Thans vernemen wij uit de dagbladen, dat de Gemeenteraad van Sliedrecht nu toch besloten heeft de *f* 40.000 toe te staan voor den bouw van een nieuw Gemeentehuis, waarvan de plannen — zie de plaat in dit nummer — ontworpen zijn door den heer Verheul. De Raad heeft alzoo thans *f* 10.000 meer bestemd voor den bouw, dan hiervoor in eene vorige zitting ter beschikking werd gesteld.

Rijks Museum. De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft goedgevonden eene wijziging te brengen in het reglement voor den inwendigen dienst van het Rijks Museum te Amsterdam, dat voortaan zal gesloten zijn op Nieuwjaarsdag, en van 1 November tot 31 Maart des Maandags. In de zomermaanden is het Museum dus ook des Maandags geopend, waarmede aan veler verlangen is voldaan.

School voor Kunstnijverheid te Haarlem. Het voornemen bestaat om deze inrichting, een stichting van de Maatschappij van Nijverheid, eenigszins uit te breiden. De daarvoor te maken kosten zijn geraamd op *f* 20.000.

BUITENLAND.

Canada. De spoorwegen in Canada worden in den laatsten tijd buitengewoon uitgebreid, en telkens leest men van nieuwe lijnen in aanleg of in ontwerp.

De „Canadian Trans Continental Railway" zal nu wederom twee groote uitbreidingen krijgen, een van 375 K.M. van Winiheg oostwaarts naar de „Lake Superior" tak van de „Grand Truuk Pacific Railway", en een van 250 K.M., van Quebec noord-westwaarts naar la Tugue.

Letchworth. Te Letchworth nabij Londen moest een werk verricht worden waarbij 30.000 kub. M grond moest verplaatst worden. Hiervoor zijn nu 200 Londensche werkeloozen gebruikt die daarmede 18 duizend gulden kunnen verdienen.

Berlijn. Naar aanleiding van verschillende proeven in Duitschland genomen zal Berlijn waarschijnlijk automobile-stoombrandspuiten aanschaffen.

Te Hannover bleek dat de jaarlijksche onderhoudskosten van een automobile-brandspuit kwamen op 1200 gulden, tegen *f* 7200 voor een gewone stoombrandspuit getrokken door twee paarden. Bovendien bereikte de automobile-brandspuit den brand sneller. Men neemt tegelijkertijd proeven met stoom en electrische automobielen. De grootste snelheid is 30 K.M. per uur. De stoomautomobile-spuit kost *f* 12 000, de electrische *f* 11 000.

Parijs. Een nieuwe manier om hout tegen verrotting te vrijwaren wordt tegenwoordig toegepast, door het hout onder een druk van 250 K.G. tot 250° Celcius, in een gesloten ruimte te verhitten.

Galveston. Op den 8en September 1900 werd Galveston door een geweldige vloedgolf overstroomd, waarbij 8000 menschen om het leven kwamen en voor 35 millioen gulden schade werd aangericht.

Galveston is een der grootste katoen- en graan-uitvoer havens van de Vereenigde Staten. (In 1903 voor 144-4 millioen dollar) en ligt op een schiereiland in de Mexikaansche golf.

Om nu een herhaling van een dergelijke verwoesting te voorkomen, heeft men het geheele niveau der stad verhoogd, en langs de kust een reusachtige zee-muur gebouwd. Deze muurbouw, waarmede in 1902 aangevangen en in 1904 geëindigd is, bestaat uit beton met graniet bekleeding. De basis heeft een dikte van 4.8 M., de top is 1.5 M. breed; de hoogte is 4.8 M. en de totale lengte is 5.6 K.M.

Voor de niveau-verhooging van het schiereiland (gemiddeld 3.5 Mr.) zijn 12 millioen kub. Mr. zand aangevoerd, waarvoor een extra kanaal gegraven is, dat weer toegemaakt wordt.

Van 3000 huizen is het peil tegelijkertijd verhoogd.

Gelsenkirche. Door de firma Bernhard Wolf worden gootvormige metalen roeden in den handel gebracht, om de houten panlatten te vervangen. Zij hebben vooral het voordeel, dat bij storm de pannen niet afwaaien.

Berlin. De plannen voor den ondergrondschen spoorweg zijn door de stedelijke regeering 15 Maart j. l. voor goed vastgesteld.

Amerika. In 1880 bezaten de V. S. van Amerika 4 cementfabrieken met een productie van 42000 vaten van 120 KG. In 1905 was dit gestegen tot 82 fabrieken met een productie van 31000000 vaten.

Parijs. Onder het protectoraat van den Minister van Handel en Nijverheid wordt alhier van Juni tot October eene „*Exposition internationale des arts et Industries du feu*" gehouden.

London. Door de Londensche Trammaatschappij is een plan ingediend voor de exploitatie van een tram langs het Thamesembankment. Het zal echter in den eersten tijd wel niet zoo ver komen, en van alle zijden komen verzoekschriften om den tramaanleg niet toe te staan, daar het rustige, waardige karakter van het Thames-embankment hierdoor verloren zoude gaan.

Petersburg. De tentoonstelling van bouwkunst die dit jaar alhier gehouden zoude worden is uitgesteld tot April 1907.

Butte. De hoogst bestaande schoorsteen ter wereld is hier gebouwd, zij heeft een hoogte van 352 voeten 7 inch (Engelsch). De inwendige doorsnede is 18 voet, de basis aan den voet 42 vt. Het geheele gewicht van den schoorsteen is 13275 tonnen.

VRAAGBAAK.

Vraag 2. Zie Bouwk. Weekblad nº. 12 van 24 Maart 1906.

Op deze vraag is nog het volgende antwoord ontvangen.

De „Bredasche Asphalt-Fabriek" G. Haagh, brengt een artikel in den handel, genaamd „Stabilit" gebreveteerd. Een doeltreffend min-kostbaar middel. De bedekking heeft eene heldere witte kleur. Het asphaltpapier-dak wordt bovendien aanmerkelijk duurzamer.

BUREAU voor PLAATSING VAN OPZICHTERS en TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar, ouderdom	26	jaar	salaris	*f*	100.—
"	"	"	43	"	"	" 100.—
"	"	"	22	"	"	" 50.—
"	"	"	26	"	"	" 80.—
"	"	"	21	"	"	" 60.—
"	"	"	22	"	"	" 70.—
"	"	"	21	"	"	" 80.—
"	"	"	26	"	"	" 80.—
"	"	"	23	"	"	" 50.—
"	"	"	24	"	"	" 70.—
"	"	"	41	"	"	" 80.—
"	"	"	21	"	"	" 90.—
"	"	"	22	"	"	" 85.—
" Teekenaar		"	19	"	"	" 40.—
"	"	"	20	"	"	" 45.—
"	"	"	19	"	"	" 30.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 9 APRIL.

HERPEN (N.-BR.). Het verbouwen der o. l. school en het bouwen van een nieuw raadhuis.

Het gem. best. n.m. 2 u. Bestek en teek. à *f* 1.50 verkrijgb. ter secretarie.

MAASBRACHT (LIMB.). Het verbouwen der openbare lagere school, het maken van een overdekte speelplaats, van privaten enz.

Het gem. best. n.m. 4 uur. Plan en bestek. à *f* 2 verkrijgb. ter secretarie. Inl. verstekt de arch. Jean Speetjens Aanw. 9 April v.m. 11 u.

MEPPEL. Het bouwen van eene school met vier lokalen en een onderwijzerswoning aan de Prins Hendrikstr.

Het best. der Ned. Herv. schoolvereen., 's av. 8 u. in het gebouw voor chr. belangen, alw. bestekken en teek. ter inzage van 9 April af en te verkrijgen bij den heer W. Vink à *f* 1.50. Aanw. 9 April, v.m. half twaalf door den heer P. Janzen.

ROTTERDAM. Het bouwen van een lagere school met bewaarschool, gymnastiekschool met bovenwoningen aan de Vredenoordlaan aldaar.

De arch. P. Vermeyden Azn., bij wien ad *f* 2,50 bestek en teek. verkrijgb.

TERWISPEL (FR.). Het bouwen van een

pers- en pekelkamer en het vergrooten van een ontvangplaats.

Het best. der coop. vereen. „de Volharding" Bestek en teek. à f 1.25 bij den arch. A. Kooistra te Gorredijk Aanw. gedaan.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

22 MAART.

VEENDAM (ONDERH.). Het verbouwen van een huis voor den heer Daggers, Schoenmaker.
Laagste inschr. G. Dopper, f 2083.

23 MAART.

AALTEN. Het bouwen van een woonhuis voor mej. de Wed. D. Prins-op de Pol.
Laagste inschr. A. Kempink, f 2998.

TILBURG. Het bouwen van twee woningen ten behoeve van den heer Wervershoef, aan de Zuid-Oosterdwarsstraat. Door den arch. Jos. Donders.
Metselw. Laagste inschr. L. v. Herk. f 1435.
Timmerw. J. Brouwers, f 1125.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

BEKR. WERELDTENTOONSTELLING.

INT. TELEFOON 4202.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[ond], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te s-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1905 . .	**„ 1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	**„ 29.983.600.00.**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Dinsdag, den 17den April 1906, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1063:

Het vergrooten van het Bagagelokaal in het Hoofdgebouw op het station BLOEMENDAAL, met bijkomende werken.

Begrooting: f 3000.—

Het bestek met 1 teekening is tegen betaling van f 1.— en het bestek zonder de teekening tegen betaling van f 0.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 130, of op *franco* aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

AANBESTEDING.

Op *Vrijdag 20 April 1906* des namiddags ten 2 ure zal door den Architect ROOZEN wonende Zeestraat 58 te Bererwijk in het Café „Kennemerland" aldaar namens zijn Principalen worden aanbesteed:

Het maken van een Fabrieksgebouw, voor marmerbewerking. Dubbel woonhuis enz. op een terrein gelegen aan de Pijp te Beverwijk.

Het bestek met teekeningen is van af 3 April a.s. op franco aanvrage en tegen betaling van f 3.— verkrijgbaar ten kantore van bovengenoemden architect bij wien tevens elken werkdag des namiddags van één tot twee ure inlichtingen zijn te bekomen.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage in het lokaal van de aanbesteding te Beverwijk.

Voor den verkoop van een wettig gedeponeerd **artikel behoorende tot de Technische Gezondheidsbranche**, dat reeds van particulieren en handelaren **algemeene belangstelling** ondervond zoowel als voor den verkoop van **gegoten ijzeren afvoerbuizen** wordt een geschikt persoon als

Vertegenwoordiger

voor Holland GEVRAAGD, die bij groote firma's. Architecten enz. goed geïntroduceerd is.

Aanbiedingen onder KE 6953 aan RUDOLF MOSSE, *Köln a/Rhein.*

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 24sten April 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1050.

Het maken van eene uitbreiding van het stationsgebouw te BERGENTHEIM.

Begrooting f 3000.—.

De besteding geschiedt volgens § 63 van het bestek.

Het bestek ligt van den 4den April 1906 ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. VAN BERCKEL, te *Zwolle*, en is op *franco* aanvraag (per brief aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f 1.00*.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den April 1906 ten 10.30 ure voorm. *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 30sten Maart 1906.

Wed. J. AHREND & ZOON.

Rijks- en Gemeenten-Leveranciers.

AMSTERDAM, — Prins Hendrikkade 20-21.

Leveren op keur: **Waterpasinstrumenten, Theodolieten, Sextanten, Equerrés, Prisma's, Bakens, Jalons, Stalen meethanden, Meetlinten, Geijkte Meetkettingen** en **2** en **5 M. latten, Geëmaill. IJzeren Peil-schalen, Peilstokken, Afstandlijnen** van staaldraad, en verder alle **Meet-** en **Peilgereedschappen** voor Architecten, Ingenieurs en Aannemers.

Teeken- en Bureaubehoeften, Teeken-, Calqueer- en **Lichtdrukpapier** enz. enz.

Geïllustreerde prijscouranten en monsterboeken gratis en franco op aanvraag.

Gevestigd:

Botermans & van Essen.

Ateliers voor

Gebrandschilderd Glas, Glas in Lood en Decoratieve Kunst.

Cornelis Jolstraat 40, SCHEVENINGEN.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BUCKER & Co., den Haag.
Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmaterialenhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN BETONWERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bruknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brucknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Broadkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hauesler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rollaiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jaloussiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Jusson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam - Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. - D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmertabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverfoeringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. D. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

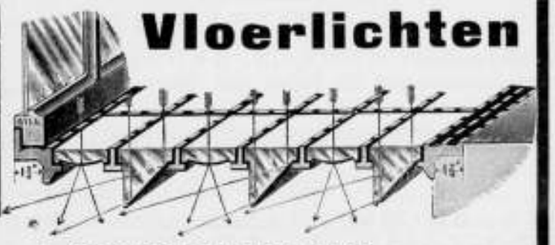

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

Verlang toezending

Vraag steeds
ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.
Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger
SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.
AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Ketting-licht-prospectus.

„BOUWMATERIALEN"
voorheen **M. LUIJTEN.**
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.
SLAG-BRICKS
(meskante, rechthoekige straatkeien met vlakke of ruwe kop naar verkiezing).
Mooiste bestrating! Vraagt MONSTERS!

Serredekking,
Rolluiken, Jalousiën,
Zonblinden, enz.
S. BRUIGOM. — ARNHEM.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.
Erkend BESTE Zandsteen.
Geïllustreerde prospectus met opgave van drukvastheid, analyse, enz. op aanvraag verkrijgbaar
bij den Vertegenwoordiger voor Nederland
FERD. ENGERS, Amsterdam.

Firma F. W. BRAAT, Delft,
Koninklijke Stoomfabriek van
Werken in Zink en andere Metalen,
beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**
Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*
Aanleg van **Centrale Verwarming** naar alle systemen.
Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.
Galvaniseerinrichting.
Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

D. P. H. HASSELMAN,
Amsterdam, Spaarndammerstraat 52-60.
Telephoon No. 857.
PATENT EXHAUST VENTILATOR,
Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.
voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.
PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER
dan elk bekend systeem.
Op serieuse aanvragen zijn, voor vergelijkende proefnemingen, steeds toestellen gratis beschikbaar.

Nederlandsche Asphaltfabriek,
W. J. VAN DER WETTERN. — A. S. KEY.
ROTTERDAM.
Gevestigd: KEULEN, LONDON, ROTTERDAM.
Voert Bestratingen uit; legt Vloeren; levert Materialen. *Adres: LEUVEHAVEN 28*

Naaml. Venn.
Dordrechtsche Asphaltfabriek
v/h. f^a. ROODENBURG & Co.
ASPHALT-DAKPAPIEREN
CEMENT-MASTIEK } MERK „ETNA"
HOUTCEMENT }
PAPPOLEUM
ASPHALTVLOEREN en
DAKBEDEKKINGEN
worden onder veeljarige garantie uitgevoerd.

E. BÜCKER & Co.
Laan 18b. Tel. Interc. 3423. **Den Haag.**
ASBEST-LEIEN EN ASBEST-LEI ISOLEERPLATEN
merk „ETERNIT". (WETTIG GEDEPONEERD).
MUUR- EN VLOERTEGELS, SANITAIRE ARTIKELEN,
GROEVE LEIEN, LOODGIETERSBENOODIGDHEDEN enz. enz.

26E JAARGANG · No 15

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VD MAATSCHAPPY · TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST ·

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — JB. VAN DEN BAN Pz. V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Grafsteenen in de Protestantsche kerk te Abbenbroek. — Prijsvragen. — Boek- en plaatwerken. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. —

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.— PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1–5 regels ƒ 1.–, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kosteloze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

GRAFSTEENEN
IN DE PROTESTANTSCHE KERK TE ABBENBROEK.

Het is thans niet voor de eerste maal, dat de uitgaven der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst in staat zijn, zeer artistieke teekeningen van den heer A. Spoon J. Jzn. te Rotterdam, naar oude bouw- of kunstwerken vervaardigd, op te mogen nemen.

De heer Spoon heeft bij voorkeur op het gebied van onze merkwaardige monumenten reeds veel op talentvolle wijze aan de vergetelheid ontrukt, en wij achten ons gelukkig den lezers van het Bouwkundig Weekblad ditmaal de reproducties te kunnen aanbieden van twee fraaie potloodteekeningen van zijne hand, naar grafsteenen uit de 17e eeuw, en van eene photographie naar eenen door hem ontdekten grafsteen, allen aanwezig in de uit een oudheidkundig oogpunt merkwaardige dorpskerk te Abbenbroek op het eiland Voorne en Putten.

Wij ontvingen bij deze gewaardeerde gegevens de volgende toelichting van den heer Spoon zelve.

In het koor van de 15de eeuwsche Protestantsche kerk te Abbenbroek op 't eiland Voorne en Putten, liggen naast elkaar twee evengroote grafsteenen, van 2.48 × 1.46 M. De linksche bevat in 't midden een dubbel familiewapen in cartouchevorm met naamplaten daarboven en beneden. Op de bovenste staat:

„Hier leit begraven Jongheer Nicolaes van Abbenbrouck in sijn leven Heer in Abbenbrouck sterff den 25 September Anno 1619 out sijnde 51 jaren."

Op de benedenste staat:

„Hier beneffens leit mede begraven Joffrou Maria van Egmondt van der Nyburch den selven Jongheer Nicolaes van Abbenbrouck's huysvrouw sterff den 23 February A° 1613 out 40 Jaren."

De rechtsche steen heeft in 't midden het enkele familie wapen met links de wapenschilden van de huizen Abbenbrouck, van den Bergh, Hart van Woert, en Saintim, en aan de rechtsche zijde Egmont van der Nyenburg, Montfoort, en van den Bergh.

Het benedendeel wordt ingenomen door een naamplaat met reeds barokke cartouchevormen en waarop voorkomt:

„Hier leyt begraven den WelEdelen Heere Joncker Nicolaes d'Abbenbrouck in sijn leven Heer tot Abbenbrouck stierf den 6 November An° 16 hondert 58 out 63 jaren."

Beide grafsteenen zijn slechts weinig afgesleten en uitstekend uitgevoerd.

In hetzelfde koor bevindt zich nog een andere, meer zeldzame grafsteen van de 15de eeuw. Deze is hoog 0.96 M., breed 0.61 M. en is geplaatst eenige c.M. diep in den rechtschen muur op een hoogte van 2.50 M. uit den vloer. Ook deze steen heeft, zooals de hier gegeven afbeelding ervan kan doen zien, slechts weinig geleden en is in hoofdzaak uitstekend in stijl en uitvoering.

Sporen van kleuren, geel, rood en groen zijn op wapens en kleeding nog zichtbaar.

Reeds eenigen tijd geleden deed de heer Spoon enkele mededeelingen omtrent deze grafsteenen, echter niet vergezeld van afbeeldingen, in het „Weekblad of Brielsche Courant voor Voorne, Putten, Overflakkee en Goedereede." Wij

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

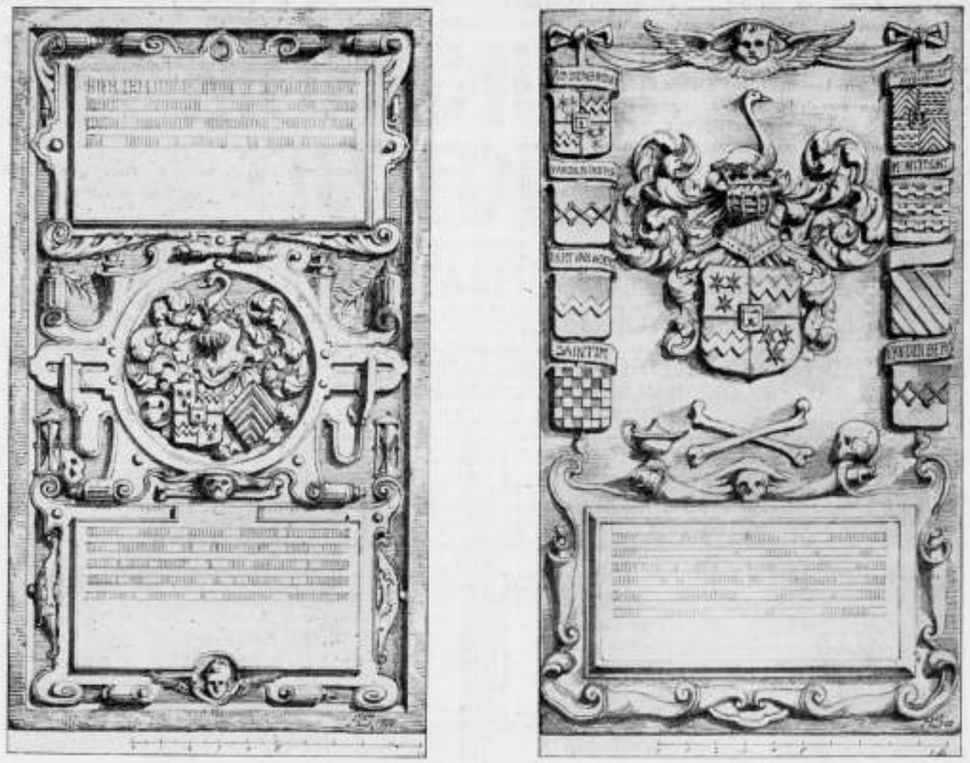

Grafsteenen uit de 17e eeuw in de Protestantsche Kerk te Abbenbroek.
Naar teekeningen van den heer A. Spoox J.Jz.

ontleenen daaraan nog, dat de beide eerstgenoemde grafsteenen ontkomen zijn aan de vernielwoede in den Franschen tijd, toen op bevel van hoogerhand de meeste familiewapens, zelfs die op de graven, zijn geschonden.

Omtrent den derden grafsteen schreef de heer Spoon:

Tijdens mijn bezoek aan deze kerk (te Abbenbroek) werd mijne aandacht getrokken op eene kleine oneffenheid in den muur rechts van het koor en boven een heerenbank. Een schijnbaar stuk muur, wat bleek een dik bekalkt houten schot te zijn, werd door den koster, den heer van Pelt, verwijderd, waardoor een weinig verdiept, een blauwe steen te voorschijn kwam, die bij nadere beschouwing bleek ook een grafsteen te zijn, waarvan het bestaan nauwelijks bekend was. Ongeveer 200 jaar ouder dan de vorige steenen, is deze zeer zeldzaam en van groote oudheidkundige waarde. Hij is van het laatste gedeelte der 15de eeuw, blijkens het randschrift in Gothische letters, dat luidt:

„Hier leit begraven Bouwe Albout, die starf in 't jaer ons Heeren 1400 ende 61.

Het midden bestaat uit een nisvorm met kolommetjes, waarop bogen met hogels en kruisbloem. Hierin zijn twee hoofdfiguren geplaatst, een heilige en een ridder. De eerste, vermoedelijk de H. Egidius, in rijgewaad, houd in de linkerhand een hostiekelk en zegent met de andere een geharnast en een geknield ridderfiguur. Hierboven is een familiewapen dat door een zwevenden engel wordt vastgehouden. Met de vier wapens in de hoeken is 't geheel in zuiver laat-Gothischen of Middeneeuwschen stijl, meesterlijk van compositie en uitvoering; bovendien is 't van groot belang, dat er hoegenaamd niets aan geschonden is; ja zelfs de kleuren op kleeding en wapens zijn nog vrij duidelijk zichtbaar.

Jammer alleen is het, dat deze ongeveer 1 M. hooge steen vrij hoog, gedeeltelijk achter een zitbank, in den muur is geplaatst, waar hij moeielijk duidelijk is te zien. Ook de donker grauw grijze kleur werkt daartoe niet mede.

Zooveel te beter echter komt de groote zuiverheid van uitvoering tot zijn recht in een gipsafgietsel, dat van den steen is vervaardigd geworden door den heer S. Miedema voor en op kosten der Academie van B. K. en T. W. te Rotterdam. Dit afgietsel, met dat van een deel van één der steenen voor den preekstoel, vormen een belangrijke aanwinst voor de verzameling van kunsthistorische afgietsels der Academie.

PRYSVRAGEN

PRIJSVRAAG,

UITGESCHREVEN DOOR HET HOOFDBESTUUR DER GRONINGER MAATSCHAPPIJ VAN LANDBOUW EN NIJVERHEID.

Programma.

De prijsvraag zal bestaan in het maken van een plan voor een boerenarbeidersbehuizing met één woning.

De behuizing zal bevatten eene woonkamer met minstens een bed en eene kast; eene slaapkamer met 2 slaapplaatsen en kasten; een gang of portaal; een keldertje met voldoende ruimte voor zuivel- en mondbehoeften; een waschhuis met eene stookplaats voor den kook- of waschpot; onder het waschhuis een regenbak voor minstens 2000 liter; verder eene schuurruimte waarin een privé, eene bergplaats voor turf en gereedschappen en, zoo noodig, voor hooi en stroo.

Voor het stallen van koeien en het hokken van varkens, geiten enz. moet het plan tweeledig worden opgemaakt en de kosten dienovereenkomstig worden berekend, t. w.:

1°. de stallen en hokken worden met het woonhuis onder één dak aangebracht, en

2°. voor de stallen en hokken wordt een afzonderlijk schuurtje gebouwd.

Bedoeld wordt een stal voor 2 koeien, een varkenshok en een stal of hok voor een of meer geiten.

Gewenscht is een doelmatige vergaarbak voor faecaliën en mest.

Voor ieder plan wordt een plattegrond verlangd met de in de ruimten ingeschreven bestemming, opstanden van de verschillende gevels en een lengte- en breedtedoorsnede, alles op eene schaal van 1 à 100.

Alle teekeningen moeten in zwarte inktlijnen worden uitgevoerd zonder dat daarop schaduwen door lijnen of waterverf zijn aangebracht. Kleuren mogen op de teekeningen niet voorkomen.

Het ontwerp moet vergezeld gaan van een duidelijke omschrijving en deze voornamelijk aangeven: het te gebruiken materiaal en de bedoelde afmetingen.

Verder eene gespecificeerde begrooting.

Met het oog op den algemeenen financiëelen toestand der arbeiders, zullen de kosten eener behuizing als boven genoemd, niet meer dan plus minus / 1000 mogen bedragen.

Verondersteld wordt, dat het bouwterrein even hoog als de straat en minstens 80 c.M. boven den hoogsten waterstand is.

Voor de bekroonde ontwerpen worden uitgeloofd:

een eerste prijs van 75 gulden,
een tweede prijs van 25 gulden,
benevens één of meer getuigschriften, een en ander naar het oordeel der jury.

Algemeene bepalingen.

Art. 1. De ontwerpen moeten vóór of op 1 Juli 1906 franco worden ingezonden bij den Secretaris der Maatschappij, den heer H. D. Ebbens te Nieuw-Beerta.

Art. 2. De stukken moeten gemerkt zijn met een motto of een herkenningsteeken en vergezeld gaan:

a. van een goed gezegeld couvert, bevattende naam en woonplaats van den vervaardiger en waarop het motto of herkenningsteeken, overeenkomende met dat op de teekening, is aangebracht;

b. van een open brief, waarin een correspondentie-adres.

Art. 3. Het schrift op de teekening en van andere stukken moet van eene andere hand zijn dan die van den inzender.

Art. 4. De ontwerper mag zijn naam niet bekend maken, vóór de Jury uitspraak heeft gedaan.

Art. 5. Ontwerpen, waarbij de bepalingen van artt. 3 en 4 niet behoorlijk zijn nageleefd, blijven buiten mededinging.

Art. 6. De ingezonden ontwerpen worden beoordeeld door een jury, bestaande uit drie personen en wel uit een bouwkundige, een landbouwer en een veldarbeider.

Art. 7. Op voordracht van de jury kan het Hoofdbestuur de gespecificeerde prijzen op andere wijze verdeelen.

Art. 8. De bekroonde ontwerpen blijven het eigendom der Maatschappij.

Het Hoofdbestuur behoudt zich het recht voor, na de uitspraak der jury alle ontwerpen tentoon te stellen op door het Hoofdbestuur te bepalen tijd en plaats.

Art. 9. De uitslag der beoordeeling zal terstond na de uitspraak der jury worden bekend gemaakt.

Art. 10. De niet bekroonde ontwerpen kunnen worden afgehaald bij den secretaris der Maatschappij op vertoon van het in art. 2 genoemde motto of herkenningsteeken of worden desverlangd, franco teruggezonden.

Art. 11. Alleen deswaardige ontwerpen komen voor bekroning in aanmerking.

Het Hoofdbestuur der Groninger Maatschappij van Landbouw en Nijverheid:

J. Bs. WESTERDIJK, *voorzitter.*
H. D. EBBENS, *secretaris.*

Grafsteen uit de 15e eeuw in de Protestantsche Kerk te Abbenbroek.

BOEK- EN PLAATWERKEN.

Leerboek voor de kennis van sommige Bouwmaterialen, door J. van Leeuwen Jr. Civ. Ing., oud-Leeraar a. d. Burgeravondschool te Dordrecht. Tweede herziene en vermeerderde druk. Dordrecht. J. P. Revers.

Een goed leerboek samen te stellen, waaruit men kennis van bouwmaterialen zal moeten opdoen, is een beslist moeielijke taak. Uit zulk een boek alléén, hoe verdienstelijk ook in elkaar gezet, hoe goed en rijk ook geïllustreerd, is de vereischte kennis, die eenig nuttig effect zal hebben, niet op te doen.

In onnoozelen eenvoud denken wellicht sommigen, als ze zich voor een of ander examen klaar willen maken, goed te doen door den inhoud van zulk een leerboek van buiten te leeren, zonder te bedenken, dat ze — om maar iets te noemen — de uitwendige kenteekenen van de opgesomde gebreken van steen of hout niet zullen kunnen onderscheiden, omdat ze die gebreken nog nooit in werkelijkheid gezien hebben.

De kennis van bouwmaterialen is voor 't grootste gedeelte slechts op te doen in de practijk, door bespreking en toelichting van monsters door een bekwaam vakman. Misschien zou het wenschelijk geweest zijn, indien de samensteller in zijn voorbericht daarop gewezen had.

Niettemin heeft een boek als dat waarvan de 2e meer uitgebreide druk hier wordt aangekondigd, zijne nuttige zijde; bijv. als handboek bij het onderricht, of voor gedeeltelijke zelfstudie, indien men zich de hulp kan verzekeren van een goed kenner van bouwmaterialen, en men voorbeelden onder zijn bereik heeft.

Voor beide gevallen kan het boek van den heer J. van Leeuwen met gerustheid worden aanbevolen.

Beveiliging tegen Bliksemschade. Door Dr. D. van Gulik. Tweede druk. Uitgave van P. Noordhoff te Groningen.

Het was niet gewaagd bij het verschijnen van dit werkje (eerste uitgave) te voorspellen, zooals wij een jaar geleden dit deden, dat de oplaag spoedig zou zijn uitverkocht. De zoo duidelijke handleiding om op practische wijze, weinig kostbare bliksemafleiders aan te leggen, moest wel overal met vreugde en belang-

stelling ontvangen worden. Want de handleiding bleek een grondige studie te zijn, in elkander gezet op eene wijze, zóó, dat zij in vele kringen nut kon stichten.

Het denkbeeld om zulk een werkje uit te geven is bijzonder practisch geweest; maar buitengewoon gelukkig is Dr. van Gulik met de samenstelling ervan geweest. In beknopten maar toch zeer duidelijken vorm wordt de aanleg der beveiligingsmiddelen tegen het inslaan van den bliksem behandeld in verband met opgedane ervaringen; vele practische wenken zijn daaraan vastgeknoopt, terwijl rekening is gehouden met de nieuwste inzichten aan ervaringen van den laatsten tijd ontsproten.

De 2e oplage heeft nu het licht gezien, en wij bevelen deze even krachtig als de vorige aan een ieder aan; zij verschilt alleen hierin van de eerste, dat enkele voorbeelden belangrijk zijn omgewerkt, en dat — tevens als een bewijs hoezeer de schrijver op de hoogte van zijn tijd blijft — een nieuw voorbeeld is toegevoegd, behandelende de beveiliging van gewapend beton.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, n°. 14, van 7 April 1906, is in feestgewaad verschenen, althans de eerste bladzijden, bevattende „*Een terugblik, 1866—1906*". 't Was 7 April j.l. namelijk juist 40 jaren geleden, dat voor 't eerst „De Opmerker" te Arnhem verscheen. De redactie werpt nu een vluchtigen terugblik op het 40-jarig tijdperk dat achter ons ligt, en blijkt overtuigd te zijn, dat de tijden er niet naar zijn, zich lang in het verledene te verdiepen; integendeel, de dingen der naaste toekomst zullen onze volle aandacht eischen. Zij — de redactie — is dan ook niet aan het einde van hare taak; zij zal deze met frisschen moed vervolgen, en beveelt zich aan in de welwillendheid, de medewerking en belangstelling van hare lezers, die zij op dezen gedenkdag haar heilwensch toebrengt.

Het nummer bevat een vervolg van: *De gebakken steen*, waarbij een plaat, gevende een detail van het raadhuis te Piacenza.

Gebouwen steen. Beschouwingen naar aanleiding van de rapporten der Inspecteurs van den Arbeid, uit welke de conclusie kan worden getrokken, dat het gevaarlijk is, gebouwen steen, in 't bijzonder zandsteen, te verwerken, daar de werklieden jeugdig en veelal aan tuberculose sterven. Aangetoond wordt daarentegen, dat eenige leden van het geslacht De Keijzer, ofschoon steenhouwers, haast allen oud zijn geworden, niettegenstaande zij slechts zandsteen bewerkt hebben. De zaak is van groot belang, en het is noodzakelijk, dat de regeering een geneeskundig onderzoek doe instellen. Hiermede zullen eenige jaren gemoeid zijn; en wordt dan aangetoond, dat de „Inspecteurs" gelijk hebben, dan zou het verwerken van zandsteen hier te lande verboden kunnen worden.

Architectura, 7 April. *Wat nu? Over Vakonderwijs.* Het is de vraag wat de tegenwoordige regeering in de plaats zal stellen voor de niet tot uitvoering komende plannen der vorige. De schrijver vraagt steun en verbetering van het reeds bestaande onderwijs op de verschillende plaatsen van ons land, en een uitstekend toezicht daarover.

Vervolg van: *Het nut en doel der kunst*, door J. L. M. Lauweriks.

Inhoud van het „Technisch Gedeelte": *Fundeering van kunstwerken* onder water en in moerassigen bodem. De aandacht wordt gevestigd op een vernuftige en voordeelige toepassing van het gewapend beton. *Haven van Nantes*, nieuwe kaden aan den linker oever. Beide stukken zijn ontleend aan: Le beton arme.

De Bouwwereld, 4 April. *Architecten-woningen*, door J. H. W. Leliman: Het huis van William Burges (1827—1881) te Londen: met een afbeelding van den tuingevel en van de werkkamer. Burges was behalve bouwmeester, ook dichter en kunstgeleerde, en heeft een groote rol gespeeld bij de herleving der Gothiek in Engeland. De zuiverste weerspiegeling van zijne richting is misschien dit eigen woonhuis. Overigens getuigen van zijn talent meerdere belangrijke bouwwerken, als: de kathedraal van Cork in Ierland, en het kasteel van markies Bute te Cardiff. Na het overlijden van Burges is een afzonderlijk werk over zijn woonhuis en de kunstschatten die het bevatte, verschenen.

Uit oud-Rotterdam. Bouwloonen en bouwprijzen in de 17e eeuw, en voorts eenige bepalingen omtrent het bouwen te Rotterdam in vroegeren tijd.

De Ingenieur. 7 April. *Programma der prijsvragen voor toepassing van verblendsteen en bricorna*, uitgeschreven door de heeren Van de Loo, steenfabrikanten te Dieren.

Technisch Weekblad. 6 April. *Stookbuizen* en de invloed van olie op hun uitersten weerstand.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Toren te Monster. De gemeenteraad van Monster heeft besloten een leening van *f* 38.000 te sluiten, van welk bedrag *f* 28.000 zijn bestemd voor het herstel van den afgebranden toren, waarmede binnen kort een begin wordt gemaakt.

O. L. Vrouwekerk te Maastricht. De Gemeenteraad van Maastricht stond een subsidie van *f* 8750 toe in de kosten der restauratie van dit monument.

T. H. S. te Hannover. Het kan wellicht nuttig zijn aan de vele Nederlandsche technici die in Hannover hebben gestudeerd in herinnering te brengen, dat de T. H. S. aldaar op 25 Mei a.s. haar 75-jarig bestaan feestelijk zal herdenken. Zooals bij vorige soortgelijke feesten zullen de oud-studenten, wier adressen bekend zijn, een uitnoodiging tot bijwonen van het feest ontvangen. Niet uitgenoodigden zullen wel doen hunne adressen op te geven aan de Rector der instelling.

Elfde Congres voor Openbare Gezondheidsregeling. Dit congres wordt in September te Haarlem gehouden. Onderwerpen die aan de orde zullen komen zijn o.a.: de afvoer van vuil ten plattenlande, de uitbreidingsplannen der steden, en de bestrijding der kwakzalverij.

BUITENLAND.

Worms. Voor de herstelling van den Dom te Worms is reeds 524,000 Mrk. besteed. Om de plannen van den Dombouwmeester, Geh: Ob: Brt: Prof. K. Hofmann te Darmstadt, geheel uittevoeren, zal nog een som van 382,000 Mrk. noodig zijn.

Kiel. Te Kiel wordt een nieuw museum gebouwd, waarvoor Provincie en stad elk 200 duizend Mrk. hebben toegestaan.

Londen. De electrische ondergrond-spoorweg die Waterloostation aan den rechter Theemsoever met het Paddington station in het Noorden der stad verbindt, is geopend. De ongeveer 4.5 K.M. lange baan ligt van 18 tot 21 meter onder de straat, en heeft 7 tusschenstations.

Parijs. Het Marine-Museum, dat tot nu toe zijn plaats in het Louvre vindt, zal waarschijnlijk verplaatst worden, en in de daardoor verkregen ruimte zullen de talrijke kunstschatten tentoongesteld worden, die nu voor een groot deel opgeborgen en niet toegankelijk voor het publiek zijn. Eene lengte van 600 M. galerij komt hierdoor beschikbaar.

Oostenrijk. Op Oostenrijksch grondgebied, tusschen Linz en Budweis, is de eerste voor het openbaar verkeer bestemde spoorweg van het vasteland aangelegd.

Franz Anton R. v. Gerstner was de man die ongeveer 80 jaren geleden daartoe den stoot gaf. Hij was Oostenrijks eerste spoorweg-Ingenieur.

Op 7 Sept. 1824 ontvangt hij van Keizer Franz I de staatsconcessie voor den aanleg van een houten en ijzeren weg, tot verbinding van den Donau met de Moldau, en op 28 Juli 1825 wordt de eerste spade in den grond gestoken. Op 7 Sept. 1827 wordt het 1e gedeelte, en 11 Aug. 1832 de geheele lijn voor het verkeer opengesteld.

De grootste moeielijkheden heeft hij te overwinnen, de bevolking is hem vijandig, hij heeft met bijgeloof te kampen, zijne vrienden verlaten hem, doch onafgebroken blijft hij op zijn post, tot het werk voleindigd is. Zijne groote eigenschappen worden evenwel door zijn vaderland niet erkend, en ontmoedigd gaat hij naar Rusland, bouwt daar de 1ste Russischen spoorweg van Petersburg naar Zarskoje Selo. Daarna voert het lot hem naar Amerika, waar hij in 1840 sterft.

Nu, na ongeveer 80 jaren, is men tot het volkomen bewustzijn gekomen van de groote verdiensten van v. Gerstner. Eene Commissie van de eerste mannen van Oostenrijk heeft zich gevormd, voor het oprichten van een gedenkteeken en standbeeld voor Gerstner te Linz, van waar de eerste Europeesche locomotief zich over de eerste Europeesche spoorbaan bewoog.

Rome. Van 26 April tot 3 Mei a.s. wordt alhier het VI international congres voor toegepaste scheikunde gehouden.

De vorige congressen werden gehouden te Parijs, Brussel, Wenen en Berlijn.

Internationale hygiëne-tentoonstelling. Zulk eene tentoonstelling zal in 1910 te Dresden worden gehouden in den geest als die te Brussel, Berlijn, Amsterdam en elders.

PERSONALIA

Tot directeur der gemeentewerken te Vlaardingen is benoemd geworden de heer L. H. E. Hylckama Vlieg, hoofd-opzichter bij de Gemeentelijke Gasfabrieken te Amsterdam.

Aan den heer G. J. Morre, Hoogleeraar in de bouwkunst aan de Technische Hoogeschool te Delft, is op zijn daartoe om gezondheidsredenen gedaan verzoek, met ingang van 23 April a.s. een eervol ontslag verleend uit zijne betrekking, met dankbetuiging voor de gewichtige diensten door hem bewezen.

De heer Morre was sedert 1861 Leeraar eerst aan de Academie en vervolgens aan de Polytechnische School, later hoogleeraar aan laatstgenoemde inrichting en de tegenwoordige Technische Hoogeschool.

Door B. en W. van Nijmegen zijn bij de voorbereiding en uitvoering der rioleeringswerken aldaar, tijdelijk in gemeentedienst aangesteld, als Ingenieur de heer J. E. de Meijier, Civ. Ingenieur, en als Teekenaar de heer E. J. Wind.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	26	jaar	salaris		f 100.—
"	"	22	"	"		" 50.—
"	"	26	"	"		" 80.—
"	"	21	"	"		" 60.—
"	"	22	"	"		" 70.—
"	"	21	"	"		" 80.—
"	"	26	"	"		" 80.—
"	"	23	"	"		" 50.—
"	"	24	"	"		" 70.—
"	"	41	"	"		" 80.—
"	"	21	"	"		" 90.—
"	"	22	"	"		" 85.—
"	"	29	"	"		" 90.—
" Teekenaar	"	19	"	"		" 40.—
"	"	20	"	"		" 45.—
"	"	19	"	"		" 30.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 16 APRIL.

EMMEN. *a.* Het bouwen van een winkelhuis aan de Grint; *b.* het verf-, glas- en behangwerk.

De heer M. de Hes te Meppel, v.m. elf uur in café Wielens, Emmen, alwaar bestek en teek. ter inzage en zijn ad f 1.50 verkrijgb. bij architect R. Kliphuis.

DINSDAG 17 APRIL.

APELDOORN. Het verbouwen van een café.

De arch. J. A. Wijn 's av. 8 u. in het café aan de Dorpstaat alw. bestek en teek. vanaf 10 April ter inz. en zijn te verkrijgen à f 1 per stel.

HARKSTEDE. Het bouwen van een schuur waarin woonhuis aan den Hamweg.

De archit. G. Wieringa te Groningen, n.m. 4 uur in café wed. Schutter, bestek en teek. à f 1 verkrijgb. bij gen. archit. en café. Aanw. 17 April n.m. 3 u.

MAASBREE (LIMB.). Het ged. afbreken van een bestaand perceel en het weder opbouwen van een heerenhuis met bijlev. der mater. enz.

De bouwk. A. Holten te Blerik n.m. 5 u. bij wien bestek en teekening ter inzage en inl. te bekomen. Bestek en teek. ter inz. bij G. Vaessen—Grubben, te Maasbree. Aanw. 17 April n.m. 2 u.

NEERBOSCH (GELD.). Het bouwen van 4 schoollokalen en het vergrooten van het meesterhuis a. d. Kraijenhoflaan te Hees.

De arch. A. J. Jong, 's midd. 12 u. bestek en teek. à f 3 verkrijgbaar bij P. Rijnja, Reguliersgracht 134, Amsterdam. Inlicht. te bekomen ten kantore der arch. Marnixstr. 346 te Amsterdam. Teek. ter inz. in een der schoollokalen te Hees. Aanw. op het terrein 18 April v.m. 10 uur.

OSS (N.-BR.). Het bouwen van een boerderij met woonhuis.

De heer J. Spierings—van Erp, in café A. Vermallen bij wien ad f 2 bestek en teek. verkrijgb. inl. geeft de Bouwk. J. de Koning te Deventer. Aanw. 17 April v.m. 10 u.

WOENSDAG 18 APRIL.

BODEGRAVEN. Het afbreken der oude en het bouwen van eene nieuwe hofstede, bewoond door A. Zwanenburg.

De heer H. Berkhof te Oudewater, n.m. 3 u. in hotel „Van Haaften" te Bodegraven, bij wien na 12 April bestek en teek. verkrijgbaar à f 1. Aanw. gedaan.

ENKHUIZEN. Het bouwen van 10 arbeiderswoningen aan de Ossenmanneties.

Het bestuur der stichting „Volkhuisvesting" 's av. 7 u. in de Doele. Bestek en 2 teek. à f 1.25 verkrijgbaar ten kantore van J. C. de Groot, S. v. L. Park 1, alwaar dagelijks tusschen 10—12 u. inl. te verkrijgen.

HEERLEN. Het maken van een blok van tien arbeiderswoningen te Bautsch, gemeente Heerlen, volgens bestek no 6 (Raming f 20.300.)

De Directeur der Staatsmijnen n.m. 3 u. (Gr. tijd). te zijne bureele. Bestek met 2 teek. ter inz. op voorn. hoofdbureel en is, aldaar verkrijgb. tegen f 1.50, inl., benevens aanw. op de bouwplaats, worden verstrekt na vooraf gaande aanvraag.

OSSENDRECHT (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis a. d. Torenstraat.

De arch. Q. J. Horsten te Bergen op Zoom n.m. 1½ u. in café „Schutterhof." Bestek en teek. à f 1 te bekomen bij den arch., die inl. geeft. Aanw. gedaan.

LOPPERSUM. Het amoveeren eener bestaande en bouwen eener nieuwe behuizing c.a.

Mevr. de wed. Altink 's-av. 7 u. in hotel Rienks alw. bestek en teek. ter inzage en ad 60 ct. verkrijgb. Inlicht. geeft arch. H. Rozema. Aanw. 18 April n.m. 5 u.

ZEIST. Het bouwen van een Schoolgebouw, bevattende 10 lokalen en een Onderwijzerswoning op een terrein aan de Weeshuislaan te Zeist.

De kerkeraad der Ned. Herv. Gemeente. Bestek met 5 teek. tegen f 3.50 te verkrijgen aan het Protestantsch Weeshuis aan de Slotlaan te Zeist. Inl. geeft C. B. Posthumus Meijes, arch. Alleen voor leden van voorn. Gemeente te Zeist.

DONDERDAG 19 APRIL.

AMBT-DELDEN. Het bouwen van een boerderij te Deldenerbroek bij Ludikhuis Deldenerbroek.

De heer A. Kamp, 's av. 7 u. in het koffiehuis van J. H. Oolhorst, op 't Schaafjen te Deldenerbroek, alw. bestek en teek. vanaf 11 April ter inzage. Inl. verstrekt de besteder. Aanw. 19 April n.m. 5 u.

HEETEN (OV.). Het bouwen van een schuur op Aarnink te Heeten.

De architect M. van Harte te Deventer v.m. 10½ u. in café van Bosgoed te Heeten, alwaar bestek en teek. ter inzage vanaf 9 April. Inlicht. geeft de arch. Aanw. gedaan.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

30 MAART.

BRITSUM (FR.). Het afbreken der bestaande te Britsum en het bouwen van een nieuwe pastorie voor de Nederd. Herv. gem. aldaar. Door den arch. H. Feddema Azn., Eewal 53, Leeuwarden.

Laagste inschrs. Riemersma, en v. d. Zee, Leeuwarden, f 10123 of f 9723. Twee biljetten te laat ingekomen. Gunning aangehouden.

TILBURG. Het sloopen van het bestaande woonhuis met smederij, en het daar ter plaatse bouwen van een woon- en winkelhuis met smederij. Door den heer P. J. van Oorschot.

Laagste inschr. J. Horvers, f 2598. Gegund.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het bouwen van een villa aan de Haarlemmerstraat ald., voor rekening v. d. heer Florijn te Haarlem. Door den heer W. F. Doeglas.

Laagste inschrijver J. Verhagen, Haarlem, f 7866.

2 APRIL.

DELFZIJL. *a.* Het afbreken van een bestaande behuizing en het weder opbouwen van eene winkelbehuizing met bakkerij; *b.* de verf-, glas- en behangwerken daarvan, met bijlev. van al de daarvoor ben. mater. enz. Door den arch. K. Klasens.

Timmerwerk. Laagste inschr. G. Bakker, Delfzijl, f 3401.

Schilderwerk. J. v. Dijk, f 140. Niet gegund.

3 APRIL.

BEUNINGEN. Het bouwen van een villa voor den heer J. W. Burgers. Door den arch. Klaassen te Nijmegen.

Laagste inschr. H. Bartels, f 16994.

OLDENZAAL. Het verbouwen van een café tot hotel-café. Door den arch. W. Elzinga.

Laagste inschrs. P. H. en B. J. Op de Weegh, Oldenzaal, f 6233.

4 APRIL.

BOVEN PEKELA (GRON.). Het amoveeren eener oude en het bouwen eener nieuwe winkelbehuizing, onder bijlev. van al de daartoe benood. materialen enz. Door den arch. A. H. Oldenburger, te N. Pekela.

Laagste inschr. P. de Lange, f 3773.

AANBESTEDING.

HEEREN VOOGDEN van het *Old Burgerweeshuis* te LEEUWARDEN zijn voornemens den 23en April e. k. aan te besteden:

den bouw van een Gasthuis of Hofje aan de Wijbrand de Geeststraat aldaar.

waarvan het bestek met 4 teekeningen tegen f 3.— per stel is te verkrijgen bij den Architect W. C. DE GROOT, mede aldaar.

Voordeelige Vertegenwoordiging.

Wij zoeken voor geheel Nederland of voor de grootere plaatsen

bekwame vertegenwoordigers,

die met **handelaren in Terrazzo** en **zaken in cementwaren** goed bekend zijn. De mogelijkheid bestaat dat deze vertegenwoordiging van een groote bouwmaterialenhandel, die geregeld laat reizen, alleen tegen vast salaris gegeven wordt. Grootst productievermogen en lage vrachten. Aanbiedingen *in de Duitsche taal* aan C. F. WEBER A.G., afd. Terrazzowerk, *Düsseldorf-Heerdt*.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

Gevestigd:

Botermans & van Essen.

Ateliers voor

Gebrandschilderd Glas, Glas in Lood en Decoratieve Kunst.

Cornelis Jolstraat 40, SCHEVENINGEN.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 1sten Mei 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1052.

Het maken van een privaatgebouwtje met steenkolenbergplaats en bijkomende werken op het station OUDEWATER.

Begroot ing f 1800.—.

De besteding geschiedt volgens § 48 van het bestek.

Het bestek ligt van den 9den April 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN, te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 24sten April 1906 ten 10 40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 4den April 1906.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 1sten Mei 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1053.

Het wijzigen en uitbreiden der Wachterswoningen No. 26, 40 en 46 op de lijn VENLO—EINDHOVEN.

Begroot ing f 3300.—.

De besteding geschiedt volgens § 44 van het bestek.

Het bestek ligt van den 9den April 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur B. J. HAITSMA MULIER, te *'s Hertogenbosch* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 23sten April 1906 ten 10 ure voorm. *(West Europeesche tijd)* te Nuenen Tongelre.

Utrecht, den 4den April 1906.

VERKOOPING

VAN

Technische Boekwerken

O. A. NAGELATEN DOOR WIJLEN DE HEEREN

Dr. H. BEHRENS,

Hoogleeraar a/d Polytechnische School te Delft

Dr. L. BLEEKRODE

Leeraar a/d H. B. S. te 's Gravenhage

H. LINSE, C. I.

Oud-Directeur der Gemeentewerken te Dordrecht.

Dr. J. L. C. SCHROEDER VAN DER KOLK

Hoogleeraar a/d Polytechnische School te Delft

A. C. BROEKMAN

Oud-Hoofdingenieur S. S. te Arnhem

te houden door den

Technischen Boekhandel J. WALTMAN Jr. te DELFT

Maandag 30 April, Dinsdag 1 en Woensdag 2 Mei 1906,

in het Gebouw der LOGE, Choorstraat 16 te DELFT, des avonds telkens ten half acht uur, (precies).

De boeken zijn te bezichtigen op de verkoopdagen van 's morgens 10 tot 's middags 1 uur.

De Catalogus is heden verschenen en gratis verkrijgbaar.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00.

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

D. VAN ZETTEN.

RAAMVEST 31. — HAARLEM.

Fabriek Lange Annastraat 24 rood.

Verbeterd Torgament of Xylolithvloeren,

„Hardhoutgraniet."

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BUCKER & Co., den Haag.

Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.

Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.

Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.

Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.

Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.

Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.

Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Ateliers voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS, Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK, ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN BETONWERKEN IN., 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN, Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bronzeerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Broncerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xyloïth-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hauesler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rollaiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM, v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Konstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zs., Rotterdam - Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. - D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselschaft, Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. D. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Vervang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keerlicht-prospectus.

De Firma F. W. BRAAT, Delft,

heeft de eer kennis te geven, dat hare **ZAAK** te **Zeist**, gedreven onder de firma **L. SCHÜTZ & ZOON, Koninklijke Fabriek van Zink- en Bronswerken,**

naar DELFT overgebracht is en vereenigd met hare Fabriek aldaar,

die een groote uitbreiding heeft ondergaan. Zij verzoekt alle correspondentie enz. voortaan te richten tot de

firma F. W. BRAAT, Delft. Koninklijke Stoomfabriek van Werken in Zink en andere Metalen;

specialiteit in **KUNSTSMEEDWERK;** aanleg van **CENTRALE VERWARMING** naar alle systemen; Agentschap der firma **S. J. ARNHEIM** te **Berlijn**, Kon. Keiz. Fabriek van **Kluisdeuren, Safe-Deposits**, enz.

POSTERIJEN EN TELEGRAFIE.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 25 April 1906, des namiddags te 2 ure, zal, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

de bouw van een loods voor telegraafmaterieel met bijkomende werken op een terrein aan de Minervahaven te Amsterdam.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, La. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt na 9 April 1906 ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie te 's Gravenhage; aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste District, Binnenhof te 's Gravenhage; aan de Post- en Telegraafkantoren te Amsterdam, en is na genoemden datum op franco aanvrage, tegen betaling der kosten ad f 0,35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaars Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 280 te 's Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's Gravenhage.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag 18 April 1906, des voormiddags te 11 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's-Gravenhage, 28 Maart 1906.

Gebrs Vincent, Buitenhavenweg 132, Schiedam.

Fabriek van **IJzeren hekken, Fijne Smeedwerken enz.**

VOLGENS ELKE TEEKENING.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

BEKR. WERELDTENTOONSTELLING.

INT. TELEFOON 4202.

Firma De Lugt en Serné.

HAARLEM. - Telefoon 569.

FABRIKANTEN VAN

PANTSERSTALEN

Brandkasten en Kluisdeuren.

Veiligheidssloten.

Leverancier van de Brandkasten der Kon. Posterijen.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren.

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,

geheel brand- en gehoorvrij.

BRUCKNER-PLATEN in voorraad.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.

Schoorsteenmantels.

SECTIEL

(voor binnendecoratie en gevelversiering).

Berbastegels

fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

AANBESTEDING.

Op *Vrijdag 20 April 1906* des namiddags ten 2 ure zal door den Architect ROOZEN wonende Zeestraat 58 te Beverwijk in het Café „Kennemerland" aldaar namens zijn Principalen worden aanbesteed:

Het maken van een Fabriksgebouw, voor marmerbewerking. Dubbel woonhuis enz. op een terrein gelegen aan de Pijp te Beverwijk.

Het bestek met teekeningen is vanaf 3 April a. s. op franco aanvrage en tegen betaling van f 3.— verkrijgbaar ten kantore van bovengenoemden architect bij wien tevens elken werkdag des namiddags van één tot twee ure inlichtingen zijn te bekomen.

Het bestek en de teekeningen liggen ter inzage in het lokaal van de aanbesteding te Beverwijk.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 24sten April 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1048.

Het maken van verbeteringen aan wachterswoningen op de lijnen: UTRECHT—'sBOSCH, TILBURG—'s BOSCH, en BOXTEL—EINDHOVEN.

1e perceel	. . . .	f 16.920
2e „	. . . . .	„ 2.710
3e „	. . . . .	„ 3.770
Totaal	. . . .	f 23.400

De besteding geschiedt volgens § 122 van het bestek.

Het bestek ligt van den 5den April 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur B. J. HAITSMA MULIER, te *'s Bosch*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 14den April 1906 ten 2.30 ure namiddag *(West Europeesche tijd)* in Wachtkamer 3e kl. te *'s Bosch*.

Utrecht, den 31sten Maart 1906.

Voor den verkoop van een wettig gedeponeerd **artikel behoorende tot de Technische Gezondheidsbranche**, dat reeds van particulieren en handelaren **algemeene belangstelling** ondervond zoowel als voor den verkoop van **gegoten ijzeren afvoerbuizen** wordt een geschikt persoon als

Vertegenwoordiger

voor Holland GEVRAAGD, die bij groote firma's, Architecten enz. goed geïntroduceerd is.

Aanbiedingen onder KE 6953 aan RUDOLF MOSSE, *Köln a/Rhein.*

26E JAARGANG · No 16

BOUWKUNDIG WEEKBLAD

ORGAAN VD MAATSCHAPPY · TOT · BEVORDERING · DER · BOUWKUNST ·

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — Jb. VAN DEN BAN Pz. V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.

REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR: 402 AMST.

BUREAU VAN ADMINISTR: HERDERSTR: 5 DEN HAAG

UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot bevordering der bouwkunst. — Reisherinneringen, III, Hersfeld. — Grafsteenen in de Protestantsche kerk te Abbenbroek. — Examens aan de Technische Hoogeschool. — Prijsvragen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. —

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels f 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Aan
Heeren Leden der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Op eene bijeenkomst, gehouden op 12 April 1906 te Amsterdam, van H.H. Bestuursleden der Afdeelingen Groningen, Utrecht, Haarlem, Rotterdam, Arnhem, 's Gravenhage en Amsterdam werd na gehouden bespreking en in verband met de vertegenwoordiging der Afdeelingen volgens rooster unaniem besloten, als candidaten voor het Hoofdbestuur aan te bevelen:

Vacature J. van den Ban Pz. (niet herkiesbaar), den heer J. Verheul Dzn. voor de Afdeeling Rotterdam;

„ D. E. C. Knuttel (herkiesbaar) de heer D. E. C. Knuttel.

Wegens het bedanken van den heer Ed. Cuypers, die den door hem bij de aanvaarding van zijn Voorzitterschap geuitten wensch om den heer A. Salm G.Bzn. zoo kort mogelijk uit het Hoofdbestuur te moeten missen, in vervulling hoopt te zien gaan, werd besloten voorts aan te bevelen de kandidatuur A. Salm G.Bzn.

Aan ondergeteekende werd opgedragen het bovenstaande besluit in het B. W. ter algemeene kennis te brengen, en om de stemgerechtigde leden der Maatschappij op te wekken van hunne belangstelling te doen blijken, door hunne biljetten met de vermelde namen in vorenstaande volgorde in te vullen.

De Secretaris der Afdeeling Amsterdam

J. H. W. LELIMAN.

93STE ALGEMEENE VERGADERING.

De 93ste Algemeene Vergadering der Maatschappij zal gehouden worden op Dinsdag 29 Mei, des avonds ten half acht ure, en op Woensdag 30 Mei, des voormiddags ten tien ure, in het Maatschappelijk Gebouw te Amsterdam.

REISHERINNERINGEN.
III.
HERSFELD.

Hersfeld, een oud eenvoudig Hessisch landstadje, aan de samenvloeiing van de Haun, Fulda, en Geis, ligt aan den zoom van een bekoorlijk dal, 't welk door de vereeniging der dalen van genoemde riviertjes gevormd wordt. Ofschoon het stadje, ongeveer 7000 inwoners tellende, eene bloeiende lakenindustrie bezit, en enkele instellingen, waaronder de krijgsschool, veel tot vertier bijdragen, neemt het toch niet meer die plaats in welke het eertijds bekleed heeft. Afgezien van de fraaie omgeving, ontleent Hersfeld zijne aantrekkelijkheid dan ook voor het grootste gedeelte aan zijn rijkdom van geschiedkundige herinneringen die voor een deel in zijne oude monumenten zijn vastgelegd.

De geschiedenis der stad gaat tot in den eersten Christentijd terug. Sturm, een leerling van Bonifacius, kwam in

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

Stiftsruïne.

Hersfeld.

Portaal: Stiftsruïne.

736 naar „Herolfesfeld" om hier een nederzetting te vestigen die hij echter weer spoedig moest verlaten. Eenige jaren later, in 769, bouwde evenwel een andere volgeling van Bonifacius, Lullus, aartsbisschop van Mainz, ter dezer plaatse eene abdij, en lag daarmede den grondslag van de stad Hersfeld. Deze abdij kwam weldra tot grooten bloei en rijkdom, terwijl gelijktijdig de stad zich ook meer en meer uitbreidde en tot welvaart geraakte. Vanzelf sprekend werd de stad herhaaldelijk door oorlogen en branden geteisterd, waardoor veel belangrijks is verloren gegaan en vele geschiedkundige gegevens ontbreken.

Omtrent de door Lullus gestichte kerk is niets met zekerheid bekend; ook omtrent de kerk, waarvan in 831 door abt Bruno II de eerste steen werd gelegd en die in 850 voltooid was, zijn weinig gegevens voorhanden. In het jaar 1037 werd dit gebouw door brand vernield.

Een en twintig jaar later werd wederom begonnen met den bouw van eene nieuwe kerk, die in 1144 met groote plechtigheid werd ingewijd. Van dit monument, in 1761 door de Franschen bij hun gedwongen aftocht uit Hersfeld aan het vuur prijsgegeven, bestaat nog slechts eene grootsche ruïne, die echter nog voldoende gegevens biedt om eene tamelijk nauwkeurige voorstelling van den oorspronkelijken toestand mogelijk te maken. Deze kerk, tot het vroeg-Romaansche tijdperk behoorende, was eene vlak gedekte zuilen-basiliek met dwarsschip en verhoogd koor. Hare totale lengte bedraagt ruim 100 M. De overwelfde hoofdingang is door twee torens geflankeerd, waarvan slechts één tot voltooiing kwam. In een dezer torens geeft een steenen trap toegang tot het boven den hoofdingang gelegen contrakoor dat met een halfkoepelgewelf overdekt en door een grooten boog van het middenschip afgesloten is. Van het middenschip zijn slechts enkele zuilvoeten aanwezig; het dwarsschip daarentegen, dat door 20 M. hooge bogen met het middenschip en koor in verbinding staat, heeft evenals het koor zijne hoofdmuren behouden. Onder het koor ligt eene achtzuilige krypta met de graven van Wigbert, Witta en Lullus. Boven het midden van het kruis verhief zich eertijds een zeshoekige toren met gaanderij.

Het kleine voorportaal aan de Oostzijde van het Noordelijk gedeelte van het dwarsschip is een aanbouw uit lateren tijd; de zuilen zijn blijkbaar aan een ander bouwwerk ontnomen, vermoedelijk aan de kerk die in 1037 door brand werd vernield, en zeer onoordeelkundig geplaatst, daar voor de basementen eveneens kapiteelen, omgekeerd geplaatst, werden aangewend. Dit kleine bouwwerkje vertoont echter interessante details en rijk beeldhouwwerk.

(*Wordt vervolgd.*)

GRAFSTEENEN
IN DE PROTESTANTSCHE KERK TE ABBENBROEK.

In de beschrijving dezer grafsteenen, voorkomende in het Bouwk. Weekblad van 14 April j.l., zijn op bladz. 200, eerste kolom, in den zin beginnende op regel 8 van onderen, een paar drukfouten geslopen, die den lezer in den waan zouden kunnen brengen, dat de H. Egidius een ruiter is geweest, en voorgesteld wordt terwijl hij twee ridders tegelijk zegent. Er staat namelijk te lezen, dat hij in rijgewaad is afgebeeld, zegenende een geharnast en een geknield ridder; een en ander klopt niet met de afbeelding.

Ter wille van de juistheid moet verzocht worden dien zin als volgt te lezen:

„De eerste, vermoedelijk de H. Egidius, in rijk gewaad, houdt in de linkerhand een hostiekelk en zegent met de andere een geharnast en geknield ridderfiguur."

Aan de mededeelingen in het vorige blad kan nog worden toegevoegd het volgende bericht, door de N. Rotterd. Courant van 1 Februari 1906 aan de Staatscourant ontleend, en luidende als volgt:

„Het Bestuur der Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen alhier heeft aan de verzameling afgietsels in het Rijks-Museum te Amsterdam ten geschenke aangeboden de reproductiën in gips van twee fraaie grafzerken in de kerk der Ned. Herv. gemeente te Abbenbroek.

De eene zerk bedekt het graf van Boudewijn Albout, die in 1641 (Dit jaartal moet 1461 zijn. Red.) stierf. Hij is afgebeeld in harnas, knielende voor zijn beschermheilige, Johannes den Evangelist. Het opschrift luidt: hier leit begrave bouwe albout die starf int jaer ons heeren MCCCC ende LXI (n.b. in gothische letter).

De andere geeft de gekoppelde wapens te zien van Claas van Abbenbroek (uit het geslacht Hart van der Woert) en van zijne echtgenoote Maria van Egmond van den Nijenburg. Deze zerk dagteekent uit omstreeks 1640.

Aan het bestuur voornoemd is de dank der regeering betuigd."

De vermoedelijke Egidius als beschermheilige is volgens dit bericht de H. Johannes, ofschoon de „Nederlandsche Stad- en Dorp-Beschrijver Rs. Bakker" van 1798 zegt, dat de kerk vermoedelijk aan den H. Egidius was gewijd.

EXAMENS AAN DE TECHNISCHE HOOGESCHOOL.

De Minister van Binnenlandsche zaken, overwegende, dat het wenschelijk is te bepalen, dat het propaedeutisch examen voor alle aanstaande ingenieurs en het candidaats-examen voor de aanstaande civiel-ingenieurs, bouwkundig ingenieurs of architecten en electrotechnisch ingenieurs aan de Technische Hoogeschool te Delft in gedeelten, mits binnen den tijd van één jaar, kunnen worden afgelegd, overeenkomstig eene daarvoor vast te stellen verdeeling der examenvakken in groepen, heeft goedgevonden te bepalen, omtrent de examens voor bouwkundig ingenieurs:

Art. 2. I. Het propaedeutisch examen voor aanstaande bouwkundig ingenieurs of architecten is gesplitst in vier gedeelten.

Het eerste gedeelte omvat de zuivere en toegepaste wiskunde.

Het tweede gedeelte omvat de theoretische en toegepaste natuurkunde.

Het derde gedeelte omvat de architectuur.

Het vierde gedeelte omvat het technisch teekenen en het handteekenen

II. Het candidaats-examen voor aanstaande bouwkundig ingenieurs of architecten is gesplitst in drie gedeelten.

Het eerste gedeelte omvat:

a. de zuivere en toegepaste wiskunde;
b. de theoretische en toegepaste mechanica;
c. de architectuur;
d. het handteekenen;

Het tweede gedeelte omvat:

a. de theoretische en toegepaste mechanica;
b. de architectuur;
c. het landmeten en het waterpassen;
d. het administratief recht.

Het derde gedeelte omvat:

a. de waterbouwkunde;
b. den aanleg van wegen en den brugbouw;
c. de architectuur;
d. het boetseeren;
e. de decoratieve kunst;
f. de kennis en het onderzoek van bouwstoffen.

Art. 8. Het staat ter keuze van den examinandus om een der in de voorafgaande artikelen gesplitste examens in zijn geheel of bij gedeelten af te leggen.

De verschillende gedeelten van eenzelfde examen moeten echter binnen den tijd van één jaar worden afgelegd.

Art. 9. De volgorde, in welke de vier gedeelten van het propaedeutisch examen, bedoeld in artt. 1 tot en met 7, zullen worden afgelegd, is ter keuze van den examinandus, met dien verstande, dat steeds een van de eerste twee gedeelten te gelijk met een van de laatste twee moet worden afgelegd.

Dit voorbehoud geldt niet voor de in 1906 af te leggen propaedeutische examens.

Art. 10. De volgorde, in welke de verschillende gedeelten der gesplitste candidaats-examens kunnen worden afgelegd, is ter keuze van den examinandus, met dien verstande nochtans, dat het eerste gedeelte van het candidaats-examen voor aanstaande bouwkundig ingenieurs of architecten aan de twee overige gedeelte moet voorafgaan.

PRYSVRAGEN

UITGESCHREVEN DOOR DE HEEREN VAN DE LOO, STEENFABRIKANTEN TE DIEREN.

In de teekening van den plattegrond behoorende bij het programma van Prijsvraag n°. 1, is niet aangegeven het punt O, van welk punt uit gezien de perspectievische schets van de hal met trap verlangd wordt.

Dit punt O is gelegen in den linker benedenhoek van de plattegrondteekening der hal.

PRIJSVRAAG

uitgeschreven door het Bestuur van den bond van Opzichters bij den Dienst van Weg en Werken der Mij. tot exploitatie van Staatsspoorwegen.

Het Bestuur schrijft eene prijsvraag uit voor het ontwerpen van:

1°. Een „*Hoofd voor het Orgaan*", en

2°. Een „*Bewijs voor Lidmaatschap*" van genoemden Bond, en wel onder de volgende voorwaarden.

a. De mededinging is uitsluitend opengesteld voor de leden van den Bond van Opzichters bij Dienst van Weg en Werken der Mij. tot Expl. van S. S.

b. Het opschrift van het „Hoofd" moet luiden:

„*Weg en Werken Orgaan van den Bond van Opzichters bij den Dienst van Weg en Werken der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen*".

Het bewijs van Lidmaatschap moet luiden:

Bond van Opzichters bij den Dienst van Weg en Werken der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Bewijs van Lidmaatschap van den Heer . . . .

te . . . . .

Rechts onder: De Voorzitter.
De Secretaris.

c. De afmetingen van het „Hoofd" moeten zijn: breedte 20 cM., hoogte min. 7 max. 9 cM.

De afmetingen van het „Bewijs van Lidmaatschap" moeten zijn: breedte 14 cM., hoogte 11 cM.

d. De ontwerpen moeten in zwarte inkt op wit stevig papier zonder kleuren zijn geteekend, en wel op het dubbele der onder *c* omschreven afmetingen, en mogen niet worden gevouwen.

e. De ontwerpen worden beoordeeld door eene Jury, bestaande uit de heeren: *W. de Jong*, bouwkundige bij de maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, *H. van Hilten*, Bouwkundige, Hoofdopzichter bij de Gemeentewerken te Utrecht, en *E. G. Wentink Jr.*, Architect te Utrecht.

f. De ontwerpen moeten vóór of op 5 Mei 1906 aan het adres van de Redactie van „*Weg en Werken*" zijn ingekomen, vergezeld van een verzegeld couvert, waarin opgaaf van den naam des ontwerpers. Ontwerp en couvert dragen een zelfde motto.

g. Voor de bekroonde ontwerpen wordt een prijs uitgeloofd van *f* 10.— voor het „Hoofd" van 't orgaan, en van *f* 5.— voor het „Bewijs van Lidmaatschap."

h. Het Bestuur behoudt zich het recht voor, de ontwerpen op

de Algemeene Vergadering ten toon te stellen en de bekroonde te doen reproduceeren en te gebruiken. De niet bekroonde ontwerpen worden bij opgaaf van adres teruggezonden.

Het Bestuur.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 14 April 1906. *Bouwkundige zeden.* Beschouwingen over hetgeen over de nieuwe Beurs en de scheuren in dat gebouw is geschreven. De felheid van den aanval des schrijvers die de kat de bel aanbond, en zijn oude plagiaat-quaestie weder eens te berde bracht, enz., kan geenszins verontschuldigd worden. Voorharig zijn de oordeelvellingen van deskundigen, die elkander tegenspreken, hetgeen op 't publiek geen goeden indruk kan maken. Zij waren niet in de gelegenheid een grondig onderzoek te verrichten. Hun in het openbaar optreden, wordt gezegd schade te doen aan het prestige der mannen van het vak. Het wordt beter geacht, dat de leden der commissie van deskundigen die benoemd zullen worden om de oorzaken van het scheuren op te sporen, of om van advies te dienen omtrent het al of niet gevaarlijke van den toestand van het gebouw, gekozen zullen worden uit bevoegde mannen in dienst van andere gemeenten, die zich niet op een bepaald standpunt behoeven te plaatsen.

Straatsteen uit glas of Keramische steen, in verschillende vormen, voor goten, voet en rijwegen, voor vloeren, trappen enz. Door groote duurzaamheid zijn zij goedkooper dan andere steenen. Maar zij zijn moeilijk te bekappen; vlakke steenen zijn glibberig. In Frankrijk zijn zij voor straten gebruikt; zij hebben daar wel geen slechte resultaten opgeleverd, maar zij schijnen toch niet zoo bestendig als de natuursteenen. Parijs o.a. is niet voornemens de natuursteen door het kunstproduct te vervangen.

Architectura. 14 April. *Regeling van Prijsvragen,* opgemaakt door eene Commissie, ingesteld door het Genootschap A. et A. Deze regeling is bestemd om te worden ingediend bij het Comite van het 7de Internationaal Architecten Congres, dit jaar van 16 tot 21 Juli te Londen te houden.

Beschrijving Raadhuis Heemstede, met afbeeldingen van den voorgevel en twee plattegronden. De planindeeling werd vastgesteld door herhaald overleg tusschen den vertegenwoordiger van den bouwheer (in casu de Gemeente Heemstede) in den persoon van den Burgemeester, en de bouwmeesters J. Etmans, in vasten dienst der Gemeente, Jos. Th. J. Cuypers en Jan Stuyt, wier hulp voor dit belangrijke bouwwerk werd ingeroepen. Wat de bouwkunstige opvatting betreft, wordt in de beschrijving van en beschouwing over het ontwerp door de heeren Cuypers en Stuyt gezegd: „In het land waarvan de geschiedenis door 't litteraire werk van Hofdijk en Jacob van Lennep werd levendig gehouden, daar ligt het voor de hand, dat ook het type van openbare bouwwerken meer wortelen zal in het karakter van de oude voorbeelden."

Het „Technisch gedeelte" bevat het begin van artikelen: *Over de geschiedenis van den gewelfbouw*; ingezonden antwoord op de door het Genootschap A. et A. in 1904 uitgeschreven prijsvraag over de geschiedenis van den gewelfbouw; *De Siegwartbalken; De centrale afkoeling van provisiekamers* door koelmachines, en *Over centrale verwarmingen.*

De Bouwwereld, 11 April. *De Amsterdamsche Beurs-calamiteit,* door J. H. W. Leliman. De schrijver wijst „De Telegraaf" terecht over enkele hoofdpunten van het in dat blad verschenen betreurenswaardige artikel, welks schrijver een zeer groote verantwoordelijkheid heeft aanvaard. Daaruit wordt de zinsnede als teekenend aangehaald, waarin de schrijver „de ware vrienden van den heer Berlage tart, om publiek en met hun goeden naam te bewijzen en in te staan voor het gevaarlooze van den bouw." Het is hier immers geen quaestie van vrienden of vijanden, maar slechts een van een onpartijdig beoordeelaar.

Het zesde eeuwgetijde der oude kerk, door A. W. Weissman.

Bij dit nummer behoort een plaat, met afbeeldingen van den plattegrond (parterre en verdieping) eener *Dubbele villa in de Koningslaan te Amsterdam,* door den heer K. P. C. de Bazel, architect.

Technisch Weekblad, 13 April. *Glazen dakbedekkingen,* patent Eclipse. *Heipalen van beton.*

Het Huis. Aflevering Maart 1906. Vervolg van het artikel: „*Middeneeuwsch Aardewerk,* door A. Pit. *Schrijftafel-stillevens* (voorwerpen die men, aan de hand van oude afbeeldingen, op schrijftafels aantreft), door Dr. W. Vogelsang. Beide artikelen zijn rijk geïllustreerd.

De *Toelichting bij de platen* is verlucht met een aantal afbeeldingen van het door den heer Ed. Cuypers gebouwde *Huis aan den Korten Vijverberg te 's-Gravenhage;* hoofdingang, verschillende interieurs en meubels enz. De afbeeldingen bestaan voor een deel uit reproducties naar teekenigen, die een buitengewoon vaardige hand verraden.

BERICHTEN

BUITENLAND.

Hamburg. Toen na den dood van Bismarck de gedachte levendig werd om ter zijner eere ook hier een gedenkteeken op te richten, werd aan vrijwillige bijdragen een som groot 453,063 Mrk. bijeenverzameld. Men besloot een prijsvraag uit te schrijven en het gedenkteeken op te richten op de Elbhöhe, reeds van verre zichtbaar voor de thuiskeerende zeevaarders.

Op de prijsvraag waarbij 30,000 Mk. voor prijzen was uitgetrokken, kwamen 219 antwoorden in. De eerste prijs werd behaald door den architect Schaudt en den beeldhouwer Lederer.

Op den 1 Nov. 1902 werd de eerste steen gelegd van het machtige monument, dat bekroond werd door het 14,80 M. hooge reuzenstandbeeld van Bismarck.

Einde Augustus 1905 was men zoover gevorderd, dat de Bismarckfiguur in ruwe blokken op hare plaats stond. Dit beeld bestaat uit eene opeenstapeling van 100 steenen in 10 lagen, waarvan elke steen tusschen 2500 tot 17250 Kg. weegt. Sedert Sept. 1905 werken aan het beeldhouwwerk, in 4 verdiepingen, 30 man, terwijl dagelijks 600 beitels geslepen of vernieuwd moeten worden.

In het geheel zijn aan dit gedenkteeken verbruikt 3800 kub. M. beton en 1265 kub. M. graniet, behalve nog het noodige andere metselwerk.

De hoogte van Bismarcks hoofd is 1.83 M., de breedte 1.47 M. De handen, die den greep van het zwaard omvatten, zijn 84 c.M. breed; de middenvinger is 1 M. lang, terwijl het zwaard eene lengte van 4,40 M. heeft.

Chicago. Te Chicago is een fabrieksschoorsteen gebouwd van 107 M. hoogte, geheel van gewapend beton. De inwendige middellijn is 5.49 M., de dikte der wanden slechts van 13 tot 23 c.M.

Keulen. Vijf en twintig jaren geleden kocht de stad Keulen van de regeering de oude omwalling voor 12 millioen Mark. De ruimte hierdoor verkregen, nu de Ring genaamd, is wederom te klein geworden. De stad heeft nu eene overeenkomst met de regeering getroffen, waarbij aan haar wordt afgestaan een gedeelte der vestingwerken aan den rechter en linker Rijnoever. De 123 H.A. die hierdoor verkregen worden, kosten aan de stad 25½ millioen Mark, te betalen in 12 jaren.

New-York. De Singer Company gaat te New-York weer een „Skyscraper" bouwen, die niet minder dan veertig verdiepingen hoog zijn zal, hooger dan eenig tot nu toe gebouwde.

De hoogte boven den grond is 180 M., de diepte in den grond 40 M., zoodat het geheel nog drie Meter langer is dan de „Amerika", het grootste stoomschip ter wereld. Men denkt er twee jaren over te bouwen. Er zal plaats zijn voor 2500 personen om te wonen, doch vermoedelijk zal het grootste gedeelte voor kantoorruimten ingericht worden. Architect is de heer Ernest Flagg te New-York.

Cairo heeft een nieuwe waterleiding gekregen, die met groote feesten door den Khedive geopend is. Het water, dat uitmuntend schijnt te zijn, wordt geleverd door 12 artesische putten van 70 M. diepte, en vervangt het water der vroegere leiding, dat door den Nijl geleverd werd, en waaraan men het ontstaan van tal van besmettelijke ziekten toeschreef. Nog 10 putten zullen geboord worden, waardoor Cairo dagelijks over 100.000 l.ub. M. water zal te beschikken hebben.

Te **Düsseldorf** overleed de bekende landschapschilder, professor Albert Flamm. Hij bereikte den leeftijd van 83 jaren.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: — per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar, ouderdom 26 jaar salaris f 100.—
" " " 22 " " - 90.—
" " " 26 " " - 80.—
Bouwkundig Opz.-Teekenaar, ouderdom 21 jaar, salaris f 60.—
" " " 22 " " - 70.—
" " " 21 " " - 80.—
" " " 26 " " - 80.—
" " " 23 " " - 50.—
" " " 24 " " - 70.—
" " " 41 " " - 80.—
" " " 21 " " - 90.—
" " " 22 " " - 85.—
" " " 29 " " - 90.—
" Teekenaar " 19 " " - 40.—
" " " 20 " " - 45.—
" " " 19 " " - 30.—
" " " 22 " " - 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 23 APRIL.

HERPEN (HERBEST.). (N.-BR.). Het bouwen van een raadhuis en het verbouwen der school.

Het gem. best., n.m. 4 u. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgbaar ter secretarie. Aanw. 23 April n.m. 1½ u.

MAASTRICHT. Het bouwen van 3 woonhuizen aan den van Heylerhoflaan en de St. Pieterskade kad. bekend sect. D. no. 607, 618 en 619.

Het bestuur der coop. bouwvereen. „Ons belang", n.m. 2 u. in café Het Zwaantje a.d. Markt. Bestek en teek. verkrijgb. Wolfstraat 30 à f 2.50 alw. inl. te bekomen en dagelijksch van voorm. 8—12 u. bij de opzichter aan de St. Pieterskade.

OLDENZAAL. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan de Spoorstraat.

De heer H. G. J. Vos, 's av. 7 u. in café Harmelink alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. bij Vos, voorn. achter het lokaalspoor C. no. 19. Aanw. 23 April n.m. 6 u.

STRATUM (N.-BR.). Het bouwen van 4 Burgerwoonhuizen met aanhoorigheden.

Het A. G. Armbest. van Stratum n.m. 4 u. in het café van Th. van der Wiel alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft W. van Bergeijk bouwk. Aanw. 23 April v.m. 11 u.

ZWOLLE. Het amoveeren der gebouwen voorheen in gebruik voor het Overijsselsche Museum aan het A. plein en het daar bouwen van een 7-klassige school.

Het bestuur van het R.K. Bijzonder Onderwijs, n.m. 3 u., in het Poolsch Koffiehuis. Bestek en teek. van af 17 April ad f 2.50 verkrijgb. bij den bouwk. A. v. Dieden. Aanw. gedaan.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71 (oud), hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal . . . . . f 4.000.000.60
Reservefonds ult. 1905 . . . 1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905 . . . . . 29.983.000.00.

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 8sten Mei 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1054.

Het wijzigen van het emplacement, het maken van gebouwen, inrichtingen enz. te SOETERMEER—ZEGWAARD.

Begrooting f 57400.—.

De besteding geschiedt volgens § 116 van het bestek.

Het bestek ligt van den 14den April 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN, te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 2.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 15ten Mei 1906 ten 10.20 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 9den April 1906.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 8sten Mei 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1055.

Het maken van twee Seinhuizen, A en B. op het station SOETERMEER—ZEGWAARD.

Begrooting f 3750.—.

De besteding geschiedt volgens § 63 van het bestek.

Het bestek ligt van den 14den April 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN, te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten Mei 1906 ten 10.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 9den April 1906.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 15den Mei 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1059.

Het maken van eene Douaneloods (c. a.) op het station HENGELO.

Begrooting f 7850.—.

De besteding geschiedt volgens § 46 van het bestek.

Het bestek ligt van den 25sten April 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten Mei 1906 ten 10.30 ure voorm. *(West Europeesche tijd)* wachtkamer 3e kl.

Utrecht, den 17den April 1906.

Aanbesteding

VAN HET BOUWEN VAN HET

Kantoorgebouw „Neptunus" aan het Rokin 65—67 en Wijde Lombardsteeg 1

voor de firma de Vries & Co. te Amsterdam 27 April 1906 om 11 uur in het American Hôtel.

Aanwijzing à costi 23 April 1906 om 11 uur. Bestek en 7 teekeningen à f 4.— verkrijgbaar bij den heer RIJNJA, Reguliersgracht te Amsterdam.

De Architect
J. A. VAN STRAATEN Jr.
Heerengracht 435, Amsterdam.

Duizende Guldens

liggen nog onafgehaald, doordat houders van premieloten hunne loten niet geregeld nazien; **koopt daarom een lijst der geheele uitloting**, welke na ontvangst van f 0.11 in postzegels of per postwissel, van iedere soort loten, zooals WEERBAARHEID '71, WITTE KRUIS '88, PALEIS '67, PALEIS '69, CONGO '88, MILJAR '06, ROTTERD. SCHOUWBURG '94, ROTTERD. TABAKSLOTEN '88, franco wordt toegezonden door

C. v. d. Bergen. in Effecten te **Middelburg.**

Ook raden wij allen, die loten BARLETTA '70, of BRV. LA MASSA '70 of ROTTERD. SCHOUWBURG '82 bezitten, in hun eigen belang aan, om hunne adressen ons op te geven, daar wij over deze loten zeer veel belangrijks kunnen berichten.

Ook zien wij alle loten en waardepapieren na, à f 0.05 per stuk.

DINSDAG 24 APRIL.

BEESTERZWAAG. Het verbouwen van de woning van het hoofd der school te Tijnje. Het gem.best. van Opsterland v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inzage ten gem.huize te Beesterzwaag.

ROTTERDAM. Het bouwen van een bewaarschool a. d. C. P. Tielestraat. Het gem. best., n.m. 1 u. Bestek, voorw. en teek. ter inz. op de centr. secretarie en in het stadstimmerhuis, en à f1 verkrijgb. bij Wed. P. v. Waesberge en Zn., Houttuin 73. Inl. te bekomen aan gen. timmerhuis. Aanw. gedaan.

STEENWIJK. Het verbouwen van en een verdieping plaatsen op zijn woon- en winkelhuis a/d. Markt.

De heer Salomon v. d. Horst, n/d. Markt, v.m 11 u. in café Koss a/d Oosterstr. Bestek en teek. à f0.75 verkrijgb. bij Voerman en Mol, bij wien inl. te bekomen Aanw. gedaan.

WOENSDAG 25 APRIL.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee woningen op een terrein gelegen aan de Javastr. De arch. H. E. Zeggelink 's av. 7 u. in café van Jochen Hemker, alw. bestek met teek. vanaf 18 April ter inzage. Inlicht. te bekomen bij den architect. Aanw. 25 April voorm. 9 uur.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BUCKER & Co., den Haag.
Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co.. Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hauesler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen.
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's Gravenhage. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 392. — Amsterdam. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousien. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Litten. — Th. van Heenstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — Fred. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam - Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmertabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keltlicht-prospectus.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Bazaltinetegels

mooiste en beste trottoirbestrating.

Vraagt MONSTER en PRIJS.

D. P. H. HASSELMAN,

Amsterdam, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857.

PATENT EXHAUST VENTILATOR,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER dan elk bekend systeem.

Op serieuse aanvragen zijn, voor vergelijkende proefnemingen, steeds toestellen gratis beschikbaar.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN

in ASPHALT-MASSIVE en PARQUET-TAPIS.

E. BÜCKER & Co.

Laan 18b. Tel. Interc. 3423. Den Haag.

ASBEST-LEIEN EN ASBEST-LEI ISOLEERPLATEN

merk „ETERNIT". (WETTIG GEDEPONEERD).

MUUR- EN VLOERTEGELS, SANITAIRE ARTIKELEN, GROEVE LEIEN, LOODGIETERSBENOODIGDHEDEN enz. enz.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

BEKR. WERELDTENTOONSTELLING.

INT. TELEFOON 4202.

Société Anonyme Métallurgique

d'AUBRIVES & VILLERUPT,

Siège Social à Aubrives (Ardennes).

Gegoten IJzeren Buizen

met bijbehoorende hulpstukken.

HOOFDAGENT voor Nederland

W. DEURVORST. — Den Haag,

Kantoor: Krayenhoffstraat 54.

Onderneemt het leveren en leggen van Buizen en Hulpstukken voor GAS- en WATERLEIDING.

Een best en voordeelig

adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

Centrale Verwarmingen en Ventilatie-Inrichtingen

worden ontworpen en uitgevoerd volgens nieuwste Amerikaansche methode door

de Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek

voorheen **G. J. VINCENT & Co., Schiedam.**

GEGARANDEERD GERING KOLENVERBRUIK.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

Zwammen,

alsmede

Paddenstoelen en andere schimmelplanten

worden geheel en zeker verdreven door het reukelooze

Antinonnin.

der Farbenfabriken vorm. Friedr. Bayer & Co., Elberfeld.

Vertegenwoordigers en depôthouders:

M. B. Neumann & Co., Amsterdam, Brouwersgracht 53.

Interc. Telefoon No. 4242.

Gebrs Vincent, Buitenhavenweg 132, Schiedam.

Fabriek van IJzeren hekken, Fijne Smeedwerken enz.

VOLGENS ELKE TEEKENING.

Nederlandsche Asphaltfabriek,

W. J. VAN DER WETTERN. — A. S. KEY.

ROTTERDAM.

Gevestigd: KEULEN, LONDON, ROTTERDAM.

Voert Bestratingen uit; legt Vloeren; levert Materialen. *Adres: LEUVEHAVEN 28*

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

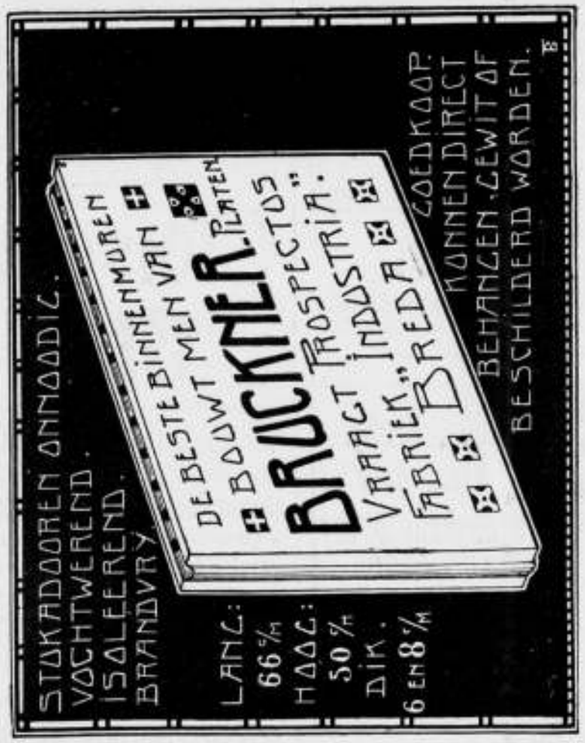

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,

(HOUTGRANIET)

ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen. — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.

Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

Wed. J. AHREND & ZOON.

Rijks- en Gemeenten-Leveranciers.

AMSTERDAM, — Prins Hendrikkade 20-21.

Leveren op keur: **Waterpasinstrumenten, Theodolieten, Sextanten, Equerres, Prisma's, Bakens, Jalons, Stalen meetbanden, Meetlinten, Gelijkte Meetkettingen** en 2 en 5 M. **latten, Geëmaill. IJzeren Peilschalen, Peilstokken, Afstandlijnen** van staaldraad, en verder alle **Meet-** en **Peilgereedschappen** voor Architecten, Ingenieurs en Aannemers.

Teeken- en Bureaubehoeften, Teeken-, Calqueer- en **Lichtdrukpapier** enz. enz.

Geïllustreerde prijscouranten en monsterboeken gratis en franco op aanvraag.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Verbeterde lage-druk

Stoom-Verwarmingen

met of zonder ventilatie voor Ziekenhuizen enz.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

„BOUWMATERIALEN"
voorheen **M. LUIJTEN.**
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.
Specialiteiten
op het gebied van **KALK**
voor alle doeleinden.

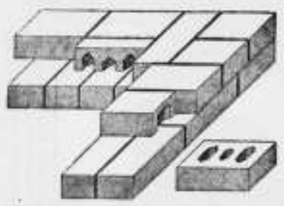

De **droogste**, de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de
HOLLE BETONSTEENEN
vervaardigd op de machines van
EMILE KOCKEN,
Technisch Bureau ARNHEM.
Interc. Telefoon 521.

N.V. DE NEDERLANDSCHE
STAAL-INDUSTRIE
v/h
H.E.OVING Jr
Balk-, Profiel- Plaat-ijzer
Draagbaar Spoor
KIPWAGONS
Overkappingen, Kolommen,
IJZEREN GEBOUWEN
Kantoren Gelderschekade 31—33.
IJzermagazijnen: Werkplaatsen: Binnenhaven O.Z. Rotterdam.

MARTIN & Co.,
AMSTERDAM.
Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN in Asphalt-Massive en Parquet-Tapis.
Worden door ons uitsluitend gelegd door werklieden van de fabriek.
HOUTEN HOOFD- EN TUSSCHENBALUSTERS.

B. LANDHEER Jr., Wijnhaven 93, Rotterdam.
Generaal-Vertegenwoordiger der firma
ARENDT, MILDNER & EVERS, HANNOVER.
Speciaal fabriek voor
Centrale Verwarmingen.
levert ook de
Snel-Circulatie Warmwaterverwarmingen,
patent „BRUCKNER",
waarvoor geen kelder noodig is. Referentiën ter dispositie.

Grondboringen.
Pijpwellen.
Ontijzerings-Inrichtingen.
A. J. STOEL Jr., Haarlem.

P. DOLK & ZOON
Rotterdam. — Dordrecht.
Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

W. J. NIERMEIJER.
v/h. H. J. VAN DER VEEN.
Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.
Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

P. BOURDREZ
Constructeur van werken in
Gewapend beton.
VALERIUSSTRAAT 8.
's GRAVENHAGE.

FRIESCHE GELE
SIER- EN GEVELSTEEN,
GLAD EN BEZAND, WAAL- EN RIJNVORM
RUIME VOORRAAD aan de Fabriek bij HARLINGEN.
K. G. TELENGA te BUSSUM

D. VAN ZETTEN.
RAAMVEST 31. — HAARLEM.
Fabriek Lange Annastraat 24rood.
Verbeterd Torgament of Xyloliithvloeren,
„Hardhoutgraniet."

26E JAARGANG. No. 17

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — Jb. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Jb. HAGEN, een bouwkunstenaar uit het laatst van de 18e eeuw, door Leonard A. Springer. — Reisherinneringen, III, Hersfeld, (vervolg van bladz. 212). — Regeling van Prijsvragen. — Boek- en Plaatwerken. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. —

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. Prijs der Advertentien: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Groote letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

Jb. HAGEN.

Een Bouwkunstenaar uit het laatst v/d 18e eeuw.

Het is reeds eenige jaren geleden, dat ik een bezoek bracht aan den heer Adama van Scheltema — destijds firmant der firma Fred. Muller en Co., te Amsterdam — om met eenige oude prenten mijne verzameling oude tuinontwerpen en gravures te vermeerderen.

Ik kreeg bij deze gelegenheid een aantal origineele teekeningen te zien, voor 't grootste deel bouwkundige ontwerpen, vooral van plafonds. De geheele collectie was afkomstig van een zekeren Jacob Hagen, die in 't laatst van de 18e eeuw gewerkt heeft.

Ik vond onder die bouwkundige teekeningen ook eenige op 't gebied der tuinkunst, hetgeen niet te verwonderen was, omdat het toen, evenals vroeger, gewoonte was, dat de ontwerper van een huis ook de ontwerper van den tuin was.

Tot nog toe heb ik vergeefs gepoogd te weten te komen, wie die Jb. Hagen was, en toch moet het een bekend man geweest zijn in zijn tijd; want onder zijn tuinontwerpen vond ik die van tuinen en tuinsieraden, ontworpen voor personen in verschillende deelen van ons land.

De meeste teekeningen zijn gedateerd van 1762—1800, en met zijn volle handteekening of initialen voorzien; behalve teekeningen van tuinen ook eenige van tuinkoepels in den bekenden achthoekigen vorm, zooals wij die nog hier en daar aan Amstel en Vecht aantreffen.

Zoo zijn onder mijne collectie ook aanwezig verschillende schetsen voor Eik- en Linde, een der vele optrekjes die de oud-Amsterdammers nog in de Plantage gekend hebben. Dit Eik- en Linde was in mijne jeugd nog een soort theetuin.

Deze ontwerpen van Jb. Hagen geven ons een goed idee van het conservatisme onzer voorvaderen; want terwijl in 1725 in Engeland met den symmetrischen stijl in de tuinkunst wordt gebroken, zien wij, dat in ons land in 1780 nog volgens den ouden, hoewel eenigszins gewijzigden geest wordt gewerkt.

Slechts één enkele schets van den bouwmeester uit 't jaar 1800 toont aan, dat hij op gevorderden, ja men kan zeggen hoogen leeftijd de bakens ook verzet heeft.

Op de laatste bouwkundige tentoonstelling gehouden door Architectura et Amicitia te Amsterdam, heb ik onder al de oude bouwkundige teekeningen, die van dien bouwmeester te vergeefs gezocht. Ik hoorde of las zelfs zijn naam niet, waar in de vak- en andere bladen deze tentoonstelling besproken werd.

In Immerzeel vind ik wel een zekeren J. Hagen als teekenaar genoemd, maar dit is waarschijnlijk niet dezelfde.

Enkele van de in mijn bezit zijnde teekeningen heb ik af en toe in tijdschriften gereproduceerd, o. a. in Eigen Haard 1889 (De oud-Hollandsche Tuinkunst), Bouwkundig Weekblad, 1905. No. 3.

Zooals ik reeds aanvoerde, moet hij in zijn tijd geen onbekende grootheid zijn geweest, maar schijnt zijn naam, zooals die van zoovele anderen, in 't vergeetboek te zijn geraakt.

Een briefje dat een ontwerp voor een parterre vergezelde, doet zien, dat de concurrentie onder zijn tijd- en vakgenooten niet altijd even eerlijk toeging.

Dit briefje luidt:

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

Raadhuis, Lullusbron en Stads-kerk te Hersfeld.

Mijnheer en Vriend.

Hier Nevens de Teekening, verzoeken deselven onder UEd. te behouden, want anders wordt deselve gecopieert, gepronkt met een ander zijn veeren en UEd. heeft het dan niet alleen, agouve Blijve met alle agting

UEd. Dw. Dienaar en Vd.
J. HAGEN.

Het eigendomsrecht, het „droit de l'auteur", is sedert dien tijd niet veel verbeterd in de architectenwereld. Ook tegenwoordig wordt er nog veel gepronkt met een ander zijn veeren.

Maar met dit al zou ik gaarne wat meer van dien bouwmeester-tuinkunstenaar weten.

Wie van de lezers kan van Jb. Hagen wat mededeelen?

LEONARD A. SPRINGER.

REISHERINNERINGEN.
III.
HERSFELD.

(Vervolg van bladz. 212).

Van lateren tijd, doch niettemin zeer belangwekkend, zijn de stadskerk en het raadhuis, beiden in het centrum der stad gelegen en van kleine schilderachtige pleintjes en smalle straten omgeven.

Door een zekeren oppositiegeest tegen den abt van de groote kerk gedreven, besloten de burgers in 1270 tot de stichting dezer stadskerk, die in 1323 voltooid werd. Zij is in gotischen stijl gebouwd en bijna geheel van baksteen opgetrokken. De torenspits werd in 1762 door den bliksem vernield en sinds dien niet meer hernieuwd.

Het renaissance raadhuis, in de onmiddellijke nabijheid van de stadskerk gelegen, dagteekent uit het jaar 1612. Vóór het raadhuis staat een gedenkteeken, tevens bron, met het beeld van Lullus, den stichter der stad Hersfeld.

Ongeveer een half uur buiten de stad ligt te midden van uitgestrekte landerijen een omvangrijk bouwwerk, de „Eichhof" genaamd. Het is een voormalig kasteel met welks bouw in 1328 door een Hersfelder abt werd begonnen, en dat door diens opvolger van ringmuren en grachten werd voorzien. Toen de abdij Hersfeld aan Hessen overging werd de „Eichhof" door de Hessische vorsten als lustslot verbouwd. Men sloopte de wallen en lag de slotgrachten droog. Later werd het oude slot als pachthoeve in gebruik genomen; waar eertijds kerkelijke en wereldlijke vorsten hun luister spreidden, oefenen thans meer gewone stervelingen hun landelijk beroep uit.

H. v. D. K. M.

Rotterdam, Januari 1906.

Voormalig Kasteel Eichhof, nabij Hersfeld.

REGELING VAN PRIJSVRAGEN.

Door eene Commissie, bestaande uit de heeren Jos. Th. J. Cuypers, W. Kromhout Cz., J. H. W. Leliman leden van het Genootschap Architectura et Amicitia, H. P. Berlage Nz. en Paul J. de Jongh, leden van het Bestuur van dat Genootschap, zijn de volgende grondslagen in algemeene trekken vastgesteld, waarop de regeling van elke prijsvraag dient te zijn gebaseerd. Deze grondslagen zijn bestemd om te worden ingediend bij het Comité van het 7e Internationaal Architecten-Congres, dit jaar te Londen te houden.

Art. 1. Door de bouwkundigen van elk land of van eene groep van landen, geregeld bij besluit van het Internationaal Congres, wordt ingesteld eene permanente prijsvraag-commissie, welke beschouwd wordt hen officieel te vertegenwoordigen en die bij de voorbereiding van internationale prijsvragen namens hen optreedt.

Deze commissies stellen zich beschikbaar voor de regeling der prijsvragen. De commissie zetelende in het land, waarin de prijsvraag wordt uitgeschreven, heeft daarbij de leiding.

De Voorzitters dezer commissies vormen te zamen een Centralen Raad, belast met de handhaving der internationale regeling en met het indienen van eventueele voorstellen tot wijziging bij het Internationaal Congres.

Art. 2. Eene internationale prijsvraag wordt bij voorkeur in twee gedeelten gehouden. In de onderscheiden landen of groepen van landen, worden vóór-wedstrijden georganiseerd door bemiddeling der prijsvraagcommissies. De deelname aan de eind-prijskamp, welke als eene besloten prijsvraag met honoreering van alle deelnemers wordt beschouwd, is beperkt tot de bekroonden der vóór-wedstrijden. Het aantal bekroningen, waardoor elk land of elke groep van landen vertegenwoordigd is in den eindprijskamp, wordt door het Internationaal Congres vastgesteld.

Art. 3. De voorwaarden van mededinging zijn voor alle deelnemers gelijk. Uitzonderings-bepalingen, onder welken vorm ook, mogen niet gemaakt worden.

Art. 4. Als datum van inlevering wordt beschouwd de dagteekening postmerk van verzending, waarvan expeditiebewijs moet worden overlegd. Het programma wordt in de onderscheiden landen of groepen van landen op eenzelfden dag beschikbaar gesteld en gepubliceerd.

Art. 5. De Jury eener internationale prijsvraag bestaat in beginsel voor de helft uit de leden van de nationaliteit van het land, waarin de prijsvraag wordt uitgeschreven. De meerderheid der Jury moet bestaan uit vakmannen.

De namen der Jury-leden en hunne plaatsvervangers worden in het programma bekend gemaakt met de verklaring, dat zij dit programma in alle deelen goedkeuren.

Art. 6. Het bureau van inlichtingen wordt gevormd door de Jury-leden woonachtig in het land of groep van landen waarin de prijsvraag wordt uitgeschreven. De inlichtingen worden op zoodanige wijze gepubliceerd, dat zij kunnen geacht worden ter kennis te komen van alle belangstellenden. De verstrekte inlichtingen worden beschouwd deel uit te maken van het programma.

Art. 7. Het programma moet duidelijk en nauwkeurig de gestelde voorwaarden omschrijven, waarbij onderscheid moet gemaakt worden tusschen absolute eischen en facultatieve wenschen.

Art. 8. De omvang der inzending wordt beperkt tot hetgeen strikt noodig is ter vermijding van onnoodigen arbeid en kosten. In de vóór-wedstrijden worden schets-ontwerpen met eventueel globale begrooting gevraagd. Elke inzending moet vergezeld zijn van de verklaring, dat zij het geestelijk eigendom van den inzender is.

De deelen eener inzending, welke niet in het programma zijn verlangd, worden buiten beschouwing gesteld.

Het programma schrijft ook voor eene uniforme wijze van bewerking en afwerking der inzending.

Art. 9. Wanneer een bouwsom bindend gesteld wordt, moet het programma de noodige gegevens bevatten voor de uniforme bewerking der gedetailleerde of globale begrootingen; de berekening der fundeering blijft buiten de begrooting.

Het programma vermeldt volledige gegevens omtrent den aard van den bodem en omtrent situatie, plaatsing en omgeving.

Art. 10. Het totaal bedrag der prijzen is minstens gelijk aan het tweevoud van het honorarium, dat bij vrije opdracht aan een bouwmeester voor den geleverden arbeid van het ontwerp zou verschuldigd zijn; de eerste prijs minstens gelijk aan bedoeld honorarium. In beginsel wordt den eerst bekroonde de uitvoering van zijn ontwerp opgedragen op de voorwaarden der in het land van uitschrijving gebruikelijke honorarium-regeling. Het bedrag van den prijs wordt niet samengesmolten met het honorarium. Behoudt de prijsvraag-uitschrijver zich in deze vrijheid van handelen voor, dan vermeldt het programma eene bijzondere regeling omtrent tegemoetkoming aan den eerst bekroonde, indien zijn project niet of niet door hem wordt uitgevoerd.

De ingeleverde ontwerpen blijven in ieder geval geestelijk eigendom der inzenders.

Art. 11. Alle ontwerpen worden gedurende zoo langen tijd en op zoodanige plaatsen tentoongesteld, dat alle belanghebbenden in de gelegenheid zijn gesteld de tentoonstelling te bezoeken. Deze tentoonstelling wordt tijdig in de vakbladen bekend gemaakt.

Het volledige en gemotiveerde Juryrapport wordt vóór de tentoonstelling in zoodanige vaktijdschriften gepubliceerd, dat het ter kennis van alle belanghebbenden kan komen.

Het Juryrapport der vóór-wedstrijden wordt eveneens tijdig gepubliceerd vóór het uitschrijven van het eindconcours.

Bovenstaande artikelen zijn ontleend aan het weekblad „Architectura" van 14 April 1906; zij werden behandeld in eene vergadering van het Genootschap A. et A., gehouden op 18 April j.l. en tengevolge daarvan besloten toe te voegen:

aan art. 7: Facultatieve wenschen moeten zooveel mogelijk vermeden worden.

aan art. 11: Het jury-rapport der vóór-wedstrijden zal niet worden gepubliceerd vóór de beëindiging van het eind-concours.

Nog is aangenomen eene bepaling in te lasschen dat de inzending anoniem, onder een motto moet geschieden.

Bij de behandeling van art. 3 werd voorgesteld, in te lasschen de bepaling: dat het verboden is, architecten particulier uit te noodigen tot eene internationale prijsvraag.

BOEK-EN PLAATWERKEN

Der Grundbau. von L. Brennecke, Marine-Hafenbau. Direktor A. D. Geheimer Admiralitätsrat. Verlag Deutsche Bauzeitung, G. m. b. H.

Van dit belangrijke werk is de derde veel vermeerderde druk in het laatst van Maart j.l. verschenen. Het is een lijvig boekdeel van bijna 600 bladzijden compressen druk, met niet minder dan 1085 afbeeldingen tusschen den tekst. Ingenaaid kost het 12 mark, gebonden 1½ mark meer.

Aan de eerste uitgave werd in 1895 eene uitbreiding — als tweede oplage beschouwd — toegevoegd, hetgeen toen noodzakelijk was geworden wegens de vele nieuwe en gewijzigde inzichten en toepassingen, en naar aanleiding van opgedane ondervindingen die eene behandeling waard waren. Beide uitgaven zijn thans in den derden druk vereenigd, waarin bovendien weder al het belangrijke is opgenomen, dat sedert de laatste tien jaren op het gebied van fundeeringen verricht is. In 't bijzonder moet gewezen worden op de bespreking van eenige wetenschappelijke onderzoekingen, en vooral op het gebruik van gewapend beton voor fundeeringen, dat tot in onderdeelen behandeld wordt.

De twee eerste uitgaven werden met groote belangstelling ontvangen, en hebben ongetwijfeld veel nut gesticht; de bekwame schrijver had dan ook een werk geleverd waarin hij, een man van langdurige en uitgebreide ondervinding zijnde, het onderwerp met groote kennis van zaken behandeld heeft. Nu de derde druk door den schrijver zelve is herzien en belangrijk aangevuld, kan zijn werk weder met gerustheid worden aanbevolen als op het onderwerpelijke gebied geen technische vraag onbeantwoord latende. De boekwerken die bij de samenstelling geraadpleegd zijn en nog meer in onderdeelen afdalen, zijn telkens bij elk hoofdstuk aangegeven, hetgeen zeer te stade komt.

De drie afbeeldingen waarin het boek is verdeeld, behandelen: I. de fundeeringen in het algemeen; II. de belangrijkste wijzen van fundeeren; en III. verscheidenheden. Worden in de beide eerste afdeelingen, behalve alle mogelijke hulpmiddelen bij het maken van fundeeringen noodig, deze laatste zelve besproken en toegelicht, in de derde afdeeling worden behandeld: *a.* de maatregelen bij fundeeringen te nemen tegen onderloops worden en vocht; *b.* voorzorgen om gelijkmatige zetting te bevorderen en andere maatregelen van voorzichtigheid; *c.* herstellingswerken bij beschadigde of te zwak geconstrueerde bouwwerken, betreffende fundeeringen, het ondervangen van bouwwerken enz. Laatstbedoeld hoofdstuk is kort maar hoogst belangrijk, omdat er zaken in besproken worden waaraan in andere werken geen of slechts weinig aandacht is geschonken, en mede wegens de aangehaalde voorbeelden van uitgevoerde belangrijke herstellingswerken.

Het zeer wetenschappelijke werk van Brennecke verdient den lof, dat het op duidelijke wijze de onderwerpen behandelt, en bovendien — sommige berekeningen terzijde stellende — ook voor den minder bestudeerden technicus een uitnemend handboek is. Het zal daarom ongetwijfeld een groot debiet hebben.

In het Bouwkundig Weekblad no. 7, van 17 Februari j.l. werd een beschouwing met afbeeldingen gegeven over de nieuwe uitgave van het werk: Monumentos arquitectónicos de España, het prachtwerk over de architectonische monumenten van Spanje, in twee talen, Spaansch en Fransch, met talrijke losse platen en illustraties tusschen den tekst verschijnende.

Zooals toen werd medegedeeld, liggen de verschenen afleveringen van dit werk ter bezichtiging in de Bibliotheek van de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Deze collectie is thans met de pas ontvangen afleveringen 13 en 14 uitgebreid.

De kennismaking met dit werk is ten zeerste aan te bevelen.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 21 April 1906. *De Amsterdamsche Beurs.* Het blad vertrouwt, dat over eenigen tijd zal worden erkend, dat het artikel „Bouwkundige Zeden" in zijn vorig nummer, juiste beschouwingen heeft bevat, hoewel het door het Alg. Handelsblad werd veroordeeld. In dat artikel werd voorbarig genoemd, wat door architecten over de Beurszaak werd geschreven.

Cremona. Beschrijving van eenige oude bouwwerken, voornamelijk de Kathedraal met de vrijstaande toren.

Vervolg en slot van *De gebakken steen,* met een plaat, voorstellende Palazzo Ghisalberti te Lodi.

Architectura. 21 April. Het Technisch gedeelte bevat het slot van: *De Siegwartbalken:* van *De centrale afkoeling van provisiekamers* door koelmachines, met afbeeldingen toegelicht, en van *Over centrale verwarming.* Voorts een artikel: *Indirecte kunstverlichting van school en teekenzalen.* De uitkomsten van onderzoekingen te München hebben aanleiding gegeven, dat in vele steden de indirecte gasverlichting in de scholen, onder gelijktijdige aanwending van eenvoudige ventilatie-inrichtingen, wordt of zal worden toegepast.

De Bouwwereld. 18 April. *Prof. G. J. Morre,* 1861—23 April 1906; met portret. Met groote waardeering wordt gesproken over het onderwijs van Morre, 45 jaren achtereen gegeven aan de Academie, daarna Polytechnische School en ten slotte Technische Hoogeschool te Delft.

Het zesde eeuwgetijde der oude Kerk, door A. W. Weissman (vervolg), met een plaat waarop afgebeeld zijn: de kerk van het Zuid-oosten, en het Zuiderportaal.

Technisch Weekblad. 20 April. *Iets over water,* met het oog op ketelvoeding.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Onder den St. Maarten. Bij vele architecten schijnt ten onrechte de meening te bestaan, dat in de werkplaatsen van „Onder den St. Maarten" te Haarlem, koperwerk niet naar hunne teekeningen wordt gemaakt, doch dat er slechts naar eigen ontwerpen wordt gewerkt.

Dat die opvatting geheel onjuist is, bewijst ook de advertentie die sedert het vorige nummer in dit blad geplaatst wordt, en waaruit duidelijk blijkt, dat koperwerk voor de bouwvakken, licht-ornamenten, haarden enz., volgens teekening van heeren architecten, en naar eigen ontwerpen worden vervaardigd.

Prijsvraag Vredespaleis. Naar vernomen wordt, zijn in antwoord op de prijsvraag voor het Vredespaleis 217 inzendingen ingekomen. Deze kwamen allen op tijd aan.

Kronen en wandarmen voor electrisch licht. Door de firma Van den Berg en Co. wordt thans in hare monsterzalen, Prins Hendrikkade te Amsterdam, eene collectie kronen en wandarmen, ingericht voor electrisch licht, ten toon gesteld, vertegenwoordigende eene ruime keuze ornamenten in Empire-stijl en in de Lodewijkstijlen.

Beurs te Amsterdam. Door B. en W. van Amsterdam zijn uitgenoodigd om zitting te nemen in de commissie tot onderzoek van den toestand der Beurs, de heeren dr. P. J. H. Cuypers, Architect der Rijksmuseumgebouwen; J. F. Klinkhamer, Hoogleeraar in de burgerlijke bouwkunde aan de Technische Hoogeschool, en D. A. N. Margadant, Architect der H. IJ. S. M. Alle drie heeren namen de uitnooding aan, een hunner echter op voorwaarde dat nóg twee deskundigen, niet-leden van den Raad, aan de commissie kunnen worden toegevoegd.

Academie van B. K. en T. W. te Rotterdam. Bij de in dit jaar gehouden prijskampen zijn de volgende bekroningen toegekend.

Bouwkunde. Een magazijn voor muziekinstrumenten, kleine muziekzaal en woning voor den eigenaar, aan het ontwerp, motto „Rien sans peine", de zilveren medaille, inzender C. Hoogendijk Kzn.

Handteekenen. (Ontkleed model), een eervolle vermelding: aan de teekening motto „James", inzender G. J. D. Goudriaan, en aan de teekening motto „Indië", inzender P. H. de Bruin.

Decoratieve kunst en kunstnijverheid. Concours voor decorateurs; de zilveren medaille: aan het ontwerp motto „Venus" inzender J. W. Gidding; een eervolle vermelding: aan het ontwerp motto „Dante", inzender J. C. de Haan Jr.

Concours voor meubelmakers, de zilveren medaille: aan het ontwerp motto „Interieur", inzender A. H. van Koot.

Concours voor sierkunst, een eervolle vermelding: aan het ontwerp motto „Sierkunst" inzendster mej. Nelly Bronger.

Werktuigkunde, een zilveren medaille: aan het ontwerp motto „Op hoop van zegen", inzender B. J. van der Wal.

Eervolle vermelding: aan het ontwerp motto „Schaarbeweging", inzender Ph. Verhagen.

Een eervolle vermelding: aan het ontwerp motto „B. W.", inzender A. D. C. Lucas. *N. R. Ct.*

BUITENLAND.

Weenen. De Weener bouwverordening laat niet toe, dat bij het bouwen, nieuwe uitvindingen, zonder meer eenvoudig toegepast worden. Zoo is bijv. het gebruik van gewapend beton niet in de bouwverordening opgenomen, en moet elk systeem daarvan, zooals voor traptreden, plafonds, putten enz. afzonderlijk toegestaan worden, hetgeen dan ook dagelijks geschiedt.

Weenen. De Stephansplatz, wordt van asphalt-bestrating voorzien.

Rio de Janeiro. Een internationale prijsvraag is door de Braziliaansche regeering uitgeschreven, voor een paleis voor de volksvertegenwoordiging.

In de 10 plaats zal onmiddellijk van de mededinging uitgesloten worden, elk plan, dat eene copie is van eenig bestaand gebouw, of gebouw in aanbouw. De verlichting moet zijn electrisch. De zaal voor de afgevaardigden moet 300 personen kunnen bevatten.

Eene tweede eerezaal is voor 600 personen, en voor het gecombineerd Congres bestemd. De bibliotheek moet 30 duizend deelen kunnen bevatten.

Het gebouw mag kosten 1 milioen reis per M². (1000 reis = 1 gulden), niet mede gerekend de inwendige décoratie.

Prijzen van 9000, 6000 en 3000 gulden worden uitgeloofd.

Parijs. Het beroemde beeld van Rodin „le penseur" is de vorige week met eenige feestelijkheid, op zijn voetstuk voor het Pantheon geplaatst. Het is een geschenk van de vereeniging „le Penseur" aan de stad Parijs.

Parijs. Door het stedelijk bestuur is besloten, dat elk station van den ondergrondschen spoorweg, dat meer dan 12 meter diepligging heeft, voorzien moet zijn van een personenlift. Als men nagaat dat er reeds stations zijn met trappen van 80 treden, dan is dit voor het Parijsche Publiek zeker een welkom besluit

Münster. De Salvatorgevel van den Dom te Munster in Westfalen is wederom geheel hersteld, en de bekende bronsfiguur „Salvator Mundi" er weder op geplaatst. Deze gevel die van 1560 is, was van Baumbergersteen en geheel vergaan. De nieuwe gevel is opgetrokken van Teutoburger-wald zandsteen.

Kiel. Tegenover den stadsschouwburg wordt een nieuw raadhuis gebouwd door Prof. Billing van Karlsruhe, waarvoor door het Sted. bestuur een som van 2.475.000 Marken is uitgetrokken.

Hannover. Op 15 April werd alhier de Nieuwe Markus-Kerk ingewijd. Zij werd gebouwd door den arch. Otto Lüer, en was het gevolg van een algem. Duitsche prijsvraag.

Roosevelt. De hoogste dam ter wereld wordt gebouwd aan de Salt-rivier, Arizona. Zij zal in 1908 gereed zijn, en Roosevelt zal dan 172 voet beneden de oppervlakte van het opgestuwde water liggen.

Genua. Behalve de verbetering der oude haven die nu gereed is, zal een geheel nieuw havenbassin aangelegd worden, en bovendien de groote zeebreker aanmerkelijk verlengd worden, waarvoor door de Staat eene subsidie van 30 millioen Lire is toegestaan.

Argentinië. De grootst bekende „Drahtseilbahn" is wel de hangbaan die het spoorwegstation Chilecito met de 3600 meter hooger gelegen koper-, zilver- en goudmijnen verbindt, op een afstand van 35 kilometer. Er zijn stukken op deze baan, waar de stijging 1 op 1 is.

PERSONALIA

In de op 18 April 1906 gehouden vergadering van den gemeenteraad te Haarlem is met ingang van 16 Juni a.s. op zijn daartoe gedaan verzoek een eervol ontslag als adjunct-directeur der gemeentewerken verleend aan den heer O. Gunning.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven solliciteanten voor:

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	onderdom	22	jaar,	salaris	f 50.—
"	"	26	"	"	" 80.—
"	"	21	"	"	" 60.—
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	onderdom	22	jaar,	salaris	f 70.—
"	"	21	"	"	" 80.—
"	"	26	"	"	" 80.—
"	"	23	"	"	" 50.—
"	"	24	"	"	" 70.—
"	"	41	"	"	" 80.—
"	"	21	"	"	" 90.—
"	"	29	"	"	" 90.—
"	"	24	"	"	" 100.—
"	"	47	"	"	" 125.—
" Teekenaar	"	20	"	"	" 45.—
" "	"	19	"	"	" 30.—
" "	"	22	"	"	" 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 30 APRIL.

ALMELO. Het bouwen van een weverij (oppervlak plm. 3600 M².) op het Sluitersveld te Abt-Almelo.

De arch. H. Eckhardt v.m. 11 u. in café „De Prins" Grootsstr. Nieuwe Eind.

ALPHEN (Z.-H.). Het afbreken van een watermolen en het maken der gebouwen voor een stoomgemaal met machinistwoning, steenkolenbergplaats enz.

Het best. v. d. Polder Kerk en Zanen, v.m. 11 u., in hotel „St. Joris". Bestek en teek. à f 2 vanaf 23 April verkrijgb. bij A. H. Goldberg te Hazerswoude, die inl. geeft. Aanw. gedaan.

ENSCHEDE. Het afbreken van twee woonhuizen en het weder opbouwen van twee winkelhuizen met bakkerij enz. op een terrein aan de Oldenzaalschestraat.

De arch. H. E. Zeggelink, 's midd. 12 u. in hotel „De Klomp", alw. bestek en teek. vanaf 19 April ter inzage. Inl. te bekomen bij den arch. Aanw. gedaan.

HOLTEN (OV.). Het bouwen van een coöp. stoomzuivelfabriek op een terrein gelegen bij het station der H. IJ. S. M.

De arch. J. D. Gantvoort te Deventer, n.m. 2 u., in café van H. Kalfsterman. Bestek en teek. van af 24 April à f 2 verkrijgb. bij den arch. bij wien inl. te bekomen. Aanw. gedaan.

HAPERT (N.-BR.). Het opbouwen van een woonhuis met fabriek enz. buiten levering.

De heer L. v. Eindhoven n.m. 4 u. in café „de Kuil". Inl. geeft W. J. v. d. Wildenberg te Stratum. Aanw. 30 April 's midd. 12 u.

HUIZUM. Het gedeeltelijk afbreken eener woning en het bouwen daarbij van een stalling enz.

Het gem.best. van Leeuwarderadeel.

RUURLO. Het verbouwen der scholen in het dorp en in den winkelerboek met bijlev. der noodige materialen.

Het gemeente-bestuur nam. 3 uur Bestekken vanaf 19 April ter inzage in de logementen en koffiehuizen te Ruurlo en à f 1 verkrijgb. ter secretarie en bij de architecten Ovink en Zn. te Doetinchem. Bilj. in te leveren voor 11½ u. Aanw. gedaan.

VENLO. Het wederopbouwen harer fabriksgebouwen.

De firma E. Goossens, Pope en Co. n.m. 2 u. (pl. t. ten haren kantore.)

VLEUTEN (UTR.). Het bouwen van een school met onderwijzerswoning ald.

Het gem.best. n.m. 1 u. Bestek en teek. à f 2 verkrijgbaar bij den boekdrukker P. den Boer, Jeruzalemsteeg te Utrecht. Aanw. gedaan.

WEENDE (GRON.). Het bouwen van een boerenbehuizing met voorgebouw, op een vrij terrein, aan den straatweg te Weende, gem. Vlachtwedde.

De arch. C. Uiil en Zn. te Winschoten v.m. 11 u. in café van K. Arends te Weende. Bestek en teek. in genoemd café ter inzage en zijn ieder afzonderlijk tegen f 1 bij den arch. verkrijgb.

DINSDAG 1 MEI.

BAARN. Het bouwen van een Jonge damesschool voor M. U. L. O. a d. Dalweg ald.

Het gem best. n.m. 2 u.

HOOGEVEEN. Het afbreken enz. van 2 woonhuizen aan de streek „de Huizen".

De archit. G. Hofman, n.m. 3 u. in hotel Luinge. Aanw. 1 Mei v.m. 10 u.

KIELWINDEWEER (GRON.). Het bouwen van een school met 2 lokalen, een onderwijzerswoning en een schuurtje, met bijlev. van al het benood.

De arch E. Warringa en Zn. te Nieuwbuinen n.m. 3 u. in het veerhuis van K. Steenhof te Kielwinderweer. Bestek en teek. à f 1 en inl. te bekomen bij den arch. Aanw. gedaan.

PRINSENHAGE (N.-B.). *a.* Het bouwen van een burgerwoonhuis a. h. Duitenhuis te Breda. *b.* Het verbouwen van het koffiehuis „De Bloemkool".

De bouwk. A. Voogt n.m. 6 u. in café „De Bloemkool" te Prinsenhage. Aanwijzing gedaan

ROTTERDAM. Het bouwen van een pakhuis a. d. Contre-Escarpe te Doesburg

De heeren J. en A. v. d. Schuit, stoombootreeders te Rotterdam. Bestek en teek. vanaf 19 April ter inzage in café concertzaal te Doesburg. Teek. à f 1 verkrijgb. Inl. geeft H. v. Dijke bouwk. aldaar.

SAPPEMEER (GR.). Het afbreken van een oude behuizing a. d. Zuiderstraat en het daar ter plaatse bouwen van een winkelbehuizing.

De heer A. H. Braun 's av. 7½ u. in hotel Struvé alw. bestek en teek. ter inzage en à f 1 te bekomen bij den arch. E. Schreuder, die inl. en aanw. geeft volgens bestek.

STRATUM. Het verbouwen van een huis en aanbouwen van een veranda.

De heer G. F. Kappel n.m. 5 uur te zijnen huize, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 1 Mei v.m. 11 u. Inl. geeft W. v. Bergeijk. bouwkundige.

WEDDERVEER (GR.). Het bouwen van een winkelbehuizing, onder bijlev. van al het daartoe benood.

De heer J. Kenter n.m. 4 u., in het café van F. Hazelhoff Bestek en teek. in genoemd café ter inz. Inlicht. verstrekt J. Bos.

ZEIST. Het bouwen van een schoolgebouw bevattende 10 lokalen en een onderwijzerswoning a.d. Weeshuislaan.

De kerkeraad der Ned. Herv. gem

WOENSDAG 2 MEI.

ASSEN. Het afbreken van een bestaand huis a. d. Nieuwe Huizen en het weder opbouwen van een winkelhuis met bovenwoning en magazijn.

De archit. Jb. Houten n.m. 2 u. in hotel De Jonge. Bestek en teek. a f 3 verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. gedaan.

HEELSUM. Het bouwen van een smeder aan de Kastanjelaan.

De arch. J. Rothuizen n.m. 2½ u. in het koffiehuis „Schoonoord". Bestek en teek. ter inzage in bovengenoemd koffiehuis terwijl inlicht. te bekomen zijn bij den archit. Aanw. 1 u. voor de aanbesteding.

HEEMSTEDE. Het bouwen van een woonhuis op Bosch-en-Vaart, aan den Wagenweg.

De arch. P. Kuiper Jr., in het café „de Dorstige Kuil". Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1.50 bij den boekh. firma A. Vernout, Haarlem.

KAMPEN. Het afbreken van het winkelhuis no. 30 aan de Oudestraat en het ter plaatse bouwen van een huis, ingericht voor benedenen bovenwoning, voor rekening van den heer J. van 't Oever Bz.

De arch. H. de Graaf, in hotel „De Moriaan" Bestek en teek. à f 1 per stel verkrijgb. bij gen. arch. Aanw. gedaan.

MARTENSHOEK. Het bouwen van een fabrieksgebouw met pakhuis en diverse werken aldaar oppervl. pl.m. 350 M².

De heer H. E. Buurma n.m. 4 u. in cafe B. Poppens, alwaar bestek en teek. ter inz. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij arch. H. Wolrich, te Hoogezand.

WATERGRAAFSMEER. Het bouwen van een winkelhuis met a d. Middenweg 27.

De aanbesteder 's midd. 12 u. in het Rechthuis.

DONDERDAG 3 MEI.

AMERSFOORT. Het amoveeren van pere. no. 2. a. d. Nieuwstraat en het bouwen van een nieuw winkelhuis.

De arch. Herm. Kroes, n.m. 3 u. in „Het Valkje", alw. bestek en teek. vanaf 26 April ter inzage en à f 1 verkrijgb. bij den arch. Aanw. 30 April n.m. 3 u.

DIEVER (DR.). Het verbouwen van de bestaande openbare lagere school en het uitvoeren van eenige daarmede in verband staande werken.

Het gem.bestuur v.m. 11 u. in cafe van R. Seinen.

RENKUM. Het bouwen van een hotel a. d. Dorpstraat.

De arch. J. Rothuizen te Heelsum n.m. 3 u. in hotel „Renkum" te Renkum, alw. bestek en teek. vanaf 24 April ter inz en te bekomen à f 2 alsmede inl. bij den arch. Aanw. 1 Mei n.m. 2½ u.

RHENEN. Het bouwen eener dubbele en eener enkele villa aan den Rijksstraatweg.

De Rhenensche Bouw Maatij. n.m. 6 u. Bestekken en teek. ter inz. in het hotel „de Koning van Denemarken" en zijn tegen f 1,25 per stuk of f 2,50 per stel verkrijgb. bij W. de Haas, Stationsweg. Inl. worden elken dag gegeven door D. Holting, archit. Aanw. 3 Mei n.m. 4 u.

SOMMELSDIJK. Het bouwen van een pastorie in verbinding met de R. C. kerk.

Het R. C. kerkbestuur te Middelharnis 's midd. 12 u. in hotel van Spee te Sommelsdijk.

VRIJDAG 4 MEI.

ZANDVOORT. *a.* Het bouwen eener dubbele villa en *b.* het bouwen van een landhuis.

De arch. J. H. W. Leliman te Amsterdam, n.m. 2 u. in hotel „Driehuizen". Bestek en teek. verkrijgb. tegen f 2 per stel bij de Firma F. v. Rossen, Heerengracht 281, Amsterdam. Aanw. 1 Mei 1906, n.m. 2 u. in het hotel „Driehuizen".

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

12 APRIL.

ST.-ANNALAND. Het bouwen van een woonhuis naast het terrein waarop het weeshuis is gesticht. Door het Weezen Armbest.

Laagste inschr. A. Socters, f 3890. Gegund.

17 APRIL.

MAASBREE (LIMB.). Het gedeeltelijk afbreken van een bestaand perceel en het weder opbouwen van een heerenhuis met bijlev. der materialen enz. Door den bouwkundige A. Holten te Blerik.
Laagste inschr. F. van Gerven, Blerik, f 4610. Nog niet gegund.

VENLO. Het bouwen van een heerenhuis a. d. Spoorstr. en het verbouwen van het hotel Germania, met bijlev. van alle mater. en arbeidsloonen. Door den arch. P. Rassaerts.
Laagste inschr. Gebr. Sorée, f 14400. Niet gegund.

18 APRIL.

ENKHUIZEN. Het bouwen van 10 arbeiderswoningen a. d. Ossenmannetjes. Door het best. der stichting „Volkhuis-vesting".
Blok A. Laagste inschr. J. v. Marie f 5050*.
Blok B. F. v. Dam, f 2580*.
Blok C. T. Roozendaal, f 5150*.
Massa. F. v. Dam, f 12858 * Gegund.

HEERLEN. Het maken van een blok van tien arbeiderswoningen te Bautsch, gemeente Heerlen, volgens bestek no. 6. Ram. f 20300. Door den directeur der Staatsmijnen.
Laagste inschrijver Bernard Reggers, Maastricht, f 19940.

NEERBOSCH (GELD.). Het bouwen van 4 schoollokalen en het vergrooten van het zusterhuis a. d. Kraijenhoflaan te Hees. Door den arch. A. J. Joling.
Laagste inschr. Berntsen en Braam, f 14499.

OSSENDRECHT (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis a/d. Torenstrat. Door den arch. Q. J. Horsten te Bergen op Zoom.
Laagste inschr. F. Nuijts, f 3187. Gegund.

19 APRIL.

HARLINGEN. De bouw van acht woningen, op een vrij terrein aan den Trekweg ten westen der voormalige boterfabriek. Raming f 11750. Door het bestuur der vereen. tot verschaffing van betere en gezondere woningen aan den arbeidersstand.

HENGELO (OV.). Het amoveeren van het bestaande en herbouwen van een café en woonhuis. Door den heer J. Welmink Lengelermaatweg.
Laagste inschr. H. J. Prins, f 2947.

STOLWIJKERSLUIS (Z.-H.). Het bouwen van een woonhuis met bijkomende werken a. d. Krugerlaan te Gouda Door de archit. H. J. Nederhorst Jr. te Gouda.
Laagste inschr. J. Slegt, f 9480.

20 APRIL.

ALMELO. 1. Het vergrooten der weverij 2. Het vergrooten der boomerij, spoelerij, scheerderij, sterkerij enz. 3. Het verbouwen van een pakhuis, en 4. Het bouwen van een portiekswoning.
Door den directie der katoenmaatij. v/h gebr. Scholten en Co.
Laagste inschr. A. Groothengel, Borne voor f 36585.

ALKMAAR. Het uitbreiden eener cacaofabriek door aanbouwen van een nieuw perceel op den hoek van de Mosterdsteeg en Spanjaardstraat. Door den arch. W. H. Matthijssen.
Laagste inschr. J. Dorregeest, f 6164. Geg.

BEVERWIJK. Het maken van een fabriksgebouw voor marmerbewerking, dubbel woonhuis enz. a d Pijp Door den arch Rozee
Laagste inschr. Gebr. de Graaf. Watergraafsmeer, f 69600.

VOORTHUIZEN. Het bouwen van een koloniehuis te Nijkerk, op een terrein aan den Puttenschen straatweg op den grens van Voorthuizen Door den arch. de Roos en Overeijnder.
Laagste inschrijver. D. B. Nieuwstad, Barneveld, voor f 11000.

BOUWKUNDIG

Opzichter-Teekenaar.

GEVRAAGD een **gediplomeerd bouwkundig Opzichter-Teekenaar** voor Villabouw. Salaris naar bekwaamheid.
Adres J. GROENENDAAL Jr., Civiel Ingenieur, *Delft*.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 22sten Mei 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1051.

Het maken van grondwerken, het opbreken en leggen van sporen en wissels, het maken uitbreiden en verplaatsen van gebouwen en inrichtingen en het uitvoeren van diverse werken op het station LEEUWARDEN.

Begrooting f 338500.—.

De besteding geschiedt volgens § 199 van het bestek.
Het bestek ligt van den 28sten April 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur F. M. VAN PANTHALEON Baron VAN ECK te *Groningen*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen tegen betaling van *f* 4.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 17den Mei 1906 ten 1 uren namiddag *(West-Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 18den April 1906.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71ste, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Akerkhofhoek Akerkstraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1905 . .	**1.203.800.00**
Betaalde Brandschades tot ult. 1905	**29.983.000.00**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING

(Voor rekening van het Rijk).

Op DINSDAG, den 15den Mei 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1056.

Het maken van een POSTGEBOUW op het station ZUTPHEN.

Begrooting f 10000.—.

De besteding geschiedt volgens § 49 van het bestek.
Het bestek ligt van den 24sten April 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 9den Mei 1906 ten 11 ure voorm. *(West Europeesche tijd)* wachtkamer 3e kl. te Zutphen.

Utrecht, den 18den April 1906.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 15den Mei 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1060.

Het maken van grond- en kunstwerken en het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels met bijkomende werken, ten behoeve van de uitbreiding van het rangeerterrein IJSELMONDE, en van de verbinding hiervan met de sporen in de richting van Maas- en Rijnhaven.

Begrooting f 261000.—.

De besteding geschiedt volgens § 50 van het bestek.
Het bestek ligt van den 24sten April 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. J. BUIS te *Rotterdam* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 2.50.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 9den Mei 1906 ten 2 ure namiddag *(West Europeesche tijd)* station IJselmonde.

Utrecht, den 18den April 1906.

W. J. NIERMEIJER

v/h. H. J. VAN DER VEEN

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

21 APRIL.

AARDENBURG. Het bouwen van een woonhuis met smederij a/d Draaibrug. Door den heer H. Dhondt, Mr. Smid. te Heille.
Laagste inschr. A. v. Baal, f 3151 Nog niet gegund.

BEDUM (GRON.). Het bouwen van een woonhuis met bijlev. van alle materialen enz. Door het gem.best
Laagste inschr. H. Smit, Bedum, f 12597. Gegund.

HILVERSUM. Het bouwen van 2 woonhuizen a. d. Beerensteinschen weg. Door den Bouwk. J. Rutgers te Bussum.
Laagste inschrs. A. en H. de Jonge, f 3298.

PIETERBUREN (GRON.). Het athr. eener oude behuizing en het bouwen van een burgerbehuizing met bijlev. van al het benood. Door den heer J. Auwen.
Laagste inschr. Joh. van der Laan, Broek, f 9000. Gegund.

ZWOLLE. Het bouwen van 10 woonhuizen a. h. Groene Wegje, met bijl. van alle mater. enz. Door den arch. G. G. Post.
Waalsteen. 6 woningen Laagste inschr. H. v. d. Sluijs en J. Grolleman f 11886.
4. woningen H. v. d. Sluijs en J. Grolleman f 9110.
Massa. H. v. d. Sluijs en J. Grolleman, f 20857.
Kalkzandsteen. 6 woningen H. v. d. Sluijs en J. Grolleman f 11687.
4 woningen. J. v. Schreven f 8697.
Massa H. v. d. Sluijs en J. Grolleman, f 20387.

23 APRIL.

DOORN (UTR.). Het bouwen van een landhuis. Door den arch. H. A. Reus te Dordrecht. Begrooting f 14550 f 15150.
Laagste inschr. begrooting f 14550 P. v. Driel, Dordrecht, f 13870.
Laagste inschr. begrooting f 15130 P. v. Driel, Dordrecht, f 16994.

HERPEN (HERBEST.). (N.-BR.). Het bouwen van een raadhuis en het verbouwen der school. Door het gem.best.
Laagste inschr G. Wouters, Nijmegen, f 4848. Gegund.

OLDENZAAL. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan de Spoorstraat. Door den heer H. G. J. Vos.
Laagste inschr. G. Franke, Enschede, f 4095. Niet gegund.

STRATUM (N.-BR.). Het bouwen van 4 burgerwoonhuizen met aanhoorigheden. Door het A. G. Armbest. van Stratum.
Laagste inschr. P. v. d. Velden, Gestel, f 5421. Gunning aangehouden.

ZWOLLE. Het amoveeren der gebouwen voorheen in gebruik voor het Overijsselsche Museum aan het A. plein en het daar bouwen van een 7-klassige school. Door het best. van het R.K. Bijzonder Onderwijs.
Laagste inschr. Th. H. Jansen, f 18533. Volgens bestek beraad.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BUCKER & Co., den Haag.
Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amstevdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Emeilsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hanesler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousieën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co, Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zs., Rotterdam - Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

Vraag steeds
ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.
Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger
SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.
AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keltricht prospectus.

KEIEN.
Bazalt
Graniet. Bazalt- lava.
FERD. ENGERS
AMSTERDAM.
Asphalt. Portl.- Cement.
Zandsteen.
DRAADGLAS.

G^ebrs Vincent, Buitenhavenweg 132, Schiedam.
Fabriek van IJzeren hekken, Fijne Smeedwerken.
MARQUISEN, WENTELTRAPPEN enz.

L. H. KURPERSHOEK,
Zwaanshals, — ROTTERDAM.
Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.
Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

POSTERIJEN EN TELEGRAFIE.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 9 Mei 1906, des namiddags te 2 ure, zal, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

den verbouw en het onderhoud van het Post- en Telegraaf-gebouw te Hengelo, van den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 December 1908.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, La. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt na 24 April 1906 ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie te 's Gravenhage; aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste District, Binnenhof te 's Gravenhage; aan het Post- en Telegraafkantoor te Hengelo, en is na gemelden datum op franco aanvraag, tegen betaling der kosten ad f 0,35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28a te 's Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door den Rijksopzichter W. A. Hor te Wageningen.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag 2 Mei 1906, des namiddags te 1 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's-Gravenhage, 5 April 1906.

P. BOURDREZ
Constructeur van werken in
Gewapend beton.
VALERIUSSTRAAT 8.
's GRAVENHAGE.

FRIESCHE GELE
SIER- EN GEVELSTEEN,
GLAD EN BEZAND, WAAL- EN RIJNVORM
RUIME VOORRAAD aan de Fabriek bij HARLINGEN.
K. G. TELENGA te BUSSUM

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN
Stoomdakpannenfabriek
TE SWALMEN.
Leveren Pmn. Kwaliteit
MULDEN-PANNEN
met dubbele zij- en kopsluiting.
Monsters op aanvrage gratis en franco.

Firma **DE LUGT EN SERNÉ.**
HAARLEM. — Telefoon 569.
Ons fabrikaat van PANTSER-STALEN BRANDKASTEN bleek bij proefneming gehouden vanwege het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie op 3 Juli 1900 volkomen aan de gestelde eischen te voldoen en kon na een arbeid van 8 uren met de zwaarste inbrekerswerktuigen niet worden geopend.

Redding bij brand.
Automatische Vluchtluikladder
„Salus"
(systeem VAN ELDEN)
is te bezichtigen bij en wordt geleverd door
W. J. VAN ELDEN Hzn.,
in Lood- en Zinkwerken, aanleg van Gas- en Waterleidingen, enz.
AMSTERDAM, Singel 229 h.d. Paleisstr.
Tel. 3712. — Prospectus op aanvraag.

26E JAARGANG. No 18

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VD MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR: 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR: HERDERSTR: 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Stuc-Marmer, Stuc-Steen. — Regeling van Prijsvragen. — Congressen. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. —

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels f 1.—, elke regel meer 20 cents Groote letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

STUC-MARMER, STUC-STEEN.

In den onlangs voltooiden, aan het Buitenhof te 's Gravenhage gelegen nieuwen bouw van het Hôtel de Twee Steden, ontworpen door den heer Joh. Mutters Jr. aldaar, werd in den jongsten tijd voor de eerste maal in Nederland weder eens op vrij groote schaal het „Stuc" toegepast, waarmede zeer decoratieve effecten verkregen kunnen worden. In bedoeld gebouw zijn verschillende muurbekleedingen van dit stuc vervaardigd, die natuursteen en echt marmer nabootsen op zulk eene wijze, dat het zeer moeielijk, zoo niet onmogelijk is, de geïmiteerde materialen van echte te onderscheiden.

Het stuc, waarmede verwonderlijke effecten verkregen worden, is van Franschen oorsprong, en wordt vooral in Parijs reeds meer dan een halve eeuw op uitgebreide schaal toegepast. In den allerjongsten tijd is er op artistieke wijze gebruik van gemaakt in het onlangs gerestaureerde Grand-Hôtel, en in het niet zonder reden druk bezochte restaurant Marguérie, beide inrichtingen den bezoekers van Parijs uit ons land niet onbekend; in het gebouw der Banque de Verviers, te Verviers, is het eveneens op ruime schaal toegepast, terwijl in de buurt dier stad er gebruik van wordt gemaakt bij de restauratie van een kasteel. Maar dit zijn slechts zeer enkele voorbeelden van de enorm vele toepassingen.

De volmaaktheid van het werk is uitsluitend een gevolg van de bedrevenheid der in 't bijzonder daartoe opgeleid zijnde werklieden. Deze moeten door langdurige oefening zoodanige ervaring hebben verkregen, dat zij de kleuren, de matheid of den glans en het aderenspel van steen en marmer zoo natuurgetrouw mogelijk kunnen nabootsen. Een zekere mate van artistiek gevoel mag hen natuurlijk niet ontbreken.

Het stuc-marmer wordt uit eene homogene massa samengesteld en kan alle soorten echt marmer weergeven, uitgezonderd onyx of andere doorschijnende soorten.

Een paar groote voordeelen van dit stuc-marmer, behalve zijn dieperen glans en grooter weerstandsvermogen dan dat van echt marmer, zijn de groote regelmatigheid die in de herhaling van een zelfde soort marmer bereikt kan worden, en de onbegrensde afmetingen die voorgesteld kunnen worden. In vele gevallen, en ter voldoening aan sommiger wensch is het ook van belang, dat de samenstelling van het materiaal en de manier van werken daarmede zoodanig kan worden gewijzigd, dat uit de gewenschte natuurlijke marmersoorten die deelen ter nabootsing kunnen gekozen worden, met weglating der minder fraaie, waardoor een geheel wordt verkregen dat zoo rustig of weinig rammelend mogelijk is, — iets wat met natuurlijk marmer, bij groote wandvlakken bijv., niet altijd te bereiken is.

Nagebootste steen, van ongeveer dezelfde samenstelling als natuursteen, bezit alle voordeelen van dezen. Harder dan Savonnière, bereikt de kunststeen die voor bekleeding gebruikt wordt, de hardheid van Euville-steen. De materie der geïmiteerde steensoort is volkomen bestand tegen onregelmatigheden der weersgesteldheid, vorst niet uitgesloten, en kan daarom met gunstig gevolg voor gevels en ander buitenwerk worden gebruikt. Natuursteen van verschillende soort kan, zoowel wat korrel als kleur betreft, natuurgetrouw worden nagebootst.

Kunst-marmer of steen, ter dikte van 1 à 1½ cM., wordt

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

op onverschillig welke soliede en sterke materialen aangebracht, bij voorkeur echter op cement. Het is niet kwaad

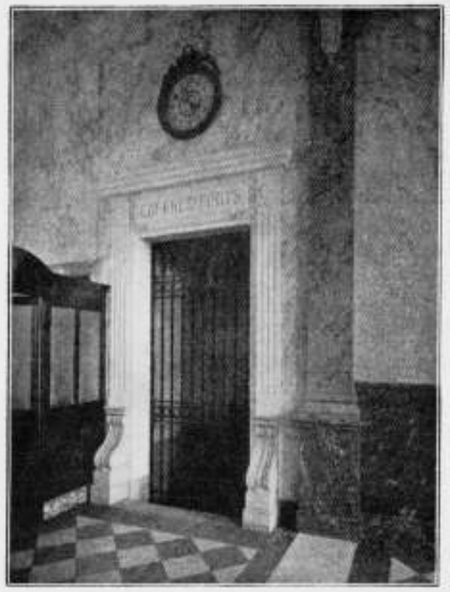

Bankgebouw te Verviers.
Wanden van stuc-marmer, deuromlijsting van nagebootsten steen (Euville).

de aandacht hierop te vestigen van hen die bouwwerken in gewapend beton hebben uit te voeren, een materiaal dat op een of andere wijze decoratief bekleed moet worden. Nu kan men tegenwerpen, dat stuc-marmer eigenlijk een surrogaat is; maar men vrage zich daartegenover af, op hoeveel andere surrogaten men is aangewezen om ruwere materialen te bekleeden of te bedekken.

Zoowel kunstmarmer als kunststeen zijn zeer gemakkelijk te herstellen; aanhechtingen van het oude aan het nieuwe werk kunnen volkomen onzichtbaar zijn. Niet vreemd is het zelfs, dat natuursteen met het imiteerende stuc op zulk eene wijze hersteld is, dat het onmogelijk is, zelfs voor een geoefend oog, om eenig verschil tusschen echt en namaak te ontdekken.

Het materiaal vereischt bovendien weinig onderhoud. Voldoende om hierin te voorzien, is voor het stuc-marmer het afnemen met een drooge lap, en voor kunststeen een stukje puimsteen of zandsteen waarmede vlekken of aanslag weggeschuurd kunnen worden.

De prijs van het stuc is lager dan die van echte marmer- of steensoorten; het prijsverschil is vooral belangrijk voor marmer, wanneer hiervan soorten gekozen worden die zeldzaam zijn geworden of waarvan de groeven reeds zijn uitgeput.

Het materiaal wordt hier te lande geleverd door bemiddeling van den heer B. F. Hagen, te Rotterdam, adres: The Dutch Mercantile Company, als vertegenwoordiger der firma A. Daniel et Fils, te Parijs.

Nog een enkel woord omtrent den levensduur van het stuc.

't Zal ongeveer een 30-tal jaren geleden zijn, dat — vermoedelijk door werklieden uit Weenen — in het kasteel Oud-Wassenaar bij 's Gravenhage op vrij uitgebreide schaal stuc-marmer werd aangebracht. Dit heeft zich uitstekend gehouden. Toen het werd verwerkt, was het reeds veel jaren vroeger o.a. in Weenen, Budapest, München en toegepast in tal van voorname woningen, openbare gebouwen, restaurants en koffiehuizen, evenals in Parijs, waar reeds van een 50-jarige ondervinding omtrent het materiaal kan gesproken worden. Het oudste werk, mits goed onderhouden, heeft noch het voorkomen van nieuw te zijn.

Men behoeft dus niet angstvallig met het besproken materiaal een proef te nemen. Het doet, na een lange reeks van jaren, zijn hernieuwde intrede, echter nu met een brevet van bewezen deugdzaamheid en duurzaamheid.

REGELING DER PRIJSVRAGEN.

In het vorige nummer van het Bouwkundig Weekblad werden de door de Commissie uit het Genootschap Architectura et Amicitia opgemaakte grondslagen medegedeeld, waarop de regeling van prijsvragen dient te zijn gebaseerd, en werd tevens gewezen op de wijzigingen die in sommige artikelen der regeling werden gebracht, na de behandeling van het onderwerp in eene vergadering van het Genootschap. Aan de definitief vastgestelde in druk verschenen regeling wordt thans hieronder de redactie van de gewijzigde artikelen ontleend.

Art. 5. De voorwaarden van mededinging zijn voor alle deelnemers gelijk. Voorts mogen uitzonderings-bepalingen, onder welken vorm ook, niet gemaakt worden. De inzendingen geschieden anoniem.

Bankgebouw te Verviers.
Wanden van nagebootsten steen (Euville). Kolommen van stuc-marmer.

Art. 7. Het programma moet duidelijk en nauwkeurig de gestelde voorwaarden omschrijven, waarbij onderscheid moet gemaakt worden tusschen absolute eischen en facultatieve wenschen; deze laatsten zooveel mogelijk te vermijden.

Art. 11. Alle ontwerpen worden gedurende zoo langen tijd en op zoodanige plaatsen tentoongesteld, dat alle belanghebbenden in de gelegenheid zijn gesteld de tentoonstelling te bezoeken. Deze tentoonstelling wordt tijdig in de vakbladen bekend gemaakt.

Het volledige en gemotiveerde Juryrapport wordt vóór de tentoonstelling in zoodanige vaktijdschriften gepubliceerd, dat het ter kennis van alle belanghebbenden kan komen.

Het Juryrapport der vóór-wedstrijden wordt tijdig vóór het uitschrijven van het eindconcours den bekroonden medegedeeld en later gepubliceerd.

CONGRESSEN

INTERNATIONALER VERBAND FÜR DIE MATERIALPRÜFUNGEN DER TECHNIK.

Het Bestuur van het Internationaler Verband für die Materialprüfungen der Technik wenscht hierbij mede te deelen:

1°. dat de opgaven voor lidmaatschap van het Verband en deelneming aan het Congres te Brussel in September a. s. *vóór 1 Juli 1906* moeten geschieden.

2°. dat leden van het Verband welke *niet* aan het Congres deelnemen doch de *niet* officieele uitgaven van het Congres toch wenschen te bezitten, verzocht worden zulks *vóór 15 Mei 1906* aan mij te willen opgeven, onder inzending van frs 12.50.

Het IVe Congres heeft plaats te Brussel van 3—8 September a. s. in het gebouw der Koninklijke Akademie van Wetenschappen onder protectoraat van Z. M. den Koning van België.

De talrijke technische vraagstukken, die in behandeling komen, de industrieele excursies en andere bezichtigingen daaraan verbonden, doen een druk bezoek van dit congres verwachten.

Het lidmaatschap van het Internationaler Verband für die Materialprüfungen der Technik bedraagt f 3.60.

Alleen leden van het Verband kunnen aan het Congres deelnemen.

De bijdragen voor het Congres bedragen

Voor een heer frs. 25.—

Voor een dameskaart frs. 15.—

Als leden van het Verband kunnen alleen personen, de technische vakken beoefenende, zich aanmelden.

L. Bienfait
Bestuurslid voor Nederland.

PRYSVRAGEN

PRIJSVRAAG VOOR HET VREDESPALEIS.

De leden der Jury voor deze prijsvraag waren den 3den Mei j.l. allen te 's Gravenhage aangekomen, om spoedig hun werk aan te vangen.

In herinnering zij gebracht, dat deze Jury bestaat uit de heeren: Jhr. Mr. A. P. C. van Karnebeek, Voorzitter van het Bestuur der Carnegie-Stichting, te 's-Gravenhage, *Voorzitter*, Th. E. Collcutt, Royal Gold Medallist, President Elect. of the Royal Institute of British Architects, te Londen; dr. P. J. H. Cuypers, architect der Rijksmuseumgebouwen, te Roermond; E. von Ihne, geh. Ober-Hofbaurath van den Keizer van Duitschland, te Berlijn; K. König, professor der Technische Hochschule te Weenen; M. Nénot, Membre de l'Institut de France, te Parijs, en W. R. Ware, emeritus professor of Colombia University of New-York.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Den 20en April hield in de *Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap* de heer Wouter Cool, ingenieur b/d gemeentewerken van Rotterdam, een voordracht over Rotterdam vóór 1850.

Zooals bij bijna alle steden, verkeert men ook ten opzichte van Rotterdam in het duister omtrent zijn allereersten oorsprong. Wel worden verschillende veronderstellingen geuit, doch zekerheid bestaat er niet. Vermoedelijk is in de tweede helft van de 13de eeuw de dijk langs de Maas aangelegd, waardoor Rotte en Schie afgedamd werden, en de namen Rotterdam en Schiedam ontstaan kunnen zijn. Eerst in 1340 worden door Graaf Willem IV aan Rotterdam stadsrechten verleend. De allereerste geschiedenis van de stad wordt beheerscht door de scheepvaart-kwestie langs Rotte en Schie, en den strijd daarover met de naburige plaatsen Overschie, Schiedam, Delft, Gouda, enz., die elk voor zich trachtten die scheepvaart te beheerschen. De eerste plattegrond van de stad werd omstreeks 1560 vervaardigd door Van Deventer. Rotterdam bevatte toen 1731 huizen en 11 molens. Op dien plattegrond komen nog niet voor: de Wijnhaven, Scheepmakershaven, Nieuwe hoofd en Wolfshoek, welke eerst na 1572 schijnen te zijn gemaakt, en nog later, omstreeks 1600, worden het Haringvliet, het Buitengat en de Leuvenhaven aangelegd, waarop dan spoedig de Boompjes en de Scheepmakershaven volgen, allen als een rechtstreeks gevolg van de groote uitbreiding der handelsbetrekkingen die, dank zij den ondernemingsgeest der voorvaderen, en de door hen ondernomen wereldreizen, met de andere werelddeelen ontstaan waren. Na dezen tijd gaat de uitbreiding wel gestadig doch veel langzamer voort, zoodat eerst een eeuw later het Nieuwe werk, de Houtlaan en Scheepstimmermanslaan ontstaan, terwijl in de 18de eeuw van eene eigenlijke belangrijke uitbreiding geen sprake is. Ook daarna vergroot zich de stad eerst langzaam en wordt meer de bestaande toestand aan het toenemend verkeer in de stad aangepast door demping van grachten en slooten, totdat in het laatste gedeelte der 19de eeuw de handel zich wederom uitbreidt en Rotterdam zijn grondgebied door aanhechting van de naburige gemeenten vergroot ziet. Door een reeks van plattegronden wordt die gedaanteverwisseling der stad door den spreker gedemonstreerd, en meer uitvoerig de oorzaken die tot dien groei aanleiding geven, uiteengezet, waarna hij overgaat tot de bespreking der voornaamste bouwwerken. Vermoedelijk zijn de allereerste gebouwen gesticht te Crooswijk, en heeft zich de stad van daaruit langs de Rotte uitgebreid. De oudste overblijfselen van vroegere gebouwen zijn echter gevonden ter plaatse waar nu het gymnasium en de Academie staan, en wel die van het slot Bulgerstein, dat vermoedelijk reeds in 1071 bestond, daarna vervallen of verwoest, weer opgebouwd en weer verwoest of vervallen is, doch waarvan we niet veel anders dan dat weten. Meerdere gegevens staan ons ten dienste omtrent de stadspoorten, waarvan de bekende Oude Hoofdpoort, in 1596 gebouwd en helaas in 1856 afgebroken, de interessantste genoemd mag worden. Minder opmerkelijk in architectonischen zin was de Oostpoort, waardoor in 1572 Bossu met de Spanjaarden de stad binnenrukte, aan welke gebeurtenis behalve door den in het nog bestaande gedeelte van de poort aanwezigen opschriftsteen, door het eenige jaren geleden gesloopte huis „In duizend Vreezen", aan de Groote Markt, de herinnering bewaard werd. Deze poort is herhaaldelijk verbouwd en in 1836 grootendeels afgebroken.

Van minder beteekenis waren de Kruittoren en de Goudsche poort, doch belangrijker is de Hofpoort die eigenlijk een toegang tot het slot Weena was, in 1778 verbouwd werd tot een voetstuk gekroond door 4 leeuwen rond een obelisk, welke leeuwen, nadat de poort in 1835 was afgebroken, geplaatst werden ter weerszijden van de Koningsbrug over de Oude Haven.

De Delftsche Poort, nu nog bestaande, is de derde van dien naam. De eerste werd in 1550, en de tweede in 1772 afgebroken, beide wegens bouwvalligheid waarvan de beroeringen die de stad in den loop der tijden teisterden, niet onschuldig waren. De nu nog bestaande poort is een zeer mooi specimen van den klassieken bouwtrant die in het eind van de 18de eeuw hare toepassing vond, en is nog in elk opzicht volkomen gaaf, uiterst nauwkeurig bewerkt en met mooi zinnebeeldig beeldhouwwerk getooid. De Binnenwegsche of Coolpoort, de Schiedamsche poort en de Ooster en Wester Nieuwe Hoofdpoorten, allen dateerend uit het midden der 17de eeuw en in de eerste helft der 19de eeuw afgebroken, vertoonden weinig belangrijks, en zijn maar schaars afgebeeld geworden, zoodat we ons daarvan geen zeer goede voorstelling kunnen vormen.

Van de poorten op de gebouwen overgaande, televeert spreker allereerst het stadhuis. Omtrent de plaats waar het *eerste* stadhuis gestaan zou hebben is men het niet eens. Zeker is, dat ter plaatse van het tegenwoordige stadhuis een ander gestaan heeft, in 17de eeuwsche vormen met topgevels en toren, dat blijkens de wel is waar gebrekkige afbeeldingen echter een schilderachtig uiterlijk moet hebben gehad. Het tegenwoordige, dat uit de eerste helft der 19de eeuw dateert, vertoont de droge vormen der

toenmalige klassieke navolging en de voor een deel in hout en cement nagebootste steen-architectuur, terwijl het beeldhouwwerk dat het fronton aan den achtergevel vult, niet tot de verfraaiing van het geheel bijdraagt. De Beurs, in 1592 op het oude Bolwerk bij het Haringvliet gesticht, was in 1615 te klein en werd in dat jaar verplaatst naar de Noord Blaak. In 1736 werd op dezelfde plaats het tegenwoordige gebouw opgetrokken. Het Gemeenlandshuis van Schieland, thans Museum Boymans, werd in 1663 gebouwd en is eveneens een goed voorbeeld van de toenmalige architectuur. In 1864 werd het echter door brand vernield en daarna zoo nauwkeurig mogelijk in de oude vormen weder opgebouwd, waarbij echter veel in hout en cement werd uitgevoerd, dat in steen bedoeld en gemaakt zeker een aangenamer aspect aan het gebouw zou hebben verleend. Spreker noemt verder het Oost Indisch Huis aan de Boompjes, in 1695 gebouwd, de Korenbeurs, het Zeekantoor, de Vischmarkt, alle in klassieke vormen gebouwd, en in de tweede helft der vorige eeuw afgebroken, en komt zoo tot het Stads-Timmerhuis, dat reeds in 1599 ter zelfder plaatse als tegenwoordig bestond, doch langzamerhand verbouwd en uitgebreid is geworden, zoodat van den oorspronkelijken bouw niets meer over is.

Van de kerken is de Sint Laurenskerk, in 1472 ingewijd, de belangrijkste. Van 1620—45 was de toren van een houten spits in renaissance-vormen voorzien, die echter verdwenen is en door een steenen verhooging van den tegenwoordigen vorm vervangen is. In 1651 zakte de toren scheef, doch werd weder recht gezet en van nieuwe steunpunten voorzien. Vermoedelijk heeft vóór den bouw der Kerk ter zelfder plaatse een houten Kapel gestaan. De Prinsenkerk, oorspronkelijk Kapel van het Sint Agnieten Klooster, dagteekent in haar tegenwoordigen vorm uit zeer verschillende perioden, heeft geruimen tijd in zeer bouwvalligen toestand verkeerd, en is zelfs in 1795 door de Franschen als Cavaleriekazerne gebruikt. De Oosterkerk dateert uit 1680, de Fransche kerk, oorspronkelijk tuighuis, werd in 1657 tot kerk ingericht. De Schotsche Kerk, eerst in de nog aan de Lombardstraat bestaande Sint Sebastiaanskapel gehuisvest, ging in 1695 naar het kerkgebouw aan het Vasteland. Jonger, n.l. uit 1714, is de Engelsche kerk aan het Haringvliet, die omstreeks het begin der 19de eeuw als magazijn dienst deed, en de Luthersche kerk die uit 1735 dagteekent. De Zuiderkerk, in 1628 gesticht, werd in 1844 door het tegenwoordige in nieuw gothische vormen opgetrokken gebouw vervangen.

Spreker behandelt daarop de schouwburgen, en de godshuizen, van welke wel het belangrijkste zijn, het Leprozen-, later Proveniershuis, dat oorspronkelijk uit 1400 dateerende, in 1550 en 1670 vernieuwd, omstreeks 1900 is afgebroken, en het Oude Vrouwenhuis, waarvan nog een poortje en een enkel huisje in 17de eeuwsche vormen overgebleven is, om daarna enkele personen wier namen met de geschiedenis van Rotterdam verbonden zijn, o.m. Desiderius Erasmus te memoreeren en over gebruiken, zeden en gewoonten der Rotterdammers een en ander mede te deelen.

Daarna doet spreker een omgang door de in den omtrek van Rotterdam gelegen kleinere plaatsen, om de hetzij vroeger hetzij nu nog bestaande merkwaardigheden te beschouwen, als hoedanig genoemd worden het slot te IJselmonde, waarvan de eerste bouw reeds uit 1076 dateerde, en dat herhaaldelijk, n.l. in 1383 en 1665 door een nieuw vervangen en eenige jaren geleden afgebroken werd. Verder de St. Elbrechts Kapel te Kralingen en het slot Honingen aldaar, in 1233 door Hugo van Cralingen gebouwd, in 1426 door Willem van Nogel verwoest, in 1462 weder opgebouwd en in 1671 ingestort, waarna met het puin de Hoflaan werd opgehoogd. Ook het kasteel te Spongen, in 1300 gesticht, in 1426 door voornoemden Willem van Nogel verwoest, later weder opgebouwd en nogmaals verwoest, wordt gememoreerd. Het Huis ter Duin bij Zevenhuijsen, uit 1429, en de kasteelen Aarrenburg, Polderburg, Mathenesse, Spieringshoek, Schoonderloo, passeeren allen de revue, waarbij de noodige bijzonderheden worden medegedeeld, waarna spreker nog een woord wijdt aan de geschiedenis van Delfshaven en diens burger Piet Hein.

Al het gesprokene werd toegelicht door meer dan een honderdtal fraaie lichtbeelden, met zorg verzameld en vervaardigd naar oude teekeningen, kaarten, oorkonden en natuuropnamen, waardoor een zeer aanschouwelijk beeld van Rotterdam's geschiedenis werd gegeven.

Afdeeling „Haarlem en Omstreken". Buitengewone vergadering gehouden op Vrijdag 27 April l.l.

Deze vergadering was belegd om de bekroningen uit te reiken, toegekend door de jury, bestaande uit de H.H. Jos. J. Th. Cuypers, C. T. J. Louis Rieber en J. Verheul Dzn., voor den derden gevelwedstrijd. Behalve leden waren verschillende genoodigden aanwezig, onder welke een zestal raadsleden, de Voorzitter van het Hoofdbestuur van de Maatschappij, de Voorzitter van de Maatschappij van Nijverheid enz. enz.

Nadat de Voorzitter, de heer J. W. G. Droste, de vergadering geopend en den aanwezigen een hartelijk welkom had toegeroepen, werd door hem in welgekozen woorden een overzicht van het tot stand komen en van de geschiedenis van deze wedstrijden gegeven. Uit het gesprokene wordt aangestipt, dat het programma van den laatst gehouden wedstrijd belangrijk afweek van die der vorige wedstrijden, waardoor de taak der juryleden niet gemakkelijker werd gemaakt, hetgeen niet weggenomen heeft, dat deze mannen hun zware taak tot een goed einde hebben gebracht. De Voorzitter bracht daarom hulde aan deze mannen.

Doch ook hulde en dank zijn wij verschuldigd aan allen die ons gesteund en geholpen hebben, dus ook aan den gemeenteraad, die voor dezen wedstrijd twee gouden medailles ter beschikking van het dagelijksch bestuur heeft gesteld; aan de Vereeniging tot Verfraaiing van Haarlem en Omstreken, en vooral hulde en dank aan den Burgemeester.

Met den wensch, dat de goede gevolgen van deze wedstrijden weldra zichtbaar zouden zijn en zouden aantoonen, dat ons streven niet vergeefs is geweest besloot de Voorzitter zijn openingsrede en noodigde hij den heer Jhr. Mr. J. W. G. Boreel van Hogelanden uit om de bekroningen uit te reiken.

Deze zeide daaraan volgaarne te willen voldoen, wijl het hem een aangename taak was, die hem niet moeilijk viel, omdat zij hem uit het hart was gegrepen. Men moet inderdaad al heel weinig kunstgevoel hebben om dit streven der vereeniging zijn sympathie te kunnen onthouden. Met genoegen constateerde hij dan ook, dat hier zoovele raadsleden tegenwoordig zijn, hetgeen hem een bewijs was, dat het hier een Haarlemsch belang gold.

Toen door hem het idée van het houden van gevelwedstrijden was geopperd — in navolging van hetgeen in Brussel had plaats gehad — was het hem aangenaam, dat het met zooveel warmte was ontvangen. Hetgeen thans gedaan wordt is een stap in de goede richting.

Politieke redenen terzijde stellend, betreurde spreker den val van het vorige Kabinet, omdat door dien val de totstandkoming van een technicum te Haarlem, dat zeer zeker zou meegewerkt hebben om het kunstleven alhier te verhoogen, zou verijdeld worden. Dat in deze gemeente een zeker kunstgevoel bestaat, was hem en de wethouders nog dezer dagen gebleken, bij een bezoek dat door het college van B. en W. aan de school van Kunstnijverheid was gebracht. Het bestuur van deze school vleit zich met de hoop, dat weldra tot uitbreiding van deze stichting kan worden overgegaan. Uit deze noodzakelijkheid van uitbreiding concludeert spreker, dat er een gevoel voor kunst klopte.

Verder zegt spreker, dat door hem reeds bij vorige gelegenheden over het nut van gevelwedstrijden is gesproken; hij wilde dus nu niet in herhalingen vervallen. Hij eindigde met den wensch, dat Haarlem zijn ouden roem als Kunststad zou mogen handhaven. Haarlem te brengen op de hoogte waar het vroeger opstond, zij ons ideaal.

Overgaand tot de uitreiking der medailles, overhandigd Jhr. Boreel aan den architect J. A. G. van der Steur den eersten prijs voor het ontwerpen van den gevel van perceel Baan No. 11, van welk perceel de heer J. C. Jockes de bouwheer was, aan wien een overeenkomstige medaille werd toegekend. De tweede prijs was toegekend aan den gevel van het Militair te Huis aan den Jansweg, van welk perceel de heer J. London architect en de vereeniging Christelijk te Huis voor Militairen bouwheer was.

Hierna werd het woord gevoerd door den Heer Ed. Cuypers als Voorzitter van het Hoofdbestuur der Maatschappij. Deze constateerde tot zijn vreugd, dat er eindelijk een gemeente is, aan wier hoofd een man staat, die den moed heeft het daarheen te sturen, waar het heen moet. Wat U daareven gezegd heeft, Mijnheer de Burgemeester, heeft de volle instemming van ons, architecten. Toch kan er nog meer in den geest van hetgeen in Brussel geschied is, gedaan worden. Daar werden groote prijzen, zelfs tot 100,000 francs toe, ter beschikking van de bouwheeren gesteld, en al behoeft Haarlem dit nu juist niet te doen, in die richting kan toch zeker wel iets gebeuren.

Het door U gegeven voorbeeld moge navolging vinden; dit is het ten volle waardig. Daarom eindigde hij met den wensch: „Lang leve Haarlem en zijn kranige Burgemeester!"

De heer Joh. de Brink zeide, dat hij als wethouder alle ontwerpen van bouw en verbouw in deze gemeente onder oogen kreeg en dat hij erkennen moest, dat er vele gebouwen werden opgericht die niet op sierlijkheid konden aanspraak maken. Hij wekt daarom de architecten op om Haarlem een sierlijk aanzien te doen verkrijgen, doch tevens om mede te werken om datgene wat aan schoons uit vroegere tijden voor ons behouden is gebleven, daarbij te sparen.

In ongeveer gelijken zin werd door den Heer J. J. Verwijnen namens de Vereeniging voor verfraaiing van Haarlem en Omstreken gesproken.

Nadat de eerewijn was rondgediend, werden de aanwezigen uitgenoodigd eenig werk van tegenwoordig werkende architecten te Haarlem, dat langs de wanden was tentoongesteld, te bezichtigen, waarna nog enkele plaatwerken in oogenschouw werden genomen.

Haarlem 1 Mei 1906.

De Secretaris,
D.

Vereeniging van Delftsche Ingenieurs. 28 April 1906. Deze buitengewone vergadering werd geleid door den waarnemenden Voorzitter, den heer F. M. L. Kerkhoff. Zij was belegd ter behandeling van het bestuursvoorstel betreffende de instelling van een Raad van Arbitrage voor beslechting van geschillen tusschen directies en aannemers. Tot het onderzoeken van dit denkbeeld is in het vorige jaar een commissie benoemd, waarin waren vertegenwoordigd, behalve de vergaderde vereeniging: de Nederlandsche Aannemersbond, de Mij. tot bevordering der Bouwkunst en het Genootschap Architectura et Amicitiae, allen te Amsterdam. Het resultaat van het werken dier commissie is geweest, dat door haar is voorgesteld een permanent college voor beslechting van geschillen in het leven te roepen, waarvoor door haar conceptstatuten zijn opgemaakt. Deze maakten nu het onderwerp van beraadslaging uit, nadat ze door den Nederlandschen Aannemersbond reeds waren goedgekeurd, terwijl het Genootschap „Architectura et Amicitia" inmiddels uit de rij der constitueerende vereenigingen is getreden, omdat de algemeene vergadering van dit Genootschap als haar oordeel heeft uitgesproken, dat de belangen van de leden niet in die mate bij de oprichting van den Raad van Arbitrage zijn betrokken, dat voldoende zou zijn gemotiveerd de aanvaarding van een deel van het risico gelegen in de borgstelling voor de door den Raad te sluiten geldleening ter bestrijding der oprichtingskosten en der voorloopige huishoudelijke uitgaven.

Met voorbijgang van de details wat betreft organisatie en werkwijze van den Raad, blijken het doel, dat met de oprichting wordt beoogd, en de geest, waarin de instelling zal hebben te werken, uit den inhoud van een concept-bepaling ter opneming in de bestekken, welke achter de statuten is gevoegd en die in hoofdzaak op het volgende neerkomt. Alle geschillen, die naar aanleiding van een overeenkomst van aanbesteding en aanneming tusschen den aanbesteder (of directie) van een werk en den aannemer mochten ontstaan, zullen alleen en uitsluitend worden onderworpen aan het oordeel van een scheidsgerecht, gekozen uit den Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland. Aanbesteder en aannemer doen daarmede dan afstand van hun recht tot het inroepen der tusschenkomst van den gewonen rechter, alsmede van elk beroep tegen de beslissing van het scheidsgerecht, verklarende zich daaraan te onderwerpen.

Aan het verslag der vergadering in de dagbladen gegeven, ontleenen wij het volgende.

Het bestuur achtte het tot stand komen van den Raad van Arbitrage van groot belang, vooral voor de particuliere bouwwerken, en was van meening, dat het op den weg der vereeniging ligt de oprichting te steunen, in welken zin dus het voorstel aan de vergadering luidde. Ingekomen was echter een schrijven van de Mij. tot bevordering der Bouwkunst, welk schrijven werd toegelicht door den heer Van Heukelom. Dezerzijds wenschte men o. a. de arbitrage te beperken tot de gevallen omschreven in de A. V. en die dus niet over alle geschillen uit te strekken. Op dit en nog eenige andere punten werd wijziging wenschelijk geacht. Tegenover de geopperde bezwaren werd aangevoerd, hoofdzakelijk bij monde van den heer Deking Dura, dat niet moet worden voorbijgezien, dat de concept-bepaling ter opneming in de bestekken niet bindend is, en dat daarvan dus desgewenscht kan worden afgeweken; men kan dan ook de mogelijkheid openlaten om later eventueel nog een uitspraak te verkrijgen van den gewonen rechter.

Een uitvoerige discussie werd over de verschillende gezichtspunten nog gevoerd, die leidde tot een beslissing met de volgende bedeeling: De vergadering betuigt in het algemeen haar instemming met de strekking van het voorstel tot oprichting van een Raad van Arbitrage en keurt ook in het algemeen de ontworpen statuten goed, maar geeft verder het bestuur machtiging om de commissie van voorbereiding andermaal samen te roepen en aan haar oordeel de gemaakte bedenkingen te onderwerpen en haar uit te noodigen détailpunten nog nader te overwegen en te wijzigen, waarbij dan wordt aangenomen, dat als op die manier in de voorstellen zeer ingrijpende veranderingen komen, het bestuur die alsdan nog aan het oordeel van de algemeene vergadering zal onderwerpen.

De vergadering werd daarna gesloten.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 28 April 1906. Voortzetting en slot van het artikel over *Cremona*.

De Maatschappij. Het blad verlangt, dat de heer Knuttel, aftredend, maar herkiesbaar lid van het Hoofdbestuur, vóór den laatsten dag van inlevering der stembiljetten, dus vóór 26 Mei a.s., echter zoo spoedig mogelijk, zijne zienswijze bekend make over de prijsvraag voor het Vredespaleis en het besluit van de vergadering te Maastricht, in September 1905. Dit, niettegenstaande de Bestuursleden van de Afdeeling der Maatschappij unaniem besloten de heer Knuttel voor eene herkiezing aan te bevelen.

Architectura, 28 April. Vervolg van: *Het wat en doel der kunst*, door J. L. M. Lauweriks.

De ramp te San Francisco, met betrekking tot de komende bouwkunst, door H. Walenkamp. Naar aanleiding van de berichten omtrent de ramp, betrekking hebbende op de gebouwen en hunne samenstelling, ziet de schrijver met groote spanning, tegemoet, hoe het Amerikaansch genie 't reuzenvraagstuk van den spontanen herbouw eener wereldstad zal oplossen.

Het „Technisch Gedeelte" geeft het vervolg van: *Over de geschiedenis van den gewelfbouw*, en van: *Natuurkundige theorien en toepassingen*. Voorts artikelen over: *Patent-wigschroeven*, die het beste bevestigingsmiddel aan muren, fundamenten en plafonds vormen, en nog het voordeel hebben, altijd losgemaakt te kunnen worden; *Electrische staalbereiding*.

De Bouwwereld, 25 April. Vervolg van: *Het zesde eeuwgetijde der Oude Kerk* door A. W. Weissman, met afbeeldingen van den plattegrond en van de doorsnede naar het Oosten te zien, naar teekeningen van den heer C. B. Posthumus Meijjes, benevens een gezicht in de kerk naar het Westen.

Technisch Weekblad, 27 April. Vervolg van: *Iets over water. Acetyleengasgloeilichtbranders*, eene gebruiksaanwijzing.

BERICHTEN

BINNENLAND

H. W. Veth. Het zal Zondag a. s. den 6den Mei 50 jaren geleden zijn, dat de heer H. W. Veth zich als architect te Dordrecht vestigde.

In deze lange reeks van jaren heeft hij als architect, en tevens door zijne ijverige bemoeiingen in het openbaar belang, de grootste achting, vooral van zijne stadgenooten, mogen ondervinden.

Zijne vereerders en vrienden, velen in getal, zullen hem ongetwijfeld op den dag waarop hij zulk een zeldzaam jubileum viert niet vergeten, en getuigenis afleggen van hunne hoogachtende gevoelens. De redactie van dit blad sluit zich gaarne bij hen aan.

Beurs te Amsterdam. In het vorige nummer werd medegedeeld, dat de Commissie tot onderzoek naar den toestand der Beurs door B. en W. was samengesteld uit de heeren dr. P. J. H. Cuypers, J. F. Klinkhamer en D. A. N. Margadant, en dat een dezer heeren de benoeming had aangenomen op voorwaarde, dat nog twee deskundigen, niet-leden van den Amsterdamschen gemeenteraad, zouden kunnen worden toegevoegd. B. en W. hebben thans nog, op voordracht der Commissie, tot hare leden aangewezen de heeren A. C. C. G. van Hemert, civiel ingenieur te 's-Gravenhage, en Jos. Th. J. Cuypers, civiel- en bouwkundig ingenieur te Amsterdam.

De afgetreden Burgemeester van Rotterdam, hield den 30sten April des avonds eene afscheidsreceptie te zijnen huize. Ieder die

in meer of minder nauwe betrekking tot den heer s'Jacob als burgemeester had gestaan, maakte van deze gelegenheid gebruik om door zijne tegenwoordigheid een blijk te geven van zijne hoogachting en waardeering.

Ter receptie kwam ook een deputatie van de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, die den heer s'Jacob bij monde van den heer P. A. Weeldenburg, Voorzitter der Vereeniging, het Eerelidmaatschap aanbood. Deze hulde zal den heer s'Jacob, die als civiel ingenieur geen vreemdeling is op technisch gebied, en bovendien een man van fijn ontwikkeld kunstgevoel is, ongetwijfeld aangenaam zijn.

Acten van bekwaamheid voor Nederlandsche Opzichters en Teekenaars. In de Algemeene Vergadering van den Algemeenen Nederlandschen Opzichters- en Teekenaarsbond, gehouden op 23 Juli 1905 te 's Gravenhage, werd een voorstel aangenomen, waarbij aan het Hoofdbestuur van dien Bond werd opgedragen om in overleg met alle Nederlandsche vereenigingen daarbij betrokken, eenige eischen te formuleeren voor het verkrijgen van acten van bekwaamheid voor Nederl. Opzichters en Teekenaars. Het was de bedoeling, om door een dergelijke regeling den grondslag te leggen voor meer normale toestanden, om wat meer regelmaat in de verhoudingen te brengen in de technische vakken.

De Bond toch is van oordeel, dat door de invoering van acten van bekwaamheid voor ieder de kans om opzichter en teekenaar te worden meer gelijk zal zijn, waardoor niet weinig het intellectueele peil van dezen in het algemeen zal verhoogd worden, en waarna, ook in gemeenschappelijk overleg, goede en op degelijke motieven berustende salarisregelingen kunnen vastgesteld worden.

Het Bondsbestuur wenscht deze zaak op een congres te bespreken, en zal eene vergadering bijeen roepen ter benoeming en instrueering van een congrescomité. Verschillende vereenigingen zijn uitgenoodigd, afgevaardigden naar deze vergadering te zenden.

BUITENLAND.

Brussel. Op het van 3—8 September a.s. te houden internationaal Congres voor beproeving van materialen, zullen de eerste en laatste dagen aan besprekingen en voordrachten gewijd worden. Op 4, 5, 6, en 7 Sept. zullen tochten naar Antwerpen, het arsenaal van Mechelen, de werkplaatsen van Cockerill te Seraing enz., gehouden worden.

Bazel. De nieuwe stedelijke Schouwburg, wordt gebouwd volgens de plannen van Architect F. Stehlin. Voor dezen bouw draagt de Staat bij 1.050.000 frs., terwijl door particulieren 250.000 frs. werd bij elkaar gebracht.

Zweden. De voornaamste der prachtige watervallen in Zweden behooren aan particulieren, doch zullen nu door den Staat onteigend worden, en de waterkracht benut voor de opwekking van electriciteit ten behoeve der exploitatie van de electrische Staatsspoorwegen in Zweden. Om hiermede een begin te maken, zal voor 5 millioen Kronen moeten onteigend worden.

Aken. Het Kaiser-Karl-gymnasium te Aken wordt geheel nieuw herbouwd door den stedelijken bouwraad Laurent. De begrooting was 486.000 Mark.

Berlijn. Het tweede Raadhuis te Berlijn nadert zijne voltooiing in zooverre, dat het dak er op geplaatst is.

Men weet, dat voor dit Raadhuis eene som van 7 millioen Marken is uitgetrokken.

Ook met den bouw van een volksbadhuis dat 1.500.000 Marken kosten mag, is een aanvang gemaakt.

Rockford. U. S. A. Om de asphalt-bestrating te verbeteren en te beschermen, heeft men het asphalt met een bovenlaag voorzien, bestaande uit een mengsel van scherp zand, steenkolenteer en pek.

Chicago. De proeven tot stofvrij making der macadam-wegen door westrumit hebben aangetoond, dat na tienmalen besproeiing met westrumit, en wel drie maal met een 10% en 7 maal met een 5% oplossing, de straat voor den verderen Zomer geheel stofvrij was, en dat bij sterk straatverkeer, met zware lasten, het noodig zal zijn om de 4 dagen éénmaal met een 5% oplossing te besproeien. De kosten van het eerste besproeien bedroegen 2 cts per M², maandelijks. De geheele kosten der behandeling met westrumit kwam op 45% hooger dan eene besproeiing met water.

Verbetering. In het eerste der buitenlandsche berichten, voorkomende in het Bouwkundig Weekblad no. 16 van 21 April j. l., over het reuzenstandbeeld van Bismarck op de Elbhöhe bij Hamburg, wordt o. a. medegedeeld: de middenvinger is 1 M. lang, terwijl het zwaard eene lengte van 4.40 M. heeft.

Nu maakt een lezer van het blad er ons terecht opmerkzaam op, dat, is de lengte van den middenvinger juist opgegeven, het zwaard gerust een kindersabeltje genoemd mag worden.

In het bericht is dan ook een vergissing geslopen; het bovenbedoelde gedeelte moet aldus luiden:

de middenvinger is 1 M. lang, terwijl het zwaard eene lengte van 10 M. heeft. De beide adelaars ter weerszijden van het beeld zijn elk 4.40 M. hoog.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	22 jaar	salaris	f	50.—
"	"	26 "	"	"	80.—
"	"	21 "	"	"	60.—
"	"	21 "	"	"	80.—
"	"	26 "	"	"	80.—
"	"	23 "	"	"	50.—
"	"	24 "	"	"	70.—
"	"	41 "	"	"	80.—
"	"	21 "	"	"	90.—
"	"	29 "	"	"	90.—
"	"	24 "	"	"	100.—
"	"	47 "	"	"	125.—
"	"	22 "	"	"	80.—
"	"	21 "	"	"	60.—
"	"	36 "	"	"	80.—
"	Teekenaar	20 "	"	"	45.—
"	"	19 "	"	"	30.—
"	"	22 "	"	"	50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 7 MEI.

ARNHEM. Het maken van 3 dubbele woonhuizen aan den Kemperbergerweg te Schaarsbergen.

De heer Mr. C. J. Baron van Tuijll van Serooskerken. Bestek met 2 teek. tegen f 2 te bekomen aan de Stoom-Drukkerij J. H. Paap en Zn. Aanw. gedaan.

CHAAM. *a.* Het bouwen van een drieklassige school. *b.* Het leveren en plaatsen van schoolmeubelen. *c.* Het bouwen van een onderwijzerswoning.

Het gem.best., v.m. 11 u. Bestek en teek. ter gemeente secretarie ter inzage en aldaar en bij de archit. P. A. Oomes en L. van der Pas te Breda tegen f 2 per stel verkrijgb. Aanw. gedaan.

DALFSEN. De herbouw der door brand vernielde boerenwoning met schuur en hooiberg van den heer A. Noordman.

De bestoder. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. bij de firma Eshuis en Co. Aanw. 4 Mei inl. te bekomen bij G. J. Lucas, timmerman.

KROPSWOLDE. Het gedeeltelijk afbreken van een oude boerenbehuizing en weder opbouwen van eene nieuwe boerenbehuizing op een nieuw terrein te Kropswolde.

Mej. A. Rammelaar n.m. 5 u. ten huize van J. P. Reinders alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft R. v. d. Schuur, bouwk. Zuidlaren.

PRINSENHAGE. Het bouwen van twee woonhuizen aan de Dreef te Prinsenhage.

De architecten P. A. Oomes en L. v. d. Pas te Breda n.m. 6 u. in het koffiehuis van M. Gielen te Prinsenhage alw. bestek en teek. ter inzage liggen.

TERNAARD. Het afbreken van een oud en bouwen van een nieuw huis met 2 woningen te Wierum, volgens bestek en teek. ter inz. liggende bij G. Sikkema te Wierum.

Het dijkbestuur der contributiezeedijken van Westdongeradeel. Inl. worden verstrekt door den gemeente-arch. te Ternaard.

DINSDAG 8 MEI.

ROTTERDAM. Het maken van de uitbreiding van het centraal telefoonbureau.

Het gem best. n.m. 1 u. Bestek ter kennisneming op de centrale secretarie der gemeente en in het stads timmerhuis en zijn voor f 2.50 verkrijgb. bij de wed. P. van Waesberge en Zoon, inl. te bekomen aan gemeld timmerhuis. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van eene pettenfabriek met kantoor, gelegen aan de Provenierssingel no. 42 alhier.

De arch. C. Verheul Dz. en P. Musly v.m. 11 u. ten kantore Oppert 130, alw. bestek en teek à f 2.50 te bekomen zijn.

TERHORNE (FR.). Het weder opbouwen eener afgebrande boerenhuizing op de Heerezijl, aldaar.

De heer S. J. de Jong. Bestek en teek. ter inzage in café S. S. Rijpkema Inl. geeft archit. F. Hoekstra te Akkrum. Aanw. gedaan.

Gegund aan de firma v. d. Vliet en Nieuwstad, Amsterdam. voor f 19741.

CHARLOIS (Z.-H.) Het bouwen van een burgerwoonhuis aan de Clementstraat, voor rekening van den heer P. v. d. Pols.

Timmerw. met inbegrip van bei-, smids- zink- en verfwerk. Laagste inschr. J. Blok Bz. f 4557*.

Metselw. incluis stucadoors- en steenhouwerk. W. den Boer Cz. f 3325*.

Massa. Gebr. Dura, f 9126. * Gegund.

OUDEHASKE (FR.). Het bouwen eener boerenhuizinge. Raming f 5000. Door den heer W. v. Dijk.

Laagste inschr. F. B. Haar, Idskenhuizen, f 4439.

PUTTEN (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis met schuur voor C. v. d. Zanden.

Laagste inschr. H. Bos, f 3380. Gegund. Het schilderwerk is hierbij niet inbegrepen.

TILBURG. Het bouwen van een woonhuis, aan de Telefoonstraat. Door den arch. F. C. de Beer.

Laagste inschr. P. C. Suijs, f 3692. Geg.

18 APRIL.

HOORN. Het bouwen van een ziekenhuis aan den Koepoortsweg hoek Draafsingel.

Laagste inschr. H. Jonkman, f 17299 Geg.

„DE ONDERNEMING",

Goedkoopste adres

voor

Behangselpapieren.

's GRAVENHAGE,

VEENKADE 3B.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 22sten Mei 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1058.

Het wijzigen en uitbreiden van den Noordelijken vleugel van het hoofdgebouw op het Centraalstation te UTRECHT.

Begrooting f 8050.—.

De besteding geschiedt volgens § 80 van het bestek.

Het bestek ligt van den 30sten April 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN, te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 15den Mei 1906 ten 10.40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 30sten April 1906.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 29sten Mei 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1064.

Het maken van grond-en kunstwerken, het maken van een reservoirgebouw met aan- en afvoerleidingen, maken van drinkwaterleidingen en leidingen der voorverwarming, het maken van draaineeringen, het uitbreiden van sporen en wissels, het opruimen van gebouwen en inrichtingen, het maken van bestratingen en verhardingen, het maken van afsluitingen en andere bijkomende werken ten behoeve van de uitbreiding van het station ROSENDAAL (N.B.).

Begrooting f 486350.—.

De besteding geschiedt volgens § 102 van het bestek.

Het bestek ligt van den 1sten Mei 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur G. W. v. HEUKELOM, Parkweg 14 te *Breda*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 5.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 15den Mei 1906 ten 10.40 ure voorm. *(West Europeesche tijd)*

Utrecht, den 1sten Mei 1906.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

13 APRIL.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van eene electrische drukkerij met bovenwoningen op een terrein aan de Haarlemmerstraat no. 83 aldaar. Door den arch. Jos. Hegener.

UTRECHT. Bestek 1055. Het maken van twee steinhuizen, A. en B. op het station Zeeheldenmeer—Zegwaard. Ram. f 3750.

De Maatschappij tot explot. van staatsspoorw. n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 9 MEI.

EINDHOVEN. Het bouwen van een gebouw voor gastoestellen, ketelhuis en kolenloods, alsmede het verbouwen van het laboratorium en meterkamer, ten behoeve der gemeente gasfabriek te Eindhoven.

Het gem.best. 's midd. 12 u. Aanw. 7 Mei a.m. 2 uur op het terrein der gasfabriek. Bestek en teek. ad f 2.50 verkrijgb. op het kantoor aldaar.

NIEUWERKERK A/D IJ. Het maken eener bouwhoeve enz., in den polder „Prins-Alexander", voor rekening van den heer Ds. van der Meer van Kuffelen te Moordrecht.

De aanbesteder, n.m. 5 u. in het koffiehuis van G. v. Reeuwijk. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgb. bij de boekh. J. van Bentum en Zn. te Gouda.

RIJSSEN (OV.). Het bouwen van een landhuis aan den Wierdenschen weg te Rijssen.

De heer M. G. van Heel, n.m. 4 u. in hotel „Koenderink". Bestek en teek. ad f 2.50 verkrijgb. bij archit. E. Verschuijl, te Hilversum.

WARNSVELD (BRONSBERGEN.). Het afbreken van het oude tolhuis en het daar bouwen van een woonhuis.

Mej. de wed. A. G. Winderink, n.m. 5 u. Bestek en teek. ter inz. in de uitspanning „Harenberg". Inl. geeft de bouwk. Jb. van Keulen. Aanw. 9 Mei, n.m. 4 u.

DONDERDAG 10 MEI.

APELDOORN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bakkerij.

De heer H. Kwakkel 's av. 7 u. in hotel „de Morjaan". Bestek en teek. ad f 0.75 verkrijgb. bij den besteder.

STADSKANAAL. Het verbouwen der thans bestaande school en het aanbouwen van 2 nieuwe lokalen met gang, privaten, waterplaatsen enz., alles met bijlev. der daartoe ben. materialen, transporten, werkloonen, etc.

Het best. der vereen. voor bijz. onderwijs, n.m. 4 u., in de kosterswoning. Bestekken en teek. à f 1.50 bij den arch. C. Linzel verk. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 11 MEI.

BAARN. 1. Het bouwen van twee landhuizen aan de Taas Eliaslaan. 2. Idem van een landhuis aan de Nassaulaan 3. Idem van een landhuis aan de Krugerlaan.

De arch. J. C. v. Epen.

NOORDELOOS (Z.-H.). Het maken der gebouwen e.a voor een stoomschepradgemaal.

Het bestuur van den polder „Grootewaard", v.m. 10½ u. Bestek en teek. ter inz. in de polderkamer en ad f 1.50 verkrijgb. bij M. A. Roozendaal te Overslingeland. Aanw. 8 Mei v.m. 10 u.

ZATERDAG 12 MEI.

BAARLAND. Het afbreken en weder opbouwen van een woonhuis, oppervl. 120 M², oplev. 15 Sept.

De bouwk. A. J. A. Hoogvliet. n.m. 2 u., in café B. Traas. Aanw. 12 Mei, v.m. 10 u.

CHARLOIS (Z.-H.). Het bouwen van een dubbel woonhuis met winkel aan de Wolphaertsbocht te Charlois.

De arch. A. K. Kruithof 's midd. 12 u. in 't Hof van Bourgondie. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.50 bij den arch. en bij Corns. Immig en Zoon, Nieuwe haven 5, Rotterdam.

NEDERWEERT (ONDERH.). Het bouwen van een kapelaanswoning. Ram. f 4280,45. Door den arch. H. Smeets te Weert.
Laagste inschr. J. Nijskens, Nederweert voor f 4084.

21 APRIL.

BAARLAND (ZEEL.). Het afbreken van een bestaand en het opbouwen van een nieuw woonhuis oppervlakte 120 M². Door den bouwk. A. J. A. Hoogvliet.
Laagste inschrijver J. de Mol, Heinkenszand, f 4392.

23 APRIL.

HULST (HERBEST.). Het bouwen van eene ambachtsschool. Door het best. d. school.
Eenige inschrs. Duijvestein, Zaamslag en v. 't Hof, Axel, voor f 19750.

3 MEI.

's-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het uit- en wegbreken van eenige perceeltjes en het ter plaatse bouwen van van eene opslagplaats met inrypoort aan de Trompstraat alhier. Door de architecten Z. Hoek en J. Th. Wouters te 's-Gravenhage, namens hunnen principaal de heer C. R. v. Santen Jr.
Inschrijvers waren de heeren: Frma J. v. d. Elshout Gzn., Scheveningen, f 14430; G. Nollen, 's Gravenhage, f 14335; J. H. Peppink, id., f 14200; E. Bloem & A. de Man, id., f 10830.35; C. van Ingen, Bodegraven, f 10085.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BUCKER & Co., den Haag.
Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK, ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co, Breda
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor bolle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNE, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren wastafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rotterdam.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hauesler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's Gravenhage. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 390. — Amsterdam. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Loodeu en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — Fred. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keerlicht prospectus.

26e JAARGANG. No 19

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — Jb. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR, C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot bevordering der bouwkunst. — H. W. Veth. — Stuc-marmer, Stuc-steen. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. —

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.—. Prijs der Advertentien: van 1—5 regels f 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

93ste ALGEMEENE VERGADERING.

De 93ste Algemeene Vergadering zal gehouden worden op Dinsdag 29 Mei, des avonds ten half acht ure, en op Woensdag 30 Mei, des voormiddags ten tien ure, in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Agenda voor de vergadering op 29 Mei.

1. Opening der vergadering.
2. Verslag van het Hoofdbestuur, met betrekking tot zijne bemoeiingen en van al hetgeen in het afgeloopen jaar in en met de Maatschappij is voorgevallen, benevens van de vergadering van Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen met het Hoofdbestuur, gehouden op 12 April 1906.
3. Verslag van de Commissie van Financiën over haar gehouden beheer.
4. Rapport der Commissie tot het nazien der rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar, door de Commissie van Financiën.
   Uitloting van 5 aandeelen in de geldleening groot *f* 63.000.
5. Mededeeling van den uitslag der verkiezing van Hoofdbestuursleden.
6. Benoeming door den Voorzitter eener commissie van drie leden tot stemopneming.
7. Verkiezing van een Voorzitter.
8. Behandeling der begrooting voor het loopende jaar 1906.
9. Bepaling van de plaats der September-vergadering.

Agenda voor de vergadering op 30 Mei.

a. Bespreking van de concept-statuten voor een in te stellen Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland.
b. Discussie over vragen of voorstellen door de leden of het Hoofdbestuur in de vergadering gedaan.

Na afloop der vergadering zal per electrische tram een bezoek aan Haarlem worden gebracht, ter bezichtiging van de Kathedrale Kerk van St. Bavo aldaar.
De heer Jos. Th. J. Cuypers, architect van dit bouwwerk, heeft zich welwillend bereid verklaard de bezoekers omstreeks 3½ uur persoonlijk rond te leiden.
Het vertrek van Amsterdam is bepaald op des namiddags te 2 uur.
Na afloop van het bezoek aan deze kerk zal gelegenheid bestaan gezamenlijk het middagmaal te gebruiken.
In een volgend blad zullen nadere bijzonderheden omtrent dit uitstapje worden medegedeeld.

STEMMING VOOR LEDEN VAN HET HOOFDBESTUUR.

De Gewone Leden der Maatschappij worden herinnerd aan het dringend verzoek, om de hen toegezonden stembiljetten voor de verkiezing van drie leden van het Hoofdbestuur vóór 26 Mei a. s. aan het bureau der Maatschappij in te zenden.
Het Bouwkundig Weekblad n° 16, van 21 April 1906, bevat een aanbeveling van candidaten.
Voor verloren geraakte stembiljetten kunnen op aanvrage aan het bureau der Maatschappij nieuwe worden toegezonden.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

H. W. VETH.

H. W. Veth, Architect.

Den 6en Mei j.l. was het vijftig jaren geleden, dat de heer H. Veth zich te Dordrecht vestigde als architect, na zijn voorbereidende studiën, hier te lande aangevangen, te hebben voltooid in Berlijn. Onafgebroken is hij tot op heden werkzaam geweest; en een groot aantal werken werden door hem ontworpen en onder zijne leiding uitgevoerd tot tevredenheid der wederzijdsche betrokkenen.

Ook op ander gebied is de heer Veth ten bate van het algemeen werkzaam geweest. Meermalen o. a. was hij voorzitter van het departement en lid van het hoofdbestuur der Vereeniging t. Bev. v. Fabrieks- en Handwerksnijverheid, lid en voorzitter der Commissie van Toezicht op het Middelbaar Onderwijs, lid van den Gemeenteraad en van de Bouwcommissie, enz. Van 1883 tot 1889 maakte hij deel uit van het Hoofdbestuur van de Mij t. Bev. d. Bouwkunst.

Niet alleen in deze functiën, maar ook als mensch heeft de heer Veth zich zoo vele vrienden verworven, dat deze zich gedrongen gevoelden hem te huldigen bij gelegenheid van zijn gouden jubileum. Uit het midden zijner talrijke vrienden en vereerders vormde zich reeds in het begin van dit jaar, in de verwachting der herdenking van het zeldzame feit van zijn 50-jarig bouwmeesterschap, eene commissie, die het voornemen had hem een huldeblijk aan te bieden. Hare taak is ongetwijfeld een aangename geweest, daar zij allerwege de meest sympathieke medewerking ondervonden heeft.

Zondag 6 Mei, des namiddags te 2 uur, vervoegde zich deze Commissie ten huize van den jubilaris. Deze werd, te midden van zijn gezin, in hartelijke bewoordingen geluk gewenscht door den heer A. J. A. de Bosson, die hem het huldeblijk aanbood.

De beschrijving hiervan ontleenen wij als volgt aan de Dordrechtsche Courant:

Het bestaat in een portefeuille met 46 fotografiën van den heer H. J. Tollens, van de voornaamste bouwwerken, naar ontwerpen en onder leiding van den heer H. W. Veth hier ter stede uitgevoerd. Zij is gebonden in antiek gekleurd kalfsleder en draagt op de voorzijde in den linkerbovenhoek eene afbeelding in goud van het pas geheel gerestaureerde Vrouwenkoor der Groote Kerk alhier. Het gaat vergezeld van een in gelijk leder gebonden album met de handteekeningen der omstreeks 160 deelnemers, in alphabetische volgorde gerangschikt. Op de voorzijde is het familiewapen van den jubilaris in goud gestempeld, terwijl verder tot versiering zijn aangebracht vier fraai gedreven vergold zilveren hoekstukken. Op de achterzijde prijkt het stedelijk wapen in goud. Het bindwerk is van den heer W. A. F. Koopman alhier.

Het album bevat eene door den heer Adr. Schotel alhier op perkament geteekende oorkonde in zwart en kleuren. De opdracht luidt:

„Aan den heer H. W. Veth hebben talrijke vereerders en vrienden dit album aangeboden op den 6 Mei 1906, den dag waarop vijftig jaren waren voorbijgegaan, sedert hij te Dordrecht zijn loopbaan aanving, ter herinnering aan datgene wat hij tot stand bracht en als blijk hunner hoogachting en vriendschap."

Zij is omgeven van een lijst van lauwerbladeren, waarin de jaartallen 1856—1906, benevens attributen van bouwkunst en wetenschap.

Talrijk waren de besturen en corporaties die vervolgens den jubilaris kwamen huldigen; wij noemen daarvan: het hoofdbestuur der Maatschappij van Nijverheid, dat hem het eere-lidmaatschap van het departement aanbood; Kerkvoogden en notabelen der Ned. Herv. Gemeente; de Timmerliedenpatroonsvereeniging „Dordrecht", die hem een reusachtig bloemstuk aanbood, met een door Mej. M. W. Dijsselhof gecalligrafeerde lijst der schenkers; de Metselaars-patroonsvereeniging „Eendracht", eveneens een bloemstuk aanbiedende met eene door den heer Arie Boers Azn. ontworpen, op perkament geteekende oorkonde in lijst; de besturen van de Afdeeling Dordrecht van den Ned. Aannemersbond en van de Stukadoorspatroons-vereeniging; het personeel bij de restauratie der Groote Kerk, dat tevens een fraaie photographie van zijne werkzaamheden aan de buitenzijde van het gebouw aanbood.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zond den jubilaris een waardeerend schrijven met gelukwensch, dat hem overhandigd werd door de goede zorgen van den heer H. A. Reus, architect te Dordrecht.

Het feest van den heer Veth is een van vriendschap en vereering geweest. Van harte hopen wij, dat hij nog jaren lang de aangenaamste herinneringen daaraan mag bewaren, daarbij met voldoening terugziende op zijn 50-jarige loopbaan als architect.

STUC-MARMER, STUC-STEEN.

't Schijnt, dat het stukadoorsvak eene nieuwe bloeiperiode is ingetreden en wij terugkeeren naar den tijd toen het cementvak zijne hoogste triomf vierde. Was in de laatste jaren de toepassing van gecemente lijsten, draagsteenen, afdekkingen, pinakels enz. enz. sterk naar den achtergrond gedrongen, zoodat dé stukadoor bijna uitsluitend in den revolutiebouw nog een schamel afzetgebied voor zijne stijlvolle bouwfragmenten vond, meer en meer valt waar te nemen, dat deze techniek, hoewel onder eenigszins gewijzigden vorm, haar oude plaats tracht te heroveren. Talrijk zijn reeds de gevels van den jongsten tijd, in cement uitgevoerd waarbij als nieuwigheid, zoo getrouw mogelijk zandsteen werd nagebootst. Ook voor oude gebouwen wordt deze wijze van werken met voorliefde toegepast, zoodat reeds menig typisch geveltje aan deze goedkoope manier, tot moderniseeren werd opgeofferd.

Zeer zeker valt dit verschijnsel te betreuren; doch hoe denkelijker wordt het geval, wanneer architecten van naam zich op dit onzuiver gebied van nabootsen, wagen. In het Bouwkundig Weekblad No. 18 van 5 Mei komt eene beschrijving voor van eenige toepassingen van stuc-steen en stuc-marmer, waarbij zoo getrouw natuursteen en echt-marmer is nagebootst, „dat het zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk is, de gemiteerde materialen van echte te onderscheiden." 't Komt mij voor, dat hier een gevaar schuilt dat nadeelige gevolgen na zich kan slepen. Tegen cement of stuc als zoodanig, zijn moeilijk bezwaren op te werpen. Deze materialen bezitten ongetwijfeld eigenschappen van onmiskenbare waarde; vooral voor bekleeding van bouwdeelen die tegen brandgevaar beschermd moeten worden; voor monier-constructie's of wanden van minderwaardige stoffen opgetrokken, zullen zij steeds met gunstig gevolg aangewend kunnen worden. Doch is het noodig daartoe den aard van het materiaal te verkrachten om andere kostbaarder materialen te imiteeren? Wanneer een rijker espect wordt verlangd, dan cement of stuc kunnen verschaffen, doch de middelen ontbreken om zandsteen of echt marmer aan te wenden, dan resten toch nog voldoende materialen waaruit met gunstig gevolg een keus kan worden gedaan, vooral nu bijna dagelijks nieuwe, goede procede's aan de markt verschijnen. Bij toepassing van cement of stuc dient het materiaal voor zich te worden gerespecteerd en behooren daaraan die vormen te worden gegeven, welke den aard van dit materiaal typeeren en nog meer naar voren brengen. Valsche schijn dient ook in de bouwkunst te worden vermeden.

Herm. v. d. Kloot Meijburg.

Rotterdam, Mei '06.

Gedeelte van het woonhuis „Kraef", te Coblenz.
Architecten Bock en Noelte, te Coblenz.

PRYSVRAGEN

VREDESPALEIS.

Bekroond:

1e prijs „S'G." L. M. Cordonnier, Rijssel.
2e „ „Pax". A. Marcel, Parijs.
3e „ „Concordia parvae res crescunt.
Discordia maximae dilabuntur".
Franz Wendt, Charlottenburg.
4e „ „L'art de l'époque".
Prof. Otto Wagner, Weenen.
5e „ Howard Greenley and H. S. Olin. } New-York.
6e „ „Eirene". Franz Schwechten, Berlin.

Op de prijsvraag voor de monumentale fontein bij de Mathenesserlaan-'s-Gravendijkwal, te Rotterdam, zijn 21 inzendingen ingekomen, onder de navolgende motto's of kenteekens.

1. Semper Unitas, 2. Drie horizontale streepjes (geteekend), 3. Tijd, 4. Letters G en E, en drie kruisjes in cirkel (geteekend), 5. Oost en West, 6. Wapen (geteekend), 7. Door Eenheid kracht, 8. Drie vakjes met staande lijnen (geteekend), 9 Scheepvaart, 10. Johannas, 11. Plecht, 12. Atalanta. 13. Het Oosten, 14. Le fruit du travail est le plus doux des plaisirs, 15. Bilbao, 16. Dirk III, 17. Navigatis Salus Communis, 18. Jugend, 19. Ster (geteekend), 20. Anker (geteekend), 21. Stuurrad (geteekend).

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Amsterdam van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst 20 April 1906.

In deze bijeenkomst werden de volgende stellingen ingeleid door den heer J. W. C. Tellegen, Civ. Ing.

1. Verbetering in het bouwvak, speciaal wat de wijze van bouwen betreft, is een dringende eisch des tijds.
2. Naast de bouwverordening, het hypotheekrecht en het gemeentelijk grondbezit moet voor het verkrijgen van de in stelling 1 bedoelde verbetering de aandacht gevestigd worden op de vakopleiding en de beroepsregeling.
3. Op het gebied van de vakopleiding dient van overheidswege veel krachtiger te worden ingegrepen dan tot dusverre.
4. Eene beroepsregeling in positieven zin, waarbij regelen worden gesteld voor de toelating tot de uitoefening van het beroep, moet vooralsnog niet uitvoerbaar geacht worden.
5. Te beproeven ware eene beroepsregeling te treffen in negatieven zin, waarbij in aansluiting aan Art. 309 van het Wetboek van Strafrecht, mogelijk wordt gemaakt, van de uitoefening van het beroep te ontzetten, personen, die, bij deze uitoefening, afdoende bewijzen van onbekwaamheid hebben gegeven.

Spreker begon te verklaren, dat hij geene stemming over de stellingen wenschte uit te lokken, aangezien dit toch een zeer gebrekkig middel is om te weten wat waarheid is. Wat de 1ste stelling betreft, twijfelde hij niet of men zou algemeen toegeven, dat bij den huisbouw de reusachtige hoeveelheid werk uit de laatste jaren niet in overeenstemming was met de hoedanigheid. In onze steden zijn geheele wijken bijgekomen, die men nu liever wel zou willen afbreken. Over deze stelling kon hij zeer kort zijn.

In de 2e stelling werden 5 onderwerpen genoemd. Op de eerste drie zou hij niet nader ingaan. Sprak men over de bouwverordening, dan zou deze wel den geheelen avond kunnen vullen. Zij is in Amsterdam met veel strijd ingevoerd, en eerst over jaren kan door de praktijk blijken wie het bij het rechte eind had. Tot zoolang moet de questie nu maar rusten. Het hypotheekrecht wenschte spreker slechts te memoreeren; dit is een gedeeltelijk juridisch vraagstuk, dat in eenen uitsluitend technischen kring niet goed kan behandeld worden. Ook op gemeentelijk grondbezit zou spreker niet ingaan. Des te uitvoeriger behandelde hij daarentegen de vakopleiding.

Vergeten wordt in ons land, dat om iets te kennen, men het moet leeren. Op het gebied der hoogere wetenschappelijke en technische vakopleiding wordt veel gedaan, maar op dat der middelbare en lagere zijn wij zeer achterlijk. Voor honderd duizenden bestaat nog slechts eene schaarsche gelegenheid hun beroep te leeren. Het duurde tot 1892 eer de regeering inzag, dat het ambachtsonderwijs eene zaak was, die haar diende te interesseeren en zij f 30000 subsidie uittrok. Sedert is die som vertien-

voudigd. Maar nog is men geenszins er van doordrongen, dat 't hier geldt eene levensquestie voor onze natie. Dit blijkt o.a. uit de lijdensgeschiedenis der 3e Ambachtsschool te Amsterdam, waaraan niettegenstaande de behoefte er zoo dringt, de Regeering zoo weinig voortvarendheid en steun wijdt.

De aanhangers der beide beginsels: Ambachtsschool of leerlingstelsel, moesten hun strijd maar voorloopig laten rusten om gezamenlijk de verbetering van 't ambachtsonderwijs na te streven.

Spreker wijst op de bezwaren, als de groote kosten en vooral de moeilijkheid het noodige onderwijzende personeel te vinden, die aan ambachtsscholen aankleven. Een goed leerlingstelsel kan niet gevonden worden zonder krachtige inmenging van overheidswege. Het kan niet aan het toeval worden overgelaten of de jonge elementen tot bruikbare krachten opgroeien. De staat, die destijds de gilden ophief, zonder er iets voor in de plaats te geven, moet ingrijpen nu het gebleken is, dat de maatschappij zich niet zelf helpt, gelijk men verwacht had.

Spreker zou bij ons staatsbestuur een afzonderlijk departement van kunsten, onderwijs en wetenschappen wenschen. Het is niet te verwachten, dat een minister van binnenlandsche zaken eene oplossing van dit moeilijke onderwijsvraagstuk kan tot stand brengen, bij al de drukte die hij reeds heeft.

Hand in hand met 't leerlingstelsel moet gaan de beroepsregeling. Eene positieve regeling is volgens spreker zeer moeilijk door te voeren Men zou dan lastige overgangstoestanden hebben, er zouden allerlei klassen van werk moeten worden geschapen en het trekken der grenzen zou moeilijk zijn. Beter is eene negatieve regeling, waarbij bepaalde personen die blijk gaven hun vak niet te kennen, uitgesloten werden. Spreker wijst hier op art. 301 en 309 van 't wetboek van strafrecht. Wanneer daarin echter sprake is van schuld, dan wordt bedoeld zeer grove schuld.

Deze artikels konden een aanknoopingspunt wezen. Bij technische onkunde moest iemand 't zij geheel of gedeeltelijk ontzet kunnen worden van het recht zijn beroep verder uit te oefenen. Alle waarborgen voor een billijk oordeel moeten daarbij worden gegeven. De uitspraak zou moeten geschieden onder een overwegend technischen invloed, zonder juridische spitsvondigheden.

Eene dergelijke negatieve regeling gaat minder ver dan eene positieve. Zij treft alleen de ongeschikten en kan, ook door de preventieve werking, zeer wel tot het doel leiden. In het bouwvak zou de concurrentie, die nu zelfs degelijke bouwers van kwaad tot erger doet vervallen, meer loyaal worden, wanneer de slechte elementen verdwenen. Onverschilligheid en zorgeloosheid, die nu zooveel slechten bouw uitlokken, zouden verminderen.

Spreker wil van zijne denkbeelden niet zeggen zoo moet het, maar hij vraagt, zou het zoo ook kunnen?

Uit het debat worden slechts enkele grepen gedaan.

De heer Weissman merkt op, dat in het buitenland, waar zooveel voor het vakonderwijs gedaan wordt, de toestand niet beter is dan de somber gekleurde voorstelling der Nederlandsche toestanden. Spreker had dit bij de uitvoering van een werk te Wiesbaden kunnen bemerken. Het examenstelsel dat in Duitschland gehuldigd wordt, is blijkbaar alleen niet voldoende. In Engeland is de architect alleen een kunstenaar; voor de praktijk zijn specialiteiten. De architect maakt er niet eens een bestek. In Frankrijk geschiedt vrijwel hetzelfde; de architect is er in hoofdzaak kunstenaar. Spreker vraagt of het in Nederland wel geraden zou zijn dit systeem over te nemen. Hij denkt vooral aan den gewonen huisbouw; daarbij komt bij ons de architect zelden te pas. Dit ligt aan de sociale verhoudingen. Onze huizen zullen in de toekomst door dezelfde personen gebouwd worden als tegenwoordig, en daarbij zijn ook goede elementen. Verbetering moet volgens spreker komen van onderen op. In den gildentijd, toen de meesters hun vak uitnemend verstonden, was de taak van den architect bijzonder aangenaam. Sedert onder Lodewijk Napoleon het beginsel van aannemen werd ingevoerd, is de taak van den architect meer die van een politie-agent. In de 19e eeuw is gekomen eene scheiding tusschen theorie en praktijk, die vroeger niet bestond, en vooral sedert het opkomen van den speculatiebouw is het hek van den dam.

Men moet allereerst goede ambachtslieden vormen. Spreker verwacht veel van een leerlingstelsel. Had men betere werklieden, dan zou men ook betere onderbazen krijgen en ten slotte, de goede niet te na. gesproken, ook aannemers met meer vakkennis. Ook de architect moet weder tot de praktijk worden gebracht. De nieuwe wet op het technisch Hooger Onderwijs is slechts een eerste stap. Spreker zou ook wenschen, dat niet meer ieder, die van de H.B.S. kwam, zoo maar tot de techniek werd toegelaten; eerst na kennismaking kan blijken of iemand voor de techniek aanleg heeft

De heer Heijn is van meening, dat 't ambachtsonderwijs uitstekend is. Hij vraagt of er geene verbetering kan komen wanneer van de ambachtsscholen diegenen verwijderd werden, waarvan gebleken was, dat zij voor de techniek niet geschikt waren.

De heer Bleyenburg merkt op, dat zulks in de praktijk feitelijk reeds geschiedt door invloed op de ouders uit te oefenen. Hij heeft ondervonden, dat Luiksche werklieden uitstekend werk maken en stelt die ervaring tegenover die van den heer Weissman in Duitschland opgedaan.

De heer Schaad wijst er op, hoe tegenwoordig heel wat theorie noodig is voor den volkswoningbouw. Deze kan men niet zoo maar laten in handen der speculatiebouwers.

Nadat nog enkelen het woord gevoerd hadden, resumeert de voorzitter, de heer W. J. de Groot. De vakopleiding is ten onzent zeer ten achter. De nadruk moet er op gelegd worden hoe het mogelijk is, dat in onze stad eene ambachtsschool moet tot stand komen op eene wijze als gold het een werk van liefdadigheid en niet een plicht der overheid. Er zijn ook speculatiebouwers in den goeden zin van het woord, maar het zijn juist de vele slechte, die maatregelen noodig maken.

De heer Tellegen constateert, dat er geene oppositie tegen zijne denkbeelden gevoerd is. Hij weerlegt enkele opmerkingen. Hij heeft geenszins het instellen van examens aanbevolen. Dit zou juist zijn bezwaar zijn tegen eene positieve beroepsregeling. Hij wijst in het bijzonder op het belang, dat de architekten, of in het algemeen deskundige personen, meer betrokken worden bij den volkswoningbouw. De architekten worden te weinig in de gelegenheid gesteld zich in den bouw dier goedkoope woningen te oefenen. De meeste hunner kunnen dientengevolge in goedkoopte dan ook niet concurreeren met de goede speculatiebouwers. Spreker staat verder nog uitvoerig stil bij het ambachtsonderwijs en inzonderheid bij de absurde opvattingen die dien aangaande, blijkens de officieele stukken, door onze regeering worden gekoesterd.

Afdeeling 's-Gravenhage. Gewone Vergadering 4 Mei 1906.

De Voorzitter opent de vergadering; de Secretaris leest de notulen die worden gearresteerd. Daarna behandelt de President eenige punten van belang voor de Afdeeling: de Meivergadering te Amsterdam, de excursie naar oud-Wassenaar, het wederom openstellen van de vragenbus in het volgend seizoen, e. a., — en geeft daarna het woord aan den heer C. Leemans, adj. ing. bij den Dienst van Weg en Werken der H. IJ. S. M., tot het houden van zijne voordracht over Pneumatische Fundeeringen.

Zij behelsde ongeveer het volgende:

Bij het fundeeren in slappen grond maakt men gebruik van verschillende methoden: 1°. De paalfundeering, zooals o. a. bij de oude viaducten der H. IJ. S. Mij., voorzien van een doorloopende betonkoek. 2°. De fundeeringen op putten, d.i. een ijzeren ring waarop een steenen muurmantel; daarbij wordt de grond weggegraven, en de put kan doorzakken tot den vasten bodem. Daarna vult men den haksteenmantel met een betonkern waarop verder kan worden gebouwd, — òf met zand, dat men dan, alvorens den bovenbouw te beginnen, moet afdekken met een gewelf of betonplaat. 3°. De pneumatische fundeering zelve, in gevallen waarbij loopzand of wellen beletten de beton- of zandaanvulling te verrichten. Men maakt dan doorgaande vloeren waaronder men lucht perst: dit is in theorie het principe van de werkkamer. In de practijk echter begint men met de werkkamer en plaatst eerst later daarop de wanden die de betonkern zullen ommantelen.

Een werkkamer kan zijn van hout (Brooklijn brug in New York), doch meestal van ijzer. De constructie systemen zijn:

a. Consoles die den vakwerkligger der zoldering dragen, waarbij de consoles zijn geklonken tegen den zolder en alles met plaatijzer is bekleed. *b*. Consoles en binten uit een stuk gebogen, en aangevuld met beton, hetgeen een veel sterker geheel geeft tegen in- en uitwendigen druk, die beide kunnen optreden. *c*. Werkkamer geheel van gewapend beton, zooals toegepast bij het westelijk viaduct te Amsterdam: rondijzer met beton (1 cem., 1 zand, 1 à 2 grind).

Deze werkkamers bestaan uit een rechthoekigen mantel met mes (hoekijzer). Daar dit geheel zeer slap is, wordt het geplaatst in een bak op houten liggers, waarop houten formeelen die den vorm van de wachtkamer aangeven. Deze beplanking wordt ook aan de buitenzijde gesteld en daartusschen de beton gestampt, nadat het noodige rondijzer is aangebracht aan zolderstangen, schoorstangen, kruisstangen van profiel en rails-ijzer. Tevens wordt de aanhechting van de schacht, reeds in dit geconstrueerde werk geplaatst. Worden de formeelen gelost, dan behoort nog binnen- en buitenzijde afgepleisterd, en met vloeibare cement nagewasschen te worden, omdat de beton op zich zelf geen waarborgen voor waterdichtheid geeft. Ook de schachtringen zijn van gewapend beton.

De grootte van de werkkamers is afhankelijk van de grootte der caissons, van plm. 5 tot 10 M. lang en breed. Het onpractisch gebleken maximum is in Toulon bereikt met een caisson van 86 M. breed en 144 M. lang.

Om tot deze werkkamers te komen, dalen zoowel menschen als materialen af door pijpen, als 't ware in eene omgekeerde kist. Door eigen gewicht zal het geheel kunnen zakken; bij dit zakken wordt water ingeperst dat door een lucht-tegendruk moet worden tegengehouden. Voor iedere M. waterhoogte is noodig 1 M. watertegendruk, d.i. voor elke 10 M. zinking plm. 1 atmosfeer overdruk. In de beide bovengenoemde schachten (de gecombineerde personen- en materialen-schacht is wettelijk verboden, wegens het daaraan verbonden levensgevaar) bevinden zich bij elk een luchtsluis. Er zijn drie verschillende methoden om de materialen in en uit werkkamer en schacht te voeren. Eerstens door 't hijschen van de materialen naar de sluis, waar een man de emmers in eenen koker van 1.20 à 2 M. lengte stort. Deze koker is aan beide zijden door kleppen luchtdicht afsluitbaar, en communiceert afwisselend met het in- en het uitwendige; door deze wisselwerking is het mogelijk den koker te vullen en te ledigen. Het groote gevaar van deze methode is, dat doordien twee arbeiders de kleppen hanteeren, zich het geval zal kunnen voordoen, dat bij vergissing beide kleppen een oogenblik tegelijk open staan, waardoor in weinige seconden de overdruk verdwijnt, werkkamer en schacht volloopen en de grootste ongelukken voorkomen In Marseille werd o. a. de man die binnen de klep bediende, naar buiten geperst door de uittredende lucht, en onherkenbaar verminkt teruggevonden. Ten tweede de automatische methode, waarbij de materialen worden opgeheschen in een cylinder die boven hermetisch past in een tuimelbaar raamwerk. Men haalt nu, met een ketting die in een luchtdichte bus loopt, den emmer op totdat deze, in het raamwerk luchtdicht gevangen, automatisch onder gewone atmotferischen druk geraakt, en een deur zich opent waardoor de tuimelende emmer zich leegt. Hierna herhaalt zich dit verloop in omgekeerde richting. Ten derde de methode door uitspuiting. Er wordt water gepompt door een 10 cM. zware buis, die van het wateroppervlak, door een in de werkkamer gelegen bassin, weer stijgt tot den waterspiegel. In het bassin wordt de grond met water vermengd en dit vloeibare geheel wordt onder den druk van de lucht in de werkkamer zelve opgeperst. Waar nu evenwel deze druk alleen, slechts tot de wateroppervlakte zou voeren, wordt door een injecteur nog extra lucht toegevoerd tijdens het opstijgen van het water-en-grond-mengsel; deze extra druk geeft de gewenschte snelheid om tot boven den waterspiegel den te verwijderen grond op te voeren. Deze manier deugt evenwel alleen bij een zand- en kleibodem; zoodra er vaste grond bij komt, of klei of steenen, moet toch een van de vorige methoden worden toegepast.

De schacht nu, wordt al zakkende opgemetseld. en deze opmetseling blijft daarbij steeds boven den grond. De zakkingen zijn plm. 0.20 à 1.50 M per dag. Soms zal door gewicht alleen de pijler niet voldoende zakken, en is het noodig de lucht af te laten, waarbij dan meestal het gewenschte resultaat wordt verkregen. Evenwel gaat men, en wegens tijdverlies, en wegens het afwisselend afnemen en aanbrengen der schacht, niet dan bij noodzaak tot dezen maatregel over. De schacht zelve wordt steeds met ijzeren cylinders van 2 à 2.50 M. hoogte verlengd, en de aanhechting geschiedt door hoekijzers met geperst caoutchouc ringafsluiting.

Bij 't bereiken van den vasten bodem wordt de werkkamer zelve geheel met beton gevuld, in omgekeerde richting wordt dit materiaal er in gebracht, als te voren de grond werd verwijderd. Het is echter ten slotte zoo goed als niet mogelijk de beton bepaald tegen alle wanden van de werkkamer tot dege aan te persen. Dit geschiedt dan ten slotte door inpersing van vloeibare cement. De caisson blijft dan nog eenigen tijd (8 à 9 dagen) staan om te versteenen, waarna de schacht wordt weggenomen en de aanvulling met beton tot boven den waterspiegel het werk voleindt voor den lateren bovenbouw.

Wat betreft het plaatsen van de werkkamer, is 't het gemakkelijkst deze te stellen en ineen te zetten ter plaatse, doch dit kan alleen geschieden als de grond daartoe vast genoeg is, hetgeen zelden het geval is. Is de bodem slecht, of zal zich het kunstwerk in 't water bevinden, dan is wel een stellage van hout of ijzer, waaraan de caisson kan worden opgehangen, het gemakkelijkst. Door eenvoudig vieren der kettingen kan de caisson zakken en het scheefzakken kan daarbij zeer gemakkelijk worden vermeden. Een gevaar schuilt evenwel in de mogelijkheid, dat de kettingen zich kunnen begeven.

Bij de draaibrug in Velzen werd de caisson drijvende aangevoerd, kant en klaar; daarna werd ze belast met betonvulling, werd het water toegelaten en zonk de toestel. Toen werd de lucht ingeperst na bezwaring tegen het oppersen. Dit onder druk brengen moet voorzichtig geschieden, daar het wild werken de lucht laat ontsnappen onder de randen der werkkamer door, en het scheefzakken wordt in de hand gewerkt (b.v. bij Sluiskil nabij Sas van Gent). Om dit scheefzakken weer te verhelpen, moet men den lagen kant stutten of den hoogen kant bezwaren; ook kan men, indien er een vast punt in de buurt is, den zekeren weg van het opvijzelen volgen. Bij ophanging, is zooals boven werd vermeld, de methode daartoe veel eenvoudiger.

Het pneumatisch fundeeren, in 't kort beoordeelend, komt men tot het constateeren van het groote voordeel, dat men weet wat men doet, en ziet wat men heeft; en tot het groote nadeel, dat de kosten zeer groot zijn, zoowel wegens de machines, installaties enz., als door het veel grootere fundeeringblok waaraan men behoefte heeft, vergeleken bij de paalfundeeringen.

Bij dit onderwerp behoort tevens een toelichting van caissonziekte en caissonwet. De caissonziekte is het zich ophoopen van stikstofbelletjes in 't bloed, die zich door het te spoedig uitschutten niet vlug genoeg kunnen verwijderen, en de verschijnselen van jeuk, gewrichtspijn, verlamming, doch zelden den dood na zich slepen. Het inschutten geeft de onaangenaamste gewaarwording, die echter dadelijk bemerkt en geregeld kan worden. Het verblijf zelve doet niets, ja wekt zelfs eenigermate op. Het uitschutten geeft geen bijzondere gewaarwording, maar is daarom juist gevaarlijk. Een speciaal werkman met eigen instructie zorgt voor het uitschutten, nóóit iemand die in de luchtsluis zich bevindt. Bij een zoo groote luchtdruk (Maximum bij de Mississippi-brug van 39 en 41 M. diep) moet de lucht zoo rein mogelijk worden gehouden; dus past in een werkkamer electrische verlichting, bevel van niet-rooken, — en moeten de werklieden worden onderzocht. Dit laatste eerst wanneer ze dieper werken dan 15 M., een diepte waarop de caissonziekte pas optreedt. Het onderzoek geschiedt ten eerste bij in dienst treding van een werkkracht, daarna iedere keer wanneer deze afdaalt beneden de aangegeven diepte. Verkoudheden en gebruik en misbruik van sterken drank (ook buiten de arbeidsuren) werken het optreden van de caissonziekte in de hand. Een doctor is steeds dicht bij 't werk aanwezig, een semi-arts steeds op het terrein zelve. Voor gevaren of verwondingen is een electrische of hydraulische lift aangebracht voor het vervoer van patiënten. Genezing geschiedt door repressie en langzaam uitschutten (4 min. p. M. overdruk). Een keer is meestal voldoende.

In de werkkamer bevinden zich de noodige manometers ter controle van den luchtdruk, terwijl het ontstaan van waterdamp direct duidt op vermindering van druk. De werkkamer is steeds op een constante temperatuur door de vaste temperatuur der omgeving, doch de luchtsluizen worden 's zomers afgekoeld, en 's winters verhit. Telefonen zijn aangebracht, doch werken slecht in de samengeperste lucht, — de werklieden maken zich meestal verstaanbaar door een eigen kloptaal met ijzeren voorwerpen tegen de wanden. De werktijden zijn afwisselend 8 uur rust en 4 uur werken, doch de arbeid wordt dag en nacht voortgezet behalve een gedeelte van den Zondag. De loonen wisselen van ƒ 0.40 tot ƒ 0.50 per uur, naar gelang van de diepte, hetgeen een loon van ƒ 30 per week uitmaakt.

Een opsomming en korte bespreking volgde van de verschillende pneumatische fundeeringen (Velzerbrug, Hembrug, Maasbrug, Spijkenisse, eenige pijlers van de Moerdijkbrug, de Rothe Sand vuurtoren werden o.a. vermeld), en vooral die van het westelijk viaduct werd nader met bestekteekeningen, wandplaten en lantaarnplaatjes toegelicht, daar de spreker door zijn functie daarbij over meer gedétailleerde gegevens beschikte.

Terecht dankte de Voorzitter uit aller naam den spreker voor zijne leerrijke en boeiende voordracht, — wenschte den heer C. Leemans nog menig zoo belangrijk werk op zijn loopbaan, en beval de Haagsche Afdeeling der Mij. t. Bev. d. B., zoo zich deze wensch mocht verwezenlijken, zeer in zijne belangstelling aan. Na een afscheidsgroet tot het volgend seizoen sluit de President de vergadering.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

De Opmerker. 5 Mei 1906. *Delftsch aardewerk*. Kort geschiedkundig overzicht van dit vaderlandsch voortbrengsel.

De Beurs te Amsterdam. In overweging wordt gegeven, om den vleugel aan de zijde der Warmoesstraat, waar de scheuren

het meest van beteekenis zijn, zooveel mogelijk te ontlasten door het verwijderen der zware ketels en machines die daar zijn opgesteld; de voordurende beweging die deze werktuigen veroorzaken, kan schadelijk werken.

Slot van: *Straatsteen uit glas of keramische steen.*

Het nummer bevat een plaat met afbeelding van een *Huis in de Rue du Rauelagh te Passy*, welke behoort bij het artikel over „Gebakken steen" in het nummer van 21 April j.l.

Architectura. 5 Mei. *Een Congres voor baksteen*, door H. Walenkamp. De schrijver acht het materiaal alleszins een congres waard, geeft eenige vraagpunten van bijzondere beteekenis voor dezen tijd aan, die voor grondige bespreking in aanmerking komen, terwijl over enkele eenige oppervlakkige opmerkingen worden gemaakt. Handvorm of machinale baksteen? Deze vraag is zeker waard besproken te worden. De schrijver is vol lof over de Bricorna der fabriek van de heeren Van de Loo te Dieren.

Het hedendaagsche Engelsche huis, door A. W. Weissman; een boekbeschouwing over „The modern home", als vervolg van „The British home of to-day". Het werk geeft de Engelsche Bouwkunst zooals zij werkelijk is.

Inhoud van het „Technisch gedeelte": *Een nieuw soort lade voor teekenpapier.* Vervolg van: *Over de geschiedenis van den gewelfbouw. De brandproeven in het model-theater te Weenen.*

De Bouwwereld. 2 Mei. Vervolg en slot van: *Het zesde eeuwgetijde der Oude Kerk*, door A. W. Weissman, met illustraties uit „Noord-Nederlandsche Oudheden". Bespreking van de grafteekenen en grafzerken.

In de artikelen waarvan dit het slot is, gaf de schrijver een overzicht van de lotgevallen der Oude Kerk gedurende zes eeuwen en komt hij tot de conclusie, dat het gebouw de duidelijke sporen draagt van zijn ouderdom, die echter niet misstaan. Iedere eeuw heeft het op haar manier hersteld, en zoo werd de kerk het schilderachtige geheel, dat wij liefhebben en bewonderen.

Technisch Weekblad: 4 Mei. *Iets over water.* Water voor algemeen gebruik. *De sterkte van conische cylinderdeksels. Nieuwe manier van opleggen van dakpannen op ijzeren bekappingen.* Daklatten in den vorm van uit veerend materiaal vervaardigde buizen, aan eene zijde met overlangsche snede over de geheele lengte, worden aan de bijv. uit T-ijzer bestaande spanten geklonken. De pan wordt vastgelegd, door voorzichtig de buis zoover open te buigen als noodig is om de klauw of omgebogen rand der pannen in de overlangsche doorsnede te brengen; de pannen worden door eigen werking der buis zoodanig vastgeklemd, dat zij verzekerd zijn tegen afwaaien.

BERICHTEN

BINNENLAND

Examens Technische Hoogeschool. Bij Min. beschikking is bepaald, dat de verschillende afdeelingen der T. H. S. te Delft, voor het afnemen van examens voor de zomervacantie van het jaar 1906, zullen worden aangevuld met de volgende deskundigen buiten die Hoogeschool:

De afdeeling der *algemeene wetenschappen* met: G. van Egmond, ingenieur, chef der Centrale Werkplaatsen van de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, te Zwolle; — A. J. Goedkoop van Nelle, civiel-ingenieur, leeraar aan de H. B. S. te Delft; — J. A. Grutterink, mijningenieur, tijdelijk belast met het geven van onderwijs aan de T. H. S. te Delft; — M. A. C. Hartman, gemeente-architect te Delft; — Dr. H. Hulshof, leeraar aan de H. B. S. te Delft; — Dr. J. C. Kluyver, hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Leiden; — J. N. Kooy, ingenieur van het stoomwezen te Rotterdam; — J. W. Tideman, ingenieur-inspecteur der Nederlandsche Vereeniging van assuradeuren te Amsterdam; — en Dr. J. de Vries, hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Leiden;

de afdeeling der *weg- en waterbouwkunde* met: H. P. Berlage Nzn., architect te Amsterdam; — G. van Egmond, voornoemd; — L. J. C. van Es, hoofdingenieur bij den Waterstaat in Nederlandsch-Indië, te Delft; — P. Th. L. Grinwis Plaat, te 's-Gravenhage, ingenieur te kl. bij den Waterstaat in Nederlandsch-Indië, tijdelijk belast met het geven van onderwijs aan de T. H. S; — Mr. W. A. baron van Ittersum, referendaris aan het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, te 's-Gravenhage; — J. N. Kooy, voornoemd; — C. T. J. L. Richer, bouwkundig ingenieur te Amsterdam; — en Dr. P. Zeeman Gzn., hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Leiden.

de afdeeling der *bouwkunde* met: H. P. Berlage Nzn, L. J. C. van Es, M. A. C. Hartman, Mr. W. A. baron van Ittersum, C. T. J. L. Richer, allen voornoemd;

de afdeeling der *werktuigbouw, scheepsbouwkunde en electrotechniek* met: W. E. Cramer, civiel-ingenieur te 's-Gravenhage; — G. van Egmond, voornoemd; — A. J. Goedkoop van Nelle, voornoemd; — P. Th. L. Grinwis Plaat, voornoemd; — Mr. W. A. baron van Ittersum, voornoemd; — J. B. Kam, civiel- en bouwkundig ingenieur te Helmond; — J. N. Kooy, voornoemd; — Mr. H. J. Silvergieter Hoogstad, te 's-Gravenhage, adjunct-secretaris bij den Raad van toezicht op de Spoorwegdiensten; J. W. Tideman, voornoemd; — en Dr. P. Zeeman Gzn, voornoemd;

de afdeeling der *scheikundige technologie en mijnbouwkunde* met: G. van Egmond, L. J. C. van Es, A. J. Goedkoop van Nelle, J. A. Grutterink, J. N. Kooy, Mr. H. J. Silvergieter Hoogstad en Dr. P. Zeeman Gzn., allen voornoemd.

Middelbaar Technisch Onderwijs. Het bestuur der Afdeeling Utrecht van den Bond van Technici heeft besloten de regeling van het M. T. O. te behandelen in eene openbare vergadering, ten einde, nu het ontwerp tot stichting eener M. T. S. is ingetrokken en terwijl tot nu toe de plannen van de tegenwoordige Regeering nog vrij wel onbekend zijn, de nog altijd sluimerende belangstelling zoo mogelijk op te wekken.

De heeren H. J. C. Haver en H. Van Aarst, beiden Werktuigkundigen te Amsterdam, en leden der Commissie, indertijd door den Bond van Technici benoemd.

De vergadering zal worden gehouden op Woensdag 16 Mei 1906, des avonds ten 8 ure, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

BUITENLAND.

Ulm. Het gebeel gerestaureerde raadhuis te Ulm, is wederom aan den dienst overgegeven. Het is vrij zeker, dat reeds in 1134 bij den grooten brand van Ulm hier een koopmanshuis stond. Voor het eerst wordt er echter in oorkonden over gesproken in 1369, toen de aanliggende huizen er bij gekocht werden en het huis daarmede vergroot. In 1419 wordt het eerst voor dit gebouw den naam Raadhuis gebruikt. Na dien tijd is het dikwijls aanzienlijk verbouwd, bijv: in 1532, toen de renaissance zuilengallerij er voor kwam. Vooral bekend van dit raadhuis is de Kansel aan de Oostzijde, van waar de Keizer tot het volk sprak, en waar boven zich het beroemde astronomische uurwerk bevindt. Schitterend zijn de vijf groote ramen in de heerlijke Raadhuiszaal, en de geheele bouw werd geroemd als een van de schoonste van Duitschland.

Doch met de jaren kwam het verval, en in 1881 kon men slechts spreken van eene prachtige ruine. Reeds langen tijd waren meerdere stemmen opgegaan, om dit heerlijke kunstwerk voor verderen ondergang te behoeden, tot in 1899 onder „Ober-bürgemeister" Wagner tot eene geheele restauratie besloten werd, die nu op schitterende wijze, volgens de plannen van den stadsbouwmeester Romann uitgevoerd is. De onkosten van dit herstellingswerk hebben meer den een millioen mark bedragen.

Berlin. Bij den prijsvraag, voor een gedenkteeken voor Virchow te Berlijn, is de 1e prijs behaald door den beeldbouwer Fr. Klimsch te Charlottenburg.

Het gedenkteeken toont de relief beeldnis van Virchow op een hoog voetstuk, dat een groep draagt, voorstellende de strijd tusschen een Sphinx en een Titaan. — 80.000 mark is voor het gedenkteeken ter beschikking gesteld. —

Stuttgart. Den 24 April j.l. overleed Professor Carl Walter, in wien Stuttgart een zijner beste architecten verliest.

Zeer talrijk zijn in Stuttgart de door hem gebouwde werkelijk hoogst verdienstelijke, privaat- zoowel als publieke gebouwen, terwijl hij tevens voorzitter was van het „Würtembergische Verein für Baukunde".

Nürnburg. De nieuwe schouwburg waaraan men vier jaren gebouwd heeft en die 3.720.000 marken gekost heeft, voldoet buitengewoon. Hij heeft 1421 zitplaatsen, en het nieuwste op het gebied van veiligheid, ventilatie en verwarming is bij den bouw toegepast.

Canada. Bij de „Montreal water and Power company" in Canada gebruikt men een turbinepomp, die in 24 uren 29 millioen liter water 70 M. hoog opvoert.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten 1906!

						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	22	jaar	salaris	f	50.—
"	"	26	"	"	"	80.—
"	"	21	"	"	"	60.—
"	"	26	"	"	"	80.—
"	"	23	"	"	"	50.—
"	"	24	"	"	"	70.—
"	"	41	"	"	"	80.—
"	"	29	"	"	"	90.—
"	"	24	"	"	"	100.—
"	"	47	"	"	"	125.—
"	"	21	"	"	"	60.—
"	"	36	"	"	"	80.—
"	"	21	"	"	"	60.—
"	Teekenaar	20	"	"	"	45.—
"	"	19	"	"	"	30.—
"	"	22	"	"	"	50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 14 MEI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis met winkel en bakkerij op een terrein gelegen aan de Hengeloschestr. — Noorderhagen.

De arch. H. E. Zeggelink, 's av. 7 u. in hotel „Gasner", alwaar bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft genoemde arch. Aanw. 14 Mei, v.m. 9 uur.

NEEDE. Het bouwen eener weverij (oppervlakte 1175 M².

De arch. G. Beltman AGzn. te Enschede n.m. 1 u. in het café van F. J. Leusink te Neede.

DINSDAG 15 MEI.

GOES. Het gedeeltelijk afbreken en nieuw opbouwen van het perceel Oostwalwijk C no 1820.

De arch. L. B. Mudde 's av. 7 u. in café „het wapen van Zeeland". Teek en bestek in genoemd café ter inzage. Aanw. gedaan.

LEEUWARDEN. Het bouwen eener smederij met bovenwoningen e.a. aan de Breedeplaats hoek Jacobijner Kerkhof, voor rekening van den heer Jurjen Sterk ald.

De aanbesteder. Bestek en teek. verkr. à f 0.80 bij G. J. Ooiman, Kl. Kerkstr. 25.

ROTTERDAM. Het bouwen van een school voor G. L. O. aan de Pootstraat.

Het gem. best. nam. 1 u. Bestek en teek. ter kennisneming op de Centrale secretarie der gemeente en in het Stads Timmerhuis en zijn voor f 1 verkrijgb. bij Wed. P. van Waesberge en Zoon. Inlicht. te bekomen aan gemeld timmerhuis. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 1056. Het maken van een postgebouw op het station Zuilphen. Raming f 10000.

De maatij. tot exploit. van Staatsspoorw., 's n.m. 2 u. (lokale tijd).

ZANDVOORT. Het amoveeren van den vuurtoren.

Het gem. best. v.m. elf u. Bestek ter lezing ter secretarie v.m. 10—1 u. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 16 MEI.

ALMELO. Het bouwen van 4 winkel- en 6 burgerwoonhuizen, met paalfundeering, bij de Markt aldaar. Uitgez. stucadoors- en smidswerk. Raming f 31550.

De heer A. J. Hilgen, 's midd. 12 u. in café Vastert. Bestek en 2 teek. tegen f 2.50 verkrijgb. bij ingenieur J. H. Hilgen, en liggen in bovengenoemd café ter inzage.

ALPHEN. Het doen van eenige verbouwingen en het aanbrengen van verbouwingen aan de beide openb. lag. scholen.

Het gem.best. v.m. 11 u. Aanw. 14 Mei, v.m. 11 u. Bestek en teek. verkrijgb. bij den gemeente-architect à f 1.

CULEMBORG. Het bouwen van een ziekenhuis aan den paardensingel.

Het Alg. Burg. Armbest. n.m. 2 u.

ENSUM. (FR.). Het bouwen eener burgerbehuizing.

De heer G. S. Rijpma. Bestek met teek. à f 0.25 bij den logementhouder Poppes ald. Inl. geeft H. J. Gros, architect te Rauwerd.

MAESEIJCK. Het bouwen van eene woning.

De heer E. Hennings, n.m. 4 u. te zijnen bureau Plannen en bestek ter kennisneming in voorn bureel. Inl. bij den bouwk. A. J. Tonnaer te Thorn. Aanw. 16 Mei v.m. 10 u.

URK. Het afbreken der bestaande en bouwen eener nieuwe pastorie

De raad der geref. Kerk, 's midd. 12 u. Bestek en teek à f 0.75 verkrijgb. bij H. Kager te Urk en H. J. v. Werven, Kampen. Aanw. 16 Mei, v.m. 10 u.

UTRECHT. Het bouwen van winkels en bovenwoningen aan de Korte Jansstr., zonder glas-, verfwerk en winkelinrichtingen, licht en watervoorziening, faecalien- in- en waterafvoer.

De arch. P. J. Houtzagers, n.m. 1 u. in café „Het metalen Kruis". Bestek en teek à f 1 verkrijgb. bij gen. arch. alsmede inlicht.

VREESWIJK. Het bouwen van een burgerwoonhuis voor den heer J. H. van Zutphen aldaar.

De aanbesteder, n.m. 1 u. in café van P. van Loon, bestek en teek tegen f 1 per stel verkrijgb. bij den heer J. H. van Zutphen en bij den opz. J. Brouwer te Wilnis. Aanw. 12 Mei v.m. half twaalf, op het terrein van de scheepswerf aan het Merwedekanaal.

WINSCHOTEN. Het bouwen van een dubbel winkelhuis met bovenwoningen aan den hoek Wilhelminastraat en den Visschersdijk.

De arch. C. Brill en Zn. n.m. 5 u. in hotel Spoorzicht, alw. bestek en teek. ter inzage en is bestek à f 0.50 en teekening à f 1 bij gen. archit. verkrijgb.

DONDERDAG 17 MEI.

ARNHEM. Het amoveeren van het bestaande winkelhuis, Roggestraat no. 43 hoek Beekstraat en het bouwen van twee winkelhuizen met een afzonderlijk bovenhuis op dit terrein.

De firma P. de Gruijter en Zn., v.m 11 u. in het centraalgebouw. Bestek en teek. te verkrijgen ad f 2 en verdere inl. bij den arch. W. G. Welsing, Jansbinnensingel 16. Aanw. gedaan.

HOOGER-SMILDE. Het weder opbouwen eener afgebrande boerderij.

De heer A. J. Bodeker. Bestek en teek. ter inz. bij J. Krol. Inl. geeft R. Offeringa te Smilde.

's HERTOGENBOSCH. Het bouwen van 15 beneden- en bovenwoningen aan het St. Jacobskerkhof, voor het geneeskundig gesticht „Reinier van Arckel".

Het college van regenten over de Godshuizen en den alg. arme v.m. elf u. Bestek met teek. te verkrijgen ad f 2 ten kantore van den administrateur der godshuizen, Th. J. Kloppers. Aanw. 15 Mei v.m. elf uur. Inlicht. geeft de bouwk. der godshuizen.

KWADENDAMME (ZEEL.). Het bouwen van een nieuwe graanschuur met varkensstal eenige verbouwing aan het woonhuis op de hofstede, bewoond door dhr. P. van Kruissen aan het Lange Weegtje.

De arch. A. le Clercq te Kruiningen n.m. 3 u. in het koffiehuis van de Erven v. Tichelen. Bestek en teek. ter inz. bij den arch. Aanw. 17 Mei v.m. 10 u.

TILBURG. Het bouwen van vier woningen aan de Besterdstraat.

De archit. Jos. Donders bij wien bestek en teek. à f 0.75 te komen zijn.

VRIJDAG 18 MEI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van twee verdiepingen op een bestaand magazijn, gelegen aan den Hengeloschen weg te Enschede, (grondvlak ruim 1000 M².

De firma J. J. Rozendaal, 's midd. 12 u. in hotel „De Graaf". Bestek en teek. tegen f 10 per stel verkrijgb. ten kantore van de arch en worden voor f 7.50 op den dag der aanbesteding weder teruggenomen. Aanw. 18 Mei 's morgens 9 u. Inlicht. verstrekt R. van der Woerd Hz. arch

ULFT. *a.* Het afbreken van een bestaand gebouw en het bouwen eener werkplaats met bovenverdieping. *b.* het bouwen van een posthuis met machinelokaal, en *c* het bouwen van een waschlokaal voor de werklieden, alles zonder bijlev. der benood. materialen. In massa en in perceelen.

De firma Diepenbrock & Reigers, IJzergieterij & Emaillefabriek te Ulft, n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inz. vanaf 9 Mei bij den portier van de fabriek en kunnen alsdan inl. worden verstrekt.

ZATERDAG 19 MEI.

SNEEK. Het amoveeren van perc. no. 34 aan het klein zand en het daar bouwen van een woonhuis.

De arch. F. de Jong, bij wien ad f 1.50 bestek en teek. verkrijgb.

DINSDAG 22 MEI

ENSCHEDÉ. 1e het bouwen van een katoenweverij met bijbehoorende werken aan den Roomweg aan de spoorlijn Enschede—Oldenzaal; 2e het schilderwerk der genoemde gebouwen; voor de firma N. J. Menko.

De arch. H. Reijgers 's midd. 12 u. in hotel De Graaf. Bestek en teek. ad f 15 bij gen. arch. verkrijgb. en worden bij de aanbesteding ad f 10 teruggenomen. Aanw. 22 Mei v. m 9 u.

DINSDAG 29 MEI.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een heerenhuis aan de streek De Huizen, aldaar.

De arch. G. Hofman n.m. 3 u. in hotel „Thomas". Bestek en teek. ad f 1.25 bij gen. arch. verkrijgb. Aanw. v.m. 11 u. op het terrein.

DONDERDAG 31 MEI.

HAARLEM. Het verbouwen van elf woningen voor sluispersoneel te IJmuiden, behoorende tot de werken tot onderhoud, herstel en verbetering van het Noordzeekanaal. Raming f 12000.

Het provinc. best. v.m. 11 u. Bestek no. 115, na 17 Mei ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. best. en is te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's Hage. Inl. te bekomen bij den hoofding.-dir. Kemper te Haarlem, den ingenieur Wortman te Amsterdam, den ingenieur Schlingemann en den opz. Kooreman te IJmuiden. De nota van inl. ligt op 24 en 26 Mei ter inzage bij den ingenieur Schlingemann te IJmuiden.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

27 APRIL.

DIDAM. Het bouwen van een patronaats-

gebouw met bijlev. der materialen. Door den bouwk. H. G. Raden.
Laagste inschr. H. Lichtenberg, f 3845.

SAPPEMEER (ONDERH.). Het verbouwen van een winkelbehuizing aan de Zuiderstraat hoek Stationsstraat. Door den arch. E. Schreuder.
Geg. aan J. Jansen, Sappemeer, voor f 2200.

30 APRIL.

DRACHTEN. Het afbreken der bestaande en het bouwen van een nieuwe schuur en bijschuur te Marum. Door den heer A. E. v. d. Meulen.
Laagste inschr. Jac. Notenboomer, Doezem, f 3690.

KLAASWAAL. Het bouwen van een armhuis voor rekening van de diaconie.
Laagste inschr. Timmerwerk K. v. Roon, f 1193*.
Metselwerk. Wed. Joh. Broer, f 1625*.
Verfwerk. E. v. Eijmeren, f 178*.
Smidswerk. Wed. Jac. Bijl, f 38*.
Loodgieterswerk. B. Blanc, f 76*. * Geg.

RUURLO. Het verbouwen der scholen in het dorp en in den winkelerhoek met bijlev. der noodige materialen. Door het gem.best.
Laagste inschrijver Dorpschool. G. Bel, Zelhem, f 3950.
Schoolmeubelen. H. Venderbosch, f 164.
School Winkelerhoek. G. Bel, Zelhem, f 3060.
Schoolmeubelen. G. Bel, Zelhem, f 145.

1 MEI.

BAARN. Het bouwen van een Jonge damesschool voor M. U. L. O. a.d. Dalweg ald. Door het gem.best.
Laagste inschrijver B. J. v. Klaarwater, f 20090. Gunning aangehouden.

KIEL WINDEWEER (GRON.). Het bouwen van een school met 2 lokalen, een onderwijzerswoning en een schuurtje, met bijlev. van al het benoodigde. Door den arch. E. Warringa en Zn. te Nieuwbuinen.
Laagste inschr. B. J. Meijering, Stadskanaal, f 7123. Niet Gegund.

PRINSENHAGE (N.-B.). *a.* Het bouwen van een burgerwoonhuis a. h. Duitenhuis te Breda, *b.* Het verbouwen van het koffiehuis „de Bloemkool". Door de bouwk. A. Voogt.
Metselwerk Laagste inschr. A. Dijkers, f 1835*.
Timmerwerk. M. L. Verhagen, f 1934*.
Massa. P. H. Rijnaarts, Breda, f 4055. * Gegund.

STRATUM. Het verbouwen van een huis en aanbouwen van een veranda. Raming f 2100. Door de heer G. F. Kappel.
Laagste inschr. Jos. v. Kemenade, Stratum, f 1945. Gegund.

SAPPEMEER (GR.). Het afbreken van een oude behuizing a. d. Zuiderstraat en het daar ter plaatse bouwen van een winkelbehuizing Door den heer A. H. Braun.
Laagste inschr. B. Kuipers, f 3750. Gegund.

WEDDERVEER (GR.) Het bouwen van een winkelbehuizing, onder bijlev. van al het daartoe benood. Door den heer J. Kenter.
Laagste inschrijver B. Boneschanscher, Blijham, f 1788 Gegund.

2 MEI.

ARNHEM. Het bouwen van een huis aan den Sonsbeekweg. Door den archit. H. J. Tiemens Jr.
Laagste inschrijver A. G. Nagelvoort en A. v. Riel, 's-Hage, f 7337.

ASSEN. Het afbreken van een bestaand huis a. d. Nieuwe Huizen en het weder opbouwen van een winkelhuis met bovenwoning en magazijn. Door den architect J. v. Houten.
Timmer- en metselw. c. a. E. Ubels, f 24080.
Schilder-, glas- en behangersw. R. Siegers, f 2800.
Stucadoorswerk. J. Weertman, f 2256.
Loodgieters- en zinkwerk. Jan v. Houten, f 1774.

ELDEN. Het afbreken van een schuur met woonhuis en stalling op een terrein aan den Eldenschen dijk te Elden en het aldaar bouwen van zeven woonhuizen, elk bestaande uit een afzonderlijke onder- en bovenwoning. Door den archit van Gendt te Arnhem.

Laagste inschrijver J. W. Meijlink en N. Huijsers, Arnhem, f 280.40. Gunning in beraad gehouden.

HEELSUM. Het bouwen van een smederij aan de Kastanjelaan. Door den arch. J. Rothuizen.
Laagste inschr. C. Zimmerman, Heelsum, f 960.

W. J. NIERMEIJER.
v/h. H. J. VAN DER VEEN.
Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.
Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

ATELIER voor DECORATIEVE KUNST
ONTWERPEN · TEEKENINGEN · UITVOERING
PLAFOND- en WANDBESCHILDERING · ENZ.
ONTWERPEN · VOOR · GLAS-IN-LOOD
TEGELS · · REGLAMES · · ENZ.
KRUYMEL en MERCKENS
LANGE-ANNASTR. 2 HAARLEM

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71^tweed, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te s-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00.

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Sollicitanten naar de betrekking van
Hoofdopzichter
der **Gemeentewerken** te *Tiel* (jaarwedde f 800.—) worden verzocht zich bij gezegeld adres vóór 15 Juni 1906 te richten tot den Burgemeester dier Gemeente.
Practische kennis van het bouwvak is vereischt, terwijl kennis van onderhoud van wegen, tot aanbeveling zal strekken.
Zij, met wie persoonlijke kennismaking wordt gewenscht, zullen daartoe later in de gelegenheid worden gesteld.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.
AANBESTEDING.
Op Maandag, den 28sten Mei 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal-Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1065/10:

Het maken, leveren, opstellen en volledig afwerken van de Bovenbouwen van eene vaste brug voor dubbel spoor (vakwerk) en van twee beweegbare bruggen (rolbascule-brug) voor enkel spoor over het Spaarne te Haarlem.

Begrooting f 74.500.—.

Het bestek met 2 teekeningen is tegen betaling van f 2.— en het bestek zonder de teekeningen tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150 of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).
Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
HONORARIUM-TABELLEN
voor
Bouwkundige Werkzaamheden
met Declaratie.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 18 Mei 1904.

De prijzen zijn:

1	Exempl.	f 0.10, franco p. post	f 0.11
25	„	„ 1.50, „ „	„ 1.62
50	„	„ 2.50, „ „	„ 2.70
100	„	„ 4.—, „ „	„ 4.20

Op naam bedrukt.

50	Exempl.	f 4.—, franco p. post	f 4.20
100	„	„ 6.—, „ „	„ 6.20

Toezending geschiedt alleen na ontvangst van remise.

KAMPEN. Het afbreken van het winkelhuis no. 58 aan de Oudestraat en het ter plaatse bouwen van een huis, ingericht voor benedenen bovenwoning, voor rekening van den heer J. van 't Oever Bz. Door den archit. H. de Graaf.
Laagste inschr. J. Rietman, IJselmuiden, f 7200. Nog niet gegund.

MARTENSHOEK. Het bouwen van een fabrieksgebouw met pakhuis en diverse werken aldaar oppervl. pl.m. 350 M². Door den heer H. E. Buurma.
Laagste inschr. 1. W. Smit, Hoogezand, f 12878.
2. J. Dieters, Foxham. f 10826.

3 MEI.

ALMELO. Het bouwen van een weverij (oppervlak plm. 3600 M².) op het Sluitersveld te Almt-Almelo. Door den arch. H. Eckhardt.
Laagste inschr. S. H. Krabshuis, f 37201. Gegund. In bovenstaande inschrijvingssommen is niet begrepen de leverantie der voor dezen bouw benoodigde ijzerwerken.

ALBLASSERDAM. Het bouwen van drie burgerwoningen. Door den heer J. Koudstal.
Laagste inschrijvers: M. de Kloe, metselwerk f 2199; J. A. v. d. Perk, timmerwerk, f 1897; J. P. Cleton, schilderwerk, f 270. A. v. Krimpen, smidswerk f 80; L. Visser, loodgieterswerk f 89.

DIEVER (DR.). Het verbouwen van de bestaande openbare lagere school en het uitvoeren van eenige daarmede in verband staande werken. Door het gem.bestuur.
Laagste inschr. W. Timmerman en Zn. Steenwijkerwold, f 5590. Gegund.

RENKUM. Het bouwen van een hotel a. d. Dorpstraat. Door den arch. J. Rothuizen te Heelsum.
Laagste inschr. Met terras. F. en J. van Scherrenburg, Renkum, f 11315.
Zonder terras. F. en J. van Scherrenburg, Renkum, f 10475. Gegund.

RHENEN. Het bouwen eener dubbele en eener enkele villa aan den Rijksstraatweg. Door de Rhenensche Bouw Maatij.
Laagste inschr. Enkele Villa E. v. Kolfschoten en W. Lodder, Rhenen f 3260.60
Dubbele Villa E. v. Kolfschoten en W. Lodder Rhenen, f 5964.
Massa. E. v. Kolfschoten en W. Lodder, Rhenen, f 9200. Nog niet gegund.

SOMMELSDIJK. Het bouwen van een pastorie in verbinding met de R. C. kerk. Door het R. C. kerkbestuur te Middelharnis.
Laagste inschr. F. H. J. v. d. Klei, Hoek-van Holland, f 11190.

WATERGRAAFSMEER. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen a.d. Middenweg 27. Door den aanbesteder.
Laagste inschr. D. Tates, Amsterdam, f 8915. Nog niet gegund.

4 MEI.

GRONINGEN. Het bouwen van een theehuis aan den straatweg te Paterswolde, gelegen tusschen de twee hotels. Door den architect P. v. d. Wint.
Laagste inschr. firma T. Y. Jelsma, f 4495. Gegund.

HELMOND. Het bouwen van een Winkelhuis met bovenhuis, remise met zolder en woning aan den Steenweg te Helmond. Door den arch. P. G. Buskens te Nijmegen.
Laagste inschr. C. v. Nunnen en J. Neijens, Helmond, f 11990.

WOERDEN. Het sloopen en weder opbouwen van een boerderij met veestalling op de hofstede bewoond door S. de Jong. te Zegveld. Door den bouwk. A. v. d. Berg.
Laagste inschr. J. C. Thurenhorst, f 7178.

ZANDVOORT. *a.* Het bouwen eener dubbele villa en *b.* het bouwen van een landhuis. Door den archit. J. H. W. Leliman te Amsterdam.
a. Laagste inschr. W. Hoek, Haarlem. f 11885.
b. J. Vink, Haarlem. f 10250.

5 MEI.

ARNHEM (ONDERH.). Het bouwen van eene villa aan den Velperweg, voor rekening van den heer D. J. Ras. Door den archit. A. R. Freem.
Laagste inschr. Gebr. Flipse, f 42000. Een der uitgenoodigden bedankte voor de inschrijving. Gunning aangehouden.

BOVENKARSPEL. Het bouwen van een pakhuis met kantoorgebouw. Door de heeren P. Rood en Zn.
Laagste inschrijver J. Botman Gz., Bovenkarspel, f 6930. Gegund

DRIEBERGEN. Het bouwen van een dubbele villa aan de Hoofdstraat te Rijsenburg. Door den archit. M. J. E. Lippits te Amsterdam.
Laagste inschr. v. d. Kleij, Hoek van Holland, f 18887; daarop volgende Geytenbeek, Driebergen. f 19670.

ZWOLLE. Het bouwen van 9 woonhuizen aan de Vereenigingstraat. Door den arch. M. Meijerink.
Laagste inschr. F. v. d. Bos, f 15300.

ZWOLLE. Het verbouwen van een boerenwoning aan het Nieuwe Verlaat. Door den arch. M. Meijerink.
Laagste inschr. A. Borst, Zwollerkerspel, f 2775.

7 MEI.

ARNHEM. Het maken van 3 dubbele woonhuizen aan den Kemperbergerweg te Schaarsbergen. Raming f 11909.70. Door den heer Mr. C. J. Baron van Tuijll van Serooskerken.
Laagste inschr. J. Beumer, Otterloo, f 11875.

CHAAM. *a* Het bouwen van een drieklassige school. *b.* Het leveren en plaatsen van schoolmeubelen. *c.* Het bouwen van een onderwijzerswoning. Door het gem.best.
Laagste inschr. G. Simons, Ginneken. f 14565. Gegund.

KROPSWOLDE. Het gedeeltelijk afbreken van een oude boerenbehuizing en weder opbouwen van eene nieuwe boerenbehuizing op een nieuw terrein te Kropswolde. Door mej. A. Rammelaar.
Laagste inschr. J. Kremer, Kielwinderweer f 4190.

TERNAARD. Het afbreken van een oud en bouwen van een nieuw huis met 2 woningen te Wierum, volgens bestek en teek, ter inz liggende bij G. Sikkema te Wierum. Door het dijksbestuur der contributiezeedijken van Westdongeradeel.
Laagste inschr. J. Cuperus. Birdaard, f 1507. Gegund.

8 MEI.

's GRAVENHAGE. Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning a d. Zoutmanstraat 22. Door de archit. Fikkert & v. d. Elshoudt.
Laagste inschr. P. F. A. Mussert voor f 9400.

ROTTERDAM. Het maken van de uitbreiding van het centraal telefoonbureau. Door het gem best.
Laagste inschr. S. A. Stolk f 113.900.

ROTTERDAM. Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van eene pettenfabriek met kantoor, gelegen aan de Provenierssingel no. 42 alhier. Door den arch. C. Verheul Dz. en P. Musly.
Laagste inschr. J. J. Gort, f 13613.

UTRECHT. Bestek 1055. Het maken van twee seinhuizen, A. en B. op het station Zoetermeer—Zegwaard. Ram. f 3750. Door de Maatschappij tot explot. van staatssp.w.
Laagste inschr. J. J. Duijm, Gouda, f 3680.

LYST·VAN·LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien — E. BUCKER & Co., den Haag.
Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Bouwinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.

Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hauesler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRZN. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenusttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH, Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & ZN., Rotterdam – Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL- & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmertabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversneringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. D. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keilhicht-prospectus.

De N. V. 's Gravenhaagsche Machinefabriek, Metaal- en IJzergieterij
vh SPOOR, WIJNVOORD & Co.,
Zuidwest Buitensingel 39

bericht aan belanghebbenden, dat zij heeft gekocht van de N. V. Pletterij v/h. ENTHOVEN & Co. eene groote collectie houten en koperen modellen waaronder van

Kolommen, Lantaarnpalen, Straatkolken, Ramen, enz.

voor de levering waarvan zij zich beleefd aanbeveelt. Levering in kortst mogelijken tijd tegen uiterst concurreerende prijzen.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon
AMSTERDAM
(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging
volgens Amerikaansch Systeem.
Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

Adjunct-Directeur van Openbare Werken te Haarlem.

Zij die wenschen te dingen naar de betrekking van **Adjunct-Directeur van Openbare Werken** te *Haarlem*, (jaarwedde *f* 2500), worden uitgenoodigd zich daartoe bij op gezegeld papier te stellen verzoekschrift vóór 20 Mei 1906 aan te melden bij den Burgemeester van Haarlem.

Bezit van het diploma als Civiel-Ingenieur is vereischt.

Zij, met wie persoonlijke kennismaking wordt gewenscht, zullen daartoe schriftelijk worden uitgenoodigd.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,
Rotterdam.

JAN HAMER & Co.
Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

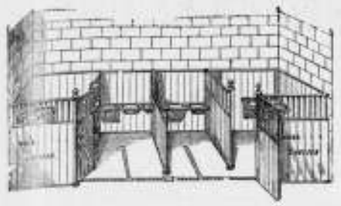

Engelsche Stalinrichtingen
en Tuigkamerbenoodigdheden.
TALRIJKE NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

NB. Onze Standaard-catalogus met circa 1500 illustraties is voor serieuse aanvragen beschikbaar.

Amsterdamsche Jalousienfabriek
Opgericht 1875.
ROLLUIKEN. Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**
Marquisen, Tochtschermen en Serredekking.
Geschilderde Winkelgordijnen.
Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.
Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.
J. F. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,
Verbeterd Systeem BRÜCKNER.
HOLLAND-LEIDEN
Fabriek „HOLLAND"
Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te LEIDEN.
Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

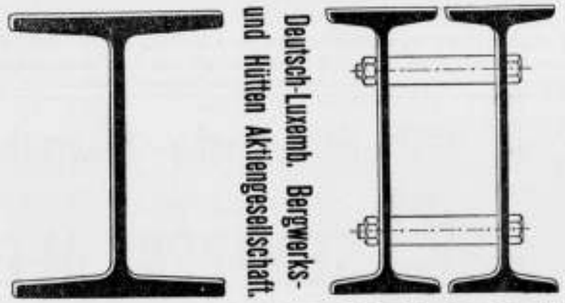

Deutsch-Luxemb. Bergwerks- und Hütten Aktiengesellschaft.

DIFFERDINGEN
Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:
C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Serredekking,
Rolluiken, Jalousiën,
Zonblinden, enz.
S. BRUIGOM. — ARNHEM.

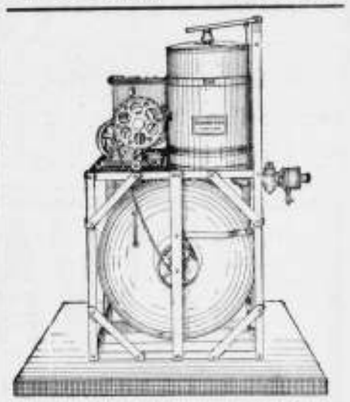

Benoid Luchtgasverlichting,
volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.
De Agenten:
NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage. D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

„ELECTRA". Fabriek voor
ELECTRISCHE VERWARMINGS- EN KOOKTOESTELLEN
te WÄDENSWEIL en LINDAU i.B.
Vertegenwoordigd door:
HET INGENIEURS-BUREAU
HUYGEN & WESSEL
te ROTTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON,
Amsterdam, Prins Hendrikkade 20-21.
Telefoon No. 97.
Afdeeling Steendrukkerij.

Wij maken van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten** enz. waarvan 20 of meer afdrukken vervaardigd moeten worden,
Neografiedrukken.
Deze kunnen direct naar teekeningen op teekenpapier worden vervaardigd, mits deze met goede zwarte O. I. Inktlijnen zijn geteekend. Het maken van Calques is dus overbodig.
Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.
Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

Behangselpapieren
H. en J. KOETS.
AANNEMERS van INRICHTINGEN.
Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.
Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.
Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.
Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
Sanitary Engineer,
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

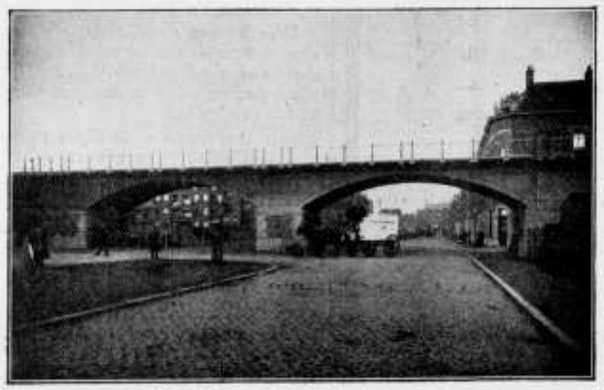
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26e JAARGANG. No 20

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — Jb. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR. C. T. J. LOUIS RIEBER.
BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR: 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR: HERDERSTR: 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot bevordering der bouwkunst. — Marezate te Noordwijk a. Zee, door Jesse en Fontein. — De Raad van Arbitrage, door Helios. — Prijsvragen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Concept-begrooting. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. Prijs der Advertentien: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

93ste ALGEMEENE VERGADERING.

De 93ste Algemeene Vergadering zal gehouden worden op Dinsdag 29 Mei, des avonds ten half acht ure, en op Woensdag 30 Mei, des voormiddags ten tien ure, in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Agenda voor de vergadering op 29 Mei.

1. Opening der vergadering.
2. Verslag van het Hoofdbestuur, met betrekking tot zijne bemoeiingen en van al hetgeen in het afgeloopen jaar in en met de Maatschappij is voorgevallen, benevens van de vergadering van Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen met het Hoofdbestuur, gehouden op 12 April 1906.
3. Verslag van de Commissie van Financiën over haar gehouden beheer.
4. Rapport der Commissie tot het nazien der rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar, door de Commissie van Financiën.
   Uitloting van 5 aandeelen in de geldleening groot ƒ 63.000.
5. Mededeeling van den uitslag der verkiezing van Hoofdbestuursleden.
6. Benoeming door den Voorzitter eener commissie van drie leden tot stemopneming.
7. Verkiezing van een Voorzitter.
8. Behandeling der begrooting voor het loopende jaar 1906.
9. Bepaling van de plaats der September-vergadering.

Agenda voor de vergadering op 30 Mei.

a. Bespreking van de concept-statuten voor een in te stellen Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland.
b. Discussie over vragen of voorstellen door de leden of het Hoofdbestuur in de vergadering gedaan.

Na afloop der vergadering zal per electrische tram een bezoek aan Haarlem worden gebracht, ter bezichtiging van de Kathedrale Kerk van St. Bavo aldaar.

De heer Jos. Th. J. Cuypers, architect van dit bouwwerk, heeft zich welwillend bereid verklaard de bezoekers omstreeks 3½ uur persoonlijk rond te leiden.

Het vertrek van Amsterdam is bepaald op des namiddags te 2 uur.

Na afloop van het bezoek aan deze kerk zal gelegenheid bestaan gezamenlijk het middagmaal te gebruiken.

In een volgend blad zullen nadere bijzonderheden omtrent dit uitstapje worden medegedeeld.

MAREZATE TE NOORDWIJK AAN ZEE.

Bij 't opmaken van het bouwplan van het landhuis Marezate te Noordwijk a Zee stelde de bouwheer, de heer F. G. Waller te Delft, als eerste eisch: een zoo onbelemmerd mogelijk uitzicht op de zee van uit de groote huiskamer en de veranda; daarom is het voorgedeelte van de serre geheel van glas.

De indeeling is op bijgaande plattegronden te zien. Het gebouw is op een natuurlijk terras geplaatst, waarvoor een muur is gemetseld, zoodat men van uit de serre op 't strand kan zien.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

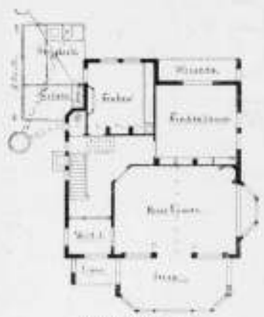

Beganegrond.
Schaal 1 à 300.

Verdieping.
Schaal 1 à 300.

Landhuis Marezate te Noordwijk aan Zee. Architecten H. J. Jesse en W. Fontein.

Alles is zoo eenvoudig mogelijk geconstrueerd om 't onderhoud zoo gering mogelijk te doen zijn.

Dit beginsel is ook toegepast op 't dak, dat slechts uit vier dakvlakken met vier hoekkepers bestaat; toch zijn al de zolderkamertjes goed verlicht.

De serre en uitbouw zijn enkel door bogen van de huiskamer gescheiden.

In de huiskamer is een eenvoudige hooge lambrisering aangebracht, in den hoek een schoorsteen uit de fabriek van Delftsch aardewerk „de Porceleine Fles".

Door het geheele huis zijn de balken in het gezicht gelaten, waartusschen op de halve hoogte houten plafonds met lijsten; de tusschenruimte tusschen plafond en vloer is opgevuld met zeegras. Ook de trappen zijn aan de onderzijde in 't gezicht gelaten.

Voor de watervoorziening is een geboorde buis, waarin een filter met kleppenkast, neergelaten.

In een huisje daarboven is het pompstel opgesteld, bestaande uit een grooten slinger. De zuigerstang gaat door een pakkingbus naar de kleppenkast. Het water wordt direct geperst naar 't reservoir op de vliering, d. i. tot ongeveer 20 M. boven het pompstel.

Het reservoir is door een zaagselbekleeding, dik 25 cM., geïsoleerd. De verdere leiding door het huis naar bad, closets, fonteintjes enz., is zooals bij elke waterleiding.

Leiden, April 1906. JESSE en FONTEIN.

Architecten.

RAAD VAN ARBITRAGE.

Wij mochten van den pittigen schrijver in de „Aannemer" vernemen, dat ook ZEd. aan het prestige van de directie niet getornd wil hebben; dat ook hij in de *eerste* plaats de directie voor de behoorlijke uitvoering verantwoordelijk stelt; dat hem alleen hoogstaande directies, die het werk niet aan den eersten den besten opdragen, bekend zijn, die nooit ernstige geschillen met haar aannemer hebben en dat hij het standpunt van den aannemer bekrompen en niet in het belang van den Bond, noch in diens eigenbelang zoude achten, wanneer die aannemer anders deed dan Soranus gewoon is zelf te doen en over smaak wilde gaan twisten; immers heet het alleen de vraag, of het werk overeenkomstig de teekening en de beschrijving en de uitvoering in billijkheid te vorderen is.

Soranus kan zich niet indenken een geschil, dat tusschen aannemer en directie over smaak zou ontstaan en begrijpt niet hoe de Commissie van Bouwkunst en Vriendschap dergelijke onderstelling aan de vraag om arbitrage over *alle* geschillen verbond; de levering heeft immers alleen, en nog maar in zooverre als de aard en bestemming dat vorderen en verkrijging mogelijk is, aan het getoonde monster te voldoen?! Waartoe dan die vrees bij die Commissie voor arbitrage in *alle* geschillen? Gaat het in Amsterdam niet voorbeeldig?

Soranus is, als altijd weer, een voortreffelijk kampioen voor den Bond, maar hij vergeet, dat niet alle aannemers zoo frisch en zoo flink zijn en zoo hoog staan als hij zelf; hij ziet over het hoofd de positie van directies, lager, — oneindig lager dan die der gemeente Amsterdam; hij schenkt geen aandacht aan de eenlingen, die zonder steun van boven af zich moeten handhaven en zonder vrees voor opspraak of revanche te nemen zijn.

Tegenover mannen als Soranus is het voor eene directie niet bezwarend haar prestige te bewaren en geschillen te vermijden, maar als zij te doen heeft met minder, of in 't geheel niet ontwikkelden, met menschen die voor reden niet vatbaar zijn en alleen in beweging komen wanneer zij hunne financieele belangen bedreigd achten, met zulken zou het zelfs voor hoogstaande directies nog onmogelijk blijken om behoorlijk land te bezeilen, . . . wanneer haar de eindbeslissing zoude kunnen worden betwist.

Wij moeten toch oppassen om niet van den regen in den drop te komen, niet waar? Beperking van mogelijke willekeur eener directie is zeker voor te staan, maar haar het heft uit de handen nemen, dat zou het paard achter den wagen spannen zijn.

Als Soranus ook eens eenige jaren de directie van alle soorten groote en kleine werken had waargenomen, hij zou mij nazeggen: als regel, moet de aannemer zich in zijn werk afhankelijk voelen van de directie. Dat acht ik zoo zeer noodig voor den goeden gang van zaken, dat het voor mij bekoring heeft, ondanks de mogelijkheid, dat daardoor een aannemer eens wat schade kan beloopen.

Een man als Soranus zal niet twisten over kinderachtige kwesties, kan zich niet denken dat er geharreward kan worden over het al of niet te weinig kleihoudend zijn eener groefsoort, te dor zijn van rijshout, te krom of te warrig zijn van een heipaal, te fijn zijn van metselzand, te oud zijn van de metselspecie, te splinterig of te kwastig zijn van hout, te slecht geschaafd zijn van een deel of van een profiel, te ruw gesmeed zijn van bouten of ankers, voldoende gestreken zijn van een plaat, het min behoorlijk afgewerk zijn van een plafond enz. enz. maar hij zal mij niet bestrijden wanneer ik zeg, dat er vele aannemers zijn die dat al doen, ofschoon zij z. g. het recht daartoe nog niet hebben.

Over het zetten van eene betegeling, het aantal spijkers in een plank, de breedte der zinkbladen, ja zelfs over het meer of minder plamuren en schuren of over het patroon van een behangsel wordt gemokt, als de kosten van uitvoering of levering niet zoo laag zijn, als de aannemer zich dat had voorgesteld.

De uitdrukking „het is er maar naar wat men goed noemt", zegt werkelijk genoeg dan dat hier in nog verdere uitwijding moet worden vervallen.

Geef mij een goede beschrijving, teekening of model, zegt Soranus en ik met hem; maar er is immers niemand, die zóó volledig kan wezen, dat geschilpunten, als hiervoren gesteld, zouden zijn uitgesloten.

Om duidelijk te doen uitkomen, dat schrijver dezer regelen, directies in het algemeen niet beter acht dan aannemers in het algemeen, zij hier nadrukkelijk vermeld, dat ervaringen van bovenstaanden kleinzieligen aard het meest werden opgedaan bij de amphibiën in het vak, n.l. bij de heeren die van daag aannemer en morgen directie zijn. En dat ligt in den aard der dingen.

Uitspraken over bovenstaande voorbeelden van geschillen zouden grootendeels door den smaak van den beoordeelaar worden beheerscht, want deels is de mindere deugdelijkheid niet te bewijzen, deels is er zelfs geen kwestie van deugdelijkheid en anderdeels kan van deugdelijkheid en smaak beide sprake wezen.

Soranus, die zich geen kwestie over smaak kan denken, maar nochtans (gevoelende, dat anderen dat wel eens niet met hem eens konden zijn) niet voorstelt, kwesties van smaak van arbitrage uit te sluiten, kan uit het vorenstaande afleiden hoe ook de Comm. van B. en V. met den smaak vast zat; blijkbaar kon zij eenerzijds van den Bond niet aannemen, dat deze daarin zou willen meepraten, anderzijds vond zij in de schriften en in de uitingen van de woordvoerders van den Bond meerdere stellige gegevens waaruit bleek, dat zulk recht wel degelijk werd gevorderd.

Soranus vergete niet, dat de aannemer volkomen vrij is in te schrijven bij wien hij wil, maar dat de directie — ik doel hier op de minderbroeders — menigmaal verplicht wordt met den laagsten inschrijver te werken; hij verliere niet uit het oog, dat de aannemers zich omtrent den smaak van de directie duizendmaal beter op de hoogte kunnen stellen, dan de directie dat van den aannemer kan doen; hij taxeere juist het enorme verschil in verantwoordelijkheid, welke bij den aannemer om zoo te zeggen eindigt als het werk is opgeleverd, maar op de directie blijft drukken haar heele leven lang, . . . en wete, dat al die overwegingen bij eene Commissie als die van Bouwkunst en Vriendschap, degelijk hebben moeten gelden; niet het minst bij de superieure aannemers, welke in die Commissie zitting hadden.

Soranus meent, dat de Commissie van B. en V. zich van een uitspraak naar billijkheid eene verkeerde voorstelling maakte en poogt haar met zich zelf in tegenspraak te brengen. Het komt mij bescheidenlijk voor, dat S. zich hier schromelijk vergist. De Commissie toch, erkennende dat het een niet ongewoon verschijnsel is, dat eene uitdrukking meer dan eene uitlegging toelaat, wil in zoo'n geval beoordeeling naar *billijkheid*, maar wanneer, om met Soranus te spreken, het gelijk van den ontwerper er boven op ligt, dan verlangt zij uitspraak naar *recht*.

Soranus zegt, in dit laatste geval zal ook het oordeel naar billijkheid den ontwerper in het gelijk stellen, *tenzij op de meest ondubbelzinnige wijze mocht blijken, dat aan den gestelden eisch, aan het voorschrift,* **onmogelijk** *was te voldoen.*

Uw talent verloochent zich hier niet, Soranus; maar U houde mij ten goede, U laat de gelegenheid, dat de lezer ons beider standpunt verder uiteen acht dan waarschijnlijk mogelijk is.

Immers, wanneer het voorschrift, hetzij op zich zelf of wel in verband met andere eischen beschouwd, zoo ware geformuleerd, dat het eene *ongerijmdheid* zoude uitdrukken, dan wil ook ik, met de Commissie, arbitrage naar billijkheid. . . . maar achten wij het nochtans a priori niet zeker, dat de ontwerper in het ongelijk zou worden gesteld.

Bedoelt Soranus, dat de ontwerper, die op ondubbelzinnige wijze b. v. een datum van oplevering bepaalde en eene boete aan te late oplevering verbond, door arbitrage naar billijkheid in het ongelijk zou kunnen worden gesteld *omdat aan den eisch der oplevering onmogelijk was te voldoen*, dan ja, staan wij ver uit elkaar, maar blijft mij het vertrouwen, dat de meesten zullen staan aan de zijde der Commissie die *dat* juist voorkomen wil.

Soranus meent — en op zijn hoog standpunt is dat begrijpelijk — dat van eene arbitrale bepaling eene preventieve kracht zal uitgaan en dat daardoor het aantal geschillen zoo gering zal zijn, dat met één Raad kan worden volstaan. Hij acht bij arbitrage des aannemers kans op succes overigens nog zoo bijzonder gering, dat deze ondanks die instelling nog heel wat onrecht zal slikken, alvorens in beroep te komen.

Tegenover deze meening mag naar mijne ervaring, worden gevraagd: of Soranus dan niet weet, dat sedert het toelaten van arbitrage over nog maar *enkele* geschillen, daarvan nog al eens gebruik wordt gemaakt; of hij niet toegeeft, dat de gemakkelijke bereikbaarheid alsook de mindere kostbaarheid van zulk een instituut voor den eenvoudigen, *kleinen* aannemer (de grooten hebben zelden geschillen) een enorm voordeel is; of het mogelijk is in een raad van enkele personen, specialiteiten in alle soorten van werk bijeen te brengen; of hij de overige voordeelen, door de Commissie genoemd, niet telt?

Eindelijk verschilt de Commissie evenzeer als steller dezes met Soranus in meening omtrent de kans op succes. En wat betreft het onrecht, dat den aannemers naar Soranus wordt aangedaan en dat die heeren gedwee slikken, daaromtrent moet de verklaring mij van het hart, dat m. i. de gevallen waarin het oordeel eener directie werkelijk nadeel berokkent aan den aannemer, *oneindig* minder zijn dan die waarin een aannemer door inferieur werk en inferieure levering nadeel berokkent aan den besteder.

Voor verdrukten behoeven de aannemers hier waarlijk niet te poseeren. Ik ga zelfs verder en hoop, dat de arbitrage zoo gemakkelijk en goedkoop zal worden gemaakt, dat menige directie ook in het belang van zijn cliëntele daarvan gebruik zal maken en meer zal doen leveren wat voorgeschreven is.

Soranus begrijpt niet hoe de Commissie van B. en V. komt tot het voorstel, om aan partijen te verstrekken eene inzage van de voorloopige conclusie, hij acht dat niet toegelicht en komt er krachtig tegen op, omdat het z. i. een novum is, enz. Naar de tusschenzinnen te oordeelen kwam het mij voor, dat hij de Commissie in deze zeer wel begrepen heeft; maar, laat mij de eer dit nog eens toetelichten.

Bij de gewone rechtspraak stelt elke partij haar advocaat, die de kwestie zoo volkomen mogelijk toelicht en, zijn tegenpartij gehoord hebbende, van replick dient.

Dat gebeurt zelden bij arbitrage en als dat al eens heeft plaats gehad, bleek mij, dat de eene partij erg gevat, de andere versuft of niet ter snede was, ... maar dat de laatste nochtans het recht aan hare zijde had. Geef zoo iemand de stukken voor zich en bij hem tehuis en hij komt tot bewijsmateriaal voor zijn goed recht, terwijl hij dat ter vergadering niet kan bijbrengen. Soranus moge er voor waarschuwen zooveel hij wil, het zij herhaald, dat dergelijke behandeling, bij vele arbitrages tot een betere uitspraak zou leiden en dat mij gevallen bekend zijn, waarbij met die methode groot succes werd verkregen.

Wordt arbitrage op dezen grondslag ingesteld, dan ja, zal een beroep op den Centralen Raad zelden voorkomen; maar dat neemt niet weg, dat zoo'n hoog college noodig is om bij het behoud der eenvoudige provinciale Raden, nochtans éénheid in de beslissingen te krijgen.

Eindelijk nog de dubbeltjes-kwestie. Ja, de aannemers zijn toch maar steeds het kind van de rekening! Maar als altijd is ook Soranus ten slotte nog wel bereid de hand diep in den zak te steken; niet omdat de aannemers het meeste belang erbij hebben, maar omdat zij gewoon zijn op geen dubbeltje te zien.

Mij komt de zaak anders voor. De Bond toch heeft den tact gehad dit onderwerp aantepakken en zal, naar wij hopen, ook de eer hebben van het succes der toepassing en van het betalen van alle kosten; daarop moet zij trotsch zijn en . . . . dat zal zij gaarne, omdat de kosten waarover het de moeite waard is te spreken, alle al geleden zijn . . . . tenzij Soranus zich die Raden denkt, in vredes-paleizen, — wat niet is aan te nemen.

HELIOS.

PRYSVRAGEN

Aan
het Bestuur der Vereeniging „Het Westen"
te Rotterdam.

De Jury door U benoemd ter beoordeeling der prijsvraag voor het ontwerpen eener monumentale fontein op het kruispunt van de Mathenesserlaan en den 's Gravendijkwal alhier, heeft de eer U te berichten, dat zij vergaderd heeft op Zaterdag 5 Mei j.l. in de Academie ter beoordeeling der 21 ingezonden ontwerpen.

Deze ontwerpen dragen de volgende motto's of kenteekens.

1. Semper Unitas, 2. Drie horizontale streepjes (geteekend), 3. Tijd, 4. Letters G. en E. en drie kruisjes in cirkel (geteekend), 5. Oost en West, 6. Wapen van Rotterdam (geteekend), 7. Door Eenheid kracht, 8. Drie vakjes met staande lijnen (geteekend), 9. Scheepvaart, 10. Johanna, 11. Plecht, 12. Atalanta, 13. Het Oosten, 14. Le fruit du travail est le plus doux des plaisirs, 15. Bilbao, 16. Dirk III, 17 Navigatis Salus Communis, 18. Jugend, 19. Ster (geteekend), 20. Anker (geteekend), 21. Stuurrad (geteekend).

Zij gingen deels van kleinere of grootere gipsmodellen vergezeld.

Ondanks het niet onbelangrijk aantal inzendingen is over het geheel het artistiek gehalte niet zeer bevredigend en kan de prijsvraag niet ten volle geslaagd heeten.

Verschillende inzendingen zijn zeker niet van artistieke verdienste ontbloot en getuigen ook van uitvoerige studie, doch geen enkele is van dien aard om onmiddellijk voor uitvoering aanbeveling te verdienen. Daarvoor wordt het juiste karakter in verband met de omgeving van bescheiden woonhuisgevels, gemist. Het meerendeel is ook te zwaar, te volumineus en belemmerend voor het doorzicht der beide hoofdverkeerswegen.

De Jury is van oordeel, dat hier (ook in verband met de bouwsom) een ontwerp van sierlijk eenvoudig karakter is gewenscht, hetzij in architectonischen, sculpturalen of decoratieven geest opgevat. Als zoodanig voldoet geen enkel der ontwerpen aan rechtmatige eischen bij eene eventueele uitvoering te stellen.

Onder waardeering van den ingezonden arbeid is de Jury, na alle inzendingen onderling vergeleken te hebben, eenstemmig van oordeel, geen der ontwerpen met den eersten prijs te mogen bekronen.

In verband met bovengenoemde beschouwing en als conclusie van uitvoerige besprekingen rekent zij als de meest verdienstelijke inzendingen de motto's:

No. 4. G en E. en drie kruisjes in cirkel (geteekend).
„ 9. Scheepvaart.
„ 20. Anker (geteekend).

Hiervan het ontwerp No. 4 met den uitgeloofden tweeden prijs ad *f* 300 te bekronen.

Het onderscheidt zich door een rustig beschaafd architectonisch karakter.

Bij eventueele uitvoering zouden zeker enkele wijzigingen wenschelijk zijn, zoowel wat den vorm van enkele onderdeelen, de plaatsing en de grootte der spuiers, als de keuze van het materiaal betreft.

Echter geeft dit ontwerp in verband met de verdienstelijke gipsmodellen van enkele onderdeelen de noodige zekerheid voor eene behoorlijke uitvoering.

Verder stelt de Jury voor, aan de motto's No. 9. „Scheepvaart" en No. 20. „Anker" (geteekend) elk een derden prijs ad *f* 100 toe te kennen.

Van No. 9, „Scheepvaart" dat hoofdzakelijk in een schetsmatig gipsmodel bestaat, is de hoofdgedachte verdienstelijk. Vooral het vóór- en achteraanzicht zijn van gunstig werkend silhouet. De beide figuren aan de voorzijde zijn wat te groot van schaal. Door eene afzonderlijke, niet zeer aantrekkelijke foto eener figuur, heeft de ontwerper toegelicht, wat bij eventueele uitvoering zoude te verwachten zijn.

Het ontwerp no. 20, „Anker" (geteekend) heeft een meer decoratief karakter

Afgezien van enkele onderdeelen, zooals de zware bundelzuil onder het bekken en de verbrokkelde, onbelangrijke bovenkeen die de figuur draagt, is het geheel niet onverdienstelijk. Nadere studie zoude hier wenschelijk zijn.

Ten slotte meende de Jury de overige ontwerpen niet afzonderlijk te moeten bespreken; alleen wilde zij nog opmerken, dat het ontwerp no. 12 „Atalanta" voor onderscheiding in aanmerking gekomen zou zijn, ware het geheel niet te veel eene copie van eene fontein te Lyon.

Rotterdam, 9 Mei 1906.

HENRI EVERS, *Delft.*
A. W. M. ODÉ, „
J. VERHEUL DZN., *Rotterdam.*

Als ontwerpers van de bekroonde antwoorden op bovenstaande prijsvraag hebben zich bekend gemaakt:

ontwerp, motto letters „G en E en drie kruisjes" (geteekend), de heeren B. Ingen-Housz, beeldhouwer te Amsterdam, en L. Streefkerk, architect te Naarden;

ontwerp, motto „Scheepvaart", de heer F. J. Werner, beeldhouwer te Amsterdam;

ontwerp, motto „Anker" (geteekend), de heer J. Kuyper, hoofdleeraar a. d. Academie te 's-Gravenhage.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker 12 Mei 1906. *Twee Kerken in Groningen.* Beschrijving der kerken te Midwolde en te Stedum.

Palen en posten uit ijzerbeton, een uitmuntend materiaal om hout te vervangen Onderzoekingen hebben aan 't licht gebracht, dat ze na 12 jaren nog even deugdzaam waren als op 't oogenblik toen ze in den grond werden gestoken.

De Middelbare Technische School. Op den weg der tegenwoordige Regeering ligt: 1e. het subsidieeren van reeds bestaande goede inrichtingen, n.l.: de Ned. School van Handel en Nijverheid te Enschedé. de Techn. School der Kweekschool voor Machinisten te Amsterdam, en de Academie te Rotterdam; 2e. het verbinden van technische of vakscholen, in andere nijverheidscentra, aan H B. Scholen met 3 j. cursus; 3e. het uitbreiden der inspectie op het M. O. met een inspecteur voor het M. T. O.

Architectura. 12 Mei. *Bouwkundige stellingen en beroepsregeling.* Beschouwingen over de stellingen, door den heer J. W. C. Tellegen ingeleid op de vergadering der Afd. Amsterdam van de Mij. tot Bev. der Bouwkunst.

De prijsvraag voor het Vredespaleis. Naar aanleiding van een bericht in het Handelsblad, waarin van „schitterende uitvoering" van ingezonden ontwerpen wordt gesproken, welke uitvoering een gevaar zou kunnen opleveren voor eene goede beoordeeling, wordt gezegd. dat het meer gerustheid voor inzenders zal geven en het werk der Jury aanzienlijk gemakkelijker zal worden, wanneer in de toekomst als regel wordt aangenomen, dat uitsluitend die teekeningen van een ontwerp ter beoordeeling zullen worden gesteld, die volgens de in het programma voorgeschreven wijze zullen zijn bewerkt.

De Bouwwereld. 9 Mei. *Bewaarschool aan de C. P. Tielenstraat te Rotterdam*, met afbeeldingen. Het ontwerp is van het bureau der Rotterdamsche Gemeentewerken. Kosten van bouw en meubileering *f* 35 000.

Verwarming en luchtverversching van schoollokalen, door Ludwig Dietz (Charlottenburg); vertaald uit „Das Schulzimmer", 1905.

Onder „personalia" komt een kort levensbericht voor van den heer *H. W. Veth*, met diens portret.

Technisch Weekblad 11 Mei. Vervolg van *„Iets over water." Pain-Boeuf betels.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Amsterdam. De heer J. van Hasselt, Directeur van Publieke Werken, heeft ontslag uit zijne betrekking aangevraagd, die hij sedert 1 Januari 1900 heeft bekleed, na vóór dien tijd werkzaam te zijn geweest als Directeur van de Gemeentelijke Waterleiding te Amsterdam.

Loodwit. Volgens de „Avondpost" is vanwege het ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel een besluit uitgevaardigd, dat met het oog op de veiligheid der werklieden voortaan bij het uitvoeren der rijkswerken uitsluitend gebruik moet worden gemaakt van zinkwitverf, inplaats van loodwitverf.

Dit zou een resultaat zijn van de werkzaamheden van de onder het vorige ministerie ingestelde „Loodwit-commissie".

Ingestorte huizen te 's Gravenhage. Het rapport over de instorting van in aanbouw zijnde huizen aan de Heulstraat te 's Gravenhage, gedateerd 22 Januari 1906, en onlangs openbaar gemaakt, luidt als volgt:

Het ongeval is, zooals met volkomen zekerheid is aan te nemen, veroorzaakt doordat het metselwerk van cement-betonsteen in de fundeering onder den, vóór den middenscheidingsmuur der huizen staanden pijler, verbrijzeld is.

De gebezigde steen is door eerstondergeteekende niet aan de tas gezien, aangezien geen onverwerkte steen meer aanwezig was, wèl echter door den tweeden ondergeteekende, volgens wiens oordeel de steen aan de tas een goed aanzien had en in qualiteit ongeveer met hardgrauw was gelijk te stellen.

Dat tot deze beoordeeling alle aanleiding bestond wordt door eerstondergeteekende niet betwijfeld, oordeelende naar het uiterlijk aanzien van de met bedoelden steen gemetselde binnenmuren.

Hoewel volgens berekening van den tweeden ondergeteekende het bedoelde metselwerk niet meer belasting te dragen had dan ± 12 K.G. per cM², is door het voorgevallene gebleken dat deze steen niet aan een druk van die grootte, overeenkomende met dien welke voor metselwerk van hardgrauw in slappe basterdmortel wordt aangenomen, mag worden blootgesteld. De, uit cement en grof rivierzand bestaande, steen scheen te versch en daardoor niet voldoende verhard.

De steen zooals die door eerstondergeteekende uit de fundeering werd genomen, gaf geen hoogen dunk van de qualiteit.

Gedurende het verwerken van de steen is veel regen gevallen, terwijl het onmiddellijk daarna hard heeft gevroren. Uit een inmiddels ontvangen uitkomst van een onderzoek van voor den bouw van huizen in de Charlotte de Bourbonstraat gebezigde steen, samengesteld uit cement en rivierzand blijkt dat die steensoort en door wateropneming en door bevriezing zeer aan drukvastheid vermindert: hoogstwaarschijnlijk is het zelfde het geval met de in de Heulstraat gebezigde cementbetonsteen.

Uit het bovenstaande komen wij tot de conclusie dat het ongeval is voortgekomen door het gebruik van voor het beoogde doel ongeschikt materiaal, dat uiterlijk een voldoende goed aanzien had, doch mogelijk te versch verwerkt werd en hier bovendien, door blootgesteld te zijn geweest aan veel wateropneming en aan vorst, aan drukvastheid heeft verloren.

De directeur der Gemeentewerken,
(get.) J. A. LIJNDO.
De inspecteur der Bouwpolitie,
(get.) W. DE VRIND.

Eusebiuskerk te Arnhem. Uit het jaarverslag over 1905 der „Vereeniging tot restauratie van de Groote of Eusebiuskerk te Arnhem" blijkt, dat de vereeniging vier giften ontving, waaronder een van *f* 1500, tot een gezamenlijk bedrag van *f* 2127,50. Het verslag is opwekkend gestemd over hetgeen in 1905 is verricht. De steenen traceeringen der twee Oostelijke vensters van het Zuidelijk transept werden hersteld met gebrand glas in lood. Het daarboven liggende dakvenster, de goten, balustrade, boogfries, eindfiliaal en twee tusschenfilialen werden eveneens gerestaureerd. Herstelling onderging voorts het maaswerk van den traptoren, terwijl met den verderen opbouw van den hoekbeer geregeld werd voortgegaan. Dit laatste werk is thans gereed.

Beurzen, Technische Hoogeschool. Het Koninklijk Instituut van Ingenieurs heeft met 1 September a.s. uit het „Vrouwe-Janssens-Arriëns-Fonds" twee beurzen beschikbaar voor onbemiddelde jongelieden van goeden aanleg en ijver, ter tegemoetkoming bij hunne studie voor Ingenieur aan de Technische Hoogeschool.

Schriftelijke aanvragen kunnen vóór 1 Juli a.s. worden gericht aan den Raad van Bestuur van het „Kon. Instituut van Ingenieurs" te 's Gravenhage.

BUITENLAND.

Bremen. Voor de zeer aanzienlijke uitbreiding van de havenwerken te Bremerhaven is door den Senaat van Bremen eene som van 7,213,000 Mark bestemd.

Weenen. Den 12en Mei is in de „Rotonde" te Weenen de Algemeenen Hygiënische tentoonstelling geopend. Zij omvat de algemeene gezondheidsverpleging, volksvoeding, huis- en woning hygiëne, reddingsmiddelen, vreemdenverkeer en sport.

Darmstadt. In plaats van den eerst voorgestelden verbouw van het station, is nu een plan voorgesteld voor den bouw van een geheel nieuw station dat 13 7 millioen mark kosten moet.

Het nieuwe station komt dan op ongeveer 800 meter van het tegenwoordige te liggen. Behalve dit station zijn nog 2 halten ontworpen voor de voorsteden.

Venetië. Een ministerieel besluit heeft den arbeid aan den wederopbouw van den St. Marcustoren geschorst, omdat het ontwerp niet het juiste beeld van den ouden toren weder geeft, en men bevreesd is dat daardoor het harmonisch karakter van het St. Marksplein gestoord zal worden. De Senator Tiepalo en de afgevaardigde Molmenti, hebben daarover zelfs interpellaties in het Italiaansche Parlement aangekondigd.

De zaak zit feitelijk daarin, dat de oude toren een basement van 5 treden had, waarvan er 2½ gelijktijdig met een even groot aantal treden van alle gebouwen op het St. Marksplein, langzamerhand onder den grond verdwenen zijn.

Nu willen de bouwmeesters van den nieuwen toren, boven den tegenwoordigen grond wederom 5 treden nemen, waardoor de toren feitelijk ten opzichte van de andere gebouwen iets hooger dan vroeger wordt.

Velen vinden de zaak zeer overdreven.

Keulen. Den 5en Mei is te Keulen door Groothertog Ernst Ludwig van Hessen de Duitsche Kunsttentoonstelling geopend, betrekking hebbend op Duitsche landen aan den Rijn gelegen. Zij omvat de kunstvoortbrengselen van Rijnland, Westphalen, Hessen, Baden, Würtemberg en Elsaas Lotharingen.

Parijs. Hoewel het besluit gevallen is om de Gallerie des Machines op het Champ de Mars af te breken, is men het nog niet eens of de zaak geheel als oud ijzer, of *en bloc* wellicht aan het buitenland verkocht zal worden. Er gaan nu vele stemmen op om de Gallerie voor Frankrijk te behouden en haar te verplaatsen, liefst aan een grooten rijksweg, een waterweg en een spoorlijn, in een zeer groote ruimte. Men meent die plaats gevonden te hebben in het nieuwe Champ de Mars te Issy-les-Moulineaux. Ook te Vincennes schijnt een goede plaats te zijn.

Dortmund. Vele proeven zijn genomen om stof in de scholen, dat vooral aanleiding geeft tot vele ziekten, te keeren. Het best heeft men bevonden, om dagelijks de vloeren, banken, enz. vocht tig af te nemen. Dit kwam echter te duur, en heeft men daarna ook met goed gevolg, de vloeren met stofbindende olie bestreken z.g.n. „Dustlessol".

PRIJSVRAAG VREDESPALEIS.

De Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst acht het van groot belang dat de bekroonde en overigens nog andere belangrijke ontwerpen, ingekomen op de Prijsvraag voor het Vredespaleis met toestemming der ontwerpers in een plaatwerk worden bijeengevoegd en uitgegeven.

Het Bestuur der Carnegie-stichting heeft, het groote belang erkennende, aan de Maatschappij de hiertoe noodige vergunning gegeven en hare medewerking toegezegd.

Het werk zal waarschijnlijk worden uitgegeven door de Uitgevers-Maatschappij Elsevier te Amsterdam terwijl als Commissie van Redactie door de Maatschappij zijn aangewezen de heeren: J. Jurriaan Kok, te 's Gravenhage, Voorzitter, C. T. J. Louis Rieber, te Amsterdam, Prof. K. Sluyterman te Delft en J. Limburg te 's Gravenhage, Secretaris.

PERSONALIA

Met ingang van 16 Juni a. s. is door den Minister van Binnenl. Zaken benoemd tot Architect-teekenaar bij de Rijks-Commissie tot het opmaken en uitgeven van een inventaris en een beschrijving van de Nederlandsche monumenten van geschiedenis en kunst, de heer G. de Hoog Hzn, Architect bij de openbare werken te Haarlem.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: — per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	22 jaar	salaris	f	90.—
"	"	26 "	"	"	80.—
"	"	21 "	"	"	60.—
"	"	21 "	"	"	80.—
"	"	23 "	"	"	50.—
"	"	41 "	"	"	80.—
"	"	29 "	"	"	90.—
"	"	24 "	"	"	100.—
"	"	47 "	"	"	125.—
"	"	21 "	"	"	60.—
"	"	36 "	"	"	80.—
"	"	21 "	"	"	60.—
"	Teekenaar	20 "	"	"	45.—
"	"	19 "	"	"	30.—
"	"	22 "	"	"	50.—

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

CONCEPT-BEGROOTING voor het jaar 1906, opgemaakt en voorloopig vastgesteld in de vergadering van Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen en het Hoofdbestuur der Maatschappij op 12 April 1906.

Vermoedelijke Ontvangsten:

		Begroting over . . .	1905	1906
1	Contributie	530 Gewone Leden . . .	f 7740.—	f 7950.—
		75 Buitengewone Leden .	525.—	562.50
		64 Kunstlievende " .	300.—	320.—
2	Huren . .	Tentoonstelling	1100.—	2100.—
		Lokaalhuur	400.—	400.—
		" Afd. Amsterdam	60.—	60.—
3	Advertentiën.		3000.—	3000.—
4	Verkoop plaatwerken		50.—	1.—
5	Bijdrage prijsvragen		—.—	1500.—
6	Legaat Godefroy		500.—	500.—
7	Examen Opzichters		450.—	510.—
8	Toevallige baten		195.—	300.—
			f 14320.—	f 17203.50

Vermoedelijke Uitgaven:

	Begroting over . .	1905	1906
1	Weekblad, Tijdschrift en Oude Gebouwen	f 4700.—	f 4850.—
2	Prijsvragen	350.—	1500.—
3	Fonds voor de eereprijsvraag Godefroy .	25.—	25.—
4	Toelage aan de Afdeelingen	200.—	200.—
5	Onderwijs en examen Opzichters . . .	450.—	500.—
6	Bibliotheek	175.—	150.—
7	Reiskosten	150.—	150.—
8	Drukwerken, enz.	200.—	200.—
9	Vrachten, onkosten, enz.	300.—	350.—
10	Onderhoud.	300.—	300.—
11	Pers. bel., Precario, Straatgeld	130.—	130.—
12	Grondlasten	250.—	250.—
13	Assurantie	50.—	50.—
14	Vuur, licht, water	350.—	250.—
15	Schoonhouden	200.—	220.—
16	Tractementen.	2600.—	3500.—
17	Portier	330.—	330.—
18	Rente der 4% Hypoth. Leening	2400.—	2380.—
19	Afloss. " " " "	500.—	500.—
20	Rente " 3% Geldleening	90.—	87.—
21	Afloss. van leeningen	200.—	200.—
22	Rente rekening, enz.	300.—	300.—
23	Verbetering der tentoonstellingszalen .	—.—	750.—
24	Onvoorzien	70.—	51.50
		f 14320.—	f 17203.50

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 21 MEI.

BUSSUM. Het bouwen van twee woonhuizen aan de Lammert Majoorlaan.

De bouwk. J. Rutgers. Bestek en teek. verkrijgbaar à f 1 per stel bij den bouwk. Aanw. gedaan.

DELFT. Het bouwen van een stoomwasch- en strijkinrichting met woonhuis, op een terrein gelegen aan den Oostsingel ald.

De archit. G. v. d. Kaaden, 's av. 7½ u. in café Bavaria. Bestek met 3 teek. verkr. à f 2 per stel bij gen. archit. Aanw. gedaan.

HUIZUM. Het afbreken van 3 woningen, benevens het bouwen eener burgerhuizing en 2 woningen.

De heer R. Bontekoe Rzn. Bestek en teek. verkrijgb. bij H. Eldering te Huizum à f 1,25 per stel, die inl. verstrekt.

MEGEN (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. M. de Wit te Megen.

De ingenieur J. Dony te 's Bosch, n.m. 2½ u. in het weeshuis. Bestek en teek. tegen f 1,50 verkrijgb. bij den heer J. M. de Wit te Megen en op het bureau van den ingenieur Stationsplein te 's Hertogenbosch, alwaar ook inl. worden gegeven. Aanw. gedaan.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

30 APRIL.

HAARLEM (ONDERH.). Het amoveeren van het pere. Prinsen-erve en de aanbouw met bijkomende werken aan het Diaconessenhuis in de Hazepaterslaan te Haarlem. Door den archit. C. B. Posthumes Meijes van Amsterdam.

Laagste inschrijver J. A. Kaub, Halfweg, f 11987. Gegund.

WINSCHOTEN (ONDERH.). Het verbouwen van het magazijn van den heer L. Jangebloed.

Gegund aan den laagste inschr. C. M. Pluis, Winschoten.

IJMUIDEN. Het bouwen van een kerkgebouw met pastorie, op een terrein aan de Wilhelmina- en Cronjéstraat, onder beheer van den architect J. G. Cooper D.Jz. te Rotterdam. Door het comité voor den bouw van een Oud-Katholieke kerk.

Gegund aan de Vlugt en Domhof, Amsterdam, voor f 66890.

1 MEI.

HARKSTEDE (ONDERH.). Het bouwen van een boerderij voor den heer T. C. Meijer. Door den arch. G. Wieringa te Groningen.

Laagste inschr. J. Westerhof, Noordwolde, f 3787. Gegund.

ZWOLLE. Het verbouwen van een huis in de Sassenstraat tot winkel, vroeger bewoond door den heer De Beer, onder architectuur van den heer P. Janzen te Meppel.

Laagste inschr. H. G. Treep en Zn., f 3575.

7 MEI.

PRINSENHAGE. Het bouwen van twee woonhuizen aan de Deef te Prinsenhage. Door de archit. P. A. Oomes en L. v. d. Pas.

Metselw. Laagste inschr. W. Dirven, f 1995.

Timmerw. Arn. Nooren, f 2246.

Massa. Th. de Krom, f 4347.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 29sten Mei 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1063.

Het vergrooten en verbeteren van de wachterswoningen No. 13, 18, 36a, 37, 47, 32, 49, 52, 57 en 58, op de lijn NIJMEGEN—VENLO.

Begroting f 12600.—.

De besteding geschiedt volgens § 39 van het bestek.

Het bestek ligt van den 15den Mei 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur D. MOLENAAR te *Zutphen*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 22sten Mei 1906 ten 11.40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*. Station Mook-Middelaar.

Utrecht, den 9den Mei 1906.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 29sten Mei 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1062.

Het maken van eene dienstwoning (Opzichter-Machinist) met bergplaats en bijbehoorende werken op het station COEVORDEN.

Begroting f 5550.—.

De besteding geschiedt volgens § 50 van het bestek.

Het bestek ligt van den 15den Mei 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. VAN BERCKEL te *Zwolle*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 21sten Mei 1906 ten 9 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 9den Mei 1906.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 11den Juni 1906, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1066.9:

Het uitvoeren van Grond- en Spoorwerken, het maken van onderdoorgangen en bruggen met tijdelijke en bijkomende werken, ten dienste van de uitbreiding van het stations-emplacement HAARLEM (Oostzijde.)

Begroting: f 274.800.—

Het bestek met 6 teekeningen is tegen betaling van f 3.— en het bestek zonder de teekeningen tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 130, of op *franco* aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[1906], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1905 . . .	**1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	**29.983.000.00**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien. Stoomketelbekleeding „Ideaal". — E. BUCKER & Co. Den Haag.
Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.

Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schonmelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging. — W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hanesler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM, v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN Sr. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. TOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. D. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keithlicht-prospectus.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

26e JAARGANG. No 21

BOUWKUNDIG WEEKBLAD

ORGAAN VD MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot bevordering der bouwkunst, 93ste Algemeene Vergadering, Jaarverslag 1905—1906. — Raad van Arbitrage voor de bouwbedrijven in Nederland. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Vraagbaak. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kosteloze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

93ste ALGEMEENE VERGADERING.

De 93ste Algemeene Vergadering zal gehouden worden op Dinsdag 29 Mei, des avonds ten half acht ure, en op Woensdag 30 Mei, des voormiddags ten tien ure, in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Agenda voor de vergadering op 29 Mei.

1. Opening der vergadering.
2. Verslag van het Hoofdbestuur, met betrekking tot zijne bemoeiingen en van al hetgeen in het afgeloopen jaar in en met de Maatschappij is voorgevallen, benevens van de vergadering van Voorzitters en Secretarissen der Afdeelingen met het Hoofdbestuur, gehouden op 12 April 1906.
3. Verslag van de Commissie van Financiën over haar gehouden beheer.
4. Rapport der Commissie tot het nazien der rekening en verantwoording over het afgeloopen jaar, door de Commissie van Financiën.
   Uitloting van 5 aandeelen in de geldleening groot ƒ 63.000.
5. Mededeeling van den uitslag der verkiezing van Hoofdbestuursleden.
6. Benoeming door den Voorzitter eener commissie van drie leden tot stemopneming.
7. Verkiezing van een Voorzitter.
8. Behandeling der begrooting voor het loopende jaar 1906.
9. Bepaling van de plaats der September-vergadering.

Agenda voor de vergadering op 30 Mei.

a. Bespreking van de concept-statuten voor een in te stellen Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland.

b. Discussie over vragen of voorstellen door de leden of het Hoofdbestuur in de vergadering gedaan.

Na afloop der vergadering zal per electrische tram een bezoek aan Haarlem worden gebracht, ter bezichtiging van de Kathedrale Kerk van St. Bavo aldaar.

De heer Jos. Th. J. Cuypers, architect van dit bouwwerk, heeft zich welwillend bereid verklaard de bezoekers omstreeks 3½ uur persoonlijk rond te leiden.

Het vertrek van Amsterdam is bepaald op des namiddags te 2 uur.

Na afloop van het bezoek aan deze kerk zal gelegenheid bestaan gezamenlijk het middagmaal te gebruiken, à ƒ 2.— per couvert zonder wijn. Ter vergadering zal gelegenheid bestaan zich als deelnemer aan den maaltijd aan te melden.

Door de heeren J. J. van Nieukerken, P. A. Weeldenburg en C. B. Posthumus Meijjes, Gewone Leden van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, zal de Algemeene Vergadering der Maatschappij van 30 Mei a.s. worden uitgenoodigd, het volgende verzoek aan het Hoofdbestuur te richten.

De Algemeene Vergadering van de Mij. tot Bev. d. Bouwkunst, bijeen op Woensdag 30 Mei 1906,

erkennende, dat de beoefenaars van elk der onderdeelen van het bouwvak zich vereenigd hebben tot een lichaam waarvan groote kracht uitgaat om de belangen van dat onderdeel te behartigen;

daarbij wijzende op den Aannemersbond, den Bestuurdersbond, de bonden van Ambachtslieden in een zelfde vak, van Technici, van Opzichters en Teekenaars;

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

in aanmerking nemende, dat de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst is een lichaam, dat niet uitsluitend de beoefenaars der bouwkunst onder hare leden telt;

overwegende, dat die toestand zou kunnen leiden tot botsing tusschen die leden wier belangen verschillend en somtijds tegenstrijdig zijn;

meer in het bijzonder lettende op de omstandigheden, dat de beoefenaars der bouwkunst, alzoo de architecten in de eerste plaats, niet onderling zijn aangesloten;

noodigt het Hoofdbestuur der Mij. uit:

1°. stappen te doen, dat in de Maatschappij worden ingesteld Afdeelingen voor Architecten, voor Teekenaars, voor Opzichters, enz., welke afdeelingen, onder patronaat van en in overleg met de Maatschappij, hunne belangen bepleiten en voorstaan, waardoor de Mij. nog meer aan haar doel zal kunnen beantwoorden;

2°. zoo mogelijk in de eerstvolgende Algemeene Vergadering voorstellen tot instelling dier Afdeelingen te doen.

JAARVERSLAG 1905—1906.

De jaarlijksche taak van het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, om een overzicht te geven over den toestand en de verrichtingen der Maatschappij gedurende een dan afgeloopen jaar, is ditmaal weder met opgewektheid volbracht; immers er zijn redenen om tevreden te zijn, en teekenen om dit vooreerst te kunnen blijven. De Maatschappij gaat namelijk nog steeds in ledental vooruit, haar financiëele toestand is, ook daarom, bevredigend, en hare connecties breiden zich voortdurend uit. Moge die vooruitgang zijn grond vinden in sympathie voor haar streven, haar doen en laten.

In vele opzichten is het afgeloopen tijdperk, dat hier herdacht zal worden, belangrijk geweest. Het was met Januari j.l. 25 jaren geleden, dat een nieuwe wet, nieuwe eischen aan de Maatschappij stelde, dat zij het voornemen had meer naar buiten te werken. Dit is niet als zoodanig door haar herdacht; wel echter bij gelegenheid van een feest, dat den Secretaris der Maatschappij werd bereid, toen hij 25 jaren in haren dienst was, en in een toespraak tot hem bij die gelegenheid, zijn feest genoemd werd een der Maatschappij te zijn.

Dat feest is schitterend geweest en heeft ruimschoots getoond, hoeveel sympathie voor de Maatschappij bij hare leden bestaat. Dit heeft ook den jubilaris getroffen, die voor alle genegenheid, vriendschap en eer hem betoond, en voor de prachtige geschenken hem vooral door de Maatschappij en door hare leden aangeboden, zijn hartelijken dank heeft betuigd in eene vergadering van het Hoofdbestuur. Aan zijn wensch wordt voldaan door dien dank hier te herhalen en daardoor over te brengen aan alle leden die hem door hunne betuigingen van sympathie met verfrischte werkkracht hebben bezield, en met hernieuwde liefde voor zijn taak hebben vervuld.

Leden. In dit verslag kan dan in de eerste plaats de verblijdende mededeeling worden gedaan, dat het aantal leden wederom is toegenomen. Het bedraagt op dit oogenblik 675, tegen 660 in 't laatst van Mei 1905, en 635 in Mei 1904. Van die 675 zijn 531 Gewoon lid, 79 Buitengewoon lid, en 65 Kunstlievend lid. Vergeleken bij den toestand nu juist een jaar geleden, is het aantal Gewone leden dus met 7, dat der Buitengewone leden met 9 vermeerderd, terwijl het aantal Kunstlievende leden met 1 is verminderd.

De Maatschappij had echter in het tijdperk waarover dit verslag loopt, ook zeer gevoelige verliezen te betreuren. Zij verloor door den dood hare Eereleden Prof. E. Gugel, oud-Bestuurslid, aan wien zij oneindig veel te danken heeft, G. E. V. L. van Zuylen, die haar als Hoofd-Correspondent in Ned.-Indië groote diensten heeft bewezen, en in het moederland teruggekeerd ook daar hare belangen met groote belangstelling heeft blijven behartigen, en Ch. Lucas te Parijs, die het streven der Maatschappij een warm hart toedroeg. Bij hun verscheiden werden hunne meer of min uitvoerige levensbeschrijvingen in het orgaan der Maatschappij opgenomen.

Verder moet de Maatschappij het verlies betreuren van hare Gewone leden: H. J. Koper, een der oudste leden, die sedert 1849 haar zijne belangstelling toonde, J. de Koning, H. W. Vrolijk, N. H. van Zetten, P. Bijker en Mr. M. Tydeman.

Van de erven van den heer H. L. Stoel te Haarlem, die een der oudste en meest belangstellende leden der Maatschappij is geweest, ontving deze ten geschenke vier aandeelen in de leening in 1902 gesloten voor verbouwing van het Maatschappelijk Gebouw, waarvoor hier een woord van dank zij herhaald.

Hoofdbestuur. In de Algemeene Vergadering van 30 Mei 1905 moesten volgens den rooster voor de verkiezingen aftreden de heeren M. A. C. Hartman, A. Salm G.Bz. en J. Verheul Dz., die niet herkiesbaar waren. In hunne plaats werden gekozen de heeren G. W. van Heukelom, W. J. de Groot en P. A. Weelden Burg, die hunne benoeming aannamen. In dezelfde vergadering werd tot Voorzitter gekozen de heer Ed. Cuypers, Vice-Voorzitter, terwijl in de eerstvolgende vergadering van het Hoofdbestuur tot Vice-Voorzitter werd benoemd de heer F. W. M. Poggenbeek.

In de aanstaande Mei-vergadering van 1906 zijn volgens rooster aan de beurt van aftreden de heeren Jb. van den Ban Pz., die niet herkiesbaar is, en D. E. C. Knuttel, die wel herkiesbaar is. Bovendien zal een lid in het Hoofdbestuur gekozen moeten worden in de plaats van den heer Ed. Cuypers, die bij de aanvaarding van zijn Voorzitterschap den wensch heeft geuit om den heer A. Salm G.Bz. zoo kort mogelijk in het Hoofdbestuur te missen, en die nu door zijn aftreden den leden de gelegenheid heeft gegeven den heer Salm wederom te kiezen.

Boek- en plaatwerken. Zooals reeds als bekend mag worden aangenomen, is in 1905 geen aflevering van het Bouwkundig Tijdschrift verschenen, omdat in die uitgave een uitgebreide studie over Oud-Groningen zal verschijnen, die wegens de kostbaarheid moest verdeeld worden over twee jaren. Dit werk, waarvan een eerste aflevering in 1906 is verschenen, zal ongetwijfeld in dit jaar voltooid en compleet aan de leden kunnen worden toegezonden. De Maatschappij is deze zeer belangrijke studie verschuldigd aan de belanglooze hulp van den heer C. H. Peters, Rijksbouwmeester.

Het Bouwkundig Weekblad is geregeld verschenen. De redactie heeft alle reden gehad om dankbaar te zijn voor den ondervonden steun en groote medewerking. De jaargang bevatte aan illustraties 17 losse platen, benevens meer dan 100 afbeeldingen tusschen den tekst.

Het blad heeft, wat het uiterlijk betreft, met ingang van zijn 26sten jaargang eenige verbeteringen ondergaan. De heeren Mouton en Co. besloten belangeloos eene betere papiersoort voor het drukken vooral ten behoeve der clichés te gebruiken, terwijl door even belangelooze medewerking van den heer Ed. Cuypers het blad een nieuw hoofd kreeg, en sierlijke titels voor de voornaamste rubrieken, een en ander ontworpen en geteekend door den heer C. A. Vlaanderen.

De 46ste aflevering van de Afbeeldingen van Oude Bestaande Gebouwen, in 1905 verschenen, bevat een zestal platen met zeer uitgebreiden geïllustreerden tekst van het ingestorte gedeelte van den Dom te Utrecht. De tekst is bewerkt door den heer Mr. S. Muller Fzn., Rijks-Archivaris te Utrecht, voor wiens belangeloos aangeboden studie hier wel een woord van oprechten dank mag worden gebracht. De teekeningen waarnaar de platen zijn vervaardigd, en die duidelijk van groot talent spreken, zijn te danken aan den heer G. de Hoog Hzn.

De Commissie van Advies voor de Grafelijke Zalen op het Binnenhof te 's Gravenhage zal eene monografie van die zalen doen uitgeven, met eene subsidie van Rijkswege groot ƒ 5000. Met goedvinden van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid werd de Maatschappij uitgenoodigd deze uitgave, onder toezicht der genoemde Commissie, op zich te nemen. Het Hoofdbestuur heeft die eervolle uitnoodiging gaarne aangenomen, — de voorwaarden waaronder die uitgave zal geschieden aanvaard, en zal geen moeite ontzien om eene degelijke en fraaie uitvoering te bevorderen.

Bijeenkomsten. De 91ste Algemeene Vergadering werd te Amsterdam gehouden op 30 Mei 1905. In den namiddag van dien dag werd in de eerste plaats een bezoek gebracht aan het Geschiedkundig Medisch-Pharmaceutisch Museum in het Stedelijk Museum te Amsterdam, waar de heer Dr. C. E. Daniëls, die de verzameling heeft ingericht, de bezoekers op de meest welwillende wijze rondleidde en de merkwaardigheden toelichtte. Bij het daarop gevolgde bezoek aan de Sophia Augusta Stichting in het zelfde gebouw, verschafte de heer J. H. van Eeghen, lid der Commissie van toezicht op het Museum, benevens de Conservator, de heer Baart, alle inlichtingen.

De leden werden daarna per extra-tram vervoerd naar de Gemeentelijke Electrische Centrale, waar zij werden rondgeleid door den Ingenieur-Onderdirecteur, den heer H. Lohr, wiens verklaringen dankbaar werden aangehoord.

De 92ste vergadering had op 23 September 1905 te Maastricht plaats, in den foyer van den Schouwburg. In den namiddag werd een bezoek gebracht aan de hoogst belangrijke, enorme fabrieken van kristal-, glas- en aardewerk „de Sphinx", voorheen Petrus Regout, waarna de leden per trein naar Valkenburg werden vervoerd, alwaar na een wandeling in de omgeving, gemiddagmaald werd in het „Hôtel de l'Empereur". Hier werd ook gelogeerd, om den volgenden dag reeds vroeg naar Luik te gaan, teneinde een bezoek te brengen aan de Internationale Tentoonstelling aldaar.

Onder de geslaagde tochten van de leden, moge deze, aan de gaste Algemeene Vergadering verbonden, wel in een der eerste plaatsen genoemd worden. Zij die er aan deelnamen, werden uiterst tevreden en zullen zich hun uitstapje zeker nog lang herinneren; zij die niet medegingen, zullen hun ongelijk beseffen en betreuren, na het verslag van „Sphinx" over de viering van den 63sten verjaardag der Maatschappij, in het Bouwkundig Weekblad van 7 October 1905, gelezen te hebben.

Prijsvragen. In het begin van 1905 werden twee prijsvragen uitgeschreven, als volgt: I. Ontwerp voor een vaste brug over eene vaart in een modern aangelegd gedeelte eener Nederlandsche stad, en II. Photographiën, A, naar schilderachtige stadsgezichten, B, naar interieurs. Deze prijsvragen mogen als zeer geslaagd worden beschouwd. Op I kwamen 12 antwoorden in, op II. A, 17 inzendingen, en op II. B, 6. Alle geldprijzen konden door de Jury's worden toegewezen, die voor prijsvraag I echter anders verdeeld dan in het programma was aangegeven.

Bekroonden in den wedstrijd I waren de heeren: W. Verschoor Jr., te Nijmegen, ƒ 50; Corn. de Graaf te Haarlem, ƒ 50; dezelfde voor een andere inzending ƒ 20, en A. W. C. Dwars, te Utrecht, ƒ 30, voor twee ingezonden ontwerpen.

Bekroonden in den wedstrijd II waren, voor rubriek A, de heeren: Wouter Cool, te Rotterdam, eerste prijs ƒ 40; A. J. Rühle van Lilienstern ter Meulen, te Utrecht, derde prijs ƒ 10; en vijf prijzen elk van ƒ 10 aan de heeren: V. G. F. Hendriks, te Rotterdam, Th. van Reijn, te Prinsenhage, C. J. J. Schaepman, te Zwolle, H. J. Wagenaar, te Arnhem, en A. H. Hartkamp, te Amsterdam; de tweede prijs, ƒ 25, was wel toegekend, maar bij 't openen van het naambriefje van den inzender bleek, dat deze buiten mededinging wenschte te blijven;

en voor rubriek B, de heeren: H. J. Wagenaar, te Arnhem, 1e prijs ƒ 40, I. B. Zwanenberg, te Nijmegen, 2e prijs ƒ 25, en twee prijzen, elk van ƒ 10, aan de heeren: I. Enserinck te Kampen, en Th. van Reijn, te Prinsenhage;

de prijs uitgeloofd door de Amateur Fotografen Vereeniging te Amsterdam, bestaande uit de Groote Plaque der Vereeniging, was wel toegekend, maar uit het naambriefje van den bekroonde bleek, dat hij buiten mededinging wenschte te blijven. De prijs uitgeloofd door de Firma Ivens & Co. te Amsterdam, bestaande uit een Eastman Bullot n°. 4 Kodak, en ter beschikking gesteld voor de beste collectie interieurs, werd toegekend aan den heer H. J. Wagenaar, te Arnhem.

Aan den tocht naar Maastricht, Valkenburg en Luik, bij gelegenheid van de 92ste Algemeene Vergadering op 23 en 24 September, werden door het Hoofdbestuur kleine wedstrijden verbonden, daartoe in staat gesteld door de welwillendheid van den heer Petrus Regout, eigenaar der fabrieken van Kristal-, Glas- en Aardewerk „De Sphinx", te Maastricht, en door de redactie van het Bouwkundig Weekblad. Die wedstrijden betroffen: I. pen- of potloodschetsen, of photographische opnamen, voorstellende kijkjes in de fabrieken „De Sphinx", waarvoor door den heer Regout een prijs van ƒ 50 was uitgeloofd. De voor photographeeren niet gunstige verlichting in de fabriekslokalen is evenwel oorzaak geweest, dat geen antwoorden op deze prijsvraag zijn ingekomen; jammer genoeg, daar zooveel schilderachtige, phantastisch verlichte kijkjes, vooral in de afdeelingen der fabrieken waar voorwerpen van kristal of glas worden vervaardigd, de aandacht trokken.

II. pen- of potloodschetsen of photographische opnamen voorstellende kijkjes in bovengenoemde fabrieken, en oude gebouwen te Maastricht. De „Bouwkundig Weekbladprijs" ten bedrage van ƒ 25 werd door de Jury toegekend aan de eenige inzending, die van den heer D. Verheul Jr., te 's Gravenhage, bestaande uit een penschets van een gedeelte van den toren der O. L. Kerk te Maastricht.

III. minstens een zestal photographische opnamen naar gebouwen op de Tentoonstelling te Luik, of naar gebouwen in die stad, in Maastricht, in Valkenburg, of naar natuurschoon. Twee fraaie collecties waren ingekomen, maar er was slechts één prijs uitgeloofd door de Redactie van het Bouwkundig Weekblad. Deze voegde echter op voorstel der Jury nog een tweede bij, zoodat de beide inzendingen bekroond konden worden, die van den heer Alb. Otten, Architect te Rotterdam, met den uitgeloofden prijs van ƒ 20, en die van den heer P. A. Timmers, Architect te Amsterdam, met den toegevoegden prijs van ƒ 10.

Prijskampen die wel niet van de Maatschappij zijn uitgegaan, maar hier toch zeker in herinnering gebracht moeten worden, zijn de drie nationale prijsvragen, op zulk een royale wijze uitgeschreven door de heeren Van der Loo, steenfabrikanten te Dieren. Het Hoofdbestuur der Maatschappij verleende zijn steun en voorlichting aan de prijsuitschrijvers bij het opstellen van het programma, dat opgenomen werd in het Bouwkundig Weekblad n°. 11 van 17 Maart 1906, en tegelijkertijd in andere bouwkundige bladen. Onderwerpen voor deze wedstrijden zijn, het leveren van ontwerpen voor de toepassing van Verblendsteen en Bricorna. Voor verschillende prijzen, van ƒ 300, ƒ 150 en ƒ 50 voor elk der drie prijsvragen, is een bedrag van ƒ 1500 beschikbaar gesteld.

Handelingen en vertegenwoordiging der Maatschappij. In het Bouwk. Weekblad van 8 Juli 1905 noodigde het Hoofdbestuur de leden uit, nogeens hunne aandacht te wijden aan het billijke verzoek van het Bestuur der Vereeniging van Nederl. Bouwkundige Opzichters en Teekenaars, reeds op ruime schaal onder architecten en ingenieurs verspreid, om aan de bij hen in dienst zijnde bouwkundige opzichters en teekenaars gedurende de zomermaanden een verlof met behoud van salaris te verleenen, van acht achtereenvolgende dagen. Het Hoofdbestuur verzocht daarbij, dat voor zooverre het verleenen van vacantie nog geen gewoonte mocht zijn geweest, hiertoe nu over te gaan, en een verlof van langer dan de verlangde acht dagen, met behoud van salaris, te verleenen.

Den 29sten Juni 1905 wendde het Hoofdbestuur zich tot H. M. de Koningin, met het eerbiedige verzoek, dat het H. M. moge behagen het daarheen te leiden, dat aan minstens eene der Rijks Universiteiten een leerstoel worde ingesteld voor aesthetica en kunstgeschiedenis, welke uitbreiding der vakken van onderwijs gereedelijk zou kunnen geschieden ingevolge de bepalingen der Wet van 28 April 1876, Staatsblad n°. 102, tot regeling van het Hooger Onderwijs.

Dit verzoek werd gedaan in aansluiting aan een adres van gelijke strekking, ingediend door het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia, maar heeft nog geen gevolg gehad.

Nadat op 20 Juni 1905 een voordracht van B. en W. van Amsterdam was verschenen, tot wijziging van den aanleg der Sarphatistraat, richtte het Hoofdbestuur zich in een adres tot den Gemeenteraad om aan te toonen, dat vooral de voorgestelde bebouwing ter weerszijden van de Nieuwe Lijnbaangracht westelijk van de te verbreeden brug over die gracht vóór de Plantage Middellaan, het uiterlijk aanzien van het te wijzigen stadsgedeelte zoude benadeelen, en dat, niettegenstaande toezegging, dat bij de bebouwing zooveel mogelijk met de eischen van welstand rekening zal worden gehouden, zelfs de strengste eischen niet kunnen verhoeden, dat de ontworpen bebouwing in tegenspraak zal zijn met het karakter der omgeving.

Mede naar aanleiding van bezwaren tegen het plan in den Gemeenteraad geopperd, is thans besloten een gewijzigd plan uit te voeren, waarin aan verschillende bezwaren van het Hoofdbestuur is tegemoet gekomen.

In aansluiting aan een adres, den 7den Augustus 1905 door het Bestuur van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond ingediend bij de Staten van Zuid-Holland, richtte het Hoofdbestuur zich den 12den daaraanvolgende tot dezelfde Staten met het verzoek, om eene Commissie te benoemen die werkzaam zoude zijn in het belang van de monumenten van geschiedenis en kunst in de provincie Zuid-Holland, en om hiervoor een crediet op de provinciale begrooting toe te staan.

Aan dit verzoek is reeds gevolg gegeven.

Naar aanleiding van het programma van de prijsvraag voor een nieuw Gemeentehuis te Zeist, meende het Hoofdbestuur aan B. en W. der Gemeente Zeist, bij adres van 4 Januari 1906, te moeten verzoeken, om de namen der Jury-leden in het programma bekend te maken, en dit te voren aan hunne goedkeuring te onderwerpen.

Op voorstel van B. en W. werd dit verzoek voor kennisgeving aangenomen. Toch werd tevens besloten in de Jury op te nemen „drie architecten van naam," buiten de Gemeente woonachtig.

Door de Afdeeling Amsterdam van de Maatschappij werd bij den Gemeenteraad van Amsterdam een adres ingediend, gedateerd 16 Februari 1906, naar aanleiding van een uitgetrokken post op de Staatsbegrooting voor 1906, groot ƒ 20.000 als eerste termijn van de kosten van een gebouw begroot op ƒ 80.000, bedoeld als

museum voor moderne kunst en te stichten op het nog vrije museum-terrein in aansluiting met het fragmenten-gebouw. Onder uitvoerige opgave van redenen werd verzocht het daarheen te leiden, dat de stichting van het gebouw niet wordt toegestaan op de voorgenomen plaats, noch in een ander deel van den tuin van het Rijksmuseum, maar op een andere plaats van het Museum-terrein.

In de commissie voor het ontwerpen van Concept-statuten voor een in te stellen Raad van Arbitrage ten behoeve van de bouwbedrijven in Nederland, was het Hoofdbestuur vertegenwoordigd door de heeren Jb. van den Ban Pz. en F. W. M. Poggenbeek.

Dat de verleende steun van het Hoofdbestuur ter zake van de restauratie van het Raadhuis te Jisp gewaardeerd is geworden, bleek uit een ingekomen dankbetuiging van den Burgemeester, wien hier een woord van hulde moet gebracht worden voor den doortastenden ijver om die restauratie te bevorderen en zoo goed tot een einde te brengen.

Van het Bestuur van den Algemeenen Nederlandschen Opzichters- en Teekenaarsbond is het verzoek ingekomen om afgevaardigden te zenden naar eene bijeen te roepen vergadering ter benoeming van een Comité voor een Congres, ten doel hebbende het formuleeren van eischen voor het verkrijgen van acten van bekwaamheid voor Nederlandsche Opzichters en Teekenaars. Het Hoofdbestuur heeft aan dien wensch gevolg gegeven, door als afgevaardigden te benoemen de heeren B. J. Ouëndag en C. T. J. Louis Rieber; het heeft het Bestuur van den Bond echter tevens in herinnering gebracht, dat sedert 14 jaren reeds door de Maatschappij een diploma voor Bouwkundig Opzichter is ingesteld, hetgeen verkregen kan worden na zich aan een examen te hebben onderworpen, en voorts, dat plannen worden ontworpen om dit examen te splitsen in een voor Opzichters en een voor Teekenaars.

Bij de feestvergadering van het Genootschap Architectura te Amicitia, in September 1905 gehouden bij gelegenheid van de herdenking van het 50-jarig bestaan van het Genootschap, is het Hoofdbestuur vertegenwoordigd geweest door de heeren Ed. Cuypers, B. J. Ouëndag, F. W. M. Poggenbeek en den Secretaris. De Voorzitter is op uitnoodiging van het bestuur van A. et A. gast geweest gedurende de geheele feestviering.

De Maatschappij had zich doen inschrijven als lid van het Congrès International de l'art public, in 1905 te Luik gehouden. Het uitgebreide gedrukte verslag daarvan is reeds in Maart j.l. verschenen.

Ook heeft de Maatschappij de verslagen ontvangen, van het in 1904 te Madrid gehouden VI Congres voor Architecten, en van het Premier Congrès International d'Assainissement et de Salubrité de l'Habitation in 1904 te Parijs gehouden. Van beide Congressen was zij lid.

Het Hoofdbestuur heeft de Maatschappij ook als lid ingeschreven van het in September a.s. te Genève te houden Tweede Congrès Int. d'Assainisement et de Salubrité de l'Habitation, waarvoor ook een Nederlandsch Comité de Patronage zal worden benoemd, waarin het Hoofdbestuur vertegenwoordigd wordt.

Als afgevaardigde der Maatschappij naar het zevende Congres voor Architecten, in Juli 1906 te Londen te houden, werd door het Hoofdbestuur benoemd de heer A. Salm G.Bz.

Het Hoofdbestuur heeft o.a. zijn gelukwenschen doen toekomen bij gelegenheid, dat in Mei 1905 de heer W. Springer, oud-Gemeente Architect van Amsterdam, zijn 90sten verjaardag vierde, dat in September 1905 de heer M. Couvée te Zierikzee, een der oudste zoo niet het oudste lid der Maatschappij, den leeftijd van 80 jaren bereikte, en nu onlangs, 6 Mei 1906, toen de heer H. W. Veth, oud-Bestuurslid, den dag herdacht waarop hij zich voor 50 jaren als architect te Dordrecht vestigde.

Bij gelegenheid van het bezoek van H. M. de Koningin te Amsterdam in Mei 1906, heeft eene deputatie uit het Hoofdbestuur hare opwachting gemaakt bij de Beschermvrouw der Maatschappij.

Het Gebouw. De beschikbare ruimten gelijkstraats zijn ingenomen door de Permanente Tentoonstelling van Bouwmaterialen. Sedert de inrichting dier tentoonstelling, nu twintig jaren geleden, was aan de zalen weinig ten koste kunnen gelegd worden, zoodat ze, niet bij wijze van spreken, nog in grondverf stonden. Hieraan zal thans een einde gemaakt worden, en met de aanstaande Mei-vergadering zullen de leden de wijzigingen in oogenschouw kunnen nemen. Behalve, dat de indeeling van de tentoonstelling, volgens de plannen van den heer Ed. Cuypers, regelmatiger en aantrekkelijker wordt, zullen de zalen er smaakvoller uitzien na voltooiing der eenvoudige maar langbegeerde verfwerken. Niet onvermeld mag daarbij blijven, dat verf en werkkrachten voor de beschildering der zalen welwillend en belangeloos zijn verstrekt geworden door de Maatschappij „De Veluwe" te Nunspeet, even-als het frescoliet voor de muren door de firma „Les Fils Levy Finger" te Brussel.

Het spreekt van zelve, dat tijdens de aangebrachte wijzigingen ook eenige noodzakelijke herstellingen aan de orde zijn gekomen.

Op verzoek van het Bestuur der Afdeeling Amsterdam, welke Afdeeling getrouw in het gebouw vergadert, is op de boven-voorzaal eene ventilatie-inrichting gemaakt, die tot nu toe goed heeft voldaan. De daarvoor benoodigde jalousie-ventilator buitenlucht werd geleverd door den heer Robert Kalff.

Bibliotheek. Het schijnt nog niet algemeen genoeg bekend te zijn, dat de boekerij der Maatschappij dagelijks, uitgezonderd zon- en feestdagen geopend is van des morgens 9 uur tot des namiddags 4 uur, en des avonds van 7 tot 10 ure. Des Zondags is zij, behalve van 15 Juli tot en met 15 September, geopend van des voormiddags 10 tot des namiddags 1 ure. Op de Zondagen en des avonds kunnen geen boekwerken ter leen worden afgegeven, maar aan de aanvragen die dan werden achtergelaten, kan den volgenden dag worden voldaan.

De verzameling boek- en plaatwerken groeit om zoo te zeggen dagelijks aan, voornamelijk door de vele werken die ter bespreking aan de redactie van het Bouwkundig Weekblad worden toegezonden.

De verschillende tijdschriften die op de leestafel ter inzage liggen, zijn meest alle verkregen door ruiling met het Bouwkundig Weekblad.

Bijzondere Tentoonstellingen. Behalve de tentoonstellingen van de inzendingen op de prijsvragen van de Maatschappij, werden in het afgeloopen tijdsbestek geen bijzondere tentoonstellingen van beteekenis gehouden, uitgaande van de Maatschappij zelve. Wel werden de bovenzalen eenige malen verhuurd voor het houden van tentoonstellingen door anderen.

Onderwijs. De plannen omtrent het Middelbaar Technisch Onderwijs, door het vorige Ministerie bij de volksvertegenwoordiging ingediend, zijn na het optreden van het nieuwe Ministerie ingetrokken. Het onderwerp is door den tegenwoordigen Minister van Binnenlandsche Zaken in studie genomen, zoodat wellicht geheel andere plannen omtrent dat onderwijs te wachten zijn. Het Hoofdbestuur, dat zich heeft voorgenomen de belangen van dit onderwijs ernstig ter harte te nemen, zal de nieuwe plannen afwachten om, zoo gewenscht, zijn oordeel daarover te doen hooren. Intusschen is het zeer waarschijnlijk, dat de nieuwe voorstellen meer nabij zullen komen aan de wenschen van die lichamen en personen, die hun stem hebben doen hooren tegen de inzichten van den vorigen Minister van Binnenlandsche Zaken.

Examen voor Bouwkundig Opzichter. Voor het examen dat in Februari 1906 moest worden afgenomen, gaven zich oorspronkelijk 73 candidaten aan. Dit aantal maakte het noodzakelijk het examen in twee gedeelten te splitsen, niet alleen omdat de ruimte in het maatschappelijk gebouw niet toeliet zulk een groot aantal candidaten naar behooren een plaats te verstrekken, maar ook omdat velen hunner genoodzaakt zouden zijn meerdere kosten te maken door langer verblijf in Amsterdam, daar het niet mogelijk was in vier dagen alle candidaten naar eisch aan een mondeling onderzoek te onderwerpen. De examinandi werden daarom bij loting in twee groepen verdeeld. De eene ploeg kwam den 26sten Februari op de tweede den 5en Maart. Voor allen duurde het examen 4 dagen. Van de aanvankelijk ingeschrevenen zijn 64 opgekomen, waarvan een zich nog tijdens het examen heeft teruggetrokken. Aan 34 is het Diploma toegekend kunnen worden.

Het groot aantal candidaten is ook oorzaak geweest, dat het getal leden der examen-commissie, van wie toch reeds zooveel gevergd wordt, uitgebreid is moeten worden. De Commissie bestond dit jaar uit de heeren: B. J. Ouëndag, *Voorzitter*, H. van Dam, J. W. Bleijenburg, J. D. Gantvoort, W. de Jong, M. de Jongh, C. W. Nijhoff, L. J. Rijnink, P. A. Weeldenburg, L. Zwiers, en C. T. J. Louis Rieber, *Secretaris*.

Het eerste examen werd afgenomen in 1893, toen 21 candidaten opkwamen, waarvan 9 slaagden. Voor het tweede in 1894 gaven zich 13 candidaten op, waarvan er 7 slaagden. Sedert dat jaar is het aantal candidaten voortdurend toegenomen, tot het in 1905 klom tot 64, een verschijnsel dat geen verwondering behoeft te

wekken, omdat de geslaagden, natuurlijk vooral zij die een hoog rangnummer konden behalen, gewild zijn en in eene goede betrekking kunnen geplaatst worden. Een acte van bekwaamheid, als een bewijs van althans een zekere mate van kennis, is niet alleen gewenscht, maar wordt tegenwoordig een vereischte. Dit wordt meer algemeen bekend en begrepen.

Het reeds vroeger vermelde voornemen om het examen te splitsen in een voor Opzichters en een voor Teekenaars, is nog in studie.

Bureau voor plaatsing. Ook in het afgeloopen jaar werd veel van deze instelling gebruik gemaakt, zoowel door architecten als door opzichters. Vooral aan de eersten wordt het raadplegen van het bureau aanbevolen.

Vergadering volgens art. 36, sub 1 der Wet. Deze vergadering van het Hoofdbestuur werd gehouden op Donderdag 12 April te Amsterdam, en werd bijgewoond door Voorzitters en Secretarissen van al de Afdeelingen, behalve die te Delft.

Nadat door den Voorzitter, den heer Ed. Cuypers, verschillende mededeelingen omtrent de Maatschappij waren gedaan, waaruit o.a. bleek, dat het aantal leden ook in het afgeloopen jaar wederom was toegenomen, werd de concept-begrooting voor 1906, in den vorm zooals deze aan de Algemeene Vergadering zal worden voorgelegd, besproken en goedgekeurd, waarna uitvoerige beschouwingen plaats hadden over de concept-Statuten voor den in 't leven te roepen Raad van Arbitrage voor de bouwbedrijven in Nederland.

Door verschillende afgevaardigden werden wenschen besproken of onderwerpen aan de hand gedaan, die het Hoofdbestuur beloofde in overweging te zullen nemen.

De Afdeelingen 's Gravenhage, Arnhem en Delft werden — volgens rooster — aangewezen om een afgevaardigde te benoemen in de Commissie, die de rekening en verantwoording zal komen nazien van de Commissie van Financiën.

De voorzitter herinnerde in deze vergadering aan zijn op de Mei-vergadering van 1905, bij de aanvaarding van zijn voorzitterschap uitgesproken wensch, om deze functie neer te leggen, ten einde de gelegenheid te geven den heer A. Salm G.Bz. wederom in het Hoofdbestuur te kunnen doen zitting nemen. Deze mededeeling ontlokte aan een der afgevaardigden eene hartelijke dankbetuiging voor al hetgeen de heer Cuypers tijdens zijn Presidentschap voor de Maatschappij had gedaan, waarop de heer Cuypers antwoordde, dat hij ook buiten het Hoofdbestuur staande, de belangen van de Maatschappij krachtig zou blijven behartigen.

De Afdeelingen der Maatschappij. Amsterdam. Het aantal vergaderingen bedroeg zes, waarbij een buitengewone, een gemeenschappelijken tocht naar Muiden, Weesp en de Vecht, in aansluiting bij de Mei-vergadering der Maatschappij. Deze tocht was wederom zeer geslaagd.

Naar aanleiding van de opkomst ter vergadering moet het jaarverslag de oude opmerking herhalen, dat de aanwezigen voor een groot deel bestaan uit geïntroduceerde en belangstellende niet-leden, die gebruik maken van de ruime introductie welke de Afdeeling pleegt open te stellen. Ook bij de behandeling van belangrijke aangelegenheden wordt van de zijde der leden weinig steun en medewerking ondervonden. Verslagen van deze vergaderingen werden in het Bouwk. Weekblad opgenomen.

De heeren W. A. E. van Geuns, J. H. W. Leliman en E. M. Rood vertegenwoordigden de Afdeeling bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het Genootschap Architectura et Amicitia.

In de Gemeentelijke Commissie van Advies ter beoordeeling van bouwplannen bij aanvragen voor Gemeenteterrein in koop of erfpacht werd als vertegenwoordiger der Afdeeling gekozen de heer A. D. N. van Gendt, na het aftreden van den heer J. H. W. Leliman, die niet herkiesbaar was.

In de op initiatief der Afdeeling gevormde Commissie der vier Amsterdamsche bouwkundige vereenigingen ter bespreking van het ontwerp eener nieuwe bouwverordening was de Afdeeling vertegenwoordigd door de heeren C. B. Posthumus Meijjes, E. M. Rood en J. H. W. Leliman. Noch het rapport der Commissie aan B. en W., noch hare adressen aan den Raad en aan Gedeputeerde Staten hebben noemenswaardigen invloed mogen uitoefenen op de samenstelling der verordening.

De stand der geldmiddelen is bevredigend, zij het ook niet activerend. De rekening-courant over het jaar 1905 wijst op een saldo in kas van *f* 54. De leeskring vorderde geen offers uit de kas der Afdeeling.

De Afdeeling telt 6 Eereleden en 134 leden.

Groningen. Bij het einde van het jaar bedroeg het ledental 13, waarvan 7 gewone en 5 kunstlievende leden der Maatschappij zijn.

De middelen waarover viel te beschikken, evenredig gering aan het klein aantal leden, schreven een zuinig beheer voor; zij gedoogden geen uitgaven van bijzonderen aard, zooals voor het houden van lezingen, het uitschrijven van prijsvragen, het voorzien van den leescirkel met eenigermate kostbare werken, enz., gelijk zuster-afdeelingen met ruimer kas zich kunnen veroorloven.

In 1905 werden vier vergaderingen gehouden; in drie daarvan trad de Voorzitter, de heer J. A. Mulock Houwer, als spreker op. Door 7 leden werd op 19 Augustus deelgenomen aan een excursie naar Emden ter bezichtiging van de havenwerken en oude gebouwen.

Door het voorloopig bestuur der opgerichte Centrale Vereeniging tot bevordering van den bloei der stad Groningen uitgenoodigd, is de Afdeeling tot die Vereeniging toegetreden, en bij de verkiezing van haar definitief bestuur werd de heer Mulock Houwer tot lid daarvan verkozen.

Utrecht. Het aantal leden is, even als in het jaar te voren, 48; 44 zijn gewoon-, 4 kunstlievend lid.

Financieel bevindt zich de Afdeeling in gunstige omstandigheden, wat haar in staat stelt om, ook door het verleenen van geldelijken steun, mede te werken tot het houden eener Vaklieden-Wedstrijd-Tentoonstelling te Utrecht, die in voorbereiding is.

In het algemeen is dus de toestand der Afdeeling allerzins bevredigend; tot bijzondere opmerkingen geeft die toestand evenwel geen aanleiding.

Een negental bijeenkomsten werd gehouden, waarvan één ter bezichtiging van de herstelingswerken aan den Domtoren en één ter bezichtiging van het Hôtel-Café restaurant „Bellevue" aan het Vreeburg te Utrecht. Min of meer beknopte verslagen van deze bijeenkomsten, ook van de excursie van een aantal leden naar Zalt-Bommel, Woudrichem en Gorcum, zijn in het Bouwk. Weekblad verschenen, waarheen verwezen wordt.

De Afdeeling heeft verschillende malen gebruik gemaakt van de bibliotheek der Maatschappij, waaruit zij plaatwerk ter leen ontving voor kunstbeschouwing enz. op hare vergaderingen. Het Bestuur betuigde daarvoor zijn dank in het jaarverslag de Afdeeling.

Arnhem. Deze Afdeeling telt 16 leden tevens Gewoon lid der Maatschappij, en 36 Afdeelingsleden, tezamen 52 leden.

Volgens het verslag van den Penningmeester, in Januari j.l. uitgebracht, was er nog een nadeelig saldo van *f* 5.05, tegenover een nadeelig saldo van ruim *f* 75 bij den aanvang van het jaar 1905.

De Afdeeling hield 6 ledenvergaderingen; de gewone zomerexcursie werd op 7 Juni gehouden en had ten doel een bezoek aan Haarlem en omstreken. Hieraan ging nog vooraf een excursie naar Zutphen, op 26 April, ter bezichtiging van de nieuwe gasfabriek, gebouwd volgens de plannen van den heer A. R. Freem. In de vergaderingen werden zeer belangrijke voordrachten of wel kunstbeschouwingen gehouden. De leden ontvingen eene introductie van het Genootschap Artibus Sacrum voor het bijwonen van eene voordracht over Rembrandt door den heer Mr. Kool te Embden.

Door de bemiddeling van de Afdeeling werd een prijsvraag uitgeschreven voor het ontwerp van een winkelhuis voor de firma Zijlstra en Rupp te Arnhem. De 27 ingekomen antwoorden op deze prijsvraag werden op 23 en 24 November geëxposeerd in de zaal van het Logegebouw, nadat in de vergadering van 22 November door den Voorzitter verslag was uitgebracht over het resultaat dezer prijsvraag. Dit was als volgt, dat toegekend werden: de eerste prijs benevens de uitvoering, aan den heer J. H. W. Leliman B. I. te Amsterdam, de 2e prijs à *f* 150, aan den heer Hoogeveen, architect te Rotterdam, en de 3e prijs à *f* 75, aan den heer Holsboer, architect te Arnhem.

Rotterdam. Is het veelal moeilijk een juist verslag te geven van een jaar van drukke werkzaamheid, nog veel zwaarder valt een taak als deze om een jaarverslag uit te brengen van eene Afdeeling, over welker werkzaamheid zoo weinig valt mede te deelen. Na toch weder eenige hopelooze pogingen aangewend te hebben om nieuw leven in deze Afdeeling onder de leden te wekken, bleken die weder zonder eenig succes.

In het afgeloopen jaar werden door te geringe opkomst ter vergadering geen besluiten genomen, doch werd in het gebouw „Irene" eene tentoonstelling gehouden van de bekroonde prijsvragen en eene keuze van photographiën van stadsgezichten en platen, daartoe door het Hoofdbestuur der Maatschappij toegezonden, welke expo-

sitie goed geslaagd is en door tal van belangstellenden werd bezocht.

Mochten — zoo eindigt het verslag — de leden der Maatschappij te Rotterdam woonachtig bij de lezing van dit jaarverslag in het orgaan onzer Maatschappij zich hierdoor opgewekt gevoelen tot nauwer aaneensluiting en tot weder tot bloei brengen onzer Afdeeling, dan zal dit zeer zeker voor ons Bestuur eene aangename voldoening zijn en eene bevrediging van onze liefste wenschen.

Haarlem en omstreken. Het aantal leden is 30, evenals in het vorige jaar. Aan de Afdeeling is ontvallen haar Eere-Voorzitter, de heer J. H. Stoel. Enkele der tegenwoordige leden — zegt het verslag — hebben den heer Stoel gekend als een krachtige figuur, met een even krachtigen en gezonden geest. Hij was een der oprichters van onze Afdeeling van welke hij vele jaren Voorzitter en Eere-Voorzitter is geweest. Als lid, als voorzitter en als vriend zal hij, bij de leden die hem gekend hebben, in dankbare herinnering blijven voortleven.

De toestand der financiën is betrekkelijk gunstig te noemen.

Behalve de noodige bestuursvergaderingen werden 7 ledenvergaderingen gehouden. Omtrent de betoonde belangstelling in die vergaderingen spreekt het Bestuur de hoop uit, dat zij nog aangroeien, opdat de Afdeeling krachtiger dan tot nu toe, ook naar buiten zal kunnen optreden; want dit is noodig om het doel, dat de Afdeeling zich voor oogen stelt, nl. het bevorderen der bouwkunst, te kunnen bereiken. Een schrede om hiertoe te geraken, meent zij gedaan te hebben, door opnieuw een gevelwedstrijd uit te schrijven.

Hoewel de uitslag van dezen laatsten wedstrijd reeds in dit blad werd bekend gemaakt, wordt hier ter wille der volledigheid herhaald, dat aan de heeren J. C. Jockes en J. A. G. van der Steur, onderscheidenlijk als bouwheer en als architect een gouden medaille, en aan het Bestuur der Vereeniging Christelijk Tehuis voor Militairen en den heer J. London, onderscheidenlijk als bouwheer en als architect een zilveren medaille werd toegekend. Bovendien werden het perceel van den heer H. Meijer en dat van den heer P. C. C. Jacobi, waarvan de heer J. A. G. van der Steur architect is, eervol vermeld.

RAAD VAN ARBITRAGE
VOOR DE BOUWBEDRIJVEN IN NEDERLAND.

STATUTEN.

Concept-statuten, opgemaakt door afgevaardigden der Constitueerende Vereenigingen: *a.* Vereeniging van Delftsche Ingenieurs, *b.* Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, *c.* Genootschap Architectura et Amicitia *), *d.* Nederlandsche Aannemersbond.

Art. 1.

Het college draagt den naam van Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland.

De zetel is gevestigd te Amsterdam.

Art. 2.

De Raad stelt zich ten doel: het beslechten van, tusschen aanbesteders en de namens hen met de leiding en het toezicht belaste personen (directies) ter eenre, en de aannemers ter andere zijde, gerezen geschillen betreffende in uitvoering zijnde of voltooide werken en leveringen.

Art. 3.

De Raad bestaat uit een Voorzitter en 24 leden.

Ingenieurs, architecten en aannemers, die nog als zoodanig in de praktijk werkzaam zijn, kunnen niet tot Voorzitter van den Raad benoemd worden.

Van de leden bestaat de helft uit ingenieurs of architecten, de andere helft uit aannemers.

Art. 4.

De leden van den Raad worden gekozen in eene gecombineerde vergadering van vertegenwoordigers der constitueerende vereenigingen. Die vereenigingen zijn bevoegd voor iedere vacature in den Raad twee candidaten aan te bevelen. De vertegenwoordigers zijn echter geheel vrij in de te doene keuze.

De Voorzitter wordt door, doch niet uit den Raad gekozen.

Art. 5.

De leden van den Raad nemen zitting voor den tijd van 4 jaar.

Iedere 2 jaar treedt de helft der leden af, volgens op te maken rooster. De Voorzitter wordt eveneens voor den tijd van 4 jaar benoemd. De aftredenden zijn herkiesbaar.

Art. 6.

De Raad wordt ter zijde gestaan door een rechtsgeleerde, die met het secretariaat en de administratie is belast en den titel zal voeren van Secretaris-Penningmeester.

De Raad verleent dezen titularis eene vaste jaarlijksche bezoldiging, benevens een toelage voor bureaukosten.

De Secretaris-Penningmeester wordt door den Raad benoemd en ontslagen.

*) Sedert als constituerende Vereeniging uitgetreden.

Concept-statuten, gewijzigd door eene Commissie uit de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, bestaande uit de heeren: Jb. van den Ban Pz., G. W. van Heukelom, C. B. Posthumus Meijjes, J. J. van Nieukerken, F. J. Nieuwenhuis en F. W. M. Poggenbeek. *)

Art. 2.

De Raad stelt zich ten doel: het beslechten van, tusschen aanbesteders en de namens hen met de leiding en het toezicht belaste personen (directies) ter eenre, en de aannemers ter andere zijde, gerezen geschillen betreffende in uitvoering zijnde of *in onderhoud zijnde* werken en leveringen.

Art. 3.

De Raad bestaat uit een Voorzitter en 24 leden.

Ingenieurs, architecten en aannemers, die nog als zoodanig in de praktijk werkzaam zijn, kunnen niet tot Voorzitter van den Raad benoemd worden.

Van de leden bestaat de helft uit ingenieurs *en* architecten, de andere helft uit aannemers.

Art. 4.

De leden van den Raad worden gekozen in eene gecombineerde vergadering van vertegenwoordigers der constitueerende vereenigingen. Die vereenigingen zijn bevoegd voor iedere vacature in den Raad twee candidaten aan te bevelen. De vertegenwoordigers *doen eene keuze uit de gestelde candidaten.*

De Voorzitter wordt door, doch niet uit den Raad gekozen.

Art. 6.

De Raad wordt ter zijde gestaan door een rechtsgeleerde, die met het secretariaat en de administratie is belast en den titel zal voeren van Secretaris-Penningmeester.

De Raad regelt de bezoldiging van dezen titularis.

De Secretaris-Penningmeester wordt door den Raad benoemd en ontslagen.

*) De voorgestelde wijzigingen in de afgedrukte artikelen zijn met cursieve letter gezet.

Art. 7

Ter vervanging van den Voorzitter bij tijdelijke onstentenis, wordt door en uit den Raad een Onder-Voorzitter benoemd.

Art. 8.

De berechting der in art. 2 genoemde geschillen geschiedt door een scheidsgerecht, bestaande uit drie leden, door de beide geschil-hebbende partijen in gemeen overleg uit de leden van den Raad gekozen.

Indien die benoeming door partijen niet is geschied binnen 4 weken nadat de aanschrijving daartoe door den Voorzitter van den Raad tot partijen is gedaan, of indien een der partijen weigert hare medewerking tot de benoeming te verleenen, geschiedt zij door den Voorzitter van den Raad.

Mocht het overleg tusschen partijen tengevolge hebben gehad, dat binnen den in het voorgaande lid bepaalden termijn, slechts 1 of 2 leden zijn benoemd, dan zal de benoeming van het ontbrekende lid of der ontbrekende leden door den Voorzitter van den Raad geschieden.

Art. 9.

Leden van den Raad, die persoonlijk bij eenig geschil zijn betrokken, of wier bloed- of aanverwanten, tot den derden graad ingesloten, bij het geschil belang hebben, kunnen niet tot lid van het scheidsgerecht worden benoemd.

Art. 10.

De leden van den Raad, die tot lid van het scheidsgerecht worden benoemd, zijn verplicht die benoeming aan te nemen. Van die verplichting kunnen worden vrijgesteld zij, die binnen 8 dagen na den dag van hunne benoeming aan den Voorzitter van den Raad, met opgave der redenen, mededeeling hebben gedaan van hunne verhindering.

De beoordeeling van de geldigheid der redenen van verhindering verblijft aan den Voorzitter.

Art. 11.

Indien een lid van den Raad wegens geldige redenen van verhindering van het aannemen der benoeming tot lid van het scheidsgerecht is vrijgesteld, zoomede voor het geval een lid van het scheidsgerecht komt te overlijden, of op welke wijze ook verhinderd wordt langer zijne functie als lid te blijven waarnemen, geschiedt de benoeming van diens plaatsvervanger op de wijze en met inachtneming der termijnen, als in art. 8 bepaald.

Art. 12.

De Secretaris-Penningmeester wordt ambtshalve aan het scheidsgerecht als Secretaris toegevoegd. Hij heeft daarin slechts een adviseerende stem.

Art. 13

Alle geschillen moeten, hetzij door een der partijen, hetzij door beide partijen, schriftelijk en behoorlijk omschreven en toegelicht bij den Voorzitter van den Raad worden ingediend; daarbij moet tevens, ten genoege van den Voorzitter, het bewijs worden overgelegd dat partijen zijn overeengekomen het geschil ter beslissing aan den Raad op te dragen.

Binnen 14 dagen na de indiening bericht de Voorzitter aan de aanvragende partij, of hij het geschil al dan niet voor behandeling door den Raad vatbaar acht.

Beslist de Voorzitter dat het geschil niet voor behandeling door den Raad vatbaar is, dan heeft de aanvrager van die beslissing beroep op den Raad.

Art. 14.

Beslist de Voorzitter (of in hooger beroep de Raad) dat het geschil voor behandeling door den Raad vatbaar is, dan zal de Voorzitter bij de kennisgeving daarvan aan de aanvragende partij, deze tevens uitnoodigen om binnen 8 dagen ten kantore van den Secretaris-Penningmeester te storten, als waarborg voor de voldoening der kosten, op de scheidsrechterlijke beslissing vallende, een som, waarvan het bedrag voor ieder geval afzonderlijk door den Voorzitter van den Raad wordt bepaald, doch niet minder zal zijn dan ƒ 250.—. Zoolang dit door den Voorzitter vastgestelde bedrag niet is gestort, zal aan de aanvrage tot scheidsrechterlijke beslissing geen gevolg worden gegeven.

Art. 15.

De Voorzitter is bevoegd, alvorens partijen tot de benoeming der scheidsrechters aan te schrijven, te trachten partijen te verzoenen.

Art. 8.

De berechting der in art. 2. genoemde geschillen geschiedt door een scheidsgerecht, bestaande uit 3 leden, door de beide geschil-hebbende partijen in gemeen overleg uit de leden van den Raad gekozen.

Indien die benoeming door partijen niet is geschied binnen *2 (twee)* weken nadat de aanschrijving daartoe door den Voorzitter van den Raad tot partijen is gedaan, of indien een der partijen weigert hare medewerking tot de benoeming te verleenen, geschiedt zij door den Voorzitter van den Raad, *door loting uit drie door hem aangewezen leden van den Raad, voor elk ontbrekend lid. De partijen zijn bevoegd bij de loting tegenwoordig te zijn.*

Art. 10.

De leden van den Raad, die tot lid van het scheidsgerecht worden benoemd, zijn verplicht die benoeming aan te nemen. Van die verplichting kunnen worden vrijgesteld zij, die binnen 8 dagen na den dag van hunnne benoeming aan den Voorzitter van den Raad, met opgave der redenen, mededeeling hebben gedaan van hunne verhindering.

De beoordeeling van de geldigheid der redenen van verhindering verblijft aan den Voorzitter.

Leden van een scheidsgerecht ontvangen, behalve eene vergoeding van reis- en verblijfkosten, een honorarium, volgens een bij huishoudelijk reglement vast te stellen tarief.

Art. 13.

Elk geschil moet, hetzij door een der partijen, hetzij door beide partijen, schriftelijk en behoorlijk omschreven en toegelicht bij den Voorzitter van den Raad worden ingediend; daarbij moet tevens, ten genoege van den Voorzitter, het bewijs worden overgelegd dat partijen zijn overeengekomen het geschil ter beslissing aan den Raad op te dragen.

Binnen 14 dagen na de indiening bericht de Voorzitter aan de aanvragende partij, of hij het geschil al dan niet voor behandeling door den Raad vatbaar acht.

Beslist de Voorzitter dat het geschil niet voor behandeling door den Raad vatbaar is, dan heeft de aanvrager van die beslissing beroep op den Raad.

Maakt de Voorzitter van deze bevoegdheid geen gebruik, of slaagt hij er niet in partijen te verzoenen, dan noodigt hij haar uit tot de benoeming der scheidsrechters over te gaan op de wijze, als bij art. 8 bepaald.

Art. 16.

Het geschil wordt schriftelijk uiteengezet. Elk der partijen heeft het recht eene Memorie van Toelichting bij het scheidsgerecht in te dienen. Met toestemming van het scheidsgerecht kan het indienen van een tweede Memorie worden toegestaan.

Partijen zenden aan de wederpartij een gedagteekend exemplaar der Memorie benevens van de daarbij overgelegde stukken.

Art. 17.

Na de wisseling der Memoriën is het scheidsgerecht ambtshalve of op verzoek van partijen bevoegd, partijen of hare gemachtigden zoomede getuigen te hooren en deskundigen te benoemen.

Art. 18.

Het scheidsgerecht beslist als goede mannen naar billijkheid bij meerderheid van stemmen.

De beslissing van het scheidsgerecht heeft de kracht van een uiterlijk rechterlijk gewijsde. Zij wordt in drievoud opgemaakt en geteekend. Een exemplaar wordt gedeponeerd in het archief van den Raad; van de beide andere wordt door tusschenkomst van den Voorzitter van den Raad aan elk der partijen een exemplaar aangeteekend toegezonden.

De Raad is bevoegd de beslissing openbaar te maken.

Art. 19.

Bij de beslissing van het geschil wordt door het scheidsgerecht tevens vastgesteld het bedrag der kosten, op het geding vallend, alsmede door welke der partijen die kosten geheel of gedeeltelijk moeten worden gedragen.

Bij de vaststelling der kosten is het scheidsgerecht niet gebonden aan het bedrag der waarborgsom, bedoeld bij art. 14. Zoodra die kosten zijn voldaan, is de waarborgsom ter beschikking van de partij, welke haar heeft gestort.

Art. 20.

Zoowel het scheidsgerecht als partijen zijn bij de behandeling van eenig geschil vrijgesteld van alle wetsvoorschriften van formeelen aard, terwijl alle aan het scheidsgerecht gerichte en van hem uitgaande stukken vrij zijn van zegel en registratie.

Art. 21.

Deze statuten zullen worden aangevuld met een Huishoudelijk Reglement, waarvan de bepalingen niet met de statuten in strijd mogen zijn.

In dat Huishoudelijk Reglement zullen onder meer worden geregeld:

a. De wijze van verkiezing van den Voorzitter en van de leden van den Raad;

b. de werkkring van den Secretaris-Penningmeester;

c. de jaarlijksche algemeene vergadering van de leden van den Raad, ter afdoening van huishoudelijke aangelegenheden, zoomede de bepalingen omtrent het jaarlijks aan de constitueerende vereenigingen uit te brengen jaarverslag;

d. de middelen, waaruit de huishoudelijke uitgaven van den Raad zullen moeten worden bestreden.

Het Huishoudelijk Reglement wordt door den Raad vastgesteld.

Art. 22.

De Raad is hierbij door de constitueerende Vereenigingen gemachtigd om — ter bestrijding der oprichtingskosten en der voorloopige huishoudelijke uitgaven een leening van ten hoogste drie duizend gulden (f 3000.—) aan te gaan, hetzij in eens of bij gedeelten, tegen eene rentevergoeding van ten hoogste vier ten honderd (4 %).

De constitueerende Vereenigingen stellen zich — onder de bedingen, omschreven in de twee volgende zinsneden — ten behoeve van den geldgever als borgen voor de juiste nakoming der verplichtingen van den Raad, uit bedoelde leening voortvloeiend.

Mocht de Raad in gebreke blijven aan deze verplichtingen te voldoen, dan worden zij door de constitueerende Vereenigingen gedragen en wel door ieder der drie eerstgenoemden tot een bedrag van ten hoogste vijfhonderd gulden (f 500.—), door de laatstgenoemde tot een bedrag van ten hoogste vijftienhonderd gulden (f 1500.—).

De borgstelling, in dit artikel bedoeld, is beperkt tot een termijn van uiterlijk tien jaar, gerekend van den datum der geldleening, of — wanneer de gelden bij gedeelten worden opgenomen — van den datum der eerste gedeeltelijke geldleening.

Art. 20.

Bij de behandeling der geschillen behoeven geen wetsvoorschriften van formeelen aard in acht genomen te worden, en wordt door het scheidsgerecht recht gedaan op ongezegeld papier en niet geregistreerde stukken.

Art. 21.

Deze statuten zullen worden aangevuld met een Huishoudelijk Reglement, waarvan de bepalingen niet met de statuten in strijd mogen zijn.

In dat Huishoudelijk Reglement zullen onder meer worden geregeld:

a. De wijze van verkiezing van den Voorzitter en van de leden van den Raad;

b. de werkkring van den Secretaris-Penningmeester;

c. de jaarlijksche algemeene vergadering van de leden van den Raad, ter afdoening van huishoudelijke aangelegenheden, zoomede de bepalingen omtrent het jaarlijks aan de constitueerende vereenigingen uit de brengen jaarverslag;

d. de middelen, waaruit de huishoudelijke uitgaven van den Raad zullen moeten worden bestreden.

e. het honorarium voor de leden van het scheidsgerecht.

Het Huishoudelijk Reglement wordt door den Raad vastgesteld.

Art. 23.

De Raad is bevoegd, mits met eene meerderheid van minstens $^{4}/_{5}$ zijner leden, wijzigingen in deze statuten of het huishoudelijk reglement te brengen.

De wijzigingen in de statuten treden niet in werking, dan nadat daarop de goedkeuring der constitueerende Vereenigingen is verkregen.

Art. 24.

De Raad wordt opgericht voor den tijd van 10 jaar, behoudens het recht der constitueerende Vereenigingen om dien termijn na afloop te verlengen.

Bij ontbinding komen de bezittingen van den Raad na aftrek der schulden, aan eene instelling, door de constitueerende Vereenigingen aan te wijzen.

Art. 23.

Deze statuten worden iedere vijf jaren herzien. De Raad is bevoegd, binnen dien tijd, mits met eene meerderheid van minstens $^{4}/_{5}$ zijner leden, wijzigingen in deze statuten te brengen.

De wijzigingen in de statuten treden niet in werking, dan nadat daarop de goedkeuring der constitueerende Vereenigingen is verkregen.

CONCEPT-BEPALING

TER OPNEMING IN DE BESTEKKEN.

Alle geschillen (ook die, welke slechts door eene der partijen als zoodanig worden beschouwd), welke naar aanleiding van de onderwerpelijke overeenkomst van aanbesteding en aanneming, of van die welke daarvan het uitvloeisel mochten zijn, tusschen den aanbesteder of de namens hem met de leiding en het toezicht belaste personen (Directie) en den aannemer mochten ontstaan, zullen alleen en uitsluitend worden onderworpen aan het oordeel van een scheidsgerecht, gekozen uit den Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland, overeenkomstig de bepalingen der Statuten van genoemden Raad.

Aanbesteder en aannemer doen mitsdien afstand van hun recht tot het inroepen der tusschenkomst van den gewonen rechter, die bij gebreke van deze overeenkomst geroepen zoude zijn over een tusschen hen gerezen geschil uitspraak te doen.

Gedurende de voorbereidende maatregelen tot benoeming van het scheidsgerecht uit den Raad en verder gedurende de behandeling van het geschil, zullen de werkzaamheden inmiddels door den aannemer worden voortgezet, bij gebreke waarvan daarin door of vanwege den aanbesteder voor rekening van den aannemer wordt voorzien, behoudens de verrekening, welke eventueel het gevolg zal zijn van de beslissing van het scheidsgerecht.

Alle kosten ontstaan uit de arbitrage komen ten laste van de partij of van de partijen, welke daarvoor door het scheidsgerecht wordt of worden aangewezen.

Partijen verklaren zich aan de beslissing van het scheidsgerecht te onderwerpen als aan een rechterlijk gewijsde, uitdrukkelijk afstand doende van elk rechtsmiddel, hetwelk anders tegen die beslissing zoude kunnen worden aangewend.

Alle geschillen *genoemd sub a, b, c, d, e en f in Art. 93, § 495, der Algemeene Voorschriften voor de Uitvoering en Onderhoud van Werken onder beheer van het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, vastgesteld 1 Februari 1902,* (ook die, welke slechts door eene der partijen als zoodanig worden beschouwd), welke naar aanleiding van de onderwerpelijke overeenkomst van aanbesteding en aanneming, of van die welke daarvan het uitvloeisel mochten zijn, tusschen den aanbesteder of de namens hem met de leiding en het toezicht belaste personen (Directie) en den aannemer mochten ontstaan, zullen alleen en uitsluitend worden onderworpen aan het oordeel van een scheidsgerecht, gekozen uit den Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland, overeenkomstig de bepalingen der Statuten van genoemden Raad.

Aanbesteder en aannemer doen mitsdien afstand van hun recht tot het inroepen der tusschenkomst van den gewonen rechter, die bij gebreke van deze overeenkomst geroepen zoude zijn over een tusschen hen gerezen geschil uitspraak te doen, *en beperken die tusschenkomst alleen tot die gevallen, welke de Raad niet voor behandeling vatbaar acht.*

Gedurende de voorbereidende maatregelen tot benoeming van het scheidsgerecht uit den Raad en verder gedurende de behandeling van het geschil, zullen de werkzaamheden inmiddels door den aannemer worden voortgezet, bij gebreke waarvan daarin door of vanwege den aanbesteder voor rekening van den aannemer wordt voorzien, behoudens de verrekening, welke eventueel het gevolg zal zijn van de beslissing van het scheidsgerecht.

Alle kosten ontstaan uit de arbitrage komen ten laste van de partij of van de partijen, welke daarvoor door het scheidsgerecht wordt of worden aangewezen.

Partijen verklaren zich aan de beslissing van het scheidsgerecht te onderwerpen als aan een rechterlijk gewijsde, uitdrukkelijk afstand doende van elk rechtsmiddel, hetwelk anders tegen die beslissing zoude kunnen worden aangewend.

Alle kosten zullen, wanneer deze niet binnen 4 weken na de uitspraak van het scheidsgerecht zijn voldaan, direct in rechten opvorderbaar zijn, als een schuld welke, bij ondertekening van het bestek, wettelijk wordt erkend, te bestaan.

Algemeene beschouwingen.

a. De groepeering der artikelen werd niet gelukkig geacht; b.v. de laatste alinea's van art. 8 werden beter bevonden bij art. 15, terwijl het hoofd van art. 8 bij art. 2 kan worden opgenomen.

b. De vraag doet zich voor of het geen overweging verdient, nog andere vereenigingen uit te noodigen deel uit te maken van de constitueerende vereenigingen aan het hoofd der statuten genoemd.

PRIJSVRAGEN.

De vereeniging *Arti et Industriae* heeft de volgende prijsvragen uitgeschreven, waarvoor inzendingen worden ingewacht voor den 1sten September 1906 des middags te 12 uur, vrachtvrij aan het adres van den 1ste-secretaris, Prinsegracht 18, te 's-Gravenhage.

1e. *Godon-Prijsvraag* voor 1906: ontwerp van een Smyrna-salontapijt, bestemd voor een kamer van 5,00 × 4,00 M. Prijzen: het getuigschrift van *Arti et Industriae* benevens f 40; hetzelfde getuigschrift met eervolle vermelding.

2e. Een prijsvraag waartoe de vereeniging in de gelegenheid is gesteld door de directie der 's-Gravenhaagsche Smyrna-tapijtfabriek: Ontwerp voor een Smyrna-karpet voor een eetkamer met parketvloer. De vloer der eetkamer is 7.20 × 6.00 M.; de parketvloer blijft rondom ter breedte van 1 M. vrij. Prijzen dezelfde als boven.

En 3e. een prijsvraag waartoe de vereeniging in de gelegenheid is gesteld door de firma J. F. Cuypers te 's Gravenhage: Ontwerp voor een pianino in streng eenvoudig modernen stijl. De pianino is hoog 1.36 M., breed 1.41 M., diep 0.64 M. met eene breedte der zijden van 0.33 M. Prijzen: het diploma van *Arti et Industriae* benevens f 50; hetzelfde diploma met eervolle vermelding.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN.

Afdeeling Arnhem van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. 16 Mei 1906. Als spreker trad op de heer K. de Bruijn, Electrotechnisch Ingenieur alhier met het onderwerp „Electrische lichtinstallaties, en electrisch bedrijf in de kleinindustrie met demonstratie van materiaal."

Deze lezing, die actueel is, omdat nog dit jaar in deze gemeente de gemeentelijke electrische centrale stroom zal leveren, werd zeer druk bezocht.

Met het oog op de vele geïntroduceerden werd na de lezing overgegaan tot eene ledenvergadering.

Hierin werden als leden aangenomen de heeren: J. Baron van Haersolte, Werktuigkundig-Ingenieur, J. Vos, Bouwkundig-Teekenaar en K. de Bruijn, Electrotechnisch-Ingenieur.

Na langdurige bespreking werd het voorstel van het Bestuur om geen afgevaardigde te zenden naar de Meivergadering van de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, aangenomen.

Besloten werd met het oog op de afwezigheid van den Voorzitter, geen openbaarheid aan deze besprekingen te geven.

Voor de volgende excursie werd besloten op 19 Juni de steden Kampen en Zwolle te bezichtigen, en op 20 Juni van uit Kampen een bezoek te brengen aan Enkhuizen.

De Secretaris.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

De Opmerker. 19 Mei 1906. *Het Vredespaleis.* Voor de bouwkundige vereenigingen wordt het een goede gelegenheid geacht door een waardig optreden te voorkomen, dat — zooals bij de Beursprijsvraag in 1884 — niet het bekroonde, maar een ander project wordt uitgevoerd, zooals mogelijk schijnt te zijn volgens berichten uit dagbladen.

Een Amerikaansche beschouwing over de bouwkunst. De architectuur in artistieken zin behoort niet meer tot onze dagelijksche gewoonten en het zal nog heel lang duren eer wij den smaak en de begaafdheid daarvoor teruggekregen hebben. Dit slaat op Amerikaansche toestanden; gevreesd wordt evenwel, dat over Europeesche het oordeel niet veel beter zou zijn.

Architectura. 19 Mei. *De prijsvraag voor het Vredespaleis.* Beschouwingen over het resultaat, ook naar aanleiding van berichten uit dagbladen, en mededeelingen over den heer Cordonnier. Na het besterven der eerste indrukken naar aanleiding van de verschenen afbeelding van het in de eerste plaats bekroonde ontwerp, ook in dit nummer op een plaat gepubliceerd, zullen critische beschouwingen volgen.

De Bouwwereld. 16 Mei. *De Vredespaleis-prijsvraag.* Naar aanleiding van een dagbladbericht, dat het Bestuur der Carnegie-Stichting een zelfstandige beslissing zal nemen, wordt het geacht moraliter gebonden te zijn door de uitspraak der Jury.

Vervolg van: *Verwarming en luchtverversing van schoollokalen.*

Waarschuwing voor Belgische natuur-cementsoorten, door J. L. Terneden. Dit zijn sterk uiteenloopende producten, die niet aan de Duitsche normen voldoen.

Het blad bevat een plaat met eene afbeelding van den *gevel van een woonhuis te Arnhem,* architect W. Diehl.

Technisch Weekblad. 18 Mei. *Iets over water.* (Vervolg.) *Indirecte verwarming.* Ventilatie. Overgenomen uit het Bouwkundig Weekblad.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

Hamburg. Het stedelijk bestuur heeft besloten tot het oprichten van een museum voor Hamburgsche oudheden.

V. S. van Amerika. Het aantal kilometers spoorweg, dat op dit oogenblik aangelegd wordt, bedraagt 20953. Hiervan waren reeds 4025 K.M. in 1905 in aanleg, terwijl plannen gemaakt worden voor wederom 5144 K.M.

Christiansborg. Ook de „Folkething" besloot met 76 tegen 13 stemmen tot den wederopbouw van het slot Christiansborg afgebrand 3 October 1884). Christiansborg is ook afgebrand in 1794 en toen opgebouwd in Italiaanschen renaissancestijl door Christian Frederic Hansen, de vader van Theophile v. Hansen.

Lugano. Tot de herstelling van de Kathedraal „San Lorenzo" die als een van de beste werken der Italiaansche renaissance geldt, is door het stedelijk bestuur besloten.

Als architecten treden op de heeren Maraini en Guidini.

Londen. Een der uitstekendste Engelsche Kerk-Architecten (herstellingen aan de Westminster kathedraal) tevens ontwerper en uitvoerder van vele groote hotels en Engelsche Landhuizen, *Thomas Garner,* overleed de vorige week op zijn fraai oud buitenhuis „Fritwell Manor" in Oxfondshire. Hij was juist bezig met de uitgave van zijn boek „Old English Manor Houses".

Londen. Er heeft zich eene vereeniging gevormd voor de oprichting van een grootsch standbeeld van Shakespeare in Londen. De onthulling zoude plaats hebben in 1916, het 300-jarig sterfensjaar van den dichter.

Newstead (Engeland). Men is er in geslaagd om in een alhier ontdekt Romeinsch fort tal van hoogst belangrijke bronzen, volkomen bewaarde voorwerpen, vooral wapenrustingen op te delven. De reden waarom ze zoo goed bewaard zijn, bestaat daarin, dat zij door zuivere klei omsloten waren. Vooral ook in Dorchester worden vele rijke Romeinsche opgravingen gedaan, zooals bijv.: zeer fraai onbeschadigde mozaïek vloeren. Een van die vloeren werd ten geschenke gegeven aan het stedelijk bestuur van Dorchester in de Vereenigde Staten van Amerika, dat haar dankbaar aannam, en door Italiaansche werklieden, in den hoofdingang van een groot schoolgebouw liet plaatsen.

Vereenigde Staten van Amerika. In de Vereenigde Staten wordt op den invoer van cement een zwaar recht geheven, en door deze protectie is de prijs van cement in Amerika aanmerkelijk hooger als zij behoefde te zijn. Bij de uitvoering der werken aan het Panama kanaal, wil de Staat nu echter gebruik maken van de gelegenheid om op veel goedkoopere wijze cement uit het buitenland te betrekken. De vraag wordt nu gedaan of de Staat zich mag onttrekken aan wetten, waaraan hare burgers zich onderwerpen moeten.

VRAAGBAAK.

Uit het buitenland werd aan de redactie van dit blad eene photographie toegezonden, waarvan hier een verkleinde reproductie wordt gegeven, en daarbij de vraag gedaan, welk kasteel de afbeelding voorstelt. Verondersteld werd, dat het op Nederlandsch grondgebied staat.

Daar het aan de redactie na een uitgebreid onderzoek niet te mogen gelukken de vraag te beantwoorden, roept zij hiertoe beleefd de hulp der leden in. Waarschijnlijk ligt het kasteel in België.

PERSONALIA.

De heeren B. en W. van Delft worden voorgedragen voor Inspecteur van het Bouw- en Woningtoezicht de heeren J. H. Schaad, adj. Inspecteur bij de Bouwpolitie te Amsterdam, A. Brand, adj. Inspecteur der Bouwpolitie te Utrecht, en D. Poot, te Vlaardingen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten 1906:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	21	jaar	salaris	f	80.—
"	"	41	"	"	"	80.—
"	"	29	"	"	"	90.—
"	"	24	"	"	"	100.—
"	"	47	"	"	"	125.—
"	"	21	"	"	"	60.—
"	"	36	"	"	"	80.—
"	"	21	"	"	"	60.—
"	"	25	"	"	"	70.—
"	Teekenaar	20	"	"	"	45.—
"	"	19	"	"	"	30.—
"	"	22	"	"	"	50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 28 MEI.

BLANKENHAM. Het bouwen van een zeilhuizinge aan de Lindedijk.

De heer H. Donker. Bestek met teek. ter lezing vanaf 24 Mei bij A. R. van Veen aan de Lageweg. Aanw. gedaan.

HARLINGEN. Het verbouwen van perceel Kerkstraat 8 en 10.

De heeren gebrs. van der Meer 's midd. 12 u. Bestek en teek. à f 1 verkr. en inl. bij gem. personen.

HARDENBERG. Het gedeeltelijk afbreken en verbouwen van de bestaande school en het aanbouwen van 4 lokalen met spreekkamer, gangen, privaten enz.

Het best. der vereen. tot bevorder. van Chr. Nat. onderwijs n.m. 3 u. bestek en teekening ad f 1,50 te bekomen bij den heer H. Waterink te Hardenberg en den arch. J. B. Radstake te Enschede. Aanw. 28 Mei v.m. 11½ u. op het terrein.

HELMOND. Het bouwen van een school met aanhoorigheden voor de eerw. broeders.

Het kerkbest. van den H. Lambertus en van het H. Hart n.m. 6 u. in café van Mathieu van der Putten-Goossens. Bestek en teek. tegen vier gulden per stel te bekomen bij den arch. Cor. C. J. J. Paaps, die tevens de noodige inl. verstrekt. Aanw. 28 Mei v.m. 11 u.

DINSDAG 29 MEI.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een beerenhuis aan de streek De Huizen, aldaar.

De arch. G. Hofman n.m. 3 u. in hotel „Thomas". Bestek en teek. ad f 1.25 bij gen. arch. verkrijgb. Aanw. gedaan.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een boerenhuizing te Krakeel.

De heer R. Wessels Boer n.m. 4 u. in hotel Thomas. Bestek en teek. à f 0.75 verkrijgb. bij den arch. Aanw. 28 Mei v.m. 10 u.

HAARSTEEG (N.-BR.). Het bouwen van een zustershuis met schoolgebouw te Haarsteeg.

Het H. K. paroch. kerkbest. n. m. 3 u. in het kosthuis van H. Vugts. Bestek met teek. tegen f 2.50, te bekomen bij den arch. W. van Aalst te 's Bosch, door wien ook nadere inl. worden gegeven. Aanw. 29 Mei v.m. 11 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een café met woning en bovenwoningen aan de Boompjes no. 38.

De arch. Jan van Teeffelen, v.m. 11 u. in café Rondeel Hoogstraat. Bestek en teek. ad f 2 verkr. bij gebr. Canta. Inl. geeft gen. arch.

VARSSEVELD. (GELD.). Het bouwen van een beerderij op de Fukkert, met bijlev. van gedeeltelijken materialen.

De heer J. Essink, n.m. 4 u. in cafe G. J. Duitshof. Inl. geeft H. Suselbeek, Silvolde. Aanw. 29 Mei n.m. 2 u.

UTRECHT. Bestek no. 1062. Het maken van een dienstwoning (voor opzichter-machinist) met bergplaats en bijbehoorende werken op het station „Coevorden." Raming f 5550.

De Maatij. tot Expl. van Staatsspoorw. n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 30 MEI.

BAARN. Het bouwen van een gebouw, ten behoeve van weezen en oude van dagen.

De kerkeraad der herv. gemeente.

HEEMSTEDE. Het bouwen van een raadhuis met bijbehoorende gebouwen aan den Binnenweg bij den van Merlenweg.

Het gem best. n.m. 2 u.

POORTVLIET. Het afbreken van de bestaande landbouwschuur en het wederopbouwen van een nieuwe schuur op de hofstede Kruitenburg.

De heer J. A. v. Nieuwenhuijzen n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inzage in de herberg van J. Noorm. Inlicht. geeft J. Vriens, bouwk. te Tholen. Aanw. 30 Mei v.m. 10 u.

DONDERDAG 31 MEI.

HAARLEM. Het verbouwen van elf woningen voor sluispersoneel te IJmuiden, behoorende tot de werken tot onderhoud, herstel en verbetering van het Noordzeekanaal. Raming f 12000.

Het provinc. best. v.m. 11 u. Bestek no. 115, na 17 Mei ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der prov. best. en is te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's Hage. Inl. te bekomen bij den hoofding.-dir. Kemper te Haarlem, den ingenieur Wortman te Amsterdam, den ingenieur Schlingemann en den opz. Kooreman te IJmuiden. De nóta van inl. ligt op 24 en 26 Mei ter inzage bij den ingenieur Schlingemann te IJmuiden.

LEXMOND. Het bouwen van een woonhuis ald.

De bouwk. G. Nugteren te Ameide 's midd. 12 u. in café De drie Snoeken. alw. bestek en teek. ter inz. en ad. f 1 verkrijgb. bij gen. bouwk.

MENALDUM. Het verbouwen der O. L. school te Schingen.

Het gem.best. van Menaldumadeel n.m. 1 uur. Bestek en teek. ter inz. en à f 1 verkr. op de secretarie.

WANROY. Het bouwen van een stoomzuivelfabriek.

De archit. van Strijp te Mill n.m. 4 u. in café T. Niesen, alw. bestek en teek. ter inzage. aanw. 31 Mei n.m. 3 u.

VRIJDAG 1 JUNI.

OUDERKERK A/D IJSEL. Het bouwen van een graanpakhuis, waarin molenaarswoning, machinekamer, paardenstal en kantoor.

Het best. der coop. verven. de Onderneming. Bestek met 2 teek. à f 2 verkrijgb. bij den voorzitter M. Dogterom en den archit. W. Dogterom te Zevenhuizen (Z.H.).

WOENSDAG 6 JUNI.

VELP (N.-BR.). Het ophoogen van een terrein, en het daarop bouwen van een school.

Het gem. best. n.m. 3 u. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. ter secretarie en arch. J. F. L. Frowein, 's Hage, die inl. geeft. Aanw. 6 Juni v.m. 11 u.

ZATERDAG 9 JUNI.

SLOTEN (N.-H.). Het verbouwen van de O.L. school in den Grooten IJpolder.

Het gemeentebestuur.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71ste hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . . .	1.293.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Prima Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 11den Juni 1906, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1066 9:

Het uitvoeren van Grond- en Spoorwerken, het maken van onderdoorgangen en bruggen met tijdelijke en bijkomende werken, ten dienste van de uitbreiding van het stations-emplacement HAARLEM (Oostzijde.)

Begroeting: f 274,800.—

Het bestek met 6 teekeningen is tegen betaling van f 3.— en het bestek zonder de teekeningen tegen betaling van f 1.— verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op *franco* aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Redding bij brand.

Automatische Vluchtluikladder

„Salus"

(systeem VAN ELDEN)

is te bezichtigen bij en wordt geleverd door

W. J. VAN ELDEN Hzn.,

in Lood- en Zinkwerken, aanleg van Gas- en Waterleidingen, enz.

AMSTERDAM, Singel 229 h.d. Paleisstr.

Tel. 3712 — Prospectus op aanvraag.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

Firma DE LUGT EN SERNÉ.

HAARLEM. — Telefoon 569.

Ons fabrikaat van PANTSERSTALEN BRANDKASTEN bleek bij proefneming gehouden vanwege het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie op 3 Juli 1900 volkomen aan de gestelde eischen te voldoen en kon na een arbeid van 8 uren met de zwaarste inbrekerswerktuigen niet worden geopend.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 12den Juni 1906 des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1066.

Het maken van eene loods voor het Koninklijk Materiëel op het station UTRECHT.

Begroeting f 35600.—.

De besteding geschiedt volgens § 51 van het bestek.

Het bestek ligt van den 23sten Mei 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht* en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 5 den Juni 1906 ten 10.40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 18den Mei 1906.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS van *Haarlem* zullen op *Dinsdag 12 Juni 1906* des namiddags ten 1½ uur ten Raadhuize in het openbaar aanbesteden:

Het afbreken van het bestaande schoolgebouw met woning voor het Hoofd enz., aan de Spaarnwouderstraat en het daar te plaatse bouwen van eene school voor Lager Onderwijs.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen ter inzage ter gemeente-secretarie 5e Afdeeling en zijn aldaar verkrijgbaar tegen betaling van f 1.50 per stel.

Inlichtingen en aanwijzing volgens bestek.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 821.

'S-GRAVENHAGE

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen, Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

4 MEI.

STAMEERDERHEIDE (FR.). Het bouwen van een schuur met veestalling en een vertimmering aan een woonhuis. Door den heer H. J. Hoekstra.
Laagste inschr. E. de Groot, Bergum, f 590. Gegund.

WITMARSUM. Het bouwen eener stelplaatsinge aldaar. Door den heer F. B. Bangma.
Laagste inschrijver P. Walta, Witmarsum, f 10687. Gegund.

11 MEI.

LOCHEM. Het bouwen eener directeurs- en arbeiderswoning onder den huize „de Boekhorst". Door den heer Thate.
Laagste inschr. Directeurswoning Beekman en Harkink, f 1797*.
Arbeiderswoning. L. G. Reerink f 1784.50*.
* Gegund.

MONSTER. De restauratie van den afgebranden toren. Raming f 29000. Door het gemeentebestuur.
Laagste inschr. N. Willemse, Vreeswijk, f 28780. Gegund.

RUURLOO (HERBEST.). Het verbouwen der school in het dorp en die in de buurt Winkelerhoek. Door het gem.best.
a. Dorpschool. Laagste inschr. G. Bel, Zelhem, f 3959.
b. meubelen id. H. Venderbosch, Ruurloo, f 180.
c. school Winkelerhoek, G. Bel, Zelhem, f 3970.
d. meubelen id. G. Bel, Zelhem, f 157.

12 MEI.

IERSEKE (ONDERH.). Het bouwen van een nieuw woonhuis voor den heer J. v. d. Velde, grondeigenaar te Ierseke. Door den arch. A. le Clercq te Kruiningen.
Laagste inschr. D. Klap, Kapelle, f 5500.

LEEUWARDEN. Het afbreken van de oude en het bouwen van eene nieuwe boerenbehuizinge, bewoond door M. Noordenbos aan den Koningsweg onder Oudwonde. Door den heer mr. B. Th. baron van Harinxma thoe Slooten.
Laagste inschr. J. Pijnakker, Kollum, f 4350.

OLST. Het bouwen van een woonhuis met schuur ald. Door den heer H. Overdorp.
Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. A. J. Wassink, f 2200*.
IJzerwerk. W. Mulder, Olst, f 125*.
Loodgieterswerk. H. Heiligers, f 240*.
Verf-, glas- en behangerswerk. D. W. Maandag, f 159 * Gegund.

14 MEI.

BEEMSTER. Het verbouwen der voormalige R. K. kerk tot kosterswoning. Door het R. K. kerkbestuur.
Gegund aan Wittebrood, aldaar.

16 MEI.

ALMELO. Het bouwen van 4 winkelen 6 burgerwoonhuizen, met paalfundeering, nabij de Markt aldaar. Uitgez.: stucadoorsen smidswerk. Ram. f 31550. Door den heer A. J. Hilgen.
Perc. 1 Laagste inschr. W. F. Staal, f 2299*.
Perc. 2. Gebr. Israëls, f 27998*.
Massa. Johs. Buurke, Nieuw-Scheemda, f 35967. * Gegund.

TILBURG. Het bouwen van een woonhuis voor den heer A. Vennix. Door den arch. Jos. Donders.
Metselwerk. Laagste inschr. H. Groenen, f 1436.
Timmerwerk. J. Brouwers, f 1079.
Massa. H. Groenen, f 2495*. * Gegund.

WINSCHOTEN. Het bouwen van een dubbel winkelhuis met bovenwoning aan den hoek Wilhelminastraat en den visschersdijk. Door de arch. C. Brill en Zn.
Laagste inschr. IJ. Jelsma, Groningen, f 9500.

17 MEI.

's HERTOGENBOSCH. Het bouwen van 15 beneden- en 15 bovenwoningen aan het St. Jacobskerkhof, voor het geneeskundig gesticht „Reinier van Arekel".
Door het college van regenten over de Godshuizen en den algem. arme.
Laagste inschr. W. A. Pennings, f 29999.90.

HOOGER-SMILDE. Het weder opbouwen eener afgebrande boerderij. Raming f 2206.
Door den heer A. J. Bodeker.
Laagste inschr. G. Hoekstra, Appelscha, f 2269. Gegund zonder bijlev. van steen en pannen.

KWADENDAMME (ZEEL.). Het bouwen van een nieuwe graanschuur met varkensstal en eenige verbouwing aan het woonhuis op de hofstede, bewoond door dhr. P. van Kruissen aan het Lange Weegtje. Door den arch. A. le Clercq te Kruiningen.
Laagste inschr. J. Eckhard, Hoedekenskerke, f 8486. Gegund.

TILBURG. Het bouwen van vier woningen aan de Besterdstraat. Door den architect Jos. Donders.
Metselw. Laagste inschr. A. Mols, f 3938.
Timmerwerk. C. Brands, f 2880.
Massa. J. de Waal, f 6790*. * Gegund.

ULFT. *a.* Het afbreken van een bestaand gebouw en het bouwen eener werkplaats met bovenverdieping. *b.* het bouwen van een posthuis met machinelokaal, en *c* het bouwen van een waschlokaal voor de werklieden, alles zonder bijlev. der benood. materialen. In massa en in perceelen. Door de firma Diepenbrock & Reigers, IJzergieterij & Emailleerfabriek te Ulft.
a. Laagste inschr. W. Gotink, Ulft, f 955.
b. Th. Schut, f 215.
Massa. W. Gotink, f 1727*. * Gegund.

ZAANDAM. Het bouwen van een dubbel winkelhuis aan de Oostzijde en het bouwen van eene woning aan de Halstraat aldaar.
Door den heer J. Karskens Jbz.
Laagste inschr. T. Offenberg, f 8225. Geg.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Asbest-leien. Stoomketelbekleeding „Ideaal". — E. BUCKER & Co. Den Haag.
Asbest Kieselgoor-Vuurtrots en andere Isoleerstoffen. — WEINHOLD, Arnhem.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmaterialhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asbest, Asbestkurk, Teer, Carbolineum. — F. J. CLETON, R'dam.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Leekerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Behangselpapieren — L. WOENSDREGT, Den Haag.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarmingen. — B. LANDHEER Jr., Wijnstr. 59, Rotterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.

Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verlichting en Krachtsoverbrenging.—W. HAAXMAN & Co., Rotterdam en Amsterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen.—HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Haesler'sche houtcement dakbedekking. — C. F. BEER, Keulen
Hardhoutgraniet. — D. VAN ZETTEN, Raamwest 31, Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
Houtgraniet. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek. Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN Sr. MAARTEN, Haarlem.
Nikkeliurichting-Instrumentmakerij.— F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.

Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Schoorsteenkappen, Mantels enz. JOH. JONKERS, Den Haag
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam
Schrijfmachine Yöst — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz.—P. DOLK & ZN., Rotterdam—Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. - D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL., Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — H. J. v. d. VEEN, Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

FABRICKSMERK.

Vraag steeds
ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.
Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger
SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.
AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keithlicht-prospectus.

L. H. KURPERSHOEK,
Zwaanshals, — ROTTERDAM.
Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.
Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

D. VAN ZETTEN.
RAAMVEST 31. — HAARLEM.
Fabriek Lange Annastraat 24rood.
Verbeterd Torgament of Xylolithvloeren,
„Hardhoutgraniet."

„BOUWMATERIALEN" voorheen M. Luijten.
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.
FABRIKANTEN VAN
Asphaltdakpapier.
Prima fabricaat! Concurreerende prijzen!

FRIESCHE GELE
SIER- EN GEVELSTEEN,
GLAD EN BEZAND, WAAL- EN RIJNVORM
RUIME VOORRAAD aan de Fabriek bij HARLINGEN.
K. G. TELENGA te BUSSUM

„BOUWMATERIALEN"
voorheen **M. LUIJTEN.**
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.
Specialiteiten op het gebied van **KALK**
voor alle doeleinden.

Eerste Nederlandsche Stofreinigings dienst.
Schelpstraat te 's GRAVENHAGE,
levert de **goedkoopste** doch **meest betrouwbare** zelf-rijdende **STOFZUIGMACHINES** voor Exploitatie-ondernemingen. Installeert stationaire apparaten voor **hotels, schouwburgen, societeiten, musea, openbare gebouwen, fabrieken** etc.
Eenvoudige doelmatige solide constructie, teere deelen niet aanwezig.
ZEER billijke prijzen, GERING gewicht, offerten kosteloos — Vraagt uitgebreide brochures.

KEIEN.
Bazalt
Graniet. Bazalt-lava. Asphalt. Portl.-Cement.
FERD. ENGERS AMSTERDAM.
Zandsteen.
DRAADGLAS.

MARTIN & Co.,
AMSTERDAM
Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.
HOUTEN PARQUETVLOEREN
in ASPHALT-MASSIVE en PARQUET-TAPIS.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon
AMSTERDAM
(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).
Centraalverwarming en Waterverzorging
volgens Amerikaansch Systeem.
Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

Grondboringen.
Pijpwellen.
Ontijzerings-Inrichtingen.
A. J. STOEL Jr., Haarlem.

P. DOLK & ZOON
Rotterdam. — Dordrecht.
Opgericht 1803.
Cloisonné Glas.

P. BOURDREZ
Constructeur van werken in
Gewapend beton.
VALERIUSSTRAAT 8.
's GRAVENHAGE.

BALK- en [-STAAL,
alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij
DIKEMA & CHABOT,
Rotterdam.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG
Delftsche Wandtegels.
Schoorsteenmantels.
SECTIEL
(voor binnendecoratie en gevelversiering).
Berbastegels
fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.
STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —
GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 38 cM. voorradig. tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

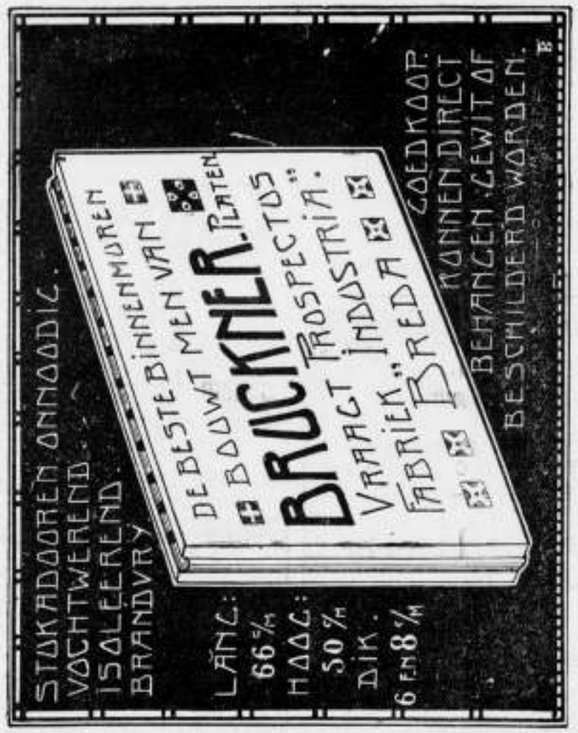

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,

(HOUTGRANIET)

ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen. — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.

Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

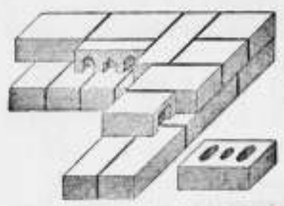

De **droogste,** de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de

HOLLE BETONSTEENEN

vervaardigd op de machines van

EMILE KOCKEN,

Technisch Bureau ARNHEM.

Interc. Telefoon 521.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken

---

Onder den Sint Maarten

Maerten van Heemskerkstraat,

POSTBUS 7. HAARLEM.

Levert Koperwerk

VOOR DE BOUWVAKKEN,
LICHT-ORNAMENTEN,
HAARDEN ENZ.,

VOLGENS TEEKENING VAN HH. ARCHITECTEN EN NAAR EIGEN ONTWERP.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Centrale Verwarmingen

naar verschillende systemen.

Talrijke Nederlandsche referenties.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

BEKR. WERELDTENTOONSTELLING.

INT. TELEFOON 4202.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.
Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,
lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,

geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

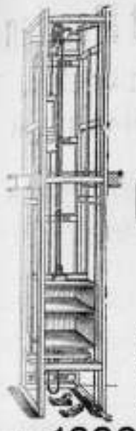

JAN HAMER & Cº.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

NORMAAL

GOEDEREN- en SPIJZENLIFTEN

Eenvoudig. - Geruischloos. - Praktisch. - Goedkoop.

Voorzien van de laatste verbeteringen, waaronder onze veel verbeterde automatisch werkende **Veiligheids rem- en vastzet-inrichting.** — **Zelfsmeerende kogellagers.** — **Veiligheids vang- of valjnrichting.** — **Geleistukken** voor kooi en tegengewicht enz.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

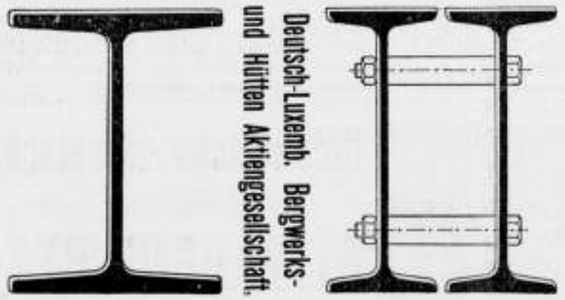

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Serredekking,

Rolluiken, Jalousiën,

Zonblinden, enz.

S. BRUIGOM. — ARNHEM.

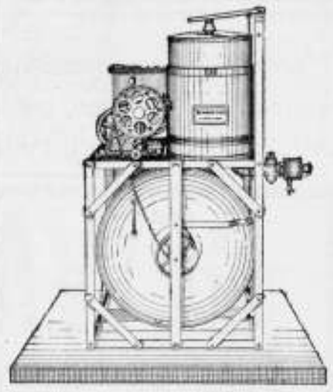

Benoid Luchtgasverlichting,

volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.

De Agenten:

NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage. D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

„ELECTRA". Fabriek voor

ELECTRISCHE VERWARMINGS- EN KOOKTOESTELLEN

te WÄDENSWEIL en LINDAU i.B.

Vertegenwoordigd door:

HET INGENIEURS-BUREAU

HUYGEN & WESSEL

te ROTTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.
— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

Behangselpapieren

H. en J. KOETS.

AANNEMERS van INRICHTINGEN.

Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.

CHAMBERLAND FILTERS. Systeem Pasteur.

ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.

Begrootingen, prijsopgaven en offerten worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

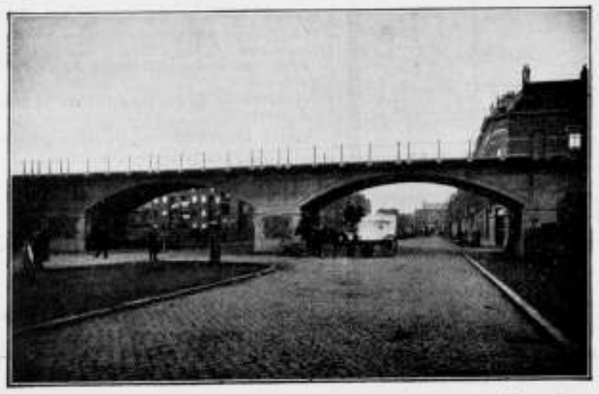

Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON.

DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.

Interc. Telephoon 2669.

Telegram-Adres: BETONIJZER.

26e JAARGANG. No 22

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — „De Hartekamp" bij Bennebroek, door Leonard A. Springer. — Congressen, zevende Internationaal congres voor architecten te Londen. — Prijsvragen. — Inhoud van Tijdschriften. — Vraagbaak. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Verkiezing voor leden van het Hoofdbestuur.

Bij de gehouden stemming voor leden van het Hoofdbestuur zijn ingeleverd 106 stembiljetten.

Van de uitgebrachte stemmen vereenigden op zich de heeren:

D. E. C. Knuttel, 101 stemmen
A. Salm G.Bz. 97 „ en
J. Verheul Dz 93 „ , die alzoo gekozen zijn.

In de Algemeene Vergadering gehouden op 29 Mei, werd de heer A. Salm G.Bzn. tot Voorzitter der Maatschappij gekozen.

Alle heeren hebben de benoeming aangenomen.

4% OBLIGATIE-LEENING.

Van deze leening werden uitgeloot de obligatiën nº. 38, 87, 115, 316 en 605, elk groot *f* 100.

„DE HARTEKAMP" BIJ BENNEBROEK.

De buitenplaatsen van ons kleine landje mogen over 't algemeen niet bogen op wereldberoemdheid. Er wordt met zekere hooghartige goedheid in buitenlandsche boeken verteld, dat er in Holland tal van tuinen en buitens bestonden, en dan spreekt men over Hollandsche tuinkunst op een wijze, alsof deze zoowat de oorzaak is geweest, dat al het kleinzielig gepeuter der 18e eeuwsche tuinen zijn ontstaan aan haar te danken heeft en wordt zij verder met eenig minachtend schouderophalen behandeld. Men leze o. a. Jäger; Gartenkunst und Gärten sonst und jetzt.

Door bijzondere omstandigheden is „de Hartekamp" bij Bennebroek wereldvermaard geworden, en wel, omdat de beroemde reformator der systematiek op Natuur-historisch gebied, de alom bekende *Linnaeus*, daar een paar jaar vertoefd en gewerkt heeft.

De toenmalige eigenaar Georg Clifford bezat een rijke collectie planten, die door Linnæus gecatalogiseerd en beschreven zijn in zijn wel bekend plaatwerk *Hortus Cliffortianum*, en sedert dien tijd weet elk buitenlandsch botanicus dan ook, dat „de Hartekamp" eenmaal bestond of bestaat.

Hoe zag dit buiten er uit? Ziedaar een vraag, die mij sinds jaren bezig hield; doch hoewel in ons land voldoende afbeeldingen van Hollandsche buitens bestaan, om eens een denkbeeld te geven, hoe „de Hartekamp" er *kan* uitgezien hebben, was het mij nooit gelukt goede afbeeldingen van die plaats te vinden.

Ik bedoel daarmede, geometrische plattegronden, die ons meer zeggen, dan andere illustraties.

Een paar jaar geleden diende mij 't geluk.

Door overlijden van den eigenaar Baron van Verschuur, werd de plaats door de erfgenamen publiek verkocht.

Op de kijkdagen voor de plaats en de meubelen in 't hoofdgebouw ronddwalende, viel mijn oog op een paar schromelijk verwaarloosde teekeningen, die omlijst in de bovenrondgang der vestibule tegen den wand hingen.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

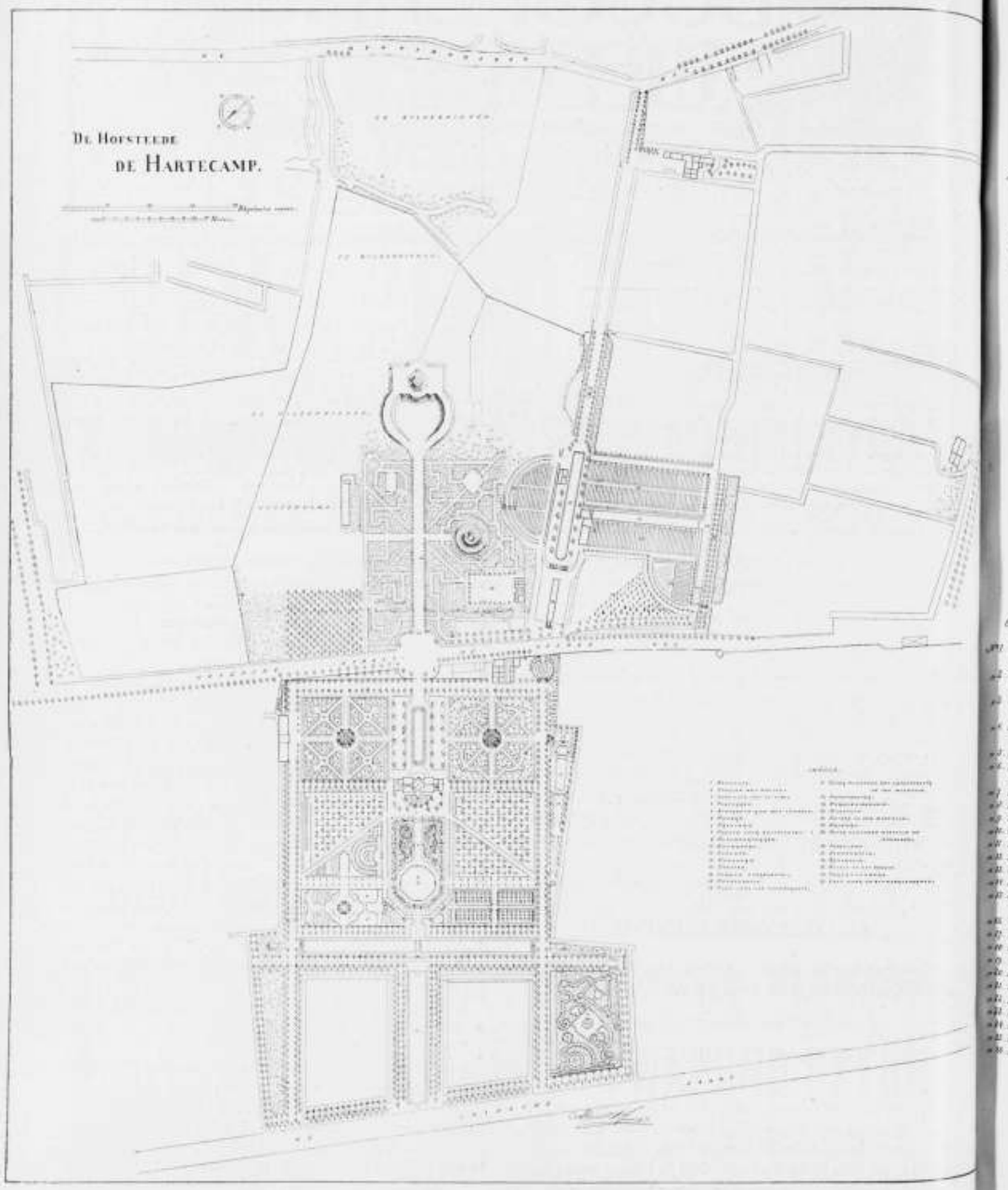

De Hofstede De Hartecamp

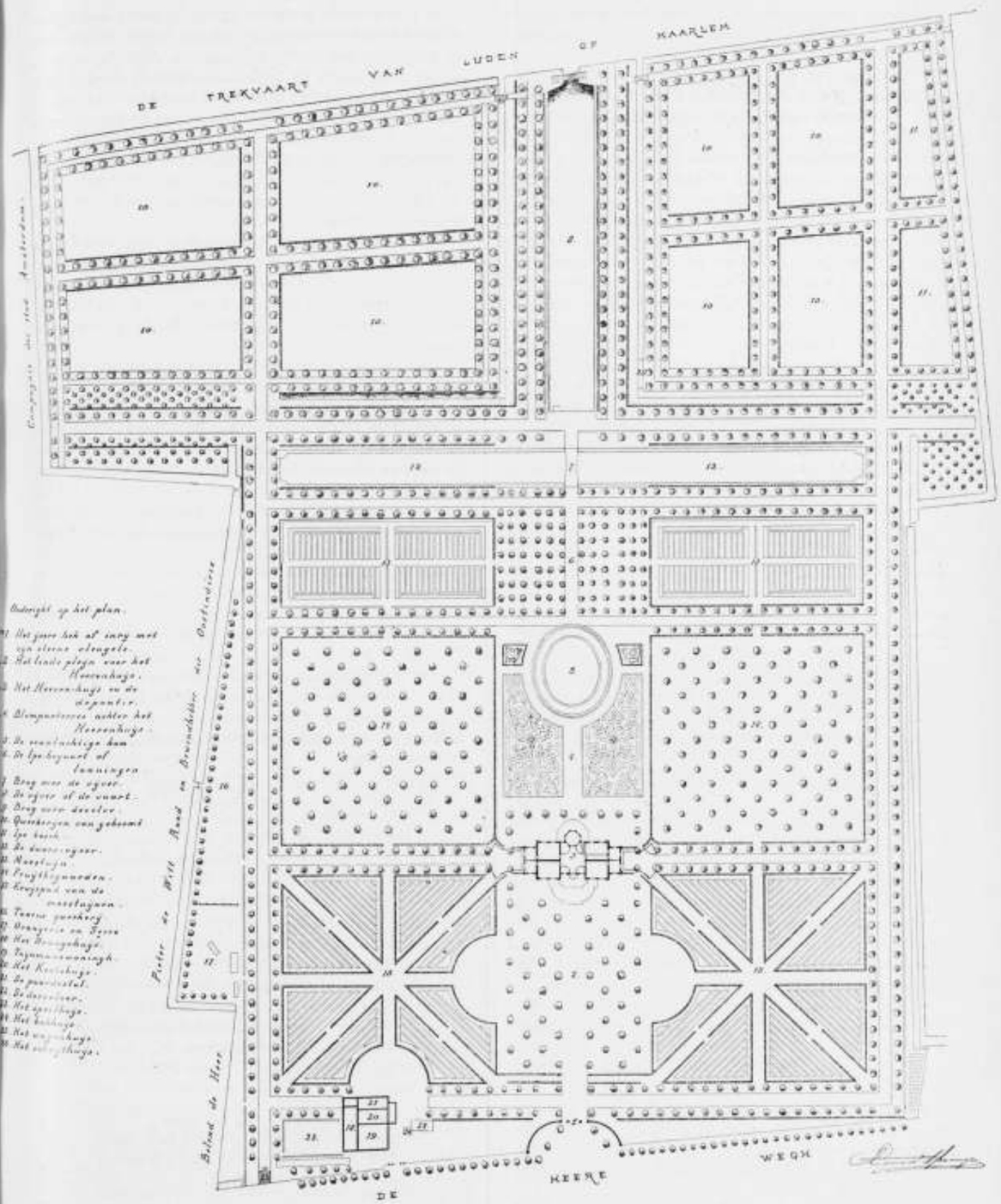

De vochtigheid, die in 't sinds jaren onbewoonde huis heerschte, had geducht huisgehouden. De éene teekening, op perkament geteekend, was grootendeel losgeweekt van 't paneel, beschimmeld en de kleuren der typische tafereelen uit „de plaats" waren dooreengeloopen.

De andere teekening, van lateren tijd, was op papier geteekend, gelukkig op grof linnen geplakt, zoodat van de door mot en schimmel aangetaste teekening de restanten bijeengehouden zijn.

De teekeningen zagen er niet oogelijk uit, zoodat de erfgenamen, die al de teekeningen en afbeeldingen mede naar Oostenrijk namen, deze twee plattegronden lieten hangen.

Bij den boedelverkoop werden zij niet verkocht zoodat er op die wijze geen kans was, ze in handen te krijgen. Zij bleven bij 't huis, zooals eenige andere meubelen.

De koopster van de plaats, de Binnenl. Exploit. Maatij. van onroerende goederen, was toen zoo welwillend mij de toch reeds beschadigde teekeningen af te staan, en zoo kreeg ik ze in handen tot vermeerdering mijner collectie.

Doch nu was de vraag: Wat kan er gered worden; en ik ben er in geslaagd door de hulp van den heer Smit, encadreur te Haarlem, er nog zooveel van te behouden, dat de teekeningen volkomen bruikbaar zijn gebleven. Alleen zijn de verklaringen op de laatste teekening zóó onduidelijk geworden, dat het meerendeel onleesbaar is en daarop geen jaartal te vinden is.

Toch is uit de geschiedenis van Haarlem's omstreken, in verband met de vermelding van den naam des eigenaars, eenigszins een tijdperk aan te wijzen.

Op de perkamenten teekening wordt als eigenaar genoemd: Johan Hinlopen.

Deze nu kocht de plaats op 19 Januari 1639 van de Wed. Crijn Crijnss de Jonge voor *f* 4900.— De plaats was toen 12 Rh. morgen en 178 roeden groot.

Op 5 Mei 1709 verkocht Johan Hinlopen de plaats weer aan Georg Clifford voor *f* 22.000.

Zij was destijds niet veel grooter dan toen Hinlopen haar kocht, nam. 12 Rh. morgen en 434 roeden of p. m. 10.5 H.A. en bestond alleen uit het gedeelte tusschen Leidsche vaart en Huis te Bijweg en ten Noorden het weiland. Later is aan die zijde de plaats uitgebreid tot aan „'t Huis aan 't Manpad".

De geheele overplaats — de eigenlijke hertenkamp — was er niet bij.

De groote toename van waarde moet dus te vinden zijn in de groote kosten, die aan de versiering der plaats door Johan Hinlopen besteed zijn.

Hoe de plaats den naam van „Hertecamp" gekregen heeft is niet te vinden. Hoewel de tegenwoordige hertenkamp in de overplaats eerst onder de Cliffords is gemaakt, komt de naam reeds voor in een koopbrief van 17 Nov. 1680, toen de plaats te Amsterdam publiek verkocht werd aan Jacobus Heyblok voor *f* 5316.—, groot 12 morgen 168 roeden.

Bij den verkoop door de erfgenamen van Pieter Clifford Pieterz. aan Jean Clicquet, op 7 Juli 1788, zien wij vermeld:

1e. de hofstede „de Hartekamp" met de overplaats;

2e. een omrasterd duin tot een hertekamp geappropriëerd;

3e. 3 perceelen gelegen onder Bennebroek, waarvan 2 van ouds geweest zijnde lijnwaadbleekerijen met landerijen te samen groot 42 Rh. morgen. De verkoopsom was toen *f* 34500.—

De tweede teekening is dus uit het tijdperk tusschen 1709 en 1788.

Linnæus vetoefde op „de Hartekamp" van 1736 — 1738. Er moest in dien tijd heel wat ruimte disponibel zijn voor de rijke verzameling van Overzeesche gewassen, en deze ruimte vond men niet op de teekening uit den tijd van Hinlopen, toen de oranjerie en serres een zeer bescheiden plaatsje innamen. In 1804 behoorde de Hartekamp aan den heer Johan Chr. Meijer, en in 1844 aan Baronnesse van Verschuur geb. Brandts.

In hoeverre aan te nemen is, dat de plaats werkelijk is geweest zooals de teekening aangeeft, is niet met juistheid te zeggen; zeker is het, dat door den algeheelen omkeer, die er later onder de beide Zochers, vader en zoon (Jan David en J. David Jr.) heeft plaats gehad, er hier en daar nog slechts enkele punten zijn aan te wijzen, die den vroegeren toestand aangegeven, o. a. de plaats van den koepel in de overplaats, een verborgen bergje in 't bosch, als een restant van den parnassus met spiraalvormig pad, de haast cirkelvormige moestuin, de groote moestuin en een overblijfsel van het amphitheater.

Op de eigenlijke plaats is niets, niets meer over dat aan den ouden toestand doet denken. Zóó is daar de aanleg gewijzigd. Alleen 't inwendige van 't huis was in 1902 nog geheel hetzelfde als in 1738. Treft men op „'t Huis 't Manpad" nog oude beelden enz. aan, op de „Hartekamp" niets van dat alles.

Toen ik in den zomer van 1902 't voorrecht had een maand op „de Hartekamp" door te brengen, heb ik alle gelegenheid gehad de plaats in alle hoekjes en gaatjes te doorsnuffelen, doch nergens kon ik eenige boom of plant vinden, die mij de dagen van Linnæus in herinnering bracht. Ik vond er een heerlijke afleiding van al de onaangenaamheden die ik moest ondervinden door het indienen van het reorganisatieplan van den Hout; genietende van de stille rust die er heerschte, niettegenstaande de onmiddellijke nabijheid van stad en dorp.

Dat men in de dagen der beide Zochers (vader en zoon) niet schroomde de bijl te gebruiken om al die rechte lanen, geheel of gedeeltelijk te sloopen en ruimte te maken in den chaos van geschoren of verwaarloosde heggen en daardoor licht en kleur te brengen in 't landschap, is typisch gecritiseerd in een gedichtje van niemand minder dan Mr. David J. van Lennep, den vader van onzen dichter Jacob v. Lennep.

Het gold toen de voorgenomen veranderingen op „'t Huis 't Manpad", de buurman van „de Hartekamp." Het gedichtje luidde als volgt.

Op zekeren nieuwen Aanleg.

Ik ben een vrind
Van wind van wind.
'k Weet met een bosch goed raad,
Ik vel gerust en zonder schroom,
Van 't dichte woud fluks elken boom,
Die in den weg mij staat.

Wat schaduw biedt
Behaagt mij niet.
De zon zende onverlet
Haar stralen neêr bij middagbrand,
Op wie in 't zweet, door gulle zand,
Vermoeid zijn schreden zet.

Zoo krijgt men ligt,
Een ruim gezigt
En schenk aan 't oog vermaak.
Dit zoek ik slechts. Wat wil men meer?
Men prijs mijn kunst en geef mij de eer
Ik volg de nieuwe smaak.

Alleen in de overplaats zijn boomen, die waarschijnlijk overblijfselen zijn uit den tijd van Linnæus, toen een groot deel (het Oostelijk deel) nog wildernis was. Een deel van dit terrein is in dien tijd afgezand, dit getuigen de vaarten op de teekening, vaarten die later weer dicht gemaakt zijn. Daar in de laagte staat een iep, die den eerbiedwaardigen stamomvang heeft van M. 5.55. Het is een echte duiniep (Ulmus campestris) en waarvan men destijds enkele takken omgebogen heeft in den grond. Deze takken hebben wortel gemaakt en den ouden boom doen omgeven door een kring van jonge boomen. Hij heeft daarom den naam van *Moederboom* gekregen.

Op de heuvelen Oostelijk naast den koepel zijn nog eenige van de echte type van duin-eiken te vinden, bekend door hun dwergachtigen groei met knoestige stammen en breeduitgaande takken. Vormen, zooals men, ik zou haast zeggen, uitsluitend in de duinen vindt.

Maar hoe veranderd is het gezicht uit dezen koepel. Zag men vroeger over de smalle strook binnenduin op het blinkende water van de Haarlemmermeer, dat zich in 't verschiet verloor, en alleen bij helder weer misschien de toren van Aalsmeer in de nevelen opdoemde. Thans ziet men over de groene grasvelden van de achterste hertenkamp en boschjes, en tusschen prachtige boomgroepen door, naar de weelderige landouwen van den Haarlemmermeerpolder en verrijzen in 't verschiet de boomen van Hoofddorp.

Wanneer men nu met de stoomtram van Haarlem naar Leiden tusschen de Glippenbrug en Bennebroek op den wissel halt houdt, om een afkomende tram af te wachten, ziet men westwaarts hoog op een heuvel een witten vierkanten koepel. Deze koepel staat op dezelfde plaats als de achterkant op teekening.

Prachtige boomgroepen vormen den achtergrond en verheffen zich statig op de golvende heuvelen van de weinige overblijfselen der binnenduinen, die allengs verdwijnen, om plaats te maken voor bollenlanden.

Was door den verkoop in 1901 een oogenblik gevaar ontstaan, dat deze historische plaats den weg van zoovele groote buitens zou gaan, gelukkig heeft zich dit gevaar voorloopig afgewend.

De eigenlijke plaats — het Heerenhuis en omgeving tot aan 't Huis Manpad — is na nog tweemaal in andere handen te zijn geweest (Mr. W. de Ridder te 's Gravenhage en daarna baron Creutz), thans het bezit geworden van den heer P. Smidt van Gelder, terwijl de overplaats, deels in handen van den heer N. Vas Visser, deels in handen van Jhr. Teixeira de Mattos gekomen is.

Gelukkig, want in de laatste jaren, dat de plaats de bezittingen uitmaakte van wijlen Baron van Verschuur, was zij aan verwaarloozing overgegeven.

Na den dood van zijn ega kwam de bezitter weinig meer op het landgoed en zooals 't meer gaat: Het oog van den meester maakt het paard vet. Wanbeheer voerde hier den scepter. De bezitter had geen pleizier meer in zijn schoone plaats, wetende dat na zijn dood zijn kleinzoons, die als vreemdelingen (van een Oostenrijkschen vader) niets daarvoor voelden en alles toch verkoopen zouden.

Thans gaat „de Hartekamp" weder eene goede toekomst tegemoet, leven en beweging is er weder. Het huis is winter en zomer bewoond, en vroolijke menschenstemmen klinken weer, waar sedert jaren de stilte van een graf heerschte. De Hartekamp, verlaten en eenzaam als het vroeger aan den weg stond, heeft weer de plaats ingenomen die hij vroeger had in de rij der schoone landgoederen aan den Haagschen straatweg.

Wie de ontwerpers zijn van de twee in mijn bezit zijnde ontwerpen, is niet na te gaan.

Op de oudste is geen naam vermeld, terwijl op de laatste voorkomt de naam van *George Lodewich Uhl*, doch 't is niet meer duidelijk leesbaar of hij ontwerper was of maar teekenaar. Waarschijnlijk dit laatste, daar de onduidelijk geworden letters iets aangeven, als *„gesduiteerd landmeter"*. In elk geval de teekening is goed van conceptie, en was fraai en zuiver geteekend, getint in Oostindische inkt en een der vele bewijzen voor de uiterste zorg, waarmede men destijds dergelijke zaken behandelde.

Beziet men het ontwerp, dan moet de plaats er rijk uitgezien hebben, altijd voor een Hollandschen tuin; want hoe fraai ook, zij blijven in conceptie altijd achter bij de Fransche ontwerpen uit die dagen.

Toch is het vermakelijk hoe Nederlandsche schrijvers over onze oude 17e en 18e eeuwsche tuinen steeds blijven beweren, dat Le Nôtre gewerkt heeft voor onze rijk geworden koopliedien. Af en toe komen echter de bewijzen voor den dag, dat zij steeds den plank missloegen en dat het bleek, dat het niet eens al te beste volgelingen van Le Nôtre waren die hier werkten.

Meestal zijn het — althans voor de beste ontwerpen — Daniël Marot, Simon Schijnvoet, Jacob Roman en dergelijken.

Leonard A. Springer.

CONGRESSEN

ZEVENDE INTERNATIONAAL CONGRES VAN ARCHITECTEN TE LONDEN.

Wij wenschen de lezers van dit blad nog eens te herinneren aan het VIIe Internationaal Congres van Architecten, dat van 16 tot 21 Juli a.s. te Londen zal worden gehouden, en hen tevens op te wekken daaraan deel te nemen.

Verschillende architecten hoorden wij indertijd verzekeren, dat zij zonder twijfel aan dit Congres wilden deelnemen; enkelen hebben zich daarvoor opgegeven, maar velen hebben dit nog nagelaten. Laatstgenoemden geven zich wellicht op het uiterste oogenblik aan, even vóór de opening, niet bedenkende hoeveel onaangename drukte zij door hun dralen aan het Comité van het Congres te Londen veroorzaken, en hoe hun besluiteloosheid niet bevordelijk is voor een goede regeling, ook op financieel gebied. Het Comité heeft namelijk ook rekening te houden met de gestorte gelden voor het lidmaatschap van het Congres; hoe eerder het weet op welk bedrag gerekend kan worden, hoe meer kan aan de leden aangeboden worden, en hoe beter kan de organisatie voor het Congres zijn.

Wij sporen daarom allen die voornemens zijn het Congres bij te wonen met aandrang aan, ten spoedigste zich op te geven aan den heer W. J. Locke, Secretaris van het VIIe Congrès International des Architectes, 9, Conduitstreet, London W., of wel aan den Secretaris van het Comité Permanent der Hollandsche Afdeeling, den heer A. Salm Gbz., die zich desgewenscht belast met het overmaken der gelden voor het lidmaatschap, enz.

Alleen zij die hunne bijdragen gestort hebben, worden ingeschreven; van gewone aanmeldingen, zonder bijvoeging der verschuldigde storting, wordt geen nota genomen.

Elke aanmelding moet verzegeld gaan van de geldelijke bijdrage verschuldigd als donateur of als gewoon lid, waardoor dezelfde rechten worden verkregen. De bijdrage als donateur is 4 P. St. d. i. *f* 48.40; die als gewoon lid 1 P. St. of *f* 12, waardoor dan alle voordeelen genoten worden die uitvoerig zijn omschreven in het nummer van het Bouwkundig Weekblad van 13 Januari j.l.

Uit Nederland zijn tot nog toe slechts 8 heeren en 2 dames als leden ingeschreven.

Wij hopen, dat dit aantal spoedig zal vermeerderen. Inschrijvingsbiljetten met de meest gewenschte inlichtingen zullen op aanvrage aan het bureau van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, met den meesten spoed worden toegezonden.

Wij willen ook het volgende nog in herinnering brengen.

Beschermheer van het Congres is Z. M. Koning Eduard VII;

Eere Voorzitter is Z. K. H. de Prins van Wales, Eere Vice-Voorzitters van de Nederlandsche Afdeeling zijn Z. E. Baron K. W. P. F. Gericke van Herwijnen, Buitengewoon Gezant en Gevolmachtigd Minister van H. M. de Koningen der Nederlanden te Londen, en de heer J. A. Royer, Civiel-Ingenieur, Referendaris aan het Ministerie van Binnenlandsche Zaken, terwijl de heeren Prof. J. F. Klinkhamer, P. A. Weeldenburg en C. T. J. Louis Rieber zich bereid hebben verklaard deel uit te maken van het Comité de Patronage, waartoe ook behooren de leden van het Comité Permanent, de heeren Dr. P. J. H Cuypers, Voorzitter, A. Salm G.Bzn., Secretaris en H. P. Berlage, lid.

Afgevaardigde voor de Nederlandsche Regeering is de heer Jos. Th. J. Cuypers.

Wij hopen, dat deze korte aansporing en enkele hier nog volgende inlichtingen aanleiding mogen zijn, dat zich nog vele Nederlandsche architecten zeer spoedig zullen aanmelden als lid van het Congres. Zij kunnen dan met hunne collega's genieten van een zeldzaam voorkomende gelegenheid om Londen te zien onder buitengewoon gunstige omstandigheden.

Hierom richten wij dan ook tot de andere vakbladen het beleefde maar dringende verzoek, eveneens tot deelneming aan het Congres aan te sporen.

Zij die zich als lid van het Congres hebben aangemeld, ontvingen van de directie van De Keysers Royal Hotel, Ltd., Victoria Embankment, London, E. C., reeds uitvoerige inlichtingen over dit hotel, met opgave van prijzen enz.

Van den heer A. Salm G. Bz., Secretaris van het Hollandsche „Comité Permanent" tot het organiseeren van Congressen, ontvingen wij de volgende zeer in overweging te nemen mededeelingen.

Aangaande de tot mij gerichte vragen betreffende de reisgelegenheid naar Londen, het verblijf aldaar en de kosten voor extra excursies, enz., meen ik allereerst in herinnering te moeten brengen, dat door de goede zorgen van het Engelsch „Uitvoerend Comité", de Engelsche Spoorweg-maatschappijen van af 11 tot 25 Juli *retour*biljetten uitgeven voor $1^1/_4$ maal den prijs van een enkele reis.

In navolging daarvan heeft ondergeteekende namens het Hollandsch „Comité Permanent" pogingen aangewend, om de deelneming aan het Congres zoo min kostbaar mogelijk te maken, en ook reducties aangevraagd aan de verschillende Hollandsche Spoorweg- en Stoomvaart-maatschappijen. Tot zijn leedwezen zijn deze door de eerstgenoemde Maatschappijen niet toegestaan daar, in verband met het steeds toenemend aantal Congressen en vergaderingen in de laatste jaren, geen vrachtvermindering daarvoor wordt toegestaan. Gelukkiger mocht hij slagen wat de overtocht per boot betreft.

De *„Batavier-line"* wil even als de Engelsche Spoorweg-maatschappijen van af 11—25 Juli den prijs van een retourbiljet op $1^1/_4$ maal de enkele reis bepalen, zoodat de reis naar Londen en terug zal bedragen:

Salon *f* 11.70 × $1^1/_4$ of *f* 14.62[1] per persoon.

2e klasse *f* 7.20 × $1^1/_4$ of *f* 9 per persoon.

De booten vertrekken dagelijks, uitgezonderd Zondags, te Rotterdam van de Boompjes en te Londen van de Brunswick Pier, Blackwell. Duur der zeereis $7^1/_2$ uur.

Nadere inlichtingen geven Wm. H. Müller & Co. Batavier Lijn, Rotterdam.

De *„Harwich-Line"* bepaalde onderstaande passage prijzen:

Van Hoek van Holland naar Londen en terug:

2e klasse boot en spoor 37/6 per persoon en

1e „ „ „ 2e klasse spoor 32/6 per persoon;

dat is dus resp: *f* 22.68[1] en *f* 19.66 ongeveer.

Dagelijksche dienst.

Inlichtingen geven de Agenten der Great Eastern Railway Co, de Heeren Hudig & Pieters, Westerkade 24, Rotterdam.

De *„Stoomvaart Maatschappij Zeeland"* is geneigd de volgende reducties op den passage-prijs toe te staan [1]).

Voor groepen van *minstens 10* op de heenreis te zamen reizende personen

1e of 2e klasse, dag- of nachtboot.

Minstens 10 tot beneden 20 personen 25 %, enkele reis of retour.

Minstens 20 personen 50 %, enkele reis.

Retourbilletten tegen betaling van enkele reis.

Bovendien kan aan degenen, die met billetten 2e klasse *aan boord* 1e klasse wenschen te reizen, op den supplementprijs de navolgende reducties worden toegestaan:

Minstens 10 tot beneden 30 personen 25 % enkele reis of retour, dag- of nachtboot.

Minstens 30 personen per nachtboot 50 % enkele reis of retour, per dagboot vrijstelling van suppletie.

Ieder reiziger heeft 25 K.G. bagage vrij.

De billetten Vlissingen—Londen, alsmede eventueele supplementbilletten voor 1e klasse aan boord met billet 2e klasse, zijn aan boord verkrijgbaar.

De Staatsspoor geeft van hare stations directe plaatsbewijzen uit.

Aan afzonderlijk reizende Congresleden kan deze Maatschappij evenwel geen reductie toestaan.

Gedurende de maanden Juni tot en met October worden echter goedkoope retourbilletten uitgegeven, tegen den prijs van enkele reis doch met een geldigheidsduur van 8 dagen en zijn alleen geldig voor een overtocht per dagboot. De eigenlijke zeereis duurt $2^3/_4$ uur.

Agenten voor de Stoomvaart Maatschappij „Zeeland" zijn: te Amsterdam o. a. Lissone & Zoon en Thos. Cook & Son); te *Rotterdam* het Informatiebureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, Noordblaak 91; te *Utrecht* de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen; te *Den Haag* het Informatiebureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, Plaats 10.

Het is altijd aan te bevelen tijdig plaats te bespreken voor elke route, welke men ook kiest.

Wenscht men gebruik te maken van de toegestane reducties dan moet het bewijs van Congreslid overgelegd worden.

Wat het verblijf te Londen aangaat, zoo heeft de Londensche correspondent van „De Telegraaf" in het n°. van 22 Juli 1904 daarover een zeer lezenswaardige correspondentie geschreven. Aan de hand van deze Correspondentie heeft de Maatschappij „Zeeland" een geïllustreerd gidsje samengesteld „Acht dagen uit en thuis" voor *f* 75 ad *f* 100, waarin o. a. ook alle bijzonderheden en inlichtingen voorkomen omtrent de verschillende hôtels, restaurants, enz. enz.

Aan alle architecten hier te lande welke aan het Congres wenschen deel te nemen, zal daarvan een gratis exemplaar worden toegezonden, wanneer mij dit wordt verzocht.

Men reist ook gemakkelijk door zich vóór het vertrek te voorzien van Reis- en Hôtel-coupons; men kan vooruit zijn reiskosten nauwkeurig berekenen en behoeft niet onnoodig Engelsch geld bij zich te hebben.

Men ontbijt, luncht, dineert en logeert in de hôtels welke met het reisbureau, van waar men de coupons betrekt, zijn aangesloten.

Lissone & Zoon, Singel 155, te Amsterdam, vertegenwoordigen het Keyzer's Hôtel en Buecker's Hôtel, en rekenen per dag *f* 11, 7.65 of *f* 4.85. De coupons zijn geldig voor een goede kamer op 2e of 3e verdieping, ontbijt naar landsgebruik, diner, licht en bediening. Niet gebruikte coupons worden met een kleine reductie teruggenomen. Wordt het diner niet in het hôtel gebruikt, dan wordt ook daarvoor vergoeding gegeven.

Thos. Cook & Son, Damrak 88, Amsterdam, geven verschillende couponboekjes uit. Serie S, ontbijt met vleesch, diner, kamer, licht en bediening ad. 10.6 of *f* 6.35 per dag, of wel: Serie SA, met verhooging van 2.6 of *f* 1.50 voor de lunch.

Men kan deze coupons naar willekeur gebruiken in de onderstaande hôtels, te Londen: First Avenue Hôtel; Devonshire House Temperance Hôtel, Bishopsgate Street Without; Covent Garden Hôtel, Southampton St.; Hôtel de l'Europe, Leicester Square; Tudor Hôtel. Oxfordstreet; Manchester Hôtel, Aldersgate Street; St. Ernin's Hôtel, S. W.; Inns of Court Hôtel, High Holborn; Salisbury Hôtel, Salisbury Square; Liverpool Street Hôtel; Westminster Palace Hôtel. Victoria Street; Midland Grand Hôtel.

Met bijbetaling van 65 cents is men bij „The Ocean" verzekerd tegen ongelukken per spoor of boot.

Thos. Cook & Son wisselen voorts vreemde munt en geven krediet brieven uit.

Tolken zijn bij aankomst aan de groote stations en havens, om bij aankomst of vertrek inlichtingen te verstrekken, enz., enz.

De verschillende onderdeelen der coupons zijn gescheiden door geperforeerde lijnen, zoodat men b.v. in het eene hôtel logeeren en ontbijten kan en in het volgende, waar men vertoeft, de andere maaltijden gebruiken. Overgehouden coupons, ook gedeeltelijke worden met 10% korting gerestitueerd.

[1]) De genoemde prijzen voor de overtocht van af Vlissingen heen en terug is voor de 1e klasse *f* 13.45 en 2e klasse *f* 18.05.

PRYSVRAGEN

Prijsvragen uitgeschreven door de Vereeniging „Bouwkunst en Vriendschap", te Rotterdam.

1e Prijsvraag: **Een spoorwegstation voor eene kleine Gemeente.**

Voor een Gemeente voor 15000 inwoners wordt een spoorwegstation gevraagd, dat verondersteld wordt vrij te liggen aan een plein.

Het moet bevatten: een vestibule met tochtafsluiting van ± 60 M², een kantoor met ruimte voor afgifte van plaatskaarten ± 30 M², en een telegraafkantoor, beiden ook op het perron uitkomende ± 20 M², een kantoor voor den chef ± 20 M², een wachtkamer 1ste en 2de klasse met buffet zonder restaurant ± 60 M², een damessalon met toillette en w. c. ± 20 M², een wachtkamer 3de klasse met buffet ± 70 M², een buffetkamer ± 20 M², een gonderenlokaal ± 60 M², een daaraangrenzende ruimte voor ontvangst en afgifte van bagage ± 20 M², een ruimte voor depôtbagage ± 15 M², een bergplaats ± 20 M², reservekantoor ± 25 M², een kelder voor de centrale verwarming met kolenbergplaats, de vereischte gangen en portalen retiraden voor mannen en vrouwen enz.

Een woning voor den station-chef met afzonderlijken toegang, bestaande uit minstens 4 kamers, keuken, kelder en zolder en de noodige accessoires, welke geheel of gedeeltelijk op de verdieping kan gelegen zijn.

Aan de spoorzijde moet over de geheele lengte van het station een overdekt perron breed 6 M. worden geprojecteerd en zoodanig ingericht, dat reizigers bij 't in en uitstappen geen hinder van eventueelen regen hebben.

De begane grondsvloer en het perron liggen ± 1 M. boven den straat en 0.75 M. boven de spoorstaven.

Verlangd worden: 1e. de platte gronden gevorderd voor een duidelijk overzicht der indeeling; 2e. de 3 voornaamste gevels; 3e. minstens twee doorsneden, allen op de schaal van 1 à 100; 4e. een geveldétail op de schaal van 1 à 20.

Uitgeloofd worden: een eersten prijs: Zilveren Medalje met Getuigschrift der Vereeniging benevens *f* 70.—; een tweeden prijs: Bronzen Medalje met Getuigschrift der Vereeniging benevens *f* 30.—; een derden prijs: Het Getuigschrift der Vereeniging.

2e Prijsvraag: **Een Grafmonument.**

Er wordt verlangd een grafmonument op een grondvlak van 2.5 × 3 M., dat geacht wordt te zijn opgericht ter nagedachtenis van een beroemd man.

De opgegeven maat mag niet door het aanbrengen van afsluitende balustraden of hekken overschreden worden. De materialenkeus is geheel vrij. In de vormenspraak moet op eenvoudige wijze symbolisch het gebied, waarop zich de gestorvene verdienstelijk maakte, weergegeven worden.

Verlangd worden: platte grond, opstanden en doorsnede op een schaal van 1 à 10.

Uitgeloofd worden: een eersten prijs: Zilveren Medalje met Getuigschrift der Vereeniging benevens *f* 35.—; een tweeden prijs: Bronzen Medalje met Getuigschrift der Vereeniging benevens *f* 15.—; een derden prijs: Het Getuigschrift der Vereeniging.

3e Prijsvraag: **Een steenen Trap met Hoofdbalusters en Leuning.**

Er wordt verlangd een steenen trap van 8 treden, voerende naar een verhoogd gedeelte in een vestibule van een openbaar gebouw, met steenen hoofdbaluster en ijzeren leuning langs eene galerij doorloopend volgens bijgevoegde schets plattegrond. De optrede is 0.17 M., de aantrede is 0.25 M.

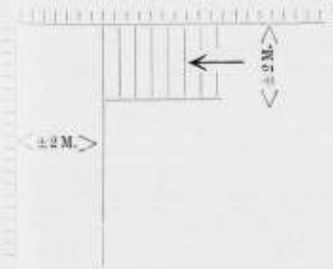

Verlangd worden: platte grond en opstanden van het geheel op eene schaal van 1 à 10, en den hoofdbaluster met aansluitend vak van de leuning op de schaal van 25 cM. per M.

Uitgeloofd worden: een eersten prijs: Bronzen Medalje met Getuigschrift der Vereeniging benevens *f* 20; een tweeden prijs: het Getuigschrift der Vereeniging.

Algemeene Bepalingen. De behandeling der teekeningen is vrij, doch moet duidelijk en nauwkeurig zijn. Zij mogen op carton opgezet, doch bij voorkeur **niet in houten lijsten gespannen** zijn en liefst **geen grootere afmeting** hebben dan 75 × 110 cM.

Alle stukken ter beantwoording dezer prijsvragen worden vóór of op *15 November 1906* vrachtvrij ingewacht aan het adres van den 1sten Secretaris, *Jonkerfransstraat 126*. Ontwerpen na dien datum ingezonden, tenzij dat aan het Bestuur afdoend kan aangetoond worden, dat dit buiten de schuld van den inzender mocht zijn geschied, blijven buiten beoordeeling.

De teekeningen moeten met een motto gemerkt zijn en verder vergezeld gaan van een gesloten brief, waarin naam, kwaliteit en woonplaats van den Ontwerper, en van een tweeden dito, waarin een correspondentieadres vermeld is. Op beide brieven en couverts moet het motto der teekening voorkomen.

De ontwerper van eenig antwoord mag zich als zoodanig niet bekend maken vóór de uitspraak der Jury. De Jury voor deze prijsvragen bestaat uit de heeren: H. P. Berlage Nz., Architect te *Amsterdam*, J. H. W. Leliman, Architect te *Amsterdam*, J. Verheul Dz., Architect te *Rotterdam*. Jac. van Gils, Architect te *Rotterdam*, W. F. Overeijnder, Architect te *Rotterdam*.

Wanneer geen antwoord ter volle bekroning kan worden voorgedragen, heeft de Jury het recht om het Bestuur van „Bouwkunst en Vriendschap" voor te stellen de uitgeloofde prijzen op andere dan de bovenstaande wijze te verdeelen. De Vereeniging behoudt zich het recht voor, gedurende 3 maanden na de publicatie van het Juryrapport, alle of een gedeelte der antwoorden tot expositie af te staan aan andere Vereenigingen in ons land; gedurende dien tijd kan geen der ontwerpen gereproduceerd worden zonder toestemming van „Bouwkunst en Vriendschap".

De Vereeniging heeft echter het recht de bekroonde antwoorden ter reproductie aan te bieden aan de redactie van eenig plaatwerk, zonder dat zij gehouden zal zijn den bekroonde eenig honorarium daarvoor te betalen.

De ontwerpen zullen na dien tijd aan de correspondentieadressen worden teruggezonden.

De uitspraak der Jury zal door het Bestuur door middel van de N. R. C. en de bouwkundige bladen bekend gemaakt en de antwoorden publiek tentoongesteld worden, nadat het Juryrapport zal zijn gepubliceerd in de bouwkundige bladen.

De uitreiking der bekroningen zal geschieden in de Algemeene Vergadering der Vereeniging die in Januari 1907 zal worden gehouden.

De deelname aan de beantwoording der prijsvragen is voor ieder opengesteld.

Namens het Bestuur,

P. A. WEELDENBURG, Voorzitter.
Rotterdam, 26 Mei 1906. C. N. VAN GOOR, 1ste Secretaris.

Tot deskundigen in de Commissie van beoordeeling der ontwerpen in te zenden op de prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist zijn benoemd de heeren Prof. Henri Evers, Hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te Delft, A. D. N. van Gendt, Architect te Amsterdam, en A. Salm G.Bz., Architect te Amsterdam.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 26 Mei 1906. *Op reis.* Beschouwingen over de „Deutsche Kunstausstellung", te Keulen. Dat de bouwkunst ook in Duitschland op sterven ligt, hier en daar onder stuiptrekkingen, wordt bewezen door de gebouwen op de tentoonstelling niet alleen, maar ook in de nieuwe buurten van Keulen. Zij doen een wonderlijke staalkaart zien en tevens betreuren, dat aan den stijl der 20ste eeuw zooveel schatten verspild worden.

Het Vredespaleis. Eenige bijzonderheden over den heer Cordonnier; met diens portret en een penteekening naar zijn bekroond ontwerp, waarschijnlijk een calque van een photo.

Bijdrage tot de geschiedenis van het cement, door J. L. Terneden.

Een kleine bloemlezing; overgenomen berichten uit dagbladen over de prijsvraag voor het Vredespaleis.

Architectura. 26 Mei. Programma der *Prijsvragen 1906*, van Architectura et Amicitia. 1. Schets voor een Volksbibliotheek in een stad van circa 500.000 inwoners. 2. Groep van 12 burgerwoonhuizen, bestemd voor 4 × 12 gezinnen. 3. Telefoonpaal. 4. Diploma met stempel voor A. et A. 5. Een gaslantaarn met 5 lichten, dienende voor verlichting op een plein in een stad en gedacht in gesmeed ijzer. 6. Schriftelijke verhandeling over de wettelijke beroepsregeling van den architect.

Een Congres voor baksteen. Slot. Het formaat van den baksteen. Door H. Walenkamp.

Inhoud van het „Technisch gedeelte". *De grootste dam der wereld. Droge mortel* en haar toepassing in de bouwkunde. *Gewapend asphalt en asphaltgraniet.* Vervolg van *Electrische staalbereiding.*

De Bouwwereld, 23 Mei. *De Raad van arbitrage* voor de bouwbedrijven in Nederland, door J. H. W. Leliman. Hoe ook de arbitrage ten slotte zal worden geregeld, zij lijkt eene reden te meer om over te gaan tot de opstelling van een model-contract tusschen architect en besteder, althans dat de rechten en verplichtingen der directie scherper worden gedefinieerd.

Vervolg en slot van *Verwarming en luchtverversching van schoollokalen;* naar Ludwig Dietz.

De Ingenieur. 19 Mei. verschenen 21 Mei *Feestuitgave G. van Diesen*, bij gelegenheid van diens tachtigsten verjaardag. Een sympathiek samengesteld feestnummer waarin de jubilaris geëerd wordt als Spoorwegingenieur, als Waterstaatsingenieur, als lid van Academie van Wetenschappen en van de Rijkscommissie voor graadmeting en waterpassing, als lid der Staat-commissie voor de herziening der Waterstaatswetgeving, en als lid van het Kon. Instituut van Ingenieurs. Dit belangrijke geschrift is rijk geïllustreerd, waaronder eenige merkwaardige afbeeldingen.

Technisch Weekblad. 25 Mei. Slot van: *Iets over water*, door C. v. d. Steen.

VRAAGBAAK.

Kasteel Cleijdael bij Aertselaer
in het Land van Mechelen.

De bovenstaande afbeelding werd in het vorige nummer van het Bouwk. Weekbl. geplaatst, en daarbij het verzoek tot de lezers gericht ons zoo mogelijk te willen inlichten, waar het voorgestelde kasteel gelegen is.

Wij ontvingen tegelijkertijd tot ons groot genoegen twee antwoorden, een van den heer J. C. van Dorsser Az., Architect, Hoofdleeraar a. d. Academie van B. K. en T. W. te Rotterdam, en een van den heer A. J. C. van Gemund, Architect te Haarlem, waarin wordt medegedeeld, dat het afgebeelde gebouw is het kasteel Cleijdael bij Aertselaer, in het Land van Mechelen.

Aan beide heeren betuigen wij onzen vriendelijken dank voor hunne zeer gewaardeerde inlichtingen, waarbij o a. deze, dat afbeeldingen van het Kasteel voorkomen in het werk van Van Ysendijck, Documents classés de l'Art dans les Pays-Bas. (De plaat ontbrak in het ons ten dienste staande plaatwerk.)

De heer Van Gemund schrijft ons daarbij nog het volgende.

„Zeer juist was de gissing, dat het Kasteel in België zou gelegen zijn.

Het behoort aan de familie der Baronnen Van Havre. In 1576 was het eigendom van Antonio del Rio, een rijk Antwerpsch koopman van Spaansche afkomst; het werd toen door de troepen van de Staten-Generaal geheel uitgeplunderd en verwoest."

BERICHTEN

BINNENLAND.

A. P. van Dam A. Wzn. Te 's-Gravenhage is in den leeftijd van 55 jaren overleden de heer A. P. Van Dam A.Wzn., architect. Hij had zijne vorming in de bouwkunst te danken aan zijn vader, den bekenden en bekwamen Rotterdamschen architect A. W. Van Dam. De stad zijner inwoning telt verschillende degelijke bouwwerken door den ontslapene in zijn betrekkelijk korte loopbaan ontworpen en uitgevoerd. Zijn laatste werk is het zoogenaamde Warenhuis in de Spuistraat, een kolossaal werk waarvan hij de voltooiing niet heeft mogen beleven.

Vredespaleis. De tentoonstelling der ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor het Vredespaleis zal worden geopend op Maandag 11 Juni e.k., in de zalen van het Paleis aan den Kneuterdijk te 's Gravenhage. Zij wordt waarschijnlijk gesloten op 14 Juli d.a.v.

Bezoek van Engelsche Architecten enz. aan Nederland. Donderdag 31 Mei ving een excursie aan van 29 Engelsche Architecten enz., ten einde een bezoek aan ons land te brengen. Deze tocht werd geregeld door Prof. K. Sluyterman.

Op 1 Juni werd een bezoek gebracht aan Middelburg, onder geleide van den heer J. A. Frederiks, verder aan Veere en Goes.

Rotterdam wordt op 2 Juni bezocht, waar onder leiding van den heer Wouter Cool per boot een tocht op de Maas wordt gemaakt.

In den namiddag gaat het reisgezelschap naar Dordrecht, waar Prof. Sluyterman zich bij de tochtgenooten aansluit. Per boot wordt de reis voortgezet naar Gorinchem, waar het middagmaal wordt gebruikt, om vervolgens naar Utrecht te gaan.

Op 3 Juni, tocht naar het Kasteel „De Haar", waar de heer Jos. Th. J. Cuypers het gezelschap zal rondleiden. In den namiddag wordt per motor-yacht „Olga" van den heer Alb. Kapteijn een tocht langs de Vecht gemaakt tot Amsterdam.

Op 4 Juni worden Broek-in-Waterland, Monnikendam, Volendam en Marken bezocht. Des avonds van dien dag keert het gezelschap terug naar Engeland.

Prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist. De heeren Prof. H. Evers, Hoogleeraar aan de T. H. S. te Delft, A. Salm G.Bz., Architect te Amsterdam en A. D. N. van Gendt, Architect te Amsterdam, zijn benoemd om B. en W. van Zeist en de Raadscommissie aldaar voor te lichten bij de beoordeeling der ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist. Zonder twijfel zullen zij die aan den wedstrijd hebben deelgenomen, met de benoeming dezer heeren ingenomen zijn.

BUITENLAND.

Stettin. De stedelijke regeering heeft plannen ingediend voor eene zeer aanzienlijke uitbreiding van de havenwerken. De begrooting is 4,5 millioen mark.

Hamburg krijgt een ceintuur spoorweg. Reeds 7½ jaar bestonden de plannen (begroot op 40 millioen marken), doch deze konden wegens een geschil tusschen den senaat en den gemeenteraad, dat nu opgelost is, niet tot uitvoering komen.

New-York. Ter herinnering aan het feit, dat in 1609 *kapitein Hudson* aan de baai van New-York landde, zal in New-York in 1909 een machtig monument onthuld worden. Het is een koepelbouw van 120 M. hoogte, waaronder het 30M. hooge standbeeld van Hudson komt te staan.

Een som van 1 millioen dollar is hiervoor bij elkaar gebracht.

Parijs. Te Parijs is geopend een nieuw vast Circus, „Cirque Métropole", architect de heer Emile Jandelle.

Het is met veel smaak en zeer doelmatig en ruim ingericht, heeft uitstekende stallen en de nieuwste inrichtingen tegen brandgevaar enz.

Parijs. De beroemde molen van **Lonchamp** wordt niet afgebroken, maar is door den heer Bouchand, directeur der Parijsche aanplantingen, geheel hersteld. Deze bekende molen is van de XIII eeuw, en zeer schilderachtig temidden van een groen boschje gelegen, aan het uiteinde van het Bois de Boulogne.

Parijs. Het „paleis Bourbon" wordt verbouwd, en zal van een nieuwen voorgevel voorzien worden. De oude voorgevel met zijne Calonnade vormt een fraai pendant met de Madeleine-kerk en de verandering van gevel zoude deze harmonie verbreken. Daarom heeft het bestuur van „Vieux Paris" een adres aan de regeering ingediend, om tot geen gevelverandering over te gaan.

Venetië. Naar aanleiding van het gerezen verschil van opinie ten opzichte van de hoogte van den nieuw te bouwen St. Markus toren, is de vastgestelde opdracht in druk verschenen. Deze bevat o.a.: De toren moet dezelfde vorm en kleur hebben als de oude, maar bij de samenstelling mag gebruik gemaakt worden van de wetenschappelijke vorderingen op het gebied van constructie enz. om daardoor een langeren duur van den bouw te verzekeren. Hiertoe behoort o.a. toepassing van gewapend beton, en zware ankers in cement, die het in en uitwendige muurwerk naar alle richtingen met elkaar verbinden, en verschillende druk- en trekspanningen verzekeren. Overigens moet de toren uit dezelfde materialen als vroeger gebouwd worden; de torenschacht van baksteen, de klokkenhal, het attiek en de helm van Istrischen kalksteen met koper gedekt. Ook de met den wind draaienden engel op de torenspits zal beter geconstrueerd en lichter draaibaar gemaakt worden, terwijl de klokkenstoel zoo gemaakt wordt, dat door het luiden der klokken, aan den toren geen stooten medegedeeld worden.

De sokkel zal de oorspronkelijke hoogte verkrijgen, en dus 5 meden hooger worden dan vóór de instorting.

PERSONALIA

In zijne zitting van 23 Mei j.l. benoemde de Gemeenteraad van Delft tot Inspecteur van het bouw- en woningtoezicht den heer J. H. Schaad, adj. Inspecteur van de Bouwpolitie te Amsterdam.

Aan den heer J. van Hasselt is in de zitting van den Gemeenteraad van 30 Mei j.l. op diens verzoek een eervol ontslag verleend, op een nader door B. en W. te bepalen tijdstip, als Directeur van Publieke Werken.

In afwijking van de gewoonte voegde de Burgemeester aan het voorstel tot verleenen van dit ontslag een kort woord toe en zeide daarna, dat B. en W. met groot leedwezen dezen ambtenaar zien vertrekken, wiens toewijding aan de Gemeentebelangen boven den lof van spreker verheven was.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

						per maand
Ingeschreven solicitanten voor:						
Bouwkundig Opz.-	Teekenaar,	onderdom	21	jaar	salaris	f 80.—
"	"	"	23	"	"	- 50.—
"	"	"	41	"	"	- 80.—
"	"	"	29	"	"	- 90.—
"	"	"	24	"	"	- 100.—
"	"	"	47	"	"	- 125.—
"	"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	"	36	"	"	- 80.—
"	"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	"	25	"	"	- 70.—
"	"	"	32	"	"	- 90.—
"	"	"	32	"	"	- 100.—
"	Teekenaar	"	20	"	"	- 45.—
"	"	"	19	"	"	- 30.—
"	"	"	22	"	"	- 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

DINSDAG 5 JUNI.

BOZUM. Het bouwen van een stelphuizing etc. te Wommels.

De heer H. T. Biesma. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. aan de coöp. drukkerij te Leeuwarden. Aanw. gedaan.

KOLLUM. Het afbreken van het kerkgebouw op het Oost en het weder opbouwen daarvan op de Kollumerpomp.

De Commissie van adm. der Ger kerk. Bestekken à 50 cent verkrijgb. bij den boekhouder J. van Kammen terwijl de teek. ter inzage ligt in de consistorie op de Nieuweburen. De inschrijvingsbiljetten worden per post ingewacht bij den boekhouder voorn. tot 5 Juni 's av. 8 u.

MUSSELKANAAL. *a.* Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bijlev. der daartoe ben. mater., transporten, werkloonen etc. *b.* De glas-, verf, en behangwerken.

De heer J. Mulder n.m. 5 u. in het café van F. de Boer. Bestek en teek. in bovengen. café ter inz. waar tevens teek. zijn te verkrijgen à 40 cent per stuk. Aanw. een uur voor de aanbesteding. Inl. geeft K. Prummel arch. te Eksloermond no. 40.

NEER (LIMB.). Het maken van de gebouwen voor de coop. stoomzuivelfabriek.

Het best. n.m. 4 u. ten huize van W. Theelen aan den Rijksweg. Plan en bestek verkrijgbaar bij den heer H. Nijssen, voorzitter tegen f 2.50. Aanw. op het bouwterrein 5 Juni van af 2 u. n.m.

ROTTERDAM. Het bouwen van een winkelhuis met woning aan den Binnenweg 3.

De arch. J. van Teeffelen, v.m. 11 u., in café Rondeel, Hoogstraat. Bestek met teek. à f 1.50 te bekomen bij de firma Gebr. Canta, Hoofdsteeg 31 en inlicht. bij den architect Middensteiger 19, alle dagen tusschen 1 en 2 u.

VARSSEVELD (GELD.). 1e. Het bouwen van een schoolgebouw met 3 lokalen te Westendorp; 2e. het maken van schoolmeubelen benoodigd voor bovengenoemde school; 3e. het bouwen van een onderwijzerswoning te Heelweg. Alles met bijlev. der materialen.

Het gem. best. van Wisch n.m. 1 u. Bestek en teek. van 1 en 2 en van 3 verkrijgb. à f 1 ten gemeentehuize en ten kantore v.d. architecten H. J. L. Ovink en Zn. Doetichem, die inl. verstrekken. Aanw. gedaan.

WOENSEL. Het bouwen van 2 burgerwoonhuizen en een koffiehuis op zijn terrein gelegen aan den Broekschen weg, Woensel.

De heer J. Valens – Borrenbergen 's av. 7 u. in het koffiehuis van F. v. d. Waldenberg. Bestek en teek. in genoemd koffiehuis ter inzage. Inl. te bekomen bij W. de Goeij, Aannemer, Woensel. Aanw. 5 Juni n.m. 6 u.

WOENSDAG 6 JUNI.

APELDOORN. Het bouwen van eene kalkzandsteenfabriek aan het kanaal nabij de Scherpenbergerbrug te Beekbergen.

De arch. J. A. Wijn in hotel „Apeldoorn". Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb.

BUDEL (N.-B.). Het bouwen eener r.-k. bijz. school met onderwijzerswoning etc., te Schoot onder Budel.

Het r.-k. kerkbest. n.m. 2. u. ten huize van P. Schets. Plannen met bestekken tegen f 2.50 per stel te verkrijgen bij P. Schets, alsmede bij den heer H. J. Rammers, archit. te Roermond, bij wien ook inlicht. te verkr. zijn. Biljetten moeten uiterlijk op 5 Juni zijn bezorgd bij den Z.Eerw. heer pastoor.

ENSCHEDE. Het bouwen van eene verdieping op het voorgebouw van de Fabriksschool aan den Noorderhagen.

De commissarissen der school 's midd. 12 u. in hotel „de Graaff". Bestek en teek. ten kantore van den arch. verkrijgb. à f 1.50 per stel. Aanw. 6 Juni v.m. 9 u. Inl. geeft G. Beltman A. Gzn., architect.

EMMEN. Het bouwen van een winkelbehuizing te Klazienaveen met bijlevering der materialen.

De heer J. Breider te Nieuw Dordrecht n.m. 3 u. in het logement Wielens te Emmen. Bestek en teek. ter inzage in voorn. logement, in het logement van R. Smit te Emmen – Erfscheidenveen en in het hotel van Dalen te Nieuw-Amsterdam. Inl. te bek. bij den architect R. Klijhoff, Emmen.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis voor rekening van den heer E. Nijhof op een terrein, gelegen aan den Lonneker grensweg.

De aanbesteder 's av. 8 u. in café Peters, Enschedeschen straatweg. Aanw. 6 Juli v.m. 10 u. Inl. verstrekt de heer J. Wilmink Langestraat 4, Hengelo.

LEIDEN. Het bouwen van een winkelhuis en annotie van het bestaande.

De arch. Jac. v. d. Heide v.m. 11 u. in het te verbouwen perc. aan de Vischmarkt 4. Bestek ter inz. in voorn. perc. en à f 2 verkrijgbaar bij den arch. Garenmarkt 9. Aanw. 5 Juni v.m. 11 u.

LEIDEN. Het bouwen van een electriciteitsfabriek.

Commissarissen der stedelijke fabrieken van gas en electriciteit te Leiden ten 3½ u. n.m. ten kantore der stedelijk gasfabriek. Bestek en teek. verkrijgb. ten kantore der gasfabriek t. gen f 2.50 per stel. Aanw. gedaan.

SCHIERMONNIKOOG (FR.). Het bouwen van een kerkgebouw met consistorie c.a, ald.

De kerkeraad der geref. kerk, 's n.m. 3 u. Bestek en teek. à f 3 (waarvan f 2 aan gegadigden op 6 Juni wordt gerestitueerd) verkrijgb. bij ds. Huismans te Anjum. Aanw. 6 Juni n.m. 11 u.

VROOMSHOOP (GR.). 1. Het bouwen van een kerkgebouw en dienstvertrek. 2. Het meublement, benood. voor bovenstaande.

De kerkeraad der Geref. Gem., 's nam. 3 u., in de consistoriekamer. Bestek en teek. verkrijgbaar bij den bouwk. H. Schipper, Ambt-Almelo, no. 1 à f 2 en 2 à f 1 en ter inz. in café Wed. Harwich, Vroomshoop. Aanw. gedaan.

VELP (N.-BR.). Het ophoogen van een terrein, en het daarop bouwen van een school.

Het gem. best. n.m. 3 u. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. ter secretarie en arch. J. F. L. Frowein, 's Hage, die inl. geeft. Aanw. 6 Juni v.m. 11 u.

WOMMELS (FR.). Het bouwen van een stelphuizinge etc. onder Wommels.

De heer H. T. Biesma te Bezum. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgbaar aan de coöp. Handelsdrukkerij te Leeuwarden en bij H. T. Biesma. Bilj. in te zenden volgens bestek. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 7 JUNI.

BRAKEL. Het uitbreiden der gemeenteschool door aanbouw van twee schoollokalen enz.

Het gem.best. n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inz. ter gem. secretarie en zijn aldaar verkrijgbaar à f 2.50. Inl. worden verstrekt door K. v. Bijsterveld, bouwk.

OOSTWOLD (GRON.). Het verbouwen der school onder bijlev. van al het daartoe benoodigde.
Het best. der herv. school met den bijbel, n.m. 5 u. ten huize van J. Kruizinga. Bestek en teek. liggen ten huize van aanbesteding. Inlicht. verstrekt G. Kruizinga, arch. Aanw. gedaan.

WEERT. Het bouwen van twee woonhuizen met bijbehooren enz.
De arch. Herm. Smeets bij wien bestek en teek ter inz. liggen.

WINSUM (GR.). Het verbouwen van het kerkgebouw met bijbouw van een consistorie aldaar.
De kerkeraad der geref. kerk. Bestek en teek. zijn à f 1.50 verkrijgbaar bij den boekh. J. C. Mekel. Aanw. 6 Juni.

VRIJDAG 8 JUNI.

ELST (N.B.). Het bouwen van een woon- en een winkelhuis op een terrein gelegen in de Dorpstraat aldaar.
De aanbesteder n.m 4 uur in hotel „de Vereeniging" Bestek met teek. in voorn Hotel te verkrijgen tegen f 1.50 per stel. Inl. worden verstrekt 2 u. voor de besteding in voorn. Hotel door Th. F. Span, gem.-opz. te Elst en K. G. Pijper, bouwk. Zeist.

GEERTRUIDENBERG. Het uitbreiden van het R.-K. Liefdesgesticht.
Het bestuur van het gesticht nam. 8 uur in het hotel Sautbergen. Bestek en teek. à f 2.50 te bekomen bij den arch. W. v. Aalst te 's Bosch. Aanw. 8 Juni v.m. 11 u.

STEENWIJK. Het verbouwen van zijn woon- en winkelhuis aan het Diep te Steenwijk.
De heer M. Beverwijk v.m. 11 u. in het café van de wed. H. Lok. Bestek en teek. te verkrijgen bij Voerman en Mol tegen f 1. Aanw. 2 Juni v.m 10½ u.

VEENDAM. *a* Het bouwen van een exportpaardenslachterij aan het Benedenoosterdiep te Veendam. *b.* De vertimmering van een woon- en winkelhuis aldaar. *c.* Alle benoodigde glas-, verf- en behangerswerken van beide perc.
De heeren E. de Wit en G. de Vries 's av. 7 u. in het beneden-verlaatshuis. Bestek en teek. liggen in bovengen. verlaatshuis ter inz. Inl. geeft A. Woldendorp, archit.

ZATERDAG 9 JUNI.

BERGEN. (LIMB.). 1. Het bijbouwen van twee lokalen, corridor, bergplaats en privaten aan de o. l. school te Siebengewald met bijlevering van alle materialen. 2. De lev. der benoodigde schoolmeubelen.
Het gem. best. n.m. 5 u. Bestek en teek. tegen f 1.50 verkrijgb. bij den bouwk. Arn. van Bommel te Aijen, alw. inl. te bekomen zijn. Aanw. te Siebengewald 9 Juni n.m. van 1 tot 2 u.

BUITENPOST. Het bouwen van een heerenhuis. De heer H. Dijkhuis, Arts. Bestek en teek. à f 2 te bekomen bij den arch. A. Velding. Aanw. 6 Juni n.m. 5 u.

SLOTEN (N.-H.). Het verbouwen van de O.L. school in den Grooten IJpolder.
Het gemeentebestuur.

MAANDAG 11 JUNI.

OLDEMARKT (OV.). Het bouwen van een geheele nieuwe boeren stelphuizinge voor 60 stuks hoornvee.
De heer J. Tromp Meesters te Steenwijk, n.m. 2½ u., bij A. Groep te Oldemarkt. Bestek en teek. à f 2 verkrijgb. bij den arch. W. Jonkers te Oldemarkt. Aanw. 5 Juni n.m. 2½ u., aan den Lageweg gemeente Blankenham.

DINSDAG 12 JUNI.

HAARLEM. Het afbreken van het bestaande schoolgebouw met woning voor het hoofd enz. aan de Spaarnwouderstraat en het ter plaatse bouwen van eene school voor lager onderwijs.
Het gem. best. n.m. 1¼ u.

OOSTERBEEK. 1. Het verbouwen van de openb. school te Renkum. 2. Het verven van bestaande schoolmeubelen, en het lev. van gordijnen in voornoemde school. 3. Het maken van een ijzeren brandtrap aan de openb. school te Oosterbeek.
Het gem. best. van Renkum n.m. 1½ u. Bestek en teek. van perc. 1 ter inz. op het gem.-huis te Oosterbeek en zijn aldaar verkrijgb. à f 1.50. Bestek van perc. 2 en 3 ook ter inz. op het gem. huis. Inl. te bekomen bij den gem. opzichter A. M. van Steenis te Oosterbeek. Aanw te Renkum 6 Juni om half vier van perc. 1, om half vijf van perc. 2 te Oosterbeek, 8 Juni n.m. 5 u.

UTRECHT. Bestek no. 1061. Het maken van 5 dienstwoningen met bijbehoorende werken op het emplacement Vlodrop. Raming f 22.200.
De maatschappij tot expl. v. staatsspoorw. n.m. 2 u.

WOENSDAG 13 JUNI.

HELDER. 1. Het verbouwen en uitbreiden van de gem. school no 6 aan de vischmarkt. 2. Het lev. en plaatsen van nieuwe en het herstellen en schilderen van bestaande schoolmeubelen in gen. school
Het gem. best., n.m. 2 u. Bestekken verkrijgb. van sub 1 met teek. à f 1 van sub 2. à f 0,25. Aanw. 1 Juni, n.m. 2 u, aan het bureau Gem. werken.

DONDERDAG 14 JUNI.

HULST. Het bouwen eener gasfabriek met gasmeesterswoning.
Het gem.best. v m. 10½ u. (spoort.)

VRIJDAG 15 JUNI.

EIBERGEN. Het afbreken van twee woonhuizen met koetshuis en het bouwen van een villa met koetshuis en eenige verdere werken.
De heer G. H. Smits, n.m. 6 u., in hotel „de Kroon".

MAANDAG 18 JUNI.

LEIDEN. Het bouwen van een school 3de klasse aan den Zuidsingel te Leiden.
Het gem.best. 's midd. 12 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

17 MEI.

SPIJK (GR.). Het bouwen van een school met onderwijzerswoning aldaar. Raming f 5782. Onder architectuur van den heer P. Pothof.
Laagste inschr. J. Kooi, Roodeschool, f 5567. Gegund.

19 MEI.

ALKMAAR (ONDERH.). Het bouwen van een kantoor, stallen enz. Door de American Petroleum Company te Rotterdam.
Laagste inschr. W. Swager, Alkmaar, voor f 11790.

21 MEI.

BUSSUM. Het bouwen van twee woonhuizen aan de Lammert Majoorlaan. Door den bouwk. J. Rutgers.
Laagste inschr. J. B. Plate, Amsterdam, f 3200.

22 MEI.

BUSSUM. Het bouwen van een villa met toebehooren. Door de architecten v. d. Goot en Kruisweg.
Laagste inschr. Mouissie en Vreman, f 14580. Gegund.

DRIEBERGEN. De uitbreiding der openbare school met een local. Door het gem. best.
Laagste inschrijver M. F. Geijtenbeek, Rijsenburg, f 2697. Gegund.

KESSEL (LIMB.). Het bouwen eener nieuwe woning met bijgebouw, met bijlev. der materialen te Kessel. Door het gem.best.
Laagste inschrijver G. Peskens, Kessel, f 2257,50 Gegund.

23 MEI.

HELDER. Het maken van een gebouw aan de Kerkgracht bestemd voor bureau van gemeentewerken, kamers voor burgerl. armbest. en stemlokaal. Door het gem. best.
Laagste inschr. J. Spruit. f 6966. Gegund.

ROTTERDAM. 1. Het bouwen van een dubbel winkelhuis met bovenwoningen aan de Kruiskade no. 65 en 67; 2. het bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen aan de Kruiskade no. 69 alhier. Door de arch. J. v. Wijngaarden.
1. Laagste inschr. H. Nederhof, f 18514.
2. Heijink en van Vreeswijk, f 10400.
Massa. Heijink en van Vreeswijk, f 29300.

ZIERIKZEE. Het gedeeltelijk afbreken en het weder opbouwen van een perc. in de Lange Nobelstraat wijk A no. 168, in 3 perc. metsel-, timmer- en verfwerk. Door den heer J. J. Spiekerman.
Gegund als volgt: P. Hollen, metselwerk, f 430; J. Brandenburg, timmerwerk, f 687; H. Lokker, schilderwerk f 414.

26 MEI.

ELST. Het afbreken van een bestaand en het bouwen van een nieuw woonhuis aan den Valburgschen weg met bijlev. van alle benoodigde materialen. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente.
Laagste inschr. A. H. Hoorneman, f 1670.

LISSE. Het bouwen van een nieuw raadhuis. De aanbesteding zal geschieden in onderdeelen en in massa. Door het gem.-best.
Laagste inschr. G. de Vink, Leiden, steenhouww., f 1856; Lasschuit en Zn., Hillegom, loodgieterswerk, f 1450; Gebr. Bebelman, Leiden, glas- en verfwerk, f 1140; J. A. Gerritsen, Hillegom, stucadoorwerk, f 850; F. B. Fokking, Leiden, gasleiding, f 114; H. Marseille en van Hemert, Leiden, timmer- en metselwerk, f 4709*.
Massa. M. Witsenburg, Zoeterwoude, f 20850. * Mits een maand latere oplevering Gunning aangehouden.

IJMUIDEN. Het bouwen van 2 pakhuizen met 3 afzonderlijke bovenwoningen op een terrein aan de Blik en Arnoldkade te IJmuiden. Raming f 11363. Door den bouwk. C. de Pagter.
Laagste inschr. Gebr. Apeldoorn, Alkmaar, f 9985. Gunning aangehouden.

28 MEI.

DRUNEN (ONDERH.). Het bouwen van een stoomzuivelfabriek te Drunen. Door den arch. H. C. Meulkens te Waalwijk.
Laagste inschrs. Wed. A. Aarts en Zonen, Waalwijk, f 5433. Gegund.

HARLINGEN. Het verbouwen van perceel Kerkstraat 8 en 10. Door de heeren gebr. van der Meer.
Laagste inschr. A. Nauta, f 3547.

HELMOND. Het bouwen van een school met aanhoorigheden voor de eerw. broeders. Door het kerkbest. van den H. Lambertus en van het H. Hart.
Laagste inschr. W. Seuren, Venlo, f 19260.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 19den Juni 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1065.

Het uitbreiden en wijzigen van sporen en wissels en het verrichten van diverse bijkomende werken ten behoeve van het station OSCH.

Begrooting f 5500.—.

De besteding geschiedt volgens § 87 van het bestek.
Het bestek ligt van den 30sten Mei 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur B. J. HAITSMA MULIER te *'s Hertogenbosch*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen tegen betaling van *f* 2.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten Juni 1906 ten 10.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.
Utrecht, den 22sten Mei 1906.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(Voor rekening van den Staat.)

Op DINSDAG, den 19den Juni 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1067.

Het maken van grondwerken, het wijzigen van sporen en wissels en bijkomende werken, ten behoeve van een nieuwen toegangsweg naar het goederen-emplacement te UTRECHT, behoorende tot de vervanging van den overweg in den Leidschen straatweg nabij UTRECHT door een onderdoorgang.

Begrooting f 5800.—.

De besteding geschiedt volgens § 37 van het bestek.
Het bestek ligt van den 15ten Juni 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 12den Juni 1906 ten 10.40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.
Utrecht, den 29sten Mei 1906.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[bis], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.
Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . . .	1.208.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

ATELIER VOOR DECORATIEVE KUNST
ONTWERPEN · TEEKENINGEN · UITVOERING
PLAFOND- en WANDBESCHILDERING · ENZ.

ONTWERPEN · VOOR · GLAS IN LOOD
TEGELS · · RECLAME'S · · ENZ.
KRUYMEL EN MERCKENS
LANGE ANNASTR. 2 HAARLEM

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 12den Juni 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1061.

Het maken van 5 dienstwoningen met bijbehoorende werken op het emplacement VLODROP.

Begrooting f 22200.—.

De besteding geschiedt volgens § 62 van het bestek.
Het bestek ligt van den 23sten Mei 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 2den Juni 1906 ten 9.45 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.
Utrecht, den 18den Mei 1906.

Gemalen Puimsteen

het beste betonmateriaal voor **lichte**, geluiddempende, brandvrije, massieve **vloeren**, **daken**, voor **IJzerbeton-bouwwerken** etc. zooook **drijfsteen** wordt vlug en goedkoop per spoor of schip geleverd door de firma

Kiefer & Streiber

KARLSRUHE en MANNHEIM (Baden)

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 821.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- en **HANDELSDRUKWERKEN**

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaareijfer.

Prijs per portefeuille **f 0.50**. Franco per post **f 0.65**.

NORG (DR.). Het bouwen van een woonhuis en schuur. Door den heer G. de Vries.
Laagste inschr. O. Offeringa, f 5520. Niet gegund, doch later onderhands opgedragen aan O. Offeringa.

RUURLOO. Het bouwen van een villa en een koetshuis met stal te Ruurloo met bijlevering der materialen. De heer A. Porel te Scheveningen.
Koetshuis, Venderbosch, Ruurlo, f 2787.
Massa. Laagste inschr. Lamberts, Apeldoorn, f 10400.

WEERT. Het bouwen eener boerderij (woonhuis, stallingen en bergplaatsen enz.) Door den arch. Herm. Smeets.
Laagste inschr. J. L. Theunissen, f 2998.

ZALTBOMMEL. Het bouwen eener litterswoning op het terrein van de gasfabriek te Zaltbommel, met bijlevering van alles wat daartoe behoort. Door het gem. best.
Laagste inschr. firma Kerstjens, f 3083.

25 MEI.

ARNHEM. Het bouwen van twee woonhuizen twee afzonderlijke beneden- en bovenhuizen) op een terrein „Onderlangs" naast de gem. petroleum bewaarplaats. Door den arch. J. G. v. d. Berg.
Laagste inschr. E. de Geest, f 19970.

HAAMSTEDE (ZEEL.). Het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw armhuis in de Noordstraat in 4 perc. als metsel-, timmer-, verf- en smidswerk. Het burgerlijk armbest.

Metselwerk Laagste inschr. A. Lindhout, Haamstede, f 2895*.
Timmerwerk. A. Prinse, Haamstede, f 2175*.
Glas- en verfwerk. H. Brandenburg, Haamstede, f 420*.
Zierikzee, f 385; G.
Smids- en loodgieterswerk. J. Tibout, Haamstede, f 370. Gegund.

LEEUWARDEN. Het bouwen van een nieuwe tweede school, op vrij terrein aan de Margaretha de Heerstraat aldaar. Door de vereeniging voor christelijk schoolonderwijs.
Laagste inschr. Th. de Jong en J. Boersma, f 23832. Nog niet gegund.

OLDENZAAL. Het bouwen van een woonhuis enz. gelegen achter de Muren. Door de heer J. Loohuis.
Laagste inschrijver J. Borggreve, f 2490. Volgens bestek berpad.

WOENSEL. Het bouwen van een pakhuis en 16 burgerwoonhuizen. Raming pakhuis f 5950, raming woningen f 27092. Door den heer Aug. F. C. M. Raupp te Eindhoven.
Laagste inschr. Th. v. d. Hurk, Strijp, 2 woningen en pakhuis f 5800, massa f 25300. Gegund.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een winkelhuis aan de Dorpstr. Door de archit. Oomes en L. v. d. Pas te Breda.
Timmerwerk. Speeckenbrink, Ginneken, f 1919.
Metselwerk. Gebr. de Krom, f 2120.
Massa. Ant. Verdaasdonk, f 4218

29 MEI.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een boerenhebuizing te Krakeel. Door den heer R. Wessels Boer.
Laagste inschr. M. Spikman, f 1985. Nog niet gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van een café met woning en bovenwoningen aan de Boompjes no. 38. Door den arch. Jan van Teeffelen.
Laagste inschr. Gebr. v. d. Loo, f 17685.

30 MEI

HEEMSTEDE. Het bouwen van een raadhuis met bijbehoorende gebouwen aan den Binnenweg bij den van Merlenweg. Door het gem. best.
Laagste inschrijver W. A. v. Amstel, Heemstede, f 35290.

Staalrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Staalrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Terrasverstevingen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Toilet). — H. HUINCK & A. IMHOFF, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. MEERDEN 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekleeding „Ideaal". — E. BUCKER & Co. Den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Automatische Vluchtlinkladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor bolle. — EM. KOCKEN, Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskacheis (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvenaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren wastchafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL, Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS, Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinrichting, Neagrafiedruk. — WED. J. AHREND & ZOON. Amsterdam.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor hovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zs., Rotterdam — Dordrecht.

Vraag steeds
ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.
Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger
SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.
AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.
Verlang toezending
FABRIEKSMERK.
Keerlicht-prospectus.

GEBRUIK
Hayward's
Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.
Eénige Agenten PECK & Co.
Amsterdam.

Patent Exhaust Ventilator,
Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.
voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.
PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER dan elk bekend systeem.
Vraagt de prijscourant van November 1905.
D. P. H. HASSELMAN,
AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.
Telephoon No. 857.

Firma F. W. BRAAT, Delft,
Koninklijke Stoomfabriek van
Werken in Zink en andere Metalen,
beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van Ornamenten in Zink, Koper, Brons, Lood en gesmeed IJzer.
Eigenaar der Koninklijke Fabriek van gegoten Zink- en Bronswerken onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST*.
Aanleg van Centrale Verwarming naar alle systemen.
Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.
Galvaniseerinrichting.
Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.
Erkend BESTE Zandsteen.
Geïllustreerde prospectus met opgave van drukvastheid, analyse, enz. op aanvraag verkrijgbaar
bij den Vertegenwoordiger voor Nederland
FERD. ENGERS, Amsterdam.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

WANDTEGELS.

Enorme voorraad Fijnste Engelsche Combinaties.

PLAATSING DOOR BEKWAME WERKLIEDEN.

Ontwerpen en Begrootingen op aanvraag gratis.

ASBEST-LEIEN EN ASBEST ISOLEERPLATEN

merk „ETERNIT" *(wettig gedeponeerd).*

Monsters en geïllustreerde brochure op aanvrage gratis.

Ketelbekleeding en Flensverpakking.

Fabrikanten van het isoleermateriaal „IDEAAL" wettig gedeponeerd (*systeem* Schiffelaar) voor **Isolatie van stoomketels, stoompijpen en alle Isolatie van warmte en koude.**

Tel. 3423. **E. BUCKER & Co.** Laan 18b Den Haag.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

SLAG-BRICKS

(meskante, rechthoekige straatkeien met vlakke of ruwe kop naar verkiezing).

Mooiste bestrating! Vraagt MONSTERS!

Nederlandsche Asphaltfabriek,

W. J. VAN DER WETTERN. — A. S. KEY.

ROTTERDAM.

Gevestigd: KEULEN, LONDON, ROTTERDAM.

Voert Bestratingen uit; legt Vloeren; levert Materialen. *Adres: LEUVEHAVEN 28*

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

BEKR. WERELDTENTOONSTELLING.

INT. TELEFOON 4202.

Société Anonyme Métallurgique

d'AUBRIVES & VILLERUPT.

Siège Social à Aubrives (Ardennes).

Gegoten IJzeren Buizen

met bijbehoorende hulpstukken.

HOOFDAGENT voor Nederland

W. DEURVORST. — Den Haag.

Kantoor: Krayenhoffstraat 54.

Onderneemt het leveren en leggen van Buizen en Hulpstukken voor GAS- en WATERLEIDING.

Een best en voordeelig

adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Prima. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 7 tot 32 cM. voorradig.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

PRISMA'S LUXFER.

Sousterrain, verlicht door Luxfer vloertegels.

Voor inlichtingen wende men zich tot **WM. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Verbeterde lage-druk

Stoom-Verwarmingen

met of zonder ventilatie voor Ziekenhuizen enz.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het vervaardigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

KAISERSTEINBRUCH.

ACTIËNGESELLSCHAFT.

CÖLN A. RHEIN.

De ondergeteekende heeft de eer H.H. Architecten mede te deelen, dat hij sinds **15 November 1905** is benoemd tot

VERTEGENWOORDIGER

van bovengemelde Vennootschap, voor **Nederland** en hare **bezittingen**. Hij beveelt zich ten zeerste aan voor de levering van **STEENHOUWWERKEN** in verschillende steensoorten als daar zijn, **roode Mainsandstein, Medarder Sandstein, Roigheimerstein, MUSCHELKALKSTEIN** en andere soorten waarvan monsters enz. op aanvrage verkrijgbaar zijn.

Verschillende leveringen kunnen reeds als referenties dienen in verschillende steden van ons land.

Hoogachtend,

Telegram-adres: GRANIET.

J. H. P. JANSE.
Marnixstraat 402,
Amsterdam.

Telefon interc. 2864.

STALEN BALKEN

N. V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. Ovinge Jr.,
Gelderschekade 31—33, ROTTERDAM.

IJzerconstructiën.

ZUID-HOLLANDSCHE
Machinefabriek en Constructiewerkplaats.
Directeur: ANTON KRÖNER.
Beeklaan 138. **'s-Gravenhage.**

v. d. Schuijt & Kuntze,

INGENIEURS,
AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingen.

Pijpleidingen,
Ribbenbuizen, enz.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.
Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.
NIJMEGEN.

Handel in
Kokosgipsplaten
voor plafonds en muren,
lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor
Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.
geheel brand- en gehoorvrij.
HOLLE-PLATEN in voorraad.

Naaml. Venn.
Dordrechtsche Asphaltfabriek
v/h. fa. ROODENBURG & Co.

ASPHALT-DAKPAPIEREN
CEMENT-MASTIEK } MERK „ETNA"
HOUTCEMENT }
PAPPOLEUM
ASPHALTVLOEREN en
DAKBEDEKKINGEN
worden onder veeljarige garantie uitgevoerd.

Serredekking,
Rolluiken, Jalousiën
Zonblinden, enz.

S. BRUIGOM. — ARNHEM.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Hydraulische-, Electrische-, Transmissie- en Hand-
VEILIGHEIDS-LIFTEN

In verschillende **KONINKLIJKE-, RIJKS-, PROVINCIALE-, GEMEENTE-, SPOORWEG-, FABRIEKS-** en **PARTICULIERE GEBOUWEN** hier te lande geplaatst.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Veiligheids deursluitingen,
ONS EIGEN SYSTEEM.

VEILIGHEIDS STUURINRICHTINGEN.

Amsterdamsche Jalousienfabriek
Opgericht 1875.
ROLLUIKEN.
Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**
Marquisen, Tochtschermen en Serredekking.
Geschilderde Winkelgordijnen.
Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.
Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.
J. F. KRÖNER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.
HOLLAND LEIDEN
Fabriek „HOLLAND"
Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:
C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in
Gewapend beton.
VALERIUSSTRAAT 8.
's GRAVENHAGE.

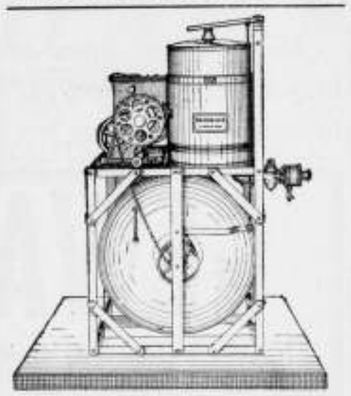

Benoid Luchtgasverlichting,

volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.
De Agenten:
NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage.
D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem. — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Groote lichtkracht bij gering gasverbruik.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg
WATERLEIDING.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

Geen verbouwing van Assurantiepremie zelfs bij opstelling v. Apparaat i. d. woning.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.
Hoofddirecteur voor Nederland en België
Tj. van der Zee,
Laan van Meerdervoort 186
DEN HAAG.
Interc. Tel. 2658.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.
Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.

CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.

Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

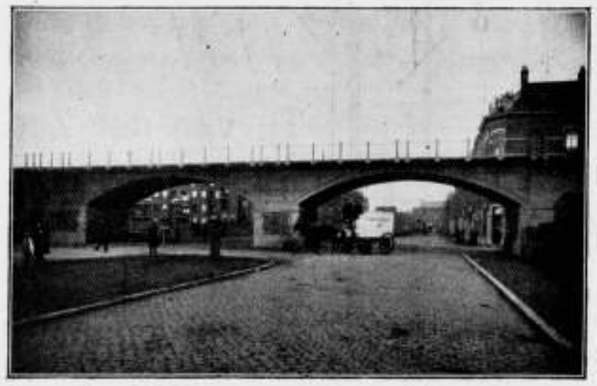

Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON.

DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.

Interc. Telephoon 2669.

Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. No 23

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, (Jaarverslag. Vervolg.) — Boerenwoningen. — Boek- en plaatwerken. — Prijsvragen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

JAARVERSLAG 1905—1906.

Vervolg van bladz. 282.

De Afdeelingen der Maatschappij.

's Gravenhage. Het aantal leden dezer Afdeeling steeg dit jaar tot 103, waarvan 2 kunstlievende- en 7 aspirantleden.

De financieele toestand van de vereeniging is vrij gunstig te noemen.

De Afdeeling hield de gebruikelijke zes ledenvergaderingen, waarvan het bezoek niet altijd in gunstige verhouding stond tot het toch vrij aanzienlijk aantal leden.

Een bezoek aan de werken voor de uitbreiding van het hotel „De Twee Steden", onder leiding van den architect Mutters, wekte echter veler belangstelling.

Een grooter aantal bestuursvergaderingen dan gewoonlijk werd gehouden wegens de besprekingen der verschillende voorstellen voor een verkeersweg Buitenhof-Plaats hier ter stede, benevens, wegens die, verbonden aan een gezamenlijke kritiek met de zoogenaamde „Verfraaiingscommissie" alhier, op de uitbreidingsplannen voor 's-Gravenhage, voorgesteld door B. en W.

De exposities tijdens de ledenvergaderingen behelsden achtereenvolgens: de ingezonden antwoorden op de prijsvraag van de Afdeeling voor een Volksbadhuis, die van de prijsvraag voor een Winkelhuis te Arnhem benevens die afbeeldingen, welke waren te beschouwen als behoorende bij de voordrachten in de Afdeeling gehouden.

BOERENWONINGEN.

Naarmate de groote steden zich hebben uitgebreid en daarbij haar aantrekkelijkheid voor een groot deel aan de eischen van het moderne leven hebben opgeofferd, is ook de stroom gewassen van hen, die hun haard hebben overgebracht naar plaatsen waar het zenuwprikkelend stadsgewoel nog niet is doorgedrongen. Ook hebben de steeds doelmatiger middelen van verkeer er veel toe bijgedragen het „buitenwonen", te bevorderen, zoodat allerwege landhuizen en -huisjes verrijzen en de meeste steden min of meer uitgebreide villaparken kunnen aanwijzen, die bijna zonder uitzondering uit de laatste jaren dateeren. Dit gebied

Boerenwoning in Noord Brabant.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

Boerenwoningen in Noord Brabant.

was, en is nog, een zeer vruchtbaar arbeidsveld voor de moderne bouwkunst, waar aan haar zucht tot originaliteit nog beter dan in de stad, de vrije teugel kan worden gelaten. Werd menig stadsdeel door eene gezochte pralerij met zinloos vormvertoon vaak tot eene verzameling van wansmaak verlaagd en deed de toomlooze zucht naar reclame het bekoorlijke, prettige karakter van vele oude wijken verloren gaan, ook bij den villabouw vallen deze verschijnselen in niet minder mate waar te nemen. Het streven om zich van alle overlevering vrij te maken en ten koste van alles iets nieuws voort te brengen kon zich hier onbelemmerd ontplooien; er is dan ook gewoonlijk van alles te vinden, uitgenomen .... eenheid en stemming.

Nochtans ontbreken in onze naaste omgeving niet de voorbeelden waaraan men zich, bij deze interessante en dankbare uiting der bouwkunst, met goed gevolg kan spiegelen. In onze boerenwoningen, waarvan Noord-Brabant een eigenaardig type bezit, ligt een kern van onmiskenbare waarde, waardoor zij niet minder de aandacht verdienen dan de landhuizen van „Voysey" en andere bouwmeesters aan de overzijde van het kanaal.

Noord-Brabant is arm; de bodem is voor een groot deel met heiden en bosschen bedekt en te schraal om eene voordeelige uitoefening van den landbouw mogelijk te maken. Groote hofsteden, zooals b.v. in Holland en Zeeland, treft men er bijna niet aan. Het meerendeel der boerenbehuizingen is klein en onaanzienlijk, ja vaak armelijk, zoodat zij minder door hun importantie, dan wel door hun eigenaardig karakter belang inboezemen. De goede typen moet men echter niet bij voorkeur aan de groote wegen zoeken; hier zijn, onder invloed van de stad, soms producten ontstaan die min of meer den lachlust opwekken. Loonender is het van den grooten, meestal tamelijk eentonigen hoofdweg af te wijken en de landwegen te volgen, die de velden, heiden en bosschen in alle richtingen doorkruisen. Door laag hakhout of knoestige wilgen omzoomd en van diepe wagensporen doorploegd, bezitten deze zandwegen een bijzonder karakter, waarmede de boerenwoningen, die meestal in kleine groepen gerangschikt, zich hoogst schilderachtig langs den weg uitstrekken, geheel in overeenstemming zijn. Gewoonlijk van eenige hoog opgaande boomen omringd of met het stemmige, donkere dennenwoud als achtergrond, schijnen deze fijn getinte woningen als 't ware uit den bodem gegroeid te zijn. Het hooge, alles beheerschende rieten dak vertoont de zelfde warme ombertinten als de omringende velden en is voor een groot deel met mos begroeid, dat zich vooral 's winters, als een gerafeld, sappig groen tapijt afteekent.

De boerenwoning is hoogst eenvoudig van distributie en uit weinig kostbare materialen samengesteld, alzoo onomwonden den economischen toestand harer bewoners aantoonende; alleen reeds door deze openhartigheid wordt een bevredigend gevoel opgewekt, waartegen de valsche schijn van vele onzer moderne landhuizen pijnlijk afsteekt. Het plan beslaat een rechthoek zonder onnoodige of gezochte uitbouwen en voorsprongen, en is gedeeltelijk als woning, gedeeltelijk als stal of schuur ingedeeld. De woning is van baksteen, de schuur geheel van hout geconstrueerd. Het rieten dak, welks rustig silhouet even door een bruin-doorgeroeten schoorsteen wordt onderbroken, begint laag bij den grond en is op een der hoeken een weinig opgeheven om den grooten schuuringang voldoende afmeting te verleenen. Zich aansluitende bij het dak, doch donkerder, zijn de wanden van de schuur bruin of bijna zwart van toon; daarentegen zijn de muren van de woning licht grijs gepleisterd of hebben, vaker nog, eene warm-geel-verweerde steenkleur, zoodat met de witte kozijnen en blauw-groene deur, ramen en luiken, eene vroolijke afwisseling wordt teweeg gebracht.

Dat deze boerenwoningen, bij zulke eenvoudige gegevens, zoo'n verrassenden indruk maken en zoo gunstig afsteken bij vele scheppingen onzer naaste omgeving, kan minder geweten worden aan den bekwamen, artistieken zin des bouwmeesters die deze onderdeelen ordende, als wel aan den gezonden geest die er uit spreekt. Niets is er te veel aan, niets gezocht of gewrongen, doch alles eenvoudig en logisch ontwikkeld. Geheel in overeenstemming met zijne bescheiden levenswijze, stelt de landman aan zijne woning slechts geringe eischen; eischen die in hoofdzaak dezelfde

Boerenwoning in Noord Brabant.
(Voormalig klooster).

zijn als die, welke de Germaan tot oplossing had te brengen. Behoudens in enkele onderdeelen, door den voortgang der beschaving den boer opgedrongen, wijkt zijne woning dan ook bijna niet af van de typen onzer voorvaderen: zij voldoen slechts aan de practische behoefte om de bewoners met hun vee en veldproducten een veilig onderkomen te verzekeren; de aesthetische zijde van het vraagstuk werd geheel buiten beschouwing gelaten. Van kunst in de gewone gangbare beteekenis kan hier dan ook minder de rede zijn; waar de boer zijn eigen bouwmeester is, kan men moeilijk kunstwerken verwachten. Werkelijke kunst is alleen het werk van eminente, scheppende geesten, waaronder de boer als zoodanig bezwaarlijk gerangschikt kan worden. Het ware dan ook eene tastbare fout hier een kunstuiting te zien, die voor navolging vatbaar is. Deze bouwwerken te copiëeren kan nooit tot een verheffend resultaat leiden, daarentegen ware het te wenschen, dat men zich meer door den harmonischen zin liet inspireeren en in onze landhuizen die rust, dat stemmingsvolle en bekoorlijke legde, dat deze eenvoudige, primitieve boerenwoningen zoo aantrekkelijk maakt.

Rotterdam Mei '06. HERM. V. D. KLOOT MEIJBURG.

BOEK-EN PLAATWERKEN

Statica, uit het Duitsch van Karl Zillich, in het Nederlandsch bewerkt door O. L. Veenstra Nzn., ambtenaar bij den technischen dienst der afd. Weg en Werken van de H. IJ. Sp. Mij.

Van dit werk is bij de Wed. J. Ahrend en Zoon te Amsterdam het derde deel verschenen, waarin de grootere bouwconstructies op even eenvoudige wijze als in de beide eerste deelen behandeld worden, toegelicht door 100 in den tekst gedrukte afbeeldingen. Hiermede is thans het werk afgesloten.

Hoofdzakelijk is de aandacht gevestigd op hangwerken, vrijdragende kappen, gewelven, keermuren en fabrieks-schoorsteenen.

Brengen wij nog eens even in herinnering, dat het geheele werk „Statica" bestaat uit drie deelen: I. Graphische Statiek; II. Leer der vastheid; III. — hier aangekondigd — Grootere constructies. Deze drie werkjes vereenigd, in één geheel linnen stempelband gebonden, zijn verkrijgbaar voor *f* 4.50, waarlijk geen prijs voor een zoo nuttig boek dat gerust kan worden aanbevolen als te zijn een uitstekende handleiding, en dat de bouwkundige vaak zal kunnen raadplegen; hij zal er ongetwijfeld antwoord in vinden op menige vraag.

Dam, Damrak, en Centraal Station. Ontwerpen, tot verbetering van het entrée der stad Amsterdam. Met drie platen. Door K. van Rijsse Jr., Oud-Staats-Architect der Zuid-Afrikaansche Republiek.

De schrijver is oud-Amsterdammer en heeft met velen dezelfde grieven tegen den Dam, als indertijd werden neergelegd in de brochure „Nu of nooit", het Damvraagstuk opgelost, door de heeren Vorkink en Wormser; maar hij meent, dat het voorstel dezer heeren neerkomt op niet meer dan: amoveering van het Commandantshuis en redistributie van troittoirs en tramlijnen, terwijl de Dam gelaten wordt in den hedendaagschen toestand. Zeer juist acht schrijver echter den raad in genoemde brochure gegeven, om niet eerst het terrein der oude Beurs te verkoopen en daarna voor de ingekomen gelden den Dam te verbeteren, maar omgekeerd te handelen. De Dam, zoowel als zijn toegangen, is reeds veel te benauwd en zal — wij leven immers in het teeken van het verkeer — hoe langer hoe minder in staat blijken te zijn om aan de eischen van het steeds grooter wordende verkeer het hoofd te bieden.

De heer van Rijsse verduidelijkt op een plaat zijn ontwerp. Hij acht verruiming van den Dam hoogst noodig, waartoe 5500 M². aan perceelen moeten onteigend worden. Daartegenover worden 22560 M². beschikbaar gesteld voor den bouw van hotels en winkels, waarvan 4060 M². voor een nieuw Post- en Telegraafkantoor. Zijn oude voorliefde voor een Beurs — althans een groot gebouw — tegenover het Paleis komt weer voor den dag, door zijn voorstel om het Commandantshuis weg te breken, en op de plaats daarvan een Post- en Telegraafkantoor te bouwen, met den achtergevel aan de daar ter plaatse verbreede Warmoesstraat, waartoe dus ook de huizen achter het Commandantshuis gesloopt moeten worden.

De verkeerswegen langs het Paleis worden tot 17 M. verbreed door onteigening van gedeelten van perceelen en van eenige huisjes tegen de Nieuwe Kerk aangebouwd.

De door hem ontworpen verkeersweg naar het Centraal-Station is op eene breedte van 30 M. gehouden. Het oude beursterrein wordt bebouwd tot op 70 M. afstand van den voorgevel der Nieuwe Beurs. Verder wordt het Damrak, dat voor den schrijver niet veel aantrekkelijkheid meer heeft, gedempt en bebouwd, maar daarbij achter de Beurs een plein gehouden van ongeveer 60 M. aan het Damrak. De brug over het Centraal-Station vervalt door eene gedeeltelijke demping en eene verlegging van de waterwegen aldaar, zoodat vlak tegenover dat Station bouwterreinen ter beschikking komen, een van 4830 M². en een van 4315 M²., waartusschen het Damrak ter breedte van 30 M. in de as van het Station, toegang geeft tot het veel grooter en beter van vorm ontworpen Stationsplein.

Door deze wijzigingen acht de schrijver den hoofdweg van het Station naar den Dam, en den weg dus waarover men de stad binnenkomt, met de eischen van den tegenwoordigen tijd in overeenstemming gebracht.

Het spreekt van zelve, dat tegen dit plan bedenkingen zijn geopperd. Dit voorzag ook de schrijver; maar bij voorbaat heeft hij geacht ze te behooren tot uitvloeisels van de Chineezen-ziekte, als gevolgen van de pure behoudzucht.

Wij zullen niet in verdere beschouwingen treden, maar hebben gemeend door het bovenstaande de aandacht op het ontwerp te moeten vestigen, vooral nu, naar verluidt, spoedig de Damplannen uit de bureaux der publieke werken onder de oogen van ieder zullen komen. Het ontwerp is bovendien geenszins te beschouwen als vluchtig daarheen geworpen, maar wel der moeite waard ernstig overwogen te worden: als men kan beenstappen over de voorgestelde dempingen en sloopingen.

De brochure is uitgegeven door den boekhandel voorheen Höveker en Wormser, te Amsterdam en Pretoria.

PRIJSVRAGEN.

Op de uitgeschreven prijsvraag voor een gemeentehuis te Zeist, zijn 75 bouwplannen ingezonden.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN.

De Opmerker, 2 Juni 1906. *Op reis.* Berlijn. De nieuwere bouwwerken worden aan een kritiek onderworpen, en de conclusie daarvan is, dat de nieuwe kunst, mocht zij ontstaan, zeker aan de Spree haar wieg niet zal vinden.

Slot van de *Bijdrage tot de geschiedenis van het cement*, door J. L. Terneden.

Architectura 2 Juni. *Omgeving*, door Jos. Th. J. Cuypers. Over de afhankelijkheid van den indruk van elk kunstwerk, ten opzichte van de omgeving waarin het is geplaatst. Nu de maand Mei gekomen is, maakt de bouwmeester zijn kritische beschouwingen op de omgevingen die aan zijn werken worden gemaakt. De natuur is almede de aangenaamste omlijsting voor een bouwwerk; en kunnen beplantingen ook maar plaatselijk — tusschen beeren en risalieten — worden aangebracht, altijd kan daarmede het bouwwerk nog beter worden. De nieuwe straten, die met twee rijen boomen zijn beplant, geven ons eene verademing in woestijnen der nieuwe stadskwartieren met hunne eentonige huizenrijen. Maar de boomen kunnen ook hinderlijk in breedte van ontwikkeling worden. Zoo in de Vondelstraat te Amsterdam; daar moesten zij in strakken haagvorm worden gehouden. Willekeur is daar niet te verdedigen; daar die boomen passend moeten blijven bij dezelfde huizen — is er ook een maat, en eene vorm die het best past als gewenschte omgeving.

Het „Technisch gedeelte" bevat: *De instorting van het reservoirgebouw te Madrid. Over het vervoerdigen van metselsteenen*, door J. F. Hoendervoogt. *Mortel en beton-aggregaten. Kunstmarmer.*

De Bouwwereld. 30 Mei. *Natuurlijke steen.* Een gevaarlijk materiaal; door P. Bakker Schut. Mededeelingen ontleend aan een enkele jaren geleden, door het Bestuur der Duitsche Steenhouwersvereeniging uitgegeven werkje (Die Berufsgefahren der Steinarbeiter, von Richard Calwer), en aan de verslagen van de Inspecteurs van den arbeid over 1903 en 1904.

Het blad geeft een plaat, voorstellende de nieuwe *Kathedrale Kerk St. Bavo* te Haarlem, architect de heer Jos. Th J. Cuypers. Tusschen den tekst is opgenomen de afbeelding van het ontwerp van het *Vredespaleis*, ingeleverd door den Engelschen architect Henry T. Hare.

Technisch Weekblad. 1 Juni. Slot van: *Eenige formules voor het berekenen der plaatdikten van stookhuizen.* Vervolg van: *Indirecte verwarming.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Vredespaleis. De tentoonstelling der ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor het Vredespaleis wordt Maandag 11 dezer geopend in de zalen van het Paleis aan den Kneuterdijk te 's-Gravenhage. De toegang tot die tentoonstelling is in de Paleisstr. Op uitnoodiging van het Bestuur der Carnegie-Stichting zijn de teekeningen reeds in oogenschouw genomen door de oud-Ministers en de tegenwoordige Ministers, en door de Leden der beide Kamers.

Op de tentoonstelling zal tegen den prijs van *f* 1 verkrijgbaar worden gesteld het rapport der Jury van beoordeeling, in vier talen, en voorzien van de reproducties der perspectieven van de zes bekroonde ontwerpen.

Uitbreidingsplan van 's Gravenhage. De Afdeeling 's Gravenhage van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, en de Verfraaiings-Commissie uit de Vereeniging voor Handel, Nijverheid en Gemeentebelangen te 's Gravenhage hebben een adres aan den Raad gezonden, naar aanleiding van de repliek van den Directeur der Gemeentewerken op het bezwaarschrift, in Mei 1905 ingediend door bovengenoemde vereenigingen, over het ontwerp-uitbreidingsplan der Gemeente dat van 20 Maart tot 30 April 1905 ter visie heeft gelegen.

De repliek, bestaande uit een nota, die de conclusies van het genoemde bezwaarschrift één voor één tracht te weerleggen, wordt voorafgegaan door een schrijven, waarin de conclusies der verdediging zijn neergelegd, komende tot een eindconclusie, waarbij genoemde hoofdambtenaar voorstelt het uitbreidingsplan ongewijzigd den gemeenteraad toe te zenden.

B. en W. blijkens hun praeadvies mede van 8 Mei 1906, vereenigen zich met deze eindconclusie van den Directeur der Gemeentewerken, en de Commissie voor Plaatselijke Werken en Eigendommen brengt dezen bovendien hulde.

De bovengenoemde vereenigingen echter, die destijds in den vorm van een rapport harer vergadering haar eerste adres gecombineerd indienden, vinden in de mededeeling in de repliek van den Directeur van P. W. gedaan, dat het rapport van dezen het kort begrip is van de tegen het ontwerp-uitbreidingsplan ingebrachte bezwaren, gereede aanleiding om den Raad alsnog eenige opmerkingen ter overweging aan te bieden.

Hoezeer adressanten de uitgebreide bronnenstudie waardeeren, waarvan de talrijke aanhalingen uit de werken van Duitsche autoriteiten van den eersten rang op het gebied van stedenaanleg getuigenis afleggen; hoezeer ook tot hun voldoening menige zinsnede uit de repliek, en uit het voorafgaand schrijven aan B. en W. uitzicht geeft op toenadering wat vormenkeus voor pleinen en straten betreft; hoezeer door hen wordt toegejuicht het denkbeeld, in de repliek bij de bespreking van het bebouwingsplan voor Zorgvliet aangegeven om een ervaren deskundige met de studie van dit zoo uiterst ingewikkelde vraagstuk te belasten; toch kunnen adressanten niet anders dan op principieele gronden bij hun bestrijding van het ontwerp blijven volharden.

Aan het einde van hunne beschouwingen gekomen, herhalen adressanten, dat niet alleen van de door de wet geboden faciliteiten geen gebruik wordt gemaakt, maar dat hare eenvoudigste bepalingen niet worden nageleefd. „Terwijl uw College — zeggen adressanten — zich vereenigde met de motie Lely, daardoor te kennen gaf waarde te hechten aan het bezit van een uitbreidingsplan (en adressanten weten zeker dat ook zonder wettelijken drang de Raad zulk een bezit een voordeel en een plicht voor de gemeente zou achten), kan het nooit uw bedoeling zijn geweest, dat een dergelijk plan zou zijn een kader voor particuliere uitbreidingsplannen te maken door particuliere ondernemers, zou zijn een net van hoofdwegen wier richting bepaald wordt enkel door de grenzen van eigendommen en niet door eischen van verkeer en waartusschen geen stratenaanleg zou zijn geprojecteerd, terwijl de wet dit eischt, geen aanleg die met onafwijsbare behoeften aan parken, sportterreinen, zwemplaatsen, vuilnisbelt, begraafplaatsen, regeeringsgebouwen, kerken, scholen, industrie- en arbeidswijken, villabouw enz. enz. rekening houdt."

Adressanten verzoeken ten slotte den Raad met den meesten aandrang, om zijne goedkeuring op de door hunne hier en in het rapport van Mei 1905 aangevoerde gronden aan het naar hun oordeel onaannemelijk uitbreidingsplan te onthouden niet alleen, maar het daarbeen te willen leiden, dat alsnog spoedig daarvoor in de plaats worde gesteld een plan bewerkt in den geest, die de wetgevende macht van ons vaderland door haar Woningwet wilde doen vaardig worden over onze samenleving, teneinde haar op het gebied van een harer eerste behoeften — goede woningtoestanden voor elk harer leden — op betere banen te leiden.

BUITENLAND.

Jena. Ter herinnering aan de in de 100 jaren geleden geleverde slagen bij Jena en Auerstädt gevallen Pruissen en Saksers worden te Vierzehnheiligen en te Hassenhausen, de plaatsen om wier bezit toen het heftigst gestreden is, gedenkteekenen opgericht van de hand van den beeldhouwer prof. Max Unger.

Weenen. De nieuwe Maria-brug over het Donau-kanaal is den 17den Mei ingewijd. Zij verbindt de Rotenturmstrasse met de Liliënbrunn-Gasse. De brug is 80 Mr. lang en 19 Mr. breed, en kost 867 duizend kronen.

Ingenieurs waren Dr. Rosenberg en Swaboda. Het architectonische gedeelte is van arch. Hackhofer.

Weenen. De centrale markthal is 17 Mei geopend als laatste gedeelte van een complex groenten-, vleesch- en vischhallen waarmede men reeds in 1864 begonnen is, en ongeveer drie millioen kronen gekost hebben.

Berlijn. Een gedeelte der nieuwe gasfabriek die op 60 millioen marken geraamd is, is in het gebruik genomen. De kosten van dit gedeelte bedragen 25 millioen marken.

Japan. Het geheele eiland Hokkaido, het noordelijkste der Japansche eilanden, is een uitgestrekt woud, dat tot voor 10 jaren geheel ongebruikt daar lag.

De groote vraag naar spoorweg liggers, en de aanwezigheid van groote hoeveelheden prachtig eikenhout vestigde er het eerst de aandacht op. De regeering brengt het nu in exploitatie daar er behalve gewoon timmerhout ook de kostbaarste soorten cederhout, kleurig gevlamd essenhout, rozenhout enz. gevonden wordt.

Parijs. Nabij het Trocadero-plein is een standbeeld opgericht voor Benjamin Franklin, een geschenk van den Amerikaan John Haries. Het beeld is den arbeid van den welbekenden Amerikaanschen beeldhouwer John Boyle, terwijl M. Charley (Amerikaansch architect) de ontwerper is van het Louis XVI voetstuk.

Duitschland. Den 29 Mei 1906 was het 100 jaren geleden dat Dr. Karl Bötticher geboren werd (overl. 21 Juni 1889), een der meest bekende figuren en schrijvers op architectonisch gebied.

Zeer bekend van hem is o. a. „Die Holz-architectur der Mittelalters", en de uitgave van vele plaatwerken op 't gebied van middeneeuwsche kerkstoffeeringen enz. die als voorbeelden dienen voor de teekenscholen te Berlijn.

Later maakte hij voornamelijk studie van de Grieksche klassieken, wat de aanleiding was van de uitgave van het wereld beroemd werk „Die Tectonik der Hellenen", een werk dat langen tijd beschouwd is als de meest officieele vraagbaak der Grieksche bouwkunst, en hem tot Professor aan de Berlijnsche Bauacademie maakte. Een werk nu vergeten en „ein wisselschaftlicher Irrtum" genoemd.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven stellenzoekenden voor:

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	29	jaar	salaris	f 90.—
"	"	24	"	"	" 100.—
"	"	47	"	"	" 125.—
"	"	21	"	"	" 60.—
"	"	36	"	"	" 80.—
"	"	21	"	"	" 60.—
"	"	25	"	"	" 70.—
"	"	32	"	"	" 90.—
"	"	32	"	"	" 100.—
"	"	40	"	"	" 100.—
"	Teekenaar	22	"	"	" 50.—
"	"	22	"	"	" 75.—
"	"	18	"	"	" 70.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 11 JUNI.

EEMBERGEN. Het amoveeren van een woonhuis en het bouwen van een dubbel woonhuis.

De arch. F. Broekhuizen te Neede n.m. 5 u. in het koffiehuis van W. Schepers. Bestek en teek. ter inz. in voorn. koffiehuis. Aanw. 11 Juni n.m. 4 u.

KLOOSTERBUREN. Het afbreken van het bestaande voorgebouw en het bouwen van een voorgebouw met werkplaats te Kloosterburen, met bijlev. van materialen enz.

Assurantie Maatschappij tegen Brandschade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein) — Breda, Prinsenkade — Haarlem, Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — Nijmegen, in de Betoustraat 8 — Groningen, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905	" 1.263.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	" 29.983.000.00.

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

FRIESCHE GELE SIER- EN GEVELSTEEN, GLAD EN BEZAND, WAAL- EN RIJNVORM

RUIME VOORRAAD aan de Fabriek bij HARLINGEN.

K. G. TELENGA te BUSSUM

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

W. J. NIERMEIJER.

vh. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

De heer H. Havinga n.m. 5 u. ten huize van Halsema. Aanw. n m. 4 u. Bestek en teek. in genoemd logement ter inzage en à f 1 aldaar verkrijgb. Inl geeft T. Reitsema, architect.

LEENS. Het verbouwen der bestaande school en het bijbouwen van twee localen met privaten en waterplaatsen.

Het best. der bijz. school, n.m. 5 u. Bestek en teek. tegen f 1.25 verkrijgb. bij A. Swagman te Leens. Aanw. 11 Juni n.m. 3 u. Inlicht. geeft H. Poel, bouwk., Leens.

LOSSER (OV.). 1e. Het bouwen van een schoolgebouw te Berghuizen; 2. het bouwen van een onderwijzerswoning te Berghuizen; het maken van schoolmeubelen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 3den Juli 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1068.

Het maken van dienstgebouwen en retirade op het station BAARLE-NASSAU (grens).

Begrooting f 29850.—.

De besteding geschiedt volgens § 107 van het bestek.

Het bestek ligt van den 8sten Juni 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur G. W. v. HEUKELOM, Parkstraat 14 te *Breda*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 2.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 19den Juni 1906 ten 11 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)* te Weede—Merxplas.

Utrecht, den 6den Juni 1906.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

Firma De Lugt en Serné.

HAARLEM. - Telefoon 569.

FABRIKANTEN VAN

PANTSERSTALEN

Brandkasten en Kluisdeuren.

Veiligheidssloten.

Leverancier van de Brandkasten der Kon. Posterijen.

Het gem. best. n.m. 4 u. Bestekken en teek. tegen f 2 verkrijgb. bij den boekh. Banning te Oldenzaal en ten gemeentehuize van Losser. Aanw. aan het voetpad van Oldenzaal naar Losser, in de onmiddellijke nabijheid van Oldenzaal 11 Juni v.m. elf u. Inl. worden gegeven door den gemeente-opz. Veldhuis.

OLDEMARKT (OV.). Het bouwen van een geheele nieuwe boeren stelphuizinge voor 60 stuks hoornvee.

De heer J. Tromp Meesters te Steenwijk, n.m. 2½ u., bij A. Groen te Oldemarkt. Bestek en teek. à f 2 verkrijgb. bij den arch. W. Jonkers te Oldemarkt. Aanw. 5 Juni n.m. 2½ u., aan den Lageweg gemeente Blankenham.

VEENENDAAL. Het bouwen van zeven arbeiderswoningen.

De arch. B. van Keel 's av. 8 u. in hotel „de Roskam". Bestek en teek. ter inzage in genoemd hotel. Aanw. 11 Juni n.m. 5 u.

WELSUM (OV.). Het opruimen van de afgebrande boerderij Hoogeveen en het opbouwen van een nieuwe boerderij.

De heer W. Breedenoort te Terwolde, v.m. 10 u. in de herberg van B. Dijkhuizen. Bestek en teek. ter inz. van af 8 Juni bij B. Dijkhuizen en bij den bouwk. L. Dorst te Welsum. Aanw. gedaan.

DINSDAG 12 JUNI.

HAARLEM. Het afbreken van het bestaande schoolgebouw met woning voor het hoofd enz. aan de Spaarnwouderstraat en het ter plaatse bouwen van eene school voor lager onderwijs.

Het gem. best. n.m. 1½ u.

OOSTERBEEK. 1. Het verbouwen van de openb. school te Renkum. 2. Het verven van bestaande schoolmeubelen, en het lev. van gordijnen in voornoemde school. 3. Het maken van een ijzeren brandtrap aan de openb. school te Oosterbeek.

Het gem. best. van Renkum n.m. 1½ u. Bestek en teek. van perc. 1 ter inz. op het gem.-huis te Oosterbeek en zijn aldaar verkrijgb. à f 1.50. Bestek van perc. 2 en 3 ook ter inz. op het gem. huis. Inl. te bekomen bij den gem. opzichter A. M. van Steenis te Oosterbeek. Aanw. te Renkum 6 Juni om half vier van perc. 1, om half vijf van perc. 2 te Oosterbeek, 8 Juni n.m. 5 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

24 MEI.

HAARLEM (ONDERH.). Het verbouwen van de perceelen 22 en 24 aan de Gierstraat, voor rekening van de firma Randoe. Door de architecten J. London te Haarlem en Em. Caron te 's-Gravenhage.

Laagste inschr. H. Schornagel, f 22530

HAARLEM (ONDERH.). Het bouwen van een landh. te Kweekduin gem. Bloemendaal. Door den arch. J. London.

Laagste inschr. Haarlemsche Coöperatieve Bouwersbond, f 9956.

28 MEI.

HARDENBERG. Het gedeeltelijk afbreken en verbouwen van de bestaande school en het aanbouwen van 4 lokalen met spreekkamer, gangen, privaten enz.

Het best. der vereen. tot bevorder. van Chr. Nat. onderwijs.

Laagste inschr. G. J. Venenberg, Hengelo, f 9980.

VENLO. Het weder opbouwen van een dubbele woning aan den Hoogen weg achter St. Urbanus. Door den heer H. Hendrikse-Boermans.

Laagste inschr. M. Smits, f 4290.

29 MEI.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een heerenhuis aan de streek De Huizen, aldaar. Door den arch. G. Hofman

Laagste inschr. E. v. Dorsten, Hoogeveen, f 9370.

VARSSEVELD. (GELD.). Het bouwen van een boerderij op de Fukkert, met bijlev. van gedeeltelijken materialen. Door den heer J. Essink.

Laagste inschr. Metselwerk. H. J. Lammers f 356.
Timmerwerk. D. Veldhorst, f 1098.
Smidswerk. D. J. Kolenbrander. f 53.99.
Verfwerk. J. W. Kolenbrander, Dinxperlo, f 123.

Massa. D. Veldhorst, f 1564.01*. *Gegund.

30 MEI.

COEVORDEN. Het bouwen van een café en woonhuis aan de Bentheimerstraat alhaar. Door den heer J. H. Kleine Staarman.
Laagste inschr. J. de Boer, f 12340.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. MEERDEN 186, den Haag.
Asbest-leien, Stoomketelbekleeding „Ideaal", — E. BUCKER & Co. Den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK, ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN, Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co.. Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Drichoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haeusler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst
Lichtdrukinrichting, Neografiedruk, — WED. J. AHREND & ZOON. Amsterdam.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE. Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT. Delft. Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Kolenlicht proefbranders.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Automatische en Kunstmatige

Ventilatie inrichtingen

Syst. „BOYLE" & „WING".

Voor de ventilatie van **GESTICHTEN, ZIEKENHUIZEN, HOTELS, RESTAURANTS, SOCIËTEITEN, WOONHUIZEN, SCHOLEN, KERKEN, WERKPLAATSEN, KANTOREN enz.**

In tal van **RIJKS-, GEMEENTE- en PARTICULIERE** gebouwen, **hier te lande,** met het **meeste succes** toegepast.

N.B. Daar eene goede ventilatie afhankelijk is van de juiste grootte en plaatsing der toestellen, wijzen wij er op, dat onze bemoeiingen in deze zich niet zoozeer bepalen tot het verkoopen van enkele ventilators maar mede hoofdzakelijk tot het specificeeren van de complete inrichting, welke **gegevens gratis verstrekt** worden.

Duizende toepassingen.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN. Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.** Marquisen, Tochtschermen en Serredekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Serredekking,

Rolluiken, Jalousiën,

Zonblinden, enz.

S. BRUIGOM. — ARNHEM.

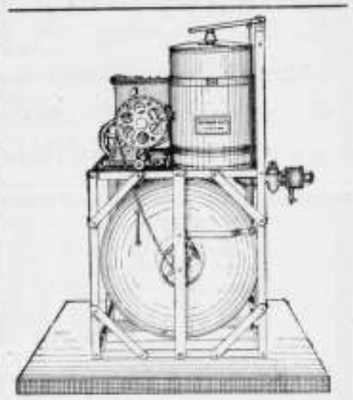

Benoid Luchtgasverlichting,

volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.

De Agenten:

NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

„ELECTRA". Fabriek voor

ELECTRISCHE VERWARMINGS- EN KOOKTOESTELLEN

te WÄDENSWEIL en LINDAU i.B.

Vertegenwoordigd door:

HET INGENIEURS-BUREAU

HUYGEN & WESSEL

te ROTTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

Behangselpapieren

H. en J. KOETS.

AANNEMERS van INRICHTINGEN.

Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
Sanitary Engineer,
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geïjzers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

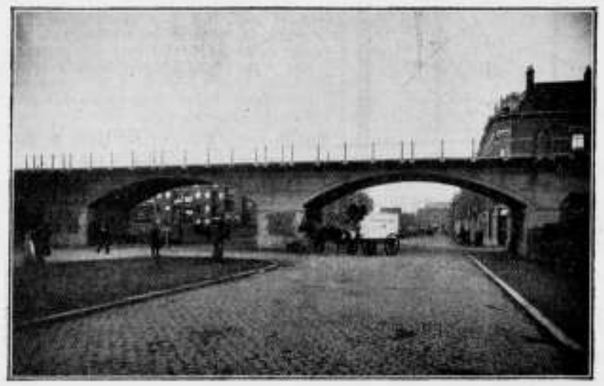
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON,
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG · No 24

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY · TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST ·

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Korte verklaring van de berekening van balken, door W. van Veen, C. B. I. — De Prijsvraag voor het Vredespaleis. — Congressen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Verbetering. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents. Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

KORTE VERKLARING VAN DE BEREKENING VAN BALKEN

met figuren en voorbeelden toegelicht

DOOR

W. VAN VEEN, C. B. I., Utrecht.

Bij deze verhandeling wordt vooropgesteld, dat de lezer bekend is met de Leer van het Evenwicht der Krachten.

1. **Spanning.** Op eene staaf van 5 c.M². doorsnede en die van boven bevestigd is, werkt door middel van een last eene trekkracht van 1000 K.G. (zie fig. 1). Denkt men zich die staaf in 5 staven, elk van 1 c.M². doorsnede, verdeeld en hangt men aan elk dier staven een last van $\frac{1000}{5}$ K.G. = 200 K.G., dan verandert de toestand niet en mag men elk dier staven op zich zelf beschouwen (zie fig. 1*a*).

Dat 200'n staaf (fig. 1*a*) niet breekt, is een gevolg van het feit, dat de zeer kleine naast elkander gelegen deeltjes waaruit ze bestaat, op elkaar aantrekkende krachtjes uitoefenen. Onwillekeurig vraagt men zich af: *hoe groot zijn die krachtjes? b.v. de krachtjes, die de deeltjes in de aangrenzende vlakken A_1 en A_2 op elkaar uitoefenen?*

Om dit na te gaan, heffen we den samenhang tusschen de vlakken A_1 en A_2 op; m. a. w. we snijden de staaf door (zie fig 1*b*). Het vlak A_2 bestaat uit een oneindig groot aantal deeltjes a_1, a_2, a_3 enz.; wanneer men op elk dier deeltjes de krachtjes k_1, k_2, k_3 enz. laat werken, die de deeltjes van het vlak A_1 er op uitoefenden *vóór het doorsnijden*, dan is de toestand van het stuk A_2C juist dezelfde als ware het nog aan A_1B bevestigd, d. w. z. het stuk A_2C valt niet naar beneden, maar blijft in evenwicht. Uit dit evenwicht volgt de voorwaarde, dat de resultante der krachtjes k_1, k_2, k_3 enz. met 200 K.G. evenwicht moet maken, dus gelijk aan 200 K.G. moet zijn. Daar het vlak A_2 gelijk aan 1 c.M². is, zegt men, dat *in de staaf volgens fig. 1a een trekspanning van 200 K.G. per c.M. werkt*, daargelaten de invloed van het eigen gewicht.

Ook in de staaf volgens fig. 1 werkt dus een trekspanning van 200 K.G. per c.M². (Zooals we zien, kunnen we wel de resultante der krachtjes k_1, k_2, k_3 enz. bepalen, doch verder kunnen we het niet brengen; de grootte en richting der krachtjes k_1, k_2, k_3 enz., elk op zich zelf, kunnen we niet leeren kennen).

Zoo is de grootte der trekspanning in de staaf volgens fig. 1 per m.M². = 2 K.G. enz.

De grootte van de spanning in eene prismatische staaf per vierkante eenheid van oppervlak wordt dus gevonden door de kracht te deelen door het aantal der eenheden, die de doorsnede bevat. Men ziet verder in, dat, waar men zich de vlakken A_1 en A_2 ook denkt, de spanning steeds dezelfde is.

Wanneer men dus wil aangeven hoe groot de spanning in de staaf is, dan is het niet voldoende te zeggen 200 K.G., *doch moet men daarbij de eenheid van oppervlak noemen, waarop die 200 KG. werkt, en dus zeggen:*

de spanning in de staaf bedraagt 200 K.G. per c.M².

Op geheel overeenkomstige wijze kan men redeneeren, wanneer eene staaf door een last wordt samengedrukt.

Men kan aan eene staaf juist zooveel gewicht hangen, totdat ze breekt (breukbelasting). Indien deze breukbelasting voor de staaf volgens fig. 1 met 5 c.M². doorsnede 5000 K.G.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

bedraagt, dan zal ze voor eene staaf met 8 c.M². doorsnede, *van hetzelfde materiaal samengesteld*, bedragen $\frac{8}{5} \times$ 5000 K.G. = 8000 K.G. m. a. w. de breukbelasting van eene staaf is evenredig met de doorsnede. Gerekend per c.M². is de breukbelasting van het materiaal steeds dezelfde en volgens bovenstaande aanname is ze *1000 K.G. per c.M².* of wel 10 K.G. per m M². of wel 100.000 K.G. per d.M². enz. De breukbelasting per vierkante eenheid van oppervlakte noemt men kortweg de *vastheid* van het materiaal. Voor verschillende materialen heeft men de vastheid proefondervindelijk bepaald.

Zij is voor:

Welijzer en vloeijzer bij trek ongeveer	=	3600 K.G. per c.M².
„ „ „ „ druk „	=	3600 „ „ „
Gietijzer „ trek „	=	1200 „ „ „
„ „ druk „	=	5000 „ „ „
Inlandsch grenenhout bij trek in de richting van den vezel ongeveer	=	600 „ „ „
Inlandsch grenenhout bij druk in de richting van den vezel ongeveer	=	360 „ „ „
Eikenhout bij trek in de richting van den vezel ongeveer	=	670 „ „ „
Eikenhout bij druk in de richting van den vezel ongeveer	=	360 „ „ „
Graniet bij druk ongeveer	=	500 à 1200 „ „ „ (afhankelijk van de soort)
Hardsteen „ „ „	=	1100 K.G. per c.M².
Harde Gildehauser zandsteen bij druk ongeveer	=	550 „ „ „
Goede metselklinkers bij druk ongeveer	=	250 à 450 „ „ „ (afhankelijk van de soort.)

Wanneer men aan eene ijzeren staaf (fig. 1) door middel van een last een trekkende kracht laat werken, dan ondergaat die staaf eene zekere verlenging; neemt men den last weg, en verdwijnt die verlenging *geheel*, dan is het materiaal wat men noemt *volkomen elastisch*. Van alle materialen die men in de bouwconstructies gebruikt en *die bestemd zijn om krachten op te nemen*, mag men aannemen, dat ze volkomen elastisch zijn; dit is bv. het geval met wel- en vloeijzer en hout.

Wanneer men aan eene vloeijzeren staaf van 5 c.M². doorsnede (fig. 1) een last van 4000 K.G. hangt, dan zal de staaf bij wegnemen van den last hare vorige lengte hernemen. Men kan den last grooter maken en toch blijft deze eigenschap bestaan, tot dat de last grooter dan 10.000 K.G. of 2000 K.G. *per c.M²* wordt, want dan houdt de staaf bij ontlasting eene gedeeltelijke, blijvende verlenging; de kleine deeltjes van het materiaal (moleculen) zijn dan zóóver ten opzichte van elkander verschoven, dat ze niet geheel hun oorspronkelijke plaats weer kunnen innemen.

Hangt men na de ontlasting weer een last aan de staaf die grooter is dan 10.000 K.G. dan ondergaat de staaf nogmaals eene blijvende verlenging, die komt bij de verlenging welke ze reeds ondergaan heeft, enz.

Men noemt nu *2000 KG. per c.M². de Elasticiteitsgrens voor vloeijzer*. Men kan natuurlijk ook zeggen, dat ze 20 K.G. per m.M². bedraagt, enz.

Voor verschillende materialen is dit belangrijke cijfer natuurlijk verschillend; men heeft het proefondervindelijk bepaald en in verschillende leerboeken vindt men het in tabellen vermeld.

II. **Toe te laten spanning.** (Wat hier voor trek geldt, geldt evenzoo voor druk.)

Wij hebben gezien, dat de vastheid van vloeijzer 3600 K.G. per c.M². bedraagt; wanneer we dus in eene bouwconstructie aan eene staaf van 5 c.M². doorsnede (fig. 1) 15000 K.G. hangen, dus 3000 K.G. per c.M², dan zal de staaf niet breken. Zooveel spanning per c.M². (3000 K.G. per c.M².) mogen we evenwel in de staaf niet laten optreden en wel om de volgende redenen:

1e. Omdat men er steeds op moet rekenen, dat het materiaal van de staaf gebreken bevat, die bij keuring aan het oog ontsnappen.

2e. Omdat, wanneer men eene zoo hooge spanning toelaat, de constructie groote verlenging of samendrukking zal ondergaan, dus zeer slap zal zijn, wat bij bouwconstructies meestal zeer ongewenscht is.

3e. en dit is eene zeer voorname reden, dat met 3000 K.G. per c.M de zooeven genoemde Elasticiteitsgrens wordt overschreden en dus de staaf eene blijvende vormverandering behoudt, wanneer de belasting wordt weggenomen, welke blijvende vormverandering in bouwconstructies nooit mag worden toegelaten.

Om bovenstaande redenen nu laat men in vloeijzer slechts eene veel kleinere spanning toe en stelt men veelal bij trek en druk 800 K.G. per c.M², wanneer het materiaal aan schokken is blootgesteld, als b.v. bij bruggen, en 1000 à 1200 K.G. per c.M², wanneer de kracht geleidelijk werkt, als b.v. bij kapspanten.

In verschillende leerboeken vindt men voor de verschillende materialen tabellen bevattende hun toe te laten spanningen; zoo is de *toe te laten spanning* (bij trek en druk):

voor wel- en vloeijzer 800 à 1200 K.G. per c.M².

voor hout 60 K.G. per c.M².

Wanneer dus in eene vloeijzeren staaf eene trekspanning van 600 K.G. per c.M². optreedt, dan kan men zeggen, dat er eene $\frac{\text{breuk}}{\text{toe te laten}} = 6$ *voudige zekerheid tegen breken* is en eene $\frac{\text{breuk}}{\text{toe te laten}} = 3\frac{1}{3}$ *voudige zekerheid tegen overschrijding der elasticiteitsgrens.*

III. **Wet van Hooke. — Formule voor de verlenging van eene staaf. — Elasticiteitscoëfficiënt.** (Wat hier geldt voor trek, geldt evenzoo voor druk.)

De wet van Hooke luidt in korte woorden: „Bij staven van volkomen elastisch materiaal is de verlenging (of samendrukking) evenredig met de kracht, mits de kracht de elasticiteitsgrens niet overschrijdt."

Hangt men dus aan eene vloeijzeren staaf met 5 c.M². doorsnede (fig. 1) een last P en is alsdan de verlenging d, dan zal bij eene kracht 2 P. de verlenging 2 d zijn enz.: de wet blijft gelden, totdat de last 10.000 K.G. bedraagt. Bovenstaande wet van Hooke is proefondervindelijk opgespoord.

De formule voor de verlenging van eene staaf van 1 c.M. lengte, F c.M². doorsnede, en waaraan een last P hangt, is nu zeer eenvoudig af te leiden.

Zij E K.G. de kracht, die noodig zou zijn om eene staaf van 1 c.M². doorsnede en 1 c.M. lengte (kubus) van zeker materiaal tot de dubbele lengte uit te rekken (fig. 2), en in de onderstelling dat de wet van Hooke bij de uitrekking tot de dubbele lengte blijft gelden. [Met ziet direct in, dat deze E K.G. bij alle materialen, die in het bouwwezen gebruikt worden, slechts eene *denkbeeldige* kracht is, omdat men ijzer, hout, enz. niet tot de dubbele lengte kan uitrekken. Die E K.G. is, zooals we hierna zullen zien, toch af te leiden en drukt eene eigenschap van het materiaal uit; ze heeft voor verschillende materialen verschillende grootte].

Hangt men nu aan den kubus (fig. 2) een gewicht P K.G., dan zal de verlenging d c.M. gevonden worden uit de ev[illegible]

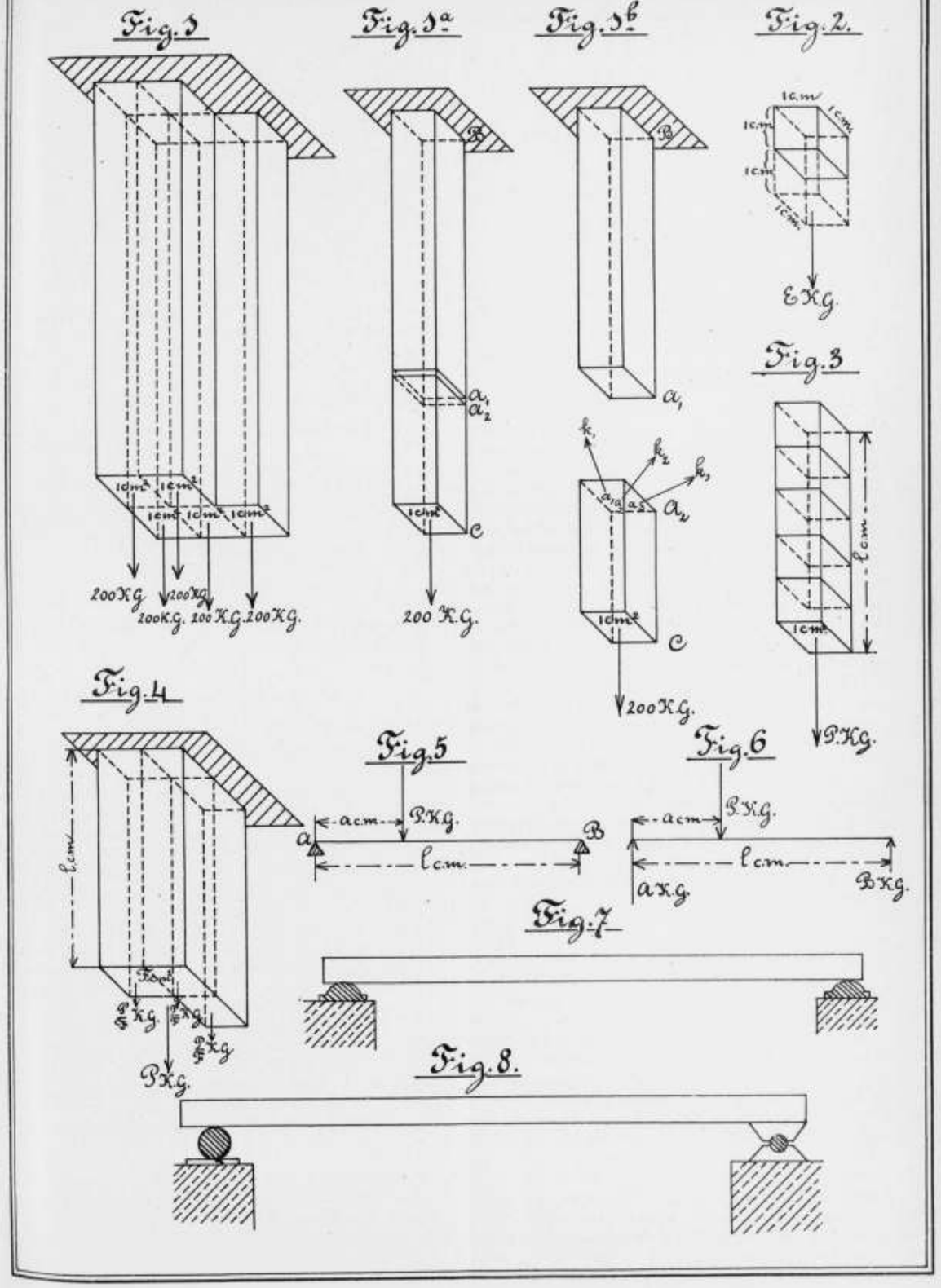

redigheid, die men volgens de wet van Hooke kan opschrijven en die is:

$$\text{E K.G.} : 1 \text{ c.M.} = \text{P K.G.} : \text{d c.M.}$$

$$\text{dus d c.M.} = \frac{\text{P K.G.}}{\text{E K.G.}} \times 1 \text{ c.M.}$$

Hangt men denzelfden last P K.G. aan eene staaf van 1 c.M². doorsnede en l c.M. lengte (fig. 3), welke staaf dus bestaat uit een aantal van l cubussen, dan wordt elk der kubussen door de kracht P uitgerekt en verlengd met

$$\text{d c.M.} = \frac{\text{P K.G.}}{\text{E K.G.}} \times 1 \text{ c.M.}$$

De geheele staaf ondergaat dus eene verlenging:

$$l \times \text{d c.M.} = \frac{\text{P K.G.}}{\text{E K.G.}} \times l \text{ c.M.} \qquad (*)$$

Hangt men nu denzelfden last P K.G. aan eene staaf van F c.M². doorsnede en l c.M. lengte (fig. 4), dan kan men zich voorstellen, dat de staaf in een aantal van F staven, elk van 1 c.M². doorsnede, is verdeeld en dat aan elke staaf een last $\frac{P}{F}$ K.G. hangt. Elk dier naast elkaar liggende staven ondergaat dan eene verlenging δ, die wordt gevonden uit de evenredigheid:

$$\text{P K.G.} : \frac{\text{P K.G.}}{\text{E K.G.}} \times l \text{ c.M.} = \frac{P}{F} \text{ K.G.} : \delta \text{ c.M.}$$

$$\text{dus } \delta \text{ cM.} = \frac{\frac{P}{F} \text{ K.G.}}{\text{E K.G.}} \times l \text{ c.M.}$$

$$\text{of } \delta \text{ c.M.} = \frac{\text{P K.G.} \times l \text{ c.M.}}{\text{E K.G.} \times \text{F.}} \text{ (A.)}$$

Deze verlenging, dit is die van elk der naast elkaar liggende staven, is natuurlijk ook die der geheele staaf, en men kan dan kortweg schrijven:

$$\delta = \frac{P \times l}{E \times F}.$$

Wanneer men deze formule in de praktijk wil toepassen, dient men voorzichtig te zijn met de eenheden, waarin men P, l, E en F uitdrukt.

Begint men P in kilogrammen en l in centimeters uit te drukken, dan moet men per sé en zulks met het oog op het ontstaan der formule, E in K.G. per vierkante centimeter en F in vierkante centimeters uitdrukken; men vindt dan δ in centimeters.

De formule $\delta = \frac{P \times l}{E \times F}$ stelt ons nu in de gelegenheid om de denkbeeldige kracht E te bepalen, door aan eene staaf lang 1 c.M., doorsnede F c.M²., een last P K.G. te hangen en de verlenging δ in c.M. te meten; E in K.G. per c.M². is dan te berekenen.

E noemt men de *Elasticiteitscoëfficiënt;* zij is voor verschillende stoffen verschillend en b.v. voor wel- en vloeijzer 2.000.000 K.G. per c.M.², of wel 20.000 K.G. per m.M². of wel 200.000.000 K.G. per d.M².

In verschillende leerboeken over Natuurkunde en Mechanica vindt men tabellen, waarin de waarden van E voor verschillende materialen zijn opgegeven.

Voorbeeld:

Gegeven is een ijzeren staaf van 20 d M. lengte, 5 c.M². doorsnede, waaraan een last van 4 ton hangt. De elasticiteitscoëfficiënt voor ijzer is 20,000 K.G. per m.M². Gevraagd de verlenging.

We brengen eerst alles in K.G. en c.M. over.

$$l = 200 \text{ c.M.}$$
$$F = 5 \text{ c.M}^2.$$
$$P = 4000 \text{ K.G.}$$
$$E = 2{,}000{,}000 \text{ K.G. per c.M}^2.$$

$$\text{d c.M.} = \frac{P \times l}{E \times F} = \frac{4000 \times 200}{2\,000.000 \times 5} = \frac{800.000}{10.000.000} = \frac{8}{100} \text{ c.M.}$$
$$= 0{,}8 \text{ m.M.}$$

(*Wordt vervolgd.*)

(*) De lezer wordt indachtig gemaakt op het onderscheid tusschen de letter l en het cijfer 1.

DE PRIJSVRAAG VOOR HET VREDESPALEIS.

De uitnoodiging in Augustus 1905 tot de hedendaagsche architecten gericht, om in April 1906 plannen te leveren voor een Vredespaleis, stelde hen voor het oplossen van eene vraag, die ongetwijfeld de moeielijkste is geweest van alle, waarvoor zij zich hadden in te spannen.

Aan de practische eischen die aan het bouwwerk gesteld werden, was niet gemakkelijk te voldoen bij de beperkte grootte van het bouwterrein, die geen al te pompeusen aanleg toeliet. Een beknopte rangschikking der lokalen was een eisch. Daarbij kwam nog, dat eigenlijk twee gebouwen gevraagd werden, zeer uiteenloopend van bestemming; één als zetel voor het Hof van Arbitrage, en één voor bibliotheek. Aan het eerste kan een eisch van groote monumentaliteit worden gesteld, terwijl het andere als een zuiver utiliteitsgebouw kon worden beschouwd. Het programma liet bovendien toe, beide gebouwen als afzonderlijke bouwwerken te ontwerpen, maar met behoorlijke onderlinge communicatie, of wel ze te vereenigen in één gebouw, waarbij echter met het oog op brandgevaar de beide deelen genoegzaam van elkander gescheiden moesten zijn. De bewoordingen waarin die eisch in het programma was gesteld, heeft vele ontwerpers in ongelegenheid gebracht, en ook aanleiding gegeven tot uiteenloopende oplossingen.

Hoe, met het oog op de bruikbaarheid van het gebouw, de oplossing gewenscht werd, leeren ons de bekroonde plannen, hoofdzakelijk die van de heeren Cordonnier en Wagner, de in de eerste en in de vierde plaats bekroonde ontwerpen, het eerste nog iets compacter dan het andere.

Maar de grootste moeilijkheid was wel gelegen in de aesthetische oplossing. Gevraagd toch werd een bouwwerk van eene bestemming zooals er nog geen is geweest; een gebouw, dat door zijn uiterlijke vormen het symbool moest zijn van een nog slechts kort geleden opgekomen ideaal, — dat van den wereldvrede, waarvan de verwezenlijking ook door menig medewerker aan de prijsvraag nog betwijfeld zal worden. En, naast die uitbeelding van het pas geboren wereld-ideaal, een utiliteitsgebouw, dat in zijn uiterlijke vormen toch mede zijn bestemming moest karakteriseeren. Een eerste eisch van het ontwerp als kunstwerk was, het karakter van architectonische eenheid te doen uitkomen, niettegenstaande de scheiding en het uiteenloopend doel der beide onderdeelen van het geheel. De moeilijkheid om dit te bereiken werd eenigermate ontweken door de ontwerpers die de lokaliteiten voor het Hof van Arbitrage en voor de bibliotheek in één gebouw hebben vereenigd.

Hoewel het vraagstuk in staat scheen de kunstenaars in hooge mate te bezielen, zijn hun creaties gebleven beneden veler verwachting. Bij kalm nadenken, kon de uitslag niet anders zijn. Een nieuwe idee in steen te vertolken, hierin een symbool voor een nieuwen eeredienst te belichamen, is geen werk van één man, van één kunstenaar, in 8 maanden tijds.

Vele ontwerpers hebben zich niet los kunnen maken van hun voorliefde voor zekere conventioneele vormen; vele zijn te zeer herkenbaar aan de eenige taal die zij tot nu toe gesproken hebben. In dien zin zijn er Fransche en Amerikaansche projecten, die duidelijk den invloed toonen van Parijsche academische opvoeding; zoo schijnen Duitsche ontwerpers te zijn geleid door een uiting die als op bevel tot „de beste" is geproclameerd; zoo kunnen Engelschen zich blijkbaar niet ontworstelen aan de klassieke neigingen van hun voorgangers. Over 't geheel toonen deze conservatieven de gewone angstvalligheid voor groote sprekende vlakken, voor massaal muurwerk, dat het in de architectuur toch maar doet.

Anderen, weinigen echter, hebben verder gezocht, en getracht hunne meer origineele gedachten te vertolken; zij doen dit op de meest uiteenloopende wijzen, met meer of minder talent.

Het oprakelen van den klassieken tempel, om daardoor den vrede tusschen de volkeren aan de wereld te verkondigen, was evenzeer te verwachten als het verschijnen van phantastische creaties, die door overweldigende kloekheid, door massa en — niet dadelijk te aanvaarden — symboliek, een beeld moesten geven van den onoverwinnelijken vrede op aarde.

De verzameling van 216 ontwerpen met hun meer dan 3000 teekeningen biedt dan ook ontwerpen van pyramiden, tempels, kerken, casino-gebouwen, stations, raadhuizen, paleizen, tot zelfs landhuizen. Zij doet ook den arbeid zien van medewerkers, die zich niet bewust zijn geweest, dat hun vernuft en talent te kort moesten schieten; hun werk is meest op tafels uitgespreid.

Maar ook is veel goed en verdienstelijk werk geleverd; een Vredespaleis in den vollen zin des woords is er onder de ingekomen plannen echter niet te vinden.

Ware een kerk gevraagd, er zouden daarvoor ontwerpen zijn ingezonden van af voldoende tot uitmuntend. Nu gold het een Vredespaleis. Machtige kunstenaars hebben getracht aan de nuchtere eischen van het programma te voldoen; maar in het vertolken hunner bezieling bij de beantwoording der vraag wat het uiterlijk van het gebouw eischt, zijn zij in veler oogen te kort geschoten.

Zulk een uitslag behoeft niemand te verwonderen. De geschiedenis leert voldoende, dat meer dan één geslacht, dat eeuwen noodig zijn geweest om ten slotte een monument te doen ontstaan, dat in hechte materie een ideale gedachte belichaamt.

Het moet erkend worden, dat velen getracht hebben zich los te werken uit den invloed van het conventionalisme, en hun geest vrij te laten werken. Hun hart heeft gesproken. Velen ook drukken de bestemming van het gebouw uit door een toren, met een bekronende figuur, den vrede symboliseerende, of plaatsen zulk een verklarend beeld, of een wereldbol, op een koepel; enkelen zoeken uitkomst in beeldhouwwerk, dat voor sommige gevallen te beschouwen is als een hulpmiddel om een bestaand gebouw van andere bestemming te wijden tot Vredespaleis.

Als een Nederlander de tentoongestelde ontwerpen beschouwt, komt het gevoel van teleurstelling bij hem op, dat geen landgenoot tot de bekroonden behoort. 't Is niet moeilijk het werk van een paar Nederlandsche architecten te ontdekken, werk dat er mag zijn, maar geen genade heeft gevonden; werk waaruit blijkt, dat getracht is, in verhouding meer dan door buitenlandsche collega's, zich zoo veel mogelijk te ontwringen aan stereotype uitingen. Dit juist is waarschijnlijk mede een oorzaak geweest, dat het onvoldoende door de Jury werd verklaard. Daar dit te voorzien was, moet hulde gebracht worden aan hen, die hun beginselen niet verloochend hebben om der Jury welgevallig te zijn, maar het aan zich zelf verplicht meenden te zijn, op te komen, voor wat zij voorstaan, en hun krachten te toonen. Van hen wordt verwacht, dat zij pal zullen blijven staan, om hun ideaal te verwezenlijken.

De tentoonstelling der plannen zal intusschen de overtuiging ontwikkelen, dat op bouwkundig gebied ernstig wordt gestreefd en gewerkt. Menig ontwerp is in beeld gebracht met een weergalooze habiliteit en virtuositeit. Al was 't alleen in dit opzicht, is de tentoonstelling van enorme beteekenis. Welk een verschil van opvatting in de wijze van voorstelling; de eenvoudige maar correcte en nobele van een Wagner, de effectvolle en pompeuze van een Mancini.

De Jury is natuurlijk niet onvoorbereid, niet zonder voorstudie van 't onderwerp aan 't werk getogen. Zij kon klaarblijkelijk bij schifting spoedig een groot aantal ontwerpen ter zijde leggen, omdat de geprojecteerde indeeling of de architectonische opvatting daartoe aanleiding gaf.

Wat echter verwondering wekt, is hare kortheid in appreciatie van werk van hooge kwaliteit. Gaarne wordt aangenomen, dat zij met den meesten ernst haar oordeel heeft uitgesproken, maar 't zal menigeen toch van het hart moeten, dat de weinige woorden over het werk van collega's bevreemding wekken. 't Is waar, dat voorbeelden van zulke korte schatting in den laatsten tijd maar al te vaak zijn te vinden, dat het gewoonte is geworden niet woordenrijk te zijn, maar even waar is het, dat telkens naar een meer uitgebreide bespreking wordt verlangd, en dat een zoo groote beknoptheid in 't uitspreken van een oordeel den schijn heeft, dat veler werk te weinig van belang is om er één woord aan te offeren. Van de 216 ontwerpen wordt over 6 slechts een paar regels gezegd. Zie hier het rapport.

De Jury samengesteld uit den Voorzitter van het Bestuur der Carnegie-Stichting en de Heeren:

Th. E. Collcutt, Royal Gold Medallist, President Elect of the Royal Institute of British Architects, te Londen,

Dr. P. J. H. Cuypers, Architect van de Rijks Museumgebouwen te Amsterdam,

E. von Ihne, Geheim Ober-Hof-Baurath, Architect van Zijne Majesteit den Keizer van Duitschland te Berlijn,

C. Kôning, O-ô-Professor der Technische Hochschule, te Weenen,

H. P. Nénot, Membre 'l Institut de France, Président de la Société centrale des Architectes français, Vice-Président de la Société des Artistes français, te Parijs, en

W. R. Ware, Emeritus Professor of Architecture in Columbia University at the City of New-York, te Milton,

is bijeengekomen den 3^en^ Mei 1906 te 's Gravenhage in het Paleis aan den Kneuterdijk, waar de teekeningen waren tentoongesteld.

Besloten werd bij het onderzoek der 216 ingezonden ontwerpen als volgt te handelen:

De Juryleden zouden eerst ieder voor zich alle ontwerpen, geen uitgezonderd, bestudeeren, waarna zij gezamenlijk alle projecten zouden beoordeelen. Daarbij zoude een stem voldoende wezen om een ontwerp voor nadere beoordeeling te behouden.

Deze behandeling volgende, bleven 44 ontwerpen over, n.l.

No. 10, Motto: Cedant arma togae;
„ 16, „ Nulla salus Bello, Pachem te Poscimus omnes;
„ 17, „ l'Art de l'époque;
„ 29, „ Palladio;
„ 39, „ PAX.
No. 46, Motto: Polk;
„ 51, „ Ueber alle gipfeln ist Ruh;
„ 59, „ Le tétard;
„ 71, „ Pax universalis;
„ 72, „ Templum pacis;
„ 79, „
„ 80, „

„ 81, „ Aedes pacis;
„ 82, „ Pax vobiscum (in rood);
„ 83, „ Pax (in een dubbele cirkel);
„ 89, „ Triumphant democracy;
„ 109, „ La paix de Dieu;
„ 110, „ Pax (onder een duif);
„ 112, „ Fluctuat nec mergitur;
„ 116, „ Saturnia;
„ 117, „ Een kruis (rood);
„ 118, „ Een helm;
„ 121, „ Templum pacis;
„ 127, „ Vincit pax;
„ 129, „ Pax vobiscum (op een schild, gedragen door een vrouw);
„ 130, „ Eirene;
„ 132, „ Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur;
„ 134, „ Sol;
„ 135, „ Suum quique;
„ 140, „ Ecco;
„ 141, „ Beati pacifici;
„ 144, „ Vogue la galère;
„ 147, „ L'homme;
„ 157, „ Skibo;
„ 160, „ Pro humanitate;
„ 161, „ Pacifier, pas-s'y-fier;
„ 181, „ H.H.H.;
„ 191, „ Finis;
„ 194, „ Pax (in gouden letters);
„ 203, „ Paci;
„ 208, „ Palladio;
„ 213, „ S'G;
„ 215, „ Arx pacis;
„ 221, „ Pax.

De ontwerpen werden vervolgens door ieder der Juryleden in onderdeelen bestudeerd, waarna verschillende schiftingen werden gehouden, welke er toe leidden, dat de volgende 16 ontwerpen voor nadere vergelijking bij meerderheid van stemmen werden behouden:

No. 17, 79, 81, 82, 83, 89, 112, 121, 129, 130, 132, 134, 140, 144, 194, 213.

Na verschillende hernieuwde onderzoekingen heeft de Jury den 11^en^ Mei bij schriftelijke stemming de volgende uitspraak gedaan:

De prijs van *f* 12000.— wordt toegekend aan het ontwerp No. 213, ingezonden onder het motto S'G.

De prijs van *f* 9000.— wordt toegekend aan het ontwerp No. 194, ingezonden onder motto Pax (in gouden letters).

De prijs van *f* 7000.— wordt toegekend aan het ontwerp No. 132, ingezonden door het motto Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.

De prijs van *f* 5000.— wordt toegekend aan het ontwerp No. 17, ingezonden onder het motto L'art de l'époque.

De prijs van *f* 3000.— wordt toegekend aan het ontwerp No. 79, ingezonden onder het motto

De prijs van *f* 3000.— wordt toegekend aan het ontwerp No. 130, ingezonden onder het motto Eirene.

Het eerste bleek, volgens het rapport te zijn ingezonden door den heer L. M. Cordonnier te Rijssel, het tweede door den heer A. Marcel te Parijs, het derde door den heer F. Wendt te Charlottenburg, het vierde door den heer O. Wagner te Weenen, het vijfde door de heeren H. Greenley & H. S. Olin te NewYork, het zesde door den heer F. Schwechten te Berlijn.

Onder de zes bekroonde ontwerpers behooren er vier tot de uitgenoodigde architecten.

Deze uitspraak is gedaan bij meerderheid van stemmen, welke meerderheid in verscheidene gevallen slechts één stem bedroeg.

Over de bekroonde ontwerpen zegt de Jury het volgende:

De 216 ingezonden ontwerpen vertegenwoordigen drie onderscheiden typen van indeeling.

Bij eenige projecten zijn de Bibliotheek en het Hof van Arbitrage in twee afzonderlijke gebouwen ondergebracht, slechts door een gang verbonden. Bij anderen vormen zij slechts één gebouw, dat verlicht wordt van de gevelzijden, bij sommigen aan buitenhoven, welke slechts aan drie zijden gesloten zijn, of dat zijn licht ontvangt van een of meerdere aan alle zijden gesloten binnenhoven. Uit deze ontwerpen had de Jury er zes te kiezen, welke — eigendom wordende van de Carnegie-Stichting — het Bestuur zouden kunnen dienen als grondslag om in overleg met een uit te kiezen architect een voor uitvoering geschikt ontwerp te doen opmaken.

Hiervan uitgaande zijn zes ontwerpen gekozen, welke naar de meening van de Jury, de verschillende stelsels van indeeling vertegenwoordigen.

Ontwerp no. 213. Motto: S'G.

Dit ontwerp vertoont eene fraaie algemeene ordonnantie; de ontwerper wenschte uitdrukking te geven aan het denkbeeld dat, daar den Haag gekozen werd als zetel van het Hof van Arbitrage, de architectuur van het Vredespaleis behoort ingegeven te zijn door de Nederlandsche bouwkunst der 16de eeuw.

Deze overwegingen verschaften ten slotte de meerderheid aan dit ontwerp.

De plattegronden voldoen aan de eischen van het programma en scheiden, zooals gevraagd is, de Bibliotheek en het Paleis, doch de architect is er niet in geslaagd bij zoodanige scheiding te handhaven het altijd zoo wenschelijk karakter van een geheel van eene architectonische eenheid.

Ontwerp no. 194. Motto: Pax (in gouden letters).

Slechts de algemeene indeeling heeft de aandacht van de Jury getrokken; de groepeering is zeer goed; dit is wel het grondplan van een in een park gelegen paleis; de groote zalen ontvangen zijlicht en de schikking van het achtergebouw (de bibliotheeklokalen bevattend) rondom een binnentuin — bij wijze van een kloosterhof — is uitnemend.

Te betreuren is het, dat eene te groote gezwollenheid, zoowel in hetgeen de plattegrond aanwijst, als in de teekening van de gevels, niet overeenkomt met het karakter van deftigen eenvoud, passend bij de architectonische voorstelling van een Vredespaleis, zonder evenwel van eenige oorspronkelijkheid te getuigen.

Ontwerp no. 132. Motto: Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur.

De algemeene compositie van dit ontwerp is eenvoudig en geeft eene uitstekende oplossing aan de eischen van het programma, ofschoon met overdrijving van de ruimte, ingenomen door portalen en gangen.

Het geheel der gevels draagt een monumentaal en rustig karakter, vrij wel uitdrukkend de waardigheid en grootschheid, passend voor dit gebouw; evenwel zijn te constateeren eene zekere stijfheid en eentonigheid, welke de werkelijke verdiensten van dit ontwerp verduisteren.

Ontwerp no. 17. Motto: l'Art de l'époque.

De ontwerper wijst er in zijne memorie van toelichting op, dat, waar de eigenaardige behoeften van een Vredespaleis moesten uitgedrukt worden, hij gemeend heeft zich te moeten bedienen van nieuwe middelen en van eene nieuwe esthetiek.

Deze kunstuiting kwam aan de Jury belangrijk voor; zij deed een monument scheppen, waaraan zekere originaliteit niet is te ontzeggen, en, hoewel enkele onderdeelen van de planindeeling gebreken vertoonen, voldoet het geheel aan de eischen van het programma.

Ontwerp no. 79. Motto:

De gevels vormen een goed geheel van een loffelijken eenvoud; de afgeronde gedeelten beëindigen den eindgevel minder gelukkig en het is af te keuren, dat de lokalen aan de zijgevels en voornamelijk de zaal voor den Conseil Administratif op de eerste verdieping slechts een tweedehandsch licht bekomen onder een portiek.

De geheele indeeling is goed bestudeerd en onderscheidt zich gunstig uit het oogpunt van beperking van oppervlakte.

Ontwerp No. 130. Motto: Eirene.

Het architectonisch gedeelte vertoont eene goede verhouding van het geheel; toch is te vreezen, dat deze compositie bij uitvoering zoude blijken noch belangrijk, noch karaktervol te zijn, en ten opzichte van de indeeling, welke in hare onsymmetrische schikking van zekere studie getuigt, te betreuren, dat de kleine gesloten of te enge binnenplaatsen schaden aan het eigenaardige karakter van een gebouw op een open terrein.

CONGRESSEN

Naar wij vernemen zullen de Rotterdamsche Architecten, door de goede zorgen van den heer Weeldenburg, Voorzitter van „Bouwkunst en Vriendschap" en Bestuurslid van de Mij. tot Bevordering der Bouwkunst, zich vereenigen en gezamenlijk naar het VIIe Architecten Congres te Londen gaan.

Het plan bestaat, dat gelogeerd zal worden in het Hôtel Métropole, Northumberland Avenue, Londen, W. C.(1)

De prijzen zijn: Kamer en licht, 4e verd.: sh. 4.6. (2 lift) bediening . . . . . 1.6.
Plain breakfast . . . . . 2.— (8—10 uur).
Diner, zonder verplichting . 6.— (6—8½ uur).
sh. 14.— = Fl. 8.40

Wij deelen dit mede om te bevorderen, dat de overige Hollandsche Architecten zich bij dit gezelschap aan zullen sluiten, dat 14 Juli vertrekt.

De Belgen gaan ook gezamenlijk en vertrekken 15 Juli over Ostende.

(1) Geïllustreerde gids van het Metropole Hotel worden op franco aanvraag door tusschenkomst der Mij. tot Bevordering der Bouwkunst toegezonden.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker van 9 Juni 1906. *De eer der kunst.* De redactie is pijnlijk getroffen door een ontvangen mededeeling van de Jury voor de prijsvraag voor een gemeentehuis te Zeist, waaruit blijkt, dat de samenstelling der Jury tot 1 Juni door haar — in casu een harer leden — moest worden geheim gehouden. De redactie vraagt, of het in overeenstemming is met het prestige, dat zij zoo gaarne aan het beroep van den bouwmeester ziet toegekend, met de waardigheid van de kunst der kunsten, met de eer van den kunstenaar, dat de bouwmeester danst naar de pijpen van regenten en particulieren, en dat daarvoor te vinden zijn mannen, die door begaafdheid, karakter en positie terecht aanspraak maken op de achting hunner collega's, mannen in wie de collega's hun aangewezen voormannen zien. 't Is geen verwijt, ook geen oproeping ter verantwoording; aangenomen wordt, dat zij niet anders *konden* handelen.

Keramische producten met een dek- of blindermassa, door J. L. Terneden.

Architectura, 9 Juni. VIIe *Internationaal Architecten-Congres te Londen.* Mededeelingen over het werkplan, reisgelegenheden enz.

Het „Technisch gedeelte" bevat: het slot van: *Mortel-aggregaten*, en verder: *Aardbevingen en moderne gebouwen; Plaveisel van Australisch hardhout*, en *Invloed van het magnesiumgehalte op het weerstandsvermogen van cement.*

De Bouwwereld, 6 Juni. *Kleine vaste bruggen*, door A. W. C. Dwars, C. B. I. Hollandsche bruggen, vrij laag op het water, hebben hun eigenaardige constructieve en architectonische eischen; zij spreken te veel in het landschap om uitheemsche voorbeelden te volgen. Krachtige, eenvoudige vormen moeten een brug karakter geven, en onder alle weersgesteldheden en belichtingen, zorgen voor een stoer uiterlijk, zonder in het plompe te vervallen: bij licht uiterlijk moet toch het brugkarakter behouden blijven. Daarom moet vóór alles getracht worden de groote vlakken te behouden, en deze niet door toepassing van verschillende materialen te versnipperen.

Brandvrije en rookdichte deuren, van de firma Schwarze te Brackwede.

Het nummer bevat een plaat, met drie afbeeldingen van het inwendige der nieuwe *Kathedrale kerk St. Bavo* te Haarlem, architect Jos. Th. J. Cuypers.

Technisch weekblad, 8 Juni. Voortzetting van: *Indirecte verwarming*, door H. J. C. Haver.

Het Huis. Aflevering April 1906. Vervolg van: *Schrijftafel stillevens*, door Dr. Willem Vogelsang; met een reeks afbeeldingen.

Zweedsch Bronswerk, systeem Elmquist, eveneens geïllustreerd.

In de *Toelichting bij de platen*, komen een reeks afbeeldingen voor van een nieuw door den heer Ed. Cuypers gebouwd woonhuis aan de Malie- en de Baanstraat te Utrecht, en van het door hem verbouwde woonhuis aan den Korte Vijverberg te 's Gravenhage; van het eerste eenige interieurs, van het tweede voorgevel met omgeving.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Heeringa State. De restauratie van deze State, gelegen te Marsum, bij Leeuwarden, is opgedragen aan den heer J. F. L. Frowein, architect te 's Gravenhage.

Ned. Maatschappij van Letterkunde. Tot Gewone Leden dezer Maatschappij zijn in hare laatste vergadering gekozen o.a. de heeren J. A. Roijer, Referendaris aan het Departement van Binnenlandsche Zaken, te 's Gravenhage, en A. W. Weissman, architect te Haarlem.

BUITENLAND.

Londen. Bij gelegenheid van het internationale architecten-congres alhier wordt ook eene internationale tentoonstelling gehouden van in de jongste tijden uitgevoerde of in uitvoering zijnde ontwerpen. Natuurlijk dat het een élite tentoonstelling is, en niet alles wordt toegelaten.

Leipzig. Volgens de plannen van Prof. Karl Sefner wordt alhier een gedenkteeken voor Bach opgericht, waarvoor een bedrag van 50 duizend marken bij elkaar gebracht is.

Heidelberg. Het in 1709 in Zuid-duitschen Barockstijl gebouwde patricische huis van Chelius wordt geheel in zijn oorspronkelijken toestand teruggebracht, en is bestemd voor een museum, waarin de historische verzamelingen tot nu toe bewaard in den Otto-Heinrichsbouw en een toren van het Heidelberger slot, en in het Raadhuis en de Neuenheimer school, ondergebracht waren.

Dresden. Den 20sten Mei is te Dresden de Saxische kunsttentoonstelling feestelijk geopend. De tentoonstellingszalen op het Brühlsche terras zijn voor deze gelegenheid in een geheel nieuw pak gestoken door den architect Martin Pietzsch.

Simplon-tunnel. De oudste der groote tunnels, de Mont Cenis-tunnel, werd gebouwd van 1857 tot 1871, dus in meer dan 13 jaren; hare lengte is 12.2 K.M., en zij doorboort de „Col de Frejus" op eene hoogte van 1338,44 M. boven zee, welke hoogte bereikt wordt door een stijging van het noorden van 1 op 45, terwijl zij naar het zuiden 1 op 2000 daalt. De grootste berghoogte boven de tunnel is 1611 M. De grootste warmte gedurende den arbeid der doorboring 30° C. De kosten bedroegen 29 millioen gulden.

De Gothard tunnel vereischte 7½ jaar arbeid. Hare lengte is 14.9 K.M. Hare grootste hoogte ligt op 1154.8 M. boven zee. De stijging van het Noorden is 1 op 172, de daling naar het Zuiden gemiddeld 1 op 1200. De grootste berghoogte boven de tunnel is 1767.68 M. De warmte bedroeg 31° C. gemiddeld. De kosten bedroegen 42.5 millioenen gulden.

De Arlberg-tunnel heeft eene lengte van 10.3 K.M.; zij doorbreekt het gebergte op eene hoogte van 1310.6 M. De grootste berghoogte boven den tunnel is 732 M.

De Simplon-tunnel doorbreekt het gebergte bij Brieg op eene hoogte van slechts 634.2 M. boven zee, stijgt dan 1 op 500 tot 705.2 M. boven zee, om weer af te dalen naar de Italiaansche zijde bij Iselle, tot 687.10 M. boven zee. De tunnel is echter 19.8 K.M. lang en heeft eene bergmassa van 2135 M. boven zich.

De tunnel is dus bijna dubbel zoo lang als de Arlberg-tunnel, 7.6 K.M. langer dan de Mont Cenis-, en 4.9 K.M. langer dan de Gothard-tunnel.

De kosten hebben 38 millioen gulden bedragen. De groote bezwaren bestonden vooral in de buitengewone stijging van de temperatuur, soms tot 56° C. en het aanboren van onderaardsche waterloopen. Daarentegen waren de boormachines en andere werktuigen zeer veel verbeterd en bestond de steenmassa volstrekt niet uit het door de geologen voorspelde Antigorio-Gneis, dat zeer hard is, maar meestal uit lei en kalksteen, bladerig en verweerd, en geen weerstand biedend aan het inwendig zich opgehoopte water, waardoor vele malen ernstige toestanden ontstonden. Over deze tunnel is ruim 7 jaren gearbeid. Vanaf 1 Juni wordt zij nu geregeld voor personen- en goederentreinen gebruikt.

PERSONALIA

Bij de gehouden candidaats-examens aan de T. H. S. te Delft zijn geslaagd:

voor candidaat-bouwkundig-ingenieur, de heeren M. B. Bruins, G. J. Ch. de Goede, J. F. van Hoytema, A. R. Hulshoff, J. H. J. Kayser, G. Knuttel Jr., J. Steffens Jr., H. van Zijll;

voor candidaat-bouwkundig-ingenieur 2e gedeelte, de heeren J. B. van Lochem, M. J. Grampré Molière.

Bij Kon. besluit zijn aan de T. H. S. te Delft benoemd tot lector in de architectuur, de heeren A. v. d. Lee en A. Leeflang.

VERBETERING.

In het artikel „De Hartekamp bij Bennebroek," geplaatst in het Bouwk. Weekblad no. 22 van 2 Juni 1906, is een chronologische fout geslopen, die verbeterd dient te worden.

Op bladz. 298, 1e kolom, regel 33 van boven staat: Deze nu kocht de plaats op 19 Januari 1639, enz."

Dit jaartal moet zijn: 1693.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	onderdom	25	jaar	salaris		f 100.—
"	"	47	"	"		125.—
"	"	21	"	"		60.—
"	"	36	"	"		80.—
"	"	21	"	"		60.—
"	"	25	"	"		70.—
"	"	32	"	"		90.—
"	"	32	"	"		100.—
"	"	40	"	"		100.—
"	"	28	"	"		80.—
"	Teekenaar	22	"	"		50.—
"	"	22	"	"		75.—
"	"	18	"	"		70.—
"	"	19	"	"		40.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 18 JUNI.

HENGELO (O.). Het bouwen van twee woonhuizen voor rekening van den heer F. Meulenbeld, op een terrein gelegen aan den 1e Wolterweg alhier.

De heer J. Wilmink, 's av. 8 u. in café „Jonge Poerink. Bestek en teek. vanaf 11 Juni in gen. café ter inz. Aanw. 18 Juni v.m. 10 u. Inl. bij J. Wilmink, Langestr. 4.

LEIDEN. Het bouwen van een school 3de klasse aan den Zuidsingel te Leiden. Het gem.best. 's midd. 12 u.

LITHOIJEN (N.-BR.). Het amoveeren en herplaatse bouwen van een nieuw gemeentehuis, met bijlev. van materialen, gereedschappen, transporten enz.

Het gem.best. n.m. 5 u. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. 18 Juni n.m. 3 u.

LIESSEL (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis, met bijlevering van mater. enz. volgens bestek.

De aanbest der, n.m. 4 u. in het café F. Fransen. Bestek en teek. ter inz. in gen. café.

SIMPELVELD. Het vergrooten en verbouwen der o. l. school.

Het gem.best. n.m. 5 u. (Greenw.) Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. 18 Juni n.m. 4 u.

PURMEREND. Het bouwen van drie woonhuizen op een terrein aan de Zuiderweg te Beemster.

De arch. C. Groenhart, n.m. 4 u. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgb.

ZEDDAM. Het bouwen van een R.K. meisjesschool aan het St. Josephgesticht aldaar.

De arch. Herm. Kroes, Amersfoort, n.m. 4 u. in café H. Kemperman, alw. bestek en teek. ter inz. en aldaar bij gen. arch. verkrijgb. ad f 1.50. Aanw. 18 Juni n.m. 2 u.

DINSDAG 19 JUNI.

ELLEMEET (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis, schuur en varkenshok, bij den heer P. Boot Wz. Moriaanshoofd (gem. Kerkwerve).

De heer A. Dalsbout, n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inz. bij P. Boot Wz.

ENSCHEDE. Het bouwen van een woonhuis enz. op een terrein gelegen op den hoek der Haaksberger en Usselerweg in de gem. Lonneker.

De heer J. H. Schukkert te Twekkelo 's av. 7 u. in 't café H. Havenkate aan den Haaksbergerweg te Enschede, alw. bestek en teek. vanaf 12 Juni ter inz. Inl. geeft de firma Roesink en Wolda te Enschede. Aanw. 19 Juni v.m. 11 u.

OLDEMARKT (OV.). Het bouwen van eene geheel nieuwe boerenstelphuizinge voor 60 st. hoornvee.

De heer J. Tromp Meesters te Steenwijk, n.m. 2½ u. bij A. Groen te Oldemarkt. Bestek en teek. à f 2 verkrijgb. bij den arch. W. Jonkers te Oldemarkt. Aanw. 12 Juni n.m. 2½ u., aan den Lageweg gem. Blankenham.

REUZEL (N.-BR.). Het bouwen van een nieuwe Mariaschool.

De arch. C. F. van Hoof te Tilburg in het gesticht der eerw. zuster. Bestek en teek. à f 2 verkrijgb. bij den architect.

ZIEUWENT. Het bouwen van een kapitale landbouwerswoning te Zieuwent, met bijl. van materialen.

De heer J. Rouwhorst, n.m. 4 u. bij Wed. Toebes, bij wie bestek en teek. vanaf 12 Juni ter inz. en te Lichtenvoorde in het koffiehuis „De Koppelpaarden". Bijl. in te zenden voor 19 Juni bij den besteder. Aanw. 15 Juni n.m. 4 u., door den archit. H. Enklaar te Ruurlo.

WOENSDAG 20 JUNI.

BUSSUM. Het bouwen van een bakkerij met winkelhuis.

De arch. G. J. Vos 's av. 7 uur in hotel De Rozenboom. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgb.

ENSCHEDE. Het bouwen van 2 woningen met bijbouwen, op een terrein gelegen nabij den Lippinkhofsweg en Kuipersdijk te Enschede.

De firma Roesink en Wolda, 's av. 7½ u. in het café H. Haverkate aan den Haaksbergerweg, alw. bestek en teek. vanaf 13 Juni ter inz. Aanw. 20 Juni v.m. 11 u. Inl. verstrekt gen. firma.

GROOTEGAST (GR.). Het bouwen van een nieuwe veldwachterswoning met brandspuithuis, met bijlev. van al het daartoe benoodigde.

Het gem. best. n.m. 6 u. Bestek en voorw. ter inz. ten gem. secr. en à f 1 per ex. ald. verkrijgb. Aanw. 20 Juni n.m. 4 u.

KOEKANGE (DR.). Het bouwen van eene boerenwoning met achterhuis en stalling.

De heer G. Dekker in het koffiehuis van Geert Zwiers, alw. bestek en teek. ter inz. Aanwijzing 13 Juni door den timmerman Joh. Holties.

DONDERDAG 21 JUNI.

BAARN (HERBEST.). Het bouwen van een jongedamesschool M. U. L. O. aan den Dalweg.

Het gem.best. n.m. 2 uur.

's-GRAVENHAGE. Het verbouwen van perc. Groenestraat 83, 85 en 87.

De bouwk. J. Goedee, Witte-de-Withstraat 84, v.m. 10½ u. in voorn. perc. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1 bij J. Goedee, Witte-de-Withstraat 84. Aanw. 18 Juni v.m. 10½ u.

HAARLEM. Het maken van uitbouwen met kelders aan het zuidelijke blok woningen voor het sluispersoneel bij de Oranjesluizen te Schellingwoude, behoorende tot de werken tot onderhoud, herstel en verbetering van het Noordzeekanaal. Raming f 11900.

Het prov. best. v.m. 11 u. Het bestek no. 136, ligt na 7 Juni ter lezing aan het gebouw van het min. van W., H. en N., aan de lokalen der provinc. besturen, en is te bekomen bij Gebr. van Cleef, te 's Hage. nlicht. te bekomen bij den hoofdingenieurdirecteur Kemper te Haarlem, den ingenieur Wortman te Amsterdam en den opzichter Messer te Schellingwoude.

MOLEN BEERSEL (LIMB.). Het bouwen van een ringmuur en privaten aan de o. l. school.

Het gem.best. Bestek en plan ter inz. ten gem. huize en à f 4 verkrijgb. bij den secretaris. Inl. geven de secr. en de arch. H. Smeets te Weert.

MIJDRECHT. Het gedeeltelijk amoveeren en weder opmetselen der steenenhoofden van de Ooijevaarsbrug aldaar.

Dijkgraaf en hoogheemraden van het Grootwaterschap „De Ronde Veenen", v.m. 11 u. in het raadhuis. Bestek en teek. ter inz. in het bovengenoemd raadhuis. Aanw. 18 Juni v.m. 11 u. aan de brug.

RAVESTEIN (N.-BR.). Het bouwen van eene kapel en uitbreiding aan het klooster der eerw. zusters Augustinessen te Deursen.

Het bestuur van het klooster der eerw. zusters Augustinesser te Deursen, n.m. 3 u. in het hotel van Hall te Ravestein. Bestek met teek. à f 2.50 te bekomen bij den arch. W. van Aalst 's Bosch. St. Jorisstraat, door wien inl. worden gegeven. Aanw. 21 Juni v.m. 11 u.

TER NEUZEN. Het afbreken van het perc. plaatselijk gemerkt no. 52a in de Noordstr. en het daar ter plaatse bouwen van een nieuw woonhuis met bijlev. van de daartoe benood. bouwstoffen.

De bouwk. J. Scheele n.m. 3 u. in „hotel Centraal" Bestek en teek. ter inz. in genoemd hotel. Aanw. gedaan.

ZOETERWOUDE. Het amoveeren van het oude schoolgebouw met onderwijzerswoning en het terzelfde plaatse bouwen van een school met onderwijzerswoning.

Het gem.best. v.m. 11 u. Bestek met 3 teek. ter lezing ter secretarie en verkrijgb. tegen f 1.50. Aanw. 18 Juni v.m. 10 uur op het Dorp.

VRIJDAG 23 JUNI.

BORCULO. Het herstellen van de woningen van den veldwachter te Borculo en de vroedvrouw te Geesteren.

Het gem. best. 's midd. 12 u. Voorw. ter inzage ten gemeentehuize. Inschrijvingsbiljetten moeten voor 21 Juni n.m. 1 u. ter gemeente-secretarie ingediend zijn. Aanw. 18 Juni n.m. 2½ u., bij de woning van den veldwachter.

NIEUW AMSTERDAM (DR.). *a* Het amoveeren van het thans door den heer Kooiker bewoond gebouw; *b*. het weder opbouwen van een perc., waarin hotel en winkel; *c*. het bouwen van een burgerbehuizing; *d*. het bouwen van een losse schuur, onder bijlevering van alle materialen, transporten, arbeidsloonen, etc., (behalve glas-, verf- en behangerswerken).

De firma H. Linzel en Cie te Klazienaveen, n.m. 3 u. ten huize van den heer L. Kooiker. Bestek en teekening ter inzage te Nieuw-Amsterdam in 't hotel Kooiker, te Coevorden in 't hotel Baving, te Stadskanaal in 't hotel Dopper, en zijn à f 3.50 verkr. bij L. Kooiker en de aanbesteders. Aanw. gedaan. Vanaf 18 tot en met 21 Juni is het af te breken perc. te bezichtigen. Inlev. der bilj. 21 Juni tot s' av. 7 u.

ZATERDAG 23 JUNI.

GROENENDIJK GEM. HONTENISSE (ZEEL.). Het afbreken van de bestaande gebouwen en het bouwen van een woon en winkelhuis met uitbouw en verdere werken.

Mej. de wed. H. J. Kegelaar n.m. 2 u. in de herberg van H. Groenendijk.

DORDRECHT. *a*. Het maken en stellen van den metalen bovenbouw van een enkelvoudige ijzeren ophaalbrug over de Zuidersluis met bijbehoorende werken. *b*. Het inrichten van het gedeelte der Grootehoofdspoort tot politiepost.

Het gem. best. n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inz. aan het bureau gemeentewerken, Kromhout 17, en zijn aldaar verkrijgb. op sub. *a*, genoemde à f 1 en de sub. *b* à f 0.50 per exemplaar.

DIJKERHOEK HOLTEN (OV.). Het bouwen van een boerenbehuizinge met bijlev. der benood. materialen en wel het timmer-, metsel- en loodgieterswerk.

De heer M. Boode te Espelo onder Holten, n.m. 3½ u. bij G. J. Jansen a.h. Bonte Paard. Bestek en teek. vanaf 20 Juni ter inz. in voornoemd koffiehuis. Inlichtingen verstrekt G. J. Wibbelink te Bathmen. Aanw. 2½ u. te voren.

DIJKHUIZEN GEM. RUINERWOLD (DR.). Het bouwen van een woonhuis met boerderij, potstal, afsluitbek enz. voor rekening van den heer N. Wessels boer te Ruinerwold, met bijlev. van de materialen, transporten, enz.

De arch. G. Otten Jz. te Meppel, n.m. 3 u. in het cafe van H. Prins, alw. bestek en teek. ter inz. en bij den besteder te bek. zijn ad f 2.50. Aanw. 18 Juni v.m. 11 u. Inl. geeft den besteder.

MIDDELBURG. Het bouwen van een koetshuis met annex stalling, en ruime koetsierswoning.

De arch. Lein Pieteras op den huize de Parel Vlissingschenweg gem. Koudekerke. Bestek en teek. à f 1 bij voorn. arch. verkrijgb. en bij W. M. Wilderom, huize de Parel. Aanw. 16 Juni n.m. 2 u.

MAANDAG 25 JUNI.

TETERINGEN (N.-BR.). Het bouwen eener onderwijzerswoning met bijlev. der benood. materialen in den Teteringschen dijk.

Het gem.best. v.m. 9 u. Bestek en teek. ter inz. op het gemeentehuis. Aanw. 18 Juni n.m. 1 u.

WOENSDAG 27 JUNI.

UTRECHT. Bestek no. 1069. Het maken van een rioleering en eenige bijkomende werken op het station Venloo. Raming f 2700.

De maatschappij tot expl. van staatsspoorwegen n.m. 2 u. (lok. tijd).

VRIJDAG 29 JUNI.

HILVERSUM. Bestek no. 10. Het bouwen van een verbrandingsoven op het vaalterrein. Bestek no. 11, het leveren en aanbrengen van meubelen voor de school aan de Schoolstraat en den Nieuweg.

Het gem.best. v.m. 11 u. Bestek no. 10 met een teek. en een inschr.bilj. à f 1.50 en bestek no. 11 à f 1.25 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. voor bestek no. 10, 21 Juni v.m. 10 u.

DINSDAG 3 JULI.

ENSCHEDE. Het verbouwen van het kantoorgebouw aan de markt.

De firma van Heek en Co., n.m. 12½ u. in hotel Graaf. Bestek en teek. ten kantore aan de markt verkrijgb. ad f 1.50. Aanw. 28 Juni n.m. 1 u. Inl. verstrekt G. W. v.d. Meer bouwk.

UTRECHT. Bestek no. 1068. Het maken van dienstgebouwen en retirade op het station Baarle—Nassau (grens). Ram. f 29850.

De maatij tot expl. van staatsspoorwegen n.m. 2 u. (lok. tijd).

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

5 JUNI.

BOZUM. Het bouwen van een stelphuizing etc. te Wommels. Door den heer H. T. Biesma.

Laagste inschr. P. Zijlstra, Rien, f 13500. Gegund.

KOLLUM. Het afbreken van het kerkgebouw op het oost en het weder opbouwen daarvan op de Kollumerpomp. Door de commissie van adm. der Ger. kerk.

Laagste inschr. P. de Jong, Driesum, f 2960, Gegund.

MUSSELKANAAL. *a*. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met bijlev. der daartoe ben. mater., transporten, werkloonen etc. *b*. De glas-, verf, en behangerswerken. Door den heer J. Mulder.

a (Timmerwerk) raming f 2315. Laagste inschr. H. J. ter Haar, Valtermond, f 2270*. *b*. O. Goeman, f 239*. *Gegund.

NEER (LIMB.). Het maken van de gebouwen voor de coop. stoomzuivelfabriek. Door het bestuur.

Laagste inschr. J. Aben, Roermond, f 8560. Gunning aangehouden.

WOENSEL. Het bouwen van 2 burgerwoonhuizen en een koffiehuis op zijn terrein gelegen aan den Broekschen weg, Woensel. Raming f 4998. Door heer J. Valens—Borrenbergen.

Laagste inschr. Wed. J. Bogers f 4370. Gegund.

6 JUNI.

APELDOORN. Het bouwen van eene kalkzandsteenfabriek aan het kanaal nabij de Scherpenbergerbrug te Beekbergen, zonder metselsteenen en dakbedekking. Door den arch. J. A. Wijn.

Laagste inschr. J. W. Wassink, f 11119. Gegund.

BUDEL (N.-B.). Het bouwen eener r.k.-bijz. school met onderwijzerswoning etc., te Budel. Door het r.-k. kerkbest. Schoo onder Budel.

Laagste inschr. P. Bemskens, Roermond, f 84[illegible].

ENSCHEDE. Het bouwen van eene verdieping op het voorgebouw van de Fabrieksschool aan den Noorderhagen. Door de commissaissen der school.

Laagste inschr. G. W. Mielink, f 6074. Volgens bestek 8 dagen beraad.

GINNEKEN. Het bouwen van een woonhuis, voor rekening van den heer A. Mathijssen. Door den arch. B. v. Wijck.

Timmerwerk. Laagste inschr. J. Helmonds, f 1110*.

Metselwerk. M. de Kort, f 1338*. *Gegund.

KAMERSVELD (UTR.). Het amoveeren en opbouwen van een herberg met woon- en winkelhuis. Door den architect Herm. Kroes te Amersfoort.

Laagste inschr. C. Eggenkamp, Hamersveld en H. Loblans, Amersfoort, f 7639. Gegund.

LEIDEN. Het bouwen van een winkelhuis en annexe aan het bestaande. Door den arch. Jac. v. d. Heide.

Laagste inschr. Vreeswijk en van Riet, f 10721.

PRINSENHAGE. Het bouwen van een winkelhuis voor den heer J. v. d. Wingaard.

Timmerwerk. Laagste inschr. Speckenbrink, Ginneken, f 1949*.

Metselwerk. Th. de Kram, f 2120*. *Gegund.

SCHIERMONNIKOOG (FR.). Het bouwen van een kerkgebouw met consistorie e.a. aldaar. Door den kerkeraad der geref. kerk.

Laagste inschr. K. Pranger, Dokkum en G. Steen-Anjum, f 5424.

VELP (N.-BR.). Het ophoogen van een terrein, en het daarop bouwen van een school. Door het gem. best.

Laagste inschr. P. Vassen, Vugt, f 7850.

7 JUNI.

HOOGEZAND. Het bouwen van een houten eiwitfabriek met annexe werken op een terrein naast de bestaande fabriek, onder bijlev. van alle daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen, gereedschappen enz. enz. Door het best. der coop. aardappelmeelfabriek „De Eendracht".

Laagste inschr. B. Hakkelink, Sappemeer, f 3538. Gegund.

OOSTWOLD (GRON.). Het verbouwen der school onder bijlev. van al het daartoe benoodigde. Door het best. der herv. school met den bijbel.

Laagste inschr. N. Saathof, Oostwold, f 2299, Gegund.

TUIL (GELD.) (ONDERH.). Het vernieuwen van een boerderij. Door den arch. G. G. Lodder te Zaltbommel.

Laagste inschr. J. H. v. Berghen, Waardenburg, f 3300. Niet gegund als zijnde te veel boven de begrooting.

WEERT. Het bouwen van twee woonhuizen met bijbehooren enz. Den arch. H. Smeets.

Laagste inschr. J. Teunissen, f 3233. Gegund.

8 JUNI.

ASSEN. Het verbouwen van een huis tot winkelhuis voor den heer Joh. Schierbeek onder beheer van den architect M. d. Vries Azn.

Laagste inschr. Timmerwerk. Mennega en v. Dalen, f 2595*.

Glas- en verfwerk. T. Lunshof Lz. f 586*. Gegund.

EEST (O.B.). Het bouwen van een woonhuis en winkelhuis op een terrein gelegen in de Dorpstraat aldaar. Door den bouwk. Th. F. Span.

Laagste inschr. A. H. Hoorenman, f 9615. Gegund.

GEERTRUIDENBERG. Het uitbreiden van het R.-K. Liefdegesticht. Door het bestuur van het gesticht.

Laagste inschr. E. Reiniers, f 16700.

STEENWIJK. Het verbouwen van zijn woon- en winkelhuis aan het Diep te Steenwijk. Door den heer M. Beverwijk.

Gegund aan J. de Boer en Zn. Steenwijk, voor f 3300.

9 JUNI.

MEPPEL. Het bouwen van een fabriek voor machinale touwslagerij. Door den arch. G. Otten Gz.

Laagste inschr. E. v. Antwerpen, f 4845.

NEEDE. Het verbouwen van een hotel en woonhuis. Door den arch. T. Broekhuizen.

Laagste inschr. firma Markerink en ten Hoopen, f 3450, gegund, behalve de leverantie der metselmaterialen.

SLOTEN (N.-H.). Het verbouwen van de O.L. school in den Grooten IJpolder. Het gemeentebestuur.

Bouw. Laagste inschr. Gebr. v. d. Graaf, Watergraafsmeer, f 2177.

Meubelen Gebr. v. d. Graaf, Watergraafsmeer, f 150.

Massa. C. Eriks, Sloten, f 2377.

11 JUNI.

EIBERGEN. Het amoveeren van een woonhuis en het bouwen van een dubbel woonhuis. Door den arch. F. Broekhuizen te Neede.

Laagste inschr. B. H. Blankvoort, f 1396, gegund behalve de leverantie van metselwerk.

LEENS. Het verbouwen der bestaande school en het bijbouwen van twee localen met privaten en waterplantsen. Door het best. der bijz. school.

Laagste inschr. K. Bloemhof, Leens, f 3331. Gegund.

LOSSER (OV.). 1e. Het bouwen van een schoolgebouw te Berghuizen; 2. het bouwen van een onderwijzerswoning te Berghuizen; het maken van schoolmeubelen. Door het gem. best.

Gegund als volgt: J. Bulthuis, Losser, school f 4785; J. Borggreve, Oldenzaal, woning f 3755; H. C. Boll, Losser, meubelen f 849.

VEENENDAAL. Het bouwen van zeven arbeiderswoningen. De arch. B. van Kreel

Metselwerk. Laagste inschr. H. Veenendaal, Woudenberg, f 2766.

Timmerwerk. A. v. Ree, Lunteren, f 2525.95.

IJzerwerk. T. Konings, f 91.90.

Loodgieterswerk. A. L. Kuijff, f 278.

Glas- en verfwerk. G. de Ruiter, f 224.

Massa H. Heijting, Bennekom, f 5980.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Bouwkundig Opzichter-Teekenaar.

Voor de voorbereiding en de uitvoering van een belangrijk Utiliteitswerk wordt GEVRAAGD een **BOUWK. OPZICHTER-TEEKENAAR**

Alleen zij, die reeds bij de voorbereiding en de uitvoering van belangrijke bouwwerken de dagelijksche leiding gehad hebben, komen in aanmerking, terwijl, bij gelijke practische bekwaamheid sollicitanten die in het bezit zijn van het diploma van opzichter v. d. Rijks Waterstaat, of dat van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, de voorkeur genieten. Duur van het werk circa 2 jaar. Salaris *f* 1500 per jaar.

Brieven met beschrijving levensloop aan het adres van het Bouwkundig Weekblad, onder n°. 322, *Herderstraat 5, Den Haag.*

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 821.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen, Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

HAARLEM. Het afbreken van het bestaande schoolgebouw met woning voor het hoofd enz. aan de Spaarnwouderstraat en het ter plaatse bouwen van eene school voor lager onderwijs. Door het gem. best. Gunning aangehouden tot 19 Juni, n.m. 2 u.

Laagste inschr. M. Nederkoorn, f 39900.

12 JUNI.

UTRECHT. Bestek no. 1061. Het maken van 5 dienstwoningen met bijbehoorende werken op het emplacement Vlodrop, Raming f 22.200. De maatschappij tot expl. v. staats spoorw.

Laagste inschr. P. Beekers, Vlodrop, f 19480.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. MEERDEN 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekleeding „Ideaal", — E. BUCKER & Co. Den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren wa-chtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën- en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jaloesiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Lichtdrukinrichting, Neagrafiedruk, — WED. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 121, Den Haag. — D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. s-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN Sr. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor hovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels. Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending Katalogus prospectus.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

Zwammen,

alsmede

Paddenstoelen en andere schimmelplanten

worden geheel en zeker verdreven door het reukelooze

Antinonnin.

der Farbenfabriken vorm. Friedr. Bayer & Co., Elberfeld.

Vertegenwoordigers en depôthouders:

M. B. Neumann & Co., Amsterdam, Brouwersgracht 53.

Interc. Telefoon No. 4242.

Patent Exhaust Ventilator,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER dan elk bekend systeem.

Vraagt de prijscourant van November 1905.

D. P. H. HASSELMAN,

AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op WOENSDAG, den 27sten Juni 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1069.

Het maken van eene rioleering en eenige bijkomende werken op het station VENLO.

Begroeting f 2700.—.

De besteding geschiedt volgens § 28 van het bestek.

Het bestek ligt van den 12den Juni 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van f 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 20sten Juni 1906 ten 11.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 6den Juni 1906.

Nederlandsch-Indische Spoorweg-Maatschappij.

De Maatschappij verlangt een bekwaam

OPZICHTER

voor het **Seinwezen** en de **Telegrafie**.

Gegadigden worden uitgenoodigd zich vóór *1 Juli* a.s. schriftelijk te melden tot den Raad van Beheer, *Lange Beestenmarkt 88*, te *'s-Gravenhage*.

De Raad van Beheer.

's-Gravenhage, 11 Juni 1906.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Bazaltinetegels

mooiste en beste trottoirbestrating,

Vraagt MONSTER en PRIJS.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM.

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

Engelsche en Fransche Vloertegels.

Vraag Teekeningen en Prijzen.

ASBEST-LEIEN EN ASBEST ISOLEERPLATEN

merk „ETERNIT" *(wettig gedeponeerd).*

Monsters en geïllustreerde brochure op aanvrage gratis.

Ketelbekleeding en Flensverpakking.

Fabrikanten van het isoleermateriaal „IDEAAL" wettig gedeponeerd (*systeem* Schiffelaar) voor **Isolatie van stoomketels, stoompijpen en alle Isolatie van warmte en koude.**

Tel. 3423. **E. BUCKER & Co.** Laan 18b Den Haag.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY MONIERWERKEN

DIRECTEUR J. N. LANDRE

CEMENT YZERWERKEN

VOLGENS SYSTEEM MONIER EN AANVERWANTE STELSELS

BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD & OMVAL TELEFOON No 3028

LOUIS LANDRE

Nederlandsche Asphaltfabriek,

W. J. VAN DER WETTERN. — A. S. KEY.

ROTTERDAM.

Gevestigd: KEULEN, LONDON, ROTTERDAM.

Voert Bestratingen uit; legt Vloeren; levert Materialen. *Adres: LEUVENHAVEN 28*

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

BEKR. WERELDTENTOONSTELLING.

INT. TELEFOON 4202.

Een best en voordeelig

adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN

Stoomdakpannenfabriek

TE SWALMEN.

Leveren Pma. Kwaliteit

MULDEN-PANNEN

met dubbele zij- en kopsluiting.

Monsters op aanvrage gratis en franco.

Scoriae Bricks,

20×9×8 — 20×9×10 — 20×9×12 en 23×9×10 cM.

zoowel voor KEI- als KLINKER-BESTRATING.

UITSLUITEND VERKRIJGBAAR BIJ

W. DEURVORST - Den Haag,

Kantoor KRAYENHOFFSTRAAT 54

tegenover Station Holl. Spoor.

KAISERSTEINBRUCH.

ACTIËNGESELLSCHAFT.

CÖLN A. RHEIN.

De ondergeteekende heeft de eer H.H. Architecten mede te deelen, dat hij sinds **15 November 1905** is benoemd tot

VERTEGENWOORDIGER

van bovengemelde Vennootschap, voor **Nederland** en hare **bezittingen.** Hij beveelt zich ten zeerste aan voor de levering van **STEENHOUWWERKEN** in verschillende steensoorten als daar zijn, **roode Mainsandstein, Medarder Sandstein, Roigheimerstein, MUSCHELKALKSTEIN** en andere soorten waarvan monsters enz. op aanvrage verkrijgbaar zijn.

Verschillende leveringen kunnen reeds als referenties dienen in verschillende steden van ons land.

Hoogachtend,

Telegram-adres: GRANIET.

J. H. P. JANSE.

Marnixstraat 402,

Amsterdam.

Telefon interc. 2864.

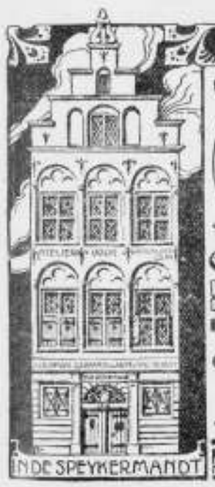

ATELIER VOOR GEBRAND-SCHILDERD en GEKLEURD GLAS IN LOOD

J. J. B. J. BOUVY

DORDRECHT.

FILIALEN:

AMSTERDAM en ROTTERDAM.

STALEN BALKEN

N.V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. Ovens Jr.,

Gelderschekade 31—33, ROTTERDAM.

Stoommachines - Ketels.

ZUID-HOLLANDSCHE

Machinefabriek en Constructiewerkplaats.

Directeur: ANTON KRÖNER.

Beeklaan 138. 's-Gravenhage.

---

v. d. Schuijt & Kuntze,

INGENIEURS,

AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingen.

Pijpleidingen, Ribbenbuizen, enz.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren.

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor **Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,** geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

Naaml. Venn.

Dordrechtsche Asphaltfabriek

v/h. fa. ROODENBURG & Co.

ASPHALT-DAKPAPIEREN

CEMENT-MASTIEK / HOUTCEMENT (MERK „ETNA")

PAPPOLEUM

ASPHALTVLOEREN en DAKBEDEKKINGEN

worden onder veeljarige garantie uitgevoerd.

Serredekking,

Rolluiken, Jalousiën,

Zonblinden, enz.

S. BRUIGOM. — ARNHEM.

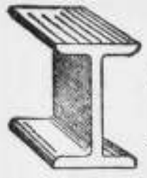

van 8 tot 32 c.M. voorradig.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

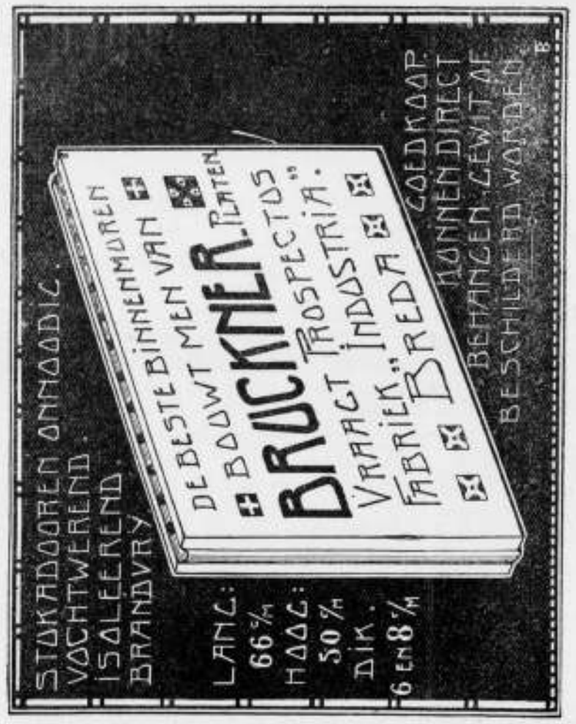

PRISMA'S LUXFER.

KAMER VERLICHT

Zonder Prisma's. Met Prisma's.

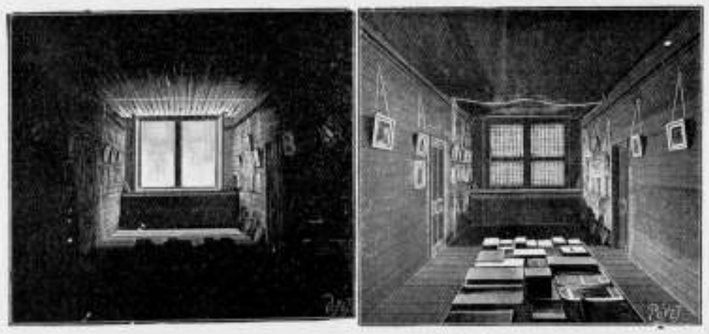

Voor inlichtingen wende men zich tot **WM. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Centrale Verwarmingen

naar verschillende systemen.

Talrijke Nederlandsche referenties.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het vervaardigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

JAN HAMER & Co.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

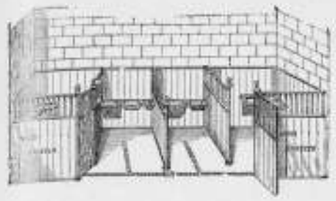

Engelsche Stalinrichtingen

en Tuigkamerbenoodigdheden.

TALRIJKE NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

NB. Onze Standaard-catalogus met circa 1500 illustraties is voor serieuse aanvragen beschikbaar.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

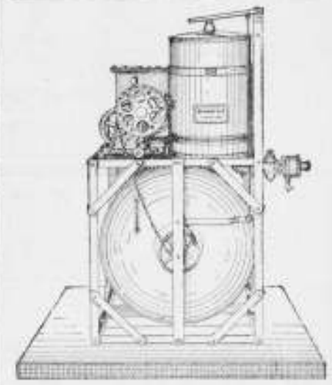

Benoid Luchtgasverlichting,

volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.

De Agenten:

NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage. D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem, — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Groote lichtkracht bij gering gasverbruik.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg

WATERLEIDING.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

Geen verhooging van Assurantiepremie zoals bij opstalling v. Acetyleen of Electriciteit.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee,

Laan van Meerdervoort 186

DEN HAAG.

Interc. Tel. 2658.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.

Sanitary Engineer,

Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.

CHAMBERLAND FILTERS. Systeem Pasteur.

ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.

Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

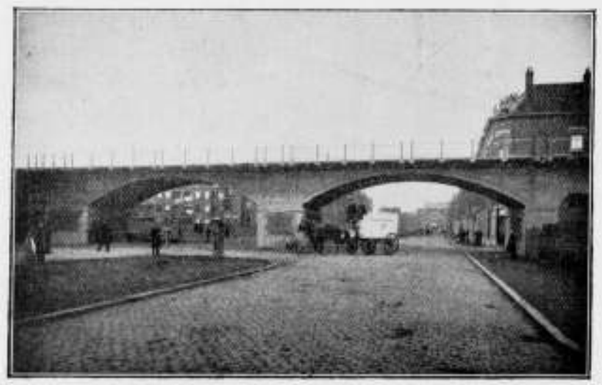

Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON

DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG — No 25

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

De prijsvraag voor het Vredespaleis. — Korte verklaring van de berekening van balken, door W. van Veen, C. B. I. (vervolg van bladz. 325). — Raad van Arbitrage. — Congressen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behooren twee platen.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

DE PRIJSVRAAG VOOR HET VREDESPALEIS.

De vakbladen zijn wonderbaarlijk eenstemmig in hunne beschouwingen over het resultaat van de prijsvraag. Scherp wordt de Jury aangevallen; over haar rapport heerscht groote ontevredenheid in het kamp der architecten.

Inderdaad, hoe weinig verwachting men moge gehad hebben, nu eens wat uitvoeriger motiveering van de meening te vernemen van mannen, wier verleden hen tot een gewichtige taak geroepen heeft en wier breedere beschouwingen met belangstelling zouden gelezen zijn, — die verwachting is gebleven beneden zeer geringe.

De Jury had een zware taak te vervullen, een taak die haar door de mededingers niet verlicht is geworden. Hebben deze zich allen aan de beschikbare bouwsom gehouden? Hebben zij voldoende acht gegeven op de verlangde grootten van de hoofdlokalen? Is het geëischte aantal lokalen aanwezig, en, liggen deze dan op de aangegeven plaatsen? Hebben allen rekening gehouden met de uitgestrektheid van het bouwterrein? Immers neen. Ook hebben velen niet genoegzaam gelet op de verlangde wijze van opwerking der teekeningen. Dit laatste is echter van minder belang dan andere veronachtzamingen. Strikt genomen, is er misschien niet één ontwerp dat voor bekroning in aanmerking kon komen, dat dus aan *alle* eischen van het programma voor den wedstrijd voldoet. Dit is een verschijnsel, dat zich altijd bij internationale prijsvragen voordoet.

Op den eersten blik reeds kan met vrij groote zekerheid verklaard worden, dat het in de eerste plaats bekroonde ontwerp niet voor ƒ 1.600.000 te bouwen is. Zelfs voor het meer eenvoudig opgevatte ontwerp l'Art de l'époque zal die som overschreden moeten worden. Niet wanneer de gevels gepleisterd worden, een bekleedings-architectuur die voor Weenen genade kan vinden, waar men de grondstof niet heeft om goede baksteenen te maken, en waar het bouwmateriaal uit de natuur, door de enorme transportkosten, zeer hoog in prijs is; want hierdoor is die bekleedings-architectuur ontstaan, die hier te lande niet mag geduld worden. De ontwerper van het in de vierde plaats bekroonde ontwerp heeft klaarblijkelijk gedacht aan een bekleeding der buitengevels met marmer, al ware 't slechts het Oostenrijksche goedkoope leverkleurige „Unterberger". Voor een zoon van Weenen is dit te verontschuldigen. Voor de bekleeding der muren van binnenplaatsen schijnt de keuze gevallen te zijn op meer kostbare gebakken steenen of tegels. Hier te lande heeft men andere eischen. l'Art de l'époque in mooie zandsteensoorten uitgevoerd — als de bewerking van dit matiaal niet reeds verboden is — zal zeker een goed figuur maken; maar zullen de beschikbare middelen die uitvoering toelaten?

Nadat de Jury de zes beste ontwerpen — indeeling en uiterlijke conceptie in aanmerking genomen — had uitgekozen, en in de eerste plaats behooren ons inziens daartoe de ontwerpen van Cordonnier en Wagner, heeft zij den eisch omtrent de kosten laten varen.

De Jury zal het beslist met de kritiek, buiten haar, eens moeten zijn, dat uit geen der wedstrijd-ontwerpen die grootheid van gedachte spreekt, die zij in enkele had mogen verwachten; dat geen ontwerp een zoo domineerend motief aangeeft, dat dit te beschouwen is als het toppunt der belichaming van eene toepasselijke grootsche grondgedachte.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

Zij zal ook wel overtuigd zijn, dat geen ander resultaat mogelijk was, gegeven het fonkelnieuwe vraagstuk, waarvan de oplossing, hoewel met meer of minder energie gezocht, toch tot veel banale resultaten moest leiden.

Alles bijeengenomen, heeft de Jury gestaan voor een geval dat haar in niet te ontkennen groote moeilijkheid heeft gebracht; getuige onder anderen haar weifelende houding in de keuze van de beste indeeling van het gebouw. Zij wijst immers een drietal typen aan, zonder te uiten welke zij het verkieselijkst acht. Maar de Jury heeft zich vrij gemoedelijk van die moeilijkheden afgemaakt door de verdere verantwoordelijkheid eener keuze op de schouders van het Bestuur der Carnegie-Stichting te werpen. Haar rapport immers zegt: „Uit deze ontwerpen" (dat zijn die bekroonde, die een verschillend type van indeeling vertegenwoordigen) „had de Jury er zes te kiezen, welke — eigendom wordende van de Carnegie-Stichting — het Bestuur zouden kunnen dienen als grondslag om in overleg met een uit te kiezen architect een voor uitvoering geschikt ontwerp te doen maken."

Wanneer slechts één als grondslag was aangewezen, dan zou het Bestuur een bazis hebben. Nu niet. Het kan toch niet de bedoeling zijn, dat er een mixtum ontstaat; en zal er een bekroonde genegen zijn om die hutspot te bereiden?

Aanleiding tot de weifeling der Jury heeft ongetwijfeld art. 9 van het programma der prijsvraag gegeven, waarvan het eerste gedeelte luidt: „Door de Jury zal de voorkeur gegeven worden aan de ontwerpen, die het best aan de eischen van het Programma beantwoorden en uit een oogpunt van kunst en constructie het meest uitmunten." Had er gestaan „het ontwerp" enz., dan zou de uitspraak zeker gedecideerder zijn geweest; dan zou het toekennen van den eersten prijs zeker gestaan hebben tusschen Cordonnier of Wagner, wier plattegronden een merkwaardige overeenstemming van opvatting vertoonen, en zou die uitspraak zonder voorbehoud zijn geschied.

Het Bestuur der Carnegie-Stichting zal weldoen een anderen weg te kiezen om haar doel te bereiken. Het kieze voor de uitvoering het ontwerp dat haar, vooral als plan-indeeling, het beste bevalt, en wijze daarop aan wat het meent dat daarin verbeterd kan worden.

Indien de keuze dan valt op den architect, wiens plan de hoogste onderscheiding verwierf, dan zal dit met ingenomenheid worden vernomen door hen, die dien kunstenaar geen tweede échec toewenschen. Cordonnier zal trouwens wel in staat zijn en genegen bevonden worden, van zijn eigen ontwerp eene revisie te leveren. Had de Jury zich ook als taak gesteld, te wijzen op de tekortkomingen der bekroonde ontwerpen, wat de architectonische opvatting daarvan betreft, dan zou zij daardoor grooter nut hebben gesticht, en een vingerwijzing hebben gegeven voor het omwerken der plannen, binnen de perken der beschikbare middelen voor de uitvoering.

Van Cordonnier's ontwerp zegt het Jury-rapport: „Dit ontwerp vertoont eene fraaie algemeene ordonnantie; de ontwerper wenschte uitdrukking te geven aan het denkbeeld dat, daar den Haag gekozen werd als zetel van het Hof van Arbitrage, de architectuur van het Vredespaleis behoort ingegeven te zijn door de Nederlandsche bouwkunst der 16e eeuw." Voor *het* denkbeeld zal hier wel gelezen moeten worden *zijn* denkbeeld. Het prijsvraag-programma heeft den eisch omtrent 16e eeuwsche bouwkunst terecht niet gesteld; dat evenwel de Jury reden vond om het denkbeeld van den ontwerper toe te juichen, is begrijpelijk. Ook zij zal de meening zijn toegedaan, dat in de enorme uitstalling van intellectueelen en materieelen arbeid geen beeld van hedendaagsche architectuur te vinden is, geen moderne conceptie, bepaald voor 't gevraagde doel geschikt.

Een andere zaak is deze: het eerst bekroonde ontwerp is geenszins opgevat in zuivere 16e eeuwsche Nederlandsche bouwkunst. 't Is zelfs niet Vlaamsch, maar meer Noord-Fransch van opvatting. De hooge, zeer kostbare torens zijn te zeer hoofdzaak, trekken te veel de aandacht, zij ecraseeren het eigenlijke gebouw, dat schijnt te zijn verworpen om die torens onderling te verbinden. Hoewel het geheele samenstel wat opgedirkt is, vooral de betrekkelijk geringe afmetingen van het gebouw in aanmerking genomen, en de velerlei details tot overlading aanleiding geven, is het toch zeer opmerkenswaardig, en hoe meer men het betracht en scherp beoordeelt, hoe meer charmes het begint te krijgen boven andere ontwerpen. Men gevoelt zich aangetrokken door de fraaie goede ordonnantie en een fraai silhouet. Voor het doel is de conceptie echter te mondain. Het ontwerp kan, zooals reeds gezegd is vereenvoudigd worden; het zal daardoor winnen, als Cordonnier al zijn onmiskenbaar talent aan de revisie wil wijden.

Terwijl sommige inzenders nog niet tevreden zullen zijn met de 9 à 10 M. rampe die hunne teekeningen innemen, heeft Wagner het bescheidenste plekje voor zich gewild. Geen schitterende geornamenteerde lijsten omvatten zijn prachtige, eenvoudige teekeningen. Het geheele ontwerp is nobel in zijn eenvoud. Maar, dit ontwerp behoort uitgevoerd te worden in een fijn pracht-materiaal; als er de Weener bekleedings-architectuur op wordt toegepast, zal de indruk dien het gebouw maakt, vooral in Nederlandsche oogen, niet meer nabij komen aan hetgeen de teekeningen voorspiegelen. Onwillekeurig denkt men daardoor nu nog aan een zwak geaderd marmer of een der fijnste lichtgrijze zandsteensoorten. De ontwerper heeft naar iets origineels gezocht, en verklaart zelve gemeend te hebben zich te moeten bedienen van nieuwe middelen en van eene nieuwe aesthetiek. Er is van een en ander echter weinig te bespeuren. De ontwerper is origineeler en moderner in zijn Weener scheppingen, op papier meer indruk makende dan in de werkelijkheid. Waarin schuilt echter de moderniteit, de nieuwe aesthetiek van zijn paleis-ontwerp? Zeker niet in de ordonnanties van zijn gevels, aan die van Italiaansche paleizen herinnerend, maar wat hedendaagscher van opvatting. Wagner heeft in dit ontwerp concessies gedaan aan de eischen van de van hem afkomstige moderne Weener richting. Iets werkelijk origineels? Er moge naar gezocht zijn, — 't is niet tot stand gekomen.

Afgezien daarvan zijn hooge kwaliteiten aan de architectonische opvatting van dit aristocratische ontwerp niet te ontzeggen. Er spreekt een weldadige rust uit; het is nobel van verhoudingen, en zal ongetwijfeld passen in de omgeving waarvoor het is bestemd.

KORTE VERKLARING VAN DE BEREKENING VAN BALKEN

met figuren en voorbeelden toegelicht

DOOR

W. VAN VEEN, C. B. I., Utrecht.

(Vervolg van bladz. 325.)

IV. Berekening van spanningen in doorgebogen balken.

Wanneer men een balk A B (fig. 5) met P, K.G. belast, dan kan men dien last zoo lang laten aangroeien tot de balk breekt; met andere woorden: tengevolge van dien last

Fig. 9.

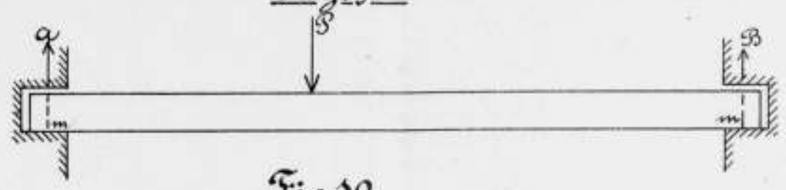

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

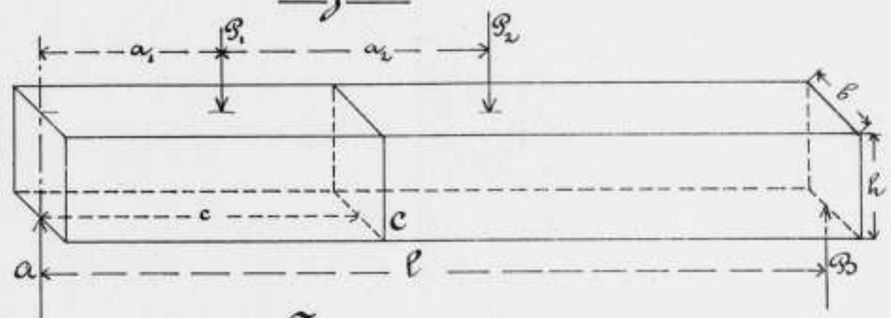

Fig. 14.

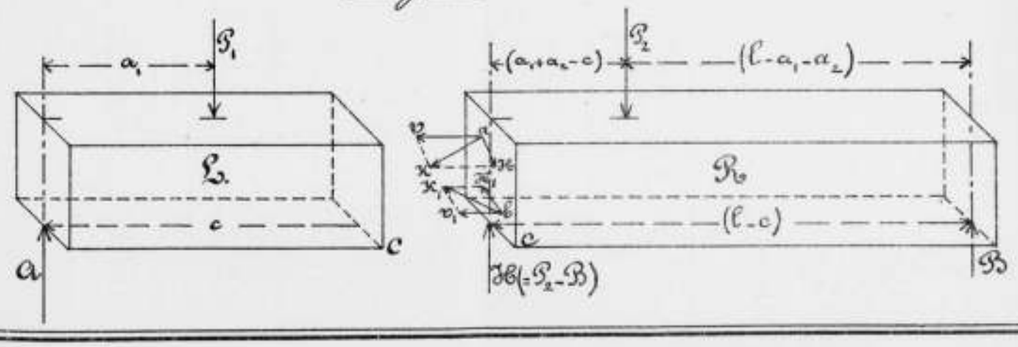

Fig. 35a

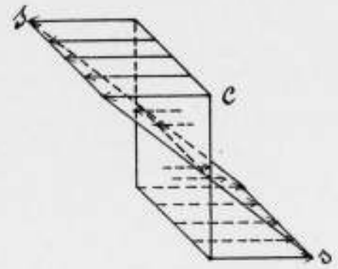

Fig. 35b

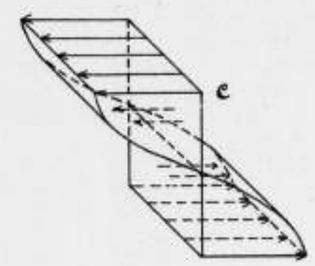

Fig. 35c

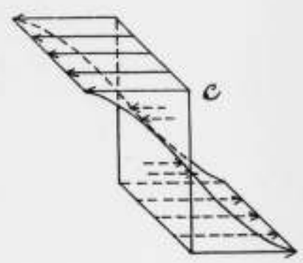

Fig. 36.

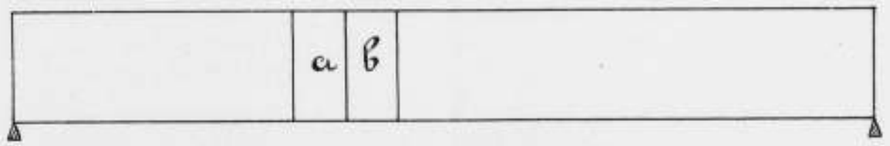

Fig. 37.

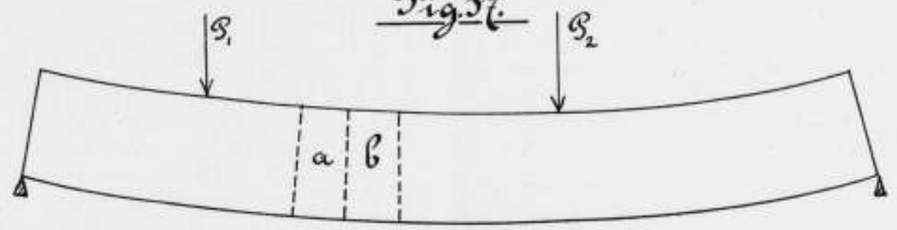

Fig. 38b

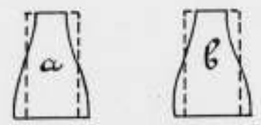

Fig. 38c

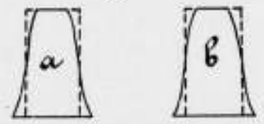

Fig. 38a

Fig. 39.

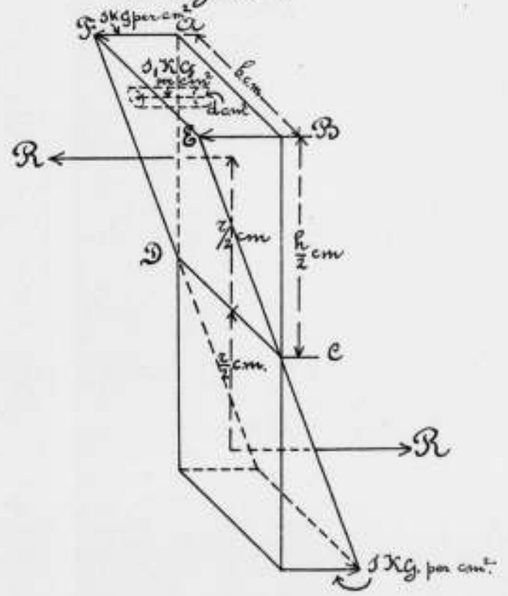

Uit het Bouwkundig Weekblad van 23 Juni 1906. No. 25.

treden in den balk krachtjes op, die grooter zijn dan die waardoor de deeltjes worden bijeengehouden.

Het is daarom natuurlijk van het grootste belang om op te sporen, hoe groot de inwendige krachtjes zijn, die door den last P worden teweeggebracht. Om evenwel den inwendigen toestand van den balk te leeren kennen, moet men eerst *alle* uitwendige krachten kennen, die op den balk werken. We vervangen daarom (fig. 6) het steunpunt A door de nog onbekende reactie, die dit steunpunt op den balk uitoefent, en eveneens B.

Wanneer nu die onbekende reacties A en B in fig. 6 in hunne juiste grootte zijn aangebracht, dan moet de balk onder den invloed van A, B en P in evenwicht blijven.

Dientengevolge zijn de beide onbekende krachten A en B direct te vinden uit de beide voorwaarden, die gelden voor een lichaam, dat onder de werking van zekere krachten in evenwicht is en welke voorwaarden luiden:

1°. de resultante der krachten moet = o zijn,

2°. de som der momenten van alle krachten ten opzichte van een willekeurig punt moet = o zijn.

Voor fig. 6 moet dus zijn:

$$A + B - P = o.$$

en met een punt van de kracht A als momentscentrum:

$$B \times l - P \times a = o.$$

Uit deze vergelijkingen volgt dadelijk:

$$B = P \times \frac{a}{l} \text{ en } A = P \frac{l-a}{l}.$$

We willen een oogenblik over de wijze van oplegging van balken uitweiden. In fig. 5 wordt stilzwijgend ondersteld, dat de balk op twee scherpe messen ligt, tengevolge waarvan de reacties A en B verticaal zijn. In de praktijk doet zich dit geval zelden voor; bij benadering evenwel bij de oplegging van brugliggers (fig. 7 en 8), ofschoon hier door de samendrukking der onderlegplaten respectievelijk rollen, of wel der brugliggers, kleine aanrakingsvlakjes ontstaan.

Zelfs dan, wanneer een balk aan beide einden in muren is ingemetseld (fig. 9), neemt men bij de berekening der reacties aan, dat deze in het midden *m* der oppervlakken en te lood werken, want volkomen inmetseling is er toch nooit en de balk kan zich aan het uiteinde wel zooveel bewegen, alsof hij vrij was opgelegd.

Heeft men een balk op drie even hooge steunpunten A, B en C (fig. 10), dan kan men de reacties A, B en C (fig. 11) niet meer berekenen, want de beide evenwichtsvergelijkingen bevatten 3 onbekenden. Men kan dan ook voor dezen balk den inwendigen toestand niet leeren kennen, omdat men de uitwendige krachten niet kent. Men past dan eene benaderingsmethode toe door den balk bij B doorgesneden te denken en den inwendigen toestand van elk der balken A B en B C na te gaan (fig. 12).

Tegen balken op drie steunpunten bestaat in de praktijk bezwaar indien die steunpunten kunnen verzakken: is dit bijv. met B het geval, wat o. a. kan voortspruiten uit slappen bouwgrond, dan loopt men gevaar, dat dit steunpunt buiten dienst geraakt en de balk over de geheele lengte A C vrije dracht verkrijgt, waarop de balk niet is berekend. In dit geval verdient het dan ook de voorkeur om in plaats van één balk (fig. 10) twee balken (fig. 12) toe te passen.

Gaan we na deze uitweiding er toe over om den inwendigen toestand van den balk na te gaan.

Zij de balk van rechthoekige doorsnede (zie fig. 13), en met 2 lasten P_1 en P_2 belast. We nemen de steunpunten weg, doch brengen in plaats daarvan de reacties A en B in hare juiste grootten aan; deze zijn direct te berekenen, zooals we gezien hebben uit de vergelijkingen:

$$A + B - P_1 - P_2 = o$$

$$\text{en } B \times l - P_2 (a_2 + a_1) - P_1 \times a_1 = o.$$

A en B zijn dus altijd bekende grootheden.

Denken we ons nu een aantal moleculen van den balk, welke gelegen zijn in een willekeurig plat vlak C, dat we op een afstand c van A en loodrecht op den balk aanbrengen, en vragen we ons af welke krachtjes er op die moleculen gaan werken tengevolge van het inwerken der krachten A, B, P_1 en P_2.

We snijden, om dit te onderzoeken, den balk volgens het platte vlak C door (fig. 14) en krijgen twee stukken L. en R. Toen er nog samenhang was, oefenden alle deeltjes van het stuk L te zamen op de molecule a van R een krachtje K uit, dat zich laat ontbinden in één in het vlak C (H) en één loodrecht op het vlak C (V). Zoo oefenden alle deeltjes van L te samen op de molecule b een krachtje K_1 uit, dat zich evenzoo laat ontbinden in H_1 en V_1.

Wanneer men nu op alle moleculen van het eindvlak C van het stuk R de krachtjes k in hunne juiste richting en grootte aanbrengt, dan moet het stuk R in evenwicht blijven; immers het is hetzelfde of we het stuk R aan L bevestigen dan wel de krachtjes K aanbrengen, waarmede het stuk R aan L vastgehouden werd.

Het is ons nu juist om de kennis van de krachtjes K of wel van hunne ontbondenen V en H te doen. Uit de voorwaarde, dat het stuk R in evenwicht moet blijven volgt nu direct:

1e. De resultante der krachtjes V moet gelijk aan o of een koppel zijn.

2e. De resultante *H* der krachtjes H en van P_2 en B moet gelijk aan o of een koppel zijn.

Was nu de resultante van H, P_2 en B = o, dan moest de som der momenten dier drie krachten ten opzichte van een willekeurig punt = o zijn, dus, wanneer we dat punt op de kracht *H* kiezen, zou:

$$B (l-c) - P_2 (a_2 + a_1 - c) = O \text{ moeten zijn.}$$

Voeren we de waarde van $B = \frac{P_2 (a_2 + a_1) + P_1 a_1}{l}$

in, en werken we uit, dan zou:

$P_1 a_1 (l-c) + P_2 c \{ l - (a_2 + a_1) \} = o$ moeten zijn en dit kan niet, want $(l-c)$ is positief en eveneens $\{l-(a_2+a_1)\}$.

De resultante van H, P_2 en B is dus niet = o en vormt dus een koppel. De grootte van dat koppel is het moment dier krachten t.o.v. een willekeurig punt en kan dus worden voorgesteld door: $B (l-c) - P_2 (a_2 + a_1 - c) = M$.

De voorwaarde: 1e, thans beschouwende, ziet men nu dadelijk in, dat de resultante der krachtjes V niet = o kan zijn, want dan zou het stuk R door het koppel M gaan draaien en dus niet in evenwicht zijn; de resultante der krachtjes V moet dus een koppel zijn, dat gelijk en tegengesteld is aan het koppel M.

Daar nu M het moment is der uitwendige krachten (B en P_2) ten opzichte van de doorsnede C kunnen we ook zeggen:

De spanningen V in zekere doorsnede vormen te zamen een koppel, dat gelijk en tegengesteld is aan het moment M der uitwendige krachten ten opzichte van die doorsnede. Dit moment noemt men het buigingsmoment voor die doorsnede.

De krachtjes H noemt men schuifspanningen, hunne resultante *H* de afschuivende kracht. Wanneer men *H* (= P_2 − B) deelt door het aantal c.M². der doorsnede, dan krijgt men bij benadering de schuifspanning *per c.M².* Deze laatste mag eene zekere grens niet overschrijden, anders zal de balk door verschuiving van twee vlakken

langs elkaar stuk gaan. Daar zulks zich in de practijk nooit voordoet, zullen we de krachtjes H en hun resultante *H* verder laten rusten, doch daarentegen door middel van bovenstaande onderstreepte eigenschap wat meer van de trek- of drukkrachtjes V zien te weten te komen.

Wanneer de krachtjes V te zamen een koppel M moeten vormen, dan kan men ze op duizenderlei wijzen over de doorsnede verdeeld denken (zie bijv. de verschillende figuren 15 a—b—c), d. w. z. wanneer men de krachtjes V in alle punten loodrecht op de doorsnede uitzet, dan kunnen de uiteinden in velerlei platte of gebogen vlakken liggen.

Een der velerlei onderstellingen 15 a—b—c enz. is natuurlijk de juiste, en het is gemakkelijk aan te toonen, dat dit fig. 15a is. Zij toch fig. 16 de onbelaste en fig. 17 de belaste en dus doorgebogen balk en nemen we uit fig. 16 twee strookjes a en b. Wanneer nu de verdeeling der spanningen geschiedde volgens fig. 15*b* of 15*c*, dan zouden die strookjes ingevolge de wet van Hooke (zie hoofdstuk III) — die zegt, dat de verlengingen of samendrukkingen evenredig zijn met de krachten — de vormen aannemen, die resp. in fig. 18*b* en 18*c* zijn aangegeven. Ze moeten evenwel aan elkaar kunnen sluiten, wat noch met de strookjes in fig. 18*b*, noch in 18*c*, noch op eenigerlei andere wijze kan, tenzij de spanningsverdeeling geschiedt volgens fig. 15*a* en dus de vervormde strookjes volgens fig. 18*c* worden voorgesteld, waarbij de eindvlakken platte vlakken blijven. Nu we dus eenmaal zoover zijn, dat we weten:

èn dat de spanningen in de doorsnede C een koppel vormen, dat gelijk is aan het moment M der uitwendige krachten ten opzichte van de doorsnede C,

èn dat de spanningsverdeeling geschiedt volgens fig. 15*a*, kunnen we gemakkelijk de *grootste* der spanningen (S, fig. 15*a*), *en waar het dan ook slechts op aankomt*, leeren kennen.

Daarom zullen we fig. 15*a* in fig. 19 op wat grootere schaal voorstellen.

Zij de hoogte van den balk h c.M. en de breedte b c.M. en noemen we R de resultante der drukspanningen aan de bovenzijde van den balk en eveneens R de resultante der trekspanningen op de benedenhelft, en verder r c.M. de onderlinge afstand van R en R,

dan moet zijn: $R \times r = M$.

Beschouwen we nu een zeer klein vlakje ter oppervlakte van d c.M²., dan werkt op elke molecule een oneindig klein krachtje en het oneindig aantal dier oncindig kleine krachtjes ligt binnen het geteekende cilindertje, terwijl die krachtjes bij benadering even groot zijn, omdat het vlakje d c M². zeer klein is genomen. Noemen we nu de grootte van de spanning op het vlakje van d c.M². S_1 K.G. per c.M². (d.w.z. wanneer we alle oneindig kleine krachtjes, die op vlakje d werken over 1 c.M². nemen, dan vormen ze samen het krachtje S_1), dan is de kracht op het vlakje van d c.M². uitgeoefend: d c.M². $\times$ S_1 K.G. per c.M²., welke kracht we ook kunnen voorstellen door den inhoud van het geteekende cilindertje. Gaan we zoo voort om het vlak ABCD in kleine stukjes te verdeelen, dan zien we dadelijk, dat de som van alle kleine krachtjes, die op ABCD werken, of wel R, wordt voorgesteld door den inhoud van het prisma ABCDEF, dus:

$$R = \frac{1}{2} \times \frac{h}{2} \text{ c.M.} \times b \text{ c.M.} \times S \text{ K.G. per c.M}^2,$$

$$\text{of } R = \frac{1}{4} \text{ bh c.M}^2. \times S \text{ K.G. per c.M}^2.$$

Wanneer we op deze wijze R door den inhoud van prisma A B C D E F kunnen voorstellen, dan zien we ook dadelijk in, dat R door het zwaartepunt van het prisma gaat, dus dan is:

$$\frac{r}{2} \text{ c.M.} = \frac{2}{3} \times \frac{h}{2} \text{ c.M. of}$$

$$r \text{ c.M.} = \frac{2}{3} h \text{ c.M.}$$

De waarden van R en r invullende in de formule: $R \times r = M$. wordt deze:

$$\frac{1}{4} \text{ bh c.M}^2. \times S \text{ K.G. per c.M}^2. \times \frac{2}{3} \text{ h c.M.} = M \text{ K.G. c.M.}$$

(de achtervoeging K.G. c.M. achter M wil alleen zeggen, dat men er op indachtig moet zijn om die grootheid M., d. i. het moment der uitwendige krachten ten opzichte van de gekozen doorsnede, in dezelfde eenheden uit te drukken, als in het eerste lid der vergelijking voorkomen, dus de krachten in K.G. en de afstanden der krachten tot de doorsnede in c.M.)

Wanneer men de formule uitwerkt en men zich de voorstaande waarschuwing steeds herinneren wil, kan men kortweg schrijven

$$S = \frac{M}{\frac{1}{6} bh_2}.$$

De uitdrukking $\frac{1}{6}$ bh² noemt men wel het weerstandsmoment van de doorsnede of W,

$$\text{dus } S = \frac{M}{W}.$$

We vonden hierboven voor eene rechthoekige doorsnede $W = \frac{1}{6}$ bh², doch welken vorm van doorsnede men ook neemt, men komt altijd tot deze waarheid:

S (dit is de grootste spanning in zekere doorsnede) *is gelijk aan het moment der uitwendige krachten ten opzichte van die doorsnede, gedeeld door eene uitdrukking, waarin alleen de verschillende afmetingen van die doorsnede voorkomen, welke uitdrukking men weerstandsmoment der doorsnede noemt.*

(Wordt vervolgd.)

RAAD VAN ARBITRAGE.

De concept-statuten voor een Raad van Arbitrage voor de bouwbedrijven — zie het B. W. nº. 21 van 26 Mei jl. — geven mij tot eene bedenking aanleiding, die ik in de vergadering van 30 Mei jl. in het kort in het licht heb gesteld en welke bedenking ik hier aan het oordeel van den lezer onderwerp.

Zij is deze:

Volgens art. 8 (gewijzigd) wordt aan den Voorzitter van den Raad eene veel te groote bevoegdheid toegekend, omdat de benoeming van het scheidsgerecht feitelijk geheel aan hem wordt overgelaten; immers het ligt voor de hand, dat ingeval van geschil partijen niet tot overeenstemming komen omtrent de keuze der 3 leden van het scheidsgerecht en dat zulks te minder binnen den gestelden termijn van 2 weken zal geschieden.

Aannemende nu, dat de Voorzitter naar plicht en gewete handelt en geheel vrij is van persoonlijke invloeden bij het aanwijzen van 3 $\times$ 3 leden, waaruit bij loting het scheidsgerecht wordt gevormd, dan kan toch steeds de onpartijdige samenstelling van dat scheidsgerecht in twijfel worden getrokken.

M. i. ware daarom deze regeling beter, dat, ingeval partijen niet tot overeenstemming kunnen komen, bij loting één lid van het scheidsgerecht van wege de Directie werd aangewezen uit de 12 vertegenwoordigers der Directies, één door den aannemer uit de 12 vertegenwoordigers van de aannemers, één door den Voorzitter uit de 22 overige leden van den Raad.

In de vergadering is tegen mijn nagenoeg gelijkluidend voorstel aangevoerd, dat voor een speciaal geschil op deze wijze niet de gewenschte deskundigen konden worden aangewezen. Dit argument vind ik zeer zwak,

1º. omdat de 24 leden van den Raad mannen met veel ondervinding zullen zijn;

2º. omdat het uit die 24 leden gekozen scheidsgerecht bevoegd is om voor zoo'n speciaal geval deskundigen te benoemen (art. 17);

3º. omdat met de concept-bepaling voor de bestekken — zie eveneens nº. 21 van 26 Mei jl. — het aantal geschillen, dat voor den Raad zal worden gebracht, bijna geheel beperkt zal blijven tot die in § 495 der A. V. onder *a*, *b*, *c*, *d*, *e* en *f* bedoeld.

Het voordeel, dat eene onpartijdige samenstelling van het scheidsgerecht steeds boven elke verdenking verheven is, legt m. i. veel meer gewicht in de schaal dan het nadeel, dat men in een hoogst enkel geval voor een geschil van zeer bijzonderen aard gebonden is aan het lot en dat men dus de gewenschte deskundigen niet naar believen kan aanwijzen. Te meer moet elke verdenking van partijdigheid buitengesloten zijn, waar men de uitspraak van het scheidsgerecht als hoogste instantie beschouwt en het beroep op den rechter ter zijde stelt. Immers men leest in de concept-bepaling:

„Aanbesteder en aannemer doen mitsdien afstand van hun recht tot het inroepen der tusschenkomst van den gewonen rechter enz." *)

Nu vraag ik den geachten lezer, medelid der Maatschappij of lid van een der constitueerende vereenigingen:

Zijt gij het na grondige overweging met mij eens, dat de door mij voorgestane samenstelling van het scheidsgerecht beter is, dan die, welke in de concept-statuten is omschreven, zend mij dan als bewijs uwer instemming uw naamkaartje, opdat ik dit bewijs aan de Commissie van Voorbereiding kan doen toekomen.

Utrecht. W. VAN VEEN,
Willem Barentzstraat 103.

*) Terloops moet ik hier nog de geldigheid van eene dergelijke bepaling in twijfel trekken; zou toch eene bepaalde groep van personen de bevoegdheid van den rechter kunnen ter zijde stellen, welke hem in het belang van het algemeen door den wetgever werd toegekend?

CONGRESSEN

Van 4 tot 10 September e.k. zal te Genève het 2e Internationaal Congres voor gezonde inrichting van en voor gezondheidstoezicht op de woning gehouden worden.

In het prospectus wordt herinnerd aan het zoo zeer geslaagde in 1904 te Parijs gehouden eerste Congres van dien aard. De daar begonnen werkzaamheden zullen te Genève worden voortgezet.

Het uitgebreide programma geeft o.m. als onderwerpen van bespreking aan: gezinswoningen, met drie onderafdeelingen; burgerwoningen in de stad; arbeiderswoningen, waarbij o. a. ter sprake zal komen het aandeel in de zorg daarvoor van het particulier initiatief en van de overheid; woningen op het platteland, waarbij o. a. het vraagstuk van de ontvolking van het platteland en de toeloop naar de steden onder de oogen zal worden gezien.

Voorts: pensions, logementen, hospitalen, gestichten, kazernes, vergaderzalen, fabrieken, scholen.

In de derde plaats: verplaatsbare en tijdelijke woningen of woonruimten (spoor- en tramwagens, schepen, het weren van stof van de wegen enz.)

Ten vierde: kunst en versiering in haar verband met hygiëne der woning.

En eindelijk alles wat betrekking heeft op gezondheidswetgeving statistiek, politie enz.

In de algemeene vergaderingen zullen o. a. deze drie vraagstukken ingeleid en besproken worden:

de middelen om ongezonde stadskwartieren in gezonde te veranderen;

toepassing van hygiënische voorschriften op ongezonde woningen, en

hygiënische stelsels voor collectieve verwarming.

Ter gelegenheid van het Congres zal een tentoonstelling gehouden worden, met name van modelwoningen en hygiënische toestellen en inrichtingen.

Voor Nederland hebben in het comité zitting: jhr. mr. J. W. G. Boreel van Hogelanden, dr. W. P. Ruysch, mr. C. M. Rasch, J. W. C. Tellegen, Ed. Cuypers, dr. J. C. Eringaard, J. E. v. d. Pek, C. B. Posthumus Meijjes, C. T. J. Louis Rieber en J. G. Michielse.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 16 Juni 1906. *De prijsvraag voor het paleis des Vredes*, gevende voornamelijk eenige beschouwingen over de bekroonde ontwerpen naar aanleiding van het Jury-rapport, en over (vermoedelijk) uit Nederland ingezonden ontwerpen. Naar aanleiding van de tentoonstelling der ontwerpen schijnt de schrijver te vreezen voor het volslagen kindsch-worden van de bouwkunst, hetgeen hij haar zoo gaarne bespaard zou zien vóór haar sterven. Oude menschen — de schrijver bedoelt hier natuurlijk de architectuur — zeggen telkens hetzelfde, een eigenschap, die onze bedaagde bouwkunst eveneens vertoont; dit schijnt een eerste kenteeken te zijn van het kindsch-worden.

Architectura. 16 Juni. *De tentoongestelde ontwerpen voor het Vredespaleis.* Ten hoogste wordt afgekeurd de vooropgezette keuze van bijna speciaal ontwerpen in verouderde vormen. De Jury heeft althans bij 5 van de 6 bekroningen getoond, niet te begrijpen, dat de nieuwe Idee — de Vredes-idee — een nieuw lichaam noodig had als eerste levenseisch.

In het „Technisch gedeelte" wordt een aanvang gemaakt met een artikel: *Ontwerpen en bewerken*, vooral van belang voor machine-technici.

De Bouwwereld. 13 Juni. *De Vredespaleis-prijsvraag*, door J. H. W. Leliman, met reproducties op kleine schaal naar de perspectieven van de bekroonde ontwerpen.

Het Jury-rapport wordt slap genoemd, en op de tentoonstelling zal men bij hooge uitzondering worden getroffen door de eene of andere eigen opvatting van opstand of plattegrond; de banaliteit viert hoogtij, gelijk men het trouwens mocht verwachten van een prijsvraag als deze.

Baksteen contra Kunstzandsteen, door J. L. Terneden. De beste gegevens voor hen die leveringscontracten hebben op te maken, bieden hier de „Mededeelingen" aan van het Kon. Materiaalbeproevingsambt te Grosz-Lichterfelde.

Technisch Weekblad. 15 Juni. Vervolg en slot van *Indirecte verwarming. Ventilatie van groote fabrieksgebouwen.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Heringa-State, te Marssum bij Leeuwarden, werd door zijn laatsten eigenaar Dr. Popta, oudste Advocaat voor den Hove van Friesland in 1687 van de erfgenamen der familie Eisinga gekocht; hij bewoonde het gebouw tot zijn dood in 1712.

Bij testamentaire beschikking vermaakte deze, Heringa-State en al zijne bezittingen aan het Arme Vrouwen Gasthuis te Marssum, door hem in zijn laatste levensjaren gesticht. Sinds dien werd Heringa-State tot op heden in gebruik genomen door H. H. Voogden van genoemd Gasthuis, meer bekend onder den naam van „het Popta-Gasthuis."

Ofschoon Heringa-State uitwendig in den loop der tijden veranderde, is het inwendig vrij goed bewaard gebleven, waarvan de fraaie eiken betimmeringen en meubels, rijk met fraai uitgevoerd snijwerk voorzien, alsmede de nog aanwezige oude schouwen, getuigen.

Bekend is de aan de Stichting behoorende zoogenaamde „Popta-Schat", thans in bruikleen afgestaan aan het Museum van het Friesch Genootschap te Leeuwarden, bestaande uit prachtig gedreven zilverwerk, waaronder een groote schotel, waarvoor tevergeefs een som van f 100.000 geboden werd.

Heringa-State wordt jaarlijks door vele vreemdelingen bezocht.

Zooals reeds in een vorig blad werd gemeld, zal Heringa-State worden gerestaureerd door den heer J. F. L. Frowein, architect te 's-Gravenhage.

Tentoonstelling Vredespaleis. De tentoonstelling der ontwerpen voor het Vredespaleis werd verleden Zondag bezocht door de leden van de Société Royale des Architectes d'Anvers.

Naar wij vernemen waren ook een aantal architecten, collega's van den heer Cordonnier en zijn mede-leden van de Société Régionale des architectes du Nord de la France, voornemens een bezoek aan de tentoonstelling te brengen.

Gemeenteraad van Amsterdam. De heer C. B. Posthumus Meijjes, architect, is tot lid van den Gemeenteraad gekozen.

Onder den St. Maarten. Deze bekende werkplaatsen te Haarlem zijn, naar wij vernemen, belast met het ontwerpen en uitvoeren van de volledige installatie voor het Victoria-Hôtel te 's Gravenhage. De installatie betreft een 60-tal slaapkamers, restaurant, café, salle de réception, salle de dames, salle de lecture enz.; daarvoor moeten niet alleen geleverd worden alle meubels, maar ook al hetgeen tot de stoffeering behoort, benevens de ornamenten voor de electrische verlichting.

BUITENLAND.

Hamburg. Het Bismarck gedenkteeken aan de Elbhöhe is den 2en Juni onthuld. Het grootsch monument voldoet volkomen aan hetgeen het als schitterend ontwerp beloofde. Men noemt het een op zich zelf staande verschijning, zich niet aansluitend aan eene verdwijnende, noch aan eene komende architectuur.

Hanover. Te Hanover wordt een gedenkteeken opgericht voor Konrad Wilhelm Hase, waartoe door zijne talrijke leerlingen, en vereerders der Duitsche Gothiek, het besluit genomen is. Hase werd 2 October 1818 te Einbeck geboren en overleed te Hanover op 28 Maart 1902.

Parijs. Alhier overleed de welbekende schilder Jean Aubert, op den leeftijd van 82 jaren. Hij was een van de vaders der tegenwoordige Fransche kunst.

London. Het groote rad (vertikale draaimelen) in Earls'court, moet aan het eind van dezen zomer afgebroken worden. Het draaide sedert 1894.

Men heeft er 16 maanden over gebouwd, en het kostte 720 duizend gulden.

Glasgow. Op den 16 December j.l. werd alhier de Telephoon-Centrale *geheel vernield* in een brand die slechts een goed uur duurde. 3745 abonnés, 1044 verbindingsleidingen en 584 speciale leidingen, en alle eigen onderlinge verbindingen met de kleinere centralen werden daardoor verbroken.

Dat de brand zich over het geheele gebouw zoo snel verbreidde en zoo hevig was, vond zijn oorzaak in het parafineeren der geleiddraden, waardoor het groote gebouw in enkele minuten geheel in vlammen stond, uitgezonderd de geïsoleerde onderste verdieping.

Na een buitengewoon inspannende arbeid kon na 4 dagen, met het telefoonbedrijf weder aangevangen worden.

Ebinge. In de St. Martinus kerk te Ebinge (Würtemberg) zijn alle ton- en kruisgewelven van gewapend beton vervaardigd.

Parijs. Het derde „Concours des balcons fleuris" zal plaats hebben van 9 tot 14 Juli a.s.

Het monument voor Pierre Corneille is zondag op het Pantheonplein onthuld. Het is het werk van den beeldhouwer Allouard, en stelt Corneille staande voor, in een mantel gehuld. Het voetstuk, versierd met de Muse der Tragedie en verschillende kunstattributen, is van den architect Latour.

Het geheel maakt een zeer gunstigen indruk.

Het comité voor het bouwen van goedkoope woningen, heeft een wedstrijd uitgeschreven, voor het ontwerpen van meubels bij deze woningen behoorend.

De Fransche regeering schrijft een *internationale* prijsvraag uit, voor de plannen eener equatoriale stad in Amerika. Alleen gediplomeerde architecten mogen daaraan mededingen. 25 duizend frs. aan prijzen worden uitgeloofd. De 1e prijs is 10 duizend frs.

PERSONALIA

Tot Hoogleeraar in de bouwkunde aan de Technische Hoogeschool te Delft is bij Kon. besluit met ingang van 1 September a.s. benoemd de heer G. N. Itz, Bouwkundig Ingenieur, thans Leeraar aan de Kon. Militaire Academie te Breda.

De heer Itz zal in de plaats treden van Prof. G. J. Morre, aan wien op eigen verzoek onlangs een eervol ontslag werd toegekend.

Bij Kon. besluit zijn met ingang van 21 Juni 1906 benoemd tot Rijksbouwkundigen voor de gebouwen van onderwijs enz., de heeren M. A. Van Wadenoyen, thans adjunct-Rijksbouwkundige voor de gebouwen van onderwijs, en J. A. Vrijman, thans hoofdopzichter bij het bureau van den Rijksbouwkundige voor de gebouwen van onderwijs.

Aan Prof. Aug. Allebé is op zijn daartoe gedaan verzoek met ingang van 1 October 1906, eervol ontslag verleend als Hoogleeraar-directeur van de Rijks-academie van Beeldende Kunsten, te Amsterdam, onder dankbetuiging voor de groote diensten door hem aan die Academie bewezen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven solliciteurs voor:					per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	24	jaar	salaris	f 100.—
"	"	47	"	"	- 125
"	"	21	"	"	- 60
"	"	36	"	"	- 80
"	"	21	"	"	- 60
"	"	25	"	"	- 70
"	"	32	"	"	- 90
"		32	"	"	- 100
"	"	40	"	"	- 100
"	"	28	"	"	- 80
"	"	21	"	"	- 75
Teekenaar	"	22	"	"	- 50
"	"	22	"	"	- 75
"	"	28	"	"	- 80
"	"	19	"	"	- 40

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 25 JUNI.

HEINO. Het bouwen van een woonhuis.

De diaconie der Herv. Kerk. Bestek en teek. te bekomen ad f 1 bij H. Laanbroek Mz. en ter inz. café Hazelhorst.

HOOGEVEEN. Het verbouwen van een woonhuis staande op een terrein bij de Noordsche schut.

De arch. J. Carmiggelt 's av. 7½ u. in 't café Ogterop. Bestek in gen. café ter inz. Inl. en aanw. gedaan.

DORDRECHT. Het bouwen van twee winkelhuizen met aanhoorigheden op een terrein aan de Voorstraat no. 390—392.

De arch. Anthonie Ek A.Jz n.m. 2½ u. in 't café Central, alw. bestek en teek. ter inzage en ad f 1.50 verkrijgb. ten kantore van den archit. Spuiweg no. 8. Aanw. gedaan.

NIJMEGEN. Het bouwen van een dubbel woonh. met schuur etc. bij de Voorstadslaan.

De arch. P. G. Buskens, 's avonds 8 u. in 't café van Jansen, Graafsche straat. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. bij den arch. Molenstraat 97.

TETERINGEN (N.-BR.). Het bouwen een onderwijzerswoning met bijlev. der benoodigde materialen in den Teteringschen dijk.

Het gem.best. v.m. 9 u. Bestek en teek. ter inz. op het gemeentehuis. Aanw. gedaan.

ZWOLLE. Het bouwen van drie heerenhuizen met grond- en rasterwerken, aan het begin der Veer-Allee aldaar.

De arch. G. B. Broekema te Kampen, n.m. 3 u. in 't café van de wed. Nekkers te Zwolle. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 2 bij den arch. en in voorn. café. Aanwijzing 25 Juni v.m. 11 u.

DINSDAG 26 JUNI.

BERGSCHENHOEK (Z.-H.). Het afbreken en weder opbouwen van een woonhuis met schuur aan de woning no. 12 te Bergschenhoek met daarbij aansluitende werken.

De arch. K. Buurman Az. 's-midd. 12 u. in het koffiehuis van Th. J. van Dijk te Hillegersberg.

BAARDWIJK. Het bouwen van een woonhuis met schoenfabriek aldaar.

De heer J. Klerks—van Herpt v.m. 11 u. Bestek en teek. bij den besteder verkrijgb. à f 1. Inlicht. verstrekt H. C. Meulkens, arch. te Waalwijk.

BREDA. Het bouwen van vier beneden met vier aparte bovenwoningen met alle leveranciën enz op een perc. grond gelegen aan de van Bergenstraat.

De heer A. C. van Baxel 's av. 7 u. in zijn café, Stationsweg 5 alwaar bestek en teek. ter inzage. Aanw. gedaan.

HILLEGERSBERG. Het afbreken en weder opbouwen van een woonhuis met schuur aan de woning no. 12 (W. C. van den Berg) te Bergschenhoek, met daarbij aansluitende werken.

De arch. K. Buurman Az. 's midd. 12 u. in 't café „het Wapen van Holland". Bestek en teek. ter inzage in 't café „de Rozenboom" te Berschenhoek en à f 1.50 verkrijgb. bij de arch. voorn. te Bergschenhoek.

LOOSDUINEN. Het bouwen van 39 arbeiderswoningen met daarmede in verband staande aanleg van straten, rioleering enz. op een terrein aan de Hertog Hendrikstr. te Loosduinen.

Het best. der Loosduinsche Warmoezierspatroonsvereen. bestek en teek. verkrijgb. à f 2 bij den bouwk. R. Lievaart, Cartesiusstraat 232 te 's Gravenhage, waar tevens alle inl. te bekomen zijn.

ZUTPHEN. Het verbouwen van het perc. no. 15 in de Spittaalstraat aldaar.

De heer B. Weijman n.m. 4 u. Bestek en teek. ter inzage in café „de Klok". Inlicht. geeft. J. J. Mellink, Zaadmarkt 98. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 28 JUNI.

AMERSFOORT. Best. 1. Het bouwen van twee schoollokalen boven de gymnastiekzaal in de meisjesschool; best. 2. het lev. en stellen van 5 ijzeren rasters in de wandelplaatsen te Amersfoort.

Het gem. best. v.m. 11 u.

VOORBURG. Het bouwen van een huis, houtloods en locomobielgebouwtje aan den straatweg te Veur.

De arch. G. J. P. Klumper, bij wien bestek en teek. à f 1,25 verkrijgb.

VRIJDAG 29 JUNI.

HILVERSUM. Bestek no. 10. Het bouwen van een verbrandingsoven op het vaalterrein; Bestek no. 11, het leveren en aanbrengen van meubelen voor de school aan de Schoolstraat en den Neuweg.

Het gem. best. v.m. 11 u. Best. no. 10 met een teek. en een inschr. bilj. à f 1.50 en bestek no 11 à f 1.25 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. gedaan.

ZEIST. Het sloopen der bestaande, en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning aan de Hoogeweg.

Het gem. best. 's midd. 12 u. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. ter secretarie. Aanw. 25 Juni van v.m. 11½—12 u. op 't terrein.

ZATERDAG 30 JUNI.

ARNHEM. Het verbouwen van de machine- en motorenfabriek, voorheen Thomassen en Co. aan de Weerdjesstraat te Arnhem.

De bouwk. ingenieur J. A. G. v. d. Steur te Haarlem n.m. 2 u. in café Neuf te Arnhem.

DINSDAG 3 JULI.

ENSCHEDE. Het verbouwen van het kantoorgebouw aan de markt.

De firma van Heek en Co., n.m. 12½ u. in hotel de Graaf. Bestek en teek. ten kantore aan de markt verkrijgb. ad f 1.50. Aanw. 28 Juni n.m. 1 u. Inl. verstrekt G. W. v/d Meer, bouwk.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen, op een terrein aan den Enscheder straatweg.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u. in 't café Peters aan den Enscheder straatweg. Bestek en teek. in gen. café ter inz. Inl. verstrekt de arch. Aanw. 3 Juli v.m. 9½ uur.

UTRECHT. Bestek no. 1068. Het maken van dienstgebouwen en retirade op het station Baarle—Nassau (grens). Ram. f 29850.

De maatij tot expl. van staatsspoorwegen n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 11 JULI.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een postkantoor met directeurswoning te Uitgeest.

Het minist. W., H., N., n.m. 2 u. Bestek na 25 Juni ter lezing aan het gebouw van het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's Hage, aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's Hage, aan het hulppostkantoor te Uitgeest, en is ad f 0.35 te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's Hage. Inlicht worden gegeven door voorn. rijksbouwmeester te 's Hage. Aanw. 4 Juli 's midd. 12 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

6 JUNI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen der perceelen no. 20 en 22 aan de Doelenstr. voor de Ontvang- en Betaalkas. Door de arch. W. Hamer.

Gegund aan de laagste inschrs. Timmer en Forstner te Amsterdam.

JUNI. 9

MEPPEL (HERBEST). *a.* Het verbouwen van de o. l. school in de Groote Akkerstr., en het uitvoeren van eenige aanverwante werken, waarvan de tijd van oplevering is verlengd tot 1 Nov. a s. *b.* Het vernaken van eene partij en het opnieuw maken van 144 tweezits school- banken; oplevering der nieuwe 1 Nov. 1906 en der vermaakte schoolbanken 1 Maart 1907. Door het gem.best.

a. Laagste inschr. G. Jansen, f 13874.

b. R. Knol, f 1625. Nog niet gegund.

11 JUNI.

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen van het damesmodemagazijn „de Vlijt", in de stoeldraaierstraat aldaar, onder beheer van den arch. A. Th. v. Elmpt.

Gegund aan den laagsten inschr. Ph. Hendriks, Groningen, f 7600.

KLOOSTERBUREN. Het afbreken van het bestaande voorgebouw en het bouwen van een voorgebouw met werkplaats te Kloosterburen, met bijlev. van materialen enz. Raming f 1925. Door den heer H. Havinga.

Laagste inschrijvers J. Tammens en R. Reukema. Leens, f 1807. Gegund.

WELSUM (OV.). Het opruimen van de afgebrande boerderij Hoogeveen en het opbouwen van een nieuwe boerderij. Door den heer W. Breedenoort te Terwolde.

Laagste inschr. J. Bijsterbosch, Diepenveen, f 10185.

12 JUNI.

MEPPEL. Het verbouwen van een perceel, staande aan de Woldstraat hoek Notoboomstraat, voor rekening van den heer W. Hulsbergen Wzn. Door den architect G. Otten Jz.

Laagste inschr. F. W. Leestemaker, Meppel, f 2197.

OOSTERHESSELEN. Het bouwen van een villa. Raming f 9400. Door den heer C. M. Hamm.

Laagste inschr. J. Mennega en A. van Dalen, Assen, f 9663.

OOSTERBEEK. 1. Het verbouwen van de openb. school te Renkum. 2. Het verven van bestaande schoolmeubelen, en het lev. van gordijnen in voornoemde school. 3. Het maken van een ijzeren brandtrap aan de openbare school. Door het gem.best. van Renkum.

1. Laagste inschr. J. Weinand, Renkum, f 4700*.

2. E. R. Manasse, Renkum, f 464*.

3. G. J. Lucassen, f 281*. * Gegund.

SLOCHTEREN. Het amoveeren van eene oude en het bouwen van eene nieuwe burgerbehuizing, onder bijlev. van al het daartoe benood. Door den heer H. M. Schrik.

Laagste inschr. G. Blaauw, Noordbroek, f 2997. Gegund.

VLIERDEN (N.-BR.). Het bouwen van een Liefdegesticht met gasthuis, enz. met bijl. van alle materialen behalve metselsteen. Door het R. K. kerkbest.

Laagste inschr. W. Wijnen, Helmond, f 17931. Gegund.

13 JUNI.

HARDERWIJK. Het bouwen van een woonhuis aan den Stationsweg te Harderwijk voor den heer S. van Menk. Door de arch. D. Kok Jz.

Laagste inschr. Wed. W. H. v. Werven, f 5125.

HELDER. 1. Het verbouwen en uitbreiden van de gem. school no 6 aan de vischmarkt. 2. Het lev. en plaatsen van nieuwe en het herstellen en schilderen van bestaande schoolmeubelen in gen. school. Door het gem. best.

Verbouw gemeenteschool no. 6. Laagste inschr. Gebr. v. Os. f 27473*.

Leveren etc. van schoolmeubelen, gemeenteschool No. 6. H. Riemers, f 2992*. * Gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene R. K. noodkerk c.a. op het terrein nabij den Crooswijkschen weg. Door de arch. gebr. Margrij en Snickers.

Laagste inschr. A. Perquin, f 13940.

VALKENSWAARD. Het bouwen van een nieuw gedeelte aan de bestaande fabriek, met privaten en verdere werken, met bijl. van alle materialen, arbeidsloonen, enz. Door heeren Gijrath en Bots.

Laagste inschr. A. J. Beeks, Valkenswaard, f 3799. Gegund.

14 JUNI.

HULST. Het bouwen eener gasfabriek met gasmeesterswoning. Door het gem.best.

Laagste inschrijver B. H. Reuling, Hulst, f 14974. Gegund.

DOESBURG. Het bouwen van vijf woningen te Doesburg. Door den arch. H. C. Bloemendaal.

Laagste inschr. M. H. Jolink, Doesburg, f 5649.

EIBERGEN. Het afbreken van twee woonhuizen met koetshuis en het bouwen van een villa met koetshuis en eenige verdere werken. Door den heer G. H. Smits.

Laagste inschr. G. J. Slotboom, Winterswijk, f 30885.

ENSCHEDE. 1. Het bouwen eener verdieping op het voorgebouw aan den Parkweg en het bouwen eener ververij met verdere werken aan de bestaande fabriek. 2. Het binnen- en buitenverfwerk der bestaande fabrieksgebouwen en het glas- en verfwerk van het nieuw te bouwen gedeelte. Door de firma Ter Kuile Cromhoff.

1. Laagste inschr. Van Egteren en Braakman f 14149.

2. A. Averink, f 2138. Nog niet gegund.

ROTTERDAM. Het maken van de vergrooting van het bestaande Laboratorium op het terrein van de gasfabriek aan den Oost- Zeedijk, ten behoeve der uitbreiding dier fabriek. Door het gem. best.

Laagste inschr. G. Key, f 16450.

ROTTERDAM. Het maken van de vergrooting van de bestaande ammoniakfabriek op het terrein van de gasfabriek aan den oost zeedijk, ten behoeve der uitbreiding dier fabriek. Door het gem. best.

Laagste inschr. G. Key, f 9425.

ROTTERDAM. Het maken van een hulpkerk aan de Prins-Hendriklaan (Feijenoord). Door de kerkeraden der ger. kerken A en B.
Laagste inschr. C. v. d. Berg, f 18972 en f 500 meer als de kap van geschaafd hout moet worden gemaakt.

STAD DOETINCHEM. 1e. Het bouwen van een schoollokaal met privaten, bergplaats enz. aan school no. 3; 2e. het maken van schoolmeubelen, benoodigd voor bovengenoemd lokaal. Alles met bijlevering der materialen. Door het gem.best.
1. Laagste inschrijver D. W. Kield Holte, Doetinchem, f 2694.
2. C. Willemsen, Bergh, f 206,50. Gegund.

15 JUNI.

GRONINGEN. Het afbreken van eene behuizing en het weder opbouwen van eene behuizing bestaande uit eene beneden- en twee bovenwoningen, gelegen Bloemstraat no. 28 te Groningen. Door de arch. K. en G. Hoeksema Rz.
Laagste inschr. H. Noorda f 7766. Gunning aangehouden.

16 JUNI.

BERGEN OP ZOOM. Het verbouwen van perceel Zuivelstraat H. 166 voor rekening van den heer C. C. A. van Opdorp. Door den arch. Q. J. Horsten Pz.
Laagste inschr. J. C. Hoppenbrouwers, f 3455. Gegund.

HENGELO (OV.). Het ver- en bijbouwen der school. Door het best. der bewaarschool aan de Nieuwstraat.
a. Laagste inschr. Hoenders en Vos. f 3750.
b. Hoenders en Vos, f 4448*. * Gegund.

HILLEGOM. Het verbouwen der openbare lagere school en het bouwen eener verdieping daarop. Door het gem. best.
Laagste inschr. J. v. d. Bos, f 17120.

ROTTERDAM. Het bouwen van twee woonhuizen aan den 's Gravendijkwal. Door den archit. P. J. Vermaas.
Laagste inschr. H. v. Loon, Rotterdam, f 21749; daaropvolgenden Gebr. Lans, Rotterdam f 21860.

18 JUNI.

HENGELO (O.). Het bouwen van twee woonhuizen voor rekening van den heer F. Meulenbeld, op een terrein gelegen aan den 1e Wolterweg alhier. Door den heer J. Wilmink.
Laagste inschr. J. Kleerebezem, f 2925.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. MEERDEN 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekleeding „Ideaal", — E. BUCKER & Co. Den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houteement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN, Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgranict. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houteementdakleerdakbedekking. Haemsler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS, Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kulm's brandvrije platen. — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinrichting, Neagrafiedruk, — WED. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. FOLK & ZN., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruisspannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 514, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmertabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFF, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels. Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

26E JAARGANG · Nº 26

BOUWKUNDIG WEEKBLAD

ORGAAN VD MAATSCHAPPY · TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST ·

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR. C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst. — De bekroonde plannen voor het Vredespaleis, door Otten en Overeijnder. — Korte verklaring van de berekening van balken, door W. van Veen, C. B. I. (vervolg van bladz. 324). — Prijsvragen. — Congressen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behooren twee platen.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels f 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

TENTOONSTELLING DER NEDERLANDSCHE ONTWERPEN INGEZONDEN OP DE PRIJSVRAAG VOOR HET VREDESPALEIS.

Wegens den overvloed van teekeningen op de tentoonstelling van de ontwerpen voor het Vredespaleis te 's-Gravenhage, wordt van het door Nederlandsche architecten ingeleverde werk, dat slechts een klein deel van al het ingezondene kan zijn, geen algemeen beeld verkregen.

Daarom zal, op initiatief van het Bestuur der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam, het Hoofdbestuur der Maatschappij trachten, na sluiting der tentoonstelling te 's-Gravenhage, het werk der Nederlandsche mededingers ter bezichtiging te stellen te Amsterdam, en daarna te Rotterdam, waar de teekeningen door bemiddeling van „Bouwkunst en Vriendschap" zullen worden geëxposeerd.

Het Hoofdbestuur moet daartoe echter de vergunning der ontwerpers hebben, en noodigt daarom alle Nederlandsche inzenders beleefd maar dringend uit *vóór den 10 den Juli a. s.* aan het Bureau der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, te berichten, of zij de teekeningen van hun ontwerp voor het Vredespaleis na 15 Juli, d. i. na sluiting der tentoonstelling te 's-Gravenhage, tijdelijk ter beschikking willen stellen voor bovengenoemd doel.

Diezeren inzenders die niet mochten wenschen, dat hunne namen bekend worden, kunnen hun antwoord, voor mogelijke latere briefwisseling, toezenden onder vermelding van hun correspondentie-adres behoorende bij hun ontwerp, en met vermelding van het motto waaronder dat ontwerp werd ingezonden.

VIIe INTERNATIONAAL CONGRES VOOR ARCHITECTEN TE LONDEN.

Heeren architecten te Rotterdam, die het Congres zullen bezoeken, hebben zich daartoe aaneengesloten.

Door de welwillendheid van den heer P. A Weeldenburg is voor het verblijf te Londen, waar de bezoekers zullen logeeren in het Hotel Metropol, het hieronder volgende programma opgemaakt.

De overige Nederlandsche architecten die het Congres zullen bezoeken en zich bij eerstgenoemde collega's wenschen aan te sluiten, worden beleefd verzocht van hun voornemen kennis te geven aan het Bureau van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam. Mocht men dit programma niet in alle deelen wenschen te volgen, dan geeft het toch de noodige inlichtingen, waar men elkander dagelijks op bepaalde tijden kan vinden.

Aan het programma behoort een uitlegging vooraf te gaan van de beteekenis der daarin voorkomende cijfers, welke uit het volgende voorbeeld zal blijken

Voor Donderdag 19 Juli staat o. a vermeld: door de City naar de Towerbridge 93 en de 10—4 . 6 Tower 95 59.

Dit beteekent: Towerbridge, zie Baedeker, Fransche uitgave van 1899, bladz. 93; de Tower is van 10 tot 4 of 6 uur te zien, zie bladz. 95 van Baedeker of bladz. 59 van Members Handbook.

Het teeken × beteekent: bijzonder.

Voorts worde in aanmerking genomen dat bedoeld is met:

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

des morgens: vóór één uur;
des namiddags: na de lunch;
dat in dien regel zullen plaats hebben:
de lunch: tusschen 1 en 2¼ uur;
het diner: tusschen 6 en 8 uur.

Programma.

Vrijdag 13 Juli.

Vertrek van Rotterdam D. P., des avonds 8 uur 48 min. Gr. Vertrek van Vlissingen te 11 uur 2 min.

Zaterdag 14 Juli.

Aankomst te Londen des morgens te 7 uur 50 min.; per rijtuig naar het Hotel Metropol, waar gedejeuneerd wordt.

Des namiddags: oriënteering, deels per omnibus; Charingcross 117; Strand 118; Bank 85; Beurs 84; Mensionhous 86; Cheapside, Guildhal 89 13. Sweeting rest. Hydepark 220; Albert memorial 225; Albert hal 226.

Diner: Hotel Metropol.

Des avonds: Empire. Souper: Café Royal (boven).

Zondag 15 Juli.

Des morgens: per bus of cab naar de Zoo 191.

Te 10½ uur kerkdienst in St. Paul.

Coaching-tocht naar Hampton Court; onderweg: Richmont, Kew, cottages en mooi landschap. Met het bootje terug is aan te bevelen. Lunch, onderweg.

Diner: Hotel Metropol.

Des avonds: nader te bepalen.

Maandag 16 Juli.

Des morgens: Fish market, aanvang ten 5 ure. Van 8—10 Covent garden market 118. Dejeuneeren.

Grifton Galleries, 10 uur receptie, expositie, insignes afhalen.

Lunch: Criterion Restaurant, Regent Circus.

Ten 3 ure: Inaugural Ceremoney Guildhal.

Diner: Hotel Cecil.

Des avonds: Soirée. Royal Academie.

Dinsdag 17 Juli.

Van 10—4 uur, en 4—6 uur, British Museum 194.

Lunch: Café Nicoll.

Des namiddags, 2 uur 30 min., Hatfield 21.

Diner: Princes' Restaurant ××, Regentstreet.

Des avonds: Lord Mayor, conversazione.

Woensdag 18 Juli.

Des morgens: Grafton Galleries, of Conduit Str. W. 9. (hoofdkwartier van het Congres), behandeling van het voorstel A. et A. betreffende prijsvragen; of wel eerste bezoek aan Earlscourt.

Lunch: Carlton Restaurant ××.

Ten 2 ure 30 min. Buckingham Palace gardens 184. Westminter Abbey 162 113. Ten 4 uur 30 min.: Receptie Lyceum-club: Mr. Holleway's Works.

Diner: Hotel Metropol.

Des avonds: Olympia. Souper: Savoy-Hotel ××.

Donderdag 19 Juli.

Des morgens: Hydepark 220. Greenpark 185. St. James park 183. Buckingham Palace 184. Oxfordstreet 189. Cheapside. Door de City naar de Tower bridge 93, en de 10 - 4 6 Tower 95. 59.

Lunch: Trocadero Restaurant × (onder den grond), hoek Great Windmill Street.

Des namiddags, te 2 uur 30 min., Windsor Castle 275 38.

Diner: Cafe Royal (boven), Regent Street.

Des avonds: Garden party.

Vrijdag 20 Juli.

Des morgens: Shoolbred. Grootste toepassing pneumatic.

Des namiddags: excursie naar Oxford of Cambridge.

Diner: Trocadero Restaurant (boven).

Des avonds: Artworkers Guild.

Zaterdag 21 Juli.

Des morgens, per bus, 10—10 South Kensington Museum enz. 57 89.

Lunch: Simpson Restaurant. Strand.

Des nam.: 2 uur 30 min. House of Parliament 155 101. West-Minster Cathedral. Grand Hotel (onder den grond).

Diner: Hotel Metropol.

Des avonds: Fare well-Banquet, of Hippodrome. Souper: ×× Prince's Restaurant.

Zondag 22 Juli.

Lunch: Hotel Metropol.

In den namiddag: Kensington 229—, British 194—, National Museum 121. Regent Park 190, of tochtje per spoor of Tames naar Greenwich.

Maandag 23 Juli.

Des morgens: 10—4 en 5—6. 7 National Gallerie 121.

Lunch: ×× Princes' Restaurant

Dinsdag 24 Juli.

Des morgens: Cristal Palace 259, per tube of trein.

Daarna: per rijtuig door East-end (armenwijk), onderweg lunchen.

Diner: Earls Court, of Hotel Metropol.

Des nam.: Mme Tussaud 45. Ten 5 ure: Rotten row.

Diner: Carlton Hotel.

Des avonds: ×× Empire of Alhambra, Coliseum, Earls Court.

Woensdag 25 Juli.

Des morgens en des namiddags: ter vrije beschikking

Diner: Hotel Metropol, ten 6 ure precies.

Afreis uit Londen: St. Paulstreet te 8 uur 37 min., of Victoriastreet te 8 uur 35 min. des avonds.

Donderdag 26 Juli.

Aankomst te Rotterdam D. P. te 7 uur 57 min. Gr.

DE BEKROONDE PLANNEN VOOR HET VREDESPALEIS. (1)

Nu sinds 11 Juni de tentoonstelling van de ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor het Vredespaleis met een Bibliotheek voor een ieder is opengesteld, is, zooals te verwachten was, reeds veel in bouwkundige- en dagbladen geschreven.

Eenparig zijn de meeste critici het er over eens, dat weder gebleken is, dat de resultaten van een prijsvraag in geenen deele blijken te beantwoorden aan het succes hetwelk men er van verwacht.

Niettegenstaande toch, dat bij eene internationale prijsvraag slechts zelden zóóveel bouwmeesters uit alle landen hebben deelgenomen, zal het voor hen, na de uitspraak der Jury, en vooral thans, na eene bezichtiging van de ontwerpen, géène aanmoediging zijn, zich andermaal in het strijdperk te wagen.

Wat toch is de oorzaak van het geringe succes? En welke veranderingen dienen aangebracht te worden om méérder succes van prijsvragen te verkrijgen? Getracht hebben wij bij deze prijsvraag die oorzaken op te sporen en geven direct als onze meening te kennen, dat de Jury blijk heeft gegeven zich niet voldoende doordrongen te hebben van alle eischen en bepalingen van het programma. Zeker was het geen gemakkelijke taak voor haar dát ontwerp te kiezen uit de 216 ingekomene, hetwelk voldoet aan het programma en tegelijkertijd een gebouw weergeeft waaruit de inwendige dienst spreekt.

Het programma echter, waarnaar alle bouwmeesters hun plan moesten uitwerken en dat door eenigen zéér ernstig, tot in alle onderdeelen is gevolgd (waarvoor dient anders een programma?) moest der Jury in de eerste plaats tot leiddraad hebben gediend. Eveneens had de Jury op de hoogte gebracht moeten worden van de „officieele", door den heer Knuttel verstrekte, inlichtingen. Dan had o. a. géén der ontwerpen, waarbij de verbinding tusschen de twee gebouwen als een *dienst*gang beschouwd is, bekroond kunnen worden. Bovendien was het programma zelve op zeer veel punten duister, en was het te voorzien, dat vele bepalingen voor uiteenloopende opvattingen vatbaar waren; evenzoo de *verdeeling* van het programma was oorzaak, dat eene gelijkmatige beoordeeling bemoeilijkt werd. De bepaling b. v. in het Hollandsche programma, dat alle teekeningen, behalve die van den voorgevel en de perspectief, in zwarte inktlijnen moesten geteekend worden, en welke bepaling door het Engelsche programma zuiver werd weergegeven, werd in de Fransche vertaling aldus overgezet: „doivent être executés à l'encre noire." De Franschen kwamen dus allen met *gewaschen* teekeningen. Het Bestuur der Carnegie-Stichting had deze mogelijkheid kunnen voorkomen, daar door meerdere deelnemers, bijna onmiddellijk na de publiceering van het programma, hierop gewezen is.

In hoeverre nu de Jury het programma volgde, waartoe zij zich door de aanvaarding van de opdracht verplichtte, blijkt uit het volgende. Het B. W. d.d. 16 dezer schreef: „de Jury is natuurlijk niet onvoorbereid, niet zonder vóórstudie van het onderwerp aan het werk getogen", en „gaarne wordt aangenomen dat zij met den meesten ernst haar oordeel heeft uitgesproken".

Vóórstudie en ernst, dáaraan heeft het o. i. bij de meerderheid der Juryleden ontbroken.

Het programma toch bevat:

„Art. 5. Bijaldien de vervaardiger van eenig ontwerp één der bepalingen van het programma niet behoorlijk nakomt, blijft zijn ontwerp buiten aanmerking voor eenige onderscheiding.

Art. 8. Door de aanvaarding van de opdracht hebben de Leden der Jury zich ten volle vereenigd met alle bepalingen van het programma der prijsvraag en van de mededinging geheel afgezien.

Art. 9. Door de Jury zal de voorkeur worden gegeven aan de ontwerpen die het best aan de eischen van het programma beantwoorden en uit het oogpunt van kunst en constructie, het meest uitmunten."

De Jury had ergo aanvaard de voorkeur te geven aan die ontwerpen, die het best aan de eischen van het programma beantwoorden.

Voor elke verdieping bevatte het programma de opgave van naam en aantal vertrekken; voor eenigen de grootte, plus minus, en voor anderen minimum en maximum maat. Op de bel-étage waren géén reserve-vertrekken gevraagd.

Het Juryrapport zegt van het met den 1ᵉⁿ prijs bekroonde ontwerp: „de plattegronden voldoen aan de eischen van het programma".

De Raadkamer bij de Groote Zaal is 84 M². groot en moest zijn ten hoogste 45 M².

Bij de kleine Rechtszaal is geen antichambre gevraagd; er zijn er twee ontworpen.

Bij den publieken ingang van de Bibliotheek bevindt zich noch portier, noch bode.

De kamer voor den President op de 1ᵉ verdieping is 65 M²., terwijl het programma maximum 25 M². aangeeft.

De kamer van den Secretaris is 65 M²., terwijl als maximum 45 M². wordt aangegeven.

De zaal van het permanente hof van arbitrage is 150 M²., terwijl slechts ± 90 M². gevraagd is.

Aan de beoordeeling van den lezer, of dit is: „voldoen aan de eischen van het programma".

Het jury-rapport zegt *niet*, dat de plattegronden van het in de tweede plaats bekroonde ontwerp aan de eischen van het programma voldoen.

Op de, bij het programma behoorende, situatie is als in te nemen oppervlakte door het gebouw, plus minus 70×70 M². aangegeven.

Ingenomen wordt 110×130 M²., om niet van de terrassen te spreken, waarvoor bij eventueele uitvoering de helft van het geboomte zou moeten verdwijnen.

Niet gevraagd zijn: salon de conversation, fumoir, in het hof van arbitrage, en antichambres, in de bibliotheek. De in het rapport geroemde „kloosterhof" ware beter een „doolhof" te noemen, daar de bezoekers van de bibliotheek, nadat zij den drempel van de bibliotheek hebben overschreden, een afstand af te leggen hebben tot aan de „afgifte boeken" van 110 M². De beambte, die het gevraagde boek in het boekenmagazijn gaat halen, heeft van dorpel tot dorpel 2×60 M² af te leggen. Deze cijfers spreken voor zich zelve, terwijl *alle* zalen de gevraagde maxima geducht overschrijden. Ten slotte nog, dat er slechts 2 trappen gevraagd zijn, en er 5 zijn gegeven (alléén in het hof van arbitrage.).

De plattegrond der bel-étage van ontwerp no. 3 voldoet vrijwel aan de gestelde eischen; hierin is het rapport juist.

Het jury-rapport zegt van het 4de ontwerp dat het geheel aan de eischen voldoet; echter zijn op de bel-étage géén reserve-vertrekken gevraagd, die wél zijn gegeven, terwijl de wél gevraagde vertrekken in de bibliotheek, zijnde catalogizeerkamer, kaartenkamer, kamer voor den 1en bibliothecaris en den voor het boekenmagazijn verantwoordelijken onder-bibliothecaris, ter gezamelijke oppervlakte van 200 M²., geheel ontbreken, en die op de 1e verdieping zijn gebracht.

De plattegrond der bel-étage van het ontwerp no. 5 voldoet aan de in het programma gestelde eischen.

Op de bel-étage van het ontwerp no. 6 zijn 4 reserve-vertrekken ontworpen, waarvan er géén werd gevraagd. De Raadkamer bij de Groote Zaal heeft géén *directen* uitgang naar het park, welke uitgang gevraagd was. De Jury wijst terecht op de onregelmatige vorm en ligging van de 4 binnenplaatsen.

Mogelijk zouden de memories van toelichting eenig meerder licht kunnen doen schijnen over Cordonnier's en Wagner's indeeling: over die van Marcel zeker niet; doch deze, bij het programma gevraagde, onderdeelen liggen niet ter inzage bij de ontwerpen.

Bovenstaande feiten, welke wij constateerden, meenden wij in het algemeen belang openbaar te moeten maken, met het oog op het in de volgende maand te houden, Congres te Londen, waar ter bespreking zal komen „de regeling van internationale prijsvragen." Het wil ons voorkomen, dat niet genoeg aandacht kan worden gewijd, in de eerste plaats aan de samenstelling van een goed programma, maar vooral dient zorg te worden gedragen, dat bepalingen als vermeld in art. 5, worden gehandhaafd, en bij indiening de projecten aan het programma getoetst worden.

Mocht zulks een te zware taak voor de Jury geacht worden, dan toch kan, zooals reeds bij de beoordeeling der Pheabe Hearst prijsvraag geschiedde, waar een rapport hierover, opgesteld door technici, der Jury tot leiddraad diende, een voor-Jury de projecten aan het programma toetsen, en daarover aan de Jury rapporteeren, waardoor den mededingers zeker een zuiverder beoordeeling wordt gewaarborgd, en stellig niet zou geschieden, dat een ontwerp als dat van den 2en bekroonde, schitterend en smaakvol voorgesteld, kans zou hebben op eenige onderscheiding, en andere ontwerpen, welke in alle onderdeelen aan het programma beantwoorden, doch uit dien hoofde zich soberder en eenvoudiger voordoen, het onderspit moeten delven.

Ten slotte worde nog in overweging gegeven de wen-

(1) Bij dit op 21 Juni door de redactie ontvangen artikel waren gevoegd de schetsen van de plattegronden bel-étage der zes bekroonde plannen. De Commissie voor het uitgeven van het Album van ingekomen antwoorden op de prijsvraag voor het Vredespaleis heeft echter met aandrang aan de schrijvers van het artikel verzocht, genoemde door hen geleverde schetsen, dienende tot toelichting van hun artikel, niet te reproduceeren. De heeren Otten en Overeijnder hebben gemeend aan dat verzoek te moeten voldoen, om door hun arbeid het werk der Commissie niet tegen te werken. Red.

schelijkheid van het publiceeren van alle eventueel nog later verstrekte inlichtingen ter toelichting van een programma, en op te nemen de bepaling, dat geene inlichtingen meer verstrekt worden, nadat de helft van den beschikbaren termijn verstreken is.

R'dam, 20 6 '06.

OTTEN EN OVEREIJNDER.

KORTE VERKLARING VAN DE BEREKENING VAN BALKEN

met figuren en voorbeelden toegelicht

DOOR

W. VAN VEEN, C. B. I., Utrecht.

(Vervolg van bladz. 342.)

Wanneer we ons slechts tot een balk van rechthoekige doorsnede bepalen, dan zien we dadelijk, dat het woord „weerstandsmoment" voor de uitdrukking $\frac{1}{6}$ bh² zeer goed gekozen is.

Beschouwen we toch een balk met gegeven belasting (fig. 20), dan zal de grootste spanning voor doorsnede C zijn:

$$Sc = \frac{A \times c - P_1 \times (c - a_1)}{W}$$

Hoe grooter nu W, dus het weerstandsmoment, is, des te kleiner is Sc, dus des te meer belasting kunnen we op den balk zetten, voordat Sc te groot is.

Uit de waarde $W = \frac{1}{6}$ bh² voor een balk van rechthoekige doorsnede zien we ook, dat in de eerste plaats, door h grooter te maken, de balk aan sterkte wint; wanneer we dus bij een balk als nevenstaande teekening aangeeft ▯ de hoogte 2 maal zoo groot maken, dan wordt de balk vier maal zoo sterk ▭, terwijl de balk slechts tweemaal zoo sterk wordt, wanneer we het meerdere materiaal in de breedte plaatsen ▯▯.

Ook bij alle andere vormen van doorsneden heeft de hoogteafmeting van de doorsnede den meesten invloed op de sterkte van den balk (we zullen dit later bij **I** liggers nader zien) en het is daarom dat men het materiaal der doorsnede, zoover als de techniek dit toelaat, naar buiten brengt;

beschouwt men b. v. de doorsnede van een normaal profiel **I** ligger, dan herkent men hierin dit streven.

We hebben nu voor een bepaalde doorsnede van een belasten balk de grootste spanning gevonden volgens $S = \frac{M}{W}$.

Daar nu de balk, dien wij beschouwen, overal dezelfde doorsnede heeft dus ook overal dezelfde W, *zal men de* **allergrootste** *spanning in den balk vinden door de formule* $S = \frac{M}{W}$ *toe te passen op die doorsnede, waarvoor het moment der uitwendige krachten M het grootst is.*

We zullen nu eerst nagaan, voor welk punt van een balk M het grootst is, gegeven de beide belastingsgevallen, die zich in de practijk het meest voordoen; te weten een laststelsel (fig. 21) en eene gelijkmatig verdeelde belasting (fig. 22).

Fig. 21. Mx = A × x, dus Mx is recht evenredig met den afstand van het punt X tot A; wanneer we dus Mx loodrecht onder het punt X afzetten en we doen dit voor alle punten tusschen A en P_1, dan krijgen we eene rechte lijn AC. Voor een punt IJ tusschen P_1 en P_2 krijgen we: Mij = A × ij − P_1 × ij_1.

Het gedeelte A × ij kunnen we voorstellen door het stuk a—b; indien we nu P_1 × ij_1 door het stuk b—c voorstellen, dan wordt Mij voorgesteld door het stuk a—c.

Zetten we nu voor alle punten tusschen P_1 en P_2 het moment loodrecht uit, dan krijgen we de rechte lijn C…; voor de punten tusschen P_2 en B krijgen we de lijn D…, die door B moet gaan, omdat Mb = o is.

De gebroken lijn A C D B geeft ons dus eene voorstelling van de momenten in de verschillende punten en we zien daaruit dadelijk, dat *het moment voor de doorsnede, waarover der lasten boven staat, het grootst is;* onder *welken* last dit het geval is, moeten we steeds even probeeren, door voor elk punt, waar een last staat, het moment uit te rekenen.

Fig. 22. Zij de belasting p K.G. per c.m²., dan is

$$A = B = \frac{1}{2} p \times l \text{ K.G.}$$

Voor dit geval is $Mx = A \times x - R \times \frac{1}{2} x$.

(We schrijven $R \times \frac{1}{2} x$, omdat we het moment van alle kleine krachtjes, die de gelijkmatige belasting op het gedeelte A X vormen, door het moment van hunne resultante R vervangen mogen) of:

$$Mx = \frac{1}{2} plx - \frac{1}{2} px^2 \text{ of}$$

$$Mx = \frac{1}{2} px\,(l - x)$$

Deze waarde nu is het grootst voor $x = \frac{1}{2}$

Het punt, waar het moment het grootst is, ligt dus hier in het midden van den balk en het grootste moment is voor $x = \frac{1}{2}$:

$$M \text{ (midden)} = \frac{1}{8} p\, l^2.$$

Voorbeeld.

Gegeven een houten balk op 2 steunpunten, lang 6 M., zwaar 0.20 × 0.40 M., waarop lasten van resp. 1 ton en 2 ton staan op afstanden van resp. 1 en 4 M. van af A (fig. 23).

Gevraagd: Wat is de grootste spanning, die in den balk optreedt; en wanneer men deze spanning met de toe te laten spanning voor hout vergelijkt (60 K.G. cm.², zie hoofdstuk II), mag men dan genoemde lasten op den balk toelaten?

We zullen steeds lengten in cm. en krachten in K.G. uitdrukken; we nemen de steunpunten A en B weg en rekenen eerst de reacties A en B uit:

A KG. + B K.G. = 3000 K.G. en

B K.G. × 600 cm. — 2000 K.G. × 400 cm. — 1000 K.G. × 100 cm. = o.

waaruit B = 1500 K.G. en

A = 1500 K.G.

Het moment der uitwendige krachten is nu het grootst voor één der doorsneden onder P_1 of P_2; voor die onder P_1 is M_1 = A K.G. × 100 cm. = 1500.00 K.G. cm. en voor die onder P_2 is M_2 = B K.G. × 200 cm. = 3000,00 K G. cM. of wat hetzelfde is:

M_2 = AK. G. × 400 cM. — PK. G. × 300 cM. =

600.000 K.G. cM. — 300.000 KG. cM. = 300.000 K.G. cM.

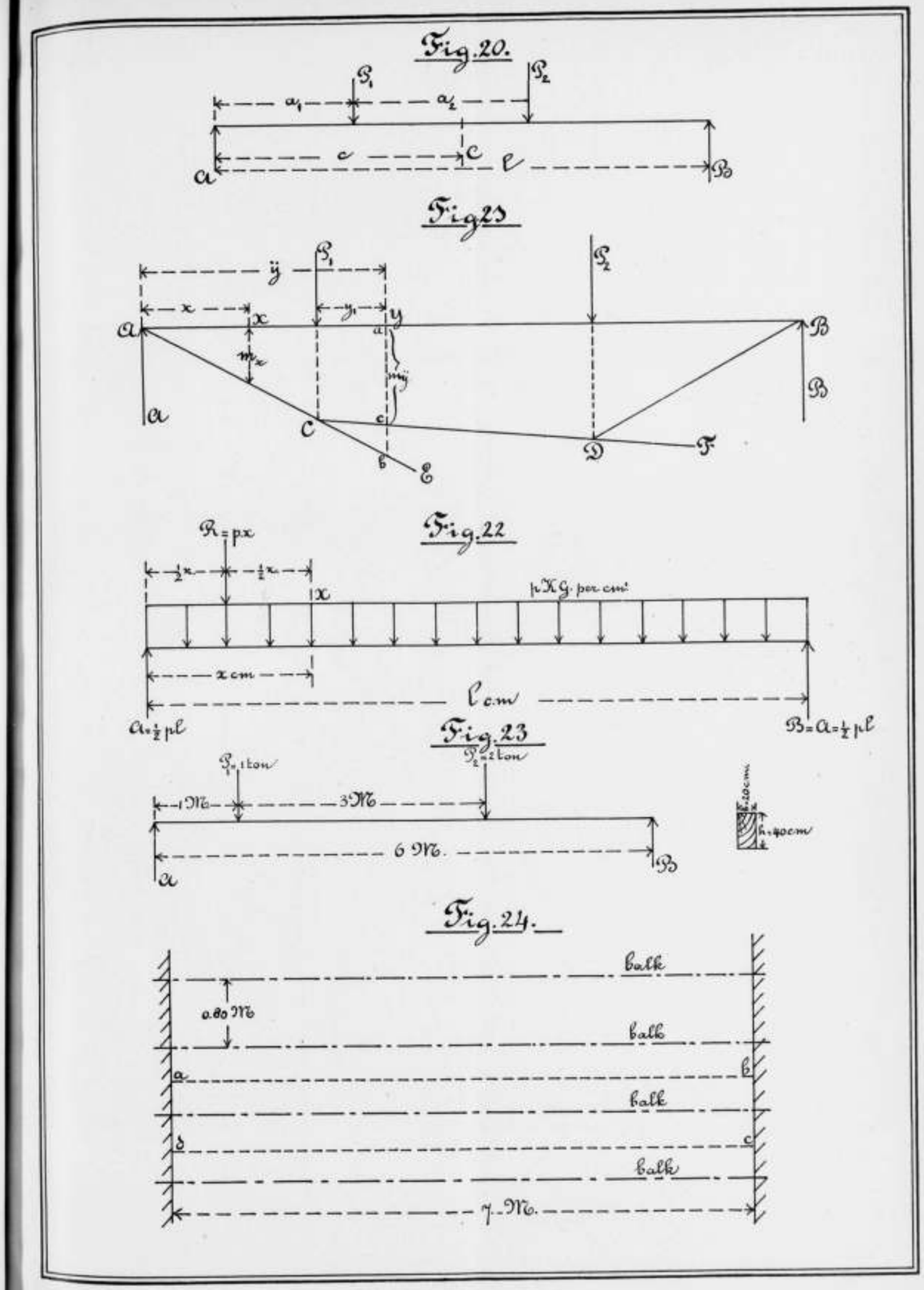

Fig. 25.

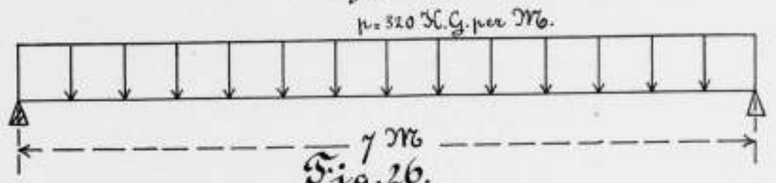

Fig. 26.

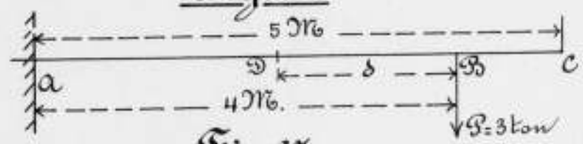

Fig. 27.

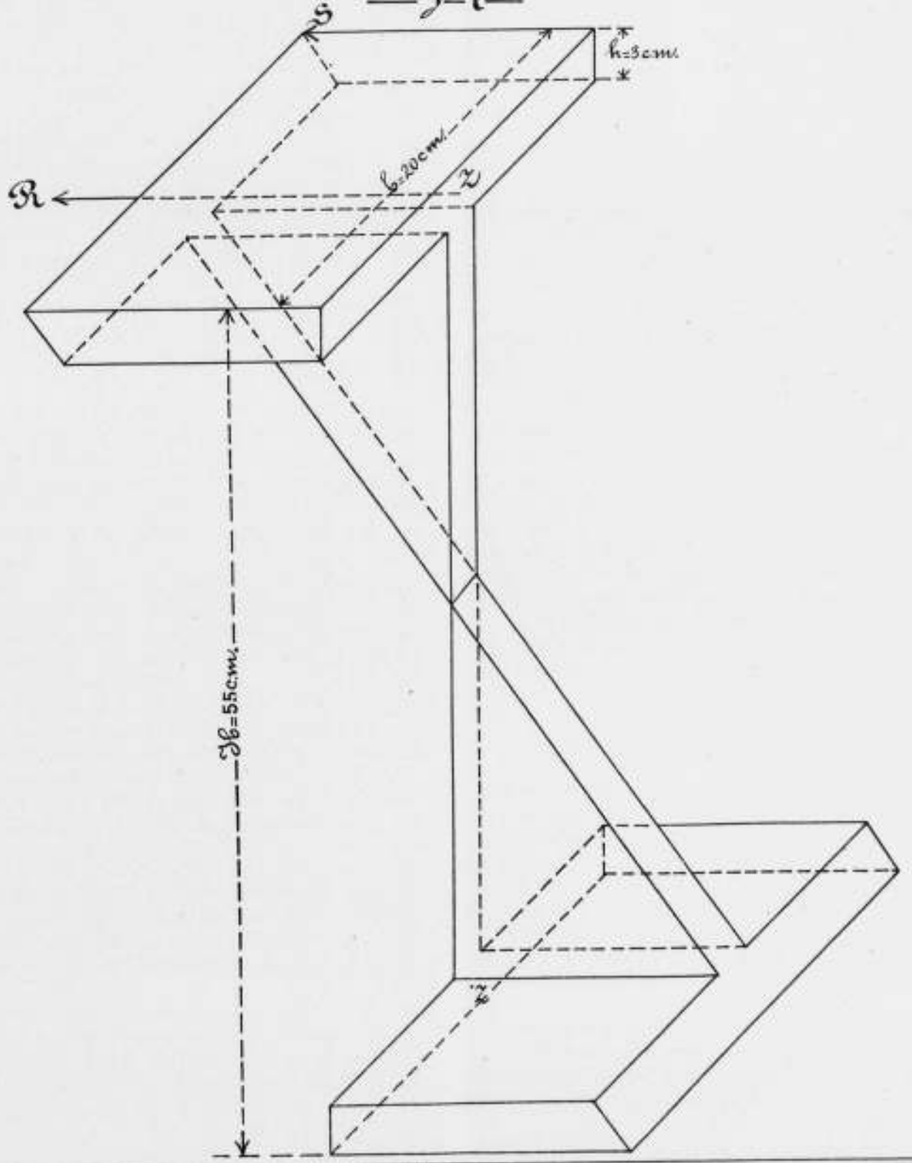

Het moment voor de doorsnede onder P_2 is dus het grootst. De allergrootste spanning, die in den balk optreedt, is nu $S = \frac{M_2}{W}$.

Nu is $W = \frac{1}{6} bh^2$; $b = 20$ cM.; $h = 40$ cM.; dus $W = \frac{1}{6} \times 20 \times 1600$ cM^3 $= \frac{32000}{6}$ cM^3 $=$ 5333 cM^3.

dus $S = \frac{300.000 \text{ K.G. cM.}}{5333 \text{ cM}^3}$ $= \pm$ 60 K.G. per cM^2.

Deze grootste spanning komt overeen met de grootste toe te laten spanning en de belasting mag dus nog juist worden toegelaten, maar ook niet worden vergroot.

Voorbeeld.

Van een vloer is de overspanning der houten vloerbinten 7 Meter, de binten liggen 0.80 M. midden op midden en de grootste belasting, die op den vloer kan komen, is 400 K.G. per M^2.

Gevraagd: hoe zwaar moeten de binten zijn?

In fig. 24 is een gedeelte plattegrond van den vloer geteekend; fig. 25 geeft dan de belasting van één bint aan, welke belasting gelijkmatig verdeeld is.

Op elken balk drukt de belasting van een strook a b c d van den vloer, welke strook 0.80 M. breed is; per strekkende Meter is dus de balk gelijkmatig belast met 320 K.G. (0.80 $\times$ 400 K.G.)

De belasting per cM. is dus 3,2 KG. en de lengte van den balk in cM. uitgedrukt $=$ 700.

Nu is het grootste moment (in het midden van den balk) $M = \frac{1}{8} pl^2 = \frac{1}{8} \times 3{,}2 \times 490.000 =$ 196.000 K.G. cM.

Nu is $S = \frac{M}{W}$ of $W \times S = M. =$ 196.000 K.G. cM.

W, dat is het weerstandsmoment van den balk, kennen we niet; we moeten evenwel b en h zóó kiezen dat W ($= \frac{1}{6} b h^2$) vermenigvuldigd met de grootste spanning — die hoogstens gelijk mag zijn aan de toe te laten spanning van 60 K.G. per cM^2. — gelijk is aan 196.000 K.G. cM. Dus $\frac{1}{6}$ bh^2 cM^2. $\times$ 60 K.G. $=$ 196.000 K.G. cM. of bh^2 $=$ 19600.

We moeten nu zóólang voor verschillende waarden van b en h de uitdrukking bh^2 uitrekenen, tot we waarden van b en h gevonden hebben, die aan bovenstaande uitdrukking voldoen. Nemen we een balk van 0.10 $\times$ 0.20 M. dan is bh^2 $=$ 4000 cM^3., dus te klein.

Voor 10 $\times$ 30 cM. is bh^2 $=$ 9000, dus nog te klein.

Voor een balk 15 $\times$ 35 cM. is bh^2 $=$ 18375.

Een balk van deze doorsnede is dus nagenoeg voldoende, doch nog niet geheel; een balk van 17 $\times$ 35 cM. heeft bh^2 $=$ 20825; deze balk is dus voldoende sterk, want het weerstandsmoment is zelfs iets grooter dan noodig is.

Voorbeeld:

Een vloeijzeren balk is met één einde in een muur ingemetseld en steekt 5 M. buiten den muur. Op 4 M. afstand van den muur hangt aan den balk een gewicht van 3 ton. Wanneer de balk een I N.P. is, welk nummer moet het dan zijn? (fig. 26).

We behoeven hier de ondersteuning in den muur niet mee te nemen om het moment voor een doorsnede te leeren kennen; we zien dadelijk, dat dit voor een doorsnede D is $M_d = P \times d$ en dat het grootste moment valt juist bij het inklemmingspunt A en is $M_a =$ 3000 K.G. $\times$ 400 cM. $=$ 1200.000 K.G. cM. (Voor doorsneden op B C hebben we geen momenten, dus ook geen spanningen.)

De grootste spanning in den balk, en welke optreedt in de doorsnede bij A, is nu

$$S = \frac{M_a}{W} \text{ of } S = \frac{1200.000}{W}$$

of $W \times S =$ 1200.000.

De grootste spanning S mag nu hoogstens gelijk aan de toe te laten spanning zijn, die we op 600 K.G. aannemen; dan moet dus:

$$W \text{ minstens} = \frac{1200.000}{600} = 2000 \text{ c.M.}^3 \text{ zijn.}$$

Nemen we nu het Normaalprofielboek (profielen op ware grootte), dan vinden we voor I no. 34 W $=$ 922; voor I no. 40 W $=$ 1459; deze balken zijn dus niet sterk genoeg.

Nemen we evenwel I no. 45, dan is W $=$ 2040 cM.^{3}; deze balk is dus voldoende sterk.

(I no. 50 bijv. is ook zeker sterk genoeg, doch dezen balk kiezen we niet, want dan gebruiken we noodeloos veel materiaal door veel gewicht te nemen; I no. 50 heeft W $=$ 2750 en men krijgt dus met dezen balk een grootste spanning van $\frac{1200.000}{2750} =$ 435 K.G., terwijl we 600 K.G. veilig mogen toelaten.)

A propos van I balken zien we, dat men in het normaalprofielboek de weerstandsmomenten netjes voor ons heeft uitgerekend. Wanneer men nu evenwel geen normaalprofielboek heeft, hoe zal men zich dan behelpen, als men wel de doorsnede van den balk kent? Stel men kent de doorsnede van den I balk ('t zij normaalprofiel, Differdinger of eenig ander profiel); we zullen bijv. eens nemen I N.P. no. 55, waarvan de doorsnede in fig. 27 is afgebeeld. We denken ons de flenzen bij benadering rechthoekig en de dikte gelijk aan de gemiddelde dikte van 3 c.M.

We zetten weer in de verschillende punten van de doorsnede en loodrecht op die doorsnede de spanningen uit, dan moeten de uiteinden weer, evenals bij eene rechthoekige doorsnede en om dezelfde reden als daar betoogd is, in een schuin plat vlak liggen en dan moet, zooals we gezien hebben, het koppel der spanningen gelijk zijn aan het moment der uitwendige krachten (M) ten opzichte van de geteekende doorsnede. Verwaarloozen we nu de spanningen op het lijf van den ligger, dan is het koppel der spanningen R $\times$ afstand Z$-$Z $=$ M.

Nu is met vrij groote benadering:

$$R = S \times b \times h \text{ dus is:}$$

$$S \times (b \times h \times \text{afstand } Z-Z) = M.$$

$$\text{of } S = \frac{M}{b \times h \times \text{afstand } Z-Z.}$$

Het weerstandsmoment van een I ligger ('t zij normaalprofiel of eenig ander profiel) is dus bij benadering gelijk aan de oppervlakte der flens maal den afstand van de zwaartepunten der flenzen.

Voor N.P. no. 55 is dus W $=$ 20 $\times$ 3 $\times$ (55$-$3) $=$ 60 $\times$ 52 $=$ 3120 cM^3.

Blijkens het normaalprofielboek is bij nauwkeurige berekening W $=$ 3602 cM^3. Onze wijze van berekening heeft dus eene tamelijk groote nauwkeurigheid en heeft het voordeel:

1e. dat ze zeer eenvoudig is en snel kan geschieden,

2e. dat men er zich met vrij groote nauwkeurigheid van kan bedienen, als men geen profielboek of tabel met weerstandsmomenten bij de hand heeft.

(Slot volgt.)

PRYSVRAGEN

Regenten van het Gereformeerd of Burger Weeshuis te Haarlem schrijven een prijsvraag uit voor het maken van een ontwerp met begrooting van kosten voor een nieuw te bouwen Weeshuis aan de Olieslagerslaan te Haarlem.

De mededinging is opengesteld voor bouwkundigen, gevestigd te Haarlem, en in de onmiddellijk aangrenzende gemeenten Schoten, Spaardam, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede en Bloemendaal.

Gevraagd worden: de plattegronden van fundeering met rioleering, beganegrond, eerste- en zolderverdieping, op 1 à 100, en een situatie-teekening op 1 à 1000; de teekeningen van voorgevel of voorgevels, zijde Olieslagerslaan, en van twee of meer doorsneden, op 1 à 100, en een travée van den voorgevel, op 1 à 20. Inlevering vóór 15 September 1906.

De begrooting van kosten mag f 90.000 niet te boven gaan.

Als eerste prijs wordt gerekend de opdracht voor het werk, behoudens de voorwaarde, dat de prijswinner behoorlijke bewijzen van praktische bekwaamheid heeft gegeven. Zoo niet, dan ontvangt hij eene som van f 500, waarvoor hij zijn ontwerp aan het Gereformeerd Weeshuis afstaat. Verder wordt aan premiën beschikbaar gesteld een bedrag van f 1000 ter verdeeling door de Jury, samengesteld uit de heeren: Henri Evers. C. Muysken en C. B. Posthumus Meijjes.

Het honorarium van den bouwmeester zal worden berekend op den voet van het laatste, door de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst vastgestelde tarief, waarbij het bouwwerk in de tweede klasse wordt gerangschikt.

Het uitvoerige programma met bijbehoorende situatie-teekening is op aanvraag kosteloos verkrijgbaar aan het Gereformeerd Weeshuis, Klein Heiligland te Haarlem.

CONGRESSEN

De Secretaris van het Comité Permanent voor de Internationale Architecten Congressen deelt ons mede:

1. dat de Stoomvaart Maatschappij „Zeeland" met de Engelsche Spoorweg-Maatschappij is overeengekomen om gedurende den tijd van 11 tot en met 18 Juli a.s. aan bezoekers van het Congres, voor zoover ze niet in groepen reizen tegen gereduceerd tarief, op vertoon hunner legitimatiekaart, retourbilletten eerste klasse Vlissingen—Londen af te geven tegen denzelfden gereduceerden prijs, dien de Harwych Lijn heeft gequoteerd, namelijk 37/6.

De biljetten zullen tegen genoemden prijs aan boord hunner stoomschepen verkrijgbaar zijn;

2. dat de lijsten der deelnemers (welke hun bijdrage gestort hebben hetzij als Donateur, hetzij als gewoon Lid, aan het VIIe Congrès international des Architectes, Londen 1906, gereed gemaakt worden om afgedrukt te worden.

Het aantal deelnemers is tot op heden als volgt:

Australië 3; Oostenrijk 10, (waaronder 4 dames); België 66, (waaronder onze voormalige landgenoot Gosschalk, en 16 dames); Canada 5, (waaronder 2 dames); Denemarken 11, (waaronder 6 dames); Finland 5, (waaronder 1 dame); Frankrijk 131, (waaronder 41 dames); Duitschland 69, (waaronder 15 dames; Griekenland 2, (waaronder 1 dame); Hongarije 20, (waaronder 6 dames); Indië 1; Italië 19, waaronder 4 dames); Japan 1; Polen 1; Portugal 20, (waaronder 5 dames); Rusland 2; Zuid-Afrika 17, (waaronder 3 dames); Zuid-Amerika 2; Spanje 44, (waaronder 6 dames); Zweden 13, (waaronder 4 dames); Zwitserland 1; Thasmanië 3, (waaronder 2 dames); Vereenigde Staten van Amerika 44, (waaronder 14 dames);

Voor Holland zijn slechts ingeschreven 18 deelnemers (waaronder 2 dames), n.l. G. van Arkel, Amsterdam; H. P. Berlage, Amsterdam; Dr. P. J. H. Cuypers, Roermond; Jos. Th. J. Cuypers, Amsterdam; Ed. Cuypers, Amsterdam, C. N. van Goor, Rotterdam, J. H. W. Leliman, Amsterdam; Mej. J. Povel, Amsterdam, C. T. J. L. Rieber, Amsterdam, J. Roosing Jr., Bloemendaal, J. A. Royer, 's Gravenhage, A. Salm G.B.zn., Amsterdam, J. Stok, P. Wzn., Rotterdam, J. A. van Straaten Jr. Amsterdam, Jan Stuyt, Amsterdam, P. A. Weeldenburg Rotterdam, A. W. Weissman, Haarlem, Mevr. Weissman, Haarlem.

Wij doen nog een ernstig beroep op hen, die nog niet teekenden en waarvan verwacht mag worden, dat zij tegenwoordig zullen zijn op het a.s. Congres, om dit alsnog te doen en het bedrag hunner inschrijving te zenden aan den heer W. J. Locke, Conduitstreet 9 Londen, W., of aan den heer A. Salm G.B zn., Secretaris van het Comité Permanent, Hollandsche Afdeeling, Weesperzijde 65, Amsterdam, (1 Pound Sterling als gewoon Lid, of 4 Pounds Sterling als Donateur).

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 23 Juni 1906. *Het aanstaand Congres van architecten.* Mededeelingen over het werkprogramma en over de reisgelegenheden.

De ontwerpen voor het Vredespaleis. Bespreking van de ontwerpen der heeren Cordonnier en Marcel. Wat het eerste betreft, de plattegrond sluit goed in elkaar; men ziet dadelijk hier te doen te hebben met een meester, die met de eischen der praktijk rekening weet te houden. Enkele minder goede zaken kunnen bij eventueel omwerken van 't ontwerp verbeterd worden. Uit een oogpunt van practische bruikbaarheid staat de distributie van 't ontwerp Marcel verre achter bij die van het vorige ontwerp; met uitvoerbaarheid voor eene bepaalde som is geen rekening gehouden.

Nieuwe methode tot het opwerken der houtstructuur, door J. L. Terneden.

Architectura. 23 Juni. *Excursie naar Alkmaar en Omstreken.* Deze excursie van de leden van A. et A. zal plaats hebben op 6 Juli. In het artikel worden mededeelingen gedaan over Alkmaar, en eenige plaatsjes in den omtrek.

Uitbreidingsplan Watergraafsmeer, beschrijving met afbeelding, van het plan der heeren P. Vorkink en Jac. Ph. Wormser.

Het „Technisch gedeelte" geeft het vervolg van: *Ontwerpen en bouwerken.*

De Bouwwereld. 20 Juni. Vervolg en slot van: *Kleine vaste bruggen*, door A. W. C. Dwars, C.B.I. met afbeeldingen. Een kort overzicht van de hoofdzaken, waarop bij bruggenbouw gelet moet worden, toegelicht door voorbeelden, met eene bijbehoorende berekening.

Stucwerk. Het oude werk der stuccatori uit de 17e en 18e eeuwen dankt zijn schoonheid aan de omstandigheid, dat de ornamenten, figuren, enz. ter plaatse geboetseerd werden, in een fijn mortelmateriaal met of zonder toevoeging van gips als bindmiddel, door uitstekende ornamentkenners. Sedert het einde der 18e eeuw is de techniek verloren gegaan, maar sedert 1885 te Weenen weer in zwang gekomen; alle vroegere kunstgrepen zijn echter nog niet weder bekend geworden. De stuc-werken worden op de plaats zelf gemaakt, en niet later aangeplakt. Wenschelijk is, dat deze techniek, die hier te lande eene zoo groote hoogte bereikte, maar nu niet of hoogst zelden wordt toegepast, weder in eere wordt gebracht.

Het nummer bevat een afbeelding van het ontwerp voor het Vredespaleis door Alex. Koch, te Londen.

Technisch Weekblad, 22 Juni. Vervolg van: *Ventilatie van groote fabrieksgebouwen.*

Grey-balken. Balkijzers met breede flenzen, Extract van een lezing van den heer W. J. Niermeijer, Civ. Ing. te Amsterdam.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Argos. Onder leiding van Dr. Vollgraff zijn op 11 Juni j.l. de Nederlandsche opgravingen te Argos hervat. Een aanvang is gemaakt met de volledige ontgraving van een groot terras aan den voet van de Larissa, oostzijde, waar volgens Curtius en Ed. Meyr de oude rechtbank van de stad gelegen heeft. Aan den voet van den steunmuur van het terras zijn de overblijfselen van muren van een laat Romeinsch gebouw aan 't daglicht gekomen.

Aan de opgravingen, waarvan de duur geschat wordt op een paar weken, zijn verbonden, als assistent Dr. H. M. R. Leopold, en als architect de heer W. A. E. van der Pluym.

Prix de Rome. Aan den prijskamp in de Schoone Bouwkunst die dit jaar in de Rijks-Academie wordt gehouden, wordt door drie deelnemers gewerkt. Vier hadden zich aangemeld, waarvan een zich echter heeft teruggetrokken.

Uitbreidingsplan Zaandam. B. en W. van Zaandam hebben den Raad aldaar aangeboden het uitbreidingsplan voor de gemeente, zoover dit is ontworpen door den heer Leonard A. Springer, onder medewerking van een commissie uit het Hoofdbestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Onder dankbetuiging zoowel aan de commissie als aan den deskundige, stelden B. en W. voor, dit plan in beginsel te aanvaarden en verder de uitwerking daarvan op te dragen aan den heer Jan E. van Niftrik, te Edam, oud-secretaris der Gezondheids-Commissie te Zaandam, voor welken arbeid B. en W. aan den Raad een crediet vragen van f 1000. De Raad heeft dit voorstel aangenomen en het crediet verleend.

Nederlandsche Vakscholen. Verschillende vakscholen hier te lande werden in de beide laatste weken bezocht door Dr. Von Seefeld, Geheimer Regierungsrat aan het Pruisische ministerie van Handel en Nijverheid, en Prof. Richter, Regierungs- und Gewerbeschulrat te Dusseldorp, vergezeld van den inspecteur van het M. O. den heer H. J. de Groot, die door onze Regeering werd aangewezen om de heeren bij het bezoeken der vakscholen in Nederland behulpzaam te zijn.

BUITENLAND.

Genève. Het 2e internationale Congres voor woningshygiëne (2e Congrès international d'assainissement et de salubrité de l'habitation), dat te Genève van 4 tot 10 Sept. 1906 plaats grijpt, belooft hoogst belangrijk te worden. Door vele rijksgemeenten en particuliere instellingen worden er afgevaardigden heen gezonden. Voor toetreding tot het congres en verdere inlichtingen kon men zich richten aan den heer Zambra, 12 rue Petitot te Genève, liefst vóór 15 Juli.

Zie omtrent dit Congres de mededeelingen daarover gedaan in het Bouwk. Weekblad no. 25 van 23 Juni 1906. In het Comité voor Nederland heeft als Secretaris zitting de heer J. G. Michielse, te Haarlem, die gaarne bereid zal zijn inlichtingen te verstrekken.

Londen. Londen krijgt hoe langer hoe meer behoefte aan Thems-overbruggingen vooral voor het gedeelte tusschen Blackfriars en Westminster-brug. Het plan is geopperd om het geheele Charingcross-station, op te heffen, en de verkregen ruimte en spoorweg als gewone nieuwe verkeersader te gebruiken.

Midhurst. Het prachtige Sanatorium, gelegen 300 voeten boven zee, op een der schilderachtigste heuvelhellingen nabij Midhurst, en omgeven door prachtige dennen- en eikenbosschen, is de vorige week door Koning Eduard VII geopend.

Als een bijzonderheid wordt gemeld, dat het geheel verwarmd wordt op Romeinsche wijze, door warmwaterpijpen onder de steenen vloeren.

Sofia. Een *internationale* prijsvraag voor een slachthuis is door het gemeentebestuur van Sofia uitgeschreven. Nadere inlichtingen zijn te verkrijgen bij het bureau *van openbare* werken aldaar.

Parijs. De heer *James Stillmann*, president van de nationale City-Bank te New-York, heeft aan de Ecole des Beaux-arts te Parijs een geschenk gedaan van 500 duizend francs. Van de rente van dit kapitaal mogen elk jaar 3 schilders, 3 beeldhouwers, 4 architecten en 2 graveurs, allen van Fransche nationaliteit, in de zomervacantie een kunstreis maken, waarvoor hen dan 1200 frs. verstrekt wordt. Van deze reis wordt door hen een verslag uitgebracht, waarvoor dan wederom extra bekroningen kunnen uitgereikt worden.

New-York. De zeer bekende architect Stanford White, is door den schatrijken Harry Kendall Thaw doodgeschoten. De dader schijnt ontoerekenbaar te zijn, als lijdende aan vervolgingswaanzin.

PERSONALIA

Het examen voor Bouwkundig Ingenieur is aan de Technische Hoogeschool met goed gevolg afgelegd door de heeren: G. J. Ch. de Goede, J. F. van Hoytema, A. R. Hulshoff, J. H. J. Kaiser, W. P. C. Knuttel en J. Steffens Jr.

B. en W. van Haarlem hebben de volgende voordracht opgemaakt voor de betrekking van adjunct-directeur van Openbare Werken, jaarwedde f 2300: 1°. D. Huender Hz., civiel-ingenieur te Utrecht; 2°. J. B. Onderwater, civ.-ing. te Nijmegen; 3°. A. van Linden van den Heuvel, civiel-ing. te Breda.

Door B. en W. van Amsterdam zijn benoemd:

1. tot onder-directeur der Publieke Werken, jhr. C. J. A. Reigersman, thans waarnemend onder-directeur;

2. tot ingenieur 1e kl., hoofd der afdeeling „Algemeene Dienst", de ingenieur 2e kl. bij den dienst der Publieke Werken W. v. d. Tak;

3. tot ingenieur 2e kl. in vasten dienst, de ingenieur in tijdelijken dienst bij meergenoemden dienst F. s' Jacob. *(Hbl.)*

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven solliciteerden voor: per maand.

Bouwkundig Opz.-Teekenaar, onderdom			47 jaar	salaris	f 125.—
"	"	"	25 "	"	" 70.—
"	"	"	32 "	"	" 90.—
"	"	"	32 "	"	" 100.—
"	"	"	40 "	"	" 100.—
"	"	"	28 "	"	" 80.—
"	"	"	21 "	"	" 75.—
"	"	"	32 "	"	" 100.—
"	Teekenaar	"	22 "	"	" 75.—
"	"	"	19 "	"	" 40.—
"	"	"	24 "	"	" 60.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 2 JULI.

ALKMAAR. Het bouwen van twee burgerwoonhuizen aan de Metiusgracht te Alkmaar.

De bouwk. M. Uitenbosch 's av. 8 u. in 't hotel Schwaner op de Paardemarkt. Bestek en teek. ad f 1 alsmede inlicht. te bekomen Tuinstraat 7.

APELDOORN. Het bouwen van een werkplaats met magazijn enz. bij een fabriek aan het kanaal aldaar.

De heer H. Kwakkel 's av. 7 u. in hotel „Central". Bestek en teek. à f 1 verkr. bij den bestuurder Kanaal B 149.

DALFSEN (OV.). Het bouwen eener sigarenfabriek.

De heer H. J. v. Ankum. Bestek en teek. van af 26 Juni ter inzage in 't café P. Siero Inlicht. geeft E. Scholten.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een woonhuis met winkel aan de Haverstraat aldaar.

De arch. H. E. Zeggelink 's av. 6 u. in café Mendelaar, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 9 Juni v.m. 2 u.

DINSDAG 3 JULI.

BUREN. Het amoveeren van een woonhuis en het bouwen van een heerenhuis.

De heer D. J. de Kruijff s'midd. 12 u. in café van Maurik. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. bij arch. D. van Mameren te Asch. Aanw. 2 Juli v.m. 11½ u.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van het kantoorgebouw aan de markt.

De firma van Heek en Co., n.m. 12½ u. in hotel de Graaf. Bestek en teek. ten kantore aan de markt verkrijgb. ad f 1.50. Aanw. Inl. verstrekt G. W. v. d. Meer, bouwkundige.

EEXTA. Het aan- en verbouwen van een huis.

De heer H. Smit n.m. 4 u. in hotel Hoen alw. bestek en teek. ter inz. terwijl bestekken à f 0.50 en teek. à f 0.75 te bekomen zijn bij archit. Joh. Baurke te Nieuw Schoemda.

HENGELO (OV.). Het bouwen van twee woonhuizen, op een terrein aan den Enscheder straatweg.

De arch. W. Elzinga, 's av. 8 u. in 't café Peters aan den Enscheder straatweg. Bestek en teek. in gen. café ter inz. Inl. verstrekt de arch. Aanw. 3 Juli v.m. 9½ uur.

UTRECHT. Bestek no. 1068. Het maken van dienstgebouwen en retirade op het station Baarle—Nassau (greus). Ram. f 29850.

De maatij tot expl. van staatsspoorwegen n.m. 2 u. (lok. tijd).

WOENSDAG 4 JULI.

ALMELO. Het verbouwen van een café en woonhuis aan de Bornsche straat.

De heer J. H. Ossenkoppele n.m. 3 u. in zijn café alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft arch. B. Vixseboxse Bzn. Aanw. 4 Juli v.m. 9 u.

BERKEL EN RODENRIJS (Z.H.). Het bouwen van een tuinmanswoning met schuur aldaar, in 5 perc. en in massa.
De arch. C. Buurman te Bergschenhoek v.m. 11 u. in het koffiehuis van A. M. v. d. Burg te Berkel en Rodenrijs. Bestek en teek. à f 1,50 te bekomen bij den arch. en te zijnen huize ter inz.

SCHEEMDA. Het verbouwen van een perceel tot gemeentehuis.
Het gem.best. n.m. 4 u. Bestek à f 0,50 en teek. à f 0,75 te bekomen ter secretarie.

DONDERDAG 5 JULI.

BAARLAND (ZEEL.). Het bouwen van 2 aan elkander gebouwde woonhuizen op een perceel bouwland, bij het dorp Baarland.
De bouwk. A. J. A Hoogvliet n.m. 2 u. in de herberg van B. Traas, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. te bekomen bij den besteder. Aanw. 5 Juli v.m. 11 u.

TIEL. Het bouwen van een boerenwoonhuis in de Molenstraat te Ophemert.
De heer N. van Lakeveld 's av. 6 u. ten huize van A. W. van Hees te Tiel, alw. bestek en teek. ter inzage zijn.

WINTERSWIJK. Het afbreken en weder-opbouwen van een woon- en winkelhuis met bakkerij aan de Wooldstraat.
De arch. Gantvoort en Streek 's av. 8 u. in societeit „De Eendracht", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geven gen. arch.

VRIJDAG 6 JULI.

WOENSEL (N.-BR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis met bijlev. van alle bouwmaterialen op een terrein aan de kerk.
De archit. L. Deenen 's av. 8 u. in 't café van J. v. d. Heijden—van Oers, alw. bestek en teek. ter inzage. Inl. geeft de arch. voorn. Aanw. 6 Juli 's av. 7 u.

ZATERDAG 7 JULI.

BERKEL (Z.-H.). Het bouwen van een bouwmanswoning en een steenen schuur met aangrenzende werken.
De bouwk. Ch. Maasland te Bergschenhoek v.m. 10 uur in 't café van A. M. v. d. Burg te Berkel, alw. bestek en teek. ter inz. en zijn à f 1,25 verkr. bij den bouwk. Aanw. gedaan.

STEENDEREN. Het bouwen van een onderwijzerswoning aldaar.
Het gem.best. v.m. 10 u. Bestek ter inz. bij opzichter D. J. Hekkelman. Aanw. 3 Juli v.m. 10 u.

MAANDAG 9 JULI.

NIEUW-AMSTERDAM (DR.) Het bouwen van een school met drie lokalen, het leveren van schoolmeubelen, en het bouwen van een onderwijzerswoning, alles met bijlevering van materialen.
Het bestuur der vereen. tot stichting en in standbouding van een school met den bijbel n.m. 2 u. in het logement Oldenkamp. Bestek en teek. à f 1 te bekomen bij den archit. L. Kliphuis te Emmen. Bilj. in te leveren op 7 Juli bij voorn. architect.

DINSDAG 10 JULI.

BARENDRECHT. Het bouwen eener school met 2 lokalen en onderwijzerswoning met bijbeh. werken, te Groote Lindt gem. Zwijndrecht.
De bouwk. C. Vegt v.m. 11 u. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1,50 ter lichtdrukinricht. van Corn. Immig en Zn. Nieuwehaven 5 Rotterdam. Aanw. op het terrein 2 Juli v.m. 10½ u.

SMILDE. Het verbouwen en vergrooten van het post- en telegraafgebouw in 2 perc.
Het gem best. n.m. 4 u.

WOENSDAG 11 JULI.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een postkantoor met directeurswoning te Uitgeest.
Het minist. W., H., N., n.m. 2 u. Bestek na 25 Juni ter lezing aan het gebouw van het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's Hage, aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's Hage, aan het hulppostkantoor te Uitgeest, en is ad f 0,35 te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's Hage. Inlicht worden gegeven door voorn rijksbouwmeester te 's Hage. Aanw. 4 Juli 's midd. 12 u.

TILBURG. Het bouwen van een O. L. school met onderwijzerswoning aan de Molenstraat aldaar.
Het gem best. v.m. 11 u.

DONDERDAG 12 JULI.

GROUW (FR.). Het gedeeltelijk afbreken van het z.g. armhuis, achter de N. H. kerk en het bouwen van een nieuwe werkmanswoning.
Het college van armvoogden 's av. 8 u. Bestek en teek. vanaf 30 Juni ter inz. in de Bierhalle. Bilj. in te zenden bij den secret. J. M. Nieuwenhuis. Aanw. 5 Juli v.m. 10 u.

LEIDEN. Het bouwen van een broodbakkerij met magazijn, kantoor, pakhuis en twee bovenwoningen met afzonderlijke opgang, op een terrein gelegen, Kads. Sectie II no. 2177, aan de Van-der-Werfstraat.
Het best. der coöp. broodbakkerij en Verbruiksvereen „Ons Doel" v.m. 10 u. in het café „Den Burcht", alw. bestek en teek. ter inz. en à f 1,50 verkrijgb. Inl. geeft L. v. d. Laan. Arch. Hoogl. Kerkgr. 23 Aanw. op 't terrein 3 Juli v.m. 10 u.

WOENSEL. (N.-BR.). *a.* Het bouwen van een schoolgebouw met zes lokalen, gangen, privaten en aanhoorigheden bij het R.K. liefdesgesticht; *b.* lev. van schoolmeubels ten dienste der zes lokalen.
Het R.K. kerkbest. n.m. 5 u. in 't bondsgebouw. Bestek en teek. no 1. à f 1,50 en no. 2. à f 0,30 verkrijgb. bij A. Bogers, bouwk., bij wien inl. te bekomen. Aanw. 12 juli v.m. 10½ u.

ZATERDAG 14 JULI.

ALKMAAR. Het bouwen van een openbaar slachthuis
Het gem.best. n.m. 2 u.

4 JUNI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen eener broodbakkerij voor de coöp. winkelvereen. „Eigen Hulp". Door den architect Jos. Ingenohl.
Laagste inschrijvers. R. Cruijff en Zn., Amsterdam

13 JUNI.

MUSSELKANAAL. (ONDERH.). Het bouwen van een winkelbehuizinge met bijlev. van materialen, uitgezonderd de glas- en verfwerken. Door den heer Johs. Brongers.
Laagste inschr. G. Hebels en H. de Vries, ze. Exloërmond, f 2985. Gegund.

18 JUNI.

LIESSEL (N.-BR.) Het bouwen van een woonhuis, met bijlevering van mater. enz. volgens bestek. Raming f 1590. Door den aanbesteder.
Laagste inschr. P. Jansen, Asten, f 1587. Gegund aan P. Welten, Deurne. f 1598.

SIMPELVELD. Het vergrooten en verbouwen der o. l. school. Door het gem.best.
Laagste inschr. Vliegen, Gulpen, f 14316. Gunning aangehouden

19 JUNI.

OLDEMARKT (OV.). Het bouwen van eene geheel nieuwe boerenstelhuizinge voor 60 st. hoornvee. Door den heer J. Tromp Meesters te Steenwijk.
Laagste inschr. Gebr Hein en Harm Verbeek. Steenwijkerwold, f 19600.

REUZEL (N.-BR.). Het bouwen van een nieuwe Mariaschool. Door den arch C. F. van Hoof te Tilburg.
Laagste inschr. J. Kemenade, Stratum, f 10599. Nog niet gegund.

ZIEUWENT. Het bouwen van een kapitale landbouwerswoning te Zieuwent, met bijl. van materialen. Door den heer J. Rouwhorst,
Laagste inschr. C. v. Oijen, Lichtenvoorde, voor f 10092,20. Niet gegund.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het **Leven**
De **NEDERLANDEN** van 1845
's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestr. — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein) — Breda, Prinsenkade — Haarlem, Groote Houtstraat 71 hoek Gedempte Oude Gracht — Nijmegen, In de Betoustraat 8 — Groningen, Vismarkt 40 hoek Haddingestraat — Zutphen, IJsselkade.
Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.
Kapitaal . . . . . f 4.000.000
Reservefonds ult. 1905 . . . 1.293.800
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905 . . . . . 29.983.000
BRAND - LEVEN - INBRAAK.
Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Ministerie van Justitie.

Openbare Aanbesteding.

Op **Zaterdag den 21sten Juli 1906**, des namiddags 2 ure, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie te *'s-Gravenhage*, in het openbaar worden aanbesteed:

den bouw van een Kantongerechtsgebouw te DELFT en daarmede in verband staande werken.

Raming f 50516.

Het bestek No. 224 met daarbij behoorende teekeningen ligt van af 5 Juli 1906 voor gegadigden ter inzage in het huis op den hoek van de Geer en de Korte Breedsteeg te Delft.
Tevens liggen aldaar 50 stuks detailteekeningen en eenige modellen ter visie van 9 uur voormiddag tot 4 uur namiddag.
Genoemd bestek is van af 4 Juli 1906, op aanvrage, tegen betaling van f 2,65 franco verkrijgbaar bij DE GEBROEDERS VAN CLEEF Boekhandelaars, Spui No. 28*a*, te *'s-Gravenhage*.
Aanwijzing zal worden gehouden op Dinsdag 17 Juli 1906 te 1 elft in het gebouw waar de stukken ter inzage liggen, des namiddags ten 2 uur, terwijl inlichtingen zijn te bekomen op het bureau van den Hoofdingenieur voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen, Departement van Justitie, te 's-Gravenhage.

's-Gravenhage, 28 Juni 1906

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
A. D. W. DE VRIES.

20 JUNI.

BUSSUM. Het bouwen van een bakkerij met winkelhuis. Door den arch. G. J. Vos.
Laagste inschr L. Klerkx, Bussum, f 6116. Gegund.

ENSCHEDE. Het bouwen van 2 woningen met bijbouwen, op een terrein gelegen naby den Lippinkhofsweg en Kuipersdijk te Enschede. Door de firma Roesink en Wolda.
Laagste inschr. B. J. Rolevink, f 2888

GROOTEGAST (GR.). Het bouwen van een nieuwe veldwachterswoning met brandspuithuis, met bijlev. van al het daartoe benoodigde. Door het gem.-best.
Laagste inschr. J. Notenboomer, Doczum, f 4781. Gegund.

KOEKANGE (DR.). Het bouwen van een boerenwoning met achterhuis en stalling. Door den heer G. Dekker.
Laagste inschr. G. de Wit, Ruinerwold, f 4314.

21 JUNI.

BAARN (HERBEST.). Het bouwen van een jongedamesschool M. U. L. O. aan den Dalweg. Door het gem.best.
Laagste inschr. N. Vlasman, Utrecht f 20350. Gunning aangehouden.

's-GRAVENHAGE. 1. Het bouwen van een school op een terrein aan de Coöpernicusstraat 2. Het rioleeren van een gedeelte Z. O. Buitensingel Het maken van een grondduiker onder en twee brugvleugels in de Oostsingelgracht voor de nieuwe haven, en een ander met bijkomende werken. Door het gem. best.
1. Laagste inschr. J. C. D. van Geijtenbeek, f 54880.
2. A. de Waard en J. C. Diercks, f 18300.

HAARLEM. Het maken van uitbouwen met kelders aan het zuidelijke blok woningen voor het sluispersoneel bij de Oranjesluizen te Schellingwoude, behoorende tot de werken tot onderhoud, herstel en verbetering van het Noordzeekanaal. Raming f 11900. Door het prov. best.
Laagste inschr. M. Jansen, Amsterdam, f 10852.

MIJDRECHT. Het gedeeltelijk amoveeren en weder opmetselen der steenenhoofden van de Ooijevaarsbrug aldaar. Door Dijkgraaf en hoogheemraden van het Grootwaterschap „De Ronde Veenen"
Laagste inschr. L. Mulckhuijze, Vinkeveen, f 980.

RAVESTEIN (N.-BR.). Het bouwen van eene kapel en uitbreiding aan het klooster der eerw. zusters Augustinessen te Deursen. Door het bestuur van het klooster der eerw. zusters Augustinesser te Deursen
Laagste inschr. H. Muskens, Herwen en Aardt, f 22986. Gegund.

TER NEUZEN. Het afbreken van het perc. plaatselijk gemerkt no. 52 in de Noordstr. en het daar ter plaatse bouwen van een nieuw woonhuis met bijlev. van de daartoe benood. bouwstoffen. Door den bouwk. J. Scheele.
Timmerwerk. Laagste inschr. A. J. de Korte, f 2216 * en W. P. Nieuwlinek, f 2855*.
Massa. G. J. Balkenstein, f 6235. *Gegund.

22 JUNI.

BORCULO. Het herstellen van de woningen van den veldwachter te Borculo en de vroedvrouw te Geesteren. Door het gem. best.
Geen inschrijvingsbiljetten ingekomen.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5,— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. MEERDEN 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekleeding „Ideaal", — E. BUCKER & Co. Den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schammelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Exercitorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gasbuchels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 130 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen. Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE, Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 390. — AMSTERDAM, v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet, Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haeusler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS, Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Jossen-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kulm's brandvrije platen — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinrichting, Neagrafiedruk, — WED. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co., Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURG, Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yost — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stallinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & ZN., Rotterdam — Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Tostit). — H. HUINCK & A. IMHOFF, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.

Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels. Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.

Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

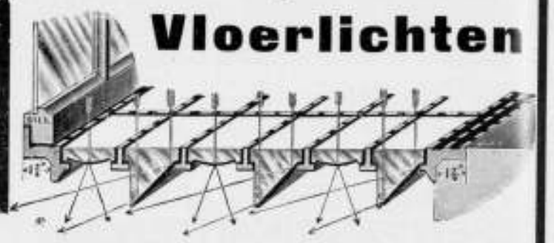

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

Verlang toezending

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keerlicht-prospectus.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

Patent Exhaust Ventilator,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking enz. het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER

dan elk bekend systeem

Vraagt de prijscourant van November 1905.

D. P. H. HASSELMAN,

AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 23sten Juli 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenwichtijd)*, zal in het Centraal-Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1068:

Het maken van eene olieloods, een Brandstoffenloods en andere werken op het terrein van de Wagenwerkplaats te Amersfoort

Begroeting f 6800.—.

Het bestek met teekening is tegen betaling van f 1.50 en het bestek zonder de teekening tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, Kamer 150, of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen) en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven.

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Echt Haeusler'sche Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. — 7 Patenten. — Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van drukvastheid, analyse, enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

CH. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

POSTERIJEN EN TELEGRAFIE.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 18 Juli 1906, des namiddags te 2 ure, zal, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor met Directeurswoning te Ommen.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, La. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt na 2 Juli 1906 ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie te 's Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1e district, binnenhof te 's Gravenhage, aan het Post- en Telegraafkantoor te Ommen, en is na genoemden datum op franco aanvraag, tegen betaling der kosten ad f 0,35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 280 te 's Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's Gravenhage.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag 11 Juli 1906, des voormiddags te 11 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's-Gravenhage, 9 Juni 1906.

H. FUCHS & Co.

DEVENTER,

voorheen J. H. DE GEUS.

VERTEGENW. **Hennebique Parijs.**

Constructeur van werken in

Gewapend Beton.

Prijsvraag WEESHUIS,

HAARLEM.

Regenten van het **Gereformeerd** of **Burger Weeshuis** te **HAARLEM** schrijven een prijsvraag uit voor het maken van een nieuw Gesticht aldaar.

De mededinging wordt opengesteld voor Bouwkundigen, gevestigd te **Haarlem, en in de onmiddellijk aangrenzende gemeenten Schoten, Spaarndam, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede en Bloemendaal.**

Program met teekening zijn tot en met **7 Juli a.s.** op aanvraag *kosteloos* verkrijgbaar aan het Gereformeerd Weeshuis, Klein Heiligland, Haarlem.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

HERBESTEDING.

Op MAANDAG den 9den Juli 1906 des namiddags ten half twee ure *(Greenwichtijd)* zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3e klasse (ingang vestibule) worden *herbesteed*, volgens het bestaande *ongewijzigde* bestek met 6 teekeningen No. 1066.6:

Het uitvoeren van Grond- en Spoorwerken, het maken van onderdoorgangen en bruggen, met tijdelijke en bijkomende werken, ten dienste van de uitbreiding van het stationsemplacement HAARLEM (Oostzijde).

Begroeting f 274.800.—.

Voor de gegadigden, die alsnog het bestek met de teekeningen wenschen te ontvangen, is dit verkrijgbaar, het bestek alleen tegen betaling van f 1.— en het bestek met de 6 teekeningen tegen betaling van f 3.—, aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op franco aanvraag aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel of postzegels. (Aan aanvragen zonder het bedrag wordt geen gevolg gegeven).

Voor degenen die alsnog in het bezit van het bestek zijn, is een inschrijvingsbiljet op franco aanvraag aan genoemd bureau 150 kosteloos verkrijgbaar.

Heraanwijzing ter plaatse zal geschieden op den 4den Juli 1906, des voormiddags te 10 en ½ uur Greenwichtijd, uitgaande van den overweg Jansweg.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Zij die een goed cement willen vertegenwoordigen, of voor het een of andere doel veel cement gebruiken, verzuimen vooral niet prijs en condities te vragen van het

PORTLAND CEMENT

„HACCOURT"

levering op strengste keur!

Hoofdvertegenw. voor Nederland:

„Bouwmaterialen" voorheen **M. LUIJTEN,**

LEKKERKERK (Hoofdkantoor). ROTTERDAM, DORDRECHT.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN

in ASPHALT-MASSIVE en PARQUET-TAPIS.

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.

ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN

merk „ETERNIT" *(wettig gedeponeerd).*

Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.

Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking

merk „SCHETSELAAR".

Vraag monsters en prijs.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY

MONIERWERKEN

DIRECTEUR J.N.LANDRE

CEMENT YZERWERKEN

VOLGENS SUSTEEM MONIER

EN AANVERWANTE STELSELS

BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD & OMVAL TELEFOON No 3028

Nederlandsche Asphaltfabriek,

W. J. VAN DER WETTERN. — A. S. KEY.

ROTTERDAM.

Gevestigd: KEULEN, LONDON, ROTTERDAM.

Voert Bestratingen uit; legt Vloeren; levert Materialen. *Adres: LEUVEHAVEN 28*

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

BEKR. WERELDTENTOONSTELLING.

INT. TELEFOON 4202.

Een best en voordeelig

adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen,

Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

Gevraagd ter overname:

1e. Dictionaire de l'ameublement et de la décoration, 4 deelen van HENRI HAVARD; 2e. Compositions et dessins van VIOLLET-LE-DUC; 3e. Documents classés de l'art dans les Pays-Bas du XIème au XVIIIème siècle van J. J. VAN LEENDYCK.

Aanbiedingen met prijsopgave onder N°. 320 Bureau van dit blad, Herderstraat 5, Den Haag.

Opzichter-teekenaar.

Wordt zoo spoedig mogelijk **gevraagd** een **bekwaam OPZICHTER-TEEKENAAR** voor den tijd van 3 maanden of langer bij den bouw van een kleine **School** met **Onderwijzerswoning** te *Tiesthe*.

Franco brieven met beschrijving van reeds uitgevoerde werken en verlangd salaris, onder letter L. aan den Boekh. J. BETTMAN te *Delden*.

KAISERSTEINBRUCH.

ACTIËNGESELLSCHAFT.

CÖLN A. RHEIN.

De ondergeteekende heeft de eer H.H. Architecten mede te deelen, dat hij sinds **15 November 1905** is benoemd tot

VERTEGENWOORDIGER

van bovengemelde Vennootschap, voor **Nederland** en hare **bezittingen**. Hij beveelt zich ten zeerste aan voor de levering van **STEENHOUWWERKEN** in verschillende steensoorten als daar zijn, **roode Mainsandstein, Medarder Sandstein, Roigheimerstein, MUSCHELKALKSTEIN** en andere soorten waarvan monsters enz. op aanvrage verkrijgbaar zijn.

Verschillende leveringen kunnen reeds als referenties dienen in verschillende steden van ons land.

Hoogachtend,

Telegram-adres: GRANIET.

J. H. P. JANSE.

Marnixstraat 402,

Amsterdam.

Telefon interc. 2864.

STALEN BALKEN

N.V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. OVING Jr.,

Gelderschekade 31—33, ROTTERDAM.

Kunstsmeedwerken.

ZUID-HOLLANDSCHE

Machinefabriek en Constructiewerkplaats.

Directeur: ANTON KRÖNER.

Beeklaan 138. 's-Gravenhage.

---

v. d. Schuijt & Kuntze,

INGENIEURS,

AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingen.

Pijpleidingen,

Ribbenbuizen, enz.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,

geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

Naaml. Venn.

Dordrechtsche Asphaltfabriek

v/h. fa. ROODENBURG & Co.

ASPHALT-DAKPAPIEREN

CEMENT-MASTIEK } MERK „ETNA"

HOUTCEMENT }

PAPPOLEUM

ASPHALTVLOEREN en

DAKBEDEKKINGEN

worden onder veeljarige garantie uitgevoerd.

W. DEURVORST

DEN HAAG. = Krayenhoffstraat 54.

GERUITE & VLAKKE TROTTOIR-TEGELS. — ZWEEDSCHE GRANIETKEIEN. — BAZALT-, LAVA- EN MELAPHIRKEIEN.

Gewapend Beton - Asphaltwerken.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c.M. voorradig. tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

PRISMA'S LUXFER.

Sousterrain, verlicht door Luxfer vloertegels.

Voor inlichtingen wende men zich tot **Wm. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST,

Hagen i. W.

vervaardigen, op grond eener meer dan 25-jarige ervaring

Centrale Verwarmingen

naar alle systemen.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

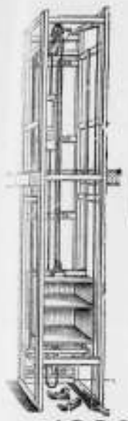

JAN HAMER & Co.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

NORMAAL

GOEDEREN- en SPIJZENLIFTEN

Eenvoudig. - Geruischloos. - Praktisch. - Goedkoop.

Voorzien van de laatste verbeteringen, waaronder onze veel verbeterde automatisch werkende **Veiligheids rem- en vast-zet-inrichting. — Zelfsmeerende kogellagers. — Veiligheids vang- of valinrichting. — Geleistukken** voor kooi en tegengewicht enz.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND-LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

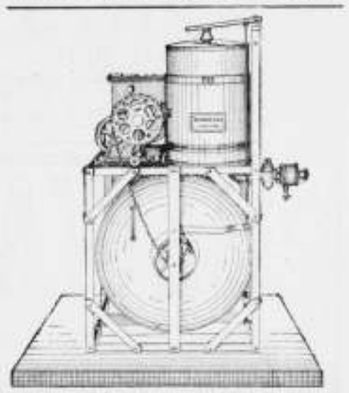

Benoid Luchtgasverlichting,

volkomen automatische toestellen voor alle gebouwen.

De Agenten:

NELL & STUTTERHEIM. 's-Gravenhage. D. DE CLERCQ. Bloemendaal N.-H.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem, — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Groote lichtkracht bij gering gasverbruik.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg

WATERLEIDING.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

Geen verbinding met Amsterdamsche gasfabriek zelfs bij uitgebreid gebruik.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee,

Laan van Meerdervoort 186

DEN HAAG.

Interc. Tel. 2658.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.
Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.
Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.
Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
Sanitary Engineer,
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

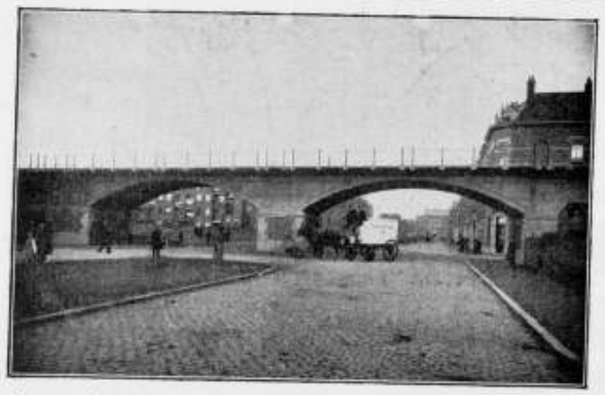

Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. No 27

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — Jr. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR: 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR: HERDERSTR: 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

De prijsvraag voor het Vredespaleis. — Een schets van Prof. Mancini. — Korte verklaring van de berekening van balken, door W. van Veen, C. B. I. (vervolg van bladz. 357, slot). — Prijsvragen. — Congressen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.— Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

DE PRIJSVRAAG VOOR HET VREDESPALEIS.

Onze zuidelijke broeders zijn anders dan wij. Hun enthousiasme, hun emoties moeten meer naar buiten spreken. Toen dan ook het succes van Cordonnier bekend was geworden, werd hem door het gemeentebestuur van Lille een banquet aangeboden, te houden op 16 Juni, in de nieuwe trouwzaal van het stadhuis, met haar prachtige beschilderingen.

Eenigen tijd voor den aanvang van het banquet, had zich een deputatie uit het gemeentebestuur aan de woning van den lauréat vervoegd, om hem uit naam der stad geluk te wenschen. Een groote menschenmassa had zich in de straat verzameld, een militair muziekcorps deed een triomphale hymne hooren, en toen de artist in 't rijtuig stapte om, voorafgegaan door de hoornblazers der sapeurs-pompiers, en de muziek der artillerie „en cortège" naar het stadhuis te worden geleid, kwam er haast geen einde aan de betuigingen van symphatie van het enthousiaste publiek. Luide gaf men lucht aan den wensch, dat het Fransche gouvernement officieel de triomph van den kunstenaar zou erkennen. Geheel den weg was het één onafgebroken manifestatie.

Op den drempel van het stadhuis werd Cordonnier ontvangen door den burgemeester en 't meerendeel der stadsleden, en daar reeds ontving hij de gelukwenschen van het hoofd der stad. Dat het aan tafel, waar meer dan honderd personen van rang, militaire autoriteiten enz. aanzaten — voor meerdere was de zaal te klein —, niet aan gloeiende toasten zou ontbreken, was te verwachten. De burgemeester huldigde Cordonnier, die een schitterend record gemaakt had, en in het kunst-tournooi zich primus inter optimos geplaatst had: een der afgevaardigden van de Académie des Beaux-arts schetste de carrière van den kunstenaar, en diens eminente leermeesters, wenschte Cordonnier geluk en overhandigde hem de gouden medaille, groot modul, der stad.

Zeer onder den indruk van 't oogenblik antwoordde Cordonnier, daarbij herdenkend de eerste leiding die hij van zijn vader had gehad, het goede onderricht van zijn leermeesters aan de Académie te Lille, en de Beaux-Arts te Parijs genoten, en ten slotte drinkende op Lille en op de Fransche kunst en haar heerlijke traditie.

Later wenschte de consul van Nederland den bekroonde geluk, namens het land waar niet alleen beroemde tulpen groeien, maar ook palmen der overwinning voor wie ze weet te plukken. De voorzitter van de Société Régionale du Nord de la France dronk op zijn confrère, die zoo krachtig medewerkt aan de artistieken decentralisatie, en op diens succes van morgen.

Bij ons hoort men, noordelijker dan Roermond, nooit van zulk een openlijke sympathiebetuiging voor een gelauwerd stadgenoot.

Na deze „trip" nog eenige opmerkingen over enkele plannen.

De tweede prijs is toegekend aan A. Marcel, te Parijs, wiens indeeling van het plan veel te wijdloopig is. Zijn al te kostbaar ontwerp is noch orgineel, noch eenigermate met het doel van het gebouw overeenstemmende, — veel te mondain. Als luxueus feest- of tentoonstellingsgebouw heeft het dezelfde verdiensten als Girault's Petit Palais te Parijs, waarop het sterk gelijkt. Het teekenwerk getuigt van groote

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

virtuositeit, vooral dat van het detail van den hoofdingang en van de trap à la Garnier, die veel te belangrijk is. Het is de fout van een aantal inzenders, dat zij een te importante escalier d'honneur hebben geprojecteerd, en aan deze en een salle des pas perdus te veel van hun talent geofferd hebben. Die trap immers voert naar vertrekken, die niet tot de voornaamste van het geheele complex behooren.

Het ontwerp van Wendt, het derde bekroonde, moet het Jury-lid Ihne niet onwelkom zijn gewekt. Behalve dat de plattegrond verdienstelijk en origineel is, en de eischen van het programma niet te boven gaat, gelijkt de architectonische Palladiaansche opzet van het bouwwerk veel op die van Ihne's museum. Maar nuchter en somber is zijn compositie in hooge mate, zonder een zweem van streven naar iets ideaals Het teekenwerk kan der Jury toch zeker niet bekoord hebben; dat van een der interieurs is treurig slecht, onbeholpen, zooals trouwens de geheele opbouw van de hall, die het summum van nuchterheid is. Het moet wel alléén de plattegrond zijn geweest die de Jury verleid heeft dit ontwerp onder de bekroonde te rangschikken. Maar in dat geval, had het geen plaats verdiend tusschen de plannen van Cordonnier en Wagner, trouwens evenmin als het project Marcel, waarin de Jury verdiensten schijnt ontdekt te hebben, die het niet bezit. Het ontwerp Wendt had door die Jury aangewezen kunnen worden om wegens den plattegrond te worden aangekocht; 't ontwerp Marcel gaf zelfs daartoe geen reden. Het had een mooie aanwinst kunnen zijn voor een inrichting van onderwijs, alléén om het teekenwerk

De hoofdverdieping van het in de vijfde plaats bekroonde ontwerp van de Amerikanen Greenly en Olin is opgezet met de bedoeling, zoo strikt mogelijk vast te houden aan 't programma. De indeeling is dan ook in dit opzicht verdienstelijk; de bibliotheek is echter horrible-slecht geplaatst. Is dat nu een brandvrije ligging? Aan het uiterlijk van 't gebouw is een groote mate van voornaamheid niet te ontzeggen die belangstelling wekt; het zou imponeeren, in een park met hoog geboomte. Maar in plaats van die conventioneele vormen had men iets anders mogen verwachten, iets dat met het ideale doel van de stichting strookt.

Schwechten's ontwerp, het zesde bekroonde, is waarschijnlijk voor een Engelsch ontwerp aangezien en bekroond voor de variatie die de plattegrond aanbiedt: maar met al die cours en binnenplaatsjes is de indeeling toch verwerpelijk. Noch uit deze, noch ook uit de povere architectuur spreekt eenige inventie. 't Geheel is fabriekmatig werk. Een koepel zooals er meer zijn, uitgevoerd of niet uitgevoerd; kolommen en ramen dito; een voorhal die er uitziet alsof dat statiestuk des Zondags als er niet gearbeid wordt, naar binnen kan geschoven worden om het te beschermen tegen regen of stof. Kortom, artistieke opvatting ontbreekt. Ja, dan zijn er onder de niet-geprimeerde ontwerpen vrij wat betere.

De opmerking is gemaakt, dat de Fransche programma's aanleiding hebben gegeven, dat de Fransche architecten hun teekeningen hebben gewasschen, hun collega's uit andere landen niet, die zich aan de gevraagde opwerking in lijnen hebben gehouden. Wanneer men echter ziet, hoe sommigen hun interieurs éclatant en smakelijk in lijnen hebben voorgesteld, dan moet erkend worden, dat ook op hunne wijze effecten te bereiken zijn, die geenszins onderdoen voor andere methoden. Zie bijv. n°. 29, Palladio, van I. Alpáz uit Budapest, wiens planindeeling echter te wijdloopig is — het behoort tot de 16 uitverkorenen —, en n°. 79, het vijfde bekroonde plan.

Machtig mooi teekenwerk is geleverd voor de projecten 143, van Albert Louvet te Parijs, zie o. a. diens detail van den ingang; voor 134, Sol (vooral de perspectief), overigens een droog maar grootsch opgevat ontwerp; voor 209, Cecunt Arma togae, een barokke inventie van Prof. Jan Zawiijski uit Cracova, die de lokalen op de bel-étage om een groote cour d'honneur met voor-vestibule en zonderlinge escalier d'honneur heeft gerangschikt; zijn aardbol als koepel is curieus kermisachtig

Van mooi teekenwerk gesproken, mag het ontwerp van H. P. Berlage, n°. 51, Ueber alle Gipfeln ist Ruh, niet vergeten genoemd te worden, evenmin als n°. 16, Nulla salus Bello, van Van Boven, die beide tot de 44 beste hebben behoord. N°. 51 heeft een grootsch, te luxueus trappenhuis en een eenigszins gewaagde, wat gezochte kap-constructie boven de Salle de Justice; de ontwerper is een der weinigen geweest, die gestreefd heeft een karakter in zijn werk te leggen dat moet wijzen op de bestemming van het gebouw. De plattegrond van n°. 16 gaat mank aan eenige gebreken, ontstaan uit het ontwerpen op een mistiek stramien. Het gebouw zelve doet zich zwaar voor, en had eleganter kunnen zijn, als niet aan het vierkante grondplan was vastgehouden.

Een der zeer verdienstelijke ontwerpen is n°. 129, Pax Vobiscum, van onzen landgenoot Jan F. Groll te Londen. Niet alleen om den verdienstelijken plattegrond, maar ook om de architectonische kwaliteiten is zijn werk gerangschikt onder de 16 beste. De ontwerper heeft bak- en bergsteen toegepast, maar is daarbij misschien wat luxueus, wat druk geweest, hoewel moet worden toegegeven, dat zijn eenigszins Engelsch getinte conceptie op de aangewezen bouwplaats ongetwijfeld effectvol zou gewerkt hebben.

Wanneer de door de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst geprojecteerde tentoonstelling van de Nederlandsche inzendingen verwezenlijkt zal zijn, kan wellicht over dat werk uitvoeriger geoordeeld worden.

Prof. Mancini uit Rome heeft onder n°. 211, Michel Angelo, eigenlijk slechts schetsen geleverd, wild geprojecteerd en wild maar geniaal geteekend. Zijn ontwerp is een phantasie die, kalm bestudeerd en uitgewerkt, zeker tot iets goeds en origineels zou geleid hebben.

Phantastisch is ook het ontwerp 162, van Emil Töry uit Buda-Pest. Zijn perspectief, in gloeiende kleuren, is een prachtig tooneel decoratief.

Bijzonder mooi teekenwerk is geleverd door den ontwerper van n°. 147, motto: l'homme, wiens werk onder de 16 beste projecten is gerangschikt. Dit is niet zonder redenen: de plattegrond heeft groote verdiensten. De ontworpen bibliotheek heeft een halfcirkelvormig grondplan, hetgeen voordeelen aanbiedt. Waarschijnlijk is deze inzending door de conceptie niet voor bekroning in aanmerking gekomen, het was echter minstens waard geweest om te worden aangekocht.

EEN SCHETS VAN PROF. MANCINI.

De nog jeugdige architect Giuseppe Mancini, thans Professer aan de Academie voor Schoone Kunsten te Rome, voltooide zijn studies aan het Institut des Beaux Arts te Carrara en dat te Urbino, en behaalde den Grand Prix van Italië.

Hij heeft aan de prijsvraag voor het Vredespaleis medegewerkt, en bracht zijn werk zelve naar den Haag. Het tijdsverloop tusschen de inzending der plannen en de opening van de tentoonstelling daarvan, die hij natuurlijk wenschte te bezoeken, heeft hij benut om, gewapend met schetsboek vulpenhouder en penceel, een studie te maken van de oud-Nederlandsche bouwkunst, die hem zeer aantrok. De ontzettende vlugheid waarmede hij teekent, heeft hem in staat

Fig.28.

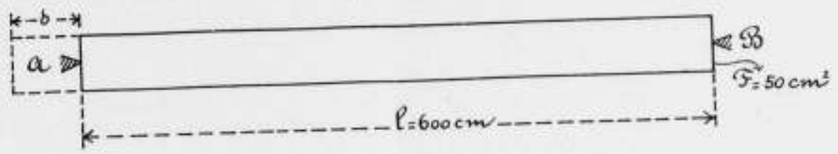

Fig.29.

Binnenaanzicht.

Fig.30.

Hoogte doorsnede

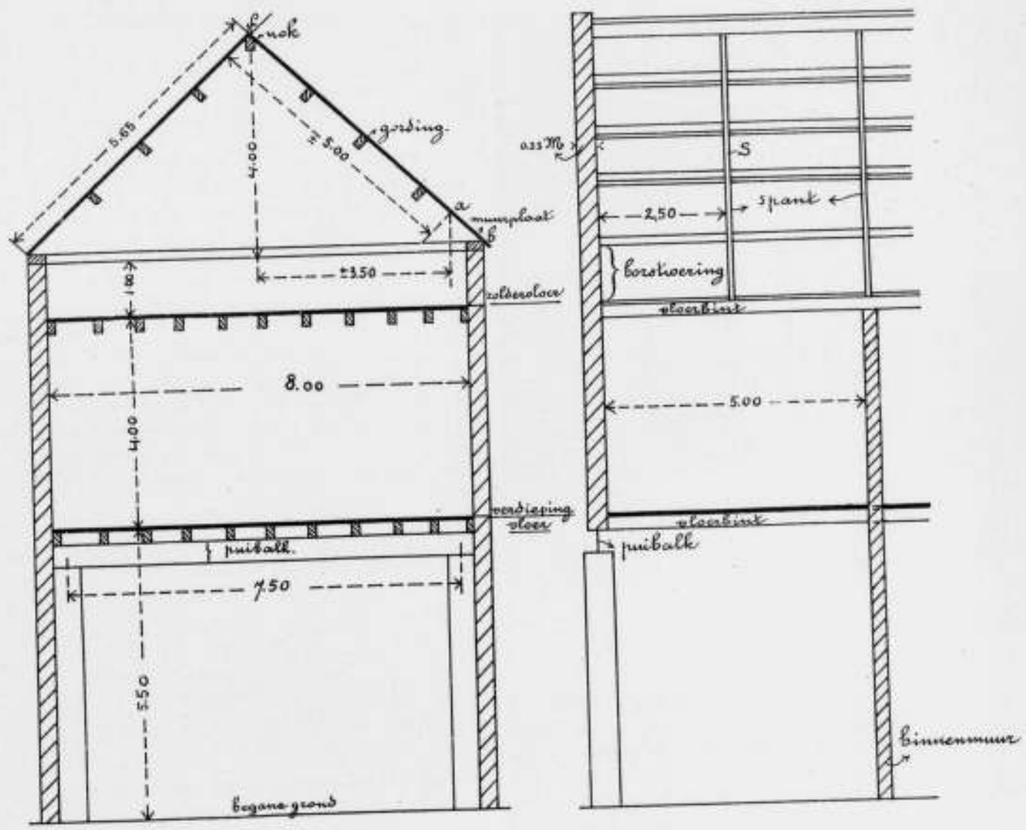

gesteld een uitgebreide collectie schetsen — souvenirs aan Nederland noemde hij ze — mede naar Italië te nemen.

Wij zijn zoo gelukkig geweest een paar dier schetsen te mogen doen reproduceeren, om het hoogst talentvolle werk onder de oogen der lezers van dit blad te brengen. Een daarvan is in dit nummer opgenomen.

KORTE VERKLARING VAN DE BEREKENING VAN BALKEN

met figuren en voorbeelden toegelicht

DOOR

W. VAN VEEN, C. B. I., Utrecht.

(Vervolg van bladz. 357. Slot.)

We zullen nu voor afwisseling nog eens een vraagstuk maken waarop we de formule $\delta = \frac{P \times l}{E \times F}$ kunnen toepassen.

Vraagstuk.

Een stalen rail van 6 M. lengte is vast aan de einden ingeklemd. De rail heeft eene doorsnede van 50 cM^2. Wanneer men de rail 20° Celsius in temperatuur verhoogt, met welke kracht tracht hij dan de inklemmingspunten uit elkaar te duwen en welke drukspanning ontstaat er in den rail; één en ander in de onderstelling, dat de steunpunten onwrikbaar vast zijn (fig. 28)?

We nemen eerst één der steunpunten A weg en laten de rail zich vrij uitzetten; we zullen die uitzetting door de verwarming δ noemen.

Nu is de uitzettingscoëfficiënt voor staal ongeveer 0,000012, d.w.z. een stalen staafje van 1 c.M. lengte ondergaat bij eene temperatuurverhooging van 1° Celsius eene verlenging van 0,000012 c.M. Een staaf van 600 c.M. lengte krijgt dus bij die temperatuursverhooging eene verlenging van 600 × 0,000012 c.M. en dus bij 20° temperatuursverhooging eene verlenging van 20 × 600 × 0.000012 c.M. dus:

$$\delta = 20 \times 600 \times 0{,}000012 = 0{,}144 \text{ c.M.}$$

Wanneer we nu de kracht berekenen, die noodig is om de staaf van de lengte (600 + δ) c.M. of bij benadering 600 c.M. weer met δ samen te drukken, dan hebben we natuurlijk de gevraagde kracht.

Voor deze berekening maken we gebruik van de formule $\delta = \frac{P \times l}{E \times F}$

Vullen we hierin de bekende waarden van $\delta = 0.144$ c.M.; $l = 600$ c.M., $E = 2000.000$ K.G. per c.M^2. en $F = 50$ c.M^2. in, dan krijgen we:

$$0{,}144 = \frac{P \times 600}{2000000 \times 50}$$

$$600\ P = 14400000 \text{ of}$$

$$P = 24000 \text{ K.G.}$$

De gevraagde drukspanning is dus: $\frac{24000}{50} = 480$ K.G. per c.M^2.

Hieruit ziet men, welke groote spanningen er door temperatuursverschillen in de rails van een spoor kunnen ontstaan, indien ze niet met de noodige speling worden gelegd, en welke groote krachten ze dan kunnen uitoefenen.

Door het vraagstuk op dezelfde wijze op te vatten, kan men nagaan met welke enorme krachten muren door ijzeren balklagen worden uit het lood gedreven bij brand.

Het is natuurlijk van het grootste belang, wanneer men een balk moet berekenen, dat men zich eerst goed rekenschap geeft, hoe daarop de krachten werken. Nog een enkel voorbeeld moge daarom hier eene plaats vinden.

Voorbeeld:

Gevraagd te berekenen den ijzeren puibalk voor een winkelhuis (fig. 29 en 30.)

We onderstellen, dat de overspanning van dien balk 7.50 M. is en verder, dat de balk eene gelijkmatig verdeelde belasting krijgt. Wel is waar oefenen de gordingen, de zolderbinten en die van den verdiepingvloer in bepaalde punten hun druk uit, doch deze druk wordt door één blok

Het Maurits-huis te 's Gravenhage.
Naar een schets van Prof. GIUSEPPE MANCINI, Architect, te Rome.

metselwerk, dat den gevel vormt, op den puibalk overgebracht, zoodat de onderstelling van een gelijkmatig verdeelde belasting de werkelijkheid vrijwel weergeeft.

Berekenen we nu het geheele gewicht, dat op den puibalk komt. (Het eigengewicht van den balk zullen we als zijnde nog onbekend, nog niet in rekening brengen.)

1°. De gevelmuur heeft een inhoud van ongeveer 19 M^3. en dus een gewicht van
19 × 1600 K.G. = 30400 K.G.

2°. De binten van den verdiepingvloer brengen de belasting van dien vloer voor de helft in den voorgevel en voor de helft in den binnen-

muur over; de belasting van het gedeelte vloer ad 8 M. × 2,5 M. = 20 M². drukt dus op den voorgevel. Aannemende eene grootste vloerbelasting van 400 K.G. per M²., dan is deze druk dus 20 × 400 = 8000 K.G.

3°. Voor den zoldervloer evenzoo redeneerende, en eene grootste belasting van 200 K.G. per M². aannemende, zal deze een druk op den gevel uitoefenen van 20 × 200 = 4000 „

4°. We nemen aan, dat het spant S zijn druk direct op den scheidingsmuur overbrengt; alleen de druk van ieder dakvlak ter lengte van $\frac{2.50}{2}$ M. en ter breedte a-c = 5 M., brengt dus een druk op den voorgevel teweeg.

(Het gedeelte bebording ter breedte a-b toch werkt direct op den muurplaat dus op den scheidingsmuur).

Bebording en pannen rekenende op 40 K.G. per M²., brengen deze dus een druk in den voorgevel teweeg van 2×5×1,25×40 K.G. = 500 „

De grootste sneeuw- en windbelasting van het dak bij elkander stellende op 150 K.G. per M². in horizontale projectie, geven deze een druk in den voorgevel van 2 × 3.50 × 1.25 × 150 K.G. = ongeveer . . . . . 1300 „

De totale belasting van den puibalk is dus . 44200 „

Om een goed draagvlak voor den gevelmuur te krijgen, ligt het voor de hand om 2 onderling gekoppelde I balken te nemen; de belasting van iederen balk is dan 22100 K.G. of $\frac{22100}{750}$ = ongeveer 30 K.G. per cM.

Het grootste moment, in het midden van den balk voorkomende, is, zooals we gezien hebben, bij gelijkmatig verdeelde belasting $M = \frac{1}{8} p l^2$.

Voor dit geval nu is p = 30 K.G. per cM. en l = 750 cM. dus na uitwerking

M = 2110000 K.G. cM.

Volgens de algemeene formule is:

$$W = \frac{M}{S}$$

Nemen we aan, dat de toe te laten spanning S = 800 K.G. per cM², mag bedragen (dit is weliswaar niet hoog, doch trilling van den gevel moet zijn uitgesloten, als op den verdiepingsvloer gedanst wordt), dan moet dus elk der balken een weerstandsmoment hebben van $\frac{2110000}{800} = 2638$ cM³.

Blijkens het Normaalprofielboek zijn 2 I balken N. P. n°. 50, die dus elk een weerstandsmoment hebben van 2750 cM³., noodig en voldoende.

Het eigengewicht van een I balk N. P. n°. 50 bedraagt 140 K.G. per M., dus van elken balk in zijn geheel 7,5 × 140 K.G. = 1050 K.G., werkende als gelijkmatig verdeelde belasting.

Met inbegrip van dit eigengewicht werkt dus op iederen balk een gelijkmatig verdeelde belasting van 22100 K.G. + 1050 K.G. = 23150 K.G., of $\frac{23150}{750}$ K.G. = ongeveer 31 KG. per c.M.

Er treedt dus in het midden van den balk een buigingsmoment op van ongeveer 2180000 K.G. c.M. en eene grootste spanning van $\frac{2180000}{2750} = 793$ K.G. per c.M².

PRYSVRAGEN

GEMEENTEHUIS TE ZEIST.

RAPPORT DER COMMISSIE VAN BEOORDEELING.

Aan Burgemeester en Wethouders van Zeist.

De ondergeteekenden den 19 Mei j.l. als deskundigen door U benoemd in zake de prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist, hebben de ontwerpen, aanwezig in de lokalen der Ambachtsschool, aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen. Zij hebben de eer U onderstaand rapport als resultaat hunner besprekingen aan te bieden.

Vooraf zij opgemerkt dat de leidende gedachte bij die beoordeeling is bepaald door de overweging welk der ontwerpen den meesten waarborg voor een goed en fraai raadhuis bevat in verband met de beschikbare bouwsom, de eischen voor den dienst, de mogelijkheid van uitbreiding in N.O.richting, alle in het Programma genoemd, daarbij lettende op het architectonisch karakter ten opzichte van de bestemming en plaatsing van het gebouw.

Hiervan uitgaande kwamen zij tot de rangschikking der ontwerpen in 4 groepen, n.l.

Groep I. Ontwerpen die noch als plan, noch als opstand genoegzaam verdienste hebben om voor nadere beschouwing in aanmerking te komen.

No. 1, Motto: Cirkel in overhoeksch kwadraat. No. 2, Noblesse oblige. No. 3, Sperata. No. 4, Rust Roest. No. 6, Kleopas. No. 8, Z in cirkel. No. 11, Gemeentebelang. No. 12, de drie boomen, No. 13, Driehoek en cirkel door elkanker. No. 14, Geen motto. No. 16, Z in cirkel, (zonder correspondentie-adres. No. 17, X en Z door elkander. No. 18, Driehoek in cirkel. No. 20, 2 driehoeken door elkander. No. 21, Labor improbus omnia vincit. No. 22, Annie. No. 25, Esperanza. No. 27, Bloem in cirkel. No. 28, Magistratus. No. 29, In haast. No. 30, Edificio. No. 33, Simplex sigillum veri. No. 34, A in cirkel No. 35, Stien. No. 37, Heno. No. 39, Welvaart. No. 43, S. P. Q. Z. No. 45. Z. — T. No. 49, Experto Crede. No. 53, Zeist. No. 57, 1881. No. 58, Ivuna. No 59, Jacta, est alea. No. 63, R¹ in cirkel. No. 66, Denkt. No. 70, Gemeente. No. 72, Werk en wacht. No. 75. A. J. door elkander.

Groep II Ontwerpen die geen voldoende plan-oplossing geven, doch wegens hun architectonisch karakter eenige verdienste hebben.

No. 5, Motto: De Vierschaar. No. 7, G.Z.H. in cirkel. No. 9, Nous verrons. No. 10, G.Z. No. 15, Studie. No. 19, Concours. No. 23, Anonymus. No. 24, Kruisstreep door vijf quadraatjes. No. 26,

Waar Godsdienst heerscht
Naast trouw en recht
En billijkheid mag groeien
Daar zullen arbeid kunst en vree
Gepaard met rijkdom bloeien.

No. 31, Pietertje. No. 36, Urbi. No. 38, Zeshoekige ster in cirkel. No. 40, Wapen van Zeist. (geteekend). No. 41, Arbeid Adelt. No. 42, C. No. 44, Aegina. No. 50, Johanna. No. 51, Wapen van Zeist. (met lauwerkrans). No. 52, Zomer. No. 54, Silhouet. No. 55, H. No. 56, Z en '06, in 3 elkander snijdende cirkels. No. 60, Ze is 't!! No. 61, XXste Eeuw. No. 62, Fennetje Marijke. No. 64, A.Z. in cirkel. No. 65, Oud-Holland. No. 67, Mei. No. 68, Volo Laborare. No. 71, M. No. 74, 2 halve cirkels met streep.

Van deze groep verdienen afzonderlijk vermeld te worden:

No. 36. Motto: Urbi wegens de schilderachtige Hollandsche baksteen-architectuur en het artistieke teekenwerk.

No. 40. Motto: Wapen van Zeist (geteekend), wegens het beschaafd karakter der gevels en het goede teekenwerk.

No. 51. Motto: Wapen van Zeist (in kleur geteekend en omgeven door een krans), wegens het beschaafd karakter van de architectuur.

No. 61. Motto: XXste eeuw, wegens de zorgvuldige teekeningen in 't bijzonder de artistieke perspectief, en de verdienstelijke architectonische opvatting.

Groep III. Ontwerpen die wegens hun plan-indeeling en architectuur in aanmerking komen voor nadere beschouwing.

No. 46, Motto: Time is up. No. 48, Juni. No. 69, Time is Money.

Motto: *Time is up.* De indeeling van het plan is niet onverdienstelijk, doch de samenstelling en de bewerking der gevels dragen de kenmerken van onvoldoende studie.

De gevraagde teekeningen op schaal 1 à 50 ontbreken.

Motto: *Time is Money* Het centrum van het plan is onvoldoende opgelost, waarbij vooral de slechte lichtverdeeling bij den toegang naar Raadzaal en Trouwzaal in 't oog springt. De Raadzaal is te gerekt van vorm en daardoor minder fraai van verhouding. Overigens is de algemeene opvatting der gevels schilderachtig. De detailleering laat echter te wenschen over.

Motto: *Juni.* Dit ontwerp heeft een monumentaal karakter doch laat te wenschen over wat plan-indeeling betreft.

De gevels zijn niet onverdienstelijk, doch missen het karakter van een Raadhuis. Het is vlot geteekend.

Groep IV. Ontwerpen die voor bekroning geschikt kunnen worden geacht.

No 32 Motto: Orion. No. 47, Jungfrau mit Adler (geteekend). No. 73. 10.08

Motto: Jungfrau mit Adler. De plan-indeeling is zeer goed en duidelijk, alle gevraagde vertrekken zijn aanwezig en goed gegroepeerd om de vestibule, zonder ruimte-verspilling, terwijl eene eventueele uitbreiding zeer goed mogelijk blijft.

Ten opzichte van den *beganegrond* dient opgemerkt, dat de ingang tot het bureau van den Gemeente-Ontvanger gewenscht is tegenover dien van het bureau voor den Burgerlijken Stand, en dat de bodenkamer daardoor in de vrijkomende nis van het bureau van den Gemeente-Ontvanger gebracht kan worden. Eventueele verandering van de concierge-woning is mogelijk, wanneer blijken mocht, dat de geprojecteerde zij-ingang van die woning minder gewenscht mocht zijn. In het geprojecteerde bureau van 29 M. (rechts) kan zonder bezwaar een zijraam aangebracht worden, indien bij eventueele uitbreiding de rooilijn daar ter plaatse achterwaarts geplaatst wordt.

In de traphal zouden aan beide zijgevels meer lichtopeningen wenschelijk zijn, hetwelk gemakkelijk uitvoerbaar is.

Ten opzichte van de *1ste verdieping* komt het ondergeteekenden wenschelijk voor om de ontworpen vestiaire tot de wachtkamer of bodenkamer te bestemmen en de vestiraire te combineeren met de toiletruimte, zooals op den beganegrond geschied is.

Ten opzichte van de *kelderruimte* wordt opgemerkt, dat de plaatsing van den ketel der centrale verwarming meer naar den gevel wenschelijk is.

De *gevels* zijn beschaafd en goed in het karakter van een Raadhuis, vooral de hoekpartij is monumentaal opgelost. De lange, rustige gevel bekroond door een flink sprekende kap, zal aan de Donkere Laan zeer goed doen. Het karakter, eenigszins Duitsch, kan eventueel gemakkelijk worden gewijzigd.

De *doorsneden* geven een inwendige versiering welke sober gedacht is en een beschaafd karakter draagt.

De kappen, vooral over het achtergedeelte, kunnen vereenvoudigd worden, waardoor de talrijke killen en zakgoten verdwijnen.

Ook de constructie van enkele dezer kappen verdient nadere studie.

Het geheele ontwerp maakt een voortreffelijken indruk en getuigt van een artistieke hand. Ook als groote verdienste van dit ontwerp dient te worden vermeld, dat met inachtneming van de aangegeven bezuinigingen de bouwsom niet overschreden zal worden.

Motto: 10.08. De plan-verdeeling is in 't algemeen zeer goed en een eventueele uitbreiding goed uitvoerbaar. Alhoewel het centrum van het plan verdienste heeft, is de trapruimte te monumentaal in verhouding tot de afmeting van het gebouw.

Zeer goed gevonden is de ligging van de Raadzaal ten opzichte van de 1ste Dorpstraat door het terugliggende gevelvlak, zoomede de hoekoplossing aan de Donkere Laan.

De Raadzaal is iets te gerekt van vorm en mist een directe aansluiting met de Burgemeesters kamer, welk euvel door omschikking echter verholpen kan worden.

Jammer is het, dat de oplossing der *gevels* gelijk staat met de plan-indeeling. De gevels geven niet voldoende het karakter van een Raadhuis. Vooral het rechtergedeelte van den gevel aan de Donkere Laan. Ook de hoekoplossing is wat zwaar en niet gelukkig.

De *doorsneden* zijn behoorlijk bestudeerd.

De begrooting van dit ontwerp maakt den indruk laag te zijn.

Motto: Orion. Hoewel de *hoofdindeeling* goed is en een uitbreiding mogelijk is, mist dit plan een schoone ruimte-ontwikkeling en daardoor ook het deftige karakter van een Raadhuis.

De toegang tot Raad- en Trouwzaal is niet gelukkig met het oog op het licht. Ook zou de bestemming van enkele vertrekken omgeruild moeten worden in verband met den dienst.

Hoewel de *gevels* niet onverdienstelijk zijn, missen zij een rustig karakter door versnippering. Zij hebben niet het deftige cachet, voor een Raadhuis gewenscht.

De *doorsneden* zijn eenvoudig en goed gedacht. De kapconstructie eischt nadere studie. Het teekenwerk is zeer goed. Ook van dit plan is de begrooting wat laag.

Conclusie. Eenparig is de opinie van ondergeteekenden, dat van de 75 ingekomen antwoorden in alle opzichten het ingekomen antwoord onder Motto: *Jungfrau mit Adler* het beste is, en adviseeren zij dit ontwerp met den 1sten prijs te bekronen, om het na kleine wijzigingen te doen uitvoeren.

De ontwerpen onder de motto's: *10,08* en *Orion* blijven als geheel onder Motto: Jungfrau mit Adler, maar hebben ieder op zich zelf verdienste. Redenen waarom de Jury meent de 2de prijs toe te moeten kennen aan Motto: *10,08* (speciaal om de goede plan-indeeling), en de 3de prijs aan Motto: *Orion*, wegens algemeene verdiensten.

De Commissie van beoordeeling.

wnrs get: H. EVERS.
„ „ A. D. N. VAN GENDT.
„ „ A. SALM G. Bzn.

CONGRESSEN

ZEVENDE INTERNATIONAAL CONGRES VAN ARCHITECTEN TE LONDEN.

Wij brengen nog eens in herinnering, dat het Internationaal Congres van Architecten te Londen, dat hoogst belangrijk belooft te worden, zal gehouden worden van 16 tot 21 Juli a.s.

Uitvoerige mededeelingen zijn daarover in verschillende nummers van dit blad gedaan. De deelnemers aan het Congres verwijzen wij nog eens in het bijzonder naar de Weekbladen:

N°. 22 van 2 Juni, waarin uitvoerige mededeelingen, vooral over de reisgelegenheden, de kosten, enz.

N°. 26 van 30 Juni, waarin een programma is opgenomen, opgemaakt ten behoeve van de architecten uit Rotterdam, die aan het Congres deelnemen, en bij wie anderen zich kunnen aansluiten.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 30 Juni 1906. Vervolg van: *De ontwerpen voor het Vredespaleis.*

Alkmaar en omstreken. Eenige bijzonderheden omtrent hetgeen daar, voor architecten merkwaardig, te zien is.

Politiebureau te 's-Gravenhage. Plattegronden, met toelichting, van het hulpbureau van politie aan het Huygenspark, aangebouwd aan de bestaande inrichting voor veekeuring.

Architectura. 30 Juni. *De prijsvraag voor het Vredespaleis.*

Inhoud: „Technisch" gedeelte. Vervolg van: *Ontwerpen en bewerken. Het maken van beton blokken.*

De Bouwwereld 27 Juni. *De Vredespaleis-prijsvraag*, door J. H. W. Leliman. De schrijver acht de prijsvraag volkomen en hopeloos mislukt, althans in dien zin, dat zij geen practisch bruikbaar resultaat opleverde. Het jury-rapport behelst geene nadere aanduiding over de wijze hoe een der ontwerpen door wijziging en vereenvoudiging ter uitvoering zou zijn geschikt te

maken; het geeft niet alleen het summum van hetgeen op het gebied van Jury-uitspraken ooit aan onbeduidendheid werd vertoond, het is ook op vele punten met zich zelf in strijd. Hierbij op een plaat een afbeelding in perspectief van het ontwerp John. F. Belcher, met plattegrond, dat geroemd wordt, en de perspectief-teekening van het ontwerp Wills and Anderson and H. S. Cotman.

Sociaal-economische kronick, door Mr. Dr. H. S. Veldman. Patroon en verzekering.

Technisch Weekblad. 29 Juni. Slot van: *Ventilatie van groote fabrieksgebouwen*, en van: *Grey-balken* (balken met breede flenzen). *Weerstandsvermogen van kalk-zandsteen tegen vuur. Betonwaar bouwmateriaal.* Te San Francisco en te Chicago (bij den grooten brand) is bewezen, dat gewapend beton een uitstekend materiaal is, bestand tegen aardschokken en vuur.

BERICHTEN

BINNENLAND.

St. Walburgskerk te Zutphen. Aan het Handelsblad wordt het volgende uit Zutphen geschreven.

Het orgel is thans afgebroken, de pilaren die het gevaarte moeten dragen, zijn op de nieuwe plaats gesteld en de zoldering waarop het orgel zal rusten is zoo goed als voltooid.

Zeer is het te betreuren, dat de schoone eikenhouten rijk gebeeldhouwde betimmering niet van de verflaag en het aangebrachte verguldsel zal worden ontdaan. De fondsen schijnen daartoe te ontbreken. Jammer dat deze arbeid niet nu kan worden ondernomen, want nimmer zal daartoe eene zoo schoone gelegenheid zich voordoen als tegenwoordig, nu alles uit elkander is genomen. De kosten zouden niet meer dan *f* 1000 hebben bedragen, en onwillekeurig vraagt men zich af, of niet iemand te vinden zou zijn geweest om deze som voor te schieten, totdat in een volgend jaar uit de dan te ontvangen subsidiën het geld zou kunnen worden terugbetaald.

Een teleurstelling is ook, dat de fraaie uit één stuk steen gehouwen pilaren niet in hunnen oorspronkelijken staat terug zijn te brengen. In eene vroegere herstellingsvoede heeft men ze als marmer geverfd en nu blijkt, dat dit op zoo afdoende wijze is geschied, dat noch langs mechanischen, noch langs chemischen weg de aangebrachte kleurlaag volkomen te verwijderen is. Het eenige wat men kan doen, is er eene pap van fijn gemaakten natuurlijken steen over heen strijken.

Men hoopt aanvang September het orgel weer in gebruik te kunnen nemen.

Vakopleiding. De 21ste algemeene vergadering van de Vereeniging tot Bevordering van de Vakopleiding voor Handwerkslieden in Nederland zal in het gebouw der Ambachtsschool te Leeuwarden worden gehouden op Dinsdag 17 Juli a.s. In deze bijeenkomst zullen door den heer H. J. de Groot, Inspecteur van het M. O., mededeelingen worden gedaan over het vakonderwijs in Baden, vergeleken met dat in ons land. Tot toelichting wordt eene tentoonstelling gehouden van teekeningen enz. van verschillende scholen uit Baden en van de Fortbildungsschule verbonden aan de machinefabriek te Nürnberg.

BUITENLAND.

Karl Lautenschläger is na een langdurig lijden in de vorige week overleden. Hij werd 10 April 1843 geboren. Reeds vroegtijdig trad hij op het tooneel, o.a. als zoontje van Wilhelm Tell op; maar hij gevoelde zich meer aangetrokken tot de tooneeltechniek. Groote bekendheid verwierf hij zich als machinemeester aan het Hoftheater te München; electrisch licht werd het eerst door hem op het tooneel gebruikt, en van zeer groot belang is geweest zijn uitvinding van het draaiend tooneel.

Bristol. Van 9 tot 14 Juli wordt hier een Congres voor hygiëne gehouden. Onder de te behandelen onderwerpen komen o.a. voor: Inrichting van tehuizen voor bejaarde armen; rationeele uitbreiding van moderne steden; aanleg en onderhoud van landwegen.

Londen. Het kerkbestuur van de St. Paul's kerk, heeft besloten de kelderruimte onder de kerk, tot hiertoe gebruikt als wijnkelders, in te richten voor een hall en vertrekken voor de geestelijkheid. De kerk zal een nieuwe bevloering krijgen, en verwarmd en geventileerd worden volgens een nieuw systeem. De kosten van al deze werken zijn geraamd op f 36 000.

Portland cement. In 1875 was de jaarlijksche productie van portland cement in de Vereenigde Staten van N. A. 2000 vaten; in 1890 was zij 335 500 vaten, in 1900 bijna 8½ millioen en in 1903. 22.342.973 vaten. De prijs van het product daalde in dien tijd jaarlijks, en wel van 2.30 dollar per vat in 1890 tot ongeveer 1.60 per vat in 1900.

Berlijn. De totale lengte der buizen voor het pneumatisch vervoer ten dienste der posterijen, die in 1896 ongeveer 40 mijlen bedroeg, en 47 in 1900, was op het einde van 1904 aangegroeid tot ruim 75 mijlen. Op dit tijdstip werd de samengeperste lucht geleverd door vijf stations, waartoe noodig zijn 50½ mijl aanvoerbuizen.

San Francisco wordt met verwonderlijke snelheid opgebouwd; maar 't kost ook geld. Een metselaar verdient per dag van 8 werkuren f 18,75, gewone werklieden f 12.50. Maar kost en inwoning zijn ook duur.

Leipzig. Binnen kort zal voor Duitsche architecten een prijsvraag worden uitgeschreven, onderwerp: project voor een stationsgebouw te Leipzig. Uitgeloofd worden als Ie prijs: 15.000 Mk., als IIe prijs 10 000 Mk., en twee IIIe prijzen elk van 7500 Mk. Het totale bedrag voor deze prijzen, 40.000 Mk., wordt in elk geval verdeeld, terwijl bovendien het voornemen bestaat om nog drie niet bekroonde ontwerpen elk voor 3000 Mk. aan te koopen. De namen der Juryleden zijn nog niet bekend. Waarschijnlijk zal de Jury bestaan uit 25 personen, werkzaam bij de Saksische en Pruisische Staatsspoorwegen, en verder uit leden van het stedelijk bestuur van Leipzig en eenige architecten.

PERSONALIA

Het diploma van Civiel-Ingenieur werd aan de Technische Hoogeschool „met lof" behaald door de heeren: J. W. Maas, Th. M. B. van Marle en J. A. Ringers. Dit is de eerste maal dat een diploma met deze onderscheiding wordt toegekend; aan de Polytechnische School kende men dit niet.

Verder is het diploma van Civiel-Ingenieur behaald door de heeren: J. J. Baggelaar, J. A. Bakker, D. Bamberg, C. C. W. C. Beck, H. G. Benjamins, H. N. Biezeveld, M. A. Brinkman Visser, jhr. E. A. J. N. van Heurn, Tj. Hoekstra, L. N. Holsboer, jhr. W. M. de Jonge, H. van der Kaa, A. F. M. H. A. Martens, J. Mijlieff, B. Nugteren, P. J. van Poelvoorde, H. C. P. de Vos, J. G. H. Willems.

Tot adjunct-Directeur van openbare werken te Haarlem, op eene jaarwedde van *f* 2500, is benoemd de heer D. Huender Wz., Civiel-Ingenieur, tijdelijk ingenieur bij de gemeentewerken te Utrecht.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: — per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	47	jaar	salaris	f 125.—
" "	"	25	"	"	70.—
" "	"	40	"	"	100.—
" "	"	21	"	"	75.—
" "	"	32	"	"	100.—
" "		41	"	"	80.—
" "	"	21	"	"	50.—
" "	"	27	"	"	80.—
" "	"	24	"	"	90.—
Teekenaar	"	22	"	"	75.—
" "	"	19	"	"	40.—
" "	"	24	"	"	60.—
" "	"	28	"	"	80.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 9 JULI.

AMSTERDAM *a*. Het bouwen van een peelvertrek met verbindingsgang, op het terrein van de gesloopte perc. nos. 15, 17, 19 en 21, aan de Laurierstraat; *b* het maken van een bergplaats voor brandstoffen en het aanbrengen van verbeteringen in school A.R. K., aan de Lauriergracht.
Het gem.best. midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij, tegen f 1,50 met een teek. Inl. worden gegeven ten kantore van den arch. 1e klasse van den dienst der publieke werken te stadhuize, kamer no. 148, van 2 tot 4 u. gedurende de laatste drie werkdagen voor de aanbesteding.

GRONINGEN. Het afbreken van de kosterswoning en het daar ter plaatse bouwen van catechisatielokalen en eene woning voor den koster.
Het best. der Remonstr. Gereform. Gem. in 't café van J. Huizinga aan de Groote Markt 's av. 8 u. Bestek en teek. van af 2 Juli ad f 1,50 ten kantore van den arch. G. Nijhuis, bij wien tev. inl. te bekomen van v.m. 9—10. u. Aanw. 4 Juli v.m. 11 u.

HUIZUM (FR.). Het verbouwen van een lokaal in de o. l. school.
Het gem.best. van Leeuwarderadeel, 's midd. 12 u. Bestek en ter teek. secr. ter inz.

NIEUW-AMSTERDAM (DR.) Het bouwen van een school met drie lokalen, het leveren van schoolmeubelen, en het bouwen van een onderwijzerswoning, alles met bijlevering van materialen.
Het bestuur der vereen. tot stichting en in standhouding van een school met den bijbel n.m. 2 u. in het logement Oldenkamp. Bestek en teek. à f 1 te bekomen bij den archit. L. Kliphuis te Emmen. Bilj. in te leveren op 7 Juli bij voorn. architect.

DINSDAG 10 JULI.

BARENDRECHT. Het bouwen eener school met 2 lokalen en onderwijzerswoning met bijbeh. werken, te Groote Lindt gem. Zwijndrecht.
De bouwk. C. Vegt v.m. 11 u. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1,50 ter lichtdrukinrichting van Corn. Immig en Zn. Nieuwehaven 5 Rotterdam. Aanw. op het terrein 2 Juli v.m. 10½ u.

LONNEKER. Perc. 1. Het bijbouwen van twee lokalen enz. aan het schoolgebouw in het Twekkelerveld te Lonneker. Perc. 2. Het bijbouwen van twee lokalen enz aan het schoolgebouw voor M. U. L. O aan de Deurningerstr. te Enschede.
Het gem.best. n.m. 3 u. bestek en teek. verkrijgb. ten kantore van den arch. H. E. Zeggelink te Enschede à f 1,50. Inl. te bekomen bij den arch. voornd. Aanw. bij de school Twekkelerveld 9 Juli, v.m. 9 u. en bij de school Deurningerstr. 10 Juli, v.m. 9 u.

LONNEKER. Het bouwen van twee woningen met bijbouwen, op een terrein gelegen op den Ribbelerbrink, nabij den Losserschenweg in de gem. Lonneker.
De heer G. Kemper, 's av. 7½ u. in 't café van J. H. Voogd, alw. best. en teek. ter inzage zijn.

MARKELO (OV.). Het bouwen van een school met twee lokalen en vrijstaande privaten, met bijlevering van materialen, enz. op een stuk land nabij de „Hooge Brug" aan den grintweg Markelo-Laren.
Het gem.best n.m. 3 u. Bestekken en teek. à f 2 verkrijgb bij den arch. A. J. de Koning te Delden.

SMILDE. Het verbouwen en vergrooten van het post- en telegraafgebouw in 2 perc.
Het gem best. n.m. 4 u.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis.
De heer H. J. Nekkers, 's av. 8 u. in café Roelfsema, alw. bestek en teek. ter inz. liggen. Inl. verstrekt de architect H. van der Schaaf.

WISSEL, EPE (GELD.) Het bouwen van een burgerwoonhuis voor den heer J. Jansen nabij de wasscherij de Nijverheid.
De heer J. Jansen v.m. 11 u. in 't café Boeve alwaar teek. en bestek ter inzage zijn op 7 Juli. Inl. bij J. J. v. Ark, Heerde. Aanw. 11 Juni n.m. 4 u.

ZUYLEN (UTR.). Het bouwen eener boerenhuizinge.
De heer B. Horjas. Bestek en teekening ad f 1 en inl. verkrijgb. bij arch. S. S. Hobma te Workum.

ZIERIKZEE. Het bouwen van een kantoor met bovenwoning voor de bank voor Schouwen en Duiveland.
De arch. Joh. Hoogenboom n.m. 3 u. in het tegenwoordige kantoor Appelmarkt B 3. Bestek en teek. ad. f 2 verkrijgb. en tevens inlicht. van n.m. 1—3 u. bij den arch. voornoemd, Oude Haven D 377.

ZIEUWENT (GELD.). Het bouwen van een landbouwerswoning met bijlev. van alle materialen enz.
De heer J. Rouwkorst v.m. 11 u. bij de wed. Toebes alw. bestek en teek. ter inz. liggen alsmede in hotel „de Koppelpaarden" te Lichtervoorde. Bilj. in te lev. tot 9 Juli bij den besteder. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 11 JULI.

APELDOORN. Het verbouwen van het pand A.A. no. 168, aan de Regentesselaan te Apeldoorn tot een dubbel woonhuis.
De Arch. Andr. van Driesum Szn., v.m. 11 u. in hotel „van den Burg". Bestek en teek. bij den besteder, vanaf 6 Juli ad f 1,25 verkrijgb.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een postkantoor met directeurswoning te Uitgeest.
Het minist. W., H., N., n.m. 2 u. Bestek na 25 Juni ter lezing aan het gebouw van het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's Hage, aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's Hage, aan het hulppostkantoor te Uitgeest, en is ad f 0.35 te bekomen bij Gebr. van Cleef te 's Hage. Inlicht worden gegeven door voorn. rijksbouwmeester te 's Hage. Aanw. 4 Juli s.midd. 12 u.

SNEEK. Het bouwen van een perceel aan het Scharn met uitbouwen van kantoren.
De arch. L. W. A. de Blinde. Aanw. ged.

TILBURG. Het bouwen van een O. L. school met onderwijzerswoning aan de Molenstraat aldaar.
Het gem best. v.m. 11 u.

DONDERDAG 12 JULI.

AMSTERDAM. Het verbouwen van een gedeelte der ijzermagazijnen aan de Groote Bickerstraat no. 24 te Amsterdam, tot kantoorlokalen, voor rekening van de heeren Gebr. van der Vliet.
De architecten van Rossum en Kuijk, v.m. 11 u. in „Maison Boer". Bestek en teek. verkrijgb. bij de architecten voorn. 1e Weteringplantsoen 2, tegen f 2.

GROUW (FR.). Het gedeeltelijk afbreken van het z.g. armhuis, achter de N. H. kerk en het bouwen van een nieuwe werkmanswoning.
Het college van armvoogden 's av. 8 u. Bestek en teek. vanaf 30 Juni ter inz. in de Bierhalle. Bilj. in te zenden bij den secret. J. M. Nieuwenhuis. Aanw. gedaan.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een zaal met conciergewoning en het afbreken van het bestaande woonhuis.
De architect G. Hofman, n.m. 3 u. in de zaal van Patrimonium. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1,25, bij den arch. voorn. Aanw. 12 Juli, v.m. 10 u.

LEIDEN. Het bouwen van een broodbakkerij met magazijn, kantoor, pakhuis en twee bovenwoningen met afzonderlijke opgang, op een terrein gelegen, Kads. Sectie II no. 2177, aan de Van-der-Werfstraat.
Het best. der coöp. broodbakkerij en Verbruiksvereen „Ons Doel" v.m. 10 u. in het café „Den Burcht", alw. bestek en teek. ter inz. en à f 1,50 verkrijgb. Inl. geeft L. v. d. Laan. Arch. Hoogl. Kerkgr. 23 Aanw. op 't terrein 3 Juli v.m. 10 u.

OIRSCHOT (N.-BR.). Het bouwen van een sigarenfabriek en woonhuis met de lev. van alle materialen op 't Hof te Bergeik.
De heer G. van der Akker, n.m. 3 u. Bestek en teek. ter inzage bij mej. de Wed. A. C. van Gompel te Bergeik en ad f 2.50 verkrijgb. Inl. geeft de bouwk. J. H. van de Ven, te Eindhoven. Aanw. 12 Juli v.m. 10 u.

TERBORG. Het bouwen van een ziekenhuis.
Het best. van het St. Antonius Gesticht, 's midd. 12 u. in 't café Weenink. Bestek en teek à f 2.50 verkrijgb. bij den arch. W. G. Welsing, Jansbinnensingel 13, Arnhem. Aanw. gedaan.

WOENSEL (N.-BR.) *a*. Het bouwen van een schoolgebouw met zes lokalen, gangen, privaten en aanhoorigheden bij het R.K. liefdesgesticht; *b*. lev. van schoolmeubels ten dienste der zes lokalen.
Het R.K. kerkbest. n.m. 5 u. in 't bondsgebouw. Bestek en teek. no 1. à f 1,50 en no. 2. à f 0,30 verkrijgb. bij A. Bogers, bouwk., bij wien inl. te bekomen. Aanw. 12 Juli v.m. 10½ u.

VRIJDAG 13 JULI.

HOLTEN. Het bouwen van eene school met woonhuis.
De arch. J. B. Radstake n.m. 2 u. in 't hotel H. Kalfsterman. Bestek met teek. à f 1,60 verkr. bij den heer H. Schuppert te Holten en den arch. voorn. te Enschede. Aanw. o/h terrein 13 Juli 's midd. 12 u.

NIJMEGEN. Het maken van een gebouw voor machines, zuiveringstoestellen en electrische installatie op het terrein der gem. gasfabriek.
Het gem.best. n.m. 2½ u.

ZATERDAG 14 JULI.

ALKMAAR. Het bouwen van een openbaar slachthuis.
Het gem.best. n.m. 2 u.

MAANDAG 16 JULI.

HOOGEZAND. Het bouwen van een heerenbehuizing met landbouwschuur te Hoogezand.
De heer E. Mulder n.m. 4 u. ten huize v/d hotelhouder Faber, alw. bestek en teek. ter inz. Bestek teek. en ad. f 2,50 verkrijgbaar bij den arch. H. Wolrich, welke ook inl. geeft. Aanw. 14 Juli n.m. 2 u.

DINSDAG 17 JULI.

VENLOO. Het afbreken van een bestaand huis gelegen aan de Keulsche Poort en het ter plaatsen bouwen van kantoorlokalen enz. voor de vereeniging.
De bank- en handelsvereen. voorheen P. J. Berger. Bestek en teek. ter inzage en zijn verkrijgb. ten kantore van den archit. Henri Seelen te Venloo, alwaar ook verdere inl. verstrekt worden. Aanw. 17 Juli v.m. 10 uur.

DONDERDAG 19 JULI.

's-GRAVENHAGE. 1. Het bouwen van een school aan de Rotterdamschestraat 2. het lev. van stalen spoorstaven en bijbehoorend klein ijzerwerk.
Het gem.best n.m. 2 u. Inl. verkrijgb. van v.m. 9 u. tot 's mid. 12 u. aan de gem. werf, alw. bestek verkrijgb. zijn voor sub 1 ad f 1.40 en teek. ad f 0.60 en voor sub 2 ad f 0,25, en teek ad f 0 25 Aanw. voor perc. 1 n.m. 2 u. aan degem. werf.

MAANDAG 23 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school der 2de klasse op een terrein aan de Balistraat.
Het gem.best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij tegen f 2 (met 2 teek.). Inl. worden gegeven ten kantore van den arch. 2e klasse van den dienst ter publieke werken ten stadhuize, kamer no. 148, van 2 tot 4 u. gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

ROGGEL (LIMB.). Het afbreken van een oude woning en het bouwen van een nieuwe burgerwoning met bergplaats volgens bestek en teekening.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

15 JUNI.

APELDOORN. Het bouwen van een burgerwoonhuis, gelegen aan den schotweg. Door den opz. L. Nijenhuis.
Laagste inschr. H. Rijks, f 1258. Gegund.

20 JUNI.

AMSTERDAM (ONDERH.). *a.* Voor rekening van de Levensverzekering Maatschappij „Utrecht" te Utrecht het bouwen van een dubbel magazijngebouw aan de Raadhuisstr. 40 en 50 te Amsterdam; *b.* voor rekening van de firma C. Kettner te Amsterdam, het bouwen van een magazijngebouw aan de Heiligenweg 21, 23 en 25 ald.; *c* het bouwen van een kantoorgebouw aan de Raadhuisstr. no. 46; *d.* voor rekening van de Levensverzekering Mij. „Utrecht" te Utrecht, het bouwen van een winkelhuis a/d Choorstr. ald. Door de arch. A. J. Kropholler en J. F. Staal Jr.
Gegund perceel *a. c.* en *d.* aan Staal en Haalmeijer, Amsterdam; perc. *b.* aan C. P. Kruize, Amsterdam.

BREDA. Het bouwen van een onderwijzerswoning aan den Teteringschendijk.
Laagste inschrs. Gebr. de Kanter, f 4793.

OSS. Het bouwen van een woonhuis voor den heer M. v. Hasselt.
Laagste inschr. Fr. Brocks, Oss, f 4311. Niet gegund.

21 JUNI.

ZAAMSLAG. Het bouwen van een school met onderwijzerswoning enz. Door het best. van de te stichten school op Nederlandsch Herv. grondslag.
Metselwerk. Laagste inschr. J. van de Velde, f 2974*.
Timmerwerk. Gebr. Wisse, f 2568*.
Meubilair. Gebrs. Stoffels, f 490*. *Gegund.

23 JUNI.

DIJKERHOEK HOLTEN (OV.). Het bouwen van een boerenbehuizinge met bijlev. der benood. materialen en wel het timmer-, metsel- en loodgieterswerk. Door den heer M. Boode te Espelo onder Holten.
Metsel- en timmerwerk. Laagste inschr. W. Schulkes, Deventer, f 3851.
Timmerwerk. H. Pot, Holten, f 1856.
Metselwerk. H. Scholten, Deventer, f 1962.
Gegund. aan J. Mulder, Twello, f 3069.

25 JUNI.

OUD-VROENHOVEN (LIMB.). Het bouwen van 2 arbeiderswoningen aan den ouden Cabergerweg onder de gem. Oud-Vroenhoven. Door den arch. Ch. Joosten.
Laagste inschr. G. Heuts, Heer, f 1548. Bij loting gegund aan G. Heuts.

26 JUNI.

BREDA. Het bouwen van vier beneden met vier aparte bovenwoningen met alle leveranties enz. op een perc. grond gelegen aan de van Bergenstraat. Door den heer A. C. van Boxel.
Metselwerk. Laagste inschr. W. v. Boxsel, f 5239.
Timmerwerk. J. Rijpart, Ginneken, f 4519.
Verfwerk. A. L. Krieger, Ginneken, f 330.
Lood- en zinkwerk. J. Talboom, f 431.

28 JUNI.

AMERSFOORT. Best. 1. Het bouwen van twee schoollokalen boven de gymnastiekzaal in de meisjesschool; best. 2. het leveren en stellen van 5 ijzeren rasters in de wandelplaatsen te Amersfoort. Door het gem.best.
Bestek I. Laagste inschr. J. C. v. Eijbergen, f 3173.*
Bestek II. W. v. d. Donker, f 217*. *Gegund.

WIJCHEN (GELD.). Het gedeeltelijk afbreken en weder opbouwen van een woonhuis, voor onderwijzerswoning. Door het gem.best.
Laagste inschr. G. v. Dijk, f 1444. Gegund.

29 JUNI.

ZEIST. Het sloopen der bestaande, en het bouwen eener nieuwe onderwijzerswoning aan de Hoogeweg. Door het gem. best.
Laagste inschrs. L. v. d. Berg en van den Brink, Driebergen, f 5361.

ZELHEM. Het bouwen van een burgerwoning met bijlevering der materialen. Door den heer G. Bel.
Laagste inschr. D. W. Klein Holte, Doetinchem, f 2670. Nog niet gegund.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 72[1906], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

30 JUNI.

ARNHEM. Het verbouwen van de machine- en motorenfabriek, voorheen Thomassen en Co. aan de Weerdjesstraat te Arnhem. Door den bouwk. ingenieur J. A. G. v. d. Steur te Haarlem.
Laagste inschrijver J. D. H. v. d. Akker, Nijmegen, f 33747; daaropvolgende J. G. H. van Haaren, id., f 33947.

DORDRECHT. Het verbouwen van het woonhuis, Voorstraat no. 228 tot winkelhuis. Door den heer B. Alleman.
Laagste inschr. L. Plasier, f 1504,10. Gunning aangehouden.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het bouwen van een meisjesschool van 8 lokalen, zonder schilderwerk, voor het R. K. kerkbestuur. Door den arch. A. L. Clemens.
Laagste inschr. W. Hartman, f 14090.
Schilderwerk. J. H. v. d. Zwaan. f 441. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

HELDER. Het bouwen van een benedenhuis met twee bovenwoningen aan de Nieuwebrugstraat ald. Door den arch. S. Krijnen.
Laagste inschr. H. Riemers, f 8446. Geg.

1 JULI.

HAARLEM (ONDERH.). Het verplaatsen van de bestaande lighal (thans in den tuin van den Protestantenbond) en het maken van een gebouw onder Schoten, naar de plannen van den bouwk. ingenieur J. A. G.

GEVRAAGD tegen 15 Juli a. s. een

OPZICHTER

voor den tijd van 3 maanden bij het verbouwen van 2 scholen in de Gemeente Ruurlo.
Salaris f 70.— per maand.

De Architecten
H. J. L. OVINK EN ZOON.
Doetinchem.

Academie van Beeldende Kunsten
te 's GRAVENHAGE.

De Raad van Bestuur roept bij deze sollicitanten op voor de tegen **1 October** a.s. in den **winteravondcursus** (3 × 's weeks van 6½—9½ ure) openvallende betrekkingen van:

1°. **een LEERAAR in de hoogste klasse der Afd. Bouwkunde,** ad f 800.— Met eene verhooging van f 150.—, indien de te benoemen leeraar genegen is, den **zomeravondcursus** (3 × 's weeks van 7—9 ure) waar te nemen.

2°. **een LEERAAR in de Bouwkunde** (Fragmenten van gebouwen) ad f 250.—

3°. **een LEERAAR in de Bouwkunde** (elementaire klasse) ad f 150.—

Stukken in te zenden aan den Directeur (Teekenacademie, Princessegracht), bij wien voorts verdere inlichtingen te bekomen zijn.

De Raad van Bestuur.

Firma De Lugt en Serné.
HAARLEM. - Telefoon 569.

FABRIKANTEN VAN
PANTSERSTALEN
Brandkasten en Kluisdeuren.
Veiligheidssloten.
Leverancier van de Brandkasten der Kon. Posterijen.

v. d. Steur. Door het bestuur van de vereen. tot bestrijding van Tuberculose.
Laagste inschr. firma Martens en Zn., f 8857.

2 JULI.

APELDOORN. Het bouwen van een werkplaats met magazijn enz. bij een fabriek aan het kanaal aldaar. Door den heer H. Kwakkel.
Laagste inschr. R. Dales, f 2585. Gegund.

ALKMAAR. Het bouwen van twee burgerwoonhuizen aan de Metiusgracht te Alkmaar. Door de bouwk. M. Uitenbosch.
Laagste inschrijver J. Ruizenaar, Velzen, f 6590. Niet gegund.

DALFSEN (OV.). Het bouwen eener sigarenfabriek. Door den heer H. J. v. Ankum.
Plan A. Laagste inschr. H. J. Sluiter, f 3208.
Plan B. H. J. Sluiter, f 3273. Gunning aangehouden.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een woonhuis met winkel aan de Haverstraat aldaar. Door den arch. H. E. Zeggelink.
Laagste inschrijver H. J. Morren en J. Hassink, f 4180.

ROTTERDAM. Het afbreken van het pand Schietbaanstraat no. 7 en het daar ter plaatse bouwen van een wagengebouw met stalling en 6 bovenwoningen. Door den arch. B. Hooijkaas Jr.
Laagste inschrs. A. Grotjohan en K. Assies, f 29238.

3 JULI.

ROTTERDAM. Het maken van diverse werken ten behoeve eener stoomkuiperij, kistenfabriek en stoomzagerij op een terrein aan de Nieuwe Maas ten Oosten van het Mallegat. Door den architect J. P. Stok Wz.
Laagste inschr. H. v. Dongen, Dordrecht, f 100716.

UTRECHT. Bestek no. 1068. Het maken van dienstgebouwen en retirade op het station Baarle—Nassau (grens). Ram. f 29850. Door de maatij tot expl. van staatsspoorwegen.
Laagste inschr. J. W. Kocken, Tilburg, f 29440

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. MEERDEN 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekleeding „Ideaal". — E. BUCKER & Co. Den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor halle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren wastafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren wastafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Drieboekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS, Dordrecht.
Jalousien. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kulm's brandvrije platen — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer, trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinrichting, Neagrafiedruk, — WED. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Schrijfmachine Yost. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Toilet). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keilmicht-prospectus.

L. H. KURPERSHOEK,

Zwaanshals, — ROTTERDAM.

Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.

Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

HOUBEN EN STEEGH.

Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en allesoorten van dakpannen.

te Venlo.

Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.

Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.

Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. t. Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 17den Juli 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1071.

Het wijzigen en uitbreiden van de goederenbergplaats, met bijkomende werken op het station PEPERGA.

Begrooting f 1570.—.

De besteding geschiedt volgens § 44 van het bestek.

Het bestek ligt van den 2den Juli 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. VAN BERCKEL te *Zwolle*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 9den Juli 1906 ten 3 ure namiddag *(West-Europeesche tijd)*

Utrecht, den 25sten Juni 1906.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(Voor rekening der Tramweg-Maatschappij EINDHOVEN—GELDROP).

Op DINSDAG, den 17den Juli 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1070.

Het maken van eene wachterswoning met bergplaats en bijbehoorende werken, ten behoeve tramkruising nabij K. M. 37.348 lijn EINDHOVEN—VENLO.

Begrooting f 3930.—.

De besteding geschiedt volgens § 49 van het bestek.

Het bestek ligt van den 2den Juli 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur B. J. HAITSMA MULIER te *'s Hertogenbosch*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 9den Juli 1906 ten 10.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)* te Helmond.

Utrecht, den 25sten Juni 1906.

Bouwkundig Opz.-Teekenaar

voorzien van diploma Mij. tot Bev. der Bouwkunst zoekt een hem passende betrekking.

Uitstekende getuigen staan hem ten dienste. Fr. br. No. 347 aan KRAAL's Boekh. Zeist.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

H. FUCHS & Co.

DEVENTER,

voorheen J. H. DE GEUS.

CONSTRUCTEUR van werken in

Gewapend beton.

VER-TEGENW. **Hennebique Parijs.**

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 23sten Juli 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal-Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang Vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1068:

Het maken van eene olieloods, een Brandstoffenloods en andere werken op het terrein van de Wagenwerkplaats te Amersfoort.

Begrooting f 6800.—.

Het bestek met teekening is tegen betaling van f 1.50 en het bestek zonder de teekening tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, Kamer 150, of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Straatkeien.
Deksteenen.
Trottoirbanden.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

Engelsche en Fransche Vloertegels.

Vraag Teekeningen en Prijzen.

PLATEELBAKKERIJ :: DE DISTEL ::

AMSTERDAM

ALLEENVERKOOP VOOR NEDERLAND

MIJ BOUWSTOFFEN v/h A.E. BRAAT

AMSTERDAM ROTTERDAM

TEGELVERSIERINGEN

SPECIALITEIT: **MATGLAZUUR**

ONTWERPEN EN BEGROOTINGEN KOSTELOOS

L. H. KURPERSHOEK,

Zwaanshals, — ROTTERDAM.

Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.

Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

Grondboringen.

Pijpwellen.

Ontijzerings-Inrichtingen.

A. J. STOEL Jr., Haarlem.

P. DOLK & ZOON

Rotterdam. — Dordrecht.

Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

Firma De Lugt en Serné.

HAARLEM. - Telefoon 569.

FABRIKANTEN VAN

PANTSERSTALEN

Brandkasten en Kluisdeuren.

Veiligheidssloten.

Leveranciers van de Brandkasten der Kon. Posterijen.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.

Schoorsteenmantels.

SECTIEL

(voor binnendecoratie en gevelversiering).

Berbastegels

fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.
STALEN BALK- en LJ-PROFIELEN. —
GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c.M. voorradig.

tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhe. S. M. Vloeijzer.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,

(HOUTGRANIET)
ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.
Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

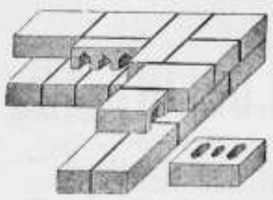

De **droogste,** de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de
HOLLE BETONSTEENEN
vervaardigd op de machines van
EMILE KOCKEN,
Technisch Bureau ARNHEM.
Interc. Telefoon 521.

N. V. Scheja - Zwijndrecht.

Vloerbekleeding zonder naden.

voor Scheepen, Kantoren, Restauraties, Magazijnen, Scholen, Ziekenzalen, Machinekamers, Gangen, Trappen, enz.
Monsters en prijsberekening op aanvraag.

Onder den Sint Maarten

Maerten van Heemskerkstraat.
POSTBUS 7. HAARLEM.

Levert Koperwerk
VOOR DE BOUWVAKKEN,
LICHT-ORNAMENTEN,
HAARDEN ENZ.,
VOLGENS TEEKENING VAN HH. ARCHITECTEN EN NAAR EIGEN ONTWERP.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Verbeterde lage-druk

Stoom-Verwarmingen

met of zonder ventilatie voor Ziekenhuizen enz.

JAN HAMER & Co.,
Frederiksplein 6 & 8,
AMSTERDAM.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS
OOK VAN MUIZEN
Bloemgracht 31 AMSTERDAM
BEKR. WERELDTENTOONSTELLING.
INT. TELEFOON 4202.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.
Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.
NIJMEGEN.

Handel in
Kokosgipsplaten
voor plafonds en muren,
lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor
Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,
geheel brand- en gehoorvrij.
BRUCKNER-PLATEN in voorraad.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Hydraulische-, Electrische-, Transmissie- en Hand-
VEILIGHEIDS-LIFTEN
In verschillende **KONINKLIJKE-, RIJKS-, PROVINCIALE-, GEMEENTE-, SPOORWEG-, FABRIEKS-** en **PARTICULIERE GEBOUWEN** hier te lande geplaatst.
1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.
Veiligheids deursluitingen,
ONS EIGEN SYSTEEM.
VEILIGHEIDS STUURINRICHTINGEN.

Amsterdamsche Jalousienfabriek
Opgericht 1875.
ROLLUIKEN.
Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**
Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.
Geschilderde Winkelgordijnen.
Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.
Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.
J. F. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.
HOLLAND LEIDEN
Fabriek „HOLLAND"
Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.
In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:
C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Grondboringen.
Pijpwellen.
Ontijzerings-Inrichtingen.
A. J. STOEL Jr., Haarlem.

P. DOLK & ZOON

Rotterdam. — Dordrecht.
Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.
Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.
P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het vervaardigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.
— Zwarte lijnen op witten grond. —
Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.
Het maken van Calques is dus overbodig geworden.
Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.
Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.
Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

Behangselpapieren
H. en J. KOETS.
AANNEMERS van INRICHTINGEN.
Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS
OOK VAN MUIZEN
Bloemgracht 31 AMSTERDAM
BEKR. WERELDTENTOONSTELLING.
INT. TELEFOON 4202.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.
Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.
Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.
Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
Sanitary Engineer,
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

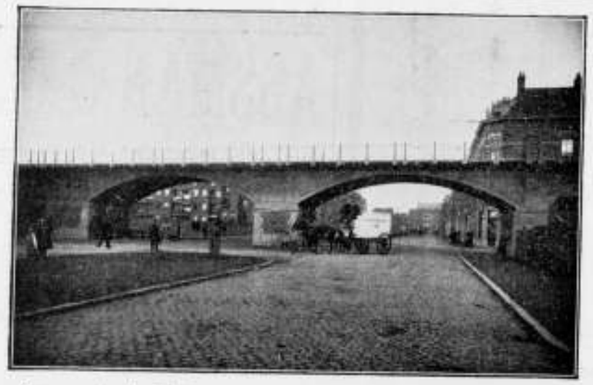
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. No 28

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst. — Het Kerkgebouw der Ned. Herv. Gemeente te Eemnes-Buiten, door C. B. Posthumus Meyjes. — Aan wien de uitvoering van het Vredespaleis. — Congressen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents. Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie 2/3 maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Verslag van de Algemeene Vergadering, gehouden op Dinsdag 29 en Woensdag 30 Mei 1906.

Dinsdag 29 Mei, des avonds ten half acht ure in het Maatschappelijk Gebouw te Amsterdam.

De presentielijst werd geteekend door de leden van Hoofdbestuur, de heeren: Ed. Cuypers, *Voorzitter*, F. W. M. Poggenbeek, *Vice-Voorzitter*, W. J. de Groot, G. W. van Heukelom, D. E. C. Knuttel, J. A. Mulock Houwer, F. J. Nieuwenhuis, B. J. Ouëndag, P. A. Weeldenburg, benevens de Secretaris C. T. J. Louis Rieber;

door de Eere-leden, de heeren: J. H. Leliman en C. Muysken;

door de Leden — voor zooverre de presentielijst aanwijst — de heeren: H. P. van den Aardweg, W. van den Berg, Ed. van der Bossche, J. J. Braat, F. J. Bremmer Hzn., Arn. A. M. Brüning, S. de Clercq, Ant. Driesen, J. W. G. Droste, L. C. Dumont, H. van Dijk, P. Kleiweg Dyserinck, F. H. van Etteger, P. Exter, J. D. Gantvoort, C. N. van Goor, J. C. de Groot, J. H. P. Janse, W. de Jong, R. Kalff, W. H. Kam Jr., A. S. Keij, Ant. Kip, Herm. van der Kloot Meijburg, L. J. P. Kooken, Albert Cool, J. Krap, P. Kuiper Jr., J. B. Lasschuit, I. H. J. van Lunteren, C. B. Posthumus Meijjes, J. G. Michielse, H. Moen G.Pzn., J. J. van Nieukerken, Alb. Nijland, R. Pisa, A. W. Reijnders, E. M. Rood, A. Salm GBzn., Jhr. J. H. Schorer, A. J. Stoel Jr., P. A. Timmers, W. van Veen, J. Verheul Dzn., G. Vuijk, P. A. Warners, Bj. Wessel, H. J. Wolter en L. Zwiers.

De Voorzitter, de heer Ed. Cuypers, opende de vergadering met een welkomstgroet aan de leden, en zeide de hoop te koesteren, dat de besprekingen op deze bijeenkomst wederom mochten leiden tot nut van de Maatschappij en van hare leden.

Spreker deelde mede, dat de Bestuursleden, de heeren Van den Ban en Bosch, kennis hadden gegeven door huiselijke omstandigheden of ambtsbezigheden tot hun leedwezen verhinderd te zijn deze vergadering bij te wonen; maar het deed hem bijzonder genoegen tegenwoordig te zien het Eerelid den heer J. H. Leliman, en den Oud-Voorzitter den heer A. Salm GBz.

(De heer C. Muyken woonde deze bijeenkomst niet bij, maar was aanwezig in de vergadering van 30 Mei).

Uit het in 't Weekblad gepubliceerde jaarverslag der Maatschappij hadden de leden kunnen zien, dat het goed gesteld is met de Maatschappij, wier leden-aantal wederom was toegenomen. Met genoegen kon de Voorzitter er op wijzen, dat door de Maatschappij zal worden bezorgd eene uitgave van een aantal der beste plannen voor het Vredespaleis; hij wilde hier even er aan herinneren, dat het plan daartoe te danken was aan den heer J. Jurriaan Kok, die zijne denkbeelden daarover reeds had ontwikkeld tijdens een wandeling met eenige vrienden gedurende den aan de laatste Septembervergadering verbonden tocht naar Limburg en Luik. Met grooten ijver is de heer Kok, als Voorzitter, met de heeren J. Limburg, als Secretaris, Prof. K. Sluyterman en C. T. J. Louis Rieber thans werkzaam aan de verwezenlijking van dat denkbeeld. Ongetwijfeld zal ieder de hoop koesteren, dat het een goede uitgave zal worden. Ook werd herinnerd aan de belangrijke uitgave die door de Maatschappij zal worden bezorgd over de zeer interessante herstellingswerken van de Grafelijke Zalen te 's Gravenhage. De Maatschappij zal al haar krachten inspannen om ook die uitgave, die in den zomer van 1907 gereed moet zijn, goed te verzorgen.

Voorts deelde spreker mede, dat de Permanente Tentoonstelling in het Maatschappelijk Gebouw geheel gereorganiseerd werd, en zij in haren nieuwen vorm spoedig gereed zou zijn. Door verschillende onvoorziene omstandigheden was nog niet alles in orde kunnen gebracht worden, maar van de verandering konden de leden zich toch reeds een denkbeeld vormen.

Ten slotte merkte de Voorzitter op, dat in het jaarverslag een kort bericht over den toestand enz. der Afdeeling 's Gravenhage, nog ontbrak. Dit was het gevolg van eene pas plaats gehad hebbende verandering van Secretariaat in het Bestuur der Afdeeling.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

In een volgend nummer van het Weekblad zal het bedoelde verslag echter kunnen worden opgenomen.

De heer J. H. Leliman maakte de opmerking, dat ook een verslag over de Afdeeling Delft ontbreekt, hetgeen hij betreurde.

De Voorzitter deelde daarop mede, dat de oorzaak hiervan gelegen is in de ongesteldheid van den Secretaris dier Afdeeling, den heer Jan Schouten, die reeds sedert geruimen tijd in het buitenland vertoeft, waar hij herstel zijner gezondheid zoekt.

De heer A. Salm G. Bz. deed de vraag, of het niet mogelijk zoude zijn een nieuwen catalogus der bibliotheek te doen verschijnen, waarop de Voorzitter antwoordde, dat dit zoo spoedig mogelijk zal geschieden.

Voorts gaf de heer Salm in overweging, om bij de opgaven omtrent solliciteerende opzichters en teekenaars niet meer te vermelden het door hen verlangde salaris; spreker meende, dat die opgaven in de mededeelingen van het Bureau voor plaatsing, wekelijks in het Bouwk. Weekblad voorkomende, niet in het belang waren van de sollicitanten.

De Voorzitter bleek dit gevoelen niet te deelen, en meende dat het beter was, zooals tot nu toe, de verlangde salarissen op te geven.

De heer D. E. C. Knuttel was dit met den Voorzitter eens. Spreker maakte veel gebruik van het Bureau van Plaatsing, en in die gevallen was hem de opgave van het salaris een wegwijzer.

Door den Voorzitter werd nu aan de Commissie tot het nazien der rekening en verantwoording van de Commissie van Financiën verzocht, verslag te doen over hare bevindingen omtrent het gehouden beheer der geldmiddelen. Eerstgenoemde Commissie bestond uit de heeren G. Vuyk, afgevaardigde der Afdeeling Rotterdam en S. de Clercq, afgevaardigde der Afdeeling 's Gravenhage.

Namens deze Commissie verklaarde de heer Vuyk, dat zij met de meeste nauwgezetheid de administratie en de rekening en verantwoording in de beste orde had bevonden, en zij dus voorstelde, dat de vergadering haar dank zou betuigen aan de Commissie van Financiën.

De Voorzitter zeide met genoegen kennis te nemen van dit rapport, en bracht namens de Maatschappij dank aan de Commissie voor het nazien der administratie, aan de Commissie van Financiën, en den heer B. Lesger voor 't gehouden beheer.

Op uitnoodiging van den Voorzitter belastten zich daarop de heeren J. H. Leliman, E. M. Rood en M. C. Dumont met de werkzaamheden voor het uitloten van 5 aandeelen in de 4% hypothecaire leening. Uitgeloot werden de obligatiën no. 38, 87, 115, 316 en 605, die in Juli 1906 à pari aflosbaar zijn.

Na de Commissie voor de uitloting dank te hebben gezegd voor hare bemoeiingen, deed de heer E. M. Rood, namens de Commissie voor stemopneming — behalve den heer Rood bestaande uit de heeren W. J. de Groot, J. J. van Noppen en P. A. Timmers, — verslag omtrent de verkiezing van drie Bestuursleden.

Uit het proces-verbaal der stemming, door de Commissie in hare bijeenkomst van des namiddags opgemaakt, bleek, dat waren ingekomen 106 geldige stembiljetten, en dat van de uitgebrachte stemmen op zich vereenigd hadden, de heeren:

D. E. C. KNUTTEL, 101 stemmen;
A. SALM G.Bz., 97 " en
J. VERHEUL Dz., 93 "

Voorts waren op eenige leden 1 of 2 stemmen uitgebracht.

De heer Knuttel was mitsdien herkozen, terwijl als nieuwe Bestuursleden verkozen waren de heeren Salm en Verheul.

Nadat de Voorzitter zijn dank had betuigd aan de leden der stemcommissie, vroeg hij aan de aanwezig zijnde heeren Knuttel en Salm, of zij de benoeming aanvaardden.

Beide heeren verklaarden zich daartoe bereid, en zeer vereerd te zijn door de op hen gevallen keuze.

De Voorzitter verklaarde daarop, dat de Maatschappij zich gelukkig kon rekenen met den uitslag der verkiezing; want beide gekozenen zullen zeer zeker gaarne hunne krachten aan de belangen der Maatschappij wijden met dezelfde zorg en ambitie als voorheen, de heer Salm na een jaar van rust.

De Voorzitter benoemde daarop de heeren H. C. Dorlas, J. G. Michielse en F. J. Bremmer Hz. als leden der Commissie van stemopneming voor de verkiezing van een Voorzitter. Dit echter gaf den heer J. H. Leliman aanleiding om aan de vergadering voor te stellen, den heer A. Salm G.Bz. bij acclamatie tot Voorzitter te kiezen.

Na een warm applaus vroeg de Voorzitter den heer Salm, of hij bereid was de keuze te aanvaarden.

De heer Salm antwoordde daarop, dat hij na rijp beraad weer gaarne het Voorzitterschap der Maatschappij wilde aanvaarden.

Spreker bracht in herinnering, dat het een afspraakje in Me verleden jaar was geweest, dat hij zich thans weder beschikbaar zou stellen; hij had echter gehoopt, dat de heer Cuypers daaraan niet meer gedacht, en hem er niet over geschreven zou hebben vóór de verkiezing. Maar de heer Cuypers heeft gezegd niet langer Voorzitter te willen zijn. Spreker zal nu gaarne weder in de plaats van den tegenwoordigen Voorzitter treden, en trachten voor de goede zaak der Maatschappij te doen wat hij kan. (Applaus.)

De heer Cuypers uitte zijne dankbaarheid voor dit besluit van den heer Salm, overtuigd van diens ambitie om met de van hem bekende zorg het Voorzitterschap waar te nemen. Spreker kon naar waarheid getuigen, dat er een hart in het Hoofdbestuur der Maatschappij zat, en dat hij veel aangenaams tijdens zijn lidmaatschap van dat Bestuur had ondervonden. Het deed hem leed daaruit weg te gaan, het zal hem nu echter gemakkelijker vallen iets in het belang van de Maatschappij of van zijne collega's te zeggen, wanneer het noodig mocht zijn. Mijn hart — zeide de Voorzitter — zal warm voor de Maatschappij blijven kloppen, en ik zal trachten tot haren bloei mede te werken. Steeds zal ik berreid zijn hulp te verleenen wanneer die van mij verlangd wordt; ik zeg de leden van het Hoofdbestuur en van de Maatschappij hartelijk dank voor het vertrouwen dat ik genoten heb.

Spreker betuigde ook den heer Van den Ban, afgetreden en niet herkiesbaar gewezen Bestuurslid, door ziekte in zijn gezin hier helaas niet aanwezig, zijn dank voor al hetgeen hij als medebestuurder der Maatschappij voor haar gedaan had; want de heer Van den Ban was jarenlang een waardig vertegenwoordiger der Maatschappij geweest.

De heer J. H. Leliman kwam daarop naar de bestuurstafel om den heer Cuypers de hand te drukken, hem alle lof brengende voor de wijze waarop hij zijn Presidentschap had vervuld, en hem daarvoor namens de Maatschappij hartelijk dankend. (Applaus.)

Op verzoek van den Voorzitter verklaarde de heer B. J. Ouëndag, lid van de Commissie van Financiën, daarop de begrooting voor 1906.

De heer J. H. Leliman bracht, nadat de heer Ouëndag aan het verzoek van den Voorzitter had voldaan, in herinnering, dat vroeger, toen spreker eerst secretaris, daarna Voorzitter der Maatschappij was, zonder begrooting werd huisgehouden. Daar hij op die voor het loopende jaar geen aanmerkingen had, stelde hij voor haar maar zonder discussie goed te keuren.

De Voorzitter betuigde wel prijs te stellen op dit voorstel van den heer Leliman, maar zeide, dat hij er geen gevolg aan kon geven. Het was namelijk juist te doen om op- of aanmerkingen over de begrooting te vernemen, of er gevraagde inlichtingen over te kunnen verstrekken; gaarne zou hij daarom zien, dat er discussie over gevoerd werd.

De heer J. H. P. Janse — van de gelegenheid gebruik makende — vroeg of er werkelijk op gerekend kon worden, dat de Permanente Tentoonstelling in 1906 een bedrag van ƒ 1000 meer dan in 1905 zou opbrengen, dus ƒ 2100. Hij vroeg of de gegevens daartoe aanwezig waren.

De Voorzitter verklaarde, dat zij aanwezig waren. Maar bovendien moesten architecten en leveranciers, in wier beider belang de tentoonstelling was georganiseerd, medewerken om haar meer aan haar doel te doen beantwoorden.

Op de opmerking van den heer J. H. Leliman, dat een begrooting altijd sluit, antwoordde de Voorzitter, dat de cijfers van die voor 1906 weder gebaseerd waren op de bedragen — en dit wat elken post betreft — van inkomsten en uitgaven in 1905. Het Hoofdbestuur was overtuigd, dat de begrooting naar waarheid is opgemaakt, en de uitgaven niet overschreden zullen worden.

De heer Salm bracht in herinnering, dat er al dikwijls besloten was om een hulp voor den Secretaris aan te stellen, daar deze behalve zijn werkzaamheid als Secretaris der Maatschappij, die als redacteur tot nu toe er bij en zonder eenige vergoeding had waargenomen.

Hierop antwoordde de Voorzitter, dat er bij deze begrooting niet op gerekend was, maar hij gaarne zoo spoedig mogelijk een hulp zou zien aangesteld.

Niemand meer het woord over de begrooting verlangende, werd deze met algemeene stemmen aangenomen.

Hierop bracht de Voorzitter in behandeling de bepaling van de plaats waar de September-Vergadering zal worden gehouden.

De heer van den Bossche stelde voor Middelburg en Vlissingen; waarna de Voorzitter mededeelde, dat in het Hoofdbestuur het denkbeeld ingang heeft gevonden, om een bezoek te brengen aan de werken die te Baarle-Nassau worden uitgevoerd voor de

Staatsspoorwegen. Daar zijn — evenals te Roozendaal — verschillende gebouwen in aanbouw en worden emplacementen aangelegd. Deze werken, onder beheer van het bestuurslid den heer G. W. van Heukelom, zijn zeer der moeite waard in oogenschouw genomen te worden.

De heer Salm bracht Zierikzee in herinnering, en het plan dat in 1895 bestond om daarheen te gaan.

De Voorzitter voegde aan zijne vorige mededeeling nog toe, dat na het bezoek aan de werken te Baarle-Nassau, het in aanbouw zijnde station te Roozendaal bezocht, en een tocht naar Antwerpen ondernomen zou worden.

Ook de heer Van Heukelom verklaarde dien tocht nader. Op den eersten dag zou vergaderd kunnen worden te Baarle-Nassau; de tweede dag zou gewijd kunnen worden aan de werken te Roozendaal, en een bezoek aan Antwerpen.

De heer Van den Bossche gaf, indien tot dien tocht besloten werd, in overweging vroeg in September te vergaderen.

Dit beloofde 't Hoofdbestuur te zullen overwegen.

Bij stemming werd nu uitgemaakt, dat de werken te Baarle-Nassau bezocht zullen worden. Hiervoor verklaarden zich 22 leden; voor Zierikzee stemden 4 leden, voor Middelburg 1 lid.

Alvorens de vergadering gesloten werd verzocht de heer J. H. Leliman het woord. Hij voorspelde, dat het Vredespaleis zou worden la bête noire. De Maatschappij, meende spreker, moest er zich voorspannen, en de leiding op zich nemen van de kritiek over de ingezonden plannen; het gewrijf en gekijf daarover moest binnen de perken der betamelijkheid blijven. Er was scherpe kritiek te wachten over de plannen waaronder goedkoope, maar ook zulke die voor geen 20 millioen te maken waren.

De Voorzitter wees er den heer Leliman op, dat hij iets vroeg wat onmogelijk was te verrichten. Hoe kan men den mond snoeren van de kritiek, of van heethoofden die meenen het beter te weten? Het is ondoenlijk eene richting aan de kritiek te geven.

De heer J. H. Leliman verklaarde de leiding der kritiek aan het Hoofdbestuur te willen opdragen.

De heer E. M. Rood gaf zijn wensch te kennen de Maatschappij niet verder in de zaak van het Vredespaleis te betrekken. Zij moest thans afwachten wat gebeuren zal. Wij kunnen onder ons onze verschillende gevoelens kenbaar maken en bespreken, maar laat ons dat doen zonder de waardigheid uit het oog te verliezen. Intusschen kunnen wij er ons over verblijden, dat de Maatschappij in staat is gesteld eene uitgave van de plannen voor het Vredespaleis te bezorgen.

De heer J. H. Leliman wenschte, dat niet alleen de gevels van de ontwerpen voor dat gebouw zouden gepubliceerd worden, waarop de Voorzitter antwoordde, dat dit natuurlijk ook niet het geval zou zijn.

De heer Rood wees ten slotte nog op het betere en fraaie kleed waarin tegenwoordig het Bouwk. Weekblad verscheen, dat zeker door ieder gewaardeerd zal worden en waarvoor hij zijn dank betuigde.

Nadat de Secretaris der Mij. had medegedeeld, dat die verbetering te danken was aan den tegenwoordigen Voorzitter, en de heer J. H. Leliman het Hoofdbestuur had dank gezegd voor de leiding dezer vergadering, schorste de Voorzitter de bijeenkomst tot den volgenden morgen.

(Wordt vervolgd.)

HET KERKGEBOUW DER NED. HERVORMDE GEMEENTE TE EEMNES-BUITEN.

Onder de belangrijkste kerkgebouwen in het Gooi bekleedt dat te Eemnes-buiten eene eerste plaats. Wandelt men den schoonen weg langs, die van het dorpje Laren naar Eemnes leidt, dan wordt het oog spoedig geboeid door den forschen toren en de groote lijnen van dit kerkgebouw.

Een typisch kerklaantje met zijn dubbele rij boomen voert van af den dijk naar het koor der kerk, waartegen aan de Noordzijde op bevallige wijze de sacristy is aangebouwd.

De kerk bestaat uit een langschip, waarvan slechts een gedeelte voor den eeredienst van de kleine gemeente wordt gebruikt terwijl het overige, door een houten schot afgescheiden, tot bergplaats is ingericht, en uit een slank koor, waartegen de bovengenoemde sacristy.

Tegen den Zuidergevel is in de 18e eeuw een tochtportaal aangebouwd, terwijl nu een dergelijk portaal tegen den Noordergevel wordt aangebracht.

Kerk en koor zijn afgedekt met bekappingen van zware moerbalken met muurstijlen en karbeelen, en met een houten tongewelf van platten vorm.

De nok van de kap boven de kerk ligt eenige meters hooger dan die van het koor, terwijl de sacristy belangrijk lager met een eigen kap, geheel vrijstaand, is afgedekt.

Oorspronkelijk is de bekapping boven de kerk hooger en stijler geweest, gelijk duidelijk is gebleken uit oude kaplijnen, welke tegen den toren op den kerkzolder bloot zijn gekomen. Toen de kap dus vernieuwd en lager gemaakt werd, is ook zeker de platte gewelfvorm aangebracht, daar deze zich weinig aansluit bij de bouwvormen van het geheele kerkgebouw.

De kerk dagteekent, voor zooverre uit de archieven is na te gaan, uit 1352, toen Burgemeester en Schepenen te kennen gaven, dat zij een Kerspelkerk wenschten te doen bouwen.

Zij is gewijd geweest aan St. Nicolaas, terwijl het kerkgebouw te Eemnes-

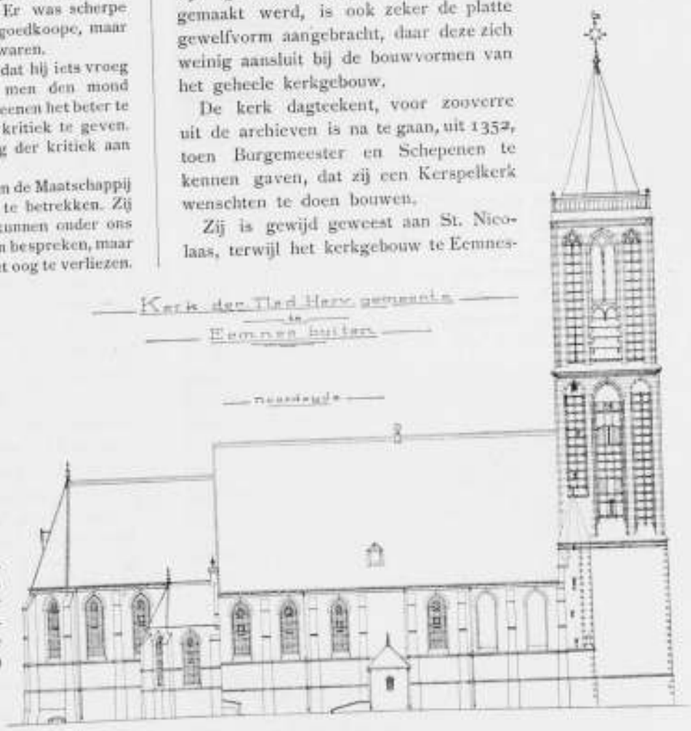

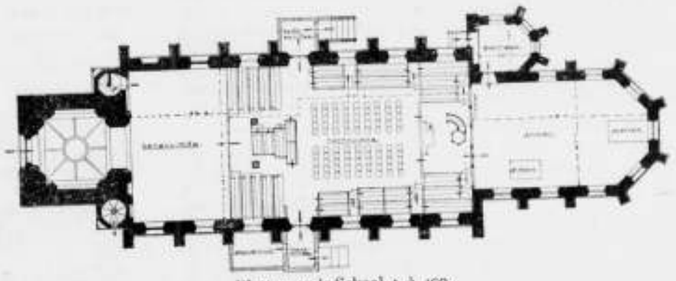

Plattegrond. Schaal 1 à 400.

binnen, hetwelk volgens een jaarsteen in 1439 is gebouwd, aan St. Pieter was gewijd. De kerk en het koor zijn gescheiden door een fraai koorhek in laat renaissancevormen uit 1618, waartegen een fijn besneden predikstoel uit 1604.

Een doophek uit 1649 sluit het doophuis af.

Behalve deze belangrijke betimmeringen vindt men tegen den Noordermuur een fraaie dubbele bank in barocque vormen met goed gesneden familiewapens, en verder eenvoudige kerkbanken, waaronder enkele oude met gothische motieven.

Sierlijke koperen kerkkronen en koperen doophekbogen, oude wapenborden en primitief beschilderde paneelen in het koor verhoogen niet weinig het aantrekkelijke van het inwendige van dit overigens eenvoudige kerkgebouw.

Daar de kerk dringend herstelling noodig had, werd hiertoe besloten en mij opgedragen hiervoor de noodige plannen op te maken.

Zooals bij dergelijke herstellingen gewoonlijk het geval is, bleek de toestand slechter dan, oppervlakkig beschouwd, werd gedacht.

De bekappingen vroegen dringend belangrijke versterkingen en gedeeltelijke vernieuwing; de bebordingen werden vernieuwd en de kappen met nieuwe moezelleien in couvertdak gedekt.

De houten kerkramen, die in slechten toestand verkeerden, werden geheel verwijderd, en vervangen door eenvoudig glas in lood uit de bekende fabriek van den heer Schouten te Delft.

De fraaie oude betimmeringen, banken enz. bovengenoemd, die alle van eikenhout bleken te zijn, werden van de dikke verflaag, waarmede zij waren bestreken, geheel ontdaan en daarna in de was gezet, terwijl het verdere kerkmeubilair, niet van eikenhout zijnde, in de tint van het echte hout werd geverfd.

De heerlijk warme tint van het oude eikenhout geeft een ongemeen rustig aspect, in vergelijking bij de vroegere wit gele houtkleur waarmede alles was bedekt.

Boven het koorhek was een dichte houten beschieting, welke geheel werd verwijderd en vervangen door eene eenvoudige open betimmering met glasruitjes in lood gevuld, rustig en doorzichtig van tint, zoodat van uit de kerk nu een fraaie doorkijk in het koor is verkregen.

Nog verschillende zaken hadden kunnen worden uitgevoerd, doch de voornaamste noodige en wenschelijke vroegen reeds een belangrijk bedrag.

Een woord van hulde zij hier gebracht aan het Kerkbestuur met den destijds als Voorzitter fungeerenden Heer van IJkelen en den Secretaris den Heer Snel, voor de wijze waarop zij de belangen van hun kerkgebouw hebben behartigd en tot de restauratie hebben medegewerkt, ten spijt van tegenwerking en onverschilligheid van verschillende zijden.

Met zorg en toewijding werden de restauratiewerken aan het kerkgebouw geleid door den opzichter, den Heer Veenstra en uitgevoerd door den aannemer den Heer Stein te Baarn.

De forsche, schoon geproportionneerde kerktoren, het eigendom der Gemeente Eemnes-buiten, vraagt ook dringend een deugdelijke herstelling, want op vele plaatsen is er inwatering van de muurwerken waar te nemen, zijn de metselwerken verteerd en is de kapbedekking in slechten toestand.

Mogen hiertoe binnen niet te langen tijd de noodige middelen beschikbaar zijn, opdat kerk en toren, als een onafscheidelijk geheel, nog vele jaren den tand der tijden mogen kunnen trotseeren.

C. B. POSTHUMUS MEYJES.

AAN WIEN DE UITVOERING VAN HET VREDESPALEIS?

Na de sluiting van de tentoonstelling zullen de ontwerpen ten spoedigste aan de exposanten worden teruggezonden; de bekroonde ontwerpen blijven het eigendom van de Carnegie-stichting.

Hoe gering ook het bedrag der prijzen is, vermeerderd met het honorarium van de jury, enz., in verhouding tot het door de ontwerpers uitgegeven bedrag voor hunne deelname, zal het totaal zoo groot zijn, dat het bezit van de zes bekroonde ontwerpen duur gekocht is, daar slechts de plannen van Wendt en Greenly & Olin (uitgenomen wat den prijs betreft), ongeveer voldoen aan de eischen van het programma en de vier overigen — door het *niet* voldoen aan die eischen — nooit voor uitvoering in aanmerking mogen komen.

Het Bestuur der Carnegie-stichting was volgens het programma verplicht de uitspraak der jury en daarmede het eigendom der bekroonde ontwerpen te aanvaarden. De jury kan voorgeven zich niet voldoende rekenschap gegeven te hebben van de afwijkingen in deze bekroonde ontwerpen van het programma; het Bestuur der Carnegie-Stichting — dat zelf deze programma-eischen opstelde — zal dit nooit kunnen doen.

Zal dit Bestuur de uitvoering opdragen aan een bekroonde, die de voor hem vastgestelde bepalingen niet heeft nagekomen; zal hij de kroon op het partijdige werk der jury plaatsen? Wij vertrouwen van niet!

Nog is niet bekend gemaakt of reeds een keuze van den bouwmeester gedaan is, aan wien de uitvoering zal worden opgedragen, of wie de hutspot uit de bekroonde ontwerpen zal mogen gereedmaken, noch of eenige der niet bekroonde ontwerpen zijn aangekocht.

Het is wenschelijk, dat het Carnegie-bestuur eenige niet bekroonde ontwerpen aankoopt, opdat de resultaten van deze prijsvraag niet verloren zullen gaan; opdat het Bestuur zich het eigendom verzekere van de beste ontwerpen, beantwoordende aan de eischen van het door hem gestelde programma; beoordeeld door hen die het programma opstelden, door hen die dus wel voorstudie maakten en ergo met de eischen van het programma volkomen op de hoogte zijn.

Vele goede ontwerpen zijn er die, ook wat het bouwcijfer betreft, aan de gestelde eischen voldoen. Men leze de critieken in de verschillende vak- en dagbladen over de Motto's, l'Homme, Ueber alle gipfel ist Ruh, Une ancre dans un Carré, de ontwerpen van J. Groll, H. F. Hare en andere.

Hieruit is een goede keuze te doen.

Aan een bouwmeester die aan de gestelde eischen heeft voldaan, worde de uitvoering opgedragen.

Dit is Nederland aan de aloude traditie van goede Hollandsche trouw verplicht.

In Nederland blijve het recht veilig.

Rotterdam, 11 Juli 1906. OTTEN en OVEREIJNDER.

CONGRESSEN

ZEVENDE INTERNATIONAAL CONGRES VAN ARCHITECTEN TE LONDEN.

De plechtige openingszitting van het Congres op Maandag a.s. 17 Juli in Guildhall, zal worden gepresideerd door den Hertog

Koorhek met predikstoel, en doophek.

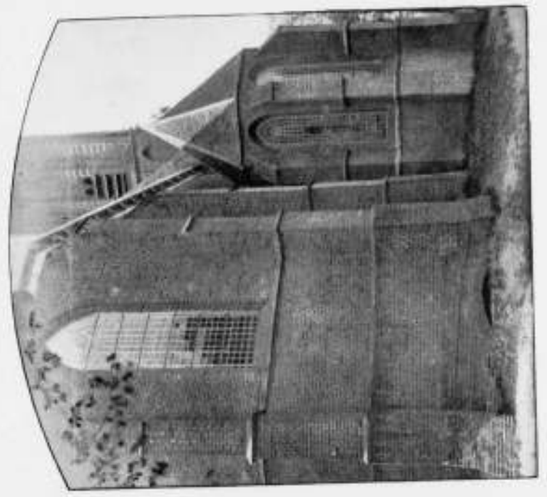

Gezicht op het koor.

Betimmeringen tegen den Noordermuur.

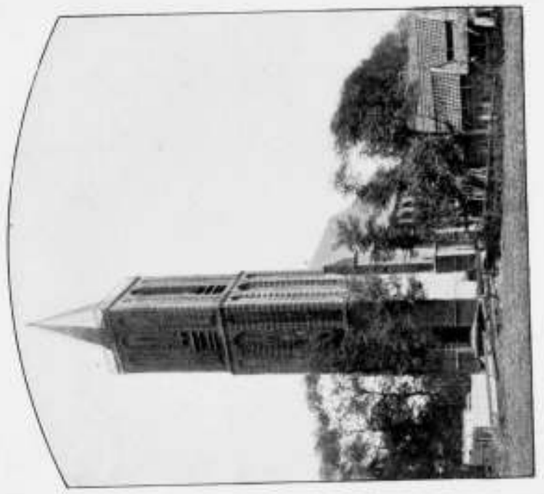

Gezicht op den Toren.

KERK DER NED. HERVORMDE GEMEENTE TE EEMNES-BUITEN.

van Argyll, en opgeluisterd door de tegenwoordigheid van H. K. H. Prinses Louise, den Lord Mayor, de Lady Mayoress en de Sheriffs van Londen.

Na de welkomstrede van den Voorzitter, den heer John Belcher, zal aan de gedelegeerden der verschillende landen gelegenheid worden gegeven een kort woord te spreken.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 7 Juli 1906. Dit nummer geeft het slot van de beschouwingen over *De ontwerpen voor het Vredespaleis.*

Alkmaar en Omstreken. Aanvulling van de mededeelingen in een vorig nummer, met nog enkele over Alkmaar zelve en eenige merkwaardigheden uit den omtrek.

Van een vermoord bouwmeester. De architect White te New-York.

Bij dit nummer behoort een plaat waarop de gevels van *Hulpbureaux van Politie* aan de Laan van Meedervoort en aan het Huygenspark te 's Gravenhage.

Architectura, 7 Juli. *De prijsvraag voor het Vredespaleis* Vervolg van een overzicht der beschouwingen in verschillende bladen.

Over vroeg en laat gekroonde hoofden; over de Rembrandt feesten

Het „Technische gedeelte" bevat: het vervolg van *Ontwerpen en bewerken. Stalen heipalen en damplanken. Schoorsteenkap systeem Eole.*

De Bouwwereld, 4 Juli. *De geschiedenis der Centrale verwarming,* naar een voordracht van den ingenieur E. Vetter in de Polyt. Gesellschaft te Berlijn.

Drijven en gebrekkig verharden van cement, door J. L. Terneden.

Het nummer bevat afbeeldingen van een *Ontwerp voor een Veerhuis,* 3de prijs in de prijsvraag van „Bouwkunst en Vriendschap" 1905, door Corn. de Graaf, te Haarlem; en van de *St. Josefskerk te Menin* (West-Vlaanderen) architect A. de Pauw.

Technisch Weekblad 6 Juli. *De verkeersmiddelen der toekomst,* ontleend aan een artikel van den ingenieur W. Büts in de Umschau.

Het Huis. Prentenboek gewijd aan huisinrichting, bouw- en sierkunst, uitgave van Ed. Cuypers. Aflevering Mei 1906. *Potten en kruiken,* door Dr. W. Vogelsang. Met een aantal afbeeldingen van interessante potten en kruiken uit de verzameling van het Ned. Museum.

Toelichting bij de platen, voorstellende ontwerpen, en uitgevoerde werken van den heer Ed. Cuypers. *Ontwerp voor een villa,* met variant, in den omtrek van Haarlem, twee *Schouwen* uit een woonhuis te Utrecht, *Villa* op het Museum-terrein te Amsterdam.

BERICHTEN

BINNENLAND

Ned. opgravingen te Argos. Deze opgravingen, den 11den Juni j. l. aangevangen — zie Bouwk. Weekblad van 30 Juni —, om het terras bloot te leggen waarop men vermoed had, dat het oudste gerechtshof van Argos gelegen was, zijn voltooid. Door de dagbladen wordt daaromtrent nog het volgende vermeld:

Uit het tijdperk echter, waaruit de bekende polygonale steunmuur dagteekent, is er op het bedoelde terras niets meer gevonden. Alles was dienstbaar gemaakt aan de groote Romeinsche waterleiding, die te dezer plaatse uitkomt. De reservoirs, waarin het water zich uitstortte, alvorens door aarden buizen naar de stad te worden geleid, liggen thans open en bloot. Daarachter stond in een hooge nis een meer dan levensgroot marmeren standbeeld, dat op de plaats zelf, zooals het voorover naar beneden gevallen was, is teruggevonden. Het stelt een man voor rechtopstaand, met opgeheven rechterarm. Een opgerolde mantel hangt over den linkerschouder; overigens is de figuur geheel naakt. Het ligt voor de hand te vermoeden, dat het beeld den man voorstelt, aan wiens initiatief de bouw van de waterleiding te danken was, dus misschien een van de Romeinsche keizers van de 2e eeuw van onze jaartelling. Het beeld was oorspronkelijk ongeveer 2 M. 60 hoog. Het hoofd, de rechterarm, de linkerbenedenarm, de beide beenen van de knie af, ontbreken Van het opschrift van het voetstuk zijn twaalf fragmenten gevonden. Waarschijnlijk stond het beeld tusschen twee Ionische zuilen, waarvan de kapiteelen terzelfder plaatse te zamen met het beeld gevonden zijn.

De ontgraving van het heiligdom van den Pythischen Apollo is nog op enkele punten aangevuld en nu als geheel voltooid te beschouwen. Daarbij is gevonden een kleine kop van terra cotta, voorstellende een Faun of Pan uit het begin van de 3e eeuw v. Chr.

Houtbestrating. Aan de firma C. J. Jung & Co. te Amsterdam is door het Gemeentebestuur aldaar de levering opgedragen van de materialen benoodigd voor het maken van ca. 1800 vierk. Meter houtbestrating tusschen en langs de Tramsporen op het Leidsche plein te Amsterdam.

Voor deze houtbestrating zal gebruik gemaakt worden van een uit Australië afkomstige harde houtsoort bekend onder den naam van Talkhout.

Uitgebreide proefnemingen en ernstige onderzoekingen hebben aangetoond, dat dit hout eene buitengewoon geringe afslijting heeft en zelfs na jaren geen aanleiding tot rotten geeft, m. a. w. geen onbruikbaar worden van het wegoppervlak veroorzaakt.

Naar wij vernemen zijn met deze speciale houtsoort in de laatste jaren reeds duizende vierk. Meters straatoppervlak belegd, o. m. te Berlijn, Charlottenburg, Leipzig, Frankfurt a/M., Nürnberg, Hamburg enz.

St. Janskerk te 's Hertogenbosch. Aan het rapport over de herstellingswerken wordt het volgende ontleend.

Wat het inwendige der kerk betreft, in dit jaar werden door het bestuur der St. Jans-kerk op zijne kosten, volgens de teekeningen en onder het toezicht van den heer L. Hezemans hersteld, de vier laatste baldakijns met beelden en voetstukken der hoofdkolommen van het middenschip, alle aan de Noordzijde.

Vóór ruim twee eeuwen hadden aan deze kolommen beelden met baldakijns en voetstukken gestaan; dit was nog duidelijk waar te nemen aan de behouden gebleven zijnde ijzeren krammen, die in den rug der beelden waren gevestigd geweest.

De baldakijnen en voetstukken werden vervaardigd volgens de nog bestaande motieven van soortgelijke werken, die in de transepten aanwezig zijn, waardoor zij in overeenstemming zijn gebracht met den algemeenen geest der kerk. Door deze belangrijke herstelling is het middenschip der kerk weder in zijn oorspronkelijken toestand gekomen.

Wat aangaat de werkzaamheden voor de verdere herstelling van het uitwendige der St. Janskerk, in 1906 zullen deze bestaan in de eerste werken aan de schoone Oostzijde van het Noorder dwarspand, dat zich met zijne schraag- en luchtbogen aansluit aan het Noorder portaal.

De steenhouwwerken enz. daarvoor werden gedurende den winter 1905–1906 gereed gemaakt, zoodat in het voorjaar vroegtijdig met de herstellingen van dit gedeelte kon begonnen worden.

Tentoonstelling Dillens. De tentoonstelling der beeldhouwwerken, aquarellen en teekeningen van den, einde 1904, overleden Brusselschen beeldhouwer Juliaan Dillens, werd Vrijdag j.l. in het Museum van Kunstnijverheid te Haarlem op officieele wijze geopend.

Deze tentoonstelling is wel een der belangrijkste op het gebied der beeldhouwkunst, die sedert de laatste jaren in ons land gehouden werd.

Door het Museum werd een catalogus met een twaalftal goed geslaagde reproducties naar werken van den meester ter beschikking gesteld.

Windwijzers. Een lezer van het Bouwk. Weekblad zond ons onder het opschrift „de Architecten en het Rijwiel" de volgende opmerking.

Onlangs ging ik een grooten fietstocht maken en ben over Gouda te Rotterdam beland. Ik houd er niet van om tegen den wind in te rijden, zoodat ik telkens in de dorpen naar den windwijzer op de kerken kijk. Dien dag viel het mij op, dat weinig windwijzers in dezelfde richting wijzen; soms ziet men de verschillende kerken op korten afstand van elkander eene geheel andere richting aangeven, omdat de windwijzers niet behoorlijk worden onderhouden. Bovendien, zij moesten op metalen of glazen bollen draaien.

Een andere zaak waarop de aandacht moet gevestigd worden is, dat tegenwoordig tientallen van nieuwe kerken te vinden zijn, waarop wel een windwijzer staat, maar geen pijl de richting van het Noorden aangeeft. Daar men ook daardoor niet in de gelegenheid is zich te oriënteeren, worden de architecten in het belang van het algemeen en in dat der fietsrijders in 't bijzonder ver-

zocht: 1°. bij het bestellen van windwijzers te zorgen, dat zij zeer goed worden gemaakt, en 2°. een pijltje te doen aanbrengen, dat het Noorden aangeeft.

Onder den St. Maarten te Haarlem. Bij deze werkplaatsen is thans de installatie in bewerking van een salon voor de Dordrechtsche melkinrichting.

Ned. Oudheidkundige Bond. De algemeene vergadering van den Bond zal dit jaar te Middelburg worden gehouden op Zaterdag 21 Juli a. s.

Enschede. De heer H. P. Timmer, Gemeente-architect, heeft met einde December van dit jaar een eervol ontslag uit zijne betrekking gevraagd.

Technische Hoogeschool De afdeeling der Algemeene Wetenschappen der T. H. S. maakt bekend, dat de gelegenheid tot aangifte voor de propaedeutische examens na de zomervacantie 1906 is opengesteld van 27 Augustus tot 3 September 1906.

Aangiften worden verwacht:

a. van hen die het geheele propaedeutische examen wenschen te doen;

b. van hen die voor de eerste maal een of meer gedeelten van dit examen wenschen te doen, waaronder ook begrepen zijn zij die zich vóór de vacantie voor een ander gedeelte van het examen hebben aangemeld;

c. van hen die een examen voor een gedeelte, waarvoor zij vóór de vacantie niet zijn geslaagd, wenschen te herhalen, mits hun daartoe toestemming is verleend.

Formulieren voor deze aanvragen zijn bij den heer Waltman te Delft verkrijgbaar.

De aanvragen, gericht aan den Voorzitter der afdeeling Algemeene Wetenschappen, moeten vóór 3 September ingekomen zijn bij den pedel der T. H. S. aan het hoofdgebouw.

BUITENLAND.

Parijs. De „Construction Moderne" bevat een lange lijst van medailles uitgereikt in 1906, door de Société Centrale des architectes Français. De gouden Eere-medaille werd dit jaar toegewezen aan den architect Du Chatelet te Parijs. Twintig zilveren medailles werden verdeeld onder architecten, aannemers, beeldhouwers, kunstindustrieelen, werklieden in de bouwambachten enz.

Gotha. De Talsperre bij Tambach, ten dienste van Gotha, is in Juni voltooid geworden, zoodat het bekken gevuld kan worden. Het kan 1 millioen M³. water bevatten; de kosten van aanleg zijn 1 Mk. per M³. De muur der afdamming is 28 M. hoog, aan den top 105 M. lang en 4 M. zwaar; aan den voet is die muur 18 M. zwaar. Op ongeveer denzelfden tijd is ook de Talsperre voltooid van het

Hennetal, waarvan de kosten 3.3 millioen Mk. bedragen; daar het bekken 11 millioen M³. water kan bevatten, zijn de kosten dus 0,3 Mk. per M³. De muur voor de afdamming is 46 M. hoog, zwaar aan den top 5,6 M. en aan den voet 33 M.

August Waldner, Ingenieur, stichter, uitgever en redacteur van de Schweizerische Bauzeitung is op 62-jarigen leeftijd te Cannes overleden, waar hij herstel van krachten na een langdurig lijden zocht. Waldner bezat zeldzame literarische gaven.

Heidelberger Slot. Eindelijk is een beslissing gevallen in de quaestie over de restauratie van dit slot.

De Badensche Regeering had aan de Kamer voorgesteld een bedrag van 100,000 Mk. beschikbaar te stellen voor den herbouw van den Otto-Heinrichsbouw, dien zij het belangrijkste gedeelte van het slot achtte. Daar volgens den Minister groot gevaar voor instorting van dit gedeelte bestond, verzocht de Minister dringend het voorstel aan te nemen. Dit baatte echter niet; want de Kamer vereenigde zich, hoewel met slechts zes stemmen, met het voorstel om eerst nog een prijsvraag uit te schrijven voor alle Duitsche architecten, in de hoop daardoor een nieuw plan te zullen krijgen, waardoor de historische bouwval zou kunnen bewaard blijven, echter zonder dat een volledige restauratie noodig zou zijn.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven solicitanten voor: per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	onderdom	47	jaar	salaris	f 125 —
"	"	25	"	"	70 —
"	"	40	"	"	100 —
"	"	21	"	"	75 —
"	"	32	"	"	100 —
"	"	41	"	"	80 —
"	"	21	"	"	50 —
"	"	27	"	"	80 —
"	"	24	"	"	90 —
"	Teekenaar	22	"	"	75 —
"	"	19	"	"	40 —
"	"	24	"	"	60 —
"	"	28	"	"	80 —

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 16 JULI.

EMMER-COMPASCUUM. Het bij- en verbouwen eener winkelhuizinge, met bijlevering van materialen, loonen enz.

De heer Joh. Abeen, n.m. 4 u. In hotel Emmer-Compascuum, alwaar bestek en teek. ter inzage en bij W. Timmerman te Ter-Apel. Aanw. gedaan.

HOOGEZAND. Het bouwen van een heerenhuizing met landbouwschuur te Hoogezand.

De heer E. Mulder n.m. 4 u. ten huize v.d. hotelhouder Faber, alw. bestek en teek. ter inz. Bestek en teek. ad f 2,50 verkrijgbaar bij den arch. H. Wolrich, welke ook inl. geeft. Aanw. 14 Juli n.m. 2 u.

HOEK (ZEEL.). Het bouwen van twee schoollokalen met onderwijzerswoning en de lev. en plaatsing van de noodige meubelen voor bovengenoemde school.

Het best. der vereen. voor Christ onderwijs 's av. 7 u. in café F. Dieleman, alw. bestek en teek. ter inzage en zijn verkrijgbaar tegen f 1 (per post f 1.10) bij den secr. J. F. Kense te Hoek en bij den bouwk. L. de Bruyne te Ter Neuzen, door wien inl. worden verstrekt. Aanw. 16 Juli n.m. 4 u.

NIJVERDAL. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Wilhelminastraat te Nijverdal.

De heer H. Stegeman, n.m. 5 u. in hotel Spijker alw. best. en teek. ter inz. liggen. Aanw. 16 Juli n.m. 4 u.

UITWELLINGERGA. Het afbreken der bestaande en bouwen van eene nieuwe voorhuizinge aan de boerderij in gebruik bij A. L. Dijkstra te Uitwellingerga.

De heer Mr. P. D. Poestra. Bestek en teek. op fr. aanvraag en betaling van f 1,25, bij den arch. H. A. Buursma te Sneek.

DINSDAG 17 JULI.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van een winkel- en woonhuis aan de 1e Veldkampstr. te Enschede.

De heer H. J. ter Horst 's av. 5½ u. in café J. W. Valk, alwaar Bestek en teek. ter inzage. Inlichtingen verstrekt de firma Roesink en Wolda. Aanw. 17 Juli v.m. 11 u.

VENLOO. Het afbreken van een bestaand huis gelegen aan de Keulsche Poort en het ter plaatsen bouwen van kantoorlokalen enz. voor de vereeniging.

De bank- en handelsvereen. voorheen P. J. Berger. Bestek en teek. ter inzage en zijn verkrijgb. ten kantore van den archit. Henri Seelen te Venloo, alwaar ook verdere inl. verstrekt worden. Aanw. 17 Juli v.m. 10 uur.

WIERUM. Het vergrooten van het kerkgebouw.

De kerkraad der gereform. gem. Bestek en teek. ter inzage bij R. R. de Jong, die inl. geeft.

WOENSDAG 18 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een winkelgebouw met bovenwoningen en kantoorlokalen aan de Prinsegracht no. 119.

De architecten Gebr. van Gendt A.Lzn. in het gebouw der maatij tot bev. der Bouwkunst, Marnixstraat. Bestek en teek. à f 2 te bekomen bij P. Rijnja, Reguliersgracht 134.

DORDRECHT. Het bouwen van een werkplaats met pakhuis en drie bovenwoningen aan het lange Kromhout.

De heer Anthonie Nelson, n.m. 2½ u. Bestek en teek. ter inzage in café A. Ph. Verweij. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. bij H. Kelfkens, Dijkstraat 28, die inl. geeft. Aanw. gedaan.

WOLFAARTSDIJK. Het verbouwen van de dokterswoning aldaar.

Het gem.best. n.m. 1 u. Bestek tegen f 1 verkrijgbaar ter secretarie, alwaar de teek. ter inz. ligt. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 19 JULI.

DOESBURG. Het bouwen van een R.K. visjesschool met bijlevering van materialen. Het best. van het Liefdegesticht v m. 11 in de R.K. militaire vereeniging. Bestek teek. à f 3 verkrijgb. bij J. H. Hogenkamp, bouwk. die ook inl. geeft. Aanw. 16 en 19 Juli v.m. 8–11 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een boerenhuis op het landgoed „Drienerloo" aan den Hengeloschen straatweg te Lonneker.

De heer G. A. Lasonder Lz. 's m. 12 u. in hotel „De Graaf". Bestek en teek. in bovengenoemd hotel. ter inz. Aanw. 19 Juli n.m. 9 u. Inl. te bekomen bij H. Reijgers, architect.

's-GRAVENHAGE, 1. Het bouwen van een school aan de Rotterdamschestraat. 2. Het lev. van stalen spoorstaven en bijbehoorend klein ijzerwerk.

Het gem.best. n.m. 2 u. Inl. verkrijgb. van v.m. 9 u. tot 's mid. 12 u. aan de gem. werf, alw. bestek verkrijgb. zijn voor sub 1 ad f 1,40 en teek. ad f 0,60 en voor sub 2 ad f 0,25. en teek ad f 0.25 Aanw. voor perc. 1 n.m. 2 u. aan de gem. werf.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis aan de Blokken.

De bouwk. J. Scheele, 's av. 7 u. in cafe Ed. de Meijer, alwaar bestek en teek. ter inz. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 20 JULI.

NAALDWIJK. Het bouwen van een burgerwoning en annex winkelhuis aan het Noordeinde te Naaldwijk.

De heer J. Vreugdenhil Jz. in cafe Torenburg. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij den heer M. J. Vroeg.

ZATERDAG 21 JULI.

PINGJUM (FR.) *a.* Het afbreken van gebouwen, het bouwen van een nieuw lokaal en het veranderen van bestaande gebouwen, alles aan en ten behoeve van het armhuis te Makkum; *b.* het vernieuwen en herstellen van een huis, bevattende twee woningen te Makkum; *c* het vernieuwen en herstellen van een huis, bevattende twee woningen te Witmarsum.

Het algemeen armbest. van Wonseradeel, v.m. 10 u. bij R. Reitsma. Bestek ad 50 ct., bestek met teek. à f 1 verkrijgb. bij L. Reitsma, gem. opz. te Witmarsum. Aanw. 17 Juli. Inschrijvingsbiljetten gemerkt A A. moeten worden ingezonden aan den heer R. Reitsma voorzitter van het algemeen arm.best. te Wonseradeel in Pingjum.

MAANDAG 23 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school der 2de klasse op een terrein aan de Balistraat.

Het gem.best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij tegen f 2 (met 2 teek.). Inl. worden gegeven ten kantore van den arch. 1e klasse van den dienst der publieke werken ten stadhuize, kamer no. 148, van 2 tot 4 u. gedurende de laatste drie werkdagen voor den dag der aanbesteding.

AMSTERDAM. Den onbouw der Sarphatistraat.

Het gem.best. 's midd. 12 uur Voorw. uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen f 1.50 (met een teek.) Inlicht. worden gegeven ten kantore van de afdeeling „Algemeene Dienst" van den dienst der publieke werken ten stadhuize, kamer no. 136, van 10 tot 12 uur, gedurende de drie laatste werkdagen der week. welke aan de besteding voorafgaat.

ROGGEL (LIMB.). Het afbreken van een oude woning en het bouwen van een nieuwe burgerwoning met bergplaats volgens bestek en teekening.

Het gem.best. n.m. 4 uur, teek. ter inz. op de gem.secretarie en bestek verkrijgb. à f 1.

WIJDENES (N.-H.). Het afbreken van de oude en opbouwen van een nieuwe spits op den toren bij de Ned. Herv. Kerk ald.

Het gem.best., v.m. 10 u. Bestek met teek. à f 1 verkrijgbaar bij de bouwk. K. en R. Swagerman te Bovenkarspel.

DINSDAG 24 JULI.

OVERVEEN. Het bouwen van eene villa in Kweekduin.

De arch. J. H. Slot te Hilversum in 't hotel „Van ouds Het Raadhuis" te Overveen. Bestek met 4 teek. à f 3 verkrijgb. in voorn. hotel en ten kantore van den architect Langestraat 77 te Hilversum. Aanw. 21 Juli, v.m. 11½ u.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school voor G. L. O. met gymnastiek en teekenzalen aan de Duijststraat.

Het gem.best. n.m. 1 u. Bestek en teek. op de centr. secr. der gem. en in het stadstimmerhuis, voor f 1 verkrijgb. bij wed. P. van Waesberge en Zn., boekdrukkers. Houttuin no. 73. De bij 24 Juli voor n.m. 1 u. ingewacht ter secr. voormeld. Inl. te bekomen aan gemeld timmerhuis. Aanw. 17 Juli des v.m. ten 11 u.

ZATERDAG 28 JULI.

UTRECHT. *a.* Het bouwen van een schoolgebouw op het terrein aan het Ondiep, *b.* het bouwen van eene woning voor het hoofd van bovengenoemde school aldaar.

Het gem.best. n.m 2 u. Bestekken ter inz. aan het bureau der gem. werken, Achter Klarenburg, en zijn aldaar, zoomede ten Stadhuize (afd. Financiën) en bij d. boekhandel van Terveen en Zoon verkrijgbaar voor sub *a* ad f 1 (met 4 teek.) voor sub *b* ad f 0,50 met 1 teek.). Aanw. 23 Juli v.m. 11½ uur.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

28 JUNI.

VOORBURG. Het bouwen van een huis, houtloods en locomobielgebouwtje aan den straatweg te Veur. Raming f 5550. Door den arch G. J. P. Klumper.

Laagste inschr. Schmal, Voorburg, f 5590. Aan den laagste inschr. gegund en door dezen aan zijn opvolger overgedaan.

3 JULI.

BUREN. Het amoveeren van een woonhuis en het bouwen van een heerenhuis. Door den heer D. J. de Kruijff.

Laagste inschr. A. van Stuijvenberg, Buren, f 3959 Gegund.

EEXTA. Het aan- en verbouwen van een huis. f Raming 1962. Door den heer H. Smit.

Laagste insch. A. F. Wedda, 't Waar, f 1916. Gegund.

ENSCHEDÉ. Het verbouwen van het kantoorgebouw aan de markt. Door de firma van Heek en Co.,

Gegund aan de eenige inschrijfster firma B. G. Groeiliker, Enschedé, voor een niet bekende prijs.

MUSSELKANAAL. Het bouwen van een winkelbehuizing met slagerij enz., met bijlev. van al het daartoe ben., uitgez. 't glas en verfwerk. Raming f 2100. Door den heer A. Heuving.

Door eenige verandering kwam er maar een biljet in van R. Hilgen, Musselkanaal voor f 2125.

4 JULI.

SCHEEMDA. Het verbouwen van een perceel tot gemeentehuis. Door het gem.best.

Laagste inschrijver P. Gunster, Scheemda. f 2529. Gegund.

's-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het bouwen eener achtste kerk voor de Ned. Herv. gemeente Door den arch J. Verbeul Dzn. te Rotterdam.

Ingekomen 10 biljetten. Laagste insch. J. H Paardenkooper, 's-Hage, voor f 127750.

HUIZUM (FR.). Het verbouwen van een lokaal in de o. l. school. Door het gem.best. van Leeuwarderadeel.

Gegund aan den laagsten inschr. S. v. d. Meer, Wijtgaard. voor f 374.

NIEUW-AMSTERDAM (DR.) Het bouwen van een school met drie lokalen, het leveren van schoolmeubelen, en het bouwen van een onderwijzerswoning, alles met bijlevering van materialen. Door het bestuur der vereen. tot stichting en in standhouding van een school met den bijbel.

Laagste inschr. J. Oldenkamp Jr., Nieuw-Amsterdam f 8587.

5 JULI.

BAARLAND (ZEEL.). Het bouwen van 2 aan elkander gebouwde woonhuizen op een perceel bouwland, bij het dorp Baarland. Door den bouwk. A. J. A. Hoogvliet.

Laagste inschr. J. Verheijke, Ellewoutsdijk, f 2520.

HAARLEM (ONDERH.) Het bouwen eener villa aan de Haarlemmerstraat te Zandvoort. Door den arch. W. F. Doeglas.

Laagste inschr. M. Koning, f 8749. Gegund.

TIEL. Het bouwen van een boerenwoonhuis in de Molenstraat te Ophemert. Door den heer N. van Lakeveld.

Laagste inschr. C. v. Beest, Ophemert, f 1993.

WINTERSWIJK. Het afbreken en weder-opbouwen van een woon- en winkelhuis met bakkerij aan de Wooldstraat. Door de arch. Gantvoort en Streek.

Laagste inschr. Gebr. Bloemers. f 6166. Nog niet gegund.

6 JULI.

WOENSEL (N.-BR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis met bijlev. van alle bouwmaterialen op een terrein aan de kerk. Door den archit L. Deenen.

Laagste inschr. W. v. d. Wiel, Tongelre f 4083 Gegund.

7 JULI.

HAARLEM. Het verbouwen van het perceel Kleine Houtstraat 121. Door den arch. J. A. Traanberg.

Laagste inschr. A. Bijland en P. Cremer, f 5830.

STEENDEREN. Het bouwen van een onderwijzerswoning aldaar. Door het gem. bestuur.

Laagste inschr. J. W. Boogman, Steenderen, f 4692.50. Gegund.

TUK (OV.). Het bouwen van een woonhuis voor het hoofd der school te Eesveen, op een terrein, gelegen aldaar en bekend in sectie F. no. 599, met bijlev. van alle ben. materialen, arbeidsloonen, transporten enz. Door het gem. best. van Steenwijkerwold.

Laagste inschr. A. van Meel en H. Hoorneweg, Steenwijkerwold, f 4375.

WIJHE. Het bouwen van een mandenmakerswerkplaats. Door den architect H. J. Fuchs.

Laagste inschrijver H. van Lohuizen, Windesheim, f 2669.

9 JULI.

AMSTERDAM. *a.* Het bouwen van een speelvertrek met verbindingsgang, op het

terrein van de gesloopte perc. nos. 15, 17, 19 en 21, aan de Laurierstraat; *b* het maken van een bergplaats voor brandstoffen en het aanbrengen van verbeteringen in school Lr. K., aan de Lauriergracht. Door het gem.best.

Laagste inschr. H. Slegers, f 9999.

10 JULI.

BARENDRECHT. Het bouwen eener school met 2 lokalen en onderwijzerswoning met bijbeh. werken, te Groote Lindt gem. Zwijndrecht. Door den bouwk. C. Vegt.

Metselwerk. Laagste inschr. J. in 't Veld, H.-I.-Ambacht, f 3650.

Timmerw. B. Bakker, Groote Lindt, f 3897.

LONNEKER. Het bouwen van twee woningen met bijbouwen, op een terrein gelegen op den Ribbelerbrink, nabij den Losserschenweg in de gem. Lonneker. Door den heer G. Kemper.

Laagste inschr. J. G. Snelder, f 2955. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

LONNEKER. Perc. 1. Het bijbouwen van twee lokalen enz. aan het schoolgebouw in het Twekkelerveld te Lonneker. Perc. 2. Het bijbouwen van twee lokalen enz. aan het schoolgebouw voor M. U. L. O. aan de Deurningerstr. te Enschede. Door het gem.best.

Perc. 1. Laagste inschrs. G. A. Platvoet en J. B. Overmaat, f 4457.

Perc. 2. G. v. Omme, f 5790. Gunning acht dagen in beraad gehouden.

11 JULI.

's-GRAVENHAGE. De verbouw van een post- en telegraafgebouw te Zierikzee, met aantrekking van het naastgelegen pakhuis, en de uitvoering van de daarmede in verband staande werken. Door het ministerie van W., H. en N.

Laagste inschr. P. M. Peenny, Zierikzee, f 16586.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam,** Sophiaplein — **Rotterdam,** Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda,** Prinsenkade — **Haarlem,** Groote Houtstraat 71[bis], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen,** In de Betoustraat 8 — **Groningen,** Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen,** IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1905 . .	**1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	**29.983.000.00**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 31sten Juli 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1072.

Het wijzigen en uitbreiden van het hoofdgebouw op het station NUENEN—TONGELRE.

Begroeting f 2330.—.

De besteding geschiedt volgens § 51 van het bestek.

Het bestek ligt van den 14den Juli 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur B. J. HAITSMA MULIER te *'s Hertogenbosch*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen tegen betaling van *f 1.00*.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 24sten Juli 1906 ten 10.15 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 9den Juli 1906.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 821.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen concurreerende prijzen van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen,

Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

GEVRAAGD

een **Teekenaar of Jong Ingenieur**

aan een fabriek van gewapend beton, goed op de hoogte van statische berekeningen.

Brieven onder No. 500 Bureau van dit blad Herderstraat 5, den Haag.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. MEERDEN 186, den Haag.

Asbest-leien. Stoomketelbekleeding „Ideaal". — E. BUCKER & Co. Den Haag.

Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.

Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.

Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.

Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.

Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.

Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.

Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.

Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELL & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal.

Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.

Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.

Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.

Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.

Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.

Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.

Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.

Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.

Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.

Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.

Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.

BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.

Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.

Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.

Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.

Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.

Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.

Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.

Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.

Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem

Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.

Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.

Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.

Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.

Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.

Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.

Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIJGH, Amsterdam.

Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.

Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.

Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.

Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.

Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 130 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.

Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.

Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.

HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.

Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.

Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.

Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.

Jalousiën. — J. F. KRONER & ZOHEN, Spuistr. 246-248, 250, Amst.

Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.

Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.

Kulm's brandvrije platen — J. A. ELBERS, Amsterdam.

Kunst- en Grofsmederij, v.h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.

Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam

Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.

Litten. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)

Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.

Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.

Lichtdruk inrichting, Neagrafiedruk, — WED. J. AHREND & ZOON. Amsterdam.

Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.

Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.

Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.

Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,

Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.

Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.

Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.

Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.

Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.

Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.

Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.

Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.

Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.

Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.

Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.

Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.

Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA. Bussum.

SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.

Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.

Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.

Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.

Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam

Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.

Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.

Stalen balken. — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.

Steengoed of Engelsche buizen en kruispijpen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)

Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 514, Amsterdam.

Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.

Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.

Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.

Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.

Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.

Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam

Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.

Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.

Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.

Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.

Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.

Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.

IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.

IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.

Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.

Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

TELEFOON INT. 3208.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.-Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

W. J. STOKVIS

FABRIEK VAN KOPERWERKEN UITVOERING VAN ONTWERPEN VAN ARCHITEKTEN

ARNHEM

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

Verlang toezending

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Keurlicht-prospectus.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Patent Exhaust Ventilator,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER

dan elk bekend stelsel.

Vraagt de prijscourant van November 1905.

D. P. H. HASSELMAN,

AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

OPGERICHT 1831. **Hergtogelijke Bouwschool te Holzminden.** Directeur L. HAARMANN.

BOVENBOUW, ONDERBOUW, MACHINEBOUW.

Aanvang Zomercursus 2 APRIL. ═══ Wintercursus 15 OCTOBER.

GELEGENHEID TOT INWONING.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Op **Maandag 23 Juli** wenschen de Architecten Z. Hoek en J. Th. Woerman aan te besteden in één der zalen van het Zuid-Hollandsch koffiehuis te 's Gravenhage, 's namiddags om 2 uur,

het bouwen van een Villa en een heerenhuis aan de Juliana van Stolberglaan, hoek Adelheidstraat.

Bestek en voorwaarden met teekening in 3 bladen zijn vanaf Maandag 16 Juli vanaf 12 uur verkrijgbaar ten kantore van bovengenoemde architecten, Waldeck Pyrmontkade 133, tegen betaling van 3 gulden.

H. WESTENBERG - Almelo.

Brandvrije Cementijzer-constructies.

Speciaal adres voor goedkoope BETONVLOEREN in fabrieken, magazijnen enz.

Echt Haeusler'sche Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. – 7 Patenten. – Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. h. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

CH. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. ═══ AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

N.V. Scheja - Zwijndrecht.

Vloerbekleeding zonder naden.

voor Scheepen, Kantoren, Restauraties, Magazijnen, Scholen, Ziekenzalen, Machinekamers, Gangen, Trappen, enz.

Monsters en prijsberekening op aanvraag.

Academie van Beeldende Kunsten

te 's GRAVENHAGE.

De Raad van Bestuur roept bij deze sollicitanten op voor de tegen **1 October** a.s. in den **winteravondcursus** (3 × 's weeks van 6½—9½ ure) openvallende betrekkingen van:

1°. **een LEERAAR in de hoogste klasse der Afd. Bouwkunde,** ad *f* 800.—

Met eene verhooging van *f* 150.—, indien de te benoemen leeraar genegen is, den **zomerochtendcursus** (3 × 's weeks van 7–9 ure) waar te nemen.

2°. **een LEERAAR in de Bouwkunde** (Fragmenten van gebouwen) ad *f* 250.—

3°. **een LEERAAR in de Bouwkunde** (elementaire klasse) ad *f* 150.—

Stukken in te zenden aan den Directeur (Teekenacademie, Princessegracht), bij wien voorts verdere inlichtingen te bekomen zijn.

De Raad van Bestuur.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 30en Juli 1906, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1069:

Het maken van eene Loods voor Landverhuizers en bestelgoederen, een privaatgebouw en bijkomende werken op het stationsemplacement OLDENZAAL van den spoorweg Almelo-Salzbergen.

Begroeting: f 14.000.—

Het bestek met 2 teekeningen is tegen betaling van f 2.— en het bestek zonder de 2 teekeningen tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 130, of op *franco* aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

„BOUWMATERIALEN"
voorheen **M. LUIJTEN.**
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Straatkeien.
Deksteenen.
Trottoirbanden.

MARTIN & Co.,
AMSTERDAM.
Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN in Asphalt-Massive en Parquet-Tapis.
Worden door ons uitsluitend gelegd door werklieden van de fabriek.
HOUTEN HOOFD- EN TUSSCHENBALUSTERS.

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.
ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN
merk „ETERNIT" *(wettig gedeponeerd)*.
Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.
Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking
merk „SCHETSELAAR".
Vraag monsters en prijs.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY
MONIERWERKEN
DIRECTEUR J.N. LANDRE
CEMENT YZERWERKEN
VOLGENS SYSTEEM MONIER
EN AANVERWANTE STELSELS
BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD
AMSTERDAM
KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD % OMVAL TELEFOON Nº 3028
LOUIS LANDRE

Nederlandsche Asphaltfabriek,
W. J. VAN DER WETTERN. — A. S. KEY.
ROTTERDAM.
Gevestigd: KEULEN, LONDON, ROTTERDAM.
Voert Bestratingen uit; legt Vloeren; levert Materialen. *Adres:* **LEUVEHAVEN 28**

ASSMAN & Co.
ZUIVERAARS
OOK VAN MUIZEN
Bloemgracht 31 AMSTERDAM
BEKR. WERELDTENTOONSTELLING.
INT. TELEFOON 4202.

Société Anonyme Métallurgique
d'AUBRIVES & VILLERUPT.
Siège Social à Aubrives (Ardennes).
Gegoten IJzeren Buizen
met bijbehoorende hulpstukken.
HOOFDAGENT voor Nederland
W. DEURVORST. — Den Haag.
Kantoor: Krayenhoffstraat 2a.
Onderneemt het leveren en leggen van Buizen en Hulpstukken voor GAS- en WATERLEIDING.

H. FUCHS & Co.
DEVENTER,
voorheen J. H. DE GEUS.
CONSTRUCTEUR van werken in
Gewapend beton.
VERTEGENW. **Hennebique Parijs.**

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der gemeente Utrecht zijn voornemens op **Zaterdag 28 Juli 1906**, des namiddags te 2 uur in het openbaar ten Stadhuize AAN TE BESTEDEN:

1. Het bouwen van een schoolgebouw op een terrein aan het Ondiep.
2. Het bouwen van eene woning voor het hoofd van bovengenoemde school aldaar.

De bestekken liggen ter inzage aan het Bureau der Gemeentewerken Achter Klarenburg, en zijn aldaar, zoomede ten Stadhuize (afd. Financiën) en bij de boekhandelaren van Terveen & Zoon te verkrijgen:
van het schoolgebouw ad *f* 1.— (met 4 teekeningen) en van de woning ad *f* 0.50 (met 1 teekening).
Aanwijzing in loco zal plaats hebben op Maandag 23 Juli 1906 des voormiddags te 11½ uur.

Utrecht, 7 Juli 1906.

De Secretaris der gemeente Utrecht,
J. TOOL.

KAISERSTEINBRUCH.
ACTIËNGESELLSCHAFT.
CÖLN A. RHEIN.

De ondergeteekende heeft de eer H.H. Architecten mede te deelen, dat hij sinds **15 November 1905** is benoemd tot

VERTEGENWOORDIGER

van bovengemelde Vennootschap, voor **Nederland** en hare **bezittingen**. Hij beveelt zich ten zeerste aan voor de levering van **STEENHOUWWERKEN** in verschillende steensoorten als daar zijn, **roode Mainsandstein, Medarder Sandstein, Roigheimerstein, MUSCHELKALKSTEIN** en andere soorten waarvan monsters enz. op aanvrage verkrijgbaar zijn.
Verschillende leveringen kunnen reeds als referenties dienen in verschillende steden van ons land.

Hoogachtend,

Telegram-adres: GRANIET.
J. H. P. JANSE.
Marnixstraat 402,
Amsterdam.
Telefon interc. 2864.

STALEN BALKEN
N.V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. Oving Jr.,
Gelderschekade 31–33, ROTTERDAM.

ZUID-HOLLANDSCHE
Machinefabriek en Constructiewerkplaats.
Directeur: ANTON KRÖNER.
Beeklaan hoek Teylerstraat 138, den Haag.
Machinerieën en IJzerconstructiën, reparatiën aan Stoomketels, Machines, Motoren, enz.; Smeedwerk voor Industrieel gebruik en de bouwvakken. IJzeren Rolluiken, Windwerktuigen, Amerikaansche Inschuifhekken, enz. enz.

---

v. d. Schuijt & Kuntze,
INGENIEURS,
AMSTERDAM.
Centrale Verwarmingen.
Pijpleidingen,
Ribbenbuizen, enz.

H. H. DE HAAN,
MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.
Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.
NIJMEGEN.

Handel in
Kokosgipsplaten
voor plafonds en muren,
lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor
Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,
geheel brand- en gehoorvrij.
HOLLE-PLATEN in voorraad.

Naaml. Venn.
Dordrechtsche Asphaltfabriek
v/h. fa. ROODENBURG & Co.
ASPHALT-DAKPAPIEREN
CEMENT-MASTIEK } MERK „ETNA"
HOUTCEMENT }
PAPPOLEUM
ASPHALTVLOEREN en
DAKBEDEKKINGEN
worden onder veeljarige garantie uitgevoerd.

ORIGINEELE
Stigler-liften.
Ingenieursbureau
HUYGEN & WESSEL,
ROTTERDAM.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c.M. voorradig. tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

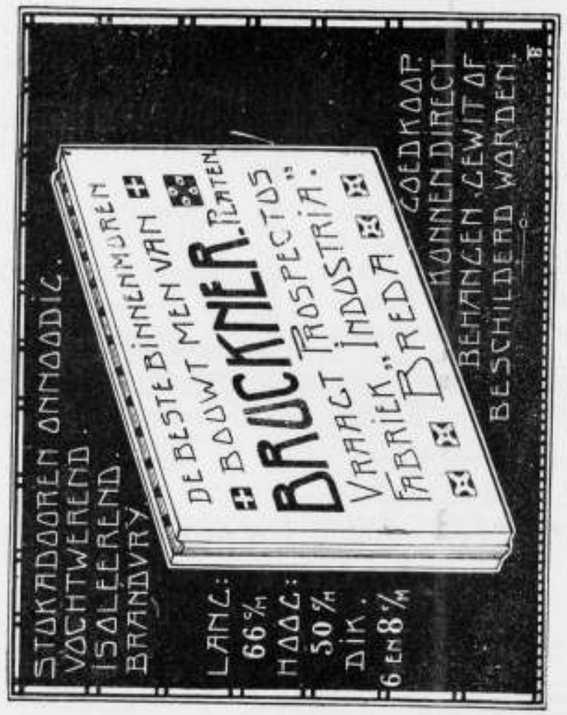

PRISMA'S LUXFER.

KAMER VERLICHT

Zonder Prisma's. Met Prisma's.

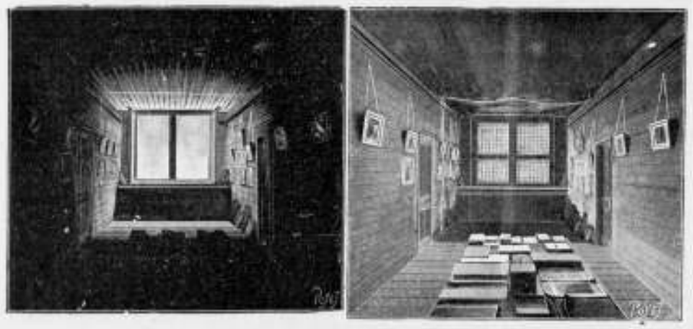

Voor inlichtingen wende men zich tot **WM. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST,

Hagen i. W.

Verbeterde lage-druk

Stoom-Verwarmingen

met of zonder ventilatie voor Ziekenhuizen enz.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestektekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies

---

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Automatische en Kunstmatige

Ventilatie inrichtingen

Syst. „BOYLE" & „WING".

Voor de ventilatie van **GESTICHTEN, ZIEKENHUIZEN, HOTELS, RESTAURANTS, SOCIËTEITEN, WOONHUIZEN, SCHOLEN, KERKEN, WERKPLAATSEN, KANTOREN** enz.

In tal van **RIJKS-, GEMEENTE-** en **PARTICULIERE** gebouwen, **hier te lande,** met het **meeste succes** toegepast.

N.B. Daar eene goede ventilatie afhankelijk is van de juiste grootte en plaatsing der toestellen, wijzen wij er op, dat onze bemoeiingen in deze zich niet zooseer bepalen tot het verkoopen van enkele ventilators maar mede hoofdzakelijk tot het specificeeren van de complete inrichting, welke **gegevens gratis verstrekt** worden

Duizende toepassingen.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem. — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Groote lichtkracht bij gering gasverbruik.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg

WATERLEIDING.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

AEROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee.

Laan van Meerdervoort 186

DEN HAAG.

Interc. Tel. 2658.

Een best en voordeelig adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
Sanitary Engineer,
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

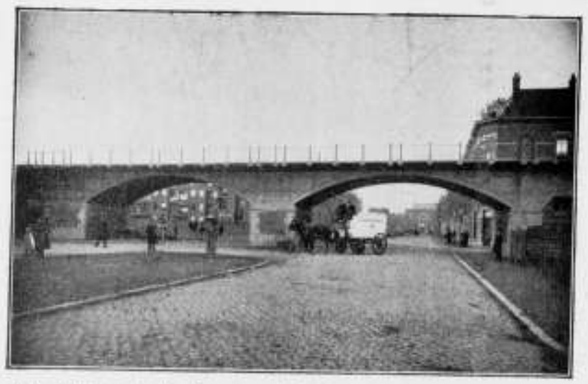
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26e JAARGANG. No 29

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VD MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — Jb. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, vervolg van blz. 385. — Prijsvragen. — De St. Michaelis-kerk te Hamburg. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. Prijs der Advertentien: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Verslag van de Algemeene Vergadering, gehouden op Dinsdag 29 en Woensdag 30 Mei 1906.

(Vervolg van bladz. 385).

Woensdag 30 Mei, des ochtends ten 10 ure in het Maatschappelijk gebouw.

In de vergaderzaal waren tentoongesteld eenige fraai uitgevoerde penteekeningen van den heer Herman van der Kloot Meijburg, architect te Rotterdam, naar welke teekeningen reproducties zijn verschenen in verschillende nummers van het Bouwkundig Weekblad. In de zaal daarnaast was het album tentoongesteld, dat aan den Secretaris der Maatschappij was aangeboden bij gelegenheid van de herdenking van zijn 25-jarig secretarisschap.

Bij het openen der vergadering heette de Voorzitter de aanwezigen welkom, in het bijzonder den heer C. Muysken, oud-Voorzitter en Eerelid, die door zijne tegenwoordigheid wederom een blijk gaf van zijne voortdurende belangstelling in de Maatschappij.

Ook de heer J. Verheul Dzn. was aanwezig; de Voorzitter deelde hem mede, dat hij tot lid van het Hoofdbestuur gekozen was, en vroeg of hij zich die keuze liet welgevallen, en de taak van Bestuurder wederom op zich wilde nemen.

De heer Verheul zeide dit met veel genoegen te willen doen, waarop een applaus van de vergaderden volgde.

De Voorzitter bedankte namens de Maatschappij den heer Verheul voor dit besluit, daaraan toevoegende, dat veel van den heer Verheul werd verwacht, na de rust die hij genoten had gedurende den korten tijd waarin hij geen deel uitmaakte van het Hoofdbestuur.

De Voorzitter betuigde daarop zijn dank aan den heer Van der Kloot Meijburg voor het tentoonstellen zijner fraaie penteekeningen, die hij daartoe op uitnoodiging van het Hoofdbestuur had afgestaan, deelde nog het een en ander mede ter behartiging bij het bezoek aan Haarlem in den namiddag en den gemeenschappelijken maaltijd aldaar, en bracht daarop de concept-Statuten voor een in te stellen Raad van Arbitrage, in behandeling.

Spreker achtte eene lange inleiding betreffende deze zaak overbodig, daar al wat er over te zeggen viel gepubliceerd was geworden. Dit zou ook de discussie zeer kunnen bekorten indien het woord werd gevoerd door hen, die het onderwerp hadden bestudeerd. De concept-Statuten waren in handen gesteld van eene commissie van advies, benoemd door het Hoofdbestuur; de door die commissie wenschelijk geoordeelde wijzigingen op die concept-Statuten worden aan het oordeel der vergadering onderworpen.

De heer W. van Veen, niet overtuigd van het nut van een Raad van Arbitrage, stelde de vraag, waarom deze noodig was.

De heer F. W. M. Poggenbeek antwoordde daarop, dat dergelijke vraag besproken was geworden in de Commissie uit de constitueerende vereenigingen, waarbij er op gewezen was, dat een juiste rechterlijke uitspraak in geschillen die in het bouwvak kunnen voorkomen, meestal zeer moeilijk is. Bij gewone arbitrage heeft de keuze van arbiters niet altijd plaats met de zoo zeer gewenschte onpartijdigheid. Een en ander heeft het gevolg, dat soms voor geschillen van geheel denzelfden aard, uiteenloopende uitspraken worden gedaan. Een vaste Raad zal echter een meer stabile uitspraak kunnen verzekeren: zulk een lichaam verkrijgt langzamerhand een archief, dat een zeer gewenschte leiddraad kan worden bij het behandelen van geschillen en het doen van uitspraken.

De heer Van Veen was hierdoor niet overtuigd van het nut van een Raad, en achtte het beter de gewone wijze van arbitrage te blijven volgen, en arbiters te kiezen volgens de A. V. Dit was vooral gewenscht indien het geschil over een geldquaestie liep. Volgens de statuten van den Raad bleef thans de keuze van arbiters bij den Voorzitter van dien Raad, hetgeen door den spreker niet wenschelijk werd geacht.

De heer G. W. van Heukelom toonde daarop aan, dat de wijze van verkiezing in de statuten van den Raad voorgesteld, verkozen is juist om de moeilijkheden te ondervangen van de arbitrale uitspraken zooals die tot nu toe plaats hebben, en waarbij de beslissing eigenlijk in handen is van den derden arbiter. Volgens

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

de statuten van den Raad zal de uitspraak meer onpartijdig zijn, en dit juist was het groote voordeel van het bestaan van zulk een Raad. De macht van den Voorzitter van dien Raad werd ondervangen door de wijze waarop de Commissie van advies voorsteld de keuze der arbiters te doen geschieden. Een uitspraak in een geschil door arbiters, aangesteld volgens de statuten van den Raad, zou onpartijdiger en beter zijn dan die door arbiters gekozen volgens de A. V. Spreker wees insgelijks op het nut, dat een archief van den Raad zou hebben.

De heer Van Veen stelde daarop de vraag, waarom niet één der arbiters kon gekozen worden uit de architecten of ingenieurs en één uit de aannemers.

Door den heer Van Heukelom werd daarop geantwoord, dat de Voorzitter van den Raad wel beginnen zal zijne keuze te vestigen op hen die door hun technische bekwaamheden aangewezen zijn om over de geschilpunten een juist oordeel te vellen.

De heer Van Veen zeide dit wel in te zien, maar hij wenschte te wijzen op geschillen bijv. over verrekeningen. Dit waren gevallen waar men zich in moest werken. Spreker bleef bij zijne meening, dat het beter was de wijze van verkiezing der arbiters volgens de A. V. te blijven volgen.

De heer J. H. Leliman bracht in het midden, dat, als arbitrage gewenscht wordt, de patroons niet vergeten moesten worden. Dit was nu geschied. Hij waarschuwde om niet te veel in details te treden.

Den spreker werd echter onder 't oog gebracht, dat de door hem bedoelde patroons niets met de geschillen te maken hadden.

De heer Van Heukelom bracht onder de aandacht, dat tot nu toe arbitrage gevoerd was volgens de bepalingen daarover in de A. V. opgenomen. Thans worden andere bepalingen voorgesteld. De patroons (van architect of ingenieur) moeten daarmede in kennis worden gesteld. Wenschen ze de wijze van arbitrage die nu voorgesteld wordt niet te volgen, dan zal de uitspraak in geschillen bij den rechter blijven berusten.

De heer A. Salm G Bz herinnerde aan de waarschuwing van den heer J. H. Leliman om niet te veel in details te treden, hoewel deze er zich zelf aan schuldig had gemaakt. Indien men echter voortging de zaak op eene wijze te behandelen als tot nu toe, dan was het einde ervan niet te voorzien. Spreker stelde daarom voor de concept-Statuten artikelsgewijze te behandelen. Daarbij zou dan ook gelet kunnen worden op het verlangen der Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, die meerdere Raden over het land verspreid wenschelijk acht. Spreker zelve zou tevens wenschen, dat meerdere vereenigingen werden uitgenoodigd om zich aan te sluiten bij de constitueerende vereenigingen, en om hun oordeel over de concept-statuten kenbaar te maken in eene vergadering van al de vereenigingen gezamenlijk.

De Voorzitter, mede van oordeel, dat het wenschelijk is de statuten artikelsgewijze te behandelen, vroeg nu of men het instellen van een Raad noodig achtte, en zoo ja, dan kon men overgaan tot het bespreken der voorgestelde Statuten.

Door den heer Van Heukelom werd nu medegedeeld, hoe deze zaak behandeld was geworden in de algemeene vergadering van de Vereeniging van Delftsche Ingenieurs. Daar was besloten eerst uit te maken, of het instellen van een Raad wenschelijk was. Als dit nu hier bevestigend was beantwoord, dan konden opmerkingen omtrent de Statuten worden gemaakt, en deze zouden daarna besproken moeten worden in eene bijeenkomst van de Commissie uit de constitueerende vereenigingen. Werden de wijzigingen aangenomen door deze Commissie, dan zouden vereenigingen uitgenoodigd kunnen worden om als constitueerende op te treden. Spreker achtte het echter een reine onmogelijkheid om de zaak die het hier gold te bespreken in een vergadering van de leden van een aantal vereenigingen. Het was thans wenschelijk, dat deze vergadering, na hare opmerkingen ten beste gegeven te hebben, het Hoofdbestuur machtiging verleende, om de gewijzigde Statuten ter sprake te brengen in de Commissie uit de constitueerende vereenigingen.

De heer J. Verheul Dzn. wenschte in de eerste plaats te zien uitgemaakt, of het gewenscht was, dat *alle* geschillen aan arbitrage zouden worden onderworpen. Het zou dan wel blijken, dat men niet algemeen daar voor was.

De Voorzitter wenschte nu tot stemming over te gaan om uit te maken, of men voor of tegen arbitrage was, – de heer C. B. Posthumus Meijjes wilde echter nog besprekingen aan die stemming doen voorafgaan. Hij wenschte nog eens in het licht te stellen, dat het beslechten van geschillen door een Raad van Arbitrage veel voor heeft boven de wijze waarop de beslechting thans plaats heeft; door het instellen van een Raad is men zeker, dat de beslissing zal zijn in handen van werkelijk deskundige mannen. Spreker zeide veel voor het instellen van een Raad te gevoelen, en begreep niet waarom de heer Verheul er tegen was.

Deze antwoordde daarop, dat de wijze waarop in den laatsten tijd geschillen werden beslecht, goed was gebleken te zijn. Men was over de wijze van arbitreeren tevreden. Werd nu een Raad ingesteld, dan zou men arbiters bijv. uit Amsterdam krijgen, om te beslissen over zaken in Rotterdam, terwijl zij onbekend waren met de plaatselijke gebruiken aldaar. Daarom was hij tegen het instellen van een Raad.

Door den heer Posthumus Meijjes werd daartegen ingebracht, dat de Raad wel zal bestaan uit personen in verschillende plaatsen van ons land woonachtig. De Voorzitter van dien Raad zal dus een ruime keuze voor arbiters hebben, en deze benoemen naar omstandigheden.

Op het gezegde van den heer Verheul, dat zijne bezwaren niet door den heer Posthumus Meijjes schenen begrepen te zijn, antwoordde deze, dat zulks wel het geval was, maar dat hij niet kon inzien dat bouwen bijv. in Rotterdam andere eischen had dan in Amsterdam.

De heer Poggenbeek wees den heer Verheul op art. 8 der concept-Statuten, waarin bepaald wordt, dat de berechting der geschillen geschiedt door een scheidsgerecht, bestaande uit 3 leden, door de beide geschil-hebbende partijen in gemeen overleg uit de leden van den Raad gekozen. Partijen konden dus op de keuze van de door hen speciaal gewenschte arbiters invloed uitoefenen.

Volgens den heer Verheul zeide die bepaling echter niets; want wat zal het geval zijn indien partijen niet tot overeenstemming in de benoeming kwamen. In dat geval heeft geen der partijen meer eenigen invloed.

De heer H. Moen G.Pz. zeide de bepalingen omtrent arbitrage nog eens uit vroegere bestekken te hebben opgezocht, en niet te begrijpen, waarom die nu veranderd moesten worden. Beslechting van geschillen door een Raad als voorgesteld werd, zou kostbaar zijn en bovendien lang duren. In de Statuten had hij ook niets gevonden omtrent de quaesties die tusschen patroons en architecten waren gerezen, hetgeen een leemte was. Spreker achtte het bovendien noodig, dat overal plaatselijke raden werden ingesteld.

Het bezwaar, dat de uitspraak in een geschil misschien lang op zich zou doen wachten kon — zoo zeide de heer Van Heukelom — worden opgelost, door in het huishoudelijk reglement van den Raad de bepaling op te nemen, dat de Voorzitter den tijd zal bepalen waarbinnen de uitspraak zal moeten geschieden.

De heer E. M. Rood zeide, beslist voor arbitrage door een Raad te zijn, maar ook wel iets te gevoelen voor de bezwaren van den heer Verheul, die echter ontgaan konden worden door er op te letten bij de samenstelling van den Raad.

De heer Van Heukelom wees er nu op, dat de bezwaren van de heeren Verheul en Rood ondervangen konden worden door gebruik te maken van de bepaling van art. 17, volgens welke het scheidsgerecht ambtshalve of op verzoek van partijen bevoegd is, partijen of hare gemachtigden, zoomede getuigen te hooren en deskundigen te benoemen. Dit zou echter, volgens spreker, blijken zelden noodig te zijn. In elk geval gaf art. 17 uitkomst in de gevallen door den heer Verheul bedoeld.

De heer J. J. van Nieukerken verklaarde geen bezwaar te zien in de instelling van slechts één Raad, hetgeen hij door eenige recente voorbeelden uit de praktijk van het bouwvak aantoonde. Volgens spreker werd door de Rechtbank wel degelijk rekening gehouden met de plaats waar de geschillen zich voordoen, maar daartegenover staat, dat zij soms als deskundigen benoemt menschen, die geenszins competent tot oordeelen zijn. Ieder zal echter inzien, dat het noodig is, dat als deskundigen benoemd worden mannen van kennis, alle capaciteiten bezittende om een goed oordeel te vellen. Spreker wees er voorts op, dat het instellen van een Raad door de aannemers is voorgesteld, omdat deze overtuigd zijn, dat er een leemte bestaat in het oplossen van geschillen zooals dit thans plaats heeft. Iedereen erkent dit, met de aannemers. Spreker haalt daarbij aan een voorbeeld, om te doen zien hoe in een quaestie, ontstaan over de inrichting van een fundeering, deskundigen voor het uitspreken van een oordeel waren geroepen, die niet eens wisten hoe een fundeering in elkander zat. Door de instelling van een Raad zal zoo iets niet meer kunnen voorkomen, daar die Raad zal bestaan uit een kring van neutrale en bekwame mannen, op velerlei gebied, die geacht kunnen worden menschen te zijn, die naar recht, maar ook naar billijkheid uitspraak zullen doen.

Nadat de heer Poggenbeek er op gewezen had, dat het bezwaar van den heer Verheul verviel, wanneer in verschillende plaatsen van het land Raden werden ingesteld, deelde de heer P. A. Veeldenburg mede, dat de leden van de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, die de gevolgen van de instelling van een Raad nauwkeurig hadden onderzocht, het bezwaar, door den heer Verheul gereleveerd, insgelijks hadden gevoeld. Zij waren voor het instellen van Raden in verschillende deelen van het land, wijl de gewoonten en gebruiken aan die streken eigen, soms zoo veel van elkander verschillen. Bovendien achtten zij het noodig, boven die Raden een Raad van Beroep te stellen. Indien die wenschen van de Vereeniging konden verwezenlijkt worden, dan zou daardoor aan de door haar geopperde bezwaren zijn tegemoet gekomen.

De Voorzitter achtte deze oplossing echter veel te omslachtig.

De heer Van Heukelom bracht nog eens de reeds door hem opgesomde groote voordeelen van een Raad van arbitrage in herinnering, en bleef er bij, dat de instelling van één Raad het beste was. Indien meer Raden werden ingesteld, dan zou er weer een groot verschil in jurisprudentie ontstaan, dat nadeelige gevolgen moest hebben. In gevallen, dat de centrale Raad zich voor de richtige vervulling zijner taak te zwak zou achten, dan was hij bevoegd zich de krachten te assumeeren die hij meende noodig te hebben, en dit was een groot voordeel.

De heer J. H. Leliman wilde daarentegen een Raad zien ingesteld voor elke Gemeente in het land, — een denkbeeld, dat door den Voorzitter bestreden werd, omdat hij één centrale Raad, evenals de heer Van Heukelom, beter en eenvoudiger achtte dan een massa kleinere Raden.

De heer van Veen wees nog eens op de wijze van het beslechten van geschillen volgens de A. V., die volgens hem goed werkte, zoodat een Raad overbodig kon worden geacht. Hij stelde de vraag, waarom het Hoofdbestuur arbitrage volgens de A. V. ongewenscht achtte.

De heer D. E. C. Knuttel stelde daartegenover de vraag, met welk recht den Kantonrechter de verplichting kon worden opgelegd een derden arbiter te benoemen. Als de Kantonrechters dit niet willen doen, kan immers niemand hen daartoe noodzaken. Maar bovendien, — wie zijn de menschen dan die somwijlen benoemd worden. Het is een Rechtbank niet kwalijk te nemen, dat zij niet altijd een goed begrip heeft van de zaak waarover het geschil loopt, en dan menschen aanwijst om te oordeelen, die in het speciale geval daartoe niet genoegzaam bevoegd zijn. 't Gaat zelfs in enkele gevallen zoo verre, dat zij aan Vereenigingen inlichtingen moet vragen over te benoemen personen. Maar bovendien, de behandeling van een zaak bij de Rechtbank gaat zeer traag. Dit nu zal niet het geval zijn wanneer een geschil behandeld kan worden door menschen, die geheel op de hoogte zijn van het geval waarover de quaestie loopt, en die voldoende technische kennis bezitten.

De bezwaren door den heer Knuttel genoemd, zouden volgens den heer Van Veen misschien ondervangen kunnen worden, door 2 arbiters te benoemen voor elke partij. Spreker vroeg andermaal het oordeel van het Hoofdbestuur over het instellen van een Raad van Arbitrage te mogen vernemen.

Hierop antwoordde de heer Van Heukelom, dat de bezwaren tegen de concept-Statuten voor dien Raad als opgemaakt door de Commissie bestaande uit vertegenwoordigers der constitueerende vereenigingen waren in het licht gesteld, onder mededeeling dat dit bezwaren waren van eene Commissie van advies samengesteld uit leden der Maatschappij en van het Hoofdbestuur. Bovendien was duidelijk gezegd geworden, dat een Raad van Arbitrage wenschelijk was, omdat deze de waarborgen van onpartijdigheid zal aanbieden.

De heer W. J. de Groot zeide daarop tegenover den heer Van Veen te willen herhalen wat de heer Knuttel had gezegd, daar hij ditzelfde had willen te berde brengen. Hij wees er met nadruk op, dat juist de keuze en benoeming door een Kantonrechter zoo zeer is tegen het belang, waarvoor de heer Van Veen meent te moeten opkomen.

De heer Moen wenschte nog mede te deelen, dat als er nu gestemd werd over de wenschelijkheid van het instellen van een Raad van Arbitrage, hij daartegen zal stemmen. Spreker wenschte een Raad van Beroep boven den Raad van Arbitrage.

Van verschillende zijden werd den spreker opgemerkt, dat bij de voorgestelde wijze van arbitreeren een Raad van Beroep niet paste

Zoowel de Voorzitter als de heer Van Nieukerken drongen er op aan tot stemming over te gaan om uit te maken of een Raad van Arbitrage door de vergadering wenschelijk werd geacht.

De stemming had plaats, en met 47 tegen 5 stemmen werd uitgemaakt, dat de vergadering bedoelden Raad wenschelijk achtte.

Nauwelijks had de Voorzitter nu voorgesteld de concept-Statuten artikelsgewijze te behandelen, of de heer Verheul vroeg, in hoeverre het door de vergadering genomen besluit nu bindend was.

De heer Van Heukelom deelde daarop mede, hetgeen in de Algemeene Vergadering der Vereeniging van Delftsche Ingenieurs besloten was, welk besluit men had kunnen lezen in de vakbladen. Mochten er belangrijke afwijkingen van de concept-Statuten worden aangenomen, dan zouden deze in eene vergadering van de constitueerende vereenigingen besproken moeten worden. Zonder behoorlijk overleg zou het onmogelijk zijn eenig resultaat te verkrijgen, of tot over eenstemming te komen.

Door den heer Verheul werd de wenschelijkheid betoogd, om de concept-Statuten na bespreking te doen goedkeuren door de Algemeene Vergadering.

De heer Knuttel is dit in zoo verre met den heer Verheul eens, dat die goedkeuring dan en bloc moet geschieden, waartegen hij geen bezwaar heeft. Maar als de goedkeuring af moet hangen van een herhaalde behandeling artikel voor artikel en van een of andere geringe wijziging, dan moet hij zich daartegen verzetten.

De heer Verheul bleek een andere opvatting van de zaak te hebben, en vroeg, wie dan eigenlijk een mandaat had.

Dat mandaat wordt nu van de Algemeene Vergadering gevraagd, zeide de heer Van Heukelom.

In dat geval, zoo meende de heer Verheul, moesten ieders bezwaren vooraf gehoord worden.

De heer Knuttel geloofde niet, dat zonder hier of daar wat toe te geven, iets bereikt zou kunnen worden. Er is hier natuurlijk overleg noodig.

Dit beaamde de heer Van Heukelom, die aantoonde, dat directies en aannemers in overleg treden om iets in het belang van beiden tot stand te brengen. De Vereeniging van Delftsche Ingenieurs had ook die opvatting en had zich vóór een Raad van Arbitrage verklaard.

Volgens den heer Verheul vertegenwoordigde die Vereeniging echter andere directies dan de Maatschappij en zij had dus ook andere belangen. Men moest wel begrijpen, dat de architecten niet dien steun achter zich hebben, waarop groote directies kunnen rekenen.

De heer Van Heukelom zeide daarop, dat ook hij dit had mede gedeeld in de vergadering der Vereeniging van Delftsche Ingenieurs, waarin hij juist in het belang der architecten had gesproken. Dit is ook de reden geweest waarom die vergadering zich met de bezwaren heeft kunnen vereenigen, die door de Commissie uit de Maatschappij zijn opgeworpen. Men moet thans medewerken om te trachten iets tot stand te brengen dat zooveel mogelijk aan alle belanghebbende partijen kan voldoen. Met het oog op veranderingen die men na opgedane ondervinding zou wenschen te zien gebracht in de wijze van werken of de samenstelling van den Raad, is artikel 23 der concept-Statuten zoodanig gewijzigd, dat de definitieve Statuten om de vijf jaren herzien moeten worden, en dat op verzoek van $^2/_3$ der leden van den Raad tusschentijds wijzigingen in de Statuten kunnen gebracht worden.

De heer Verheul deelde hierna mede, dat indien in deze vergadering alle bezwaren tegen de concept-Statuten konden worden gehoord, hij zich kon nederleggen bij het verleenen van machtiging aan het Hoofdbestuur, om verder te onderhandelen over het instellen van bedoelden Raad.

De Voorzitter verklaarde nu artikel voor artikel in behandeling te zullen brengen, om ieders bezwaren te hooren.

De heer Moen gaf zijn wensch te kennen om aan Art. 1 toe te voegen, dat boven den Raad van Arbitrage nog een Raad van Beroep zou staan.

Dit was, volgens den heer Van Nieukerken, buiten de orde. Als de artikelen op zulk eene wijze werden behandeld, was geen einde aan de zaak te zien. Het was de quaestie thans bezwaren tegen een artikel te doen hooren, die genotuleerd konden worden, niet om nieuwe voorstellen te doen.

Ook den heer de Groot kwam het juist voor, dat door de discussie aan de Commissie moest blijken, hoe de vergadering over de bedoeling van verschillende artikelen dacht. Dit was zeer wenschelijk met het oog op mogelijk aan te brengen wijzigingen in de artikelen.

De heer Moen deelde vervolgens mede, dat er te Amsterdam al een Raad van Beroep bestond, — eene mededeeling die den heer Knuttel de vraag ontlokte, of men het thans had over Arbitrage of niet. Wenscht men arbitrage, dan is beroep uitgesloten. Beroep is lijnrecht tegen het principe van arbitrage.

Nadat de heeren van Nieukerken en de Groot andermaal hadden aangedrongen op het vernemen van wenschen of bezwaren omtrent artikelen, die dan in aanmerking konden genomen worden, bracht de Voorzitter art. 1 in behandeling.

De heer Verheul wenschte daarin bepaald te zien, dat er 11 raden zouden bestaan, dus in elke provincie een.

De heer Van Heukelom deed naar aanleiding hiervan de vraag, of nu telkens moest worden uitgemaakt of men goed vond een voorstel in stemming te brengen.

Het bleek dat de vergadering over elk voorstel wenschte te stemmen.

Nadat de heeren Moen en Kooken zich vóór het voorstel van den heer Verheul hadden verklaard, werd tot stemming overgegaan.

Het voorstel werd daarop verworpen, daar slechts 6 stemmen er voor werden uitgebracht.

De heer C. Muysken was van meening, dat men met eene dergelijke behandeling der Statuten op een verkeerden weg was. De discussie daarover mocht niet gesmoord worden; het was alleszins van belang om de gewichtige zaak à tête reposée te behandelen. De wijze van behandeling die de heer Van Nieukerken voorstond, was een soort lapmiddel. Er was maar één middel om tot een goed resultaat te komen, en dit was de artikelen een voor een behoorlijk te bespreken. Geschiedde zulks niet, dan zou dit geen goeden indruk naar buiten maken.

Na nog eenige wisseling van gedachten over de verdere behandeling van het concept, waarbij de heer Verheul de opmerking maakte, dat algemeen gewaardeerd moest worden, dat de zaak grondig besproken zou worden, zeide de Voorzitter art. 2 in behandeling te brengen, nu art. 1 was goedgekeurd.

Nadat de heer C. N. van Goor nog had voorgesteld, wat artikel 1 betreft, het aantal raden ongelimiteerd te doen zijn, welk voorstel werd verworpen met 12 stemmen tegen, werd vervolgens het gewijzigde art. 2, zonder opmerkingen daarover, goedgekeurd.

Wat betreft art. 3 achtte de heer H. J. Wolter het aantal leden van den Raad te gering, omdat dit eene keuze voor speciale gevallen die zich konden voordoen, te zeer beperkte.

Nadat de Voorzitter nog eens op art. 17 had gewezen, bepalende o.a. dat deskundigen konden benoemd worden, werd het gewijzigde art. 3 goedgekeurd.

Vervolgens werden zonder opmerkingen van belang ook de artikelen 4, 5, 6 en 7 goedgekeurd, de artikelen 4 en 6 zooals deze gewijzigd waren.

De heeren Van Veen en P. A. Timmers konden het gewijzigde art. 8 niet goedkeuren, omdat zij van meening waren, dat de bepalingen daarvan geen onpartijdige uitspraak waarborgden.

De heer Van Heukelom toonde echter aan, dat de samenstelling van het scheidsgerecht eene zoo onpartijdig mogelijke uitspraak waarborgde.

De heer Van Veen was het met deze zienswijze niet eens, en zou liever bepaald zien dat twee scheidslieden door het lot uit de partijen werden aangewezen, één uit elke partij, en dat de derde scheidsman werd gekozen uit de 22 overige leden van den Raad.

De heer Poggenbeek zeide zich met eene zoodanige bepaling niet te kunnen vereenigen; eveneens de heer Knuttel, die de opmerking maakte, dat door een loting geen kans bestond om specialiteiten aan te wijzen, die in sommige gevallen van geschil toch zeer noodzakelijk waren.

De heer Poggenbeek achtte het wenschelijk, dat door elke partij in het geschil een arbiter werd aangewezen; de heer Van Goor daarentegen, dat door elke partij bijv. 3 personen werden aangewezen, waaruit dan door den Raad één benoemd zou kunnen worden.

De heer Weeldenburg zeide niet mede te kunnen gaan met het denkbeeld van den heer Poggenbeek. Zijns inziens moest de benoeming van de scheidsrechters bij den Raad berusten. Deze stond te hoog om de benoeming door anderen te doen geschieden.

De heer Van Veen bepleitte andermaal de wenschelijkheid om de scheidsrechters aan te wijzen bij loting die door den Voorzitter van den Raad zou moeten geschieden, op zoodanige wijze, dat één der scheidslieden werd aangewezen uit de architecten, en één uit de aannemers, leden van den Raad, terwijl dan de derde kon worden aangewezen door de twee vorigen. Op zulk eene wijze zou dan een onpartijdig scheidsgerecht in het leven geroepen kunnen worden.

Na eenige discussie over deze zienswijze werd art. 8, zooals het door de Commissie gewijzigd was, goedgekeurd.

Zonder noemenswaardige bespreking werden vervolgens de artikelen 9, 10, 11, 12, 13 en 14 goedgekeurd, de artikelen 10 en 13 volgens de gewijzigde redactie.

Volgt, na eenige toelichting, de goedkeuring der artikelen 15, 16 en 17.

Wat art. 18 betreft, verklaarde de heer Rood er tegen te zijn, dat de Raad bevoegd zou zijn de beslissing van de scheidsrechters openbaar te maken. Spreker vond die openbaarheid niet goed, omdat zij allicht nadeelige gevolgen kon hebben voor een der partijen.

De heer Van Heukelom verdedigde echter de openbaarmaking, die niet bedoelde het opnemen van de uitspraak in couranten. Het was zelfs wenschelijk, dat kennis kon worden genomen van de overwegingen en uitspraak der scheidsrechters. Dit zou kunnen verhoeden, dat wellicht andere geschillen van gelijken aard werden opgeworpen. Het artikel zegt, dat de Raad *bevoegd* is, hij is echter niet *verplicht* het te doen en zal dus ook naar omstandigheden handelen.

Na deze toelichting werd de redactie van art. 18 goedgekeurd.

Op het genoemde artikel terugkomende, achtte de heer Moen het wenschelijk, dat daarin bepaald zou worden, binnen welken tijd de scheidsrechters uitspraak moesten doen.

Hierop antwoordde de heer Van Heukelom, dat het gewenschter was, dat die tijd werd bepaald door den Voorzitter van den Raad. Deze bevoegdheid was echter beter te regelen bij huishoudelijk reglement. Wat dit betreft zou door de Commissie rekening worden gehouden met de opmerking van den heer Moen.

Door den heer Salm werd de vraag gedaan, waarom niet was bepaald, dat het scheidsgerecht naar „recht en billijkheid" beslissen moest, zooals de term gewoonlijk is. In art. 18 werd alleen van billijkheid gesproken.

Dit was geschied, zeide de heer Van Heukelom, omdat het spreken van recht naar billijkheid voor beide partijen het wenschelijkst was. Een uitspraak volgens het recht is immers niet altijd billijk; in het artikel wordt echter ook gezegd, dat het scheidsgerecht beslissen zal als goede mannen, en het is te verwachten, dat deze het recht, zooals dit door partijen wordt verlangd, niet uit het oog zullen verliezen.

De heer Michielse deed daarna andermaal de vraag, welk nut het heeft de beslissing openbaar te maken; waarop door den heer van Heukelom nog eens geantwoord wordt, dat die openbaarmaking in de meeste gevallen van groot nut kan zijn, omdat men daaruit zal kunnen opmaken hoe in soortgelijke geschillen als waarvan de uitslag bekend is, eene beslissing te verwachten is. Dit kan ook in vele gevallen een geschil voorkomen.

De heer Weeldenburg deed daarop de vraag, of eene openbaarmaking in te wijden kring niet op eene of andere wijze zou zijn te ondervangen, bijv. door te bepalen, dat de behandeling der geschillen in druk zal verschijnen, en de stukken, desnoods tegen betaling, verkrijgbaar zullen worden gesteld.

Dit zou, volgens den heer Van Heukelom, de kosten weer hooger maken. Het is beter, dat door den Raad inzage aan belanghebbenden zal worden verleend van de verlangde stukken.

De heer Muysken was van oordeel, dat het openbaar maken van de uitspraken moest worden overgelaten aan de prudentie van den Raad.

De heer Van Nieukerken sloot zich bij die zienswijze aan. De Raad moest op dezelfde wijze te werk gaan als Gezondheids-Commissiën, en vóór het publiceeren van de uitspraak van scheidsrechters overwegen, of van de desbetreffende stukken kon worden gebruik gemaakt tot voorlichting en leering. Spreker meende echter, dat het niet wenschelijk was de gelegenheid te verschaffen, dat iedereen van de uitspraak inzage kon nemen.

Achtereenvolgens werden daarop goedgekeurd de artikelen 19 en 20, benevens 21 volgens de gewijzigde redactie.

Bij de behandeling van art. 22 wordt achtereenvolgens door de heeren Verheul, Muysken en De Groot betoogd, dat elke constitueerende vereeniging evenveel moest bijdragen in de leening ter bestrijding van de kosten van oprichting en voorloopige huishoudelijke uitgaven.

De heer Van Heukelom was van hetzelfde gevoelen, en zeide niet te kunnen aannemen, dat de Raad de geraamde kosten zal overschrijden; dit in antwoord aan den heer Weeldenburg, die gemeend had, dat de kosten van den Raad nog al groot zouden zijn.

Nadat gebleken was, dat na deze bespreking niemand tegen het genomen besluit omtrent art. 22 was, en de Maatschappij dus in de leening moest bijdragen evenveel als de overige constitueerende

vereenigingen, werden de artikelen 23, zooals het gewijzigd was, en 24 goedgekeurd.

Na dit besluit verzocht de heer Verheul, dat ook de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap zou worden verzocht toe te treden als constitueerende vereeniging, en vroeg verder wat de bedoeling was van de tusschen haakjes geplaatste woorden in de concept-Bepaling ter opneming in de bestekken, luidende: ook die — doelende op geschillen — welke slechts door een der partijen als zoodanig worden beschouwd.

De heer Van Heukelom antwoordde daarop, dat de bedoeling deze was, dat indien een der partijen een geschil voor den Raad wil brengen, de andere daarmede genoegen moet nemen.

De heer Van Goor zou in de concept-Bepaling wenschen te zien uitgedrukt, dat meerdere dan de genoemde geschillen aan dit scheidsgerecht kunnen worden onderworpen, of wel alle, maar dan met goedvinden van beide partijen.

De heer Van Heukelom deelde daarop mede, dat de Vereeniging van Delftsche Ingenieurs eerst was voor de beslechting van *alle* geschillen door den Raad. Spreker had daarop in de vergadering van de leden der Vereeniging gewezen op de bezwaren die daartegen bestonden bij de architecten, en welke door de Vereeniging wel werden gevoeld. Begrepen werd, dat de architecten wenschten alleen voor den Raad te brengen de geschillen, opgesomd in de A. V. Spreker vestigde er echter de aandacht op, dat toch de vrijheid bleef bestaan om de concept-Bepaling al dan niet in de bestekken op te nemen; wenschelijk achtte hij het evenwel dat alle directies zooveel mogelijk een gelijkluidende bepaling betreffende de arbitrage in hunne bestekken opnemen; mocht in die bepaling het aantal gevallen, waarvoor arbitrage wordt toegelaten, beperkt blijven, dit behoeft niet te weerhouden dat enkele directies — zooals nu ook reeds geschiedt — in gemeen overleg met de aannemers, ook scheidsrechterlijke uitspraak toelaten voor meerdere gevallen; dan in de bestaande A.V. genoemd.

De heer De Groot verklaarde met den wensch van den heer Van Goor te kunnen medegaan.

De heer Van Nieukerken wilde dat men zou blijven vasthouden aan de gewijzigde redactie. De zaak is uitvoerig in de Commissie besproken. De instelling is een nieuwe, en de Raad zal ongetwijfeld haar handen vol hebben met het beslechten van geschillen alleen in de A. V. genoemd. Spreker gaf den raad, niet te veel in de concept-Bepaling te zetten, 't geen erger is dan te weinig.

De heer De Groot was van meening, dat de heer Van Nieukerken opzettelijk gevallen waarover gearbitreerd kon worden, buiten wilde sluiten; hetgeen echter door den heer Van Nieukerken werd tegengesproken. Deze zeide zich geen denkbeeld gevormd te hebben over bepaalde geschillen die niet voor den Raad moesten komen. Dat college immers zou zelf zijn deur wel wijd openzetten.

De heer Van Heukelom bracht daarop onder de aandacht, dat nu ook gemist zou worden de berechting van geschillen, waaromtrent vóór het instellen van een Raad niet door arbiters uitspraak kon worden gedaan. Spreker zeide juist de belangen der architecten in de vergadering der Delftsche Ingenieurs te hebben behartigd en wijst er op, dat als de Raad de behandeling van een geschil niet op zich wil nemen, de mogelijkheid niet uitgesloten is tot eene andere wijze van Arbitrage over te gaan.

Door den heer Van Veen werd de geldigheid betwijfeld van de bepaling, dat aanbesteder en aannemer afstand moeten doen van hun recht tot het inroepen der tusschenkomst van den gewonen rechter, zooals in alinea 2 van de concept-Bepaling wordt voorgeschreven. Als de uitspraak van den Raad aan iemand niet bevalt, dan kan men immers toch nog de hulp van den rechter inroepen.

Het bleek echter niet, dat de vergadering wenschte de bedoelde bepaling niet te zien opgenomen in het concept.

De heer E. van den Bossche deelde nu aan de vergadering een staaltje mede van een door hem tot zijn nadeel ondervonden behandeling van een lastgever, en vroeg of men ook dergelijke zaken voor den Raad zou kunnen brengen.

De Voorzitter bracht den vorigen spreker echter onder het oog, dat de onaangename ondervinding door dezen opgedaan, daaruit was voortgevloeid, dat hij met zijn lastgever — zooals gebleken was — geen contract had gemaakt.

Nadat de concept-Bepaling volgens de gewijzigde redactie was goedgekeurd, maakte de heer Posthumus Meijes de opmerking, dat die bepaling nu nog in de Statuten van den Raad behoorde te worden opgenomen.

De heer Van Heukelom verklaarde echter, dat er geen onmiddellijk verband bestaat tusschen de Statuten en de concept-Bepaling. De eerste zijn de wet van den Raad, en moesten nog worden aangevuld door een huishoudelijk reglement voor den Raad, terwijl de tweede is eene bepaling, die men al of niet in een bestek kan opnemen.

De heer Posthumus Meijes bleef evenwel bij zijne meening, dat in de Statuten behoorde te worden vastgelegd welke geschillen — in den aanvang der concept-Bepaling opgegeven — zullen worden behandeld door een scheidsgerecht uit den Raad van Arbitrage gekozen.

Maar door den heer Van Heukelom werd daartegen aangevoerd, dat indien in de Statuten bepaalde geschillen werden genoemd, die dus met uitsluiting van andere door het scheidsgerecht moesten behandeld worden, het niet mogelijk was voor wie dat wenschte te doen, andere geschillen dan de in de Statuten gestipuleerde door een scheidsgerecht te doen beslechten. Geschillen over bouwmaterialen zouden dan voor den rechter moeten worden gebracht, en niemand zal kunnen toegeven, dat de partijen daardoor in gunstiger conditie komen. Het is toch wenschelijker, dat door vakmenschen recht wordt gesproken, dan door personen die uit den aard hunner betrekking geen voldoende kennis hebben van de quaestie waarover het geschil loopt, en die soms nog voorgelicht moeten worden door zoogenaamde deskundigen, die veelal ook niet al te best op de hoogte zijn.

De heer Posthumus Meijes vond dit een hinken op twee gedachten, maar de heer Van Nieukerken kon zich volkomen aansluiten aan de meening van den heer Van Heukelom. Spreker toonde vooral het zonderlinge van sommige rechterlijke uitspraken, waarop de heer Van Heukelom al had gewezen, door eenige voorbeelden aan.

De heer Posthumus Meijes bleef echter bij zijne meening, die ook door den heer Weeldenburg bleek gedeeld te worden en wenschte door stemming het gevoelen der vergadering te vernemen.

Uit de gehouden stemming bleek, dat de meerderheid het niet eens was met den heer Posthumus Meijes, wiens gevoelen door 13 der aanwezigen werd gedeeld.

Niemand meer het woord verlangd hebbende over de concept-Bepaling in de bestekken op te nemen, werd op voorstel van den heer Van Heukelom het Hoofdbestuur gemachtigd, de wijzigingen in de Statuten en de Bepaling, door de vergadering goedgekeurd, ter kennis te brengen van het Hoofdbestuur van den Nederlandschen Aannemersbond, met verzoek die wijzigingen te bespreken in eene bijeenkomst van de gedelegeerden uit de constitueerende Vereenigingen, die daartoe op nader te bepalen dag zullen worden bijeengeroepen. Spreker kon mededeelen, dat het Bestuur der Vereeniging van Delftsche Ingenieurs hare gedelegeerden naar eene dergelijke vergadering zou afvaardigen.

De heer Salm vroeg of het niet mogelijk zoude zijn, dat ook andere Vereenigingen dan die welke tot nu toe als constitueerende waren genoemd, konden toetreden als zoodanig; dit zou een goeden band zijn.

Door den heer Van Heukelom werd daarop geantwoord, dat men de samenwerking voor den Raad zoo ruim mogelijk wil maken.

(Wordt vervolgd.)

PRYSVRAGEN

Ter gelegenheid van haar 3e Lustrum wordt door de Delftsche Studenten-Amateur-Fotografen-Vereeniging in November 1906 eene nationale tentoonstelling gehouden voor amateur-fotografen.

De tentoonstelling is gesplitst in drie afdeelingen, en wel A voor artistieke fotografie, B voor technische fotografie, en C voor architectonische fotografie. De Jury voor deze laatste afdeeling bestaat uit de heeren Prof. H. Evers, Prof. A. F. Gips en A. H. Schram.

Behalve de groote zilveren medaille, uitgeloofd door H. M. de Koningin, is een fraaie collectie medailles ter beschikking der Jury gesteld.

Programma's zijn te verkrijgen bij den heer L. G. Langguth Steuerwald, Secretaris der D. S. A. F. V. te Rijswijk, Koninginnelaan 15.

DE ST. MICHAELIS-KERK TE HAMBURG.

St. Michaelis-kerk.

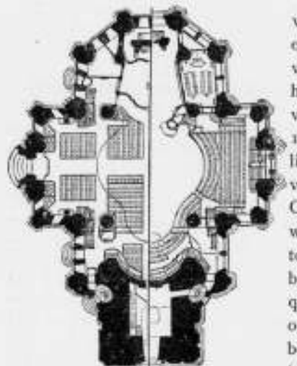

Plattegrond.

De St. Michaelis-kerk te Hamburg is den 3den Juli j.l. door brand vernield. Bij het uitvoeren van kleine herstellingswerken in den toren, ter hoogte van de klokken, is door een ongelukkig toeval een kan benzine in brand geraakt; het vuur verspreidde zich terstond op zoodanige wijze, dat aan blusschen niet meer te denken viel. Een uur na het uitbreken van den brand is de toren reeds ingestort; van den „alten Michel" bleef nog slechts een puinhoop over.

De groote uitbreiding van Hamburg in de 17de eeuw maakte het instellen van een nieuw kerspel — het vijfde — noodig, waarvoor in de jaren 1649 tot 1661 de eerste St. Michaelis-kerk gebouwd werd volgens de plannen van Corbinus. Aan dit gebouw werd in 1668 een toren toegevoegd door den bouwmeester Peter Marquard die te Hamburg ook de torens heeft gebouwd der Katharina-kerk (1648—1658), en der Nicolai-kerk (1657—1658) die vernield werd bij den geweldigen brand van 1842, waardoor Hamburg geteisterd werd.

De bouwkosten van de St. Michaelis-kerk met toren hadden 672.000 Mk. bedragen. Het plafond der kerk was in gips uitgevoerd op een geraamte van latten, eene constructie die het mogelijk gemaakt had de zuilen uiterst slank te maken, waardoor de plaatsruimte gewonnen, en de uitstekende acustiek verkregen werd waardoor de kerk beroemd was. De kerk was om haar inrichting en mooi interieur zeer in trek en den dienst daarin werd zeer druk bezocht. Een en ander was oorzaak, dat zij met rijke kunstwerken werd begiftigd.

Nog geen eeuw was na de stichting verloopen, toen het gebouw in 1750 door den bliksem getroffen en door brand totaal vernield werd. In de jaren 1777 tot 1786 werd de kerk door Ernst Georg Sonnin, in gemeenschap met J. L. Prey herbouwd, nu echter zonder zuilen in de kerkruimte; daardoor is het doel om een onverdeelde kerkruimte voor den Protestantschen eeredienst te verkrijgen, op groote schaal verwezenlijkt. Het uitwendige der kerk wees op een dwarsschip, maar het inwendige was een volkomen centraalbouw met 1500 vaste zitplaatsen, en ruimte aanbiedende voor 3000 personen.

Het gestucadoorde plafond was in roccocostijl uitgevoerd.

Het inwendige der kerk.

Zeer de aandacht verdienden het fraaie orgel, dat in 1716 aan de kerk geschonken was, een in Italië vervaardigd marmeren doopbekken, en een altaarbeeld van Joh. Heinr. Tischbein de oudere. Onder de geheele kerk bevond zich een overwelfde ruimte met 269 graven. De kosten van den bouw van kerk en toren hadden 1.920.000 Mk. bedragen.

Deze thans verwoeste kerk zal wederom worden opgebouwd, geheel volgens haar oorspronkelijk ontwerp, waarvan de teekeningen bewaard zijn gebleven.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 14 Juli 1906. *Rembrandt en de Bouwkunst;* eene beschouwing over het verband tusschen schilder-, beeldhouw- en bouwkunst in de 17e eeuw. *Nieuwe vervaardigingswijze van weefselachtig behang;* eene korte beschrijving van nieuwe linecrustaachtige stoffen voor muur- en wandbehangsels.

Architectura, 14 Juli 1906. *De ontwerpen voor het Vredespaleis. Kort verslag van de excursie naar Alkmaar,* op 6 Juli j.l. Het „Technisch gedeelte" bevat het begin van een artikel over *Accumulatoren voor electrisch bedrijf en hunne toepassing;* het vervolg van *Ontwerpen en bewerken; Binnenhoven en passages in steden.*

De Bouwwereld, 11 Juli 1906. Vervolg van *De Vredespaleisprijsvraag, III,* door J. H. W. Leliman, met afbeeldingen in perspectief van het ontwerp van Prof. K. Hocheder te Munchen en A. F. M. Lange te Berlijn. *Golfijzer voor gewapend beton,* door J. L. Terneden.

Technisch Weekblad. 13 Juli 1906. Vervolg van het artikel; *De verkeersmiddelen der toekomst.*

BERICHTEN.

BINNENLAND.

De Compagnieskamer te Batavia. In den vorigen jaargang van het Bouwk. Weekblad werden eenige mededeelingen gedaan omtrent de zoo belangrijke Compagnieskamer van het Museum van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

Een uitvoerige beschrijving, toegelicht met vier afbeeldingen, is opgenomen in het Juli-nummer van het Bulletin van den Ned. Oudheidkundigen Bond.

Volkshuisvesting. Verschenen is het: Algemeen Verslag van hetgeen met betrekking tot verbetering der volkshuisvesting in de Gemeenten is verricht in het tijdvak 1 Aug. 1902 — 31 Dec. 1903. Dit verslag is ingevolge art. 52, 4de lid, der Woningwet van Regeeringswege samengesteld.

In de inleiding wordt gezegd, dat toen aan het einde van 1904 bleek, dat een aantal gemeent besturen nog geen verslag hadden uitgebracht, deze door tusschenkomst van de Commissarissen der Koningin werden uitgenoodigd zulks alsnog te doen. Ook na deze herhaalde uitnoodiging was, op 15 Aug. 1905 door besturen van verschillende gemeenten nog geen verslag ingezonden bij het College van Bijstand, bedoeld in art. 35 der Woningwet of bij den Centralen Gezondheidsraad.

's Gravenhage. Den 13 dezer werd onderhands de bouw aanbesteed van de achtste Kerk der Ned. Herv. Gemeente, te bouwen aan het Louise de Coligny-plein naar het ontwerp en onder directie van den heer J. Verheul Dzn., architect te Rotterdam. Het werk werd gegund aan den heer J. H. Paardekoper voor de som van *f* 127.750.

BUITENLAND.

Weenen. Den 14 Mei j.l. overleed aldaar op 60 jarigen leeftijd Bouwraad Josef Kohl, Ingenieur der stad Weenen, in wier belang door hem ontzaggelijk veel verricht is, voornamelijk op het gebied der rioleering.

Hij voorzag Weenen van een geheel nieuw spoelrioolstelsel gemaakt van portlandcement-stampbeton, en zoo Weenen heden tot de gezondste der groote steden van Europa behoort, is dit zeker in hoofdzaak aan Kohl te danken.

Heidelberg. Toen de Budget-Commissie uit den Badenschen Landdag op 9 Juli de 100.000 mark weigerde die de regeering aanvroeg voor de herstelling van den Otto Heinrichbouw, is tevens besloten de regeering te verzoeken, een algemeene prijsvraag uit te schrijven, voor plannen tot het behoud van dit paleis. Over het algemeen wordt echter, al zal de regeering er toe overgaan, van deze prijsvraag niet veel verwacht.

Kortrijk. In de vlakte van Groeninghe, nu een park te Kortrijk is een monument opgericht, ter herdenking van de sporenslag in 1302. Het monument bestaat uit een allegorische groep, voorstellend de Vlaamsche maagd gewapend met den beroemden „goeden dag", aan hare voeten de Leeuw van Vlaanderen.

Het werk is uit brons gegoten, de Vlaamsche maagd is 23 voet hoog.

Beeldhouwer is de heer Devreese, Kortrijker van geboorte.

Londen. Van de schets-reis, uitgeschreven door „Building-News", en die 4 Aug. a.s. met een lunch in Parijs aanvangt om 17 Aug. daarop met een lunch te Orleans te eindigen, worden door „Building News" minstens zes penteekeningen ingewacht, waarvoor prijzen van 15 en 10 guneas uitgeloofd zijn.

De geheele reis kost 12 pond en 12 schillings, terwijl Blois Amboise, Tours, Poitiers, Angoulême, Limoges, Uasel Montluçon, Bourges en Orleans bezocht worden.

BUREAU voor PLAATSING VAN OPZICHTERS en TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:						*per maand.*
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,			ouderdom	47	jaar salaris	f 125.—
"	"	"	"	25	" "	" 70.—
"	"	"	"	40	" "	" 100.—
"	"	"	"	21	" "	" 75.—
"	"	"	"	32	" "	" 100.—
"	"		"	41	" "	" 80.—
"	"	"	"	21	" "	" 50.—
"	"	"	"	27	" "	" 80.—
"	"	"	"	24	" "	" 90.—
"	"	"	"	24	" "	" 100.—
"	"	"	"	22	" "	" 80.—
"	Teekenaar	"	"	22	" "	" 75.—
"	"	"	"	19	" "	" 40.—
"	"	"	"	24	" "	" 60.—
"	"	"	"	28	" "	" 80.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 23 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een openbare lagere school der 2de klasse op een terrein aan de Balistraat.
Het gem.best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij tegen f 2 (met 2 teekeningen.

AMSTERDAM. Den ombouw der Sarphatistraat.
Het gem.best. 's midd. 12 uur. Voorw. uitsluitend te verkrijgen ter Stadsdrukkerij, tegen f 1.50 (met een teek.).

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een villa en een heerenhuis a.d. Juliana van Stolberglaan.
De arch. Z. Hoek en J. Th. Wouters, n.m. 2 u. in 't Zuidholl. koffiehuis. Bestek en teek. adf 3 bij gen. arch. Waldeck Pyrmontkade 133 verkrijgb. alsmede inl.

KAMPEN. Het bouwen van een huis aan de Oudestraat no. 34 alhier.
De heer G. van Gelderen n.m. 6 u. in 't hotel „de Mooriaan". Bestek en teek. ad f 1 verkrijgbaar bij den arch. H. de Graaf. Aanw. gedaan.

ROGGEL (LIMB.). Het afbreken van een oude woning en het bouwen van een nieuwe burgerwoning met bergplaats volgens bestek en teekening.
Het gem.best. n.m. 4 uur, teek. ter inz. op de gem.secretarie en bestek verkrijgb. à f 1.

ROOSENDAAL (N. BR.) Het bouwen van 7 woonhuizen.
De directeur der Ned. Verzeker. maatij. „Antwerpia" v.m. 10 u. in het koffiehuis der bad- en Zweminrichting, alwaar bestek en teek. ter inzage zijn. Inl. te bekomen ten kantore van den achit. De Bruyn, alwaar bestek met teek. verkrijgb. zijn. Aanw. gedaan.

WIJDENES (N.-H.). Het afbreken van de oude en opbouwen van een nieuwe spits op den toren bij de Ned. Herv. Kerk ald.
Het gem.best., v.m. 10 u. Bestek met teek. à f 1 verkrijgbaar bij de bouwk. K. en R. Swagerman te Bovenkarspel.

DINSDAG 24 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen eener sigarenfabriek aan de Ruijsdaelstraat.
De architect R. Nieuwenhuis. Bestek en teek. à f 2.50 verkrijgbaar bij den heer P. Rijnja, Reguliersgracht.

BALGOIJ (GELD.). Het bouwen eener roomboterfabriek.
De heer C. J. van Kempen, n.m. 5 u. te zijnen huize alw. bestek en teek. ter inzage, en zoomede bij den heer J. Wiessing, gem.-secretarie te Overasselt, bij wien inlicht. te bekomen. Aanw. 24 Juli n.m. 4 u.

OVERVEEN. Het bouwen van eene villa in Kweekduin.
De arch. J. H. Slot te Hilversum in 't hotel „Van ouds Het Raadhuis" te Overveen. Bestek met 4 teek. à f 3 verkrijgb. in voorn. hotel en ten kantore van den architect Langestraat 77 te Hilversum. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene school voor G. L. O. met gymnastiek en teekenzalen aan de Duijststraat.
Het gem.best. n.m. 1 u. Bestek en teek. op de centr. secr. der gem. en in het stadstimmerhuis, voor f 1 verkrijgb. bij wed. P. van Waesberge en Zn., boekdrukkers. Houttuin no. 73. De bilj. 24 Juli voor n.m. 1 u. ingewacht ter secr. voormeld. Inl. te bekomen aan gemeld timmerhuis. Aanw. gedaan.

RUURLO. Het bouwen van een villa aan den Groenloschen met bijlev. der materialen.
De arch. H. Enklaar n.m. 2 u. in het pension de Graaff, alw. bestek en teek. ter inz. zijn. Bilj. uiterlijk 23 Juli fr. toe te zenden aan den arch. voorn. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 25 JULI.

DOESBURG. Het bouwen van twee kleine heerenhuizen aan de Lindewal.
De arch. H. C. Bloemendaal, n.m. 6 u. in 't hotel Schuijtemaker, alw. bestek en teek. ter inz. zijn. Inlicht. geeft de archit. voornd. Aanw. gedaan.

's-GRAVENZANDE. Het verbouwen der openbare scholen A. en B.
Het gem.best. n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inz. op de secr., terwijl afdrukken van 't bestek ad f 0.30 verkrijgb. zijn. Aanw. 23 Juli v.m. 11½ u.

HELLUM (GR.). Het bouwen van een heerenbehuizing te Hellum, met bijlev. van alle materialen en transporten.
De arch. D. Bosman, n.m. 3 u. ten huize van Mej. de wed. Kuipers, alw. bestek en teek. ter inz. terwijl zij ad f 2 verkrijgb. zijn bij den besteder.

DONDERDAG 26 JULI.

HOORN. Het bouwen van een woonhuis met pakhuis en bovenwoning aan de Gouw no. 22, 24 en 26 te Hoorn, met bijlev. van alle materialen en arbeidsloonen.
De heer J. Tromm. Het bestek met teek. in bovengenoemde perceelen ter inzage en zijn à f 1.25 per stel verkrijgbaar bij de bouwkundige H. Pillard. Aanw. gedaan.

LIEDERHOLTHUIS bij HEINO (OV.). Het bouwen van een school met onderwijzerswoning op een terrein aldaar.

De arch. H. Kroes te Amersfoort, 's m. 12 u. in 't café van H. Bouhuis.

LOBITH. Het verbouwen van en het doen van eenige herstellingen a h post- en telegraafkantoor.
Het gem.best. van Herwen en Aerdt n m. 2 u Bestek en teek. ten gem.huize verkrijgb. ad f 1.

OLDEBOORN. (FR.). Het afbreken eener boerenhuizinge, en het wederopbouwen van een voorhuizinge met schuur en stalling te Tijnje.
De heer M. K. de Jong te Oldeboorn. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.50, zoomede inlicht. bij den heer voornd, aan wien bilj. in te lev. onder letter J.

UTRECHT. Het bouwen van een noodkerk met pastorie enz. aan den Abstederdijk.
De arch. G. A. Ebbers v.m. 11 u. in cafe „Buitenlust". Maliebaan.

VELSEN. Het bouwen van een landhuis aan den rijksstraatweg tusschen Ymuiden en Velsen.
De arch. K. Wijker Gz. te Egmond aan Zee, n.m. 6 u. in het stationskoffiehuis

WEERT. Het bouwen van een vleugel aan het bestaande gesticht, zijnde: ziekenzalen, operatiekamer, cellen enz.
De archit. Herman Smeets, 's-midd. 12 u. Bestek en teek. verkrijgbaar ad. f 2.20 ten kantore van voorn. archit.

VRIJDAG 27 JULI.

LANGEZWAAG (FR.). Het afbreken der bestaande en weder opbouwen van een nieuw catechisatielokaal met aanverwante werken.
De kerkvoogden v m. 10 u., in 't Logement Zwaan alw. bestek en teek. ter inzage zijn. Inl. geeft R. de Roos. Aanw. 24 Juli n m 3 u.

EGMOND AAN ZEE. Het amoveeren van een perc. en het bouwen van een café-pension gebouw aan de Voorstraat aldaar.
De architect E. Kalverboer te Alkmaar n.m. 2 u. in café van Schaik te Egmond aan Zee. Bestek en teek bij gen. arch.

ZATERDAG 28 JULI.

AKKRUM (FR.). Het bouwen van pakhuis en vertimmeren der stoomoliefabriek van de firma Smilda v. d. Wal op Kleijenburg onder Leeuwarden.
De arch. F. Hoekstra n.m. 5 u. bij wien ad f 1.50 bestek en teek. verkrijgb. Aanw. 25 Juli 's midd. 12 uur.

DORDRECHT. Het bouwen van een O.L. school met 12 lokalen aan de Hofstraat te Dordrecht.
Het gem best. n m 2 u.

UTRECHT. *a.* Het bouwen van een schoolgebouw op het terrein aan het Ondiep, *b.* het bouwen van eene woning voor het hoofd van bovengenoemde school aldaar.
Het gem.best. n.m. 2 u. Bestekken ter inz. aan het bureau der gem. werken, Achter Klarenburg, en zijn aldaar, zoomede ten Stadhuize (afd. Financiën) en bij d. boekhandel van Terveen en Zoon verkrijgbaar voor sub *a* ad f 1 (met 4 teek.) voor sub *b* ad f 0.50 met 1 teek.). Aanw. 23 Juli v.m. 11½ uur.

VROUWEPOLDER (ZEEL.). Het bouwen van een school met onderwijzerswoning aldaar.
De aanbesteder. Bestek en teek. adf 1.50 bij C. Jobse, Serooskerke (W.). Aanw. gedaan.

MAANDAG 30 JULI.

OSPEL (L.IMB.). Het bouwen eener stoomzuivelfabriek.
Het best. der coop. stoomzuivelfabriek „St. Isodorus". Bilj. in te lever. 30 Juli n.m. 2 u. bij den voorzitter A. Meevis, bij wien plan ter inzage en 't bestek ad f 2.50 verkrijgb. is.

DINSDAG 31 JULI.

HOOFDDORP. Het aan en verbouwen van de school no. 7 aan den Bennebroekerweg en het bouwen van eene hulpschool op hetzelfde terrein.
Het gem best van Haarlemmermeer v.m. 11 u.

VORDEN. Het bouwen van een huis met 2 woningen op het Hooge met bijlev. van alle daartoe benood. materialen.
Den heer A. J. W. Monnik, arts, n.m. 2 u. in het hotel „het Wapen van Vorden", alwaar bestek en teek. ter inzage zijn, aanwijzing 27 Juli. n.m. 2 uur.

WIJCHEL (FR.). Het bouwen van een woonhuizinge met wagenhuis e.a. op een vrij terrein
De heer H. Hatting, arts. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. bij D. v. d. Meer, arch. te Balk.

DINSDAG 7 AUGUSTUS.

LOOSDUINEN. A. Bestek no. 12. Het maken van een Stationgebouw te Naaldwijk; *b.* Bestek no. 13. Het maken van een Stationsgebouw te Monster.
De Directeur der Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij n.m. 2 u. in het administratiegeb. te Loosduinen. Bestekken met teek. ter lezing in het administratiegebouw en zijn aldaar te bekomen tegen f 1.50 per bestek. Inl. te bekomen van 30 Juli tot 5 Aug. elken werkdag van 10—12 u

DINSDAG 14 AUGUSTUS.

ROTTERDAM. Het bouwen van het krankzinnigengesticht Maasoord onder de gem. Poortugaal (fundeering).
Het gem best. n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. op de secr. en in het timmerhuis en à f 4 te bekomen bij de wed. P. van Waesberge en Zn. Aanw. 7 Aug. v.m. 11 u.

3 JULI.

NIJMEGEN Het verbouwen der magazijnen, voor rekening der firma Bahlman en Co, aan de Groote Markt aldaar.
Laagste inschr. H. Seegers, f 57480. Geg.

7 JULI.

BERKEL (Z.-H.). Het bouwen van een bouwmanswoning en een steenen schuur met aangrenzende werken. Door den bouwk. Ch. Maasland te Bergschenhoek.
Laagste inschr. J. F. B. Perquin, Berkel, f 8850. Gegund.

MAASTRICHT. Het bouwen van een zaal in gewapend beton, met aanhoorige werken. Door het best. der Kon. Zangvereen. „ Mastreechter Staar".
Gegund aan B. Reggers, Maastricht, voor f 27940

RUCPSEN (N.-BR.). Het bouwen van een nieuw schoollokaal te St. Willebrord met bijlev. der mater. Door het gem.best.
Laagste inschr. C. Dierckx, Roosendaal, f 4338 Nog niet gegund.

10 JULI.

EDE. Het bouwen van een bassin voor een gashouder in gewapend of ongewapend beton.
Laagste inschrijver W. Wagensveld, Ede, gewapend of ongewapend beton met grondwerk f 2235*. Gegund.

MARKELO (OV.). Het bouwen van een school met twee lokalen en vrijstaande privaten, met bijlevering van materialen, enz. op een stuk land nabij de „Hooge Brug" aan den grintweg Markelo-Laren. Door het gem.best.
Laagste inschr. B. v. d. Bosch, Almelo f 5058.

SMILDE. Het verbouwen en vergrooten van het post- en telegraafgebouw in 2 perc. Door het gem best.
Timmer- en metselwerk. Laagste inschr. R. Vissinga f 4342*.
Verf- en glaswerk. H. Schuil, f 476*. *Geg.

11 JULI.

TILBURG. Het bouwen van een O. L. school met onderwijzerswoning aan de Molenstraat aldaar. Door het gem best.
Laagste inschr. A. J. Mols, f 14998. Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer H. J. Nekkers.
Laagste inschr. J. W. Wieskamp, f 1487. Gegund.

WISSEL, EPE (GELD.) Het bouwen van een burgerwoonhuis voor den heer J. Jansen nabij de wasscherij de Nijverheid. Door den heer J. Jansen.
Laagste inschrijver, W. v. Ouwerkerk Sleyster, f 1787 Gegund.

12 JULI.

AMSTERDAM. Het verbouwen van een gedeelte der ijzermagazijnen aan de Groote Bickerstraat no. 24 te Amsterdam, tot kantoorlokalen, voor rekening van de heeren Gebr. van der Vliet. Door de architecten van Rossum en Vuijk.
Laagste inschr. Maatij. „de Bouwersbond", f 23980.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een zaal met conciergewoning en het afbreken van het bestaande woonhuis. Door den architect G. Hofman.
Laagste inschr. R. Vos, f 8200.

LEIDEN. Het bouwen van een broodbakkerij met magazijn, kantoor, pakhuis en twee bovenwoningen met afzonderlijke opgang, op een terrein gelegen, Kads. Sectie II no. 2177, aan de Van-der-Werfstraat. Door het best. der coöp. broodbakkerij en Verbruiksvereen. „Ons Doel".
Laagste inschr. J. de Cler, f 13050.

SNEEK. Het gedeeltelijk amoveeren van een gedeelte van het perceel, kadestraal bekend gem. Sneek, sectie B no. 2253, aan het Scharn, en het daar ter plaatse bouwen van een magazijn, voor rekening van den heer S. Henstra (firma H Westerhof aldaar). Door den architect F. de Jong Izn.
Laagste inschr. A. de Graaf en F. de Wolf, f 5185 Gegund.

WOENSEL. (N.-BR.). *a.* Het bouwen van een schoolgebouw met zes lokalen, gangen, privaten en aanhoorigheden bij het R.K. liefdegesticht; *b.* lev. van schoolmeubels ten dienste der zes lokalen. Door het R.K. kerkbest.
a. Laagste inschr. M. Hezemans, Eindhoven f 12598.
b. J. Aarts, Strijp, f 1467.50 Gunning aangehouden.

13 JULI.

's-HERTOGENBOSCH. Het bouwen van 4 beneden- en 4 bovenwoningen aan de Havendwarsstraat. Door den architect A. J. van Kempen.
Laagste inschr. J. F. Biering, St. Michels, Gestel. f 10125.

NIJMEGEN. Het maken van een gebouw voor machines, zuiveringstoestellen en electrische installatie op het terrein der gem. gasfabriek. Door het gem.best.
Laagste inschr. W. H. Thunnissen en J. C. Koopman, f 19855.

ROTTERDAM. Het bouwen van twee burgerwoningen op een perc. grond aan den Dordtschen straatweg, in 2 perc. of in massa. Door den bouwkundige A. v. d. Linden.
Metselw. Laagste inschr. W. Oudenaarden, IJsselmonde, f 2625.
Timmerwerk. P. A. Kraaijeveld, f 2899.
Massa. A. v. d. Linden, f 4410.

HOLTEN. Het bouwen van eene school met woonhuis. Door den arch. J. B. Radstake te Enschedé.
Laagste inschr. J. Kuipers, Rijssen, f 7200. Volgens bestek 8 dagen beraad.

14 JULI.

ALKMAAR. Het bouwen van een openbaar slachthuis Door het gem.best.
Met tegelvloer. Laagste inschrijver. E. Wienhoven, Schiedam, f 149300.
Met betonvloer E. Wienhoven. Schiedam, f 148000. Gunning aangehouden.

EPE. Het bouwen van 3 woonhuizen aan een blok, op een terrein gelegen aan den Zongerschenweg. Door den bouwkundige J. C. Leich.
Gegund aan C. Schuring, Epe, f 3588*

16 JULI.

HOEK (ZEEL.). Het bouwen van twee schoollokalen met onderwijzerswoning en de lev. en plaatsing van de noodige meubelen voor bovengenoemde school. Door het best. der vereen. voor Christ. onderwijs.
1e perceel (metselwerk) Laagste inschr. Gebr. Deij, f 3490.
2e perc. (timmerw. enz.) J. A. Mertens f 2650.
3e perceel (schoolmeubelen) J. A. Martens, f 535*.
1e en 2e perceel gecombineerd D. W. F. Kaijser en P. J. Wisse, Zaamslag, 5964*.
Voor de massa J. A. Meertens, f 6675.
* Gegund.

HOOGEZAND. Het bouwen van een heerenbehuizing met landbouwschuur te Hoogezand. Door den heer E. Mulder.
Laagste inschijver H. J. Kersholt, Hoogezand f 13990.

UTRECHT. Het sloopen en daarna bouwen van een café met bovenwoning aan de Twijnstraat no. 5. Door den arch. M. E. Kuiler.
Laagste inschr. H. J. A. Etmans, f 9190.

17 JULI.

UTRECHT. Bestek no 1070. Het maken van eene wachterswoning met bergplaats en bijbehoorende werken. ten behoeve tramkruizing nabij K.M. 37318 lijn Eindhoven—Venlo. Raming f 3930. Door de Mij. tot expl. van staatsspoorwegen.
Laagste inschrijver G. M. Tillemans, Helmond, f 3835.

18 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een winkelgebouw met bovenwoningen en kantoorlokalen aan de Prinsegracht no 119. Door de architecten Gebr. van Gendt A Lzn.
Ingekomen 30 biljetten Laagste insch. P. J. Rijnierse, Amsterdam, f 33990; daaropvolgende Th. Ligthart, id., f 34400.
's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Ommen Door het min. van W., H. en N.
Laagste inschr. H van Aalderen, Ommen, f 28350.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71ter, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00.

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:
MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

W. J. STOKVIS
FABRIEK VAN KOPERWERKEN
UITVOERING VAN ONTWERPEN VAN ARCHITEKTEN
ARNHEM

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

HONORARIUM-TABELLEN

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met Declaratie.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 18 Mei 1904.

De prijzen zijn:

1 Exempl.	f 0.10,	franco p. post	f 0.11	
25	„	„ 1.50,	„	„	„ 1.62½
50	„	„ 2.50,	„	„	„ 2.70
100	„	„ 4.—,	„	„	„ 4.20

Op naam bedrukt.

50 Exempl.	f 4.—,	franco p. post	f 4.20	
100	„	„ 6.—,	„	„	„ 6.20

Toezending geschiedt alleen na ontvangst van remise.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. MEERDEN 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekleeding „Ideaal", — E. BUCKER & Co. Den Haag.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS Haarlem.
Automatische Luchtgastoestellen „Benoid". — NELI. & STUTTERHEIM, den Haag en D. DE CLERCQ, Bloemendaal
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerwerken. — NED. MIJ. VOOR MONIERWERKEN. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.

Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming enz. — DEERNS & WESTERINGH, Arnhem
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM, ENZLIN & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Drichoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haenslr's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kulm's brandvrije platen — J. A. ELBERS, Amsterdam.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunststeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Litten. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventilatie, Gesm. ijzer. trappen. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinrichting, Neagrafiedruk, — WED. J. ABREND & ZOON, Amsterdam.
Liften. (Hydraulische en electrische). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Luchtgasverlichting. NELL & STUTTERHEIM, Noordeinde 101, Den Haag. — D. DE CLERCQ. Bloemendaal.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN Str. MAARTEN, Haarlem.
Nikkeliurichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Schrijfmachine Yöst. — ADR. KOLLER & VAN OS, Rotterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Kelthlicht-prospectus.

Centrale Verwarmingen en Ventilatie-Inrichtingen

worden ontworpen en uitgevoerd volgens nieuwste Amerikaansche methode door

de Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek

voorheen **G. J. VINCENT & Co., Schiedam.**

GEGARANDEERD GERING KOLENVERBRUIK.

L. H. KURPERSHOEK,

Zwaanshals, — ROTTERDAM.

Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.

Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

KEIEN.

Bazalt

Graniet. Bazalt-lava.

FERD. ENGERS AMSTERDAM.

Asphalt. Portl.-Cement.

Zandsteen.

DRAADGLAS.

Safety Vul-Pen-houder.

Het Oudste Merk. Het Nieuwste Systeem.

De naam CAW op een vul-pen beteekent: „het is de beste die u kunt koopen". Het is geen vluchtig bedacht systeem, of een namaak, het is een product van dertig jarige grondige studie en rusteloos pogen het volmaakte te bereiken.

BLIKMAN & SARTORIUS. — Amsterdam.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 8 Augustus** des nam. 3 ure zal door den Architect ALBERT KOOL te *Ede* namens „het bestuur tot bevordering van Chr. School-onderwijs" te *Wageningen* in „Ons Huis" aldaar worden aanbesteed:

Het bouwen van eene SCHOOL met tien lokalen.

Aanwijzing ter plaatse op **Maandag 6 Augustus** des namiddags te 3 ure.

Bestek en teekeningen liggen van af Woensdag 25 Juli ter inzage in „Ons Huis" en zijn à f 2.50 per stel verkrijgbaar ten kantore van den architect ALBERT KOOL te *Ede*.

Ministerie van Waterstaat.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op Woensdag 22 Augustus 1906, des voormiddags ten 11 ure, zal, onder goedkeuring van den Minister van Waterstaat, aan het gebouw van zijn Departement, te 's Gravenhage, worden aanbesteed:

Het amoveeren der perceelen Nos. 16, 16a, 16b, 18 en 20 aan den Fluweelen Burgwal te 's Gravenhage, en het daar ter plaatse bouwen van eene Algemeene Landsdrukkerij met Directeurs- en Conciergewoningen.

Raming f 290.900.

Het bestek no. 73 ligt na 8 Augustus 1906 ter lezing aan het gebouw van het Ministerie van Waterstaat, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweele Burgwal no. 16 te 's Gravenhage, aan de lokalen der Provinciale Besturen, en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der aan den voet daarvan vermelde kosten, te bekomen bij de firma Gebroeders VAN CLEEF, boekhandelaars, Spui no. 28a te 's Gravenhage, en door hare tusschenkomst in de voornaamste Gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door den Rijksbouwmeester voornoemd en door den Opzichter bij de Landsgebouwen A. J. C OOMEN, te 's Gravenhage.

Aanwijzing ter plaatse zal worden gedaan op Woensdag 15 Augustus 1906, des voormiddags ten 11 ure.

's Gravenhage, 11 Juli 1906.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 30en Juli 1906, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1069:

Het maken van eene Loods voor Landverhuizers en bestelgoederen, een privaatgebouw en bijkomende werken op het stationsemplacement OLDENZAAL van den spoorweg Almelo-Salzbergen.

Begrooting: f 14.000.—

Het bestek met 2 teekeningen is tegen betaling van f 2.— en het bestek zonder de 2 teekeningen tegen betaling van f 0.75 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op *franco* aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 6en Augustus 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1071:

Het herstellen van Gebreken aan de Stationsgebouwen en -inrichtingen op den Localspoorweg ENSCHEDÉ—AHAUS.

Begrooting 22.200.—

Het bestek is tegen betaling van f 1.00 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

HOUBEN EN STEEGH.

Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en allesoorten van dakpannen.

te Venlo.

Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.
Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.

Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. t. Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

Zwammen,

alsmede

Paddenstoelen en andere schimmelplanten

worden gedood en zeker verdreven door het reukelooze

Antinonnin.

der Farbenfabriken vorm. Friedr. Bayer & Co., Elberfeld.

Vertegenwoordigers en depôthouders:

M. B. Neumann & Co., Amsterdam, Brouwersgracht 53.

Interc. Telefoon No. 4242.

Thans is het tijd!

Extract van Steenbeschermer

is het éénige vochtwerend middel, waarvoor schriftelijk garantie wordt gegeven.

Het maakt doorslaande muren volkomen waterdicht. Afdoende resultaten.

Inl. a/d. Ned. Steenbeschermerfabr., Nijmegen.

OPGERICHT 1831. **Hergtogelijke Bouwschool te Holzminden.** Directeur L. HAARMANN.

BOVENBOUW, ONDERBOUW, MACHINEBOUW.

Aanvang Zomercursus 2 APRIL. ═══ Wintercursus 15 OCTOBER.

GELEGENHEID TOT INWONING.

TELEFOON INT. 3208.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.-Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

„BOUWMATERIALEN" voorheen M. Luijten.

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

FABRIKANTEN VAN

Asphaltdakpapier.

Prima fabricaat! Concurreerende prijzen!

H. FUCHS & Co.

DEVENTER,

voorheen J. H. DE GEUS.

CONSTRUCTEUR van werken in

Gewapend beton.

VER-TEGENW. **Hennebique Parijs.**

Firma DE LUGT EN SERNÉ.

HAARLEM. — Telefoon 569.

Ons fabrikaat van PANTSER-STALEN BRANDKASTEN bleek bij proefneming gehouden vanwege het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie op 3 Juli 1900 volkomen aan de gestelde eischen te voldoen en kon na een arbeid van 8 uren met de zwaarste inbrekerswerktuigen niet worden geopend.

Ministerie van Waterstaat.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 8 Augustus 1906, des voormiddags ten 11 ure, zal, onder goedkeuring van den Minister van Waterstaat, aan het gebouw van zijn Departement, te 's Gravenhage, worden aanbesteed:

Het verrichten van eenige verfwerken aan Landsgebouwen te 's GRAVENHAGE.

Raming f 3582.

Het bestek no. 72 ligt na 25 Juli 1906 ter lezing aan het gebouw van het Ministerie van Waterstaat, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de District, Fluweele Burgwal no. 16 te 's Gravenhage, aan de lokalen der Provinciale Besturen en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der aan den voet daarvan vermelde kosten te bekomen bij de firma Gebroeders VAN CLEEF, Boekhandelaars, Spui no. 28a te 's Gravenhage, en door hare tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester en door den Opzichter bij de Landsgebouwen H. E. VAN DE WATER, Binnenhof te 's Gravenhage.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag 1 Augustus 1906, des voormiddags ten 9 ure.

's-Gravenhage, 6 Juli 1906.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Specialiteiten op het gebied van

KALK

voor alle doeleinden.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

CH. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. ═══ AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. — 7 Patenten. — Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

FRIESCHE GELE

SIER- EN GEVELSTEEN,

GLAD EN BEZAND, WAAL- EN RIJNVORM

RUIME VOORRAAD aan de Fabriek bij HARLINGEN.

K. G. TELENGA te BUSSUM

Gemalen Puimsteen

het beste betonmateriaal voor lichte, geluiddempende, brandvrije, massieve vloeren, daken, voor IJzerbeton-bouwwerken etc. zooook drijfsteen wordt vlug en goedkoop per spoor of schip geleverd door de firma

Kiefer & Streiber

KARLSRUHE en MANNHEIM (Baden)

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.
STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —
GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 cM. voorradig. tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

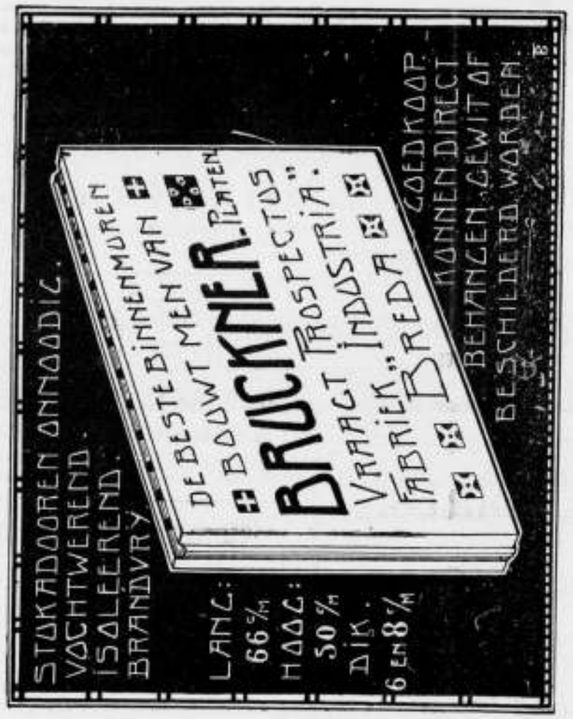

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,

(HOUTGRANIET)

ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen. — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.

Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

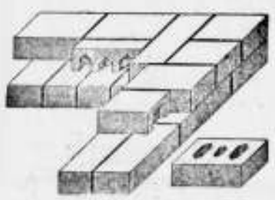

De **droogste,** de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de

HOLLE BETONSTEENEN

vervaardigd op de machines van

EMILE KOCKEN,

Technisch Bureau ARNHEM.

Interc. Telefoon 521.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken

---

✣ ONDER DEN ✣ SINT MAARTEN

✣ ✣ ✣ ✣ HAARLEM ✣ ✣ ✣ ✣

IN BEWERKING

Installatie Dordrechtsche Melkinrichting (Salon).

BECHEM & POST,

Hagen i. W.

vervaardigen, op grond eener meer dan 25-jarige ervaring

Centrale Verwarmingen

naar alle systemen.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.
Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor **Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,** geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.

Schoorsteenmantels.

SECTIEL

(voor binnendecoratie en gevelversiering).

Berbastegels

fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

JAN HAMER & Co.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

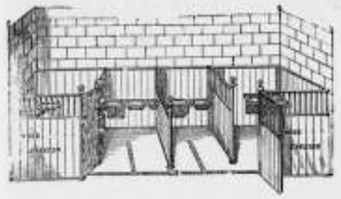

Engelsche Stalinrichtingen

en Tuigkamerbenoodigdheden.

TALRIJKE NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

NB. Onze Standaard-catalogus met circa 1500 illustraties is voor serieuse aanvragen beschikbaar.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Grondboringen.
Pijpwellen.

Ontijzerings-Inrichtingen.

A. J. STOEL Jr., Haarlem.

P. DOLK & ZOON

Rotterdam. — Dordrecht.

Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.
— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

Behangselpapieren

H. en J. KOETS.

AANNEMERS van INRICHTINGEN.

Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

Bekroond met goud 1878
Tentoonstelling 1895
1906

INT. TELEFOON 4202.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

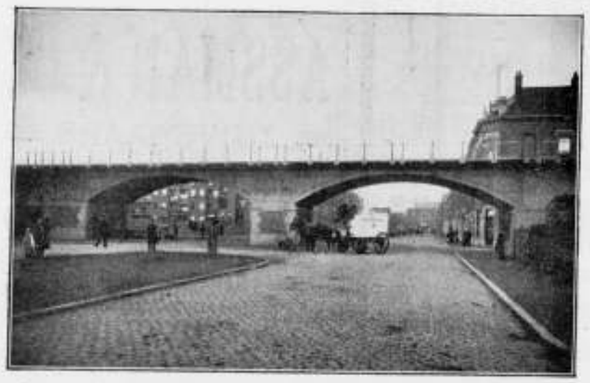
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26e JAARGANG · No 30

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY · TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST ·

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — Jb. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

VIIe Internationaal Congres voor Architecten. — Een schets van Prof. Mancini. — De Grafelijke Zalen te 's Gravenhage. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

ZEVENDE INTERNATIONAAL CONGRES VOOR ARCHITECTEN.

London, 16—21 Juli 1906.

Wij geven hier een overzicht van de conclusies over de verschillende vraagpunten, op dit Congres aangenomen, en nader vastgesteld in de eindvergadering van het Permanent Comité voor de Architecten-Congressen.

Onderwerp I. Over het uitvoeren van belangrijke rijks- en stedelijke bouwwerken door bezoldigde ambtenaren.

Conclusie. In het belang der besturen en in dat van het algemeen, en met het oog op de hoogste belangen der bouwkunst, behooren de besturen van rijken, provincieën en gemeenten de uitvoering van belangrijke bouwkunstige werken in het vervolg slechts op te dragen aan architecten als zoodanig erkend, naar aanleiding van een prijsvraag of op andere wijze.

Onderwerp II. Het artistieke eigendom van architectonische werken en het recht van eigendom op de bouwkundige teekeningen.

Conclusie (a). Het Congres is van oordeel, dat de architect in opdracht heeft een gebouw samen te stellen, en dat alle teekeningen en overige stukken die hij daartoe heeft vervaardigd, ontwijfelbaar zijn eigendom zijn.

(b). Het Congres te Londen, eensdeels overwegende de wenschen sedert 28 jaren uitgesproken in de internationale Congressen van Architecten en die van den Artistieken Eigendom, en eveneens in de congressen van de Association Littéraire et Artistique Internationale, in het bijzonder te Madrid in 1904;

anderdeels herinnerende aan den inhoud van het eindprotocol van de Conférence diplomatique, te Parijs gehouden in 1897, welke zich verklaarde voor de volledige bescherming van de architectonische werken;

ten slotte verwijzende naar de Spaansche wet van 1879 en de Fransche wet van 1902, welke de architectonische werken uitdrukkelijk beschermen;

is van oordeel dat:

1. onder bouwkundige teekeningen moeten verstaan worden de teekeningen van de gevels, van het inwendige, de plattegronden, doorsneden en opstanden, en dat zij de eerste uitingen der gedachten van den architect vertegenwoordigen, en tevens het architectonische werk;

2. het bouwwerk slechts eene reproductie is, op het terrein, van de architectonische teekeningen.

Het Congres doet tevens bij hernieuwing den wensch hooren, dat de werken der bouwkunst beschermd zullen worden door alle wetgevingen en in alle internationale overeenkomsten, op dezelfde wijze als de overige kunstwerken.

Onderwerp III. Constructies in ijzer (staal) en in gewapend beton.

Conclusies. Op voordracht van den heer MaxClarke(Londen) werden besloten: dat dit Congres het wenschelijk oordeelt, dat een onderzoek zal worden ingesteld naar het aantal gevallen waarin constructies van gewapend beton niet aan de verwachtingen hebben voldaan, en tevens naar de oorzaken van deze ongunstige gevallen.

Op voorstel van den heer Edwin O. Sachs (Londen) werd

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

verklaard: dat dit Congres van oordeel is, dat het noodzakelijk is om daar, waar het gewapend beton bepaald als brandvrij materiaal wordt toegepast, de grootst mogelijke voorzorgen te nemen met betrekking tot de samenstelling der beton-massa en hare zwaarte, en evenzoo met het oog op de bescherming van het ijzer.

Onderwerp IV. De opvoeding van het publiek, in bouwkunst.
Omtrent dit onderwerp was geen conclusie voorgesteld.

Onderwerp V. De titel en het diploma van architect.
Dit onderwerp werd niet behandeld, zoodat geen conclusie kon genomen worden.

Onderwerp VI. Tot op welke hoogte moet de architect theoretisch en practisch worden opgeleid tot uitvoerder?

Conclusie. Op voorstel van professor Virgil Nagy, Buda-Pest, werd het volgende besloten:

Dit Congres, overwegende dat de architect, de meester van het werk zijnde, handwerkslieden en uitvoerders uit de meest verschillende klassen der bevolking onder zijne onmiddellijke bevelen hebbende, en gebruik makende van de diensten der meest uiteenloopende industriën, geen gelegenheid hebbende om zich volledige kennis als specialiteit eigen te maken van elk dier ambachten en elk dier industriën;

geeft als zijne meening te kennen, dat het wenschelijk zoude zijn om aan hen die de bouwkunst bestudeeren, de gelegenheid te verschaffen om op daartoe bestemde scholen, algemeene, maar toch juiste kennis op te doen van het technische gedeelte der verschillende ambachten en industriën op het gebied der bouwkunst, zonder dat zij het voornemen hebben deze ambachten of industriën zelve te willen uitoefenen.

Het Congres spreekt eveneens den wensch uit, dat tusschen deze scholen internationale betrekkingen zullen worden aangeknoopt en onderhouden.

Onderwerp VII. Ontwerpen en uitbreiding van straten en pleinen.
Omtrent dit ontwerp werd geen conclusie genomen.

Onderwerp VIII. Tot op welke hoogte en in welken zin moet de architect controle uitoefenen over de andere artisten en de ambachtslieden, tot aan de voltooiing van bouwwerken ten dienste van den Staat of den openbaren dienst?

Conclusie. Bij de uitvoering van bouwwerken moet aan den architect een volkomen macht verleend worden over zijne medewerkende handwerkslieden, en bovenal over de kunstenaars die tot de uitvoering bijdragen.

Onderwerp IX. Over de verantwoordelijkheid der Regeeringen met betrekking tot het instandhouden van nationale monumenten.

Conclusiën 1. In alle landen moeten de Regeeringen het recht hebben om, indien de noodzakelijkheid daarvan blijkt, tot de verplichte onteigening te kunnen overgaan van een monument van geschiedkundig, artistiek of archeologisch belang, indien het monument niet behoorlijk door den eigenaar daarvan wordt onderhouden.

2. Dit Internationale Congres van Architecten geeft den wensch te kennen, dat aan de Engelsche Regeering het verzoek wordt gericht, om eene Koninklijke Commissie te benoemen die in opdracht heeft, toezicht uit te oefenen op, en uitbreiding te geven aan de toepassing van de wet op het behoud der oude monumenten, en een juisten catalogus op te maken van alle oude monumenten op de Britsche eilanden, zoowel historische als voor-historische, volgens dezelfde regelen als voor de manuscripten geschiedt, en tevens om maatregelen te nemen overeenkomstig aan die, in andere landen bestaande.

Het Raadhuis te 's Gravenhage.
Naar een schets van Prof. Giuseppe Mancini, Architect, te Rome.

Onderwerp X. De inrichting van internationale prijsvragen.

Conclusie. Het Congres, de verschillende ingediende rapporten in overweging nemende, beveelt deze aan voor een onderzoek door het Permanent Comité der Congressen in dier voege, dat aan het volgende Congres een speciaal rapport over deze zaak zal worden voorgelegd.

Voorts werd besloten om de volgende wenschen aan het Permanent Comité ter overweging voor te leggen.

a. Het Permanent Comité zal eene speciale commissie van 7 leden benoemen, die het vraagstuk der openbare internationale prijsvragen zal bestudeeren vóór het volgende Congres.

b. Het programma moet de bepaling bevatten, dat de leden der Jury, door het feit dat zij het lidmaatschap der Jury aanvaarden, geen direct of indirect belang hebben, noch ook zullen hebben bij de uitvoering der werken waarvoor de prijsvraag werd uitgeschreven.

EEN SCHETS VAN PROF. MANCINI.

In het nummer van het Bouwkundig Weekblad van 7 Juli j.l. werd de reproductie opgenomen van eene schets van Prof. Mancini — voorstellende het Mauritshuis te 's Gravenhage — ons daartoe welwillend afgestaan.

De in dit blad van 28 Juli voorkomende afbeelding is een reproductie naar eene schets, voorstellende het Raadhuis te 's Gravenhage.

DE GRAFELIJKE ZALEN TE 's-GRAVENHAGE.

Rapport *aan Z.Exc. den Minister van Waterstaat van de Commissie van advies voor de Grafelijke zalen te 's-Gravenhage over de werkzaamheden aan de verschillende gebouwen.*

De Commissie van advies voor de Grafelijke zalen te 's-Gravenhage, heeft de eer Uwe Excellentie wederom haar jaarlijksch rapport aan te bieden omtrent de werkzaamheden gedurende het tijdvak van Juli 1905 tot Juli 1906.

Deze omvatten in hoofdzaak de verdere herstelling van het Rolzaalgebouw, welke grootendeels werd voltooid. Nadat de Noord-Oosthoek weder in goeden toestand was gebracht, kon de laatste der buitenmuren, de Noordgevel, worden onderzocht en hersteld. Deze muur, welks voorloopige herstelling de aanleiding gaf tot de algeheele restauratie der Grafelijke zalen, verborg nog eenige onopgeloste raadselen, welke slechts door breken en onderzoeken konden worden opgelost. De buitenzijde met sprongen, gedeeltelijke bogen, overblijfselen van afzaten, enz., wees op de veranderingen, welke in den loop der tijden hadden plaats gegrepen, ook in verband met de verbinding, welke daar ter plaatse moet bestaan hebben met de lokalen in de 14de en 15de eeuwen aan de Vijverzijde gebouwd.

Bij het onderzoek bleek al spoedig dat de boog, welke zich op de hoogte der Rolzaal vertoont, niet een venster afsloot maar eene rookgeleiding steunde. In den dikken muur werden èn op de Rolzaal, èn daarboven, groote schoorsteennissen aangetroffen, waaronder op de hoogte van het gewelfde vertrek een soort portaaltje gevonden werd met toegang van af de straat en van uit het gewelfde vertrek. De schoorsteennis op het bovenlokaal werd weder geheel als zoodanig hersteld. In de Rolzaal echter, waar de 15de eeuwsche schoorsteenbetimmering nog gedeeltelijk aanwezig was, werd deze behouden en aan de ruimte daarachter eene andere bestemming gegeven.

Dit alles is nu gedeeltelijk gereed en de Noordgevel heeft door eenvoudig herstel van het gevondene in uiterlijk zeer gewonnen. De drie torens zijn geheel opgetrokken en van spitsen voorzien. Inwendig is het afwerken grootendeels afgeloopen. Deur- en vensterbetimmeringen zijn aangebracht, parket- en tegelvloeren gelegd, hang- en sluitwerk wordt opgebracht, schilderwerk is onderhanden. Kon in 1905 bij de opening der Kamers de helft der Rolzaal ter beschikking van de Kamerleden worden gesteld, in September 1906 zal dit met de geheele zaal het geval zijn.

Ook de vertrekken in den Haagtoren werden in bewerking genomen.

De trap, welke bestemd is bij de opening der Kamers als toegang naar de Ministerskamer te dienen, is geplaatst; de afwerking is onderhanden.

Bij het indienen van het vorige rapport waren de werkzaamheden onderhanden, voortvloeiende uit de gewijzigde inrichting van de Hofzaal. Een en ander kwam tijdig gereed, zoodat bij de opening der Kamers Hare Majesteit de Koningin den troon kon bestijgen ter plaatse waar ook de Graven dit deden, wanneer zij hun ridders om zich vereenden. Zeker is het te betreuren dat de fraaie schouw bij de opening der Kamers tijdelijk door een — zij het dan ook zeer schoon — tapijt aan het oog is onttrokken, doch dit is ook het eenige bezwaar, dat zich bij de nieuwe inrichting voordeed. De plechtigheid werd ongetwijfeld door de betere plaats van den troon zeer verhoogd.

In het voorjaar werd bespoediging van de werkzaamheden wenschelijk geacht, met het oog op het eventueel in deze zalen doen plaats hebben van de 2de Vredesconferentie. De Commissie vernam het hieromtrent bestaande voornemen met groote voldoening, daar h. i. slechts door een herhaald gebruik de zalen op den duur behoed kunnen worden voor de treurige rol van dood monument, welke zoo licht voert tot een verkeerd en onwaardig gebruik.

's-Gravenhage, 30 Juni 1906.

De Commissie van Advies voor de Grafelijke Zalen te 's Gravenhage.
C. Muysken, *Voorzitter.*
D. E. C. Knuttel, *Secretaris.*

PRYSVRAGEN

Bij besluit van den Gemeenteraad van Zeist, genomen op den 16en Juli 1906, zijn ingevolge voordracht van de Jury de volgende ontwerpen, ingezonden op de prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist, bekroond geworden.

Het ontwerp onder motto „Jungfrau mit Adler", van den heer Jan Stuivinga te Rotterdam, verwierf den eersten prijs, f 500; het ontwerp „10.08 uur", van den heer Joseph Herman te Amsterdam, den tweeden prijs, f 300; het ontwerp „Orion", van den heer D. Heineke te Amsterdam, den derden prijs, f 200.

De plannen zijn nog voor het publiek tentoongesteld in het gebouw der Ambachtsavondschool te Zeist, aan den 1en Hoogeweg, op Dinsdag 31 Juli en Donderdag 2 Augustus e.k., des voormiddags van 9 tot 12 en des namiddags van 2 tot 4 uur.

De indertijd uit den Gemeenteraad van Zeist benoemde Commissie van bijstand van 3 leden, diende in verband met de uitspraak der Jury het volgende rapport aan den Gemeenteraad in.

Wij hebben de eer Uwe vergadering, onder overlegging van het rapport der door ons benoemde deskundigen inzake de prijsvraag voor een gemeentehuis, mede te deelen, dat de minderheid bestaande uit één lid Uwer Commissie van bijstand zich niet met de conclusie der deskundigen kan vereenigen.

De minderheid, hoewel niets willende afdingen van de verdiensten der door de deskundigen ter bekroning voorgedragen plannen, is van meening, dat geen dier plannen voldoet aan de hoofdvereischten, die men aan een voor bekroning in aanmerking komend plan stellen mag, n.l. dat het ontworpen gebouw moet passen in onze omgeving, het karakter moet dragen van een Hollandsch raadhuis en uitmunten moet door practische indeeling. Zelfs het door de deskundigen het best gekeurde plan voldoet aan deze eischen niet. Vooral het Duitsche karakter van dit plan maakt het voor ons doel reeds ongeschikt, terwijl wat indeeling betreft, door de deskundigen reeds eenige wijziging moet worden aanbevolen om het voor de praktijk meer geschikt te maken.

Wel kan, door wijziging te brengen in den gevel, het Duitsche karakter aan dit plan ontnomen worden, maar dat vindt de minderheid onbillijk tegenover de andere inzenders, omdat ook andere plannen, door wijziging, wel geschikt gemaakt kunnen worden voor ons doel, terwijl onder de andere plannen gevelteekeningen voorkomen, die in onze omgeving zeer goed zouden voldoen, maar waarvan de indeeling eene wijziging zou moeten ondergaan, om meer te beantwoorden aan de practische eischen en ten behoeve der eventueele uitbreiding voor later.

Zij meent echter, dat om voor een prijs in aanmerking te komen, de plannen, zonder omwerking, moeten voldoen aan de hoofdvereischten, die men voor een Raadhuis te Zeist stellen moet en aangezien aan deze eischen h. i. de ingezonden plannen niet voldoen, ook niet de door de deskundigen het best geoordeelde, zou de minderheid Uwe vergadering willen voorstellen geen der plannen voor eene bekroning in aanmerking te doen komen, maar overeenkomstig het 2de lid van art. 10 van het programma een bedrag van f 500.— als premie te verdeelen onder de vervaardigers der drie door de deskundigen het best geoordeelde plannen en wel f 300.— voor het plan onder het motto „Jungfrau mit Adler", en f 100.— voor elk der plannen onder de motto's „10 08 uur" en „Orion".

De meerderheid, die eerst de bezwaren der minderheid heeft gedeeld, is daarvan teruggekomen na de mondelinge toelichtingen van de deskundigen en heeft zich ten slotte neergelegd bij de conclusie dier deskundigen.

Vooral heeft daartoe bijgedragen de pertinente verklaring van de deskundigen:

1°. dat wanneer aan het door hen het best gekeurde plan het typisch Duitsch karakter ontnomen wordt, wat met geringe wijziging kan geschieden, dit plan in de omgeving zeer goed zou voldoen, omdat het, wat naar hun inzien zeer goed gezien is, het zwartepunt van het gebouw brengt op den hoek van de Dorpsstraat en Donkere laan.

2°. dat zij bij de beoordeeling vooral gelet hebben op de indeeling van het gebouw, die in het door hen voor 1sten prijs aanbevolen plan zeer practisch is en waarbij de belangen van den dienst goed in het oog zijn gehouden;

3°. dat het geheele plan tot in bijzonderheden goed is doorgedacht en alle kenmerken draagt, dat de vervaardiger ten volle in staat is een definitief plan te leveren, dat aan alle bezwaren tegemoet komt, terwijl zij zich gaarne bereid verklaren bij de vaststelling van dit plan van advies te dienen en dit beschouwen als nog te behooren tot de aan haar opgedragen taak.

De meerderheid stelt derhalve Uwe vergadering voor den eersten prijs toe te kennen aan het plan onder het motto: „Jungfrau mit Adler";

den tweeden prijs aan het plan onder het motto „10.08 uur";

en den derden prijs aan het plan onder motto „Orion".

En voorts de uitvoering op te dragen aan den ontwerper van het best gekeurde plan, mits hij bereid worde bevonden de wijzigingen, die door Uwe vergadering worden noodig geoordeeld, in overleg met deskundigen, in het definitieve bouwplan aan te brengen.

Aangezien de meerderheid echter prijs stelt op het behoud van den zijingang van de bodewoning, zou zij Uwe vergadering willen voorstellen, den afstand van het terrein van de dames Snellen, inplaats van op 0,80 M, zooals de verordening voorschrijft, te bepalen op 1,20 M.

De Commissie,

Zeist, 5 Juli 1906. (get.) L. W. R. SCHETZ.
„ J. VAN DEN BRINK.
„ J. BLOOKER.

In het vorige nummer werd eene mededeeling gedaan over eene in November 1906 te houden nationale tentoonstelling voor amateur-fotografen door de Delftsche Studenten-Amateur-Fotografen-Vereeniging, ter gelegenheid van haar 3e lustrum.

Wij kunnen daaraan nog toevoegen, dat door de Amsterdamsche Amateur-Fotografen-Vereeniging ter beschikking der Jury voor deze nationale tentoonstelling zijn gesteld: 1e de nieuwe bronzen plaque der Amsterdamsche A. F. V., en 2e de reeds bestaande bronzen plaque dier Vereeniging.

Op de prijsvraag van het uitvoerend comité van de Nijverheidstentoonstelling te Leeuwarden, voor een diploma voor de toegekende bekroningen, zijn 45 ontwerpen ingekomen.

De jury is samengesteld uit de heeren J. Bubberman, H. H. Kramer en G. Dijkstra, resp. voorzitter, secretaris en commissaris van de aldaar gevestigde „Maatschappij tot bevordering van Schilder- en Teekenkunst". Zij zal in het laatst dezer maand uitspraak doen.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Den 17den Juli j.l. werd te Leeuwarden de 21e algemeene vergadering gehouden van de Vereeniging tot bevordering van de Vakopleiding voor handwerkslieden in Nederland.

De bijeenkomst had plaats in het gebouw der Ambachtsschool, en werd, wegens verhindering van den Voorzitter, den heer W. de Visser, geleid door den Vice-Voorzitter, den heer C. Zander, Directeur der 2e Ambachtsschool te Amsterdam.

Te 1 uur opende de Vice-Voorzitter de vergadering, die door ruim 200 leden werd bijgewoond, met een rede, waarin in herinnering werd gebracht, hoe van zekere zijde het vakonderwijs hier te lande eene onverdiende geringschatting ondervindt; hij wees in verband daarmede op de 40 bestaande en bloeiende ambachtsscholen, en op de vele burgeravondscholen en teekenscholen. Wat betreft de Vereeniging, deze telde thans meer dan 1000 leden, nadat zich na de laatste Decembervergadering wederom een 50-tal nieuwe leden had aangemeld. Spreker eindigde met den wensch, dat deze bijeenkomst den bloei der Vereeniging en dien van het vakonderwijs ten goede zou komen.

Hierna werd het woord gegeven aan den heer H. J. de Groot, Inspecteur van het M.O. en Eerelid der Vereeniging.

Aan het verslag der vergadering, voorkomende in de Leeuwarder Courant ontleenen wij verder het volgende:

De heer de Groot gaf een uitvoerige improvisatie in hoofdzaak een overzicht van hetgeen in Baden op het gebied van het vakonderwijs wordt gedaan om naar aanleiding daarvan een parallel te trekken tusschen de toestanden op dit terrein in genoemden staat en Nederland. Sprekers conclusie was, dat ons land, hoewel het vakonderwijs daar grootendeels wordt gedragen door het particulier initiatief, terwijl in Baden door de Gewerbeordnung het den machtigen steun der wet geniet, volstrekt niet bij laatstgenoemd rijk, behoeft achter te staan.

Ter illustratie en versterking dezer conclusie wees spreker op hetgeen in het gebouw der Ambachtsschool hoofdzakelijk op het gebied van het vakteekenen uit genoemde landen was tentoongesteld.

Naar aanleiding van het gesprokene ontspon zich een vrij uitvoerig debat, waaraan werd deelgenomen door de heeren: dr. Nouens, dr. Bos, Ellis, A. A. de Groot, die vervolgens alle door den inleider werden beantwoord.

Aan de vergadering was verbonden een tentoonstelling van een uitgebreide collectie teekeningen, alle het werk van de leerlingen van eenige vakscholen in ons land en van de „Schularbeiten der Gewerbeschule in Baden", alsmede van de „Fortbildungsschule" verbonden aan de machinefabriek te Neurenberg. Nederland was vertegenwoordigd door de „Fabriksschool" te Hengelo, overeenkomende met de hier bovengenoemde „Fortbildungsschule", de „Burgeravondschool" te Alkmaar, „de Winteravond-vakteekenschool" Weteringsschans te Amsterdam en de „Ambachtsschool" te Amersfoort.

Er werd tentoongesteld, wat door de leerlingen blikslagers, draaiers, typografen, tuiniers, leerlingen (smeden, timmerlieden, metselaars, meubelmakers, schilders) in de verschillende op elkaar volgende leerjaren van de 3cursussen werd voortgebracht. Het leerplan van de inrichtingen was telkens er bij overgelegd, wat voor een vergelijking zeker practisch resultaat kan hebben.

Na de improvisatie van den heer de Groot werden de huishoudelijke werkzaamheden afgedaan. De vergadering sprak de wenschelijkheid uit om bij de eerstvolgende reglementswijziging het referendum voor benoemingen en belangrijke beslissingen daarin verplicht te stellen, zoomede de mogelijkheid tot het stichten van afdeelingen der Vereeniging.

Verder werd bij de herstemming voor een lid van het bestuur met 85 van de 135 uitgebrachte stemmen benoemd de heer N. G. Brouwer Jr. Op den heer A. Plaat werden 46 stemmen uitgebracht; 4 waren blanco.

De vergadering werd daarop te omstreeks 4 uur gesloten.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

Architectura, 21 Juli 1906. *Een betreurenswaardig voorstel.* Een protest tegen de te verleenen vergunning voor een nieuwen aanbouw aan het Rijks Museum te Amsterdam. *Loonbeweging der steenhouwers in Arnhem, en gevaarlijke steensoorten*, door Joseph Cuypers. *De opening van het 7de Internationaal Congres van Architecten.* Het „Technische gedeelte" bevat het vervolg van *Accumulatoren voor electrisch bedrijf en hunne toepassing;* het slot van *Binnenhoven en passages in steden*, en het vervolg van *Ontwerpen en bewerken.*

De Bouwwereld, 18 Juli 1906. *Op de uitgebouwde Rembrandtzaal*, met teekening. *Echo's VI*, Rembrandt en Drucker ter eere. *Biologische inrichting voor reiniging van afvalwater*, met 2 afbeeldingen, door J. van der Breggen. *Het Arbeiderscontract I*, door Mr. Dr. H. S. Veldman; voorts een afbeelding van een winkelhuis aan het Rokin te Amsterdam, architecten Gebr. van Gendt A.Lzn.

Technisch Weekblad, 20 Juli 1906. Vervolg van het artikel. *De verkeersmiddelen der toekomst.*

BERICHTEN

BINNENLAND

Zilvertentoonstelling te Middelburg. Deze tentoonstelling werd den 25sten Juli j.l. in tegenwoordigheid van tal van genoodigden plechtig geopend met eene rede van den Voorzitter, den heer Jhr. Mr. W. H. Snouck Hurgronje. Zij wordt, evenals de koppertentoonstelling twee jaren geleden, in het Schuttershof gehouden, en is zeer bezienswaardig, dank zij de organiseerende kracht van den heer J. A. Frederiks, aan wiens werkkracht ook nu weder deze belangrijke expositie en de fraaie wijze van uitstallen te danken is.

Elfde Congres voor Sociale Hygiëne. Op verzoek van het Congresbestuur heeft zich de heer J. W. C. Tellegen, Directeur van het Woningtoezicht te Amsterdam, bereid verklaard als mede-rapporteur praeadvies uit te brengen over de vraag: Wat kan er gedaan worden om in de Woningwet voorkomende voorschriften betreffende uitbreidingsplannen ten volle tot hun recht te doen komen.

BUITENLAND.

Berlijn. Bij de feesten gevierd ter herinnering aan het 50 jarig bestaan van het „Verein deutscher Ingenieure" waren nog zes van de 23 oorspronkelijke oprichters aanwezig.

Het „Verein" telt nu 20 duizend leden. Aan het feest namen 1700 leden deel onder voorzitterschap van den Baurat Krause.

Straatsburg. Het nieuwe rangeerstation, dat ruim 30 millioen mark gekost heeft, is den 3den Juli in gebruik genomen.

Innsbrück. Op den 29sten Juni is, op het stationsplein de „Vereinigungsbrunnen" onthuld, eene stichting van den Philantroop H. von Sieberer.

Het is in hoofdzaak een obelisk van 21 meter hoogte. Architect was de Brt. Hofer, terwijl het beeldhouwwerk van de hand van den beeldhouwer J. Baumgartner te Innsbrück is.

Freiburg (Zwitserland). Voor den bouw van een universiteitsbibliotheek is een *internationale* prijsvraag uitgeschreven. Nadere inlichtingen te bekomen bij het Bouwdepartement te Freiburg.

Ulm. Voor den wedstrijd ter bebouwing van het Münsterplein zijn 60 ontwerpen ingekomen. Door bijzondere omstandigheden kan de beoordeeling pas in de 2de helft van September geschieden.

Vizille. Het kasteel van Vizille in Dauphiné, indertijd door den strijdgenoot van Hendrik IV, den Hertog van Lesdiguières, gebouwd met groote pracht, waarvoor de bekwaamste kunstenaars overkwamen, zal publiek verkocht worden.

De inzet-som van dit werkelijk vorstelijk verblijf is slechts 400 000 francs, terwijl het meubilair waaraan vele geschiedkundige herinneringen verbonden zijn, op 125 duizend frs. staat. Zeer zeker zoude dit meubilair, wanneer het stuk voor stuk in het Hotel des Ventes te Parijs verkocht werd, oneindig veel meer opbrengen.

PERSONALIA

Bij Koninklijk besluit is toegekend de Eere-medaille in goud der Orde van Oranje-Nassau aan de heer J. van Tetterode, bouwkundige, Opzichter der Rijks-Museumgebouwen te Amsterdam.

De Koning van België heeft den heer J. A. Frederiks, architect te Middelburg, benoemd tot ridder in de Leopoldsorde.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: per maand.

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	47	jaar	salaris	f 125.—
„	„	40	„	„	100.—
„	„	21	„	„	75.—
„	„	32	„	„	100.—
„	„	41	„	„	80.—
„	„	21	„	„	50.—
„	„	27	„	„	80.—
„	„	24	„	„	90.—
„	„	24	„	„	100.—
„	„	22	„	„	80.—
„	„	21	„	„	70.—
„	„	21	„	„	60.—
„	„	19	„	„	100.—
„ Teekenaar	„	19	„	„	40.—
„	„	24	„	„	60.—
„	„	28	„	„	80.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 30 JULI.

BENNEBROEK. Het bouwen van een woonhuis met schuur en bijbehoorende werken op een terrein aan de Schoollaan, ald. voor rekening van den heer L. van Maris.

De architect C. Verkoren n.m. 6 u. in 't cafe „De geleerde man", alw. bestek en teek. ter inzage zijn en ad f 1.50 verkrijgb. bij den arch. voorn. te Hillegom, Stationsweg 1398.

ETTEN (N.-BR.). Het bouwen van 2 heerenhuizen.

Mej. de wed. Ant. Oomen te Bavel n.m. 6 u. in het koffiehuis van C. Leijten te Etten. Bestek en teek. in bovengen. koffiehuis ter inz. Inl. te bekomen bij den bouwk. opz. M. Aartsen te Ginneken. Aanw. gedaan.

PURMEREND. Het bouwen van een arbeiderswoning, tusschen de bestaande, aan den Purmersteenweg.

De heer J. N. Brandtjes Czn. 's av. 6 u. Bestek en teek. ter inz. bij den besteder, aan den Achterdijk.

OSPEL (LIMB.). Het bouwen eener stoomzuivelfabriek.

Het best. der coöp. stoomzuivelfabriek „St. Isodorus". Bilj. in te lever. 30 Juli n.m. 2 u. bij den voorzitter A. Meevis, bij wien plan ter inzage en 't bestek ad f 2.50 verkrijgb. is.

UTRECHT. Het bouwen van 2 paardenstallen met koetshuizen en bovenwoningen aan de Frederik-Hendrikstraat.

De arch. M. E. Kuller v.m. 11 u., in 't cafe „de Poort van Cleef", aan de Mariaplaats. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.50 aan het bouwk. bureau, Catharijnesingel no. 1, alw. inlicht. te bekomen.

DINSDAG 31 JULI.

DEVENTER. Het vergrooten der gebouwen der bakkerij aan de Manégestraat.

De arch. M. van Harte, 's av. 8½ u. in het vereen. gebouw aan den Diepenveensche weg alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ad f 1.50 bij den besteder verkrijgbaar. Aanw. gedaan.

GELDERMALSEN. Het bouwen van een winkelhuis met bijkomende werken.

De heer J. Stam n.m. 1 u. ten zijne huize.

HOOFDDORP. Het aan- en verbouwen van de school no. 7 aan den Hennebroekerweg en het bouwen van eene hulpschool op hetzelfde terrein.

Het gem. best. van Haarlemmermeer v.m. 11 u.

VORDEN. Het bouwen van een huis met 2 woningen op het Hoege met bijlev. van alle daartoe benood. materialen.

De heer A. J. W. Monnik, arts, n.m. 2 u. in het hotel „het Wapen van Vorden", alwaar bestek en teek. ter inzage zijn, aanwijzing gedaan.

WIJCHEL (FR.). Het bouwen van een woonhuizinge met wagenhuis c.a. op een vrij terrein.

De heer H. Hatting, arts. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. bij D. v. d. Meer, arch. te Balk.

WOENSDAG 1 AUGUSTUS.

EMMEN. Het bouwen van een schoolgebouw, met bijlev. der materialen.

Het best. der Israël. gem., 's av. 7 u. ten huize van J. Wielens, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. te bek. bij den arch. R. Kliphuis.

HEEL EN PANHEEL (L.). Het verbouwen der openb. school en der privaten.

Het gem.best. n.m. 4 u. Bestek en teek. verkrijgb. ter gem.secret. ad f 1.

DONDERDAG 2 AUGUSTUS.

ENSCHEDÉ. Het weder opbouwen van een perc. aan de Oldenzaalsche straat ald.

De arch. H. Reijgers 's m. 12 u. in Hotel „De Klomp", alwaar bestek en teek. ter inz. Aanw. 2 Aug. v.m. 9 u.

HENGELO (OV.). Het vergrooten van de school met den Bijbel.

De vereeniging tot stichting en instandhouding van scholen met den Bijbel 's av. 8 uur in het geheelonthouders koffiehuis. Bestek en teek. in bovengenoemd koffiehuis ter inzage. Aanw. 2 Aug. v.m. 9½ u. Inl. verstrekt de arch. W. E. Elzinga.

ROTTERDAM. Het onderhouden en herstellen der gebouwen, ingenomen door de kantoren der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen en de woning van den concierge, gelegen aan de Boompjes en Scheepmakershaven te Rotterdam, van af den dag der kennisgeving van de goedkeu-

ring der aanbesteding tot en met 31 Dec. 1908. Raming f 6700.

De directeur der belastingen enz. 's midd. 12 u. te zijnen bureele. Bestek ter lezing aan het ministerie van financiën, aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 2de district Fluweelen Burgwal no. 16, te 's Gravenhage, aan dat van het prov. bestuur van Zuidholland, aan het bureel van genoemden directeur, alsmede aan de kantoren van de ontvangers der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen in de betrokken en naburige gemeenten, en is kosteloos te bekomen aan het bureel van meergenoemden directeur. Inlicht worden gegeven door voorn. rijksbouwmeester te 's Gravenhage en door den opzichter der landsgebouwen J. G. P. Roel, te Rotterdam Aanw. gedaan.

VRIJDAG 3 AUGUSTUS.

BERGEN OP ZOOM. Het afbreken van het perc. Groote Markt hoek Kremerstraat en het daar ter plaatse bouwen van 2 winkelhuizen, werkplaats en bovenwoningen.

De heer J. B. van As, n.m. 2 u. in café „De Draak". Bestek en teek. verkrijgb. à f 1 per stel ten kantore van den arch. de Mol en Key, alw. inl. te bekomen.

's GRAVENHAGE. Het maken van den bovenbouw van den watertoren met reservoirgebouw op het terrein der nieuwe gasfabriek aan den Trekvliet.

Het gem.best. n.m. 2 u. Bestek met twee teek. tegen f 2 per stel verkrijgbaar aan de bureaux der gasfabriek Loosd. weg en Kazernestraat 44. Inl. te bekomen aan de directiekeet op het bouwterrein Aanwijzing 30 Juli n.m. 2 u. op gemeld terrein.

HILVERSUM. Het bouwen van 2 politieposthuizen Bestek 12. Het uitbreiden van de openb. school aan de Violenstraat, bestek 13. Het lev. en aanbrengen van meubelen in een nieuw lokaal der school voornoemd. Bestek 14.

Het gem.best. v.m. 11 u. Bestek te bekomen ter gem.secretarie ad f 1,25 voor bestek no. 12 met teek., f 1 voor bestek no. 13, met teek., f 0,50 voor het bestek no. 14. Aanw. 2 Augustus v.m. 10 uur aan 't bureau van den gem.-architect.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een boerenbehuizing voor M. Oosting te de Krim, op een terrein aan de Jufferswijk en het Dwarsgat in de gem. Oosterhesselen.

De arch. J. Carminggelt 's midd. 12 u. in café Lute Belle. Bestek met teek ad f 1 te bek. bij den arch. Aanw. 3 Aug. v.m. 10 en 11 u.

KAPELLE (ZEEL.). Het bouwen van een nieuwe Hofstede aan den Kapelleweg onder Nieuwerkerk. Te bebouwen oppervl. 570 M².

De heer H. van der Zande te Bruinisse 's m. 12 u. in de herberg van J. Lodewijk. Bestek en teek ad f 2 verkrijgbaar bij den bouwk. W. Brouwer Johsz. te Nieuwerkerk welke ook inlicht. geeft.

LEIDEN. Het bouwen van een koetshuis met paardenstal en koetsierswoning.

De arch. W. C. Mulder v.m. 11 u. op den huize „Ter Wadding", Voorschotenschewg. Bestek en teek. te verkrijgen à f 1 ten kantore van den arch. Aanw. 30 Juli v.m. 11 u.

ZATERDAG 4 AUGUSTUS.

NIEUW-WEERDINGE (DR.). Het bouwen van 4 brugwachterswoningen in gemeld waterschap, met bijlev. van al het benood., in 4 perc. Perc. 1, brugwachterswoning bij brug no. 2 aan Kanaal A.; 2, brugwachterswoning bij brug no. 4 aan Kanaal A.; 3, brugwachterswoning bij vonder no. 28 aan Kanaal A; 4, brugwachterswoning bij brug no. 24 aan Hoofdwijk B. Op het werk kan ook in massa worden ingeschreven. Perc. 1, 2 en 3 worden aan elkander gelijk.

Het best. van het waterschap „Weerdinge", 's middags 12 u. ten huize van de wed. H. Nijmanting Bestek en teek. verkrijgb. bij J. A. Mulder, bouwk., ad f 1,25, per post f 1,35 en ter inzage ten huize van aanbesteding. Bilj. te leveren 3 Aug. bij den voorzitter van het waterschap i. Hadders te Emmen, of tot 4 Aug. 's midd. 12 u. ten huize van aanbesteding. Inl. v.m. 7–9 u. te bekomen bij J. A. Mulder voornoemd.

DINSDAG 7 AUGUSTUS.

LOOSDUINEN. A. Bestek no. 12. Het maken van een Stationsgebouw te Naaldwijk; 6. Bestek no. 13. Het maken van een Stationsgebouw te Monster.

De Directeur der Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij n.m. 2 u. in het administratiegeb. te Loosduinen. Bestekken met teek. ter lezing in het administratiegebouw en zijn aldaar te bekomen tegen f 1.50 per bestek. Inl. te bekomen van 30 Juli tot 5 Aug. elken werkdag van 10–12 u.

VOORHOUT (Z.H.). Het bouwen van een raadhuis met wachtkamer, spuitenhuis, cachot en bergplaats.

Het gem.best. v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 1 te bekomen ter gem. secret. Inlicht. geeft de arch. L. van der Laan te Leiden. Aanw. 31 Juli v.m. 11 uur.

WOENSDAG 8 AUGUSTUS.

AMSTELVEEN. Het bouwen van een school met 4 lokalen, 2 overdekte gangen enz.

Het best. der Christ. schoolvereen. v.m. 11 u. in café „Het Dorstige hert".

DONDERDAG 9 AUGUSTUS.

DOMMELEN. De verbouwing der openb. school, met bijlevering van schoolmeubelen.

Het gem.best. n.m. 4½ u. Bestek en teek. ad f 1.50 bij den burgem. verkrijgbaar. Aanw. 9 Aug n.m. 3 uur.

VARSEVELD. Het bouwen van een woonhuis met schuur in perceel en massa

De heer W. Gussinklo 's av. 6 u. in café G. Gesink, alw. vanaf 27 Juli bestek en teek. ter inz. Aanw. 6 Aug. n.m. van 2–4 u., door J. Seesink te Lintelo. bij wien bilj. voor 9 Aug in te zenden

DINSDAG 14 AUGUSTUS.

ROTTERDAM. Het bouwen van het krankzinnigengesticht Maasoord onder de gem. Poortugaal (fundeering).

Het gem.best. n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. op de secr. en in het timmerhuis en à f 4 te bekomen bij de wed. P. van Waesberge en Zn. Aanw. 7 Aug. v.m. 11 u.

6 JULI.

ALKMAAR (ONDERH.). Het bouwen van twee woonhuizen aan de Metiusgracht, voor rekening van den heer J. C. Maletijt, onder beheer van den bouwkundige M. Uitenbosch. Raming f 6191.

Laagste inschr. J. Bregman Sz., f 6300. Gegund.

10 JULI.

ZOUTKAMP (GR.). Het bouwen eener geheele nieuwe behuizing, ram. f 4390, onder architectuur van T. Reitsema te Leens.

Laagste inschr. A. J. Hofman, Houwerzijl, f 4775. Niet gegund.

11 JULI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het vergrooten van de Wilhelmina Catharinaschool aan de Weteringschans. Door den arch. K. de Basel te Bussem

Gegund aan C. Hoen te Amsterdam

LEIDEN (ONDERH.). De verbouwing van perc. Nieuwe Beestenmarkt en St.-Aagtenstraat, onder beheer van den architect P. J. Perquin. Door den heer H. M. Gijbels.

Laagste inschrijvers: J. H. le Noble en J. J. Frank, Timmerwerk f 1326; C. W. Lindenhof, metselwerk f 1823; W. Th. Zandvliet, schilderwerk f 448; A. Rietmeyer, lood- en zinkwerk f 236; G. F. Bartelsman, stucadoorswerk, f 327; J. Frankhuizen, gas- en waterleiding f 96.

SNEEK. Het bouwen van een perceel aan het Scharn met uitbouwen van kantoren. Door den arch. L. W. A. de Blinde.

Laagste inschr. Boomsma en Fonk, Sneek, f 2949. Gegund.

12 JULI.

OIRSCHOT (N.-BR.). Het bouwen van een sigarenfabriek en woonhuis met de levering van alle materialen op 't Hof te Bergeik. Door den heer G. van der Akker.

Laagste inschr. W. v. d. Wiel, Tongelre, f 10175. Niet gegund.

13 JULI.

WINTERSWIJK. Het gedeeltelijk opbouwen van het door brand beschadigde perc. v. d. heer A. Willink, op Oostervoort.

Laagste inschr. Joh. Beijers, f 395 Gegund.

17 JULI.

's-GRAVENHAGE (ONDERH.). Het bouwen van een hoogere burgerschool aan de Waldeck Pyrmondkade. Door het gem.best.

Laagste inschrs. Z. Gelens en J. v. d. Wal, 's-Hage, voor f 262.000.

18 JULI.

AMSTERDAM. Het bouwen van een winkelgebouw met bovenwoningen en kantoorlokalen aan de Prinsegracht no. 119. Door de architecten Gebr. v. Gendt A.Lzn.

Laagste inschr. C. J. Rijnierse, f 33990.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71ter, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 7den Augustus 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1075.

Het uitbreiden van los- en laadgelegenheden op het station UTRECHT (V en D).

Begroeting f 5800.—.

De besteding geschiedt volgens § 28 van het bestek.

Het bestek ligt van den 24sten Juli 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 31den Juli 1906 ten 10.40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 21sten Juli 1906.

HENGELO (OV.). Het opbouwen van drie verdiepingen op een gedeelte der fabriek, groot plm. 700 M. en het bouwen van plm. 300 M. shed-bouw. Door de arch. van der Goot en Kruisweg.

A. en B. Laagste inschrijver, Gebroeders Thomasson, Hengelo, f 35149".

A. Gebr. Thomasson, Hengelo, f 29679. Gegund.

WOLFAARTSDIJK. Het verbouwen van de dokterswoning aldaar. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschr. J. Coppoolsen, 's-Heer-Hendriks-kinderen f 2690. Gegund.

19 JULI.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een boerenhuis op het landgoed „Drienerloo" aan den Hengeloschen straatweg te Lonneker. Door den heer G. A. Lasonder Lz.

Laagste inschr. J. H. Haarhuis, Lonneker, f 3549. Volgens bestek bernad.

LYST·VAN·LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Idcaal". E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h. VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor bolle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brucknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brucknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNE, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Ch. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haeusler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vooren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer, trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenastegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 316, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. LOLK & Zs., Rotterdam Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 514, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverfmeringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht
Wandtegels. Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU
CH. G. LANDRÉ.
SPUI 14–16. AMSTERDAM.
Intercommunaal Telephoon No. 999.
Plannen en Begrootingen kosteloos.
Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Architecten Bureau.

Wordt PLAATSING GEZOCHT voor een jongeling met einddiploma Ambachtsschool, bij een architect liefst buiten Amsterdam. Br. fr. lett. **J. A.** Bureau Makelaars-Weekblad, Koningsplein 7, *Amsterdam*.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

Verlang toezending

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keithlicht-prospectus.

H. WESTENBERG - Almelo.

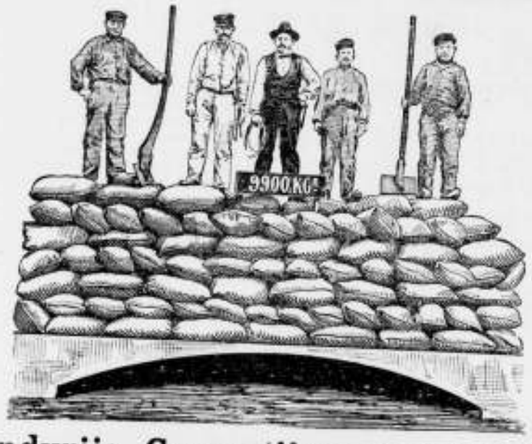

Brandvrije Cementijzer-constructies.

Speciaal adres voor goedkoope BETONVLOEREN in fabrieken, magazijnen enz.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

26e JAARGANG. No. 31

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPIJ: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.

REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co. DEN HAAG

INHOUD

Zevende Internationaal Congres voor Architecten. — Een krantenhanger, door W. Hana. — Prijsvragen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

ZEVENDE INTERNATIONAAL CONGRES VOOR ARCHITECTEN.

Londen, 16—21 Juli 1906.

In het aan dit voorafgaande nummer van het Bouwkundig Weekblad is het eigenlijke resultaat medegedeeld van het te Londen gehouden 7de Internationale Congres van Architecten. Men zou geneigd zijn daaruit te besluiten, dat dit resultaat pover is, in aanmerking nemende, dat slechts omtrent vijf van de tien vraagpunten een eigenlijke conclusie is genomen, — dat omtrent het onderwerp „constructie in ijzer (staal) en in gewapend beton" wel besluiten gevallen zijn, die echter ten gevolge zullen hebben, dat de zaak misschien nog eens op een volgend Congres behandeld zal worden, evenals het het geval zal zijn met het onderwerp „de inrichting van internationale prijsvragen", — en dat omtrent drie vraagpunten geen conclusies zijn genomen. Maar dan neme men daarbij in aanmerking, dat hetgeen over vier dezer laatstgenoemde ontwerpen — want een ervan werd in 't geheel niet behandeld — gerapporteerd en gesproken is, alreeds voor velen een voldoende vingerwijzing is om er klaarheid over te brengen.

Het nut van een Congres als dat van Londen ligt echter niet alléén in die aangenomen conclusies en de daaraan voorafgegane rapporten; voor wie objectief oordeelt is het practische nut van veel grooter beteekenis. Nieuwe betrekkingen worden aangeknoopt, en oude hernieuwd; onderlinge belangen zijn besproken; inzichten van anderen gesteld tegenover eigen zienswijzen, en discusiën daarover hebben den blik verruimd. Daarvoor zijn ook de gemeenschappelijke bezoeken en de feesten van beteekenis geweest, die in hooge mate hebben bijgedragen om leering op te doen. En nu moge men, wat die bezoeken betreft, zeggen, dat Londen voor iedereen te zien is, en dan wellicht beter niet in zulk een groot gezelschap, — maar tijdens een Congres, en dit is ook nu weer ruimschoots bewezen, worden de deuren van bezienswaardigheden ontsloten die in gewone gevallen in 't geheel niet, of niet in vollen luister te zien zijn.

De indrukwekkende prachtige feestzaal van de Guildhall, waarin het Congres geopend is, hebben zeker weinigen gezien, zoo gevuld met een aanzienlijk publiek; op een podium waren de Hertog van Argyll en H. K. H. Prinses Louise, het Congresbestuur en de vertegenwoordigers van verschillende regeeringen en vereenigingen gezeten, en ook de Lord Mayor en de Sheriffs van Londen waren tegenwoordig bij de plechtige opening van het Congres. De hoofdingang van het stadhuis en de zaal dateeren nog van ongeveer 1425; maar de groote brand van 1666 verwoestte de prachtige bekapping der zaal die bijna gedurende twee eeuwen een platte nood-afdekking had; deze werd vervangen door de tegenwoordige zichtbare bekapping, in 1864 gesteld naar de plannen van Sir Horace Jones, architect der city. Deze zaal is wel een voorbeeld van een feestzaal, die geen tijdelijke versiering bij feestelijke bijeenkomsten behoeft: zelfs de bloemen, thans vóór het podium geplaatst, hadden gerust achterwege kunnen blijven.

Weinigen ongetwijfeld hebben Mansion House gezien in vollen luister, zooals bij gelegenheid der avond-receptie, waartoe de congressisten waren uitgenoodigd door den Lord Mayor en de Lady Mayores; in die schitterend verlichte

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

zalen behoorden de prachtige toiletten van het meerendeel der talrijk aanwezige dames te huis. Nu en dan werd het zacht gesuis der gesprekken afgewisseld door de voordrachten van muzikale talenten.

Wie, die Londen zelfs meermalen bezocht, heeft Hatfield House gezien? Toch is dit kasteel van den Marquis van Salisbury zeer merkwaardig. Dit heerlijke huis werd in de jaren 1607 tot 1611 gebouwd door Sir Robert Cecil, in verband met een toen reeds bestaand ouder slot, dat hij van James I in ruil voor eene andere bezitting ontving. Van dit oudste slot zijn nog eenige deelen over, waaronder de met een merkwaardige houten bekapping overdekte oude Bisschopszaal, die thans dienst doet als paardenstal, maar spoedig gerestaureerd en in eere hersteld zal worden. Nu moge de artistieke waarde van het inwendige van dit gebouw onderdoen voor de voorbeelden die Nederland uit denzelfden tijd kan aanwijzen en die ongetwijfeld van fijner, gedistingeerder smaak getuigen, niemand zal het berouwen een bezoek aan Hatfield House met zijn oude betimmeringen en meubels, schilderijen en kunstvoorwerpen, souvenirs aan Koningin Victoria die er hare kinderjaren doorbracht, zijn heerlijke tuinen en prachtige omgeving te hebben gebracht.

De leden konden niet alle bezoeken afleggen; zij moesten voor verschillende een keuze doen. Vele hadden de voorkeur gegeven aan een bezoek aan het paleis van Hampton Court, gesticht door Cardinaal Wolsey, die het in 1526 aan Koning Henry ten geschenke gaf. Hierdoor bleef het de Koninklijke residentie tot aan de regeering van George II.

Aan de geschiedenis van dit oude paleis is de naam van Willem III ten nauwste verbonden. Op order van dezen vorst werd een gedeelte van het oude gebouw afgebroken en in de plaats daarvan volgens de plannen van Christopher Wren de koninklijke apartementen, de beroemde colonnade en binnenhof met fontein gebouwd; het gebouw telt meer dan duizend vertrekken en herbergt een zeer rijke verzameling schilderijen, waaronder veel oud-Hollandsche kunst.

Door de welwillendheid van Z. Exc. den gezant der Vereenigde Staten waren de congresbezoekers in staat diens woning, Dorchester House te bezichtigen, in de jaren 1852 tot 1854 gebouwd volgens de plannen van Lewis Vulliamy. Gastheer en gastvrouw ontvingen zelve de talrijke bezoekers en hunne dames in hun vorstelijk verblijf, dat bij het intreden een hoogst deftigen indruk maakt, voornamelijk door het grootsche trappenhuis en de monumentale marmeren trap die naar de eerste verdieping leidt, waar de ruime hoofdvertrekken gegroepeerd liggen aan een galerij, die om het trappenhuis ligt. Ook in die reeks van zalen kon men een rijke verzameling bewonderen van kunstwerken van allerlei aard, en van schilderijen van de beste meesters, waaronder — nog zwijgende van Italiaansche en Spaansche — stukken van Rembrandt, Rubens, Paulus Potter, Hobbema, Cuyp en anderen.

Een dergelijk paleis, Bridgewater House, kon door de welwillende beschikking van zijn bewoner, den graaf van Ellesmere, bezocht worden. Ook van deze gelegenheid werd natuurlijk door de meeste leden gebruik gemaakt. Bridgewater House dateert uit ongeveer denzelfden tijd als Dorchester House; het werd tusschen de jaren 1847 en 1850 voor Francis Earl of Ellesmore, erfgenaam van Francis Egerton, Hertog van Bridgewater gebouwd, volgens de plannen van Sir Charles Barry, de architect van het Parlementsgebouw. Het inwendige heeft een uitermate deftig karakter en de architectonische opvatting er van is nobeler dan die van Dorchester House. De vertrekken zijn gerangschikt om een hall, die de hoogte der twee verdiepingen heeft, en wonder mooi verlicht wordt door een bovenlicht van zware geslepen glastegels. De hal, afgesloten van de voor-vestibule, is een hoogst gezellig ingericht ontvang- of woonvertrek, en een typisch voorbeeld in dit genre. Ook dit paleis bevat eene enorme verzameling van de beste schilderijen uit de voornaamste scholen; in hoofdzaak is deze collectie afkomstig van den Hertog van Orleans. Voorts vindt men er een 150tal teekeningen der drie Caracci, en een 80tal van Giulio Romano.

Beide gebouwen zijn afkomstig uit een tijdperk, waaruit bij ons te lande weinig of niets merkwaardigs is voortgekomen; zij doen echter zien hoe men in Engeland toen, dank zij mede de kolossale fortuinen, die als 't ware van regeeringswege in stand worden gehouden, het continent vooruit was.

De Congressisten waren nog in staat gesteld in de tuinen te wandelen van het Koninklijk paleis van Buckingham, en ook daar te bewonderen den bijzonderen smaak der Engelschen voor tuinaanleg; zij woonden een soirée bij, ter hunner eere gegeven in Burlington House door Voorzitter en raad van bestuur van de Royal Academie, en een door het Britsch Instituut van architecten aangeboden avondfeest in de verlichte tuinen, serres en clubvertrekken van the Royal Botanic Society of London; terwijl in de tuinen en in de serres muziek werd uitgevoerd, werd in de open lucht „A midsummer night's dream" opgevoerd door de idyllic players van Mr. Patrick Kirwan, die terecht grooten bijval mochten inoogsten. Het spel had niet op het tooneel plaats, maar op een weinig verheven liggend hoekje van een grasveld, met struikgewas en boomen op den achtergrond, alles eenvoudig maar fantastisch verlicht. De Nederlanders waren door Sir Lawrence Alma Tadema uitgenoodigd tot een bezoek ten zijnen huize.

Van de overige bezoeken aan Oxford, Cambridge, de inrichtingen van de aannemers Holleway, de fabrieken van Doulton, den Tempel, St. Paul, de abdij van Westminster, het hospitaal te Greenwich, het kasteel van Windsor enz. kan, om niet te uitgebreid te worden, slechts op deze wijze melding worden gemaakt.

Meer te zien gedurende den betrekkelijk korten beschikbaren tijd van het Congres, dan door het programma was aangegeven, was niet mogelijk.

Toch is bij velen de vraag opgekomen, waarom er niet aan gedacht was de vreemde collega's iets te doen zien van het huiselijk leven der Engelschen, van die kleine woningen buiten de stad, die hier te lande zoo zeer de aandacht trekken. In die leemte heeft de Hollander echter weten te voorzien. Eenige onzer landgenooten hebben eenvoudig den heer Voysey verzocht, iets van zijn werk in het bedoelde genre te mogen zien, en met de meeste voorkomendheid noodigde de gastvrije en welwillende man hen uit tot een bezoek aan zijne woning en het gebruiken van een lunch. Een drietal andere Hollanders hadden een gelukje. Na sluiting van het Congres, begaven zij zich des Zaterdagmiddags naar het Bedford Park, om er die echt Engelsche buitenhuisjes te gaan zien, die daar langs lange rechte, maar breede lanen, en meest rechthoekig daarop gestelde zijwegen gelegen zijn, met een minimumtuintje voor, en een grooteren tuin achter het huis. Zij zagen er, ook inwendig, een paar in aanbouw, en een geheel gereed om straks den bewoner te ontvangen. 't Waren miniatuurgebouwtjes van een speculant, maar inwendig met veel smaak aangekleed. Toen zij zich vermoeid op het groote speelveld voor kinderen en sportliefhebbers hadden nedergevleid om wat uit te rusten van de vermoeienissen van den snikheeten dag, werd hun dit slechts voor een minuut gegund; want nauwelijks uitgestrekt, werden zij door eene vriendelijke damesstem uitgenoodigd haar woning te komen zien. Of hun badges hen verraden hadden? Spoedig bemerkten zij, dat ook de vriendelijke Miss het insigne van 't Congres droeg, en dat zij was de zuster van den architect Inigo Triggs, die om gezondheidsredenen te San Moritz verblijf houdt, maar voor 't Congres was overgekomen. Miss Triggs, eveneens van meening, dat men de vreemde architecten eens een kijkje in een klein Engelsch woonhuis had moeten gunnen, heeft toen, met de gemakkelijkheid en de gratie aan een Engelsche dame van stand eigen, in alle onderdeelen het gezellige huis laten zien dat zij met hare moeder in Bedford Park bewoont; den drie zwervelingen werd er een tea aangeboden, die ten hoogste welkom was. Zij hadden het voorrecht een der meest typische dier geliefkoosde huizen, buiten het gewoel en gejaag van de groote city, te mogen zien, waarin gangen en trappen tot een minimum zijn gereduceerd, en alles is gedaan om de gezelligheid en het comfort van het leven te bevorderen. Dit huis was gebouwd door een leerling van Norman Shaw, en behoort niet tot de kleinste van het genre.

Wat zij wel reeds wisten, maar niet zoo duidelijk in Engeland hadden hooren uitspreken, hoorden de bezoekers uit den mond van Miss Triggs: Norman Shaw was indertijd in Holland geweest, om de boerenwoningen te bestudeeren, en had daarna den stoot gegeven aan wijze van bouw en inrichting van de woningen als die in Bedford Park.

Zonderling, dat nu de Hollandsche architect er zich op toelegt om zijn Engelschen collega na te volgen, maar .... er niet in slaagt; want wat de eerste in het genre Engelsche villa levert, draagt niet een zelfde karakter als het werk van den tweede, hoewel dit van Hollandsche afkomst is. Maar wij zijn hier gewoon aan hoogere verdiepingen en grootere vertrekken, ook door bouwverordeningen voorgeschreven; daarom zal een Engelsch huis in het genre Voysey hier niet worden toegelaten.

Er is maar één roep over het slagen van al deze bijeenkomsten en feestelijkheden, en over de gastvrijheid en jovialiteit waarmede de leden van het Congres overal zijn ontvangen geworden. De organisatie liet om zoo te zeggen niets te wenschen over, en daarvoor verdient het bestuur van het Congres den hoogsten lof. Dat hier of daar een oponthoud van een minuut ontstond omdat er een autoomnibus te weinig was, moge een „Nurks" uit zijn humeur hebben gebracht, een gewoon mensch kan begrijpen, dat zoo'n ongeval niet vermeden kan worden.

De congressen worden echter hoe langer zoo schitterender opgezet, en het zou niet te verwonderen zijn indien dit oorzaak zal worden van hun kwijnen of verloopen. Het eerstvolgende zal te Weenen plaats hebben, en het dan volgende te New-York. Ook Weenen biedt gelegenheid genoeg om het den bezoekers aangenaam te maken, om hen veel belangrijks te doen zien; maar dan moet het Congres niet na Mei en vóór half September worden gehouden, want in den vollen zomer is Weenen uitgestorven en niet genietbaar.

Wat nu betreft het eigenlijke Congres, de zittingen der verschillende afdeelingen konden zich niet beroemen op een groote opkomst der leden. Misschien is dit toe te schrijven aan de hitte, en aan de zucht om zooveel mogelijk van de wereldstad te zien, want men kon op geen paarden- of auto-bus, in een cab, tube of underground zitten, of men moest herhaaldelijk een gebadged confrère groeten. Van die underground gesproken is het wellicht voor velen belangrijk het volgende mede te deelen omtrent het laatst aangelegde gedeelte daarvan, dat zeer de aandacht getrokken heeft.

De ondergrondsche spoorweg Bakerstreet—Waterloo werd den 10den Maart van 't vorige jaar geopend, en is een deel van de groep lijnen der Underground Electric Railway Co dat voor het verkeer te Londen van groot gewicht is. De lijn verbindt Waterloo, Embankment, Trafalgar Square, Piccadilly Circus, Oxford Circus, Regents Park en Bakerstreet, en bekort den duur van het traject Theems tot Bakerstreet van één uur tot op 12 minuten. Het maken der tunnels leverde geen zwarigheden op, behalve het gedeelte onder de Theems, waar loopzand werd gevonden.

Ter vermijding van hinderlijk trillen werden de dwarsliggers van Australisch Karryhout, zeer dicht bij elkander en de rails op een bed van elastisch puin en betonblokken gelegd. De vierkante midden-rail dient voor de krachtleiding; de rail voor de terugleiding ligt buiten de gewone rails. Beide geleidingsrails liggen op isolatoren van verglaasden steen. De stroom, geleverd door eene centrale, wordt op 600 volts teruggebracht in 3 neven-stations. Per minuut wordt 3108 M³. lucht uit den tunnel gezogen, en op de verschillende stations afgevoerd. Versche lucht treedt door de schachten en in- en uitgangen toe. De stations bestaan uit staalconstructies met vulling van beton, die bekleed is met verglaasde tegels, welke in elk station een andere kleur hebben, zoodat het publiek spoedig en zeker kan zien op welk punt der lijn het zich bevindt. Elk station heeft 3 à 4 liften, en een 5.5 M. breede trap. De wagons zijn van staalblik en inwendig bekleed met hout dat door inpregneeren onbrandbaar is gemaakt. Zij zijn 15.2 M. lang, 2,64 M. breed en 2.87 M. hoog boven de rails; zij kunnen elk 52 personen bevatten. De snelheid der vaart is gemiddeld 23 K.M., en hoogstens 56 K.M. Alle signalen werken automatisch. De trein geeft zelve het haltsignaal aan, en dat voor het vrijzijn der baan, zoodra een blok verlaten is. Het rijden door een haltsignaal is buitengesloten, daar de remmen zelfwerkend zijn. Ieder wagenvoerder kan zich per telefoon in verbinding stellen met de stations, en in het bureau van den chef voor de tractie bevindt zich een toestel, waardoor elke gang van alle treinen opgeteekend wordt.

Als leden van het Congres waren 20 Nederlanders ingeschreven, waarvan er 15 te Londen aanwezig waren, — hieronder de heer A. Salm G.Bz., officieel afgevaardigde van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, en H. P. Berlage Nz., officieel afgevaardigde van het Genootschap A. et A.

Bij de plechtige opening van het Congres konden de afgevaardigen van regeeringen en vereenigingen een woordje — hoogstens gedurende drie minuten — spreken. De heer Jos. Cuypers deed dit als vertegenwoordiger der Nederlandsche regeering, daarbij uitdrukking gevende aan de levendige belangstelling die in ons land getoond was voor de organisatie van dit Congres. De Ned. regeering en Ned. architecten waren — volgens spreker — overtuigd van de waarde der onderlinge banden die sedert de 16e eeuw van invloed zijn geweest op de ontwikkeling van de bouwkunst en decoratieve kunsten in Nederland en op de Britsche eilanden; het karakter van het meubel, het uiterlijk van het landhuis, de teekening van den tuin zijn er de bewijzen voor. En nog in 't laatste vierde gedeelde van de 19e eeuw zien wij de beste elementen van onze bouwkunstige werkzaamheid in voortdurend intelectueel contact met het streven naar iets nieuws in de Engelsche kunst.

Spreker hoopte, dat de voorteekenen, waaronder deze voorname vergadering geopend werd, zoo waardig gepresideerd in de Guidhall — een der wonderen van Europa — in dezelfde zaal in welke in 1855 onze Koning Willem III het eere-adres der City ontving, — de dag van heden, waarop voor

300 jaren onze groote Rembrandt geboren werd, — spreker hoopte dat deze gelukkige voorteekenen mochten aansporen om met warmte en overtuiging den artistieken arbeid aan te vangen, in de overtuiging van een goede internationale verbroedering.

Na de opening werd door Sir Lawrence Tadema, en de heeren Van Arkel en Weissman, namens eenige Nederlandsche Congresleden, een krans gehangen — 't was Rembrandt's geboortedag — onder Rembrandt's portret in de National Gallery. Dit bonte stuk — de krans natuurlijk, bovendien versierd (?) met de kleuren van Nederland en Amsterdam — maakte een abominablen indruk tusschen de juweelen van schilderkunst; maar de bedoeling was goed.

Een der eerste vraagpunten die op het Congres behandeld werden, was dat over het gewapend beton. Maar de discussiën leverden een babylonische spraakverwarring op, en na het aannemen eener motie werd van links en rechts beweerd, dat vele aanwezigen gestemd hadden voor het tegenovergestelde van hetgeen zij bedoeld hadden. Ook de behandeling van een volgend onderwerp liep niet tot iedere bevrediging af; het was dat over de vraag, of bezoldigde ambtenaren als architecten, bouwwerken voor administratieve lichamen mogen ontwerpen en uitvoeren. Een en ander zal oorzaak zijn, dat de zittingen van het Congres slechts zeer matig bezocht werden. Over een paar onderwerpen, die ons van groot belang toeschijnen, omdat ze ook vroeger hier te lande besproken zijn, mogen eenige korte mededeelingen volgen; ten eerste over de vraag, op welke wijze het publiek, in zake kunst, een betere opvoeding te geven.

De heer Belcher beweerde, dat het allereerst noodzakelijk was veel te vergeten van hetgeen men geleerd had. Het bijgeloof aan de antieken en stijlen, de overdrevene nauwgezetheid in hunne navolging, moest afgedaan hebben. Bouwkunst moest als een levende kunst worden aangeboden, uit zich zelf machtig en levenskrachtig. Zij is een wetenschap zoowel als een kunst, en goede architectuur stelt nooit, zelfs niet voor een kort moment, het oog te leur. Schoonheid is het tweede groote architecturale principe; en daar een gebouw solide en veilig moet zijn, moet zijn uiterlijk daarvan getuigen en ook als zoodanig het oog bevredigen.

De leek die zijn studiën in bouwkunst aanvangt, moet niet zonder leiding gelaten worden. De allerbeste raad die hem gegeven kan worden is deze, om het ingewortelde idee van zich te werpen, dat de bouwkunst ten doel heeft de artistieke verfraaiing van een bouwwerk, en om de waarheid te doorgronden, dat al de factoren der kunst hun oorsprong hebben in nuttigheid, dat versiering moet voortvloeien uit constructie, en schoonheid afhankelijk is van nuttigheid.

Volgens den heer Jackson was het van 't hoogste belang, dat het publiek werd opgeleid om onderscheid te kunnen maken tusschen goede en slechte architectuur, daar het de afnemers levert voor de keuze uit de ontwerpen voor moderne bouwwerken. Architecten kunnen dus de beste leermeesters zijn, en wezenlijk goed werk tot stand brengen, van meer opvoedende kracht dan boeken of lezingen.

De heer Gaston Anciaux noemde de stelling, dat kunst moest voortgebracht worden voor het volk door het volk, een reine utopie; men was volgens hem niet alleen zeer verre van de kunst door het volk, maar evenzeer van de kunst voor het volk. Hij was van meening, dat de overheid een machtig middel in de hand had om goeden, gezonden smaak bij het publiek te bevorderen, door zorg er voor te dragen, dat slechts zulke sierlijke bouwwerken tot uitvoering konden komen, in staat om den goeden smaak van het publiek te vormen.

Krantenhanger.
Ontwerp van H. Haxa.

Wat betreft de vraag van de controle van den architect over artisten en ambachtslieden was Sir William Richmond van gevoelen, dat de staat geen rekening genoeg nam met de kunst, en de opvoeding over het algemeen te oppervlakkig was. Tegenover de koele houding der regeering in zake kunst, stond heden ten dage een groeiende democratiesche gezindheid van artisten. Moderne gebruiken leenen zich echter niet tot sculpturale of picturale monumentale kunst, en ontwerpen van monumentalen aard alleen kunnen zich met bouwkunst verdragen. De artisten staan allen dus meer of minder voor een dilemna. De uitoefening der verschillende kunsten is vol moeielijkheden, die eerst gewaardeerd zullen worden zoodra de artisten samen kunnen werken, en indien zij in de praktijk met elkander in aanraking komen; aan geen van hen komt dan den voorrang toe. Een meer intiemere voortdurende aansluiting tusschen architect, beeldhouwer en schilder was hoogst wenschelijk; een uit deze artisten samengesteld comité moest intijds als een adviseerend lichaam bij de regeeringen van land en stad kunnen optreden. Zoo kon gewerkt worden niet alleen in het belang van de artisten zelve, maar ook in dat van alles, de kunsten betreffende.

Na beschouwingen van de heeren Nénot en Trélat werd de conclusie voorgesteld, die is medegedeeld in het vorige nummer van het Bouwk. Weekblad.

Wij zullen het hierbij voorloopig laten. Moge het gedrukte officieele verslag van dit Congres spoedig volgen.

EEN KRANTENHANGER.

Bijgaande ornamentatie (versiering van een krantenhanger) is uitgevoerd volgens een procédé, dat wel eenige overeenkomst met batikken heeft, in dien zin, dat het de stof door en door kleurt.

Het ornament is zoodanig ineengezet, dat het de functie (dragen en bijeenhouden) verduidelijkt. Aan de bovenhoeken is het motief zeer streng verwerkt tot knooppunten der symboliseerende lijnen. Deze verloopen naar de zijkanten, die het voornaamste werk doen, en naar het midden, waar zij culmineeren in het geheel ontwikkeld motief De nerven der ondervleugels zijn tevens de lijnen, die het bijeenhouden aanduiden. Het geheel is in twee kleuren op fluweel uitgevoerd.

H. Haxa.

PRYSVRAGEN

Voor de nationale tentoonstelling voor amateur-fotografen door de Delftsche Studenten-Amateur-Fotografen Vereeniging in November a.s. te houden, is door H. M. de Koningin Moeder een zilveren medaille ter beschikking gesteld, en door het Foto-Technisch Bureau Ivens en Co., een Folding Pocket Kodak n°. 1.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 28 Juli 1906. *Het Congres te Londen. Linoleum met duurzame versiering.*

Architectura. 28 Juli. *De opvoeding in architectuur.* Voordracht in aphorismen gehouden door Dr H. Muthesius, op het 7de Internationaal Congres voor architecten te Londen.

Conclusies van hetzelfde Congres, gevolgd door algemeene indrukken over het Congres.

Het „Technisch gedeelte" bevat het vervolg van: *Accumulatoren voor electrisch bedrijf* en hunne toepassing, en van: *Ontwerpen en bewerken.*

De Bouwwereld. 25 Juli. *Het 7de Intern. Architecten-Congres.* Globaal overzicht over het meer zakelijke deel der werkzaamheden, verricht tot en met Woensdag 18 Juli.

Members Mansions. City of Westminster, Londen, door Jan F. Groll. Het gebouw is afgebeeld op een losse plaat.

De Vredespaleis-prijsvraag, door J. H. W. Leliman. De vraag of het niet wenschelijk zoude zijn de zes gepremieerden in den wedstrijd, of de ontwerpers der negen van de engere keuze, of wel die der 16 beste in het Jury-rapport genoemde ontwerpen, uit te noodigen detailbegrootingen in te leveren, wordt bevestigend beantwoord. Op zulk eene wijze worden die ontwerpen uitgezift, welke aan de bouwsom nabij komen; de onwettigheid der jury-uitspraak zou dan door de bekroonden zelf bewezen zijn. Eene eventueele herkeuring zou daardoor zeer vergemakkelijkt worden. en deze wordt, gezien de absolute onwettigheid der Jury-uitspraak, noodzakelijk geacht.

Technisch Weekblad. 27 Juli. Slot van: *De Verheersmiddelen der toekomst.* Vervolg van: *Iets over de eigenschappen, toepassing, productie en opsporing van het koper,* en van: *Iets over Suriname en zijne houtsoorten.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

De Tentoonstelling te Leeuwarden, zal eerst op 12 Aug. a.s. gesloten worden. Deze verlenging is een gevolg van het toenemend bezoek.

Nederlandsche opgravingen te Argos. Gedurende de twee voorlaatste weken is er hoofdzakelijk gegraven in het binnenhof van het Venetiaansche kasteel op den Larissa. Dit kasteel, ten deele gebouwd op antieke grondslagen omstreeks den aanvang der 15e eeuw, is in de plaats gekomen van een Frankisch slot uit de 13e eeuw, waarvan nog heden ten dage muren en torens ten deele bestaan. Gelijk te verwachten was, behooren de eerste vondsten voornamelijk tot het middeleeuwsche tijdperk. Een merkwaardig stuk is een groote looden vaas, waarop aan beide zijden St. Joris met den draak in relief is afgebeeld. Voorts zijn er vele marmeren architectonische fragmenten van een Byzantijnsche kerk van de 10e en 11e eeuw gevonden, ook de inscriptie, die boven de deur der kerk geplaatst was. Veel ouder, wellicht uit de 5e eeuw, is een in relief gehouwen marmeren kruis met het monogram van Christus.

Van den archeïschen tempel, waarvan de ligging reeds in 1903 bepaald was, is een zuil gevonden; verder nog één inscriptie uit de 3e eeuw vóór onze jaartelling.

Bij de werkzaamheden op de Aspis zijn nog voor den dag gekomen een interessante inscriptie uit de tweede eeuw vóór Christus, een blok van den triglyphenfries en een stuk van de architraaf van een tempel van tufsteen.

Tegeltableaux. Ter herinnering aan de Rembrandtfeesten heeft de firma Heystee, Smit & Co. te Amsterdam eene verzameling afbeeldingen in netten omslag uitgegeven, naar meesterwerken van oude en moderne meesters, die zij op geglazuurde gebakken tegels heeft weten uit te voeren. Het boekje bevat 60 afbeeldingen, die voor het groote meerendeel zeer goed geslaagd mogen genoemd worden.

BUITENLAND.

Parijs. De nieuwe Sorbonne, 25 jaren geleden gebouwd, is wederom te klein geworden, ook wegens het steeds aangroeiend aantal studenten, en het instellen van nieuwe leerstoelen. Daarom is besloten, 1°. tot het bouwen — voor gezamelijke kosten van den staat en de stad Parijs — van een chemisch instituut, waarin ondergebracht zullen worden de verschillende takken van dienst voor de wetenschappelijke scheikunde, en voor de toegepaste scheikunde; 2°. tot het aankoopen — door de universiteit — van een terrein, ten behoeve van toekomstige behoeften, gelegen rue Saint Jacques en rue d'Ulm. In de nieuwe uitbreiding zal het eerst begrepen zijn de bouw voor het oceanographisch museum van den Vorst van Monaco. Architect der Sorbonne is de heer Nénot.

Hurstmonceux Castle, een der mooiste middeneeuwsche kasteelen in Engeland, zal verkocht worden. Het werd gebouwd in 1440 voor Sir Roger de Fienes, en bleef in zijne familie tot het in handen kwam van koning Charles II.

Londen. De heer J. H. Faber, Inspecteur der Volksgezondheid te Zwolle, hield hier een voordracht over Nederlandsche woningtoestanden, voor een commissie uit den gemeenteraad voor de huisvesting van den werkman.

Bern. Het te bouwen Casino zal 1.450.000 frs. kosten.

Bremerhaven zal een nieuwen stedelijken schouwburg krijgen, waarvan de bouwkosten geraamd zijn op 800.000 Mk.

Leipzig. In aansluiting aan het nieuwe raadhuis wordt een administratie-gebouw volgens de plannen van Prof. Dr. Ing. Hugo Licht gebouwd. Een brug over de Lotterstrasze verbindt beide gebouwen. De kosten zijn begroot op 2.300 000 Mrk. Het nieuwe gebouw wordt in dezelfde architectonische vormen als het raadhuis gebouwd.

Weenen. De belangen der Technische Hoogeschool zijn jarenlang door de regeering verwaarloosd geworden. Thans heeft zij echter besloten in den aanstaanden herfst over te gaan tot een uitbreiding volgens de plannen van Prof. Karl König, omvattende in hoofdzaak een nieuw chemisch-technisch instituut, en een werktuigkundig technisch laboratorium.

Maatregelen tegen inbraak. De redactie van het „Journal der Goldschmiedskunst", uitgave van H. Schlay Nachfolger te Leipzig, schrijft een internationale prijsvraag uit voor maatregelen ter bescherming van juweliers winkels tegen inbraak. Inzendigen worden ingewacht in den vorm vanteekeningen of modellen vóór 1 Nov. a.s. De Jury zal bestaan uit juweliers, vakkundige personen op het gebied van verzekering en, zoo noodig, electrotechnici. Drie prijzen worden uitgeloofd, van 150, 100 en 75 Mrk., die in elk geval worden toegekend.

München. Voor het albier op te richten Deutsche Museum had de Keizer reeds een bouwkundig plan gereed. München heeft echter aan haar bijdrage de voorwaarde vastgeknoopt van vrije concurrentie. Afwijking van die voorwaarde zou tot intrekking dier bijdrage leiden en dientengevolge is van elke overhaaste beschikking en bijzondere begunstiging afgezien, zoodat de prijsvraag zal uitgeschreven worden.

Londen. De Graafschapsraad, d. i. het stadsbestuur van Londen (de city, aan welks hoofd de Lord Mayor staat, vormt slechts een zeer klein, schoon belangrijk, deel der groote stad: gaat

zich — zoo meldt het N. v. d. Dag — een stadhuis bouwen. De mededinging is internationaal en verdeeld in twee gedeelten, de voorloopige en de finale. Tot de voorloopige wordt iedereen toegelaten, uit de ingezonden plannen worden er dan minstens 10 en hoogstens 15 uitgekozen. De finale mededinging zal openstaan voor de ontwerpers der in de eerste mededinging uitgekozen plannen en acht bekende, door den raad aan te wijzen architecten. Ieder deelnemer in de finale mededinging zal 200 guinjes (f 2520) uitbetaald krijgen.

De ruimte die voor den aanbouw beschikbaar is, beslaat ruim 2 hectares en zal ongeveer f 7,200,000 kosten. Die plaats ligt aan de Zuid-zijde van de Theems tusschen de Westminster en de Waterloo-brug.

PERSONALIA

Bij Kon. besluit is op zijn verzoek eervol ontslagen als Secretaris-generaal aan het Departement van Waterstaat, de heer Jhr. Mr. G. de Bosch Kemper, met dankbetuiging voor de door hem gedurende een lange reeks van jaren aan den lande bewezen gewichtige dienst.

Bij den dienst der Openbare Werken van de Gemeente Haarlem is benoemd tot Architect, de heer J. J. van Noppen, architect te Amsterdam.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

DINSDAG 7 AUGUSTUS.

DEN HAM (OV.). Het bouwen van een school met 2 lokalen. Het best. der bijzondere school n.m. 4 u. Bilj. in te leveren bij Ds. Kerssies. Bestek en teek. ter inzage in 't hotel „Middendorp" en te Ommen in 't hotel Gerrits. Inl. te bekomen bij G. Timmerman te Ommen. Aanw. gedaan.

HOORN. Het bouwen van een heerenhuis aan den Koepoortsweg met de daarvoor benod. materialen en arbeidsloonen.

De heer T. Best n.m. 6 u. in het café van D. Boot. Bestek en teek. ter inzage in bovengenoemd koffiehuis en tegen f 1.25 verkrijgbaar Groote Oost no. 120 Inlicht. dagelijks van 9—11 u. v.m., Groote Oost no. 120 bij H. Kolkman. Aanw. gedaan.

LOOSDUINEN. A. Bestek no. 12. Het maken van een Stationsgebouw te Naaldwijk; *b.* Bestek no. 13. Het maken van een Stationsgebouw te Monster.

De Directeur der Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij n.m. 2 u. in het administratiegeb. te Loosduinen. Bestekken met teek. ter lezing in het administratiegebouw en zijn aldaar te bekomen tegen f 1.50 per bestek. Inl. te bekomen van 30 Juli tot 5 Aug. elken werkdag van 10—12 u.

VOORHOUT (Z.H.). Het bouwen van een raadhuis met wachtkamer, spuitenhuis, caehot en bergplaats.

Het gem.best. v.m. 11 u. Bestek en teek. à f 1 te bekomen ter gem. secret. Inlicht. geeft de arch. L. van der Laan te Leiden. Aanw. 31 Juli v.m. 11 uur.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[bis], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1905 . .	**„ 1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	**„ 29.983.000.00**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

18 JULI.

ENSCHEDE (ONDERH.). Het bouwen van 4 woningen, als: *a.* opkamerwoningen, *b.* afdakswoningen. Door mej. de Wed. G. Schouwink.

Laagste inschrs. *a.* J. Beune, f 3390*.
b. J. W. Horstman en J. Schildmeijer, f 2752. * Gegund

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen der villa van den heer W. G. Mulder aan het Zuiderpark onder architectuur van den heer Huurman.

Gegund aan den laagsten inschrijver D. S. Diddens Jr., Groningen, voor f 4325.

TILBURG. Het bouwen van 2 woonhuizen, voor rekening van den Wed. J. v. Casteren in het Haringseind.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, den 22sten Augustus 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal-Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 131:

Het maken van drie beambtenwoningen, vier brugknechtswoningen en een bergplaats voor reserve deelen, nabij de Nieuwe Hembrug.

Het bestek met teekeningen is tegen betaling van *f 2.—* per exemplaar verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, bij den Bode aan den ingang of op franco aanvrage aan den Algemeenen Dienst kamer 110 met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie
Het Gedelegeerd Lid.

Als **BOUWKUNDIG**

Opzichter-Teekenaar

BIEDT ZICH AAN een practisch ontwikkeld jongmensch, reeds eenige groote werken zelfstandig uitgevoerd.

Hoog salaris geen vereischte.

Brieven onder letter **A** Bureau v. d. Blad, Herderstraat 5, *den Haag.*

Laagste inschrijver. Timmerwerk. A. v. d. Weegen, f 1886*.
Metselw. Jac. Donders, f 1698*. * Gegund.

20 JULI.

BERGEN OP ZOOM (ONDERH.). Het bouwen eener gieterij voor den heer Alex. Nerincx, naast de machinefabriek.

Laagste inschr. De Mol en Keij, f 5400. Gegund.

24 JULI.

BALGOIJ (GELD.). Het bouwen eener roomboterfabriek. Door den heer C. J. van Kempen.

Laagste inschrs. A. Hulsman en K. Arts, Neder-asselt, f 1524. Gegund.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 14den Augustus 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1073.

Het maken van eene dubbele wachterswoning met bergplaats en bijbehoorende werken nabij den overweg bij K.M. 40,357 lijn EINDHOVEN—VENLO.

Begroeting f 6750.—.

De besteding geschiedt volgens § 51 van het bestek.

Het bestek ligt van den 1en Augustus 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur B. J. HAITSMA MULIER te *'s Hertogenbosch*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen tegen betaling van *f 1.00*.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten Augustus 1906 ten 10.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)* te Helmond.

Utrecht, den 28sten Juli 1906.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Ideaal". E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN, Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn Install. Bureau. — Ch. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS, Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZOSEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer, trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN Sr. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zs., Rotterdam - Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverseringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT. Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Vraag steeds

FABRIEKSMERK.

Vraag toezending

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keithlicht-prospectus.

G. P. J. BECCARI,
HAARLEM.
Stoomtimmer- en Lijstenfabriek.
PAUL KRUGERKADE 27. — Interc. Telefoon 1324.

A. VAN OVEN Jr.
Scheikundig Ingenieur.
WIJNSTRAAT 81. Dordrecht.
Bureau voor onderzoek
van Bouwmaterialen.

HOUBEN EN STEEGH.

Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en allesoorten van dakpannen.

te Venlo.

Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.

Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.

Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. t. Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY MONIERWERKEN

DIRECTEUR J. N. LANDRE

CEMENT YZERWERKEN

VOLGENS SYSTEEM MONIER

EN AANVERWANTE STELSELS

BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD & OMVAL TELEFOON No 3028

LOUIS LANDRE

Extract van Steenbeschermer

is het éénig vochtwerend middel, waarvoor schriftelijk **garantie** wordt gegeven.

Het maakt doorslaande muren **volkomen waterdicht.** Afdoende resultaten.

Orders en Inl. a.d. Nederl. Steenbeschermerfabriek, Nijmegen.

L. H. KURPERSHOEK,

Zwaanshals, — ROTTERDAM.

Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.

Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

TELEFOON INT. 2208.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.-Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

FRIESCHE GELE

SIER- EN GEVELSTEEN,

GLAD EN BEZAND, WAAL- EN RIJNVORM

RUIME VOORRAAD aan de Fabriek bij HARLINGEN.

K. G. TELENGA te BUSSUM

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

VEREENIGING

„Ambachtsonderwijs voor Eindhoven en Omstreken".

Aan de te *Eindhoven* gevestigde Ambachtsschool wordt, om met **1 Oct. a.s.** in dienst te treden, een

DIRECTEUR

gevraagd, met het Ambachtsonderwijs vertrouwd, tegen een salaris van *f* 1700 per jaar.

Sollicitanten worden verzocht hunne stukken in te zenden vóór den 15 Augustus e. k. aan het Bestuur der Vereeniging.

De mogelijkheid bestaat dat de Directeur der Ambachtsschool zal benoemd worden tot Directeur der Stadsteekenschool waaraan een traktement van *f* 600 's jaars zal verbonden zijn.

Het Bestuur:

Mr. Th. G. M. Smits van Oijen, *Voorzitter.*

H. S. F. Koenen, *Secretaris.*

Op een groot Architecten-bureau WORDT GEVRAAGD een

Chef de Bureau.

Vereischten flink practisch en theoretisch ontwikkeld, gewoon zelfstandig te werken en met groot personeel om te gaan.

Aanbiedingen onder opgave van referenties en uitvoerige mededeelingen in te zenden onder lett. Z. P. 2676 aan het Alg. Adv. Bur. A. DE LA MAR Azn., Amsterdam.

26E JAARGANG — No 32

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — Jb. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.

REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.

BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG

UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. Verslag van de Algemeene Vergadering, gehouden op Dinsdag 29 en Woensdag 30 Mei 1906. (Vervolg van bladz. 403. Slot). — Naar aanleiding van boerenwoningen, door C. W. Nijhoff. — Het Vredespaleis. — Boek- en plaatwerken. — Prijsvragen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.—. Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels *f* 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kosteloze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Verslag van de Algemeene Vergadering, gehouden op Dinsdag 29 en Woensdag 30 Mei 1906.

(Vervolg van bladz. 403. Slot).

De Voorzitter stelde nu aan de orde de uitnoodiging van de heeren J. J. van Nieukerken, P. A. Weeldenburg en C. B. Posthumus Meijjes, Gewone leden van de Maatschappij, aan de Algemeene Vergadering gericht om het volgende verzoek aan het Hoofdbestuur der Maatschappij te doen.

„De Algemeene Vergadering van de Mij. tot Bev. d Bouwkunst, bijeen op Woensdag 30 Mei 1906,

erkennende, dat de beoefenaars van elk der onderdeelen van het bouwvak zich vereenigd hebben tot een lichaam waarvan groote kracht uitgaat om de belangen van dat onderdeel te behartigen;

daarbij wijzende op den Aannemersbond, den Bestuurdersbond, de bonden van Ambachtslieden in een zelfde vak, van Technici, van Opzichters en Teekenaars;

in aanmerking nemende, dat de Mij. t. Bev d Bouwkunst is een lichaam, dat niet uitsluitend de beoefenaars der bouwkunst onder zijne leden telt;

overwegende, dat die toestand zou kunnen leiden tot botsing tusschen die leden wier belangen verschillend en somtijds tegenstrijdig zijn;

meer in het bijzonder lettende op de omstandigheden, dat de beoefenaars der bouwkunst, alzoo de architecten in de eerste plaats, niet onderling zijn aaneengesloten;

noodigt het Hoofdbestuur der Mij. uit:

1°. stappen te doen, dat in de Maatschappij worden ingesteld Afdeelingen voor Architecten, voor Teekenaars, voor Opzichters, enz., welke afdeelingen, onder patronaat van en in overleg met de Maatschappij, hunne belangen bepleiten en voorstaan, waardoor de Mij. nog meer aan haar doel zal kunnen beantwoorden;

2°. zoo mogelijk in de eerstvolgende Algemeene Vergadering voorstellen tot instelling dier Afdeelingen te doen."

De heer Van Nieukerken lichtte dit verzoek nog nader toe, en gaf in overweging eene Commissie te benoemen om de zaak grondig te onderzoeken.

Spreker zeide, dat de architecten eigenlijk moederziel alleen staan. Zij hebben geen gelegenheid over zaken die hun vak en werkzaamheden nauw betreffen, onderling te spreken zonder het bijzijn van anderen. Om een voorbeeld te noemen, haalde spreker de quaestie der verantwoordelijkheid van den architect aan, die toch zeker het liefst in eigen kring moest worden behandeld. Daarom was hij van meening, dat de architecten een afzonderlijke, een eigen sectie in de Maatschappij moesten hebben, hetgeen tevens de uitwerking zou hebben, dat vele architecten zich onder de vleugelen der Maatschappij zouden gaan stellen. Spreker gaf in overweging, om in de eerstvolgende Algemeene Vergadering met voorstellen voor den dag te komen tot stichting van een sectie voor architecten onder de leden der Maatschappij. Om die voorstellen met spoed te kunnen indienen, zou het gewenscht zijn eene Commissie te benoemen.

De Voorzitter deelde na deze toelichting mede, dat in het Bestuur ongeveer een jaar geleden een zelfde denkbeeld ernstig ter sprake is gekomen, en gerust kan worden gezegd, dat men het idee zelve, zoowel als de waarschijnlijke gevolgen van het mogelijk instellen van de bedoelde secties toen goed heeft overzien. Spreker was van oordeel, dat een groote vereeniging zich niet met alle kleinigheden moest inlaten, maar leiding moest geven, en dat dan haar secties de aangewezen plaatsen waren om meer speciale onderwerpen te behandelen; hij hoopte, dat het voorstel van de heeren Van Nieukerken c.s. met den meesten spoed zal worden in behandeling genomen, om het resultaat daarvan en de mogelijk daaruit voortgevloeide andere voorstellen te kunnen behandelen in de Algemeene Vergadering van September a.s.

De heer Van Veen wees op het bestaan der afdeelingen, en toonde eenige vrees voor het voorbestaan van deze, indien de bedoelde secties zouden worden ingesteld.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

De Voorzitter vond het echter wenschelijk, hier niet in discussie te treden over de voorstellen.

De heer Verheul achtte het verlangen om secties in te stellen een zeer belangrijke zaak, die behoorlijk overwogen behoorde te worden. Spreker zou het daarom bijzonder op prijs stellen indien de heer Van Nieukerken zijne denkbeelden eens op papier bracht, en ze op die wijze bij het Bestuur indiende.

Ook de Voorzitter vond dit een goeden weg. De drie heeren voorstellers konden dan eens een concept maken; het Hoofdbestuur werd daardoor in staat gesteld beter te beoordeelen waarheen de nieuwe instellingen zouden voeren.

Spreker noodigde deze heeren uit, als Commissie een meer uitgewerkt voorstel te doen.

Indien de beide andere heeren voorstellers geen bezwaren hadden om hunne denkbeelden nader uiteen te zetten, verklaarde de heer Van Nieukerken zich daartoe ook gaarne bereid. Het Hoofdbestuur kon de Commissie dan nog aanvullen.

Naar aanleiding van deze toezegging verklaarden ook de heeren Posthumus Meijjes en Weeldenburg zich bereid tot medewerking.

De heer J. H. Leliman nam vervolgens het woord om het Hoofdbestuur zijn dank te betuigen voor de goede leiding dezer vergadering. Spreker bracht ook dank aan de Commissie voor de behandeling der concept-Statuten van den Raad van Arbitrage, en bijzondere hulde aan den heer Van Heukelom voor zijne heldere toelichting en verdediging (Applaus). Spreker beval de behartiging van de belangen der Maatschappij bij voortduring aan het Hoofdbestuur aan.

Nadat de Voorzitter den heer Leliman voor deze woorden had dank gezegd, en op zijne vraag of iemand nog iets in het belang der Maatschappij had te verzoeken of mede te deelen, geen der aanwezigen het woord verlangde, sloot de Voorzitter te ongeveer 2 uren deze vergadering.

NAAR AANLEIDING VAN BOERENWONINGEN.

Door het artikel van den heer v. d. Kloot Meijburg is *), dunkt me terecht, wederom de aandacht gevestigd op de aantrekkingskracht, die meermalen van boerenwoningen uitgaat. Bijna alle provinciën van ons vaderland leveren hiervan bewijzen en het zou zeker de moeite waard zijn een verzameling afbeeldingen van deze natuurlijke bouwwijzen bij elkaar te brengen, in welken arbeid opmetingen, schetsen en fotografiën elkaar zouden kunnen aanvullen. Een kleine tentoonstelling in dezen zin zou bepaald belangwekkend zijn, vooral als ze werd aangevuld met eene tweede, die den modernen villabouw tot onderwerp had.

Van een schetstocht, in Aug. 1905 gehouden, bracht ook ik enkele voorbeelden mee, waarvan er drie in dit blad zijn opgenomen geworden.

Het eerste schetsje geeft het type van de woningen in

*) Zie Bouwk. Weekblad n°. 23 van 1906.

Boerderij in „de Streek", te Westerblokker. 1659.

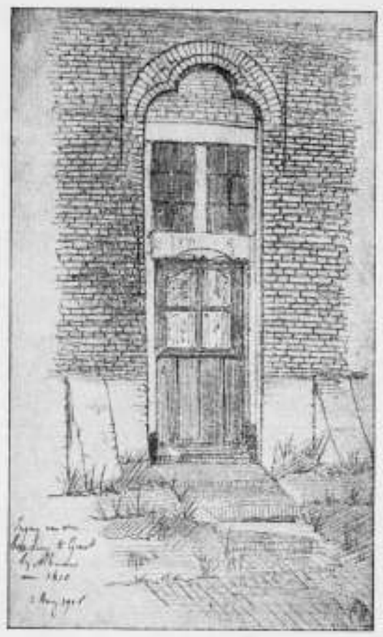

Ingang van eene boerderij te Groet, bij Alkmaar. 1618.

„de Streek", het land tusschen Hoorn en Enkhuizen. Voor zoover ik weet, is het gegeven voorbeeld het oudste, dat nog bestaat (midden 17e eeuw). Alle andere behuizingen zijn op meer of minder gelukkige wijze naar dit model gebouwd. In haar hoogst eenvoudigen, massalen opbouw geeft de woning een mooie oplossing van een omsloten, afgedekte ruimte, waarin alles onder dak moet worden gebracht.

Het tweede schetsje is, dunkt me, een goed voorbeeld van een buitendeur met bovenlicht, van een boerenhuis te Groet bij Alkmaar (begin 17e eeuw). Het zware, wit geverfde, kozijn staat prachtig in den mooien baksteenmuur en omsluit op fraaie wijze het bovenlicht van ruitjes in lood en de donkergroene deur, die, hoewel van later datum, zich best naar het geheel voegt.

Het derde schetsje stelt de woning voor van een eenvoudig veenarbeider te IJsselmuiden bij Kampen. Het huis is uit het laatst van de negentiende eeuw en toont m. i. aan, hoe wel een huisje nog kan zijn, dat gemaakt is door

Woning van een Veenarbeider te IJsselmuiden bij Kampen.

een plattelands timmerman-metselaar, die werkt naar de goede oude overgeleverde regelen, zonder de opzettelijke bedoeling het nu eens mooi te willen maken.

C. W. Nijhoff.

HET VREDESPALEIS.

In het nummer van Juli 1906 der Konkurrenz-Nachrichten, Beiblatt zu den Deutschen Konkurrenzen, wordt in 't kort het resultaat der prijsvraag voor het Vredespaleis besproken. Hoewel niet met alle beschouwingen van den schrijver medegaande, meenen wij ze toch, bijna volledig, te moeten overnemen.

Het gebouw, zegt de schrijver, moest 200 mogelijk 70 bij 70 M. groot zijn. De plattegrond van het bekroonde ontwerp Marcel is echter 140 bij 120 M. groot, en die van het eveneens bekroonde ontwerp Wendt 110 M. diep.

Wanneer de Jury tot de overtuiging is gekomen, dat dergelijke overschrijdingen toegelaten mogen worden, dan is de bepaling omtrent de grootte in het programma eene uiterst ongerijmde. Het voorschrift omtrent de grootte, dat door het meerendeel der inzenders is opgevolgd, was beslissend voor de prijsvraag.

Waren de architecten met betrekking tot de groepeering vrij geweest, dan zou het resultaat der prijsvraag anders zijn. Niet de inzenders hebben schuld aan de ineengedrongen plattegronden, die ongemotiveerd zijn voor een gebouw in een parkaanleg, maar wel de prijsuitschrijvers, en de Jury die een weloverwogen beperking moest handhaven, of eene niet goed overdachte ingrijpende beslissing niet nemen mocht. Het is echter den spot gedreven met eene uitspraak, wanneer een plattegrond van ongeveer vier malen de verlangde grootte bekroond wordt. Het programma was de grondslag van eene vrijwillige overeenkomst tusschen de Jury en de medewerkers aan de prijsvraag. Prijsvragen zijn zaken van vertrouwen. De bekroning van 't ontwerp Marcel is een vergrijp tegen de overeenkomst.

Volgens het programma zou de voorkeur gegeven worden aan de ontwerpen die wegens aesthetische en constructieve verdiensten op den voorgrond traden. Het kwam er niet alleen op aan de lokalen volgens technische inzichten te rangschikken, maar het ontwerp moest voor zich zelf een monument zijn. De aanleg moest zich in dienst eener idee stellen, en een merkeelen invloed uitoefenen.

Wat den plattegrond betreft, met betrekking tot de groepeering, konden alleen die medewerkers den voor een gebouw in een park passende indeeling leveren, die den moed gehad hebben zich over de onzalige ruimtebeperking heen te zetten, daarbij rekening houdende met het twijfelachtige van programma's. Twee van hen hebben daardoor gezegevierd.

De plattegrond van Marcel wordt niet slecht geacht; trouwens, voor een onbegrensd bouwterrein zijn fraaie en doelmatige plattegronden te maken. Wendt heeft de te bebouwen oppervlakte alleen in de diepte durven overschrijden. Zijn plattegrond is goed te noemen. Hij heeft zich bij andere gelegenheden als een goed groepeerder doen kennen, en hij zou, indien het gebouw 140 M. breedte had mogen hebben, zeker een andere groepeering gekozen hebben.

Het voorste gedeelte van den plattegrond van Cordonnier is overeenkomstig aan dat van vele stations; zijn drie portalen zijn voldoende voor een wereldverkeer op een station.

De plattegronden van Cordonnier, Wagner, Greenly and Olin, en Schwechten blijven ongeveer binnen de grenzen van het te bebouwen terrein; zij konden daarom niet anders dan min of meer samengedrongen, armoedig en ondoelmatig voor een vrijstaand gebouw zijn. De plattegrond van Schwechten is al bijzonder ineengedrongen. Voor het merkwaardige toeval, dat vier der uitgenoodigden prijzen behaalden, kunnen de plattegronden geen verklaring geven.

Wat den opbouw betreft, en de aesthetische opvatting, kan men niet anders dan een onbegrensde hoogachting hebben voor allen die met de opgave geworsteld hebben. Wie de tentoonstelling der plannen vluchtig heeft gezien, en iets onmenschelijks verlangde, kan wellicht zeggen: ik vond geen Vredespaleis. Wie echter opmerkzamer was en bevoegd is zich de werkelijkheid naar teekeningen op 1 à 100 voor te stellen, kan niet anders getuigen, dan dat vele ontwerpen, in steen uitgevoerd, op gelijke hoogte staan met antieke voorloopers, zelfs de antieke voorbeelden in kunstwaarde overtreffen. Er waren ontwerpen met karakter en ziel; vele zijn in modernen geest opgevat. Goede hedendaagsche kunst kan echter niet anders zijn dan wat goede kunst steeds was en zal zijn, een kunst die — zooals Ruskin zegt — zich niet laaft met de dikke, warme, onverkwikkelijke druppels van anderer kennis, maar met den aan de bron geschepten dronk.

Kunstenaars die geest, gezond verstand, zelfstandig oordeel en, niet in de laatste plaats, eene ziel hebben, waren op de tentoonstelling in overwegend aantal vertegenwoordigd. In dat opzicht was de tentoonstelling een document dat niet bedorven werd door de zeer enkele dwaze of onrijpe vruchten.

Van de bekroonde ontwerpen wordt eigenlijk alleen dat van Wendt een karaktervolle oplossing genoemd. Het is een monument, maar niet doorgewerkt, en bevredigt niet.

De ontwerpen van Greenley and Olin en van Schwechten zijn niet beter of slechter dan andere conventioneele oplossingen. Dat van Wagner beantwoordt ternauwernood aan het hoogdravende motto. „De kunst van dezen tijd" spreekt beter uit andere ontwerpen. Het is geen diep ingrijpende zielekunst, maar de kunst van een man die door gezochten vorm zijner kleeding opvallend wil zijn, die in dezelfde kleedij van een fat ook bij de ernstigste gelegenheden verschijnt.

Wat het ontwerp Cordonnier betreft, met het oog op de kunstwaarde daarvan zou het onrechtvaardig zijn niet te erkennen, dat zijn ontwerper een kunstenaar is. Hij die de gedachte in plattegrond en opbouw tot uitdrukking heeft gebracht, kent ook wel de middelen waarmede men de groote massa kan imponeeren, maar hij kent niet de middelen om plattegrond en opbouw in dienst eener idee zoo hoog te verheffen, dat deze idee door het gebouw op waardige wijze tot uitdrukking wordt gebracht.

Wat heeft Cordonnier willen zeggen? Misschien, dat het wereldideaal even waggelend is als de belichaming van dat ideaal op een dakruiter. Wil hij wellicht door de links en rechts zich verheffende overtollige torens doen verkondigen, dat het met talent begiftigde maar geestlooze streven eensdeels, en huichelarij anderdeels nog altijd bloeien en zegepralen? Of heeft hij zijn bouwwerk zoo willen inrichten, dat het, wanneer de vredesengel door een ander symbool vervangen wordt, ook voor een ander doel geschikt is? Als hij dat bedoeld heeft, dan heeft hij bewezen een ruimer blik te hebben dan anderen.

Marcel's gebouw is onrustig, wereldsch en comediant-achtig: het is niet in staat een merkeelen invloed uit te oefenen. De schrijver wil aannemen, dat in Frankrijk, hetwelk beeldhouwers en schilders van beteekenis bezit, ook architecten van naam zullen te vinden zijn die geest en takt hebben. De terzijde gelegde ontwerpen doen dit ten deele vermoeden.

Ten slotte vereenigt de schrijver zich met de gelukwenschen

die de Jury heeft aangeboden aan het Bestuur der Carnegie-Stichting over de keuze van het bouwterrein. Maar voor een gelukkig verloop eener prijsvraag zijn niet alleen een bouwterrein, maar in de eerste plaats een voorbereiding en een Jury noodig, om een weloverwogen programma in de wereld te zenden, en eene in het algemeen gelukkige uitspraak te doen. Maar nu is — volgens den schrijver — de prijsvraag zoo voorbereid, en zulk eene beslissing over haar gevallen, dat men de Stichting wegens de voorbereiding in verband met de Jury, condoleeren moet.

BOEK- EN PLAATWERKEN

Examen-opgaven voor Bouwkundig Opzichter, Opzichter van den Rijkswaterstaat, Polderopzichter, Aspirant Opzichter en Opzichter-teekenaar Maatschappij Staatsspoorwegen, bijeenverzameld door J. W. Hermanie, Ambtenaar 's Rijkswaterstaat in Algemeenen Dienst.

Voor het luttele bedrag van 90 cents kan men zich dit boekje, uitgegeven bij Æ. E. Kluwer te Deventer, aanschaffen. Het is van werkelijk nut niet alleen voor hen die zich voor de examens welke afgenomen worden ter verkrijging van het diploma der in den titel aangegeven betrekkingen wenschen te bekwamen, en waarvoor een geregelde opleiding tot nu toe ontbreekt, maar ook voor de enkele inrichtingen van onderwijs en personen die er zich op toeleggen candidaten voor die examens „klaar" te maken.

De verzameling is uit den aard der zaak niet compleet, maar de keuze der vraagstukken is met oordeel geschied. Jammer is het echter, dat bij vele der figuren de daarin aangegeven afmetingen niet overeenstemmen met de voorstelling: dit kleine gebrek zal ongeoefenden, waarvoor de opgaven geschieden, misschien in verlegenheid kunnen brengen. Het is intusschen te verwachten, dat een tweede uitgave van deze opgaven spoedig zal moeten volgen, én om actueel te blijven, én omdat deze eerste uitgave weldra zal zijn uitverkocht. Den schrijver zij dan in overweging gegeven, acht te slaan op de opmerking omtrent de maten. Zijn verdienstelijk werk zal daardoor ongetwijfeld winnen.

PRYSVRAGEN

UITGESCHREVEN DOOR DE HEEREN VAN DE LOO, STEENFABRIKANTEN TE DIEREN.

Op de drie prijsvragen uitgeschreven door de heeren Van de Loo te Dieren, ten doel hebbende: het ontwerpen van toepassingen van „Verblendsteen" in verschillende hoofdtinten, in verband met decoratieve steen, genaamd „Bricorna", zijn 17 antwoorden ingekomen, als volgt.

Prijsvraag I. Het ontwerp voor drie wanden van eene hal in een Bankgebouw, waarin een trap naar de eerste verdieping.

1.	Motto: Kruisverband	5	teekeningen.	
2.	„ Versiering	8	„	
3.	„ „Motto"	5	„	en memorie.
4.	„ Goudgloed	5	„	
5.	„ Bricorna	5	„	

Prijsvraag II. De ontwerpen voor den Zuidelijken en den Westelijken gevel van een Stationsgebouwtje in eene landelijke streek.

6.	Motto: Excelsior	2	teekeningen,	en memorie.
7.	„ Bricorna	4	„	„ „
8.	„ Luctor	3	„	„ „

Prijsvraag III. Het ontwerp van een gevel voor een deftig Heerenhuis gelegen aan een straat van 30 M. breedte.

9.	Motto: V. n. l.	1	teekening.	
10.	„ Juli	2	teekeningen,	en memorie.
11.	„ Chabloon	2	„	
12.	„ Proloog	3	„	, en memorie.
13.	„ Pardon	3	„	„ „
14.	„ Nederlandsch wapen (geteekend)	2	„	
15.	„ la Brique	3	„	, en memorie.
16.	„ Twee driehoeken in cirkel (geteekend)	9	„	„ „
17.	„ Eikel (geteekend)	2	„	„ „

DIPLOMA NIJVERHEIDSTENTOONSTELLING TE LEEUWARDEN.

Van de 47 ingekomen ontwerpen op een prijsvraag voor een diploma voor bekroonden op de Nijverheidstentoonstelling te Leeuwarden, uitgeschreven door het uitvoerend comité, zijn door de Jury voor een onderscheiding in aanmerking gebracht in de eerste plaats het ontwerp motto „'t Is mei sizzen net to dwaen", van Ype Wenning Jzn., te 's Gravenhage; — in de tweede plaats de ontwerpen „Havedeweh", „Rembrandt" en No. 468, respectievelijk ingezonden door de heeren J. J. Damme, te Rotterdam, Jaap Gedding, te Rotterdam, en A. van der Zweep, te Utrecht.

Voorts voor eervolle vermelding, een ontwerp met het motto „Beter laat dan nooit", ingezonden door den heer Jac. Kruyver, te Amsterdam.

Beoordeelaars waren de heeren H. H. Kramer, J. Bubberman en G. Dijkstra R.Hzn., allen te Leeuwarden.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 4 Augustus 1906. *Na het Congres.* De laatste indruk van den „specialen" verslaggever is natuurlijk weer: dat de bouwkunst stervende is.

Verlichting van landhuizen. Bij keuze van een verlichtingssysteem in verschillende gevallen verdient het aanbeveling kennis te nemen van het stelsel van Benoid en diens luchtgastoestel.

Architectura. 4 Aug. *Ingezonden kookkommers.* Naar aanleiding van een couranten-bericht over de „Stichting van een instelling voor hersenonderzoek".

Het „Technisch gedeelte" geeft het slot van: *Accumulatoren* voor electrisch bedrijf en hunne toepassing, en een vervolg van: *Ontwerpen en bouwen.*

Het droogmaken van vochtige muren. Door een verbeterde muurzaag is men in staat elken muur in horizontale richting door te zagen en de gescheiden deelen te isoleeren door het inbrengen van isoleerplaten, ingelegd met lood.

De Bouwwereld. 1 Aug. Vervolg van: *Het 7de internationale Architecten-Congres te Londen.*

Het nummer bevat de afbeeldingen van plattegrond en voorgevel van de met den tweede en den derden prijs bekroonde ontwerpen voor een *Gemeentehuis te Zeist.*

De goede manier van vloeren te oliën. Het komt er niet zoozeer op aan het hout te beschermen door eene dikke en herhaalde opgestreken laag — t geen juist schadelijk is, als wel om te zorgen voor dunne lagen, goede droging, en organische verbinding der verschillende lagen.

Technisch Weekblad. 3 Aug. Vervolg van: *Iets over de eigenschappen, toepassing, productie en opsporing van het koper* en van: *Iets over Suriname en zijne houtsoorten.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Uitbreidingsplan voor 's Gravenhage. Voor dit uitbreidingsplan, door den gemeenteraad onderzocht, zijn 4 rapporteurs benoemd, de heeren R. A. van Sandick, J. J. L. Bourdrez, Jhr. O. J. A. Repelaer van Driel, en Sillevis.

Reguliersgracht te Amsterdam. Op de gemeentebegroeting voor 1907 is een bedrag van ƒ 100.000 uitgetrokken voor verleuwing van het complex van bruggen aan de Reguliersgracht. Eenige jaren geleden scheen het plan te bestaan, deze gracht te dempen en dan den nieuwen verkeersweg te gebruiken als parallelweg der Utrechtsche straat, om deze te ontlasten van een deel van het tramverkeer. Dit ontlokte velerlei protesten. Thans echter zullen B. en W. aan den Gemeenteraad voorstellen om de bruggen, die wegens bouwvalligheid voor het rijtuigverkeer reeds gesloten waren, te herstellen en gedeeltelijk te vernieuwen, met handhaving van haar karakter. Het is te hoopen, en trouwens ook te verwachten, dat de raad dit zeer toe te juichen voornemen van B. en W. zal steunen.

BUITENLAND.

Vredespaleis. De heeren J. C. van Dorsser Az., architect te Rotterdam, en A. Schadee, architect te 's-Gravenhage, geven in de Construction Moderne eene korte beschouwing over de bekroonde ontwerpen, waarvan het eerste en tweede elk op een plaat zijn afgebeeld, de overige, klein, tusschen den tekst.

Bekleeding van muren in scholen. De heer Ranvier, lid van den Gemeenteraad van Parijs, heeft het voorstel gedaan om, nu binnen kort verschillende scholen zullen moeten gebouwd worden, door den betreffenden tak van dienst te doen onderzoeken of het mogelijk is het verwen der wanden in de lokalen te vervangen door eene bekleeding met verglaasde faïence-tegels. In eerste uitgaaf zal deze bekleeding duurder zijn; maar zij behoeft bijna geen onderhoud, en is veel hygiënischer.

Fransche Prix de Rome. De eerste prijs werd behaald door den heer Bonnet, leerling der heeren Daumet en Esquié; de tweede door den heer Abella, leerling van de heeren de Gisors en Bernier; de derde door den heer Morcau, leerling van de heeren Daumet en Esquié.

Mont-Blanc tunnel. De Parijsche ingenieur Monod heeft een plan in bewerking voor het maken van een tunnel door den Mont-Blanc. Zijne begrooting is 24 millioen gulden. Daarvan wil Genève ƒ 4.800.000 bijdragen.

Belgrado. Het uitschrijven van internationalen prijsvragen wordt verwacht voor een nieuw koninklijk paleis, en een parlementsgebouw in Belgrado. Het eerste gebouw zal 45 millioen frcs. mogen, kosten het andere 15 millioen frcs.

Praag. In het begin van November viert de Technische Hoogschule, tot in 1867 Polytechnische School, haar 100 jarig bestaan. Groote feesten zullen daaraan verbonden zijn.

Derde Deutsche Kunstgewerbe-Ausstellung in Dresden 1906. Het door de directie der tentoonstelling uitgegeven officieele werk over de expositie zal onder den titel: „Das deutsche Kunstgewerbe 1906", tegen het einde van September a.s. verschijnen bij de uitgevers F. Bruckmann A. G. München. Het zal zeven studies bevatten van de meest bevoegden op het gebied van kunstnijverheid, benevens ongeveer 400 afbeeldingen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: (zie nummer)

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	onderdom	47	jaar	salaris	ƒ 125 —	
„	„	40	„	„	„ 100 —	
„	„	21	„	„	„ 75 —	
„	„	32	„	„	„ 100 —	
„	„	41	„	„	„ 80. —	
„	„	21	„	„	„ 50. —	
„	„	27	„	„	„ 80. —	
„	„	24	„	„	„ 90. —	
„	„	24	„	„	„ 100 —	
„	„	22	„	„	„ 80. —	
„	„	21	„	„	„ 70. —	
„	„	21	„	„	„ 60. —	
„	„	49	„	„	„ 100. —	
„ Teekenaar	„	19	„	„	„ 40. —	
„	„	24	„	„	„ 60. —	
„	„	28	„	„	„ 80. —	
„	„	21	„	„	„ 30. —	

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 13 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. *a.* Het sloopen van een perc. aan den Singel en het derde Kloostec (voormalig politiebureau), kadastraal bekend onder sectie F. No. 5640; *b.* het maken van een gebouw tot uitbreiding van het centraal bureau voor den burgelijken stand en het bevolkingsregister, op het door slooping van het onder *a* genoemd perc. vrijkomend terrein; *c.* het aanbrengen van eenige veranderingen in het bestaande centraal bureau voor den burgelijken stand en het bevolkingsregister en het verrichten van eenige werkzaamheden in het nieuwe politiebureau, beide gelegen aan den singel.

Het gem best 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij, tegen ƒ 2.75 met drie teek.). Inl. worden gegeven ten kantore van den arch. te klasse ten stadhuize; kamer no. 148, van 2 tot 4 u., gedurende de drie laatste werkdagen voor den dag der aanbesteding.

HOORN. Het bouwen van een woonhuis met pakhuis en bovenwoning, aan de Gouw nn. 22, 24 en 26 met bijlev. van alle materialen en arb idsloonen.

De heer J. Tromm. Bestek met teek. in voorn perc. ter inzage en à f 1.25 verkrijgb. bij de bouwk. H. Pillard, West 31. Aanw. gedaan.

DINSDAG 14 AUGUSTUS.

AMBT-OMMEN (OV.). Het vergrooten van de school te Nieuwebrug.

Het gem best. n.m. 2 u. bestek en teek. franco aanvraag à f 0.50 verkrijgb. ten gem. huize. Inl. geeft de bouwk. K. A. Hakkert te Avereest Aanw. 14 Aug. v.m. 10—11 u.

HATTEM (GELD.). Het bouwen van een directeurswoning met annexen op een terrein aan de stadslaan, onder bijl van alle arbeidsloonen, transporten enz.

De arch. W. A. v. d Veen te Apeldoorn in de fabriek der Textiel Ind. Mij. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1,10 ten kantore van den besteder, Mariannalaan, Apeldoorn.

HEILIGERLEE (GR.). Het bouwen van een machinegebouwtje te Heiligerlee met de levering van alle daartoe benood. mater.

Het best. van het waterschap „de zes Boerenpolder", n.m. 5 u. in 't logement van Schrage alw. bestek en teek. ter inz. Teek. à 50 cent verkrijgb. bij E. Buurke te Eexta, die ook inl. geeft.

NIJMEGEN. De uitbreiding van het magazijn van bouwmaterialen aan den Graafschen weg no. 59.

De aanbesteder v.m. 11½ u. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.50 aan het bureau van „de Gelderlander" en inlicht. bij v. d. Pluim en Gielen, bouwk. te Rotterdam, en op 9 Aug. van 9 tot 12 u. Stieltjesstraat 14 te Nijmegen.

OOSTERBEEK. Het maken van een kerkgebouwtje aan de Wilhelminastraat aldaar.

De arch. J. v. Burk 's av. 8 u. in het café „Concordia". Bestek met teek. ten kantore van genoemde arch. verkrijgb. tegen f 1.50 en in het lokaal van aanbesteding ter inzage. Aanw. gedaan.

ROTTERDAM. Het bouwen van het krankzinnigengesticht Maasoord onder de gem. Poortugaal (fundeering).

Het gem.best. n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. op de secr. en in het timmerhuis en à f 4 te bekomen bij de wed. P. van Waesberge en Zn. Aanw gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 1073. Het maken van een dubbele wachterswoning met bergplaats en bijbehoorende werken nabij den overweg bij K. M. 40.357 lijn Eindhoven—Venloo. Ram. f 6750.

De maatij. tot Exploitatie van Staatsspoorwegen n.m. 2 u. (lok. tijd).

VLIERDEN (N.-B.). De verbouwing der openbare school en privaten-lokaal.

Het gem.best. n.m. 3 u. Bestekken à f 0,20 verkrijgb. bij den burgemeester die ook inl. geeft. Aanw. n.m. 2 u.

DONDERDAG 16 AUGUSTUS.

ALMELO. Het bijbouwen en vergrooten van het magazijn „Mercurius" gelegen aan de Havenkom, voor de firma Gebr. Mendels.

De arch. T. A. Trijssenaar Jz. 's av. 8 u. in 't café van mej. de wed Grimme, alw. bestek en teek. ter inz. zijn. Aanwijzing 15 Augustus v.m. 9 uur.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van vier woningen in twee blokken op een terrein gelegen aan de Emmastraat te Enschedé.

De archit. H. Reijgers, 's mid. 12 uur in 't café van J. Hemken, alwaar bestek en teek. ter inz. Inl. bij den besteder. Aanw. 16 Aug. v.m. 9 u.

HAARLEM. Het amoveeren van een woonhuis Kl. Houtstr. no. 46 rood bij de Anegang en het daar ter plaatse bouwen van een winkelhuis met woning.

De arch. J. v. d. Ban in cafe Brinkmann, alw. bestek en teek. ter inz ligt en ook ad f 1.50 verkrijgb. zijn bij den besteder.

RANDWIJK (GELD.). *a.* Het bouwen van een schoolgebouw met twee lokalen, gang en privaten; *b.* Het noodig ameublement.

De vereen. tot bevordering van Christelijk onderwijs n.m. 5 u. in café Vink alwaar bestek en teek. ter inz. zijn. Inl. verstrekt de gemeenteopzichter A. Frederiks.

VRIJDAG 17 AUGUSTUS.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van 4 verdiepingen op een bestaand magazijn, bij een fabriek te Boekelo, gem. Lonneker.

De directie der Boekelosche stoombleekerij

n.m. 12½ u. in 't hotel „de Graaf". Bestek en teek. ad f 10 verkrijgb. ten kantore van R. van der Woerd Hzn., arch. te Enschedé en worden voor f 7.50 weder teruggenomen. Aanw. op het terrein 16 Aug n.m. 3½ u.

EIJSDEN (L.). Het afbreken der bestaande kerk, en daar ter plaatse bouwen van een kerkgebouwtje met toren en het lev. en stellen van het kerkameublement.

Het kerkbestuur der Nederd. Herv. kerk n.m. 2½ u. (Gr. tijd)

MAANDAG 20 AUGUSTUS.

ZUNDERT (N.-BR.). *a.* Het bouwen van een onderwijzerswoning te Achtmaal; *b.* het bouwen van een nieuwe kap op het gem. huis.

Het gem.-bestuur v.m. 11 u. Bestek en teek. à 50 cent ter secret. verkrijgb. Inlicht. verkrijgb. bij den arch. F. Bilsen te Breda en ter secret. te Zundert. Aanw. 13 Aug. voorm. 11 u.

DINSDAG 21 AUGUSTUS.

DEN HOUT, GEM. HOOGKARSPEL. Het bouwen van een woonhuis met stal.

De heer E. Jongewaard. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgbaar bij bouwk. K. en R. Swagerman te Bovenkarspel bij wie ook inl. te bekomen.

's-GRAVENHAGE. Het stichten van eene tuchtschool te Velsen. (Bestek no. 225.) Ram. f 134850.

Het min. van Justitie n.m. 2 u. Bestek met teek. ter inzage op het bureau van den hoofdingenieur voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, alw., tevens inl. zijn te bekomen, en verder met detailteek. in het hotel Appeldoorn, bij het veer, te Velsen. Bestek verkrijgb. tegen f 3.75, bij de gebr. van Cleef te 's Gravenhage. Aanw. in hotel Appeldoorn, 17 Augustus n.m. 1 u.

MIDDELBURG. Het bouwen van een kinderhuis en bijkomende werken, op een terrein, gelegen aan den Veerschen Singel, te Middelburg.

Het best. der vereen. „kinderzorg" n.m. 2 u. in het militair tehuis Gegadigden moeten zijn leden der Ned. Herv. Kerk, woonachtig in Zeeland. Inlicht. verstrekken de bouwkundigen W. L. Huson te Vlissingen, J. Baljeu, te Middelburg, alwaar bestek en teek. te verkrijgen à f 1.75 per stel. Aanw. 17 Aug. n.m. 3 u.

ROTTERDAM. Het verbouwen en afwerken van het ziekenhuis aan den Bergweg benevens den bouw van een zusterhuis en een lijkenhuis met bijbehoorende werken.

Het gem.-best. n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inzage op de secretarie en in het timmerhuis en à f 5 te bekomen bij de wed. P. van Waesberge en Zn. Aanw. 14 Aug. v.m. 11 u.

WOENSDAG 22 AUGUSTUS.

AMSTERDAM. Bestek no 13 Het maken van drie beambtenwoningen, 4 brugknechtswoningen en een bergplaats voor reservedeelen, nabij de nieuwe Hembrug.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Mij. n.m. 2½ u. Gr. tijd; in het Centraal personenstation.

VRIJDAG 24 AUGUSTUS.

ROTTERDAM. Het bouwen van een school aan de Van den Hoonaardstraat.

Het gem best. n.m. 1 u. Bestek en teek. ter kennisneming op de centrale secretarie der gem. en in het stads timmerhuis en zijn voor f 1 verkrijgb. bij wed. P. van Waesberge en Zoon. Inl. te bekomen aan gemeld Timmerhuis. Aanw. 17 Aug. voorm. 11 ure

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

20 JULI.

NAARDEN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis voor rekening van den heer van Vuure.

Laagste inschr. H. Vos Jz., f 1310.* Geg.

OBDAM (N.-H.). Het bouwen van een woonhuis met smederij. Door de diaconie der Ned. Herv. gem.

Laagste inschr. J. Engel, Obdam, f 1653. Gegund.

30 JULI.

ETTEN (N.-BR.). Het bouwen van 2 heerenhuizen voor mej. de wed. Ant. Oomen te Bavel. Door den bouwk. M. Aarssen te Ginneken.

Timmerwerk. Laagste inschr. L. de Bruyn, f 3287.

Metselwerk. A. Klep, f 3864.

Minste inschrijvers: voor verfwerk van Beckhoven, Leur, f 310; loodgieterswerk A. Sprangers, Prinsenhage, f 182; smidsw., Snelders, f 175.

Massa. L. de Bruyn, f 7856.

31 JULI.

DEVENTER. Het vergrooten der gebouwen der bakkerij aan de Manègestraat. Door den arch. M. van Harte

Gegund aan de laagste inschrijvers als volgt: W. Schulkes, timmer- en metselwerk. f 5893; J. W. Aberson, smidswerk f 747; G. Vos, loodgieterswerk f 672; W. N. Holtkamp, verfwerk f 244; firma Gebr. Korteling, steenhouwerk, f 40

DRUTEN. Het bouwen van een patronaat aldaar. Door den eerw. deken en pastoor.

Zonder levering van steenen en pannen. Laagste inschrijver A. van Broeckhuijsen, Nijmegen, f 8100.

Met levering van steenen en pannen. Laagste inschrijver G. Dekkers, Druten, f 8370. Gegund.

HAARLEM. (ONDERH.). Het bouwen van perc. Kruisweg no. 51. Door den arch. W. F. Doeglas.

Laagste inschr. J. Turkenburg, f 15190.

RIJSSEN. 1. Het bouwen van een nieuwe consistorie-kamer aan de kerk; 2 het repareeren en meubileeren van de oude consistorie-kamer. Door kerkvoogden der Ned. Herv. gemeente.

1e. Laagste inschr. J. Seppenwoolde, f 2090.
2e. Laagste inschr. J. Seppenwoolde, f 770

VORDEN. Het bouwen van een huis met 2 woningen op het Hoogе met bijlev. van alle daartoe benood. materialen. Door den heer A. J. W. Monnik.

Timmerwerk. Laagste inschr. E. Lebbink, Vierakker, f 578*.

Metselw. H. Neijenhuis en G. J. Boskamp, Eelde, f 1101*.

Timmer- en metselwerk. J. W. Doerman, Warnsveld. f 1686

Verfwerk, H. v. d. Wal, f 136*.

Smidswerk. H. Barendsen, f 71*.

Loodgieterswerk H. Emsbroek, f 38.60.

Massa. J. W. ter Mal, Eelde, f 1930.* Gegund.

WIJCHEL. (FR.). Het bouwen van een woonhuizinge met wagenhuis c.a. op een vrij terrein. Door den heer H. Hatting, arts.

Laagste inschr. L. Bouwman, Balk, f 7963. Gegund.

Een bilj. van onwaarde van H. de Jong, Koudum, f 7937; een bilj. te laat ingekomen van Elsinga Kortezwaag, f 10400

ZWAMMERDAM. Het verbouwen van het raadhuis. Door het gem.best.

Timmerwerk Laagste inschrijver J. T. Zwijnenburg, f 2028.

Metselwerk. P. van der Heiden, f 1469.

Schilderwerk. Laagste inschr. J. Eijkelenboom, f 597.

Smidswerk. C. C. A. Picet, f 84.48.

Loodgieterswerk. J. v. Munster, f 610.

1 AUGUSTUS

HEEL EN PANHEEL (L.). Het verbouwen der openb. school en der privaten. Door het gem.best.

Laagste inschr. Chr. Cuypers, Heel c.a., f 1370

BORNE (ONDERH.). Het verbouwen van een villa voor den heer I. J. Spanjaard, onder beheer van den archit. G. Beltman A.Gz. te Enschede.

Laagste inschr. firma P. Morselt, Borne, f 4790.28. Gegund.

2 AUGUSTUS.

ALMELOO. Het bouwen van twee woonhuizen aan den kanaaldijk Noordzijde Almelo-Zwolle, voor rekening van den heer S. Tabois. Door den bouwk. C. Stuldreher.

Metselwerk. Laagste inschrs. M. Bourgonje en A. Damer, f 1894.

Timmerw. H. v. 't Hag en Zonen, f 1823.

Glas- Verf- en behangwerk. J. H. Prinsen, f 297.

IJzerwerk H. B. Tanke, f 129.

Lood- en zinkwerk. W. Warmink, f 93.40.

Stucadoorswerk. W. Bouwman, f 65.

ENSCHEDÉ. Het weder opbouwen van een perc. aan de Oldenzaalsche straat ald. Door den arch. H. Reijgers.

Laagste inschrijvers. H. te Lintelo en J. Kroeze, f 4344.

ROTTERDAM. Het onderhouden en herstellen der gebouwen, ingenomen door de kantoren der directe belastingen, invoerrechten en accijnzen en de woning van den concierge, gelegen aan de Boompjes en Scheepmakershaven te Rotterdam, van af den dag der kennisgeving van de goedkeuring der aanbesteding tot en met 31 Dec. 1908. Raming f 6700. Door den directeur der directe belastingen enz.

Laagste inschrs. Dijkgraaf en Romein, f 6298.

3 AUGUSTUS.

GLANERBRUG (IJ ENSCHEDÉ. Het bouwen van vier woonhuizen in twee blokken, op een terrein gelegen aan de Glanerbrug gem. Lonneker. Door den arch. R. van der Woerd Hzn. te Enschedé.

Laagste inschrijver J. Boers, Glanerbrug, f 4840. Gegund.

's GRAVENHAGE. Het maken van den bovenbouw van den watertoren met reservoirgebouw op het terrein der nieuwe gasfabriek aan den Trekvliet. Door het gem.best.

Laagste inschr. Firma J. v. d. Elshout Gz., Scheveningen, f 49875.

HILVERSUM. Het bouwen van 2 politieposthuizen. Bestek 12. Het uitbreiden van de openb. school aan de Violenstraat, bestek 13. Het lev. en aanbrengen van meubelen in een nieuw lokaal der school voornoemd. Bestek 14. Door het gem.best.

Bestek 12. Laagste inschr. W. Meijer f 3700*.
Bestek 13. J. Brom, f 2226*
Bestek 14. A. Versteeg, Utrecht f 370. *Geg.

KAPELLE (ZEEL.). Het bouwen van een nieuwe Hofstede aan den Kapelleweg onder Nieuwerkerk. Te behouwen oppervl. 570 M². Door den heer H. van der Zande te Ruinisse.

Metselwerk, ingekomen 7 biljetten; timmerwerk geen bilj. ingekomen; smidswerk, ingekomen 7 bilj.; verf-, glas- en behangw. ingekomen 13 biljetten; massa, ingekomen 2 bilj. Gegund aan den laagsten inschr. J. v. d. Welle te Nieuwerkerk

LAREN (N.-H.). Het bouwen van twee villa's op het terrein van het oude postgebouw te Laren. Door den arch. H. D. Bak.

Laagste inschr. firma v. Schalk en v. Dort, Laren (N.-H.) f 15530. Gegund.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein) — Breda, Prinsenkade — Haarlem, Groote Houtstraat 71[109], hoek Gedempte Oude Gracht — Nijmegen, In de Betoustraat 8 — Groningen, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4,000,000.00
Reservefonds ult. 1905 . . .	„ 1,203,800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	„ 29,983,000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

LEIDEN. Het bouwen van een koetshuis met paardenstal en koetsierswoning Door den arch. W. C. Mulder

Laagste inschr. A. Hartevelt en Nelissen, f 8600.

TILBURG. Het bouwen van een koffiehuis met bovenwoning Door den arch. Joh. J. Baarselhorst.

Timmerwerk Laagste inschrijver Jos van Luijkelom, f 3200.

Metselwerk. L. v. Herk, f 3400.

Massa. J. A. Vermeeren, f 6219*. *Gegund.

4 AUGUSTUS.

COEVORDEN. Het bouwen van een hotel café-restaurant nabij het station van de N.O. L. Sp.w. Door den arch. G. B. Broekema te Kampen.

Laagste inschr. Jan Wever, Coevorden, f 27917. Gegund.

7 AUGUSTUS.

LOOSDUINEN. A. Bestek no. 12. Het maken van een Stationsgebouw te Naaldwijk; *b.* Bestek no. 13. Het maken van een stationsgebouw te Monster. Door den Directeur der Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij.

a. Laagste inschr. K. Kleijwegt, Hoek v. Holland, f 13765

b. Gebr. v. d. Veen, Poeldijk, f 11990.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl., „Ideaal", E. BUCKER & Co.'s Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h. VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brückner platen. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brückner platen. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw. — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schoonmelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Cie G. LANDRÉ, Amsterdam
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH. Amsterdam.
Gaskachels (nieuweste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren wastafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 2 GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 30a. — AMSTERDAM. v. d. Heijstraat 1.
Houtgraniet, Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakbedekking. Haeusler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZOON, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v.h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam. Kunststmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer, trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk. — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN STR. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co., Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. LOLK & Zn., Rotterdam Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispijpen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT. Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunststmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keithlicht-prospectus.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

Ch. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Bijkantoor gevestigd te TILBURG, Heuvelstraat 15.

Interc. Telefoonnummer 284.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

L. H. KURPERSHOEK,

Zwaanshals, — ROTTERDAM.

Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.

Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

OPGERICHT 1831. **Hergtogelijke Bouwschool te Holzminden.** Directeur L. HAARMANN.

BOVENBOUW, ONDERBOUW, MACHINEBOUW.

Aanvang Zomercursus 2 APRIL. — Wintercursus 15 OCTOBER.

GELEGENHEID TOT INWONING.

Patent Exhaust Ventilator,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER

dan elk bekend systeem.

Vraagt de prijscourant van November 1905.

D. P. H. HASSELMAN,

AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

HONORARIUM-TABELLEN

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met Declaratie.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 18 Mei 1904.

De prijzen zijn:

1	Exempl.	ƒ 0.10, franco p. post	ƒ 0.11
25	„	„ 1.50, „ „ „	„ 1.62½
50	„	„ 2.50, „ „ „	„ 2.70
100	„	„ 4.—, „ „ „	„ 4.20

Op naam bedrukt.

50	Exempl.	ƒ 4.—, franco p. post	ƒ 4.20
100	„	„ 6.—, „ „ „	„ 6.20

Toezending geschiedt alleen na ontvangst van remise.

26e JAARGANG. No. 33

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — Jb. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.

REDACTEUR. C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.

BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG

UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Bevende huizen te Scheveningen. — Prijsvraag voor een Gemeentehuis te Zeist. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ⅔ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

94ste ALGEMEENE VERGADERING.

De 94ste Algemeene Vergadering zal gehouden worden op Vrijdag 14 en Zaterdag 15 September a.s. te Tilburg. Daarna zullen de in uitvoering zijnde werken voor de Mij. tot Exploitatie van Staatsspoorwegen te Baarle-Nassau en Rosendaal bezichtigd worden, en een bezoek aan Antwerpen worden gebracht.

BIBLIOTHEEK DER MAATSCHAPPIJ.

Boekwerken, ten geschenke ontvangen voor de bibliotheek der Maatschappij.

1. Van de heeren Mouton & Co te 's Gravenhage: Scheiding van Maas en Waal. Beschrijving van den vroegeren waterstaatkundigen toestand in Noord-Brabant, alsmede van de werken uitgevoerd voor de verlegging van den Maasmond, door den Ingenieur van den Waterstaat E. van Konijnenburg.
2. Van den heer A. J. Derkinderen: Kunst en Ambachtsonderwijs, door den schenker. Overdruk uit „de Gids," 1905.
3. Van de uitgevers-firma, de Boekhandel en Drukkerij voorheen E. J. Brill: Handleiding voor den Metselaar, tevens bevattende eenige aanwijzingen voor den stukadoor, door J. A. van der Kloes, 3e verb. druk.
4. Van den heer A. J. Reijers, no. 49 van den jaargang 1905 van „Eigen Haard," bevattende de geïllustreerde studie van den heer A. J. Reijers, getiteld: „Een en ander over laat-middeleeuwsche bouwkunst, bouwmeesters uit dien tijd en het Gothische huis te Kampen.
5. Van de Gebroeders van Cleef, 's Gravenhage, uitgevers: Statische berekeningen van constructiën uit de burgerlijke bouwkunde, ingericht naar de eischen der praktijk, door W. J. M. van de Wijnpersse.
6. Van den heer L. J. Veen, Amsterdam, uitgever: Algemeene Voorschriften voor de uitvoering en onderhoud van werken, onder beheer van het Departement van Waterstaat enz, vastgesteld 1 Febr. 1901, opnieuw herzien en vermeerderd door D. H. Haverkamp.
7. Van de firma P. Noordhoff, Groningen, uitgever: Beveiliging tegen bliksemschade, door Dr. D. van Gulik. Tweede druk.
8. Van den heer D. Mijs, Tiel, uitgever: Werktuigkunde voor ambachtslieden, door G. A. Scholten. Eerste deeltje, Kennis van werktuigen. Derde druk.
9. Van den heer J. P. Revers, Dordrecht, uitgever: Leerboek voor de kennis van sommige bouwmaterialen, door J. van Leeuwen Jr., Civ. Ing.
10. Van de firma Wed. J. Ahrend en Zn, Amsterdam: *a.* Storingen in Electrische installaties, zakboekje voor Electromonteurs, Machinisten enz., door G. J. Harterink.
    b. Modern smeedwerk voor werkplaats en school, ontworpen en geteekend door H. J. van Dijk.
11. Van de Sociaal-Technische Vereeniging van Democratische Ingenieurs en Architecten; Woningtoestanden in Nederland.
12. Van de heeren W. L. en I. Brusse, uitgevers: Woningtoestanden in Nederland. Cijfers en graphische voorstellingen, bewerkt naar de Woningstatistiek van 31 Dec. 1899, door A. Keppler, Civ. Ing., voor de Sociaal-Technische Vereeniging van Democratische Ingenieurs en Architecten.
13. Van den heer W. Versluys te Amsterdam, uitgever: Delftsch Aardewerk, door H. P. Bremmer.

BEVENDE HUIZEN TE SCHEVENINGEN.

Bij schrijven van B. en W. van 's Gravenhage van 15 en 18 Aug. 1905 werden de heeren H. E. de Bruyn, Hoofd-Ingenieur Directeur 1e klasse van den Waterstaat te

's Gravenhage, C. P. Holst Gzn., Hoogleeraar aan de T. H. S. te Delft, en J. A. Lindo, Directeur der Gemeentewerken te 's Gravenhage, uitgenoodigd zich in Commissie te vereenigen, ten einde een onderzoek in te stellen naar de oorzaak of oorzaken van de beving in sommige perceelen in de Gemeente 's Gravenhage, en het aan de hand doen van het middel of de middelen tot het doen ophouden van die beving.

Deze Commissie heeft aan de uitnoodiging voldaan, en een zeer uitvoerig, met een aantal teekeningen toegelicht rapport bij B. en W. ingediend, hoofdzakelijk bestaande uit een „Verslag omtrent de onderzoekingen van den Hoogleeraar C. P. Holst Gz."

Naar aanleiding dezer onderzoekingen zij in 't kort het volgende medegedeeld. Dit had reeds vroeger kunnen geschieden; maar wij hebben gewacht tot de verschijning van een nader rapport, nu zeer onlangs ingediend, waaraan wij tegelijkertijd het een en ander ontleenen.

1. De beving wordt veroorzaakt door het ongebalanceerd zijn van de machines, voornamelijk aanleiding gevende tot op de fundatie werkende, horizontale krachten, die het fundatieblok doen „hobbelen" en daardoor aanleiding geven tot horizontale bewegingen van den bodem, welke bewegingen op haar beurt verticale bewegingen veroorzaken, door den heer Holst „stuwrimpels" genoemd.

2. Het geheele beefgebied beweegt zich in de richting der zuigerbeweging van de machines. In de richting loodrecht daarop wordt de grond blijkbaar medegenomen door de beweging in eerstgenoemde richting, tengevolge van schuifweerstand en wrijving, waardoor horizontale dwarsgolvingen ontstaan.

3. De reden, waarom de beweging slechts aan sommige huizen, en aan het éene meer dan aan het andere waarneembaar is, moet gezocht worden in het feit, dat die huizen door hun bouw en belasting toevallig in een régime kwamen te verkeeren, dat zich leent tot het volgen van de trillingen in den bodem opgewekt door de beweging der machines, dus door hun eigenschap van gelijk gestemd te zijn, of mede te résonneeren met den trillenden bodem.

Dit wordt op merkwaardige wijze bevestigd door de waarneming gedaan in een der trillende huizen aan den Badhuisweg, bij den storm op 12 Maart jl. De bewoner telde toen ongeveer 155 trillingen in de minuut der tengevolge van den storm in beweging geraakte voorwerpen in zijne woning; een bewijs dus, dat dit huis gevoelig is voor, of gestemd is op ± 155 trillingen.

4. Overwogen werd:

a. Het isoleeren van de Centrale van de, de trillingen voortplantende, zandmassa, door een rondom de Centrale te maken sleuf, te vullen met verticale lagen van verschillende geaardheid, zoodat terugkaatsende scheidingsvlakken zouden worden gevormd. De waarnemingen, medegedeeld door den heer Holst, bevestigden echter de reeds geuitte meening, dat de kosten van uitvoering zóó hoog zouden zijn, dat hieraan niet valt te denken.

b. Het aanbrengen van tusschenlagen die zouden verhinderen, dat de machine-fundaties de haar opgedrongen bewegingen mededeelen aan den grond. Ook van deze middelen werd om de zeer hooge kosten, daargelaten nog de vraag of zij bij groote machines van eene constructie als die te Scheveningen doeltreffend zouden zijn toe te passen, afgezien.

c. Het verzwaren van de bestaande fundaties tot zoodanigen omvang, dat de door het loopen der ongebalanceerde machines opgewekte krachten aan de fundaties geen hinderlijke bewegingen zullen mededeelen. Dit middel is wegens gemis aan ruimte bij de bestaande inrichting geheel onuitvoerbaar.

d. Het verkleinen of opheffen van de vrije, beweging veroorzakende, krachten gepaard aan eene kleine vermindering van de snelheid der machines.

Door *dit* middel is het bezwaar te verhelpen. Het is toe te passen door het aanbrengen van een roteerend gewicht aan de krukarmen der machine-assen. Voor de grootte van het gewicht, in het Verslag door den heer Holst berekend op 3650 KG. als maximum toe te laten, bleek bij proefneming den 23sten Maart j.l. aan één machine te kunnen worden volstaan met ± 3100 KG., bij 150 à 151 omwentelingen per minuut.

Bij de proef met de op de omschreven wijze gebalanceerde machine op 22 en 23 Maart, waarbij die machine met volle kracht gewerkt heeft, waren nergens, ook met het scherpst opletten, trillingen te bespeuren; den 22sten liep de machine 6 uur achtereen, den 23sten 5 uur, beide dagen uitstekend, zonder dat eenige bezwaren werden ondervonden tengevolge van te zware belasting.

Met gerustheid kan, naar de eenparige meening der Commissie, worden vertrouwd, dat na het aanbrengen van de tegenwichten ook aan de 4 andere machines, waarvan het juist gewicht empirisch bepaald zal worden, van geen, in den gewonen zin gesproken waarneembare, beving meer sprake zal zijn.

Op grond hiervan meent de Commissie geen andere middelen tot het doen ophouden van de beving aan de hand te moeten doen dan het aanbevelen van:

I. het aanbrengen van tegenwichten aan de krukarmen van de groote gasmachines van de Centrale, tot een bedrag van hoogstens 3650 KG per as, gerekend op den krukcirkel van 650 mM. middellijn, en

II. het terugbrengen van de omloopsnelheid dezer machines tot de normale van 150 omwentelingen per minuut.

Daar nu de Scheveningsche Electrische Maatschappij, kennis dragende van deze uitkomsten van het onderzoek der Commissie, reeds is overgegaan tot het aanwenden van het door de Commissie aanbevolen middel tot afwending van de kwaal, bestaat naar hare meening voor B. en W. van 's-Gravenhage geen aanleiding, eene toepassing van art. 17 der Hinderwet in overweging te nemen.

Tot zooverre het eerste rapport, waarvan — zooals gezegd — eerst thans melding wordt gemaakt, omdat een tweede rapport werd afgewacht, dat thans verschenen is.

Dit vervolg-rapport bevat nog eenige beschouwingen naar aanleiding van de uitkomsten van de proefnemingen der Commissie op 23 Mei j.l., genomen met slechts vier machines, omdat er één wegens herstelling gedemonteerd was. De tegenwichten waren daarbij 2620 K.G. in plaats van 3120 K.G.

Aan dit rapport worden de volgende bijzonderheden ontleend.

De machines in de Centrale liepen bij de proefneming veel rustiger dan vroeger, zoodat te verwachten was, dat, in verband met de zeer aanzienlijke verbetering in de Centrale, de toestand daar buiten zoo niet bevredigend, dan toch zeer gunstig zou blijken te zijn. De Commissie bezocht, terwijl de vier machines tegelijk met volle snelheid bleven werken, eenige „bevende huizen", en constateerde hierin, dat nergens meer eenige beving werd *gevoeld*, maar somtijds zwakke schommelingen werden gezien, nu en dan versterkt door het straatverkeer.

De proef was volkomen geslaagd, en de Commissie overwoog nog slechts enkel de vraag, of de toestand ten volle bevredigend kon worden genoemd, of dat in het

PRIJSVRAAG VOOR EEN GEMEENTEHUIS TE ZEIST.

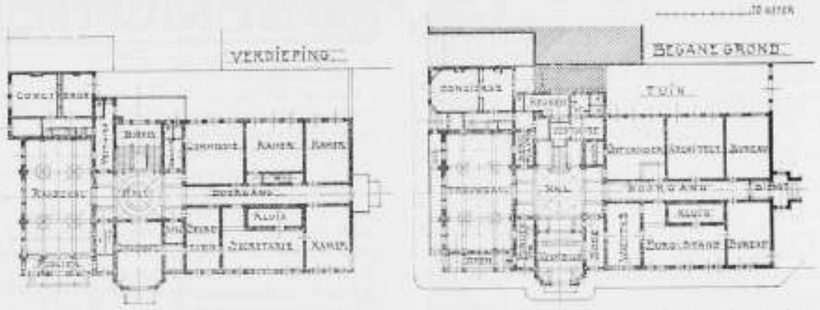

Tweede prijs. Jos. Herman, Architect te Amsterdam.

belang der zaak nog aan hoogeren eisch behoorde te worden voldaan. Dat er intusschen weinig te wenschen overbleef, bleek uit het feit, dat bewoners van vroeger bevende huizen zich niet zoo dadelijk met een kluitje in 't riet wilden gezonden zien, of liever, bij het bezoek der Commissie niet zoo aanstonds wilden gelooven, dat op dat oogenblik de vier machines werkten; een der bewoners kwam zich hiervan zelve overtuigen. Dit was te meer verklaarbaar door de bijkomende omstandigheid, dat de witte dampen, die tot kort geleden uit de beide hoektorentjes der Centrale ontweken en bewezen, dat de gasmachines werkten, door aangebrachte verbeteringen, thans geheel doorschijnend en dus onzichtbaar zijn geworden. Deze verbetering was aangebracht met de bedoeling, om elke suggestie op de bewoners te vermijden.

Daar reeds met tegenwichten van 2620 K.G. op 21 Maart en 23 Mei j.l. gebleken was, dat de verschijnselen buiten de Centrale dezelfde waren, onverschillig of één machine liep, of de vier werktuigen tegelijk liepen, zal zeker met de zwaarder tegenwichten van 3120 K.G. het resultaat met nog grooter benadering onafhankelijk zijn van het aantal te werk staande machines.

Alzoo zijn de bevindingen der Commissie aldus:

bij 150 omwentelingen per minuut en met tegenwichten van 2620 K.G., zijn er hier en daar nog zwakke, min of meer onregelmatige bewegingen te zien, die echter door gezonde, normale personen niet meer werden gevoeld;

bij dezelfde snelheid, doch met tegenwichten van 3120 K.G., zullen daarentegen door het loopen der werktuigen noch zichtbare, noch voelbare bewegingen op de, aan de Commissie bekend geworden en door haar bezochte punten van waarneming buiten de Centrale, meer worden veroorzaakt.

Hoe bevredigd de proef met de tegenwichten op 23 Mei ook geacht moge worden, die van 21 Maart leerde, dat er nog betere uitkomsten kunnen verkregen worden met de zwaardere tegenwichten van 3120 KG. De Commissie meent dan ook, met het oog op de vele en groote belangen die op het spel staan, volledige waarborgen te moeten vragen en haar conclusie, hierboven vermeld, te moeten handhaven. Doet zij dit eenerzijds, zoo verklaart zich anderzijds de directie der S. E. M. thans onverwacht uitdrukkelijk tegen de verzwaring der op 23 Mei beproefde machines, op grond van het haars inziens reeds afdoend bevredigende van den thans verkregen toestand, en het risico verbonden aan een hoogere belasting van de hoofdkussenblokken, de draagvlakken der krukassen.

De Commissie voerde hiertegen aan, dat zij geen bezwaar

kon zien in het verwezenlijken van haar verlangen, maar de directie der Centrale heeft niet willen toegeven aan de wenschen der Commissie.

Erkend moet echter worden, dat de op 23 Mei aangetoonde toestand reeds zóóveel verbetering vertoonde, vergeleken met dien van 1905, dat zonder nadere ondervinding de noodzakelijkheid van nieuwe voorwaarden niet kan worden aangetoond (art. 17 der Hinderwet). Daarom meent de Commissie slechts te kunnen aanbevelen: een afwachtende houding aan te nemen, om terstond bij het eventueel inkomen van hernieuwde klachten, zoodra deze gegrond bevonden zullen zijn, de directie der S. E. M. de voorwaarde op te leggen: onverwijld over te gaan tot het verzwaren der tegenwichten aan de krukassen van de groote gasmachines harer Centrale tot op 3120 KG., gerekend op den krukcirkel van 650 cM. middellijn.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 11 Aug. 1906. *Het Damvraagstuk.* Dit is een der moeielijkste, waarmede de vroede vaderen verplicht zijn zich bezig te houden. Het staat zoo in nauw verband met het geheele organisme van Amsterdam, dat het eigenlijk niet afzonderlijk beschouwd kan worden. Elke oplossing zal ten slotte verwerpelijk blijken, wanneer daarbij het overige deel van de kaart van Amsterdam buiten beschouwing blijft. Tot nu toe slechts bespiegelingen; het is te hopen, dat dit terrein spoedig verlaten zal worden en we aan den vooravond van eene daad staan.

Asphalt-dakcarton, door J. L. Terneden.

Architectura. 11 Aug. *De prijsvraag voor het Vredespaleis.* Aangetoond wordt, dat er bekroningen zijn toegekend aan ontwerpers, die zich niet in alle deelen aan het programma hebben gehouden; daarom is er, naar de meening van het blad, twijfel mogelijk betreffende de wettigheid der uitspraak van de Jury, een meening waarin het blad is versterkt door de conclusie van zijn rechtskundigen adviseur, luidende als volgt:

„Door het programma is een rechtsband gelegd tusschen het bestuur der Carnegie-stichting en de verschillende mededingers.

Volgens art. 5 moet een ontwerp, waarbij de bepalingen van het programma niet behoorlijk zijn nagekomen, buiten aanmerking voor eenige onderscheiding blijven.

Voldoet het bestuur van de Carnegiestichting niet aan deze bepalingen, dan wordt het zeer zeker tegenover de mededingers tot schadevergoeding verbonden geacht.

Indien dus de Jury, die door voormeld bestuur is benoemd en aangesteld, en voor wier beslissingen dit bestuur aansprakelijk blijft, voorzoover deze beslissingen van de artikelen van het programma afwijken, plannen bekroond, die volgens het programma niet in aanmerking mochten komen, zal men hiervoor het bestuur der Carnegie-stichting ter verantwoording kunnen roepen".

Staat het dus vast, dat bij bekroonde ontwerpen afwijkingen van het programma zijn te constateeren, dan zou er volgens de redactie van „Architectura", aanleiding kunnen zijn het Carnegiebestuur in rechten aan te spreken, en komt het haar voor, dat bij de aanvaarding van bovenstaande conclusies er voor de architecten alleszins aanleiding kan zijn zich met elkaar te verstaan, teneinde te bespreken, wat zij onder deze omstandigheden wenschelijk achten te doen.

Doctor Jan Veth, door Jos. Cuypers. De benoeming van den schilder-kunstcriticus Jan Veth tot doctor honoris causa moet den bouwkunstenaars belangstelling inboezemen; zij moeten hem minstens een eeresalut brengen. Veth heeft het standpunt van harmonische samenwerking van bouwkunst en beeldhouwkunst tot een geheel, steeds gehandhaafd, terwijl onder onze jongere artisten niet allen zich meer uitsluitend aan het landschap bleven wijden. Het aantal sierkunstenaars nam steeds toe, en de goede begrippen dringen zelfs door in de kringen der leeken. Past het niet te vragen, welke positie de Rijks-Academie van Beeld. kunsten gaat innemen tegenover de beginselen door Veth jarenlang verdedigd, door Derkinderen in toepassing gebracht, door A. et A. herhaalde malen in het licht gesteld? Brengt eene noodzakelijke evolutie in de organisatie dier instelling er niet toe, bij de benoeming van een nieuwen Directeur-hoogleeraar, de keuze aldus te doen, dat het beginsel van de aanwezigheid der Bouwkunst in de wet geëischt, werkelijkheid worde, en een wisselwerking zich ontwikkele, waarbij de zusterkunsten, reeds binnen die Academie, zich gezamenlijk steunen, vormen en ontwikkelen!

K. P. C. de Bazel. Het een en ander wordt ontleend aan een artikel uit Elseviers Maandschrift, door H. P. Berlage Nz., waarbij een afbeelding van de hofstede „Oud-Bussum," door De Bazel gebouwd.

Het nummer drukt het oordeel af van: *De Deutsche Bauzeitung over de Prijsvraag van het Vredespaleis.*

Het „Technisch gedeelte" bevat een vervolg van: *Ontwerpen en bewerken.*

De Bouwwereld. 8 Augustus. *Het 7e Int. Architecten Congres* (slot). *Nawee'n*, door L. M. Molenaar. Naar aanleiding van prijsvraag Vredespaleis wordt betoogd, dat de bouwkunst niet dood is, noch op sterven ligt, en den jongeren den raad gegeven zich niet te laten ontmoedigen door de beoordeeling der Jury.

Het nummer bevat een afbeelding van *Julius Oppenheim's Bankgebouw*, te Groningen, gebouwd naar het ontwerp van den heer Anton J. Sanders, architect.

Technisch Weekblad. 10 Aug. Slot van: *Iets over de eigenschappen, toepassing, productie en opsporing van koper.* Vervolg van: *Iets over Suriname en zijne houtsoorten. Bestratingen.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Kasteel de Doorwerth. Het verval van dit kasteel wordt terecht ook door de Kamper Courant betreurt. Het blad deelt mede, dat de tegenwoordige eigenaar, Jhr. Mr. J. G. van Rappard, wel belang stelt in het oude kasteel, maar opziet tegen de hooge kosten eener restauratie; daarom zijn er onderhandelingen over overneming van het kasteel door het Rijk gevoerd, maar niet geslaagd. Het blad hoopt alsnog, dat de Doorwerth zal worden opgenomen onder de merkwaardige gebouwen en historische monumenten, voor welker restauratie en onderhoud jaarlijks gelden worden uitgetrokken op de begrooting van Binnenlandsche Zaken. Het bepleit dit denkbeeld door eene vergelijking met andere historische monumenten.

„Bij Kon. besluit van 28 Dec. 1861 werd het overblijfsel van het kasteel van Brederode, bij Velserend, als historisch monument aan het Departement van Binnenlandsche Zaken overgedragen, en sedert draagt de Staat zorg dat het in stand gehouden wordt. Maar het slot van Brederode, dagteekend uit de 13e eeuw, is niets meer dan eene ruïne. Het is op verre na zoo belangwekkend niet als de Doorwerth.

„Ook het slot te Muiden is in Staatsbezit overgegaan en wordt van Staatswege behoorlijk onderhouden. Algeven wij toe, dat dit oude slot uit historisch oogpunt van meer beteekenis is dan het slot Doorwerth, ook dit laatste heeft dan toch ook uit dit oogpunt wel degelijk waarde. De groote Keurvorst van Brandenburg, vóór zijn huwelijk met de dochter van onzen Stadhouder Frederik Hendrik, heeft herhaaldelijk op dit kasteel vertoefd. en ook de groote Koning-Stadhouder Willem III was herhaaldelijk de gast van de Heeren van Dorenweerd. In de geschiedenis der middeleeuwen speelde de versterkte burcht een groote rol. Toch ook afgescheiden van alle historische herinneringen heeft dit oude slot groote waarde. In- en uitwendig is het merkwaardiger om te zien dan het slot te Muiden. Elk jaar weer aan vindt het dan ook bij duizenden bezoekers van allerlei slag groote belangstelling.

„Waarom neemt ook voor dit historisch gedenkteeken de Staat de zorg van restauratie, instandhouding en onderhoud niet op zich?"

Oud woonhuis te Enkhuizen. Onder den titel „Een oud woonhuis gesloopt", schreef de Enkhuizer Courant van 25 Juli j.l. het volgende:

De aanbouw van nieuwe woningen gaat in de laatste jaren in onze gemeente onverpoosd door en langzamerhand krijg het nieuwmoderne den boventoon in 't stadsaspect, dat te voren schier geheel werd beheerscht door 't antieke, waaraan Enkhuizen een bijzondere bekendheid dankte.

Bij stukjes en brokjes verdwijnen de overblijfselen van Oud Hollandsche bouwkunst, hier een opmerkelijke gevelsteen, daar een gevel of een gebouw, waarin het eigenaardige karakter van de opvattingen der bouwmeesters van twee, drie eeuwen geleden onmiskenbaar was.

Nu is weder zoo'n mooi, ouderwetsch huisje met typisch geveltje gevallen onder den hamer des sloopers. Het was een eenvoudige burgerwoning in de Nieuwe Westerstraat, tegenover het café „Het Park", dagteekenende uit het jaar 1651. De gevel was nu niet zoozeer met bewerkte natuursteen gedecoreerd, als met andere gebouwen uit het bloeitijdperk onzer stad het geval was, maar trok toch zeer de aandacht, omdat het Oud-Hollandsch karakter zoo goed bewaard was gebleven. Ook de inwendige inrichting had weinig verandering ondergaan: met bevreemding staren de voorbijgangers naar de zwaren balken van de zoldering, als moesten daarop reuzen lasten gestapeld worden, te meer opmerkelijk, nu we mettertijd gewend zijn geraakt aan de balkjes van de meest beperkte afmetingen, die in de woningen van moderne constructie worden aangebracht, en waaraan de bewoners soms vernauwernood hun voorraad winterprovisie en brandstoffen durven toevertrouwen.

Onze voorouders stelden prijs op een solied, stevig huis, dat ze met een gerust geweten aan 't nageslacht konden achterlaten.

St. Maartenstoren te Zalt-Bommel. In n°. 4, Augustus 1906, van het Bulletin uitgegeven door den Nederl. Oudheidkundigen Bond komt een uitgebreid artikel met afbeeldingen voor over dezen toren en de St. Maartenskerk, van de hand van den heer Adolph Mulder. Daarin wordt o.a. medegedeeld, dat zich thans eene voor hare taak berekende commissie gevormd heeft die al haar krachten inspant om te kunnen komen tot eene volledige restauratie van den toren, waarvan de kosten begroot worden op ongeveer f 70.000.

BUITENLAND.

Londen. De schetsreis in Frankrijk, uitgeschreven door „Building-News" en waaraan slechts door een twaalftal architecten is deelgenomen, is overigens een groot succes.

Kent. Hurstmonceaux Castle, een van de schoonste middeneeuwsche kasteelen in England, is te koop. Het is in 1440 door Sir Roger de Fienes gebouwd, en vrijwel ongeschonden gebleven. Het aantal vensters is gelijk aan het aantal dagen in het jaar, terwijl het bekroond wordt door twee en vijftig schoorsteenen.

Winchester. In de muren en bogen der Kathedraal te Winchester, beginnen zich gevaarlijke scheuren te vertoonen. Bijna niets in de kerk staat meer vertikaal. Eene grondige herstelling zal op zijn minst 1.200.000 gulden kosten.

Crefeld. Den 6de Juli is de nieuwe industrie en handelshaven, geheel voor het verkeer geopend. Crefeld heeft daarmede een uitstekende Rijnhaven gekregen. Hiertoe was in April 1901 door het stedelijk bestuur 11 millioen mark toegestaan, terwijl de opdracht gedaan werd aan den regeeringsbouwraad H. Hentrich.

14 Mei 1903 werd de eerste spade in den grond gestoken.

Er worden nu nog plannen gemaakt voor eene directe verbinding te water met Antwerpen, door een kanaal van Crefeld naar de Maas, wat dan eene voortzetting zijn zal van het Dortmund-Rheinkanaal.

Mexico. Voor den havenbouw aan de beide eindpunten der Tehuantepeebaan in Mexico zijn door de regeering 24 millioen dollars toegestaan. De spoorbaan die geheel met Engelsch geld, door eene Engelsche maatschappij gebouwd wordt, overschrijdt de geheele Tehuantepec landengte, en heeft als eindpunten de plaatsen Salina Cruz aan de groote oceaan en Coatzacoalcos aan de mexicaansche golf.

Tainbach. De „Gothaer Talsperre" bij Tainbach in het Thüringer woud is den 9 Juli j.l. ingewijd. Zij geeft eene opeenhooping van 1 millioen Cub. Mr. water. De muur is 80 Mr. lang, 30 Mr. hoog, en aan den voet 20 Mr. breed.

Hamburg. Aan het Bismarck gedenkteeken alhier zijn verwerkt 3800 M³. beton, 650 M³. metselwerk, 125.000 M³. graniet.

De Bismarck-figuur weegt 625.000 K.G.

Parijs. De grachten die vóór het begin der 18e eeuw het Louvre omringden, zullen nu men gevonden heeft dat de oude kasemenen van het kunstwerk van Claude Perault in uitstekenden staat verkeeren geheel opgegraven worden, zoodat weldra het Louvre in zijn ouden pracht hersteld zal zijn.

PERSONALIA

Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken zijn benoemd voor het tijdvak van 1 September 1906 tot en met 31 Augustus 1907, tot assistenten aan de Technische Hoogeschool te Delft, voor de architectuur, de heeren: W. Bettink, L. Couvée, J. Gratama, M. Sirag Jzn. en H. W. Venker.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven solliciteerenden voor:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar, onderdom	47	jaar	salaris			f 125.—
" " "	21	"	"			" 75.—
" " "	41	"	"			" 80.—
" " "	21	"	"			" 50.—
" " "	27	"	"			" 80.—
" " "	24	"	"			" 90.—
" " "	24	"	"			" 100.—
" " "	22	"	"			" 80.—
" " "	21	"	"			" 70.—
" " "	49	"	"			" 100.—
" " "	22	"	"			" 80.—
" " "	23	"	"			" 70.—
" " "	40	"	"			" 110.—
" " "	24	"	"			" 85.—
" " "	22	"	"			" 70.—
" Teekenaar	19	"	"			" 40.—
" " "	24	"	"			" 60.—
" " "	21	"	"			" 30.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 20 AUGUSTUS.

NEEDE. Het bouwen van een woonhuis. De arch. T. Broekhuizen, s'av. 7 u. in cafe G. J. ten Hoopen, alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 20 Aug. 's-av. 6 u.

SAPPEMEER (GR.). Het bouwen van eene heerenbehuizing op een open terrein aan de Noorderstraat, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde.

De heer L. J. Boer, 's av. 6 u., in 't cafe van H. Dijhuis, alw. bestek met teek. ter inz. zijn en ad. f 2 verkrijgb. Inlicht dagelijks te bekomen bij L. Gorter, bouwk.

VEENENDAAL (GELD.). Het restaureeren en vergrooten van het kerkgebouw.

Kerkvoogden der Ned. Herv. Gem. in de Kerkekamer. Bestek met teek. ad. f 1.50 verkrijgb. bij den arch. B. v. Kreel, Markt B. 333. Inlicht. verkrijgb. ten kantore van den arch. J. Th. J. Cuypers en Jan Stuyt, Vondelstraat 7, Amsterdam. Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis aan de Stationsstraat aldaar.

De heer J. W. Wiggers, 's av. 8 u. in het café van G. J. Nijenhuis alw. bestek en teek. ter inz. In't. geeft de arch. H. v. d. Schaaf.

ZUNDERT (N.-BR.). *a.* Het bouwen van een onderwijzerswoning te Achtmaal; *b.* het maken van een nieuwe kap op het gem.-huis.

Het gem. bestuur v.m. 11 u. Bestek en teek. à 50 cent ter secret. verkrijgb. Inlicht. verkrijgb. bij den arch. F. Bilsen te Breda en ter secret. te Zundert. Aanw. gedaan.

DINSDAG 21 AUGUSTUS.

DEN HOUT, GEM. HOOGKARSPEL. Het bouwen van een woonhuis met stal.

De heer E. Jongewaard. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgbaar bij de bouwk. K. en R. Swagerman te Bovenkarspel bij wie ook inl. te bekomen.

's-GRAVENHAGE. Het stichten van eene tuchtschool te Velsen. (Bestek no. 225 Ram. f 154850.

Het min. van Justitie n.m. 2 u. Bestek met teek. ter inzage op het bureau van den hoofdingenieur voor de gevangenissen en rechtsgebouwen, alw. tevens inl. zijn te bekomen, en verder met detailteek. in het hotel Appeldoorn, bij het veer, te Velsen. Bestek verkrijgb. tegen f 3.75, bij de gebr. van Cleef te 's Gravenhage. Aanw. gedaan.

GENDRINGEN (GELD.) Het bouwen van een stoomzuivelfabriek.

Het best. der Coop. Zuivelfabriek n.m. 5 u. in het hotel Knaven alw. bestek en teek. vanaf 11 dezer ter inzage zijn en op franco aanvraag à f 1.50 te bekomen bij G. Rosier Czn. Aanw. 20 Aug. v.m. 11 u. op het terrein.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

24 JULI.

BUSSUM. Het bouwen van een houten hulplokaal aan den Veldweg, in 2 perc. Door het bestuur der school met den Bijbel.
Timmerw. Laagste inschr. P. S Kooij, f 904.
Schilderwerk. K. v. Prooijdij, f 207.50.

BUSSUM. Het bouwen van een bleekerij aan de Landstraat voor D. Pouw. Door den arch. Rigter.
Laagste inschr. J. Speller, f 1871. Gegund.

29 JULI.

DELFT (ONDERH.). Het bouwen van een villa. Door de architecten Jos Cuypers en J. Stuijt te Amsterdam.
Gegund aan N. Rodenburg te Delft.

31 JULI.

NIEUWERKERK a. d. IJ. Het bouwen van 2 woningen. Door den heer C. H. Pinkse
Laagste inschr. Timmerw. G. Bos, Ouderkerk a. d. IJ., f 1069.
Metselw. C. Pols, Ouderkerk a. d. IJ., f 874.
Verfw. L. v. Reeuwijk, f 175.
Smidsw. K. J v. Immerzijl, f 35.65

2 AUGUSTUS.

BERGAMBACHT. Het bouwen van een heerenhuis aldaar. Door den heer C. van Zenderen te Haastrecht.
Laagste inschr. Timmerw. W. F. v. d. Wal, f 2495.
Metselw. C. Hoogendoorn, Polsbrock, f 1499.
Verfw. A. v. Steenis, f 320
Loodgietersw. A. Seton, f 280.

HENGELO (OV.). Het vergrooten van de school met den Bijbel. Door de vereeniging tot stichting en instandhouding van scholen met den Bijbel.
Ingekomen 7 biljetten. Laagste inschr. G. Ribberink, Hengelo, voor f 1536.

3 AUGUSTUS.

HOOGEVEEN. Het bouwen van een boerenbehuizing voor M. Oosting te de Krim, op een terrein aan de Jofferswijk en het Dwarsgat in de gem. Oosterhesselen. Door den arch J Carmiggelt
Laagste inschr. A. Sleders, Hoogeveen, f 2216

JOURE. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Middelstraat. Raming f 7780. Door de heeren Gebr. Schootstra.
Laagste inschr. T. de Jong, f 7180

NIJEGA (SMALL.). Het afbreken van het achtergedeelte eener arbeiderswoning op Elbergaasten en bouwen eener schuur. Door den Predikant der Ned. Herv. gem.
Laagste inschr. R. Roukema, Drachten, f 1125. Gegund.

7 AUGUSTUS.

BAARN. Het bouwen van een koloenloods en bergplaats bij de gem.gasfabriek. Door het gem.best.
Laagste inschr. G. Westerbeek, f 3878. Geg.

8 AUGUSTUS.

AMSTELVEEN. Het bouwen van een school met vier lokalen, twee overdekte gangen enz. Door het bestuur der Christ. schoolvereeniging.
Zonder amotie. A. den Ouden, Haarlemmermeer, f 11580.
Met amotie. P. Ket, Amstelveen, f 8550.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[bis], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, in de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1905 . .	**- 1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	**- 29.983.000.00**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Openbare Vrijwillige

VERKOOPING

te SCHIEDAM

VAN

BOUWGROND.

Mr. H. M. C. POORTMAN, Notaris te Schiedam, zal op **Zaterdag 25 Augustus 1906**, des avonds 8 uur, bij afslag, in het gebouw „MUSIS SACRUM" aan de *Lange Haven* aldaar, verkoopen de navolgende perceelen **BOUWGROND**, zeer gunstig gelegen in het schoonste gedeelte der gemeente *Schiedam*, kadaster sectie L nr. 1871 ged., ter gezamenlijke grootte van ± **5165 M²**., en ingedeeld voor het bouwen van 22 huizen, nl.:

I. Een perceel groot ongeveer **1135 M²**., gelegen aan het *Eendrachtsplein*, ingedeeld voor 5 huizen:
hoogste bod *f* **13336.25**
II. Een perceel groot ongeveer **1460 M²**., gelegen als voren, ingedeeld voor 6 huizen; hoogste bod *f* **20440.—**
III. Een perceel groot ongeveer **1450 M²**., gelegen als voren, ingedeeld voor 6 huizen; hoogste bod *f* **20300.—**
IV. Een perceel groot ongeveer **1120 M²**., gelegen als voren, ingedeeld voor 5 huizen; hoogste bod *f* **13160.—**

Grondbelasting *f* 9.41.

Aanvaarding terstond bij de toewijzing.

Betaling der kooppenningen 1 October 1906.

De perceelen, op het terrein afgepaald en dagelijks te bezichtigen, zullen ieder afzonderlijk en gecombineerd worden afgeslagen.

Inlichtingen aangaande de koopvoorwaarden en plattegrondteekening te bekomen ten kantore van voornoemden Notaris.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Ideaal", E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h. VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Ch. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.

Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haeusler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS, Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & ZN., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH, Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. IOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversaeringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Centrale Verwarmingen en Ventilatie-Inrichtingen

worden ontworpen en uitgevoerd volgens nieuwste Amerikaansche methode door

de Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek

voorheen **G. J. VINCENT & Co., Schiedam.**

GEGARANDEERD GERING KOLENVERBRUIK.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keerlicht-prospectus.

G. P. J. BECCARI,

HAARLEM.

Stoomtimmer- en Lijstenfabriek.

PAUL KRUGERKADE 27. — Interc. Telefoon 1324.

W. J. NIERMEIJER.

v.h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

„BOUWMATERIALEN" voorheen **M. Luijten.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

FABRIKANTEN VAN

Asphaltdakpapier.

Prima fabricaat! **Concurreerende prijzen!**

HOUBEN EN STEEGH.

Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en allesoorten van dakpannen.

te Venlo.

Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.

Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.

Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. t. Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY MONIERWERKEN

DIRECTEUR J. N. LANDRE

CEMENT YZERWERKEN

VOLGENS SYSTEEM MONIER

EN AANVERWANTE STELSELS

BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD % OMVAL TELEFOON No 3028

LOUIS LANDRÉ

L. H. KURPERSHOEK,

Zwaanshals, — ROTTERDAM.

Fabriek van CEMENTIJZERWERKEN.

Waterdichte Kelders. Brandvrije constructies.

TELEFOON INT. 3208.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.- Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

KEIEN.

Bazalt

Graniet. Bazalt- lava.

FERD. ENGERS

AMSTERDAM.

Asphalt. Portl.- Cement.

Zandsteen.

DRAADGLAS.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 11den September 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1078.

Het maken van het tweede hoofdspoor BUDEL–VLODROP, met bijkomende werken.

Begroeting f 295000,—.

De besteding geschiedt volgens § 73 van het bestek.

Het bestek ligt van den 17den Augustus 1906. ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 5.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 28sten Augustus 1906 ten 11.30 ure voormiddag *(West Europesche tijd)* te Roermond.

Utrecht, den 13den Augustus 1906.

Gemeentewerken van 's-Gravenhage.

Het RAPPORT van de Commissie van onderzoek in zake de **bevende huizen** te Scheveningen, is tegen betaling van *f* 2.50 per exemplaar verkrijgbaar aan de Gemeentewerf, 26 Groenewegje te *'s-Gravenhage*.

26E JAARGANG. No 34

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*. — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.

REDACTEUR. C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.

BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG

UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Tentoonstelling van oud goud- en zilverwerk te Middelburg. — Het cementijzer. — Automatische vluchtluik-ladder „Salus", systeem Van Elden. — Prijsvragen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels *f* 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

TENTOONSTELLING VAN OUD GOUD- EN ZILVERWERK TE MIDDELBURG.

Reeds op de merkwaardige tentoonstelling van koperwerken die in 1904 te Middelburg in den zetel van het aloude St. Sebastiaansgilde gehouden werd, liepen geruchten van eene aanstaande tentoonstelling van zilverwerken, op dezelfde plaats te houden. Zij die wisten, welk een ontzaglijk werk het geweest was de kopertentoonstelling tot stand te brengen, konden niet aanstonds gelooven aan de verwezenlijking der wenschen, die het gevolg van de geruchten zouden zijn. Maar toen vernomen werd, dat de heer J. A. Frederiks, architect te Middelburg, zich wederom bereid had verklaard eene tentoonstellings-commissie met zijn kennis en ijver bij te staan, waaraan het slagen der kopertentoonstelling te danken was, — toen was een ieder terstond overtuigd van het slagen der zilvertentoonstelling. En werkelijk, reeds spoedig werd het plan vernomen om daarvoor zooveel mogelijk bijeen te brengen wat op Zeeland betrekking heeft en bovendien van genoegzaam historisch belang is; om niet te uitgebreid te worden wenschte men zich tot die zaken te bepalen, en slechts als aanvulling daarbij te voegen de merkwaardigste voorwerpen van huiselijk gebruik, in Zeeland nog aanwezig. De heer Frederiks weet maar al te goed waar dat alles te vinden is, en geen moeite is hem te veel om het in handen te krijgen; hij weet ook bij iedereen belangstelling voor een goede en nuttige zaak op te wekken. Geen wonder dan ook, dat al spoedig verschillende particulieren, gemeente- en kerkbesturen, en schuttersgilden hunne medewerking toezegden, en dat de nu te Middelburg bijeengebrachte verzameling in alle opzichten hoogst bezienswaardig mag genoemd worden. In 't bijzonder is zij merkwaardig voor kunstnijverheid; maar zij is ook van belang voor den kunsthistoricus, daar zij hem veel licht verspreidt over oude goud- en zilversmeden hier te lande, wier werk mag gerangschikt worden onder meesterwerken in dat genre.

De tentoonstelling, die 25 Juli geopend werd en 15 September a. s. gesloten zal worden, omvat goud- en zilverwerken van de 16de tot en met het begin der 19e eeuw, en een verzameling munten, onder welke er echter zijn wier oorsprong opklimt tot het midden der 13e eeuw. Van een dergelijke oudheid zijn hier te lande nog slechts zeer weinig werken in goud en zilver te vinden. De oorlogen en twisten vóór de 18de eeuw zijn oorzaak geweest, dat het kunstigst bewerkte edele metaal versmolten moest worden om er geld van te maken; veel werd geroofd en vernield.

De geïllustreerde catalogus van het tentoongestelde is wederom hoofdzakelijk door den heer Frederiks samengesteld, onder medewerking van Mej. Marie de Man die daarin de penningen en munten, door haar geordend, ook beschreven heeft. Het zijn vooral vele dezer voorwerpen die zeer de aandacht trekken om hunne kunstwaarde; want er zijn meesterwerken van den eersten rang onder, zoowel wat opvatting als wat uitvoering betreft.

Tegen de wanden der drie zalen waarin alles is opgesteld, hangen eenige Oostersche tapijten en schotels van oud porselein, waaronder zeer mooie exemplaren. Verschillende oude meubels, meerendeels eigendom van den heer Frederiks, zijn door de lokalen verspreid; in een paar 18de eeuwsche etagère-kasten is een gedeelte van het kleinere zilverwerk

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

uitgestald. Wat groen hier en daar geeft een aangename afwisseling. Het geheel ziet er gezellig uit.

De tentoonstelling omvat kroezen, kannen en schalen van de meest verschillende vormen; lepels en vorken; kandelaars, tabakspotten en komforen; kistjes en mandjes; zilveren en gouden boeksloten; lijfsieraden, horloges enz., knoopen, gespen enz. van oud-Zeeuwsche boerendracht; étagère-stukken en kinderspeelgoed; zegelstempels; zeer interessante draagteekens, en gildepenningen; voorwerpen tot kerkelijk gebruik, enz., een en ander uitmakende ruim 570 nummers. Daarbij komen nog een 180-tal meestal ongeschonden munten, noodmunten en penningen, met zorg uitgekozen, die eene bestudeering overwaard zijn, omdat zij ontelbare, niet altijd voldoend gewaardeerde gegevens voor de kunstnijverheid leveren. Zij zijn in den catalogus vermeld

Gedreven zilveren beker van het St. Jacobsgilde te St. Maartensdijk. 1595.

met volledige beschrijving, jaartal en naam van den maker.

Bij de keuze der voorwerpen is klaarblijkelijk in de eerste plaats gelet op hunne kunstwaarde; 't is daaraan, dat de tentoonstelling voor geen gering deel hare groote aantrekkelijkheid ontleent. De verzameling bevat vele der fraaiste en ook merkwaardigste exemplaren — vooral wat de munten betreft — uit het rijke Museum van het Zeeuwsch Genootschap; de vele voorwerpen tot kerkelijk gebruik, zijn eigendom van de Israëlitische, Roomsch Katholieke, Ned. Hervormde, Waalsche, Luthersche en Engelsche Gemeenten. Onder het kerkzilver der drie eerstgenoemde Gemeenten zijn interessante exemplaren; vooral ook hiervoor wordt de aandacht gevraagd; het zal immers velen onbekend zijn en de gelegenheid zal zich niet spoedig weder voordoen het te zien. Geheel hetzelfde kan gezegd worden van al de merkwaardige zaken die hier door tal van particulieren zijn bijeengebracht.

Hoogst interessant zijn o. a. een paar noodmunten. De eene is een zilververgulde gedenk- of noodmunt van Mid-

Gedreven zilveren drinkschaal 1590.

delburg, door de Staten van Zeeland na 1564 geslagen. De andere is een gouden gedenk- of noodmunt van Zierik-

zee, die voor bewezen diensten tijdens het beleg, aan enkelen is uitgereikt; zij draagt het jaartal 1575. Oorspronkelijk waren deze munten waarschijnlijk alleen voorzien van den parelrand, waarvan die van de eerste een opschrift, en die van de tweede een wapen omgeeft. De overschietende onversierde vlakken, en de keerzijden gedeeltelijk, zijn in lateren tijd versierd met graveer- en niellleerwerk, van een kunstzin en kunstvaardigheid die bewonderenswaardig zijn.

Door de welwillendheid van den heer Frederiks zijn wij in staat gesteld eenige afbeeldingen uit den catalogus aan deze aanbeveling om de tentoonstelling te bezoeken, toe te voegen.

De gedreven zilveren beker van het St. Jacobsgilde te St. Maartensdijk, een van de oudste der tentoongestelde voorwerpen — de munten buitengesloten — draagt het jaartal 1595 [1]). Op het middengedeelte van de eigenlijke kelk komt een banderol voor, waarop te lezen staat:

Gouden geboortepenning. 1615.

Hi tres fuerunt compostella, en daaronder het jaartal 1595 en de namen der drie bedevaartgangers Mr. Jan Liens: Rent, Mr. Pieter Cuper, en Marinus Warckendet. Daarop volgen eenige reeksen namen met de jaartallen 1604 en 1611; in den beker zijn nog eenige namen met het jaartal 1694 gegraveerd. Van den voet is het onderste gedeelte gegoten met rijk bladornament, en de baluster versierd met vier armpjes. Het met bloemornament versierde deksel wordt bekroond door een beeldje, een bedevaartganger voorstellende, of zooals de gildbroeders zeiden: St. Jacob in pelgrimage.

De zilveren drinkschaal, thans toebehoorende aan de gemeente Middelburg, werd in 1590 door den Raad der admiraliteit van Zeeland vereerd aan Evert Heindrixsen, stamvader der Evertsen. De voet is met gedreven bloemornament versierd; zijn steel is met zes armpjes omgeven die in vrouwekoppen eindigen. De afbeelding in de schaal is die van „de Dolphijn", het schip van Heindrixsen.

De fraaie, gegraveerde ovale gouden geboortepenning dateert uit 1615, en werd vervaardigd ter eere van Daniel de Vagher, 15 Februari van genoemd jaar geboren.

Het is niet doenlijk meerdere der tentoongestelde voorwerpen te beschrijven; zonder de noodige afbeeldingen zou dit geen nut hebben. Beter is het een bezoek aan de tentoonstelling te brengen, dat men zich niet zal berouwen.

[1]) Het oudste tentoongestelde voorwerp is een zilveren kroes met gegraveerd bloemornament en opschriften, en dragende het jaartal 1560. Deze is afkomstig van Marnix van St. Aldegonde.

HET CEMENT-IJZER.

DOOR

L. A. Sanders,

Ing. Amsterdamsche fabriek van Cementijzerwerken „Wittenburg".

Gaat men na, wat er gedurende de laatste jaren op het gebied van cementijzer is gepubliceerd en ook hoe dat gepubliceerde is ontvangen, dan ziet men langzamerhand eene groote wijziging ten goede in de waardeering van dat constructiemateriaal optreden.

Gedurende eenige tijd, zoo lijkt het ten minste, was er in de technische wereld eene groote groep, die zich liever niet met de theorie er van willende bezighouden, ook de praktische toepassing er van vertraagde, althans niet bevoordeelde.

Toch groeide die theorie, dank zij de weinigen, die zien met hare studie en proefnemingen bezig hielden, totdat zij hen plotseling over het hoofd was gegroeid . . .

Nu moest men werkelijk om de proefnemingen op groote schaal te kunnen doen tot de bevoorrechten behooren.

Hiertoe kunnen we den schrijver van het bovenaangekondigde boekwerk wel rekenen.

Dank zij het welbegrepen belang van de fabriek „Wittenburg" heeft hare directie hem in staat gesteld, dit zoo volledig mogelijk te doen.

In aanmerking nemende schrijvers bekendheid met de geheele litteratuur op dit gebied, geloof ik, dat de uitgevers juist hebben gezien hem tot dit werk uit te noodigen.

Haalt Sanders op bldz. 31 van zijn werk als bewijs van de bevoegdheid van Coignet en Tedesco aan, het feit, dat in „Beton und Eisen" biographiën van hun verschenen, dezen bal kan ik met het volste recht op S. terugslaan.

De aanhef van het prospectus: het ontstaan van dit boek is in hoofdzaak te danken aan het initiatief van de uitgeefster de firma Wed. J. Ahrend en Zoon, welke herhaaldelijk verzocht een oorspronkelijk Hollandsch werk over het cementijzer in theorie en praktijk te willen schrijven, is geen gemeenplaats.

Ik weet dat de schrijver zeer tegen den moeitevollen arbeid heeft opgezien en vlei me zelfs mede in enkele gesprekken, welke ik met hem er over had, in de richting van het aanvatten van dien arbeid te hebben aangestuurd.

Tusschen 1886, toen de eerste belangrijke beschrijving, welke een wetenschappelijk tintje droeg, verscheen, en 1902, het jaar waarin dit het geval was met de eerste „zwanglose Hefte" van „Beton und Eisen", het eerste internationale

tijdschrift op dit gebied, kan men zeggen, licht het tijdperk waarin op wetenschappelijk gebied in deze richting de grootste vooruitgang viel te constateeren. Een tijdruimte dus van slechts 16 jaar, waarin zoo nu en dan in verschillende talen een en ander werd gepubliceerd, wat bij elkaar genomen geacht kan worden de geschiedenis te bevatten van de ontwikkeling van het theoretisch inzicht der zich met het cement-ijzervak bezighoudende ingenieurs.

Deze geschiedenis wordt voorloopig in dit werk op den voorgrond gesteld, het thans verschenen deel bevat niet anders.

Al schrijft S. dus in zijn voorwoord:

dat de geschiedenis loopt over een te klein tijdvak om te kunnen veronderstellen, dat het niet meer mogelijk zou zijn den draad, waarlangs de algemeene ontwikkeling op dit gebied geloopen heeft, terug te vinden, toch is dit heel wat minder gemakkelijk dan het zich laat aanzien.

In de te plaats moet men beschikken kunnen over alle technische tijdschriften van dat tijdvak; aan het doorsnuffelen daarvan zit ook al heel wat vast, waarbij nog komt, dat er natuurlijk Deensche en Italiaansche werken bij zijn, waarvan het raadplegen, nu wel niet ieders dagelijksch werk zal zijn, en ten slotte wellicht diverse brochures niet meer te krijgen zullen zijn.

Al zou dus het ondernomen werk niets meer geven dan alleen deze geschiedenis, dan zou dit reden voor het verschijnen genoeg zijn.

Het komt mij zelfs voor, dat niet alleen in het Hollandsch, ook eene uitgave in een taal van grooter gebied succes zou hebben, daar een dergelijk overzicht ook in de vreemde talen bij mijn weten nog niet bestaat.

Het spreekt wel haast vanzelf, dat aan de toepassingen in de practijk; de reeds bestaande verordeningen en de eventueele vóór- en nadeelen aan de toepassing verbonden, de noodige aandacht zal worden geschonken, terwijl getracht zal worden, vooral wat de uitgevoerde werken betreft, het boek een Hollandsch karakter te geven.

Voor dit laatste is de hulp ingeroepen van verschillende fabrikanten, de fabriek „Wittenburg", de Industrieele Maatschappij van J. F. Stulemeyer & Co. te Breda, de Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek, voorheen van Waning en Co., de Hollandsche Mij. tot het maken van werken in gewapend beton te 's Gravenhage, de Nederl. fabriek voor Monierwerken te Amsterdam, die daartoe bereidwillig hunne medewerking zullen verleenen.

Eenheid in inzichten op dit gebied bestaat er nog lang niet. Duitschland bezit, lang geen onaangevochten, voorschriften voor cementijzer-constructies; in Frankrijk is men van regeeringswege bezig normen vast te stellen; ook in ons land zal eene Commissie uit het Kon. Instituut van Ingenieurs dit onder handen nemen.

Reeds op blz. 14 van het eerste deel zijn we geplaatst in het midden van den strijd, die thans de cementijzer-specialiteiten bezig houdt; n.l. of de op trek werkende beton al of niet moet of mag worden verwaarloosd.

Deze strijd is reeds aangevangen in 1890 toen Paul Neumann (1), de 1in 1886 door Koenen (2) aangegeven aproximatieve berekeningsmethode der cementijzer-constructies, waarbij in hoofdzaak het ijzer de rol is toebedeeld om de trekspanningen op te nemen, verwierp.

Zij, die de in 1898 in „de Ingenieur" gepubliceerde artikelen van S. hebben gevolgd, weten welke richting hij zelf i toegedaan.

Bij de beoordeeling van zijn werk als zoodanig zal i mij neutraal houden.

Wanneer het werk er toe zal kunnen bijdragen om d wanbegrippen, die er nu heerschen, te doen verdwijnen, i het doel van den schrijver bereikt.

In algemeenen zin opgevat, kan ik dus dat slotwoor wel onderschrijven, in beperkten zin slaande op deze strijd vraag hoopt S. natuurlijk de vaklieden tot de richting Neumann te kunnen brengen; dit mede onderschrijven zo mijne onzijdigheid als recensent schenden.

Ik ben zeker, dat dit werk tot het bereiken van dit doe veel zal bijdragen.

Wat de verdeeling van de stof over de verschillende afleveringen betreft, dan zal, ben ik goed ingelicht, de eerste drie (± 300 blz.) gewijd zijn aan de meergenoemde geschiedenis, vervolgens een aflevering aan de bestaande verordeningen met schrijvers kritiek daarop, en de overige aan de bestaande uitgevoerde werken.

In de verschenen vreemde boeken zijn de in Holland uitgevoerde werken slechts stiefmoederlijk bedeeld; toch is hier te lande zeer veel belangrijk werk uitgevoerd. De beschrijving daarvan is dus voor de praktijk van het hoogste gewicht, daar het een inzicht geeft, waartoe men cement-ijzer al zoo kan aanwenden.

Ik hoop, dat in het theoretisch gedeelte ook ruimschoots de resultaten van buigbreekproeven zullen worden gegeven.

Nog kort geleden stond ik verbaasd te zien, tot welke interessante controle d.g. beproevingen aanleiding geven.

Duidelijk is daarmede aan te toonen, de verplaatsing van de neutrale laag in eene gewapende balk bij toenemende belasting, evenals het variable van de bekende waarden

$$\frac{Ed}{Et} \text{ en } \frac{Ey}{Ed}$$

Wat de bewerking van het geheel betreft, heb ik den laatsten tijd geen zoo'n keurig uitgevoerd technisch werk gezien. Papier en lettertype zijn kostelijk en de afbeeldingen zijn niet te overtreffen.

Men vergelijke hiermede eens die in Paul Christophe's Le Beton Armé. Er kan van de uitgevers getuigd worden, dat zij werkelijk kosten noch moeite hebben ontzien, al laten ze dit nu in hun prospectus eens achterwege.

Ik wensch èn schrijver èn uitgever het succes, dat hun werk ten volle verdient, al kan niet gezegd worden, dat de prijs het binnen ieders bereik brengt.

Delft, Aug. 1906. J. H. Schaap.

(1) Hoofdingenieur Paul Neumann in den *Oesterr. Ingenieur- und Architecten- Verein.*

(2) *Regierungs-Baumeister Koenen* in het *„Centralblatt der Bauverwaltung."*

AUTOMATISCHE VLUCHTLUIK-LADDER „SALUS" SYSTEEM VAN ELDEN.

Deze ladder is een vinding van den heer W. J. van Elden Hzn., hoofd der – althans te Amsterdam — zeer bekende zaak van lood- en zinkwerken, gevestigd Singel 229 bij de Paleisstraat te Amsterdam. In de monsterkamer aldaar is een model ter bezichtiging aanwezig.

Het toestel bestaat uit een vernuftig uitgedachte maar toch zeer eenvoudige samenkoppeling van een gewone ladder met een luik door middel van ijzeren scharen.

De vinding verdient ten zeerste de aandacht, niet alleen wegens haar doel, maar ook omdat de kosten de aanschaffing van dit reddingsmiddel niet in den weg staan. De ladder met toebehooren, inbegrepen de zinkbedekking van het luik, kost namelijk voor Amsterdam slechts / 45 à / 50.

De ladder kan zich in een loodrecht vlak bewegen om een paar pennen, bevestigd aan het boveneinde der boomen. Als, in den gewonen stand, de ladder tegen het plafond is opgetrokken, dus geen hinder kan veroorzaken, houden de scharen het luik gesloten dat in een dakvlak boven de ladder is aangebracht; in die toestand is het onmogelijk, dat het luik van buiten af wordt geopend. Het is onverschillig of het dakvlak plat of hellend is.

Door een eenvoudige handgreep kan men den ladder doen vallen, waardoor het luik tegelijkertijd geopend wordt. Hierdoor is dus buitengesloten het openen van een luik of andere afsluiting met behulp van sleutels, wervels en dergelijke middelen, die soms niet aanstonds bij de hand of te vinden zijn, of wel op 't oogenblik dat ze dienst moeten doen, niet in behoorlijke orde bevonden worden.

De afwerking van zulk een ladder op ware grootte is zeer net, even als die van het daarbij noodige zeer solide ijzerwerk, dat door nauwkeurige uitvoering haast alle mogelijkheid op herstellingen uitsluit.

In geval van brand kan deze ladder van groot nut zijn voor ontvluchting der bedreigde personen, niet alleen in fabrieken, maar ook in gewone woonhuizen. Voor de laatste is zij zeker een der beste reddingsmiddelen; de heer Van Elden heeft er dan ook reeds verschillende exemplaren van afgeleverd.

PRYSVRAGEN

In het Bouwk. Weekblad no. 31 van 4 Augustus j.l. werd onder de buitenlandsche berichten medegedeeld, dat de Graafschapsraad van Londen eene internationale prijsvraag zou uitschrijven voor een nieuw stadhuis.

Uit daarover ingewonnen inlichtingen blijkt, dat het programma voor die prijsvraag in het begin van 1907 openbaar zal worden gemaakt.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 18 Augustus 1906. *Uitstapjes.* Mededeelingen over eenige Friesche oude bouwwerken, met schetsen o. a. van de kerk te Goutum en die te Rinsumageest.

De Zeister prijsvraag. Geen der plattegronden, ook zelfs niet die der bekroonde ontwerpen, geven goede indeelingen. Waar deze niet goed zijn, konden ook de opstanden niet voldoen. De Jury moet wel huiverig geweest zijn bekroningen toe te kennen. Was de prijsvraag zonder uitkomst gebleven, dan zou de lust tot uitschrijven van prijsvragen door plaatselijke besturen, die toch al niet groot is, nog verminderen. Daarvoor heeft de Jury de Nederlandsche bouwkunst willen bewaren.

Architectura. 18 Aug. *Tuinsteden*, door M. P. de Clercq. De plannen daarvoor zijn met vreugde begroet; zij zijn met smaak, overleg en goede zorg behandeld. Door tuinsteden kan een groot sociaal of algemeen belang bevorderd worden. De grootsche plannen uit te voeren, moet inderdaad tot de luchtkasteelen behooren.

De Bouwwereld. 15 Aug. *Metselspecies en hunne samenstelling*, door H. J. Wigman. Eenvoudige bespreking van het verharden van metselspeciën, in verband waarmede eenige mortels behandeld worden.

In dit nummer komt een afbeelding voor van een interieur in het *Theehuis* der Vereeniging „Vredewold" te Groningen, ontworpen door den heer Anton J. Sanders, architect aldaar.

Het arbeidscontract II, door Mr. Dr. H. S. Veldman.

Technisch Weekblad. 17 Augustus. Vervolg van het artikel over *Suriname en zijn houtsoorten*, en van: *Graphische oplossing der Stephenson'sche schaarbeweging*, door P. Helffer.

Het Huis. Aflevering van Juni. *Middeleeuwsch aardewerk*, vervolg, door A. Pit. *Potten en kruiken in 't gebruik*, door Dr. W. Vogelsang. *Toelichting tot de bijgevoegde platen* betrekking hebbende op verschillende uitgevoerde werken van den heer Ed. Cuypers.

Aflevering van Juli. *Stedenschoon in België*, door C. A. Vlaanderen en L. J. Goudman, met zeer mooie schetsen uit Antwerpen, Brugge en Dinant. *Bali en Lombok*, tweede Zwerver-uitgave, eerste gedeelte, door W. O. J. Nieuwenkamp, met eenige der krachtige illustraties uit zijn werk.

Toelichting tot de platen, met afbeeldingen van interieurs en meubels, volgens ontwerpen van den heer Ed. Cuypers.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Technische Hoogeschool. De propaedeutische examens zullen in September worden afgenomen. De gelegenheid tot inschrijving daartoe is opengesteld van 27 Aug. tot 3 Sept. a.s.

Men kan zich aangeven voor: a. het geheele examen; b. een of meer gedeelten van het examen (hieronder ook begrepen zij die zich vóór de vacantie voor een ander gedeelte van het examen hadden aangemeld); c. een gedeelte van het examen, waarvoor zij vóór de vacantie niet zijn geslaagd, mits daartoe toestemming is verleend.

De formulieren voor deze aanvragen zijn gratis te bekomen bij den boekhandelaar J. Waltman Jr. te Delft en moeten geadresseerd aan den voorzitter der afdeeling Algemeene Wetenschappen, vóór 3 September bezorgd worden bij den Pedel der Technische Hoogeschool.

Het Staatsexamen ter verkrijging van een getuigschrift van bekwaamheid tot de studie aan de Technische Hoogeschool zal worden afgenomen te Utrecht op 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31 Augustus, 1 September en zoo noodig 3 September.

De rector-magnificus der Technische Hoogeschool maakt bekend, dat hij tot inschrijving voor den cursus 1906–1907 zal zitting houden in het gebouw der Hoogeschool, des voormiddags van 10–12 en des namiddags van 1½–3 uren: Dinsdag 4 September en Woensdag 5 September voor hen die zich voor de eerste maal wenschen te doen inschrijven en wel Dinsdag voor hen wier familienaam begint met een der letters A tot en met K en Woensdag voor de overige letters L tot en met Z.

Vrijdag 7 September en Zaterdag 8 September voor hen die reeds een of meermalen zijn ingeschreven geweest.

Verzekering tegen werkloosheid. Binnen eenige dagen zal te Arnhem het Gentsche stelsel van werkloozenverzekering worden toegepast. Arnhem zal derhalve de eerste gemeente in ons land zijn waar deze verzekering — al wordt er dan ook maar voorloopig een proef mede genomen — is tot stand gebracht.

Dit is voor een groot deel te danken aan de ijverige bemoeiingen van den heer Mr. C. J. Baron van Tuyl van Serooskerken, die in Jan. 1905 in de Afdeeling Arnhem van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst eene zeer belangwekkende voordracht hield over de „Verzekering tegen de gevolgen van werkloosheid." Deze voordracht is opgenomen in den jaargang 1905 van het Bouwk. Weekblad.

Driekleurendruk. De Chemigraphische Kunstinrichting „Polygraph" te Haarlem heeft zich toegelegd op het vervaardigen van driekleurendrukken. Onder de proeven dezer drukken die de inrichting ter kennismaking toezendt, zijn goed geslaagde. Van sommige zijn de kleuren wat bont, hetwelk echter geen reden behoeft te zijn om het procedé niet toe te passen, daar men de wijziging der kleuren vrij gemakkelijk in zijne macht heeft.

BUITENLAND.

New Castle. De nieuwe spoorwegbrug over de Tyne is onlangs door koning Eduard plechtig geopend. Het is een van de belangrijkste vakwerkbruggen uit den nieuweren tijd; zij heeft 4 spanningen, één van 58, twee van 91 en één van 70 M., terwijl de rails 25.4 M. boven de rivier liggen. De granietpijlers zijn 21 M. beneden de rivierbedding gefundeerd. Het ontwerp is van den Ingenieur C. A. Harrison.

Praag. Bij gelegenheid van het 60 jarig regeerings-jubileum van Keizer Franz Josef, zal alhier in 1908 eene Industrie-tentoonstelling gehouden worden.

Milaan. De verliezen die de architectuur door den brand in het kunstpaleis geleden heeft, zijn onberekenbaar. De vrucht van een geheel leven van arbeid, van verschillende kunstenaars is hiermede vernietigd. Zoo waren er o. a. tentoongesteld, en zijn verbrand, de plannen, volgens welke men verschillende gedenkteekenen der Italiaansche kunst wenschte te herstellen, bijv. de studies van Luca Beltrami over het Castella Sforza; de plannen van Alfredo d'Andrade over de herstelling van het Paleis San Giorgio in Genua; de restauratie-ontwerpen voor verschillende gebouwen in Venetië.

Ook de nieuwe plannen van de Campanile van San Marco,

even als de teekeningen voor de beschildering en voor de mozaiken in den koepel van San Marco, benevens de voorbereidende arbeid voor de herstelling der Bibliotheek van Sansovino, van de Frarikerk en van het Dogenpaleis, zijn vernietigd.

Als niet te herstellen verlies wordt beschouwd het verbranden van de teekeningen betreffende den Dom van Milaan; Vernietigd zijn ook drie Arazzi, die voor den Hertog van Mantua naar de Cartons van Rafaël vervaardigd, die aan de kerk San Carlo te Borromeo ten geschenke gegeven waren, benevens een houten model van den Milaanschen Dom, vervaardigd door Giacomo Mattarelli.

Panama. Door den Senaat der Vereenigde Staten van Amerika, is besloten, dat het Panama-kanaal zal zijn een sluizenkanaal en geen open kanaal, zooals de meerderheid der adviseerende Commissie voorgeslagen had.

China. Over de Geele Rivier is een spoorbrug voor het verkeer opengesteld die eene lengte heeft van 3000 meter. Zij rust op ruim honderd ijzeren pijlers. De spanwijdte der vakken varieert tusschen 24.4 en 34.3 M. De rails liggen 7.6 M. boven laagwater.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: — per maand —

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	47	jaar	salaris	f	125.—
"	"	21	"	"	"	75.—
"	"	41	"	"	"	80.—
"	"	21	"	"	"	50.—
"	"	24	"	"	"	90.—
"	"	24	"	"	"	100.—
"	"	22	"	"	"	80.—
"	"	21	"	"	"	70.—
"	"	49	"	"	"	100.—
"	"	22	"	"	"	80.—
"	"	23	"	"	"	70.—
"	"	40	"	"	"	110.—
"	"	24	"	"	"	85.—
"	"	22	"	"	"	70.—
"	"	28	"	"	"	80.—
"	Teekenaar	19	"	"	"	40.—
"	"	24	"	"	"	60.—
"	"	21	"	"	"	30.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 27 AUGUSTUS.

ENSCHEDE. Het bouwen van een logement met koffiehuis op een terrein, gelegen aan de Beltstraat alhier.

De heer B. Rieshof n.m. 3 u. in hotel Mendelaar. Bestek en teek. in bovengenoemd hotel ter inz. Inl. geeft J. H. Bunink, bouwk. Aanw. 27 Aug. v.m. 9 u.

DRACHTEN. Het afbreken van het bestaande en het bouwen van een nieuw arbeidershuis met schuurtje te Ureterp.

De heer J. H. van der Meulen. Bestek en teek. ter inzage bij I. Bergsma te Drachten.

GRONINGEN. Het bouwen van een woonhuis, aan de Oostersingel te Helpman.

De arch. P. Belgraver en A. Reiziger, 's av. 8. u in 't café van L. B. de Jong aan de Gr. Markt Bestek à f 0.50 verkrijgb. bij de besteders.

SCHIEDAM. Het bouwen van een vereenigingsgebouw met annexe en woonhuis aan West Vest en Vischmarkt te Schiedam.

Het best. der afd. der S. D. A. P. v.m. 11 u. in 't gebouw Constantia, hoek Hoogstraat en Appelmarkt. Bestek en teekening ad f 5 te bekomen bij de architect. J. Mutters Jr. en J. J. Gort Jr. te 's Hage, alwaar inl. te bekomen, zijn. Aanw. gedaan.

TILBURG. Het bouwen van eene bijzondere school met onderwijzerswoning a/d Nijverstraat alhier.

De arch. C. F. v. Hoof. Bestek met teek. à f 1,50 tevens de noodige inl. te verkrijgen bij den architect, Spoorlaan.

VIERLINGSBEEK (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis met bijgebouwen voor stal en schuur voor rekening van den E.A. heer burgemeester.

De bouwk. Arn. van Bommel te Ayen n.m. 5 u. ter herberge van de wed. M. van Bon. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij den besteder, welke ook inlicht. geeft. Aanw. één uur voor de besteding.

WEIDUM. Het verbouwen der O.L. school te Hijlaard.

Het gem.best. van Baarderadeel v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. en ad 75 cent verkrijgbaar ter secretarie.

DINSDAG 28 AUGUSTUS.

EPE. Het bouwen van een woonhuis onder Heerde.

De heer W. J. Mulder n.m. 5 u. in het café van W. J. Visch, alw. bestek en teek. ter inzage. Inlicht. geeft de besteder.

VELP. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan den hoek van de Prins Hendriklaan en Hoogeweg te Velp met bijlev. van de daartoe benood. materialen en arbeidsloonen.

De arch. C. v. Engelen 's av. 7 u. in de restauratie van de wed. Ter Steeg. Bestek en teek. ter inz. in de restauratiezaal voorn. en zijn ald. en ten kantore van den arch. te verkrijgen à f 1,25 per stel. Aanw. 27 Aug. v.m. 10 u. op het terrein.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam,** Sophiaplein — **Rotterdam,** Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda,** Prinsenkade — **Haarlem,** Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen,** In de Betoustraat 8 — **Groningen,** Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen,** IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1905 . .	**1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	**29.983.000.00.**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

ATELIER voor DECORATIEVE KUNST

ONTWERPEN · TEEKENINGEN · UITVOERING
PLAFOND- en WANDBESCHILDERING · ENZ.

ONTWERPEN · VOOR · GLAS · IN · LOOD
TEGELS · RECLAME'S · ENZ.

KRUIMEL en MERCKENS
LANGE ANNASTR. 2 HAARLEM

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 18den September 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1080.

Het maken van eene woning voor den Werkmeester, Chef van het Depôt op het stations-emplacement ROSENDAAL (N.B.).

Begroeting f 7780.—.

De besteding geschiedt volgens § 49 van het bestek.

Het bestek ligt van den 24sten Aug. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Ingenieur G. W. VAN HEUKELOM te *Breda*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 4den Sept. 1906 ten 10.40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 17den Augustus 1906.

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 5 September 1906,** des **namiddags** te **4 uur,** zal door den Architect J. WOLBERS, wonende te Bloemendaal in het Koning Willemshuis te IJmuiden worden aanbesteed:

Het bouwen van eene pastorie op een terrein gelegen aan den weg van Velsen naar IJmuiden te IJmuiden.

Bestek en teekeningen zijn te verkrijgen tegen *f* **1.50** bij de firma RUIGROK en Co., Gedempte Oude Gracht te *Haarlem* en inlichtingen bij bovengenoemden architect.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

27 JULI.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een landhuis te Aerdenhout. Door de architecten Foeke Kuipers en Soeusilow.

Laagste inschr. G. H. Philips, IJmuiden, f 104.490.

7 AUGUSTUS.

DEN HAM (OV.). Het bouwen van een school met 2 lokalen. Door het bestuur der bijzondere school

Laagste inschr. v. d. Sluis, Zwolle, voor f 3260 met en f 3110 zonder schilderwerk. Gegund. Daarna is het schilderw. afzonderlijk gegund aan den laagsten inschrijver C. Schumer, Den Ham, voor f 87,50.

8 AUGUSTUS.

MARIENBERG GEM. AMBT-HARDENBERG. Het bouwen van een stationskoffiehuis. Door den heer Klinkhamer te Kloosterdijk.

Gegund aan den laagste inschr. J. Dijkstra, Vriezenveen, voor f 3596.

9 AUGUSTUS.

BUSSUM. Het bouwen eener villa in het villapark „Oud-Bussum". Door den archit. K. de Bazel.

Laagste inschr. C. v. Norren, f 13959.

DOESBURG. Het bouwen van een schuur met bijlev. van materialen. Door den heer G. Staarink.

Laagste inschr. G. Kerkkamp, f 712. Geg.

HERPEN. Het bouwen van een schoollokaal en aanhoorende werken bij het Liefdegesticht ald., onder beheer van den arch. J. Heijkants te Erp. Door het R.K. kerkbest.

Geg. aan M. B. Bulkens, Gassel, voor f 4270.

KINDERDIJK. Het maken van den onderbouw van een ketelhoods, smederij en electr. centrale, aan de Punt alhier. Door den heer L. J. Smit.

Minste inschrijver H. Wienhoven, 's Hage, voor f 54325.

RENKUM (ONDERH.). Het verbouwen der pastorie der Ned. Herv. Gemeente.

Metselwerk. Laagste inschrs. F. en J. v. Scherrenburg, f 746.

Timmerwerk. H. Janssen, f 2587.

Schilderwerk. C. Wildenboer, f 535.

RUURLO. Het bouwen van een onderwijzerswoning. Door den archit. H. Kroes te Amersfoort.

Laagste inschr. L. G. Reerink, Laken, voor f 4188.

10 AUGUSTUS.

HEERLEN. Het bouwen van een heerenhuis op een gedeelte van het perc. kad. bekend onder sectie D. no. 2926 der gem. Heerlen. Door den heer G. Deumens.

Gegund aan de laagsten inschr. Louis Oostwegel te Heerlen.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis aan den Prins-Hendrikstraat. Door de arch. Gantvoort en Streek.

Laagste inschr. H. J. Nuys, f 4848.

11 AUGUSTUS.

WIRDUM (GR.). Het bouwen van eene nieuwe boerderij te Wirdum, onder bijlev. van alle ben. mater. enz. Door den heer R. Poelman.

Laagste inschr. J. Kremer, Kielwindeweer, f 7699.

13 AUGUSTUS.

NAARDEN. Den bouw van een villa voor rekening v. d. heer G. A. v. Rossem alhier.

Laagste inschr. A. v. Slingeland, f 11378.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Ideaal", E. BUCKER & Co.'s Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor, Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluiktadder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor bolle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 39, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haeusler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & ZN., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & ZN., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torlit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.

Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft. Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Verlang toezending

FABRIEKSMERK.

Vraag steeds

ORIGINEEL BLACKMAN VENTILATOREN.

Prospectus gratis en franco door den Vertegenwoordiger

SLUIS & VRUGTMAN, Ingenieurs.

AMSTERDAM, N.Z. Voorburgwal 231.

Keerlicht-prospectus.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.

ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN

merk „ETERNIT" *(wettig gedeponeerd).*

Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.

Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking

merk „SCHETSELAAR".

Vraag monsters en prijs.

Naaml. Venn. „ACETYLENA"

tot het vervaardigen van opgelost ACETYLEENGAS, voor Verlichting en Industrie.

KANTOOR:
69 Claes de Vrieselaan.
Telefoon No. 4155.

FABRIEK:
Nesserdijk 221, ROTTERDAM.
Telefoon No. 5266.

De Naaml. Venn. „ACETYLENA" levert geheel gevaarloos opgelost **ACETYLEENGAS** in stalen Cilinders, gevuld met poreuse steen, verzadigd met Aceton. Inhoud 10,000, 4000, 3000 tot 100 Liter zuiver gas. Voor verlichting van **VILLA's, BOOTEN, MOTORJACHTEN, AUTO's,** enz.

BROCHURE en PRIJSCOURANT GRATIS.

Wellen van alle Metalen Acetyleengas en Zuurstof.

GEVRAAGD EEN

Opzichter-teekenaar;

tegen eene maandelijksche belooning van *f* 80.—

Diploma van Opzichter Rijks-Waterstaat, of Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst strekt tot aanbeveling.

Brieven enz vóór Woensdag 5 September a.s. onder no. 12 aan het Bureau van dit blad, Herderstraat 5, *Den Haag.*

26E JAARGANG · Nº 35

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY · TOT · BEVORDERING · DER · BOUWKUNST ·

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: ED. CUYPERS, *Voorzitter.* F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter.* — JB. VAN DEN BAN Pz., V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR, C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst (94ste Algem. Vergadering). — De verbouwing van het station Rosendaal (N.-B.), door G. W. van Heukelom. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels *f* 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

94ste Algemeene Vergadering.

Vrijdag 14 September.

Vergadering, des morgens te 10½ uur, te Tilburg, in het gebouw „Souvenirs des Montagnards."

Werkzaamheden.

1. Mededeelingen van het Hoofdbestuur.
2. Voorstel van het Hoofdbestuur omtrent de Wetsherziening die volgens de Wet moet plaats hebben in de 95ste Algemeene Vergadering, in Mei 1907 te houden.
3. Mededeelingen door het lid van het Hoofdbestuur den heer G. W. van Heukelom, te Breda, Ingenieur bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, over de werken die onder zijne directie worden uitgevoerd te Baarle-Nassau en te Rosendaal, en die na de vergadering bezocht zullen worden.
   a. Werken te Baarle-Nassau.

Na afloop der Vergadering zal te 12 uur Gr. Tijd een extra-trein gereed staan om de leden van Tilburg naar Baarle-Nassau te vervoeren. Aankomst aldaar te 12 uur 35 min. Gr. T.

Na aankomst bestaat gelegenheid een tweede ontbijt te nuttigen, tegen *f* 1.— per persoon, in de wachtkamer van het nieuwe Station te Baarle-Nassau.

Te 1 uur 25 min. Gr. T. bezichtiging der aldaar in uitvoering zijnde werken.

Vertrek per extra-trein van Baarle-Nassau, te 3 uur 25 min. G. T., naar Tilburg; aankomst aldaar te ongeveer 4 uur G. T. Vertrek van Tilburg met den gewonen trein van 4 uur 13 min. G. T. naar Breda; aankomst aldaar te 4 uur 39 min. Gr. T.

Bezichtiging van de Groote of Lieve Vrouwe kerk, te Breda.

Te 6 uur 15 min. Stads-tijd, vertrek per paardentram naar Ginneken.

Te ongeveer 6 uur 30 min. St. T., gezamenlijke maaltijd in het Hôtel Flora te Ginneken, tegen *f* 2,50 per persoon, zonder dranken.

Heeren leden die op 14 Sept. deel wenschen te nemen aan het tweede ontbijt, à *f* 1.—, te Baarle-Nassau, en het middagmaal à *f* 2.50, te Ginneken, of aan een van beide, worden **zeer dringend** uitgenoodigd dit vóór den 11den September te doen weten aan den Secretaris der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Te Breda zal van 14 op 15 September worden overnacht. De heer G. W. van Heukelom heeft zich welwillend bereid verklaard logies te bestellen voor de leden die tijdig een verzoek daartoe tot hem richten.

Zaterdag 15 September.

Vertrek van Breda naar Rosendaal des voormiddags te 8 uur 6 min. Gr. T., aankomst te Rosendaal des voorm. 8 uur 42 min. Gr. T.

Voortzetting der mededeelingen van den heer G. W. van Heukelom over de bij de Mij. tot Expl. v. Staatsspoorwegen in uitvoering zijnde werken.

b. Werken te Rosendaal.

Na deze mededeelingen zullen de werken aldaar bezichtigd worden.

Te ongeveer 12 uur Gr. T., zal gezamenlijk een tweede ontbijt te Rosendaal gebruikt worden.

Vertrek van Rosendaal te 1 uur 31 min. Gr. T.; aankomst te Antwerpen te 2 uur 45 min. Gr. T. (14 uur, 45 min. Belgische tijd.)

Wandeling door de stad en bezichtiging van verschillende bouwwerken.

De heer Nico van der Kloot Meijburg, architect te Antwerpen, lid van de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst, heeft zich welwillend bereid verklaard zijne medeleden bij hun bezoek aan Antwerpen van dienst te zijn. De Voorzitter van de „Societé Royale des Architectes d'Anvers" en eenige leden van dit Genootschap, waarvan ook de heer Van der Kloot Meijburg lid is, hebben zich bij dezen bereidwillig aangesloten om het bezoek aan Antwerpen zoo aangenaam en nuttig mogelijk te doen zijn.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

DE VERBOUWING VAN HET STATION ROSENDAAL. (N. B.)

Naar aanleiding van het bezoek door de leden van de Mij. tot Bev. der Bouwkunst bij gelegenheid van de a.s. September-vergadering te brengen aan de Stationswerken te Rosendaal.

Van algemeene bekendheid mag worden verondersteld, dat het bestaande Station Rosendaal, niet alleen voor het publiek maar ook voor den dienst, geheel onvoldoende is.

Die bekendheid ontheft mij van de verplichting om op uitvoerige wijze mede te deelen welke oorzaken aanleiding hebben gegeven tot de uitvoering van de werken die hieronder nader zullen worden beschreven. Zelfs een leek op spoorweggebied behoeft slechts enkele malen het bestaande station bezocht te hebben om te kunnen begrijpen, dat op die enkele hoofdsporen, op die bekrompen rangeerbundels niet naar behooren gewerkt kan worden, dat de meest bescheiden eischen omtrent veiligheid van verkeer en vlugheid van bewegingen wijziging voorschrijven.

Officieel was dit ruim vijftien jaren geleden reeds verklaard, — een tiental jaren ging heen met het opmaken van globale plannen, die de goedkeuring behoefden van Regeering en twee Spoorweg-Maatschappijen, totdat eindelijk begin 1903 een ontwerp sporenplan was geboren, dat de grondslag zou vormen van de definitieve plannen, die in dat jaar in bewerking werden genomen.

Oostwaarts van het bestaande spoorwegterrein werden benoorden en bezuiden de spoorlijn naar Breda gronden aangekocht. Een algemeene verplaatsing van het station werd dringend noodig zoowel met het oog op de vereischte ruimte, als wel om het drukke verkeer op den straatweg Rosendaal—Bergen op Zoom, den overweg aan de westzijde van het emplacement, vrij te maken van de rangeerdienst.

Het hoofdgebouw, dat ongeveer 650 M. oostwaarts werd verschoven, komt daardoor verder van de kom der gemeente, hetgeen evenwel geen overwegend bezwaar kan worden geacht.

De inrichtingen voor den personendienst, de goederen- en douaneloodsen met bijbehoorende sporen en rangeerbundels zouden ten zuiden van de spoorlijn naar Breda worden gelegd; voor de nieuwe tractie-inrichtingen werd plaats gevonden tusschen de bestaande spoorbanen naar Breda en Rotterdam. Belangrijke omlegging van laatstgenoemde banen werd noodig.

Het zij veroorloofd verder te verwijzen naar de situatieteekening: in licht gestippelde lijnen is het bestaande emplacement terug te vinden; de zware lijnen geven den nieuwen toestand aan. Grootendeels wordt het nieuwe werk buiten het bestaande spoorwegterrein gebouwd.

Het nieuwe Emplacement.

Een nieuwe, nog in uitvoering zijnde toegangsweg leidt van de gemeente naar het ruime stationsplein, waarop ook oost- en westwaarts parallelwegen aansluiten.

Een ruim hoofdgebouw, bevattende in den middenbouw vestibule-, plaatskaarten- en bagagebureaux, wachtkamers en restaurateursruimten, in den linkervleugel de visitatiezaal met aangrenzende vertrekken ten dienste van het personeel der belastingen, en in den rechtervleugel de ruimten voor het stations- en spoorwegpersoneel benevens bestelgoederenlokalen en dienst-bovenwoningen, ligt ten zuiden van het ruim 400 M. lange eerste perron, aan welks westeinde een postgebouw, en aan welks oosteinde een dienstgebouw ten behoeve der tractie wordt aangetroffen.

Een tunnel ten dienste van het personenverkeer en een tunnel met electrische liften ten behoeve van het bagage vervoer, verbinden het eerste perron met het noordwaarts gelegen tweede perron, waarop een gebouw met wacht vertrekken, benevens een gebouw met dienstruimten en retirade zijn geplaatst. Een centraal seinhuis verheft zich tusschen de trappen die van het tweede perron tot de personentunnel toegang geven.

Beide perrons worden geheel overdekt door perronoverkappingen, waarvan de spantstijlen 4 tot 5 M. uit den voorband der perronmuren verwijderd blijven en dus geen belemmeringen aan het verkeer op de perrons, noch voor het uitzicht op de treinen en seinen zullen veroorzaken.

Tusschen eerste en tweede perron zijn gelegen drie hoofdsporen; aan de noordzijde van het tweede perron: drie hoofdsporen en de hoofdbundel van goederen- en rangeersporen.

Oostwaarts van het hoofdgebouw en in onmiddellijke gemeenschap met het voorplein bevindt zich de douaneloods, ongeveer 165 M. lang, met een aanbouw dienende als loods voor aangehouden goederen, en een verhoogd perron met hijschkraan. Ten dienste van het bedrijf der douaneloods zijn het drietal sporen gelegen ten noorden, en het drietal gelegen ten zuiden van de loods.

Ten zuiden der douaneloods wordt aangetroffen de goederenloods met grooten aanbouw bevattende de dienstlokalen ten behoeve van het personeel belast met den goederendienst. In aansluiting met deze loods: een verhoogd overlaadperron en ruimen losweg, aan de oostzijde afgesloten door de koplading. Een zestal sporen behooren tot loods en losweg.

Gelegen aan den toegangsweg tot de militaire losplaats zijn de electrische centrale (ketelhuis, accumulatoren-lokaal, werkplaats en magazijn) en de werkplaats met bureaulokalen en andere dienstruimten ten behoeve van den seinen- en telegraafdienst.

Het reservoirgebouw dat in de behoeften van locomotievendienst, waterspoelingen en centrale voorziet, is geplaatst ten noorden van het oosteinde van den hoofdrangeerbundel.

De hoofd-rangeer- en materieelsporen voegen zich oostwaarts samen tot een tweetal hoofdknoopen waarvan de zuidelijkste zich splitst in de hoofdlijnen naar Breda en Rotterdam met aftakking naar de tractie-inrichtingen, terwijl de meest noordelijke zich uitsluitend ontwikkelt naar laatstgenoemde richting.

De loods- en andere nevengelegen doode sporen worden oostwaarts samengebracht naar een dubbel uithaalhoofd, dat met de lijn naar Breda in verbinding staat.

Aan de noord-oostzijde der tractie-inrichtingen zijn ontworpen: de groote rechthoekige locomotievenloods der S.S. (met 18 standen) en werkplaats-aanbouw van 85 × 25 M².; de polygonale locomotievenloods der S.S. (8 standen) met draaischijf (18 M. middellijn), en tractiegebouw der S.S. bevattende verschillende ruimten voor locomotiefpersoneel, bergplaatsen, wasch- en badinrichting en retirade.

Voorts op het tractieterrein meer zuidelijk de locomotievenloods der H. S. M. (8 standen) met aanbouw waarin dienstvertrekken voor personeel, werkplaats, magazijn en retirade, vervolgens de draaischijf der H. S. M.

Ten slotte: het magazijngebouw der S.S. en de groote kolenparken en takkenbossenloodsen van beide Maatschappijen.

Alle inrichtingen zijn gelegen aan en verbonden met de tractiesporen, zoodanig samengesteld, dat de toegangswegen tot de verschillende loodsen en draaischijven, de sporen behoorende bij magazijnen en voorraadsparken zoo veel mogelijk gescheiden zijn en de bewegingen naar en van die inrichtingen onafhankelijk van elkander kunnen geschieden.

M.L.E.v.S.S.

ROSENDAAL

Schaal 1:4000

Gebouwen.

AB.C.D.E.F.G.H.I.P = Wisselposten
F = Centrale dienst
C = Goederenloods
H = Dienstlokalen en Rotirade
K = Steenkolen
L = Locomotievenloods
M = Mach. geb. Elect. Verlichting
N = Locomotievenloods
O = Ontsmettingsgebouw
P = Postgebouw
D = Douaneloods
R = Reservoirgebouw
S = Stationsgebouw
T = Tractiegebouw

Gebouwen.

UV = Privaten Urinoirs
V = Tractiegebouw A.
W = Werkplaats S.S.
X = Rivaalgebouw
U = Dienstlokalen
Z = Wachtkamers
WW = Werkplaats W.W.
A = Takkenbossenloods
B = Bergplaatsen.
L = Locomotievenloods
T = Takkenbossenloods N.S.M.
1,2,3 = Draaischijven
4 = Weegbrug
TP = Personentunnel
TB = Bagagetunnel
M = Woning Werkmeester

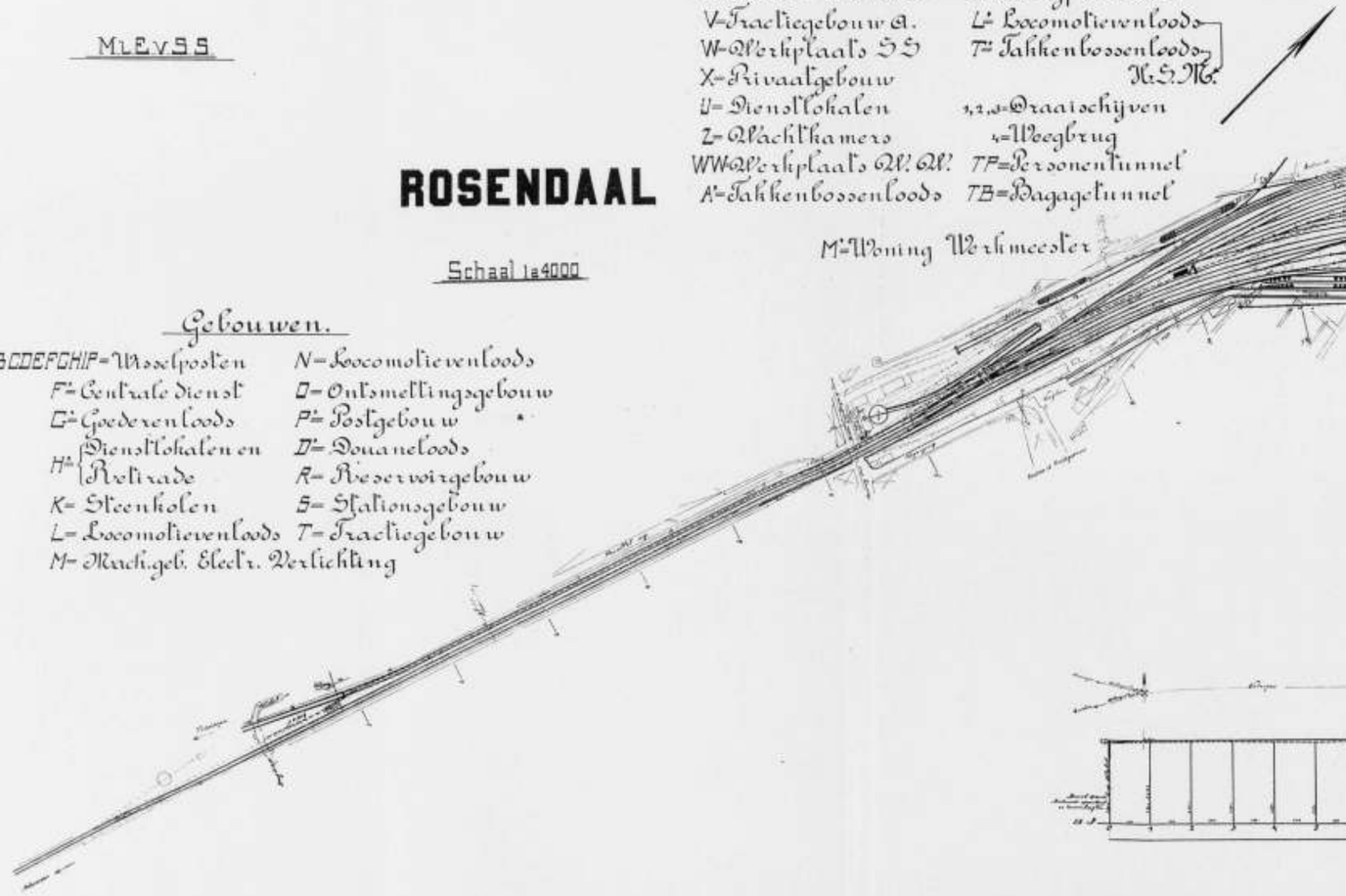

LENGTEPROFIL

Schaal % lengte 1:10000.
Schaal % hoogte 1:400.

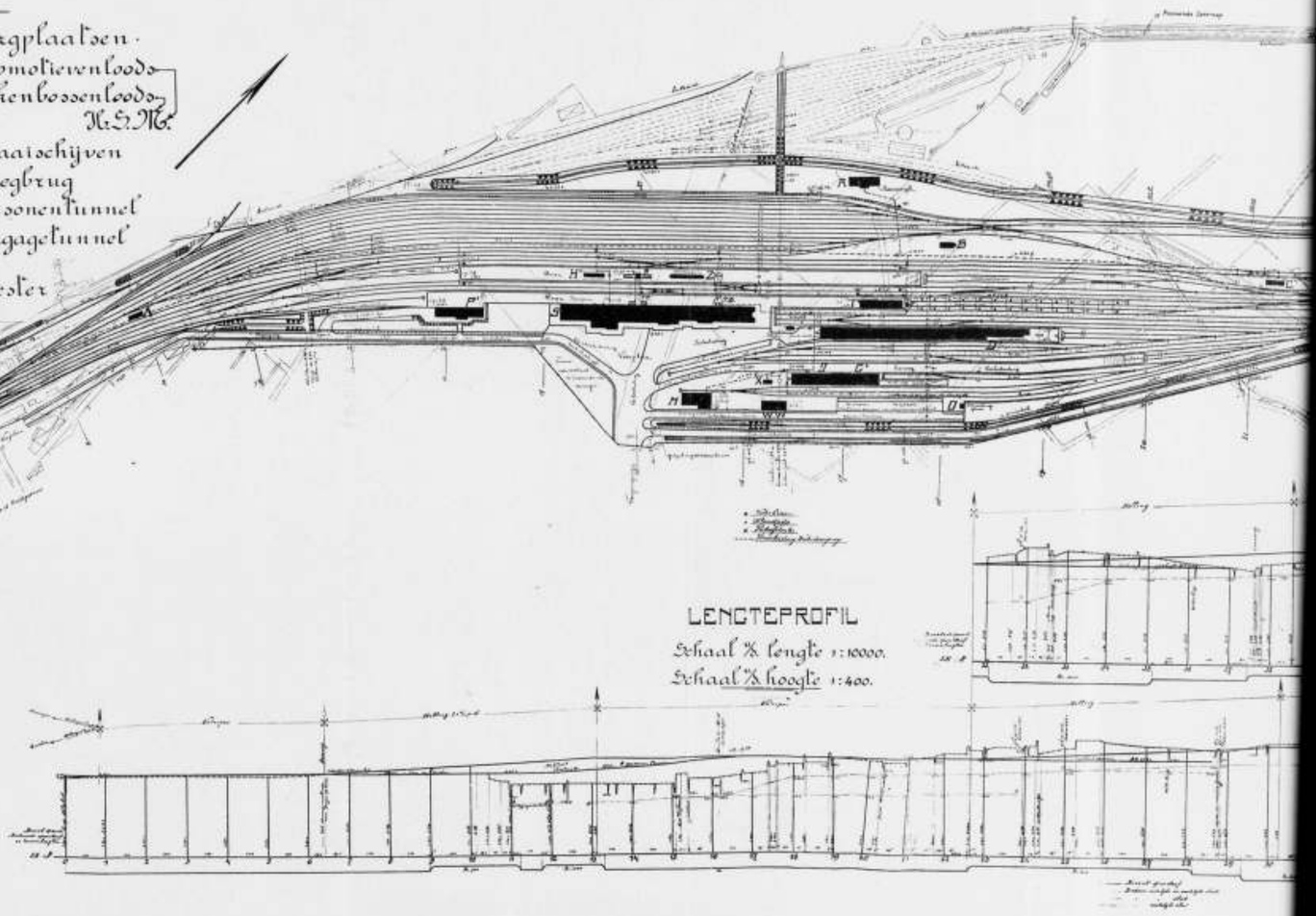

Bijvoegsels tot het Bouwkundig Weekblad van 1 September 1906, No. 35.

Beslek № 1064
Blad № 1

LENGTEPROFIL
Schaal % lengte 1:10000.
Schaal % hoogte 1:400.

Het nieuwe emplacement, dat zich westwaarts van het ruime hoofdgebouw zal uitstrekken tot aan den genoemden overweg in den straatweg Roosendaal—Bergen op Zoom, sluit met vier lijnen aan de richtingen naar Esschen en Vlissingen. De wijzigingswerken eindigen bij de overbruggingen van de Molenbeek, nabij het splitsingspunt van de vermelde richtingen.

Van het oude emplacement, noch van de bestaande gebouwen en inrichtingen, blijft — met uitzondering van de groote draaischijf nabij den straatweg — iets gespaard: alle sporen worden opgebroken, alle gebouwen en inrichtingen zullen onder de hand van den slooper verdwijnen.

De beveiliging met centrale wisselbediening zal worden beheerscht uit een viertal groote seinhuizen op het terrein, een electrisch bediend seinhuis op het 2de perron, en een vijftal kleinere wisselposten nabij ondergeschikte wisselgroepen. Over de sporen zullen verschillende signaalbruggen gebouwd worden.

Terrein en gebouwen zullen electrisch worden verlicht. Het hoofdgebouw wordt voorzien van een centrale warmwaterverwarming met versnelde circulatie. Ten behoeve van de voorverwarming van treinen zal om en nabij de perrons een net van stoombuizen worden gelegd, verbonden aan een in het tractiegebouw op het eerste perron geplaatsten ketel. Een 12 M. lange weegbrug met een vermogen van 40000 K.G. zal worden gebouwd in het spoor benoorden den hoofdrangeerbundel.

Omtrent de verschillende onderdeelen der werken zouden thans bijzonderheden kunnen volgen; nu evenwel nog geen gelegenheid bestond tot photographische opname van nagenoeg voltooide werken en reproductie van bestek- of detailteekeningen te veel ruimte zou vereischt hebben — bovendien te kostbaar zou zijn geweest, komt het mij meer loonend voor bij het bezoek ter plaatse aan de hand van teekeningen op flinke schaal, mondeling meer uitvoerige inlichtingen te geven.

Ter bekorting van die inlichtingen zij het mij vergund nog melding te maken van datgene, dat met behulp van de situatie-teekening of zonder teekening voldoende duidelijk kan worden gemaakt.

In de eerste plaats zij dan gewezen op de zeer belangrijke grond- en kunstwerken wier uitvoering den bouw der eigenlijke stationsinrichtingen moest voorafgaan.

Uit het lengteprofil aangegeven onder de situatie-teekening blijkt, dat het aangekochte terrein zeer verschillend van hoogte was: aan de westzijde 1.80 — 2 M. +A.P., aan de oostzijde stijgend dikwerf tot 5.50 M. +A.P., terwijl bovenkant spoorstaaf van het nieuwe emplacement in verband met de hoogteligging van den overweg in den straatweg Rosendaal—Bergen op Zoom, welke weg, gelegen op 3.05 M. +A.P., geen verhooging mocht ondergaan, niet hooger kon worden bepaald dan op ongeveer 4.50 M. +A.P. (4.46 +).

Ophooging in het westelijk gedeelte, afgraving van het oostelijk gelegen terrein was dus noodig Daarbij moesten voor tal van gebouwen grondverbeteringen worden uitgevoerd. De grondslag was zeer verschillend: trof men in 't westelijke gedeelte hier en daar veen, nabij de electrische centrale harde leembanken — in meer oostelijke richting weeke leem en klei onder vettige zandlagen, op meerdere diepte overal grijs-blauw loopzand.

Ten behoeve van hoofdgebouw en douaneloods werden voor de zandfundeeringen ontgravingen uitgevoerd tot A.P., voor de overige gebouwen kon met eenigszins mindere ontgraving volstaan worden.

De nader te noemen duikers en bruggen moesten wegens diepen aanleg van fundamenten op beton door damwand omsloten, geplaatst worden.

Ten einde onder de sporen behoorlijk zandbeddingen te verkrijgen, moesten de te maken terreinontgravingen tot minstens 0,90 M. onder bovenkant spoorstaaf worden voortgezet en de ontgravingen met zuiver zand gevuld. Alle aanvullingen werden met zuiver zand uitgevoerd; veen, leem, klei, of daarmede vermengd zand werden van het terrein verwijderd, en dat de weg te voeren hoeveelheden zeer belangrijk werden, zal ter plaatse blijken uit de grondbergen naast het nieuwe emplacement op aangekocht terrein gelost. Betrekkelijk weinig zand kon aan het werk worden ontleend: het meerendeel der benoodigde hoeveelheid werd aangespoord uit terreinen nabij de werken door de aannemers voor zandontgraving gekocht.

Bijzondere voorzieningen moesten getroffen worden voor den waterafvoer, zoowel van de omliggende gronden en gemeente, wier afwatering hoofdzakelijk door het bestaande emplacement geleid wordt, als van het nieuwe spoorwegemplacement zelf. De door de gemeente stroomende beek met aftakking, thans stroomende door een onder den spoorweg gemaakten duiker, moest in den nieuwen toestand eveneens onder het emplacement geleid worden, doch met het oog op de aanzienlijke breedte van het nieuwe terrein werd een ruimer profil aan den nieuwen duiker (tusschen Piket 11—12) gegeven; een duiker en brug voeren de beek met aftakking onder den parallelweg door. De afwateringssloot gelegen aan de oostzijde van den nieuwen toegangsweg werd geleid door een 330 M. langen duiker dwars door het nieuwe emplacement. (Piket 15—16). Beide spoorduikers voeren het water in open leidingen, in gemeenschap met haven en Rosendaalsche Vliet.

Parallel- en grensslooten, los- en toegangswegen, gebouwen-overkappingen en spoelinrichtingen loozen in genoemde duikers, waarin de waterspiegel normaal niet hooger stijgt dan 2 M. + A.P.

Veel hooger was evenwel de grondwaterstand in het oostelijk gelegen tractie-terrein, omgeven door de doorsneden hooge gronden: een grondwaterstand van minstens 3.60 — 3.80 M. + A.P. werd waargenomen.

Voor de drooglegging der sporen, voor de afwatering der tractie-inrichtingen, in het bijzonder van de diepgelegen aschkuilen der loodsen en 2.50 M. diepe kuipen der draaischijven was dringend zeer belangrijke verlaging van het grondwaterpeil noodig. Daarom werd in den vork bij het splitsingspunt der lijnen naar Breda en Rotterdam een bassin gegraven met bodempeil = A.P. en dit met een 1 M. wijde en op 1.60 M. + A.P. gelegde afvloeiingsbuisleiding dwars door het emplacement verbonden met de grensslooten loozende in de afwateringen van den langen duiker. De grensslooten aan de oostzijde van het spoorwegterrein, de afvoerleidingen van gebouwen en inrichtingen op het tractie-terrein zijn op het bassin aangesloten. Een algeheele drooglegging van het spoorwegterrein ter plaatse zal dus volgen, evenwel niet snel omdat leemhoudende lagen het bovenwater langdurig in den bodem binden.

Voldoende afwatering in de eerste jaren werd zelfs zoodanig gevreesd, dat in het oostelijk emplacementsgedeelte op ruime schaal draineeringen worden gelegd (natuurlijk in verbinding met de grensslooten en leidingen) en dit niettegenstaande het geheele spoorwegterrein zal worden afgedekt onder de sporen met een 50 cM. dikke ballastlaag van scherp rivierzand waarover grove grind, te zamen tot een hoeveelheid van ± 85.000 M³.

De hoeveelheid te leggen sporen bedraagt: ± 43.000 M. spoor en ongeveer 185 wissels van verschillende samenstelling.

Het *hoofdgebouw* wordt naar een ontwerp van den Rijksbouwmeester D. E. C. Knuttel door de bouwdirectie der Mij. tot Expl. van S.S. uitgevoerd; de ontwerpen der overige gebouwen, kunstwerken en inrichtingen werden door genoemde directie opgemaakt.

De vestibule, gangen en visitatiezaal van het hoofgebouw worden „schoongewerkt" in baksteen.

De *douaneloods* bestaat, behalve den aanbouw, uit 4 ondergedeelten: de beide losruimten voor spoorweg Mijen en expediteurs, de visitatie-ruimte en het vrije loodsgedeelte; aangezien te Rosendaal in deze loods geen onmiddellijke overlading plaats vindt, ook niet van goederen bestemd voor plaatsen waar douaneloodsen bestaan, doch alle goederen vrijgemaakt en de visitatie-ruimte passeeren moeten, werden op verlangen van het personeel der belastingen geen sporen in de loods toegelaten; alle beweging geschiedt dus door sluitbare deuren, waardoor fraude gemakkelijker kan worden tegengegaan.

De overkapping der loods wordt gedragen door getrokken ijzeren hoogvormige spanten, rustende op de zijmuren van de loods. Opschuifbare gegolfd plaatijzeren deuren geven toegang tot de verhoogde stoepen om het gebouw.

De *goederenloods* is bestemd voor den gemeenschappelijken dienst van de beide Spoorweg Mijen, die elk in het aangrenzende gebouw hunne afzonderlijke dienstvertrekken bezitten.

Omtrent de *locomotievenloodsen* en draaischijven zij verwezen naar mededeelingen betreffende dergelijke inrichtingen voor station Baarle-Nassau. (*)

Alleen zij opgemerkt, dat de overkapping van de groote loods der S.S. wegens hare spanwijdte van 35 M., met de daarin opgehangen zware 13 M. hooge cementijzeren rookpijpen en met het oog op hare verlichting en ventilatie, de aandacht verdient.

De gebouwen worden, met uitzondering van een der seinhuizen (ontworpen op putten-fundeering), op staal gefundeerd.

Uitvoering.

De uitvoering moet natuurlijk zoodanig geschieden dat geen stoornis wordt veroorzaakt in het spoorwegverkeer.

Allereerst worden daarom, voor zoover mogelijk, voltooid de werken buiten het bestaande emplacement.

In één bestek werden vereenigd de volgende werken buiten het bestaande spoorwegterrein:

de grondwerken tot onderkant ballastbed, de kunstwerken en afvoerleidingen, de zandfundeeringen van de verschillende gebouwen, en eenige bijkomende werken. De aanbesteding had plaats in *Juli 1904;* voltooid waren deze werken *begin 1906;*

in een tweede bestek werden opgenomen de gebouwen en inrichtingen te maken op het tractieterrein; besteed in *Mei 1905* wordt de oplevering tegemoet gezien *tegen Mei 1907;*

in *December 1905* volgde de besteding van hoofdgebouw en tunnels, op te leveren *einde 1907;*

eveneens in *December 1905* werd besteed het maken van douaneloods, goederenloods, tractiegebouw, perrons, perronoverkapping, enz.: oplevering voorgeschreven voor de helft van *1907.*

(*) Deze mededeelingen zullen in een volgend blad worden opgenomen.

in *Mei 1906* kon de besteding van de spoorwerken (van het geheele terrein) de nog te verrichten grondwerken op oud en nieuw emplacement, van de waterleidingen, reservoirgebouw, drainage, enz. plaats hebben. Dit bestek behelst tevens de wijziging van den bestaanden toestand, de afbraak van de te vervallen gebouwen en inrichtingen.

Nog volgen in de maand *September a. s.* drie bestedingen: van de electrische centrale en werkplaats van Weg en Werken, van eene dienstwoning, van de verschillende seinhuizen.

Van de spoorwerken wordt nu gelegd hetgeen zonder aan den bestaanden toestand te raken, mogelijk is; door indienststelling van de nieuwe spoorbaan richting Breda aan te sluiten door een tijdelijke dubbel spoorlijn met de bestaande nabij de oostzijde van het bestaande emplacement, wordt het doenlijk nagenoeg alle wisselverbindingen op het nieuwe terrein te leggen en te verbinden met de nieuwe centrale wisselbediening. Een tijdelijke spoorverbinding tusschen het tractie-terrein en genoemde tijdelijke lijn naar Breda wordt tot stand gebracht.

In den zomer van 1907 kan dan de indienststelling der nieuwe tractie-inrichtingen geschieden; de afbraak der bestaande locomotievenloodsen kan dan volgen; de hinderpalen die de verbinding tusschen oude- en nieuwe emplacement in den weg stonden, zijn dan einde 1907 opgeruimd. Voltooid zijn omstreeks dien tijd tevens hoofdgebouw, tunnels, perrons, loodsen, electrische centrale, seinhuizen, enz. de laatste ook verbonden met de nieuwe signalen en wissels op het nieuwe terrein. Onder gunstige omstandigheden zou dus einde 1907 een tijdelijke verbinding tusschen het oude- en nieuwe emplacement — met indienststelling van het geheele emplacement met gebouwen en inrichtingen op het nieuwe terrein — kunnen plaats hebben. Na afbraak der bestaande gebouwen en inrichtiagen, wijziging der bestaande sporen en wissels met verhooging (alles gedurende den dienst), vervanging der tijdelijke spoorwegverbindingen, enz. zouden half 1908 alle werken voltooid kunnen zijn.

Het is duidelijk, dat de uit te voeren werken op bestaand terrein alsmede het tot stand brengen en opheffen van tijdelijke spoorverbindingen tijdens den dienst met vele moeilijkheden en nachtwerk gepaard zullen gaan.

Hoewel in den algemeenen bouw eenvoud is betracht, hetgeen de bestemming der verschillende gebouwen en inrichtingen natuurlijk voorschrijft, zullen de totaalkosten van den aanleg een bedrag van drie millioen ruim overschrijden.

Ten slotte nog eenige inlichtingen voor die leden, die na afloop der a.s. Septembervergadering een bezoek wenschen te brengen aan de beschreven werken en verlangend zijn te weten wat er te zien valt:

het hoofdgebouw in gebouw;

de tunnels grootendeels voltooid; omtrent de voorzieningen, getroffen om deze diep onder grondwater gelegen werken waterdicht te maken, zullen mededeelingen en aanwijzingen worden gedaan;

de goederen- en douaneloodsen onder de kap;

de spoorwerken volop in uitvoering;

de bouw van perrons, perronoverkapping, tractie- en reservoirgebouw aangevangen;

grond- en kunstwerken, open waterleidingen: voltooid;

de polygonale locomotievenloods, en kleinere gebouwen op het tractie-terrein onder de kap;

de montage van de ijzerwerken der groote locomotievenloods en werkplaats S.S., benevens die van de loods der H.IJ.S.M. in vollen gang;

een der draaischijven gesteld; de andere boven de kuip.

Voor een bezoek kan de bepaalde datum dus zeker gunstig genoemd worden.

G. W. van Heukelom.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 25 Augustus 1906. *Het Damvraagstuk.* Overgenomen kritiek uit „de Telegraaf" over verschillende oplossingen voor het Dam-vraagstuk. Er wordt daarbij echter alleen gelet op practische eischen, terwijl het aesthetische element, dat in de vroegere plannen een groote rol speelde, ontbreekt. De oplossing van „de Telegraaf" wordt allertreurigst genoemd. Volgens dat blad zou door den Gemeenteraad een plan reeds (in geheime zitting?) zijn goedgekeurd; dit werd echter door „het Volk" tegengesproken. Toch acht „de Opmerker" de canard uit den kommertijd mogenlijk, en is er grond genoeg om te vermoeden, dat er van verbetering in den toestand, uit een aesthetisch oogpunt, niet veel te verwachten is.

Cement, overgenomen uit de onlangs verspreide brochure van het Ned. Cement-Syndicaat.

Architectura. 25 Augustus. Vervolg van: *Tuinsteden*, door M. P de Clercq.

Het „Technisch gedeelte" bevat het vervolg van: *Kleine woningen*, door M. P. de Clerq. en dat van: *Ontwerpen en bewerken.* Voorts een artikel over: *Het uitslaan der oppervlakte van betonwerken.* De uitslag wordt zeer goed voorkomen door het toevoegen van hariumchloride oplossing (zeer goedkoop), waardoor de sterkte van het cement aanzienlijk verhoogd wordt. Andere middelen verzwakken het cement.

De Bouwwereld. 22 Augustus. Vervolg van: *Het Arbeidscontract*, door Mr. Dr H. S. Veltman, en van: *Metselspecies en hunne samenstelling*, door H. J. Wigman.

Waterclosets, hun sanitaire constructie en onderhoud, door F. J. Monsma. Het nummer bevat eene afbeelding tusschen den tekst van drie *Vensters in de R. C. Kerk te Cothen*, vervaardigd in het atelier voor glasschilderkunst H. de Vos, te Utrecht.

De Ingenieur. 25 Augustus. Dit nummer bevat een interessant artikel met afbeeldingen over *Een duinverdediging van gewapend beton*, door R. R. L. de Muralt. C. I. Bazaltglooiingen kosten ƒ 8 à ƒ 11 per M². Voor duinglooiingen van cementgrindbeton, gewapend met metaalgaas, kan de prijs gerekend worden op ƒ 3,64 à ƒ 4 per M², zooals bij de uitgevoerde werken op Schouwen is gebleken.

Technisch Weekblad. 24 Augustus. Vervolgen van: *Iets over Suriname en zijne houtsoorten.* en van: *Graphische oplossing der Stephenson'sche schaarbeweging.* Voorts een artikel over *Bestratingen*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Toren te Oirschot. Onlangs is een aanvang gemaakt met de restauratie van dit bouwwerk. De kosten worden gedragen door Rijk, provincie, gemeente en kerkbestuur.

Reguliersgracht te Amsterdam. In het Bouwk. Weekblad van 11 Augustus j.l. werd medegedeeld, dat op de Gemeente-begrooting voor 1907 een bedrag van ƒ 100.000 was uitgetrokken voor vernieuwing van het complex van bruggen aan de Reguliersgracht. De herstelling en gedeeltelijke vernieuwing zou geschieden met handhaving van het oude karakter der bruggen. Het is te hopen — werd daaraan toegevoegd — en trouwens te verwachten, dat de Gemeenteraad het zeer toe te juichen voornemen van B. en W. zal steunen.

Nu blijkt echter uit het Gemeenteblad, dat de voorgestelde werken slechts worden uitgevoerd om toch na zes jaren de Reguliersgracht te kunnen dempen. Het blad zegt namelijk het volgende:

„Hoewel dus, uit een financieel oogpunt, de verbetering van de verbindingswegen tusschen het centrum en het zuidelijk gedeelte der Gemeente het voordeeligst te bereiken is door demping van de Reguliersgracht, meenen wij, na ernstige overweging, te moeten voorstellen de vernieuwing der genoemde drie bruggen toch niet langer uit te stellen. Wij plaatsen ons daarbij op het standpunt, dat, wanneer de demping van de Reguliersgracht, waarvan de kosten, zooals boven reeds is medegedeeld, begroot worden op ƒ 530.000, kan worden uitgesteld, — waartegen o. i. geen bezwaar bestaat — bij een rentevoet van 4 pCt., eene jaarlijksche rentebesparing plaats vindt van ƒ 17.200 en dat derhalve, wanneer de demping der gracht slechts zes jaar wordt verschoven, die rentebesparing reeds opweegt tegen de kosten der vernieuwing van de drie bruggen, die thans zouden zijn uit te geven.

Het is om deze reden, dat wij, in overeenstemming met het advies der Commissie van bijstand in het beheer der Publieke Werken, op de ontwerp-begrooting voor 1907 een bedrag van ƒ 100.000 hebben uitgetrokken voor de vernieuwing van meergenoemde drie bruggen."

Er bestaat alzoo alle kans, dat over minstens zes jaren de „demping" weer aan de orde komt.

Oud-Wassenaar. De leden van de Afdeeling 's Gravenhage van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst zullen op 4 September a. s. door welwillende toezegging van de architecten Hoek en Wouters in staat zijn gesteld tot het bezichtigen van Kasteel en park Oud-Wassenaar.

Toren te Enkhuizen. De Raad der gemeente Enkhuizen heeft van Ged. Staten de mededeeling ontvangen, dat de provincie bereid is voor 1/3 deel, echter hoogstens tot een bedrag van ƒ 10.000 bij te dragen in de kosten tot herstelling van den Zuidertoren aldaar, mits het Rijk een gelijke som beschikbaar stelle.

Nederlandsche opgravingen te Argos. Den 8sten Aug. konden de werkzaamheden op het terrein, dat ten koste van de kas der opgravingen onteigend is, beginnen. Het terrein, groot 7650 M², is met inbegrip van een daarop gelegen dorschvloer voor 3475 drachmen onteigend; daar het zeer vlak is, kan de uitgegraven aarde niet gemakkelijk verwijderd worden. De tempel, waarvan de ligging reeds in 1903 ongeveer was bepaald, is thans reeds gedeeltelijk ontgraven. Hij is 33 M. of 100 Argivische voeten lang en 15,2 M. breed. Behalve het fundament, dat van tufsteen is, was hij geheel opgetrokken van kalksteen. Vooral aan den zuidkant is het gebouw goed bewaard gebleven, waar zelfs de onderste laag van de opstaande steenblokken van den muur der cella nog overeind staat.

Aan de oostzijde had de tempel zes zuilen tusschen twee vierkante hoekpilaren. Bij de ontgraving worden voortdurend blokken van den architraaf, van den triglyphenfries en van de kroonlijst gevonden, bijna alle uitstekend geconserveerd. Daarnevens komen enkele fragmenten van een ander gebouw van tufsteen voor den dag.

Binnen den tempel is onlangs gevonden een belangrijke inscriptie uit de 5de eeuw vóór Christus, behelzende een door bemiddeling van Argos gesloten vredesverdrag tusschen de Kretensische steden Knossos en Tylissos.

„Oud-Groningen" in duplo. De bekende vereeniging „de Harmonie" te Groningen heeft zich gewaagd aan het in 't leven roepen van een „Oud-Groningen". Wie zich echter daarheen begeeft vol van herinnering aan Oud-Dordrecht, Oud-Holland, Oud-Antwerpen, en zoo menig andere ernstig doorgevoerde restauratie van een oud stadscentrum en in de verwachting leeft hier iets van gelijke waarde aan te treffen, zal bedrogen uitkomen. Zoo iets is trouwens niet de bedoeling geweest van de Societeit, die slechts een poging heeft willen wagen door het verbergen van haar huiselijk tenu achter een fantasie-costume met antieke souvenirs aan de Groningers de gelegenheid te schenken voor een feestelijke veertien dagen.

Uitgaande van dat standpunt mag het werk wonder wel geslaagd heeten.

Een unicum is daarbij wel de groote zaal, herschapen in een oude straat. Aan beide zijden verrijzen de geveltjes welke tevens als omlijsting dienen voor de winkeltjes, waarin antiek gecostumeerde dames allerhande schoone zaken te koop aanbieden.

De ingang verleent de Oude-Poelepoort, voor deze gelegenheid tot een soort zak- of zaalformaat in één gedrukt.

In den tuin vinden we de veranda niet meer, die veranderd is in een soort kloostergang. De muziektempel heeft de gedaante verkregen van een middeleeuwsch kasteel. Daarnaast verheft zich een gebouw hetwelk het Oude Rood- en Wijnhuis moet voorstellen. De gevel van de Oude Waag, het huis van Cardinaal

en andere gebouwtjes sluiten daarbij aan. Deze geheele wereld van doek en schrooten, door een vaardige hand beschilderd maakt ontegenzeggelijk een allergezelligsten indruk.

Daarbij helpen naast de architectuurvormen, allerlei spreuken en opschriften, de oude wereld wat meer nabij te komen. Men wordt daar zelfs in gesterkt en geheel ingeleid, wanneer men in den boekwinkel van Sladoot de vele aldaar uitgestalde oude boekwerken, kaarten en plaatwerken bezichtigt.

Maar ook aldaar is het, dat men de gelegenheid vindt om in te teekenen op de jongste uitgave der Maatschappij: „Oud-Groningen" van C. H. Peters. „Oud-Groningen" in „Oud-Groningen".

BUITENLAND.

Osnabrück krijgt volgens de plannen van Prof. Martin Dülfer een nieuwen schouwburg; waarvoor 750 duizend mark is toegestaan.

Mannheim. De volgens de plannen van den overleden bouwraad, Theophil Frey, te bouwen, protestantsche Christuskerk, in Barockstijl, zal 1.200.000 mrk. kosten.

Parijs. Van den „Grand Prix de Rome" der „Academie des Beaux Arts" waaraan dit jaar het ontwerp voor een „Collège de France" was verbonden en waaraan 10 mededingers hebben deelgenomen, is de eerste groote prijs behaald door P. B. Bonnet uit Saint-Girons, tweede groote prijs werd behaald door C. P. Abella uit Parijs.

Parijs. Het ontgraven van het oorspronkelijke bazement van het Louvre zal ongeveer 700 duizend francs kosten. De hellingen naar den voet zullen beginnen aan het hek van de rue Rivoli, aan dat van de Place St. Germain l'Auxerrois en dat der Seine kade.

Gedeeltelijk zullen het diepe doch drooge grachten zijn, gedeeltelijk gazons aangelegd als Fransche tuinen, of grasvelden, die nu 10 meter te hoog liggen, vlak onder de console-vensters die Perrault voor de te verdieping geteekend had.

De verschillende verzamelingen, die feitelijk nu in de kelders zijn en dan op den beganen grond komen zullen er ook wel bij varen.

Londen. Op 1 Januari 1906 waren van de 360 millioen inwoners van Europa er 1.675.000 telephonisch aangesloten, dat is op elke duizend 4.4. England met 42 millioen inwoners heeft 425.336 aangeslotenen of 10.1 per duizend, wat ongeveer het zelfde is als in Duitschland.

Henri Beyaert. Den 12 Aug. j.l. werd te Brussel het gedenkteeken voor Henri Beyaert onthuld, geplaatst op den hoek van de rue Ducale en de straat naar den meester genoemd. Dit monument, tot stand gekomen uit gelden eener algemeene inschrijving die plaats had op initiatief van een groep oud-leerlingen van Beyart, stelt twee allergorische figuren voor, die het medaillonportret van den kunstenaar dragen; het is een welgeslaagd werk van den beeldhouwer Paul Dubois.

Bij de onthulling werd het woord gevoerd door den heer Jos. Caluwaers, Voozitter van de Société Centrale d'Architecture de Belgique, die o.a. zeide, dat dit gedenkteeken was opgericht voor den man, die in den volsten zin des woords het tijpe was den architect, de meester van het werk.

PERSONALIA

De aanbeveling in alphabetische volgorde voor de benoeming van een Gemeente-architect te Winschoten luidt als volgt: de heeren D. Bolhuis, assistent gemeente-bouwmeester te Deventer; H. J. Kranenborg, leeraar aan de Ambachtsschool te Haarlem; D. Poot, opzichter der gemeentewerken te Vlaardingen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:				per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar, onderdom	47	jaar	salaris	f 125.—
" "	41	"	"	" 80.—
" " "	21	"	"	" 30.—
" " "	24	"	"	" 100.—
" " "	22	"	"	" 80.—
" " "	21	"	"	" 70.—
" " "	49	"	"	" 100.—
" " "	22	"	"	" 80.—
" " "	23	"	"	" 70.—
" " "	40	"	"	" 110.—
" " "	24	"	"	" 85.—
" " "	22	"	"	" 70.—
" " "	28	"	"	" 80.—
" Teekenaar "	24	"	"	" 60.—
" " "	21	"	"	" 30.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 3 SEPTEMBER.

EINDHOVEN. Het verbouwen van pere. no. 1233 sectie D. gelegen aan de Kleine Berg in te richten tot sigarenfabriek en verdere. garieven met de lev. van alle mater. De bouwk. J. A. v. d. Ven, n.m. 6 u. in 't café Phenix, alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ad f 1.50. Inl. geeft de besteder Aanw. 3 Sept. v.m. 10 u.

HATTEM. Het verbouwen tot twee woningen der Oude Geref. kerk.

De kerkeraad der Geref. gem. Bestek en teek. à 1 verkr. bij den bouwk. J. Dekker, te Heerde, en liggen ter inz. in het café van de wed. Johs. Blom a. d. Markt te Hattem. Aanw. 3 Sept.

VEENDAM. Het bouwen van een locaal c.a. aan de openbare lagere school aan den Middenweg te Veendam, met leverantie van al het daarvoor benoodigde.

Het gem.best n.m. 6 u. Bestek en teek. ten gem.-huize ter inz. en zijn aldaar met inschrijvingsbiljet tegen 1 verkrijgb. Inl. 31 Augustus 's.naamidd. tusschen 2 en 3 u., bij den gem.arch. Aanw. gedaan.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van het groote lokaal in school M. aan de Harmonieweg aldaar tot twee lokalen.

Het gem best. 's midd. 12 u. Bestek en teek. ter gemeente-secretarie. Inlicht. geeft de opzichter over de gemeentewerken.

WOENSEL (N.-B.). Het bouwen van 3 woonhuizen te Woensel.

De heer G. Voorter, 's av. 7 u. Bestek en teek. ter inz. ten koffiehuize van P. Eliëns. Inl. geeft A. Eliëns. Aanw. 3 Sept. 's m. 12 u.

DINSDAG 4 SEPTEMBER.

EMMEN (DR.). Het bouwen eener winkelbehuizing te Klazinaveen, een en ander met bijl. der materialen.

De heer J. Breider te Nieuw-Dordrecht, n.m. 4 u. in 't logement van Wielens. Bestek en teek. ter inz. in gen. logem. bij B. Smit, Emmen—Erfscheidenveen, en in hotel van Dalen te Nw. Amsterdam. Inl. te bekomen bij den arch. R. Kliphuis bij wien 3 Sept. bij. in te leveren.

's-HEERENHOEK (ZEEL.). Het herbouwen van de landbouwschuur op de hofstede bewoond door Boosman, gelegen in de gemeente Borssele, met bijlev. van bouwstoffen.

De bouwk. J. Wisse Jz. te Zaamslag n.m. 1 u. in het café van A. van de Bulek. Bestek en teek. verkrijgb. bij den besteder à f 1. Aanw. gedaan.

NEER (LIMB.). Het opbouwen van de afgebrande bouwhoeve en bijkomende werken met lev. van alle daartoe benood. materialen.

De heer J. Rijs n.m. 4 u. in café Wed. Naus, Rijksweg. Bestek verkrijgb. en teek. ter inz. à f 1 bij den bouwk. L. Waegemans te Roggel, alw. inlicht. te bekomen. Aanw. 5 Sept. n.m. 2 u.

NEERKANT (N.-BR.). Het bouwen eener stoomzuivelfabriek met bijl. van de daartoe benoodigde materialen uitgenomen metselsteenen en kalk.

Het bestuur der coöperatie. Plan ligt ter inzage en bestek verkrijgb. à f 2 bij den heer C. Cunnen. Inl. geeft de bouwkundige J. Cleven te Nieuwstadt. Bilj. voor n.m. 3 u. te bezorgen aan het schoollokaal.

IJMUIDEN. Het bouwen van eene pastorie op een terrein aan den weg van Velsen naar IJmuiden.

De arch. J. Wolbers te Bloemendaal n.m. 4 u. in het Koning Willemshuis.

DONDERDAG 6 SEPTEMBER.

WORMERVEER. Het bouwen van 2 huizen o.a. elk verdeeld in 4 woningen op een terrein aan het Zandpad te Wormer.

De heer K. Veldkamp, 's av. 8 u., in hotel „de Jonge Prins" alw. bestek en teek. ter inz. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. bij den besteder, welke ook inl. geeft.

DINSDAG 7 SEPTEMBER.

GILZE-RIJEN (N.-BR.). Het bouwen eener schoollokaal met overdekte speelplaats en privaten.

Het gem best. v.m. 10 u. Teek. en bestek verkrijgbaar ten raadhuize te Gilze ad f 1.50. Aanw. gedaan.

MAANDAG 10 SEPTEMBER.

AMSTERDAM. Het vergrooten van de openbare lagere school der 3e klasse voor meisjes, aan de Sarphatistraat (Sarphatischool tot eene school met 8 klasselokalen.

Het gem.best 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend verkrijgb. ter stadsdrukkerij, tegen f 1.25 (met één teekening). Inlicht. worden gegeven ten kantore van den arch. te klasse bij den dienst der publieke werken, ten Stadhuize, kamer no. 148, van 2 tot 4 u., gedurende de laatste drie werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

HARLINGEN. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan het Stationsplein.

De heer J. Torenbeek, bij wien ad. f 1 bestek en teek. verkrijgb.

RIJNEN. Het verbouwen eener sigarenfabriek.

De heeren J. A. Spaan en C. M. Bertram, n.m. 6 u. ten kantore der fabriek. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij den boekh. C. Walboer. Biljetten kunnen worden ingeleverd tot 5 u. Inlicht. geeft den arch. J. Holting. Aanw. 4 September n.m. 2 u.

VENLO. Het bouwen eener villa met bijl. van alle materialen op een in het villapark gelegen terrein.

De arch. H. Seelen alw. bestek en teek. ter inz., en welke ook inl. geeft. Aanw. 4 Sept. v.m. 10 u.

WOENSDAG 5 SEPTEMBER.

BUSSUM. Het verbouwen van het raadhuis met politiebureau en het bouwen van een afzonderlijk gebouw voor de brandweer. Het gemeentebestuur 's midd. 12 u.

ENSCHEDE. Het bouwen van 4 woningen met bijbouwen, op een terrein gelegen in den Wooldrikshoek (gemeente Lonneker).

De firma Roesink en Wolda 's m. 12 u. in 't café van H. Vrijkorte aan den Menistenstraat alw. vanaf 29 Aug. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de besteder. Aanw. 5 Sept. voormiddag 9 u.

EMMEN. Het bouwen van een brugwachterswoning bij de brug over den westelijken tak van hoofdwijk, A. met bijlev. der materialen.

Het bestuur van het waterschap „Barger Oosterveen" n.m. 3 u. bij J. Willems. Het bestek met teek. ter inzage ten huize van besteding, terwijl ex. tegen f 1 verkrijgb. zijn bij den arch. R. Kliphuis te Emmen. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Het verbouwen van het perc. Brouwersvaart no. 73 te Haarlem.

De arch. J. A. Traanberg v.m. 11 u. in hotel „De Leeuwerik".

HELDER. Het bouwen van een telescoopgashouder, op het terrein der gasfabriek, nuttig inhoudende 8000 M³.

Het gem.bestuur n.m. 2 u. Bestek met eene teek. tegen f 1 verkrijgb. bij den directeur der gasfabriek door wien tevens inl. worden verstrekt. Schriftelijke aanbiedingen, voorzien van volledige projecten met verbindende opgaven der prijzen waarvoor en tijdruimte waarbinnen gegadigden voor den bouw van den gashouder aannemen, moeten ter gem.-secretarie uiterlijk op 4 Sept ingel. worden.

NIJMEGEN. Het bouwen van een fabriek met een kantoorgebouw en woning groot pl.m. 3500 M².

De Naaml. Vennootschap „Automatic Screw-Works" n.m. 4 u. in café „Suisse".

ROERMOND. De heropbouwing van een pand, gelegen aan de Markt te Roermond.

De arch. F. Dupont, n.m. 4½ u. in café „Veranda". Bestek en teek. vanaf 3 Sept. verkrijgbaar ad f 4 bij den besteder, die tevens inlichtingen geeft.

DINSDAG 11 SEPTEMBER.

MUSSELKANAAL (DR.). Het bouwen eener bakkerij te Emmer-Compascuum, op aan te wijzen terrein, met bijlev. der daartoe benood. mater., transporten, werkloonen enz.; à de glas-, verf- en behangerswerken.

De arch. K. Prummel, 2e Ekseloermond no. 40, 'av. 7 u., in het hotel P. de Boer, alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ad f 1.30. Inl. geeft de besteder. Aanw. 11 Sept. n.m. 2 u., samenkomst bij de O.L. school aan het Oosterdiep te Emmer-Compascuum.

UTRECHT. Bestek no. 1076. Het maken van eene dienstwoning (opz. W. en W.) met hergplaats en bijbehoorende werken op het station Emmen. Begrooting f 5500.

De maatij. tot expl. van staatsspoorwegen n.m. 2 u. aan het centr. bur. in het Moreelse Park.

MAANDAG 17 SEPTEMBER.

UTRECHT. Het bouwen van een krankzinnigengesticht voor 228 patiënten nabij het station Wolfhezen in 2 pere. en in massa.

Het best. der vereen. tot christ. verzorging van krankzinnigen in Nederland n.m. 1 u. in het stationskoffiehuis.

DINSDAG 18 SEPTEMBER.

UTRECHT. Bestek no. 1080. Het maken van eene woning voor den werkmeester, chef van het depôt op het stationsemplacement Roosendaal (N.-Br.). Raming f 7780.

De maatij. tot expl. van Staatsspoorw. n.m. 2 u. (lok. tijd).

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

11 AUGUSTUS.

ZWAMMERDAM. Het bouwen van een woning voor den heer Schender.

Gegund: Metselwerk aan J. Splinter en W. v. d. Poll; timmerwerk aan L. S. van Leeuwen. Allen aldaar.

18 AUGUSTUS.

BIESCHBOSCH. Het bouwen van eene landbouwschuur met woonkeet op den polder Kijfhoek. Door de vereeniging voor landverbetering gevestigd te Werkendam.

Laagste inschr. C. Bakker, Werkendam, f 7839. Gunning aangehouden.

19 AUGUSTUS.

BORNE (ONDERH.). Het bouwen van een magazijn. Door de directie der stoomweverij en spinnerij voorh. S. J. Spanjaard.

Gegund aan F. Morselt, Borne, voor f 7350.

20 AUGUSTUS.

DANTUMAWOUDE (FR.). Het bouwen van een woonhuis voor den heer Mr. H. W. Hellema. Door den arch. H. H. Kramer te Leeuwarden.

Laagste inschrs. Riemersma en v. d. Zee, Leeuwarden, f 23396. Gegund.

HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een paardenstal met twee woningen in het Sazannapark. Door den arch. E. Verschuil.

Laagste inschr. B. v. Doorn, f 15750. Geg.

OVERSCHILDT. Het bouwen eener burgerbehuizing voor den heer P. Ritsema. Door den arch. S. Blokzijl te Ten Boer.

Laagste inschr. B. Pestman, Ten Post, f 1522, gegund.

VEENENDAAL (GELD.). Het restaureeren en vergrooten van het kerkgebouw. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. Gemeente.

Laagste insch. J. de Geit, Geld.-Veenendaal, f 19997. Gegund.

De werkzaamheden zullen als volgt worden verricht: Timmerwerk door den hoofdaannemer J. de Geit; metselwerk Joh. de Leeuw; ijzerwerk (behoudens eenige bepaling daaromtrent) Hiensch; loodgieterswerk Knijff; schilderwerk firma weduwe Inkenhaag, Scherpenzeel.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een schuur op een terrein a. d. Waliënschen weg. Door den arch. J. J. Post.

Laagste inschr. B. ten Hakes, f 638. Geg.

21 AUGUSTUS.

DEN HOUT, GEM. HOOGKARSPEL. Het bouwen van een woonhuis met stal. Door den heer E. jongewaard.

Laagste inschr. K. Koorn, Benningbroek, f 2652.

GENDRINGEN (GELD.). Het bouwen van een stoomzuivelfabriek. Door het best. der Coop. Zuivelfabriek.

Laagste inschr. J. te Pas en J. Dahlhaus, Gendringen, f 13952. Gegund.

MAASTRICHT. Het bouwen van een woonhuis op een perceel gelegen buiten de voorm. Brusselsche poort. Door den archit. Charles Joosten.

Laagste inschr. G. Heutz, Heer, f 4367. Geg.

OOSTERWIJTWERD (GR.). Het bouwen eener onderwijzerswoning. Door het gemeente bestuur.

Geg. aan T. Wierenga, Zijldijk, voor f 2974.

22 AUGUSTUS.

APPINGEDAM. Het bouwen van eene motorenfabriek c.a., op een terrein aan het Damsterdiep bij Appingedam. Door commissarissen en directeuren van de op te richten Naamlooze Venn. „Appingedammer Broussmotorenfabriek".

Gegund aan de beide laagste inschrijvers in compagnieschap.

GIESSENDAM. Het verbouwen van het kerkgebouw, aldaar. Door den kerkeraad der Geref. gemeente.

Laagste inschr. H. Bakker, f 1945.

VEERE (ZEEL.). Het bouwen van een woonhuis. Door den heer J. Himpens.

Laagste inschr. A. Janse, Nisse, f 2349.

WIERINGERWAARD. Het bouwen van een armenhuis. Door het gem.best.

Laagste inschr. Jb. Kossen, Barsingerhorn, f 2759. Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan de Prins-Hendrikstraat. Door den arch. J. J. Post.

Laagste insch. Gebr. Bloemers, f 7682. Geg.

23 AUGUSTUS.

EPE. Het bouwen van een woonhuis aan het Vlijtwegje. Begrooting f 1360. Door den heer K. Oosterbroek.

Laagste inschr. Lamberts, M. Apeldoorn, f 1292. Gegund.

GRIJPSKERK (GR.). Het afbreken der bestaande en het bouwen eener nieuwe voorbehuizing met middelhuis en wagenhuis met bijkomende werken aan een boerderij nabij Grijpskerk. Begrooting f 4650. Door den heer K. P. Poll.

Laagste inschr. Jac. Penninga, Visvliet, f 4378. Gegund.

LEXMOND (Z.-H.). Het bouwen van een school en onderwijzerswoning. Door den heer A. de Jong, gem.opz.

Laagste inschr. H. Diepenhorst, Ameide, f 6394.75.

24 AUGUSTUS.

HIJKEN GEM. BEILEN. Het bouwen van een nieuw kerkgebouw te Hijken, met de noodige bouwstoffen enz., onder beheer van J. Hidding te Hooghalen. Door het kerkbestuur der geref. gem.

Laagste inschr. H. Lunshof, Assen, f 1915. Gegund.

MAASSLUIS (ONDERH.). Het bouwen eener Parochiale school met 5 lokalen en zusterhuis. Door den arch. J. H. Tonnaer te 's Gravenhage.

Laagste inschr. J. P. Wimmers te Maassluis voor f 16720, aan wie het werk is gegund.

ROTTERDAM. Het bouwen van een school aan de Van den Hoonaardstraat. Door het gem best.

Laagste inschr. Coöp. Rotterd. Bouwersbond, f 39290.

STRIJEN. Het bouwen van een woonhuis aan den Oudendijk, voor den heer Cn. den Boer Cz. Door den arch. D. L. Lammers.

Timmerw. Laagste inschr. L. Lammers, f 519.66.

Metselwerk P. de Geus, f 594.*

Smidswerk opgedragen aan J. Duiser.

Verfwerk T. de Jongste, f 55.* * Gegund.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-** schade en op het **Leven**

De NEDERLANDEN van 1845

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[tegd], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.600.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premien, zonder inleggelden of Nabetalingen.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.

(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl, „Ideaal", E. BUCKER & Co.'s Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor bolle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co.. Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN. Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haeusler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jaloesiën. — J. F. KRONER & ZOKEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Venserglas enz. — P. DOLK & Zs., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels. Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

26ste JAARGANG. № 36

BOUWKUNDIG WEEKBLAD

ORGAAN VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPIJ: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR, C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst (94ste Algem. Vergadering). — Het nieuwe Station Baarle-Nassau, door G. W. van Heukelom. — Brand van het Academiegebouw te Groningen. — Inhoud van Tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — 94ste Algemeene Vergadering. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behooren twee platen.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.— PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Groote letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

94ste Algemeene Vergadering.

Vrijdag 14 September.

Vergadering, des morgens te 10½ uur, te Tilburg, in het gebouw „Souvenir des Montagnards."

Werkzaamheden.

1. Mededeelingen van het Hoofdbestuur.
2. Voorstel van het Hoofdbestuur omtrent de Wetsherziening die volgens de Wet moet plaats hebben in de 95ste Algemeene Vergadering, in Mei 1907 te houden.
3. Benoeming der Commissie van stemopneming, bestaande uit 5 Gewone Leden der Maatschappij, voor de verkiezing in 1907 van leden van het Hoofdbestuur.
4. Mededeelingen door het lid van het Hoofdbestuur den heer G. W. van Heukelom, te Breda, Ingenieur bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, over de werken die onder zijne directie worden uitgevoerd te Baarle-Nassau en te Rosendaal, en die na de vergadering bezocht zullen worden.
5. Werken te Baarle-Nassau.

Na afloop der Vergadering zal te 12 uur Gr. Tijd een extra-trein gereed staan om de leden van Tilburg naar Baarle-Nassau te vervoeren. Aankomst aldaar te 12 uur 35 min. Gr. T.

Na aankomst bestaat gelegenheid een tweede ontbijt te nuttigen, tegen *f* 1.— per persoon, in de wachtkamer van het nieuwe Station te Baarle-Nassau.

Te 1 uur 25 min. Gr. T. bezichtiging der aldaar in uitvoering zijnde werken.

Vertrek per extra-trein van Baarle-Nassau, te 3 uur 25 min. G. T., naar Tilburg; aankomst aldaar te ongeveer 4 uur G. T. Vertrek van Tilburg met den gewonen trein van 4 uur 13 min. G. T. naar Breda; aankomst aldaar te 4 uur 39 min. Gr. T.

Bezichtiging van de Groote of Lieve Vrouwe kerk, te Breda.

Te 6 uur 15 min. Stads-tijd, vertrek per paardentram naar Ginneken.

Te ongeveer 6 uur 30 min. St. T., gezamenlijke maaltijd in het Hôtel Flora te Ginneken, tegen *f* 2.50 per persoon, zonder dranken.

Heeren leden die op 14 Sept. deel wenschen te nemen aan het tweede ontbijt, à *f* 1.—, te Baarle-Nassau en het middagmaal à *f* 2.50, te Ginneken, of aan een van beide, worden **zeer dringend** uitgenoodigd dit vóór den 11den September te doen weten aan den Secretaris der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Te Breda zal van 14 op 15 September worden overnacht. De heer G. W. van Heukelom heeft zich welwillend bereid verklaard logies te bestellen voor de leden die tijdig een verzoek daartoe tot hem richten.

Zaterdag 15 September.

Vertrek van Breda naar Rosendaal des voormiddags te 8 uur 6 min Gr. T., aankomst te Rosendaal des voorm. 8 uur 42 min. Gr. T.

Voortzetting der mededeelingen van den heer G. W. van Heukelom over de bij de Mij. tot Expl. v. Staatsspoorwegen in uitvoering zijnde werken.

6. Werken te Rosendaal.

Na deze mededeelingen zullen de werken aldaar bezichtigd worden.

Te ongeveer 12 uur Gr. T., zal gezamenlijk een tweede ontbijt te Rosendaal gebruikt worden.

Vertrek van Rosendaal te 1 uur 31 min. Gr. T.; aankomst te Antwerpen te 2 uur 45 min. Gr. T. (14 uur, 45 min. Belgische tijd.)

Wandeling door de stad en bezichtiging van verschillende bouwwerken.

(Eenige nadere bijzonderheden omtrent deze wandeling worden op de laatste bladzijde van dit nummer medegedeeld).

De heer Nico van der Kloot Meijburg, architect te Antwerpen, lid van de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst, heeft zich welwillend bereid verklaard zijne medeleden bij hun bezoek aan Antwerpen van dienst te zijn. De Voorzitter van de „Societé Royale des Architectes d'Anvers" en eenige leden van dit Genootschap, waarvan ook de heer Van der Kloot Meijburg lid is, hebben zich bij dezen bereidwillig aangesloten om het bezoek aan Antwerpen zoo aangenaam en nuttig mogelijk te doen zijn.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

Station Baarle-Nassau. (Grens.) Hoofdgebouw. Westzijde.

HET NIEUWE STATION BAARLE-NASSAU.
(Grens.)

Naar aanleiding van het bezoek door de leden van de Mij. tot Bev. der Bouwkunst bij gelegenheid van de a.s. September-vergadering te brengen aan de werken van het nieuwe station Baarle-Nassau. (Grens).

Midden in de mooie, lage hei — naar den horizont stijgende en omzoomd door donkere banden van jong masthout — op de kruising van de smalle, dikwijls waterrijke grensbeek tusschen Holland en België en de bescheiden enkele spoorlijn van Tilburg naar Turnhout, daar werd het gebouwd, het nieuwe station met de lange bundels sporen neven elkaar met tal van groote en kleine gebouwen noodig voor een zwaren dienst — tot verbazing van een ieder, die voorbij spoorde — omdat het was midden in de hei — en in de verte slechts twee, drie kleine torenspitsen verrieden, dat er ook nog menschen woonden.

In 1898 was het bepaald, dat het er komen zou — nadat de Belgische Staat had gekocht de Grand Central Belge, die vóór dien tijd dat lijntje had beheerd en dagelijks op den korten verbindingsweg, zoo goed gelegen voor het vervoer naar het Oosten en Noordoosten van Holland — slechts een 5 à 6-tal treinen heen en weer zond. Aan den Staat der Nederlanden werd overgedragen de spoorlijn op Hollandsch gebied; aan de Maatschappij tot Exploitatie van S. S. het beheer tot Turnhout.

Verandering moest komen: het drukke Rosendaal, Antwerpen, de overbezette lijn Antwerpen—Brussel konden worden ontlast; de kortere weg naar Brussel — naar het zuiden van België — naar Frankrijk behoorde tot zijn recht gebracht — in de eerste plaats ten dienste van het goederenvoer. Doch de bestaande grensstations Baarle-Nassau aan deze — Weelde-Merxplas aan gene zijde van de grens waren onvoldoende om in de nieuwe plannen te worden opgenomen: en niet gebonden aan grensplaatsen van gewicht — kon worden geschapen de ideaal toestand: een gemeenschappelijk station van overgang — op de grens — waar alle overgave van personen en goed — zou geschieden in onderlinge samenwerking, in gemeen overleg.

In eene overeenkomst met den Belgischen Staat werd alles omschreven: de bouw van een gemeenschappelijk hoofdgebouw — met gemeenschappelijke vestibule en plaatskaartenbureau op de grens — en op elke zijde — voor Holland en voor België: de visitatiezaal, de wachtkamers, de dienstruimten, enz. Door de Exploitatie-Mij. — zou het gebouw worden gesticht — naar in overleg samengestelden plattegrond: voor het gebruik van het Belgische gedeelte zou de Belgische Staat huur betalen — en tot het gebouw behoorde het groote eiland-perron — aan welks westzijde de lijnen zouden zijn voor de personentreinen en het goederenverkeer naar België, aan welks oosteinde zouden komen de lijnen voor het verkeer van België — behoorde ook de te maken perronoverkapping en de grond- en afwateringswerken noodig voor de omlegging van de beek langs de grens.

En buiten dit alles zouden de beide besturen der spoorwegen elk voor zich zelf zorgen: voor de groote grondwerken noodig om boven het winterwaterpeil van de hei de sporen droog te houden — voor de mijlenlange rangeer- en opstelsporen — voor de bundels der treinen van en naar de grens — voor de douanesporen — voor den eigenlijken rangeerbundel met uithaalhoofd en rangeerheuvel — voor de herstellings- en ontsmettingssporen — voor de douaneloods (die grootendeels zou dienen als overlaadloods omdat de vrijmaking van goederen zou worden beperkt tot die bestemd voor stations zonder douaneloods) — voor de vrije loods met de vereischte aangebouwde dienstvertrekken — voor de tractie-inrichtingen en waterbezorging — voor de vele dienstgebouwen verlangd voor den buitendienst — voor de woningen van het personeel van den spoorweg en der belastingen, waarvoor op verren afstand in den omtrek geen onderdak bestond.

In 1903 werd aangevangen met de uitwerking der plannen op Hollandsch gebied: over de grens rezen een paar dienstgebouwen — ook eenige woningen — reeds uit den grond. De onteigening op Hollandsche zijde was in 1904 voltooid; einde van dat jaar begon de bouw: eerst enkele dienstwoningen voor het toezicht hebbend personeel, daarna het hoofdgebouw — vervolgens de goederen- en tractiegebouwen en inrichtingen — voorts de grond- en sporenwerken — de vele woningen — en eindelijk nog een reeks van kleinere dienstgebouwen.

En van alle zijden werden arbeidskrachten opgeroepen, togen velen dag in, dag uit met de treinen heen en weer — naar Tilburg — naar Breda — omdat slechts voor enkelen in keeten kost- en inwoning was te vinden — en hard werd gewerkt om in te halen wat aan de andere zijde meer was verricht — om te herwinnen de jaren van onderhandeling — om te bereiken, dat op 1 Oct. 1906 de dienst zou kunnen worden geopend; het is gelukt — in nauwelijks twee jaren zijn verwerkt op Hollandsche zijde bijna anderhalf millioen en met uitzondering van enkele ondergeschikte dienstgebouwtjes zal alles op den gestelden datum zijn voltooid, te weten:

PLATTEGROND HOOFDGEBOUW.

RENVOOI BEHOORENDE BIJ DE SITUATIETEEKENING.

A = Seinhuisje.
B = Dienstwoningen met vrije loods en bureaulokalen.
C = Tabakschuurtjes en kolenpark.
D = Draaischijf.
E = Verschillende dienstgebouwen.
F = Dienstgebouw der Exploitatie.
H = Hoofdgebouw.
L = Polygonale locomotievenloods.
P = Privaatgebouwtjes.
R = Reservoirgebouw.
T = Dienstgebouw der Tractie.

A = Westkruis.
B = Naaktschaartenbureau.
C = Visitatiezaal.
D = Dienstlok. Belastingpersoneel.
E = Lijfvisitatie
F = Wachtkamer 1e en 2e klasse.
G = Wachtkamer 3e klasse.
H = Ruimte Restauratieu.
I = Retiraden.
J = Dienstwerkkrachten S. S.
K = Dienstwerkkrachten Etat Belge.

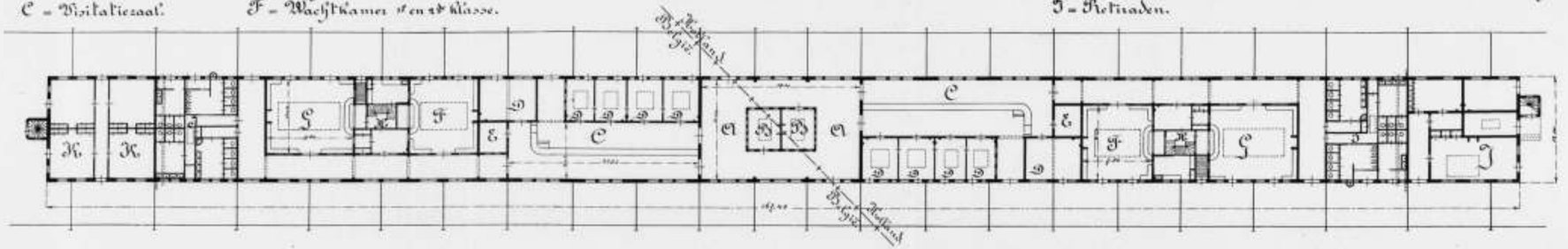

RENVOOI BEHOORENDE BIJ DE SITUATIETEEKENING.

Woningen
Spoorwegpersoneel.
a = Woning restaurateur.
b = " stationschef.
c = " adjunct-chef.
d = " opzichter-machinist
e = " assistenten.
f = " ladingmeesters.

Personeel der belastingen.
g = Woning commiezen.
h = " verificateurs.
i = " ontvangers.

STATION BAARLE-NASSAU (GRENS).

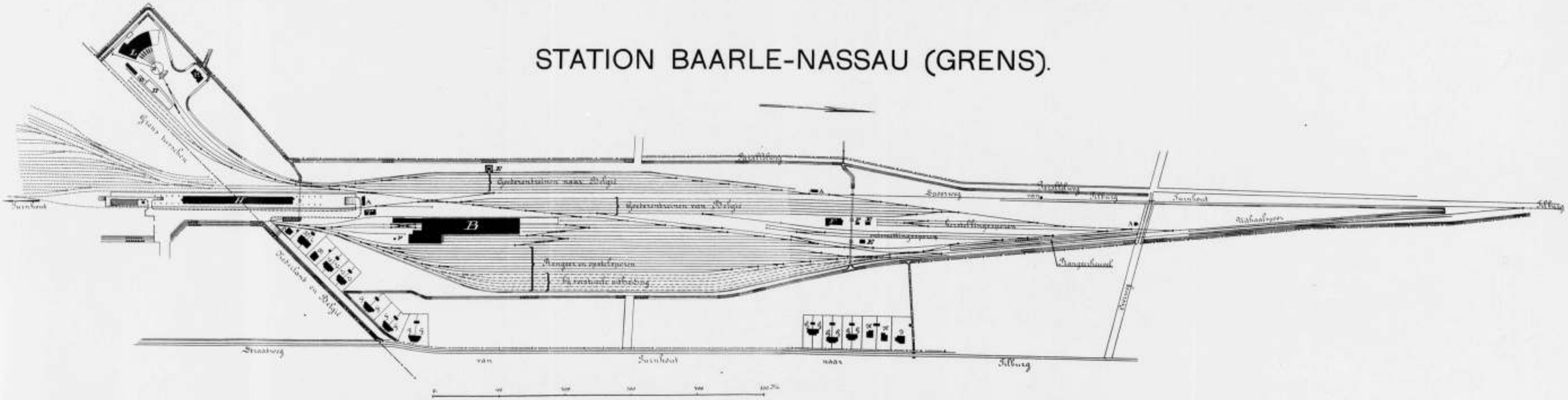

Uitgegeven bij het Koninklijk Weekblad van 8 September 1905. No. 36.

Polygonale Locomotievenloods.

Douaneloods.
STATION BAARLE-NASSAU. (GRENS.)

Station Baarle-Nassau. (Grens.) Douanewoningen.

Het *hoofdgebouw* eenvoudig, stil en laag gehouden omdat de reizigers het alleen zouden zien onder de overschaduwing der luifels, die de perrons dekken — een lang gebouw met vlakke gevels, een groot rood pannendak — door lichtkappen gebroken.

Een eigenaardige plattegrond — aan de Oostzijde op Belgisch gebied, waar de treinen uit België stoppen, geen deuren, opdat de reizigers zullen komen in de eerste deur — op Hollandsch gebied — in de Hollandsche vestibule — en van daar door de Hollandsche visitatie-zaal — langs of door Hollandsche wachtkamers het Hollandsche perron zullen bereiken, waar de Hollandsche trein hen wacht;

hetzelfde geldende voor het Hollandsch gedeelte — westzijde — waar geen deur toegang verleent — opdat de reizigers naar België zich richten zullen naar de deur in het Belgische deel der vestibule — die hun verder toegang geeft tot den weg — op Belgisch gebied te volgen.

Het gebouw binnen — als buiten — sober gehouden — de vestibule, de visitatie-zalen — de gangen in baksteen — de overige vertrekken met houten lambrizeeringen waarboven wanden in groven kalkmortel geschuurd. Opschriften — wapens — uurwerkplaten in Sectiel tegelwerk; opschriften in de buitenmuren in hardsteen.

De *douaneloods* geheel in ijzer en steen — een gevolg van de hooge eischen gesteld aan de verlichting — aan de vrije beweging door de langswanden — waardoor verboden penanten van eenigen omvang.

IJzeren spanten van 24 M. spanwijdte, rustende door gegoten ijzeren scharnieropleggingen op gemetselde fundamenten; de spanten 10 M hart op hart, verbonden door hoofdgordingen van traliewerk waarop en waartusschen de de secundaire spanten, steunende met de dakstoelen der hoofdspanten de ⊏- en Z-vormige gordingen, zuinigheidshalve met zwevende lasch uitgevoerd. Op de gordingen bevestigd de houten sparren, die de met asphaltbekleeding gedekte bebording dragen: de naden der planken dus evenwijdig aan de lengte-as van de overkapping, opdat de gepijkerde bedekking geen bezwaar zou ondervinden van het trekken der delen.

De zijwanden der loods bestaande uit ijzeren vakwerken waarin opschuifbare plaatijzeren poortdeuren — de eene sluitende aan de andere — in een breedte van 150 M. — een lambrizeering van deuren, waarin de leiers met de schijven der tegenwichten zich herhalen als bedoeld voor decoratief motief.

Boven de deuren in de vakwerken baksteenvullingen en beglazingen in ramen van gegoten ijzer. In de luchtkap houten klappen, beweegbaar van beneden. In de loods twee sporen, aan weerszijden twee verhoogde perrons — voortgezet buiten de langswanden in verhoogde stoepen, waaraan grenzen de laadsporen gelegen onder de 3.5 M. breede luifels van de loods.

Tegen de oostzijde van de douaneloods: de vrije loods (15 × 40 M².), laag gehouden als ondergeschikt deel van het bedrijf — zoo ook de loods van aangehouden goederen aan de zuidzijde van het westelijke perron.

Tegen de vrije loods: de bureauruimten voor goederenpersoneel der S.S. — de dienstvertrekken voor personeel der belastingen.

In de groote loods nog: een rolwagen dienende tot verbinding der perrons als de sporen vrij zijn van treinen — tegen de eindwanden en toegankelijk door wenteltrappen twee sporenoverbruggingen.

De *polygonale locomotievenloods:* het aangewezen type voor een rangeerstation, de gelegenheid gevende alle beschikbare machines te allen tijde even snel te bergen of op te roepen voor den dienst, doch met het groote bezwaar, dat de draaischijf alle bewegingen op de loodssporen beheerscht: door nalatigheid van personeel — bij verkeerden stand van de schijf — de kans, dat door storten van eene machine in de kuip — de schijf voor uren — wellicht langer — is geworden machteloos en de loods onttrokken aan den dienst.

Daarom de groote, logge schijf van 18 M. middellijn — met krachtigen stootrand, reikende 35 cM. boven peil der aansluitende spoorstaven. De rand bevestigd op de einden van de forsche hoofdliggers en van de vleugels, die haaks op deze bij de hoofddwarsverbanden zijn verbonden — draaiende met de schijf — en sluitende alle sporen behalve dat waarvoor de schijf werd gericht. Het geheele samenstel, zwaar gebouwd, bestand tegen stootwerkingen — opgehangen aan twee stuks stalen bouten met deksel van hetzelfde metaal op de spil, gesloten in den breeden zesarmigen houder. — In de loods zes standen, zes aschkuilen — binnen en buiten — voorts bureaulokalen — magazijnen — berging — werkplaats — rustvertrek.

De algemeene bouw — als van de douaneloods — in ijzer en steen: de spanten wel lichter — omdat de spanwijdte minder groot (22 M.) en de onderlinge afstand gering (4.90 M. binnencirkel, ± 8 M. buitencirkel). Aan de spanten opgehangen de zware rookpijpen van cementijzer, omdat plaatijzeren in korten tijd zouden zijn verteerd.

het *reservoirgebouw*: met middenbouw en zijvleugels; in den middenbouw beganegrond ruimten voor trap — ketel —

Station Baarle Nassau. (Grens.) Hoofdgebouw. Noordgevel.

pompen — kolen — daarboven bergplaats en op 7.50 M. boven peil de ijzeren liggers dragende twee bakken, elk met inhoud van 75 M³.; in de vleugels: rustkamer voor machinepersoneel, bad- en waschkamer, retiraden.

Van het reservoirgebouw leidingen naar de waterkranen op het terrein en de loc. loods — naar de standpijpen in de loodsen, op het perron — naar de brandkranen in en buiten gebouwen — naar de spoelinrichtingen van retiraden.

De bakken gevoed door de pompen, het water door de zuigleidingen ontleenende aan een gegraven prise d'eau, in gemeenschap met de omgelegde beek van de grens.

En behalve deze waterleidingen: door het geheele hoofdgebouw, in de douaneloods — in het nog te voltooien tractie-gebouw — in de woningen langs de grens — drinkwaterleidingen gevoed door putten geslagen tot eene diepte van 45 M. op het hoofdperron, aan de Noord- en aan de Zuidzijde.

de *vele dienstgebouwen*: dat der tractie nabij het perron met lampisterie — personeelskamer — bergplaats, enz.

dat der exploitatie met vertrekken voor assistenten, materieel-administratie, ladingmeesters, conducteurs, arbeiders, remmers, bergplaatsen, enz.

dat der tractie nabij den rangeerheuvel, herstellingswerkplaats, schaftlokaal,

het ontsmettingsgebouwtje — voorts het gebouwtje voor materieelovergave — retiraden over het geheele terrein:

het magazijnsgebouw — met vertrekken voor depothouder, kolendragers en bergplaatsen;

het kolenpark — de takkenbossenloods — beide van oude dwarsliggers samengesteld.

de *verschillende dienstwoningen*: voor spoorwegpersoneel voorloopig alleen voor stationschef, adjunctchef, opzichter-machinist, vier assistenten, zes ladingmeesters, ook voor den restaurateur;

voor personeel der belastingen;

voor den ontvanger, voor twee verificateurs, voor zes commiezen.

De woningen van eene verdieping — met zolderverdieping — toch ruim en aangenaam, met flinken tuin en bergplaats — om het personeel te vergoeden in hunne woning, wat in andere opzichten wordt gemist.

de *seinhuizen*: een groot — aan de Noordzijde van het eiland-perron — seinhuis C, beheerschende de naburige wissels, en de wipsluitboomen van den spoorovergang;

seinhuis B aan de Noordzijde van de sporenbundels nabij het hoofdspoor; seinhuis A nabij den grooten overweg, nog meer Noordwaarts het emplacement kruisende.

En van de seinhuizen naar de wissels — naar de signalen: de draadgeleidingen boven —, en onder den grond, de armen der seinmasten, de tongbewegingen der wissels latende volgen de bewegingen aan de handels op de seinkamers verricht;

de *grondwerken*: de afgravingen in het noordelijk gedeelte van het terrein, de belangrijke ophoogingen tot 2.5 en 3 M. van de heide aan de grens; de wegen, de afwateringssloten — nieuw of omgelegd — de duikers onder toegangsweg, perron en emplacement, de afdekkingen met grind — aangevoerd van verre, van de rivieren — totdat in de hei was geboren één groot bed van nette kiezelsteentjes — waarin de sporen lagen als ordelijke lange lijnen naast elkaar — waaruit de gebouwen rezen in kalmen vorm, omdat ze van te voren met overleg waren geschikt.

G. W. van Heukelom.

Station Baarle-Nassau. (Grens.)
Hoofdgebouw. Visitatiezaal.

BRAND VAN HET ACADEMIEGEBOUW TE GRONINGEN.

De dagbladen hebben reeds uitvoerig verslag gegeven van de ramp, die Donderdag 30 Augustus l.l. Groningen en de Academie aldaar getroffen heeft.

Van de groote complex gebouwen die te zamen het hoofdgebouw der Academie vormden, staan niet veel meer dan de naakte muren overeind. Inwendig is alles verwoest, alle binnenbetimmeringen; ook het rijke museum voor natuurlijke historie is in vlammen opgegaan.

Het gebouw zelf was, architectonisch beschouwd, een der beste werken uit het midden der vorige eeuw. Een grootsch opgevatte portieus met zes Jonische zuilen op verhoogd postament vormde de middenpartij, waarboven nog een statige attiek zichtbaar was. Dank zij grooten eenvoud was het gelukt de vensterarchitectuur der zijvleugels bij den zuilenbouw te doen aanpassen.

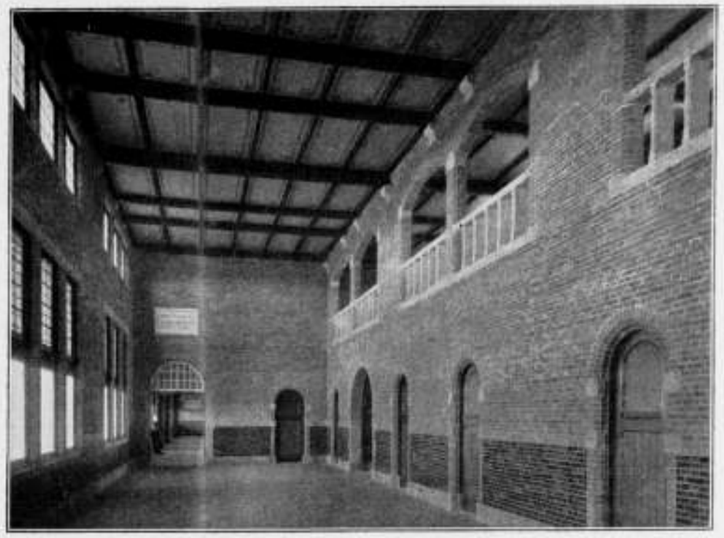

Station Baarle-Nassau. (Grens.) Hoofdgebouw. Visitatiezaal.

Het gebouw is een stichting der Gemeente, met medesteun van de Provincie. Bij Raadsbesluit van 24 Febr. 1842 werd tot den bouw besloten, en in 1846 werd bij Koninklijk besluit een overeenkomst dienaangaande goedgekeurd. Het Rijk nam daarbij de schenking aan, terwijl alleen de voorwaarde gemaakt werd, dat het gebouw weder aan de Gemeente vervallen zou, als het niet meer door het Rijk als Academiegebouw gebezigd werd.

De aanleg der fundamenten werd door de Gemeente in eigen beheer uitgevoerd. Met de kosten van aankoop van een paar aangrenzende perceelen werd daarvoor besteed *f* 57.500. De uitvoering van het gebouw zelf werd in het openbaar aanbesteed en kostte *f* 189.000.

Op 25 September 1850 werd het gebouw aan de Regeering overgedragen.

Uit de geschiedkundige beschrijving van Groningen door Diest Lorgion, verschenen in 1857, vernemen we, dat toen groote feesten georganiseerd zijn.

De burgemeester Van Imhoff hield eene „indrukwekkende toespraak", de rector-magnificus B. Wichers „een kernachtige rede", en de beroemde Spandaw gaf „een krachtig gedicht" ten beste.

Voor lezers van het Bouwkundig Weekblad zal het echter wellicht van meer belang geacht worden, wat in die beschrijving niet te vinden is, namelijk dat het bestek met teekeningen gemaakt is door den heer J. F. Scheepers Jzn., onder medewerking van den toenmaligen provincialen Hoofdingenieur en den bekenden Amsterdamschen architect I. Warnsinck. Aannemer van den bouw was P. J. van der Wal te Leeuwarden.

Dank zij hunne solide uitvoering vertrouwt men, tot dusver de muurwerken te kunnen behouden. Dit zal goed te stade kunnen komen, vooral tot verwezenlijking van den van alle zijden te kennen gegeven wensch, het bouwwerk weder geheel in zijn ouden vorm te doen verrijzen.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 1 September 1906. *Tot verweer.* Over het verval der bouwkunst, naar aanleiding van een geschrift van den architect C. F. A. Voysey, door A. W. Weissman. *Lineuste voor muurversiering*, door J. L. Terneden.

Architectura 2 September 1906. Vervolg van *Tuinsteden*, door M. P. de Clercq. *Naatje*, een critische beschouwing over het monument op den Dam te Amsterdam.

Het „Technisch gedeelte" bevat de vervolgen van *Ontwerpen en bewerken*, en van *Kleine woningen*, door M. P. de Clercq. *IJzeren brandschermen met automatische sluiting*, door J. L. Terneden.

De Bouwwereld, 29 Augustus 1906. Vervolg van *Het woningvraagstuk III*, en van *Metselspecies en kunne samenstelling*, door H. J. Wigman. *Brug over de Oosteijke Buitengracht te Utrecht*, met afbeelding tusschen den tekst, door A. W. C. Dwars.

Technisch Weekblad, 30 Augustus 1906. Vervolg van *Graphische oplossing der Stephenson'sche schaarbeweging*, door P. Helffer. Voorts het begin van een artikel over *Hooge vloeden en dijkbreuken in Zeeland*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Grafelijke Zalen. Zoodra de laatste hand zal zijn gelegd aan de herstellingswerken van het gebouw der Grafelijke Zalen op het Binnenhof te 's Gravenhage, zullen de gebouwtjes tusschen het zoogenaamde Helletje en het Ministerie van Koloniën, waarin thans o. a. zijn gevestigd de teekenbureaux voor de genoemde restauratiewerken, weggeruimd worden. In verband met de hierdoor vrijkomende ruimte en de behoefte aan uitbreiding, welke zich in dat departement sedert eenige jaren doet gevoelen, was volgens de Av.-post door den Minister van Koloniën aan zijn ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken voorgesteld, daar een nieuwen vleugel voor Koloniën te bouwen. Minister Rink heeft echter in overleg met zijn ambtgenoot voor Waterstaat, aan Minister Fock geantwoord, dat van deze uitbreiding niets kan komen, aangezien het de bedoeling is de door de af te breken teekenzalen vrijvallende ruimte onbebouwd te laten, zoo dat de Ridderzaal dan tot aan 't „Gouden Kleurhuys" geheel vrij zal komen te staan.

Amsterdam. Het 25-jarig bestaan van de in het Rijks Museum gevestigde Rijks Normaalschool voor Teekenonderwijzers en Rijksschool voor Kunstnijverheid zal op Maandag 10 Sept. a.s. worden gevierd in eene feestelijke bijeenkomst, te houden in de groote Hal van het Rijks Museum, des nam. te 1½ uur; daarna zal eene tentoonstelling van beide scholen geopend worden in de schoollokalen, in het Rijks Museum.

Des nam. te 3 uur van denzelfden dag zal de feestelijke opening plaats hebben van de in de zalen van het Stedelijk Museum te houden tentoonstelling van werken der oud-leerlingen van beide scholen. Voor het tot stand komen van deze tentoon-

stelling had zich een commissie van uitvoering gevormd, bestaande uit de heeren A. M. Gorter, Voorzitter, H. Ellens, M. H. van Gestel en T van der Laars.

BUITENLAND.

Verontreiniging der Senne en der Woluwe. Deze vervuiling is een gevolg van het lozen van de riolen en het afval uit de fabrieken gelegen in de gemeenten boven Vilvoorde, de rivier opwaarts. Deze toestand is van ernstigen aard, omdat hij schadelijk is voor de openbare gezondheid; hij heeft dan ook reeds sedert geruimen tijd levendige protesten uitgelokt. De mannen van het gezag hebben intusschen zoo snel mogelijk gehandeld, en de gouverneur der provincie kon 10 Juli j.l. mededeelen, dat hij een commissie zoude instellen waarin vertegenwoordigd zullen zijn zoowel de belanghebbende gemeenten, als de Staat en de Provincie. Deze commissie zal weldra bijeen kunnen komen; zij is gesplitst in eene afdeeling voor technische zaken en eene voor de administratie, en zal worden gepresideerd door den Gouverneur, den heer Beco.

Hamburg. Het stedelijk bestuur heeft thans besloten de afgebrande Michaeliskerk te doen herbouwen, geheel volgens de oorspronkelijke plannen, zelfs indien een deel der muren nog kan dienst doen, naar hetgeen een onderzoek is ingesteld. Door dit besluit wordt aan den wensch van den Keizer voldaan.

Zwitserland. De stoomlocomotieven van de Arlbergbaan, zullen door electrische vervangen worden.

Londen. Op 29 October a.s. zal door Lord Rosebery officieel de nieuwe bibliotheek van de Universiteit van Londen (South Kensington geopend worden. Deze bibliotheek omvat 60.000 deelen. Een der oudste boeken is Bale's „Illustrium Maioris Brittanniae Scriptorum", dat volgens een afschrift in 1548 te Ipswich gedrukt door Overton, en dus het oudste bekende daar gedrukte boek zoude zijn, doch daar geen ander door Overton gedrukt boek bekend is, vermoedt men, dat het in Wesel gedrukt is door Theodoricus Plateanus, en dat alleen de eindbladen er door Overton aan zijn toegevoegd.

Chamounix. De opening van den nieuwen electrischen bergspoorweg van Vernayaz naar Chatelard en Chamounix, geschiedde in de vorige week.

Amerika. Men is er voortdurend op uit, om nieuwe middelen van snel verkeer te vinden.

Het beweegbaar platform zal waarschijnlijk op grootere schaal in toepassing komen. Het zal dan zeer langzaam elk station voorbijgaan, en de daartusschen gelegen afstanden sneller afleggen. De Ingenieurs Adkins en Lewis beweren dit moeilijke vraagstuk te kunnen oplossen, en wel door middel van een doorgaande schroefdraad die bij de stations minder snel is dan daartusschen, waardoor het vraagstuk van de veranderlijke afstanden tusschen de verschillende stations is opgelost.

James Dredge, de bekende uitgever van „Engineering", is in de vorige week plotseling overleden.

Canonbury. De historische Canonbury-toren, op het landgoed van dien naam, toebehoorende aan den markies van Northhamton, zoo welbekend uit Oliver Goldsmith's „The vicar of Wakefield", zal gerestaureerd worden.

Henley. De bekende Henley-brug die in 1786 over de Theems gebouwd werd, is zeer bouwvallig, en tengevolge van de werking van het winterwater, en het aanzienlijk uitgebreide verkeer, gevaarlijk geworden, zoodat onmiddellijk aangevangen is om door betonstortingen alvast de fundeeringen aanzienlijk te versterken.

Rome. Het Duitsche Historisch Instituut heeft alhier voor 1.600.000 Lire eene villa gekocht, waarin het, op den voet van de „Ecole de Rome" in de villa Medicis, eene school voor Duitsche studenten wil stichten.

Alfred Stevens. Van dezen onlangs overleden Belgischen schilder zijn niet minder dan 3000 schilderstukken bekend.

Servië. De Moniteur des Intérets Matériels te Brussel meldt, dat het Servische Gouvernement binnen kort een prijsvraag zal uitschrijven voor een nieuw Koninklijk paleis en een nieuw Parlementsgebouw. Voor het eerste is een som van 4½ millioen francs, voor het tweede een van 1½ millioen francs beschikbaar.

PERSONALIA

De heer H. W. Venker, Assistent in de schoone- en burgelijke bouwkunst en utiliteitswerken aan de Technische Hoogeschool te Delft, is met ingang van 1 September 1906 voor den tijd van één jaar benoemd tot leeraar in de geniewetenschappen aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: (per maand.)

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	47	jaar	salaris	f 125.—
"	"	41	"	"	" 80.—
"	"	21	"	"	" 50.—
"	"	24	"	"	" 100.—
"	"	22	"	"	" 80.—
"	"	21	"	"	" 70.—
"	"	49	"	"	" 100.—
"	"	23	"	"	" 70.—
"	"	40	"	"	" 110.—
"	"	24	"	"	" 85.—
"	"	22	"	"	" 70.—
"	"	28	"	"	" 80.—
"	"	24	"	"	" 70.—
" Teekenaar	"	21	"	"	" 30.—

94STE ALGEMEENE VERGADERING.

Antwerpen.

Zaterdag 15 September 1906.

Aankomst aan de Gare Central te 2 uur 45 min. G.T., alwaar de leden zullen ontvangen worden door hun medelid. den heer Nico van der Kloot Meijburg, architect te Antwerpen, en het Bestuur van de Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen, Voorzitter de heer Michel de Braey.

De wandeling door de stad is als volgt ontworpen.

1. *Keizerslei.* Hôtel Weber (café restaurant). Dit hôtel werd een vijftal jaren geleden gebouwd onder leiding van den heer Henri Blomme, architect, en is zoowel uit- als inwendig een zeer belangrijk bouwwerk.
2. *Kunstlei.* Bezoek aan het in aanbouw zijnde nieuwe gebouw van de Vlaamsche Opera. Het wordt gebouwd door de stad Antwerpen onder leiding van den Stadsbouwmeester, den heer Van Mechelen.
3. *Leysstraat.* Bezichtiging der aldaar gebouwde en in aanbouw zijnde huizen door de stad Antwerpen en onder leiding van de architecten de heeren: Dieltjes, Van Dijck, Michel de Braey, Van Mechelen, en anderen.
4. *Place de Meir.* Wandeling langs het gebouw der Variété (architect de heer Oenen), Palais du Roi (1755), het gebouw der Compagnie de Gaz (architect de heer Em. Thielens) enz.
5. *Place Verte.* Kathedraal.
6. *Grand Place,* met de gerestaureerde en in restauratie zijnde Gildenhuizen, door den architect den heer Geefs.
7. *Wandelkooftd aan de Schelde.* Vertrek van hier te ongeveer 5 uur per electrische tram naar het Station, architect de heer De la Censerie, ter bezichtiging van het gebouw uitwendig, benevens van de hal en wachtkamers.
8. *Diergaarde.* Bezichtiging der zeer belangrijke nieuwe gebouwen enz., architect de heer Em. Thielens.
9. *Gemeenschappelijke maaltijd* in de restauratiezaal der Diergaarde, te 5 uur 45 min. G.T.

Heeren leden die aan dezen maaltijd à 5 frs. per couvert wenschen deel te nemen, worden zeer dringend uitgenoodigd dit vóór den 11den September a.s. te doen weten aan de Secretaris der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

N.B. De avondtrein der H. IJ. S. M. die te 7 uur 56 min. G.T. van Antwerpen vertrekt, komt aan te Rotterdam D.P. te 10 uur 31 min., te 's Gravenhage te 11 uur 14 min., en te Amsterdam te 12 uur 25 min. G.T.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 10 SEPTEMBER.

AMSTERDAM. Het vergrooten van de openbare lagere school der 3e klasse voor meisjes, aan de Sarphatistraat (Sarphatischool tot eene school met 8 klasselokalen. Het gem.best. 's midd. 12 u. Voorw. uitsluitend verkrijgb. ter stadsdrukkerij, tegen f 1.25 (met één teekening). Inlicht. worden gegeven ten kantore van den arch. 1e klasse bij den dienst der publieke werken, ten stadhuize, kamer no. 148, van 2 tot 4 u., gedurende de laatste drie werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

APPINGEDAM. Het bouwen van 6 dubb. werkmanswoningen, op een terrein aan de harddraversbaan, bij Appingedam.

De heeren commissarissen en directeuren v. d. N. V. „Appingedammer Bronsmotorenfabriek". Bestek en teek. verkrijgb. bij den boekh. A. Knaap à f 1.50.

BUINEN (DR.). *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing met bakkerij, onder bijlev. van al het daartoe benood. *b.* Het glas-, verf- en behangwerk.

De arch. E. Warringa en Zoon n.m. 4 u. in het café van mej. de wed. Meursing, alw. bestek en teek. ter inz. zijn. Aanw. 10 Sept. n.m. 3 u.

ENSCHEDÉ. Het weder opbouwen der vier afgebrande woningen enz. gelegen aan den Parkweg achter het park te Enschedé.

De arch. H. E. Zeggelink, 's midd. 12 u. in 't café van J. W. Nijhuis, achter 't Volkspark, alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft besteder. Aanw. 10 Sept., v.m. 9 u.

NIJMEGEN. Het bouwen van een fabriek met een kantoorgebouw en woning groot pl.m. 3500 M2.

De Naaml. Vennootschap „Automatic Screw-Works" n.m. 4 u. in café „Suisse".

SCHOONHOVEN. Het bouwen van een R.K. school met zusterhuis.

Het R.K. kerkbestuur v.m. 11 u. in het gebouw der R.K. Militaire vereen. Inl. te verkrijgen bij H. Peltenburg, waar tevens bestek en teek. te bekomen zijn à f 3. Aanw. gedaan.

DINSDAG 11 SEPTEMBER.

HOOFDDORP. Het bouwen van de boerderij „Land- en Veelust" van den heer J. Baars aan den Veldweg bij den IJlinden te Haarlemmermeer. De besteding geschiedt in 3 onderdeelen en in massa.

De bouwk. J. W. de Heij en Zn. n.m. 2 u. in het koffiehuis van W. Koster. Bestek en 4 stel teek. à f 2 verkrijgb. bij den boekh. De Heij Stammeijer. Aanw. 11 Sept. v.m., 11 u.

MUSSELKANAAL (DR.). *a.* Het bouwen eener bakkerij te Emmer-Compascuum, op aan te wijzen terrein, met bijlev. der daartoe benood. mater., transporten, werkloonen enz.; *b.* de glas-, verf- en behangerswerken.

De arch. K. Prummel, 2e Ekslоërmond no. 10, 's av. 7 u., in het hotel P. de Boer, alw. bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ad f 1.30. Inl. geeft de besteder. Aanw. 11 Sept. n.m. 2 u., samenkomst bij de O.L. school aan het Oosterdiep te Emmer-Compascuum.

NIJMEGEN. Het bouwen van een bergplaats aan het gymnastieklokaal der school voor U.L.O. aan de Prins Hendrikstraat.

Het gemeentebestuur n.m. 2½ uur.

OLDEBROEK. Het bouwen van een woonhuis voor den heer Dr. W. Landskroon Schouten. (Metsel-, timmer-, schilder-, smids- en loodgieterswerk worden elk afzonderlijk aanbesteed).

De aanbesteder. Bestek en teeken ter inz. in café Schuld. Aanw. 11 Sept.

UTRECHT. Bestek no. 1076. Het maken van eene dienstwoning (opz. W. en W.) met bergplaats en bijbehoorende werken op het station Emmen Begrooting f 5500.

De maatij. tot expl. van staatsspoorwegen n.m. 2 u. aan het centr. bur. in het Moreelse Park.

WOENSDAG 12 SEPTEMBER.

MAASTRICHT. Het bouwen van twee woonhuizen aan den Heugemerweg te Heer.

De coop. bouwvereen. „Eigen huis" s'av. 8½ u. in 't café „du Centre" langs 't Vrijthof. Bestek en teek. verkrijgb. bij den arch. Jos. Joosten, Stationstr. 37 ad f 3.

DONDERDAG 13 SEPTEMBER.

OVERASSELT (N. BR.). Het bouwen van een woonhuis, met gedeeltelijke bijlev. der daartoe benoodigde materialen.

De heer J. F. M. v. d. Heuy, burgemeester, n.m. 4 uur in café Verheggen Inl. geeft J. Wiessing gem. secr. Bestek en teek. ter inz. ten raadhuize vanaf 6 Sept.

VRIJDAG 14 SEPTEMBER.

MEEUWEN c. a. (N. BR.). Het bouwen van Het gem.best., n.m. 2 u. Bestek en teek. eene school voor O. L. O., het inrichten van de oude school voor gymnastieklokaal en het herstellen van de onderw. woning te Meeuwen.

verkrijgb. ten gem.huize en bij den arch. M. van Gaal te Woudrichem, vanaf 6 Sept. ad. f 2. Aanw. 14 Sept., v.m. 11 u.

SANTPOORT. Het bouwen van een woonhuis voor een geneesheer op het terrein van het gesticht.

De commissie van toezicht over het gesticht Meerenberg, v.m. 11½ u. Bestek en teek. ad. f 1 na 8 Sept. verkrijgbaar.

MAANDAG 17 SEPTEMBER.

UTRECHT. Het bouwen van een krankzinnigengesticht voor 228 patiënten nabij het station Wolfhezen in 2 perc. en in massa.

Het best. der vereen. tot christ. verzorging van krankzinnigen in Nederland n.m. 1 u. in het stationskoffiehuis.

DINSDAG 18 SEPTEMBER.

HILVERSUM. Het maken van een pakhuis met kantoren aan de Huijgensdwarsstraat, kad. no. 2566.

De arch. P. Voskuil en Jac. Ph. Wormser n.m. 2 u. in 't hotel Gooiland, Emmastraat 22. Bestek en teek. verkrijgb. aan het bureau der archit. Langestr. hoek Ruitersweg. Inl. 6, 11 en 13 Sept. op het bureau voorn. Aanw. 11 Sept. v.m. 10 uur.

UTRECHT. Bestek no. 1080. Het maken van eene woning voor den werkmeester, chef van het depôt op het stationsemplacement Roosendaal (N.-Br.). Raming f 7780.

De maatij. tot expl. van Staatsspoorw. n.m. 2 u. (lok tijd.)

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

15 AUGUSTUS.

ALFEN (LAGE ZIJDE) (ONDERH.). Het bouwen van een winkel- en woonhuis, alsmede werkplaats, voor rekening van den heer G. Götken aldaar.

Minste inschrs. B. Snel, timmerwerk, f 3076; J. Vlasman, metselwerk, f 5555; P. H. v. Keeken, schilderw. f 699.50; J. H. D. Ponsioen, loodgieterswerk, f 355; J. Uljee, smidsw. f 239. Gegund.

ENSCHEDE (ONDERH.). Het bouwen van 2 woningen aan de Paul Krugerstraat. Door den heer A. Wissink.

Eenige inschrs. H. Robers en H. Westendorp, Lonneker, voor f 3300. Gegund.

MODDERGAT (FR.). Het afbreken van een huis en het bouwen van een nieuwe woon- en winkelhuizing voor den heer IJ. Elzenga aldaar.

Laagste inschr. H. de Vries, Dokkum, f 3590. Gegund.

ROOSENDAAL (ONDERH.). Het bouwen van 2 woonhuizen met bijkomende werken, voor rekening van den heer W. Roovers in de Nispenschestraat ald. Door den bouwk. F. B. Sturm.

Laagste inschr. F. Suykerbuyk, f 3544. Gegund.

19 AUGUSTUS.

DELFT (ONDERH.). Het bouwen van een veestal, paardenstal, wagenschuur en bijkomende werkzaamheden, op een terrein aan de korte Klei, onder de gemeente Rijswijk. Door den bouwk. J. J. van Mierlo, ald.

Minste inschr. Th. J. Kerklaan, Wateringen voor f 5375.

HELLEVOETSLUIS (ONDERH.). De bouw van de stoomwasch- en strijkinrichting Voorne en Putten, voor rekening van de Gebr. J. en A. van den Berg.

Metselw. Laagste inschr. J. van Knapen, Nieuw-Helvoet f 3048.

Timmerw. J. Klok, idem, f 2802.

Schilderswerk G. Lammerse, idem, f 145.

Smidswerk G. Klop, Hellevoetsluis, f 112.

Loodgieterswerk C. v. d. Sijde, Nieuwenhoorn, f 83.40. Gegund.

25 AUGUSTUS.

LIMMEL (L.). Het bouwen van 6 woningen aan de Nieuwstraat te Limmel voor den heer W. Bude te Limmel-Meersen. Door den arch. Jos. Bemelmans te Meersen.

Gegund aan den laagsten inschrijver Eg. Meyers, Maastricht voor f 7265.

27 AUGUSTUS.

GRONINGEN. Het bouwen van een woonhuis, aan de Oostersingel te Helpman. Door de arch. P. Belgraver en A. Reiziger.

Laagste inschr. G. Rademaker, f 3995. Geg.

28 AUGUSTUS.

EPE. Het bouwen van een woonhuis onder Heerde. Door den heer W. J. Mulder.

a. is met, *b.* is zonder beschoten dak en plafonds.

Laagste inschr. *a.* E. v. d. Wal, f 2421.

b. E. v. d. Wal, f 2277.

29 AUGUSTUS.

EINDHOVEN (ONDERH.). Het uitbreiden der sigarenfabriek van de firma v. d. Put en de Vlam.

Gegund aan J. Booms, Eindhoven, voor f 7773.

GROUW (FR.). Het gedeeltelijk afbreken van het z.g. armhuis achter de N. H. kerk en het bouwen van een werkmanswoning aldaar. Door het coll. van armvoogden.

Laagste inschrs. F. v. d. Meer en A. Kaaje, Warga, f 995. Gegund.

SURHUISTERVEEN (FR.). Het weder opbouwen van de boerenbehuizing met schuur en bijschuur te Surhuisterveen. Door de Erven van K. T. Pappinga.

Laagste inschr. R. Siepkema, Kooten, f 6119. Gegund.

VUGHT (ONDERH.). Het bouwen van een gasmeesterswoning. Door het hem.best.

Gegund aan J. v. Dun Jr., Vught, voor f 3075.

30 AUGUSTUS.

ALMELO. Het sloopen van eenige perceelen en het bouwen van een woonhuis, een winkelhuis en een pakhuis aan het marktplein te Almelo, met daarbij behoorende brug over de molenbeek naar bovengenoemde perceelen aan de Markt voor rekening van den heer R. H. Tijhof te Almelo. Door de arch. J. M. en J. G. Wolff.

a. Laagste inschr. E. Eshuis, f 11274.

b. B. L. Buijvoets, f 537.

GLANERBRUG. Het bouwen van 2 winkelhuizen met slachthuis enz. op een terrein gelegen aan de Glanerbrug, gem. Lonneker. Door den heer R. H. Brouwer.
Laagste inschr. B. Klein Brunink, Lonneker, f 5215.

GROOTEGAST. Het bouwen van de bestaande school en woning en het aldaar weder opbouwen van een schoolgebouw met vier lokalen, privaten en urinoirs en van een onderwijzerswoning, onder bijl. van al het daartoe benood. Door het best. de Chr. school
Laagste inschr. J. Tenenga, Niekerk, f 9225.

HUIS TER HEIDE (UTR.). Het bouwen van een landhuis nabij station „Huis ter Heide". Door den archit. P. J. Houtzagers te Utrecht.
Laagste inschr. A. Versteeg, f 9833.

ROTTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een heerenhuis met kantoor aan de Parklaan. Door den arch. A. W Meyneken.
Laagste inschr. C v. Leeuwen Jr., f 23980.

31 AUGUSTUS.

BLERIK. Het bouwen van een heerenhuis te Blerik aan den Rijksweg met bijlev. der mater., met uitzondering der steenen en pannen. Door den bouwk. A. Holten.
Laagste inschr. J. Engels, f 3970. Gegund.

DIEPENVEEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis met gedeeltelijke bijlev. van materialen. Door den heer W. Zandbergen.
Laagste inschr. J. Bijsterbosch, Diepenveen f 2838.

HUIZUM (FR.). Het bouwen eener onderwijzerswoning te Britsum. Door het gem.-best. van Leeuwarderadeel.
Laagste inschrs. P. en J. Rollingswier, Hijum, f 3345*. * Gegund.

TERNEUZEN. Het bouwen van een woonhuis nabij de Zandstraat te Terneuzen. Door de bouwkundige L. de Bruijne.
Metselwerk. Laagste inschr. H. van der Velden, f 608.
Timmerwerk enz. I. P. Casteleijn, f 810.

1 SEPTEMBER.

HULST. Het afbreken van het nog bestaande gedeelte van het woonhuis en het bouwen van een woonhuis op het Kruisdorpshof te Hontenisse, bewoond door Stallaert. Door de rentmeester van het Kroon Domein Rent-ambt Hulst.
Laagste inschr. J. Bleienbergh, St Jansteen, f 3810.

OUD-BEIJERLAND. Het verbouwen van de school voor m. u. l. o. met al deszelfs leverantie en arbeidsloonen. Door het gem. bestuur.
Laagste inschr. A. Boender, f 3060. Gunning aangehouden

OUDELANDE (ZEEL.). Het bouwen van een nieuw woonhuis met broodbakkerij, winkel, enz. ter gezamelijke grootte van 180 M². Door den heer A. J. Mol.
Laagste inschr. J. Priem, Overzand, f 4817. Gegund.

3 SEPTEMBER.

EINDHOVEN. Het verbouwen van perc. no. 1233 sectie D. gelegen aan de Kleine Berg in te richten tot sigarenfabriek en verdere, garieven met de lev. van alle mater. Door den bouwk. J. A. v. d. Ven.
Laagste inschr. A. Bogers, Woensel, f 6887

GRONINGEN. Het afbreken van 3 huizen, staande aan de Meeuwerderweg te Groningen en het aldaar weder opbouwen van 2 winkelhuizen met pakhuis en 3 bovenwoningen. Door den arch. Y. v. d. Veen.
Laagste inschr. D. Dooyes, f 16830.

HUIZUM (FR.). Het bouwen eener nieuwe school voor l. o. te Jelsum (vier lokalen). Door het gem.best. van Leeuwarderadeel.
Laagste inschr. *a.* G. Miedema, Sexbierum, f 9950.
b. G. Miedema, Sexbierum, f 8000.
De inschrijvingen sub *a* is met, onder *b* zonder meubileering.

HATTEM. Het verbouwen tot twee woningen der Oude Geref. kerk. Raming f 2600. Door den kerkeraad der Geref. gemeente.
Laagste inschr. A. Hulsbergen, f 1999. Gegund.

ROERMOND. De herstelling van de Nederl. Herv. kerk (oude Minder Broederskerk) te Roermond. Door de comm. tot rest. der Nederl. Herv. kerk.
Laagste inschr. H. Hornikx, f 29246. Nog niet gegund.

VEENDAM. Het bouwen van een locaal c.a. aan de openbare lagere school aan den Middenweg te Veendam, met leverantie van al het daarvoor benood. Door het gem.best.
Laagste inschrs. T. Kleinenberg en J. Jansen, Valtermond, f 62747 Gunning aangehouden.

WARNS (FR.). Het bouwen van 2 woningen. Door het best. der coop. stoomzuivelfabr. „Warns en Omstreken".
Laagste inschr. C. J. de Boer, Stavoren, f 2284 Gegund.

4 SEPTEMBER.

VENLO. Het bouwen eener villa met bijl. van alle materialen op een in het villapark ald. gelegen terrein. Door den arch. H. Seelen.
Laagste inschr J. Limburg, f 16538.

5 SEPTEMBER.

HAARLEM. Het verbouwen van het perc. Brouwersvaart no. 73 te Haarlem. Door den arch. J. A. Traanberg.
Laagste inschrs. A. N. Cornelissen en A. L. Kreuger. f 3639.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 2den October 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1083.

Het maken van wissel- en wachtposten en bijkomende werken op het station ROSENDAAL (N.B.).

Begroeting f 39620.—.

De besteding geschiedt volgens § 108 van het bestek.
Het bestek ligt van den 7den Sept. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Ingenieur G. W. VAN HEUKELOM te *Breda*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 3.00.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Ingenieur voornoemd.
Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Sept. 1906 ten 10 40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.
Utrecht, den 3den September 1906.

TE KOOP:

een **geheel nieuw Ex. in portefeuille** van **RIEBER,**

Het Koninklijk Paleis te Amsterdam,

kostend *f* 52.50 voor **Twintig Gulden** à contant, event. tegen rembours.

J. H. DE WIT, Boekhandelaar, AMSTERDAM.

AANBESTEDING.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der gemeente *Utrecht* zijn voornemens op **Zaterdag 29 September 1906**, des namiddags ten 2 **ure**, ten Stadhuize in het openbaar aan te besteden:

1. **Het leggen van Sporen, Wissels en Kruisingen met bijbehoorend Grond- en Straatwerk voor de Electrische Gemeentetram.**
2. **Het uitbreiden van de Remise der Gemeentetram.**

Aanbiedingen moeten vóór 29 September 1906 bij Burgemeester en Wethouders worden ingediend.
Bestek en voorwaarden dezer aanbestedingen zijn van 8 September e. k. tegen betaling van *f* 2.50 per stuk verkrijgbaar bij den Boekhandelaar J. G. VAN TERVEEN & ZOON, alhier, en ter Financie-kamer ten Stadhuize.

Assurantie Maatschappij tegen Brandschade en op het Leven
De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam,** Sophiaplein — **Rotterdam,** Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda,** Prinsenkade — **Haarlem,** Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen,** In de Betoustraat 8 — **Groningen,** Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen,** IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1905 . . .	**„ 1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	**„ 29.983.000.00.**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.

(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Troskenstucc schuurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl., „Ideaal", E. BUCKER & Co.'s Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h. VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor helle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co.. Amsterdam.
Brückner-platen. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brückner-platen. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNE, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmeerij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Ch. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek. — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakterdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS, Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v.h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. s-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. TOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken. — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 314, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmertabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverseeringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit. — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

GEBRUIK

Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.

Eénige Agenten **PECK & Co.**

Amsterdam.

Naaml. Venn. „ACETYLENA"

tot het vervaardigen van opgelost ACETYLEENGAS, voor Verlichting en Industrie.

KANTOOR: 69 Claes de Vrieselaan. Telefoon No. 4155.

FABRIEK: Nesserdijk 221, ROTTERDAM. Telefoon No. 5266.

De Naaml. Venn. „ACETYLENA" levert geheel gevaarloos opgelost **ACETYLEENGAS** in stalen Cilinders, gevuld met poreuse steen, verzadigd met Aceton. Inhoud 10,000, 4600, 3000 tot 100 Liter zuiver gas. Voor verlichting van **VILLA's, BOOTEN, MOTORJACHTEN, AUTO's,** enz.

BROCHURE en PRIJSCOURANT GRATIS.

Wellen van alle Metalen Acetyleengas en Zuurstof.

Patent Exhaust Ventilator,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER dan elk bekend systeem.

Vraagt de prijscourant van November 1905.

D. P. H. HASSELMAN,

AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857.

N.V. Scheja - Zwijndrecht.

Vloerbekleeding zonder naden.

voor Schepen, Kantoren, Restauraties, Magazijnen, Scholen, Ziekenzalen, Machinekamers, Gangen, Trappen, enz.

Monsters en prijsberekening op aanvraag.

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.

ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN

merk „ETERNIT" *(wettig gedeponeerd).*

Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.

Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking

merk „SCHETSELAAR".

Vraag monsters en prijs.

N.V. Utrechtsche Asphaltfabriek

v/h Firma STEIN & TAKKEN,

VULKAAN Hout-Cement / Cement-Mastix \ Dakbedekking

ASPHALTVLOEREN, enz.

Voor jong Civiel en Bouwk. Ingenieur bestaat gelegenheid tot

ASSOCIATIE

met Architect in Britsche Kolonie.

Brieven franco lett. H.W. *Alg. Adv. Bureau* D. Y. ALTA. **Amsterdam.**

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

H. WESTENBERG - Almelo.

Brandvrije Cementijzer-constructies.

Speciaal adres voor goedkoope BETONVLOEREN in fabrieken, magazijnen enz.

TELEFOON INT. 3208.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.- Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY MONIERWERKEN

DIRECTEUR J.N. LANDRÉ

CEMENT YZERWERKEN

VOLGENS SYSTEEM MONIER

EN AANVERWANTE STELSELS

BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD & OMVAL TELEFOON No 3028

J. P. GROENENDIJK,

Beeklaan 248, DEN HAAG. Telefoon No. 1710.

Huis- en Decoratie-Schilder.

ATELIER voor eenvoudig en geschilderd

Glas in lood, Glas in koper enz.

PRIJZEN UITERST BILLIJK.

Teekeningen en prijsopgaaf worden kosteloos aangeboden.

VAN DER MAAS & Co.

Den Haag — Bussum.

Architecten en Beeldhouwers.

Ateliers tot artistieke bewerking van Hout en Steen.

Vervaardigen alle beeld- en steenhouwwerken.

Beeldhouwwerk op kunstnijverheidsgebied.

ADMINISTRATIE:

Frederik Hendriklaan 172. — Den Haag.

Gemalen Puimsteen

het beste betonmateriaal voor **lichte**, geluiddempende, brandvrije, massieve **vloeren, daken,** voor **IJzerbeton-bouwwerken** etc. zooook **drijfsteen** wordt vlug en goedkoop per spoor of schip geleverd door de firma

Kiefer & Streiber

KARLSRUHE en MANNHEIM (Baden)

Posterijen en Telegrafie.

AANBESTEDING

Op Woensdag, 26 September 1906, des namiddags te 2 uur zal, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's Gravenhage, worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor met Directeurswoning, te Lemmer en het afbreken van het bestaande gebouw.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, L. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt van af 12 September 1906 ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan het Post- en Telegraafkantoor te Lemmer, en is vanaf gemelde datum, op franco aanvraag, tegen betaling der kosten ad f 0.35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28b te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag 19 September 1906, des middags te 12 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's Gravenhage, 27 Augustus 1906.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Vuurvaste Steen.

Merk BOUWM. Goedkooper dan andere goede merken.

LEVERING OP KEUR.

Ook steeds in voorraad het merk COWEN en prima vuurklei.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

Ch. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Bijkantoor gevestigd te TILBURG, Heuvelstraat 15.

Interc. Telefoonnummer 284.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. — 7 Patenten. — Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN

in ASPHALT-MASSIVE en PARQUET-TAPIS.

OPGERICHT 1831. **Hergtogelijke Bouwschool te Holzminden.** Directeur L. HAARMANN.

BOVENBOUW, ONDERBOUW, MACHINEBOUW.

Aanvang Zomercursus 2 APRIL. — Wintercursus 15 OCTOBER.

GELEGENHEID TOT INWONING.

ONDER DEN SINT MAARTEN

HAARLEM — AMSTERDAM

■ ■ ■ ■ PARIJS ■ ■ ■ ■

EXPOSITIE:

1. van een RESTAURANT in het filiaal 10 Barteljorisstraat
2. van TAFELGOED in filiaal 10 Rokin, Amsterdam. 3. van een FUMOIR-BETIMMERING in filiaal 15 Rue du Fg. St. Honoré

Naaml. Venn.

Dordrechtsche Asphaltfabriek

v/h. fa. ROODENBURG & Co.

ASPHALT-DAKPAPIEREN

CEMENT-MASTIEK } MERK „ETNA"

HOUTCEMENT }

PAPPOLEUM

ASPHALTVLOEREN en DAKBEDEKKINGEN

worden onder veeljarige garantie uitgevoerd.

Scoriae Bricks,

20×9×8 — 20×9×10 — 20×9×12½ en 23×9×10 cM.

zoowel voor KEI- als KLINKER-BESTRATING.

UITSLUITEND VERKRIJGBAAR BIJ

W. DEURVORST - Den Haag,

Kantoor KRAYENHOFFSTRAAT 54

tegenover Station Holl. Spoor.

Grondboringen.

Pijpwellen.

Ontijzerings-Inrichtingen.

A. J. STOEL Jr., Haarlem.

Separatie en Plafondplaten

worden door mij tegen de meest concurreerende prijzen geleverd.

Groote voorraad in verschillende maten voorradig.

Gebr. MIJNLIEFF - Nijmegen.

KAISERSTEINBRUCH.

ACTIËNGESELLSCHAFT.

CÖLN A. RHEIN.

De ondergeteekende heeft de eer H.H. Architecten mede te deelen, dat hij sinds **15 November 1905** is benoemd tot

VERTEGENWOORDIGER

van bovengemelde Vennootschap, voor **Nederland** en hare **bezittingen.** Hij beveelt zich ten zeerste aan voor de levering van **STEENHOUWWERKEN** in verschillende steensoorten als daar zijn, **roode Mainsandstein, Medarder Sandstein, Roigheimerstein, MUSCHELKALKSTEIN** en andere soorten waarvan monsters enz. op aanvrage verkrijgbaar zijn.

Verschillende leveringen kunnen reeds als referenties dienen in verschillende steden van ons land.

Hoogachtend,

Telegram-adres: GRANIET.

J. H. P. JANSE.

Marnixstraat 402,

Amsterdam.

Telefon interc. 2864.

STALEN BALKEN

N. V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. Ovinge Jr.,

Gelderschehade 31—33, ROTTERDAM.

ZUID-HOLLANDSCHE

Machinefabriek en Constructiewerkplaats.

Directeur: ANTON KRÖNER.

Beeklaan hoek Teylerstraat 138, den Haag.

Machinerieën en IJzerconstructiën, reparatiën aan Stoomketels, Machines, Motoren, enz.; Smeedwerk voor Industrieel gebruik en de bouwvakken. IJzeren Rolluiken, Windwerktuigen, Amerikaansche Inschuifhekken, enz. enz.

---

v. d. Schuijt & Kuntze,

INGENIEURS,

AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingen.

Pijpleidingen, Ribbenbuizen, enz.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz., geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

Bekroond met goud Tentoonstelling 1878 1895 1906

INT. TELEFOON 4202.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c.M. voorradig. tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilh. S. M. Vloeijzer.

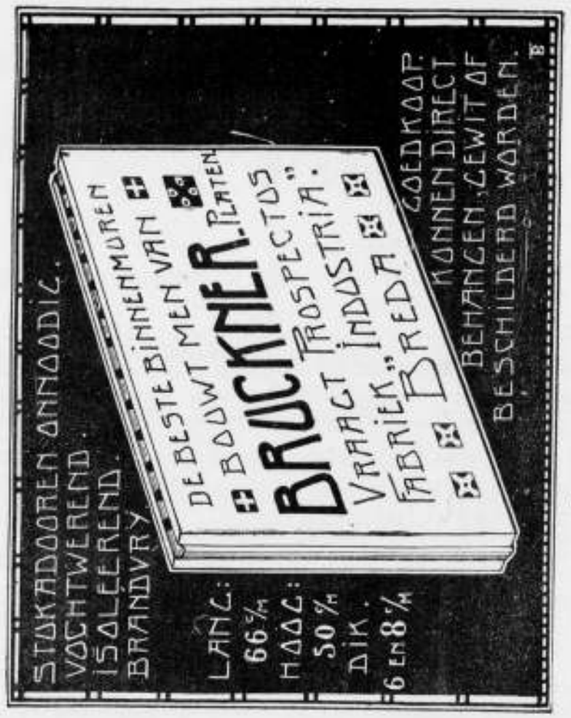

PRISMA'S LUXFER.

KAMER VERLICHT

Zonder Prisma's. Met Prisma's.

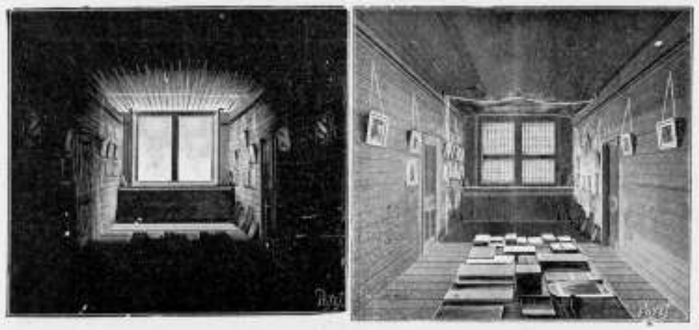

Voor inlichtingen wende men zich tot **WM. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST,

Hagen i. W.

Centrale Verwarmingen

naar verschillende systemen.

Talrijke Nederlandsche referenties.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het vervaardigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend. Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvrang.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

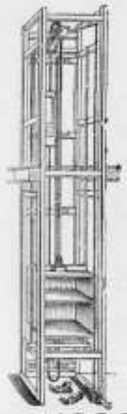

JAN HAMER & Co.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

NORMAAL

GOEDEREN- en SPIJZENLIFTEN

Eenvoudig. - Geruischloos. - Praktisch. - Goedkoop.

Voorzien van de laatste verbeteringen, waaronder onze veel verbeterde automatisch werkende **Veiligheids rem- en vast-zet-inrichting. — Zelfsmeerende kogellagers. — Veiligheids vang- of valinrichting. —** Geleistukken voor kooi en tegengewicht enz.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND-LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem, — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Groote lichtkracht bij gering gasverbruik.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg

WATERLEIDING.

Geen verbranding van kameratmosfeer.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee,

Laan van Meerdervoort 186

DEN HAAG.

Interc. Tel. 2668.

Een best en voordeelig

adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.
Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.
Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.
Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Sanitary Engineer,
Hoofdagent voor Nederland en Kolcniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

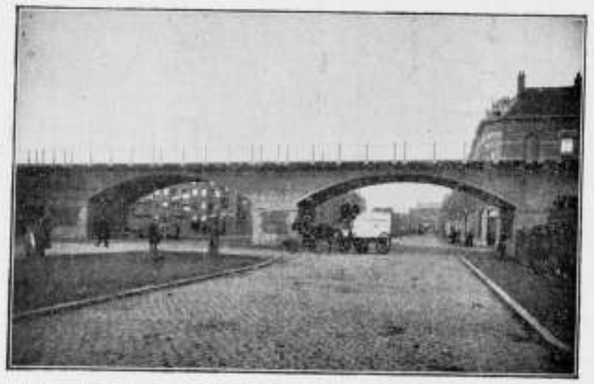
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG — Nº 37

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 51 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling te Dresden. I. — Jachthuis op den Sprengenberg. — Oberkirchener Zandsteen. — Het nieuwe station Baarle-Nassau (Grens). — IIe Congrès International. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

DERDE DUITSCHE KUNSTNIJVERHEIDS-TENTOONSTELLING TE DRESDEN

door Herm. van der Kloot Meijburg.

I.

Vóór ongeveer twee eeuwen trad Dresden, wegens hare talrijke en wereldberoemde kunstschatten door menig Duitscher met trotsch het Florence van het Noorden genaamd, in de rij der toon-aangevende kunststeden. De beide prachtlievende Kurfürsten August I en II trachtten met ruime middelen hunne residentie tot een middelpunt van artistiek leven op te voeren, niet alleen door zooveel mogelijk groote kunstwerken om zich te verzamelen, doch ook door het oprichten van verschillende kostbare bouwwerken, waaronder in de eerste plaats de bekende „Zwinger". Deze kunstperiode was echter niet natuurlijk en dientengevolge reeds van den aanvang af tot ondergang gedoemd; weldra trad dan ook eene verslapping in en geraakte het kunstleven bijna geheel in vergetelheid.

In het begin der 19e eeuw kon men weer nieuwe teekenen van leven bespeuren en kreeg de kunst meer beteekenis, zonder echter die frischheid te bezitten, die eene gezonde uiting kenmerkt. Eerst door den beroemden Gottfried Semper, die door woord en werk de bouwkunst in betere banen leidde, werd Dresden wederom eene roemrijke plaats in de kunstgeschiedenis aangewezen. Ook in de moderne kunstbeweging tracht deze stad eene eerste plaats in te nemen, waarin zij dan ook werkelijk reeds zooverre geslaagd is, dat zij, met voorbijstreven van München, dat geruimen tijd als de voorgangster in de moderne beweging gold en waar de beide vorige tentoonstellingen plaats vonden, de derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling binnen hare poorten ziet ondergebracht.

Na de jaren 1870—71, toen in Duitschland het nationaal bewustzijn zich allerwege krachtiger ging openbaren, viel ook eene herleefde bezieling voor de vaderlandsche kunst der 16e eeuw waar te nemen. Men trachtte zich van allen vreemden, doch vooral Franschen invloed los te maken en ook in artistiek opzicht eene zelfstandige plaats in te nemen door de Duitsche renaissance tot nieuwen bloei te brengen.

Dit streven drukte dan ook onmiskenbaar zijn stempel op de eerste Kunstnijverheidstentoonstelling die in 1876 te München plaats vond. De tweede tentoonstelling, die aldaar in 1888 gehouden werd, bracht evenmin als die van '76 nieuwe opvattingen aan den dag; was op de eerste tentoonstelling de Duitsche renaissance aan 't woord, op de tweede waren bijna alle stijlperioden, doch vooral de Rococo, vertegenwoordigd, zoodat ook toenmaals nog geene nieuwe banen geopend werden. Na die laatste tentoonstelling trad evenwel een belangrijke wijziging in; krachtiger werd men zich bewust, dat met het slaafsch navolgen van oude stijlen een verkeerde weg was ingeslagen die onmogelijk tot goede resultaten kon voeren. Vooral werd dit besef levendiger toen men een blik wierp op Engeland, welks kunstnijverheidsproducten op het vaste land meer en meer bekend werden en door hunnen eenvoudigen constructieven vorm zich zoo gunstig onderscheidden. Ook de nieuwe kunstperiode, die in België was aangebroken, schijnt aanvankelijk van niet geringen invloed op de ontwikkeling der Duitsche kunstnijverheid

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

geweest te zijn; althans de bekende slingerlijnen werden met voorliefde aangewend en traden in den niet minder bekenden „Jugendstil" dartel te voorschijn.

Ten slotte heeft Weenen, waar Otto Wagner krachtig voor de moderne richting werkzaam was, en is, ook op de Duitsche kunstontwikkeling ingewerkt. Doch allengs kreeg de Duitsche opvatting een meer zelfstandig karakter, waaraan in de eerste plaats München, met haar groote schaar van jonge kunstenaars, ijverig medewerkte en er zoodoende niet weinig toe bijdroeg om het ideaal van eene nationale kunst meer en meer bereikbaar te maken. De derde Duitsche kunstnijverheidstentoonstelling is thans daar om aan te toonen, in hoeverre men in dat streven gevorderd is. Doch wat ook het eindoordeel over deze tentoonstelling moge zijn, niet te ontkennen is het, dat zij zich, wat algemeene opvatting betreft, gunstig van andere tentoonstellingen onderscheidt. Op eene zeer gelukkige wijze is hier gebroken met het gewone systeem van exposeeren, waarbij verschillende zaken, in groepen geschikt, soms slecht belicht en gewoonlijk onpractisch geplaatst, in eene groote ruimte worden ondergebracht. In de eerste plaats heeft men aandacht geschonken aan eene goede ruimtewerking en de onderdeelen zoodanig geordend, dat zij volkomen beantwoorden aan hunne bestemming die zij in het dagelijksch leven te vervullen hebben. Bovendien getuigt de geheele opzet der tentoonstelling van zooveel energie en is zij zoo breed ontwikkeld, dat zij reeds daardoor boven alle lof verheven is.

Jachthuis op den Sprengenberg bij Haarle (O.).

JACHTHUIS OP DEN SPRENGENBERG BIJ HAARLE (O.).

Onder de bewoners van Haarle, Raalte en omstreken, in het Overijsselsche, gaat de sage, dat eenmaal op den *Sprengenberg*, midden in de heide bij Haarle zich verheffend, een kerk heeft gestaan, die met toren en al verdween in het door wellen (sprenge = wel, bron) gevormd vijvertje dat zich nabij den top bevindt, toen de duivel het waagde daar de klok te gaan luiden. En de sage voorspelde verder, dat weer op dien top eenmaal een toren zou verrijzen, van waaruit de teruggevonden klok haar bom-bom rond zou beieren over de tot aan den gezichteinder zich uitstrekkende heide, korenvelden en dennenbosschen.

Tot groote voldoening van de bijgeloovigen werd die voorspelling nu twee jaren geleden vervuld, toen de tegenwoordige eigenaar dier gronden, de heer A. A. van Wulfften Palthe te Almelo, door den architect Karel Muller daar een jachthuis met uitkijktoren deed bouwen, waarvan wij bijgaande afbeelding en plattegrond aan onze lezers kunnen toonen.

De klok echter, die thans boven op het platform wordt geluid wanneer ergens in den omtrek, in de bosschen der omliggende uitgestrekte heide ontginning of nog erger, een boschbrand wordt ontdekt, of die met enkele slagen het in de buurt jagende gezelschap tot lunch of middagmaal roept, is helaas niet de eenmaal verdwenene, maar een nieuwe.

De toren is van baksteen opgetrokken, gepleisterd en gewit, (het houtwerk met carbolineum bestreken) en bevat vijf verdiepingen waarvan de bovenste, het overdekt platform, ± 22 M. boven de kruin van den heuvel is gelegen.

Het middengedeelte, de hal, verheft zich door twee verdiepingen, in de drie overige bevinden zich acht logeerkamers. De trap daarheen is van de eerste tot de tweede verdieping buiten aan den toren aangebracht, maar er bestaat ook gelegenheid om van eene lift gebruik te maken die naast de „rommelkamer" is aangebracht.

Door vier bogen van 4 ½ M. spanwijdte wordt de toren ondersteund, waarbij de schorende muren van den beganegrond een kruisvorm aan de hal geven, waardoor hare afmetingen tot 11 bij 11 M. werden vergroot.

De bijgebouwtjes op den beganegrond bevatten verschillende vertrekken voor den dienst, waarboven nog zolder (logeer)kamers onder het roode pannendak.

Het dak van den toren en dat van den ronden torenuitbouw, die 3 ½ M. doorsnede heeft, zijn met leien gedekt.

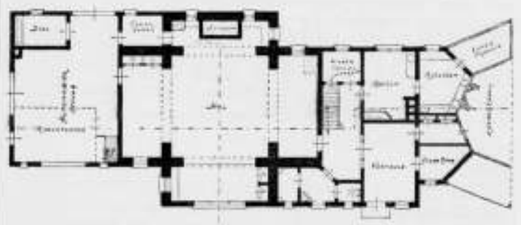

Jachthuis op den Sprengenberg bij Haarle (O.).
Plattegrond. Schaal 1 à 300.

OBERNKIRCHENER ZANDSTEEN.

Op verzoek van de Obernkirchner Sandsteinbrüche te Obernkirchen nemen wij het volgende in dit blad op.

In de technische vakbladen „Architectura" No. 29 en „De Ingenieur" No. 30 van dit jaar zijn artikelen verschenen, waarin de leer wordt verkondigd, dat het bewerken van zekere zandsteensoorten en bovenal van onzen Obernkirchener zandsteen (vide „De Ingenieur" No. 30), veel grooter gevaar voor de gezondheid zou opleveren dan van andere steensoorten. Wij hebben geaarzeld, op deze artikelen te antwoorden, daar wij wenschen af te wachten, of die bewering nog met eenig zakelijk bewijs zou worden aangevuld, daar men er in de bedoelde artikelen te vergeefs naar zoeken zal.

Teneinde echter den schijn van instemming te vermijden, spreken wij thans de aangehaalde bewering beslist tegen en maken voorloopig de onderstaande gegevens bekend, die officieel zijn geconstateerd. Hieruit blijkt onomstootelijk, dat de werklieden, werkzaam in de steengroeven en werkplaatsen der *Obernkirchener Sandsteinbrüche* te Obernkirchen en Osterholz, die *uitsluitend* onze zandsteen verwerken, in geen enkel opzicht minder gezond zijn dan werklieden van andere steenhouwersbedrijven.

Van gemiddeld 180 werklieden in onze diensten, zijn in de jaren 1903 tot en met 1904 jaarlijks 1,6 % overleden, waarvan 0,9 % tengevolge van aandoening van ademhalingswerktuigen. De overledenen bereikten den gemiddelden leeftijd van 47 jaren, waarbij echter nog in het oog moet worden gehouden, dat de oudste werklieden voor het grootste gedeelte andere bezigheden hebben gekozen, zoodat het gemiddelde sterftecijfer eigenlijk nog veel gunstiger zou worden.

Daar reeds eenigen tijd geleden in Nederland van verschillende zijden tegen de toepassing van zandsteen wordt geijverd, zoo vond het Duitsche „Reichsgesundheitsamt" daarin aanleiding, om een nauwkeurig onderzoek in te stellen. De uitkomst was, wat ons materiaal betreft, dat geen termen van welken aard ook werden gevonden om de toepassing van Obernkirchener Zandsteen op hygiënische gronden te ontraden.

Met het oog op de (althans ten aanzien van den Obernkirchener Zandsteen), onhoudbare conclusie der bedoelde publicatiën in „Architectura", en „De Ingenieur" kunnen wij dan ook alleen veronderstellen, dat men geheel ten onrechte het materiaal aansprakelijk stelt voor gevolgen, die met onzen steen geen verband houden.

Obernkirchener Sandsteinbrüche.
G. m. b. H.

HET NIEUWE STATION BAARLE-NASSAU. (Grens.)

In de beschrijving van de werken voor het nieuwe Station Baarle-Nassau, voorkomende in het vorige nummer van het Bouwk. Weekblad, is door eene vergissing der redactie de volgende mededeeling achterwege gebleven:

De uitstekende photographische opnamen voor de afbeeldingen welke bij die beschrijving zijn gevoegd, zijn te danken aan den heer A. van Beurden, Photograaf, Willem II-straat te Breda.

CONGRESSEN

IIe CONGRÈS INTERNATIONAL D'ASSAINISSEMENT ET DE SALUBRITÉ DE L'HABITATION.

Genève 4—10 September.

Het is natuurlijk altijd gemakkelijk aanmerkingen te maken op organisaties en getroffen maatregelen; maar dikwijls zijn zij die aanmerkingen maken zelve oorzaak van de onregelmatigheden en hinderen zij daardoor bovendien anderen Het bureau ontvangt meestal op het allerlaatste oogenblik — op den dag en tegen het uur der opening van het congres zelf — de bewijzen voor deelneming. Ook hier — te Genève — was het den 4den Sept. groot gedrang in het betrekkelijk kleine vertrek, ingericht tot „Secretariaat:" kaarten inruilen, bijdragen storten, insignes in ontvangst nemen enz. enz. Vele ontevredene noemden de inrichting een „janboel" enz.; ook waren de Reductiebilletten van de Fransche spoorwegen niet tijdig aan enkele reizigers verzonden.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de verslaggevers voor dit blad zich niet onder de mopperaars wil scharen; hij meent evenwel niet te mogen verzwijgen, dat het insigne een armoedige decoratie was. Een goedkoope cocarde van rood en geel, slordig genaaid, met een alluminium kruisje en een genummerd wit wimpeltje, deed denken aan de onderscheidingen op een harddraverij in een boerendorp een 30 jaren geleden.

Wat hem verder opviel toen bij inzage nam van de vele paperassen, programma's enz. was, dat bij de vele landen die officieel vertegenwoordigd waren, Nederland ontbrak. Ook de correspondent der N. Rott. Courant drukte daarover zijn spijt uit; deze had zeer veel moeite gehad om een perskaart deelachtig te worden en bij de opening van het Congres te worden toegelaten.

Het lid van het Hollandsche Comité daarover gehoord, verklaarde zich veel moeite gegeven te hebben voor de benoeming van een vertegenwoordiger, doch van den Minister geen antwoord te hebben ontvangen.

De niet officieele vertegenwoordiging van ons land op dit Congres was in het oogvallend, te meer daar de heer J. W. C. Tellegen, de bekwame Directeur van het Bouw- en Woningtoezicht, dien uw verslaggever er aantrof, immers een mandaat had kunnen hebben om de Gemeente Amsterdam te vertegenwoordigen! Dan heeft tenminste de Maatschappij tot Bev. der Bouwkunst beter gedaan, en een verslaggever naar het Congres gezonden.

Het was den 4den Sept. spoedig 2 uur geworden; de aula van het Universiteitsgebouw vulde zich toen met vele congressisten, dames en heeren. Op de officieele tribune kwamen ook een paar heeren; een deftig heer met een mantel half rood half geel (zooals de Amsterdamsche weesjongens), met een zilveren plaque op de borst trok, zeer de aandacht, en enkelen vroegen zich af, of dat de President d'Honneur was. Een Zwitsersch congressist stelde ons op de hoogste: het was de héraut d'armes." Doch ter zake.

Men zou de opmerking kunnen maken, dat het Universiteitsgebouw zich in feestgewaad had gestoken om de vertegenwoordigers van de regeeringen te ontvangen op dit IIde Congres, dat Genève de eer heeft te herbergen. Niet alleen dat de aula rijk met plantengroepen getooid is, maar het gebouw zelve heeft eene algeheele schoonmaak ondergaan, en is van nok tot plint op nieuw geschilderd. Het kon dan ook bezwaarlijk een congres voor hygiëne ontvangen in lokalen, welker smoddig patina getuigde van een dertigjarig gebruik.

Het Congres werd geopend door den heer Ruchet, lid van den Bondsraad, met eene rede, waarin hij op voortreffelijke wijze de belangrijkheid aantoonde van de onderwerpen in het programma vermeld.

Je souhaite — zeide de spreker, na eenige uitweiding — la plus cordiale bienvenue aux congressistes et les remercie d'avoir

choisi Genève comme lieu de réunion. La Suisse, en effet, est fière de recevoir chez elle les hommes de cœur décidés à lutter contre le fléau de la maison malsaine. La Société française d'hygiène a pris l'initiative de la première manifestation internationale en faveur de cette réforme, et le congrès qu'elle réunissait à Paris en 1904 a déjà eu des effets heureux.

Si certains congrès peuvent ne présenter qu'une utilité pratique discutable, c'est là du moins une remarque qui ne saurait s'appliquer au congrès de l'habitation. L'hygiène, déjà, a fait valoir ses droits dans les habitations collectives: écoles, hôpitaux, locaux industriels; mais quand on s'occupe des habitations privées, on fait des découvertes épouvantables. On trouve des nids de microbes, des miasmes méphytiques, des malheureux happés par la tuberculose. Et quels entassements humains!

La question de l'hygiène du logement est aussi une question de moralité publique: elle est, en effet, comme le confluent de toutes les œuvres d'amélioration sociale. C'est ici qu'une énergique intervention législative et administrative est nécessaire: Ce sera du bon socialisme.

Hij eindigde met de beste wenschen uit te spreken voor het succes van dit Congres, hetwelk hij daarop voor geopend verklaarde.

Daarop sprak de heer Henri Fazy, Staatsraad, als volgt:

Le chef du gouvernement genevois remercie le Conseil fédéral et tous ceux qui ont prêté leur concours au congrès, et au nom des autorités genevoises, il souhaite aux congressistes la plus cordiale bienvenue dans la ville heureuse et fière de les recevoir. Ma place en cette occasion aurait dû appartenir au docteur Vincent, si qualifié pour s'occuper d'hygiène.

Spreker verzocht de deelneming van het Congres in het geleden verlies.

Na het groote belang van dit Congres in 't licht te hebben gesteld, zeide de heer Fazy: C'est à vous à nous formuler le programme de l'œuvre à poursuivre.

L'Etat a une mission considérable à remplir dans ce domaine mais il a besoin dans l'œuvre de transformation de nos vieilles villes de l'aide de l'opinion publique, car il faut aussi transformer les habitudes et les mœurs. Sous ce rapport les travaux des congrès et les conférences populaires ont une action considérable.

Votre cause est la plus civilisatrice qui se puisse concevoir; elle se répercute sur le monde moral. Je souhaite à votre congrès la même réussite et les mêmes résultats favorables que ceux qui ont marqué le congrès de Paris, il y a deux ans.

De Alg. Secretaris van het Congres, de heer Marié Davy, bracht den arbeid van het Congres te Parijs, nu twee jaren geleden, in herinnering. Verschillende wenschen, daar uitgesproken, hebben bijgedragen tot het oplossen van vraagpunten op het gebied der practische hygiëne. Sedert heeft ook de Fransche commissie vlijtig gearbeid. Wat het Congres van Genève betreft, het is hoofdzakelijk te danken aan de pogingen van den heer Piguet-Fages, die dat van Parijs bijwoonde. Het Congres is in 12 secties verdeeld, die alle vormen van woning omvatten.

De heer Gariel, hoogleeraar in de faculteit der geneeskunde te Parijs, betuigde namens de vreemde afgevaardigden, de stad Genève dank. Hij zeide, dat de hygiëne der woning verwaarloosd is geworden, omdat de wetenschappen waarvan zij de toepassing is, nog van zeer jongen datum zijn; hare belangrijkheid is intusschen ontzaglijk groot. Spreker las daarop de namen der regeeringen die zich officieel hebben doen vertegenwoordigen; het waren er een 18tal, die 35 afgevaardigden zonden.

Door den heer Louis Bard, hoogleeraar in de geneeskunde aan de universiteit te Genève, werden de denkbeelden die voorgezeten hadden bij het ontwerpen der organisatie van het 2de Congres verklaard; spreker gaf een uitvoerig overzicht van de aanstaande werkzaamheden, af te leggen bezoeken, enz.

Nadat de heer G. Fatio nog eenige inlichtingen had gegeven, waaronder deze, dat een Comité van Dames zich had gevormd om het der vrouwelijke congressisten gedurende haar verblijf te Genève aangenaam te maken, werd deze openingszitting door den voorzitter, den heer Henri Fazy, gesloten.

De aanwezigen hebben daarna de secties georganiseerd, en zijn vervolgens — even vóór vier uren — gephotographeerd geworden. Te vijf uur vonden zij elkander terug, allereerst in de Universiteitsbibliotheek, een ruim lokaal met bovenlicht en tevens staande ramen, rustig en aangenaam om er in te werken. De Directeur dreunde zeer eentonig de geschiedenis van de bibliotheek op, en maakte melding van hare vele kunstschatten, oude portretten, manuscripten, enz.

Daarna werd het Stadhuis bezocht. De burgemeester was ziek, doch de ambtenaren hadden volle vrijheid om alles te laten zien. De heer Fatio gaf daarbij op aangename wijze de noodige verklaringen. Uit- en inwendig werd het gebouw met aandacht beschouwd. De oude toren waarin een raadzaal, was zeker wel het belangwekkendste gedeelte; niet minder intusschen de binnenplaats en de à jour trap, of liever hellende vlakken met gewelven en sluitsteenen als te Blois, zoodat de magistraten der oude Republiek zich te paard naar hunne bureaux konden begeven.

Vervolgens werd naar de hoog gelegen Cathédrale de St. Pierre gewandeld. Dit gebouw, oorspronkelijk romaansch byzantijnsch, werd, na vele malen verbrand te zijn, in de XIIde en XIIIde eeuw gothisch opgetrokken. Merkwaardig is de hoofdingang, een grieksch-corinthisch tempelfront, dat volstrekt niet bij de overige architectuur past. De indruk die het inwendige maakt, is somber; doch de verlichting door het namiddagzonnetje werkte bijzonder decoratief.

De beide beroemde orgels waren in reparatie en moesten zwijgen. De heer Fatio vestigde de aandacht op tal van bijzonderheden en bracht de bezoekers ook naar de Chapelle des Maccabées, een nu gerestaureerd geheel met wel moderne doch niettemin mooie ramen met glas in lood.

Aldus werden achtereenvolgens bezocht een bibliotheek: l'instruction publique, een stadhuis: l'Etat, en: een kerk, — de drie fundamenten, zooals de heer Bard had gezegd, van elk goed land.

Verzuimd is nog te vermelden, dat deze zelfde hoogleeraar in zijne bovenvermelde rede in 't bijzonder melding maakte van sectie 10, waarin o.a. de vraag zou behandeld worden: „Hoe kan men de gezondheidsvoorschriften voor oude stadswijken of historische monumenten vaststellen, zoodanig dat daardoor tegelijkertijd het schilderachtige en artistieke karakter bewaard blijft?" Dit was volgens hem niet een der minst belangrijke onderwerpen van het Congres: le vrai, le beau, l'hygiène et l'art!

Volgens 't programma waren drie rapporten ingekomen van den „Beauinspector" van Weenen (misschien niet zoo bijzonder toepasselijk): Entwickelung der Baukunst unter dem Einflusse der Wohnungshygiëne, en twee rapporten, merkwaardigerwijze met één zelfden titel: „Des moyens d'assainir les vieilles maisons artistiques et les monuments, sans nuire à leur caractère". Een van den heer Tellegen en een van Cabello y Lapiedra. Na ingewonnen inlichtingen hierover bleek het rapport van eerstgenoemden heer uitsluitend te bestaan in de verbeelding van het bureau van 't Congres.

Alle congressisten, zoowel dames als heeren, werden vermoeid, en gingen zitten waar 't maar eenigszins mogelijk was; men was verheugd, dat men naar zijn hôtel kon gaan om zich wat op te frisschen en den inwendigen mensch te versterken, en zich voor te bereiden voor de officieele receptie aangeboden door de Gemeente Genève in het Palais Eynard.

Deze receptie was schitterend en aangenaam. Met veel talent droeg Mevr. Chéridjian—Charrey eenige muziekstukken op de piano voor en accompagneerde zij een geneesheer uit Genève, begaafd met heerlijke baritonstem. Na een vlug opgedischt collation, werd door de talrijke aanwezigen een bijzonder goed gëinspireerde rede aangehoord van den heer Piguet-Fages, raadslid, eere-voorzitter van het Congres en van het plaatselijk comité van organisatie. Hij begroette de congressisten in bewoordingen, die wel-overdacht en -gekozen waren (1). Wij ontleenen aan zijne rede het volgende:

La Ville de Genève se félicite de voir réunis dans ses murs autant de savants illustres, de juristes éclairés et de philanthropes de bonne volonté. Je rappelle que le bureau du premier congrès international a réussi à grouper autour de son œuvre toutes les nations civilisées, grandes et petites, les pouvoirs constitués et les spécialistes éminents.

La tâche est ardue: il est nécessaire d'éclairer les masses, de confondre les préjugés et la routine, de démontrer que, dans ce domaine plus que dans tout autre, l'intérêt individuel, du plus riche comme du plus pauvre, est intimement, indissolublement même, lié à l'intérêt général; il faut encore secouer l'inertie des pouvoirs publics malheureusement absorbés par trop de soucis d'un ordre moins élevé, tempérer le droit de propriété par des mesures législatives mieux en harmonie avec les nécessités modernes créées par les progrès de la science.

Les autorités municipales de la Ville n'ont aucune prérogative législative, elle ne peuvent, en fait, exercer aucun contrôle sani-

(1) Wij voldoen gaarne aan het verzoek van onzen geachten verslaggever, om deze, en de vorige redevoeringen, niet vertaald weer te geven, maar in de taal waarin zij zijn uitgesproken, omdat hij vreest, dat bij de best bedoelde vertaling, veel van de charme van het gesprokene verloren gaat.

taire, ni prendre de mesures répressives; elles n'ignorent point cependant les améliorations qu'exigent les vieilles cités et les obligations auxquelles doivent être astreintes les nouvelles, aussi elle très reconnaissante envers ceux qui se sont assigné la noble tâche de rechercher et de définir les causes d'insalubrité et de contagion, de les condenser en des principes clairs et immuables, d'établir les formules définitives.

Si Genève, comme toutes les villes traversées par une fleuve ou situées sur les bords d'un lac, se trouve dans des conditions de salubrité exceptionnelle, elle ne doit pas s'endormir dans une sécurité trompeuse. Sa législation sanitaire, obligée de s'arrêter à la porte de chaque demeure, est encore rudimentaire et imparfaite. Il lui faut d'autre part compléter et coordonner, d'accord avec l'initiative privée, les mesures concernant l'alimentation et la protection physique de l'enfance; généraliser les moyens de désinfection et les imposer, créer le casier sanitaire contenant le plan descriptif détaillé de chaque maison, l'état des décès survenus par maladie transmissible, les travaux prescrits par le bureau de salubrité et la suite donnée à ces prescriptions. Seule une documentation de cette nature permettra une intervention vraiment efficace de l'autorité dans la transformation des maisons insalubres, et la construction de maisons nouvelles.

Nous avons été heureux de constater, dans les milieux éclairés de notre population, l'importance que l'on accorde à l'étude de ces questions.

Eindigende, verkondigde de spreker den lof van den heer Guillaume Fatio, de gedistingeerde Voorzitter van de Geneefsche Vereeniging voor de verbetering der huisvesting, en door de Vereeniging tot bevordering der belangen van Genève geroepen om dit Congres te presideeren; hij hoopte tevens, dat de arbeid der congressisten zou leiden tot een volkomen succes.

Buiten het aangekondigde op het programma verscheen daarop de heer Delius, uit Berlijn (*), om even te vertellen, dat de Minister van openbare werken hem had afgevaardigd naar het Congres. De toespraak in het Duitsch werd alleen door zijne Duitsche geëhrte Fachgenossen verstaan, doch niettemin door het meerendeel der aanwezigen toegejuicht.

Daarna was de heer Fatio weder aan het woord; toegelicht met lichtbeelden gaf hij een allerbelangrijkst overzicht van het „chalet Suisse". Van af het uitgangspunt, den St. Gothard, daalde hij naar verschillende dalen af, welke al of niet getsoleerd of met naburige landen in aanraking waren; die toestanden waren duidelijk in de architectuur merkbaar.

Eerst het beeld van de eenvoudige hut, sterk van constructie, met de overstekende daken, gedurende meer dan de helft van het jaar met sneeuw bevracht. Op de eenvoudige meubelen alleen met de bijl bewerkt en enkele decoratieve onderdeelen, als sloten, hengsels, deurkloppers, enz., werd de aandacht gevestigd. Daarop volgde het beeld van het meer beschaafde chalet van meer dan eene verdieping, op steenen voet, en met gebeeldhouwde of geschilderde versieringen aan den gevel. Het bovendeel der wanden bestaat nog wel uit in elkander gevoegde horizontale balken, doch deze zijn soms rijk versierd. De ramen zijn laag, doch er zijn vele naast elkander geplaatst, die de vertrekken voldoende verlichten. Vervolgens werd gewezen op de wijziging der daken in de cantons waar het meer regent dan sneeuwt, m. a. w. op de verschillende hellingen, afdaken boven elke verdieping enz., waardoor de decoratieve onderdeelen ook weder andere vormen aannemen; op het afwolven der daken aan de voor- en achterzijde; op de toepassing van overdekte balcons, van bow-windows en erkers.

De invloed van de aan Duitschland grenzende cantons was ook duidelijk waar te nemen. De horizontale balken maken daar plaats voor den vakwerkbouw, voor houtconstructie met gepleisterde steenvullingen. De invloed van Italië op de zuidelijke cantons is merkbaar, doordat het timmerwerk daar al meer en meer vervangen wordt door een steenconstructie, bestaande uit samengepaste steenblokken, met vlakke afpleistering die al of niet met schilderwerk wordt opgesierd. Men ziet ook daar de loggia, met steenen colommen en bogen ter vervanging van de houten stijlen en de licht getimmerde karbeelen, enz.

Deze revue van de Zwitsersche woning, toegelicht met menige aardige opmerking, werd zeer toegejuicht.

Hierna was het begin van het einde van den avond gekomen.

(*) Voor hen, die het Congres te Londen bezochten, vangt de verslaggever er bij aan: Peerdrops, daarbij herinnerende aan een beminnelijken, hulpvaardigen afgevaardigde uit een der Noordsche rijken, wiens naam — zonder eenige bijbedoeling — door een der Nederlandsche architecten — kort van memorie — op eenigen grond werd gewijzigd in dien van het wellekende Engelsche fruitje lekkers.

Het gedrang aan de bufletten om zich wat verfrisschends te vermeesteren, was als gewoonlijk. Enkele dames hadden toilet gemaakt, het meerendeel echter niet. Veel heeren waren in den rok, zooals behoort, doch velen ook niet; reispakjes, bonte overhemden, strooboeden, bruine schoenen enz. werden veel opgemerkt. Eigenlijk is die eenvoud veel practischer en voorkomt het reizen met koffers met allerlei kleedingstukken. Een kleine aanwijzing op het programma ter verkrijging van wat eenvoud zou in het vervolg wel aan te bevelen zijn. In Londen wist men te voren ook met juistheid hoe de kleeding bij verschillende omstandigheden gewenscht werd. Te Genève, in het centrum van te maken excursies, zou het aangenaam zijn geweest, dat het „habit" bij officieele gelegenheden niet al te veel „de rigueur" was, en dat de „stalen pen" te huis had kunnen gelaten worden. Een gekleede jas voor congressisten is immers ruim voldoende „gekleed".

(Wordt vervolgd.)

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 8 September 1906. *Een tegenwoer.* De meening van den heer Weissman, dat de bouwkunst ten doode is opgeschreven, wordt met redenen omkleed tegengesproken.

In *Bedenkelijk* wordt de hoop uitgesproken, dat het bestuur der Carnegie-stichting niet zal luisteren naar het „Vaderland", waarin een poging werd gedaan, om voor de uitvoering van het Vredespaleis het ontwerp van een Finsch architect aan te bevelen. Gehoopt wordt, dat tot uitvoering van het in de eerste plaats bekroonde ontwerp besloten zal worden.

Beveiliging van woningen tegen brandgevaar.

Architectura. 8 September. *Kunst en opvoeding;* waarin mededeelingen gedaan worden over de onlangs in België opgerichte vereeniging „l'art à l'école et au foyer."

Korte historische wetenswaardigheden over het *Kasteel Nijenrode*, dat in andere handen is overgegaan, naar gehoopt wordt niet om te sloopen.

In het „Technisch gedeelte" worden de vervolgen gegeven van *Kleine woningen door M. P. de Clercq*, en van *Ontwerpen en bewerken*.

De Bouwwereld. 3 September. *Eenige opmerkingen over de verhouding tusschen bouwheer en architect*, door Mr. H. De vraag: „Is het vaststellen van een model-contract tusschen hen wenschelijk en mogelijk?" wordt besproken naar aanleiding van de „toelichting" op de Honorarium-Tabel der Mij. t. B. d Bouwkunst, en van het voornemen om een Raad van Arbitrage in te stellen.

De brand van het Universiteitsgebouw te Groningen, met afbeeldingen van het gebouw vóór en tijdens den brand. De tijd zal moeten leeren of het jongere geslacht ingenomen is met het voornemen, om het gebouw in zijn vorigen vorm te herbouwen.

Cementijzer, ontleend aan „The Iron-and Coal Trades Review".

Bij het blad is een losse plaat gevoegd met afbeeldingen van *Aardewerk* d r „Naaml. Vennootschap Fabriek van Brouwer's aardewerk, voorh. W. C. Brouwer", te Leiderdorp.

Technisch Weekblad. 7 September. In dit nummer wordt nog eens het *M. T. O.* besproken naar aanleiding van het artikel van den heer H. Enno van Gelder, en de stellingen der Commissie voor M. T. O uit den Bond van Technici.

Teekenacte-examens en Vakonderwijs. In de wijze waarop de studie wordt voorbereid, de acte-examens worden geregeld en afgenomen, ligt een oplossing der regeling voor ons komend vakonderwijs.

In het „Technisch gedeelte" van het blad wordt een artikel begonnen over een bezoek aan de *Gres-carrière „Bois d'Esneux."*

Het Huis, aflevering van Augustus. *Het Ned.-Indisch Bamboeornament*, met 32 afbeeldingen, door J. A. Loeber Jr., te Alberfeld.

De toelichting bij de platen geldt afbeeldingen van een *Zomerhuisje te Noordwijk aan Zee*, en verschillende onderdeelen van eene *Villa op het Museumterrein* te Amsterdam.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Uitbreiding van steden. Op het elfde Congres voor openbare gezondheidsregeling — op 14 en 15 Sept. in het Broegebouw te Haarlem, is o.a. dit vraagpunt behandeld geworden:

„Wat kan gedaan worden om de in de Woningwet voorkomende voorschriften betreffende uitbreidingsplannen ten volle tot hun recht te doen komen?"

De conclusies ter beantwoording voor dit vraagpunt, opgemaakt door den heer J. Jurriaan Kok, te 's Gravenhage, luiden:

Het is wenschelijk:

1°. dat het publiek, en speciaal den dagelijkschen besturen der gemeenten, onder het oog wordt gebracht welk groot belang er betrokken is bij het vaststellen van een goed uitbreidingsplan dat aan de verschillende eischen beantwoordt;

2°. dat niet genoeg kan worden gewezen op de meestal slechte uitbreidingen der steden in de laatste helft der vorige eeuw; en hoeveel onherstelbaar kwaad hieruit is ontstaan;

3°. dat den Gemeentebesturen met nadruk moet worden herinnerd aan hun recht, volgens de woningwet, om zonder voorafgaande verklaring, bij de wet onteigening te doen plaats vinden voor een plan van uitbreiding vastgesteld in verband met § 6 der Woningwet; en ook dat eene gemakkelijke manier van onteigening voor dit speciale geval in de Woningwet is omschreven, waardoor wel kosten worden gemaakt, maar deze ook ruimschoots opwegen tegen de groote daardoor te verkrijgen voordeelen;

4°. dat door den Centralen Gezondheidsraad, in overleg met de Vereenigingen, welke de bouwkunst beoefenen, de hoofdpunten worden vastgesteld, waarop in het algemeen bij de vaststelling van een uitbreidingsplan moet worden gelet;

5°. dat de Gezondheids-Commissiën vóór het opmaken van het uitbreidingsplan behooren na te gaan, welke speciale eischen in hunne gemeenten aan het plan van uitbreiding moeten worden gesteld;

6°. dat bij het opmaken van een goed uitbreidingsplan de medewerking van een architect dringend noodig is, als eene der belangrijkste voorwaarden om een goed plan te verkrijgen; terwijl het zeer gewenscht is, dat vereenigingen op het gebied der bouwkunst nog meer als tot nu geschiedt, zich bezighouden met het vraagstuk der stadsuitbreiding en door behandeling in hun tijdschriften, en door het uitschrijven van prijsvragen;

7°. dat getracht wordt de gemeenteraden te bewegen het daarheen te leiden, dat geen enkel particeel bouwplan wordt goedgekeurd alvorens een definitief plan van algeheele uitbreiding is vastgesteld, en;

8°. dat zooveel mogelijk verkregen wordt, dat zij, die in de plaats hunner inwoning financieel betrokken zijn bij bouwgrondexploitaties, geen deel uitmaken van de Gemeenteraden.

Jubileum der Museumscholen. Op 10 Sept. j.l. werd in eene feestelijke bijeenkomst, in de groote hal van het Rijks Museum te Amsterdam, het 25-jarig jubileum herdacht van de Rijksschool voor Kunstnijverheid en van de Rijks Normaalschool voor Teekenonderwijzers. Onder de vele genoodigden werden o.a. opgemerkt, namens den Minister van Binnenl. Zaken, de heer Referendaris J. A. Royer, de heeren Mr. G. van Tienhoven, Commissaris der Koningin in N. Holland, Mr. W. F. van Leeuwen, Burgemeester van Amsterdam, H. J. de Groot, Inspecteur van het Middelbaar Onderwijs, Aug. Allebé, Hoogleeraar Directeur der Academie van Beeldende Kunsten, Jonkvr. de Bosch Kemper, vele vertegenwoordigers van instellingen op het gebied van kunst en onderwijs, enz. Leerlingen en oud-leerlingen waren in grooten getale opgekomen.

De heer J. Versluys, oudste der leeraren, die tevens van de oprichting der instellingen af daaraan werkzaam is gebleven, sprak het eerst de aanwezigen toe om hen welkom te heeten. Spreker betreurde ten zeerste de afwezigheid van den heer De Kruyff, een der oprichters, die 18 jaren als Directeur der Rijksschool voor Kunstnijverheid werkzaam is geweest, en waaraan die inrichting zooveel te danken heeft, — ook die van den heer Victor de Stuers, die een werkzaam aandeel heeft gehad aan de oprichting der scholen. Een bijzonder woord van welkom gold de bovengenoemde autoriteiten.

Hierna gaf de heer W. B. G. Molkenboer een uitvoerig relaas van de geschiedenis der Rijks Normaalschool, waarna de heer J. H. W. Berden, als Directeur der Kunstnijverheidschool, de levensloop van deze verhaalde.

De heer Royer bracht in warme woorden directeuren en leeraren hulde en dank voor het gegeven goede onderwijs, waardoor beide inrichtingen zich thans met dergelijke in het buitenland konden meten; zij konden met genoegdoening op hunnen arbeid neerzien, wijl het onderwijs in de vervlogen 25 jaren met reuzenschreden was vooruitgegaan. Eindigende met de beste wenschen voor den bloei der scholen, bracht spreker hulde aan de heeren De Stuers den stichter der scholen, en J. R. de Kruyff, die daaraan 18 jaren zijn groote gaven als Directeur en leeraar had besteed.

De leeraar Cohen bood hierna den heer Molenboer een oorkonde van het feest aan, gecalligrafeerd door den leeraar Van der Laan, benevens 2 candelabres. De heer Berden bood den heer Versluys mede een oorkonde, en candelabres aan.

Ten slotte wenschte de heer B. W. Wierink beide directeuren geluk namens de Ned. Vereeniging voor teekenonderwijs, die zoo nauw met de scholen verbonden was.

Na een hartelijk woord van den heer Versluys, tot sluiting der bijeenkomst, en het bezichtigen van eene tentoonstelling, in de schoollokalen, van het werk der leerlingen, waren de genoodigden tegenwoordig bij de opening der tentoonstelling van werk van oud-leerlingen, in het Stedelijk Museum; na een woord van welkom van den heer A. H. Gorter, Voorzitter der Tentoonstellingscommissie, werd de eerewijn geschonken, en bezichtigden de aanwezigen het tentoongestelde, bestaande uit schilderijen, decoratief werk, portretten, illustratieve kunst, drijfwerk in koper en zilver, meubelen enz. Deze tentoonstelling is ongetwijfeld interessant en noodigt tot een herhaald bezoek uit.

De Beurs te Amsterdam. Het rapport der Commissie tot onderzoek naar den toestand van de Beurs is verschenen; zeer uitvoerige overzichten daarvan zijn reeds in de voornaamste dagbladen verschenen, hetgeen ons aanleiding geeft zoo kort mogelijk te zijn. Algemeene zetting of verzakking zou volgens de Commissie ten grondslag liggen aan het ontstaan der scheuren, die allen vertikaal zijn. Het gebouw is verrezen op zeer gunstigen bodem, en op vele punten wordt te veel van de paalfundeering gevergd, omdat door enkele scheuren op sommige plaatsen geen sprake meer is van verdeeling van den druk. De weerstand der schijnbaar massieve metselwerken wordt hier en daar verminderd door gespaarde kanalen voor aan- en afvoer van lucht en het doorlaten van stoombuizen. Vele dier kanalen moesten aangebracht worden, toen geen verandering meer gebracht kon worden in den leidenden gedachtengang welke bij het ontwerpen had voorgezeten. De Commissie wijst met nadruk op dit euvel, voortspruitende uit wijzigingen waartoe de bouwmeester soms gedwongen wordt, hetgeen wel in het oog moet worden gehouden bij het vellen van een oordeel over den tegenwoordigen toestand van het gebouw. Ongewone moeilijkheden lagen ook opgesloten in de gewenschte distributie, volgens welke de grootste lokaliteiten beneden en de kleinere boven werden vereischt, hetgeen juist het omgekeerde is van hetgeen men voor de stabiliteit zou wenschen.

De fundeering is gebleken eerder licht dan zwaar te zijn, en men had daarin een grooter aantal koppelingen verwacht. Zij is nagenoeg gelijkmatig verzakt op eene misschien 14 M. dikke grondlaag (modder en slib), terwijl de mogelijkheid bestaat, dat vormverandering heeft plaats gehad. Behalve de zakking kunnen de bogen, kapconstructies en plaatselijke verhittingen (bijv. bij het ketelhuis), het ontstaan van scheuren bevorderd hebben; in het gebouw, waarin een aantal stoute constructies voorkomen, kunnen kleine oorzaken schromelijke gevolgen hebben.

Onder de maatregelen ter voorziening geeft de Commissie als haar oordeel te kennen, dat volstaan kan worden met eenige plaatselijke uitwendige versterkingen der fundeering; het is volkomen verantwoord dan van verdere fundeeringswerken af te zien, wanneer de samenhang van den bovenbouw wordt versterkt en plaatselijk eenigszins wordt gewijzigd. Wat daartoe geschieden moet, hoofdzakelijk door verankeringen, verkleining van bogen, enz. wordt in het rapport — dat alleen de Goederenbeurs betreft — aangegeven. Het zal het oorspronkelijk uiterlijk niet schaden. Na uitvoering der aangegeven herstellingswerken zal geen vrees voor herhaling behoeven te bestaan, indien althans verder geen groote verzakkingen optreden.

Naleving der Arbeidswet. Door de Algemeene Vergadering der Sociaal-Technische Vereeniging van Democratische Ingenieurs en architecten, op 31 Aug. 1906 gehouden, is de volgende motie aangenomen:

De Algemeene Vergadering enz. (als boven),

Gelet op de niet weersproken berichten in de bladen, dat twee met name bekende aardewerkfabrieken zich verzetten tegen de naleving der bepalingen van het Kon. Besluit van 13 Juli 1906 vastgesteld ingevolge art. 4 der Arbeidswet;

overwegende dat zoowel het prestige onzer arbeidswetgeving als het belang der beschermde personen eischen de handhaving en naleving van bedoeld Koninklijk Besluit;

hoopt van den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel te mogen verwachten, dat krachtige maatregelen zullen worden genomen tot strenge handhaving der bestaande bepalingen, en gaat over tot de orde van den dag.

Vereeniging van Delftsche Ingenieurs. De Algemeene Zomervergadering had op 8 Sept. j.l. te Tilburg plaats onder Voorzitterschap van den heer J. W. Welcker.

De in het Bestuur ontstane vacatures door het overlijden van den heer J. de Koning en de periodieke aftreding van den heer F. M. L. Kerkhoff, die niet herkiesbaar was, werden aangevuld door de verkiezing van de heeren G. W. van Heukelom en J. L. Huysinga.

Het voorstel van het Bestuur om voor *f* 300 deel te nemen in het Waarborgfonds voor de tentoonstelling van Ambachtswerktuigen, in 1907 te Amsterdam te houden van wege de Mij. van Nijverheid, werd zonder beraadslaging daarover goedgekeurd.

Door den Voorzitter werden daarna de vele en groote verdiensten van den heer J. L. Cluysenaer in het licht gesteld, onder herinnering aan al hetgeen door hem voor de Vereeniging was gedaan; namens het Bestuur stelde spreker voor den heer Cluysenaer tot eerelid der Vereeniging te benoemen. Dit voorstel werd terstond bij acclamatie aangenomen, van welke beslissing den benoemde telegraphisch bericht werd gezonden.

Ten slotte was de heer G. W. van Heukelom aan het woord tot het doen van mededeelingen over de werken van het nieuwe station te Baarle-Nassau (Grens), die na afloop der vergadering in oogenschouw werden genomen. De dag werd besloten met een gemeenschappelijken maaltijd te Ginneken.

BUITENLAND.

Prijsvraag voor het Gemeentehuis te Laeken. Bij de gemeenteraad van Laeken werden indertijd twee plannen ingediend voor een nieuw Gemeentehuis, een door den Burgemeester Bockstael, en een door den Schepen Neyburg. In het eerste waren de luxelokalen en de bureaux over twee gebouwen verdeeld, die vereenigd waren door een overdekte gang. In het tweede waren alle lokalen gegroepeerd om een overdekte centrale binnenplaats. De gemeenteraad kon echter geen keuze doen, en besloot een prijsvraag uit te schrijven. Nu de antwoorden daarop in 't openbaar zijn tentoongesteld, is het duidelijk, dat vele ontwerpers zich slechts weinig gestoord hebben aan de eischen van het programma, waarvan de voornaamste was, dat het gebouw niet meer dan 965 000 frs. mocht kosten. Vele plannen zullen bij uitvoering veel kostbaarder zijn — tot 4 malen het beschikbare bedrag — en de verschillende oplossingen zullen het doen eener keuze zeer bemoeilijken.

Het meerendeel der inzenders heeft een gebouw ontworpen met een façade van 50 tot 60 M., ongetwijfeld een gevolg van het bezwaar om: 1°. volgens het denkbeeld Bockstael — dat groote voordeelen aanbiedt, — een harmonieus en niet te kostbaar geheel te verkrijgen, en 2°. om van een vierkant plein van 100 M. zijde — waaraan het Gemeentehuis komt te liggen — een dier zijden behoorlijk te vullen.

Het publiek vindt natuurlijk de rijkst opgevatte, maar te dure gevels het mooist, en schenkt weinig aandacht aan de eenvoudiger plannen die uitvoerbaar zijn wat de kosten betreft.

De Gemeenteraad heeft drie architecten benoemd — hetgeen aan Zeist doet denken — om de 35 ingekomen plannen, die voorontwerpen zijn — te beoordeelen en er rapport over uit te brengen, waarschijnlijk ieder het zijne. Naar aanleiding daarvan zal de Gemeenteraad een keuze doen.

Een Nederlandsch architect, die de plannen te Laeken zag en ons met bovenstaande bijzonderheden in kennis stelde — hetgeen wij zeer waardeeren — vroeg ter plaatse, of de Gemeenteraad zich zoo competent achtte om het eindbesluit te nemen; hij kreeg ten antwoord: „un conseil communal est toujours competent." Wat wij nog niet wisten!?

Het verloop dezer prijsvraag leert ons, dat: — evenals bij ons — menig ontwerper zich weinig stoort aan de kosten van uitvoering van zijn project: vele mededingers opkomen, niettegenstaande zij niet weten of hun werk door bevoegden zal worden beoordeeld.

Bulgaarsch-Grieksch conflict. In Bulgarije zijn tengevolge van de anti-Grieksche beweging ook de gemeente architecten die Grieken van geboorte zijn, om geen andere reden dan deze, plotseling ontslagen.

Louis François Boitte, sedert 1877 architect van het paleis te Fontainebleau, is aldaar in de ouderdom van 76 jaren overleden. Hij studeerde aan de Ecole des Beaux-Arts, verwierf in 1859 den grand prix. Als schrijver is hij bekend door zijne rijk geïllustreerde historische beschrijving van het paleis te Fontainebleau. Van af 1887, gedurende 4 jaren, nam hij op verzoek van den heer Albert Lenoir, zijn schoonvader, diens colleges waar in de geschiedenis der bouwkunst aan de Ecole des Beaux-Arts.

Delos. Bij de opgravingen aldaar zijn in den laatsten tijd o.a. gevonden; 6 groote marmeren archaïsche leeuwen; eenige goed bewaarde woonhuizen, waaronder een nog een ongeschonden opschrift draagt, dat licht verschaft over den tijd der stichting; verschillende beeldhouwwerken en gouden sieraden. In een der tempels is een marmeren kop van Dionysios gevonden, wellicht de mooiste die bestaat.

Alfred Waterhouse. In de parochie-kerk te Yattendon is op 25 Aug. l.l. een gedenkteeken onthuld ter eere van den bekenden architect Alfred Waterhouse. Het bestaat uit eene inscriptie op wit marmeren plaat, met omlijsting van albast, kolommen van Cipollino en basement van albast. Het is bekostigd alleen door de buren van Waterhouse te Berkshire, en de jonge architecten die bij hem hebben gewerkt.

Septic tanks. De toepassing hiervan wordt in Amerika zeer veelvuldig. Het systeem is aangenomen voor Columbus, Baltimore en Paterson, niettegenstaande afvoer naar riolen goedkooper was.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: per maand.

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	onderdom	47	jaar	salaris	f 125.—
"	"	21	"	"	- 50.—
"	"	24	"	"	- 100.—
"	"	22	"	"	- 80.—
"	"	21	"	"	- 70.—
"	"	49	"	"	- 100.—
"	"	23	"	"	- 70.—
"	"	40	"	"	- 110.—
"	"	22	"	"	- 70.—
"	"	28	"	"	- 80.—
"	"	24	"	"	- 70.—
"	Teekenaar	21	"	"	- 30.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 17 SEPTEMBER.

UTRECHT. Het bouwen van een krankzinnigengesticht voor 228 patiënten nabij het station Wolfhezen in 2 perc. en in massa.

Het best. der vereen. tot christ. verzorging van krankzinnigen in Nederland n.m. 1 u. in het stationskoffiehuis.

VEGHEL. Het sloopen en weder opbouwen van een woonhuis te Veghel aan de Stationstraat.

De heer H. Jansen Colen, 's midd. 12 u. in café „de Beurs." Bestek met teek. vanaf 12 Sept. tegen f 1,50 te bekomen bij den besteder en bij den bouwk. W. A. Pennings te 's Bosch, die inl. geeft. Aanw. 17 Sept. v.m. 10½ u. Bijeenkomst aan het café „de Beurs."

WOENSEL. Het bouwen van een winkelhuis met vijf woonhuizen met bijbouwen en stallen.

De heer Ph. van Tuil 's-av. 7 u. in het café Ch. v. d. Ven-Verhoeven. Inl. geeft A. Eliëns. Aanw. 17 Sept. v.m. 11 u.

DINSDAG 18 SEPTEMBER.

ALMKERK (N.-BR.). Het bouwen eener school en onderwijzerswoning aldaar.

De vereen. tot stichting en instandbouding van scholen met den Bijbel, n.m. 2 u. in de consistorie der gereform. kerk. Bestek en teek. ad f 2 verkrijgb. bij A. Verschoor te Almkerk en architect M. van Gool te Woudrichem. Aanw. 18 Sept. v.m. 11 u.

BUSSUM. Het bouwen van een kleine boerenhofstede.

De arch. G. J. Vos v.m. 11 u. in hotel „de Rozeboom" Bestek en teek. á f 1,50 te bek. bij voorn. achitect.

EINDHOVEN. Het verbouwen van een woonhuis met slachterij aan de Volderstr. 73 met bijl. van materialen.

De heeren J. en S. Wijnbergen 's av. 6 u. in café „Phenix", alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de bouwk. J. H. v. d. Ven. Aanw. 18 Sept. v.m. 10 u.

ENSCHEDE. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan de Javastraat.

De arch. H. E. Zeggelink 's av. 7 u. in het café „Centraal" van den heer Gerritsen, alw. bestek en teek. ter inz. zijn. Aanw. op het terrein 18 Sept. v.m. 9 u.

HILVERSUM. Het maken van een pakhuis met kantoren aan de Huigensdwarsstraat, kad. no. 2566.

De arch. P. Voskuil en Jac. Ph. Wormser

n.m. 2 u in 't hotel Gooiland, Emmastraat 20. Bestek en teek verkrijgb aan het bureau der archit. Langestr. hoek Ruitersweg. Inl. 6, 11 en 13 Sept. op het bureau voorn. Aanw. gedaan.

's-HERTOGENBOSCH. Het verbouwen van perc H 280 aan de Stoofstraat.

De firma K. C. Suijling en Zn. n m. 2½ u. in café „Suisse". Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgbaar.

ROTTERDAM. Het bouwen van een fabrieksgebouw en andere werken op het terrein der chemische fabrieken te Capelle a. d. IJsel, nabij het Kralingsche veer.

De Naaml. Venn. Centrale guanofabrieken n.m. 3 u. in het grand hotel Coomans. Bestek en teek tegen f 2 50 verkrijgb. bij de firma Corns. Immig & Zoon terwijl inl. worden verstrekt iederen werkdag van 9 tot 10 u. aan het bureau van den arch. J. P. Stok Wzn.

RUURLO. Het verbouwen en uitbreiden van eene fabriek met bijlev. der materialen enz.

Het best. der stoomzuivelfabr. „De Volharding" n.m. 6 u. in het koffiehuis van den heer H. ter Vrugt, alw. teek. en bestek ter inz. zijn. Aanw. 14 Sept., n.m. 5 u.

UTRECHT. Bestek no. 1080. Het maken van eene woning voor den werkmeester, chef van het depôt op het stationsemplacement Roosendaal (N.-Br.). Raming f 7780.

De maatij. tot expl. van Staatsspoorw. n m. 2 u. (lok tijd.)

VECHEL. Het sloopen en wederopbouwen van een woonhuis aan de Stationstraat.

De heer H. Jansen Colen 's midd. 12 u. in café „De Beurs". Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb. Inl. geeft W. A. Pennings 's-Bosch. Aanw. 18 Sept. v.m. 10½ u. in „De Beurs".

WOENSDAG 19 SEPTEMBER.

ENSCHEDE. De herbouw van een landbouwerswoning gelegen aan den Gronausche-weg, gem. Lonneker.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn., 's midd. 12 u. in het café van G. Zwijnenberg, alw. bestek en teek. ter inz is. Aanw. op het terrein 19 Sept. v.m. 9 u.

DONDERDAG 20 SEPTEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van een villa aan den Deventerweg.

De arch. J. A. Wijn in hotel v. d. Burg. Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgbaar.

BREDA. Het verbouwen van een gesticht, staande aan de Nieuwe Dieststraat no. 10, een en ander met bijl. van de benood. bouwstoffen.

De arch. F. B. Bilsen, namens het best. v. d. Diocesane vereen. voor kinderbescherming in het bisdom Breda, n m. 4 u. Bestek en teek. 13 Sept. van v.m 7 u. tot 's av. 7 u in voorn. gesticht ter inz. en verk. ad f 1,50. Aanw. 15 Sept. v m 10 u.

MAASTRICHT. Het bouwen van eene school aan de Brusselsche straat.

De Eerw. Broeders der Onbevlekte Ontvangenis v. Maria, v.m. 10 u. in het Klooster Brusselsche straat. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 6 bij den arch. Joseph Hollman, Wilhelminasingel 23 Wijk.

SLOTEN (N.-H.). Het bouwen van een schoolgebouw met 3 lokalen en onderwijzerswoning in 3 perc en massa

De bouwk. A. v. Dam, Alfen a. d. Rijn, n.m. 3 u. in 't consistorie der Gereform. kerk a. d. Sloterweg.

VRIJDAG 21 SEPTEMBER.

DWINGELO. 1e. Het bouwen van een openb. lagere school met 4 lokalen te Leggeloo met bijl. van mater., arbeidsloonen enz. 2e. het leveren en plaatsen van schoolmeubelen en leermiddelen in de nieuw te bouwen school.

Het gem.best. n.m. 2 u. Bestek en teek. sub 1 ad f 1.50 sub 2 f 0,50 verkrijgb. Inlicht. geeft arch. G. Otten Jzn., Meppel. Aanw. 18 September v.m. 11 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

24 AUGUSTUS.

ENSCHEDE (ONDERH.). Het bouwen van een woon- en winkelhuis, op een terrein aan de Wilhelminastraat, onder beheer van den bouwk. J. H. Bunink aldaar Door den heer H. Nietsch.

Laagste inschr G. L. Platvoet en J. B. Overmaat, f 3292' Gegund.

HUIZUM (FR.). Het afbreken van 2 woningen en bouwen van 2 nieuwe woningen. Raming f 3821 Door den heer W. van Broek.

Laagste inschr. E. Reitsma, Leeuwarden, f 3149. Gegund.

31 AUGUSTUS

HEERENVEEN. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan den Paralelweg aldaar. Door den heer J. Demmers.

Laagste inschr. L. H. Geveke, Kortezwaag, f 4437. Nog niet gegund.

1 SEPTEMBER.

KOEWACHT. Het bouwen van eene villa. Door den heer C. Dierick.

Metsel- en ijzerwerk. Laagste inschrijver E. de Bruijne en D. Mannes, voor f 6369 70, voorloopig aangehouden als zijnde aanmerkelijk boven de raming.

Timmerw. E. Ceelaert en Ph. Baert, f 3670. Gegund.

SURHUISTERVEEN (FR.). Het weder opbouwen van een boerenplaats. Raming f 6500. Door den heer B. Popping a.

Laagste inschr. S Rinsma, Surhuisterveen, f 7350. Gunning in beraad gehouden.

3 SEPTEMBER.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van het groote lokaal in school M. aan de Harmonieweg aldaar tot twee lokalen. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschr. D. Nijenhuis, f 124 95. Gegund.

4 SEPTEMBER.

EMMEN (DR.). Het bouwen eener winkelbehuizing te Klazinaveen, een en ander met bijlev. der materialen. Door den heer J. Breider te Nieuw-Dordrecht.

Laagste inschr. R. Heine, Bager-Oosteweer. f 10750.

HARLINGEN. Het bouwen van een dubbel woonhuis aan het Stationsplein. Door den heer J. Torenbeek Raming f 5300.

Laagste inschr. F. Anema, f 5035.

RHENEN. Het verbouwen eener sigarenfabriek. Door de heeren J. A. Spaan en C. M. Bertram.

Laagste inschrs. Kolfschoten en Lodd. f 8745.

ROLDE (DR.). Het bouwen van een dubbel winkel- en woonhuis aan de Roldestraat te Assen, met de leverantie van het daartoe benoodigde in 3 perc. Door den arch. M. de Vries Azn.

Timmer-, metsel- en loodgietersw. Laagste inschr. H. Nywelijzar, Groningen, f 4480.

Stucadoorwerken. L. Jalvingh, f 133.

Verf-, glas- en behangerswerken. G. Meijer, f 355. Gegund.

5 SEPTEMBER.

BRUINISSE (ZEEL.). De verbouwing van het post- en telegraafkantoor. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschr. J. Deurloo, Bruinisse, f 328.

BUSSUM. Het verbouwen van het raadhuis met politiebureau en het bouwen van een afzonderlijk gebouw voor de brandweer. Door het gemeentebestuur.

Laagste inschr. G Wegerif, Apeldoorn, f 29924.

ENSCHEDE. Het bouwen van 4 woningen met bijbouwen, op een terrein gelegen in den Wooldrikshoek (gemeente Lonneker. Door de firma Roesink en Wolda.

Laagste inschr. A. ter Steege en J. A. Hagen, f 4959

NEER (LIMB.). Het opbouwen van de afgebrande bouwhoeve en bijkomende werken met lev. van alle daartoe benood. materialen. Door den heer J. Rijs.

Laagste inschrs. J. Fleuren en J. Geurts Helden. f 2057.

NEERKANT (N.-BR.). Het bouwen eener stoomzuivelfabriek met bijl. van de daartoe benoodigde materialen uitgenomen metselsteenen en kalk. Door het bestuur der coöperatie.

Laagste inschrs. Gebr. Goden, Meijel, f 3610. Gegund.

TEN BOER (GR.). Het maken van een nieuwe bekapping op en verder het restaureer der N. H. kerk met bijlev. van materialen. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. Gem.

Laagste inschr. T. Post, Wirdum, f 4796. Gegund.

IJMUIDEN. Het bouwen van eene pastorie op een terrein aan den weg van Velsen naar IJmuiden. Door den arch. J. Wolbers te Bloemendaal.

Laagste inschrs. Cornelissen en Kreuger, Haarlem. f 10750.

6 SEPTEMBER.

's HEERENHOEK (ZEEL.). Het herbouwen van de landbouwschuur op de hofstede bewoond door Boonman, gelegen in de gemeente Borssele, met bijlev. van bouwstoffen. Door den bouwk. J. Wisse Jz. te Zaamslag.

Laagste inschrs. G. Taas en P. J. Brand, 's Heerenhoek, f 8444. Gegund.

7 SEPTEMBER.

DALEN (DR.). Het verbouwen van de zuivelfabriek „Dalen" te Dalen. Door het best. der zuivelfabriek.

Laagste inschr. Jac. Oldenkamp, Erica. f 4457.

GILZE-RIJEN (N.-BR.). Het bouwen eener schoollokaal met overdekte speelplaats en privaten. Door het gem.best.

Laagste inschr. J. Speekenbrink, Ginneken. f 5480.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.

(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE. L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Ideaal", E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor, Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Cn. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haussier's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246-248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatieidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 11a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. LOLK & Zn., Rotterdam – Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverseeringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

DE LINT & Cº. ROTTERDAM.

Gevestigd 1867. — Hofleveranciers.

Parket- en Wandtegels

van VILLEROY & BOCH, MINTON HOLLINS & Co., BOCH FRÈRES & PABST.

Vraag prijzen, dessins en monsters van prima TEGELS.

Bouwmaterialhandel

„STEENOORD".

Trekweg 5. **Den Haag.**

Alleenverkoopster voor Nederland en Koloniën van

Kunstmatige Portland Cement

van de sedert 4 maanden in werking zijnde fabriek te Hemixem bij Antwerpen

merk **VAN DEN HEUVEL,**

ruim voldoende aan de Alg. Voorwaarden van Waterstaat, Genie en andere Rijks-, Prov. en Gemeentelijke Voorwaarden.

Vraagt PRIJS en PROEFSTATEN aan bovengenoemd adres.

G. P. J. BECCARI,

HAARLEM.

Stoomtimmer- en Lijstenfabriek.

PAUL KRUGERKADE 27. — Interc. Telefoon 1324

AANBESTEDING.

Op **Woensdag 26 September** a.s. des **namiddags** te **vier uur,** zal in het gebouw, „Weten en Werken" Ged. Oude Gracht te Haarlem door den architect J. Wolbers wonende te Bloemendaal worden aanbesteed.

Het bouwen van een Woonhuis op een terrein gelegen a/d. Koninginneweg te Haarlem.

Bestek en teekeningen te verkrijgen tegen betaling van *f* 1.50 per stel bij firma Reijnaok en Co. boekdrukkers Ged. Oude Gracht te Haarlem.

Aanwijs op het terrein Vrijdag 21 September a.s. des voormiddags te elf uur.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam,** Sophiaplein — **Rotterdam,** Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda,** Prinsenkade — **Haarlem,** Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen,** In de Betoustraat 8 — **Groningen,** Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen,** IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . .	„ 1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	„ 29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op Maandag, den 8en October 1906, des namiddags ten half 2 ure *(Greenw.-Tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1072/11:

Het maken van Gebouwen en Muren aan het Voorplein, een Paralleltunnel, een Perron en eene Overkapping voor rijtuigen en verlengen van de personen- en bagagetunnels, ten dienste van de uitbreiding van het station te HAARLEM.

Begrooting: f 318,000.—

Het bestek met 7 teekeningen zijn van den 18en Sept. a.s. af tegen betaling van f 5.— en het bestek zonder de teekeningen tegen betaling van f 1.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratie-gebouw der Maatschappij aan het Drooghak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op *franco* aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

Aanwijzing geschiedt als in het bestek is vermeld.

De Raad van Administratie,
Het Gedelegeerd Lid.

GEBRUIKT:

Steengaas „DRAHTZIEGEL"

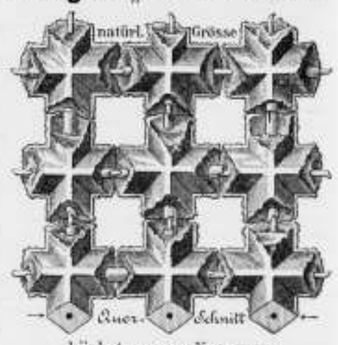

bij het vervaardigen van

Brandvrije Plafonds, Muren, Vloeren,

Ombekleeding van Kolommen, Pilaren en alle mogelijke IJzerconstructies, Onderkleeding van Trappen, Gebogen Plafonds, enz. Eenig vertegenwoordiger:

F. A. CLOËR,

Prinsengracht 173 — AMSTERDAM.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 25sten September 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1084.

Het maken van seinhuis C op het station ARNHEM.

Begroting f 6790.—.

De besteding geschiedt volgens § 43 van het bestek.

Het bestek ligt van den 12den Sept. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur D MOLENAAR te *Zutphen*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Sept. 1906 ten 10 30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*. Wachtkamer 3e kl. Arnhem.

Utrecht, den 5den September 1906.

Muschelkalkstein.

Het materiaal bij uitnemendheid voor monumentaalbouw.

In Duitschland bij de meeste groote gebouwen toegepast, o. a.

Regeeringsgebouw	Coblenz
Politiepresidium.	Keulen
Automatenrestaurant Friedrichsstrasse .	Berlin.
Restaurant Alt Bayern	»
Aschingers Concerthuis	»
Aschingers Hotel	»
Romanischer Hof	»
Papierhaus Dessauerstrasse	»
Groote Bouw Stollwerk	Keulen

en veel meer andere gebouwen, is bewerkt te verkrijgen door tusschenkomst van

J. H. P. JANSE,

MARNIXSTRAAT 402,

AMSTERDAM.

Vertegenwoordiger der

Kaisersteinbruch Aktiengesellschaft

KEULEN.

MONSTERS en OFFERTE gratis.

HOUBEN EN STEEGH.

Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en allesoorten van dakpannen.

te Venlo.

Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.
Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.

Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. t. Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

TELEFOON INT. 3208.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.- Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY
MONIERWERKEN
DIRECTEUR J.N. LANDRE

CEMENT YZERWERKEN
VOLGENS SUSTEEM MONIER
EN AANVERWANTE STELSELS
BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM
KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD & OMVAL TELEFOON Nº 3028

LOUIS LANDRE

J. P. GROENENDIJK,

Beeklaan 248, DEN HAAG. — Telefoon No. 1710.

Huis- en Decoratie-Schilder.

ATELIER voor eenvoudig en geschilderd

Glas in lood, Glas in koper enz.

PRIJZEN UITERST BILLIJK.
Teekeningen en prijsopgaaf worden kosteloos aangeboden.

OPGERICHT 1831. **Hergtogelijke Bouwschool te Holzminden.** Directeur L. HAARMANN.

BOVENBOUW, ONDERBOUW, MACHINEBOUW.

Aanvang Zomercursus 2 APRIL. — Wintercursus 15 OCTOBER.

GELEGENHEID TOT INWONING.

„BOUWMATERIALEN" voorheen M. Luijten.
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

FABRIKANTEN VAN

Asphaltdakpapier.

Prima fabricaat! Concurreerende prijzen!

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EEN VOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT
HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.
's-GRAVENHAGE.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.
Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.
Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

Redding bij brand.

Automatische Vluchtluikladder

„Salus"

(systeem VAN ELDEN)
is te bezichtigen bij en wordt geleverd door
W. J. VAN ELDEN Hzn.,
in Lood- en Zinkwerken, aanleg van Gas- en Waterleidingen, enz.
AMSTERDAM, Singel 229 b/d. Paleisstr
Tel. 3712 — Prospectus op aanvraag

VAN DER MAAS & Co.

Den Haag - Bussum.

Architecten en Beeldhouwers.

Ateliers tot artistieke bewerking van Hout en Steen.

Vervaardigen alle beeld- en steenhouwwerken.
Beeldhouwwerk
op kunstnijverheidsgebied.
ADMINISTRATIE:
Frederik Hendriklaan 172. — Den Haag.

ATELIER voor DECORATIEVE KUNST

ONTWERPEN · TEEKENINGEN · UITVOERING
PLAFOND- en WANDBESCHILDERING · ENZ.

ONTWERPEN · VOOR · GLAS IN LOOD
TEGELS · RECLAME'S · ENZ.

KRUYMEL EN MERCKENS
LANGE RANNASTR 2 HAARLEM

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Straatkeien.
Deksteenen.
Trottoirbanden.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

CH. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. — AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Bijkantoor gevestigd te TILBURG, Heuvelstraat 15.

Intere. Telefoonnummer 284.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. - 7 Patenten. - Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

Firma DE LUGT EN SERNÉ.

HAARLEM. — Telefoon 569.

Ons fabrikaat van PANTSER-STALEN BRANDKASTEN bleek bij proefneming gehouden vanwege het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie op 3 Juli 1900 volkomen aan de gestelde eischen te voldoen en kon na een arbeid van 8 uren met de zwaarste inbrekerswerktuigen niet worden geopend.

H. FUCHS & Co.

DEVENTER,

voorheen J. H. DE GEUS.

CONSTRUCTEUR van werken in

Gewapend beton.

VERTEGENW. **Hennebique Parijs.**

FRIESCHE GELE
SIER- EN GEVELSTEEN,
GLAD EN BEZAND, WAAL- EN RIJNVORM
RUIME VOORRAAD aan de Fabriek bij HARLINGEN.
K. G. TELENGA te BUSSUM

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,
Rotterdam.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en ⊔-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c/M. voorradig. tot 30 c/M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

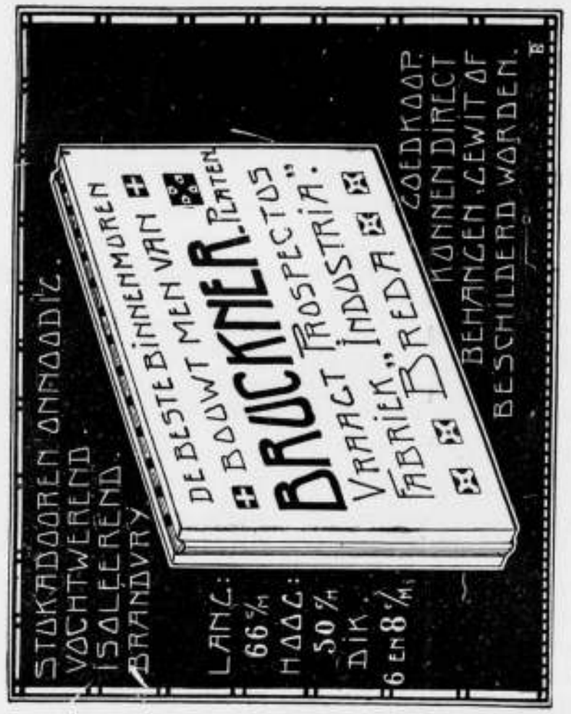

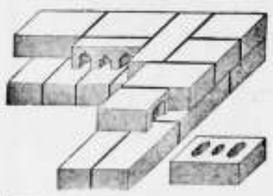

De **droogste,** de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de

HOLLE BETONSTEENEN

vervaardigd op de machines van

EMILE KOCKEN,

Technisch Bureau ARNHEM.

Interc. Telefoon 521.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,

(HOUTGRANIET)

ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen. — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.

Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken

---

ONDER DEN SINT MAARTEN

HAARLEM — AMSTERDAM

PARIJS

EXPOSITIE:

1. van een RESTAURANT in het filiaal 10 Barteljorisstraat, 2. van TAFELGOED in filiaal 10 Rokin, Amsterdam, 3. van een FUMOIR-BETIMMERING in filiaal 15 Rue du Fg. St. Honoré.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Verbeterde lage-druk

Stoom-Verwarmingen

met of zonder ventilatie voor Ziekenhuizen enz.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.

geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.

Schoorsteenmantels.

SECTIEL

(voor binnendecoratie en gevelversiering).

Berbastegels

fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Hydraulische-, Electrische-, Transmissie- en Hand-

VEILIGHEIDS-LIFTEN

In verschillende **KONINKLIJKE-, RIJKS-, PROVINCIALE-, GEMEENTE-, SPOORWEG-, FABRIEKS-** en **PARTICULIERE GEBOUWEN** hier te lande geplaatst.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Veiligheids deursluitingen,

ONS EIGEN SYSTEEM.

VEILIGHEIDS STUURINRICHTINGEN.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te LEIDEN.

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

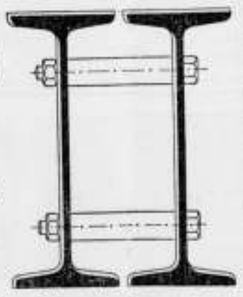

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

P. DOLK & ZOON

Rotterdam. — Dordrecht.

Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het vervaardigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

Behangselpapieren

H. en J. KOETS.

AANNEMERS van INRICHTINGEN.

Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

Bekroond met goud 1878
Tentoonstelling 1895
1906

INT. TELEFOON 4202.

Société Anonyme Métallurgique

d'AUBRIVES & VILLERUPT.

Siège Social à Aubrives (Ardennes).

Gegoten IJzeren Buizen

met bijbehoorende hulpstukken.

HOOFDAGENT voor Nederland

W. DEURVORST. — Den Haag.

Kantoor: Krayenhoffstraat 54.

Onderneemt het leveren en leggen van Buizen en Hulpstukken voor GAS- en WATERLEIDING.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.
Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.
Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.
Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM–ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Sanitary Engineer,
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Getjsers gehee! van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

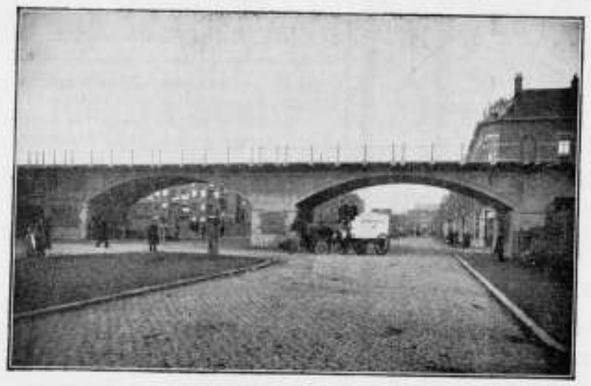
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG · No 38

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR: 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR: HERDERSTR: 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Wat kan gedaan worden om de in de Woningwet voorkomende voorschriften betreffende uitbreidingsplannen ten volle tot hun recht te doen komen? — Congressen. — *Prijsvragen*. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Verbetering. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

WAT KAN GEDAAN WORDEN OM DE IN DE WONINGWET VOORKOMENDE VOORSCHRIFTEN BETREFFENDE UITBREIDINGSPLANNEN TEN VOLLE TOT HUN RECHT TE DOEN KOMEN?

„Inleidingsrede van den heer J. Jurriaan Kok, preadviseur over „dit vraagpunt voor het elfde Congres van Openbare Gezond„heidsregeling te Haarlem op 15 September 1906."

Mijne Heeren!

Het is ongeveer 2 weken geleden, dat uw geachte Voorzitter het verzoek tot mij richtte om dit zoo hoogst belangrijk vraagpunt op de vergadering van dit Congres in te leiden.

Ik wil u eerlijk bekennen, dat ik, hoezeer dit vraagpunt mij ook ter harte gaat, toch ernstig twijfelde of ik in dien korten tijd van voorbereiding mij er voldoende kon inwerken om behoorlijk voor den dag te kunnen komen; maar toen uw geachte voorzitter de heer Goeman Borgesius mij verklaarde, dat uwe vergadering, gegeven den korten tijd van voorbereiding, ditmaal niet zulke hooge eischen zoude stellen als dit gewoonlijk bij uwe bijeenkomsten het geval is, heb ik gemeend mij aan dit verzoek niet te mogen onttrekken, en is het mij zelfs aangenaam om u mijne zienswijze te kunnen ontwikkelen en mede te kunnen werken opdat aan de zoo gewichtige Steden-uitbreiding in ons land, bij de Woningwet geregeld, meer en beter uitvoering worde gegeven.

En nu ben ik begonnen met mij zelf af te vragen: wat is de oorzaak dat 5 jaren nadat de Woningwet van den Minister Borgesius is aangenomen, het Bestuur van dit Congres het noodig achte bovengenoemde vraag te stellen?

Het is duidelijk; uw Bestuur is van meening, dat de voorschriften omtrent de uitbreidingen der gemeenten nog niet worden toegepast, zooals de wetgever m. i. recht had te vermoeden.

De wetgever is uitgegaan van de veronderstelling, dat door de Gemeentebesturen als het ware naar de wet gesnakt werd.

De wetgever had toch volkomen recht om te vermoeden, 1° dat de Gemeenten meerdere rechten wenschten tegenover de grondeigenaren, 2° dat zij verlangden hunne uitbreidingen te regelen naar de best te stellen eischen, en 3° dat de Gemeenten wenschten voor verschillende doeleinden tegen billijke prijzen gronden te kunnen verkrijgen.

Want, en daaraan moet even herinnerd worden, vóór de invoering der Woningwet waren de Gemeenten, wat hun uitbreiding betrof, in slechten doen. De eigenaar van den grond maakte zelf het stratenplan of plannetje en, na loven en bieden met de Gemeente, werd, zoo goed en zoo kwaad als het ging, een nieuwe lap aan den lappendeken gehecht. Onze groote steden weten er van mede te praten Van eenig systeem van uitbreiding was geen sprake; waar de bouwgrond-exploitatie kwam, daar kwam de stadsuitbreiding, en kon tevens de revolutiebouw welig tieren. Van eischen van licht en lucht, geen sprake, evenmin als van die voor solieden bouw; en, naar gelang van de komst van meerdere bewoners, werden maar meer huizen als het ware geplant, meest slecht gebouwd en niet voldoende aan bescheiden eischen. Uitbreiding der steden, veroorzaakt door de ontwikkeling der spoorwegen, heeft in elke stad sporen nagelaten, die nog eeuwen op die slechte stadssleelen het stempel der 19e eeuw zullen blijven drukken.

Tot 1901 heeft deze in-slechte toestand kunnen voortduren, toen eindelijk de zegenrijke Woningwet van Minister Borgesius aan dat geknoei een einde kwam maken.

De volkshuisvesting wordt nu een zaak van rijksbelang; en de zorg voor de behartiging van dat belang aan de Gemeenten opgedragen; en met de zorg voor de volkshuisvesting worden tevens aan de gemeenten rechten gegeven om de uitbreiding voor de toekomst hunner steden zelf te regelen, en dit zoodanig te doen, dat aan alle eischen kan worden voldaan zonder dat daarmede groote financieele uitgaven gemoeid behoeven te zijn.

Maar niet alleen, dat de gemeenten deze nieuwe rechten verkregen, de wet legde hen ook de verplichting op een uitbreidings-

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

plan vast te stellen, maar zonder een dwangmiddel in de wet op te nemen. De wetgever meende, dat dit niet noodig was, maar heeft mis gezien; want, helaas, er zijn enkele voorbeelden die het zeer wenschelijk hadden doen zijn om m. i. bv. in de wet als dwangmiddel op te nemen, dat Gedeputeerde Staten zelve een uitbreidingsplan vaststelden, op kosten der betrokken gemeente, wanneer deze het vaststellen van een uitbreidingsplan op de lange baan wenschte te schuiven.

Het ware beter geweest deze dwangbepaling in de Woningwet op te nemen; maar overigens, geloof ik, dat wij, wat de bepaling der Woningwet betreft omtrent de stedenuitbreiding, deze, al blijven natuurlijk nog wenschen over, voorloopig voldoende kunnen achten.

Wat echter vooral noodig is, is dat met nadruk en met kracht en zonder ophouden er op gewezen wordt, dat het de Gemeentebesturen zijn, en niemand anders, aan wie de macht is gegeven.

Willen de bepalingen der wet aangaande de uitbreiding der steden tot hun recht komen, dan ligt dit alleen aan de Gemeentebesturen om er gebruik van te maken.

Deze zijn nog niet voldoende doordrongen van de macht die de Woningwet hun heeft gegeven. Van die macht gebruik te maken, daar moet het heen en daarop moet worden gewerkt.

De Gemeenten hebben thans volgens de Woningwet het recht verkregen om de breedte der straten en hunne richting te bepalen, en tevens ook de maten der complexen van woningen. Nu komt het algemeen belang op den voorgrond, terwijl die van de grondexploitanten eerst in de tweede plaats komen. Maar, en daar komt het op aan, niet alleen de straten, de wegen en pleinen worden aangewezen, maar ook, en dit is een hoogst belangrijke factor, de wijze van bebouwing kan door hen worden geregeld.

Tot nu toe maakte men het gewone slechte systeem van hoofdwegen, die weer doorsneden werden door zijstraten. Aan de minimum straatbreedte werd voldaan; de huizen stonden zoo dicht mogelijk aan de achterzijde tegen de huizen van de andere straat; en de kleinst mogelijke ruimten werden daartusschen opengelaten voor een beetje licht en lucht van achteren. De toevoer van licht en lucht was voornamelijk op de straten aangewezen. Vele bouwblokken zijn niet breed genoeg om voldoende van toevoer van lucht en licht verzekerd te zijn. Dit is een der hoofdzaken voor een goede bebouwing in de toekomst, dat men bij het te ontwerpen plan gelegenheid moet geven tot een minder in elkaar gedrongen bouw van verschillende huizen; waarbij dan de zoogenaamde gesloten en open bebouwing elkaar kunnen afwisselen.

Duidelijk staat het in art. 3 der Woningwet, waar voorschriften gevraagd worden voor de plaatsing van gebouwen ten opzichte van elkander; en in art 2 kan men zien, dat die voorschriften voor de verschillende gedeelten der gemeenten kunnen varieeren.

Nergens wordt in de Woningwet eenige beperking gevonden van deze bepaling, en kan men dus voorschriften geven voor open ruimten ter zijde van de gebouwen, waardoor men zoude komen tot de open bebouwing.

Het spreekt van zelf, dat de voorschriften van open bebouwing weer verschillend kunnen zijn en zal men m. i. bv. kunnen uitkomen op enkelen of dubbelen bouw van villa's of tot het vaststellen van een maximum aantal perceelen die gezamenlijk een bouwblok vormen, en tusschen welke de voorgeschreven ruimten onbebouwd zullen moeten blijven.

Ik behoef u er hier niet op te wijzen, dat deze voorschriften niet allen in de bouwverordening moeten worden opgenomen; geheel afzonderlijk worden ze ontworpen en maken dan als het ware een geheel met het uitbreidingsplan. Op grond van bovenstaande gevolgen der wet is het m. i. bv. mogelijk, dat het gemeentebestuur van 's Gravenhage bij eventueele bebouwing van het u allen bekende vroegere Koninklijke Park Zorgh-vliet, langs den Scheveningschen weg, dit aanwijst in het uitbreidingsplan tot villapark.

De Scheveningsche Boschjes zijn feitelijk één met het Park Zorgh-vliet, alleen doorsneden door den Scheveningschen weg; het is dus niet te verwachten, dat Ged. Staten bezwaren zouden aanvoeren, maar wel, dat in dit boomenrijke en chique gedeelte van den Haag, zooals van zelf is aangewezen, een villapark komt.

Is het noodig voor uw Congres hier wel verder uiteen te zetten hoe groot het nut is van open bebouwing? Immers de toevoer van licht en lucht zal hierbij beter zijn dan wanneer alle blokken aaneengesloten zijn behouwd, terwijl van aesthetische zijde zoo heel veel meer verbetering te verkrijgen zal zijn dan van die dikwijls ontzettende rijen van huizen. En wat een voordeel voor ons land, waar de boomen zoo weelderig groeien en ons stadsgezicht sieren. In de open ruimten der bebouwde blokken komen telkens boomen en planten; en van zelf geeft deze wijze van bebouwing aanleiding tot voortuinen, terwijl ook daaromtrent voorschriften kunnen worden gegeven.

Ik haal hier enkele belangrijke punten van de Woningwet naar voren om te laten zien, welke macht de Woningwet aan de gemeentebesturen heeft gegeven om hunne gemeenten te kunnen inrichten zooals dit behoort.

Thans een enkel woord over de verdeeling van straten en bouwcomplexen:

„Ingeval meer dan $^1/_3$ van den grond, aan een en denzelfden „eigenaar toebehoort, voor straat wordt aangewezen, moeten „de redenen worden opgegeven waarom niet tot onteigening „zal worden overgegaan". Aldus de wet.

Onteigening zal dan ook niet steeds noodig zijn, ook al wordt dat $^1/_3$ overschreden.

Niets wordt in de Woningwet vermeld omtrent den onderlingen afstand der straten, en m. i. zal dan ook het Gemeentebestuur die afmetingen kunnen geven aan de bouwblokken die noodig zijn voor eene gezonde en ruime bebouwing, zonder dat men angstvallig rekening zal behoeven te houden met de belangen der grondeigenaren en de minimum-eischen in de verordening vastgelegd.

Nog eene opmerking: hoe kleiner de bouwblokken, natuurlijk ook hoe smaller de straten moeten zijn. Het behoeft geen betoog, dat men in verband met de gestelde grens van $^1/_3$ bij kleine bouwblokken zal krijgen kleine straten, en bij groote blokken, groote straten, zoodat, wordt de bebouwing voldoende ruim ontworpen, van zelf het genoemde $^1/_3$ voldoende zal zijn voor eene behoorlijke breedte der straten.

Wanneer bovenstaande opmerkingen goed in een uitbreidingsplan worden toegepast, zoowel bij de woningen die meer behooren tot de volkshuisvesting, als bij de rijkere woongedeelten, — wat zullen onze steden het in stadsschoon gaan winnen! Wat zullen dan de bouwmeesters mooie op te lossen vraagstukken krijgen, en wat zullen onze steden ontzettend vooruitgaan, wat hun uiterlijk schoon betreft in de nieuwere deelen van de steden; en wat zal het leven en de gezondheid in de steden bevorderd worden.

Bij den grooten vooruitgang van de bevolking is natuurlijk ook een breede uitleg noodzakelijk. Het is daarom noodig, dat deze flink wordt aangepakt, maar verkrijgt men natuurlijk ook, dat verschillende stadsdeelen op grooten afstand van elkaar liggen en het zoodoende noodig is, dat bij zulk een groot stadsgedeelte bv. een wandelpark wordt aangelegd, of breede singels met speeltuinen en dergelijke; vooral bij die gedeelten der steden waar de volkshuisvesting zich bevindt, behoort een goed gemeentebestuur zorg te dragen, dat in goede wandelparken wordt voorzien. Het spreekt van zelf, dat de grond hiervoor moet worden onteigend volgens de Woningwet, en dat dit aan de gemeente geld zal kosten; maar dit is een punt van zoo algemeen belang, dat daartegen niet mag worden opgezien. Trouwens de Woningwet heeft deze onteigening voorzien en bepalingen opgenomen waardoor het groote bezwaar van vroeger komt te vervallen. De waarde van de zoo gemakkelijk door de gemeente te verkrijgen onteigening wordt geregeld in art. 26, waar bepaald wordt de som, die de goederen waard waren in het tijdperk, beginnende 18 maanden, en eindigende 6 maanden vóór den dag waarop het plan ter inzage is gelegd. Winst voor den eigenaar is dus uitgesloten. Eene belangrijke beslissing aangaande de onteigeningsquaestie staat genomen te worden door den Raad van Amsterdam, waar B. en W. alle gronden wenschen op te nemen in de onteigening, die in het uitbreidingsplan vallen en geen eigendom zijn van de gemeente. Door grondeigenaren zijn bereids bezwaren ingebracht en een besluit van de Kroon zal wel niet kunnen uitblijven.

Hoe kort de wet ook bestaat, gelukkig hebben wij reeds een belangrijk Koninklijk besluit dat aan de uitvoering der wet in den geest van eene goede toepassing een groote kracht geeft. Het betreft de gemeente Amsterdam, en wel haar groot uitbreidingsplan. Vooraf ga hier een woord van hulde aan het Gemeentebestuur der Hoofdstad van het Rijk.

Daar begreep dit Bestuur welke groote voordeelen de wet gaf en greep ze die aan om er profijt van te trekken.

Ik houd er voor, hoewel ik het niet weet, dat de uitnemende invloed van den directeur van het Woningtoezicht, de heer Tellegen, ook tot dit advies zal hebben medegewerkt *).

Het Gemeentebestuur van Amsterdam dan droeg den Architect Berlage op een plan te maken voor de toekomstige uitbreiding in het Zuiden der stad. De Gemeente Amsterdam had reeds hier en daar stukken grond, in deze uitbreiding vallende, aangekocht. Berlage ontwerpt een plan dat, wat breedheid van wegen, kanalen plantsoenen enz. betreft, voldoet aan ruim gestelde eischen en ontwerpt daarbij tevens een groote ruimte voor sport, volksspelen en dergelijke. Het plan wordt goedgekeurd door den Raad, nadat drie bouwgrondmaatschappijen in hoofdzaak bezwaren tegen dit plan hebben aangevoerd op grond, dat hunne belangen ten zeerste worden geschaad door de ruime opvatting. En nu heb ik voor degenen die nog mochten twijfelen, hier bij mij het Koninklijk besluit waarbij deze drie Bouwgrondmaatschappijen in het ongelijk worden gesteld, wat betreft hunne bezwaren tegen het uitbreidingsplan der Gemeente.

Hier volgt eerst een kort uittreksel van dit Koninklijk besluit waarin gezegd wordt wat no. 2der Bouwgrondmaatschappijen vraagt aan de Koningin:

„dat de Naaml. Vennootschappen Hoogerlust enz., eigenaren „van gronden en gebouwen welke in het 11 Januari 1905 door den „Gemeenteraad van Amsterdam vastgestelde uitbreidingsplan „vallen, tegen het goedkeuringsbesluit van Gedeputeerde Staten „van Noord-Holland in beroep aanvoeren, dat het plan in strijd „is met de wet, daar het behalve voor den aanleg van straten, „grachten en pleinen, gronden aan de bebouwing onttrekt voor „geheel andere doeleinden, waarover in de Woningwet wordt „gezwegen, als daar zijn terreinen voor markt, tentoonstelling, „sportoefeningen en exercitie; dat het plan praktisch onuitvoerbaar „is, met de hooge waarde die de gronden bezitten, geen rekening „houdt, en dientengevolge de bebouwing van de gronden tusschen „Amstel en Schinkel belemmert, en dat het plan de belangen van „eigenaren van gronden die er in vallen, ernstig bedreigt, daar de „waarde hunner gronden worden gedrukt doordat deze veel meer „dan noodig aan de bebouwing worden onttrokken en voor een „veel te hoog percentage voor den aanleg van wegen, grachten, „pleinen en andere doeleinden worden bestemd:"

En nu de conclusie van de Kroon:

„en besluit op o. a. de belangrijke overwegingen, dat in de „toevoeging buiten den aanleg van straten, grachten en pleinen „ook nog gronden voor andere doeleinden, die als vallende buiten „de werking der woningwet, geenerlei rechtsgevolg krachtens „deze wet kunnen hebben derhalve ook geen grond kan gelegen „zijn om aan het uitbreidingsplan zelf met betrekking tot de aan„wijzing van straten, grachten en pleinen de volgens de wet „vereischte goedkeurig te onthouden, dat verder gebleken is dat „van de geheele oppervlakte waarover dit plan zich uitstrekt, „slechts ongeveer $^1/_3$ voor den aanleg van openbare wegen en „wateren is aangewezen, terwijl wat door deze appellanten bedoelde „andere „openbare doeleinden" betreft, hetgeen het plan dienaan„gaande bevat, al moge het kunnen strekken om de voornemens „van het Gemeentebestuur omtrent het ontworpen stadsgedeelte „te doen kennen, ingevolge het hiervoren overwegene door ons „in deze buiten aanmerking moet worden gelaten.

„De Koningin, de Raad van State gehoord hebbende, handhaaft „het bedoeld besluit."

Is dit nu geen bewijs hoe goed de Woningwet kan werken, wanneer ten minste het zoo goed gegeven voorbeeld van de gemeente Amsterdam worde gevolgd. Van de Gemeentebesturen hangt het dus af, of zij in het belang hunner gemeenten maar gebruik willen maken van de Woningwet. En wanneer wij nu eens een voorbeeld nemen, en eene vergelijking willen maken tusschen hetgeen Amsterdam, de Hoofdstad, gedaan heeft voor hare uitbreiding en hoe Neerlands rijke Residentiestad 's Gravenhage van de Woningwet heeft geprofiteerd, dan moet ons oordeel ongunstig voor de laatste luiden. Het is waar, bij den Gemeenteraad van den Haag is door B. en W. een voorstel ingediend van Stadsuitbreiding, maar het is te hopen dat de Raad dit voorstel niet aanneemt. Duidelijk is het te zien, dat geen architect de hand heeft gehad in dit ontwerp; van het pogen tot het verkrijgen van stadsschoon is niet heel veel te ontdekken; de bestaande wegen worden recht toe recht aan doorgetrokken, doorsneden door diagonaal loopende kruisingswegen die, enorm breed, als verkeerswegen dienst moeten doen.

*) Bij de discussie bleek, dat de heer Tellegen deze hulde afwees, en zij den heeren Lambrechtsen en van Hasselt hiervoor dank moest worden gebracht.

Tusschenwegen en straten zijn op het plan niet aangegeven; evenmin als bv. waar open en gesloten bebouwing moet komen; terwijl niet gezorgd is voor een zoo noodige begraafplaats en ook niet voor parkwandelingen in de arbeiderswijken, terwijl een groot tentoonstellingsterrein voor volkspelen en dergelijken niet is te vinden, wat toch voor den Haag en de badplaats zoo dringend noodig is.

Het schoone park Zorgh-vliet is niet opgenomen; ons mooie den Haag, de aangewezen Nederlandersche Tuinstad, waar de rijke Nederlanders komen wonen, en waar niettegenstaande de verhoogde uitgaven, de belasting zeer laag is, en bv. dit jaar een overschot op de begrooting zal overblijven, wil men uitbreiden op eene wijze die afkeuring verdient. De rechte verkeerswegen worden verdedigd door B. en W. als zijnde de kortste afstanden, terwijl volgens dit college het beginsel geldt, dat op het vlakke terrein de rechte lijn, en op een heuvelachtig terrein alleen de kromme lijn gewettigd is!

Het is hier de plaats niet om verder in détails te treden; ik wilde U aantoonen: hoe goed de zaak der uitbreiding begrepen wordt door sommige gemeenten, en hoe andere nog geen goed begrip hebben van de eischen van de uitbreiding van een stad, en daarom zich ook niet kunnen indenken in de zegeningen die de Woningwet geeft voor de gemeenten, wanneer zij er gebruik van willen maken. Onze Oud-Hollandsche steden zijn beroemd over de geheele wereld; de meeste hebben al een aardig verknoeiingsproces achter den rug, maar daaraan moet nu een einde komen; en dat is noodig en ook mogelijk. Een arbeiderswijk kan nu even goed aan de eischen van ruimte, licht en lucht en beplanting voldoen als de meer gegoede wijken. Het vraagstuk der volkshuisvesting gaat vooruit, dank zij de Woningwet; maar er is nog heel wat te doen om de Gemeentebesturen te wijzen op hetgeen noodig is.

Van een goede stadsuitbreiding hangt voor de toekomst alles af; elk inwoner heeft er belang bij en daarom moet allereerst, en dat is de eerste van mijne gestelde conclusies, het publiek op het groote belang van eene goede uitbreiding worden gewezen; en wel speciaal de inwoners van eene gemeente van welke het bestuur zelf het belang er van niet inziet. Bij zulk eene moet helaas de drang van onder komen, terwijl ook de besturen der gemeenten moeten worden gewezen op hetgeen te dien opzichte van hen wordt gevorderd. Het zou misschien niet kwaad zijn, hoewel ik niet weet of dit op den weg ligt van dit congres, om in den vorm bv. van een brochure duidelijk te maken, de zegeningen van een aan alle eischen voldoend plan van uitbreiding, en tevens er op te wijzen welke groote voordeelen de toepassing der Woningwet voor de uitvoering aanbiedt.

In deze brochure kan dan ook opgenomen worden eene beschouwing over de slechte toestanden die geschapen zijn sinds de groote uitbreiding der steden, vóór de totstandkoming der Wet; terwijl ook duidelijk worde aangetoond de gemakkelijke wijze waarop de onteigeningen, noodig voor de uitbreidingen, kunnen worden verkregen, en hoe weinig dit den gemeentebesturen kost, tegenover de enorme te verkrijgen voordeelen. Ligt het maken van een dergelijk boekje wellicht minder op den weg van dit Congresbestuur, dan zoude ik wel gaarne den Centralen Gezondheidsraad in overweging willen geven om na te gaan in hoeverre het mogelijk zal zijn hiertoe te geraken.

En mogen wij er te dezer plaatse dan ook niet op wijzen, dat de Gezondheidscommissiën zich ernstig bezig houden met hetgeen noodig is in het algemeen voor eene goede uitbreiding hunner eigen gemeente? Het spreekt van zelf: elke stad heeft voor zich zelf hare eigen eischen. Een handelsstad zal weer geheel verschillen van een industriestad of van een luxestad. Daarmede rekening te houden ligt op den weg van de Gezondheidscommissiën; zij stellen de hoofdeischen vast waaraan speciaal het plan hunner gemeente moet voldoen; terwijl ook door haar reeds van te voren wordt gewezen op datgene wat voor een goed plan van uitbreiding bevorderlijk kan zijn. Op deze wijze zal èn door den Centralen Gezondheidsraad èn door de Gezondheidscommissiën veel gedaan kunnen worden om de zegeningen van de Woningwet, wat betreft de stedenuitbreiding, tot haar recht te doen komen.

Maar zeer gewenscht is ook, dat de Centrale Gezondheidsraad zich omtrent dit vraagstuk verstaat met de Bouwkundige Vereenigingen in ons land. De bouwmeester toch is een der voornaamste factoren in de stadsuitbreiding. Het is alweer zoo goed gezien geweest van de stad Amsterdam, dat zij, niettegenstaande in het

bezit van zulke bekwame ingenieurs, toch het ontwerpen der uitbreiding opdroeg aan een architect, terwijl het vrij wel zeker is, dat de beide leidende ingenieurs aldaar, de heer van Hasselt, directeur der Gemeentewerken en de heer Tellegen, directeur van het Bouw- en Woningtoezicht, tot die opdracht met volle sympathie hebben medegewerkt.

Zeker; deze zullen Berlage gegevens hebben verschaft en hier en daar ook wel eischen hebben gesteld, die zijn in acht genomen moeten worden; maar het ontwerp als zoodanig is van genoemden bouwmeester.

En zoo hoort het ook.

Een stad is een architectonisch samenstel; dit moet zijn een geheel. Een uitbreidingsplan is een kunstwerk evenals elk gebouw, hoe eenvoudig of hoe rijk het ook zijn kan. De architect ziet bij het ontwerpen het stadsplan geheel voor zijn oog verrijzen; maar daarom dient hij te hebben een veelzijdige ontwikkeling, en zich rekenschap te kunnen geven van de eischen van het verkeer; daarbij de eischen der verschillende woningen bestudeerd hebben, zoowel de meest eenvoudige arbeiderswoning als de rijke; en daarbij in acht nemen de eischen der gezondheid, zoowel als die der constructie en practische inrichting. Hij moet een practischen blik hebben voor de verlangens van handel en industrie, wat de ligging en de verkeersmiddelen betreft, en het geheele vraagstuk beheerschen omtrent den aesthetischen bouw van een stad, zoowel wat aangaat de straten en pleinen en de groote verkeerswegen als de plaats der monumentale gebouwen. Ook wordt van hem gevorderd zich op de hoogte te hebben gesteld van parken, wandelplaatsen en plantsoenen. Ik weet wel, dat vele eischen aan hem gesteld moeten kunnen worden, maar aan het voorbeeld van Berlage's plan van Amsterdam kan men zien, dat ook ons land van dergelijke mannen niet verstoken is.

De bouwmeester die eene uitbreiding maakt van eene Hollandsche stad, zal ook niet vergeten van waterwegen en waterpartijen gebruik te maken; zijnde deze mêe de eerste factoren die noodig zijn voor een Hollandsch stadsgezicht of landschap; terwijl de Hollandsche bouwmeester ook niet zal nalaten zijn nieuwe stadsgedeelten een Hollandsch karakter te geven en zorg te dragen dat onze uitbreidingen niet gaan gelijken op die van Duitschland.

Ten einde te verkrijgen, dat van stadsuitbreidingen in het algemeen nog meer studie gemaakt wordt, zullen de verschillende bouwkundige vereenigingen goed doen èn in hunne bijeenkomsten, èn in hunne weekbladen dit zoo belangrijke vraagstuk meer ter hand te nemen. Ook is het wel gewenscht wanneer bijv. een of andere gemeente eens een prijsvraag uitschrijft voor hare uitbreiding, hetgeen in het buitenland herhaaldelijk en met goed gevolg heeft plaats gevonden; hierdoor zou bij de architecten zelve de studie voor stadsuitbreiding worden in de hand gewerkt. Tevens zou een college aan de Technische Hoogeschool in Delft over stadsuitbreiding en park- en plantsoen aanleg aan dit doel ten zeerste ten goede komen.

Mij rest nu nog de twee laatste conclusies van zuiver practischen aard met een enkel woord te bespreken. Allereerst die van het middel, dat een Gemeenteraad heeft om het dagelijksch bestuur, indien dit de zaak der uitbreiding op de lange baan wenscht te schuiven, tot de vaststelling te dwingen; en dit middel is, om geen plan van partieele uitbreiding goed te keuren alvorens het geheele plan is vastgesteld.

Kan men een Gemeenteraad daartoe krijgen, dan moet het Gemeentebestuur wel zwichten, vooral bij de grootere steden, waar telkens stukken grond voor nieuwe bebouwing in aanmerking komen. In 1902 werd in den Haagschen Gemeenteraad door den heer Lely, de oud-Minister, ditzelfde voorstel gedaan en aangenomen; maar reeds 2 jaren later, toen de heer Lely in Suriname was, werd toch weder een stratenplan goedgekeurd en sinds dien is dit helaas nog vele malen geschied. Bij een Gemeenteraad die telkens weer op zijn genomen besluit terugkomt, kan het middel geen dienst doen; maar in Gemeenteraden die zich aan een eenmaal genomen besluit houden, kan het de dagelijksche Besturen verplichten tot het vaststellen van een uitbreidingsplan.

De laatste conclusie zal, hoop ik, bij Uwe vergadering ook wel instemming vinden. Hoe hoog ook in het algemeen het Hollandsche karakter staat, toch meen ik, dat zij die financieel betrokken zijn bij bouwgrond-exploitaties in de stad hunner inwoning, zelf moeten afzien van het lidmaatschap van den Raad. Ik behoor tot hen die gaarne gelooven, dat de leden van den Raad in het algemeen er verre van af zijn om hun invloed in den Raad te gebruiken ten eigen bate; maar zelfs de schijn moet worden vermeden, want hoe gaarne men ook eigen belangen wil wegcijferen, onwillekeurig ook, zelfs zonder het te willen, kan dit niet altijd geheel geschieden. En al verlaten de leden nu de Raadzaal wel, wanneer een bouwgrondzaak wordt behandeld waarin zij betrokken zijn, de plaats die dit lid inneemt, kan door B. en W of de ambtenaren toch nimmer geheel worden weggecijferd. De bouwgrond-exploitant en de Gemeente zijn twee geheel tegenovergestelde belangen hebbenden die met elkander in strijd zijn. M. i. behoort een lid die lid van een gemeenteraad wordt, en financieel bij een bouwgrondmaatschappij in de stad zijner inwoning betrokken is, een keuze te doen en behoort hij zich te onthouden van bouwgrond-speculaties wanneer hij lid van den Raad wordt, en anders als Raadslid te bedanken.

Ik ben aan het einde van mijne inleiding die, hoe kort ook misschien, al reeds te lang is voor den beschikbaren tijd. Ik behoef u niet te zeggen, dat het uitbreidingsonderwerp zelf er een is, waarover ik gaarne veel uitvoeriger was geweest; maar dit is hier niet aan de orde. Hier gaat het om te verkrijgen alléén de practische verbetering in de toepassing van een deel der Woningwet, — welke wet m. i., wat het gedeelte der stadsuitbreiding betreft, ook reeds in de toepassing, sinds de enkele jaren van haar bestaan, is gebleken te kunnen zijn een zegen voor ons vaderland.

CONGRESSEN

IIe CONGRÈS INTERNATIONAL D'ASSAINISSEMENT ET DE SALUBRITÉ DE L'HABITATION.

(Vervolg van blz. 515.)

Genève. 5 September.

Nu feitelijk het werk van Uwen verslaggever een aanvang zal nemen, moet hij tot zijn spijt U kennis geven, dat hij geen geregeld verslag kan leveren. Hij stelt zich daarom voor, in het Weekblad later iets mede te deelen over enkele rapporten enz. Wat toch is het geval? Er zijn 12 secties, waarvan 10 gewoonlijk tegelijkertijd vergaderen, en verdeeld zijn over 9 lokalen. De bijeenkomsten vangen des morgens te 9 uur aan. Aangezien Uw verslaggever niet op negen plaatsen tegelijk aanwezig kan zijn, moest hij zich tevreden stellen met een bezoek aan een of andere sectie, en de zittingen daarvan geheel of gedeeltelijk bijwonen. Een verslag daarover kan natuurlijk niet anders dan onvolledig zijn; voorts ontbreekt hem de noodige tijd al het gehoorde en geziene over te seinen. Hij besloot dus het eerst in sectie X — te voren met ophef aangekondigd — te gaan luisteren. In het zelfde lokaal van deze, moest ook sectie XII zitting houden.

In groote drukte liepen velen rond en wisten blijkbaar niet te kiezen naar welke sectie te gaan, of wel zij konden het gewenschte lokaal niet vinden, hoewel op borden in de vestibule duidelijk was aangegeven waar de secties vergaderden. Enkelen kwamen zich beklagen over het vergaderlokaal, waar b.v. voor een 15 tal personen slechts een 7 tal stoelen en een keukentafel waren geplaatst, enz.

Vol verwachting ging Uw verslaggever naar genoemde sectie X. De opkomst bleek dunnetjes. De Voorzitter was afwezig. Twee heeren van het bureau werden dus tijdelijk aangewezen, een om te presideeren, de andere om als secretaris te fungeeren. De in het programma aangekondigde rapporten waren niet ingekomen, de rapporteurs afwezig. Slechts lag ter tafel een rapport van Dr. Jolles uit Weenen, een hygiënische studie over de te gebruiken grondstoffen voor kleuren van wanden en behangselpapier, — waarschijnlijk bij vergissing in deze sectie verdwaald. Een dame was zoo beleefd om het stuk in het Fransch te vertalen. Op de vraag, wat dit stuk eigenlijk te maken had in de sectie X, het decoratieve gedeelte van het Congres, wist niemand een afdoend antwoord te geven. De heer Trélat had inmiddels, evenals wijlen de heer Charles Lucas zou gedaan hebben, de leiding genomen, doch wist feitelijk niets bijzonders te vertellen. De correspondent van de N. Rott. Courant trok ook zijn schouders op, en vertrok.

Een der aanwezigen begreep niet het nut om bijv. een oud historisch monument hygiënisch in te richten: wat kwam het er op aan? Moest een vertrek in zulk een gebouw — stel bijv. het paleis te Versailles — verwarmd worden, dan werden er gewone radiatoren in geplaatst. Eenige inmiddels binnen getreden heeren, iets over radiatoren vernemende, maakten terstond eenige reclame voor *hun* stelsel. Nadat intusschen toegelicht was, dat radiatoren niet in deze sectie aan de orde waren, en nadat de heer Trélat nogmalen had gezegd, dat alles „à étudier" was, wist de geïmproviseerde president niets beters te doen dan de vergadering maar te sluiten. Als alle secties zulk een kort bestaan hebben, zal het nut hetgeen men gehoopt heeft dat door dit Congres gesticht zou worden, al zeer gering zijn.

Ook in sectie I werd vernomen, dat de officieele presidenten afwezig waren. Een rapport bleek inmiddels bij de komst van Uw verslaggever reeds voorgelezen te zijn; het handelde over: „de rol van den architect in den strijd tegen de tuberculose."

Een dame, de Wed. Duchosal, deelde een en ander mede over de huisvesting van dienstboden en concierges, en vroeg medewerking van het Congres om daarin verbetering te brengen. Nog een paar rapporten van gelijke strekking werden gelezen.

Alle aanwezigen ontvingen daarna een lijvig boekdeel ten geschenke van de stad Bern, bevattende iets over de woningsenquête, door Karel Landolt, en eene statistiek der sterfte te Bern gedurende de jaren 1881 — 1905, door Dr. Ost.

Sectie X werd gepresideerd door Dr. Maréchal, ingénieur en chef des chemins de fer P. L. M. Daarin werd een woord van lof gebracht over de wijze waarop de Pulmann Comp. hare wagens onderhoudt. Er werden nog rapporten gelezen wier stellers niet tegenwoordig waren, en verder kan van dezen morgen niets meer verteld worden. Ook de dagbladen geven geen nadere bijzonderheden, aangezien zij waarschijnlijk geen 12 journalisten naar de sectie-bijeenkomsten konden afvaardigen, te meer daar er tegelijkertijd nog meerdere congressen te Genève gehouden werden, waaronder ook dat van de „Esperanto".

Een opmerking nog: de handelingen van het Congres zijn feitelijk verdeeld over 12 groepjes, elk op zich zelf een betrekkelijk klein gezelschap, decreteerende, conclusies stellende, en in naam van het Congres moties publiceerende, enz. Deze opmerking werd wederlegd door te wijzen op de vele goed doordachte en bestudeerde rapporten die in hoofdzaak in de secties besproken worden; bovendien worden hierin de besprekingen voorbereid die in de algemeene vergadering plaats hebben. Een en ander is wel heel mooi, maar, evenals de decoratieve kunst-sectie een ontijdigen dood stierf, zoo zijn de werkzaamheden in de andere secties soms half werk; want later bleek, dat wat in eene sectie was aangenomen, soms na veel gediscussieer in een daarop volgende bijeenkomst gewoon genegeerd werd. Daarbij, zooals op het architecten-congres, weinig resultaat. Daarover echter later.

Ten half 11 uur werd een bezoek gebracht aan het station Cornavin, waar geheel hygiënisch ingerichte wagons waren tentoongesteld. De weinige belangstellenden die daarnaar optogen, konden die expositie aanvankelijk niet vinden; niemand aan 't station wist er iets van. Aan het einde van het station stonden echter eenige nieuwe Drijtuigen, netjes ingericht, maar niets bijzonders aanbiedende. Een vacuum cleaner was aan het werk om stoffige wagons schoon te zuigen, en als kleine kinderen stonden de meeste heeren het overbekende toestel aan te gapen, dat meer werkte als reclame voor den agent, dan wel toegepast werd bij alle vuil aankomende treinen die, evenals bij ons, een streekje kregen met een schuier, — mooi genoeg.

Des namiddags te 2 uur had de eerste algemeene vergadering plaats in de aula van het Universiteitsgebouw. Aan de orde was het onderwerp: De noodzakelijkheid en de middelen om de krotten in de steden te vervangen door gezonde woningen. De president, de heer Juillerat, chef van het bureau voor het toezicht op de bewoning te Parijs, gaf het woord aan den heer Marié-Davy, die de volgende stellingen voorlas.

I. De gemeentebesturen zijn dringend verplicht langs methodischen weg de vuile krotten tot volkomen gezonde verblijfplaatsen te maken. Gedurende de werkzaamheden daartoe, moeten zij over ruime middelen kunnen beschikken; de vraagpunten omtrent wegen en verfraaiing komen in de tweede plaats in aanmerking.

II. Een wet moet de bevoegdheid geven om in geval van onteigening den prijs der terreinen terug te brengen tot hunne waarde in overeenstemming met het stadsgedeelte waarin zij gelegen zijn, door van den gevraagden prijs het bedrag geheel of gedeeltelijk af te trekken, dat er door den speculant is opgezet om redenen van de kans van onteigening.

III. De onteigening en latere verkaveling der terreinen moet op zoodanige wijze geschieden, dat de kavels den bouw mogelijk maken van gezonde woningen, goed verlicht, en wat alle deelen betreft op de zonzijde gelegen.

IV. De gemeentebesturen moeten geen speculatieve bedoelingen met deze terreinen hebben. Zij moeten de prijzen daarvan trachten te verminderen, om daardoor aan de nieuwe eigenaren de mogelijkheid te verschaffen om zoo volkomen mogelijk hygiënische woningen te bouwen. Die mogelijkheid moet gegrond zijn op de besluiten van het Congres van 1904.

V. De plannen tot onteigening, verkaveling en de voorschriften voor den bouw moeten opgemaakt worden in overeenstemming met commissies bestaande uit technische hygiënisten, gemeenteheeren, architecten en ingenieurs.

VI. Het systematisch onderzoek van woningen moet in alle steden van eenig belang, waar het nog niet plaats heeft, bevorderd worden.

Over dit onderwerp ontspon zich een zeer levendig debat; zij die door de groote hitte neigden naar knikkebollen, werden wakker. De geheele quaestie kwam ten slotte neer op de tegenstrijdige belangen, — die van de eigenaars, en die der technici, enz. Ook was het vermakelijk te vernemen, hoe bang men was, dat de speculatie zich meester zou maken van bedoelde terreinen met krotten, om door geveinsde verkoopingen de waarde op te jagen en daar dan voordeel uit te trekken, — denkbeeldige toestanden die in ons land niet kunnen voorkomen. Ten slotte werd de conclusie van den heer Davy in hoofdzaak aangenomen.

Door hen die niet te veel vermoeid waren, werd een bezoek gebracht aan de Forces motrices du Rhône, welke de stad van water en de vele fabrieken van beweegkracht voorzien. Een 20 tal turbines pompen het water op, waardoor een 6000-tal paardenkrachten geleverd worden.

Vervolgens werd nog een bezoek gebracht aan de gasfabriek; Uw verslaggever meende echter beter te doen in dien tijd enkele aanteekeningen voor het Bouwk. Weekblad uit te werken, terwijl een paar andere landgenooten zich in de zwemschool gingen verfrisschen.

Des avonds werd een conferentie in de Victoria Hall gehouden, met gereserveerde plaatsen voor de afgevaardigden en gewone leden van het Congres, en voorts toegankelijk, zooals in het republikeinsche Genève gepast is, voor het publiek. In deze concertzaal werd eerst een orgelconcert gegeven door den heer Nicolat, dat met veel belangstelling en aandacht werd aangehoord, evenals de daaropvolgende causerie van den heer Juillerat, ingeleid door den heer Fatio. Sedert twintig jaren is eerstgenoemde belast met het hygiënisch toezicht op de Parijsche woningen.

In 1894 heeft hij het systematisch onderzoek van die woningen georganiseerd, en het bewijs geleverd voor den overwegenden invloed van de wijze van bewoning op de ontwikkeling en vooral het voortbestaan van de tuberculose in verschillende woningen der groote steden. Hij heeft insgelijks aangetoond op het congres voor tuberculose van 1905, dat een der voornaamste factoren voor het toenemen der ziekte was, het gebrek aan voldoende licht in sommige bewoonde lokalen. Ook deed hij een waarschuwend woord hooren tegen de slechte gewoonte en haar mogelijke treurige gevolgen voor anderen, door het spuwen op den grond. Gelukkig was de Fransche straatjongen hier niet, die het in Frankrijks hoofdstad afgekondigde verbod om niet *op den grond* te spuwen, beantwoordde met den uitroep: Nu zullen we *in de lucht* spuwen. Prof. Landouzy heeft bij de sluiting van het Congres voor tuberculose, waar de heer Juillerat de resultaten van zijn arbeid in het belang der hygiëne van de woning had tentoongesteld, hulde gebracht aan de pogingen van dezen man, daarbij in het licht stellende, dat deze bescheiden ambtenaar met den meesten ijver gewaakt heeft voor de gezondheid der Parijzenaars.

Een toestukje op het orgel en het programma voor dezen dag was afgehandeld.

6 September.

Voortzetting, van 9 uur af, der sectie-vergaderingen. Zoo hier en daar eens om 't hoekje kijkende, bleek de opkomst over 't algemeen slecht.

In sectie I was de voordracht over de „Rue rationnelle" het merkwaardigst. Zij werd gehouden door den heer A. Augustin Rey, de architect van de „fondation Rothschild", gepubliceerd in de Construction Moderne en the Studio. Even als bij „Bouw- en Woningtoezicht" worden de hoeken vastgesteld waaronder het licht behoorlijk overal kan toetreden en daaruit het verband afgeleid tusschen de breedte der straat en de hoogte der perceelen, enz. Nader zal in dit blad uitvoerig hierop worden teruggekomen, daar de tijd er thans voor ontbreekt.

Ook zeer belangrijk was de voordracht van den heer Ch. Barde, van gelijke strekking, waarbij tevens de ligging der voorgevels zoodanig is ontworpen, dat de zon overal, zonder overdaad, kan toetreden, — een eerste vereischte voor een gezonde woning. Hij heeft daarvoor formules gevonden die zeker zeer vernuftig zijn.

maar practisch, bij stedenuitbreidingen enz., niet altijd zullen kunnen worden toegepast.

In de bij deze Ie sectie ingedeelde sectie II kwam nog eens ter sprake: het geven van voorschriften voor nieuwen bouw, het toezicht hierop, zoomede het inspecteeren van bestaande toestanden, waarbij de wederzijdsche belangen zeer duidelijk voor den dag kwamen. Inspecties bleken in vele landen niet te bestaan; de een vond ze noodig, de ander was er bang voor, en zoo meer.

Om half 11 vertrok Uw verslaggever om een kijkje te nemen in het „Hôpital Cantonnal", De Geneesheer-Directeur, een gemoedelijk man, liet alles zien, doch moest erkennen, dat het oude gebouw niet voldeed aan de eischen welke tegenwoordig gesteld moeten worden aan een ziekenhuis. Alles was dan ook zeer gebrekkig en primitief. Het minst kon hij zich begrijpen, dat de architect en de geneesheer het ontwerp zoodanig hadden ingericht, dat nergens een zonnestraal in de ziekenzalen kan komen, omdat: de zomers zoo warm zijn in Genève.

's Winters kan men veel goed maken met stoken, doch al die zalen op het Noorden zijn dan feitelijk toch onbruikbaar. Bij nieuw aangebouwde vleugels is dan ook met het vroegere systeem gebroken. Merkwaardigerwijze waren alleen de barakken in den tuin echte lucht- en lichthallen.

Ten 2 ure was er rendez-vous der congressisten aan de kade, en werd een tocht op het meer gemaakt. Vlaggen en muziek gaven een feestelijk aanzien aan dit tochtje, dat een aangename afwisseling bracht. Allereerst werd een bezoek gebracht aan Coppet en het oude kasteel bezichtigd onder persoonlijke leiding van den

Chalet Suisse aan het meer van Genève, van den heer G. Fatio.

eigenaar, Graaf de Haussonville, kleinzoon van Mad. de Staël die veel op dit kasteel vertoefd heeft. Van het oude „chateau fort" was niets over dan een toren, het overige was later verbouwd. Vele souvenirs aan Necker, oud Genevois – Minister van financiën onder koning Lodewijk XVI en die bij het uitbreken der revolutie het kasteel betrok — zoomede aan Mad. de Staël waren aanwezig: meubelen, schilderijen enz. Zij waren in verschillende vertrekken gerangschikt en met zorg bewaard. Merkwaardig waren ook nog een 13-tal hoogst zeldzame gravures in lijst, door een Chineesch keizer aan Necker geschonken: voorstellingen van gevoerde oorlogen, door Fransche zendelingen in teekening gebracht en te Parijs gegraveerd, en later naar China teruggezonden. Duplicaten zijn er niet van.

Verder werd met de boot gevaren naar Nyon Ivoire, aan den overkant van het meer, en Hermance, vervolgens weer naar den anderen oever naar Genthod, waar de congressisten allerliefst ontvangen werden door Mad. Fatio en den heer Fatio in hunne charmante chalet Suisse, gebouwd door zijn broeder. (Een afbeelding daarvan komt in dit nummer van het blad voor; eene ander is te vinden in de Construction Moderne en the Studio.) Vele kennissen en vrienden van den huize waren blijkbaar ook genviteerd, en de zomersche toiletten der dames, het heerlijk zonnige weder, het prachtige park met het wondervol uitzicht op het meer, vormden een vroolijk schilderij. De heer en mevrouw Fatio traden als gastheer en gastvrouw op en allen gingen aan tafels en tafeltjes zitten waar vlug een uitgezocht menu werd opgediend. Als aandenken was op het menu het chalet afgedrukt. Intusschen was het donker geworden, moest kunstlicht ontstoken en de terugtocht aanvaard worden, nadat eerst een woord van dank gesproken was voor het feestelijk onthaal, en mevr. Fatio een bloemenhulde was aangeboden.

Het chalet voorbijvarende, werd dit door bengaalsch vuur verlicht; van uit de verte gezien, zag het er feëriek uit. Salutten van de boot naar de kust en omgekeerd, en een paar malen hoera's tot afscheid. Toen kwamen langzamerhand de vuurtorens van Genève met hun gekleurde draailichten weder in zicht, en op een sein van de boot werd bengaalsch vuur ontstoken op den toren van den toren der kathedraal, breed, lang en kleurig teruggekaatst in het water. Op een tweede sein van vuurwerk, werd de gehele kade voor Genève met rood en groen bengaalsch vuur verlicht, even zoovele roode en groene strepen in het meer terugkaatsend: een aanblik overgetelijk en schoon, en een fraai nummer van het programma.

Hoogst voldaan kwamen allen aan land, bleven hier en daar nog wat plakken, terwijl enkelen hun hôtel opzochten.

Vernomen werd, dat een telegram was gezonden aan Prof. Behring, l'illustre savant die, evenals vele sectie-voorzitters en rapporteurs, tegen de afspraak met het bureau niet opgekomen was.

Tot spijt van Uw verslaggever zijn de Hollanders (behalve die de Regeering geen afgevaardigden zond) óók slecht opgekomen; hij merkte alleen op een lid van het Comité Permanent, de heer J. G. Michielse, tevens afgevaardigde van de Gemeente Haarlem, den heer Directeur van het Bouw- en Woningtoezicht te Amsterdam, de heer J. W. C. Tellegen, en den Ingenieur, de heer Keppler. De vice-President d'Honneur, de Burgemeester van Haarlem, was ongesteld, en de overige tien heeren van het Comité de Patronage of leden waren niet gekomen. Ook werd gemist de heer Dr. W. P. Ruysch, Hoofdinspecteur van het Staatstoezicht op de Volksgezondheid, te 's Gravenhage.

Die er wel zijn — dit mag gezegd worden — volgen trouw de vergaderingen. De heer Tellegen was uitgenoodigd om op 7 Sept. de gecombineerde secties I en II in de aula te presideeren, waar de heer Michielse zijn rapport zal voordragen.

Jammer was 't, dat één hunner, over Parijs gekomen zijnde, de feestelijke opening denkende bij te wonen, slechts bij het slot daarvan tegenwoordig kon zijn, daar hij verzuimd had zijn horloge in overeenstemming te brengen met den tijd van Geneve, die juist 56 minuten vroeger is dan die te Parijs!

(Wordt vervolgd.) *)

PRYSVRAGEN

Naar aanleiding van de opening der Electrische Centrale te Arnhem heeft het Departement aldaar van de Maatschappij van Nijverheid het voornemen opgevat in 1907 eene Tentoonstelling voor Electriciteit in huis en ambacht te houden.

De Commissie voor deze tentoonstelling heeft thans een

Prijsvraag voor een Reclameplaat

uitgeschreven, waarvan het programma als volgt luidt.

De Reclameplaat moet zijn 66 bij 100 cM. en op natuurlijke grootte geteekend worden; hierbij kan naar verkiezing de grootste afmeting als breedte of als hoogte genomen worden.

De teekening moet in hoogstens drie kleuren worden uitgevoerd, en op duidelijke wijze de volgende inscriptie bevatten:

Maatschappij van Nijverheid. Dept. **Arnhem.**
Tentoonstelling van Electriciteit in Huis en Ambacht. **Juli 1907** waarbij de woorden **Arnhem, Tentoonstelling** en **Juli 1907,** groot en duidelijk moeten voorkomen.

De bekroonde teekeningen blijven het eigendom van het Departement der Maatschappij van Nijverheid, dat tevens het recht heeft de plaat te reproduceeren voor andere doeleinden.

Als 1e prijs wordt uitgeloofd een som van **f 100,** en als 2e prijs een van **f 50.**

De Jury bestaat uit de Heeren C. M. G. Nieraad, Architect Voorzitter; G. W. Boot Bzn., Directeur Ambachtschool; G. H. G

*) Wegens het in haar gebied opnemen van de rede van den heer J. Jordaan Kolkmans het verslag van het Verslag van het Congres te Geneve, en het Verslag der 34ste Alg. Vergadering van de Mij. t. B. d. Bouwkunst, eerst in een volgend blad worden opgenomen.

Jaams, Oud-Ingenieur S.Sp.; Ph. J. Stokvis, Industriëel; W. F. C. Schaap, Directeur van publieke werken; en W. H. Zeeman, Goudsmid Zilversmid.

De antwoorden worden uiterlijk ingewacht vóór of op 6 Januari 1907, bij den Administrateur J. G. van Gelder, 52 Amsterdamsche weg, Arnhem, bij wien tevens alle inlichtingen zijn te verkrijgen.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 15 September 1906. *Het Rapport betreffende het onderzoek naar den toestand der Koopmansbeurs te Amsterdam.* Sommige aanteekeningen die bij dit rapport zijn gevoegd, getuigen van eenigen twijfel omtrent de geschiktheid der Commissie voor het vervullen harer taak.

Uitstapjes. II. Een vervolg op vorige aanteekeningen omtrent oude bouwwerken in Friesland.

Architectura. 15 September. Dit nummer geeft eveneens het volledige *Rapport betreffende het onderzoek naar den toestand der Koopmansbeurs te Amsterdam,* echter zonder aanteekeningen.

Het „Technisch gedeelte" van dit nummer geeft de vervolgen van: *De rook in groote steden, Kleine Woningen,* en *Ontwerpen en bewerken.*

De Bouwwereld. 12 September. *Het Beursrapport,* door J. H. W. Leliman, wiens conclusie is: Voor technische kringen is, uit het nu verschenen 1e deel van het rapport te concludeeren, dat het onderzoek voor een groot deel eene decharge van den bouwmeester te achten is.

Doel en inrichting van het onderwijs in de bouwconstructie. Verslag van de rede, uitgesproken door Prof. G. N. Itz. Bouwk. Ing., bij de aanvaarding van zijn hoogleeraarschap aan de Techn. Hoogeschool te Delft, op 12 Sept. 1906.

Technisch Weekblad. 14 September. Dit nummer bevat o. a. het vervolg van: *Een bezoek aan de Grès-carrière „Bois d'Esneux".*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Ontwerpen voor het Vredespaleis. Den 15den September heeft „Bouwkunst en Vriendschap" in den „Kunstkring" te Rotterdam eene tentoonstelling geopend van 15 ontwerpen van Nederlandsche architecten op de prijsvraag voor het Vedespaleis.

Daarbij wordt tevens de eerste aflevering van het Carnegie-album tentoongesteld; hierin zullen op 74 platen, waaronder 8 gekleurde, de teekeningen van 46 ontwerpen voor het Vredespaleis worden opgenomen.

Deze tentoonstelling duurt 10 dagen, en is dus ook op Zondag 23 Sept. a. s. nog geopend.

Onze monumenten in de Staatsbegrooting voor 1907. Voor restauratie van monumenten worden, als eerste termijnen, nieuw aangevraagd de volgende bedragen:

Groote Kerk te Goes, f 4000. De volledige restauratie zal f 28.000 kosten, over 7 jaren verdeeld.

Raadhuis te Hasselt, f 4000, zijnde een derde der totale kosten, geraamd op f 12.000.

Toren te Leende, f 4000. De volledige resutaratie zal een bedrag van f 20.000 eischen, over 5 jaren verdeeld.

St. Pieterskerk te Leiden, f 5000. De hiervoor uit te voeren werken zullen 20 jaren duren en zijn begroot op f 82 000.

Toren te Zalt-Bommel, f 5000. Het bedrag der volledige restauratie is begroot op f 35.000, en wordt over 7 jaren verdeeld.

Huis Lambert van Meerten te Delft. Op de begrooting, voor 1907, Hoofdstuk V, afd, Kunsten en Wetenschappen, is o. a. ook gebracht een post van f 4000 voor het nieuwe Museum van Kunst en Kunstnijverheid „Huis Lambert van Meerten."

Landgenooten in den vreemde. Men deelt ons mede, dat onze landgenoot, lid van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, de heer joh. J. Boyer, Architect te Buenos-Aires, verkozen is tot President van de in Argentinië bestaande „Sociedad Central de Arquitectos de la República Argentina", met zetel te Buenos-Aires.

Deze nog jonge, maar zeer bloeiende vereeniging, die uit den aard der zaak een zeer cosmopolitisch karakter draagt, telt thans ca. 70 leden.

Als een harer eerste bemoeiingen is een nieuw tarief voor de werkzaamheden harer leden vastgesteld hetwelk in een langgevoelde behoefte voorziet en dan ook de algemeene goedkeuring wegdraagt. Bedoeld tarief is voor belangstellenden bij de Redactie van dit blad ter inzage beschikbaar gesteld.

Naar wij verder vernemen, is er op het oogenblik in Buenos-Aires veel vraag naar bouwkundige teekenaars wegens buitengewoon veel werk in alle bouwvakken.

Goede teekenaars kunnen derhalve aldaar op zeer goed betaalde betrekkingen voor langen tijd rekenen.

Dam-plan. Het officieele onteigenings- en bebouwingsplan van den Dam te Amsterdam ligt thans ter Secretarije der Gemeente ter lezing. Het plan beoogt:

1e. Aanleg van een straat ter verbinding van den Dam met het Rokin op een breedte van ten minste 25 M.

2e. Aanleg van een straat ter vervanging van den Vijgendam en ter verbinding van den Dam met de Damstraat, op een breedte van ten minste 15 M.

3e. Aanleg van een straat ter vervanging van de Vischsteeg, in het verlengde van het Noordelijk deel van het pleintje, waarop thans de Vischsteeg uitkomt, op een breedte van ten minste 10 M.

4e. Verbreeding van het gedeelte Warmoesstraat tusschen den Vijgendam en de oude sub 3 bedoelde straat, op een breedte van ten minste 10 M.

5e. Verbreeding van het gedeelte van de Nes tusschen den Vijgendam en de Hermietensteeg, op een breedte van ten minste 10 M.

6e. Gereed maken tot bouwterrein van den tusschen de aan te leggen wegen overblijvenden grond.

Het ligt voorts in de bedoeling, dat het begin van het Rokin tot over eene lengte van 30 M. zal worden gedempt. In dit plan is nog niets beslist omtrent het oude Beursterrein.

Rijks Museum. De voordracht van B. W. van Amsterdam, om aan den Staat der Nederlanden vergunning te verleenen tot het oprichten van een aanbouw aan het Rijks Museum, dienende tot plaatsing van de verzamelingen Drucker en Van Lijnden, werd goedgekeurd in de zitting van den Gemeenteraad van 19 Sept. l.l.

BUITENLAND.

Liverpool. De Gezondheids-Commissie heeft de betreffende stedelijke autoriteiten verzocht hunne aandacht te schenken aan de groote hoeveelheid watergas die op sommige plaatsen bij het gewone lichtgas wordt gevoegd. Zij waarschuwt voor deze toevoeging, die uiterst schadelijk is voor de gezondheid.

Washington. Sedert eenige maanden is voor de Snoqualmie Falls-werken der Amerikaansche firma Seattle en Tacoma Power een horizontale Francis-turbine in werking van 10.000 paardekracht. Zij werkt met 82 M. waterhoogte, en levert een driephasigen wisselstroom van 1000 V. De turbine heeft een snelheid van 300 omwentelingen in de minuut.

VERBETERINGEN.

De heer A. van Beurden, Photograaf, die de opnamen leverde voor de afbeeldingen in het Bouwk. Weekblad van 8 September 1906, woont niet, zooals in het blad van 15 Sept. werd medegedeeld, te Breda, maar te Tilburg, in de Willem II-straat.

In het artikel „Obernkirchener Zandsteen", opgenomen in het Bouwk. Weekblad van 15 September j.l., staat: „Van gemiddeld 180 werklieden in onze diensten, zijn in de jaren 1903 tot en met 1504 jaarlijks 1.6% overleden", enz.

Deze zin moet luiden als volgt: „Van gemiddeld 180 werklieden in onze diensten, zijn in de jaren 1895 tot en met 1904 jaarlijks 1.6% overleden"; enz.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:						per maand.
Bouwkundig Opz.-	Teekenaar,	ouderdom	22	jaar	salaris	f 80.—
"	"	"	21	"	"	70.—
"	"	"	49	"	"	100.—
"	"	"	23	"	"	70.—
"	"	"	40	"	"	110.—
"	"	"	22	"	"	70.—
"	"	"	28	"	"	80.—
"	Teekenaar	"	21	"	"	30.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 24 SEPTEMBER.

HELMOND. Het verbouwen van een huis in de Ameidestraat.

De heer P. M. A. J. Le Loup—Otermans n.m. 6 u. bij M. v. d. Putten, Bestek en teek. tegen f 1 verkrijgb. bij M. v. d. Putten, bouwk. bij wien ook inl. te verkrijgen zijn Aanw. 24 Sept. v.m. 11 u.

HEINKENSZAND. Het bouwen van een school en onderwijzerswoning en verder daartoe behoorende werken.

De vereen. tot stichting en instandhouding van een school met den bijbel. Het bestek en teek. ad f 1,50 bij W. Sterk te Schore, waar inlichtingen worden verstrekt.

OOSTERBEEK. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan den Grindweg.

De arch. A. M. v. Steenis 's av. 7 u. in café „Concordia". Bestek en teek. in voorn. café ter inz. Aanw 21 Sept. n.m. half drie.

ONLAND BIJ HENGELO. Het herbouwen van een woon-, winkelhuis en bakkerij.

De heer J. Wilmink Gzn., 's av. 8 u. in café Ter Waarbeek, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. gedaan.

RAALTE. Het bouwen van een landbouwerswoning in Bostele.

De heer J. B. Bosch n.m. 4 u. in café Hekkert. Bestek en teek. vanaf a.s. Woensdag in gen. café. Inl. bij J. B. Bosch, Plas te Raalte. Aanw. v.m. 11 u.

TER-APELKANAAL. Het verbouwen van een café en woning onder bijl. der ben. materialen.

De heer R. Wolf n.m. 3 u. in zijn café alw. bestek en teek. ter inz. en zijn ald. en bij N. Doornbos ad f 1 verkrijgb. Aanw. 24 Sept. n.m. 2 u.

DINSDAG 25 SEPTEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan de Badhuisbeek.

De heer P. Dekker 's av. 7½ u. in hotel „Centraal". Bestek en teek. ad. f 1 verkrijgb. bij H. Kwakkel, Kanaal.

DRIEBERGEN. Het verbouwen van het post- en telegraafkantoor en eenige v. randderingen aan de directeurswoning met bijkomende werken.

Het gem.best. v.m. 11 u. Bestek en teek. ter inz. ten gem.huize, en zijn aldaar verkrijgb. tegen f 1.50. Aanw. gedaan

RAAMSDONKVEER. Het bouwen van een hotel en koffiehuis met bijlev. der benood. materialen.

De heer H. v. Houten, n.m. 5 u. in zijn koffiehuis. Bestek en teek. in genoemd koffiehuis ter inz. Inl. verstrekt de archit. C. A. Oomen Azn. te Oosterhout. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek no. 1079. Het maken van een gebouw voor electr. verlichting met schoorsteen, takkenbosschenbergplaats, kolenpark, bergplaatsje voor zwavelzuurflesschen en een gebouw voor kantoor van den opzichter met werkplaatsen en materialenpark ten behoeve van den dienst van weg en werken 3e afd. op het station Rosendaal (N.-BR.). Begr. f 58200.

De maatij. tot explotatie van staatsspoorwegen n.m. 2 uur.

UTRECHT. Bestek no. 1084. Het maken van seinhuis C op het station Arnhem. Raming f 6790.

De maatij tot exploit. van staatspoorwegen n.m. 2 u. (lok tijd).

WOENSDAG 26 SEPTEMBER.

HAARLEM. Het bouwen van een woonhuis aan den Koninginneweg.

De arch. J. Wolbers te Bloemendaal n.m. 4 u. in het gebouw „Weten en Werken."

HUIZEN (N.H.). *a.* De bouw van een brugwachterswoning aan de Brinklaan te Bussum. *b.* Het maken, leveren en stellen van den onder- en bovenbouw van eene ophaalbrug over de Vaart te Bussum ter verbinding van den Brediusweg met de Gen. de la Reylaan, in twee perc.

De Oud-Bussum Expl. Maatij. n.m. 1 u. ten kantore der besteedster alw. de bestekken met teek. verkrijgb. zijn. Aanw. gedaan.

VELSEN. Het verbouwen van de politiepost in de afd. IJmuiden.

Het gem.best. v.m. 11 u. ten gem. huize alw. bestek en teek. ter inz., en ald. ad f 2 verkr. zijn. Inl. verkrijgb. aan het bureau bouwtoezicht, alle werkdagen vanaf v.m. 10 u. tot 's midd. 12 u. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 27 SEPTEMBER.

GRONINGEN. Het bijbouwen van localen, het leveren van de benoodigde schoolmeubelen, en het bouwen van eene directeurswoning, onder bijlev. van al het daartoe benoodigde.

Het best. der vereen. tot stichting en instandhouding van kweekscholen met den bijbel, ter opleiding van onderwijzers en onderwijzeressen. In het militair Tehuis 's av. 8 u. in de Lutkenieuwestraat, bestekken en teek. ad. f 1,50 verkrijgb. bij IJ. v. d. Veen, arch. alw. inl. zijn te bekomen v.m. van 9 tot 10 u.

GRONINGEN. Het bouwen van een pakhuis met drie zolders, magazijnen, kantoren, benevens knechtenwoning, wagenhuis, stalling enz.

De arch. E. v. d. Laan 's av. 8 u. in café de Unie, Groote Markt. Bestek en teek. in bovengenoemd cafe ter inz. en à f 2,50 verkrijgb. bij den arch. waar inlichtingen te bekomen zijn van 10—12 u v.m.

MAASTRICHT. Het bouwen van eene school bestaande uit 5 klassen, een zaal, 2 hoekenkamers, 2 spreekkamers, gangen enz.

De eerw. broeders der Onbevlekte Ontvangenis van Maria v.m. 10 u

VRIJDAG 28 SEPTEMBER.

HUIS TER HEIDE (UTR.). Het bouwen van 6 arbeiderswoningen, met bijlev. van alle materialen op een terrein nabij station Huis ter Heide.

De arch. D. J. Hassels te Nijmegen n.m. 2 u, in hotel Huis ter Heide alw. teek. ter inz. en met bestek verkrijgb. ad. f 1,50. Aanw. 28 Sept. v.m. 11 u.

MAANDAG 1 OCTOBER.

ALMELO. Het bouwen van eene villa, op een terrein gelegen op „de Riet" te Ambt Almelo.

De arch. W. Elzinga n.m. 2 u. in cafe G. Hatten, nam. 2 u. alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 1 Oct. v.m. 10 u.

ALKMAAR. Het bouwen van een stokerswoning, terreinafscheidingen, het vernieuwen van een gevel zoomede het maken van een ketelhuis op of nabij de terreinen der gasfabriek

Het gem.best. n.m. 1 uur.

AMSTERDAM. Het bouwen van een schoolkinderbad met woning voor den beambte op de voormalige Schuitenmakerswerf.

Het gem best. 's midd. 12 u. Voorw. en 1 teek. à f 1.50 te bekomen ter Stadsdrukkerij. Inl. te bekomen ten Stadhuize kamer no 148 van 2 tot 4 u., gedurende de laatste 3 werkdagen voor den dag der aanbesteding.

GENDT bij NIJMEGEN. Het bouwen van een kerk, met toren, sacristie en pastorie.

Het R.K. kerkbest. 's midd. 12 u. Bestek en teek. ad f 5 verkrijgb. bij arch. W. G. Welsing te Arnhem. Aanw. 24 Sept. v.m. 12 u

ZWOLLE. Het bouwen van 22 burgerwoonhuizen aan een nieuw te maken straat bij de Oosterlaan voor rekening der bouwvereeniging „Eensgezindheid".

De arch. De Herder & Hellendoorn n.m. 4 u. in de nieuwe stadsherberg. Bestek en teek. ad. f 1,50 verkr. bij den aanbesteders. Aanw. 2 October voormiddag 11 u.

DONDERDAG 4 OCTOBER.

MAASTRICHT. Het bouwen van 40 dubbele arbeiderswoningen op twee terreinen der voormalige vestingwerken buiten de Brusselschepoort in de gemeente Maastricht, met de leverantie van alle daartoe benood. materialen, arbeidsloonen, transporten enz. In 3 perc. en „en bloc".

De bouwvereeniging „St. Servatius" n.m. 2 u. in het gebouw „de Stichting de Stuers" Kruisheerengang. Bestek met 7 teek. na 16 Sept. ter inzage aan het gebouw der „Stichting de Stuers", en zijn tegen f 10 te verkrijgen bij den architect W. Sprenger, St. Hubertuslaan 13 Maastricht. Aanwijzing 27 September n.m. 2 uur.

MAANDAG 8 OCTOBER.

AMSTERDAM. Bestek no. 1072/11. Het maken van gebouwen en muren aan het voorplein, een paraleltunnel, een perron, en eene overkapping voor rijtuigen en verlengen van de personen en bagagetunnels, ten dienste van de uitbreiding van het station te Haarlem. Raming f 318000.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Maatij. n.m. 1½ u. (Gr. tijd) Inl. te bekomen van 1 tot 8 Oct. van 10—12 u. aan het bureau Kruisweg 15rood te Haarlem. Aanw. op de plaats 3 Oct. v.m. 10 u. (Gr. tijd).

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

27 AUGUSTUS.

BARNEVELD. Het bouwen van een school met 5 lokalen Door het bestuur der Christ school.

Gegund aan den laagste inschr. D. J. van Wagensveld, Barneveld, voor f 9947.

's-GRAVENZANDE (ONDERH.). Het metsel- en timmerwerk voor een huis met bollenschuur aan den Zuidwind, voor den heer G. Oosterrijk. Door den bouwkundige R. Varekamp.

Metselwerk. Laagste inschr. L. Schellevis, f 1969*.

Timmerw. J. C. Burgersdijk, f 1845*.

*Gegund.

2 SEPTEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van een school met 8 lokalen, gymnastiek- en sloydlokalen, conciercewoning enz. Door den arch. Jos. Zigenohl.

Laagste inschr. B. Jurriëns, Naarden, voor f 35147.

4 SEPTEMBER.

LAREN (N.-H.) (ONDERH.) Het bouwen van een landhuis aan de Torenlaan. Door den arch. H. D. Tabak.

Laagste inschrs. firma v. Schaik en v. Dort, f 5915.

5 SEPTEMBER.

HEERDE. Het afbreken en herbouwen van de torenspits. Door de kerkvoogdij der Herv. Gem.

Timmerw. Laagste insch. J. J. v. Ark, f 3800.

Metselwerk. E. Tabak, f 600.

Loodgieters- en leidekkerswerk. B. Lammers, f 765.

Smidswerk. J. Smit, ankers, f 0,12 smeedijzer f 0,14 per K. G.

HELDER. Het bouwen van een telescoop, gashouder, op het terrein der gasfabriek, nuttig inhoudende 8000 M³. Door het gem.best.

Laagste inschr. A. Neuman, te ?, f 47500

Gunning aangehouden.

6 SEPTEMBER.

STEENWIJK. Het bouwen van een nieuwe Chr. school met centrale verwarming, van wege de vereen. voor Ch. volksonderwijs.

Laagste inschrijver W. Voerman en Mol, f 11678. Gegund.

8 SEPTEMBER.

FRANEKER. Het afbreken van een bestaande en het bouwen van eene nieuwe burgerhuizinge aan de Voorstraat T W 69, voor rekening van heeren erven L. R. Fontein. Door den timmerman P. du Bois.

Laagste inschr. Jelle Nijdam Pz., Franeker, f 4226 Het werk is niet gegund, doch zal na wijziging worden opgedragen aan P. du Bois, Franeker.

LUNTEREN GEM. EDE. Het vergrooten van het herstellingsoord met bijbehoorende werkzaamheden, het bouwen van een machinistwoning en bergplaats te Lunteren gem. Ede. Door het hoofdbest. van den bond van Nederlandsche onderwijzers.

Laagste inschr. Fr. H. Peters, Amsterdam, f 22889.96. Gunning aangehouden.

10 SEPTEMBER.

ALMELO. 1e. Het bouwen van een operagebouw met aanhoorige werken aan het ziekenhuis, 2e. het maken van een hospitaalkeukentje en een spoelkeukentje aan en in het ziekenhuis. Door den arch B. Vixseboxse Bz.

Laagste inschr H. J. Uilenreef, Almelo, perc voor f 14958, perc. 2 voor f 791. Volgens bestek 8 dagen beraad.

BUINEN (DR.). *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing met bakkerij, onder bijlev. van al het daartoe benood. *b.* Het glas-, verf- en behangwerk. Door de architect E. Warringa en Zn.

a. Laagste inschr. J. Elders, Gees, f 2800*.

b. G. Dekker, Buinen, f 230*. *Gegund.

NIJMEGEN. Het bouwen van een fabriek met een kantoorgebouw en woning groot pl.m 3500 M2 Door de Naaml. Vennootschap „Automatic Screw-Works".

ingekomen 50 biljetten, waarvan laagste zes: H. C. v. Tienen, Nijmegen, f 72344; W. van der Wagt, id., f 71456; G. H van der Enk, Hengelo, f 69910; G. Ribberink, id., f 69800; M. C. Konings. Nijmegen, f 68498; L. Foks, Hengelo, f 67760. Beton- en ijzerwerk is hierin niet begrepen.

WIER (FR.). Het verrichten van herstellingen aan de pastorie. Door de kerkvoogden der Ned. Herv. gem.

Laagste inschr. K. Wetterauw, St.-Jacobi Parochie, f 2673 Gegund.

11 SEPTEMBER.

EINDHOVEN (ONDERH.). Het overbouwen van de Gender en het bouwen van een woonhuis, voor rekening van den heer J. van Bergen.

Laagste inschr. Gebr. v. Gestel, Eindhoven, f 3230. Gegund.

GARIJP (FR.). Het afbreken van de bestaande en het bouwen van een nieuwe ijsbergplaats met aanverwante werken. Door het bestuur der stoomzuivelfabriek.

Laagste inschr. D. van der Zee, Garijp, f 2067. Gegund.

HOOFDDORP. Het bouwen van de boerderij „Land- en Veelust" van den heer J. Baars aan den Veldweg bij den Lijnden te Haarlemmermeer. De besteding geschiedt in 3 onderdeelen en in massa. Door de bouwk. J. W. de Heij en Zn. aldaar.

Laagste inschr. Metselw. G. Bakker, f 5095.

Timmerw. G. Mosselman, f 7120.

Schilderw. P. J. Spigt, f 389.

Timmer- en metselwerk. li. Meegdes, f 12400.

Massa. A. en M. den Ouden, f 12665. Geg.

MUSSELKANAAL (DR.). *a.* Het bouwen eener bakkerij te Emmer-Compascuum, op aan te wijzen terrein, met bijlev. der daartoe benood. mater., transporten, werkloonen enz.; *b.* de glas-, verf- en behangerswerken. Door den arch. K. Prummel, 2e Ekslochmond no. 30.

a. Timmerw., raming f 1950. Laagste inschr. G. H. Dik, f 1970.

b. J. Koning, f 205.

OLDEBROEK. Het bouwen van een woonhuis voor den heer Dr. W. Landskroon Schouten. (Metsel-, timmer-, schilder-, smids- en loodgieterswerk worden elk afzonderlijk aanbesteed). Door den aanbesteder.

Laagste inschr. Metselw. (de steen, kalk enz. is voor rekening van den aanbesteder), Gebr. Hoksbergen, Kampen, f 657.

Laagste inschr. voor timmerwerk (alleen arbeidsloon) W. J. Deetman, Elburg, voor f 630*.

Eenige inschr voor smidswerk W. J. Deetman, f 230*.

Laagste inschr. voor loodgieterswerk C. Sterkenburg, Nunspeet, voor f 490*. *Gegund.

12 SEPTEMBER.

APPINGEDAM. Het bouwen van 6 dubb. werkmanswoningen, op een terrein aan de harddraversbaan, bij Appingedam. Door de heeren commissarissen en directeuren v. d. N. V. „Appingedammer Bronsmotorenfabr.

Laagste inschr. G. Schoonbeek, Wirdum, f 13865.

HELDER. Het bouwen van een directeurswoning met zaal te Huisduinen. Door het best. der weesinrichting te Huisduinen.

Laagste inschr. Gebr. Steeman, f 6418.

MAASTRICHT. Het bouwen van twee woonhuizen aan den Heugemerweg te Heer. Door de coop. bouwvereen. „Eigen huis".

Laagste inschr. W. George, f 7410.

13 SEPTEMBER.

GRONINGEN. Het opruimen van den opstal op het gem. terrein bij de school aan den Westerbinnensingel en het vergrooten van het schoolgebouw ald. (bestek no. 31), onder bijlev. van alle daartoe noodige bouwstoffen, arbeidsloonen, transporten enz. Door het gem.best.

Laagste inschr. A. de Raat f 22373.

HEESWIJK. Het bouwen van een hulppostkantoor der posterijen met veldwachterswoning. Door den burgemeester.

Laagste inschr. L. v. Aspert, Heeswijk, f 1950; L. Weijts, Berlicum, f 2600, waarbij de levering van 25000 steenen niet is begrepen.

OVERASSELT (N. BR.). Het bouwen van een woonhuis, met gedeeltelijke bijlev. der daartoe benoodigde materialen. Door den heer J. F. M. v. d. Heuv. burgemeester.

Laagste inschr. C. Willems, Overasselt, f 2824. Gegund.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co. 's-Gravenhage.

Hoofdopzichter

Gemeentewerken, Deventer.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Deventer* roepen op sollicitanten voor de betrekking van

Hoofdopzichter

bij de *Gemeentewerken* aldaar, tevens belast met eenige administratieve werkzaamheden, op eene jaarwedde van **f 1300**, die met 2 driejaarlijksche verhoogingen kan klimmen tot **f 1500**.

Sollicitanten moeten hun gezegeld adres met stukken inzenden aan den Burgemeester **vóór den 3 October 1906.**

Persoonlijke overkomst voorloopig niet gewenscht

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1905 . .	**„ 1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	**„ 29.983.000.00.**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Posterijen en Telegrafie.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 3 October 1906, des namiddags te 2 ure, zal, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

de inrichting en uitbreiding van een perceel aan de Noordzijde van de Noordvliet te Maassluis tot Post- en Telegraafkantoor met Directeurswoning.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, L°. X, afdeeling Waterstaat T

Het bestek ligt na 18 September 1906 ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweele Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage; bij den Directeur van het Post- en Telegraafkantoor te Maassluis, en is na gemelden datum, op franco aanvrage, tegen betaling van f 0,35, verhoogd met de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaars Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 26a te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester en door den Opzichter bij de Landsgebouwen: J. G. P. ROLL te Rotterdam.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag, 26 September 1906, des voormiddags te 10 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's-Gravenhage, 4 September 1906.

14 SEPTEMBER.

HULST. Het herbouwen van de landbouwschuur op de hoeve bewoond door L. de Regt, gem. Axel. Door den heer H. Moertens.
Laagste inschr. J. Wisse, Zaamslag, f 5777.

LEIDEN. Het bouwen van een winkel en magazijngebouw aan de Haarlemmerstr. 137 met annotie van het bestaande. Door den arch. Jac. v. d. Heijden
Laagste inschr. De Wit, 's Gravenhage, f 12600

MEEUWEN c. a. (N.-BR.) Het bouwen van cene school voor O. L. O., het inrichten van de oude school voor gymnastieklokaal en het herstellen van de onderw. woning te Meeuwen. Door het gem.best.
Laagste inschrijver H. Rediker, Meeuwen, f 10720. Gegund.

SANTPOORT. Het bouwen van een woonhuis voor een geneesheer op het terrein van het gesticht. Door de commissie van toezicht over het gesticht Meerenberg.
Laagste inschr. Haarl. Coöp. Bouwersbond, f 12900. 1 biljet ongeldig.

ZWOLLE. Het afbreken van een gedeelte der petroleum-bewaarpl. en het bouwen van een opzichterswoning en bureau voor de gem.-reiniging. Door het gem.best.
Laagste inschr. H. J. Sluiters, f 4025. Geg

15 SEPTEMBER.

GRAVE. Het bouwen van een steenkolenloods, met diverse bergplaatsen, op het terrein der gem.-gasfabriek. Raming f 1750. Door het gem.best.
Laagste inschr. C. v. Gemert, f 1473.

LEENS (GR.). Het afbreken van een [illegible] staande behuizing, staande aan den kunstweg van Leens naar Wehe, en het daar weder opbouwen eener heerenbehuizing. Raming f 5670. Door den heer G. Lucas te Ulrum.
Laagste inschrijver H. Havinga, Wehe, f 5660.* * Gegund.

UTRECHT. Het bouwen van een muziektent op het Lucasbolwerk. Door het gem.best.
Laagste inschr. A. Klokke, Werkhoven, f 3560; daaropvolgende J. de Weert, Utrecht, f 3600.

18 SEPTEMBER.

ENSCHEDE. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan de Javastraat. Door den arch H. E. Zeggelink.
Laagste inschr. B. Klein Brunink, f 2129. Gegund.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.
(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccofabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds.
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij.
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl, „Ideaal", E. BUCKER & Co.'s Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brückenplatten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brückenplatten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw. — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Cat. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousieën. — J. F. KRONER & ZOON, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer, trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & ZN., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.

LOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
talinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
talen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
piegel-, Vensterglas enz. — P. FOLK & Zn., Rotterdam – Dordrecht.
talinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
talinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
talen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
talen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
teengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
talen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
toommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
toomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
egelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
rinoirs (Toilet). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Cuw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

GEBRUIK
Hayward's Vloerlichten

voor uwe KELDERS en SOUS-TERRAINS.
Eénige Agenten **PECK & Co.**
Amsterdam.

„BOUWMATERIALEN"
voorheen **M. LUIJTEN.**
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.
Geregelde aanvoer van prima
DRIJFSTEEN.
Concurreerende prijzen voor H.H. Handelaars.

VAN DER MAAS & Co.
Den Haag – Bussum.
Architecten en Beeldhouwers.
Ateliers tot artistieke bewerking van Hout en Steen.
Vervaardigen alle beeld- en steenhouwwerken.
Beeldhouwwerk op kunstnijverheidsgebied.
ADMINISTRATIE:
Frederik Hendriklaan 172. — Den Haag.

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.
ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN
merk „ETERNIT" (wettig gedeponeerd).
Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.
Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking
merk „SCHETSELAAR".
Vraag monsters en prijs.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:
PORTEFEUILLES
voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".
Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.
Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen,

voorheen R. KRANENBURG.

Kantoor te Groningen.
Steentilstraat 27—27a.

Telefoonnummer Interc. 596.

Fabriek te Glimmen.
Station de Punt.

„ANTILOOD".

De ondergeteekenden nemen de vrijheid ter uwer kennis te brengen, dat door hun wordt gefabriceerd en in den handel gebracht een **plaatsvervangende verf** voor loodwit, onder den naam van **„ANTILOOD"**.

Daar van **Regeeringswege** de voorkeur gegeven zal worden aan een loodvrije verfstof, zoo verzoeken wij U uwe aandacht te willen vestigen op bovengenoemd artikel **„ANTILOOD"**.

Deze verfstof is vrij van lood of andere schadelijke bestanddeelen, bezit eenzelfde hooge dekkracht en is lichter in gewicht dan loodwit.

De verhoudingen van „Antilood" en loodwit staan tot elkander als 5 tot 7, zoodat met 5 kilo „Antilood" een gelijke oppervlakte even dekkend kan worden bestreken, als met 7 kilo loodwit. **„ANTILOOD"** is samengesteld uit de **beste grondstoffen** en **zoodanig** bereid, dat haar weerstandsvermogen in de buitenlucht **niet** minder groot is dan van loodwit. **„ANTILOOD"** wordt **inharder** dan loodwit

Zij, die voor de eerste grondlagen voor binnenwerk gewoon zijn eene meleering van zink- en loodwit te gebruiken, zullen door het gebruik van **„ANTILOOD"** een veel **harderen ondergrond** kunnen verkrijgen, waardoor de glansverf een hoogeren glans zal behouden.

„ANTILOOD" oxydeert niet en blijft wit zelfs in de onmiddellijke nabijheid van vuile grachten of kanalen.

Onze **Standwitglansverf voor buitenwerk**, die ook gegarandeerd **loodvrij** is, heeft na jarenlang gebruik proefondervindelijk bewezen sterker te zijn dan loodwitverf. Dit geeft de waarborg dat ons „Antilood", hetwelk op eenzelfden grondslag berust, ook met hetzelfde succes kan worden gebruikt.

De verpakking van dikgemalen „Antilood" is in verzegelde bussen van 50 KG. en grooter.

Monsters worden op aanvraag gratis toegezonden en vertrouwen wij te mogen rekenen op uwe gewaardeerde medewerking om dit artikel ingang te doen vinden

Onder aanbeveling. Hoogachtend,

UEd. dienstw. dienaren:

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG.

Centrale Verwarmingen en Ventilatie-Inrichtingen

worden ontworpen en uitgevoerd volgens nieuwste Amerikaansche methode door

de Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek

voorheen **G. J. VINCENT & Co., Schiedam.**

GEGARANDEERD GERING KOLENVERBRUIK.

Patent Exhaust Ventilator,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER
dan elk bekend systeem.

Vraagt de prijscourant van November 1905.

D. P. H. HASSELMAN,
AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.
Telephoon No. 857.

N.V. Utrechtsche Asphaltfabriek

v/h Firma STEIN & TAKKEN,

VULKAAN Hout-Cement / Dakbe-
Cement-Mastix \ dekking.

ASPHALTVLOEREN, enz.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

Muschelkalkstein.

Het materiaal bij uitnemendheid voor monumentaalbouw.

In Duitschland bij de meeste groote gebouwen toegepast, o.a.

Regeeringsgebouw	Coblenz
Politiepresidium	Keulen
Automatenrestaurant Friedrichsstrasse	Berlin
Restaurant Alt Bayern	„
Aschingers Concerthuis	„
Aschingers Hotel	„
Romanischer Hof	„
Papierhaus Dessauerstrasse	„
Groote Bouw Stollwerk	Keulen

en veel meer andere gebouwen, is bewerkt te verkrijgen door tusschenkomst van

J. H. P. JANSE,

Marnixstraat 402, AMSTERDAM.

Vertegenwoordiger der

Kaisersteinbruch Aktiengesellschaft, Keulen.

MONSTERS en OFFERTE gratis.

STALEN BALKEN

N. V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. Ovinc Jr.,
Gelderschekade 31—33, ROTTERDAM.

IJzerconstructiën.

ZUID-HOLLANDSCHE

Machinefabriek en Constructiewerkplaats.

Directeur: ANTON KRÖNER.

Beeklaan 138. 's-Gravenhage.

v. d. Schuijt & Kuntze,

INGENIEURS,

AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingen.

Pijpleidingen,
Ribbenbuizen, enz.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.
Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,
lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 c.M., bizonder voor
Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.
geheel brand- en gehoorvrij.
HOLLE-PLATEN in voorraad.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

Bekroond met goud Tentoonstelling { 1878 1895 1906

INT. TELEFOON 4202.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 cM. voorradig. tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

PRISMA'S LUXFER.

Sousterrain, verlicht door Luxfer vloertegels.

Voor inlichtingen wende men zich tot **Wm. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST

Hagen i./W.

vervaardigen, op grond eener meer dan 25-jarige ervaring

Centrale Verwarmingen

naar alle systemen.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het vervaardigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Automatische en Kunstmatige

Ventilatie inrichtingen

Syst. „BOYLE" & „WING".

Voor de ventilatie van **GESTICHTEN, ZIEKENHUIZEN, HOTELS, RESTAURANTS, SOCIËTEITEN, WOONHUIZEN, SCHOLEN, KERKEN, WERKPLAATSEN, KANTOREN enz.**

In tal van **RIJKS-, GEMEENTE- en PARTICULIERE** gebouwen, **hier te lande,** met het **meeste succes** toegepast.

N.B. Daar eene goede ventilatie afhankelijk is van de juiste grootte en plaatsing der toestellen, wijzen wij er op, dat onze bemoeiingen in deze zich niet zoozeer bepalen tot het verkoopen van enkele ventilators maar mede hoofdzakelijk tot het specificeeren van de complete inrichting, welke **gegevens gratis verstrekt** worden.

Duizende toepassingen.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem, — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Groote lichtkracht bij gering gasverbruik.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg WATERLEIDING.

Geen verkooping van Accessoiredeposito zelf bij opdeeling v. Apparaat i. d. woning.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee,

Laan van Meerdervoort 186

DEN HAAG.

Interc. Tel. 2658.

Een best en voordeelig

adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.
Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.
Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.
Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN 150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en. Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

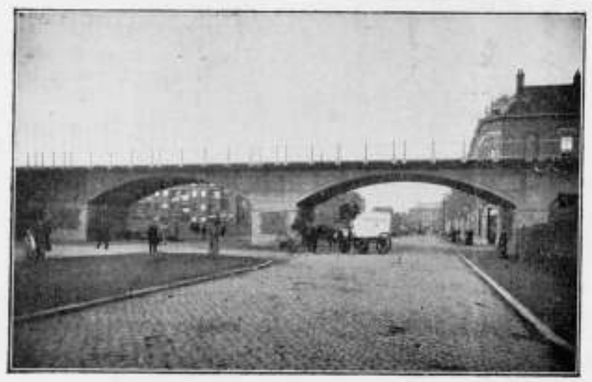
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. Nº 39

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*, F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling te Dresden, door Herm. van der Kloot Meijburg. — Congressen (IIe Congrès International d'assainissement et de salubrité de l'habitation). — Prijsvragen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels / 1.—; elke regel meer 20 cents Groote letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

TENTOONSTELLING

der ingezonden antwoorden op de Prijsvragen uitgeschreven door de Heeren Van de Loo, steenfabrikanten te Dieren.

De Tentoonstelling wordt gehouden in het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, en is dagelijks te bezichtigen van des morgens 10 tot des namiddags 4 uur, des Zondags, van des middags 12 tot des namiddags 4 uur.

Opening der Tentoonstelling op Zondag 30 September, des middags te 12 uur.

Sluiting op Maandag 8 October des namiddags te 4 uur.

DERDE DUITSCHE KUNSTNIJVERHEIDS-TENTOONSTELLING TE DRESDEN

DOOR

HERM. VAN DER KLOOT MEIJBURG.

II.

De tentoonstelling is ondergebracht in het permanente tentoonstellingsgebouw, met bijbehoorend park, dat een deel uitmaakt van den „Königlichen Grossen Garten", een der grootste parken dezer schoone Elbestad. De eenigszins klassieke hoofdingang aan een breeden boulevard gelegen, voert naar eene breede middenlaan welke door eene sierlijk begroeide en 's avonds feestelijk verlichte lattenbetimmering is omheind. Aan beide zijden wordt deze laan, die het tentoonstellingsterrein in twee ongeveer gelijke deelen verdeelt, door eene smalle laan begrensd. Deze hoofdweg volgende, bespeurt men aan de linkerzijde allereerst het z.g. „Sächsische Haus", vriendelijk in het groen verscholen, vervolgens het hoofdgebouw dat voor deze gelegenheid door eenige bijgebouwen is vergroot, en een tijdelijk gebouw van flinke afmeting: de industrie-hal. Ter rechterzijde, nabij den hoofdingang, ligt een tweede industriegebouw, terwijl ten slotte de rechter achterhoek van het terrein, schuin tegenover het hoofdgebouw, door verschillende ondergeschikte gebouwen is ingenomen, waarvan de schilderachtige dorpsplaats het centrum vormt.

In het „Sächsische Haus" en in het grootste deel van het hoofdgebouw zijn ruim 140 vertrekken van den meest verschillenden aard ingericht. Er zijn enkele ruimten die de moderne kerkelijke kunst moeten vertolken, doch het meerendeel der vertrekken is voor profane doeleinden bestemd. Daaronder zijn er die slechts aan streng practische eischen trachten te voldoen, doch ook die van eene zeer luxurieuse opvatting getuigen, alsmede inrichtingen die later in openbare gebouwen eene blijvende plaats zullen vinden. Deze groote verscheidenheid en de zoo sterk uiteenloopende oplossingen voor soms geheel gelijkluidende opgaven, maken aanvankelijk een verbijsterenden indruk. Er is geruimen tijd voor noodig om, aan de hand van den uitgebreiden catalogus, een meer omlijnd beeld uit deze massa te voorschijn te roepen. Nochtans is het onbegonnen werk elke inzending aan eene grondige studie te onderwerpen en moet men zich er toe bepalen alleen die inrichtingen nader te ontleden,

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

welke reeds bij den eersten blik van eene grootere artistieke waarde getuigen.

De eerste, en zeker niet onbelangrijkste afdeeling is die der *kerkelijke kunst*, in het hoofdgebouw opgenomen Men stelde zich hier de taak om de kerkelijke kunst in overeenstemming te brengen met de opvattingen van den modernen tijd en te breken met het navolgen van oude stijlvormen, waarmede men zich tot heden bijna zonder uitzondering voor dit doel vergenoegde. Deze opgave is voorwaar niet licht; de kunst, vooral een met zoo'n rijk en grootsch verleden als de kerkelijke, laat zich niet op eenmaal in nieuwe banen leiden, zoodat het geen verwondering behoeft wekken, dat men slechts ten deele in dit pogen geslaagd is. De eerste kerkruimte, voor den Katholieken eeredienst bestemd, breekt wel met de hedendaagsche opvatting van katholieken kerkbouw, doch geeft geen nieuwe ruimteontwikkeling te zien; zij gaat in algeheelen opzet tot oud-Romaansche voorbeelden terug: een middenschip met twee zijschepen door eene zware massieve pijlerstelling van elkaar gescheiden. Het middenschip, dat slecht spaarzaam door hoog geplaatste vensters verlicht wordt, is met een houten kassetten-plafond afgedekt; de zijschepen bezitten vlakte kruisgewelven. Boven den hoofdingang is een groot balcon uitgebouwd; hiertegenover ligt het koor, waarin een streng doch sierlijk altaar geplaatst is. De totale indruk dezer ruimte, die tamelijk stemmig van kleur gehouden werd, is door de al te schamele verlichting en zware verhoudingen zeer somber en doet bepaald arm, wanneer men haar in gedachten vergelijkt met de trotsche monumenten die de Katholieke kerk zich oprichtte.

Belangrijk beter is de volgende afdeeling geslaagd, die door prof. Fritz Schumacher als Protestanten-kerk is ingericht. Deze ruimte wordt voorafgegaan door twee prettige, zelfs eenigszins feestelijk stemmende portalen, waar onder meer eene fraaie doopvont van eigenaardige compositie te bewonderen valt. Wanneer men de ruimte betreedt, gevoelt men onmiddellijk dat hier een groot en fijn gevoelig kunstenaar aan het woord is; er heerscht eene plechtige, ernstige stemming die verre is van het sombere, aan de vorige ruimte eigen. In plan bestaat deze kerkruimte uit een rechthoek, tusschen vier ronde traptorens gevat; links en rechts zijn galerijen aangebracht, terwijl zich in de hoofdas een absis bevindt waarin de kansel, het altaar en het orgel zijn ondergebracht De compositie van deze groep is waarlijk meesterlijk en van zoo'n gelukkige werking, dat alle aandacht zich onmiddellijk op dit gedeelte concentreert. De kansel, uit grijsgroen Saalburger marmer, even door kleine mozaïekvullingen verlevendigd, wordt aan beide zijden door eene hooge, koperen candelaber, die in een schitterenden bal van geslepen glas eindigt, geflankeerd. Hij verheft zich vóór eene boogopening, met een warm-bruin gordijn gesloten, die in den half cirkelvormigen achterwand is aangebracht; hierboven bevindt zich eene galerij waar het orgel geplaatst is. De absis wordt door eene rijke mozaïekvulling, met een fraai Christus-figuur als middelpunt, afgedekt. Het plafond van de kerkruimte wordt op Italiaansche wijze door een kassetten-indeeling gevormd, waarvan de hoofdlijnen en de rosetten verguld zijn, zoodat eene harmonische aansluiting met de rijke mozaïekvulling van de absis verkregen werd. De ruimte wordt zeer gunstig verlicht door groote, met geschilderd glas bezette ramen op de galerij, alsmede door ovaalvormige openingen in de groote kooflijst, waaruit het gewelfde plafond zich ontwikkelt.

In een der ronde hoektorens geeft een kleine deuropening, met breed opgevatte omlijsting, toegang naar de Sakristy, die ontworpen werd door den Architect Ernst Kühn. Aan drie zijden dezer kleine ruimte bevinden zich banken, waarboven een hoog fries van decoratief schilderwerk met passende opschriften. De vierde wand wordt ingenomen door een nis met het altaar en enkele kerksieraden.

Een zoogenaamde voordrachtsruimte van Alfred Altherr, voor eene vrij-religieuse gemeente, is geheel in overeenstemming met de bescheiden plaats die deze secte in de rij der kerkelijke gemeenten inneemt. De ruimte voor de toehoorders, zeer eenvoudig behandeld en betrekkelijk laag van verdieping, is licht van toon gehouden; de wanden zijn ter hoogte van ongeveer twee derde bezet met in hout gevatte bruin verglaasde tegelpaneelen die een weinig onrustig schitteren; daarboven zijn de wanden, evenals het licht gebombeerde plafond, geelachtig gepleisterd; de vloer is met een bruin cocuskleed bedekt en werkt daardoor tot een goede kleurenharmonie mede. Een iets verhoogd gedeelte, door een zwaren boog van de eerstgenoemde ruimte gescheiden, is bestemd voor den spreker en de bestuurleden, en wat rijker bewerkt. In het midden staat een katheder, aan de wanden zijn gemakkelijke zitplaatsen aangebracht. Deze partij is in twee stemmige tinten groen gehouden, waarin een kleurrijk venster even eene passende afwisseling brengt, zoodat ook door de kleur eene afscheiding van het vorige gedeelte is verkregen. Wenschelijker ware het geweest deze afscheiding een weinig minder sterk te doen spreken, waardoor de totale ruimtewerking zeker gewonnen had. Dit neemt niet weg, dat het geheel toch een vriendelijken sympathieken indruk maakt, terwijl ook eene zekere wijding niet ontbreekt.

De Synagoge-ruimte, slechts klein van afmeting, is bij de overige kerkinrichtingen vergeleken weinig belangrijk; wanden, plafond, banken enz. zijn vervaardigd uit goudgeel cypressenhout, waardoor het geheel een eenigszins brutalen en onrustigen indruk maakt.

Als laatste afdeeling van de kerkelijke kunst dient genoemd te worden het kerkhof, aangelegd door Max Hans Kühne. Op een der binnenplaatsen van het hoofdgebouw ondergebracht, maakt begrijpelijker wijze deze aanleg niet dien indruk welke van een werkelijk kerkhof te verwachten is, er ontbreekt in de eerste plaats het opgaande lommerrijke geboomte dat een kerkhof eene zekere charme geeft. Het is een beetje geknutseld. Dit neemt echter niet weg, dat er zeer gelukkig geslaagde grafteekenen en grafkapellen te aanschouwen vallen die gunstig afsteken bij de gewone voortbrengselen van dien aard. Maar al te lang is deze tak van kunst aan de aandacht ontsnapt; hulde verdienen daarom de samenstellers die getracht hebben ook in dezen een nieuwen weg te openen.

De ruimte, door deze afdeeling ingenomen, beslaat ongeveer een kwadraat, waarvan het midden als grasveld is aangelegd; hierin zijn verschillende grafteekens, zoowel steenen als ijzeren en houten, zoodanig gegroepeerd, dat zij, in tegenstelling met zoovele kerkhoven, een werkelijk schilderachtig geheel vormen. Twee der afsluitmuren, die deze ruimte omgeven en de groote vensters van het tentoonstellingsgebouw aan het oog onttrekken, zoodat men zich verre van het tentoonstellingsgewoel kan wanen, zijn benut als fond voor wandmonumenten; de derde zijde wordt ingenomen door eene open galerij waar urnen en gedenksteenen geplaatst zijn; aan de vierde zijde zijn eenige familiegraven gebouwd. Waar beide laatste afsluitingen elkaar ontmoeten, is een kleine kerkhofkapel opgericht, die van een eenigszins Indischen voorbouw wordt voorafgegaan en inwendig in houtconstructie is uitgevoerd.

Onder de verschillende monumenten en monumentjes munt in de eerste plaats uit, een familiegraf van den architect Oskar Menzel. Deze kleine ruimte is zeer breed van opvatting; de wanden zijn van blauwgrijze natuursteen, het plafond wordt door eene balkzoldering gevormd. Tegenover eene breede marmeren zitbank is een fraaie groep geplaatst van den beeldhouwer Wilh. Schreiber, hoogst ernstig van uitdrukking. De andere wanden zijn van groote koperen platen voorzien, die door vlak gehouden urnmotieven gescheiden worden.

Een wandgraf van Fritz Schumacher verdient ook alle aandacht, door de eenvoudige doch monumentale opvatting. Een nisvormige verdieping, in drie vertikale paneelen verdeeld, wordt door een brute-gehouden zwaren steen horizontaal afgedekt; hierboven is een vlakke steen van sobere bewerking als afsluiting geplaatst. Een gebogen lage borstwering, waartusschen een rijke bloemenschat, voltooit het geheel.

Ook eenvoudige grafsteenen zijn aanwezig, die door eene kleine friesversiering, fraaie lettertypen, of door het opleggen van een dwarsbalk toch de aandacht trekken en getuigen, dat ook voor kleine beurzen goede scheppingen te verkrijgen zijn en men niet uit financieele overwegingen aan de gangbare, onbeduidende typen behoeft vast te houden.

CONGRESSEN

IIe CONGRÈS INTERNATIONAL D'ASSAINISSEMENT ET DE SALUBRITÉ DE L'HABITATION.

(Vervolg van blz. 532)

Genève. 7 September.

Zooals reeds gemeld werd, waren de Hollanders heden aan het woord, een lans brekende voor de „inspectie." De heer Michielsen las zijn rapport: „De la nécessité de l'inspection des maisons ouvrières" eenigszins verkort voor, en hoopte, dat zijn eindconclusie zou worden aangenomen. Deze luidde als volgt: „In alle landen, waarin een gezondheidswet is uitgevaardigd, moeten de gemeenten van eenigen omvang, vereenigde plattelandsgemeenten streven naar het instellen van Bureaux voor bouw, toezicht en contrôle."

Het gehaspel over de inspectie al of niet van Rijkswege, van Gemeentewege, door ambtenaren met of zonder opdracht, al of niet in uniform of met cocarde of insigne, kwam weêr in vollen gang. De conclusie werd wat herzien en meer gegeneraliseerd — zonder bindende details over „precies wie" die inspectie zou houden of „hoe" zij zou geschieden — met meerderheid van stemmen aangenomen. Maar, mag men iets hechten aan eene stemming op een oogenblik waarop de zaal half leeg loopt en alle aanwezigen de handen opsteken, of dat niet doen, omdat men van oordeel is, dat dergelijke stemmingen geen zin hebben? Alleen was het jammer, dat in de namiddagzitting de geheele stemming weer ongedaan werd gemaakt, waartoe de steller van het rapport ook wel iets meêwerkte.

Volgens het programma kwam toen in de algemeene vergadering die in de aula werd gehouden, „de toepassing der voorschriften van hygiënischen aard op woningen" ter sprake. Door verschillende omstandigheden echter bleef de discussie beperkt tot een rapport van Dr. Fillassier, uit Parijs, over de Fransche wetgeving op de woning, en de wijzigingen daarin te brengen. Het Congres nam ten slotte de wenschen van den rapporteur slechts met een geringe wijziging aan. Die wenschen hielden voornamelijk in, tegemoetkomingen tegenover belanghebbenden wat betreft het aanbrengen van verbeteringen in woningen en het instellen van een sanitair toezicht, *onafhankelijk* van de plaatselijke besturen. De discussie was niet uitgebreid en bleef — zooals te begrijpen is — beperkt tot de Fransche congressisten

Ten 4 ure ging men uiteen om een half uur later gezamenlijk de kookschool, de volksgaarkeukens en de coöperatieve gebruiksvereeniging te bezoeken. De eerstgenoemde inrichting is in een groot en flink gebouw gevestigd, waarin echter weder niets bijzonders te vinden was Wat opviel, was de afwezigheid van wasemkappen boven de kookfornuizen, toestellen die — naar gemeend werd — in Zwitserland en Duitschland vrijwel onbekend zijn. De andere inrichtingen werden niet door Uwen verslaggever bezocht, zoodat hij daarover niets kan mededeelen. Inmiddels sprak hij echter nog eenige heeren die des morgens de zitting der vereenigde secties X en XII hadden bijgewoond, waar nog wat gesproken is over „holle vloeren van cement-ijzer", de „electrische installatie met het oog op de hygiëne van het woonhuis", en over den „invloed der woninghygiëne op de bouwkunst"; voorts deed de heer Cazalis, een Franschman, eene mededeeling over „de evolutie der decoratieve kunsten onder den invloed van den vooruitgang en de hygiëne." Debat werd echter niet gevoerd; de studies over bovengenoemde onderwerpen werden alleen voorgelezen en zullen in den compte-rendu worden opgenomen.

Des avonds was er wederom rendez-vous in Victoria-Hall, waar de heer Fatio zijn leedwezen betuigde over de afwezigheid der heeren Behring en Cheysson. De eerste had medegedeeld, tot zijn leedwezen de lange reis niet te willen ondernemen, uit vrees voor den invloed der groote hitte; de tweede verklaarde zijne afwezigheid uit het feit, dat hij deel uitmaakte van de Jury der internationale tentoonstelling te Milaan. De heer Fatio stelde daarna de twee sprekers voor: den heer Rey, architect te Parijs, de meergenoemde eerstbekroonde voor de prijsvraag uitgeschreven door de familie Rothschild voor werkmanswoningen, en den heer Dr. A. Chassevant, hoogleeraar bij de faculteit der geneeskunde te Parijs, hoofdredacteur van „l'Hygiène générale et appliquée", van welk tijdschrift afleveringen ter beschikking en kennismaking lagen in het Universiteitsgebouw.

De heer Rey nam het woord om „de hygiëne der woning" te behandelen. Hij deelde o. a. mede, dat dit belangrijke onderwerp een veertigtal jaren geleden was behandeld geworden in een werk, door zijn oom uitgegeven, die daarin omtrent Genève de opmerking maakte: „wat de oude stad betreft, zij is donkerder en meer vol holen dan ooit." Maar sedert dien tijd zijn — volgens den heer Rey — op dat punt groote verbeteringen verkregen. Spreker wees op de factoren die medewerken tot het verkrijgen eener gezonde woning: lucht, licht en water, en, daarover wordt gunstig geoordeeld in een onlangs verschenen werk van de heeren Barde, architect, en Pidoux, astronoom.

De andere spreker, de heer Chassevant, behandelde het desinfecteeren door stedelijke ambtenaren, en nieuwe middelen, die hij kon aanbevelen. Het desinfecteeren van lokalen die tot verblijf van zieken dienen, is een zaak van het hoogste belang; wat een twintigtal jaren in dit opzicht als een vooruitgang werd beschouwd, wordt thans niet meer door de hygiënisten toegepast. Het desinfecteeren moet niet in alle gevallen op dezelfde wijze geschieden, noch ook volgens dezelfde methode of met dezelfde middelen; het moet geschieden volgens de eischen van elk afzonderlijk geval.

Deze conferenties werden aangenaam afgewisseld door eenige muzikale voordrachten op het orgel, bespeeld door den heer Nicolat.

Victoria-Hall te Genève.

Zaterdag 8 September.

Op dezen laatsten dag van het Congres werd het voorzitterschap waargenomen door den heer Stradel, van Berlijn, architect, raadadviseur van het departement van Binnenlandsche Zaken van Pruisen. Hij sprak Duitsch, waarvan de meest allen slechts Fransch

sprekende congressisten natuurlijk niets verstonden. Gelukkig kwamen nu en dan de heer Fatio een weinig te hulp in deze bijna uitsluitend Duitsche bijeenkomst, waarin als secretaris optrad de heer Beraneck, stadsarchitect van Weenen.

De heer Hengelhaupt, ingenieur der firma Sulzer te Winthenthür, resumeerde zijn rapport over de „hygiënische methoden van centrale verwarming", waarover een belangrijke discussie plaats had. De heer Jellenick, uit Weenen, gaf de voorkeur aan verwarming door electriciteit, daarbij echter in aanmerking nemende, dat de kostende prijs nog niet toeliet deze verwarmingswijze algemeen in te voeren. Toch was electrische verwarming het systeem van de toekomst, omdat zij een aantal voordeelen biedt van technischen, hygiënischen en decoratieven aard. De heer Jellenick merkte op dat indien in den Russisch-Japanschen oorlog voorzien was geworden in electrische verwarming door verplaatsbare accumulatoren, vele menschenlevens gered hadden kunnen worden; want de geneesheeren, wier handen verstijfd waren door de koude, konden de noodzakelijke operaties niet verrichten. Vele sprekers namen aan de discussie deel, maar een conclusie werd niet genomen. Dit laatste was echter gelukkig, omdat de Franschen over het algemeen verbazend slecht op de hoogte zijn van toestellen voor centrale verwarming; wanneer in een onbewaakt oogenblik een conclusie van den heer Trélat of een ander was aangenomen, waarbij zou zijn uitgemaakt bijv. welk systeem het beste werd geoordeeld .... dan zou dit ongetwijfeld een verkeerd resultaat hebben gehad. De heer Fatio verzamelde dan ook alle voorstellen, en deze zullen naderhand gepubliceerd worden.

Hierna moesten allen de aula verlaten om na 10 minuten terug te komen voor het bijwonen der sluitingszitting, waarin men mocht verwachten een volledig overzicht te zullen ontvangen van *alle* conclusies in de secties en algemeene vergaderingen genomen. Dit was evenwel niet het geval.

De zitting werd geopend door Prof. Louis Bard, vice-Voorzitter, die een gloedvolle eindrede hield. Hij ging daarbij de resultaten van dit IIe Congres in korte trekken na, en achtte die te zijn vele en belangrijk. De dominee-rende wensch van het Congres was die van ruime toevoer van zuivere lucht; hierin ligt de oplossing van het vraagstuk der gezonde woning. Na eene vergelijking te hebben gemaakt tusschen het Congres tegen de tuberculose, dat op 't oogenblik te 's Gravenhage zetelde, en dat van Genève, riep de heer Bard de medewerking in van de geneesheeren en de technici. Daarna stelde hij de onjuiste inzichten van die architecten in het licht, *die alles aan de kunst ten offer brengen*. Zoo had hij eens een architect verzocht om uit een kruiskozijn de steenen stijlen en kalven weg te doen nemen om meer licht te verkrijgen, maar kreeg ten antwoord: „snij mij liever de armen af." Ook wees hij op de verkeerde inzichten van administraties, die zich te veel met reglementeeren bezig hielden, en van congressisten, die te veel in vuur geraakten over idealen; overigens een algemeene fout. Sprekende over het Congres van Genève, wees de heer Bard op het nut der afgelegde bezoeken aan verschillende inrichtingen, op de ondervonden sympathie der bevolking en van de autoriteiten. Hoewel Franschman zijnde, gevoelde hij zich gedrongen hulde te brengen aan de instellingen van het democratische Zwitserland, gelijksoortig aan die in Frankrijk. Hij zinspeelde op den eenvoud en de hartelijkheid der ontvangst, en op de afwezigheid van alle ombaal door de waardige houding van den heer Marc Ruchet, vertegenwoordiger van den Bondgenootschappelijken Raad, die te midden der congressisten plaats nam, zonder op een ereplaats aanspraak te maken. Alles heeft het Congres toegelachen, zelfs de zon, die het samenzijn getrouw is gebleven.

Victoria-Hall te Genève.
Concertzaal.

Spreker eindigde met den wensch, dat het Congres schoone vruchten moge dragen in het belang van de veiligheid van het algemeen, en van de geheele menschheid.

De Algemeene Secretaris, de heer Albert Wuarin, sprak een woord van dank tot het Comité d'organisation en de afgevaardigden van rijken en steden; hij toonde aan, dat van dit Congres een machtige drang is uitgegaan, die alle volken zal leiden naar een beter en gelukkiger bestaan. Spreker bracht bijzonderen dank aan den heer Marc Ruchet, aan den heer Marié-Davy, Secretaris van het Comité Permanent, aan den heer Stradal uit Weenen, die een groot aantal rapporten verzameld heeft, en een eerbiedwekkende Oostenrijk-Hongaarsche afvaardiging te Genève heeft medegebracht, aan den heer Carrière, afgevaardigde van den Bond, enz. Ten slotte uitte de heer Wuarin den wensch, dat het derde Congres zich in het bijzonder zou onderscheiden door een nog nauwere aansluiting tusschen de latijnsche, germaansche en angelsaxische elementen. (Applaus)

De heer Köppen, gemeenteraadslid en officieel afgevaardigde van Dresden, noodigde de congressisten zich in 1909 in die stad te vereenigen bij gelegenheid van het internationaal hygiënisch Congres aldaar; die uitnoodiging werd bij acclamatie aangenomen.

De adjunct-Secretaris van het Comité Permanent, de heer Depouilly, las de besluiten voor; de heer Fatio betuigde de stad Venetië dank voor de toezending van hare uitgaven over arbeiderswoningen, hetgeen een woord van vederdank ontlokte aan den heer Dr Sorgei uit Venetië.

Te 12 uur was het Congres gesloten, en nam het banquet in den foyer van den schouwburg een aanvang, dat aangeboden was door den Staat en de stad Genève. Waar, zooals hiervoor, niets extras behoefde betaald te worden, was de belangstelling der congressisten groot, en stonden de tafels tot aan de eere-trap. De ereplaats werd ingenomen door den heer Henry Fazy, Voorzitter van den Bondsraad en Voorzitter van het Congres, aan zijne zijde hebbende de dames Gréhaut en Gariel; vervolgens de heeren Pricam, vice-Voorzitter van den Administratieven Raad; Piguet—Fages, naar het Congres afgevaardigd door Genève; G. Fatio, Voorzitter van het Comité d'organisation en mevr. Fatio; Prof. J. Bard, vice-Voorzitter van het Congres, Juillerat en echtgenoote, enz.

De Voorzitter Fazy, van wien men tijdens het Congres niets bemerkt had en die zeer slecht ter been bleek te zijn, nam het eerst het woord. Hij plaatste zich op het terrein van den historicus om de verbeteringen aan toonen die gedurende den loop der tijden in de oude stadsgedeelten van Genève waren tot stand gekomen, hoewel nog veel te doen bleef. Het Congres was leerzaam geweest voor ieder. Spreker bracht dank aan de Congressisten, die Genève hadden uitgekozen voor hunne bijeenkomst, en bracht een toast uit op de vertegenwoordigde regeeringen en steden, op de afgevaardigden en hunne families. Het uitnemende orchest van Allessandro speelde daarna het „Rufst du ...." enz.

De afgevaardigde der Belgische regeering, de heer Velghe, directeur-generaal van den gezondheidsdienst in België, betuigde zijn dank aan het Comité van organisatie en de autoriteiten: de heeren van Genève, zeide hij, hebben alle onnoodig decorum weggelaten om het te vervangen door hun goedmoedigheid. De muziek speelde daarop de „Brabanconne".

De heer Heinrich Koechlin, Keizerlijk raad aan het Oostenrijksche Ministerie van binnenlandsche zaken, sprak uit naam der Duitsch sprekende staten, wees op het succes van het Congres, en zeide toe, dat de Oostenrijkers zich zouden beijveren om de genomen besluiten in toepassing te brengen. Hij bracht een toast uit op de Republiek en de stad Genève.

De heer Luis Oriega Morejon, gemeenteraadslid van Barcelona en Inspecteur van den openbaren gezondheidsdienst, betuigde dank namens de vreemde steden, wier afgevaardigden zijn toegestroomd naar Genève als de vlinders die op het licht afkomen. Ook Barcelona zal zich beijveren de lessen van het Congres in toepassing te brengen.

Namens de universiteit van Genève, in 1559 door Calvijn gesticht, betuigde haar rector, de heer Bouvier, zijne erkentelijkheid er voor, dat het Congres zijn zetel in de universiteit heeft willen opslaan, en dat van hare lokalen zulk een goed gebruik werd gemaakt. Na die woorden hoorde men het „Goudeamus igitur" aanheffen, dat wel zeer ter plaatse was.

De afgevaardigde van de Prefecture der Seine te Parijs, chef van den hygiënischen dienst, Dr. Juillerat betuigde zijn dank voor de vele bewijzen van sympathie aan de Franschen betoond. Indien deze, zooals was opgemerkt, een overwegend aandeel hadden gehad in de beraadslagingen op dit Congres, dan moest dit daaraan worden geweten, dat zij gekomen waren om iets te leeren; zij zijn — wat verschillende vraagpunten betreft — als 't ware verschenen voor een arbitrale rechtbank die oppermachtig alle afwijkingen uit den weg wist te ruimen. Na een toast op de dames van Genève te hebben uitgebracht, bedankte de heer Juillerat zeer in 't bijzonder den heer G. Fatio, en deed hem door Prof. Louis Favre, ter gedachtenis aan de vervlogen dagen, een kunstvoorwerp aanbieden; dit was een bronzen beeld, „l'Idylle," van Angelos.

De heer Fatio betuigde zijn dank voor het geschenk, en maakte, evenals des morgens reeds, eenige algemeene opmerkingen; het was verdrietig, dat verschillende congressen tegelijkertijd vereenigd waren om gelijksoortige vraagpunten te bestudeeren, en het zou daarom vrij wat verstandiger zijn die bijeenkomsten te combineeren; voorts stelde hij in 't licht, dat er reglementen bestaan, maar dat deze niet worden toegepast.

Ten slotte richtte Dr. Grehant, uit Parijs, eenige zeer waardeerende woorden tot de inwoners van Genève, en vertelde, dat hij er Töpffer nog eens op nagelezen had om zijn gedachten wat op te frisschen. Hij zeide toe, dat het Parijsche museum — waarin hij veel belang stelde — wellicht aanleiding zou vinden om enkele zaken daaruit aan het Museum van Genève ten geschenke te geven.

Te half 4 nam men met leedwezen afscheid, daar de trein reeds wachtte op hen die aan den tocht naar Chamonix zouden deelnemen.

Deze tocht en alle andere excursies die er op volgden, bleken uitnemend te zijn geregeld; voor logies, eten, drinken, gidsen enz... voor alles was gezorgd, en de onkosten waren slechts luttel.

Moede en wel waren des Zaterdags een 70tal congressisten te Chamonix vereenigd na een prachtigen bergtocht te hebben gemaakt, ongeveer — wat tijd betreft — als die van het traject Amsterdam—Keulen. De „guide sur", de heer Fatio, nam des Zondags de leiding, vertelde allerlei bijzonderheden. Meer of minder uitgedoscht als alpinist, met lange of korter stokken, schoenen met of zonder ijzeren nagels, of in 't geheel niet in bergcostuum, zijn op een paar na alle congressisten den „glacier des Bossons" overgetrokken en is daarbij niemand in de een of andere crevasse gevallen. Aangezien de glacier langzaam schuift, zou het kunnen gebeuren, dat men na 40 jaren vrij goed geconserveerd weer in het dal terecht komt, zooals met een Engelsch kapitein is geschied.

Uw verslaggever zou nog wel vellen vol kunnen schrijven over 't geen er verder te zien was. Des Maandags ging hij nog mede naar Lausanne, Bern en Lucern, waar door de gemeenten royaal gerecipieerd werd; Luzern was o. a. geïllumineerd. Maar tot zijn leedwezen kon hij den tocht, die tot en met Donderdag 13 September duurde (en waarop nog Zürich, Schaffhausen, Bazel, Neuchatel bezocht zouden worden) niet medemaken, aangezien hij als goed lid der Mij. t. Bev. d. Bouwkunst op 14 September te Tiburg liever de Algemeene Vergadering dier Mij. wenschte bij te wonen. Het verslag is natuurlijk door omstandigheden buiten zijn wil zoo onbeduidend en onvolledig, doch hij hoopt, zooals in den aanvang reeds gezegd werd, op enkele punten later uitvoeriger terug te komen.

* * *

PRYSVRAGEN

Uitgeschreven door de Heeren Van de Loo steenfabrikanten te Dieren.

RAPPORT DER JURY.

De Jury voor de beoordeeling der antwoorden, ingezonden op de drie prijsvragen uitgeschreven door de heeren Van de Loo te Dieren, is op 7 September 1906 bijeengekomen in het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst te Amsterdam, ten einde hare taak te vervullen.

Het bleek, dat de volgende antwoorden waren ingekomen, in het geheel 17 ontwerpen.

Prijsvraag I. Het ontwerp voor drie wanden van eene hal in een Bankgebouw, waarin een trap naar de eerste verdieping.

1.	Motto: Kruisverband	5	teekeningen.		
2.	„ Versiering	8	„	en memorie. (*)	
3.	„ „Motto"	5	„	„	„
4.	„ Goudgloed	5	„		
5.	„ Bricorna	5	„		

Prijsvraag II. De ontwerpen voor den Zuidelijken en den Westelijken gevel van een Stationsgebouwtje in eene landelijke streek.

6	Motto: Excelsior	2	teekeningen,	en memorie.	
7.	„ Bricorna	4	„	„	„
8.	„ Luctor	3	„	„	„

Prijsvraag III. Het ontwerp van een gevel voor een deftig Heerenhuis gelegen aan een straat van 30 M. breedte.

9.	Motto: V. n. l.	3	teekeningen		
10.	„ Juli	2	teekeningen,	en memorie.	
11.	„ Chabloon	2	„		
12.	„ Proloog	3	„	en memorie.	
13.	„ Pardon	3	„	„	„
14.	„ Nederlandsch wapen (geteekend)	2	„		
15.	„ la Brique	3	„	en memorie.	
16.	„ Twee driehoeken in cirkel (geteekend)	9	„	„	„
17.	„ Eikel (geteekend)	2	„	„	„

Vóór den aanvang der beoordeeling van de 17 ingekomen antwoorden, sprak de heer Ed. Cuypers, afgetreden Voorzitter van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst onder wiens presidentschap deze prijsvragen waren uitgeschreven, een woord van dank tot de heeren Van de Loo, — in deze bijeenkomst vertegenwoordigd door den heer Jos. van de Loo, die de Jury bijstond als technisch adviseur. Men was deze heeren erkentelijkheid verschuldigd voor het uitschrijven dezer prijsvragen en de werkelijk royale wijze waarop dit was geschied. Spreker koesterde daarom de hoop, dat door de inzendingen de weg zou worden aangewezen voor de rationeele en artistieke wijze van toepassing der nieuwe materialen uit de fabrieken der heeren Van de Loo, waarvoor ongetwijfeld een groote toekomst was weggelegd.

De heer Jos. van de Loo antwoordde daarop, het ten eerste op prijs te stellen, dat de bedoeling die had voorgezeten bij het uitschrijven der prijsvragen, blijkbaar gewaardeerd werd. Ook spreker hoopte, dat door het resultaat der wedstrijden, nieuwe wegen voor het nog jeugdige materiaal zouden geopend worden.

Op algemeen verlangen nam daarna de heer Dr. P. J. H. Cuypers het voorzitterschap der Jury waar.

Na eene eerste beschouwing der ontwerpen, waaraan over het algemeen, wat het teekenwerk betrof, veel zorg bleek besteed te zijn, ontspon zich eene discussie over de al of niet practische wijze waarop deze prijsvragen zijn uitgeschreven, en over de vraag wat beter ware geweest: uit te gaan van het denkbeeld, om voor de toepassing van het nieuwe fabricaat een gegeven architectuur-schema, bindend voor alle medewerkers, te versieren (zooals bij de uitgeschreven prijsvragen is geschied), of wel den ontwerpers de vrije hand te laten om een architectuur te ontwerpen voor de toepassing van de materialen verblendsteen en bricorna.

De eenigszins verschillende opvattingen der ontwerpers gaven gereede aanleiding te vermoeden, wel sommige bepalingen in

(*) Deze memorie staat op een der teekeningen.

het programma óf niet duidelijk genoeg zijn geweest, óf dat de medewerkers aan de prijsvragen niet genoegzaam hebben ingezien, dat de vragen golden het verkrijgen van ontwerpen van den decorateur, op architectonischen grondslag: dat de decorateur met den architect, of deze met genen, had moeten samenwerken om goede oplossingen te kunnen leveren.

Ten slotte werd algemeen goedgekeurd, dat de ontwerpers gebonden moeten zijn aan een schema, omdat architect en decorateur, met het oog op de gegeven onderwerpen, in het onderhavig geval niet te scheiden waren. Maar ook was het duidelijk, dat vele ontwerpers zich niet genoegzaam op de hoogte hadden gesteld van de eischen van het materiaal bricorna, en dus eene daarvoor karakteristieke versiering niet gegeven hadden.

Nadat de opmerking was gemaakt, dat de onderwerpen voor de Ie en IIe prijsvragen blijkbaar iets te ingewikkeld en te veel bindend waren geweest, hetgeen werd opgemaakt uit het gehalte der ingekomen antwoorden, werd erkend, dat een beter resultaat zou zijn verkregen, indien bijv. het schema was gegeven van een gewoon burger huis, zooals er honderden overal gebouwd worden. De prijsvragen toch schijnen klaarblijkelijk meerendeels door jongere architecten beantwoord te zijn; zij hadden daarbij te veel hun fantaisie laten werken, en te weinig rekening gehouden met de eischen der toepassing van het materiaal. Velen hunner waren zich niet genoeg bewust geweest van het doel der vraag, en hadden decoraties ontworpen, goed voor schilderwerk, maar ongeschikt — hoewel met groote kosten uitvoerbaar — voor bricorna. Zij waren om zoo te zeggen gekomen op het terrein van het sectielaardewerk, hetgeen allerminst in de bedoeling der prijsvraag heeft gelegen, en hadden weinig acht gegeven op den eisch — in het programma toch duidelijk gesteld — dat de voegen van het metselwerk een groote rol in de decoratie behooren te vervullen.

Deze discussie, en de reeds gemaakte opmerking, dat deze prijsvragen niet geheel aan de verwachtingen die er van gekoesterd waren, hadden voldaan, gaven den heer Jos. van de Loo — die overtuigd bleek te zijn van de groote moeilijkheid om goede oplossingen te ontwerpen — aanleiding de toezegging te doen, dat de prijsuitschrijvers, nadat het resultaat van dezen wedstrijd zou zijn bekend gemaakt, weder nieuwe prijsvragen zouden uitschrijven op denzelfden voet als deze eerste. Het was hen namelijk ter wille van hun fabricaat te doen, voor de rationeele toepassing hiervan goede, stijlvolle ontwerpen te ontvangen.

Deze toezegging werd natuurlijk door de Jury hoogelijk gewaardeerd.

Overgaande tot de nadere beoordeeling der verschillende ontwerpen, werden hierover de volgende opmerkingen gemaakt.

Prijsvraag I.

1. Kruisverband. In dit ontwerp werd weinig architectuur ontdekt. Hal en trap maken geen geheel uit, — een opmerking die trouwens bij alle antwoorden op deze prijsvraag in meer- of mindere mate te maken was.

De kleuren der materialen zijn met smaak gekozen, maar er worden te weinig decoratieve motieven gegeven voor toepassing op bricorna, en in dit laatste opzicht is het ontwerp veel te sober.

2. Versiering. Ook dit ontwerp geeft geen voldoende oplossing, en is bovendien te zwaar, wat keuze van vormen en kleur betreft; het is te druk, niettegenstaande armoede aan details.

De deuromlijsting, in de detailteekening voorgesteld, is goed, maar te onrustig, vooral met het oog op de betrekkelijk kleine ruimte waarin die deur geplaatst is.

De oplossing voor de indeeling van het plafond valt te prijzen; het moet evenwel betreurd worden, dat dit plafond gedacht is van gewapend beton, een materiaal dat — al of niet met schilderwerk versierd — in vereeniging met wanden van baksteen en bricorna geen harmonieus geheel vormt.

3. Motto. Dit ontwerp is zwak; de vervaardiger er van heeft blijkbaar het doel der prijsvraag niet goed begrepen.

4. Goudgloed. Hoewel de ontwerper de vraag niet heeft opgelost, omdat hij te weinig acht heeft geslagen op haar doel, mag toch niet ontkend worden, dat hij op den goeden weg is geweest. Jammer is het, dat het constructieve gedeelte der oplossing te wenschen overlaat, dat te veel verscheidenheid èn van materialen, èn van wijze van constructie het ontwerp schaden. De ter versiering aangebrachte wapenschilden hadden gevoeglijk achterwege kunnen blijven.

Het teekenwerk verdient grooten lof.

5. Bricorna. Dit is het beste der ingezonden antwoorden. Er zitten goede gedachten in. Uit deze waardeering behoeft echter nog niet te worden opgemaakt, dat de geleverde architectonische oplossing reeds geheel aan de verwachting voldeed.

Het zou zeker de voorkeur hebben verdiend, indien enkele onderdeelen niet in graniet, of eene andere soort natuurlijke steen gedacht waren geworden; indien dit vermeden was, hadden de onderdeelen juist aanleiding kunnen geven tot belangrijke en vernuftige oplossingen, wanneer gestreefd was naar toepassing van een volgens den eisch versierd materiaal.

De wanden komen goed uit. De keuze der kleuren op zichzelve is wel geschikt om een harmonisch geheel op te leveren.

De ontwerper had wat meerdere aandacht mogen schenken aan eene betere verdeeling van het, overigens ook armoedig behandelde plafond, die op zeer eenvoudige wijze mogelijk is, zooals blijkt uit het reeds genoemde ontwerp „Versiering". De oplossing met de onregelmatige velden werd als een fout aangemerkt, die in de geheele conceptie storend werkt.

De Jury was eenstemmig van oordeel, dat hoewel de uitgeloofde eerste prijs aan geen der ingekomen ontwerpen kon worden toegekend, het ontwerp Bricorna (5) zoodanige kwaliteiten bezit, dat kon worden voorgesteld om aan den ontwerper er van eene som van *f* 150 aan te bieden. Er bestond geen twijfel, of dit ontwerp blonk uit boven de andere.

De overige ontwerpen werden daarop andermaal besproken, en ten slotte werd voorgesteld om aan den ontwerper van het motto Versiering eene belooning van *f* 50 toe te kennen.

Prijsvraag II.

6. Excelsior. Aan dit ontwerp ontbreken de gevraagde perspectivische voorstelling en de details. In dit geval kan worden volstaan met de verklaring, dat het ontwerp niet geslaagd is.

7. Bricorna. Een goede oplossing is in dit ontwerp niet opgemerkt. De keuze der kleuren vooral, is niet geslaagd.

Het moeilijke en te veel gebondene van het gegeven onderwerp in aanmerking genomen, mag niet over het hoofd worden gezien, dat de ontwerper enkele oplossingen en motieven voor versiering voor bricorna heeft gegeven, die een volgend maal goed werk van hem doen verwachten.

8. Luctor. De ontwerper heeft te weinig motieven geleverd die geschikt zijn voor het doel. Het meerendeel der versieringen is te veel opgevat als schilderwerk, en te weinig van toepassing op het nieuwe materiaal. De bogen boven de ramen en deuren hadden meer een doorloopend geheel moeten vormen met de daartusschen sterk uitkomende banden, wier bedoeling is bogen en banden tot één geheel te vereenigen. Het kleurige vlakke lijstwerk boven die onderdeelen is te zwaar van toon, en met deze in te weinig overeenstemming. Het schijnt te veel een fries van tegelwerk te zijn.

Niettegenstaande de bezwaren tegen het ontwerp, acht de Jury dit toch de best geslaagde en meest smaakvolle oplossing van de gestelde vraag, die erkend werd lastig te zijn.

In waarde op dit ontwerp volgde nº 7, Bricorna.

De Jury stelde daarom voor, aan den vervaardiger van het ontwerp Luctor toe te kennen eene belooning van *f* 150, en aan dien van Bricorna (nº. 7), eene van *f* 50.

Prijsvraag III.

9. V. d. L. Dit ontwerp werd als onvoldoende terzijde gelegd, evenals het ontwerp:

12. Proloog, dat niet genoegzaam voltooid was om mede te dingen.

10. Juli. Reeds bij eerste beschouwing toonde dit ontwerp groote verschillen met de andere; het kwam bij nadere overweging gunstig tegenover deze uit, door het te waardeeren streven om op ruime schaal het nieuwe fabricaat toe te passen, ook door gebruikmaking van vormsteen.

De architectonische oplossing, vooral de samenkoppeling der eerste en tweede verdieping, werd geprezen. De Jury betreurde daarbij echter, dat tegenover de goed gedachte architectuur van dit gedeelte van den gevel, te weinig aandacht was geschonken aan de kroonlijst, die een te arm effect zal maken om — voornamelijk bij de rijke architectuur der 1e en 2e verdieping — mede te werken tot een harmonieus geheel; dat verder een goed verband ontbrak tusschen deur en ramen in de benedenverdieping, en dat bovendien de oplossing van de deuromlijsting en het daarboven aangebrachte balkonnetje zeer zwak is en den gevel schaadt. Daarbij moet echter weer als een bepaalde verdienste worden aangemerkt, dat namelijk de ontwerper zoo goed heeft weten partij te trekken van het nieuwe materiaal in verband met schaduwwerking, waardoor leven en afwisseling in den gevel is gebracht. Door het groote meerendeel der ontwerpers was daaraan geen

of al zeer weinig aandacht geschonken, ten nadeele hunner oplossingen.

Het teekenwerk valt zeer te loven, en enkele versieringsmotieven voor bricora zijn zeer geschikt voor toepassing.

11. Chabloon. De geveloplossing is te fabriekmatig gedacht, en een flinke kroonlijst ontbreekt. De angstvallig gedachte uitsnijselingen zullen te weinig schaduwwerking veroorzaken om voldoende effect te maken.

De versieringsmotieven voor de bricorna zijn eenigszins kinderachtig, te klein om effect te maken, en niet zeer origineel. Zij zijn echter uitvoerbaar.

Het detail is kranig geteekend, maar doet duidelijk het gebrek aan voldoende verscheidenheid in de versiering uitkomen.

13. Pardon. Dit ontwerp kan niet geslaagd genoemd worden. De toepassing van kleurige steen is niet bijzonder mooi, evenmin de ontworpen versiering voor bricorna. De motieven zijn onbeschikt om — vooral op eenigen afstand — effect te maken.

14. Nederlandsch Wapen. De ontwerper heeft veel werk van zijne teekeningen gemaakt; te betreuren is het echter, dat hij ook te veel heeft willen geven en zijn versierende motieven voor 't meerendeel te klein zijn om het beoogde effect te maken op de groote afstanden waarvan zij moeten waargenomen worden.

De uitgemetselde gootlijst is te hoekig en te zwaar, en schaadt zeer aan het ontwerp, waarin bovendien de zoo gewenschte rust ontbreekt.

15. la Brique is een knap en mooi geteekend ontwerp, dat echter niet aan de gedane vraag beantwoordt. De goede kleurige versieringen zijn niet architectonisch gedacht: zij doen te veel aan mozaïekwerk denken, zijn niet geschikt genoeg voor het materiaal waarvoor zij bedoeld zijn, en beter uitvoerbaar voor schilderwerk.

16. Twee driehoeken in cirkel. Dit ontwerp zou onder de goede oplossingen voor baksteenbouw gerangschikt kunnen worden, ware het niet, dat de architectuur geschaadt wordt de ijzeren lateien boven de raamopeningen; deze zijn niet eigenaardig bij dezen specifieken baksteen-bouw, toegepast op een deftig woonhuis met lichtopeningen van geringe breedte.

De ware oplossing voor de beoogde versiering van bricorna wordt evenmin gegeven; de motieven daarvoor zijn te gedetailleerd. Wel zijn er onder die goed gevonden zijn, maar die te klein geacht worden om het daarmede beoogde effect te kunnen verkrijgen. Ook is de verscheidenheid der motieven te groot.

De ontwerper heeft zich echter bijzonder veel moeite gegeven, getuige o.a. het groot aantal ingeleverde teekeningen.

De waarde van dit ontwerp kan op één lijn worden gesteld met die van het reeds behandelde ontwerp No. 11, niettegenstaande beider zeer verschillende kwaliteiten.

17. Eikel. Ook de vervaardiger van dit ontwerp heeft zich onvoldoende rekenschap gegeven van de uitwerking, die de op bricorna ontworpen versieringen zullen maken. De motieven daarvan zijn ook hier te klein.

In den gevel had wat minder gebruik gemaakt moeten worden van natuurlijken steen; soberheid in de toepassing hiervan bij baksteenbouw is vooral aan te bevelen bij het ontwerpen van een gevel als bedoeld is.

De uitbouw boven de deur zal in het geheele samenstel geen goed effect maken; dat onderdeel was trouwens ook niet in het schema van den gevel aangegeven.

Het gebrek, dat de versieringsmotieven voor bricorna te onbeduidend zijn, en daarbij geen rekening is gehouden met de afstanden waarop zij geplaatst worden, heeft de ontwerper gemeen met het groote meerendeel zijner mede-inzenders. De verklaring daarvan is hierin te zoeken, dat vele medewerkers aan de prijsvraag het materiaal onvoldoende kennen, of de bestaande voorbeelden er van niet genoeg met oordeel beschouwd hebben.

Andere ontworpen versieringen die meer effect op de teekeningen maken, zijn niet of slechts in geringe mate van toepassing op bricorna.

Slechts zeer enkele inzendingen toonen, dat de ontwerpers zich goed rekenschap hebben gegeven van hetgeen met bricorna bedoeld wordt, en hoedanig het effect der daarvoor ontworpen versieringen in de werkelijkheid zal zijn.

De Jury heeft langdurig overwogen of zij aan het ontwerp Juli den eersten prijs, groot f 300, mocht toekennen. Ware in de architectuur van den gevel meer harmonie betracht, door het beter doorvoeren van een goede oplossing als die der 1e en 2e verdieping ook bij het daaronder gelegen deel van den gevel, ongetwijfeld zou zij reden gehad hebben den vollen prijs toe te kennen. In aanmerking genomen het groote verschil in waarde der genoemde geveldeelen besloot zij echter bij groote meerderheid van stemmen voor te stellen, om aan den inzender als waardeering voor zijn verdienstelijk werk een belooning van f 200 aan te bieden.

Voorts stelde zij voor, om aan elk der ontwerpen Chabloon en Twee driehoeken in cirkel die, niettegenstaande hun verschil in opvatting, gelijkwaardig moeten beschouwd worden, eene belooning van f 50 toe te kennen.

Met deze uitspraak hebben de prijsuitschrijvers, de heeren Van de Loo, zich vereenigd.

Dadelijk werd daarbij de toezegging gedaan, nog in dit jaar drie nieuwe prijsvragen voor hetzelfde doel uit te schrijven, en daarvoor wederom een bedrag van f 1500 aan prijzen beschikbaar te stellen.

7 September 1906.

DE JURY:

K. P. C. de Bazel.
H. P. Berlage.
Dr. P. J. H. Cuypers.
Ed. Cuypers.
Prof. Henri Evers.
Prof. Jacob F. Klinkhamer.
C. H. Peters.
Jos. van de Loo, technisch adviseur der Jury.

Als ontwerpers der inzendingen waaraan eene onderscheiding werd toegekend, hebben zich bekend gemaakt als volgt de heeren:

Prijsvraag I, motto „Bricorna" (5), *f* 150; De Roos en Overeijnder te Rotterdam.
„ „Versiering", *f* 50; J. H. G. P. de Rouw, te 's Gravenhage.
Prijsvraag II, motto „Luctor" *f* 150; J. H. Schmitz, te Rotterdam.
„ „Bricorna" (7), *f* 50; J. M. L. Lotz, te 's Gravenhage.
Prijsvraag III, motto „Juli", *f* 200; A. A. van Nieuwenhuijzen, te Rotterdam.
„ „Chabloon", *f* 50; W. Bogtman, te Haarlem.
„ „Twee driehoeken in cirkel", *f* 50.

De inzender van dit ontwerp wordt uitgenoodigd zijn naam bekend te maken.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 22 September 1906. Slot van: *„Het rapport betreffende het onderzoek naar den toestand der Koopmansbeurs te Amsterdam"*, met aanteekeningen daarop.

Uitstapjes II (vervolg), waarin o. a. aanteekeningen over: de St. Maartenskerk te Sneek, de St. Michiels Domkerk van Almenum, de St. Maartenkerk en de Broerekerk te Bolsward, en de Groote Kerk te Sneek.

Architectura, 22 Sept. *Verslag der vergadering van A. et A.*, van 12 Sept. 1906.

Kunst en opvoeding door Van Baalen. De schrijver betoont groote sympathie met de beweging der „Nederlandsche Vereeniging tot bevordering van het schoonheidsgevoel in het onderwijs", en hare uitgave „Het Doel".

In het „Technisch gedeelte" worden vervolgd: *De rook in groote steden*, en *Ontwerpen en bouwen*.

Bij dit nummer is gevoegd een plaat, in perspectief voorstellende het ontwerp voor het *Vredespaleis*, door W. Kromhout Czn.

De Bouwwereld, 19 Sept. *De oorsprong en de ontwikkeling der bouwkunst in Egypte*; ontleend aan een voordracht van Prof. Flinders Petrie, gehouden in Mei 1901, in de Kon. Vereen. van Britsche Architecten.

Ventilatie, door J. van der Bregge Civ. Ing.

In het nummer zijn opgenomen onder den titel: *Nederlandsche inzendingen in de Vredespaleis-prijsvraag*, een afbeelding van het ontwerp der heeren S. de Clercq en J. Gratema, en een van dat van den heer J. F. L. Frowein.

Technisch Weekblad 21 Sept. Slot van: *Een bezoek aan de Gris-Carrière „Bois d'Esneux"*. Vervolg van: *Hooge vloeden en dijkbreuken in Zeeland*, en van *Torsie- of wringingsvastheid*.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Opleiding voor Opzichters. Te Zwolle bestaat reeds ongeveer 50 jaren een cursus ter opleiding tot opzichter over bouwkundige en waterbouwkundige werken, tot opzichter van den Waterstaat of bij de St. Spoorwegen, en tot alles wat met de bouwvakken in betrekking staat. Deze cursus, sedert 1882 bekend als cursus „van Dijk", wordt in de laatste jaren alleen gedurende de 6 wintermaanden gehouden, zoodat de leerlingen gelegenheid hebben zich des zomers practisch te ontwikkelen. Daarmede is bedoeld theorie en praktijk samen te doen gaan.

Voor den cursus die op 1 Oct. e.k. aanvangt, zijn ruim 40 leerlingen, van 16 tot 30 jaren oud, ingeschreven, een aantal, te voren nog niet bereikt, en dat het noodig heeft gemaakt verschillende leeraren met middelbare bevoegdheid tot assistentie aan te stellen van den heer H. van Dijk, die vroeger alleen, met een hulp voor handteekenen, voor de opleiding stond, maar toch uitstekende resultaten verkreeg. Dit verklaart het groot aantal leerlingen; dit jaar konden er zelfs eenigen niet worden aangenomen wegens plaatsgebrek.

Vele ouderen herinneren zich nog den heer Van Rosmalen en zijn goed onderricht; na diens overlijden heeft de heer Van Dijk dezen cursus vervolgd.

Damplein. Bij B. en W. van Amsterdam bestaat het voornemen binnen niet te langen tijd de oplossing van de quaestie betreffende de indeeling van het Damplein ter hand te nemen. Zij hebben het denkbeeld overwogen of het niet mogelijk zoude zijn, dat door het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst en het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia een prijsvraag werd uitgeschreven voor de indeeling van het Damplein, met beschikbaarstelling van een bepaald bedrag voor prijzen, te verdeelen onder hen die de beste oplossingen hebben ingeleverd. Door de Gemeente zouden dan de noodige gegevens worden geleverd omtrent den tegenwoordigen toestand van den Dam en de hoofdleischen, die uit een oogpunt van verkeer enz. worden gesteld.

Indien genoemde besturen hun instemming met dit plan betuigen, zullen tot uitvoering hiervan de noodige voorstellen bij den Gemeenteraad worden ingediend.

Enschede. Door B. en W. is aan den Gemeenteraad voorgesteld over te gaan tot de benoeming van een Directeur der gemeentewerken op een jaarwedde van *f* 2500, opklimmende tot f 3500, en van een opzichter voor het bouw- en woningtoezicht op een tractement van *f* 1000 à *f* 1400.

Schilderspatroonsvereeniging „Amsterdam". Door deze vereeniging is een prijsvraag uitgeschreven voor een ontwerp voor een Kalenderschild. Inzendingen worden vóór 1 December a.s. ingewacht bij den heer J. Brunner J. Jzn., Korsjespoortsteeg 20, Amsterdam, alwaar ook het programma verkrijgbaar is. Het Bestuur der Vereeniging zal de Jury zijn. Prijzen zijn uitgeloofd van *f* 40, *f* 20 en *f* 10.

Predikheerenkerk te Maastricht. Deze kerk der Dominicanen, in 1296 gesticht, werd gedurende meer dan een halve eeuw gebruikt als stadsmagazijn; in de laatste jaren werden in het gebouw concerten en tentoonstellingen gehouden, waartoe er een vloer van cement-beton in gelegd, en een gasleiding in aangebracht was. B. en W. wenschen het gebouw nu behoorlijk te restaureeren; het zal dan een sieraad worden van de stad op historisch-architectonisch gebied. Zij vragen voor het ontwerpen van een restauratie plan, op de begrooting van 1907 een crediet van *f* 500 aan. Later, als de kosten der restauratie-werken zullen zijn berekend, kunnen subsidies van den Staat en provincie worden aangevraagd.

BUITENLAND.

Friedrich Ritter von Stach, Directeur der Union-Baugesellschaft te Weenen, stierf 20 Aug. j.l. in 76-jarigen ouderdom, op zijn buitenverblijf te Schladming in Stiermarken. Hij verwierf den graad van ingenieur aan de Techn. Hochschule te Weenen, in een tijd die ons thans het begin aangeeft van den opbloei der Oostenrijksche techniek; in Dec. 1871 stichte hij met eenige andere — hij was toen 41 jaren oud — de Union Baugesellschaft, en was tot 1884 daarvan directeur; hij trad als zoodanig af en werd toen vice-president van den raad van bestuur der vereeniging. Onder zijne leiding werden o.a. uitgevoerd de werken van: het gebouw voor de Wereldtentoonstelling in het Prater te Weenen, het Hotel Schweizerhof op den Kahlenberg, de Drahtseilbahn naar den Kahlenberg, de K. K. Academie van Beeldende Kunsten, het Palcis van Justitie, de uitbreiding van den Hofburg, het nieuwe Raadhuis, het gebouw voor den Rijksraad enz. enz. De Keizer verleende hem den titel van K. K. Baurat, verhief hem in den adelstand, en benoemde hem tot ridder 3de klasse der orde van de ijzeren kroon.

Vredespaleis. Het September-nummer van „l'Architecture et la Constructions dans le Nord" bevat het Jury-rapport der Vredespaleis-prijsvraag, met afbeeldingen van de perspectieven der bekroonde plannen. Die van 't ontwerp Cordonnier is naar een photo genomen, de overige naar weinig geslaagde penteekeningen naar de afbeeldingen in het geïllustreerde officieële Jury-rapport.

De redactie van het blad zegt uit 's Gravenhage een telegram te hebben ontvangen, mededeelende, dat de heer Cordonnier zal worden belast met den bouw van het Vredespaleis, en dat zijn ontwerp slechts om redenen van zuinigheid gewijzigd is geworden.

Het klonk zonderling, dat die redactie zulk een *dépêche* zoo ontvangen hebben, van welker inhoud hier te lande nog niets officieel bekend is. De zaak werd schijnbaar opgehelderd in „La Construction Moderne" van 22 Sept., de mededeeling bevattende, dat de heer Cordonnier een telegram, als bovenbedoeld, ontvangen heeft.

Maar ook dit schijnt niet juist te zijn; een definitief besluit is nog niet genomen.

Londen. In de nabijheid van het Parlementsgebouw zal in Indischen stijl een Moskee gebouwd worden, ruimte aanbiedende voor 3000 mohammedanen. De bouwkosten bedragen ongeveer *f* 1200.000.

Salzburg. Het oude slot Mirabel met zijn prachtige tuinen en aangrenzend stadspark vormen de eenige oase in het nieuwe smaaklooze stadsgedeelte waarin het station is begrepen. De bekende firma Fellner en Helmer heeft plannen geleverd voor een stads-feestzaal op een gedeelte van den tuin, waarvoor ook een deel van het slot moet verdwijnen. Een groot aantal Salzburgers komt tegen zulk een wandalisme op.

Thebe. In de omstreken is een Egyptische tempel ontgraven, afkomstig uit den tijd van koning Menthuhetep der XIde dynastie. Waarschijnlijk is dit het oudste tot nu toe teruggevonden Egyptische bouwwerk. Ook is een goed bewaard gebleven beeld van de godin Hathor opgedolven, voorgesteld door de koe, die de moeder was der aarde en al wat daartoe behoort.

Montevideo. Ter verkrijging van voorloopige ontwerpen voor een nieuw gasthuis te Montevideo is een internationale prijsvraag uitgeschreven. De plannen moeten 14 Dec a.s. reeds zijn ingezonden. Prijzen voor de vier best gekeurde ontwerpen: 1000 pesos oro. Voor een engeren wedstrijd tusschen de bekroonden worden uitgeloofd 3500 dollars als prijs, en 1000 dollars voor premiën.

Het in 't Spaansch gestelde programma ligt ter inzage in het lokaal der bibliotheek van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst.

PERSONALIA.

Tot Hoogleeraar aan de Universiteit te Santiago in Chili is — naar wij vernemen — benoemd de heer A. W. C. Dwars, Civ. en Bouwk. Ingenieur, Ingenieur bij de Gemeentewerken te Utrecht.

Dit hoogleeraarschap was te voren aangeboden aan den heer J. A. G. van der Steur, Bouwk. Ingenieur te Haarlem, die evenwel zeer tot zijn leedwezen verplicht was niet op die aanbieding in te gaan.

Aan den heer H. P. Timmer is op zijn verzoek ontslag verleend als Gemeente-architect van Enschede; het geschiedde op de meest eervolle wijze, onder dankbetuiging voor de vele bewezen diensten.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:

						per maand.
Bouwkundig Opz.-	Teekenaar,	ouderdom	22	jaar	salaris	f 80.—
"	"	"	21	"	"	- 70.—
"	"	"	49	"	"	- 100.—
"	"	"	23	"	"	- 70.—
"	"	"	40	"	"	- 110.—
"	"	"	22	"	"	- 70.—
"	"	"	28	"	"	- 80.—
"	"	"	31	"	"	- 100.—
"	"	"	35	"	"	- 100.—
"	Teekenaar	"	21	"	"	- 30.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 1 OCTOBER.

ALMELO. Het bouwen van eene villa, p een terrein gelegen op „de Riet" te Ambt Almelo.

De arch. W. Elzinga n.m. 2 u. in café G. Hatten, nam. 2 u. alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 1 Oct. v.m. 10 u.

ALKMAAR. Het bouwen van een stokerswoning, terreinafscheidingen, het vernieuwen van een gevel zoomede het maken van een ketelhuis op of nabij de terreinen der gasfabriek.

Het gem.best. n.m. 1 uur.

AMSTERDAM. Het bouwen van een schoolkinderbad met woning voor den bewaarder op de voormalige Schuitenmakerswerf.

Het gem best. 's midd. 12 u. Voorw. en teek. à f 1.50 te bekomen ter Stadsdrukkerij, Jul. te bekomen ten Stadhuize kamer no 148 van 2 tot 4 u., gedurende de laatste 3 werkdagen voor den dag der aanbesteding.

GENDT bij NIJMEGEN. Het bouwen van een kerk, met toren, sacristie en pastorie. Het R.K. kerkbest. 's midd. 12 u. Bestek en teek. ad f 5 verkrijgb. bij arch. W. G. Welsing te Arnhem. Aanw. 24 Sept. v.m 12 u.

HILVERSUM. Het verbouwen van de perc. Kerkstraat 13 en 15.

De arch. J. v. Dillewijn, n.m. 4 u. in hotel „de Gouden Leeuw" Emmastr. Bestek en teek. à f 2.50 verkrijgbaar bij gen. arch, Koninginnestraat 30. Aanw. gedaan.

UTRECHT. Het sloopen en daarna bouwen van een winkelhuis met bovenwoningen aan de Oudegracht no. 140.

De arch. M. E. Kuiler, v.m. 11 u. in café „De Poort van Cleef," Mariaplaats. Bestek en teek. ad f 1,50 en inl. bij het bouwk. Bur. Catharijnesingel 1.

VENLOO. Het bouwen van een benedenen bovenwoning met bijlevering van alle materialen op een langs de Roermondsche weg gelegen open terrein.

De arch. Henri Seelen bij wien bestek en teek. ter inz. en verkr. Aanw. 1 Oct. v.m. 10 u.

DINSDAG 2 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het bouwen van een villa in het park „Duinlust" te Bloemendaal met bijlevering van alle materialen enz.

De arch gebr. v. Gendt A.Lz. Bestek en teek. à f 2.25 te bekomen bij P. Rijnja, Regulierscracht 134.

BERGEN OP ZOOM. Het amoveeren van perc. Potterstraat 1 256 en het daar bouwen van een vergaderlokaal met bijkom. werken.

De arch. Q. J. Horsten Pzn., v.m. 10 u. in de sacristie Potterstraat. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij gen. arch. alsmede inl. Aanw. 28 Sept. n.m. 2 u.

GASSEL (N.-Br.). Het weder opbouwen der afgebrande boerderij bij den Molen.

De kinderen Jac. Luijtes n.m. 6 u. ten huize van M. Bulkens. Bestek en teek. ter inzage ten huize van M. Bulkens, die tevens inl. verstrekt. Aanw. 1 Oct. n.m. 2 u.

SLOCHTEREN. Het bouwen van een school en onderw.-woning met bijl. van materialen enz.

Het best. der Christ. Schoolvereen., n.m. 4 u. bestek en teek. ad f 2 op 25 Sept. verkrijgb. bij de bouwk. gebr. Jb. en J. van Timmeren. Aanw. elken dag van 's midd. 12 tot 1 u.

ZWOLLE. Het bouwen van 22 burgerwoonhuizen aan een nieuw te maken straat bij de Oosterlaan voor rekening der bouwvereeniging „Eensgezindheid".

De arch. De Herder & Hellendoorn n.m. 4 u. in de nieuwe stadsherberg. Bestek en teek. ad. f 1,50 verkr. bij den aanbesteders. Aanw. 2 October voormiddag 11 u.

WOENSDAG 3 OCTOBER.

BRIELLE. Het bouwen van een café met wachtplaats aan den tramlijn in het Ravelijn nabij de voormalige Zuidpoort aldaar.

De heer J. Veldhoen, n.m. 6 u. in logement „Land- en Zeezicht". Bestek en teek. in voorn. logement ter inz. Inl. bij H. Goossens. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 4 OCTOBER.

MAASTRICHT. Het bouwen van 40 dubbele arbeiderswoningen op twee terreinen der voormalige vestingwerken buiten de Brusselschepoort in de gemeente Maastricht, met de leverantie van alle daartoe benood. materialen, arbeidsloonen, transporten enz. In 3 perc. en „en bloc".

De bouwvereeniging „St. Servatius" n.m. 2 u. in het gebouw „de Stichting de Stuers" Kruisheerengang. Bestek met 7 teek. na 16 Sept. ter inzage aan het gebouw der „Stichting de Stuers", en zijn tegen f 10 te verkrijgen bij den architect W. Sprenger. St. Hubertuslaan 13 Maastricht. Aanwijzing gedaan.

WILHELMINADORP (ZEEL.). Het bouwen van een nieuw raadhuis met bijkomende werken.

Het gem best van Kattendijke v.m. 11½ u. Bestek en teek. ter inz. op de secretarie en ad f 1.25 aldaar verkrijgb. Aanw. en gelegenheid tot het ontvangen van inl. op 2 Oct. van 9—12 u. v.m.

VRIJDAG 5 OCTOBER.

HENDRIK IDO AMBACHT (Z.-H.). Het bouwen van een school met onderwijzerswoning en bijlev. van schoolmeubelen.

Het best. der vereen. voor schoolonderwijs n.m. 4 u.

LOOSDUINEN. Het bouwen van een winkelhuis met 2 onder- en 3 bovenwoningen aan de Hertog-Hendrikstraat.

De archit. W. v. d. Molen Kuipers, n.m. 7 u. in café W. C. v. Eendenburg. Bestek en teek. à f 1.50 verkrijgbaar bij gen. archit.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene bewaarschool aan de Meidoornstraat.

Het gem.best. n.m. 1 u. Bestek en teek. ter kennisneming op de centrale secretarie en in het stadstimmerhuis en zijn voor f 1 verkrijgb. bij de wed. P. v. Waesberge en Zoon. Inlicht. te bekomen aan gemeld timmerhuis. Aanw. 2 Oct. voorm. 10½ ure.

MAANDAG 8 OCTOBER.

AMSTERDAM. Bestek no. 1072/11. Het maken van gebouwen en muren aan het voorplein, een paraleltunnel, een perron, en eene overkapping voor rijtuigen en verlengen van de personen en bagagetunnels, ten dienste van de uitbreiding van het station te Haarlem. Raming f 318000.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Maatij, n.m. 1½ u. (Gr. tijd) Inl. te bekomen van 1 tot 8 Oct. van 10—12 u. aan het bureau Kruisweg 15rood te Haarlem. Aanw. op de plaats 3 Oct. v.m. 10 u. (Gr. tijd).

's-GRAVENHAGE. Het maken van den bovenbouw van de magazijnen voor het museum van natuurlijke historie in het van der Werffpark te Leiden. Raming f 198000.

Het prov. best. v.m. 11½ u. Het bestek ter lezing aan het gebouw van het Min van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. te 's-Hage en is te bekomen bij M. Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te. bekomen bij den rijksbouwk. voor de onderwijsgebouwen, bij den opzichter van het botanisch laboratorium, P. M. J. van Oerle, te Leiden. Aanw. 1 Oct. n.m. 2 u.

HAARLEM. Het verbouwen van het perc. Jansweg 85.

Het best. der Vereen van Industrieelen en Kooplieden, n.m. 3 u., in de Aannemers-Société, Klokhuisplein. Bestekken en teek. à f 1,50 bij den arch. J. B. Lasschuit, Emmastraat 36. Aanw. 29 Sept., v.m. 11 u.

HARMELEN. Het bouwen van eene bouwmanswoning met veestalling, schuur, vijf roeden hooiberg en bijkomende werken.

De bouwk. J. H. Gasse, n.m. 3 u. in „Het Wapen van Harmelen." Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb bij genoemden bouwk. Aanw. gedaan.

MAANDAG 15 OCTOBER.

RIJSWIJK (Z.-H.). Het bouwen van eene fabriek met woning voor den heer D. A. Hamburger te Amsterdam.

De arch. W. de Vrind Jr., te 's Hage, n.m. 2 u. in café Witsenburg.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

6 SEPTEMBER.

ENSCHEDE (ONDERH.). Het verbouwen van een woonhuis in de Haverstraat tot magazijn. Door den heer R. Cohen.

Laagste inschrijvers H. J. Morren en J. Hassink, f 1288. Gegund.

7 SEPTEMBER.

NIEUW-AMSTERDAM (DR.). Het bouwen van een woonhuis. Ram. zonder verfwerk f 1848. Door den heer C. Offereins.

Laagste inschr. A. Koelma, f 1828. Gegund.

12 SEPTEMBER.

ALMELO. Het sloopen van 3 perc. aan de Prinsenstraat en het ter plaatse bouwen van 2 woonhuizen. Door de architecten J. M. en J. G. Wolff.

Laagste inschrijver F. Schreuder Az., Almelo, voor f 4351.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van het perceel Keizersgracht no. 668, voor de directie der Javasche Bank. Door den archit. C. B. Posthumus Meijes.

Gegund aan Ph. A. Warnes te Amsterdam.

HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een tapijtfabriek op den hoek Laanstr. en Kruissteeg. Door de firma Gebr. van der Heijden.

Gegund aan B. A. v. Rhijn te Hilversum.

UTRECHT (ONDERH.). Het maken van 15 wachterswoningen op de lijn Deventer-Zwolle. Door de maatij. tot expl. van Staatsspoorw.

Minste inschr. A. H. Feberwee, Deventer, voor f 10800.

14 SEPTEMBER.

BOXTEL. Het bouwen van een consistoriekamer en het doen van herstellingen aan het kerkgebouw. Door den kerkeraad der Ned. Herv. gemeente.

Laagste inschr. v. d. Heijden Boxtel, f 1790.

15 SEPTEMBER.

HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een stal en koetshuis bij de villa Vrede-Oord aan de Witte Kruislaan, voor rekening van den heer H. C. Creuers te Overveen. Door de arch. v. d. Groot en Kruisweg.

Bestek 1. Laagste inschr. G. Gijzel, Hilversum, f 19265.

Bestek 2. G. Gijzel, Hilversum, f 16887. Gunning aangehouden.

17 SEPTEMBER.

SOESTERBERG (ONDERH.). Het bouwen van 4 woonhuizen met schuren te Soest, voor rekening van de W.Ed.G. Mevrouw Beaujon-Schill te Soesterberg. Door den arch. J. v. Dillewijn te Hilversum.

Gegund aan den laagsten inschr. G. T. Damen te Soesterberg.

18 SEPTEMBER.

ALMKERK (N.-BR.). Het bouwen eener school en onderwijzerswoning aldaar. Door de vereen. tot stichting en instandhouding van scholen met den Bijbel.

Laagste inschr. L. G. Kooijman, Almkerk, f 10700. Gegund.

BUSSUM. Het bouwen van een kleine boerenhofstede. Door den arch. G. J. Vos.

Laagste inschrijver O. Q. van Walstijn, f 5666. Nog niet gegund.

EINDHOVEN. Het verbouwen van een woonhuis met slachterij aan de Volderstr. 73 met bijl. van materialen. Door de heeren J. en S. Wijnbergen.

Laagste inschrijver Weduwe J. Bogaarts, Woensel, f 6200.

RUURLO. Het verbouwen en uitbreiden van eene fabriek met bijlev. der materialen enz. Door het bestuur der stoomzuivelfabr. „de Volharding".

Timmerwerk. Laagste inschr. W. Stomps, Borculo, f 1229.

Metselwerk. A. Leppink, Geesteren, f 1965.

Loodgietersw. G. A. J. Besselink, f 260.

Smidswerk. H. J. Wiegerink, f 310,30.
Verfwerk. Gebr. Dolphijn, f 219.
Massa. W. Stomps, Borculo, f 4090. Gunning aangehouden.

VEGHEL. Het sloopen en weder opbouwen van een woonhuis te Veghel aan de Stationstr. Door den heer H. Jansen Colen.
Laagste inschrijvers Hub. Gilsing en Alb. v. d. Heuvel, Veghel f 5335. Gegund.

19 SEPTEMBER.

ENSCHEDÉ. De herbouw van een landbouwerswoning, gelegen aan den Gronauscheweg, gem. Lonneker. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.
Laagste inschr. J. Beune, f 3620. Gegund.

KAMPEN. Bestek no. 28 het gedeeltelijk verbouwen en veranderen van de woning en de kantoren van den directeur der gasfabriek. Door het gemeentebestuur.
Zonder schilderwerk. Laagste inschrijver J. Sleusink, f 2364.
Met schilderwerk. J. Sleusink, f 2714.*
* Gegund.

RIJSSEN (GELD.). Het bouwen van een school met 3 lokalen. Door het best. der Christ. school.
Laagste inschr. Jansen en Tuit, f 3393,50, Volgens bestek 8 dagen benaad. De steenen worden door het bestuur zelf geleverd.

WINTERSWIJK (ONDERH.). Het bouwen van een huis met twee woningen aan het Molenpad voor rekening van den heer G. ten Broeke aldaar, onder beheer van den arch. H. van der Schaaf.
Timmerw. Laagste inschr. H. J. ten Haken, f 985.*
Schilderw. H. B. Poppink, f 159.* *Gegund.

20 SEPTEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van een villa aan den Deventerweg. Door den architect J. A. Wijn.
Laagste inschr. B. v. Laar, f 11465.

BREDA. Het verbouwen van een gesticht, staande aan de Nieuwe Dieststraat no. 10, een en ander met bijl. van de benood. bouwstoffen. Door den arch. F. B. Bilsen.
Laagste inschr. Chr. Nuyten, f 5850. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen van de stoombroodbakkerij aan de Wilhelminastraat aldaar. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.
Laagste inschr. F. M. Oude, Groeneker, f 3350. Gegund.

's GRAVENHAGE. Het bouwen van een gymnastieklokaal en van een overdekte speelplaats bij de school aan de Duinstraat N.-zijde. Door het gem.best.
Laagste inschr. J. Toet, Scheveningen, f 9850.

HUMMELO EN KEPPEL. Het afbreken van een gedeelte eener woning en het bouwen van een nieuw gedeelte aan dat perc. Door het gem.best.
Laagste inschr. H. A. de Vries, Hummelo, f 1764. Gegund.

SLOTEN (N.-H.). Het bouwen van een schoolgebouw met 3 lokalen en onderwijzerswoning in 3 perc. en massa. Door den bouwk. A. v. Dam.
Laagste inschr. Perc. A. Metselw. G. ter Reehorst, Nieuwveen, f 3360.
Perc. B. Timmerw. Wed. W. v. Hemsbergen, Alphen a. d. Rijn. f 3925.
Perc. A. en B. in massa. G. Mosselman, f 8210.
Perc. C. Schilderw. A. Onkenhout, f 259.

TILBURG (ONDERH.). Het uitbreiden der bestaande fabriek van de firma Jansens van Buren, met pl.m. 1200 M2. grond oppervlakte. Door den arch. F. C. de Beer.
Laagste inschr. J. A. Hovers, f 17690. Geg.

UTRECHT. (ONDERH.). Het bouwen van een R. K. Ziekenhuis aan de Prins Hendriklaan. Door den arch. Vrijman, te 's Hage.
Afd. *a*. Laagste inschr. M. Bakkeren, Princenhage, f 451800.
Afd. *b*. M. Bakkeren, Princenhage, f 38800.

21 SEPTEMBER.

DWINGELO. 1e. Het bouwen van een openb. lagere school met 4 lokalen te Leggeloo met bijl. van mater., arbeidsloonen enz. 2e. het leveren en plaatsen van schoolmeubelen en leermiddelen in de nieuw te bouwen school. Door het gem.best.
1e Laagste inschr. J. Hageman, Dieren, f 13238.*
2e J. Hageman, Dieren, f 2300.* * Gegund.

DRUNEN (N.-BR.). Het bouwen van een woonhuis voor mej. de wed. Joh. Eishout.
Laagste inschr. A. Veltman, Drunen, f 3925. Een bijl. van onwaarde. Gunning aangehouden.

HEEMSTEDE. Het bouwen van een dubbel- en een enkel woonhuis naast het ondergraadhuis. Door den bouwk. H. Korringa.
a. Laagste inschr. G. L. Zandvoort f 17250.
b. G. L. Zandvoort, f 18930.

22 SEPTEMBER.

VEERE (ZEEL.). Het bouwen van een woning met keuken aan de Kade. Door den heer Jac. J. van Beveren.
Laagste inschr. T. Rozemond, f 2100.

24 SEPTEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen der perceelen Kloveniersburgwal no. 22 en 24. Door den arch. E. M. Roos.
Laagste inschrijvers Lutger en Lotgering, Amsterdam.

ALMELO. Het bouwen van 6 burgerwoningen aan de Brugstraat. Door den arch. B. Vixseboxse Bzn., voor rekening van den heer J. H. ter Braake.
Gegund aan J. Fikkert Js.zn., Almelo voor f 10995.

HEINKENSZAND. Het bouwen van een school en onderwijzerswoning en verder daartoe behoorende werken. Door de vereen. tot stichting en instandhouding van een school met den bijbel.
Laagste inschr. A. de Janse—Nisse, Nieuw f 7050. Gegund.

HELMOND. Het verbouwen van een huis in de Ameidestraat, voor den heer P. M. A. J. Le Loup—Otermans. Door M. v. d. Putten bouwkundige.
Laagste inschr. A. Aartz, f 3166.

ONLAND BIJ HENGELO. Het herbouwen van een woon-, winkelhuis en bakkerij. Door den heer J. Wilmink Gzn.
Laagste inschr. F. Geehligs, f 3385.

OOSTERBEEK. Het bouwen van een woon- en winkelhuis aan den Grindweg. Door den arch. A. M. v. Steenis.
Laagste inschr. H. G. Kip, f 3337. Gegund.

TER-APELKANAAL. Het verbouwen van een café en woning onder bijl. der best. materialen. Door den heer R. Wolf.
Laagste inschr. J. Jansen, Ter-Apelkanaal, f 1744. Gegund.

25 SEPTEMBER.

UTRECHT. Bestek no. 1079. Het maken van een gebouw voor electr. verlichting met schoorsteen, takkenbosschenbergplaats, kolenpark, bergplaatsje voor zwavelzuurflesschen en een gebouw voor kantoor van den opzichter met werkplaatsen en materialenpark ten behoeve van den dienst van weg en werken 3e afd. op het station Rosendaal (N.-BR.). Begr. f 58200. Door de maatij. tot exploitatie van staatsspoorwegen.
Laagste inschr. A. Michels, Rosendaal, f 55949.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 22 October 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenwich-tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1073:

De levering van ca. 1000 kubieke meter vierkant beslagen eikenhout in verschillende afmetingen, voor wissels.

Het bestek is tegen betaling van f 0,50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Drooghak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schoemelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Ch. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 390. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Hontcement- en Hontcementdakleerdakbedekking. Haensler's Hontcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer, trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH, Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co., Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. TOLK & Zn., Rotterdam – Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselschaft, Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 514, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

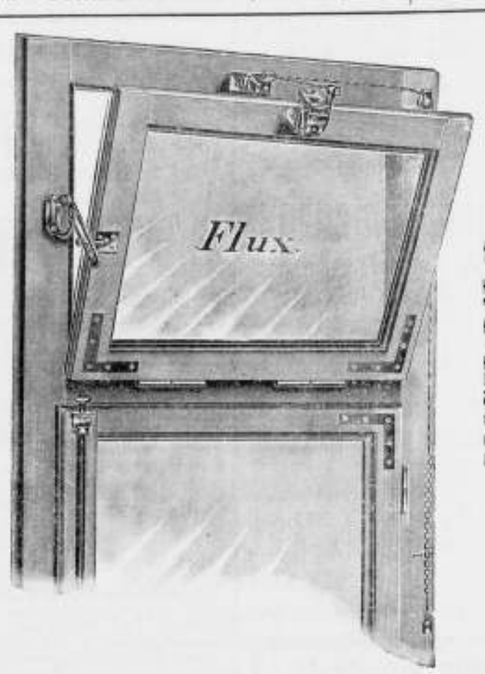

„FLUX" Bovenlichtsluiting.
„FLUX" wordt met één koord geopend en gesloten.
Vraagt inlichtingen en prijzen.
Vertegenwoordiger voor Nederland en Koloniën:
VAN DE POLL, Purmerend.
Te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Mij. tot Bev. der Bouwkunst

Academie MINERVA
GRONINGEN.

Een LEERAAR

WORDT GEVRAAGD voor het onderwijs in het **ontwerpen** van **gebouwen, meubelen** en **gebruikskunst** en in het **lijnteekenen** voor 13 avonduren (Wintercursus) en 4 daguren per week. Salaris *f* **720.—**.

Sollicitatiestukken vóór 10 October e.k. in te zenden bij den secretaris van het bestuur

J. A. MULOCK HOUWER.

Hoofdopzichter
Gemeentewerken, Deventer.

Burgemeester en Wethouders van *Deventer* roepen op sollicitanten voor de betrekking van

Hoofdopzichter

bij de *Gemeentewerken* aldaar, tevens belast met eenige administratieve werkzaamheden, op eene jaarwedde van **f 1300,** die met 2 driejaarlijksche verhoogingen kan klimmen tot **f 1500.**

Sollicitanten moeten hun gezegeld adres met stukken inzenden aan den Burgemeester **vóór den 3 October 1906.**

Persoonlijke overkomst voorloopig niet gewenscht

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien, Stoomketelbekl, „Ideaal", E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor bolle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK, Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen. H. ZIMMERMANN, Utrecht.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.

(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccofabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

HOUBEN EN STEEGH.

Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en allesoorten van dakpannen.

te Venlo.

Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.
Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.

Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. t. Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

Tegen vochtige muren

gebruike men de PATENT FALZTAFELN „KOSMOS" uit de fabrieken van

A. W. ANDERNACH, in Beuel a/d Rijn, en in Anvin (Frankrijk).

Onmiddellijk droge wanden. Isoleerende luchtlaag, ventileerende tusschenruimte. Doet werkelijk opdrogen. Afdoend middel tegen schimmel, paddestoelen, huiszwam; tegen aanslaan van vocht, voortplanting van geluid, warmte, koude. Besparing van brandstof in den winter. Geen vermindering der ruimte. Hechte bepleistering. In honderden gevallen sedert vele jaren een beproefd middel. Men vrage den uitvoerigen prospectus No. 547. Met de levering der PATENT FALZTAFELN „KOSMOS" belast zich de heer

I. SNITSLAAR, te Amsterdam, 11 Plantage Badlaan.

Burgemeester en Wethouders der gemeente **UTRECHT** roepen bij deze op sollicitanten naar de eerlang openvallende betrekking van

INGENIEUR der Gemeentewerken,

waaraan eene jaarwedde van *f* 2000.— à *f* 3000.— is verbonden.

Alleen zij komen in aanmerking, die in het bezit zijn van het diploma van civiel-Ingenieur.

Op zegel gestelde verzoekschriften worden ingewacht bij den Burgemeester vóór **18 October 1906.**

Zij, die meer in het bijzonder voor deze betrekking in aanmerking komen, zullen tot persoonlijke kennismaking worden opgeroepen.

Nadere inlichtingen worden verstrekt door den Directeur der gemeentewerken, die elken werkdag tusschen 9 en 12 uur te spreken is aan het **Stads timmerhuis,** Achter Klarenburg.

Utrecht, 24 September 1906.

Mondtegraphiedruk.

Goedkooper dan Photolithografie.

Nette uitvoering. — Snelle levering.

Electrische Lichtdrukinrichting.
Groothandel in Lichtdrukpapieren.

H. J. MONDT

François Valentijnstraat 13-15, 's GRAVENHAGE.

Interc. Tel. 520.

Lichtdrukken.

Deze worden vervaardigd in alle mogelijke kleuren.

Bouwkundig Teekenaar-Opzichter

vraagt plaatsing, liefst te Amsterdam. Brieven lett. W, drukkerij „'t Kasteel v. Aemstel", AMSTERDAM.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein) — Breda, Prinsenkade — Haarlem, Groote Houtstraat 71, hoek Gedempte Oude Gracht — Nijmegen, In de Betoustraat 8 — Groningen, Vismarkt 40 hoek Haddingestraat — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000,00
Reservefonds ult. 1905	1.202.800,00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000,00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 16den October 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1085.

Het opruimen eener bestaande draaischijf, het maken van een onder- en bovenbouw eener draaischijf van 18 M. middellijn en eenige bijkomende werken op het station VENLO.

Begroeting f 16700,—.

De besteding geschiedt volgens § 58 van het bestek.

Het bestek ligt van den 28sten September 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 8sten October 1906 ten 11.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 25sten September 1906.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

VLOER- EN WAND-

TEGELS.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

CH. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Bijkantoor gevestigd te TILBURG, Heuvelstraat 15.

Interc. Telefoonnummer 284.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. — 7 Patenten. — Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

Firma De Lugt en Serné.

HAARLEM. - Telefoon 569.

FABRIKANTEN VAN

PANTSERSTALEN

Brandkasten en Kluisdeuren.

Veiligheidssloten.

Leverancier van de Brandkasten der Kon. Posterijen.

H. FUCHS & Co.

DEVENTER,

voorheen J. H. DE GEUS.

CONSTRUCTEUR van werken in

Gewapend beton.

VERTEGENW. **Hennebique Parijs.**

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2de SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

van 8 tot 31 cM. voorradig.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

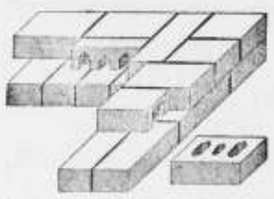

De **droogste**, de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de

HOLLE BETONSTEENEN

vervaardigd op de machines van

EMILE KOCKEN,

Technisch Bureau ARNHEM.

Interc. Telefoon 521.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,

(HOUTGRANIET)

ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen. — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.

Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken

ONDER DEN SINT MAARTEN

HAARLEM — AMSTERDAM

PARIJS

EXPOSITIE VAN EEN GROOTE COLLECTIE

Smyrna Karpetten

NAAR SPECIALE ONTWERPEN,

GEDURENDE DE MAAND OCTOBER,

ROKIN N°. 10 AMSTERDAM.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Centrale Verwarmingen

naar verschillende systemen.

Talrijke Nederlandsche referenties.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.

geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.

Schoorsteenmantels.

SECTIEL

(voor binnendecoratie en gevelversiering).

Berbastegels

fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

JAN HAMER & Co.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

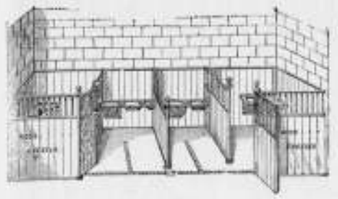

Engelsche Stalinrichtingen

en Tuigkamerbenoodigdheden.

TALRIJKE NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

NB. Onze Standaard-catalogus met circa 1500 illustraties is voor serieuse aanvragen beschikbaar.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN. Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

HOFLEVERANCIERS

J. F. KRONER & Zonen, Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

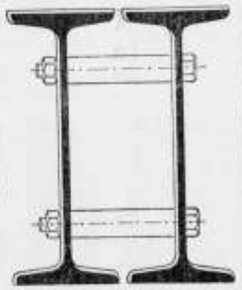

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

P. DOLK & ZOON

Rotterdam. — Dordrecht.

Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het vervaardigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

Behangselpapieren

H. en J. KOETS.

AANNEMERS van INRICHTINGEN

Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

ASSMAN & Co.

ZUIVERAARS

OOK VAN MUIZEN

Bloemgracht 31 AMSTERDAM

Bekroond met goud Tentoonstelling 1878, 1895, 1906

INT. TELEFOON 4202.

Scoriae Bricks,

20×9×8 — 20×9×10 — 20×9×12½ en 23×9×10 cM.

zoowel voor KEI- als KLINKER-BESTRATING.

UITSLUITEND VERKRIJGBAAR BIJ

W. DEURVORST - Den Haag,

Kantoor KRAYENHOFFSTRAAT 54

tegenover Station Holl. Spoor.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN 150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Sanitary Engineer,
Hoofdagent voor Nederland en Kolcniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

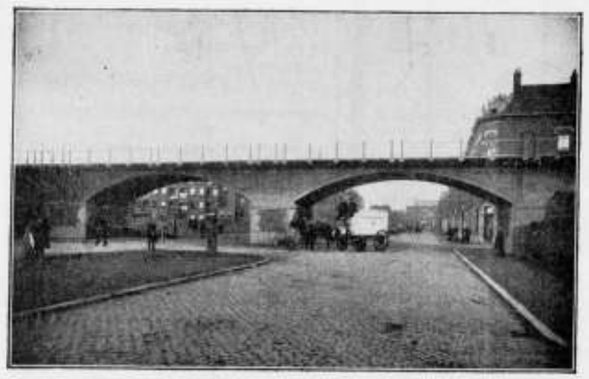

Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. Nº 40

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. a. Wetsherziening. b. Tentoonstelling. — 95ste Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Cliché: Gesmeed ijzeren afsluithek. — Roestwerende verfstoffen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Groote letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Wetsherziening.

Volgens artikel 52 van de Wet der Maatschappij moet de herziening dezer Wet aan de orde worden gesteld in de 95ste Algemeene Vergadering die in Mei 1907 zal worden gehouden.

Alle voorstellen tot wetsherziening met de daarop betrekking hebbende stukken worden volgens art. 53 aan een door het Hoofdbestuur te benoemen Commissie van vijf of meer leden tot onderzoek ter hand gesteld, welke Commissie haar rapport uitbrengt vóór den 15en Maart 1907.

Hierin worden aangegeven.

1°. de voorstellen met de motieven:

2°. de gronden, waarop de Commissie de al of niet aanneming der voorstellen of de wijziging daarvan aanbeveelt.

Het Hoofdbestuur brengt dit rapport, met zijn advies en de daaruit voortvloeiende voorstellen tot wijziging der Wet ter Algemeene Vergadering in discussie en stemming.

Door het Hoofdbestuur is eene Commissie van onderzoek benoemd.

Het noodigt thans de leden der Maatschappij die voorstellen tot wijziging van de Wet wenschen te doen, beleefd uit, met die voorstellen en de motieven daarvoor te worden in kennis gesteld, vóór 10 November a. s.

TENTOONSTELLING

der ingezonden antwoorden op de Prijsvragen uitgeschreven door de Heeren Van de Loo, steenfabrikanten te Dieren.

De Tentoonstelling wordt gehouden in het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam, en is dagelijks te bezichtigen van des morgens 10 tot des namiddags 4 uur, des Zondags, van des middags 12 tot des namiddags 4 uur.

Sluiting op Maandag 15 October des namiddags te 4 uur.

94STE ALGEMEENE VERGADERING VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Vrijdag 14 September 1906.

De Voorzitter, de heer A. Salm G.Bz., opende des morgens te ongeveer half elf uur deze bijeenkomst in de groote zaal van de vereeniging „Souvenir des Montagnards" te Tilburg. Een goede dertig leden waren aanwezig, waarvan een groot gedeelte reeds voor het uur van opening gekomen was om de teekeningen te komen zien die geëxposeerd waren en die alle betrekking hadden op de groote en zeer belangrijke werken voor het nieuwe station Baarle-Nassau, uitgevoerd onder de directie van den heer G. W. van Heukelom, Civiel-Ingenieur, Ingenieur bij de Mij. t. Expl. v. Staatsspoorwegen. De voornaamste teekeningen, noodig om een goed overzicht dier werken te verkrijgen, waren aan de wanden gehangen, om straks te dienen als punten van uitgang voor de toelichtingen die de heer van Heukelom over het geheele

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

werk zou geven. Veel meerdere lagen nog op tafels uitgespreid, voornamelijk bevattende details op groote schaal; bij alle werden bewonderd de practische inrichting dier teekeningen, en de groote zorgen die ook op aesthetisch gebied besteed zijn aan de veelerlei ijzerconstructies. De werkelijkheid heeft die zorgen nog meer in het licht gesteld.

Bij het openen der vergadering riep de Voorzitter den aanwezigen het welkom toe; het was hem een eer en genoegen dit weder te mogen doen. De plaats waar vergaderd werd, droeg den naam van „Souvenir des Montagnards", hetgeen hem een aanleiding was te hopen, dat deze vergadering en al wat daarbij behoorde, een even vriendelijk verloop zou hebben. Een bijeenkomst als deze toch was niet zoo zeer bestemd om lang over onderwerpen van allerlei aard te redeneeren, dan wel om eens met collega's samen te zijn, nieuwe kennismaking aan te knoopen en oude relaties te hernieuwen.

Tot spijt van het Hoofdbestuur waren vele mededeelingen ingekomen over noodzakelijke afwezigheid van leden, ook wegens het Congres te Haarlem.

Spreker zeide met het oog op den tijd kort te zullen zijn, maar ook omdat hij nog pas zoo kort geleden als Voorzitter geïnstalleerd was geworden. Hij herinnerde er echter nog even aan, dat het plan tot uitbreiding van Zaandam, door eene Commissie uit het Hoofdbestuur met den heer Leonard Springer opgemaakt, door de gemeente Zaandam was aangenomen als basis voor het definitieve, thans nader uit te werken plan. Spreker zeide nog niets naders te kunnen mededeelen omtrent de monographie van de gebouwen der Grafelijke Zalen, dan dat het werk in voorbereiding is; omtrent het Carnegie-album waren de verwachtingen zeker hoog gespannen; men deed echter goed om nog wat geduld te oefenen, daar de voorbereiding van zulk een werk veel tijd vereischt, vooral door de grootsche wijze waarop de uitgave was opgevat.

Na nog eenige mededeelingen te hebben gedaan over het aantal leden der Maatschappij, deelde de Voorzitter mede, dat in Mei 1907 eene wetsherziening aan de orde was. Het Hoofdbestuur had in zijn laatste vergadering besloten eene Commissie daartoe samen te stellen, waarin in de eerste plaats de Afdeelingen vertegenwoordigd zouden zijn, en las de namen voor van de leden die zouden uitgenoodigd worden die Commissie uit te maken.

Vervolgens stelde de Voorzitter aan de orde de benoeming der Commissie voor de verkiezing van drie Bestuursleden in Mei 1907 wegens het volgens de wet aftreden van de heeren F. J. Nieuwenhuis en B. J. Ouëndag, die herkiesbaar waren, en den heer F. W. M. Poggenbeek die niet herkiesbaar was.

Voorgesteld werd te benoemen de heeren: F. W. M. Poggenbeek, W. van den Berg, P. A. Timmers, H. Moen G.Pz. en E. van den Bossche. De heeren Poggenbeek en Timmers waren ter vergadering aanwezig en namen de benoeming aan, de overige leden zullen uitgenoodigd worden.

Door den heer J. Jurriaan Kok was vóór de opening der vergadering aan den Voorzitter verzocht het woord te mogen voeren nadat de huishoudelijke werkzaamheden waren afgeloopen. Het werd hem thans door den Voorzitter verleend om, zooals bleek, aan de Maatschappij de voltooide eerste aflevering aan te bieden van het Carnegie-album. Dit geschiedde in de volgende termen.

Mijnheer de Voorzitter!

Door Uwe Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, waarvan destijds voorzitter was de heer Eduard Cuypers, werd in het vorig najaar aan het Bestuur der Carnegiestichting te 's-Gravenhage het verzoek gericht, om haar te vergunnen gedurende de tentoonstelling der ingekomen antwoorden, die ontwerpen te reproduceeren, welke zij meende dat van belang waren om in een door de Maatschappij uit te geven werk over het Vredespaleis te worden opgenomen.

Het spreekt van zelf, dat alleen die ontwerpen zouden worden gereproduceerd, wier ontwerpers daartoe vergunning zouden geven.

Na verschillende besprekingen met den Voorzitter der Carnegiestichting, Jhr. Mr. A. P. C. van Karnebeek, waaruit bleek dat ook het bestuur dier stichting het groote belang van deze uitgave inzag, werd de bedoelde vergunning verleend.

Wij mogen hier ook wel herinneren aan den steun van den adviseur der Carnegiestichting, den Rijksbouwmeester D. E. C. Knuttel.

Het Bestuur der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst benoemde alstoen eene Commissie bestaande uit de heeren:

J. Jurriaan Kok, Directeur der Koninklijke Porselein- en Aardewerkfabriek „Rozenburg" te 's-Gravenhage, *Voorzitter*.

J. Limburg, Bouwkundig Ingenieur te 's-Gravenhage, *Secretaris*.

C. T. J. Louis Rieber, Bouwkundig Ingenieur, Secretaris der Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst te Amsterdam,

K. Sluyterman, Hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te Delft, aan welke Commissie door U werd opgedragen: 1°. om te trachten liefst met eene Nederlandsche firma eene overeenkomst te sluiten voor de uitgave van het werk; 2°. om de redactie van het werk op zich te nemen en de keuze der ontwerpen te bepalen.

Wat het eerste punt betreft, was de Commissie zoo gelukkig met de Uitgevers-Maatschappij „Elsevier" te Amsterdam, directeur de heer J. G. Robbers, eene overeenkomst aan te gaan, welke de beste waarborgen inhield voor eene uitnemende uitgave.

De Commissie brengt hier gaarne een woord van dank aan den heer P. A. M. Boele van Hensbroek te 's-Gravenhage, die haar in deze zaak zoo uitnemend van advies heeft gediend.

Daarna werd overgegaan tot de keuze der ontwerpen, welke de Commissie meende dat in aanmerking kwamen om in het werk te worden opgenomen.

Hier stond de Commissie voor een zeer moeilijk vraagstuk, dat natuurlijk slechts een beperkt aantal ontwerpen in het werk kon worden opgenomen en er meerdere waren die o. i. ook daarvoor in aanmerking kwamen. De Commissie heeft alstoen eene keuze gedaan naar haar beste weten, en vooral in het oog gehouden het belang van het werk.

De Commissie kan met genoegen constateeren, dat alle uitgenoodigde ontwerpers aan het verzoek der Commissie om hun werk te mogen reproduceeren, hebben voldaan. Er zullen in het werk worden opgenomen: uit Amerika vijf ontwerpen, België één, Duitschland twaalf, Engeland zes, Frankrijk vijf, Italië twee, Nederland zeven, Oostenrijk vier, Rumenië een, Rusland twee en Spanje een.

In overleg met de Uitgevers-Maatschappij „Elsevier" werd bepaald, dat in het werk zouden worden opgenomen 46 ontwerpen tezamen vormende 74 platen, waarbij nog gevoegd werden:

1°. het portret van Andrew Carnegie, die zoo bereidwillig geweest is aan het verzoek der Commissie gevolg te geven om zijne handteekening onder de foto te plaatsen;

2°. een foto van de internationale Jury.

Tevens werd vastgesteld, dat van de 74 platen 8 in kleurendruk zouden worden uitgevoerd. De uitgever heeft de uitvoering daarvan opgedragen aan de bekende firma Löwy te Weenen; terwijl de overige platen zijn uitgevoerd door de firma Van Leer & Co., te Amsterdam.

Het geheele internationale werk wordt dus in Holland gemaakt, behalve alleen de platen in kleurendruk, en door eene Hollandsche firma uitgegeven.

De Commissie besloot verder als tekst in het werk op te nemen de geschiedenis der Carnegiestichting, de stichtingsakte, het programma der prijsvraag, het rapport van de Jury, en korte aanteekeningen omtrent de Bouwmeesters en hun werk.

Het werk, dat in acht afleveringen verschijnt, heeft een omslag waarop een vignet van professor Sluyterman.

Er zullen verschijnen vier edities, te weten: een in het Nederlandsch, een in het Fransch, een in het Engelsch en een in het Duitsch.

De Commissie meende het van belang voor de Maatschappij, dat op deze Vergadering de eerste aflevering werd aangeboden. Het heeft moeite gekost, omdat de gekleurde platen minstens twee maanden vereischten en de te reproduceeren teekeningen eerst na afloop der tentoonstelling in Den Haag, naar Weenen konden worden opgezonden. De eerste proef der gekleurde plaat van de eerste aflevering, die van Cordonnier, is enkele dagen geleden aangekomen en doet thans dienst in deze eerste aflevering.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb de eer U hierbij aan te bieden namens de Commissie, de eerste aflevering van het werk over de Internationale Prijsvraag van het Vredespaleis. — Het doet mij leed dat twee leden onzer Commissie, de heeren Limburg en Prof. Sluyterman, niet tegenwoordig kunnen zijn, als vertoevende in het buitenland; vooral de heer Limburg, die als Secretaris zooveel werk heeft gedaan in zijn correspondenties met de verschillende architecten, over zoovele deelen der wereld verspreid, had ik gaarne hier gezien. Intusschen, Mijneheeren, ook namens hen hoop ik, dat, wanneer het geheele werk verschenen zal zijn, dit Uwe goedkeuring moge wegdragen, en dat de Uitgevers-Maatschappij „Elsevier" met deze zoo kostbare uitgave een groot succes mag hebben over bijna alle deelen der wereld.

De heer Kok bood daarna den Voorzitter, voor de Maatschappij de eerste aflevering aan. Hij wees er echter op, dat dezelve niet geheel voltooid was, daar o. a. op een paar platen nog geen onderschriften waren gedrukt. Binnen kort zal de aflevering echter geheel voltooid zijn.

De Voorzitter nam het exemplaar dankbaar aan en zeide onderveer het volgende. Toen U, geachte heer Kok, het woord vroeg, heb ik niet kunnen vermoeden wat dat zou inhouden. Het is dan ook een zeer groote verrassing, hier uit Uwe handen de eerste aflevering van het Carnegie-album te mogen ontvangen, en ik dank U, ook namens de Maatschappij, zeer voor de aanbieding daarvan. De namen van de leden der Commissie voor de samenstelling van het album en de naam van den uitgever, zijn waarborgen genoeg, dat het werk een prachtuitgave zal worden; ik ben overtuigd, dat het zelfs al onze verwachtingen zal overtreffen. Wij allen hopen dan ook, dat het een groot succes moge hebben, zoowel hier te lande als in het buitenland.

Ik wil er hier even aan herinneren, dat de heer Jurriaan Kok de man is geweest die op het denkbeeld is gekomen dit werk uit te geven en er het Hoofdbestuur der Maatschappij op gewezen heeft. Als er dan ook een succes mede wordt behaald, dan is dit voor 99% aan hem te danken. Ontvang ons aller dank, geachte heer Kok, voor al hetgeen U voor het welslagen der onderneming hebt gedaan. (Applaus.)

Maar tevens moet ik ook mijn besten dank betuigen, namens het Hoofdbestuur, aan U, geachte heer Knuttel, voor al hetgeen door U voor het totstandkomen van het album werd gedaan, voor Uwe vele werkzaamheden en bemoeiingen, waardoor U de Commissie van dienst zijt geweest. Die diensten zijn niet gering geweest, en daarvoor behoort U aller erkentelijkheid gebracht te worden. (Applaus.)

Hierna verkreeg de heer G. W. van Heukelom het woord, om eenige mededeelingen te doen over de werken te Baarle-Nassau (grens), die in den namiddag in oogenschouw zouden worden genomen.

Hetgeen van de hand van den spreker over deze werken in het Bouwkundig Weekblad was verschenen (*), werd door hem thans nader opgehelderd en aangevuld; aan de mededeelingen over de gebouwen werden nadere bijzonderheden toegevoegd, hoofdzakelijk van constructieven aard, die nu met tal van detailteekeningen duidelijk konden worden gemaakt. Zoo werd o. a. gewezen op de overkapping van de beide perrons, bestaande uit luifelspanten door het gebouw aan elkander verankerd, onderling gekoppeld door getrokken ijzeren hoofdgordingen, waartusschen secundaire spanten; de spanten dragen de Z-vormige gordingen, waarop een houten bebording, die afgedekt is met een dubbele asphalt-bedekking, bevestigd met behulp van houten sparren. De luifelspanten rusten op granieten voetblokken. Aan elk der korte einden van het hoofdgebouw wordt de perronoverdekking gedragen door een vijftal vrije boogvormige spanten met luifels, op scharnierende opleggingen van gegoten ijzer.

De gebroken ijzeren spanten der douaneloods, op onderlinge afstanden van 10 M. staande, zijn als dubbel-spanten behandeld en rusten door middel van scharnierende opleggingen op de gemetselde fundeering. Deze spanten zijn verbonden door hoofdgordingen, als vakwerk geconstrueerd, en tusschen de achterstijlen door ijzeren vakwerk; de velden hiervan zijn bestemd als deuropeningen, of wel gevuld met halfsteens metselwerk, of met beglazing in ijzeren raamwerk. Tusschen hoofdgordingen en eindwanden zijn secundaire spanten geplaatst, die met de hoofdspanten de bebording met asphaltbedekking dragen. Indien de loods na verloop van tijd mocht blijken te klein te zijn, bestaat geen enkel bezwaar om haar uit te breiden.

Voor de overkapping van 22 M. spanwijdte der locomotievenloods is een zelfde type aangenomen.

Ook deed de spreker verschillende mededeelingen over de draaischijf van 18 M. middellijn, gelegen vóór de polygonale locomotievenloods, welke schijf een eigengewicht van 67.000 K.G. heeft, en berekend is voor het grootste type van locomotieven. Bezwaard met zulk een machine van 110 000 K.G. kan zij door één man worden gedraaid. De hoogte der hoofdliggers is in het midden 1.50 M., aan de einden 70 c.M. Deze hangen aan een spil, met 2 hangbouten. Daar de mogelijkheid bestaat, dat door onachtzaamheid de stand van de schijf niet juist is bij in- of uitrijden van locomotieven, naar of uit de loods, is de schijf voorzien van een stootrand, hoog 35 c.M., zoodat de locomotief nooit in de aschkuil terecht kan komen.

Uit verschillende mededeelingen vernam men voorts het volgende.

Ongeveer 23 K.M. spoor werd gelegd, met meer dan 100 wissels van verschillende samenstelling. Verwerkt werden 14.000 M³. grindballast. De Belgische Staat is zuiniger geweest en heeft het terrein opgehoogd, tot aan de grens, dus ook tot in de nabijheid van het station, met kolenasch en andere ongerechtigheid. De grens tusschen België en Nederland zoowel als tusschen onooglijkheid en netheid, is dus duidelijk waar te nemen. De bouwkosten van het hoofdgebouw bedragen ƒ 7 per M³.; die van de douaneloods, berekend per M³. der projectie van het gebouw en de luifelafdekking, nog niet voluit ƒ 40 per M³., met inbegrip van al hetgeen tot de perrons behoort.

Zooals uit het applaus bleek, waren deze mededeelingen, uitgebreider dan ze hier kunnen worden weergegeven, met groote belangstelling vernomen. De Voorzitter betuigde dan ook namens de aanwezigen den heer Van Heukelom hartelijk dank voor zijne toelichtingen omtrent de te bezoeken werken.

Te 12 uur vertrokken de leden per extra-trein naar Baarle-Nassau, alwaar in de wachtkamer van het nieuwe station een uitstekend voorzien dejeuner voor hen gereed stond. Hierna werden de boven besproken werken bezichtigd, en bovendien het reservoirgebouw, de belangrijkste wisselpost, seinhuis C, verschillende dienstwoningen enz. De rondgang duurde ongeveer twee uren. Het weêr, te voren druilig, had zich ontfermd over de tochtgenooten; het was bijzonder geschikt om in opgewekte stemming alles te zien, onder een belichting die niet beter kon zijn.

Het stationsgebouw heeft bij de bezichtiging een hoogst vriendelijken indruk gemaakt. Eenvoud is er betracht, — eenvoud die past bij een dergelijk gebouw; maar verhoudingen en kleur, flink belicht, gaven de overtuiging, dat gestreefd is met zuinigheid toch een geheel te verkrijgen dat een goed effect maakt. De douaneloods, met haar elegante overkapping, werd algemeen bewonderd; ook zij maakt een hoogst aangenamen indruk door het mooie spel van de met smaak gekozen hoofdlijnen en afmetingen, en door eene uitnemende verlichting. Deze loods bewijst volkomen, dat een zuiver ingenieurswerk ook uit een aesthetisch oogpunt een mooi werk kan zijn, dat een lust voor de oogen is, zelfs wanneer bijna alléén de constructie aan het woord is. Geen gering talent behoort er echter toe om zulk een resultaat te verkrijgen.

Hoogst voldaan verlieten de leden dit werk, waar voor menigeen veel te leeren en te genieten viel, en keerden per extra-trein terug naar Breda, waar een bezoek werd gebracht aan de Groote of Lieve Vrouwekerk, waarvan de restauratiewerken onder leiding van den heer J. J. van Nieukerken in vollen gang zijn. Het bezoek kon echter slechts kort zijn, evenwel voldoende om het schoone van het zeer belangrijke bouwwerk weder eens te bewonderen.

Des avonds ten 6 ure werd gezamenlijk het middagmaal gebruikt in het Hôtel Flora te Ginneken. Dat aan die tafel niet eens maar meermalen een woord van hulde werd gebracht aan den heer Van Heukelom, als uitvoerder der werken te Baarle-Nassau, zal niemand verwonderen.

15 September.

Reeds vroeg in den morgen togen de tochtgenooten van Breda naar Rosendaal, waar de heer van Heukelom wederom verschillende mededeelingen deed over de daar in uitvoering zijnde werken. Wat deze betreft moge verwezen worden naar de beschrijving van het werk, gegeven in het Bouwk. Weekblad van 1 September j.l. De tocht, te ongeveer 12 uur afgeloopen onder regen en wind, werd gevolgd door een dejeuner te Rosendaal, dat te half 2 uur verlaten werd om naar Antwerpen te stoomen, waar te ongeveer 3 uur aan het nieuwe reusachtige station werd afgestapt. De leden werden hier allervriendelijkst ontvangen door hun medelid, den heer Nico van der Kloot Meijburg, architect te Antwerpen, en bestuursleden van de Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen, onder aanvoering van hunnen Voorzitter den heer Michel de Braey.

Niettegenstaande het zeer regenachtige en nevelachtige weder werd onder het gewaardeerde geleide dezer heeren de tocht door de stad afgelegd, bijna geheel volgens het in het Weekblad van 8 September opgenomen programma.

Allereerst werd een bezoek gebracht aan de in uitvoering zijnde werken voor het reusachtige gebouw voor de nieuwe Vlaamsche Opera aan de Kunstlei, dat bij den aanvang van het speelseizoen 1907—1908 gereed moet zijn. Het wordt gebouwd door de stad Antwerpen onder leiding van den Stadsbouwmeester den heer Van Mechelen. Het was juist een interessant oogenblik waarop dit werk kon worden bezichtigd, omdat het nog in zijn geraamte onaangekleed staat, dat van gewapend beton is geconstrueerd.

Op den verderen tocht werd met belangstelling kennis gemaakt,

(*) Zie Bouwk. Weekblad no. 36, van 8 Sept. 1906.

wat nieuwere bouwwerken van belang betreft, van gebouwen uitgevoerd naar de ontwerpen van de heeren architecten: Blomme (Hôtel Weber); Michel de Braey, Dieltjes, Van Dijk en Van Mechelen (huizen gebouwd en in aanbouw door de stad); de la Censerie (station),; Oenen (gebouw der Variété); Em. Thielens (gebouw der Compagnie de Gaz) enz.. en wat restauratiewerken betreft, van de herstelde en nog in restauratie zijnde Gildehuizen, door den architect den heer Geefs.

Te ongeveer 3 uur eindigde deze ommegang in de Diergaarde, waar de leden werden opgewacht door den heer Em. Thielens, o. a. architect dezer inrichting. Met groote belangstelling werden de verschillende gebouwen onder diens geleide bezichtigd, zoowel verschillende in den mooien tuin, als het hoofdgebouw, met de nieuwe feestzaal, de museumlokalen enz.

Te ongeveer 6 uur begon de rust, die genoten werd aan een uitstekenden maaltijd. Toen deze ten einde liep en vóór dat sommige leden voor de terugreis den disch moesten verlaten, sprak de heer Salm een hartelijk woord van dank tot de aanwezige Antwerpsche bouwmeesters voor hunne welwillende en zoo gewaardeerde ontvangst, en hunne begeleiding door de stad.

De heer Michel de Braey beantwoordde deze toast met een dronk op de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst en haren voortdurenden bloei.

Deze vergadering, of liever tocht, is weder eene van die geweest, waaraan nog langen tijd met genoegen zal gedacht worden. Hij zal ongetwijfeld de aangenaamste herinneringen achterlaten aan de werken die bezichtigd werden en zoo leerrijk waren, en aan het verdere samenzijn, zoo uitstekend door den heer Van Heukelom geregeld; maar ook zal het nut erkend worden, dat gesticht is geworden door een hernieuwd samenzijn van collega's, die elkander overigens helaas weinig ontmoeten.

Kantoorgebouw te Bloemfontein.
Gesmeed ijzeren afsluithek.
Geleverd door de Kon. Fabriek van werken in zink en andere metalen, van F. W. Braat, te Delft.

ROESTWERENDE VERFSOORTEN.

Door Robert Job, scheikundige eener Noord-Amerikaansche Spoorweg Maatschappij, worden eenige merkwaardige ondervindingen medegedeeld betreffende het beschermen van ijzeren bouwwerken tegen roest. Zij zijn van zeer veel gewicht, nu in onzen tijd zoo veelvuldig van ijzer als constructie-materiaal gebruik wordt gemaakt.

Volgens de „Baumaterialienkunde" maakte Job vooral zijn ervaringen bekend over drie roestwerende verfsoorten, waarvan de verschillende uitwerking verklaard wordt. Er werden drie soorten normale brugverf gebruikt, die allen bestonden uit 23 deelen ijzeroxyd en 77 deelen van een mengsel dat gedeeltelijk uit gips bestond. De verven werden gemengd met lijnolie, waarbij een kleine hoeveelheid van een droogmiddel werd gevoegd. Deze verven zijn 10 jaren lang gebruikt voor het beschermen tegen roesten van de ijzeren bruggen der spoorwegmaatschappij.

Een der soorten bleek gedurende 6 jaren een goede roestwerende bedekking te zijn geweest; een andere soort bleef slechts gedurende 3 jaren goede diensten doen, terwijl een derde soort dit tusschen 3 en 6 jaren deed.

Dit groote verschil in deugdelijkheid der in werkelijkheid op dezelfde wijze samengestelde verven, is verklaard door de meerdere of mindere fijnheid der korrels waaruit de verf bestaat. Hoe grooter de graad van fijnheid, des te grooter is ook de duurzaamheid der verf. Een microscopisch onderzoek der verven heeft aan 't licht gebracht, dat de korreltjes bij de duurzame verfsoort, tengevolge van hunne buitengewone fijnheid, zoo dicht aaneengesloten liggen, dat het doordringen der roestverwekkende elementen tot op het ijzer, goed wordt tegengehouden, iets wat niet in die zelfde mate het geval is wanneer de verfkorreltjes grooter zijn. Daarom verdient het aanbeveling, door middel van droogmalen en daarna wasschen (schlemmen) den graad van fijnheid van de korreltjes der verfstof tot de grootst mogelijke hoogte op te voeren.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 29 September 1906. *Het Boursrapport*. Slot van de beschouwingen daarover, die hierop neerkomen, dat het rapport er ongetwijfeld aan gewonnen zou hebben indien daarin de veronderstelling niet was genit, dat een grondlaag van 14 M. dikte gelijkmatig zou zijn gezakt, en waaruit verschijnselen worden verklaard waarvan de oorzaak niet is kunnen gevonden worden. De Commissie had zich kunnen bepalen tot het constateeren der feiten en het aangeven der middelen tot herstel en verbetering, evenals zij dat nu gedaan heeft op ernstige en concientieuze wijze, zonder hare meening onder stoelen en banken te steken. De Nederl. beoefenaars der bouwkunst kunnen uit hetgeen met de Beurs is voorgevallen leering trekken; want haar bouw is in elk geval te beschouwen als een interessante proefneming op groote schaal; en hebben de uitkomsten ook niet aan de verwachtingen beantwoord, dan mag daaruit nog geenszins de conclusie worden getrokken, dat de gehcele proefneming waardeloos moet worden geacht.

Het uitbreidingsplan van 's-Gravenhage. Het zal der Redactie benieuwen, of de Gemeenteraad van 's-Gravenhage in het belang der bouwgrondspeculanten — die goedkeuring voor den aanleg van nieuwe straten vragen — een besluit zal nemen in flagranten strijd met den geest der Woningwet, die vooraf een goedgekeurd uitbreidingsplan verplichtend stelt.

Dit nummer bevat een plaat, voorstellende den gevel van het *Raadhuis te Oudewater*, uit 1588, in 1887 gerestaureerd.

Architectura. 29 Sept. Verslag der *Vergadering van A. et A.* op 26 Sept.

Gevaarlijke steensoorten. Naar aanleiding van een schrijven van een patroon eener belangrijke steenhouwerszaak, over gevaarlijke steensoorten, wordt door den heer Jos Th. J. Cuypers nog eens aangedrongen op het verzamelen van gegevens, die den weg zullen kunnen wijzen, welke steensoorten dienen geweerd te worden in het belang van de gezondheid der Nederl. arbeiders. Zoowel patroons als steenhouwersknechts, en Inspecteurs van den Arbeid en der Volksgezondheid moeten er hunne aandacht aan schenken.

In het „Technisch gedeelte" komt een vervolg voor van *Ontwerpen en bouwen*, en artikelen over *Zecht* en over een *Nieuwe wijze voor het vervaardigen van kunstmarmer*.

De Bouwwereld van 26 September. *De Vredespaleis Prijsvraag*, door J. H. W. Leliman. Bij de beschouwingen daarover worden tusschen den tekst afbeeldingen gegeven van de ontwerpen van de heeren W. van Boven en W. Kromhout Cz.

Ventilatie, door J. van der Breggen. Onze tegenwoordige ventilatie-inrichtingen zijn niet in staat de woninglucht kiemvrij te maken, echter slechts om de lucht van gasvormige bestanddeelen te bevrijden en eene overmatige warmte te voorkomen, zoodat zij de daardoor optredende anti-hygiënische toestanden alleen kan voorkomen.

De Ingenieur. 29 September. *Redé, uitgesproken bij de aanvaarding van het Hoogleeraarsambt in de Bouwkunde aan de Technische Hoogeschool te Delft*, op 12 Sept. 1906, *door G. N. Itz.*

Technisch weekblad, 28 September. *Bestratingen;* mededeelingen over: Bentheimer keien, Diabaas, dubbele Waalklinkers, Duitsche moppen, Fauconval, Fransche Grès. Slot van: *Hooge sloeden en dijkbreuken in Zeeland*, en vervolg van: *Iets over torsieen wringingsvastheid*.

BERICHTEN

BINNENLAND.

G. L. VAN LENNEP.

Den 30sten September j.l. is te Haarlem, in den ouderdom van 61 jaren na eene ziekte van enkele weken, overleden de heer Gerard Louis van Lennep, Kunstlievend lid van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

De overledene was sinds 1894 lid van den Gemeenteraad van Haarlem, in welke kwaliteit hij herhaaldelijk in Commissies werkzaam was. Nog slechts kort geleden was hij als Raadslid herkozen.

Maar buitendien was Van Lennep iemand die steeds en gaarne zijn krachten en gaven beschikbaar stelde voor elk doel dat hem goed toescheen. Zoo was hij o.a. sedert de oprichting der Vereeniging „De Arnhemsche School," in 1891, haar volijverige Secretaris; jaren achtereen had hij ook zitting in het Bestuur van de Afdeeling Haarlem van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. Zijn heengaan zal door beide vereenigingen en haar besturen diep gevoeld en betreurt worden; want hij heeft steeds groote en oprechte belangstelling in beider streven getoond.

Ook verschillende andere ambten vervulde hij met een hem eigen maar zeldzaam voorkomende nauwgezetheid en ijver, overtuigd, dat zonder algeheele toewijding de goede zaak niet behoorlijk kon gediend worden.

Behalve om zijn daadwerkelijke belangstelling in de publieke zaak, genoot hij de algemeene achting om zijn beminnelijkheid en eenvoud in zijn handel en wandel. In Van Lennep wordt een edel mensch, een eerlijk en oprecht vriend van het goede verloren.

Bekwaamheidsacten voor opzichters en teekenaars. Op den 29sten September j.l. had te Utrecht de vergadering plaats, op initiatief van het Hoofdbestuur van den Alg. Nederl. Opzichters en Teekenaarsbond, ter bespreking van het voornemen om eene Commissie te vormen, die de invoering van bekwaamheidsacten voor opzichters en teekenaars zal hebben voor te bereiden. Van de uitnoodiging om afgevaardigden naar deze bijeenkomst te zenden, was gebruik gemaakt door de besturen van: Architectura et Amicitia, Bouwkunst en Vriendschap, de Mij. tot Bevordering der Bouwkunst, den Nederl. Aannemersbond, en de Sociaal-techn. Vereeniging van Democratische Ingenieurs en Architecten. De heer Z. Gulden, Voorzitter van eerstgenoemd Hoofdbestuur opende de vergadering met eene toespraak waarin hij o.a. deed uitkomen, dat de verlangde acten, onbekwame krachten moesten uitsluiten. Dit was ook een publiek belang. Men had gehoopt, dat de Gemeenten van hare technische ambtenaren het bewijs zouden verlangen, dat ze iets wisten; maar integendeel: bij de Gemeentebedrijven o. a. teekde de protectie welig voort. Spreker haalde hiervoor eenige staaltjes aan. Nu moesten de opzichters en teekenaars zich zelve helpen. De Bond zou daarom wenschen, dat geen opzichters of teekenaars konden optreden, die geen diploma van Rijkswege hadden; en als overgangsmaatregel moesten de verschillende organisaties overeenkomen, geen ongediplomeerden meer aan te stellen.

Nader stelde de heer J. L. B. Keurschot, secretaris van den Bond, in het licht, dat de regeling en loop van zaken aan de te benoemen Commissie moest worden overgelaten, die geen feitelijke opdracht zou krijgen in een bepaalden zin. Hare conslusies moesten aan de medewerkende vereenigingen worden gezonden.

In de discussie die over het uiteengezette voornemen plaats had, was steeds sprake van technici. De heer De Vlugt (Ned. Aann. Bond) wenschte de woorden opzichter en teekenaar uit het voorstel gelicht te zien; de heer Doedes (Soc. Techn. Vereeniging) wenschte te zien opgehelderd, wat hier onder technici verstaan werd, daar vooral de Commissie dit moest weten. Hij wilde van deze eerst een rapport, waarna de Bond een adres tot de Regeering kon richten. De Commissie zou te veel hooi op haar vork nemen indien zij er architecten en ingenieurs bij betrok.

Hierop antwoordde de Voorzitter, dat men moest inzien, dat de Commissie ook zou werken in het belang van de technische corporaties.

De heer J. N. Hendrix (Ned. Aan. Bond) vroeg of het gewenscht was om de bedoelde diploma's in te stellen, en de leiding van een werk alleen aan gediplomeerden op te dragen. Een andere vraag was, of de door den Voorzitter genoemde overgangsmaatregel om geen ongediplomeerden aan te stellen, noodig was.

De Voorzitter wees er op, dat het de bedoeling was een Commissie van onderzoek in te stellen omtrent het vraagstuk der bekwaamheidsblijken. Van andere zijden werd het verlangen te kennen gegeven naar het instellen van eischen, waarvan aanstelling afhankelijk moest zijn.

Nadat door den heer B. J. Ouëndag (Mij. t. Bev. d. Bouwkunst) was medegedeeld, dat indien straks tot benoeming eener Commissie zou worden overgegaan, de afgevaardigden der Mij. niet zouden medestemmen, omdat zij van het Hoofdbestuur der Mij. geen mandaat hadden medegekregen, wees de heer Van Goor (Bouwk. en Vriendsch.) er op, dat de verplichting om alleen gediplomeerden in dienst te nemen hier niet aan de orde was. Hij was slechts voor een staatsregeling.

Na discussie werd besloten, met 5 stemmen voor en één blanco, eene Commissie van onderzoek te benoemen. De vertegenwoordigde vereenigingen zouden worden uitgenoodigd, elk twee leden te benoemen in die Commissie, welke in opdracht zou hebben, de mogelijkheid te onderzoeken van het instellen van wettelijke bekwaamheidsacten voor technici, en als dit onmogelijk bleek, aan te geven wat dan te doen stond.

De Commissie zal zelve haren Voorzitter en een Secretaris benoemen. De onkosten voortvloeiende uit de werkzaamheden der Commissie zullen gelijkelijk over de medewerkende vereenigingen worden verdeeld.

Drooglegging der Zuiderzee. De Deutsche Bauzeitung weet mede te deelen, dat de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging voor eenigen tijd de plannen van den Heer C. Lely voor het droogleggen van de Zuiderzee, ruim 10 jaren geleden openbaar gemaakt, aangenomen heeft, en zij dus spoedig in uitvoering zullen komen. Het blad brengt eenige bijzonderheden in herinnering omtrent deze plannen, o. a. dat het reuzenwerk bij gedeelten zal worden uitgevoerd, dat het 32 jaren zal duren en rond 120 millioen gulden zal kosten. Wij hopen, dat het blad dit zelfde bericht spoedig herhalen kan, met de bijvoeging, dat het in Sept. 1906 wat voorbarig is geweest.

Damasten tafelgoederen. In het magazijn „Onder den St. Maarten", Rokin 10 te Amsterdam, wordt een tentoonstelling gehouden van artistiek linnen damasten tafelgoederen, vervaardigd in de handweverij der heeren E. J. F. van Dissel en Zonen, fabrikanten van linnen en tafelgoederen te Eindhoven. De dessins daarvan zijn ontworpen door den Heer Chris. Lebeau. De tentoonstelling is geopend gedurende de eerste helft van de maand October.

Technisch onderwijs. In de bijvoegsels tot de Nederl. Staatscourant van 23 en 24 Sept. 1906 verscheen het „Verslag van den Inspecteur van het M. O. den Heer H. J. de Groot, omtrent een bezoek aan verschillende inrichtingen van technisch-, industrieel- en handelsonderwijs in de staten van Zuid-Duitschland, alsmede in Weenen en Budapesth". Dit zeer uitgebreide verslag is thans, in een boek vereenigd, algemeen verkrijgbaar gesteld.

BUITENLAND.

Charles Suisse, laatstelijk architect en chef voor de historische monumenten der Fransche departementen Côte-d'Or, Savoie, Haute-Savoie en Isère, is op 60 jarigen leeftijd te Dyon overleden. Talrijk zijn de restauraties die door hem werden uitgevoerd, met een meesterschap dat door al zijn collega's werd erkend.

Hij was ridder van het Legioen van Eer.

De **Ecole des Beaux-Arts** te Parijs heeft een legaat van 30.000 frs. ontvangen van wijlen Fr. L. Guérin, om uit de rente daarvan jaarlijks een prijs toe te kennen aan den eerstbekroonde in de afdeeling bouwkunst.

Madison. Aan de architecten B. Post and Sons, te New-York,

is de bouw volgens hunne plannen opgedragen van het nieuwe Capitool voor den Staat Wisconsin, te Madison. Het gebouw zal vijf millioen dollars kosten. Bovengenoemde architecten hebben met vier andere in een prijsvraag voor het gebouw medegedongen; zij ontvangen voor den bouw een honorarium van 5%, waarvan zij 1200 dollars aan ieder der vier andere mededingers moeten afstaan.

New-York en New Yersey zijn thans door een spoorwegtunnel onder de Hudson rivier verbonden. De tunnel bestaat uit 2 afzonderlijke paralel gelegen ijzeren buizen van 7.62 M. middellijn, en 5184 M. gezamenlijke lengte, waarvan 1860 onder de rivier.

Aan het einde van den tunnel, in het hart van New-York, wordt een groot station gebouwd. Het werk werd in 1904 begonnen.

Tunis. Een molen van vijf verdiepingen hoog, uitmakende den rechtervleugel van het toekomstige graanpakhuis aan de haven te Tunis, is door verzakking van den ondergrond niet minder dan 20 graden gaan hellen. Een andere vleugel begon eenige tijd geleden te hellen en om dit verder tegen te gaan zullen caissons van gewapend beton onder de muren gesteld worden. De nu laatst verzakte vleugel is van gewapend beton, en heeft een millioen frs. gekost. De constructie zelve heeft geen schade geleden.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:

					per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	22	jaar	salaris	f 80.—
"	"	21	"	"	" 70.—
"	"	49	"	"	" 100.—
"	"	23	"	"	" 70.—
"	"	40	"	"	" 110.—
"	"	22	"	"	" 70.—
"	"	28	"	"	" 80.—
"	"	31	"	"	" 100.—
"	"	35	"	"	" 100.—
"	"	20	"	"	" 70.—
"	"	20	"	"	" 65.—
"	"	22	"	"	" 80.—
"	Teekenaar	21	"	"	" 30.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 8 OCTOBER.

AMSTERDAM. Bestek no. 1072/11. Het maken van gebouwen en muren aan het voorplein, een paraleltunnel, een perron, en eene overkapping voor rijtuigen en verlengen van de personen en bagagetunnels, ten dienste van de uitbreiding van het station te Haarlem. Raming f 318000.

De directie der Holl. IJz. Spoorw. Maatij. n.m. 1½ u. (Gr. tijd) Inl. te bekomen van 1 tot 8 Oct. van 10—12 u. aan het bureau Kruisweg 15rood te Haarlem. Aanw. op de plaats 3 Oct. v.m. 10 u. (Gr. tijd).

's-GRAVENHAGE. Het maken van den bovenbouw van de magazijnen voor het museum van natuurlijke historie in het van der Werffpark te Leiden. Raming f 198000.

Het prov. best. v m. 11½ u. Het bestek ligt ter lezing aan het gebouw van het Min van Binnenl Zaken, aan dat van het prov. best. te 's-Hage en is te bekomen bij M Nijhoff, te 's-Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwk. voor de onderwijsgebouwen, bij den opzichter van het botanisch laboratorium, P M. J. van Oerle, te Leiden. Aanw. gedaan.

GRONINGEN. Het verbouwen van de behuizing, Noordzijde aan de Groote Markt no. 11.

De arch. A. Th. v. Elmpt, 's av. 8 u. in café Möller, Bestek en teek. ad f2 verkrijgb. Inl. tusschen 10—12 u. bij gen. arch.

HAARLEM. Het verbouwen van het pere. Jansweg 85.

Het best. der Vereen van Industrieelen en Kooplieden. n.m. 3 u., in de Aannemers-Société, Klokhuisplein. Bestek en teek. à f 1,50 bij den arch. J. B. Lasschuit, Emmastraat 36. Aanw. gedaan.

HARMELEN. Het bouwen van eene bouwmanswoning met veestalling, schuur, vijf roeden hooiberg en bijkomende werken.

De bouwk J. H. Gasse, n.m. 3 u. in „Het Wapen van Harmelen." Bestek en teek. ad f 1,50 verkrijgb bij genoemden bouwk Aanw. gedaan.

LEIDEN. Het bouwen van een wijnpakhuis met afzonderlijke bovenwoning op de Hooigracht No. 30, aldaar

De arch. L. van der Laan, v.m. 10 u. in café „Den Burg" alw. bestek en teek. verkrijgbaar ad f 1,50 en ter inz. Aanw. gedaan.

MUNTENDAM (GR.). Het bouwen van een nieuw schoollokaal aan de school ald. onder bijlev. van materialen, werkloonen enz.

Het gem.best. 's av. 6 u. Bestek en teek. ter secr. Bestek met bilj. en teek à f 1,25 verkrijgb bij den gem. arch. J. Schenkel. Aanw. 8 Oct. n.m. 3 u.

WAGENINGEN. Het bouwen van een landhuis met boschwachterswoning op de Dorschkamp, nabij de Wageningschen weg.

De arch. Alb. Kool te Ede, n.m. 2 u. in hotel v. d. Laag. Bestek en teek. in voorn. hotel ter inz. en à f 2 te bekomen bij voorn. arch. Aanw. gedaan.

DINSDAG 9 OCTOBER.

LEMMER. Het afbreken van een oude schuur en weder opbouwen van drie werkmanswoningen.

Dd heer Tj. de Jager, 's av. 8 u. in hotel v. d. Hof. Bestek en teek. ter inz. en inl. verkrijgb. in genoemd hotel. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 10 OCTOBER.

ILPENDAM (N.-H.). Het bouwen van een Warmoezierswoning op een terrein aan de Jaagweg, gemeente Ilpendam.

De heer F. Kleizing te Beemster n.m. 4 u. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1.50 bij C. Groenhart, bouwk. Purmerend.

DE LEEK (GR.). Het bouwen van een winkelhuis met bovenwoning.

De heer N. J. Wichers, n.m. 4 u. bij gebr. Engels. Bestek en teek. aldaar ter inz. Inl. bij Winter en Kieneker. Aanw. 10 Oct. n.m. 3 uur.

STEVENSWEERT (LIMB.). Het bouwen eener stoom-zuivelfabriek en graanmolen, met bijlev. van de daartoe benood. mater., uitgenomen metselsteenen, kalk en cement.

Het best. der coöp. Bilj. in te lev. n.m. 3 u. in het café van J. Geurts—Vinken. Teek. ter inz. en bestek verkrijgb. à f 2 bij Jos. van Boven Inl. verkrijgb. bij den bouwk. J. Cleven te Nieuwstadt

DONDERDAG 11 OCTOBER.

VELSEN. Het bouwen van zes woningen op „Watervliet".

De arch. Andr. v. Driesum Szn. te Apeldoorn. Bestek en teek. ad. f 1.50 ten kantore v. d. arch voorn. verkrijgb.

IJzerwerk met leverantie. Wed. E. Mastenbroek, f 566,75

20 SEPTEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen tot boekbinderij en kantoorlokaal van perc. Kerkstraat no. 58, voor rekening van den heer Elias P. v. Brumel, Door de arch. A. J. Kopholler en J. F. Staal Jr.

Gegund aan Staal en Haalmeijer, Amsterdam.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG 30 October 1906 des namiddags 2 uur *(locale tijd)* aan het Centraalbureau der Maatschappij Moreelse Park, te *Utrecht*, voor de levering van bovenbouwmaterialen namelijk:

BESTEK 220:

380.000 stuks stalen hellingplaten, en 50.000 stuks stalen onderlegplaten.

BESTEK 221:

15 ton stalen tirefonds,
170 ton stalen laschbouten,
5 ton stalen schroefbouten,
5 ton stalen kleminouten
en 430 ton stalen haakbouten.

BESTEK 222:

230.000 stuks groenen dwarsliggers.

BESTEK 223:

36.000 stuks eiken of beuken dwarsliggers.

BESTEK 224:

Wisselhout en brug-dwarsliggers van eiken- of beukenhout.

De wijze van besteding is in de bestekken omschreven.

De bestekken liggen ter lezing aan het Centraalbureau, Moreelse Park, en bij de Ingenieur, Chef der Werkplaatsen en Magazijnen te Utrecht; zij worden, op *franco* aanvraag en vooruitbetaling aan genoemd Centraalbureau (1e Afdeeling, Dienst van Weg en Werken) van af 6 October franco toegezonden voor f 0.50 per bestek.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Ingenieur voornoemd.

Utrecht den October 1906.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

15 SEPTEMBER.

APELDOORN (ONDERH.). Het bouwen van een biscuitfabriek voor den heer H. Ormel aldaar, zonder bijlev. der materialen, onder architectuur van F. A. Frowijn Cz.

Laagste inschr. Timmerw. H. J. Rijks, f 215.

Metselw. J. v. d. Bosch en Krijgsman, f 1490.

In Massa. C. Paul, f 2598.

BUSSUM (ONDERH.). Het weder opbouwen van een afgebrand perceel aan het Singel. Door de arch. Rigter en v. Brinkhorst.

Laagste inschr. W. Schipper, Bussum, voor f 2785

26 SEPTEMBER.

HELDER. Het verbouwen van het winkelhuis aan de Zuidstraat 33 alhier. Door den arch. S. Krijnen, voor rekening van den heer J. van Willigen.

Laagste inschr. H. Balder, Alkmaar f 2234.

Bij den dienst der Gemeentewerken

te **ENSCHEDE** worden gevraagd:

a. een Directeur

op eene bezoldiging van f 2500.— per jaar, welke met 2-jaarlijksche verhoogingen van f 200.— kan klimmen tot f 3500.—;

b. een Opzichter,

in het bijzonder belast met het **Bouw- en Woningtoezicht,** op eene bezoldiging van f 1000.— per jaar, welke met 2-jaarlijksche verhoogingen van hoogstens f 75.— kan klimmen tot f 1400.—.

Sollicitanten worden verzocht hunne op zegel gestelde verzoekschriften in te zenden aan den Burgemeester vóór 15 October a. s., onder mededeeling van genoten opleiding en opgedane practische ervaring en met opgave van adressen, waar inlichtingen kunnen worden verkregen.

WINTERSWIJK (ONDERH.). Het vergrooten der stoomsmederij en machinefabriek van de firma De Wolf en Nijenhuis aan de Misterstr.

Laagste inschr. H. J. Nuijs, f 864 Gegund.

Burgemeester en Wethouders der gemeente **UTRECHT** roepen bij deze op sollicitanten naar de eerlang openvallende betrekking van

INGENIEUR der Gemeentewerken,

waaraan eene jaarwedde van *f* **2000.**— à *f* **3000.**— is verbonden.

Alleen zij komen in aanmerking, die in het bezit zijn van het diploma van civiel-Ingenieur.

Op zegel gestelde verzoekschriften worden ingewacht bij den Burgemeester vóór **18 October 1906.**

Zij, die meer in het bijzonder voor deze betrekking in aanmerking komen, zullen tot persoonlijke kennismaking worden opgeroepen.

Nadere inlichtingen worden verstrekt door den Directeur der gemeentewerken die elken werkdag tusschen 9 en 12 uur te spreken is aan het **Stads timmerhuis,** Achter Klarenburg.

Utrecht, 24 September 1906.

ROERMOND. Het verrichten van herstellingswerken aan de smederij der gemeentegasfabriek. Door het gemeente bestuur.

Laagste inschr. Paulie, Roermond, f 3900.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 6den November 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1077.

Het wijzigen van het emplacement, het maken van een nieuw hoofdgebouw en het uitvoeren van diverse werken te WAGENINGEN.

Begrooting f 35500.—.

De besteding geschiedt volgens § 104 van het bestek.

Het bestek ligt van den 8sten Oct. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. J. v. HOORN te *Utrecht*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 2.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 30sten Oct. 1906 ten 10.45 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 25sten September 1906.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE. L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Ideaal". E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM, v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer, trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk. — WED. J. AHREND & ZN., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.

Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH, Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. L. OLK & Zn., Rotterdam – Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Toilet). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam.
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.
(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccofabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Troskenstucco scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.
ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN
merk „ETERNIT" (*octtij gedeponeerd*).
Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.
Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking
merk „SCHETSELAAR".
Vraag monsters en prijs.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.
PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.
BERLIJN — MUNCHEN.
VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:
MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71ter, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.
Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . . .	„ 1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	„ 29,983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.
Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 22 October 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1073:

De levering van ca. 1000 kubieke meter vierkant beslagen eikenhout in verschillende afmetingen, voor wissels.

Het bestek is tegen betaling van 10.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 16den Oct. 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1086.

Het uitbreiden van de Ics- en laadplaats met bijkomende werken op het emplacement ECHT.

Begroeting f 3500.—.

De besteding geschiedt volgens § 27 van het bestek.

Het bestek ligt van den 28sten Sept. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur A. VAN LIEBERGEN te *Maastricht*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 9den October 1906 ten 10.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 25sten September 1906.

26E JAARGANG · № 41

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPIJ: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co. DEN HAAG

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels *f* 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling, door H. van der Kloot Meijburg, (vervolg van blz. 547). — Bouw- en Woningtoezicht, door J. H. Schaad. — Zechit. — Prijsvragen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

TENTOONSTELLING

van ontwerpen door Nederlandsche Architecten ingezonden op de Internationale Prijsvraag voor het

Vredespaleis.

Deze tentoonstelling wordt gehouden in het

Stedelijk Museum te Amsterdam

van 14 October tot en met 22 October a.s.

De tentoonstelling is dagelijks, behalve des Dinsdags, geopend van 10 tot 4 uren. Des Zondags na 12½ ure.

Toegang kosteloos.

DERDE DUITSCHE KUNSTNIJVERHEIDS-TENTOONSTELLING TE DRESDEN

DOOR

HERM. VAN DER KLOOT MEIJBURG.

(Vervolg van blz. 547.)

III.

Het labyrinth van interieurs die onder de afdeeling „Profane Baukunst" in vereeniging met de afdeeling „Bildende Kunst" voor een deel in den rechtervleugel van het hoofdgebouw zijn ondergebracht, wordt geopend met eene Museumhalle van Henry van de Velde, die den bezoeker onmiddellijk terug voert naar den tijd toen de „gevoelige lijn" haar hoogste triomph vierde en alle oude kunstvormen uit den booze waren. Bij den eersten aanblik maakt dit interieur veel indruk, daar het alle kenteekenen van een goed verzorgd werk draagt. Doch deze bekoring is slechts kortstondig; het gezochte en gemaniëreerde, dat overal uitspreekt, werkt op den duur te vermoeiend. De halle vertoont in plan een eenigszins gerekten zeshoek; uit zes breede pijlers van donker marmer ontwikkelen zich zware golflijnen, in pleister uitgevoerd, die zich onderling tot gedrukte bogen verbinden en tot aan het plafond opstijgen, bijwijze van pilasters, alzoo tusschenruimte latende voor groote decoratieve schilderstukken. Vóór deze pilasters zijn bovendien drie gekoppelde zuilvormige koperen stijltjes geplaatst, die brutaal schitteren tegen de witte muurvlakken. Ook in de betimmeringen, als tochtpuien en lambrizeeringen, treft men die zelfde gebogen lijnen; alleen het groote bovenlicht in het plafond, dat streng doch geestig is ingedeeld, maakt hierop eene gunstige uitzondering.

Aan beide zijden van deze halle sluiten zich eene conversatie kamer en eene eet- en aanrechtkamer aan, van den zelfden ontwerper, gevolgd door eene woonkamer van E. R. Weis, die hoofdzakelijk bestemd is om de producten van de „Hagener Textiel-industrie" ten toon te stellen. De wanden en zitmeubelen zijn alle bekleed met bedrukt katoen, wat ongezellig en koud aandoet en dit vertrek meer het karakter van eene slaapkamer dan van eene prettige behaaglijke woonkamer geeft.

In sterk contrast met de pronkerige schepping van v. d. Velde is de „Bremer Diel" van Emil Högg, directeur van het kunstnijverheidsmuseum te Bremen, die door eene

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

kleine, stemmige ruimte voorafgegaan, op de museumhalle volgt. Door de zware balkzoldering, de vlakgehouden trapopgang en galerij, slechts spaarzaam geornamenteerd, alsmede door de fraaie mat-blauwe tegel-lambrizeering, is hier eene ruimte van aangename, stemmige werking ontstaan, met vele gezellige hoekjes en mooie doorkijkjes.

Toch dringt zich de vraag op, of dit streng en sober interieur, dat bijna het boersche nadert, op den duur wel zal kunnen boeien; in een oud landhuis of boerenwoning mag zoo'n halle aantrekkelijk en schilderachtig zijn, — in een modern woonhuis, waar moderne menschen verkeeren, zal zij ten slotte toch niet geheel kunnen bevredigen. Niettemin bezit dit interieur vele en groote verdiensten en is het bijvoorbeld verre te verkiezen boven die welke door prof. Paul Schultze-Naumberg werden ingericht. Woning voor een jonggezel is de benaming waaronder deze drie vertrekken vermeld worden. Juister ware het misschien geweest te spreken van eene woning voor eene oude juffer, die hier knus met poesje en kanarie haar laatste levensdagen slijt. Het geheel herinnert zeer sterk aan den Biedermeiertijd en kon zeer goed een inventaris zijn van erfstukken, naarstig door het laatst overblijvend familielid verzameld en met piëteit onderhouden.

Weinig hooger staande is de kamer voor eene jonge vrouw, door Henrich Vogelei ontworpen; het is een verblijf, voor een bakvischje om mede te dwepen. Wit gelakte meubelen en betimmeringen, met rose en goud opgehoogd, licht ultramarijn-blauw behang met streepjes en bloemetjes, stoeltjes met losse kussens, eveneens met bebloemde stof overtrokken en met lintjes en strikjes vastgemaakt, kortom alles lief en teeder waar men ook heen ziet.

Van een breedere en gezonder opvatting getuigen een viertal vertrekken die door den Architect Albin Müller, uit Maagdenburg, werden ingericht; dit werk bezit een zeer beschaafd karakter en verheft zich verre boven het gemiddelde peil. Vooral zijn heeren-werkkamer en de woon- en ontvangkamer voor den directeur van het stedelijk Museum te Maagdenburg, verdienen eene aandachtige beschouwing.

De werkkamer is tamelijk eenvoudig behandeld; de wanden zijn ter hoogte van de deur met bruine stof bespannen of met boeken- en pronkkastjes betimmerd; in een der hoeken bij het raam is de schrijftafel, in de andere hoek eene gemakkelijke zetel, geflankeerd door kastjes, in de betimmering opgenomen. Een hoog rondgaand fries, blauw van kleur, sluit den wand af en gaat door een grijs blauw ornament in het licht grijze plafond over.

Deftiger en rijker is de woon- en ontvangkamer, die door de vele gezellige hoekjes een pleizierigen en tevens nobelen indruk maakt. Ook hier zijn de kasten in de hooge lambrizeering-betimmering opgenomen, terwijl ook enkele schilderijen daarmede tot één geheel zijn gebracht. Boven deze lambrizeering loopt een hoog fries van streng geornamenteerde groen-grijze stof, dat alleen door de piano-nis wordt onderbroken. Het plafond vertoont de onderzijde van geornamenteerde ijzeren binten, waartusschen stukadoorwerk in paneelvorm is aangebracht.

Ook zeer interessant is de trouwkamer, bestemd voor de stad Maagdenburg en eveneens van den architect Albin Müller. De betimmeringen zoowel als de meubelen zijn in gepolitoerd satijnhout uitgevoerd en met paarlemoer ingelegd. De wanden worden door paarsgewijze gestelde stijltjes in vakken verdeeld, waarvan het bovengedeelte met dofgroene zijde, met gouddraad doorwerkt, bespannen is. Uit deze betimmering ontwikkelt zich het plafond, met een middenveld van kleine vierkante vakjes waarin lichtpunten zijn aangebracht. Het midden van het vertrek wordt ingenomen door een soort katheder; vóór een houten kamerschot dat een der toegangsdeuren aan het gezicht onttrekt, en van onder met donkere stof bespannen, van boven met een soort traliewerk van verlichtingsvoorwerpen versierd is, staat een breede lessenaar en een statige zetel met zeer hooge rechte leuning voor den ambtenaar van den Burgerlijken stand. Op den vloer ligt een lila kleed, een weinig te vaal van kleur. Een kleurrijk venster, waarin vooral het rood sterk domineert, zorgt voor een krachtige onderbreking van de wel wat al te lichte tinten dezer inrichting. 't Is een smaakvol en meesterlijk uitgevoerd interieur, dat evenwel voor eene trouwkamer wel een iets te coquet en te luchtig karakter draagt. Zonder te verlangen naar die somber-deftige ambtskamers waarin alle poëzie ontbreekt en vaak een kilheid heerscht als in een graf, ware hier een weinig meer ernst en stemming gewenscht, ook meer in overeenstemming met de plechtige handeling waarvoor deze kamer is bestemd. De voorruimte aan deze trouwkamer voorafgaande is minder gelukkig geslaagd. De overheerschende grijs-blauwe toon heeft iets koels en terugstootends en is in te sterke tegenstelling met de lustige stemming van het vorige vertrek.

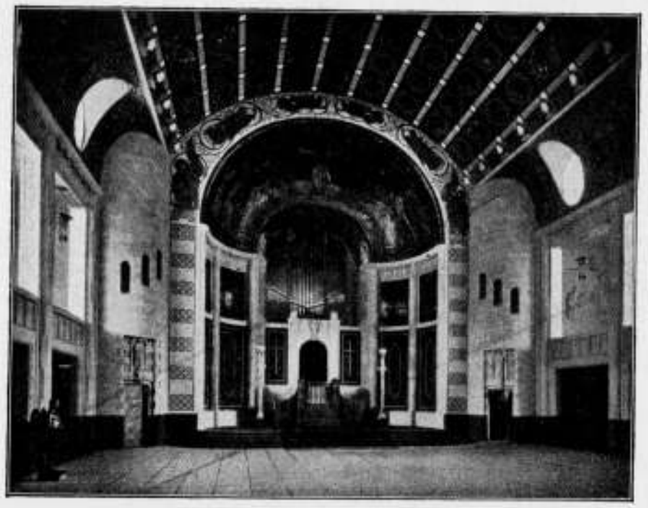

Derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling te Dresden. (*)
Koor der Protestantsche Kerk.
Architect: Prof. Fritz Schumacher te Dresden.

Door de Berlijnsche architecten werd een twaalftal vertrekken ingericht die, tot eene groep vereenigd, gerangschikt zijn om eene kleine open binnenplaats met eene aardige doch iets gezochte fontein van Bruno Möhring.

De „Königliche Porcellanmanufaktur" te Charlottenburg heeft hier een klein expositiezaaltje dat een zeer deftigen indruk maakt en het fraaie porcelein goed tot zijn recht doet komen.

Een salon van Curt Stoeving, met vergulde meubelen en veel gezochte vormen, kunnen wij, als zoovele andere, onbesproken voorbij gaan. Meer aandacht verdienen de vertrekken door Alfred Grenander ontworpen. Jammer dat deze artist zich door zijne al te groote fantasie en lust voor kleur te veel laat vervoeren en daardoor tot scheppingen komt die, ondanks hunne vele verdiensten, door overlading en pronkzucht toch mishagen; zij verraden te veel effectbejag en zijn daardoor parvenu-achtig. Zijne ontvangkamer maakt eene min of meer verwarrenden indruk door de groote schittering der materialen: gepolitoerd mahonie en gepolijst marmer dringen zich als om strijd den aanschouwer op en het oog vindt geen enkel punt waar het zich rustig op kan vestigen. De wanden zijn met roodachtig marmer bekleed, terwijl de hoeken door betimmeringen, waarin een zetel is opgenomen wiens hooge leuning brutaal in het decoratief bovenpaneel insnijdt, zijn opgevuld, zoodat eene achthoekige ruimte ontstaat die door een cirkelvormig wit gepleisterd plafond wordt afgesloten. Zoo het geheel is, zoo zijn ook de meubelen: veel schittering, veel inlegwerk, veel kleur en weinig rust! Beschaafder en minder gezocht is de woonkamer, waarin eene aardige schoorsteennis met Delftsche sectieltegeltjes, een gezellig hoekje vormt. Het beste zijner scheppingen is evenwel een verbindingsgang die geheel in stuc is uitgevoerd. Alleen de bogen en pijlers zijn van een rustig, vlak ornament voorzien dat in het natte pleisterwerk werd ingekrast.

Deze gang vormt een goeden overgang voor de voorkamer van Alfred Gressner, waarin een deftige doch iets koele stemming heerscht. De wanden van dit smaakvol interieur zijn van eene lage lambrizeering voorzien die, evenals de meubelen, van blank zwart-hout met ivoor inlegwerk is vervaardigd. Boven de lambrizeering zijn de wanden, evenals het plafond, roomkleurig; de parketvloer is bruin met gedempt geel in stemmig patroon van rechte lijnen en vierkanten.

Een sterk hiervan afwijkende opvatting vertoont het damessalon van prof. Joseph M. Olbrich uit Darmstadt. Al het houtwerk is onberispelijk gelakt met een nieuw soort gepatenteerde émailverf, waardoor iets bijzonder levenloos is ontstaan; bovendien vertoonen de meubelen overdreven gezochte en gewrongen vormen die geheel in strijd zijn met het karakter van hout, en tot de onmogelijkste constructie's aanleiding moeten geven.

Prettiger stemt de ontvangkamer voor een dokter, door Alfred Koch, eveneens uit Darmstadt, ontworpen. De wanden zijn gedeeltelijk met grijze gestreepte stof bespannen, waartegen de streng gevormde meubelen aangenaam uitkomen. Deze zijn uitgevoerd van in de was gewreven eikenhout, een materiaal dat over het algemeen op deze tentoonstelling slechts weinig voorkomt.

Ook Heinrich Lassen, uit Königsberg, behoort tot de weinigen die dit materiaal aldus verwerkten. Door hem werd eene halle, tevens eetkamer, voor een burgerlijk landhuis ingericht, die met haar hooge, gepaneelde lambrizeering en streng gevormde galerij een beschaafden, prettigen indruk maakt en wederom aantoont, dat men niet tot kostbare materialen en ingewikkelde bewerkingen zijn toevlucht behoeft te nemen om iets goeds te bereiken.

(Wordt vervolgd).

(*) Zie omtrent deze kerk: Derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling te Dresden, door Herm. van der Kloot Meijburg. II. Bouwk. Weekblad n°. 39 van 29 September 1906.

BOUW- EN WONINGTOEZICHT.

De Woningwet rept met geen enkel woord over het van gemeentewege uit te oefenen toezicht op de naleving der voorschriften, welke de gemeenten tengevolge van die wet moesten vaststellen.

Dit is in zooverre jammer, eerstens omdat de eerste handhaving der gemeentelijke verordeningen op vele plaatsen jammerlijk mislukt is, en tweedens omdat de beteekenis van dat toezicht in de meeste gevallen wordt onderschat.

Een behoorlijk Bouw- en Woningtoezicht moet zich bezig houden met de volgende werkzaamheden:

I. Bouwpolitie; omvattende:

a. De beoordeeling van de ingediende bouwplannen;

b. het toezicht op de uitvoering met de daaraan verbonden werkzaamheden, als aangeven rooilijnen en peil.

II. Woningtoezicht; waartoe men kan rekenen:

a. het opsporen van de verbetering behoevende woningtoestanden;

b. het instellen van een „klachten"bureau voor het publiek over gebreken aan hunne gehuurde woningen;

c. het toezicht op de bewoning;

d. het geven van voorlichting aan vereenigingen in den zin der Woningwet, werkzaam in het belang der volkshuisvesting (zoo mogelijk het trachten eene dergelijke vereeniging in het leven te roepen;)

e. het (in medewerking met het hoofd van de gemeentewerken) vaststellen van het uitbreidingsplan.

III. Uitvoering Hinderwet. Dit vloeit wel niet direct voort uit het wezen van het Bouw- en Woningtoezicht, doch deze uitvoering houdt er zoo nauw verband mede, dat zij het best aan bedoelden diensttak kan worden opgedragen. Zij bestaat uit:

a. geven van voorlichting aan het dagelijksch bestuur betreffende de aan inrichtingen, welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken, te stellen voorwaarden, c. q. het afwijzen van de aanvragen tot oprichting;

b. houden van toezicht op de naleving der gestelde voorwaarden.

Het spreekt verder wel haast van zelf, dat de omvang, welken de dienst zal verkrijgen, voor een groot gedeelte afhangt van den lust, het inzicht en de werkkracht van den chef van dien dienst. Vooral voor wat II betreft is het arbeidsveld niet te overzien.

In een gemeente met eenigen omvang is het ondoenlijk de beschreven diensten te vereenigen met die van het beheer der gemeente-eigendommen en bezittingen.

Het staat zelfs te bezien of dit niet in 't algemeen opgaat met uitzondering dan daar, waar het hoofd van de openbare werken, ook lust gevoelt het Bouw- en Woningtoezicht in het goede spoor te brengen. Nog slechts een klein aantal gemeenten hebben dit begrepen.

Niet te verwonderen dus, dat men zich met de oplossing van de grondvraagstukken, die woningverbetering in den weg staan, nog slechts vaag of in 't geheel niet bezig houdt; zelfs de gewone technische uitvoering der verordening laat veel te wenschen over.

Het ontwerpen van burger- en arbeiderswoningen geschiedt nog te veel door bouwondernemers en werkbazen, welke van het woningvraagstuk slechts studie hebben gemaakt, voor zooveel het hun eigen geldbelegging aangaat. [1])

De arbeiders in de bouwbedrijven leggen, blijkens hunne eminent slordige wijze van werken, eene dergelijke minachting voor hun vak aan den dag, dat 't bedroevend is dit aan te zien. Heel veel wordt dit in de hand gewerkt door het steeds arbeiden in „aangenomen werk" en ook

[1]) Als een voorbeeld van onoordeelkundig ontwerpen van die zijde kan b.v. dienen een onlangs door mij aangetroffen woonhuis op den hoek van 2 straten en met 3 buitenmuren, waar men het privaat had geplaatst in één der 2 kastbetimmeringen tusschen de voor- en achterkamer, n.l. die, aan de gang grenzend, d. i. dus zoowat als middenpunt van het geheele huis.

door het moeten verwerken van materialen van minder deugdelijke hoedanigheid, dan voor goed werk vereischt zou worden. Ook hierin kan het plaatselijk bouwtoezicht waarschijnlijk veel ten goede veranderen. Ook de vakvereenigingen, mits zij de belangen van het eigenlijke vak weder eens wat gingen behartigen, zouden hiertoe veel kunnen bijdragen.

Boven schreef ik reeds over het gemis van eenig voorschrift op het toezicht in de Woningwet.

Dit had b.v. kunnen geschieden door te bepalen, dat in alle gemeenten met meer dan (*)..... inwoners wordt aangesteld een ambtenaar belast met de handhaving der uit de Woningwet voortvloeiende gemeenteverorderingen, terwijl voor elke (*)..... inwoners daarboven één ambtenaar meer wordt gevorderd.

Van de kleinere gemeenten worden groepen gevormd, welke te samen een ambtenaar aanstellen.

Verder zou iets over minimum salaris, bevoegdheden enz. beschreven moeten zijn, en had het Rijk dan de helft der bezoldigingen voor zijne rekening genomen, dan had de meest bezwaarde gemeentekas de rest nog wel kunnen bijpassen.

Ik nam het aantal inwoners als maatstaf aan, uit gebrek van een beteren. Hoewel het aantal gedurende eene zekere periode in uitvoering komende bouwwerken in eene gemeente ook van andere factoren afhangt, moet er toch ook een verband bestaan tusschen dit aantal en dat der bevolking.

Een zoo groot verschil als de hierna volgende tabel te zien geeft, kan echter niet uit de bovenbedoelde andere oorzaken voortkomen. Nauwkeurig is deze tabel niet; de opgaven, die ik — niet hiervoor — mocht ontvangen, waren daartoe niet volledig genoeg. De prijzen per hoofd der bevolking zullen toch wel nauwkeurig zijn tot op een eenheid der laatste decimaal.

De cursief gedrukte gemeenten hebben een afzonderlijk Bouw- & Woningtoezicht, de overige hebben één of meer afzonderlijke ambtenaren onder het hoofd der gemeentewerken; de aantallen en geldelijke bedragen zijn in dat geval herleid.

Mogelijk mankeert nog een enkele gemeente met een afzonderlijken ambtenaar — wat mij dan niet bekend is. — De rangschikking is naar het aantal inwoners.

Gemeente.	Aantal personen, werkzaam bij het Bouw- en Woningtoezicht.	Aantal personen, in herleid.	Aantal inwoners waarop een ambtenaar.	Kosten per hoofd der bevolking per jaar.
Amsterdam.	38	—	14.700	0.12
Rotterdam.	18	—	21.000	0.07
's-Gravenhage.	(is in reorganisatie)			
Utrecht.	13	—	8.800	0.15
Groningen.	12	—	6.000	0.20
Haarlem.	—	4	18.000	0.04
Arnhem.	(is in reorganisatie)			
Leiden.	3	—	18.900	0.07
Nijmegen.	3	—	16.300	0.08
Dordrecht.	—	2	22.000	niet op te geven.
Maastricht.	1	—	36.000	niet op te geven.
Leeuwarden.	3	—	12.000	0.11
's Hertogenbosch.	—	4	8.600	0.15
Apeldoorn.	—	1	34.000	0.03
Delft.	1	—	33.000	0.05
Zwolle.	2	—	16.000	0.09
Schiedam.	2	—	15.000	0.09
Deventer.	—	2	13.800	0.10
Breda.	—	2	13.750	0.07
Helder.	1	—	26.800	0.04
Hilversum.	5	—	5.000	0.24
Gouda.	2	—	11.500	0.14
Amersfoort.	—	1	23.000	0.04
Vlaardingen.	1	—	22.000	0.05
Middelburg.	1	—	20.000	0.05
Kampen.	—	1	20.000	0.05

De niet opgenoemde gemeenten doen het dus geheel met het personeel der gemeentewerken, er zijn er zelfs waar deze aangelegenheid persoonlijk door den Burgemeester wordt behandeld.

De bedragen wisselen van 3 ct. tot 24 ct. per hoofd der bevolking; het aantal inwoners, waarop een ambtenaar, van 5- tot 36 duizend.

Sommige sterke verschillen zijn te verklaren, zoo b.v. Haarlem en Hilversum met groote vestiging van vreemdelingen en daardoor veel nieuwbouw, doch ook Apeldoorn verkeert in dat geval. Een slecht figuur maakt ook Maastricht, dat aller aandacht trok door de eerste ambtenaarsverordening, en nu bij een groote arbeidersbevolking maar een ambtenaar blijkt te bezitten voor den geheelen dienst.

Delft, Sept. 1906. J. H. SCHAAD.

(*) De aantallen heb ik maar oningevuld gelaten

ZECHIT.

Door de Zechtein- und Zechitwerke Bredelar (G. m. b. H.) te Bredelar bij Cassel, wordt, beschermd door het D. R. P. 149135, een poedervormige massa vervaardigd, in 't bijzonder geschikt voor beton- en pleisterwerk waarvan waterdichtheid een volstrekte eisch is. Dit nieuwe materiaal, Zechit genaamd, bestaat uit gemalen Zechstein (blauwen kalksteen), langzaam bindend portlandcement, hydraulische kalk en andere bindmiddelen, waaruit waterdicht pleisterwerk en beton wordt samengesteld dat, volgens het Kön. Materialprüfungsamt te Gross-Lichterfelde West, de tot nog toe gebruikte mengsels van cement, grind en zand in weerstandsvermogen overtreft. De onderzoekingen van dit proefstation hebben o.a. aangetoond, dat stukken van het Zechit waarvan een bak vervaardigd was die in de lucht verhard en daarna gedurende 21 dagen met water gevuld was, geen spoor van opgenomen water vertoonden. Ook proeven met bepleistering van Zechit gaven goede resultaten; scheuren of blazen kwamen daarin niet voor.

Om waarborgen voor absolute zekerheid tegen het indringen van vocht te verkrijgen, moet de te verwerken massa volgens de voorschriften van den uitvinder worden vervaardigd.

Zechit hecht zich vast aan den ondergrond en slaat niet uit. Het is op eenvoudige wijze te verwerken in de gebruikelijke kleuren van cementbepleisteringen voor gevels.

Een goede eigenschap van het onverwerkte materiaal is, dat dit maandenlang goed bewaard kan worden, mits in eene droge bergplaats.

De ondoordringbaarheid van Zechit voor water werd door het stedelijk proefstation te Cassel onderzocht; het bleek, dat door inwerking van het water slechts zeer weinig kalk werd afgegeven. De conclusie van het rapport van dit proefstation luidt als volgt: Al zijn platen van Zechit vervaardigd, en Zechit-bepleistering ook niet absoluut onaantastbaar, zoo bezit het Zechit toch een grooter weerstandsvermogen dan cement bij soortgelijke toepassingen, en is het aanbevelenswaardig om het te gebruiken wanneer vocht uit beerputten, zoutoplossingen, minerale wateren enz. er mede in aanraking komen.

Zechit n°. 2 werd door het proefstation van Gross-Lichterfelde West op trekvastheid en drukvastheid onderzocht. Het proefmengsel was verkregen door bijvoeging van 18.6 % water; het liet zich goed verwerken en glad maken, en de bepleistering vertoonde zelfs na 90 dagen geen zichtbare verandering. De trekvastheid was gemiddeld 37.6 K.G. per c.M.², de drukweerstand gemiddeld 323 K.G. per c.M². Dergelijke proeven zijn ook door het proefstation „Koning en Bienfait", te Amsterdam, genomen. Proefstukjes vervaardigd van Zechit n°. 2, met 11 % water, bleken na 30 dagen een trekweerstand te bezitten van gemiddeld 36.3 K.G. per c.M²., en een drukweerstand van gemiddeld 341 K.G. per c.M². De uitslag der proefneming na 90 dagen, zal nader worden bekend gemaakt.

Een onderlaag van Zechitbepleistering is voor vochtige muren voldoende. Nadat de onderlaag verhard is, wordt daarop een laag van enkel Zechit, van 1 cM. dikte, gebracht zoodanig, dat de oppervlakte, na verhard te zijn, als met glazuur behandeld is. Het is aanbevelenswaardig de voegen der te bepleisteren muren diep uit te hakken, de steenen van kalk enz. te zuiveren, en voor het bepleisteren goed nat te maken. Voor uiterst vochtige muren wordt een laag van enkel Zechit zonder eenig bijmengsel gebruikt, evenals voor muren die tegen den invloed van regenvlagen beschermd moeten worden. In dit geval moet de laag van enkel Zechit 2 à 3 cM. dik zijn en met den troffel bewerkt worden. De oppervlakte kan daarna ruw bepleisterd worden. Een laag mag tot geen grootere dikte dan van 1 cM. verwerkt worden. In de kelders en koelruimten van brouwerijen wordt Zechitbepleistering gebruikt, omdat deze niet door vorst wordt aangetast.

Het verbruik van Zechit n°. 2 op 1 M². bepleistering ter dikte van 2 cM., is 20 K.G., alle verlies inbegrepen. Het gewicht van 1 M³. Zechit is ongeveer 1600 K.G.

Zechit-beton is o.a. doelmatig voor het maken van droge kelders. Het gewapend beton moet dan naar omstandigheden 15 tot 20 cM. dik zijn en tot 20 cM. boven den hoogsten waterstand worden opgetrokken. De beton-massa kan bestaan uit 1 deel Zechit en 3 deelen grind, of liefst gruis van hazalt. Het zelfde materieel dient voor het maken van bassins, reservoirs, waterdichte beerputten, afvoerkolken enz.

Een andere toepassing van Zechit-beton is die voor rijwegen op bruggen; door het groote weerstandsvermogen en de geringe afslijting biedt het daarvoor een bepaald voordeel.

Voor deze verschillende toepassingen zijn afzonderlijk daartoe geschikte mengsels verkrijgbaar, in zakken van 50 K.G. Zechit n°. 1 dient voor deklagen voor vormwerk; n°. 2 voor bovenlaag van gevelbepleisteringen, en n°. 3, Zechit in grove korrels, voor het maken van beton, onder bijvoeging van grind.

PRYSVRAGEN

Door het bekende tijdschrift „Woche" is een prijsvraag uitgeschreven voor ontwerpen van „Sommer-und Ferienhäusern". Op aansporing der redactie van dat blad heeft de heer Muthesius, architect, Geh. Regierungrat, in no. 36 van de „Woche" de algemeene grondregels vastgesteld, voor eene gedeeltelijk nieuwe regeling van het zeer moeielijke vraagstuk der inrichting van bedoelde woningen. Die regels zijn afgedrukt in het uitvoerige programma voor de prijsvraag.

Voor prijzen wordt een bedrag van 10.000 Mark beschikbaar gesteld.

Ontwerpen worden gevraagd voor:

I. een zomerverblijf van 5.000 Mark bouwkosten,
II. „ „ „ 7.500 „ „ „
III. „ „ „ 10.000 „ „ „ en
IV. „ „ „ 20.000 „ „ „

Als prijzen zijn beschikbaar:

Voor I, 1 eerste prijs van 1000 Mark, 2 tweede prijzen elk van 300 Mark, en 2 derde elk van 200 Mark.
Voor II, 1 eerste prijs van 700 Mark, 2 tweede prijzen elk van 250 Mark, en 2 derde elk van 200 Mark.
Voor III, 1 eerste prijs van 500 Mark, 2 tweede prijzen elk van 250 Mark, en 2 derde elk van 150 Mark.
Voor IV, 1 eerste prijs van 400 Mark, 2 tweede prijzen elk van 200 Mark, en 2 derde elk van 150 Mark.

Behalve de bekroonde ontwerpen worden nog 40 ontwerpen elk voor 100 Mark aangekocht. Al die ontwerpen zullen uitgegeven worden als een bijvoegsel van de „Woche".

De uitgeloofde prijzen voor de kleine woningen zijn hooger dan die voor de grootere, omdat het ontwerpen enz. van de eerste, meer moeielijkheden oplevert dan dat van de laatste.

De inzending der antwoorden moet uiterlijk op 30 Nov. 1906 geschieden, aan het adres: Die Redaktion der Woche, Berlin S.W. 68, Zimmerstr. 37.41, met het opschrift: „Sommerhaus-Wettbewerb.

De voorwaarden voor mededinging zijn verkrijgbaar aan het adres der Redactie van de „Woche", bovengenoemd.

De Jury is als volgt samengesteld uit de heeren: Prof. Theodor Fischer, Stuttgart; Geh. Reg. Rat Dr. Ing. Herman Muthesius, Berlijn; Richard Riemerschmid, Architect, München-Pasing; Prof. Schulze-Naumburg, Saaleck, en Paul Dobert, Hoofdredacteur der „Woche."

De mededinging is alleen opengesteld voor architecten, niet voor firma's, aannemers enz.

Het programma ligt ter lezing in de Bibliotheek van de Mij. t. Bev. der Bouwkunst, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

PRIJSVRAGEN

uitgeschreven door de Heeren VAN DE LOO, Steenfabrikanten te Dieren.

Als ontwerpers van het motto „Twee driehoeken in cirkel", ingezonden op de derde prijsvraag, en waaraan eene belooning van f 50 is toegekend, hebben zich bekend gemaakt de heeren J. Berens en K. van der Schuit, te Roermond.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 6 October 1906. *Hedendaagsche kunst*, door A. W. Weissman. De schrijver laat gedeelten uit een opstel herdrukken, dat door hem geplaatst werd in „De Opmerker" no. 47, jaargang 1885. Dit komt hem gewenscht voor om te doen zien, dat hij vóór 21 jaar reeds even weinig verwachting van eene „moderne" bouwkunst had als hij nu nog bezit. Hij acht technisch onderwijs best, mits het ook in modernen zin gegeven wordt, dus met vermijding van alles wat op kunst betrekking heeft. De tijd kan nuttiger besteed worden dan met herkauwen van alles, wat de voorgeslachten reeds gekauwd hebben. De toekomst is aan de ingenieurs. Als hun werk later mocht blijken schoonheid te bezitten, dan zal het een andere schoonheid zijn, dan die der architectuur. De schrijver herhaalt, er zich in te zullen verheugen, wanneer hij blijkt misgehad te hebben, en hij nog van het herleven der architectuur getuige mag zijn.

Ontwikkeling der Duitsche glasmozaïek-industrie, door J. L. Terneden.

Architectura 6 October. *Van de toekomst der bouwkunst*, door H. Walenkamp. Een fragment.

Opgravingen in Limburg. Overgenomen uit de N. R. Courant.

De Bouwwereld, 3 October. *Bouwkunst en idealen*, door L. M. Molenaar.

Er wordt te veel geleuterd over idealen, dat nergens anders om geschied is, en nog geschiedt, dan om heersch- en eerzuchtige doeleinden, en macht, aanzien en meer dergelijke menschelijke begeerlijkheden te verkrijgen. Indien werkelijk de bouwkunst afhing van een heerschend geloof aan een ideaal, dan zouden de bouwwerken, evenredig aan de mate van het geloof in schoonheid hebben moeten toenemen. Van deze zijde beschouwd, bestaat er geen enkele grond om te meenen, dat de bouwkunst dood is, afgescheiden van de ongerijmde onderstelling, dat een kunst zou kunnen sterven. Door al het geleuter over idealen wordt de bouwkunst gezocht waar ze niet te vinden is. Haar ideaal, of liever haar kern, is geen andere dan: de tastbare vorm der wiskundige zekerheid. Deze geeft het recht haar te tooien in welk gewaad men haar denken kan.

Caseïne en kalk; de verschillende toepassingen. Mededeelingen over de „Tapeten—Heim—Farben, van Schifferdecker en Heim, te Worms, dienende om oude behangsels, grondpapier enz. over te strijken.

Tusschen den tekst zijn afbeeldingen opgenomen van de ontwerpen voor het *Vredespaleis*, ingezonden door de heeren: *H. Molenbroek* te 's Gravenhage, en *Suits en Fels* te 's Gravenhage.

Technisch Weekblad, 5 October. Vervolg van: *Iets over torsie- of wringingsvastheid*.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Technische Hoogeschool. Aan de propaedeutische examens na de zomervacantie hebben deelgenomen 192 candidaten, en wel voor: civiel ingenieur 57, bouwkundig ingenieur 7, werktuigbouwkundig ingenieur 60, scheepsbouwkundig ingenieur 3, electrotechnisch ingenieur 18, scheikundig ingenieur 39, mijnen-ingenieur 8.

Hiervan zijn geslaagd:

Civiel ingenieur 17, bouwkundig ingenieur 2, werktuigbouwkundig ingenieur 21, scheepsbouwkundig ingenieur 2, electrotechnisch ingenieur 7, scheikundig ingenieur 10, mijnen-ingenieur 2.

Onder den St. Maarten. Tot 10 November a.s. wordt aan de fabriek, Maarten van Heemskerkstraat te Haarlem, en in hare filialen Barteljorisstraat te Haarlem en Rokin 10 te Amsterdam, een expositie gehouden van tapijten van de Kon. Deventer Tapijtfabriek, vervaardigd naar speciale ontwerpen voor „Onder den St. Maarten".

Uitbreidingsplan 's Gravenhage. Het Bestuur der Afdeeling 's Gravenhage van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst heeft zich met een adres tot den Gemeenteraad gewend, waarin te kennen wordt gegeven:

dat het met verrassing heeft kennisgenomen van het voorstel van B. en W. aan den Raad om te verklaren dat de Raad in beginsel geen bezwaar heeft om, hangende de vaststelling van het uitbreidingsplan dezer gemeente, in behandeling te nemen de voorstellen tot goedkeuring van plannen voor den aanleg van straten door B. en W. gedaan;

dat adressante meent te mogen herinneren aan het adres, door hem in vereeniging met andere lichamen aan den Raad gericht inzake het ontwerp-uitbreidingsplan en dat het hem voorkomt te zijn een handeling geheel in strijd met het algemeen belang om, hangende de beslissing omtrent het toekomstige uitbreidingsplan, thans plannen goed te keuren voor terreinen, in dat algemeen plan begrepen;

dat, waar de wet alle mogelijke openbaarheid wenscht bij de vaststelling van een dergelijk uitbreidingsplan, opdat de publieke opinie zich tijdig daarover kunne uitspreken, hier moet worden geconstateerd dat deze partieele plannen niet ter kennisneming van het publiek zijn gesteld, en dit dus niet oordeelen kan of zij in goed verband zullen komen tot een aanneembaar of wenschelijk uitbreidingsplan, of wellicht zulk een plan voorgoed zullen bederven;

dat daardoor niet alleen wordt gehandeld in strijd met de voorheen aangenomen motie Lely, die nog altijd beschouwd mag worden als rationeel en geheel in het gemeentebelang te zijn, — maar tevens den indruk gevestigd wordt alsof in een zoo gewichtige zaak als gemeente-uitbreiding, geen rekening wordt gehouden met de publieke opinie, voorgelicht door vele technici;

dat adressant het ten zeerste zou betreuren, indien de Raad voor een dergelijke partieele behandeling te vinden ware, en niet in plaats daarvan des te krachtiger aandrong bij B. en W. tot bespoediging van de indiening van een nieuw, verbeterd uitbreidingsplan.

Akten van bekwaamheid voor Opzichters en Teekenaars. Het hoofdbestuur van den Algem. Nederl. Opzichters- en Teekenaarsbond wees zijn Voorzitter en Secretaris, de heeren Z. Gulden en J. L. B. Keurschot, als gedelegeerden van dien Bond in de Akten-Commissie aan.

A. Spoon J.Jzn. De heer A. Spoon J.Jzn., Architect te Rotterdam, herdacht onlangs — zooals wij eerst even vóór het verschijnen van dit blad vernamen — zijn zilveren jubileum als leeraar aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen te Rotterdam. Den geachten Jubilaris wenschen wij zoowel voor hem zelf als voor de Academie toe, dat hij nog jaren lang werkzaam moge blijven in de betrekking die hij steeds met liefde en ijver vervuld heeft.

Wij komen tot onzen spijt met onzen wensch wat laat. Beter echter nog dit, dan te doen vermoeden den jubilaris te vergeten, waaraan ook de Mij. t Bev. d. Bouwkunst groote verplichtingen heeft. Wij herinneren o.a. aan de verschillende prachtige teekeningen van den heer Spoon, die de Maatschappij het voorrecht had te mogen reproduceeren in hare uitgaven: Oude bestaande Gebouwen, Bouwk. Weekblad en Bouwk. Tijdschrift.

BUITENLAND.

Duitschland. De 40e Jaargang van den „Deutschen Baukalender" jaargang 1907, is verschenen, en heeft behalve vele uitbreidingen en verbeteringen, een uitgebreid hooftstuk over Boerenbouwkunst. (Landwirtschaftliche Baukunde).

Londen. Volgens het plan van de architecten de gebroeders W. en T. Milburn, wordt een nieuwe Empire Schouwburg gebouwd, waarvan Zaterdag j.l. de 1e steen gelegd is. Deze schouwburg zal 3500 menschen kunnen bevatten.

Liverpool wordt als de zindelijkste stad van Engeland beschouwd, en is dit, in aanmerking nemende hare uitgebreidheid, zeker.

Vóór 's morgens zeven uur zijn 35 kilometer straat aangeveegd en besproeid, en alle nauwe doorgangen, kleine straatjes, riolen enz. behoorlijk gereinigd.

Londen. Alhier zal eene Moskee worden gebouwd, door de Pan-Islam-vereeniging. Zij zal ongeveer $1\frac{1}{2}$ millioen kosten. De plannen zijn goedgekeurd door den *Amur van Afghanistan*, en zij zal waarschijnlijk in Bays-water-raod komen. De gevel zal van Doulton's Carrare gemaakt worden, een witte steen met groenachtigen weerschijn. De teekening is van den architect W. Chambers, die 15 jaren geleden een dergelijk, maar zeer klein gebouw stichtte voor de bedienden van Koningin Victoria en hare Indische gasten.

Simplon tunnel. Sedert 1 Augustus wordt ook voor sneltreinen, electriciteit als beweegkracht gebruikt. Dagelijks passeeren 15 treinen op deze wijze den tunnel, waarvoor 2 electrische locomotieven gebruikt worden, terwijl eene reserve van 3 locomotieven aanwezig is.

Sachalin. Op Sachalin wordt de eerste spoorweg gebouwd, tusschen Korsakoff en Wladimirowka, de nieuwe hoofdstad van de Japansche helft. De afstand is 40 kilometer.

Montevideo. In het Bouwk. Weekblad van 29 Sept. j.l. werd medegedeeld, dat te Montevideo een internationale prijsvraag is uitgeschreven voor een nieuw gasthuis aldaar. Uit het programma der prijsvraag blijkt, dat plannen gevraagd worden voor een „Tehuis voor vondelingen en weezen."

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: — per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	49	jaar	salaris	f 100.—
"	"	28	"	"	" 80.—
"	"	31	"	"	" 100.—
"	"	35	"	"	" 100.—
"	"	20	"	"	" 70.—
"	"	20	"	"	" 65.—
"	"	22	"	"	" 80.—
"	"	40	"	"	" 120.—
"	"	24	"	"	" 70.—
"	"	34	"	"	" 100.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 15 OCTOBER.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van 2 heerenhuizen aan de Frederik Hendriklaan. De arch. Z. Hoek en J. Th. Wouters, n.m. 2 u. in 't Z.-H. koffiehuis. Bestek en teek. zijn vanaf 11 Oct. verkrijgb. ten kantore van bovengen. arch. Waldeck-Pyrmontkade 133.

RIJSWIJK (Z.-H.). Het bouwen van eene fabriek met woning voor den heer D. A. Hamburger te Amsterdam.

De arcn. W. de Vrind Jr., te 's Hage, n.m. 2 u. in café Witsenburg.

STADSKANAAL. *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing, *b.* De glas- en verfwerken, *c.* De stucadoorswerken. Alles onder bijlev. van materialen.

De heer J. L. de Vries, n.m. 5 u. in 't café van mejuffr. Croenier, alw. bestek en teek. ter inzage zijn. Inlichtingen geeft de architect J. Moolhuizen.

VEENDAM. *a.* Het herstellen van een gedeeltelijk door brand vernield woonhuis, met bijlev. van een gedeelte materialen. *b.* De glas-, verf- en behangerswerken.

De arch. H. Muntendam, 's av. 7 u. in 't café van K. Zuidema, alw. bestek en teek. ter inz zijn.

VALTHERMOND (DR.). De restauratie van het tolhuis bij de Bakkerslaan onder bijlevering van het daartoe benoodigde.

Het best. van het waterschap „Valthe" v.m. 11 u. bij H. Schuringa. Bestek en teek. vanaf 13 Oct. aldaar ter inzage.

DINSDAG 16 OCTOBER.

DELFT. Het bouwen van een pakhuis met bovenwoning aan de Buitenwatersloot.

De aanbesteder in 't café van K. Kruif, Stationsplein à f 2. Bestek en teek. zijn verkrijgb. bij N. C. Giltay, Korte Wijnstr. 5 te Rotterdam.

GIESBEEK. Het bouwen van een woonhuis.

De bouwk. W. Willemsen te Angerlo, n.m 2 u.; in 't café van P. B. Otten. Bestek en teek. ter inz. in gen. café. Inl. bij gen. bouwk. Aanwijzing gedaan.

OOSTEREND. (FR.). Het bouwen eener school met 2 loc. en de vertimmering van de onderwijzerswoning te IJtsens.

De commissie voor bijzonder lager onderwijs. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. bij H. Jongema te Oosterend. Aanwijzing 15 Oct. v.m. 10 uur.

VLISSINGEN. Het bouwen eener stoomschoenfabriek voor rekening van de heeren Gebr. A. en J. Klijberg

De aanbesteders, in het lokaal van Stofkoper, Groote Markt. Bestek en teek. à f 1.25 te bekomen bij A. Hanewinkel, Nieuwstraat 263, alwaar ook verdere inlicht. te bekomen zijn. Aanwijzing gedaan.

DONDERDAG 18 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het vergrooten van de gebouwen der Incasso-Bank, Heerengracht 535—537 aldaar.

De Directie van gen. Bank n.m. $1\frac{1}{2}$ u. ten kantore der Bank. Bestek en teek ad f 3 bij J. H. de Bussy, Rokin verkrijgb. Aanw. gedaan.

HEERDE (GELD.). Het afbreken van de oude en het opbouwen van de nieuwe Toren.spits.

De kerkvoogden der Ned Herv. Gem., n.m. $5\frac{1}{2}$ u., in de consistoriekamer. Bestek en teek à f 1 verkrijgb. bij den archit. W. te Rielle te Deventer.

UITHOORN. Het maken van twee nieuwe schoollokalen, het restaureeren van een bestaand lokaal met bijzaken aan het zusterhuis.

De bouwk. Joh. Bentinck 's midd. 12 u. in een der schoollokalen. Bestek en teek. vanaf 6 Oct. ad. f 2 en inl. verkrijgb. bij gen. bouwk. te Abcoude. Aanw. 15 Oct. 's midd. 12 u. aan het zusterhuis.

WINTERSWIJK. Het verbouwen van een woonhuis aan den Zonnebrink.

De arch. Gantvoortstreek, 's midd. 12 u. in 't hotel „De Klok" alw. bestek en teek. ter inz. zijn.

MAANDAG 22 OCTOBER.

DONGEN. Het bouwen van een nieuwe R.K. kerk en pastorie met bijbehoorende werk n.

Het R.K. kerkbest. van den H. Jozef, Bisdom Breda n.m. 3 u. in 't café van J. Lichtenberg-Achterberger. Bestek en teek. van kerk en pastorie ad f 5 van pastorie afzonderlijk à f 2 verkrijgb. bij den arch. J. H. H. van Groenendaal te Vugt, waar inl. verkrijgb. zijn. Aanw. 16 Oct. v.m. 10 u.

VRIJDAG 26 OCTOBER.

WEESP. Het vergrooten van het gesticht a. d. Kabeljouwsteeg en aan de Heerengracht.

Het R.K. Paroch. Armbest. v.m. 11 u. in café „Het Loosje".

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

23 SEPTEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.) Het bouwen van kantoren en magazijnen aan de Ruijterkade no. 103—104. Door den arch. D. van Oort Hz.

Gegund aan J. P. Rieken, Amsterdam.

BERGEN-OP-ZOOM. Het bouwen van een vergaderlokaal en veranderingen aan de sacristie der parochiek. van O. L. Vrouw.

Laagste inschr. A. Havermans, f 7530.

BEVERWIJK (ONDERH.). Het bouwen van een villa in het villapark „Kinheim" aldaar. Door de arch. v. d. Groot en Kruisweg te Bussum.

Gegund aan V. Ph. Braun en Zoon te Bevenwijk, voor f 20000.

HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een schoolgebouw met 6 lokalen en gymnastieklokaal, aan de Badhuislaan achter de Trompschool, voor rekening van de „Maatschappij tot opvoeding en onderwijs". Door den arch. J. W. Hanrath.

Gegund aan Gebr. v. Norren te Hilversum.

27 SEPTEMBER.

DOKKUM. Het afbreken van een huis aan de Lageweg en het bouwen van een nieuw woonhuis met werkplaats voor drukkerij en zetterij, voor rek. van den heer W. Brouwer. Door den arch. J. v. d. Werf.

Laagste inschr. P. Kreeft, f 5781. Gegund.

ENSCHEDÉ (ONDERH.). Het verbouwen der bandfabriek van de heeren J. A. en H. Scholten.

Laagste inschr. H. Mastenbroek. f 3337 Gegund.

28 SEPTEMBER.

BELTRUM BIJ GROENLOO. Het bouwen eener directeurswoning bij de fabriek te Beltrum. Door het bestuur der roomboterfabriek „Beltrum".

Laagste inschr. Jansen, Aalten, f 4973,90. Gegund.

UITWIJK (N.-BR.). Het doen van herstellingen aan de kerk en het ameublement in deze kerk. Door het Ned. Herv. kerkbest.

Laagste inschrijver M. Bos, Almkerk, f 3019 Gegund.

1 OCTOBER.

ALMELO. Het bouwen van eene villa, op een terrein gelegen op „de Riet" te Ambt Almelo. Door den arch. W. Elzinga te Hengelo.

Laagste inschr. J. Kleerebezem, Hengelo, f 8673. Volgens bestek beraad.

GENDT bij NIJMEGEN. Het bouwen van een kerk, met toren, sacristie en pastorie. Door het R.K. kerkbest.

Laagste inschr. J. Rodenrijs, Baarn, f 60994.

RHENEN. Het bouwen van zes woonhuizen voor de erven Santbrink.

Timmerw. Laagste insch. Joh. Smit, f 3923.

Metselwerk. H. R. de Leeuw f 1577.

Schilderwerk C. E v. Voorthuizen, blanco biljet. Gunning aangehouden.

VENLOO. Het bouwen van een benedenen bovenwoning met bijlevering van alle materialen op een langs de Roermondsche weg gelegen open terrein. Door den arch. Henri Seelen

Laagste inschr. J. Lensen, f 4636. Gegund.

2 OCTOBER.

BERGEN OP ZOOM. Het amoveeren van perc. Potterstraat 1 256 en het daar bouwen van een vergaderlokaal met bijkom. werken. Door den arch. Q. J. Horsten Pzn.

Laagste inschr. A. Havermans, f 7530. Gegund.

GASSEL (N.-Br.). Het weder opbouwen der afgebrande boerderij bij den Molen. Door de kinderen Jac. Litjes.

Laagste inschr. B. v. d. Broek, Grave, f 1890. Gegund.

GROOTSCHERMER. Het doen verrichten van reparatiën aan kerk, pastorie en consistorie enz. Door het Ned. Herv. kerkbest.

Laagste inschr. W. Stroomer, f 1199. Geg

SLOCHTEREN. Het bouwen van een school en onderw.-woning met bijl. van materialen enz. Raming f 6585. Door het best. der Christ. Schoolvereen.

Woonhuis. Laagste inschrijver. H. Brink, Muntendam, f 3018.

School. J. Dijkstra, Eenrum, f 3400.

Massa. H. Brink, Muntendam, f 6038.

VEUR (Z.-H.). Het bouwen van een woonhuis aan den straatweg te Veur, bij den Leidschendam. Door den arch. G. J. P. Klumper te Voorburg.

Laagste insch. J. Klumper, Voorburg, f 2840.

3 OCTOBER.

GENNEP. Het bouwen van een cafehuis, voor rekening van den heer J. W. Paar.

Laagste inschrs Verstegen en Verhagen, Mill, f 4650 Niet gegund.

VEENDAM Het daarstellen van een woonhuis aan het Oosterdiep te Veendam. kad. sectie B. no. 373, met bijlev. van de daartoe benoodigde materialen, uitgezonderd verschillende timmer- en smidswerken. Raming f 5165. Door het best. der vereen. voor ambachts-onderw. „Veendam—Wildervank".

Laagste inschr. G. Dopper, f 4862.

4 OCTOBER.

DEVENTER (ONDERH.). De verbouwing van het perceel no. 28 aan de Keizerstr. om ingericht te worden tot kantoren enz., voor de Geldersche Credietvereen. te Deventer.

Metselw. Laagste insch. G. v. d. Berg f 3226.

Timmerwerk. B. Hilbert, f 2749.

Metsel- en timmerw. H. Lammers, f 3982.

Smidswerk. firma C. L. Fransen f 538.

Schilderwerk. W. Reuvecamp, f 541.

Behangerswerk. A. H. Beuter, f 171.

Steenhouwerswerk. Korteling, f 525.

Loodgieterswerk. J. de Grovel, f 684.

Stucadoorswerk. J. H. Hermsen, f 212.

DIEMEN. Het bouwen van een bijzondere school, 3 lokalen met onderwijzerswoning.

Ingekomen 9 biljetten. De drie laagste waren: C. v. d. Graaf, Watergraafsmeer, f 12173; A. M. Mol, Diemen, f 12100; firma Timmer, Muiden, f 11248.

HEEMSTEDE. Het bouwen van een gebouw voor den R. K. Volksbond.

Laagste inschr. P. G. Adriaanse, f 24600.

MAASTRICHT. Het bouwen van 40 dubbele arbeiderswoningen op twee terreinen der voormalige vestingwerken buiten de Brusselschepoort in de gemeente Maastricht, met de leverantie van alle daartoe benood. materialen, arbeidsloonen, transporten enz. In 3 perc. en „en bloc". Door de bouwvereeniging „St. Servatius".

a. Geheel in ringovensteen. *b.* gedeeltelijk in ringovensteen en Limb. steen.

Perc. 1. *a.* Laagste inschr. H. Cremers, Maastricht, f 34965.

b. H. Cremers, Maastricht, f 36361.

Perc. 2. *a.* Spreeuwenberg en Bronswaer, f 46973.

b. H. Cremers, f 49397.

Perc. 3. *a.* Spreeuwenberg en Bronswaer, f 47547.

b. H. Cremers, f 49667.

Massa. *a.* H. Cremers, f 129275.

b. H. Cremers, f 133725.

WILHELMINADORP (ZEEL.). Het bouwen van een nieuw raadhuis met bijkomende werken. Door het gem. best van Kattendijke.

Laagste inschr. Wed. P. Ooms, Wilhelminadorp, f 2490. Gegund. Op den korten termijn, 5 weken, voor bouwen werd nog aanmerking gemaakt. Een hield zijn biljet terug omdat er geen verlenging bepaald werd.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam,** Sophiaplein — **Rotterdam,** Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda,** Prinsenkade — **Haarlem,** Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen,** In de Betoustraat 8 — **Groningen,** Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen,** IJsselkade.

Hoofd-Directie te s-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . .	" 1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	" 29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Bij een **TRAMWEGMAATSCHAPPIJ** kan voorloopig in tijdelijken dienst **geplaatst worden** een

technisch Ambtenaar

van algemeene ontwikkeling, bekwaam voor het uitwerken van projecten. Salaris nader overeen te komen.

Brieven met opgave van leeftijd, referentiën, enz. te zenden onder n°. 88 aan het bureau van dit blad, Herderstraat 5, *den Haag*.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien, Stoomketelbekl, „Ideaal", E. BUCKER & Co.'s Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cement-ijzerwerken. — L. H. KURPERSHOEK. Zwaanshals, Rott.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verwarming en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIJ, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gegoten geëmaill. ijzeren waschtafels. — PECK & Co., Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 302. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Weesperzijde 7, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Kunstsmeed- en Koperwerken. — WIENER & Co., Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Lichtdrukinr., Neogrageedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN STR. MAARTEN, Haarlem.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Quenasttegels. — KLOOS & VAN LIMBURGH. Rotterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
Sier- en Gevelsteen. — K. G. TELENGA, Bussum.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & ZN., Rotterdam - Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. - D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversteringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Urinoirs (Torlits). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
Waterverzorgingstoestellen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.
Zuiveraars van gebouwen — ASSMAN & Co., Amsterdam.

Mondtegraphiedruk.
Goedkooper dan Photolithografie.
Nette uitvoering. — Snelle levering.
Electrische Lichtdrukinrichting.
Groothandel in Lichtdrukpapieren.
H. J. MONDT
François Valentijnstraat 13-15, 's GRAVENHAGE.
Interc. Tel. 520.
Lichtdrukken.
Deze worden vervaardigd in alle mogelijke kleuren.

Tegen vochtige muren
gebruike men de PATENT FALZTAFELN „KOSMOS" uit de fabrieken van
A. W. ANDERNACH, in Beuel a/d Rijn, en in Anvin (Frankrijk).
Onmiddellijk droge wanden. Isoleerende luchtlaag, ventileerende tusschenruimte. Doet werkelijk opdrogen. Afdoend middel tegen schimmel, paddestoelen, huiszwam; tegen aanslaan van vocht, voortplanting van geluid, warmte, koude. Besparing van brandstof in den winter. Geen vermindering der ruimte. Hechte bepleistering. In honderden gevallen sedert vele jaren een beproefd middel. Men vrage den uitvoerigen prospectus No. 547. Met de levering der PATENT FALZTAFELN „KOSMOS" belast zich de heer
I. SNITSLAAR, te Amsterdam, 11 Plantage Badlaan.

26E JAARGANG. No 42

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR, C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. f 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. f 17.— PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels f 1.—, elke regel meer 20 cents Groote letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

INHOUD

Derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling, door H. van der Kloot Meijburg, (vervolg van blz. 581). — Prijskamp in de Schoone Bouwkunst 1906. — Examen tot het verkrijgen van het diploma van bouwkundig opzichter. — Prijsvragen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

DERDE DUITSCHE KUNSTNIJVERHEIDSTENTOONSTELLING TE DRESDEN

DOOR

HERM. VAN DER KLOOT MEIJBURG.

(Vervolg van blz. 581.)

IV.

Van de Stuttgarter architecten, die hier met eene groep van tien interieurs vertegenwoordigd zijn, is prof. Bernhard Pankok de grootste kracht. Zijn werk heeft wel eenige verwantschap met dat van v. d. Velde; het verraadt eveneens eene groote vrijheid in opvatting en eene bijzondere voorliefde voor grillige lijnen, vooral in het ornament. Deze eigenschappen treden duidelijk te voorschijn in de door hem ontworpen feestzaal, eene ruimte, kostbaar betimmerd met zeer hooge gepaneelde lambrizeering, versierd met inlegwerk van zeer accurate uitvoering. De groote breede hoofdingang dezer zaal, in het midden gelegen, buigt, zich geleidelijk uit den wand ontwikkelend, sterk naar voren; met groote ronde hoeken, waarin sofa's zijn opgenomen, sluit deze wand zich bij de korte zijwanden aan. Men moet oprechte bewondering hebben voor de werklieden die deze gewrongen vormen, welke ook in de meubelen en andere onderdeelen worden herhaald, op zulk eene onberispelijke wijze tot uitvoering wisten te brengen; doch daarmede is alles gezegd. Van hoeveel fantasie dit alles ook moge getuigen, hoe kunstig en kostbaar deze betimmeringen ook zijn uitgevoerd, als voorbeeld van gezond en praktisch werk kan het bezwaarlijk worden gesteld. Deze opmerking geldt trouwens ook voor vele andere interieurs; dergelijke bizarre vormen komen meermalen voor, ofschoon zij, in 't algemeen genomen, veelal tot eenige onderdeelen als tafel- en stoelpooten beperkt blijven. Ook andere buitensporigheden, die soms in het belachelijke vallen, ontbreken natuurlijk niet; zoo bezit onder andere een biljartkamer van Paul Hanstein, eveneens uit Stuttgart en vermoedelijk een bewonderaar van Pankok, lederstoelen, met geweldige nagels beslagen, waarin alleen een oude Germaan zich behaaglijk kan voelen.

Eene kamer voor een kunstvriend, door Fritz Höhndorf ontworpen, is daarentegen weer zeer beschaafd en bijzonder gezellig ingericht door de gelukkige groepeering der meubels. De schrijftafel is bijv. zoo geplaatst, dat een afgesloten hoekje gevormd wordt, met boekenkasten in de onmiddellijke nabijheid.

Ook een leeskamer van Alfred Koch te Darmstadt, voor het Stedelijk Museum aldaar, vertoont zeer goede vormen; alleen de kleur is wat *te* schril. De betimmering der wanden, het hout der lessenaars en stoelen zijn cobald-kleurig gebeitst, waardoor een te brutale onsympatieke toon wordt aangeslagen.

De afdeeling „München" omvat vijftien vertrekken, waarvan zeven de woon- en ontvangkamers van een hoogen staatsbeambte voorstellen, en één als zittingszaal voor het kantongerecht is ingericht, waarbij zich vijf vertrekken aansluiten, die als bestuurskamer voor het gerecht en woning voor den kantonrechter zijn gedacht. Over deze afdeeling ligt een voorname deftige stemming, hetgeen geenszins van alle groepen, en vooral niet van de laatst bezochte, kon worden verklaard. Naar bijzondere vrije vormen heeft men hier niet gezocht; integendeel, de verschillende interieurs bezitten min of meer bekende elementen en toonen duidelijk aan, dat zij op oude grondslagen zijn opgetrokken.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

Vooral Bruno Paul heeft in zijne ontvanghalle eene groote soberheid betracht en eene strengheid aan den dag gelegd, die bijna tot het klassieke nadert. De wanden zijn tot aan de rondgaande bovenramen met gepolijst groen-grijs en zwart-blauw marmer bekleed, waartegen enkele fijne meubeltjes van gepolitoerd palissanderhout geplaatst zijn. Een der wanden is doorbroken en laat een vrijen doorblik in de kleine voorruimte, waar eenige treden tot de groote halle opstijgen. In den wand daartegenover is eene wandfontein met brons-figuur aangebracht.

Rondom deze halle scharen zich de andere vertrekken, waarvan de werkkamer voor den regeering-president van Bayreuth en een eetkamer, beide eveneens van Bruno Paul zich bijzonder onderscheiden. Het eerste is een zeer deftig en streng interieur, sober van lijn en kleur, niettemin van nobele werking. Een der wanden wordt ingenomen door eene ingebouwde boekenkast met geslepen ruitjes in de bovendeurtjes. De andere wanden zijn voorzien van eene lambrizeering terzelfder hoogte als de kast. Deze betimmeringen zijn, evenals de meubels, van zwart gebeitst eikenhout; de zitmeubels zijn met bruin leder bekleed. Boven de kast- en wandbetimmeringen loopt een fries, evenals het plafond in groote vierkante paneelen ingedeeld, en uitgevoerd van gepolitoerd ahornhout met mahonie-inlagen. Op den vloer ligt een kleed met blauw patroon op groen fond. De eetkamer is zeer licht van kleur; de wanden zijn wit gelakt, waarboven een geornamenteerd fries van wit stukadoorwerk en eveneens wit plafond. De meubels zijn van citroenhout en doen, met de koperen verwarmingskasten, zeer mooi in deze lichte, vriendelijke omgeving.

De zittingszaal van het kantongerecht te Salzbach in Beieren, van prof. F. A. O. Krüger en Julius Diez, is in twee gedeelten verdeeld: het podium voor de rechters met een houtplafond, en de ruimte voor het publiek waar een vlak kruisgewelf de afdekking vormt. De lage lambrizeeringen zijn evenals de meubelen in licht, blank hout uitgevoerd. De wanden zijn licht groen, in twee tinten behandeld, terwijl het gewelfde plafond wit gelaten is. Het geheel is zeer eenvoudig en draagt een ambtelijk karakter. Meer zorg en kosten zijn besteed aan de hierbij aansluitende bestuurskamer van Adelbert Niemeijer, in donker gebeitst eikenhout vervaardigd, welke een voornamen, doch iets of wat somberen indruk maakt.

Richard Riemerschmid, de leider van de „Dresdener Werkstätten für Handwerkkunst", waarvoor een afzonderlijk gebouw is opgericht, heeft in het hoofdgebouw twee officierssalons voor den kruiser „Dantzig" tentoongesteld, die weinig pretentieus, doch zoo gerieflijk mogelijk zijn ingericht en gunstig afsteken bij de gewone scheepsbetimmeringen die meestal zeer pronkzuchtig naar oude stijlen zijn gevormd. Riemerschmid's streven is dan ook voornamelijk daarop gericht, om de kunstnijverheid in innig verband te brengen met de eenvoudige, practische eischen van het dagelijksch leven en naast het handwerk ook de machine een belangrijk, doch wel-overwogen aandeel in de productie te geven, opdat ook voor minder koopkrachtigen goede en smaakvolle woninginrichtingen verkrijgbaar zijn. In het afzonderlijke gebouw zijn verscheidene proeven in deze richting te zien. Er zijn daar meerdere vertrekken en vertrekjes ingericht, zoowel voor arbeiders als voor middenstanders, die ondanks hun eenvoud toch een aangenaam tehuis bieden. Waar echter zoozeer de praktijk op den voorgrond wordt gesteld en getracht wordt het handwerk te verheffen, moet het verwondering baren, dat men soms samenstellingen ziet die weinig constructief en logisch gedacht zijn, en vaak herinneren aan den „Jugendstil". Ook het schilderen van meubels, dat hier veel toegepast werd, zal op den duur niet kunnen voldoen; zoo'n interieur moet weldra tot een kostbaar en lastig onderhoud aanleiding geven, wil het zijne aantrekkelijkheid niet snel verliezen.

De wandeling in het hoofdgebouw vervolgende, vraagt een vriendelijke doch eenigszins coquette woonkamer van Bernhard Wenig uit Hanau onze belangstelling. Dit vertrek met betimmering en meubels van kersenhout met spaarzame aanwending van ahorn- en Indisch ebbenhout, is in twee afdeelingen verdeeld, waarvan de kleinste iets verhoogd en met een vlak tongewelf gedekt, de schoorsteen en boekenkast bevat en een gezellig zitje biedt. Ook in het groote gedeelte der kamer, meer voor bewoning bestemd, is zooveel mogelijk naar hoekjes gezocht waardoor het geheel een beetje geknutseld voorkomt, en iets popperigs heeft.

De afdeeling Düsseldorf is bijna uitsluitend vertegenwoordigd door prof. Peter Behrens, en opent met eene zwaar geproportionneerde marmeren halle waarin eene zeer massieve schouw van kunstzandsteen is opgesteld.

Zeer streng, voornaam, doch door al te veel rechte lijnen en geometrisch ornament een weinig koel en stijf, is zijne muziekzaal die ongeveer den basiliekvorm bezit: een middengedeelte, met een tongewelf gedekt, wordt door zware, vierkante pijlers van de vlak gedekte zijbeuken gescheiden; hier zijn tusschen de pilasters blauw bekleede banken, waarboven spiegels, geplaatst. De achterwand van de middenpartij, als een vlakke nis terug gebouwd, waarin de concertvleugel geplaatst is, is in goudtint geornamenteerd en van verdiepte paneelen van grijs marmer voorzien. Overigens zijn de wanden en pijlers geelgrijs van kleur, met blauwe lijnen, cirkels en blokken. Het tongewelf is licht groen, door grijs met witte banden in banen verdeeld, welke kleuren eveneens voorkomen in het geometrisch ornament boven de nis. Bij deze zaal sluit zich onmiddellijk eene open binnenplaats aan; deze is aan drie zijden omgeven van een rondgang, waarvan het dak door zware zuilen zonder basementen gedragen wordt. Het geheel is zeer breed van opvatting en bezit een persoonlijk cachet.

Minder goed geslaagd is de ontvangkamer waarin de vele rechte lijnen onbehaaglijk werken en gezocht schijnen. Ook de kleur doet niet prettig aan; de grijsblauwe tint is te koel en levenloos. Niettemin bezit dit vertrek wel iets voornaams, hoewel het voor bewoning minder aangenaam moet zijn. Gezelliger is de verbindingsgang, die naar de boekerij van Fritz Hellmut Ehmcke voert. Hier is een kunstenaar aan het woord, die met eenvoudige middelen een aangenaam geheel tot stand weet te brengen; vooral de vlak gehouden boekenkast en schrijftafel zijn goed geslaagd.

Om aan te toonen, dat zij, die niet in de gunstige positie verkeeren een eigen huis te bezitten dat naar den eisch kan worden ingericht, zich toch het genot van een modern milieu niet behoeven te ontzeggen, werd door de „Leipziger Künstlerbund" een tweetal gewone huurhuizen ingericht voor matige prijzen. De eerste woning, bevattende drie kamers en eene keuken, zal voor 2500 Mark volkomen in te richten zijn; de tweede, van zes kamers en eene keuken, kost compleet 5000 Mark. Hoewel deze interieurs niet vergeleken kunnen worden met de vele luxurieuse vertrekken van de voorgaande afdeelingen, bezitten zij toch onmiskenbaar goede eigenschappen die aantoonen, dat met een weinig goeden wil en met overleg in een huurhuis toch nog wel een aangenaam tehuis is te scheppen, mits de huiseigenaar niet getracht heeft op zijne wijze de woning te verfraaien en daaraan met hand en tand vasthoudt. Meerendeels zijn de wanden der vertrekken tot op ongeveer twee derde of drie vierde der hoogte met effen papier beplakt, waarboven een gepleisterd fries dat zich bij het vlakke plafond aansluit. Ook het houtwerk is in eene passende kleur geverfd, zoodat eene zekere eenheid, die in de meeste huurhuizen verre is te zoeken, hier niet ontbreekt.

Ten slotte zijn in het hoofdgebouw nog drie ruimten voor eene stationshalle en wachtkamers ingericht, die evenmin als een spoorwegwaggon, veel van de gewone typen afwijken.

In aansluiting met deze afdeeling moet nog gewag gemaakt worden van de afdeeling winkelinrichtingen ontworpen door prof. Fritz Schumacher, waarvan de façade het voornaamste is. Een ver overstekend dak, rustend op eenvoudig geconstrueerde ijzeren consoles, die zich uit de ijzeren wandstijlen ontwikkelen, vormt eene soort open galerij, waarop de zes winkels zich door streng gehouden, wit geschilderde puien openen. De ruimten tusschen deze puien en stijlen zijn met blauw-groen verglaasde tegels bekleed, die aan het geheel een groote levendigheid bijzetten.

(Wordt vervolgd.)

PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST 1906.

J. M. van der Meij.

Naar wij vernemen is het resultaat van den onlangs in de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam gehouden Prijskamp in de Schoone Bouwkunst medegedeeld aan hem, wie den prijs door de Jury is waardig gekeurd.

Voor dien Prijskamp hadden zich aangemeld vier deelnemers, waarvan echter een zich reeds spoedig terugtrok.

Na den proefkamp werden de drie overige mededingers tot den eindkamp toegelaten. Het gevolg van dezen was, dat door de Jury de prijs, bestaande in eene gouden eerepenning, is toegekend aan den heer Joan Melchior van der Meij, te Amsterdam.

Nu alzoo beslist is, dat de prijswinner — wat door de wet van 26 Mei 1870 verlangd wordt — blijken heeft gegeven van groot talent en buitengewonen aanleg, zal hij, op gemotiveerde aanbeveling van de Commissie van Toezicht op de Academie, door H. M. de Koningin begunstigd kunnen worden met een jaargeld van *f* 1200, ten einde hem in de gelegenheid te stellen zich in de schoone bouwkunst te volmaken.

Deze ondersteuning kan hem telkens voor een jaar — hoogstens gedurende vier achtereenvolgende jaren — worden verleend.

De heer Van der Meij werd op 19 Augustus 1878 te Delfshaven geboren. Hij genoot zijne opleiding aan eene der Hoogere Burgerscholen met 3-jarigen cursus te Amsterdam, en daarna aan de eerste Ambachtsschool aldaar. Daarna is hij eenige jaren — practisch — werkzaam geweest als hulp-opzichter, opzichter en teekenaar, en gedurende de laatste 9 jaren, bij den heer Ed. Cuypers, architect, o.a. bij het ontwerpen en uitvoeren van verschillende woonhuizen, bank- en stationsgebouwen enz. Het laatst is hij bij dien architect werkzaam geweest bij de voor-studies en het definitief ontwerpen voor de inzending in antwoord op de prijsvraag voor het Vredespaleis.

In 1903, daartoe aangespoord door den heer Ed. Cuypers bij wien hij toen werkzaam was, onderwierp hij zich aan het examen tot het verkrijgen van het Diploma van Bouwkundig Opzichter, ingesteld door de Mij. t. Bev. der Bouwkunst. Zijn examenwerk trok toen al aanstonds de aandacht, en het gevolg der beoordeeling van het door hem ingeleverde werk was, dat hij met glans n°. 1 van de geslaagde candidaten voor het examen was. Er waren toen 48 candidaten opgekomen, waarvan aan 29 het Diploma kon worden toegekend.

Van de onderscheidingen die hij verwierf, vermelden wij die in de prijsvraag voor een gebouw voor eene Kinder Vacantie-kolonie, uitgeschreven door de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam, en die voor de prijsvragen voor een Protestantsche Kerk en voor een Gouvernementsgebouw, uitgeschreven door het Genootschap Architectura et Amicitia te Amsterdam.

De heer Van der Meij heeft in hoofdzaak zijn succes te danken aan den ernst en den onverflauwden ijver waarmede hij gestudeerd heeft, en die hem, op den ingeslagen weg voortgaande, een schoone toekomst tegemoet doen gaan.

Wij wenschen hem van harte toe, dat hij — na zijn studiereis — zijne toewijding in ruime mate beloond moge zien.

EXAMEN TOT HET VERKRIJGEN VAN HET DIPLOMA VAN BOUWKUNDIG OPZICHTER

ingesteld door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst volgens besluit van de Algemeene Vergadering der Maatschappij gehouden 28 Mei 1891.

De groote opkomst van candidaten in 1906 heeft tot de noodzakelijkheid geleid, het aantal candidaten in twee deelen te splitsen.

Het examen voor het eerste gedeelte der candidaten werd afgenomen op 26, 27 en 28 Februari en 1 Maart, dat voor het tweede gedeelte op 5, 6, 7 en 8 Maart.

De volgende vragen werden ter beantwoording voorgelegd aan de candidaten van de eerste ploeg.

Maandag 26 Februari, voorm. 9—10 uur.

Opstel over een bouwkundig onderwerp.

De candidaten ontvingen de twee volgende vragen, waarvan echter slechts één beantwoord behoefde te worden.

1. Wat is naar uwe meening de manier waarop met een goed geordend bouwwerk moet worden aangevangen en welke zijn de achtereenvolgende werkzaamheden.
2. Wat is in hoofdtrekken het werk van den dagelijkschen opzichter en welke administratieve bezigheden heeft hij daarbij te verrichten.

Maandag 26 Februari, voorm 10–12 uur.

Meetkunde.

1. De zijde van den regelmatigen in een cirkel beschreven driehoek is $4\sqrt{3}$ dM.
   Bereken het oppervlak van den in denzelfden cirkel beschreven regelmatigen twaalfhoek.

2. Van een driehoek zijn de zijden 13, 14 en 15 d.M. lang.
   Bereken de zijde van den gelijkzijdigen driehoek, die dezelfde oppervlakte heeft als genoemde driehoek.

3. Van een regelmatige vierzijdige piramide zijn de ribben van het grondvlak 6, en de opstaande ribben 8 d.M.
   a. Verdeel den inhoud door vlakken evenwijdig aan het grondvlak in drie gelijke deelen.
   b. Verdeel de zijvlakken door vlakken evenwijdig aan het grondvlak in drie gelijke deelen.

4. Bereken het oppervlak en den inhoud van het lichaam, waarvan de horizontale en verticale projectiën hieronder zijn gegeven.

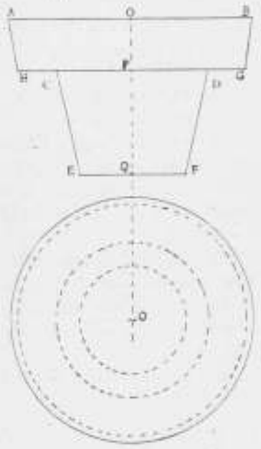

Diameter AB = 10 dM,
„ HG = 9 „
„ CD = 6 „
„ EF = 4 „
Hoogte OP = 2 „
„ PQ = 4 „

5. Van een bolsegment is de pijl 2 dM en de middellijn van van het grondvlak 1 M.
   a. Bereken den inhoud en het oppervlak van dat segment.
   b. Verdeel het oppervlak van dat segment door een vlak evenwijdig aan het grondvlak in twee deelen van gelijke oppervlakte.

6. Van een kubus zijn de ribben 3 dM.
   Bereken de ribben van een kubus waarvan de inhoud $\frac{1}{2}$ is, en die van een ander die 4 maal zoo groot is.

Maandag 26 Februari, nam. 1–5 uur.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening van een erker, uitbouw, zie de plaat fig. 3 (*) waarvan de midden-onderramen schuivend, de bovenramen naar beneden schuivend zijn. De zijbovenlichten zijn tuimelend, de onderramen naar buiten draaiend, de erker wordt door schuifblinden afgesloten.

In het tweelicht op de verdieping zijn de bovenlichten naar beneden schuivend, de onderramen naar binnen draaiend.

De zwaarte van het kozijnhout is op de teekening aangegeven, terwijl al het raam- en deurhout 4,5 cM. dik is.

In teekening te brengen, op ware grootte: de doorsneden over a, b, c, d, e, f, g, h, k, l, m en n.

Dinsdag 27 Februari, voorm. $8\frac{1}{2}$–10 uur.

Stelkunde.

1. Vereenvoudig:

$$\frac{2x^2-2x+4}{3(x^2+3x+2)}+\frac{3(x-1)}{2(x^2-1)}-\frac{2(x+1)}{(x+1)^2}$$

(*) Op deze plaat komen ook de schetsteekeningen voor, behoorende bij de vragen die van de tweede ploeg der candidaten werden voorgelegd, en die in een der volgende lieferingen zullen worden opgenomen.

2. Vereenvoudig:

$$\left[\frac{(a+b)^2}{a^2}\times\frac{4a^2}{(2a-b)^2}+3\right]:\left(2a+\frac{1}{b}\right)$$

3. Los de volgende vergelijkingen op:
   a. $\frac{1}{3}(x+5)-\frac{1}{4}(x-3)=\frac{2}{6}(5x+1)-27.$
   b. $3+\sqrt{(x^2+x+1)}=x+5.$
   c. $2\frac{1}{2}x+8\frac{1}{2}y=4\frac{1}{2}(x+y)$ en $\frac{30}{x}+\frac{75}{y}=6.$
   d. $6x^2-17\frac{1}{3}x-\frac{33}{3}=0.$

Dinsdag 27 Februari, voorm. 10–12 uur.

Beschrijvende meetkunde.

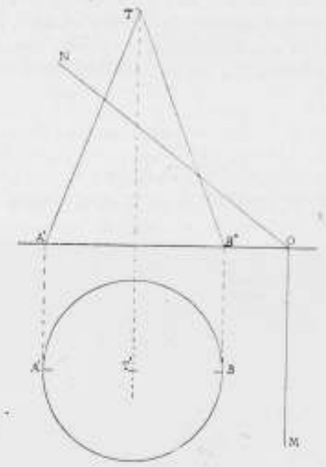

1. *a.* Construeer de horizontale projectie der doorsnede van het vlak M O N met den kegel.
   b. Sla die doorsnede in hare ware grootte op het vertikale vlak neer.
   c. Wentel den kegel om de middellijn AB van het grondvlak tot die middellijn een hoek van 45° met het horizontale vlak maakt, en construeer dan de beide projectiën van den kegel en die van de doorsnede.

2. *a.* Indien de assen bij eene isometrische projectie 2 dM. lang zijn, bereken dan de lengte hunner projectie.
   b. Van welke lijnen is, bij eene isometrische projectie, de projectie gelijk aan de ware lengte dier lijnen, en waarom?

3. Construeer de isometrische projectie van een cirkel, waarvan de straal 2 cM. is.

Dinsdag 27 Februari, nam. 1–5 uur.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening van een mansarde-kap, zie plaat fig. 8.

Te teekenen, op een schaal van $\frac{1}{50}$ der ware grootte, doorsnede en plattegrond van de kap met uitslag hoekkeper. De afschuiningen van de dakvlakken benevens de houtverbindingen juist aan te geven en alle houtzwaarten in te vullen. De kap wordt beschoten; het staande gedeelte met leien gedekt en het liggende met zink met roeven.

a. is een daklicht, met brute spiegelglas gedekt, waarvan het staande gedeelte tot ventilatie van een daaronder liggende ruimte dient, en voorzien is van vaste ventilatiebordjes.

b. is een dakverster tusschen twee schoorsteenen. Het plat ook met zink met roeven afgedekt, de zijwangen met leien bekleed.

Gevraagd worden details op $\frac{1}{10}$ van de ware grootte van 8, 9, 10, 11, 12, 13 en 14.

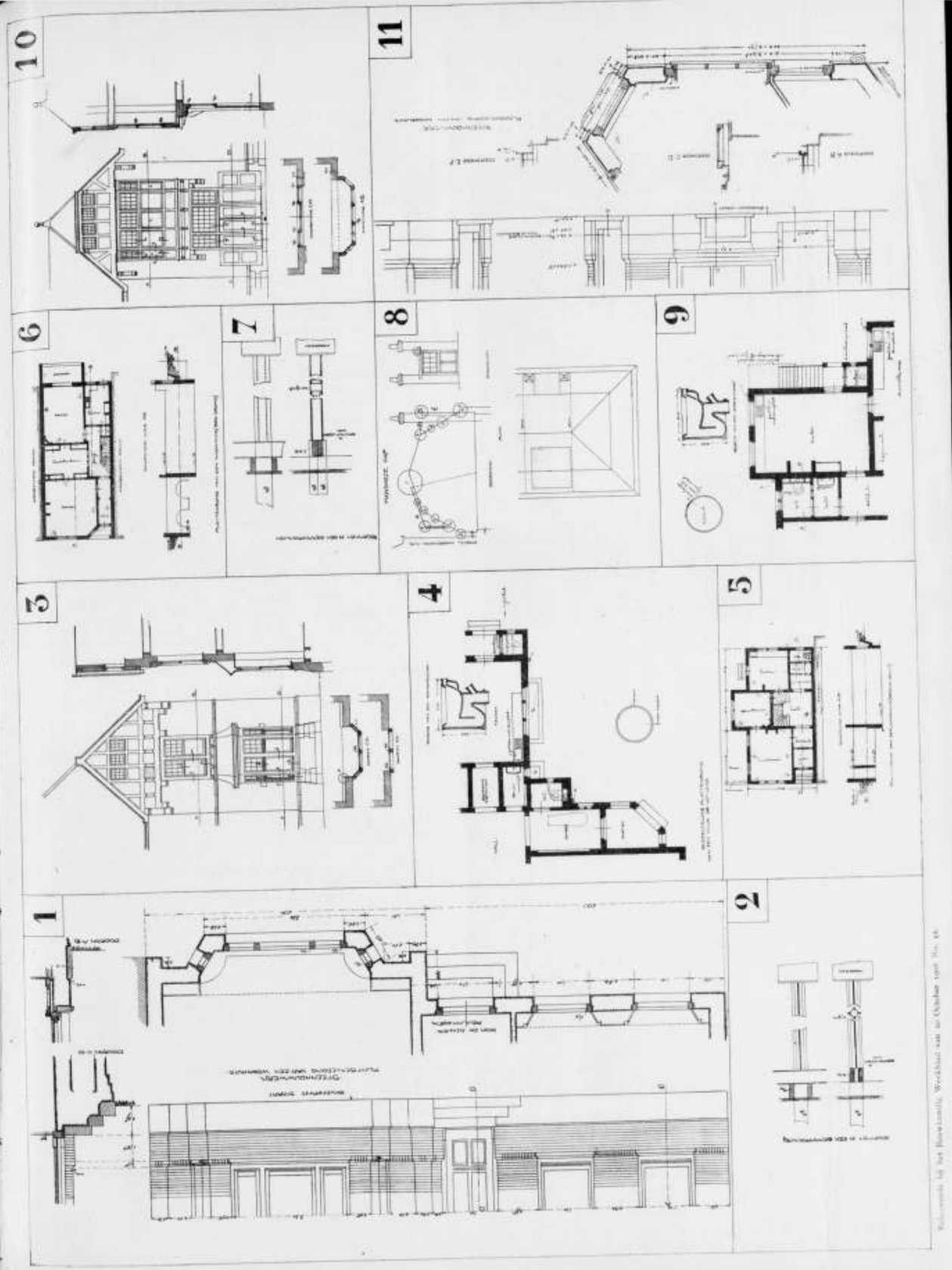

Woensdag 28 Februari, voorm. 9–12 uur.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening voor steenhouwwerk, zie plaat fig. 1, waarvan de bekleeding 0.10 M. dik is.

In teekening te brengen, op $^1/_{20}$ van de ware grootte, de verschillende stukken waaruit deze bekleeding bestaat, benevens treden, drempels, neuten en hoekblokken, zoodanig dat de aansluiting en de afmetingen duidelijk zichtbaar zijn.

Bovendien daarbij te voegen een bordereau van de benoodigde steen (Zweedsch graniet).

Woensdag 28 Februari, nam. 1–4 uur.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening van een gedeeltelijken plattegrond van eene villa op het land, zie plaat fig. 4.

De vloer van de keuken ligt 40 cM. boven den aanliggenden grondslag. De verdiepinghoogte is 4.00 M. van vloer tot vloer gemeten. De badkamer is boven de entrée gelegen, terwijl daarnaast zich bevindt de closetruimte, waarin een handwaschbakje.

De fundeering op zandaanvulling ligt ± 1 M. beneden den aanliggenden grond, terwijl die van den kelder ligt 2.40 M. beneden den aanliggenden grond. Bij a zijn de regenwaterpijpen aangegeven, bij b de lichtkolken voor de kelderramen. Het regenwater moet afgevoerd worden naar een regenbak.

In teekening te brengen, de geheele rioolleiding met juiste plaatsing van de putten voor regen-, huiswater en faecaliën, en op de schaal van 1 à 10 de plattegronden en doorsneden over alle putten met de aansluitingen van de boven elkaar geplaatste closets met leidingen, het dienstbodenprivaat, de beerput en de gemetselde regenbak.

Woensdag 28 Februari, nam. 4–5 uur.

Bouwkunde. De candidaten ontvingen een schetsteekening van ijzeren kolommen in een graanpakhuis, zie plaat fig. 7.

In teekening te brengen, op $^1/_5$ van de ware grootte, de doorsneden, aanzichten als aangegeven, benevens de daarbij behoorende plattegronden.

Het gedeelte A is gegoten ijzer, het overige is getrokken ijzer.

Overal waar noodig de bevestiging en verankering duidelijk aangeven.

Donderdag 1 Maart, voorm. $8^1/_2$–$10^1/_2$ uur.

Rekenen. Los de volgende evenredigheid op:

1. $\frac{2^{3}/_{4}}{5^{1}/_{2}} : 0.875 = 4^{1}/_{5} : x.$

2. Een hefboom zwaar 30 Kilo en lang 5 M. heeft zijn zwaartepunt in het midden en wordt op 1 M. afstand van het lastpunt ondersteund. Het steunpunt bevindt zich tusschen den kracht- en den lastarm.

Aan den krachtarm worden op afstanden van 1, 2, 3 en 4 M. respectievelijk gewichten van 5, 10, 15 en 20 Kilo geplaatst.

Welke last houdt den hefboom in evenwicht?

3. Het weerstandsmoment van een vierkante doorsnede, waarvan de diagonaal horizontaal geplaatst is: ◇, wordt bepaald door de formule $P L. = R \frac{1}{12} b^3$.

Druk elk der gegeven letters in de overige uit.

4. Vijf werklieden werken te zamen 24 dagen en 10 uur daags aan een werk, dat zij aangenomen hebben voor *f* 251.60.

De uurloonen bedragen respectievelijk 6, 8, 15, 20 en 25 cents en de wekelijksche (6 dagen) toelagen *f* 0.60— 0.80—1.50—2.— en 2.50.

Welke som blijft na afrekening van loon en toelagen over en hoeveel komt ieder hunner daarvan toe, indien de verdeeling plaatst heeft in verhouding der uurloonen.

5. Een meter van zekere stof kost *f* 7.—. Met hoeveel moet dan 1 Engelsche el en 1 Amsterdamsche voet betaald worden?

6. Een terrein, groot 2.5120 H.A., wordt verkocht voor *f* 144.188.80 met 12 $^1/_2$ winst. Hoeveel bedraagt de inkoop per c.A.?

Donderdag, 1 Maart voorm. $10^1/_2$—12 uur.

Handteekenen.

In teekening brengen, op ware grootte, de linkerhelft van het kapiteel en een gedeelte der latei, met verschillende doorsneden.

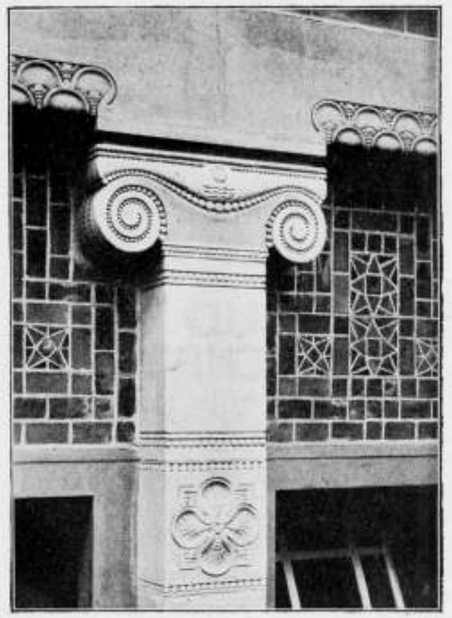

Kapiteel met lateien van zandsteen, schaal (circa) 1 à 13.

Donderdag, 1 Maart nam. 1–4 uur.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening van een plattegrond van een woonhuis, zie plaat fig. 6.

De afmetingen van de muren zijn in den plattegrond aangegeven; de te gebruiken steen is van den Waalvorm.

De kelderruimte is gelegen onder de gang en de keuken; de vloer van den kelder moet 5 lagen dik zijn en afgedekt met tegels.

De vloeren van entrée, gang en keuken zijn voorzien van trogwelven. Het afscheidingsmuurtje tusschen keuken en gang, en de privaatmuurtjes rusten op ijzeren balken. De vloer van den beganegrond ligt op 1.40 M. + AP., de straat op 1.20 M. + AP. Bovenkant vloerplaat kelder ligt op 1.60 M. + AP., bovenkant vloerplaat hooge fundeering op 0.80 + AP. Op bijgaanden plattegrond van de fundeering van het kelderplan (zie hieronder), zijn de gestippelde gedeelten spaarbogen.

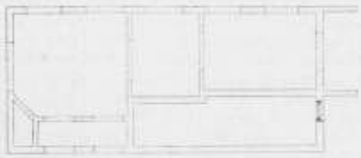

In teekening te brengen, op $^1/_{10}$ der ware grootte, de paalfundeering met kespen en schuifribben; op $^1/_{20}$ der ware grootte de verschillende muur-doorsneden met de opstanden van de aansluitingen van dien kelder met de spaarbogen.

(Wordt vervolgd.)

PRYSVRAGEN

De jury voor de beoordeeling van de ingekomen plannen voor een nieuw Burgerweeshuis te Haarlem, heeft van de 22 ontwerpen de eerste premie van *f* 500 toegekend aan het plan van den architect-ingenieur J. A. G. van der Steur en de volgende premies aan de heeren C. de Graaf, architect, en P. Doorn, directeur van de Amhachtsschool, allen aldaar.

Hoewel het eerste ontwerp niet voor *f* 90,000 kan worden uitgevoerd, acht de Jury de verwezenlijking daarvan door het aanbrengen van wijzigingen toch zeer wel voor dat bedrag mogelijk.

De jury bestond uit de heeren C. Muysken, Henri Evers en C. B. Posthumus Meijjes, en heeft van haar onderzoek een uitvoerig rapport ingediend.

De ingezonden ontwerpen worden van 12 tot 26 October in het Weeshuis aan het Klein Heiligland op middagen tentoongesteld.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 13 October 1906. *De aansprakelijkheid voor de Beurs te Amsterdam*, overgenomen uit de N. Rott. Courant, die meent, dat „de man op het kerkhof ligt." De Red. van „De Opmerker" schuift de verantwoordelijkheid op de beide laatste Directeuren der Publieke werken; zij wacht de besprekingen in den Raad af.

Het resultaat der prijsvragen voor de toepassing van bricorna, door J. H. A. Mialaret. Terecht heeft de Jury erkend, dat de onderwerpen van de Ie en de IIe prijsvraag „veel te bindend" waren; het gevel-schema voor de IIe prijsvraag (streng gevolgd naar een gevel aan de Heerengracht te Amsterdam. Red.) vertoonde wanverhoudingen. Terecht ook stelde de Jury nu voor, om bij de volgende prijsvraag als onderwerp op te geven: „een gewoon burgerhuis, zooals er honderden overal gebouwd worden." Maar dan zonder andere maten — meent de schrijver — dan breedte en vloerboogten.

De firma Van de Loo behoort ook in de Bricorna „vormverscheidenheid" mogelijk te maken; als zij dit doet — en de schrijver heeft vernomen dat dit het geval is — opent zij voor de bouwkunst een nieuw artistiek gebied, en zijn bij een nieuwe prijsvraag ontwerpen te verwachten van grootere eigenaardigheid en grooter eenheid dan thans het geval is geweest. (In het programma der prijsvragen was medegedeeld: dat Bricorna kan geleverd worden in alle formaten, met vlakke zijden, al of niet geprofileerd, of — zoo gewenscht — met versieringen in relief. Red.)

Architectura, 13 October. *Gevaarlijke steensoorten*, ingezon. den door den heer Ferd. Engers. Tot de middelen om steenhouwersknechts te beschermen, behooren: meer hygiënische inrichting van de werkplaatsen; het werk staande uitvoeren; afschaffing van accoordwerk; verbod van bewerking van steen, afkomstig van gesloopte oude gebouwen. In een bijschrift van den heer Jos. Cuypers wordt den Raad gegeven, de mededeelingen van den heer Engers onder de oogen te zien. Het is van belang, dat bijzonder solide bouwmaterialen, zooals de harde zandsteensoorten, in geen ongunstiger daglicht worden gesteld dan noodig is.

„Technisch gedeelte": Vervolgen van: *Ontwerpen en bewerken*, en van: *Over Polderbemaling. Iets over huiszwam.*

De Bouwwereld, 10 October. *De Bricorna-prijsvraag*, door J. H. W. Leliman. De schrijver vraagt, of een prijsvraag wel de aangewezen weg is om tot de oplossing te geraken die de firma Van de Loo zoekt; hij hecht meer er aan, enkele, als beguafd bekende kunstenaars op te dragen ontwerpen te maken. De prijsvragen hebben zoowel in artistieken als in praktischen zin een veel ernstiger doel dan studieprijsvragen, dat niet bereikt kan worden zonder de algemeene medewerking van beproefde krachten. Deze doen echter — hier te lande — niet aan prijsvragen mede.

De Schierstins te Veenwouden, door S. Kolkijk. Deze stins is het eenig overblijfsel der talrijke kloosters die zich in de middeleeuwen in het tegenwoordige Friesland bevonden, en de laatste der versterkingstorens — waarvan afbeeldingen tusschen den tekst — uit dien tijd. De stins is thans gerestaureerd. Een betrekkelijk geringe som is noodig om noodzakelijke herstellingen aan betimmeringen uit te voeren, en deze in den ouden toestand te brengen. Wie stelt die beschikbaar.

De Tentoonstelling op Gemeentelijk Administratief gebied. Een enkel woord over hetgeen deze te zien gaf omtrent de diensten, die zich bezighouden met de toepassing van de woning- en stedenhygiëne.

Het nummer bevat een afbeelding van de inzending van den heer J. M. L. Lotz in de *Vredespaleis*-Prijsvraag.

Technisch Weekblad, 12 October. Voortzetting van het artikel: *Iets over torsie- of wringingsvastheid*. Verder: *Practische formules voor het berekenen van assen*.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Huis te Meeteren. Het oude kasteel te Meeteren (Gelderland) zal worden afgebroken. In vroeger eeuwen behoorde het toe aan de Graven van Bentheim, later aan de Heeren van Cuyk. In de jaren 1768—69 werd het in zijn tegenwoordigen vorm herbouwd.

Opgravingen in Limburg enz. In het Museum van Oudheden te Leiden is een zaaltje geopend, waarin de uitkomsten tentoongesteld zijn van de verschillende in den afgeloopen zomer vanwege het Museum verrichte opgravingen. Eerstens een model van het opgravingsterrein in de nabijheid van Valkenburg, waar overblijfselen eener Romeinsche hoeve zijn opgegraven, als kiezelfundamenten en overblijfselen van verbrande palissaden. Photo's en bijschriften verduidelijken de vondsten. Voorts zijn aanwezig een menigte fragmenten van Romeinsch vaatwerk, ijzerwerk, dakpannen enz.

Ook is er bijeengebracht een verzameling van hetgeen te Katwijk is gevonden: vaatwerk, van af terra sigillata uit de eerste helft der Ie eeuw tot aan scherven van Merovingischen oorsprong uit ongeveer de Ve eeuw; een kralensnoer, insgelijks uit de Ve eeuw, en overblijfselen van den huttenbouw op de vindplaats in de duinen.

Ten slotte is een verzameling photo's aanwezig van de opgravingen in Germaansche grafheuvels bij Hoog-Soeren, verricht op last van H. M. de Koningin.

Filialen J. Lips Bzn. Op 27 September 1906 werd door de bekende fabrieken van den heer J. Lips Bzn. een magazijn van brandkasten, kluisdeuren, inrichtingen voor safe-deposit, geldkisten, huisdeur- en veiligheidssloten geopend te Brussel, nadat op 20 Sept. een dergelijk magazijn te Utrecht was geopend. Waar in verschillende groote steden van Europa en daarbuiten reeds filialen en agentschappen bestaan, kon niet worden nagelaten een magazijn te Brussel te stichten, waartoe gereede aanleiding bestond, nadat de inzending der fabrieken op de tentoonstelling te Luik in 1905 den Grand Prix verwierf. Zij had daar een groot succes, zooals de bezoekers dier tentoonstelling hebben kunnen waarnemen.

Nieuwe kerk te Delft. Bij het afbikken van kolommen in de Nieuwe Kerk is een schildering daarop ontdekt, waarschijnlijk eene Madonna voorstellende. Na ingewonnen voorlichting van den heer J. L. Schouten, is het afbikken onmiddellijk gestaakt; het kerkbestuur zal zich nu verder nog met andere autoriteiten op kunstgebied in verbinding stellen.

Oud Stadhuis te Maastricht. Op de gemeente-begrooting voor 1907 is een bedrag van *f* 2500 gebracht, om daarmede een begin te maken met de restauratie van het gebouw dat wel het Oude Stadhuis genoemd wordt, maar nooit als zoodanig dienst heeft gedaan. Het was namelijk het „Dinghuis," waar de Gerechten of Schepenbanken van Limburg en Luik de vierschaar spanden. De stad hoopt, dat ook subsidies door den Staat en de Provincie voor deze restauratie zullen worden verleend.

Het zeer merkwaardige gebouw dagteekent uit 1475, dus uit den zeer vroegen tijd der renaissance; in den gevel zijn nog vele Gothische motieven te zien. Een goede afbeelding van het gebouw is te vinden in het Bouwkundig Weekblad N°. 35 van 27 Aug. 1904.

BUITENLAND.

Zweibrücken. Op 23 Sept. jl. is alhier het Wittelsbacher-gedenkteeken onthuld, een fontein gedeeltelijk door den Staat, gedeeltelijk door particulieren bekostigd. Het ontwerp is van de beeldhouwers Prof. E. Kurz en F. Floszman te München.

Berlin. Eene schatrijke dame heeft een som van 150.000 Marken beschikbaar gesteld, om daarmede te Potsdam, een gedenkteeken voor Heinrich Heine op te richten. Het werk is opgedragen aan den beeldhouwer J. Uechtritz te Berlin.

Zwitserland. Aan den Bond is voorgedragen eene nieuwe oostelijke verbinding van Zwitserland met Italië, en wel van Chur over Somoix, Olivone en Biasca, door den 2.9 n. Greina-keten. De Greina-tunnel zal slechts 900 meter boven zee komen, zoodat dure klimmingen voorkomen worden. De kosten van aanleg zijn op 72 millioen gulden begroot.

Rome. Door den architect Prof. Giacomo Bono is de fundeering en de zuilvoet van de zuil van Trajanus, gedeeltelijk hernieuwd.

Keulen. Den 6den October j.l. is alhier de tentoonstelling der „Kölner Künstlervereinigung Stil" geopend. Zij bevat werken op het gebied van ornamenteele schilderkunst, beeldhouwkunst en architectuur, weefkunst en boekversiering. De sluiting is op 12 Nov. a. s. vastgesteld.

Milaan. Het ontzettend groot aantal prijzen dat aan de tentoonstellers is uitgereikt, verhoogt de waarde daarvan niet. Zoo hebben verkregen: Italië, op 3995 inzenders, 3260 prijzen; Frankrijk, op 2493 inzenders, 1480 prijzen; Duitschland, op 475 inzenders, 485 prijzen; Engeland, op 195 inzenders, 228 prijzen.

Natuurlijk zijn de prijzen alleen maar in papier uitgereikt, en kosten dus niet veel.

Berlin. De Senaat der Kgl. Akademie te Berlin heeft als gewoonlijk weer den wedstrijd voor den grooten Staatsprijs in Pruissen op het gebied der architectuur voor 1907 uitgeschreven.

De plannen moeten vóór 4 April ingeleverd zijn. Om hieraan mede te dingen moet men, 1° Pruis zijn en 2° het 33e levensjaar nog niet ingetreden zijn. De prijs is groot 3300 Marken voor eene studiereis van 1 jaar, die uiterlijk 2 jaar na de bekroning moet zijn aangevangen. De reiziger mag gaan waar hij wil, doch moet o. a. Italië in zijn programma opnemen, zoo hij dat land nog niet bezocht heeft.

Tunis. Een molen van 5 verdiepingen aan de ingang van de haven van Tunis is in 24 uren 20 graden geheld.

Het van cement beton opgetrokken gebouw kostte meer dan een millioen francs en is merkwaardiger wijze niet gescheurd. De verzakking heeft zijn ontstaan te danken aan de waterpeilverlaging van een meer in de nabijheid. Men hoopt door verzwaring der fundeering verdere verzakking te voorkomen. Het hooge gebouw zal dan een tweede toren als die van Pisa zijn.

Bazel. Te Bazel is eene nieuwe Burgerschool voor meisjes geopend die bijzonder geroemd wordt voor hare inrichting en architectuur. Zij is gebouwd voor zeshonderd leerlingen en kost 700,000 francs, of per kub. meter 33.35 frs.

Zwitserland. De uitvoer van Electriciteit uit Zwitserland naar het buitenland is verboden.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 22 OCTOBER.

DONGEN. Het bouwen van een nieuwe R.K. kerk en pastorie met bijbehoorende werken.

Het R.K. kerkbest. van den H. Jozef, Bisdom Breda n.m. 3 u. in 't café van J. Lichtenberg-Achterberger. Bestek en teek. van kerk en pastorie ad *f* 5 van pastorie afzonderlijk à *f* 2 verkrijgb. bij den arch. J. H. H. van Groenendaal te Vugt, waar inl. verkrijgb. zijn. Aanw.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een paardenstal, voermanswoning, wagenloods enz., op het terrein der gemeentereiniging.

Het gem.best., 's midd. 12 bestek en teek. met gezegeld bij. à *f* 2.50, verkrijgb. ter gem. secretarie. Aanwijzing gedaan.

LEUSDEN. Het bouwen van een koetshuis met stalling bij het hotel Oud-Leusden te Leusden.

De arch. A. Pothaven v.m. 11 u. in hotel Oud-Leusden. Bestek en teek. ter inz. in voorn. hotel en zijn ad *f* 1.50 verkrijgb. bij den arch. Aanw. gedaan

WOENSEL. Het weder opbouwen der sigarenfabriek met aanhoorigheden.

De firma Th. v. Hapert Peeters. Bestek en teek. ter inz. bij L. v. d. Gevel aan de Markt. Inl. geeft Abr. Bogers, bouwk. Aanw. 22 Oct. v.m. 10 u.

DINSDAG 23 OCTOBER.

HALFWEG. Het bouwen van een Landhuis.

De arch. D. E. L. v. d. Arend te Park Aerdenhout, post Zandvoort.

HUIZUM. Het bouwen van een gasmeesterswoning.

Het gem.best van Leeuwarderadeel n.m. 1 u. Bestek en teek. ad 60 cts. verkrijgb. ter gem.-secretarie alw. bilj. in te lev. tot uiterlijk 's m. 12 u.

WOENSDAG 24 OCTOBER.

APELDOORN. Het afbreken van een bestaand café en bouwen van een nieuw café.

De heer G. Stempher 's-av. 7½ u. cafe „Germania", alw. bestek en teek. ter inzage.

DONDERDAG 25 OCTOBER.

NIJMEGEN. Het verrichten van eenige werkzaamheden en herstellingen aan den Bouwhof „Wezelschen Hof" onder Wijchen.

Regenten van het oude Burger Gasthuis n.m. 3 u. in 't gesticht aan de Molenstraat. Bestek en teek. ter inz. bij F. H. v. Muilekom, Molenstraat no. 45. Aanw. ter plaatse op 23 Oct. v.m. 10 u.

VRIJDAG 26 OCTOBER.

HOOGEVEEN. Het bouwen van twee aan een gebouwde woningen op een terrein aan de Groote Kerkstraat.

De arch. J. Carmiggelt 's m. 12 u. in 't cafe A. Bolk, alw. bestek en teek. ter inz. zijn. Aanw. 26 October v.m. 10 u.

OLDENZAAL. Het verbouwen van een pakhuis tot woonhuis en het bouwen van een paardenstal met verdere werken en zulks aan de Steenstraat.

De arch. C. J. ter Ellen, 's av. 6 u. in 't café van de wed. T. A. de Jong, alw. bestek en teek. ter inz. zijn. Aanw. 26 Oct. v.m. 10 u.

WEESP. Het vergrooten van het gesticht a. d. Kabeljouwsteeg en aan de Heerengracht.

Het R.K. Paroch. Armbest. v.m. 11 u. in café „Het Loosje".

MAANDAG 29 OCTOBER.

LONNEKER. Het bouwen eener smederij met winkelhuis, nabij de R. K. keek.

De heer Gerh. van Harten te Oldenzaal n.m. 4½ u. in café J. Warmes te Lonneker. Inl. geeft G. Derksen te Enschedé.

DINSDAG 30 OCTOBER.

UTRECHT. Bestek no. 1074. Het verbeteren van de wachterswoningen no. 1, 2 en 3 van de lijn Sittard—Herzogenrath, Raming *f* 4460.

De maatij. tot Exploit. van Staatsspoorwegen n.m. 2 u. (lok. tijd.)

DINSDAG 6 NOVEMBER.

NEER (LIMB.). Het bouwen van woning, stallingen en bergplaatsen, voor rekening van Jean Rijs, nabij den Rijksweg.

De aanbesteder n.m. 2 u. in het café van de Wed. M. Naus. Bestek en teek. tegen *f* 1,25 bij Leon Waegemans te Roggel, waar ook inl. verstrekt worden. Aanw. 6 Nov. v.m. 11 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

23 SEPTEMBER.

HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van twee kegelbanen met hotel- en badkamers, voor rekening van den heer R. Boukamp, Stationsstraat aldaar. Door den arch. J. H. Slot.

Gegund aan J. N. en L. Swaan, Hilversum, voor *f* 10000.

NIJKERK (ONDERH.). Het bouwen van eene woning in het Nijkerkerveen, voor rekening van het bestuur der Christelijke school.

Timmerw. Laagste inschr. H. Pijpers, *f* 489.
Metselw. G. v. Dijkhuizen. *f* 847.
Schilderw. Firma Wed. G. Pol, *f* 56.
Massa. H. Pijpers, *f* 1464.

26 SEPTEMBER.

OLST. Het bouwen van een woonhuis (zonder glas en verfwerk). Door den bouwmeester H. Wissink.

Timmer- en metselw. M. Veldhuis *f* 1706. Niet gegund.

IJzerw. H. J. Roesink, *f* 69.50. Gegund.
Loodgietersw. H. Heiligers, *f* 41,50. Gegund

4 OCTOBER.

SOMMELSDIJK. Het bouwen van 3 arbeiderswoningen in den polder het Oudeland aldaar nabij de hofstede van A. Buis.

Laagste inschr. Metselw. J. Boeter, *f* 1440.
Timmerw. T. Mosselman, *f* 1086.
Smidsw. C. Tieleman, Sommelsdijk. *f* 355.
Schilderswerk. K. v. d. Sluis, *f* 1,20.

6 OCTOBER.

EIBERGEN. Het amoveeren van een boerderij met schuur en het bouwen van een boerderij met schuur. Door den arch. T. Broekhuizen.

Ingekomen 7 inschrijvingen. Hoogste Jansen Aalten, voor *f* 5270; laagste inschrijver F. Nijland, Eibergen, voor *f* 3640. Gegund.

8 OCTOBER.

's-HEERENBERG. Het bouwen van een dubbel woonhuis met bijlev. van alle materialen. Door B. te Boekhorst te 's-Heerenberg.

Laagste inschr. A. Egging, 's Heerenberg, *f* 2495.28.

9 OCTOBER.

BERGUM. Het verbouwen van de O. L. scholen, te Suameerderheide en Wijns. Door het gem.best. van Tietjerksteradeel—Giekerk.

School te Giekerk. Laagste inschr. Tj. J. v. d. Meulen, Oudkerk, *f* 684.

School te Suameerderheide. R. S. Sipkema, Kooten, *f* 3159.

School te Wijns, Tj. J. van der Meulen *f* 1844. Gegund.

LEMMER. Het afbreken van een oude schuur en het weder opbouwen van 3 werkmanswoningen. Door den heer Tj. de Jager.

Laagste inschr. L. v. d. Veen en J. Doeven, *f* 2739. Gegund.

MEERVELDHOVEN (ONDERH.). Het bouwen van een heerenhuis voor den heer Castelijns aldaar.

Gegund aan J. Huijbregts te Mierlo, voor *f* 7295 zonder metselsteenen.

10 OCTOBER.

DONGEN. Het bouwen van een woning voor rekening van den heer A. Segers.

Gegund aan den laagsten inschrijver J. Lichtvoet, Oosterhout, voor *f* 4125.

EINDHOVEN (ONDERH.). Het verbouwen van een winkelhuis voor den heer J. Marée—Feijen.
Laagste inschr. Abr. Bogaarts, Woensel, f 5978. Gegund.

ILPENDAM (N.-H.). Het bouwen van een Warmoezierswoning op een terrein aan den Jaagweg, gemeente Ilpendam. Door den heer F. Kleizing te Beemster.
Laagste inschr. P. Tadema. Ilpendam, f 2897.

11 OCTOBER.

VELSEN. Het bouwen van zes woningen op „Watervliet" Door den arch. Andr. v. Driesum Szn. te Apeldoorn.
Laagste inschr. C. Tromp, Castricum, f 11432.

VEENDAM (ONDERH.). Het bouwen van een boerenhuis aan het Westerdiep, voor den H. Veenhuizen. Door den arch B. Wiechertjes te Borgercompagnie.
Laagste inschr. E. Olthof, f 5193. Gegund.

12 OCTOBER.

ARNHEM. Het verbouwen van een deel van perceel 62, Oude Kraan. Door den architect A. R. Freem.
Laagste inschrs. Gebr. de Kinkelder, f 14979.

BREDA. Het bouwen van twee heerenhuizen en bovenhuis aan den Boulevard Breda-Mastbosch te Teteringen met bijlev. van alle benoodigde bouwstoffen. Door den arch. Joseph de Lepper.
Timmerw. Laagste insch. Ant. Maas. f 5862.
Metselw. Fr. Bekers, Prinsenhagen, f 6063.
Massa. W. Dielissen, f 12097. Nog niet geg.

DE STEEG. Het bouwen eener boerderij in de Havikkerwaard bij de Steeg. Door den rentmeester van Middachten.
Laagste inschr. F. Mulder, Ellekom, f 15999.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

WOERDEN. Het maken van een fabrieks" gebouw met bijkomende werken te Woerden, namens de directie der N. V. Fabriek van melkproducten. Door den architect H. J. Nederhorst Jr. te Gouda.
Laagste inschrijver W. Bokhoven, Gouda, f 26483

„FLUX" Bovenlichtsluiting

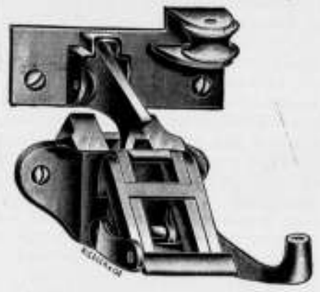

D.R.P. 152008. D.R.P. 157566.
Gepatenteerd in alle landen.

„FLUX" wordt met één koord geopend en gesloten.
Vraagt prijzen en inlichtingen.
Vertegenwoordiger voor Nederland en Kolonieën:
VAN DE POLL, Purmerend.
Te bezichtigen op de Perm. Tentoonstelling van de Mij. tot Bevordering der Bouwkunst.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.
(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

LYST·VAN·LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Antiflood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Ideaal", E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenhouwwerk, — v. d. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v.h. VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flux". — VAN DE POLL, Purmerend.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterd.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.

Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haeusler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jaloesiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer, trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk. — WED. J. AHREND & ZN., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht. — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalkstein. — J. H. P. JANSE, Amsterdam
Natuursteenbewerking. — G. W. HARMSEN, Amsterdam.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — **F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.**
Patent-Falztafeln „Kosmos". — A. W. ANDERNACH, Beul a/Rh.
Plafondplaten. — GEBR. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SOHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam - Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengaas. — F. A. CLOER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverseringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De te Ned. Trockenstuccfabriek, Venlo.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines. — IREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 71/W.
Zechit. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

„BOUWMATERIALEN"
voorheen **M. LUIJTEN.**
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Uitsluitend prima
TRAS.

Patent Exhaust Ventilator,
Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.
voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.
PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER dan elk bekend systeem.
Vraagt de prijscourant van November 1905.
D. P. H. HASSELMAN,
AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.
Telephoon No. 857.

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.
ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN
merk „ETERNIT" (*wettig gedeponeerd*).
Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.
Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking
merk „SCHETSELAAR".
Vraag monsters en prijs.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG 30 October 1906 des namiddags 2 uur (*locale tijd*) aan het Centraalbureau der Maatschappij Moreelse Park, te *Utrecht*, voor de levering van bovenbouwmaterialen namelijk:

BESTEK 220:
380.000 stuks stalen heilingplaten, en 50.000 stuks stalen onderlegplaten.

BESTEK 221:
15 ton stalen tirefoods, 170 ton stalen laschbouten, 5 ton stalen schroefbouten, 5 ton stalen klembouten en 430 ton stalen haakbouten.

BESTEK 222:
230.000 stuks grenen dwarsliggers.

BESTEK 223:
36.000 stuks eiken of beuken dwarsliggers.

BESTEK 224:
Wisselhout en brug-dwarsliggers van eiken- of beukenhout.

De wijze van besteding is in de bestekken omschreven.
De bestekken liggen ter lezing aan het Centraalbureau, Moreelse Park, en bij den Ingenieur, Chef der Werkplaatsen en Magazijnen te Utrecht; zij worden, op *franco* aanvraag en voorafbetaling aan genoemd Centraalbureau (2e Afdeeling, Dienst van Weg en Werken) van af 6 October franco toegezonden voor f 0.50 per bestek.
Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Ingenieur voornoemd.
Utrecht den October 1906.

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen,

voorheen R. KRANENBURG.

Kantoor te Groningen.
Steentilstraat 27—27a.

Telefoonnummer Interc. 596.

Fabriek te Glimmen.
Station de Punt.

„ANTILOOD".

De ondergeteekenden nemen de vrijheid ter uwer kennis te brengen, dat door hun wordt gefabriceerd en in den handel gebracht een **plaatsvervangende verf** voor loodwit, onder den naam van **„ANTILOOD"**.

Daar van **Regeeringswege** de voorkeur gegeven zal worden aan een loodvrije verfstof, zoo verzoeken wij U uwe aandacht te willen vestigen op bovengenoemd artikel **„ANTILOOD"**.

Deze verfstof is vrij van lood of andere schadelijke bestanddeelen, bezit eenzelfde hooge dekkracht en is lichter in gewicht dan loodwit.

De verhoudingen van „Antilood" en loodwit staan tot elkander als 5 tot 7, zoodat met 5 kilo „Antilood" een gelijke oppervlakte even dekkend kan worden bestreken, als met 7 kilo loodwit. **„ANTILOOD"** is samengesteld uit de **beste grondstoffen** en **zoodanig** bereid, dat haar weerstandsvermogen in de buitenlucht **niet** minder groot is dan van loodwit. **„ANTILOOD"** wordt **inharder** dan loodwit.

Zij, die voor de eerste grondlagen voor binnenwerk gewoon zijn eene meleering van zink- en loodwit te gebruiken, zullen door het gebruik van **„ANTILOOD"** een veel **harderen ondergrond** kunnen verkrijgen, waardoor de glansverf een hoogeren glans zal behouden.

„ANTILOOD" oxydeert niet en blijft wit zelfs in de onmiddellijke nabijheid van vuile grachten of kanalen.

Onze **Standwitglansverf voor buitenwerk,** die ook gegarandeerd **loodvrij** is, heeft na jarenlang gebruik proefondervindelijk bewezen sterker te zijn dan loodwitverf. Dit geeft de waarborg dat ons „Antilood", hetwelk op eenzelfden grondslag berust, ook met hetzelfde succes kan worden gebruikt.

De verpakking van dikgemalen „Antilood" is in verzegelde bussen van 50 KG. en grooter.

Monsters worden op aanvraag gratis toegezonden en vertrouwen wij te mogen rekenen op uwe gewaardeerde medewerking om dit artikel ingang te doen vinden.

Onder aanbeveling. Hoogachtend.

UEd. dienstw. dienaren:

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG.

Centrale Verwarmingen en Ventilatie-Inrichtingen

worden ontworpen en uitgevoerd volgens nieuwste Amerikaansche methode door

de Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek

voorheen **G. J. VINCENT & Co., Schiedam.**

GEGARANDEERD GERING KOLENVERBRUIK.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken

---

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.

Erkend BESTE Zandsteen.

Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar

bij den Vertegenwoordiger voor Nederland

FERD. ENGERS, Amsterdam.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

ER BIEDT ZICH AAN een bekwaam

Bouwk. Opzichter-Teekenaar,

pract. en theor. ontwikkeld, direct in dienst kunnende treden.

Brieven onder letter B Bureau v. d. blad Herderstraat 5 den Haag.

H. WESTENBERG - Almelo.

Brandvrije Cementijzer-constructies.

Speciaal adres voor goedkoope BETONVLOEREN in fabrieken, magazijnen enz.

TELEFOON INT. 3206.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.- Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY VOOR MONIERWERKEN

DIRECTEUR J. N. LANDRÉ

CEMENT IJZERWERKEN

VOLGENS SYSTEEM MONIER EN AANVERWANTE STELSELS

BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD & OMVAL TELEFOON No 3028

LOUIS LAPIERE

J. P. GROENENDIJK,

Beeklaan 248, DEN HAAG. — Telefoon No. 1710.

Huis- en Decoratie-Schilder.

ATELIER voor eenvoudig en geschilderd

Glas in lood, Glas in koper enz,

PRIJZEN UITERST BILLIJK.

Teekeningen en prijsopgaaf worden kosteloos aangeboden.

ZECHIT

MAAKT BETON EN PLEISTERWERK WATERDICHT.

ZECHIT verzekert droge kelders en fundeeringsmuren in vochtigen bodem.

ZECHIT bepleistering absoluut bestand tegen het weer en ondoordringbaar voor water bij slagregens.

ZECHIT maakt vochtige muren droog.

ZECHIT geeft waterdichte en vorstvrije brouwerijkelders.

ZECHIT maakt beerkuilen en putten voor huishoudwater ondoordringbaar.

ZECHIT is bestand tegen beerwater, oplossingen van zouten, minerale wateren, enz., het heeft veel meer weerstandsvermogen dan cement-bepleistering.

Nog nimmer bereikte uitkomsten van beproevingen door het Kgl. Materialenprüfungs-amter, Berlijn. Hoogst waardeerende beoordeeling door de eerste deskundigen.

Zechsteen en Zechitwerke Bredelar G. m. b. H. Cassel.

Vertegenwoordiger:

I. LEHREN,

Nieuwe Heerengracht 37, Amsterdam.

Gemalen Puimsteen

het beste betonmateriaal voor **lichte,** geluiddempende, brandvrije, massieve **vloeren, daken,** voor **IJzerbeton-bouwwerken** etc. zooook **drijfsteen** wordt vlug en goedkoop per spoor of schip geleverd door de firma

Kiefer & Streiber

KARLSRUHE en MANNHEIM (Baden)

N.V. Utrechtsche Asphaltfabriek

v/h Firma STEIN & TAKKEN,

VULKAAN Hout-Cement, Cement-Mastix } Dakbedekking.

ASPHALTVLOEREN, enz.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.

WANDTEGELS.

Enorme voorraad Fijnste Engelsche Combinaties.

PLAATSING DOOR BEKWAME WERKLIEDEN.

Ontwerpen en Begrootingen op aanvraag gratis.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

CH. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. ═══ AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Bijkantoor gevestigd te TILBURG, Heuvelstraat 15.

Interc. Telefoonnummer 284.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. — 7 Patenten. — Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Bouwmateriaalhandel „STEENOORD".

Trekweg 5. Den Haag.

Alleenverkoopster voor Nederland en Koloniën van

Kunstmatige Portland Cement

van de sedert 4 maanden in werking zijnde fabriek te Hemixem bij Antwerpen

merk **VAN DEN HEUVEL,**

ruim voldoende aan de Alg. Voorwaarden van Waterstaat, Genie en andere Rijks-, Prov. en Gemeentelijke Voorwaarden.

Vraagt PRIJS en PROEFSTATEN aan bovengenoemd adres.

ONDER DEN SINT MAARTEN

HAARLEM — AMSTERDAM

■ ■ ■ ■ PARIJS ■ ■ ■ ■

EXPOSITIE VAN EEN GROOTE COLLECTIE

Smyrna Karpetten

NAAR SPECIALE ONTWERPEN.

GEDURENDE DE MAAND OCTOBER.

ROKIN N°. 10 AMSTERDAM.

Naaml. Venn.

Dordrechtsche Asphaltfabriek

v/h. fa. ROODENBURG & Co.

ASPHALT-DAKPAPIEREN
CEMENT-MASTIEK (MERK „ETNA")
HOUTCEMENT
PAPPOLEUM
ASPHALTVLOEREN en
DAKBEDEKKINGEN

worden onder veeljarige garantie uitgevoerd.

Scoriae Bricks,

20×9×8 — 20×9×10 — 20×9×12½ en 23×9×10 cM.

zoowel voor KEI- als KLINKER-BESTRATING.

UITSLUITEND VERKRIJGBAAR BIJ

W. DEURVORST - Den Haag,

Kantoor KRAYENHOFFSTRAAT 54

tegenover Station Holl. Spoor.

Grondboringen.

Pijpwellen.

Ontijzerings-Inrichtingen.

A. J. STOEL Jr., Haarlem.

Separatie en Plafondplaten

worden door mij tegen de meest concurreerende prijzen geleverd.

Groote voorraad in verschillende maten voorradig.

Gebr. MIJNLIEFF - Nijmegen.

Muschelkalkstein.

Het materiaal bij uitnemendheid voor monumentaalbouw.

In Duitschland bij de meeste groote gebouwen toegepast, o.a.

Regeeringsgebouw	Coblenz
Politiepresidium	Keulen
Automatenrestaurant Friedrichsstrasse	Berlin
Restaurant Alt Bayern	„
Aschingers Concerthuis	„
Aschingers Hotel	„
Romanischer Hof	„
Papierhaus Dessauerstrasse	„
Groote Bouw Stollwerk	Keulen

en veel meer andere gebouwen, is bewerkt te verkrijgen door tusschenkomst van

J. H. P. JANSE,

Marnixstraat 402, AMSTERDAM.

Vertegenwoordiger der

Kaisersteinbruch Aktiengesellschaft, Keulen.

MONSTERS en OFFERTE gratis.

STALEN BALKEN

N. V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. Ovinge Jr.,

Gelderschekade 31—33, ROTTERDAM.

Kunstsmeedwerken.

ZUID-HOLLANDSCHE

Machinefabriek en Constructiewerkplaats.

Directeur: ANTON KRÖNER.

Beeklaan 138. 's-Gravenhage.

---

v. d. Schuijt & Kuntze,

INGENIEURS,

AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingen.

Pijpleidingen,
Ribbenbuizen, enz.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,

geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

VAN DER MAAS & Co.

Den Haag—Bussum.

Architecten en Beeldhouwers.

Ateliers tot artistieke bewerking van Hout en Steen.

Vervaardigen alle beeld- en steenhouwwerken.

Beeldhouwwerk
op kunstnijverheidsgebied.

ADMINISTRATIE:

Frederik Hendriklaan 172. — Den Haag.

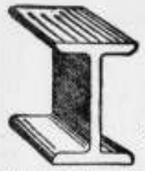

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c/M. voorradig. tot 30 c/M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

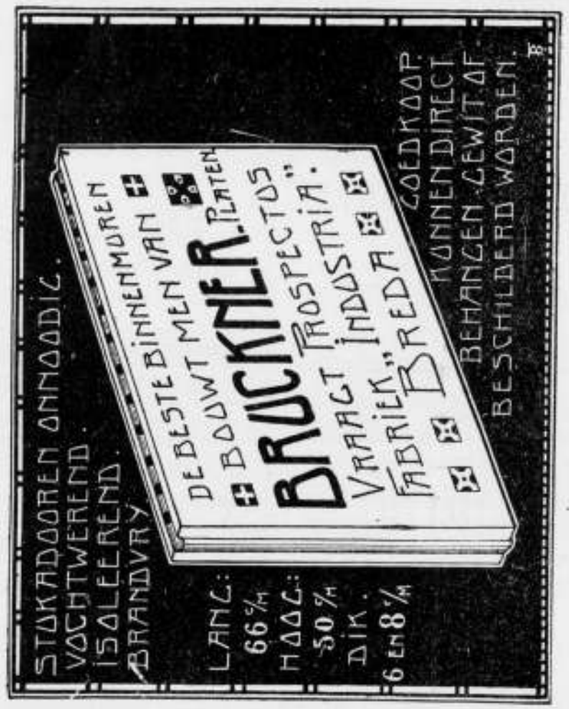

PRISMA'S LUXFER.

Sousterrain, verlicht door Luxfer vloertegels.

Voor inlichtingen wende men zich tot **Wm. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Centrale Verwarmingen

naar verschillende systemen.

Talrijke Nederlandsche referenties.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Hydraulische-, Electrische-, Transmissie- en Hand-

VEILIGHEIDS-LIFTEN

In verschillende **KONINKLIJKE-, RIJKS-, PROVINCIALE-, GEMEENTE-, SPOORWEG-, FABRIEKS-** en **PARTICULIERE GEBOUWEN** hier te lande geplaatst.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Veiligheids deursluitingen,

ONS EIGEN SYSTEEM.

VEILIGHEIDS STUURINRICHTINGEN.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND-LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem, — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Groote lichtkracht bij gering gasverbruik.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg WATERLEIDING.

Geen verhooging van Assurantiepremie zelfs bij opstelling v. Apparaat i. d. woning.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee,

Laan van Meerdervoort 186

DEN HAAG.

Interc. Tel. 2658.

Een best en voordeelig adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.
Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.
Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.
Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek
voorheen
VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.
Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — Sanitary Engineer, AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLÈTE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

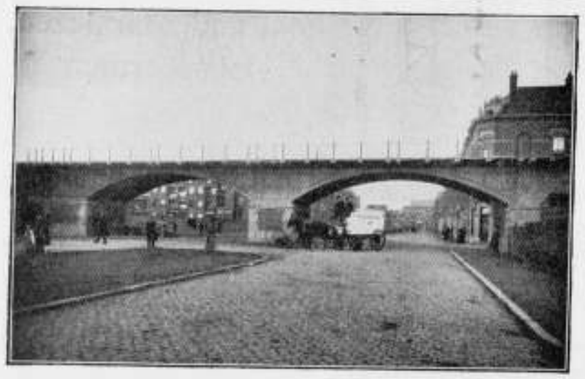
Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij
tot het maken van werken in
GEWAPEND BETON.
DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.
'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26e JAARGANG. No 43

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz. *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling, door H. van der Kloot Meijburg, (vervolg van blz. 597). — Cliché: Foyer van den Schouwburg te Genève. — Eenige punten uit de verordeningen ter uitvoering van art. 1 en 3 der woningwet, door J. H. Schaad. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIËN: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents. Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

DERDE DUITSCHE KUNSTNIJVERHEIDS-TENTOONSTELLING TE DRESDEN

DOOR

HERM. VAN DER KLOOT MEIJBURG.

(Vervolg van blz. 597.)

V.

In het reeds genoemde „Säcksische Haus", dat ontworpen werd door den architect Wilhelm Kreis, zijn de interieurs der Saksische-, doch in het bijzonder der Dresdener kunstenaars ondergebracht, waarvoor in het hoofdgebouw de noodige ruimte ontbrak.

Het lage gebouw met roode pannen gedekt, maakt een zeer voornamen indruk en doet geenszins denken aan een tijdelijk tentoonstellingsgebouw. Het is hoefijzervormig om een binnentuin gebouwd; de beide vleugels zijn door eene lage, met geoxydeerd koper gedekte open galerij, die in het midden door eene rotonde wordt verruimd, verbonden, zoodat de tuin ook aan de vierde zijde is begrensd en wel zoodanig, dat het gezicht op de schilderachtige binnengevels daardoor slechts luttel wordt belemmerd. De hoofdingang, in de lengte-as gelegen, is op twee zuilen cirkelvormig voorgebouwd en iets hooger opgetrokken dan de geheele middenpartij, die op hare beurt wederom hooger is dan de beide zijvleugels; zeer fraaie perspectieven zijn hierdoor ontstaan. Het geheel wordt voorafgegaan door een verdiepten, amphitheatersgewijze aangelegden tuin en is daarmede door dubbele trappen verbonden.

Wanneer men den hoofdingang betreden heeft en de vestibule is doorgegaan, komt men allereerst in eene rotonde, het centrum vormende van het gebouw dat verscheidene vertrekken telt die, hoewel door verschillende artisten ingericht, toch een min of meer samenhangend geheel vormen. De rotonde is afgedekt door een koepel, waarvan het midden is doorbroken, zoodat een breede lichtstroom valt op een groot bronzen beeld dat een monumentale bron kroont.

Langs de wanden zijn in vierkante nissen meerdere beeldhouwwerken geplaatst.

Van deze rotonde voert de weg door eene schilderijenzaal, architectonisch van ondergeschikt belang, naar eene porcelein-galerij van de „Königlich Säcksische Porzellan Manufaktur" te Meissen, waar kunst- en gebruiksvoorwerpen naar oude en nieuwe meesters op tafel zijn uitgestald. Deze galerij, van Wilhelm Kreis, is licht van toon gehouden en bezit iets fijns en beschaafds, ofschoon iets ouderwets, wat ook uit de meubelen spreekt. Deze zijn wit gelakt, evenals de lage lambrizeering waarboven de wand met blauw-groen geornamenteerde stof is bespannen. Deze smalle lange ruimte wordt met een soort vlak en geribt tongewelf gedekt.

Een geheel andere opvatting heerscht in de jacht- en speelkamer van William Lassow, welke door al het politoerde donkere hout iets koels en onbehaaglijks heeft. Niettemin zijn ook goede eigenschappen te loven; zoo is een uitgebouwde erker met vier hoekzetels en speeltafeltje een prettig, gezellig hoekje geworden; de groote schouw daarentegen, die zich aan de Engelsche opvatting aansluit, heeft iets zeer sombers en zwaars.

Een beter geheel, en vriendelijker van kleur is de bibliotheekkamer van Wilhelm Kreis, waarvan de wanden en het plafond, alsmede de meubelen in licht esschenhout zijn

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

uitgevoerd. De beide lange wanden worden door ingebouwde boekenkasten ingenomen, waartusschen pilasters, die in gebeeldhouwde consoles overgaan. Deze zijn echter, evenals de boog-afsluitingen van de beide uitbouwen, veel te zwaar en niet in het karakter van houtconstructies. Zij dragen daardoor veel bij om het geheel een eenigszins on-elegant, bijna plomp aanzien te geven. Beter is in dit opzicht zijn heerenkamer, die stemmiger van opvatting doch, wat ruimtewerking betreft, een weinig versnipperd is. Ook zijn ovaalvormig salon, met zeer monumentalen schoorsteen, mist een flink sprekende hoofdpartij, die aan het geheel meer evenwicht zou kunnen geven; de verschillende onderdeelen, als pretentieus plafond en veelkleurige parketvloer, dringen zich te veel op en doen daardoor afbreuk aan de goede eigenschappen, die dit vertrek ongetwijfeld bezit.

Door eene heerenkamer van Heinrich Lassen, met gezellige hoekjes, zeer streng in Ulmenhout uitgevoerd, en door eene feestkamer en eene muziekkamer van Erich Kleinkempel, waarvan de eerste is voorzien van stoelen met onpractisch hooge leuningen en de tweede opvalt door een donker ultramarijn blauw plafond dat het vertrek een zeer gedrukt en somber aanzien geeft, bereikt men de woonkamer door Fritz Schumacher ontworpen. Dit interieur behoort tot het beste der tentoonstelling; het vertrek vormt een rechthoek, met gestukadoord tongewelf gedekt, en een erker-uitbouw aan één der lange zijden. Wandbetimmeringen, waarin buffet en kastjes werden opgenomen, en de meubelen zijn uitgevoerd in natuurkleurig gepolitoerd kersenhout met fraai inlegwerk en hoogst interessante details. De vlakke paneelen der wanden zijn met grijze stof, met een klein werkje, bespannen; de zitmeubelen zijn met eene soortgelijke, doch blauwer stof bekleed, waarop enkele losse kleurrijke kussens eene aardige afwisseling brengen. Vooral de erker-uitbouw, met links en rechts banken, een groote tafel in het midden, en een aardig uitkijkje op het park is allergezelligst. Het is een zeer fraai, beschaafd en hoogst aantrekkelijk geheel, den bekwamen ontwerper van de protestantsche kerk volkomen waardig.

Wanneer men, na geruimen tijd het vele schoone in dit vertrek met klimmende belangstelling te hebben genoten, eindelijk besluit de wandeling te vervolgen, voelt men zich den lust en den moed ontzinken om de nog restende interieurs aan een kritisch onderzoek te onderwerpen. Toch zijn hieronder uitingen, die eene nadere beschouwing verdienen. Zoo vertoont bijv. de Zittingskamer voor de stedelijke Spaarbank te Dresden, ontworpen door Hans Erlwein, nog belangwekkende eigenschappen. Door de hooge donker gebeitste eikenhouten paneel-lambrizeering en het stemmig grijsgele, met goud opgehoogde kassettenplafond, dat in cementijzer is uitgevoerd, maakt dit vertrek een deftigen indruk, en herinnert het eenigszins aan onze oud-Hollandsche interieurs.

Ook een halle met voorruimte van Max Hans Kuhne, waarmede de serie van vertrekken sluit, vraagt nog even de aandacht. Het is eene zeer groote, door twee verdiepingen heengaande ruimte, nog met een erker-uitbouw vergroot, en eene groote trapopgang in een der hoeken. De wanden, het plafond, de trap enz., alles is in Cottonwood uitgevoerd met vullingen van Ulm-Maser; de parketvloer is van eikenhout. Door de zware verhoudingen, donkere houtkleur en overdreven vele barokachtige beeldhouwwerken, die voornamelijk in het bovenste gedeelte zijn aangebracht, maakt deze ruimte een zeer krachtigen, wat al te massieven en pompeusen, en tevens ouderwetschen indruk.

Het is wel opmerkelijk, dat de rij van profane interieurs, die met de ultra-moderne museum-halle van v. d. Velde geopend werd, met deze min of meer conventioneele halle sluit. Niet alleen in directen, doch ook in indirecten zin liggen deze twee ruimte-scheppingen verre uiteen; zij vormen als 't ware de beide polen waartusschen de moderne kunst in al hare schakeeringen, zooals deze op de tentoonstelling vertegenwoordigd zijn, zich beweegt. In de eerste ruimte treedt een vooropgezet streven naar originaliteit en zelfstandigheid aan den dag, waarbij alle verband met vorige stijlperioden gaarna wordt verloochend; in de tweede heerscht een gemoedelijk conservatisme en worden de oude gegevens dankbaar aanvaard en benut, om eene ruimte te scheppen die bezwaarlijk met den naam „modern" betiteld kan worden, en nochtans door velen zal worden begroet met groote ingenomenheid, doch dan met eene als waarmede men een goeden ouden bekende tegemoet treedt.

(Wordt vervolgd.)

FOYER VAN DEN SCHOUWBURG TE GENÈVE (*).

EENIGE PUNTEN UIT DE VERORDENINGEN TER UITVOERING VAN ART. 1 EN 3 DER WONINGWET.

Even groote verscheidenheid als wordt aangetroffen in de wijze, waarop de verschillende gemeenten van ons vaderland tot nu toe hebben gemeend het toezicht op de naleving hunner Bouw- en Woningverordeningen te moeten inrichten, bestaat er in die verordeningen zelve.

Dit is in zooverre niet vreemd, daar in alle plaatsen van elkaar verschillende toestanden heerschen, waarmede rekening dient gehouden te worden.

Toch is het zeer zeker verkeerd te meenen, dat de bouwpolitie een locaal karakter draagt.

Integendeel berust zij op algemeene beginselen, daar de

(*) In deze zaal werd op 8 Sept. j.l. het afscheidsbanquet van het Congres te Genève gehouden. Zie: Bouwk. Weekblad No. 39 van 29 Sept. 1906.

eischen, aan welke onze gebouwen uit een oogpunt van gezondheid en veiligheid, alsmede van brandgevaar moeten beantwoorden in hoofdzaak dezelfde zijn, en de locale toestanden tegenover deze algemeene grondslagen op den achtergrond treden. (1)

Op verschillende punten is hiermede, dunkt mij, niet voldoende rekening gehouden.

Moeten in de technische voorschriften al verschillen blijven bestaan, iets geheel anders is dit met de administratieve bepalingen.

Deze toch, betreffende de wijze van aanvragen om bouwvergunning, de inrichting van teekeningen en verdere bescheiden; het beroep en het toezicht kunnen zeer goed uniform geregeld zijn.

Niet alleen zou dit het werk van architecten, welke in meerdere gemeenten bouwwerken uitvoeren, zeer vereenvoudigen (iedereen weet welk eene mocite het al kost in eene verordening thuis te zijn, hoeveel te meer als men met meerdere, zooveel verschillende te doen heeft), doch ook voor de gemeenten zelve was dit veel gemakkelijker, eerstens omdat men overal met dezelfde modellen zou kunnen werken (ook financieel besparing) en tweedens omdat het personeel der secretariën, dat toch al met al die technische voorschriften min of meer met de handen in het haar zit, met naburige collega's te rade zou kunnen gaan en bij eventueele verwisseling van standplaats er „in" zou blijven.

Zoowel hiervan als van een uitgewerkt schema der technische voorschriften, zou één en ander in eene bijlage van wet of K.B. zeer op zijn plaats zijn geweest.

Wel hebben verder de gemeenten vrijwel aangehouden de punten hun ter regeling in de art." 1 en 3 der Woningwet opgelegd, zelfs zijn ze van de aangegeven volgorde slechts bij uitzondering afgeweken.

Doch juist dat niet afwijken, wijst er op, dat men louter heeft getracht aan die wettelijke voorschriften te voldoen, zonder zich een zeker einddoel in de inrichting der woningen voor oogen te stellen, dat met eenige sprongen te bereiken zou zijn.

Slechts enkele voorschriften in de bedoelde verordeningen worden hier aan een nadere beschouwing onderworpen en wel: die, voortvloeiende uit punt *a* van art. 3 der Woningwet: *de plaatsing van de gebouwen ten opzichte van den openbaren weg en van elkander;* met betrekking tot de achter de gebouwen *open te houden ruimte* en die, voortvloeiende uit punt *c* van dat artikel ten opzichte van *alkoven*.

Open ruimte achter de gebouwen (2).

Deze ruimte heeft een tweeledig doel en wel: te zorgen voor behoorlijke toetreding van lucht en licht naar die zijde van de woningen en voor gelegenheid tot het opstellen van blusschings- en reddingsmaterieel bij en het beperken van brand.

De eerste bepaling zal zwaardere eischen stellen dan de tweede, zoodat deze buiten beschouwing kan blijven.

Welke lichtvalling kan men zeggen dat voldoende is?

Vrij algemeen wordt aangenomen, dat hieraan wordt voldaan, wanneer het licht, gemeten in het vertikale vlak, onder een hoek van 45° kan toetreden, hierbij onderstellend, dat de toetreding, gemeten in het horizontale vlak, kan plaats hebben onder alle hoeken van 0° tot 180°.

Aan dezen eisch wordt ten opzichte van den openbaren weg voldaan door de bepaling, dat de gebouwen er langs niet hooger mogen opgetrokken worden dan de straatbreedte bedraagt.

Bij de plaatsing ten opzichte van elkander aan de van den weg afgekeerde zijde moet hetzelfde beginsel voorstaan.

In vele gemeenten ontbrak in hunne oude regelingen, daaromtrent elke bepaling; in de Ausnützung van zijn terrein was men geheel vrij.

In Amsterdam had men getracht dit doel te bereiken, door te bepalen, dat niet dieper mocht gebouwd worden dan $^3/_4$ van de diepte van het erf, waarop gebouwd wordt, gemeten uit de rooilijn.

Daar heeft men echter ingezien dat dit cijfer, hetzelfde voor alle erven, onafhankelijk van hunne afmetingen, de breedte der straten waaraan, en de diepte der bouwblokken waarin ze liggen en geen verband houdend met de hoogte der gebouwen, slechts eene gebrekkige regeling inhield.

In de tegenwoordige Amsterdamsche Bouwverordening heeft men in de artikelen 76, 79, enz. eene regeling gemaakt, die met al de genoemde factoren wel degelijk verband houdt.

Hier zal op die regeling zelve niet verder worden ingegaan.

Wat zien wij nu echter elders gebeuren; dat de meeste gemeenten, die deze aangelegenheid of voor 't eerst of weder opnieuw regelen, het oude standpunt innemen, dat Amsterdam zoo pas verlaten heeft, en in het bovenomschreven euvel vallen van een algemeen geldend cijfer voor alle gebouwen.

Na het boven aangehaalde behoeft het onvoldoende van die bepaling geen nader betoog, alleen wordt hier ter illustratie bijgevoegd een schema van de lichtvalling in een Amsterdamsch bouwblok en van die in een blok, ontworpen overeenkomstig de verordening van een gemeente met $^1/_{16}$ van de bevolking, en grondprijzen van $^1/_5$ à $^1/_{10}$ van die, geldend in de nieuwe stad te Amsterdam.

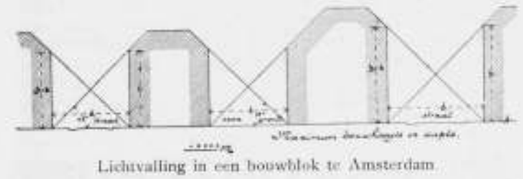

Lichtvalling in een bouwblok te Amsterdam

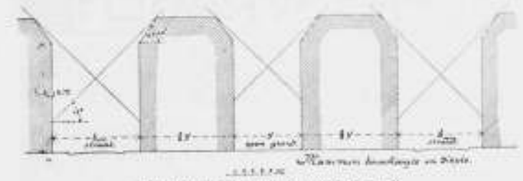

Lichtvalling in een bouwblok te Z.

Alkoven. (2)

Moet men als eerste eisch aanhouden, dat vertrekken, dienende tot duurzaam verblijf van menschen, voorzien moeten zijn van direct aan de buitenlucht uitkomende staande of liggende ramen.

De Duitsche verordeningen bepalen niet anders, ook de Londensche bouwwet laat niet anders toe. Men zou dus geneigd zijn te zeggen, dat wat in zoovele groote steden van het buitenland, als een van zelf sprekende zaak wordt beschouwd, ook hier te lande mogelijk moet zijn.

In 1858, bij het ontwerpen van de 1e Amsterdamsche bouwverordening, heeft men dan ook wel degelijk gedacht de alkoven te verbieden, een daartoe strekkend voorstel van drie raadsleden werd echter niet aangenomen.

(1) Albert Rau in „*Die Baupolizei*".

(2) Gegevens hierover zijn ontleend aan een nota van 22 Juni 1903 van den Directeur v.h Bouw- en Woningtoezicht te Amsterdam aan den Wethouder voor de Publieke Werken dier Gemeente, handelend over de wijze van inrichting der Bouwverordening en aan de Memorie van Toelichting bij het ontwerp dier Verordening.

Wat heeft men na dien tijd gezien; dat de huizenbouw zich heeft ontwikkeld in eene richting precies tegengesteld aan die, waarin hij zich in het buitenland, onder den invloed der aldaar geldende bouwverordeningen ontwikkelde.

Het gevolg is dan ook, dat een groot deel der bevolking in de steden zich aan het alkovenstelsel heeft aangepast.

Toch moet men m. i. weder als einddoel stellen eene woning zonder alkoven.

De zienswijzen van voor- en tegenstanders laten wij verder buiten beschouwing.

Er moet heengestuurd worden naar breedere, ondiepe perceelen; de kosten van straataanleg zullen dan per M². bouwterrein wel grooter worden, doch dit verschil kan, wat de grondkwestie betreft, niet van dien aard zijn, dat de invoering van het betere tijpe daarop moet afstuiten.

Het gevolg van deze overwegingen is geweest, dat het maken van alkoven te Amsterdam is verboden, met uitzondering in de oude stad, en in de nieuwe stad op die terreinen, omtrent welker bebouwing met het gemeentebestuur vóór het tijdstip van in werking treden der Bouwverordening reeds overeenkomsten waren aangegaan.

Hierin is Amsterdam, met zeker wel de duurste grondprijzen, alle andere gemeenten voor.

Voor zoover mij is gebleken, heeft men het maken van alkoven, zelfs in de kleinere gemeenten niet durven verbieden, of heeft men er mogelijk zelfs niet aan gedacht dit te doen.

Hierin is te veel gereglementeerd, datgene wat men vond.

Ook zelfs daar, waar het nog geen burgerrecht had verkregen, zooals op vele plaatsen in Limburg, is het voor het vervolg niet onmogelijk geworden.

Zeer zeker behoort bij eene herziening der geldende verordeningen hierin te worden voorzien.

Delft, October 1906.

J. H. SCHAAD.

PRYSVRAGEN

Op de prijsvraag betreffende gebouwen voor het landbouwbedrijf, uitgeschreven door het Hoofdbestuur der Groninger Maatschappij van Landbouw en Nijverheid, zijn slechts 2 antwoorden ingekomen.

Overeenkomstig het rapport der Jury zijn de uitgeloofde prijzen niet toegekend, maar is het ontwerp „Loonsbesparing" eervol vermeld geworden, en den inzender daarvan, den heer Joh. Hoogenboom, architect te Zierikzee, eene gratificatie van f 150 toegekend.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling Amsterdam. 600ste vergadering, gehouden Vrijdag, 19 October 1906, des avonds te 8 uur in het gebouw der Mij., onder presidium van den voorzitter W. J. de Groot.

De presentielijst was geteekend door 35 leden en geintroduceerden.

De *Voorzitter* zeide, dat het Bestuur gemeend had, het feit van de 600ste vergadering niet beter te kunnen vieren dan door het aan de orde stellen eener belangrijke zaak.

Het lezen der Notulen werd uitgesteld.

De *Voorzitter* riep vervolgens het eere-lid Leliman Sr. welkom en dankte hem voor zijne tegenwoordigheid.

Vervolgens gaf hij het woord aan den inleider van dezen avond, den heer *Leliman Jr.* tot het houden zijner voordracht, getiteld: „Demping der Reguliersgracht. Steden-schennis?" In het kort kwam deze op het volgende neer:

Door het voorstel van B. en W. tot vernieuwing der bruggen op de kruising van Reguliersgracht en Keizersgracht is de nu reeds vijf jaren hangende Reguliersgracht-quaestie wederom aan de orde. Nieuwe gezichtspunten zijn op dit van alle zijden beschouwde vraagstuk niet te openen, maar ook een samenvatting kan zijn nut hebben. De strijd is bovendien van ruimer beteekenis geworden. Hij liep, over het hoofd der gracht heen, over de twee beginsels, in het vraagstuk der stadsmodernisatie.

De qualificatie „Stedenschennis" bracht een onaangenamen toon in het debat. In het spraakgebruik ligt daarin verscholen eene beschuldiging van ruw en tevens listig geweld, van lage wandaad.

Het is ondoenlijk deze quaestie objectief te bespreken met aanhangers van Ruskin's stelregel voor de behandeling van oude monumenten: „Wij hebben ganschelijk het recht niet ze aan te raken", wanneer die bovendien elke poging tot rechtvaardiging van een tegengesteld gevoelen met eene schimpscheut afwijzen. Trouwens over het algemeen blijkt het vaak gewaagd om een quaestie van stedenbouw aan te roeren onder het aan Goethe ontleende motto: „Altes Fundament ehrt man, darf aber das Recht nicht aufgeben irgendwo wieder einmal von vorn zu gründen". In dergelijke quaesties van zoo eminent praktisch belang is geen plaats voor eenig vooroordeel, voor generalisatie. Ieder geval wil met uitsluiting van doctrinaire theorie voor zich opgelost worden.

Sprekers doel was geenszins op te treden als de onvermurwbare pleitbezorger eener demping. Integendeel, hij hoopte dat alsnog in de behoeften, die men door demping wilde bevredigen, op gelijkwaardige manier te voorzien was met behoud der gracht. Echter, bij vergelijking stelde hij zich op het standpunt dat door de voornaamste schrijvers over stedenbouw werd ingenomen, blijkens citaten van prof. Henrici, J. Stübben en Camillo Sitte, die in zijn epochemakend werk „Der Städtebau nach seinen Künstlerischen Grundsätzen", o. a. schrijft: „Noth bricht Eisen. Was sich aus hygiënischen oder anderen zwingenden Rücksichten als notwendig herausgestellt hat, das muss geschehen und sollen darüber noch so viele malerische Motive über Bord geworfen werden müssen".

Het valt niet moeilijk onder den kreet „Vandalisme" eene geestdriftige kunstagitatie in het leven te roepen. Wil men echter dat woord terecht gebruiken, dan moet worden aangetoond dat de vernietiging absoluut zinloos was. Door misbruik van het woord „Vandalisme" is het de tegenhanger geworden van de „eischen van het verkeer" en moet het met ten minste evenveel wantrouwen en voorzichtigheid worden aangehoord.

De geschiedenis leert dat het een veeg teeken is als eene stad zich niet vervormt. Dat wijst niet op een gezond en levenskrachtig organisme. Dr. Sarphathi schreef eens: „De steden zijn aan dezelfde wetten onderworpen als de menschen, zij moeten vooruitgaan of worden met achteruitgang en verval gestraft".

Eene stad is een gebruiksvoorwerp. Het utiliteitsbeginsel moet op den voorgrond staan. Voldaan moet zijn aan de vele en velerlei samengestelde en imperatieve eischen die ter wille van de gebruikswaarde gesteld worden. Het egoïsme van artisten en archaeologen mag bij stadsvervorming niet de alleen leidende factor zijn.

Liefde en eerbied voor het oude zit ons allen in het bloed. „Il y a dans l'homme deux hommes, l'homme de son siècle et l'homme de tous les siècles", zeide Chateaubriand. Die gevoelens hebben echter ook hun fanatici. Zeg aan een derzulken: een gebouw is leelijk en hij zal u ter weerlegging antwoorden: maar het is oud; wijs hem op onhoudbare toestanden en ge krijgt tot bescheid: zij zijn eerwaardig. In de praktijk blijkt hij de belangen van heden en toekomst te willen ondergeschikt houden aan de piëteit jegens het verleden. In één woord: „Was grau für Alter ist, das ist ihm göttlich" geldt van hem naar Schiller's woord.

Waarin de toonaangevende schrijvers over stedenbouw ook van meening verschillen, zij stellen allen op den voorgrond hunner betoogen, dat de eisch der practijk in vollen omvang en zonder voorbehoud erkenning eischt. Een toestand, die, om bij Amsterdam te blijven, in het leven geroepen werd toen het verkeer te water zijne bijzondere eischen stelde, zulk een toestand is niet te bestendigen nu het geldt een baan te vinden voor den aard en den omvang van het verkeer onzer dagen.

Elke tijd stelt nu eenmaal zijne bijzondere eischen, indruischend tegen die van een voorganger.

Dat onze dagen bij de verwezenlijking dier eischen geen piëteit kennen, wordt hun wel eens verweten. Maar dat gevoel werd nooit anders dan platonisch beoefend in tijden, die doordrongen waren van het bewustzijn van eigen kracht en beteekenis en zich geroepen achten daaraan ook uiting te geven in hunne scheppingen. Zulk een tijd huldigde als grondstelling zijner daden, dat het uitgangspunt van zijne werkzaamheid moest zijn het gelijktijdige moderne leven. Juist aan de omstandigheid dat nooit de gegevens en de eischen van den eigen tijd verloochend werden, danken onze steden dat eigenaardige boeiende karakter van geleidelijke ontwikkeling en groei. Ons nageslacht zou zeker begrijpen noch waardeeren, indien wij dien geregelden ontwikkelingsgang onderbraken. De twee opvattingen die bij schier elk geval van stadsmodernisatie elkander fel bestrijden en aanleiding geven tot vaak hartstochtelijke uitingen van principieel en onoverbrugbaar meeningsverschil, begaan over en weer niet zelden onbezonnen overdrijvingen.

Wanneer bijv. een burgemeester van Veere, ville morte bij uitstek en uitnemendheid, op het marktplein een bordje met „Rechts houden" doet plaatsen, dan wil dat eenigen lachlust wekken.

Maar wat te doen als men A. D. 1901 hoort vragen: „Moet de naäperij van het buitenland dan zóó ver gaan dat men zich op de Utrechtsche straatlijn niet van paarden zou kunnen blijven bedienen?"

Wat nu de Reguliersgracht in het bijzonder betrof, voor spreker was niet het gevoelsargument beslissend, maar het antwoord op deze beide vragen: 1°. is het noodzakelijk ter verbinding van het zuiden en zuid-oosten der stad een nieuwen verkeersweg te banen, en 2°. is het mogelijk daarin op andere, maar minstens gelijkwaardige wijze te voorzien dan door demping van de Reguliersgracht? De beteekenis dier gracht bleek spreker verre overschat. De schoonheid van een klein gedeelte leek hem geenszins van zooveel belang, dat men, als in de brochure „Stedenschennis", hare demping ridiculiseerend zou mogen vergelijken bijv. met een voorstel tot afbraak van het Paleis ter wille van het verkeer aan den Dam, of wel met het verlies van de „Staalmeesters".

Hoe hoog men ook stellen wil de wijze waarop in de 17e eeuw Amsterdam werd uitgelegd, daarbij is niet te ontkennen dat zich, vooral sinds het verkeer te land in omvang toenam, welgelijk tekortkomingen openbaarden. Een der zwakke punten is het ontbreken van radicale verkeerswegen van voldoende capaciteit. Dat gebrek heeft zich op vele wijze gewroken. Het is een hoofdreden van de mislukking der XIXde eeuwsche stadsuitbreiding en van de zooveel gemaakte dempingen. Thans is het eene onafwendbare noodzakelijkheid om in Z.-O. richting een ruime verkeersader in het leven te roepen.

De Vijzelstraat voldoet niet aan matige eischen.

De Utrechtsche straat begint juist op de critieke momenten, als de meeste menschen een snel verkeer wenschen, te haperen. Geen dezer straten voldoet zeker aan de voorwaarden die, in een door Charles Buls, den kunstzinnigen oud-Burgemeester van Brussel, bewerkte vertaling eener brochure van J. Stübben, aldus wordt omschreven: „les rues et les places d'une ville doivent tout d'abord satisfaire à la condition essentielle de répondre à la façon la plus complète aux exigences de la circulation". De genoemde straten, hoofdverkeerswegen die een groot, zich sterk uitbreidend en volkrijk stadsdeel bedienen, zijn breed de eene 10 M., de andere op hare breedste gedeelten 9 M.!

Aan verwijzing naar drukke punten in buitenlandsche hoofdsteden hechtte spreker weinig waarde. Eene curieuse politiek om een slechten toestand te vergoelijken door een nog slechteren! Die ginds bestaande toestanden — die bovendien met kostbare middelen worden verbeterd — zich voor oogen te stellen, zou eerst recht dwaze naäperij van het buitenland mogen heeten!

Dempt men de Reguliersgracht, die zoowel Vijzel- als Utrechtschestraat kan ontlasten, niet, dan zal, aangezien de beide divergeerende straten elk een afzonderlijken hoek bedienen, eene verbreeding van *beide* straten niet kunnen uitblijven. Millioenen zijn daarmede gemoeid. Aan spreker dunkt dat andere doeleinden toch eerst aan de beurt kwamen indien zulke royaliteit aan de stadskas mogelijk was. Te zeggen dat de gracht aan beide einden doodloopt is eene absoluut onjuiste voorstelling.

De gracht, gelegen in het verlengde van den Kloveniersburgwal, is desnoods na verbreeding van een kort straatje, eene directe verbinding tusschen het Zuiden met de havenbuurten en het Centraalstation.

Het Rembrandtsplein waarop zij uitkomt, is een der knooppunten van het verkeer. Door den bouw van een brug en de afbraak van eenige huizen aan de Stadhouderskade is de Reguliersgracht een doorgaande weg naar het hart der nieuwe buurt. Wel degelijk is te verwachten dat aldra een groot deel van het verkeer van het zuiden en zuid-oosten naar het westen en het centrum der stad zijn weg over de gedempte gracht zou kiezen. Evenmin als men thans nog de demping van N. Z. Voorburgwal, Spuistraat en Spui met de hand op het hart een roekelooze en overbodige wandaad kan noemen, zal dat met de Reguliersgracht het geval blijken. Ook voor de economische ontwikkeling der stad zal — de talrijke zaken en magazijnen aan de gedempte N. Z. Voorburgwal, welke aan een nauw grachtje onmogelijk geweest waren bewijzen het — een demping van belang te achten zijn.

Eene demping der gracht zou bovendien zijn geld wel opbrengen in verband met de waarde-vermeerdering der aanliggende perceelen.

Na kortelijk te hebben stilgestaan bij de voordracht van B. en W. eindigde spreker met te onderschrijven 't geen Jan van Amstel in het „Handelsblad" van 21 Aug. ll. schreef: „Nu 't echter onmogelijk is de gracht altijd als gracht te behouden; en een deel er van bovendien niet mooi, maar stellig afschuwlijk weerzinwekkend is voor het oog en niet minder voor het reukorgaan; nu het behoud er van voor het belang van vele stadgenooten stellig noodlottig zou mogen heeten, daar meen ik dat de voordracht van B. en W. allerminst een gelukkige greep is te noemen."

Na eene pauze gaf de Voorzitter gelegenheid tot gedachtenwisseling.

De heer *W. J. van Beek* zeide, werkzaam te zijn in het expeditievak en verklaarde zich tegen demping. Wagenaar zegt reeds in zijn werken, dat de grachten zijn voor de scheepvaart en Amsterdam kan op zijn grachten trotsch zijn, waardoor het niet zoo'n vuile stad is als Rotterdam. Dat men stinkgrachten bij ons heeft gedempt zooals de Lindengracht, is te billijken, maar iets anders is het met de Reguliersgracht, waar schuiten voor de Handel Mij. en andere groote zaken doorgaan.

Dit laatste werd betwist door *Mr. D. E. Lunsingh*. Hij kent als bewoner de gracht en weet, dat daar een enkele schuit per dag komt. Ook hij rekent de gracht tot een der schoonheden van Amsterdam, maar neemt waar, dat zeer weinigen daarvan komen genieten, het meest nog Cook's gezelschappen. In de 70er en 80er jaren is in Amsterdam een groote strijd gevoerd over het verlagen der bruggen ten behoeve der paardentrams. Thans vragen de electrische trams om breede wegen, waar dubbel spoor kan liggen en waarover tevens de automobielen geleid kunnen worden.

De heer *Paul J. de Jongh* is het in zoo ver met den inleider eens, dat, wanneer de onvermijdelijkheid aangetoond is, de Reguliersgracht moet verdwijnen. Maar van die onvermijdelijkheid is hij nog niet overtuigd. Bekijkt men de uitbreidingsplannen der stad, dan ziet men, dat het Zuiderstation zal komen in het verlengde van de Spiegelstraat en in die richting zal in de toekomst de groote verkeerstroom ontstaan. Naar zijne meening doet de Gemeenteraad beter, zijn oordeel 5 jaar op te schorten. Overigens beschouwt hij de demping van N. Z. Voorburgwal en Warmoesgracht als een mislukking.

De heer *Leliman Sr.* zegt, dat in elk geval de bruggen moeten verlaagd worden. Hij herinnert aan de tijden van vroeger, toen de Osjessluis, de brug tegenover Arti- en 3 bij het Molenpad werden verlaagd en met algemeen goedvinden. De bruggen zijn zeer lastig en bij sneeuw of ijs gevaarlijk.

De heeren *F. W. Tijmann* en *Herm. J. A. Mulder*, bewoners der Gracht, gaven een schets van den vervuilden toestand van een deel daarvan. De tweede spreker wees er naar aanleiding van de woorden van den heer Leliman Sr. op, hoe de verlaging van de Osjessluis en demping van het Spui daar ter plaatse kranige gebouwen in het leven hebben geroepen. Hetzelfde zal hier gebeuren.

De heer *D. C. Meijer Jr.* wees op het ongezellige van het groote oppervlak, dat een gedempte Reguliersgracht zal aanbieden. Het publiek zal toch in de Utrechtsche straat blijven. Laten Brussel en Parijs hun boulevards hebben en laat Amsterdam zijn grachten houden. Verbetering van de verkeerswegen is wel noodig, maar kan langs anderen weg. Er is een beter plan, dat spreker niet nader mag aanduiden dan dat het geen verbreeding van de Vijzelstraat inhoudt, en dat weldra publiek zal worden.

De *Voorzitter* vertrouwt, dat wij dan met Sinterklaas deze verrassing zullen vernemen.

Voorts herinnert hij aan hetgeen hijzelf heeft gezegd op de vergadering van 8 Januari 1904, toen hij, sprekende over de tentoonstelling te Dresden, het oordeel aanhaalde van specialiteiten op het gebied van Stedenbouw, als Stübben en Grüner en ook toen reeds demping der Reguliersgracht voorstond. (Zie Bouwk Weekblad 1904 blz. 77, 78). Hij waarschuwt tegen de meening, dat de gracht in ongedempten toestand haar karakter steeds behouden zou. Hoe wordt niet de bocht van de Heerengracht bedorven door nieuwe gebouwen.

De tijd is nu rijp om een beslissing te nemen omtrent de Amsterdamsche verkeerswegen. De demping van de Reguliersgracht is daarvan slechts een klein onderdeel. De tram in de Utrechtsche straat met enkel spoor is een treurig behelpen. Men denke boven-

dien aan het intercommunaal tramverkeer, aan auto's en rijwielen. De N. Z Voorburgwal worde het uitgangspunt voor eene verbinding op Zaandam, het Thorbeckeplein voor eene op het Gooi.

Thans was het woord aan den heer *Leliman Jr.* tot het houden van zijn repliek. Spreker wilde beginnen, erop te wijzen, dat Dr. Jan Veth indertijd op eene lezing zijn diepe spijt erover betuigd had, dat de directeur der gemeentewerken van Hasselt afwezig was; spr. kon thans hetzelfde zeggen van Dr. Veth. Na de persoonlijke wijze, waarop deze indertijd den strijd heeft gevoerd, had nu een zakelijk debat kunnen plaats hebben op neutraal terrein.

Den heer de Jongh wenschte hij te doen opmerken, dat het Zuiderstation meer zal komen in de richting van de Leidsche gracht. Veel van wat heden van de Reguliersgracht is gezegd, geldt even sterk voor de Leidsche.

Den heer Meijer herinnert hij aan de woorden van Dr. Sarphati: Een stad, die zich niet vervormt, is in verval.

De *Voorzitter* zegt den inleider dank voor zijne objectieve behandeling van het vraagstuk. Hij vestigt de aandacht der aanwezigen op de kunstbeschouwing, door den Secretaris aangeboden, van 16de-eeuwsche bouwwerken uit Frankrijk, Duitschland en Italië.

De heer *Leliman Sr.* spreekt de hoop uit, dat de eerstvolgende 600 vergaderingen even nuttig mogen zijn als die van heden avond.

De vergadering werd daarop gesloten.

v. G.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 20 October 1906. *De rioleering en waterverversching van Amsterdam.* Conclusiën uit het rapport der Commissie, in Nov. 1904 ingesteld, die loozing op de Zuiderzee voorstelt. De rioleering betreft alleen de buitenstad. De conclusiën zullen over 't algemeen worden aanvaard.

De prijsvraag voor het Burgerweeshuis te Haarlem. Uittreksel uit het rapport der Jury, wier uitspraak niet in den geest der Redactie is.

Rapport der Jury over de *Prijsvraag betreffende gebouwen voor het landbouwbedrijf*, uitgeschreven door het Hoofdbestuur der Groninger Mij. van Landbouw en Nijverheid.

Architectura 20 October. *Prix de Rome voor Bouwkunst.* Mededeeling van het resultaat.

Rationalisme voorheen, Voorbeelden van decoratieve toepassing van het klassieke schema in vroeger tijden.

18e Eeuwsche huizen aan de Zaanstreek, met afbeeldingen tusschen den tekst.

Het „Technisch gedeelte" geeft: het slot van: *Ontwerpen en Bewerken,* en van: *Over Polderbemaling;* verder artikelen over: *Het meten der uitzetting van cement,* en over: *De fabricage van kalkzandsteen.*

De Bouwwereld. 17 October. *Hoe men in Rome bouwt,* ontleend aan de N. Rotterd. Courant.

De regeling van het Vakonderwijs hier te lande. Beschouwingen over het rapport van den heer H. J. de Groot, verschenen als bijvoegsel van de Nederl. Staatscourant van 23 en 24 Sept. 1906.

De architect. Bevoegdheid en titel Op het Architecten-Congres te Brussel in 1897 is met „algemeene" stemmen de volgende motie aangenomen: „De bouwkundige vereenigingen moeten een krachtige beweging op touw zetten om van hunne respectieve regeeringen de instelling van een diploma te verkrijgen". Maar in België — het artikel komt uit Antwerpen — en Nederland is nog niets in dien zin gedaan. In Holland examineeren ze, en met succes, opzichters en ambachtslieden, maar de architecten loopen er meest „ongestempeld" rond.

Mannesmann-buizen als kolommen. Voordeelen der Mannesmann-zuilen boven gegoten ijzeren kolommen.

Het nummer bevat een afbeelding van gevel en indeeling beganegrand van het ontwerp van den heer *C. de Graaf,* te Haarlem, dat de tweede premie verwierf in de prijsvraag voor een *Gereformeerd Weeshuis* aldaar.

Technisch Weekblad. 19 October. *Bestratingen* (vervolg). Hierin worden behandeld Graniet en Grauwacke. Vervolg van: *Iets over torsie- of wringingsvastheid.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

„Het Vredespaleis". De commissie voor de uitgave van het werk „Vredespaleis" bericht dat met de verzending der eerste aflevering 10 November a. s. door de Uitgevers-Maatschappij Elsevier een aanvang zal worden gemaakt.

Uitbreidingsplan 's Gravenhage. In het nummer van dit blad van 13 Oct. j.l. werd de inhoud medegedeeld van het adres der Afdeeling 's Gravenhage van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, die daarin te kennen gaf: het ten zeerste te zullen betreuren, indien de Raad voorstellen van B. en W. tot goedkeuring van plannen voor den aanleg van straten zou behandelen en niet in plaats daarvan des te krachtiger aandrong bij B. en W. tot bespreking van de indiening van een nieuw, verbeterd uitbreidingsplan.

Nu is in de vergadering van den Gemeenteraad van 22 Oct. het voorstel behandeld: om te verklaren, dat — hangende de beslissing omtrent het uitbreidingsplan — de ingekomen aanvragen om goedkeuring van stratenplannen in behandeling kunnen genomen worden. Dit voorstel lokte een levendige discussie uit, en het indienen van verschillende voorstellen of moties, waarin B. en W. verzocht werden, óf hun voorstel in te trekken, óf wel met eventueele bouwplannen, uitgezonderd die voor volkshuisvesting, te handelen overeenkomstig 's Raads besluit omtrent de motie Lely.

B. en W. namen aanvankelijk de volgende motie over:

„De Raad besluit, dat, hangende het uitbreidingsplan, geen voorstellen tot goedkeuring van stratenplannen in behandeling zullen worden genomen, tenzij daarbij een overwegend gemeentebelang betrokken zij." Maar toen de Wethouder van Publieke Werken daartegen bezwaar had, werd die motie in gewijzigden vorm als volgt door B. en W. overgenomen: „De Raad besluit, dat hij geen bezwaar heeft om hangende het uitbreidingsplan een voorstel tot aanleg van een stratenplan in behandeling te nemen, indien daarbij een overwegend gemeentebelang betrokken is."

De motie waarbij B. en W. verzocht werden hun voorstel in te trekken, werd nu teruggenomen. Alle moties werden vervolgens verworpen, zoo ook, met 20 tegen 15 stemmen, het voorstel van B. en W.

De Voorzitter verklaarde zich bij dezen negatieven uitslag neder te leggen, daar B. en W. toch zeker, als het gemeentebelang het voorschrijft, met een voorstel tot goedkeuring van een bouwplan zullen komen. Toen viel de hamer en werd overgegaan tot een ander onderwerp.

Nieuwe-Zijds Kapel te Amsterdam. In het breedvoerige burgerlijk geding van den Burgemeester van Amsterdam tegen de Ned. Herv. Gemeente aldaar, in zake het eigendomsrecht van de Nieuwe-Zijds Kapel, is in het einde der vorige week door de Rechtbank vonnis gewezen. Op 28 Febr. 1906 had de ambtenaar van het Op. Min conclusie genomen, waarbij hij tot de slotsom kwam, dat de vordering aan de Gemeente Amsterdam moest worden ontzegd, en deze behoorde te worden veroordeeld in de kosten van het geding.

Overeenkomstig die conclusie heeft de Rechtbank aan eischeresse hare vordering ontzegd en haar tot betaling der kosten, begroot op duizend gulden, veroordeeld. Het vonnis overwoog o.a., dat de Gemeente Amsterdam in gebreke is gebleven aan te toonen, dat zij het eigendomsrecht van de Kapel heeft verkregen.

Raadhuis te 's Gravenhage. Door B. en W. van 's Gravenhage werd op eene in de afdeelingen van den Gemeenteraad gemaakte bemerking ten aanzien van de plannen voor verbouwing van het Raadhuis geantwoord, dat zij voornemens zijn deskundigen uit te noodigen om in overleg met de directie der gemeentewerken het door deze opgemaakte voorloopige plan nader uit te werken.

O. L. Vrouwekerk te Maastricht. Door de Prov. Staten is aan het kerkbestuur der O. L. Vr.kerk te Maastricht een subsidie van ƒ 7000 verleend voor de voltooiing der restauratiewerken.

BUITENLAND.

Parijs Een der meest eigenaardige straten van het oude Parijs, de Rue Beautreillis, achter St. Paul, en aangelegd in de XVIe eeuw, zal geheel veranderd worden door omvangrijke onteigeningen. Voor deze straat had Philippe de Mézière, de vertrouweling van Charles le Sage, een gedeelte van zijn tuin afgestaan; hij omheinde zijn overige bezitting met een zoo mooi traliewerk (beau treillis), dat de straat daarnaar genoemd werd. Aan die straat

lagen eertijds hôtels van den president Plancy, van den hertog van Valentinois, de hôtels Charny en Maupertuis, die later vervangen werden door hôtels-garnies

Rome niet alleen, maar vele gezaghebbende Italianen doen protesten hooren tegen het voornemen om in den wonderschoonen tuin van de villa Borghese een terrein af te zonderen voor den bouw van een landbouw-instituut. Er wordt op gewezen, dat bij de villa geheel kale terreinen behooren, waarop een modern gebouw gesticht kan worden, zonder aan den tuin schade te berokkenen.

Carlisle. Hier staat de hoogste schoorsteen van Engeland. Deze is 107 M. hoog, en heeft aan den voet een diameter van ongeveer 23 M. De schacht is achthoekig en gebouwd van baksteen, met hoeken van natuurlijken steen. Onlangs werd een scheur aan den top in vier en een half uur hersteld.

Londen. Door de Universiteit zullen gedurende drie achtereenvolgende jaren lezingen over geschiedenis en bouwkunst, met lichtbeelden toegelicht, worden gegeven. In het eerste jaar zullen behandeld worden de Egyptische, Assyrische, Griekse, Romeinsche en Byzantijnsche bouwkunst; de voordrachten zullen zoodanig zijn, dat zij met vrucht kunnen worden bijgewoond niet alleen door architecten, maar ook door andere kunstenaars, werklieden, en leeken op het gebied der bouwkunst.

Sheffield. Door Davy Brothers is voor het staalwerk Brown Baylerys een hydraulisch perstoestel — ook door stoom in beweging te brengen — geleverd, dat meer arbeid verricht dan een gewone stoomhamer. Het toestel kan een druk van 200 ton uitoefenen en dient voor smeden en snijden.

Dresden. De Techn. Hoogeschool alhier leed een gevoelig verlies door het overlijden van Karl Weichardt, architect, sedert 1900 hoogleeraar voor het ontwerpen van ornamenten, decoraties in kleur, het figuurteekenen en de schilderachtige behandeling van architectonische perspectieven. Hij was bijna 60 jaren oud.

Berlijn. Door de K. Akademie des Bauwesens wordt voor Duitsche architecten een prijsvraag uitgeschreven voor ontwerpen voor de monumentale afsluiting van den Pariser Platz. Verlangd worden: een plattegrond op 1 à 400, aanzicht en doorsneden op 1 à 200, en twee voorstellingen in lijnen. Een bedrag van 2000 Mrk. is beschikbaar voor een of twee eereprijzen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:

						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	49	jaar	salaris	f	100.—
"	"	28	"	"		80.—
"	"	31	"	"		100.—
"	"	35	"	"		100.—
"	"	20	"	"		70.—
"	"	20	"	"		65.—
"	"	22	"	"		80.—
"	"	40	"	"		120.—
"	"	34	"	"		100.—
"	"	32	"	"		100.—
"	"	21	"	"		60.—
"	"	24	"	"		85.—
"	Teekenaar	24	"	"		70.—
"	"	20	"	"		50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 29 OCTOBER.

ARNHEM. Het bouwen van eene bakkerij met bergplaatsen, enz. op een terrein aan de Wilhelminastraat.

Het bestuur van de coöperatieve bakkerij „de Hoop" v.m. 11 u. in café N. uf in de Netelstraat. Bestek en teek. te visie in het lokaal van aanbesteding en tegen f 1 te verkrijgen ten kantore van den arch. C. M. G. Nieraad. Aanw. gedaan.

GESTEL. Het bouwen van 7 woonhuizen.

De bouwk. Th. C. v. Vroomhoven te Strijp. n.m. 5 u. in 't café van de wed. v. Houterd-Tonneijk. Aanw. 29 Oct. n.m. 4 u. op 't terrein.

GREVENBICHT (LIMB.). Het uitvoeren van werken aan de kerk, pastorie en het kerkhof.

De kerkvoogden der Nederl. Herv. Gem. n.m. 2 u. (Greenw.) Aanw. 29 Oct. v.m. 10 u.

HOEDEKENSKERKE (ZEEL.). Het restaureeren van het inwendige van het kerkgebouw, het vernieuwen der kerkmeubels en het doen van daarmede in verband staande werken.

De arch. J. W. v. d. Weerd W. Jz. te Goes n.m. 3 u. in de consistoriekamer der Ned. Herv. gem. Bestek en teek. à f 1,25 verkrijgb. bij den arch. voorn. en bij J. de Reij te Hoedekenskerke. Aanw. gedaan.

LONNEKER. Het bouwen eener smederij met winkelhuis, nabij de R. K. kerk.

De heer Gerh. van Harten te Oldenzaal n.m. 4½ u. in café J. Warmes te Lonneker. Inl. geeft G. Derksen te Enschede.

LONNEKER. Het bouwen van een wagenhuis met paardenstal, op de buitenplaats „de Dommert."

De arch. H. Reijgers te Enschede 's midd. 12 u. in 't café van Meijerman, alw. bestek en teek. ter inz. zijn. Aanw. 29 Oct. v.m. 9 uur.

LUINJEBERD (FR.). Het amoveeren van een schuur en het weder opbouwen van een stelphuizinge.

De heer R. E. Wind. Bestek en teek. à f 1,25 verkrijgb. bij K. R. Post te Heerenveen.

STEGGERDA. Het doen van eenige veranderingen aan de fabriek.

Het bestuur der coöp. fabr. „de Zwaluw." Bestek ter inz. bij J. Vogelzang. Aanw. gedaan.

DINSDAG 30 OCTOBER.

ENSCHEDE. Het bouwen van een woonhuis in de Stadsmaten.

De arch. K. Muller 's m. 12 u. in 't hotel De Graaff. Bestek en teek. à f 2.50 verkrijgb. bij de firma van den Broek en Adolfs te Enschede.

HAARLEM. Het verbouwen van pere. Janssstr. 82.

Het best. der vereen. van industrieelen, n.m. 3 u. in de aannemerssocieteit, Klokhuisplein.

UTRECHT. Bestek no. 1074. Het verbeteren van de wachterswoningen no. 1, 2 en 3 van de lijn Sittard—Herzogenrath. Raming f 4160.

De maatij. tot Exploit. van Staatsspoorwegen n.m. 2 u. (lok. tijd.)

WOENSDAG 31 OCTOBER.

ALMELO. Het bouwen van twee heerenhuizen, op een terrein gelegen op „De Riet" te Ambt-Almelo.

De arch. W. Elzinga, n.m. 2 u. in 't café van de wed. Jansen. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. ten kantore van den arch. te Hengelo en Almelo, Boompjes 28d. Aanw. v.m. 10 u.

ENSCHEDE. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met slachthuis, rookerij enz. op een terrein gelegen aan de 2de Veldkampstraat.

De arch. R. v. d. Woerd Hzn. 's midd. 12 u. in 't hotel „de Graaf," alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. op 't terrein 31 Oct. voormiddag 9 uur.

DONDERDAG 1 NOVEMBER.

ARNHEM. Bestek no. 13. Het bouwen eener serre voor het koffiehuis aan de zijde van het Velperplein; het plaatsen van verwarmingslichamen in deze serre, en de verbetering der centrale verwarming van de promenoir; in het gebouw Musis Sacrum. Begr. f 6450. Bestek no. 15. Het vergrooten van school no. XV aan de Rietgrachtstraat, met 2 leerlokalen en bijkomende werken. Begr. f 6300.

Het gem. best. v.m. 11 u. Inlicht. alle werkdagen, tot en met 31 Oct. van 10—12 u. aan het bureau gemeentewerken ten gemeentehuize; achter gebouw kamer no. 6. Bestek met gezegeld inschrijvingsbiljet en 1 teek. à f 1 p. stel aldaar te verkr. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 2 NOVEMBER.

GOOR. Het wederopbouwen der tien burgerwoningen aan de Wijnkampstraat.

De Goorsche bouwmaatij. n.m. 3 u. in café „Neuf" alw. bestek en teek. ter inz. Inlicht. geeft de bouwk. C. Muller. Aanw. 2 Nov. v.m. 10 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van een kantoorgebouw enz. aan de Veerhaven hoek Calandstr. voor rekening van de firma W. Ruijs en Zn.

De arch. Muller en Drooglever Fortuyn en v. d. Tak, v.m. 11 u. in het lokaal Rozenburg, Oudedijk 161, alw. bestek en teek. ter inz. liggen, terwijl zij à f 2.50 te bekomen zijn bij voorn. arch. Aanw. gedaan.

ZATERDAG 3 NOVEMBER.

COEVORDEN. Het bouwen van 2 winkhuizen met werkplaats enz. op een perc. grond aan de stationsstr. aldaar.

De bouwk. D. Meppelink, n.m. 4 uur in hotel Bavinq. Bestek en teek. ad f 2 verkr. Aanw. 3 Nov. n.m. 2 u.

DINSDAG 6 NOVEMBER.

ASSEN. Het maken van eene uitbreiding van het gebouw der rijkshoogere burgerschool ald. Raming f 15300.

Het provinc. best. 's midd. 12 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het Min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. te Assen en is te bekomen bij M. Nijhoff, te 's Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen. Aanw. 30 Oct. n.m. 2 u. o. 't terrein.

NEER (LIMB.). Het bouwen van woning, stallingen en bergplaatsen, voor rekening van Jean Rijs, nabij den Rijksweg.

De aanbesteder n.m. 2 u. in het café van de Wed. M. Naus. Bestek en teek. tegen f 1,25 bij Leon Waegemans te Roggel, waar ook inl. verstrekt worden. Aanw. 6 Nov. v.m. 11 u.

UTRECHT. Bestek 1077. Het wijzigen van het emplacement, het maken van een nieuw hoofdgebouw en het uitvoeren van div. werken te Wageningen. Raming f 35600.

De Maatij. tot Expl. van Staatsspoorw. n.m. 2 u. (lok. tijd.)

WOENSDAG 7 NOVEMBER.

EGMOND a/d HOEF. Het bouwen eener pastorie op het terrein naast de bestaande pastorie aldaar.

De arch. K. Wijker Gzn. te Egmond aan Zee n.m. 3 uur in de consistoriekamer der Ned. Herv. kerk.

WINSCHOTEN. Het bouwen van een verlaatshuis te t'Ult, gemeente Bellingwolde.

De ingenieur der stadsbezittingen S. Bouma n.m. 3 u. in 't hotel „Harmonie." Bestek met teek. verkrijgb. a. 't bij den ingenieur voorm. te Stadskanaal Aanw. 1 Nov. v.m. 9 u., op 't terrein bij het Verlaat te De Bult.

ZATERDAG 10 NOVEMBER.

LINSCHOTEN. Het bouwen van een maleri] en graanpakhuis en bijkomende werkzaamheden op een terrein in de gemeente. Het best. der coöp landb vereen. „Linschoten" v.m. 10 u. in 't café v.h. W. J. de Goederen. Bestek en teek. à f 1,50 verkrijgb. bij den secret en bij den bouwk. C. Knook ald. Aanw. 3 Nov v.m. 11 u. Samenkomst in 't café voornoemd.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-** schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJsselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . .	„ 1.208.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	„ 29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

10 OCTOBER.

HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een kinderbewaarplaats in het Noorsche Bosch je. Door den arch. F. Verschuijl.

Gegund aan de laagste inschrs. Gebr. Swaan, Hilversum, voor f 12,350.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het vergroo ten van hotel Beau Site.

Laagste inschr. M. Koning, f 18200. Geg.

12 OCTOBER.

OOSTERLAND. Het bouwen van een woonhuis, nabij de tramhalte. Door den heer C. Zeiler.

Laagste inschr. Metselw. J. v. d. Welle, Nieuwerkerk.

Timmerw. J. v. d. Valk, Zierikzee.

Smidsw. H. v. d. Vate, Zierikzee.

Verf- glas- en behangwerk. W. van der Zande, Oosterland. Gunning in beraad gehouden.

13 OCTOBER.

VONNIKENDAM. Het amoveeren en herbouwen van een woonhuis voor den heer H. Sta van Uiter.

Laagste inschr. D. Blankevoort, f 1723,84. Gegund.

NIJVERDAL. Het bijbouwen van 2 lokalen aan de bijz. school met annexe werken, onder toezicht van den arch. Radstake te Enschedé. Door het bestuur der Christelijk Nat. schoolvereen. aldaar.

Laagste inschr. H. F. Exel, Nijverdal voor f 4100,50.

RUURLO (GELD.). Het bouwen van een landbouwerswoning met bijlev. van mater. Door den arch. H. Enklaar.

Timmerwerk Laagste inschr. H. Haverkamp, f 610.

Metselwerk G. Bijenhof, Borculo, f 1046.

Loodgietersw. G. H. Meilink, Borculo, f 32.

Verfw. H. H. Amerongen, Borculo, f 74,50.

IJzerwerk H. A. Tijdink, Borculo, f 90,50.

WINTERSWIJK. Het herbouwen van een huis aan de Vredenschestraat ald. tot 2 woningen. Door den heer H. W. Tonhoff.

Laagste inschr. Wassink en de Roos, f 1985. Gegund.

15 OCTOBER.

SCHOORL, (N.-H.). Het verbouwen van het café pension van den heer T. Timmerman.

Laagste inschr. R. v. Essen, f 3994.

Schilderwerk M. Klerk, f 446. Gunning aangehouden.

VALTHERMOND (DR.). De restauratie van het tolhuis bij de Bakkerslaan onder bijlevering van het daartoe benoodigde. Door het best. van het waterschap „Valthe".

Laagste inschr. J. Vuurboom, f 465. Gegund.

16 OCTOBER.

DELFT. Het bouwen van een pakhuis met bovenwoning aan de Buitenwatersloot. Door den arch. C. N. Giltay te Rotterdam.

Laagste inschrijvers J. de Klos en J. de Bremer, Den Haag, f 6680.

DINXPERLO. Het bouwen van een huis. Door den heer G. Kemmink.

Hoogste inschrijvers Klaassen en Colenbrander: Dinxperlo, f 2768,50; laagste A. Achterhof, Dinxperlo, f 2595. Gegund.

GIESBEEK. Het bouwen van een woonhuis. Door den bouwk. W. Willemsen te Angerlo.

Laagste inschr. W. Jansen, Giesbeek, f 2658. Gegund.

STEVENSWEERT (LIMB.). Het bouwen eener stoom-zuivelfabriek en graanmolen, met bijlev. van de daartoe benood. mater. uitgenomen metselsteenen, kalk en cement. Door het best. der coöp.

Laagste inschr. A. Cuijpers, Stevensweerd, f 2299. Gegund.

VLISSINGEN. Het bouwen eener stoomschoenfabriek voor rekening van de heeren Gebr. A. en J. Kijberg. Door de aanbesteders.

Laagste inschr. A. Jacobs, Goes, (onder voorwaarden ingeschreven) f 8576. Een biljet van onwaarde. Gunning aangehouden.

IJTENS (FR.). Het bouwen eener nieuwe school met 2 loc. en eenige vertimmering aan de onderwijzerswoning. Door den commissie voor bijzonder lager onderwijs.

Laagste inschr. Tj. D. Wijma, Leeuwarden, f 3773. Gegund.

17 OCTOBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen van het St.-Josephs-Gezellen-Huis aan de Stadhouderskade no. 55. Door den arch. P. J. Pieters.

Laagste inschr. J. G. Andriesse, f 12985.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van 2 heerenhuizen aan de Frederik Hendriklaan. Door de arch. Z. Hoek en J. Th. Wouters.

Perc. 1 Laagste inschr. J. Pronk, f 13371.

Perc. 2 J. Pronk, f 12090.

Massa. C. Nieuwland, f 27000.

HAREN (GR.). Het afbreken van 4 behuizingen aan den Hoornschedijk te Haren en het daar ter plaatse bouwen van 3 afzonderlijke werkmanswoningen, met bijlev. van al het daartoe benood. in massa. Door de erven Warmolts te Groningen.

Laagste inschr. J. J. Bouma, f 2572. Geg.

STRATUM (N.-BR.). Het bouwen van een burger woonhuis met bijbouw. Raming f 1475. Door den heer W. Kneepkens.

Laagste inschr. A. Clement, Stratum, f 1450.

18 OCTOBER.

AMSTERDAM. Het vergrooten van de gebouwen der Incasso-Bank, Heerengracht 535–537 aldaar. Door de Directie v. gen. Bank.

Laagste inschrs. Gebr. Terlingen, f 62292.

HEERDE (GELD.). Het afbreken van de oude en het opbouwen van de nieuwe Torenspits. Door de kerkvoogden der Ned. Hervormde Gemeente.

Timmerwerk Laagste inschrijver. D. J. Laanbeek, Zwolle, f 2680.

Loodgieters- en leidekkerswerk. W. A. Goossen, Wijhe, f 570 en f 70 is f 640.

UITHOORN. Het maken van twee nieuwe schoollokalen, het restaureeren van een bestaand lokaal met bijzaken aan het zusterhuis. Door den bouwk. Joh. Rentinck.

Laagste inschr. S. v. d. Zijde, Uithoorn, f 7495.

19 OCTOBER.

OOSTERHOUT. Het bouwen van een boerenhofstede in de Waterloostr. in 5 perc. Door den arch. J. Oomen Fz.

Metselw. Laagste insch. H. Martens, f 1347*.

Timmerwerk. J. de Jong, f 1169*.

IJzerwerk. A. Kanters, f 146*.

Zinkwerk. J. Schuurmans, f 68*.

Glas en verfwerk P. Brouwers, f 71*. *Geg.

Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterd.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schoonmelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haeusler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS, Dordrecht.
Jaloesiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer, trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk. — WED. J. AHREND & ZN., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht. — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN STR. MAARTEN, Haarlem.
Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalksteen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
Natuursteenbewerking. — G. W. HARMSEN, Amsterdam.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Patent-Falztafeln „Kosmos". — A. W. ANDERNACH, Beul a/Rh.
Plafondplaten. — GEBR. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & ZN., Rotterdam — Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken. — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengaas. — F. A. CLOËR, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 514, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverseringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De 1e Ned. Trockenstuccfabriek, Venlo.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines. — DREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 71/W.
Zechit. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.
(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald geschikt voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

Tegen vochtige muren

gebruike men de PATENT FALZTAFELN „KOSMOS" uit de fabrieken van

A. W. ANDERNACH, in Beuel a/d Rijn, en in Anvin (Frankrijk).

Onmiddellijk droge wanden. Isoleerende luchtlaag, ventileerende tusschenruimte. Doet werkelijk opdrogen. Afdoend middel tegen schimmel, paddestoelen, huiszwam; tegen aanslaan van vocht, voortplanting van geluid, warmte, koude. Besparing van brandstof in den winter. Geen vermindering der ruimte. Hechte bepleistering. In honderden gevallen sedert vele jaren een beproefd middel. Men vrage den uitvoerigen prospectus No. 547. Met de levering der PATENT FALZTAFELN „KOSMOS" belast zich de heer

I. SNITSLAAR, te Amsterdam, 11 Plantage Badlaan.

Behangselpapieren
H. en J. KOETS.
AANNEMERS van INRICHTINGEN.
Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam

Heeren Architecten.

Opzichter-Teekenaar tevens bekwaam Uitvoerder voor werken in eigen beheer. P.G. geh. 40 jaar zoekt als zoodanig werk. Prima referenties in 20 jarigen werkkring bij H.H. Architecten.

Adres: A. H. BOMER, Harstenhoekweg 49, *Scheveningen*.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Antiliood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.
Asbest-leien. Stoomketelbekl, „Ideaal", E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS, Haarlem.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenhouwwerk. — v. d. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flux". — VAN DE POLL, Purmerend.
Bröcknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brocknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw. — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.

HOUBEN EN STEEGH.

Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en allesoorten van dakpannen.

te Venlo.

Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.

Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.

Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. t. Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

ATELIER voor DECORATIEVE KUNST

ONTWERPEN · TEEKENINGEN · UITVOERING PLAFOND- en WANDBESCHILDERING · ENZ.

ONTWERPEN · · VOOR · GLAS-IN-LOOD TEGELS · · RECLAMES · · ENZ.

KRUIMEL EN MERCKENS LANGE-ANNASTR. 2. HAARLEM

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG 30 October 1906 des namiddags 2 uur *(locale tijd)* aan het Centraalbureau der Maatschappij Moreelse Park, te *Utrecht*, voor de levering van hovenbouwmaterialen namelijk:

BESTEK 220:

380.000 stuks stalen heiligplaten,
en 50.000 stuks stalen onderlegplaten.

BESTEK 221:

15 ton stalen tirefonds,
170 ton stalen laschbouten,
5 ton stalen schroefbouten,
5 ton stalen klembouten
en 430 ton stalen haakbouten.

BESTEK 222:

230.000 stuks grenen dwarsliggers.

BESTEK 223:

36.000 stuks eiken of beuken dwarsliggers.

BESTEK 224:

Wisselhout en brug-dwarsliggers van eiken- of beukenhout.

De wijze van besteding is in de bestekken omschreven.

De bestekken liggen ter lezing aan het Centraalbureau, Moreelse Park, en bij den Ingenieur, Chef der Werkplaatsen en Magazijnen te Utrecht; zij worden, op *franco* aanvraag en vooruitbetaling aan genoemd Centraalbureau (te Afdeeling, Dienst van Weg en Werken) van af 6 October franco toegezonden voor ƒ 0.50 per bestek.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Ingenieur voornoemd.

Utrecht den October 1906.

Mondtegraphiedruk.

Goedkooper dan Photolithografie.

Nette uitvoering. — Snelle levering.

Electrische Lichtdrukinrichting.
Groothandel in Lichtdrukpapieren.

H. J. MONDT

François Valentijnstraat 13-15, 's GRAVENHAGE.

Interc. Tel. 520.

Lichtdrukken.

Deze worden vervaardigd in alle mogelijke kleuren.

Posterijen en Telegrafie.

AANBESTEDING

Op Woensdag, 14 November 1906, des namiddags te 2 ure, zal, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's Gravenhage, worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor met Directeurswoning, te 's Graveland.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, Lc. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt na 30 October 1906 ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan het Post- en Telegraafkantoor te 's Graveland, en is na genoemden datum, op franco aanvraag, tegen betaling der kosten ad f 0,35, benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no. 28a te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's Gravenhage.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag 7 November 1906, des middags te 1 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's Gravenhage, 11 October 1906.

„FLUX" Bovenlichtsluiting

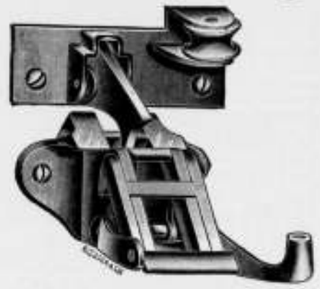

D.R.P. 152008. D.R.P. 157566.

Gepatenteerd in alle landen.

„FLUX" wordt met één koord geopend en gesloten.

Vraagt prijzen en inlichtingen.

Vertegenwoordiger voor Nederland en Koloniën:

VAN DE POLL, Purmerend.

Te bezichtigen op de Perm. Tentoonstelling van de Mij. tot Bevordering der Bouwkunst.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 13den Nov. 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1082.

Het maken van eene Bergplaats voor Magazijngoederen op het Station ZWOLLE.

Begroting f 3300.—.

De besteding geschiedt volgens § 42 van het bestek.

Het bestek ligt van den 25sten Oct. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. VAN BERCKEL te *Zwolle*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 5den November 1906 ten 1.40 ure namiddag (*West Europeesche tijd*).

Utrecht, den 19den October 1906.

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen,

voorheen R. KRANENBURG.

Kantoor te Groningen. Steentilstraat 27—27a. Telefoonnummer Interc. 596. Fabriek te Glimmen. Station de Punt.

„ANTILOOD".

De ondergeteekenden nemen de vrijheid ter uwer kennis te brengen, dat door hun wordt gefabriceerd en in den handel gebracht een **plaatsvervangende verf** voor loodwit, onder den naam van „ANTILOOD".

Daar van **Regeeringswege** de voorkeur gegeven zal worden aan een loodvrije verfstof, zoo verzoeken wij U uwe aandacht te willen vestigen op bovengenoemd artikel „ANTILOOD".

Deze verfstof is vrij van lood of andere schadelijke bestanddeelen, bezit eenzelfde hooge dekkracht en is lichter in gewicht dan loodwit.

De verhoudingen van „Antilood" en loodwit staan tot elkander als 5 tot 7, zoodat met 5 kilo „Antilood" een gelijke oppervlakte even dekkend kan worden bestreken, als met 7 kilo loodwit. „ANTILOOD" is samengesteld uit de **beste grondstoffen** en **zoodanig** bereid, dat haar weerstandsvermogen in de buitenlucht **niet** minder groot is dan van loodwit. „ANTILOOD" wordt **inharder** dan loodwit

Zij, die voor de eerste grondlagen voor binnenwerk gewoon zijn eene meleering van zink- en loodwit te gebruiken, zullen door het gebruik van „ANTILOOD" een veel **harderen ondergrond** kunnen verkrijgen, waardoor de glansverf een hoogeren glans zal behouden.

„ANTILOOD" **oxydeert** niet en blijft wit zelfs in de onmiddellijke nabijheid van vuile grachten of kanalen.

Onze **Standwitglansverf voor buitenwerk,** die ook gegarandeerd **loodvrij** is, heeft na jarenlang gebruik proefondervindelijk bewezen sterker te zijn dan loodwitverf. Dit geeft de waarborg dat ons „Antilood", hetwelk op eenzelfden grondslag berust, ook met hetzelfde succes kan worden gebruikt.

De verpakking van dikgemalen „Antilood" is in verzegelde bussen van 50 KG. en grooter.

Monsters worden op aanvraag gratis toegezonden en vertrouwen wij te mogen rekenen op uwe gewaardeerde medewerking om dit artikel ingang te doen vinden.

Onder aanbeveling. Hoogachtend,

UEd. dienstw. dienaren:

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG.

DE LINT & Co. ROTTERDAM.

Gevestigd 1867. — Hofleveranciers.

Parket- en Wandtegels

van VILLEROY & BOCH, MINTON HOLLINS & Co., BOCH FRÈRES & PABST.

Vraag prijzen, dessins en monsters van prima TEGELS.

KEIEN.

Bazalt

Graniet. Bazalt-lava.

FERD. ENGERS AMSTERDAM.

Asphalt. Portl.-Cement.

Zandsteen.

DRAADGLAS.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1904 D. No. 41.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Specialiteiten op het gebied van

KALK

voor alle doeleinden.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

Ch. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. ═══ AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Bijkantoor gevestigd te TILBURG, Heuvelstraat 15.

Interc. Telefoonnummer 284.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche
Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. — 7 Patenten. — Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma **N.V. Handel in Bouwmaterialen v. h. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM** *sedert 1 Jan. 1906* **niet meer** *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

Firma **De Lugt en Serné.**

HAARLEM. - Telefoon 569.

FABRIKANTEN VAN

PANTSERSTALEN

Brandkasten en Kluisdeuren.

Veiligheidssloten.

Leverancier van de Brandkasten der Kon. Posterijen.

H. FUCHS & Co.

DEVENTER,

voorheen J. H. DE GEUS.

CONSTRUCTEUR van werken in

Gewapend beton.

VERTEGENW. **Hennebique Parijs.**

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.

Schoorsteenmantels.

SECTIEL

(voor binnendecoratie en gevelversiering).

Berbastegels

fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

G. P. J. BECCARI,

HAARLEM.

Stoomtimmer- en Lijstenfabriek.

PAUL KRUGERKADE 27. — Interc. Telefoon 1324.

TELEFOON INT. 3206.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.- Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY
MONIERWERKEN
DIRECTEUR J.N. LANDRE

CEMENT YZERWERKEN
VOLGENS SYSTEEM MONIER
EN AANVERWANTE STELSELS
BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD & OMVAL TELEFOON No 3028

J. P. GROENENDIJK,

Beeklaan 248, DEN HAAG. — Telefoon No. 1710.

Huis- en Decoratie-Schilder.

ATELIER voor eenvoudig en geschilderd

Glas in lood, Glas in koper enz.

PRIJZEN UITERST BILLIJK.

Teekeningen en prijsopgaaf worden kosteloos aangeboden.

Bouwmaterialhandel

„STEENOORD".

Trekweg 5. **Den Haag.**

Alleenverkoopster voor Nederland en Koloniën van

Kunstmatige Portland Cement

van de sedert 4 maanden in werking zijnde fabriek te Hemixem bij Antwerpen

merk **VAN DEN HEUVEL,**

ruim voldoende aan de Alg. Voorwaarden van Waterstaat, Genie en andere Rijks-, Prov. en Gemeentelijke Voorwaarden.

Vraagt PRIJS en PROEFSTATEN aan bovengenoemd adres.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

HENRI HUINCK & ALEX. IMHOFE
ROTTERDAM

VAN DER MAAS & Co.

Den Haag - Bussum.

Architecten en Beeldhouwers.

Ateliers tot artistieke bewerking van Hout en Steen.

Vervaardigen alle beeld- en steenhouwwerken.

Beeldhouwwerk op kunstnijverheidsgebied.

ADMINISTRATIE:

Willem de Zwijgerlaan 25.

DEN HAAG.

GEBRUIKT:

Steengaas „DRAHTZIEGEL"

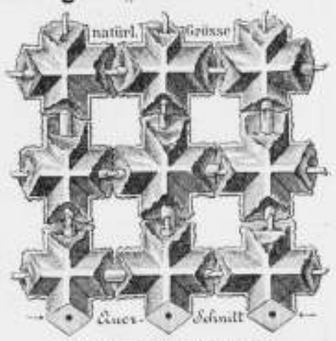

bij het vervaardigen van

Brandvrije Plafonds, Muren, Vloeren,

Omkleeding van Kolommen, Pilaren en alle mogelijke IJzerconstructies, Onderkleeding van Trappen, Gebogen Plafonds, enz. Eenig vertegenwoordiger:

F. A. CLOËR,

Prinsengracht 173 — AMSTERDAM.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en ⊔-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 22 cM. voorradig. tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

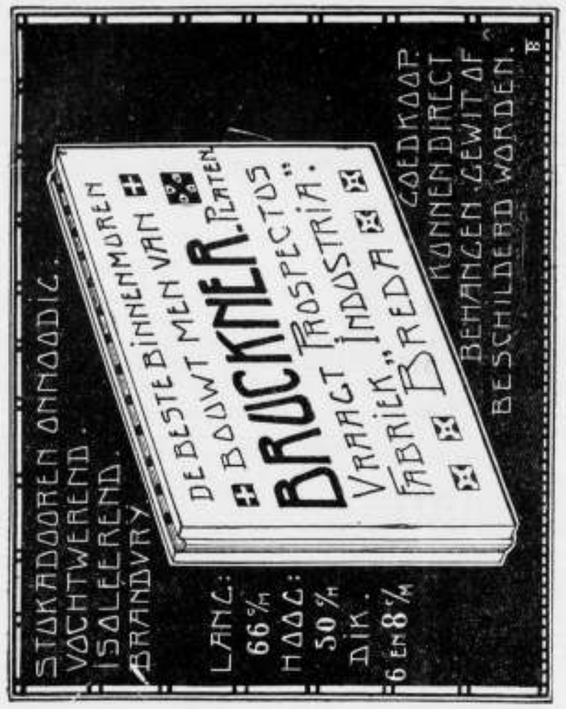

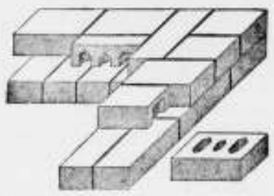

De **droogste,** de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de

HOLLE BETONSTEENEN

vervaardigd op de machines van

EMILE KOCKEN,

Technisch Bureau ARNHEM.

Interc. Telefoon 521.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,

(HOUTGRANIET)

ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen. — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.

Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken

ONDER DEN SINT MAARTEN

HAARLEM — AMSTERDAM

PARIJS

EXPOSITIE VAN EEN GROOTE COLLECTIE

Smyrna Karpetten

NAAR SPECIALE ONTWERPEN.

GEDURENDE DE MAAND OCTOBER.

ROKIN N°. 10 AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend. Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Verbeterde lage-druk

Stoom-Verwarmingen

met of zonder ventilatie voor Ziekenhuizen enz.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Automatische en Kunstmatige

Ventilatie inrichtingen

Syst. „BOYLE" & „WING".

Voor de ventilatie van **GESTICHTEN, ZIEKENHUIZEN, HOTELS, RESTAURANTS, SOCIËTEITEN, WOONHUIZEN, SCHOLEN, KERKEN, WERKPLAATSEN, KANTOREN enz.**

In tal van **RIJKS-, GEMEENTE-** en **PARTICULIERE** gebouwen, **hier te lande,** met het **meeste succes** toegepast.

N.B. Daar eene goede ventilatie afhankelijk is van de juiste grootte en plaatsing der toestellen, wijzen wij er op, dat onze bemoeiingen in deze zich niet zoozeer bepalen tot het verkoopen van enkele ventilators maar mede hoofdzakelijk tot het specificeeren van de complete inrichting, welke **gegevens gratis verstrekt** worden.

Duizende toepassingen.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Muur- en Isoleerplaten,

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

HOLLAND-LEIDEN

Fabriek „HOLLAND"

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te **LEIDEN.**

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

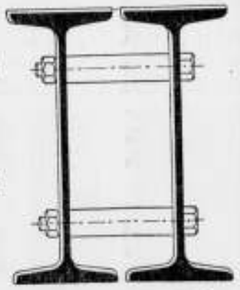

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Rijk door zand

Fabriek Marke

Machines voor Zandbewerking

voor het aanmaken van **materialen van Cement** als: rioleringbuizen, ringen voor putten, metselsteenen, vloertegels, voederbakken enz.

Cementdakpannen

het beste materiaal voor dakbedekking. De export-machines zijn slechts voor handkracht.

De fabricatie volgens onze methode is in enkele dagen te leeren; weinig bedrijfskapitaal. Prijscourant No. 67 op aanvrage verkrijgbaar bij

Augustushütte, DREES & Co.

Burgsteinfurt N W 7 in Westfalen.

P. DOLK & ZOON

Rotterdam. — Dordrecht.

Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,

geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

LIFTEN

SPECIAAL voor HANDKRACHT tot vervoer van

Boeken, Spijzen, Goederen, Personen enz.

worden vervaardigd door

J. C. VAN STRAATEN.

Loosduinsche weg 855 i, DEN HAAG.

Société Anonyme Métallurgique

d'AUBRIVES & VILLERUPT.

Siège Social à Aubrives (Ardennes).

Gegoten IJzeren Buizen

met bijbehoorende hulpstukken.

HOOFDAGENT voor Nederland

W. DEURVORST. — Den Haag,

Kantoor: Krayenhoffstraat 54.

Onderneemt het leveren en leggen van Buizen en Hulpstukken voor GAS- en WATERLEIDING.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.

Sanitary Engineer,

Hoofdagent voor Nederland en Kolcniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.

Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.

CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.

Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

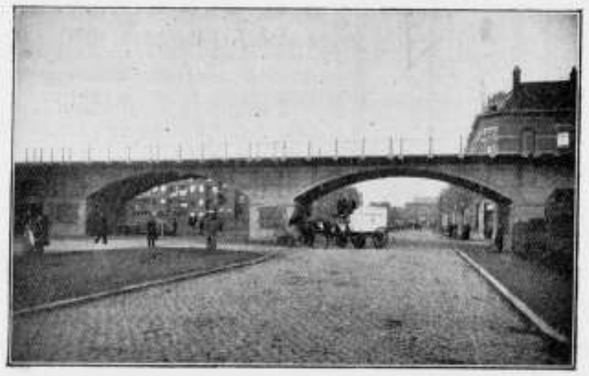

Overspanning der Teylingerstraat in de Spoorweg-Viaduct te Rotterdam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON.

DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.

Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. Nº 44

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPIJ: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR, C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Cº DEN HAAG

INHOUD

Examen tot het verkrijgen van het diploma van bouwkundig opzichter, (vervolg van blz. 599, Slot). — Vakonderwijs. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Groote letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

EXAMEN TOT HET VERKRIJGEN VAN HET DIPLOMA VAN BOUWKUNDIG OPZICHTER

ingesteld door de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst volgens besluit van de Algemeene Vergadering der Maatschappij gehouden 28 Mei 1891.

(Vervolg van bladz. 599, slot.)

De volgende vragen werden ter beantwoording voorgelegd aan de candidaten van de tweede ploeg.

Maandag 5 Maart 1906, voorm. 9—10 uur.

Opstel over een bouwkundig onderwerp.

De candidaten ontvingen de twee volgende vragen waarvan echter slechts één behoefde beantwoord te worden

1. Hoe bouwt men in de stad uwer inwoning; bijv. hoe wordt er gefundeerd, hoe is de gaardheid van den grond, hoe hoog zijn de gebouwen, welke dakbedekking is het meest gebruikelijk en hoe is de uitvoering daarvan.
2. Schrijf een kort opstel over paalfundeeringen met omschrijving van de uitvoering in verschillende omstandigheden.

Maandag 5 Maart voorm. 10—12 uur.

Meetkunde.

1. In en om een cirkel is een regelmatige achthoek beschreven. De zijde van den ingeschreven veelhoek is 2 c.M.
   Bereken het oppervlak van dien ingeschreven veelhoek en de zijde en het oppervlak van den omgeschreven veelhoek.
2. Construeer een kwadraat en een cirkel, die dezelfde oppervlakte hebben als onderstaande vierhoek. $\pi = \frac{22}{7}$

3. Bereken den inhoud van een kegel waarvan het ronde oppervlak bij uitslag een cirkelsector vormt met een hoek van 240° en beschreven met een straal van 4 dM.
   Verdeel het oppervlak van dien sector door lijnen evenwijdig aan den boog in 4 gelijke deelen.
4. Van een regelmatige driezijdige piramide zijn de ribben van het grondvlak 4 en de opstaande ribben 6 dM. lang.
   Bereken den inhoud en het geheele oppervlak dier piramide, alsook den inhoud der beide deelen waarin die piramide verdeeld wordt door een vlak, dat op een afstand van 2 dM. van den top, evenwijdig aan het grondvlak, getrokken is.
5. Bereken het gewicht van een ijzeren bol met een binnenwerksche middellijn van 36 en een buitenwerksche middellijn van 40 c.M. Sp. Gew. = 7.4.
6. Bereken het oppervlak en den inhoud van het lichaam dat ontstaat door wenteling van een regelmatigen zeshoek, om zijn grootste diagonaal die eene lengte heeft van 6 dM.

Maandag 5 Maart, nam. 1—5 uur.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening van een erkeruitbouw, zie de plaat fig. 10.*) Van het drielichtkozijn beganegrond

*) Deze plaat is gevoegd bij het Bouwk. Weekblad no. 42 van 20 October 1906.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

zijn de middelste deuren naar buiten draaiend, de zijdeuren vast, de bovenlichten daarboven naar beneden schuivend, terwijl het middenraam vast is. Het geheele onderste gedeelte van het kozijn kan met draaibare buitenluiken (ieder in 2 klappen) gesloten worden. De erker rust op uitstekende balkjes en een lateibalk, rustende op overmetselingen. Het onderraam gemerkt 1 is schuivend, de ramen gemerkt 2 naar binnen draaiend, de bovenramen hiervan zijn tuimelend, de overige vast. De zwaarte van het kozijnhout is op de teekening aangegeven, terwijl al het raam- en deurhout 4.5 cM. dik is.

In teekening te brengen, op ware grootte, de doorsneden over a, b, c, d, e, f, g, h, k, l, m en n, benevens een dwarsdoorsnede over de buitenluiken, welke aan duimgehengen zijn afgehangen.

Dinsdag 6 Maart, voorm. 8½—10 uur.

Stelkunde.

1. Vereenvoudig:

$$1 - \frac{2b\,(3b - 2a)}{a^2 - b^2} + \frac{6\,a\,b}{a^2 - b^2} - \frac{8a^2\,b}{a^3 + a^2\,b}$$

2. Vereenvoudig:

$$\frac{\left(\frac{45\,m^3 - 20\,m}{9\,m^2 + 12\,m + 4}\right)\left(\frac{3\,m + 2}{3\,m - 2}\right) - 15}{\frac{10\left(m + \frac{1}{m}\right)}{m^2 - \frac{1}{m^2}}}$$

3. Los de volgende vergelijkingen op:

a. $(8 - 3x)^2 - (4 - 4x)^2 = (9 - 5x)^2$

b. $\sqrt{(9x^2 - 16)} = 3 + \sqrt{3}$

c. $10x + 6y = 1^1/_5$ $(10x + 3y)$ en $\frac{x}{5} + \frac{y}{10} = \frac{2}{15}$

d. $\frac{x^2}{15} - \frac{3x}{5} + \frac{6}{5} = 0.$

Dinsdag 6 Maart, voorm. 10—12 uur.

Beschrijvende meetkunde.

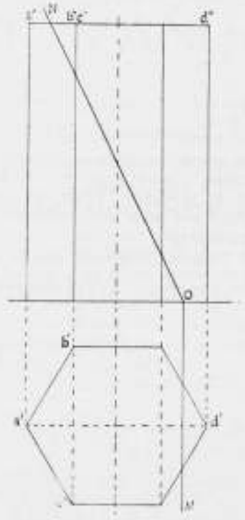

1. *a.* Sla de doorsnede van het vlak N O M met het zeszijdig prisma in hare ware grootte op het horizontale vlak neer.
   b. Wentel het prisma om het punt a, met den diagonaal a-d evenwijdig aan het vertikale vlak, tot het grondvlak een hoek van 30° met het horizontale vlak maakt, en construeer dan de beide projectiën van het prisma en die van de doorsnede.
2. Construeer de isometrische projectie van bovenstaand prisma.
3. Indien de opstaande ribben 2 dM. lang zijn, bereken dan de lengte hunner isometrische projectie.

Dinsdag 6 Maart, nam. 1—5 uur.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening van een mansarde-kap, zie de plaat fig. 8.

Te teekenen, op een schaal van $^1/_{20}$ der ware grootte, doorsnede en plattegrond van de kap met uitslag hoekkeper. De afschuiningen van de dakvlakken benevens de houtverbindingen juist aan te geven en alle houtzwaarten in te vullen. De kap wordt beschoten, het staande gedeelte met leien gedekt en het liggende met zink met roeven.

a. is een daklicht met brute spiegelglas gedekt, en waarvan het staande gedeelte tot ventilatie van een daaronder liggende ruimte dient, en voorzien is van vaste ventilatiebordjes.
b. is een dakvenster tusschen twee schoorsteenen. Het plat ook met zink met roeven afgedekt, de zijwangen met leien bekleed.

Gevraagd worden details op $^1/_{10}$ van de ware grootte van 1, 2, 3, 4, 5, 6, en 7.

Woensdag 7 Maart, voorm. 9—12 uur.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening voor steenhouwwerk, zie plaat fig. 11, waarvan de bekleeding 0.10 M. en 0.15 M. dik is.

In teekening te brengen, op $^1/_{20}$ van de ware grootte, de verschillende stukken waaruit deze bekleeding bestaat, met drempels, neuten en afdeklijst, zoodat de aansluiting en de afmetingen duidelijk zichtbaar zijn. Bovendien daarbij te voegen een bordereau van de benoodigde steen (Zweedsch graniet).

Woensdag 7 Maart, nam. 1—4 uur.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening van een gedeeltelijken plattegrond van een woonhuis, zie plaat fig. 9.

De bovenkant vloer van deze verdieping is gelegen op 3.50 M. + AP. De keuken is hoog 3.25 M. tusschen vloer en plafond, waarboven een plat; de andere vertrekken en W. C.'s zijn 4.00 M. van vloer tot vloer. Boven W. C. en toilet zijn op de verdieping nog een dergelijk W. C. en toilet gelegen.

Het terrein ligt op 1 M. + AP en de bovenkant van de fundeeringsplaat op 0.80 M. ÷ AP.

Onder de hier gegeven vertrekken bevindt zich een kelderruimte.

Vestibule, trapruimte, toilet, W. C. en dienstbodenprivaat zijn voorzien van steenen vloeren, alle overige ruimten, behalve de kelder, van houten vloeren.

Bij A bevinden zich de regenwaterpijpen, waarvan de afvoer naar den regenbak gebracht moet worden. De afvoerleidingen van het huiswater en de faecaliën moeten afzonderlijk zijn.

In teekening te brengen, schaal 1 à 50, de geheele rioleering met juiste plaatsing van de verschillende putten en kolken voor huis- en hemelwater en faecaliën.

Op een schaal van 1 à 10 de plattegronden en doorsneden over alle putten, met aansluitingen aan waschtafels, waterclosets en gootsteenen, benevens beerput en regenbak.

Op een schaal van 1 à 20 de doorsnede A.B.

Woensdag 7 Maart nam. 4—5 uur.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening van ijzeren kolommen in een graanpakhuis, zie plaat fig. 2.

In teekening te brengen, op $^1/_2$ van de ware grootte, de doorsneden en aanzichten als aangegeven, benevens de daarbij behoorende plattegronden.

Het gedeelte A is gegoten ijzer, het overige is getrokken ijzer. Overal waar noodig de bevestiging en verankering duidelijk aangeven.

Donderdag 8 Maart, voorm. 8½—10½ uur.

Rekenen.

1. Bereken de waarde van x in de volgende evenredigheid:

$$3.75 : 4\tfrac{1}{2} = 12\tfrac{3}{5} : 2\tfrac{1}{2}\ x.$$

2. Een terrein, groot 2 Are, wordt betaald met ƒ 10.000.— Wat kost naar dien prijs een vierk. Rijnlandsche Roede.

3. Een som van ƒ 10.000.— is verdeeld onder vier personen, A. B. C. D.

De bedragen die zij ontvangen, hebben de volgende verhouding:

A : B = 2 : 3
B : C = 4 : 5
C : D = 6 : 7

Hoeveel ontvangt ieder hunner?

4. Een lijn, lang 8,7 M., moet in 5 deelen verdeeld worden, die zich verhouden als $^1/_2 : ^2/_3 : ^1/_4 : ^2/_5 : ^1/_6$.

Hoelang is ieder deel?

5.

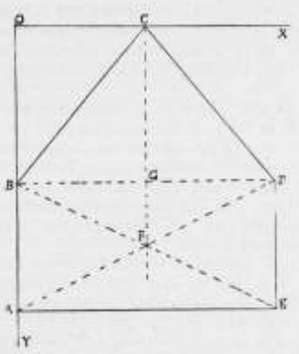

Op welken afstand der assen Ox en Oy bevindt zich het zwaartepunt van het vlak A B C D E, als gegeven is:

A B = D E = 5 dM.
B D = A E = 10 dM.
C G = 6 d.M. en
B C = C D.

6. Een stuk land wordt verkocht voor ƒ 500.000.— en wordt gezegd 5 H.A. groot te zijn. Indien bij nameting blijkt, dat de Decameter slechts 9.975 M. lang was, hoeveel werd dan te veel berekend.

Donderdag 8 Maart 10½—12 uur.

Handteekenen.

De candidaten ontvingen de afbeelding van een „Kapiteel met lateien van zandsteen," schaal ongeveer 1 à 15", die ook aan de candidaten op 1 Maart was verstrekt (Zie Bouwk. Weekbl No. 42 van 20 October 1906 bldz. 599.)

Daarnaar moesten in teekening worden gebracht op ware grootte: de linkerhelft van het kapiteel en een gedeelte der latei, met verschillende doorsneden.

Donderdag 8 Maart nam. 1—4.

Bouwkunde.

De candidaten ontvingen een schetsteekening van een plattegrond van een woonhuis, zie plaat fig. 5.

De afmetingen van de muren zijn in den plattegrond aangegeven; de te gebruiken steen is van den Waalvorm.

De kelderruimte is gelegen onder de keuken, entrée met garderobe en W.C., en hal; de vloer van den kelder moet 5 lagen dik zijn, en afgedekt met tegels.

De vloeren van entrée, vestibule, hal, keuken, garderobe, toilet en W.C. zijn voorzien van trogwelven. Het afscheidingsmuurtje tusschen toilet en W.C. rust op ijzeren balken, eveneens de tochtpui. De vloer van den beganegrond ligt op 1.30 M. + AP., de straat op 0.50 + AP. Bovenkant vloerplaat kelder ligt op 1.60 M. ÷ AP., bovenkant vloerplaat hooge fundeering op 0.80 M. ÷ AP. Op bijgaanden plattegrond van de fundeering van het kelderplan zijn de gestippelde gedeelten spaarbogen.

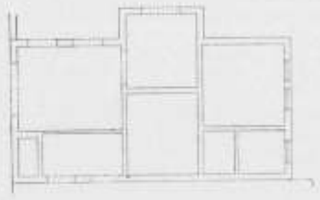

In teekening te brengen, op $^1/_{10}$ der ware grootte, de paalfundeering met kespen, vloerplaten en schuifribben. Op $^1/_{20}$ der ware grootte, de verschillende muurdoorsneden met de opstanden van de aansluitingen van den kelder met de spaarbogen.

VAKONDERWIJS.

In de Nederlandsche Staatscourant van 23 en 24 September 1906, n° 222, verscheen het: „Verslag van den Inspecteur van het Middelbaar Onderwijs H. J. de Groot, omtrent een bezoek aan verschillende inrichtingen van technisch-, industrieel- en handelsonderwijs in de steden van Zuid-Duitschland, te Weenen en te Budapest." Het is dus een verslag over een studiereis.

De Inspecteur heeft zijn taak breed opgevat, en ieder die zijn verslag met aandacht gelezen heeft, zal moeten erkennen, dat hij een verdienstelijk werk heeft geleverd, rijk aan belangrijke bijzonderheden, dat ongetwijfeld van verre strekking zal zijn. Niet alleen het laatste gedeelte van het verslag, waarin hij zijne eigen denkbeelden geeft omtrent eene regeling van het vakonderwijs hier te lande, en dat zeker gretig ter hand zal genomen zijn door alle belangstellenden in ons vakonderwijs, kan met warmte ter lezing en bestudeering aanbevolen worden, maar ook al het voorafgaande omtrent inrichtingen en toestanden elders, en de vergelijking van deze met die bij ons te lande.

Het rapport is zoo breedvoerig, omdat de Inspecteur terecht heeft ingezien, dat aan zijn werk een andere beteekenis zal worden gehecht dan in den regel aan een gewoon reisverslag. Ieder immers — zegt hij — die weet met welke eigenaardige invloeden en moeielijkheden men bij de ontwikkeling van het vakonderwijs heeft rekening te houden, zal toestemmen, dat een verslag over de inrichtingen als bedoeld zijn, in beteekenis winnen zal, wanneer daarin niet uitsluitend gegeven wordt een overzicht omtrent de resultaten van het daar gegeven onderwijs, maar bovendien een algemeene omschrijving van heel de organisatie en inrichting, opdat blijke in hoeverre ons tot voorbeeld zal kunnen dienen, wat men elders dikwijls onder geheel andere omstandigheden tot ontwikkeling komen zag.

Wijl de ontwikkelingsgang van het technisch onderwijs steeds gelijken tred moet houden met onderscheidene behoeften in verband met plaatselijke toestanden, daar mag het eenerzijds zeker gevaarlijk geacht worden voortdurend naar het buitenland te verwijzen, indien men met eigen toestanden en behoeften niet voldoende op de hoogte is; doch anderzijds zal een bezoek aan andere landen en een met eigen oogen waarnemen van wat men daar op het gebied van de vakopleiding heeft, niet anders dan den blik kunnen verruimen. Bovendien zijn dergelijke bezoeken zeer geschikt om ongevraagde adviezen van hen, die op dit terrein zoo gaarne wat liefhebberen en dan bij voorkeur naar het buitenland verwijzen, als ware daar alles beter en practischer dan bij ons, op de juiste waarde te kunnen schatten.

Het moet immers worden toegegeven, dat thans, nu het vakonderwijs in zoo hooge mate de belangstelling heeft zoowel van hen, die daarbij rechtstreeks betrokken zijn, als ook van de opvolgende Regeeringen, oppervlakkige beschouwingen die niet berusten op deugdelijke kennis van feiten en toestanden, zooveel kwaad kunnen doen. Zaken van weinig beteekenis worden zoo dikwijls voorgesteld als waren zij voor de hier bedoelde opleiding van hoog belang, terwijl anderzijds vaak toestanden worden doodgezwegen, die op den stand van het vakonderwijs in het buitenland van grooten invloed zijn.

De heer De Groot acht het dan ook van onberekenbaar nut, dat hij, die in de eerste plaats den Minister te adviseeren had, het voorrecht heeft gehad zelf waar te nemen, en niet heeft behoeven af te gaan op hetgeen anderen hebben gezegd en geschreven. Hij toont zich dankbaar tegenover den Minister voor diens welwillende medewerking, om hem in de gelegenheid te stellen voort te werken aan de realiseering van een plan, dat reeds bij de aanvaarding zijner betrekking door den toenmaligen Minister werd ontwikkeld.

Na de inleiding, waaraan het bovenstaande is ontleend, volgt het feitelijke verslag, dat een uitgebreid overzicht geeft over het onderwijs enz. aan de verschillende inrichtingen in het hoofd van het verslag genoemd. Het blijft daarbij echter niet bij een eenvoudig overzicht; de schrijver vindt herhaalde malen aanleiding om het onderwijs en de inrichtingen elders te vergelijken met hetgeen ons land op dat gebied bezit. Waar wij ten achter zijn, wordt niet geschroomd er op te wijzen; en waar wij anderen voor zijn, wordt niet nagelaten dit aan te toonen.

Het verslag is rijk aan gegevens; het geeft beschouwingen en vergelijkingen die belangstelling wekken, en tevens vertrouwen.

Van de eigenlijke inleiding gaan wij naar de laatste bladzijden van het verslag, om daaruit mede te deelen welke denkbeelden de heer De Groot heeft omtrent eene regeling van het vakonderwijs hier te lande. Daaraan ontleenen wij de volgende disiderata:

a. dat het leerlingwezen bij de wet moet worden geregeld, hoofdzakelijk om de leerlingen voor het avondonderwijs vrij te krijgen, terwijl de opleiding in de werkplaats direct of indirect door het Rijk moet worden ondersteund;

b. dat het vakonderwijs, zoowel van lagere als van hoogere orde, in een wet moet worden vastgelegd, ook om tot eene financieele regeling te komen, voor zoover dit onderwijs niet direct door het Rijk wordt bekostigd.

Voorts zal zulk een wetsontwerp in drie hoofdstukken kunnen worden ingedeeld:

1°. *Het leerlingwezen.*

2°. *Vakonderwijs,*

waaronder zijn begrepen:

a. de gemeentelijke avondscholen voor ambachts- en handelsonderwijs;

b. avondscholen voor ambachtsonderwijs in gemeenten met minder dan 6000 zielen;

c. de ambachts- en vakscholen met daaraan verbonden, geheel op zich zelf staande cursussen;

d. zeevaart- en visscherijscholen;

e. industrie-, huishoud- en kookscholen.

3°. *Hooger vakonderwijs:*

a. rijksschool voor de opleiding van technici met daaraan verbonden afdeeling voor de opleiding van technische teekenleeraren;

b. rijksschool voor kunstnijverheid met daaraan verbonden afdeeling voor de opleiding van teekenleeraren bij het algemeen ontwikkelend onderwijs en van hen, die het meer decoratief teekenonderwijs aan vakscholen hebben te geven;

c. rijks- of andere scholen voor bijzondere industrieën;

d. handelsscholen;

Voorts zal ter wille van de vrije ontwikkeling van dit onderwijs veel bij algemeenen maatregel van bestuur geregeld moeten worden, terwijl het noodig zal zijn, dat een krachtig leidend en controleerend toezicht in het leven worde geroepen, dat tevens met kennis van zaken de Regeering ter laatste instantie weet voor te lichten. Doch daarover behoeft thans niet te worden uitgeweid.

En waar in dit rapport slechts de beginselen zijn aangestipt, die bij het samenstellen van een wetsontwerp zouden kunnen worden gevolgd, wordt met bescheidenheid naar vroegere meer uitgewerkte rapporten over feiten en toestanden verwezen, welke ook na mijn bezoek aan verschillende inrichtingen in het buitenland geen wijziging behoeven te ondergaan.

Dit mag ten slotte gezegd worden, dat het vraagstuk der vakopleiding dringend naar een oplossing vraagt, en dat hij, die daartoe medewerkt, en zoo de ware ontwikkeling van dat onderwijs mogelijk maakt, den dank inoogsten zal van het Nederlandsche volk, dat ontwijfelbaar zeker de zegenrijke vruchten daarvan zal genieten, maar ook zal weten te waardeeren.

PRYSVRAGEN

In de vergadering van de Vereeniging „Arti et Industriae" te 's Gravenhage, gehouden op 27 Oct. j.l., werd o.a. het rapport bekend gemaakt van de Jury over de ingekomen antwoorden op de Godon-prijsvraag (Salontapijt), die van de 's Gravenhaagsche Smyrna-Tapijtfabriek (Eetkamerkarpet), en die van de firma J. F. Cuypers (Pianino).

Voor de Godon-prijsvraag waren 2, voor de andere prijsvragen resp. 4 en 3 ontwerpen ingekomen.

De 1e prijs voor de Godon-prijsvraag werd toegekend aan den heer C. Keijzer, te 's Gravenhage.

Voor de prijsvraag der Smyrna-Tapijtfabriek werd geen eerste prijs toegekend, doch een eervolle vermelding met f 25 aan den heer Jac. Riedijk, te 's Gravenhage.

Voor de prijsvraag der firma J. F. Cuypers werd mede geen eerste prijs toegekend, doch een eervolle vermelding aan den heer A. P. Smits, mede te 's Gravenhage.

Al deze ontwerpen waren tijdens de vergadering tentoongesteld.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

In de buitengewone bijeenkomst der *Afdeeling Amsterdam van den* **Bond van Technici**, op 25 Oct. j.l. in het café „de Kroon" alhier, hield de heer **R. Roelfsema** te Groningen eene met lichtbeelden geïllustreerde lezing over: **„kalkzandsteen, hare fabricatie en toepassing"**.

Spreker begon met de mededeeling, dat er nog vele wanbegrippen bestaan over deze grijze kantige metselsteen, welke reeds bij meer dan zestig millioen hier te Amsterdam is vermetseld, waarom het zijn bedoeling is, een juister begrip van de kalkzandsteen te geven.

Reeds in het jaar 1854 werd in Duitschland door eene zekere Dr. Bernhardi, de eerste kalkzandsteen bereid, die in primitieve houten persen werden gevormd en aan de lucht verhard, eene bewerking die echter enorm lang duurt. Toch werd hierbij reeds door eene persing van 5000 K.G. eene dichte massa verkregen die, volgens bewering, voor den bouw geschikt was. Deze in de lucht verharde steen kan als een voorlooper van de tegenwoordige industrie beschouwd worden.

Na veelvuldige wijzigingen van fabricatie, alle door spreker toegelicht, paste men later de meer moderne persen en verhardingsketels toe, welke door steeds aangebrachte verbeteringen op het peil van den tegenwoordigen tijd zijn gebracht.

Zooals de naam aanduidt, gebruikt men voor de fabricatie kalk en zand en wordt ook inderdaad hieraan niets toegevoegd. Voor kalk gebruikt men gewoonlijk kluitkalk, ofschoon ook schelpkalk bruikbaar is.

Na eene breedvoerige uiteenzetting van de wijze van fabriceeren, ging spreker na, welke proportie deze industrie in den laatsten tijd heeft gekregen, en welke vlucht zij thans reeds heeft genomen.

Het aantal fabrieken in Duitschland is reeds tot ver over de 200 gestegen. De fabrikanten aldaar hebben zich tot eene vereeniging verbonden, die ten doel heeft elkaars ervaringen op jaarlijksche congressen mede te deelen en de kwaliteit der steen door onderlinge controle hoog te houden. Niemand wordt dan ook als lid aangenomen, die zich niet verbindt zorg te dragen, dat zijn steen minstens 140 K.G. per cM². drukvastheid heeft, welke garantie telkenjare onvoorbereid door deskundigen wordt gecontroleerd.

Dat langs dezen weg van onderlinge samenwerking en voorlichting veel in het belang eener industrie kan worden gedaan, ligt wel voor de hand. Ook in Nederland is sinds kort opgericht eene „Vereeniging van kalkzandsteen-fabrikanten" die hetzelfde ten doel hebben, en zulks als gevolg van de vele aanvallen op deze nieuwe industrie, welke ontstonden door verkeerde voorstelling in hoofdzaak van concurreerende zijde.

Tengevolge van de overal nieuw ingevoerde bouwverordeningen worden zeer verschillende en somtijds zonderlinge eischen gesteld, betreffende drukvastheid. Wat de kalkzandsteen betreft, hebben de fabrikanten geen enkel bezwaar tegen den eisch van drukvastheid, mits ook dezelfde eischen gesteld worden aan alle andere metselmaterialen voor hetzelfde doel bestemd.

Vervolgens werden verschillende eigenschappen der steen nagegaan en zooveel mogelijk door geconstateerde feiten aangetoond. In de eerste plaats werd medegedeeld, dat de kalkzandsteen, hoewel deze een grooten weerstand heeft tegen druk, ongeschikt is voor bestrating, en wel in verband met weerstand tegen wrijving. Ook is de strakke kantigheid der steen een bezwaar, daar bij eenige ruwe behandeling, men licht de hoeken er afstoot; evenwel heeft elke andere vlakke steensoort ditzelfde bezwaar.

Uit tal van onderzoekingen aan het proefstation voor bouwmaterialen van de heeren Koning & Bienfait alhier, is bewezen, dat de kalkzandsteen volkomen bestand is tegen vorst, en daardoor geen afbrokkeling of afschilfering plaats heeft.

Bij verschillende officieele brandbeproevingen, zoowel in Duitschland als ook hier in Nederland, is gebleken, dat de weerstand tegen vuur volkomen gelijk is met die van uit klei gebakken steen.

Eindelijk werd gewezen op het groote voordeel dat de kalkzandsteen oplevert en dat de kracht vormt van geheel deze industrie, namelijk den prijs.

De kalkzandsteen die zich bij uitstek leent voor villabouw, getuige de talrijke villa's in den Haag en Scheveningen, om nog niet eens te spreken van het buitenland, is voor buitenmuren wel de goedkoopste steen die er bestaat, terwijl ze zelfs in prijs met de gewone binnenmuursteen kan concurreeren.

Hier in Nederland bestaan thans zeventien fabrieken met een gezamenlijk productievermogen van ruim honderd millioen steenen per jaar.

Toen ten slotte bij het debat twijfel geopperd werd over de vergelijking van de genoemde drukvastheidsverhouding van kalkzandsteen en die van gebakken kleisteen, werd zoowel door spreker als door den heer A. H. Baron van Hardenbroek, *lid van het bestuur der vereeniging van kalkzandsteenfabrikanten*, gewezen op een dd. 20 November 1894 door het Departement van Waterstaat, enz. uitgebracht verslag omtrent een onderzoek van gebakken steen. Hierin werden de resultaten medegedeeld van 35 steensoorten welke speciaal voor dit onderzoek door de fabrikanten geleverd zijn, n.l. 11 soorten metselklinkers, 11 soorten hardgrauw, 10 soorten boerengrauw, 1 soort best rood en 2 soorten Limburgsche steen, dus *geen* zoogenaamde slappe steen. Bij het onderzoek bleek dat de drukvastheid bedroeg, voor:

metselklinkers	120	tot	315	K.G. per c.M.²,
hardgrauw	75	„	293	„ „ „
boerengrauw	60	„	162	„ „ „
best rood	76	—		„ „ „
Limburgsche steen	103	tot	160	„ „ „

De plaats waar de kalkzandsteen het meest en het langst wordt toegepast, is Berlijn. Aangezien nu door de bouwpolitie aldaar het gebruik van klinkers wordt voorgeschreven voor de draagpunten onder balken, is het zeker wel een succes, dat thans van overheidswege de kalkzandsteen wordt gelijk gesteld en deze overal daar wordt toegelaten, waar vroeger uitsluitend klinkers mocht worden gebruikt. Wanneer men verder nagaat dat b.v. bij een fabrieksschoorsteen ter lengte van 25 M., de belasting, in de onderste lagen van den sokkel circa 4 K.G. per c.M² bedraagt, en de grootste belasting onder de balken bij groote gebouwen slechts 10 à 12 K.G. per c.M², kan beloopen, dan zal men toestemmen, dat boven eene vijfvoudige zekerheid de kwestie van alle practisch belang ontbloot is. Nog een andere factor maakt de geheele drukvastheidskwestie vrijwel tot een paskwil en wel deze, dat de mortel, die vermoedelijk niet meer dan 20, hoogstens 40 K.G. drukvastheid per c.M², bezit, ten slotte wordt stukgeknepen vóór dat de steen gevaar loopt.

Ook de oud Kolonel der Artillerie A. W. Segboer wees er op, dat aan de overdreven bepalingen van drukvastheid niet al te veel waarde moet gehecht worden. Ieder zal moeten billijken, dat de materialen voor muren, die meer dan hun eigen gewicht moeten dragen, door de overheid worden gecontroleerd op draagkracht, d.i. op drukvastheid. Hoe hooger deze grens door de overheid wordt gesteld, hoe duurder de materialen zullen worden, ten koste van de bouwers om te beginnen, en van de bewoners in laatste instantie.

Door het hooger stellen van de grens van metsel*steen*, boven de limiet van vastheid voor de metsel*specie* bereikbaar, verkrijgt men geen grooter veiligheid. De eisch mag dus niet hooger worden gesteld dan strikt noodig is en de veiligheid der bewoners (in magazijnen als anderszins der in de gebouwen aanwezigen) te verzekeren.

Een eisch van 50 K.G. drukvastheid per c.M². zal reeds al de zoogenaamde slappe gebakken steensoorten uitsluiten, en 'wat de steen betreft tot volledige veiligheid voeren; immers een éénsteens muur kan dan per strekkende Meter een last dragen van 50 × 21,5 × 10,3 = 110 000 K.G. rond.

P. A. Fryling E.Mz.

Afd. Utrecht van de Mij. t. B. d. Bouwkunst Bijeenkomst op 23 October 1906.

Bij het Bestuur was ingekomen eene mededeeling van den heer I. H. J. van Lunteren, behelzende, dat hij met 1 October 1906 het Voorzitterschap der Afdeeling wenschte neer te leggen. Tot vervulling van de aldus ontstane vacature werden gekozen tot lid van het Bestuur de heer H. van Hilten, tot Voorzitter de heer W. van Veen en in diens plaats tot Secretaris de heer H. van Hilten.

Geconstateerd mocht worden, dat de eerstvolgende vergaderingen zeker voor de leden niet van belang ontbloot zullen zijn.

De Secretaris.

In eene openbare vergadering van de Vereeniging **Bouwkunst en Vriendschap** te Rotterdam heeft Dr. P. H. Eykman uit Den Haag op 3 Oct. j.l. het woord gevoerd over zijn plan tot een Stichting voor Internationalisme.

Een uitlating van Bertha von Suttner voorlezend, zeide hij, dat velen buiten ons land Nederland van traagheid en onverschilligheid beschuldigen ten opzichte van de internationale belangen, welke aan Nederland zijn toevertrouwd. In de geschiedenis van het Vredespaleis vond hij veel, dat die beschuldiging wettigt. Hij laakte de samenstelling van het Carnegie-bestuur en betreurde het, dat dit bestuur een particuliere instelling is, die doen kan wat ze verkiest. Het zal bij dit enkele paleis niet blijven. De instellingen voor internationalisme, officieele en officieuse, hangen in de lucht. Een parmanent bestuur voor vredesconferentie, een permanente raad voor internationale wetboeken, ziedaar een paar officieele instellingen. Te Zürich is een museum voor oorlog en vrede — het past beter in de stad van het Vredespaleis. Te Parijs sticht de vorst van Monaco een Internationaal Instituut voor Oceanographie; op Parijs zal Berlijn b.v. naijverig zijn: — zulk een stichting bloeit gemakkelijker, immers niet aangevochten door jaloezie, in neutrale landen als Nederland, Zwitserland of België. Te Rome heeft men het internationaal Landbouw Instituut. Wie de Annuaires de la Vie Internationale raadpleegt, vindt eenige honderden internationale vereenigingen en instellingen.

Ongelukkig ontwikkelen de internationale vereenigingen nog niet veel macht — spr. herinnerde aan blijken van zwakheid der Internationale Architecten-Vereeniging —, het geheele Internationale leven lijdt aan een zwakke en onlogische organisatie; ook is er onvoldoend kapitaal. Daarbij komt, dat vele belangen moeilijk af te perken blijken. Hygiëne en pedagogie b.v. grijpen in elkander. Ook hierom is het wenschelijk alle belangen der menschheid samen te brengen in één logische organisatie, welke alles omvat: in een intellectueel wereldcentrum. En in Amerika èn in Engeland is spr. gebleken, dat dit ideaal bestond, warme aanhangers had.

Doch om zoo iets te stichten, is er geld noodig. — Hoe dit te krijgen? Men koope grond, bouwe op een gedeelte en de opbrengst van de rest van den grond zal den bouw betalen. Door dit denkbeeld toe te passen, heeft Washington een aantal gebouwen kosteloos verkregen. Spreker zou het buiten Den Haag willen toepassen. Daartoe was echter een goed bouwplan noodig. Een voorloopig plan is ontworpen. Door niemand minder dan De Bazel.

Bij lichtbeelden ontwikkelde de heer Eykman zijn denkbeelden nu verder.

Na een portret van Carnegie, dat eenig applaus ontlokte, liet hij Zorgvliet zien... het prachtig park, waar echter het Vredespaleis niet in zal komen. Het park zal .. verdwijnen, het zal een voortzetting worden van al de banale straten, die het nu al in den rug heeft en weggeborgen tusschen de nauwe en banale straten zal het Vredespaleis liggen. En nog kost dat zoo zeven ton! Op den Musschenberg had het niets hoeven te kosten. Maar dan zou het ver buiten de stad liggen? Neen. Dan zou het gebouw zijn, zooals het Palais du Cinquantenaire te Brussel, zooals het Concertgebouw te Amsterdam: vrij, op een terrein, dat in een korten tijd aangesloten zou raken aan het bebouwde. Trouwens tot het Kanaal is de afstand maar iets meer dan 1 K.M. Hoog zou het liggen, gelijk het Kapitool te Washington en stond het er, de grond zou onmiddellijk enorm in waarde rijzen. Een weg van 100 M. breedte zou naar het Paleis voeren, de electrische spoor zou het wereldverkeer tot aan den voet van het paleis brengen en een grootere stichting zou er achter kunnen verrijzen. Die grootere stichting is Dr. Eykman's droombeeld en, gelijk gezegd, door De Bazel in plan-teekening gebracht. Een ster, een vijfhoek, met enorme stralen van wegen en op de hoeken paleizen voor alle kunsten en wetenschappen .... 1000 à 2000 H.A. grond zouden noodig zijn: stad en staat, als grondeigenaars, zouden prachtige zaken doen.

Uit den bodem zouden de kosten komen, maar niettemin zou er een begin-kapitaal noodig zijn en dit zou het kapitalisme, zich stellend in den dienst van het pacifisme, moeten verstrekken. Maar om het kapitalisme daartoe bereid te vinden, is noodig het bewijs, dat de wereld deze stichting wenscht. Om dat bewijs te kunnen leveren, zijn de h.h. Eykman en Horrix op reis gegaan en is de Stichting voor Internationalisme, een zedelijk lichaam, waaromtrent spr. enkele bepalingen voorlas, ontstaan. O.m. heeft zij reeds een comité voor bouwkundige adviezen. Voorts is in wording een voorbereidend wereldcomité, van uitsluitend eerste-klas-menschen, ongeveer 100 in getal. Reeds zijn er daarvan een aantal gevonden: Grieg, Björnson, de president van het Nobel-comité, minister Lövland — spr. noemde er niet meer, — welke laatste dit plan het beste van alle vredesstichtingen vond. Nederland zelf en de Nederlanders moeten zich niet op den voorgrond stellen, hierbij. Zoolang echter dit wereldcomité niet voltallig en gevormd is, blijft alle werk in handen van de h.h. Eykman en Horrix. Het stuk, dat de toetredenden tot het wereldcomité onderteekenen, is gesteld in het Esperanto.

Is nu dit alles een utopie?... Misschien zal er een eeuw voor

noodig zijn. Maar is dit veel in het leven van een stad? Als de gemeente Den Haag 25 jaar geleden had geweten, hoe de stad zich uitbreiden zou, dan betaalde nu niemand er belasting. Zeker deze zaak zal eerst na eeuwen tot vollen wasdom komen. Maar is dit een reden om haar niet te beginnen? Dit plan, het is een reuzenplan! Maar reuzen zullen blijken klaar te staan om het te verwezenlijken, wanneer maar eenmaal het voorbereidende werk zal zijn gedaan.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 27 October 1906. *Kalkzandsteen.* Al hetgeen over dit materiaal in den laatsten tijd geschreven is, bewijst eigenlijk heel weinig. Volgens de redactie manen de uitkomsten, te 's Gravenhage verkregen, den bouwmeester tot voorzichtigheid aan, en motiveeren zij het opschorten van een oordeel tot over 25 jaren. Toepassingen b.v. te Berlijn geven aanleiding te veronderstellen, dat het materiaal een groote toekomst te gemoet gaat, en dat het niet lang zal duren of het heeft de baksteen geheel op zijde gedrongen. Maar daar is de baksteen van inferieure kwaliteit. Hier te lande kan de kalkzandsteen-industrie bestaan en zich uitbreiden, door de onverstandige maatregelen waardoor de baksteenfabrikanten hun industrie trachten te bevorderen en door de kinderachtige argumenten waarmede zij concurreerende industrieën trachten te bestrijden. Daarbij komt, dat kalkzandsteen een goedkoop materiaal is, en de prijs van baksteen door kunstmiddeltjes hoog wordt gehouden. Goede kalkzandsteen kan boven slechte baksteen te verkiezen zijn, maar van de deugdelijkheid van goede baksteen zijn de meeste bouwmeesters overtuigd. Gevels van kalkzandsteen te 's Gravenhage, die op het Z.O. liggen, zijn thans geverfd; dit wijst niet op groot vertrouwen in duurzaamheid. Grootere stukken, als lateien boven kozijnen, hoewel van voldoende afmetingen, zijn gescheurd; scherpe kanten zijn op aanstootelijke plaatsen nogal beschadigd.

Zeven Vlaamsche kunstenaars in Holland. Uit hun indrukken, door de jonge kunstenaars in een Belgisch blad geschreven, blijken oppervlakkigheid en een zucht om goedkoope aardigheden aan den man te brengen.

De Beurs te Amsterdam. De Commissie van onderzoek naar den toestand der Beurs zegt in haar rapport: „Aan verplaatsing van het ketelhuis met rookkanaal en schoorsteen moet de voorkeur worden gegeven". Nu echter is men bezig met verlegging van 2 van de 4 ketels in hetzelfde ketelhuis. Hier kan de zuinigheid de wijsheid wel eens bedriegen, want de warmte alleen is de oorzaak der scheuren niet; de Commissie wees ook als zoodanig aan: het gekozen systeem van verwarming.

Architectura, 27 October. Uit de „Mededeelingen betreffende het Genootschap" A. et A. blijkt, dat door het Bestuur daarvan een adres aan den Raad der Gemeente Amsterdam is verzonden, waarin verzocht wordt de voordracht aan te nemen van B. en W., inzake vernieuwing der brug over de Keizersgracht vóór de *Reguliersgracht* en van de naastliggende bruggen, waardoor het behoud van een schilderachtig stadsgedeelte wordt verzekerd.

De Reguliersgracht. Beschouwingen en kritiek over de voordracht van den heer J. H. W. Leliman, gehouden op 19 October in de afd. Amsterdam van Mij. t. Bev. d. Bouwkunst (Zie Bouwk. Weekblad van 27 Oct. j.l.)

De voorstanders van demping zijn bevangen door het denkbeeld, dat de „eischen van verkeer" demping noodzakelijk maken. De Utrechtsche straat is echter noch hinderlijk, noch gevaarlijk en de Vijzelstraat is beslist niet overdruk, alleen worden de trottoirs er onbegaanbaar gemaakt door de kelderwoningen die echter langzamerhand zullen verdwijnen. Door demping der Reguliersgracht zullen de winkelstraten niet meer worden ontlast, dan de Spiegelstraat dit doet voor Leidsche- en Vijzelstraten, hetgeen niet meer is dan het Damrak wordt ontlast door den N. Z. Voorburgwal. De demping hiervan bewijst, dat het verkeer zich niet laat leiden langs stille omwegen, doch den kortsten weg neemt, en in deze richting moet verbetering gezocht worden. Aan een practische en economische oplossing van het vraagstuk om een grooten verkeersweg te scheppen, leidende door het centrum en verbindende het Centraal station met het geprojecteerde Zuiderstation, en daarmede tevens het middenpunt der geprojecteerde nieuwe uitbreiding, aan zulk een oplossing is voor Amsterdam meer gelegen dan aan 't verkrijgen van den kostbaren en — als liggende buiten de groote beweging — geheel onnutten verkeersweg, dien de ijveraars voor demping der Reguliersgracht zich voorstellen te verkrijgen.

De ruine van de Cisterciënser-abdij „Villers", door Jan Stuyt; met afbeeldingen. Beschrijving van den bouwval, naar aanleiding van een bezoek daaraan door den schrijver gebracht.

Inhoud „Technisch gedeelte". Slot van: *De fabricage van Kalkzandsteen.* Voorts: *Uit het verslag van den Inspecteur van het Middelbaar Onderwijs H. J. de Groot;* en *Onrecht!*, handelende over vervalschingen in het kunsthandwerk.

De Bouwwereld, 24 October. *Demping der Reguliersgracht. Stedenschennis.* Inleiding voorgelezen in de afdeeling Amsterdam van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, door J. H. W. Leliman.

Afbeelding van de *Villa André de la Porte*, Park Duin en Daal te Bloemendaal, architect de heer J. A. van der Steur, Bouwk. Ing.

Technisch Weekblad, 26 October. *Middelbaar Technisch Onderwijs*, door Enno van Gelder. De toekomstige opzichters, teekenaars, assistenten enz. die boven den werkman staan, kunnen en moeten eene andere opleiding hebben en gerecruteerd worden uit andere elementen dan zij, die werkman of hoogstens baas of voorman zullen worden.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Huis met de Hoofden te Amsterdam. Gedurende de beraadslaging over de gemeentebegrooting voor 1907, werd op 26 Oct. j.l. een voorstel ingediend door de heeren C. S. Posthumus Meijjes en J. F. M. Sterck, om den post „onderhoud van huizen" enz. met *f* 7500 te verhoogen, met het doel in 1907 het „Huis met de Hoofden" te restaureeren. Eerstgenoemd raadslid zeide bij de toelichting tot het voorstel, dat als niet spoedig tot restauratie wordt overgegaan de gevel zóó verwaarloosd zal zijn, dat hij zal moeten worden afgebroken. Daar het schoone monument behouden *moet* blijven behoort onverwijld tot herstelling te worden overgegaan. Het voorstel werd ondersteund door den heer J. N. Hendrix, die o.a. mededeelde, dat de Afd. P. W. de restauratie van den gevel aanvankelijk aldus had opgevat, dat het gebouw zou worden afgebroken, om den gevel weer nauwkeurig volgens den ouden toestand op te bouwen. De Commissie van Bijstand was daar echter tegen geweest. Deze had onlangs eene vergadering op den steiger, voor den gevel aangebracht, gehouden. Toen was gebleken, dat de gevel nog niet zóó slecht was, dat afbreken noodzakelijk was; de vrees bestond wel, dat de steiger moest worden hernieuwd, daar deze voor de restauratiewerken te vervallen zal zijn.

Nadat de Wethouder, de heer Serrurier, zijn twijfel te kennen had gegeven of de som van *f* 7500 wel voldoende zal zijn voor de restauratie en voorts de meening, dat de steiger nog wel degelijk bruikbaar is, zeide de heer Posthumus Meijjes, dat de door hem genoemde som slechts een globale schatting was, die misschien te gering zou zijn; maar zeker moest, wil men den gevel redden, dadelijk met de restauratie begonnen worden.

De voorzitter verklaarde daarop, dat als de zaken zoo staan, B. en W. geen verantwoordelijkheid op zich willen nemen voor het verloren gaan van den gevel, en dat zij dus het voorstel overnemen. De toezegging werd daarna gedaan, dat, B. en W. spoedig een voordracht zullen doen, waarin plannen van restauratie met raming van kosten daarvan zijn aangegeven. Na deze toezegging hebben de heeren Posthumus Meijjes en Sterck hun voorstel ingetrokken.

Paleis te Amsterdam. Het raadslid de heer P. L. Tak heeft tijdens de behandeling van de gemeentebegrooting voor 1907 op 26 Oct. j.l. herinnerd aan de quaestie indertijd overwogen, om het Paleis op den Dam weer voor stadhuis in gebruik te nemen. Op de inlichtingen hieromtrent gevraagd, werd door den burgemeester geantwoord, dat zeer ernstig over dat in gebruik nemen is gedacht. Van het plan is echter voorgoed afgezien, omdat het gebouw absoluut ongeschikt is om te voldoen aan de moderne eischen die aan een raadhuis gesteld moeten worden.

Reguliersgracht te Amsterdam. Bij de behandeling van de begrooting der Gemeente voor 1907, afdeeling bruggen, in de zitting van den Gemeenteraad van 26 Oct. j.l. stelde de burgemeester voor, alle beraadslaging met betrekking tot de Reguliersgracht tot een nader tijdstip uit te stellen en den daarmede samenhangenden post van *f* 100.000, voor vernieuwing der bruggen, in een afzonderlijke voordracht begroot, over te brengen naar onvoorziene uitgaven. Op 't oogenblik kan in die wijziging niet anders gezien worden dan een middel om een beraadslaging over den post, die ongetwijfeld van langen adem zou zijn geworden, belangrijk te verkorten.

Zoowel het Oudheidkundig Genootschap als het Bestuur van het Genootschap Architectura et Amicitia hadden vóór de behandeling van de voordracht betreffende de Reguliersgracht, en na de behandeling dezer zaak in de Afd. Amsterdam van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, een adres aan den Raad gezonden met het doel eene demping te verhoeden.

Vakonderwijs. In het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over hoofdstuk Binnenlandsche Zaken wordt door verscheiden leden herinnerd aan de belofte, voorkomende in de Troonrede van 1905 dat, wat het onderwijs betreft, de bevordering van den bloei en de ontwikkeling van het vakonderwijs op den voorgrond zou staan. Bij de behandeling van de begrooting van het loopende jaar is die belofte door den Minister herhaald. Met leedwezen moest men echter constateeren, dat zij nog niet is ingelost. Aangedrongen werd op een wettelijke regeling van het vakonderwijs.

BUITENLAND.

Londen. Op de plaats waar vroeger de welbekende St. James Hall stond, wordt nu een zeer fraai hôtel gebouwd, het „Piccadilly Hotel", door de architecten W. Woodward en E. A. Gruning. Aan Piccadilly street zal het een zeer ruim terras hebben op de 1e verdieping, van 16 M. diepte, waaronder zeven winkels. De zijde aan Regent street heeft eene groote dubbele colonnade. De twee andere zijden grenzen aan Air street en Piccadilly Place.

Harrisburg. Het nieuwe kapitool te Harrisburg, Pennsylvania U.S., is ingewijd. Het oude gebouw brandde in Februari 1897 af. Onmiddellijk werd het besluit genomen voor het bouwen van een nieuw kapitool, waartoe door den staat van Pennsylvania 550.000 dollars werden toegestaan. De uitgeschreven wedstrijd voor het nieuwe gebouw wekte de ontevredenheid van vele der Pennsylvanische architecten op, zoodat de meesten besloten niet mede te dingen. De prijs werd behaald door Henry Ives Cobb, op onwettige wijze, zooals men beweerde. Het gebouw dat voor de volgende parlementszitting gereed moest zijn, is nu pas 9½ jaar na den aanvang geopend en kost niet 550 duizend dollars maar 12.601.922 dollars, tegen welk bedrag de „State Treasurer" bezwaar schijnt te maken. Het bekroonde plan van Cobb is slechts een onversierd zeer klein centraal gedeelte van de later uitgevoerde werken, hoofdzakelijk van de hand van den architect I. M. Huston.

Jevers (Oldenburg). In de omstreken van Jevers wordt een soort blauwe klei gevonden, waarvan men tot nog toe tevergeefs goede steenen trachte te bakken. Door de steenkool innig met 10 % turf te vermengen en samen te persen, heeft men evenwel een brandmateriaal gevonden, dat de klei, in plaats van tot een zachte roode steensoort, tot een buitengewoon hard materiaal bakte, zoodat men na eenige proeven uitstekende metselsteenen van den 1sten rang verkregen heeft.

Baden-Baden. Voor den bouw van een nieuw „Kurhaus-Restaurant" ligt een plan van den architect Theod. Fischer te Stuttgart gereed, waarvan de uitvoering 800.000 mark kosten moet. De regeeringen van het groothertogdom en van de stad hebben het plan goedgekeurd.

Zürich. Op 59 jarigen leeftijd overleed alhier Professor Dr. W. Ritter, sedert 1881 professor aan de Technische Hoogeschool in Bruggenbouw en Graphische Statik. Zijne werken werden in het buitenland en ook in Nederland veel gebruikt.

Milaan. Niettegenstaande bij een 1e prijsvraag voor het Verdi-gedenkteeken 100 antwoorden ingekomen waren, is geen enkel bekroond geworden. Een tweede prijsvraag leverde 80 antwoorden op, waarvan wederom geen enkel als bijzonder grootsch van opvatting beschouwd kon worden. Het ontwerp van den beeldhouwer Antonio Carminati te Milaan is evenwel toch ter uitvoering gekozen.

Petersburg. Zooals bekend is, dient het Taurische Paleis, als voorloopig Doema-gebouw, en is door de Keizerlijke Petersburger Architecten-Vereeniging een prijsvraag uitgeschreven voor een Doema-gebouw te St. Petersburg. De 1e prijs is behaald door den architect Alexander Dmitrijeff, de 2e door arch. Siegfried Lewy, en de 3e door arch. Marian Lalewitsch.

Londen. In 1908 zal in „Shepherd's bush" een Fransch-Engelsche tentoonstelling gehouden worden, hoofdzakelijk op het gebied der industrie, architectuur, en decoratieve kunsten.

Londen. In een der eerstvolgende Parlementszittingen zal het ontwerp van een tunnel onder het Kanaal behandeld worden. Het plan verschilt weinig van het vroegere van Francis Brady, en bestaat uit twee tunnels elk met een doorsnede van 6 M². De moeilijkheden van 1882, ten opzichte der luchtverversching zijn opgeheven door de electrische beweegkracht, terwijl de luchttoevoer plaats heeft in de richting der beweging. De tunnels zullen uitmonden juist tegenover „Western Heights", geheel onder het bereik van het vuur der zware kanonnen van het fort.

VERBETERING.

In de mededeeling van de commissie voor het Carnegie Album in het Weekblad van verleden week moet voor 10 November 15 November gelezen worden.

PERSONALIA

De uitslag van het examen voor Opzichter bij den Dienst van Weg en Werken bij de Mij. tot Exploitatie van Staatsspoorwegen is, dat geslaagd zijn, voor Opzicht r op den weg, de heeren: A. de Ruiter, O. A. Berghuis, L. Heneveld, J. A. Paap, en C. T. Voltman;

en voor Opzichting der verlichting en van het seinwezen, de heeren: P. H. Zaalberg en F. van der Veen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS.

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven solliciteerden thans:

Bouwkundig Opz.	Teekenaar,	onderdom	49	jaar	salaris	f 100.—
„	„	„	28	„	„	„ 80.—
„	„	„	31	„	„	„ 100.—
„	„	„	35	„	„	„ 100.—
„	„	„	20	„	„	„ 70.—
„	„	„	20	„	„	„ 65.—
„	„	„	22	„	„	„ 80.—
„	„	„	40	„	„	„ 120.—
„	„	„	32	„	„	„ 100.—
„	„	„	21	„	„	„ 60.—
„	„	„	24	„	„	„ 85.—
„	Teekenaar	„	20	„	„	„ 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 5 NOVEMBER.

DEVENTER. Het verbouwen van een gedeelte harer fabriek, gelegen aan de Roggestraat aldaar.

De Deventer capsule fabriek 's av. 6 u. Aanwijzing gedaan.

GOOR. Het bouwen van een woonhuis in de Achterstraat.

De bouwk. C. Muller 's av. 7 u. in 't café Hanhart, alw. bestek en teek. ter inz. zijn. Aanw. 5 Nov. n.m. 1 u.

DINSDAG 6 NOVEMBER.

ASSEN. Het maken van eene uitbreiding van het gebouw der rijkshoogere burgerschool ald. Raming f 15300.

Het provinc. best. 's midd. 12 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het Min. van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. best. te Assen en is te bekomen bij M. Nijhoff, te 's Hage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwkundige voor de onderwijsgebouwen. Aanw. gedaan.

ST. JACOBI-PAROCHIE. Het bouwen van een schoolgebouw en onderwijzerswoning ald.

Het best. der Geref. Schoolvereen. Bestek en teek. bij J. Winters Jr., archit., verkrijgb. à f 1,50. De bilj. worden frc. ingewacht bij J. R. v. d. Wal te St. Jacobi-Parochie (Oude Hiltdijk). Aanw. gedaan.

UTRECHT. Bestek 1077. Het wijzigen van het emplacement, het maken van een nieuw hoofdgebouw en het uitvoeren van div. werken te Wageningen. Raming f 35000.

De Maatij. tot Expl. van Staatsspoorw. n.m. 2 u. (lok. tijd.)

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan de Spoorstr.

De heer L. Swars, n.m. 2 u., in 't hotel „De Klok," alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft de arch. H. v. d. Schaaf.

ROOSENDAAL (N.-Br.). Het bouwen van eene veldwachterswoning met politiepost en arrestantenlokaal in het kerkdorp Nispen.

H. t gem. best. van Roosendaal en Nispen v.m. 11 u. Bestek en teek. verkrijgb. ter gem.-secretarie tegen f 1 per stel. Aanw. gedaan.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

13 OCTOBER.

VOORBURG (ONDERH.) Het bouwen van een drukkerij met bovenwoning aan de Turfmarkt te 's-Hage. Door den arch. Th. v. d. Ham, namens de Drukkerij en Uitgevers-Mij. „Voorburg"

Laagste inschr. J. Schijf, f 13337. Niet geg.

17 OCTOBER.

OUDEGA (SMALL.). Het bouwen eener pastorie op een vrij terrein. Door den kerkeraad der Geref. gemeente.

Met verfw. Raming f 3950 Laagste inschr. L. Boonstra en J. v. d. Meulen, Westergeest, f 3800.

Zonder verfwerk. Raming f 3700. L. Boonstra en J. v. d. Meulen, Westergeest, f 3589.

PURMEREND (ONDERH.). Het verbouwen van het perceel der firma A. Switser aldaar. Door den bouwk. C. Groenhart.

Laagste inschr. K. Westmijze, f 2229. Geg.

22 OCTOBER.

LEUSDEN. Het bouwen van een koetshuis met stalling bij het hotel Oud-Leusden te Leusden. Door den arch. A. Pothoven.

Laagste inschr. J. W. Worsteling, f 5345. Gegund.

1 NOVEMBER.

TILBURG (ONDERH.). Het bouwen van eene machinefabriek, ter oppervl. van 600 M². shedbouw, voor het vervaardigen van machines voor de steenfabricatie, met annexe, machinekamer, kantoren, woonhuis, enz. voor den Heer A. Havers, alhier. Het getrokken, geslagen en gegoten ijzerwerk was buiten de aanbesteding. Door den arch. F. C. de Beer, akt.

Laagste inschr. A. Vermelis f 9480.

MAATSCHAPPIJ VAN NIJVERHEID.

DEPARTEMENT AMSTERDAM.

Avond-Ambachtsschool voor Timmerlieden „Concordia inter Nos".

Op 15 November e.k. komt vacant de betrekking van

DIRECTEUR

der bovengenoemde school. Sollicitanten naar die betrekking kunnen op *schriftelijk* verzoek nadere inlichtingen ontvangen van den Secretaris-Penningmeester

Mr. C. D. Salomonson, Heerengracht 450.

Vereischte is: bijzondere bekendheid met het bouwvak. Bouwkundige diploma's strekken tot aanbeveling.

Assurantie Maatschappij tegen Brand- schade en op het Leven

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein) — Breda, Prinsenkade — Haarlem, Groote Houtstraat 71[bis], hoek Gedempte Oude Gracht — Nijmegen, In de Betoustraat 8 — Groningen, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . .	„ 1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	„ 29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 26 November 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1075:

De levering van 50.000 stuks platte eikenhouten dwarsliggers.

Het bestek is tegen betaling van f 0.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Architectspraktijk

ter overname.

Brieven onder lett. A K aan het Bureau van dit blad, Herderstraat 5, *Den Haag.*

Posterijen en Telegrafie

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 21 November 1906, des namiddags te 2 ure, zal, in een der lokalen van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, Parkstraat te 's-Gravenhage, worden aanbesteed:

De verbouwing van het Post- en Telegraafgebouw te Sluis, en de uitvoering van de daarmede in verband staande werken.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, L. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt na 5 November 1906 ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de district, Fluweele Burgwal no. 16 te 's-Gravenhage; bij den Directeur van het Post- en Telegraafkantoor te Sluis, en is na gemelden datum, op franco aanvrage, tegen betaling van f 0,35, verhoogd met de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaars Gebroeders van Cleef, Spui no. 28a te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester en door den Opzichter bij de Landsgebouwen: H. J. P. F. van Zwijk te 's-Hertogenbosch.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Woensdag, 14 November 1906, des vóórmiddags te 10 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn onderteekend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's-Gravenhage, 16 October 1906.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Antiolood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Ideaal", E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenhouwwerk. — v. d. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flux". — VAN DE POLL, Purmerend.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw. — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.

Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — Th. v. Heemstede Obelt, Amsterd.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schoonmelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Ch. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's Gravenhage. Drichoekjes 3 voorheen Wagenstraat 392. — Amsterdam. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & Zoxen. Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
„Kosmos" vouwplaten tegen vocht. — A. W. ANDERNACH, Beuel a/Rh.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Litten. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer, trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk. — Wed. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — Fred. STIELTJES & Co Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht. — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalkstein. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
Natuursteenbewerking. — G. W. HARMSEN, Amsterdam.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Plafondplaten. — Gebr. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & Söhne, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steenguas. — F. A. CLOER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De 1e Ned. Trockenstuccfabriek, Venlo.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines. — DREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 71/W.
Zechit. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.

(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krompt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

Zij die een goed cement willen vertegenwoordigen, of voor het een of andere doel veel cement gebruiken, verzuimen vooral niet prijs en condities te vragen van het

PORTLAND CEMENT

„HACCOURT"

levering op strengste keur!

Hoofdvertegenw. voor Nederland:

„Bouwmaterialen" voorheen **M. LUIJTEN,**

LEKKERKERK (Hoofdkantoor), ROTTERDAM, DORDRECHT.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

behoorende bij de

BESTEKKEN voor de LEVERING

van

IJZER en STAAL

aan

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1904 D. No. 41.

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen,

voorheen R. KRANENBURG.

Kantoor te Groningen.
Steentilstraat 27—27a.

Telefoonnummer Interc. 596.

Fabriek te Glimmen.
Station de Punt.

„ANTILOOD".

De ondergeteekenden nemen de vrijheid ter uwer kennis te brengen, dat door hun wordt gefabriceerd en in den handel gebracht een **plaatsvervangende verf** voor loodwit, onder den naam van **„ANTILOOD"**.

Daar van **Regeeringswege** de voorkeur gegeven zal worden aan een loodvrije verfstof, zoo verzoeken wij U uwe aandacht te willen vestigen op bovengenoemd artikel **„ANTILOOD"**.

Deze verfstof is vrij van lood of andere schadelijke bestanddeelen, bezit eenzelfde hooge dekkracht en is lichter in gewicht dan loodwit.

De verhoudingen van „Antilood" en loodwit staan tot elkander als 5 tot 7, zoodat met 5 kilo „Antilood" een gelijke oppervlakte even dekkend kan worden bestreken, als met 7 kilo loodwit. **„ANTILOOD"** is samengesteld uit de **beste grondstoffen** en **zoodanig** bereid, dat haar weerstandsvermogen in de buitenlucht **niet** minder groot is dan van loodwit. **„ANTILOOD"** wordt **inharder** dan loodwit

Zij, die voor de eerste grondlagen voor binnenwerk gewoon zijn eene meleering van zink- en loodwit te gebruiken, zullen door het gebruik van **„ANTILOOD"** een veel **harderen ondergrond** kunnen verkrijgen, waardoor de glansverf een hoogeren glans zal behouden.

„ANTILOOD" oxydeert niet en blijft wit zelfs in de onmiddellijke nabijheid van vuile grachten of kanalen.

Onze **Standwitglansverf voor buitenwerk,** die ook gegarandeerd **loodvrij** is, heeft na jarenlang gebruik proefondervindelijk bewezen sterker te zijn dan loodwitverf. Dit geeft de waarborg dat ons „Antilood", hetwelk op eenzelfden grondslag berust, ook met hetzelfde succes kan worden gebruikt.

De verpakking van dikgemalen „Antilood" is in verzegelde bussen van 50 KG. en grooter.

Monsters worden op aanvraag gratis toegezonden en vertrouwen wij te mogen rekenen op uwe gewaardeerde medewerking om dit artikel ingang te doen vinden

Onder aanbeveling. Hoogachtend,

UEd. dienstw. dienaren:

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG.

Patent Exhaust Ventilator,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER

dan elk bekend systeem.

Vraagt de prijscourant van November 1905.

D. P. H. HASSELMAN,

AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.

ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN

merk „ETERNIT" *(eerstig gedeponeerd).*

Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.

Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking

merk „SCHETSELAAR".

Vraag monsters en prijs.

Firma F. W. BRAAT, Delft,

Koninklijke Stoomfabriek van

Werken in Zink en andere Metalen,

beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**

Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST.*

Aanleg van **Centrale Verwarming** naar alle systemen.

Brochures en albums op aanvraag verkrijgbaar.

Galvaniseerinrichting.

Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn,* **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits, enz.**

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

H. WESTENBERG - Almelo.

Brandvrije Cementijzer-constructies.

Speciaal adres voor goedkoope BETONVLOEREN in fabrieken, magazijnen enz.

TELEFOON INT. 2208.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.-Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY MONIERWERKEN

DIRECTEUR J. N. LANDRE

CEMENT YZERWERKEN

VOLGENS SYSTEEM MONIER

EN AANVERWANTE STELSELS

BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR en FABRIEK JAAGPAD % OMVAL TELEFOON No 3028

LOUIS LANDRE

J. P. GROENENDIJK,

Beeklaan 248, DEN HAAG. — Telefoon No. 1710.

Huis- en Decoratie-Schilder.

ATELIER voor eenvoudig en geschilderd

Glas in lood, Glas in koper enz.

PRIJZEN UITERST BILLIJK.

Teekeningen en prijsopgaaf worden kosteloos aangeboden.

ZECHIT

MAAKT BETON EN PLEISTERWERK WATERDICHT.

ZECHIT verzekert droge kelders en fundeeringsmuren in vochtigen bodem.

ZECHIT bepleistering absoluut bestand tegen het weer en ondoordringbaar voor water bij slagregens.

ZECHIT maakt vochtige muren droog.

ZECHIT geeft waterdichte en vorstvrije brouwerijkelders.

ZECHIT maakt beerkuilen en putten voor huishoudwater ondoordringbaar.

ZECHIT is bestand tegen beerwater, oplossingen van zouten, minerale wateren, enz., het heeft veel meer weerstandsvermogen dan cement-bepleistering.

Nog nimmer bereikte uitkomsten van beproevingen door het Kgl. Materialenprüfungs-amter, Berlijn. Hoogst waardeerende beoordeeling door de eerste deskundigen.

Zechsteen en Zechitwerke Bredelar G. m. b. H. Cassel.

Vertegenwoordiger:

I. LEHREN,

Nieuwe Heerengracht 37, Amsterdam.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

Gemalen Puimsteen

het beste betonmateriaal voor **lichte,** geluiddempende, brandvrije, massieve **vloeren. daken,** voor **IJzerbeton-bouwwerken** etc. zooook **drijfsteen** wordt vlug en goedkoop per spoor of schip geleverd door de firma

Kiefer & Streiber

KARLSRUHE en MANNHEIM (Baden)

N.V. Utrechtsche Asphaltfabriek

v/h Firma STEIN & TAKKEN,

VULKAAN Hout-Cement, Dakbe- Cement-Mastix dekking

ASPHALTVLOEREN, enz.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter **Oosteinde bij het Paleis voor Volksvlijt.**

Engelsche en Fransche Vloertegels.

Vraag Teekeningen en Prijzen.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

Ch. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Bijkantoor gevestigd te TILBURG, Heuvelstraat 15.

Interc. Telefoonnummer 284.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche
Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. — 7 Patenten. — Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Bouwmaterialenhandel

„STEENOORD".

Trekweg 5. **Den Haag.**

Alleenverkoopster voor Nederland en Koloniën van

Kunstmatige Portland Cement

van de sedert 4 maanden in werking zijnde fabriek te Hemixem bij Antwerpen

merk **VAN DEN HEUVEL,**

ruim voldoende aan de Alg. Voorwaarden van Waterstaat, Genie en andere Rijks-, Prov. en Gemeentelijke Voorwaarden.

Vraagt PRIJS en PROEFSTATEN aan bovengenoemd adres.

ONDER DEN SINT MAARTEN

HAARLEM — AMSTERDAM

■ ■ ■ ■ PARIJS ■ ■ ■ ■

EXPOSITIE VAN EEN GROOTE COLLECTIE

Smyrna Karpetten

NAAR SPECIALE ONTWERPEN.

GEDURENDE DE MAAND OCTOBER.

ROKIN N°. 10 AMSTERDAM.

Naaml. Venn.

Dordrechtsche Asphaltfabriek

v/h. fa. ROODENBURG & Co.

ASPHALT-DAKPAPIEREN
CEMENT-MASTIEK } MERK „ETNA"
HOUTCEMENT }
PAPPOLEUM
ASPHALTVLOEREN en
DAKBEDEKKINGEN

worden onder veeljarige garantie uitgevoerd.

W. DEURVORST

DEN HAAG. = Krayenhoffstraat 54.

GERUITE & VLAKKE TROTTOIR-TEGELS. — ZWEEDSCHE GRANIETKEIEN. — BAZALT-, LAVA- EN MELAPHIRKEIEN.

Gewapend Beton - Asphaltwerken.

Grondboringen.

Pijpwellen.

Ontijzerings-Inrichtingen.

A. J. STOEL Jr., Haarlem.

Separatie en Plafondplaten

worden door mij tegen de meest concurreerende prijzen geleverd.

Groote voorraad in verschillende maten voorradig.

Gebr. MIJNLIEFF - Nijmegen.

Muschelkalkstein.

Het materiaal bij uitnemendheid voor monumentaalbouw.

In Duitschland bij de meeste groote gebouwen toegepast, o.a.

Regeeringsgebouw	Coblenz
Politiepresidium	Keulen
Automatenrestaurant Friedrichsstrasse	Berlin
Restaurant Alt Bayern	„
Aschingers Concerthuis	„
Aschingers Hotel	„
Romanischer Hof	„
Papierhaus Dessauerstrasse	„
Groote Bouw Stollwerk	Keulen

en veel meer andere gebouwen, is bewerkt te verkrijgen door tusschenkomst van

J. H. P. JANSE,

Marnixstraat 402, AMSTERDAM.

Vertegenwoordiger der

Kaisersteinbruch Aktiengesellschaft, Keulen.

MONSTERS en OFFERTE gratis.

STALEN BALKEN

N. V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. Ovinge Jr.,

Gelderschekade 31—33, ROTTERDAM.

ZUID-HOLLANDSCHE

Machinefabriek en Constructiewerkplaats.

Directeur: ANTON KRÖNER.

Beeklaan hoek Teylerstraat 138, den Haag.

Machinerieën en IJzerconstructiën, reparatiën aan Stoomketels, Machines, Motoren, enz.; Smeedwerk voor Industrieel gebruik en de bouwvakken. IJzeren Rolluiken, Windwerktuigen, Amerikaansche Inschuifhekken, enz. enz.

---

v. d. Schuijt & Kuntze,

INGENIEURS,

AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingen.

Pijpleidingen,
Ribbenbuizen, enz.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.

geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

VAN DER MAAS & Co.

Den Haag — Bussum.

Architecten en Beeldhouwers.

Ateliers tot artistieke bewerking van Hout en Steen.

Vervaardigen alle beeld- en steenhouwwerken.

Beeldhouwwerk
op kunstnijverheidsgebied.

ADMINISTRATIE:

Willem de Zwijgerlaan 25.

DEN HAAG.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c.M. voorradig. tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

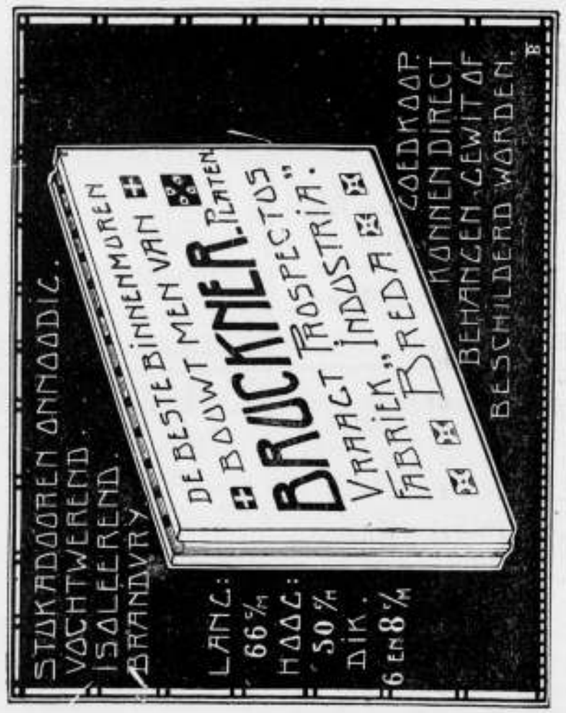

PRISMA'S LUXFER.

KAMER VERLICHT

Zonder Prisma's. Met Prisma's.

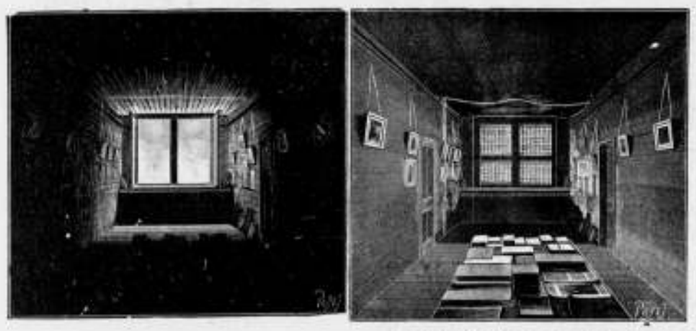

Voor inlichtingen wende men zich tot **WM. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

vervaardigen, op grond eener meer dan 25-jarige ervaring

Centrale Verwarmingen

naar alle systemen.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

JAN HAMER & Co.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

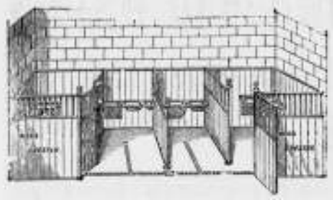

Engelsche Stalinrichtingen

en Tuigkamerbenoodigdheden.

TALRIJKE NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

NB. Onze Standaard-catalogus met circa 1500 illustraties is voor serieuse aanvragen beschikbaar.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRÖNER & Zonen, HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

HOLLAND-LEIDEN

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te LEIDEN.

Fabriek „HOLLAND"

Cocositriplaten voor platonds en lichte afscheidingen.

Verbeterd Systeem BRÜCKNER.

Muur- en Isoleerplaten,

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem, — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg

WATERLEIDING.

Groote lichtkracht bij gering gasverbruik.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

Geen verhooging van Assurantiepremie zelfs bij opstelling in Apparaten-kamer.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee,

Laan van Meerdervoort 186

DEN HAAG.

Interc. Tel. 2658

Een best en voordeelig

adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offerten worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

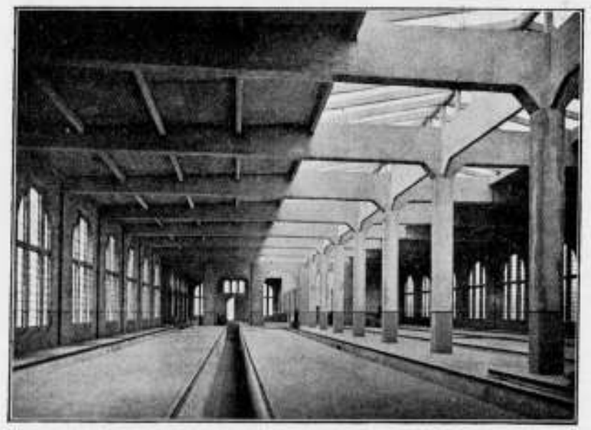

Rijtuig-remise der Z. Holl. El. Sp. Mij. te Leidschendam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON.

DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.

Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26e JAARGANG. № 45

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Breedflenzige balkijzers, door W. J. Niermeijer. — Derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling te Dresden, VI, door Herm. van der Kloot Meijburg, (vervolg van blz. 612). — Onder den St. Maarten. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. Prijs der Advertentien; van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

BREEDFLENZIGE BALKIJZERS.

(DIFFERDINGER B-PROFIELEN OF GREY-BALKEN)

DOOR W. J. NIERMEIJER

Civiel Ingenieur te Amsterdam.

(Lezing gehouden in de eerste maanden van 1906 in de Afdeelingen Arnhem, Haarlem, Utrecht en den Haag van de Mij. tot Bevordering der Bouwkunst).

't Is voor de bespreking van een nieuw materiaal, dat ik voor eenige oogenblikken uwe aandacht vraag. Ik heb hier 't oog op de breedflenzige, gewalste balkijzers, zooals die sinds 1902 door de „Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Aktien-Gesellschaft" te Differdingen in Luxemburg worden geconstrueerd. Doordrongen van het voordeel, dat deze balkijzers in tal van constructies bieden boven de oudere profielen en de geconstrueerde liggers, speciaal ook voor den bouwkundige, en door het bovengenoemde walswerk welwillend in de gelegenheid gesteld de constructie ter plaatse geheel mede te maken, was het me een genoegen in de gelegenheid te zijn mijne bevindingen daarover mede te deelen.

Ik wil dan beginnen met de redenen te vermelden die geleid hebben tot hunne constructie, — hunne voordeelen boven de D. N. P. en de geconstrueerde liggers, en de superieure qualiteit van het materiaal, dank zij de speciale wijze van walsen, om daarna een indruk te geven van de verschillende phasen van het bedrijf, dat in Differdingen wordt uitgevoerd.

Toen in Duitschland na het eindigen van den Fransch-Duitschen oorlog in het nieuw vereende Duitsche Keizerrijk op elk gebied nieuw leven zich openbaarde, voelde ook de Duitsche ijzerindustrie zich geroepen, om o. a. in een harer meest belangrijke onderdeelen, de productie van gewalst ijzer, organiseerend op te treden om tot eenheid van maat te geraken. Een gevolg hiervan was de vaststelling der Duitsche Normaal-Profielen. Men kwam tot 9 verschillende vormen. Beschouwen we van deze alleen 't dubbel **T** ijzer, waarmede we meer speciaal de breedflenzige balken straks zullen vergelijken, dan komen deze, zooals bekend is, voor in hoogten van 8—55 cM. met bijbehoorende flensbreedten van 4,2—20 cM. Alhoewel deze profielen zich over het geheele vasteland hebben ingeburgerd, kwamen toch telkens weder gevallen voor, waarin de wenschelijkheid van een andere doorsnede zich deed gevoelen. Onder die verschillende wenschen traden vooral die van een breedere flens met minder sterk hellend binnenvlak op den voorgrond. Het groote verschil tusschen het weerstandsmoment ten opzichte van de beide hoofdassen was vooral hinderlijk voor de knikvastheid van gedrukte staven, als zuilen en kolommen, terwijl ook belastingsproeven met horizontaal ondersteunde balken aanwezen, dat bij een belaste, horizontale balk een dergelijke neiging tot zijdelingsche uitwijking bestaat. Gewenscht was dus meer gelijkheid in de weerstandsmomenten, en dat wilde zeggen breedere flenzen.

De tot nu toe gebruikelijke wijze van walsen veroorloofde echter niet daartoe over te gaan, terwijl daarbij evenmin de helling van den binnenkant der flenzen kon worden verflauwd. En toch was dat voor eene goede aanhechting van de boutkoppen noodig.

Ofschoon men die verandering als steeds wenschelijker begon te gevoelen, aarzelde men dit verlangen al te veel

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

op den voorgrond te stellen. 't Zou in veler oog „grober Unfug" geweest zijn, beslissingen door zoo eminente mannen genomen als zij die de D. N. P. hadden vastgesteld, te durven critiseeren, en bovendien kon men niet te veel hopen op de mogelijkheid van een zoo groote verandering in 't walsen als daarvoor noodig was. Maar ook in Amerika deed de behoefte aan een breedflenzig balkijzer ter vervanging der geconstrueerde profielen zich meer en meer gevoelen. 't Zeer aanzienlijke ijzergebruik, vooral bij die nieuwere gebouwen met hun tal van verdiepingen, deed omzien naar de mogelijkheid van tijd-, geld- en materiaalbesparing. En juist bij de geconstrueerde profielen waren die uitgaven groot.

't Is hier de plaats te wijzen op nog een ander nadeel van samengestelde constructiedeelen.

Een staaf, zooals die in fig. 1, I is aangegeven met eenige boutverzwakkingen, zoodat ter plaatse van zoo'n boutverzwakking eene doorsnede *d* overblijft, zal bij korter verlenging breken dan staven van eene doorsnede fig. 1, II of III, die overal die nuttige doorsnede *d* hebben. Voor eene uitgebreide beschouwing hierover, die mij te dezer plaatse te ver zou voeren, wil ik verwijzen o.a. naar de studies van den kapitein der genie Hackstroh. De totaal noodige arbeid om staven met eenzelfde minimum doorsnede en van gelijke lengte te breken, blijkt volgens hem geringer te zijn, naarmate de overige doorsneden grooter zijn. In een toestand als fig. I bevindt zich elk hoekijzer, en het *te veel* aan materiaal dat hier dus is ter plaatse waar een boutgat zich *niet* bevindt, zal dus *nadeelig* zijn en eerder breuk tengevolge hebben. Hij wijst er dan ook op, dat het in alle gevallen aanbeveling verdient zoo mogelijk de geconstrueerde balkijzers door gewalste te vervangen, en concludeert dan tot het nut der Differdinger, z.g. B-profielen, speciaal ook in dit opzicht. En daarmede komt geheel overeen het Zwitzersche besluit van 19 Augustus 1892 dat als toe te laten spanning voor vloeijzer bij geconstrueerde liggers 90% noemt, van die bij gewalste balken.

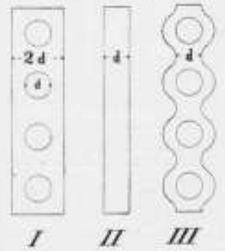

Fig. 1.

Wees ik er zooeven op, dat 't in Amerika was, dat zich het meest de behoefte aan andere profielen deed gevoelen, 't was ook daar, dat de oplossing gevonden werd. De Hoofdingenieur van het toenmalige Carnegiesche Walswerk in Homestead bij Pittsburg, Henry Grey kwam namelijk op de gedachte een geheel ander type van universaal walswerk te construeeren. Op zijne uitvinding octrooi genomen hebbende, werd dit aangekocht door enkele Amerikaansche fabrieken en voor Europa door het bovengenoemde „Bergwerks- und Hütten-Actien-Gesellschaft te Differdingen".

Maar, ofschoon in Amerika, o.a. te Duluth aan het Bovenmeer een dergelijk walswerk werd gebouwd, gelukte het alleen aan de technische directie van het walswerk te Differdingen, eene oplossing te vinden voor de tal van moeilijkheden, die zich bij de practische doorvoering van het idee van den ingenieur Grey voordeden. Mag men dus de Grey-balken al noemen naar hun geestelijken vader, — zonder de practische kennis en ervaring van de directie te Differdingen zou er misschien nu nog niet een practisch resultaat verkregen zijn.

Terwijl ik de inrichting dezer nieuwe walsmethode straks hoop duidelijk te maken en dan tevens hoop te schetsen het verschil met de vroegere methode, waarbij ik in de gelegenheid zal zijn de voordeelen van een betere materiaalverdeeling duidelijk te maken, die deze walswijze tengevolge heeft, wil ik eerst iets zeggen over den vorm en het gebruik der nieuwe doorsneden.

Zij worden gewalscht in hoogten van 180—750 m.M. Van 180 - 300 m.M. hoogte is de flensbreedte daaraan gelijk (fig. 2), bij meerdere hoogte blijft die flensbreedte 300 m.M.

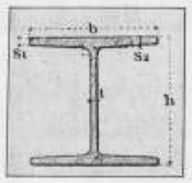

Fig. 2.

Ofschoon de lijfdikte gemiddeld 1 m.M. meer is dan bij de D. N. P., lijkt ze minder, wat voor een deel het gevolg is van de geringere helling van den binnenkant der flens, n.l. 9% tegen 14 bij de oude profielen. De nieuwe manier van walsen maakte deze geringe helling mogelijk, terwijl ze gewenscht was, omdat anders de breede flenzen te dun zouden uitloopen. Maar wat van zeer groot belang is voor het gebruik der Grey-balken, is de gunstige verhouding der traagheids- en weerstandsmomenten ook ten opzichte van het gewicht.

De straal voor de afronding tusschen lijf en flens is gelijk aan de lijfdikte gekozen, terwijl de uiteinden van de flens niet afgerond behoeven te worden, daar deze manier van walsen zulke ronde kanten niet noodig heeft. Hierdoor wordt de flens ook aan de einden in staat krachten op te nemen.

De verhouding tusschen de verschillende maten van elke doorsnede bij de Grey-balken is niet theoretisch vastgesteld, maar proefondervindelijk bepaald met langdurige, veel tijd eischende onderzoekingen. Men wilde bij eene maximum materiaalbesparing komen tot het volgende: Veel materiaal gebracht naar de flenzen zonder de kwaliteit te verminderen, met het doel om het weerstandsmoment zoo groot mogelijk te maken. Verder vermijding van ongelijkmatige spanningen. Eindelijk een gemakkelijk toelaten van verbindingen, waarom een platte breede flens speciale voordeelen met zich bracht.

Proeven genomen zoowel door het Koninklijk Mechanisch Technisch Proefstation te Charlottenburg, als onderzoekingen door Prof. Schüle aan het Eedgenootschappelijk materialen-proefstation te Zürich, hebben aangetoond, dat deze balken ook inderdaad aan hooge eischen voldoen.

Volgens de laatste gaven de breede flenzen tot geen enkelen misstand aanleiding, bleek integendeel, dat de krachtopname overal goed verdeeld was.

Het volgende lijstje maakt een vergelijking mogelijk tusschen de oude en de nieuwe profielen. Zoo zijn hun draagvermogen:

2 N. P. 34 = 1 32 B
2 N. P. 38 = 1 38 B
2 N. P. 55 = 1 75 B

terwijl: 1 N. P. 30 + 1 30 B = 3 N. P. 32.

In al deze gevallen dus besparing aan gewicht en aan verbindingsstukken bij veelal geringere constructie-hoogte. En dat ze als kolommen zeer geschikt zijn, blijkt daaruit, dat een gewapend N. P. No. 45 van 6 M. lengte door een B profiel No. 24 kan worden vervangen, wat een gewichtsbesparing geeft van 115 K.G. tegen 76 K.G.

Op het nut van de door deze balken mogelijk geworden, veel eenvoudiger ijzerconstructies met het oog op onderhoud en tegengaan van roestvorming, in het algemeen van alle atmosferische invloeden, behoef ik zeker niet te wijzen.

Het zal dan ook niemand verwonderen, na hetgeen ik van de voordeelen dezer balken heb meegedeeld, dat zij ook

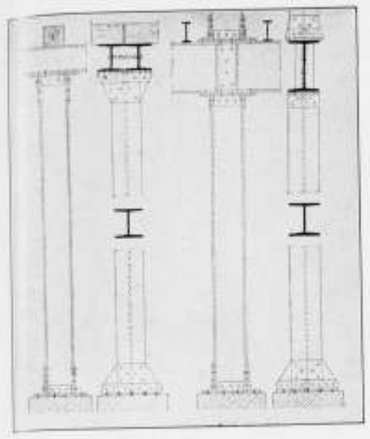
Fig. 3.
Kolom- en balkconstructie.

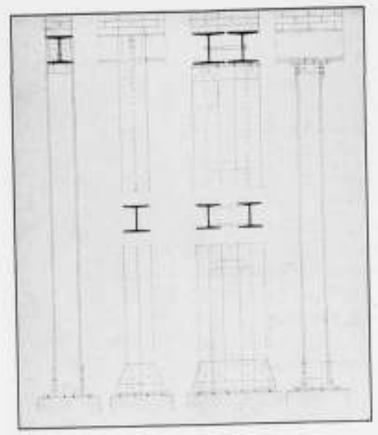
Fig. 4.
Kolom- en balkconstructie.

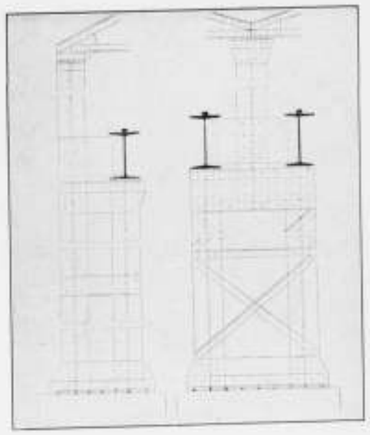
Fig. 5.
Kolommen en kraanrails.

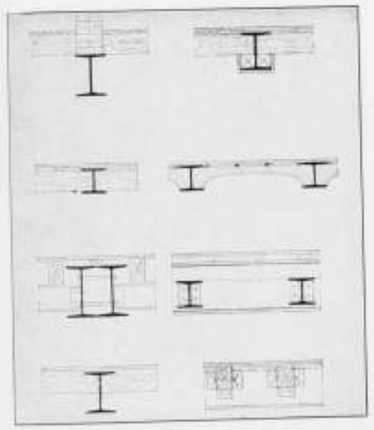
Fig. 6.
Vloerconstructies.

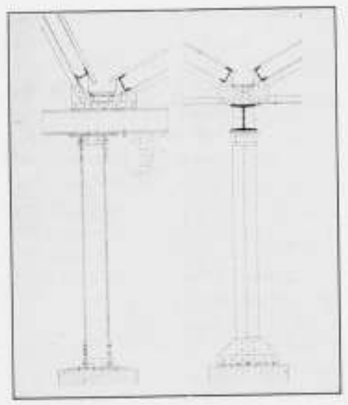
Fig. 7.
Kolom- en kapconstructies.

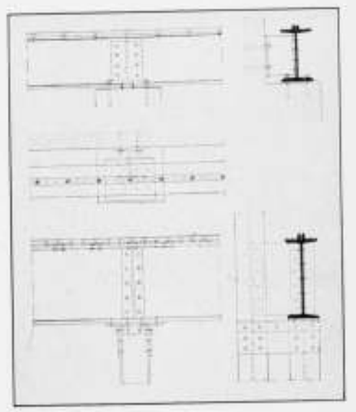
Fig. 8.
Kraanrails.

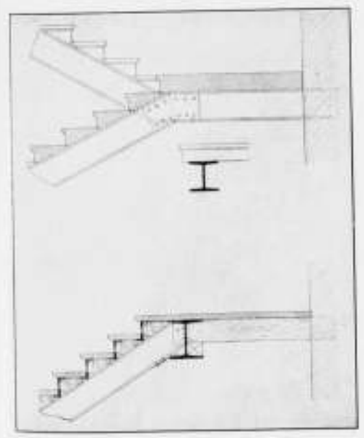
Fig. 9.
Trapconstructies.

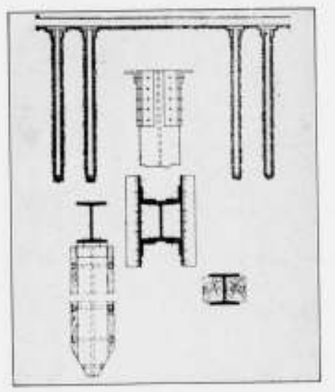
Fig. 10.
Heipalen bij een Amerikaansch brugontwerp.

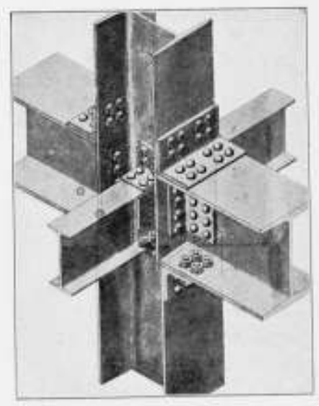
Fig. 11.
Knooppunt-constructie bij een Zuid-Afrikaansch warenhuis.

in ons land reeds uitgebreide toepassing hebben gevonden, en ik wil daarvan dan ook slechts noemen, die als liggers bij alle overbruggingen van het nieuwe station te Haarlem.

Zijn ze dan ook, wegens hunne geringe constructie-hoogte, uitmuntend voor dit doel geschikt, van evenveel belang zijn ze voor den bruggenbouw als gedrukte staven bij alle vakwerkbruggen. Verder wijs ik nog op het gebruik bij ijzeren schacht- en boortorens in de mijndistricten.

Maar niet alleen voor den ingenieur, zeker ook in niet geringe mate voor den bouwkundige, zijn deze balkijzers van belang. Zoo in den huizen- als in den stedenbouw doen telkens meer zich andere gevallen voor, waarin zij boven de N. P. zijn te verkiezen. Het mag hier dan ook wel opgemerkt worden, dat de eerste en aanzienlijke orde in Holland die was voor vloerliggers in theepakhuizen voor de gemeente Amsterdam.

De figuren 3—12 geven toepassingen voor kolom- en vloerconstructies, trapconstructies en andere. Wat aangaat het eerste besprak ik reeds de voordeelen, gelegen in het grootere weerstandsvermogen, terwijl bij de vloerconstructies de geringere hoogte, bij gelijk weerstandsmoment, weer het voordeel heeft van geringer constructiehoogte. Dan geven nog de breedere flenzen een zeer gemakkelijke aanhechting voor de vloerdeelen. In het kort, overal waar een groote zijdelingsche stijfheid vereischt wordt, zijn deze balken op hunne plaats.

Naast deze groote voordeelen, die alle op den vorm betrekking hebben, dient ook gewezen op de voordeelen door hunne vorming. En deze zijn niet gering.

De uitmuntende menging van het ruwijzer, de speciale manier van walsen, waardoor reeds dadelijk een juiste massaverdeeling voor lijf en flenzen wordt verkregen, welke verdeeling regelmatig in het geheele proces wordt doorgewerkt, hebben tot gevolg eene kwaliteit van materiaal, die aan de hoogste eischen kan voldoen.

Fig. 12.
Constructie voor een warenhuis te Zürich.

(Wordt vervolgd.)

DERDE DUITSCHE KUNSTNIJVERHEIDS-TENTOONSTELLING TE DRESDEN

DOOR

HERM. VAN DER KLOOT MEIJBURG.

(Vervolg van blz. 612.)

VI.

Naast het overwegend „moderne" dat de tentoonstelling te zien geeft, is ook eene plaats ingeruimd voor het „oude", waaronder allereerst de afdeeling „Volkskunst", zooals deze door de tijden heen in verschillende streken van Duitschland inheemsch is gebleven, en nog dat eigenaardige naïeve karakter vertoont, niet uit diepgaande overwegingen, doch eenvoudig uit een kinderlijk gemoed ontstaan.

Behalve verschillende boeren borduurwerken, weefwerk en kleederdrachten zijn er nog verscheidene afzonderlijke voorwerpen geëxposeerd, alsmede eenige interieurs, die bij al hun eenvoud zeer veel aantrekkelijks en gemoedelijks bezitten.

Bij deze afdeeling sluit zich aan, de afdeeling „Techniken", waarbij de bedoeling heeft voorgezeten om de verhouding tusschen „stof" en „vorm" aan te toonen, d. w. z. om duidelijk te maken hoe de vorm aan de eigenschappen van de stof moet worden aangepast, opdat een kunstwerk zal kunnen ontstaan. Hiertoe heeft men bijna uitsluitend voorbeelden aan vorige kunstperioden ontleend, en wel eensdeels omdat de moderne voortbrengselen in de andere afdeelingen reeds te zien zijn, tweedens om een voorbeeld te hebben waaraan men de moderne voortbrengselen kan toetsen, en ten slotte om de bekoring van het handwerk te kunnen waardeeren.

't Is eene verademing om na zooveel moderns in deze afdeeling rond te dwalen en de talrijke oude voorwerpen te aanschouwen, die nooit vervelen en altijd mooi blijven. Daarbij voelt men schrijnend hoeveel aan de moderne beweging nog ontbreekt, hoe dof en kleurloos zij in 't algemeen is, in vergelijking met deze van leven tintelende voortbrengselen van reeds lang vervlogen kunstperioden.

Deze afdeeling, tot groepen gerangschikt, is vereenigd in eenvoudige, van boven verlichte ruimten, die links en rechts een breede overwelfde zuilengang begrenzen. Aan het einde dezer gang, die door de geelachtige bepleistering en het goudbruin cocoskleed een zonnig koloriet bezit, is door Prof. Wallot eene groote stemmige koepelruimte ontworpen waar een fontein aangenaam ruischt en marmeren banken den vermoeiden bezoeker gelegenheid bieden nieuwe krachten te verzamelen voor zijn verderen ommegang.

De volgende afdeeling: „Kunsthandwerkliche Einzelerzeugnisse", biedt weinig bijzonders. Aan beide zijden van een verblindend witte gang liggen een aantal kabinetjes, waarvan eenige aardig betimmerd, die aan de meest verschillende kunstnijverheidsvoorwerpen, waaronder sommige van zeer goede kwaliteit, eene plaats bieden. Het geheel doet eenigszins denken aan eene afdeeling in een Waarenhaus, alleen met dit verschil, dat het geëxposeerde en het te koop aangeboden zich in het algemeen gunstig van het gewone winkelwerk onderscheiden.

Meer aandacht verdient de afdeeling scholen, waar de kunstnijverheidsscholen van Pruisen, Saksen, Wurtenburg en Baden vertegenwoordigd zijn, en die bijna uitsluitend beperkt is tot uitgevoerde werkstukken; teekeningen en ontwerpen zijn slechts bij uitzondering toegelaten. In verband met deze tentoonstelling heeft de Pruisische regeering een smaakvol uitgevoerd rapport over hare scholen in het licht doen zien, waarin nadere gegevens worden verstrekt en ook eenige belangwekkende beschouwingen worden gegeven, die aantoonen hoezeer deze inrichtingen in omvang en beteekenis zijn toegenomen. Langen tijd was de kunstnijverheidsschool van zeer ondergeschikt belang geweest, totdat in het laatst der vorige eeuw een groote omkeer plaats vond, die breed om zich greep en eene volledige verandering van de Duitsche kunstnijverheidsinrichting tengevolge had. Allereerst werd met het gebruikelijke nabootsen van bestaande stijlvormen gebroken en werden nieuwe vormen gezocht door terug te keeren tot de studie der natuur, als de altijd frissche bron. Doch allengs sloot zich hierbij de overtuiging aan, dat het niet zoozeer op de ornamentatie alswel op het oordeelkundig scheppen van den

vorm aankomt, zoodat, vooral in de laatste vijf jaren, het streven voornamelijk daarop gericht is, om niet meer een ornamentale opsmuk, doch vóór alles eene goede en fraaie totaalwerking te verkrijgen. Naast deze gewijzigde inzichten deed zich nog een ander grondbeginsel gelden, n.l. te letten op de eigenschappen en constructieve eischen van het te verwerken materiaal. Er werden pogingen aangewend ontwerper en uitvoerder, die tot dusverre zoo weinig van elkaars taak verstonden, te zamen te brengen en zoo mogelijk ook beide takken in één persoon te vereenigen. Hiertoe werden aan de scholen leerwerkplaatsen toegevoegd, waar men zich vooral toelegde een innig verband te leggen tusschen „stof" en „vorm". Bij deze leerwerkplaatsen aan de kunstnijverheidsscholen moet echter een onderscheid gemaakt worden tusschen werkplaatsen die daadwerkelijk dienen tot het leeren van een handwerk, en die welke meer voor proefneming in aanmerking komen en dienen om den leerlingen, die als toekomstige kunstenaars niet eigenhandig zullen uitvoeren, het middel te bieden de technik nauwkeurig te leeren kennen. Deze laatste soort van werkplaatsen hebben tot heden nog geene groote verbreiding gevonden; de eerste daarentegen worden druk bezocht.

De bovenbedoelde scheiding strekt zich evenwel alleen tot de werkplaatsen uit; de kunstnijverheidsschool zelf wordt niet gesplitst en heeft zoowel voor practische als voor theoretische opleiding te zorgen, welke beide volkomen in elkaar moeten grijpen. Om de veelzijdige eischen van dit progamma naar behooren tot oplossing te kunnen brengen, is een zoowel aesthetisch als practisch deugdelijk onderlegd corps leeraren eene hoofdvereischte. Dientengevolge wordt steeds met groote zorgvuldigheid eene keuze uit de nieuw opgeroepenen gedaan, terwijl de aanwezige leerkrachten nog ruimschoots in de gelegenheid tot het verkrijgen van meerdere ontwikkeling worden gesteld.

Door deze lofwaardige krachtsaanwending zijn dan ook in betrekkelijk korten tijd verrassende resultaten verkregen. Wanneer men de verschillende groepen dezer afdeeling „scholen" beziet, kan men zich soms moeilijk denken, dat hier bijna uitsluitend werk van leerlingen geboden wordt. Evenals in de overige afdeelingen der tentoonstelling is ook hier in de eerste plaats getracht naar een aangenaam interieur, waarin de geplaatste werkstukken zich niet opdringen, doch ondergeschikt blijven aan de totale werking, eene opvatting die men gaarne ook voor onze tentoonstellingen van dien aard zag toegepast. De kunstnijverheids- en handwerksschool van *Maagdeaburg* is in dit opzicht wel het verst gegaan, door eene Directeurskamer in te richten waarin bijna niets is geëxposeerd wat ook in gewone gevallen daarin niet op zijne plaats zou zijn. Het vertrek, ontworpen door de klasse van Albin Müller, maakt een eenvoudigen doch nobelen indruk, en is het beste dezer afdeeling. Het is uitgevoerd in eikenhout en met verschillende ingebouwde hoekjes en kasten waarin eenige fraaie werkstukken geplaatst zijn. Daartusschen is de overblijvende wand met stof bespannen. Boven deze betimmering is wederom een hoog fries aangebracht, dat in het grijze plafond overgaat.

Het interieur, door de school te *Barmen* ingericht naar een ontwerp en onder leiding van Franz Pankok, vertoont dezelfde opvatting. Ook hier is een fraai vertrek verkregen, doch bescheidener van afmeting dan het voorgaande, waarin slechts enkele mooie litho's en eenige teekeningen in mappen geëxposeerd zijn. De wanden hebben eene lambrizeering van licht blauw geornamenteerde stof in een raamwerk gevat; daarboven grijs pleisterwerk met wit fries, dat één geheel vormt met het wit kassettenplafond, waarvan de eenvoudige rosetten even met goud zijn verhoogd.

Van dezelfde afmeting, maar eenvoudiger van opvatting, is het vertrek van de school te *Aken*. In de rondgaande houten lambrizeering zijn studieteekeningen, voornamelijk interieurs, opgenomen, terwijl op den achtergrond een aardige wandbron is geplaatst.

Voller, in vergelijking met de vorige interieurs *te* vol, is het vertrek van de kunstnijverheidsschool te *Crefeld*, waaraan niettemin groote zorg is besteed. Langs de wanden staan glazen kasten, van zwart gebeitst eikenhout met roode zuiltjes, die in deze ruimte te zwaar doen. Zij worden onderbroken door een zitbank met tafel en een grijs marmeren schoorsteenmantel met insteekhaard. De meeste aandacht wordt evenwel gevraagd voor de werkstukken die in dit vertrek zijn tentoongesteld. Hieronder is zeer mooi metaalwerk in koper, zilver, goud en brons, fraai borduur- en batikwerk, alsmede interessant houtsnijwerk, waaronder twee zeer fraaie, strak gesneden beeldjes.

De scholen van *Elberfeld* en *Flensburg* hebben eveneens vertrekken ingericht; het eerste is als ruimte weinig beteekenend, het tweede vertoont eene opvatting die van de overige eenigszins afwijkt. Het is namelijk ingericht als doopkapel. Het is eene kleine, niet onaardige ruimte, waarin echter eenige houten stijlen, die het gewelfde plafond schragen, zeer hinderlijk geplaatst zijn.

De grootste ruimte wordt ingenomen door de kunstnijverheidsschool van *Düsseldorf* die een soort hal-vormig vertrek heeft ingericht waarom heen zich de overige interieurs rangschikken. Deze expositie-ruimte is echter weinig gunstig geslaagd. De zware pijlers en pilasters en ruw gepleisterde muren met veel rechtlijnig ornament, zooals wij dat van Peter Behrens, den leider dezer school, kennen, veroorzaken eene ongezellige koele stemming, waardoor veel afbreuk wordt gedaan aan de belangstelling in de vele en mooie zaken, die hier zijn uitgestald.

Van de overige scholen, meerendeels uitsluitend vakscholen, werden een tiental ondergebracht in kleine kabinetjes die aan beide zijden van eene breede gang gelegen zijn. Zij exposeeren hoofdzakelijk uitgevoerde werkstukken; zoo laat de Kon. Teekenacademie te *Hanau* eene mooie collectie zilveren sieraden zien. De Kon. Keramische vakscholen te *Bunzlar* en *Höhr* stellen gebruiks- en luxe-voorwerpen ten toon, waaronder eigenaardig steengoed, dus aan oude voorbeelden herinnert. De boekbinders-vakschool te *Berlijn* komt met een aantal boekbanden met handvergulding, die bijna alle zeer streng van opvatting zijn.

De teekeningen en werkstukken der overige scholen, meerendeels bestemd voor leeringen van 14 tot 17 à 18 jaar, zijn in verschillende zaaltjes ondergebracht die architectonisch van weinig belang zijn en ongeveer hetzelfde te aanschouwen geven wat andere dergelijke tentoonstellingen bieden. Een paar scholen maken hierop nog een uitzondering. Zoo heeft de Kon. Kunstnijverheidsschool te *Dresden* wederom meer aandacht aan de ruimteontwikkeling geschonken, evenzoo die van *Pforzheim* en *Karlsruhe*, waar teekeningen en ontwerpen, benevens fijne metaalwerken te zien zijn. *Stuttgart* heeft eene woon- en eetkamer, alsmede eene slaapkamer ingericht, zooals men die heden ten dage in de meeste meubelmagazijnen kan vinden; in het algemeen vertoont trouwens deze laatste categorie meerdere dingen die beter achterwege hadden moeten blijven.

De groote industrie-hal, naar een ontwerp van prof. H. Tscharmann, is zoowel uit- als inwendig een zeer eenvoudig gebouw. De voorgevel bestaat uit drie partijen, met gebroken topgevels bekroond, waarvan de middelste eenigszins terug gebouwd en wat breeder dan de beide vleugels, wordt gevormd door eene serre van groen-grijze tegels met eene breede ingang aan beide zijden. Inwendig is de drieledige ruimte in verschillende vakken verdeeld, waar voortbrengselen op het gebied van hand- en machinewerk zijn verzameld. Ofschoon er nog zeer veel kaf onder het koren schuilt, ja men soms door het vele kaf het koren moeilijk kan onderscheiden, is toch in het algemeen op dit gebied een belangrijke vooruitgang waar te nemen. De industriëelen schijnen meer en meer te gaan beseffen, dat de moderne kunstbeweging door hen niet kan worden genegeerd. Om maar iets te noemen, zijn er eenige piano's, ontworpen door prof. Grenander, die zich zeer gunstig van het gewone fabrieckswerk onderscheiden.

In de tweede industrie-hal, wier vlakke planken-wanden in het midden door eene rij zware pijlers worden onderbroken, is nog ruimte te over. Er zijn slechts weinig werkstukken tentoongesteld, zoodat niet veel te recht is gekomen van het breed opgezette plan om in deze afdeeling te toonen: „de schoonheid van het solide materiaal, de schoonheid van den degelijken arbeid en de schoonheid van de zuivere gebruiksvormen".

(Slot volgt.)

ONDER DEN ST. MAARTEN.

In het perceel Rokin no. 10 te Amsterdam, vlak bij den Dam, is een filiaal gevestigd van de bekende werkplaatsen „Onder den St. Maarten" te Haarlem, van den heer J. A. Pool Jr. Achter de groote spiegelruit is thans o.a. tentoongesteld een dressoir van dof cuba mahoniehout, dat uitnoodigt om even de show-room binnen te treden en te vragen dit meubel van wat meer nabij te mogen bekijken; het verzoek zal met de meeste welwillendheid worden toegestaan, en op de bovenverdieping zal dan nog op tal van andere zaken worden gewezen.

Het tentoongestelde dressoir, dat zich moet aansluiten aan eene wandbetimmering van gelijken geest, is een der meubels die bestemd zijn voor het in aanbouw zijnde Hôtel „Victoria" te 's-Gravenhage, welke alle door de werkplaatsen van den heer Pool geleverd worden. Het is een betrekkelijk eenvoudig meubel, voor een eetzaal, maar practisch voor het doel, uitstekend van uitvoering en mooi van kleur, het fraai bewerkte doffkoperen bang- en sluitwerk is van een toon die bijzonder goed past bij die van het hout. Dit laatste is, wat betreft de gekozen structuur en het onderdeel van het meubel waarvoor het gebruikt is, met smaak uitgezocht. In denzelfden geest als dit dressoir is een buffet van grooter afmetingen in bewerking.

In het filiaal zijn bovendien eenige stoelen en een leestafel, van zeer solide constructie, voor hetzelfde Hôtel, te zien. De stoelen zijn zeer gemakkelijk in 't gebruik, en van de leestafel mag erkend worden, dat zij bijzonder practisch is ingericht door de naar binnen terug wijkende pooten, die daardoor nergens hinderlijk zijn. In den geest van deze voorbeelden zal het geheele Hôtel gemeubeld worden, waarin de wanden van verschillende vertrekken met hooge lambrizeeringen, door dezelfde werkplaatsen uit te voeren, betimmerd zullen worden.

De ontwerpen van deze sierlijke meubels zijn van den heer D. van Dorp, teekenaar van die werkplaatsen.

Behalve op een aantal gebruiksvoorwerpen van koper, mooi van vorm en versiering, en correct afgewerkt, valt al aanstonds de aandacht op een paar voorbeelden van damastlinnen, uitgevoerd volgens de patroonteekening van den heer Cris. Lebeau, en vervaardigd in de weverij der heeren Van Dissel te Eindhoven. Van dit linnen werd onlangs een groote collectie in het filiaal tentoongesteld.

De heeren van Dissel, die wel een stel bekwame handwerkslieden — hun weverij is een handweverij — aan hunne goede machinerieën hadden zitten, begrepen echter ook goede patronen voor de moderne woning noodig te hebben, en vonden in den heer Lebeau de aangewezen man hen die te leveren; het was de man die vreugde erin schepte een nog niet voldoend ontgonnen terrein met eenvoud en ernst te bewerken. Hij heeft ontworpen in feestelijke stemming; wat hij in teekening heeft gebracht is vervolgens geweven door menschen, die daarbij alle manipulatiën kunnen richten naar hun zin, die medeleven met wat onder hunne handen gebeurt. Het resultaat van het aldus tot stand gekomen werk is, dat damast geleverd wordt van artistieke schoonheid.

Op de bovenkamers in dit filiaal kan men niet alleen kennis maken met mooie ameublementen uit „Onder den St. Maarten", maar ook tal van Smyrna-karpetten vinden, o.a. eenige naar speciale ontwerpen van den heer Pool zelve, die vervaardigd zijn in de Kon. Tapijtfabriek te Deventer. 't Zijn mooie patronen, in gloedvolle kleuren uitgevoerd. En als naar de prijzen wordt gevraagd, schrikken die geenszins af.

Het is waarlijk een genot, aan te kunnen sporen tot een bezoek aan de inrichting op het Rokin, overtuigd dat zij die een kijkje gaan nemen er aangename oogenblikken zullen doorbrengen.

PRYSVRAGEN

Het Bestuur van Bouwkunst en Vriendschap ontving een schrijven onderteekend „eenige mededingers", inhoudende het verzoek om den datum van inzending der prijsvraagantwoorden met een maand te verlengen.

Het bestuur meent dit verzoek niet in te mogen willigen nu het zoo kort vóór het verstrijken van den termijn werd gedaan, op billijkheidsgronden tegenover die mededingers die met den bepaalden termijn rekening hielden, en bovendien omdat de noodige tijd voor de jury moet gereserveerd blijven voor het samenstellen van haar rapport dat vóór het tentoonstellen der antwoorden, hetwelk gewoonlijk einde December plaats heeft, in druk moet verschenen zijn, ingevolge de desbetreffende programmabepaling.

Het Bestuur.
P. A. WEELDENBURG, *Voorzitter*,
C. N. VAN GOOR, *info Secretaris*.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling 's Gravenhage. Gewone Vergadering, 2 Nov. 1906. Na een welkomstgroet van den waarn. President, den heer Mutters, en behandeling van eenige huishoudelijke aangelegenheden, geeft hij het woord aan den heer A. W. Weissman „Over Baksteen in 't algemeen en Bricorna in 't bijzonder," een lezing die werd opgeluisterd door de antwoorden op de prijsvraag der heeren v. d. Loo te Dieren, benevens door bricorna monsters en geïll. catalogus.

Spreker begon met erop te wijzen, hoe de baksteen behoort tot de alleroudste bouwmaterialen, tot een bouwmateriaal dat zich tevens tot op heden heeft weten te handhaven en steeds is verbeterd in kwaliteit, vorm en kleur. Hij toont aan, dat het gebruik van deze steen onafhankelijk is van de bouwperioden, doch steeds door werd gedwongen, in welken stijl dan ook. Daarna behandelt hij de samenstelling van de baksteen, de bijmengingen, en scheikundige werkingen, om daarna over te gaan tot het schetsen van de fabricage in 't verleden en in het heden, om vooral stil te staan bij de perfectioneering van den laatsten tijd.

In den breede schetst hij, hoe (± 1870) de machinale fabricage het, ondanks vele tegenwerkingen van arbeiders, metselaars en kunstenaars, van de handgemaakte steenen heeft gewonnen, — en dat meer en meer van de pleistergevels werd afgezien, om tot de methode der vaderen van „steen-in-'t-gezicht" terug te keeren. Omstreeks 1884 komt de eerste ongeperste steen in den handel, en daarmede werd aan de gezande steen groote concurrentie aangedaan, daar: hoe schilderachtig de gezande steen ook zij, nu aan de kleur „an-und-für-sich" een grootere plaats in de huizenbouw werd ingeruimd. De verblendsteen, door bijmenging van buitenlandsche klei, ontstond hierna, en daaruit vlocide als logische verfijning voort de Bricorna.

De inleider verhaalt nu van de moeiten en den onverdroten ijver waarmede de firma v. d. Loo zich aan de spits van de baksteen fabricage in alle variaties heeft gesteld en weten te handhaven. Hij schetst ons de moeiten om steen te vervaardigen die niet afschilfert, — en ten slotte hoe door een soort chabbone-versiering van klei op klei de Bricorna ontstond, een volkomen betrouwbaar

weervast materiaal, dat een groote toekomst heeft, wanneer de bouwkunstenaars er zich ernstig toe zetten de eischen van het nieuwe materiaal te doorgronden, en er een logische toepassing voor weten te vinden, zich aanpassende aan zijnen aard. Het materiaal zelf is willig genoeg; het is in alle kleuren en met alle motieven die men opgeeft te verkrijgen, en het wacht dan ook een toekomst van beteekenis, mede omdat de prijs verre beneden dien is van muurwerk met eenvoudige tegelbekleeding, en wel van ± f 7.— per M.² In het oog moet evenwel gehouden worden, dat nieuwe materialen ook nieuwe kunstvormen scheppen, — en dat dit een proces is dat niet in één jaar tot ideale resultaten zal kunnen leiden, doch tijd noodig heeft zich te volmaken. Maar vooral met de tegenwoordige vlakke architectuur kan het een gewenscht element van verlevendiging worden en zoo sobere architectuur toch nog opluisteren, — terwijl het speciaal voor interieurs een bijzondere geschiktheid heeft.

Een levendige discussie ontspon zich nadat de toegejuichte lezing was geëindigd, een discussie die liep over het nationale der industrie, over het chabloneeren, over de financieele vraag, over de soliditeit: daar de toch kostbare steenen een klezoorverband en een dun bekleeden van gevels in de hand werkt.

Na dank zoowel aan den heer Weissman, als aan de helaas afwezige heeren v. d. Loo voor hunne bemoeiingen dezen avond te doen slagen, sluit de President de vergadering, waarna echter nog eenigen tijd de discussie en bezichtiging werd voortgezet.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 3 November 1906. *De Publieke Werken te Amsterdam.* Korte herinnering aan de geschiedenis van de organisatie der Afd. Publieke Werken, sedert bijna 12 jaren in werking. De centralisatie werd echter in 1895 weder uit haar voegen gerukt. Twee Directeuren der P. W. namen reeds hun ontslag, en neiging om de derde onder de nieuwe organisatie te worden, is zóó gering bij de bekwame Nederl.-technici, dat er ernstig over gedacht schijnt te worden, te trachten den nog in functie zijnden Directeur te behouden. De vraag is nu, hoe de gemeenteraad zich door de moeilijkheden zal heen slaan.

Architectura, 3 November. *De Reguliersgracht,* door J. H. W. Leliman. Beschouwingen over hetgeen de heer Paul J. de Jongh in „Architectura" no. 43 schreef om zijn gevoelen kenbaar te maken over een demping der gracht, tegenover dat van den heer Leliman. In voetnoten komt de heer De Jongh op tegen verschillende uitlatingen van den heer Leliman.

In het „Technisch gedeelte" zijn opgenomen, een vervolg van: *Uit het verslag van den Inspecteur van het M.O.* enz., en van: *Onecht!* (tevens slot); voorts: *Verschillende dekverven.*

De Bouwwereld, 31 Oct. Vervolg van: *De regeling van het vakonderwijs hier te lande.*

Voorschriften voor de uitvoering van werken in stampbeton. Voornaamste bepalingen ontleend aan de „Voorschriften" in Febr. 1905 opgesteld door het „Deutsche Beton-Verein". Proeven tot het vaststellen der vastheid, en uitvoering van betonwerken.

Het nummer bevat een plaat met de afbeelding van een *landhuis te Bloemendaal,* ontworpen door den heer J. H. W. Leliman. In den tekst zijn opgenomen de teekeningen der plattegronden en van een theekoepeltje.

Technisch Weekblad, 2 November. *Bestratingen.* Slot van: *Iets over torsie- of wringingsvastheid.*

Het Huis. September-aflevering. *Posten, balusters en kolonetten.* Eerste gedeelte van eene studie van Dr. Willem Vogelsang, met 30 afbeeldingen.

Het nummer bevat verder eene toelichting bij een 4-tal afbeeldingen die betrekking hebben op eene *Villa op het Museumterrein te Amsterdam,* gebouwd volgens de plannen van den heer Ed. Cuypers, en bij eene teekening van eene *Weg,* zooals er vervaardigd worden in de vlechterijen van de Ateliers „Het Huis".

BERICHTEN

BINNENLAND.

Technische Hoogeschool. In October j.l. zijn door de T. H. S. te Delft, Afdeeling Algemeene Wetenschappen, een drietal prijsvragen uitgeschreven; een op wiskundig, de tweede op natuurkundig gebied, de derde als volgt:

Men verlangt:

1°. Eene teekening van een stadsgezicht, uit te voeren als aquarel, penteekening, potlood-, crayon- of pastelteekening naar keuze van den inzender, waarop een der volgende, uit een kunsthistorisch oogpunt belangrijke gebouwen als hoofdmotief geheel of gedeeltelijk voorkomt: 1. Middelburg: het stadhuis; — 2. Veere: het stadhuis; — 3. Delft: het stadhuis; — 4. Amersfoort: de toren der Onze Lieve Vrouwe kerk; — 5. 's-Hertogenbosch: het koor of transept der St. Janskerk; — 6 Nijmegen: de St. Stephanuskerk; — 7. Antwerpen: de Onze Lieve Vrouwe kerk. — De perspectievische teekening moet zonder constructieve ofphotographische hulpmiddelen ter plaatse zelve naar de natuur worden geteekend.

2°. Een of ander belangrijk détail van de omschreven gebouwen, hetzij een sculpturaal onderdeel, eene travée van een gevel, fragment van een toren, te teekenen en op te werken naar keuze van den inzender, doch zoodanig, dat uit de details grondige vormenkennis blijkt.

3°. Eene situatie-schets van het geteekende stadsdeel, waarop het standpunt van den teekenaar is aangegeven, wordt eveneens verlangd.

De vragen moeten worden beantwoord in de Nederlandsche taal.

De antwoorden moeten *vóór of op 15 September 1907* worden toegezonden aan den Secretaris van den Senaat der Technische Hoogeschool, met opgaaf van een correspondentie-adres van den inzender; zij moeten geteekend zijn met eene spreuk of ander kenteeken en daarbij moet gevoegd worden een verzegeld briefje, dat dezelfde spreuk of betzelfde kenteeken tot opschrift heeft en den naam; het studievak en het eigen adres des schrijvers bevat.

Het staat den inzender vrij aan de door de afdeeling in de opgave gestelde eischen nog uitbreidingen, gevolgtrekkingen, enz. toe te voegen maar hij moet in de eerste plaats aan den opgegeven eisch voldoen.

In November 1907 wordt door den senaat het oordeel der afdeeling over de ingekomen verhandelingen bekend gemaakt en aan de schrijvers der meest voldoende antwoorden, die de bekroning zijn waardig gekeurd, de g o u d e n e e r e p e n n i n g uitgereikt.

Aan de prijsvragen kan alleen worden medegewerkt door studeerenden aan eene Nederlandsche instelling van Hooger Onderwijs.

De Reguliersgracht. In geheime zitting heeft de Amsterdamsche gemeenteraad — naar vernomen wordt — in principe besloten, over te gaan tot de verbreeding van de Vijzelstraat, te bewerkstelligen op de wijze waarop b.v. de Hohenstrasse te Keulen is verbreed. De nieuwe straat zal een breedte verkrijgen van 20 tot 25 M.

Kan het plan doorgaan, dan is menschelijkerwijze gesproken een demping van de Reguliersgracht van de baan, en kan beter dan hierdoor een aan de eischen eener voldoende verkeersweg worden verkregen.

Landsgebouwen te 's-Gravenhage. In het Voorloopig Verslag over de Staatsbegrooting 1907, afd. Waterstaat, wordt gevraagd, of eindelijk maatregelen zullen genomen worden tot verbetering van de huisvesting der departementen. De toestand van het ministerie van Binnenl. Zaken, uit- en inwendig, wordt onhoudbaar genoemd; daarentegen blijft het vroegere Rijks-archiefgebouw ongebruikt. Op dure standen worden dure huizen gehuurd voor de administratie, terwijl het voordeeliger zou zijn eigen gebouwen te stichten. In dien zin achtte men voorstellen van den Minister, in overleg met zijn ambtgenooten wenschelijk.

Een der leden betreurde, dat vergunning verleend is tot het spannen van draden op het Binnenhof ten behoeve van de electrische tram. Zijns inziens heeft het monumentaal aanzien van het Binnenhof daardoor groote schade geleden.

Vele leden verklaarden dit gevoelen niet te deelen.

Onontvlambaar hout. Te Amsterdam werden op een terrein achter den Koninginneweg proeven genomen met hout, onontvlambaar gemaakt volgens het procédé van de Fire resisting Corporation Ltd. te Fulham, bij Londen. Door de vertegenwoordigers dier firma, de heeren Berkelbach van de Sprenkel te Amsterdam en Moens en Bech te Bloemendaal waren twee huisjes opgeslagen, een van gewoon blank hout en het andere van geïmpregneerd hout. Om de huisjes werden met petroleum gedrenkte krullen gelegd die in brand werden gestoken. Het eene huisje was binnen korten tijd een prooi der vlammen geworden; bij het andere was alleen de oppervlakte der planken verkoold.

Na deze eerste proef werd in het onontvlambare huisje vulsel gestrooid van met petroleum gedrenkte krullen en houtjes, en op een tafel een dicht geschroefd kistje van geïmpregneerd hout geplaatst, bevattende verschillende papieren. Toen de vlammen na eenigen tijd in het huisje hadden gewoed, bleken de kist zelve en de inhoud daarvan ongeschonden te zijn.

Nationale Tentoonstelling van Fotografiën. Deze tentoonstelling ter gelegenheid van het IIIde lustrum der Delftsche Studenten-Amateur-Fotografen-Vereeniging, is den 9den dezer geopend in de Korenbeurs te Delft.

BUITENLAND.

Zwitserland. Reeds vroeger heeft men getracht om door z.g.n. kabel-zweefbanen (Seilschwebebahnen) hoogere bergtoppen te bereiken, o. a. bij de „Bastei" in de „Sächsische Schweiz", wat evenwel niet tot uitvoering gekomen is.

De eerste kabel-zweefbaan voor dit doeleinde wordt nu gebouwd, op den Wetterhorn. Zij bezit stijgingen van 200 %.

De baan begint aan de Boven Grindelwald-Gletscher op 1260 M. boven zeepeil, en stijgt tot aan de Glecksteinhütte tot 2338 M. hoogte. De 1ste proefrit zal weldra geschieden. De twee kabels, elk 44 mM. dik, zijn boven zwaar verankerd, en worden beneden door zware tegenwichten in spanning gehouden, waardoor zij onder elken invloed, steeds in spanning blijven. De twee aan elkaar door een kabel verbonden wagens (zoodat als een wagen opgaat de andere daalt) kunnen elk 16 personen bevatten, terwijl door deze gekoppelde inrichting slechts een motor van 70 P.K. noodig is. Verschillende van de beste en nieuwste veiligheidsinrichtingen zijn aangebracht.

Door dezelfde ondernemers zal waarschijnlijk ook een zweefbaan op den Montblanc gebouwd worden die in Chamounix zal beginnen.

Sofia. Het Bulgaarsche gouvernement heeft een internationale prijsvraag uitgeschreven voor een paleis van Justitie te Sofia.

Prijzen van 3000, 2000 en 1200 gulden.

Leipzig. Een van de belangrijkste prijsvragen der laatste jaren is die voor het Hoofdstationsgebouw te Leipzig. De bouwkosten mogen 8.800.000 mark niet overschrijden. Er is een 1e prijs van 15000 mark, een 11e van 10.000 mark en twee 111e van 7500 mark elk, terwijl drie niet bekroonde ontwerpen elk voor 3000 mark aangekocht kunnen worden.

Brussel. De bouw van het Koloniale Paleis te Tervueren vordert snel. Het zal een groote Centrale koepel zijn met twee vleugelgebouwen, waarvan een geheel aan de Belgische Congo gewijd zal zijn.

St. Francisco. De waarde der afbraak van de ruïnen van St. Francisco wordt op 50 millioen gulden geschat, het gewicht, op 600.000 ton, voor welk vervoer meer dan 40.000 spoorwagens noodig zullen zijn ter gezamenlijke lengte van meer dan 1000 kilometer.

Hamburg. Een nauwkeurig onderzoek van de overeind gebleven muren van toren en schip der afgebrande St. Michaeliskerk heeft aangetoond, dat deze in zulk een slechten staat verkeeren, dat alles afgebroken moet worden. Er zal dus eene geheele nieuwe kerk gebouwd worden, met gebruikmaking van de nog in goeden staat verkeerende overgebleven bouwmaterialen.

Portsmouth. Het op de Pier gebouwde Casino, dat twee jaren geleden door brand vernield werd, zal met groote luxe herbouwd worden, waarvoor het stedelijk bestuur eene som van 750.000 gulden heeft toegestaan.

Aan de zeezijde komt een zeer ruim terras, van waar men een prachtvol uitzicht heeft op de reede van Spithead, waar de jaarlijksche Engelsche vloot-manoeuvres plaats hebben.

Prag. De Technische Hoogeschool te Praag viert haar 100-jarig bestaan op 10 Nov. 1906.

Kaïro. De „Société de Bienfaisance Austro-Hongroise" en het „Hospitaal Rodolphe", hebben een internationale prijsvraag uitgeschreven voor een hospitaal in Abbasich (Egypte). Het ziekenhuis is in 't bijzonder voor tuberkulozen bestemd.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven solliciteanten voor:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	onderdom	49	jaar	salaris	f	100.—
"	"	31	"	"	"	100.—
"	"	35	"	"	"	100.—
"	"	20	"	"	"	70.—
"	"	20	"	"	"	65.—
"	"	22	"	"	"	80.—
"	"	40	"	"	"	120.—
"	"	32	"	"	"	100.—
"	"	21	"	"	"	60.—
"	"	24	"	"	"	85.—
"	"	37	"	"	"	85.—
"	Teekenaar	20	"	"	"	50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 12 NOVEMBER.

HENGELO (Ov.). Het bouwen van een woonhuis, inclusief pakhuis op een vrij terrein aan de De Wetstraat.

De heer N. A. J. Meijer n.m. 3 u. in café Ten Bruggencate. Bestek en teek. in gen. café ter inz. vanaf Maandag 5 Nov. Aanw. 12 Nov. v.m. 10 u. Inl. geeft C. Spiers, arch.

DINSDAG 13 NOVEMBER.

BARNEVELD. Het bouwen van een stal voor 36 runderen, het verbouwen van een schuur en verdere werken, op de hofstede „Schoonhorst" onder Barneveld.

De arch. E. Knevel te Ermelo, n.m. 2 u. in 't hotel „de Roskam." Bestek en teek. ad f 2,50 verkrijgb. bij den arch. voorn.

LONNEKER. Het verbouwen der onderwijzerswoning te buurtschap Lonneker.

Het gem.best. n.m. 3 u. Bestek en teek. verkrijgb. ten kantore van den arch. à f 1,50 Inl. te bekomen bij den arch. H. E. Zeggelink te Enschede. Aanw. gedaan.

SCHALKHAAR (OV.). Het bouwen van twee veldwachterswoningen in de buurtschappen Rande en Colmschate.

Het gem.best. van Diepenveen v.m. 10 u. Bestek en teek. ter secret. ter inz. Inl. geeft de bouwk.-opz. J. Koning Aanw. op 't terrein 12 Nov. v.m. 10 u. vanaf J. Bijsterbosch in Rande.

UTRECHT. Bestek no 1082. Het maken van eene bergplaats voor magazijngoederen op het station Zwolle. Raming f 3300.

De maatij. tot expl. van Staatsspoorwegen n.m. 2 u. (lok. tijd.).

VENLO. Het afbreken van een bestaand huis gelegen langs de Groote Kerkstraat en het ter plaatse bouwen van een nieuw winkelhuis met bijlev. van alle materialen.

Mej. de wed. A. Boermans. Bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. ten kantore van den arch. Henri Seelen. Aanw. 13 November voormiddag 10 u.

WOENSDAG 14 NOVEMBER.

ENSCHEDÉ. 1. Het verbouwen van drie woonhuizen met annex gelegen magazijn. 2. Het verbouwen van een paardenstal gelegen aan de Beltstraat, Kuipersdijk en Lindelaan.

Mej. A. Walhof 's midd. 12 u. in cafe Walhof, Pijpenstr. Bestek met teek. in gen. cafe ter inz. Aanw. 14 Nov. v.m. 9 u. Inl. geeft A. L. Clemens Az., arch.

EMMER-COMPASCUUM. Het bouwen van een winkelbehuizing te Emmer-Compascuum met bijlev. der materialen.

De heer J. Jonker te Coevorden v.m. 11 u. in 't Volkskoffiehuis van Nieuwenhuis, alw. bestek en teek. ter inzage. Aanw. ten kantore van den arch. R. Kliphuis te Emmen.

's GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te 's Graveland.

Het min. van waterstaat, n.m. 2 u. Bestek ligt na 30 Oct. ter lezing aan het gebouw van het hoofdbestuur der posterijen en telegraphie te 's Hage, aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's Hage, aan het post- en telegraafkantoor te 's Graveland en is tegen f 0,35, benevens de kosten van verzending, te bek. bij Gebr. v. Cleef, te 's Hage. Inl. worden gegeven door voorn. rijksbouwm. Aanw. gedaan.

HAREN (GR.). Het herbouwen van de afgebrande woning met bijlev. van al het daartoe benood.

Het best. der stoomzuivelfabr., n.m. 3 u., ten huize van mej. H. v. d. Veen, alw. bestek en teek. à f 1.25 verkrijgb. zijn alsmede bij

H. Evenhuis, gem. arch. ald., bij wien inl. te bekomen.

SLOCHTEREN. Het bouwen van een gem.huis met conciergewoning, op een open terrein, naast het „Hoogehuis" te Slochteren in de nabijheid van den provincialen grindweg en het Slochterdiep aldaar, met bijlev. van alle materialen, arbeidsloonen, transporten, enz.

Het gem.best. n.m. 2 u. Bestek en teek. ter inzage ter gem.-secr. en aldaar en bij den gem.-opzichter Sj. Buitenkamp verkrijgb. à f 1,75. Inl. geeft dagelijks de gem.-opz.

WIERDEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis.

De heer G. Muller n.m. 4 u.

IJSSELSTEIN. Het afbreken van een bestaande woning aan den Utrechtschen Weg en het daar ter plaatse bouwen van vier woningen en een winkelhuis.

Directeuren der IJsselstr.insche Bouwmaatschappij, v.m. 11 u. in 't café „de Strik". alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 12 Nov.

VRIJDAG 16 NOVEMBER.

DOETINCHEM. Het bouwen van een school, badinrichting, vergaderzaal enz. benevens eenig verfwerk aan de Synagoge.

Het best. der Nederl. Israël.gem. v.m. 11 u. bij S. Willemink bij wien bestek en teek. ter inz. Inl. geven arch. H. J. L. Ovink & Zn. Aanw. 16 Nov. v.m. 9 u.

NEER (LIMB.). Het bouwen van woning, stallingen en bergplaatsen, voor rekening van Jean Rijs, nabij den Rijksweg.

De aanbesteder n.m. 2 u. in het café van de Wed. M. Naus. Bestek en teek. fegen f 1,25 bij Leon Waegemans te Roggel, waar ook inl. verstrekt worden. Aanw. 16 Nov. v.m. 11 u.

ZATERDAG 17 NOVEMBER.

RUURLO. Het bouwen van een woonhuis met schuur enz. met bijlevering van materialen.

De heer B. F. W. Teger v.m. 11 u. in café S. Arfman, alw. bestek en teek ter inz. Aanw. 14 Nov. n.m. 2 u. Inlicht. geeft arch. H. Enklaar.

ZEIST. Het bouwen van een woonhuis in de duinen te Noordwijk.

De arch. L. Posthuma Jac.z., n.m. 2 u., te zijnen kantore, alwaar bestek en teek. à f 1 verkrijgb.

WOENSDAG 21 NOVEMBER.

EDAM. Het afbreken van de school voor kosteloos lager onderwijs en het bouwen eener school met 8 lokalen aan de Voorhaven.

Het gem.best., n.m. 1 u.

NIEUWE WETERING (Z.-H.). Het bouwen van een schoolgebouw met 2 lokalen en een onderwijzerswoning.

Het best. der vereen. tot opr. en instandh. van een School met den Bijbel. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1,50 bij G. Boot, bouwk. te Oudewetering. Aanw. 14 Nov. v.m. 11 u.

VRIJDAG 23 NOVEMBER.

HOOGEVEEN. De bouw eener ambachtsschool met bijlev. van alle materialen.

Het best. der vereen. „de Ambachtsschool voor Hoogeveen en omstreken" n.m. 3 u. in 't hotel Luinge. Bestek en teek. ter inz. in 't hotel Luinge café Ogtertop en hotel Thomas, en te verkrijgen à f 3 bij den gem.-arch. J. Carmiggelt, door wien nadere inl. worden verstrekt. Aanw. 23 Nov. v.m. 10 u.

WOENSDAG 28 NOVEMBER.

's-GRAVENHAGE. De bouw van een pathologisch instituut met secticlokaal, ten behoeve van 's Rijks veeartsenijschool te Utrecht. Raming f 76750.

Het min. van Landb., Handel en Nijverh., n.m. 2 u. Bestek na 10 Nov., ter lez. aan het gebouw van de directie van den Landbouw, Tournooiveld 6, te 's-Hage, aan het bur. van den rijksbouwmeester in het 1e district, Binnenhof 8, te 's-Hage, aan dat van het prov. best. van Utrecht en aan 's Rijks veeartsenijschool te Utrecht, en is te bekomen bij den directeur van 's Rijks veeartsenijschool voorn. en bij Gebr. J. en H. v. Langenhuysen, Kerkplein 10, te 's Hage. Inl. te bek. bij voorn. rijksbouwmeester en bij den hoofdopzichter bij de landsgebouwen L. Faber, Binnenhof 8, te 's-Hage. Aanw. 21 Nov. v.m. 11 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

27 OCTOBER.

EELDE. Het bouwen van een burgerwoonhuis met bijlevering van materialen. Door den arch. Schaafsma, voor den heer K. Withaar.

Laagste inschr. A. v. Bergen en J. P. Hartlief, Eelde, f 1198. Gegund.

28 OCTOBER.

HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een kegelzaal bij café „du Commerce" Stationstraat. Door den arch. J. H. Slot.

Gegund aan J. N. Swaan en Zn., Hilversum, voor f 3843.

29 OCTOBER.

GREVENBICHT (LIMB.). Het uitvoeren van werken aan de kerk, pastorie en het kerkhof. Door de kerkvoogden der Nederl. Herv. gem.

Laagste inschr. H. Daemen, f 2189.

30 OCTOBER.

IJMUIDEN (ONDERH.). Het bouwen van een woning met bovenwoning. Door den bouwk. K. Boon.

Laagste inschrs. H. Oudshoorn en J. Slingerland, Velsenoord, f 5694*. *Gegund onder voorwaarden.

31 OCTOBER.

ALMELO. Het bouwen van twee heerenhuizen, op een terrein gelegen op „De Riet" te Ambt-Almelo. Door den arch. W. Elzinga.

Laagste inschr. K. Kleerebezem, Hengelo (O.), voor f 11180.

ENSCHEDE. Het bouwen van een woon- en winkelhuis met slachthuis, rookerij enz. op een terrein gelegen aan de 2de Veldkampstraat. Door den arch. R. v. d. Woerd Hzn.

Laagste inschrs. A. ter Steege en J. A. Hagen f 3435. Gegund.

HILVERSUM. Het bouwen van een dubbel landhuis aan de Regentesselaan (Nimrodpark.) Door den architect J. v. Dillewijn.

Laagste inschr. C. Meijer, f 9250. Gegund.

OUDORP (N.-H.). Het bouwen van een woon-, winkel- en pakhuis enz. aan den Huigendijk, gem. Oudorp. Raming f 1700. Door den heer D. Zuurbier.

Laagste inschrijver K. Wester, Oudorp f 1679*. *Gegund.

ZUIDHORN. Het bouwen van een burgerwoonhuis voor den heer Sj. J. Heeringa ald. Door den aanbesteder.

Laagste insch K. Hommes, Zuidhorn, f 4985.

1 NOVEMBER.

ARNHEM. Bestek no. 13. Het bouwen eener serre vóór het koffiehuis aan de zijde van het Velperplein: het plaatsen van verwarmingslichamen in deze serre, en de verhetering der centrale verwarming van de promenoir; in het gebouw Musis Sacrum. Begr. f 6450. Bestek no. 15. Het vergrooten van school no. XV aan de Rietgrachtstraat, met 2 leerlokalen en bijkomende werken. Begr. f 6300. Door het gem.best.

Bestek no. 13. Laagste inschrijver E. B. W. Rademaker, f 6145*.

Bestek no. 15. G. J. Lucassen, f 5887*. Een biljet van onwaarde. *Gegund.

BUSSUM. Het verbouwen van villa Karkelbeek te Blaricum. Door de architecten v. d. Goot en Kruisweg.

Laagste insch. W. Snel, Hilversum, f 13900.

COEVORDEN. Het bouwen van een woonhuis op de Haar voor den heer Joh. Bruins aldaar. Door den arch. H. Rozeman.

Laagste inschr. S. W. de Boer, f 1654.

KAMPEN (ONDERH.). Het bouwen van een fabriek voor gecondenseerde melk, met fabrieksschoorsteenen enz., buiten de Hecnepoort. Door den arch. G. B. Broekema, voor van Heels Condensed Melk Company.

Laagste inschr. L. Meijer, Zwolle, f 50445. Gunning aangehouden.

2 NOVEMBER.

DIDAM. Het bouwen van een woonhuis. Door den heer J. K. Tierkens.

Laagste inschrs. Gebr. Eijt, Wehl, f 1471.

GOOR. Het wederopbouwen der tien burgerwoningen aan de Wijnkampstraat. Door de Goorsche bouwmaatij.

Laagste inschr. H. Deeterink, f 8438. Geg.

ROTTERDAM. Het bouwen van een kantoorgebouw enz. aan de Veerhaven hoek Calandstr. voor rekening van de firma W. Ruijs en Zn. Door den architecten Muller en Drooglever Fortuyn en v. d. Tak.

Laagste inschr. G. Elferich, f 129740.

VLACHTWEDDE. Het bouwen van een christelijk vereenigingslokaal op een vrij terrein aan den straatweg aldaar. Door de archit. Brill en Zn. te Winschoten, namens den heer J. P. A. le Roy, predikant aldaar.

Laagste inschr. B. Hazenberg, Vlachtwedde, f 3119. Gegund.

3 NOVEMBER.

ALMELOO. Het bouwen van 2 heerenhuizen in het villapark te Stad Almelo, voor rekening van den heer S. K. Grootenhuis. Door den arch. H. A. Witzand Bz.

Laagste inschrijvers G. Hatten en Zn., Almeloo, voor f 11506,80.

COEVORDEN. Het bouwen van 2 winhuizen met werkplaats enz. op een perc. grond aan de stationsstr. Ram f 6128. Door den bouwk. D. Meppelink.

Laagste inschr. S. W. de Boer, Coevorden, f 5788. Gegund.

HAARLEM. Het bouwen van 3 heerenhuizen in het Kleverpark. Door den archit. J. van der Ban.

Laagste inschrijvers W. H. Neutehoom en Zn., f 29880.

ROOSENDAAL (N.-BR.). Het bouwen van een winkelhuis. Door den heer A. Ridders.

Laagste inschr. J. v. Zitteren, f 1419. Geg.

ZUIDWOLDE. Het bouwen van een burgerwoonhuis, onder bijlev. van alle benood. materialen, arbeidsloonen enz. Door den bouwk. K. A. Hakkert te Avereest.

Laagste inschr. G. Bouwkamp, Zuidwolde, f 3527. Boven de raming, niet gegund.

6 NOVEMBER.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis op een terrein aan de Spoorstr. Door den heer L. Schwars.

Laagste inschr. H. J. ten Haken, f 7530. Gegund.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Bouwk. Opzichter-teekenaar

gevraagd om direct in dienst te treden. Salaris f 100.— per maand.

Fr. br. met uitv. inl. betr. opleiding en uitgev. werken onder lett. Z. a/d. boekh. Firma A. VERNOUT, Haarlem.

Redding bij brand.

Automatische Vluchtluikladder

„Salus"

(systeem VAN ELDEN)

is te bezichtigen bij en wordt geleverd door

W. J. VAN ELDEN Hzn.,

in Lood- en Zinkwerken, aanleg van Gas- en Waterleidingen, enz.

AMSTERDAM, Singel 229 h/d. Paleisstr

Tel. 3712. — Prospectus op aanvraag.

Behangselpapieren

H. en J. KOETS.

AANNEMERS van INRICHTINGEN.

Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam

„FLUX" Bovenlichtsluiting

D.R.P. 152008. D.R.P. 157566.

Gepatenteerd in alle landen.

„FLUX" wordt met één koord geopend en gesloten.

Vraagt prijzen en inlichtingen.

Vertegenwoordiger voor Nederland en Koloniën:

VAN DE POLL, Purmerend.

„Flux" wordt reeds in ons land met succes gebruikt.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 4den December 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1091.

Het bouwen van een brug met steenen pijlers en getrokken ijzeren bovenbouw in het bed van de Beersche Maas, het verleggen der aansluitende spoorbanen en het afbreken en opruimen der bestaande brug en bijkomende werken in den spoorweg 's HERTOGENBOSCH—NIJMEGEN.

Begroting f 98500.—.

De besteding geschiedt volgens § 59 van het bestek.

Het bestek ligt van den 9den November 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur B. J. HAITSMA MULIER te *'s Hertogenbosch*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen tegen betaling van *f* 2.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 21sten November 1906 ten 1.10 ure namiddag *(West Europeesche tijd)* te station Ravenstein.

Utrecht, den 6den November 1906.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

Mondtegraphiedruk.

Goedkooper dan Photolithografie.

Nette uitvoering. — Snelle levering.

Electrische Lichtdrukinrichting.

Groothandel in Lichtdrukpapieren.

H. J. MONDT

François Valentijnstraat 13/15, 's GRAVENHAGE.

Interc. Tel. 520.

Lichtdrukken.

Deze worden vervaardigd in alle mogelijke kleuren.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein) — Breda, Prinsenkade — Haarlem, Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — Nijmegen, In de Betoustraat 8 — Groningen, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — Zutphen, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905	„ 1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	„ 29.983.000.00.

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Tegen vochtige muren

gebruike men de „KOSMOS" VOUWPLATEN uit de fabrieken van

A. W. ANDERNACH, te Beuel a/d Rijn, en Anvin (Frankrijk).

„KOSMOS" PATENTVOUWPLATEN geven onmiddellijk droge wanden, eene isoleerende luchtlaag en ventileerende tusschenruimte.

„KOSMOS" PATENTVOUWPLATEN maken den muur kurkdroog. Zij zijn een afdoend middel tegen schimmel, paddestoelen, huiswam, aanslag van vocht, gelmidvoortplanting, warmte en koude. Zij geven besparing van brandstof in den winter.

Geen vermindering der ruimte. Hechte bepleistering. In honderden gevallen sedert vele jaren een beproefd middel. Men vrage den uitvoerigen prospectus No. 547.

Met de levering der „KOSMOS" VOUWPLATEN" belast zich de heer

I. SNITSLAAR. — Heerengracht 125. — AMSTERDAM.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.

(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Antilood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.
Asbest-leien, Stoomketelbekl. „Ideaal", E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmaterialhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenhouwwerk, — v. d. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flux". — VAN DE POLL, Purmerend.
Brückner-platen. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brückner-platen. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo,
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterd.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Ch. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
„Flux" Bovenlichtsluiting. — VAN DE POLL., Purmerend.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgranict. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS, Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246-248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
„Kosmos" vouwplaten tegen vocht. — A. W. ANDERNACH, Beuel a/Rh.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht, — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalkstein. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
Natuursteenbewerking. — G. W. HARMSEN, Amsterdam.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Plafondplaten. — GEBR. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam – Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengaas. — F. A. CLOER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels, Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De te Ned. Trockenstuccfabriek, Venlo.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFF, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines. — DREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 71/W.
Zecht. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen,

voorheen R. KRANENBURG.

Kantoor te Groningen. Steentilstraat 27–27a. — Telefoonnummer Interc. 596. — **Fabriek te Glimmen.** Station de Punt.

„ANTILOOD".

De ondergeteekenden nemen de vrijheid ter uwer kennis te brengen, dat door hun wordt gefabriceerd en in den handel gebracht een **plaatsvervangende verf** voor loodwit, onder den naam van **„ANTILOOD"**.

Daar van **Regeeringswege** de voorkeur gegeven zal worden aan een loodvrije verfstof, zoo verzoeken wij U uwe aandacht te willen vestigen op bovengenoemd artikel **„ANTILOOD"**.

Deze verfstof is vrij van lood of andere schadelijke bestanddeelen, bezit eenzelfde hooge dekkracht en is lichter in gewicht dan loodwit.

De verhoudingen van „Antilood" en loodwit staan tot elkander als 5 tot 7, zoodat met 5 kilo „Antilood" een gelijke oppervlakte even dekkend kan worden bestreken, als met 7 kilo loodwit. **„ANTILOOD"** is samengesteld uit de **beste grondstoffen** en **zoodanig** bereid, dat haar weerstandsvermogen in de buitenlucht **niet** minder groot is dan van loodwit. **„ANTILOOD"** wordt **inharder** dan loodwit

Zij, die voor de eerste grondlagen voor binnenwerk gewoon zijn eene meleering van zink- en loodwit te gebruiken, zullen door het gebruik van **„ANTILOOD"** een veel **harderen ondergrond** kunnen verkrijgen, waardoor de glansverf een hoogeren glans zal behouden.

„ANTILOOD" oxydeert niet en blijft wit zelfs in de onmiddellijke nabijheid van vuile grachten of kanalen.

Onze **Standwitglansverf voor buitenwerk,** die ook gegarandeerd **loodvrij** is, heeft na jarenlang gebruik proefondervindelijk bewezen sterker te zijn dan loodwitverf. Dit geeft de waarborg dat ons „Antilood", hetwelk op eenzelfden grondslag berust, ook met hetzelfde succes kan worden gebruikt.

De verpakking van dikgemalen „Antilood" is in verzegelde bussen van 50 KG. en grooter.

Monsters worden op aanvraag gratis toegezonden en vertrouwen wij te mogen rekenen op uwe gewaardeerde medewerking om dit artikel ingang te doen vinden.

Onder aanbeveling. — Hoogachtend,

UEd. dienstw. dienaren:

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG.

HOUBEN EN STEEGH.

Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en allesoorten van dakpannen.

te Venlo.

Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.

Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.

Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. t. Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

„BOUWMATERIALEN" voorheen M. Luijten.

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

FABRIKANTEN VAN

Asphaltdakpapier.

Prima fabricaat! — **Concurreerende prijzen!**

N.V. Scheja - Zwijndrecht.

Vloerbekleeding zonder naden.

voor Schepen, Kantoren, Restauraties, Magazijnen, Scholen, Ziekenzalen, Machinekamers, Gangen, Trappen, enz.

Monsters en prijsberekening op aanvraag.

Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij.

AANBESTEDING.

Op MAANDAG, den 26 November 1906, des namiddags ten half twee ure *(Greenw. tijd)*, zal in het Centraal Personenstation te Amsterdam, in het lokaal naast de wachtkamer 3de klasse (ingang vestibule) worden aanbesteed volgens bestek No. 1075:

De levering van 50.000 stuks platte eikenhouten dwarsliggers.

Het bestek is tegen betaling van f 0.50 verkrijgbaar aan het Centraal-Administratiegebouw der Maatschappij aan het Droogbak te Amsterdam, Dienst van Weg en Werken, kamer 150, of op franco aanvrage aan dien Dienst, met toezending van het bedrag in postwissel (postzegels worden niet in betaling genomen en aan aanvragen zonder postwissel wordt geen gevolg gegeven).

De Raad van Administratie.
Het Gedelegeerd Lid.

Architectspraktijk

ter overname.

Brieven onder lett. A K aan het Bureau van dit blad, Herderstraat 5, *Den Haag.*

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Vuurvaste Steen.

Merk BOUWM. Goedkooper dan andere goede merken.

LEVERING OP KEUR.

Ook steeds in voorraad het merk COWEN en prima vuurklei.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

CH. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. ═══ AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Bijkantoor gevestigd te TILBURG, Heuvelstraat 15.

Interc. Telefoonnummer 284.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. – 7 Patenten. – Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM sedert 1 Jan. 1906 niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

Firma DE LUGT EN SERNÉ.

HAARLEM. — Telefoon 569.

Ons fabrikaat van PANTSER-STALEN BRANDKASTEN bleek bij proefneming gehouden vanwege het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie op 3 Juli 1900 volkomen aan de gestelde eischen te voldoen en kon na een arbeid van 8 uren met de zwaarste inbrekerswerktuigen niet worden geopend.

H. FUCHS & Co.

DEVENTER,

voorheen J. H. DE GEUS.

CONSTRUCTEUR van werken in

Gewapend beton.

VERTEGENW. Hennebique Parijs.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.

Schoorsteenmantels.

SECTIEL

(voor binnendecoratie en gevelversiering).

Berbastegels

fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

G. P. J. BECCARI,

HAARLEM.

Stoomtimmer- en Lijstenfabriek.

PAUL KRUGERKADE 27. — Interc. Telefoon 1324.

TELEFOON INT. 3208.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.-Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY MONIERWERKEN

DIRECTEUR J. N. LANDRE

CEMENT YZERWERKEN

VOLGENS SYSTEEM MONIER

EN AANVERWANTE STELSELS

BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD & OMVAL TELEFOON No 3028

LOUIS LANDRE.

J. P. GROENENDIJK,

Beeklaan 248, DEN HAAG. — Telefoon No. 1710.

Huis- en Decoratie-Schilder.

ATELIER voor eenvoudig en geschilderd

Glas in lood, Glas in koper enz.

PRIJZEN UITERST BILLIJK.

Teekeningen en prijsopgaaf worden kosteloos aangeboden.

Bouwmaterialenhandel „STEENOORD".

Trekweg 5. **Den Haag.**

Alleenverkoopster voor Nederland en Koloniën van

Kunstmatige Portland Cement

van de sedert 4 maanden in werking zijnde fabriek te Hemixem bij Antwerpen

merk **VAN DEN HEUVEL,**

ruim voldoende aan de Alg. Voorwaarden van Waterstaat, Genie en andere Rijks-, Prov. en Gemeentelijke Voorwaarden.

Vraagt PRIJS en PROEFSTATEN aan bovengenoemd adres.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

VAN DER MAAS & Co.

Den Haag – Bussum.

Architecten en Beeldhouwers.

Ateliers tot artistieke bewerking van Hout en Steen.

Vervaardigen alle beeld- en steenhouwwerken.

Beeldhouwwerk op kunstnijverheidsgebied.

ADMINISTRATIE:

Willem de Zwijgerlaan 25.

DEN HAAG.

GEBRUIKT:

Steengaas „DRAHTZIEGEL"

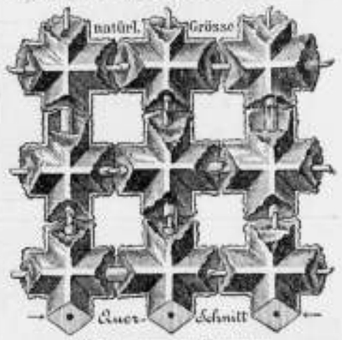

bij het vervaardigen van

Brandvrije Plafonds, Muren, Vloeren,

Omkleeding van Kolommen, Pilaren en alle mogelijke IJzerconstructies. Onderkleeding van Trappen. Gebogen Plafonds, enz. Eenig vertegenwoordiger:

F. A. CLOËR,

Prinsengracht 173 — AMSTERDAM.

---

van 8 tot 32 c/M. voorradig.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

tot 30 c/M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vlocijzer.

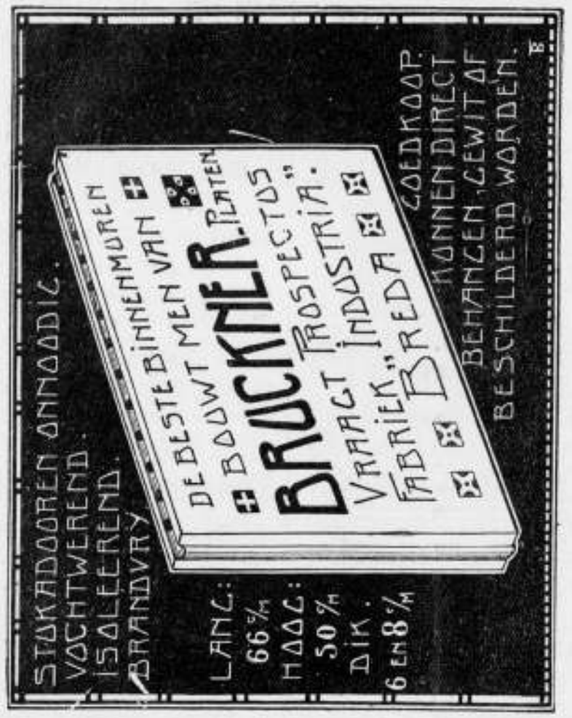

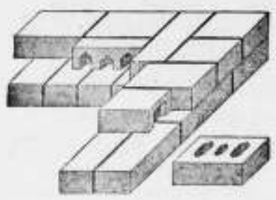

De **droogste**, de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de

HOLLE BETONSTEENEN

vervaardigd op de machines van

EMILE KOCKEN,

Technisch Bureau ARNHEM.

Interc. Telefoon 521.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,

(HOUTGRANIET)

ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING**, ook op oude trappen. — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.

Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

P. A. BAKKER. — ROTTERDAM.

Glashaven 34. — INTERC. TELEPH. 2551. — **Glashaven 34.**

Hardsteen, Marmer- en Granietwerken, Showrooms van Marmeren Schoorsteenmantels in diverse stijlen. Grafmonumenten, Kerk- en Beeldhouwwerken

ONDER DEN SINT MAARTEN

HAARLEM — AMSTERDAM

PARIJS

EXPOSITIE VAN EEN GROOTE COLLECTIE

Smyrna Karpetten

NAAR SPECIALE ONTWERPEN.

GEDURENDE DE MAAND OCTOBER.

ROKIN N°. 10 AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Centrale Verwarmingen

naar verschillende systemen.

Talrijke Nederlandsche referenties.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

JAN HAMER & Co.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

GESMEED IJZEREN

Spil- en Steektrappen

met dekstukken van eikenhout, xylolith, marmersteen, geperforeerd of geribde ijzeren voetplaat.

Amerikaansche inschuifbare

IJZEREN HEKKEN,

syst. BORSTWICK.

Talrijke Nederlandsche referenties.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

Speciale Fabriek voor

ROLLUIKEN. ZONSCHERMEN.

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

HOFLEVERANCIERS

J. F. KRONER & Zonen, Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te LEIDEN.

Fabriek „HOLLAND"

Cocositliplaten voor plafonds en lichte afscheidingen.

Verbeterd Systeem BRUCKNER.

Muur- en Isoleerplaten,

GREY-BALKEN

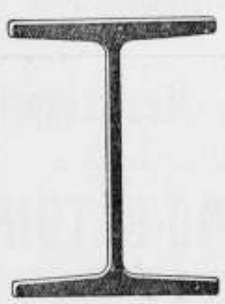

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

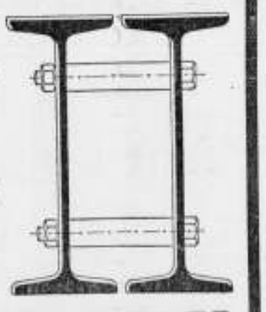

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Rijk door zand

Fabrik-Marke.

Machines voor Zandbewerking

voor het aanmaken van **materialen van Cement** als: rioleeringsbuizen, ringen voor putten, metselsteenen, vloertegels, voederbakken enz.

Cementdakpannen

het beste materiaal voor dakbedekking. De exper-machines zijn slechts voor handkracht.

De fabricatie volgens onze methode is in enkele dagen te leeren; weinig bedrijfskapitaal. Prijscourant No. 67 op aanvraag verkrijgbaar bij

Augustushütte, DREES & Co.

Burgsteinfurt NW7 in Westfalen.

P. DOLK & ZOON

Rotterdam. — Dordrecht.

Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.

geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

LIFTEN

SPECIAAL voor HANDKRACHT tot vervoer van

Boeken, Spijzen, Goederen, Personen enz.

worden vervaardigd door

J. C. VAN STRAATEN,

Loosduinsche weg 855 i, DEN HAAG.

Scoriae Bricks,

20×9×8 — 20×9×10 — 20×9×12½ en 23×9×10 cM.

zoowel voor KEI- als KLINKER-BESTRATING.

UITSLUITEND VERKRIJGBAAR BIJ

W. DEURVORST - Den Haag.

Kantoor KRAYENHOFFSTRAAT 54

tegenover Station Holl. Spoor.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS. Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

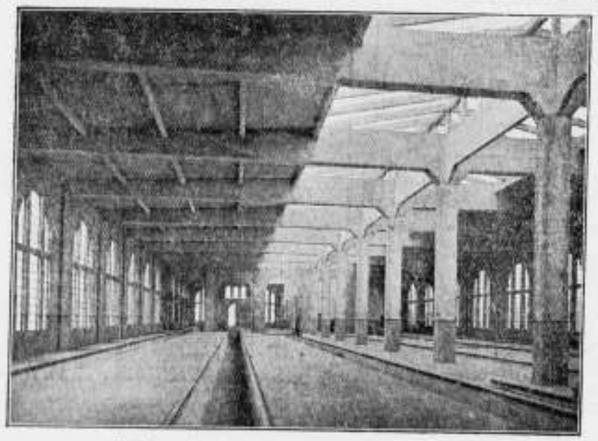

Rijtuig-remise der Z. Holl. El. Sp. Mij. te Leidschendam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON.

DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.
Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26e JAARGANG. No 46

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPIJ: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Breedflenzige balkijzers (vervolg van blz. 645, Slot), door W. J. Niermeijer. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents. Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m, premie ½ maal. — Abonnement van Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

95ste Algemeene Vergadering.

(Buitengewone Vergadering.)

Het Hoofdbestuur der Maatschappij heeft de eer Heeren Leden der Maatschappij uit te noodigen tot het bijwonen der Buitengewone Algemeene Vergadering die gehouden zal worden op Donderdag 29 November 1906, des namiddags te half 2 uur, in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Werkzaamheden.

1. Mededeelingen van het Hoofdbestuur over de Statuten van den Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland, goedgekeurd door de vertegenwoordigers der Constitueerende Vereenigingen.
2. Verkiezing van 48 candidaten voor het lidmaatschap van dien Raad, waarvan 24 aan te wijzen uit ingenieurs en architecten, en 24 uit aannemers.

   Uit de 48 candidaten door elk der Constitueerende Vereenigingen aangewezen, worden door de vertegenwoordigers dier Vereenigingen de 24 leden van den Raad gekozen.
3. Benoeming van Eereleden, voorgesteld door het Hoofdbestuur.

BREEDFLENZIGE BALKIJZERS.

(DIFFERDINGER B-PROFIELEN OF GREY-BALKEN)

door W. J. Niermeijer

Civiel Ingenieur te Amsterdam.

(Lezing gehouden in de eerste maanden van 1906 in de Afdeelingen Arnhem, Haarlem, Utrecht en den Haag van de Mij. tot Bevordering der Bouwkunst).

(Vervolg van bldz. 645. Slot.)

Begeven we ons nu in gedachten naar Differdingen. De oorzaak van het oprichten van een zoo belangrijk staalwerk in Luxemburg, grondt zich op de aanzienlijke hoeveelheden ijzerertsen, in Duitsch-Lotharingen, Luxemburg en Fransch-Lotharingen, bekend onder den naam van „Minette-revier". De ertsen met een ijzergehalte van 28—42 % verschillen zeer sterk in kalk- en kiezelzuurgehalte.

Deze ertssoorten worden in eene vastgestelde verhouding vermengd, waardoor het bijna altijd mogelijk is, zonder eenige toevoeging van kalksteen-, zand- of kiezelzuurhoudende stoffen, een voor de hoogovens geschikte grondstof te verkrijgen.

Vroeger werden deze ertsen aan de oppervlakte gevonden, terwijl tegenwoordig galerijbouw wordt toegepast. In de toekomst zal echter het maken van schachten meer en meer noodig worden. Reeds tegenwoordig bestaat, speciaal op de hoogvlakte van Aumetz en in de omstreken van Gros Moyeuvre en aan de Fransche zijde bij Briey en Landres een groot aantal schachten met diepten van 80—220 M. In de onmiddellijke nabijheid van Differdingen liggen de kiezelachtige Minetten, terwijl de kalkachtige op een afstand

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

van circa 15 KM. verwijderd liggen en althans nu nog met den gewonen spoorweg moeten worden aangevoerd. Men is echter bezig met den aanleg van een Drahtseilbahn. Als de ertsen op het werk komen, worden ze in vulbakken ontladen, dat zijn trechtervormige ruimten, onder den spoorweg. Op het werk zijn vier van die bakken, twee voor elke ertssoort, elk bevat 5000—6000 ton erts, zoodat altijd ruim 20.000 ton voorradig is. Onder deze bakken bevindt zich een samenstel van tunnels, waardoor aan rails opgehangen wagens of bakken van een „Drahtseilbahn" circuleeren. De vulbakken hebben aan de onderzijde, trechtervormige, afsluitbare openingen; komt nu zoo'n wagentje of bak onder die trechters, dan kan men die vullen met het gewenschte erts. De electrisch bewogen bakken loopen nu langs een helling naar den bovenrand der hoogovens, waar hun inhoud, met cokes vermengd, in die hoogovens wordt uitgestort. Thans zijn er te Differdingen zes hoogovens terwijl van de zevende de fundeering gereed is. (Plaat, fig. 13).

Daar de cokes, die voor het hoogovenbedrijf noodig zijn, in dit geheele Minette-gebied uit Westfalen of België moeten worden aangevoerd omdat hier geen steenkolenmijnen gevonden worden, vervalt daardoor weer voor een groot deel het voordeel dat het door zijn ertsgroeven heeft boven de Rijnprovincie en Westfalen.

De 6 hoogovens leveren per etmaal ongeveer 1000 ton ruw ijzer, dus in een maand ongeveer 30.000 ton.

In die hoogovens nu wordt het mengsel van ± 2 deelen erts op 1 deel cokes verhit. Groote blaasmachines, gedreven door gasmotoren, persen heete lucht er door heen en bevorderen zoo den trek, die noodig is voor de hooge temperatuur om het erts te doen smelten.

Het zoo verkregen ruwe gesmolten ijzer wordt onder uit den hoogoven getapt en met spoorwagens in bakken gevoerd naar een *menger* van 200 ton, die zoo dus ijzer ontvangt uit de verschillende hoogovens en slechts ten doel heeft een zooveel mogelijk gelijksoortig materiaal te verschaffen. Van dezen peervormigen ruwijzer-menger wordt nu het gesmolten ijzer overgeschonken in kipwagens, die door een electrische locomotief naar de zaal worden gebracht waar zich de vier z. g. *convertoren* bevinden, waarvan er dan een gereed is het materiaal op te nemen.

In den convertor begint nu eerst de eigenlijke bereiding van het staal, of beter gezegd van het vloeijzer, om alle misverstand betreffende den naam staal te voorkomen. Die bewerking geschiedt hier volgens het Thomas-proces. De convertor is een peervormig vat van gegoten ijzer, van binnen bekleed met geperste dolomietsteen. Aan den hals van de peer is een opening; onder bevindt zich een dubbele bodem. De binnenste bodem heeft gaten waardoor lucht geperst kan worden. De windstroom, die nu door het vloeibare metaal gaat, werkt oxydeerend op de bestanddeelen er van, en verbrandt het silicium en het mangaan, waardoor de temperatuur spoedig eenige honderden graden wordt verhoogd. Is na weinige minuten het silicium verbrandt, dan begint eene levendige oxydatie van de aanwezige koolstof tot koolmonoxyde, welk gas bij het verlaten van de peer aan den hals met de zuurstof van de lucht zich vermengt tot kooldioxyde of koolzuur, onder ontwikkeling van een buitengewoon fel licht. In ongeveer tien minuten is ook de koolstof afgescheiden, de vlam dooft uit en het proces is geëindigd.

De hovenlaag, die uit z.g. Thomasslakken bestaat, wordt nu eerst afgeschonken, en daarna de peer weder om haar horizontale as wat omhoog gedraaid en nog even doorgeblazen. Nu wordt ook met een soort lepel een proef genomen van dit vloeijzer, om in het laboratorium onderzocht te worden op breukvastheid en breukdoorsnede, en zoo in staat te stellen om te bepalen waarvoor dit ijzer zal worden gebruikt. Daarna wordt de geheele ijzermassa uit den conventor, die zich op de eerste verdieping van het gebouw bevindt, afgeschonken in een grooten bak op een wagen, verplaatsbaar op den beganen grond, en uit dien bak wordt het in gietvormen tot ingots gegoten.

Is de gietvorm voldoende afgekoeld en dus het metaal gestold, dan wordt de ingot of het blok in den diep- of warmoven gebracht (fig. 14). In dien warmoven blijft het blok, dat een gewicht heeft van 2,4 tot 6 Kgr. en een langwerpigen vorm met eene doorsnede van 50 × 50 c.M. tot 55 × 95 c.M. geruimen tijd, om te maken dat het blok, als het naar de walsen gevoerd zal worden, een gelijkmatige temperatuur en dus ook een gelijkmatige weekheid bezit.

Bracht men het blok niet in zoo'n warmoven, dan zou het van buiten veel sneller afkoelen dan van binnen, en dus buiten reeds hard worden als het binnen nog vloeibaar was.

Is het blok nu gelijkmatig gestold, dan wordt het door middel van een kraan naar het blokwalswerk gevoerd.

Dit blokwalswerk bestaat uit twee horizontale walsen die hoofdzakelijk ten doel hebben het nog uiterst weeke, hel gloeiende materiaal in elkaar te persen en meer dichtheid te geven.

Tevens krijgt het blok, dat hier tot een lengte van 6—8 M. wordt uitgewalst, reeds de balkvormige doorsnede, waarbij gelet wordt op dusdanige materiaalverdeeling tusschen lijf en flens, dat deze overeenkomt met die welke bij het eindproduct moet verkregen worden.

Is zoo het blok voldoende voorgewalst, dan wordt het over een rolbaan, d.w.z. over een reeks ronddraaiende rollen naar de hydraulische schaar gevoerd (fig. 15), welke aan beide einden stukken van ongeveer $^1/_2$ M. afsnijdt, de lengte te beoordeelen door den werkman, die met de behandeling hiervan is belast.

Nu wordt het blok door verschuivende tanden beetgepakt en zijdelings verschoven naar de rolstraat, zoo als men zoo'n reeks rollen noemt, behoorende bij het walswerk waar het tot de gewenschte profielen moet worden uitgewalscht.

Bij de tot nu toe gebruikelijke methode van walsen, die hier voor andere profielen en voor kleine Normaal Profielen, n.l. voor de balken No. 8 tot No. 24 ook nog wordt toegepast, gaat nu het blok naar het z.g. Trio-walswerk.

Dit zijn z.g. gesloten kalibers. In elk paar walsen zijn naast elkander drie of vier kalibers; en de balken doorloopen dan nog, vroeger *negen* en tegenwoordig *elf* achtereenvolgens kleiner wordende openingen, om zoo dus eindelijk hun einddoorsnede te verkrijgen. Het materiaal wordt hierbij telkens weer dunner gedrukt en is verplicht zich in de lengte uit te zetten. Maar de schuine druk op de binnenvlakten van de flenzen deed vooral vreezen voor een niet volkomen homogeen uitwerken, voornamelijk in de randen van de flens. En om die flenzen nog breeder te maken en de binnenkanten flauwer hellend, dat was bij deze methode nog niet uitvoerbaar gevonden.

De nieuwe inrichting het Grey-walswerk berust op een geheel ander principe. Figuur 16 geeft een schetsmatige voorstelling van zijn inrichting.

Bij A heeft men de bij- of nevenwalsen, z.g. liggende walsen n.l. met horizontale as, terwijl men bij B en C de eigenlijke hoofdwalsen aantreft, één stil liggend, het andere staande. De bijwalsen A dienen slechts tot het

Fig. 15.
Hydraulische schaar.

Fig. 14.
Diep- of Warmovens.

Fig. 13.
Hoogovens met transportkabel voor erts-toevoer.

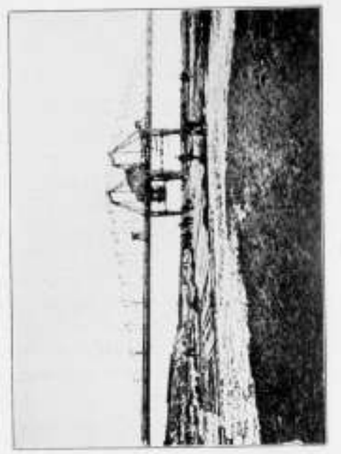

Fig. 18.
Cantilever kraan.

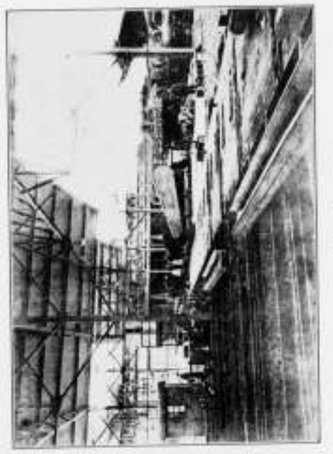

Fig. 17.
Cirkelzaag voor het afzagen der balken.

Fig. 16.
De Adjustage- of richtzaal.

BREEDFLENZIGE BALKIJZERS.

DIFFERDINGER BROFIELEN OF GREY-BALKEN.

bepalen van de flensbreedte; met hunne randen vormen zij de zijkanten der flenzen, terwijl de hoofdwalsen zoowel de oppervlakten als de dikten van lijf en flens bepalen, zooals dat hier in aanzicht duidelijk te zien is. Weerzijds zijn dan nog verplaatsbare staande platen aangebracht om den balk

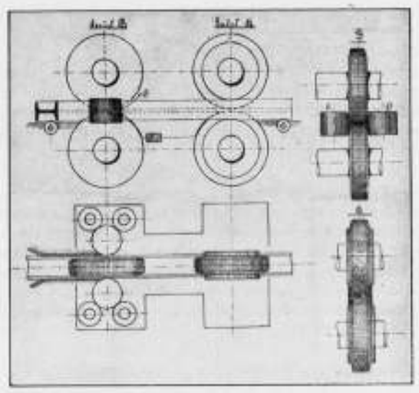

Fig. 19.
Schema van het Grey-Walswerk.

te geleiden en daardoor zoo zuiver mogelijk recht te doen blijven. Hier geen omkeeren van den balk als bij de oude methode; de balk gaat steeds heen en weer, vooruit en achteruit. De onderste rollen A en B blijven daarbij op hunne plaats, terwijl de bovenste rollen A en B en de beide rollen C, deze laatste weer met behulp van tusschenrollen, hier met een dubbelen cirkel aangegeven, onder sterken hydraulischen druk naar de andere toe worden gebracht.

Ter draaiing van de walsen A en B dient een 3 cilinder machine van 11.000 Paardekracht. De walsen C worden niet aangedreven maar alleen hydraulisch aangedrukt, en loopen dus mede.

Het zal duidelijk zijn, dat deze nieuwe walsmethode boven de oude vele voordeelen heeft. Allereerst kan men ongehinderd de flensbreedte vergrooten en de helling geringer maken voor de binnenvlakten. Ronde kanten zijn niet noodig. Een goede bewerking van het materiaal is verzekerd en bovendien verlaten de balken het walswerk bijna zuiver gericht, zoodat groote vervormingen in de Adjustage, de richtzaal (fig. 16), niet meer noodig zijn, en dus ook tengevolge daarvan geen aanzienlijke secundaire spanningen kunnen ontstaan.

Opgemerkt mag nog worden, dat de vernauwing van het profiel telkens ongeveer 26 % bedraagt; bij de laatste doorgangen wordt dit verminderd tot 12, 3 en 5 %.

Heeft de balk nu den juisten vorm verkregen, wat naar gelang van het profiel overeenkomt met een lengte van 22 tot 60 M., dan gaat hij over de rolstraat verder om door een groote rondzaag (fig. 17) juist op de verlangde maat te worden afgezaagd. De stukken worden daarna ter algeheele afkoeling naast elkander neergelegd om, als dat gebeurd is, in de reeds genoemde richtzaal te worden nagericht, waarna ze ter verzending gereed zijn.

Volgens die Grey-methode worden nu in Differdingen gewalst alle breedflenzige balken en de normaal profielen No. 24—55.

Nog dient vermeld, dat de grootste profielen van 60—75 c.M. hoogte gevormd worden van het beste product der hoogovens, en dat daarbij de blokken reeds dadelijk gegoten worden in een vorm, die de wordende balkdoorsnede aanduidt.

Voor het verplaatsen en opladen der balken is een zeer groote loopkraan op het terrein van de fabriek opgericht, waarvan figuur 18 een beeld geeft.

Na mijn uiteenzettingen over de vervaardiging der Grey-Balken, de voordeelen van hun vorm boven de normaalprofielen, wil ik me nog even bepalen bij de economische zijde van het onderwerp en nagaan in hoeverre men bij de toepassing van Specialprofielen gaan kan, zonder de eischen van spaarzaamheid in de kosten van materiaal uit het oog te verliezen.

Ik zal daartoe drie voorbeelden bezigen uit de praktijk en daarbij nauwkeurig de kosten van een toepassing der Normaal-profielen en Grey-balken becijferen naar den tegenwoordigen marktprijs. Ik merk hierbij op, dat de prijzen tegenwoordig worden vastgesteld door het staalsyndicaat, en aan den ijzerhandel verkocht wordt tegen een basisprijs, zoowel voor Grey-balken als voor Normaalprofielen. De overprijzen zijn voor de verschillende profielen verschillend.

Als eerste voorbeeld kies ik een eenvoudige onderlaag, die tot steun van een 1-steens muur van 6 M. lengte en 5 M. hoogte zal moeten dienen. Het gewicht van het muurblok bedraagt, wanneer we een specifiek gewicht aannemen van 1600 Kilo voor den M³. metselwerk, ongeveer 11,52 tonnen. Het buigingsmoment bedraagt 86 t/dm.

Wanneer we een „toe te laten spanning" aannemen van 1000 KG./cM². is dus een Speciaalprofiel 24 B. en een gewicht van 76 Kilo reeds voldoende. Voerde men de onderlaag in Normaalprofielen uit en was men daarbij aan een geringe hoogte gebonden, dan zou men 2 Normaalprofielen 26 met een gewicht van 83,2 KG. per strekkende meter moeten aanwenden. We zien dus reeds, dat behalve de vereenvoudiging van het werk door aanwending van een Grey-balk bovendien een gewichtsbesparing verkregen wordt van 7 Kilo per Meter. Bedenkt men verder, dat bij de toepassing van een Grey-balk in dit geval alle klinkwerk en koppelstukken overbodig zijn, dat bovendien de 240 m.M. breede flens, een goede oplegging op een steensmuur waarborgt, dan behoeft men, wat de keuze van materiaal betreft, waarlijk niet lang in het onzekere te verkeeren.

De vergelijking der kosten geeft in de practische toepassing natuurlijk den doorslag. Nu hebben we in dit geval toegepast een Grey-balk 24 B. De grondprijs bedraagt heden fl. 7 per 100 kilo, terwijl een overprijs van 1 gulden berekend wordt, dat is samen 8 gulden. Voor 6 Meter lengte krijgen we een totaal gewicht van 6×76 kilo $= 456$ kilo à 8 gulden per 100 kilo, dat wordt **36.50** gulden. De beide normaalprofielen kosten bij een gewicht van 500 kilo $5 \times 7 = 35.—$ gulden. Tot zoover hebben we in dit geval een verschil van 1.50 in het voordeel der normaalprofielen; berekenen we echter de kosten voor verbindingsstukken en klinkwerk, dan komt ten slotte de toepassing van Grey-balken ook financieel voordeeliger uit.

In de volgende voorbeelden is dat verschil nog aanmerkelijk grooter. Als tweede voorbeeld wil ik een balk van 9 meter steunafstand aanhalen, welke een gelijkmatig verdeelde belasting van 47 ton te dragen heeft. Hiervoor is voldoende een Grey-balk 55 B, die 226 kilo per meter weegt. Wilde men zich met Normaalprofielen behelpen, dan zou men 2 balken Np. 50 met een gewicht van **280** kilo per strekkenden Meter noodig hebben. De kosten voor Grey-balk 55 B bedragen, grond- en overprijs samen, fl. 8.80 per 100 kilo of **179** gulden voor den geheelen balk, terwijl de Normaalprofielen bij een totaal gewicht van 2520 kilo en een prijs van 8 gulden op **202** gulden komen te staan. Dit groote verschil in prijs ontstaat natuurlijk door gewichtsverschil,

welke op een Meter 54 kilo bedraagt. Ware men ook in dit geval aan geen hoogte gebonden, dan konden geklonken liggers gebruikt worden. Vereischt was dan een geklonken ligger van 860 mM. hoogte met hoekijzers van 130 × 12. Zulk een balk weegt per strekkenden Meter 174 kilo; dus voor 2 Meter verkrijgt men een totaal gewicht van 1566 kilo, inclusief de verstijving-hoekijzers, rond 1700 kilo. De zooeven genoemde Grey-balk weegt circa 2050 kilo. Berekent men klinkwerk tegen 15 cent, dan kost de balk fl. **255**, terwijl de Grey-balk slechts 179 gulden kost.

Als derde voorbeeld kies ik een voor een loopkraan dienenden balk voor een kraan van 5 ton draagvermogen, $4^1/_2$ ton gewicht van de loopkat, 14 ton eigen gewicht en 2,4 Meter radafstand. De spanning van de kraan is 12 Meter, van de kraanloophaan 10 Meter verondersteld. Normaalprofielen zijn nu niet meer voldoende en men moet dus een geklonken ligger nemen. Bij een materiaalspanning van 1000 K.G.—c.M². is een geklonken ligger van 900 m.M. hoogte met gordingshoekijzers 130 × 14 en een gewicht per strekkende Meter van 192 kilo voldoende. Het gewicht is dan daarvoor 1920 kilo, en met de stootlasschen en de verstijvingshoekijzers 2100 kilo. Met een eenheidsprijs van 15 cent per kilo, zooals vroeger berekend, kost de geklonken ligger **315** gulden. Een Grey-balk 65B, moment van 6,690 dm³. en een gewicht van 2500 kilo kost daarentegen à 9.50 gulden (grond en overprijs) slechts **237** gulden. Hierbij is nog op te merken, dat de zijdelingsche stijfheid van den Grey-balk grooter is, dan die van den geklonken ligger.

Naar aanleiding van gedane vragen, nog iets over de aflevering der balken van de fabriek. Ik heb hooren klagen over late aflevering der balken en deel hier nog even mede, dat hierbij de schuld niet altijd aan de fabriek behoeft te liggen; integendeel, daar kunnen door de speciale walsprocédé-methode verschillende profielen gewalst worden op dezelfde walsen, waardoor leveringen spoediger plaats hebben dan bij N. profielen.

Normaalprofielen worden in voorraad gehouden door de ijzerhandelaars, van N. profiel 8 tot N. profiel 32. Daar de Grey-balken beginnen met profiel 18 B., zoo moeten deze, evenals Np. 32, van de fabriek geleverd worden. Wanneer vertraging in de levering voorkomt, ligt dit meerendeels aan den aannemer, die in zijn zoeken naar concurreerende prijzen, eerst op het laatste nippertje bestelt. De schuld ligt ook wel eens aan den ijzerhandelaar, die met bestellingen wacht, op completeering tot volle ladingen, hetgeen in den vrachtprijs natuurlijk nogal verschil maakt. De levertijd behoeft gemiddeld niet langer dan 2 à 3 weken te duren, na bestelling.

RAAD VAN ARBITRAGE VOOR DE BOUWBEDRIJVEN IN NEDERLAND.

Door de Vereenigingen: *a.* Vereeniging van Delftsche Ingenieurs te Delft, *b.* Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst te Amsterdam, *c.* Nederlandsche Aannemersbond te Amsterdam, in de onderstaande statuten genoemd: „de Constitueerende Vereenigingen", is op heden den 12den October 1906 ingesteld een permanent college ter beslechting van geschillen in de bouwbedrijven, en zijn voor dat college vastgesteld de navolgende:

STATUTEN.

Art. 1.

Het college draagt den naam van Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland.

De Raad is gevestigd te Amsterdam.

Art. 2

De Raad stelt zich ten doel: het beslechten van, tusschen aanbesteders en de namens hen met de leiding en het toezicht belaste personen (directies) ter eenre, en de aannemers ter andere zijde, gerezen geschillen betreffende leveringen en de uitvoering en het onderhoud van werken.

Art. 3.

De Raad bestaat uit een Voorzitter en 24 leden.

Ingenieurs, architecten en aannemers, die nog als zoodanig in de praktijk werkzaam zijn, kunnen niet tot Voorzitter van den Raad benoemd worden.

Van de leden bestaat de helft uit ingenieurs of architecten, de andere helft uit aannemers.

Art. 4.

De leden van den Raad worden gekozen in eene gecombineerde vergadering van vertegenwoordigers der Constitueerende Vereenigingen. Die Vereenigingen zijn bevoegd voor iedere vacature in den Raad twee candidaten aan te bevelen. De vertegenwoordigers doen eene keuze uit de gestelde candidaten.

De Voorzitter wordt door, doch niet uit den Raad gekozen.

Art. 5.

De leden van den Raad nemen zitting voor den tijd van 4 jaar.

Iedere 2 jaar treedt de helft der leden af, volgens op te maken rooster. De Voorzitter wordt eveneens voor den tijd van 4 jaar benoemd. De aftredenden zijn herkiesbaar.

Art. 6.

De Raad wordt ter zijde gestaan door een rechtsgeleerde, die met het secretariaat en de administratie is belast en den titel zal voeren van Secretaris-Penningmeester.

De Raad regelt de bezoldiging van dezen titularis.

De Secretaris-Penningmeester wordt door den Raad benoemd en ontslagen.

Art 7.

Ter vervanging van den Voorzitter bij tijdelijke ontstentenis, wordt door en uit den Raad een Onder-Voorzitter benoemd.

Art. 8.

De berechting der in art. 2 genoemde geschillen geschiedt door een scheidsgerecht, bestaande uit drie leden, door de beide geschilhebbende partijen in gemeen overleg uit de leden van den Raad gekozen.

Indien die benoeming door partijen niet is geschied binnen 4 (vier) weken nadat de aanschrijving daartoe door den Voorzitter van den Raad tot partijen is gedaan, of indien een der partijen weigert hare medewerking tot de benoeming te verleenen, geschiedt zij door den Voorzitter van den Raad, door loting uit drie door hem aangewezen leden van den Raad, voor elk ontbrekend lid. De partijen zijn bevoegd bij de loting tegenwoordig te zijn.

Mocht het overleg tusschen partijen ten gevolge hebben gehad, dat binnen den in het voorgaande lid bepaalden termijn slechts 1 of 2 leden zijn benoemd, dan zal de benoeming van het ontbrekende lid of der ontbrekende leden door den Voorzitter van den Raad geschieden.

Art. 9.

Leden van den Raad, die persoonlijk bij eenig geschil zijn betrokken, of wier bloed- of aanverwanten, tot den derden graad ingesloten, bij het geschil belang hebben, kunnen niet tot lid van het scheidsgerecht worden benoemd.

Art. 10.

De leden van den Raad, die tot lid van het scheidsgerecht worden benoemd, zijn verplicht die benoeming aan te nemen. Van die verplichting kunnen worden vrijgesteld zij, die binnen 8 dagen na den dag van hunne benoeming aan den Voorzitter van den Raad, met opgave der redenen, mededeeling hebben gedaan van hunne verhindering.

De beoordeeling van de geldigheid der redenen van verhindering verblijft aan den Voorzitter.

Leden van een scheidsgerecht ontvangen behalve eene vergoeding van reis- en verblijfkosten, een honorarium, volgens een bij een huishoudelijk reglement vast te stellen tarief.

Art. 11.

Indien een lid van den Raad wegens geldige redenen van verhindering van het aannemen der benoeming tot lid van het scheidsgerecht is vrijgesteld, zoomede voor het geval een lid van het scheidsgerecht komt te overlijden, of op welke wijze ook verhinderd wordt langer zijne functie als lid te blijven waarnemen, geschiedt de benoeming van diens plaatsvervanger op de wijze en met inachtneming der termijnen, als in art. 8. bepaald.

Art. 12.

De Secretaris-Penningmeester wordt ambtshalve aan het scheidsgerecht als Secretaris toegevoegd. Hij heeft daarin slechts een adviseerende stem.

Art. 13.

Elk geschil moet, hetzij door een der partijen, hetzij door beide partijen, schriftelijk en behoorlijk omschreven en toegelicht bij den Voorzitter van den Raad worden ingediend; daarbij moet tevens, ten genoege van den Voorzitter, het bewijs worden overgelegd, dat partijen zijn overeengekomen het geschil ter beslissing aan den Raad op te dragen.

Binnen 14 dagen na de indiening bericht de Voorzittrr aan de aanvragende partij, of hij het geschil al dan niet voor behandeling voor den Raad vatbaar acht.

Beslist de Voorzitter, dat het geschil niet voor behandeling door den Raad vatbaar is, dan heeft de aanvrager van die beslissing beroep op den Raad.

Art. 14.

Beslist de Voorzitter (of in hooger beroep de Raad), dat het geschil voor behandeling door den Raad vatbaat is, dan zal de Voorzitter bij de kennisgeving daarvan aan de aanvragende partij, deze tevens uitnoodigen om binnen 8 dagen ten kantore van den Secretaris-Penningmeester te storten als waarborg voor de voldoening der kosten, op de scheidsrechterlijke beslissing vallende, een som, waarvan het bedrag voor ieder geval afzonderlijk door den Voorzitter van den Raad wordt bepaald, doch niet minder zal zijn dan *f* 250.—. Zoolang dit door den Voorzitter vastgestelde bedrag niet is gestort, zal aan de aanvrage tot scheidsrechterlijke beslissing geen gevolg worden gegeven.

Art 15.

De Voorzitter is bevoegd. alvorens partijen tot de benoeming der scheidsrechters aan te schrijven, te trachten partijen te verzoenen.

Maakt de Voorzitter van deze bevoegdheid geen gebruik, of slaagt hij er niet in partijen te verzoenen, dan noodigt hij haar uit tot de benoeming der scheidsrechters over te gaan op de wijze, als bij art. 8 bepaald.

Art. 16.

Het geschil wordt schriftelijk uiteengezet Elk der partijen heeft het recht eene Memorie van Toelichting bij het scheidsgerecht in te dienen. Met toestemming van het scheidsgerecht kan het indienen van een tweede Memorie worden toegestaan.

Partijen zenden aan de wederpartij een gedagteekend exemplaar der Memorie benevens van de daarbij overgelegde stukken.

Art. 17.

Na de wisseling der Memoriën is het scheidsgerecht ambtshalve of op verzoek van partijen bevoegd, partijen of hare gemachtigden zoomede getuigen te hooren en deskundigen te benoemen.

Art. 18.

Het scheidsgerecht beslist als goede mannen naar billijkheid bij meerderheid van stemmen.

De beslissing van het scheidsgerecht heeft de kracht van een uiterlijk rechterlijk gewijsde. Zij wordt in drievoud opgemaakt en geteekend. Een exemplaar wordt gedeponeerd in het archief van den Raad; van de beide anderen wordt door tusschenkomst van den Voorzitter van den Raad aan elk der partijen één exemplaar aangeteekend toegezonden.

De Raad is bevoegd de beslissing openbaar te maken.

Art. 19.

Bij de beslissing van het geschil wordt door het scheidsgerecht tevens vastgesteld het bedrag der kosten, op het geding vallend, alsmede door welke der partijen die kosten geheel of gedeeltelijk moeten worden gedragen.

Bij de vaststelling der kosten is het scheidsgerecht niet gebonden aan het bedrag der waarborgsom, bedoeld bij art. 14. Zoodra die kosten zijn voldaan, is de waarborgsom ter beschikking van de partij, welke haar heeft gestort.

Art. 20

Bij de behandeling der geschillen behoeven geen wetsvoorschriften van formeelen aard in acht genomen te worden, en wordt door het scheidsgerecht recht gedaan op ongezegeld papier en niet geregistreerde stukken.

Art. 21.

Deze statuten zullen worden aangevuld met een Huishoudelijk Reglement, waarvan de bepalingen niet met de statuten in strijd mogen zijn.

In dat Huishoudelijk Reglement zullen onder meer worden geregeld:

a. De wijze van verkiezing van den Voorzitter en van de leden van den Raad;

b. de werkkring van den Secretaris-Penningmeester;

c. de jaarlijksche algemeene vergadering van leden van den Raad, ter afdoening van huishoudelijke aangelegenheden, zoomede de bepalingen omtrent het jaarlijks aan de Constitueerende Vereenigingen uit te brengen jaarverslag;

d. de middelen, waaruit de huishoudelijke uitgaven van den Raad zullen moeten worden bestreden;

e. het honorarium voor de leden van het scheidsgerecht;

f. de vergoeding voor reis- en verblijfkosten van den Voorzitter en de leden van den Raad.

Het Huishoudelijk Reglement wordt door den Raad vastgesteld.

Art. 22.

De Raad is hierbij door de Constitueerende Vereenigingen gemachtigd om — ter bestrijding der oprichtingskosten en der voorloopige huishoudelijke uitgaven — een leening van ten hoogste drie duizend gulden (*f* 3000.—) aan te gaan, hetzij in eens of bij gedeelten, tegen eene rentevergoeding van ten hoogste vier ten honderd (4 %).

De Constitueerende Vereenigingen stellen zich — onder de bedingen, omschreven in de twee volgende zinsneden — ten behoeve van den geldgever als borgen voor de juiste nakoming der verplichtingen van den Raad, uit bedoelde leening voortvloeiend.

Mocht de Raad in gebreke blijven aan deze verplichtingen te voldoen, dan worden zij door de Constitueerende Vereenigingen gedragen, en wel door ieder der twee eerstgenoemden tot een bedrag van ten hoogste vijfhonderd gulden (*f* 500.—), door de laatstgenoemde tot een bedrag van ten hoogste twee duizend gulden (*f* 2000.—).

De borgstelling, in dit artikel bedoeld, is beperkt tot een termijn van uiterlijk tien jaar, gerekend van den datum der geldleening, of — wanneer de gelden bij gedeelten worden opgenomen — van den datum der eerste gedeeltelijke geldleening.

Art. 23

Deze statuten worden iedere vijf jaren herzien. De Raad is bevoegd, binnen dien tijd, mits met eene meerderheid van minstens $^2/_3$ zijner leden, wijzigingen in deze statuten te brengen.

De wijzigingen in de statuten treden niet in werking, dan nadat daarop de goedkeuring der Constitueerende Vereenigingen is verkregen.

Art. 24.

De Raad wordt opgericht voor den tijd van 10 jaar, behoudens het recht der Constitueerende Vereenigingen om dien termijn na afloop te verlengen.

Bij ontbinding komen de bezittingen van den Raad, na aftrek der schulden, aan eene instelling, door de Constitueerende Vereenigingen aan te wijzen.

BEPALING,

aanbevolen ter opneming in de Bestekken.

Alle geschillen, (ook die, welke slechts door eene der partijen als zoodanig worden beschouwd), [1]) welke naar aanleiding van

[1]) Indien de aanbesteder enkele geschillen wil aan het oordeel van het scheidsgerecht wil zien onderworpen, nemen die hier bij onderhandelingen worden vermeld.

de onderwerpelijke overeenkomst van aanbesteding en aanneming of van die, welke daarvan het uitvloeisel mochten zijn, tusschen den aanbesteder of de namens hem met de leiding en het toezicht belaste personen (Directie) en den aannemer mochten ontstaan, zullen alleen en uitsluitend worden onderworpen aan het oordeel van een scheidsgerecht, gekozen uit den Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland, overeenkomstig de bepalingen der Statuten van genoemden Raad.

Aanbesteder en aannemer doen mitsdien afstand van hun recht tot het inroepen der tusschenkomst van den gewonen rechter, die bij gebreke van deze overeenkomst geroepen zoude zijn over een tusschen hen gerezen geschil uitspraak te doen, en beperken die tusschenkomst alleen tot die gevallen, welke de Raad niet voor behandeling vatbaar acht. [1])

Gedurende de voorbereidende maatregelen tot benoeming van het scheidsgerecht uit den Raad en verder gedurende de behandeling van het geschil, zullen de werkzaamheden inmiddels door den aannemer worden voortgezet, bij gebreke waarvan daarin door of vanwege den aanbesteder voor rekening van den aannemer wordt voorzien, behoudens de verrekening, welke eventueel het gevolg zal zijn van de beslissing van het scheidsgerecht.

Alle kosten, ontstaan uit de arbitrage, komen ten laste van de partij of van de partijen, welke daarvoor door het scheidsgerecht wordt of worden aangewezen.

Partijen verklaren zich aan de beslissing van het scheidsgerecht te onderwerpen als aan een rechterlijk gewijsde, uitdrukkelijk afstand doende van elk rechtsmiddel, hetwelk anders tegen die beslissing zoude kunnen worden aangewend.

Alle kosten zullen, wanneer deze niet binnen 4 weken na de uitspraak van het scheidsgerecht zijn voldaan, direct in rechten opvorderbaar zijn, als een schuld welke, bij onderteekening van het bestek, wettelijk wordt erkend te bestaan.

Aldus vastgesteld in de Vergadering der Commissie ad-hoc, gehouden 12 October 1906 te Amsterdam.

Voor de Vereeniging van Delftsche Ingenieurs:
J. L. CLUIJSENAER.
A. DEKING DURA.

Voor de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst:
Jh. VAN DEN BAN.
G. W. VAN HEUKELOM.

Voor den Nederlandschen Aannemersbond:
J. N. HENDRIX.
W. DE VLUGT.

OPMERKINGEN.

Omtrent de bovenstaande „Statuten" en de „Bepaling aanbevolen ter opneming in de bestekken", behoort het volgende te worden opgemerkt.

In de Algemeene Vergadering van de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst gehouden op 30 Mei 1906, werden de concept-Statuten goedgekeurd, zooals deze gewijzigd waren door eene Commissie uit die Maatschappij, bestaande uit de heeren: Jh. van den Ban Pz., G. W. van Heukelom, C. B. Posthumus Meijjes, J. J. van Nieukerken, F. J. Nieuwenhuis en F. W. M. Poggenbeek, en zooals die gewijzigde Statuten zijn opgenomen in het Bouwk. Weekblad no. 21 van 26 Mei 1906. Door de vertegenwoordigers der drie Constitueerende Vereenigingen zijn, in hunne vergadering van 12 October 1906, deze gewijzigde Statuten goedgekeurd, behoudens enkele na te melden niet noemenswaardige veranderingen. De vertegenwoordigers der Maatschappij waren de heeren Jh. van den Ban Pz. en G. W. van Heukelom, — de laatste ter vervanging van den heer F. W. M. Poggenbeek die verhinderd was.

Zooals uit eene vergelijking tusschen de gewijzigde concept-Statuten in het Bouwk. Weekblad van 26 Mei 1906, en de bovenstaande blijkt, zijn de bovengenoemde veranderingen de volgende:

In art. 2, werd: gerezen geschillen betreffende in uitvoering zijnde of in onderhoud zijnde werken en leveringen, veranderd in: „gerezen geschillen betreffende leveringen en de uitvoering en het onderhoud van werken"

In art. 8 werd bepaald, dat de verkiezing van een scheidsgerecht moet plaats hebben binnen 4, in plaats van binnen 2 weken.

Aan art. 21 werd toegevoegd, dat in het Huishoudelijk Reglement bovendien zal geregeld worden:

„*f.* de vergoeding voor reis- en verblijfkosten van den Voorzitter en de leden van den Raad."

In art. 22 werd de bepaling opgenomen, dat door de 2 eerstgenoemde constitueerende Vereenigingen elk ten hoogste voor *f* 500, en door de laatste — de Nederlandsche Aannemersbond — ten hoogste voor *f* 2000 zal worden borg gebleven voor de juiste nakoming der verplichtingen van den Raad betreffende de leening door hem aan te gaan, waarvan het doel enz. nader in dat artikel zijn omschreven.

Wat de „Bepaling aanbevolen ter opneming in de Bestekken" betreft, deze is zoodanig opgesteld, dat zij in alle deelen tegemoet komt aan de wenschen van de Algemeene Vergadering van 30 Mei 1906, en eigenlijk nog ruimer is opgevat dan de concept-Bepaling, gewijzigd door de Commissie uit de Maatschappij, zooals die was opgenomen in het Bouwk. Weekblad van 26 Mei 1906.

In eene Buitengewone Algemeene Vergadering der Maatschappij zullen candidaten gekozen moeten worden ter aanbeveling voor de leden van den Raad.

De Constitueerende Vereenigingen zijn volgens art. 4 bevoegd voor iedere vacature in den Raad twee candidaten aan te bevelen. Aangezien de Raad volgens art. 3 zal bestaan uit 24 leden, zijnde voor de eene helft ingenieurs en architecten, voor de andere helft aannemers, kunnen door de Maatschappij dus 48 candidaten worden aanbevolen, zijnde 24 ingenieurs en architecten, en 24 aannemers.

In eene gecombineerde vergadering der vertegenwoordigers van de Constitueerende Vereenigingen worden dan uit de door die Vereenigingen gestelde candidaten de leden van den Raad gekozen.

De Voorzitter van dien Raad wordt vervolgens *door*, maar *niet uit* den Raad gekozen.

[1]) Alzoodo tot die, welke door den aanbesteder, blijkens de in alinea 1 gemaakte uitzondering, aan het oordeel van het scheidsgerecht zijn onttrokken.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling 's Gravenhage van de Mij. t. B. d. Bouwkunst. 9 November 1906.

Na opening der vergadering, en voorlezing der notulen, geeft de president het woord aan den heer Wouter Cool, Civ.-ing. b/d Gemeentewerken te Rotterdam, ten einde zijne lezing te houden over Torenhuizen. Deze lezing die, opgeluisterd door een 70-tal lantaarnplaatjes en door een zeer boeiende en levendige voordracht, een beslist succes was, behelsde ongeveer het volgende.

De noodzakelijkheid in het handel- en winkel-centrum te wonen der groote steden, doet de grondprijzen aldaar ongemeen stijgen: kennen wij bij ons reeds *f* 1000 de M², in Berlijn *f* 1800 de M², in Amerika stijgen deze prijzen in 't ongehoorde. Dat men er, daartoe genoodzaakt door deze financieele redenen (een winkelhuis hoe bloeiend ook, kan niet meer rendeeren op grond duurder dan *f* 600 per M²), in de hoogte zoeken gaat wat men in de oppervlakte zoo moeilijk kan verkrijgen, is 't niet als van zelf sprekend? Vandaar, dat in plaatsen als Chicago, Pitssburg, Cleveland en New-York torenhuizen ontstonden en nog ontstaan, met wier verschijnen in de architectuur men eenvoudig verplicht is rekening te houden. Deze monumenten zijn in twee soorten te splitsen, eerstens die welke gebouwd zijn naar d'ouden trant, en waarbij zeer veel verlies is door de verplichte muurzwaarten juist in de benedenverdiepingen; — tweedens die welke gebouwd zijn volgens het zoogen. kooi-systeem, n. l. van een vooruit op te stellen ijzeren geraamte dat eenvoudig wordt aan- en opgevuld. Was het aantal verdiepingen met 't oudere systeem in 1890 zoo ongeveer 15, sedert de nieuwere methode kennen we nu den koning der torenhuizen met 40 verdiepingen (200 M. hoog). Als dit zoo door moet gaan, zal de mythe van Babels toren alle charme en verwonderlijkheid gaan derven, nietwaar??

Om dezen vooruitgang in zóó snelle sprongen bij te houden, is het noodig de tegenwoordige gebouwen te kennen. Daartoe zij van den plattegrond vermeld, dat hij hoogst eenvoudig is, en behalve de beneden-winkelverdieping, steeds voor alle kantoor-ditos volkomen gelijk. Een hoofdelement van allen is een centrale hal waaraan de liften (liefst klein doch vele) liggen en waarbij het wenschelijk is, dat ook de doorgaande hoofdtrap staat. Deze trap wordt weinig gebruikt en is eigenlijk smal te noemen, ± 1 M. à 1.50 M. Bij de trapschacht, die door het geheele gebouw doorloopt, behooren nog de toilets, en de schoorsteen voor het verwarmingssysteem, benevens de ventilatie-kokers. De gangen zijn niet breeder dan 1.20 M., en b.v. in de wigvormige huizen bij onvoordeelige straathoeken soms nog smaller dan 1 M. Zoo iets wekt verwondering wanneer men nagaat, dat ± 1200 kamers (ineenloopend) in zulk een gebouw geen zeldzaamheid zijn, evenmin als 100 personen voor vast personeel, 5000 menschen die er dagelijks hun bezigheden en zaken hebben, en 50.000 bezoekers. Uit deze globale, en werkelijk niet maximale opgaven blijkt wel hoe moeilijk het is zich een voorstelling te maken van het leven en de eischen van zulk een gebouw, wanneer men er niet zelve mede te maken heeft gehad. Een 3 millioen guldens voor bouw is niet exorbitant, dus een *f* 300.000 op te halen aan huren (wil men ± 4 à 5% maken) noodzakelijk, — zoodat het geen verwondering mag wekken per kamer ± *f* 1800 à *f* 2000 aan huur te moeten bestoden. Dat brandgevaar hier aanzienlijk is, vooral wanneer de kleinere nevenhuizen branden en de vlammen in de bovenverdieping der skyscrapers kunnen slaan, behoeft geen betoog, en dat er dan dikwijls menschenlevens zijn te betreuren, panieken ontstaan, geen wonder. Toch kan men zonder zeer veel aan licht te verliezen deze zijmuren niet altijd blind laten en bevinden zich in de hoogere verdiepingen ook daar vensters. Bij grootere gebouwen zijn ook binnenplaatsen niet zeldzaam, daar door het maximum-licht-principe, dat den bouw beheerscht, deze kamers niet donker zijn, en 't voordeel hebben stil te zijn gelegen. (Ze hebben een grootte van b.v. 5 bij 18, 6 bij 20, enz.).

Wat de constructies aangaat, zij opgemerkt, dat ze eigenlijk niet principieel verschillen van die in Europa gebruikt, maar dat er alleen hooger eischen worden gesteld. Zoo is de fundeering meest al beton op den ingehouwen rotsbodem, doch ook dikwijls een paalfundeering, in dit geval zonder kespen, maar direct met betonklots om de koppen; 't allernieuwste is, door beugels de koppen van de palen te verbinden, — en uitgemaakt, dat de sterkte niet afhangt van de hoogte van 't betonblok boven de palen doch uitsluitend van het gedeelte om de palen heen. De kleef tusschen beton en paal is de weerstand tegen den druk van 't gebouw. Een moeilijkheid in de practijk bleek te zijn de kolommen ongeveer even zwaar te belasten, om daardoor de zetting, die altijd intreedt na zulk een bouw (van ± 25 tot 60 cM.), gelijkmatig te verdeelen. Daartoe zijn een aantal vernuftige constructies bedacht, die er op uit zijn de buitenmuren, die eigenlijk het meeste dracht krijgen, te ontlasten naar binnen; daardoor wordt behalve ongelijkmatige zetting ook het bol-staan der vloeren vermeden. Ook pneumatische fundeeringen zijn bij torenhuizen reeds toegepast, evenals een volledige betonkoek onder 't geheele gebouw, welke eerste methode zeer goed, de tweede echter minder blijkt te voldoen. Bij 't fundeeren wordt, evenals bij de diepere putten langs bestaande straten, met vrucht gebruik gemaakt van ingeheide stalen damwanden, vernuftig uit profielijzer geconstrueerd.

De muren zelf waren bij 't oude systeem aan den voet 1.30 tot 1.50 M. dik, bij ± 75 M. hoog, doch bij 't nieuwere is een besparing van 50, ja soms 60% verkregen. Over 2 verdiepingen werkt men 6 werkdagen van 10 uur; hoe grooter 't oppervlak, hoe meer arbeidskrachten die deze getallen daardoor min of meer constant doen zijn.

Wat aangaat de vertikale steunpunten en pijlers, deze zijn meestal van ijzer, handig uit profielen geconstrueerd en voor brandvrijheid omkleed met allerlei stoffen, waarop de onmogelijkste patenten zijn genomen; dit laatste geldt voor de vloeren tevens. Veelal met succes worden holle baksteenen gebruikt, betonijzer, métal déployé, Siegwartbalken, gegolfd plaatijzer enz.

Bij deze zuilen is ook een windverband van noode, en 't beste is daarbij kruisen aan te brengen, die evenwel soms hinderlijk worden voor de venster- en deuropeningen. Het geheele gewicht van zulk een gebouw is dikwijls 5 × of meer 't gewicht van den Eiffeltoren, en de kolommen hebben bij de liftschachten soms een hoogte van 20 M. De liften zelf worden hydraulisch of electrisch gedreven; welke methode de beste is, is nog niet uitgemaakt; zijn de liften veel in aantal, dan zijn er goederen- en personenliften, zijn er snelliften, lokaalliften en boemelliften als bij 't spoorwegverkeer. Ze loopen ± 12 eM. van de wanden af, doch alleen aan de achterzijde is meer ruimte voor de bewegingswerktuigen; hun grootte is ongeveer 1.80 1.80 M. en zij zijn zeer luxueus ingericht.

Een nadere opsomming van speciale huizen geeft aanleiding tot detailbespreking, vooral dat van de New-York Times, waar een geheel spoorwegverkeer van 4 sporen breed, dwars door 't huis heen loopt, de trottoirs onderbouwd zijn, en de 3 kelderverdiepingen tezamen 17 M. diep zijn. De lantaarnplaatjes gaven inderdaad een verbazingwekkend beeld van dit alles. Het Witte Huis in Rotterdam, 30 M. hoog, geeft een zwak beeld van wat in de nieuwe wereld is voltrokken, al hebben ook hier bruggen moeten wijken, huizen moeten storten, kaaimuren moeten splijten, alvorens deze moderne reus gereed was (kosten 650.000 gld.).

Een architectonische bespreking bij gevelaanzichten en stadsperspectieven gaf gelegenheid te constateeren, dat de zuivere schoonheid niet wordt bevorderd door deze gebouwen, wier meestal monsterachtige verhoudingen zich niet leenen tot eenige harmonische oplossing. Een granieten sokkel van een paar verdiepingen gaat over in een baksteenen lichaam, om bij den top in een kroonlijst van terra cotta of dak van eenige etages te eindigen, hier en daar nog met een koepel van beteekenis bekroond. Geen oude vorm die hier meer dienst kan doen zonder irrationeel te worden, geen vroegere stijl wier verhoudingen niet verkracht moeten worden om hier gebezigd te kunnen worden, geen kleur die hier stand houdt tegen den rook der monstersteden.

Is daarom deze architectuur te verdedigen? De toekomst zal 't leeren, want tegen te gaan is ze niet!

Bouwkunst en Vriendschap. 13 November 1906. De heer Herman van der Kloot Meyburg, architect te Rotterdam, hield in deze vergadering eene voordracht over: de ontwikkeling van het theater, die met een reeks platen en lichtbeelden werd opgehelderd.

Daar de geschiedenis van het tooneel en der gebouwen die daarvoor worden opgericht — zeide spreker — een beeld geeft van de gevoelens en denkbeelden die in een volk op bepaalde tijden leefden, hebben die gebouwen voor den profaanbouw dezelfde beteekenis als de tempels en kerken voor den religieusen bouw.

De spreker behandelde die geschiedenis van af de eerste sporen van een tooneelspeelkunst, die meestal ten nauwste samengingen met den godsdienstigen cultus, als: de rijdansen en feestelijke omgangen, de opvoeringen in de vrije natuur waartoe ten slotte een dansplaats voor het koor, met orchestra noodig werden. Vervolgens werden uitvoerige mededeelingen gedaan over het tooneel, ontstaan na eene meerdere ontwikkeling van het schouwspel, om ten slotte te eindigen met een overzicht van de wijze waarop het moderne tooneel is ingericht.

Een meer uitvoerig verslag zal hier ter plaatse niet worden gegeven, omdat de voordracht van den heer Meyburg later in haar geheel in dit blad zal worden opgenomen.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 10 November 1906. *Prijsvragen.* Eenige mededingers aan de prijsvraag voor het Vredespaleis zullen het bestuur der Carnegie-stichting in rechten aanspreken; hoe zij zich den uitslag voorstellen, begrijpt het blad niet. Toch wordt het een verblijdend verschijnsel geacht, dat het rechtsgeding begonnen wordt, daar het goed is, dat zich ten opzichte van prijsvragen een jurisprudentie vestigt.

Schetsontwerpen voor Protestantsche kerkgebouwen, van den heer P. M. Mouw. Deze uitvloeisels van het streven, om in den kerkbouw aan te sluiten aan de *architectuur der XVIIde eeuw, worden de aandacht waard geacht.*

Architectura 10 November. *Het Vredespaleis en Bouwkunst*, door K. de Bazel; overgenomen uit „de Kroniek" van 20 Oct. l.l. In de monumentale kunst leven wij al onder een bijzonder ongelukkig gesternte, vooral in ons vaderland. Niettegenstaande het povere resultaat mag de Nederl. architectuur echter niet al te ondankbaar zijn. In de feiten ligt voor haar een schat van leering, om ter harte te nemen. Allerzonderlingst is het, dat de doorslag bij de eerste bekroning is gegeven door Nederl. bouwkunstmotieven; een gebouw van elk anderen karakteristieken landaard had kunnen verrijzen. Dit wijst aan hoe moeilijk het zal zijn voor een internationale prijsvraag met een internationale jury een superieure en onbevooroordeelde uitspraak te verkrijgen. Een andere belemmering voor het slagen van dergelijke prijsvragen ligt in het moderne programma.

Technisch gedeelte; vervolg van: *Uit het verslag van den Inspecteur van het Middelbaar onderwijs. De inrichting van groote kantoorgebouwen in Amerika. Nieuwe proefmachines voor dun plaatijzer en draad.*

De Bouwwereld 7 November. *Het gedenkschrift van de Kon. Academie en van de Polytechnische School.* 1842—1905; met eenige tekstfiguren uit het aangekondigde boekwerk.

De regeling van het vakonderwijs hier te lande. (Vervolg.)

Het nummer bevat een plaat met afbeeldingen van den voorgevel van het ontwerp voor het *Vredespaleis*, door den heer Nico van der Kloot Meyburg, te Antwerpen, ingezonden in antwoord op de Vredespaleis-prijsvraag.

Technisch Weekblad, 9 November. *Iets over de prijsvraag voor het Vredespaleis*, door G. Homan van der Heide. Betere resultaten zouden verkregen zijn, indien een tweede prijsvraag was uitgeschreven, met een beter omlijnd programma.

Draagpalen en heiformules. Ontploffing van een stoombetel aan boord van de sleepboot „Dieu donne", 12 April 1906, te Dubbeldam; met een plaat.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Protest tegen het Bestuur der Carnegie-Stichting. Door eenige Nederlandsche architecten is een protest per deurwaarders-exploit uitgebracht tegen het Bestuur der Carnegie-Stichting, naar aanleiding van de uitspraak der Jury over de antwoorden op de Vredespaleis-prijsvraag. Hun grief is, dat door meerdere inzenders der door de Jury bekroonde ontwerpen, verschillende bepalingen van het programma zijn overgeschreden. Die grief wordt in het protest aldus toegelicht:

dat immers, behalve dat er verscheidene minder belangrijke afwijkingen van die bepalingen bij de bekroonde ontwerpen voorkomen, de bij het programma aangewezen bouwsom, o. a. bij het met den eersten prijs bekroonde ontwerp, zoo verre is overschreden, dat de geheele door den heer Carnegie geschonken som zelfs niet voldoende zou zijn om den bouw op de basis van die ontwerpen tot uitvoering te brengen;

dat wijders bekroonde ontwerpen verre buiten de grenzen zijn gegaan van het op de terreinteekening, welke bij het programma behoort, aangegeven bouwterrein, waaromtrent bij artikel dertien van het programma een zekere beperking is gesteld;

dat ontwerpen, aan welke deze gebreken kleven, geheel onrechtmatig bekroond zijn;

dat alzoo door de „Carnegie-Stichting" aan artikel vijf van het programma niet is voldaan;

dat de „Carnegie-Stichting" aansprakelijk is voor de handelingen der door haar bij het programma ingestelde jury en in elk geval voor de handelingen der jury aansprakelijk wordt, indien en voor zooverre de „Carnegie-Stichting" de uitspraak der jury bekrachtigd en uitvoert;

dat het aan de requiranten niet bekend is of en in hoeverre de „Carnegie-Stichting" aan die uitspraak heeft gevolg gegeven;

dat de requiranten zich met alle de overige mededingers, die zich getrouwelijk naar de bepalingen van het programma hebben gedragen, door deze contract-schennis ernstig geschaad achten, zoowel in hun moreele als in hun financieele belangen en zij zich niet wenschen neder te leggen, noch bij de ongerechtvaardigde uitspraak der jury, noch bij de handelingen, die daarvan het gevolg zijn;

weshalve de requiranten de „Carnegie-Stichting" nadrukkelijk verantwoordelijk stellen voor alle hierboven vermelde handelingen, zoo der jury, als van de „Carnegie-Stichting" zelve, die indruischen tegen de bepalingen van het voormelde programma en voor alle gevolgen dier handelingen.

En voorts, voor zoover aan de uitspraak der jury nog niet door uitkeering van prijzen of anderszins is uitvoering gegeven door deze aan de „Carnegie-Stichting" verbod doen

om aan de uitspraak dier jury, op welke wijze ook, uitvoering te geven.

Protesteerende van behoorlijke ingebrekestelling, van kosten, schaden en interessen en van alles waarvan ten deze kan, mag en moet worden geprotesteerd.

Door de dagbladen wordt gemeld, dat Mr. A. Lind, advocaat te Amsterdam, voor de belangen der architecten optreedt.

Voor Vak en Kunst. Deze Dordtsche Vereeniging heeft besloten, in het volgend jaar, van 27 April tot 20 Mei, in de lokalen der Vereeniging „Kunstmin", eene nationale nijverheidstentoonstelling in den meest uitgebreidsten zin te organiseeren. Ook de grafische vakken zullen vertegenwoordigd worden.

St. Pieterskerk te Leiden. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben voorgesteld, ten behoeve van de restauratie van dit gebouw, een subsidie van *f* 1000 gedurende 20 jaren toe te kennen, onder voorwaarde, dat de dekking van het voor die restauratie benoodigde bedrag van *f* 164.000 ten volle verzekerd zij.

De Cannenburgh, het middeleeuwsche kasteel onder Vaassen, gemeente Epe, het laatst bewoond door de baronesse Van Heeckeren van Molencaten, is — volgens de Telegraaf — overgegaan in het bezit van den Berlijnschen kunstschilder Cleve, die het laat restaureeren. In 1402 behoorde het toe aan Klaas van Herwen, daarna aan het geslacht Keppel, tot het in 1535 gekocht werd door Karel, hertog van Gelder, die het als vergoeding van schade afstond aan Steven van Buitenburg. Kort daarna kwam het aan Maarten van Rossum, die het nalict aan zijn zuster Magareta. Het bleef tot voor korten tijd aan hare nakomelingen, de Isendoor's à Blois. Voorlaatste eigenaar was de heer Mr. D. R. B. baron van Lijnden, te Arnhem.

Gemeentehuis te Zeist. De heer Jan Stuivinga, wiens ontwerp voor dit gemeentehuis, ingezonden op de daarvoor uitgeschreven prijsvraag, met den eersten prijs bekroond werd, heeft thans in zijn plan, in overleg met de Jury-leden de heeren Prof. Evers, Salm en Van Gendt, en de deskundigen uit den gemeenteraad eenige gewenschte veranderingen aangebracht. Het plan, geraamd op *f* 97334, is thans door den gemeenteraad vastgesteld. Het gebouw zal waarschijnlijk in 1908 voltooid zijn.

Tentoonstelling van Fotografiën. Op de Nationale Tentoonstelling van Fotografiën der Delftsche Studenten-Amateur-Fotografen-Vereeniging, gehouden te Delft van 9 tot 13 Nov. j.l., is de zilveren medaille, uitgeloofd door de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, door de Jury toegekend aan den heer G. S. de Veer, te 's Gravenhage.

BUITENLAND.

Dantzig. Voor de werklieden aan de Keizerlijke werfte Dantzig, zullen op het daartoe aangekochte landgoed „Schellmühl" 1000 woningen gebouwd worden: Elke woning heeft, behalve twee kamers, een keuken, een waschplaats, een kelder en 150 M². tuin.

Parijs. Men wil de waterkracht van de Rhone dienstbaar maken aan Parijs. Hiertoe zal in het dal bij Gresin een dam gebouwd worden, waardoor het water in het bekken der Collonge-vlakte een meertje zal vormen van 2 millioen M³. inhoud. Door een tunnel van 4500 M. zal dat water weder naar de Rhone toegevoerd worden bij Monthou en daar een kunstmatige waterval vormen van 65 M. hoogte, waardoor turbines in beweging gebracht zullen worden met 100.000 paardenkracht om de voor Parijs benoodigde electriciteit te ontwikkelen. Eene besparing van 16 millioen aan steenkolen, die anders uit het buitenland mocten aangevoerd worden, zal hiervan het gevolg zijn.

Chicago. Enkel voor goederentransport is te Chicago een ondergrondsche spoorweg aangelegd van 72 K.M. lengte. Hij heeft 40 stations, die allen in verbinding staan met bestaande goederenstations of havens. Honderd electrische locomotieven met 800 goederenwagons verrichten den dienst. Deze eerste aanleg, want dit is slechts een klein deel van een veel grooter plan, kost 100 millioen gulden.

Sofia. Aan de Internationale prijsvraag voor een Paleis van Justitie zijn groote moeilijkheden verbonden. Op het Alexanderplein toch, waar het nieuwe paleis komen moet, meende men vroeger een stadhuis te bouwen. Toen de fundeering gereed was, is het werk niet verder uitgevoerd. Van deze fundeering moet nu bij den bouw voor het paleis van Justitie zooveel mogelijk gebruik gemaakt worden. Daar bovendien in de Internationale Jury alleen een Parijsch, geen Weensch architect benoemd is, gelooft de „Bauzeitung" niet, dat er veel Duitschers aan dezen prijskamp zullen deelnemen.

Caïro. Het Egyptische gouvernement heeft eindelijk besloten afdoende maatregelen te nemen om den gezondheidstoestand van Caïro te verbeteren. Het zullen vooral draineerwerken zijn, waarvan de uitvoering is opgedragen aan den Ingenieur Carkeek James. De kosten zullen 60 millioen gulden bedragen, en er zullen 7 jaren noodig zijn om het geheele plan ten uitvoer te brengen.

San Francisco. De door de aardbeving vernielde „Skyscrapers" mogen niet weder opgebouwd worden. De nieuwe bouwverordening verbiedt gebouwen, hooger dan 1½ maal de breede der straat.

Londen. De kalender van het „Royal Institute of British Architects" voor 1907 is verschenen en bevat niet minder dan 420 bladzijden tegen 398 in 1906. Het aantal „Fellows" is 779, tegen 706 in 1906.

Vereenigde Staten van Amerika. De regeering heeft bepaald, dat bij hare werken gegalvaniseerd ijzer, alvorens het geschilderd wordt, eerst met sterke azijn moet afgewasschen worden, waardoor de verf zich beter aan de te schilderen oppervlakte bindt.

Parijs. Het gebouw dat opgericht is in de „rue de Lille" ten behoeve van vrouwen, verbonden aan den dienst der Posterijen en de Telefoon, is Zondag 11 November plechtig door den minister geopend.

Engeland. Het is merkwaardig hoeveel nutteloos werk er verricht wordt om nog steeds een perpetuum mobile uit te vinden. Zoo werden hiervoor bijv. in Engeland in 1903 nog 10 patenten aangevraagd. Van 1617 tot 1903 was het aantal aanvragen meer dan 600.

PERSONALIA

Bij Kon. besluit is tot Hoogleeraar-directeur van de Rijksacademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, met ingang van 1 Jan. a.s., benoemd de heer A. J. Derkinderen, te Laren (N. H.)

De benoemde werd geboren 20 Dec. 1859, was van 1878 tot 1880 leerling van den beeldhouwer J. Th. Stracké, directeur der Teekenschool te 's Hertogenbosch, en studeerde daarna twee jaar aan de Academie van B. K. te Amsterdam en ten slotte nog eenigen tijd aan de Academie te Brussel. Van 1883 tot 1890 was hij te Amsterdam gevestigd, woonde daarna tot 1893 te 's Hertogenbosch, in welk jaar hij zich te Laren vestigde.

Tot hoofdopzichter bij de gemeentewerken te Deventer is benoemd de heer A. van den Berg, bouwkundig opzichter bij de gemeentewerken te Rotterdam.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:						per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,			ouderdom 49	jaar	salaris	f 100.—
"	"	"	31	"	"	100.—
"	"	"	35	"	"	100.—
"	"	"	20	"	"	70.—
"	"	"	20	"	"	65.—
"	"	"	22	"	"	80.—
"	"	"	40	"	"	120.—
"	"	"	32	"	"	100.—
"	"	"	21	"	"	60.—
"	"	"	24	"	"	85.—
"	"	"	37	"	"	85.—
"	Teekenaar	"	20	"	"	50.—
"	"	"	22	"	"	75.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 19 NOVEMBER.

LINNE (LIMB.). Het bouwen van een stoommeelmolen met bijbehoorende werken. Het best. van den coöp. stoommeelmolen n.m. 4 u. in 't café van Th. Haldermans. Bestek en teek. ter inz. in voorn. café. Aanw. ter plaatse één uur voor de aanbesteding.

DINSDAG 20 NOVEMBER.

AALSMEER. Het bouwen van een woon- en winkelhuis en schuur aan de Lange Lijdstraat.

De bouwk. J. W. Luik. Bestek en teek. à f 1 verkrijgb. aan het bureau der Meerbode. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 21 NOVEMBER.

EDAM. Het afbreken van de school voor kosteloos lager onderwijs en het bouwen eener school met 8 lokalen aan de Voorhaven.

Het gem.best., n.m. 1 u.

NIEUWE WETERING (Z.-H.). Het bouwen van een schoolgebouw met 2 lokalen en een onderwijzerswoning

Het best. der vereen. tot opr. en instandh. van een School met den Bijbel. Bestek en teek. verkrijgb. à f 1,50 bij G. Boot, bouwk. te Oudewetering. Aanw. gedaan.

SELLINGEN. Het bouwen van een burgerbehuizing onder bijlev. van materialen.

De heer W. Wolfs, n.m. 3 u. bij J. Timmer, bij wien bestek en teek. ter inz. en ad f 1 verkrijgb. bij arch. N. Doornbos. Aanw. 21 Nov. n.m. 2 u.

DONDERDAG 22 NOVEMBER.

AMERSFOORT. Het bouwen van een café-restaurant op een terrein aan de Langestraat.

De archit. H. Krols v.m. 11 u. in het café „Het Valkje", alw. bestek en teek. van af 15 Nov. ter inzage zijn en verkrijgb. à f 1,50 bij gen. arch. Aanw. 19 Nov. v.m. 11 u.

KROPSWOLDE. *a.* Het bouwen van een woonhuis met wagenmakerij, met bijlev. van mater. *b.* glas- en verfwerk, *c.* het graven van slooten en ophoogen.

De heer A. Dinkla n.m. 5 u. in café „De Leeuw," alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 22 Nov. n.m. 3 u. Inl. geeft J. Sluiter.

LOPIK. Het bouwen van een woonhuis met winkel, broodbakkerij en schuur.

De bouwk. Alb. Poot te IJsselstein v.m. 11 u. in café v. d. Lint. Bestek en teek. à f 1,50 en verdere inl. bij den bouwk. Aanw. 20 Nov. v.m. 11 u.

VRIJDAG 23 NOVEMBER.

HOOGEVEEN. De bouw eener ambachtsschool met bijlev. van alle materialen.

Het best. der vereen. „de Ambachtsschool voor Hoogeveen en omstreken" n.m. 3 u. in 't hotel Luinge. Bestek en teek. ter inz. in 't hotel Luinge, café Ogterop en hotel Thomas, en te verkrijgen à f 3 bij den gem.-arch. J. Carmiggelt, door wien nadere inl. worden verstrekt. Aanw. 23 Nov. v.m. 10 u.

DINSDAG 27 NOVEMBER.

GRONINGEN. Het bouwen van een laboratorium voor anatomie en embryologie en eene woning voor den custos op een terrein aan den Oosterbinnensingel te Groningen. Raming f 145000.

Het prov. best. 's midd. 12 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenl. zaken, aan dat van het prov. best. van Groningen, en is te bekomen bij M. Nijhoff, te 's Gravenhage, inl. te bek. bij den rijksbouwk. Aanw. 20 Nov. n.m. 2 u.

WOENSDAG 28 NOVEMBER.

's-GRAVENHAGE. De bouw van een pathologisch instituut met sectielokaal, ten behoeve van 's Rijks veeartsenijschool te Utrecht. Raming f 76750.

Het min. van Landb., Handel en Nijverh., n.m. 2 u. Bestek na 19 Nov., ter lez. aan het gebouw van de directie van den Landbouw, Tournooiveld 6, te 's-Hage, aan het bur. van den rijksbouwmeester in het 1e district, Binnenhof 8, te 's-Hage, aan dat van het prov. best. van Utrecht en aan 's Rijks veeartsenijschool te Utrecht, en is te bekomen bij den directeur van 's Rijks veeartsenijschool voorn. en bij Gebr. J. en H. v. Langenhuysen, Kerkplein 10, te 's Hage. Inl. te bek. bij voorn. rijksbouwmeester en bij den hoofdopzichter bij de landsgebouwen L. Faber, Binnenhof 8, te 's Hage. Aanw. 21 Nov. v.m. 11 u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

23 OCTOBER.

FRANEKER. Het bouwen van een woonhuis op perceel sectie C. no. 1063, aan de Oosingastraat te Franeker. Raming f 1800. Door de heeren Gebr. van de Wint.

Laagste inschr. Sj. Bootsma, f 1670. Geg.

GRONINGEN (ONDERH.). Het afbreken van het perceel hoek Oosterstraat en Carolieweg en het daar ter plaatse bouwen van een behuizing waarin winkel, damessalons en bovenwoningen, onder beheer van den arch. A. Th. v. Elmpt. Door de firma „Fedora".

Gegund aan A. Jansen, Groningen, voor f 8960.

HEERENVEEN. Het verbouwen der winkelhuizinge van D. Muntendam te Heerenveen. Raming f 3200.

Laagste inschr. J. de Haan, Nijehaske, f 2919. Gegund.

ZETTEN (GELD.). Het bouwen van een dubbel woonhuis. Door den heer B. Evers.

Laagste inschrijver. F. v. Stralen, Zetten, f 11563. Gegund.

24 OCTOBER.

ALMELO. Het verbouwen van een woonhuis tot 3 woningen aan de Bornerbroeksche Straat te Ambt-Almelo, voor rekening van den heer Joh. Wolters Nz. onder architectuur van C. Stuldreher.

Laagste inschrs. Metselw. H. Schipper, Wierden, f 1720; Timmerw. J. Klifman en J. Smit, f 1693; Glas- en verfwerk. H. Schonebeek, f 291; Lood- en zinkwerk D. H. Arends, f 179.45, IJzerw. H. Brummer, f 99; Stucadoorwerk. W. Bouwman, f 68.

27 OCTOBER.

MURMERWOUDE. Het bouwen van eene heerenbehuizinge op een nieuw terrein. Door den heer J. Huizinga.

Laagste inschr. Gebr. Heemstra, Bedum, f 6690. Gegund.

1 NOVEMBER.

COEVORDEN. Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. Bruins.

Laagste inschr. S. W. de Boer, f 1654. Gegund.

3 NOVEMBER.

LEMMER. Het bouwen eener bierbottelarij voor B. J. Koopmans.

Laagste inschr. J. Beljon, f 1045. Gegund.

OLDENZAAL. Het verbouwen van twee woningen. Door het gem.best.

Laagste inschrijvers: Voor het eene perceel P. J. op de Weegh, Oldenzaal, voor f 1269, voor het andere perceel door Vos en ter Hofstede, voor f 515. Gegund.

5 NOVEMBER.

DEVENTER. Het verbouwen van een gedeelte harer fabriek, gelegen aan de Roggestraat aldaar. Door den Deventer capsulefabriek.

Laagste inschr. J. Potters, f 2293. Gegund.

ENSCHEDE (ONDERH.). Het bouwen van een woonhuis in de Veerstraat aldaar. Door den heer H. Reijgers.
Laagste inschr. G. Hucriede, f 3741. Geg.
ENUMATIL. Het herbouwen eener behuizing aldaar, met bijlev. van materialen. Door den heer S. Steenhuizen te Zuidhorn.
Laagste inschr. Hommes, Zuidhorn, f 3140.

Bouwk. Opzichter.

Door het afloopen der werkzaamheden **biedt zich aan** een ervaren en bekwaam BOUWKUNDIG OPZICHTER of TEEKENAAR. De beste ref. staan hem ten dienste.
Br. fr. lett. **R** Boekhandel D. J. P. Stam Lotz te *Rotterdam*.

Jong Bouwkundige

zoekt plaatsing, desgewenscht als volontair, op een voornaam architectenbureau in een der provincie-steden, onverschillig waar.
Br. fr. onder letter D. A. aan den boekhandelaar **N. MAGER** te Purmerend.

6 NOVEMBER.

TILBURG. Het bouwen van een woonhuis voor den heer J. J. Mutsaars, volgens teekening van den archit. Jos. Donders.
Metselwerk. Laagste inschr. Jac. Donders, f 2569.
Timmerwerk. J. Brouwers, f 1662.
Massa. J. Horvers, f 5325. Gegund.
JOURE. Het verbouwen van het perceel sectie A no. 3183 aan de Midstraat. Raming f 2200. Door den heer P. Cath.
Laagste inschr. J. v. Gelderop, f 2129. Geg.

ATELIER voor DECORATIEVE KUNST

KRUYMEL en MERCKENS
LANGE-ANNASTR. 2 hoek HAARLEM

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**
De **NEDERLANDEN** van 1845.
's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71 (2e etage), hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Antilood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Ideaal", E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenhouwwerk. — v. d. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flox". — VAN DE POLL, Purmerend.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. Schroot & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw. — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — Th. v. Heemstede Obelt, Amsterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstmaaierij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Ch. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
„Flux" Bovenlichtsluiting. — VAN DE POLL, Purmerend.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's Gravenhage. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — Amsterdam. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haeusler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS, Dordrecht.
Jalousieën. — J. F. KRONER & Zonen, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
„Kosmos" vouwplaten tegen vocht. — A. W. ANDERNACH, Beuel a/Rh.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. van Heemstede Obelt, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer, trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — Wed. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — Fred. STIELTJES & Co Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht, — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN Sr. MAARTEN, Haarlem.
Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalkstein. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
Natuursteenbewerking. — G. W. HARMSEN, Amsterdam.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Plafondplaten. — Gebr. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Raamsluitingen voor alle raamconstr. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.

Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengaas. — F. A. CLOER, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De te Ned. Trockenstuccfabriek, Venlo.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines. — DREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 71/W.
Zecht. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.
(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

„BOUWMATERIALEN"
voorheen **M. LUIJTEN.**
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Straatkeien.
Deksteenen.
Trottoirbanden.

„FLUX" Bovenlichtsluiting

D.R.P. 152008. D.R.P. 157566.
Gepatenteerd in alle landen.
„FLUX" wordt met één koord geopend en gesloten.
Vraagt prijzen en inlichtingen.
Vertegenwoordiger voor Nederland en Kolonieën:
VAN DE POLL, Purmerend.
„Flux" wordt reeds in ons land met succes gebruikt.

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.
ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN
merk „ETERNIT" (*wettig gedeponeerd*).
Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.
Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking
merk „SCHETSELAAR".
Vraag monsters en prijs.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.
Erkend BESTE Zandsteen.
Geïllustreerde prospectus met opgave van **drukvastheid, analyse,** enz. op aanvraag verkrijgbaar
bij den Vertegenwoordiger voor Nederland
FERD. ENGERS, Amsterdam.

Gemeentewerken Bussum.

Aan het Bureau van den Gemeentearchitect wordt GEVRAAGD een

Opzichter-Teekenaar

voor het Bouw- en Woningtoezicht, voorloopig voor een jaar, bij gebleken geschiktheid een vaste aanstelling, salaris f 1500.— 's jaars, met drie twee-jaarlijksche verhoogingen elk van f 100.—
Indiensttreding 2 Januari 1907.
Sollicitatiestukken in te zenden vóór 1 December a.s. bij gezegeld adres aan Burgem. en Weth. van Bussum.
Persoonlijk bezoek aan genoemd College is alleen noodig voor hen, die hiertoe eene uitnoodiging hebben ontvangen.

Generaal-Vertegenwoordigers voor Nederland van F. C. Weyerstall. — Centrale Verwarming. — Elberfeld.

AUGUSTA is de meest practische en de eenvoudigste sluiting voor bovenlichten. — WERKT MET ÉÉN KOORD. — Importeurs: LUIJKE & Co., Rotterdam. **AUGUSTA**

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen,

voorheen R. KRANENBURG.

Kantoor te Groningen. Steentilstraat 27—27a. Telefoonnummer Interc. 596. Fabriek te Glimmen. Station de Punt.

„ANTILOOD".

De ondergeteekenden nemen de vrijheid ter uwer kennis te brengen, dat door hun wordt gefabriceerd en in den handel gebracht een **plaatsvervangende verf** voor loodwit, onder den naam van **„ANTILOOD"**.

Daar van **Regeeringswege** de voorkeur gegeven zal worden aan een loodvrije verfstof, zoo verzoeken wij U uwe aandacht te willen vestigen op bovengenoemd artikel **„ANTILOOD"**.

Deze verfstof is vrij van lood of andere schadelijke bestanddeelen, bezit eenzelfde hooge dekkracht en is lichter in gewicht dan loodwit.

De verhoudingen van „Antilood" en loodwit staan tot elkander als 5 tot 7, zoodat met 5 kilo „Antilood" een gelijke oppervlakte even dekkend kan worden bestreken, als met 7 kilo loodwit. **„ANTILOOD"** is samengesteld uit de **beste grondstoffen** en **zoodanig** bereid, dat haar weerstandsvermogen in de buitenlucht **niet** minder groot is dan van loodwit. **„ANTILOOD"** wordt **inharder** dan loodwit.

Zij, die voor de eerste grondlagen voor binnenwerk gewoon zijn eene meleering van zink- en loodwit te gebruiken, zullen door het gebruik van **„ANTILOOD"** een veel **harderen ondergrond** kunnen verkrijgen, waardoor de glansverf een hoogeren glans zal behouden.

„ANTILOOD" oxydeert niet en blijft wit zelfs in de onmiddellijke nabijheid van vuile grachten of kanalen.

Onze **Standwitglansverf voor buitenwerk,** die ook gegarandeerd **loodvrij** is, heeft na jarenlang gebruik proefondervindelijk bewezen sterker te zijn dan loodwitverf. Dit geeft de waarborg dat ons „Antilood", hetwelk op eenzelfden grondslag berust, ook met hetzelfde succes kan worden gebruikt.

De verpakking van dikgemalen „Antilood" is in verzegelde bussen van 50 KG. en grooter.

Monsters worden op aanvraag gratis toegezonden en vertrouwen wij te mogen rekenen op uwe gewaardeerde medewerking om dit artikel ingang te doen vinden.

Onder aanbeveling. Hoogachtend,

UEd. dienstw. dienaren:

Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG.

Centrale Verwarmingen en Ventilatie-Inrichtingen

worden ontworpen en uitgevoerd volgens nieuwste Amerikaansche methode door

de Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek

voorheen **G. J. VINCENT & Co., Schiedam.**

GEGARANDEERD GERING KOLENVERBRUIK.

Patent Exhaust Ventilator,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER dan elk bekend systeem.

Vraagt de prijscourant van November 1905.

D. P. H. HASSELMAN,

AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

Muschelkalkstein.

Het materiaal bij uitnemendheid voor monumentaalbouw.

In Duitschland bij de meeste groote gebouwen toegepast. o.a.

Regeeringsgebouw	Coblenz
Politiepresidium	Keulen
Automatenrestaurant Friedrichsstrasse	Berlin
Restaurant Alt Bayern	„
Aschingers Concerthuis	„
Aschingers Hotel	„
Romanischer Hof	„
Papierhaus Dessauerstrasse	„
Groote Bouw Stollwerk	Keulen

en veel meer andere gebouwen, is bewerkt te verkrijgen door tusschenkomst van

J. H. P. JANSE,

Marnixstraat 402, AMSTERDAM.

Vertegenwoordiger der

Kaisersteinbruch Aktiengesellschaft, Keulen.

MONSTERS en OFFERTE gratis.

STALEN BALKEN

N.V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. Ovinge Jr.,

Gelderschekade 31—33, ROTTERDAM.

IJzerconstructiën.

ZUID-HOLLANDSCHE

Machinefabriek en Constructiewerkplaats.

Directeur: ANTON KRÖNER.

Beeklaan 138. **'s-Gravenhage.**

v. d. Schuijt & Kuntze,

INGENIEURS,

AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingen.

Pijpleidingen, Ribbenbuizen, enz.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,

geheel brand- en gehoorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

VAN DER MAAS & Co.

Den Haag — Bussum.

Architecten en Beeldhouwers.

Ateliers tot artistieke bewerking van Hout en Steen.

Vervaardigen alle beeld- en steenhouwwerken.

Beeldhouwwerk op kunstnijverheidsgebied.

ADMINISTRATIE:

Willem de Zwijgerlaan 25.

DEN HAAG.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c.M. voorradig. tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

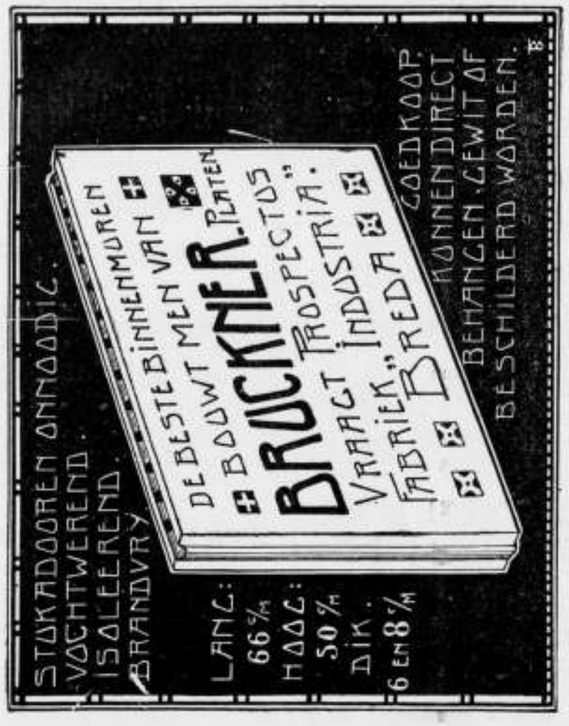

PRISMA'S LUXFER.

Sousterrain, verlicht door Luxfer vloertegels.

Voor inlichtingen wende men zich tot **WM. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

Verbeterde lage-druk

Stoom-Verwarmingen

met of zonder ventilatie voor Ziekenhuizen enz.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.
— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

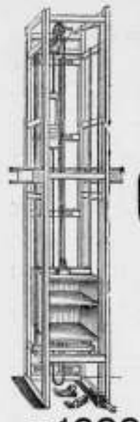

JAN HAMER & Co.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

NORMAAL

GOEDEREN- en SPIJZENLIFTEN

Eenvoudig. - Geruischloos. - Praktisch. - Goedkoop.

Voorzien van de laatste verbeteringen, waaronder onze veel verbeterde automatisch werkende **Veiligheids rem- en vastzet-inrichting.** — **Zelfsmeerende kogellagers.** — **Veiligheids vang- of valinrichting.** — **Geleistukken** voor kooi en tegengewicht enz.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN. ZONSCHERMEN.

Speciale Fabriek voor

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen, HOPLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

Monsters te bezichtigen op de Permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst.

Fabriek en Kantoor: MORSCHWEG te LEIDEN.

Fabriek "HOLLAND"

Cocosithplaten voor plafonds en lichte afscheidingen.

Verbeterd Systeem BRUCKNER.

Muur- en Isoleerplaten,

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Rijk door zand

Fabrik-Marke.

Machines voor Zandbewerking

voor het aanmaken van **materialen van Cement** als: riolenringbuizen, ringen voor putten, mierlichtsteenen, vloerregels, voederbakken enz.

Cementdakpannen

het beste materiaal voor dakbedekking. De expres-machines zijn slechts voor handkracht.

De fabricatie volgens onze methode is in zokeldagen te leeren; weinig Soetpiskapitaal. Prijscourant No. 67 op aanvraag verkrijgbaar bij

Augustushütte, DREES & Co. Burgsteinfurt NW7 in Westfalen.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem, — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Groote lichtkracht bij gering gasverbruik.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg

WATERLEIDING.

Gerust verkrijgbaar een Acetyleenlichtgevende zelfwerkende Apparaat t.b. woning.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, waar ons systeem met dit Gas verlicht.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee,

Laan van Meerdervoort 186

DEN HAAG.

Interc. Tel. 2658.

Een best en voordeelig adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geïsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

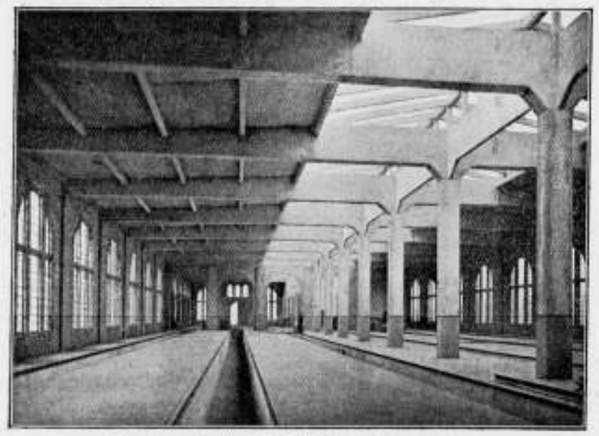

Rijtuig-remise der Z. Holl. El. Sp. Mij. te Leidschendam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON.

DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.

Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG · No 47

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*, F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR: 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR: HERDERSTR: 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Derde Duitsche Kunstnijverheidstentoonstelling te Dresden (vervolg van bladz. 647, slot), door Herm. van der Kloot Meijburg. — Technisch vakonderwijs voor bouwkundigen. — Lood- en zinkwerken. — Prijsvragen. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. Prijs der Advertentiën: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents. Groote letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentiën tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

95ste Algemeene Vergadering.

(Buitengewone Vergadering.)

Het Hoofdbestuur der Maatschappij heeft de eer Heeren Leden der Maatschappij uit te noodigen tot het bijwonen der Buitengewone Algemeene Vergadering die gehouden zal worden op Donderdag 29 November 1906, des namiddags te half 2 uur, in het Maatschappelijk Gebouw, Marnixstraat 402 te Amsterdam.

Werkzaamheden.

1. Mededeelingen van het Hoofdbestuur over de Statuten van den Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven in Nederland, goedgekeurd door de vertegenwoordigers der Constitueerende Vereenigingen.
2. Verkiezing van 48 candidaten voor het lidmaatschap van dien Raad, waarvan 24 aan te wijzen uit ingenieurs en architecten, en 24 uit aannemers.

   Uit de 48 candidaten door elk der Constitueerende Vereenigingen aangewezen, worden door de vertegenwoordigers dier Vereenigingen de 24 leden van den Raad gekozen.
3. Benoeming van Eereleden, voorgesteld door het Hoofdbestuur.

AFDEELING ARNHEM
van de Mij. tot Bev. der Bouwkunst.

Vergadering op Woensdag 28 November a.s., des avonds ten half negen ure.

Lezing van den heer F. M. L. Kerkhoff, C. en B. I., Directeur der Gemeentewerken te 's Hertogenbosch, over: Middelbaar Technisch Onderwijs.

DERDE DUITSCHE KUNSTNIJVERHEIDS-TENTOONSTELLING TE DRESDEN

DOOR

HERM. VAN DER KLOOT MEIJBURG.

(Vervolg van blz. 647, Slot.)

VII.

Een gedeelte van het park wordt ingenomen door eene groep van gebouwen voor „Arbeiter-Wohlfahrt", die schilderachtig geschikt zijn om eene zoogenaamde dorpsplaats waarvan het midden door een bron van graniet, in strenge vormen, wordt ingenomen. Eene kleine dorpsschool in verband met eene flinke onderwijzerswoning neemt de hoofdplaats in deze landelijke groep in. Het gebouw, bestemd voor de Gemeente Neu-Eibau, is ontworpen door den Architect Ernst Kühn, die met weinig middelen een aantrekkelijk geheel wist tot stand te brengen. De muren zijn geel gepleisterd, het houtwerk donkerblauw geschilderd, en de daken met roode pannen gedekt. Dubbele deuren, door

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

eene veranda voorafgegaan, geven toegang tot de schoolhal waarop drie vertrekken uitkomen. Twee daarvan zijn bestemd voor leerlokalen; het eerste, waar thans verschillende modellen en teekeningen van dorpsscholen te zien zijn, is eenvoudig in twee tinten gepleisterd; aan het andere lokaal is meer zorg besteed; het is betimmerd met eene hooge lambrizeering waarin kasten en borden zijn opgenomen.

Van uit de hal voert een kort gangetje naar het voorportaal van de onderwijzerswoning, waar de trap naar de verdieping gelegen is en de toegang naar de woonhuishal

Dorpsschool der Gemeente Neu-Eibau in Ober Lausitz.
Architect Ernst Kühn te Dresden

zich bevindt. Om deze hal liggen drie vertrekken en een keuken. De woonkamer, met geel gepleisterde lambrizeering en wit plafond, is wel het best geslaagd. Door het combi-

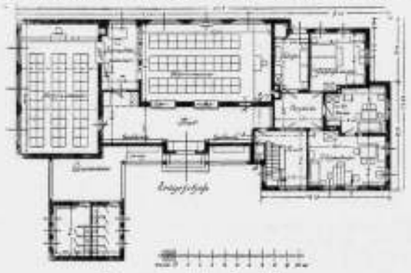

Dorpsschool te Neu-Eibau.

neeren van pianino en schrijftafel en het aanbrengen van een bank met tafel in den hoek bij het raam is eene aardige verdeeling der ruimte ontstaan, die de gezelligheid van het vertrek nog verhoogt. Op de verdieping zijn eveneens nog eenige vertrekken, waaronder een kamer voor den hulponderwijzer, nog wel zoo aangenaam als de beneden gelegen woonkamer. In een der hoeken is een schrijftafel met boekenkast geplaatst, daartegenover werd een sofa ingebouwd.

Aan de dorpsplaats liggen voorts nog drie arbeiderswoningen, die door hun roode, overstekende daken, gepleisterde muren en veel kleurige luikjes een prettigen indruk maken. Een daarvan, als resultaat eener prijsvraag gebouwd door Max Taut, is bescheiden van afmeting en bestemd voor slechts één gezin. Een weinig meer verfijnd is de dubbele woning, voor één en twee familie's, naar een ontwerp van Richard Bauer. De derde, eene arbeiderswoning voor vier gezinnen, is gedacht voor eene buitenwijk van een Saksisch industrie-stadje. De ontwerper, Aug. Grothe, heeft in zijn plan bijzondere aandacht geschonken aan een oplossing van de keuken-kamer, als eene eerste behoefte der arbeidersklasse. Hij heeft daartoe alles wat op de keuken betrekking heeft weten onder te brengen in eene groote diepe nis, zoodat de kamer zelf vrij is gebleven.

Bij de inrichting dezer vertrekken, die meestal tamelijk ruim van afmeting zijn en zich ook in hygiënisch opzicht gunstig van de gewone arbeiderswoningen onderscheiden, heeft men zich in het algemeen te veel laten influenceeren door oude voorbeelden, zooals deze in de afdeeling „Volkskunst" te zien waren. Daarom schijnen sommige dezer vertrekken niet van onzen tijd; zij bezitten iets gewilds ouderwets en missen toch die bekoring welke van die eenvoudige en naïeve interieurs uitgaat. Het is dan ook eene groote vraag of modern voelende arbeiders zich wel kunnen schikken in eene omgeving die zoo weinig met hedendaagsche levensopvattingen in overeenstemming is. Uit deze interieurs toch spreekt nog maar al te duidelijk, dat de moderne kunst nog tamelijk wel buiten het eigenlijke volk omgaat.

Ten slotte liggen in het park nog enkele gebouwen en paviljoens verspreid. Onder de eerste behooren een eenvoudig, weinig opgesmukt gasthuis van Oswin Hempel, door wien ook een éénfamiliehuis met een klein streng tuintje is ontworpen, dat zeer aantrekkelijk is. Alleen het plan is vreemd, daar men van uit het voorportaal onmiddellijk in eene centrale ruimte komt die als keuken is ingericht, eene opvatting die aan de oude „deel" herinnert, doch hier minder gewenscht is daar de kooklucht zich thans door het geheele huis verspreidt.

Van de paviljoens trekken bijzonder de aandacht: een parkhuisje van den architect W. Losson, dat opgevat is als blokhuis, en een paviljoen van de Delmenhorster linoleumfabriek, dat ontworpen werd door prof. Peter Behrens. In plan vertoont dit min of meer klassieke gebouwtje een cirkel met vier rechthoekige uitbouwen, waarvan één de ingang is en de drie overige gezellige zitjes bieden. Tusschen deze uitbouwen, die uitwendig vlak zijn afgedekt, zijn rollen linoleum geplaatst. De hoofdruimte wordt bekroond door een koepel, verhoogd met eene trommel, waarin smalle raampjes zijn aangebracht. Zoowel uit- als inwendig is dit aardige gebouwtje wit gepleisterd en met goud-geel spaarzaam versierd. 's Avonds zijn de hoofdlijnen en raampjes verlicht, wat een wonder mooi effect maakt en het gebouwtje zeer docoratief tegen een fond van donker geboomte doet uitkomen.

Na eene beschouwing van het bonte, afwisselingsvolle tafereel dat deze tentoonstelling biedt, rijst onwillekeurig de vraag, welk totaalbeeld zich uit deze groote verscheidenheid laat samenstellen, en welke beteekenis daaraan voor de moderne kunstbeweging is te hechten; vragen die zich gemakkelijker laten stellen dan beantwoorden en ongetwijfeld vele pennen in beweging zullen brengen, zoodra de tentoonstelling hare poorten heeft gesloten en de verschillende indrukken meer geordend en verwerkt zijn.

Reeds vroeger is er op gewezen, dat de tentoonstelling zich bij den eersten aanblik doet kennen door een breeden en ruimen opzet. Doch niet minder duidelijk toont zij aan, dat de kunstnijverheid in Duitschland in korten tijd met groote schreden is voorwaarts gegaan, en het kinderachtig

en oppervlakkig gedoe van den „Jugendstil", voor een ernstig en diepgaand streven naar een duidelijk vooropgezet doel heeft plaats gemaakt. De kunstenaars worden blijkbaar meer en meer doordrongen van de noodzakelijkheid om met de eischen van het tegenwoordige leven in zijne zoozeer gewijzigde vormen en vele nieuwe opgaven en grondstoffen terdege rekening te houden, en doet hen eene energie ontwikkelen die goede verwachtingen voor de toekomst opwekt. Doch al is ook het beoogde doel voor allen hetzelfde, de wegen die daarheen leiden zijn het geenszins; integendeel deze loopen vaak verre uiteen en schijnen menigmaal hoogst onzeker; van een eendrachtig opmarcheeren in gesloten gelederen is nog geen sprake. Er zijn verschillende opvattingen waar te nemen die zich tot twee groote stroomingen laten terugbrengen. Aan de eene zijde staan de kunstenaars, die opbouwend werken en de overleveringen uit het verleden tot ondergrond nemen voor hunne nieuwe scheppingen; aan de andere zijde staan zij die alle hulp van vorige stijlperioden van de hand wijzen en een zelfstandige richting trachten in te slaan, waarbij hunne persoonlijkheid, hun zoo geliefd „ik", op den voorgrond wordt gesteld.

Tot de eerste groep behooren: Schultze en Vogeler, die die eigenlijk meer copiisten zijn van de Biedermeyer-periode, en Weiss als overgang naar de knappe kunstenaars: Bruno Paul en Peter Behrens, die op eene meesterlijke wijze bekende elementen in hunne nieuwe ruimte-scheppingen weten te verwerken. In de tweede en kleinste groep staan voornamelijk v. d. Velde en Pankok vooraan, terwijl ook Olbrich daartoe behoort. Hiertusschen stellen zich vele anderen, waaronder zeer hoog ontwikkelden die, hetzij naar rechts, hetzij naar links overhellen. Alleen den Berlijners is moeilijk een bepaalde plaats aan te wijzen; deze leven nog te veel in den tijd van den „Jugendstil". Stöving bijv., met zijne vergulde meubelen, vertoont al zeer weinig ernst: evenzoo Grenander, die meer op het uiterlijke acht.

Als een roode draad loopt echter door deze verscheidenheid in opvatting het streven om een interieur te scheppen, waarin de hedendaagsche woningeischen organisch zijn verwerkt en dat zoowel door lijn als kleur belangrijk van voorgaande afwijkt. Een goede ruimtewerking is daarbij hoofdzaak; de wanden worden beschouwd als fond voor de meubelen en de in het vertrek verkeerende personen, en niet meer als zelfstandige onderdeelen. Ook in het plafond, dat meestal door een hoog fries met den wand verbonden is, wordt gewoonlijk soberheid betracht. Sprekende lijstwerken zijn zoowel in de betimmeringen als in de meubelen vermeden, en de vormenrijkdom heeft plaats gemaakt voor een rijkdom van materialen en stoffen. Is alzoo in de vormenspraak eene belangrijke vereenvoudiging merkbaar, het behagen in kleuren daarentegen is eene factor geworden waaraan veel aandacht wordt geschonken. Door groote verscheidenheid in materialen, gepaard aan kostbare inlegwerken, fraaie wandbekleedingen en meubelstoffen, alsmede decoratieve friesen, weet de moderne kunstenaar kleuren combinaties in het leven te roepen van eene zeer behagelijke werking. Bonte en harde kleuren zijn in het algemeen vermeden, en waar zij worden aangewend, verraden zij veelal een weinig gekuischten smaak. Meer toepassing vinden fijne, minder sterk sprekende tinten, waarin dan een geschilderd venster, of een gestikt kussen eene krachtiger schakeering brengt.

Toch gaat men, in het zoeken naar stemmigheid, soms wat al te ver. Wel is waar passen wij, met onze weinig smaakvolle kleeding, het best in een interieur van ingetogen kleurenwerking, doch men kan de grenzen ook te streng afbakenen. Overdrijving schaadt, — ook hier; het subtiele gaat dan verloren en maakt voor eene doffe, grauwe eentonigheid plaats.

Niettegenstaande dit tasten en wijfelen spreekt uit alles toch de onweerstaanbare drang naar eene nieuwe kunst. Wil echter deze omwenteling op eene gezonde wijze tot stand komen, dan moet zij, zooals ook uit de geschiedenis valt te leeren, ontstaan uit een omkeer in het denken en voelen van geheel het volk; en juist daaraan schijnt nog zeer veel te ontbreken. De moderne kunstbeweging, zooals deze uit de tentoonstelling spreekt, is helaas nog slechts tot een betrekkelijk kleinen kring beperkt. Voor de massa beduidt deze beweging nog zoo goed als niets; het volk wordt zoozeer met de behartiging zijner stoffelijke belangen bezig gehouden, dat van een algemeen medeleven moeilijk sprake kan zijn. En de hoogste kringen? Deze staan tegenover die nieuwe richting nog vrijwel onverschillig. Met voorliefde houden zij nog vast aan de pronkerige Fransche stijlen die beter aan hunne luxurieuse eischen voldoen, dan de strengere voortbrengselen van den modernen tijd, hoe kostbaar deze ook mogen zijn uitgevoerd. Er ontbreekt alzoo nog maar al te veel aan eene algeheele, onverdeelde waardeering van de moderne kunstbeweging; het is nog maar een klein stekje dat alleen dan tot een krachtigen boom kan opgroeien, wanneer de bodem, waaruit het zijne levenssappen moet verkrijgen, groote en diepgaande veranderingen heeft ondergaan.

TECHNISCH VAKONDERWIJS VOOR BOUWKUNDIGEN.

Op 16 November j.l. heeft te Arnhem, op uitnoodiging van het Bestuur van de Afdeeling Arnhem van den Nederlandschen Aannemersbond, een bijeenkomst plaats gehad van de Afdeelingsbesturen van de volgende vereenigingen: Afd. Arnhem van den Nederl. Aannemersbond, 2°. Afd. Arnhem van de Vereeniging van Opzichters en Teekenaars, 3°. Afd. Arnhem van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, met het doel te spreken over: de verbetering van technisch vakonderwijs voor bouwkundigen.

De Aannemersbond heeft in zijne jaarvergadering, dit jaar te Dordrecht gehouden, besloten aan het Hoofdbestuur van dien Bond op te dragen het benoemen van eene commissie van drie leden, welke de oplossing van het vraagstuk van het M. T. O. zal ter hand nemen Het Hoofdbestuur van den Bond had aan het bestuur van de Arnhemsche Afdeeling bericht gezonden, dat het zich bij de besprekingen moest onthouden van het nemen van besluiten. Naar aanleiding dier besprekingen werd met algemeene stemmen de wenschelijkheid uitgesproken, dat het Afdeelingsbestuur van den Bond aan het Hoofdbestuur zal berichten, 1°. dat het resultaat der gedachtenwisseling ter bijeenkomst geweest is: de wenschelijkheid uit te drukken, dat een commissie in het leven geroepen zal worden om het bovengenoemde vraagstuk te bestudeeren, welke commissie zal zijn samengesteld uit drie leden aangewezen door elk der hoofdbesturen van de volgende vereenigingen: de Ned. Aannemersbond, de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst, en de Bond van Opzichters en Teekenaars; 2° dat, hoewel men algemeen overtuigd is, dat de regeling van het technisch vakonderwijs door de Regeering ter hand genomen zal worden, men het op deze vergadering wenschelijk vond, dat in Arnhem alvast zou worden opgericht een cursus die voorloopig in de zeer sterk sprekende behoefte zou kunnen voorzien, daar thans M. T. Vakonderwijs daar ter stede absoluut ontbreekt. Men mag toch aannemen, dat al wordt de regeling van het vraagstuk door de Regeering afdoende opgelost, het waarschijnlijk is, dat het tot stand komen van zoodanige onderwijs-inrichting nog geruimen tijd op zich zal laten wachten.

LOOD- EN ZINKWERKEN.

Door het Hoofdbestuur van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst werd het volgende schrijven ontvangen van de Loodgieters Patroons-

Vereeniging „Eensgezindheid," te Amsterdam, waarop wij de aandacht vestigen.

„Waar in vele bestekken de eenheidsprijzen voor materialen en arbeidsloon in het lood- en zinkwerkersbedrijf in zeer onjuiste verhouding staan tot de handelsprijzen, werd door de Loodgieters Patroons-Vereeniging besloten de aandacht van bevoegde autoriteiten hierop te vestigen, met beleefd verzoek daarin verbetering te willen brengen.

Om geen bepaald bestek te noemen, veroorloven wij ons te verwijzen naar de Van Gendt's Bouwkalender voor 1906, waarin b.v. voor zink met soldeer en bewerking f 35 wordt genoemd, terwijl de prijs van geplet zink thans is f 40."

PRYSVRAGEN

Bouwkunst en Vriendschap.

Op de prijsvragen, dit jaar door de Vereeniging uitgeschreven, zijn 54 antwoorden ingekomen, als volgt:

1°. voor een spoorwegstation voor eene kleine gemeente 37 antwoorden onder motto's: Gevleugeld wiel (geteekend), H. IJ. S.-M., driehoek in cirkel (geteekend), Patience, 1839, O. O., B. en C., Certamen, H. T., October, Station du Nord, Vapeur, Villa Oord, Aller-retour, Weet of rust, Stephenson, 6 mur 13 in cirkel geteekend, Eisenbahn, Men moet leeren te trotseeren, C. S. M., Baksteen, Schets, S in cirkel (geteekend), G. C. N., IJllit, A1, Wereldverkeer, Il-Mas, A., Postzegel van 1 cent, Zespuntige ster met cirkel (geteekend), Ordior, Nuda est felicitas, Cirkel (geteekend), Holland, Gevleugeld rad met bliksemstralen (geteekend), J. R. in cirkel (geteekend);

2°. voor een Grafmonument 9 antwoorden onder de motto's: R.I.P.1, R.I.P.2, Tombeau, B. en V. in drie cirkels (geteekend), Cato, Urn (geteekend), Cirkel (geschreven en geteekend), Sic in een kwadraat binnen een cirkel (geteekend), Graf;

3°. voor een steene trap met hoofdbaluster en leuning 8 antwoorden onder de motto's: Klimmen, Steenen trap, Hoop doet leven, In bange dagen, Ad haesie, driehoek (geteekend), Het voorbeeld is het welsprekendste aller leerredenen, Trap.

De antwoorden worden in handen gesteld van een jury, bestaande uit de heeren H. P. Berlage N.Z., J. H. W. Leliman, architecten te Amsterdam, en J. Verheul Dz, Jac. van Gils en W. F. Overeynder, architecten te Rotterdam.

N.B. Bij het Motto: „Wereldverkeer" ontbreken naambrief en correspondentie-adres. De inzender van dit motto wordt verzocht beide stukken alsnog aan het adres van den Secretaris der Vereeniging te zenden.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling Utrecht van de Mij. t. B. d. Bouwkunst. Buitengewone bijeenkomst op 10 November 1906. Na opening der bijeenkomst door den Voorzitter werd het woord gegeven aan den heer A. W. Weissman tot het houden eener lezing over Bricorna, welke door een aantal afdeelingsleden en geïntroduceerden van de Afdeelingen Utrecht van den Aannemersbond en van den Bond van Technici met belangstelling is gevolgd geworden. De voordracht komt vrijwel overeen met die, door denzelfden spreker eenige dagen te voren te 's Hage gehouden.

Debat had hier niet plaats.

Na de lezing werd veel aandacht getoond voor de tentoonstelling van de antwoorden op de Bricorna-prijsvraag der Heeren van de Loo en voor hun nieuw fabricaat.

De Secretaris.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 17 November 1906. *Technisch onderwijs.* Bespreking van het onlangs verschenen „Verslag van den Inspecteur van het M. O.", den heer H. J. de Groot. Deze stelt zich de M. T. School voor op bescheiden schaal; daar is wellicht veel voor te zeggen, omdat aangenomen mag worden, dat de heer De Groot goede gronden zal hebben om de zaak op deze wijze op te vatten; — want alleen *dan* bestaat er kans, dat tenminste niet al te lang op de inrichting behoeft te worden gewacht wegens „de enorme kosten". In de conclusiën van het verslag is duidelijk geresumeerd in welke banen de Inspecteur het vakonderwijs wil leiden. Of zij tot het doel zullen voeren, daarover kan men redetwisten; toch meent de schrijver, dat het verslag het zijne zal kunnen bijdragen tot de oplossing van het vraagstuk, te meer omdat de samensteller niet alleen een erkend deskundige in deze is, maar tevens een man van gezag, en van invloed bij de Regeering, van welke thans de eerste stappen tot de oplossing worden verwacht.

Engelsche Optrekjes. Aankondiging van, en beschouwingen over en naar aanleiding van het verschenen werk: Country-cottages and Week- and Homes, bij J. K. Elder Duncan.

Architectura, 17 November. *Vredesklanken.* Beschouwingen van den kunstcriticus Dr. Franz Servais, uit de „Zukunft", overgenomen uit „de Telegraaf". Het gebouw van het Vredespaleis moest een uiting zijn van ons idee over een universeelen wereldvrede: maar het bouwen van het bekroonde ontwerp zou een smaad zijn der vredesidee. Overal woekert er het zinlooze onkruid van „Schörkelwerk" in. Na het afdrukken van het „Protest tegen het Carnegie-bestuur" wordt het gedeelte weergegeven van de rede van den heer T. E. Collcutt, benoemd Voorzitter van „the Royal Institute of British Architects", gehouden 5 November j.l., dat betrekking heeft op de uitspraak der Jury voor de Vredespaleis-prijsvraag. Naar de meening van den heer Collcutt, gewezen Jurylid, leidde de gezamenlijke arbeid der zeven Juryleden tot een jammerlijke mislukking, en had het ontwerp Condonnier niet voor bekroning in aanmerking moeten komen; de uitspraak is zijns inziens onwettig geweest.

Technisch gedeelte. Vervolg van: *Uit het verslag van den Inspecteur over het M. O. Bezwaren van Coöperatief wonen*, door M. P. de Clercq. *Wat leert ons de Aprilbrand van San-Francisco?* Vertaald naar W. H. Hall, gevende beschouwingen over vuurvastheid van verschillende materialen.

De Bouwwereld, 14 November. *De Vredespaleis-prijsvraag*, door J. H. W. Leliman. Oordeel van den heer T. E. Collcutt over de uitspraak der Jury, en afdruk van het „Protest tegen het Carnegie-bestuur".

Vervolg van *De regeling van het vakonderwijs hier te lande*. Uit het verslag van den Inspecteur van het M.O.

In dit nummer zijn opgenomen de afbeelding van den plattegrond en de perspectief van het *Ontwerp voor het Vredespaleis* van J. A. Faber, te Hoorn, en van een *Landhuis te Cray's Park*, Stoke. Poges, van C. F. A. Voysey.

Technisch Weekblad, 16 November. Vervolg van: *Bestratingen.* Houtbestrating.

Het Huis. October-aflevering. Vervolgen van: *Posten, balusters en kolomelten*, door Dr. W. Vogelsang, en: *Middeneeuwsch aardewerk*, door A. Pit. Beide artikelen met velerlei afbeeldingen.

Toelichting tot de platen. Deze betreffen: *meubels van gevlochten riet*, en *handdaars en lampen van koper* voor kaarsen, gas en electrisch licht, benevens een drieledig *tochtscherm*, en geborduurde paneelen daarvan.

BERICHTEN

BINNENLAND.

Vredespaleis. Naar wij vernemen werd het bekende exploit aan het bestuur der Carnegie-stichting betreekend namens de architecten:

A. P. Smits en Hendrik Fels,	den Haag.
A. Otten en W. F. Overeynder,	Rotterdam.
W. Molenbroek,	den Haag.
Roelof Kuipers,	„
W. Kromhout,	Amsterdam.
H. P. Berlage,	„

Delegatie van het R. I. B. A. Vrijdagavond 23 dezer arriveert uit Londen te 's Gravenhage eene delegatie van het *„Royal Institute of British Architects"*, met de opdracht een onderzoek in te stellen en daarover aan de „Council" rapport uit te brengen betreffende de plannen der door de Bazel ontworpen *Wereldhoofdstad* (Intellectueel Wereldcentrum) op den Musschenberg.

De delegatie bestaat uit: *Mr. H. T. Hare*, Vice-President of the R. I. B. A., *Mr. J. S. Gibson*, Vice-President of the R. I. B. A. en *Mr. William Flockhart*, Member of the Council.

De commissie van ontvangst bestaat uit de architecten: *K. de Bazel, H. P. Berlage Nzn., Paul J. de Jongh, J. H. W. Leliman* en *P. H. Scheltema*. Der commissie ontbrak de tijd speciale kennisgeving te zenden; de architecten hier te lande die wenschen hunne Engelsche collega's te begroeten, zullen daartoe gelegenheid vinden op Zondag 25 dezer, 's namiddags van half vijf tot half zeven, in de „Twee Steden", ingang Buitenhof.

Grafelijke Zalen. In het voorloopig verslag over de Staatsbegrooting 1907, afdeeling Waterstaat, kan men over de Grafelijke Zalen het volgende lezen. „Enkele leden waren van oordeel, dat bij deze restauratie al te zeer gestreefd is naar herstel van hetgeen vroeger bestaan heeft, tot in de kleinste details."

Heeft men hier te maken met een verwijt, of met drukfout? Het antwoord van den Minister zal ons, naar wij hopen, daaromtrent de gewenschte zekerheid verschaffen.

De Maasbrug. In het voorloopig verslag hierboven genoemd, werd door enkele leden de wensch uitgesproken, dat bij het ontwerpen der kanalisatieplannen van de Maas boven Venlo gezorgd zal worden voor het behoud van het oude gedeelte der monumentale brug te Maastricht, hetgeen, naar men meende, zou zijn te bereiken door de vaart te leiden langs den kant van Wijk, waar de in 1825 gebouwde brug zonder bezwaar kan worden weggebroken en eene doorvaartruimte dubbel zoo groot als de tegenwoordige kan worden verkregen.

St Anthoniskapel te 's Hertogenbosch. Aan het einde der Hinthamerstraat stond in vroeger jaren een kapel; en de fraaie, doch in vervallen en geschonden staat verkeerende voorgevel van die kapel staat er nog. Van die kapel schrijft Cuperinus:

„In den jaere ons Heeren 1491 wert die capelle van Sint Anthonis van nieuwes begrepen ende getimmert ende die oude capelle bij die Baseldonckpoort werd ontwijt ende daeraf gemaeckt een borgerswoninge."

In 1690 werd zij, op den voorgevel na, gesloopt, en in 1752 werd het torentje van dien gevel vervangen, door een ander, dat al heel weinig voegde bij den stijl waarin de gevel — naar men meent door Alard du Hamel of door Jan Heijns, die ook de Sint-Janskerk bouwden — was opgetrokken. Sedert heeft die gevel nog meer ontsiering en oppleistering moeten ondergaan.

Thans echter zal, naar men hoopt, de oude gevel worden hersteld, waartoe het Noord-brabantsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen stappen heeft gedaan bij den Gemeenteraad.

Nieuws v. d. Dag.

Rotterdamsche Beurs. Aan den gemeenteraad van Rotterdam zijn plannen voorgelegd tot uitbreiding van het Beursgebouw, waardoor de Goederenbeurs en de Graanbeurs een zelfde oppervlakte zullen verkrijgen als in de beurs te Amsterdam. Volgens het plan komt de hoofdingang aan het Beursplein, tegenover de bureaux van het Rotterdamsch Nieuwsblad, terwijl de tegenwoordige hoofdingang en belendende corridor een bergplaats voor rijwielen wordt. Door dien nieuwen hoofdingang bereikt men de tegenwoordige vrijwel ongewijzigde Goederenbeurs, vergroot met de thans in gebruik zijnde ruimte voor schippers. Aan de zijde der Beurssteeg en van het Westnieuwland, vóór de rijwielenbergplaats, worden nissen ter verhuring ingericht. Verder zijn er ontworpen een post- en een telegraafkantoortje, localiteiten voor de telefoon, een schrijfkamer, toiletten enz. In de bestaande beursruimte zullen ook, op de daarvoor bestemde uren, de Vlas- en Lijnzaadbeurzen worden gehouden, waarvoor geen andere plaats gevonden kon worden omdat zij noorderlicht noodig hebben.

Uit de Goederenbeurs komt men in de nieuwe Graanbeurs, die ingericht wordt op de plaats der oude Remonstrantsche kerk, en die een afzonderlijke ingang krijgt aan de Beurssteeg. Door een hek wordt er een gedeelte van afgescheiden voor de Schippersbeurs, en aan het einde wordt een open plaatsje gehouden voor de bezichtiging van graanmonsters.

De doorloopende straat tusschen Visschersdijk en Westnieuwland wordt opgeheven: daar ter plaatse komt de verbinding tusschen het oude Beursgebouw en de Korenbeurs. De Visschersdijk houdt langs de kleine Beurssteeg een vrijen doorgang naar de Noordblaak; de Beurssteeg zelve, van het Westnieuwland af, wordt een doodloopend slop, alleen bruikbaar als doorgang van het Westnieuwland tot de Graanbeurs.

In de gegeven omstandigheden zal de uitvoering van dit plan een groote verbetering zijn, ook volgens B. en W. Dat de Beurssteeg zal moeten doodloopen is echter een bezwaar, dat misschien nog ondervangen kan worden door een doorloop van de Goederenaar de Graanbeurs, die alleen dienst doet tijdens de beurs-uren.

Beurs te Amsterdam. Het tweede gedeelte van het rapport betreffende het onderzoek naar den toestand der Koopmansbeurs is verschenen. Daarin wordt in onderdeelen nagegaan, wat kan gedaan worden om het behoud van de Beurs te waarborgen, en zegt de Commissie van onderzoek: Aangezien een algemeene versterking der fundeering is uitgesloten, dient men zich te bepalen tot het voor zooveel noodig versterken van de fundeering onder de buitenmuren.

De Commissie stelt o.a. voor — alvorens de noodig geoordeelde heiwerken uit te voeren — trekstangen onder de kap in de effectenbeurs aan te brengen.

De toestand van de vergaderzaal van de effectenbeurs acht de Commissie meer zorgelijk; zij geeft de redenen aan voor het ontstaan der scheuren, en de middelen om den toestand te verbeteren, als: het dichtmetselen van bogen, lichtvensters, loketopeningen, en het aanbrengen van ijzeren strijkbinten, waarvan een door middel van trekstangen tot buiten den gevel van den middelbouw kan worden doorgezet.

De muur, waarin het enorme lichtvenster van de graanbeurs, moet verstijfd worden; boven het raam kan — om vernieling daarvan te voorkomen — een houten kalf en daarop een ijzeren balk worden aangebracht.

Wat betreft de scheuren in de omgeving van de veilingzaal stelt de Commissie voor de bogen aldaar te vervangen door twee andere van de halve overspanning, en dus een middensteunpunt aan te brengen; voorts om de bogen onder de effecten- en graanbeurs te versterken — voor zoover noodig — door ondersteuning met betonformeelen.

Terugkomende op de goederenbeurs, acht de Commissie het noodig om een aantal openingen dicht te metselen, die bijna allen voor de ventilatie-inrichting zijn gemaakt, of wel die openingen midden door te deelen door een zwaren balk; voorts moeten de lichtvensters naast de tochtdeuren worden dicht gemetseld.

Al die werken zullen met de uiterste zorg moeten geschieden, terwijl het aanbeveling verdient om tijdens de werkzaamheden de nauwkeurige waarnemingen, zooals die thans door Publieke Werken worden verricht, regelmatig te herhalen.

De Commissie zegt ten slotte: Met de beschreven werken zullen intusschen vrij belangrijke uitgaven gemoeid zijn, die naar het oordeel der Commissie niet anders dan zeer benaderend, globaal begroot kunnen worden, omdat zij grootendeels zullen bestaan uit arbeidsloonen, met zeer beperkten werktijd, terwijl vooraf niet te oordeelen is, wat beschadigd, en dus vernieuwd zal moeten worden. Zij meent, dat het overleggen van eene begrooting, als bedoeld, niet tot de haar opgedragen taak kan behooren. Zij wenscht echter het Gemeentebestuur in overweging te geven een zóó ruim crediet toe te staan, dat daaruit ook de zeer waarschijnlijk gedurende de uitvoering nog noodig blijkende maatregelen kunnen bekostigd worden, en opdat niet behoeft te worden afgezien van de toepassing van eenige bij de architectuur van het gebouw passende versieringen.

Prijskamp in de Schoone Bouwkunst. De St. Courant bevat thans de mededeeling, dat de Commissie van Toezicht op de Rijks Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam uit het verslag der Jury over den prijskamp in 1906 gehouden, en uit de door den bekroonde ingeleverde teekeningen de overtuiging heeft gekregen, dat de heer J. M. van der Mey een kunstenaar van groot talent en van buitengewonen aanleg is. Zij geeft in overweging te bevoederen, dat hem het bij de wet toegezegde jaargeld wordt verleend. Bij Kon. besluit van 2 Nov. 1906 is dan ook aan den heer v. d. Mey de gouden eerepenning toegekend, en is hem een jaargeld verleend van *f* 1200, voor het tijdvak 1 Dec. 1906 tot 30 Nov. 1907.

BUITENLAND.

Venetie. De herstellingen aan de oude bibliotheek van St. Markus te Venetie, zijn geëindigd. Zij wordt beschouwd als het meesterstuk van Jacopo Sansovino; met den bouw werd aangevangen in 1536. Bij de herstellingswerken is zeer nauwgezet gebruik gemaakt van dezelfde bouwmaterialen als in 1536, namelijk zandsteen uit Istria, en voor de zwaardere gedeelten, goede harde baksteen.

Vereenigde St. v. Amerika. Langdurige proeven met houten balken genomen, hebben aangetoond, dat vochtig hout belangrijk minder sterk is dan goed droog hout, en wel in die mate, dat er houtsoorten zijn die in drogen toestand 400 pct. meer weerstandsvermogen hebben, dan in vochtigen.

Wordt door-droog hout, waarvoor langs den natuurlijken weg

jaren noodig zijn, wederom vochtig, zoo vermindert het weerstandsvermogen evenzoo. Het is dus bij het nemen van proeven met houten balken zeer noodzakelijk, rekening te houden met deze wetenschap.

Rome. Het wordt meer en meer waarschijnlijk, dat het gemeentebestuur van Rome het in enkele dagbladen vermelde plan tot het stichten van een uitgestrekt wandelpark, waarin de voornaamste monumenten van het oude Rome zullen gelegen zijn, in uitvoering zal brengen. In dit park zullen dan gelegen zijn, het Forum, de Palatijnsche heuvel, het Coliseum, de Thermen van Titus en Caracalla, de Triumphbogen van Titus en Constantijn, enz. enz. De kosten zijn begroot op 2½ millioen gulden, doch hiertoe behooren niet de talrijke ontgravingen, die nog van te voren moeten geschieden.

Berlijn. Een van de laatst toegepaste metalen, dat den scheikundigen reeds veel vroeger bekend was, is het Tantal-metaal dat de firma Siemens en Halske voor hare gloeilampen gebruikt, — waarvoor het bijzonder geschikt blijkt te zijn.

Zij kunnen per dag 30.000 M. tantaldraad van 0·05 m.M. dikte vervaardigen. Voor elke lamp is maar ⅔ meter noodig. Tantal-metaal is volkomen onverschillig voor zuren of bazissen, en daardoor dus nog voor vele andere doeleinden bruikbaar. Men kan het bovendien eene groote hardheid geven, en het is niet duur.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven solicitanten voor:					per maand
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	49	jaar	salaris	f 100.—
"	"	31	"	"	- 100.—
"	"	35	"	"	- 100.—
"	"	20	"	"	- 70.—
"	"	20	"	"	- 65.—
"	"	22	"	"	- 80.—
"	"	40	"	"	- 120.—
"	"	32	"	"	- 100.—
"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	24	"	"	- 85.—
"	"	37	"	"	- 85.—
"	"	22	"	"	- 75.—
"	"	18	"	"	- 50.—
"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	25	"	"	- 85.—
"	Teekenaar	20	"	"	- 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 26 NOVEMBER.

BLOEMENDAAL. Het bouwen van een winkelhuis, met afzonderl. opgaande bovenwoning aan de Korte Kleverlaan, aldaar.
De arch. J. C. v. d. Berg, Haarlem.

HAREN (GR.). Het bouwen van een woonhuis aan den rijksstraatweg nabij Haren.
De arch. IJ. v. d. Veen te Groningen n.m. 3 u. in cafe E. Horst. Bestek en teek. ad f 1.25 verkrijgb. bij gen. arch.

DINSDAG 27 NOVEMBER.

GRONINGEN. Het bouwen van een laboratorium voor anatomie en embryologie en eene woning voor den custos op een terrein aan den Oosterbinnensingel te Groningen. Raming f 145000.
Het prov. best. 's midd. 12 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het min. van Binnenl. zaken, aan dat van het prov. best. van Groningen, en is te bekomen bij M. Nijhoff, te 's Gravenhage. Inl. te bekomen bij den rijksbouwk. Aanw. gedaan.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan de Schalkburgerstraat aldaar.
De arch. de Herder en Hellendoorn 's av. 7 u. in hotel Reiring. Bestek en teek. ad f 1.50 bij den gem.-arch. verkrijgb.

REUVER (LIMB.). Het vergrooten en verbouwen van de Parochiekerk aldaar.
Het R. K. paroch. kerkbest., n.m. 4 u. in de pastorie, alw. ad f 1.50 bestek en teek. verkrijgb. Inlicht. geeft arch. J. Kayser te Maastricht. Aanw. 27 Nov. v.m. 11 u. (Greenw.).

ZEIST. Het bouwen van een dubbele woning op een terrein aan de Heerenstraat aldaar.
De heer J. M. Paap, 's av. 6 u. in café „Havens". Bestek en teek. ad f 1 verkrijgb. Laan van Beek en Roijen no. 2 Aanw. gedaan.

WOENSDAG 28 NOVEMBER.

's-GRAVENHAGE. De bouw van een pathologisch instituut met sectielokaal, ten behoeve van 's Rijks veeartsenijschool te Utrecht. Raming f 76750.
Het min. van Landb., Handel en Nijverh., n.m. 2 u. Bestek na 10 Nov. ter lezing aan het gebouw van de directie van den Landbouw, Tournooiveld 6, te 's Hage, aan het bur. van den rijksbouwmeester in het 1e district, Binnenhof 8, te 's Hage, aan dat van het prov. best. van Utrecht en aan 's Rijks veeartsenijschool te Utrecht en is te bekomen bij den directeur van 's Rijks veeartsenijschool voorn. en bij Gebr. J. en H. v. Langenhuysen Kerkplein 10, te 's Hage. Inl. te bek. bij voorn. rijksbouwmeester en bij den hoofdopzichter bij de landsgebouwen L. Faber, Binnenhof 8, te 's Hage. Aanw. gedaan.

DONDERDAG 29 NOVEMBER.

GROOTEBROEK (N.-H.). Het bouwen een Patronaatsgebouw, nabij de R. K. kerk.
Het R. K. Parochiaal kerkbest. van de Parochie van den H. Johannes den Dooper, 's m. 12 u. in de kolfbaan van J. Boon.

VARSSEVELD. Het afbreken en weder opbouwen van een woonhuis.
De heer L. B. Ooyeman n.m. 5½ u. in 't café van Schuurman alw. bestek en teek. vanaf 20 Nov. ter inz. zijn. Inl. geeft W. Rutgers.

VRIJDAG 30 NOVEMBER.

RUURLO. Het bouwen van een landbouwerswoning met vertrekken voor den landheer op het landgoed „Brandenborch" bij de halte onder Vorden, met bijlev. van materialen.
De arch. H. Enklaar n.m. 3 u. in „Het wapen van Ruurloo" alw. bestek en teek. ter inz. Aanw. 27 November n.m. 2 u.

SITTARD. Het bouwen eener teekenschool benevens van een directeurs- en portierswoning.
Het best. der vereen. tot bevordering van het teekenonderwijs voor ambachtslieden ten huize van den voorz. den heer Rector Schoolmeesters. Bestek en teek. ad f 6 verkrijgb. bij N. Ramakers, arch.

ZATERDAG 1 DECEMBER.

OUD-BEIJERLAND. Het maken van twee afscheidingen met bijkomende werken in de school aan den Zinkwegschendijk onder de gemeente.
Het gem.best. n.m. 3 u. Bestek en teek. ad f 1.50 verkrijgb. ter gem.-secr. en bij den gem.-arch. G. Smit. Aanw. 1 Dec. v.m. 10 u.

SLOCHTEREN. Het bouwen van een gemeentehuis met conciergewoning naast het „Hoogenhuis", aldaar met bijlevering van materialen enz.
Het gembest. v.m. 31 u. Bestek en teek. ter inz. ter secretarie en ad f 1.75 bij Sj. Buitenkamp, die inlicht. geeft.

MAANDAG 3 DECEMBER.

AMSTERDAM. *a.* Het sloopen van de bestaande openbare lagere school der 2de klasse L.r. B., met daarbij behoorende woning, beide aan de Zandstraat, kadastraal bekend onder sectie G, no. 4707; *b.* het bouwen van eene openbare lagere school der 2de klasse met 8 klasse lokalen, op het vrijkomend terrein.
Het gem.best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij, tegen f 2 (met 2 teek.). Inl. worden gegeven ten kantore van den arch. van den dienst der publieke werken, ten stadhuize, kamer no. 148, van 2 tot 4 uur, gedurende de 3 laatste werkdagen vóór de dag der aanbesteding.

ROTTERDAM. Het maken van een gebouw voor archief, portierswacht, enz. op het etablissement Feyenoord.
De directie van de Maatschappij voor Scheeps- en Werktuigbouw Feyenoord 's m. 12 u. te hare kantore. Bestek met teek. tegen f 1,50 verkrijgb. bij J. P. Bladergroen, Nieuwehaven, terwijl nadere inl. worden gegeven door den ingenieur-architect J. S. C. v. d. Wall.

VRIJDAG 7 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. 1. Het bouwen van een magazijn ter oppervlakte van 1553 M²; 2. het bouwen van twee woonhuizen met verdere werken, alles op een terrein, gelegen aan den Roomweg.
De firma J. J. Rozendaal 's midd. 12 u. in hotel de Graaff. Bestek met teek. tegen f 10 per stel verkrijgb. ten kantore van den arch. R. v. d. Woerd Hzn. en worden à f 7.50 per stel op den dag der besteding weer teruggenomen. Aanw. 7 Dec. v.m. 9½ u.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

9 NOVEMBER.

GREVENBICHT (LIMB.). Het uitvoeren van werken aan de kerk, pastorie en het kerkhof. Door de kerkvoogden der Nederl. Herv. gem.
Laagste inschr. W. v. Didden, Grevenbicht, 2179.50. Gegund.

TERWOLDE (ONDERH.). Het vergrooten van den huize „de Lelie". Door den heer Willems.
Laagste inschr. A. J. Zwerus, Nijbroek, f 1061, gegund.

UDENHOUT. De verbouwing van raadhuis en schoollokalen te Udenhout. Door den arch. Jan B. Rens te Goirle.
Laagste inschr. Gebr. P. Vercammen, f 2718. Gegund.

ZANDVOORT (ONDERH.). Het verbouwen en vergrooten van het hotel „l'Ocean". Door den archit. W. F. Doeglas te Haarlem. Gegund aan A. en W. Groen te Zandvoort.

12 NOVEMBER.

HULST. Het bouwen van een broederhuis met schoollokalen. Door den archit. J. A. Vermeulen te Ginneken.
Laagste inschr. B. H. Reuling, Hulst, f 18289. Gegund.

13 NOVEMBER.

SCHALKHAAR (OV.). Het bouwen van twee veldwachterswoningen in de buurtschappen Rande en Colmschate. Raming f 2300. Door het gem.best. van Diepenveen.
Woning te Colmschate, Laagste inschr. J. Bijsterbosch, f 1465.
Woning te Diepenveen, J. Bijsterbosch f 1423.
Massa J. de Lange, f 2826. Gegund.

VENLO. Het afbreken van een bestaand huis gelegen langs de Groote Kerkstraat en het ter plaatse bouwen van een nieuw winkelhuis met bijlev. van alle materialen. Door Mej. de wed. A. Boermans.
Laagste inschrs. Gebr. Soree, f 3110.

14 NOVEMBER.

EMMER COMPASCUUM. Het bouwen van een winkelbehuizing te Emmer-Compascuum met bijlev. der materialen. Door den heer J. Jonker te Coevorden.
Laagste inschr. J. Buter, Emmer-Compascuum, met beschoten kap f 3059, zonder beschoten kap f 2944. Gegund.

HAARLEM (ONDERH.). De verbouwing van perceel no. 11 aan de Ceciliasteeg.
Laagste inschr. J. Tjaden, f 2448.

ENSCHEDÉ. 1. Het verbouwen van drie woonhuizen met annex gelegen magazijn. 2. Het verbouwen van een paardenstal gelegen aan de Beltstraat, Kuipersdijk en Lindelaan. Door den archit. A. L. Clemens Az.
Laagste inschrijver W. Hartman, f 6690. Volgens bestek 4 dagen beraad.

WIERDEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis. Door den heer G. Muller.
Laagste inschr. H. Schipper, Wierden, f 2854. Gunning 8 dagen in beraad gehouden.

IJSSELSTEIN. Het afbreken van een bestaande woning aan den Utrechtschen Weg en het daar ter plaatse bouwen van vier woningen en een winkelhuis. Door de Directeuren der IJsselsteinsche Bouwmaatschappij.
Laagste inschr. J. H. Rolman, f 9593. Gunning in beraad gehouden.

ZUILICHEM. Het bouwen van een woonhuis zonder bijlev. van steen. Door den arch. G. G. Lodder te Zaltbommel.
Laagste inschr. v. Alfen, Wijk (bij Heusden), f 1690. Deze laagste inschrijver verzocht echter zijn biljet terug.

15 NOVEMBER.

AALTEN (ONDERH.). Het bouwen van een gasfabriek. Door het gem.best.
Laagste inschr. D. Jansen, Aalten, voor f 11492. Gegund.

EPE. Het bouwen van een woonhuis voor den heer P. de Boer. Raming f 2175. Door den heer B. J. ter Haar.
Laagste inschr. Joh. Kwakkel, Epe, f 2184. Gegund aan Gebr. ter Haar voor de Begrooting.

16 NOVEMBER.

DOETINCHEM. Het bouwen van een school, badinrichting, vergaderzaal enz. benevens eenig verfwerk aan de Synagoge. Door het best. der Nederl. Israël. gem.
Gebouw. Laagste inschrs. H. te Kiefte en G. Gesink, Varsseveld, 506474.

DORDRECHT. Het maken van den onderbouw met paalfundeering voor een stokerij, ovenblok en schoorsteen. Door de directie der gem.-gasfabriek.
Laagste inschr. G. Klootwijk, Papendrecht, f 25340.

HARVELD (GELD.). Het oprichten van gebouwen op „de Dibbikhuizen" ten dienste van een hoender- en bijenpark. Door den heer F. J. v. Stralen.
Laagste inschr. A. Coenen, Valburg, f 3828.

NEER (LIMB.). Het bouwen van woning, stallingen en bergplaatsen, (zonder levering van stalen balken en betonwerken), voor rekening van Jean Rijs, nabij den Rijksweg. Door de aanbesteder.
Laagste inschrs. J. Geelen en Jansens, Neer, f 3195. Geg.

17 NOVEMBER.

RUURLO. Het bouwen van een woonhuis met schuur enz. met bijlevering van materialen. Door den heer B. F. W. Teger.
Ingekomen 26 biljetten. Minste inschr. G. Lusink, metselwerk, f 1989; Gebr. Oortgiese en Kamperman, timmerwerk, f 1719; Gebr. Dolphijn, glas en verfwerk, f 214; Gebr. Verhoeven, ijzerwerk, f 77,85; G. A. J. Besselink, loodgieterswerk, f 208,80. Gegund.

19 NOVEMBER.

ZWOLLE (ONDERH.). Het verbouwen van een winkelhuis aan de Diezestraat, vroeger bewoond door den heer Akkermans.
Laagste inschr. W. F. J. Bollen, Zwolle, voor f 5131. Voorwaardelijk gegund.

20 NOVEMBER.

AALSMEER. Het bouwen van een woon- en winkelhuis en schuur aan de Lange Lijdstraat. Door den bouwk. J. W. Luik.
Metselw. Laagste inschr. P. v. d. Zwaard, Aalsmeer f 3075.
Timmerw. Gebr. Hulsbos, f 2440.
Schilderw. D. Meijer, Hoofddorp, f 719.
Massa. P. v. d. Zwaard, Aalsmeer, f 6443. Gunning aangehouden.

21 NOVEMBER.

's-GRAVENHAGE. De verbouwing van het post- en telegraafgebouw te Sluis, en de uitvoering van de daarmee in verband staande werken. Door het min. v. W.
Laagste inschr. D. de Smit. Dzn., Sluis, f 7980.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

LIFTEN

met uitstekend werkenden

Valbeschermer

worden vervaardigd door de Machinefabriek **„De Zaan"** te *Wormerveer*.
Attesten en prijs op aanvraag.

BOEK-, STEEN en PLAATDRUKKERIJ

MOUTON & Co.

HERDERSTRAAT 5.

Telephoon No. 821.

'S-GRAVENHAGE.

Levering binnen den kortst mogelijken tijd en tegen **concurreerende prijzen** van alle soorten

BOEK-, KANTOOR- EN HANDELSDRUKWERKEN

Illustratie- en Kleurendruk.

Aandeelen, Obligatiën en Couponbladen

Begrootingen, Bestekken.

Plan- en Detailteekeningen.

Photolithografie en Lichtdruk.

KOPER- en STAALGRAVUREN

Etsen en Photogravuren.

MEISENBACH RIFFARTH & Co.

PHOTOCHEMIGRAPHISCHE KUNSTINRICHTINGEN.

BERLIJN — MUNCHEN.

VERTEGENWOORDIGERS VOOR NEDERLAND:

MOUTON & Co., 's-Gravenhage.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

HONORARIUM-TABELLEN

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met Declaratie.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 18 Mei 1904.

De prijzen zijn:

1 Exempl.	*f* 0.10,	franco p. post	*f* 0.11
25 „	„ 1.50,	„ „ „	„ 1.62½
50 „	„ 2.50,	„ „ „	„ 2.70
100 „	„ 4.—,	„ „ „	„ 4.20

Op naam bedrukt.

50 Exempl.	*f* 4.—,	franco p. post	*f* 4.20
100 „	„ 6.—,	„ „ „	„ 6.20

Toezending geschiedt alleen na ontvangst van remise.

Gemeentewerken Bussum.

Aan het Bureau van den Gemeente-architect wordt GEVRAAGD een

Opzichter-Teekenaar

voor het Bouw- en Woningtoezicht, voorloopig voor een jaar, bij gebleken geschiktheid een vaste aanstelling, salaris *f* 1100,— 's jaars, met drie twee-jaarlijksche verhoogingen elk van *f* 100.—

Indiensttreding 2 Januari 1907.

Sollicitatiestukken in te zenden vóór 1 December a.s. bij gezegeld adres aan Burgem. en Weth. van Bussum.

Persoonlijk bezoek aan genoemd College is alleen noodig voor hen, die hiertoe eene uitnoodiging hebben ontvangen.

Bij eene SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ **wordt gevraagd:**

EEN PRACTISCH

Bouwkundig Opzichter,

bekwaam in het detailleeren van gebouwen.

Adres: Letter **Z.** bureau van dit blad, Herderstraat 5 *Den Haag.*

AANBESTEDING.

Burgemeester en Wethouders van *Haarlem*, zullen op 18 December 1906 des namiddags te 1¼ uur ten Raadhuize in het openbaar aanbesteden:

Perceel 1.

Het afbreken van het voormalige Huis van Bewaring aan de Tuchthuisstraat en de perceelen aan de Botermarkt no. 6 en 8 en het daar ter plaatse bouwen van eene School voor Lager Onderwijs.

Perceel 2.

Het doen van herstellingen aan het perceel aan de Botermarkt no. 10, bestemd tot Bewaarderswoning.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen ter inzage ter gemeente-secretarie 5e Afd. en zijn aldaar verkrijgbaar tegen betaling van *f* 1.50 per stel.

Inlichtingen en aanwijzing volgens bestek.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71[bis], hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen**, IJselkade.

Hoofd-Directie te s-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	**f 4.000.000.00**
Reserrefonds ult. 1905 . .	**„ 1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	**„ 29.983.000.00.**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG den 18den December 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1092.

Het beballasten der lijn TILBURG—BELGISCHE GRENS door het opbrengen van grove gewasschen grint en het uitvoeren van eenige daarmede in verband staande werken.

Begrooting f 92750.—.

De besteding geschiedt volgens § 22 van het bestek.

Het bestek ligt van den 23sten November 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur Jhr. H.H. SANDBERG VAN BOELENS te *Breda*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 7den December 1906 ten 9.30 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)* te Tilburg.

Utrecht, den 20sten November 1906.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën *f* 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Antifood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.

Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Ideaal", E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.

Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenhouwwerk. — v. d. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flux". — VAN DE POLL, Purmerend.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — Th. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Closets — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — Ch. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
„Flux" Bovenlichtsluiting. — VAN DE POLL, Purmerend.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haeusler's Houtcement, Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
„Kosmos" vouwplaten tegen vocht. — A. W. ANDERNACH, Beuel a/Rh.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen, duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT, Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht. — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder". Amsterdam.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN St. MAARTEN, Haarlem.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,

---

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.

(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccofabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restaurantzalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en branderij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucco scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

Bank te Verviers.

Uitgevoerd in STUCSTEEN (Euville) en STUC MARMER door

A. DANIEL & FILS,

PARIS.

Vertegenwoordiger:

The Dutch Mercantile Cy.,

B. F. HAGEN.

ROTTERDAM.

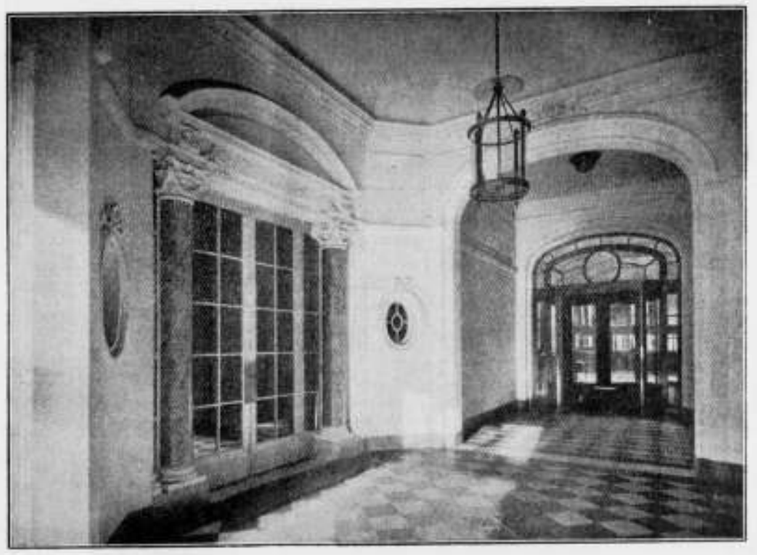

Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalkstein. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
Natuursteenbewerking. — G. W. HARMSEN, Amsterdam.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Plafondplaten. — Gebr. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SöHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT, Amst.
Raamsluitingen voor alle raamconstr. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co, Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-,Vensterglas enz.—P. DOLK & Zn., Rotterdam – Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken. — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengaas. — F. A. CLOER, Amsterdam.
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De te Ned. Trockenstuccfabriek, Venlo.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels. Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines. — DREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 7i/W.
Zechit. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

F. C. WEYERSTALL = ELBERFELD.

Centrale Verwarming.

Generaal-Vertegenwoordigers voor NEDERLAND: LUIJKE & Co. = Rotterdam.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY MONIERWERKEN
DIRECTEUR J. N. LANDRE
CEMENT IJZERWERKEN
VOLGENS SYSTEEM MONIER
EN AANVERWANTE STELSELS
BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD
AMSTERDAM
KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD & OMVAL TELEFOON No 3028
LOUIS LANDRE

J. W. GIPS.
ATELIER
VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †
DUNCKLERSTRAAT
HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.
's-GRAVENHAGE.

Gemeente AMSTERDAM.

Burgemeester en Wethouders van *Amsterdam* roepen sollicitanten op naar de betrekking van

ADJUNCT-INSPECTEUR
2e klasse

bij het Gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht, aan welke betrekking eene jaarwedde verbonden is van **f 1200—f 2000.**

Sollicitatie-adressen, op zegel gesteld, moeten voor **8 December 1906** zijn ingediend.

Zij, met wie persoonlijke kennismaking wordt verlangd, zullen daartoe worden opgeroepen.

Amsterdam, 17 November 1906.

Burgemeester en Wethouders van Amsterdam
VAN LEEUWEN.
de Secretaris,
J. A. BAËZA.

Tegen vochtige muren

gebruike men de „KOSMOS" VOUWPLATEN uit de fabrieken van
A. W. ANDERNACH, te Beuel a/d Rijn, en Anvin (Frankrijk).

„KOSMOS" PATENTVOUWPLATEN geven onmiddellijk droge wanden, eene isoleerende luchtlaag en ventileerende tusschenruimte.
„KOSMOS" PATENTVOUWPLATEN maken den muur kurkdroog. Zij zijn een afdoend middel tegen schimmel, paddestoelen, huiswam, aanslag van vocht, geluidvoortplanting, warmte en koude. Zij geven besparing van brandstof in den winter.
Geen vermindering der ruimte. Hechte bepleistering. In honderden gevallen sedert vele jaren een beproefd middel. Men vrage den uitvoerigen prospectus No. 547.
Met de levering der „KOSMOS" VOUWPLATEN" belast zich de heer
I. SNITSLAAR. — Heerengracht 125. — AMSTERDAM.

LABORATORIUM
VOOR
Chemisch en Microscopisch Onderzoek:
Dr. VAN HAMEL ROOS EN HARMENS
Adviseurs voor Scheikundige en Hygiënische Zaken
VAN HET HUIS VAN
H. M. DE KONINGIN.

AFSCHRIFT.

ATTEST

BETREFFENDE DE

.№ 29752.

CONTROLE-ONDERZOEKING van

VERFSTOF „ANTILOOD"

van de Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.

Ondergeteekenden verklaren, op grond hunner onderzoekingen, dat het artikel voornoemd vrij is van looddeelen en andere metaalverbindingen, welker aanwending, uit een hygiënisch oogpunt, aftekeuren is.

Verschillende proefnemingen bewezen, dat deze verf een grooter dekkend vermogen bezit dan loodwit.

De Directeuren van het Laboratorium voornoemd:
(w. g.) Dr. VAN HAMEL ROOS & HARMENS.

AMSTERDAM, 27 October 1906.
(Keizersgracht 291.)

De onderzoekingen voor afnemers van de Firma's, welke hunne artikelen onder voortdurende controle gesteld hebben, geschieden kosteloos.
De monsters voor Controle-Analyses worden van de fabrieken betrokken en het resultaat der expertises vergeleken met dat der door afnemers aangeboden monsters en in de winkels of depôts verkochte waren.
De Directie van het Laboratorium is gemachtigd, krachtens contract, bij gebleken vervalsching, de resultaten der analyses en de opheffing der controle te publiceeren.

Zij die een goed cement willen vertegenwoordigen, of voor het een of andere doel veel cement gebruiken, verzuimen vooral niet prijs en condities te vragen van het

PORTLAND CEMENT
„HACCOURT"
levering op strengste keur!

Hoofdvertegenw. voor Nederland:
„Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN,
LEKKERKERK (Hoofdkantoor), ROTTERDAM, DORDRECHT.

KEIEN.
Bazalt
Graniet. Bazalt-lava.
FERD. ENGERS
AMSTERDAM.
Asphalt. Portl.-Cement.
Zandsteen.
DRAADGLAS.

CAW'S

Safety Vul-Pen-houder.

Het Oudste Merk.
Het Nieuwste Systeem.

Een vulpenhouder die steeds rechtopinden zak moet gedragen worden is gevaarlijk en onpractisch. Wie zal er ooit aan denken een flacon inkt open in den zak te dragen. De CAW-pen wordt hermetisch afgesloten.

BLIKMAN & SARTORIUS, — Amsterdam.

BOUWKUNDIGE

gevraagd aan een Stoomtimmerfabriek. PRAKTISCH en BEKWAAM voor de uitvoering van Timmerwerken, alsmede accuraat in administratie.

Aanvankelijk salaris f 1500.— Brieven met opgaaf van leeftijd en referentiën worden franco ingewacht onder lett. T. U. S. Alg. Adv. Bur. Nijgh & van Ditmar, Amsterdam.

Voor **Waterdichtmaken** van gebouwen en muurwerk onder garantie en voor leverantie van het door Rijks-Commissiën goedgekeurde, in Rijks- en Gemeente-bestekken voorgeschrevene vochtwerend fabrikaat

Extract van Steenbeschermer,

wende men zich tot

De Ned. Steenbeschermerfabriek,
NIJMEGEN.

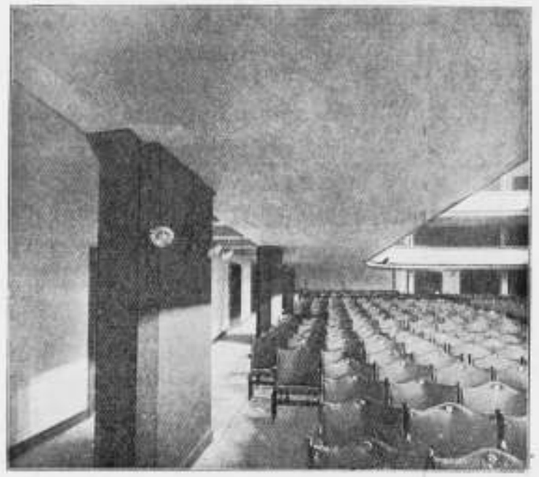

Balcon in gewapend Beton v/h. Gebr. v. Kunsten en Wetensch. te 's Gravenhage.

P. BOURDREZ.

CONSTRUCTEUR VAN WERKEN IN GEWAPEND BETON.
Valeriusstraat 8, 's GRAVENHAGE.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM
(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.
Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

G. P. J. BECCARI,

HAARLEM.
Stoomtimmer- en Lijstenfabriek.
PAUL KRUGERKADE 27. — Interc. Telefoon 1324.

Mondtegraphiedruk.

Goedkooper dan Photolithografie.
Nette uitvoering. — Snelle levering.

Electrische Lichtdrukinrichting.
Groothandel in Lichtdrukpapieren.

H. J. MONDT
François Valentijnstraat 13/15, 's GRAVENHAGE.
Interc. Tel. 520.

Lichtdrukken.

Deze worden vervaardigd in alle mogelijke kleuren.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.
Schoorsteenmantels.
SECTIEL
(voor binnendecoratie en gevelversiering).
Berbastegels
fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

Firma De Lugt en Serné.

HAARLEM. - Telefoon 569.

FABRIKANTEN VAN
PANTSERSTALEN
Brandkasten en Kluisdeuren.
Veiligheidssloten.
Leverancier van de Brandkasten der Kon. Posterijen.

H. FUCHS & Co.

DEVENTER,
voorheen J. H. DE GEUS.

CONSTRUCTEUR van werken in
Gewapend beton.
VERTEGENW. **Hennebique Parijs.**

Behangselpapieren
H. en J. KOETS.
AANNEMERS van INRICHTINGEN.
Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam

TELEFOON INT. 3206.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.
Houtcement.-Cementmastiekdaken.
Asphaltvloeren en Straten.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

CH. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. — AMSTERDAM.
Intercommunaal Telephoon No. 999.
Bijkantoor gevestigd te TILBURG, Heuvelstraat 15.
Interc. Telefoonnummer 284.
Plannen en Begrootingen kosteloos.
Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche
Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als
UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS
voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.
BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA
C. F. BEER. KEULEN (RIJN).
GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA
C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.
48 Gouden Medailles. — 7 Patenten. — Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Bouwmateriaalhandel
„STEENOORD".

Trekweg 5. **Den Haag.**

Alleenverkoopster voor Nederland en Koloniën van
Kunstmatige Portland Cement

van de sedert 4 maanden in werking zijnde fabriek te Hemixem bij Antwerpen
merk **VAN DEN HEUVEL,**
ruim voldoende aan de Alg. Voorwaarden van Waterstaat, Genie en andere Rijks-, Prov. en Gemeentelijke Voorwaarden.
Vraagt PRIJS en PROEFSTATEN aan bovengenoemd adres.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.
Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.
Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

VAN DER MAAS & Co.

Den Haag - Bussum.
Architecten en Beeldhouwers.

Ateliers tot artistieke bewerking van Hout en Steen.
Vervaardigen alle beeld- en steenbouwwerken.
Beeldhouwwerk op kunstnijverheidsgebied.
ADMINISTRATIE:
Willem de Zwijgerlaan 25.
DEN HAAG.

GEBRUIKT:
Steengaas „DRAHTZIEGEL"

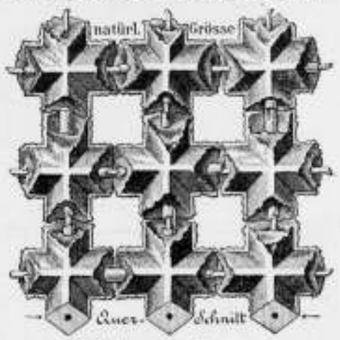

bij het vervaardigen van
Brandvrije Plafonds, Muren, Vloeren,
Omkleeding van Kolommen, Pilaren en alle mogelijke IJzerconstructies, Onderkleeding van Trappen, Gebogen Plafonds, enz. Eenig vertegenwoordiger:

F. A. CLOËR,
Prinsengracht 173 — AMSTERDAM.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 c/M. voorradig. tot 30 c/M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

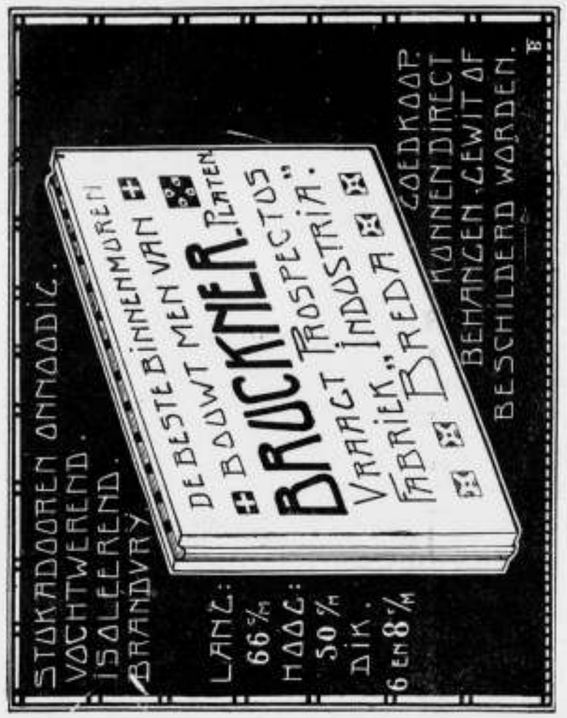

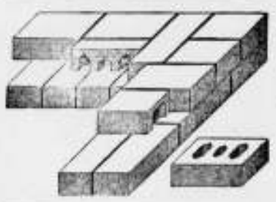

De **droogste**, de **sterkste** en de **goedkoopste** huizen worden gebouwd met de

HOLLE BETONSTEENEN

vervaardigd op de machines van

EMILE KOCKEN,

Technisch Bureau ARNHEM.

Interc. Telefoon 521.

Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek A. S. KEY,

(HOUTGRANIET)

ROTTERDAM.

VLOERBEKLEEDING zonder voegen. — **TRAPBEKLEEDING,** ook op oude trappen. — **DEKTREDEN** op maat. — **PLATEN** in diverse afmetingen voorradig.

Aanvragen, met opgaaf van grootte en bestemming adresseere men Leuvehaven 28 (Kantoor) Rotterdam.

HOUBEN EN STEEGH.

Stoomfabriek van Steengoed (Engelsche) buizen en allesoorten van dakpannen.

te Venlo.

Specialiteit in Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen.

Levering onder strengste keur. — Monsters gratis op aanvraag.

Monsters zijn te zien op de Permanente Tentoonstelling in het Gebouw van de Maatsch. tot Bevordering der Bouwkunst, MARNIXSTRAAT 402 te Amsterdam.

ONDER DEN SINT MAARTEN

HAARLEM — AMSTERDAM

PARIJS

EXPOSITIE VAN EEN GROOTE COLLECTIE

Smyrna Karpetten

NAAR SPECIALE ONTWERPEN.

GEDURENDE DE MAAND OCTOBER.

ROKIN N°. 10 AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het verveelvoudigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvrag.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

vervaardigen, op grond eener meer dan 25-jarige ervaring

Centrale Verwarmingen

naar alle systemen.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Hydraulische-, Electrische-, Transmissie- en Hand-

VEILIGHEIDS-LIFTEN

In verschillende **KONINKLIJKE-, RIJKS-, PROVINCIALE-, GEMEENTE-, SPOORWEG-, FABRIEKS-** en **PARTICULIERE GEBOUWEN** hier te lande geplaatst.

1600 NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

Veiligheids deursluitingen,

ONS EIGEN SYSTEEM.

VEILIGHEIDS STUURINRICHTINGEN.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.** Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen. HOPLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

J. P. GROENENDIJK,

Beeklaan 248, DEN HAAG. — Telefoon No. 1710.

Huis- en Decoratie-Schilder.

ATELIER voor eenvoudig en geschilderd

Glas in lood, Glas in koper enz.

PRIJZEN UITERST BILLIJK.

Teekeningen en prijsopgaaf worden kosteloos aangeboden.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Rijk door zand

Fabrik- -Marke

Machines voor Zandbewerking

voor het aanmaken van **mat-rialen van Cement** als: ringsteenglazen, ringen voor putten, metselsteenen, vloertegels, voederbakken enz.

Cementdakpannen

het beste materiaal voor dakbedekking. De export-machines zijn slechts voor handkracht.

De fabricatie volgens onze methode is in enkele dagen te leeren; weinig bedrijfskapitaal. Prijscourant No. 87 op aanvraag verkrijgbaar bij

Augustusnütte, DREES & Co.

Burgsteinfurt NW 7 in Westfalen.

P. DOLK & ZOON

Rotterdam. — Dordrecht.

Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.

Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,

lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor

Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.

geheel brand- en geboorvrij.

HOLLE-PLATEN in voorraad.

LIFTEN

SPECIAAL voor HANDKRACHT tot vervoer van

Boeken, Spijzen, Goederen, Personen enz.

worden vervaardigd door

J. C. VAN STRAATEN,

Loosduinsche weg 855 i, DEN HAAG.

W. DEURVORST

DEN HAAG. = Krayenhoffstraat 54.

GERUITE & VLAKKE TROTTOIR-TEGELS. — ZWEEDSCHE GRANIETKEIEN. — BAZALT-, LAVA- EN MELAPHIRKEIEN.

Gewapend Beton - Asphaltwerken.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,
Mem. San. Inst. London.
Sanitary Engineer,
HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.
Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.
SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.
PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.
Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.
Geijsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.
CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.
CHAMBERLAND FILTERS. Systeem Pasteur.
ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.
Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

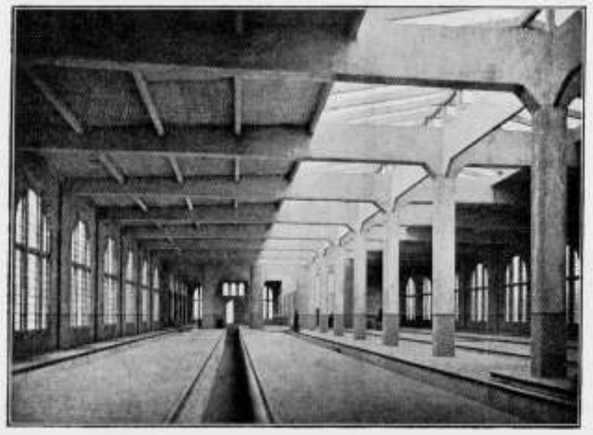

Rijtuig-remise der Z. Holl. El. Sp. Mij. te Leidschendam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON.

DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.

Interc. Telephoon 2669.
Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. No 48

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR. C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Drukweerstand van steen, door Koning en Bienfait. — Het gebouw voor den Centralen Gezondheidsraad. — Trockenstucc. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

DRUKWEERSTAND VAN STEEN.

In verschillende technische bladen komt een verslag voor van eene vergadering der Afdeeling Amsterdam van den Bond van Technici op 25 October jl.

De heer Roelfsema, lid der firma K. Maathuis & Zn., kalkzandsteenfabrikanten te Groningen, hield in deze vergadering eene lezing over „Kalkzandsteenen, hare fabricatie en toepassing."

Volgens het verslag in het Bouwkundig Weekblad van 3 Nov. 1906, ontstond na deze voordracht een debat over den drukweerstand van steenen. Uit de bij dit debat uitgesproken meeningen blijkt duidelijk, dat omtrent den drukweerstand van steenen nog minder juiste begrippen bestaan, en wij vermeenen, dat eenige mededeelingen over dit onderwerp in het Bouwkundig Weekblad niet onwelkom zouden zijn.

Steen wordt meestal alleen op druk belast. In muren, zuilen of bogen draagt hij het gewicht van de daarop rustende deelen. De constructiën worden gewoonlijk zoodanig uitgevoerd, dat zooveel mogelijk uitsluitend drukspanningen in de steenen optreden.

Gewoonlijk blijven deze spanningen beneden 15 K.G. per c.M.², in sommige gevallen wordt echter eene belasting tot 30 K.G. per c.M.², in bogen zelfs 40 K.G. per c.M.², toegelaten. Nu bedraagt de drukweerstand van een gemiddeld goeden baksteen, b. v. hardgrauw, minstens 200 K.G. per c.M.² en zoude men aldus kunnen aannemen, dat bij de meest ongunstige belastingen nog eene 5-voudige zekerheid bestond.

Men moet echter in aanmerking nemen, dat de drukweerstand steeds van kubussen beproefd wordt, den meest gunstigen vorm, gewoonlijk ook van vrij kleine afmetingen. (Zie verder over proeven met gemetselde zuilen).

Verder is het geheel onmogelijk in eene bouwconstructie eene eenvoudige belasting op druk te verkrijgen. Zettingen, onvolkomen oplegging, ongelijkmatigheid in drukweerstand kunnen aanleiding geven tot onvoorziene en niet berekenbare spanningen.

De werkelijke zekerheidscoëfficiënt is dus kleiner te achten dan de berekende. Dat men hiermede in de praktijk rekening houdt, bewijzen de voorschriften der Bouwverordeningen, b. v. die van de Amsterdamsche Bouwverordening.

Als bekend mag worden verondersteld, dat een kubus van steen, wanneer deze voor druk bezwijkt, ongeveer splijt volgens vier symmetrische vlakken, zoodat 6 gelijkzijdige pyramiden worden gevormd. Men verklaart dit verschijnsel uit het feit, dat een absoluut normale druk niet is aan te brengen, en de drukkende kracht dus ontbonden kan worden in eene afschuivende kracht langs een zeker splijtvlak en eene loodrecht daarop.

Heeft het te beproeven stuk een rechthoekigen vorm, dan blijft een rib in het midden over.

De algemeen aangenomen vorm voor drukproeven is de kubusvorm.

De voorschriften op de conferentiën over bouwmaterialen te München, Dresden enz. aangenomen, later op de Congressen van het Internat. Verband für die Materialprüfungen der Technik bevestigd, luiden als volgt:

„Natuurlijke steen, als gehouwen steen bij bouwconstructiën gebruikt, moet op „drukweerstand" beproefd worden, en wel in *kubusvorm*, met geschaafde of geslepen vlakken,

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

tusschen *twee* drukplaten, waarvan één naar alle kanten bewegelijk moet zijn (bolgewricht).

„Baksteenen (i. h. a. kunststeenen), zijn op hunnen drukweerstand in ongeveer kubusvormige stukken te beproeven, die door het op elkander leggen van twee halve steenen ontstaan, welke met een dunne mortelvoeg van portlandcement te verbinden, en op de gedrukte vlakken eveneens met dergelijke mortellagen te vlakken zijn.

In plaats van cement kan men bij zachtere gesteenten ook gipslagen voor dit doel gebruiken.

Om betere aanhechting te verkrijgen en het intrekken van holten te voorkomen, wordt in de latere onderzoekingen dikwijls van een mortel van 1 dl. cement op 1 deel scherp zand gebruik gemaakt.

Deze dunne mortellagen breken niet, zelfs onder hoogen druk. Beproeft men een baksteen op deze wijze, dan zal men gewaar worden, dat de steen verbrijzeld wordt, terwijl de mortellagen intact blijven. (Zie photo).

Vroeger heeft men in plaats van het geheel vlak maken der steen of het aanbrengen van mortellagen, veel gebruik gemaakt van looden platen of vilt, om den druk over te brengen op het eenigszins ongelijke oppervlak der steenen.

Het is echter gebleken, dat op deze wijze veel geringer weerstanden werden aangetoond, dan op de eerst aangewezen wijze. Unwin vond bij het aanbrengen van looden platen tusschen de steenen en de drukvlakken der persen, slechts 3/7 tot 3/5 van den drukweerstand bij afdekking met mortellagen.

Dit resultaat is van belang, daar nog dikwijls looden platen gebruikt worden als oplegging voor steen, hetgeen men dus liefst moet vermijden.

Materialen, wier samenstelling onregelmatig is, als b. v. beton, beproeft men op zoo groot mogelijke blokken b. v. van 30 c.M zijde

Wijkt men van den kubusvorm af, dan verandert de drukweerstand. Zoo vond b. v. Rondelet, dat voor een prisma, waarvan de lengte = 2 maal de breedte, de drukweerstand stond als 0.95 : 1 tot dien van een kubus van gelijk oppervlak.

Bij prisma's, bestaande uit 3 kubussen op elkander geplaatst, bedroeg de drukweerstand slechts 1/2 tot 3/4 van die der enkele kubussen.

Hoe groot het gevaar is bij onvoldoende oplegging van steenconstructiën, blijkt nog uit de door Bauschinger bewezen stelling, dat, wanneer een steenen kubus tusschen twee gelijke drukplaten wordt gedrukt, die kleiner dan de kubus zijn, de drukweerstand die verkregen wordt, slechts die van het *gedrukte* prisma is, en dus nagenoeg onafhankelijk van het nog overige dit prisma omringende deel van den kubus (zie schets), zoodat bij een kubus P, gedrukt tusschen 2 platen A en B, slechts de drukweerstand van het gedeelte C D E F - G H K L wordt verkregen.

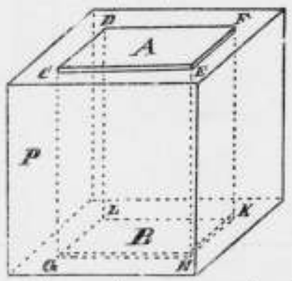

Ofschoon het gebruik van gemetselde pijlers in bouwconstructiën meer en meer in onbruik geraakt en deze tegenwoordig gewoonlijk, hetzij uit combinatiën van profielijzer, hetzij uit gewapend beton worden gemaakt, is het toch niet van belang ontbloot, enkele proefnemingen mede te deelen, met gemetselde pijlers genomen.

Het spreekt van zelve, dat hierbij de drukweerstand lager zal gevonden worden dan die van de gebruikte steenen zelve, daar verschillende factoren medespreken; als de nauwkeurigheid van het metselen, het metselverband, de gebruikte mortel, de tijd van verharding, de hoogte van den beproefden pijler. Böhme vond bij proeven met kubusvormige pijlers van 25 × 25 × 25 cM., dat de verhouding bedroeg, van drukweerstand metselwerk, tot drukweerstand steen:

Bij kalkmortel: 1 deel kalk, 2 dl. zand = 0.44.
Bij cementmortel: 1 dl. cement, 6 dl. zand = 0.48.
Bij cementmortel: 1 dl. cement, 3 dl. zand = 0.63.

Unwin vond bij pijlers van c'. 1.80 M. hoogte, c'. 45 cM. breedte, het volgende:

Drukweerstand der steenen.		I. 90.	II. 200.	III. 230.	IV. 390 K.G p. cM².
Drukweerstand van met genoemden pijler.	Kalkmortel 1 : 2	20K.G.cM².	34 K.G.cM².	33 K.G.cM².	39 K.G.cM².
	Cementmortel 1 : 4	43 „ „	56 „ „	61 „ „	90 „ „

Men ziet hieruit, welke belangrijke verhooging van den drukweerstand van het metselwerk met steenen van goeden drukweerstand (verschil tusschen I en II) verkregen wordt.

Na deze algemeene beschouwingen wenschen wij naar aanleiding van het in de vergadering van den Bond van Technici op 25 October gesprokene, nog het volgende in het midden te brengen.

De mededeeling, dat uit onderzoekingen aan onze inrichting gebleken zoude zijn, dat „de kalkzandsteen bestand is tegen vorst en daardoor geen afschilfering of afbrokkeling plaats heeft", is, op deze wijze gezegd, onjuist en veel te algemeen.

Zeker geldt dit voor de betere kalkzandsteensoorten in de laatste jaren. Bij het begin der fabricage waren deze steenen alles behalve vorstbestendig en de minder goede soorten zijn dit op het oogenblik evenmin.

De mededeelingen, door den heer van Hardenbroek gedaan, betreffende het verslag van een onderzoek van gebakken steen, zijn, voor zoover de daarin vermelde cijfers betreft, onjuist. Dit onderzoek geschiedde aan onze inrichting, en wij geven hierbij de cijfers voor den drukweerstand, zooals deze bij de genoemde categoriën van baksteen zijn gevonden, als gemiddelden uit de drukweerstanden in luchtdrogen en waterverzadigden staat, en na bevriezing.

Metselklinkers . . .	190—425	K.G.	per c.M².
Hardgrauw	122—366	„	„ „
Boerengrauw	74—224	„	„ „
Best rood, ...	101	„	„ „
Limburgsche steen.	155—201	„	„ „
Belgische steen . .	70—360	„	„ „ (verschillende soorten)

Vervolgens dient er op gewezen te worden, dat de steensoorten hier bij elkander zijn genomen, zooals zij bij de levering der monsters werden aangeduid.

Daar de verwarring in de benamingen groot is, en de begrippen hardgrauw, boerengrauw, enz. zeer rekbaar blijken te zijn, komen b. v. in de categorie hardgrauw, steensoorten voor, die bij de metselklinkers behooren en omgekeerd. Hetzelfde is met het hardgrauw en boerengrauw het geval.

Op grond van eene langjarige ervaring bij het onderzoek van den drukweerstand van verschillende steensoorten verkregen, kunnen deze aldus worden gerangschikt.

Straatklinkers	350—700	K.G.	per c.M².
Metselklinkers	250—300	„	„ „
Hardgrauw (machinaal) . . .	200—250	„	„ „
„ handvorm	150—200	„	„ „
Boerengrauw (machinaal) . . .	150—200	„	„ „
„ 2e qualiteit . . .	120—150	„	„ „
Best rood	100—120	„	„ „
Gewoon rood (bleek) minstens	80	„	„ „

Kalkzandsteenen.

1e qualiteit minstens 140 K.G. per cM.² tot 200 K.G. p. c.M².
2e „ „ 110—140 K.G. p. c.M².

Belgische steen.

Metselklinkers (gesorteerde klampsteen) c'. 300 K.G. p. c M².
Metselklinkers (ongesorteerde klampsteen) c'. 170—250 K.G. per c.M².
Overige qualiteiten ongelijk.

Cementsteen en cementbetonsteen.

Naar de hoeveelheid cement in de mortel bij het aanmaken gebruikt 40—130 K.G. per c.M².

De beweringen, dat men van de steenen geen grooter drukweerstand dan van de mortel moet vergen, zullen door het medegedeelde reeds weerlegd zijn. Nog afgezien van het feit, dat de mortel steeds in weerstand vooruit gaat, terwijl de baksteen denzelfden weerstand behoudt, is het voldoende gebleken, dat deze mortellagen door hunne geringe dikte, indien voldoend sterke speciën daarvoor gebruikt worden, een grooten drukweerstand bezitten, welke die der beste klinkers overtreffen. (Zie het medegedeelde omtrent de drukproeven met steenen).

November 1906.

KONING & BIENFAIT.

HET GEBOUW VOOR DEN CENTRALEN GEZONDHEIDSRAAD.

Zooals uit de, naar aanleiding van de behandeling der Staatsbegrooting van 1907, tusschen de Regeering en de Kamer gewisselde en overgelegde stukken blijkt, zien wij hier wederom een staaltje van de droevige wijze waarop bij ons te lande, belangrijke openbare gebouwen tot stand of liever niet tot stand komen.

Hier betreft het de stichting van een gebouw voor den *Centralen Gezondheidsraad*.

Op grond van een zorgvuldig voorbereid programma van eischen, waaraan verschillende hoogleeraren, hoofden van bekende laboratoria, en ook een bouwmeester medewerkte, werden door den Rijksbouwkundige van de onderwijsgebouwen een schetsontwerp en plattegronden met globale begrooting opgemaakt, welke in hoofdzaak de goedkeuring van den Raad mochten verwerven en ook de daarvoor beschikbare gelden niet overschreden, zoodat de eerste post daarvan op de Staatsbegrooting van het jaar 1906 werd gebracht.

Niets ware natuurlijker geweest, dan dat dit voorstel in het, als medische specialiteit gekozen kamerlid Dr. Blooker (tevens buitengewoon lid van den Gezondheidsraad), een warm verdediger zou hebben gevonden. Het omgekeerde bleek echter waar.

Juist dit lid bestreed, zonder eenige voorafgaande voeling met den Raad, het voorstel op grond van overdreven eischen en te weelderige opvatting, en op zijne autoriteit werd de post van de begrooting teruggenomen. Door den Minister naar den Raad teruggezonden, werd aldaar, nu in tegenwoordigheid van Dr. Blooker, overwogen of op dat programma nog zou zijn te bezuinigen; maar de deskundige leden (meerdere buitengewone leden daaronder begrepen) handhaafden hun gevoelen, dat het opgemaakte programma van eischen, mede met het oog op de in de eerste jaren te wachten uitbreiding van werkzaamheden, een minimum aangaf, waarvan het niet raadzaam zoude zijn af te wijken. Zooveel men kan nagaan, erkende Dr. Blooker dan ook die overtuiging, zoodat men konde meenen tot overeenstemming te zijn gekomen.

Tot hiertoe was alles correct en verliep de zaak nog regelmatig; doch thans ontwaakte op eenmaal de oud-Wethouder van publieke werken in het kamerlid, en daar de nu eenmaal beweerde mogelijke bezuiniging niet door te drijven was op het programma van eischen, moest de bezuiniging maar van het gebouw komen.

Hiertoe riep hij de medewerking in van een der jongere Amsterdamsche architecten, die, door hem eenzijdig ingelicht, onvoldoende op de hoogte van de wenschen van den Raad, zich er toe leende een zoogenaamd eenvoudiger, compacter en goedkooper tegenplan te maken.

Hoewel dit plan als bouwkundige oplossing niet zonder verdienste was te achten, kleefden er toch, door de haastige behandeling en de bedoeling om, à tout prix, eene goedkooper oplossing te leveren, verschillende overwegende gebreken aan, daargelaten nog, dat de architectonische vormen, zeker wel om de begrooting te drukken, van zoodanige eenvoudigheid waren gekozen, dat hier weinig aan een eenigszins waardig Rijksgebouw voor het beoogde doel kon worden gedacht.

Dit tegenplan werd dan ook door de deskundige leden en buitengewone leden van den Raad ernstig bestreden, zoowel wegens onvoldoende scheiding van de administratieve en laboratoria-afdeelingen, waarvan men nog onlangs in Groningen de treurige gevolgen heeft ondervonden, als wegens het niet voldoen aan verschillende wetenschappelijke eischen, al beriep zich de daarbij tegenwoordige ontwerper op andere deskundigen (die hij echter niet noemen mocht).

Een drietal bouwkundige buitengewone leden van den Raad (waaronder de voorzitter en een oud-voorzitter van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst) aan wie het uitbrengen van een bouwkundig advies was opgedragen, waren in hunne beoordeeling ook niet gunstig voor het tegenplan gestemd, waarvan de verschillende fouten in een uitvoerig rapport (bij de stukken gevoegd) werden aangetoond, en waarvan de verbetering de bouwsom dadelijk zooveel zou doen rijzen, dat de kosten vrijwel overeen zouden komen met die van het officiëele ontwerp (voor zooveel dit nog vereenvoudigd zou kunnen worden), aan welk plan dan ook deze Commissie de voorkeur gaf.

Bij de beantwoording beroept de heer Blooker zich op de autoriteit van *zijn* architect en acht hij eene verdere discussie over het al of niet overdrevene der door den Raad gestelde eischen volkomen nutteloos.

De verdediging van den architect snijdt weinig hout; het wijzen op kardinale fouten noemt hij vrij futile op-

merkingen, waaraan desgewenscht wel tegemoet kan worden gekomen, en hij houdt daarbij vol, dat de enkele (?) gemaakte opmerkingen niet opwegen tegen het groote (?) voordeel voor de schatkist (dat echter geheel vervalt zoodra aan de voornaamste bezwaren moet worden tegemoet gekomen).

Het willen doordrijven van dit zoogenaamde goedkoopere plan zou dan ook zeker als een onherstelbare fout moeten worden beschouwd.

Wanneer men nu nagaat, dat Dr. Blooker is voorzitter van de Commissie van rapporteurs over de begrooting van Binnenlandsche Zaken, in wier verslag een heftige aanval wordt gedaan op de werkzaamheden in het algemeen van den Gezondheidsraad, aan welke tot dusver, juist door het ontbreken der noodige laboratoria, de middelen zijn onthouden om te kunnen voldoen aan alles wat van hem verlangd wordt, dan behoeft men zich geen illusie te vormen over het lot dat ook weder dit jaar aan de betrokken begrootingspost zal worden bereid, en hoe de Kamer, eenzijdig ingelicht door een nu eenmaal geen ongelijk willend bekennen lid de landsbelangen in deze zal behartigen. ▣

TROCKENSTUCC.

In de lokalen der Permanente Tentoonstelling in het gebouw van de Mij. t. Bev. der Bouwkunst zijn o.a. tentoongesteld een ornament en monster voor een geheel plafond van Trockenstucc, uit de Eerste Nederlandsche Fabriek van Trockenstucc van den heer Eduard Nettesheim te Venlo.

Trockenstucc, als materiaal, verdient zeer de aandacht der architecten.

Onder dien naam zijn verkrijgbaar ornamenten van gips met een tusschenlaag van gaasdoek en gegalvaniseerd ijzerdraad. Niettegenstaande hun bijzondere lichtheid zijn zij zeer stevig, en bovendien goedkoop. De ornamenten, lijsten enz. worden met schroeven of spijkers bevestigd en, in tegenstelling van het massieve gipsornament dat opgeplakt moet worden, Droog- of Trockenstucc genoemd.

Door de wijze van vasthechten dezer ornamenten worden barsten voorkomen, die een plafond blijvend ontsieren, en bestaat er geen kans voor afvallen. Bij het samenstellen der ornamentstukken worden geen bijmengselen als zaagsel, houtwol of papier gebruikt, zoodat de gipsmassa aan geen temperatuursinvloeden onderhevig is; zij kunnen dan ook zoowel op oude als op nieuwe plafonds gebruikt worden, en in 't eerste geval terstond na plaatsing geschilderd worden.

Het stellen van Trockenstucc is uitsluitend stucadoorswerk, te stellen, wordt langs de muren een rechte lat bevestigd, waarop de lijst bij het vastschroeven kan steunen. Met het stellen moet een aanvang gemaakt worden in het midden van een wand; door meer of minder ruimte tusschen de verschillende stukken te laten en op de juiste plaatsen de verstekken te zagen, moet natuurlijk getracht worden in de hoeken op gelijke wijze te eindigen. De

Fig. 1

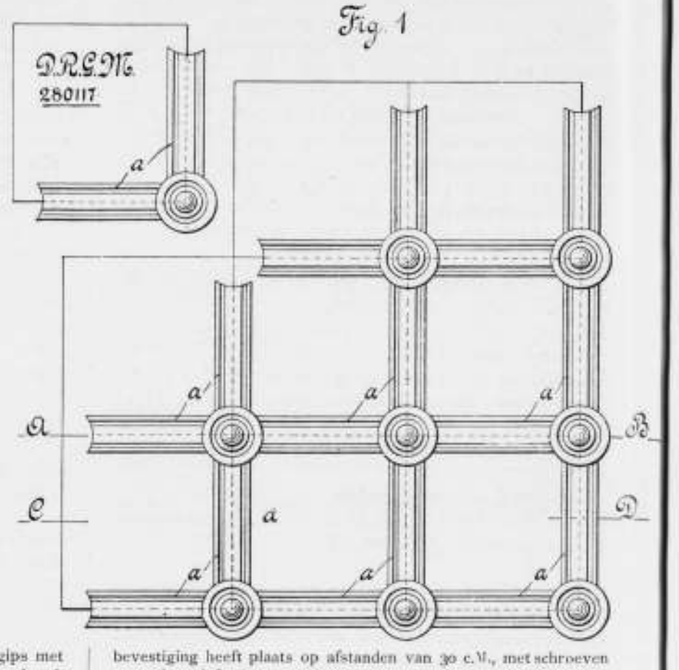

bevestiging heeft plaats op afstanden van 30 c.M., met schroeven tegen het plafond, met spijkers tegen den muur. Deze bevestigingsmiddelen, in 't vuur verzinkt, worden door de fabriek geleverd. Bij de verstekken is het noodzakelijk de ruimte tusschen lijst en muur met kalkspecie aan te vullen. Eerst na het stellen van alle lijsten en ornamenten mag met stoppen en bijwerken een aanvang gemaakt worden, waarvoor een specie wordt aanbevolen van gips met een oplossing van lijm en witte dextrine in kokend water; 1 eetlepel daarvan op 1 emmer water is voldoende, maar door meer of minder lijm toe te voegen, kan de werking van het gips worden gereguleerd.

Voor een groote verscheidenheid van ornamenten en lijsten zijn de modellen in de fabriek aanwezig; afbeeldingen zijn in groot aantal ter beschikking.

Trockenstucc heeft alle goede eigenschappen om er plafonds van samen te stellen. De eigenaar der fabriek is er dan ook op bedacht geweest een wijze van constructie te vinden voor geheele plafonds; van daar de Trockenstucc Plafondplaten (systeem Nettesheim), die zoozeer voldoen, dat zij hoe langer zoo meer toepassing vinden.

Fig. 2. A. B.

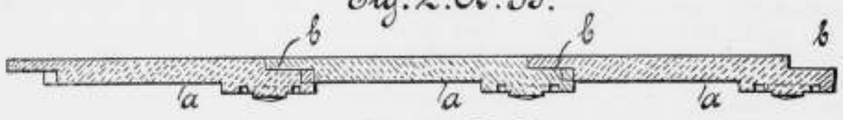

Fig. 3. C. D.

Deze platen worden gemaakt ter dikte van 1 c.M. en ter grootte van 83 of 97 c.M. vierkant. Zij zijn zoo geconstrueerd, dat bij 't plaatsen elke plaat haar voorgangster meer omdat daarbij een enkele maal uitvoeriger bijwerken noodig is, dan in hoeken of bij naden van de stukken die aan elkander moeten sluiten. Stellen en bijwerken moet noodzakelijk in ééne hand blijven. Zoo dit om bijzondere redenen gewenscht wordt, is op tijdige aanvraag personeel der fabriek voor deze werkzaamheden beschikbaar.

door de aangebrachte versiering ter breedte van 4 c.M. dekt. Hierdoor wordt het geheel veel solieder en zijn de voegen bedekt. Het materiaal kan onmiddellijk na geplaatst te zijn zonder nadeel voor de verf geschilderd worden, zoodat een geheel afgewerkt plafond in bijzonder korten tijd gereed kan zijn.

Voor het bevestigen van een plafond met deze platen zijn houten tengels van 8 à 10 c.M. breedte noodig, die op onderlinge afstanden van 42½ à 48½ c.M. tegen de balklaag gespijkerd wor-

Vóór het plaatsen van ornamenten tegen plafonds of muren, moeten deze glad worden afgepleisterd. Om b.v. een kroonlijst te

den, en waartegen dan de platen met verzinkte schroeven bevestigd worden. De afmetingen der platen maken het noodig bij bestellingen de plattegrond-teekeningen der lokalen waarin de plafonds gebruikt zullen worden, op te zenden; bij ontvangst der platen wordt dan een schets gevoegd van het plafond, met aanwijzing hoe de platen behandeld moeten worden.

De prijzen dezer platen zijn ongeveer ƒ 1.80 per M².

Een groote plafondplaat in de zalen der Permanente Tentoonstelling te bezichtigen, geeft een denkbeeld van de wijze van hare samenstelling en versiering. De fabriek heeft bovendien tal van photo's beschikbaar naar platen volgens bestaande modellen. Architecten kunnen echter ook platen bestellen met door hen zelf ontworpen indeeling of versiering. Indien een order in dat geval meer dan ƒ 300 bedraagt, worden de kosten van het maken der nieuwe modellen niet in rekening gebracht. De leveringstijd voor dergelijke bestellingen is 4 à 5 weken; voor platen naar bestaande modellen minstens 2 weken.

Van de hierbij gevoegde afbeeldingen stelt fig. 1 een gedeelte voor van een plafond van Trockenstucc-platen, de fig. 2 en 3 twee doorsneden over dit plafond.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, van 24 November 1906. *De prijskamp in de Schoone Bouwkunst.* De drie medewerkers hebben werk te voorschijn gebracht, dat de verwachtingen heeft overtroffen. Drie bekwame architecten zouden het misschien niet beter hebben gedaan. De bekroonde is al in de „nieuwe kunst" gewend te werken. Wat zal hij in Italië doen, als men hem daarheen zendt? In Nederland is immers weinig vraag naar monumentale kunst.

In en om Amsterdam; naar aanleiding van berichten over de Beurs en het uitbreidingsplan, in de N. Rott. Courant en De Telegraaf. Volgens dit laatste blad was er geen voeling tusschen den ontwerper van het uitbreidingsplan en de Staatscommissie voor de verbetering der staatsspoorwegverbindingen om Amsterdam, zoodat thans de zuidelijke ringbaan en het zuiderstation geprojecteerd zijn, vrijwel dwars door het geheele uitbreidingsplan. De hoofdstad is het tooneel van een tragi-comedie, waarbij telkens het gordijn opgaat om nieuwe narigheden te doen zien. Uit verschillende teekeningen en plannen van den ontwerper der Beurs blijkt, volgens de N. Rott. Courant, dat de door de Commissie van onderzoek en advies gesignaleerde constructieve zwakheden, in de oorspronkelijke projecten niet voorkomen. Op wiens advies de trekstangen der kap zijn weggelaten, schijnt onbekend te moeten blijven.

Architectura van 24 November. *De prijskamp in de Schoone Bouwkunst.* Bespreking van het werk, ingeleverd door de drie heeren: Van der Mey, Slothouwer en De Meijer, hier vermeld in volgorde der verdiensten van hunne ontwerpen. Hoewel het voor de Jury aanvankelijk moeilijk geweest zal zijn een besluit te nemen, wordt erkend, dat na veel tegen elkander wegen, aan Van der Mey de prijs moest worden toegekend. Deze heeft groote teekenvaardigheid, die echter niet genoegzaam gecultiveerd is om in het stadium te komen van intiemer, fijn-gevoelde zuiverheid, die in hooger mate in het werk van Slothouwer wordt gevonden, waarin iets liefdevols zit, dat aantrekt. De algemeene vormen van Van der Mey's architectuur leggen het beslist af tegen die van Slothouwer. In het ontwerp van dezen zijn tal van massasamenstellingen, die 't verre boven Van der Mey's ontwerp zouden verheffen, indien deze niet in zijn plattegronden, algemeenen aanleg en zeer gelukkigen terrasbouw hem de loef had afgestoken Den tijd in aanmerking genomen — van 6 Aug. tot 27 Sept. van 's morgens 8 tot 's avonds 7 ure — wekt het verwondering, dat door de ontwerpers niet meer werk gemaakt is van hunne detailstudies.

Gebouw ten dienste der Arbeiderscoöperatie „Voorwaarts" te Rotterdam; met afbeeldingen van gevel en plattegrond. Dit gebouw, waarvan een korte beschrijving wordt gegeven, zal volgens de plannen van den heer H. P. Berlage Nz. worden gebouwd tusschen de Gedempte Slaak en de Schoutenstraat te Rotterdam.

Het „Technisch gedeelte" bevat vervolgens van: *Uit het verslag van den Inspecteur van het M. O.* den heer H. J. de Groot, en: *Bezwaren van coöperatief wonen,* door M. P. de Clercq.

De Bouwwereld, van 21 November. *De Prix-de-Rome voor Bouwkunst 1906.* Programma voor den wedstrijd, met een plaat waarop voorstellingen van de ontwerpen der drie deelnemers.

De regeling van het vakonderwijs hier te lande. Vervolg en slot van het overzicht over het belangrijkste van 't geen in het rapport van den heer H. J. de Groot met betrekking tot ons technisch onderwijs is vermeld.

Technisch Weekblad, 23 November. Vervolg van: *Bestratingen;* waarin houtbestratingen behandeld worden. *Het draagvermogen van fundeeringplaten.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Herv. Kerk te Beekbergen. In deze kerk, te Beekbergen bij Apeldoorn, zijn verschillende muurschilderingen, vermoedelijk uit het laatst der 14de eeuw, te voorschijn gekomen, die nog in goeden staat verkeeren. Zij geven voorstellingen van het Paradijs, den Zondeval, de Kruisiging en het Laatste Oordeel, en verder eenige tafereelen uit het leven van Heiligen.

Catalogus D. van Oordt en Co. De heeren D. van Oordt en Co, te Oudshoorn a. d. Rijn hebben op ruime schaal een smaakvollen catalogus verspreid van hunne fabricaten, met afbeeldingen van: dakpannen, vorsten en gevelornamenten, dakkammen, pirons enz. Elke rechtsche pagina van den openliggenden catalogus bevat in kleurige omlijstingen de fotografische afbeeldingen; de bladzijde daarnaast, op dezelfde sierlijke wijze in vakken ingedeeld, geeft toelichtingen omtrent de voorgestelde details. Op deze wijze is het materiaal waarlijk op zijn voordeeligst onder de oogen gebracht.

Omslag en binnentitelblad zijn met smaak ontworpen, evenzoo het daarop volgende blad, dat den inhoud bevat.

Hen die dezen catalogus niet mochten ontvangen hebben, willen de heeren Van Oordt en Co. zeker wel een exemplaar op aanvrage toezenden.

Het Vredespaleis. Door „De Tijd" wordt getoornd tegen Th. Edw. Colcutt, die zijn ergernis als Jurylid heeft gelucht in „The Building News", een klacht die daardoor tot ons is gekomen. Het blad vindt, dat Colcutt onbescheiden is geweest, en heeft van „bijzonder wel ingelichte zijde" over de beweringen van Colcutt de volgende mededeelingen ontvangen:

„1°. Het is te veel beweerd, dat de aangewezen som volstrekt de uiterste grens aangeeft, die mag besteed worden.

2°. Alle projecten, die bekroond werden, overschreden ver de grenzen van het op 't oogenblik beschikbare kapitaal. Cordonnier is dus ook in dat opzicht niet in ongunstiger conditie dan zijn mededingers.

3°. De Jury kende den eersten prijs toe aan het plan van Cordonnier, geheel afgescheiden van de ornamentatie. Men was 't er integendeel over eens, dat vele en kostbare ornamenten, als noodeloos en gedeeltelijk zelfs als minder passend, moesten of althans zeer wel konden achterwege blijven. De jury berekende verder, dat hierdoor de onkosten van het Vredespaleis zoo zeer zouden verminderen, dat de aangewezen, beschikbare som niet of nauwelijks zou overschreden worden.

4°. Het is derhalve onjuist te beweren, dat het plan moet omgewerkt worden. Wie dezen eisch ook moge stellen, niet de Jury.

5°. Dat de eigenaardigheden van het gekozen ontwerp die van een Fransch „château" zijn, kan iemand, die de geschiedenis der architectuur kent, niet volhouden, aangezien de Hollandsche stijl van de 16e en 17e eeuw allerminst een copie mag heeten van de Fransche, maar zich zelfstandig naast deze ontwikkeld heeft.

De promotie van de Italiaansche renaissance tot een Europeesche, ergo ook Hollandsche, is evencens in tegenspraak met de historische werkelijkheid."

Begrijpen wij het bovenstaande goed, dan is het een verdediging van het in de eerste plaats bekroonde plan, en zou er uit moeten blijken, dat aan de Jury — zooals geschied is — niet mag verweten worden een ontwerp met den eersten prijs bekroond te hebben, welks uitvoering — na eenige bezuiniging — niet uit de beschikbare gelden zou kunnen bestreden worden. Wat door den verdediger der Jury sub 4 gezegd wordt, klopt echter niet met het beweerde sub 3. De Jury had — dunkt ons — wel wijziging op het oog, of omwerking, waar zij in haar rapport zegt: „Uit

deze ontwerpen, had de Jury er zes te kiezen, welke — eigendom wordende van de Carnegie-Stichting — het Bestuur zouden kunnen dienen als grondslag om in overleg met een uit te kiezen architect een voor uitvoering geschikt ontwerp te doen opmaken.

Schilders-ateliers. „Arti et Amicitiae" te Amsterdam en „Pulchri Studio" te 's Gravenhage hebben, naar aanleiding van het aanhangige wetsontwerp tot gedeeltelijke herziening en aanvulling der wettelijke bepalingen omtrent de personeele belasting, een adres gericht aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Op verschillende gronden in dat adres ontwikkeld, verzoeken adressanten zoodanige bepalingen in de wet op te nemen, waardoor de ateliers van beeldende kunstenaars zullen beschouwd worden als werkplaatsen, waarvan volgens Art. 4, § 1, *e* van de Wet van 16 April 1896 tot regeling der Personeele Belasting, geene directe belasting wordt geheven.

Wij hopen, dat de beide vereenigingen een beter gehoor zullen vinden dan het Hoofdbestuur van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. Dit richtte op 2 April 1903 een zelfde verzoek, met het oog op de teekenkamers van architecten, tot den toenmaligen Minister van Financiën, echter zonder eenig gevolg.

Delegatie van het R. I. B. A. De deputatie uit het Kon. Instituut van Britsche Bouwmeesters, die naar ons land gekomen is, om een onderzoek in te stellen en een verslag uit te brengen over De Bazel's plans voor een Intellectueel Wereldcentrum op den Musschenberg, heeft den laatsten dag van haar vijfdaagsch verblijf in Nederland te Rotterdam doorgebracht, als gast van Bouwkunst en Vriendschap.

De heer P. A. Weeldenburg, voorzitter van de vereeniging, heeft de heeren om half één van het station gehaald en naar de rivier geleid. Aan den vlonder der „Heen en Weer," bij het Loodswezen, lag het bootje Dokwerken, onder bestuur van den adjunct-directeur der gemeentewerken, den heer C. Nobel. Het Engelsche dundoek woei op het vaartuig.

Onder een buitig najaarsweder, dat zich in den namiddag verbeterde, is een tocht door de haven gemaakt, waaraan Dr. Eykman deelnam, en een collation gebruikt.

Hierna zijn de Engelschen naar Brussel vertrokken.

Hun bezoek aan ons land is een bewijs, dat de Wereldcentrum's plannen in Engeland nietals herschenschimmig worden beschouwd.

De receptie, Zondag in Den Haag, is o. a. bezocht door den Engelschen gezant en den burgemeester van Den Haag.

De deputatie zal een rapport uitbrengen, dat over drie weken zal verschijnen.

Ook Björnson zal een advies over het plan uitbrengen.

Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst. In de Algemeene Vergadering van 29 Nov. l.l. werden de 12 candidaten gekozen waaruit de 6 architecten-leden van den Raad van Arbitrage voor de Bouwbedrijven zullen aangewezen worden door de gedelegeerden der constitueerende vereenigingen.

Tot eereleden der Maatschappij werden benoemd de heeren:

John Belcher, voorzitter van het Royal Institute of British Architects, voorzitter van het 7e Internationale Architecten-congres, dit jaar te Londen gehouden;

W. J Locke, algemeen secretaris van dat congres;

Guillaume Fatio, te Genève, président de la Société pour l'Amélioration du Logement, vice-president van het 2e Congrès de l'Assainissement et de la Salubrité de l'habitation, gehouden te Genève in 1906.

BUITENLAND.

Washington. Het American Institute of Architect, in 1857 opgericht, zal op 8 Januari 1907 plechtig zijn vijftigjarig bestaan herdenken. Het Hoofdbesuur van de Maatschappij t. Bev. d. Bouwkunst heeft eene uitnoodiging ontvangen de plechtigheid bij te wonen.

Rome. De Italiaansche regeering heeft 600.000 frcs. toegestaan voor archaeologische ontgravingen om Rome.

Tupelo is een soort hout dat in Amerika, tegenwoordig op groote schaal wordt gebruikt. Het lijkt het meest op *geel* populierenhout en is niet bruikbaar voor buitenwerk, doch alleen voor binnenbetimmering.

Het hout groeit voornamelijk in Zuid Virginia, Noord Florida, en de westelijke deelen van Texas, Arkansas en Missouri. Het vindt vooral zijn toepassing bij de betimmering van tramwagens.

Bromham. Op het graf van Thomas Moore, te Bromham (Wiltshire), is de vorige week een gedenkteeken onthuld, in den vorm van een Celtisch kruis.

Santa Isabel. In het Zuidwesten van Mexico, te Sante Isabel, is een brug gebouwd van massief mahonihout, over de Rio Michol. De lengte is 30 M. bij 5 M. breedte.

Rio de Janeiro. De Braziliaansche regeering laat het paviljoen dat de tentoonstelling te St. Louis sierde, als vast gebouw te Rio de Janeiro oprichten. Het zal den naam „Palacio Monroe" dragen. De kosten daarvoor bedragen 250.000 gulden.

Venetië. Den bouw van de nieuwe „Companille" schijnt geen geluk beschoren te zijn. Er bestond twijfel omtrent de hoedanigheid van de gebezigde bouwmaterialen. De Syndic van Venetië, Graaf Grimani, droeg aan Professor Luxardo op om de gebruikte baksteen en mortel te onderzoeken, uit welk onderzoek gebleken is, dat geen van beiden de noodige waarborgen geven voor sterk en den tijd weerstand biedend werk.

Het voorstel is nu gedaan, om alles wederom tot den beganen grond af te breken en van beter materiaal op te bouwen.

Hamburg. De plannen zijn in onderzoek om een tunnel onder de Elbe te bouwen, die Hamburg met St. Pauli verbinden zal. De kosten worden geraamd op 5½ millioen gulden.

Cassel. Te Cassel wordt een nieuwe Hofschouwburg gebouwd, die ongeveer twee millioen gulden kosten zal, waarvan de Kroon 1,200.000 gulden en de stad 800.000 betalen zal. Architect is de Hr. Karst aldaar.

Stuttgart. Op 77 jarigen leeftijd overleed te Stuttgart de „Baudirector von Laiszle", vooral bekend door zijne langjarige medewerking aan het „Handbuch der Ingenieur-Wissenschaften".

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingezonden sollicitanten voor: (per maand)

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	49	jaar	salaris	f 100 —
"	"	31	"	"	- 100 —
"	"	35	"	"	- 100 —
"	"	20	"	"	- 70 —
"	"	20	"	"	- 65 —
"	"	22	"	"	- 80 —
"	"	40	"	"	- 120 —
"	"	32	"	"	- 100 —
"	"	21	"	"	- 60 —
"	"	24	"	"	- 85 —
"	"	37	"	"	- 85 —
"	"	22	"	"	- 75 —
"	"	18	"	"	- 50 —
"	"	21	"	"	- 60 —
"	"	25	"	"	- 85 —
"	"	28	"	"	- 52 —
" Teekenaar	"	20	"	"	- 50 —

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 3 DECEMBER.

AMSTERDAM. *a.* Het sloopen van de bestaande openbare lagere school der 2de klasse Lr. B., met daarbij behoorende woning, beide aan de Zandstraat, kadastraal bekend onder sectie G, no. 4707; *b.* het bouwen van eene openbare lagere school der 2de klasse met 8 klasse lokalen, op het vrijkomend terrein.

Het gem. best. 's midd. 12 u. Voorw. te verkrijgen ter stadsdrukkerij, tegen f 2 (met 2 teek.) Inl. worden gegeven ten kantore van den arch. van den dienst der publieke werken, ten stadhuize, kamer no. 148, van 2 tot 4 uur, gedurende de 3 laatste werkdagen vóór den dag der aanbesteding.

STADSKANAAL (W.). *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing met het daartoe benoodigde; *b.* glas en verfwerken.

De heer W. Hakkenes 's av. 7 u. in café Nijboer. Bestek en teek. in bovengen. café ter inzage. Inlichtingen te bekomen bij A. Pranger, bouwk. te Stadskanaal.

OUDEHORNE. Het bouwen eener kleine boerderij a. d. Rijperweg onder Terwispel.

De heer H. Wijkel, bij wien bilj. in te lev. Inl. geeft J. de Vries b. d. school te Luxwoude. Bestek en teek. ter inz. bij v. d. Wal te Tijnje.

WOENSDAG 5 DECEMBER.

APELDOORN. Het verbouwen van een winkelhuis.

De firma S. de Jong, Dorpstraat A 387, alwaar bestek en teek. vanaf 29 Nov. verkrijgbaar zijn à f 1.

ENSCHEDE. Het vergrooten van een fabriek op een terrein gelegen aan de Emmastraat.

De firma M. v. Dam en Zn., 's midd. 12 u. in hotel de Graaff. Bestek en teek. tegen f 7.50 bij den arch. H. Reijgers verkrijgb. en worden bij de aanbesteding tegen f 5 per stel terug genomen. Aanw. 5 Dec. v.m 9 u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een boerenhuis op een terrein gelegen aan den Broekheurnerweg en Poesmansdijk in de gem. Lonneker.

De heer B. Oosterveld te Broekheurne, 's midd. 12 u. in 't café van H. Haverkate aan den Haaksbergerweg, alw. bestek en teek. vanaf 30 Nov. ter inz. zijn. Inl. geeft de Firma Roesink en Wolda. Aanw. 5 Dec. v.m. 10 u. op 't bouwterrein.

HOOGEVEEN (HERBEST.). Het bouwen van twee woningen op een terrein aan de Groote Kerkstraat.

De arch. J. Carmiggelt 's av. 7 u. in 't cafe van A. Bolk, alw. bestek en teek. ter inz. zijn. Aanw. 5 Dec. v.m. 10 u.

VRIJDAG 7 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. 1. Het bouwen van een magazijn ter oppervlakte van 1553 M2; 2. het bouwen van twee woonhuizen met verdere werken, alles op een terrein, gelegen aan den Roomweg.

De firma J. J. Rozendaal 's midd. 12 u. in hotel de Graaff. Bestek met teek. tegen f 10 per stel verkrijgb. ten kantore van den arch. R. v. d. Woerd Hzn. en worden à f 7.50 per stel op den dag der besteding weder teruggenomen. Aanw. 7 Dec. v.m. 9½ u.

ENSCHEDÉ. Het bouwen van een woonhuis op een terrein gelegen aan de Javastraat aldaar.

De arch. H. Zeggelink 's midd. 12 u. in café Bezoen, alw. van af 28 Nov. bestek en teek. ter inz. Aanw. 7 Dec. v.m 9 u.

ZATERDAG 8 DECEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van een villa aan den Soerenschen weg.

De arch. N. Lodder te Kesteren, n.m. 1 u. in „Het Wapen van Gelderland."

GOOR. Het bouwen van 3 woonhuizen aan den Malberg.

De heer B. J. Groothuis 's av. 6 u. in café Weldam alw. bestek en teek. ter inz. Inl. geeft J. Wilmink Gz. Hengelo. Aanw. 8 Dec. n.m. 4 u.

WOENSDAG 12 DECEMBER.

HEEL (LIMB.). Het vergrooten der kerk aldaar.

Het R.K. parochiaal kerkbest. van den H. Stephanus, n.m. 3 u. Plannen met bestekken te verkrijgen op de pastorie tegen f 16,50. De plannen met bestekken kunnen na de besteding op de pastorie ingelev. worden tegen terugbetaling van f 15 per stel. Inl. te bekomen bij den arch. C. Franssen te Roermond. Aanw. 12 Dec. v.m. 11½ u.

DONDERDAG 13 DECEMBER.

HAARLEM. Perc. 1. Het afbreken van het voormalige huis van bewaring aan de Tuchthuisstraat en de perceelen aan de Botermarkt no. 6 en 8 en het daar ter plaatse bouwen van een school voor lager onderwijs. Perc. 2. Het doen van herstellingen aan perceel Botermarkt 10, bestemd tot bewaarderswoning.

Het gem.best., n.m. 1½ u. Bestek en teek. ter inz. ter secretari na 28 Nov. en alsdan ad f 1.50 verkrijgbaar.

's-GRAVENHAGE. Bestek 22. Het bouwen van haltegebouwen, wachterswoningen en andere dienstgebouwen, het maken van perrons en afsluitingen, benevens verschillende bijkomende werken op terreinen gelegen langs de spoorbaan der Z. H. E. S. M. in de gemeente 's Hage, Voorburg en Wassenaar.

De directie der Z. H. E. S. M. n.m. 1½ u. in 't Zuid-Holl. koffiehuis te 's-Hage.

MOERDIJK (N.-BR.). Het herbouwen van een pensionaat, kweekschool met daaraan verbonden leerschool, school voor handwerken, bewaarschool en het voor deze school nog benoodigde meubilair.

Het R.K. kerkbest. der parochie van den H. Stephanus te Moerdijk, n.m. 2 u. in het café van den Wed. Corsmit aldaar. Bestek en teek. ter inz. in het café van de Wed. Corsmit te Moerdijk en in het Hotel „Piet Jonkers" te Breda en verkrijgb. ad f 4.50 per stel bij J. C. Hermans, Marienburg 18 te Nijmegen. Aanw. 6 Dec., v.m. 11 u. in het hotel „Piet Jonkers" te Breda en op 13 Dec. v.m. 11½ u. op het bouwterrein. Alleen diegenen welke in het bezit zijn van bestek en teek. worden tot de aanwijzing en besteding toegelaten.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

14 NOVEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het verbouwen en uitbreiden der oliekokerij „de Kroon" aan den Spaarndammerweg, voor de firma F. Alberdingk en Zn. Door de arch. Jos. Cuijpers en J. Stuijt.

Gegund aan J. J. P. Thuring te Amsterdam.

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen van de heerenbehuizing, gelegen Zuidersingel no. 1, onder architectuur van K. en G. Hoekzema Kz.

Gegund als volgt: R. Jansen, timmerwerk, f 3940; S. v. d. Warf, schilderwerk f 785; T. W. Olthoff, behangwerk f 227,80.

TILBURG. Het bouwen van een weverij, voor rekening van de firma A. en N. Mutsaerts. Door den arch. Jan B. Rens te Goirle.

a. is met, *b.* is zonder cocolitplaten

a. Laagste inschr. Joh. Appels, f 14716.

b. Joh. Appels, f 14151. Gegund.

Separatie en Plafondplaten

worden door mij tegen de meest concurreerende prijzen geleverd.

Groote voorraad in verschillende maten voorradig.

Gebr. MIJNLIEFF - Nijmegen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 15den Januari 1907, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1088.

Het maken van uitbreidingen aan de Centrale Werkplaatsen met bijbehoorende werken op het station TILBURG.

Begroeting f 211.700.—.

De besteding geschiedt volgens § 104 van het bestek.

Het bestek ligt van den 29sten Nov. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur Jhr. H. H. SANDBERG VAN BOELENS te *Breda*, en is op *franco* aanvraag (per brief aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 4.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 18den Dec. 1906 ten 1.30 ure namiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 22sten November 1906.

LIFTEN,

voor **elke beweegkracht** en van **elke capaciteit,** met **uitstekend werkenden VALBESCHERMER,** met **automatisch werkende SCHACHTDEURSLUITINGEN** en **STOPINRICHTING** voor elke verdieping, worden vervaardigd door de

Machinefabriek „DE ZAAN"
te WORMERVEER.

Prijzen en attesten, waaronder van een 4-persoons electrische lift, welke gedurende hare tweejarige werking niet de geringste stoornis ondervond, op aanvraag.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-**schade en op het **Leven**
De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam,** Sophiaplein — **Rotterdam,** Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda,** Prinsenkade — **Haarlem,** Groote Houtstraat 71, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen,** In de Betoustraat 8 — **Groningen,** Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen,** IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratichouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . . .	- 1.262.880.00
Betaalde Brandschades tot ult. 1905	- 29.383.000.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 18den Dec. 1906, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1095.

De levering van grove gewasschen grind ten behoeve der lijn LEIDEN-WOERDEN.

De besteding geschiedt volgens art. 10 van het bestek.

Het bestek ligt van den 30sten Nov. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. J. VAN HOORN te *Utrecht*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 0.50.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Utrecht, den 27sten November 1906.

16 NOVEMBER.

WIJK BIJ DUURSTEDE. Het bouwen van een landbouwerswoning op het land genaamd: „Pikkersboomgaard" aan den Lekdijk. Door de regenten van 't Ewoud- en Elisabeth gasthuis.

Gegund aan T. v. Zoest te Wijk bij Duurstede.

19 NOVEMBER.

ARNHEM (ONDERH.). Het afbreken van negen woningen aan de Bloemstraat en het daar ter plaatse bouwen van een heel huis en een beneden en bovenhuis. Door den arch. A. J. Scheever, namens den heer H. Schaap.

Laagste inschrijver G. Folmer, Arnhem, voor f 10459.

NAALDWIJK. Het bouwen van de electrische centrale met machinistenwoningen. Door het gemeentebestuur.

Laagstr inschr. A. A. Vroeg, f 15398.

20 NOVEMBER.

POELDIJK. Het bouwen van 14 arbeiderswoningen, voor rekening van den heer P. van Paassen en Co. Door den bouwk. P. v. d. Voort.

Blok 1. Metselw. Laagste inschr. Franken, Monster, f 3294.

Timmerw. P. v. Veen Az., f 2575.

Blok 2. Metselw. Franken, Monster, f 3397.

Timmerw. P. v. Veen Az., f 2525. Gunning aangehouden.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. A. 20117.

(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij.
zijn uiterst licht (circa 13 Kils per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Antilood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRAENNBURG, Groningen.
Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl, „Ideaal", E. BUCKER & Co.'s Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY, Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluiklader. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenhouwwerk. — v. d. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flux". — VAN DE POLL, Purmerend.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW, Amsterdam.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmeederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amst.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
„Flux" Bovenlichtsluiting. — VAN DE POLL, Purmerend.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 30a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakiverdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
„Kosmos" vouwplaten tegen vocht. — A. W. ANDERNACH, Beuel a/Rh.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk. — WED. J. AHREND & ZN., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht, — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalkstein. — J. H. P. JANSE, Amsterdam
Natuursteenbewerking. — G. W. HARMSEN, Amsterdam.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Plafondplaten. — GEBR. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Raamsluitingen voor **alle** raamconstr. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & ZN., Rotterdam - Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam

Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengaas. — F. A. CLOER, Amsterdam.
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Steengoed of kngeïsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Beifeld en Tegelen (Limburg.)
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoomtimmertabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De 1e Ned. Trockenstuccfabriek, Venlo.
Urinoirs (Torflit. — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines. — DREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 71/W.
Zechit. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

„BOUWMATERIALEN"
voorheen **M. LUIJTEN.**
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Specialiteiten op het gebied van **KALK** voor alle doeleinden.

Voor **Waterdichtmaken** van gebouwen en muurwerk onder garantie en voor leverantie van het door Rijks-Commissiën goedgekeurde, in Rijks- en Gemeente-bestekken voorgeschrevene vochtwerend fabrikaat

Extract van Steenbeschermer,
wende men zich tot
De Ned. Steenbeschermerfabriek,
NIJMEGEN.

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.
ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN
merk „ETERNIT" (*wettig gedeponeerd*).
Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.
Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking
merk „SCHETSELAAR".
Vraag monsters en prijs.

W. BERNET & C°.,
IJZERHANDEL.
AMSTERDAM.
GROOTE VOORRAAD
Balk-Staal van No. 8 tot en met 40 en
U Staal van No. 3 to ten met 30.

Firma F. W. BRAAT, Delft,
Koninklijke Stoomfabriek van
Werken in Zink en andere Metalen,
beveelt zich aan voor de levering van alle soorten van **Ornamenten** in **Zink, Koper, Brons, Lood** en **gesmeed IJzer.**
Eigenaar der **Koninklijke Fabriek van gegoten Zink-** en **Bronswerken** onder de firma L. SCHÜTZ & ZOON te *ZEIST*.
Aanleg van **Centrale Verwarming** naar alle systemen.
Brochures en albums op aanvrag verkrijgbaar.
Galvaniseerinrichting.
Hoofdagent der firma S. J. ARNHEIM te *Berlijn*, **Kon. Keiz. Fabriek van Brandkasten, Kluisdeuren, Safe-Deposits. enz.**

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

(Voor rekening van den Staat der Nederlanden.)

Op DINSDAG, den 8sten Januari 1907, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Het maken van den gedeeltelijken onderbouw eener draaibrug, een remmingwerk met steunjukken en huisje en bijkomende werken in het bed der omgelegde Gouwe nabij GOUDA.

De besteding geschiedt volgens § 35 van het Programma.

Het Programma ligt van den 1sten December 1906. ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Brug-Ingenieur P. JOOSTING te *Utrecht*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 2.—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 11den December 1906 ten 1.30 ure namiddag *(West Europesche tijd)* bij de bestaande Gouwebrug.

Utrecht, den 27sten November 1906.

Generaal-Vertegenwoordigers voor Nederland van F. C. Weyerstall. — Centrale Verwarming. — Elberfeld.

HERCUL

sluiting voor bovenlichten werkt excentrisch en opent ook de meest klemmende ramen.

Importeurs: **Luijke & Co.** Rotterdam.

HERCUL

№ 29752. ANTILOOD.

LABORATORIUM
VOOR
Chemisch en Microscopisch Onderzoek:
Dr. VAN HAMEL ROOS EN HARMENS
Adviseurs voor Scheikundige en Hygiënische Zaken
VAN HET HUIS VAN
H. M. DE KONINGIN.

AFSCHRIFT.

ATTEST

BETREFFENDE DE

CONTROLE-ONDERZOEKING van

Verfstof „ANTILOOD"

van de Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.

GRONINGER LAKFABRIEK — HANDELS A. L. MERK — voorheen R. KRANENBURG.

WETTIG GEDEPONEERD.

Ondergeteekenden verklaren, op grond hunner onderzoekingen, dat het artikel voornoemd vrij is van looddeelen en andere metaalverbindingen, welker aanwending, uit een hygiënisch oogpunt, aftekeuren is.

Verschillende proefnemingen bewezen, dat deze verf een grooter dekkend vermogen bezit dan loodwit.

De Directeuren van het Laboratorium voornoemd:
(w. g.) Dr. VAN HAMEL ROOS & HARMENS.

AMSTERDAM, 27 October 1906.
(Keizersgracht 291.)

De onderzoekingen voor afnemers van de Firma's, welke hunne artikelen onder voortdurende controle gesteld hebben, geschieden kosteloos.

De monsters voor Controle-Analyses worden van de fabrieken betrokken en het resultaat der expertises vergeleken met dat der door afnemers aangeboden monsters en in de winkels of depôts verkochte waren.

De Directie van het Laboratorium is gemachtigd, krachtens contract, bij gebleken vervalsching, de resultaten der analyses en de opheffing der controle te publiceeren.

Bank te Verviers.

Uitgevoerd in STUCSTEEN (Euville) en STUC MARMER door

A. DANIEL & FILS,

PARIS.

Vertegenwoerdiger:

The Dutch Mercantile Cy.,

B. F. HAGEN,

ROTTERDAM.

MARTIN & Co.,

AMSTERDAM

Achter Oostelade bij het Paleis voor Volksvlijt.

HOUTEN PARQUETVLOEREN in Asphalt-Massive en Parquet-Tapis.

Worden door ons uitsluitend gelegd door werklieden van de fabriek.

HOUTEN HOOFD- EN TUSSCHENBALUSTERS.

ELECTRO-TECHNISCH INSTALLATIE-BUREAU

CH. G. LANDRÉ.

SPUI 14—16. AMSTERDAM.

Intercommunaal Telephoon No. 999.

Bijkantoor gevestigd te TILBURG, Heuvelstraat 15.

Interc. Telefoonnummer 284.

Plannen en Begrootingen kosteloos.

Electrische Kracht- en Licht-Installaties voor Gelijk-, Wissel- en Draaistroom.

Echt Haeusler'sche Houtcementen Dakbedekking.

Bekwame dakdekker-, blikslager- en bouwwerkmeesters als

UITVOERENDE VERTEGENWOORDIGERS

voor Nederland en Koloniën worden GEVRAAGD.

BRIEVEN MET REFERENTIËN TE ADRESSEEREN AAN DE FIRMA

C. F. BEER. KEULEN (RIJN).

GENERAAL-VERTEGENWOORDIGER DER FIRMA C. S. HAUESLER. — UITVINDER DER HOUTCEMENT.

48 Gouden Medailles. — 7 Patenten. — Meerdere Hofdiploma's.

NOTITIE: Gelijktijdig breng ik ter kennis der Heeren Belanghebbenden dat de firma N.V. Handel in Bouwmaterialen v. I. A. SMITS & ZOON, AMSTERDAM *sedert 1 Jan. 1906* niet meer *mijne vertegenwoordigers voor Nederland en Koloniën zijn.*

Bouwmateriaalhandel

„STEENOORD".

Trekweg 5. **Den Haag.**

Alleenverkoopster voor Nederland en Koloniën van

Kunstmatige Portland Cement

van de sedert 4 maanden in werking zijnde fabriek te Hemixem bij Antwerpen

merk **VAN DEN HEUVEL,**

ruim voldoende aan de Alg. Voorwaarden van Waterstaat, Genie en andere Rijks-, Prov. en Gemeentelijke Voorwaarden.

Vraagt PRIJS en PROEFSTATEN aan bovengenoemd adres.

ONDER DEN SINT MAARTEN

HAARLEM — AMSTERDAM

PARIJS

EXPOSITIE VAN EEN GROOTE COLLECTIE

Smyrna Karpetten

NAAR SPECIALE ONTWERPEN.

GEDURENDE DE MAAND OCTOBER.

ROKIN N°. 10 AMSTERDAM.

Naaml. Venn.

Dordrechtsche Asphaltfabriek

v/h. fa. RODENBURG & Co.

ASPHALT-DAKPAPIEREN
CEMENT-MASTIEK (MERK „ETNA")
HOUTCEMENT
PAPPOLEUM
ASPHALTVLOEREN en
DAKBEDEKKINGEN

worden onder veeljarige garantie uitgevoerd.

Scoriae Bricks,

20×9×8 — 20×9×10 — 20×9×12½ en 23×9×10 cM.

zoowel voor KEI- als KLINKERBESTRATING.

UITSLUITEND VERKRIJGBAAR BIJ

W. DEURVORST - Den Haag,

Kantoor KRAYENHOFFSTRAAT 54

tegenover Station Holl. Spoor.

Gemeente AMSTERDAM.

Burgemeester en Wethouders van *Amsterdam* roepen sollicitanten op naar de betrekking van

ADJUNCT-INSPECTEUR

2e klasse

bij het Gemeentelijk Bouw- en Woningtoezicht, aan welke betrekking eene jaarwedde verbonden is van **f 1200—f 2000.**

Sollicitatie-adressen, op zegel gesteld, moeten voor **8 December 1906** zijn ingediend.

Zij, met wie persoonlijke kennismaking wordt verlangd, zullen daartoe worden opgeroepen.

Amsterdam, 17 November 1906.

Burgemeester en Wethouders van Amsterdam
VAN LEEUWEN.
de Secretaris,
J. A. BAÉZA.

Muschelkalkstein.

Het materiaal bij uitnemendheid voor monumentaalbouw.

In Duitschland bij de meeste groote gebouwen toegepast, o.a.

Regeeringsgebouw	Coblenz
Politiepresidium	Keulen
Automatenrestaurant Friedrichsstrasse	Berlin
Restaurant Alt Bayern	„
Aschingers Concerthuis	„
Aschingers Hotel	„
Romanischer Hof	„
Papierhaus Dessauerstrasse	„
Groote Bouw Stollwerk	Keulen

en veel meer andere gebouwen, is bewerkt te verkrijgen door tusschenkomst van

J. H. P. JANSE,

Marnixstraat 402, AMSTERDAM.

Vertegenwoordiger der

Kaisersteinbruch Aktiengesellschaft, Keulen.

MONSTERS en OFFERTE gratis.

ATELIER VOOR
GEBRAND-GESCHILDERD
en GEKLEURD GLAS IN LOOD

J. J. B. J. BOUVY
DORDRECHT.
FILIALEN:
AMSTERDAM en ROTTERDAM.

STALEN BALKEN

N. V. DE NEDERLANDSCHE STAAL-INDUSTRIE, voorheen H. E. Oving Jr.,
Gelderschekade 31—33, ROTTERDAM.

Stoommachines - Ketels.

ZUID-HOLLANDSCHE

Machinefabriek en Constructiewerkplaats.

Directeur: ANTON KRÖNER.

Beeklaan 138. **'s-Gravenhage.**

---

v. d. Schuijt & Kuntze,

INGENIEURS,

AMSTERDAM.

Centrale Verwarmingen.

Pijpleidingen,
Ribbenbuizen, enz.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.
Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.

NIJMEGEN.

Handel in

Kokosgipsplaten

voor plafonds en muren,
lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor
Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,
geheel brand- en gehoorvrij.
HOLLE-PLATEN in voorraad.

ORIGINEELE

Stigler-liften.

Ingenieursbureau

HUYGEN & WESSEL,

ROTTERDAM.

VAN DER MAAS & Co.

Den Haag — Bussum.

Architecten en Beeldhouwers.

Ateliers tot artistieke bewerking van Hout en Steen.

Vervaardigen alle beeld- en steenhouwwerken.
Beeldhouwwerk
op kunstnijverheidsgebied.
ADMINISTRATIE:
Willem de Zwijgerlaan 25.
DEN HAAG.

H. WESTENBERG - Almelo.

Brandvrije Cementijzer-constructies.

Speciaal adres voor goedkoope BETONVLOEREN in fabrieken, magazijnen enz.

TELEFOON INT. 3206.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIETOR.

Houtcement.- Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY VOOR BETONWERKEN

DIRECTEUR J. N. LANDRÉ

CEMENT YZERWERKEN
VOLGENS SYSTEEM MONIER
EN AANVERWANTE STELSELS
BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD 5½ OMVAL TELEFOON No. 3028.

LOUIS LANGHE.

Patent Exhaust Ventilator,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER
dan elk bekend systeem.

Vraagt de prijscourant van November 1905.

D. P. H. HASSELMAN,

AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.

Telephoon No. 857

ZECHIT

MAAKT BETON EN PLEISTERWERK WATERDICHT.

ZECHIT verzekert droge kelders en fundeeringsmuren in vochtigen bodem.

ZECHIT bepleistering absoluut bestand tegen het weer en ondoordringbaar voor water bij slagregens.

ZECHIT maakt vochtige muren droog.

ZECHIT geeft waterdichte en vorstvrije brouwerijkelders.

ZECHIT maakt beerkuilen en putten voor huishoudwater ondoordringbaar.

ZECHIT is bestand tegen beerwater, oplossingen van zouten, minerale wateren, enz., het heeft veel meer weerstandsvermogen dan cement-bepleistering.

Nog nimmer bereikte uitkomsten van beproevingen door het Kgl. Materialenprüfungs-amter, Berlijn. Hoogst waardeerende beoordeeling door de eerste deskundigen.

Zechsteen en Zechitwerke Bredelar G. m. b. H. Cassel.

Vertegenwoordiger:

I. LEHREN,

Nieuwe Heerengracht 37, Amsterdam.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.

's GRAVENHAGE.

N.V. Utrechtsche Asphaltfabriek

v.h. Firma STEIN & TAKKEN.

VULKAAN Hout-Cement, Dakbe- Cement-Mastix dekking

ASPHALTVLOEREN, enz.

Grondboringen. Pijpwellen.

Ontijzerings- Inrichtingen.

A. J. STOEL Jr., Haarlem.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN.

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 8 tot 32 cM. voorradig. tot 30 cM. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

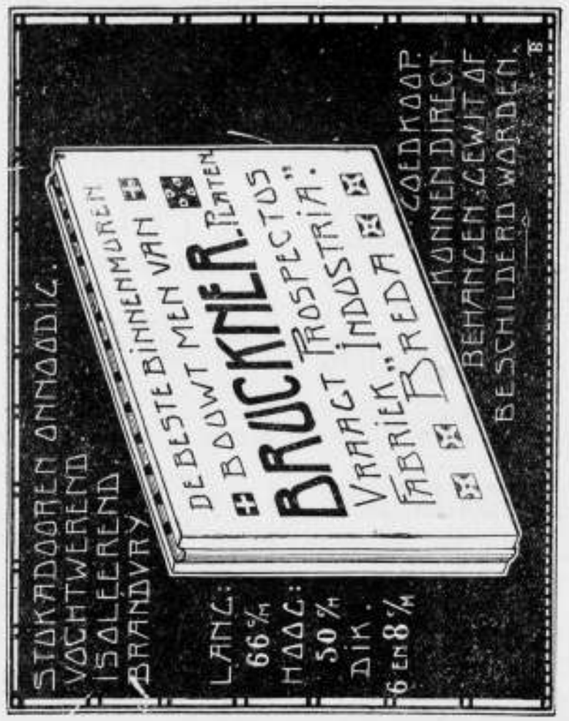

PRISMA'S LUXFER.

KAMER VERLICHT

Zonder Prisma's. Met Prisma's.

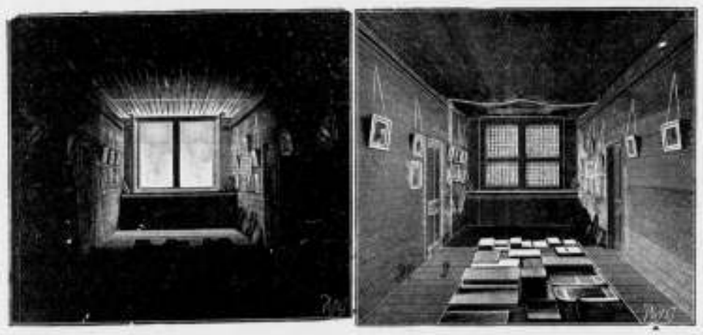

Voor inlichtingen wende men zich tot **WM. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST,

Hagen i. W.

Centrale Verwarmingen

naar verschillende systemen.

Talrijke Nederlandsche referenties.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het vervaardigen van **Bestektekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend. Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN.

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

JAN HAMER & Co.

Fredriksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

Automatische en Kunstmatige

Ventilatie inrichtingen

Syst. „BOYLE" & „WING".

Voor de ventilatie van **GESTICHTEN, ZIEKENHUIZEN, HOTELS, RESTAURANTS, SOCIËTEITEN, WOONHUIZEN, SCHOLEN, KERKEN, WERKPLAATSEN, KANTOREN enz.**

In tal van **RIJKS-, GEMEENTE- en PARTICULIERE** gebouwen, **hier te lande,** met het **meeste succes** toegepast.

N.B. Daar eene goede ventilatie afhankelijk is van de juiste grootte en plaatsing der toestellen, wijzen wij er op, dat onze bemoeiingen in deze zich niet zoozeer bepalen tot het verkoopen van enkele ventilators maar mede hoofdzakelijk tot het specificeeren van de complete inrichting, welke **gegevens gratis verstrekt** worden.

Duizende toepassingen.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

J. P. GROENENDIJK,

Beeklaan 248, DEN HAAG. — Telefoon No. 1710.

Huis- en Decoratie-Schilder.

ATELIER voor eenvoudig en geschilderd

Glas in lood, Glas in koper enz.

PRIJZEN UITERST BILLIJK.

Teekeningen en prijsopgaaf worden kosteloos aangeboden.

GREY-BALKEN

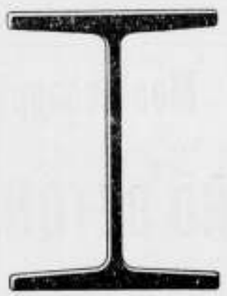

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

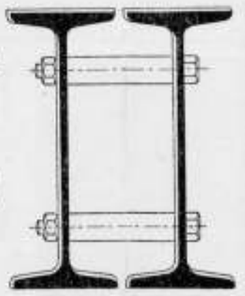

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem, — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg WATERLEIDING.

Grootste lichtkracht bij geringe gasverbruik.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

Gaat vanzelf aan en uit. Automatisch, zoodra de kraan wordt open- of dichtgedraaid.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee,

Laan van Meerdervoort 186

DEN HAAG.

Interc. Tel. 2658.

Een best en voordeelig

adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.

Geisers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.

CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.

Begrootingen, prijsopgaven en offerten worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

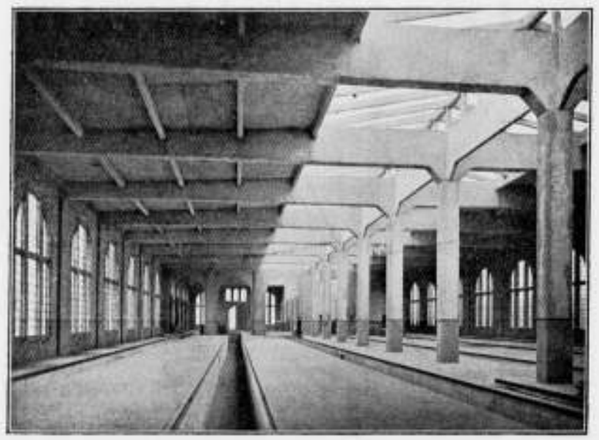

Rijtuig-remise der Z. Holl. El. Sp. Mij. te Leidschendam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON.

DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.

Interc. Telephoon 2669.

Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. No 49

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VD MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*, F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ed. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR. HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Het gebouw voor den Centralen Gezondheidsraad, door W. J. de Groot. — Gemeentehuis te Zeist. — Prijskamp in Schoone Bouwkunst 1906. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en alloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een dubbele plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. Prijs der Advertentien: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Afdeeling Amsterdam.

Aan heeren leden van de Afdeeling Amstedam der Mij. tot Bev. der Bouwkunst.

Amsterdam, 4 December 1906.

Naar aanleiding van een schrijven der „Afdeeling Amsterdam van de Algemeene Nederlandsche Vereeniging van Opzichters en Teekenaars" is op de vergadering onzer Afdeeling, gehouden 30 Nov. l.l., aan de orde gesteld een voorstel tot vaststelling eener uniforme arbeidsregeling voor opzichters en teekenaars, in verband met eene salarisregeling van overwerk.

Bedoelde voorstellen luiden, wat betreft de arbeidsregeling:

a. De arbeidsdag van de opzichters worde bepaald door dien der werklieden.
b. De arbeidsdag van teekenaars worde op 7 uren bepaald.
c. De nacht worde gerekend in te gaan 's avonds 10 uur en te eindigen 's morgens 6 uur.

en wat betreft de salaris regeling:

a. Zoowel aan opzichters als aan teekenaars wordt voor elk overuur het loon betaald met 30 pCt. verhooging;
b. voor nacht- en Zondagwerk het loon met 100 pCt. verhooging.

Voldoende aan het besluit der Vergadering hebben wij de eer U kennis te geven, dat de voorgestelde regeling door de vergadering als billijk erkend is en dat deze U beleefdelijk aanbeveelt er rekening mede te houden bij de aanstelling van het personeel.

Namens het Bestuur der Afdeeling Amsterdam van de Mij. tot Bev. der Bouwk.,
W. J. de Groot, *Voorzitter*,
J. H. W. Leliman, *Secretaris*.

De aandacht van de commissie voor de uitgave van het Carnegie-album is er op gevestigd, dat boven het programma van de prijsvraag voorkomende in den tekst van het werk niet is afgedrukt de beschikbare bouwsom. Deze volkomen juiste opmerking heeft de commissie dadelijk een onderzoek doen instellen naar de oorzaak van deze vergissing, onverklaarbaar, daar de uitgever het officieele gedrukte programma slechts had te laten overnemen. In elk geval zal in een der volgende afleveringen het verzuim hersteld worden.

HET GEBOUW VOOR DEN CENTRALEN GEZONDHEIDSRAAD.

Met groote belangstelling en zekere ingenomenheid nam ik kennis van het artikel onder bovenstaand hoofd in ons vorig weekblad. Ik dacht het goed, dat op gebeurtenissen als daarin worden behandeld, op krachtige wijze de aandacht wordt gevestigd en daardoor de belangen der Bouwkunst worden bevorderd, want dit moet het doel zijn van het artikel, anders had het in ons blad niet moeten worden geplaatst.

Doch als de onbekende schrijver meent te zijn geslaagd

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

in het streven naar dit doel, dan meen ik, dat teleurstelling zijn deel zal worden.

Er wordt door hem in het artikel veel gezegd, maar voor de lezers niets bewezen.

Ik acht mij niet geroepen den Heer Blooker te verdedigen; indien hij meent, dat verdediging noodig mocht wezen, dan heeft de ervaring van hem in het openbaar leven bewezen, dat hij daartoe zelf uitnemend in staat is en dit zal doen ter plaatse waar zulks behoort.

Doch voor mij als lezer van het artikel blijven te veel vragen over om het zoo maar, zonder meer, te kunnen aanvaarden als volkomen juist.

De jongere Amsterdamsche architect die — volgens den schrijver — zich er toe leende een goedkooper tegenplan te maken, kan bezwaarlijk protest aanteekenen tegen die kwalificatie zonder voor den dag te komen, en is nu bij voorbaat reeds in ons Weekblad aangeduid als iemand die zijn taak niet opvat als der bouwkunst bevorderlijk. Immers er wordt, ik zou haast zeggen „geinsinueerd", dat hij, om de begrooting te drukken, de vormen van zoodanige eenvoudigheid koos, dat hier weinig aan een eenigszins waardig Rijksgebouw voor het beoogde doel kon worden gedacht. Zoo iets heb ik zelfs van het Amsterdamsche beursgebouw nog nergens gelezen, waarvan de bouwmeester bij de inwijding werd geridderd, en van welk gebouw de soberheid ieder treft en, naar ik meen, in niet geringe mate de roem er van uit maakt.

Wil men in ons Weekblad oordeelen over de juistheid van het bouwkundig deel der aan ons oordeel onderworpen kwestie (want het geschil van anderen aard tusschen de meerderheid der leden en zelfs buitengewone leden van den Centralen Raad en den Heer Blooker staat buiten ons bouwkundig beoordeelingsvermogen), dan heeft de schrijver ons te laten *lezen*:

1°. het programma van eischen, waaraan het ontwerp van den Rijksbouwmeester had te voldoen, en

2°. het programma van eischen waaraan het ontwerp van den jongen Amsterdamschen architect moest voldoen;

en heeft hij ons te laten *zien* de oplossingen die elk aan het hun gestelde vraagstuk hadden gegeven.

M. a. w., het door hem geschrevene zal door bewijzen zijn te staven.

Ieder bevoegde kan dan mede-beoordeelen of het belang der bouwkunst zich moest verzetten tegen het aanbrengen van vereenvoudigingen in 's Rijksbouwmeesters ontwerp en moest vorderen het ten eenenmale onvoldoende oordeelen van het ontwerp van den jeugdigen Amsterd. architect, al had dit ontwerp nog wel eenige verdienste, zooals wordt medegedeeld.

Tot zoolang wensch ik, die uit ervaring ook weet hoe een eenmaal opgevatte meening in commissies en besturen op de spits wordt gedreven en doorgezet, mijn oordeel op te schorten ten opzichte van de zaak in het artikel behandeld.

Verder het volgende.

Aan het einde van zijn artikel, zegt de schrijver, dat de Kamer eenzijdig zal worden ingelicht door een nu eenmaal geen ongelijk willend bekennen lid, en de landsbelangen in deze schade zullen leiden.

Hierdoor is een staatsburgerlijke aangelegenheid in ons Weekblad aan de orde gesteld.

Wat nu dat landsbelang betreft, daarover is mijne meening, dat ik in sterke mate betwijfel of de laboratoriumafdeelingen in het gebouw wel beslist noodig zijn. Ik heb mij voorgesteld, en meerdere landsburgers met mij, dat de bemoeiingen van den Centralen Gezondheidsraad zich meer zouden uitstrekken op het gebied der practische toepassing van hetgeen in de vele binnen- en buitenlandsche laboratoria al reeds in het belang der volksgezondheid was ontdekt en in dat belang openbaar gemaakt. Doet hij dit, dan heeft die Raad voorloopig al meer dan genoeg te doen.

Wil een Regeering meest practisch in het belang der volksgezondheid werkzaam zijn, dan trekke zij gelden uit voor de stichting van een of meer scholen voor M. Technisch Onderwijs, waar men leeren kan eenvoudige woningen te bouwen, beantwoordende aan de eischen der hygiëne. Doordat dit tot heden in ons land is verzuimd, worden verklaard de talrijke voorbeelden van treurigen en ongezonden woningbouw welke in de provincie zoowel als in de steden worden aangetroffen.

Ware de Staat reeds een halve of een kwarteeuw geleden daarmede aangevangen, dan wil het mij toeschijnen, dat er op dit oogenblik vermoedelijk minder sprake behoefde te zijn van een afzonderlijk laboratorium, uitsluitend ten dienste van een Gezondheidsraad, gezeteld in een stad, waarin reeds Rijks-laboratoria zich bevinden.

De staat van 's lands geldmiddelen brengt m. i. mede, dat niet het eene Rijkslaboratorium naast het andere verrijst, maar de bestaande desgevorderd mede worden dienstbaar gemaakt aan werkelijk vaststaand gebleken behoeften van den Gezondheidsraad.

Eindigende, gaf ik nog als mijne meening te kennen, dat het mij voorkomt meer te zijn in overeenstemming met de waardigheid van ons orgaan, dat stukken, inhoudende zulke krasse veroordeelingen als voorkomen in dat van den onbekenden schrijver, in het vervolg door den schrijver worden onderteekend, tenzij de Redactie meent het voor hare verantwoordelijkheid te kunnen nemen.

Amsterdam 3/12, '06. W. J. de Groot.

Uit bovenstaand stukje van den heer de Groot blijkt mij, dat hij de bedoeling van het door mij ingezonden artikel verkeerd heeft opgevat.

Niet een appèl op het oordeel der vakgenooten is bedoeld, doch slechts eene eenvoudige mededeeling van feiten, gebaseerd op een lijvigen bundel stukken.

Die stukken zelf hier als bewijsgrond weer te geven, zou geen belang hebben voor de lezers van het Bouwkundig Weekblad. Wie het door mij gezegde aan de stukken wil toetsen, leze daartoe de oorspronkelijke stukken zelf.

Juist omdat het slechts feiten betrof, achtte ik een onderteekenen onnoodig. Nu echter daarin bedoelingen gezocht worden die er niet in neergelegd zijn, ben ik verplicht persoonlijk daartegen op te komen.

Bedoeling toch om den architect van het tegenplan Blooker te beleedigen, of te insinuëeren, bestond er bij mij volstrekt niet, en ik kan ook na herlezing van het door mij geschrevene daarin niets van dien aard vinden. Misschien is de uitdrukking, „er zich toe leende", minder juist gekozen, daar slechts bedoeld was aan te geven, dat de architect hier niet uit eigen initiatief handelde. Mocht men het anders opvatten, dan neem ik dat woord gaarne terug.

Wanneer de gekozen architectuur-oplossing, volgens mijn persoonlijk oordeel, te eenvoudig voor het doel wordt geacht, dan kan zulks evenmin eene beleediging inhouden en kan daarvan geappelleerd worden op het oordeel der vakgenooten door publicatie van het plan door den betrokkene.

Op de verdere beschouwingen wil ik den heer de Groot niet volgen. Hij, noch ik, kan uitmaken of laboratoria voor den Gezondheidsraad al dan niet noodig zijn. De deskundigen achtten ze wèl noodig, en ter geruststelling kan ik den heer de Groot verzekeren, dat wel degelijk de mogelijkheid

PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST, 1906.

ONTWERP: J. M. VAN DER MEY, GOUDEN MEDAILLE.

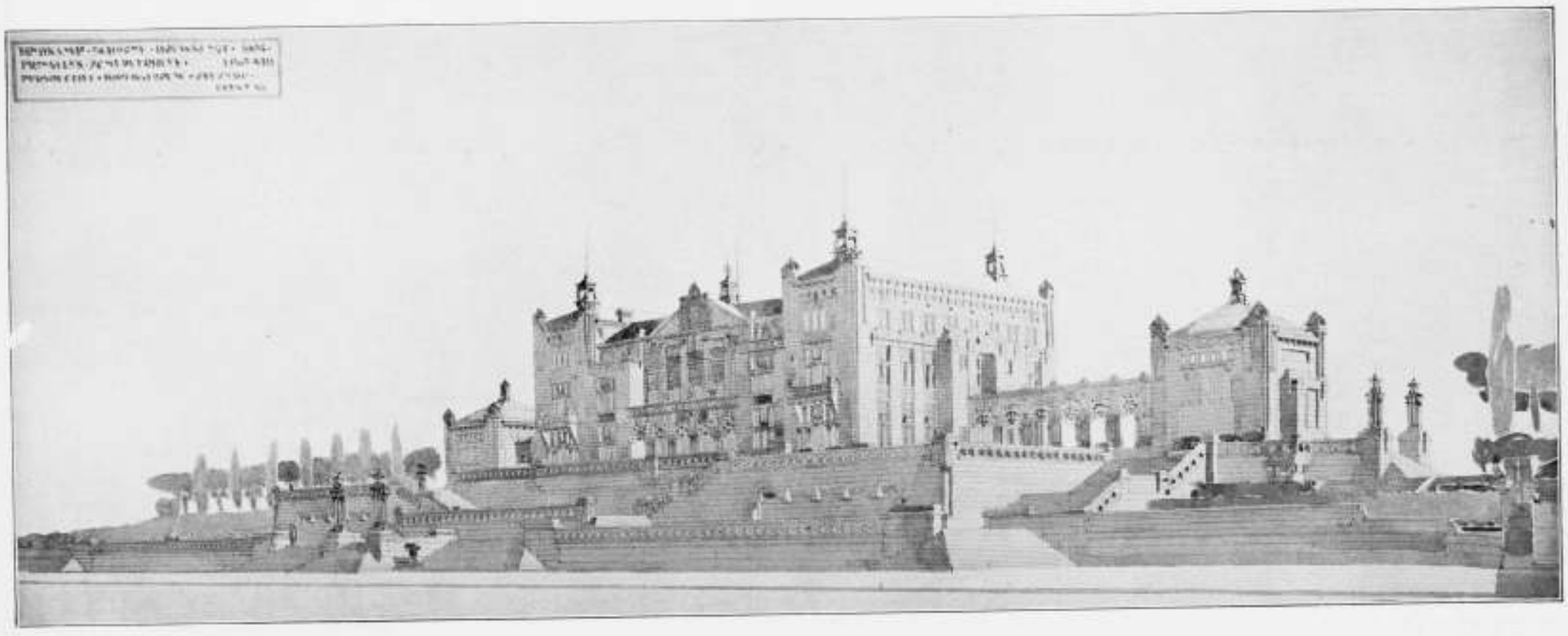

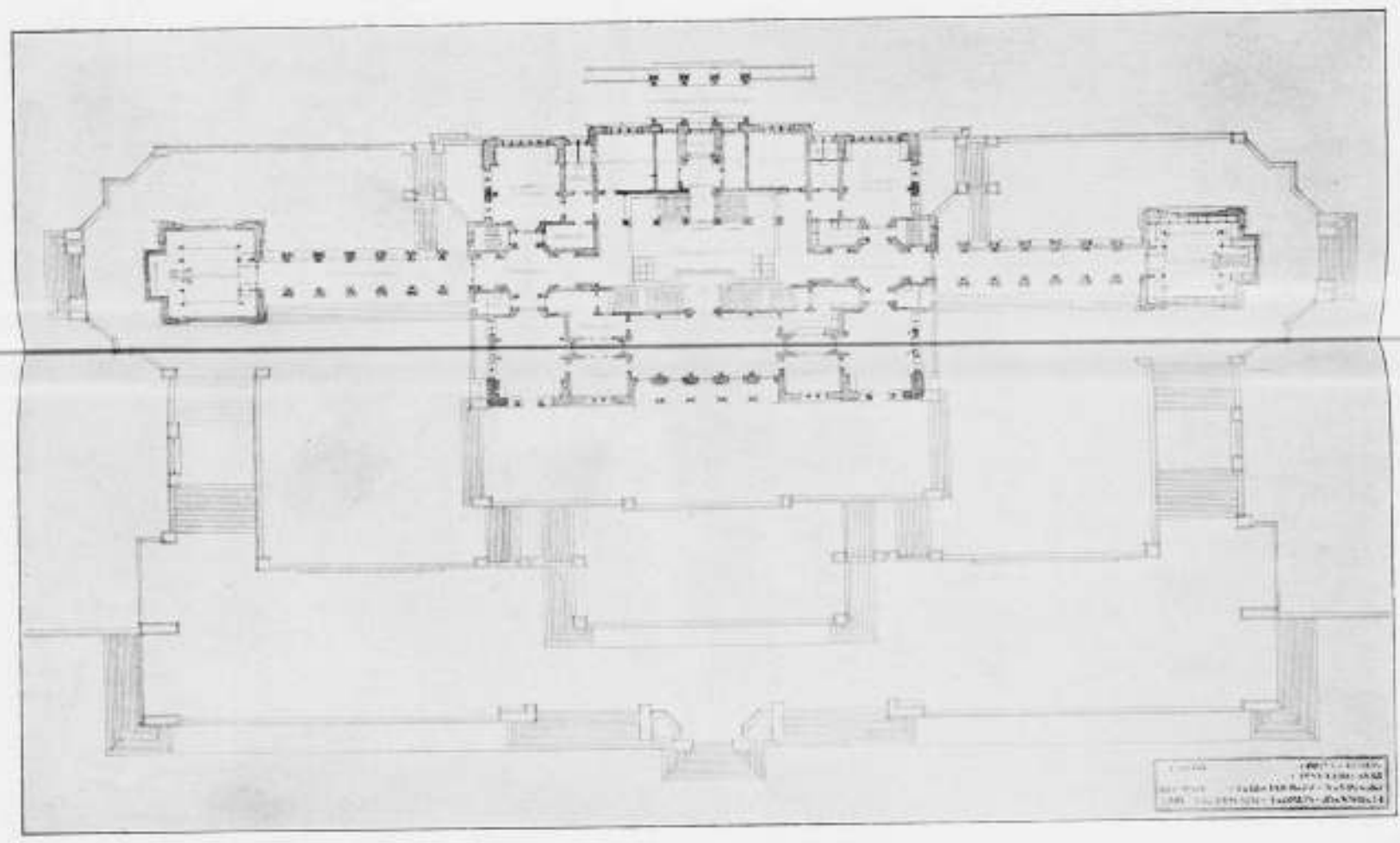

Hoofdverdieping.

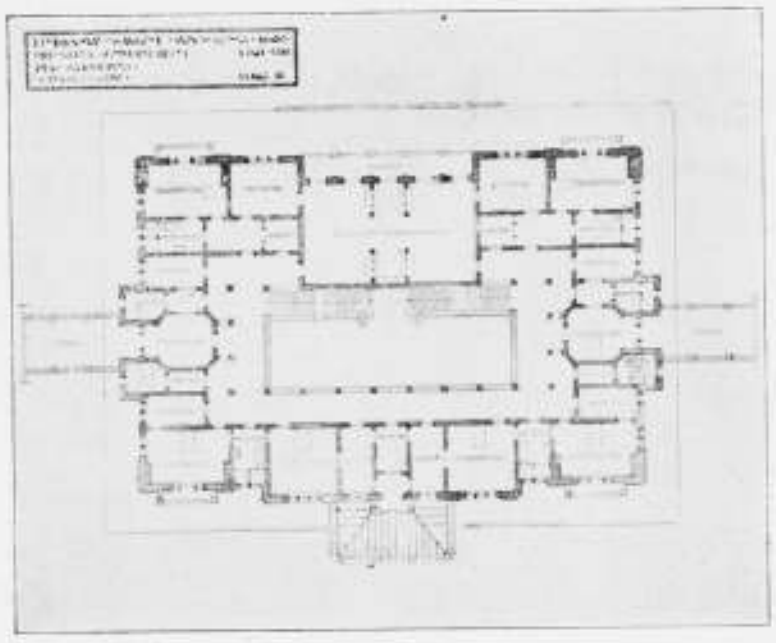

1e verdieping.

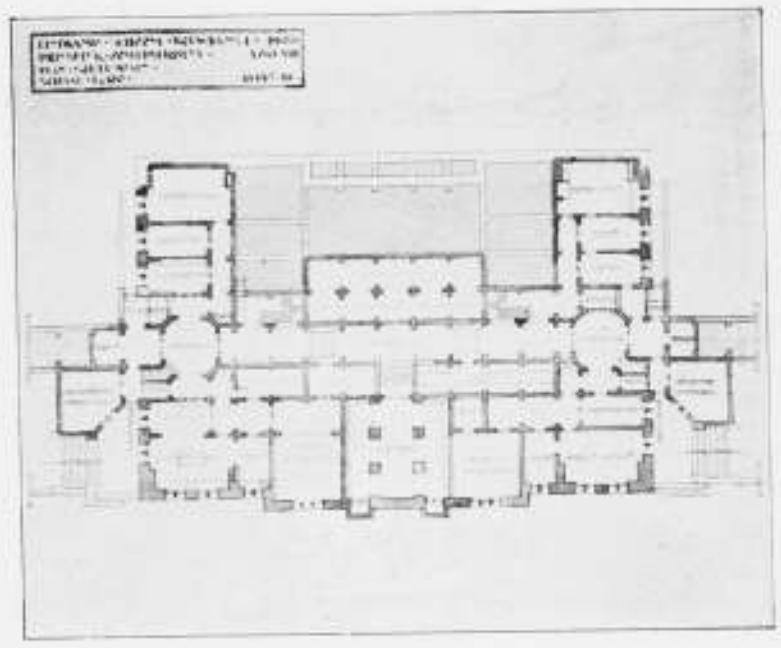

2e verdieping.

Bijvoegsels bij het „Bouw- voelig Weekblad" No. 49 van 1 December 1906.

is overwogen of de laboratoria ook zouden kunnen worden ondergebracht in de bestaande Universiteits-laboratoria. Dit bleek onmogelijk zonder die bestaande laboratoria evenredig te vergrooten en van afzonderlijk personeel te voorzien; ook ging daarbij de eenheid van leiding verloren.

Maar behalve de laboratoria is ook een administratiegebouw noodig, daar het College zich nu ten zeerste moet behelpen in een reeds voor afbraak bestemd oud gebouw, tijdelijk door de Gemeente aan het Rijk verhuurd.

Dat ik overigens eenig recht had van oordeelen, getuige, dat ik als bouwkundig lid deel uitmaakte van de Commissie tot voorbereiding van het programma van eischen, dat ik alle vergaderingen bijwoonde waar het gebouw ter sprake kwam, ook die waar de architect met zeer veel talent zijn plan verdedigde, maar waarbij bleek, dat hem niet altijd de wenschen van den Raad waren bekend gemaakt, en dat ik mede deel uitmaakte van de Commissie van 3 leden, door mij genoemd, ter beoordeeling der beide plannen, waarbij ik opmerk, dat van het plan van den Rijksbouwkundige slechts plattegronden en een doorsnede-schets bestonden.

F. J. Nieuwenhuis.

GEMEENTEHUIS TE ZEIST.

De Gemeenteraad van Zeist heeft den 12den November j.l. het definitieve bouwplan voor het nieuwe Gemeentehuis aldaar vastgesteld.

De hoofdveranderingen die de heer J. Stuivinga, wiens ontwerp ingezonden op de prijsvraag voor het Gemeentehuis met den eersten prijs bekroond werd, in zijn plan heeft aangebracht, bestaan in het hooger optrekken van den toren, het verbreeden van den hoofdingang en het vooruitplaatsen

Gemeentehuis voor Zeist.
Bekroond ontwerp van den heer Jan Stuivinga.

der concierge-woning. Zooals bekend zal zijn, werden de wijzigingen aangebracht op advies der Jury van beoordeeling der ingezonden antwoorden op de prijsvraag.

De Secretaris der Gemeente Zeist was zoo welwillend ons een photo te zenden naar het voor uitvoering bestemde plan, waarvan wij gaarne de reproductie onder de oogen der leden brengen.

PRIJSKAMP IN DE SCHOONE BOUWKUNST 1906.

De bij dit nummer van het Bouwkundig Weekblad gevoegde plaat geeft een voorstelling van het ontwerp van den heer J. M. van der Meij, wie den prijs is waardig gekeurd.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling Amsterdam van den Bond van Technici. 19 November 1906 In deze bijeenkomst hield de Ingenieur A. S. Docen Dz. eene met lichtbeelden geïllustreerde causerie over „het leggen van waterleiding-zinkbuizen."

Spreker begon zijn rede met te verklaren wat onder zinkbuizen moet verstaan worden. De hoofd-toevoerbuizen volgen doorgaans de richting der wegen; waar nu deze een water kruisen, wordt een zinkbuis door dat water gelegd, meestal naast een brug.

Bij het leggen van zinkbuizen dient vooral gewaakt te worden, dat de scheepvaart zoo min mogelijk wordt belemmerd. Bij vaste bruggen is dit minder bezwaarlijk, omdat de zinkbuis alsdan in zijn geheel kan worden klaargemaakt op een steiger, welks onderkant minstens zoo hoog is als de onderkant der brugliggers. Bij losse bruggen echter moet steeds een voldoende doorvaartwijdte vrij blijven, terwijl voor groot scheepvaartverkeer meestal stremming geheel buitengesloten moet zijn.

Spreker behandelde daarna in die volgorde de verschillende soorten van zinkers die, wat afmetiug betreft, varieeren tusschen 52 en 762 m.M. binnenwerksche wijdte, en van 20 tot 250 M. lengte; hiervan werden niet minder dan 54 afbeeldingen vertoond.

De oudste zinkers die voor drinkwatervoorziening gelegd zijn, waren samengesteld uit gegoten ijzeren flensbuizen met kogelbeweging; dit was in 1854. Voor de kleinere zinkers maakte men afdammingen, zoodat in den droge kon gewerkt worden, terwijl om de scheepvaart niet te stremmen, eerst de eene helft en daarna de andere gemaakt werd. Later is men begonnen de de zinkers in hun geheel gereed te maken op stellingen, even boven het water, om ze daarna door middel van kettingen, verbonden aan lange schroeven, te laten zakken tot in de bereids te voren uitgebaggerde geul. Om de scheepvaart zoo min mogelijk te stremmen, werd in het midden van de stelling eene opening gespaard, waar op het laatste oogenblik de buis werd verbonden. Het aldus laten zinken had echter ook vele bezwaren, daar het meermalen voorkwam, dat de 2 à 2½ M. lange schroeven niet voldoende waren om de buis geheel te laten zakken, zoodat zij moesten vervangen worden, wat veel oponthoud veroorzakte.

In 1900 kwam men op het denkbeeld om lieren te gebruiken, daartoe ontworpen. Na eenige proefnemingen en enkele wijzigingen in de constructie was de uitslag zeer gunstig, zoodat deze wijze van werken tot op heden nog wordt toegepast.

Hierna gaf spreker eene duidelijke verklaring van de verschillende details en van de fundeeringwerken, welke noodig zijn waar de bodem niet uit vasten grond bestaat, om vervolgens de wijze van leggen van buizen in groot scheepvaartwater te behandelen.

In de eerste plaats werd eene verklaring gegeven van de samenstelling en het leggen van looden zinkbuizen, z.g. kabelbuizen, zijnde looden buizen, omwonden met geteerd jute (Bengaalsche hennep) en staaldraad, om daarna over te gaan tot de stalen zinkbuizen. Breedvoerig werd de samenstelling en het leggen verklaard van een stalen zinkbuis, wijd binnenwerks 23 c.M. en lang 235 M. De samenstelling hiervan geschiedde in zijn geheel op den oever; daarna werd de buis in katrollen opgehangen aan, door een stalen kabel aan elkander verbonden schuiten, om door middel van sleepbooten gebracht te worden tot op de juiste plaats waar zij moest zinken. Door behandeling van slechts eene lier, geplaatst op de laatste schuit, kon de buis tot de bepaalde diepte zakken, zijnde ongeveer 12 M. onder den waterspiegel.

Ten slotte deelde spreker nog een en ander mede over „materiaal voor binnen-waterleidingen" (huisleidingen) en de toepassing daarvan.

Het is een eerste vereischte, zegt spreker, dat ieder bewoner goed, en goed toegevoerd water wordt bezorgd. Toch komt het dikwijls voor, dat eene leiding minderwaardig is, doordat de aanleg, zoowel als het materiaal, somtijds zeer veel te

wenschen overlaat. Vooral daar waar zacht water (d. i. kalkhoudend- of bronwater) geleverd wordt, dient men zorg te dragen dat loodvergiftiging buitengesloten blijft. In de eerste plaats heeft men dan de voorschriften van den waterleverancier te volgen n. l. het aanleggen van met tin gevoerde buisleidingen. Dat hieraan juist niet al te veel zorg wordt besteed, werd op verschillende wijzen ook door monsters van reeds gebruikt materiaal, ten duidelijkste aangetoond. Aanbeveling verdient, volgens spreker, het gebruik van inwendig geëmailleerde buizen, zooals deze door de firma Diepenbrock en Reijgers gefabriceerd, en door de firma Peek en Co. in den handel gebracht worden. Spreker geeft de verzekering, dat men de medewerking zal verkrijgen van de verschillende Waterleiding-Directie's, wanneer men ander en beter materiaal gebruikt voor binnenleidingen, dan de met tin gevoerde looden-, of gegalvaniseerd ijzeren buizen.

Van de gelegenheid tot gedachtenwisseling werd, tengevolge van de zeer duidelijke voordracht, niet veel meer gebruik gemaakt.

Een punt echter dient vermeld te worden. Er werd namelijk opgemerkt, dat bij het laten volloopen van eene badkuip op de bovenste verdieping van eene gemeenschappelijke woning, en wel door middel van een slang, verbonden aan de kraan der waterleiding, deze kuip, nadat zij gedeeltelijk gevuld was, *weder ledig liep, toen door de benedenbewoners de waterleidingkraan daar ter plaatse geopend werd.*

Het antwoord hierop was, dat in de eerste plaats de verbruiker gehandeld had in strijd met de voorschriften der Waterleiding-Directie, n.l. door het koppelen van een slang aan de leiding. Echter is het genoemde geval zeer zeker niet zeldzaam. Door de leiding met eene slang te verbinden, kan verschil in druk ontstaan en daardoor „heveling", zoodat het water terugloopt. Meermalen wordt er geklaagd, dat men allerlei vuil uit de waterleiding getapt heeft; gewoonlijk is dan een zelfde geval daarvan de oorzaak. Zulks is alleen te voorkomen, door voor elke etagewoning een afzonderlijke toevoerbuis te maken, evenals zulks voor het gasverbruik geschiedt.

Met een woord van dank aan den spreker, werd deze bijeenkomst door de Voorzitter gesloten.

Afdeeling Arnhem van de Mij. t. Bev. der Bouwkunst, 28 Nov. 1906. Na afdoening van verschillende huishoudelijke zaken en na eene uitvoerige discussie over de kalkzandsteen als bouwmateriaal — over een en ander zal later meer in dit blad gezegd worden — hield de heer F. M. L. Kerkhoff, Directeur der gemeentewerken te 's-Hertogenbosch, eene lezing over: Middelbaar Technisch Onderwijs. Spr. begon deze lezing met de opmerking (*), dat wel zeer weinigen in den lande de meening zullen zijn toegedaan, dat 't onderwijs van hen, die verband moeten brengen tusschen den scheppenden technicus en den uitvoerenden arbeider, dus van hen, die men aan kan duiden met den algemeenen naam „werkmeester," voldoende is geregeld. Integendeel, de groote meerderheid zal moeten toegeven, dat bij dit onderwijs elke afdoende regeling ontbreekt, terwijl het toch dringend noodzakelijk is eene schikking te treffen. Mogen over dit laatste al de meeningen overeenstemmen, groot verschil van inzicht bestaat er over de wijze, waarop die regeling plaats moet hebben.

De vorige Minister van Binnenlandsche Zaken, dr. Kuyper, die zich het technisch onderwijs bijzonder aantrok, nam het standpunt in, dat de vakontwikkeling van de technici op den voorgrond moest treden, dat het technisch onderwijs aan een school gegeven moest worden, en dat de inrichting van die school eene kostbare moest zijn, en slechts voor een gering aantal personen moest dienen. Anderen, en tot hen behoort ook spr., meenen dat een algemeen ontwikkelend onderwijs aan het vakonderwijs vooraf moet gaan, dat een groot aantal weinig kostbare scholen opgericht dienen te worden, waarvan velen kunnen profiteeren. Omtrent de te onderwijzen leervakken bestaat geen uiteenloopende gedachte.

Het eerste van de drie bovengenoemde meeningsverschillen nader toelichtende, wees spr. er op, dat het meer algemeen ontwikkelend onderwijs, aan den werkmeester te verstrekken, anders moet zijn dan dat wat aan den werkman verstrekt wordt. De vraag of dit algemeen ontwikkelend onderwijs het vakonderwijs vooraf moet gaan, is feitelijk van onderwijskundigen aard, waarop moeielijk een antwoord gegeven kan worden. Spr. meent, dat dit wel 't geval moet zijn. Het tweede deel van 't onderwijs, dat wat meer in direct verband staat met het te kiezen vak, kan echter zeer goed 't eigenlijke vakonderwijs vergezellen.

Vergelijken we deze quaestie met overeenkomstige bij andere onderwijs-inrichtingen, dan zien we, dat overal, zoowel voor den minst-, als voor den meest-ontwikkelde eerst het algemeen ontwikkelend onderwijs komt. Waarom dus niet voor den tusschen beide categorieën geplaatsten werkmeester? Een werkmeester moet meer algemeen ontwikkelend onderwijs ontvangen dan een werkman, in de eerste plaats door de positie die hij inneemt, in de tweede plaats, omdat de toegepaste wetenschap dit eischt. Bovendien heeft de werkmeester soms meer dan één ambacht te beoordeelen. Uit een en ander volgt, dat de voorbereiding voor de Middelb. Techn. School niet moet zijn de ambachtschool of de vakschool, doch dat dit voorbereidend onderwijs op meer degelijke, meer fundamenteele wijze moet worden verstrekt.

Het oordeel besprekende door de commissie uit den Bond van Technici in 't „Technisch Weekblad" inzake deze quaestie geveld, noemde spr. de meening dier commissie zeer algemeen. Gaarne had hij wat uitvoeriger toelichting gezien, o. a. daar waar zij beweert, 'dat de oppositie tegen 's Ministers denkbeeld niet met hare argumenten geslaagd is. Wel is spr. 't met die commissie eens, dat de voorbereiding der M. T. S. niet op de H. B. S. gezocht moet worden.

Ten aanzien van 't tweede meeningsverschil, één of meer scholen, noemde spr. de hoofdvraag of al of niet voor zoovelen meer, dan de Minister bedoelde, opleiding gevonden moet worden. Als argument tegen meer scholen wordt de quaestie van het eindexamen aangevoerd, doch spr. meent, dat een eindexamen naar een bepaald algemeen program op de verschillende scholen geen bezwaar zal opleveren, integendeel hierdoor zal men 't gevaar van het drilsysteem ontgaan.

Vervolgens zette spr. de noodzakelijkheid van ambachtskennis voor den werkmeester uiteen en toonde hij aan, hoe de M. T. S. niet alleen teekenaars, opzichters, enz. moet vormen, maar aan alle, die b.v. met het bouwvak te maken hebben, een beter inzicht in dit vak moet geven. Het zelfde geldt voor hen, die later in de nijverheid zullen optreden, voor landmeters (voor wie eene nastudie op haar plaats zou zijn) enz. Voor al die verschillende categorieën moet er plaats zijn op de school, waaruit weer volgt, dat de school plaats moet hieden aan zeer vele leerlingen. Groote ambachtsbedrevenheid kan men niet vergen, het hoofddoel moet blijven den leerlingen de meerdere ontwikkeling bij te brengen, die noodig is om 't geheel, in casu het bouwvak, te overzien. Dit doel veroordeelt de opleiding langs den weg der ambachtsschool.

Ten slotte besprak de inleider de vraag: hoe zal moeten worden gehandeld, om den leerling met de minste kosten en de meeste voordeelen het benoodigde onderwijs te verstrekken? en hoe moet dit onderwijs en zijn voorbereiding worden ingericht?

Het algemeen ontwikkelend onderwijs moet eene uitbreiding van het onderwijs der lagere volksschool vormen, het moet den leerling kennis van feiten en bedrevenheid bijbrengen. In de eerste plaats moeten dus op het progamma staan wis- en natuurkunde, zoodat berekeningen voor eenvoudige problemen der mechanica gemaakt kunnen worden, de krachten in de natuur geen onbekenden blijven, evenmin als het ontstaan en voorkomen der grondstoffen, terwijl de leerling allerlei figuren moet kunnen teekenen en opmeten. Eenig geschiedkundig onderwijs en aardrijkskunde is wenschelijk, terwijl voorts Nederlandsch en schrijven onderwezen moeten worden (het taalonderwijs, ongeveer als in de twee eerste klassen der H. B. S.) en het teekenonderwijs meer moet omvatten dan op de geheele H. B. S. wordt onderwezen. Eindelijk zouden ook Staatsinrichting, boekhouden en eventueel Fransch op het programma voor kunnen komen.

Per dag zou zes uur les gegeven moeten worden, bij een leertijd van twee jaar. Een dergelijke school zou met verschillende wijzigingen ook zeer goed dienen ter voorbereiding voor middelbaar land- en tuinbouwonderwijs of middelbaar handelsonderwijs. De uitgaven voor zoo'n school van 80 leerlingen beeijfert spr. op f 12000, met een schoolgeld van f 30 per leerling.

Aldus voorbereid kunnen de leerlingen gerust op de Middelbare Vakschool van de gekozen *branche* worden toegelaten.

Het geheele onderwijs der M. T. school stelt spr. op 4 jaar. Het aantal middelbare vakmannen schat hij vier maal zoo groot als de Minister deed en wel: 5500 directie-ambtenaren (bij Staat, gemeente, enz.), 10 000 werkmeesters in particuliere bedrijven en 2500 bij scheepsbedrijven. Het aantal bouwvakarbeiders op 150 000 rammend, geeft dit, als men op elke 30 arbeiders een patroon en een opzichter neemt, nog weer 10 000 technici. Het totaal van 20.000 technici maakt, als men 25 dienstjaren aanneemt, noodig, dat elk jaar 800 technici door de verschillende scholen afgeleverd worden. De kosten van opleiding moeten zoo gering mogelijk zijn, bij vele, practisch over 't Rijk verdeelde scholen. Het beurzensysteem verwerpt spr.

Uitvoerig zette spr. uiteen, hoe hij zich verder de inrichting van een dergelijke M. T. S. dacht, om te eindigen met een becijfering, waaruit bleek, dat de kosten van zoo'n school ongeveer f 20.000 zouden bedragen.

Na een luid applaus der zeer talrijke aanwezigen en een woord van dank van den Voorzitter, die er op wees, dat wegens het late uur debat achterwege moest blijven, werd de vergadering gesloten.

(*) Dit verslag kwam ook voor in de Arnhemsche Courant.

60ste Huishoudelijke Vergadering der **Afdeeling Amsterdam van de Mij. tot Bev. der Bouwk.** gehouden Vrijdag 30 November onder presidium van den Voorzitter, den heer W. J. de Groot.

Na lezing en goedkeuring der Notulen en mededeeling van ingekomen stukken wordt overgegaan tot bespreking der Wetswijziging der Mij. De Vergadering vereenigt zich met verschillende voorstellen van het Bestuur, welke aan het Hoofdbestuur zullen worden ter kennis gebracht.

Daarna komt aan de orde het verzoek van de Amsterdamsche Afdeeling der Algemeene Nederlandsche Vereeniging van Opzichters en Teekenaars, betreffende eene uniforme arbeidsregeling in verband met eene salarisregeling voor overwerk. Deze quaestie wordt ingeleid door den heer E. M. Rood. Hij herinnert aan de vóórgeschiedenis der quaestie en wijst er op, hoe in dezen tijd van vooruitgang de architecten zich niet kunnen onttrekken aan deze sociale vakaangelegenheid. Zij moet met kracht ter hand worden genomen in het belang van de liefde en opgewektheid waarmede het personeel zijn taak vervult, zoowel als ter wille hunner verstandelijke ontwikkeling. Het verlangen naar eene algemeene regeling van den arbeidsduur is volgens spreker geenszins onbillijk. *Hoe* eene zoodanige regeling zal moeten luiden is in zijn geheel niet zoo eenvoudig vast te stellen. Met dit vraagstuk staat in nauw verband de loonregeling in het algemeen, de bekwaamheidsvorm, de leeftijd enz. Bovendien rijst de vraag hoe de rechte toestand zal zijn van diegenen, die nu eens op het teekenbureau werkzaam zijn, dan weer als opzichter op het werk fungeeren. Spreker kwam tot de slotsom, dat op de architecten de verplichting rustte om door behoorlijke betaling en billijken arbeidstijd van hun personeel ook middellijk de bouwkunst te bevorderen. Hij wenschte het verzoek van den Bond in welwillende overweging aan te bevelen.

De vergadering vereenigde zich met het door de Vereeniging in overweging gegeven voorstel en droeg het Bestuur op om aan de leden kennis te geven, dat zij de uitgesproken wenschen billijk vond en aanbeval er bij de aanstelling van personeel rekening mede te houden. Het desbetreffend schrijven van het Bestuur is elders in dit Weekblad opgenomen.

In het vergaderlokaal was tentoongesteld eene collectie photographiën van oude interieurs uit de verzameling van den Secretaris.

De Secretaris,
J. H. W. LELIMAN.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 1 December 1906. *'s Gravenhage voorheen en thans*, bespreking van een werk van Johan Gram, dat in beeld en schrift eene voorstelling geeft van de tegenwoordige stad, in vergelijking met hetgeen zij in 1879 was. Het boek wordt in veler handen gewenscht.

Het bezoek der Engelsche delegatie. Kort verslag omtrent haar vierdaagsch bezoek aan ons land, hoofdzakelijk aan 's Gravenhage, Amsterdam, Haarlem en Rotterdam.

De Dienst der Publieke Werken van Amsterdam. Dit artikel is geïnspireerd op, of eene analyse van dat van den heer C. L. M. Lambrechtsen van Ritthem, voorkomende in het Handelsblad van 23 Nov. 1906. Voor het verbreken van het stilzwijgen omtrent de organisatie van den dienst der P. W. mogen de inwoners van Amsterdam en het stadsbestuur dankbaar zijn; dit laatste moet trachten den toestand zoodanig te verbeteren, dat de wagen weder in het goede spoor komt.

Het slot van het Rapport omtrent de Beurs te Amsterdam. De zekerheid wordt betwijfeld, of met de geraamde kosten de Beurs weêr in goeden staat zal komen.

Architectura, 1 December. Dit nummer geeft het geheele *Rapport betreffende het onderzoek naar den toestand van de Amsterdamsche Koopmansbeurs.*

De Rijksacademie van Beeldende Kunsten, artikel overgenomen uit „De Amsterdammer," het blad, dat van Derkinderen's bestier, den kunstenaar van beschaafden geest en wijs inzicht, een gunstiger wending van richtsnoer bij het academische kunstonderricht verwacht, juist ook in pædagogischen zin.

Het „Technisch gedeelte" bevat een vervolg van: *het Verslag van den Inspecteur* van het M. O. den heer H. J. de Groot, en een van: *Bezwaren van coöperatief wonen*, door M. P. de Clercq.

De Bouwwereld, 28 November. *In welk geval kan de architect betaling vorderen voor door hem ontworpen plannen of opgemaakte kostenramingen?* Betaling, in die gevallen, dat is: betaling van de daaraan door den ontwerper toegekende of bij geschil door deskundigen te betalen waarde, kan de architect slechts vorderen, indien hij dien arbeid verrichtte krachtens hem verstrekte opdracht.

Bouwkunst en idealen, door L. M. Molenaar. Nadere toelichting van een vroeger betoog, dat de bestaanbaarheid van de bouwkunst niet afhangt van idealen buiten haar om, maar dat haar bestaan is verzekerd door het ideaal dat haar eigen wezen omvat, n. l. de kern, die als tastbare vorm der wiskundige zekerheid, door de natuur der dingen in haar is vastgelegd. Wij zijn allen min of meer prutsers; hetgeen de schrijver tracht aan te toonen.

Het nummer bevat de afbeeldingen van de ontwerpen voor de prijsvraag voor een *Gereformeerd Weeshuis te Haarlem*, van den heer J. A. G. van der Steur, en van den heer P. Doorn.

Technisch Weekblad, 30 November. Slot van: *Het draagvermogen van fundeeringpalen*, en vervolg van: *Iets over de technologie van het Aluminium.*

Het Huis, November-aflevering. *Het West-Friesch Museum te Hoorn*, door J. C. Kerkmeyer. Een plaat stelt den gevel voor, en een 13-tal afbeeldingen tusschen den tekst hebben betrekking op binnenbetimmeringen of interessante zaken in het museum aanwezig, die beschreven worden.

Het Gemeenlandshuis van het hoogheemraadschap Rijnland, te Leiden, door J. B. van Loenen, met een vijftal platen en eenige afbeeldingen tusschen den tekst, belangrijke historische bijzonderheden bevattende over het Rijnlandshuis en eenige zijner kostbaarheden.

Het nummer bevat bovendien afbeeldingen van vertrekken, *gebruiksvoorwerpen van tin, brons en koper, en van eenige meubelen.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Vredespaleis. In het nummer van het Bouwk. Weekblad van 24 Nov. 11. werden voor het eerst de namen der Nederlandsche architecten medegedeeld, die het bekende exploit aan het Bestuur der Canegie-stichting hebben beteekend.

Het weekblad „De Bouwwereld" van 28 Nov. 11. bevat de zelfde mededeeling, evenwel „aan de dagbladen ontleend", en voegt daaraan toe: „Deze lijst is echter niet volledig, aangezien ook buitenlandsche inzenders zich bij de Nederlandsche aansloten. Wij mogen echter geene namen noemen."

De redactie van het Bouwk. Weekblad handhaaft evenwel het bericht uit haar blad van 24 Nov. tegenover de bewering der Bouwwereld.

Wij kunnen er bij de redactie der Bouwwereld thans bezwaarlijk op aandringen de namen der buitenlandsche architecten die zich bij de Nederlandsche aansloten, te noemen: zij heeft bij voorbaat immers reeds medegedeeld, dat zij ze niet noemen mag.

Beursgebouw te Rotterdam. Er schijnt te Rotterdam, nu door B. en W. een voorstel is gedaan om het bestaande beursgebouw met het oog op onstane behoeften te vergrooten, bij een deel der burgerij een denkbeeld gerezen te zijn om dat gebouw te sloopen en op het aldus verkregen bouwterrein, vergroot door aankoop en afbraak van huizen aan het Westnieuwland, een nieuwe beurs te bouwen. Naar aanleiding daarvan heeft de heer J. Verheul Dz., Raadslid, eene nota aan den Raad ingezonden, waarin op krachtige en uitvoerig gemotiveerde wijze gepleit wordt voor het behoud van het bestaande Beursgebouw, en het aannemen van het voorstel van B. en W. tot uitbreiding daarvan.

De nota eindigt als volgt:

Op de aangevoerde gronden is het mijne overtuiging, dat wij goed doen het voorstel van Burgemeester en Wethouders, wat

de verbouwing en de vergrooting der Groote Beurs betreft, aan te nemen, niettegenstaande ik het voor de eigenaars der enkele huisjes in de Beursstreeg zeer hard vind, dat die steeg daardoor in een „slop" veranderd wordt. Wanneer de Gemeente die enkele huisjes voor billijken prijs trachtte aan te koopen om daar ter plaatse een behoorlijken politiepost met woningen enz. in te richten, dan kon dit te maken slob aan de voorzijde door hekwerk afgesloten worden en niemands ergernis verwekken.

Het Kasteel te Wijchen is in den nacht van 5 op 6 December, totaal afgebrand; alle oudheden en kunstschatten zijn daarbij verloren gegaan. Dit kasteel werd in 1587 gebouwd voor Dom Emanuel van Portugal, zwager van Prins Maurits; het was bewoond door de tegenwoordige eigenaresse, mevrouw Van Andringa de Kempenaer.

St. Pieterskerk te Leiden. In de vergadering van de Prov. Staten van Zuid-Holland, op 4 Dec. j.l., werd bij de behandeling van het voorstel om voor de restauratie der St. Pieterskerk twintig jaarlijksche subsidies à f 1000 toe te staan, door een lid de opmerking gemaakt, dat de kerk een monument is, een provinciale subsidie waard, en het verwondering wekt, dat Leiden zelf, immers niet noodlijdend zijnde, niets bijdraagt. Hij stelde als voorwaarde, dat Leiden minstens f 500 zou bijdragen. De Voorzitter moest deze voorwaarde ontraden, daar de kosten der herstelling f 164.000 bedragen en de voorwaarde reeds gesteld wordt, dat dit bedrag geheel verzekerd zij. De jaarlijksche subsidies werden daarna toegestaan.

Nederlandsche kunstschatten. In de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag over de Staatsbegrooting, Hoofdstuk Binnenl. Zaken, wordt het volgende gezegd. De vraag, wat hier te lande zou kunnen worden gedaan in het belang van de bewaring van de gedenkstukken van geschiedenis en kunst, is bij den Minister in studie; de meeste gevraagde gegevens ten aanzien van hetgeen te dezer zake in andere landen geschiedt, zijn door hem ontvangen. Een bepaald voornemen der Regeering in deze heeft zich evenwel nog niet gevestigd.

Vakonderwijs. In de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag over de Staatsbegrooting, werpt de Minister van Binnenl. Zaken het verwijt van zich, als zou door hem niet zijn ingelost de belofte ten aanzien van het vakonderwijs, in de Troonrede van 1905 gedaan. Belooft werd, dat, voor zooveel het onderwijs aangaat, voor dit Kabinet de bevordering van den bloei en de ontwikkeling van het vakonderwijs op den voorgrond zou staan. Tenzij men nu a priori aanneemt, dat voor verdere ontwikkeling van het vakonderwijs alleen heil is te verwachten van een wettelijke regeling, is het onbillijk te zeggen, dat de minister tot nog toe zijn woord niet heeft gestand gedaan, en mitsdien het oog te sluiten voor het vele, dat op dit gebied onder het bewind van deze regeering is tot stand gebracht en voorbereid.

BUITENLAND.

Hamburg. Te Hamburg is een nieuwe Synagoge gebouwd door de architecten Friedheim en Engel. Zij is gelegen in het Roterbäumer stadsgedeelte, en in Romaanschen stijl opgetrokken. De bouwkosten hebben 300 duizend gulden bedragen.

New-York boogt er op, niet minder dan 1439 kerken te hebben. De belangrijkste zijn: *St. Patricks-Cathedral*, de grootste en beste Gothische bouw van de V. Staten, opgericht in 1879; St. Bartholomeu church van 1872, een ontwerp van den wel bekenden pas overleden architect Stanford White, en opgericht in z.g.n. Venetiaansche Gothiek. Voorts Trinity-church met hare prachtige bronzen deuren; het altaar, een gift van de familie Astor, kostte niet minder dan 250 duizend gulden. Dan „the New-Tabernacle", een Gothisch gebouw van 1903, doch met zeer lagen dakvorm. Eindelijk „Grace-church" met haar wit marmeren toren, gebouwd naar de teekeningen van James Renwick in 1845.

Quebec. De nieuwe Quebec-brug zal weldra geopend worden. Zij is even boven de stad gelegen, en voor het eerst zullen nu de treinen in de gelegenheid zijn om de St. Lawrence-rivier over te steken beneden Montreal, en wel op een afstand van 250 KM., van de laatste brug.

Japan. De Japansche regeering heeft besloten tot het maken van uitgebreide kaaimuren en havenwerken te Kobe en Hyogo.

Reeds in Mei 1907 zal daarmede aangevangen worden. Een golfbreker van 1000 M. lengte, een pier van 4500 M. lengte, waaraan schepen kunnen vast gelegd worden, een landingsplaats van 230 M. lengte, ijzeren en houten koopmanshuizen, 35 K.M., spoorweg en 130 kranen, zijn beschreven voor Kobe.

Voor Hyogo zijn bestemd ongeveer 't zelfde en twee dokken van 140 M. lengte. Het geheel moet in 8 jaren klaar zijn en wordt begroot op 32.500.000 yen.

Engeland. „Building news", verkondigt in zijn „Chips", dat een goed biljardspeler, in den regel is een goed zakenman. — Het biljardspelen geeft helderheid in 't denken, een zuiver oordeel, voldoende en juiste overweging, en vlugheid en flinkheid van handelen.

Duitschland. In het Wupper- en Rührgebied zijn tot nu toe aangelegd elf z.g.n. „Talsperren," met een inhoud van 17 millioen M³. kostend 14.7 millioen mark.

In aanleg zijn, zes „Sperren" met een inhoud van 71 millioen M³. kostend 18.5 millioen mark, terwijl plannen gemaakt worden voor vier Sperren, met een inhoud van 16.5 millioen kub M., kostend 10,5 millioen mark. De grootste „Talsperre" van Europa in „un der Urft" in den Eifel. Een muur van 58 M. hoogte houdt een meer tegen van 10 K.M. lengte, waarachter 45.5 millioen kub. meter water staat.

Rome. De concessie is verleend voor een electrischen spoorweg van Napels, naar Rome. De afstand, 200 K.M., zal in twee uren afgelegd worden. Tegenwoordig doet de trein er 5 uren over.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor: — per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	onderdom	49	jaar	salaris	f 100.—
"	"	40	"	"	- 120.—
"	"	32	"	"	- 100.—
"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	37	"	"	- 85.—
"	"	22	"	"	- 75.—
"	"	18	"	"	- 50.—
"	"	21	"	"	- 60.—
"	"	25	"	"	- 85.—
"	"	28	"	"	- 52.—
"	Teekenaar	20	"	"	- 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 10 DECEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis aan de Rembrandtlaan nabij den Deventerweg.

De arch. J. A. Wijn, bij wien bestek en teek. à f 1 per stel verkrijgb. zijn.

LEIDEN. Het bouwen van drie heerenhuizen aan den Rijnsburgerweg.

De architecten Jesse en Fonteijn, v.m. 11 u., in hotel „Du Nord". Bestek en teek. ad f 1 ter drukkerij Van Nifterik, Kaiserstr. Inl. van 9—10 u., aan de centrale directiekeet, Rijnsburgerweg. Aanwijzing gedaan.

DINSDAG 11 DECEMBER.

VENLOO. Het bouwen van een woning aan den Stalbergerweg.

De arch. H. Seelen bij wien bestek en teek. ter inzage en te bekomen zijn.

WOENSDAG 12 DECEMBER.

HEEL (LIMB.). Het vergrooten der kerk aldaar.

Het R.K. parochiaal kerkbest. van den H. Stephanus, n.m. 3 u. Plannen met bestekken te verkrijgen op de pastorie tegen f 16,50. De plannen met bestekken kunnen na de besteding op de pastorie ingelev. worden tegen terugbetaling van f 15 per stel. Inl. te bekomen bij den arch. C. Franssen te Roermond. Aanw 12 Dec. v.m. 11½ u.

DONDERDAG 13 DECEMBER.

BEETGUMERMOLEN. Het bouwen eener stelphuizinge.

De heer H. Bartlema. Bestek en teek. ad f 1,50. alsmede inlicht. bij F. J. Rolsma, te Berlikum.

's-GRAVENHAGE. Bestek 22. Het bouwen van haltegebouwen, wachterswoningen en andere dienstgebouwen, het maken van perrons en afsluitingen, benevens verschillende bijkomende werken op terreinen gelegen langs de spoorbaan der Z. H. E. S.M. in de gemeente 's Hage, Voorburg en Wassenaar.

De directie der Z. H. E. S. M. n.m. 1½ u. in 't Zuid-Holl. koffiehuis te 's-Hage.

GRONINGEN. Het oprichten van een schoolgebouw voor voortzettings-onderwijs op het gemeenteterrein, vroeger ingenomen door de Noorderkazerne (bestek no. 32) onder bijlev. van alle noodige bouwstoffen, arbeidsloonen, transporten enz.

Het gem. best., n.m. 12½ u. Bestek en voorwaarden met teek. ter secretarie der gemeente (afd. belastingen) ter lezing en afd. à f 1.30 per stel verkrijgb. Inl. te bekomen aan het bureau der gem.-werken. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Perc. 1. Het afbreken van het voormalige huis van bewaring aan de Tuchthuisstraat en de perceelen aan de Botermarkt no. 6 en 8 en het daar ter plaatse bouwen van een school voor lager onderwijs. Perc. 2. Het doen van herstellingen aan perceel Botermarkt 10, bestemd tot bewaarderswoning.

Het gem.best., n.m. 1½ u. Bestek en teek. ter inz. ter secretari na 28 Nov. en alsdan ad f 1.50 verkrijgbaar.

MOERDIJK (N.-BR.). Het bouwen van een pensionaat, kweekschool met daaraan verbonden leerschool, school voor handwerken, bewaarschool en het voor deze school nog benoodigde meubilair.

Het R.K. kerkbest. der parochie van den H. Stephanus te Moerdijk, n.m. 2 u. in het cafe van den Wed. Corsmit aldaar. Bestek en teek. ter inz. in het café van de Wed. Corsmit te Moerdijk en in het Hotel „Piet Jonkers" te Breda en verkrijgb. ad f 4,50 per stel bij J. C. Hermans, Marienburg 18 te Nijmegen. Aanw. 6 Dec., v.m. 11 u. in het hotel „Piet Jonkers" te Breda en op 13 Dec. v.m. 11½ u. op het bouwterrein. Alleen diegenen, welke in het bezit zijn van bestek en teek, worden tot de aanwijzing en besteding toegelaten.

VRIJDAG 14 DECEMBER.

HAARLEM. Het bouwen van een woonhuis aan den Koninginneweg.

De bouwk. ing. J. A. G. van der Steur, n.m. 3 u. in het gebouw „Weten en werken".

WITMARSUM. Het verbouwen van fabriecksgebouwen.

Het best. der Coöp. Stoomzuivelfabriek, v.m. 10½ u. Bestek en teek. ad f 1,25 en inl. bij den arch. L. Reitsma verkrijgb.

ZWOLLE. Bestek no. 40. Het maken van eene goederenloods, grondwerken, klinkerbestraating en div. werken op het station Vriezenveen. Raming f 13900.

De directie der Noordooster-locaalspoorweg Maatij n.m. 1 u. (West Europ. tijd) ten kantore der Maatschappij.

MAANDAG 17 DECEMBER.

's GRAVENHAGE. Het maken van gebouwen voor mechanische technologie, werktuig- en scheepsbouwkunde c. a., op een terrein tusschen de Nieuwe Laan en de Bezelsveldlaan te Delft. Raming f 535.000.

Het prov. Bestuur v.m. 11½ u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het ministerie van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Zuidholland, te 's-Gravenhage, en is te bekomen bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18, te 's-Gravenhage. Inl. te bekomen bij den Rijksbouwk. Aanw. 10 Dec. n.m. 1 u.

WOENSDAG 19 DECEMBER.

STAD-ALMELO. Het maken der gebouwen voor een gasfabriek.

Het gem.best. n.m. 2½ u. Bestek en teek. vanaf 29 Nov. verkrijgb. ad f 5 ten kantore der gem. gasfabr. Inl. geeft de heer H. Paul, civiel-ing. te Leiden. Aanw. 6 Dec. n.m. 12½ u.

DONDERDAG 20 DECEMBER.

ALMELO. Het bouwen eener villa a.d. Ootmarsumscheweg te Ambt-Almelo.

De heer J. L. ten Bos, n.m. 4 u. in café „Centraal". Bestek en teek. vanaf 12 Dec. in bovengenoemd cafe ter inz. en te verkrijgen à f 3 per stel bij J. M. en Jan G. Wolff, arch. Aanw. 20 Dec. n.m. 3 u.

DE STEEG. Het bouwen van een openb. school no 2 met 12 lokalen c.a. aan de Schoolstraat te Velp.

Het gem best. van Rheden, n.m. 1 u. Bestek met teek. ad f 1.25 per stel (per post à f 1.35) verkrijgb. ter gem. secret. Inlicht. geeft de gem. opzichter G. Bijlsma te Velp. Aanw. 15 Dec. 's middags 12 uur.

HAARLEM. Het uitbreiden der werkplaats van de electrische centrale nabij de groote schutsluis te IJmuiden, behoorende tot de werken tot onderhoud, herstel en verbetering van het Noordzeekanaal. Raming f 7000.

Het Prov. Best. v.m. 11 u. Bestek no. 222, na 6 Dec. ter lezing aan het gebouw van het Min. van Waterstaat, aan de lokalen der Prov. Best. en is te bekomen bij de Gebr. van Cleef, te 's-Hage. Inlicht. verkrijgb. bij den hoofdingenieur-directeur Kemper te Haarlem, den ingenieur Wortman te Amsterdam, den ingen. Schlingeman en den opz. Kooreman te IJmuiden. De nota van inl. op 13 en 15 December ter inzage bij den ingenieur Schlingeman voorn.

HAARLEM. Het maken van een zuidelijken aanbouw bij het Rijksmuseum te Amsterdam, met daarbij behoorende werkzaamheden en leveranties. Raming f 70000.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het ministerie van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Noordholland te Haarlem, en is te bekomen bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18, te 's-Gravenhage. Inl. te bekomen bij den archit. der museumgebouwen. Aanw. 13 Dec. n.m. 11 u.

DONDERDAG 27 DECEMBER.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Bolsward.

Het min. van Waterstaat n.m. 2 u. Bestek na 10 Dec. ter lezing aan het gebouw van het hoofdbestuur der posterijen en telegrafie te 's-Gravenhage, aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1ste district Binnenhof te 's-Gravenhage, aan het post- en telegraafkantoor te Bolsward, en is ad f 0,45 te bekom. bij gebr. v. Cleef te 's-Gravenhage. Inl. worden gegeven door voorn. Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage en bij den opzichter der landsgebouwen S. Koldijk, te Leeuwarden. Aanw. 20 Dec. n.m. 1 u.

STAD ALMELO. Het bouwen eener villa a.d. Ootmarsumscheweg te Ambt-Almelo.

De arch. J. M. en Jan G. Wolff, n.m. 4 u. in café „Centraal" van Vredebregt, alw. bestek en teek. vanaf 12 Dec. ter inz. zijn en à f 3 per stel bij de arch. verkrijgb. Aanw. n.m. 3 u. op 't terrein.

DINSDAG 15 JANUARI 1907.

UTRECHT. Bestek no. 1088. Het maken van uitbreidingen aan de centrale werkplaatsen met bijbehoorende werken op het station Tilburg. Raming f 211700.

De Maatij. tot expl. van Staatsspoorw., n.m. 2 u. (lok. tijd).

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

21 NOVEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het maken van gebouwen voor smederij, draaierij, koperslagerij enz voor de Wester-Suikerraffinaderij aldaar. Door de arch. W. Langhout Cz. en P. H. v. Niftrik.

Gegund aan de firma de Vlugt en Domhof, Amsterdam.

HAARZUILENS (ONDERH.). Het bouwen van een stalgebouw en automobielremise c.a. aan het „Kasteel de Haar." Door de architecten dr. P. J. H. Cuijpers en Jos. Cuijpers.

Laagste inschr. S. C. Swanink, Haarzuilens.

23 NOVEMBER.

GRONINGEN (ONDERH.). Het maken van een magazijn en werkplaats op de behuizing, Steentilstraat 32, het vergrooten van den winkel en het plaatsen van een lift. Door den heer W. Hofman.

Gegund aan den laagsten inschr. J. M. Vink te Groningen.

ZANDVOORT. Het bouwen van een bodega en 6 winkelhuizen aan den Strandweg, voor rekening der Erven Driehuizen. Door den arch. W. F. Doeglas te Haarlem.

Laagste inschr. J. Water, f 17500. Gunning aangehouden.

24 NOVEMBER.

LISSE (ONDERH.). Het bouwen van een bloembollenschuur met kantoor en bijbehoorende werken, onder leiding van den arch. C. Verkoren te Hillegom. Door de firma Gebr. Drichuizen te Lisse.

Laagste inschrs. H. Marseille, timmerw. f 4500; B. v. d. Zaal, metsel-, stucadoors- en steenhouwwerken f 3427; C. v. d. Zaal Sz., lood- en zinkwerken en gasleiding f 689; G. Slegtkamp, glas- en verfwerken f 550; G. D. Schouten, smidswerk f 398,60.

MILL. Het bouwen van een patronaatsgebouw met bijb. werken, gelegen aan den Stationstraat. Door den arch H. M. van Strijp.

Laagste inschr. F. Verhagen, Mill, f 15360. Gegund.

27 NOVEMBER.

HENGELO (OV.). Het bouwen van een woonhuis aan de Schalkburgerstraat aldaar. Door de arch. de Herder en Hellendoorn.

Laagste inschr. G. J. Veneberg, f 5917.

REUVER (LIMB.). Het vergrooten en verbouwen van de Parochiekerk aldaar. Door het R. K. paroch. kerkbest.

Laagste inschr. J. Derikx, Roggel, f 22190.

28 NOVEMBER.

LAREN (N.-H.). Het bouwen van een landhuis aan den Huizerstraatweg, tegenover „Valkeveen." Door den bouwk. F. F. Lindeijer te Laren.

Laagste inschrs. J. Schaapherder en v. d. Brink, Laren, f 7703.

29 NOVEMBER.

AMSTERDAM. Het verbouwen van de perc. Barberstraat 4—6 tot kantoren en monsterzalen. Door de firma G. Harkema.

Laagste inschr. Maatij. „de Bouwersbond," f 7214.

HAREN. Het bouwen van een landhuis aan den rijksstraatweg te Haren, tegenover de tuchtschool, onder bijlevering van al het daartoe benood. Door den heer Joh. Rijkholt.

Laagste inschr. F. Achtien, f 41 10. Gegund.

GRONINGEN (ONDERH.). Het verbouwen van de winkelbehuizing N.z. aan de Vischmarkt no. 11 aldaar. Door de arch. A. Th. van Elmpt, namens de Naaml. Venn. „Gebr. Gerzons Modemagazijnen".

Laagste inschr. G. Hendriks, f 6975.

GROOTEBROEK (N.-H.). Het bouwen van een Patronaatsgebouw, nabij de R. K. kerk. Door het R. K. Parochiaal kerkbest. van de Parochie van den H. Johannes de Dooper.

Laagste inschr. J. Wajer. Medemblik, f 9467.

LEIDEN. Het afbreken en wederopbouwen van perc. no. 21, Nieuwe Beestenmarkt. Door den arch. P. J. Perquin.

Laagste inschr. G. A. v. d. Poel, f 3940. De 3 laatste inschrijvingen zonder steenhouwwerk.

VARSSEVELD. Het afbreken en weder opbouwen van een woonhuis. Door den heer L. B. Ooyeman.

Metselwerk. Laagste inschr. Th. ten Brinke f 250*.

Timmerwerk W. Rusink, f 213*.

Verfw. M. H. Helmink, f 37,10*. *Gegund.

30 NOVEMBER.

ELLECOM. Het bouwen van een dubbel woonhuis met schuurtje aan de Piepersiaan. Door den heer H. Jansen.

Laagste inschr. J. E. C. Schoonwater, f 4843. Gegund.

GRONINGEN. Het afbreken eener behuizing en opbouwen van magazijnen aan Soephuisstraatje. Door de architecten K. en G. Hoekzeman.

Laagste inschr. H. Kamps, f 9830.

HILVERSUM. Het verbouwen van perceel C, 80 te Oud Loosdrecht. Door den arch. J. H. Slot, namens den heer O. v. Houtum.

Laagste inschr. G. Glazenmaker, f 1490. Geg.

SITTARD. Het bouwen eener teekenschool benevens van een directeurs- en portierswoning. Door het best. der vereen. tot bevordering van het teekenonderwijs voor ambachtslieden.

a. Teekenschool, *b.* directeurswoning, *c.* portierswoning.

Laagste inschr. *a.* J. Laudi, Sittard, f 14240*
b. Jan Laudi, Sittard, f 4546*.
c. Jan Laudi, Sittard, f 3448*. *Gegund.

1 DECEMBER.

ASSEN. Het bouwen van een pakhuis op een terrein kadastraal bekend, sectie I no. 6275, aan de Gymnasiumstraat. Door den heer L. Levie Dzn.
Laagste inschr. H. Nijmeijer, Groningen, f 2845*.
Stucadoorsw. L. Jalving, f 72.
Leodgietersw. Peters, Groningen f 72.
Glas- en verfw. H. Schuil, f 57*. Gegund.

BOLSWARD. Het maken van een woonhuis en een schuur bij de steenfabriek. Door de directie de steenfabriek „Zoegvlied".
Laagste inschr. F. Feenstra, f 5770.

SLOCHTEREN. Het bouwen van een gemeentehuis met conciergewoning naast het „Hoogenhuis", aldaar met bijlevering van materialen enz. Door het gembest.
Laagste inschr. K. Spithoff. Hellum, f 9927. Gegund.

WINTERSWIJK. Het bouwen van een woonhuis met cafe aan den Harmonieweg. Door den heer B. W. Wiggers.
Laagste inschr. G. Meerdink, f 2685. Geg.

STADSKANAAL (W.). *a.* Het bouwen van een winkelbehuizing met het daartoe benoodigde; *b.* glas en verfwerken. Door den heer W. Hakkenes.
Laagste inschr. *a.* Timmerw. Veenema, Meeden, f 2586.
b. Bergman, Stadskanaal, f 349 Niet geg.

4 DECEMBER.

ROTTERDAM. Het maken van een gebouw voor archief, portierswacht, enz. op het etablissement Feyenoord Door de directie van de Maatschappij voor Scheeps- en Werktuigbouw Feyenoord.
Laagste inschrs. Gebr. Dura, f 15250.

5 DECEMBER.

ENSCHEDÉ. Het vergrooten van een fabriek op een terrein gelegen aan de Emmastraat. Door de firma M. v. Dam en Zn.
Laagste inschr. van Echteren, Enschedé, f 12279. (gegund; daaropvolgende Te Pas, f 13945.

Opzichter-Teekenaar

met practische ondervinding, in staat zelfstandig te werken en van uitstekende referenties voorzien, kan **direct**, voor een half jaar, mogelijk langer, geplaatst worden.

Brieven met opgaaf van verlangd salaris aan

A. VAN DER LEE, *Architect*,
Govertkade 9, *Delft*.

ATELIER voor DEGRATIEVE KUNST
ONTWERPEN · TEEKENINGEN · UITVOERING
PLAFOND- en WANDBESCHILDERING ENZ.

ONTWERPEN · VOOR · GLAS IN LOOD
TEGELS · RECLAME'S · ENZ.
KRUYMEL en MERCKENS
LANGE ANNASTR. 2 HAARLEM

Assurantie Maatschappij tegen Brandschade en op het Leven De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — Amsterdam, Sophiaplein — Rotterdam, Zuidblaak 24 (Beursplein) — Breda, Prinsenkade — Haarlem, Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — Nijmegen, In de Betoustraat 8 — Groningen, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — Zutphen IJsselkade.

Hoofd-Directie te s-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.—
Reservefonds ult. 1905 . . .	1.203.800,—
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.080.—

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Bouw- en Woningtoezicht
's-Hertogenbosch.

GEVRAAGD een

Adjunct-Opzichter.

Vereischten: kennis en ervaring van het bouwvak, jaarwedde **f 720.—** tot **f 1020.—** en een

Adjunct-Teekenaar-Klerk.

Vereischten: kennis van de bouwkunde, het situatie-teekenen en net schrift, jaarwedde **f 540.** tot **f 900.—**.

Beide wedden worden om de twee jaren verhoogd met *f* 60.— tot het maximum.

Sollicitatiën met opgaaf van leeftijd, opleiding en vorige betrekkingen vóór **18 December a.s.** in te zenden aan den Burgemeester.

Zij, met wie persoonlijke kennismaking wordt verlangd, zullen daartoe worden opgeroepen.

Openbare Aanbesteding

Burgemeester en Wethouders der Gemeente Utrecht zijn voornemens op Zaterdag 22 December 1906, des namiddags in het openbaar, ten Stadhuize, aan te besteden **de levering van Magazijngoederen voor 1907**, t.w.:

1. te 2 uur:

de Magazijngoederen voor de Electrische Centrale;

2. te 2½ uur:

de Magazijngoederen voor de Gemeentewerken;

3. des namiddags te 3¼ uur:

a. **de Magazijngoederen voor de Gemeente Gasfabriek;**
b. **de door die fabriek benoodigde gegoten ijzeren buizen en hulpstukken;**

4. des namiddags te 3¼ uur:

de Magazijngoederen voor de Gemeentereiniging.

De monsters van de te leveren materialen enz., bedoeld 1, 2, 3a en 4, liggen ter inzage onderscheidenlijk op het terrein der Electrische Centrale, op dat der Gemeentewerken (Stadstimmerhuis, Achter Klarenburg), op dat der Gemeente Gasfabriek en op dat der Gemeentereiniging op werkdagen van 9–12 en van 2–4 uur, terwijl de voorwaarden van aanbesteding, bedoeld onder 3a, met gezegeld formulier van inschrijving, tegen betaling van f 0.50 (franco per post f 0.55) per exemplaar, en de voorwaarden en de bestekken van elk der overige aanbestedingen afzonderlijk tegen betaling van f 0.25 (franco per post f 0.30) per exemplaar verkrijgbaar zijn ten kantore van den Directeur, onderscheidenlijk der Electrische Centrale, der Gemeentewerken, der Gemeente Gasfabriek en der Gemeentereiniging, alsmede ten Stadhuize (afd. Financiekamer) en bij de Boekhandelaren J. G. VAN TERVEEN & ZOON.

Utrecht, 30 November 1906.

De Secretaris der gemeente Utrecht,
J. BOOL.

Posterijen en Telegrafie.

AANBESTEDING

Op Donderdag, 27 December 1906, des namiddags te 2 ure, zal, in een der lokalen van het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie, te 's Gravenhage, worden aanbesteed:

het bouwen van een Post- en Telegraafkantoor met Directeurswoning, te Bolsward.

De aanbesteding geschiedt bij inschrijving, volgens § 447 der Algemeene Voorschriften, vastgesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 1 Februari 1901, L.c. X, afdeeling Waterstaat T.

Het bestek ligt na 10 October 1906 ter lezing aan het gebouw van het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie te 's-Gravenhage, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 1ste district, Binnenhof te 's-Gravenhage; aan het Post- en Telegraafkantoor te Bolsward, en is na genoemden datum op franco aanvraag, tegen betaling der kosten ad f 0.45 benevens de kosten van verzending, te bekomen bij de boekhandelaren Gebroeders VAN CLEEF, Spui no 28B te 's-Gravenhage, en, door hunne tusschenkomst, in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Inlichtingen worden gegeven door voornoemden Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage en bij den Opzichter der Landsgebouwen S. KOLDIJK te Leeuwarden.

De inschrijvingsbiljetten moeten worden ingezonden aan het Hoofdbestuur der Posterijen en Telegrafie.

Aanwijzing zal worden gedaan op Donderdag 20 Dec. 1906, des namiddags te 1 ure.

Aangezien het herhaaldelijk voorkomt, dat de inschrijvingsbiljetten niet door de borgen persoonlijk zijn ondertee kend, wordt in herinnering gebracht, dat dergelijke biljetten als ongeldig ter zijde worden gelegd.

's Gravenhage, 26 November 1906.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. A. 30117.
(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

Tegen vochtige muren

gebruike men de „KOSMOS" VOUWPLATEN uit de fabrieken van
A. W. ANDERNACH, te Beuel a/d Rijn, en Anvin (Frankrijk).
„KOSMOS" PATENTVOUWPLATEN geven onmiddellijk droge wanden, eene isoleerende luchtlaag en ventileerende tusschenruimte.
„KOSMOS" PATENTVOUWPLATEN maken den muur kurkdroog. Zij zijn een afdoend middel tegen schimmel, paddestoelen, huiswam, aanslag van vocht, gelnidvoortplanting, warmte en koude. Zij geven besparing van brandstof in den winter.
Geen vermindering der ruimte. Hechte bepleistering. In honderden gevallen sedert vele jaren een beproefd middel. Men vrage den uitvoerigen prospectus No. 547.
Met de levering der „KOSMOS" VOUWPLATEN" belast zich de heer
I. SNITSLAAR. — Heerengracht 125. — AMSTERDAM.

Redding bij brand.
Automatische Vluchtluikladder
„Salus"
(systeem VAN ELDEN)
is te bezichtigen bij en wordt geleverd door
W. J. VAN ELDEN Hzn.,
in Lood- en Zinkwerken, aanleg van Gas- en Waterleidingen, enz.
AMSTERDAM, Singel 229 b/d Paleisstr
Tel. 3712 — Prospectus op aanvraag.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Antilood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRAENNBURG, Groningen.
Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl. „Ideaal", E. BUCKER & Co.'s Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenhouwwerk, — v. d. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flux". — VAN DE POLL, Purmerend.
Brucknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brucknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem.
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
„Flux" Bovenlichtsluiting. — VAN DE POLL, Purmerend.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM, v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakbedekking. Roensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN. Spuistr. 246 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
„Kosmos" vouwplaten tegen vocht. — A. W. ANDERNACH, Beuel a/Rh.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Liften — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en inw. glasemail privaatleidingen — OBELT, Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht. — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN Sr. MAARTEN, Haarlem.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage.
Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalksteen. — J. H. P. JANSE, Amsterdam
Natuursteenbewerking — G. W. HARMSEN, Amsterdam
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19b.
Plafondplaten. — GEBR. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SOHNE. Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT Amst.
Raamsluitingen voor alle raamconstr. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.

Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen, Verwarming, Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Spiegel-,Vensterglas enz.—P. DOLK & Zn., Rotterdam – Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengaas. — F. A. CLOËR, Amsterdam.
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats Dir. ANTON KRONER, den Haag.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN, Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De te Ned. Trockenstuccfabriek, Venlo.
Urinoirs (Tosfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRONER, den Haag.
IJzerconstructies. —W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines – DREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 7i/W.
Zechit. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

BANK TE VERVIERS.

Uitgevoerd in STUC-STEEN (Euville)
en STUCMARMER
door

A. DANIEL & FILS,

PARIS.

Vertegenwoordiger: **The Dutch Mercantile Cy.,**

B. F. HAGEN,

ROTTERDAM.

„BOUWMATERIALEN" voorheen **M. Luijten.**
LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.
FABRIKANTEN VAN
Asphaltdakpapier.
Prima fabricaat! **Concurreerende prijzen!**

Die
Herzogliche Baugewerkschule Holzminden
begeht am 4. Januar 1907 den Tag ihres
75jährigen Bestehens.

Am 3. Januar: Empfang der Gäste; abends 7 Uhr Fackelzug zum Haarmanndenkmal, dann gemütl. Beisammensein in mehreren Sälen d. Stadt.
Am 4. Januar: vorm. 10½ Uhr: Schulfeier im Lichthofe der Anstalt; nach Schluss derselben Besichtigung der Ausstellungen im Schulgebäude; mittags 2 Uhr: Gemeinschaftliches Festessen (tr. Gedeck 2,50 M.); abends: Ball.

Zu der Feier, zu welcher besondere Einladungen nicht ergehen werden, sind frühere Lehrer und Schüler sowie Freunde der Anstalt herzlich willkommen; Anmeldungen — besonders wegen Teilnahme am Festessen — bittet man bis spätestens 20. Dezember zu senden an die **Herzogliche Baugewerkschule.**

Openbare Aanbesteding.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der gemeente Utrecht zijn voornemens op **Zaterdag 15 December 1906**, des namiddags te 2 uur, in het openbaar ten Stadhuize AAN TE BESTEDEN:

Het eenjarig onderhoud enz. van:

a. **de Sluis te Vreeswijk;**
b. **den Straatweg Utrecht—Vreeswijk;**
c. **de Sluis te Nieuwersluis en van het Jaagpad Nieuwersluis—Hinderdam;**
d. **het Jaagpad langs den Leidschen Rijn van het Merwedekanaal bij Utrecht tot nabij Woerden.**

De bestekken liggen ter inzage aan het bureau der Gemeentewerken, Achter Klarenburg en zijn aldaar, zoomede ten Stadhuize (afdeeling Financiën) en bij de boekhandelaren van Tenveen & Zoon te verkrijgen tegen betaling van f 0.25, franco per post f 0,28 per stuk.

Utrecht, 1 December 1906.

De Secretaris der Gemeente Utrecht,
J. BOOL.

JAN HAMER & Co.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

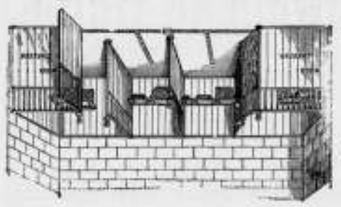

Engelsche
Stalinrichtingen
en Tuigkamerbenoodigdheden.
TALRIJKE NEDERLANDSCHE REFERENTIES.

NB. Onze Standaard-catalogus met circa 1500 illustraties is voor serieuse aanvragen beschikbaar.

Amsterdamsche Jalousienfabriek
Opgericht 1875.
ROLLUIKEN.
Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**
Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.
Geschilderde Winkelgordijnen.
Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.
Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.
KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS
Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

J. P. GROENENDIJK,

Beeklaan 248, DEN HAAG. — Telefoon No. 1710.
Huis- en Decoratie-Schilder.

ATELIER voor eenvoudig en geschilderd
Glas in lood, Glas in koper enz.
PRIJZEN UITERST BILLIJK.
Teekeningen en prijsopgaaf worden kosteloos aangeboden.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.
In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:
C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Rijk door zand
Fabrik-Marke.
Machines voor Zandbewerking
voor het aanmaken van **materialen van Cement** als: rioleeringbuizen, ringen voor putten, meterstonnen, vloertegels, voederbakken enz.
Cementdakpannen
het beste materiaal voor dakbedekking. De expert-maeh nee zijn slechts voor handkracht. De fabricatie volgens onze methode is in enkele dagen te leeren; weinig bedrijfskapitaal. Prijscourant No. 67 op aanvrage verkrijgbaar bij
Augustushütte, DREES & Co.
Burgsteinfurt N.W.7 in Westfalen.

P. DOLK & ZOON

Rotterdam. — Dordrecht.
Opgericht 1803.

Cloisonné Glas.

H. H. DE HAAN,

MOLENSTRAAT 142, Interc. 136.
Kantoor GRAAFSCHESTRAAT 59, Tel. 849.
NIJMEGEN.

Handel in
Kokosgipsplaten
voor plafonds en muren,
lang 2 M., breed 0.50 en 0.25 M., dik 1½, 2, 2½, 3, 4, 5, 6, 7 en 10 cM., bizonder voor
Scholen, Magazijnen, Kantoren, Fabrieken, enz.,
geheel brand- en gehoorvrij.
HOLLE-PLATEN in voorraad.

LIFTEN SPECIAAL voor HANDKRACHT tot vervoer van
Boeken, Spijzen, Goederen, Personen enz.
worden vervaardigd door
J. C. VAN STRAATEN.
Loosduinsche weg 855 i, DEN HAAG.

Société Anonyme Métallurgique
d'AUBRIVES & VILLERUPT.
Siège Social à Aubrives (Ardennes).
Gegoten IJzeren Buizen
met bijbehoorende hulpstukken.
HOOFDAGENT voor Nederland
W. DEURVORST. — Den Haag.
Kantoor: Krayenhoffstraat 84.
Onderneemt het leveren en leggen van Buizen en Hulpstukken voor GAS- en WATERLEIDING.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken. enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM — Filiaal 44 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN COMPLETE BADINRICHTINGEN.

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.

Geysers gebeel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.

CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten. SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.

Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

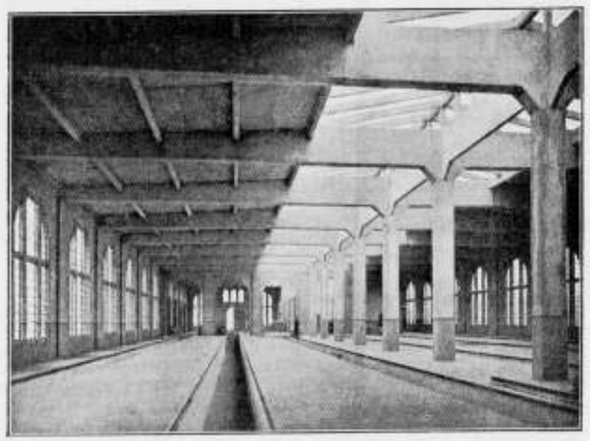

Rijtuig-remiser der Z. Holl. El. Sp. Mij. te Leidschendam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON.

DIRECTEUR:
A. C. C. G. VAN HEMERT.
Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.

Interc. Telephoon 2669.

Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. No 50

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN VD MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Co DEN HAAG

INHOUD

Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst. — Kerk te 's Heer Arendskerke, door J. Verheul Dzn., Architect. — Het Beursgebouw te Rotterdam. — Cliché Societeitsgebouw. — Kalkzandsteen, door Van Hardenbroek. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën. — Bij dit nummer behoort een plaat.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. ƒ 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. ƒ 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels ƒ 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

Het Hoofdbestuur van de Maatschappij heeft eene uitnoodiging ontvangen van

The American Institute of Architects

te Washington, om zich te doen vertegenwoordigen bij de feestelijke herdenking der stichting van het instituut in 1857.

Het heeft besloten aan de zustervereeniging, waarmede de Maatschappij sedert lange jaren in verbinding staat, bij gelegenheid dezer feestviering de medaille, geslagen op den stempel der Maatschappij, en eene daarbij gevoegde oorkonde, aan te bieden.

De Voorzitter der Maatschappij, de heer A. Salm G.Bz., zal dit blijk van hulde en waardeering voor het werken en streven van het instituut persoonlijk te Washington aanbieden.

Het Hoofdbestuur der Maatschappij heeft het onderstaande adres verzonden.

Amsterdam, 7 December 1906.

Aan
den Gemeenteraad van Rotterdam.

geeft met den meesten eerbied te kennen,
het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, opgericht in 1842, te Amsterdam,
dat het met verwondering en leedwezen kennis heeft genomen van eene strooming te Rotterdam ontstaan ten gunste van de slooping van het aldaar in gebruik zijnde Beursgebouw,
en dat het zich de vrijheid meent te mogen veroorloven, zijne stem tegen het afbreken van dat gebouw te doen hooren.

Het eenvoudige maar statige gebouw dateert uit een tijdperk waaruit hier te lande nog slechts zeer zeldzame monumentale typen zijn aan te wijzen. De bouw er van werd namelijk aangevangen in 1721 en voltooid in 1736, naar het ontwerp van den in 1722 overleden Rotterdamschen architect Adriaan van der Werff, in zijn tijd een der meest beduidende kunstenaars, en die, behalve als bouwmeester, tevens een goeden naam had als schilder, beeldhouwer en beeldsnijder, niet alleen hier te lande, maar ook in het buitenland; zoo was hij de gevierde hofschilder van den Keurvorst van de Pfalz, die hem tot belooning voor zijne diensten in den adelstand verhief.

De slooping van het voor de geschiedenis der Nederlandsche bouwkunst merkwaardige monumentale gebouw zou door het Hoofdbestuur ten zeerste betreurd worden;

reden waarom het zich tot U wendt met het eerbiedige verzoek, het daarheen te willen leiden, dat bij de behandeling van het voorstel van het Dagelijksch Bestuur der Gemeente Rotterdam tot uitbreiding en verbouwing van het Beursgebouw, in elk geval het behoud van het bestaande gebouw gewaarborgd worde, en zulks te meer waar dit, zich in zulk een goeden staat bevindende gebouw, ook al mocht later een geheel nieuw Beursgebouw noodig blijken, door zijn aard en inrichting nog voor talrijke nuttige doeleinden te gebruiken zal zijn.

't Welk doende,

met verschuldigde gevoelens van eerbied,

Namens het Hoofdbestuur van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst:

A. SALM G.Bz. *Voorzitter.*
C. T. J. LOUIS RIEBER. *Secretaris.*

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

DE KERK TE 'S HEER ARENDSKERKE.

door J. VERHEUL Dzn., *Architect*.

Het mooie, oude kerkgebouw der Ned. Herv. Gemeente te 's Heer Arendskerke, gelegen nabij Goes op het eiland Zuid-Beveland, behoort tot de oudste en bezienswaardigste dorpskerkjes van ons land. Zooals het meer voorkomt, was in den loop der jaren veel van het karakteristieke van dit gebouwtje door onkundige hand bedorven waren er veranderingen in aangebracht, die niet in deze omgeving pasten en had het onderhoud wat te wenschen overgelaten. Het was dan ook m. i. een goed besluit, dat kerkvoogden ruim een jaar geleden namen, om de gebreken van dit kerkje te doen herstellen, en het zooveel mogelijk in verhouding tot de beschikbare geldmiddelen te doen restaureeren.

Schrijver dezes, die reeds verschillende dergelijke kerkjes op Zuid-Beveland en elders had mogen restaureeren, ontving dan ook de opdracht, als architect de leiding dezer restauratie op zich te nemen.

Als groote bijzonderheid voor een dorpskerkje in die streek, vinden wij hier de buitenmuren met de schragende contreforten geheel van blokken zandsteen opgetrokken, terwijl de hooge, massieve toren, met zijne zware hoogopgaande contreforten van groot formaat baksteen, tegen den Westelijken kerkmuur is aangebouwd, zooals bij de meeste kerken van vroeger regel was. De toren heeft een vierkanten vorm, is in de hoogte in vier hoofdafdeelingen van verschillend formaat zeer logisch opgebouwd en met een lage spits afgedekt. Van af den beganegrond schat ik de hoogte op ongeveer 45 Meter.

Met juistheid is het jaartal der stichting niet aan te geven; ik vermoed echter, dat het kerkje dagteekent uit de eerste helft der vijftiende eeuw, een tijdperk waarin in ons land de meeste oude dorpskerkjes gebouwd zijn.

Hoogst schilderachtig is de kerk aan het einde der vrij breede dorpsstraat gelegen op een ruim aangelegd terrein, dat door een hekwerk is afgesloten en vroeger als begraafplaats heeft gediend.

De kerk bestaat uit slechts één schip, ter breedte van 10 M. bij een lengte van 20 M., waarachter, tegen den Oostmuur, zich de consistoriekamer benevens een bergplaats in een laag karakterloos gebouwtje aansluit. De consistoriekamer is gebouwd op de plaats waar zich vroeger het koor der kerk in het verlengde van het schip bevond. De afdekking en de constructie van den Oostelijken achtermuur,

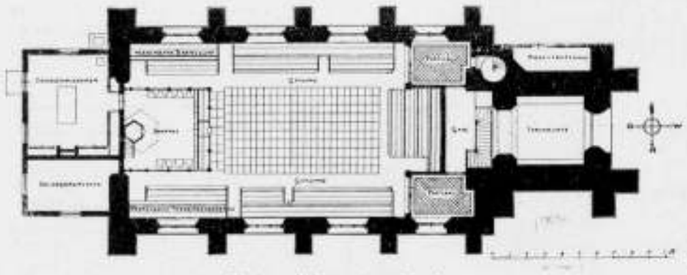

Kerk te 's Heer Arendskerke.
Plattegrond. Schaal 1 à 300.

alsook de daarin dichtgemetselde spitsboogopening, wijzen hier nog op.

Het koor was eertijds geheel opgetrokken van baksteen en was even hoog als de kerk zelve. In het midden der vorige eeuw werd het deels als school, deels als pakhuis gebruikt, totdat het in 1858 of 1859 afgebroken en door de tegenwoordige consistoriekamer vervangen werd.

Het schip wordt overspannen door een zware houten bekapping, van buiten met leien bekleed, en waar inwendig het gewelfd houten plafond gedeeltelijk ingewerkt, en ook tegen bevestigd is. De bij dergelijke bekappingen gewoonlijk voorkomende, van muur tot muur reikende kapbalken met sleutelstukken en karbeels, missen wij bij deze bekapping, waardoor dan ook de zijdelingsche drukking van de kap op de kerkmuren groot is en niettegenstaande de zware schragende contreforten haar uitwerking niet heeft gemist.

Het gewelfd houten plafond is door krachtig geprofileerde langsribben, bij de geboorte aan de zijmuren rustende op gebeeldhouwde zandsteenen kraagsteentjes, en door evenzoo geprofileerde dwarsribben in vakken ingedeeld, terwijl de snijpunten der ribben door versierde kruisplankjes weggewerkt zijn.

Om deze oude bekapping weer in goeden toestand te brengen, was veel overleg en arbeid noodig, daar, door slecht onderhoud, dit hoofdbestanddeel van het gebouw veel geleden had. Ook de binnenbekoepeling werd vernieuwd en in het karakter van den 15e eeuwschen stijl in een stemmig grijs-gelen grondtoon voor het groote veld, met meer sprekende kleuren voor de ribben en met eene rondloopende bladversiering langs de ribben, beschilderd.

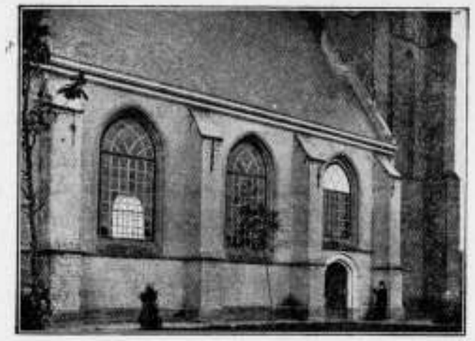

Noordelijke gevel, vóór de restauratie.

De zandsteenen traceering der acht spitsboogvensters waren in den loop der tijden jammerlijk uitgebroken en vervangen door smakelooze, groen geverfde houten ramen, die nog in kleine ruiten ingedeeld waren. Gelukkig bleven de fijn geprofileerde vensteromlijstingen en de dorpels gespaard, zoodat hieruit het profiel der montants en de indeeling voor de wederom geplaatste en onderling verschillende nieuwe venstertraceeringen waren af te leiden. Een eenvoudige beglazing van glas-in-lood, in stille kleurschakeeringen, voltooide de mooie kerkvensters in haar geheel.

De reeds genoemde zandsteenen contreforten moesten duchtig onderhanden genomen worden; zij werden bovendien ontdaan van de zware loodafdekking om opnieuw voorzien te worden van geprofileerde zandsteenen afdekkingen, in verschillende lagen trapsgewijze oploopend tot den muur.

De twee gootlijsten hadden vroeger ook al eens een niet gewenschte verjongingskuur ondergaan, zoodat ook daaraan veel arbeid is verricht om ze in goeden en passenden toestand te reconstrueeren.

Orgel tegen den westelijken wand.

Oostelijke wand.

KERK
DER
NED. HERV. GEMEENTE
TE
'S-HEER ARENDSKERKE
op het eiland
ZUID-BEVELAND.
GERESTAUREERD
IN
1906.
Architect:
J. VERHEUL Dzn.

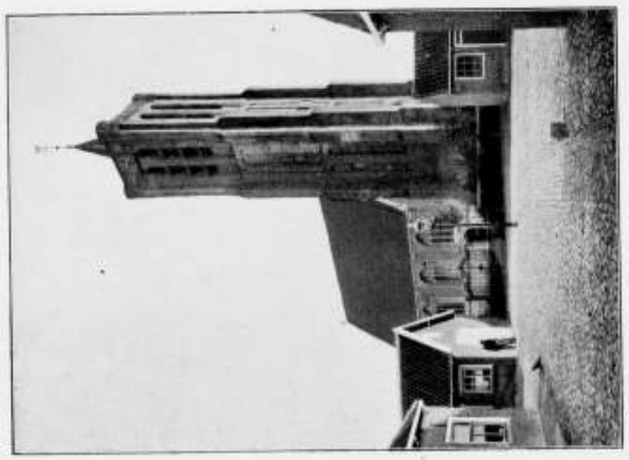

Kerk gezien van uit de Dorpsstraat.

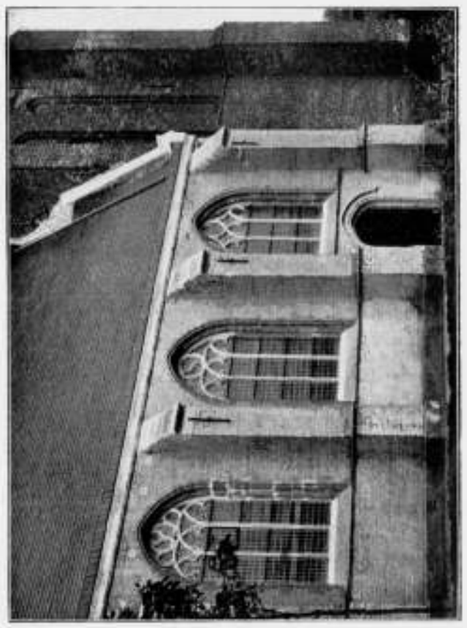

Noordelijke gevel.

Het kerkgebouwtje bezit twee toegangen, welke aan de zijmuren dicht bij den toren gelegen zijn. Een derde hoofdtoegang onder den toren door is reeds lang buiten gebruik. Merkwaardig is het, hoe men een 37 jaar geleden die twee toegangen tot de kerkruimte bedorven heeft; dit euvel te verbeteren, was een der voornaamste eischen, waaraan bij de restauratie van het geheel voldaan moest worden.

Het orgel, vóór de restauratie.

In 1869 is in de kerk een orgel aangebracht; de plaats was daarvoor als van zelf aangewezen en wel tegen den Westmuur, vlak tegenover den preekstoel. Voor de opstelling van het orgel werd een galerij gebouwd, die in hoofdzaak gedragen werd door een onderbouw van een viertal gemetselde pijlers, onderling verbonden door gestukadoorde flauwe Tudorbogen, die, zooals de foto daarvan aangeeft, op de allermalste wijze duchtig opgesierd werden door gestucadoorde kapiteelen en een bladlijst van verdachten klassieken stijl, schril en hinderlijk afstekend tegen het eenvoudige kerkinterieur en nog minder passend bij het daarboven geplaatste orgelfront.

Een tweede dwarsmuur, op eenigen afstand achter de genoemde pijlers opgetrokken, moest verder een klein gedeelte van het kerkruim afsluiten, niet alleen om de twee toegangspoortjes te verbinden, doch ook om gelijktijdig een portaal te vormen, dat weer op zijne beurt door twee deuren toegang tot de kerkruimte moest geven. Het malste van deze verandering was, dat die muur juist zoo geplaatst werd, dat hij de zoo hoog noodige breede toegangen versmalde, daar de helft der dubbele deuren niet meer open kon. Het wegbreken van dezen muur, het verruimen der toegangsportalen, het herstellen der twee fraaie toegangspoortjes, der massief blank eikenhouten buitendeuren en het in stijl brengen van den onderbouw, waarop het orgel rust, gaf, zooals op de foto van den veranderden toestand te zien is, een groote verbetering en een welkome opknapping.

Volgens ontvangen mededeelingen is het orgel afkomstig uit de R. K. kerk te Zierikzee en werd het door de firma Franssen te Roermond eenigszins vergroot en gedeeltelijk vernieuwd. Boven het orgel ziet men het wapen van 's-Heer Arendskerke, gehouden door een arend.

In de door verbouwing verkregen grootere toegangsportalen werden tegen de wanden een paar oude versierde hardsteenen grafzerken uit de vroegere kerk van Baarsdorp geplaatst, benevens enkele gave versierde grafsteenen die bij het opbreken van den ouden houten kerkvloer aan den dag kwamen, en op die wijze aan de vergetelheid ontrukt of voor verdere beschadiging gevrijwaard zijn.

Is de kerkruimte van binnen, zooals reeds gezegd, eenvoudig behandeld, het aanwezige 17e eeuwsche kerk-ameublement is hoogst belangrijk en verdient onze aandacht in hooge mate, nu het, van het knellend pak van dikke verflagen voorzichtig ontdaan, bijzonder mooi van ontwerp en versierd met fraai snijwerk, in blank eikenhout uitgevoerd bleek te zijn.

De statige preekstoel met het mooie groote klankbord en het wetbord daarboven als hoofdmotief, dat deze ruimte beheerscht, omgeven door het doophek en de aan weerszijden geplaatste Heerenbanken, de koperglans der kerkkronen en het zacht getemperde licht, dat door de kerkvensters valt, geven aan dit interieur eene merkwaardige bekoring.

De preekstoel met het doophek dateert, volgens een inscriptie, uit het jaar 1649 en heeft een treffende gelijkenis, zoowel in vorm als in detail, met dien van de kerk te Wemeldinge. [1])

Ter linkerzijde van den preekstoel zien wij de groote Heerenbank, dateerende uit 1650, die met een groote luifel is overhuifd, bijzonder fraai van ontwerp, en met pittige details versierd is, zoo karakteristiek aan den Oud-Hollandschen stijl.

Ter rechterzijde zien wij eerst het buitengewoon mooie deurtje, dat toegang geeft tot de consistoriekamer, en verderop de nieuwe bank van Baarsdorp, een copie van de tegenoverliggende Heerenbank. Zij kwam in de plaats van de vroegere bank van Baarsdorp, die wel is waar het jaartal 1759 droeg, doch met dien tijd niets gemeen had dan het wapentje en het plankje, waarop het jaartal stond. Vermoedelijk is deze bank jaren geleden uit de oude kerk van Baarsdorp, een dorpje op 20 minuten gaans van 's Heer Arendskerke gelegen, naar deze kerk overgebracht; althans reeds lang voor dat het noodlottige besluit werd uitgevoerd om dat schilderachtige dorpskerkje van Baarsdorp te sloopen. Bestaande foto's wijzen er nog op, wat een juweeltje van landelijken kerkbouw daar gesloopt is geworden; en waarom?

Nog bezienswaardig zijn ook de blank-eikenhouten lange zijbanken, die aan weerszijden van het schip tegen de lange buitenmuren geplaatst zijn. Zijn deze banken voor het grootste deel geheel vernieuwd moeten worden, omdat er aan de oude banken bijna geen goed stuk hout meer over was, de deelen die bespaard en wederom toegepast werden, zijn enkele bijzonder fraaie en karakteristieke achterpaneeltjes in de rugleuningen der zitbanken. Zij dateeren uit het overgangstijdperk van Gothiek op Renaissance. Het middenvak van het schip is nu gevuld met de bekende oud-model kerkstoelen met biezen zitting, die zooveel beter passen bij dit kerk-interieur dan de opgeruimde herbergstoelen.

Van oude koperen kronen was in kerk niets meer te vinden dan een klein kaarsenkroontje en enkele kandelabers, doch dit kroontje was dan ook bijzonder mooi en voor mij van groote waarde, omdat het niet alleen, na behoorlijk gerestaureerd te zijn, weer een goede plaats kon krijgen, doch ook omdat het als model kon dienen voor de nieuwe kronen, die door Becht en Dyserinck met zorg en fraai bewerkt werden uitgevoerd. Het spreekt van zelf, dat met eene kaarsenverlichting niet meer volstaan kon worden;

[1]) Zie omtrent de kerk te Wemeldinge het Bouwkundig Tijdschrift deel 16 (deel 42 der Bouwkundige Bijdragen), 1898, bladz. 53.

doch hier is m.i. bewezen, dat een petroleum-verlichting even goed in harmonie met zoo'n kerk-interieur kan worden ontworpen, wanneer met liefde en smaak naar de oplossing van dit probleem wordt gezocht.

Het wetbord, dat tegen de dichtgemaakte voormalige kooropening te zien is, is een geschilderd bord van groote afmeting, waarop de tien geboden zijn aangegeven.

Van belang is het hier nog te vermelden, dat deze restauratiewerken slechts $5^1/_2$ maand geduurd hebben, en dat bijna al het werk, behalve de twee Heerenbanken en de lange zijbanken, die door de firma Cuypers & Co. te Roermond uitnemend zijn gerestaureerd of vernieuwd, met de werkkrachten uit het dorp zelve is uitgevoerd door den aannemer J. van der Poel en den bouwkundig-opzichter D. van Maris Jr., onder mijne leiding.

Nadat in April 1906 met het werk begonnen was, kon het herstelde gebouw op 16 September l.l. wederom in gebruik genomen worden. Veel is er in dezen korten tijd gedaan, doch het geschiedde met liefde en toewijding; ook het geldelijk offer door de kerkelijke gemeente aan haar kerkgebouw besteed, werd met liefde gebracht, waartoe vooral de Voorzitter en de Secretaris van Kerkvoogden, de heeren M. van Iwaarden en Ds. W. A. Keers, veel in het werk hebben gesteld.

Door bemiddeling van ds. Keers ontving ik onderstaande aanteekeningen uit „de Kerkelijke Geschiedenis van de Hervormde Gemeenten in de classis Goes", door J. van der Baan. [1])

Bij van Mieris, Groot Charterboek, wordt van Baarsdorp in het jaar 1278 en van 's Heer Arendskerke in 1341 voor het eerst melding gemaakt. Beide plaatsen bestonden echter al vroeger. De kerk toch van Baarsdorp, oorspronkelijk de slotkapel van het aanzienlijk kasteel van Baarsdorp, is tusschen 1232 en 1234, en die van 's Heer Arendskerke reeds aan het einde der 12e eeuw gesticht.

De naam 's Heer Arendskerke, gewoonlijk van den aanstonds te noemen „Heer Arend" afgeleid, wordt door Dr. Ab. Utrecht Dresselhuis aldus verklaard: onder „herken" verstond men vroeger stukken gronds, welke een afzonderlijk deel vormden en later in „Ambachten" herschapen werden, terwijl waarden of schorren den naam „heeren" droegen. Heer-rade-herken waren dus bijzondere heeren of schorren aan de „rade" of scheepsreede gevormd. Toen naderhand op dergelijke gronden kerken verrezen, werd langzamerhand het woord herk door kerk vervangen. In 1140 waren de heer-rade-herken aan de reede van de Schenge verrezen, in het bezit van zekeren Arend, om zijn ongewone dikte „Arend met den buik" bijgenaamd, die de stamvader geworden is van de beroemde, rijke en machtige riddergeslachten van Van Schenge en Van den Poele. Deze Arend stichtte hier een kerk met hoogen toren, welke hij aan St. Pieter toewijdde en waarin zich een viertal vikarijen bevonden, nl van de H. Maagd, St. Nicolaas, St. Maarten en Sinte Barbara. [2])

Reeds vroeg deed de invloed der Hervorming zich hier gelden, want in 1544 werd de pastoor van deze parochie „Matthijs Buysmans" geheeten van „heresie" verdacht en gevankelijk naar den Haag gevoerd; en in 1583 verkreeg de gemeente haar eersten predikant François Vertrecht, die in 1614 overleed.

Het kerkgebouw is in het laatst der 16e eeuw van zijn altaren en beelden ontdaan en voor den Hervormden godsdienst ingericht.

Het reeds genoemde Baarsdorp behoort burgerlijk tot de gemeente van Abts- en Sinoutskerke, maar kerkelijk tot die van 's Heer Arendskerke. Op het kasteel van Baarsdorp zou Jacoba van Beieren na haar huwelijk met Frank van Borselen, aan wien het toebehoorde, meer dan eens vertoefd hebben, en de overlevering schrijft aan haar de stichting van het nu gesloopte kerkje toe en noemde het: „het kerkje van Jacoba van Beieren."

Deze kerk, die sedert de Reformatie niet gebruikt en jammerlijk vervallen was, is door de zorg van Ambachtsheeren van Baarsdorp in 1744—1745 behoorlijk hersteld en naar de behoeften van den Herv. Eeredienst ingericht. Van 1755—1768 hielden de predikanten van Abts- en Sinoutskerke daar vier maal 's jaars godsdienstoefeningen; in 1773 werd Baarsdorp echter kerkelijk met 's Heer Arendskerke vereenigd en van dien tijd af traden de predikanten dezer gemeente er eenmaal per jaar op, op Pinkster-Maandag, totdat het fraaie kerkje in 1880 gesloopt werd.

Een bank in de kerk van 's Heer Arendskerke, voorzien van het wapen van Baarsdorp, en eene fotografie van Baarsdorps kerkje in de consistoriekamer, blijven tot het nageslacht van het verleden getuigen.

Rotterdam, October 1906.

[1]) De Kerkelijke Geschiedenis van J. v. d. Baan, Gewoon lid van het Historisch Genootschap te Utrecht, draagt geen jaartal, doch moet volgens Ds. Keers omstreeks 1867 gedrukt zijn bij den uitgever L. de Fouw te Goes. Volgens de bedoeling van den schrijver was dit werk bestemd om een kort overzicht te geven van de geschiedenis aller gemeenten in de classis Goes. Bij gebrek aan belangstelling is, voor zoover Ds Keers bekend is, de uitgave na het verschijnen der eerste aflevering ('s Heer Arendskerke en Baarsdorp) gestaakt. J. v. d. Baan was eenige jaren vroeger hoofdonderwijzer te Zaamslag.

[2]) Vermoedelijk hebben wij hier te doen met een vroegere kerk dan de nu gerestaureerde, daar deze uit de 15e eeuw dateert.

HET BEURSGEBOUW TE ROTTERDAM.

De Beurs te Rotterdam.

Zooals onder het hoofd „berichten" in het vorige nummer van het Bouwk. Weekblad medegedeeld werd, heeft de heer J. Verheul Dzn., als lid van den Gemeenteraad van Rotterdam, eene nota bij dien raad ingediend, waarin gepleit wordt voor het behoud van het Beursgebouw, welks bestaan bedreigd werd. De heer Verheul verklaart in die nota de plannen tot vergrooting en verbouw bestudeerd te hebben, om zijne opinie te vestigen omtrent den bouw eener nieuwe beurs. De gewichtigste vraag was: waar de ruimte daartoe te vinden in de nabijheid van de bestaande beurs.

SOCIETEITSLOKAAL DER VEREENIGING
BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP TE ROTTERDAM.
Naar eene teekening van den heer W. F. Overeijnder, Architect.

De tegenwoordige Groote Beurs — wij laten nu verder den heer Verheul aan het woord — beslaat eene oppervlakte van 60 × 40 of 2400 M². waaronder 1565 M². aan eigenlijke beursruimte, terwijl de nieuwe Amsterdamsche Beurs, die eene oppervlakte van 140 × gemiddeld 44,5 of 6230 M². inneemt met aan beursruimten 3860 M². ruim $2^1/_2$ maal zoo groot is. Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat de Amsterdamsche Beurs te lang en te smal gevonden wordt, een kwaal die zich uit het gekozen grondstuk ontwikkeld heeft, dan kan men veilig aannemen, dat voor een nieuw te bouwen Rotterdamsche Beurs, waarbij op den gestadigen vooruitgang der stad en het daardoor toenemend beursbezoek voor een verre toekomst gerekend moet worden, zeker 5000 M². terrein noodig zal zijn om te bebouwen en dan liefst in verhouding van 100 M. lengte bij 50 M. breedte.

De Blaak dempen en daar een openbaar gebouw plaatsen, is een idee, dat iedereen, die zich van de afmetingen van zulk een gebouw geen rekenschap kan geven, het eerst aan de hand doet; doch welk een andere indruk krijgt men, wanneer men met die afmetingen wel rekening houdt en op den plattegrond der stad de breedten van die Blaak en der beide aanliggende straten of kaden eens nameet. De Noord-Blaak is 20 M., de Blaak (het water) gemiddeld 55 M. en de Zuid-Blaak 15 M. breed. Stel nu, dat een bebouwing van de gedempte Blaak gewenscht en noodzakelijk werd, dan zou men beslist, wanneer daarop een hoog monumentaal gebouw verrijzen moest, de breedte der Noord-Blaak van 20 op 30 à 35 M. en die der Zuid-Blaak van 15 op 25 à 30 M. moeten brengen, waarvoor de te bebouwen disponible breedte van de gedempte Blaak met minstens 20 M. versmald zou worden en de overschietende breedte van 35 M. veel te smal zou zijn voor een behoorlijk beursgebouw. Eene goede oplossing is daar dus niet te vinden wanneer men met mij aanneemt, dat de hoofdverkeerswegen rond zulk een gebouw in het hart der stad eene breedte moeten verkrijgen daarmede in overstemming en verhouding.

Een tweede idee, ook reeds meermalen geuit en vroeger zelfs door een architect in schets gebracht, is: de oude Beurs afbreken, de huizen aan het Westnieuwland aankoopen en sloopen en de vrijgekomen gronden, gevoegd bij de reeds in Gemeentebezit zijnde, zouden een goede plaats kunnen opleveren voor een nieuwe Beurs van voldoende afmetingen. Hoelang het echter duren zal om de ± 30 grootere of kleinere perceelen, waarin voor het meerendeel bloeiende zaken gevestigd zijn en die te zamen ongeveer 3000 M². beslaan, voor dat doel aan te koopen, ik durf dit niet bij benadering te schatten, doch stel dat aankoop mogelijk ware, dan zou zeker alleen daarvoor veel meer dan een millioen noodig zijn. Waar de Gemeente de panden aan het einde der Hoogstraat en aan het Oostplein voor gemiddeld 356 Gld. per M². moest aankoopen, zal hier de doorsnedeprijs per M². stellig niet minder zijn. Aan verwezelijking van dit idee is toch zeker vooreerst ook niet te denken en daarmede zou bovendien de oude Groote Beurs moeten vallen, iets wat ik en met mij vele anderen een onherstelbare wandaad in dezen tijd zou noemen.

Een derde idee, om eene nieuwe Beurs te stichten op het terrein thans ingenomen door de perceelen omsloten door de Wijnhaven ZZ., de Punt, Scheepmakershaven en Wijnbrugstraat, is m. i., redelijkerwijs gesproken, evenmin uitvoerbaar, daar ook hier tot aankoop van een groot huizencomplex moet worden overgegaan en het geheel door zijn ongunstigen vorm geen voldoende ruimte aanbiedt. Andere geschikte plaatsen zijn waarlijk, wanneer men zich goed rekenschap geeft van benoodigde afmetingen eener nieuwe Beurs en van ruime verkeerseischen daaromheen, in dit centrum niet te vinden en aan verplaatsing naar een ander deel der stad valt vooreerst niet te denken.

De op dit oogenblik meest practische oplossing om in den Beursnood te voorzien, is deze, dat men door verbouwing en vergrooting de oude Beurs in zulk een toestand brengt, dat zij vooreerst voor een tal van jaren aan de gevorderde eischen voldoet, — en dit is zeker met het voorgestelde verbouwingsplan bereikt. Ik zal hier niet uitweiden over de juiste indeeling noch over de groepeering der ruimten onderling, daar aan het opmaken van het plan langdurige conferenties met de Kamer van Koophandel en de betrokken Beurscommissies zijn vooraf gegaan en het te dien opzichte de algemeene instemming dier lichamen verworven heeft; ik voor mij wil volstaan met mijne overtuiging te uiten, dat de Beurs na verbouwing een practisch ingericht gebouw zal zijn.

Wat de aesthetische zijde van het vraagstuk betreft, zouden velen het bejammeren, dat dit oude, uit architectonisch oogpunt zoo merkwaardige beursgebouw, op een of andere wijze verdwijnen moest, — bejammeren omdat dit gebouw, gebouwd in 1721 door den vermaarden Rotterdamschen bouwmeester Adriaan van der Werff, een goed en eenig specimen is van de voornaam- en fijngevoelde kunst onzer 18e-eeuwsche voorvaderen. Ware dit gebouw bouwvallig, slecht van afmeting, laag, bedompt, slecht verlicht of wat ook, dan waren er redenen aanwezig om slooping te wenschen; doch nu al die factoren afwezig zijn, is het een plicht voor het nageslacht dit klassieke, stemmige gebouw, zoo harmonisch van verhouding, in eere te houden en — al moge dan later eens besloten worden tot den bouw eener Beurs — dan zij als eerste eisch gesteld, dat dit belangrijke gebouw niet valle onder sloopers-

handen, omdat door slooping een kunstwerk van gelijken rang, als menig onzer oude schilderijen, op onherstelbare wijze zou worden verwoest en het oude gebouw toch nog voor vele practische doeleinden te benutten ware geweest.

Opmerkelijk is het, dat buitenlandsche kunstgeschiedschrijvers over de bouwkunst in ons land uit vroegere perioden de Rotterdamsche Beurs niet alleen aanduiden als een monument uit het Lodewijk XIV tijdperk, doch bovendien wijzen op de fraaie, stemmige, in zandsteen uitgevoerde gevels en op de voorname, fijn ontworpen zuilengang, die de binnenruimte ontsluit.

Is nu echter de verbouwing van zulk een, uit architectonisch oogpunt zoo belangrijk gevonden gebouw, wel gerechtvaardigd? Ik meen hierop te kunnen antwoorden, dat de architectuur van het inwendige onaangetast blijft, terwijl van het uitwendige alleen de zuidgevel, de minst fraaie der gevels omdat die interdijd bedoeld was langs de waterzijde te liggen, verandering zal ondergaan door het aanbrengen van een avant-corps ter breedte van 13 M., waarin de toegangen worden aangebracht. Dit avant-corps, ontworpen in den geest der overige gevels en saamgesteld uit daaraan ontleende motieven, zal zeker dien zuidgevel aanmerkelijk in uiterlijk doen winnen, te meer daar ook het voornemen bestaat de blinde vensternissen als raamopeningen te veranderen. De hoofdingang verplaatst naar de zuidelijke van het gebouw, zal dan ook het gunstigste ten opzichte der windstreken te liggen komen en tevens aan de meest gewenschte zijde der inwendige beursruimte in verband met de vergrooting.

Ten slotte een woord over „het verkeer" op het Beursplein, dat machtwoord, dat eveneens aangevoerd wordt als eisch waarom de oude Beurs gesloopt moet worden, teneinde de rooilijn van de Noord-Blaak te kunnen doortrekken. Ook met dezen eisch ben ik het niet eens, daar het Beursplein bij eene breedte van ± 60 M. toch werkelijk ruimte genoeg aanbiedt om bij een wel overlegd plan, het wagen-, tram- en voetgangersverkeer te regelen. Eer zal de lengte van dit plein te kort zijn, dan de breedte te smal. Wanneer het verhoogd klinkerpad in het midden van dat plein komt te vervallen en die ruimte bestemd wordt voor het wagenverkeer, dan kunnen bezijden die ruimte de trams ongehinderd hun plaats vinden en, door ruime vluchtheuvels aan weerskanten omgeven, gemakkelijk door voetgangers bereikt worden. Opruiming van het melkhuisje en meer dergelijke niet fraaie hinderpalen, alsmede afdoende electrische verlichting bij avond, moeten daarmede gepaard gaan, terwijl het trottoir voor den zuidgevel der Beurs bijna tweemaal verbreed zou kunnen worden. Mocht daarbij de tram van Park naar de Oude Plantage haar weg kunnen vinden langs het Notarishuis, om het Plan C naar de Nieuwehaven en omgekeerd, dan zou daarmede veel geregeld en ook veel bereikt kunnen worden, want juist het oversteken der voetgangers van het trottoir voor den tegenwoordigen hoofdgevel der Beurs naar de Kolkkade door de dicht op elkander staande pijlers der viaduct, dat is m. i. het gevaar waaraan niet veel te veranderen valt dan door het tramverkeer daar te beperken.

Dringender eischt het verkeer bij de Keizerstraat en Zeevischmarkt verbetering. Veel noodiger dan op het Beursplein is het om daar door sloping van de Zeevischmarkt den algemeenen toestand te veranderen. De plaatsing der Zeevischmarkt versmalt de Noord-Blaak tot op ± 15 M., een afmeting die voor het drukke verkeer daar ter plaatse zeker de helft te weinig is; dat gebouw zal in de toekomst, wanneer de groote plannen in het Westen tot rijpheid komen, allicht daarheen verplaatst en voor den dagelijkschen detailverkoop door een kleiner gebouw, minder hinderlijk in het centrum gelegen, vervangen kunnen worden. Hierdoor zal ook tevens de hoog noodige ruimere toegang tot de eventueel later te dempen Blaak verkregen worden. Ter verbetering van het voetgangersverkeer zou ook voorloopig de overbodige en hinderlijke doorrit van het Postkantoor aan de Noord-Blaakzijde opgeruimd moeten worden, om door een behoorlijk trottoir, juist op die plaats, ruimte te geven aan het voetgangersverkeer. Met de verwezelijking van een en ander zou veel bereikt kunnen worden, en wanneer dan ten slotte het Postkantoor, dat vrijwel bouwvallig is, zal worden gesloopt, dan kan bij onderling overleg tusschen Rijk en Gemeente het vrijkomend dure terrein van ± 2000 M², dat het eigendom van het rijk is en natuurlijkerwijze verkocht of wederom bebouwd zal worden, bij dezelfde oppervlakte, doch van vorm veranderd, meer breedte geven aan Noord- en Zuid-Blaak. Zijn wij eenmaal zoover, dan zal niemand onzer het bejammeren, dat de oude Beurs voor slooping is gespaard geworden en dat het Beursplein is gebleven zooals het nu is.

Al is dat Beursplein niet te vergelijken met de Grand Place te Brussel, noch met die te Antwerpen, noch met den Dam te Amsterdam, er zit toch in dat intieme Beursplein met zijn karakteristieke rij 18e-eeuwsche woonhuisgevels, met zijn boomenplanting, met zijn oude Beurs, zoo één met dit plein, een eigenaardig typisch cachet. Die oude stadspleinen moet men maar niet zoo klakkeloos van vorm veranderen, men bederft zoo licht iets, wat men nu uit gewoonte weinig appreciëert of heelemaal niet meer opmerkt. Meer en meer wordt door kunstenaars van naam de aandacht gevraagd, bij den aanleg van steden, op het ongedwongene, het vrije, het eigenaardige, wat de meeste oude stadspleinen kenmerkt; meer en meer laten zij hun stem hooren tegen den vervelenden symmetrischen aanleg, die iedere bekoring ontneemt.

Op de aangevoerde gronden is het mijne overtuiging, dat wij goed doen het voorstel van Burgemeester en Wethouders, wat de verbouwing en de vergrooting der Groote Beurs betreft, aan te nemen, niettegenstaande ik het voor de eigenaars der enkele huisjes in de Beursteeg zeer hard vindt, dat die steeg daardoor in een „slop" veranderd wordt. Wanneer de Gemeente die enkele huisjes voor billijken prijs trachtte aan te koopen om daar ter plaatse een behoorlijken politiepost met woningen enz. in te richten, dan kon dit te maken slob aan de voorzijde door hekwerk afgesloten worden en niemands ergernis verwekken.

Rotterdam 1 December 1906.

KALKZANDSTEEN.

In dit blad van 1 December l.l. nummer 48 komt voor een artikel over drukvastheid van steen van de firma Koning en Bienfait.

Mij werd van bevriende zijde gewezen op dat artikel omdat mijn naam daarin voorkomt.

Ik lees dit blad niet en had dus ook niet gelezen het verslag van een lezing te Amsterdam gehouden door den Heer Roelfsema voorkomende in no. 44 van dit blad van 3 November 1906.

Het is niet mijn doel in te gaan op het artikel van de firma Koning en Bienfait; over en tegen Kalkzandsteen is in andere bladen genoeg geschreven en er is voldoende op geantwoord; ik zoude dus geen plaatsje in Uw blad verzoeken als niet in het artikel van genoemde firma een zin voorkwam waaruit volgt dat ik met opzet onjuiste cijfers zoude hebben genoemd.

Op de vergadering van den Bond van Technici zijn de gewraakte cijfers door mij *niet* genoemd.

Het verslag is mede oorzaak van de verwarring, toch — (als men wel eens een verslag maakte kent men de moeilijkheden daaraan verbonden) — behoefde de firma Koning en Bienfait van mij niet te onderstellen, dat ik willens en wetens onwaar zoude zijn, en vóór het neerschrijven van zulk een enormiteit zoude een schriftelijke vraag aan mij aangewezen zijn geweest en had ik het verslag kunnen doen herstellen.

Ik heb gewezen op het „verslag van het departement van Waterstaat enz." in verband met een eisch van *minste* drukvastheid.

Op verschillende plaatsen zijn eischen gesteld van *minste* drukvastheid o.a. 200 K.G.; elders 140 K.G., dit is geheel iets anders dan *gemiddelde* drukvastheid.

In verband daarmede wees ik op een artikel in de „Ingenieur" van 10 Febr. 1906.

Dit artikel werd op de vergadering *niet* voorgelezen; doch later gezonden aan den Heer Secretaris op diens verzoek, en m. i. volkomen correct werd voor de duidelijkheid van het verslag daaraan het een en ander ontleend; zoo ook de cijfers.

Deze cijfers zijn volkomen correct alleen is het woord *geringste* weggelaten voor drukvastheid.

Mijn betoog liep in verband met het debat over geringste drukvastheid en daarom noemde ik het artikel „Ingenieur", daar dit juist deze kwestie behandelt.

Ik leg hierbij het artikel uit de Ingenieur over, zoo de Redactie plaats wil en kan inruimen om ook dat af te drukken, heeft de lezer alles bijeen, en zoo zulks bezwaarlijk is, weet men thans waar de cijfers zijn te vinden en kan men nagaan dat ze juist zijn.

VAN HARDENBROEK.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling Utrecht van de Mij. t. B. d. Bouwkunst. 27 Nov. 1906. Na opening der vergadering door den Voorzitter en mededeeling van ingekomen stukken, werd het woord gegeven aan den heer H. Kersemaekers, tot het houden eener causerie naar aanleiding eener reis naar Italië.

De spreker begon, na korte inleiding, met zijn gehoor in Rome rond te leiden, om daarna achtereenvolgens de voornaamste monumenten te behandelen, de grot en vervolgens de catacomben.

De interessante mededeelingen over deze gebouwen, voor welker bezichtiging en bestudeering de spreker blijkbaar zijne bakens vooraf zeer nauwkeurig had uitgezet, toegelicht door een groot aantal, door den heer K. geteekende schetsen, plattegronden en aquarellen, alsmede door photo's en albums, werd door de vergadering met de meeste belangstelling gevolgd en ten slotte zeer toegejuicht.

De Voorzitter sprak den heer Kersemaekers aan het eind der vergadering een welverdiend woord van dank toe, met den wensch, dat de spreker bereid moge zijn in eene volgende bijeenkomst zijne mededeelingen te willen vervolgen, hetgeen door den heer K. gaarne werd toegezegd.

De heer Kuiler kon wegens omstandigheden deze vergadering niet bijwonen, waardoor punt 2 der agenda niet kon behandeld en tot een volgende bijeenkomst uitgesteld moest worden.

De Secretaris.

Afdeeling Arnhem van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. 28 Nov. 1906. In deze eerste vergadering in het winterseizoen werden door den Voorzitter de volgende mededeelingen gedaan:

1e. Dat door het Bestuur van V. V. V. eene uitnoodiging is gericht tot het Bestuur van de Afdeeling, verzoekende mede te willen werken tot het opstellen van een prijsvraag-programma voor het oprichten van eene monumentale entree voor Sonsbeek.

Aan deze uitnoodiging is gevolg gegeven en eenige bijeenkomsten voor dit doel hebben plaats gevonden. De onder-Voorzitter en de Secretaris zijn door het bestuur hiervoor aangewezen.

2e. Dat door het Bestuur van de Afd. Arnhem van den Ned. Aannemersbond eene uitnoodiging is gericht tot het Afdeelingsbestuur om, met het Bestuur van de Afd. Arnhem van den Bond van Bouwkundige opzichters en teekenaars, samen te komen teneinde eene bespreking te houden over „Middelbaar technisch onderwijs." Deze samenkomst, welke op 16 November gehouden werd, had tot resultaat, dat de wenschelijkheid werd uitgesproken van het oprichten van een plaatselijken cursus voor middelbaar technisch onderwijs, terwijl de actie voor het verkrijgen van dergelijke scholen van regeeringswege door eene landelijke commissie krachtig ter hand genomen moet worden. De verschillende afdeeling-besturen zullen daartoe met de Hoofdbesturen van hunne organisatie in correspondentie treden.

3e. Dat de ingekomen teekeningen op de door de Heeren van de Loo te Dieren uitgeschreven prijsvraag voor ontwerpen in Bricorna, in de eerstvolgende vergadering zullen worden tentoongesteld, en dat de heer Weissman, architect te Haarlem, deze ontwerpen zal toelichten.

Daarna volgde eene bespreking van de vraag welke door het Hoofdbestuur, bij schrijven van 26 October, tot de Afdeelingen gericht is.

„We ke bevindingen kunnen worden medegedeeld omtrent de deugdzaamheid als bouwmateriaal van hier te lande vervaardigde **kalkzandsteen**, met het oog op de bestemming van dit materiaal, de toe te laten belasting, het bestand zijn tegen de invloeden van weersgesteldheid, enz.?

Hier ter stede is het gebruik van kalkzandsteen beperkt tot zeer enkele gevallen.

De heer Hazen deelde mede, dat door hem een drietal jaren geleden een huis gebouwd is met 1 steens buitenmuren van kalkzandsteen. Deze muren slaan niet door, het metselwerk houdt zich uitstekend. De kwaliteit kan men naar den klank vrij voldoende beoordeelen. Bij huizen aan den Velperweg, die een jaar later gebouwd zijn, heeft het materiaal ook zeer goed voldaan. Niet alle fabrieken slagen er echter steeds in een goed fabrikaat te leveren, men zal dus goed doen vooraf een bezoek aan de fabriek te brengen, teneinde zich te overtuigen of men wel de noodige zorg aan de fabricatie besteedt. Op een door den heer van Tuyll gestelde vraag was het antwoord, dat de prijs van kalkzandsteen een weinig lager is dan die van goede waalsteen voor gevels. De beoordeeling van de kwaliteit is voor den bouwkundige steeds een vrij lastige, de kwaliteit van waalsteen is naar de kleur en naar den klank gemakkelijker te beoordeelen.

De heer Freem oordeelde het materiaal nog te jong om er reeds een oordeel over te kunnen uitspreken. De Voorzitter merkte hiertegen op, dat het hierom ook niet gaat; wel is het de vraag of zich niet soms reeds een voorharig ongunstig oordeel gevormd heeft.

De heer Lensink merkt op, dat de vrees die de waalsteenfabrikanten tegenover dit nieuwe materiaal aan den dag leggen, hem verwachtingen geeft, dat de soliditeit nog al mee zal vallen, en wijst er op, dat vele thans zeer gunstig bekend staande fabricaten van gebakken steen, toen zij pas aan de markt kwamen, nog al reden tot ontevredenheid gegeven hebben.

De heer Schaap gelooft, dat het gebruik van kalkzandsteen in de hand gewerkt zal worden indien de Bond van kalkzandsteenfabrikanten normen vaststelt voor weerstand tegen druk en absorbtie.

De heer Persijn, niet ter vergadering aanwezig, had ook verklaard, dat aan een vrijstaand woonhuis door hem kalkzandsteen voor de gevels was toegepast en dat hem tot nu, drie jaren na den bouw, geen nadeelen gebleken waren. Waar gedeelten van gevels na regenbuien lang nat blijven, wijt hij dat aan onvoldoende afdekking van die gevels of onvoldoende overstek van de vensterdorpels.

Na deze huishoudelijke vergadering volgde eene met introductie*) die zeer goed bezocht werd.

De Secretaris.

Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap, te Rotterdam. In de 11 Dec. j.l. gehouden vergadering der Vereeniging hield de heer Wouter Cool, ingenieur bij de gemeentewerken te Rotterdam, een voordracht over Gewapend beton in uitvoering en toepassing, toegelicht met een honderdtal lichtbeelden. Na het grondbegrip der constructie van het materiaal en de geschiedenis er van nagegaan te hebben, behandelde spreker de toepassing op vloeren, fundeeringen, beuggen, kappen, koepels en reservoirs en dijkglooiingen om in het bijzonder stil te staan bij de uitvoering van kaaimuren, zooals die in den jongsten tijd bij de Rotterdamsche havenwerken wordt toegepast, en waarbij vooraf in een droogdok geconstrueerde caissons van gewapend beton vervaardigd worden van zoodanige hoogte, dat zij drijvende naar de plaats hunner bestemming gebracht kunnen worden, en daar tot zoodanige hoogte worden opgebouwd, dat, na door het inlaten van water gezonken te zijn, de bovenkant, boven laagwater uitsteekt, waarna de caissons gedeeltelijk met beton, gedeeltelijk met zand gevuld tot fundeering dienen van den kaaimuur. Door deze constructie, waarbij de caissons op den vasten, tot 26 M. diepte uitgebaggerden bodem komt te staan, is de vroeger noodige grondkeering door het aanbrengen van een rijzen dam en is ook eene houten fundeering geheel overbodig geworden, terwijl de kosten niet hooger dan die van de vroegere wijze van fundeeren zijn. De caissons, oorspronkelijk ter lengte van 25 M. en daarna van 40 M. gemaakt, worden aan de uiteinden met groote messing en groef bewerkt en in elkander gezet.

In deze vergadering was verder aan de orde de Rotterdamsche beurskwestie. Na eene uitvoerige gedachtenwisseling werd besloten, een adres aan den gemeenteraad te richten, waarbij op behoud van het bestaande gebouw wordt aangedrongen, uit historisch architectonische overwegingen.

(*) Het verslag dezer vergadering is reeds opgenomen in het vorige nummer van dit blad.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker, 8 December 1906. *Nogmaals Engelsche huizen.* Aankondiging en aanbeveling van het prachtige werk: „Das Englische Haus, von Herrmann Muthesius", als een der belangrijkste bijdragen over Engelsche zeden en Engelsche kunst die in den laatsten tijd verschenen.

De publieke werken van Amsterdam. Naar aanleiding van hetgeen in de laatste dagen in de dagbladen gepubliseerd is over het aandeel dat P. W. had in den bouw der Beurs, wordt naar meer licht gevraagd omtrent geuite veronderstellingen. In een naschrift wordt gezegd, dat, volgens de mededeelingen van den Burgemeester, aan den architect de leiding werd opgedragen, nadat de Raad te voren bepaald had, dat de architect zou behooren tot den dienst van P. W. Voor deze dubbelzinnigheid, die maakt dat er ten slotte niemand verantwoordelijk is, wordt de toenmalige Wethouder van P. W., Mr. Treub, verantwoordelijk gesteld.

Schouwburgen. Beschouwing over de inrichting daarvan, van af de middeleeuwen tot op heden, en over het streven van Gordon Craig, om tot de inrichting der middeleeuwen terug te keeren.

Architectura, 8 December. *Brief van den heer Jos. Th. J. Cuypers,* aan den Voorzitter van A. et A., waarin hij ontslag neemt, met redenen omkleed, als lid der redactie van Architectura.

Het nummer bevat een plaat, voorstellende het ontwerp van den heer J. M. van der Mey, met de gouden medaille bekroond in den *Prijskamp in de Schoone Bouwkunst 1906*, en tusschen den tekst, de afbeelding van het voor uitvoering bestemde ontwerp voor het *Gemeentehuis voor Zeist.*

Het „Technisch gedeelte" geeft een vervolg van het *Verslag van den Inspecteur van het M. O.*, en van — tevens slot — *Bezwaren van Coöperatief wonen*, door M. P. de Clercq. Voorts een begin van: *Lucht-electrische geleidingen.*

De Bouwwereld, 5 December. *Het Beursrapport.* Uit het feit, dat de herstellingsmaatregelen, aangegeven in het te gedeelte van het „Rapport" op niet meer dan *f* 83.000 zijn begroot, volgt in welke mate de toestand van het Beursgebouw overdreven is; dit bedrag bewijst, hoe de toestand eer mee- dan tegenviel. Zijn er zakkingen in de paalfundeering voorgekomen, dan moet aan force majeure gedacht worden. Voorzieningen achteraf noodig, kunnen den ontwerper niet aangerekend worden, daar bij verantwoord is door met normale toestanden rekening te houden. Tot de verzakking zijn alle gebreken terug te voeren, uitgezonderd een tweetal bogen die door gemis van contreforten aanleiding gaven tot scheuren van wanden.

Gemeentelijke woningen, met afbeeldingen, *te Volendam,* volgens ontwerp van den heer J. Letzer, Gemeente Architect.

De Grondslagen van den nieuwen stijl, door Prof. Karl. Widmer, vertaald uit „Architectonische Rundschau".

Tusschen den tekst: afbeelding van het voor uitvoering bestemde *Raadhuis voor Zeist.*

Technisch Weekblad, 7 December. Een vervolg van *Bestratingen,* behandelt: Kolenzandsteen, Kooten en Koperslakkei; vervolg van: *Iets over de technologie van het aluminium.*

BERICHTEN

BINNENLAND

H. ROELOFS.

Op den 8sten December j.l. is te Amsterdam in den ouderdom van ruim 60 jaren plotseling overleden de heer Hendrik Roelofs, Bouwkundig Opzichter, die gedurende bijna 30 jaren als zoodanig een steun is geweest, eerst van wijlen den heer G. B. Salm, architect te Amsterdam, en vervolgens van diens zoon, den heer A. Salm G.Bz.

Toen de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst in September 1902 haar 60-jarig bestaan vierde, bracht zij op voorstel van het Hoofdbestuur hulde aan drie personen, uitblinkende in hun werkkring; een aannemer, een kunstindustrieel en een opzichter ontvingen een huldeblijk in den vorm der medaille geslagen op den stempel der Maatschappij. Het bewijs van erkenning van verdiensten als opzichter werd aan den heer Roelofs aangeboden. Uit de woorden daarbij toen door den Voorzitter der Maatschappij gesproken, bleek hoezeer de practische kennis en ervaring van den heer Roelofs werden gewaardeerd, en hoe hoog hij wegens zijn verdiensten stond aangeschreven bij zijn chefs, wier trouwe vriend hij was geworden. Niet alleen als hoogst bekwaam en humaan opzichter, maar ook als goed mensch werd hij gewaardeerd en geacht door allen die met hem in nauwe betrekking stonden. Zijn heengaan is een onherstelbaar verlies voor zijne familie, die echter den braven echtgenoot en vader niet zal kunnen vergeten.

Het Rapenburg te Leiden. Men schrijft aan de N. Rott. C. naar aanleiding van een adres van 97 bewoners en omwonenden van het Rapenburg, verzoekende die gracht wegens hare vervuiling te dempen, o. a. het volgende:

„Wie Leiden kent als een onzer mooiste watersteden, dien zal het diep treffen! Hij zal het eenvoudig niet begrijpen, hoe die bewoners van het Rapenburg, die voor een groot deel tot de meest ontwikkelde inwoners behooren, het onaestetische van hun pogen niet schijnen in te zien".

Na op het mooie der gracht gewezen te hebben, en op de mogelijkheid om door beter spuien van Rijnland en dempen van kleine ztink-zijgrachtjes de vervuiling te voorkomen, zegt de schrijver:

„Deze 97 onderteekenaars dragen blijkens de mededeeling in hun adres circa 1/10 in de plaatselijke belasting bij; met hun machtigen invloed zal het stellig mogelijk zijn te verkrijgen, dat een onderzoek ingesteld worde om verdere vervuiling der mooiste gracht in Leiden te voorkomen. Eerst dan mag sprake zijn van demping, een radicaal, maar gevaarlijk geneesmiddel, dat Leiden berooven zal van een zijner mooiste punten!"

Beursgebouw te Amsterdam. Het Gemeenteblad van Amsterdam, van 11 dezer, bevat een schrijven van den heer H. P. Berlage, waarin deze naar aanleiding van de besprekingen in den gemeenteraad over de verantwoordelijkheid bij den Beursbouw de verklaring aflegt, dat afgescheiden van elke verhouding tot den dienst van Publieke Werken, hij zich steeds verantwoordelijk heeft gevoeld voor hetgeen hij als architect van het Beursgebouw gedaan of nagelaten heeft, en hij ook nu er niet aan gedacht heeft te trachten die verantwoordelijkheid van zich af te schuiven.

BUITENLAND.

Wiesbaden. Op den 15den November j.l. is het hoofd-personenstation te Wiesbaden geopend. Het gebouw, een ontwerp van Professor Klingholz te Aken, is uitgevoerd in zandsteen van den Main. De bouwkosten, met inbegrip van perrons, enz., en andere Ingenieurswerken, hebben 20,5 millioen mark bedragen.

Dresden. De Kavallerie-Generaal, Ferdinand Graaf van Zeppelin is, wegens zijne onvermoeide pogingen tot het bevorderen van de luchtscheepvaart, door den Senaat van de Technische Hoogeschool te Dresden tot Dr. Ingenieur h. c. bevorderd.

Parijs. In de aanstaande lente zal de laatste landbouwtentoonstelling in de Galerie des Machines gehouden worden. Daarna wordt zij afgebroken en overgebracht naar het manoeuvre veld te Issy; altijd als weer niet plotseling iets anders besloten wordt, wat reeds herhaaldelijk geschied is.

Kew. De Botanische tuin te Kew beslaat eene oppervlakte van 120 hectaren, en werd in 1760, door William Heton, eerste tuinman van Georges III, aangelegd. In 1840 verklaarde Koningin Victoria de tuinen tot nationaal eigendom. De beroemde hoofdingang is een werk van den architect Decimus Burton, uit 1846. De groote palmen-serre heeft eene lengte van 135 M., bij 33 M breedte, en 21 M. hoogte.

PERSONALIA

Bij Kon. besluit is met 1 Jan. 1907 benoemd tot hoogleeraar in de toegepaste wiskunde en mechanica aan de Technische Hoogeschool te Delft, de heer Dr. H. Linsenmann, assistent aan de Technische Hoogeschool te München.

Voor de benoeming van een ingenieur der gemeentewerken te Utrecht zijn aanbevolen de heeren: 1. W. J. Burgersdijk, civiel. ingenieur te Voorburg; 2. W. A. de Graaf, civiel-ingenieur te Amsterdam.

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 17 DECEMBER.

AMSTERDAM. Het verbouwen der perc. no. 100 en 101 aan de Stadhouderskade en no. 1092 en 1096 aan de Jac. v. Campenstraat.

De arch. A. Jacot en W. Oldewelt n.m. 2 u. in „American Hotel". Bestek en teek. à *f* 2.50 te bekomen bij voorn. architect.

's GRAVENHAGE. Het maken van gebouwen voor mechanische technologie, werktuig- en scheepsbouwkunde c. a., op een terrein tusschen de Nieuwe Laan en de Ezelsveldlaan te Delft. Raming *f* 535,000.

Het prov. Bestuur v.m. 11½ u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het ministerie van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Zuidholland, te 's-Gravenhage, en is te bekomen bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18 te 's-Gravenhage. Inl. te bekomen bij den Rijksbouwk. Aanw. gedaan.

WOENSDAG 19 DECEMBER.

MAASTRICHT. Het bouwen van een woonhuis, in de Groenstraat gem. St. Pieter, en voor rekening van den Heer Henri Hameleers, aldaar.

De arch A. Deusens, Scharnderweg 3 bij wien bestek en teek. te bekomen zijn.

STAD-ALMELO. Het maken der gebouwen voor een gasfabriek.

Het gem.best. n.m. 2½ u. Bestek en teek. vanaf 29 Nov. verkrijgb. ad *f* 5 ten kantore der gem gasfabr. Inl. geeft de heer H. Paul, civiel-ing. te Leiden Aanw. gedaan.

VIERHUIZEN (GR.). Het bouwen van een heerenbehuizing, op een terrein ald. sectie B. N. 81.

Ministerie van Waterstaat.

LANDSGEBOUWEN.

AANBESTEDING.

Op Woensdag, 2 Januari 1907, des voormiddags ten 11 ure, zal, onder goedkeuring van den Minister van Waterstaat, aan het gebouw van zijn Departement, te 's Gravenhage, worden aanbesteed:

Het onderhoud en herstel van de Landsgebouwen te 's GRAVENHAGE, gedurende 1907.

Raming f 54.630.

Het bestek no. 74 ligt na 19 December 1906 ter lezing aan het gebouw van het Ministerie van Waterstaat, aan het bureel van den Rijksbouwmeester in het 2de District, Nassau Odijkstraat no. 59 te 's Gravenhage, aan de lokalen der Provinciale Besturen en is voorts op franco aanvrage, tegen betaling der aan den voet daarvan vermelde kosten te bekomen bij de firma Gebroeders VAN CLEEF, Boekhandelaars, Spui no. 28r te 's Gravenhage, en door hare tusschenkomst in de voornaamste gemeenten des Rijks.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij voormoemden Rijksbouwmeester en bij den Opzichter bij de Landsgebouwen H. E. VAN DE WATER, Binnenhof te 's Gravenhage.

Aanwijzing zal worden gedaan op Donderdag 27 December 1906, des voormiddags ten 10 ure.

's-Gravenhage, 10 December 1906.

De heer J. H. Mansholt, landbouwer in de Westpolders. Bestek met teek. verkrijgb. bij arch. L. Reitsma te Ulrum.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**-schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam,** Sophiaplein — **Rotterdam,** Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda,** Prinsenkade — **Haarlem,** Groote Houtstraat 73rood, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen,** In de Betoustraat 8 — **Groningen,** Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen** IJselkade.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	*f* **4.000.000,00**
Reservefonds ult. 1905 . .	**1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	**29.983.000.00**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder inleggelden of Nabetalingen.

Openbare Aanbesteding.

Burgemeester en Wethouders der Gemeente Utrecht zijn voornemens op Zaterdag 22 December 1906, des namiddags in het openbaar, ten Stadhuize, aan te besteden **de levering van Magazijngoederen voor 1907**, t.w.:

1. te 2 uur:
   de Magazijngoederen voor de Electrische Centrale;
2. te 2½ uur:
   de Magazijngoederen voor de Gemeentewerken;
3. des namiddags te 3½ uur:
   a. **de Magazijngoederen voor de Gemeente Gasfabriek;**
   b. **de door die fabriek benoodigde gegoten ijzeren buizen en hulpstukken;**
4. des namiddags te 3¾ uur:
   de Magazijngoederen voor de Gemeentereiniging.

De monsters van de te leveren materialen enz., bedoeld 1, 2, 3a en 4, liggen ter inzage onderscheidenlijk op het terrein der Electrische Centrale, op dat der Gemeentewerken (Stadstimmerhuis, Achter Klarenburg), op dat der Gemeente Gasfabriek en op dat der Gemeentereiniging op werkdagen van 9—12 en van 2—4 uur, terwijl de voorwaarden van aanbesteding, bedoeld onder 3a, met gezegeld formulier van inschrijving, tegen betaling van f 0.50 (franco per post f 0.55) per exemplaar, en de voorwaarden en de bestekken van elk der overige aanbestedingen afzonderlijk tegen betaling van *f* 0.25 (franco per post f 0.30) per exemplaar verkrijgbaar zijn ten kantore van den Directeur, onderscheidenlijk der Electrische Centrale, der Gemeentewerken, der Gemeente Gasfabriek en der Gemeentereiniging, alsmede ten Stadhuize (afd. Financiekamer) en bij de Boekhandelaren J. G. VAN TERVEEN & ZOON.

Utrecht, 30 November 1906.

De Secretaris der gemeente Utrecht,
J. BOOL.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op WOENSDAG, den 2den Januari 1907, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1094.

Het maken van een seinhuis te HERFTE-aansluiting.

Begroeting f 2.200.—

De besteding geschiedt volgens § 50 van het bestek.

Het bestek ligt van den 13den Dec. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur H. VAN BERCKEL te *Zwolle*, en is op *franco* aanvraag (per brief) aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1.00.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 22sten December 1906 ten 9.15 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 8sten December 1906.

Oproeping van Sollicitanten.

GEVRAAGD een BEKWAMEN

HOOFDOPZICHTER

voor het onderhoud van groote gebouwen, tevens teekenaar, niet ouder dan 45 jaren, salaris *f* 1600.— à *f* 1800.— met vooruitzicht op pensioen. Brieven onder letters K. P. bij de boekhandelaren W. P. VAN STOCKUM & ZOON, Buitenhof, 's Gravenhage.

„FLUX" Bovenlichtsluiting

D.R.P. 152008. D.R.P. 157566.
Gepatenteerd in alle landen.
„FLUX" kan door een kind behandeld worden.
„FLUX" wordt met één koord geopend en gesloten.
Vertegenwoordiger voor Nederland en Kolonien:
VAN DE POLL, Purmerend.
Vraagt prijzen en inlichtingen.

DONDERDAG 20 DECEMBER.

ALMELO. Het bouwen eener villa a/d. Ootmarsumscheweg te Ambt-Almelo.

De heer J. L. ten Bos, n.m. 4 u. in café „Centraal". Bestek en teek. vanaf 12 Dec. in bovengenoemd cafe ter inz. en te verkrijgen à f 3 per stel bij J. M. en Jan G. Wolff, arch. Aanw. 20 Dec. n.m. 3 u.

HAARLEM. Het maken van een zuidelijken aanbouw bij het Rijksmuseum te Amsterdam, met daarbij behoorende werkzaamheden en leveranties. Raming f 70000.

Het prov. bestuur, v.m. 11 u. Bestek ter lezing aan het gebouw van het ministerie van Binnenl. Zaken, aan dat van het prov. bestuur van Noordholland te Haarlem, en is te bekomen bij M. Nijhoff, Nobelstraat no. 18, te 's-Gravenhage. Inl. te bekomen bij den archit. der museumgebouwen. Aanw. gedaan. Dec. n.m. 11 u.

STAD ALMELO. Het bouwen eener villa a.d. Ootmarsumscheweg te Ambt Almelo.

De arch. J. M. en Jan G. Wolff, n.m. 4 u. in café „Centraal" van Vredebregt, alw. bestek en teek. vanaf 12 Dec. ter inz. zijn en à f 3 per stel bij de arch. verkrijgb. Aanw. n.m. 3 u. op 't terrein.

ZOETERMEER. Het bouwen van een petroleum-gasfabriek, fitterswoning enz. te Zoetermeer.

De directie, v.m. 11½ u. in het hotel „De Gouden Leeuw. Bestek met teek. ter inzage in bovengen. cafe en zijn per stel ad f 1,50. benevens inl. te bekomen aan de petroleumgasfabriek te Voorburg, Kerkstraat A. 72. Aanw. gedaan.

VRIJDAG 21 DECEMBER.

ALMELOO. Het bouwen van een pakhuis met kantoren op een vrij terrein aan het Marktplein aldaar.

De heer D. Polak, n.m. 3 u. in café „Ludeking" Bestek en teek. in genoemd café ter inzage. Inl. te bekomen bij M. H. Krabshuis. Aanw. 19 Dec. v.m. 9 u. op het terrein.

25 NOVEMBER.

NIEUWE WETERING. Het bouwen van een Christ. school, bestaande uit 2 lokalen, benevens een onderwijzerswoning.

Ingeleverd 27 biljetten. Gegund aan de laagste inschrijvers: J. Messelman, Aalsmeer, timmerwerk f 3563; J. Roos, Burgerveen, metselwerk f 3535; J. Meijer, Nieuw-Vennep, schilderwerk f 385.

VARSSEVELD. Het afbreken en weder opbouwen van het woonhuis van den heer L. B. Ooyman.

Massa. Laagste inschr. W. Rusink, f 531.

Aan de laagste inschrs. gegund als: Th. ten Brinke, metselwerk f 230; W. Rusink, timmerwerk, f 213; M. H. Helmink, glas- en verfwerk f 37.10.

VRIEZENVEEN. Het bouwen van een hotel en café aan het Westeinde Door den heer J. C. Schuurman.

Laagste inschr. B. v. d. Bosch, Almelo, voor f 10092.

3 DECEMBER.

MUNTENDAM. Het afbreken van een bestaande en het weder opbouwen van eene nieuwe veldwachterswoning c.a. op den Nieuwen weg te Muntendam. Door het gem.best.

a. Raming f 1903. Laagste inschr. M. Huizing, Wildervank, f 2058.

b. Raming f 1073. M. Huizing, Wildervank, f 1858. Niet gegund.

4 DECEMBER.

TER APEL. Het bouwen van een kerk met bijlev. der benoodigde materialen. Door den kerkeraad der Geref. kerk.

Laagste inschrijver B. v. Terwisga, Ter Apelkanaal. f 2975. Gegund.

5 DECEMBER.

APELDOORN. Het verbouwen van een winkelhuis. Door de firma S. de Jong, Dorpstraat A A 87.

Laagste inschr. Joh. Veeneman, f 2095. Geg.

ENSCHEDE. Het vergrooten van een fabriek op een terrein gelegen aan de Emmastraat. Door de firma M. v. Dam en Zn.

Laagste inschr. J. v. Egteren, f 12279. Geg.

OUDEHORNE. Het bouwen van eene kleine boerderij. Door den heer H. Wijkel.

Laagste inschrijver H. Koelstra, Tjnje, f 1387. Gegund.

HOOGEVEEN (HERBEST.). Het bouwen van twee woningen op een terrein aan de groote Kerkstr. Door den arch. J. Carmiggelt.

Laagste inschr. J. Fidon, f 2268. Gegund.

VLAARDINGEN. Het amoveeren en opbouwen van een kosterswoning a. d. Emmastraat. Door den bouwk. A. Maarleveld Az.

a. Metselwerk enz., *b.* Timmerwerk enz.

a. Laagste inschr. Gebr. Degelink, f 1156.

b. J. Herneveld, f 1540.

Massa. L. van der Linden, f 2649.

7 DECEMBER.

DELFT (ONDERH.). Het bouwen van een Lagere School en Bewaarschool a. d. Westerstraat te Delft. Namens het R. K. Schoolbestuur te Delft, door den architect J. Th. van Rossum.

Laagste inschr. J. Th. Schulten aldaar, f 36936. Gegund.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.

(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccofabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds;
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij;
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²);
zijn zeer solied. Trockenstucco scheurt, barst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Antilood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRAENNBURG, Groningen.
Acrogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl, „Ideaal", E. BUCKER & Co, 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V. Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius". Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenhouwwerk. — v. d. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flux". — VAN DE POLL, Purmerend.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA. Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHOOR & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.

Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schoonmelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
„Flux" Bovenlichtsluiting. — VAN DE POLL, Purmerend.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
„Kosmos" vouwplaten tegen vocht. — A. W. ANDERNACH, Beuel a/Rh.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO. Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEENSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk. — WED. J. AHREND & ZN., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht. — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v.h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalkstein. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
Natuursteenbewerking. — G. W. HARMSEN, Amsterdam.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Plafondplaten. — GEBR. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SOHNE, Amöneburg.
Précisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBEL T. Amst.
Raamsluitingen voor alle raamconstr. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL, Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zn., Rotterdam — Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengaas. — F. A. CLOËR, Amsterdam.
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. d. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stoommimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelverseringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De 1e Ned. Trockenstuccfabriek. Venlo.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vuipenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken, Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines. — DREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 71/W.
Zecht. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Laan 18b, Tel. Interc. 3423. **E. BUCKER & Co.** Den Haag.
ASBEST-LEIEN EN ASBEST-ISOLEERPLATEN
merk „ETERNIT" (*octtig gedeponeerd*).
Vraag geïllustreerde brochure, monsters en prijs.
Electrische fabriek van Stoomketelbekleeding en flensverpakking
merk „SCHETSELAAR".
Vraag monsters en prijs.

Obernkirchener Sandsteinbrüche, Obernkirchen.
Erkend BESTE Zandsteen.
Geïllustreerde prospectus met opgave van drukvastheid, analyse, enz. op aanvraag verkrijgbaar
bij den Vertegenwoordiger voor Nederland
FERD. ENGERS, Amsterdam.

GEVRAAGD
1e KLAS
Teekenaar Kunstnijverheid.
Brieven aan:
I. A. TOOL, BOUWKUNDIG INGENIEUR, *Haarlem.*

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

HONORARIUM-TABELLEN
voor
Bouwkundige Werkzaamheden
met Declaratie.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 18 Mei 1904.

De prijzen zijn:

1 Exempl.		f 0.10,			franco p. post	f 0.11
25	„	„ 1.50,	„	„	„	„ 1.62½
50	„	„ 2.50,	„	„	„	„ 2.70
100	„	„ 4.—,	„	„	„	„ 4.20

Op naam bedrukt.

50 Exempl.		f 4.—,			franco p. post	f 4.20
100	„	„ 6.—,	„	„	„	„ 6.20

Toezending geschiedt alleen na ontvangst van remise.

Generaal-Vertegenwoordigers voor Nederland van F. C. Weyerstall. — Centrale Verwarming. — Elberfeld.

VICTORIA VICTORIA

bovenlichtsluiting met stangensysteem wordt op elke maat geleverd, in verschillende constructiën.

Importeurs: LUIJKE & Co., Rotterdam.

№ 29752. ANTILOOD.

LABORATORIUM
voor
Chemisch en Microscopisch Onderzoek:
Dr. VAN HAMEL ROOS EN HARMENS
Adviseurs voor Scheikundige en Hygiënische Zaken
van het Huis van
H. M. DE KONINGIN.

AFSCHRIFT.

ATTEST

BETREFFENDE DE

CONTROLE-ONDERZOEKING van

Verfstof „ANTILOOD"

van de Groninger Fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.

GRONINGER LAKFABRIEK — HANDELS MERK — A. L. — Voorheen R. KRANENBURG.

WETTIG GEDEPONEERD.

Ondergeteekenden verklaren, op grond hunner onderzoekingen, dat het artikel voornoemd vrij is van looddeelen en andere metaalverbindingen, welker aanwending, uit een hygiënisch oogpunt, aftekeuren is.

Verschillende proefnemingen bewezen, dat deze verf een grooter dekkend vermogen bezit dan loodwit.

De Directeuren van het Laboratorium voornoemd:
(w. g.) Dr. VAN HAMEL ROOS & HARMENS.

AMSTERDAM, 27 October 1906.
(Keizersgracht 291.)

De onderzoekingen voor afnemers van de Firma's, welke hunne artikelen onder voortdurende controle gesteld hebben, geschieden kosteloos.
De monsters voor Controle-Analyses worden van de fabrieken betrokken en het resultaat der expertises vergeleken met dat der door afnemers aangeboden monsters en in de winkels of depôts verkochte waren.
De Directie van het Laboratorium is gemachtigd, krachtens contract, bij gebleken verschuldeling, de resultaten der analyses en de opheffing der controle te publiceeren.

Zij die een goed cement willen vertegenwoordigen, of voor het een of andere doel veel cement gebruiken, verzuimen vooral niet prijs en condities te vragen van het

PORTLAND CEMENT

„HACCOURT"

levering op strengste keur!

Hoofdvertegenw. voor Nederland:
„Bouwmaterialen" voorheen **M. LUIJTEN,**
LEKKERKERK (Hoofdkantoor), ROTTERDAM, DORDRECHT.

W. BERNET & C°.,

IJZERHANDEL.

AMSTERDAM.

GROOTE VOORRAAD

Balk-Staal van No. 8 tot en met 40 en
⌊ Staal van No. 3 to ten met 30.

Bouw- en Woningtoezicht

's-Hertogenbosch.

GEVRAAGD een

Adjunct-Opzichter.

Vereischten: kennis en ervaring van het bouwvak, jaarwedde **f 720.—** tot **f 1020.—** en een

Adjunct-Teekenaar-Klerk.

Vereischten: kennis van de bouwkunde, het situatie-teekenen en net schrift, jaarwedde **f 540.—** tot **f 900.—**.

Beide wedden worden om de twee jaren verhoogd met *f* 60.— tot het maximum.

Sollicitatiën met opgaaf van leeftijd, opleiding en vorige betrekkingen vóór **18 December a.s.** in te zenden aan den Burgemeester.

Zij, met wie persoonlijke kennismaking wordt verlangd, zullen daartoe worden opgeroepen.

H. WESTENBERG - Almelo.

Brandvrije Cementijzer-constructies.

Speciaal adres voor goedkoope BETONVLOEREN in fabrieken, magazijnen enz.

TELEFOON INT. 3208.

Amsterdamsche Asphaltfabriek.

DE VESUVIUS.

VAN DEN BERG en VIËTOR.

Houtcement.- Cementmastiekdaken.

Asphaltvloeren en Straten.

NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPY MONIERWERKEN
DIRECTEUR J.N.LANDRE

CEMENT YZERWERKEN
VOLGENS SUSTEEM MONIER
EN AANVERWANTE STELSELS
BETONWERKEN VAN ALLERLEI AARD

AMSTERDAM

KANTOOR EN FABRIEK JAAGPAD % OMVAL TELEFOON № 3028

Patent Exhaust Ventilator,

Schoorsteenkappen — Luchtinjectors enz.

voor het ventileeren van localen, het bevorderen der trekking en het tegengaan van valwinden in schoorsteenen.

PRIJZEN LAGER. CAPACITEIT HOOGER
dan elk bekend systeem.

Vraagt de prijscourant van November 1905.

D. P. H. HASSELMAN,
AMSTERDAM, Spaarndammerstraat 52-60.
Telephoon No. 857

ZECHIT

MAAKT BETON EN PLEISTERWERK WATERDICHT.

ZECHIT verzekert droge kelders en fundeeringsmuren in vochtigen bodem.
ZECHIT bepleistering absoluut bestand tegen het weer en ondoordringbaar voor water bij slagregens.
ZECHIT maakt vochtige muren droog.
ZECHIT geeft waterdichte en vorstvrije brouwerijkelders.
ZECHIT maakt beerkuilen en putten voor huishoudwater ondoordringbaar.
ZECHIT is bestand tegen beerwater, oplossingen van zouten, minerale wateren, enz., het heeft veel meer weerstandsvermogen dan cement-bepleistering.

Nog nimmer bereikte uitkomsten van beproevingen door het Kgl. Materialenprüfungs-amter, Berlijn. Hoogst waardeerende beoordeeling door de eerste deskundigen.

Zechsteen en Zechitwerke Bredelar G. m. b. H. Cassel.
Vertegenwoordiger:
I. LEHREN,
Nieuwe Heerengracht 37, Amsterdam.

P. BOURDREZ

Constructeur van werken in

Gewapend beton.

VALERIUSSTRAAT 8.
's GRAVENHAGE.

N.V. Utrechtsche Asphaltfabriek

v/h Firma STEIN & TAKKEN,

VULKAAN Hout-Cement, Cement-Mastix, Dakbedekking

ASPHALTVLOEREN, enz.

Grondboringen. Pijpwellen.

Ontijzerings-Inrichtingen.

A. J. STOEL Jr., Haarlem.

GEBR. VAN DER VLIET,

IJzer- en Staalhandel

AMSTERDAM.

STAAF-, BAND-, PLAAT-, HOEK- en T-IJZER, enz.

STALEN BALK- en IJ-PROFIELEN. —

GEGOTEN BÖHLERSTAAL.

van 6 tot 32 c.M. voorradig. tot 30 c.M. voorradig.

Alleen verkoop van P. L. H. Kroonijzer en Wilhs. S. M. Vloeijzer.

PRISMA'S LUXFER.

Sousterrain, verlicht door Luxfer vloertegels.

Voor inlichtingen wende men zich tot **WM. VAN RIJN,**

Keizersgracht 181. Amsterdam. Telephoon No. 2621.

BALK- en [-STAAL,

alle lengten tot twaalf meter in normaalprofielen tot de laagste prijzen in voorraad bij

DIKEMA & CHABOT,

Rotterdam.

BECHEM & POST,

Hagen i./W.

vervaardigen, op grond eener meer dan 25-jarige ervaring

Centrale Verwarmingen

naar alle systemen.

JAN HAMER & Co.,

Frederiksplein 6 & 8,

AMSTERDAM.

Wed. J. AHREND & ZOON, Amsterdam.

Electrische Lichtdrukinrichting en Steendrukkerij.

P. H. Kade 20-21. Telefoon No. 97.

Neografiedruk.

Nieuw procédé, voor het vervaardigen van **Bestekteekeningen, Plans, Kaarten,** enz.

— Zwarte lijnen op witten grond. —

Neografiedrukken kunnen niet alleen van Calques, doch ook van teekeningen op wit teekenpapier vervaardigd worden, mits ze in goede zwarte O. I. inktlijnen zijn geteekend.

Het maken van Calques is dus overbodig geworden.

Lichtdruk: Witte lijnen op blauwen grond, en zwarte lijnen op witten grond.

Snelle levering. — Billijke prijzen. Onberispelijke afwerking.

Proefdrukken en prijscourant gratis en franco op aanvraag.

W. J. NIERMEIJER.

v/h. H. J. VAN DER VEEN

Nieuwezijds Voorburgwal 342. - AMSTERDAM.

Ingenieurs-Bureau voor statische berekeningen en ijzerconstructies.

JAN HAMER & Co.

Frederiksplein 6 en 8. AMSTERDAM.

GESMEED IJZEREN

Spil- en Steektrappen

met dekstukken van eikenhout, xylolith, marmersteen, geperforeerd of geribde ijzeren voetplaat.

Amerikaansche inschuifbare

IJZEREN HEKKEN,

syst. BORSTWICK.

Talrijke Nederlandsche referenties.

Amsterdamsche Jalousienfabriek

Opgericht 1875.

ROLLUIKEN.

Speciale Fabriek voor **ZONSCHERMEN.**

Marquisen, Tochtschermen en Serrebedekking.

Geschilderde Winkelgordijnen.

Tuintenten en Tuinparasols met en zonder tafel, Glasjalousiën, enz.

Eenig Adres voor HOUTEN PARKET TAPIJTEN.

J. F. KRONER & Zonen. HOFLEVERANCIERS Spuistraat 246, 248, 250, Amsterdam.

J. P. GROENENDIJK,

Beeklaan 248, DEN HAAG. — Telefoon No. 1710.

Huis- en Decoratie-Schilder.

ATELIER voor eenvoudig en geschilderd

Glas in lood, Glas in koper enz.

PRIJZEN UITERST BILLIJK.

Teekeningen en prijsopgaaf worden kosteloos aangeboden.

GREY-BALKEN

In Profielhoogten tot 750 m.M.

In Flensbreedten tot 300 m.M.

DIFFERDINGEN

Alle gewenschte inlichtingen te bekomen bij den Vertegenwoordiger:

C. D. VAN DER LINDEN, AMSTERDAM, Singel 544.

Rijk door zand Fabrik-Marke

Machines voor Zandbewerking

voor het aanmaken van **materialen van Cement** als: rioleringbuizen, ringen voor putten, metselsteenen, vloertegels, voederbakken enz.

Cementdakpannen

het beste materiaal voor dakbedekking. De expert-machines zijn slechts voor handkracht. De fabricatie volgens onze methode is in enkele dagen te leeren; weinig bedrijfskapitaal. Prijscourant No. 67 op aanvrage verkrijgbaar bij

Augustusnütte, DREES & Co. Bergsteinfort NW 7 in Westfalen.

AËROGEENGAS.

Het beste en zekerste systeem, — zie de talrijke Attesten — van verlichting voor kleine gemeenten, Villaparken, Villa's, Gestichten, Fabrieken enz.

Groote lichtkracht bij geringe gasverbruik.

Wordt tevens als beweegkracht dienstbaar gemaakt voor aanleg WATERLEIDING.

Geen verkoopprijs van Acetyleenlampen en elders bij opstelling van Apparaat t. d. woning.

Apparaat zeer eenvoudig, zoo gewenscht werkende met gewichten, dus zonder Motortje, zindelijk, gevaarloos en gemakkelijk te bedienen.

Behalve in vele villa's en gestichten, zijn reeds 9 belangrijke dorpen in Nederland, naar ons systeem met dit Gas verlicht.

AËROGEENGAS-MAATSCHAPPIJ.

Hoofddirecteur voor Nederland en België

Tj. van der Zee,

Laan van Meerdervoort 186

DEN HAAG.

Interc. Tel. 2658.

Een best en voordeelig

adres voor

ROLLUIKEN,

Jalousiën, Markiezen, Zonschermen

en alle benoodigdheden op dit gebied vindt U aan de nieuw Electrisch ingerichte Fabriek van

J. P. SENFT te Haarlem.

Heeren aannemers vraagt prijsopgaaf.

GEBS. VAN MALSEN. DEN HAAG.

STOOMTIMMERFABRIEK.

Deuren, lijsten, betimmeringen, en parketvloeren.

Industriëele-Maatschappij
VAN
F. J. STULEMEIJER & Co. = BREDA.

Constructeurs van Werken in Gewapend Beton.

Menige groote brand heeft in den laatsten tijd doen inzien, dat bij den bouw van branderijen, fabrieken, pakhuizen, gestichten, enz. gebruik gemaakt moet worden van het absoluut brandvrij materiaal **GEWAPEND BETON.**

GEWAPEND BETON.

Uitvoering van alle werken. Begrootingen en ontwerpen kosteloos.

Koninklijke Rotterdamsche Cementsteenfabriek

voorheen

VAN WANING & Co. — ROTTERDAM-ENSCHEDE.

Grootste voorraden Riolen, Buizen, Putten, Kolken, enz.

TH. VAN HEEMSTEDE OBELT,

Mem. San. Inst. London.

Sanitary Engineer,

HOOFDKANTOOR EN MAGAZIJN
150/1 de Ruyterkade. — AMSTERDAM. — Filiaal 44 Rokin.

Hoofdagent voor Nederland en Koloniën van SHANKS & Co. Ld., te Barrhead.

SPECIALITEIT VOOR DE LEVERING VAN **COMPLETE BADINRICHTINGEN.**

PRIVAAT-INRICHTINGEN. — Shanks Closets zijn nog niet overtroffen.

Porseleinen en Geëmailleerd IJzeren Badkuipen.

Gietsers geheel van rood koper, van binnen vertind. Zij bederven het water niet, overtreffen al de tot nu toe bestaande en kosten niet meer. Attesten ter inzage.

CLOSETS, WASCHTAFELS, URINOIRS, GOOTSTEENEN ENZ. — VERWARMING en VENTILATIE.

CHAMBERLAND FILTERS, Systeem Pasteur.

ELECTRISCHE KACHELS, CONDENSING GAS-KACHELS, zonder afvoer naar buiten, SCEPTIC-TANKS, WARMWATER-VERZORGING, volgens verschillende systemen, ook door middel van het keukenfornuis.

Begrootingen, prijsopgaven en offertes worden op aanvrage kosteloos toegezonden.

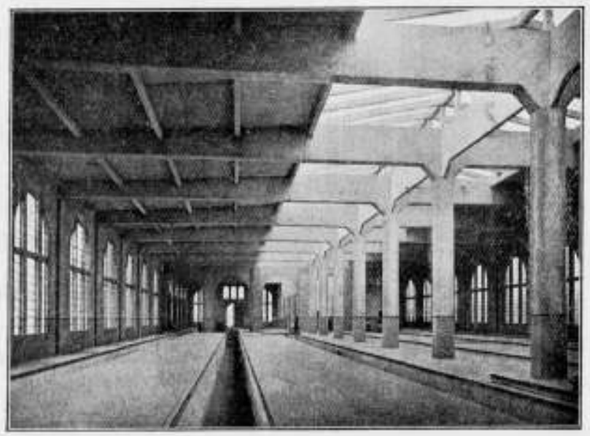

Rijtuig-remise der Z. Holl. El. Sp. Mij. te Leidschendam.

Hollandsche Maatschappij

tot het maken van werken in

GEWAPEND BETON.

DIRECTEUR:

A. C. C. G. VAN HEMERT.

Civiel Ingenieur.

'S-GRAVENHAGE.
Conradkade 62.

Interc. Telephoon 2669.

Telegram-Adres: BETONIJZER.

26E JAARGANG. No 51

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST.

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR. 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR.: HERDERSTR. 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Cie DEN HAAG

INHOUD

Kleine woningen, door F. G. C. Rothuizen. — Boek- en Plaatwerken. — Verslagen van vergaderingen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Personalia. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. / 18.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. / 17.—. PRIJS DER ADVERTENTIEN: van 1—5 regels / 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN 15 ct. p. r. m. premie ½ maal. — ABONNEMENT VAN ADVERTENTIEN tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

KLEINE WONINGEN.

De tijd is nog niet verre achter ons, dat men de arbeiderswoning beschouwde als iets, waarbij men niet de minste rekening behoefde te houden met eischen omtrent licht, lucht en ventilatie; met ruimte en geriefelijkheid; met gezelligheid en soliditeit, terwijl aan uiterlijk schoon zeker nooit werd gedacht. Als een dergelijke woning maar zeer goedkoop werd gebouwd, niet al te spoedig in elkander viel of te groote reparaties eischte, en daarbij het in zulke woningen gestoken kapitaal minstens 10 à 12% aan rente per jaar opleverde, wat zou men dan ook nog meer willen? En dat menschen als wij — alleen wat minder met aardsche goederen bedeeld — heel hun leven lang moesten wonen in krotten, waar 't eigenlijk geen dag in uit is te houden, daarvoor had men geen oog en geen gevoel.

Gelukkig is er ook in deze een kentering ten goede te bespeuren. Dank zij de Woningwet worden er van gemeentewege heel wat zwaardere eischen gesteld aan den bouw van kleine woningen. Dank zij genoemde wet wordt er — niet alleen door deskundigen, maar ook door particulieren — heel wat meer belangstelling getoond in zulke woningen.

De arbeiderswoning is voor bouwkundigen een onderwerp van studie geworden. En ook het groote publiek komt zachtjes aan tot de erkenning, dat voor een arbeiderswoning nu juist niet alles goed genoeg is, en dat ook de arbeiders- en werkmansstand *recht* heeft op een behoorlijke woning; een woning, waarin men zich thuis gevoelt; waaruit alle gezelligheid en gemak niet gebannen is en waarbij wel degelijk rekening is gehouden met een goeden toevoer van licht en lucht.

Het is mij een genoegen ook iets te kunnen doen om de belangstelling in dit onderwerp levendig te houden en bied ik daartoe aan nevensgaand plan van 5 werkmanswoningen te Goes, met de hiervolgende omschrijving.

Volledige Gevel. Schaal 1 à 300.

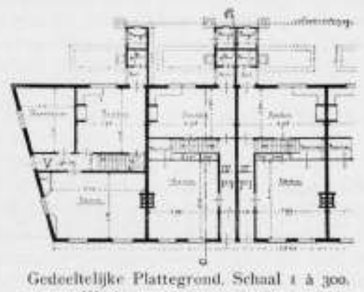

Gedeeltelijke Plattegrond. Schaal 1 à 300.
Werkmanswoningen te Goes.
Architect F. G. C. ROTHUIZEN.

De woningen III en IV (zie plattegrond) (*) zijn allen

(*) De indeelingen der woningen I en II zijn uit den plattegrond der vijf woningen weggelaten, omdat zij gelijk zijn aan die van de daarnaast gelegen woningen III en IV. RED.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

precies gelijk; de 5de woning is grooter, en omdat deze laatste woning al iets meer en grooter is dan, wat men gewoonlijk een „arbeiderswoning noemt" zal ik deze buiten beschouwing laten.

Bij het ontwerpen dezer woningen, is natuurlijk rekening gehouden met de bouwverordening dezer gemeente.

Genoemde verordening nu schrijft onder meer voor, dat elke woning minstens 2 woonvertrekken zal hebben; dat elk woonvertrek minstens 14 M². groot zal zijn, en dat, indien een woonvertrek tevens slaapvertrek is, de oppervlakte minstens 18 M². moet wezen. In bijgaand ontwerp is de voorkamer (tevens slaapvertrek, door het aanwezig zijn van een bedstede) groot 18.15 M²., en de keuken groot 14.45 M². Deze vertrekken hebben houten vloeren, waaronder de noodige ventilatie door muisdichte roosters, in de voor- en achtergevels aangebracht. De trap is door een schotwerk van de bedstede en de kamerkasten gescheiden.

De bedstededeuren hebben een breedte, ongeveer gelijk aan de lengte van de bedstede, en zijn 2.20 M. hoog. In het schotwerk boven deze deuren bevindt zich een ventilatie-rozet van 25 c.M diameter. De kamerschoorsteen is met een eenvoudig houten schoorsteenmanteltje betimmerd. Deze kamers zijn betengeld en behangen.

In de keukens bevindt zich naast den schoorsteen een kleine aanrechtbank, terwijl de schoorsteen zelf weder betimmerd is met pilasters en dekstuk.

Onder de trappen is een provisiekeldertje ingericht, waarvan de steenen vloer van roode en blauwe plavuizen ongeveer 30 c.M. lager ligt dan de houten keukenvloer. Dit keldertje wordt geventileerd door middel van openingen in de stoothorden van de trap, terwijl de toegang naar dit keldertje zich in de keuken bevindt.

De oppervlakte der lichtkozijnen *in den dag* is in de kamer ongeveer 4 M²., en in de keuken 3 M².

De trappen zijn tusschen de boomen breed 80 cM., terwijl de aantrede ongeveer 16 cM. is.

De privaten (ingericht voor tonnenstelsel) zijn van uit het portaal, dat tevens toegang geeft naar het achterterrein, bereikbaar, en hebben een opendraaiend lichtraam groot in den dag 0.30×0.45 M. Hierachter bevindt zich nog een bergplaatsje. Bij elke woning is in klinkers en sterke tras een regenbak gemetseld, die een inhoud heeft van ruim 3 M³. en waarop een z.g. keelopening is aangebracht, om het water te kunnen putten. De vuilwaterrioleering van grèsbuizen wijd 13 c.M., en waarbij voor elk huis een putje is gemetseld, is 2½ Meter verder achteruit gebracht dan de teekening aangeeft, om zoo ver mogelijk van de regenbakken verwijderd te blijven.

Het muurwerk in de keukens en gangen is vlak gepleisterd in kalk en gips. In de gangen, portalen en privaten zijn heel eenvoudige vloertjes van cementtegels gelegd, en in de bergplaats vloeren van blauwe plavuizen.

Op elken zolder is een slaapkamertje met schotwerk van kraaldelen getimmerd, groot ongeveer 10 M². Deze kamertjes ontvangen licht en lucht door de op de teekening aangegeven dakvensters.

Wat het uiterlijk dezer woningen betreft, diene alleen het volgende:

De buitenmuren zijn gemetseld in cementsteenen (hardgrauwkleur) wat betreft de voor- en rechter zijgevels; de overige buitenmuren in boomsche roode steen. Deze muren zijn dik 18 cM.; de muren van privaat- en bergplaats-uitbouwen zijn ½ steen dik. Ter afwisseling zijn banden, rollagen en bogen in de gevels gemetseld van witte cementsteenen. De beschoten kap is gedekt met 1e soort roode Hollandsche pannen, met een rand van blauwe pannen tegen den nok, en dito vorstpannen.

De lichtkozijnen hebben luiken of blinden tot de hoogte van onderkant der bovenlichten. De bovenlichten zijn bezet met groen broeiglas. Alle overige lichtopeningen met gewoon enkel dik glas. Al het houtwerk wordt in frissche, sprekende kleur afgeverfd.

Een arbeiderswoning, gelijk deze hierboven omschreven en op bijgaand plan is aangegeven, zal, met inbegrip van alle bijkomende kosten, een bedrag van minstens ƒ 1250.— vorderen. Rekent men nu, dat elke woning noodig heeft ongeveer 80 M². grond (gerekend is op ongeveer 6 Meter terreindiepte achter de gebouwen) en stelt men de waarde van den grond op minstens ƒ 2.50 per M²., dan komt men tot een totaal bedrag van ƒ 1450.— per woning.

Tegen minderen prijs is grond voor arbeiderswoningen alhier niet te krijgen. Verder is bij deze berekening nog verondersteld, dat minstens 3 à 4 woningen „en bloc" worden gebouwd.

Een dergelijke woning brengt alhier ongeveer ƒ 2.— aan huur per week op. Hooger mag dit bedrag — gerekend met den plaatselijken loonstandaard — echter voor een arbeiderswoning ook niet worden. Uit deze berekening blijkt echter, dat aan huur nog 7 pCt. rente gemaakt kan worden van het kapitaal voor den bouw en verkoop van grond besteed, een rente, die m. i. als voldoende beschouwd kan worden.

Ten slotte rest nog de vraag of de hier omschreven woningen nog niet goedkooper kunnen gebouwd worden. Hierop meen ik te moeten antwoorden, dat er niet veel te bezuinigen valt.

Er is bij heel den bouw rekening gehouden met de minimum eischen der bouwverordening van deze gemeente. Alleen had de zoldervloer iets lager kunnen zijn en had de borstwering boven den zolder minder hoog gemaakt kunnen worden. Verder konden er enkele kleinigheden, als de luiken voor de ramen enz., bespaard worden, doch ten eerste zullen deze besparingen geen belangrijk bedrag uitmaken, en ten tweede zou men om betrekkelijk kleine kosten spoedig het geheel gaan bederven.

M. i. mag er dan ook op een bouwplan als nevensgaand ontwerp vertoont, niet meer bezuinigd worden.

Toen ik de opdracht tot het maken van een ontwerp voor 5 woningen ontving, heb ik die met veel genoegen aanvaard en in heel het ontwerp en bijbehoorend bestek heb ik getracht met zoo weinig mogelijk kosten, woningen te doen bouwen, waarvan de huurprijs niet buiten het bereik van den arbeider en werkman valt, en die toch bij geriefelijke indeeling, een zekeren graad van gezelligheid en aantrekkelijkheid niet missen.

In hoeverre deze bouw daarin geslaagd mag heeten, laat ik gaarne aan Collega's ter beoordeeling over.

Goes, 20 September 1906.

F. G. C Rothuizen.

BOEK-EN PLAATWERKEN

De St. Lebuinuskerk te Deventer, naar onderzoekingen van W. te Riele Gzn., tekst van F. A. Hoefer. Uitgave van H. Kleinmann en Co., Haarlem.

Dit in groot folio formaat uitgegeven werk, opgedragen aan Dr. P. J. H. Cuypers, Architect der Rijksgebouwen, bestaat uit 25 platen, met een 14 tal bladzijden tekst ter verklaring van de afbeeldingen.

Ongeveer vier jaren geleden vormde zich te Deventer een commissie tot restauratie der St. Lebuinuskerk, die aan den architect W. te Riele aldaar opdroeg om plannen te ontwerpen tot restauratie van het monument. Daartoe stelde deze een nauwkeurig onderzoek in, niet alleen om tot de wetenschap te komen van de gebreken van het bouwwerk, die in den loop der tijden ontstaan waren, maar ook — en zooals van een ernstig architect als de heer Te Riele is, niet anders te verwachten was — om onder en boven den grond te zoeken naar overblijfselen uit verschillende bouwtijdperken, ten einde daardoor als 't ware de bewijzen te leveren van de feiten, in de geschreven geschiedenis van het bouwwerk vermeld. De onderzoeker was in dat opzicht al bijzonder gelukkig; want de aan het daglicht gebrachte gegevens hebben hem niet alleen in staat gesteld het oorspronkelijke Romaansche gebouw, de kerk van St. Bernulphus uit 1040, te reconstrueeren, maar leverden hem mede de gegevens om nauwkeurig aan te toonen, welke veranderingen door verbouwingen de kerk in den loop der eeuwen heeft ondergaan.

De heer Te Riele heeft blijkbaar met groote liefde de gegevens uitgewerkt. De reconstructiën die daardoor ontstonden, staan wel niet in onmiddellijk verband met de plannen voor eene aanstaande restauratie van het gebouw, maar zij illustreeren diens geschiedenis en zijn tevens daarom van het grootste belang. Van weinig Nederlandsche kerkgebouwen zijn zooveel gegevens in teekening gebracht en voor ieder bereikbaar geworden. Daarom is de arbeid van den heer Te Riele van groote waarde in 't algemeen, en zeer in 't bijzonder voor hen die zich met de studie van het zeer merkwaardige gebouw bezighouden; zijn arbeid kan voor velen een leiddraad worden bij de bestudeering die als inleiding noodzakelijk is voor elke restauratie welke met ernst, als een gewetenszaak, zal worden uitgevoerd.

De heer F. A. Hoefer heeft de tekst geleverd, opgesteld als eenvoudige bijschriften bij de teekeningen, omdat hij de geschreven geschiedenis der kerk als bekend heeft verondersteld. Deze is dan ook elders uitvoerig te vinden. De verklaringen zijn echter onmisbaar bij de platen en voor de geschiedenis der wording van het tegenwoordige kerkgebouw van groot belang. De eerste plaat doet de ontwikkeling in den loop der eeuwen zien van den plattegrond der kerk van St. Bernulphus, waaraan nog overblijfselen zijn aan te wijzen van een ouder gebouw, namelijk dat van bisschop Balderik; de schrijver verklaart in 't kort de wijzigingen die de vorm der kerk heeft ondergaan, bespreekt het materiaal (hoofdzakelijk tufsteen) der kerk van St. Bernulphus, hare eerste verbouwing na den brand van 1235, hare tweede na den brand van 1334 en gedurende de 14e eeuw, de veranderingen der kerk, tot in de 15e eeuw een basiliek, in hallenkerk, en vervolgens de werken aan het gebouw ondernomen in de 16e en de 17e eeuw tot heden.

De teekeningen, en vooral de schetsen waarnaar een aantal der platen vervaardigd zijn, getuigen van het teekentalent van den heer Te Riele; de lichtdrukken naar den tegenwoordigen toestand van het grootsche gebouw zijn fraai. Belangrijk zijn ook de reproducties naar een frontaalband uit de kerk afkomstig, thans berustende in het Aartsbisschoppelijk Museum te Utrecht, en van een elpenbeenen met zilver gemonteerde miskelk, waarschijnlijk oorspronkelijk een Gallo-Romeinsche drinkbeker uit de 4e of 5e eeuw. Deze afbeeldingen zijn bij het werk gevoegd, omdat zij een denkbeeld geven van den schat der kerk, uit den tijd toen de kerk van St. Bernulphus nog bestond.

Een exemplaar van dit fraaie en belangrijke werk werd voor de bibliotheek der Mij. t. Bev. der Bouwkunst ten geschenke ontvangen van Z.Ex. den Minister van Binnenlandsche Zaken.

De Dom van Utrecht. Dertig platen met tekst van Mr. S. Muller Fz. Uitgave van de Firma C. H. E. Breijer (A. Oosthoek) te Utrecht.

Mr. S. Muller Fz., de geleerde Utrechtsche geschiedschrijver, koesterde al jaren lang den wensch eene geschiedenis samen te stellen van den Dom te Utrecht, het belangrijkste en eerbiedwaardige overblijfsel der gothische bouwkunst in Nederland, aan welks bestudeering hij een deel van zijn leven heeft gewijd. De ontwikkelingsgeschiedenis van dit reusachtige monument eenmaal de trots van 't Sticht, wordt nog door te weinigen gekend; slechts zeer enkelen toch gevoelen lust of zijn in staat, en bovendien met de hoogst noodige hoeveelheid geduld gewapend, langzaam hun licht op te steken door het ontcijferen van oude oorkonden en kronieken, saai om te lezen. En hoeveelen hebben de noodige kennis om uit het ontdekte belangrijke gevolgtrekkingen te maken!

Het archief van den Dom levert overrijke bronnen voor den geschiedschrijver van het oude gebouw en al wat daaraan verbonden was; de heer Muller heeft een jarenlange studie daarvan gemaakt, en zijne thans in 't licht verschijnende historie der grootsche Utrechtsche kerspelkerk zal mede veel ophelderen omtrent toestanden van het volk der middeleeuwen, zijn handel en nijverheid, het stedelijk bestuur waaronder het leefde; en zij zal een beeld kunnen geven van die hoogere belangen, die de hoofden van de middeleeuwsche Nederlanders vervulden: van wetenschap en kunst, van de organisatie van het geestelijke en het landsbestuur, ook van het huiselijk leven der geestelijkheid en der hoogere standen.

De naam van den schrijver is een waarborg om overtuigd te zijn van de groote belangrijkheid van het werk uit een geschiedkundig oogpunt. Als zijn voornaamste bron voor de geschiedenis van den Dom vermeldt hij den zoo uitvoerigen arbeid van Jhr. G. G. Calkoen, ontleend aan de rekeningen en andere archiefstukken. In hoofdzaak zal dus het resultaat van diens reuzenwerk openbaar worden gemaakt.

Het werk bevat 30 platen in lichtdruk, van 33 bij 46 c.M., terwijl in den tekst nog 17 illustraties worden gegeven. In stevige halflinnen portefeuille bedraagt de prijs bij inteekening — vóór 1 Januari a.s. — ƒ 25; na genoemden datum kan die prijs verhoogd worden.

De nieuwe Kazerne. Beschreven, begroot en op vier platen uitgebeeld door A. E. Redelé, Kapitein der Genie.

Met deze studie is bedoeld eene oplossing te geven van het vraagstuk der legerkazerneering, dat urgent is geworden sedert de invoering van de Militiewet van 1901, waarbij het jaarlijksche contingent aanzienlijk werd vermeerderd. Ruim 5 jaren geleden hield de schrijver eene belangrijke lezing in het Kon. Instituut van Ingenieurs over kazernebouw onder toepassing van een stelsel verplaatsbaren snelbouw, waardoor het mogelijk werd op weinig kostbare wijze garnizoensveranderingen te bepalen. Thans laat de schrijver eene studie volgen over eene kazerne van meer permanenten aard, meer bepaaldelijk bestemd voor plaatsen welke steeds geacht kunnen worden als garnizoensplaats in aanmerking te komen. Schrijver zegt daarbij terecht: Door het kazernement op voldoenden afstand te leggen van de bebouwde kom der Gemeente, ook wenschelijk met het oog op exercitieterreinen, kan het bezwaar worden ondervangen, dat het kazernement aan stadsuitbreiding in afzienbaren tijd, hinderlijk zal worden.

Bij de beschrijving van het ontworpen kazernement is eene begrooting daarvan gevoegd, tot een bedrag van f 650.000. Vier platen verstrekken de noodige toelichting; zij geven de afbeeldingen van: een woongebouw voor eene Compagnie infanterie; een kazernement voor een regiment infanterie van 4 bataljons; een vriendelijke woning voor een gehuwd Adjudant-onderofficier.

De hier geleverde studie is zeer belangrijk, en is vooral voor militaire kringen de aandacht zeer waard. Want niet alleen is getracht te voldoen aan de eischen waaraan het gebouw als kazerne, voor den dienst, moet voldoen, maar bij het ontwerpen is rekening gehouden met de strenge eischen der hygiëne, en met het comfort der bewoners.

VERSLAGEN VAN VERGADERINGEN

Afdeeling 's Gravenhage. Gewone vergadering 14 December. Lezing van den heer A. W. C. Dwars, C. en B.I. te Utrecht, over Bruggen-architectuur, behelzende ongeveer het volgende.

De bruggenbouw komt bij den architect tegenwoordig weinig of niet voor. Was vroeger de bouwmeester aangewezen voor dit onderwerp, sedert de vorige eeuw begint de ingenieur een eigen en grooter rol te spelen, een rol die hem onder meer de bouw der meest belangrijke bruggen bezorgd. Doordat de architect zich te weinig in werkt in den vooruitgang van de techniek er van is de gewone toestand tegenwoordig geworden, dat hij onder den ingenieur geplaatst is, in die gevallen waarbij een „mooie" brug gemaakt moet worden, en de ingenieur oprecht genoeg is toe te geven, dat hem toch eigenlijk alleen het constructieve gedeelte

eigen is. Indien deze samenwerking intreedt, ziet men daarvan meestal funeste gevolgen, omdat deze van te lossen aard is, de ingenieur weinig genegen zijn utiliteitseischen min of meer prijs te geven en de architect niet te vinden om op losse aanplaksels en overbodige versieringen alleen, invloed uit te oefenen — zonder zich over de massa-verdeeling, de lijn in het landschap, enz., te mogen uitspreken.

Het ideale geval zou zijn dat, de ingenieur-architect in één persoon vereenigd, te werk ging volgens den stelregel: Gepaste weelde van uitwerking eener mathematische kern; beter nog misschien deze andere: Practisch vóór alles, doch dit element tot schoonheid verwerkt. Daarbij in zijn rol van ingenieur in 't oog houdende, dat men tegenwoordig niet meer toevallig maar wetenschappelijk bouwt, en de practijk weer een wisselwerking op deze wetenschap uitoefent, — en in zijn rol van architect wetende waar door nieuwe materialen, zuiver lijnenspel, enz. af en toe een vermeerdering der bouwkosten gerechtvaardigd is, en hij dan vooral in 't oog heeft te houden, dat niet alleen de zoogen. bruggevel (projectie teekeningen), evenmin als de leuning, hoofdbaluster of lantaarn, maar ook: de brug-als-geheel, van overwegenden invloed moet zijn op het artistieke gedeelte van het ontwerp.

De eischen zijn, vergeleken bij huizenbouw, weinige, maar van een onwrikbaarheid, die de bouwmeester zelden is gewend. Zij zijn vaste punten aan de oevers, doorvaarthoogte en breedte (profiel), voorwaarden van Gemeente, Provincie, en Rijk, ter bevordering van het verkeer te land en te water, waarbij er op kan gewezen worden, dat van beide de verkeerseischen lijnrecht tegen elkaar indruischen.

Zijn standpunt bij de kleine 30 bruggen die spreker had kunnen ontwerpen en uitvoeren, licht hij nu toe, er op wijzende, da : breedere bruggen in verhouding minder kostbaar zijn dan smalle, breede trottoirs uitnemend, breede rijwegen goed doch dan in verband met 8 of 8 × 1 rijtuig- of tramprofielen (en niet een willekeurige maat daartusschen). Hij verklaarde verder, dat dikwijls scheve bruggen zeer gemotiveerd waren, evenals die met onsymmetrische plattegronden (waar aan de oevers verschillende insluitingen noodzakelijk blijken). Wat de schoonheids-elementen aangaat, besprak hij den invloed die daarop uitoefenden: de ruwe aanraking bij het verkeer te land en te water; de zwaardere atmosferische invloeden dan bij huizenbouw; vervolgens de beteekenis van het spiegelbeeld dat bij een brug onafscheidelijk behoort; de eisch dat Hollandsche bruggen door de lage oevers veelal laag zijn en zich dus niet laten behandelen als die in 't buitenland (welk copieeren maar al te zeer in zwang is); terwijl ook een verkleind bezigen van een ontwerp van een geslaagde doch groote brug, niet anders dan tot onbevredigende oplossingen zal voeren.

Hij behandelde de brugsystemen, en constructie voorzoover deze bepaald met de architectuur verwant is. Wat de systemen aangaat, besprak hij de 3 scharnierbruggen, de bascule brug met wiegbeweging, de ophaalbrug, en de draaibrug, en toonde aan in welke gevallen elk dezer systemen het beste voldoet; wat de constructie aangaat liet hij de houten brug, de steenen brug, de ijzeren brug en de gewapend-beton brug de revue passeeren, om wat langer stil te staan bij twee Utrechtsche gevallen waar, bij de eerste, de ligging van de brug in een bocht eener vroegere stadsgracht, speciale eischen stelde, en waar, bij de tweede, de waterverversching van Utrecht kon worden verbeterd door invloed uit te oefenen op de doorstrooming, door vorm en afmeting van de landhoofden.

Terecht bracht de president warmen dank aan den heer Dwars, wiens rede zoowel door het onderwerp zelf als door de vertrouwdheid die hij daarmede bezat, door de afbeeldingen aan den wand en schetsen op 't bord, aller aandacht had g spannen gehouden tot het einde toe. Hij prees den inleider gelukkig, dat hij in zijn persoon juist den ingenieur en den architect vereenigde, en wenschte hem toe, dat zijn verdere loopbaan buitenslands een schitterend vervolg mocht geven ook op dit onderdeel van zijn tegenwoordige werkzaamheid.

Afdeeling Arnhem v. d. Mij. t. Bev. der Bouwkunst 15 December 1906. De notulen der vergadering van 28 November werden, nadat op verlangen van den heer W. A. Lensink eene aanvulling plaats vond, goedgekeurd. De heer A. Markus werd als afdeelingslid aangenomen.

De vice-Voorzitter, die bij afwezigheid van den Voorzitter presideerde, deed mededeeling van eenige onderwerpen welke in de laatst gehouden vergadering van het Hoofdbestuur behandeld waren.

Vervolgens kreeg het woord de heer A. W. Weissman tot het houden van de voordracht „Over gebakken steen in het algemeen en Bricorna in het bijzonder".

Deze voordracht heeft reeds in andere afdeelingen plaats gevonden, zoodat volstaan kan worden met de vermelding, dat de gedachtenwisseling na afloop van de voordracht zeer interessant was.

De besprekingen liepen in hoofdzaak over de vraag of de handvormsteenen van vroeger beter waren dan de machinaal gevormde steen.

De heer Freem nam het op voor de handvormsteen. In het algemeen werd toegegeven door den spreker en nog eenige leden, die speciaal van metselsteenen veel verstand hadden, dat de handvormsteen taaier was. De taaiheid was het gevolg van het inkuilen van de klei; dit gebeurt thans, door de veel grootere productie, niet zoo lang als eigenlijk voor een goed taai materiaal wel noodig is.

Hieraan werd toegeschreven, dat b. v. de tegenwoordige waalklinkers zoo bros zijn. Ook het stoken met steenkool in plaats van met turf schijnt hierop van invloed te zijn. Het al of niet machinaal vormen kan dus, meende men, in dit opzicht buiten beschouwing blijven.

De teekeningen, ingekomen op de prijsvraag voor Bouwkundige ontwerpen met Bricorna-versiering, uitgeschreven door de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst voor de Heeren Van de Loo, waren geëxposeerd.

De secretaris van de Afd. Arnhem.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 15 December 1906. *De Beurs te Amsterdam.* Een overzicht van de geschiedenis omtrent de verantwoordelijkheid voor —, en van de waarschuwingen over den bouw „op den door en door rotten aangeplempten bodem van het verknoeide Damrak", zooals de heer Laarman die deed hooren. Deze is volgens het blad, de eerste Nederl. architect geweest die (1898), toen het nog tijd was, gewaarschuwd heeft voor het terrein.

Verbouwing van de Beurs te Rotterdam. Nota van het Raadslid J. Verheul Dzn. aan de leden van den Raad, over den verbouw en de vergrooting. Zie Bouwk. Weekbl. van gelijken datum.

Architectura. 15 December. *Vakonderwijs.* Aanhalingen uit het artikel in „De Gids": Middenstandskernen, door R. P. J. Tutein Nolthenius.

Technisch gedeelte: *Slotbeschouwing uit het rapport van den Inspecteur van het Middelbaar Onderwijs* Vervolg van: *Luchtelectrische geleidingen.*

De Bouwwereld. 12 December. *De architect als gemachtigde van den aanbesteder tegenover den aannemer.* De ruime bevoegdheden die volgens de meeste bestekken den architect als gemachtigde van den aanbesteder worden verleend, kunnen voor den architect ook minder wenschelijke gevolgen hebben, blijkens een arrest van het Gerechtshof te 's-Gravenhage van 25 Juni 1906. De architect had „mondeling" den aannemer opgedragen, eenige werkzaamheden die niet in het bestek omschreven waren, uit te voeren. De aannemer voerde ze uit, maar vorderde betaling daarvoor „als meer werk". In het bestek was o. a. opgenomen § 453 der A.V. van 1882. De arrond. Rechtbank te 's-Gravenhage wees den aannemer zijne vordering toe. De aanbesteder kwam in appèl bij het Gerechtshof te s'-Gravenhage, maar werd ook daar in het ongelijk gesteld.

Het kasteel te Wijchen, door Oscar Leeuw, met twee afbeeldingen tusschen den tekst; het nummer bevat voorts die van plattegronden en perspectief van het ontwerp van den heer J. F. L. Frowein, voor het *Vredespaleis.*

BERICHTEN

BINNENLAND.

Club House te Rotterdam. Een paar dagen geleden werd hier te lande ontvangen de aflevering der „Architectural Review", 1906, II. Op bladz. 149 daarvan komen op eene plaat de afbeeldingen voor van den gevel en een interieur van dit Club House, waaronder is vermeld, dat de heer J. Verheul Dzn. de architect van het gebouw is.

Op verzoek van den heer Verheul deelen wij hier mede, dat dit werk niet alleen van hem is, maar tevens van de heeren De Roos en Overeynder, architecten te Rotterdam. De onaangename vergissing in het onderschrift der afbeeldingen is begaan door den uitgever van de Review, Alex Koch, wien bij de toezending der gegevens voor de plaat uitdrukkelijk was medegedeeld, dat de architecten van dit werk waren: J. Verheul Dzn., en De Roos en Overeynder.

Technische Hoogeschool. Blijkens den Almanak van het Delftsch Studentencorps heeft het aantal ingeschrevenen aan de T. H. S. het cijfer bereikt van 1158, tegen 1137 in 1905, waaronder zijn begrepen 37 vrouwelijke studenten, benevens 6 officieren die de lessen volgen. In 1906 waren ingeschreven 30 studeerenden voor Bouwkundig Ingenieur, waaronder één dame, en 8 voor Civiel- en Bouwkundig Ingenieur.

Wegens de examens gehouden vóór de zomervacantie, werd het diploma voor Bouwkundig Ingenieur behaald door 6 candidaten; het derde gedeelte van het candidaats-examen voor B. I. werd met gunstig gevolg afgelegd door 2, het tweede gedeelte door 2, en het eerste gedeelte door 5 studeerenden, waaronder één jongedame. Het propaedeutisch examen vóór de zomervacantie werd met goed gevolg afgelegd door 4 candidaten voor Bouwkundig Ingenieur, en na die vacantie door 3 candidaten.

Dezer dagen is ook verschenen het uitgebreide rapport van de Centrale Commissie voor de studiebelangen der studeerenden aan de T. H. S.

Blijkens het „Voorwoord" van deze uitgave wordt met dit rapport beoogd een overzicht te geven van de werkzaamheden der genoemde Centrale Commissie en van hare denkbeelden over het onderwijs aan de T. H. S. gegeven. Het wordt tot niemand in het bijzonder gericht, maar de docenten vinden er in wat in de verschillende afdeelingen de wenschen en de heerschende ideeën der studeerenden zijn, de ingeschrevenen wat in hun afdeeling inzake studiebelangen gedaan wordt en nog te doen valt, en welk standpunt de C. C. v. S. ten opzichte van verschillende vragen gemeend heeft te moeten innemen. Voor een deel is het beschrijvend, daar waar mededeeling gedaan wordt van hetgeen in den loop van het jaar is verricht, terwijl in andere deelen de Commissie getracht heeft haar meening met redenen omkleed weer te geven. De T. H. te Delft is in een nieuwe fase van ontwikkeling getreden en kan een groote toekomst tegemoet gaan; aan het begin van deze nieuwe periode kan het van belang zijn voor een ieder, zich door het rapport op de hoogte te stellen. Hoe de tegenwoordige toestand door de studeerenden wordt beoordeeld, wat door hen wordt geapprecieerd, wat zij veranderd zouden willen zien, en welke denkbeelden bij hen heerschende zijn over de richting waarin het T. H. O. bij de steeds voortschrijdende ontwikkeling der technische wetenschappen zich zal moeten volmaken.

Als een uitvloeisel der in Februari van dit jaar gehouden enquête wordt dit rapport aanbevolen in de aandacht van ieder die belang stelt in den vooruitgang van het technisch onderwijs in Nederland.

Tot de algemeene wetenschappen voor de B. I. behooren: 1. de wis- en natuurkunde, 2. geschiedenis der architectuur, 3. kunstgeschiedenis. Wat deze vakken betreft, wordt behoefte gevoeld aan: een voortzetting van de colleges in de 2 eerste jaren over bouwconstructie in de 2 volgende jaren, als: uitgebreide bouwconstructieleer, waarin groote constructies in verschillende materialen en met behulp van de toegepaste mechanica worden behandeld; eene uitbreiding van het college: geschiedenis der bouwconstructie, over oudheid, renaissance en den tegenwoordigen tijd; en wat de decoratieve kunst betreft naast het college over ornamentiek, aan colleges: over technieken van kunstnijverheid; over de grammatica van het ornament, en over de decoratieve verwerking van verschillende materialen, over de geschiedenis en de ontwikkeling van het ornament in verband met den vooruitgang op technisch en industrieel gebied.

Wat de verdere uitbreiding van het programma betreft, worden als nieuwe vakken voorgesteld: stedenbouw, bouwtechnische hygiëne en bedrijf-leer.

De studenten in de bouwkunde hebben aan de Hoogleeraren in de faculteit der bouwkunde aan de T. H. S., gehoord de Centrale Commissie bovengenoemd, in een adres uiting gegeven van hunne hooge waardeering voor de hervorming eenige jaren geleden begonnen en tevens van hunne groote vreugde, dat steeds van de zijde dier Hoogleeraren de meeste welwillendheid is betoond, waar het gold kennisneming van de wenschen en bezwaren der studeerenden. Zij veroorloven zich daarbij de vrijheid nog eenige wenschen in overweging te geven, bedoelende verandering en aanvulling van het leerplan. Hunne beschouwingen hebben geleid tot het opmaken van het volgende leerplan, dat tevens een verwerking is van de antwoorden, die ingekomen zijn bij de Centrale Commissie, en waarvan de algemeene gedachtengang is: in 't eerste jaar zooveel mogelijk voorbereidende vakken af te handelen en een aanvang te maken met de technische vakken: 't tweede jaar uitgebreide technische studie als hoofdzaak; 't derde en vierde jaar de aesthetische vorming als hoofdzaak met de voleindiging van exacte en technische vakken; 't vijfde jaar te besteden aan 't maken van groote ontwerpen. De studie zoo in te richten, dat in het derde jaar met ontwerpen kan begonnen worden.

Sloopen van schoorsteenen. De gebouwen van de voormalige kaarsenfabriek te Amsterdam zijn reeds verdwenen. Slechts stonden tot op Dinsdag jl. nog eenzaam, in hun volle lengte, de beide fabrieksschoorsteenen. Op dien dag zou hun lot echter beslist worden: de reuzen zouden geveld worden, op eene wijze zooals dit bij ons te lande — naar wij meenen — nog niet was geschied. Dientengevolge dan ook een meer dan gewone belangstelling van een groot publiek, waarvan dat uit de buurt de „pijpen" met vreugde zou zien verdwijnen; het waren dan ook de laatste getuigen van de fabriek die hen zoo lang geërgerd had.

Aan den voet der schoorsteenen was in het metselwerk een gleuf gehakt, ter volle dikte van den wand. Teneinde ontijdig omvallen te voorkomen, werden onder het niet meer ondersteunde metselwerk houten stutten geplaatst. De gleuven waren zóó gehakt, dat de schoorsteenen in eene vooraf bepaalde richting zouden vallen. Te half 2 uur werd het hout der stukken van den hoogsten schoorsteen in brand gestoken en een vuur aan die zijde onderhouden. Even na 2 uur viel de reus statig in zijn volle lengte, volgens de bepaalde richting; eerst toen hij ongeveer 45° helde, brak hij bij het midden zijner lengte op twee plaatsen; maar hij kwam toch bijna als een geheel op het terrein terecht. Een dofle slag, een rookwolk; en toen deze was weggetrokken, bleek een lange streep als afgebikte baksteenen nog over te zijn.

De tweede lagere schoorsteen is op dezelfde wijze geveld.

Het werk is verricht geworden onder leiding van een Duitschen schoorsteensloopers.

Eere-doctoraten in de Technische Wetenschappen. Aan de „N. Courant" werdt uit Delft gemeld, dat de Senaat der Technische Hoogeschool het doctoraat in de technische wetenschappen honoris causa verleend heeft aan de heeren dr. J. Bossche te Haarlem, dr. P. J. H. Cuypers te Roermond, G. van Diessen, Civiel-Ingenieur, oud-Hoofdinspecteur van den Waterstaat, J. Kraus, Civiel-Ingenieur, Minister van Waterstaat; dr. A. Kuiper, oud-Minister, en C. Lely, Civiel-Ingenieur, oud-Minister, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, allen te 's-Gravenhage.

De uitreiking der diploma's aan genoemde heeren zal geschieden in een buitengewone zitting van den Senaat der Technische Hoogeschool op 8 Januari a.s.

Wereldhoofdstad. De gedelegeerden van het Kon. Instituut van Engelsche Architecten die o.a. Den Haag bezochten ter bestudeering van het plan voor eene wereld-hoofdstad, hebben hun rapport aan dat Instituut ingediend, dat er in zijne vergadering van 17 Dec. jl. kennis van nam, en welks bestuur als zijne meening uitsprak, dat het ontworpen schetsplan uit bouwkundig oogpunt zich zeer aanbeveelt en de gekozen plaats voor de wereld-hoofdstad geschikt is. Voorts overwoog het bestuur, dat uit het bewonderenswaardige plan van den heer De Bazel een schoone en monumentale stad kan ontstaan, waardig het grootsche denkbeeld te verwezenlijken dat aan het ontwerp ten grondslag ligt.

Het geheele officieele rapport zal in vier talen verschijnen in het Januari-nummer van de Review of Internationalism.

BUITENLAND.

Weenen is weer eenige gedenkteekens rijker geworden: 1°. dat voor Karel de Groote, aan de Peterskerk; op dezelfde plaats zou door Keizer Karel een kerk gesticht zijn; het is een relief van Rudolf Weijr; 2°. een gedenkteeken voor den componist Glück (Christoph Ritter von Glück) op de Karlsplatz; 3°. een Rudolf Alt-gedenkteeken op de Minoriten-Platz, en 4°. een marmeren standbeeld voor Johann Strauss — van Prof. Helmer in het Quaipark, dat evenwel nog onthuld moet worden.

Chemnitz. Het eerte Crematorium in Saxen is 15 December, te Chemnitz, voor verbranding opengesteld. De bouwsom is 185.000

Mark. wat door de vereeniging voor lijkenverbranding te Chemnitz bekostigd is.

Duitschland. De „Deutsche Bauzeitung" werd gesticht op 15 December 1866 met een kapitaal van 245 Thalers, waartoe 7 uitgevers en 2 „Bauraten" bijdroegen. Voorzitter was Böckman, redacteur Fritsch, terwijl Grüttefien zich met de financieele aangelegenheden bemoeide Op 3 Januari 1867 verscheen het te nommer onder den titel „Wochenblatt herausgegeben von Mitgliedern des Architektenvereins zu Berlin". De uitgever, Carl Berlitz, had hun een vertrek ten zijnent ingeruimd voor de redactie.

Na een jaar werd de naam in „Deutsche Bauzeitung" veranderd, en bedroeg de oplage reeds 3000 exemplaren.

Runcorn. Te Runcorn (Engeland) is over de Mersey een zweefbrug gebouwd die met één enkele spanning van 305 meter de Mersey overbrugt.

Zij kost 1.600 000 gulden en is het werk van de Ingenieurs Webster en Wood. De brug ligt op 25 M. boven den hoogsten waterstand. De bovenbouw wordt gedragen door twee torens van 55 M. hoogte, steunend op gietijzeren cylinders, met beton gevuld, met een doorsnede van 2.55 M., welke wederom hun voet vinden op de zandsteenrots in den grond.

Canada. Om hun lijnen productief te maken, heeft de „Canadian Pacific Railway" een som van 8 millioen gulden uitgegeven, teneinde eene uitgestrektheid van 130.000 acres boschgrond, langs hunne banen gelegen, voor landbouw geschikt te maken, vooral met het oog op vruchtenteelt.

Te **Letchworth** is een tuinstad (Garden city) voor bewoning geopend, met 120 woningen, gebouwd in 12 maanden.

Aan een nieuwe uitbreiding van 150 woningen (cottages) is begonnen. De huurprijs is *f* 2.50 per week gemiddeld. Deze woningen zullen bijna allen betrokken worden door de werklieden van de HH. „Smith and Sons", een groote boekbinders-firma te Letchwordt.

Londen. Oude meubels, ten minste werkelijk oude, van een goed model, worden tegenwoordig met ontzettende sommen betaald. Zoo werden o. a. Vrijdag j. l. bij Christie in Londen verkocht, een Sheraton cabinet voor *f* 2000 —; twee Chippendale leuningstoelen van mahonihout voor *f* 3700.—; een Chippendale cabinet voor *f* 1250 —; een dito ronde tafel voor *f* 750.—; drie eikenhouten stoelen, Karel II, voor *f* 1000.— enz. enz.

Parijs. De vierde „Foire de Paris" wordt van 15 tot 28 Februari te Parijs geopend in het Grand Palais des Champs-Elysés. Het is een soort tentoonstelling van de Fransche Klein-industrie.

Parijs. Madame Réjane heeft het oude „Nouveau Théatre" van de rue Blanche te Parijs geheel doen verbouwen tot een nieuwen schouwburg, waarbij het geheele oude „Casino de Paris" omver gehaald is, zoodat deze schouwburg een vrije ligging gekregen heeft, zooals geen enkele der kleine schouwburgen in Parijs bezit.

PERSONALIA

Bij Kon. besluit van 8 December 1906 is, met ingang van 1 Januari 1907, aan den heer M. A. van Wadenoijen op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als Rijksbouwkundige voor de gebouwen van onderwijs, enz.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven sollicitanten voor:					(per maand)
Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	ouderdom	49	jaar	salaris	f 100 —
" "	"	40	"	"	" 120.—
" "	"	32	"	"	" 100.—
" "	"	21	"	"	" 60.—
" "	"	37	"	"	" 85.—
" "	"	22	"	"	" 75.—
" "	"	18	"	"	" 50 —
" "	"	21	"	"	" 60.—
" "	"	25	"	"	" 85.—
" "	"	28	"	"	" 52.—
" "	"	27	"	"	" 80.—
" Teekenaar	"	20	"	"	" 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 24 DECEMBER.

ASSEN. Het verbouwen van het heerenhuis, Stationstraat no. 12, in 4 perc., *a.* timmer- en metselwerken, enz., *b.* stucadoorwerken, *c.* glas-, verf- en behangwerken, *d.* lood- en zinkwerken.
De arch. J. Smallenbroek 'sav. 8 uur in hotel Nanninga

DALFSEN. Het bouwen van een burgerwoonhuis voor den heer A. R. Frijling.
De aanbesteder v. m. 11 u. in het cafe van J. Kuik. Bestek en teek. ter inz. in voorn logement Inl. te bekomen bij E. Scholten.

DOETINCHEM. *a.* Het bouwen van een bijz. school, met bijkomende werken, *b* het leveren en plaatsen der schoolmeubelen.
Het R. K. Kerkbestuur, v.m. 10 in hotel „De Gouden Leeuw", alw. bestek en teek. ter inz. en ad f 1.25 verkrijgb. bij den bouwk. Th. W. A. Damen te Wehl, alsmede inlichtingen Aanwijzing gedaan.

HOOGEVEEN. Het bouwen van zes woningen aan blok aan de Korremorredijkje aldaar.
De arch J. Carmiggelt, n m, 3 u. in café R. Bakker, alwaar bestek ter inz. Aanw. 24 December voormiddag 11 uur.

LEIDEN Het verbouwen van perc. Nieuwe Rijn no. 28, geheel tot meubel-magazijnen
De firma Hasselman en Pander v.m. 11 u. in het Zeeuwsch koffiehuis Bestek met teek. ad f 1 ter Drukkerij Taconis. Inlicht. aan de centrale directie keet bij de acrh. Jesse en Fontein. Aanw. gedaan.

't MEER (FR.). Het bouwen van een burgerwoonhuis op een vrij terrein aan den Rijksstraatweg nabij Heerenveen.
De heer P. v. d. Gaart Bestek en teek. ter inz. in Huis ten Woudt. Inlicht. geeft K. R. Post.

ROOSENDAAL. Het bouwen van een veldwachterswoning met politiepost en arrestantenlokalen in het kerkdorp Nispen
Het gem best. van Roosendaal en Nispen, v. m. 11½ u. Bestek en teek. à f 1 te bekomen ter secretarie, Aanw. gedaan.

DONDERDAG 27 DECEMBER.

APELDOORN. Het bouwen van een woonhuis in de Kastanjelaan aldaar.
De arch. F. A. Frowijn C Zn. 's av. 8 u. in cafe De Jong. Bestek en teek. ad f 1 verkrijgbaar bij gen. architect.

EMPE BIJ VOORST. Het opbouwen van het afgebrande perceel „Het Elsebos" in perceelen en massa.
De heer A. Schoolderman. Bestek en teek. vanaf 21 Dec. ter inzage bij H. Boesveld Rhienderen bij Brummen. Inlicht. geeft F. B. J. Wiegman te Brummen. Aanwijzing 24 December v.m. 10 u.

's-GRAVENHAGE. Het bouwen van een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te Bolsward.
Het min. van Waterstaat n.m. 2 u. Bestek na 10 Dec ter lezing aan het gebouw van het hoofdbestuur der posterijen en telegrafie te 's-Gravenhage, aan het bureel van den rijksbouwmeester in het 1ste district Binnenhof te 's-Gravenhage, aan het post- en telegraafkantoor te Bolsward, en is ad f 0,45 te bek. bij gebr. v. Cleef te 's Gravenhage Inl. worden gegeven door voorn Rijksbouwmeester te 's-Gravenhage en bij den opzichter der landsgebouwen S. Koldijk, te Leeuwarden. Aanw. gedaan.

HELDEN (DORP) (LIMB.). Het bouwen van een woonhuis met gedeeltelijke bijlev. van materialen, op een in de kom der gemeente Helden gelegen open terrein
De heer L. J. Janssen n.m. 2 u. in het café van J. Arts. Bestek en teek. ter inz. en verkrijgb. tegen f 1.50 per stel, ten huize van den besteder te Helden en ten kantore van den arch Henri Seelen te Venlo. Aanw. ter plaatse 27 Dec. v m. 11 ure.

KATWIJK a. ZEE. Het verbouwen van een villa te Katwijk aan Zee.
De arch. J. London te Haarlem, in cafe Paviljoen.

WESTERNIELAND (GR.). *a.* Het bouwen van een school met 2 lokalen, privaten, waterplaatsen en bergplaats voor brandstoffen, enz., *b* op een vrij terrein aan de straat aldaar, onder bijlev. van al het daartoe benood.; *b* al het glas-, verf- en behangwerk van de onderwijzerswoning en bovengenoemde school. privaten, waterplaatsen en bergplaats.
Het geref. schoolbest. van Westernieland n m. 3 u. in 't café van J Vennema. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1,25 bij H. Poel te Leens. Bestek van 't verfwerk in 't café voorn. ter inz. Aanw. 27 Dec. n.m 2 u.

VRIJDAG 28 DECEMBER.

ONNE (GR.). Het afbreken eener boerenbehuizing met bijschuur, en het bouwen eener groote boerebehuizing met bij-schuur, op een vrij terrein, aan den straatweg ald., onder bijlev. van al de daartoe benoodigde materialen, arbeidsloonen enz.
De bouwk. Hesikkens te Noordlaren n m, 2 u. in 't café van J. Holtman te Onnen. Bestek en teek. verkrijgb. ad f 1.50 bij den bouwk. voorn Aanw. 28 Dec. v m. 10 u.

ROTTERDAM. Het bouwen van eene lagere school met bewaarschool op een terrein aan de Ruilstraat.
De arch P. v. d. Meijden Az. bij wien bestek en teek. à f 1,50 te bekomen zijn.

ROTTERDAM. Het bouwen van een bewaarschool aan de Pootstraat.
Het gem best. n.m. 1 u. Bestek en teek. ter inz. in het timmerhuis en op de secretarie en à f 1 te bekomen bij de Wed. J. v. Waesberge en Zn. Aanw. gedaan.

HAARLEM. Het verbouwen van het hôtel Duin en Daal te Bloemendaal.
De bouwk Ing J. A. G. v. d. Steur n.m. 3 u in 't gebouw Weten en Werken, Ged. Oude Gracht.

ZATERDAG 29 DECEMBER.

BERGUM. Het bouwen eener kleine stelphuizinge.
De heer J. A. Bosgra. Voorw. ter inz bij H. van der Veen.

OOSTERWOLDE (FR.). Het bouwen eener boerenbehuizing a. d wijk in het Weperveld, onder Oosterwolde.
De heeren K. Hekman en Co. Bestek en teek. ter inz bij Brandsma te Haulerwijk en in 't café „de Zon" te Oosterwolde. Inlicht geeft A. Luiting bouwk. aldaar.

MAANDAG 31 DECEMBER.

BORNE. Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan de Groote straat.
De heer L. J Coben n.m. 4 u. in café Bavis Bestek en teek. in genoemd café ter inz. Aanw. 31 Dec. n.m. 1 u. Inl. geeft C. Spiers, arch. Hengelo.

WOENSDAG 2 JANUARI.

UTRECHT Bestek 1094. Het maken van een scheinhuis te Herfte-aan-sluiting, Raming *f* 2200.
De Maatij. tot Expl. v. Staatsspoorw. n.m. 2 u.

DONDERDAG 3 JANUARI.

GROENLO. Het bouwen van een kerk met toren, sacristie en pastorie.
De arch. Joseph Cuypers en Jan Stuyt, v.m. 11½ u., in de Vincentiuszaal van 't R K. Parochiaal kerkbestuur St Calicetus. Bestek en teek. vanaf 10 Dec, à tien gulden per stel verkrijgb. bij den uitgever Ferd. Banning te Groenlo Aanw. gedaan.

NIEUW VENNEP. Het bouwen van een slagerswinkel, woonhuis enz.
De heer Ph. Krocs.

WOLVEGA. Het bouwen van twee burger huizen aan de Hoofdstraat.
De heer J. Rietman in 't hotel Westerhof. Bestek en teek. ad f 1,50 bij G. Taconis, boekhandel aldaar.

VRIJDAG 4 JANUARI.

RODEN (DR.). *a.* Het bouwen eener school met 2 lokalen en onderwijzerswoning op een vrij terrein aldaar; *b* Het leveren en stellen van het benoodigde ameublement in die school.
Het best der gereform schoolvereen. n.m. 2 u ten huize van J. v. d. Molen. Bestek met teek zijn voor perc. *a* ad f 1.50 en de bestekken voor perc. *b* ad f 0,25 verkrijgb. bij O. Offinga, Haulerwijk.

ZATERDAG 5 JANUARI.

OPEINDE (FR.). Het bouwen van een burgerwoning.
De kerkvoogden der Ned Herv. gemeente Bilj. vóór 5 Jan aan H. B. Douma. Inlicht. geeft E. P. v. d. Meulen.

DINSDAG 8 JANUARI.

HAARLEM Het bouwen van eene school voor m u. l. o., aan de Jacobstraat
Het gemeentebestuur n.m. 1¼ uur

DINSDAG 15 JANUARI.

UTRECHT Bestek no. 1088 Het maken van uitbreidingen aan de centrale werkplaatsen met bijbehoorende werken op het station Tilburg Raming f 21 1700.
De Maatij. tot expl. van Staatsspoorw., n.m. 2 u. (lok. tijd).

VRIJDAG 18 JANUARI.

SOEST. Het bouwen van een R.K. Meisjesschool met vier lokalen. Het werk te splitsen in: 1 het metselwerk, 2 het timmerwerk, 3 lood-, zink- en ijzerwerk, 4 glas- en verfwerk
Het best. van het St. Joseph-gesticht, v m 11 u. in het koffiehuis „De Koophandel". Teek. à f 1, bestek metselw. à f 0.75, bestek timmerw. à f 0,75 bestek lood- zink- en ijzerwerk à f 0 50. bestek glas- en verfwerk à f 0,50 te bek. bij den bouwk J. H. Ingenhaag. Aanw. 3 Jan., n m 2 u., waarbij tevens de details kunnen worden bezichtigd en besproken.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

30 NOVEMBER.

AMSTERDAM (ONDERH.). Het bouwen van tentoonstellingsgebouwen in den tuin van het Paleis voor Volksvlijt, voor rekening van de vereeniging „De Rijwiel- en Automobiel-industrie".
Gegund aan Rijnders en v. 't Ende, aldaar.
DE RIJP (N.-H.). Het weder opbouwen der houtzagerij „de Pauw". Raming f 5490.
Gegund aan de laagste inschrijvers J. de Grost en P. Leguit, de Rijp, voor f 5225.
HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een villa in het Nimrodpark. Door den architect C. de Groot.
Ingekomen 15 biljetten. Laagste inschr. R. Mouw, Hilversum, voor f 32800

1 DECEMBER.

DELFT. Het verbouwen van een heerenhuis, aan den Rotterd. Weg no. 52. Raming f 4650. Door den arch. A. van der Lee
Gegund aan B. W. G. Prins voor f 4454.

11 DECEMBER.

TIEL (ONDERH.). Het bouwen van een magazijn met bovenwoning en pakhuis in de Waterstraat. Door den arch. G. Formijne.
Laagste inschr. A. W. v. Uden f 5178. Geg.

12 DECEMBER.

DORDRECHT (ONDERH.). Het bouwen van een pakhuis met bovenwoning voor den heer J. C Hageman, Wijnstraat aldaar. Raming f 9200. Door den arch. H. A. Reus.
Laagste inschr. C. J. Scheijfert, f 8620. Geg.
ENSCHEDE. Het bouwen van een burgerwoning op een terrein gelegen aan de Pyrmontstraat. Door den bouwk. A. Wolda.
Laagste inschr. J. Bos, f 2599.
ENSCHEDE (ONDERH.). Het bijbouwen van een timmerwerkplaats aan de nieuwe fabriek. Door den heer S. J. Menko.
Laagste inschr. G. Franke, f 1783. Gegund.
GOIRLE Het bouwen eener machinefabriek met woonhuis voor den heer Koovers.
Laagste inschr. H. v. d. Waerden, f 28172.
HEEL (LIMB.). Het vergrooten der kerk aldaar. Door het R.K. parochiaal kerkbest. van den H. Stephanus.
Laagste inschrijver L. Pollaert. Roermond, f 12100.

13 DECEMBER.

BEETGUMERMOLEN. Het bouwen eener stelphuizinge. Door den heer H. Bartlema.
Laagste inschr. P. de Jong, Zwaagwesteinde en S. Rozendal, Zwagerveen, f 6355. Gegund.
DIDAM. Het bouwen van eene steenen feesttent. Door de heeren Gebr. Meijer.
Laagste inschr. Gebr. Eijt, Wehl, f 1645.
Glas en verfw. H. Staring, f 85*.
Voor loodgietersw. J. Kuppers, f 291*.
Kalk, steenen en zand, voor rekening van den uitbesteder. *Gegund.
's-GRAVENHAGE. Bestek 22. Het bouwen van haltegebouwen, wachterswoningen en andere dienstgebouwen, het maken van perrons en afsluitingen, benevens verschillende bijkomende werken op terreinen gelegen langs de spoorbaan der Z. H. E. S. M. in de gemeente 's Hage, Voorburg en Wassenaar. Door den directie der Z. H. E. S. M.
Laagste inschr. B Wenink en R. v. d. Meiden, Den Haag, f 169886.
MOERDIJK (N.-BR.). Het bouwen van een pensionaat, kweekschool met daaraan verbonden leerschool, school voor handwerken, bewaarschool en het voor deze school nog benoodigde meubilair Door het R.K. kerkbest der parochie van den H. Stephanus te Moerdijk.
Laagste inschr. A. Sadenrs, 's Bosch, f 64466. Neg niet gegund.
TILBURG. Het bouwen eener concertzaal met aanverwante werken aan de Lange Schijfstraat. Door den arch. Jos. Donders.
Laagste inschr. Metselpost. Gebroeders Doevendans, f 2222.
Timmerpost. C Brands, f 1820.
Massa. J. Groenen, f 4065.

14 DECEMBER.

ASSEN. Het bouwen van een Boschhuis op „De Eerste Steen" bij Assen. in 4 perc. Door den arch. G. Stel, voor den heer H. J. Oosting.
Timmer- en metselwerk Laagste inschr. A. Jonker. f 2998.
Lood- en zinkw, W. Meijer, f 89.72.
Verf- glas- en behangw. B. Nijboer, f 125.
Stucadoorsw. J. Götz en Zn., f 99.
GRONINGEN. Het bouwen van een magazijn, kantoor en pakhuis. Door den architect P. v. d. Wint.
Laagste inschr. H K. Bol, f 10189. Geg.
HAARLEM. Het bouwen van een woonhuis aan den Koninginneweg. Door den bouwk. ing. J. A. G. van der Steur.
Laagste inschr. J Roozen Jr. en Zn. f 20005.
HILVERSUM (ONDERH.). Het bouwen van een landhuis met koetshuis en koetsierswoning in het Nimrodpark. Door den arch. C. de Groot.
Laagste inschr. R. Mouw, f 32860. Gunning aangehouden.
'T LOO BIJ APELDOORN. Het afbreken en weder opbouwen van een dubbel woonhuis aan de Koningstraat. Door den aanbesteder.
Laagste inschr. Joh. Kluin, f 2389.
ZWOLLE. Bestek no 40. Het maken van eene goederenloods, grondwerken, klinkerbestrating en div werken op het station Vriezenveen. Raming f 13900. Door den directie der Noordooster-locaalspoorweg Maatschappij.
Laagste inschr. E. A. Jansen, Vriezenveen, f 11900.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille f 0.50. Franco per post f 0.65.

18 DECEMBER.

HAARLEM. Perc. 1. Het afbreken van het voormalige huis van bewaring aan de Tuchthuisstraat en de perceelen aan de Botermarkt no. 6 en 8 en het daar ter plaatse bouwen van een school voor lager onderwijs. Perc. 2. Het doen van herstellingen aan perceel Botermarkt 10, bestemd tot bewaarderswoning. Door het gemeente bestuur.

1. Laagste inschr. A. v. Krimpen, Zeist, f 43650.
2. Cornelissen en Kreuger, f 550
Massa. A. v. Krimpen, Zeist, f 44500, Gunning 27 December.

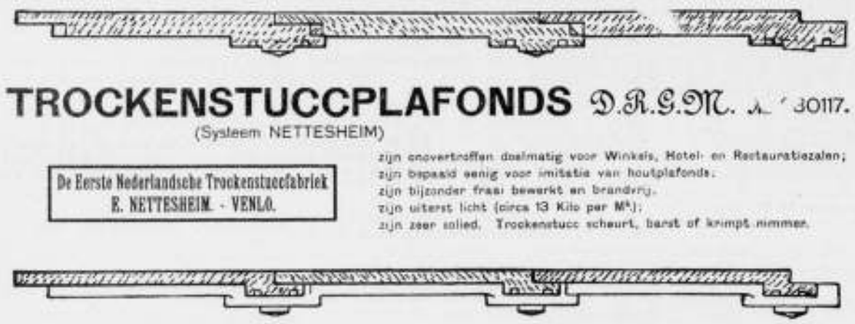

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Albast-Cement. — G. VAN LENT & Co. Rotterdam.
Antilood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.
Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE, L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl, „Ideaal", E. BUCKER & Co.'s Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. D. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor, Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder — W. J. VAN ELDEN Hzn Amst.
Badinrichtingen. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenbouwwerk, — v. D. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co Rotterdam.
Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co., Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flux". — VAN DE POLL, Purmerend.
Brücknerplaten. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brücknerplaten. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & ZOON, Den Haag.
Cement-IJzerw — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VLIGH, Amsterdam.
„Flux" Bovenlichtsluiting. — VAN DE POLL, Purmerend.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74–76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY, Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaluezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE, Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM, v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246, 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
„Kosmos" vouwplaten tegen vocht. — A. W. ANDERNACH, Beuel a/Rh.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Liften. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk. — WED. J. AHREND & ZN., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht, — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalkstein. — J. H. P. JANSE, Amsterdam
Natuursteenbewerking — G. W. HARMSEN, Amsterdam.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Plafondplaten. — GEBR. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SÖHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. HEEMSTEDE OBELT Amst.
Raamsluitingen voor **alle** raamconstr. — LUIJKE & Co., Rotterdam
Rolluiken. - W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam
Stalen Balken, IJzer enz. W. BERNET & Co., Amsterdam.
Stalinrichtingen, Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & ZN., Rotterdam - Dordrecht
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengaas. — F. A. CLOËR, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Bellefd en Tegelen (Limburg.)
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl Machinefabriek en Constructiewerkplaats Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.

Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengesellschaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 544, Amsterdam.
Stoomtimmerfabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De 1e Ned. Trockenstucefabriek, Venlo.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels, Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines — IRREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 71/W.
Zecht. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

Centrale Verwarmingen en Ventilatie-Inrichtingen

worden ontworpen en uitgevoerd volgens nieuwste Amerikaansche methode door

de Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek

voorheen **G. J. VINCENT & Co., Schiedam.**

GEGARANDEERD GERING KOLENVERBRUIK.

„BOUWMATERIALEN"

voorheen **M. LUIJTEN.**

LEKKERKERK, ROTTERDAM en DORDRECHT.

Leveren tot zeer lage prijzen met wagon franco door geheel Nederland

Aarden Buizen

van onovertroffen kwaliteit.

W. BERNET & C°.,

IJZERHANDEL.

AMSTERDAM.

GROOTE VOORRAAD

Balk-Staal van No. 8 tot en met 40 en
U Staal van No. 3 to ten met 30.

Wed. J. T. HUNCK & Zoon

AMSTERDAM

(Amstel over Bensdorp's Cacaofabriek).

Centraalverwarming en Waterverzorging

volgens Amerikaansch Systeem.

Voortreffelijk resultaat bij geringe kosten.

H. FUCHS & C°.

DEVENTER,

voorheen J. H. DE GEUS.

CONSTRUCTEUR van werken in

Gewapend beton.

VERTEGENW. **Hennebique Parijs.**

Mondtegraphiedruk.

Goedkooper dan Photolithografie.

Nette uitvoering. — Snelle levering.

Electrische Lichtdrukinrichting.
Groothandel in Lichtdrukpapieren.

H. J. MONDT

François Valentijnstraat 13/15, 's GRAVENHAGE.

Interc. Tel. 520

Lichtdrukken.

Deze worden vervaardigd in alle mogelijke kleuren.

Behangselpapieren

H. en J. KOETS.

AANNEMERS van INRICHTINGEN.

Korte Nieuwendijk 38. - Amsterdam.

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

AANBESTEDING.

Op DINSDAG, den 5den Februari 1907, des namiddags ten 2 ure *(locale tijd)*, aan het Centraalbureau der Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen in het Moreelse Park te *Utrecht*, van:

Bestek No. 1093.

Het uitbreiden van de goederenbergplaats, het maken van een aanbouw, het wijzigen en uitbreiden van lokalen en privaten, het maken van een tochtportaal en eenige bijkomende werken op het Station MIDDELBURG.

Begroting f 6.900,—.

De besteding geschiedt volgens § 73 van het bestek.

Het bestek ligt van den 24sten Dec. 1906, ter lezing aan het Centraalbureau in het Moreelse Park en aan het bureau van den Sectie-Ingenieur Jhr. H. H. SANDBERG VAN BOELENS, te *Breda*, en is op *franco* aanvraag (per brief aan genoemd Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) te bekomen, tegen betaling van *f* 1,—.

Inlichtingen worden gegeven aan het Centraalbureau (Dienst van Weg en Werken) en door den Sectie-Ingenieur voornoemd.

Aanwijzing op het terrein zal geschieden den 24sten Jan. 1907 ten 11 40 ure voormiddag *(West Europeesche tijd)*.

Utrecht, den 15den December 1906.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verschenen de

Nieuwe Algemeene Voorwaarden

BEHOORENDE BIJ DE

BESTEKKEN voor de LEVERING

VAN

IJZER en STAAL

AAN

's RIJKS MARINE.

PRIJS 25 CENT

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Marine van den 9 Juli 1894 D. No. 41.

LIFTEN,

voor **elke beweegkracht** en van **elke capaciteit**, met **uitstekend werkenden VALBESCHERMER**, met **automatisch werkende SCHACHTDEURSLUITINGEN** en **STOPINRICHTING** voor elke verdieping, worden vervaardigd door de

Machinefabriek „DE ZAAN"

te WORMERVEER.

Prijzen en attesten, waaronder van een 4-persoons electrische lift, welke gedurende bare tweejarige werking niet de geringste storing ondervond, op aanvraag.

Tegen vochtige muren

gebruike men de „KOSMOS" VOUWPLATEN uit de fabrieken van

A. W. ANDERNACH, te Beuel a/d Rijn, en Anvin (Frankrijk).

„KOSMOS" PATENTVOUWPLATEN geven onmiddellijk droge wanden, eene isoleerende luchtlaag en ventileerende tusschenruimte.

„KOSMOS" PATENTVOUWPLATEN maken den muur kurkdroog. Zij zijn een afdoend middel tegen schimmel, paddestoelen, huiszwam, aanslag van vocht, geluidvoortplanting, warmte en koude. Zij geven besparing van brandstof in den winter.

Geen vermindering der ruimte. Rechte bepleistering. In honderden gevallen sedert vele jaren een beproefd middel. Men vrage den uitvoerigen prospectus No. 547.

Met de levering der „KOSMOS" VOUWPLATEN" belast zich de heer

I. SNITSLAAR. — Heerengracht 125. — AMSTERDAM.

AANBESTEDING.

Burgemeester en Wethouders van *Haarlem*, zullen op *Dinsdag 8 Januari 1907* des namiddags te 1½ uur ten Raadhuize in het openbaar aanbesteden:

Het bouwen van eene School voor meer uitgebreid Lager Onderwijs op een terrein aan de Jacobstraat.

Bestek, voorwaarden en teekeningen liggen ter inzage ter Gemeente-Secretarie, 5e Afd. en zijn aldaar verkrijgbaar tegen betaling van *f* 1.50 per stel.

Inlichtingen en aanwijzing volgens bestek.

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

HONORARIUM-TABELLEN

VOOR

Bouwkundige Werkzaamheden

met Declaratie.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 18 Mei 1904.

De prijzen zijn:

1 Exempl.	*f* 0.10,	franco p. post	*f* 0.11
25 „	„ 1.50,	„ „	„ 1.62½
50 „	„ 2.50,	„ „	„ 2.70
100 „	„ 4.—,	„ „	„ 4.20

Op naam bedrukt.

50 Exempl.	*f* 4.—,	franco p. post	*f* 4.20
100 „	„ 6.—,	„ „	„ 6.20

Toezending geschiedt alleen na ontvangst van remise.

J. W. GIPS.

ATELIER

VOOR BESCHILDERD EN EENVOUDIG GLAS IN LOOD. † † †

DUNCKLERSTRAAT

HOEK 2DE SWEELINCKSTRAAT.

's-GRAVENHAGE.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand**schade en op het **Leven**

De **NEDERLANDEN** van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71rood, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen** IJselkade.

Hoofd-Directie te s-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	*f* **4.000.000.00**
Reservefonds ult. 1905 . .	„ **1.203.800.00**
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	„ **29.983.000.00**

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

A. N. DE LINT DELFT DEN HAAG

Delftsche Wandtegels.

Schoorsteenmantels.

SECTIEL

(voor binnendecoratie en gevelversiering)

Berbastegels

fabrikaat **Joost Thooft en Labouchère.**

26E JAARGANG · Nº 52

BOUWKUNDIG WEEKBLAD.

ORGAAN V/D MAATSCHAPPY · TOT BEVORDERING DER BOUWKUNST

BESTUUR VAN DE MAATSCHAPPY: A. SALM G.Bz., *Voorzitter*. F. W. M. POGGENBEEK, *Vice-Voorzitter*, — V. G. A. BOSCH, W. J. DE GROOT, G. W. VAN HEUKELOM, D. E. C. KNUTTEL, J. A. MULOCK HOUWER, F. J. NIEUWENHUIS, B. J. OUËNDAG, J. VERHEUL Dz., P. A. WEELDENBURG.

COMMISSIE VAN REDACTIE: ED. CUYPERS, A. SALM GBz., J. VERHEUL Dz.
REDACTEUR: C. T. J. LOUIS RIEBER.

BUREAU VAN REDACTIE: MARNIXSTR: 402 AMST.
BUREAU VAN ADMINISTR: HERDERSTR: 5 DEN HAAG
UITGEVERS: MOUTON & Cº DEN HAAG

INHOUD

Nogmaals drukweerstand van steen, door J. H. Schaad. — Beursgebouw te Rotterdam. — Prijsvragen. — Inhoud van tijdschriften. — Berichten. — Bureau voor plaatsing van opzichters en teekenaars. — Aankondiging en afloop van aanbestedingen. — Lijst van Fabrikanten, Leveranciers, enz. — Advertentiën.

ABONNEMENTSPRIJS

voor Nederland: fr. p. p. *f* 15.— 's jaars, voor Indië en het Buitenland (bij vooruitbetaling) fr. p. p. *f* 17.—. Prijs der Advertentien: van 1—5 regels *f* 1.—, elke regel meer 20 cents Grootte letters naar plaatsruimte. — Aankondiging van Aanbestedingen 15 ct. p. r. m. premie ⅔ maal. — Abonnement van Advertentien tegen belangrijk verminderde prijzen en kostelooze opname der advertentiën in het Tijdschrift der Mij.

NOGMAALS DRUKWEERSTAND VAN STEEN.

Een gelukkig verschijnsel is het dat (de firma) Koning & Bienfait in No. 48 van dit Weekblad meende te moeten wijzen op de nog *minder juiste begrippen* omtrent den drukweerstand van steenen, heerschend bij de debaters na de voordracht van den heer *R. Roelfsema*, voor de afd. *Amsterdam* van den *Bond van Technici* over *kalkzandsteen*.

Toch meen ik dat dit eensdeels een weinig te omzichtig gebeurde en anderdeels zoo, dat het ook van den anderen kant niet onaangevochten kan blijven.

Het zij mij derhalve vergund eensdeels het betoog van genoemde firma wat aan te dikken en anderdeels te wijzen op enkele minder juiste feiten en gevolgtrekkingen daarin.

Het verslag van bedoelde voordracht ontleen ik eveneens aan het Bouwk. Weekblad No. 44, waarop mijne aandacht eerst gevestigd werd door het latere artikel.

Indien dit verslag juist is weergegeven, zou ik geneigd zijn te zeggen, dat de gehouden voordracht in het minst éénzijdig is geweest.

Dit behoeft ons niet te verwonderen, de inleider is te zeer geinteresseerd bij de kalkzandsteenfabricage om niet de voordeelen, die volgens hem het materiaal bezit, in een wat te gunstig daglicht, en de bedenkingen er tegen, ik zou haast zeggen een weinig te luchtig voor te stellen.

De fout hiervan zit bij het Bestuur van den Bond van Technici, die of den heer R. tot die voordracht uitnoodigde of eene aanbieding van genoemden heer daartoe aannam zonder te zorgen, dat ook eenige bekende tegenstanders aanwezig waren.

Met alle nieuwe snufjes op bouwkundig gebied opent dit een ruim veld voor vele „leerzame" avonden, als we maar eens denken aan allerlei nieuwe wand-, vloer- en plafondconstructies.

Ik herinner me daarbij altijd de waarschuwing aan den boer om op zijn ganzen te passen, als de vos de passie preekt

Wil men alle nauwkeurigheden ontleden, dan dient het artikel wel van A tot Z onder het mes, ik zal me slechts tot dat punt bepalen, waarop K. & B. nader de aandacht vestigde.

Nu komt het mij voor dat niet alleen de bedoelde debaters drukvastheid van metselwerk en van steen met elkaar verwarren, ook K. & B. doet dit eenigszins.

De drukvastheid van bakstеen toch wordt beproefd op kubusvormige stukken, die door het op elkander leggen van twee halve steenen ontstaan, welke met een dunne mortelvoeg van portlandcement verbonden zijn en op de gedrukte vlakken er eveneens mede zijn gevlakt. Later is men meest mortel van 1 p.c. op 1 zand gaan nemen, volgens K. & B. om betere aanhechting te verkrijgen en het intrekken van holten te voorkomen; men krijgt dan echter tevens een specie van veel grooter drukweerstand dan bij één van enkel cement.

Als de beproeving met 1 p.c. en 1 zand dus gunstiger resultaten oplevert kan het ook daardoor komen.

Dit zou mij sterken in de meening, dat deze beproevingen niet aangeven de drukvastheid van den steen zonder meer, door de drukvastheid van de aldus gevormde kuben.

In het Gebouw van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam, Marnixstraat 402, is gevestigd een Permanente Tentoonstelling van Bouwartikelen, dagelijks kosteloos te bezichtigen.

Wel zegt K. & B.: deze dunne mortellagen breken niet, zelfs onder hoogen druk, terwijl de bijgevoegde figuur aantoont dat de steen verbrijzeld is, terwijl de mortelvoeg intact is gebleven. Ik zou echter willen vragen of in het verbrijzelde deel ook de voeg heel is gebleven. Ergens moet toch de verbrijzeling begonnen zijn en daar in de later besproken beproevingen de breuk optreedt het eerst door verbrijzeling van den mortel, moet dit toch ook in dit eene dunne mortelvoegje het geval zijn.

Zooals K. & B. al zelf vermeldt, vond Böhme, dat de verhouding bedroeg tusschen drukweerstand metselwerk en drukweerstand steen bij kuben groot 25 × 25 × 25 cM. en voor cementmortel van 1 dl p.e. op 3 dl zand (ongeveer even sterk als mortel van enkel cement) = 0.63. Als dus bij een kubus van die afmeting de vastheid al zoo enorm vermindert, hoeveel zal dan de vastheid van den „reinen" steen hooger zijn dan die van een kubus van 12 × 12 × 12 cM.

Trouwens, dit mag ik algemeen bekend onderstellen, de uitkomsten van materiaalproeven hebben slechts beteekenis als vergelijkingswaarden, juist daarom streeft het *Intern. Verband für die Materialprüfungen der Technik* naar eenheid daarin.

Ik wil dus m. a. w. hiermede zeggen, dat als we voor drukvastheid van den steen aannemen, die, verkregen met de gebruikelijke kuben, we ten nadeele van den steen eene onnauwkeurigheid begaan (behalve als de specie vaster dan de steen is).

Dat de gedrukte kubus splijt volgens 4 symmetrische vlakken verklaart K. en B. uit het feit dat een absoluut normale druk niet is aan te brengen, en de drukkende kracht dus ontbonden *kan* worden in eene afschuivende kracht langs een zeker splijtvlak en een loodrecht daarop.

De druk kan echter maar *abnormaal* zijn naar één zijde te gelijk, en daarmede is dus het juist symm. splijten niet verklaard, daar in dat geval de breuk wel eens heel anders zou kunnen optreden.

Ik meen daarentegen: theoretisch, dat een normale (hier volgens de lengte-as werkende) druk gepaard gaat met een evengroote druk in een vlak loodrecht op de lengte-as en practisch, dat samendrukking in de richting A niet kan plaats hebben als het materiaal niet in de richting B weg kan.

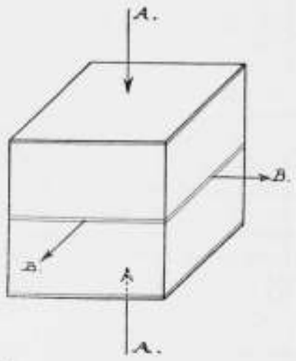

Juist doordat de druk minder van de normale richting afwijkt, dan merk- en meetbaar is, breekt het proefstuk naar alle richtingen gelijkvormig en gelijktijdig.

Legt men een band er om zoodat de afwijking naar B wordt verhinderd, dan zal de breuk later optreden, sluit men den kubus geheel in een sterker materiaal op, dan is breuk eerst mogelijk als ook de opsluiting bezwijkt (verpulvering buitengesloten).

Wil men wijzen op het gevaar bij onvoldoende oplegging, dan acht ik het voorbeeld van een zachter materiaal tusschen 2 hardere gedeelten van kleinere doorsnede, als door K. & B. besproken, ten opzichte van de praktijk niet gelukkig gekozen, daar dit wel nooit zal voorkomen.

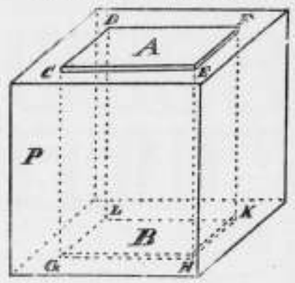

Wat meer voorkomt is het geval beschreven op blz. 154 1e druk (225 2e druk) van *Statische Berekeningen van Constructiën uit de Burgerlijke Bouwkunde* van *W. J. M. van de Wijnpersse*, mede afgeleid uit de door *Bauschinger* vermelde proeven.

Dit komt voor bij alle ondermetselingen van kolommen en in gewijzigden vorm bij alle opleggingen van ijzeren liggers.

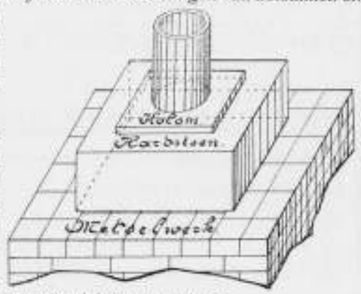

Gemakshalve en zekerheidshalve berekent men de grootte van het gedrukte vlak uit den totalen druk en dien per vierkante eenheid van oppervlakte toe te laten.

In deze gevallen kan de toe te laten druk hooger worden genomen, dan normaal wordt aangehouden; voor verdere bijzonderheden verwijs ik echter naar de boven aangehaalde bladzijde.

Ik stip dit met opzet aan ten bewijze, hoe verkeerde gevolgtrekkingen kunnen ontstaan als uit een serie proefnemingen een willekeurig gedeelte wordt vooropgesteld.

K. en B. haalt aan de proeven van *Unwin*, voor pijlers hoog 1.80 M., doorsnede 46 × 46 c.M.

Drukweerstand der steenen.		I 90	II 200	III 230	IV 390 KG./cM².
Drukweerstand van den gemetselden pijler.	Kalkmortel 1:2.	20	34	33	39 KG./cM².
	Cementmortel 1:4.	43	56	61	90 KG./cM².

en wijzen dan op de belangrijke verhooging van den drukweerstand van het metselwerk met steenen van goeden drukweerstand (verschil tusschen I en II).

In het aangehaalde uit de proeven van *Rondelet* vindt men voor lichamen afwijkende van den kubusvorm: bij een prisma waarvan de lengte = 2 × de breedte is de drukweerstand = 0,95 van dien van een kubus van gelijk oppervlak; bij prisma's bestaande uit 3 kuben op elkander geplaatst, bedroeg de drukweerstand slechts $^1/_2$ tot $^2/_3$ van die der enkele kuben.

In de aangehaalde serie proeven van *Unwin*, op prisma's, bestaande uit 4 kuben op elkaar geplaatst, bedraagt de drukweerstand voor de kalkmortel $^1/_4$ tot $^1/_{10}$ van die der steenen, voor de cementmortel $^1/_2$ tot $^1/_4$.

Als we in dien geest eens doorgaan dan zal de drukweerstand van een prisma, waarvan de afmetingen die zijn, van een één-steensmuur, hoog 1 verdieping, (3 M.) = $^1/_X$ van

dien van de steenen. We begrijpen dan, dat de waarde van *x* vast meer dan 10 in sommige gevallen zelfs meer dan 20 behoort te zijn.

Waar men dus aan het slot van het besproken verslag leest dat een één-steen-smuur van steen, met een drukvastheid van 50 K.G. per c.M.(?), per strekkende Meter een last kan dragen van 50 × 21.5 × 10.3 = 110 000 K.G. rond, dan komt het mij voor dat K. & B. het toch al niet zachter konden uitdrukken, als zij dit tot *minder juiste begrippen* rekent. Verder lezen we in dat verslag ook, dat een eisch van 50 K.G. drukvastheid reeds al de zoogenaamde slappe gebakken steensoorten zal uitsluiten. (Men heeft misschien *ongebakken* bedoeld).

En dit: „door het hooger stellen van de grens van metselsteen, boven de *limiet van vastheid* voor de metselspecie bereikbaar, verkrijgt men geen grooter veiligheid."

Nu is de *limiet van vastheid*(?) van metselspecie na 3 mnd. verharding (1 c. 1 k. 3 z.) ± 260 K G./c.M.².

In werkelijkheid gaat men dus met een eisch bij metselklinkers van een drukvastheid van 250—300 K.G./c.M². niet boven die limiet uit.

Hoe men echter dan b.v. 50 K.G. wil nemen. Het is me bijna onmogelijk een begrip te krijgen van de verwarring, die hier heerschende is.

Toch, als nu K. en B. schrijft: de beweringen, dat men van de steenen geen grooter drukweerstand dan van de mortel moet vergen, zullen door het (door haar) medegedeelde reeds weerlegd zijn, dan zeg ik dat zij dit nog niet hadden weerlegd en ook werkelijk bezig waren die weerlegging in de verkeerde richting te zoeken.

Nu zullen we de proeven van *Unwin* nog eens nader beschouwen, waarmede ik dan K. en B. tevens wil bewijzen, dat men *au contraire* van haar uit proefnemingen bijna kan afleiden wat men wil.

K. en B. toch wil alleen letten op de toename van drukweerstand van het metselwerk bij toename van die van de steenen, om te bewijzen, dat de drukweerstand van de specie meer een ondergeschikte (of geen) rol speelt, dit ter ontzenuwing van de overdrijving en onjuistheid van de gekritiseerde lezing.

Bij I tot II neemt toe:

de vastheid van de steen met . . . . . 12 %.
de pijler gemetseld in kalkmortel met . . . . 70 %.
id. id. in cementmortel met . . . 30 %.

Bij II, III en IV varieert de drukvastheid, van den pijler in kalkmortel, onverschillig de gebruikte steensoort, van 30—40 K.G./c.M.².

Ik zou hieruit willen afleiden, dat de vastheid van de specie een grootere factor is dan die van de steenen.

Als men ook de serie, waartoe de beschreven proeven behooren, in het geheel nagaat [b.v. in het *Zeitschrift des Oesterr. Ingr. und Arch. Vereines* (1899)*] ziet men, dat de breuk altijd in de voegen het eerst optrad.

En dit is zeer logisch, iets moet het eerste bezwijken, en dan natuurlijk het minst sterke, de voegen**, ook hier begint de breuk met een naar buiten drijven van mortelschijfjes, nu echter niet symmetrisch daar de richting der drukkracht meer excentrisch ten opzichte van de lengteas van den pijler werkt (vergelijking met de proefblokjes).

Uit vrees te veel van de ruimte van het Weekblad in beslag te nemen zal ik eindigen; ik vlei mij niet met de gedachte de „drukvastheid" van metselwerk te hebben beeindigd. Voor wie het noodig vindt, kan ik niet genoeg aanraden de weinige bladzijden er over in het genoemde boekje van den Kapitein-Ing. *van de Wijnpersse* eens aandachtig te doorlezen en de cijfers in zijn gedachten te fixeeren.

J. H. SCHAAP.

*) Een uittreksel daarvan is te vinden in *Architectura van 28 November 1903.*

**) Aannemende, dat de steen grooter vastheid heeft dan de specie.

BEURSGEBOUW TE ROTTERDAM.

Door de *Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap* te Rotterdam is het volgende adres ingediend bij den Raad der Gemeente Rotterdam.

Aan
den Raad der Gemeente Rotterdam.

Geeft met verschuldigde hoogachting te kennen de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap te Rotterdam, dat zij met belangstelling kennis nam van het voorstel van Burgemeester en Wethouders dezer gemeente tot uitbreiding en verbouwing van de Beurs, en ook van eenige in de dagbladen gepubliceerde uitingen daartegen, welke laatsten in 't bizonder bedoelden de sloopingvan het bestaande beursgebouw.

Dat zij het ten zeerste zou betreuren indien die uitingen van zoodanigen invloed zouden blijken te zijn, dat het behoud van het bestaande gebouw gevaar zou loopen, redenen waarom zij zich tot U wendt om tegen die uitingen te protesteeren, waartoe zij het navolgende onder Uwe aandacht wenscht te brengen.

De sloopingwordt verlangd in hoofdzaak op drieërlei gronden, n.l:

1°. de geringe architectonische waarde van het gebouw;

2°. de eischen die het verkeer stelt;

3°. de groote kosten aan de uitbreiding, zonder dat deze afdoende geacht wordt.

Wat aangaat de architectonische waarde moge opgemerkt worden, dat waar het hierbij in hooge mate een kwestie van appreciatie geldt, men niet te voorzichtig met een beslist oordeel kan zijn. Immers er was een tijd waarin wijlen de Oude Hoofdpoort geen genade kon vinden in de oogen der Rotterdammers, terwijl *nu* de sloopingvan dat bouwwerk, indien het nog bestond, zeker algemeen als een vandalisme zou beschouwd worden, en ook niemand er *nu* aan zou denken om b.v. bij Delftsche Poort te sloopen. En al is wellicht de Beurs niet op eene lijn te stellen uit aesthetisch oogpunt met de beide andere genoemde gebouwen, dan is hier toch bij de betrekkelijke waardebepaling slechts een verschil in graad en geenszins in aard aanwezig. Het beursgebouw is eveneens een product van zijn tijd, en als zoodanig een zeer goed specimen van de toenmalige architectuur. Als vertegenwoordiger van eene bepaalde tot de geschiedenis behoorende maar in zich zelf volledige vormenspraak, schepping van een bouwmeester die in zijn tijd tot de eersten gerekend werd, is het zeker waard om behouden te blijven als een belangrijke schakel in de architectuur-geschiedenis van onze stad, die bovendien niet zoo rijk aan monumenten uit vroegere kunstperioden is, dat daarmede roekeloos omgesprongen mag worden. Ook het verloren gaan van de reeks vertrekken waarin het Bataafsch Genootschap sedert zijn oprichting zetelt en waarin Steven Hoogendijk eenmaal zijne demonstratie's hield, zou hoogelijk te betreuren zijn, niet in de laatste plaats om de historische beteekenis ervan.

2°. Dat het verkeer de Beurs als offer zou vergen, is minstens twijfelachtig te noemen.

Het beursplein toch heeft eene breedte van ± 60 M. en kan bij een doelmatigen aanleg der tramlijnen en verbreeding van het trottoir langs de beurs voor het verkeer zeer goed geschikt gemaakt worden. De sta-in-den-wegs voor het verkeer in de toekomst zijn veeleer het Postkantoor en het Beursstation met de viaductpijlers, en moge misschien er al kans zijn, dat het eerste wel eens verdwijnen zal, omtrent de laatstgenoemden zal dit wel tot de vrome wenschen blijven behooren, althans in den eersten menschenleeftijd.

Het doortrekken van de Noord Blaakrooiing moge voor de liefhebbers van de rechte rooiing bekoring hebben, door hen die de schilderachtigheid van oude stadspleinen kennen, wordt het als een aesthetisch voordeel beschouwd als een gebouw uit de rooiingslijn naar voren springt, en daardoor aan het stadsbeeld levendigheid verleent en het oog een rustpunt biedt.

3°. Waar het ondergeteekenden in de eerste plaats te doen is om een en ander in het midden te brengen voor het behoud van het bestaande beursgebouw, meenen zij zich van eenige beoor-

deeling omtrent het sub 3°. genoemde punt te mogen onthouden, gegeven daarbij de moeielijkheid om zonder juiste kennis van *alle* overwegingen die het dagelijksch bestuur tot *hun* voorstel leidden, daarover een oordeel uit te spreken.

Bouwkunst en Vriendschap neemt dus de vrijheid den Raad te verzoeken om bij de behandeling van het voorstel omtrent uitbreiding van de Beurs, het daarheen te leiden, dat het bestaande gebouw behouden blijve niet alleen, doch ook, dat het gebouw in zijn uiterlijk en inrichting zooveel mogelijk werkelijk blijve een product van eene voorbijgegane bouwkunstperiode.

Namens de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap:

P. A. WEELDENBURG, Voorzitter.
C. N. VAN GOOR, 1e Secretaris.

ROTTERDAM, 18 December 1906.

PRYSVRAGEN

PRIJSVRAGEN UITGESCHREVEN DOOR DE VEREENIGING »BOUWKUNST EN VRIENDSCHAP" TE ROTTERDAM.

(RAPPORT DER JURY.)

De Jury voor de beoordeeling der ingekomen antwoorden op de prijsvragen van bovengenoemde Vereeniging is op Maandag 10 Dec. en op Dinsdag 18 Dec. bijeengekomen in het societeitslokaal der Ver. B. en V. te Rotterdam ten einde zich van hare taak te kwijten.

Ingekomen waren in het geheel op de drie prijsvragen 54 antwoorden en wel:

Prijsvraag 1. Voor een spoorwegstation voor eene kleine gemeente 37 antwoorden onder de volgende motto's:

Gevleugeld wiel (geteekend), H. Y. S. M., driehoek in cirkel (geteekend), Patience, 1839, O. O., B. en C., Certamen, H. T., October, Station du Nord, Vapeur, Villa Oord, Aller-retour, Weet op rust, Stephenson, 6 uur 13 in cirkel (geteekend), G. C. N. Ulit, A¹., Wereldverkeer, il Mas, A., Postzegel van 1 cent, Zespuntige ster met cirkel (geteekend), Ordior, Nuda est felicitas, Cirkel geteekend), Holland, Gevleugeld rad met bliksemstralen (geteekend), J. R. in cirkel (geteekend).

Prijsvraag 2. Voor een grafmonument 9 antwoorden onder de motto's: R. I. P. 1, R. I. P. 2, Tombeau, B. en V. in drie cirkels (geteekend), Cato, Urn (geteekend), Cirkel (geteekend), Sic in een quadraat binnen een cirkel (geteekend), graf.

Prijsvraag 3. Voor een steenen trap met hoofdbaluster en leuning 8 antwoorden onder de motto's: Klimmen, Steenen trap, Hoop doet leven, In bange dagen, Adhaesie, Driehoek (geteekend), Het voorbeeld is het welsprekendste aller leerreden, Trap.

Overgaande tot de beoordeeling van prijsvraag 1, werden eerst alle ontwerpen door de Jury bestudeerd en vervolgens besloten drie schiftingen te maken, uit welke laatste schifting de beste ontwerpen zouden overblijven.

Over de plannen werden de volgende opmerkingen gemaakt.

Motto G. S. M.
De ontwerper is het vraagstuk niet machtig geweest; zoowel de *plattegronden als de architectuur* zijn onvoldoende.

Motto Villa Oord.
De opzet van dit plan is te groot. De wachtkamer 3e klas is niet uit de vestibule te bereiken, eveneens is de woning van den chef niet gunstig gelegen. De gevels bezitten niet het karakter van een station voor eene kleine gemeente.

Motto A.
In dezen plattegrond is het bureau van den chef te ver verwijderd van het telegraaf- en plaatskaartenbureau. Ook is de bedoeling van de buffetkamer niet begrepen. De splitsing van de wachtkamers aan weerszijden van het gebouw is voor een klein station niet aan te bevelen. Het detail is goed geteekend.

Motto Cirkel (geteekend.)
Vele maten van het program zijn in dit ontwerp overschreden, de architectuur van den gevel is zwak.

Motto Ster in Cirkel (geteekend.)
De wachtkamer 3e klas, evenals het damessalon liggen ongunstig, een vereischte is het toch, dat wachtkamers uit de vestibule te bereiken zijn.
De voorgevel met de verschillende sprongen zal onrustig aandoen. Het teekenwerk is correct.

Motto B. en V.
Dit ontwerp is te gerekt van vorm, het telegraafkantoor en bureau chef zijn te ver verwijderd van het plaatskaartenbureau. De algemeene compositie van den gevel is nuchter, alhoewel het teekenwerk zeer valt te prijzen.

Motto Postzegel van 1 cent.
Dit plan heeft wel verdienste, alhoewel het bureau van den chef de maten van het program te veel overschrijden. De gevel echter is niet gelukkig van verhouding; de kap boven de middentravée is te hoog.
De doorsneden zijn smakelijk voorgesteld, aan de détailteekening is echter niet de noodige zorg besteed.

Motto Schets.
Te veel ruimte is in dit ontwerp verspild aan gangen; de uitbouw aan het bureau chef op het perron is goed gevonden. Het gebouw heeft echter een te groote lengte bekomen, dit doet ook afbreuk aan de architectuur; het détail van den gevel ontbreekt.

Motto Certamen.
Het bureau van den chef ligt te ver van het plaatskaartenbureau en telegraafkantoor. De buffetkamer is onvoldoende verlicht, overigens is de groepeering der lokalen goed te noemen. De gevels zijn echter saai en niet mooi van verhouding, ook is aan het teekenwerk weinig zorg besteed. Het bijschrift vooral is slordig.

Motto gevleugeld wiel (geteekend.)
Het ontwerp met eene lengte van 80 M. is niet beknopt genoeg. De gang aan het perron voor de wachtkamers is af te keuren, ook is de ligging van het damessalon niet gunstig. De architectuur van de gevels is droog en heeft weinig karakter.

Motto H. T.
Evenals bij een voorgaand ontwerp zijn de wachtkamers aan weerszijden van het plaatskaartenbureau gelegen, hetgeen niet is aan te bevelen. Ook ligt het bureau van den chef te ver van het plaatskaarten- en telegraafbureau. De zijvleugels van het gebouw vormen met de hoofdtravée van den gevel geen geheel.

Motto A.
Deze plattegrond is eenigszins verward. In de gangen zijn te veel sprongen, ook is voor de gangen te veel ruimte besteed. Het détail van den gevel doet afbreuk aan het ontwerp.

Motto Station du Nord.
Dit ontwerp is niet de opvatting van een station voor eene kleine gemeente. In het program werd slechts één plaatskaarten bureau gevraagd, ook is de buffetkamer tusschen de wachtkamers onvoldoende belicht.
Het teekenwerk, alhoewel niet artistiek, is met zorg gedaan.

Motto Men moet leeren te trotseeren.
De lengte van dit plan is ± 90 M. Alhoewel de groepeering der lokalen niet ongunstig is, zoo is toch door zijne groote lengte en te lange gangen het gebouw onpractisch geworden.

Motto G. C. N.
Alhoewel de lokalen onderling in hoofdzaak niet slecht verdeeld zijn, zoo is toch dit plan in zijne onderdeelen te weinig bestudeerd. Het depot bagage is slechts van het perron te bereiken, de gang tusschen vestibule en goederenlokaal zal te donker zijn. De gevel vormt geen geheel, het is of deze uit vier deelen bestaat.

Motto Driehoek in cirkel (geteekend.)
Dit ontwerp werd, als niet voldoende bestudeerd, ter zijde gelegd.

Motto October.
De vertrekken zijn niet gunstig van verhouding en overschrijden de maten van het program; dit is toch een eisch, waarmede de ontwerper in de eerste plaats rekening dient te houden.

Motto il Mas.
De plattegrond van dit ontwerp is zeer onpractisch. De gang met eene breedte van 1.5 M. naar het perron is te smal, geen der wachtkamers zijn van uit de vestibule te bereiken.
De architectuur van de gevels is vreemd. Strekken boven en onder de ramen missen hun logisch karakter. Het teekenwerk is artistiek en uit alle teekeningen blijkt, dat de ontwerper eene groote vaardigheid in het teekenen bezit.

Motto S
De gevels getuigen van weinig vormenkennis. De plattegrond is niet ongunstig te noemen, het damessalon echter ligt te ver van de vestibule, ook is er wat veel ruimte aan de gangen besteed.

Motto J. B.
Enkele vertrekken van dit ontwerp zijn slecht verlicht. Eenheid in de architectuur der gevels ontbreekt.

Motto 6 uur 13 in cirkel (geteekend).
Het geheel mist het karakter van een stationsgebouw voor eene kleine gemeente; de plattegrond heeft een goede indeeling, de gevels doen echter afbreuk aan het ontwerp.

Motto O. O
Het plan is niet beknopt genoeg. Het bureau van den chef is ongunstig gelegen, ook de architectuur is niet geschikt voor een station in eene kleine gemeente.

Motto baksteen.
De hoofd-entrée te splitsen is voor een klein station niet aan te bevelen. Overigens is de plattegrond beter dan de architectuur van den gevel.
De rechtervleugel van het gebouw vormt geen geheel met de middentravée, de toeën is niet aangenaam van verhouding. Het detail is goed geteekend.

Motto Wereldverkeer.
De plattegrond van dit ontwerp heeft wel verdienste. De gevels echter zijn onrustig. De half ronde ramen in den zijvleugel van het gebouw zijn niet in het karakter van de overige architectuur.

Motto Stephenson.
Veel werk maakte de ontwerper van zijn teekeningen. In den plattegrond is de toegang van uit de vestibule tot de gang welke voor de wachtkamers bestemd is te smal, bovendien is de buffetkamer niet genoeg verlicht. Het damessalon is niet van uit de vestibule te bereiken. Het architectonisch gedeelte van dit ontwerp is te onrustig, de middentravée staat op zich zelf en vormt geen geheel met het gebouw. De overkapping boven het perron is niet gelukkig te noemen.

Motto Patience.
In den plattegrond zijn de gangen te lang. Het depot-bagage is te ver verwijderd van het goederenbureau, de lokalen onderling zijn overigens goed gelegen; door te groote lengte van het plan zal de dienst niet practisch genoeg zijn. In de architectuur van den gevel zit geen eenheid genoeg.

Motto Eisenbahn.
Evenals het voorgaande plan is ook dit ontwerp te lang geworden. Te veel ruimte is aan gangen verspild, de ligging van het bureau van den chef ten opzichte van het telegraafkantoor is niet gunstig te noemen. De algemeene indruk van den gevel is niet gelukkig; vooral de woning van den chef los van het gebouw te maken, was geen goede gedachte. Uit het program was toch duidelijk te lezen, dat de woning één geheel moest zijn met het station.

Motto H. Y. S. M.
Als een fout wordt hier aangemerkt, dat de derde klas wachtkamer niet van uit de vestibule te bereiken is. Ook een gang langs de wachtkamers op het perron te ontwerpen is niet te verdedigen. De gevels echter van dit plan hebben goede verdienste. Ook is het teekenwerk knap en met zorg geschied.

Motto Ordior.
Het plan is niet beknopt genoeg. De vertrekken voor den dienst, ten opzichte van elkander zijn niet gunstig gelegen. Veel te groot van schaal is de middentravee in vergelijking met de vleugels van het gebouw. Het teekenwerk is goed gedaan.

Tot de laatste schifting bleven over de ontwerpen welke hieronder volgen, met daarbij de bemerkingen.

Motto Nuda est Felicitas.
De algemeene groepeering der lokalen is goed te noemen, het ontwerp bekwam echter een te groote lengte; daardoor werden de gangen te lang.
Ook zijn geen privaten voor het publiek in dit ontwerp te vinden. De architectuur voor de gevels is niet geschikt voor een station van eene kleine gemeente. Alle teekeningen zijn artistiek uitgevoerd.

Motto Yllit.
De plattegrond van dit ontwerp is niet gelukkig. De wachtkamer 1e en 2e klas is niet aan het perron gelegen, hetgeen als eene fout werd aangemerkt.
Het telegraafkantoor overschrijdt de maten van het program te veel, het kantoor van den chef daarentegen is te klein. Ook het goederenlokaal is niet gunstig van vorm. De architectuur van de gevels is echter veel beter, alhoewel de opzet wat groot is.
Het teekenwerk vooral is handig en pittig gedaan.

Motto Weet op Rust.
Zeer goed is de plattegrond van dit ontwerp te noemen, de groepeering van de lokalen voor het publiek, zoowel als die voor den dienst zijn practisch gelegen. Het geheel is beknopt en alle vertrekken zijn goed verlicht. Vooral de verbinding van vestibule met perron voor de controle van aankomende reizigers is van groot belang; dit is wel een plattegrond van een station voor eene kleine gemeente. De architectuur van de gevels verminkt echter het geheele ontwerp. De middentravée met gebogen fronton is niet mooi van verhouding; men krijgt den indruk van de bijgevoegde perspectiefteekening of het fronton een koepel is. De geheele architectuur mist eenheid in alle onderdeelen. De overkapping van het perron is goed bestudeerd, alhoewel enkele onderdeelen ons aan bekende vormen reeds toegepast aan kleine stations herinneren. Het teekenwerk valt te roemen en alle doorsneden en overige teekeningen zijn smaakvol gedaan.

Motto B. en C.
Het reserve-kantoor zal te donker zijn, de gang tusschen telegraafbureau en kantoor van den chef was onnoodig; overigens zijn de wachtkamers op den linker vleugel van het gebouw goed gelegen. De voorgevel maakt voor een station met landelijke omgeving een prettigen indruk. De zijgevels echter en de achtergevel zijn niet voldoende bestudeerd. Het teekenwerk van het geheele ontwerp is artistiek gedaan, alhoewel de ontwerper weinig studie maakte van de overkapping boven het perron.

Motto Aller-Retour.
Dit plan is beknopt en voldoet aan de eischen van het program. Alleen de ligging van de privaten in het midden van het perron naast het damessalon is af te keuren.
De architectuur van het geheel doet prettig aan; dit is wel een station voor eene kleine gemeente met landelijke omgeving, zooals voor de gemeente Hilversum of Baarn. Jammer dat het hek naast den voorgevel niet in het karakter is van de overige architectuur. Het teekenwerk is smaakvol, vooral het détail.

Motto Holland.
De damessalon zal niet voldoende verlicht zijn. De gang, toegang gevende tot de wachtkamers, is wat lang. De ontwerper heeft dit reeds trachten te voorkomen, door een rustbank te ontwerpen in het midden van de gang, ten einde groote lengte te breken.
De gevel maakt wel goeden indruk, een en ander is goed van verhouding. De teekeningen zijn zonder eenig effect en eenvoudig voorgesteld.

Motto 1839.
De architectuur van dit ontwerp wint het van het plan, dit is te onregelmatig. Een privaat uit te bouwen in een wachtkamer is niet geoorloofd.
Het goederenlokaal is ongunstig van verhouding.
De toren, welke in het plan niet uit de fundeering opbouwt, werd als een fout aangemerkt.
In tegenstelling met vele andere ontwerpen is de perronoverkapping goed bestudeerd. De gevels zijn aangenaam van proportie, ook het teekenwerk is smaakvol gedaan.

Motto Gevleugeld wiel met bliksemstralen.
Dit ontwerp heeft een zeer goeden plattegrond. Jammer is het echter, dat men een directen toegang van uit de vestibule tot het perron mist, zooals in het plan met motto „Weet op rust."
De algemeene indruk van de gevels is goed.
De raamindeeling echter voor de wachtkamer 3e klas en goederenlokaal zijn niet voldoende bestudeerd, evenzoo de bovenramen boven de luifel van de entrée, woning chef.
Ook is de aansluiting van de ijzeren kap boven het perron met den achtergevel niet gelukkig.
Alle teekeningen zijn smakelijk voorgesteld, vooral de bijgevoegde perspectief teekening ziet er frisch en vroolijk uit.

Grafmonument.

Motto's Rip[1], B. en V. en Graf.
Deze ontwerpen zijn zwak van conceptie en getuigen, dat de ontwerpers het vraagstuk niet machtig zijn geweest.

Motto Urn. (geteekend).
De waarde van dit ontwerp kan gesteld worden boven de bovenstaande ontwerpen, echter ook hier mist men de symbolische voorstelling van de verdienste van den afgestorvene.

Motto Cato.
Hier geven direct de détails van het monument den indruk van niet te zijn bestudeerd.
Het ornament is slordig geteekend, alhoewel zeker de hoofdgedachte van dit ontwerp goed is te noemen.

Motto O.
Dit ontwerp is strenger van opvatting dan de voorgaande, hoewel de motieven, welke gebruikt zijn om eene symbolische voorstelling te geven van de verdienste van den afgestorvene, niet geslaagd zijn, en dit was een eerste vereischte voor het monument volgens het program.

Motto Sic in kwadraat in cirkel (geteekend).
Dit ontwerp is goed geteekend, doch voor een grafmonument is het ontwerp niet geslaagd.
De geheele conceptie is onrustig en als zoodanig is dit ontwerp voor een grafmonument niet geschikt.

Motto Tombeau.
De symbolische voorstelling van het monument is gezocht. De détails van het ornament zijn zwak geteekend. Het geheel is onrustig.

Motto R I.P.[2]
Alhoewel hier de ontwerper er niet geheel in geslaagd is eene goede symbolische voorstelling te geven in de vormenspraak van het monument, heeft dit ontwerp overigens wel verdienste.
Het geheel maakt een rustigen indruk en staat als zoodanig reeds verre boven de andere ontwerpen.
Veel zorg is er echter niet aan de teekeningen besteed; uitgezonderd de bijgevoegde perspectiefteekening.

Steenen Trap.

Motto Adhaesie.
De ontwerper is er niet in geslaagd eene goede aansluiting te verkrijgen van de leuning met de hoofdbaluster.
Het ijzerwerk heeft echter een flink karakter, ook is de balustrade goed aan de trap verbonden. Het teekenwerk is flink.

Motto driehoek (geteekend.)
Bij den eersten aanblik doet dit ontwerp prettig aan. Jammer is het, dat de ontwerper de steenen trap tot het bordes niet gesloten hield, de boog werkt storend op de architectuur. Het détail echter verzwakt het geheele onderwerp.

Motto Klimmen.
De leuning is geheel los van de balustrade. Eveneens is de aansluiting met de hoofdbaluster niet gelukkig te noemen. Het karakter van het ijzerwerk in de balustrade, met den hoofdbaluster, mist eenheid. Het teekenwerk is zeer goed te noemen.

Motto Het Voorbeeld.
Ook in dit ontwerp mist men eene goede aansluiting van leuning met hoofdbaluster. De dubbele spijlen in de balustrade zullen onrustig aandoen. De combinatie van materialen bij den hoofdbaluster zal storend werken. Het teekenwerk verdient grooten lof.

Motto In bange dagen.
Hoewel in dit ontwerp de leuning goed is verbonden aan den hoofdbaluster, getuigt de hoofdbaluster van weinig vormenkennis en is overigens het ontwerp niet voldoende bestudeerd.

Motto's Hoop doet leven en Steenen trap
zijn ontwerpen, welke beide bij den eersten aanblik reeds zeer onrustig aandoen. Bij beide ontwerpen vormen de trapbalustrade geen geheel met den hoofdbaluster.

Motto Trap.
Dit ontwerp is in alle onderdeelen zeer zwak te noemen. De vervaardiger schijnt het onderwerp niet voldoende bestudeerd te hebben.

Het was geen gemakkelijke taak voor de Jury om eene beslissing te nemen in prijsvraag 1. Wat was toch het geval? Enkele ontwerpen welke zeer goede plattegronden hadden, deden soms door een minderwaardige architectuur van de gevels het geheele ontwerp in waarde verminderen; en andersom, waar de gevels van een ontwerp een goede architectuur vertoonden, was het plan weer minder.

Na algemeen overleg werd echter besloten de Vereeniging Bouwkunst en Vriendschap voor te stellen de onderstaande bekroningen uit te reiken:

Motto Aller-retour, zilveren medaille en f 70,	. . . .	1e prijs
„ Weet op rust, bronzen medaille en f 30,	. . . .	2e „
„ Gevleugeld wiel met bliksemstralen, idem	. . .	2e „
„ 1839, getuigschrift en f 15,	. . . . .	3e „
„ Holland, getuigschrift	. . . . .	4e „
„ B. en C. idem,	. . . . .	4e „

Het gehalte van de ingekomen ontwerpen voor een grafmoment en een steenen trap met hoofdbaluster staat ver beneden de antwoorden, ingekomen voor een spoorwegstation.

De Jury stelt daarom voor geen eerste prijzen in deze prijsvragen uit te reiken, doch aan het motto R. I. P.[2] een 2e prijs, bronzen medaille en f 15 toe te kennen voor het ontwerp van een grafmonument; aan het motto Adhaesie een 2e prijs, getuigschrift en f 15, en aan het motto „driehoek" (geteekend) een 3e prijs, getuigschrift, voor het ontwerp van een steenen trap met hoofdbaluster.

Rotterdam, December 1906.

De Jury:

H. P. BERLAGE Nzn.
J. VERHEUL Dzn.
J. H. W. LELIMAN.
JAC. VAN GILS.
W. F. OVEREIJNDER.

Redactie en Uitgevers van „De Amsterdammer, Weekblad voor Nederland", hebben 3 prijsvragen uitgeschreven, een voor Bouwkunst, een voor Muziek en een voor Illustratie. Het programma van die prijsvragen is opgenomen in „De Amsterdammer" van 23 Dec. 1906; dat der prijsvraag voor Bouwkunst luidt als volgt.

PRIJSVRAAG VOOR EEN HUIS.

Art. 1. Gevraagd wordt het ontwerp van een „rijenhuis" op een terrein breed 7 M. en bestemd ter bewoning door één familie, muren op erfscheiding.

Art. 2. Het huis moet bevatten:
afgesloten ingangsportaal,
trap met kleine traphal,
groote woonkamer met veranda of loggia,
kleine kamer,
keuken,
keldertje of ruime provisiebergplaats.
1 groote slaapkamer,
4 kleine slaapkamers,
1 dienstbodenkamer,
gelegenheid tot het plaatsen van een bad.
een zolder of bergruimte,
alle verdere gemakken, als W. C.'s, brandstoffenbergplaats enz.

Het huis kan bestaan uit beganen grond en 2 verdiepingen, waarvan 1 geheel of gedeeltelijk in de kap mag zijn ingewerkt. Er moet gerekend worden op een afgesloten stoep van 1.25 M.
Constructie volgens eischen der Amsterdamsche Bouwverordening.

Art. 3. De begrooting van het huis, berekend van den onderkant trasraam, (te stellen op 0.35 M. onder het straatniveau), maar met inbegrip van den eventueelen kelder, mag bedragen f 8500, waarbij als eenheidsprijzen worden aangehouden, de Amsterdamsche, vermeld in Van Cendt's bouwkalender 1907.

Art. 4. Gevraagd worden de plattegronden, gevels en 1 lengte- en 1 dwarsdoorsnede, allen op de schaal 1 à 50, en eene perspectief van den voorgevel, alsmede uitgewerkte begrooting. De teekeningen moeten in lijnen zijn uitgevoerd, zonder afwerking de bewerking van de perspectief vrij). Geen renvooien bij de plattegronden.

Art. 5. De ontwerpen worden, niet opgerold, uiterlijk 30 April 1907, des avonds te zes uur, franco ingewacht aan het adres van

de Firma Van Holkema & Warendorf, uitgevers van *de Amsterdammer, Weekblad voor Nederland*, Heerengracht 457, Amsterdam. Zij moeten vergezeld zijn van verzegelden naambrief, correspondentie-adres en van een geteekend merk en motto.

Zij worden in handen gesteld van eene jury, bestaande uit de heeren:

H. P. Berlage Nzn., Architect te Amsterdam.
W. Kromhout Czn., „ „ „
J. H. W. Leliman, „ „ „
J. W. C. Tellegen, Directeur Bouw- en Woning-toezicht te Amsterdam.
J. Verheul Dzn., Architect te Rotterdam.

die een maand na inzending uitspraak doet, terwijl het rapport in het Weekblad *de Amsterdammer* wordt gepubliceerd.

Uitgekeerd wordt: 1e prijs à **twee honderd gulden.**
2e „ „ **honderd vijftig gulden.**
3e „ „ **vijf en zeventig gulden**
welke bedragen door de jury ook anders mogen worden verdeeld, terwijl in overleg met de jury meer bekroningen mogen worden toegekend. De mededingers leggen zich bij de uitspraak der jury onvoorwaardelijk neer.

Het Weekblad *de Amsterdammer* behoudt zich het reproductierecht van alle ingekomen ontwerpen voor, terwijl de bekroonde ontwerpen zijn eigendom blijven.

De ontwerpen worden gedurende eene week tentoongesteld.

Bij het uitschrijven der prijsvraag voor Bouwkunst heeft de bedoeling voorgezeten: een eigen, vrij huis, in een groote stad, o,1 een huur van *f* 900 à *f* 950 te doen ontwerpen.

Om een norm te hebben, is in de bepalingen gesproken van: Amsterdamsche eenheidsprijzen en Amsterdamsche bouwverordening. Het huis, voldoende aan de gestelde eischen, kan in iedere groote of kleinere stad worden opgetrokken. De bouwkosten zullen buiten Amsterdam lager zijn, omdat in andere gemeenten grond en arbeidskracht minder uitgaven eischen.

Aan een huis, bedoeld in deze prijsvraag, is in Amsterdam en elders behoefte.

INHOUD VAN TIJDSCHRIFTEN

De Opmerker. 22 December 1906. *Het kasteel te Wijchen.* Eene herinnering, aan dat gebouw, en aan een bezoek in 1889 er aan gebracht door de leden der afd. Arnhem van de Mij. t. Bev. d. Bouwkunst. Hierbij een plan van den beganegrond, en op een losse plaat een afbeelding van het gebouw.

Boerenhuizen. Aankondiging van het winternummer van „Studio", waarin „Old Englisch Country-Cottages".

Onder „Varia" een artikel: *Over Batikken* van J. A. Loeber Jr., overgenomen uit de N. Rott. Courant.

Architectura. 22 December. *Verslagen* over de Redactie, het plaatwerk De architect, en van de Alg. Vergadering van 19 Dec.

Technisch gedeelte: *Lucht-electrische geleidingen* (vervolg). *Grondslag voor hoogtebepaling*, door E. J. Reinders.

De Bouwwereld. 19 Dec. *Het gebouw van den Centralen Gezondheidsraad*, door J. H. W. Leliman; vergezeld gaande van: de plannen van den kelder, beganegrond en 1e verdieping, met een dwarsdoorsnede van het ontwerp (A) van den Raad, opgemaakt door wijlen den heer J. van Lokhorst, en van de plannen van den kelder en de drie verdiepingen, en den voorgevel van het ontwerp (B) voor den heer Dr. Blooker opgemaakt door den heer J. H. W. Leliman. De schrijver geeft een uitvoerige geschiedenis der zaak, aan de hand der gewisselde stukken, verdedigd zijn plan tegenover plan A dat hetwelk door den Raad als het beste wordt beschouwd, en tegenover de zijns inziens eenzijdig-onvolledige kritiek door de drie buitengewone leden van den Raad, de heeren Muysken, Salm en Nieuwenhuis over zijn plan uitgebracht; hij bespreekt de wetenschappelijke en de practische eischen, en de opmerkingen daaromtrent gemaakt wat zijn ontwerp betreft.

Ik meen — zegt de schrijver ten slotte — te hebben doen uitkomen hoe objectieve vergelijking der plannen, volgens mijne bescheiden meening, volstrekt den Raad niet het recht geeft om te concludeeren tot zoo groote superioriteit van plan A, noch den heer Nieuwenhuis om, in zijn anonym stuk (de heer N. heeft later zich onmiddellijk als de schrijver bekend gemaakt Red.) den indruk te wekken, als zoude mijn ontwerp B inderdaad ten eenemale onvoldoende wezen. Op grond eener kritiek — wier eenzijdigheid, naar boven is aangetoond, te opvallend is om bij de technische beoordeelaars nog het geloof aan onpartijdigheid in stand te houden — is stemmig gemaakt voor een laboratoriumontwerp dat, ondanks zijn hoogen, en m.i. nog geflatteerden, prijs, practisch zeer groote principieele fouten heeft, zelfs voor de helft onbruikbaar is, tenzij men het met aanmerkelijke kostenverhooging geheel wil omwerken.

Misschien zal eene repliek mij tot nader antwoord genegen vinden. Waarschijnlijk echter niet. Want het was mijn doel om te verklaren hoe ook ik, zij 't ook op eenigszins andere gronden, volkomen kan instemmen met den heer Nieuwenhuis als hij in het „B.W." n° 48 jammert over de droevige wijze waarop bij ons te lande, tot schade van het algemeen belang, belangrijke openbare gebouwen tot stand komen.

Technisch Weekblad. 21 December. *Over heipalen.* Vervolg van: *Bestratingen*, waarin behandeld worden Lava, Basaltlava en Melaphierlava; vervolgen van: *De watervoorziening der Leidsche Duinwater-Maatschappij* te Katwijk aan den Rijn, en: *Iets over de technologie van het aluminium.*

BERICHTEN

BUITENLAND.

Berlijn. Te Berlijn is den 14 j.l. in tegenwoordigheid van den Keizer en de Keizerin het „Verkehr- und Bau museum geopend. Hiervoor is gebruik gemaakt van het vroegere Hamburger Spoorwegstation, welk station naar het Lehrterstation is overgebracht. De verbouwing heeft 650.000 mark gekost, waarbij de voorgevel in zijn oorspronkelijken toestand is gebleven.

Tusschen de twee vleugels van het vroegere gebouw is een zaal van ijzer en glas gebouwd van 71 M bij 29 M., waarvan de wanden door den schilder Koberstein versierd zijn.

Crefeld is een fraai gebouw rijker geworden, door de pas geopende Rijksbank. Deze is ontworpen door Prof. H. Stiller en heeft 560.000 mark gekost.

Hamburg. Te Hamburg is op 4 December j.l. het nieuwe hoofdstation in gebruik gesteld. Hiermede is de grootsche verbetering van den geheelen Hamburger spoorwegaanleg, die vroeger in een hoogst bedenkelijken toestand verkeerde voleindigd. De aanleg heeft niet minder dan 86 millioen mark gekost, waarvan 54 millioen door Pruissen, 28.5 millioen door Hamburg en 3.5 millioen door de Lübeck—Büchener spoorweg maatschappij is geëragen. De groote middenvestibule van het station is 225 M lang bij 148 M. breed, en heeft eene hoogte van 84 M., waardoor het de grootste van alle tot nu bestaande Spoorweg-vestibules is. Het zeer rijk uitgevoerde ontwerp is van de Professoren-architecten Reinhardt en Suszenguth te Berlijn.

Petersburg. De keizerlijke architecten vereeniging te Petersburg heeft de eerste vrouwelijke Russische architect, mej. W. Chlebnikowa, als lid aangenomen. Zij heeft te Gent met zeer veel succes gestudeerd.

Chicago. Te Chicago wordt een nieuw station gebouwd waarvan de kosten geraamd zijn op 50 millioen gulden.

Londen. Te Londen is in de city in de laatste 20 jaren buitengewoon veel gebouwd, of liever verbouwd, omdat in de city alleen een nieuw gebouw mag komen op de plaats van een oud. De waarde is daardoor van 45 millioen gulden per kwadraat mijl tot 65 millioen gulden per vierkante mijl gestegen.

BUREAU VOOR PLAATSING VAN OPZICHTERS EN TEEKENAARS

Marnixstraat 402, Amsterdam.

Ingeschreven solliciteerden voor: — per maand

Bouwkundig Opz.-Teekenaar,	onderdom	49	jaar	salaris	f 100.—
„	„	40	„	„	„ 120.—
„	„	32	„	„	„ 100.—
„	„	21	„	„	„ 60.—
„	„	37	„	„	„ 85.—
„	„	22	„	„	„ 75.—
„	„	18	„	„	„ 50.—
„	„	21	„	„	„ 60.—
„	„	25	„	„	„ 85.—
„	„	28	„	„	„ 52.—
„	„	24	„	„	„ 80.—
Teekenaar	„	20	„	„	„ 50.—

AANKONDIGING VAN AANBESTEDINGEN

MAANDAG 31 DECEMBER.

BORNE. Het bouwen van een woonhuis op een vrij terrein aan de Groote straat.
De heer L. J Coben n.m 4 u. in café Bavis Bestek en teek. in genoemd café ter inz. Aanw. 31 Dec. n.m. 1 u. Inl. geeft C. Spiers, arch Hengelo.

MUSSELKANAAL. Het bouwen eener boerderij op een vrij terrein te te Ekseloermond westzijde no. 7 onder bijlev. van alle daartoe benood. materialen, werkloonen enz.
De heer J. Mulder, n.m. 5 u. in 't café van de Wed. H. Tap, alwaar bestek en teek. ter inzage zijn.

WOENSDAG 2 JANUARI.

UTRECHT Bestek 1094. Het maken van een seinhuis te Hertte-aan-sluiting, Raming /2200.
De Maatij tot Expl. v. Staatsspoorw. n.m. 2 u.

AMBT-ALMELO. Het bouwen van een kantoorgebouw bij de bestaande bierbrouwerij te Ambt-Almelo.
De Twentsche Stoom Beijersch Bierbrouwerij Hagendoorn en Kirchman, n.m. 7 u. te haren kantore. Bestek en teek. te verkrijgen à f 1.50 bij den arch. G. Halbertsma.

DONDERDAG 3 JANUARI.

GROENLO. Het bouwen van een kerk met toren, sacristie en pastorie.
De arch. Joseph Cuypers en Jan Stuyt, v.m. 11½ u., in de Vincentiuszaal van 't R K. Parochiaal kerkbestuur St Calictus. Bestek en teek. vanaf 10 Dec. à tien gulden per stel verkrijgb. bij den uitgever Ferd. Banning te Groenlo Aanw. gedaan.

NIEUW VENNEP. Het bouwen van een slagerswinkel, woonhuis enz.
De heer Ph. Kroes.

WOLVEGA. Het bouwen van twee burger huizen aan de Hoofdstraat.
De heer J. Rietman in 't hotel Westerhof. Bestek en teek. ad f 1,50 bij G. Taconis, boekhandel aldaar.

VRIJDAG 4 JANUARI.

RODEN (DR.). *a.* Het bouwen eener school met 2 lokalen en onderwijzerswoning op een vrij terrein aldaar; *b* Het leveren en stellen van het benoodigde ameublement in die school.
Het best. der gereform schoolvereen. n.m. 2 u ten huize van J. v. d. Molen. Bestek met teek zijn voor perc. *a* ad f 1.50 en de bestekken voor perc. *b* ad f 0,25 verkrijgb. bij O. Offringa, Haulerwijk.

VARSSEVELD. Het bouwen van een kosterswoning in perc. en massa.
De kerkeraad der Geref Gem. zld. op de Keurhorst, n.m. 2 u Bestek en teek. vanaf 26 Dec. in de consistorie ter inz. Inl. geeft H. Lammers te Bredenbroek Aanw. n.m 1 u.

ZATERDAG 5 JANUARI.

OPEINDE (FR.). Het bouwen van een burgerwoning.
De kerkvoogden der Ned Herv. gemeente Bilj voor 5 Jan aan H. B. Douma. Inlicht. geeft E. P. v d. Meulen.

GRONINGEN. Het afbreken van drie behuizingen en het weder opbouwen van een pakhuis op een perc. gelegen Lutkenieuwstraat.
De arch. K. en G. Hoekzema Kzn. 's av. 8 u. in 't café „Veening" Groote Markt no. 15. Bestek met teek. verkrijgb. à f 1 ten kantore van de architecten Muurstraat 1.

DINSDAG 8 JANUARI.

HAARLEM Het bouwen van eene school voor m. u. l. o, aan de Jacobstraat.
Het gemeentebestuur n.m. 1¼ uur.

KEIJENBURG GEM. HENGELO (GELD.). Het bouwen van een bijzondere school voor lager onderwijs met zes lokalen en een onderwijzerswoning, benevens het leveren en plaatsen der daartoe benoodigde schoolmeubelen.
Het r.-k. kerkbestuur n m. 2 u. in 't café van J. Heldering. Bestek en teek. verkrijgb. bij J. H. Venhoven gem. arch 's Heerenberg ad f 3 en zijn ter inzage in 't café voorn. Aanw. 3 Januari voormiddag 11 uur.

DINSDAG 15 JANUARI.

UTRECHT Bestek no. 1088 Het maken van uitbreidingen aan de centrale werkplaatsen met bijbehoorende werken op het station Tilburg. Raming f 211700.
De Maatij. tot expl. van Staatsspoorw., n.m. 2 u. (lok. tijd).

VRIJDAG 18 JANUARI.

SOEST. Het bouwen van een R K Meisjesschool met vier lokalen. Het werk te splitsen in: 1 het metselwerk, 2 het timmerwerk, 3 lood-, zink- en ijzerwerk, 4 glas- en verfwerk.
Het best. van het St. Joseph-gesticht, v m. 11 u. in het koffiehuis „De Koophandel". Teek. à f 1, bestek metselw. à f 0.75, bestek timmerw. à f 0,75 bestek lood- zink- en ijzerwerk à f 0.50 bestek glas- en verfwerk à f 0,50 te bek. bij den bouwk J. H. Ingenhaag. Aanw. 3 Jan., n.m. 2 u., waarbij tevens de details kunnen worden bezichtigd en besproken.

Assurantie Maatschappij tegen **Brand-** schade en op het **Leven**

De NEDERLANDEN van 1845.

's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsestraat — **Amsterdam**, Sophiaplein — **Rotterdam**, Zuidblaak 24 (Beursplein) — **Breda**, Prinsenkade — **Haarlem**, Groote Houtstraat 71ovd, hoek Gedempte Oude Gracht — **Nijmegen**, In de Betoustraat 8 — **Groningen**, Vischmarkt 40 hoek Haddingestraat — **Zutphen** IJselkade.

Hoofd-Directie te s-Gravenhage:
CAREL HENNY, Directeur;
Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.
G. TEERINK, Alg. Procuratiehouder.

Kapitaal	f 4.000.000.00
Reservefonds ult. 1905 . .	1.203.800.00
Betaalde Brandschaden tot ult. 1905	29.983.600.00

BRAND - LEVEN - INBRAAK.

Verzekering tegen vaste en zeer billijke Premiën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

Bij MOUTON & Co., te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

PORTEFEUILLES

voor de jaargangen van het „Bouwkundig Weekblad".

Deze portefeuilles zijn voorzien van een ingedrukt jaarcijfer.

Prijs per portefeuille **f 0.50.** Franco per post **f 0.65.**

Bij MOUTON & Co. te 's-Gravenhage zijn verkrijgbaar:

HONORARIUM-TABELLEN

voor

Bouwkundige Werkzaamheden

met Declaratie.

Vastgesteld in de Algemeene Vergadering van de Maatschappij tot bev. der Bouwkunst, gehouden te Amsterdam op 31 Mei 1888. Herzien in de Algem. Vergadering van 18 Mei 1904.

De prijzen zijn:

1	Exempl.					f 0.10, franco p. post f 0.11
25	„	„	1.50,	„	„	„ 1.62½
50	„	„	2.50,	„	„	„ 2.70
100	„	„	4.—,	„	„	„ 4.20

Op naam bedrukt.

50	Exempl.					f 4.—, franco p. post f 4.20
100	„	„	6.—,	„	„	„ 6.20

Toezending geschiedt alleen na ontvangst van remise.

AFLOOP VAN AANBESTEDINGEN

s GRAVENHAGE. 1. Het verbouwen van perceelen Hofstraat 17, 19 en 21, voor rekening van de firma Schilt en Capadose, bankiers aldaar, onder directie van de architecten Joh. Mutters Jr. en Joh. J. Gort Jr. Laagste inschrijver, met inbegrip der gewapendbetonwerken: Jac Vos en Zoon ald. f 22650.
2. Het verbouwen van perceel Kneuterdijk hoek Hartogstraat, voor rekening van den heer F. Wirtz Jr. aldaar, onder directie der architecten Joh Mutters Jr. en Joh Gort Jr., met inbegrip der betimmeringen enz. gegund aan N. Roon Jr., voor f 37850.
3. Het verbouwen van villa Parkweg no. 16 voor rekening der Expl. Mij. van Onr. Goederen aldaar, onder directie der architecten Joh. Mutters Jr. en Joh. J. Gort Jr., gegund aan J. H. Peppink aldaar voor f 23740.
4. Het verbouwen van perceel Tournooiveld no. 2 aldaar, voor rekening van den heer H. Fuld aldaar, onder directie der architecten Joh Mutters Jr. en Joh. J Gort Jr., gegund aan J. P. Lorrie, aldaar, voor f 3650.

19 DECEMBER.

MEPPEL. Het bouwen van een woonhuis aan den Stationsweg. Raming f 7500. Door den arch. P. Janzen.
Laagste inschr. J. B. Hof, Steenwijkerwold, f 7480, gegund.

STAD-ALMELO. Het maken der gebouwen voor een gasfabriek. Door het gem.best.
Laagste inschrijver. H. Witzand, Utrecht, f 187.828.

VIERHUIZEN (GR.). Het bouwen van een heerenbehuizing, op een terrein ald. sectie B. N. 81. Door den heer J. H. Manshelt, landbouwer in de Westpolders.
Laagste inschr N. Nienhuis, Eenrum, f 7800. Gunning aangehouden.

20 DECEMBER.

ALMELOO. Het bouwen eener villa a.d. Ootmarsumscheweg te Ambt Almelo. Onder beheer van de arch. J. M. en Jan G. Wolff. Door den heer J. L. ten Bos.
Laagste inschr. J. Fickert Jr.zn., f 21876. Volgens bestek 8 dagen beraad.

DE STEEG. Het bouwen van een openb. school no. 2 met 12 lokalen c.a. aan de Schoolstraat te Velp. Door het gem.best. van Rheden.
Laagste inschr. Firma J. H. Jansen, Velp, f 24496*.
Betonfundeeringen, beerputten enz. G. Peters, f 1620*. * Gegund

ZOETERMEER. Het bouwen van een petroleum-gasfabriek, fitterswoning enz. te Zoetermeer. Door de directie.
Perc. 1. Laagste inschr. J. Bouman, f 3142.
Perc. 2. J. Bouman, f 4070.
Massa. J. Bouman, f 7175

21 DECEMBER.

ALMELOO. Het bouwen van een pakhuis met kantoren op een vrij terrein aan het Marktplein aldaar. Raming f 7974. Door den heer D. Polak.
Laagste inschr. Gebr. Spoor, f 7698. Volgens bestek 8 dagen be.aed.

AANBESTEDING.

De ondergeteekende zal op den 8en Januari 1907 des voormiddags om 11 uur in het American Hôtel te *Amsterdam* bij enkele inschrijving in het openbaar

aanbesteden:

Het bouwen van een Winkelhuis c. a. aan de Keizersgracht No. 82 te Amsterdam.

Bestek en teekening zijn verkrijgbaar ad f 3,— per stel aan de Lichtdrukinrichting van den Heer P. RIJNJA Reguliersgracht No. 134 te Amsterdam.
Aanwijzing op terrein volgens bestek en verder op aanvrage bij den ondergeteekende *P. C. Hooftstraat 161*, te Amsterdam.

A. J. JOLING, *Architekt.*

Gevraagd

een bekwaam praktisch

Bouwkundig-Teekenaar

met kennis ook van Kerkbouw.

Adres: Jac. v. Gas, *Architect*, Rotterdam.

MINISTERIE VAN JUSTITIE.

Openbare Aanbesteding.

Op **Dinsdag 15 Januari 1907**, des namiddags ten 2 uur, zal in een der lokalen van het Departement van Justitie te *'s-Gravenhage*, in het openbaar worden aanbesteed:

Het driejarig onderhoud, aanvangende 1 Januari 1907 en eindigende 31 December 1909, van:

het Rechtsgebouw, het Huis van Bewaring, het Rijksopvoedingsgesticht en de Strafgevangenis te Alkmaar (bestek No. 231); het Paleis van Justitie, het Kantongerechtsgebouw, het Huis van Bewaring en de Strafgevangenis te Amsterdam (bestek No. 232); het Rechtsgebouw, het Huis van Bewaring en de Strafgevangenis te Rotterdam (bestek No. 233); het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Middelburg; het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Zierikzee en de Strafgevangenis te Goes (bestek No. 234); het Paleis van Justitie en de Gevangenissen te 's Hertogenbosch; het Rechtsgebouw, het Huis van Bewaring en de Strafgevangenis te Breda, de Tuchtschool te Ginneken en het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Eindhoven (bestek No. 235); het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Maastricht en het Rechtsgebouw en het Huis van Bewaring te Roermond (bestek No. 236).

De bestekken liggen voor gegadigden ter inzage in bovengenoemde gebouwen en zijn op aanvrage tegen betaling van f 0.90 franco verkrijgbaar bij de Gebroeders van Cleef, Boekhandelaars, Spui No. 28a, te *'s-Gravenhage*.

Aanwijzing zal worden gehouden:
voor de gebouwen te Rotterdam en te Alkmaar, den 7den Januari 1907, des voormiddags ten 9 uur aanvangende bij het Rechtsgebouw;
voor de gebouwen te Amsterdam, Breda, Goes en Eindhoven, den 8sten Januari 1907, en wel te Amsterdam aanvangende bij het Paleis van Justitie des voormiddags ten 9 uur, te Breda des voormiddags ten 9½ uur, te Eindhoven des namiddags ten 1½ uur, aanvangende bij het Rechtsgebouw en te Goes des namiddags ten 1½ uur;
voor de gebouwen te Middelburg, Zierikzee, 's Hertogenbosch, Roermond, Maastricht en Ginneken, den 9den Januari 1907, en wel te 's Hertogenbosch des voormiddags ten 9 uur, aanvangende bij het Paleis van Justitie, te Middelburg, Zierikzee en Roermond, des voormiddags ten 9 uur, aanvangende bij het Rechtsgebouw, te Maastricht des namiddags ten 1½ uur, aanvangende bij het Huis van Bewaring en te Ginneken des voormiddags ten 10 uur.

Inlichtingen zijn te bekomen op het bureau van den Hoofdingenieur voor de Gevangenissen en Rechtsgebouwen te 's-Gravenhage, Departement van Justitie, en
voor de werken te Amsterdam en Alkmaar bij den Hoofdopzichter P. H. A. S. Berrens, te Haarlem;
voor die te Rotterdam, te Ginneken en te Breda bij den Hoofdopzichter G. Vuijk te Rotterdam;
voor die te Middelburg bij den Opzichter H. J. Bauwens te Middelburg;
voor die te Goes bij den Opzichter S. de Kooijer te Goes;
voor die te Zierikzee bij den Opzichter M. Cuvee aldaar;
voor die te Eindhoven bij den Opzichter P. van den Eeve te 's-Gravenhage;
voor die te 's Hertogenbosch bij den Opzichter J. van den Bemde aldaar;
voor die te Roermond bij den Opzichter L. Bosmans aldaar;
en voor die te Maastricht bij den Opzichter J. E. Bouws aldaar.

's-Gravenhage, December 1906.

De Minister van Justitie,
Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
A. D. W. H. TRIES.

LYST VAN LEVERANCIERS EN FABRIKANTEN

Prijs per regel voor niet geabonneerden op advertentiën f 5.— per jaar bij vooruitbetaling. Abonnés op Advertentiën 1 regel gratis voor iedere advertentie.

Albast-Cement. — G. VAN LENT & Co. Rotterdam.
Antilood. — Gron. fabriek van Lakken en Vernissen v/h R. KRANENBURG, Groningen.
Aerogeengas. — Tj. v. d. ZEE. L. v. Meerdervoort 186, den Haag.
Asbest-leien. Stoomketelbekl, „Ideaal", E. BUCKER & Co. 's Hage.
Asbest-leien, bouwmaterialen, enz. Bouwmateriaalhandel „STEENOORD", 's-Gravenhage.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — Dordrechtsche Asphaltfabriek ROODENBURG & Co. Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking enz. — N. V Utrechtsche Asphaltfabriek v.h. firma STEIN & TAKKEN, Utrecht.
Asphalt. — W. J. v. d. WETTERN en A. S. KEY. Rotterdam.
Asphaltdakpapier — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Asphalt, Houtcement, Dakbedekking, Amsterd. Asphaltfabriek „de Vesuvius", Amsterdam.
Assurantie-Mij. tegen Brandschade „de Nederlanden van 1845" 's-Gravenhage, Kerkplein hoek Prinsestraat.
Atelier voor Decor. Kunst. KRUYMEL en MERCKENS. Haarlem.
Automatische Vluchtluikladder. — W. J. VAN ELDEN Hzn. Amst.
Badinrichtingen. — Th. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Beeld- en steenhouwwerk, — v. d. MAAS & Co., den Haag-Bussum.
Behangselpapieren. — H. en J. KOETS, K. Nieuwendijk 38, Amst.
Beton- en Betonijzerwerken, DE KONINK. ROTTERD. CEMENTSTEENFABRIEK v/h VAN WANING & Co. Rotterdam.
Beton (Gewapend). — HOLL. MIJ. TOT HET MAKEN VAN WERKEN IN-, 's-Gravenhage.

Beton (Gewapend). — F. J. STULEMEIJER & Co. Breda.
Beton, Gewapend. — P. BOURDREZ, den Haag.
Beton (Gewapend). — H. FUCHS & Co, Deventer.
Betonsteenen, Machines voor holle. — EM. KOCKEN. Arnhem.
Bouwstoffen. — MARTIN & Co., Amsterdam.
Bovenlichtsluiting „Flux". — VAN DE POLL, Purmerend.
Brückner platen. — FABRIEK INDUSTRIA, Breda.
Brückner platen. — (verb. systeem) Fabriek HOLLAND, Leiden.
Brandkasten en Kluisdeuren. — DE LUGT & SERNÉ, Haarlem.
BRANDKLUISDEUREN. — Wed. P. A. SCHROOT & Zoon, Den Haag.
Cement-IJzerw. — NED. MIJ. VOOR MONIERW. Amsterdam.
Cementmastiekdakbedekking. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Cementijzer-Constructies enz. — H. WESTENBERG, Almelo.
Centrale Verwarming. — W. J. STOKVIS, Arnhem
Centrale Verwarming enz. — GEVEKE & Co. Amsterdam.
Centrale Verw. en Ventilatie. — TH. v. HEEMSTEDE OBELT, Amsterd.
Centrale Verwarming en Ventilatie-inr. de *Schiedamsche Kunstsmederij en Machinefabriek* v.h. G. J. VINCENT & Co., Schiedam.
Centrale Verwarming en ventilatie. — D. S. M. KALKER. Amst.
Centrale Verwarming, Ventilatie-, Wasch- en Droog-inrichtingen, H. ZIMMERMANN, Utrecht.
Centrale Verwarming. — W. SLOTBOOM & ZOON, 's Gravenhage.
Centrale Verwarming. — JAN HAMER & Co., Amsterdam.
Centrale Verwarming. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Closets — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Dakpannen. — J. B. VAN SOEST & TERSTAPPEN, te Swalmen.
Decoratieschilders. — VAN BEUSEKOM & ELFFERICH, Schommelstraat 8, Rotterdam.
Eerste Nederl. Xylolith-Fabriek. — A. S. KEY, Rotterdam.
Electr. Verw. en Kooktoestellen. — HUIJGEN & WESSEL, Rotterdam.
Electrotechn. Install. Bureau. — CH. G. LANDRÉ, Amsterdam.
Excelsiorplaten. — GEBRS. VAN DER VIJGH, Amsterdam.
„Flux" Bovenlichtsluiting. — VAN DE POLL, Purmerend.
Gaskachels (nieuwste condensing). — OBELT, Amsterdam.
Gas-, Stoom- en Waterleiding. — R. S. STOKVIS & ZONEN Leuvehaven 74—76, Rotterdam.
Gegoten geëmailleerd ijzeren waschtafels — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst., 150 de Ruyterkade. Filiaal: 36, Rokin.
Glas in lood. — J. J. B. J. BOUVY. Dordrecht.
Grondboringen. — A. J. STOEL Jr. Haarlem.
Hardsteen, Marmer en Graniet — P. A. BAKKER, Rotterdam.
HEINEKEN'S GLAZENWASSCHERIJ. **Stoom Jaloezieën-, en Rolluiken-fabriek.** — 's GRAVENHAGE. Driehoekjes 3 voorheen Wagenstraat 39a. — AMSTERDAM. v. d. Helststraat 1.
Houtgraniet. Kalksteen. — PELT & HOOYKAAS, Rotterdam.
Houtcement- en Houtcementdakleerdakbedekking. Haensler's Houtcement. Handel in Bouwmaterialen van J. A. SMITS & ZOON, Ruijschstraat 30 b/d Weesperzijde, Amsterdam.
Huisdeursloten — LIPS. Dordrecht.
Jalousiën. — J. F. KRONER & ZONEN, Spuistr. 246. 248, 250, Amst.
Josson-Cement. — A. E. BRAAT, Rotterdam en Amsterdam.
„Kosmos" vouwplaten tegen vocht. — A. W. ANDERNACH, Beuel a/Rh.
Kokosgipsplaten. — H. H. DE HAAN, Nijmegen.
Kunst- en Grofsmederij, v/h. Firma J. T. van Vuuren, Amsterdam.
Lengtematen. duimstokken enz. — W. J. WEISSENO, Amsterdam.
Litten. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amst. (R. WAYGOOD & Co.)
Liften, Ventil., Gesm. ijzer. trappen. J. HAMER & Co., Amsterdam.
Looden en Inw. glasemail privaatleidingen. — OBELT. Amst.
Lichtdrukinr., Neografiedruk, — WED. J. AHREND & Zn., Amsterd.
Liften. (Hydr. en electr.). — FRED. STIELTJES & Co. Amsterdam.
Liften speciaal Handkracht. — J. C. VAN STRAATEN, den Haag.
Luminographie en Lichtdruk, Steendr. „Senefelder" Amsterdam.
Metaalwerk, meubelen. — ONDER DEN ST. MAARTEN, Haarlem.
Machinefabriek Metaal- en IJzergieterij v/h. SPOOR, WIJNVOORD & Co. 's-Gravenhage,
Montegrafiedruk. — H. J. MONDT, den Haag.
Muschelkalkstein. — J. H. P. JANSE, Amsterdam.
Natuursteenbewerking. — G. W. HARMSEN, Amsterdam.
Nikkelinrichting-Instrumentmakerij. — F. L. W. BUCKMANN & Co., Den Haag, Stille Veerkade 19a.
Plafondplaten. — GEBR. MIJNLIEFF, Nijmegen.
Portland-Cement — DYCKERHOFF & SOHNE, Amöneburg.
Präcisionsvensters en deuren. — v. d. SCHUIJT & KUNTZE, Amst.
Proefstation Bouwmat. — KONING & BIENFAIT, Amsterdam.
Raamsluiters voor bovenlichten. — HEEMSTEDE OBELT. Amst.
Raamsluitingen voor **alle** raamconstr. — LUIJKE & Co., Rotterdam.
Rolluiken. — W. H. M. SCHOLTE, Prinsengr. 516, Amsterdam.
Rolluiken, Serredekking enz. — S. BRUIGOM, Arnhem.
Rolluiken enz. J. P. SENFT, Haarlem.
Schoorsteenmantels, marmeren. — G. & J. COOL. Amsterdam.
SLOTEN EN VEILIGHEIDSAFSLUITINGEN — LIPS DORDRECHT.
Stalen balken, IJzer enz. — Gebr. VAN DER VLIET, Amsterdam.
Stalen Balken, IJzer enz. W. BERNET & Co., Amsterdam.
Stalinrichtingen. Verwarming. Jan Hamer & Co. Amsterdam.
Spiegel-, Vensterglas enz. — P. DOLK & Zs., Rotterdam — Dordrecht.
Stalinrichtingen — STAAL & HAALMEIJER, Amsterdam.
Stalinrichtingen. — D. S. M. KALKER, Amsterdam.
Stalen balken. — H. E. OVING Jr., Rotterdam.
Stalen balken, — DIKEMA & CHABOT, Rotterdam.
Steengaas. — F. A. CLOÉR, Amsterdam.
Steengoed of Engelsche buizen en kruispannen. — HOUBEN & STEEGH, Belfeld en Tegelen (Limburg.)
Stoommachines, Ketels. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
Stalen balken en U-profielen — Deutsch-Luxemburgische Bergwerks- und Hütten-Actiengeselischaft. Vertegenw. C. D. v. D. LINDEN, Singel 514, Amsterdam.
Stoomtimmertabriek. — GEBRS. VAN MALSEN. Den Haag.
Tegelversieringen enz., Plateelbakkerij DE DISTEL, Amsterdam.
Timmer- en lijstenfabriek. — G. P. J. BECCARI, Haarlem.
Trockenstuccplafonds — De 1e Ned. Trockenstuccfabriek, Venlo.
Urinoirs (Torfit). — H. HUINCK & A. IMHOFE, Rotterdam.
Ventilators. — TH. VAN HEEMSTEDE OBELT, Amsterdam.
Verwarming en Ventilatie. — D. S. M. KALKER, Amsterdam
Ventilators. — D. P. HASSELMAN, Amsterdam.
Ventilatoren. — SLUIS & VRUGTMAN, Amsterdam.
Vulpenhouder „Caw". — BLIKMAN & SARTORIUS, Amsterdam
Vuurvaste steen, Tras, Aarden buizen, Straatkeien — „Bouwmaterialen" v.h. M. LUIJTEN, Lekkerkerk, Rotterd. en Dordrecht.
Wandtegels, cement, kalk, graniet — „Bouwmaterialen" voorheen M. LUIJTEN Lekkerkerk, Rotterdam en Dordrecht.
Wandtegels. Schoorsteenmantels enz. — A. N. DE LINT, Delft, Den Haag.
IJzerconstructiën, Kunstsmeedwerken. Zuid-Holl. Machinefabriek en Constructiewerkplaats. Dir. ANTON KRÖNER, den Haag.
IJzerconstructies. — W. J. NIERMEIJER Amsterdam.
Zandsteen. — FERD. ENGERS, Amsterdam.
Zandbewerkingmachines. — DREES & Co., Burgsteinfurt N.W. 71/W.
Zecht. — I. LEHREN, Amsterdam.
Zinkwerken. — F. W. BRAAT, Delft.

TROCKENSTUCCPLAFONDS D.R.G.M. № 280117.
(Systeem NETTESHEIM)

De Eerste Nederlandsche Trockenstuccfabriek
E. NETTESHEIM. - VENLO.

zijn onovertroffen doelmatig voor Winkels, Hotel- en Restauratiezalen;
zijn bepaald eenig voor imitatie van houtplafonds.
zijn bijzonder fraai bewerkt en brandvrij.
zijn uiterst licht (circa 13 Kilo per M²).
zijn zeer solied. Trockenstucc scheurt, berst of krimpt nimmer.

Monsterplafond te bezichtigen op de permanente Tentoonstelling van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, Amsterdam Marnixstraat 402.